

**A COMPREHENSIVE AND CRITICAL
DICTIONARY OF THE PRAKRIT LANGUAGES
WITH SPECIAL REFERENCE TO JAIN LITERATURE**

Volume One

General Editor

A. M. GHATAGE

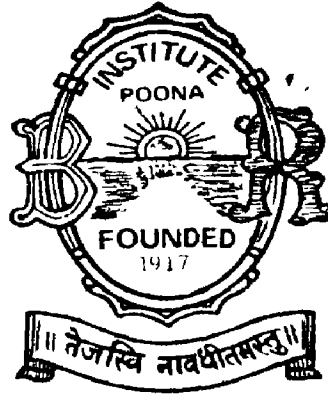
Retired Professor of General Linguistics,
University of Pune,

AND

**Ex-General Editor, An Encyclopaedic Dictionary
of Sanskrit on Historical Principles**

**BHANDARKAR ORIENTAL RESEARCH INSTITUTE,
PUNE, INDIA
1996**

Copyright, Bhandarkar Oriental Research Institute, Pune

Printed at

The Bhandarkar Institute Press, Pune

Published by

A. M. GHATAGE, Honorary Secretary,
Bhandarkar Oriental Research Institute, Pune 411004 (India)

**A COMPREHENSIVE AND CRITICAL
DICTIONARY OF THE PRAKRIT LANGUAGES
WITH SPECIAL REFERENCE TO JAIN LITERATURE**

VOLUME ONE

Prepared by the staff of the Prakrit Dictionary Department, Bhandarkar Oriental Research Institute, Pune (India), with the financial support of the Sanmati Teerth, Pune (a Trust devoted to Prakrits and Jainology), the University Grants Commission, and the Ministry of Human Resource Development, Government of India.

EDITORIAL STAFF

GENERAL EDITOR

A. M. GHATAGE

EDITORIAL ASSISTANTS

G. B. PALSULE

MEENAKSHI KODNIKAR

NALINI JOSHI

KAMALKUMAR K. JAIN

The Project of the Prakrit Dictionary is sponsored by Shri N. K. FIRODIA, Professor A. M. GHATAGE and the staff of the Prakrit Dictionary Department of the Bhandarkar Oriental Research Institute have prepared the Dictionary with the financial support of the Sanmati Teerth, a Trust of which Shri N. K. FIRODIA is the Chairman and Dr. U. K. PUNGALIYA, Advocate, is the Honorary Secretary.

LIST OF DONORS OF THE SANMATI TEERTH

Donations received for the Project of Prakrit Dictionary and allied activities of more than Rs 50,000

(1) Shri N. K. FIRODIA, Pune (Firodia Trust & Other Trusts)	14,00,000
(2) Dr. U. K. PUNGALIYA, Advocate, Pune	2,03,570
(3) Shri ABHAYRAJJI BALDOTA, Wadala, Bombay	2,00,000
(4) Shri SUKHLALJI BORA, Pune	1,63,000
(5) Shri SHANTILALJI LUNKAD, Pune	1,11,000
(6) Shri SHRENIKHBHAI KASTURBHAI (Shri S. M. Jain Boarding) Ahmedabad	1,00,000
(7) Shri SOHANLALJI CHORDIYA, Pune (Chordiya Charitable Trust)	52,000
(8) Shri KANTILALJI CHUTTAR, Pune	51,000
(9) Dhyan Vikas Kendra, Madras	50,000

Printed at the Bhandarkar Institute Press, Pune, with the financial assistance from the Ministry of Human Resource Development, Government of India, and Shri N. K. FIRODIA, Chairman, and Dr. U. K. PUNGALIYA Honorary Secretary, Sanmati Teerth, Pune.

PREFACE

The project of preparing and publishing a comprehensive dictionary of the Prakrit languages, mainly based on the extensive Jain literature in Prakrit, was first thought of by Shri N. K. Firodia, Chairman of the Sanmati-Teerth, an academic institute newly started by a group of Jains in Pune city, with the intention of promoting Prakrit studies, which were generally neglected so far. They approached me in connection with the planning of the academic work of the Institute. A meeting was held in Poona for this purpose at the end of 1986, and, out of the two essential requirements of Prakrit studies, namely, a detailed comparative grammar of all the Prakrit languages and a comprehensive and critical dictionary, the latter was chosen for early execution, because of its greater necessity and usefulness. During the last fifty years, the urgency of such a work was often voiced in various seminars and conferences, and the Prakrit Text Society also had thought of such a plan. But no adequate arrangement could be made to bring such a project in practice.

The authorities of the Sanmati-Teerth asked me to undertake the work of planning and executing this dictionary-project, which made it necessary for me to come to Poona from my native place, a small village in the district of Kolhapur where I had lived since my retirement as the Chief Editor of the Sanskrit Dictionary Project of the Deccan College Post-graduate and Research Institute, Poona, in 1983. To avoid delay, it was also thought necessary to establish and locate the project at the Bhandarkar Oriental Research Institute, Poona, because of its reputation as one of the foremost Institutes working in the field of Indological studies and also because of its excellent library and press facilities. With a view to enabling the Bhandarkar Institute to undertake the project, Shri N. K. Firodia, Chairman of the Sanmati-Teerth, made to the Institute an initial grant of Rs. five lakhs for this purpose.

Accordingly the work on the project was begun at the Institute on the 1st of April 1987, when I came to Poona, and took charge as Honorary General Editor of the Dictionary.

A detailed plan of the proposed dictionary indicating the nature and scope of the work, the method to be adopted for its implementation, the problems involved in it, and other relevant matters was prepared and incorporated into 'A Note on the Nature and Scope of

a Dictionary of Prakrits'. This Note was widely circulated among Indian and foreign scholars interested in Prakrit studies, in order to elicit their opinions and suggestions. The plan also roughly indicated the time required for the completion of the work ; three to four years for the collection of material and about ten years for the preparation and publication of the dictionary in about three volumes. It was pointed out that, like other works of similar nature, the dictionary would be published in the form of fascicules.

For the implementation of the Project, a small unit of workers was set up at the Institute, which consisted, besides the General Editor, of three to four editorial assistants, and the extraction of words from the Prakrit works was carried on with their help. An independent library unit was also created, most of the books having been taken from the library of the Institute. Additional books were borrowed from other libraries in Poona, some were purchased, a few were got xeroxed, and some were donated to the project. At present there are about 500 original works in the library of the Project, which are used for extraction of material, and about 300 secondary works dealing with the Prakrit languages and Jain literature, religion, philosophy and a few other related topics. It is felt that this collection will be adequate for the dictionary, and the addition of recent publications will be continued.

After the extraction of material had reached an advanced stage and the excerpts had reached the number of four lakhs, the material was alphabetized and made ready for the editorial work.

In 1989 a detailed questionnaire on some 80 specific points pertaining to 11 main aspects of the mechanism of dictionary-making was prepared and circulated among Prakrit scholars in India and outside, and a fairly good response was received particularly from foreign scholars showing keen interest in such a work. In 1991, a specimen forme of eight pages was prepared and again circulated among scholars. The numerous suggestions thereby received having been duly taken into account, the methodology of the dictionary was finalised. The actual printing of the dictionary was begun in April 1992, and the first fascicule of the dictionary containing a detailed introduction and the necessary ancillary material is now being published.

On behalf of the project, I convey my sincere thanks to Professor R. N. Dandekar, Honorary Secretary of the Bhandarkar Institute and to Shri N. K. Firodia and Shri U. K. Pungaliya, the Chairman and the Secretary of the Sanmati-Teerth, whose devotion to the Prakrit studies and whose academic and financial help have made the execution of the project possible. My thanks are also due to the members of the staff of the Project who have spared no pains to meet the heavy demands made on them; — to the following scholars who answered the questionnaire and made many valuable suggestions, K. S. Arjunwadkar, Poona; N. Balbir, Paris; H. Berger, Heidelberg; W. B. Bollee, Heidelberg; J. Bronkhorst, Lausanne; G. Cardona, Pennsylvania University; L. A. Van Daalen, Utrecht; G. L. Amar, New Delhi; P. M. Joseph, Thumba; Jain Vishva Bharati, Ladnun; C. G. Kashikar, Poona; B. K. Khadabadi, Shankeshwar; R. A. Koch, München; Chr. Lindtner,

Denmark; Sādhvī Manjushri, Poona; C. Mayrhofer, Canberra; M. A. Mehendale, Poona; H. Nakamura, Tokyo; K. R. Norman, Cambridge; E. C. Polome, Texas University; A. Radichl, Italy; M. S. Ranadive, Satara; H. P. Schmidt, Los Angeles; N. M. Sen, Poona; R. Norton Smith, Toronto; S. Suridev, Patna; W. J. Wright, London; G. Wojtilla, Budapest; — to the following persons for their voluntary work in connection with the extraction of words, Mrs. R. R. Mohadikar, J. G. Keskar, Muni Pravinarushiji, Mrs. S. S. Lunavat and Mrs. V. R. Bhatewarao; — to the following Institutions for lending books, Fergusson College, Poona, Deccan College Post-Graduate and Research Institute, Poona, Wadia College, Poona and Seva Mandir, Raut Jodhpur.

Finally I express my thanks to the office-staff of the Bhandarkar Institute and to the Institute's Press who did their work in an excellent and expeditious manner.

A. M. Ghatage

General Editor

INTRODUCTION

I. THE TITLE

The full title of the present lexical work is 'A Comprehensive and Critical Dictionary of the Prakrit Languages with special reference to Jain literature'. This designation is chosen to indicate the main features of the work. Compared to the available dictionaries of the Prakrits, old and new this dictionary is intended to cover all the available lexemes in the Prakrit languages and as such aims at comprehensiveness as far as the Prakrit literature is concerned. It is meant to be critical in the sense that while using the literature for this purpose a critical attitude is consistently followed, and each item is examined and all quotations for it are thoroughly corrected wherever necessary with all the available material, and are fully interpreted. This is essential because most of the Prakrit works which are at present available are not critically edited and properly translated. In the case of editions of the canonical texts, there are too many differences among them, because they are published at different times and are worked with divergent principles which are often contrary to each other being based upon different views of their nature. Equally chaotic is the method used for the purpose of giving references to passages and many of the entries are based on memory of the dictionary-makers. Sometimes an attempt is made to put a Sanskrit word into Prakrit without any thought being given to its actual occurrence in the Prakrit language. Short of preparing complete critical editions of the works used for this dictionary, an attempt is made to present the words and examples in as critical a form as possible with the available material. A consistent and easily verifiable mode of reference is used which will help the reader to trace the passages in different editions. The meanings given are based on a thorough consideration of all the evidence available including the traditional interpretations and for this purpose extracts from the commentarial literature are given in their proper places with references. By the expression 'Prakrit languages' it is intended to take the word in the sense in which it has been used in Indian Classical literature as a whole and more particularly its use as found in the traditional Prakrit grammars, works on rhetorics and dramaturgy. In this sense the word 'Prakrits' is not co-extensive with what the modern linguists call the Middle Indo-Aryan languages (MIA). Hence we exclude from the

scope of this work the whole of the Pali literature and extra-Indian Prakrit dialects and some of the early inscriptions in MIA like those of Aśoka. This exclusion is based on two considerations: (1) excellent dictionaries are available for Pali literature and an exhaustive one is already in progress. Glossaries for the excluded dialects and inscriptions are also known and meet the needs sufficiently well. (2) Technically the different modes of writing of these dialects make it difficult to include the words in the alphabetical order of the Prakrit Dictionary and their inclusion as separate entries will only increase the bulk of the work without real advantage. However, whenever an etymology of the Prakrit word is attempted, this material is given due consideration. The reference to Jain literature is intended to draw attention to the fact that an extensive material is available here and that the semantic analysis of the peculiar and technical words from this literature is expected to yield a rich harvest and is in need of some amount of special explanation to understand them. The position which the Apabhramśa literature occupies in the history of Indo-Aryan languages fully justifies its inclusion in the Dictionary. All the material bearing on the so-called Vibhāṣas 'sub-dialects of Prakrits' being scanty will be included in the scope of this work. But the bulk of the Dictionary will be formed by the chief Prakrit languages namely Ardha-Māgadhi, Jain Māhārāṣṭrī, Jain-Śaurasēnī, Māhārāṣṭrī, Śaurasēnī, Māgadhi and Apabhramśa and illustrations from them will be used throughout. A complete list of books used for this Dictionary is given separately along with the abbreviations used and the mode of reference followed. It contains nearly 500 works and thus covers almost all the material available in the Prakrit languages.

II. LEXICAL MATERIAL IN PRAKRIT

For a better understanding of the nature of the present dictionary, it may be useful to give a brief survey of the lexical material available for the Prakrits included in this dictionary. As compared with Sanskrit and Pali, the traditional lexical material for the Prakrits is definitely scanty and not of much significance. It is true that the vast commentarial literature on the AMg canon and post-canonical works both in JM. and JS. often cite a few passages which appear like bits of Kōśas of the traditional type, just as they quote a few

grammatical rules which have given rise to the hope of finding old grammars of Prakrit written in Prakrit itself, as is the case with the Pali language. But in both cases the expectation is not justified. In the earliest exegetical works in AMg and Pro-canonical works in JŚ, and more particularly in the so-called Nijjuttis and Bhāṣas, where such bits of statements occur, those are due to the tradition of these works to explain the texts in a peculiar manner. Of the various devices used to elucidate the meanings of the sacred texts, there is one called *egatthas* i. e. giving words all of which have the same meaning. As the idea is to classify the concept which underlies a word more than its exact sense, these bits of *egatthas* are built on a very loose idea of synonyms and a collection of words is put together to include as many aspects of the concept as possible, which can hardly be called a Kośa as usually understood in Ancient Indian literature. A fairly evolved example of this can be seen at the beginning of each chapter of the late canonical book *Pañhāvāgaraṇḍī*. In the very first chapter we come across the word *pāṇvaha* and its 30 names like *pāṇivahaṃ, ummūlanā sarīrāo, avīṣambho, hūṣavhiṣṣā, uliccum, ghāyanā, māraṇā, vahaṇā, uddhavaṇā, tiḍḍayaṇā, ārambha-samārambho* etc. called *gūṇāṇi nāmāṇi*. The Nijjutti on the *Sūyagaḍḍī* gives purely phonetic variants of its name as: *tass pa imāṇi nāmāṇi / suttagaḍḍam, suttagaḍḍam, sūyagaḍḍam cewa gūṇāṇi* 2. The later work called *Aṅgavijjā* abounds in such collections of synonyms and a modern work called *Ekārthakosā* puts them together. In spite of the usefulness of such passages, they can hardly be called Kośas or excerpts from Kośas in the usual sense of the term as seen in a very large number of works in Sanskrit beginning with the work of Amara. Real Kośas in this sense are only two, Dhanapāla's *Pāliacchināmamālā* and *Ratnāvalī* (later known by the name *Deśināmamālā*) of Hemacandra. The first is a small work of 279 *gāthās* and deals with nearly a thousand words in Prakrit containing mostly *tatsamas* and *tadbhavas* along with a few Deśī words. The author tells us at the end of the work that he composed it in VS. 1329 and mentions a famous incident which occurred in that year, viz. the town of Mānyakheṭa was attacked and looted by the king of Mālavā. The author himself lived in Dhārā and wrote his Kośa for his sister Sundarī. He also indirectly gives his name in a line by the simple device of listing words, the end-syllables of which make up his name Dhanavāla. The choice of the words is made on the basis of their usefulness for writing poetry. It is obvious that he wants his work to be considered as an aid to poets, which thus belongs to the genre called Kaviśikṣā.

The device used to arrange the words is equally simple which explains the limitations placed on the choice of words. Synonyms which number many but not exceeding a *gāthā* are given first, then those which can be accommodated in one line, or one *caranā* or the fourth part of a *gāthā*, two lines of which are divided into two parts each of unequal length. The list is concluded with words with their meanings in a single word. It can be easily imagined that such a plan would give very little scope both for the number of words to be included and the explanations to be given for them. Hence its use for a Prakrit lexicographer is very little.

On the other hand the *Deśināmamālā* of Hemacandra is of capital importance for Prakrit lexicography. While the *tat-sama* and *tad-bhava* words of Prakrit are easily identified with their Sanskrit counterparts and offer no difficulty of explanation, the so-called Deśī words, which occur throughout the Prakrit literature, are enigmatic as regards their source and often their meaning cannot be decided, when not extensively used. Hemacandra has devoted one Kośa of his to collect and explain this stock of words in his work originally called *Rayanāvalī* but renamed by its first editor R. Pischel as *Deśināmamālā* as being more expressive of its nature. It consists of eight chapters called *vargas* based on the division of the alphabet into groups according to a non-grammatical astrological tradition of India वगसंज्ञा चेह न व्याकरणप्रसिद्धा किं तु ज्योति शास्त्रप्रसिद्धोद्धारता p. 272. This divides the alphabet into vowels from अ to ऋ, *ka-varga*, *ca-varga*, *ṭa-varga*, *ta-varga* *pa-varga*, and *ya-varga*. Hemacandra has split the last one into two, the first containing *y*, *r*, *l*, and *v*, the second *ṣ*, *ṣ*, *s* and *h*. Naturally the Deśī words do not show the sounds *visarga*, nasals *ñ*, *ṇ* and *y* initially and hence they are not necessary for arranging the words on the basis of their initial sounds. He remarks नकारादयस्तु देवयामयम्भविन एवेति न निबद्धा: p. 208; यकारस्य प्राकृतेऽसंभवात् ततो रकारश्च: प्रस्तुयन्ते p. 236; ऋष्टमवर्गे प्राकृते शर्पो न संभवत इति साध्यः प्रस्तुयन्ते p. 313. Besides arranging the words in the alphabetical order of the first syllable he further arranges them according to the number of syllables they contain, i. e. as having two three, four or five syllables in each group and this is again repeated twice on the consideration, whether they are having a single meaning or many (*ekārtha*, *anekartha*). The *ekārtha* group naturally includes words having the same meaning, a synonymous Kośa, while the other is a polysemous Kośa. This brings his classification in conformity with the basic division of the Sanskrit Kośa works. Hemacandra has put together as many as 6000 words of this nature in 783 stanzas.

To his text he has added a Sanskrit commentary explaining the meanings of these words and illustrates their use in a large number of stanzas composed by himself. Pischel is very critical about these as having no literary merit, even after giving due consideration to the constraints under which they were composed. In spite of this limitation they are often of use in deciding the meanings of words when they are polysemous in Sanskrit itself and hence they are often cited for this purpose in the dictionary.

Hemacandra makes two more points worth noting. He explicitly says that he has not included in his work numerous words current in different parts of the country on the ground that they are too many to be listed. He has confined himself to such words as are actually found used in Prakrit literature. He also defines what he means by Deśī qualitatively in his stanza 3. There he lays down the criteria that they should not be justifiable by the rules of grammar, or not known to Sanskrit lexicons and not justifiable by interpreting their sense by the device of a figurative or transferred meaning. More particularly words derived from the so-called धातुवृद्धि are also excluded. He thus makes a distinction between Deśī words not derived from Sanskrit words and Dhātuvādeśas which are not genetically connected with Sanskrit roots, a distinction which is reflected in the further history of such words in the modern Indian languages.

All the modern Dictionaries of Prakrits are arranged on the alphabetical principle, but the way in which the alphabet is arranged differs from dictionary to dictionary. Particularly in the treatment of the Anusvāra no definite principle is followed and hence groups of words involving this sound are found at different places in these dictionaries. Nor is the principle followed by a particular dictionary used consistently throughout and hence the Anusvāra, if it occurs in the middle of a word, is not given the same treatment as is given to it, if it occurs in the first syllable of a word.

The largest modern dictionary which professes to deal with Prakrits is called Abhidhānarājendra, composed by Vijayarājendrasūri (1821-1906), edited by his two pupils Dipavijaya and Yatīndravijaya and published between 1910 and 1924, in seven folio volumes and contains more than 9000 pages of a large size in two columns. The lemmata are given in Prakrit, but that does not mean that all such words actually occur in the Prakrit literature. For example the entry अहरेण on page 3 is based on its Sanskrit counterpart अहोरात्र and its meaning as current in the Mīmāṃsā is given with

a quotation from Vācaspatya. Its use in Prakrit is unknown. It quotes long passages from Prakrit works along with the Sanskrit commentary on them when available and even whole chapters are included in this respect. This procedure accounts for its bulk. It is more of the nature of an encyclopaedia and includes both Prakrit and Sanskrit material, which the author considers as useful for studying the Jain canonical works and their commentaries. It is obviously modelled on Sanskrit works like the शब्दकल्पद्वय and the वाचस्पत्य and as such has both the merits and short-comings of these works. In spite of its obvious defects, the work has been carefully scanned to get some items and meanings which are not otherwise available. The material utilised is mostly based on the memory of the author and the MSS. used were not critically edited. Its bulk has certainly affected the judgements of both F. W. Thomas and W. Schubring when they speak of this work in their reviews of 1924 and 1935. The strictures passed on it by Pt. Hargovind Das Seth in the preface of his Dictionary in 1928 appear to be not fully justified, as claimed there that the name of a work of Yaśovijaya अज्ञातमयपरिचय in Prakrit is coined by the author.

The author has used about a hundred books in Prakrit and Sanskrit and has also listed the words under which the bulk of the information is to be found in the introduction. But their number is very small. The introduction also includes the whole of the Prakrit grammar of Hemacandra with a new commentary in Sanskrit verses written by the author, which however gives no new information.

During the thirties of this century two more dictionaries of Prakrit were published. Unlike the work mentioned above, they were planned as regular dictionaries of the modern type, arranged alphabetically and the meanings of the words explained with a few examples. The various meanings which the words conveyed are systematically numbered and separated from each other. The usual parts of speech are indicated and the verbal bases are clearly marked. The words are collected from the literature and they are given with their Sanskrit equivalents based on the rules of changes of sounds which the Prakrit grammarians have formulated. Of these two, the Ardha-Māgadhī dictionary was planned to include all the words in the Jain Śvetāmbara canon or sacred books, overlooking the legitimacy of the books called Prakīrṇakas. All the 45 books, which form the canon, were utilised. However, in spite of the fact that Ardha-Māgadhī as a Prakrit is confined to the canonical works only, some other

works like the six Karmagranthas, Kammāpayadi, the Viśeṣāvaśyakabhāṣya, the Pañcasaka and Supāsanāhacariya were included. The reasons for this is hard to find. Originally planned by a non-academician Mr. Bhandari, who gives a graphic description of the difficulties met by the project during its execution, the basic work was prepared by the monk Śrī Ratāncandji Maharāja, a versatile Sanskrit scholar famous for his extraordinary memory, containing an estimated 50,000 words taken from the canonical books, who also gave their meanings, both common and technical, in Gujarati. As the plan originally conceived had decided to give the meanings in three languages, Gujarati, Hindi and English, in order to have the dictionary a wider circulation, the Gujarati meanings were rendered into the other two languages with the help of a number of scholars who themselves were not acquainted with the original texts and hence worked under a real handicap. The bulk of the dictionary, which consists of four volumes with a total of more than three thousand pages, is primarily due to this trilingual translations and the actual lexical items are far less than can be expected from the bulk of the work. Most of the shortcomings of the dictionary are due to the way in which the plan was carried out in very adverse circumstances. It appears that the original intention to confine the work to only the Ardha-Magadhi Prakrit as found in the canon, which is also apparent from the fact that a new grammar of this Prakrit was prepared by Dr. Banarasi Das and given at the beginning, was altered and a fifth volume of 857 pages was added, which included all the words which were found in the Pāṣasaddamahannavo of Pandit Hargovinddas Seth. This was done with the intention of making it cover all the Prakrit dialects, but which were not found in the first four volumes. The words in this fifth volume are given with only a Gujarati rendering. This has deprived the dictionary of the possibility of giving all the meanings a word has, at one place, a great inconvenience for the user. The use of uncritical editions of the books, the insufficiency of the references given which makes it often impossible to trace them and lack of first-hand knowledge of the source material on the part of the numerous translators, have made the work less useful in comparison with its bulk and the labour spent on it. Quite recently the whole work is reprinted as it is, without making any attempt to remedy even its scribal mistakes.

The other Dictionary of the Prakrits of the twenties is the most frequently used work called Pāṣasaddamahannavo, compiled by Pt. Hargovinddas Seth all alone. This work has served its purpose well during the last 60

years and more, and a second edition of it was published in 1961. More recently an abridged edition of the same for the use of students was issued under the same name. The abridgement was mainly done by dropping a fair number of words, mostly derivatives or compound forms, which can be easily produced by the rules of grammar. Otherwise all the three editions are identical in every respect and no attempt was made to either correct its mistakes or modernise it by additional material.

This work consists of about 1000 pages, each page having three columns, and includes about 75000 words. Meanings are given in Hindi and citations are few, a few more references being added to them. It uses as many as 170 books and represents the major Prakrit dialects except works from Jain Sauraseni. However *अराधनासार* and *द्वन्द्वसंग्रह* are included, the purpose of which remains unexplained. Only a few Apabhramśa works were used for the simple reason that most of them were published after the Dictionary was completed. Citations from the Māhārāṣṭrī epics are given mostly by a mere reference to the name of the book, when they have a word-index. (Probably the index to *Setubandha* was not available to the author.) The dramatic Prakrits are poorly represented and only an unpublished list of technical Prakrit terms in the dramas was made use of, and hence other words of the dramatic Prakrits were not included. In fact this has become a good dictionary for the three Prakrits, Ardha-Magadhi, Jain Māhārāṣṭrī and Māhārāṣṭrī.

All Prakrit words are followed by their Sanskrit equivalents, but no attempt is made to include their etymology and often the Sanskrit given does not appear to be correct according to the Sanskrit grammar. All words taken from the *Deśināmamālā* are called *Deśi*, even when they have easily ascertainable Sanskrit cognates.

From the technical point of view the dictionary leaves much to be desired. The abbreviations of the works show that no uniform principle is followed: sometimes the name of the work is abbreviated; sometimes the name of the author. Thus the hymn *Rṣabhapañcāśikā* is indicated by *Dhaṇa* which is an abbreviation of the author's name *Dhanapāla*. *p* stands for *Pischel* to refer to the famous work *Grammatik der Prakrit Sprachen*. The collection of the Prakrit stories prepared by H. Jacobi is indicated by the siglum *mahā*, because they are said to have been in *Māhārāṣṭrī*, a double confusion. There are many such curiosities which make it difficult for the reader to remember the abbreviations.

The references are quite accurate when they are taken from the works which the author himself has edited as in the case of *Vīṣeṣāvaśyakabhāṣya* or *Sura-sundarikathā*. The same is true of the voluminous work *Paumacariya* of Vimala. On the other hand, references to works like *Vyavahāra* or *Bṛhatkalpa* are very insufficient, the number of the *uদ্দেশ্য*s alone being given and in many other cases only the name of the book is all that is found. When MSS. are used it is but natural that the author could not give the reference to folio, side and line, unless he also specified the exact MS. which he has used.

A long introduction of 64 pages is added which contains a detailed grammar of the Prakrit in general and the characteristic features of the various Prakrit dialects like Śaurasenī, Magadhī, Paisācī, Cūlika-Paisācī and Apabhramṣa, in which the author follows very closely the Grammar of Hemacandra.

While giving the meanings of words, numbers 1, 2, 3 etc. are used to indicate their different senses. But in most cases, lack of examples on which this was based makes it very difficult to decide their correctness. The author has put great faith in the traditional interpretation given in the commentaries in Sanskrit, which has led him admit meanings which cannot be justified. But it must be admitted that, in spite of the deficiencies of the work, it is the only dictionary of Prakrits taken as a whole and it has served its purpose well during the last 60 years and more.

The only other dictionary which needs to be referred to is a publication called *Alpaparicita-Saiddhāntika-śabdakośa* consisting of five parts published between 1954 and 1979 thus taking 25 years to complete. It contains a total number of 1256 pages and an additional supplement of 56 pages devoted to listing the words of the *Deśināmamālā* of Hemacandra in an alphabetical order with the meanings assigned to them by Hemacandra himself, and hence has no independent value.

This work is prepared by Muni Sāgarānanda, a profound student of the Jain Āgamas, and responsible for the editions of the major works of the canon along with the Sanskrit commentaries published by the Āgamodayasamiti. These are the only reliable editions available today for many of these works. The commentaries on the canonical works were written by Haribhadra, Śīlāṅka, Hemacandra, Abhayadeva, Malayagiri, Śānti-sūri, Droṇācārya and Candrasūri, covering a period of more than five hundred years, which was mostly devoted to the writing of Sanskrit commentaries. This dictionary takes note of all the 45 books of the canon along

with the commentaries written on them and incidentally a few non-canonical works like *Dasaveyāliya-cūṇi*, *Paumacariya* of Vimala, *Uvaesamulā* of Dharmadāsa, *Tattvārthasūtra* of Umāsvāti along with his so-called *Svopajña Bhāṣya* and *Vīṣeṣāvaśyakabhāṣya* of Jinabhadra. The later volumes were edited by Sāgarānanda's pupil Kāñcanasāgara.

Though intended to deal with the words found in the Āgama texts, which are less known as is indicated in the title, the work is fairly comprehensive as far as the canon is concerned. By the word *Alpa-paricita*, it appears, the author took it to mean, not generally found in the classical Sanskrit literature or less known outside the Sanskrit works written by the Jain scholars.

The real peculiarity of the work lies in the fact that it is a Prakrit-Sanskrit dictionary which also includes a fair amount of Sanskrit words occurring in the commentaries and their explanations given there. As an editor of the texts of the Āgamodayasamiti, one can well understand the procedure which the author has followed. For each word included (either in Sanskrit or Prakrit), he adds by way of explanation the relevant statements of the commentators in Sanskrit as they are actually found in the editions. As the same word occurs in a number of canonical books, the author has put together the explanations offered by the different commentators and even by the same commentator at different places. The references again are in the form of the number of the folio (the side being not indicated) because nearly all the books are in the form of folio-bundles or *pothis*. As is to be expected from the editor of these books, the page number is mostly accurate and one can locate the word and its explanation by reading at most the two sides of the folio.

The author has made no attempt to weigh the explanations offered by the commentators and has not suggested his own views in this matter. But this is not an important loss because the reader has before him all the excerpts which he needs for this purpose. This method often gives rise to some problems like a choice of the meaning among the divergent explanations in Sanskrit. For example *ambadeś* in *Uttarādhyayana* is explained by the word *īraskurute* and in the *Avasthaka* by *umabhate*. When a word like *amśalaya* is explained as *amśagata*, the etymological or derivational process gets obscured because the word consists of the stem *amśala* and *ga* from the root *gam-*, while in the other the stem is *amśa* and the other element is *gata-* a past passive participle of the same root *gam-*. When *upānyam* in *Vij.* is explained with the words *apātita*, *anadharm*,

ajñāṭikam, *ṛṇāṭikam* and *anāṭikam*, the reader can make up his mind only by going through the original texts. When the Prakrit form *aggei* is explained as *āgneyi*, (पूर्वदक्षिणमध्यवर्तिदिक्) at *Anaṣṭaka* 315, the other form *aggeyi* as *agnikona* at *Bhagvatī* 493 and *Thāṇaṅga* 133, difficulties arise because of the lack of context, which become clear only when we go to the originals and look at the whole context. *Aṅgabhūi* is explained as *Aṅgadyajīva* at *Anu.* 172. When the passage is read in full one realises that *Aṅgabhūti* had a number of lives one after another and one of them was *Aṅgadyota*, a Brahmin, hence the explanation ought to mean 'the soul of *Aṅgadyota* Brahmin' which was the same as that of *Aṅgabhūti*.

In spite of all such curiosities, the work is a very useful compilation to serve as an index not only to the canonical texts but also to the voluminous Sanskrit commentaries, which could not have been done by any one else better than Sigananda, who carefully edited all these works over a life-time.

There is also a fair amount of lexical material for some dialects of Prakrit which should be noted here. This material is in the form of indices and glossaries with or without meanings, some of them being also without an exact reference to the passages of the works on which they are based. In this regard a reference should be made to the indices of the *Ardha-Māgadhi* canon published from Ladnun and to the indices of individual works, attached to the editions published in the Jain *Āgama* series published from Bombay. But even here no uniform plan has been followed and the original divisions of the canonical works into *Śrutaskandhas*, *Adhyāyas*, *Uddēśakas* and *Sūtras* is neglected. In both these publications the *Prakṛitikas* are neglected. Most of the published *Apabhraṃśa* texts possess good word-indices and recently an attempt is made to put them together in one work called a dictionary of *Apabhraṃśa*. Unfortunately the compiler has not taken trouble to avoid the deficiencies and mistakes of the individual indices and has simply repeated them in his work. *Unindexed* works have been simply neglected, thus impairing its value. Another small dictionary confined to the works of *Kundakunda* in Jain *Sauraseni* is also available and is of some use.

In view of this situation the present dictionary has made it a point to scan all the words in these works and particularly the *Ardha-Māgadhi Dictionary*, the *Pāṇasaddamahāṅgavo* and the *Alpa-paricita-saiddhāntika-śabdakośa* and to indicate their differences or mistakes under the corresponding words of its own.

III. LINGUISTIC BACKGROUND OF THE DICTIONARY

To understand the derivations and etymologies given in the dictionary, it is quite necessary to keep in mind the exact position the Prakrit dialects occupy in the general development of the Indo-Aryan languages. Frequent references will have to be made to the earlier stages of the languages as also to the later developments which the Prakrits have undergone. It is also necessary to fix the scope of each Prakrit used for this work and to indicate which works are included under a given name. It is hardly possible to explain the derivation of Prakrit words without comparing them with their OIA, equivalents and numerous words can only be understood in the light of their use in the NIA, languages. Hence a brief survey of the development of Indo-Aryan is given below. Relation of the Prakrit words with those found in the other Indo-European languages is rarely found and only incidentally discussed here.

1. Historical Linguistics

The science of language has succeeded in establishing what is called the genealogical classification of languages and thus grouping them into different families. This idea of a family of languages is mainly based on historical facts. As it is chiefly a historical concept, according to which a parent language undergoes successive changes resulting into the emergence of divergent but related languages at a later stage in which each member of the family is, in reality, nothing but a more or less modified form of the original speech, the method which can legitimately help build up such groups cannot but be historical, in which the earlier stages of the given languages are followed upto their common original form. In the absence of such material, however, the comparative method has to be used either to supplement it or, in rare cases, to take its place. We compare languages as regards their geographical location, their inherited vocabulary (naturally excluding borrowed words), inflectional peculiarities, types of syntactical groupings and, above all, phonetic correspondences amenable to more or less rigid application, to show their relatedness. But the extreme modifications, which a language may undergo in course of its evolution, make this procedure only lead to results of a positive nature. We can prove two languages as related but cannot assert that any two languages were not so related in the past.

If the similarities found in the languages help us in grouping them into families, sometimes of wide extent, the facts of common innovation lead us to put two or more languages into a more compact group, forming a sub-

division of the bigger family. A language grows and assumes different forms, and each one of them may further repeat the same process. Thus we can well speak of the genealogy of a language with its nearer and distant relations, provided we remember that this is, after all, a figurative way of expression.

2. Indo-Aryan Languages

The Indo-Aryan languages (so called to emphasise the fact that they are of Aryan descent and belong to India, so as to be distinguished from other languages of Non-Aryan descent of the country and from Aryan languages current outside India) belong to the Indo-European (IE.) family (possibly itself forming a branch of an older family with Hittite), which includes other groups like the Hellenic, Italic, Keltic, Germanic, Slavic etc. They form an important branch of the Aryan group along with the Iranian branch with the inclusion of a possible intermediate group called Dardic. In the Indo-Iranian group itself the two main branches differ from each other more on account of innovations and rapid changes on the side of the Iranian languages than on the part of the Indo-Aryan group which on the whole shows itself more conservative.

The changes on the Indo-Aryan side, though less radical, are of greater importance to us. They include the change of *ai* and *au* to *e* and *o* (Sk. *vēda* Av. *viēda*, Sk. *racāyati* Av. *racayēti*); of *āi* and *āu* into *ai* and *au*; the change of palatal *z*, *zh* into *j*, *h* (Sk. *yājute* Av. *yazute*, Sk. *hāsta* Av. *zasta*); the loss of voiced sibilants like *z*, *ž* (Sk. *nētiṣṭha* Av. *naētišva* Sk. *duru-ktām* Av. *dužūxtam*); the creation of a new series of retroflex sounds including the nasal *ṇ* and the sibilant *ṣ*; the creation of groups like *cch* and *kṣ* from various earlier groups. In morphology we have the form *māma* 1st per. pro. Gen. sng. for *mana* of Avesta; the root *brū-* 'to speak' for the original *mru* and many analogical forms like the 1st per. act. thematic ending *-mi*. The two branches also differ in the treatment of *r* (Sk. *sakṛi* Av. *hak rot*) and in the grade of the termination of the medial present part. (weak in Av. *mna*: *bara-mna*, strong in Sk. *-māna*, *bhāramāna*).

While most of these early stages are reconstructed with the help of the comparative method we are on more secure ground when we enter the history of the IA. languages. From R̥veda (RV.) onwards we have a mass of documentary evidence marking the different stages in the growth of these languages. But the evidence is of varying value. Based on broad considerations, it is customary to divide the history of these languages into three stages, which are not strictly chro-

nological in view of the fact that languages of the earlier stage continued to be artificially cultivated after they had become purely literary idioms. Thus we speak of the OIA. or Sanskrit, the MIA. or Prakrit and the NIA. or the stage of the modern languages. The OIA. includes the Vedic language (wherein we can distinguish the language of RV. and of the other Samhitās), the Classical Sanskrit (of Pāṇini-Patañjali), the Epic language (of the Mahābhārata and the Rāmāyana), the Sanskrit of the Jains and Buddhists and what we can infer about the spoken idioms of those days. The whole of this group derives its unity more on account of a rigid and well defined phonetic pattern to be adhered to, than common morphological structure, which on the contrary, shows a steady process of growth and simplification. This is strongly brought out by the attempts of later writers at hypersanskritisation and the use of such foreign words only as are in agreement with the Sanskrit phonetic system. Even then each one of these speeches has its own features which distinguish it from the others. Naturally the majority of them are grammatical as distinct from phonological.

The MIA. group includes a number of languages and dialects, all showing a strong family likeness and forming the next stage in the growth of the Indo-Aryan. These languages can be arranged into different groups according to the purpose for which they were used (those used for religious preaching and those for secular literature like dramas, epics and popular tales), according to locality of the dialects on which they are based (those of the North, of the Midland, of the East and South), according to the form in which they are preserved for us (as literary, inscriptional and on other monuments like coins and idols) and chronological according to the more or less archaic or developed forms shown by them. Each one of these classifications has its value and helps us in judging the linguistic nature of the Prakrits in the form in which we now possess them. We can see how the use of Mahārāṣṭrī for the composition of songs and lyrics and writing long epics making use of Yamakas and other *tour-de-force*, is partly responsible for the form in which we find it. The use of Śauraseni and Māgadhī with their sub-dialects and rarely Ardha-Māgadhī and Paisācī (?) in the dramas side by side with Sanskrit has led to the effacement of finer dialectical differences and some overlappings between them. The inscriptional Prakrits are influenced to some extent by the form of writing in which the gemination of the consonants (length) remains unmarked and the order of the members of consonant-groups remains uncertain. Even the treatment of these Pra-

lits by the Prakrit grammarians in conformity with a definite plan has left some traces on their present form, the most important of which is the tendency to form wide generalisations on the basis of a few examples. With due consideration of all such points, the main task of the student of the MIA is to ascertain the local distribution of these Prakrit dialects and to arrange them in a chronological sequence so as to mark the various stages of their growth.

In spite of the meagreness of the evidence, its conflicting nature and the theoretical difficulty of distinguishing between regional and chronological features, it is possible to arrive at some broad conclusions. To the North-West can be assigned the Mānsehrā and Shābhāzgarhi versions of Aśokan inscriptions, the dialect of the Kharosthi Dhammapada and possibly Paśāci and its sub-dialects. To the East lie the Aśokan inscriptions of Gangetic basin and the mouth of Mahanadi, the Ramgarh inscription and the Dramatic Magadhi with its sub-dialects. To the West are found the Girnar version of Aśoka, the Pāli of the Buddhist canon, the inscriptions of the Śātravāhanas and Western Kṣatrapas and the Māhārāṣṭrī Prakrit. To the Midland belongs Śaurasenī and to the east of it Ardha-Magadhi, while a similar dialect is seen in the inscriptions of Aśoka in the Deccan. Of course, this distribution neglects some amount of conflicting facts and leaves some dialects out of consideration. Attempts have been made to reconstruct the features of the earlier stages of some of the Prakrit languages available to us in their present forms. Such has been the case with Pāli as it is known to us at present, with Ardha-Māgadhī as it is handed down by the tradition and for Māhārāṣṭrī which is regarded as being closer to Śaurasenī or even identical with it. But the results in this direction have been very meagre and pertain to a few phonetic features and grammatical forms. These remain mostly speculative in nature and do not justify rewriting the traditional texts.

The classification in time is based on a firmer foundation and is more comprehensive. To the older stage belong the various inscriptions, Pāli, Ardha-Māgadhī and Paśāci. A later stage is formed by Śaurasenī, Magadhi, Jain Māhārāṣṭrī and on the threshold of the NIA are found the Apabhramṣa dialects and Avahatthā.

In contrast with the OIA, the MIA group shows quite a different appearance on account of a drastic change in its phonetic structure. In grammar and syntax, the older synthetic mode of expression continues

nearly to the end of the period, although the richness of forms of the older stage is lost and now and then, especially in the Apabhramṣa dialects, we see the rise of the analytical mode of expression. In their vocabulary, the MIA dialects are mostly dependent on the OIA but with a few additions of the so-called Deśī words of uncertain origin. The percentage of these depends both on the date and the nature of the work in which they are found.

The NIA languages cover the whole of the Northern India and parts of the North-Western region, Deccan and Shriv Lankā. They naturally admit of a ready geographical distribution. Their relation with the various MIA dialects however, is not easy to settle; nor can we group them in cognate groups with equal ease. Most of them date from a nearly identical period, though the first available documents in them belong to different centuries from the 10th to the 16th, while many have no written literature. Having continuous areas to cover there are naturally many border dialects like Bhojapuri, Kachī etc., the affinities of which are bound to remain doubtful. Some of the languages of NIA form distinct groups either on account of isolation, separation or other historical incidents. Thus Simhalese is separated from the main body of the IA by the Dravidian tongues and follows its individual line of development. The Dard languages (including the Kafir dialects, the Khowar of Chitral, the Kohistanī dialects and the Shina group) are found to the extreme North-West and may owe their peculiarities either to an independent origin on par with Old Indian and Old Iranian or may be the result of a strong Iranian influence. Out of them only Kashmirī came under the influence of Indo-Aryan civilization. On account of the nomadic life of the speakers, another of the Midland or a North-Western dialect assumed different forms in different countries. These are known as Gypsy dialects (Romani).

The Indo Aryan languages proper are usually grouped into an inner and an outer band with a few intermediate languages, a classification which is much disputed but to which new support is sought in the treatment of the aspirates in the different NIA languages. It is, however, more convenient and safer to follow a much more limited type of classification based on both geographical and historical considerations. To the North-West are found Lahndā and Sindhi, to the South we have Marāṭhī, to the centre belong Panjābi, Rājasthānī, Gujarātī and Western Hindī, to the East of it the Eastern Hindī dialects, to the North of the Midland the Pahārī group and to the East belong the Bihārī dialects, Oriya, Bengālī and Assamese.

3. Prakrit Languages

The dictionary quotes extensively from the seven main Prakrit dialects to illustrate the meanings of words included and also makes a systematic attempt to trace the origins of the words in the Indo-Aryan branch of the Indo-European family of languages. For this purpose a brief survey of these languages may prove useful. The question about the peculiar features of each dialect and the relations among them make it necessary to name the dialects specifically when quotations from them are given. This is done by naming the dialect at the beginning and giving the name of the book at the end.

The bulk of the citations naturally comes from the Prakrits known as Ardha-Māgadhī (AMg.), Jain Māhārāṣṭrī (JM.), Jain Śaurasenī (JŚ.), Māhārāṣṭrī (M.), Śaurasenī (Ś.), Māgadhī (Mg.) and Apabhramśa (Apa.), because the literature in these dialects is found in large measure. The main problem which a lexicographer meets in this case pertains to demarcating clearly one dialect from another and to decide to what extent minor dialectal differences in a given Prakrit can be ascertained and indicated. Obviously a given quotation from a given book must be assigned to the language in which it is written, at the same time taking note of the fact that many books use different dialects in different parts of the same work. Thus many books written in JM. include long passages and stories in Apa., and many quotations from the canon occur in JM. works. In fact it is often difficult to decide whether a given work is to be considered as being written in AMg. or JM. In the present case only such books as form the part of the Śvetāmbara canon are cited under the siglum AMg. and others are considered to be in JM. This is obviously arbitrary and leads to such results as considering the Ogha and Piṇḍa Nirvyūktis as being written in AMg. while the ĀvNi. and ĀyārNi. in JM. This problem is acute in the case of the Prakirpakas and again an arbitrary decision is taken by including all such works attributed to पुरातनराज्ये in AMg. and those of definite authors in JM. In case of doubt, the reader should refer to the classification of books on the basis of their language, given separately. All Prakrit works written by the Digambara writers are given the designation JŚ. while under Apa. are included works which are written by both the Digambara and Śvetāmbara writers, and a few verses found in the works of non-Jain writers.

In the case of other dialects, under Māhārāṣṭrī are included the well known older epics, and more recent ones

P.D. *11

from the south and the majority of Prakrit stanzas quoted in the works on rhetorics. But the problem which needs a clarification pertains to the stanzas in Sanskrit dramas and the Sattakas and the use of Śaurasenī, Māgadhī and various मय्य and विमय्य which may occur in them. A brief history of this problem may help us to understand the situation, though the problem cannot be completely solved due to lack of necessary evidence in this regard.

(i) Ardha-Māgadhī

From among the MIA. dialects the Śvetāmbara writers have used two closely related languages, Ardha-Māgadhī and Jain Māhārāṣṭrī, to compose their canonical and post-canonical literature. The relation between AMg. and JM. can be understood better by considering the history of these languages. Slowly AMg. has come under the influence of Māhārāṣṭrī so as to develop into what is now called Jain Māhārāṣṭrī; and in the course of a further development, this language is modified by the influence of Sanskrit on the one hand and the Apabhramśa dialect on the other.

The oldest form of AMg. can be seen in the first books of Ācārāṅga and Sūtrakṛtāṅga and the older parts of other works like Uttarādhyayana etc. It is characterised, in its phonology, by the change of -r- to -l- to a greater extent (*aneksa* Āyār. 1. 9. 1. 16; Sūy. 1. 15. 2); the loss of initial y- (*ahāsuyam* Āyār. 1. 9. 1. 1; *āvakahāe* Āyār. 1. 9. 1. 2; *āvanti* Āyār. 1. 4. 1. 2; *āhāttahtyam* Sūy. 1. 13. 1) and the change of -kh- to -gh- (*āghāi* Āyār. 1. 4. 2. 1; Sūy. 1. 11. 23; *āghāyam* Sūy. 1. 1. 2. 1). In its morphology we have a number of old forms : the Nom. sg. in -e also in stanzas (cf. *uvahāṇasuyam* Āyār. 1. 9); forms of the past tenses (*atarmisu* Sūy. 1. 11. 6; *rūthā* Sūy. 9. 1. 1; *ahesi* Āyār. 1. 9. 3. 6); forms of the future (*āgamissā* Sūy. 1. 15. 25); a present part. formed by -mīṇa (*abhivāyamīṇe* Āyār. 1. 9. 1. 8); forms of Gerund with -ntā (*hantā* Sūy. 1. 8. 5) and *īyāṇa* (*āruṇyāṇa* Āyār. 1. 9. 1. 3). Nouns often govern cases (*kālamākaṅkhī* Sūy. 1. 11. 38) and a few peculiar words are met with (*añju* 'straight' Sūy. 1. 9. 1; Āyār. 1. 9. 1. 7; *acca-* 'body' Āyār. 1. 9. 1. 11; Sūy. 1. 13. 17; *adu* 'or' Sūy. 1. 2. 2. 2; *phusā* 'daughter-in-law' Sūy. 1. 9. 5).

The later and more usual form of AMg. is distinguished from JM. by the additional features like the lengthening of final -am before *eva* (*evāmeva samañḍuso* Nāyā 1. 9. 53); i representing *iti* (*Goyamā i samane* Uvās. 86); forms of *prati* without the final -i (*paḍuppanna* Sūy. 2. 1. 15); Nom. sg. *e* in prose (*ceie* Vivā. 1); Inst. sg. in -eā (*kāyasā* Dasave. 6. 27); Dat.

eg. in *-tā* (*neraiyattā* Nirayā. 63); Loc. sg. in *-māi* (*sayanijjama* Kapp. 32); Nom. sg. of *-t* stems in *-m* (*bhagavaṃ* Kapp. 1; *vaṇṇavaṃ* Utt. 3. 18), forms like *kammunā* (Utt. 1. 17), *kāladhammunā* (Vivā 49); verbs like *āikkhas* (Kapp. S. 64); *kuvvanti* (Sūy. 1. 4. 1. 16); *duruhāmi* (Uvās. 108); past tense forms in *-tthā* and *-misu* (*vipplāntthā* Nāyā. 1. 1. 159; *harvissu* Sūy. 1. 14. 3), and a number of peculiar forms of the Infinitive (*parivattā* Nāyā. 1. 12. 39) and Gerund (*ciccā* Utt. 7. 28, *vijahittu* Utt. 8. 2; *ladhumi* Dasave 8. 29). In its syntax and vocabulary AMg. resembles Pālī and is nearer to it than the later Prakrits. The language of the canonical works like the Paṇṇas, however, is hardly different from the older stage of JM.

(ii) Jain Māhārāṣṭrī

The various Nijjuttis and narrative works like Paumacariya, Vasudevahirdī and others may be taken to represent the archaic form of JM, the language of the non-canonical books of the Śvetāmbara writers. Here the Nom. sg. always ends in *-o*. The Dat. sg. has a *-ya* ending (*vaḥāya* VasuHl. 169. 19) and a Inst. sg. is formed with *-ina* (*naravaṇṇa* PaumCa. (V.) 5. 110). The Loc. sg. of Fem. words also ends in *-āyam* (*disāyam* VasuHl. 280. 27); *mayā* is used along with *mae* as Inst. sg. 1 Per. pron.; a form in *-am* (*jānam* VasuHl. 174. 26) is found for 1 P. sg. present, and there are future forms like *bhūṇijham* (VasuHl. 22. 28) and *paṇṇasam* (PaumCa. (V.) 8. 191). There is a constant confusion between the Inf and Ger. This form of the language also shows a large number of syntactical peculiarities. A number of words and forms of AMg. are also utilized. In its classical form, as represented by Haribhadra's Samarādityakathā, JM. comes nearest to pure Māhārāṣṭrī and shows the influence of Sk. in the use of *cm-* forms, compounds ending in *-bhūya* (*-bhūta*) and the literary words. The late form of this language is best seen in the stories of Devendra in his commentary on Uttarādhyayana and the anthology called Vajjālagga. Here we see a strong influence of the Apabhraṃśa dialects making itself felt both in its phonology and grammar. This is but inevitable when we find writers like Somaprabha composing works in all the three languages, Sk. JM. Apa. without any plan and mixing them in all possible ways. In this context, it must be clearly understood that this so called Apa. influence originates from the spoken languages (in all probability the mother tongues of the writers) and traces of it can be detected even in the AMg. canon (*archahm* Utt. 22. 16) and the older works in JM. But this late form of JM.

shows the influence of the literary Apa. with which the writers were thoroughly acquainted. In its phonology, we find the confusion between written *-m-* and *-va* (*samarā* VajLag. 62); simplification of the conjuncts (*hosai* VajLag. 54); a shortening of the final vowels (*ju* VajLag. 234; *annaha* VajLag. 129); the change of *-s-* to *-h-* (*dehi* VajLag. 296) and *-y-* in place of *-m-* (*taheya* VajLag. 383). In its morphology, we have the forms of the Nom. and Acc. falling together (*dālā* Acc. VajLag. 1. 4; *āvai* Acc. VajLag. 273); pronominal forms like *paī* (Inst. VajLag. 190; Loc. VajLag. 704) and gerunds in *-evī* or *-vi* (*laṇṇhevi* Erz. 78. v. 181). It shows a further contraction of syllables (*āṇṇṇassa* Erz. 82. v. 255; *atthṇṇassa* VajLag. 132) and all traces of the Sk. *-aya-* forms of the verbs are lost (*ontai* Erz. 81. v. 240; *vāraṇi* VajLag. 56).

(iii) Jain Śaurasenī

The name Jain Śaurasenī is given to the Prakrit dialect which is seen in the works of the Digambara writers, most of whom come from the south. It is modelled on the name Jain Māhārāṣṭrī which is used to designate the Prakrit found in the non-canonical works of the Śvetāmbara writers. The Digambara view is that the original canon, containing the teachings of the last prophet Mahāvīra, was lost along with the language in which it was composed, when the community migrated to the south, sometime before the beginning of the Christian era. Their religious needs were however met by the writings of later scholars like Puspadanta, Bhūtabali and Guṇadhara in the form of Sūtras called Saṅkhaṇḍagama and Kaṣāyapāhuḍa. Later on these works were commented upon by scholars like Virasena and Jinasena, in extensive works called Dhavalā, Mahādhavalā and Jayadhavalā, mostly written in Prakrit but with passages in Sanskrit as well. In the meantime the religious and the philosophical teachings were written down in manuals in verse by scholars like Kundakunda, Vattakera, Yativṛṣabha and others upto the 12th century. All these writings are included in the scope of Jain Śaurasenī.

The language found in all these books is fairly uniform but differs considerably from the Jain Māhārāṣṭrī of the writers from the north. It changes the Sanskrit sounds *ta* and *tha* into *da* and *dha* and preserves the original sounds *da* and *dha*. It changes the dental nasal into *ṇa* and knows only one sibilant *sa*. Sometimes *jña* is changed into *ṇha*. Peculiar grammatical forms are a Loc. sg. ending in *-mhi* and the adverbial ablative ending *-do*. The verbal terminations like *-i* and *-te* are changed to *-ai* and *-de*. Passive is formed with *-iṇa*

and the gerund ends in *-dīṇa*. The name given to this dialect is intended to suggest that it is a peculiar form of Sauraseni used by the Jain writers of the south. The peculiarities of this Prakrit need further confirmation by the editions of these works in a more critical form.

(iv-vi) Māhārāṣṭrī and the Dramatic Prakrits

The nature of Māhārāṣṭrī is described by the Prakrit grammarians like Vararuci, and others following him, in detail because they considered it as representative of all the Prakrit dialects being the most comprehensive. From the date of Dandin onwards it is named Māhārāṣṭrī and is thought to be the best Prakrit in which famous epics were composed. But its relation to Dākṣiṇātyā of Bharata, as used in the dramas, and to Sauraseni in particular, which is the most extensively used Prakrit in the dramas, remains doubtful and the problem needs a historical review.

During the beginning of the 20th century when Prakrit studies were in their infancy and were primarily related to the dramatic Prakrits, a controversy arose about the distribution of dialects among the dramatic personages and the distinction between the various Prakrits as described by the Prakrit grammarians. It was natural and inevitable to proceed with the information supplied by the writers on dramaturgy and poetics as regards the use of the dialects by various characters in the drama and to rely on the Prakrit grammarians for the distinguishing characteristics of the dialects usually enumerated in this context. The result was a kind of disagreement between the two views leading to the problem of deciding the Main Prakrit of the dramas. However, it must be noted that neither the Prakrit grammarians were of one opinion about the features of a given dialect, nor did the works on dramaturgy show complete unanimity in the use of a language by a particular type of character in the dramas. The result was a kind of historical reconstruction of the growth in the dramatic practice, which distinguished various stages: (i) a pre-classical Prakrit called old Sauraseni, as the dominant language in the earliest stage of the Sanskrit drama, as seen in the fragments of Buddhist dramas discovered in Central Asia, edited and analysed by Lüders (ii) a slightly later stage as seen in the use of Sauraseni in the Dhruvās given by Bharata in the 32nd chapter of his Nāṭyaśāstra and the absence of Māhārāṣṭrī in the list of the dramatic Prakrits, this language being grammatically analysed by Jacobi and supported to some extent by the recently discovered dramas attributed to Bhāsa (iii) a classical stage represented by the dramas of

Kālidāsa, Harṣa, Śūdraka, Viśākhadatta, Bhavabhūti and others upto the dramas of Rājasekhara and the dramatic theory that Sauraseni was the language of the prose spoken by ladies in general and Māhārāṣṭrī to be used in their stanzas, a view held by Pischel, Konow and others. This position was, however, objected to by some scholars and the use of Māhārāṣṭrī was denied for the dramas as was done by Hillebrandt and others, or it was considered to be the same as Sauraseni but in a more developed form as M. Ghosh and others did, thus casting some doubt on the validity of the views of the dramaturgists and the grammarians. In particular, two problems arose (1) whether the stanzas are to be in Māhārāṣṭrī or in Sauraseni and (2) whether the generally accepted characteristic feature of Sauraseni, the voicing of the dental stops is valid or not. This led to a further question, what language is meant by 'Prakrit' when it is used by the grammarians as a cover term for the whole group of Middle Indo-Aryan languages with which they deal.

A lexicographer has to decide how to designate the Prakrit passages which are found in the Sanskrit dramas. Hence he has to take some decision about the various Prakrits, dialects and subdialects called Bhāṣā and Vibhāṣā. A closer examination of the original data is essential to decide the issue. I have a feeling that much of the controversy on this account is based on some assumptions of a linguistic nature which are not correct and some interpretations of the passages on which they are based appear to be erroneous. To the first group belongs the view that distinctions in the literary dialects is mostly based on phonological differences. This may be true where we can actually analyse the spoken languages which are fairly uniform in this respect. But while dealing with ancient and medieval languages which are available only in their written form, this may not do. They are not uniform and use material belonging to different stages of development and hence are misleading. Nor are the sounds uniformly used in all the words in which they are expected to occur. A striking example is supplied by the opinion of Lüders, who sets up a language called Ardha-Māgadhi for the dramatic fragments found in central Asia on the evidence of a single form of future tense *kāhāmī* for this purpose. His other assumption, that the three forms of Prakrit revealed in these fragments are representative of their older stage on the ground that the intervocalic stops are preserved and are not lost, is also doubtful. Phonetic changes in the various languages and dialects do not proceed with the same speed and older and younger

phases can be found at any given stage of the language. That intervocalic stops in Latin are either completely lost or voiced or kept in tact in the different Romance languages does not give us any right to say that one is older and the other is younger in their written form and the same is true in case of the Prakrit languages. Lüders himself has argued that the original language of the Pāli canon voiced the intervocalic stops, where the later Pāli uses the unvoiced consonants. This has an important bearing on the nature of the language of the canon of the Śvetāmbara community, usually called Ardha-Māgadhī but the older name of which was Addhamāgadhā Bhāsā. The MS. material of the canonical works, both older and younger, is such as to allow side by side the use of the intervocalic stops and their loss even in the same sentence or verse. This has led to a regular duplication of all words containing such sounds which cannot be true of any language whatsoever. For example the 3rd person singular active form of a verb, which is very frequent cannot be having both -*t* | *i* and -*t* as its ending throughout the language in all its occurrences. And to make the matter worse, textual evidence, whether the MS. is on paper or palm-leaves, whether old or young, is equally uncertain. There appears to be a feeling among the editors of the Agamic texts that giving preference to the practice of retaining the consonants would make the language look older and nearer Pāli which is considered as an older speech. This does not look natural and hence cannot be accepted. To ascertain the relative ages of closely related languages, the only valid criteria are of a grammatical nature. The synchronic nature of the Asokan inscriptions and the phonological differences found in them are responsible for extending their use to the literary languages as well. Besides morphological criteria one can also think of a semantic criterion as well for this purpose. For example, the meaning of the verb *atipāt-* (causal) and the noun *atipāta* shows the meaning 'to injure, to kill' only in Pāli and AMg. A reference to the article *atipāt-* in the second volume of the Sanskrit Dictionary of the Deccan College will show that it is rarely used there in this sense and the only examples for it are from the works of Āyurveda, Sūruta and Caraka, the language of which shows a close affinity with Buddhist usage.

Returning to the dramatic Prakrits, we should note that a number of misinterpretations and conclusions drawn from insufficient evidence have led to the present position, which, to say the least, is confusing. For example it is often stated that the 12th chapter of Vararuci's *Prākṛtaprakāśa* is an interpolation on the ground that there is no commentary of Bhāmaha now

available. There is, however, good internal evidence to show that this chapter forms an integral part of the original work. There is no doubt that the first 9 chapters deal with some Prakrit, which is not named at the beginning. In fact the very first Sūtra runs as *अदिस्तः* which means 'of the vowel which is initial' and constitutes an *adhikāra* for the following Sūtras. This is followed by the next Sūtra *आ समुप्यादिपु* which shows that the initial vowel of words like *समुद्धि* and others is changed to *ā* giving rise to the form *सामिद्धि* in this language. But then what is the name of this language? The author says nothing. It may look reasonable to think that it was called 'Prakrit' because the work bears the name *Prākṛtaprakāśa*. But then all the other languages dealt with in chapters 10, 11, and 12 are also included in the scope of the title. We may further ask, does the author use the word Prakrit in two senses, Prakrit as a cover term for all the dialects dealt with and Prakrit as a specific dialect treated in the first 9 chapters? In this first alternative, what is given then in these chapters is not the description of any one dialect, but a common core of all the dialects taken together. But then, following the usual practice only the deviations from this common core should have been given for the other dialects which follow. But this is not the case. There are two Sūtras each, at the beginning of the last three chapters, the first giving the name of the language and the second its basis. The Sūtras run as follows *पेशाचा, प्रकृतिः शौरसेना, मागधी, प्रकृतिः शौरसेना, शौरसेनी प्रकृतिः संस्कृतम्*. This means the procedure followed in describing these languages is first to describe Sauraseni and then mark the deviations from it in case of Paisāci and Magadhī. But the description is hardly sufficient for this purpose unless we include all the matter of the first nine chapters in it. Thus the full description of Sauraseni would consist of two components, one, the special rules laid down in the 12th chapter and the other, all the rules of Prakrit as found in chapters 1-9. This part of its grammar is indicated by the last rule of the 12th chapter which runs *येषं महाराष्ट्रोक्त*. This means that the Prakrit language described in the first 9 chapters under the general name Prakrit is here specified as having the name of *Māhārāṣṭrī*. Has not Dandin specifically said *महाराष्ट्राख्या भाषा प्रकृतं प्राकृतं विदुः*? Thus the traditional explanation that the name of the language described in the first 9 chapters is *Māhārāṣṭrī* is correct.

The 3rd Sūtra of the 12th chapter lays down the rule that non-initial, intervocalic *ta* and *tha* are changed into *da* and *dha*. Here the basic sounds are to be taken from Sanskrit and not from Prakrit because they do not

survive there. Hence the earlier rule प्रकृतिः संस्कृतम्. This implies that these two sounds did not exist in the Prakrit of the first 9 chapters which thus differs from Saurasenī in this diagnostic feature, which fact is true of Māhārāṣṭrī. Sūtra 2. 7 states ऋत्वादियु तो दः as an exception to the general rule 2. 2, by which both ण and द् were dropped, but survived in a group of words as exceptions. For this *gana* a further change is indicated by 1. 29 उद् ऋत्वादियु by which ण is changed to उ which is found in the final form उद्. Thus the voicing of dental stops was a regular feature of Saurasenī while it occurred in a few words in Māhārāṣṭrī as exceptions. This complex procedure is chosen because no single Prakrit dialect can be taken as a basis for others.

Once this position is realised the other problem about the statement of Hemacandra 1. 209 अत्र केचित् ऋत्वादियु द् इति आरब्धवन्तः स तु शौरसेनीमागधीविषय एव दृश्यते इति नाच्यते gets clarified. This passage has troubled all those who have worked on it, beginning with Th. Bloch, Pischel, Nitti-Dolci, Alsdorf and others. The question is raised, whom does Hemacandra refer to by केचित् and why did he introduce this discussion in the commentary of the Sūtra which lays down the change of हृदिन to हृण्. The scholars have blamed Hemacandra quite unnecessarily by saying that he has copied this passage from somewhere and without understanding it. More specifically it is argued that the words ऋत्वादियु are a wrong copying of some such expression as रित्वादियु रित् standing for a reduplicated substitute in the system of grammar followed by Trivikrama and others.

A little more attention to the plan of Hemacandra's Prakrit grammar can clear up this point. This passage occurs in the section dealing with the Main Prakrit, which fact is of some importance. The system followed by Hemacandra in stating the changes of noninitial intervocalic consonants is as follows. After stating the general rule of dropping such consonants क-ग-च-ज-त-द-प-य and द् (1. 177), Hemacandra notes the sporadic changes of the Sanskrit consonants in their traditional order beginning with क onwards. When these substitutes are more than one for a given consonant the Sūtras are arranged in that group according to the traditional order of the substitutes. To take an example the consonant क, its change to ख is given in 1. 181, to ग in 182, to च in 1. 183, to ज in 1. 184, to य in 1. 185 and to द् in 1. 185. Here the substitutes follow the traditional order. When it comes to त, besides its general loss the other changes are given as follows. It changes to च and छ (1. 204), to ट (1. 205), to द् (1. 206-7) to ण (1. 208-209), to र (1. 210), to ल (1. 221), to व (1. 213) and to ह (1. 214). Here the substitutes are also in the traditional order. After stating

the change of त to ण (1. 209) and before its change to र is given (1. 210) Hemacandra naturally finds that a possible change of त to द् has to be dealt with because such a change has been admitted by someone as occurring in some sporadic words. Hence अत्र केचित् does not mean in the topic of the Sūtra 1. 209, but in the alphabetical order of the substitutes i. e. between ण and र, which is the place for द्. In fact the sound which undergoes change is here contextually fixed as त (cf. 1. 204 तः = तस्) and the Sūtra is shortened to the essential parts ऋत्वादियु द्. If we add the word तः by the process of अनुवृत्ति, the Sūtra becomes ऋत्वादियु तो द्ः which is actually the Sūtra of Vararuci 2. 7 in his Prākṛtaprakāśa. It is immaterial whether Hemacandra should have given the name of Vararuci or refer to any other grammarian which uses such a rule in the description of the basic Prakrit or uses the word to refer to a whole school of Eastern grammarians. It only means that his view is different from them, and he does not admit such a change in the principal Prakrit. It helps him then, to follow a uniform procedure of basing the rules of change on each preceding dialect, which he does by changing the order of the dialects to शौरसेनी [शेषं प्राकृतवत्], मागधी [शेषं शौरसेनीवत्], पैशाचा [शेषं शौरसेनीवत्], कुलिकापैशाची [शेषं प्राकृतवत्], अपभ्रंश [शेषं शौरसेनीवत्]. He also takes note of the words and forms which Prakrits have taken from Sanskrit, mainly words, by his last Sūtra 4. 446 शेषं संस्कृतवत् सिद्धम्. Instead of blaming him on the count of copying without understanding, we must admire his skill in following a far more systematic and rigorous procedure in this case.

With these interpretations and clarifications, we should be able to state the exact relationship between the two Prakrit dialects Māhārāṣṭrī and Saurasenī. It is not a question of one language developing into another, or that one is an earlier form of the other. They are two distinct dialects which were used for literary purposes at different stages of their development. In case of the dentals, their voicing was a regular feature of Saurasenī, while such a change is confined to a few words in Māhārāṣṭrī, which can be considered as either archaisms or borrowings. There is however one more difficulty in accepting such a position, which must be cleared up. The Prākṛtaprakāśa of Vararuci appears to show a change of this type even in a morphological form which cannot be thus limited to a few words, or thought of as an isolated phenomenon. Vararuci 5. 6 reads कस्तेरादोदुहयः, which Bhāmaha explains as stating that the Abl. sg. of *a*-ending nouns in this Prakrit is formed by adding the terminations जा, दो, दु or हि. The ending जा is nothing but the base itself with the

loss of the final consonant *त्* in the original Skt. form. But both the endings *दो* and *दु* with a voiced dental, which though regular in Śaurasenī, are unusual in Māhārāṣṭrī. Bhāmaha's examples are *वच्छादो*, *वच्छादु* but no such forms are recorded in this Prakrit. No other grammarian mentions them. Nor can we regard them as archaisms. It appears that these forms are due to some misunderstanding of the wording of this Sūtra, either on the part of the earliest editor Cowell or possibly on the part of Bhāmaha himself. Though Vararuci does not specifically mention the mechanism of stating grammatical rules, he generally follows the method followed by the Sanskrit grammarians which was accepted as a regular technique of the science of grammar. Whenever a single vowel is to be stated a *त्* is added to it, to fix its quantity and to make the use of its cases easy. Thus *त्* stands for the gen. sg. of *त्* which is equal to its explanation *तस्य*. In a series of terminations which begin with vowels this becomes essential. In the above Sūtra the suffixes enumerated are *अ*, *ओ*, *उ* and *इ* and to combine them, a *त्* is added to the first two to give *आत्*, *ओत्* and following the usual Sandhi rules, the सूत्र reads *आदादुहयः* in the plural. Failing to understand this, some one wrongly analysed it into *आ दो दु हयः* and to justify it gave the examples in conformity with it as *वच्छादो*, *वच्छादु*. This can hardly be the mistake of the commentator, when we find that सूत्र 5. 22 and many others are correctly analysed by him. Once Cowell included this in his edition, most of the later scholars have continued to repeat it to the present day. Let me add here that this problem is simplified for the sake of clarity.

The idea that all the stanzas spoken by those characters in the Sanskrit drama who use Śaurasenī in their speech, are to be taken as composed in Māhārāṣṭrī, is another case of misunderstanding. Bharata's statement that seven dialects were used in the dramas and in addition seven more sub-dialects were also used is substantially correct. This list does not include Māhārāṣṭrī, but his treatment of Prakrit in general is nothing but a brief summary of what the later grammarians give. The 17th chapter of the Nāṭyaśāstra is repeatedly edited by scholars like Dr. Ghosh and Dr. Vaidya. In this sketch there is nothing which is new and all that is found in it is also included in the first 9 chapters of Vararuci, and the first 3 Pādas of Hemacandra, and therefore they naturally deal with the same language. Whether it should be called by the generic term Prakrit or by the specific designation Māhārāṣṭrī is really of no importance, and in the editions of the Prakṛtprakāśa, with the commentaries in South India, this situation persists. More particularly

Bharata's statement in V. 13 अस्पृह्य वकारः would suggest that the sound occurring in the Main Prakrit was a slightly different sound than the same phoneme in Śaurasenī and Sanskrit. Phonetically it may be slightly fricativised and thus would approach a sound like *θ* a stage which immediately preceded its complete loss.

In this context it is necessary to refer to the traditional allotment of the various Prakrit dialects and sub-dialects to the different dramatic characters. Bharata gives a detailed statement about it in his chapter 17, stanzas 32-40, and the Daśarūpa and the Nāṭyadarpaṇa merely summarise them, as does also Viśvanātha in his Sāhityadarpaṇa. He, however, makes a slight addition to it with the words *आसामेव तु गायानु महाराष्ट्री* (sic.) प्रयोजयेत् to which nothing corresponds in the other works. Both Pischel and Konow have given more importance to this statement by taking the word *gāthāsu* in a wider sense so as to include all kinds of stanzas in Prakrit and making a sharp division between the prose in Śaurasenī and verses in Māhārāṣṭrī. In case of all other dialects like Māgadhī, Śākari, Chāṇḍālī etc. no such distinction is found, and the language remains the same whether in prose or verse. The oldest commentary on the Sāhityadarpaṇa written by अनन्तदेव, the son of Viśvanātha, explains *गायानु* here to mean गीतानु which meaning the word Gāthā has in the early literature. It is only later that Gāthā comes to mean a specific Prakrit metre. We can then understand Viśvanātha to mean that only the songs, which occur in the speech of the ladies who speak Śaurasenī, should be composed in Māhārāṣṭrī. The practice of early Sanskrit dramas shows that a song to be sung by a female character was used at the appropriate occasion and Māhārāṣṭrī was the most suitable Prakrit for it, because it was used for this purpose and owes its extreme attenuation to it.

The subordinate role which Māhārāṣṭrī plays in Sanskrit drama can also be seen by ascertaining the amount of Prakrit stanzas in them. A quick check reveals that the number of stanzas in Prakrit in the early dramas was small. The three dramas of Bhāsa प्रतिज्ञायोग-अश्वमेध, अश्वत्थ and अश्वत्थित show a total of 12 Prakrit stanzas and not a single one out of them is put in the mouth of a woman. In the dramas of Kalidasa, अश्वत्थ has 8 stanzas out of which 7 are spoken by women but only one of them, put in the mouth of the नटी in the prologue, can be called a गीति. In मालविकाग्निमित्र there is a single stanza uttered by the heroine herself and in विक्रमोर्वशीय, out of a total of 31, only 3 are put in the mouth of the ladies. Of the three dramas of Harsa, रत्नावली has 8 out of which 4 are

uttered by ladies and only the three *विपदीयक* sung by the *चेटी*, can be called *Gīti*. In *नागानन्द*, 2 are uttered by *आर्यदत्त*, the heroine in disguise, only one of which was sung by her. The dramas of *Bhavabhūti* show no Prakrit stanza and on the contrary *मल्लिकार्जुन* sings two stanzas in Sanskrit. Both the Prakrit stanzas in *वेणीसंहार* are uttered by the *राक्षस* and *राक्षसी*. It will be seen that we have to make a distinction between Prakrit stanzas sung in the dramas and others used for other purposes. The songs are very few and can be considered as written in *Māhārāṣṭrī* while all other stanzas will be in the language used by the dramatic characters, viz. *Sauraseni*, *Māgadhī*, *Śākārī* etc.

As a practical device which will help to avoid the pitfalls in this regard, the quotations taken from the dramas are always supplied with the name or status of the speaker. The literature available in other dialects like *Paśācī* and *Cūlīkā Paśācī* or the numerous sub-dialects like *Prācyā*, *Śābarī*, *Sakārī* etc. is so scanty that no problem should arise. The available information in their case will be found under words peculiar to them according to the statement of the Prakrit Grammarians.

(vii) Apabhramśa

From 1918 onwards a large number of works in Apabhramśa have come to light due to the labours of many scholars and to-day we possess a sizable literature in it, mostly in the form of the lives of the Jain prophets or the Jain versions of the two epics, the *Rāmāyana* and the *Mahābhārata*, which form a part of the lives of the prophets *Munisuvrata* and *Aṣṭanemi*. Some books preach Jain religion and others are didactic in nature. In comparison, the Apa. works written by non-Jain writers are scanty. We possess the doubtful verses occurring in the fourth Act of *Vikramorvasya* and a few stanzas in the works of *Abhinavagupta* dealing with *Tantra* philosophy. A few stanzas are also quoted in the works on *Alaṅkāraśāstra*.

The most striking feature of the Apa. literature is the fact that the whole of it is written in verse and there hardly exists any prose in it, except a passage in the book called *Kuvalayamālā*, written by *Uddyotanasūri*. But the most valuable material of this language is found in a large number of stanzas quoted by *Ilamacandra* in the fourth Pāda of his Prakrit grammar. They show not only traces of their non-Jain origins but also contain purely secular matter and show traces of different dialects.

The traditional distribution of the Apa. language into the three dialects called *Nāgara*, *Up nāgara* and *Vrācaḍa* is of no great importance. The retention of *r* and

of *r* in clusters which is given as a feature of the *Vrācaḍa* dialect is actually found in the works like the *Mahāpurāṇa* of *Puṣpadanta* written in the south, while this dialect is assigned to the north. The only region where Apa. works were written without break is Gujarat and Rajasthan i. e. Western India. Here it is not possible to separate the Apa. works from those written in early Gujarātī and Western Rajasthanī. For this purpose we will have to use a metrical and a structural criterion by which works called *Sandhis* are assigned to Apa. while those which go by the name of *Rāṣṭrī* or *Phāgu* will belong to the earliest NIA. languages. A similar distinction is drawn between *Apabhramśa* and *Avahatṭha* works.

The Apa. grammar is a greatly simplified form of the Prakrit. The final vowels are all shortened except in monosyllabic words. Both the declensions and conjugations are greatly reduced. The multiplicity of form in many grammatical categories is indicative of dialectal origins but they cannot be now sorted out on this basis. The available literature is of a purely literary nature and hence we have treated all the Apa. works as forming one language for the purpose of this dictionary, which will give only the basic word-form. The language used by the *Digambara* writers appears to be fairly uniform and constitutes the bulk of Apa. literature. The few works of the *Svetāmbara* poets, written in Western India, do show a few peculiar features in grammar but on that account their language need not be set up as a different dialect for the purpose of the lexicon. The use of *Deśī* words and roots shows a perceptible increase in this literature.

For this dictionary, two works *Prakṛtapaiṅgala* and *Sandēśarāsaka*, have been included in the Apabhramśa group, though linguistically speaking they belong to the *Avahatṭha* stage.

IV. ORTHOGRAPHIC CONVENTIONS AND THE PHONETIC FORMS OF THE PRAKRIT WORDS

The books in Prakrit which are used for this dictionary show a number of writing conventions partly based on the manuscript tradition and partly on the views which the editors held about them. Others are based on the teaching of the Prakrit grammarians who teach phonetic changes which a Sanskrit word undergoes when it passes over to the Prakrits, which view the editors may or may not accept. These differences in the sounds (or letters) used, affect the alphabetical arrangement of the words a good deal and hence the lexicographer has to look into the problems arising out of them, and take suitable decisions to be followed in the

arrangement of the dictionary. Some of the more important ones are discussed here and the practice followed in the dictionary is clearly indicated.

(1) The writing of य in the place of a vowel left over (*udvṛta*) with the loss of an intervocalic consonant is briefly called यञ्चुति. The rules laid down by Hemacandra in this respect are neglected by the writers of the MSS. and also by modern scholars while editing the works in AMg JM JS and Ana. It was only Pischel who tried to follow them in his edition of the *Deśanāmāla* by discarding the MSS. evidence on the ground that the explicit teaching of a grammarian must be given due weight against the chaotic writings of the scribes. Hem (Gr) 1.180 lays down that whenever an intervocalic consonant is dropped, the remaining vowel will be pronounced as a form of य which is to be articulated very lightly, provided the surviving vowel is अ or आ and is preceded by अ or आ and not otherwise. कणञ्जेत्यादिना लुकि सति शेषः अचणः अचर्णः एते लघुपञ्चमस्यकारश्चुतिर्भवति। By the general practice of the grammarians अ stands for both अ and आ unless followed by an indicatory त्. Among the eastern grammarians, it is only Mārkaṇḍeya who refers to this phenomenon (2.2). This is regarded as a writing convention of the Jain scribes. In the purely non-Jain works like गाहाय्यसमूह, रावणवह गडहवह, लीलारवह and other later works like कंसवध, उपनिषद् and some of the मद्रक. no यञ्चुति is used. In the case of गडहवह when all the MSS. come from Jain Bhandaras and use य throughout, the new edition of Prof. Suru drops this य in all cases while others like Prof. Patwardhan and Dr Upadhye continue to use it even in non-Jain works when the MSS. show it. The same holds good of a large number of Sanskrit dramas written by Jain and non-Jain writers. This practice is thus taken to be a writing method and is treated as such and no phonetic value is attached to it. Hence also the complete neglect of the restrictions imposed on its occurrence by Hemacandra.

The nature of this -y-, like a similar use of -v-, is given by tradition as having a very light articulation, as against the indistinct pronunciation of ह referred to by Bharata in 17.13. Speaking phonetically we may describe the first as a glide and the second as a slightly fricativised voiced stop in the intervocalic position. This will help us in understanding Hemacandra's rule precisely and ascertain its validity. Here a glide of a palatal colour is involved as occurring between two vowels which is due to the loss of single consonants in that position. Hemacandra's condition is two-fold, reference being made to the immediately preceding vowel and the vowel which follows it. The situation thus created

consists of two vowels coming together but without forming crasis, and forming two distinct syllables. This will inevitably give rise to a glide sound between the two and yet will not have a full consonantal value. The possible sequences of this nature will involve the use of a front a back or a central vowel at both the places. The i-like glide will thus assume three phonetic values, one which is the same as a clearly articulated y- sound the other between two front vowels becoming hardly audible and a third, a fleeting y- like sound lightly pronounced. It is only when the preceding and the following vowels are central ones, do we get a y- glide to mark the syllabic boundary and Hemacandra's rule correctly describes it as लघुप्रत्ययस्यकारः. The other procedure to keep the syllabic boundary will be to use a glottal stop which Sanskrit does not recognise as a sound of the language. That a similar situation does not arise in case of v- is due to the fact that its pronunciation has already shifted to a fricative sound. That the scribes did not take note of such a fine distinction in case of the written records is quite understandable and they used the same symbol for both. Thus a form like मयि or मये as found in a work like वसुदेवहिंदी should not be judged as an archaic form but merely as a writing convention for मइ or मए.

Another writing convention is found in the MSS. of both the canonical works in Ardha-Māgadhī and the post-canonical works in Jain Māhārāṣṭrī. It consists in writing the letter त् in place of many originally different consonants, and is called तञ्चुति on the analogy of यञ्चुति and यञ्चुति, but does not belong to that category. Most editors refer to it as a peculiarity of the MSS. they use, and being convinced that it has no phonetic validity, they do not take the trouble of recording it fully. This lack of evidence in the recorded readings makes it difficult to judge it correctly. This writing of त् is fairly well-represented in the edition of वसुदेवहिंदी in both its Khandas and most Cūrnīs on the canonical works use it extensively. Schubring has very carefully noted the writing of this त् in his edition of the work इतिर्भाष्ययाह and allows us to judge its nature to some extent. An analysis of its usage gives us the following result. Compared to Sanskrit this written त् corresponds to different original consonants like क as in कुप्यामस= कृपायक, चक्रवात=चक्रवाक, सावत=श्रावक, कालिपञ्चकलित=कालिकोत्कालिक, in place of ग as in पञ्चोत्त=प्रयोग, in place of च as in विमोहितो विमोचिनः, वालिक=वाचिक अनुदीति=अनुवीचि, सूति=सूचि, क्दानि=कदाचित् मोतेति=मोचयति; in place of ज as in पारिताय=पारिजात; गत=गज, भारवात=भारवाज; in place of ह as in नारत=नारद, नमी=नदी, जति=यदि, जणवत=जलपद, भेदाति=भेदादि, अकोविता=

अकोविदा, कोदातीर्ण=कोधादीनां. मेनिपी=मेदिनी; in place of य as in आचरित=आचार, छाता=छाया; जिणावतण=जिणायतन, माति=मयित् तानी=त्रायित् etc. Such changes are phonetically impossible and cannot be admitted in any language. In most of these cases, a corresponding form with a written य is also found, sometimes side by side, which makes it obvious that the scribe wrote it randomly and attached no importance to it. अकाम् चरत् नवं is followed by अकाम् चरत् नवं, संसारकताओ तातीनि नाई, जेरहुया जेरलित्ता and many similar cases are found in the work इतिमामियाह. This usage is so inconsistent and occurs so unexpectedly that most of them must be cases due to negligence of the scribes.

To judge this mode of writing one must ascertain its source. No attempt is made so far in this direction except the one made by Dr. Up. dhya, but in a halting manner. He suggests that this writing originated in the copying of the Chedasūtras and it spread to other works from it. It was done to keep these writings concealed from the common reader or make them less accessible, being meant for the initiated few. Such attempts are not rare in Indian literature and one that is often met with in the Tantra works is based on rearranging the letters in a complicated manner, so that one has to know this scheme before one is able to read them correctly. But these considerations do not apply to the Chedasūtras of the Jain Canon. The writing is not confined to any particular type of works but is found used in all types both old and new. Nor is its usage confined to words which need concealment, but is found in all kinds of words and these words are written both with and without त and are not of the nature which are to be guarded from the common reader. Pt. Malvania's reference to the भाष्य stanza 6227 of the निर्वाणसूत्र and the commentary in the 3rd part of व्यवहारसूत्र do not prove that they are to be excluded from the common man. The चूणि on the निर्वाणभाष्य makes it clear that what is to be kept back are mainly the अपवादपद and only incidentally the Chedasūtra itself. Its wording is परवचनरहस्यं अववादपदं सत्त्वं वा छेदसूत्रं. The व्यवहारभाष्य confirms the same view in the passage छेदसूत्राणि प्रकल्पव्यवहारादीनि तानि वक्ष्यती अपरिणामको असिपरिणामको वा शृणुयात्, तथा विद्यामन्त्रान् च वक्ष्यती कस्यापि दीयमाना(?)न् अविवीक्षा निर्धर्मा शृणुयात्. The same verse occurs in the बृहत्कल्पभाष्य 790. प्रवचनरहस्यं is to be taught, taking into consideration, the place, the time, and the person to whom it is to be taught. In the last case three types of students are thought of. They are called परिणामक, अपरिणामक and अतिपरिणामक. The second and the third type of students are to be excluded from the teaching of the Chedasūtra. The reason is the attitude they show towards the rules and their exceptions.

P.D. 111

The परिणामक admits both the rules and the exceptions as legitimate, the अपरिणामक admits only the rules, but not the exceptions, while the अतिपरिणामक admits only the exceptions and not the rules. Obviously in the field of a penal code the last two will draw wrong conclusions and hence they should be excluded from their study, particularly the atonements prescribed. No question of secrecy is involved.

What then is the origin of this habit of writing त? It is clearly based on some kind of misunderstanding on the part of the scribes. The occasional lack of attention on the part of the copyist explains their random occurrence. The influence of the Sanskrit language at the basis of the Prakrit words may have affected him to some extent, and is probably the main cause, when the original Sanskrit contains a त. Its use for other original sounds can only be explained on the basis of a habit to transcribe a Prakrit word by the substitution of its Sanskrit counterpart, a kind of Sanskritisation of the language. Once he develops the habit of changing a word like मय to मत, it is but natural that now and then a written य, even if it comes from some other Sanskrit sound, say in a word like नयर standing for नगर, will be written by him by using त, i. e. नतर. Such a process can only be unsystematic and sporadic and the लघुत्ति is exactly of this nature. Such writing based on a misunderstanding is at work in all the classical language MSS. and some of them may find a place as the correct usage in the language as well. Whether this is a लघु-प्रयत्नर or a regularly pronounced phoneme of Sanskrit is immaterial for such mistakes and both will be treated in the same manner. This position is confirmed by the fact that in case of such sounds as are not normally dropped or written as य, i. e. ट and ठ and प or फ, there will be no occasion for writing them as त, and this agrees with the known facts. The consonants which are written as त are क, ग, च, ज, त, द and य. From this a very important and valid inference can be drawn. The MSS. which were copied by the scribes had in them a written -y- for all the above consonants which thus indirectly proves the rule stated by Hemacandra in 1. 177 stating the loss of intervocalic stops and also proves its antiquity.

In view of the above discussion, it appears quite reasonable to take the following decisions in setting up the lemmata in the dictionary. The ya-śruti will be allowed in the case of the Prakrit dialects AMg., JM., JS. and some of the Apa works, but without violating the evidence of the MSS. which use side by side the simple vowels as well. In the latter case a crossreference to the form with the ya-śruti will be useful. If

the word is found in the Nom. sg. ending in -e or -o, the base in these dialects will be given with -ya and not -a. The writing of syllables like यि, यु, ये, यो etc. which sporadically occur will be given as इ, उ, ए, ओ etc. In case of the dialects Māhārāṣṭrī and the dramatic Prakrits and some Apa. works, the ya-śruti will be avoided though the citations will show them with the ya-śruti if the edition uses it, particularly in a work like *Lilāvākahā*, and stray verses cited in other works. The writing of the ण्युति will be avoided in setting up the lemmata but used where it occurs in the MSS. as an exclusive form. If both forms occur the form with -ta will be avoided as far as possible. The reader will locate all such words in the place proper for it, as if the writing of the ण is absent. No form with the ण्युति will be given as lemmata unless no form without ta occurs. The ण्युति will be treated as occurring regularly and will be so noted both in the lemmata and in the citations.

(2) Another writing convention, which has become very common in Prakrit, pertains to the writing of Anusvāra for all kinds of nasal sounds. While Sanskrit uses it before such sounds as the semivowels, sibilants and the voiced aspirate, Prakrit writing convention is to extend it to all the places, before the stops, and before pause, for all nasalised vowels and all the nasal consonants except before *n* and *m*, where it is assimilated to the following nasal consonant. But in all such cases its original phonetic value remains intact. When the earlier Prakrit works used the nasal consonants following the Sanskrit mode of writing and made a distinction between an Anusvāra and a nasalised vowel, no such distinction is made in Prakrit Devanāgarī orthography. Even at the end of a word or a metrical line, where Sanskrit insists upon the use of -m, the Prakrits will use an Anusvāra. The writing of the Anusvāra will be used in this dictionary whatever the mode of writing in various editions which are found to be inconsistent, and therefore call for some kind of normalisation.

(3) The distinction between an Anusvāra and a nasalised vowel will be made only where the metrical rules do not help us to decide the length of the syllable as either short or long, which otherwise decides whether the sound is a full Anusvāra making the syllable long or only a nasalization which keeps the value of the syllable unchanged. In practice nasalised vowels may be occasionally marked with the sign of nasalization (called *Candrabindu*) at the end of words in Apabhraṃśa where the length of the syllable is not determinable.

(4) The use of a dental *n* and a retroflex *ṇ* in Prakrit has become a rallying point of different views and different practices. The Prakrit grammarians differ from each other and on some essential points the interpretations of the rules of grammarians have become a matter of doubt for some scholars. Different normalisations have been suggested and used by scholars and even the antiquity of a work is made to depend on it. Dialectal differences play a prominent part in it. Hence some amount of clarification must be attempted before a scheme is suggested and followed in this dictionary.

Some amount of basic clarification can be achieved by trying to use the phonemic principle for this purpose. This will help to separate the writing conventions from the phonetic values of the sounds involved. The generally accepted writing mode for a given Prakrit dialect may also be used for this purpose. Pālī, and Pāṣāṇī with its sub-variety Cūlikā Pāṣāṇī use only *n* to represent this sound and it will be retained here as it is. Like the absence of ya-śruti in non-Jaina works and MSS., *n* is mostly absent and only *ṇ* and *ṇṇ* are found. The Jaina works except those in the dialect called JŚ. mostly give both *n* and *ṇ* as optional sounds and are so written in the initial position. In the intervocalic position *ṇ* is preferred, and in case of the clusters resulting in a geminated nasal, both *n* and *ṇ* are used like other consonants. No final nasal sound occurs and the final -*n* in the original Sanskrit words is represented by an अनुस्वार. Thus there remain two positions in the phonology of Prakrit words where both the sounds are used in writing. These are the initial and intervocalic positions where both *n* and *ṇ* and *nn* and *ṇṇ* are used with no discernible principles.

In the initial position both *n* and *ṇ* are used at random or one or the other is used exclusively in a given Prakrit dialect and hence there results no contrast between the two. In the medial position an ungeminated sound is mostly used as *ṇ* and not *n*, giving rise to no contrast as such. But in the intervocalic position the geminated sounds *nn* and *ṇṇ* are found, but their distribution in a given dialect does not coincide with the distribution of an initial *n* or *ṇ*. In this position both *nn* and *ṇṇ* contrast with *n*. Hence one may regard the relation between initial *n/ṇ* as in complementation with *nn* and *ṇṇ* in the medial position and consider a medial single *ṇ* as a different phoneme. This view is in agreement with the development of these sounds in the New Indo-Aryan languages. Hence the writing of the initial *n* and *ṇ* may be based on the writing conventions of a given dialect, and setting aside the writing of both *nn* and *ṇṇ* (or *ṇṇ*) as two distinct

phones in some dialects like Māgadhi, the use of अ and आ may be taken as a matter of free variation in the other Prakrit dialects as is reflected in the MSS. tradition, which runs parallel to the use of लुपुप्रयत्नतर ए and the corresponding pure vowel. The etymologically valid distinction between the presence or absence of a ॠ sound in the corresponding Sanskrit words may not be allowed to decide the writing system of MIA., when they have completely merged together. Of course if the dialect shows a phonemic difference between the geminated ॠॠ and geminated ॠॠ or ॠॠ , it will have to be kept intact.

(5) The remaining writing conventions may be merely stated. The writing ळ for ळ which is found in the southern MSS. and editions is uniformly followed. The representation of a double aspirated consonant by using two aspirates together, which is found in some of the earlier editions of Prakrit works will be represented by the more phonetically accurate method of using the unaspirated consonant as the first member of the cluster. The लुपुप्रयत्नतर ए or ए will not be distinguished from the normal ए or ए , as was done by Pischel in his Prakrit grammar because it is not found necessary. The difference between the short and long ए and ओ sounds can be ascertained from their environment and hence not always necessary to be indicated. This may be necessary only in the case of the final syllable in Apabhramśa, where the principle of *anceps* is not valid. The MS. tradition of writing इ and उ in place of short ए and ओ is often retained without normalisation, because it cannot be precisely decided to what extent it is phonetically different in view of the tradition current in Indo-Aryan languages to consider इ and उ as shortened forms of ए and ओ . Thus in the environment of a cluster which follows, no distinction of a phonemic nature is found between [i] [e] or [e:], and the sounds may be really different in each case. The citations will follow the writing found in the editions used.

V. TRANSLITERATION

The transliteration used is the usual one for Indo-Aryan languages. Particularly to be noted are अनुस्वार as *m*, ए as *s*, ए as *ṣ* and विसर्ग as *h*, the nasalisation of vowels shown as *~* on Devanāgarī letters as *~*. Accents are not marked. Taking into consideration all the Prakrit dialects together, the alphabetical order will be as follows : अ, आ, इ, ई, उ, ऊ, ऋ, ॠ, ए, ऐ, ओ, औ, —, (:), क, ख, ग, घ, (ङ), च, छ, ज, झ, (ञ), ट, ठ, ड, ढ, ण, त, थ, द, ध, न, प, फ, ब, म, य, र, ल, व, श, ष, स, ह. In following this alphabetical order, an attempt is made to keep it as close to Sanskrit as possible, because nearly all words will be followed by their Sanskrit equivalents. For this purpose

what is written as an अनुस्वार is treated as a separate phoneme before the semi-vowels, fricatives and the aspirate *h*, as a *para-savarna* before the stops, and as a अ in the final position. The distinction between short and long ए and ओ and the mark of nasalisation of vowels will be treated as mere diacritical marks and will not affect the alphabetical order

VI. ABBREVIATIONS

Various types of abbreviations have to be used in a comprehensive dictionary in order to make the work as compact as possible. These abbreviations fall into a number of groups : (i) abbreviations of grammatical terms and terms of general nature used in textual and literary criticism. These have been mostly standardised and they will be easily known. (ii) There are symbols which will be used to make clear some aspects of linguistics which, otherwise, will take a lot of space if explained in so many words. (iii) Then the names of various languages and dialects will have to be indicated by abbreviations and also the names of ancient writers and modern scholars will be abbreviated when reference is made to them. There will be abbreviations of the names of the series of publications and other bibliographical information to be given. Above all, a dictionary which is giving quotations from various books on an extensive scale must make use of abbreviations of the names of books which form the corpus of the dictionary. As these names of books are expected to occur thousands of times, it is essential to make the abbreviations self-explanatory or at least easily recallable, even at the cost of making them a little longer, when once they have been noted.

Abbreviations which occur in books which are to be read continuously and which deal with a specific subject or topic will not be found suitable in a dictionary which is to be constantly referred to and in which the context extends over one small entry and gives no help in guessing the source. The practice followed in the lexicons of the classical languages of Europe viz. to use the name of the author first and then indicate his work, will have to be reversed in the case of the classical languages of India. The primary reference will be to the book and only in case of homophonous titles of books will the author's name will be given to distinguish between them. In the Indian literature as a whole, the names of books are found to be longer than those of the authors and homophony is prevalent in both the types of names. The method used is to combine the abbreviated name of the book, followed by the abbreviated name of the author in brackets. As the number of books to be referred to goes on increasing, the abbreviations also become longer to avoid overlap.

The self-explanatory nature of the abbreviations of books will depend upon the system used in forming them. The syllabic writing used in Indian literature makes it necessary to abbreviate the names to the first syllable by using the principle of acronymy. It may also require us to split the name into its constituent elements and use this principle for each one of its parts and indicate the division by using the capital letter for the first syllable of each such part. Most of the names will consist of two or three such units and very rarely four or more will be required. Further abbreviations may be used in the case of words which designate the nature of the book or its category. Such words are usually found at the end, and sometimes at the beginning of the name.

Names of books in Prakrit involve a problem which must be taken note of. It is but natural to expect that the names of Prakrit works should be in Prakrit. But in course of time, with the increased importance of Sanskrit, aided by the tendency to write the commentaries in Sanskrit, the Sanskrit versions of the Prakrit titles come into constant use. The later writers usually used them in preference to the Prakrit names. Hence by the mere name of a work it is not always clear whether it is in Prakrit or in Sanskrit. A number of Prakrit works are known only by their Sanskrit names and these cannot be replaced by newly coined Prakrit names. The name used by a long-standing tradition must be given due importance in this regard.

This dictionary uses Prakrit names of Prakrit works as far as possible. As a rule the names of the books of the Ardhha-Magadhī canon are given in their Prakrit form being well-attested in the canon itself. In the case of later works the Prakrit title is given and if it cannot be easily traced or is not found in the work itself, the Sanskrit name is given with an indication that it is in Prakrit by adding into parenthesis (Pkt). If the work is in mixed Sanskrit and Prakrit, as in case of the dramas or the proto-canonical works of the Digambara sect, the Sanskrit name is preferred. In the case of the भाष्य and चूर्णि the Prakrit name is followed by the Prakrit forms भाष्य and चुर्णि and in case of a Sanskrit name भाष्य and चूर्णि for the sake of consistency. Considerations like being better known decide the choice of सेतुबंध for रावणवह, कुमारपालपट्टिबोध for जिणयम्मपट्टिबोध, and देशीनाममाला for रयणावली. The names of सट्ठक are given in Prakrit. The names of Prakrit Grammars are replaced by the names of their authors with the addition of Gr. added in parenthesis. From among the alternative names of a book, as far as possible, the older name is selected as in the case of Viyāhapannatti for Bhagavatīśūtra. The names of works dealing with Prakrit

metres are given in Sanskrit as they also deal with Sanskrit metres. With a complete listing of the names of the books with their abbreviations supplied, no difficulty should be met with in this regard.

VII. THE PLAN OF THE DICTIONARY

This dictionary includes in its scope a group of languages and makes use of a literature of varying types. It has perforce to use a large number of works which are not critically edited, and those which can be called carefully edited are based on different principles for different editors. The books themselves often show a shorter and a longer version, particularly in the case of the Ardhha-Magadhī canon. The divisions of a given text are done differently by each editor which makes it well-nigh impossible by the given reference to use the commentary on a given text, when the editors of the two are different. Indices are prepared by the editors in such a way that the original divisions of the book are neglected and references cannot be easily traced. All these considerations have made it necessary to adopt a complex system for the dictionary which needs some detailed explanation to facilitate its use.

A typical entry in the dictionary is made up of the following elements, in a definite order :

1. The lemma (in Devanāgarī).
2. Transliteration of the Prakrit word, and its derivation or etymology given in the form of transliterated words and enclosed in parenthesis.
3. Alternative forms of the given word in Devanāgarī in square brackets. The quotation from the Kōśas and grammatical works dealing with the word are included here.
4. The Parts of Speech in Italics.
5. The Meanings in English.
6. After each meaning there follow the quotations from Prakrit works, arranged in a specific order.
7. Cross references where necessary.

1. Lemma

Besides the regular phonetic changes which the Prakrit grammarians describe as being applicable to the Sanskrit words, they also prescribe some changes as being peculiar and applicable to the Sanskrit base of the words (Hem. (Gr.) I. 15-22). Thus the consonantal endings of the basic words are either dropped or thematised by adding the vowel *a* to them and in the case of feminine nouns the suffix is naturally *-ā* or *-ī*. In the case of Sanskrit nouns ending in vowels like *क्*, some changes occur before the case-endings (Hem. (Gr.) 3.44 foll.),

All such changes are due to the attempt to get the word to conform to the phonological structure of the Prakrit languages. Hence the problem of setting up the lemmata of words in a Prakrit dictionary. The practice of modern scholars as seen in the glossaries prepared by them for the books which they have edited differs from scholar to scholar. Various methods have been used by them, keeping the Sanskrit ending as it is, to produce new bases with no observable general principle. It seems best to set up the lemma in the Prātīpadika form when it conforms to the rules of word-endings current in Prakrit. In case this is not possible, we set the lemma in the form in which it occurs before the inflectional terminations. More specifically, if a noun ends in the suffix -in (both *kṛt* and *taddhita*) it will be given without the final consonant. If the word ends in -an, the final consonant will be dropped, or a vowel like -a or -ā will be added according to the gender of the word. For words originally ending in r the base will end in -u or -ara ~ āra as the case may be. The present active participle will be given as ending in -anta. The distinction between words ending in short vowels like -i and -u and long vowels like -ī and -ū will be preserved even in the case of feminine words. Words ending in -vas will be given as u-ending and those in -r will be either shown as ending in -u or in -īā (-yā) and the ending -jñā will be shown as -anu or -anu.

The adjectives will be given in their mas. or neu. forms and their feminine form will be shown as [f -ā] or [f. -ī] as the case may be. If only the feminine form is available then after the designation of the part of speech as *adj.* the symbol (f.) will be added.

Pronouns will be given as they actually occur in their Nom. (?) Sg. form, and pronominal adjectives will be treated as ordinary nouns, so also the numerals.

The adverbs will be given in their actually occurring forms and in the case of adverbial use of the cases of some nouns and adjectives, they will be included under the corresponding nouns and adjectives.

In case of the verbs, the practice of the Prakrit scholars so far has been indecisive and varying. Some use the Sanskrit root itself, while others give the Prakrit form of the Sanskrit root, either using thematization or some other changes. Some give the 3. p. sg. Present form of the root, even when that form may not occur. Following a suggestion of H. Jacobi and confirmed by Edgerton, the verbs will be given here as ending either in -a or -e or -ā, thus forming three types of conjugation. The base will be decided by cutting off the inflections

as given by the Prakrit grammarians. Secondary bases of the verbs will be treated in the same way.

As regards the orthography of the lemma which will be given in Devanāgarī throughout, an Anusvāra will be used for all nasal consonants which do not occur in the Prakrit phonology. Earlier scholars have used both the *para-savarna* and *anuvāra* indiscriminately.

Verbs will be distinguished from the other words by adding a hyphen at the end, even in the Devanāgarī form.

2. Transliteration, Derivation and Etymology

Transliteration into Roman is given after the Devanāgarī word into brackets so that those who are unacquainted with the Devanāgarī script can also make use of the dictionary. But in the same brackets are included some other words given only in transliteration. These are intended to explain the derivation and to some extent the etymology of the lemma. In the majority of the cases the etymology of the Prakrit word is to be found in a Sanskrit word. Only in rare cases we will have to search for origins in the pre-classical stages of language or even in the Indo-European stage. A brief indication of this will be given wherever necessary by quoting the relevant cognates. The derivation of the Prakrit words is a task beset with great difficulties. No attempt is made by the Prakrit grammarians to explain the derivation of the nouns, derivative verbs, adjectives, adverbs etc. as they occur in Prakrit, because they have laid down the rules of phonetic changes which relate a Sanskrit word with the word in Prakrit, sound for sound. A large number of words which in Sanskrit consist of two or more morphemes, which are based on the derivative history of the word, are all taken up as one unit and are used in Prakrit with the necessary phonetic changes. The Prakrit grammarians confine themselves only to such suffixes which are not found in Sanskrit. Hence the derivation of a Prakrit word can only be understood by looking into the corresponding Sanskrit word which is amenable to morphemic analysis, and this analysis is taken as the basis of the Prakrit word. To make such an attempt requires a good knowledge of the derivation of the Sanskrit word itself. Hence to make the process of derivation clear the transliteration of the Prakrit word and the transliterated form of the Sanskrit word which immediately follows are divided into their morphemic elements which are indicated by hyphens. This procedure works fairly well when the structure of the two words is nearly the same. But in many cases this is not so, because the way in which Prakrit uses its grammatical elements is not the same as is done by Sanskrit. In

such cases two methods are used. One is to reconstruct the Sanskrit shape of the Prakrit morphemes sound by sound, and indicate their differences by using italics for the different elements. This often gives rise to a form which looks like Sanskrit only in its phonology, but not in its morphemic make up. The two languages may use different morphemes, or even if they use the same morphemes, their allomorphs will be differently distributed, and this must be made clear by using italics for either the Sanskrit or Prakrit allomorphs. As this procedure gives rise to Sanskrit-looking words which are not correct in Sanskrit, they are also given in their correct form in transliteration. Hence immediately following the Prakrit used in Devanāgarī, there will be at the most three transliterated words in the brackets. In case the Sanskrit and the Prakrit word is the same in all respects, a single transliteration is given for both the Prakrit and the Sanskrit word. If there are phonetic and morphological differences, there will occur two transliterated words, the second being the Sanskrit form, provided it has the same grammatical and morphological structure. If it differs from the first, a third transliterated word will be added which will be a correct Sanskrit form of the Prakrit word as far as the meaning is concerned. This will also be the case if the meaning of the Prakrit word differs from that of Sanskrit, which will also indicate the traditional rendering of the Prakrit word into Sanskrit by the commentators. This arrangement will correspond to the classification of Prakrit words into *utsamā* and *tadbhava* types. The third type called Deśī or Deśya will have a different treatment as far as its etymology is concerned and, if known, it will be stated clearly in so many words.

3. Sound Variations

The close relationship between the various Prakrit languages was well established from the very beginning of the tradition of the Prakrit grammarians. This is reflected in the fact that they take Sanskrit as the basis for their description of the Prakrits. In addition they take one Prakrit as a basis for another Prakrit as well. By common consent Māhārāṣṭrī is taken as the basis for a detailed description and this is taken as a new basis for the description of the other Prakrits like Śaurasenī, Māgadhī, Paisācī etc. In addition, Māgadhī is described with reference to Śaurasenī by noting the differing features of that language. This procedure is quite sufficient to conclude that it is a mere procedural relationship and is in no way connected with the independent nature of the Prakrit languages. That is why Rajasekhara uses the word *ṣaḍbhāṣākavi* to describe himself and Lakṣmīdhara gives the name *ṣaḍbhāṣā-*

candrikā to his Prakrit grammar. Earlier, Rudraṭa enumerates the six languages as Prakrit, Sanskrit, Māgadhī, Paisācī, Śaurasenī and Apabhraṃśa (2. 12). Later writers dropped Sanskrit and added Cūlikā-Paisācī as an additional Prakrit. Still later the number of Prakrit languages or dialects went on increasing with the result that the features by which one Prakrit was differentiated from the other became fewer and fewer and of less significance.

Even with the major Prakrit languages, in which a fair amount of literature is available, the form of a word shows a varying phonetic shape, which will make it necessary for the dictionary to give each form a separate place in the alphabetical arrangement. These differences, being phonetic in nature, affect a large number of words. In all cases of this type the meaning and the usage remain the same. To give recognition to all such variants as independent entries will lead to endless repetition without any advantage. To add to this undesirable situation, we find that a word assumes different shapes in the same language and thus increases the number of entries. Most of such changes are optional and both alternatives occur in literature. The failure on the part of the modern editors to distinguish between real phonological difference and orthographical variation has led to a situation which is intolerable and the lexicographer has to make a determined effort to reduce the number of entries so produced. This situation is similar to one, caused by the spelling variations, found in Old and Middle English. The treatment which is given to these spelling variations in the lexicons of these languages is adopted for the Prakrit words as well. In this dictionary, all such variations which occur in the same language or even a number of languages are given as variant forms at one place under the word chosen as the lemma. Thus writing of vowels like *a* and *ā* as *ya* and *yā*, writing a *ta* in place of the consonants which are lost, writing *i* and *u* for the short values of *e* and *o*, and many others will be treated as spelling variants of a given vocable. This will help reduce the entries to a considerable extent and help the lexicographer to quote passages at one place even when they contain the given word in different phonetic shapes.

4. Parts of Speech

The grammatical status of the words in the dictionary will be indicated by using the theory of the parts of speech. The system of Sanskrit which classifies all the words (*Padas*) into two classes, nouns (called *śucanta*) and verbs (called *krīanta*) and includes the other words among nouns by the device of adding terminations and

then dropping them, is not much useful and cannot be followed for the Prakrit languages. Nor is it economical because the classification of the *subantas* will have to be divided further into many subdivisions to explain their meaning and use in the language. The European grammatical tradition began with Aristotle by setting up three classes called nouns, verbs, and a third heterogeneous group called *syndesmoi* (- connectors) which included the article, pronouns, conjunctions and possibly prepositions as well. Thrax codified for Greek the eight parts of speech as nouns, verbs, participles, article, pronouns, prepositions, adverbs and conjunctions. As Latin lacked an article, Priscian dropped it in his classification and added interjections in its place. These eight parts of speech thus became current upto the modern times and were used for all types of languages. In spite of the fact that this theory is based on both formal and semantic criteria, its usefulness cannot be denied and it can be used for the Prakrits with some modifications.

For this dictionary the following parts of speech will be used :

1. Nouns along with the indication of their gender as *m. f. n.*
2. Adjectives (*adj.*) also including all types of participles which will be indicated by using their abbreviations in parenthesis : *adj. (ppp)* etc. When the adjective is available only in its feminine form, it will be indicated by writing (*f*) after it. If all forms are found, the feminine form will be shown as ending in [*f. ā, or -ī*].
3. Adverbs (*adv.*). This category will include Acc. Sg. of adjectives used as adverbs and Inst., Abl. and Loc. cases of nouns similarly used. In addition it will include words used as adverbs like *ajja, ahunā, diva* etc. and nouns with the adverbial suffix Skt. *-tas* (Prakrit *-o*).
4. Pronouns (*pro.*) including personal, demonstrative, reflexive and other pronominal derivatives.
5. Numerals (*nu.*) include words used in the sense of a number (*saṅkhyā*) or numeral qualifying other objects (*saṅkhyeya*).
6. Verbs (*v.*). Here all stems which are conjugated in Prakrit will be included even when they are having different conjugational signs (*vikarāṇas*) or use derivative suffixes for passive and causative and even noun-bases (*denominatives*). These will be classified into three categories, those ending in *u*, those which use *e* (from Skt. *aya*) and those ending in a long vowel. Passive bases except those formed with the regular passive suffix *-ajja* or *-īa* will be given as bases with either passive

or active meanings. A comprehensive statement of the formation of the verbal bases in the Prakrits can only be made when a detailed grammar of these languages is made available.

7-8. Two adverbial derivatives from the verbal bases are given an independent status here, the gerund (*Ger.*) and the infinitive (*Inf.*).

9. Under the designations Adnominal (*adm.*) (coined after adverbial) are included particles like *व, च, न, ननु, नूनं, ऋरि* etc., postpositions governing various cases of nouns, and adverbs of time, place, cause etc., if they do not come under the scope of No. 3. The criterion used for this purpose is the primary relationship of these with another nouns and not with the verb. When these words are used in groups or in correlative pairs they function as the traditional class of conjunction. This term conjunction is avoided because disjunctive relations between sentences and words are not covered by it.

10. Interjections (*intj*) which semantically are expressive of emotions and feelings and syntactically form independent sentences like the Vocative Case.

5. Meaning-analysis, Homophony and Polysemy

Meaning analysis is the very core of a dictionary. But no general principles can be laid down for it, because it differs from language to language, and even in the same language from word to word. Both historical and logical considerations play an important role in the relations which subsist between different meanings of a word. Similarly no hard and fast line can be drawn between what may be called the overall meaning and a specific meaning. In the field of semantics, each word has its own history and it must be explained on the basis of its use in a given language. Semantic universals are hard to find and hence can be of limited use.

The apparent multiplicity of homonyms in Prakrit need not be indicated by the use of index numbers because in the majority of cases its source in Sanskrit, which is given throughout, makes it obvious. Only in rare cases where the Sanskrit equivalent itself is homophonous, can we use index numbers for this purpose.

The inherent ability of a language to make distinctions in meaning to any degree of nicety makes it necessary to analyse it on the evidence of the actual use of the word in literature. This is true especially in the case of classical languages where an appeal to the intuitive judgement of the speaker cannot be made to decide its precise meaning. In this connection, two things must be constantly and clearly kept in mind. The semantic spectrum

of the target language and that of the language of explanation may not be the same, and in fact is usually different. Secondly, only such distinctions in the meaning can be made which are caused by the influence of the linguistic environment only.

In this dictionary the different meanings of a word are indicated by the use of numbers in serial order and no complicated system is used to show close and distant relationships of the meanings. When one meaning directly leads to another this is indicated by the use of the word *hence*. In the case of technical terms of different branches of knowledge, great care is taken to explain them fully but no attempt is made to coin new words for this purpose.

In this part of the entry syntactic usage is given full representation and the linguistic environment is stated in the form of classifications based on common sense, with no pretence of making them scientifically or philosophically very accurate. The labelling of meanings as literal, metonymical or figurative, which is generally followed in the dictionaries of the classical languages of Europe, is not followed here. But all the necessary evidence in the form of quotations is given in ample measure, and the reader is free to draw his own conclusions based on them. So also the classification of meanings as expressive, indicative and suggestive which is done by the writers of rhetorics in Sanskrit is not explicitly stated. Stylistic differences and usage labels are mostly confined to the passages taken from the dramatic works, whether in Sanskrit and Prakrit or wholly in Prakrit (the *Sattakas*). Here the name of the speaker or an indication of his status is always given at the beginning of each quotation from the dramas.

6. Arrangement of Quotations and Mode of Reference

The justification of the meanings assigned to a word lies in the quotations from the Prakrit literature supplied in the entry after each meaning. To keep the bulk of the work as small as possible, only selected quotations are given, which are necessary to determine the meanings. When the word occurs in a long passage as can be seen from the *varṇakas* of the AMg. canon, only such portion of it is quoted as is essential to understand it. The portion which is dropped is indicated by using three dots (...) in its place. As the dictionary is using all the Prakrit languages, it is necessary to represent all of them, at least with one quotation from each Prakrit if the word occurs in it. This will mean that if a Prakrit language is not represented by any quotation, one can conclude that the word does not occur in that

language, and if no passage is quoted under a particular meaning it means that, that meaning is not found in it. Very often a given word with a given sense may occur in different phonetic shapes in different languages. In such a case it will occupy different places in the Dictionary. In view of these and similar considerations a purely chronological arrangement for quotations from all the languages taken together is not possible.

It is found convenient to put the seven Prakrits which have a sizable literature into three groups based on their linguistic and semantic affinities. A word having a religious, a philosophical or a technical meaning is likely to occur in AMg., JM and JS but may not occur in M., Ś. Mg and *vice versa*. Moreover a word may be found in any two languages within a group. There are a large number of words which are peculiar to Apa. having formal and semantic features not found in other Prakrits. Hence for the arrangement of the quotations these languages are divided into three groups : (1) AMg., JM, JS (2) M., Ś., Mg, (3) Apa. The above sequence of languages within a group will be strictly followed, so that quotations from them will occur in that order. For example, if a word does not occur in AMg., then quotations from JM and JS will follow. The same arrangement will be valid for the second group, first M., and then Ś. and/or Mg. The Apa. quotations will come last, which is as it should be in view of the place of that language in the Middle Indo-Aryan group.

The sequence between the first two groups cannot be pre-decided. According to the evidence found, either of them may get precedence over the other. Considerations like the phonetic shape of the word, grammatical peculiarities and meaning will be taken into account in this regard. The chronology of all the books used for this dictionary cannot be definitely settled *vis-à-vis* all the other books. Therefore a convenient sequence which will be followed in giving quotations is given in the list called 'Language- and subject-wise classification with approximate chronology of the Prakrit works'. In the case of AMg. the traditional divisions of the canon are followed, though no pretence is made of a strict chronological sequence. In the canon there are sufficient indications to believe that its parts do not belong to the same period and are often separated from each other by a long period of time. But for the convenience of reference, a book will be treated as one unit and all quotations from any of its part will come together. It should be particularly noted that even the demarcation of languages like AMg., JM, or JS is not always clear and often remains doubtful. Traditions are divided as regards the number of the Prakṛnakā works and many of them are attributed to writers who lived long

after the finalisation of the canon. For the dictionary of the present type such inaccuracies are inevitable. All that we can do in this regard is to label a word as older or younger.

For giving reference it may be noted that more than one edition of a book is required to be used for citations. This is because they differ in readings, orthography and divisions of the text. In a few cases a book has two versions, a shorter one and a longer one. In such a case a word may occur in one but not in the other. To meet this difficulty, references to more than one edition are given after the quotation, the second reference being in parenthesis. When we quote from a Cūṛṇi or a Tīkā we give reference to the folio, side (a or b) and line because without this help the explanation of a word in a given text cannot be easily traced in the commentaries. The system of numbering various parts of the text, except for the largest divisions, is, to say the least, chaotic and there is no agreement between different editions of the same text. The original divisions into Śrutaskandha, Adhyāya, Uddeśaka and Sūtra is completely neglected while preparing indices for such works, making it impossible to use them. The number of verses in a text is not the same in different editions. This is also true of Sūtra numbers, because the Sūtras are differently divided by the different editors. All these facts make it well-nigh impossible to trace passages from one edition to the other. This explains to some extent the length of the references, and the reader is requested to try all of them if he wants to verify the quotations.

7. Cross-reference

The last element of an entry in the dictionary is a cross-reference to another entry which is related to it in different ways. It may be a mere variant reading of the same lemma or an earlier or a later form of the same word occurring at a given place of the text. The way in which the work of the dictionary is planned and carried out, it is inevitable to have more frequent references to the words which come later than those which have already been given. To remedy this situation, recourse is taken to give the reference in both ways. However, great care is taken to choose the lemma which must be based on its usefulness for a detailed treatment. Another way adopted to help the reader is to put together all minor variants of a word in one place. Citations are also kept at the minimum by avoiding repetition at different places unless absolutely necessary.

8. Material from Other Sources

In order to achieve maximum comprehensiveness, words which are found in the earlier dictionaries are included even when we are not in a position to verify them along with the quotation given there. Naturally such entries are few and are given in square brackets with the indication of the work from which they are taken. The same procedure is followed when we find that a meaning is assigned to a word which cannot be verified.

A. M. GHATAGE

ABBREVIATIONS OF BOOKS QUOTED IN THE PRAKRIT DICTIONARY

Abbreviation	Name of the Book, Author, Edition, Editor etc.	Mode of Reference
Abhiṣe.	Abhiṣeka, Bhāsa, Bhāsanātakacakra, pp. 321-369, POS. 54, C. R. Devadhar, Poona, 1937.	Act. Verse. Line
ĀdiSta. (D.)	Ādidevastava, Devendra, JSS. Vol. I, p. 98. Muni Amara-vijaya, Ahmedabad, 1922.	Verse No.
ĀdiSta. (Rā)	Ādidevastava, Rāmacandra, JSS. Vol. I, p. 92.	Verse No.
ĀdiTraBha.	Ādināthatrāyodaśabbhavastotra, Dharmaghoṣa, JSS. Vol. I, p. 106.	Verse No.
ĀgDam	Āgamaḍambara, Jayanta Bhatta, Dr. V. Raghavan and Prof. Anantlal Thakur, Darabhanga, 1964.	Page. Line
ĀiṇāCa.	Āiṇāhacariya, Jinavallabha, Prakaraṇasamīdoha, p. 4, ĀS. Ratlam, 1929.	Verse No.
AjjhMaPar.	Ajjhappamayaparikkhā, Yaśovijaya, Ādīśvara Jaina Temple Trust, Bombay, 9.	Verse No.
AjiSaTha. (Dha.)	Ajitaśāntistava, Dharmaghoṣa, JSS. Vol. I, p. 112.	Verse No.
AjiSaTha. (N.)	Ajīyasāntitthaya, Nandiṣeṇa, Saptasmaranastava, pp. 1-13, Surat, 1942.	Verse No.
AkkhāMaKo.	Akkhāpamanīkosa, Nemicandra, PrTS. 5, Muni Puṇyavijaya, Varanasi, 1962.	Story No. Stanza No.
AlaṅkāRa.	Alaṅkāratnākara, Śobhākaramitra, POS. 77, C. R. Devadhar, 1942.	Sūtra. Line
AlaṅkāSa.	Alaṅkārasarvasva, Ruyyaka, KM. 35, with comm. of Jayaratha, Pt. Durgāprasāda, K. P. Parab, 1893.	Page. Line
ĀloyKu.	Āloyaṇākulaya, JĀS. 17 (Part II), pp. 249-250, Muni Puṇyavijaya, Bhojaka, MJV. Bombay, 1987.	Verse No.
AlpGaMaSta.	Alpabāhutvagarbhitamahāvīrastava, Samayasundargani, ĀGRM. 19, Bhavnagar, VS. 1970.	Verse No.
ApāhSam.	Apāhisaṁdhi, Jinaprabha, Saṁdhikāvyasamuccaya, pp. 48-50, R. M. Shah, LDS. 72, Ahmedabad, 1980.	Kaḍavaka. Line
ApāMahSam.	Apāhimaharisaṁdhi, Saṁdhikāvyasamuccaya, pp. 110-117, LDS. 72, R. M. Shah, Ahmedabad, 1980.	Kaḍavaka. Line
AnarghRā.	Anargharāghava, Murāri, KM. 5, Pt. Durgāprasāda, W. L. Panshikar, Bombay, 1937.	Act. Verse. Line
ĀnaSāSam.	Ānandasāvyasaṁdhi, Vinayacandrasūri, Saṁdhikāvyasamuccaya, LDS. 72, pp. 65-71, R. M. Shah, Ahmedabad, 1980.	Kaḍavaka. Line
ĀnaSun.	Ānandasundarī, Ghanaśyama, A. N. Upadhye, Motilal Banarasidass, Banaras, 1955.	Act. Verse. Line
AnBha.	Anagārabhatti (Yogibhakti), Jinendra-Guna-Saṁstuti va Bhakti, Kundakunda, B. G. Khot, Kolhapur, 1959.	Verse No.

<i>Abbreviation</i>	<i>Name of the Book, Author, Edition, Editor etc.</i>	<i>Mode of Reference</i>
ĀṅgVl.	Āṅgavijjā, Muni Puṇyavijaya, PrTS. I, Banaras, 1957.	(Adhyāya). Page. Line
ĀñjaPav.	Āñjanāpavānañjaya. Hastimalla, MDJGM. 43, M. V. Patvardhan, Bombay, 1950.	Act. Verse. Line
AnnāUṣKu.	Annāyaṇṇchakulaya, Ānandavijaya, ĀGRM. 17, Bhavnagar, VS. 1979.	Verse No.
ĀñSuKabā.	Āñjanāsundarikahāṇaya, Gunasamṛddhimahattarā, Sambodhi, Vol. I, No 2, Shah, Bhojaka, LDS Ahmedabad, 1972.	Verse No.
Antag.	Antagadadasāo, P. L. Vaidya, Poona, 1932.	Sūtra No.
AntarañSam.	Antaraṅgasamṇhi Ratnaprabhagaṇi. Saṇdhikāvyaśaṇmuccaya, pp 72-82. R. M. Shah, LDS. 72, Ahmedabad, 1980.	Kaḍavaka. Line
ĀṇuOg.	Āṇuogadāra. Āryarakṣita Sthavira : I] JĀS I, pp. 61-205. Muni Puṇyavijaya, Malvaṇiya, Bhojaka, MJV. Bombay, 1968. II] Nava-Suttāni V, pp. 291-421. Yuvācārya Mahā-prajña, JVB. Ladnun, 1987.	Sūtra No.
ĀṇuOgCu.	Āṇuogadāracuṇṇi, with Haribhadra's comm, Ratlam, 1928.	Folio Side. Line
Āṇuttaro.	Āṇuttarovavāiyadasāo, P. L. Vaidya, Poona, 1932.	Sūtra No.
Appay.(Gr.)	Prākṛtamaṇḍīpa, Appaya Dīkṣita, ORIP. Sanskrit Series 92, T. T. Śrīnivasagopalacarya, Mysore, 1953.	Prakarāṇa. Sūtra
AppViKu.	Appaviśohikulaya, JĀS 17 (Part II), MJV. Bombay, 1987.	Verse No.
ĀrāhKu.	Ārāhaṇākulaya, JĀS. 17 (Part II), p. 244, Puṇyavijaya, Bhojaka, MJV. Bombay, 1987.	Verse No.
ĀrāhPaḍ. Ārāh-Paḍ.(V.)	Ārāhaṇāpaḍāgā, JĀS. 17 (Part II), Muni Puṇyavijaya, Bhojaka, MJV. Bombay, 1987, (1) 1-84, (2) pp. 85-168, ĀrāhPaḍ (V.).	Verse No.
ĀrāhPag.	Ārāhaṇāpagarāṇa. Abhayadevasūri, JĀS. 17 (Part II), pp. 22-231, Puṇyavijaya, Bhojaka, MJV. Bombay, 1987.	Verse No.
ĀrāhPal.(Su.)	Ārāhaṇāpāṇṇaya, I, II, Sulasa Śrāvaka, JĀS. 17 (Part II), MJV. Bombay, 1987.	Verse No.
ĀrāhSā.	Ārāhaṇāsāra, Devasena, SJGM. 18, Calcutta.	Verse No.
ĀścaCū.	Āścaryacūḍāmaṇi, Śaktibhadra, C. R. Jones, OUP 1984.	Act. Verse. Line
ĀuraPacc.	Āurapaccakkhāṇa, I, II, III, JĀS. 17 (Part I), pp. 160-163; 305-308; 329-336, Puṇyavijaya, Bhojaka, MJV. Bombay, 1984.	Verse No.
Āv.	Āvassayasutta : 1] Navasuttāṇi, pp. 1-23, Yuvācārya Mahāprajña, JVB. Ladnun, 1987. 2] JĀS. 15, pp 331-358, Puṇyavijaya, Bhojaka. MJV. Bombay, 1977.	1] Av. Sūtra No. 2] Sūtra No.
ĀvCu.	Āvassayacuṇṇi, Jinadāsagaṇi, ĀS. Ratlam, 1929.	Page. Line
Avimā.	Avimāraḥ : 1] Meharchanda Lachhmandas, Bak Kunbae, Delhi, 1968.	Act. Verse. Line

III

<i>Abbreviation</i>	<i>Name of the Book, Author, Edition, Editor etc.</i>	<i>Mode of Reference</i>
	2] Bhāsanātakacakra, pp. 109-190, C. R. Devadhara, POS. 54, Poona, 1937.	
AvNi.	Āvassayanijjuttī : 1] Bhadrabāhu with Jinadāsa's Cūṇi, ĀS. Ratlam, 1929. 2] Bhadrabāhu with Haribhadra's Ṭikā, ĀS. Siddhānta-Saṅgraha I, Mehsana, 1916.	Verse No.
AvSuSam.	Avantisukumālasaṁdhi, Ratnaprabhasūri, Saṁdhikāvyaśamuccaya, pp. 37-42, R. M. Shah, LDS 72, Ahmedabad, 1980.	Kaṭavaka. Line
AvṬī. (H.)	Āvassayaṭikā, Haribhadra, ĀS. Siddhānta-Saṅgraha I, Mehsana, 1916.	Folio. Side. Line
Āyār.	Āyāra : 1] Walter Schubring, JSSGM. Ahmedabad, VS. 1980. 2] Aṅgasuttāni (i) pp. 1-250, Muni Nathmal, JVB. Ladnun, VS. 2031. 3] JĀS. 2, Muni Jambūvijaya, MJV. Bombay, 1977. 4] Hermann Jacobi, London, 1882.	Śrutaskandha. Adhyāya : 1] Uddesa. Sūtra 2] Adhyāya. Sūtra 3] Sūtra No.
ĀyarBha.	Āyariyabhatti, Kundakunda, Jinendra-guṇa-saṁstuti va Bhakti, pp. 43-47, B. G. Khot, Kolhapur, 1959.	Verse No.
ĀyārCu.	Ācārāṅga Cūṇi, Ṛṣabhadeva Kesarimal Pedhi, Ratlam, 1914.	Page. Line
ĀyārDas. (Dasā.)	Āyāradaśāo, Yuvācārya Mahāprajāna, JVB. Ladnun, 1987.	Dasā. Sūtra
ĀyārNi.	Āyārāṅganijjuttī, Bhadrabāhu, ĀS. Mehsana, 1916.	Niryukti No.
ĀyārṬī.	Āyārāṅga Ṭikā, Śīlaṅka, ĀS. Mehsana, 1916.	Folio. Side. Line
BāAṇu.	Bārasānuvekkhā, Kundakunda, MDJGM. 17, Pannalal Soni, Bombay, VS. 1977.	Verse No.
BālCa.	Bālacarita, Bhāsa : 1] Dr. V. Raghavan, Munshi Ram Manohar Lal, Delhi. 2] Dr. H. Weller, Leipzig, 1922. 3] Bhāsanātakacakra, pp. 511-560, C. R. Devadhara, POS. 54, Poona, 1937.	Act. Verse. Line
BālRām.	Bālarāmāyana, Rājasekhara, CSGM. 70, Gangāprasāda Ray, Varanasi, 1986.	Act. Verse. Line
BanSām.	Bandhasāṁitta, Devendra with Svopajñāvṛtti (Karmagrantha III. pp 98-111), AJGRM. 85, Caturavijayaji, Bhavnagar, 1934.	Verse No.
BhaĀrā.	Bhagavatī Ārādhana, Ācārya Śivakoṭi, DDJGM. 2, Karanja, 1935.	Verse No.
BhagAjjū.	Bhagavadajjukīya, Bodhāyana, Prabhat Shastri, Allahabad, 6.	Page. Line
BhaviKa.	Bhavisattakaha, Dhanapāla, GOS. 20, Dalal, Gune, Baroda, 1967.	Kaṭavaka. Line
BhāvPā.	Bhāvapāhuḍa, Kundakunda, SDJS. Pannalal Jain, Mahavirji, 1968.	Verse No.
BhāvSam.	Bhāvāṇā Saṁdhi, Jayadevamuni, Saṁdhikāvyaśamuccaya, pp. 90-95, LDS. 72, R. M. Shah, Ahmedabad, 1980.	Kaṭavaka. Line
BhavaTraSta.	Bhavatrayīstavanam, Dharmaghoṣa, JSS. Vol. I, p. 268.	Verse No.
Bharat. (Gr.)	Nāṭyasāstra, Bharata, Manamohana Ghose, Calcutta, 1967.	Adhyāya. Verse No.

<i>Abbreviation</i>	<i>Name of the Book, Author, Edition, Editor etc.</i>	<i>Mode of Reference</i>
BhattaP.	Bhattaparinā, Virabhadra, JĀS. 17 (Part I), pp. 312-328, MJV. Punyavijaya, Bhojaka, Bombay, 1984.	Verse No.
BhayaTho.	Bhayaharathotta, Mānatunga, JSS. Vol. II, p. 14, Muni Caturavijaya, PJSG. 4, Ahmedabad, 1936.	Verse No.
BhuvKevCa.	Bhuvanabhānukevalicariya, Indrahamsagani, LDS. 54, Muni Ramanikvijaya, Ahmedabad, 1976.	Verse No.
BodPā.	Bodhapāhuda, Kundakunda, SDJS. Pannalal Jain, Mahavirji, Rajasthan, 1968.	Verse No.
BraCaPari.	Brahmacaryaparikarana, A. C. Nahata, B. L. Nahata, AJGM. 11, Calcutta, VS. 1997.	Verse No.
BṛhKappi	Kappasutta (cheya), W. Schubring, in Devanāgarī, S. M. Modi, JSSGM. Poona, 1923.	Uddeśa. Sūtra
BṛKṣeSāmā.	Bṛhatkṣetrasamāsa, Jinabhadragani Kṣamāśramana, JDPS. Bhavnagar, VS. 1977.	Verse No.
BṛSaṁgra.	Bṛhatsaṁgrabanī, Jinabhadragani Kṣamāśramana, JĀGRM. 47, Bhavnagar, VS. 1973.	Verse No.
Bruchstücke.	Bruchstücke Buddhistischer Dramen, Heinrich Lüders, Berlin, 1911.	Page. Line
Cacc.	Caccarī, Jinadatta, Apabhramśa Kāvya-trayī, GOS. XXXVII, L. B. Gandhi, Baroda, 1927.	Verse No.
CaitaCa.	Caitanyacandrodaya, Karnapūra, KM. Kedarānatha, Paṇsīkara, Bombay, 1917.	Act. Verse. Line
Cand.	Candāvejjhaya : 1] Punyavijaya, Bhojaka, JĀS. 17 (Part I), pp. 63-80, MJV. Bombay, 1984. 2] Ed. Colette Caillat, Institut de civilisation indienne, Paris, 1971.	Verse Line
Canda (Gr.)	Prākrतालक्षणा, Caṇḍa, CSGM. 25, Muni Darśanavijaya, Gujraṭha, 1936.	Vidhāna No. Sūtra No.
CandKau.	Candakaśika, Kṣemīśvara, VBSGM. 126, Caukhamba Vidyābhavan, Jagadish Mishra, Varanasi, 1965.	Act. Verse. Line
CandKeCa.	Candakevalicariya, Siddhaṇṣi, Namaskārasvādhyāya, pp. 452-456, JSVM. Tattvānandavijaya, Bombay, 1961.	Verse No.
CandLe.	Candalehā, Rudradāsa, BVG. 6, A. N. Upadhye, Bhāratīya Vidyābhavana, Bombay, 1945.	Act. Verse. Line
CandappaCa. (Y.)	Candappahacariu, Yaśaḥkīrti, Vīraseva Mandir Trust, B. C. Jain Bhaskara, Beena (Sagar), 1986.	Samdhi. Kaḍavaka. Line
CandraSto.	Candraprabhasaptabhavastotra, Dharmaghoṣa, JSS. Vol. I, p. 107.	Verse No.
CāriBha.	Cārittabhatti, Kundakunda, Jinendra-guṇa-saṁstuti va Bhakti, B. G. Khot, Kolhapur, 1959.	Verse No.
CāriPā.	Carittapāhuda, Kundakunda, SDJS. Pannalal Jain, Mahavirji. Rajasthan, 1968.	Verse No.
Cārud.	Cārudatta, Bhāsa, Bhāsanāṭakacakra, pp. 121-248, POS. 54, C. R. Devadhara, Poona, 1937.	Act. Verse. Line

<i>Abbreviation</i>	<i>Name of the Book, Author, Edition, Editor etc.</i>	<i>Mode of Reference</i>
CatujināSta.	Catupstrimśajjinātīśayastavana, Jinacandra, JSS. Vol. I, p. 81.	Verse No.
CaturJinaSta.	Caturvimsatijinastavana, Jinacandra, JSS. Vol. I, p. 83.	Verse No.
CaupCa.	Cauppannamahāpurisacarīya, Śīlāṅka, PrTS. 3, Bhojaka, Varanasi, 1961.	Page. Line
CaurBhāSam.	Caurāṅgabhāvaṇasamdhī, Jinaprabha, Samdhikāvyaśamuccaya, pp. 56-64, LDS. 72, R. M. Shah, Ahmedabad, 1980.	Kadavaka. Line
CauSar.	Causarana (1), Virabhadra, JĀS. 17 (Part I), Puṇyavijaya, Bhojaka, MJV. Bombay, 1954	Verse No.
CauVIjīThu.	Cauvīśajinathui, Prakaraṇasamdhā. pp 46-56, ĀS. Ratlam, 1929.	Verse. No.
CeiyVanBhā.(Ś)	Ceiyavandanamahābhāsa, Śāntisūri, JĀS. AGRM. 69, Bhavnagar, VS. 1977.	Verse No.
CeiyVanBhā.	Ceiyavandanabhāsa, Śri Prakaraṇārtha, pp 28-36, Ahmedabad, VS 1988.	Verse No.
Chakkammu.	Chakkammuvaesa, Amarakīrti Oriental Institute. GOS. Baroda, 1992.	Samdhī. Kadavaka. Line
ChaGā.	Chappanṇayagāhāo, Shivaji University. Sanskrit Prakrit Series 3, A. N. Upadhye, Kolhapur, 1970.	Verse No.
ChanAnuŚā.	Chandonuśāsana, Hemacandra, SJGM. 49, BVB. II D. Velankar, Bombay, 1961.	Page. Line
ChandKo.	Chandahkośa, Ratnaśekharsūrī, Kavidarpaṇa, pp. 99-110, RPGM. 62, H. D. Velankar, Jodhapur, 1962.	Verse No.
ChanLa.	Chandolakṣaṇāni, Jinaprabha, RPGM. 62, H. D. Velankar, Jodhapur, 1962.	Verse No.
Chapā.	Chappāhuda, Kundakunda, MDJGM. 17 Pannalal Soni, Bombay, VS. 1977.	Verse No.
ChePi.	Cheyaṇḍa, Indranandiyogindra, cf. Prāyaścittasamgraha, pp. 1-75, MDJGM. 18, Pannalal Soni, Bombay, VS. 1978.	Verse No.
CheSath.	Cheyasattha, Anonymous, cf. Prāyaścittasamgraha, pp. 76-103, MDJGM. 18, Pannalal Soni, Bombay, VS. 1978.	Verse No.
DamPā.	Damaṇapāhuda, Kundakunda, ŚVDJS Pannalal Jain, Rajasthan, 1968.	Verse No.
DamSā.	Damaṇasāra, Devasena, JGRK. Nathuram Premi, Bombay, VS. 1974.	Verse No.
DandPra.	Dandakaprakaraṇa, Gajarājamuni, YVJSP. Mehsana, 1916.	Verse No.
DānVi.	Dānavihī, Prakaraṇasamdhā, p. 35, ĀS. Ratlam, 1921.	Verse No.
DarśNiy.	Darśananiyama, Prakaraṇasamdhā, p. 16, ĀS. Ratlam, 1929.	Verse No.
Dasā.	Dasāśuyakkhaṇḍa : 1] ĀAP. Muni Kamala, Rajasthan, 1977. 2] Navasuttāni (5), Yuvācārya Mahāprajñā, pp. 425-491, JVB. Ladnun, 1987. 3] Āyāradasāo, in Drei Chodasūtras des Jaina-Kanons, W. Schubring, Colette Caillet, Hamburg, 1966.	Daśā. Sūtra / Verse No.

<i>Abbreviation</i>	<i>Name of the Book, Author, Edition, Editor etc.</i>	<i>Mode of Reference</i>
Dasave.	Dasaveyāliyasutta : 1] W. Schubring, Ahmedabad, 1932. 2] JĀS. Puṇyavijaya, Bhojaka, MJV. Bombay, 1977. 3] With Haribhadra's Vivaraṇa, (Nirṇayasāgara) Bombay, 1918. 4] Navasuttāni (5), Yuvācārya Mahāprajña, JVB. Ladnun, 1987.	Adhyayana. Uddesa
DasaveCu.	Dasaveyāliyacunṇi (I, II) : 1] Jinadāsagani, with Bhadrabāhu's Nirukti, Jain Bandhu Press, Indore, 1933. 2] Agastikasimha, PrTS. 17, Puṇyavijaya, Ahmedabad, 1973.	Verse No.
DasaveNi.	Dasaveyāliyanijjuttī, Bhadrabāhu, PrTS. 17, Puṇyavijaya, Ahmedabad, 1973.	Chaper. Verse. Line
DavSaṁ.	Davvasaṅgaha, Nemicaṇḍra, SBJ. VI. H. C. Ghoshal, Arrah, 1917.	Page. Line
DeNāMā.	Deśinānamālā, Hemacandra, BSS 17, Pischel; Ramaunja-swami, BORI. Poona, 1938.	Varga. Verse No.
DeveNaPra.	Devendranarakendraprakatana, Candrasūri, AGRM. 74, Caturavijaya, Bhavnagar, 1922.	Verse No.
DevTha.	Devindattahaya, JAS 17, Puṇyavijaya, Bhojak, MJV. Bombay, 1914.	Verse No.
DhammoMā.	Dhammovaesamālā, Jayasimha, SJGM. 28, BVB. Bombay, 1949.	Verse No.
DhamPaṛ.	Dhammaparikkhā, Hariseṇa, Dr. Bhagacandra Jain, Prof. M. Ranadive, Nagpur, 1990	Samdhi. Kaḍavaka. Line
DhamRaPa.	Dhammarayanapagarana, Śāntisūri, JĀGM. 54, Bhavnagar, VS. 1982.	Verse No.
DhamSaṁ.	Dhammasaṅghayaṇī, Haribhadra, DLJP. 42, Bombay, 1918.	Verse No.
DhamViPa.	Dhammaviḥapagarana, Śrīprabha, HFL 23, Ahmedabad, 1924.	Verse No.
Dhutt.	Dhuttakkhaṇa, Haribhadra, SJGM. 19, Jinavijaya Muni, BVB. Bombay, 1944.	Kathānakā. Verse No.
Dhvanyā.	Dhvanyāloka, Ānandavardhana, with comm. Locana, KSS. 135, 1940.	Uddyota. Śloka. Verse No. Page. Line (for Vṛtti and Locana)
DinSu.	Dināsuddhi, Śrījainajyotiṅgranthasaṅgraha, Kṣamāvijayagaṇi NSP. Bombay, 1938.	Verse No.
DīSāPaṇ.	Dīvasāgarapaṇṇatti, Saṅgahanīgabhāo, JĀS 17 (Part 1), pp 257-279, MJV. Puṇyavijaya, Bhojak, Bombay, 1984.	Verse No.
DuṣṣkāSta.	Duṣṣmukalastavana, Dharmaghosa, JSS. Vol. I, p. 269.	Verse No.
DūtGha.	Dūtaghaṭṭakaca, Bhāsa, Bhāsanāṭakacakra, pp. 459-476, POS. 54, C. R. Devadhar, Poona, 1937.	Act. Verse. Line
DvāJiSto.	Dvāsaptatijīnastotra, Tilakaṇḍra, JSS. Vol. I, p. 77.	Verse No.
DvāKu.	Dvādasakulaka, Jinavallabha, JSPFF. 37, Muni Sukhasāgar, Bombay, 1937.	Kulaka. Verse No.

<i>Abbreviation</i>	<i>Name of the Book, Author, Edition, Editor etc.</i>	<i>Mode of Reference</i>
DvāPaKa.	Dvādaśāṅgīpadapramāṇakulaka, Jinabhadrasūri, JSS. Vol. I, p. 88.	Verse No.
Gacchā.	Gacchācāra, JĀS. 17 (Part I), pp. 337-49, MJV. Punyavijaya, Bhojaka.	Verse No.
GānBhaPra.	Gāṅgeyabhaṅgaprakaraṇa, Vijayagani, AVGM. 4, Bhavnagar, 1916.	Verse No.
GaṇiVi.	Gaṇivijā, JĀS. 17 (Part I), pp. 93-98, MJV. Punyavijaya, Bhojaka, Bombay 1984.	Verse No.
GaṇSadSa.	Gaṇaparāsaddhasavaya, Jinadatta, Apabhraṃśa-kāvya-trayī, GOS 37, pp 97-106, Baroda, 1927	Verse No.
GāRaKo.	Gāhārayerakosa, Jineśvarasūri, LDS. 52, Bhojaka, Shaba, Ahmedabad, 1975.	Gāthā No.
GāSāh.	Gāhāsāhasī, Samayasundaragani, JSPPF. 43, Bombay, 1940.	Gāthā No.
GāSaSa.	Gāhāsattasāī, Hāla, Radhagoviada Basak, Asiatic Society, 1971.	Śataka. Gāthā No.
GāthāLa.	Gāthālakṣaṇam, Nanditādhyā, RPGM. 62, H. D. Velankar, Jodhpur, 1962	Verse No.
GauḍVa.	Gaudavaho, Vākpatirāja, PrTS 18, N G Suru, Ahmedabad, 1975	Verse No.
GauSto.	Gautamastotra, Jinaprabha, JSS. Vol. I, p. 235.	Verse No.
GayaSam.	Gayasūmālas mḍhi, Ratnaprabhasūri, Sūndhikāvyasamuccaya, pp. 20-29, LDS 7, Ahmedabad, 1980.	Kadavaka Line
GomSā (J) (K.)	Gommaṭasāra, Nemicandra Siddhāntacakravartī, J L. Jainī, Jivakāṇḍa, Karmakāṇḍa, Lucknow, 1927.	Verse No.
GoyTha.	Goyamattava, Jinaprabha, JSS Vol I, pp 235-37.	Verse No.
GurPārTho.	Gurupārātantathotta, Saptasmataraṇastava, pp. 29-35, JSPPF. Surat, 1942.	Verse No.
GurTaVi.	Gurutattavinicchaya, Yasovijayagani, JĀGRM 78, Caturvijaya, Bhavnagar, 1925.	Ullāsa. Verse No.
GurVanBhā.	Guruvandanabhūṣya, Śrī-Prakaraṇaratna, pp. 36-42, Ahmedabad, VS. 1958.	Verse No.
HammīMaMa.	Hammīramadamardana, Jayasimhasūri, GOS 10 C. D. Dalal, Baroda, 1920.	Act. Verse. Line
HāsCū.	Hāsyacūdāmaṇi, Vatsarāja, Rūpakasaṭkam, pp. 118-149, GOS. 8, C. D. Dalal, Baroda, 1918.	Act. Verse. Line
Hem.(Gr.).	Prākṛta Vyākaraṇa, Hemacandra, BSPS LX, P. L. Vaidya, BORI. Poona, 1958.	Pāda. Sūtra
HemSūSam.	Hematilakasūrisamḍhi, Sūndhikāvyasamuccaya, pp 101-104.	Kadavaka Line
IriVa.	Iriyāvahiyaviyāra, Dharmasāgaragani, Iryāpatbhikṣuṣṭomśikā, pp. 38-40, ĀS. 49, Bombay, 1927.	Verse No
IryāKa.	Iryāpatbhikṣuṣṭomśikakulaka, Prakaraṇasamḍha, p. 41, ĀS. Ratlam, 1929.	Verse No.

VIII

<i>Abbreviation</i>	<i>Name of the Book, Author, Edition, Editor etc.</i>	<i>Mode of Reference</i>
IsiBhās.	Isibhāsiyāi :	Adhyayana. Line
	1] W. Schubring, Pt. Malvaniya, LDS. 45, Ahmedabad, 1974.	
	2] JĀS. 17 (Part I), pp 182-256, Punyavijaya, Bhojaka, MJV. Bombay, 1984.	
JagSuMā.	Jagatsundarīprayogamālā, Dhuliya, VS. 1993.	Topic No. Verse No.
JambūCa.(G.)	Jambūcariya Gunapāla, SJGM 44, Jinavijaya Muni, BVB. Bombay, 1959.	Uddeśa. Verse No. Prose→Page. Line
Jambuddī.	Jambuddīvapanaṇṇatti, Uvaṅgsuttāni 4 (Part II), pp. 357-588, Yuvācārya Mahāprajña, JVB. Ladnun, 1989.	Vakkhāra. Sūtra
JimbuddīSaṁ.	Jambuddīvapannattisaṅgaha, Padmanandi, JRJGM. 7, L. C. Jain, B. C. Siddhanta Shastri, Sholapur, 1958.	Uddeśa. Verse No
JambuddīSaṁgha.	Jambuddīvasaṁghayanī, Haribhadrasūri, JDPS. Bhavnagar, 1915.	Verse No.
JambūSāCa.	Jambūsāmicariu, Virakavi, BJP. MJGM. 7, Vimalaprakash Jain, Varanasi, 1968;	Samdhi. Kadavaka. Line
JānPa.	Jānakīparṇaya, Rāmabhadra Dikṣita, Lakṣmaṇasūri, Tanjore, 1906	Act. Verse. Line
JasCa.	Jasaharacariu, Puṣpadanta, BJP. BJMGM. 11, 1972.	Samdhi. Kadavaka. Line
JayDhav.	Jayadhavalā, Kuṣāyapāhuda Tīkṣā, Vīrasena, Jinasena, JSUF. H. L. Jain, Amaravati.	Vol Page. Line
JayTihu.	Jayatihuanābhaya, BORI. Collection, 1871-72, No. 285.	Verse No.
JhāpSa.	Jhāṇasaya, Jinabhadra Kṣamāśramana, comm. by Haribhadra, in ĀvNīTī by Haribhadra, pp. 580-612.	Verse No.
JinadaĀkhyā.	Jinadattākhyānadvaya, 1) Sumatisūri 2) Anonymous, SJGM, 27, BVB. A. M. Bhojaka, Bombay, 1953.	Page. Line
JinaSto.	Jinastotra (Ābhānakastotra), Jinacandra, JSS Vol. 1, p. 78.	Verse No.
JinThu.	Jiṇathui, BORI. 1880 81, 77(10).	Folio. Line
Jīvābhi.	Jīvābhigama, Uvaṅgasuttāni 4 (Part I), pp. 215-515, JVB. Yuvācārya Mahāprajña, Ladnun, 1987.	Paṭivattī. Sūtra No.
JīvānuSaṁ.	Jīvāṇusattṥisamdhi, Jinaprabha, Samdhikāvyaśamuccaya, pp 51-52, LDS 72, R. M. Shah, Ahmedabad, 1980.	Kadavaka. Line
JīvAnu.	Jīvāṇusāsana, Devasūri, HeGr. 17, Prabhudas, Ahmedabad, 1928.	Verse No.
JīvaPra.	Jīvadāyāprakaraṇa, Prakaraṇasāmdoha, p. 27, ĀS. Ratlam, 1929.	Verse No.
JivSa	Jīvasamāsa, ĀS 50, Indore, 1927.	Verse No.
JīvViy.	Jīvavīyāra, Śāntisūri, JĀPM. Agra, VS 1986	Verse No.
JīvViyTha.	Jīvavīyārattṥavana, Dharmaghoṣa, JSS. Vol 1, p 262.	Verse No.
JīyKapp	Jīyakappa, Jinabhadra, JSSGM. 7, Jinavijaya, Ahmedabad, 1946.	Verse No.
JīyKappBhā.	Jīyakappabhāsa, Jinabhadra, Ed. Punyavijaya, Ahmedabad, 1937.	Verse No.

<i>Abbreviation</i>	<i>Name of the Book, Author, Edition, Editor etc.</i>	<i>Mode of Reference</i>
JyKappCu.	Jyākappacūṇṇī, Siddhasenagaṇī, JSSGM. 7, Jinavijaya, Ahmedabad, 1926.	Page. Line, (Prose). (Verse No.)
JñāSto.	Jñānastotra, Jinacandra, JSS. Vol. I, p. 87.	Verse No.
JogNa.	Jogaṇandī, JĀS I. 54, 55, MJV. Punyavijaya, Bombay, 1968.	Sūtra No.
JogSā.	Jogasāra, A. N. Upadhye, Bombay, 1937.	Verse No.
JoiKa.	Joisakarandaga, JĀS 17 (Part I), pp. 361-408, MJV. Punyavijaya, Bhojaka, Bombay, 1984.	Verse No.
JonTha.	Jonitthya, Dharmaghosa, ĀGRM.	Verse No.
JSS.	Jainastotraśarīṇḍoḥa, Vol. I. II, PJSG. 1. Muni Amarvijaya, Ahmedabad, 1932	Page. Line
JugāJiCa.	Jugāijīṇḍacarīya, Vardhamānasūri, LDS. 104, R. K. Pagarīya Ahmedabad, 1987.	Page. Line
KabānKo	Kabānāyakosa, cf. KaKoPra.	Story. Verse
KaharaKo.	Kahārayanakosa, Devabhadra, Ed. Punyavijaya, Ātmānandasabha, Bhavnagar, 1944.	Kathānaka. Verse (Page. Line)
KaKo.	Kahākosu, Śricandra, PrTS. 13, Hiralal Jain, Ahmedabad, 1969.	Samdhi. Kaḍavaka. Line
KaKoPra.	Kathākoṣaprakaraṇa, Jineśvara, SJGM. 11, BVB. Jinavijaya Muni, Bombay. 1949.	Page. Line
KālKa.	Kālakācāryakathānaka, W. Norman Brown, pp. 1-86, Washington, 1933.	Page. Line
KālKa.(Bhav.)	Kālakācāryakathānaka, Bhavadeva, W. Norman Brown, pp. 87-92, Wasington, 1933	Verse No.
KālKa.(Dharm.)	Kālakācāryakathānaka, Dharmaprabha Sūri, W. Norman Brown, pp. 92-101, Washington, 1933.	Verse No.
KalpVi.	Kalpalatāviveka, Anonymous, LDS. 17, Nagar, Shastry, Ahmedabad, 1968.	Page. Line
KālSaKu.	Kālasarūvakulaka, Jinadatta, Apabhramśakāvyaṭrayī, GOS. 37, pp. 67-80, Baroda, 1927.	Verse No.
KamPay.(N.)	Kammapayaḍī, Nemicandra, JMJGM. 11, Hiralal Śāstrī, Varanasi, 1964.	Verse No.
KamPay.(Ś.)	Kammapayaḍī, Śivaśarman. Vijayapremsūṛī, Dabhoi, Gujrat.	Page. Line.
KamPayCu.	Kammapayaḍīcūṇṇī, Vijayapremsūri, Dabhoi, Gujrat.	Folio. Side. Line
KamTh.(D.)	Karmastava (Karmagrantha II), ĀJGRM. 85, pp. 66-97, Caturvijaya, Bhavnagar, 1934.	Verse No.
KamVa.	Kāmsavaho, Rāmapāṇivāda, HGRK. A. N. Upadhye, Bombay, 1940.	Canto. Verse
KamVi.(D.)	Kammavivāga (Karmagrantha I), Devendra, ĀJGRM. 85, pp. 1 65, Caturvijaya, Bhavnagar, 1934.	Verse No.
KapMañ.	Kappūramañjarī, Rājasekhara, HOS. MB., S. Konow. Delhi, 1963.	Act. Verses. Line

<i>Abbreviation</i>	<i>Name of the Book, Author, Edition, Editor etc.</i>	<i>Mode of Reference</i>
Kapp. J. Tb. S.	Kalpasūtra : 1] Jinacariya, Therāvali, Sāmāyārī, H. Jacobi, AKM. 7, 1. Leipzig, 1879. 2] Ed. K. C. Lalwani, MB. Delhi, 1979. 3] Pajjūsāṇakappa with comm. Kiraṇāvali by Dharma-dāsaganī, ĀJGRM. 71, Bhavnagar, 1922.	Sūtra No.
KappBhā.	Kappabbāsa (Bṛhatkalpasūtra), Saṃghadāsaganī, ĀJGRM. 82, Caturvijaya, Puṇyavijaya, Bhavnagar, 1935.	Verse No.
Kappi.	Kappiyā, cf. Nirayāvaliyāo, P. L. Vaidya Poona, 1932.	Sūtra No.
KappNi.	Kappanijjuttī Bhadrabāhu, ĀJGRM. 82, Caturvijaya, Puṇyavijaya, Bhavnagar, 1933.	Verse No.
KappVad.	Kappavādinsiyāo, cf. Nirayāvaliyāo, P. L. Vaidya, Poona, 1932.	Sūtra No.
KarCa.	Karakandacariu, Kanakāmara, ACDJGM. 4, Hiralal Jain, Karanja, 1934.	Samdhi. Kaḍavaka. Line
KarnaBhā.	Karnabbāra, Bhāsa, Bhāsanāṭakacakra, POS. 54, C. R. Devadhar, Poona, 1937	Verse. Line
KarnaSu.	Karnasundarī. Bilhana, KM. 7, Pt. Durgāprasāda, K. P. Parab, Bombay, 1932.	Act. Verse. Line
KarpCaBhā.	Karpūracaritaḥbhāna, Vatsarāja, Rūpakasaṭkam, pp. 23-35, C. D. Dalal, Baroda, 1918.	Act. Verse. Line
KarVajr.	Karūṇāvajrāyudha. Bālacandrasūri, JĀGRM. 56, Caturvijaya, Bhavnagar, 1916.	Act. Verse Line
KasāPā.	Kasāyapabudā, Gunadhara, ŚDJJS. Sumeruchandra Divakar, Phaltan, 1968.	Verse No.
KattiAṇu.	Kattigeyānuvekkhā, Svāmī Kumāra, RJSM A. N Upadhye, Agas, Gujrat, 1960.	Verse No.
Kātyā. (Gr.)	Prākṛtamañjarī, Kātyāyana, NSP. Mukunda Sharma, Bombay, 1918.	Pariccheda. Sūtra. Verse
KaumMi.	Kaumudimitrānanda, Rāmacandra, JĀS. 59, Puṇyavijaya, Bhavnagar, 1917.	Act. Verse. Line
KaumMa.	Kaumudīmabostava, Vijjakā, DBGS(M). 4, M. Ramkrishna Kavi, S. K. Ramnath Sastri, 1929.	Act. Verse. Line
KaviDar.	Kavidarpana, Anonymous, RPGM. 62, H. D. Velankar, Jodhpur, 1962.	Uddeśa. Gātha No.
Kāvyaṭaṇ. (Ru.)	Kāvyaṭaṇkāra, Rudraṭa, KM. 2, Pt. Durgaprasad, W. L. Pansikar, 1886.	Adhyāya. Śloka
Kāvyaṇu. (He.)	Kāvyaṇusāsana, Hemacandra, KM. 70, Śivadatta, K. P. Parab, 1934.	Page. Line
Kāvyaṇu (Va.)	Kāvyaṇuśāsana, Vāgbhaṭa, KM. 43, Śivadatta, K. P. Parab, 1894.	Page. Line
KāvyaPra.	Kāvyaṭakāśa, Mammāṭa, BORI. R. D. Karmarkar, Poona, 1950.	Page. Line
KesiGoSam.	Kesigoyamasamdhī, Samdhikāvyaśamuccaya, pp. 83-89, LDS. 72, R. M. Shah, Ahmedabad, 1980.	Kaḍavaka. Line

<i>Abbreviation</i>	<i>Name of the Book, Author, Edition, Editor etc.</i>	<i>Mode of Reference</i>
KhanKu.	Khantikulaya, Vāsudevasūri, Prakaraṇasamīdoha, p. 18, ĀS. Ratlam, 1929.	Verse No.
KhavSā.	Khavanāsāra, Nemicandra, GHDJGM. 5, G. Jain, S. Jain, Calcutta.	Verse No.
KirātVyā.	Kirātārjunīvyāyoga, Vatsarāja, Rūpakaṣaṭkam, pp. 1-21, C. D. Dalal, Baroda, 1918.	Page. Line
Krama.(Gr.)	Samkṣiptasāra (Prākr̥tādhyāya), Kramadīśvara, S. R. Banerjee, PrTS. 22, Ahmedabad, 1980.	Kārya. Sūtra.
KumāCa.(H.)	Kumārāpālacarita, Hemacandra, BSS. 60, NSP. S. P. Pandita, Bombay, 1900.	Sarga. Verse No.
KumāPra.	Kumārāpālpratibodha, Somaprabha, GOS. 14, Jinavijaya, Baroda, 1920.	Page. Line
KummCa.	Kummāputtacariya, Jinamāṇikya, P. L. Vaidya, Poona, 1930.	Verse No.
KundaMā.	Kundamālā, Dinnāga, CSCRS. 28, Kalikumar Datta, Calcutta, 1964.	Act. Verse. Line
KuvMāKa.	Kuvalayamālākahā, Udyotanasūri, SJGM. 45, BVB. A. N. Upadhye, Bombay, 1959.	Page. Line
LaAjiSāSta.	Laghu-Ajita-Śāntistava or Ullāsikkamathotta, Saptasmaranastava, pp. 14-21, JSPPF. 46, Surat, 1942.	Verse No.
LabSā.	Labdhisāra. Nemicandra, GHDJGM. 5, G. Jain, S. Jain, Calcutta.	Verse No.
LagnaSu.	Lagnasuddhi, Śrījainajyotirgranthasamgraha, Kṣamāvijayagaṇi, NSP. Bombay, 1918.	Verse No.
LahuNa.	Lahupandī, JĀS. 1, pp. 49-53, MJV. Puṇyavijaya, Bombay, 1968.	Sūtra No.
LaKṣeSa.(R.)	Laghukṣetrasamāsa, Ratnaśekhara, ĀGRM. 46, Bombay, VS. 1972.	Verse No.
Lakṣmī.(Gr.)	Śadbhāṣācandrikā, Lakṣmīdhara, BSPS. 71, K. P. Trivedi, Bombay, 1916.	Adhyāya. Pāda. Sūtra
LalIMā.	Lalitamādhava, Rūpagosvāmī, KSGM. 190, Babulala Shukla Shastri, Varanasi, 1959.	Act. Verse. Line
LaNavPha.	Laghuṇavakārāphala, Jinacandra, Prakaraṇasamīdoha, p. 44, ĀS. Ratlam, 1929.	Verse No.
LaSamgh.	Laghusamghayanī, In Prakaraṇaratna, pp. 24-28, Ahmedabad, VS. 1988.	Verse No.
LiṅPā.	Liṅgāpāhuḍa, Kundakunda, Satprābhṛtādīsamgraha, pp. 380-384, MDJGM. 17, Pannalal Soni, Bombay, VS. 1977.	Verse No.
Līlā.	Līlāvālī, Kautūbala, SJGM. 31, BVB. A. N. Upadhye, Bombay, 1949.	Verse No.
LogBat.	Loganālibattīālī, Dharmaghoṣa, AJGM. Ahmedabad.	Verse No.
LokDeSta.	Lokāntikadevastavana, Dharmaghoṣa, JSS. Vol. I, p. 109.	Verse No.
LopViNa.	Lopavijayayantra, Nemicandra Shastri, Varanasi, Vira Samvat 2497.	Verse No.

Abbreviation	Name of the Book, Author, Edition, Editor etc.	Mode of Reference
MaBan.	Mahābandha, Bhūtabali, JMGM. Sumeruchandra Diwakar, Kashi, 1947.	Vol. Page. Line
MadhyaVyā.	Madhyamavyāyoga, Bhāsa, Bhāsanūṭakacakra, pp. 421-440, POS. 54, C. R. Devadhar, Poona, 1937.	Page. Line
MahāNis.	Mahānisīha : 1] I-V, J. Deleu, W. Schubring, Hamburg, 1963. 2] VI-VIII, F. R. Hamm, W. Schubring, Hamburg, 1951.	Adhyana. Section (Verse No.) Addhyana. Section (Verse No.)
MahāMañ.	Mahārtamañjarī, Mahēśvarānanda, Yogatantra-granthamālā, Varanasi, 1972.	Verse No.
MahāPacc.	Mahāpaccakkhāṇa, JĀS. 17 (part I), pp. 164-169, MJV. Puṇyavijaya, Bhojaka, Bombay, 1984.	Verse No.
MahāPu. (P.)	Mahāpurāṇa, Puspādanta, MDJG. 73, P. L. Vaidya, Bombay, 1937.	Samdhi, Kaṭavaka. Line
MahāViCa.	Mahāvīacarita, Bhavabhūti, OUP. Tadar Mail, London, 1928.	Page. Line
MañipaCa.	Mañipaticarita, Anonymous. RAS. R. Williams, Great Britain, 1959.	Verse No.
MañipaCa. (H.)	Mañipaticarita, Haribhadra, RAS. R. Williams, Great Britain, 1959.	Verse No.
MaṇoKa.	Maṇoramākahā, Vardhamānasūri, LDS. 93, R. K. Pagariya, Ahmedabad, 1983.	Page. Line (Verse No.)
MālaMā.	Mālatīmādhava, Bhavabhūti, BSPTS. 15, BORI. R. G. Bhandarkar, Poona, 1970.	Act. Verse. Line
Mālavikā.	Mālavikāgnimitra, Kalidāsa, K. A. Subramania Iyer, New Delhi, 1977.	Act. Verse. Line
MallijīSta.	Mallijīnastavana, Jinacandra, JSS. Vol. I, p. 369	Verse No.
MallīMak.	Mallikāmakaranda, Rāmacandra, LDS 91, Puṇyavijaya, Ahmedabad, 9.	Act. Verse. Line
MaranVi.	Maranavibhatti or Maranaśamahi JĀS. 17, (Part I), pp. 99-169, MJV. Puṇyavijaya, Bhojaka, Bombay, 1984.	Verse No.
Mārka. (Gr.)	Prākṛta-Sarvasva, Mārkaṇḍeya, PrTS. 11, K. C. Acarya, Ahmedabad, 1968.	Pāda. Sūtra
MatViPra.	Mattavilāsaprahasana, Mahendra Vikrama Varman, TSS 55, T. Gaṇapati Śāstrī, Trivandrum, 1917.	Act. Verse. Line
MaViCa. (G.)	Mahāvīracariya, Guṇacandra, LDJPS. 75, Bombay, 1929.	Folio. Side. Line (Prastāva)
MaViCaSto.	Mahāvīracaritaṣṭotra, Jinavallabha, Prakaraṇasamīdoha, p. 10, AS Ratlam, 1929.	Verse No.
MaViKa.	Mahāvīrakalāśa (Apabrahmaśamaya), Dharmaghoṣa, JSS. Vol. I, p. 257.	Verse. No.
MaViSto.	Mahāvīraṣṭotra (Vīrajinathaya), Abhayadeva, JSS. Vol. I, p. 197.	Verse No.
MayaParāCa.	Mayanaparājayacariu, Harideva, JMGM. Hiralal Jain, Varanasi, 1944.	Samdhi, Kaṭavaka. Line

Abbreviation	Name of the Book, Author, Edition, Editor etc.	Mode of Reference
MayaRa.	Mayarahiyattbaya, Saptasmaranastava, JSPPF. 46, Surat, 1942.	Verse No.
MayaReSam.	Mayaṇarehāsamḍhi, Jinaprabha : 1] Samdhikāvyaśamuccaya, pp. 43-47, LDS. 72, R. M. Shah, Ahmedabad, 1980. 2] Madanarekhā Akhyāyikā, LDS. 39, pp. 169-173, Becharadas Doshi, Ahmedabad, 1973.	Kaḍavaka. Line
MicDuKku.(I, II)	Micchādukkakulaya, JĀS. 17 (Part II), pp. 245-246, MJV. Punyavijaya, Bhojaka, Bombay, 1984.	Verse No.
MitManthKu.	Mithyātvamanthanakulaka, Prakaraṇasamḍoha, p. 45, ĀS. Ratlam, 1929.	Verse No.
MokPā.	Mokkhaṇaḥa, Kundakunda, MDJGM. 17, Pannalal Soni, Bombay, VS. 1977.	Verse No.
Mṛcch.	Mṛcchakatika, Sūdraka, N. B. Godbole, Bombay, 1896.	Act. Line
MudrāRā.	Mudrārākṣasa, Viśākhadatta, Alfred Hillebrandt, Breslau, 1912.	Page. Line
Mūlā.	Mūlācāra, Vattakera, JMJGM. 19, K. C. Shastri, Jagan-Mohan Shastri, Pannalal Jain, Bombay, 1984.	Verse No. (Adhikāra)
MūSudPa.	Mūlasuddhipagarāṇa, Pradyumnasūri, PrTS. 15, A. M. Bhojaka, Ahmedabad, 1971, Tika of Devacandra	Verse No. Page. Line
MuSuvraCa.	Munisuvratasvāmīcārīta, Candrasūri, Pt. Rupendrakumar Pagariya, LDS. 106, Ahmedabad, 1989.	Verse No.
Nāgā.	Nāgānanda, Śrīharṣa, TSS. 59, T. Gaṇapati Śāstrī, Trivandrum, 1917.	Act. Verse. Line
Naiṣa	Naiṣadhānanda, Kṣemīśvara, ALS. 112, A. K. Warder, K. Kunjunni Raja, Madras, 1986.	Act. Verse. Line
NalaViNā.	Nalavilāsanāṭaka, Rāmacandra, GOS. 39, G. K. Shirgondkar, L. B. Gandhi, Baroda, 1926.	Act. Verse. Line
NamaSta.	Namaskārastavana. Anonymous, JSS. Vol. I, P. 44.	Verse No.
NamaTha.	Namakkāratthaya, Jinacandra, Prakaraṇasamḍoha, p. 44, ĀS. Ratlam, 1929.	Verse No.
NamlūSta.	Namiṇastava Mānatuṅga, JSPPF. 46, Saptasmaranastava, pp. 21-29, Surat, 1942.	Verse No.
NamSuSam.	Nammayāsundarīsamḍhi, Jinaprabha, Samdhikāvyaśamuccaya, pp. 53-58, LDS 72, R. M. Shah, Ahmedabad, 1980.	Kaḍavaka. Line
NānCitPra.	Nānācittakaprakaraṇa, Prakaraṇasamḍoha, p. 32, ĀS. Ratlam, 1929.	Verse No.
NandCeySam.	Nandīsaraceiyasamḥava, Prakaraṇasamḍoha, p. 13, ĀS. Ratlam, 1929.	Verse No.
Nandī.	Nandīsutta, JĀS. 1, pp. 1-48, MJV. Punyavijaya, Bombay, 1968.	Sūtra No.
NandīCu.	Nandīsuttacūṇi, Jinadāsagaṇi, PrTS. 9, Punyavijaya, Varanasi, 1966.	Page. Line
NāPañKa.	Nāpāñcamikahā, Mahāśvara, SJGM. 25, BVB. A. S. Gopani, Bombay, 1949.	Kahā No. Verse No.

<i>Abbreviation</i>	<i>Name of the Book, Author, Edition, Editor etc.</i>	<i>Mode of Reference</i>
NātySā.	Nātyasāstra, Bharata, M. Ghosh, Calcutta, 1967.	Adhyāya, Verse
NavPay.	Navapaya, Devaguptasūri, DLJP. 68, Bombay, 1929.	Verse No.
NavTaPra.	Navatattvaparakaraṇa, Prakaraṇaratna, pp. 11-18, Ahmedabad, VS. 1988.	Verse No.
Nāyā.	Nāyādhammakahāo : 1] Angasuttāni 3, JVB. Muni Nathmal, Ladnun, 1974. 2] N. V. Vaidya, Poona, 1940. 3] ĀS. with Abhayadeva's comm., Mehsana, 1929.	Śrutaskandha. Adhyāyana. Sūtra
NāyCa.(P.)	Nāyakumāracarīu, Puṣpadanta, DDJGM. 1, Hiralal Jain, Karanja, 1933.	Samdhi. Kaḍavaka. Line
NeNāCa.(Ha.)	Nemināhacarīu, Haribhadra, LDS. 25, H. C. Bhayani, M. C. Modi, Ahmedabad, 1970.	Bhava. Raḍḍā, Line
NeNāCa.(J.)	Nemināhacarīya, Jinavallabha, Prakaraṇasamdoha, p. 7, ĀS. Ratlam, 1929.	Verse No.
NeNāNavSto.	Neminātha-nava-bhava-stotra, Dharmaghoṣa, JSS. Vol. I, p. 109.	Verse No.
NigChat.	Nigoyachattisī, with comm., DLJP. Surat, VS. 1980.	Folio. Side. Line
Nirayā.	Nirayāvalyāo : 1] P. L. Vaidya, Poona, 1932. 2] Uvaṅgasuttāni 4 (Part II), pp. 715-740, JVB. Ladnun, 1989.	Sūtra No. Upāṅga. Sūtra
Nis.	Nisīha : 1] Navasuttāni 5, pp. 665-812, JVB. Yuvacarya Mahapranjā, Ladnun, 1987. 2] Nisīha, Ed. W. Schubring in Vavahāra und Nisīha-sutta, Leipzig, 1918.	Uddesa. Sūtra
NisBhā.	Nisīhabhāsa, ĀSRM. 3, Amar Muni, Kanbayyalal Kamal, Delhi, 1982.	Verse No.
NisCu.	Nisīhacuppi, ĀSRM. 3, Amar Muni, Kanbayyalal Kamal, Delhi, 1982.	Vol. Page. Line
NivBha.	Nivvāṇabbhatti, Kundakunda, Jinendra-guṇa-saṁstuti va bhakti, B. G. Khot, Kolhapur, 1959.	Verse No.
NiySā.	Niyamasāra, Kundakunda, KKJSM, 58, Himmatlal Shah, Sonhar, 1951.	Verse No.
OghaNi.	Ohanijjutti, Bhadrabāhu, ĀS. Mehsana, 1919.	Verse No.
PaccSarū.	Paccakkhānasarūva, Yaśodeva, RKS. Ratlam, 1927.	Verse No.
PāDo.	Pāhuḍadobā, Rāmasimha, ACDJGM. 3, Hiralal Jain, Karanja, 1933.	Dobā No.
Paharā.(Gr.)	Pānakosa, Paharā, Mithilā University Gr. 21, Dr. Goswami, Darbhanga, 1968.	Paricchada. Sūtra
PāiLaNā.	Pāiyalacchīnāmamāṇā, Dhanapāla, KJGM. 1, B. J. Doshi, Ahmedabad, 1960.	Word No.

<i>Abbreviation</i>	<i>Name of the Book, Author, Edition, Editor etc.</i>	<i>Mode of Reference</i>
PajArū.	Pajjantārāḥaṇā, Somasūri, JAS 17 (Part II), MJV. Puṇyavijaya, Bhojaka, Bombay, 1987.	Verse No.
PAṆACa. (P.)	Pāṇanābhacariu, Padmakīrti, PrTS. 8, P. K. Modi, Varanasi, 1965.	Samdhi Kaḍavaka. Line
PANATm.	Pāṇanābhatthaya, Prakaraṇasamdoha, pp. 7-8, AS. Ratlam, 1929.	Verse No.
PañcāCū.	Pañcāśakacūrṇi-Yaśodeva, DLJP. 102, Surat, 1952.	Folio. Side. Line
PañcāPra.	Pañcāśakaprakarana, Haribhadra, with Abhayadeva's comm., JDPS. Bhavnagar, 1912	Pañcāśaka No. and Verse
PañcaRā.	Pañcarātra, Bhāsa. Bhāsanātakakakra, pp. 373-420, POS. 54, C. R. Devadhar, Poona, 1937.	Act. Verse. Line
PañcatrimjiGuSta.	Pañcatrimśat-Jinavāṇi-guṇa-stavana, Dharmaghoṣa, JSS. Vol I, p. 267	Verse No.
Pañcatthi.	Pañcatthikāya. Kundakunda, KKJSM. 73, H. J. Shab, Son-gadha, VS 2014.	Gāthā No.
PañGuBha.	Pañcagurubhakti. Kundakunda, Jinendra-guṇa-saṁstuti va bhakti, B. G. Khot, Kolhapur, 1959.	Verse No.
Panḥā.	Paṇḥāvāgarapāṇi : 1] JVB. Muni Nathmal, Ladnun. VS. 2031. 2] With Abhayadeva's comm., NSP. Bombay, 1919.	Adhyāya. Sūtra Page. Line
PañKaljiThu.	Pañcakallāṇajipattbuya, Jinavallabha, cf. JSS. Vol. I, p. 95.	Verse No.
Pannav.	Pannavaṇḍ, JAS. 9, MJV. Puṇyavijaya Bombay, 1971.	Paḍa. Sūtra No.
PañParTha.	Pañcaparametṭhīthavaṇa, Mānatuṅga, Stotratraya, p. 237, DLJP. 79, R. H. Kapadiya, Bombay 1932.	Verse No.
PañSam. (C.)	Pañcasamgaha, Candramaharṣi, AS. 47, Surat, 1927.	Verse No.
PañSam. (Dig.)	Pañcasamgaha, JMJGM. 10, Hiralal Jain, Varanasi, 1960.	Adhikāra. Verse No.
PañSam. (Dig.) II	Pañcasamgaha with Pāiya-vitti, JMJGM. 10. BJP. p. 541 f.	Book, Verse (Page. Line)
PañSu.	Pañcasutta, Anonymous, BLII. Muni Jambūvijaya, Delhi, 1986.	Sūtra. Divisions
PañVa.	Pañcavatthuya, Haribhadra, DLJPF. 69, and AS, Surat, 1927.	Vastu. Gāthā No.
Paramapp.	Paramappapayāsu, Yogindudeva, RJSM. 10, A. N. Upadhye, Bombay, 1937.	Adhikāra. Gāthā
PārvadeSta.	Pārvadevastavana, Jayakīrti, JSS. Vol. II, p. 129.	Verse No.
PārvajiSta.	Pārvajinastavana, Ratnakīrti, JSS. Vol. II, p. 40.	Verse No.
PārvanāDaBhaSto.	Pārvanātha-daśa-bhava-stotra, Dharmaghoṣa, JSS. Vol. p. 110.	Verse No.
PārvanājiSta.	Pārvanātha-jina-stavana (navagrahasvarūpagarbhita), Anonymous, JSS. Vol. II, p. 126.	Verse No.
PārvanājiSta. (R.)	Pārvanātha-jina-stavana, Ratnakīrti, JSS. Vol. II, p. 40.	Verse No.
PārvanāLaSta.	Pārvanātha laghu-stava (navagrahasutigarbha), JSS. Vol. I, p. 288.	Verse No.
PārvanāSta. (D.)	Pārvanāthastavana, Kamalaprabha, JSS. Vol. I, p. 242.	Verse No.
PārvanāSta. (J.)	Pārvanāthastavana, Jinavallabha, JSS. Vol. I, p. 93.	Verse No.

Abbreviation	Name of the Book, Author, Edition, Editor etc.	Mode of Reference
PārthaPa.	Pāṭhapaṛākrama, Paramāra Śrī Prahādanadeva, GOS. 4, C. D. Dalal, Baroda, 1917.	Act. Verse. Line
PārvaPa.	Pārvaṭīpariṇaya, Bāṇabhaṭṭa, NSP. V. L. Panshikar, Bombay, 1916.	Act. Verse. Line
PaumCa.(S.)	Paumacariu, Svayambhu, SJGM. BVB. H. C. Bhayani, Bombay, 1953.	Samdhi. Kaṇḍavaka. Line
PaumCa.(V.)	Paumacariya, Vimalasūri, H. Jacobi, PrTS. 6, Puṇyavijaya, Varanasi, 1962.	Parva. Sloka
PaumSiCa.	Paumasiricariu, Dhābīl, SJGM. BVB. Bhayani, Modi, Bombay, 1948.	Samdhi. Line
PavParl.	Pavayanaparikkhā, Dharmasāgaragaṇi, RKS. Surat, 1937.	Viśrāma. Śloka
PavSā.	Pavayanasāra. Kundakunda, RJSM. 9, A. N. Upadhye, Bombay, 1935.	Adhikāra. Gāthā
PavSāro.	Pavayanasāroddhāra, Nemicandra, DLJP. 58, NSP. Bombay, 1922.	Gāthā No.
PlqdNi.	Plāṇḍanijjuttī, Bhadrabāhu, DLJP. 105, Surat, 1958.	Verse No.
PoaVi.	Posahavihi, Jinavallabha, Prakaraṇasamdoha, p. 40. ĀS. Ratlam, 1929.	Verse No.
PraboCa.	Prabodhacandrodaya, Kṛṣṇamīṣṭayati, CABP. 20, R. N. Tripathi, Varanasi, 1977.	Act. Verse. Line
PrāPaing.	Prākṛtapāṇigala, PrTS II, B. S. Vyas, Varanasi, 1959.	Pariccheda. Gāthā
PrasaRā.	Prasannarāghava, Jayadeva, S. M. Paranjape, N. S. Panse, Poona, 1894.	Act. Verse. Line
Prati.	Pratimā, Bhāsa, Bhāsanāṭakacakra, pp. 249-320, POS. 54, C. R. Devadhar, Poona, 1937.	Act. Verse. Line
PratiYau.	Pratijñāyugandharāyana, Bhāsa, Bhāsanāṭakacakra, pp. 57-108, POS. 54, C. R. Devadhar, Poona, 1937.	Act. Verse. Line
PriyDa.	Priyadarśikā, Śrīharsa : 1] N. G. Suru, Poona, 1928. 2] Indo-Iranian Series 10, G. K. Nariman, J. Ogden, Charles, New York, 1923.	Act. Verse. Line
PudṢaṭTri.	Pudgalaṣaṭṭrimśikā, Ratnasimha, with comm.	Verse No.
PubCa.	Puhavīcandacariya, Śāntisūri, PrTS. 16, Ramnīkvijaya, Ahmedabad, 1972.	Page. Line
Puruṣa.(Gr.)	Prākṛtānuśāsana, Puruṣottama, Luigia Nitti Dolci, Paris, 1938.	Adhyāya Sūtra
Raghu.(Gr.)	Prākṛtānanda, Raghunātha Kavi, RPGM. 10, Muni Jinavijaya, Jodhpur, 1962.	Sūtra No.
RamMañ.	Rambhāmañjarī, Nayacandrasūri, RIPJA. 14, R. P. Poddar, Vaishali, 1976.	Act. Verse. Line
RasāSu.	Rasārnavaśudhākara, Śingabhūpāla, TSS. 50, T. Gaṇapati Śāstrī, 1916.	Vilāsa. Sūtra
RasGaṇ.	Rasagaṇādhara, Jagannāthapāṇḍita, KM. 12, with comm. of Nāgeśa and Saralā of Mathuranātha Śāstrī.	Page. Line

Abbreviation	Name of the Book, Author, Edition, Editor etc.	Mode of Reference
Ratnā.	Ratnāvallī, Śrīharṣa, POBH. C. R. Devadhar, N. G. Suru, Poona, 1954.	Page. Line
RayPa.	Rayanaprikkhā, Thakkura Pheru, Vivek Publications, S. R. Sharma, Aligarh, 1984.	Verse No.
RāyPa.	Rāyapāsenijja, Uvaṅgasuttāni-4 (Part I), pp. 81-212, JVB. Yuvacharya Mahaprajña Ladnun, Rajasthan, 1987.	Sūtra No.
RaySā.	Rayanāsāra, Kundakunda, Balbhadrā Jain, Jaipur, 1979.	Verse No.
RaySeKa.	Rayanaseharīkabhā, Jinaharṣaganī, Caturavijaya, JĀGRM. 63, Bombay, 1917.	Page. Line (Verse No.)
RIPeSam.	Risabapāraṇasamdhī, Ratnaprabha, Saṁdhikāvyaśamuccaya, pp. 1-8, R. M. Shah, LDS. 72, Ahmedabad, 1980.	Kaḍavaka. Line
RiṭNeCa.	Riṭṭhanemicariu, Svayambhū, JMGM. 19, D. C. Jain, Varanasi, 1985.	Sagga. Kaḍavaka. Line
RiṭSamu.	Riṭṭhasamuccaya, Durgadevācārya, BSS. 21, BVB. A. S. Gopani, Bombay, 1985.	Śloka No.
RṣaDeSta.	Rṣabhadevājñāstava, Jinaprabha, JSS. Vol. I, p. 227.	Verse No.
RṣaPañ.	Rṣabhapañcāśikā, Dhanapāla, DLJP. 83, Hiralal Kapadiya, Bombay, 1933.	Śloka No.
RṣaViSta.	Rṣabhavīrastava, Śāntīcandra, Schubring, Kleine Schriften p. 287, Germany.	Verse No.
RṣiSta.	Rṣiṁḍalastava, Dharmaghoṣasūri, JSS. Vol. I, pp. 273-339.	Verse No.
RukmiHa.	Rukmiṇīharṣa, Vatsarāja, Rūpakagaṭka, pp. 37-74, GOS. 8, C. D. Dalal, Baroda, 1918.	Page. Line (Verse No.)
ŚāCaISta.	Śālvatacālyastava, Devendrasūri, JSS. 1, Vol. I, pp. 99-105.	Verse No.
SāDhaDo.	Sāvayadhammadohā, Devasena, ACDJGM. 2, Hiralal Jain, Karanja, 1932.	Verse No.
SāDhaVi.	Śrāvakaḍharmavidhiprakaraṇa, Haribhadra, AJGM. 77, Caturavijaya, Bhavnagar, 1924.	Verse No.
SaḍSi.(D.)	Saḍasī, Devendra, Karmagrantha 4, Caturavijaya, ĀGRM. 85, Bhavnagar, 1934.	Verse No.
SādVātKu.	Sādharmikavātsalyakulaka, Abhayadeva, Prakaraṇasamdoha, p. 15, AS, Ratlam, 1929.	Verse No.
SāhiDa.	Sāhityadarpaṇa, Viśvanātha, NSP. 1922. with the Vivṛti of Rāmacarana Tarkavāgīśa Bhaṭṭācārya, Durgaprasad Dvivedī.	Page. Line
SāhiMī.	Sāhityamīmāṁsā, Mahākavi Maṅkhaka, SBGM. 119, Gaurinath Shastri, Varanasi, 1934.	Page. Line (Verse No.)
Śāk.	Abhijñānaśākuntala, Kālidāsa, Carl Cappeller, Leipzig, 1909.	Page. Line
SāliSam.	Sālibhaddasamdhī, Ratnaprabha, Saṁdhikāvyaśamuccaya, pp. 28-36, LDS. 72, R. M. Shah, Ahmedabad, 1980.	Kaḍavaka. Line
SāmācāPra.	Sāmācāriprakarṇa, Anonymous, AS. Mehesana, 1919.	Folio. Side. Line
Sāmācā.(Śrī)	Subodhārāmācārī, Śrīcandra, LDJP. 62, Bombay, 1924.	Folio. Side. Line
Sāmācā.(Til.)	Sāmācārī, Tilakācārya, DLJP. Bhavnagar, VS. 1990.	Folio. Side. Line

<i>Abbreviation</i>	<i>Name of the Book, Author, Edition, Editor etc.</i>	<i>Mode of Reference</i>
SamarāKa.	Samarāṇicakāhā , Haribhadra, Bibliotheca Indica, Vol. 169, Hermann Jacobi, Calcutta, 1926.	Page. Line
Samav.	Samavāya : 1] Angasuttāni-I , pp. 825-954, Muni Nathamal, JVB. Ladnun, VS. 2031. 2] JĀS. 3 , pp. 323-480, Muni Jambūvijaya, MJV. Bombay, 1985.	Samavāya. Sūtra No. Samvāya No.
SambPañcā.	Sambohapañcāsiyā , Raidhu, (?) B. C. Jain, (Bhaskar), Jaipur, 1985.	Gāthā No.
SambSit.	Sambodhasittari , Ratnasēkhara, SVJGM. 10, pp. 6-21, Ahmedabad, 1927.	Verse No.
SamghKu.	Samghasvarūpakulaka , Haribhadra, Prakaraṇasamudhā, p. 14, ĀS. Ratlam, 1929.	Verse No.
SamkaSū.	Samkalpasūryodaya , Śrīveṇkaṭanātha, ALS. 65, Pt. Krishna-macarya, Madras, 1948.	Act. Verse. Line
SamoTha.	Samosaraṇatthaya , Dharmaghoṣa, Khadia, Ahmedabad, 1916.	Verse No.
SamSā.	Samayasāra , Kundakunda, RJSM. Manoharlal Siddhant Shastri, Bombay, 1919.	Verse No.
SamSat. (H.)	Sammattasattari , Haribhadra, DLJP. 35, Lalitavijaya, Bombay, 1916.	Verse No.
Samth.	Samthārā , JĀS. 17 (Part I), pp. 280-291, MJV., Muni Puṇyavijaya, Bhojak, 1984.	Verse No.
SamudraMa.	Samudramanthana , Vatsarāja, Rūpakasaṭka, pp. 149-191, GOS. 8, C. D. Dalal, Baroda, 1918.	Page. Line (Verse No.)
SanatkuKa.	Sanatkumāra-cakravartī-kathānaka , Haribhadra, Appendix, pp. 33-160 to SaṅKuCa. LDS. 42, H. C. Bhayani, M. C. Modi, Ahmedabad, 1974.	Verse No.
SandeRā.	Sandeśarāsaka , Abdul Rahamāna, SJGM. 22, Jinavijaya Muni, Bombay, 1945.	Prakrama. Verse No.
SanDolā.	Sandehadolāvalī , Jinadattasūri, Comm. Sriyayasagar Upa-dhyaya, Jamnagar, 1912.	Verse No.
SanjMañ.	Sanjamaṇjari of Mahāśvarasūri, P. D. Gune, Introduction to Bhaviṣyattakāhā, pp. 37-39. GOS. 20, Baroda, 1923.	Verse No.
SaṅKuCa.	Saṇāṅkumāracarīu : 1] Haribhadra, H. Jacobi, München, 1921. 2] Sanatkumāracarīya , Haribhadra, H. C. Bhayani, M. C. Modi, LDS. 42, Ahmedabad. 1974.	Raddā No. Line
SanmTa.	Sanmatitarka , Siddhasena Divākara, Pt. Dalsukh Malvaniya, Bombay, 1939.	Chapter. Verse No.
SantiCa.	Santinābhacarīya , Jinavallabha, Prakaraṇasamudhā, p. 6, ĀS. Ratlam, 1929.	Verse No.
ŚāntināDvāBhaSto.	Śāntināthadvādaśabbhavastotra , Dharmaghoṣa, JSS. Vol. I, p. 107.	Verse No.
ŚāntiStā.	Śāntikarastava , Munisundara, JSS. Vol. I, p. 319.	Verse No.

<i>Abbreviation</i>	<i>Name of the Book, Author, Edition, Editor etc.</i>	<i>Mode of Reference</i>
SaraKaṣṭhā.	Sarasvatīkaṣṭhābharana, Bhoja, KM. 94, Bombay, 1934.	Page. Line
SārāPa.	Sārāvallī Painnaya, JĀS. 17 (part I), pp. 350-360, Muni Puṇyavijaya, A. M. Bhojak, MJV. Bombay, 1984.	Verse No.
SarTIKu.	Sarvatīrthamaharṣikulaka, Jineśvara, Prakaraṇasāṃdoha, pp. 17-19, ĀS. Ratlam, 1929.	Verse No.
SarvaJiCaDuḥSto.	Sarvajina-caturvidha-duḥṣamā-saṃgraha-stotra, Anonymous, JSS. Vol. I, p. 373.	Verse No.
SarvaŚa.	Sarvajñaśataka, Dharmasāgaragaṇī, AUGM. I, Kheda, VS. 2012.	Verse No.
Sat.(C.)	Sattarī, Candramahattara, 6th Karmagrantha, JSM. 37, pp. 157-380, Muni Jivavijaya, Mehsana, VS. 1988.	Verse No.
ṢaṭĀg.	Ṣaṭkhaṇḍāgama, Puṣpadanta, Bhūtaballī, Sumatiballī Shaba, Sholapur, 1965. Comm. Dhavalā	Khaṇḍa. Parūvaṇā. Anugama. Sūtra Vol. Page. Line
ŚatCū.	Śatakacūrṇi-vyākhyā, Śivaśarma, Siddhasāgarajī Maharaja, Jaipur, 1974.	Gāthā No.
ṢaṭPra.	Ṣaṭ-Sthāna-Prakaraṇa, Jineśvara, JSPF. 34, Surat, 1933.	Prakaraṇa. Verse No.
ŚatLaKa.	Śatruñjayaḥkhalpa, Prakaraṇaratna, pp. 1-4, Ahmedabad, VS. 1988.	Verse No.
ṢaṭṭhiSa.	Ṣaṭṭhisaya, Nemicandra Bhandari, PGGM. B. J. Sandesara, Baroda, 1933.	Verse No.
SāvPaṇ.	Sāvayapaṇṇatti, Umāśvātī, Haribhadra's comm. NSP. Keshavalal Premchandra, Bombay, VS. 1961.	Verse No.
Sayaya.(D.)	Sayaya, Devendra, 5th Karmagrantha, Muni Jivavijaya, Mehsana, VS. 1988.	Verse No.
SeṣKṛ.(Gr.)	Prākṛtacandrikā, BVP. Prabhakar Jha, Varanasi, 1969.	Prakāśa. Kārikā
SetuBa.	Setubandha : 1] Setubandha (= Rāvaṇavaha), Pravaraṣena. NSP. Bombay, 1935. 2] Rāvaṇavaha, Pravaraṣena, R. Basak, CSCRS. 8, Calcutta, 1959.	Āśvāsaka. Verse No.
SiddBha.(I. II.)	Siddhabhattī, Kundakunda, Jinendra-guṇa-saṃstuti va bhakti, pp. 27-31, B. G. Khot, Kolhapur, 1959.	Verse No.
SiddPa.	Siddhapaṇḍa, Anonymous (Cīrantaṇācārya), ĀGRM. 65, Bhavnagar, 1921.	Verse No.
SiddPañ.	Siddhapañcāśikā, Devendra, ĀGRM. 16, Bhavnagar, VS. 1969.	Verse No.
Siggham.	Sigghamavaharaustava, Saptasmaranastava, pp. 44-45, JSPF. 46, Surat, 1942.	Verse No.
Silovaśa.	Silovaśasamālā, Jayakīrtī, LDS. 77, H. C. Bhayani, R. M. Shah, Ahmedabad, 1980.	Verse No.
SUPā.	SUPāṇḍa, Kundakunda, MDJGM. 17, pp. 385-392, Pannalal Soni, Bombay, VS. 1977.	Verse No.

<i>Abbreviation</i>	<i>Name of the Book, Author, Edition, Editor etc.</i>	<i>Mode of Reference</i>
ŚiṢam.	Śiṣasāndhi, Saṁdhibikāvyasamuccaya, pp. 96-98, LDS. 72, R. M. Shah, Ahmedabad, 1980.	Verse No.
Śimha. (Gr.)	Prākṛtarūpāvatāra, Śimbarāja, RAS., E. Hultsch, England, 1909.	Vibhāga. Sūtra
ŚimJiSta.	Śimandharajinastavana, Merunandana, JSS. Vol. I, p. 340.	Verse No.
ŚiṁMañ.	Śṛṅgāramañjarī, Viśveśvara, A. N. Upadhye, Satara, 1969.	Act. Verse. Line
ŚiŚiVāKa.	Sirīśirivālakahā, Ratnaśekharasūri, Yashendu Prakashana, 11, Muni Bhanuchandravijaya, Ahmedabad, 1963.	Verse No.
ŚiVāCa.	Sirivālacariu, Narasenadeva, JMJGM. 12, Devendrakumar Jain, Delhi, 1974.	Samdhi, Kāvaka. Line
ŚiVijCaCa.	Sirivijayacandakevalīcariya, Candraprabha, JDPS. Bhavnagar, VS. 1962.	Folio. Page. Line
Śrā. (V.)	(Vasunandī) Śrāvākācāra, Vasunandī, JMJGM. Hiralal Jain, Kashi, 1952.	Verse No.
ŚrāDhaViPra.	Śrāvākadharmavidhiprakaraṇa, Haribhadra, AGRM. 77, Caturavijaya, Bhavnagar, 1924.	Verse No.
ŚrādPraSū.	Śrāddhapratikramasūtra, with Ratnaśekhara's comm., DLJP. 46, Surat, 1919.	Verse No.
ŚrīKāv.	Śrīcibhakāvya, Bilvamaṅgala, TSS. 235, K. Raghavan Pillai, Trivandrum, 1971.	Sarga. Śloka No.
ŚruJñāNa.	Śrutajñānanamaskāra, Anonymous, JSS. Vol. I, p. 87.	Verse No.
StaPāJiSta.	Stambhanapārāvajinastavana (Pūrṇakalāśa), JSS. Vol. II, p. 50.	Verse No.
Subha.	Subhadrā, Hastimalla, MDJGM. 43, M. V. Patwardhan, Bombay, 1950.	Act. Verse. Line
SubhaDha.	Subhadrādhamañjaya, Kulasekharavarman, TSS, T. Gaṇapati Śāstrī, N. P. Unni, Delhi, 1987.	Act. Verse. Line
SubhāGāSam.	Subhāsiyagābhāsaṅgaha, Jineśvarasūri, LDS. 52, A. M. Bhojak, N. J. Shaha, in Gāhārāyaṇakosa, pp. 67-75, Ahmedabad, 1975.	Verse No.
SubhāPājjSam.	Subhāsiyapājjasaṅgaha, Jineśvarasūri, LDS. 52, A. M. Bhojak, N. J. Shaha, in Gāhārāyaṇakosa, pp. 76-82, Ahmedabad, 1975.	Verse No.
SudCa. (N.)	Sudamsaṇacariu, Nayanandī, RIPJA. 3, Hiralal Jain, Vaishali, 1970.	Samdhi. Kāvaka. Line
SugDasKa.	Sugandhadasaṁkāhā, Udayacandra, JMJGM. 6, Hiralal Jain, Varanasi, 1966.	Samdhi. Kāvaka. Line
SumiSat.	Sumiṇasattarī, Haribhadra, Prakaraṇasaṁdoha, p. 12, ĀS. Ratlam, 1929.	Verse No.
SupāsCa.	Supāsanaḥacariya, Lakṣmaṇagaṇī, JVSSM. 4, 8, 12, Har-govindadas Sheth, Benaras, 1919.	Story. Section. Verse No.
SūraP.	Sūrapannatti, Uvaṅgasuttāṇī-4 (Part II), pp. 594-712, JVB. Yuvacharya Mahaprajña, Ladnun, 1989.	Pāṇḍa. Sūtra. Verse

<i>Abbreviation</i>	<i>Name of the Book, Author, Edition, Editor etc.</i>	<i>Mode of Reference</i>
SurSuCa.	Surasundarīcariya, Dhaneśvara, JVSSM. 1, Hargovindadas Sheth, Banaras, 1916.	Pariccheda. Verse No.
SusCa.	Susādhacariya, Anonymous, JAGRM. Bhavnagar, 1918.	Verse No.
SutPā.	Suttapāhuda, Kundakunda, Pannalal Jain, Rajsthan, 1968.	Verse No.
Sūy.	Sūyagada : 1] P. L. Vaidya, Poona, 1928. 2] Angsutāni-1, pp. 251-486, JVB. Muni Nathmal, Ladnun, VS. 2031. 3] JĀS. Muni Jambūvijaya, MJV. Bombay, 1978.	Sūtra No. Śrutaskandha. Adhyāya. Uddeśaka. Sūtra
SuyBha.	Suyabhatti, Kundakunda, Jinendra-guṇa-saṁstuti va bhakti, B. G. Khot, Kolhapur, 1959.	Verse No.
SūyCu.	Sūyagaḍacuppi, Pañṇatherabbadanta, PrTS. 19, Muni Puṇyavijaya, Ahmedabad, 1975.	Page. Line
SūyNi.	Sūyagadanijjutti, Bhadrabāhu, PrTS. 19, Muni Puṇyavijaya, Ahmedabad, 1975.	Page. Line
SvapnaVā.	Svapnavāsavadattam, Bhāsa, Bhāsanāṭakacakra, pp. 1-50, POS. 54, C. R. Devadhar, Poona, 1937.	Act. Verse. Line
SvayChan.	Svayambhūchandasa, Svayambhū, RPGM. 37, H. D. Velankar, Jodhpur, 1962.	Pū. Chapter. Verse No. U. Chapter. Verse No.
TamjTho.	Tamjayathotta, Saptasmaranastava, pp. 29-36, JSPF. 46, Surat, 1942.	Verse No.
Tand.	1] Tandulaveyāliya, JĀS. 17 (Part I), pp. 35-65, MJV. Puṇyavijaya, Bhojak, Bombay, 1984. 2] Tandulaveyāliya, with the comm. of Jayavimalagani, DLJP. 59, NSP. Bombay, 1922.	Sūtra No. (with Verse)
TapaSamva.	Tapatisaṁvarāṇa, Kulāśekharavarman, TSS. I, Gaṇapathi Śāstrī, N. P. Unni, Delhi, 1987.	Act. Verse. Line
TāpaVa.	Tāpasavatsarāja, Śrīmātrarāja alias Anāṅgabarsa, Yadugiri Yathiraj Sampthkumar Ramanuj Muni, Mysore, 1928.	Act. Verse. Line
Tārā.	Tārāyaṇa, Bappabhatti, PrTS. 24, H. C. Bhayani, Ahmedabad, 1987.	Verse No.
TarLo.	Taraṅgalolā (Saṁkṣipta-taraṅgavatī-kathā), Anonymous LDS. 75, H. C. Bhayani, Ahmedabad, 1979.	Verse No.
TarVaKa. (Bha.)	Taraṅgavaikabā, Bhadrēśvara, TarLO, LDS. 75, pp. 231-258, H. C. Bhayani, Ahmedabad, 1979.	Verse No.
TattvārSū.	Tattvārthasūtra, Tattvārthādhigamasūtra, Umāśvāti, with comm. of Siddhasenagaṇi, DLJP. 67, Hiralal Jain, Bombay, 1926.	Adhyāya. Sūtra
TattvaTar.	Tattvatarāṅgiṇī, Dharmasāgara, ĀS. Ratlam, 1921.	Verse No.
TavSam.	Tavasamdhī, Saṁdhikāvyaśamuccaya, pp. 105-109, Viśāla-rājasūrisiṣya, LDS. 72, R. M. Shah, Ahmedabad, 1980.	Kaḍavaka. Line
Thāpa.	Thāpa : 1] JĀS. 3, MJV. pp. 1-322, Jambūvijaya, Bombay. 2] Angasuttāni-1, pp. 487-824, JVB. Muni Nathmal, Ladnun, VS. 2031.	Sthāna. Uddeśaka. Sūtra

<i>Abbreviation</i>	<i>Name of the Book, Author, Edition, Editor etc.</i>	<i>Mode of References</i>
Tilopap.	Tiloyapannatti, Yativrāṣabbhācārya, JJGM. 1, A. N. Upadhye, Hiralal Jain, Sholapur, 1943.	Mahādhikāra. Verse No.
TiloSā.	Tiloyasāra, Nemicandra, Shivesagar Granthmala 6, Ratanchand Jain Mukhtar, Chetanprakash Patni, Rajsthan, 1974.	Verse No. (Adhikāra No.)
Tittbo.	Tittbhogālī, JĀS. 17 (Part I), pp. 408-523, MJV. Pūnya-vijaya, Bhojak, Bombay, 1984.	Verse No.
Tripudī.	Tripuradābhāṣa, Vatsarāja, Rūpakasāṭka, pp. 75-117, GOS. 8, C. D. Dalal, Baroda, 1918.	Page. Line (Verse No.)
Trivl.(Gr.)	Prākṛtavvyākaraṇa, Trivikrama, JJGM. 4, P. L. Vaidya, Sholapur, 1954.	Adhyāya. Pāda. Sūtra
UikamTha.	Ullāsikkamatthava, Saptasmaranastava, pp. 14-21, JSPF. 46, Surat, 1942.	Verse No.
UnmaRā.(Bhā.)	Unmattarāghava, Bhāskarabhaṭṭa, KM. 17, Pt. Durgaprasad, K. P. Parab, Bombay, 1926.	Page. Line
UnmaRā (Vl.)	Unmattarāghava, Virūpākṣa, ALS. 57, V. Krishnamacharya, Madras, 1946.	Page. Line
ŪruBh.	Ūrubhāṅga, Bhāsa, Bhāsanāṭakacakra, pp. 489-510, POS. 54, C. R. Devadhar, Poona, 1937.	Page. Verse No. Page. Line
Usāpi.	Usāpiruddha, Rāmapānīvāda, ALS. 42, S. S. Shastri, Kunhan Raja, Madras, 1943.	Sarga. Verse No.
UssuKu.	Ussuttakulaya, Dharmasāgara, Īryāpathikīśaṭṭriṁśikā, pp. 38-49, ĀS. 49, Bombay, 1927.	Verse No.
Utt.	Uttarajjhayaṇa : 1] Jarl Charpentier, Archives D'Etudes Orientales, Vol. 18, Uppsala, 1922. 2] Uttarādhyayanāni, with Nemicandra's comm. Sukhabodhā, AVGM. 12, Valad, 1937. 3] Uttarādhyayana with Nirukti and Tika Śiṣyabhāṭa by Śāntisūri, DLJP. 33, 36, 41.	Chapter. Verse No.
UttarāCa.	Uttararāmacarita, Bhavabhūti, S. K. Belvalkar, Poona, 1921.	Act. Verse. Line
UttCu.	Uttarajjhayanacunṇi, Jinadāsagaṇi, ĀS. Surat, 1933.	Folio. Side. Line
UttNi.	Uttarajjhayananijjutti, as in Śiṣyabhāṭa of Śāntiācārya	Folio. Side. Line
Uvās.	Uvāsagadasāo : 1] P. L. Vaidya, Poona, 1930. 2] Aṅgasuttāni-3, pp. 395-537. JVB. Muni Nathamal, Ladnun, VS. 2031.	Sūtra No.
UvaSam.	Uvāhāṇasaṁdhi, Anonymous, Saṁdhibhāvyasamuccaya, pp. 99-100, LDS. 72, Ahmedabad, 1980.	Kaṭavaka. Line
UvaSat.	Uvaśasattari, Kṣemarāja, JDPS. Bhavnagar, 1917.	Verse No.
UvaHaThu.	Uvaśaggaharatthuya, Saptasmaranastava, pp. 46-51, JSPP. 46, Surat, 1942.	Verse No.
Uvav.	Uvavātya : 1] Das Aupapātika Sūtra, E. Leumann, Leipzig, 1883.	Sūtra No.

Abbreviation	Name of the Book, Author, Edition, Editor etc.	Mode of Reference
	2] Uvavāiṣya, N. G. Sutu, Poona, 1931.	
	3] Uvaṅgasuttāni-4, pp. 1-77, JVB. Yuvacharya Mahaprajna, Ladnun, 1987.	
UvaVibhTbo.	Uvabhāṇavibhithotta, Mānadeva, Namaskārasvādhyāya, pp. 93-101, JSVM. N. A. Shah, Bombay, 1961.	Verse No.
UvMā.	Uvaceamālā, Dharmadāsa, with Ratnaprabha's comm. Dogbatti, AHJGM. 5, Hemagarsuri, 1958.	Verse No. (Page. Line)
UvMaKu.	Uvaesamaṇimālākulaya, Jineśvara, MSS. 826(1) 1892-95.	Folio. Side. Line
UvPay.	Uvaesapaya, Haribhadra, MKJMM. 19, Baroda, 1923.	Verse No.
UvPayTl.	Uvaesapayaṭikā, Candrarai, MKJMM. 19, Baroda, 1923.	Folio. Side. Line
UvRaKo.	Uvaesarayanakosa, Padmajineśvarasūri, SVJGM. 10, pp. 3-21, Ahmedabad, 1927.	Verse No.
UvRas.	Uvaesarasāyaṇu, Jinadatta, Apabhraṇṣakāvyaṭrayī, pp. 29-66, L. B. Gandhi, GOS. 37, Baroda, 1927.	Verse No.
UvSam.	Uvaesasaṁdhi, Hemasāra, Saṁdhikāvyasamuccaya pp. 118-120, LDS. 72, R. M. Shah, Ahmedabad, 1980.	Kaḍavaka. Line
VaḍḍhaCa.	Vaḍḍhamāṇacariu, Vibudha Śrīdhara, JMJGM. 14, Rajaram Jain, Varanasi, 1975.	Samdhi. Kaḍavaka. Line
VaḍḍhaDes.	Vaḍḍhamānadesaṇā, Śubhavadhanagaṇi, JDPS. Bhavnagar, VS. 1984.	Ullāsa. Verse No.
Vāgbhaṭā.	Vāgbhaṭālaṅkāra, Vāgbhaṭa, VSGM. 33, Satyavrat Simha, 1957.	Pariccheda. Śloka
VairoṭSta.	Vairoṭyādevīstava, Ārya Ānandila, JSS. Vol. I, p. 347.	Verse No.
VajLag.	Vajjālagga, Jayavallabha, PrTS. 14, M. V. Patwardhan, Ahmedabad, 1969.	Gāthā No.
VakroJl.	Vakroṭijīvita, Kuntaka, COS. 8, with author's own comm., S. K. De, 1928.	Page. Line.
Vara.(Gr.)	Prākṛtaprakāsa, Vararuci, E. B. Cowell, Calcutta, 1962.	Pariccheda. Sūtra
VasuHi.	Vasudevahiṇḍī, Dharmadāsagaṇi, Saṁghadāsagaṇi, AJGRM. 80, Puṇyavijaya, Caturavijaya, Bhavnagar, 1930.	Page. Line
VasuHi.(M.)	Vasudevahiṇḍī (Madhyamakāṇḍa), Dharmadāsagaṇi, Saṁghadāsagaṇi, LDS. 99, H. C. Bhayani, R. M. Shah, Ahmedabad, 1987.	Page. Line
VatthuSā.	Vatthusāra, Thakkura Pheru, R. P. Kulkarni, Jnana Prabodhini, Poona, 1987.	Chapter. Verse No.
Vava.	Vavahārasutta :	
	1] JSSS. W. Schubring, Poona, 1923.	Sūtra No.
	2] Navasuttāni-5, JVB. pp. 599-661, Yuvacharya Mahaprajna, Ladnun, 1987.	Uddeśa. Sūtra
	3] Vavahāra in Drel Chedasūtras des Jaina Kanons, W. Schubring, Colette Caillat, Hamburg, 1966.	
VavaBhā.	Vavahārabhāsa, Bhāṣya and Vṛtti by Malayagiri, Muni Manek, Bombay, 1928.	Uddeśa. Verse No.

Abbreviation	Name of the Book, Author, Edition, Editor etc.	Mode of Reference
VayaKa.	Vayakabā, Brāhma Sādhāraṇa, Bhagchandra Jain, Jaipur, 1985.	Kathā. Section No. Line
VeṇiSam.	Veṇisamhāra, Bhaṭṭanārāyaṇa, A. B. Gajendragadkar, Bombay, 1922.	Act. Verse. Line
ViAvBhā.	Viśeṣāvassayabhāsa, Jinabhadra : 1] LDS. 10, Pt. Malvaniya, Ahmedabad, 1966. 2] YJGM. 25, 27, 28, 31, 33, 35, 37, 39. Hargovindadas Sbeth, Benares, Vīra Samvat 2441.	Verse No.
ViddhaŚā.	Viddhaśālabhañjikā, Rājasekhara, COS. 30, Calcutta, 1943.	Act. Page. Line
VidMā.	Vidagdhamādhava, Rūpagoswāmī, KM. 81, Bhavadatta Shastri, K. P. Parab, Bombay, 1937.	Act. Verse. Line
Vikramo.	Vikramorvasīya, Kālidāsa, BSS. 16, S. P. Pandit, Bombay, 1901.	Act. Verse. Section
VijāKa.	Vijāvaalkabā, Sādhāraṇa, LDS. 61, R. M. Shah, Ahmedabad, 1977.	Samdhi. Kadavaka. Line
VimāPra.	Vidhimārgaprapā, Jinaprabhasūri, 43, Jinavijaya, Surat, 1941.	Page. Line
VIPaSam.	Vīrajapārapayasamdhi, Ratnaprabha, Samdhikāvyaśamuccaya, pp. 1-19, LDS. 72, R. M. Shah, Ahmedabad, 1980.	Kadavaka. Line
VISapBhaSto.	Vīra-sapta-vimśati-bhava-stotra, Dharmaghoṣa, JSS. Vol. I, p. 111.	Verse No.
Vīśeṣa.	Vīśeṣanavatī, Jinabhadra, Ratlam, 1927.	Page. Line
VīSta.(Dha.)	Vīrastava, Dhanapāla, JSS. Vol. I, p. 91.	Verse No.
VīaVīa.	Vīmśativīmśikā, Hariḥbhadrā, K. V. Abhyankar, Poona, 1932.	Vīmśikā. Śloka
VīTha.	Vīratthaya, JĀS. 17 (Part 1), pp. 292-297, MJV. Puṇya-vijaya, Bhojak, Bombay, 1984.	Verse No.
VīTīKa.	Vīdhatīrthakalpa, Jinaprabha, SJGM, 10, Shantiniketan, Bengal, 1934.	Page. Line (Kalpa No.)
VīTīrStu.	Vīdhatīrthastutayaḥ, Anonymous, JSS. Vol. I. p. 375.	Verse No.
Vivā.	Vivāgasūya : 1] P. L. Vaidya, Poona, 1933. 2] Aṅgasuttāpi-3, JVB, pp. 717-809, Muni Nathmal, Ladnun, VS. 2031.	Sūtra No. Adhyayana. Section
VivMañ.	Vivegamañjarī, Āśaḍha, JVSSM. Benares.	Verse No.
Viy.	Viyāhapannatti or Bhagavatī : 1] JĀS. 4, Bechardas Doshi, Bombay, 1974. 2] Aṅgasuttāpi-2, JVB. Muni Nathmal, Ladnun, VS. 2031.	Sāta. Uddesa. Sūtra
ViyPan.	Viyārapannāśī, Vijayavimala, AGRM. 18, Bhavnagar, VS. 1969.	Page. Line
ViySā.	Viyārasāra, Pradyumna, ĀS. Mehsana, 1923.	Verse No.

<i>Abbreviation</i>	<i>Name of the Book, Author, Edition, Editor etc.</i>	<i>Mode of Reference</i>
ViySat.	Viyārasattari, Mahendrasūri, ĀGRM. 18, Bhavnagar, VS. 1969.	Verse No.
VṛtJaSa.	Vṛttajāṭisamuccaya, Virabhāṅka, RPGM. 61, H. D. Velankar, Jodhpur, 1962.	Niyama. Verse No.
VyaktiVi.	Vyaktiviveka, Mahimabhāṭṭa, TSS. 5, T. Gaṇapati Śāstrī, 1909.	Page. Line
VyavKu.	Vyavasthākulaka, Prakaraṇasamdoha, pp. 11-15, ĀS. Ratlam, 1929.	Verse No.
YayāCa.	Yayāticarita, Rudradeva, C. R. Devadhar, BORI. 6, Poona, 1965.	Act. Verse. Line
YogSa.	Yogaśataka, Haribhadra, LDS. 4, Muni Puṇyavijaya, Ahmedabad, 1965.	Verse No.
YogSā	Yogasāra, Yogīndudeva, RJSM. 10, A. N. Upadhye, Bombay, 1937.	Verse No.
YugCatus.	Śrīyugapradhānacatuṣpadikā, Ṭhakkura Pheru, JSPF. 53, Included in Carcaryādi-grantha-saṁgraha, Surat, VS. 2004.	Verse No.
YugDeSta.	Yugādidēvastava, Śubhasundaragāṇi, JSS. Vol. I, p. 353.	Verse No.

ABBREVIATIONS USED IN THE BIBLIOGRAPHY

ĀAP.	Agama Anuyoga Prakashan, Sanderav, Rajasthan.
ACDJGM.	Ambadas Chavre Digambar Jain Granthmala, Karanja.
ĀGRM.	Atmananda Granthratnamala, Bhavnagar.
ĀHJGM.	Ananda Hema Jain Granthmala.
ĀJGRM.	Atmananda Jain Granthratnamala, Bhavnagar.
ALS.	Adyar Library Series, Madras.
ĀS.	Agamoday Samiti, Ratlam.
ĀSRM.	Agama Sahitya Ratnamala, Delhi.
ĀUGM.	Agama Uddharak Granthmala, Kheda.
ĀVGM.	Atmavira Granthmala, Bhavnagar.
BJMGM.	Bhartiya Jnanpith Murtidevi Granthmala, Varanasi.
BJP.	Bhartiya Jnanpith, Varanasi, New Delhi.
BLII.	Bhogilal Leberchand Institute of Indology, Delhi.
BORI.	Bhandarkar Oriental Research Institute, Poona.
BSFS.	Bombay Sanskrit and Prakrit Series, Bombay.
BSS.	Bombay Sanskrit Series, Bombay.
BVB.	Bhartiya Vidyabhavan, Bombay.
BVG.	Bhartiya Vidya Prakashan Granthavali, Bombay.

CABP.	Chaukhamba Amarabharati Prakashan, Varanasi.
COS.	Calcutta Oriental Series, Calcutta.
CSCRS.	Calcutta Sanskrit College Research Series, Calcutta.
CSGM.	Chaukhamba Surabharati Granthmala, Varanasi.
DBGM.	Dakshina Bharati Granthmala.
DDJGM.	Devendrakirti Digambar Jain Granthmala, Karanja.
DLJP.	Devchand Lalbhai Jain Pustakodhar, Surat.
GHDJGM.	Gandhi Haribhai Devakaran Jain Granthmala, Calcutta.
GOS.	Gaikwad Oriental Series, Baroda.
HeGr.	Hemchandracharya Granthavali, Ahmedabad.
HFL.	Hamsavijay Free Library, Ahmedabad.
HGRK.	Hindi Granth Ratnakar Karyalay, Bombay.
HOS.	Harvard Oriental Series, Cambridge, Massachusetts.
JAGRM.	Jain Atmananda Granthratnamala, Bhavnagar.
JAPM.	Jainagam Prakash Mandal, Agra.
JAS.	Jain Agam Series, Bombay.
JDPS.	Jain Dharm Prasarak Sabha Surat, Bhavnagar.
JGRK.	Jain Granth Ratnakar Karyalay, Bombay.
JJGM.	Jivraj Jain Granthmala, Sholapur.
JMJGM.	Jnanpith Murtidevi Jain Granthmala, Varanasi.
JSM.	Jain Shreyaskar Mandal, Mehesana.
JSPF.	Jindattasuri Prachin Pustakodhar Fund, Bombay.
JSS.	Jainastotrasamudaya Vol. I, II.
JSSGM.	Jain Sahitya Samshodbhak Granthmala, Ahmedabad.
JSSS.	Jain Sahitya Samshodbhak Samiti, Poona.
JSUF.	Jain Sahitya Uddharak Fund, Ahmedabad.
J SVM.	Jain Sahitya Vikas Mandal, Bombay.
JVB.	Jain Visva Bharati, Ladnun.
JVSSM.	Jain Vividh Sahitya Shastramala, Varanasi.
KKJSM.	Kundakundakahan Jain Shastramala, Songarh.
KM.	Kavyamala, Nirnayagar Press, Bombay.
KSGM.	Kashi Sanskrit Granthmala, Varanasi.
LDS.	Lalbhai Dalpatbhai Series, Ahmedabad.
MB.	Motilal Banarasidass, Banaras, Delhi.
MDJGM.	Manikchandra Digambar Jain Granthmala, Bombay.
MJV.	Mahavir Jain Vidyalaya, Bombay.
MKJMM.	Muktikamal Jain Mohanmala, Baroda.
MUSS.	Madras University Sanskrit Series, Madras.
NSP.	Nirnaysagar Press, Bombay.
ORIPSS.	Oriental Research Institute Publications, Sanskrit Series, Mysore.
OUP.	Oxford University Press, London.
PGGM.	Prachin Gurjar Granthmala, Baroda.
PJSG.	Prachin Jain Sahityoddhar Granthavali, Ahmedabad.
POBH.	Poona Oriental Book House, Poona.
POS.	Poona Oriental Series, Poona.
PrTS.	Prakrit Text Society, Varanasi.
RAS.	Royal Asiatic Society, Great Britain.
RIPJA.	Research Institute of Prakrit, Jainology and Ahimsa, Vaishali.
RJSM.	Rajchandra Jain Shastramala, Agas, Gujrat.

RKS.	Rishabhadevaji Kesarimalji Samstha, Ratlam.
RPGM.	Rajasthan Puratan Granthmala, Jodhpur.
SA.	Sahitya Akademi, New Delhi.
SasJGM.	Sanatan Jain Granthmala, Calcutta.
SÄVG.	Shri Atmavallabh Granth, Valad.
SBJ.	The Sacred Books of the Jainas, Arrah.
ŚDJJS.	Shantisagar Digambar Jain Jinvani Jirnoddharak Samstha, Phalton.
ŚDJS.	Shantivir Digambar Jain Samsthan, Mahavirji, Rajasthan.
SJGM.	Singhi Jain Granthmala, Bombay.
SPPP.	Satya Prakash Printing Press, Ahmedabad.
SVJGM.	Satyavijay Jain Granthmala, Bhavnagar.
TSS.	Trivandrum Sanskrit Series, Trivandrum.
VBSGM.	Vidya Bhavan Sanskrit Granthmala, Varanasi.
VSGM.	Vidyasagar Sanskrit Granthmala, Varanasi.
YJGM.	Yashovijay Jain Granthmala, Varanasi.
YJSP.	Yashovijay Jain Sanskrit Pathshala, Mehsana.

LANGUAGE AND SUBJECTWISE CLASSIFICATION
WITH
APPROXIMATE CHRONOLOGY OF THE WORKS

I. ARDHAMĀGADHĪ CANON (AMg.) 1. Aṅgas 2. Upāṅgas 3. Prakīrṇakas (Paṇṇas) 4. Late Prakīrṇakas (in JM.) 5. Epistemological Works 6. Mūlasūtras 7. Chedasūtras II. JAIN MĀHĀRĀṢṬRĪ (JM.) 8. Nijjuttis 9. Bhāṣyas 10. Cūṇas 11. Karmagranthas 12. Caritras 13. Kathās 14. Prakaraṇas 15. Kulakas 16. Ślotras	17. Didactical Works 18. Philosophical and Ritualistic Works 19. Scientific and Technical Works 20. Anthologies III. JAIN ŚĀURASENĪ (JŚ.) 21. Pro-Canon and Later Works 22. Religious and Philosophical Works IV. MĀHĀRĀṢṬRĪ (M.) 23. Māhārāṣṭrī Works 24. Poetics (Verses quoted) V. DRAMATIC PRAKRITS 25. Dramas 26. Saṭṭakas (in Prakrit) VI. APABHRAṢĀ (Aps.) 27. Apabhraṃśa Works VII. MISCELLANEOUS 28. Prakrit Grammars (in Sanskrit) 29. Metrics (Prakrit, Sanskrit)

ARDHAMĀGADHĪ CANON (AMg.)

1. Aṅgas

Āyāra
Sūyagada
Thāna
Samavāya
Viyāhapannatti
Nāyādharmakabhāo
Uvāsagadasāo
Antagadadasāo
Aṇuttarovavāiyadasāo
Paṇhāvāgarāṇāi
Vivāgasuya

2. Upāṅgas

Uvavāiya
Rāyapasaṇaijja
Jīvābhigama
Pannavanā
Jambuddivapaṇṇatti
Sūrapaṇṇatti
Candapaṇṇatti
(Nirayāvaliyāo)
Kappiyāo
Kappavaḍḍisiyāo
Pupphiyāo
Pūpphacūlāo
Vaṇhidasāo

3. Prakīraṇakas (Paiṇṇas)

Ārāhaṇāpaḍāyā — Pāṇāyariya
Ārāhaṇāpaḍāyā — Vīrabhadra
Ārāhaṇāsāra (Pajjantārāhaṇā)
Āurapaccakkhāṇa I, II
Āurapaccakkhāṇa — Vīrabhadra
Bhattaparinnā — Vīrabhadra
Candāvejjhaya
Causaraṇa (Kusalānubandhi) — Vīrabhadra
Devindattaya
Gacchāyāra
Ganivijjā
Isibhāsiyāim
Jolsakaraṇḍaga
Mahāpaccakkhāṇa
Maraṇavibhatti (Maraṇasamāhi)
Sāṁthārāga
Sārāvalī
Tandulaveyāliya
Tittḥaṇḍī
Vīratthao

4. Late Prakīraṇakas (in JM.)

Ārāhaṇā — Sulasaṁvaya
Ārāhaṇāpayarāna — Abhayadeva
Divasāgarapaṇṇatti

5. Epistemological Works

Nandīsutta
Joganandī
Laghuṇandī (Aṇuṇānandī)
Aṇuogadārāim

6. Mūlasūtras

Uttarajjhāyā
Dasaveyāliya
Āvassayasutta
Piṇḍanijjuttī
Ohanijjuttī

7. Chedasūtras

Āyāradasāo, (VIII Pujjusaṇākappa-Jinacariya,
Therāvalī, Sāmāyārī)
Kappa (Bṛhatkalpa)
Vavahāra
Nisīha
Mahānisīha
Pañcakappa
Jītakappa

JAIN MAHARĀṢṬHĪ (JM.)

8. Nijjuttis on

Āvassaya
Dasaveyāliya
Uttarajjhāyā
Āyāra
Sūyagada
Oghanijjuttī
Piṇḍanijjuttī
Kappanijjuttī

9. Bhāṣyās (Often mixed up with the Nijjuttis and containing verses called Mūlabhāṣya)

Bṛhatkalpabhāṣya (Pkt.)
Vyavahārabhāṣya (Pkt.)
Nisīthabhāṣya (Pkt.)
Vīśeṣāvaśyakabhāṣya (Pkt.)
Pañcakalpabhāṣya (MS.) (Pkt.)
Jītakalpabhāṣya (Pkt.)

10. Cūrṇis

Āvaśyakacūrṇi (Pkt.)
Ācārāṅgacūrṇi (Pkt.)
Sūtrakṛtāṅgacūrṇi (Pkt.)
Dasavaikālikacūrṇi I, II (Pkt.)

Uttarādhyayanacūṛṇi (Pkt.)
 Nandīśūtracūṛṇi (Pkt.)
 Anuyogadvāracūṛṇi (Pkt.)
 Nīlīthacūṛṇi (Pkt.)
 Jītakalpacūṛṇi (Pkt.)

11. Karmagranthas

Karmaprakṛti — Śivaśarman (Pkt.) with Cūṛṇi
 and Vṛtti of Malayagiri
 Śataka (Sayaya) — Śivaśarman with Cūṛṇi
 Saptatikā (Sattari) — Candrasimabhattara
 Sārdhasataka — Jinavallabha (Pkt.)
 Pañcasamgraha — Candramaharṣi (Pkt.) with his
 own Vṛtti

(*Prācīnakarmagranthas*)

Karmavipāka (Pkt.)
 Karmastava (Pkt.)
 Bandhasvāmitva (Pkt.)
 Śaḍaśīti (Pkt.)

(*Navīnakarmagranthas*)

Karmavipāka (Pkt.)
 Karmastava (Pkt.)
 Bandhasvāmitva (Pkt.)
 Śaḍaśīti (Pkt.)
 Śataka (Pkt.)

12. Caritrās

Paumacariya
 Cauppannamahāpurīscariya
 Surasundarīcariya
 Muṇisuvvayacariya
 Puhavīcandacariya
 Vijayacandakevalīcariya
 Mahāvīracariya
 Kumārapālacarita (Pkt.)
 Jambucariya
 Jugādiṇīndacariya
 Maṇipatīcarita (H.) (Pkt.)
 Supāsānāhacariya
 Bhuvanābhāṇukevalīcariya
 Maṇipatīcarita — Anonymous (Pkt.)
 Susaḍhacariya — Anonymous
 Kummāputtacariya

13. Kathās

Vasudevahiṇḍī
 Kuvalayamālākāhā
 Samarāiccakāhā
 Dhuttakkhāṇa
 Kāhāpayakosa
 Kathākosaprakarana (Pkt.)
 Akhāṇapayakosa

Maṇoramākāhā
 Kumārapālāpratibodha (Pkt.)
 Nammayāsundarīkāhā
 Jinadattākkhyāna — Sumati (Pkt.)
 Jinadattākkhyāna — Anonymous (Pkt.)
 Nāṇapaḍcamīkāhā
 Taraṅgalolā
 Saṇamkumārācakraṇvartikatānaka (Pkt.)
 Kālakācāryakathānaka — Anonymous (Pkt.)
 Kālakācāryakathānaka — Bhāva. (Pkt.)
 Kālakācāryakathānaka — Dharmaprabha (Pkt.)
 Vividhatīrtakalpa (partly Pkt.)
 Añjañāsundarīkāhāṇaya
 Sīrisirivālakāhā
 Rāyaṇaseharīkāhā

JM. stories in the Sanskrit and Prākṛit commentaries like Cūṇṇis and Tīkās on works like Āvassaya, Uttarañjāyā, Dasaveyāliya and others. Cf. Erz., AvTī. (H.)

14. Prakaraṇas

Faṇcāśakaprakaraṇa (Pkt.)
 Śrāvakaḍharmavidhiprakaraṇa (Pkt.)
 Mūlasuddhiprakaraṇa (Pkt.)
 Dharmaratnaprakaraṇa (Pkt.)
 Devendranarakendraprakaraṇa (Pkt.)
 Subodhā Sāmācārī (Pkt.)
 Brahmācāryaparīkarana (Pkt.)
 Dharmavidhiprakaraṇa (Pkt.)
 Daṇḍakaprakaraṇa (Pkt.)
 Sāmācārī — Tilakācārya (Pkt.)
 Sāmācārī — Anonymous (Pkt.)
 Jīvaḍayāprakaraṇa (Pkt.)
 Nānācittakaprakaraṇa (Pkt.)
 Navatattvaparakaraṇa (Pkt.)
 Gāṅgeyabhaṅgaprakaraṇa (Pkt.)

15. Kulakas

Āloyaṇākulaya
 Annāyauṇchakulaya
 Appavīsobhikulaya
 Ārāhaṇākulaya
 Dvādaśakulaka (Pkt.)
 Dvādaśāṅgipadapramāṇakulaka (Pkt.)
 Īryāpathikīmitthyāduṣkṛtakulaka (Pkt.)
 Khantikulaya
 Micchādukkakulaya
 Mitthiātvaṇṭhanakulaka (Pkt.)
 Sādharmikavātsalyakulaka (Pkt.)
 Saṅghasavarūpakulaka (Pkt.)
 Sarvatīrthamaharṣīkulaka (Pkt.)

Uśuttakulaya

Uvaesamapimālākulaya

16. Stotras (alphabetically arranged)

- Ādidevastava — Devendra (Pkt.)
 Ādidevastava — Rāmacandra (Pkt.)
 Ādidevastava (Sanskrit, Prakrit)
 Ādinātha-trayodaśa-bhava-stotra (Pkt.)
 Āinābhacariya
 Ajitasāntistava — Dharmaghoṣa (Pkt.)
 Ajitasāntistava — Nandiṣeṇa (Pkt.)
 Alpabāhutvagarbhitamahāvīrastava (Pkt.)
 Bhava-trayī-stavana (Pkt.)
 Candraprabha-sapta-bhava-stotra (Pkt.)
 Caturvīṃśati-jinastavana (Pkt.)
 Catuṣṭriṃśat-jināṭiṣayastavana (Pkt.)
 Duṣṣamākālastavana (Pkt.)
 Dvāsapta-jina-stotra (Pkt.)
 Gaṇadharasārdhaśataka (Pkt.)
 Gautamastotra (Pkt.)
 Gurupāratantryastotra (Pkt.)
 Guruvandanabhāṣya (Pkt.)
 Jayatīhuyanaṭhaya
 Jinastotra (Ābhāpaka-stotra) (Pkt.)
 Jīva-vicāra-stavana (Pkt.)
 Jñānastotra (Pkt.)
 Laghu-ajitasāntistava (Ullāsikkamastava) (Pkt.)
 Lokāntika-deva-stavana (Pkt.)
 Mahāvīra-kalasa (Apabhraṃśamaya)
 Mahāvīra-stotra (Virajināthaya) (Pkt.)
 Mallījinastavana (Pkt.)
 Mayarabhiyathaya
 Namokkāratthaya
 Namaskārastavana — Anonymous (Pkt.)
 Namiṇa-stotra (Bhayabharasthota)
 Nandīśvara-dvīpa-stotra (Nandisaraceiyasāntihava)
 (Pkt.)
 Neminātha-nava bhava-stotra (Pkt.)
 Pañca kalyāṇaka-stotra (Pkt.)
 Pañcaparametṭhithavana
 Pañca-triṃśat-jinavāṇi-guṇa-stavana (Pkt.)
 Pārśvadevastavana — Jayakīrti (Pkt.)
 Pārśvajinastavana (Pkt.)
 Pārśvanātha-daśa-bhava-stava (Pkt.)
 Pārśvanātha-jina-stavana — (Navagrahasvarūpa-
 garbhita) (Pkt.)
 Pārśvanātha-jina-stavana — Ratnakīrti (Pkt.)
 Pārśvanātha-laghu-stava (Navagabhatuigabbha)
 (Pkt.)
 Pārśvanātha-stavana — Dharmaghoṣa (Pkt.)
 Pārśvanātha-stavana — Jinavallabha (Pkt.)
 Pārśva-prabhu-stavana (Pkt.)

- Rābha-devājñā-stava (Pkt.)
 Rābha-pañcāśikā (Pkt.)
 Rāmaṇḍala-stava (Pkt.)
 Samosaraṇatthaya
 Śāntikarastava (Pkt.)
 Śāntinātha-dvādaśa-bhava-stotra (Pkt.)
 Sarva-jina-caturvidha-duṣṣamā-saṃgha-stotra
 (Pkt.)
 Śāsvata-chaitya-stava (Pkt.)
 Siddhapañcāśikā (Pkt.)
 Sigghamavabarau-stotra (Pkt.)
 Sīmādhara-jina-stavana (Pkt.)
 Śrutājñāna-namaskāra (Pkt.)
 Stambhanapārśvajinastavana (Pkt.)
 Tām-Jayau-smaraṇa-stotra (Pkt.)
 Uvasaggahara-stotra (Pkt.)
 Vairoṭyādevīstava (Pkt.)
 Vīra-saptavīṃśati-bhava-stotra (Pkt.)
 Vīra-stava (Pkt.)
 Vividhatīrthastuti (Pkt.)
 Yugādiddevastava (Pkt.)

17. Didactic Works :

- Uvaesamālā
 Uvaesapaya
 Uvaesapayaṭīkā
 Dhammovaesamālā
 Sīlovaesamālā
 Vīvegamāñjarī
 Uvaesasattari
 Sammattasattari
 Saṭṭhisayaya
 Uvaesarayanakosa
 Saṃbodhasattari
 Saṃdeha-dohāvalī
 Bhavavairāgyaśataka — Anonymous (Pkt.)
 Saṃbobhapañcāsiyā

18. Philosophical and Ritualistic Works

- Tattvārthasūtra (Skt.)
 Saṃmatitarka (Sammai-pagarāṇa)
 Viśeṣanavātī (Pkt.)
 Dhyānaśataka (Pkt.)
 Brhatkṣetrasamāsa (Pkt.)
 Brhatsaṃgrahaṇī (Pkt.)
 Jambuddhivasaṃgahyaṇī
 Laghusaṃgahyaṇī (Pkt.)
 Dhammasaṃgahyaṇī (Pkt.)
 Pañcavattihya
 Sāvayapaṇṇatti
 Sumipāsattari
 Pañcāśakaprakaraṇa (with Cūṃl on 1) (Pkt.)

Vimśativimśikā (Pkt.)
 Yogeśataka (Pkt.)
 Jivaviyāra
 Pañcasamgraha (Pkt.)
 Nayapaya
 Rīṭhasamuccaya
 Ceiyavandanabhāsa
 Ceiyavandanamahābhāsa
 Nigoyachattīś
 Puḍgalasaṭṭrīmīkā (Pkt.)
 Pocahavihi
 Jivāpusāsana
 Pavayanasāroddhāra
 Laghukṣetrasamāsa (Pkt.)
 Loganālibattīś
 Paccakkhāṇasariṇa
 Saṭṭhisaya
 Vidhimārgaprapā (Pkt.)
 Viyārasāra
 Siddhapañcāśikā (Pkt.)

19. Scientific and Technical Works

Āṅgavijjā
 Loka vijaya-yantra (Pkt.)
 Jagatsundarīprayogamālā (Pkt.)
 Jonittbhaya
 Lagnaśuddhi (Pkt.)
 Dināśuddhi (Pkt.)
 Vattusāra
 Rayanaparikkhā

20. Anthologies

Tārāyana
 Vajjālagga
 Gāhārāyanaṅkosa
 Subhāsiyapajjasamgaha
 Subhāsiyagāhāsamgaha
 Gāhāsāhassī
 Chappanṇayagāhāo

JAIN ŚAURASENĪ (JŚ.)

21. Pro-Canon and Later Works

Ṣaṭkhaṇḍāgama (Pkt.)
 Mahābandha (Pkt.)
 Kaśāyapāhuda
 Samayasāra (Pkt.)
 Pravacanasāra (Pkt.)
 Pañcāstikāya (Pkt.)
 Niyamasāra
 Rayasāra
 Damsanapāhuda

Suttapāhuda
 Bohapāhuda
 Cārittapāhuda
 Bhāvapāhuda
 Mokkhaṇapāhuda
 Liṅgapāhuda
 Silapāhuda
 Bārasa Anuvekkhā
 Pañcanamaskārabhakti (Pkt.)
 Tīrthaṅkarabhakti (Pkt.)
 Siddhabhakti (Pkt.)
 Śrutabhakti (Pkt.)
 Cāritrabhakti (Pkt.)
 Yogi (Aṇagāra) bhakti (Pkt.)
 Ācāryabhakti (Pkt.)
 Nirvāṇabhakti (Pkt.)
 Pañcagurubhakti (Pkt.)

22. Religious and Philosophical Works

Mūlācāra
 Tiloyapaṇṇatti
 Bhagavatī Arādhana (Pkt.)
 Dhavalā (Ṣaṭkhaṇḍāgama-Ṭīkā) (Pkt.)
 Jayadhavalā (Pkt.)
 Mahādhavalā (Mahābandha) (Pkt.)
 Ārādhanaśāra (Pkt.)
 Pañcasamgraha (Pkt.)
 Laghunayacakra (Pkt.)
 Darśanasāra (Pkt.)
 Tattvasāra (Pkt.)
 Bhāvasamgraha (Pkt.)
 Śrāvakācāra (Vasunandī) (Pkt.)
 Gommaṭasāra (Jīvakāṇḍa, Karmakāṇḍa) (Pkt.)
 Karmaṇprakṛti (Pkt.)
 Trilokasāra (Pkt.)
 Dravyasamgraha (Pkt.)
 Labdhisāra (Kṣapaṇasāra) (Pkt.)
 Jambuddhīvapannaṭṭisamgaha
 Kattigeyāṇupekkhā
 Jñānasāra (Pkt.)
 Chedaśāstra, Chedapiṇḍa (Pkt.)
 Siddhāntasāra (Pkt.)
 Kallāṇāloyaṇā
 Āṅgapannaṭṭi
 Brhat-nayacakra (Pkt.)

MAHARĀSTRĪ (M.)

23. Māhārāṣṭrī Works

Gāhāsattasā
 Setubandha (Rāvaṇavaha)
 Līlāvaī

Mahārībhamañjarī (Pkt.)
 Śrīcibhakāvya (Pkt.)
 Kameśavaha
 Usāpiruddha
 Verses from Alaṅkāra Literature
 Verses from Sanskrit Dramas

24. Poetics (Verses quoted)

Kāvyaālaṅkāra (Rudraṭa)
 Dhvanyāloka
 Vakroktijīvita
 Śṛṅgāraprakāśa
 Sarasvatīkaṇṭhābharaṇa
 Kāvyaaprakāśa
 Alaṅkārasarvasva
 Sāhityamīmāṃsā
 Vāgbhaṭālaṅkāra
 Kāvyaśūśāsana (Hemacandra)
 Kalpalatāvivēka
 Alaṅkāramahodadhī
 Kāvyaśūśāsana (Vāgbhaṭa)
 Sāhityadarpaṇa
 Rasārṇavasudhākara
 Alaṅkāraratnākara
 Rasagaṅgādhara

DRAMATIC PRAKRITS

25. Dramas

Dramas of Aśvaghōṣa
 Abhiśeka
 Avimāraka
 Ūrubhaṅga
 Karpabhāra
 Cārudatta
 Dūtaghaṭotkaca
 Dūtagvākya
 Pañcarātra
 Pratijñāyugandharāyaṇa
 Pratimā
 Bālacarita
 Madhyama-vyāyoga
 Svapnavāsavadatta
 Abhijñānaśākuntala
 Mālavikāgnimitra
 Vikramorvaśīya
 Mṛcchakaṭika
 Kundamālā
 Mudrarākṣasa
 Veṇīśamhāra
 Bhagavadajjūkiya
 Nāgānanda
 Priyadarśikā

Ratnāvalī
 Mattavilāsa-prahasana
 Kaumudīmahostava
 Mahāvīracarita
 Uttararāmacarita
 Mālatīmādhava
 Rāmābhyudaya
 Anargharāghava
 Tāpasavastarāja
 Āścaryacūdāmaṇi
 Subhadrādhanaṁjaya
 Tapatisamvarana
 Naisadbhānanda
 Āgam-dambara
 Bālarāmāyaṇa
 Viddhaśālabhañjikā
 Bālabhārata
 Candakaṇṭhika
 Karpasunderī
 Prabodhacandrodaya
 Kaumudīmītrānanda
 Pārijātaharana
 Mudritakumudacandra
 Pārthaparākrama
 Prasannarāghava
 Karpūracarita-bhāna
 Tripuradāha-dīpa
 Rukmiṇīharana-lhāmṛga
 Samudramanthana-samavakāra
 Hāsyacūdāmaṇi-prahasana
 Kirātārjuniya-vyāyoga
 Hammiramadamardana
 Karuṇāvajrāyudha
 Mallikāmakaranda
 Samkalpasūryodaya
 Subhadrā
 Añjanāpavanamjaya
 Dūtāṅgada
 Pārvatīpariṇaya
 Caitanyacandrodaya
 Unmattarāghava (Vi.)
 Vidagdhamādhava
 Lalitamādhava
 Kameśavadha
 Jānakīparinaya
 Maṇmathonmathana
 Mahānāṭaka
 Unmattarāghava (Bhā.)
 Yayāticarita
 Nalavilāsa-nāṭaka

26. Saṭṭakas (In Prakrit)

Karpūramañjarī
Candralekḥā
Rambhāmañjarī
Ānandasundarī
Śṛṅgāramañjarī

APABHRAṂŚA (Apa.)

27. Apabhraṁśa Works

Paumacariu — Svayambhū
Riṭṭhaṇemicariu
Paramappapayāsu
Yogasāra
Mahāpurāṇa
Jasaharacariu
Nāyakumāracariu
Sāvayadharmadohā
Pāsāṇhacariu
Bhaviṣṭakāḥ
Kahākōsu
Jambūsāmicariu
Sudāmsaṇacariu
Karakandācariu
Vilāsavalkahā
Pāhuḍadohā
Paumasiricariu
Suandhadabamīkahā
Dharmaparikkhā
Vaddhamāṇacariu
Nemināḥacariu
(Saṇamkumāracariu)
Risaha-pāraṇa-saṁdhi
Vīraṇa-pāraṇa-saṁdhi
Gayaśumālā-saṁdhi
Sāl.bhadda-saṁdhi
Avantisukumālā saṁdhi
Chakkammuvāso
Jīvānusaṭṭhi-saṁdhi
Aṇāhi-saṁdhi
Upadeśa-rasāyana rāsa
Kālasavarūpakulaka
Caṇḍarī
Mayanāreha-saṁdhi
Mayanaparājayacariu
Nammayāṇḍarī-saṁdhi
Saṁdesarāsa
Candappahacariu

Caurāṅga-bhāvaṇa-saṁdhi

Ānandasāvaya-saṁdhi

Antarāṅga-saṁdhi

Prākṛta-paiṅgala

Kesi-goyama-saṁdhi

Bhāvaṇā-saṁdhi

Sīla-saṁdhi

Uvāḥaṇa-saṁdhi

Hematilayasūri-saṁdhi

Tava-saṁdhi

Aṇāhi-maharisi-saṁdhi

Uvaesa-saṁdhi

Vayakahā

Bārasāṇuvekkha

Sirivālacariu

Vikramorvaśīya (Apa. verses)

Hemacandra's grammar 8. 4.

Apabhraṁśa verses from Alankāra literature

Abhinavagupta Tantrasāra stanzas.

28. Prakrit Grammars (In Sanskrit)

Nāṭyaśāstra (Bharata)

Prākṛtaprakāśa

Prākṛtamañjarī

Prākṛtalakṣaṇa

Samkṣiptasāra

Prākṛtavayākaraṇa (Hem.)

Prākṛtavayākaraṇa (Trivi.)

Prākṛtānuśāsana

Prākṛtarūpavātāra

Ṣaḍbhāṣācandrikā

Prākṛtasañjīvani

Prākṛtamanidīpa

Prākṛtacandrikā

Prākṛtakalpataru

Prākṛtasarvasva

Prākṛtānanda

Pāuakosa

29. Metrics (Prakrit, Sanskrit)

Gāthālakṣaṇa

Vṛttajātisamuccaya

Svayambhūchandas

Chandonuśāsana

Chandolaksanāni

Chandahkośa

Kavidarpaṇa

Prākṛtapaiṅgala

GRAMMATICAL AND GENERAL ABBREVIATIONS

Ā.	Ātmanepada	Gr.	Grammar
Abl.	Ablative	ib.	ibidem
Acc.	Accusative	id.	idem
act.	active	i. e.	idest
adj.	adjective	impf.	imperfect
adm.	adnominal	impv.	imperative
adv.	adverb	infi.	infix
acr.	acrist	Inst.	Instrumental
App.	Appendix	intj.	Interjection
arch.	archaic	intra.	intransitive
asp.	aspect	l.	line
aug.	augment	lit.	literal
Bv.	Babuvr̥hi	Loc.	Locative
card.	cardinal	m.	masculine
caus.	causative	m. c.	<i>metri causa</i>
cf.	compare	med.	medial
comm.	commentary	n.	neuter
comp.	comparative	neg.	negative
cond.	conditional	Nom.	Nominative
conj.	conjunction	nu.	numeral
correl.	correlative	obj.	objective
cpd.	compound	obs.	obsolete
Dat.	Dative	onomat.	onomatopoeitic
denom.	denominative	opt.	optative
desid.	desiderative	ord.	ordinal
dimi.	diminutive	P.	Parasmaipada
du.	dual	p.	page
Dv.	Dvandva	pa.	paragraph
Dvg.	Dvigu	pp.	pages
Ed.	Edition	pap.	past active participle
e. g.	<i>exempli gratia</i>	pass.	passive
em.	emendation	pej.	pejorative
encl.	enclitic	per.	person
etc.	etcetera	pf.	perfect
etym.	etymology	pl.	plural
euphem.	euphemism	postpo.	postposition
ex.	example	pot.	potential
excl.	exclamation	potpp.	potential passive participle
f.	feminine	ppp.	past passive participle
fig.	figurative	pred.	predicate
F. N.	foot note	pref.	prefix
fol.	following	prep.	preposition
freq.	frequentative	procl.	proclitic
fut.	future	pron.	pronoun
Gen.	Genitive	pr. part.	present participle (active)
gend.	gender	pr. part. pass.	present participle
ger.	gerund		(passive)

prvb.	preverb	term.	termination
redup.	reduplication	tr.	transitive
refl.	reflexive	ts.	tatsama
rel.	relative	v.	verb
sg.	singular	v.	verse
sub.	subject	v. l.	versis lectio
subs.	substantive	Voc.	Vocative
suff.	suffix	Vol.	volume
superl.	superlative	v. w.	variant writing
s. v.	sub voce	w. r.	wrong reading
tbb.	tadbhava		

LANGUAGES

Abhī.	Abhīrī	Lat.	Latin
AMg.	Ardha-Māgadhi	L. Skt.	Late Sanskrit
Apa.	Apabhramṣa	M.	Māhārāṣṭrī
As.	Asokan Inscription	Mg.	Māgadhi
Av.	Avestan	MIA.	Middle Indo-Aryan
Āva.	Āvanti	Nāg.	Nāgara
Avh.	Avahatthā	NIA.	New Indo-Aryan
Cāp.	Cāṇḍālī	Ni. Pra.	Niya Prakrit
Cl. Skt.	Classical Sanskrit	OIA.	Old Indo-Aryan
CūPai.	Cūlikā Paśāci	Pā.	Pāli
Dāk.	Dākṣiṇātyā	Pai.	Paśāci
Deśī.	Deśī word	Pkt.	Prakrit
Gā.	Gāthā dialect	Prā.	Prācyā
Gr.	Greek	Ś.	Śaurasenī
HySkt.	Hybrid Sanskrit	Śāb.	Śābarī
IE.	Indo-European	Skt.	Sanskrit
I. I.	Indo-Iranian	Tāk.	Tākki or Dhākkī
JM.	Jain Māhārāṣṭrī	UpNāg.	Upanāgara
JŚ.	Jain Śaurasenī	Ve.	Vedic
J. Skt.	Jain Sanskrit	Vrā.	Vrācaḍa

SYMBOLS

<	derived from	+	when an hyphen cannot be used without ambiguity the plus sign is used.
>	developing into	—	dash
=	semantically equivalent	?	in etymology 'of doubtful origin or not of Indo-Aryan origin'
˘	short syllable (micron)	?	in other places, 'doubtful'
—	long syllable (macron)		a danda is used to indicate the end of a hemistich in case of metrical passages, but will not be used if the passage is immediately followed by the reference (abbreviation and numbers).
*	Unattested or reconstructed form other than those which are preceded by <		
-	hyphen is used to separate the morphological elements of a word or the constituents of a compound and the ICs of an expression.		

OTHER ABBREVIATIONS

AD.	anno Domini	Sāg.	Alpaparicitasiddhāntikaśabdakośa by Sāgarānanda
BC.	before Christ	JainSiKo.	Jainendrasiddhāntakośa, 4 volumes, BJP. 1920 ff.
VS.	Vikrama Samvat	JainLa.	Jaina Lakṣaṇāvali, 3 volumes
ŚS.	Śaka Samvat	Debru.	Debrunner, Altindische Grammatik II. 2, Göttingen 1954.
Pū.	Pūrvabbāga	Sch.	Schubring, Die Lehre der Jainas, Leipzig 1935.
U.	Uttarabbāga	W.	Weber, Saptaśatakam des Hāla, Leipzig 1881.
AR.	Abhidhānarājendra		
AMgD.	Ardha-Māgadhī Dictionary		
PSM.	Pāṭyasaddamahannavo		

अ

अ (a < a, ā, i, u and ṛ) The first letter of the pan-Indian alphabet; the first vowel in the so-called वर्णसंज्ञानाम् which lists the usual sounds used in the Indian languages. The Prakrit grammarians wrote in Skt. and traces of grammars in Prakrit are sporadic and doubtful. They give the sounds of Sanskrit and point out the main differences which the Prakrits show from them, mostly absence of a few sounds, but with no new additions. The oldest statement is found in the नाट्यशास्त्र of भरत, 18. 6 'एओआरपराणि अ अंआरपरं च पाठ्यं नृत्तिः । वसुआरमङ्गिमाह अ कचवगतवर्णनिर्णयार्' quoted by Malayagiri on KappBhā. 2. This points to the loss of the sounds ऐ and औ, the विसर्ग, श, ष and ङ, य and न. This is based on the usual मातृका in which विसर्ग follows अनुस्वार and the order of the semivowels and sibilants is व र ल व श ष and स. Hem.(Gr.) 1.1 gives a more complete list of the sounds absent in Prakrits क-ख-ल-ल-दे-औ-ड-अ-श-व-विसर्गनीयप्लुतवर्ज्यो वर्णसंज्ञानाम् लोकावगन्तव्यः. Trivikr.(Gr.) more precisely असंयुक्तङकाराम्भा रहितः 1.1.1; Appay.(Gr.) however points out that we have to start with the entire वर्णसंज्ञानाम् of Sanskrit to justify the rules of all the Prakrit grammarians like Varā. and others. ŚeṣaKr.(Gr.) in ऐ-औ-ख-प-क-ख-ल-ल-दे-विसर्गः सर्गः । चतुर्थो भवति प्रान्ते इत् ड-अ-नाः पृथग् द्विवचनं नाष्टादश प्राकृते (a mixed list of sounds and grammatical features) points out that many of these so called absent sounds do occur in one or the other dialect of Prakrit. Such rules are necessary because Skt. is taken as the basis of Prakrits by all these grammarians. The phonetic value of अ in Prakrit remains uncertain, but appears to show some variations in different places in a word. This can be seen by looking into its origins in Skt. Thus initial अ comes also from आ before a double consonant and अनुस्वार (i.e. in a close syllable) and from क and from initial व in words like अमासुर्ग. In the final position it is a short form of आ in some pronominal words like जह < यथा, तह < तथा or acts as a thematic vowel if the original word ends in a consonant. The अ of इह (इति) may go back to the IE. final as seen in Latin *ita*. In the medial position it often represents आ if the stress is either on the preceding or following vowel and acts as an anaptyctic vowel in गह < गार्हा. Dissimilation of ड also gives rise to अ in some words: मडह < मुकुट, गसम < युक्त.

अ (a ~ ā) neg. part. [only in cpds.; a- before words beginning with consonants and an- before vowels] [IE. *h₂no*] All the usages and nuances of the meaning of Sanskrit

नम् are also found in the Prakrits. The theory of नम् assigns it two basic meanings: exclusion (पर्युदास) and denial (प्रसज्यप्रतिषेध) and normally they are expressed by अ as forming a cpd. with the following word and by न as an independent particle respectively. However some cases of denial with compounds and of exclusion with न as an uncompounded word in a sentence are admitted. These are due to change of emphasis on one or the other idea based on mostly non-linguistic considerations. The compounds with अ- are one of the two types, attributive (karmadhāraya) and possessive (bahuvrīhi) which shows a partial correspondence with the two basic meanings तदभाव 'absence of a thing' and तदन्यत्वं 'difference from a thing'. An inclusive scope is suggested for the negative अ by विनमद in his stanza: सुखं देसो व जहो पञ्चकलाणं न जेसिमुदणं । ते अप्पञ्चकलाणां सुखणिसेहे मओऽकारो ॥ ViĀvBhā 1232 (1229) (comm. सर्वप्रत्याख्यानां देशप्रत्याख्यानां च येषामुदये न लभ्यते तेऽप्रत्याख्यानाः । अकारस्य सर्वप्रतिषेधवचनत्वात्); The various senses suggested are 'similar to' (अचक्खु-दंसेण), 'other than, different from' (अदेव, अमणुस्स), 'absence of' (अगुण, अणगार, अवित्त), (figuratively) 'small, little' (अषण, अवेल, अपरिमाह), 'opposition to, contradictory to' (अधम्म, अरह, असमाहि, अमित्त, expressive of independent entities) and 'impropriety' (अकाळ, अकहा, S. अणच्छरा). In some words it has the meaning of दुस्, अमाशनी. अ is compounded with all the parts of speech except the finite verbal forms. A rare case of this type is found in अगणति '(they) take no heed' in अगणति दंति अनुत्तपहार PāṇsCa.(P.) 12.2.8. With nouns it forms compounds which may give rise to a noun or an adjective (अधम्म, अमणुस्स, अविरह, अकारण, अमर, अपुत्त). With adjectives it generally gives rise to adjectives some of which can then be used as nouns (अकल, अमुत्त), with adverbs (अहरा, अहरेण, अवह-), with particles (अतहा, अमुत्त), with participles (अकथ, अप्पमत्त, अणिच्छत्त, अणिच्छमाण) and with gerunds and infinitives (अकहिण्ण, अकारं). In some cases it intensifies the meaning of the following word (अक्कुर, अचरम, अपक्खिम, अनुत्तरं, अनुच्छिओ); sometimes it negates both words of the following compound: असुखमोस (neither true nor false), अयक्खु (neither heavy nor light). A negative cpd., when compounded with its opposite, generally follows it (वम्मावम्म, जीवाजीव), the exceptions being due to phonetic reasons (अरहरह). Sometimes अ is contrasted with स, अकाममरण, सकाममरण. [Citations will be found under the various words given above]

ज (a < a-) [pronominal base of the two demonstratives *īdam* and *adas*, the first indicating an object near the speaker and the second an object which is distant from him. In comparison with Vedic, the *a*-base is already limited in Cl. Sanskrit to the oblique cases and in the Prakrits it is found only in the Gen. sg. and Loc. sg. and probably in the Nom. sg. of *īdam* and of *adas*. In the other forms the bases are *ima-* and *ama-*. Thus forms corresponding to Skt. अयम्, अस्य, अस्मिन् and अतो are found here and there, particularly in older AMg. and in the epics or dramas which are closely modelled on Sanskrit. The base is also found in some adverbial derivatives like *ajja* (a-dya) and *ao* or *ado* (adas), Hem.(Gr.) 3. 74, Varā.(Gr.) 6. 15-17, Märk.(Gr.) 5. 70-71. Hem.(Gr.) 3. 87 gives अह as Nom. sg. of *adas* for all genders, but it may really be अव. In addition *ya-* has initially developed into the base *a-* in some words and their compounds in older AMg. cf. : अहाकम्, अहामुयं. Hem.(Gr.) 1. 245 आये लोपोदयि] अजं M. अहवां कजकजो मज्ज कए सुकजीविओ सोमिती SetuBa. 14. 44; अजं मज्जिदो उण एव वण्ठी Usāni. 1. 31; Ś. (दुधक) अजं महाराओ भूमिप उवविद्धो TruBh. 1. 42. 1; (प्रियव्रता) सुप उवगदाए लदासणाओ विअ अज कसरत्नकाओ पडिमादि Sak. 7. 4(1); (विदूषक) सम ज्जेव पक्कस्स वम्हणस्स अजं मज्जमहूस्सो Ratnā. 1. 9. 3; (सुवचार) किणामयेओ अजं उववाओ Mrcch. 1. 88; (मायुर) अजं दस सुवण्णं धालेदि Mrcch. 2. 196; (लवङ्गिका) पडिच्छिदो वसु णो पिअप्पीय अजं पसाओ MālaMā. 4. 1. (40); (सारङ्गिका) अजं च दिक्खाविहिप्पविद्धाए देवीय विण्णो जोईसरो KapMañ. 4. 18. 12; 2. 45. 2; (सुवचार) अजं अजसरो अम्हाण पओअविण्णायं ठंसिदु CandLe. 1. 4. p. 2; 1. 28; (विदूषक) अजं उण पक्कस्सो पुणिमायंदो ViddhaSā. 1. 39 (p. 64); अजं जणो may refer to both men and women, (सदयन्तिका) अजं वि सो जणो MālaMā. 4. 0. 18; 5. 24 (159); (मेखला) अजं जणो दुमं ... सरयं पडिबज्जदि ViddhaSā. 3. 5 (p. 135); (राजा) पक्कविसेसे अजं णिमो वसु देवीय SiñMañ. 4. 12 (p. 96). For AMg. JM. JS. Apa. see अज. अस्स JM. उअ अस्स जेतुक्को इमस्स दाडिमदुमस्स य कलाइ KumāCa.(H.) 5. 8; क्वजुयं तु परिचासंखे लहु अस्स रासि अम्मासे । जुत्तासंखेखे लहु SaḍSi.(D.) 4. 78; Ś. (विदूषक) अहो अस्स दिअअप्पेवो ViddhaSā. 1. 14(28); (परिपाथक) सो अस्स कर्द सिरिराअसेहरो KapMañ. 1. 10; अस्सि AMg. तच्चं येयं तत्ता येयं अस्सि येयं पवुवह Ayār. 1. 4. 1. 2; अस्सि लोए पव्वहए Ayār. 1. 1. 2. 1; 1. 5. 3. 3; सेज्जं पुण उअस्सं जणेज्जा अस्सि पडियाए एां साहम्मियं समुत्तिस्स Ayār. 2. 2. 1. 3; (Śiñhka. p. 361; अस्सि पडियाए ति एतस्मत्तिज्जा ?) अस्सि च लोकं अबुवा परत्था Sūy. 1. 7. 4; अस्सि सुटिच्चा ति विहेण ताई Sūy. 1. 14. 16; दुस्सिं जं परिणाय अस्सि जीवियमावणा Sūy. 1. 15. 4; Sūy. 2. 1. 15. (p. 79. 19) (Śiñ. correctly, अस्मिन् पर्यायं साधुपर्यायं व्यवस्थितम्); अस्सि धम्मे अजावारं नायरेज्जा कम्हा वि Sūy. 2. 5. 1; JM. अस्सि वेव देसकाले पुरजणवण रावा विण्णविओ Erz. 67. 8; M. अस्सि धम्मरे इमस्सिमहिदे संकीलमाणे इह ŚrīKāv. 5. 29; (परिपाथक) अस्सि खु सट्ठमवरे CandLe. 1. 13; Ś. (सेना) मज्ज वि रसिदिअं माहरे अस्सि ज्जेव अत्थे मिहिअज्जिअभाए किं कक्किलअदि ParyPa. 1. 15(5); Apa. अस्सि परक्कम्मज्जिअसित्थे MahūPu.(P.) 59.8.1; असो the only form from the pronoun अदस्. AMg. असो सत्तमकासी य अजावेता मुसं वए Sūy. 1. 1. 3. 8.

अ (a) augment used in Sanskrit before the secondary

tenses of imperfect, aorist, pluperfect and conditional. AMg. alone has sporadically preserved augmented verbal forms in its older works. The following forms are noted : आसि ~ आसी from अस् Ayār. 1. 1. 1. 3; 1. 9. 2. 4; 1. 9. 2. 7; 1. 9. 4. 3; 1. 9. 4. 16. अहेसि Ayār. 1. 9. 3. 6; अकासि ~ अकासी Ayār. 1. 1. 4. 3; 2. 2. 2. 4; Sūy. 1. 1. 3. 8; 1. 2. 2. 4; 1. 2. 2. 8; 2. 1. 31. अमविसु Sūy. 1. 2. 3. 20; 1. 15. 25; अतरिसु Sūy. 1. 11. 6; अदक्खु Ayār. 1. 5. 1. 3; 1. 9. 1. 10; 1. 5. 2. 1; अउव्वी Sūy. 1. 5. 2. Some doubtful cases are अउठे, अउमे Ayār. 1. 1. 2. 5. [Examples will be found under the respective words]

अ (a < ca) part. [अ is written after nasalised and non-nasalised vowels in M. Ś. Mg. and as य in AMg. JM. and JS. The usage in Apa. varies according as the text-tradition belongs to Jain or non-Jain writings. च is written after अनुच्चार. Writing of अ after अनुच्चार and च after vowels is sporadic and uncritical, cf. GāSaSa. 1. 2; 1. 24; 2. 62; 6. 16; 6. 24; 6. 41; 6. 55; JambūSaCa. 3. 11. 6; 5. 13. 17; Māla. 736(8); BhāvPa. 52; 162; RīṣSamu. 15, 26, 31; य = अ in Līlāva] as in Gaudāvaḥo] The basic meaning is conjunction. A and, in addition, also, as well. M. चत्तरवरिणी पिअवदणा अ तल्ली वउत्तववामा अ GāSaSa. 1. 36; अह पवसिण्णु दिअसेसु । अणिअत्तासु अ राईसु पुत्ति किं वज्जमाणे GāSaSa. 1. 45; साहसं मज्ज । जाणह गोणकरो भासारतोदत्तो य GāSaSa. 3. 31; तह वि सजाणं मईणं अ आमरणंताई पेम्माई GāSaSa. 2. 87; तह तह से तणुआअह मज्जो दओ अ पडिक्कसो GāSaSa. 3. 92; इत्थेसु अ पायसु अ अणुकिण्णणाए अरगभा दिअहा GāSaSa. 4. 7; (joins two relata of a relation) पुत्तस्स पिअअमस्स अ मज्जमिस्स. णाणं वरणीय GāSaSa. 5. 9; वक्कस्स उज्जुअस्स अ संवो किं चिरं होए GāSaSa. 5. 24; मयं । अणरिद्धीअ सिरीअ अ सल्लिक्कपुण्णाए वाक्णीअ अ लोअं SetuBa. 2. 17; अह सेल्लेहि तरुहि अ कलिपडि अ मोअरेहि इत्थु वदं SetuBa. 15. 15; तो पवआह गवाई तुरआह अ रक्कसाह लोहिअसो । ... पअतो खलुं SetuBa. 15. 16; जीएण अ अहिमाणो रक्कसाह अ गअओ सरीएण जणो SetuBa. 13. 15; इअ जो युव्वह ... । इदीहि कहिदि अ भूअत्थेहि विअ गुणेहि GaudVa. 253; गणं च मत्थेहं धाव. लुकिअज्जुणाई अ वणाई ... इरति णीलाओ अ णिसाओ GaudVa. 406; णिआवेति व दिअअं ... । मुहलविहंगा अ सरा सुण्णसण्णाई अ वणाई GaudVa. 524; बाहिगआण जस्स अ गत्थि च्चिअ ण्णअले ति पडिक्की । कवरपरिद्धिआण अ तो च्चिअ गत्थि ति पडिहाइ GaudVa. 281; अतहाओ ववगवआहणो य कहमागओ एव Līlā. 135; सो उण विहिसंणुणो सरो चाई सुमिअवो य Līlā. 149; दिण्णाण अणिण्णाण य ... । कुमारीणं गत्थि अच्चे मणेअअं Līlā. 633; अहं खु जणणी य तुह पत्ता Līlā. 654; जो लोए पवडअओ अवाअहो अ ŚrīKāv. 1. 2; B (develops in negative sentences the meaning) either or (neither nor), but, (implying some contrast). It connects words, phrases, clauses and sentences, where it can be used with each member or only once. M. कमलाजरा ण मलिआ इत्ता उज्जुविआ ण अ पिउच्छा GāSaSa. 2. 10; (आयज्ज) मज्ज माणुसम्मि लोए चाई रसिओ वरिओ अ GāSaSa. 3. 30; (ण सोहइ) अंतविरसो अ कामो असंपक्काणो अ परिओसो GāSaSa. 1. 68; पावइ तुरिअविमुक्को अण्णं ण अ रक्कसं पवंगमवहरो SetuBa. 14. 5; मिअओ गहाल्लओ ण अ से पुअविडविअरअभा विद्विआ SetuBa. 15. 71; अलिअं य अअवआ हुअवहिण पुओ अ विणिअओ GaudVa. 896; लण्णीओ । आआरवणो विअ ताओ य उणो अ इअराण GaudVa. 926; ता ण पिओ अ विआणं ण य ताओ येव किं वि तं चिअं Līlā. 642; ण य विसह णट्ठाके

अर्धवर्ष (arsa < arya-ana) n. period of six months when the sun is away from the earth's equator, M. **॥ अर्धवर्षे दिवा**

वीर रसगीतो हँति दीहाओ GāSaSa. 846; cf. उच्छासजन SetuBa. 9. 83; दृक्कामाजन SetuBa. 4. 30.

अकंठ (a-anda < a-kāṇḍa) *adv.* (in cpd.) suddenly, M. पविस्मर ... हरिमुनविष्मरिषुणो अकंठमज्जसवरणिहरणिगोसो SetuBa. 6. 44; Ś. (विद्यावरी) ता किं ति अकंठविष्कुरितदृष्टिच्छाकाकारं विज अंबरे हति संवृत्त UttaraCa. 6. 2. 4. cf. अकंठ, अकंठ.

अकंठे (a-ande < a-kāṇḍe) *adv.* [Loc.] all of a sudden, at an improper time, Ś. (नायिका) कीस उण अकंठे उरु मे वेवसि CandLe. 1. 35. p. 20.

अकण्ण (a-annua < a-kṛta-jña) *adj.* ungrateful (one) [Weber's reading at GāSaSa. 3. 75; better अ अण्ण (अच अण्ण) cf. अकण्ण GāSaSa. 5. 45]

अकरुण (a-arūṇa < a-karuṇa) *adj.* pitiless, cruel, Ś. (सूर्यका) मुभा सो अकरुणो अपुरिसो अपमिमो अदक्खिणो मणुस्सअंतु पट्टिवाल्लो ĀscaCū. 2. 0. 5; BhagAju. 22. 10. cf. अकरुण.

अकल (a-ala < a-cala) *m.* A mountain [mostly in cpds] cf. M. उमआचलेण GaudVa. 120; विज्ञाअलो GaudVa. 290; अथाअल GaudVa. 1178; कणयाअल Līlā. 334; मलयाअल Līlā. 346; तुहिणायल Līlā. 583; अमलहर ŚrīKāv. 8. 7. cf. अकल, अकल, B *adj.* not swerving, not going away cf. अकलोह ŚrīKāv. 5. 1.

अकलंक (a-alamka < a-kalaṅka) *adj.* without blemish, spotless, M. (राजा) अकलंको हरिणो अविट्ठपुब्बं खु दीसण सव्वं CandLe. 1. 31.

अकलहर (a-ala-hara < a-cala-dhara) *m.* holder of the mountain (i. e. Kṛṣṇa), M. जेहो वच्छो वि वप्फे अकलहर तुब्बं सि ŚrīKāv. 8. 7.

अकलोह (a-aloha < a-calaugha) *m.* unswerving group (of boys), M. कणो गोवा अ वच्छे वसअणमअलोहेण बालाण सेहि गोहिं वेतूण जाओ -- बुंदावणं ŚrīKāv. 5. 1.

अकल (a-asa < a-yāsas) *m.* infamy, bad reputation, M. सा मरह तुज्झ अकलो तेण अ धमा(म्)क्खरं मणिमो GāSaSa. 2. 78; अकलो रिऊण दीसह छाभाणिहवो व्व GaudVa. 105; अकलेण रिऊण करं विआओ कितीओ तुज्झ धरिज्जति GaudVa. 237; 932; अकललोसरिओ कडिऊर दुक्करं अकलणसो SetuBa. 3. 19; सामिअकल्लेकरसो अकलमुहे वि जसभाअणं अप्पाणो (कओ) SetuBa. 6. 75; अह अकलमहासीहेण तासिआ पल्लज्ज वेणण । एक्कं -- गहणं समलीणा Līlā. 637.

अकल (a-asi < a-yās-asv-in) *adj.* unsuccessful, M. तह अय(? अ)सिणो गुणेहिं जाआ सुअणा जणम्मि सअलम्मि GaudVa. 869.

अका (a-ā < a-jā) *f.* a female goat, ewe, Laksmī. (Gr.) 2. 2. 37. cf. अका.

अजानंत (a-ānanta < a-jānat) *adj.* [f. -ती] not knowing, M. चिरिं पि अजानंता लोआ लोएहिं गोरव्वमहिआ ।... खंएहि उम्भंति GāSaSa. 2. 91; णिवुत्तरआ वि व्हं मूरजविगमहिं अजानंती GāSaSa. 2. 55; 5. 33; Ś. (विदूषक) अजानंतेण मर तुमं उवालो Mrcch. 1. 67; SubhaDha. 5. 8. 30.

अजानमाण (a-ānamāṇa < a-jāna-māṇa = ajānat) *adj.* not knowing, M. जणंतस्स अ मणिअं मोणं च अजानमाणास्स (छज्ज) GāSaSa. 3. 43.

अजाणिज (a-āṇia < a-jānya = a-jāṇpayitvā) *ger.* without informing, Ś. (समुद्रावक) अजाणिज वुत्तं MudrāRā. 158. 6.

अजाणुअ (a-āṇu-a < a-jānu-ka = ajāṇa) *adj.* ignorant one, M. उवरिमेण अजाणुअ (v. 1. अ अण्णुअ) मुअह वरहो वि अंगाह

GāSaSa. 3. 75.

अजाराण (a-āraṇa < a-kāraṇa) *n.* without cause, Ś. (सुलंगता) सहि किं अमारणे कृप्पसि Ratnā. 2. 0. 98; cf. अकारण.

अजाल (a-āla < a-kāla) *m.* improper time, M. करिअरि अजालगजिरजलआसणिपणपडिरवो एसो GāSaSa. 1. 55; परिबोहणं अजाले सुहोवसुत्तस्स कुंभअण्णस्स कअं SetuBa. 15. 11; 15. 12. Ś. (काञ्चनमाळा) भट्टिणी ... अजालकुमुमसमुगमसडाउणा भट्टिणा अनुदिणं आजासीअदि अजाल Ratnā. 1. 18. 21; 2. 0. 18; 2. 18. 7; SubhaDha. 1. 10. 10.

अजावाला (ā-vāla-ga < ajā-pāla-ka) *m.* keeper of goats [AR. however quotes बाहि पि होइ मयणा अजालगवाको सीसा]

अह (ai < ayi) *intj.* [अहंके संभाषणे Vara. (Gr.) 9. 12; Bha. अह मूलं पसुह (अपि ? मूलं प्रशुच्यति) : अयौ वैत् Hem. (Gr.) 1. 169 (अह उम्भति); अह संभावने Hem. (Gr.) 2. 205 (अह दिअर किं न पेच्छसि); संभावने अह च Trivi. (Gr.) 2. 1. 44; cf. P. 1. 4. 96; Kāśikā संभावनमधिकारवचनेन शक्तेरप्रतिवाताविष्करणम्] 1 used in addressing, usually by ladies, expressing a mild curiosity, a polite enquiry or a possibility. JM. अह एसि रहवओ KumāCa. (H.) 4. 16; M. अह दिअर किं न पेच्छसि GāSaSa. 6. 70; अह उज्जुण लज्जसि GāSaSa. 7. 77; अह चंदल्ले ण जिअसि ... दसदिसाअकं Līlā. 93; अह अलमल्लि-णिणा तुज्झ पुत्ति ववसाअसाहसरतेणं Līlā. 654; अह बालभ KarṇaVa. 2. 34; पाहो संसीअ गोवे अह सुहमिह वो ता वळे मिस्सरेह ŚrīKāv. 8. 7; Ś. (वासवदत्ता) अह वदामि गेण्ह एदं SvapnaVā. 3. 73; (चित्रलेखा) (साकृतम्) अह को । (उर्वशी) सहिअगो Vikrama. 1. 10. 46; (वसन्तसेना) अह णामं से पुच्छिदासि Mrcch. 2. 49; (सीता) अह देव रहउलाणं, एवं मम कारणादो किलंती आसि UttaraCa. 1. 28. 1; (चन्दनदास) अह जीवदवच्छेले किं एत्थ अकंदसि MudrāRā. 188. 3; (सागरिका) अह णिंसं हिअर Ratnā. 2. 0. 4; (विदूषक) अह विअक्खणे सव्वं एदं Kap-Māñ. 2. 4. 6; Apa. दोहा एह परिहासडी अह मण कवणहिं देसि Hem. (Gr.) 4. 425. 1; अह दूस्सुदुस्सु मीमाऊ PaṇāCa. (P.) 17. 9. 1; अह होहि गोरसर परममिणु KarCa. 2. 18. 15. अह एसि मयणपरव्वसीउ Sande-Rā. 217 (comm. कोमलालापउच्चवन्) 2 (when not used as an address) indicates wonder, astonishment etc. अह पडुमिणीअ, पडुमिणीए SvapnaVā. 5. 33; [ĀgSabKo. and Indices to Uvaṅgas read अह for इ at Nāyā. 1. 16. 272; 121, RāyPa. 121. But all these expressions beginning with a Voc. are forms of इति (इति > इ) कविला बासुदेवा भरा इ मुणिसुब्बाः अरहा कविलं बासुदेवं एवं बवासी Nāyā. 1. 16. 272; आपणा इ Uvās. 1. 31; जेनु ति Nāyā. 1. 1. 8; 1. 1. 155; अंते ति Vīvā. 1. 43; RāyPa. 121; cf. इ]

अह (ai < ati) *ind.* [also अति, अति] [IE éti, Gr. éti, Lat. et cf. Brugmann 2. 2. 2. 844; P. 1. 4. 95; Renou Gr. Ved. 174, 181, 183, 376] (basic meaning) to reach or go beyond a point or away from it. As in Skt. it is not used alone as a कर्मप्रवचनीक, but occurs always compounded with verbal forms or verbal derivatives or with nouns, adjectives etc. It develops the following meanings. 1 reaching, going beyond, surpassing or doing excellently, AMg. अययअ Ayār. 1. 6. 1. 3; अतिपासह Sūy. 1. 1. 4. 6; तिउह Sūy. 1. 1. 1. 1; 1. 15. 6; अहवह Sūy. 1. 2. 3. 5; M.

[Note : All cpds beginning with the preverb अति will be given as beginning with अह even if written as अति in some Editions]

अवयवस्य GaSaSa. 1.45; अव्यक्तितो GaSaSa. 3.14; अवाजो SetuBa. 15.66; Ś. अविवादि Vikramo. 4.0.12; Apa. अवेह KarCa. 1.3.10; अव्यक्त- PaṇCa.(P.) 2.5.3; अव्यक्त्यर SandeRā. 133; 2 overcoming, transgressing, going against, violating, AMg. अव्यक्त Ayār. 1.6.2.2; 1.9.19; अव्येही Sūy. 1.2.3.7; अव्यक्त- Uvā. 47; Viy. 8.10.13; Apa. अव्यक्त PaumCa.(S.) 6.9.5; 3 much, abundant, excessive, superior, higher, AMg. अव्येह Ayār. 1.8.8.8; अव्यक्त Ayār. 1.9.2.14; अव्येज Ayār. 1.3.2.1; 1.4.3.3; अव्यक्त Sūy. 1.5.1.18; अव्येह Sūy. 1.3.3.13; अव्यक्त Thāṇa. 105; अव्यक्त Nāyā. 1.1.72; अव्यक्त Uvā. 45; अव्यक्त Uvā. 208; अव्यक्त RāyPa. 767; अव्यक्त Nirayā. 1.1.72; JM. अव्यक्त KumāCa.(H.) 4.41; अव्यक्त DasaveNi. 183; अव्यक्त KumāPra. 10.12; JS. अव्यक्त MokPā. 24; अव्यक्त ŚrāĀ.(V.) 169; M. अव्यक्त GaSaSa. 1.81; अव्यक्त SetuBa. 13.41; अव्यक्त Līlā. 945; Ś. अव्यक्त RāmMañ. 1.36; Apa. अव्यक्त JasCa. 1.5.5; अव्यक्त NāyCa.(P.) 1.1.7; अव्यक्त BhaviKa. 42.4; अव्यक्त SaṇKuCa. 309.1; अव्यक्त VādhaCa. 1.10.11; अव्यक्त PaṇCa.(P.) 16.4.3; (separated) अव्यक्त SudCa.(N.) 7.11.5; 4 beyond something, not subject to, free from, additional, AMg. अव्यक्त Ayār. 1.2.3.1; अव्यक्त Sūy. 1.4.2.2; अव्यक्त Thāṇa. 4.1.34 (240); अव्यक्त Thāṇa 4.2.254 (284); अव्यक्त Dasave. 5.2.42; Samav. 20(1); अव्यक्त Dasā. 1.4; अव्यक्त Kapp. 100; JM. अव्यक्त KumāCa.(H.) 4.46; अव्यक्त KumāCa.(H.) 4.34; मणोरवाव्यक्त KumāPra. 10.16; Apa. अव्यक्त MahāPu. (P.) 15.12.4; अव्यक्त JambīSāCa. 8.14.9; अव्यक्त PaṇCa.(P.) 6.9.2. [Quotations and more precise meanings will be found under the words given]

अह (ai < ati) *adv.* greatly, very much, Apa. मामहं षडलुं नं माणुहि अह आसंकेपिणु सम्माणुहि... सरणु पड्डिउ MahāPu.(P.) 9.27.11.

अह (ai < api) *Ind.* [occurs in काह Viy. 8.6.3. Only the Edn. of Bechardas reads काहि, while ĀgaSaKo. sets up अपि for अह and JAS. = काचित; the context requires काहि or काचित] पतंतो से पावे कम्म कजर नत्थि से काह निज्जरा कजर Viy. 8.6.3; अनुक-पादां पुण जिणेहि न कम्म पड्डिउ stanza quoted by अव्येह in his comm. P. 374a. which also suggests Skt. कदापि.

अह (ai-a < ati-ga) *adj.* attacked, Apa. लिहिवि रिच्छिहि अहो यज्ज MayaPaṇCa. 2.37.11.

अह (aia < ā + ita) *adj.* came, arrived, Apa. सुं कंतह उवल्लेखु अह MahāPu.(P.) 25.22.11; पहरणक धविह अवह अह MahāPu.(P.) 61.18.11.

अह (aia < atīta) *adj.* gone over, passed, JM. अब्बो अह-अम्मि सुमे नवरं जह सा न बूरिहि Hem.(Gr.) 2.204.

अह (aia < dayita) [end. of cpd.] dear to, liked by, favourite, M. (सुवेहं) गहिआमिसहिरिअजं SetuBa. 9.31 (confirmed by the rhyme वणहरिअहो (वनेहरितमित्तं))

अह (ai-aisaiya < aty-atīsay-ita) *adj.* greatly surpassing, Apa. कणिरसुरं मि अहसुरं इरि मुहि जुविहि कडिबलि कडय MahāPu.(P.) 85.12.5.

अह (ai-acca < ati-gatya) *gen.* [AMgD] cf. अहय.

अह (ai-atta-jjhāna < aty-ārta-dhyāna) *n.* constant meditation on one's misery or calamity. (TattvārSa.

9.31; आर्यमनोज्ञानां सम्प्रयोगे तद्विप्रयोगाय स्तुतिसम्प्रसारः), Apa-अहयकणामसेण सुय पुत्तसेहे वसुमर MahāPu.(P.) 90.12.15.

अह (ai-attijja-māṇa < aty-artya-māṇa) *adj.* (f.) greatly rolling, AMg. सा नाभा ... ललितल्लिखनेहि अहट्टिज-माणी Nāyā. 1.9.10 (comm. अतिव्यमाणा, आक्रम्यमाणा p.158a)

अह (ai-adda-viyadda < ati + akata-vikata?) *adj.* extremely deformed, Apa. अहयविपुल्लुविसु निह पुट्टपाव कणयविरमु JasCa. 2.6.12.

अह (ai-an-ittha < aty-an-iṣṭa) *adj.* (f.) very undesirable, AMg. जे नं इतिपरिहाय अव्यक्त से नं पाहअणिहहि पाहअकताहि ... वगूहि उवाल्लमर RāyPa. 183(767)

अह (ai-ambila < aty-āmla) *adj.* very sour, too sour, AMg. पाहअविदेहि पाहअदुरेहि ... मीयणकणयमंमहेहि ववरय -- परिस्तमा Kapp. 95.

अह (ai-avara < aty-avara) *adj.* very much lowly, extremely low, Apa. परमेण जि अहवरेण उतु सुव्वहं जीविउ अंतोमुदुतु MahāPu.(P.) 10.12.13; (F. N. अतिवचनेन)

अह (aia-vihaya < ativa-vihata) *adj.* completely removed, Apa. अहविहयहरिणुत्तणहवि अणुरिह सा वि मायणिगवि MahāPu.(P.) 34.3.4.

अह (ai-āra < aty-āra) *m.* great consideration, M. वणअवलिप्पमुहि ओ म अहआरेण जुंमो GaSaSa. 6.19.

अह (ai-āya-rakkha < aty-ātina-rakṣa) *adj.* [also written अहयारकल] great egoist, caring only for one's own self, AMg. से मवह अहम्मि अहयुं अहयारकले Sūy. 2.2.17 (31); Dasā. 10.56.

अह (ai-āra < ati-cāra) *m.* cf. अहयार.

अह (ai-āvalaya < aty-ākula?) *adj.* very urgent, Apa. तो आहअर अ कजि मर अहआवल SandeRā. 113.

अह (aii > aditi) *f.* [PMS. also अदिति] the presiding deity of the constellation called पुणवसुक्कलस. AMg. दो अदित्ती Thāṇa. 2.3.324(95) (comm. पुनर्वसुद्विजात् अदितिद्विस्वः); पुणवसु अदिति-देवयार SūraP. 10.12. (83). सोमे रुदे अदित्ती बहस्सरे सप्ये Jambuddi. 7.171(1) (comm. नक्षत्राणामपिदेवताद्वारा नामप्रतिपादनाय गायत्र्ययमाह p.533); सोमरुदअदित्तीबहस्सरी चव JoisKa. 149.

अह (aiisā < atiriyā) *f.* excessive jealousy or rivalry, Apa. अपसंभ-अहसाकरणे, ... बहर असुदभावु जुवईयण SudCa.(N.) 4.10.3.

अह (ai-ukkasa < aty-ut-karṣa) *adj.* going beyond pride or idea of greatness, AMg. मज्जप्पमाविरिओ तवस्ती अहउकसो Desave. 5.2.42.

अह (ai-ugga < aty-ugra) *adj.* very formidable, very frightening, Apa. जणियदरिण अहउगपणिण। संछाय विसि भरिय SaṇKuCa. 580.2.

अह (ai-ucca < aty-ucca) *adj.* very high (place), AMg. नाहउच्चे व नीय वा ... पिं पडिगाहेज संजए. Utt. 1.34. (Dev. नास्तुच्चे प्रासादोपरिभूमिकादौ); JM. वेजवंतीओ। सञ्जति व रविणो सार-हिस्स अहउच्चमणट्टा SurSuCa. 1.70.

अह (ai-uccāya < ati-? = ati-āranta) *adj.* extremely tired or exhausted, JM. जो पुण हवेज कमओ अतिउच्चाओ व सो बहि ठार OghaNi. 564.

अह (ai-ucciya < aty-ucca-ka) *adj.* very high,

Apa. अहकर्मण्यं मण्डरं देव तिलं KarCa. 7.7.11.

अहकर्मण्यं (ai-ujjāla < aty-ujjāla) *adj.* very bright, Apa. सो अहकर्मण्यं ह्य सुवसकासु CandappaCa.(Y.) 2.7.

अहकर्मण्यं (ai-mijja < ati + rju-ka) *adj.* [f. -ā] having a very simple nature, M. उच्छेदं जल्पनं चित्तं मायं अहकर्मण्यं अहकर्मण्यं OḥSaSa. 2.59; अहकर्मण्यं विमलं विमलं जल्पनं संदिग्धं LfM. 559; Apa. अहकर्मण्यं मोक्षं विमलं SudCa.(N.) 9.10.3.

अहकर्मण्यं (ai-ujjuva < ati + rju-ka) *adv.* in a straight course, Apa. अहकर्मण्यं कथं परिचये जलमाणं पादं साये सहे KarCa. 10.13.4.

अहकर्मण्यं (ai-utta < ati-vrt-ta) [Cu. जलणसिद्धे, जलणं अति- [वृत्ति] अतो जलणसिद्धे p. 129; Śīl. स्वल्पे अतो अतिवृत्तिः अतिवृत्तिः] *adj.* who has gone into or carried across (the fire), AMg. जंसी गुहाय जलणसिद्धे अविजाणो इहं ह्य सुवसकासु Say. 1.5.1.12. (Jacobson 'who is roasted in fire')

अहकर्मण्यं (ai-utta < ati-vrt-) *v.* [also सिद्धे] to go beyond, to escape, AMg. तमेवं ते सज्जायं बुद्धं नाहउत्तिं सुत्तं पंजरं जहा Say. 2.1.11(661); cf. Say. 1.1.2.22; बुद्धिज्जं ति सिद्धिज्जा वंशं परि- जाणिया Say. 1.1.1.1; (Cu. बोद्धेज्जा; Śīl. बोद्धेज्जं जपनेयं); जाया व तीरसंपत्ता सवुक्का सिद्धे Say. 1.15.6; सिद्धे उ मेहावी जाणं लोभसि पावो Say. 1.15.6; (comm. from truth to break) cf. अहकर्मण्यं.

अहकर्मण्यं (ai-unda < ati-?) *adj.* very deep, JM. अह एतत्प- पसे अहकर्मण्यं कुतो तेनं सिद्धे MaViCa.(G.) 126.5; उतं गहिरे कुक्का य अहकर्मण्यं DeNaMa. 1.85.

अहकर्मण्यं (ai-unha < aty-usna) *adj.* very hot, AMg. पाह- सीएहि पाहउत्तेहि ... मोक्षणं जलणं जलणं जलणं ... प्रसिद्धा Kapp. 95; Apa. अहकर्मण्यं वंदणसु नि SanKuCa. 522.4.

अहकर्मण्यं (ai-unhaṅgi < aty-unhaṅgi) *adj.* (f.) having a very hot bodily constitution, Apa. जा पुण पित्तं अहकर्मण्यं पाहं कुंरणी SudCa.(N.) 4.7.9; cf. सुत्तं, उत्तरतं 39.24.

अहकर्मण्यं (ai-uttama < aty-uttama) *adj.* far more excellent, Apa. देसं अहकर्मण्यं पुण्येसु CandappaCa.(Y.) 7.1.3.

अहकर्मण्यं (ai-utti < aty-ukti) *f.* hyperbolic expression, Ś. (विदुषः) अत्तणो सामिक्कस्स देवस्स देवियाय य पुरो उत्तीय अहकर्मण्यं अत्तणो किं कम्मं (उ) मं मणियस्सं (मणयस्सं) RathMañ. 1.34 (p. 27); 1.36 (p. 28)

अहकर्मण्यं (ai-uddha < aty-ūrdhva) *adj.* very tall, Laksmf. (Gr.) 1.4.50 (p. 40)

अहकर्मण्यं (ai-unta(ya) < ati-mukta(ka)) *n.* [Hem.(Gr.) notes अभिउत्तयं, अहकर्मण्यं, अहकर्मण्यं 1.26] a kind of plant, M. अह- उतासोयविलालासाठपीयाळाकालसंछणं (मवावणं) LfM. 1026.

अहकर्मण्यं (ai-unha-a < aty-usna-ka) *adj.* very hot, Apa. अहकर्मण्यं बोमबलि पंजणु जं बहं SandeRā. 132.

अहकर्मण्यं (ai-ubbha < aty-ūrdhva) *adj.* very tall, Laksmf. (Gr.) 1.4.50 (p. 40)

अहकर्मण्यं (ai-ubbhāda < aty-udbhāda) *adj.* very pomp- ous, very gaudy, JM. अहकर्मण्यं अ देसो Dhammasaṅgraha 2 [AR]

अहकर्मण्यं (ai-ulla < aty-ārda) *adj.* very wet, very moist, AMg. पाहउत्तेहि पाहउत्तेहि ... मोक्षणं जलणं जलणं जलणं ... वणवपरिस्समा Kapp. 95.

अहकर्मण्यं (ai-ullasanta < aty-ullasat) *adj.* (pr. part.) rising greatly, JM. (गुणं सहा सदि) अहकर्मण्यं निम्बजलजलजलजल

अहकर्मण्यं ViMāPra. 13.20. (v. 25)

अहकर्मण्यं (ai-uva-santa < aty-upa-sānta) *adj.* very calm, very peaceful, Apa. अहकर्मण्यं भूरिमसिभरणमिहं ... कहे महापुणि भविमं SudCa.(N.) 12.4.12.

अहकर्मण्यं (ai-uvvāriya < ati + urvarita = aty-uddhṛta) *adj.* much that is left over, JM. ननुणं लिपणा, आणणे बहु दोसा 1 संपादमावनाओ अतिउव्वारियं व उत्तरतो OghaNi. 198 (Bhā.) (comm. अत्तुदरिते 'when more is taken') cf. उव्वारियं.

अहकर्मण्यं (ai-usina < aty-usna) *adj.* very hot, JM. अह- उतिणलसेहि देहे दाहो ति मज्झानीओ ... सेजं विरयति SupāCa. 2.416 (p. 61)

अहकर्मण्यं (ai-ūṇa < *ayitvāna = atitya) *ger.* having arrived, Apa. अहकर्मण्यं ता पजर दणुयादिराण ... सिद्धेहि MahāPu.(P.) 42.7.2; अहकर्मण्यं हरिणा तं नयं MahāPu.(P.) 94.19.2.

अहकर्मण्यं (ai-ohulliya < ? अतिम्लान comm.) *adj.* very much faded, Apa. सुल्लिखमसिद्धेयं अहकर्मण्यं अहकर्मण्यं ... जायं महं खवविषं MahāPu.(P.) 7.10.1. cf. ओहुलियं.

अहकर्मण्यं (ai-kakkhāda = ati-karkasa) *adj.* very harsh, very hard to bear, JM. अहकर्मण्यं व किरियं भोतो बुद्धं पवणं पदं ViāVbhā. 1042; नरएसु अहं अहकर्मण्यं बुद्धं परमसिद्धं UvMa. 278; Jinadaākhya. II. v. 222.

अहकर्मण्यं (ai-kadu-ya < ati-katu-ka) *adj.* very bitter, AMg. पाहसिद्धेहि पाहकडुएहि पाहकसाएहि ... मोक्षणं जलणं जलणं जलणं ... वणवपरिस्समा Kapp. 95; Apa. अहकर्मण्यं अहकर्मण्यं अहकर्मण्यं ... नयं NayCa.(P.) 9.20.8.

अहकर्मण्यं (ai-kadhina < ati-kathina) *adj.* very hard, JM. अह किरियं करजुअलं सुकुमालं पि व इवे अहकर्मण्यं RiSamu. 19.

अहकर्मण्यं (ai-kandūya < ati-kandūy-ita) *n.* excessive itch, AMg. नाहकर्मण्यं तमेवं अहकर्मण्यं अहकर्मण्यं Say. 1.3.3.13.

अहकर्मण्यं (ai-kanta < ati-kānta) *adj.* very charming, very beautiful, AMg. ताओ जं मणुईओ ... अहकर्मण्यं विसम्ममाणपमसुमालकुम्म- संदिग्धसिलिद्धकलमाओ Jivābhi. 3.597; Jambuddi. 2.15; पमया नि य तेसि होति ... अहकर्मण्यं विसम्ममाणमउयसुकुमालकुम्मसंदिग्धसिलिद्धवरणा Panhā. 4.8.

अहकर्मण्यं (ai-kanta < ati-krānta) *adj.* 1 transgressed, violated, AMg. जं होइ वणमिअं इहिलं उवायमतिकंतं ... एवविहं सचं पि न वत्तं Panhā. 7.13; 2 past, gone over, Apa. बोधविणि अहकर्मण्यं सुहेण थार PaṇāCa.(P.) 2.5.3; cf. अहकर्मण्यं.

अहकर्मण्यं (ai-kama- < ati-kram-) *v.* to pass, to elapse, JM. देहादिओ व तह लोहजंवनामो दिणम्मि एणवीसं. अहकर्मण्यं बोधणे AkkhāMaKo. 5.212; देवचणस्स समओ अहकर्मण्यं दुदरस्स रायस्स SamSat. 174 [PSM] cf. अहकर्मण्यं.

अहकर्मण्यं (ai-kamaṇa < ati-kramaṇa) *n.* transgressing the limits, Apa. उहुसिरिअ अहकर्मण्यं (पदमणुअवमदोसो) Candappa- Ca.(Y.) 2.17.1.

अहकर्मण्यं (ai-kamanta < ati-kramat) *adj.* (pr. part.) traversing, Apa. अहकर्मण्यं मुवणपिअं न मंहु वंते न बाव अहकर्मण्यं JambūSaCa. 8.8.8.

अहकर्मण्यं (ai-kamiya < ati-kramita = ati-krānta) *adj.* 1 overcome, conquered, Apa. पण्णेयसु मंतिहि उवसमिउ कवणियं न केण नि अहकर्मण्यं PaumCa.(S.) 6.9.5; 2 approached, तं गिअयेहि परिउवण अहकर्मण्यं पमिअं मसिअवि PaumCa.(S.) 6.9.9.

अति-कर्म (ai-karma < ati-karman) = wicked deeds;
orig. Apa. जैसे बुद्ध परमार्थ अरकमर्हो निर कारं विवर्णे Bhavi-
Ka. 384/7.

अति-करुण (ai-karuna < ati-karuna) *adj.* very piteous.
JM. अति-करुणायाम्बरं च रोड पयसा CampCa. 224.16.

अवकाशयु (उ) कठका (ai-kaśūkkāḍa-yā < ati-kaśyā-
 upkāḍa-yā) f. extreme intensity of the passions, JM. अवकाशयु-
 (उ) कठकाय ब तेण बई अप्परङ्काणे परण जाअव CaupCa. 103.7.

अश्वत्थिनस (ai-kaśina < ati-kṣana) *adj.* very black, pitch-black, Jm. जीहणे(म) अश्वत्थिणि अण्णं त श्वेद अस्स युगत्थिल्लं Rāṣamu. 30; अश्वत्थिणिनिद्वयजलहरसंके पिव लोदलोदवर्णान्तो (गिरिवरो) JuguJiCa. v. 538; v. 49.

अशकाम (ai-kāya < ati-kāya) *adj.* [also अशका] having an excessively big body, AMg. तस्य जं मं एते उग्रावस्ते ... अशकाय महाकाय विद्विषिस्ते सत्ये परिवसत् Nāyā. 1.9.20; *m.* 1 one of the two kings (Indras) of the Mahoraga class, AMg. दो महोरगिण पण्णसा, अतिकाय खेव महाकाय खेव Tūhāpa. 105; 273; शबर इदिसु पाणत्तं भाषि-यच्च इमेण विविण्णं—महोरगाणं अशकायमहाकाया Pannav. 2.192; (probably the same as पिशाचकुमारणं) दो देवा अशकच्च जाव विहरन्ति । अशकायमहाकाय (एते बाणमत्तराणं देवाणं) Vy. 3.275(2); 2 name of Ravana's son, M. अशकाअप्स नि कषय विरेण ऊरुसु ठिअपल्लोसारे SetuBa. 12.59.

अवकाळ (ai-kāla < ati-kāla) *m.* delay, late, Apa. सुवणु
संपन्न नुवड अवकाळ Sar.KuCa. 309.1.

अशकिण्ड (ai-kiṇha < ati-kr̥ṣṇa) *adj.* very dark, Apa.
अशकिण्डे दीपे जवरिण्य बह्व बलिस्तत पररोमचण. JambuSsCa 4.13.14.

अदकिण्डी (ai-kinḥāṅgi < ati-krāṅgi) *adj.* (f.) having a very black body, Apa. अदकिण्डी पाइ सुदंणी SudCa.(N.) 4.7.3.

अकिलदुत्तण (ai-kilattattana < ati-kilattavana) *n.* great
deprivity, JM. कालस्स अकिलदुत्तणण अत्तेसपुरिसवित्थेण १... पाबमइ-
संकिळ्ळा अमत्थी वेत्थ दीसंति DvāKu. 12, 1;

अक्षिलिङ्ग (ai-kiliṅga < ati-kliṣṭa) *adj.* greatly defiled or disturbed, JM. वीणा अक्षिलिङ्गे KamPay.(Śiva.) 4.76; Cu. p. 91. तेजश्चसत्तमं मययल्लुगवत्तं सुभवणेकारसंगं अगुल्लुगवत्तं सुभविषेणं ति यदासि वीसाय वण्डेणं सव्वसंखिलिङ्गे अंतरगतीय वट्टसाणे अण्णहारओ सिञ्छा-दिद्वी जहण्णाणुसागउदीरगे.

भयङ्किलेस (ai-kileśa < ati-kleśa) *m.* great trouble, Apa.
 भयङ्किलेस जइ अरु बिदग्ध BhaviKa. 37.1.

अहकिविण (ai-kivipa < ati-kpapa) *adj.* very miserly, very stingy. JM. अहकिविणो केव तुम ज एअमि वि गुणमि विप्पे । अवरिसाअणुणो वि इ वहसि मुहमहेमुहं नाह Subhāṭṭhīya 49.

अशकिसिन्ध (ai-kisiya < ati-kṛṣita) *adj.* very lean, much emaciated, JM. नीलाहारो लक्ष्मणारवले किशुवन्ति अशकिसिन्धो; होह (परिवर्धयो) CampCa. 88.16 (v. 7)

अकुटिला (ai-kutīla < ati-kutīla) *adj.* [f. -a] very
crooked, JM. अकुटिला कलजगड़े CampCa. 122.31.

अङ्कुलि (ai-kudili < ati-kutīlā) *adj.* greatly wrinkled or contracted, Apa. अङ्कुलि भङ्गवाक विद्वाह KarCa. 1.16.12.

अवकुण्डित (a-kunḍiya < ati-kunḥita = ati-kunḥita) *ad.*
 very much contracted (leg). JM. अवकुण्डित शिव शरीर बहिरः पायस्त्र
 तन्निष्ठा देवः तस्मिन् समन्वितकण्ठं अमृतलेपं तु देवकं quoted by Mari-

bhadrā on Āy. 4.17 (p. 574).

अङ्कुविह (ai-kuvida < ati-kupita) *adj.* very angry. १९.
अण्णअहो जो सुखणो हो वि व. अण्ण अण्ण अङ्कुविहो KattiAppi. ३९.

अतिकुसल (ai-kusala < ati-kusala) *adj.* very clever, JM.
को यतो वरपुंसो गववसिक्ताप अरुको Erz. 72.14,

अहङ्कर (ai-kūra < ati-krūra) *adj.* 1. very cruel, JM. इतो वि अहङ्करोती सीय अहङ्करोतीपि Erz. 75.34; Apa. अहङ्करोत्यहङ्करोति जेय JasCa. 1.8.9; 2. very harmful, JM. तस्स य अहङ्करोत्यहङ्करोती गलिबं सम्मसवणं CaupCa. 103.7.

कङ्कुक (ai-keu < ati-ketu) *m.* name of a king, JM. सतो
 ईसरइमसिकेउमाकवेतपईकरपभित्तो जे राषाणो VasuHi. 221.2.

अशुकोमल (ai-komala < ati-komala) *adj.* very soft, very tender, Apa. अशुकोमल सरलायल वषट् कुरु किह सीलह JasCa. 2.23. 12; जाहे वरण साक्य अशुकोमल SudCa. (N.) 4.2.1; अह तल्लुकरि-सेण अशुकोमल्लिण सुल्लुहण वडिड अंगु अहरेण SanKuCa. 509.8.

अहकोपणा (ai-kovanā < ati-kopanā) *adj. (f.)* very irascible, M. अहकोपणा वि सायु द्वाविना गजवृक्ष सोण्या GJSaSa. 5.93.

अहकोषावर (ai-kovāura < ati-kopātura) *adj.* (f.) prone to great anger, Apa. अहकोषावर मविसी सिद्धी SudCa. (N.) 4.5.20.

अक्रोहग्राहवर्त (ai-kōha-ggaha-ghatta < ati-krodha-graha-grasta) *adj.* (the first type of रौद्रव्यान) marked by being infested by the evil plant in the form of excessive anger, JM.
अक्रोहग्राहवर्त निगिणमणहोउमविवाण JhāṇSa. 19.

अवह- (aika- < ati-kram-) v. [only in 3rd pl.] to pass away, elapse. M. समसोपसर्गस्य संभाषणाय दिवहा अवहति Lila. 232; देवाराजमयणिमनुवाज दिवहा अवहति Lila. 284.

अशक्यंत (ai-kkanta < ati-krānta) *adj.* [f. -ā] (ppp. of अशक्यन्-) [बोलीयं पुनर्तं अशक्यन्तं बोलीयं अशक्यंतं PaLiNa. 141; अति-वत् अतिशयं गतं ति य विणिगगत् AngVi. 81.644; 1A passed, elapsed (of time), AMg. दोसु मासेसु अशक्यंतु NyaS. 1.1.49; JM. अशक्यंतं पि काळं न वाणह VasuHi. 29.5; अशक्यता य संहा VasuHi. 40.18; तजो अशक्येण वधमनिरयाय ... अशक्यता नव मासा SamarSKa. 61.16; कवयिण्यवाचारस्स य अशक्यतो सो दिव्हो KuvMaKa. 11.14; सो निव्वेत्तं सूरकाम्मे. अशक्यी वारसाहि KaKoPra. 2.22; अशक्यी मासे कयं ते नाम मेहरतो पि KaKoPra. 12.6; एवमशक्यता कव पि वासरा ManōKa. 25.34; M. सुयं उहुं वधमा अ मज्झिमा सो जुवा अशक्यतो GāSaSa. 6.57; Ś. (राजा) वधस्स ... अशक्यतरणीय एवममाणासो सुवतो विइ SiñMañ. 1.17 (p. 12); 1B past, belonging to the earlier period, AMg. इत्थी पुत्तिसेण सद्धि संवसुमाणी वि गम्भं न धोइजा, तं जहा अय्यत्तजोव्वणा अतिशयजोव्वणा Thāṇa. 5.2.104(416); जे य हुवा अशक्यता जे य हुवा अणायया Say. 1.11.36; सुवत्ति अशक्यता संगमा गामवधमनूका Paṇḥa. 4.12; M. य विज्जह जोव्वणं अशक्यं GāSaSa. 3.47; अशक्यतावाकमावा जोव्वणं वत्ता Erz. 1.8; 17.21; 2A having gone beyond, having bypassed, JM. तजो अशक्यविज्जपुत्तं ... अशक्यतमज्झावं वयसं आगमिणकय CaupCa. 8.12; अहं पुण मादक्करो अशक्यतजोली पि Comm.(Śā.) on Utt. 4 (p. 215); JS. पक्खाइवतो पुण अण्णहि जे सो समवसारो SamSa. 142; 2B crossing, going over, JM. अशक्यता वेव्वत्ति ... वयं VasuHi. 53.1; 3 which has disregarded, un-
gressed, or abandoned, AMg. तत्स जमासिस्स अणमात्स तेहि ... काळारक्येहि य पमाणाक्येहि य ... पांथीयणेहि ... सरिरत्ति विक्खे रोवा-
विकि पावकभूय Viy. 9.33.92 (375.21); सविसेसु मणुवा मवत्ति ते जहा

सम्बन्धमविरुद्धा सम्बन्धितोद्देश्यता अकोहा Uvav. 130; से य सम्बन्धितो-
इतिशक्ति सम्बन्धितपरिपुष्टे Dasā. 10.33; 4 pertaining to an earlier
event, AMg. दसविधे पञ्चवक्त्राणे, अणागममतिर्कतं निर्दिष्टं चेव Ṭhāna.
10 (748); अणागममतिर्कतं ... पञ्चवक्त्राणे मये दसहा Vij. 7.2.34(1);
JM. अणागममतिर्कतं कोविदसहितं (पञ्चवक्त्राणि) ĀvNi. 1514; समर्थं
तेनेव हेउणा तवह जं उहुं PavSāro. 190.

अव्ययतयादि (ai-kkanta-cāri < ati-krānta-cārin) *adj.* who
violates the rules of conduct, कालाव्ययतयादिणो जइ वि PavSāro.
784 ? [AMGD.]

अव्ययतजोव्वणा (ai-kkanta-jovvanā < ati-krānta-yau-
vanā) *adj. (f.)* who is past her youth, AMg. इत्थी पुरितेण
सद्धिं संवसमाणी वि यम्मे न भरेजा तं जहा अव्ययतजोव्वणा अव्ययतजोव्वणा
Ṭhāna. 5.2.104 (416)

अव्ययतबालमावा (ai-kkanta-bāla-bhāvā < ati-krānta-
bāla-bhāvā) *adj. (f.)* who is past the period of childhood,
JM. अव्ययतबालमावा जोव्वणं पत्ता Erz. 1.8; 17.21.

अव्ययम- (ai-kkama- < ati-kram-) *v.* 1A to pass, to
elapse (time), JM. अव्ययमेहणुरागरत्ताण य सुहेण अव्ययम कालो Vasu-
Hi. 65.2; आगच्छ मोययविला अव्ययम KaKoPra. 3.30; (caus.) मूढो
मुवा कालमव्ययमे UvSat. 68; Apa. इय कसु सुणि अव्ययम एव कसु इवासु
SapKuCa. 540.8; 1B to go past some one, AMg. एगो चिट्ठेज्ज
मत्तुहा लंघिया तं नक्कमे Utt. 1.32; परिहारकपट्टिर भिक्खुं दहिया थेराणं
वेवावडिवाय गच्छेज्जा, से य आहव अव्ययमेज्जा Kapp. 5.53; 1C to go
across, to cross, AMg. इगालं छारियं रासिं तुसरति च गोमवं । सत्तर-
क्खेहि पाएहि संजलो तं नक्कमे Dasave. 5.1.7; तत्त्वं पुण मवगगह्य नाह्वमह
Vij. 8.10.13; पन्नसहस्रमेण य पुणो वि तं वेवत्तिकमह Jivābhi. 3.838
v. 19; सम्बद्धवक्त्राणं अंतं करोति सत्तद्धमवगहणां नाह्वमति BrhKapp.
5.63; JM. न य पंचमीय रवणि पज्जोसवणा अव्ययम KāIKa. 94; नो तं
रवणि अव्ययमेज्जा KāIKa. 271.7; 2 to transgress, AMg. आहवकम्मं
णं मुंजमाणे आवाय धम्मं अव्ययम Vij. 1.9.437(26); अनुगमर सूरिय अत्थ-
मिय वा से जं च मुहे जं च पाणिंसि जं च पडिग्गहंसि तं विमिच्चमाणे विसोहि-
माणे नाह्वमह जो तं मुंजह मुंजंतं वा सारज्ज Nis. 10.25; 3 to violate,
to break, AMg. आणं सम्बज्जिमाणं गिण्हंतो तं अव्ययम मुदो PindNi.
184; तं निगंधी नीहरमाणी वा विसोहिमाणी वा नाह्वमह BrhKapp. 6.3;
आवायवउवक्त्राणं अंतो उवत्तसस्स पाय निगिज्झिय विमिच्चिय पणोहेमाणे
वा पमज्जेमाणे वा नो अव्ययम Vava. 6.2; 4 to be unfaithful,
AMg. अकाममववरवासेणं तामेव पइसेज्जं नाह्वमति Vava. 72; 5 to
surpass, JM. अव्ययम सम्बदेवतेउलेसं PañcSu. 41.

अव्ययम (ai-kkama < ati-krama) *m.* 1A stepping beyond
the proper limit, transgression, AMg. अव्ययमं ति वावाय मणसा वि न
पत्थप Sūy. 1.8.20; M. विण्णव्ययममारज मा मा णं पम्हसिज्जासु GāSaSa.
4.48; कि उण दुपरिअहा मज्जाआवकमुप्पहवलिज्जता । उवहि व्व सारगक्खा
SetuBa. 4.25; (देवी) सज्जकअव्ययमं अहह संमरंतीज तं इमस्स वज्जणुअं
क्ख विलोहं तीर SūMan. 4.16; JM. एवं अविणीयवाय सुवज्जाणाव्ययमं
विहेज्ज KāIKa. v. 97; 1B to violate the boundary, AMg. धूगस्स
अदिण्णादाणवेरमणस्स पंच अवयारा जाणियव्वा ... तं जहा ... विवहरज्जाहक्कमे
Uvās. 47 (with the intention of smuggling); 2 going beyond
the measure, AMg. (इच्छापमिमाणस्स अवयारा) खेत्तवत्तुप्पमाणव्ययमं,
विरण्णसुवण्णपमाणव्ययमं, दुप्पचउप्पयपमाणव्ययमं, धणवज्जपमाणव्ययमं Uvās.
49; Āv. 75; तिविहे अव्ययमे पण्णसे, तं जहा, गाणअव्ययमे दंसणअव्ययमे
वरित्तअव्ययमे Ṭhāna. 3.3(440); 3.3(444); मंडोवगरणस्स अप्पमज्जणाए
दुप्पमज्जणाए अव्ययमे वक्कमे जो मे देवसिजो अवयारो कजो तस्स सिक्खामि

दुक्खं Āv. 19; 83; 92; ĀvPacc.(VI.) 5.2.8; जो मे कोइ देवसिजो
राइओ उप्पिअहे अव्ययमो अवयारो अणावारो तस्स सिक्खामि दुक्खं ĀvPacc.
(VI.) 11; आहवकम्मनिमत्तणं पडिसुणमाणो अव्ययमो होइ PindāNi.
179; मणुवा भविस्संति ... मज्जावत्तिकमप्यहाणा Jambuddi. 2.133; Apa.
परिसह अव्ययमु माणु तासु VaddhaCa. 5.2.8; 3 violation of the
limit of the prescribed time (for begging), JM. कालाव्ययमपरवक्त्रं
मच्छरियवं चेव Pañcā. 1.2 (comm. तथा कालस्य साधुचित्तमिच्छासमयस्य
अतिक्रम उल्लंघने कालातिक्रमः)

अव्ययमण- (ai-kkamaṇa < ati-kramaṇa) *n.* transgression,
AMg. धूगवत्तितादाणवेरमणस्स इमे पंच अवयारा, तं जहा विवहरज्जाहक्कमणे
Āv. 71; JM. सुमेरुज्जं च तहा पदमाणुव्वयअव्ययमणं SupāsCa. 12.65;
गुरुआणाव्ययमणे आवायितो कोइ जइ वि तवं KāIKa. v. 100.

अव्ययमणा (ai-kkamaṇā < ati-kramaṇā) *f.* violation,
AMg. खामेमि समानमणो ... सम्बन्धितोवयाराए सम्बन्धमाव्ययमणाए ... जो
मे अवयारो कजो Āv. 10; [many of these *f.* nouns ending in -*ana*
are used in Gen. sg. in the sense of Dat. sg. but can also be
Dat. sg. of nouns ending in -*ana*]

अव्ययमणिज्ज (ai-kkamaṇijja < ati-kramaṇijja) *adj.*
to be transgressed [AR. PSM., AMGD. give as occurring in
Say. 2.7.81 ? not traceable]

अव्ययमन्त (ai-kkamanta < ati-krāmat) *adj. (pr. part.)*
approaching, JM. नीयं अव्ययमन्तो पुब्बाभासी पियाइ जंतो । ... वेसो वि
जणो पिओ होइ ChaGā. 22.

अव्ययममाण (ai-kkama-māṇa < ati-krama-māṇa) *adj.*
(*pr. part.*) transgressing, AMg. आवाय धम्मं अव्ययममाणे पुदविकायं
णावकंखर Vij. 1.9(437); आवाय धम्मं अणव्ययममाणे पुदविकायं अवकंखर
Vij. 1.9(439); [as a *v. l.* for अव्ययममाणे at Kapp. 1.38; 2.18
3.34 Sch.]

अव्ययमिज (ai-kkamia < ati-krama-ita = ati-krānta) *adj.*
violated, discarded, Apa. णउ कंतहि वणु अरक्कमित अम्हं मावासु-
एहि समिउ JasCa. 2.24.9.

अव्ययमिज्ज (ai-kkamiṇa < ati-krama-*itvāna* = ati-kra-
mya) *ger.* having crossed, JM. तओ तण्हादुवापरिस्समकिल्लो अ-
व्ययमिज्ज महाअइ तवयदिणे पेच्छर तावसेमं Erz. 7.9.

अव्ययमिक्खा (ai-kkamittā < ati-kramitvā = atikramya) *ger.*
violating, having disregarded, JM. अव्ययमिक्खा जिणरावणां
UvSat. 20.

अव्ययमित्तु (ai-kkamittu < ati-kramitvā = ati-kramya) *ger.*
going past, having crossed over, AMg. तं (समणं माहणं वा)
अव्ययमित्तु न पडिसे न चिट्ठे चक्खुणोयरे Dasave. 5.2.11.

अव्ययम्म (ai-kkamma < ati-kramya) *ger.* 1 passing be-
yond, overtaking, AMg. नीयं कुलमव्ययम्म ऊत्तं नाभिचारं Dasave.
5.2.25; 2 setting aside, AMg. लज्जे संहं अव्ययम्म तस्स विरियं
समुच्छले Gacchā. 5.

अव्ययलोकावास (ai-kkīlāvāsa < ati-kīlāvāsa) *m.* name
of a sporting ground, AMg. पत्थ णं सुट्ठिस्स लवणाहिवस्स अइ एगे
अव्ययलोकावासे नाम मोमेज्जविहारे पण्णसे Jivābhi. 3.756; अव्ययलोकावा-
स्स णं मोमेज्जविहारे अंतो बहुसमरमणिक्खे भूमिमाणे पण्णसे Jivābhi.
3.757.

अव्ययला (a-ikkhā < a-tikkhā) *adj.* [from ati-tikkhā] very
sharp, very painful (to cross), AMg. अवि वाइ ताओ (इत्थिवाओ) :
... अव्ययला वेवरणी, अनामिओ वाही Tand. 156 (comm. अनोयवैतरणी)

अङ्गनामिकविकृतितनरकनारी तत्सजे तदवातिहेतुत्वात्, अतीक्ष्णवैतरणी वा ३.४३)

अङ्गखद (ai-khaddha < ati-khād/ta) *n.* excessive eating, JM. जुक्कुटिअङ्गमित्त अविगियववणो उ पधित्थे कवलं। अङ्गखदकार्यं वा जं च अङ्गालोहयं होञ्जा OghaṇiBhā. 279

अङ्गखन्ति (ai-khantiya < ati-ksānt-ikā) *f.* very forgiving i. o. a nun, Apa. अङ्गखन्तिवहि समीवि पत्तयी जिणवरगुणसंपत्ति वत्तयी MahāPu.(P.) 90.16.7.

अङ्गखर (ai-khara < ati-khara) *adj.* very harsh or severe, M. कुसुममआ वि अङ्गखरा ...। कामस्स सरा बहुदिअप्पा GāSāSa. 4.26.

अङ्गखिन्नी (ai-khinni < ati-khinnā) *adj.* (f.) very much depressed, Apa. विरहं अङ्गीह उ अङ्गह अखिन्नी मोहपरावसी। सुविणंतरी चिर पवसिउ जं जोहअउ पिउ SandeRā.151.

अङ्गखेजरी (ai-khe-arū < ati-khe-carā) *adj.* (f.) superior to the semi-divine damsels, JM. को वि बहुओ अङ्गखेजराउ खे खेजरीण पञ्चवक्खं ...। रुहिअ गङ्गसुट्टिसिओ KuraCa.(H.) 4.46.

अङ्गग (ai-gaa < ati-gāta) *adj.* (ppp. of atigam-) [अङ्गवं मार्गपङ्कादाग. समागतं प्रविष्टं चेति व्यर्थम् DeNāMā. 1.57; called Deśi because of the meaning पविष्टो सितं वयो द्या तथा अतिगतो सितं वा AṅgVi. pp. 86-87, अतिहरे पविष्टो सितं अतिगतो सितं व दूरतो (799); तथा अणुपविष्टो सितं तथा अतिगतो सितं वा (800)] [also अतिगअ, अङ्गग, अतिगत] 1 entered, occupied, AMg. पुढवी गायमङ्गआ उक्कोसं जीवो उ संवसं। वालं संखारयं Utt. 10.6; (but Sāntyācārya पृथ्वी सेव कायः तं अतिक्षयेन मृत्वा मृत्वा तदुत्पत्तिरक्षणेन गतः प्राप्तः अतिगतः 'who is repeatedly born in the earth body'); Utt. 10.14; अतिट्टेमिं वंदिता अङ्गगया वाग्मापुरिं Utt. 22.27; लोम लोमागारे लीलायंतं जंवायमाणं सुहम-सिगयं गयं पालिता Nāyā. 1.1.18; सहसितं विसंजिए सग पडमंडवमङ्गए Jambuddi. 381; एवं बोधिमङ्गओ गम्भ संवसइ दुक्खिओ जीवो Tand.33; JM. तेण णातो पवसो, मेणावधारं अङ्गओ ĀvTī.(H.) 349a.2; जे भिवद्धुं गिहवतिकुलं अतिगते पिउवातपडियार। पवविखते समाणे तं चैव कुलं पुणो पविते NisBhā. 1465 (Cu. प्रविष्ट.); ताहे चैव इमो अङ्गओ (उज्जाण) ĀvTī.(H.) 173a.5; गिअर्थं अणमङ्गओ Dhutt. 4.12; अङ्गराया ... अङ्गओ विणीयरायहाणि MaViCa.(G.) 116.12(2); समुरकुलमि अङ्गओ विट्टो व सगउरव तत्थ UvPayTī. 273a.v.45; (सुवाधरं) अङ्गगया व धूयं वट्टण VasuHi 27.19; 42.8; ताहे चित्तेह — अम्मं न पेक्खामि? ताहे धरे अङ्गओ मायमभियाइ Sukhabodhā on Utt. 2.13 (p. 23a); 2 gone beyond, left, crossed, AMg. तत्थ णं तुमं मेहा तीरमङ्गए पाणियं अंयंते अंतरा चैव सेवसि निसणं Nāyā 1.1.160; JM. सिंखलिपावो गणवक-मङ्गओ KaKoPra. 2.5; M. जणमङ्गओ सो तस्स वेत्तूण कणं ŚriKāv. 2.1; 3 elapsed, past (time), M. इत्थेसु अ पाप्पसु अ अंगुलिगणणाइ अङ्गमा दियहा GāSāSa 4.7; JM. भगवं संभवजिणो अजियसामिणो अङ्गवेवमाणं तीसहिं लवसहिं अतिगणहिं समुप्पणो CaupCa. 73.3; हिंसितस्स अङ्गयं वरिसमेण Erz. 20.27; Apa. वरिससडसकालमि अङ्गह SaṅKuCa. 719.5; 4 gone beyond the range of, JM. रम्मेसु ... कम्मि तदियरेसुं वि वाणिदियगोवरमङ्गएसुं सुलेण होयव्वं MaViCa.(G.) 15b.1(2); 5 reached, M. उक्कोवअत्तविं वैरणं महिं व विणअम्मि अङ्गए SetuBa. 10.18; JM. तमो सा लज्जेणवसुहिं गहाव धम्मिल्लसगां अङ्गया VasuHi. 64.25.

अङ्गगच्छ (ai-gaccha < ati-gacch(a)-) *v.* 1 to elapse, Apa. किं अङ्गगच्छ सरयरीव महिवाल जीवंताहं SaṅKuCa. 546.8; 2 to enter, JM. जह तुज्ज सत्तमे दिवसे सण्णा मुहं अङ्गगच्छिह ĀvTī.(H.) 369b.8.

अङ्गगच्छमाण (ai-gaccha-māna < ati-gaccha-māna = ati-gacchat) *adj.* (pr. part.) going in, entering, AMg. उचारस्स वा पासवणस्स वा अङ्गगच्छमाणो य निगगच्छमाणो Nāyā. 1.1.153; 1.1.154; उचारस्स वा पासवणस्स वा अङ्गगच्छमाणेहि निगगच्छमाणेहि Nāyā. 1.1.155; 1.1.188; जडित्तव अङ्गगच्छमाणस्स गमो पडमो कुवेराइसाणो Jambuddi. 3.217; जे मियवु रणो खत्तिवाणं सुविधाणं भुक्खामिसिक्खणं अङ्गगच्छमाणं वा निगगच्छमाणं वा पःमवि चयसुंदरणवहियार अभिसंधारे Nis. 9.8; [AMgD. to transgress?]

अङ्गगत्त (ai-gantvāna < ati-gan-tvāna = ati-gatya) *ger.* having crossed over, JM. अङ्गगत्त अणो लोमागामस्समाणमंसाहं। ठाह अंसंवेज्जाइ इमोहिकलेत्तमुक्कोसं ViAvBhā.604(601); अहं तोहं किं नगरिं अङ्गगत्तुं जंतसंघाउवगरणं मग्गामि VasuHi. 63.5.

अङ्गगम (ai-gama < ati-gama) *m* entrance, going in, JM. डिस्सि विट्ठिक्कस्स पडमोडगमे ते चैव सेवसा तिज्जि ViAvBhā 386 (384) (comm. भावकस्य प्रथमः समयः नाडीमध्यप्रवेशे (or लोकमध्यप्रवेशे) भवति)

अङ्गगमण (ai-gamana < ati-gamana) *n.* 1 entrance, AMg. रायगिहस्स नयरस्स बहुणि अङ्गगमाणि य निगममाणि य Nāyā. 1.2.11; 1.2.32 (emendation into अङ्गगमणेसु to connect it with मङ्गणवेत्तुणं Aṅgassuttāni III. p. 83 is not necessary It is connected with आमोणमाणे मङ्गमाणे and not connected with the list, छिद्रं च ... अंतरं च मङ्गमाणे गवेसमाणे 32); 2 entry of the sun or moon (in the northern hemisphere, जावं च णं चंमसूरियाणं जाव ताराववाणं अङ्गगमणं निगमणं वुद्धी निवुद्धी आधविज्जइ तावं च णं अस्सि लोए सितं पडक्कइ (Abhayadeva on Vy. 2.9 p. 304) He says that he is quoting from Jīvabhi. and explains अतिगमनमिहोत्तरायणम्); 3 ceremonial entry (of a king in his capital), JM. रायवह चउविह निगम अङ्गगमणं बले व कोसकोट्टारे quoted by H. in his Tīkā on ĀvNi. p. 581.

अङ्गगमिय (ai-gamiya < ati-gam-ita) *adj.* (ppp.) spent, Apa. वहवहिंवि अङ्गगमिय जाणिणि SaṅKuCa. 621.3.

अङ्गगभीर (ai-gambhīra < ati-gambhīra) *adj.* very deep, hard to understand, JM. पुक्क, किं तत्तं। अङ्गगभीरं, साहह, अह एव सुणसु उवउत्तो UvPay. 901; इह तेलपत्तिधारगनायं तंतरेसु वि पसिद्ध। अङ्गगभीरस्यं खलु भावेयव्वं पयसेण UvPay. 922.

अङ्गर (ai-gara < aja-gara) *m.* [v. l. for अङ्गर] python, AMg. षोणस-अङ्गरपमुहे उरस्ये दूमिप खांम PajĀrā. 158; से किं ते अङ्गर। अङ्गरा एमागारा पण्णसा Pannav. 1.81.

अङ्गरुह (ai-garu-a < ati-guru-ka) *adj.* [also अङ्गरुव], M. 1 very heavy अङ्गरुहणं वि तम्मइ हिअए मरेण गम्भस्स GāSāSa. 1.83, 2 very great, M. अङ्गरुवसङ्गवत्तासवसविसट्टसमुहवट्टेहिं। नीसातेहिं Līlā. 616; अङ्गरुओ अवराहो Līlā. 631; अङ्गरुवदुक्खपरि-भूयवंधो Līlā. 689; 3 very hard or strong, Apa. अङ्गरुवपहारे णह विसण्णु मुक्कविहलंवलुं महिं णिसण्णु PāNāCa.(P.) 1.22.3.

अङ्गरमिवि (ai-gamivi < ati-gamitvi = ati-gamayya) *ger.* having spent, Apa. सुहिणं कुमग्ग भावि मंडलियनिवरज्जि वि अङ्गरमिवि वरिसडस पक्कास पिट्ठु पिट्ठु SaṅKuCa. 782.2.

अङ्गरहिअङ्गरुअमाण (ai-gahia-garua-māna < ati-grhita-guruka-māna) *m.* great pride excessively resorted to, M. अङ्गरहिअङ्गरुअमाणेण पुत्ति रासिं व्व छिन्निअहिं GāSāSa. 2.52.

अङ्गहीर (ai-gahira < ati-gabhīra) *adj.* very deep, JM. ता वित्तिवणं भायं ताव विव अङ्गहीरा अङ्गहीरा VajLag. 104.

अहमाह (ai-gāḍha < ati-gāḍha) *adj.* very strong, very firm, AMg. अहमाहवणवदे मे देवगुणिया अर RūyPa. 774 (189); JM. अहमाहो मोहसो MavīCa. (G.) 336.1(2)

अहमाह (ai-gāḍham < ati-gāḍham) *adv.* greatly, intensely, JM. लो लेहि पदमाह वेपने बालियाह भोपहि । वीरस्स विभोपणे अहमाह बुद्धिसवनेहि NāPañKa. 4.45.

अहमाह (ai-gāḥa < ati-gāḥa) *m.* great insistence, JM. तह वि न मेवह जाहे अहमाह कह वि बंधुरो वि NāPañKa. 10.52.

अहगुण (ai-guṇa < ati-guṇa) *m.* extraordinary quality or virtue, AMg. सिद्धाहगुणयोगेसु तेत्तीससावणासु य । जे निक्ख ज्यहे भिन्ने ते न अज्जह मग्गे Utt. 31.20 (comm. सिद्धाहगुणविशेषादिना गुणाः सिद्धाहगुणाः; Jacobi, qualities of siddhas etc.)

अहगुरु (ai-guru < ati-guru) *adj.* very great or intense, JM. गुरु गुरुतो अ अहगुरु विमारा अक्खवपियजणसिणेहो UvMā. 142.

अहगुरु (ai-guruya < ati-guru-ka) *adj.* [also °गुरु] very big or large, JM. वणहत्थो पाण्डुं व सुरवणा । संपेत्तिवा पम्मा रक्खसंनहत्त अहगुरु PaumCa. (V.) 11.113; सो सो सुल्लनिबजम्म निविधमहगुरुअपुणपममार ViMāPra. 14.25 (p. 45)

अहगुविल (ai-guṇila < ati-guṇila = gopanaṣila) *adj.* 1 very thick or dense, JM. अहगुविलत्तसगाहे अहविपणसम्मि वगम्मि SurSuCa. 10.136; 10.212; अहगुविलत्तसगिया छोहेसु पुक्कुच्चं कुण्ठो । खदो सपेण KaKoPra. 17.16; 2 unfathomable, unknown, JM. अहगुविला काजगा KaKoPra. 143.34; 3 fully concealed, JM. पुणो महती अहगुविलत्तसगाहे बसकुण्ठो तिम्वं संविज्जवा ĀvNi. 905-906 T.I. p. 384; एगत्त परवत्तिलत्तसगाहे अहगुविलत्त सपेणायत्त । सहावरत्तसगाहे Erz. 74.7.

अहगुह (ai-gūḍha < ati-gūḍha) *adj.* well concealed, JM. (खमिह लत्त) सिरिवत्तत्तसगाहे सुपेणसन्निगममग्गे Erz. 74.38.

अहघग्घर (ai-ghagghara < ati-ghagghara) *adj.* greatly choked, JM. इय विविध सा पणया जेव अहघग्घरेण सहेण NāPañKa. 1.327.

अहघण (ai-ghana < ati-ghana) *adj.* very thick or durable, M. (अहघणमरी) रत्तो वणं अहघणं तिमिरे अरंथं ठाविज्जय सहि यहे णु पणं वराय SiMāñ. 3.36; Apa. वरवेळं लद्धं अहघणां JāCa. 2.26.15; तिहि वामहि वेडिअ अहघणेहि CandappaCa. (Y.) 9.17.6; 9.21.14.

अहघिय (ai-ghiya < ati-ghiya) *n.* excessive or too much ghee, Apa. अहघिय भोवणु वि ण भावः BhaviKa. 42.4.

अहघोर (ai-ghora < ati-ghora) *adj.* very terrible, JM. रत्तो कमो जेण तत्थ अहघोरो । तेणं चिय त्रियकोप विक्खलाओ रावणो नामं PaumCa. (V.) 9.78.

अहचंगअंग (ai-caṅga-aṅga < ati-? -aṅga = ati-sundarāṅga) *adj.* having a very beautiful body, Apa. सुकुमारलसाहु अहचंगअंगु जाणिवह जाउ किर मुणि अंगु GayaSārñ. 10.2.

अहचंगद (ai-caṅgau < ati-? = ati-sundara) *adj.* very beautiful, Apa. वण ण को वि दीसः अहचंगद Chakkammu. 3.9.12.

अहचंचला (ai-cañcalā < ati-cañcalā) *adj.* (f.) very fickle, JM. अहचंचला जीवलोपहि SamarāKa. 84.12.

अहचकुल (ai-caḍula < ati-caḍula) *adj.* very quick, JM. ते कारको वि विपे पुणवत्तअहचकुलपणिवहेहि । वारेह पक्कममासो PaumCa. (V.) 11.83.

अहचंड (ai-caṇḍa < ati-caṇḍa) *adj.* very terrible, JM.

विज्जमहासाहसंदा संताहरमहिरा नामं PaumCa. (V.) 8.195.

अहचंपिय (ai-campiya < ati-? = ati-ākraṇṭa) *adj.* (off. Hem. (Gr.) 4.395(6)) pressed, overcome, JM. अहचंपियं विण्णसह संतक्केपणा होह विक्खायं । ... पाहवत्तं च पेम्पं च GāRaKo. 29.

अहचर- (ai-cara- < ati-car-) *v.* [also अतिचर-, अहचर-] to violate, to transgress, AMg. एते ते परं एवमसाविमणा अहचरंति सयं पण्णं Sīy. 2.7.10 (846)

अहचरंत (ai-caranta < ati-carat) *adj.* (pr. part.) transgressing, violating, (with Loc.) J. सपेसु व मूलतरगुणसु तह ते सदा अहचरंता BhaĀrā. 1956.

अहचल (ai-cala < ati-cala) *adj.* very fickle, very unsteady, Apa. अहचल जेम्पणदेहपणा त्रिविधअसोअर वंधुअगा PrāPaing. 2.103.

अहचवल (ai-cavala < ati-capala) *adj.* very fickle, wanton, JM. मा वणहरेण पेहसु दहमुहदरित्तमणाति अहचवले PaumCa. (V.) 8.278.

अहचाह (ai-cāi < ati-tyāgin) *adj.* very liberal, JM. अहचाहं वणदेवो देह वणं लक्खवणेहि SurSuCa. 1.215.

अहचाय (ai-cāya < ati-tyāga) *m.* extreme liberality, Apa. अहचाय जि कारणु अत्यंतहो JambSāCa. 8.14.9.

अहचाररहित (ai-cāra-rahiya < ati-cāra-rahiya) *adj.* free from transgression or violation, Apa. तावहि करिज्ज सायह वंमु अहचाररहित निह सुद्धकम्म CandappaCa. (Y.) 2.16.4.

अहचिंत (ai-cintam < ati-cintam) *adv.* with great anxiety, AMg. तए णं सा धारिणी देवी नाहचिंतं नाहसोयं ... तं गम्भं सुहंसुहेणं परिकहः Nāyā. 1.1.72 (comm. अतीव विना यस्मिन् अतिचितं तथा यथा न भवति इत्येवं गर्भं परिवहति p. 36)

अहचिंतंत (ai-cintanta < ati-cintayat) *adj.* (pr. part.) thinking too much, M. उण्णणस्यं कज्जे अहचिंतंतो गुणागुणे तम्मि । ... पुरिसो इणह कज्जं GāSaSa. 3.14.

अहचिबिडनासिया (ai-cibiḍa-nāsiyā < ati-cipita-nāsikā) *f.* greatly snubbed nose, JM. उण्णणमणो अहचिबिडनासियागलवचि-भिरहुपेच्छो MaṇoKa. 1.107.

अहचिरतर (ai-cira-tara < ati-cira-tara) *adj.* lasting for a very long time, Apa. अंतरपहि पेक्खर फट्ठोअ अहचिरतरजरवज्जरसरोह GayaSārñ. 12.3.

अहचिरं (ai-ciraṁ < ati-ciram) *adv.* 1 for a long time, M. ओसहिअज्जणो वणा सल्लमाणेण अहचिरं हत्तिओ । चंदो ति सुज्ज वज्जे विण्णकुसुमंअतिविलक्खो GāSaSa. 4.46; JM. अहचिरं कीलियं मा ते सरीरलेदो अविस्सः SamarāKa. 65.5; 2 M. after a long time, M. कुसलं तुह विज्जाणंद अहचिरं वेय आगमणं Līlā. 945.

अहचिराविय (ai-cirāviya < ati-cirāyita) *adj.* (ppp.) who has come very late, JM. अहचिराविय य मे देवकुलियं गया, ते वीयराया न आटयंति ĀvTī. (V.) 512.

अहचोक्ख (ai-cokkhaa < ati-? = ati-suddha) *adj.* extremely pure, AMg. इक्खो वि य लक्खणिको अदोस अहचोक्खो विरालक्खो । सवणहवणसमगुणो मणंति तं सुपुत्तियं के वि RayPa. 93.

अहचच (ai-cā < atitya) *ger.* having gone beyond, avoiding, AMg. सव्वां संगं अहच चोरे सव्वां दुक्खं तित्तिक्खमाणे Sīy. 1.7.28.

अहचच्चा (ai-cā < ati-gaccha = atigam-) *v.* [a substitute for गम् Hem. (Gr.) 4.162; Triv. (Gr.) 3.1.97] 1 to go

to, AMg. कौशुलगमरयोपे असुगमसिगच्छति *IsiBhās.* 36.8; JM. लो-
निजं सोपलं अश्चर *KurmCa.* (H.) 7.6; "2 to go away, JM.
निजसाईणमदाने अश्चरमाते पुनो दुविह *AvNi.* 1042 (p. 478) (comm.
निजसाईणमदाने: पैवा अदाने सति अतिमच्छेति वचनं अलीच्छेति वेति
असायमानम्); मे सत्त्वजो पच्छम अणिमिसच्छे । जाणविमाणासुहं
कच्छि व क्हा अश्चरति *TarLo.* 218; 3 to pass (time), AMg.
कच्छे अमदुय्मे उवाओ वाणि ओहमालो: । वेला निजसायस व अश्चर गुरु
व उवाओ *OghaNi.* 578 (comm. अश्चर अतिक्रामति): JM. ता
उवायिसु व भुज्जु मा ते वेला अश्चरहि *TarLo.* 178.

अश्चरन्त (ai-cchanta < ati-gacchat) *adj.* (pr. part.) going
ahead, passing over, AMg. अह तत्थ अश्चरन्ते पासई समणसंजय *Utt.*
19.5; [PSM. Upadesapada p. 133 not अश्चरन्त but अश्चरन्तो]

अश्चर्या (a-icchā < a-ditsā) *f.* desire not to give, (a
kind of प्रव्रज्याकाम्य 'renunciation of material thing'), JM.
निजसायमदाने (अश्चर्या) पटिगेहो रेगियो म्म किरियाय *ViAvBhā.*
3504 (4308) (comm. निजसायमदानेति वचनात् अदिच्छावचनात् वा)

अश्चिञ्च (ai-cchia < ati-gacchita = ati-kānta) *adj.*
(ppp.) [also अश्चिञ्च; बोलीणं बुद्धं अश्चिञ्चं बोलीञ्चं अश्चिञ्चं *Pāi-*
LaNā. 141] 1 excelled, exceeded, AMg. जेति तु विज्जा निज्जा
सुखिं ते अश्चिञ्चा *Utt.* 7.21; सत्त्वेषु वि पणस्ये सत्त्वजं अश्चिञ्चं *Utt.*
33.24; 2 passed, elapsed, JM. नेलसत्त्वमपाणु अतिपणसतिञ्चि
वाणि *OghaNi.* 414 (comm. अतिक्रान्तावामणि निज्जावेलावाय); एवं
राववरसिं मुजंस्तु अश्चिञ्चो फालो *PaumCa.* (V.) 3.122; मम वि सु-
हसयणमत्स अतिञ्चिञ्चा सत्त्वो *VasuHi.* 205.3; Apa. नममास अश्चिञ्च
निज्ज न इच्छि सणु होई समिहि मुक्खि *VipāSārā.* 5.12; 3 commi-
tted, done, JM. अश्वातिञ्चिञ्चसत्त्वज्जोपच्छित्तं सत्त्वहत्वाय । संलेखो
विहाणं निदामिहा *ViAvBhā.* 3582; 4 gone beyond, have
overcome, AMg. सत्त्वमोहविणिममुक्का जाईमरणातिञ्चिञ्चा *Dasā.* 9.39;
5 entered, reached, JM. तो तत्थ निरण समं... अश्चिञ्चा कालिगामं
च *TarLo.* 1187.

अश्चल्ल (ai-chaila < ati-? = ati-nipuna) *adj.* very
clever, Apa. अश्चल्ल तो जाण जमि चलिहि तसु मणो *SudCa.* (N.)
7.12.10.

अश्चत्त (ai-chatta < ati-cchatra) *n.* umbrella placed
over another umbrella, AMg. ते ण विमाणा वाउदुत्तविजयवेअयंतीपहा-
गच्छताश्चत्तकलिया तुगा *Pannav.* 2.145 (p. 68)

अश्जत्त (ai-jatta < ati-yatna) *m.* great effort, JM. इय
जाणिय मो भव्वा अश्जत्तं कुणह तत्थेव *SiloMā.* 10.

अश्जवेण (ai-javena < ati-javena) *adv.* [Inst.] with great
speed, JM. एत्थेत्ते जलमञ्ज्जाओ वयंतो म्म समुदाहओ अश्जवेण अलवरी
Erz. 43.16.

अश्जस (ai-jasa < ati-yāsa) *m.* (inferior reading for
अश्जास one of the eight kings who were regarded as worthy
of wearing the crown like that of अपम) cf. *Thāna.* 8 (617);
AvNi. 363; *AvCu.* p. 214; [not to be identified with अतिञ्चल as
done in Prakrit Proper Names Vol. I. p. 1]

अश्जा- (ai-jā < ati-yā-) *v.* to come in, AMg. ते ण उद-
रिक्खेयच्छे... अणिक्खणं अश्जाति व निज्जाति व *Dasā.* 10.24; तए ण
ते वेवसेणे रावा... अणिक्खणं अतिज्जाति व निज्जाति व (अश्जाव व
निज्जाव व) *Thāna.* 9.62 (693); (v. I. अश्जाव व निज्जाव व)

अश्जगरण (ai-jāgarana < ati-jāgarana) *n.* excessive
vigil, AMg. तए ण तत्स कौरीयस्स रणो... अश्जगरणे व अश्जोवण-

सणेण व से आहारे नो सम्मं परिणम *Nāyā.* 1.19.39.

अश्जगारिण (ai-jāgariya < ati-jāgarita) *n.* excessive
vigil, AMg. तवहि ठाणेहि तेगुप्पत्तो तिवा, ते क्हा — अश्जगारिण...
अतिजागरिण *Thāna.* 9.13 (667)

अश्जाय (ai-jāya < ati-jāta) *adj.* (a son) who is more
renowned or wealthier than his father, one of the four types of
sons, AMg. चत्तारि सुवा पक्का, ते क्हा — अतिजाते, अणुजाते, अक्काते
कुल्लिाले *Thāna.* 4.1.34 (240) (comm. पितुः संपदं अतिरुद्धय जातः
संज्ञो, अतिक्रम्य वा ते यातः प्राप्तः विशिष्टतरं पदं, सृष्टतर इति p. 185)
cf. P.H. अतिजात.

अश्जायमाण (ai-jāya-māṇa < ati-yāt) *adj.* (pr. part.)
[f. भाणी] coming, AMg. तत्स ण अश्जायमाणस्स वा निज्जायमाणस्स
वा पुरको... छत्तं निगारं गहाय निगच्छति *Dasā.* 10.24; तीसे ण अति-
जायमाणीय वा निज्जायमाणीय वा पुरको... छत्तं निगारं गहाय निगच्छति
Dasā. 10.25.

अश्जिणभस्सि (ai-jina-bhattiya < ati-jina-bhakti-ka) *n.* great or excessive
devotion to the Jaina prophet, Apa. तह वि तु मई पिडुत्तणेण, अश्जिणभस्सिगहलियमणेण । आरेमि व
CandappaCa. (Y.) 1.3.10.

अश्जुद्ध- (ai-jujha < ati-yudh-) *v.* to fight vigorously,
AMg. संगमरेणि तुम्हेहि सत्तु आजुद्धा धीरउ इउ लवइ *KarCa.*
3.11.10.

अश्जाण (ai-jjāna < ati-yāna) *n.* entrance, JM. तओ सा
अतिजाणनिज्जाणेण रावच्छीय दिव्यं पासिऊज न्तिह *AvTi.* (H.)
366.3.

अश्जीण (ai-jhina < ati-khina) *adj.* [f. -ā] 1 very weak,
very emaciated, Apa. अश्जीणा बुद्धसत्त्वमरेण *KarCa.* 2.7.6;
2 very thin or small, slender, Apa. अश्जीणमसु चक्करमणु
JambJSāCa. 1.12.4.

अश्च- (ai-ñca < ati-ñc-) *v.* [PSM. gives meanings
like to transgress, to attract, to go away, which are based on
the explanations given by Rāmadāsa on *SetuBa.* 13.8; 13.86;
but no finite forms occur. Only अश्चिञ्च is noted as v. I. at
SetuBa. 13.18; 13.86; and both are given the same meanings.
The meaning 'to consecrate or crown' (अभिषिक्त) given at
SetuBa. 13.8 is based on an early confusion between अञ्च
and अञ्च cf. *Mahābhāṣya* on P. 8.2.48 (iii. 408.15)]

अश्च- (aiñcha < ?) [the verbal form occurs with सम् in
समश्चउ *SetuBa.* 3.59 hence ai (ati) + añch- from which are
derived ppp. अश्चिञ्च, समश्चिञ्च and n. अश्चण. Comm. give
the meanings अतिक्रान्त, आकृष्ट, अतिगत, अतीत, उरक्षेपण etc.] to go
beyond, to pass over, to throw down, to run away, etc. cf.
अश्चण- *Hem.* (Gr.) 4.162.

अश्चण (aiñchana < ?) *n.* pressure, weight (due to)
the rolling (of the mountains), M. सेलाहच्छणवलिआ विरुमं
मज्जीति पवञ्जापुक्कलिया *SetuBa.* 13.38; falling down (from the
mountains) सेलाहच्छणवलिआ सल्लोहियगुणसत्त्वमरेण (कसरिणो)
SetuBa. 8.94 (comm. अतिक्रमेण आकषेणे, मेरेणे)

अश्चिञ्च (aiñchia < ?) *adj.* (ppp.) 1 gone beyond, gone
away, M. पहरणममादिअमुअनुणिअपवञ्जा ममेति गिणिअरा *SetuBa.*
13.8; इत्थं जग्गुमालि सति निज्जिणो अश्चिञ्चि (इत्थो पणहुओ) *SetuBa.*
13.86; 2 fled from, M. समरं दिअमदिअमविअमसेवा *SetuBa.* 12.76;

3 escaped from, M. ओहरिअरविआइठिअसिमसावतवाणरजोहं (SetuBa. 13.28; (Hom.(Gr.) 4.187 इति reads अइछ for अइउ)

अइठु (aittha < a-dr̥ṣṭa) *adj.* [used in cpds., also written as अनिठु] unseen, not known, cf. अविठु.

अइठुउव (a-ittha-uvva < a-dr̥ṣṭa-pūrva) *adj.* not seen before, M. तथ मय सखदियं अइठुउवं महच्छरियं Līlā. 213; दिठु अइठुउवं मवाणिअवमणमहरम्म Līlā. 239.

अइठुमुहमुहचंदा (a-ittha-tuha-muha-candā < a-dr̥ṣṭa-tvan-mukha-candrā) *adj.* (f.) who has not seen your moonlike face, S. (कपरेकलि) एसा खु अगाथा अइठुमुहमुहचंदा विवज्जाणि HāCī.Rūpakasāṭka. 146.16)

अइठुदास (a-ittha-dosa < a-dr̥ṣṭa-doṣa) *adj.* in which no fault is observed, M. अइठुदोसा वियसति संगमे क्हाणुवंवा कमलायरा इव Līlā. 12.

अइठुदोसा (a-ittha-dosā < a-dr̥ṣṭa-doṣā) *adj.* (f.) which has not seen the night, M. अइठुदोसा वियसति संगमे क्हाणुवंवा कमलायरा इव Līlā. 12.

अइठुपडिवाय (a-ittha-paḍi-vāya < a-dr̥ṣṭa-prati-vāda) *adj.* who has not seen any opposition, Apa. कवणु गहणु किर एहि वरायहि अइठुपडिवायहि BhaviKa. 175.9.

अइठुपाव (a-ittha-pāva < a-dr̥ṣṭa-pāpa) *adj.* where no evil is seen or found, M. (आसयविसओ) अइठुपावो Līlā. p. 13, 1. 4.

अइठुपुव (a-ittha-puvva < a-dr̥ṣṭa-pūrva) *adj.* not seen before, M. अइठो अइठुपुवो अगगवाणण माहपपो GūSaSa. 748.

अइठुपुवत्थ (a-ittha-puvvattha < a-dr̥ṣṭa-pūrvārtha) *m.* an object which is not seen before, an idea which is not known before, JM. बिजयंतु जय कणो जाणं वाणी अइठुपुवत्थे । उज्जो-इयपरणिपला साहयवट्टि इव निब्बइ JambāSāCa. 1.6.7-8.

अइठुमेत्त (a-ittha-metta < a-dr̥ṣṭa-mātra) *n.* [Abl.] merely to be the unseen (cause), S. (राजा) तहवि विठुपरिहारण अइठुत्तादो काजसिद्धो ण आसासीअदि SīnMañ. 2.10(36)

अइठुसंग (a-ittha-saṅga < a-dr̥ṣṭa-saṅga) *adj.* 1 who has not known any attachment, Apa. नो पुणु खलु खलु अइठुसंगु सो किं अभत्थिउ देहं अणु BhaviKa. 3.2; 2 who has not known any contact, Apa. थिय इत्तिउ कालु अइठुसंगि BhaviKa. 209.5; [Jacobi अनिष्टसङ्ग]

अइठर (ai-ḍara < ati-dara) *m.* great fear, Apa. (चलइ गिवलं) वट्टइ अइठरं SudCa.(N.) 9.3.2.

अइठरिअ (ai-ḍaria < ati-darita) *adj.* alarmed, frightened, Apa. ता सयलहि लोयहि पसरियसोयहि अइठरिउ KarCa. 7.11.2.

अइठोलिअ (ai-ḍolia < ati-dolita) *adj.* very much wriggling, M. अनउट्टिगआ चिलाअविता अवि खुज्ज अइठोलिअंगठंडा (पूअणा) ŚrīKāv. 2.13.

अइठुवि (a-iḍdhivi. ā-kṛṣṭvi. ā-kṛṣya) *ger.* having dragged towards oneself, inviting, Apa. अइठुवि विगगु जे गहंति ते जीवियरज्जो सल्लु दिंति CandappaCa. 6.6.4.

अइण (aiṇa < ?) *deśi. n.* slope of a mountain, अइणं गिरि-अइ DeNāMa. 1.10 (अणे वि जत्स रण्णो सिरे अणत्तं व बुद्धं पु आणा)

अइण (aiṇa < aj-ina) *n.* skin, especially that of a deer or tiger, [कत्ती चम्म अइणं छवी खड्डा PūLaNā. 229] M. चलिअम्मि

रहसविअलिअकण्णहाणणिअलिण मुणिअणम्मि GauJVa. 1190; सुसिलिद्ध-गदिठुणिठुरप्फुडवसाइणविअणप्पह । परिवडइ ... कहीतडं Uṣāpi. 2.25; Apa. एउ पडिविहाणु लु किअर अणु वारिवाणु चित्तिअर MahāPu. (P.) 14.10.13; गंडयतु वडु इणिअणु अणु देर पविणु पवुत्तं MahāPu. (P.) 46.10.16; cf. अजिण.

अइणज (aiṇajja < ati-an-ārya) *adj.* very ignoble, JM. स्रीहि तथो अणिओ ... अणज्जकज्जउज्जमत्तज्जमहारज्जज्जमट्ट KālKa. v.47.

अइणाववत्त (aiṇāyavatta < ajināṭapa-tra) *n.* umbrella made of the skin (i. e. miraculous jewel called अजिन), Apa. अइणाववत्तं हि ररप सुमुगम्मि गिवसंति पारवणरा पात्तं सुगम्मि MahāPu. (P.) 14.11.4.

अइणिअ (ai-nia < ati-nīta) *adj.* (ppp.) 1 brought, अणिअं च अणीय DeNāMa. 1.24 (comm. पारअरिअलि सअंठे अवयाणं अणिअं नेण); JM. एव तिणिण वारा णिअण्डो अणिओ व AvTi(H.) 204b.4; 2 thrown down, M. सिहरां णिअं गहं महिइलइअं मलअत्स अ अणिअइ महि इलइअं SetuBa. 6.59

अइणिअम (ai-niṇa < ati-nipuna) *adj.* [Debru.ni-pra] very clever, JM. अइणिअमो नवरि विही सित्थं पि न वडिउं देइ VajLag. 673.

अइणिअणं (ai-niṇaṇ < ati-nipunaṇ) *adv.* very carefully, JM. एस विही अइणिअणं पायं साहाणो णओ YogSa. 38.

अइणिअलोह (ai-nikkhoḥa < ati-nih-kṣobha) *adj.* without any disturbance, Apa. अइणिअलोहु सुसाणासत्तउ जक्खु णिएदि रोसणि वल्लत्तउ Chakkammu. 8.7.12.

अइणिअल (ai-niccala < ati-niś-cala) *adj.* not at all movable, extremely immovable, JM. अगारिणि अणुअपा वत्तणे अणिअलं चित्तं PañcāPra. 14.37.

अइणिअ (ai-nidda < ati-nidra) *f.* excessive sleep, JM. अइणिअ गिहणासो मासचउउ सो त्रियइ RiṭSamu. 36.

अइणिअय (ai-niddaya < ati-nir-daya) *adj.* very cruel or pitiless, JM. अइव अणे अइणिअयम्मि अग केत्तिं एयं KuvMāKa. 33.25.

अइणिअ (ai-niddā < ati-nidra) *f.* excessive sleep, JM. णवहि ठाणहि रोगुप्पत्ती सिमा, तं जहा — अतिणिअय अतिजागरितेण Thāṇa. 9.13(667)

अइणिअअर (ai-nibbhara < ati-nir-bhara) *adj.* very intense, JM. जाया य अतिणिअमरा पीत्ति परोपरं CaupCa. 8.2.

अइणिअमल (ai-nimmala < ati-nir-mala) *adj.* very pure, Apa. अइणिअमलपउउगुणेहि अंतु (सरोवर तेहि दिठु) KarCa. 4.7.5; णासि समेतमद वि मुणिअ अइणिअमत्तु णं पुणिअमहि चंतु CandappaCa. (Y.) 1.1.14.

अइणिअअ (ai-niyada-a < ati-nikata-ka) *adj.* very close to, Apa. एत्थत्थि देव पच्छिमदिसाहि अइणिअअउ पवउ रम्मू ताहि KarCa. 4.4.2.

अइणिअदि (ai-niyadi < ati-nikate) [Loc.] very close to, Apa. गउ जिहियगामहु अइणिअदि सुविउलि रिउकुलाणहि तदि MahāPu. (P.) 97.5.12.

अइणिअइ (ai-niraha < ati-nir-agma) *adj.* extremely innocent, JM. (कुमारत्स तुंगमो) अइणिअइचंचलो KuvMāKa. 23.14.

अइणिअत्त (ai-nirutta < ati-nir-ukta = ati-niścita) *adj.* very determined, Apa. सो पेरिअवि लोयहि अइणिअत्तु करि. परणु

विचित्र कियत्-विशु KarCa. 5.14.5.

अहविचिह (ai-nivida < ati-nibida) *adj.* [also निविह] very dense (ignorance etc), M. (राजा) अहविचिहमाला किं च सालीसमहा अहविचिहसंवा माणते विचुरंति SiñMañ. 3.21; Apa. अहविचिहजडसविणसणेण कलमलु गिणुहइ गुआसणेण SudCa.(N.) 3.2.7.

अहणीव (ai-nīa < ati-nīa) *adj.* (ppu.) taken to, brought in, JM. अणया वीसट्ठाओ देवपट्टिमं ति वत्थे देहीए वेविउं अंतेउरं अतिणीओ ĀvTī.(H.) p. 800; साहूहि व कहियं जहेस सट्ठीए सुओ, जो काळं इत्थिखेण अहणीओ Sukhabodhā on Utt. 2.13 (p.23); विसणव-थणहियवाप य सोयं निहूतीए ससमं अहणीओ संतेज्जावरं Erz. 68.14.

अहणु (ai-nu < ati-nu) *adj.* across the boat, Lakṣmī. (Gr.) 115 (1.4.56); [also अहणव]

अहणे- (ai-ne < ati-ni-) *v.* to bring or take to, JM. जया ते सखमामा अहं च अम्मयेऊण अहणेमु तठा बारवहं अहंति VasuHī. 108.11; (pass.) to be taken away, एवं अणित्तं अहंते कलुणं तहिं महिआओ। सोयसीओ TarLo. 955.

अहणेह (ai-neha < ati-sneha) *m.* great affection, Apa. अहणेहिणं भासितं, रहस्यवासितं सवणसकुलियहं अभियसरो Sanderā. 23.

अहणोणद्ध (aṇṇaṇṇa < ajināva-naddham) *adj.* (ppp.) covered with the skin, Apa. णाहणिवद्धं अहणोणद्धं (मध्यसमाणं) MahāPu.(P.) 4.7.8.

अहतणुव (ai-tanu-ya < ati-tanu-ka) *adj.* very slender, JM. अहतणुवमञ्जामाओ ... सीहकिलोरोगे SamarāKa. 60.17.

अहतणुवत्तण (ai-tanha-ttana < ati-tṛṣṇā-tvāna) *n.* excessive greed, Apa. अहतणुवत्तणु अरतणुवत्तणु (पढमहो सिक्खावयहो दोसणु) CandappaCa. 2.17.5 [for tṛṣṇa- cf. Vedic tṛṣṇa-j-]

अहतणुहा (ai-taṇhā < ati-tṛṣṇā) *f.* great thirst, JM. अहं सो जलं पिबंती अहतणुहामुसियलानुवत्तणओ SurSuCa. 9.225.

अहतत्तज (ai-tatta-a < ati-tapta-ka) *adj.* greatly tormented, Apa. पियविहाणणेण अहतत्तजं पारीयणु अंसेसु परियत्तजं Mahā-Pu.(P.) 7.26.27.

अहतम (ai-tama < ati-tamas) *m.* name of the seventh hell (also called महातम). Apa. (णरयत्त) धूमपपु तम अहतम अणित्तु PañāCa.(P.) 16.4.3.

अहतमंघ (ai-tamandha < ati-tamo'ndha) *n.* darkness like that in the hell called अहतम, JM. कुमरो वि वियासहिओ रयणीए अहतमंघपउराए Erz. 83.25.

अहतल (ai-tarala < ati-tarala) *adj.* very agile, Apa. तरहं क वि तरणि अहतल सहहि व जलं SudCa.(N.) 7.18.4.

अहतह (a-itaha < a-vitatha) *adj.* true, not false, JM. एवं तस्स पावपलवियमइ तहं (? पलवियमइतहं) मज्जनाणेण तापणं कुलरक्खा-निमित्तं कारिया महई मंजुसा UvPayTī. on 1031 (425a. 6)

अहतार (ai-tāra < ati-tāra) *adj.* very shrill, of very high pitch, M. (रोवति व्व अरण्णे) अहतारसिल्लिवरुहि पाअवा गिहमञ्जहाणे GāSaSa. 5.94.

अहत्तार (ai-tāra-tāra < ati-tāra-tāra) *adj.* very high-pitched, Apa. वज्जेति तूर अहत्तार, RiPaSārā. 13.5; SaliSārā. 3.8.

अहतिक्ख (ai-tikkha < ati-tikkha) *adj.* A very sharp, AMg. अहतिक्खकंटागहणे तुंगं तिबलिपायवे Utt. 19.52; वं अह-तिक्खं दुवखं वं च सुहं उत्तमं तिलोईए BhattaP. 152; जं अहतिक्खं दुवखं जं च सुहं उत्तमं तिलोईए ĀrāhPaṇḍ.(V.) 694; JM. अहं सुहरी मणेणं

विहइ अहतिक्खदुवखसंतता NāPañKa. 1.66; B very sharp (in taste), Apa. अहतिक्खं णावरं तिम्मणाई SudCa.(N.) 5.6.10; अह-तिक्खं कळक्खासुरं मुबंनु CandappaCa. 2.14.5; M. (सूजवार) अहति-क्खदुवखिहो दुवखं लक्खीहो SiñMañ. 1.7; C very hareh, JM. अहतिक्खो लेयकरो होहिंसि परिमवपं अरमिऊ व ViMaPra. 70.15.

अहतिणिह (ai-tiṇhiā < ati-tṛṣṇikā) *f.* great thirst, M. (विदपक) अहतिणिहआअहिअनुकंठो भमिओ मिह SiñMañ. 4.7.

अहत्ति (ai-titta < ati-tikta) *adj.* very sharp or bitter, AMg. नाहत्तिं नाहकदुवं नाहकतायं नाहअविलं नाहसुदं जं तस्स गम्भस्स हियं मियं पत्थयं देसे व काले व आहारे आहारेमाणी Nāyā. 1.1.72.

अहत्ति (ai-titti < ati-tṛpti) *f.* great or excessive satisfaction, JM. जहं जहं वयपरिहाणी तहं तहं भम्ममि ताणं अहत्ति NāPañKa. 3.115; Apa. पुत्ते पुत्तिहिं सरउं वरं मेहिहिं णिह अहत्तिहिं वज्जिउं जेहउं SudCa.(N.) 5.6.16.

अहत्तिक्कम्म (ai-tivva-kamma < ati-tivva-karman) *n.* very sharp (painful) Karman, JM. अहत्तिक्कम्मविगमा सुओ सो सावगे एयं ŚrāDhaViPra. 2.

अहत्तिक्कसाय (ai-tivva-kaṣāya < ati-tivva-kaṣāya) *m.* very intense passion, JS. जीवो वि हवे पायं अहत्तिक्कसाय रिणदो णिंहे KattiApu. 190.

अहत्तिव्वेयण (ai-tivva-veyana < ati-tivva-vedana) *adj.* full of severe pain, AMg. चोरो परलोभमि वि निवइह अहत्तिव्वेयणे सरए ĀrāhPaṇḍ.(V.) 536.

अहत्तिव्वेयणा (ai-tivva-veyanā < ati-tivva-vedanā) *f.* very severe pain, JS. अहत्तिव्वेयणाओ सहंति ण व विगडिमुवसंति BhaĀrā. 1521.

अहतुंगतम (ai-tuṅga-tama < ati-tuṅga-tama) *adj.* very tall, Apa. जहि गयणसरिस्सुं सिक्कलिहसाहु. अहतुंगतमणहिं जो विसाहु CandappaCa.(Y.) 1.7.1 (तम+अणहिं)

अहतुंगत्तण (ai-tuṅga-ttana < ati-tuṅga-tvāna) *n.* the quality of being very tall, Apa. अहतुंगत्तणुं जं धणं सो छेअउं न हु लहु Hem.(Gr.) 4.390

अहतुच्छ (ai-tuccha < ati-tuccha) *adj.* very thin or small, Apa. अहं सल्लिहोयहिं अहतुच्छोयहिं सत्थवहवयपरणि SaliSārā. 10.12.

अहतुट्ठ- (ai-tutta < ati-truṭ-) *v.* to break through, AMg. दुवखं ते नाहत्तुट्ठेति सउणी पिजं जहा Say. 1.1.2.22 (Sch. zerbrechen)

अहतुट्ठ (ai-tuttha < ati-tuṣṭa) *adj.* greatly pleased, JM. देवमई अहतुट्ठः नियमं पायिया पम्मा NāPañKa. 8.83.

अहतुरिअ (ai-turia < ati-tvarita) *adj.* very quick, Apa. तं सुणिवि विचुरिउं रीसेण अहतुरिउं NāyCa. 5.5.12; गुरुयासि परिहइ अहतुरिउं एअंतरेण मोयणुं सारिउं KarCa. 5.10.2.

अहतुसार (ai-tusāra < ati-tuṣāra) *m.* heavy frost, Apa. चचरि ठिउं विसइह अहतुसार. हिमइकुसयल्लदुमदलपसार CandappaCa. (Y.) 10.6.8.

अहतुरा (ai-tūrā < ati-tvarā) *f.* great haste, JM. तो सयं-दुद्धं भन्ने वि अहतुरा न सोहणा JugāJiCa. 37.18.

अहतेयवत्त (ai-teya-vanta < ati-tejas-vat) *adj.* possessing great lustre, Apa. अहतेयवत्तुं दुव गुणणिहाणुं जहं सरयसमागमु लहेवि माणु VaddhaCa. 1.10.11.

अहतेसा (ai-teyā < ati-tejas) *f.* 14th night in a fortnight (i. e. having great lustre), AMg. पणसरणं राईणं कइ पाअवजा-

smelly, bad smell, JŚ. हा हा बह गिलोए किमिदुअमरियंमि अशुभंभवन्मि Śrāh(V.) 196.

अशुगन्धिय (ai-duggandhiya < ati-dur-gandhiya) *adj.* full of very bad smell. Apa. (होति मेरेवि ताओ) बहिरिउ अविउ अशुगन्धिय SudCa.(N.) 6.15.10.

अशुगघट (ai-dugghada < ati-dur-ghata) *adj.* very difficult to happen. JM. हा मवियम्ब इमिणा नवरं अशुगघटम्ब वडि-हार । न हा रावडुणं वरिया कइ मज्झ होहि पि SurSuCa. 4.209.

अशुजय (ai-dujjaya < ati-dur-jaya) *adj.* very difficult to conquer, AMg. अशुजयं पि इत्थिअसकमारवरीएहाणीव । इअनायणं व विदुणिव (आलोएण) ĀrāhPad.(V.) 321.

अशुज्जेअ (ai-dujjea < ati-dur-jeya) *adj.* very difficult to conquer. JM. अशुज्जेअणि व इदियाणि ताइ संयकं वित्ति SikkMā. 73.

अशुट्ठ (ai-duttha < ati-dusta) *adj.* very wicked (word), JŚ. अलियं वरेइ सवहं अपइ मोसं मणेइ अशुट्ठ Śrāh(V.) 67.

अशुट्ठकम्म (ai-duttha-kamma < ati-dusta-karman) *n.* very evil Karman. Apa. अशुट्ठकम्म पाणेहि चत्त AntarāhSārhi. 9.25.

अशुत्तर (ai-duttara < ati-dus-tara) *adj.* very hard to pass, Apa. पं विणु मज्जु फाउ अशुत्तर BhaviKa. 48.2.

अशुद्धिण (ai-duddina < ati-durdina) *n.* a very rainy day, AMg. अशुद्धिमअशुद्धिणं व निच्छयओ (वाउकायपिओ) PindNi. 39.

अशुद्धर (ai-duddhara < ati-dur-dhara) *adj.* 1 very difficult to maintain or carry on, JM. मणियं चंदसेणेण - अउजे किमेयं अशुद्धरं वयहाणं Erz. 47.33; 2 difficult to bear, Apa. सप्प कसाय चारि अशुद्धर उअहिं जयु वि कहिं छुट्ठर सो किर SudCa.(N.) 6.17.6.

अशुद्धिगन्ध (ai-dubbi-gandha < ati-durbhi-gandha = ati-durgandha) *adj.* having a very bad smell, AMg. (कलेवरे) अतिदुग्धिगन्धीमच्छरितसिण्णजे Paphā. 3.9.

अशुदमण (ai-dummaṇa < ati-dur-manas) *adj.* in a greatly bad mood, Apa. किं अंतउअ असणोज्जु जाउ अशुदमणु दीसइ जेण राउ JasCa. 2.12.13; अशुदमण दुअल्लु बहति माय महि लंघिअ तेराणवर आय KarCa. 5.2.6; ता अशुदमण पिय परिहाअ CandappaCa.(Y.) 2.11.5.

अशुदुरंत (ai-duranta < ati-dur-anta) *adj.* having a very bad end, JM. जइ नाम हवइ सारो हमेलु भोगेलु अशुदुरंत PaumCa.(V.) 10.82.

अशुलंघ (ai-dulaṅgha < ati-dur-laṅgha) *adj.* very difficult to cross over or jump over, JM. (पत्ता पेच्छति) संयतओ जलणमुपायारं । जेतु अशुलंघं अवजणं समुत्तुअणं PaumCa.(V.) 12.48.

अशुलह (ai-dulaha < ati-dur-labha) *adj.* [f. -ā] very difficult to get, JM. तत्तो वि व अशुलहं जिणअणं पाविउं वइ वि KaKoPra. 10.6; सिविणम्मि वि अशुलहा सिणिअकुसुमा सुनिअवयइदा (वासंतिआमाळा) KumāCa.(H.) 3.54; अशुलहं मणुअं विसुमा कम्माण परिअइ(?) इ(?) इ(?) JagaJiCa. 441; अशुलहं वणं मणुअं SurSuCa. 1.31; JŚ. रयणु अशुलहपटिअं मणुअं तं पि होहि अशुलहं KattiApu. 397, 294; Apa. पीरोअणु अशुलहं सिणु CandappaCa.(Y.) 2.19.6.

अशुल्लंघ (ai-dullaṅgha < ati-dur-laṅgha) *adj.* very hard to cross, Apa. सिणित्तु वुअ वुणु वि पुणु अशुल्लंघं पाविअ SudCa.

(N.) 8.6.8.

अशुल्लंभ (ai-dullambha < ati-dur-lambha) *adj.* very difficult to obtain, Apa. (ममइ गोरिहि) अशुल्लंभ को वि पित्त SāṅKaCa. 612.8.

अशुल्लह (ai-dullaha < ati-dur-labha) *adj.* very difficult to get, AMg. अशुल्लहमेअणं बलदुअविअणुणं पि दुद्धिअ । अल्लहं मुअ Gacchā. 92; JM. अशुल्लहं कइ पकायसु सपसु अशुल्लहे पाणे PaumCa.(V.) 8.43; अशुल्लहं साणुअं वइअि अशुल्लहं मवसुअे UvaPay. 3; अशुल्लहो व अममाअरिओ जीवाण VivMāñ. 124; Apa. एअेण वि विणु वल्लेण अशुल्लहेअ वगसंअुअ वअ वणु साअ SudCa.(N.) 5.1.2; अशुल्लहं वेवाअुरमहिआ संलिअि जणुअर ता कहिया KaKo. 1.13.8; अशुल्लहं तत्त्व वि मणुअमअु CandappaCa.(Y.) 19.3.

अशुल्लसमा (ai-dusamā < ati-duh-samā) *f.* the sixth period in the उत्तरपिणी or अवसरपिणी, JM. अशुल्लसमा तत्तिया चेव PaumCa.(V.) 20.83.

अशुल्लसह (ai-dusaha < ati-duh-saha) *adj.* [f. -ā] extremely unbearable, AMg. अं किं वि दुहं कोए अशुल्लसहं व अशुल्लहं ĀrāhPad. 619; JM. गअनेअच्छा कछे अशुल्लहा तं सि तअणमवणणं SubhāPajjSārhi. 2.

अशुल्लसमा (ai-dussamā < ati-duh-samā) *f.* the sixth period in the उत्तरपिणी or अवसरपिणी, JM. अशुल्लसमाए होहिअ आयय-मणं तु वोणि रयणीओ । वरिसाणि बीअ आउं नराण PaumCa.(V.) 20.90.

अशुल्लसह (ai-dussaha < ati-duh-saha) *adj.* extremely unbearable, AMg. तिअवअंअणगाआओ दोरओ अशुल्लसहा । ... वअणु वेअा मअ (वेअया) Utt. 19.73; उअवअंअंति नअणु -- सुमिसित्तिकुअवअं-कनिअतोअम्मअरिसअतिदुअसहेअ Parhā. 1.23; JM. जअया ठाअरओ अशुल्लसहअहिअेअणविअुरो AkkhāMaKo. 105.151; Apa. इअ जाअहिं वअल्लु अशुल्लसहअ आवासिअि सुहि संठिअ CandappaCa.(Y.) 6.10.11.

अशुल्लह (ai-duha < ati-duhka) *n.* great misery, AMg. अशुल्लहमज्जिअणं रयणअं दरिअुरिसो अशु ĀrāhPad. 6.33; Apa. सत्तमि तिमि णर अशुल्ल वट्ठर(?) पुट्ठर CandappaCa.(Y.) 11.7.3 cf. अशु वरिसु सत्तमि दुह पुट्ठर 11.7.8.

अशुल्लूर (ai-dūra < ati-dūra) *adj.* very distant, far away, [used in various cases to function as adv.] Loc. अशुल्लूर, AMg. महावीरसु नअाअणे नाअल्लूर सुल्लसमाणे Nāyā. 1.1.99; अशुल्लूर अशुल्लूर-मित्तु नअाअणे नाअल्लूर Nāyā. 1.5.17; 1.14.85; 2.1.4; Uvā. 1.5.20, 49, 2.10; Antag. 3.61; Vivā. 1.1.25 [Lūdnu]; नअाअणे नाअल्लूर सुल्लसमाणे अमिसुअे विअणणं वअलिअंअ पअुअासमाणे पअं वअाअी Viy. 1.1.30 (3.1); 11.9.95 (525.18); अणिमिअा तमसिअा नअाअणे नाअल्लूर जाव पअलिअाअ दिअया चेव पअुअासणं Uvā. 208; Jambuddi. 2.90; 3.205; 5.58; RāyPa. 687; जे मिकल्लु उअाअासणं परिअुरेअा अशुल्लूर आययति आयमंअे वा साअअर Nis. 4.116; JM. इओ नाअल्लूरमिअ वियल्लममिअाणा अअ पुरी अतिअ Erz. 25.23; JŚ. जो संविकअ कअिअ अरमिअके संअेअ अशुल्लूर KattiApu. 14; अशुल्लूर AMg. नाअल्लूरमिअके नअेअेअि अअल्लुअाअओ । एओ जिअेअ अअल्लु Utt. 1.33; JŚ. दुअअाअणं वअेअाणं । सिअिअणमअल्लूर BhaĀrā. 605; अशुल्लूरओ AMg. नाअल्लूर न पीअ वा नाअणे नाअल्लूरओ Utt. 1.34; (in cpd.) AMg. तं व नाअल्लूरमिअ आणेअा Āyār. 2.1.136; Apa. अशुल्लूरमिअमिअमिअं किअ इअअर सोअ SaDhaDo. 171.

अशुल्लसमा (ai-dūsamā < ati-duh-samā) *f.* the sixth period in the अवसरपिणी or उत्तरपिणी, JM. अशुल्लसमा चउअी वल्ल

अशुसमा छट्टी PavaSāro. 1034; तावजो वेव भवे कालो अशुसमाय वि PavaSāro. 1037; Apa. अशुसु छट्टु कट्टि कालु PāṇāCa.(P.) 17.9.9.

अशुसहा (ai-dūsaha < ati-duh-saha) *adj.* extremely insufferable, M. (विदूषक) मम्मेलु वंणविअङ्गुणाअपीडा तीरंति जेण हि सभा अशुसहा नि SinMañ. 4.23.

अशुसहा (ai-dūhava < ati-dur-bhaga) *adj.* very unlucky, JM. जइ पुण रंदा अशुसहा य आयज्ज कम्मदोसेण NāPañKa. 1.89.

अशुधम्मसित्थि (ai-dhamma-tisiya < ati-dharma-tṛṣṭa) *adj.* greatly thirsting for religion, JM. पियमाश्रयवच्चिय-जणसिणो ... चलो अशुधम्मसित्थि UvMa. 142.

अशुधम्मसील (ai-dhamma-sīla < ati-dharma-sīla) *adj.* having a very good religious conduct (ironically used), Apa. अशुधम्मसील निषिद्धमेव धरे लुह्म अम्ह नणेद एह PaumSiCa. 1.123.

अशुधवल (ai-dhavaḷa < ati-dhavaḷa) *adj.* very white, Apa. (गयपुरपट्टण) धवलहरिणि अशुधवल किउ RiPāSañ. 7.9.

अशुधादिय (ai-dhādiya < ati-? = ati-bhāmita) *adj.* whirled round, AMg. तरेव केइ परस्स दब्ब गवेसमाणा गहिता य इता य बदरुदा य तरित अतिधादिया पुःवरं समप्पिया चोरग्गाहचारमडकादुकराणं Pañhā. 3.10.

अशुधुत्त (ai-dhutta) *cf.* अशुधुत्त.

अशुधित्ठ (ai-dhittṭha < ati-dhittṭha) *adj.* very rash, Apa. पावसुय अशुधित्ठ ण खल्लि धरु संभरिउ SandeRā. 184 (comm. अति-धुत्तेन खलेन).

अशुधुत्त (ai-dhunna < atidhūrta?) *adj.* [also v. / अशुधुत्त and अशुधुत्त] greatly infatuated, AMg. से य भवइ महिच्छे ... अहम्मिय अशुधुत्ते Dasā. 10.36; Sūy. 2.2.17; (Cū. p. 171 धुत्ते अनेनेति धुणं कम्मं तणवट्टहारगादिकम्महता; Śīl. reads बोणमंत बोणंति तुणकाधारादिकं अथमकम्मं तद् विद्यते येणं ते बोणमत्ता).

अशुनय (ai-naya < ati-naya) *m.* excessively righteous behaviour, Apa. अशुनयण णणि कायस बुद्धइ अशुनयण जयलच्छिण सुद्धइ BhaviKa. 42.3.

अशुनिउण (ai-niṇṇa < ati-niṇṇa) *adj.* very clever, JM. अशुनिउणो एस विही सत्ताण सुहासुद्धरणे Etz. 36.6; मूलदेवेण भणियं अहो अशुनिउणो उज्जेणीजणो जाणइ सुंदरासुंदरविसेस Etz. 36.34 (ironical); पयट्ठियव्वं बुहेणमशुनिउणवुद्धीय ViśViś. 17.16.

अशुनिट्ठुर (ai-nittṭhura < ati-nisthura) *adj.* very pitiless, very cruel, JM. अशुनिट्ठुरो सि आओ, परिहासो एत्तिओ सुहावेइ Jinada-Ākhyā. v. 278.

अशुनिट्ठुहावण (ai-nittṭhuhāvaṇa < ati-nistambhāpaṇa = ativistambha-karana) *n.* causing paralysis (of the enemy soldiers), JM. अशुनिट्ठुहावणा वेरिमुह्णं तुह जोहा कुंजण पत्ता Kumā-Ca.(H.) 6.42.

अशुनिद्ध (ai-niddha < ati-snigdha) *adj.* very oily, JM. अशुनिद्धो न सहे अशुनिद्धेन मिसया उज्जति ĀvNi. 1266 (comm. अतिस्निग्धेन हविःप्रचुरेण विषयाः उदेकावस्थां नीयन्ते).

अशुनिद्ध (ai-ninda < ati-ninda) *v.* to blame severely, JM. अत्ताणं अशुनिद्धं हीणाणं वि हीणओ अहियं NāPañKa. 2.16.

अशुनिदिद (ai-nindiya < ati-nindita) *adj.* greatly blamed, JM. पुणो मन्नइ मत्ता एयं अशुनिदियं लोण NāPañKa. 1.182.

अशुनिविद्ध (ai-nibida < ati-nibida) *adj.* [f. -ā] very firm, JM. सुगुह्ण उवरि भत्ती अशुनिविद्धा होइ मब्बाणं SaṭṭhiSa. 41.

अशुनिबभर (ai-nibbhara < ati-nirbhara) *adj.* very dec. JM. वपुरयसेवनिसका निहं अशुनिबभरं छेउण । पच्छइ पहायसमय NāPañKa. 1.316.

अशुनिम्मलदप्पण (ai-nimmala-dappana < ati-nir-malā darpaṇa) *m.* very clean mirror, M. विज्झमिदि होति कवि अशुनिम्मलदप्पणु व्व सियं RayPa. 95.

अशुनिम्मला (ai-nimmalā < ati-nir-malā) *adj.* (f.) very pure or chaste, JM. नेहभरिया वि अशुनिम्मला वि मखेइ कुलहरं मणि JugiJiCa. v. 478.

अशुनिम्महाण (ai-nimmahāṇa < ati-nir-mathana) *adj.* good deal of attrition, JM. अशुनिम्महाणा अग्गी चेदणओ वि उ KāiKa.(Bhāva.) 26.

अशुनिव्विन्न (ai-nivvinna < ati-nir-vinṇa) *adj.* great dejected, JM. पुच्छइ अशुनिव्विन्नो कइया इं मुखिह नयव NāPañK 1.493.

अशुनीसहा (ai-nisaha < ati-nih-saha) *adj.* very weak (unable to bear anything), Apa. जाणउ नियसरीह अशुनी SāliSañ. 14.2.

अशुनेह (ai-neha < ati-sneha) *adj.* having great affection for, JM. जम्मि तुमं अशुनेहा सो वि तुमं मंदनेहओ पुत्ति SubhāGāSa 123.

अशुत्त (ainta < āyan) *adj.* (pr. part. of आ+अय्) [al. -written अवत] entering, going in, AMg. पढम उसहं मु अशुत्तं पासइ Kapp. 207; पारियकाउत्तसग्गो मत्तट्ठित्तओ व अशुत्तं सज्झा नित्तो व अशुत्तो वा Tittho. 736; आबस्सियं च गित्तो जं च अशुत्तो गिर हियं कुणइ. ĀvNi. 692; M. पाआल व अशुत्तं ... कइसेण SetuBa. 8.2 JM. सा अशुत्ति अशुत्ती विट्ठा मममाणी VasuHi. 64.25, 2 approach ing, JM. गाहाहि फणणीहि य खिज्जइ चित्तं अशुत्तीहि VajLag. 4.

अशुत्तिद (a-intida < a-cintita) *adj.* not thought of, (विदूषक) ओ मा सु अशुत्तिदोवणदं अम्भुदअं अणिमिसेण संदेहेण विणासे SūbhaDha. 5.7.23.

अशुत्तिवत्थ (a-indiyattha < atindriyārtha) *m.* object which is beyond the scope of the sense organs, Apa. जाणिअहि उ अशुत्तिवत्थ PaumSiCa. 4.131.

अशुत्तिवत्थओ (a-indiyatthattaō < atindriyārthatva-ta) *adv.* because of the nature of being an object beyond the range of senses, JM. दरिणपरत्थयाओ अशुत्तिवत्थओऽणवत्थाओ । सदावत्थाणमणुमेयं ViĀvBhā. 2818 (3348)

अशुत्त (a-inna < a-dinna = a-datta) *adj.* not give cf. अदिअ and अदिअण.

अशुत्त (a-inna < ajirṇa) [PSM.] cf. अजिण्ण PindNi. 85

अशुत्त (ai-paura < ati-pracuta) *adj.* more abundant JS. सारीरियदुबखादो माणसदुक्खं हवेइ अशुत्तं KattiAnu. 6 Apa. अशुत्तं पवड्डिउ जेहु तासु KarCa. 2.9.1; (Hirala) अतिप्र 'increased'?

अशुत्त (ai-pakka < ati-pakva) *adj.* very ripe, Ap. नहतत्तरासु फलु गाइ तासु कोलेण सुडिउ अशुत्तकु पडिउ SudCa.(N 5.7.15.

अशुत्त (ai-padāga < ?) *m.* a kind of fish, AMg. ता णं तिरियत्तं महाणसियत्तं बहवे अशुत्तया ... बहवे सण्हमण्णा य जाव पर गावण्णे य जीवियाओ ववरतेति Vivā. 150; Nāyā. 1.5.29.

अशुत्त (ai-padāga < ati-patākā) *f.* a banner or

अतिप्रसन्न p. 49b.]

अतिप्रास (ai-pīsa < ati-pārśva) *m.* a prophet in the region of Airavata, AMg. अनुदीपे ण दीपे परस्परं वासे इमीति ओलपि-णीए वडवीते पित्तयत्तं होत्वा तं जहा — अतिप्रासं च सुपासं Samav. 158 (144); होइ अगे य मरतो भवे अस्पासजिणे व परवप Tittho. 331.

अतिप्रासन्त (ai-pīsaṇta < ati-pāśyanta = ati-pāśyat) *adj.* (pr. part.) [wrong reading at AR and AMgD. for अस्सन्त Sūy. 1.3.4.14]

अतिप्रिय (ai-pīya < ati-priya) *adj.* very pleasant (words), Apa. परिगुच्छित्तं कोल्लिदि आप्रियां KarCa. 4.12.6.

अतिप्रिहुल (ai-pihula < ati-pīthula) *adj.* very large, Apa. अप्रिहुलं वि णु सक्कड जाउ CandappaCa.(Y.) 8.7.7.

अतिपुज (ai-pujja < ati-pūjya) *adj.* very respectable, AMg. विउत्ताण नाइपुजो परिलोयंसी वही चेव Nāya. 1.7.441.

अतिप्रपणे (ai-ppage < ati-prage) *adv.* [Loc.] early in the morning, JM. अथा सो अत्तप्पण(णे) ववइ कम्मं निब्बाहिणं होउ ति Oghaṇi. p. 133 (Bhā.) p. 98.3; मणियं च मणं किं कम्म कारणं जं अत्तप्पणे चेव । जया मोयणसला SurSuCa. 7.78.

अतिप्रमाण (ai-ppamāṇa < ati-pra-māṇa) *adj.* 1 of excessive dimensions, AMg. सिक्कमउयमारुयकाहवक्कपमणं अत्तप्पमाणं जणपेच्छणिउरुवं Kapp. 40; 2 of greater quantity than normal, AMg. अउणे इमस्स अत्तप्पं रुहिरस्स आढयं, वत्ताप अत्ताढयं ... जं जाहे दुद्धं मवइ तं ताहे अत्तप्पमाणं मवइ Tand. 112; JM. संजोवणाइ चउरुव अत्तप्पमाणमि चउलहुयं ViMaPra. 86.4.

अतिप्रसंग (ai-ppasaṅga < ati-pra-saṅga) *m.* 1 unwaranted consequence, JM. तस्सतत्तत्ताओ अण्णाहा अत्तप्पसंगाओ PañSu. 33; भावे अत्तप्पसंगो आणाविबरीयमेव जं किंचि PañCaPra. 6.6 (comm. अतिव्याप्तिरुत्पत्तिरिति पत्तिः); 2 disorderly behaviour, JM. इत्थीए सयं रहमि णो ठाह । चवइ य अत्तप्पसंगं PañCaPra. 10.21; ण य कोवि तओ (परलोमाओ) आणत्तप्पमाणं दंसेइ. एवमवि य परिणप्पणे अत्तप्पसंगो ति SamarKa. 166.3; मुंजइ सयं कयां परवमोगे अत्तप्पसंगो उ SamSat.(H.) 63.

अतिप्रसंगि (ai-ppasaṅgi < ati-pra-saṅgi) *adj.* having the fault of leading to undesirable consequence (i. e. over-pervasive), JM. जा खलु सरागवरिया सा वि य उत्तप्पसंगसंलग्गा । मोत्तु अववायपयं, अत्तप्पसंगी परवित्तो AjjhMaPar. 10.

अतिप्रहास (ai-ppahāsa < ati-pra-bhāsa) *n.* early morning, M. पत्तो छमो ण मोहइ अत्तप्पहासमि पुणिमाजंदो GaSaSa. 1.68.

अतिप्रहस (ai-pharusa < ati-parusa) *adj.* very harsh, JM. उपल्लोयाउ एव अतिप्रहसं । सोऊण निदणं पुरवरीए नियतामिसीलस्स Kāka. 34.

अतिप्रहारा (ai-phāra-cāru < ati-sphāra-cāru) *adj.* very much charming, Apa. नत्ति नारि अत्तप्पहारा RiPaSārth. 13.5.

अतिबल (ai-bala < ati-bala) *adj.* very powerful, AMg. ओइवले अइवले महव्वले अरिमिअवक्कीविनेयमाइव्वंतिजुत्ते -- अइहा वम्मं परिकहेइ Uvav. 56; RūyPa. 61; समणे भगवं महावीरे ... अइवले महव्वले -- भाउइ Viy. 9.149; 9.163; वल्लेववाउवेवा व...वीरकिरिपुरिसा ओइवका अइवका अनिहवा Panhā. 4.5; M. (राजा) अत्थेण उण्हकिरणस्स सहाअणीं नेतिदिअं अइवकेण तमुक्केण । एतेण संजुहमणुक्कण्हाअजंत्ताणं व संकुवइ SāhMañ. 3.25; *m.* name of various persons, mostly kings;

1 the fifth future Vasudeva in the Bhārata region of the Jambuddīva, AMg. अइवले महव्वले वल्लेव य सुत्तमे Samav. 158; अइवले महव्वले वा मइ दिविदु ति विदु य Tittho. 1147; 2 a descendant of king Bharata, AMg. अइम्वनं णं रत्तो चाउरंतचक्कवट्टिम्स अट्टपुरिस-युगां अणुवडं सिद्धां जाव सव्वदक्कपहिणीयां तं जहा -- आदिक्कजंसे महाव्वले अतिवले महाव्वले Thāra. 8.36(617); JM. एवं नेति अट्टपुरिसजुसाणि ताव सोवन्नियाणि । राया आइक्कजंसे महाजंसे अइवले य वल्लेव । वल्लेविरिणं वत्तविरिणं जल्लविरिणं पंडरविरिणं य AvNi. 363(290); एतेहि अट्टहि राइहि ओ उमम-साभिस्स महामउटो आसि तो चाउओ ओंहुं सेइहि म्भणा AvCu. p.1.214; अइवलेण य अंतकाले वल्लेवस्स संक्रामिकणं रज्जधुरं सव्वज्जमणुविद्धियं CaupCa. 50.26; 3 various kings not further identifiable, JM. राधरा नाम जणवओ, तत्थ ... वंधस्स मिद्धं णमरं । राया राजीवविद्धणवणो जणववहिओ सुतवल्लस्स रत्तो ननुओ अतिवल्लुत्तो महाव्वले नाम AvCu. 1.165; सयवल्लस्स रणो ननुओ अवल्लस्स सुओ महाव्वले नाम VasuHi. 166.15; अतिवलेण य अंतकाले वल्लेवस्स संक्रामिकणं रज्जधुरं CaupCa. 50.26; 4 a demon warrior, JM. तह य सयंभू अइवले य (एए रेहेसु सुइहा विणिग्गवा सीहजुत्तेसु) PaumCa.(V.) 56.27; 5 a warrior of the monkeys, JM. रिक्खरओ य अइवलो PaumCa.(V.) 6.84; महाव्वले अइवलो चेव (एए रेहेसु भइहा विणिग्गवा इत्थिजुत्तेसु PaumCa.(V.) 57.4; 59.32; 59.39; 6 the name of the king, the earlier birth of the prophet सुमत्ति, JM. अइ विउलयाहणो वि य महाव्वलो अइवलो चेव PaumCa.(V.) 20.12; अइ तुह णिउणो सयवल्लस्स मिया अइवलो नाम JugūJiCa. 40.14; Apa. तइ एवइ अइवलो मीमव्वु NāyCa.(P.) 6.11.6; 7 king of Kuṇḍagrāma, Apa. चारहइ पहाणउ अइवलो राणउ पालइ कुंडग्गामपुइ ViPaSārth. 1.10; *n.* great strength, JM. सोऊण वयणमेयं दसाणणो मणइ अइवल्लस्सो PaumCa.(V.) 8.110.

अतिबला (ai-balā < ati-balā) *f.* name of a very powerful miraculous skill (विज्जा), JM. मेमरिया तत्थ अइवला विज्जा । स्वपरिवत्तणकरी PaumCa.(V.) 10.43.

अतिबलिय (ai-baliya < ati-bali-ka) *adj.* very strong, JM. वित्थिय चवणं च देवल्लोमाओ । अइवलियं च ज न वि पुट्टइ सयसक्कं हियं UvMā. 286.

अतिबहल (ai-bahala < ati-bahala) *adj.* abundant, ample, Apa. मणिक्किरणदित्ति णोसरिय ताव. ता मिलिय णंढणे अइवले चउदित्तिहि भवेविणु णिम्मलिय KarCa. 4.8.8.

अतिबहु (ai-bahu < ati-bahu) *adj.* very much, very many, JM. अइपिओ वि अइवहुणो वि अइसुव्वंत्ताओ वि DvāKu. 8.11; Apa. अइवहु सम्माणदाणु करिणि BhaviKa. 59.9; मत्तिहि विभिउ अइवहु पयाइ, CandappaCa.(Y.) 8.23.6.

अतिबहुग (ai-bahuga < ati-bahu-ka) *adj.* much more, JS. कारित्ति य अइवहुगं अत्तेजं तिव्वदुक्खकरं BhaĀrā. 1764.

अतिबहुय (ai-bahuya < ati-bahu-ka) *adj.* 1 excessive, very great, JM. ओ होइ इत्थियवत्तो सुइमणं तस्स दुक्खमव्वदुयं Akkhā-MaKo. 28; 2 very many, Apa. अइवहुइ महुरकलं भक्कवणु CandappaCa.(Y.) 2.14.8; 3 a good deal of (land), JM. संजोअ अइवहुयं UvMā. 369 (comm. अतिवहुकं प्रमाणातिरिक्तं भुक्ते), Apa. आससेण वसुहाइवइ ... गयउ वल्लेव अइवहुयं SaṇKuCa. 532.8.

अतिबहुल (ai-bahula < ati-bahula) *adj.* very great, excessive, Apa. हुउ कोलाहलु अइवहुल KaKo. 2.5.14.

अतिबाल (ai-bāla < ati-bāla) *m.* very young child, JS. अइवकुवुरोमाभिभूयतणुक्कित्तसत्ताणं ŚrāĀ(V.) 337.

अतिबाला (ai-bālā < ati-bālā) *adj.* (f.) very young, JS.

अतिनाम अतिदुष्ठा धारणी गमिणी य अतिना Mūlā. 469(6)

अभयवर्गी (ai-bhatti < ati-bhakti) *f.* great devotion, Apa. ६७ मणिनि अमलीमरेहि समहिय पडिम बेहि मि कोहि KarCa. 5.7.4.

अभयवर्गी (ai-bhaddaya < ati-bhadra-ka) *adj.* very auspicious, AMg. इमे च णं कच्छुल्लानाम् दंसणेण अमरप विणीय Nūya. 1.16.185.

अभयवर्गी (ai-bhaddā < ati-bhaddā) *f.* mother of the eleventh Gaṇadhara of Mahāvīra, JM. पुहवी य वारणी भविला य विजयदेवा तहा जयंती य । जंदा य वरुणदेवा अमरा य मायरो ĀvNi. 648 (p. 255); अतिमहा पभायस (माता) ĀvCu. 1.338.

अभयवर्गी (ai-bhaya < ati-bhaya) *adj.* (producing) great fear, AMg. पाणवहो नाम एत मिह जिणेहि मणिओ... पावो चंदो... पडमओ अतिमओ Parhā. 1.2; वाचनान्तो तु 'वीहणओ सारणओ पडमओ अभयओ' सि एतावा: Paṭhā. p. 20.4; *n.* great fear, JM. मुक्के य अभयमिम मिहा सा लह निसहसरीरा NāPaKa. 1.107; Apa. अणणण अणु कावह कुवह अमरण जयकच्छिण मुवह BhaviKa. 42.3.

अभयवर्गी (ai-bhara < ati-bhara) *m.* 1 excessive pressure (in fight), M. परिवृत्ताभरं गच्छं परस्कुलं अति सम-या SetuBa. 13.45; 2 excessive weight, Apa. अभर घणु अतणमि (णि) वारण CandappaCa.(Y) 2.16.7; विहह कोहा अभरवहणउ Canda-ppaCa.(Y.) 2.16.14.

अभयवर्गी (ai-bhāriya < ati-bhārita) *adj.* 1 completely filled, JM. खलिकण जणपयारं अभयिजलंभयारमहिविरो CaupCa. 15.17 (v.57); 2 overloaded, M. न हु अमभयि धम्मह जह मरियं तह सुवाह होह । वरुमि न य किस्मिन् गओ वि विवपाहुओ होह ChaGā. 14 (गअ = गज)

अभयवर्गी (ai-bhalla < ati-bhadra-ka) *adj.* very auspicious looking, Apa. पायानि दाणवभवणुलउ विट्टु अदिट्टुवुवु अभयलउ NūyaCa.(P.) 5.12.7.

अभयवर्गी (ai-bhāra < ati-bhāra) *m.* 1 great pressure (of the fight), M. आअडिअरणहओ टप वडुह आओ अभयो SetuBa. 13.41; 2 excessive burden (on the back of the animal), AMg. बंधे बंधे छविच्छेअ अभरे भत्तपाणवोच्छेअ Uvās. 45; पुणरवि कासिदिण कासिय फासां अमणणपावकां किं ते — अणेगबंधवहालणकण-अतिमारोहण Parhā. 10.18; अतिभारे Āv. 67; JM. अह अभमारेण न सवई धरणी Dhutt. 2.59; अभमारेण आरोवेवओ ĀvTi.(H.) p. 820a. अभमारे भत्तपाणवोच्छेअ । बोहादधियमणो गोमणुयारण णो कुण PañcāPra. 1.10; ŚrāDhaViPra. 80; बहबंधवोच्छेअ अभमारे भत्तपाणवोच्छेअ । पडमवयस्सवारे ŚrāPraSā. 10.

अभयवर्गी (ai-bhārārovaṇa < ati-bhārāropana) *n.* putting an excessive burden, JM. अभयारोह (ए व) णित्तुदियस्स रणे वल्लकस्स । जीयसणाहस्स वि वोल्लुणहि मासं महं सवणं KuvMāKa. 39.28; गोमहिसपसुं करहं अभयारोवेण पीडिह KuvMāKa. 231.32; बंधो बंधो व अभयारोवेण तह छविच्छेओ PavSāra. 274.

अभयवर्गी (ai-bhāva < ati-bhāva) *m.* intense attachment, JM. जं न करम अभयव क्कमगमेवी समत्यओ भम्मं । ता लहुं SaṭṭhiSā. 50.

अभयवर्गी (ai-bhāsa < ati-bhās-) *v.* to appear to advantage, Apa. धम्मं ववुं धरुं अभयव MahāPu.(P.) 16.17.7.

अभयवर्गी (ai-bhida < ati-?) *v.* [Torn. 9490] to encounter in fight, Apa. रोमारुण दारणं अभयिदंति भय-अरुणसीसं पडंति KarCa. 8.18.9.

अभयवर्गी (ai-bhinna < ati-bhinna) *adj.* [f. -i] quite

different, Apa. तणुसंसेवकणहं समिदि जीवहो अभयिणो कससिदि KarCa. 9.10.5.

अभयवर्गी (ai-bhīma < ati-bhīma) *m.* a king of the Vidyādhara, JM. सीताभयमहेतं दक्षिणं सुरवरेहि काजणं । पुणं भिय अणुपाया खेववसहा इहं दीव PaumCa (V.) 6.30.

अभयवर्गी (ai-bhūi < ati-bhūti) *m.* 1 teacher of the 5th वासुदेव, JM. अभयुं धनुभुं तह देव य बोससेणरिणी । गुरवो आनि परमवे कमेण इह वासुदेवाणं PaumCa.(V.) 20.177; 2 a Brahmin, JM. विणो दासणामे विमुदी जमण नेहिणी तस्स । अणुकोसा अभयुं पुतो सुणहा य से सरसा PaumCa.(V.) 30.60.

अभयवर्गी (ai-bhūmi < ati-bhūmi) *f.* 1 the highest stage, climax, culmination, acme etc. of a thing, JM. वरुता अभयुमि कट्टिअ सुहवासिक्तंथावदिआ SetuBa. 3.42; मअणेण णु दो वि ते णिआ अभयुमि SetuBa. 10.81; 11.21; अह गेहइ अभयुमि इअवालिताणआण रणसीदीरं SetuBa. 13.87; 2 the part of the house which the monks cannot enter, AMg. अभयुमि न गच्छेज्जा गोवरगगओ सुणी Dasave. 5 1.24.

अभयवर्गी (ai-bhoyana < ati-bhojana) *n.* eating too much food, AMg. तप णं तस्स वंदरीयस्स रत्तो तं पणीयं पाणभोयणं आहारियस्स सरोणस्स अज्जागरणं य अभयोयणपसणेण य से आहारे नो सम्मं परिण Nūya. 1.19(148).

अभयवर्गी (ai-maṇca < ati-maṇca) *m.* platform raised on another platform, AMg. सितमहसंमट्टुं वत्तरावणवीहियं मंचासंमचळिं Kapp. 100

अभयवर्गी (ai-mattiya < ati-mattika) *adj.* having much earth, AMg. गच्छेदयं ते पादमट्टियं परिवरुत्तियं ... वेत्ति RūyPa. 9; Jīvābhā. 3.447.

अभयवर्गी (ai-maṇa-hara < ati-mano-hara) *adj.* very attractive, JM. रयणरासीओ । अभयहराओ धारह न केवलाओ जकहिवेला VIMāPra. 73.2; Apa. ते विट्टु रायणिंउ तुणु अभयहर णं हियवंतसिण KarCa. 3.3.3, अभयहर पत्तु (?) SandeRā. 216 [comm. अन्यस्तमोहरः समयः प्रातः]

अभयवर्गी (ai-matta < ati-matta) *adj.* greatly intoxicated or in rut, Apa. अभयत्तहं चत्तकुसहं गयकुभं दारु Hem.(Gr.) 4.345.

अभयवर्गी (ai-matta < ati-mātra) *adj.* 1 having a large measure, excessive, abundant, AMg. अहावरा चउत्था भावणा — पादमत्तपाणभोयणभोई से निर्गये Āyār. 2.15.68 (787.4); धम्मलद्धं भियं ... नाभयत्तं तु भुजेज्जा वम्मचेरओ सया Utt. 16.8; 2 having a large size, JM. छक्कायाण य वरणं अभयसे, तम्मि मसम्मि OghaNi. 261 (Bhū.) p. 170 (अतिमात्रे तस्मिन् अमत्रं)

अभयवर्गी (ai-manthara < ati-manthara) *adv.* slowly, Apa. अभयं धरुं भुजिण उण्डणु परमसु हरिसिउ SaṅKuCa. 695.4.

अभयवर्गी (ai-mandamanda < ati-manda-manda) *adj.* very slow, M. (राजा) अभयंदमवगमणा ठाणाहि तदो मणं चलिआ SiṅMañ. 1.23.

अभयवर्गी (ai-maya < ati-mada) *m.* great pride or haughtiness, Apa. अभयण दप्पुवडु गावह BhaviKa. 42.4.

अभयवर्गी (ai-malaya-vāu < ati-malaya-vāyu) *m.* (wind) which has surpassed the wind from the Malaya mountain, JM. अभयवयवओ वायउ वव हूआं जल्लवहवा KumāCa.(H.) 4.34.

अहमह- (ai-malha- < ?) *v.* to move slowly, Apa. अहमह मेळइ तहु करि रहु थक- बंध कहु हरि MahāPu.(P.) 15.18.7 (comm. मंशमन करोति)

अहमहिरा (ai-malhirā < ati-manthara-ka) *adj.* very slow, Apa. अहमहिरा समकउ तुणिय णु सरइ SandeRā. 50 (comm. तस्याश्चलन्याः उग्रान्होश्चममश्चोऽतिमन्थरः स्वरितं न सरति।)

अहमहग (ai-mahagga < ati-mahārga) *adj.* very costly, M. अहउ दाव मणहरं विआइ मुहंसणं अहमहयं GāSaSa. 2.68; JM डेउलवाइयसं तुट्टणमील अहमहयं VajLag. 570; मरणे वि अहमहयं न विक्किउ माणनं पिं VajLag. 94.

अहमहत्थ (ai-mahattha < ati-mahārtha) *adj.* having a very profound meaning, AMg. बारसममि य अंगे जोइसपुब्बाइ अहमहत्थाः Ār hPa.(Su) 31.

अहमहंत (ai-mahanta < ati-mahat) *adj.* [f -i] very great, JM. रण्य प्यं अहमहंत PaumCa.(V.) 9.87; Apa. अहमहं-तिण विहवजोण SaṅKuCa. 731.1.

अहमहल (ai-mahalla < ati-mahat) *adj.* very large, JM. दिट्ठो तिरुवायवो अहमहलो Dhutt. 4.4.

अहमहिअ (ai-mahia < ati-mathita) *adj.* excessively churned, JM. अहमहिअं पीडं विसं अहसहं वज्जणं तम्हा BhuvKevCa. 80.8.

अहमहिच्छा (ai-mahicchā < ati-mahicchā) *f.* great desire, AMg. तं च पुण करोति चोरियं ताक्का ... अतिमहिच्छलोभगत्था Panhā. 3.3

अहमहुर (ai-mahura < ati-madhura) *adj.* very sweet, Apa. अहमहुरवयणं पुण भणित करि तेण KurCa. 5.11.8.

अहमाण (ai-māṇa < ati-māṇa) *m.* excessive pride, AMg. कोहमाणं हणिया य वीरे Āyār. 1.3.2.5 (1.3.2.120) (comm. क्रोधादिमानं), अतिमाणं च मायं च तं परिजाय पंडिय Sūy. 1.8.18 (v. 1. for अणुमाणं); Sūy. 1.9.36; JM. अहमाणमविवरणं विसयविमूढेण परिसं कज्जं । रहयं धुवहंयं PaumCa.(V) 8.104.

अहमायं (ai-māyam < ati-mātram) *adv.* beyond the proper limit, AMg. पणीय भत्तपाणं च अहमायं पाणभोयण Utt. 16.12.

अहमाया (ai-māyā < ati-mātrā) *f.* excessive or large measure, AMg. नो अहमायाण पाणभोयणं आहारेत्ता हवइ मे निगंधे Utt. 16. pa. 8; अहमायाहार विभूत्ता य नव वभगुत्तीओ ĀrāhPaḍ. (V.) 543.

अहमिउ (ai-miu < ati-mīdu) *adj.* 1 very mild, docile, JM. अहमिउलो न्ययलो कोडिउ पिमवयं अहमिउ य ViMāPra. 70.15; 2 very soft, Apa. सुहणिदा अहमिउमेज्जायलि Chakkammu. 7.4.11.

अहमुड (ai-muia < ati-mudita) *adj.* very much delighted, JM. अतिहवुदीए तओ तिणहइ सो पंचमि च अहमुडओ NāPaṇKa. 2.57

अहमुच्छगहण (ai-muccha-gaḥaṇa < ati-mūrchā-grahaṇa) *n.* taking with great attachment, JM. न हु तुह गुणे गहिस्से (दुक्खे) दुणं पि माण गहणमि । तुह गहणासहणेणं मइ उण अहमुच्छगहणेणं SubhāPajjSārī 50.

अहमुच्छिअ (ai-mucchia < ati-mūrchita) *adj.* greatly infatuated, AMg. तं चेव गगरत्तो मूढो अहमुच्छिओ पियसि Tand. 130; तुण्हाए बलवईए महीए सममिभूया गटिया य अतिमुच्छिया Panhā. 4.3.

अहमुत्त~अहमुत्तय (ai-mutta~ai-muttaya < ati-mukta-ka) [Bhām. on Vara. 4.15 gives a form अहमुत्त not attested.

Hem.(Gr.) 1.26; 1.178; 1.208; अहिउतयं अहमुत्तयं (आपे). अहमुत्तयं. he illustrates it in KumāCa.(H.) 2.26; अहमुत्तयविदुदो अहमुत्तय-गोरंतओ एमं; अहिउतयं is not exemplified and not attested; Paṭṭa- Nā. 885; Mark.(Gr.) 4.20; वक्रादौ विन्दविष्यं (अतिमुत्त included in this gaṇa) अहमुत्तं?, Trivī (Gr.) 1.3.50, णो वातिमुत्तं, अहिउतयं, अहउतयं, अहमुत्तयं; the first two being not found used; Prakrit phonology permits only अहउतयं, अहउतयं, अहमुत्तयं or अहमुत्तयं; MahāPu.(P) has अहउत XI 1.7, m. 1 a flowering plant Gaertneria racemosa or Banisteria bengalensis, AMg. अण्णोब-अहमुत्तय णागलया कण्हसुरवणी य Pannav. 1.45 v. 30; 1.44 v. 27; पउमुत्तयपडलकंदाहमुत्तयसुहकासुभिरांयि Kapp. 37; JM. बउलतिलयाह-मुत्तयगोरंतयकुडयकुज्जयाडणं (उडेमं) PaumCa.(V.) 42.8; अहमुत्तयजाहि य मत्तियवोरिउत्तयिपापजो (नगवरो) SāPa. 36; अहमुत्तयवाणियंयु-वियसियासोय... CaupCa. 6.26; Apa. अहमुत्तयमंडइमहो तलि BhaviKa. 59.10; अहमुत्तयमंडवि नित्तिनेणिण BhaviKa. 106.2; 73.10; पुण वि तेन्नु अहमुत्तयंतइवि किउ आवाडु BhaviKa. 108.4; त्रियसियकुत्तुजाअ अहमुत्तय वुम्मा कामिणियण अहमुत्तय JambūSāCa. 3.12.11; अहमुत्तय गहि पियसइ मुडउ SudCa.(N.) 7.5.4; दक्खलक्खवउमक्खअहमुत्तय PaumCa (S) 51.2.3; 2 name of a cemetery, Apa. महा अहमुत्तय-णामयसाणं सभंत रमेत पिरंतेर माणे VajhaCa. 9.21.6, 3 fully free, Apa. वुम्मा कामिणियण अहमुत्तय JambūSāCa. 3.12.11, 4 flower of the अहमुत्तय creeper, AMg. धामिणिणं पुच्छा । गोयमा अहमुत्तयव-दंटाणमंडिण पण्णे Pannav. 15.1(974); Apa. गयगहण अहवतरमाणउ MahāPu.(P.) 11.1.8; 5 names of various persons, (a) son of king Vijaya and his queen Sīrī of Polāsepara, AMg. एवं खलु अहं पोलासपुरे नगरे अहमुत्तेणं कुमारसमणे बालत्तेण वागिया Antag. 37; मगवओ महावीरस्स अंसवासी अहमुत्ते णामं कुमारसमणे Viy. 5.4.17; अहमुत्ते ण कुमारसमणे अंतकरे चेव अतिमसुरीणि Viy. 5.4.17(4); JM. एवं खलु अहं पोलासपुरे नगरे अतिमुत्तेण कुमारसमणेणं बालत्तेण वागिया, तुमं णं अहमुत्ते पयास्ससि सरिसा जव गलक्खवरसमणे AvCu. 1.357, (b) a younger brother of Kāṇṇa, a चरणसमण, JM. अहमुत्तेण कुमारसम-णेण णमचरिणा भणिया वासुदवरा अगमहिस्सी मविस्ससि सि VasuHi. 80.19; 84.10; गंतं कंसे सुय मया अहमुत्तो किर कुमारसमणे केसवणिण जीवजसाण महुमत्ताए बाहिओ 'देवरो' ति चिरं VasuHi. 369.5; भोजयवंसु-प्वओ महुगया अत्थि तस्स अंगहो । पुत्ता य धारिणी अहमुत्तकुमारनामु सि SārāPa. 12; पासइ अहमुत्तरि सि चउविहइवेहि परिकिण्णो (एणं) SārāPa. 13; जीवजसाण हसिओ अहमुत्तमुणी य मत्ताए CaupCa. 183.v. 43; वच्छे तुह बाल्ले अहमुत्तयसाहुणा कहियमं । अगमहिस्सी मविस्सइ एसा कण्हस्स णवण्णो AkkhāMaKo. 73. v. 51; (c) a merchant's son, JM. मम य पुत्ता अहमुत्तो उवसणिओ तस्स पायसमीवं गओ VasuHi. 295.3; (d) another sage of the same name, AMg. अणुत्तवाइयसाणं दस अज्जायणा पण्णत्ता ... दसअहं अतिमुत्ते एमंते दस आहिया Thāṇa. 10.10 v. 171 [this chapter is absent in the available text of Aṇuttaro.]

अहमुत्तयलया (aimuttaya-layā- atimuktaka-layā) *f.* 1 creeper called Atimuktaka or Madhavī, AMg. अहमुत्तयलयाहि कुंडल्याहि सामल्याहि सव्वओ समता परिकिस्सा RāyPa. (Bech. p.18); उत्तरापुरा णं कुराए तत्थ तत्थ वेसे ... अतिमुत्तयलयाओ कुंडल्याओ Jivābhi. 3.584; 2 a kind of dance called अहमुत्तयलयापविमि, AMg. *लयापविमि च णामं दिव्वं गट्टविहि उवदंते RāyPa. 101.

अहमुत्ति (ai-mutti < ati-mukti) *f.* name of a queen, Apa. इउ बालकलि अहमुत्ति वुत्ता GayaSārī. 4.4.

अहमुद्ध (ai-muddha < ati-mugdha) *adj.* very attractive, JM. अहमुद्धमउयचवलो बलतननणं तोण जंतोण । दिट्ठिक्खोहो सविसेसदूसहो बालमुयणो एव SubhāPajjSārī. 21.

अहमुद्धरत्तण (ai-muharattana < ati-mukhara-ivana = ati-mukharatva) *n.* the state of being very garrulous, JM. ता तहा एयस्स सिकलं करेहि जहा अहमुद्धरत्तणेण अण्णो न एव पयंपह MañKa. 33.2.

अहमुद्धमानस (ai-mūḍha-mānasa < ati-mūḍha-mānasa) *adj.* having a very ignorant mind, JM. मिणयत्तो वि विचित्तं नृणं अहमुद्धमानसो अहयं JinadaĀkhyā. v. 340.

अहमेत्तं (ai-mettam < ati-mātram) *adv.* greatly, very much, M. (नटी) सिंगारो + तस्य वि दु विपपलंभो अहमेत्तं बहुमज्जो छरत्तणं SāMañ. 1.6; cf. अहमत्त.

अहमोअ (ai-moa < ati-moda) *m.* great satisfaction or joy, Apa. तुज्झ पिया जीवइ अमोअं Chakkammu. 9.8.12.

अहय (aiya < ati-ka) *adj.* greater, more, JM. सा य अहयायेण सयणिज्जं राइ Erz. 68.15; Apa. इय सील्ल संधी अहयमुबंधी जयसेहरमुरिसीसकय SīSārī. 4.17.

अहय (aiya < ati-ga) *adj.* going beyond, doing excessively (as in ठाणाइय) AMg. से किं तं कायकिंमे—कायकिंमे अणगविहे पणसे, तं जहा — ठाणाइय (v. 1. ठाणट्ठिअ) Uvav. 30 (comm. ठाणं कायोत्सवेः त अतिगच्छति करोतीति म्पानातिगः)

अहय (aiya < ā + ita) *adj.* (ppp.) have come, Apa. तहि अवसरि लोयंतिय अहय, ते विण्णवंति भस्सि लइय MahāPu.(P.) 40.9.10; मुणि भुत्त सुत्त ताव अहय PaumCa.(S.) 34.11.7; वणे ताम मुअंघु वाउ अउ जौ पायियायकुसुममसिउ PaumCa.(S.) 36.2.8

अहयच (ai-yacca < ati-ga-tya) *ger.* [also written अहयच] 1 having overcome, having passed over, AMg. तामिव सउं असइ अहयच उवावण फासे पहिसवेण्ण Āyār. 1.6.1.3(180); अहयच सव्वओ मंग Āyār. 1.6.2.2(184); 2 not minding, neglecting, AMg. फरुसाइ दुनिअक्काअ अहयच मुणी परक्कममाणे Āyār. 1.9.1.9 (262)

अहयंचिय (ai-yañciya < aty-añcita) *adj.* (ppp.) having transgressed or violated, AMg. जाइ इमाइ वेराणं ठिअपकप्पाअ सवति ताइ अन्धंचिय अहयंचिय पडिमेवइ मे हइ हं पहिसवामि किं मे थेरा करिरसीति Thāpa. 5.1.46(398) (comm. अतिक्रम्य अतिक्रम्य प्रतिबंधते)

अहयण (aiyaṇa < aty-adana) *n.* gluttony [AR., PSM.]

अहयय (ai-yaya < ati-gata) *adj.* (ppp.) gone over to, JM. अहयओ रायममं, डिट्ठो य वायायणनिविट्ठण नयरिसामिणो ईसाणचंदस्स भूयाए विन्हासवईए SamarāKa. 303.8.

अहयरंत (ai-yaranta < ati-carat) *adj.* (pr. part.) violating, who violates or neglects, JM. नियनिविरुद्धरज्जे वाणिज्जं उदयणो एव जौ मुणइ । तस्यवयमइयरंतो मों लहइ षणतणुविणास SupāsCa. 25.1 (354)

अहयल्ल (aiyalla < ? = cañcala) *adj.* [cf. Deśī. आवल्ल De-NāMā. 1.75] unsteady, hesitating, Apa. इय चित्तिपणु अहयल्ल जाउ KaKo. 2.15.3

अहया (aiyā < ajikā) *f.* ewe, female goat, AMg. (बुद्धी उप्पत्तिवा नाम) पायस-अद्या-पत्ते खाइहिल्ल पंच वियरो य Nandī. 47 (Sd. 61); एव खलु मेहा तुमं अहयाकुच्छी अचिहइकुच्छी...छहते सुमेरुपमे नाम इत्थिराया होत्वा Nāyā. 1.1.156; 1.1.167; JM. किं चित्तसि अहयालिहियं, सा कुतो जलणा UvPay. 69; 41.

अहयाण (ai-yāna < ati-yāna) *n.* (king's) entry in the city, cf. अहयाणकहा, अहयाणिद्धी.

अहयाणकहा (aiyāna—kahā < ati-yāna—kathā) *f.* description of the king's entry in the city, AMg. रायकहा सउव्विहा पण्णत्ता, तं जहा—रण्णो अहयाणकहा, रण्णो पिज्जाणकहा Thāpa. 4.2.245 (282.1)

अहयाणगिह (aiyāna-giha < atiyāna-grha) *m.* house at the entrance to the city, AMg. अहयाणगिहा इ वा उज्जाणगिहा इ वा... जीवा इ या अजीवा इ या पडुव्वति Thāpa. 2.4.391(106); (comm. अतियानगृहाणि नगरादिप्रवेशे यानि गृहाणि)

अहयाणिद्धी (ai-yānidhī < ati-yāna + ddhī) *f.* display at the time of the king's entry into the city, AMg. राइद्धी तिबिहा पक्कता, तं जहा — रण्णो अनियाणिद्धी, रण्णो मिज्जाणिद्धि Thāpa. 3.4.503 (214)

अहयाय (ai-yāya < ati-yāta) *adj.* (ppp.) gone away, AMg. ऊसत्तिरोनइओ काऊण य पयाहिणं । अविबंजिऊण सिस्सा अहयाओ नराहिओ Uu. 20.59.

अहयार (ai-yāra < ati-cāra) *m.* 1 violation of the rules of good conduct and various major and minor vows. It is distinguished from anāyāra by the fact that the violation is unintentional and can be remedied by पटिक्काण (repentance) with a resolution not to do it again, AMg. जो मे देवदिओ अहयारो वओ तस्स इक्खं भिच्छामि Āv. 17; पडिक्कामि ... अहक्खे वक्खते अहयरे अमायारे Āv. 19; सम्मत्तस्स ... पंच अहयारा Āv. 65; 69; 71; 90; 92; 95; These are given in full in Uvās. 44. 57; तिबिहे अहयारे पण्णत्ते, तं जहा ... णाणअहयारे, दंसणअहयारे, चरिअहयारे Thāpa. 3.4.442(198?); मूलगणउत्तरगुणाइयारा Samav. 95; छेदोवट्ठवणियसंजण णं पुच्छा । दुबिहे पण्णत्ते -- तं जहा ... सातियारे य निरमियारे य Vv. 25.7.455 (p. 1042. 1. 17), भिक्खु ... गमणागमणातियारपडिक्कमणपडिक्कं ... जहोवस्स निरहयारं च अप्पमत्तो Parhā. 6.20; आसीणत्ताण नीमेस अहयारं जहक्कं Dusave. 5.1.89; जो माअयारवरणो आउट्ठियदंइमंइयवओ वा । तह तस्स वि सम्ममु-बट्ठियस्स उट्ठावणा मणिया Bhattap. 27; JM. आलोणज्जा सव्वे बायरसुहुमे य अहयारे Arahpā. 175; लोहेण पीयमुदयं व तस्स आलोइया य अह-आरा । न परिसंवेति बत्थए Arahpā.(V.) 299; 392; आधाकम्मनिमतण पटिमुणमाणे अहक्खो होइ । पयमेयाइ वक्खम गहिइ तहयरो भिल्लिण quoted by Haribhadra in his ĀvTī. p. 576; जम्मि निसेविज्जंते अहयारो होज्ज वत्तइ वयाइ । तेणव य तस्स पुणो कयाइ सोही हवज्जाइ Oghaṇi. 56; ते मे के अहयारा ते निहे तं च गरहामि AloyKu. 3; जं पुण गवजणस्स वि अहयारो एम णो जुत्तो KuvMāKa. 205.29, उम्मत्तो उम्ममो आकप्पो जं कओ य अहयारो KuvMāKa. 273.15; काण वि पुण वक्काणं अहयारवि-ज्जियाण दहजत्तो KaKoPra. 10.3, चरणायारो विवरीययाइ तिण्हं पि अह-यारा PavSīro. 269; ण जहुत्तविहिबिहाणे अहयारो हंदि णिडिहो AjhMa-Par. 82; Apa. अहयारि सव्वहो पुणु णाउइ BhaviKa. 42.5; अहयारि पडु जाउ परम्मुट्ठ BnaviKa. 184.3; 189.8; 288.3; बत्तीस अहयार दूरेण पविचत्तु NāyCa.(P.) 9.20.16; सा अहयार पंच विणिबारइ Chakkammu. 12.11.12; अहयारपउत्तइग्गाइअवविणासणहो । पुण वहरि ... सम्मदंसणहो KaKo. 3.1.1; सायारु कइ अहयार हुत्ति CandappaCa.(Y.) 2.16.5; 2 violent action, crime, Apa. तो मणि दुविसउ धणु अहयारि हणित किं मोणरगाइपहारि VIPāSurh. 13.1; cf. अहयार.

अहयारमलकलंक (aiyāra-mala-kalaṅka < aticāra-mala-kalaṅka) *m.* the stain of the dirt in the form of transgression, JM. अहयारमलकलंकं पमायमाई वइ वि चरणस्स ... सोहंति मुणी विमल-

सदा DhamRaPa. 104.

अहवारवल्ह (aiyāra-vallaha < avicāra-vallabha) *adj.* to whom rash acts are dear. M. बद्धसिनेहो अविचारवल्हो अप-
योज्यमहकसो । वज्रसु बभौ वि भित्तो एवावल्हो तुमं सुयणु ChaGa. 135.

अहर (aira < a-cira) *adv.* [in cpds. or inst. अहरेण] not very long (time preceding or following), soon, recently, immediately, M. (खलो) तं वेअ आलअं दीअओ व्व अहरेण महेअ GaSaSa. 2.35; अहरपण्ड व्व लजा समहन्हाहे उडुमि व विलंवेते ।... कलं ण दावेह सिरी SetuBa. 3.29; बमणं अहरमययं दन्विमससिं किमुव्वहसि LII. 483; अहरेण कुंप्ति णिप्पहं रविमोहा विअ ताएआवलिं Usani. 2.34; AMg. तए णं से कणहं बाणुदेवे अहरमययं दन्विमससिं णिप्पहं ... अणु परासुसह Nūya. 1.16.258; JM. अबस्सं रिस्सिचलणानुभावेण अहरेण वेव संखिज-
स्सह एव Erz. 61.37; अहरेण लहसि निव्वणं PajĀrā. 251; होहिसि दोहिसि पुत्ता अहरेणं सुंदरायारा PaumCa. (V.) 92.4; पच्छ (इ) उण बुभिम-
स्सुह अहरेण समगमवि सयं वेव SanatKuKa. 112; JS. तिक्खरनाम-
कम्मं वंअ अहरेण काळेण BhāvPā. 77; जं जाणिऊण जोई अहरेण लहंसि णिक्खणं CāriPā. 39; पावअ अहरेण सुहं अणोवमं जाण णिच्छयदो CāriPā. 42; कलिकलुसवावरहिया वरणणी हंसि अहरेण DarthaPa. 6; S. (तावली) तुवं मि अहरेण भत्तां समासाहेहि SvapnaVā. 1.15.30; (नायिवा) ता विज्जाहरत्तवट्टी अहरेण दे पाणिगहणं णिक्खट्टस्सि (स्स) दि Nāgā. 1.16.13; (विदूषक) अलं परिदेविहेण । अहरेण दे इत्थिअसंयादसओ अणंणो पव्व सुहदो भविस्सदि Vikramo. 2.43; (चतुरिका) जहा अहरेण -- भट्टा अह्णिणस्सिदि Sāk. 84.12(6); (विदूषक) ओ वस्स अहरेण सअं जेव्व पेत्तिअ जाणिस्सि Ratnā. 3.4.18; (विदूषक) जदो लंघणछण मअल्लणस्स इमाग अहरपरिअत्तमिणाल्लमल्लिणं व मंहेल्लमज्झं णिज्झाअदि ViddhaSā. 3.16.2; Apa. अहरजाववरमंतसिदि व SaṅkuCa. 457.5; अहकोमल्लिणं सुदुल्लिणं नडिउ अंगु अहरेण SaṅkuCa. 509.5; कणुत्तु होत्तु दियगणहं अहरिण SaṅkuCa. 587.5; जं वुत्तउ तुभ्हिहि जुत्तउ तं अहरेण समाणमि VaddhaCa. 1.2.11; 8.15.12; अहरेण अवयरह वववसु वि भुव सरह MahāPu. (P.) 15.4.17; तो फुत्तु मई अहरेण मरिज्जह SudCa. (N.) 8.8.10.

अहर (aira < ajira) *n.* court-yard, M. नीसइह जत्स रणाअरेत्तु कीलासिओ गअमणण ।... करवालो GaudVa. 102; 287; कपमुत्पेसि । वेआहेहि व पडिअगिआअरा वाउडंडहि GaudVa. 317; PāiLaNā. 781.

अहर (aira < ?) *m.* appointed, hence, officer of a village, अहरो आयुक्तः । ग्रामेवादिः DeNāMā. 1.16.

अहर (aira < airā = acirā) *f.* [short *m. c.*] the wife of the 5th अक्षरतिन्, AMg. वारस चक्षवट्टिमावरो ... मदा सहदेवि अह सिदिदेवी Samav. (Pr.) 235.1; Apa. धुरे अह परिट्टिय रहु पयवु PaumCa. (S.) 48.8.3; इअअउ विणिमि मि पेत्तियउ PaumCa. (S.) 50.10.1.

अहर (aira < a-tara = sāgara) *m.* a very large number like *palyopama* and *sāgaropama*, JM. बिलसह अट्टावीस अहराहं सुहनिमगंगो SupāCa. 1.396 (p. 30)

अहरउह (ai-raudda < ati-raudra) *adj.* very terrible, JS. सो वि परीसहविजओ सुहविपीडाण अहरउदाणं KattiAṇu. 98; *adv.* very terribly, with great harshness, Apa. तं सुणिवि तेण बहुमच्छरेण वावरिउ अहरउहु BhaviKa. 54.17.

अहरकुच्छि (airakucchi < acirakucchi) *m.* name of a person, son of Bhārgava, JM. अत्यन्त महालयरी वंविहा तस्य अगमो नाम । तस्सहराणी महिला पुत्तो वि य अहरकुच्छी सो PaumCa. (V.) 25.16.

अहरजुवह (aira-juvai < acira-yuvati = nava-vadhūh)

f. a young bride, अणुबहुअहरजुवई DeNāMā. 1.48 (comm. सामा-
नाधिकरण्यनिर्दोषस्योन्मं विष्णुनुवादार्थः । मेन अहरजुवई अणुबहुजा इत्यव्यर्थः
संगृहीतः)

अहरत्त (ai-ratta < ati-rātra) *m. n. ?* one of the six intercalary days in the six even months, AMg. छ अहरत्ता पणत्ता, तं जहा -- चउत्थे पव्व, अट्टमे पव्वे, दुवालसमे पव्वे, मोलसमे पव्वे, वीसहमे पव्वे, चउवीसहमे पव्वे Thīra. 6.0.97(524); तस्य खलु इमे छ अहरत्ता, छव्वव य अहरत्ता आत्तिआओ हंसि माणाहि SaraP. 12.17.1.

अहरत्तकंबल (ai-ratta-kambala < ati-rakta-kambala) *m.* a slab of stone on mount Mandara (later called Meru) on which the prophets are anointed, AMg. दो अहरत्तकंबलसिकाओ Thīra. 2.3.343(100); जंबुदीवे दीवे मंदरे पव्वते पंगवणे चत्तारि अमि-
सेगलिकाओ, तं जहा ... रत्तकंबलसिका, अहरत्तकंबलसिका Thāna. 4.2.317 (299); JM. सा य (चलिया) चउत्तु मि दिसाणु पंचसयायामाहि आयाम-
द्विविष्णणाहि चंदसेठाणसेठियाहि कुलुओवरधवलाहि पंगुवकलअरपंगुवकलरत्त-
कंबलअहरत्तकंबलाहिहाणाहि सिलाहि परियगिया CaupCa. 36.21.

अहरत्तासोय (ai-rattāsōya < ati-raktāsōka) *m.* very red Aśoka tree, M. (भवाययणं) अहत्तासोय (v. 1. अहरत्तासोय) विसालसा-
कपीयालतालसंछणं LII. 1026.

अहरत्ती (ai-ratti < ati-raktā) *adj.* very red, Apa. मंजिदुप अहरत्तिर सव्वु सहेव्वउं होअ Hem. (Gr.) 4.438.2.

अहरमणभूमि (airamaṇa-bhūmi < ati-ramaṇa-bhūmi) *f.* ground or place full of great pleasure, Apa. मलयमि विसरं
परिअत्तण अहरमणभूमि देववत्तण KarCa. 5.5.4.

अहरमणीय (ai-ramaṇiya < ati-ramaṇiya) *adj.* very beautiful, M. अहरमणीया रयणी सरओ विमलो तुमं च साहीणो LII. 32.

अहरमाल (ai-ramāla < ati-? = "sundara) *adj.* very charming, Apa. कु वि अणह मोल तुह अहरमाल CandappaCa. (Y.) 8.9.10.

अहरम्म (ai-ramma < ati-ramya) *adj.* very charming, M. तिदु अहट्टपुव्वं भवाणिभवभवणमहरम्मं LII. 239; JM. तं मिहिऊण ताओ पत्ताओ उवसयमि अहरम्मं NāPaṇKa. 1.330; तन्नयवासिजणजस-
यूहेहि व्व निचमहरम्मं (नयरं) SurSuCa. 1.58.

अहरय (ai-raya < ati-raya) *adj.* having great speed, Apa. अहरय सरह भर पूरं सरि MahāPu. (P.) 14.9.8.

अहरवण (ai-ravanna < ati-ramanya = ati-ramya) *adj.* [Hem. (Gr.) 4.422 रम्यस्य रवणः] very charming, Apa. विवेहि धरिय णं पंचवणु चउवणजणेण वि अहरवणु NāyaCa. (P.) 1.7.8; सुयमिहुणु णिक्खअ अहरवणु Chakkammu. 3.12.3.

अहरस (ai-rasa < ati-rasa) *m.* 1 great attachment or interest, JM. ता नव्वहा परिअयणु इमं । अहरसेण य न सकप मूलदेवो परिहरिउ Erz. 58.23; KumāPra. 10.12; तओ पेच्छणयं पेच्छमाणायं अहरसओ कोलुयरसियं सोउ मंजेऊण वयणे निगयं गेये Erz. 2.9; 2 having much sap, AMg. चित्तसता णाम दुममणा पणत्ता -- सारय-
वयगुदखंडमहुमेण अतिरसे परमण्णे होज्ज Jivābhi. 3.592.

अहरह (ai-raha < ati-ratha) *m.* name of a prince, Apa. मोहणित मेहेवि, अहरहु महि देवि (अउ लहउ) MahāPu. (P.) 42.3.3.

अहरहसे (ai-rahase < ati-rabhasena) *adv.* [Inst.] with great promptness or hurry, Apa. अहरहसे किज्जह वज्जह जा सा णिहह ण वासु मह MahāPu. (P.) 69.9.9.

अहरहस्स (ai-rahassa < ati-hrasva) *adj.* very short, Apa. तम्हाओ वि होति लुययरा अहरहस्स-वामण-सुज्जहरा MahāPu. (P.).

13.9.15.

अह्रा (airā < acirā) *adv.* [Abl. Sg.] very soon, without delay. AMg. (महिलाण) अकिणममरा देह वज्जमालाण व विणासं BhattaP. 120; JM. एते वि को वि देवो चवणं गाऊण अत्तणो अह्रा KuvMāKa. 190.10; शिद्धविम्वक्कम्मो जिद्धिपुरि पावय अह्रा KuvMāKa. 207.30; सालवत्तिसोक्खं अह्रा सोक्खं वि पाविहिहि KuvMāKa. 64.11; (उप्पायं) अह्रा समडनावियनवाविणासणं कुणह SurSuCa. 13.191; अह्रा सोक्खं वि साहज JambuCa. 5.91; इय सुव्वमेवमवित्तहमाणाण भगवओ पकुब्भंता। सयसामत्थणुत्तं अह्रा काहिति भवविहं PañcāPra. 18.50; देविदसाकुमहिं अह्रा भो ल्हइ अपवणं AkkhāMako. 53; M. कअज्जे ताळसे अह्रा पेज्ज भुए अणुताळसे SetuBa. 3.15; अणुवाअधिदुरोस अह्राहंसुहभंणं सेज्जवं SetuBa. 8.26; तो सेलसार-गक्खं अह्राहोतदरआसमागमपिमुत्तं। अहिण्दिऊण ... वाममुत्तं SetuBa. 12.26; अह्राव दक्खसि त्मं (दासरहि) SetuBa. 11.93; अह्रा पेमेज्जसु सालवाहणं मह सयासम्मि LIT. 991 (comm. अचिरेण), अह्रा होहिति पहा मणोरहाणं वि हुल्लं GāSaSa. 7.73; पडिक्कणं। उज्जुडण्णअत्तणममरा वेउळकोण GauḍVa. 850; Apa. सोहइ विडु अह्रा रिउ संकिउ णं मयरद-यसुइ अंकिउ MahāPu. (P.) 16.25.7.

अह्रा (airā < acirā) *f.* 1 mother of the 16th तीर्थंवर शांति and wife of विथसेन king of गजपुर, AMg. मुज्जा मुज्जय अह्रा तिरि-देवी य पमावई Samav. 157.v.83 (Pr. 221.2); बावडिउहसारां सति जिण्दिस्स तीसपरिवारे। नारायणमहिस्स य अह्राय वीरसेणम्म Tītho. 487; JM. (चकमर्तिमाउप्रतिपादमाय आह) अह्र तिरि देवी ĀvNi. 398; श्वेव मरहे कुल्लणवय इत्थिणाउरे विस्ससेणो राया, तस्स देवी अह्रा णाम VasuHi. 340.4; तस्स य राणो सयल्लेउउरप्पहाणा रुणेण देवि व्व देवी अह्रा णाम अगमहिती CaupCa. 149.30; तह अह्राविस्ससेणतणय पंचमचकीवर AjiSatha(Ji.) 17; 2 a friend of लंकानुदरी, daughter of वज्रायुध, Apa. अहरायं सहसं लुहिउ मुहुं PaumCa.(S.) 48.7.9.

अह्राव (ai-rāa < ati-rāga) *m.* inordinate love or attachment, M. कि अह्रावण इमा अमगसमरमुहचित्तअवहाहिं कआ। गोत्तमवल्लणविमण व्व दे जअळच्छी SetuBa. 4.31; वीसंभवाडिअरसं अह्रा-अक्खल्लिसेससंठिअरसणं (पच्चूलसं) SetuBa. 12.13.

अह्राव्य (airāya < ?-a-tāḍita) *adj.* unbeaten, AMg. पत्तिदिल्लमणं अतिराव्यं य विममराहणं व बोणं वा OghaNi. 164 (Bhā.) (comm. अताडितं वा प्रक्षिबिलमुच्यते)

अह्रावळ (ai-rāula < ati-rājakula) *n.* a very affluent family, AMg. अह अते मंदकुमारि वा मंदकुमारिया वा जाणति अयं मे अतिराउले सि Pannav. 842; 847.

अह्रासगण (ai-rāga-pāṇa < ati-rāga-pāna) *n.* drinking (wine) with over-attachment, JM. अह्रासगणवसणं मंडलणास सवि-वणणटावणया UvPay. 989 (comm. अतिरागाइ व्यसने सति, मण्डलनाशः, सचिवेन अन्यय तत्पुत्रादेस्तत्परं स्थापना कृता)

अह्रागय (airāgaya < acirāgata) *adj.* immediately produced or come about, JM. (अहमवि तो संभंता) आणंदवाहनिगय-अह्रागयवेविरसरी। पायसु निवयमाणी TarLc. 828.

अह्राणी (airāni < acirā-rājāni) *f.* 1 queen Acirā, JM. अह्राणी नागपुरं भरणी रिक्खं य नंदिस्सलो य। राया य विस्ससेणो, सति जिणे कुणउ तुह संठि PaumCa.(V.) 20.42; 2 a Brahmin woman सत्थ भग्गो नामं। तस्सहराणी महिला पुत्ते वि य अह्रकुच्छी सो PaumCa.(V.) 25.16; 3 a passionate woman, मुदित्तु कामपजुत्तु य अह्राणी विण्णेया AṅgVi. 205.8; भीणामेसु गदी अल्ला अज्जा अह्राणी माउजा AṅgVi. 223.26; अल्ला अगादिता व सि अह्राणि सि वा वदे

Aṅg. 69.9; 4 Indra's wife, अह्राणी इंद्राणी DeNāMā. 1.58; 5 a devotee of Indra, तत्त्वसासेविवाए अ DeNāMā. 1.58 (comm. इन्द्राणी त्रीसाम्बार्थ इन्द्राणीवतासेविनी च की)

अह्रावै (airāvai < acirā-vati) *f.* lightning, Apa. मयमेसिय अह्रावइ गयपि विवेतियइ SandeRā. 140.

अह्रावण (airāvana < airāvāna) *m.* Indra's elephant, a quarter-elephant, [PāiLaNā. 182, Hem.(Gr.) 1.208 gives परावण as an alternative word, दाभम् परावणो। परावणशब्दस्य। परा-वओ इति तु परावसत्यः]; Jñ. अह्रावणो गह्वो इदम्स ण विज्जवे सरणं BāAnu. 9; Apa. सो जणमणयणाहिरावणो PaumCa.(S.) 57.3.1 (Tī. परावतः शक्रा(ग)जः); जिणवणमणमणउ परियडिउ अह्रावणउ PaumCa.(S.) 3.6.1; डिडुउ अह्रावणु पट्ठु इत्थु CandappaCa.(Y.) 7.14.4; cf. अह्रावव.

अह्रावय (airāvaya < airāvata) *m.* [also अह्रावइ] Indra's elephant, JM. उज्जयवंसो अह्रावइ व्व तह दीहवंतो य JambuCa. 11.63; इंद्राणीसंजुतो अह्रावयल्लंभसंठिओ रम्मो NāPañKa. 6.84; Apa. तं जिणुणेवि चोइउ अह्रावउ PaumCa.(S.) 8.7.1; अल्लइ मत्तहत्थि अह्रावउ PaumCa.(S.) 11.3.4; भिस्सिवि अह्रावउ गुल्लुल्लु BhaviKa. 2.8; (आहउ) सइ सुगनाहु नाइ अह्रावइ BhaviKa. 265.1; अह्रावइकरदीहमुण KarCa. 3.16.4; (हवइ रुउउ) अह्रावउ कुंजरइ कणिहिं सेमु SudCa.(N.) 10.10.1; गियज्जु समप्पेवि गियसुववो अह्रावइअकिरसममुववो VaddhaCa. 8.2.11; (एकवड कमेण) अह्रावणु चंदाहवेहु VaḷḷhaCa. 9.6.13; जइ अह्रावययवन्न भवलिउवरयइ मउ मरइ मयमत्तउ PāñCa.(P.) 1.3.9; 8.13.4; दहभिहि फलेण वर आयवत्तु अह्रावइ(उ) मणहन्न गुल्लुल्लु SugDahKa. 2.8.7.

अह्रावय (airāvaya < airāvata) *m.* [also अह्रावइ] a country called Airāvata, Apa. अत्थि लेत्तु पांमे अह्रावउ जणवणकणीसेपय अह्रावउ MahāPu.(P.) 80.16.4; गयरे रवणे वरिमे अह्रावण NāyCa.(P.) 9.15.4; अह्रावइ अरिनयक पत्तिमु BhaviKa. 303.4; 327.7; 336.2; इय तहिं सोहम्मं माणिय सम्मं अह्रावइ पंचालियउ CandappaCa.(Y.) 8.11.11.

अह्राहा (airāhā < acirābhā) *f.* lightning, अह्राहा विज्जु DeNāMā. 1.34 (comm. अह्राहा इति तु अविनामाशब्दभवः [a case of metathesis])

अह्रि (airi < ati-ri) *n.* exceeding wealth, अह्रि अह्रीणि इत्यादि दधिवत् Lakṣmī(Gr.) p. 114 on 1.4.56.

अह्रिका (airikā < ?) *f.* a goddess, JM. तथा अह्रिका व सि तथा मगवति सि वा AṅgVi. 69.8.

अह्रिच (ai-ricca < ati-ricya-) *v.* [pass. base] to surpass, M. (वसंतिल्लका) (पडिउल्लणं) अह्रिचइ स णवंगणाणं पुण लज्जामअमंभरीकिआणं SinMāñ. 3.50.

अह्रित (ai-ritta < ati-rik-ta) *adj.* [PāiLaNā. 831] 1 (in contrast to हीण) more, AMg. गो हीणे गो अह्रितो गो पीहए Āyā. 1.2.3.1; तहव अहीणअह्रितं ... कुंभमस्स रण्णो उणेणो Nāyā. 1.8.88; एव ससा वि एक्कारसु अज्जयणा नेयव्वा सहाणीअणुसारेण अहीण-मरितं एक्कारसु वि Nirayā. 190; JM. ऊणं अह्रितं वा जं पत्थ कयं पमायवेसेण PaumCa.(V.) 118.116; 2 exceeding, additional, superfluous, AMg. (अतिवार of अणुदादइ) उवमोगवविमोगाह्रिते Uvās. 52; JM. असइओ य लमत्तहारणे य अह्रितेणावि फालेण वीरइ सि ViMāPra. 40.9; 64.5; 3 more than, greater than, AMg. (रोमाबक) वाताहिकपित्तसिमाह्रितसुविहत्तइसणिवंज्जाते Panhā. 10.9; पमाणाह्रितं वा मणणाह्रितं वा उवहिं इरइ Nā. 16.40; JM. जाणय-

अथस्वस्तीरतिरिक्तसिद्धिं दृष्टव्यमंगलं होत्रे ViĀvBhā. 46; गणपात्रं समाधेयं य
ज्जलसिद्धिं बह्वृत्तं उच्यते UvMā. 374; अथको पुन महाप्राणो देह मणोरहाइरितं
धनं KumāPra. 10.16; निरिवद्धमाणादरि पवद्धमाणादरिस्तुगुणिलओ Gan-
SadSa. 63; 4 empty, void, ततो सा क्वन्ती भणइ मया पुस्तकच्छलअइ-
रितसिद्धियाप न नाथं VasuHi. 29.12.

अद्वितिसेज्जासणिय (airitta-sejjāsaniya < ati-rikta-śayyā-sanika) *adj.* who keeps an additional bed or seat (than permitted), AMg. वीम असमाहिद्वणा पञ्चसा ... अद्वितिसेज्जासणिया Dasā. 1.3.4.

अर्हपि (arūpa-?) *m* a story-composition, DeNāmū.
J. 26 अर्हपि कथं (commi. अर्हपि इति मकारपकारसंयोगान्तः कथा-
वचार्थः । लिपिदोषाप्रशङ्कान्तः पकारद्वयसंयोगो केचित् पठ्यति ।)

अहरिय (ariya < ati-rica -- ati-rikta) *adj.* more than,
JM ण एत्ता अहरियं दग्घं सोय्वं च अधि VasuHi. 5.9

अहुरुह (ai-ru-i. ati-ru-ci) f. great lustre, M. करोगं भूभूषण
 णह-पहाडरुहणा मिरगिन्सआगं सखा ।... कुसुमाण जालं .. धेचूण श्रीKav.
 10.2.

अङ्गुगय (airuggaya < acirodgata) *adj.* which has recently arisen. AMg. अङ्गुगयस्स वा हेमंतियवाटियमयिस्स Rīy-Pa. 45; JM. अङ्गुगयसरयदिवायरसमहिअसुप्पभं तवसा (अजियं) AjiSa-Tha (N.) 19.

अहुरुद (ai-rudda· ati-rudra) *adj.* very terrible. JM.
अहुरुदोऽस्य हवतददधीष्टंति वरसस्य । वोढयमारुहियस्य वि कम्स्य वि विम्स्य-
रह जह अस्यो BhuvKev.(Ca.) 381; अज्जहवासयवमणं अरुद्धेणं जिणो
कहय । आसन्नपमयकाले गोयम एवं विवित्तिथं तीप SusCa. 77; भस्मि ऊणं
उववज्जा अरुद्धा वाणमंतिया NaPañKa. 8.106.

अह्रुद (ai-runda · ati-?) = ati-vipula) *adj.* very broad,
 Apa. अह्रुदं ह्रस्वगणे जति (देवि) NayCa.(P.) 1 1.7.

अहुरुहिय (ai-ruhuruhiya :- ati- ? = ati-utkanthita)
adj. having great anxiety (cf. Marathi *rukhrukh*), Apa. अहुरु-
 रुहियविरुहियतै णियामणु सिकखइ पयत्तै BhaviKa 48 1.

अद्भुत (ai-rūva ~ ati-rūpa) *adj.* very beautiful, having an excellent appearance, JM. एतौ सङ्कुमारौ अद्भुतौ तिद्वयमिमं विवस्वाभौ । उपपन्नो चक्षुरौ PaumCa.(V.) 20.113, अद्भुतौ हि जुवाणौ ऊगाहियमाणवज्जिभौ गृणं R₁Samu. 86; *n.* excellent beauty, Ap.
अद्भुतिं तिर्यग्यणु विणासश्च BhaviKa. 42.5, [PSM, AMgD. give the meaning a kind of god, a class of infernal gods, which the comm. on Pannav. gives as additional information in Skt.]

अहुरूवा (ai-rūvā ← ati-rūpā) *f.* name of the wife of
इन्द्राणिद. JM. मुन्वादेवी अहुरूवा य अमरिहियाओ .. आगवाओ VasuH.
334.9.

अहरेअ (ai-rea - ati-reka) m. excess, abundance, S.
(राजा) लिधुदुरो वट्टमस्स रस्ससबलान्ण वरद्विणाऽ अदत्तस्स विहट्ठ-
अहदम्मस्स वि समुल्लाहं वादणाअ AnuSu. 1.13 (P.5.). cf. अहरोअ.

अहरेहय (ai-reiya < ati-recita) *adj.* (ppp.) completely void. JM. वषाषडिह्यं गयणं सराह नवसल्लिखुद्धमायाहं । अहरेहयं मह उणं चित्ताणं मणं तूहं विरेहं quoted by Malayagiri on R̥yPa. p. 78. [PSM. अतिरेकित 'abundant, very much' Malay. पडिहत्या अतिरेकित्ता अतिप्रभृता इत्यर्थः]

अद्वरेण (ai-rega < ati-reka) *m.* [also अद्वरेण, अद्वरेण] excess, abundance, superfluity, AMg. अणनन्दद्वरेणमणनस पंचसितारा, त जहा — चंदये ... उवमोग (विमोगाद्वरेण Av. 81; इयलाहोपेणवाद्वरेण धवक-

कणस्थविच्यंतकम्मं ... अंमुयं पवरपरिहियाओ (षण्णाओ णं ताओ अम्मयाओ)
Nāyā. 1.1.33; पमाए ... हिगुल्लयणिगरूक्खाइरेगेहेत्तस्सिरीए दिवायरे
अहकमेण उविए Nāyā. 1.1.24; ह्यकालापेलावारेण ... देवदुसुल्लं RāyPa
285; Jīvābhi. 3.4.51; Viy. 9.190; (जण्ण) भंसलपसत्यमुबद्धसोपी
कयलीखंभातिरेकंसठिय ... Parhā. 4.8; JM. पंच व छ व सत्तप्पए अइरेगे
वा वि ज्योणणां तु ĀrāhPaJ. 55, णि वा मीणत्स ण वड्ढेइ अहिलासाइरेगे
गगमिं CaupCa. 3.18; (धम्मदेसणा) महासोगाइरेगे जणसंयोगा ...
तुसरासिं व्व असरो संसारे KālKa. 268.22; Apa. तियसाम्भुत्तगिमज्झि
महिमअइरेगे। तियइ ... पवरनिंयंबिणि एम SaṅKuCa. 596.5; *adj.* more
than, better than, superior to, AMG उत्तरकुरणं कुराणं जौत्तिसि-
या णाम दुमगणा ... हिगुल्लयणिगरूक्खाइरेगेरूक्खा ... त्रिट्ठिंति Jīvābhi. 3.590.
जे भिक्खू अइरेगे वत्थं गणिं उड्हसिय ... अण्णमण्णत्त वियरइ Nis. 18.37;
जे भिक्खू अइरेगे पडिग्गहं गेण्हइ Nis. 14.5; वप्पइ निमग्गणा वा निग्गंधीण
वा अइरेगेपडिग्गहं अल्लमत्तस्स अट्ठाए धारेत्तए वा पडिग्गहत्तए वा Vava
8.16; पसुडयवत्तुगगीहअतिरेगेयट्ठियकडी Parhā. 4.7; हुयवहअइरेगेतेय
शिप्यंत जण्णवगं...अमुत्तरणो बहाए वड्ढं निमिरइ Viy. 3.2.29; धवलकमल
पत्तपयराइरेगेरूक्कप्पमं Kapp. 34.59. कयलीखंभातेगेसंठिय निव्वणमुकुमार
... धीवरनिरंतरोरू Jambuddi 2.15, JM विमलसत्तिगल्लाइरेअसोम
(अजियं) AjiSaTha. 15; चंदाइरेयसोमो कंतिहो डियसनाहो व्व JambuCa
(G.) 4.3; *adv.* excessively, greatly, AMG लवणे समुदे ताउत्तद्ध-
मुत्तिट्ठिपुण्णमाणिणीसु अइरेगे-अइरेगे वड्ढति वा हायति वा Jīvābhi 3.729;
लवणे णं समुदे तीसाए सुत्तुत्ताणं दक्खुत्तो अइरेगे-अइरेगे वड्ढं वा हायइ व
Jīvābhi. 3.731; 3.732; Viy. 3.3.17; cf. साइरेगे.

अश्वरेगगहिय (airega-gahiya-katireka-grhita) *adj.* taken in addition, taken in excess. AMg. अश्वरेगगहियं वत्यं परं दियङ्काञ् मासुभो धरेइ Nis. 1.54.

अहरेगपमाण (airega-pamāṇa - atireka-pra-māṇa) *adj*
having an extra measure. AMg. अहरेगपमाणं ग्यहरणं धरेड Nis.
5.68.

अद्वेगबन्धन (airega-bandhana ~ atireka-bandhana) *adj*
 having more (than three) tying strings, AMg. अद्वेगबन्धनं पादं
 दिग्बन्धो मासुबो पेरण धागड Nis 1 46.

अहरेगय (*airega-yara* - *atireka-tara*) *adj.* also अहरेय.
 तः] greater, to a higher degree, JM. बौद्ध धर्म अतिरिक्त मद्रासदाय
 दृष्टं चैव जस्मिन् वषोऽगस्तौ VasuH (M.) 120.26; तिष्ठति विहङ्ग-
 च आणस्त (of the vessel) मज्झिमसंन्यास. एतौ हीन उक्तं अहरेगयं तु
 उक्तोऽप्यPavSāro. 501.

अहरेगया (airega-yā < atireka-tā) f the state of being
in excess, JM. उदभोगयभिभोगाहरेगय चैथ वज्जे PañiPra 1.24

अहरेगलहुय (ahrega-lahu-ya - atireka-laghu-ka) *adj*
more light, AMg. इह अहरेगलहुओ ओहयिभरो व्व भाववो Mahā-
Pacc. 30, ĀrāhPaḍ. 212; OggaNi. 806; ŚrīPraSū. 40; VīMāPra
96.16 (v 57)

अहरेगवट्टियकट्टि (airega-vattiya-kadi - atireka-vrṭta-kāṭi) *adj* having the waist excessively round, AMg. पमुहयव.
रतुरगसीहअहरेगवट्टियकट्टी (मण्ठया) Tand. 66; Panhi. 47.

अहरेगोवहि (airegovahi = atirekopadhi) *f. excessive or additional possessions, AMg. (समया जा विहिया) अहरेगोवद्विहाइत्सु तं पि ह समालोए ĀrāhPad. 194.

अश्रेयनिभर (ai-reya-nibbhara < atireka-nirbhara)
adj. full of excesses, JM. तिर्य्यक्तो वि अश्रेयनिभरं अणुश्रवन्ति दुहं
CaupCa. 268.32 (p. 321)

अहरेह- (ai-reha- < ati-? = śubh-) *v.* to look to advantage, Apa. अहरेह मेरणि णं हसति KarCa. 1.3.10.

अहरोद (ai-rodḍa < ati-raudra) *adj.* very terrible, heinous, JM. आययित्तुत्ताणं । अहरोदं पि दु कम्मं ण कलहं तहमावओ चव UvPay. 323; विसयासत्ते जीवो तं कम्मं कुण्ठं किं पि अहरोदं NāPañKa. 3.57; cf. अहरोद.

[**अहरोस** (ai-rosa < ati-roṣa) *m.* excessive anger, अहरोसो अहरोसो अहरोसो दुज्जेहि म्वासो । अहउब्भटो य वेसो पंच वि मुखं पि लहुयं पि said to be from धम्मरक्षणपरण of शान्तिवृत्ति, AR, not traceable]

अहरोस्स (ai-rhassa < ati-hrasva) *adj.* very short, dwarfish, JM. अहदीहा अहरोस्सो जे पुरिसा -- ते दुक्खिया होति KuvMāKa. 131.15.

अहलज्जावण (ai-lajjāvāṇa < ati-lajjāpaṇa) *adj.* causing shame, Apa. अहलज्जावणं वि लियुं हरहो पुज्जित DhamPar. 5.5.12.

अहलज्जिय (ai-lajjiya < ati-lajjita) *adj.* very much ashamed of, JM. पेच्छदं भवित्तुदत्तं नाव य अहलज्जियो जाओ NāPañKa. 10.32.

अहलंबिकण्ण (ai-lambiya-kanna < ati-lambita-kanna) *adj.* having very long (lit hanging) ears, Apa. (दीवि देसि) तहिं सक्कुलिकण्णा सुपकण्ण. अहलंबिकण्णा पिहलकण्ण CandappaCa. (Y.) 11.21.3.

अहलभ (ai-lābha < ati-lābha) *m.* much gain, getting in large measure, AMg. समारसेज्जासणमत्तापणं अप्पिच्छया अहलभे वि स्ते Dasave. 9.3.5.

अहलालिअ (ai-lāliā < ati-lāliā) *adj.* much fondled or cared for, JS. अहलालिओ वि देहो ण्हाणसुयंवेहिं विविहमकलेहिं । सणमेत्तेण वि विहडइ KattiAnu. 9.

अहलुल्लत्तण (ai-lullattana < ati-lolatvana) *n.* extreme addiction, Apa. विसयहं अज्जमरणं अहलुल्लत्तणं CandappaCa. (Y.) 2.17.5.

अहलोलुय (ai-loluya < ati-lolupa) *adj.* very greedy, AMg. नासीले न विसीले य न सिया अहलोलुय Utt. 11.5.

अहलोह (ai-loha < ati-lobha) *m.* great greed, JM. तुह वयणरयणगहणे अहलोहो मज्झा होज्ज सया SaṭṭhiSa. 157.

अहव (aiva < ativa) *adv.* very much, much more, JM. रित्थं अहव महंतं चिट्ठइ मज्झिमि तस्स भवणस्स Erz. 81.9; Apa. अहव दुरंतेण उप्परिण हउं गहीय वीसेण SaṇKuCa. 620.8; अहव तुच्छ सेव्य समगं वि SaṇKuCa. 757.3.

अहववृत्ता (ai-vaittā < ati-pat-itvā = ati-patya) *ger.* having crossed, going beyond, AMg. से जहानामय अयमोले इ वा ... उदगंसि पक्खिते समाणे उदगतलमहवृत्ता अहे धरणिहलपयट्ठणे भवइ Sūy. 2.2.59(713); से तुवे तेमि अट्ठणं मट्ठियालेवाणं गुरुयत्ताप भारियत्ताप सल्लितलमहवृत्ता अहे धरणिहलपयट्ठणे भवति Viy. 7.1.13; Nāyā. 1.6.4; वाहणेहिं अहववृत्ता समुदमज्झं हणंति गंतुण जणस्स पोते Paṇḍā. 3.7; से जहानामय सीया योगला सीयं पप्पा सीयं केव अहववृत्ता चिट्ठति Pannav. 34.19 (2052(2))

अहववृत्ताणं (ai-vaittāṇam < ati-pat-itvāna = atipatya) *ger.* having crossed or overcome, AMg. से जहानामय सीया योगला सीयं पप्पा सीयं केव अहववृत्ताणं चिट्ठता, उत्तिगा वा योगला उत्तिगं पप्पा उत्तिगं केव अहववृत्ताणं चिट्ठति Pannav. 28.105(1864)

अहवविग (ai-vaggiya < ati-valgita comm. ati-garvita) *adj.*

P.D.4

adj. very proud or boasting, Apa. अहवविग मग्गिउ को ण कप्पु अणु केण ण केण वि सुक्कु दप्पु MahāPu. (P.) 12.2.8.

अहवग्गु (ai-vaggu < ati-vaggu) *adv.* with a loud noise, Apa. जणकम्मं तहिं अणुदिणु किज्जइ दिक्खिएहि अहवग्गु दुप्पिज्जइ Chakkammu. 2.1.13; [Ed. a sacrificial oblation?]

अहवंक (ai-vāṅka < ati-vakra) *adj.* much curved, JM. अहवंकदीहरा जणसाणं मोहंति कुलवहुककस्सा SubhūPaṇḍSārṇ. 6; Apa. कु वि मणइ धणुइ अहवंक तासु CandappaCa. (Y.) 3.8.11.

अहवच्छल (ai-vacchala < ati-vatsa-la) *adj.* very affectionate, very much loving, JM. अहवच्छलो वि नाहो कइ जाओ सुद्धु निदेहो NāPañKa. 1.66.

अहवज्जम (ai-vajjama < ati-vajra-maya) *adj.* harder than the adamant, JM. ते कत्थ तुज्झं केसा अहवज्जमं लुचिया केण KuvMāKa. 141.19.

अहवट्ठ (ai-vaṭṭa < ati-vṛtta) *adj.* overcome with, AMg. मुच्छियं भिक्खुं काममवट्ठं । ... पावुद्धुं मुद्धिं पणंति Sūy. 1.4.2.2 (comm. कामातिवर्तः कामाधिलापुकः)

अहवट्ठअ (ai-vaṭṭaa < ati-vṛtta-ka) *n.* name of a town or city, Apa. रामउरउं गुलुं सउं पट्ठाणउं अहवट्ठउं सुंयं बहुजाणउं PaumCa. (S.) 45.4.4.

अहवट्ठमाण (ai-vaṭṭamāṇa < ati-vartamāṇa) *adj.* crossing, going over, AMg. तेण उत्तिमहलणं णं सुदि अतिवट्ठमाणे वा निवट्ठमाणे वा ... समं अहोरेत्तं विसमं करेइ Samav. 93.3 (comm. सर्वव्याप्तं सर्वाभ्यन्तरं प्रतिगच्छन्)

अहवत्त- (ai-vatta- < ati-vṛt-) *v.* 1 to disregard, AMg. निदेसं नाइवेत्तेज्जा मेहावी Āyār. 1.5.6.1(173); पुट्ठो वि नाभिमांसिंसु, गच्छइ नाइवत्तइ अज्ज Āyār. 1.9.1.7(260); 2 to cross, to go over, AMg. बहणे बहमाणस्स कंतारं अहवत्तइ । जगे बहमाणस्स संसारो अहवत्तइ Utt. 27.2.

अहवत्तिय (ai-vattiya < ati-vṛttika) *adj.* (act) which transgresses (the rules), AMg. अहवत्तियं अणाउट्ठिं सुयमणेसिं अकरण-वाप, Āyār. 1.9.1.17(270) (Cu. अतिवादिज्जति जेण सो अतिवादो हिंसादि; Śī. अतिक्रान्ता पातकाइ अतिपातिका निर्वोधा तामाश्रित्य)

अहवत्त (aivanta < atimukta) *n.* the flower of the Atimukta creeper, Apa. घणुं जि अहवत्तं कुलुं णइ CandappaCa. (Y.) 11.3.2; cf. अहवत्त.

अहवमाल (ai-vamāla < ati-? = ati-tumula) *adj.* [DeNāMā. 6.90; PāiLaNā. 47] very dense or fierce, Apa. ता माणिणि पणइ विअयालि दावाणल्लमयइ अहवमालि KarCa. 1.11.4.

अहवय- (ai-vaya- < ati-vraja-) *v.* to go far or beyond, AMg. एत्थं किर अहवयति नरवसमा केसवा जलवरा य । ... जे य महारंभ-कोटुंवी Jīvābhi. 3.129(1); संसारं अहवयति सब्बदुक्खस्तमिलयणं Paṇḍā. 5.4.

अहवयंत (ai-vayanta < ati-vrajat) *adj.* (pr. part.) entering in, going in, AMg. नियगवयणं अहवयंतं गयं सुमिणे पासिता Nāyā. 1.1.19; नियगवयणं अहवयंतं सीहं सुमिणे पासिता Antag. 1.17; 3.116; नियगवयणं अहवयंतं पिच्छइ सा गादसिक्खमगइ सीहं Kapp. 35.

अहवयमाण (ai-vayamāṇa < ati-vrajamāṇa = ati-vrajat) *adj.* (pr. part.) entering in, overcoming, AMg. जरं वा सरीरक-विणासणिं सरीरं अहवयमाणि निवारोसि Nāyā. 1.5.23.

अहववरे (ai-varaṇi < ati-varaṇi) *adv.* extremely, excellently, JM. सुत्तं वयं न व सि य मणियं पुत्तया वि अहववं विहिं

वर्तते, JM. रक्षी वि अश्वमेधो तीव्र अश्वमेधविरहिः Erz. 76.34.

अश्वमेध (ai-viratti < ati-vi-rakṣi) *f.* [note अश्व ... विरति] great dejection, Apa. सुखं कदाचिदश्वमेधं विरतिः SudCa.(N.) 7.11.5.

अश्वमेध (ai-virasam < ati-vi-rasam) *adv.* with great howl, M. अश्वमेधं विरतिः कथयितुं पाणिनीयं संहिता LII. 1203; JM. सा यथा वाहिनीद्वया मृदु अश्वमेधं आकरोत् NāPañKa. 3.43.

अश्वमेध (ai-virya < ati-virya) *m.* name of various kings, 1 a king of the इक्ष्वाकु family, JM. अश्वमेधो य नरिदो तस्य य पुत्रो महाविराजो PaumCa.(V.) 5.5; 2 king of the town of मन्दावर्त, JM. अश्वि-वि-अश्वमेधो मन्दावर्त पुरे महाराजा PaumCa.(V.) 37.3; 3 father-in-law of रुद्रस्य, JM. अश्वमेधस्तु सुयाय तनो वि य इव ति रिक्तेः PaumCa.(V.) 91.24.

अश्वमेध (ai-visanna < ati-vi-sanna) *adj.* [f. -ā] very much dejected, JM. सुखिण्य अश्वमेधस्य सत्त्वमई दुःखितया जाया PaumCa.(V.) 11.19.

अश्वमेध (ai-visama < ati-vi-sama) *adj.* [f. -ā] very difficult, JM. अश्वमेधो पञ्चज्या विसया वियस्तविसतकस्त्रिंशः CaupCa. 28.20; अश्वमेधो मोहकः Erz. 4.29; अश्वमेधो कम्ममई विसमयो तीव्र कम्मपरिणामो JugāJCa. v. 295. धरेनि नाम च सावधानं पि । तं वि पृष्ठं महाजो जं अश्वमेधो कृते काले SaṭṭhiSa. 159.

अश्वमेध (ai-visāyā < ati-vi-sādhā) *adj.* (f.) being the source of great repentance, AMg. अवि आं ताओ (इतिवाओ) ... चंडसीलो विव बुक्खरक्खिवाओ अश्वमेधाओ Tand. 155.

अश्वमेध (ai-visāla < ati-vi-sāla) *adj.* very large, JM. अश्वमेधेन वरियं मंडकं पूयं अश्वमेधं JinadaĀkhyā. v. 162.

अश्वमेध (ai-vi-suddha < ati-vi-suddha) *adj.* very pure, JM. अश्वमेधपरिणामो ब्रह्म ... अयममरं ठाणं AloyKu. 12.

अश्वमेध (ai-vi-hā < ati-vi-bhā) *v.* to appear to advantage, Apa. दूरात् वंती अश्वमेधः KarCa. 3.12.7.

अश्वमेध (ai-vihura < ati-vi-dhura) *adj.* very difficult or painful, JM. अश्वमेधो रुक्मरं कटुति य लीलमत्ताय VajLag. 185.

अश्वमेध (ai-vina < ati-pina) *adj.* very plump, JM. अश्वमेध-गच्छिदिनासो वेवालो तावत्तज्जणो SurSuCa. 13.181.

अश्वमेध (ai-vira < ati-vira) *m.* 1 great hero, Apa. सचउ ये तुज्जु अश्वमेधो नासु PaumCa.(S.) 30.9.6; 2 name of a king, तं जिह्वे विरुद्धं मणे कुद्धं अश्वमेधो अश्वमेधो PaumCa.(S.) 30.7.9.

अश्वमेध (ai-vutthi < ati-vrṣti) *f.* excessive rainfall, AMg. बोत्तीसं बुद्धासिसेता पण्णत्ता ... जतो जतो वि णं अरहता मगंते विहरति ततो ततो वि य णं ... अल्लुद्धि न भवइ Samav. 34.1; JM. दुग्धिमक्ख-अश्वमेधो ई अश्वमेध-अणमिद्धो । इति न PavSāro. 444; JS. मग्गेण मायसं पटिबिद्धता ... अश्वमेधो अणमिद्धो सुद्धि सुद्धि ... जाणादि SaṭṭAg. 5.5.79.

अश्वमेध (ai-vuddhā < ati-vrddhā) *f.* very old woman, (a woman whose aims cannot be accepted, a दायकदोष) JS. अश्वमेधो अतिवृद्धा वासती गच्छिणी य अश्वमेधो Māhā. 469(6).

अश्वमेध (ai-vega < ati-vega) *m.* 1 great speed or vehemence, AMg. कथं पथं अश्वमेधं कथं सिद्धिं Kapp. 46; रथमग्निसागरं ... अश्वमेधेन वक्खुत्तुत्तं Pañhā. 3.7; कथं वक्खुत्तुत्तं ... रथं इतिवत्तं कथं वक्खुत्तुत्तं अश्वमेधेन समोवइ Nāyā. 1.16.127; JM. राय-मग्गे यो पुत्तिओ आसं अश्वमेधेन वातेः Erz. 49.25; Apa. अश्वमेधो गड कथं वक्खुत्तुत्तं ViPāSārth. 13.2; 2 name of a king, Apa. अश्वमेधो वरियं बुक्खुत्तुत्तं MahāPu.(P.) 57.19.7.

अश्वमेध (ai-velam < ati-velam) *adv.* 1 for a long time M. (तदी) सिद्धिअदसावलेणं अज्जो परकामिणीसतो । अश्वमेधं अगुहो SīhMañ. 1.13; AMg. नश्वमेधं हसे सुणी Sūy. 1.9.29; अश्वमेधो नश्वमेधं वक्खुत्तुत्तं Sūy. 1.14.25; नश्वमेधं विहम्मज्जा पावद्विती विहम्मज्जं Utt. 2.22; 2 out of time, नश्वमेधं उक्खरे माणस्सेहि वि पुह्वं Āyā. 1.8.8.8; (न मर्वादोऽयं कुपति SI.); नश्वमेधं सुणी वच्छे सोद्धानं जिणलक्षणं Utt. 2.6.

अश्वमेध (ai-veva < ati-veva) *adv.* very much, M. (देवी) प्याणति विव अश्वमेधेन पवणेणाहं आमोहणा (वणसिरी) जिम्मइ कोहल SīhMañ. 2.20.

अश्वमेध (aisa < idrā) *adj.* [Hem.(Gr.) 4.403] such, like this, Apa. नं वक्खुत्तुत्तं लेहु ताभित्तो अश्वमेधेन वक्खुत्तुत्तं PañhāCa.(P.) 11.6.6; Lakṣmī.(Gr.) 3.3.10 (p. 268).

अश्वमेध (aisaa < idrā) *adj.* this, thus, Apa. अश्वमेधं भणामि सम्मत्तु करि KumāCa.(Gr.) 8.52.

अश्वमेध (ai-saa < ati-sāya) *m.* excellence, excess, M. तो को वि गुणासओ ण-आणिमो मामि बुद्धकथाय GāSaSa. 6.91; ता सो जहंसायियवक्खुत्तुत्तं गराहिओ तथ LII. 848; *adj.* superior to, M. इणमतासपणं अ इणमतासपणमपराणं अ पणमा SetuBa. 4.34; cf. अश्वमेध.

अश्वमेध (aisai < ati-sāyin) *adj.* excellent, JM. तो ब्रह्म मेतिवत्तो एस सुणी अमवदुरि अश्वमेधो SupāsCa. 15.48.

अश्वमेध (ai-saia < ati-sāyita) *adj.* [also अश्वमेध, PāiLa-Nā. 542] 1 surpassed, JM. वाणा सुदणमइयं Tarā. 12; 2 excellent, distinguished, superior, JM. अश्वमेधो मूलसिरी भंजि अ भणइ Dhutt. 2.1; Apa. जमिह पत्त आसि अश्वमेधनियनाणि सुणियज्जु SaṇKuCa. 660.1; (Jacobi. अतिशयिन् ?)

अश्वमेध (ai-saiyaa < ati-sāyita-ka) *adj.* distinguished by, Apa. तां संजमेण अश्वमेधं सायसेणपतिं तउ लखउ MahāPu.(P.) 90.12.15.

अश्वमेध (ai-saṁsaa < ati-saṁsāya) *m.* great doubt, Apa. मं जाणितं तुं अश्वमेधं । जुज्झंतउ KarCa. 5.18.5.

अश्वमेध (ai-saṁkileśa < ati-saṁ-kileśa) *m.* great depravity, JM. (तित्थराणं आणा) तत्सण्णहा उ करणे मोहादित्तं किल्लो ति PañcāPra. 15.6.

अश्वमेध (ai-saṁkiliṭṭha < ati-saṁ-kiliṭṭha) *adj.* very wicked, JM. अश्वमेधिल्लिद्धमो वाहयं दुग्धो चित्ते KāKa. 58; अश्वमेधिल्लिद्धमकाले वि तप जिणामो जेण KāKa. 143.

अश्वमेध (ai-saṁkheva < ati-saṁ-khepa) *m.* great brevity, JM. कुमार एस अश्वमेधो, सकयं च एयं ता मणयं वित्थरेण मणसु पायणं KuvMāKa. 129.10.

अश्वमेध (ai-saccha < ati-sacchāya = ati-subh-) *v.* to look beautiful, Apa. फलहारिण उज्जमियउ अश्वमेधं सुहि SandeRā. 133.

अश्वमेध (ai-saccha < ati-sv-accha) *adj.* very clean, Apa. पुण भेदय उवणिय मंडलित अश्वमेधं पथ जिणगुणं तुक्क SudCa.(N.) 5.6.9.

अश्वमेध (ai-sajjha < ati-sādhava) *m.* great flurry, JM. इला न सक्कुणोमि अश्वमेधेण इमं एवस्स काउ SamarāKa. 64.11.

अश्वमेध (ai-saṁcāya-sāyā < ati-saṁ-cāya-sāyā) *f.* habit of collecting excessively, JM. लोभो अश्वमेधसीलया य किल्लिद्धं अयमसं UvMā. 308 (comm. लोभमयीलया)

अश्वमेध (ai-saṁjāa < ati-saṁ-jāta) *adj.* fully contro-

Med, AMg. अहस्यो वि मोक्षेण होर तण्वेल्लो पुरिसो ĀrūhPaḍ. (V.) 525.

अहस्यणिद्ध (ai-sañiddha < ati-sañiddha) *adj.* 1 very fine, Apa. सकरसु भिद्ध अहस्यणिद्ध CandappaCa. (Y.) 1.14.5; 2 very smooth, Apa. तणुकाय सलोणी अहस्यणिद्ध KarCa. 10.13.10.

अहस्यह्वार (ai-sañha-cira < ati-sañha-cira) *n.* very fine garment, Apa. जहि जुण्हसरिस अहस्यह्वार कोमल सीहल सुहस्यसीर CandappaCa. (Y.) 1.8.6.

अहस्यंघ (ai-sandha < ati-sam-dhū-) *v.* to deceive, to outwit, JM. तथेगो जो माई सो तं उज्जुअं अतिसंधि AvTū. (H.) 110b; विदिओ पुण मायावी कियिआजुत्तो उ तह वेव । कियिआणं अहस्यंघि इयरं मायाए तणयाए उ UvPay. 276-277 (comm. अतिसन्धयते वञ्चयति); Apa. मुणि पुम्मइ णियमणि तम्मइ उग्गेण अहस्यंघि MahāPu. (P.) 84.2.16.

अहस्यंघ (ai-sandhaa < ati-sandhaka = ati-sam-dhā-yaka) *adj.* deceiver, deceitful (person), JM. अज्जउत्त पाणं पुरनवरजणवणं अहस्यंघो जणो परिवसइ VasuHī. 57.6.

अहस्यंघण (ai-sandhana < ati-sandhana = ati-sam-dhāna) *n.* deceit, trickery, cheating, JM. (वेइयस्स) कारवणे विय तस्सिह भित्ताणतिसंघेण न कायवं PañcāPra. 7.21; cf. अणहस्यंघाण.

अहस्यंघपर (ai-sandhana-para < ati-sam-dhāna-para) *adj.* given to deceit, JM. मायाविणोअहस्यंघपरस्स पच्छपपावस्स JhūnSa. 20.

अहस्यंघिय (ai-sandhiya < ati-sam-dhita) *adj.* deceived, outwitted, JM. पलासादो जहि ससेण अहस्यंघिओ Dhut. 3.98; अहस्यंघिया बिज्जाहो परस्सकलाहि JinadaĀkhyā. II. 62.17.

अहस्यममाण (ai-sammāṇa < ati-sammāṇa) *m.* great respect, JM. तह दुज्जणा य पयई । अहस्यममाणं नीया जइति सीसु ससीणं NāPañKa. 3.30.

अहस्य (ai-saya < ati-sāya) *m.* 1 excellence, especially supernatural power or miraculous event associated with the Jain prophets, AMg. अहस्यगुणउत्तममाणप्यगार आयरिबमाभियानं Samav. (Pr.) 98; 145; छत्ताईए तित्थयरातिसए पासइ Nirayā. 153; (होई अस्मिं ति) सुरुयं कुवन्ता अहस्यमादीहि नाऊणं Tūtho. 660; JM. चोत्तीसं च अहस्यमा अट्ट महापाइहिरा य PaumCa. (V.) 5.60; इय अहस्यनाणीहि आइट्टं तीए जम्मससयम्मि SurSuCa. 12.81; चउत्तीसाइसवाण सुव्वजिणिदाण होंति इमा PavSāro. 450; JS. चउत्तीसअहस्यजुदो सा पडिमा थावरा भणिया DārīPā. 35; चउत्तीसअहस्यगुणा होंति हु तस्सदुपडिहारा BodPā. 32; Apa. अहस्यचउत्तीसहि जुत्तउ गुणेहिं (तेवीसु जिणु) PāṇaCa. (P) 15.8.11; जय परमपर सबलअहस्यहि णि सइय SudCa. (N.) 1.11.16; (चंदप्पहजिणिदु) चउत्तीसमहाअहस्यसमगु गुणसायर पयडियमोक्खमगु PaumSiCa. 1.13, 2 excellence, pre-eminence, AMg. अण्णे वि विविहा दिव्वा बिज्जातिसया ... आघविज्जंति Nandī. 96; JM. ततो वि पयवस्स अयत्तरं अपत्तरावसं च KālKa. 275.5; पाण पण्डाहस्य अयं च दूत्तमाणभावाओ सुयं KālKa. 275.8; अहो विज्जाणाइसओ, अहो अउव्व-करवकाओ Erz. 57.11. **अहस्यण** (ai-saena < ati-sāyena) [Inst.] *adv.* PāṇaCa. 159; in or with excellence, JM. दिव्वा य तेण (कुम्मासा) पवडुमाणाइसण Erz. 61.28; न हु अरिण न वि अ हूअं इह कोए अहसण जस्स समं सुउरिसठाणं KumāCa. (H.) 1.5 (comm. माहात्म्येन)

अहस्य (ai-saya < ati-sāya) *adj.* excellent, outstanding,

extraordinary, JM. सामणंअहस्यमवअहस्यकुसुमोहवुद्धिओ PaumCa. (V.) 1.36; अहस्यनाणविद्याणियतिदुयणसयवपुपरस्सओ JugāJīCa. v. 577; JS. अहस्यमावसुत्थं विसवातीरं अणोवममणं । अहस्यिच्छणं च सुयं PavSā. 1.13; अहस्यमव्वावाहं सोव्वं ... ते पत्ता SidBha. 9; Apa. अहस्यमस्ति जुत्तउ SudCa. (N.) 2.9.13, अहस्य(?) य छइल वस्ति जेइल जाणिज्जह कम्मियं पि तत्थु SudCa. (N.) 7.10.7; चउत्तीसअहस्यिच्छणं अहस्यमज्जणयविहाणि Sa; KuCa. 741.8; ततो नेदणु अहस्यगुणमहेतु KarCa. 6.1.6; धम्म अहस्य गुण संभवति CandappaCa. (Y.) 9.18.9.

अहस्यगुणकित्तण (aisaya-guṇa-kittana < atisaya-guṇa-kittana) *n.* describing the qualities (of the prophet) which are extraordinary, JM. वण्णजणं तु तेसि अहस्यगुणकित्तणाइहि SamSat. (H.) 22.

अहस्यगणि (aisaya-ṇāni < atisaya-jñānin) *adj.* [also अहस्यनाणि] possessing the highest knowledge or omniscience, AMg. (समगो) पुच्छइ गणि सुविहिं अहस्यनाणी (Acc. sg) महासं Tūtho. 702; JM. अहस्यगणी वियाणं गवरं YogSa. 12; अह एत्तो छगलो अहस्यनाणी य पेच्छति KaKoPra. 79.27; जिणम्मं दुवेअं अहस्यनाणीहि नज्जणं सम्म SaṭṭhiSa. 137.

अहस्यदुसह (aisaya-dūsaha < atisaya-duhsaha) *adj.* very hard to bear, Apa. उवसणपरीसहि असदु (इदु)सहि वीह तेव कि चालियइ ViPaSaṇ. 4.10.

अहस्यंत (ai-sayanta < atisayat = ati-sāyāna) *adj.* (pr. part.) surpassing, JM. मइचइगरेण सहिओ विणिग्गओ परवलं अहस्यंतो PaumCa. (V.) 90.15.

अहस्यपावि (aisaya-pāvi-ya < atisaya-pāpi-ka) *adj.* very sinful, full of great ill-luck, Apa. इय करुणु ण जाई सो पाविउ ताहि जीउ पुडु अहस्यपाविउ SudCa. (N.) 7.3.6.

अहस्यपाविपपाव (aisaya-pāviya-pāva < atisaya-prāpita = "prāpta"-pāpa) *adj.* who has acquired sin greatly or to a large extent; JM. अहस्यपाविपपावा धम्मअपव्वेसु तो वि पावरया SaṭṭhiSa. 29.

अहस्यभरिय (aisaya-bhāriya < atisaya-bharita) *adj.* full of, निर्भर अहस्यभरिय PāṇaCa. 648.

अहस्यमइ (aisaya-mai < atisaya-mati) *m.* name of a minister, (lit. having extraordinary wisdom), Apa. ता अहस्यमइणा ईरियं MahāPu. (P.) 69.16.6.

अहस्यमहा (ai-sayamaha < ati-sātamakha) *adj.* superior Indra (i. e. who has performed hundred sacrifices), Apa. सरइसु वरइ कीइ मयणालसु विहवणाइसयमहो PāṇaCa. (P.) 6.9.2.

अहस्यरम्म (aisaya-ramma < atisaya-ramya) *adj.* extremely charming, Apa. पेच्छइ कविलं गुणगणविमल । अहस्यरम्म कवळ-कम्म SudCa. (N.) 4.1.4.

अहस्यलेस (aisaya-lesa < atisaya-leśa) *m.* a speck of excellence, JM. अहस्यलेसं पि जम्म दुणं Tārā. 13.

अहस्यवन्त (aisaya-vanta < atisaya-vat) *adj.* possessing excellence, JS. परिसगुणहि सव्वं अहस्यवंतं सुपरिमलामोयं BodPā. 39; Apa. अहस्यवंतं संत परमेसर NāyCa. (P.) 9.13.6; अहस्यवंतु काई को जणं BhaviKa. 191.7; तित्थवणसिरिअहो अहस्यवंतहो अरहंतहो इयवम्महो JasCa. 1.1.1.

अहस्यसुविज्ञ (aisaya-sukkhīya < atisaya-sūṣkita = "śuṣka") *adj.* greatly emaciated or dried up, Apa. तो महा अविज्ञ अहस्यसुविज्ञ माणिमहु आवेर भिं SāṭṭhiSa. 5.11.

अहस्यसुंदर (aisaya-sundara < atisaya-sundara) *adj.* very beautiful, Apa. वण्णावन्तरि अहस्यसुंदरि वित्तं बद्धावणस्सु -GayaSāh. 8.11.

अहस्यसुरूय (aisaya-surūya < atisaya-su-rūpā) *adj. (f.)* having a very beautiful form, Apa. परिणेत्र कुमर अहस्यसुरूय मा-सवरोहि दुमवरायण्य गयाSāh. 9.4.

अहसरस (ai-sarasa < ati-sa-rasa) *adj.* 1 very sweet, JŚ. अससरसमहसुगंधं दिट्ठं चियं जं जणेश्च अहिलसं ŚrāvĀ.(N.) 252; Apa. जहि पञ्चुञ्चुवणाहं कयहरिसोहं कामिणिक्कयणाहं व अहसरसं SudCa.(N.) 1.3.1; 2 very juicy, SudCa.(N.) 1.3.1.

अहसरिय (aisariya < aiśvarya) *n.* greatness, wealth etc. Hem.(Gr.) 1.151.

अहसा (aisā < idrśa) *adj.* like this, Apa. केसि कहह जलरीव ति कससा गोयम पणण पयड ति अहसा KesiGoSāh. 11.4.

अहसाह (ai-sāi < ati-sāyin) *adj. [f. -mī]* 1 surpassing, excelling (others), JM. तत्थ का काळी । किं व सुरमंसमिहाइसाणीयं वि देवत्तं SupāsCa. 4.159; Apa. वयणासयपीणिथसुयणकण्ण कण्णाहसाइ-वयप्पवण्ण JambSāCa. 10.1.9; 2 whose knowledge excels all other knowledges (i. e. omniscient), JM. एवस्स (सामाहयस्स) पाणो वि दु वीथं ति विही व अहसाणा PañcāPra. 5.20 (comm. अतिशायिना केवलिना)

अहसायण (ai-sāyana < ati-sāyana) *n.* excellence, pre-eminence, superiority, JM. केवलनाणगुणाओ सामन्ना वि दु हवति केवलिणो । तेसि अहसायणत्थं अरुहंने इय पयं भणिं च CeyVanBhā.(Ś.) 533.

अहसावर (ai-sāyara < ati-sādara) *adj.* having great respect, Apa. (पुच्छिड मति तेण) कहिं संचलित लोउ अहसावर MahāPu.(P.) 100.9.6.

अहसार (ai-sāra < ati-sāra) *m.* dysentery, JM. अरिस्-किडिमकुट्टमाडिकासाहसार ... उदराणि । ... मम जिण्णुअपाया सुप्पसाया इरुतु AjiSaTha.(Laghu.) 2.15; जओ अहसाराइसु न एयं कीरइ KaKoPra. 115.32.

अहसास (ai-sāsa < ati-svāsa) *m.* excessive panting, JM. वयणेण पडइ हरिं वयणेण य निगमेइ अहसासो RiSamu. 26.

अहसाहस (ai-sāhasa < ati-sāhasa) *n.* 1 great risk, JM. अहसाहसमेयं जं उस्सुत्तपक्कणा कडुविवागा DhamRaPa. 101; 2 very rash act, Apa. इय गयसुकुमालिहि चरित अवालाहि अहसाहसनिब्बाहवर गयाSāh. 14.11.

अहसिग (ai-siggha < ati-sighra) *adj.* very quick, Ś (विदूषक) इमाए वेलाए पच्छिओ सिबिणओ अहसिगपरिणामो होइ ति संतंति SiñMañ. 1.25 (p. 17)

अहसिडिल (ai-sidhila < ati-sīthila) *adj.* very weak, very loose (in the joints), M. (विदूषक) अहसिडिलो वि जराए सत्तर-गमणो उवगओ म्हि SiñMañ. 4.12.

अहसिणिद्ध (ai-siniddha < ati-snigdha) *adj.* very affectionate, JM. समप्पिभाओ अहसिणिद्धाओ अजेगदासवेहीओ KaKoPra. 5.13.

अहसिणेह (ai-sineha < ati-sneha) *m.* great attachment, JM. अहसिणेहल्लविओ मयं ति नाऊण कयणामो सयमेव पत्थिओ पत्थिओ ManōKa. 14.30.

अहसिनिभ (ai-siri-bhara < ati-sīri-bhara) *adj.* excessive burden of beauty, AMg. अहसिरिभरिणिणाविसय्यंतकतोहंत-यास्सुद्धं Kapp. 34.

अहसील (ai-sīta < ati-sīta) *adj.* very cold, AMg. समगं पक्कता जेयं जोरंति समं उद्ध परिणसंति । जम्बुह नाहसीय(?) ओ) बहवओ होइ पक्कतो SūraP. 10.129.1; Thāṇa. 5.3(460); Jambuddā. 7.112.1.

अहसील (ai-sīyala < ati-sītala) *adj.* 1 very cool, JM. कुलजलाइ अहसीललाइ विमलाणि पेच्छ पवइति KumāCa.(H.) 4.41; Apa. पुण परकज्जु जेम अहसीयलु जलु मेणहंवि सोहणा । किउ ... मुहकुहराओ विसोहणा SudCa.(N.) 5.7.1; 2 very indifferent, SudCa.(N.) 5.7.1.

अहसुजमाल (ai-suamāla(u) < ati-sukumāra(ka)) *adj.* [also अहसुकुमाल] very delicate, JM. अहसुजमालो सुंदर खणं पि सोढुं न पारिहिसि JinadaĀkhyā. v. 355; Apa. जहिं तिय सोमाळ अहसुजमाल पुण णं मालमालउ SiVāCa. 1.3.10; सो बालउ कण्ण स्वतउ अहसुकुमालउ Chakkammu. 8.2.7.

अहसुगंध (ai-sugandha < ati-sugandha) *adj.* having excellent smell, JŚ. अहसरसमहसुगंधं दिट्ठं चियं जं जणेश्च अहिलसं ŚrāvĀ.(V.) 252.

अहसुवंग (ai-sucanga < ati-su-? = sundara) *adj.* (De-NāMā. 3.1) very beautiful or charming Apa. पिकेलेविणु सुइ सुउ अहसुवंगु नेवइ निबनगरिं हरिसिंयं MayaReSāh. 3.16.

अहसुद्धिय (ai-suttīya < ati-su-sūthita) *adj.* very well-established (in religious duties), JM. अहसुद्धिओत्ति गुणसुद्धओ ति जो न सहइ जपस्सं । सो परिहाइ परमेव UvMa. 68.

अहसुत्तिअ (ai-suttia < ati-sūtraka) *adj.* 1 having a long sacred thread, Apa. कथं वि भूमिउ अहसुत्तिउ RiNeCa. 12.10.16; 2 possessing machinations, RiNeCa. 12.10.16.

अहसुंदर (ai-sundara < ati-sundara) *adj.* 1 very beautiful, JM. समुहमहसुंदरो खिय पच्छाभायम्मि मंगुलो होइ । विंशगिरिवारणस्स व खलस्स वीइइ कहलोओ KuvMāKa. 5.26; इमो व से अहसुंदरो पासे पुत्तओ ति KuvMāKa. 99.30; Apa. तहिं मंदिरे अहसुंदरे सत्त वि भूमिउ दिट्ठउ JasCa. 2.4.9; 2 very good, desirable, JM. पुण केइ कम्मपरिणइवणेण अहसुंदरे पि सम्मत्तं । ... विमुचंति DvāKu. 5.10.

अहसुवीमच्छा (ai-su-bibhacchā < ati-su-bībhatsā) *adj. (f.)* greatly disgusting, AMg. अहसुवीमच्छा परमसुगंधा नो संवाए Nirayā. 130.

अहसुमरण (ai-sumarana < ati-smarana) *n.* excessive or constant brooding over, Apa. विसयायक वितयहं अहसुमरणु CandappaCa.(Y.) 2.17.5.

अहसुरंग (ai-suranga < ati-su-raṅga) *adj.* having very beautiful colours, Apa. णं णसिरिकरि इहु माटुलिगु उप्परि वणपत्तिहि अहसुरंगु CandappaCa.(Y.) 8.14.4.

अहसुरभि (ai-surabhi < ati-surabhi) *adj.* very fragrant, JM. अहसुरभितिरिमारुवपडिहयतगुरेगुतकण्णकेरं समसरणं MaViCa.(G.) 10a.3(2)

अहसुरभोग (ai-sura-bhoga < ati-sura-bhoga) *adj.* having pleasures superior to those of the gods, AMg. नचंतगोव-वायअहसुरभोगो सुरगणार्ण (ययारिसो मनवरो) SūraPa. 38.

अहसुरूव (ai-surūva < ati-su-rūpa) *adj.* very beautiful, JM. देसम्मि तम्मि लोयो विण्णाणविबक्कणो अहसुरूवो PaumCa.(V.) 2.4.

अहसुद्ध (ai-suhaḍa < ati-subhaḍa) *adj.* very obstinate, JM. ते दुद्धिद्वित्ता अहसुद्धा मवमवविद्धा SaṭṭhiSa. 93.

अहसुहिय (ai-suhiya < ati-sukhita) *adj.* very happy. JM. अहसुहियमाणमावाणचक्रपिब्रमाउकारासो (आसवविश्रुओ) LiIā.46.

अहसुहुम (ai-suhuma < ati-sūksma) *adj.* very minute or insignificant, JM. वेषावकुचियाणं करणणिसेहेणमंतरां ति । तं वि कु परिहरियम् अहसुहुमो होइ पसो णि (अंतरायदोसो) PañcāPra. 18.33; JS. सुहुमं अहसुहुमं इदि धरादियं होदि छम्मेयं NiySā. 21; तच्चिवरीया खंधा अहसुहुमा इदि पस्सेदि (ति) NiySā. 24; Apa. जे कायसो भूला नहुय के वि अहसुहुमा जीवसो दूरे ते वि KarCa. 9.10.7.

अहसेय (ai-seya < ati-śveta) *adj.* very white or pure, AMg. (महावीरे) निरायंकउत्तमपुत्तयअहसेयनिकुवपके Uvav. 16.

अहसेस (ai-sesa < ati-śeṣa) *m.* 1 privilege granted to a person who possesses the highest knowledge, AMg. आयरियउ-वज्झायस्स णं गणंसि पंच अहसेसा पक्कता Thāṇa. 5.2.166(438); Vava. 6.2; आयरियउवज्झायस्स णं सत्तं अहसेसा पण्णत्ता Thāṇa. 7.2.81(570); गणावउवज्झायस्स णं गणंसि दो अहसेसा पक्कता Vava. 6.3; 2 supernatural power or insignia of a prophet, AMg. महावीरस्स अदूरसाभेते छत्तादीय तित्थयरासेसे पासति Uvav. 38; 54; 55; तण णं से सेणि एरावा विमिसारे महावीरस्स अदूरसाभेते छत्तादीय तित्थयरासेसे पासि Dasā. 10.19; JM. अहसेसविद्यायारियवाइ वम्मवही खमग नेमिती । विज्जाराया-गणसंभवा य तित्थं पमावेत्ति DasaveNi. 183 (H. अतिशयी अवध्यादिज्ञान-मुक्तः); 3 the highest knowledge, either the perfect (केवल) or any direct knowledge like अवधि and मनःपर्याय, supernatural knowledge, AMg. समणस्स णं भगवओ महावीरस्स तेरस सवा ओहिणाणोणं अहसेसपत्ताणं उओसिया ओहिणाणीणं संपया होत्था Kapp.139; अहसेस देवया वा निमित्तगणणं सुयं व सीसो वा OghaNi. 16(Bhā.) (comm. अतिशयनं अतिशयः प्रत्यक्षं ज्ञानमवधिमनःपर्यायकेवलत्वं तेन ज्ञात्वा); *adj.* AMg. निगमधाण वा निगमधीण वा अहसेसे नाणंदसणे समुपपज्जकामे वि न समुप-पज्जेज्जा Thāṇa. 4.2.254(284) (comm. अहसेसे ति शेषाणि सायादिच्छु-र्दशनादीनि अतिश्रान्तं सर्वावधेयानि युगेः यत् तत् अतिशेषं अतिशयवत् केवल-मित्यर्थः p. 213); अत्थि णं मम अहसेसे नाणंदसणे समुपपजे Viy. 11.9.17; 11.12.18; आयरियउवज्झायस्स मे अहसेसे नाणंदसणे समुपपज्जेज्जा, से य ममानोपज्जा माई णं पसे Thāṇa. 8.10(8) (597); JM. कालस्स अहकिरुद्धुत्तणेण अहसेसपुरिसविरहेण पायमज्जुगसणेणं गुरुकम्मसणे य जीयाणं DvāKu. 12.1.

अहसेसइद्धि (ai-sesa-iddhi < atiseṣārdhi) *adj.* who possesses supernatural knowledge, JM. अहसेसइद्धिधम्मकहिवाइ-आयारिखवगनेमिती ।... तित्थं पमावेत्ति ŚrāDhaViPra. 67.

अहसेसउज्झयण (aisesaajhayana < atiseṣādhayana) *n.* chapter which deals with supernatural subjects, JM. इय अहसे-सज्झयणा भूताबाओ ण इत्थीणं ViāvBhā. 552(549) (comm. उत्थान-समुत्थानभूतादीनि अतिशयवन्ति अभ्ययनानि)

अहसेसि (ai-sesi < ati-śeṣin) *adj.* possessing much (wealth), JM. गच्छमि एस कणो बासाबासे तहेव उडुवडे । गामगर-मिगमेसुं अहसेसी डावर सङ्की OghaNiBhā. 123 (comm. अतिसेसि ति स्कीतानि इत्यर्थः)

अहसेसिइद्धि (aisesi-iddhi < atiseṣita-iddhi = atiseṣita-ardhi) *adj.* having extraordinary miraculous powers, JM. अहसेसिइद्धिधम्मवहिनाइ-आयारिखवगनेमिती । विज्जारायाणसम्भओ व तित्थं पमावेत्ति SamSat.(H.) 38 (comm. अतिशेषिता अपरेभ्यः परजो-त्कर्षं नीत्वा महयो लभ्यो यस्स स अतिशेषितदिः)

अहसेसिय (ai-sesiya < ati-śeṣita) *adj.* possessing super-natural powers, JM. अहसेसिओ व सेई असेई एगाणि पडुवेज्जा

OghaNiBhā. 30 (comm. अतिशयी वा कश्चित् अभिनवमज्जिते द्वितीये अहसि एकाकिने अपि प्रवर्तयेत्) [PSM. takes the word as अहसेसि (अतिशेषिन्)]

अहसोहण (ai-sohana < ati-sodhana) *n.* agent of high purification, JS. अहसोहणोणं सुयं हमं इवेइ जइ तइ य MokPa. 24.

अहहरिस (ai-harisa < ati-harṣa) *m.* great joy, Apa. किर आसीस देइ सुहवरिसि ताम निहइवाव अहहरिसि BhaviKa. 157.9.

अहहव (aihava < ?) [ati-hava 'loud call or sound'] *m.* a musical instrument, Apa. सेवेहिं तरेहिं अहहवेहिं PaumCa.(S.) 69.22.9; 79.4.2; अहहवसेकुरकययोसहिं BhaviKa. 31.10.

अहहव (a-ihava < a-vidhava) *adj.* auspicious, JM. पेच्छसु अहहववलयं मोतुं सव्याणि जाव गीयाणि AkkhūMako. 105.148.

अहहव (a-ihava < a-vidhava) *f.* woman whose husband is alive, Apa. अहहविं करेविणु कोलयाई PaumSiCa. 2.203; गहिव-वक्षवत् अहहव उविति मड मट्ट जय जय मणति SāliSār. 3.7.

अहहारा (aihārā < acirābhā) *f.* [metathesis] lightning, अहहारा विज्जू DeNāMā.1.34 comm. अहहारा विधुत् । अहहारा इति अविरामाशब्दभवः ।

अहहारिय (ai-hāriya < ati-hārīta) *adj.* lost, vanquished, Apa. वंमाणु दुहाविओ देवराएण पिच्छेहि अहहारियं मयणराएण Maya-ParāCa. 2.75.10.

अहहास (ai-hāsa < ati-hāsa) [mistake for itihāsa] *m.* Apa. अहहासपुराणं णिम्महाई MahāPu.(P.) 1.9.3 Tī. एकपुस्वा-त्रिता कथा.

अहहि (aihi < atithi) *m.* guest, M. वीअतो अहहिं कहिं वि(पि) समरकीलं कुणतो कइ ŚrīKāv. 12.19; 5.7; Apa. णं अहहिं जुल्लई मग्गु पसु CandappaCa.(Y.) 3.15.11; cf. अनिहि and its cpds.

अहहिपूया (aihi-pūyā < atithi-pūjā) *f.* hospitality or worship of the guest, AMg. अहहिपूयं दरेइ, करेहत्ता तओ पच्छा कणवणा आहारं आहारो Viy. 11.9(64)

अहहिम (aihima < ati-hima) *n.* extreme snowfall, AMg. अहहिम अहडुणिगे य निच्छयओ (बाहुकायपिहो) PiṇḍNt. 39.

अहहिविसेस (aihi-visesa < atithi-viśeṣa) *m.* special guest, JM. (चेटी) इजे चउरिए बाहिं गंतु इमे मोवए ... अहहिविसेसस्स पयच्छ । कहिं पुण अहहिं पेक्खस्स CaupCa. 19.10.

अहहीण (ai-hīna < ati-hīna) *adj.* very little, JM. (सुवनानं) एव च कमसो हीयमाणं हीयमाणं जाव सह समासाओ तुइ गुरुणो अहहीणं तस्स वि समासाओ तुइ हीणतरं ति Kālka. 275.7.

अहहील (ai-hīla < ati-hīl-) *v.* to despise greatly, AMg. (भोयणं) उप्पन्नं नाइहीलेज्जा अप्यं वा बहु फासुयं Dasave. 5.1.99 (130)

अहहीलिय (ai-hīliya < ati-hedita) *adj.* much insulted, JM. अहहीलओ जणेणं चित्तइ हियएण निम्बिओ NāPañKa. 7.39.

अहहुय (ai-huya < ati-bhūta) *adj.* greatly increased, Apa. तुइ असिजकारइ अहहुयाइ रिउहुणयणंसुवविदुयाइ MahāPu.(P.) 12.20.10.

अह्- (ā- < ati+i-) *v.* [Hem.(Gr.) 4.162 gives अह् as a dhātuvādesa of gam- (gaccha-) to go] 1 to go over, to pass, to go past, AMg. उत्तरिणेणं दुबारेणं अह् ससि इइ मेहंकारमिवाइ Jambuddi. 3.157; नाकयसहस्सेहिं सदिं संपरिउडे भवणकरवसेणं अह् Jambuddi. 3.186; JM. सरोदव वच्छिमाए ओगाहंतीए पुक्खओइइ ĀvNi. 555; पच्छा गच्छमई एवं दुम्मासि जा सत्त PañcāPra. 18.13;

2 to enter, JM. पा. व अर्धं दरे. अण्यस्मि अणय, उज्जयणे, अण्यो अर्धं *ĀvTi* (H.) p. 173a.3; या अर्धं साप्ती सो मणर कि मिमिं *ĀvTi* (H.) 173a.6; सा अर्धं अणयया । एणो परं अर्धं, नावा *Erz.* 34.2; तस्य व हुंगमुदरं भूमि-गय-विमाण-पुङ्गीय-समं पासाय-बहेसवरं सुबसेतो सो अर्धसिय *TarLo.* 622; 3 to form, to contact JM. मोक्कलं वि हु अणुवज्जर अर्धं न हु को जुयसंणं *KumCa.* (H.) 7.6; 4 to go over, to surpass, M. जं खल्लिजं अर्धं सुल्लिजं णेण ऊरं *SetuBa.* 8.65; अवसाहअहरिस्सिओ अर्धं सरीरं *SetuBa.* 10.63.

अर्धय (*aiya < atīta*) *adj.* [also अतीय, अतीत] 1 past, gone, belonging to the earlier period, AMg. से देमि जे अर्धया जे य एवुप्पत्ता जे य आयमेस्सा अरहता *Āyār.* 1.4.1.1; *Sūy.* 2.1.57 (J07); 2.2.17 (680); अतीते काले अण्णा जीवा आणाए विराहिता चाउरतं संसारपत्तारं अणु-परिवर्त्तितं *Samav.* (Pra.) 132 (148); अर्धयं अणाययं च कालं जाणह पासव *Viy.* 8.186; तस्ये अर्धे भवगहणे *Nāyā.* 1.1.156; अर्धे दोषे भवगहणे *Nāyā.* 1.1.171; अर्धयस्मि य कालस्मि एवुप्पत्ताणामए । जमहुं तु न जाणेज्जा *Dasave.* 7.8; अर्धं निदामि *ĀurPacc.* 1.10; अर्धं पटिकमामि *ĀurPacc.* (V.) 11; 2 (as a second member of a cpd.) beyond, more than, AMg. वणस्सज्जीवसरीरा तओ पच्छा सत्थायिआ ... वत्तव्वं सिया *Viy.* 5.2.14; सत्थातीतस्स सत्त्वपरिणामिस्स *Viy.* 7.1.20; नओ ते संसयायं सत्त्वसुसमोदोही *Utt.* 23.85; 25.21; 33.17; JM. भावि अर्धं भोडीसुहियं (पञ्चत्तराणं च दसमयं) *PavSiro.* 187; संसारी वि मये सारिहो तो समससुयनाणी *GarSadSa.* 4; पददव्वं संसारीयपज्जयायं च सत्थायि (पेच्छव) *ViAvBhā.* 808 (804)

अर्धयकाल (*aiya-kāla < atīta-kāla*) *m.* past time, AMg. अर्धयकालसमए *Samav.* (Pra.) 96; JM. लल्लिं अर्धयकाले कि किं न कयं जियाण मए *PajĀrā.* 216; *ĀrahPaḍ.* 4.45; अवियण्होऽयं जीवो अर्धयका-लस्मि आगमिस्साए । सहाण य रुवाण य *MahāPacc.* 59; अणायसं वधो पयाहेण अर्धयकालसुलो *PaṇṇSu.* 52.

अर्धयसिन्धकर (*aiya-titthāṅkara < atīta-tīrthāṅkara*) *m.* past prophet, JM. कवलणाणिप्पुहा अर्धयसिन्धकरा य चउवीसं *VivMañ.* 14.

अर्धयसमय (*aiya-samaya < atīta-samaya*) *m.* the past time, once upon a time, JM. तत्थायसमयस्मि सुणू नाम गाहावई होत्था *SamarāKa.* 83.10.

अर्धयार (*aiyāra < atīcāra*) *m.* transgression, AMg. रायं तु अर्धयारं आलोपज्ज जहकमं *Utt.* 26.48; 26.40; JM. पसुत्तस्स वा पविधुत्तस्स वा जो मे कोई देवसिओ राखो उप्पिमहे अक्षतो बहकमो अर्धयारो अणायारो तस्स मिच्छामि हुक्कं *ĀurPacc.* (V.) 11; दंसणणाचरिते पञ्चज्जाहेसु जो अर्धयारो । तं सत्थं आलोपहि *MarapVi.* 48; वज्जितु तओ समं वज्जेइ इमे अर्धयारे *SraDhaViPra.* 79 (comm. वज्जित्वा प्रत्याख्याय । वचमिति प्रकृतम्) cf. **अर्धयार**.

अर्धव (*aiya < atīva*) *adv.* very much, greatly, AMg. तओ मं पमिइ तं कुलं विपुणेणं विरण्णेणं... अर्धव अर्धव परिवहुइ *Āyār.* 2.15.12; 13; अर्धव अर्धव उवसोमेमाणे उवसोमेमाणे चिहुइ *Viy.* 1.2.12 (p. 15.3); *Nāyā.* 1.1.202; तवेणं तेण्णं तवसेवसिरीय अर्धव उवसोमेमाणो चिहुइ *Antag.* 146; सा देवदत्ता दारिआ खेण अर्धव अर्धव उक्खिआ *Vivā.* 1.9.34; सिरिय अर्धव अर्धव उवसोमेमाणा *Jambuddi.* 2.8; 7.213; सुक्खपुक्खुकोवमारकसिय सिरिय अर्धव उवसोमेमाणे चिहुइ *Jivābhi.* 3.580; संवसारसंभवज्जेणं अर्धव पीडसकारसमुदयं अमिक्खिउत्ता *Kapp.* 90; 91; JM. इव जे निर्वर्त्तिकयं अर्धव सुक्खीकरोइ पिआ *BhuvKevCa.* 367; सिरि-मईयं कायस्स पत्तीयं चउण्णं पुत्तायं उवरि अर्धं जाव वत्ता अर्धं पिण्णी *Erz.* 9.19; अर्धव आणंविआ संसावई *Erz.* 30.32; 21.28; अर्धव इहो पुत्तिस्स

MapoKa. 30.16; *Apa.* साह वि य अर्धव मिक्खिउत्ता काणणे सुक्खवत्त पविक्खत्त *KaKo.* 3.4.7; 2.3.1.

अर्धवकट (*aiya-rūḍha < atīva-rūḍha*) *adj.* well-established, JM. पइणिमाअव-संजायेहि अर्धवकटमाणो सिणेहापुवो *MapoKa.* 27.32.

अर्धवसंत (*aisanta < a-drśy-anta = a-drśyamāna*) *adj.* (*pr. part. pass.*) not being seen, M. अह विट्ठो तवह खलो तहेअ सुक्खो अर्धवसंतो *GāSaSa.* 3.24; तह सुवअ अर्धवसंते तिस्सा अण्णीहिं ...। रिणं पोळिरवहिहिं पाणिअं दंसणसुहाणं *GāSaSa.* 4.38; सिक्खइ इणीया वि तण्...। रामस्स अर्धवसंते आसाविये व्व चिरमए हण्णते *SetuBa.* 1.35.

अर्धवसय (*ai-saya < atī-śaya*) *m.* greatness, importance, JM. नामी वि सुयं दहुं ...। तहलोकाईमयं वइइ *PaumCa.* (V.) 3.105; एताव-मणो होउं तस्साईसवसमुहसंभं । जिणुणेहि ताव सेणिय *PaumCa.* (V.) 75.29; Ś. (रत्ना) पञ्चवहणो रुआईअअणअवरमविण्णाणजणिय व्व का वि वरवणिणी थिलोइआ *SinMañ.* 1.17 (p. 12)

अर्धसार (*aisāra < atīsāra*) *m.* dysentery, AMg. गेणसु कासुपसणिज्जं मसं ति मणिऊण पारणे मोयगा संगेइया दिआ । अर्धसारो जाओ *Utt.* 1.3 (comm. Sukhabodhā p. 2); cf. **अर्धसार** [PSM. name of a king ?]

अर्धसारई (*aisārai < atīsāra-kī*) *f.* dysentery, JM. सुक्खो-अरिओ जरिओ तहा अर्धसारई पुणो कासी *BhuvKevCa.* 266.

अउ (*auu < āyuh*) *n.* life period, *Apa.* चकिं ति समणसणिवि लक्खु लक्खु इय सत्त्वउव वि हु *SanKuCa.* 782.5 [so Jacobi, p. 1. सत्त्वओ]

अउकुम्भी (*au-kumbhī < aya-kumbhī*) *f.* a jar of iron, cf. **अओकुम्भी**.

अउक्काय (*au-kkāya < ap-kāya*) *m.* a living being with a watery body, JM. उल्लसिओ तमक्को बलयावारो अउक्काओ [PavSāro. 255 PSM ?]

अउचित्त (*aucitta < aucitya*) *n.* propriety, suitability, cf. **अउ पौरायेसु** *Mār.* (Gr.) 1.49.

अउज्झ (*a-ujjha < a-yodhya*) *adj.* not to be assailed, cf. **अओज्झ**.

अउज्झा (*aujjhā < a-yodhyā*) *f.* name of the capital of Kosala kingdom, cf. **अओज्झा**.

अउण (*auna < avagana > auṇa > auna = ekona*) *adj.* [mostly in cpds. forming larger numbers; Fischel = *a-guṇa* doubtful] *adj.* [also *aunā* rhythmic lengthening] less than one (not counting one), cf. *ekona* and *ūna* in Sanskrit.

अउअट्ठि (*aunatthi = ekonaṣaṭṭhi*) *nu.* sixty less one = fifty-nine, AMg. समणोवासणां एगा सयसइस्सी अउअट्ठि च सवस्सा उक्कोसिया *Kapp.* 136.

अउणतीस (*auna-tisa = ekonatrimśat*) *nu.* thirty less one, twenty-nine, AMg. (देवदत्ता गणिआ) अउणतीसं विसेसे रवमाणी *Nāyā.* 1.3.8; सागरा अउणतीसं तु उक्कोसेणं ठिई मवे *Utt.* 36.240; एकावणे जोमणसए अउणतीसं च रुट्ठिमाणे *SaraP.* 2.3; पसुवीस अउणतीसा उक्कासुहपरिओ होइ *Jivābhi.* 3.226.5.

अउणतीसइ (*auna-tisai < avagana-trisati = ekona-trimśat*) *nu.* twenty-nine, AMg. तीसं तु सागरा उक्कोसेणं ठिई मवे । अहुममि बहणेणं सागरा अउणतीसइ *Utt.* 36.241.

अउणत्तर (*aunattara = ekona-saptati*) *nu.* seventy less one, sixty-nine, AMg. एवमेव सउक्कावरेणं जंहुवि दीवि हुमिण अउणत्तरा

अज्जत्तरि Jambuddī. 6.10.

अज्जत्तरि (aunattari = ekona-saptati) *nu.* seventy less one, sixty-nine, AMg. समणोवासगणं एवा समसहस्सी अज्जत्तरि च सहस्सा उक्कोसिया समणोवासगणं एवा होत्वा Kapp. 178; (चंदे) पंच जोयण सहस्साई एगं च पणवीस जोयणसयं अज्जत्तरि च णउए मागसए गच्छइ मंडलं Jambuddī. 7.82; JM. नवपंचाणउअसर उदयविगप्पेहि मोहिया जीवा । अउणु(एण)त्तरि एणुत्तरि पयविदसणहिं विहेआ Sat.(C.) 22.

अज्जपण्णा (aunā-panna = ekona-pañcāsat) *nu.* fifty less one, forty-nine, AMg. एगोह्यपरिवलेवो नव चेव सयाई अज्जपण्णाई Jivābhi. 3.226.3.

अज्जपण्णास (aunā-pannāsa = ekona-pañcāsat) *nu.* fifty less one, forty-nine, AMg. कोडीवायालीस सहस्सा दो सया अज्जपण्णासा । माणुसलेत्तपरिओ SūraP. 19.21.2.

अज्जपण्णास (aunā-pannāsa = ekona-pañcāsat) *nu.* forty-nine, JM. (भंगा) सव्वे उण अज्जपण्णासा SūraDhaViPra. 75.

अज्जवण्ण (aunā-varṇa = ekona-pañcāsat) *nu.* fifty less one, forty-nine, JM. जुत्तं सव्वमिस्सं सवरणं कइमईयविसई तु । वइमउणवण्णमेयं कए व न कइं सुसावाओ ViāVbhā. 3545(4271)

अज्जवीस (auna-vīsa = ekona-vimāṣati) *nu.* nineteen, AMg. सागरा अज्जवीसं तु उक्कोसेणं टिई भवे Utt. 36.229.

अज्जवीसइ (auna-vīsa = ekona-vimāṣati) *nu.* nineteen, AMg. पाणयम्मि, जइत्तेणं सागरा अज्जवीसई Utt. 36.230.

अज्जाणउत्ति (aunā-nauti = ekona-navati) *nu.* ninety less one, eighty-nine, AMg. अज्जाणउत्ति च सहस्साई ... परिकले-त्तेण SūraP. 19.14; एवा जोयणकोडी णाणउत्ति च सयसहस्साई अज्जाणउत्ति च सहस्सा अट्ठ य सया चउणउया परिकलेत्तेणं पण्णसे Jivābhi. 3.823; अज्जाणउत्तं च जोयणाई किं चि विसेसाहिण Jambuddī. 7.73; अज्जाणउत्तं सहस्सा चउरासीई च सयसहस्साई । एगुणयं दिवडुं सयं च पुप्फावकिण्णाणं DeTha. 206.

अज्जापण्ण (aunā-panna = ekona-pañcāsat) *nu.* [also अज्जापण] forty-nine, AMg. तिणिण य अज्जापण्णे जोयणसए Jambuddī. 4.240; दोणिण य अज्जापण्णे जोयणसए किं चि विसेसाहिण परिरेणं Uvav. 163; अज्जापण्णं च बावडिभागे SūraP. 10.163; Viy. 2.47; अज्जापण्णविणाई (तिरिदियाणं तु) JIViy. 35; (इत्तिपक्कभारा णमं पुडवी) अज्जापण्णे जोयणसए किं चि विसेसाहिण परिकलेत्तेणं पण्णसा Pannav. 2.211 (2.64); अज्जापण्णं जुवले पुत्ताण सुमंगला पुणो पसवे Titttho. 284; JM. अज्जापण्णं जुवले पुत्ताण सुमंगला पुणो पसवे KaKoPra. 52.8; अज्जापण्णं नरवा सेदी सीमंतयस्स पुप्पेण PaumCa.(V.) 102.70; Apa. अज्जापण्णजुयल अपुणुमव RiPāSaṁ. 2.8.

अज्जावीस (aunā-vīsa = ekona-vimāṣati) *nu.* nineteen, AMg. अज्जावीसाए चुणिणयाभागेहि SūraP. 2.3.

अज्जासीइ (aunāsī = ekonāsīti) *nu.* seventy-nine, AMg. अज्जासीइ सहस्सा बावणं चेव जोयणा होति Jambuddī. 1.17.1; अज्जासीइ जोयणसहस्साई बावणं च जोयणाई Jivābhi. 3.570.

अज्जासीय (aunāsīya = ekonāsīti) *nu.* seventy-nine, AMg. अज्जासीए जोयणसए किं चि विसेसाहिण Jambuddī. 4.234; 7.19; सीयालीसाए जोयणसहस्सेहि अज्जासीए SūraP. 2.2.3; 1.27.

अज्जंठ (a-unṭha < a-kunṭha) *adj.* [also अज्जंठ] unhindered, M. जासु णिसण्णे अज्जं वि अज्जंठाणो खिअ जव(अ)म्मि GauḍVa. 742; साडु महुवासारणं अज्जंठकलअंठिकंठाणं GauḍVa. 596.

अज्जण (a-unna < a-punya) *n.* [also अज्जण] demerit, lack of merit, sin, JM. विज्ज(एज्ज)निवाओ विहिओ मज्झ अज्जेहि पावेण

SurSuCa. 2.118; तं वि हु अज्जं जायं मज्झ अज्जेहि पावाए SurSuCa. 6.25; *adj.* lacking in merit, unfortunate, evil, M. सो अज्जं अज्जणाणं कत्थं व केहिं वि पुट्टसत्तुहि । अज्जहरिओ Līlā. 691; JM. अवरे भणति एसा केण वि माया कया अज्जणेणं PaumCa.(V.) 28.112; ताव मरति अज्जणा रहिया ववसायसारेणं KuvMāKa. 38.31; मयं जं ते कहियं मड दुच्चरियं इमं अज्जणस्स KuvMāKa. 49.11; ण व चित्तेह अज्जणो कत्थं कुलुं कहिं अहयं KuvMāKa. 186.3; ता वइ मज्झ अज्जस्स होज्ज पावस्स नित्तारो SurSuCa. 2.51; 3.214; हा पुत्तय ! -- इण्हि पि अकयदसण कत्थं गओ मइ अज्जाए SurSuCa. 14.10; कइ मज्झ अज्जाए कम्मविवाओ इमो जाओ NāPañKa. 5.70.

अज्जह (a-unha < a-jyotsna) *adj.* without moonlight, Apa. तययं अज्जहआसादकणहअसंतरालि वयअमररोलि MahāPu.(P.) 80.7.16.

अज्जत्त (a-utta < a-putra) *adj.* without a son, without progeny, JM. सव्वहा तहा कायवो जहा मम अज्जत्तस्स एस पुत्तो इवइ KuvMāKa. 11.13; अज्जत्तस्स गई णत्थि KuvMāKa. 13.22; Apa. हुउ तासु अज्जत्तो सो वि पुत्तु DhamPar. 8.3.11.

अज्जद (auda < ayuta) *n.* name of a large number, M. कणाणं हस्सहस्से लहहिंति अज्जदं चअमुदं अमहहे ते SūKāv. 12.16.

अज्जमर (aumara < ad-mara) *adj.* अज्जमरो Mārk.(Gr.) 3.94; पणवसरकादीरीवेइमसयाअरादयः । gluttonous, P. 3.2.160.

अज्जमाण (au-māna < ava-māna) *m.* disrespect [AMgD. wrong reading for ओमाण at Sūy. 1.1.4.4]

अज्जय (auya < ayuta) *n.* [also अज्जय] a measure of time which is equal to 84 lakh times अज्जयं, AMg. अत्थणित्ते अज्जये अज्जय णउये णउए Viy. 5.1.18; अज्जये अज्जय Viy. 6.7.5; 25.5.5; Jivābhi. 3.841; Jambuddī. 2.4; अत्थणित्ते अज्जये अज्जय AṇuOg. 202(2); चउरसीई ... अज्जये अज्जय AṇuOg. 367.

अज्जयंग (auyaṅga < ayutāṅga) *n.* [also अज्जयंग] a measure of time, 84 lakhs of which make an ayuta and itself is made of 84 lakhs of athaniura, AMg. अत्थणित्ते अज्जये अज्जय Viy. 25.5.5; 6.7.5; अज्जयंगई वा अज्जयाई वा Thāṇa. 2.4.389(106)

अज्जयारिय (auyāriya < audārika) *adj.* (body) having a belly, i. e. physical body, Apa. कम्मइयंतय अज्जयारियाई तिणिण वि अंगह ओसारियाई MahāPu.(P.) 46.12.9.

अज्जर (aura < atura) *adj.* [wrong reading for aura = ātura at SetuBa. 9.69; 11.8; Goldschmidt] cf. आउर.

अज्जुर (auru < aparaṁ) *adv.* and, also, Apa. ज्जुराई अज्जुर नरराई सार आरदउ वडावणपयाइ RiPāSaṁ. 13.2.

अज्जल (a-ula < a-tula) *adj.* [also अज्जल] incomparable, unequalled, AMg. इस्सरेण अज्जुवा गामेणं अणिमस्सरे इस्सरीकए । तस्स संपगगीयस्स सिरी अज्जलमागया Samav. 30.34; अज्जलसदफणिसरसत्त्वगणे य अगुमवित्ता ते वि उवणमंति मरणपक्कं अवित्तिता कामाणं Panhā. 4.5; Dasā. 9.16; सज्जुक्कसं परगं वा अज्जलं नत्थि एरिसं । अचक्रियमवत्तयं अवित्तं चेव तो वए Dasave. 7.43; आयवस्स निवारणं अज्जला हवइ वेयणा Utt. 2.35; अज्जलं परमो आसि अज्जलो कवविमइओ Utt. 20.5; अज्जोत्थ विज्जलो दाहो सव्वंगेसु य पत्थिवा Utt. 20.19; इय सव्वकालत्तिता अज्जलं निववाणमु-वगया सिद्धा Uvav. 186; णेरइया ... णिक्कं परममसुममउलमगुवडं निरयमयं पण्णमवमाणा विहरति Jivābhi. 3.116; इय सव्वकालत्तिता अज्जलं णेववाण-मवगया सिद्धा Pannav. 2.v.177; (कागणिरयणं) अज्जलं चउरसंतठाणसंठिं समतलं Jambuddī. 3.95; 3.159; तिविहेण य सुइमउलं ... अणुमूवे. MahāPacc. 64; कलमउलं कज्जुरसं तं चेव भिसेवइ जीवो MaraṇVi.

204; रज्ज्वाभित्तियमउलं किलफलं लोहं विहरति Sathth. 25; JM. विम्ह-
कण्ठं जणमणो Dhutt. 14.58; फलमउलं निदिहुं जहं संपणो नरिंदस्स
AkkhāMaKo. 16; M. तेषं सदासमउलं अणुठाहं मंदो ŚrīKāv. 4.5;
cf. अणुल.

अडल्लगव्व (a-ula-gavva < a-tula-garva) *adj.* having
inordinate pride, Apa. मनुकटमणामे अडल्लगव्वं कियं वसं विहेयं सामंतं
सज्जं RiNeCa. 13.4.5.

अडल्लिय (a-uliya < a-tulita) *adj.* unequalled, AMg. अहं
सहिते वि बहोपविः परे सयल्लित्तुयणाउल्लिपं MahāNis. 3. v. 81.

अडल्लीण (a-ulīna < a-kulīna) *adj.* 1 not of a noble
family, M. अडल्लीणो दोगुहो तां मवुरो भोअगं मुहे जाव GāSaSa. 3.53;
2 (a-ku-līna) not resting on the ground, GāSaSa. 3.53.

अडव्व (a-uvva < a-pūrva) *adj.* [f. अडव्व] which has not
happened or is not known or experienced before, hence novel,
marvellous, unheard of, wonderful, unusual etc., M. चञ्चुलो
वि अडल्लिम्हअरसत्थिमिओ ... बाणराण लोअण्णिवहो SetuBa. 2.43;
12.37; जहसिंरिं सअळणीमेहलावणिअं । वड्ढोइसाडव्वमेहलावणिअं
SetuBa. 9.49; 13.49; 14.19; जाआ वणासाआ अण्णे विअ केवि
सल्लंताणं । छीरमुराडव्वविआरविसमिआ सअळजलहीणं GauḍVa. 810;
अण्णिव्हाइमिओ पियसहिं अडव्वो । मल्लायलो वि अम्हाणं Līlā. 335;
Ś. (देवी वसन्तसेना) किं पि अडव्वं ससंक्खण्णाकव्वं RañMañ. 1.36
(p. 28); (राजा) वअस्स ... तदो अ अडव्वलावणविसेसणिहणं ...
वरवणिणी विलोइदा SiñMañ. 1.17 (p. 12); AMg. चित्तमणी
अडव्वो एअमपुव्वो अ कप्पकव्वो ति BhattPa. 168; ĀrahPaḍ.(V.)
821; JM. ता वहं सक्का वसं तुज्जं अडव्वं वणमेअं Dhutt. 3.45; जं
अडव्वं अत्थागमणं कीरइ KuvMāKa. 65.11; पणमहं ... कमलालयमजल-
मडव्वमुसहमिल्लाणकमलं व CaupCa. 1.2(2); किर मण्णइ अडव्वं MaVi-
Ca (G.) 2a.10, एअ अडव्वो कोवि हुं दीसइ विव्वाणुआरि ति SurSuCa.
6.155; एअ अडव्वो बाही न किट्ठए मंतमेत्तेण SurSuCa. 12.18; 10.80;
विसेसओ दिओ कओ जाव अडव्वो तंतरीओ ति JambuCa.(G.) 42.7;
अहो अडव्वा बाणी Erz. 56.11; दिट्ठो देवदत्ताए वामणरूओ अडव्वलावण-
कारी Erz. 56.26, 57.11; Apa. अट्ठमु होइ अडव्वु अडव्वउं Mahā-
Pu.(P.) 11.29.12; नियसत्तिए तं विरएमि कव्वु पड्डियाअं जं अडव्वु
SudCa.(N.) 1.2.3; कव्वु अडव्वु तु विरयइ नवरसअरसहिउ Cacc. 4;
दरिसि वि पियपाहुइ अडव्वइ BhaviKa. 51.6; एहि अडव्वु को वि महु
मावइ BhaviKa. 88.4; 21.2; 205.17; 264.4; वणो दीसइ अज्जु अडव्व
काव KarCa. 1.14.5; ता छुहिण अडव्वइ लइइ मज्झु सिरेण कविट्ठइ
खइइ DhamPar. 9.2.7; मणि उळ्ळाणु अडव्वु SanKuCa. 641.8;
नवीयइ अडव्व वसंतकालु Sanderā. 219.

अडव्वइंदु (a-uvva-indu < a-pūrva-indu) *m.* unheard
of moon, Apa. मयल्लणहीणु अडव्वइंदु SugDabKa. 1.4.7.

अडव्वउ (a-uvva-u < a-pūrva-ka) *adj.* wonderful, Apa.
वड्ढु अवर अडव्वउ दीसइ DhamPar. 5.1.5.

अडव्वकप्पवुडुम (a-uvva-kappadduma < a-pūrva-kalpa-
druma) *m.* unheard of wish-yielding tree, JM. परं -- अडव्व-
कप्पवुडुमे । अवहणं RāPañ. 6.

अडव्वकमल (a-uvva-kamala < a-pūrva-kamala) *n.* lotus
unknown before, JM. कोबायं वणज्जुवळं सयवसंतपत्तावरिसिद्धिरीसोहिं
-- अडव्वकमलं पियं अहिट्ठुअव्वं KuvMāKa. 12.13.

अडव्वकरण (a-uvva-karāṇa < a-pūrva-karāṇa) *n.* a pro-
cess of making the soul reach a new state of purification re-
ducing the duration and intensity of the karmas, the stage of

spiritual progress (7th) which produces a new state of the soul,
AMg. सुहज्जसत्तायपरो आकटो खवणसेदीए अडव्वकरणं अंतवड्ढकवली जाओ
MahāNis. 4.17; हावतो अपमत्तो अडव्वकरणेण सुम्भसेतो ĀrahPaḍ.(V.)
933; JM. अडव्वकरणपडिबण्णखवणसेद्विपरिणामो KuvMāKa. 272.3.

अडव्वकह (a-uvva-kahā < a-pūrva-kathā) *f.* a new
story, a wonderful story, M. साहेह अडव्वकहं सुरसं महिलावणम-
णोज्जं Līlā. 33.

अडव्वगइ (a-uvva-gai < a-pūrva-gatī) *f.* strange course,
Apa. पियवणहो कावि अडव्वगइ NāyCa.(P.) 2.6.9.

अडव्वजलण (a-uvva-jalaṇa < a-pūrva-jvalana) *m.* fire
which is not known before or is strange, JM. विरहो हले हयासो
अडव्वजलणो कओ विहिणा VajLag. 386.

अडव्वजोव्वण (a-uvva-jovvāṇa < a-pūrva-yauvana) *adj.*
possessing unheard of (i. e. excellent) youth, JM. (हलाजहो) -
सयलजणपत्थणिउज्जसंपत्ताडव्वजोव्वणो वि ण मणियविसयाहिलासो CaupCa.
190.32.

अडव्ववंसणीय (a-uvva-damsaniya < a-pūrva-darśaniya)
adj. worth looking at (being unseen before), JM. जाव देवउल-
परट्ठुअं अडव्ववंसणीयं सव्वं गावयवसुंदरं पुराणमिककुट्टियं दिट्ठं जुवइरूवं Jinada-
Ākhyā. II. 45.13.

अडव्वदुग्गंध (a-uvva-duggandha < a-pūrva-durgandha)
adj. having an unexperienced bad smell, JŚ. सयलकुट्टियाणं पियं
किमिमुलकलियं अडव्वदुग्गंधं Kattāṇu. 83.

अडव्वधाणुकिणी (a-uvva-dhānukkini < a-pūrva-dhānuṣ-
kini = apūrva-dhānuṣkī) *f.* novel female archer, Apa. काए
वि अडव्वधाणुकिणीए तिक्खुज्जलणयणसरेहिं तीए । विडउ SudCa.(N.)
7.14.9.

अडव्वपावफल (a-uvva-pāva-phala < a-pūrva-pāpa-
phala) *n.* result of unimaginable sin, JM. अहं वा मवियव्वं मज्झ
केणावि अडव्वपावफलेणं तेण एअंविहा कज्जं ति पाहुअमूया JinadaĀkhyā.
53.8.

अडव्वभंग (a-uvva-bhaṅga < a-pūrva-bhaṅga) *m.* un-
paralleled beauty, Apa. सव्वालंकारविहूसियं लव्वसणि कावि
अडव्वभंगं RiNeCa. 6.8.14; वरहसहो कावि अडव्वभंगं सकिहिहेहिबिम्भमु
वरंणि JambūSaCa. 9.2.4.

अडव्वभावा (a-uvva-bhāva < a-pūrva-bhāva) *m.* wonder-
ful or novel feeling, M. (नान्दो) पोडवरंणणं अडव्वभावाणं (नमो)
RañMañ. 1.4.

अडव्वरूप (a-uvva-rūpa < a-pūrva-rūpa) *adj.* having
an incomparable form, Apa. पुइवीमहएवि अडव्वरूपं NāyCa.(P.)
1.15.10.

अडव्वरूपा (a-uvva-rūpa < a-pūrva-rūpa) *n.* form not seen
before, JM. जं लहियं अडव्वरूपं इमं रूपं SurSuCa. 1.91; तओ राणा
पुच्छिओ आसजपरिबारो ओ, ओ एअ अडव्वरूपओ JinadaĀkhyā. 53.2.

अडव्वलावण (a-uvva-lāvāṇa < a-pūrva-lāvāṇa) *n.*
unheard of beauty, Ś. (देवी) सा ज्ण अडव्वलावणणिहाणुअ ति
अज्जउत्तस्स जणमग्गादो मए एअतेण रक्खीअहि SiñMañ. 2.27 (p. 53);
JM. दिट्ठा व अडव्वलावणकारीणी जक्खणि अ वडिहारीहिं समेया Jinada-
Ākhyā. 59.15.

अडव्ववग्गा (a-uvva-vaggā < a-pūrva-valgā) *f.* the novel
run or course, JM. थळे भरे विसुरइ अडव्ववग्गां गओ धवलो VajLag.
183 (comm. अपूर्वेण सह वोजितो भरे स्थिते सति विसुरइ स्थिते)

अउव्ववेयणा (a-uvva-veyana < a-pūrva-vedana) *adj.* having extraordinary or very severe pain, JM. माहो वि वर-पकोट्मापसोणियप्पवाहो विक्कावसविमियाउव्ववेयणे ... पाउरिण्ण पुण्णो CaupCa. 202.9.

अउव्वसत्था (a-uvva-suttha < a-pūrva-sāstra) *n.* new scripture, AMg. पठिओहो वव्वाणं अउव्वसत्थावगाहणं सुवयं ĀrāhPaḍ. 319.

अउव्वसिरि (a-uvva-siri < a-pūrva-sīri) *adj.* having beauty which is never seen before, Apa. पियसहिपरिवारिय यय उव्वमि अउव्वसिरि PaumSiCa. 2.49 (Bhayaṇi takes it as a proper name of the garden?)

अउस (ausa < āyus) *n.* period of life, Apa. अउसु वि विपस सुकुपल दुल्ल लहु। कुमराण DhamPar. 6.11.11.

[**अउस** (ausa) Deśī. worshipper, devotee, PratiYau. 82, wrong reading for अउस PSM]

अउसल (a-usala < a-kuśala) *adj.* [f. -ā] not clever enough, Ś. (सागरिका) अउसलभि तुह ईदिसाणं आलाबाणं। ता अण्णदो गमित्तं Ratnā. 2.13.13; cf. अकुसल.

अऊव (a-ūra < a-pūra) *adj.* not completed, Apa. मित्थु अऊव कासि मरिज्ज BhaviKa. 240.8.

अए (ae < aye) *intj.* O, Oh. Ś. (सक्यो) अए अणुवज्जसभसणे अअं उणो Śāk. 44.23(4); (स्वापक) अए पण्णोत्तरं खु एदं KapMañ. 1.5.2; 4.19.29.

अओ (ao < atah) *adv.* [also अतो] 1 as a result, as a consequence, hence, AMg. सुव्वे अकंतवुक्खा य अओ सुव्वे अहिंसया Sūy. 1.1.4.9; 1.11.9; JM. जं सो पहाणत्तरओ आसयमेओ अओ य एसो ति। एओ णिय सेदीए णंओ सुव्वत्थ वीएओ UvPay. 730; अओ सुसुण्डणं मुणिवेसमित्तसिपसपक्कणपरं सिहापरणं च संयज्जउ ति MaViCa. (G.) 14b.3(2); अओ विसज्जेह पडु गुरुणो KālKa. v.86; अओ किंचि तस्मि रागकारणं Erz. 4.7; 2 from hence, henceforth, JM. जं तेण इहाणीओ सो उव्वयाओ अओ मज्झ SupāCa. 41.160 (p.478); अओ उवरि तुभं नायवुत्ता Erz. 14.36.

अओकवल्ल (ao-kavalla < ayo-kavala) *m.* morsel of iron, AMg. एयंति णं जेरहयं पुरितं सजीवमच्छे व अयोकवल्ल Sūy. 1.5.1.15.

अओकुम्भी (ao-kumbhī < ayo-kumbhī = ayo-kumbhī) *f.* [also अउकुम्भी] iron jar, AMg. तए णं अहं तं पुरितं जीवंतं वव्व अओकुम्भीए पक्खिवावेमि RāyPa. 754; तं अओकुमि किमिहुंमि विव पासामि RāyPa. 756.

अओग (aoga < a-yogya) *adj.* unfit, unworthy, AMg. अविहोए अओगस्त वा वक्खमाणेज्जा से भिक्खु अणंतसंतारी भवेज्जा Mahā-Nia. 5.33.

अओगया (a-ogayā < a-yogatā) *f.* [also अजोगत] the state of having no activity, AMg. जोगभिरोहं करेति, जोगभिरोहं करेता अजोगतं पाउगति Pannav. 36.(2175)

अओगा (a-ogga < a-yogya) *adj.* unworthy, M. कवसेणं रज्जाणम (तम-रज-णिअर व्व पेच्छिउं पि अओगा SetiBa. 3.34; JM. तेहि मणियं, भयवं, अओगाणि अन्ने तदुपयसस्त SamarāKa. 764.17.

अओघण (ao-ghana < ayo-ghana) *m.* hammer of iron, AMg. सीसं वि भिदंति अओघेहि Bay. 1.5.2.14.

अओवेज (ao ccca < atā caiva = ata eva) for this very reason, M. कामं गमा पसिदि सामण्णकं अओ वेज GauḍVa. 75.

अओज्झ (a-ojha < a-yodhya) *adj.* [also अउज्झ] not to be fought with, irresistible, AMg. ते णं अक्खणा ... अउज्झा =

अमिक्खा पडिक्खा Samav. 150 (p.454.9); भीमं संगमिअं अओज्झं उव्वं इतिवरायं पडिक्कपंति Viy. 7.175; 184; हससयणं परासुसह ... कंजणसुअण्णं मंथियं महरिहं अओज्झं Jambuddi. 3.117; ते णं मक्खणा ... जंतसुअण्णं मुसलमुसंदिपरिवरिया अउज्झा सदाजया सदासुता Pannav. 2.177; 2.188.

अओज्झा (aojjhā < ayodhya) *f.* [also अउज्झा] 1 name of the capital of मंथलाई विजय in महाविदेह, AMg. मंथिलावईविजय अओज्झा रायहाणी Jambuddi. 4.212; जडुसंदरपच्छसिमेण सीतोदाय महांतईए उत्तरें अहुरायहाणीओ पक्खाओ. तं अहा ... विजया देववंती जाव अउज्झा Thāṇa. 8.76(637); दो अउज्झाओ Thāṇa. 2.100; 2 the capital of कोसल and of the इक्ष्वाकु kings, JM. आसि अओज्झाविहं इक्ष्वागुकुलुम्भओ राया PaumCa.(V.) 11.7; अइवा पुरि अओज्झं मोत्तुवं वक्खु विदेस PaumCa.(V.) 37.19; इओ य अउज्झाय नयरीए राया दमरहो VasuHi. 240.30; तत्थेव अउज्झनयरीए मेदया जावा VasuHi. 334.10; ददवम्ममहाराओ अओज्झाय परिवसर KuvMāKa. 156.26; अतिथ इवेव जंजुरीवे दीवे मारहे वासे अउज्झा णाम नयरी CaupCa. 55.3; 129.4; 175.4; इहेव मारहे वासे अउज्झाय नयरीए चंदकेऊ राया KaKoPra. 127.8; देसे एयम्मि अतिथ सुपयावा। बहुययपुरियासा पुरी अउज्झा ति नामेण PuhCa. 206.v.6; सोम सुवण. पणियओ तुमं अउज्झाउरीए PuhCa. 218.23; अतिथ अउज्झामिहाणपुरी AkkhāMaKo. 112.v.2; Apa. इव उवरि सथासिय सुवणपयासिय सा अउज्झा णामि नयरी AkkhāMaKo. 81.30; Ś. (शृण्णखा) देव अओज्झाणयरीए रामे(?)ओ ति खतिअकुमारो अतिथ BāiRā. 5.76.3; (कैकेयी) इदं अणुदअं अओज्झाअं पेविक्खुं इच्छामि Prati. 7.13 (p.317); (पारिजातः) (अतिथ) अओज्झेव्व सेवि-ज्जंतमहारामा ... सिक्खलावदी णाम णअरी ĀpaSu. 2.6 (p.23); Apa. तिलकेस लण्णियु गउ सुवह पडसउरि अउज्झाउरिणयह PaumCa.(S.) 5.6.1; चवर अउज्झापुरपरमेसस PaumCa.(S.) 21.4.3; 4.1.1; 5.1.1; दसरु अतिथ अउज्झहं राणउ PaumCa.(S.) 21.1.2; अतिथ अउज्झा नामि सुपसिदी नयरी RiPāSārā. 1.4.

अओ परं (ao param < atah param) after this, henceforth, AMg. तं तिजिहेणं गरिहं अओ परं वायेरे खामे ĀrāhPaḍ. 358; JM. लहु संखिज्जं तु णिय अओ परं मज्झिमं तु जा गुरुवं Saḍḍi. 72.

अओपुत्तली (ao-puttali < ayah-puttali) *f.* an idol of iron, AMg. वेवरणिअत्तरणं तत्तअओपुत्तलीसं ĀrāhPaḍ. 352.

अओमय (ao-maya < ayo-maya) *adj.* made of iron, AMg. पुरिते य सामणियाणं इगालाणं वाइं बहुपडिपुणं अयोमयणं सडासयणं गहाय Say. 2.2.77(718); अओमयं मोगरं गहाय विट्ठु Antag. 6.15; 6.40; एग मइं अओमयं तत्तं समजोदभूयं इतिपडिअं अवयासाविणं समणे Vivā. 99; सक्का सहेउं आसाय पट्टया अओमया उच्छइया नरेण Dasave. 9.3.6; 9.3.7; से णं तं (अयपिं) उडिणं उडिणमूतं अयोमयणं सडासयणं गहाय Jivābhi. 3.119.

अओमुह (ao-muha < ayo-mukha) *adj.* 1 having an iron mouth (i. e. bhi), AMg. पक्खीहिं कज्जंति अयोमुहेहि Sūy. 1.5.2.9; 2 *m.* name of an अंतरदीप (an island between two concentric oceans), (अंतरदीपा) मेदमुहा, अयोमुहा, गोमुहा Pannav. 1.86; (अंतरदीपा) अयोमुहा, गोमुहा, आसमुहा Jivābhi. 3.216.

अओमुहदीव (aomuha-dīva < ayomukha-dvīpa) *n.* island called ayomuha, AMg. तेसि णं दीवाणं चउस विदिसाहु — (चसारी अंतरदीपा) ... अयोमुहदीवे गोमुहदीवे Thāṇa 301.

अओमुही (ao-muhi < ayo-mukhi) *f.* name of a city, JM. रंसुर महराया उव्वसुराओमुहीए राओ ति UvPay. 794 (सुर + अओ)

अओहण (ao-hana < ayo-ghana) *m.* name of an island, JM. सत्तावार दुवेओ कंजणपुण्णी अओहणी वेव। पक्खावईसदीवाइया उ सजे

असा सवसा PaumCa.(V.) 10.15.

अं (am < ?) *intj.* [v. l. अ] अं स्मरणे Mark.(Gr.) 8.20; अं सुवसा माकलमा Mark.(Gr.) on 8.20.

अं (am < am) (Gr.) the ending of the Nom. and Acc. Sg. of neuter nouns in -a, AMg. अं ति व इ ति व उं ति व अंता उं अनुसप्तस बोद्धव्या AnuOg. 226.v.20.

अं (am < ayan) *pro.* this one, M. पुविखणो विमुकोहो अं सुहिणो सु सुहावरो Usipi. 4.62.

अंकार (am-kāra) *adj.* the letter am अंकारं वं इंकारं वं अनुसप्तस बोद्धव्या AnuOg. 264.6.

अंब (amva < āmra) *n.* mango-fruit, cf. अम्बु.

अंबय (amvaya < āmra-ka) *m.* mango-tree, Apa. ता विसत्स किं तुमि इति पत्तु अंबयमि DhamPar. 3.2.2; अंबयत्स मूळु छिण्णु DhamPar. 3.2.7.

अंबयमंजरि (amvaya-mañjari < āmraka-mañjari) *f.* flowering cluster of the mango tree, Apa. अंबयमंजरि सोमर करंतु मळमाणिलगयवरि संचरंतु (मयणगउ) CandappaCa.(Y.) 2.14.3.

अंबर (amvara < ambara) *n.* garment, Apa. रयणाबर-अंबरहि पुहववुत्तु संजणियमंजरि SaṅKuCa. 444.2; विषयियवमसंगसुत्तु गहियमिदिहकं वल्लिअंबर SaṅKuCa. 548.5; पाणिपउमसंजणियअंबर SaṅKuCa. 597.3; 539.3; cf. अंबर.

अंसपटंत (amśa-paṇanta < amśa-patat) *adj.* falling on the shoulders, Mg. (चाण्डाल) तुल्लिं का उण एसा अंसपटंतण चिउल-मलेण ... इदो पडि Mīcch. 10.392.

अंस (amśa) *m.* shoulder, [Vara.(Gr.) वक्राक्षिण 4.14; Cowell's reading अंसो - अंसः appears to be wrong] M. अंसदु-विअमहिबरा ऊसिअदाहिणवरावडिअसिहारा SetuBa. 6.83; सुक्खरविस-अंसंणं पेज्जामि सुणं जोअणमंजं मेणं SetuBa. 3.56; खल्लिअं अंसमि सुहं SetuBa. 11.6; 12.60; ओ ववनाआबरुत्तु एणवरदिदुदाहिणंसज्जो Gaud-Va. 104; विअणसरसकरीविल्लिअंसमि । सीसमि GaudVa. 777; S. (विदूषक) समंससीसा समबाहुत्वा देहाविसुदं अंबराउ वेति KapMañ. 4.12; AMg. उत्थ णं अंसाओ अंसं याहर Thāṇa. 4.3.362; तय णं से चिल्लय कोसेणावई तेहिं वंवि चोरसण्हि ... अंसगपहिं तोणेहिं ... सीहगु-हाओ चोरपहीओ पडिमिअंसमेति Nāyā. 1.18.35; कुंडलजुवजुल्लसंतअंसोव-सत्तसोमंसवमंणं सोसागुणसमुदणं Kapp. 36; JM. सीहवि पसाहिअंसो कज्जलकसिणाहिं अणगुह जवाहिं RsaPañ. 12; सीहा विअंसत्थल्लोअंस-वडाकलवेण । वडा तुमय RsaPañ. 20; मेसविजाणसरिअंसा अंसा तवसुलिय-देवाण KaKoPra. 63.9; मन्तो य साहापच्छावसररीण अभिमुदसागच्छतो अंसदेसे असिणा आहतो Erz. 68.6; Apa. जुअंवि वंलु दल्लवट्टियंलु । करि MahāPu.(P.) 86.7.7.

अंस (amśa < amśa) *m.* part, portion, [PāiLaNā. 748] AMg. से आरियाणं गुणाणं सत्से जे कावपज्जा अलणत्स हेउं Sūy. 1.7.24; चंदमंजले णं एणसुट्टिआणविआहए समंसे पण्णसे Samav. 61.3; केअलित्स चत्तारि कम्मंसा अक्खेणा ... वंति Pannav. 36.2170(1); JM. अंसो ति व मागो ति व एण्डा KappBhā. 3645; JS. के अंसो हीयदे पुअं धेण उअण वा KaṣāPā. 93; M. भुवणमि महसुरसंवेरिणो अंसणीसंवे GaudVa. 816; Apa. अंसु ण कम्मह विअणिरंसहो JasCa. 3.29.8; जारि अंसय सत्तई हेसिउ पयस आण इमियई विसेसिउ SudCa. (N.) 4.5.4; अंसई एव मेसि णवमासिहिं जणित्तु ताय सुव SudCa.(N.) 3.3.8; वल्लिअं अंसु पुहु तेअसहि अमरहो DhamPar. 6.16.10.

अंस (amśa < amśa) *m.* dominant note in music, Apa. अंसई सउ चाकीसावियउ यअकुत्त तं मि वसाहिअव MahāPu.(P.)

6.7.3; अंसई सउ चाकीसेवकोत्तर MahāPu.(P.) 83.20.8.

अंसज (amśa-a < amśa-ka) *m.* part, particle, M. (राजा) सअल्लुअणमाओअसीछाअत्स पयसल्लमणत्साराअमा अंसज ञ्ज Bhi-Mañ. 3.21; cf. अंसज.

अंसज्जा (amśajja < amśajja) *n.* end of the shoulder, Apa. तवो वसअंसज्जु वहुयहे तहिं लवगु DhamPar. 7.2.14.

अंसज्जहा (amśa-ggaha < amśa-graha) *m.* catching by the shoulders, JM. जिणकप्पिओ उराओ पाहकिपुत्ते पउत्थववयाय । अंसज्ज-हमावडिओ धीरो वेदाणत्समासि ArāhPaṇ.(V.) 929.

अंसय (amśaya < amśa-ka) *m.* shoulder, JM. एसदीणं अंसयहिणं जाणेह RiṭSamu. 104; जंवात्तु दुण्णि वंसि अंसयमंजमि एयमासं तु RiṭSamu. 119; करवरणजाणुमत्थयजंअंसयउवरवाअवा पडिमा RiṭSamu. 116.

अंसय (amśaya < amśa-ka) *n.* part, portion, fragment, JS. लुकाय वेत्ताय उअत्स अंसयं परिणमिता ।... उअत्साराधओ होई Bha-Arā. 1918; Apa. वूरिअल्लियल्लयंसवं सुवियअल्लियल्लयं सयं MahāPu. (P.) 40.1.4 (चुणित्ता अलीकलताया अंसा येन)

अंसलग (amśalaga < amśala-ka) *m.* shoulder, AMg. अंसलगवातुल्लअंगुलीअंगुल्लगमहसंविअवसंविअमिणं Tand. 116.

अंसविहीण (amśa-vihīṇa < amśa-vihīṇa) *adj.* without parts, JS. अणुपरिमाणं तच्च अंसविहीणं च मण्णदे जदि हि KattiAnu. 235.

अंससिहर (amśa-sihara < amśa-sikhara) *n.* the tall shoulder, JM. विट्ठो य महासेलसिहरंओ विय तुंगो वामो अंससिहरो सि KuvMāKa. 22.19.

अंसहर (amśa-hara < amśa-hara) *adj.* taking only a part or portion, AMg. न तत्स माया व पिया व माया ताकम्मि तत्संसहरो वंति Utt. 13.22.

अंसागय (amśāgaya < amśāgata) *adj.* placed on the shoulder, AMg. अंसागपहिं तोणेहिं Vivā. 1.3.24; Nirayā. 61; अंसागपहिं ण्णहिं Vivā. 68.

अंसावज्जग (amśāvalajga < amśāvalagna) *adj.* sticking to the shoulder, JM. अंसावज्जगकिल्लं वहुवाणो कयल्लिवाविल्लासं व (महाकरी) CanpCa. 223.4 (v.96)

अंसावलंबि (amśāvalāmbi < amśāvalāmbin) *adj.* spread on or hanging from the shoulder, JM. विसिद्धसमंसावलंबि वहुवाणो MaViCa.(G.) 9a.7(2)

अंसावसत्त (amśāvasatta < amśāva-sakta) *adj.* sticking to the shoulder, JM. अंसावसत्तुओ विअवकुत्तुममाळकेसो TarVaKa. (Bhā.) 358; अंसावसत्त-तुओ विअसिओ वण-वममं वोर TarLo. 335.

अंसिय (amśiya < aśri-ka) *n.* edge, corner, AMg. रण्णो चावरंतवअवट्टित्स अट्टोवण्णिय वामणिरयणे छत्ते हुवालसीए अट्टकणियए ... पण्णसे AnuOg. 358.

अंसिया (amśiyā < amśikā) *f.* 1 part of a village or town, a suburb, AMg. से वामंसि वा ... अंसियंति वा ... कप्पह विमंयाणं हेसंतिमिआसु परं मासं वत्थय BrhKapp. 1.6-11 (comm. अंसिका तु यव ग्रामस्य अर्थः साविशब्दात् विभागो वा बहुभगो वा यत्वा स्थितः सा ग्रामस्य अंश एव अंसिया p. 343); 2 a portion of the food belonging to a group or family, AMg. सागारियत्स अंसियाओ अविअत्ताओ अअओअत्ताओ ... तज्जा इअय नो से कप्पह वडिगाहेसय BrhKapp. 2.23.24 (अंसो ति व मागो ति व एण्डा, पुअ एव अविअत्ता KappBhā. 3645)

अंसिया (amsiyā < arśikā) *f.* piles, hemorrhoids or some kind of boils in the nose etc., AMg. तस्स य अंसियाओ संवति तं च वेज्जे अदक्खु ईसि पण्ठेति, ईसि अंसियाओ छिन्नेज्जा Viy. 16.3.10 (comm. अंसियाओ सि अज्जसि तानि च नासिकासकानीति च चूर्णिकारः)

अंसु (amsu < asru) *n.* [Vara.(Gr.) 4.15; Hem.(Gr.) 1.26; Märk (Gr.) 4.20] tears, M. पुसिआ ... ससिमज्झा। माणिणिवज्जमिम सकज्जलंसुसिकाइ द्दण्ण GāSaSa. 4.2; अंसु कज्जलमज्जलं पमाणमुत्तं व पडिहाइ GāSaSa. 2.53; 6.13; 7.21; ओप्पुत्तिमरइणअमकज्जलं करे णमइ GaudVa. 57; 130; 841; पीआइ तक्खणू (१ गु)प्पिअचमरंत-रिआइ अंसुहि (१ ई) GaudVa. 1208; ताव व विवडणइणगमनवसायास-वियल्लिअंसुभरो Līlā. 436; 482; कुसुमसुएहि कवइ व Līlā.87; बंधुण जाआ मल्लससंमत्तुणा चित्तेण रोसा मल्लेण दूसिआ ŚrīKāv. 4.14; 4.6; Ś. (प्रियंवदा) ओसरिअपंडुपत्ता मुअति अंसुइ व लळाओ Śāk. 47.2(4); AMg. सुयविआगदसहाइ अंसुइ विणिम्मुवसाणी एव वयासी Viy. 9.33.56 (467.1); तप णं तस्स मेहस्स कुमारेस्स माया ... अंसुइ विणिम्मुवसाणी Nāyā. 1.1.127; 1.5.33; दट्ठण व तं पदेवियेगमगा अंसुपणलंतपट्टयच्छा छिण्णा त्ताहा इयम्ह कसुणाणि जंपमाणा Paṇḍi. 1.26; JM. तं सोऊण वो (१ थो) ऋसुसाल्लसिचंतथणमरा पक्खा पुण्फदंती KumāPra. 64.29; अंसुहि न मडइज्जति पत्थरा णि व हण्णेण VajLag. 602; ससिणेइ परिपुट्ठा पमुक्कवणअंसुनिवहेण Erz. 77.29; JŚ. (सरीरं) अंसुवपुलसियं पयलिय-लालाउलमचोक्खं Mulā. 848(9); Apa. अंसु पुसंति चवइ मिगोयवण BhaviKa. 82.2; परिमुक्क अंसु णवणहिं सुरंत KarCa. 5.15.7; मेहंतु अंसु रोवइ विसणु PāṇāCa.(P.) 3.16.2; घड पमरगइ अंसु मुअतिव Chakkammu. 2.4.3; पुत्तविओएँ अंसु सुअतिव Chakkammu. 4.19.7; तं णिमुणेवि अंसु पुसंतिवइ वुवइ PaumCa.(S.) 18.10.9; बहुलंसुजलोहियल्लोयणिय RiNeCa. 7.1.6; लहसिउ अंसु उडसिउ अंगु विल्लिय अल्लय SandeRā. 87; सोऊण जस्सणामं अंसु णयणाइ समुहि संवति PrāPing. 1.69.

अंसु (amsu > amsu) *m.* ray, M. वियवणइणगमनवसायास-वियल्लिअंसुभरो। णित्थामो अवरमहीहंदसिहरं गजो युरो Līlā.436; इह ता मिहिरंसुसंचअ तिमिरोहो परिहोदुमीहइ Usāni. 2.58; JM. रयणीरमणं कुणंति अकलं। संवत्तरसंखमंगोऊजलाओ मवणंसुभंगीओ KumāCa.(H) 1.16; 2.45; सीला हारतुसारसारयनिसानाइसुसुअंजसो JugāJiCa. v. 19.273; Apa. धम्मि रयणंसुजालंधरइ -- वरइ (होति) JasCa. 3.26.16; गया सहै समंदिरं रसंतमत्तवारणं विवावरंसुवारणं NāyCa.(P.) 2.5.4.

अंसु (amsu < amsu) *n.* [shortened form of arhsua] garment, Apa. जेण खणंतरे सल्लिअंतरे गल्लिअंसुवरणवावारइ। सरहसु दुक्कउ ... अंनेउइ PaumCa.(S.) 14.8.9.

अंसुज (amsua < asru-ka) *n.* tears, M. थोरंसुएहिं रुणं सबसिबगेण पुण्फवइयाइ GāSaSa. 6.28; सुरबंदीण णअणल्लिआइ अंसु-आइ कप्पलआण जत्थ महेति अंसुआइ SetuBa. 9.82; JM. विलयाओ। उहंति अकंसुअओलिहिं ओल्लनक्खंका KumāCa.(H.) 1.55; Apa. णं वुज्झावइ असुअज्जेण PaumCa.(S.) 18.9.4.

अंसुअ (amsu-a < amsu-ka) [also अंसुव] *n.* garment, cloth, M. आअंवल्लोअणायं ओहंसुअआओरुज्झणायं ... कर ण कामो वइइ चावं GāSaSa. 5.73; पट्टसुअं पि णदं रअम्मि अवणिअइ केअ GāSaSa. 6.20; गुप्पंती विवळाजा गल्लिय व्व थणंसुए महासुरल्लोही SetuBa. 1.2; कप्पलआवसुआविअवणुदुअववळसुआइ वणाइ SetuBa. 9.25; 10.49; 14.74; तिअसविअसाविअंसुअसेविअधूमा मल्लअवक्खा GaudVa. 121; 252; बाममरपेडिओणमिअमेहकाणिविडिअंसुए तस्स। बीसमइ विला-सवईण जहणंविवे खणं दिट्ठी GaudVa. 775; 1056 (अंसुव in 161?); दिट्ठा

विरलसिअंसुयसंपाउयववणकमल्लायण्णा। लीलावई णरिडेण Līlā. 1299; 757; स वड्ढेइ सणिअं से थणंसुअं Usāni. 4.49; (विदूषक) ओहंसुओहो-सिअल्लुलआए सुंरसुअस्समिमीअ दिट्ठी KapMañ. 1.28; (राज) मक्खण्णे सिअंसुअं कल्लणा आसंभमोहंसुअं KapMañ. 4.4; 4.10; AMg. तसि तारिअंसि सयणिअंसि ... सुविइइवरयसाणे रंसुअंसुए सुरम्मं Viy. 12.6.128; Kapp. 32; आगासफलिइसरियप्पमं अंसुय पवरपरिहिआओ Nāyā. 1.1.33; अंसुयं नियत्था Nāyā. 1.1.65; से भिक्खू वा भिक्खुणी वा सेज्जाइ पुण वत्थाइ जाणेज्जा विरुक्खवाइ महइणमोहोअं तं जहा—अंसुयाणि चीणंसुयाणि वा Āyār. 2.5.1.4(576); उत्तरकुएण णं कुराप वइवे अणिगणा णामं दुमगणा पण्णत्ता। जहा से आइणगलोमतणुयवेल्लुगुल्लोसेअकालमि-पट्टअंसुयचीणंसुयपट्टा Jīvābhi. 3.595; अंसुए नियत्थाओ (अच्छराओ) Uvav. 38; मलयाणि वा पसुण्णाणि वा अंसुयाणि वा चीणंसुयाणि वा Nīa. 7.10; 17.12; कीडयं पंचविहं पणत्तं। तं जहा—पट्टे मलए अंसुए चीणंसुए किमिरागे AnuOg. 43; JM. किरीडयलाला मयलविसए मयलाणि परत्तणि कोविज्जति तेसु बालएसु पसुणा दुगुल्लातो अमंतरहिते ज उप्पज्जति तं अंसुयं NisCu. on 7.11 v 2 p. 399; (अंसुकाः इल्लणपट्टः तज्जिप्पमं अंसुक्क on BrhKapBhā. 3662); थणसु(१ जु)यलं अंसुएण छावंती PaumCa.(V.) 10.37; कालियमज्जमज्जंततरंसुयसंनिभं वत्थं नियत्था VasuHī. 37.11; पवरंसुवाइ पडिआवज्जण नीया निवसमीवि KumāPra. 65.24; Apa. इअ देवि अंसुएण णिवडउ PaumCa.(S.) 17.17.4; तं अण्णित रायहो अंसु भन्नु KarCa. 10.19.4.

अंसुचूडा (amsu-cūḍā < amsu-cūḍā) *m.* [Nom.Pl.] name of a tribe, JM. कालणलंसुचूडा गवंगेवावल्लव्वरा पुंडा PaumCa.(V.) 99.55.

अंसुजल (amsu-jala < asru-jala) *n.* water of tears, JM. केण वा कारणेण निरुद्धसइ अंसुजलभरियलोवणं रोइज्जइ ManoKa. 16.17; 22.8; राया ... अमंतसोगाउरो अंसुजलभरियनयणो Erz. 24.24; Apa. तावम्महि अंसुजलोहियाइ MahāPu.(P.) 66.2.1; बहुलंसुजलोहियल्लोयणिय RiNeCa. 7.1.6; अंसुजलाविल्लनयणु निउ SaṅKuCa. 677.8; अंसुजलं प्राइम्ह गोरिअहे सहि उव्वत्ता नयणसर Hem.(Gr.) 4.414; अंसुजलोहोउउ कवोल हिसु JambūSāCa. 4.11.1.

अंसुनिवाअ (amsu-nivāa < asru-nipāta) *m.* fall of the tears, M. सुणसु सउणे ण बट्टइ समराहिमुहे पइम्म अंसुनिवाओ SetuBa. 11.122.

अंसुधारा (amsu-dhārā < asru-dhārā) *f.* stream of tears, AMg. सा धारणी देवी...अंसुधाराहिं सिचमाणी पमोहरे Nāyā. 1.1.106; M. संवति णिरंजणणिम्मलाओ थोरंसुधाराओ GaudVa. 1041.

अंसुनिवइ (amsu-nivaha < asru-nivaha) *m.* heap of tears, JM. ससिणेइ परिपुट्ठा पमुक्कवणअंसुनिवहेण Erz. 77.29.

अंसुपवाह (amsu-pavāha < asru-pravāha) *m.* flow of tears, Apa. अंसुपवाहजलोहियनयणी BhaviKa. 125.7; सो अंसुपवाहि अंतरिउ BhaviKa. 125.13; 145.1; 201.2; असुपवाहु सुयंते हण्णउ JambūSāCa. 9.10.12.

अंसुपाय (amsu-pāya < asru-pāta) *m.* shedding of the tears, AMg. आणंदंसुपायं कुणमाणा ते वि भूमियसीता। धम्मभरियं निवयं सव्वे खोमंति तिविहेण ĀrahPad. 110; cf. अंसुवाव.

अंसुपुण्ण (amsu-puṇṇa < asru-pūrṇa) *adj.* full of tears, AMg. अंसुपुण्णेहि नयणहिं उरं मे परिसिचइ Utt. 20.28; आणंदंसुपुण्ण-नयणे Viy. 11.11.61 (554.10); आणंदंसुपुण्णसुरे Nāyā. 1.1.191; णिराणहि अंसुपुण्णवणणे Jambuddi. 2.90; 2.108; Apa. अंसुपुण्णेहि नयणेहि उअ सिचए AṇāMahSārh. 7.4.

अंसुमई (amsu-mai < amsu-mati) *f.* name of the queen

of the Vidyadhara king Candagai, JM. वेणुय बाल्यं तं अनुसुमन्तं सुहृदं यत्तुयाप । सुकुमारलोमलं जंबुदेसमि पठवद् PaumCa.(V.) 26.82; अनुसुमन्तं मवायस समपिणो वा अहं ततो पठयं PaumCa.(V.) 30.58.

अनुसुमन्त (amsumananta < amsumat) *m.* name of a prince, JM. तस्स व सुभो अनुसुमन्तो नाम कुमारो सो मं सेवति VasuHi. 200.18; अनुसुमन्तो य कुमारो पच्छओ लमो VasuHi. 201.12.

अनुसुमाळि (amsumāli < amsu-mālin) *m.* sun, [PāNā-Mā.4] JM. मिच्छसतिमिरविहंसणअनुसुमाळी KaKoPra. 59.29; उमाओ अनुसुमाळी MaṇoKa. 30.9.

अनुसुव (amsu-ya < asru-ka) *m.* tears, Apa. सुखि योरेसुवहि सुयंता BhaviKa. 110.9; योरेसुवहि निरुद्धं नवणं BhaviKa. 142.5; पवित्रं योरेसुवहि यण यद्धा वज्जति SandeRā. 150; रोवतिपि निरुद्धं उज्जलाह अनुसुव नाह मोत्ताहलाह PaumSiCa. 1.167.

अनुसुव (amsu-va < asru-ka) *n.* tears, Apa. मेळते अनुसुव-कणपवाडु विण्णसु स्वतं गहं ताडु PāNāCa.(P.) 1.19.6; स्वह व योरेसुवहि वरु BhaviKa. 66.11.

अनुसुवाद् (amsu-vāda < asru-pāta) *m.* shedding of the tears, Ś. (चन्दनदास) एदे अह विभवअस्सा अस्सु(अनु)वादमेत्तेण कदपदीवारा MudrāRā. 185.2.

अनुसुवाय (amsu-vāya < asru-pāta) *m.* shedding of the tears, AMg. रोयमाणी विव योरेसुवायहि Nāyā. 1.9.10; JM. मत्ति-यणस्स वि विवदिओ अनुसुवाओ KavMāKa. 10.21; Apa. पुणरवि अनुसुवाड किड जोहवि BhaviKa. 27.5; 112.7; 325.1; दरिस्सि अनुसुवाड BhaviKa. 338.1.

अनुसुवाह (amsu-vāha < asru-vāha) *m.* flow of tears, Apa. अनुसुवाह विवदति वरये NāyCa.(P.) 9.18.18; मेळंतु सपुवत्त अनुसुवाडु JasCa. 2.25.9.

अंसोत्थ (amsottha < asvattha) *m.* [inferior reading for आसात्थ at Viy. 22.3. Pischel 74 notes for AMg. अस्सोत्थ, and आसत्थ]

अंही (amhi < amhri) *m.* foot, M. (राजा) अंसोत्तकताडणं रणिअणेउरेणिणा KapMāñ. 2.47; Mg. कल्लवन्नमिल्लुल्लिल्लिविअल्लि-मंदालल्लिदिहियुगे । बीलियिणे पक्खालदु मम शवलमवय्ययन्माल Hem.(Gr.) 4.288; Apa. तस्सिह गहंदिणरिक्खणियकामीयरवण सपुज्जणिय PaumCa. (S.) 36.14.6.

अकअ (a-kaa < a-kṛta) *adj.* not done, undone, M. बीआअरणा अकअणमंडणा अविहरंति रमणीओ GaudVa. 1124; अकअजण-असुरमंजरीअणो । कामिणीसत्तो GaudVa. 1125; अकअओवआरतणुआ (केतहत्था रिडिआणं) GaudVa. 1203; अकअ वि कय वि पिय पियं कुणंता अयमि बीसंति VajLag. 38; जं जेण कयं कमेण तं तस्स । अकअ होही, किं जेपिण बहुरण पत्ताहि Līlā. 917; अकअकुसुमोवयारं अय्यत्तविक्खणं ...। अकअअणिजं च अकअणीं Līlā. 683; 940; *n.* an improper act, M. अकअओ अणुअसुहकखिरीअ अकअं कअं कुणंतीए । सरलसहाओ वि पियो अविणअमगं बला पीओ GāSaSa. 4.6; cf. अकअ.

अकअ (akaa < akṛta = a-kṛtaka) *adj.* natural, not feigned, M. दावसेण तुह सुहं भुमआमगमिं होत्तणवसोहं । अकअण उवकअं अज मणुणा मव्हा, पसिअच्छि GāSaSa.(W.) 920.

अकअजाणुअ (akaa-jāṇua < a-kṛta-jāṇu-ka = a-kṛtajña) *adj.* ungrateful, णुअजाणुअ इत्तेतावप्यहुत्तादिनु स्वाताम् Mark. (Gr.) 3.6.

अकअज्ज (a-kaa-jja < a-kṛta-jña) *adj.* ungrateful, Mark. (Gr.) 3.6.

अकअणुअ (a-kaa-ṇua < a-kṛta-jña-ka) *adj.* ungrate-ful, M. अकअणुअ तुज्ज कय पाउअराहंनु जे मय सुणं (गाय-विक्खितं) GāSaSa. 5.45; अकअणुअ वणवणं ...। अह दे रे बाणीरं रेबाणीरं पि यो अरसि GāSaSa. 6.99; मरणं पि दे पडिवणं गिन्वुहं पाह तुमे अज वि वरह अकअणुअं मइ हिअअं SetuBa. 11.83.

अकअत्थ (a-kaattha < a-kṛtārtha) *adj.* who has not done his duty, M. अकअत्थपडिणिअत्ता कइ समुहालोअमेत्तपडिसेकं । दय्यअअत्ते व ठिअं गिअअं दे(ए)च्छि विआमुहेत्तु विसाजं SetuBa. 3.23.

अकअपुण्ण (akaa-puṇṇā < akṛta-puṇyā) *adj.* (f.) who has not acquired merit, M. एअअ अकअपुण्णा अपपत्तमणोराहा विवज्जिस्स । जणवाओविणजाओ तेण समं हल्लिअउत्तेण GāSaSa.(W.) 865.

अकअ (a-kai < a-kati) *adj.* innumerable (lit. not how many), an indefinite number, AMg. तिविहा नेरहया पज्जता, तं जहा — कत्तिसंविता, अकत्तिसंविता, अवत्तवगसंविता Thāna. 3.7(129) (comm. कत्ति इत्यनेन संख्यावाचिना इवाशयः संख्यावन्तोऽभिधीयन्ते । अकत्ति असंख्याता अनन्ता वा p. 105a); जे णं नेरहया अस्सिअणं पवत्तणणं पविमत्ति ते णं नेरहया अकत्तिसंविता Viy. 20.10.23(2); cf. अकत्ति.

अकओवहाण (a-kaovahāna < a-kṛtopadhāna) *adj.* who has not practised penance, JM. अकओवहाणअपत्तअव्वत्ताहं जेसा-दिकणे वायणादणे व चउगुह ViMāPra. 80.23.

अकअणया (a-kakkarāṇa-yā < a-kar-karāṇa-tā) *f.* the state of not grumbling, AMg. तओ ठाणा निगंवाण वा निगंयीण वा हिताय सुहाय ... भवंति, तं जहा — अकअणता, अकअणता, अगवज्जाणया Thāna. 3.3.384 (3.188) (comm. ककरणता शब्दोप-ध्यादिदोषोद्भावनायै प्रलयनं, तस्य अभावः)

अकअस (a-kakkaṣa < a-karkaṣa) *adj.* not harsh, not painful, AMg. अणुअणुआणे वितहं विजाणे तहा तहा साहु अकअस्सेयं Sūy. 1.14.23; असअमोसं सखं च अपवज्जमअससं । ... तिरं मासेज्ज वणवं Dasave. 7.3; JS. हियमियपुज्जं सुत्ताणुवीचि अफर(ए)उमअकअसं वयणं (वाचिओ विणओ) ŚrāvĀ.(V.) 327; (Ed. अफरस (अस्सु) makes no sense); सुत्ताणुवीचिअणं अणिदुरमअकअसं वयणं BhaĀrā. 123.

अकअसवेवणिज (a-kakkaṣa-veyanijja < a-karkaṣa-vedaniya) *adj.* (karman) which is to be experienced without pain (i. e. with pleasure), AMg. अत्थि णं मंते जीवाणं अकअसवेवणिजा कम्मा कज्जति Viy. 7.6.19 (292.3) (comm. अकअसो न सुखेन वेद्यन्ते यानि तानि अकअसवेवनीयानि अगतादीनामिह p. 557)

अकअण (a-kaṅkaṇa < a-kaṅkaṇa) *adj.* without or lack- ing in the bangles, M. अकअणमकुंडलं सुवणमंडलीभूत्तं KapMāñ. 3.26.

अकअ (a-kacca < a-kṛtya) *n.* an improper act or deed, JM. मयणवेयो । अविणीओ दुस्सीलो अकअनिरओ वयणो व SurSuCa. 16.102; cf. अकअ.

अकअसुद्धि (a-kacca-suddhi < a-kakṣa-suddhi) *adj.* who is lacking in the purity in his armpits, Ś. (विदूषक) मो वअस्स अप्पाउळं विअ णाउळं ... अकअसुद्धी विअ दिक्खिओ ... तुमं अवाहासआअं होसि ĀṇaSu. 4.0.4.

अकअज्ज (a-kajja < a-kārya) *n.* 1 an improper act, AMg. अकअज्जमिति कहु देवदिअं दारणं मण्णूआओ वत्ताहेति Nāyā. 1.2.32; जह सो विलाहपुत्तो सुसुमणिओ अकअज्जविअओ Nāyā. 1.18.62(1); अह वालो जंत्तो कज्जमकअं च उज्जुहं अणइ MahāPaec. 22; एअण कय-

अकण्डतलिम (akanda-talima < akāṇḍa-talima) *adj.*
[Des.] 1 without oil, DeNāMā. 1.60; अणिलो अकण्डतलिमो
णिणेल्लकयविवाहेसु; cf. तलिम=भाइ DeNāMā. 5.20 (*lit.* unsalted
for frying); 2 not married, bachelor; cf. तलिम=शय्या, De-
NāMā. 5.20 (*comm.* भित्तेदोअकण्डविवाह)

अकण्डविह (a-kaṇḍa-viddara < a-kaṇḍa-vidrava?) *m.* untimely trouble, JM. ता किरणेण अकण्डविहरे KaKoPra. 40, 2.

अकण्डुग (a-kaṇḍuga < a-kaṇḍi-ka = a-kaṇḍūyana) *n.* no scratching, JS. अकण्डुगससवणं अण्डिहणं अकण्डुगं वेव BhaĀrā. 226 (comm. अकण्डुगणं च अकण्डुगणं); cf. अकण्डुग.

अकण्डुयय (a-kaṇḍuyaya < a-kaṇḍūyaka) *adj.* one who is not allowed to scratch his body, AMg. कावकिडेसे अणेषहि वणसे, ते जहा — ठाण्डुयय Uvav. 30v; Viy. 25, 7.571; पव ठाण्डरं ... अण्डि, ते जहा — इण्डावतिप. ... अकण्डुयय Thāna. 5.43 (396); (पता अणवती अण्डि) ... आयावण्डि अण्डावण्डि अण्डिमुण्डि अकण्डुययहि ... समणुविण्णा Paṇhā. 6.6.

अकण्ण (a-kaṇṇa < a-karna) *m.* [also अकण] name of an antaradhipa, AMg. अंतरदीपया अण्णवीसतिविषा पण्णसा, ते जहा — अकण्णसा, कण्णपाउरणा Jivābhi. 3.216; Pannav. 1.86; चत्तारि अंतरदीपा पक्कता, ते जहा — अकण्णदीपे, पक्कपाउरणादि Thāna. 4.2.301(325)

अकण्णचिन्न (a-kaṇṇa-chinna < a-karna-chinna) *adj.* whose ears are not cut, AMg. जे भिक्षु अररेण पण्डिगहि ... वेरस्स वा — अकण्णचिन्नस्स स्सकस्स देव वेतं वा साहज्जर Nis. 14.6.

अकण्णधार (a-kaṇṇadhāra < a-karna-dhāra) *adj.* without a pilot, AMg. पाया अकण्णधारा व सागरे वायुणेरिता IsiBhās. 6.3.

अकतिसंविता (a-kati-saṅcīta < a-kati-samcīta) *adj.* collective (origin) of innumerable or infinite (beings, at the same time), AMg. तिथिहा नेरवया पक्कता, तं जहा — अकतिसंविता, अकतिसंविता, अकतिसंविता Thāna. 3.1(129) (comm. संविता: पुदवा राची-कृता:); जे पं नेरवया अकतिसंविता पवसणेण पविंसति ते पं नेरवया अकतिसंविता Viy. 20.10.23; पुदविकाववा नो कतिसंविता, अकतिसंविता, नो अवसुवणसंविता Viy. 20.10.25 (comm. एकसमये संख्यातोत्पादने विण्डिता: संविता: अकह ति संख्यानिधेय:)

अकतणेह (akatta-neha < a-karta-sneha) *adj.* having a desire to preserve (lit. not to cut off) (the fame), M. पुत्तो इ नुत्तो अणवसमुत्ती असुस्स किस्तीअ अकतणेहो ŚrIKāv. 3.6.

अकत्ता (a-kattā < a-kart = akarttva) *m.* the state of not being a doer, AMg. जीवस्स अकत्ताहिण्हि गाहेहि देसुच्छेयं वदति IsiBhās. 20.15.

अकत्तिम (akattima < a-krtima) *adj.* not fabricated, natural, AMg. अनुत्तरमण्डिजे भूमिभागे पण्णसे, ते जहानामय — नाणाविहवचण्णेहि यणीहि तणेहि य उवसोसिण, तं जहा — अकत्तिमेहि वेव अकत्तिमेहि वेव Jambuddi. 2.122; 4.100.

अकत्तिव (a-kattiya < a-kārttika) *m.* not the month of Kārttika, Ap. अवि य अकत्तिव निरुदरं हुयं निरुदममंवरं Jambū-SāCa. 4.8.12.

अकदा (a-kada < a-kṛta) *adj.* [f. -a] not produced or effected (by any agency), JS. (पुण्णकाणं खंदिनिवसी) अकदा परेहि दिट्ठा तह कम्माणं विषयाहि Pañcatthi. 66.

अकदण्डुय (a-kadanhu-ya < a-kṛtajña-ka = akṛtajñatva) *n.* ingratitude, JS. रामेण य दोसेण य जं मे अकदण्डुयं प्रसादेण Māḍi. 58(2) (comm. अकदण्डुयं पुष्पाकं अण्णोव अनुदितं); Really it is अकद-अण्डुय (अण्डुय = आनन्द = आनन्द). Read अं मे कदमण्डुयं प्रसादेण.

अकदण्ण (a-kadatta < a-kṛtārtha) *adj.* who has not done his work, Ś. (संख्यायक) उपरं अकदण्णो पुणो वि हं जेव अनुत्तरं आण्णो Mudrārā. 169.2.

अकदपरियम्म (a-kada-pariyamma < a-kṛta-parikarman) *adj.* who has not made any suitable preparations, JS. अकदपरियम्मकीहो सुण्णहि अण्णणकावे BhaĀrā. 189.

अकदप्पभार (a-kada-ppabbhāra < a-kṛta-prāgbhāra) *m.* a house for which no protecting roof is made (an open veranda?), JS. अकदप्पभारारणवरादीणि व विचित्तारं BhaĀrā. 231 (Vijayodaya: शिखागृहं केनचिद्वृत्तं प्राभारशब्देनोच्यते; Mūlārādhanā: अकृतशिखागृहमित्यर्थः).

अकदसमुग्घाद (a-kada-samugghāda < a-kṛta-samudghāta) *adj.* who has not done the समुग्घात (expulsion of the Karmic particles), JS. जेसि आउसमां पासापोदां देवणीयं व । ते अरदसमुग्घादा जिणा उवणमंति सेकेसि BhaĀrā. 2110.

अकदाधार (a-kadādhāra < a-kṛtādhāra) *adj.* who has not prepared himself (for sacred knowledge), JS. परिकर मरणकावे अकदाधारस्स पासम्मि BhaĀrā. 433 (comm. अवहुमत्तस्य, Skt. paraphrase अनुताधारसंनिधौ)

अकधिव (a-kadhida < a-kathita) *adj.* not told about, Ś. (नायिका) अकधारीस्स वामदे अकधिया वि गोरी सुणीअदि KapMaḍi. 1.28.4.

अकधिवव (a-kadhidavva < a-kathitavya = a-kathayitavya) *n.* information not to be told, Ś. (सिद्धार्थक) वस्स किं तवावि अकधिवव अस्ति Mudrārā. 159.6.

अकंठ (a-kanta < a-kānta) *adj.* not pleasant, not charming, not good, AMg. जे पोमका अण्डिहा अकंठा अण्डिहा अनुभा अमणुण्णा अमणामा ... एतेसि सरीरसंवावताप परिणमंति Viy. 1.5.14 (38.4); तं अण्डिहं अकंठं अपियं ... फलं गिरं निसिह Viy. 3.2.28 (148.16); मणुया भविस्सति दुक्खा ... अण्डिहा अकंठा Viy. 7.6.33 (294.11); तणं सा अरिणी देवी तं अण्डिहं अकंठं गिरं सोभा निसम्प Nāya. 1.1.105; 1.9.40; 1.14.36; नो लहु वण्ण गोयमा समणोवास-गस्स ... फो ... अण्डिहं अकंठेहि ... वागरणेहि वागरिण Uvās. 259; मिया देवी विजयस्स अण्डिहा अकंठा अपिया ... जाया वावि होत्था Vivā. 25; ते व दीप्तिह दुग्गया इरंता ... अण्णवा अवेयणा दुग्गया अकंठा कावस्सरा ... नरा धम्मसुद्धिविक्कला Paṇhā. 2.16; Jivābhi. 1.95; 3.92; मणुया भविस्सति अकंठा अपिया अण्डिहस्सरा Jambuddi. 2.133; Thāna. 597(8); Samav. 155.

अकंततर (a-kanta-tara < a-kānta-tara) *adj.* more unpleasant, more ugly, AMg. एते ... अकंततराए वेव अपियतराए वेव ... एतेण पण्णसे Nāya. 1.12.3; 1.8.42; तस्स पं गोयमा पुरिस्स वेवणाहिरो पुदविकाए अकंते समणे एते अण्डिहतरिं वेव अकंततरिं ... वेयणं पक्कणुस-माणे विहर Viy. 19.3.33 (840.14)

अकंततरका (a-kanta-tara-ka < a-kānta-tara-ka) *adj.* [f. 'तरिया'] having a more unpleasant quality, AMg. इमेसि जं रणण्णहाए पुदवीए परणा एतो अण्डिहतरका वेव अकंततरका वेव ... एतेण पण्णसे Jivābhi. 3.84; किण्णवेस्सा जं एतो अण्डिहतरिया वेव अकंततरिया वेव Pannav. 17.4.1226; 17.4.1228.

अकंतत्ता (a-kanta-ttā < a-kānta-ttā) *f.* unpleasantness, undesirableness, AMg. तस्स नामा ... अकंतत्ताए अपियत्ताए ... मुक्खो मुक्खो मरियम Viy. 6.3.2 (234.15); (पुमका) अण्डिहत्ताए अकंतत्ताए ... परिणमंति Pannav. 28.1.1805.

अकंतदुक्खा (a-kanta-dukkha < a-kānta-dukkha) *adj.* whom misery is painful, AMg. वेवणाये कुक्खेहि कुक्खे अकंतदुक्खा तसमावरा दुर्हि Āyār. 2.16.4(796). (Cu. अकंठं अपिहं, अण्डिहदुक्खा)

संस्कृतः p. 380)

अकंठसर (a-kanta-sara < a-kānta-svara) *adj.* [also अकंठस्सर] having an unpleasant voice, AMg. अणिट्ठसरे अकंठसरे अपियसरे — पञ्चापाय या वि भवति Viy. 1.7.22 (55.18); मणया भविस्सति ... अकंता अपिया ... अकंठस्सरा अपियस्सरा Jambuddi. 2.133; से णं तत्थ पुणे भवइ ... हीणस्सरे ... अकंठस्सरे Thāna. 8.10 (597(8))

अकंठस्सरया (a-kanta-ssarayā < a-kānta-svara-tā) *f.* the state of being an unpleasant voice, AMg. गोयमा पयं वेव णवरं अणिट्ठा सदा, जाव ... अकंठस्सरया Pannav. 23.1.1684.

अकंतंगहीर (a-kantāṅga-hīra < a-kāntāṅga-hīra) *m.* Śiva with an unpleasant body, Apa. पयोहीरहीरो अकंतंगहीरो MahāPu. (P.) 47.1.10 (comm. हीरो महादेवः)

अकंदसमुत्थिदा (a-kanda-samutthidā < a-kanda-samutthitā) *adj.* (f.) grown without the bulbous root (विदूषक) सुटु कलु बुद्धिदि। अकंदसमुत्थिदा पउमिणी अलुद्धा गणिअ ति Mrecc. 5.36.

अकण (a-kanna < a-kāṇa) *adj.* not hearing or taking note of, obstinate (lit. having no ear), Apa. जं भणितु तुम्हि बहु न विसकत्त तं जुत्तु जेण एसा अकण AntaraṇSārā. 5.19.

अकणसुय (a-kanna-suya < a-kāṇa-śruta) *adj.* (as if) not heard with the ears, JM. तओ अकणसुयं काऊण अणेगजणपरिवुओ गओ तमुज्जाणं JinadaĀkhyā. 33.6.

अकप (a-kappa < a-kalpa) *m.* improper act or behaviour, unacceptable thing, AMg. समणेणं भगवया महावीरेणं समणाणं विमोयाणं सल्लुवुयविअत्ताणं अट्ठारस ठाणा पणत्ता, तं जहा वयच्छकं कायच्छकं अकप्यो गिहिआयणं Samav. 18; अकप्यं परियाणाभि. कप्यं उवत्तपज्जामि Āv. 29; अहिगणं वयइ, से णं अकप्येणं अजो वयसि ति वत्तवे सिया Kapp. S. 58; अकप्ये ठिया अकप्यट्ठिया Brhkapp. 4.14; जं भवे भत्तपाणं तु कप्या-कप्यमि संकिंयं Dasave. 5.1.44; JŚ. सेवेअ वा अकप्यं कुज्जा वा जायणाइ उज्जाइ BhaĀrā. 678 (comm. उज्जाइ निव्याट्ठिनाम्); *adj.* improper, not allowed or enjoined, AMg. इच्छामि पडिक्कमिउं जो मे आहारो कओ ... अस्सुत्तो उम्मगो अकप्यो Āv. 15; 35; JŚ. आदीए बुन्विस्सोण गिहणे तह सुटु दुरणुपाले य। पुरिमा य पच्छिमा वि हु कप्याकप्य ण जाणति Mūlā. 537(7); JM. कप्याकप्ये परिणिट्ठियस्स ठाणेइ पंचसु ठिबस्स। संयसतवज्जुगस्स उ अविगण्येणं तहक्कारो PañcāPra. 12.14; कप्या-कप्यविहणं दुवालसगसुयसारही सव्वं छत्तीसगुणोवेवा पच्छित्तविसारया धीरा MaraṇVi. 333.

अकप्य (a-kappa < a-kalpya) *adj.* (pot. part.) not fit to be observed, not acceptable, AMg. अकप्यकीयगावपरिमुंजणसीलं ... गच्छं विद्यारेअा MahāNis. 5.5; जह कम्मं तु अकप्यं तच्छिद्धं वावि भाय-णठियं वा। परिहरणं तस्सेव य गहियमदोसं च तह भणइ PindNi. 189; JM. असणाईयं कप्यइ कोसडुगम्मंतराउ आणेउं। परओ आणिज्जंतं मन्नाईयं ति तमकप्यं PavSūro. 812; Apa. मरं जाणितु मुणिहि अकप्यु कप्यु Ri-PāSārā. 14.8.

अकप्यट्ठिया (a-kappa-tthiya < a-kalpa-sthita) *adj.* (ppp.) who does not follow the rules of a kalpasthita monk (i. e. who observes the ten regulations like आनेछक्यं (clothlessness), कृत्तिकर्म, महाव्रत, पर्यायजेहत्त्व etc. enjoined on the monks of the first and the last prophet), (monks) who are found during the period of the 22 intermediate prophets, AMg. जे कडे कप्यट्ठियाणं नो से कप्यइ कप्यट्ठियाणं, जे कडे कप्यट्ठियाणं कप्यइ से अकप्यट्ठियाणं, जे कडे अकप्यट्ठियाणं नो से कप्यइ कप्यट्ठियाणं जे कडे अकप्यट्ठियाणं कप्यइ से अकप्य-ट्ठियाणं, अकप्ये ठिया अकप्यट्ठिया Brhkapp. 4.14.

अकप्यविज (a-kappanijja < a-kalpanīya) *adj.* (pot. part.) not allowable, not acceptable, JM. साहूणं अकप्यणिज्जो एस आहारो CaupCa. 49.21.

अकप्यिद (a-kappida < a-kalpita) *adj.* (ppp.) not allowed, improper, JŚ. आणज्ज व सणज्ज य अकप्यिदं किं पि बीसत्थो BhaĀrā. 392. cf. अकप्यिद.

अकप्यिय (a-kappiya < a-kalpita) *adj.* (ppp.) not allowed, not sanctioned, improper, AMg. अकरिपयं ण इच्छेअा पडिगाहेअ कपियं Dasave. 5.1.27; तं भवे भत्तपाणं तु संजयाणं अकपियं Dasave. 5.1.41; 5.1.43; जं च थिरं कवाअकट्ठमादी अकपियेण दब्बेण लिंतं तं ण उवइणइ Viy. p. 1187.1; 1186.20 (JAS. Ed.); JŚ. कप्यिमकपिय ति व त्तिदं संकिंयं जाणे Mūlā. 463(6); हिसादिदोसविजुदं सव्वमकपिय वि भावदो भावं Mūlā. 313(5)

अकमागय (a-kamāgaya < a-kramāgata) *adj.* (ppp.) not obtained in inheritance, not coming from the earlier generations, JM. अकमागया वि लच्छी दीसइ भुयणम्मि साइसवणाण JinadaĀkhyā II. v. 78.

अकमेण (a-kameṇa < a-krameṇa) *adv.* [Inst. of akama] without sequence, at the same time, JM. पव्वेसु अकमेणं अत्थ मुणीणं कमेण अकमेणं। काऊणं पडिबत्ति KumāCa (H.) 1.14 (comm. अकमेण समकालम्)

अकंप (a-kampa < a-kampa) *adj.* unshaken, firm, unmoved, AMg. तए णं से भगवं समणे जाए ईरिवासमिप ... मंदरो विव अकंपे Jambuddi. 2.68; तए णं तं (चम्मरवणं) सिरिबच्छसरिस्सं ... अयलं अकंपं अमेअकवयं Jambuddi. 3.79; नाणम्मि दंसणम्मि य तवे चरित्ते य चउत्तु वि अकंपो। धीरो आगमकुसलो ĀurPacc.(V.) 34; रागरहि-यमकवममच्छरमकिचणं णिउणभुद्धि। सीस Cand. 49; JŚ. नाणम्मि दंसणम्मि य तवे चरित्ते य चउत्तु वि अकंपो Mūlā. 57(2); Apa. वणि विसमि विपसि विचित्त पत्तु तह विहु अकंपु कमलसिरिपुत्तु BhaviKa. 60.12.

अकंपण (a-kampana < a-kampana) *m.* 1 name of Rāvaṇa's son, M. दहसुइसुहाणत्तं णितं पेच्छइ अकंपणं पवणसुओ SetuBa. 14.70; 2 name of a warrior of king Hayagrīva, Apa. इयं स्सेवि ण कोउ पणट्ठउ णिवइअकंपणहियए अदु(दि)हुउ VaddhCa. 4.6.11; 3 name of a sage, Apa. उवसगु वीर जणहो मिसेण। अदविउ अकंपणमुणिहे तेण DhamPar. 4.2.8.

अकंपिअ (a-kampia < a-kampita) *adj.* (ppp.) unmoved, unshaken, M. ण अरपिएण इअपासरेण दट्ठण पाअवत्तीओ। मोत्तुं वेज्जो ति ए अणुहम्मिअ दओसणी मुक्का GāSaSa. 694b (W.); Apa. पमणइ धीर-चरित्तु अकंपित चंगउ पई पसयच्छि पवंपित BhaviKa. 84.4; *m.* name of the eighth Gaṇadhara of Mahāvīra, AMg. समणस्स णं भगवओ महावीरस्स पक्कारस्स गणहरा होत्था, तं जहा ... अकंपिए अयलामाया Samav. 11.4; धेरे य अकंपिए अट्ठसत्तर्हि वासाइं सव्वाउयं पालहत्ता सिद्धे Samav. 78.2; मंहिय मोरियपुत्ते अकंपिए वेव अयलामाया य Nandī. 21; धेरे अकंपिए गोयमगोत्तेण Kapp. Th. 1; JM. मिहिलाए अकंपिओ जाओ ĀvNi. 504; 644; ते पव्वइए सोउं अकंपिओ आगच्छइ जिणसगासं ĀvNi. 626; ViĀvaBhā. 1885.

अकंपिर (a-kampira < a-kampanasīla) *adj.* immovable, firm, AMg. पुट्ठी विअ सव्वसइ मेर व्व अकंपिरं ठियं वप्पे Cand. 23.

अकंबल (a-kambala) *adj.* not having or using a blanket, JM. विज्जुफुत्तणे नि० अकंबले पु० (मासकटुं) ViMāPra. 81.16.

अकम्म (a-kamma < a-karman) *n.* 1 absence of activity, inactivity, AMg. कम्ममेण पवेहेति अकम्मं वा वि सुव्वया Sūy. 1.8.2; 2 कस्ते अकम्मविशेषं धेहिमाणं मण्डे मे Sūy. 1.8.9; अवम्मणा कम्म खवेति वीरा Sūy. 1.12.15; 3 जो तं अणुद्वाणेणं अकम्मं ... अणुद्वाणेणं उदीरणमविद्यं कम्मं उदीरेहि Viy. 1.3.3 (1.149); 1.3.11[2] (1.157); सा बडा पुट्टा उदीरेया वेइया निज्जिण्णा सेयकाले अकम्मं वा वि भवहि Viy. 3.3.14 (3.148); Utt. 29. para 71; देवाणुमावे किण्णा लद्धे, किं उट्ठाणेणं ... कदाहु अणुद्वाणेणं, अकम्मं जाव अणुसिपरक्कमेणं Uv. 167; 198; 199; 2 improper act, evil act, Apa. विण्णुण धम्मं सव्वं अकम्मं BhaviKa. 56.7; वरमि अवम्मु सिट्ठजणम्विज्जं मेदिह तं न जं न मं मूत्तिज JambūSā. Ca. 9.15.4; *adj.* 1 who is inactive, who is not having karman, AMg. अकम्मस्स ववहारो न विज्जहि Āyār. 1.3.1.4; अत्थि णं मंते अकम्मस्स गइ पण्णायहि Viy. 7.1.11 (7.10); तद्वागवस्स जीवस्स अरुविस्स अकम्मस्स अगगस्स ... नो एव पण्णायति, तं जहा — कालसे वा सुक्खित्ते वा Viy. 17.2.19 (17.35); 2 who has done no evil act, AMg. धंसेह बो अभूणं अवम्म अत्थम्मणा । अदुवा तुममकाप्ति मि महाभोहं पकुब्बहि Samav. 30.1.8 (Tī — अभूतेन अतद्भूतेन कं अकर्मकं अविद्यमानदुष्टं कृतं आत्मवर्षणा आत्मकृतकविवातादिना p. 82); Dasū. 9.8; 3 who has done no productive activity, AMg. विण्णा वि लोमं निवस्सम्म एस अकम्मो जाणहि पासहि Āyār. 1.2.2.1; विण्णुसु सोतं निवस्सम्म एस अहं अकम्मा जाणहि पासहि पविलेहाण पावकस्सहि Āyār. 1.5.6.3.

अकम्म (a-kamma < ā-kramya) *ger.* having attacked with force, JM. झारु अकम्म धम्माओ जे भंसेह उवट्ठिए । जेयावयस्स मग्गस्स अवगारमि वट्ठहि ĀvTī. p. 161b (comm. अकम्म बलात्कारेण)

अकम्मओ (a-kammao < a-karma-tas) *adv.* [also अकम्मतो] because of inactions, AMg. कम्मओ णं मंते जीवो नो अकम्मओ विमत्तिमाव परिणमहि Viy. 20.3.2 (20.22); 12.5.37 (12.120)

अकम्मंस (a-kammamsa < a-karmāmsa) *adj.* free from the slightest karman (comm. विगतघातिवर्मा), AMg. सिण्णा पंचविहे पक्खे, तं जहा — अच्छवी, असक्खे, अकम्मसे संसुद्धाणादसणवरे कर्हा जिणे केवली अपरिस्सारी Thāpa. 5.3.189(445); Viy. 25.6.10 (25.285), सव्वप्पण विज्जस्सं सव्वं नुमं विहणिया । अप्यत्थिं अकम्मं सेययमट्ठं मिगे चुप Sūy. 1.1.2.12; JM. (किरिया) सा पदमसमप बडा विवयसमप वेइया, सा बडा पुट्टा वेइया निज्जिण्णा सेयकाले अकम्मं से यावि मवहि ĀvTī. 615a.9.

अकम्मकारि (a-kamma-kāri < a-karma-kārin) *adj.* who does an evil act, AMg. मण्ति अक्खिं ... इमो वि वीत्तमघायओ पावकम्मकारी अकम्मकारी अगम्मगामी Paṇḍā. 2.9.

अकम्मचेट्ठ (a-kamma-cettha < a-karma-cetṭa) *adj.* whose activity involves evil deed, AMg. अवहेइयपट्टिसउत्तमे जेसरियावाहु अकम्मचेट्ठे (ते पालिया) Utt. 12.29.

अकम्मज (a-kamma-ja < a-karma-ja) *adj.* not produced by the karmans, JM. तद्भवत्तं चित्तं अकम्मजं आयततमिह जेयं UvPay. 999.

अकम्मबंध (a-kamma-bandha < a-karma-bandha) *m.* bondage of the karmic matter which is not yet in the form of karman, JŚ. मिच्छासासंजमकसायजोगपचयहि अकम्मकवेण द्विदकम्मइयवलेक्षणं जीवपेक्षाणं च जो अण्णोणेण सभायो सो अकम्मबंधो नाम JayDhav. 1.187; 1.458; [JainLa.]

अकम्मभूम (a-kamma-bhūma < a-karma-bhūma) *adj.* belonging to the so-called Akarma-bhūmi (i. e. lands in which creatures live without doing any labour), AMg. (गन्धर्वकृतिया)

P.D. 6

कम्म-अकम्मभूमा य अंतरदीवया तथा Utt. 36.195; cf. अकम्मभूमिवा.

अकम्मभूमग (a-kamma-bhūmaga < a-karma-bhūmaka = akarmabhūmika) *adj.* [also अकम्मभूसक, अकम्मभूमय] pertaining to or living in the so-called Akarmabhūmis (i. e. lands in which men live without doing any work like agriculture or any other occupation), AMg. अहवा छविवा मणुस्सा पक्खता, तं जहा — गन्धर्वकृतियमणुस्सा कम्मभूमगा, अकम्मभूमगा, अंतरदीवगा Thāpa. 6.20(490); नक्खं असंखेज्जवासाउय-अकम्मभूमग-अंतरदीवगा-सव्वट्ठ-सिद्धवज्जं जाव अपराजियदेवेहितो वि उववज्जंति Viy. 12.9.7 (12.169); मणुस्संहितो अकम्मभूमगअसंखेज्जवासाउयवेहेहितो उववज्जंति Jivābhi. 1.51; 3.155; अकम्मभूमकमणुस्सनपुसगम्म णं मंते केत्तिव कालं अंतरं होहि Jivābhi. 2.133; एव अकम्मभूमयमणीणं पि (चत्तारि लेसाओ पण्ण-ताओ) Pannav. 17.162 (17.1257[10]); 17.172 (17.1258[8]); कम्मभूमगगन्धर्वकृतियमणुस्संहितो उववज्जंति, जो अकम्मभूमगंहितो उववज्जंति नो अंतरदीवगेहितो Pannav. 6.72 (6.662[3]), गन्धर्वकृतियमणुस्सा तिवाहा ... कम्मभूमगा, अकम्मभूमगा, अंतरदीवगा Pannav. 1.85 (1.94)

अकम्मभूमि (a-kamma-bhūmi < a-karma-bhūmi) *f.* [also अकम्मभूमी] regions or countries where the inhabitants live without doing any labour or work like agriculture or other occupations, AMg. कति णं मंते अकम्मभूमीओ पक्खताओ, गोयना तीसं अकम्मभूमीओ पक्खताओ Viy. 20.8.2 (20.63); 25.6.65 (25.326); 25.7.53 (25.477); मणुस्समपुसगाणं कम्मभूमिनपुसगाणं अकम्मभूमि-नपुसगाणं च ययरे कयरेहितो अप्पा वा बहुया वा तुहा वा Jivābhi. 2.137; Pannav. 1.84 (1.93); Thāpa. 4.2.307(299); पण्णरससु कम्मभूमिसु तीसाण अकम्मभूमिसु छप्पणाण अंतरदीवगेणु (मणपजयणं) Nandī. 32; पण्णरसवप्पसु अकम्मभूमिसु माणवे निहण (खामे) ĀrāhPad. 396; JM. तत्त्व व पण्णरसकम्मभूमिसु तीसं अकम्मभूमिसु CaupCa. 5.14; हेमवयं इरिवात्तं देवकुरु तद् य उत्तरकुरु वि । रम्मयणरकवयं इय छम्भूमीउ पंचगुणा ॥ एया अकम्मभूमिसु PavSāro. 1053.54.

अकम्मभूमिय (a-kamma-bhūmi-ya < a-karma-bhūmi-ka or akarma-bhūmi-ja) *adj.* [f. "भूमिया"] [also अकम्मभूमिक, अकम्मभूमिग] belonging to or born in so-called Akarma-bhūmis, AMg. मणुस्सिस्थीओ तिवाहाओ पण्णताओ, तं जहा — कम्मभूमियाओ, अकम्मभूमियाओ, अंतरदीवगाओ Thāpa. 3.1.50(139[1]); अकम्मभूमि-याणं मणुयाणं दसविहा खक्खा ... पण्णता Samav. 10(2); मणुस्सं सव्वेसु कम्मभूमिणु नो अकम्मभूमिणु (उववज्जंति) Jivābhi. 1.101; 2.85; देवकुरुत्तरकुरुअकम्मभूमिमणुस्सिस्थियाओ मणुस्सपुरिसा य एने णं दोणि वि तुहा संखेज्जगुणा Jivābhi. 2.147; मणुस्सिस्थियाओ तिवाहाओ, कम्मभूमियाओ ... अकम्मभूमियाओ, अंतरदीवगाओ Jivābhi. 2.11; जो अकम्मभूमिअगन्धर्वकृतियमणुस्साणं (मणपजयणं) Nandī. 30(3); JŚ. अण्णदरस्स पंचियिस्स ... कम्मभूमियस्स अकम्मभूमियस्स वा ... ईहिमज्जि-मपरिणामस्स तस्स गाणावरणीयवेयणा कालदो उक्खत्ता Saṭṭāg. 4.2.6.8; Dhavalā अकम्मभूमियस्स वा ति उते देवगेरइया वेत्तम्मा 11.89.10.

अकम्ममास (a-kamma-māsa < a-karma-māsa) *m.* month during which no sacred acts are to be performed, JM. तथा नामपंचमि छ अकम्ममासे वज्जिता मग्गसिर-फगुण-वसहा-जेठ-आसाहेसु सुक्कपंचमीय जिनाहपूयापुब्बं ... पडिबज्जेहि ViMāPra. 26.9.

अकम्मय (a-kammaya < a-karmaka) *n.* name of an antaradvīpa (so called because men there are not required to work for their livelihood), JM. कम्माकम्मयअंतरदीवयमणुस्स मज्झपसेण ॥ जे बुम्मिया ते वि खामेहि ĀrāhP.(Su.) 59.

अकम्मया (a-kamma-yā < a-karma-tā) *f.* the state of

not possessing any karman, AMg. तस्स पं (सम्मतपरकमस्स) अकम्महे एवमाहिज्ज, तं जहा — संवेगे ... अकम्मया Utt. 29. para. 2; (तं वडं पुट्टं उदीरियं वेदये णिडिजणं सेयाये अकम्मं चावि भवइ Utt. 29. para. 71)

अकम्मविरिय (a-kamma-viriya < a-karma-vīrya) *n.* energy leading to no karman, AMg. इत्तो अकम्मविरियं पडियाणं सुणेइ मे S'y. 1.8.9.

अकम्मस (a-kammasa < a-kalmasa) *adj.* without any dirt or fault, JM. (गिग) वल्लिदियाणं सुव्वाणोव्वेयकरी अकम्मसाणं पि KumCa. (H.) 3.35.

अकम्मादंढ (a-kammā-danda < a-kasmād-danda) *m.* [v.1. अकम्मादंढ] accidental killing, AMg. पंच दंढा पज्जता, तं जहा — अट्ठादंढे अणट्ठादंढे, हिंसादंढे, अकम्मादंढे, विट्ठीविप्परियासियादंढे Thāpa. 5.2.111(418) (comm. अकम्मादंढे ति मगधदेशे गोपालकाकावादिप्रसिद्धोऽकम्मादिति शब्दः । स इह प्राकृतोऽपि तथैव प्रयुक्तः)

अकम्मिय (a-kammiya < a-karmika) *adj.* where no religious acts are carried out, JM. फग्गुणवइसाइजेट्ठआसादा । एय भंभियमासा, सेसा य अकम्मिया मासा NāPañKa. 1.18.

अकम्मोदय (a-kammodaya < a-karmodaya) *m.* karmic unit which is brought to fruition with the use of the process called *apakaṣaṇa* 'drawing away', JS. ओकट्ठवसेण पसोदयकम्म-कल्लो अकम्मोदको णाम JayDhav. 1.108. [JainLa.]

अकम्हा (a-kamhā < a-kasmāt) *adv.* suddenly, unexpectedly, JM. कम्हा वि अवम्हा कि पि कसिणयणंगणा अकवरंतं । सव्वे वि उच्चयसुहा पेच्छंति SupCa. 55.10; सुजोसवंटा अकम्हा दणट्ठयाइया Ka-KoPra. 51.21; KumPra. 334.1.

अकम्हाओ (a-kamhāo < a-kasmātas) *adv.* suddenly, without cause, JM. बीस अकम्हाओ कंयिया तं सि SurSuCa. 10.60.

अकम्हादंढ (a-kamhā-danda < a-kasmād-danda) *m.* injuring a person accidentally (one of the injurious acts), AMg. तेरस किरियाठाणाइ भवन्तीतिमकसायं, तं जहा — अट्ठादंढे अणट्ठादंढे हिंसादंढे अकम्हादंढे ... इरियावहिइ S'y. 2.2.2(694); पंच दंढा पण्णता, तं जहा — अकम्हादंढे, विट्ठीविप्परियासियादंढे Thāpa. 5.2.111(418); Samav. 13(1)

अकम्हाभय (a-kamhā-bhaya < a-kasmād-bhaya) *n.* a sudden danger or fear, AMg. सत्त भवट्ठणा पण्णता, तं जहा — आदा-णअय अवम्हाभय आजीवभय ... । Samav. 7(1); इहलोयमय अकम्हाभय Thāpa. 7.27(549); JM. इहपरलोवादाणमवम्हाआजीवमरणमसिलोए सि Āv. 646a. (अकम्हादेव बाह्यनिमित्तानपेक्षं गृहादिव्वेव अवस्थितस्य राज्यादौ भयम्)

अकम्हि (a-kamhi < a-kasmika) *adj.* sudden, unexpected, JS. इहपरलोवत्ताणं अगुत्तिमरणं च वेयणाकम्हिसया Mūlā. 53(2)

अकय (a-kaya < a-kṛta) *adj.* [older अकड, also अकय] 1 not prepared for, AMg. जे पं निगंये वा निगंये वा ... अकयं अवा-रियं असंकरियं ... आहारमाइरेइ Viy. 7.1.20 (7.25); JM. अजो अम्हाणं अयमवारियमसंकरियं ... अगुण्णायं CaupCa. 11.24; 2 not done, not carried out, JM. अकयपरलोयमणा परव्वसा हिडिजण सत्ता । आरिक्खेते वइ वि हु ल्हंत मणुवत्तणं जीवा MaṇoKa. 1.37; एवमिणं परिमुद्धं वेवावसे नु अणय वि Pañcā. 12.41; Apa. अवयसिक्खसपयावपसव वि गम्भागवसुपुरिसु व SanKuCa. 459.3; 3 which is not done, JM. अकयस्स नसिं भोगो अकइ सुक्खे वि सो होइया SamSat. (H.) 63 (comm. अकयस्स अनुपासितस्य नास्ति भोगः); S. (सुवति) सामत्थाभा-

वेण अण्णसु पओयणेसु को रोसो MahMak. 1.80.

अकय (a-kaya < a-kṛta = a-kṛtaka) *adj.* not fabricated, natural, Apa. अकयइ मणियरतंवरं वंवि विणवहिडिवं MahiPu. (P.) 62.9.11.

अकयअवराह (a-kaya-avarāha < a-kṛtāparādha) *adj.* f. who has done no wrong, Apa. पुइजम्मे मए कि कयं दुक्कं अकयअवराह जं जाइ पिउ मिहिउं NamSuSārth. 2.22.

अकयकज (a-kaya-kajja < a-kṛta-kārya) *adj.* 1 having improper acts, AMg. भावनमोक्कारविज्जियाइ जीवेण अकयकज्जाइ । गहियाणि ... दव्वलियाइ ĀrūPaḍ. (V) 470; 2 who has not done his duty, JM. तेण मणियं — कहमकयकज्जो सहरिज्ज सरो MaṇoKa. 31.13; Apa. सो तउ अणिदु खलु अकयकज्जु BhaviKa. 230.7.

अकयकरण (a-kaya-karaṇa < a-kṛta-karaṇa) *adj.* 1 who has not done the practice, hence who has not acquired the skill, JM. ताइ सो मणियो — विवइ ति । ताइ सो अकयकरणो तस्स समुहस्स मज्जे तं धणं वेत्तुणं चेव न चायइ ĀvTi. (H.) 703b.5; ताइ सो अकयकरणो ... धणं चेव नेहिउं तु तउ ĀvTi. (H.) 344a.7; अकय-करणं निरवज्जमज्जकालियज्जं जोगं निरवसणं BhattaP. 12; 2 who has done no penance, JM. अकयकरणा य दुविहा अगहिगहिया अहिगयाओ बोधवा VavaBā. III. 48b.4; 3 producing improper results, JM. भावनमोक्कारविज्जियाइ जीवेण अकयकरणइ । गहियाणि य मुक्काणि य अणंतसो दव्वलियाइ BhattaP. 79.

अकयकायसुद्धि (a-kaya-kāya-suddhi < a-kṛta-kāya-suddhi) *adj.* who has not purified his body, Apa. अकयकाय-सुद्धि फिर पुजा छित्तणइ ता मूलिणिविज्जा DhamPar. 5.7.8.

अकयकारि (a-kaya-kāri < a-kṛta-kārin) *adj.* who does an improper act, JM. कह इत्थि समुज्जओ विवेगरहिओ अकयकारी PaumCa. (V.) 80.71.

अकयकालक्खेवं (a-kaya-kāla-kkhevaṃ < a-kṛta-kāla-kṣepam) *adv.* so as not to lose time, JM. अण्णया वि ... अत्यत्थिणा देसंतरं गंतुकामेण अकयकालक्खेवं कओ ... चहुविहमंडसगहो JuJiCa. 4.9.

अकयगत (a-kayaga-tta < a-kṛtaka-tva) *n.* the state of not being produced, JM. इहरा उ अकयगत्तं निव्वत्तं चेव एवस्स (वंचस्स) ViSVis. 2.13.

अकयणिकेइवउ (a-kaya-nikeiyau < a-kṛta-niketaka = 'niketana) *adj.* having an uncreated (i. e. natural) residence, Apa. तहिं णंदणि पुजिजि वेइयउ वणि जउदिसु अकयणिकेइवउ MahāPu. (P.) 36.15.3.

अकयणिव्वेअ (a-kaya-nivvea < a-kṛta-nirveda) *adj.* which is not exhausted (lit. who has not produced dissatisfaction), JM. पक्खा पक्खे वि पंचधारासु अकयणिव्वेअ (आसं) KumāCa. (H.) 2.88.

अकयणुया (a-kayannu-yā < a-kṛtajñā-tā) *f.* [also अक-यनुया] ingratitude, AMg. चउहि ठाणेहिं सते गुणे नासेज्जा, तं जहा — कोपेणं पडिनिवेसेणं अकयणुयाय. निच्छतामिनिवेसेणं Thāpa. 4.4.621 (4.370); रोसेण पडिनिवेसेण अकयणुयाया तथेव सव्वया । जो मे किंनि वि मणियो MahāPaṇc. 6; राणेण व दोसेण व बी मे अकयणुयायमाणं । जो मे किंनि वि मणियो ĀurPaṇc. (V.) 35.

अकयतवचरण (a-kaya-tavacarana < a-kṛta-tapaścaraṇa) *adj.* who has not performed penance, Apa. अवगणित अणवच-णाइ जो अ अकयतवचरण सत्तलोअ TavSārth. 1.10.

अकथय (a-kayattha < a-kṛtārtha) *adj.* 1 who is not successful, hence unhappy, dissatisfied, AMg. अकथे अवयत्थे ... मनुससत्थ व काममोगेसु मुनिष्ठे Nāyā. 1.19.29; अहो णं अहं अकथणे अपुण्णे अवयत्थे RāyPa. 774; JM. मण्णंति ... अकथयमप्याणं Tārā. 129; Apa. अकथोहि अकथयि इव लिखि निहि वा SandeRā. 92; 2 ineffective, useless, JM. सो अवयत्थो इमो जम्मो PaumCa. (V.) 8.33; JS. नकथियं अं णाणं णाणविजुत्तो तवो वि अवयत्थो MokPā. 59; Apa. नउ तव सज्जु सीलु विवय सज्जं अकथयु JogSū. 31; अहं सिद्धिउ तो अकथयु जग्गु BhaviKa. 314.6; ता अप्पउ सुकथयु इउं मज्झं अकथया वि SanKuCa. 516.9; मन वक्कह अकथय KumāCa. (H.) 8.46; वट्टु लु लोडिहि मज्झिउ तो तवव अकथयु PDo. 115; परता(ए) वारिं अवयत्थु परत्तु परवारिं नासह देवत्तु DhamPar. 5.6.8.

अकथयिअ (a-kayatthia < a-kadārthita) *adj.* not troubled, M. उवलज्जमह जेण कुट्टे अत्थो अवययिअणं हियणं LIIā. 40.

अकथं (a-kayandha < a-kabandha) *adj.* without the trunk, JM. असिरकमं अकथंतिरे समरिम Kumā. (H.) 2.57.

अकथन्नु (a-kayannu < a-kṛtajña = a-kṛtajñatā) *m.* ingratitude, AMg. अवयज्जुपदिमिसेत्तं । जो मे विवि वि मणिओ तमहं तिदिहेण खामेसि MarāVi. (V.) 214. cf. अकथणु.

अकथपडियार (a-kaya-paḍiyāra < a-kṛta-pratikāra) *adj.* for which no remedy is taken, JM. तवो अकथपडियारा दो वि मया संता कालिअरनगे मिगीय जमलत्तेण जावा Erz. 1.12.

अकथपडीयारम (a-kaya-paḍiyārama < a-kṛta-pratikāra) *adj.* the remedy against which is not done, JM. मारह विसलेहो वि हु अकथपडीयारमो ण उ वट्टु पि । अकथपडियारं तं चिय UvPay. 468 (comm. भो वाक्यालंकारे ?)

अकथपरलोयसंबल (a-kaya-paraloya-sambala < a-kṛta-paraloka-sambala) *adj.* who has not taken the provisions for the next world, JM. इयापिभिणिगाहं ते अकथपरलोयसंबलो संसारो छुदो होतो ति तेसि रज्जं दाऊण पव्वअओ ĀvTī. (H.) 367a.3.

अकथपरिकम्म (a-kaya-parikamma < a-kṛta-parikarman) *adj.* who has not done the preparations, AMg. (वाहिति इंदियारं) अकथपरिकम्मकीवा मरणे सुहसंवाचमि MahāPacc. 85.

अकथपुण्ण (a-kaya-puṇṇa < a-kṛta-punya) *adj.* [f. -ā] who has not acquired merit, AMg. अकथपुण्णजगमणोरो विव चित्ति-ज्जमणलुहं (नावा) Nāyā. 1.9.10; अहो णं अहं अकथणे अपुण्णे अकथपुण्णे Nāyā. 1.13.36; अहं णं अकथणा अपुण्णा अकथपुण्णा Anta. 3.43; Vivā. 1.7.19; अहो णं मण अकथणं अपुण्णेणं अकथपुण्णेणं दुट्ठु वयं Nir. 1.92 (38); कोहेमि अणत्तए अकथपुण्णा । जे व ण सुणंति धम्मं Panhā. 5.10. v.2.

अकथलक्षणा (a-kaya-lakkhanā < a-kṛta-lakṣanā) *adj.* (f.) who has not acquired any auspicious marks, AMg. तं णं अहं अकथणा अपुण्णा अकथलक्षणा (v.1. अलक्षणा) Nāyā. 1.2.12.

अकथवंग (a-kaya-vaṅga < a-kṛta-vyaṅga) *adj.* whose body is not distorted, Apa. कथं महु पडिउ पसारियं सुगरवहारउ अकथवंगु JambūSāCa. 7.1.13 [Ed. अविहृताङ्ग ?]

अकथविवाह (a-kaya-vivāha < a-kṛta-vivāha) *adj.* who is not married, JM. वण्णा हु वल्लभुणिओ अकथविवाहा अणायमवणरसा KuvMāKa. 213.24.

अकथविहाण (a-kaya-vihāṇa < a-kṛta-vidhāṇa) *adj.* without following the procedure, JM. अनुबद्धविवाहं अकथविहाणं व मंडलीय उ ViMāPra. 38.5.

अकथविहाय (a-kaya-vihāya < a-kṛta-vibhāga-ka) *adj.* with no distinction being made, Apa. लक्षणापुंजु व पुंजिउ यद्धि विहिणा अकथविहाय MahāPu. (P.) 22.4.13 (FN: अहं-विभागः)

अकथसमुग्घाय (a-kaya-samugghāya < a-kṛta-samudghāta) *adj.* who has not performed the process of samudghāta 'expulsion of karmic particles', JS. सो अकथसमुग्घाओ जत्ताउदसाणि कम्मणि ŚrāvĀ. (V.) 528.

अकथसंभोग (a-kaya-sambhoga < a-kṛta-sambhoga) *adj.* who has not undergone the experience of the result of the karmas, JM. ते व जमो जीवगुणा तवो न हेवा न वा समादेवा । वयना-साकथसंभोगसंरेगसोसाभा ViāVbhā. 3231(3957)

अकथसामाहय (a-kaya-sāmāya < a-kṛta-sāmāyika) *adj.* who has not performed the Sāmāyika (i.e. the rules of good behaviour); JM. अकथसामाहओ वायरसुसावाये वासह उओ (चउगुर्व) 3. ViMāPra. 92.21.

अकथहील (a-kaya-hīla < a-kṛta-hīla) *adj.* without neglect, JM. वरह अकथहील सोचियं चार सीलं DvūKu. 9.11.

अकथायाम (a-kayāgama < a-kṛtāgama) *m.* possession (of responsibility) for what is not done, JM. कम्मोवक्क मिअह अपत्ताकं पि अहं ततो पत्ता । अकथायामकथनासा मोक्खानासासया दोसा ViāVbhā. 2519; ĀvTī. (H.) 274b.4.

अकथानुबंध (a-kayānubandham < a-kṛtānubandham) *adv.* without their consequences, JM. "... हास-वल्लहवयणारं अकथानुबंधं वज्जिता अहासंयं सज्जया ViMāPra. 4.31.

अकथवारह (a-kayāvarāha < a-kṛtāparādhā) *adj.* who has not done any fault, JM. जेणअ सामिओ चिय निहओ अववाव-राहो वि KuvMāKa. 51.21; 39.22; Apa. उप्पायउ ओ अववावराहु तो ताहि केम बीसरह दाहु BhaviKa. 209.7.

अकथाहार (a-kayāhāra < a-kṛtāhāra) *adj.* who has not taken his food, AMg. सवियकरिं सुहं अपावेलो । परिवट्ठ मरणकाले अकथाहारस्स पालम्मि ĀrahPaḍ. (V.) 262.

अकथय (a-kayya < a-kārya) *n.* improper act, Mg. (वाण्डाल) इमं अकथ्यं ण कलिहुरि MudrāRā. 183.1; S. (इंसक) अकथय्याणुणएण ताहि पक्को ववसिदो अवय्यं कसुं PratiYau. 1.8.12; (गणिका) कइ एदे अकथ्यं ण करिस्सन्दि(ए)न्ति Cārud. 1.13.2.

अकर (a-kara) *adj.* without taxes, JM. मए मणियं वरिस्समेणं अकरं वरेसु अणवयमिमे MaṇoKa. 38.15.

अकरण (a-karāṇa) *n.* [v.1. अकरणया ?] 1 non-performance, not doing, AMg. से विरओ आउतो, गाहावई एयस्स अवरणवाए Āyūr. 1.8.2.4(204); से वसुवं सव्वसमजागयणणणं अप्पावेणं केह अकरणाय आउटे Āyūr. 1.8.4.2(215); एवमेव मारिं मावं कहु णो आलोए ... ओ विसोहेव णो अकरणाय अब्भुट्ठे Sūy. 2.2.13(705); अकरणं पावाणं कम्मणं आइक्खह Uvav. 59; कप्पह से तत्संतिअ आलोएत्तए पडिक्कित्तए ... अकरणाय अब्भुट्ठित्तए BrKap. 4.25; Thāṇa. 2.1.168 (66); 2 (specifically) the act of sexual intercourse, AMg. जह सेवति अकरणं पव्वह वि बाहिरा होति Vava. 3 [PSM]; *adj.* who does not have a sense organ, JM. ण दिविक्खा अकरणस्स PaṭṭSn. 53 (comm. इन्द्रियहितस)

अकरणओ (a-karāṇao < a-karāṇa-tah) *adv.* because of not doing, AMg. किरियासमवविरक्तं च णं कथा किरिया हुक्खा । सा किं करणओ हुक्खा. अकरणओ हुक्खा Viy. 1.10.1 (1.442); गोयमा, नेरव

णं वरणो अस्य वेद्यं वेद्यं नो अकरणो अस्य वेद्यं वेद्यं Viy. 6.1.7 (6.8)

अकरणनियम (a-karana-niyama) *m.* the rule of not doing (evil), JM होउ मे अकरणनियमो PañSu. 9; not doing any violation as a rule देसविरहणठाने अकरणनियमस्स एव सुब्बावो UvPay. 729.

अकरणय (a-karanyā < a-karana-ka) *n.* non-performance, JM. सअरणयं अणवद्विस्स तह अरणयं चव ŚrūDhaViPra. 96.

अकरणया (a-karāṇa-yā < a-karāṇa-tā) *f.* the state of not doing or avoiding (something), AMg. से विरतो आउसो गाहावई, एतस्स अकरणया Ay. r. 1.8.2.2; से वसुं सुवसुमण्णायवणणणेणं अण्णणं वेइ अकरणयाय अउट्टे Ay. r. 1.8.4.2; अण्वसिं अणउट्टिं सयमण्णसिं अकरणयाय Ay. r. 1.9.1.17; निग्गेयाण वा निग्गेयीण वा पव्वावित्तए ... अकरणयाय अमुट्टिण Thūra. 2.1(66); 3.3(176); पडिक्कामि निदामि गरिहामि विउट्टामि विसेहमि अकरणयाय अमुट्टेमि Viy. 8.6.7(251); तं निरमेतु णं देवाणुप्पिया एयमट्टस्स अकरणयाय Viy. 15.132 (15.174); एयस्स ठाणस्स ... अकरणयाय अमुट्टेहि Nāya. 1.16.115; सामाइयस्स सअकरणया सामाइयस्स अणवद्विस्स करणया Uvāsa. 53 (comm. स्मृतिः स्मरणं तस्याः प्रवृत्तप्रमादतया अकरणम्); सामाइयस्स समणीवासणं इमे पंच अइयारा जाणियच्चा, तं जहा — सामाइयस्स सअकरणया Av. 86; पडिक्कामि चाउक्कालं सुज्झायस्स अकरणयाय Ava. 19; तस्स ठाणस्स अकरणयाय अमुट्टेति Dasa. 10.34; Vava. 1.33.

अकरणा (a-karaṇāla < a-karaṇāla = atindriya) *adj.* beyond the senses, not confined to the senses, Apa. लहिही सुट्टे अमरणे अकरणालु MahāPu.(P.) 37.12.6.

अकरणिज्ज (a-karaṇijja < a-karaṇiya) *adj.* (pot. part.) which should not be done (hence an evil act), AMg. अकरणिज्जं पावं कम्म णो अण्णेस्सि Ay. r. 1.1.7.6; 1.5.3.4; अकरणिज्जं चयं स्खेय Ay. r. 2.1.3.32(340); सब्बं मे अकरणिज्जं पावकम्मं ति कट्ठु सामाइयं चरितं पडिबज्ज Ay. r. 2.15.32(766); मिच्छादंसणसल्लं अकरणिज्जं जोयं पच्चस्सामि Uvav. 117; RāyPa. 796, इच्छामि पडिक्कमिं जो मे देवसिं अइयारे कओ ... अण्णो अकरणिज्जो दुज्झाओ Ava. 15; 35; JM. चैयकुलणसंघे अणं वा फियि काउ निस्साणं । अहवा वि अज्जवरं तो सेवती अकरणिज्जं AvNi. 1179 (आद्यैरे कृवा नित्रां ततः सेवते 'अकृत्य' असंयमम् p. 536)

अकरणिज्जजोग (a-karaṇijja-joga < a-karaṇiya-yoga) *m.* improper activity, action which should not be performed, AMg. तह अकरणिज्जजोगं चरामि अणं पि फि पि जमजोगं ĀrahPaḍ. 533.

अकरणीअ (a-karaṇiā < a-karaṇiya) *adj.* which should not be done (an improper act), JM. करणिज्जाकरणीअं पेआपिउजं न जे न वि सुणति KumāCa.(H.) 2.60; ता तुमं ससुरो, अकरणीयं च मिणं सुपुल्लजायमहिलाणं JinadaĀkhyā. II. 57.1.

अकरणोवसामणा (a-karaṇovasāmanā < a-karaṇopaśāmanā) *f.* suppression of the karmans without the use of means of karmic destruction known as the three karaṇas (where tradition takes karaṇa to mean an auspicious state of the soul) cf. अउव्वकरण, अहपउत्तकरण and अनियट्टिकरण. Jś. पस्त्थापसत्थकरणपरिणामेहिं विणा अपत्तकालाणं कम्मपदेसाणं उदयपरिणामेण विणा अवट्ठाणं अकरणोवसामणां ति वुत्तं होइ JayDhav. 856; [JainLa.] JM. करणं ... विणा जा उवसामणा ... सा अकरणोवसामणा Cu. on KamPay. 8a.1.

अकरंदुय (a-karaṇduya < a-karaṇḍaka) *adj.* (as if) without a backbone (i. e. is invisible), AMg. अकरंदुयकणरक्क-

निम्मलसुजायनिलवहयदेहवारी (महावीरे) Uvav. 16; Jivābhi. 3.596 Jambuddā. 2.15; Tand.66; Paṇḍā. 4.7 (comm. मांनेपयित्तव अविद्यमानपृष्ठिवाश्विक्कम्, or मांसलतवा अनुपलक्ष्यमाणपृष्ठिबंशाधिक p.81a)

अकरंदभर (a-kara-ḍaṇḍa-bhara) *adj.* free from big and fine, JM. सहमिर समाहूय अकरंदभरे वरेमि KaKoPra. 15.14 **अकरंत** (a-karanta < a-kurvat) *adj.* not doing, Jś. अवरंतो उवआगे रागाण लिय्पइ रयेण SamSa. 246; Apa. इहह इहि अवरंतु वि वरिसणु MahāPu.(P.) 51.14.7; cf. अकरंत.

अकरिंसु (akarimsu < akaravam) [I per. sg. imperfect o to do], AMg. अकरिंसु चाहं केमि चाहं करिस्सामि चाहं Thāpa 3.3(176); JM. जस्स य जम्मणकम्म -- छरणदिसाकुमारीओ अकरिंसु MaViCa.(G.) 8a.8(2)

अकरुण (a-karuṇa) *adj.* [also अअण] pitiless, JM. PāLa Nā. 125; Ś. (चन्द्रनदास) चाणक्यमि अकरुणे सहसा सदाविदस्स वट्टेदि णिदोस्स वि संका MudrāRā. 25.12; (सीता) सब्बं अकरुणमि वा एवमि तुमं पयसंती धरामि जेव्व जीविदं UtaRāCa. 3.43.7; (सीता) अइ अकरुणा खु इस्सरा ĀścaCū. 4.12.1; (शाण्डिल्य) अइहि अकरा णिस्सिणह BhaḍAjju. 2.10.

अकरुणं (a-karuṇam) *adv.* mercilessly, AMg. मलुं तीइ अकरुण खज्जंतो धोरवेयणट्टो वि । आराहणं पवणो ĀrahPaḍ.(V.) 742.

अकरेत (a-karenta < a-karant -a-kurvan) *adj.* (pr. part.) not performing, not carrying out, AMg. मणता अवरंता । बंधमोक्खपरिणो Utt. 6.9; JM. अवनतो सुखवणं अणंतसंसारिओ हो KālKa. v. 98.

अकरेमाण (a-karemaṇa < a-kara-māna -akurvāṇa) *adj.* (pr. part.) 1 not being able to do, AMg. समणार्ण णिग्गेयाय सरोरगस्स विवि आवाहं वा छविच्छेदं वा अकरेमाणं पासति Viy. 15.8. (15.119), 2 not being able to direct towards, AMg. जं णं इं समणे वा समणी वा ... तच्चित्ते तम्मणे -- तन्मावगामाविए अणत्थ कत्था मणं अकरेमाणे उमओकालं आवस्सयं वरेति AnuOga. 28.

अकल (a-kala) *adj.* without parts, indivisible, Apa. (परम जिणस्स) अतुल अणाइ गिरंणु सासउ अलु अमडु अविनलु अविणारु PāNāCā. 15.10.3.

अकलंक (a-kalaṅka) *adj.* blameless, free from any fault pure, JM. जइओ अइसिक्कसा हेयाओ सब्बहा णियत्तस्स । सुदो उ उवाइओ अकलंको सब्बहा सो उ PañSūPra. 6.20; सज्जो पुण अकलंको सब्बज्ज दिहिको अब KuvMāKa. 6.19; असुइ गिहत्थमावं सेजममकलंकमवि न सकोमि । काउं MaViCa.(G.) 14a.9(2); जस्सि सकलं वि इ रयणोरमण कुणंति अकलंकं KumāCa.(H.) 1.16; सायंसा धम्मसाणमकलंकं Kumā Ca.(H.) 6.6; जय चित्तामणि जय गुण तव जय जिण वीर अकलंकं Erz 31.2; कुलमकलंकं गुणवज्जियाण सुखं चिय कलंकं Erz. 62.29; Apa. चंदं अब सेयपक्खे अकलंको वड्डिअण जिणदत्तो JinadaĀkhyā. v. 51; NamSu Sāh. 4.32; अवलंकु सीलु धारेहि वड्डि PaumSiCa. 1.143; 1.104 तं पाविउ करि अकलंकु धम्मं PaumSiCa. 1.195; *m.* name of a Jain scholar, Apa. अकलंकविलक्षणयरमयाइ MahāPu.(P.) 1.9.1 अकलंकेवसुअजलसमुह KarCa. 1.2.8; अकलंकु णाइ पच्चकु णाइ CandappaCa.(Y.) 1.1.17.

अकलंकिय (a-kalaṅkia < a-kalaṅkita) *adj.* 1 not spoiled by a fault, Apa. (अवेदवः) फुडु आसज्जमकु अकलंकिय इय मण्णंते पुं दिक्कलंकिय JambūSāCa. 2.14.3; लइ जिणदिक्क धीर अकलंकिय PāNā Ca. 6.18.4; 2 free from darkness, clear, bright, Apa. णु

सुखं वि किं अकलं किं विं सकलं किं चंदनं PāṇCa. 10.11.10.

अकलत्त (a-kalatta < a-kalatra) adj. (period of life) without a wife, Apa. परमेसुर माणिय केलिसुख अकलत्तु अद्वय पुब्बलवस CandappaCa. 9.6.4.

अकलिअ (a-kalia < a-akalita) adj. not known, not noticed, M. (स्थापक) अकलिअपरिअभविममाहं ... नमह अंगरहण मोहणाहं KapMañ. 1.2.

अकलिज्जंत (a-kalijjanta < a-kalyamāna) adj. unseen, unknown, JM. उज्जुता अकलिज्जता य गया निमंतति साहुणो OghNiTī. 161a.1 on v. 455.

अकलियपणविरोह (a-kaliya-panaya-viroha < a-kalita-pranaya-virodha) adj. who does not mind either love or hatred, JM. अकलियपणविरोहा अस्वामोहा अभिणमुहमोहा ... जयमि ते निगयजमोहा ĀrāhPaḍ.(V.) 194.

अकलियपरिवत्त (a-kaliya-parivatta < a-kalita-parivarta) adj. unknown number of parivartas (a long period of time), Apa. थिय भुजंत महि यत्त कालु अकलियपरिवत्त MahāPu.(P.) 79.9.11.

अकलुण (a-kaluṇa < a-karuṇa) adj. pitiless, AMg. तस्य च अदिण्णादानं ... अकलुणं रायपुरिसरक्खियं ... चिरपरिचितमणुगं दुरंतं तस्यं अक्खमदारे Panhā. 3.1; 3.26; 6.14; cf. अकलुण.

अकलुस (a-kalusa < a-kaluṣa) adj. not biased, not hating, AMg. हियमपावमकलुसं जीहा वि य मधुरभासिणी निच्छं Thāna. 4.596[1](360); पिच्छं आमरणं च एस जोगो जेयवो धितिमया मतिमया अणासवो अकलुसो ... सव्वजणमणुणओ Panhā. 6.23; 8.15; तए णं से अज्जुणए अणगारे अदीणे अविमणे अकलुसे अणासवे अविसादी अपरितंतजोगी अइह Antag. 6.57; तए णं से धणे अणगारे अदीणे ... अकलुसे ... अहापज्जंतं समुदाणं पटिगाहेह Anuttaro. 3.26.

अकलेवर (a-kalevara) m. bodiless, hence liberated souls (Siddhas), AMg. अकलेवरसेणिमुत्तिया सिद्धिं गोयम लोये गच्छसि Utt. 10.35.

अकल (a-kalla < a-kalya) adj. sick, not healthy, JM. ततो 'अकलो अहिराया सगरो' ति मविमो अओषणो मविस्सह VasuHi. 189.2.

अकलत्तण (a-kalla-ttaṇa < a-kalya-tvaṇa) n. illness, sickness, JM. मम य अइपणे अकलत्तणं जातं VasuHi.(M.) 249.25.

अकल्लय (a-kallaya < a-kalyaka) n. sickness, JM. गहिदा हं महतेण वेण वि अकल्लणं VasuHi.(M.) 194.7.

अकल्लानभाह (a-kallāna-bhāi < a-kalyāna-bhāgin) adj. who does not possess merit, JM. अहवा एयस्स दंसणं पि अकल्लानभाहो न पाविंति ति भावयंतीए समाया निहा JinadaĀkhyā. 22.13.

अकल्लानभायणत्त (a-kallāna-bhāyana-tta < a-kalyāna-bhājana-tva) n. the state of being a receptacle of demerit, JM. अहो परिससूयाण विणासिगाय अकल्लानभायणत्तं मम ति सव्वहा JinadaĀkhyā. 18.27.

अकल्लानमित्त (a-kallāna-mitta < a-kalyāna-mitra) n. who is not a helpful friend, JM. दोसासत्तेसुवि(वे)कत्ते कुणह तह अकल्लानमित्तान चायं DvāKu. 3.12.

अकवाड (a-kavāḍa < a-kapāḍa) adj. without a door, AMg. अणकुळे अकवाडे गामवहिं कालुडुगणजोगे ... उज्जाणवरे ठावह ĀrāhPaḍ.(V.) 390.

अकवाडकोज (a-kavāla-cojja < a-kapāla-codya) adj.

wonderful (Rudra) without a skull, Apa. अकवाडकोज्जु जो वेउ सु MahāPu.(P.) 96.6.8.

अकविल (a-kavila < a-kapila) adj. not red or brown, AMg. अकविलसुसिणिद्धसुगंधदीहसिरया (मगुईओ) Jambuddi. 2.15; पमया वि य तेनि होंति ... छत्तुवयउतिमेगा अकविलसुसिणिद्धदीहसिरया ... अवितित्ता कामाणं Panhā. 4.8.

अकसरकं (a-kasarakkam) [onomatopoeic] adv. without making a sound while eating, JM. सुहोत्तियाय सुहं पडिहेहिता, उवउत्ता ... अरिसाहिं अकसरकं ... इवाइविहिता अरत्तवुद्धा जेमंति ViMāPra. 48.25.

अकसाह (a-kasāi < a-kaṣāyin) adj. [also अकसायि] who is without passions (i.e. मद, मान, माया, लोभ), AMg. अकसाह विगतगही य सहस्वेसु अनुच्छिष्ट इह Āyār. 1.9.4.15; अगाविले वा अकसाह मुळे Sāy. 1.6.8; अगाउले वा अकसाह निकळ Sāy. 1.13.22; 1.14.21; पंचविधा सव्वजीवा पणत्ता, तं जहा, कोषकसाई जाव अकसाई Thāna. 5.3.208(458); हिं सक्साई होजा अकसाई होजा (पूण) Viy. 9.31.24[1] (9.65); अकसाई जहा सम्मदिट्ठो Viy. 30.1.114 (30.34); जीवा हिं कोहकसाई, जाव लोभकसाई, अकसाई Jivābhi. 1.131; अहवा दुविहा सव्वजीवा पणत्ता, तं जहा — सक्साई य अकसाई य Jivābhi. 9.28; जीवाणं अकसाईणं य कयरे कयरेहिंतो अप्पा वा वट्ठा व तुल्ला वा विमेषाहिया वा Pannav. 3.69(254); मणुस्सा ... कसायवणिगामेण कोहकसाई वि जाव अकसाई वि Pannav. 13.19(943); JS. कसायवणिगामेण अत्थि कोषकसाई ... लोभकसाई अकसाई चेदि Saṭṭa. 1.1.111, जेसि णत्थि कसाया अमला अकसाइणो जीव Dhav. 1.35.3; (v. 178)

अकसाहत्त (a-kasāi-tta < a-kaṣāyi-tva) n. the state of being free from passions, AMg. पंच सवरदारा पणत्ता, तं जहा — सम्मत्ते, विरहं, अमादो, अकसाहत्ते, अओरितं Thāna. 5.2.110(418)

अकसाय (a-kasāya < a-kaṣāya) adj. without passions, AMg. अकसायमहत्तायं छउमत्थस्स जिणस्स वा (चातिं) Utt. 28.33; पंचसमिओ तियुत्तो अकसाओ जिद्धिओ Utt. 30.3, JS. अकसायं तु चरितं कसायवत्तिओ असंवादो होदि Mūlā. 984(10); Apa. अकसायहो आसकु सुहकारणु JambīSāCa. 11.7.7; (साउ) कायवायनणं जलउ पुणनिमित्तु होइ अकसायहो JambīSāCa. 11.7.10; P. सुदायत्तायहित्तकचित्तकरनकुत्तुवचेसो योगी KumāCa.(H.) 8.7.

अकसाय (a-kasāya < a-kaṣāya) adj. not bitter, AMg. जे य अतित्त-अकडुय-अकसाया तह अणविला वेव । जे य अमदुरा रसओ ते सुमरसु सस्यं सिद्धे Ārāh.(Su.) 15; अकडुयमत्तित्तयनणंविं च अकसायमल्लवणं मधुरं । ... दायव्वं खमगत्स ĀrāhPaḍ.(V.) 718; ĀrāhPaḍ. 759; JS. अकसायमल्लवणं मधुरं । ... अणदिस्सिदं पाणं तस्स होइ दायव्वं BhaĀrā. 1490.

अकसायत्त (a-kasāya-tta < a-kaṣāya-tva) n. the state of being without passions, अकसायत्तमवेदत्तमकारकदाविदेहदा वेव । ... हुति अंशतियावं से BhaĀrā. 2157.

अकसायभावओ (a-kasāya-bhāvaō < a-kaṣāya-bhāvatas) adv. due to the absence of the state marked by passions, JM. सुहजोयस्मी अकसायभावओऽवेह तं त्विं (कम्म) UvPay. 471.

अकसायसंगय (a-kasāya-saṅgaya < a-kaṣāya-saṅgata) adj. (karmic matter of Cāritra-mohanīya) which is associated with emotions which are without the passions, JS. संजलणमाग-बहुमागइ अकसायसंगयं दव्वं GomSā.(K.) 203.

अकसायत्ता (a-kasāya-yā < a-kaṣāya-tā) f. the state of being without passions, AMg. पंच सवरदारा पणत्ता, तं जहा —

हस्मत्, किर, अप्यमादो, अकसाववा, अजोत्था Samav. 5(1)

अकसायसमुच्चाय (a-kaśāya-samugghāya < a-kaśāya-sa-mudghāta) *m.* expulsion of the karmic matter other than the karmic matter of passions, AMg. एतेसि णं मंते जीवाणं कोहसमुच्चायणं माणसमुच्चायणं मायासमुच्चायणं लोमसमुच्चायणं य समोहयाणं अकसायसमुच्चायणं समोहयाणं असोहयाणं य वयरे वयरेहिंतो अप्पा वा बहुया वा Pannav. 36. 49(2142) (comm. कषायव्यतिरेकेण रोषेण समुच्चायेन p. 589a.8)

अकसिण (a-kaśina < a-kṛtsna) *adj.* [f. -ā] not complete, incomplete, AMg. से सिक्खु वा जाव पविट्ठे समाणे से जाओ पुण ओसहीओ जाणेज्जा अकसिणाओ असातिथाओ विदहकडाओ--पेहाए फासुयं एसणिज्जं ति मणमणे लामे स्ते पडिगाहज्जा Āyār. 2.1.5(325); आरोवेणा पंचविहा पणत्ता, तं जहा -- पट्टविद्या, ठविद्या, कसिणा, अकसिणा, हाडहडा Thāna. 5.2.149(433); अट्टाजीसतिविहे आचारदप्पे पण्णसे, तं जहा -- वसिणा आरोवेणा, अकसिणा आरोवेणा Samav. 28(1) (comm. तथा बहून् अपराधान् आपन्नस्य षण्मासान्तं तपः इति कृत्वा षण्मासाधिकं तपःकर्म तेज्ज्वलान्तर्मास्य शेषमारोप्यते यत्र सा अनुत्सन्नारोपणा p. 48); अहवा कसिणो अकसिणो अणेगदव्वो स एव विण्णेओ (आगमणोआगमवहरित्तदव्वकखंओ) ViĀvBhū. 897(892) (comm. इह तु जीवतदविधित्तशरीरावयवलक्षणः समुच्चायः कृत्स्नकन्धत्वेन विवक्षितः)

अकसिणखंध (a-kaśina-khandha < a-kṛtsna-skandha) *m.* a group which is not complete, part of a group, AMg. अहवा दव्वखंधे सिविहे पण्णसे, तं जहा -- कसिणखंधे, अकसिणखंधे, अणेगदविणखंधे AnuOg. 65.

अकसिणपवत्ता (a-kaśina-pavattaga < a-kṛtsna-pravar-taka) *adj.* who carries on (self-control saṃyamā) incompletely, JM. अकसिणपवत्ताणं विरयाविरयाणं एस खलु जुरो (दव्वथय), ĀvTī. p. 493a.4; called Bhāṣyagāthā. 194=PañcāPra. 6.42.

अकस्मात् (a-kasmāt) *adv.* [Skt.] suddenly, without any reason, AMg. एत्थ वि जाणह् अकस्मात् Āyār. 1.8.1.3; based on the remark of Śīlāka अकस्मादिति मागधदेशे आगोपालाङ्गनादिना संस्कृतस्यैवोच्चारणात् इहापि स्यैवोच्चारित इति (p.267); cf. अकस्मात्; also अकस्मादेव at Sūy. 2.2.2.6; Thāna. 5.2.111(418)

अकहणिज्ज (a-kahaniija < a-kathaniya) *adj.* which is not fit to be told, JM. तुम्हाण वि अकहणिज्जमत्थि Erz. 17.14.

अकहणीय (a-kahaniya < a-kathaniya) *adj.* not fit to be told, JM. कहेसु जह अकहणीयं न होइ MaṇoKa. 16.17; ता नत्थि सिपि तुम्ह अकहणीयं Erz. 11.29.

अकहंत (a-kahanta < a-kathayat) *adj.* (pr. part.) not telling, JŚ. बायाए अकहंता सुज्जे चरिदिहि कहियगा होंति BhaĀrā. 366.

अकहा (a-kahā < a-kathā) *f.* improper story, story not worth the name, JM. भिच्छंसे वेयंतो जं अण्णाणी कहं परिकहेइ। लिमत्थो व गिरी वा सा अकहा देसिया समय DasaveNi. 209 (Ag. 108)

अकहिय (a-kahia < a-kathita) *adj.* not told, Ś. (विदूषक) अकहियो वि अमासमाणे वि जह किंवि कूढस्वरविठ ता एको विय अह RathMañ. 1.34 (p. 26)

अकहिकण (a-kahiṇa < a-kathayitvā) *ger.* without telling, JM. अकहिकण बंधवाणं मरणवनिच्छया Erz. 2.19.

अकहियमाणा (a-kahijamāna < a-kathiyamāna) *adj.* not being disclosed or told, Apa. अकहियमाणु कहचोइ जणे कविस्वरज्ज बहुजणहिं JambūSāCa. 1.2.15.

अकहित (a-kahinta < a-kathayat) *adj.* (pr. part.) not telling, not speaking about, JŚ. अकहितस्स वि जह गहवणो जयविस्सुदो तेओ BhaĀrā. 361.

अकहितय (a-kahinta-ya < a-kathayat-ka) *adj.* who does not tell, JŚ. संतो वि गुणा अकहितयस्स पुरिसस्स ण वि य णस्सति BhaĀrā. 361.

अकाइय (a-kāiya < a-kāyika) *adj.* having no body, bodiless, hence the liberated soul which is free from a body, AMg. सत्तविधा सव्वजीवा पण्णत्ता, तं जहा -- पुट्टविकाइया ... तत्तकाइया अकाइया Thāna. 7.73(562); अकाइया णं भंते जीवा किं णाणी, जहाडिडा (= एगण्णाणो, केवलण्णाणी) Viy. 8.2.52; (8119); अहवा इविहा सव्वजीवा पण्णत्ता, तं जहा -- सकाइया चेव अकाइया चेव Jīvābhi. 9.18; 9.182; अकाइया अणत्तपुणा Pannav. 3.50(1290); गोयसा अकाइए सारीए अपज्जवसिए Pannav. 18.29; JŚ. कामाणुवादेण अत्थि पुट्टविकाइया तेत्तकाइया वाउकाइया, वणप्फहकाइया तत्तकाइया अकाइया चेदि ŚaĀg. 1.1.39; जह बंछणमणिगय मुंचर किट्टेण कावियाण य। तह कायबंधमुक्का अकाइया इण्णजोएण Dhava. 1.266.8 v. 144.

अकाउं (a-kāum < a-kartum=a-kṛtvā) *ger.* not doing, AMg. पंचाहाराया वि य बंधदत्तो साहुस्स तत्ता वयणं अकाउं। ... अणुचरो सो नरए पविट्ठो Utt. 13.34.

अकाऊण (a-kāūṇa < a-kṛtvāna=a-kṛtvā) *ger.* 1 without doing, having not done, AMg. सो सोयई मक्खुहोवणीए धम्मं अकाऊण परम्मि लोए Utt. 28.21; JM. जो उ अकाऊणमिं गोयम। गिणिहज्ज भत्तिमंता वि। सो मणुओ दट्टवो अणिहमाणेण सारिच्छो ViMāPra. 13.3(16); 2 without saying (comm. अमणित्ता); JM. जरस थ जोगमकाऊण निगओ न लभई तु सचित्ते। न य कथपायमाई तेणं गहणे कुणसु तम्हा OghaNi. 428; JŚ. आयरियत्तणतुरिओ पुवं सिस्सत्तणं अकाऊण। दिहइ हुंढावरिओ गिरंकुसो मत्तहथि व्व Mūlū. 962(10)

अकादव्वय (a-kādavva-ya < a-kartavya-ka) *adj.* [v. 1. अकायव्वय comm.] what should not be done, prohibited (act), JŚ. कारव्वमिणमकादव्वय सि णाऊण होइ परिहारो BhaĀrā. 9.

अकाम (a-kāma) *adj.* [f. ā] having no desire, not willing, AMg. इह आणावंती पंडिए अणिह पुच्चावररायं जयमाणे तया सीलं सविहए दुगियायं भवे अकामे अहंसे Āyār. 1.5.3(158); (अम्मापियरो) ताह अकामाई चेव जामालिस्स खत्तिक्कुमारस्स निवखमणं अणुमणित्था Viy. 1.179; (अम्मापियरो) ताह अकामाई चेव महव्वलकुमारं एवं वयासी Viy. 11.166; तए णं ते मागदियहारए अम्मापियरो ताह नो संवायंति ... ताह अकामा चेव एयमट्टं अणुमणित्था Nāyā. 1.9.7; ताह अकामाई चेव एवं वयासी Antag. 53; तं च होज्ज अकामेणं विमणेणं पडिच्छियं। तं अप्पणा न पिसे Dasave. 5.1.80; बालाणं तु अकामं तु मरणं अहं भवे Utt. 5.3.1; कामे पत्थेमाणा अकामा भंति दोग्गइ Utt. 9.53; JM. ठावइ रउजे जोगं कुमरं अमई अकामं वि SupāCa. 9.174; Apa. अराउ अकामो (देवदेवो जिणिदो) RiNeCa. 3.10.6; *m.* absence of desire, JM. वज्जइ तिस्वारमं कुणइ अकामो अनिव्वहंतो वि DhamRaPa. 65; Apa. (युणइ गराहिय) एहे कामे अकामु पारउउ पई राए अराउ इह गिउउ MahāPu.(P.) 18.9.3; अकामेण [Inat.] involuntarily, Apa. जो अकामेण निज्जरियकम्मंतुओ BhāvSārā. 2.4.

अकामअण्हाण (a-kāma-aṇhāṇa-ga < a-kāma-a-saṇhāna-ka) *n.* absence of bath unwillingly accepted, AMg. जे ह्मे जीवा ... अकामअण्हाणलेखजहमलपंकपरिदाहेणं अप्यतरो वा भुज्जतरो वा काकं अप्याणं परिकिस्सति Viy. 1.1.12 (1.49)

अकामअमाण (a-kāmaamāna < a-kāmayamāna) *adj.*

(*pr. part.*) not loving, not desiring, *ś.* (मण्डोदरी) महाराण ... अलोभयति पतिविश लडावल्लभतरिदाओ मविअ तस्सि अकामअमाण्णं सीदाणं म्भाराअस्स कामुअवसिणं ऐविसख ओहसिस्सामो *ĀśCaCū.* 5.1.20.

अकामक (a-kāma-ka) *adj.* [also अकामग] without desire, *AMg.* अकामं परकमं को.ते वारेउमरह *Sūy.* 1.3.2.7; (अम्मापियरो) ताहे अकामकाहे चेव मेह कुमारे एवं वयासी *Nāyā.* 1.1.114; *Antag.* 6.95; तत्थेव मया अकामका वधिउण पादेसु कड्डिया खाइयाए लुदा *Panhā.* 3.17; 1.35; ताहे अ नमप चेव सुमहाए निक्खमणं अणुमज्झिथा *Nirayā.* 117; बालमरणाणि बहुसो बहुयाणि अकामगाणि मरणाणि। मरिहिंति ते बरया *ĀurPacc.* (V.) 45; अकामए कालगए सिद्धिं पत्ते अकामए *IsiBhās.* 14.1.9; cf. अकामय.

अकामकाम (a-kāma-kāma) *adj.* who does not long for pleasure, *AMg.* सत्तं जहेअ अकामकामे अण्णाएसी परिव्वय स भिक्खू *Utt.* 15.1.

अकामकिक्ख (a-kāma-kicca < a-kāma-kṛtya) *n.* action without any purpose, *AMg.* नाकामकिक्खा ण य बालकिक्खा ... विद्यागरेज्जा पसिणं न वाधि *Sūy.* 2.6.17 (*Cū.* अकामं कुर्यं करोति अकामकिक्खं, but *ś.* न अकामकुर्यो भवति)

अकामकुहा (a-kāma-chuhā < a-kāma-kṣudhā) *f.* hunger which is not wished for, *AMg.* जे हमे जीवा ... अकामतण्हाए अकामकुहाए ... अप्पाणं परिकिल्लेसि *Viy.* 1.1.12[1] (1.49); *Uvav.* 69.

अकामनिज्जर (a-kāma-nijjarā < a-kāma-nirjarā) *f.* [also अकामनिज्जरा] involuntary destruction of the karmas, *AMg.* अउहिं ठाणेहि जीवा देवाउयत्ताए कम्मं पकरेति, त जहा — सरागसंमेणं संजमासंमेणं बालसवोसमेणं अकामणिज्जराए *Thāna.* 4.4.631(375); *Uvav.* 73; *JM.* तओ अहं अकामनिज्जराए कम्मं खविउण उवउओ ... वंतरो ति *SamariKa.* 88.10; बालसंवेण अकामनिज्जराए अणुव्वयमहव्वएहिं सम्मंसंलगमंओ जीवो देवाउयं कम्मं णिव्वत्तेति ति *CaupCa.* 74.15; तेण पच्छाणुतावेण साणुकोत्तयाए अ ताए अकामणिज्जराए मणुसंस्ववणा पंच भि सया चोरा जाया *AvTī.* 65b.5; अविरयमाइ सुराउं बालसवोसकामनिज्जरो जयइ *KamVi.* (D.) 58; *Apa.* तं पुण अकामणिज्जरहिं थाइ *CandappaCa.* 9.16.6.

अकामतण्हा (a-kāma-tanhā < a-kāma-tṛṣṇā) *f.* involuntary thirst, *AMg.* अकामतण्हाए अकामकुहाए अकामईमवेरवासेणं अप्पाणं परिकिल्लेसि *Viy.* 1.1.12[1] (1.49)

अकामधास (a-kāma-dhāma < a-kāma-dhāman) *adj.* which is no abode for passions, *AMg.* खंखियसिणेहदामा अकामधासा निकामसुखकामा (मुणी *pl.*) *CauSar.* (V.) 36.

अकामनिगारण (a-kāma-nigarāṇa < a-kāma-nikarāṇa) *adj.* [also निकरण] involuntarily caused, *AMg.* एते तं णं अवा मूढा तमं पविट्ठा तमपडलमोहजालपल्लिच्छा अकामनिगारणं वेदणं वेदेसि *Viy.* 7.7.24 (7.150) (निकरणं = वारणं अज्ञानप्रत्ययम् or अनिच्छाप्रत्ययम्); अत्थि णं भंते पभू वि अकामनिकरणं वेवणं वेदेति। इत्ता गोवसा अत्थि *Viy.* 7.7.25 (7.151)

अकामबंभवेरवास (a-kāma-bambhacera-vāsa < a-kāma-brahmacarya-vāsa) *m.* life of an involuntary celibacy, *AMg.* अकामबंभवेरवासेणं तामेव पत्तिसेज्जं नाइकमेति *Uvav.* 72; अकामबंभवेरवासेणं ... अप्पाणं परिकिल्लेसि *Viy.* 1.1.12[1] (1.49)

अकाममरण (a-kāma-maraṇa) *n.* involuntary death, *AMg.* अकाममरणं चेव सकाममरणं तहा *Utt.* 5.2; अकाममरणं मरहं भुते वा कलिणा विइ *Utt.* 5.16; एयं अकाममरणं बालाणं तु पवेइ *Utt.* 5.17; बालमरणाणि बहुसो अकाममरणाणि चेव य बहुणि *Utt.* 36.260.

अकाममरणिज्ज (a-kāma-maraṇijja < a-kāma-maraṇiya) *adj.* pertaining to the topic of involuntary death, *AMg.* छत्तीनं उत्तरज्जयणा पणत्ता, तं जहा — विणयसुयं अकाममरणिज्जं *Utt.* 5.

अकामय (a-kāma-ya < a-kāma-ka) *adj.* having no will or desire, *AMg.* तए णं से सागरए अकामए अवसवते मुहुत्तपं सेविइइ *Nāyā.* 1.16.53; ताहे अकामए चेव एवमहुं अणुमज्झिथा *Nāyā.* 1.19.18; *JŚ.* दालमरणाणि बहुसो बहुयाणि अकामयाणि मरणाणि *Mūlā.* 73(2)

अकामवसय (a-kāma-vasaya < a-kāma-vaśa-ga) *adj.* under the influence of involuntariness, *JM.* सीउणइल्लुप्पिवासाइयहिं अवसस्स णिज्जराए उ । तिरियाण य मणुयत्तं केसि पि अकामवसयाणं *KuvMāKa.* 40.16.

अकामिका (a-kāmikā) *f.* absence of will or desire, *AMg.* परसिधोभोगोवमोगनिस्साण मगणपरायणा वरागा अकामिकाए विणेति पुवखे *Panhā.* 3.24.

अकामिपणिज्जर (a-kāmiya-nijjara < a-kāmika-nirjarā) *f.* annihilation of the Karmas without intention, *Apa.* वय्वालत्तव अकामिपणिज्जर (णर) *DhamPar.* 6.8.9.

अकामिया (a-kāmiyā < a-kāmikā) *adj.* (f.) 1 having no will or desire, *AMg.* थावथा गाहावइणी ... अकामिया चेव थावथापुत्तस्स निखमणमणुमणिज्जथा *Nāyā.* 1.5.19; ताहे सत्ता संता अकामिया असंयवसा तं गमं दुइदुहेणं परिवइइ *Vivā.* 26; तए णं सा चेवणा ... अकामिया अवसवसा *Nirayā.* 30; 2 not lovable, not agreeable, *AMg.* तए णं केसि वणिद्याणं तीसे अकामियाए अणोहियाए छिन्नावायाए दीहमहाए अउवीए यंवि हेस अणुपत्ताणं *Viy.* 15.1.65 (15.85)

अकाय (a-kāya) *adj.* without a body, bodiless (i.e. liberated being), *AMg.* इविहा सवजीवा पणत्ता, तं जहा — सकायेव अकायचेव सजोगी चेव अजोगी चेव *Thāna.* 2.410(112)

अकायव्व (a-kāyavva < a-kartavya) *n.* something which should not be done, *JM.* अन्नं पि अकायव्वं इमस्स नूनं न विज्जेय किं पि *JinadaĀkhyā.* v. 225.

अकायव्वय (a-kāyavva-ya < a-kartavya-ka) *n.* something which cannot be done, a prohibited act, *JM.* अहवा पुव्वा कए मह नत्थि अकायव्वय किंचि *TarVaKa.* (Bha.) 285; *JŚ.* विसयाभिसिगिदस्स दु गत्थि अकायव्वयं किंचि *BhaĀrā.* 905.

अकार (a-kāra) *m.* [also अगर] the sound अ, *JM.* मण्णत्त मासिज्जत्तं सव्वयकाराह तत्कालं *ViĀvBha.* 465(463); cf. अ.

अकारकदा (a-kāraka-dā < a-kāraka-tā) *f.* the state of not being a cause, *JŚ.* अकसायत्तमवेदस्समकारकदा विवेइदा चेव । अवलसमवेवत्तं च दुत्ति अकतियाइ से *BhaĀrā.* 2157.

अकारणा (a-kāraṇa) *n.* not a cause, *M.* माणुस्सत्ताए सण अकारणं कारणं कुण्ठीए *GaSaSa.* 6.22; *AMg.* अणत्ता कारणा अणत्ता अकारणा *Samav.* (P.) 134; *Nandī.* g2.82; 115; *JM.* सो वि अकारणकुविपण गासिओ गवर मूदेण; *KuvMāKa.* 42.22; किं अकारणेण सुपुरिस अत्ताणं खिवसि जलणम्मि *Erz.* 83.18; सवोसो परदोसो वा अकारणं सणुरिसाणं *Erz.* 57.35; *Apa.* एक्क अकारणि कुविविपण्यं रिण्णु अण्णु दाहु तउ कयं *BhaviKa.* 40.7; जाणइ जणणि अकारणं रोवइ *RiNeCa.* 5.1.19; *adj.* without a cause, *JM.* जीवाण विवेगी परमं चक्खु अकारणो वा *VivMañ.* 3.

अकारणवच्छक (a-kāraṇa-vacchaka < a-kāraṇa-vatsala) *adj.* affectionate without any cause or motive, *JM.* अहो अकारणवच्छको लोभो एव दीवे *KuvMāKa.* 69.22; जेण सव्वहा अकारणवच्छकं

संसारवर्णनोपयोग्यं समतणमणिल्लुक्कचणं पाविण्ण वि सवतं धम्मदेसयं ण सुयममवयमं वचणं CaupCa. 13.25.

अकारणहार (a-kāraṇāhāra) *m.* taking food without reason, JM. इगाले चउरुअया चउरुहु धूमे अकारणहारे ViMāPra. 86.5 (v. 67)

अकारय (a-kāra(ya) < a-kāra(ka)) *m.* a kind of disease (included in the list of 16 diseases, probably means, distaste for food, aversion to food), AMg. अरिसा अजीरए दिट्ठिमुदसुले अकारए Nāyā. 1.13.28 (comm. अकारयं स्ति भक्तद्वेषः p. 183a); 1.16.56; Vivā. 1.52; पुब्बण्णे लेवगहणं काइति चउस्थगं वरेजाहि। असहू वासियमसं अकारलंभे य दितियरे OghNi. 203 (Bhā.) (comm. अकारकं अपवध्यम्); अंतरमकाण वा नोहार संक मरणं वा OghNi. 267 (Bhā.) (comm. अंतरं अंतरायं, अवारकं शीतलं? probably, not digestible)

अकारय (a-kāraya < a-kāraka) *adj.* [also अकारण] not doing, inactive, AMg. एवं अकारओ अप्पा एवं ते उ णमिअया Sīy. 1.1.1.13; एवमेकं वदंति मोसं। एको अया अकारको वेदको य मुक्कयस्स दुक्कयस्स य Paṇḥā. 2.7; JS. सो णाणमओ जीवो कम्माणमकारगो होदि SamSū. 93; एवेणवरेसेण दु अकारगो वण्णदो चेदा SamSū. 283; 284; 320; 335; बडुतो किट्टीए अकारगो होदि बोद्धवो KaṣāPā. 164.

अकारवित्त (a-kāravinta < a-kārayat) *adj.* (pr. part.) not causing to be prepared, JM. आरंभनिवत्ताणं अकिणंताणं अकार-विताणं। धम्मट्ठा दायव्वं गिहीहि असणायं सुदं MaṇoKa. 30. v.180.

अकारि (a-kāri < a-kārin) *adj.* who does not do (any wrong), AMg. अवारिणोऽस्य वज्जंति मुखई कारओ जणो Utt. 9.30; JS. कारी होर अकारी अप्पडिमोगो जणो हु लोगम्मि। कारी वि जणसमक्खे होइ अकारी सपडिमोगो BhaĀrā. 1809.

अकारिज्जंत (a-kārijjanta < a-kāryat = a-kāryamāna) *adj.* not made to perform, JS. जोग्ग(एग)मकारिज्जंतो अस्तो सुहलालिओचिरंकाळ BhaĀrā. 190.

अकारिज्जोग (a-kārida-joga < a-kārita-yoga = a-kṛta-yoga) *adj.* who has not performed austerities (i. e. activities for penance), JS. पुब्बमकारिज्जोगो(एजोगो) समाधिकामो तहा मरणकाले। ण भवदि परीसहसहो BhaĀrā. 191, cf. 193 पुब्ब कारिज्जोगो.

अकारिम (a-kārima < a-kṛtima) *adj.* not artificial, natural, AMg. (मेहुणं सेवेजा) विविहअज्जवसाणेणं कारिमाकारिमोबगर-णेणं मणसा वा वयसा वा काणं MahāNis. 2.24.2.

अकारिय (a-kāriya < a-kārita) *adj.* which is not caused to be prepared, AMg. अकयमकारियमसंकप्पियमणाहूतमकीतमकडमणुदिट्ठ Viy. 7.1.20 (7.25); Paṇḥā. 6.7.

अकाल (a-kāla) *m.* improper time, out of time, no time for, AMg. अहो य राओ परितप्पमाणे, कालावालसमुट्ठाई संजोगट्ठी अट्ठालोभी आहुपे Āyar. 1.2.1.1; 1.2.2.2; दसहिं ठाणहिं ओगाढं दुस्समं जाणेजा, सं जहा — अकाले वरिसइ, काले ण वरिसइ Thāna. 10.140 (10.765); अकाले गज्जए अकाले विज्जए अकाले धणियसरे — समुत्थिए Nāyā. 1.17.6; अट्ठदुहट्ठसट्ठे अकाले चेव जीवियाओ बवरोविज्जसि Uvās. 95; 102; 200; गयसुसुमालं अणगारं अकाले चेव जीवियाओ बवरोविण Antag. 62; अकाले पायवा पुप्फंति Jambuddi. 3.104; Vivā. 1.9.55; अकाले वओ सज्जाओ Av. 4.8; अकालं च विवज्जिता काले कालं समायरे Dasave. 5.2.4; 5.2.5; Utt. 1.31; (असमाहिट्ठाना पण्णत्ता) अकाले सज्जायकारए यावि भवइ Dasā. 1.3; JM. इमं किं अकाले अहं वं भिण्णं Dhutt. 4.41; समकाले थिप्पंतं दुहावई होइ विरसं च GāRaKo. 235; JS. (पढमं अस्तवयणं) णत्थि नरस्स अकाले मकुत्ति जवेवमादीयं BhaĀrā.

824; Apa. ण वि कोहु मोहु मउ आवइ ण वि जर मरण अकाकि तहु PāNūCa. 17.4.10.

अकालकोमुदी (a-kāla-komudī < a-kāla-kaumudī) *f.* [also कोमुई] an untimely festival of the full-moon, JM. तेण य परमतुट्ठेणं णगरे अकालकोमुदी आणत्ता VasuHi.(M.) 215.2; 255.26; कया य तत्थ महई अकालकोमुई VasuHi.(M.) 269.10.

अकालजलद (a-kāla-jalada) *m.* name of a person, an ancestor of the poet Rājasekhara, Ś. (विदूषक) पैक्ख अकालजलद-वंससंभूदाणं परंपराए पंडिखं KapMañ. 1.18.9.

अकालदोहल (a-kāla-dohala < akāla-dohada) *m.* pregnancy longing at an improper time, JM. गमणं चणुण्णवाओ अचेलु अकालदोहलो किसया UvPay. 310; cf. अकालदोहल.

अकालण (a-kālana < a-kāraṇa) *adv.* (in cpd.) without reason, Mg. (पुणः) णालिहदि मावे अकालणमालकं मविदं Śāk. 68.24(6)

अकालतालु (a-kāla-tālu) *adj.* not having a black (i. e. red) palate, AMg. अकालतालुं च कालहेमिं जियनिहं गवेसणं ... कमलमेळं णामेणं आसरयणं सेणावई कमेण समभिहटे Jambuddi. 3.109 (comm. अश्यामतालुक्)

अकालदुद्धिण (a-kāla-duddiṇa < a-kāla-dur-dina) *n.* untimely rainy day, Ś. (चेटी) अजए पेक्ख पेक्ख, उण्णमदि अकाल-दुद्धिणं Mīcch. 4.513.

अकालदोहल (a-kāla-dohala < a-kāla-dohada) *m.* pregnancy longing for a thing out of time, AMg. अहं णं तह करि-स्सामि जहा णं तुळमं अयमेयारुवस्स अकालदोहलस्स मणोरहसवसी भविस्सह Nayā. 1.1.46.

अकालपडिबोहि (a-kāla-paḍibohi < a-kāla-pratibodhin) *adj.* getting up at an improper time, AMg. पच्चंत्तिकाणि ... मिल-कवुणि ... अकालपडिबोहीणि अकालपरिमोहीणि Āyar. 2.3.1.8(471)

अकालपठण (a-kāla-paḍhana < a-kāla-pāṭhana) *n.* study at an improper time (when not permitted), JM. एयम्मि उ अश्यारा अकालपठणाइया णिरवसेसा। अपुणकरणुजणं संवेगा लोइयव्वं स्ति PañcāPra. 15.28.

अकालपरिमोह (a-kāla-paribhoi < a-kāla-paribhojin) *adj.* taking food at an improper time (i. e. at night), AMg. पच्चंत्तिकाणि ... मिलकवुणि अकालपडिबोहीणि अकालपरिमोहीणि Āyar. 2.3.1.8(471)

अकालपरिहीण (a-kāla-parihīṇam) *adv.* without any loss of time, immediately, AMg. अकालपरिहीणं चेव मम अंतियं पाउम्भवह Viy. 18.2.3 (18.47); 18.2.3 (18.48); जाणविमाणाइं दुरु(ए रु)का समाणा अकालपरिहीणं चेव सुरियामस्स देवस्स अंतियं पाउम्भवह Jambuddi. 5.22; 5.28.

अकालपहाय (a-kāla-pahāya < a-kāla-prabhāta) *n.* dawn at improper time, JM. अणुभंवा देवयाए उप्पण्णा। तीपे अकालपहायं तहा कइं (ए कय) जह समुज्जोओ UvPay. 646.

अकालफलभर (a-kāla-phala-bhara) *m.* abundance of untimely fruits, JM. निग्गच्छेण य दिट्ठा अकालफलभरमारमज्जमण-साहासंवेया एगा बोरी MaṇoKa. 39.35.

अकालभासणय (a-kāla-bhāṣaṇaya < a-kāla-bhāṣaṇa-ka) *adj.* who speaks at an improper time, JM. अवसर अकाल-भासणय वंमंभू अहो सि निहजो TarLo. 706.

अकालभोजन (a-kāla-bhoṇṇa < a-kāla-bhojana) *n.* meal.

having nothing, possessionlessness, JŚ. खंतीमइअज्जवलाअवतवसंजो अकिञ्चनया ।... दग्ग धम्मो Mūla. 754(8)

अकिञ्चनया (a-kiñcana-yā < a-kiñcana-tā) *f.* the state of possessing nothing, pennilessness, possessionlessness, AMg. अउ-अकिञ्चनया अकिञ्चनता पण्णता, अणअकिञ्चनता, अअकिञ्चनता, कायअकिञ्चनता, उवगरणअकिञ्चनता Thāna. 4.2.353(310); मुत्तीए सुत्तीए अज्जवेणं मइवेणं ... अकिञ्चनयाए ह्रीणे वंसवेरासेणं Nayā. 1.10.3.

अकिञ्चनह (a-kiñcana < a-kiñcana) *n.* the state of being possessionless, JŚ. सक्काममकिञ्चनहं बम्हा इदि दसविहं होदि (धम्मो) BūAnu. 70.

अकिञ्चिग (a-kiñci-gara < a-kiñci-kara) *adj.* doing nothing, good for nothing, JM. गयचित्तो मूढमणो सय च जाओ अकिञ्चिगरो BhuvKevCa. 798.

अकिट्ठिम (a-kittima < a-kṛtima) *adj.* 1 not created, without origin, JŚ. लोओ अकिट्ठिमो खलु अणाइणिहणो सहावणिप्प(ए)क्कणो Mūla. 714(8); 2 not built, natural, Apa. बंदहिं जिणमवण अकिट्ठिमाइं पडिमाइमइविइं जगुसमाइं JasCa. 4.28.30.

अकिट्ठु (a-kitttha < a-kitttha) *adj.* not troubled, AMg. समणस्स भगवओ महावीरस्स, जस्स म्हि पमावेण अकिट्ठे अवहिए अरिता-विइ इहमाए Viy. 3.2.43 (3.129); JM. पेच्छामि तुज्झ वंसं ... मह नाहेण विणिहयं रामेण अकिट्ठधम्मेणं PaumCa.(V.) 53.52.

अकिट्ठ (a-kitttha < a-kṛttha) *adj.* not ploughed, not cultivated, JM. सास अकिट्ठयाया उज्जाणपुमा य फलमरोणसिया । पुडुच्छु-बाडपउरा, गामा वि य पट्ठयायरा PaumCa.(V.) 33.14; Apa. अज्जु अकिट्ठपक्कयणपण्णहिं छेत्तभूमि पसविय बहुवण्णहिं JambūSāCa. 1.13.6.

अकिणंत (a-kinanta < a-kṛnat) *adj.* (pr. part.) not buying, JM. आरंभनियत्ताण अकिणंतानं अकारवित्तानं । धम्मट्ठा दावब्बं गिहीहिं असणाइं सुदं MaṇoKa. p. 30. v. 180.

अकिण्ह (a-kiṇha < a-kṛṇha) *adj.* not black, AMg. जे य अकिण्ह अनीला असिय अपीआ अलोहिया तह य । ते सुमरसु सपयं सिद्धे ĀrahP.(Su.) 14.

अकिट्ठण (a-kittana < a-kṛtana) *n.* not praising, absence of praise, AMg. अंसंणं चेव अपत्थणं च अचित्तणं चेव अकिट्ठणं च । इत्थीजणस्स Utt. 32.15.

अकिट्ठणिज (a-kittaniija < a-kṛtaniya) *adj.* not fit to be praised, despicable, AMg. परिगहरसेव य अट्ठाए ... करेति कोहमाणमायालोभे अकिट्ठणिज्जे Panhā. 5.6.

अकिट्ठि (a-kitti < a-kṛtti) *f.* infamy, AMg. णो अहारिहं पायकिट्ठं ... पडिवज्जेज्जा, तं जहा ... अकिट्ठि मे सिया Thāna. 3.3.339 (176); अजाणुचरो साहू लहइ अकिट्ठि खु अचिरेण Gacchā. 63; JM. कुललंछणं अकिट्ठि ... गंतुं चिय वेसहरं न जुज्जए पडियजणस्स VajLag. 569; JŚ. अजाणुचरो साहू लहइ(इदि) अकिट्ठि खु अचिरेण BhaĀra. 330; Apa. पहिलउ फुरणु अकिट्ठिहिं धावइ JambūSāCa. 5.13.21; जहिं अकिट्ठि ण पावइ पसरण SiVāCa. 1.4; पसरइ अकिट्ठि SudCa.(N.) 2.10.10.

अकिट्ठिकर (a-kitti-kara < a-kṛtti-kara) *adj.* producing infamy, causing disrepute, AMg. आयरियउवज्जायाणं अयसकरा अवण्णकरा अकिट्ठिकरा बहुहिं असम्मादुग्गभाषणाहिं Viy. 9.33.108 (9.240)

अकिट्ठिकरण (a-kitti-karaṇa < a-kṛtti-karaṇa) *adj.* causing infamy or bad reputation, AMg. तत्थं च अदिण्णादाणं — अकिट्ठिकरणं अणज्जं ... दुरंत Paphā. 3.1; JM. एरिस् कज्जं । रइयं अज्जुवइत्थं अकिट्ठिकरणं च लोगम्मि PaumCa.(V.) 8.104.

अकिट्ठिकारग (a-kitti-kāraga < a-kṛtti-kāra) *adj.* [also अकिट्ठिकारय] producing infamy, AMg. सेज्जे इमे गामागइ-जाव-सुण्णवेसेसु ससणा मवेति, तं जहा — अयसकारगा अवण्णकारगा अकिट्ठिकारगा Uvav. 117; आयरियउवज्जायाणं अयसकारय अवण्णकारय अकिट्ठिकारय Viy. 15.109 (15.141); 15.149 (15.187)

अकिट्ठिजणय (a-kitti-janaya < a-kṛtti-janaka) *adj.* giving rise to infamy, AMg. जे य न अकिट्ठिजणय नाजसजणय नउकज्जकारी य ।... वेदग्गयपाणसेसे वि Gacchā. 55.

अकिट्ठिम (a-kittima < a-kṛtima) *adj.* not artificial, natural, AMg. बहुसमरमणिज्जे भूमिभागे पण्णसे ... तं जहा — किट्ठिमहिं चेव अकिट्ठिमहिं चेव Jambuddī. 1.21; गणाविहपंचवण्णेहिं मणीहिं उव-सोमि ... किट्ठिमहिं चेव अकिट्ठिमहिं चेव Jambuddī. 2.57; JM. अह चेषणमकिट्ठिमसण्णणीं तहेह नाणं पि । थोव ति नोवळखइ जीवत्तमिविदि-याइं ViĀvBhā. 475(473); अकिट्ठिमसंठणाओ तहणीओ MaViCa.(G.) 7b.12(2); Ś. (विद्रुममाला) अं उण सोहदि कंचणसिलिट्ठो अकिट्ठिमो निलओ Naṛsa. 3.8.6; (मल्लिका) नयणाण व धज्जाणं आजम्ममकी(कि)ट्ठिमं पिमं MallMak. 6.6; Apa. अत्थि अकिट्ठिमाइं जिणमवणं DhamPar. 6.9.10; सयल अकिट्ठिम मह मुणिणाहिं VaddhaCa. 10.17.2.

अकिट्ठिवद्धण (a-kitti-vaddhana < a-kṛtti-vardhana) *adj.* who increases his ill-fame, JM. पमणइ कमला पि(वि) तयं हा पाव अकिट्ठिवद्धणो तं सि NāPañKa. 5.73.

अकिट्ठ (a-kida < a-kṛta) *adj.* which is not performed, Ś. (अनगया) ण जूत्तं अकिट्ठसकारं अट्ठिधिमिसे उडिअ सच्छंददो गमणं Śāk. 12.20(1)

अकिट्ठथ (a-kidattha < a-kṛtārtha) *adj.* [f. -ā] who has not fulfilled his or her purpose or desire, Ś. (शूर्यखा) लखणमासादिअ मूढसमिद्धं सरस्सदी विअ अकिट्ठथा पठव णित्तु म्हि ĀscaCū. 2.0.4; (दीर्घाध्वग) अण्णेत्तु अणवतीरतित्थथाणेसु अण्णेसिअ अकिट्ठथेण मए पविट्ठा दुवारवइ SubhāDha. 5.2.12.

अकिट्ठपुण्णा (a-kida-puṇṇā < a-kṛta-puṇyā) *adj.* (f.) who has not acquired merit, Ś. (सागरिका) हदी अकिट्ठपुण्णाए मए मरिदुं पि अत्तणो इच्छाप ण पारिदं Rāmā. 3.18.29.

अकिट्ठाअर (a-kidāara < a-kṛtādara) *adj.* not honoured, not shown respect to, Ś. (विद्रुपक) ण क्व वाअसेहिं अकिट्ठाअरस्स पि सअरसरहिणो सोहणं पिअउळ वि णप्पअदी SiṇMañ. 2.23 (p.47)

अकिट्ठथ (a-kiyattha < a-kṛtārtha) *adj.* who has not done his work, who is unsuccessful, Apa. परमेसर अकिट्ठथ किलेसइं किं अवसाणि अम्महतणु होसइ BhaviKa. 14.3; अकिट्ठथइ जिह दुज्जणकोवइ BhaviKa. 53.2; इउं पाविट्ठु विद्रु अकिट्ठथय BhaviKa. 112.9; कि बहुणा तं अकिट्ठथु जाइ दुज्जणजणो किउ उवयाइ णाइ SudCa. (N.) 6.1.16.

अकिट्ठायं (a-kiyānam < a-kṛtvānam = a-kṛtvā) [v. l. अविआ णं who has not done] ger. not having done, without doing (Leumann), AMg. अकिट्ठायं समुग्गयं अण्णता केवली जिणा । जरमरणविप्पसुक्का सिद्धिं वरगइ गया Uvav. 142(172)

अकिरि (a-kiri) [shortened form of अकिरिया metri causa] cf. अकिरिया, AMg. अण्णइए तवे चेव बोदाणं अकिरि निवमाणे Thāna. 3.3.418(195)

अकिरिय (a-kiriya < a-kṛiya) *adj.* 1 not having any activity, AMg. तत्थ णं जे ते बीतरागसज्जा ते णं अकिरिया Viy. 1.2.10 (1.97); जीवा किं सकिरिया, अकिरिया । गोवसा नो अकिरिया सकिरिय वा सकिरीया वा Viy. 11.1.23 (11.21); ओरासियसरीराओ कइकिरिय ।

बोधमा सिम तिकिरिय सिम चउकिरिय सिम पंचकिरिय, सिम अकिरिय Vii. 8.6.258 (8.258); बोद्धणेण अकिरियं जणयह । अकिरियाय भविता सो पच्छा सिक्खह ... सम्बदुक्खणमत्तं करेह Utt. 29.28; जे भिक्खू अकिरियं अल्लसह अकोहे अमाने ... गो भासं पुरओ करेज्जा Sūy. 2.1.60; 2.2.44; 2.4.24; तत्थ णं जे ते असंसारसमावण्णा ते णं सिद्धा, सिद्धा णं अकिरिया Pannav. 22.7 (573); तत्थ णं जे ते बीयरानसंजवा ते णं अकिरिया Pannav. 17.1.25 (1142); जीवा णं मत्ते किं सकिरिया अकिरिया । बोधमा जीवा सकिरिया वि अकिरिया वि Pannav. 22.7(1573); JM. स एवं ... अकिरियं सहावसंदिह अणत्तणाने अणत्तदंसे PañSū. 45; 2 doing no evil deed, AMg. पसंयमणविणय सत्तविहे पणसे, तं जहा — अवावण असावज्जे अकिरिय — अमूताभिसंके Thāna. 7.131; JS. उवसेतवयणमणिहत्थवयणमकिरियमणीलणं वयणं Mūlā. 378(5); BhaĀrā. 124; 3 who holds the view that there is no action (for which men can be held responsible), AMg. नत्थि परसमव वत्तवया । कम्हा । जम्हा परसमप अण्ठे अहेज असम्मावे अकिरिया ... मिष्ठादंसणमिति कट्टु AnuOg. 525; तवसंजममवल्लण, अकिरियराहु-मुदुद्धरित भिक्खं Nandī. v. 9; किरियं च रोवण धीरे अकिरियं परिवज्जय Utt. 18.37; किरिय अकिरियं विणयं अज्जाणं च महामुणी । एएहिं चउहिं ठाणेहिं मेयने पिं पमासह Utt. 18.23.

अकिरियवाया (a-kiriya-āyā < a-kriyātman) *m.* who holds the view that the soul is inactive, cf. **अकिरिय** 3.

अकिरियवाह (a-kiriya-vāi < a-kriyā-vādin) *m.* one who holds the view that the soul is inactive and hence not liable for his actions, AMg. छवावसंकी य अणागएहिं गो किरियमाहंसु अकिरियवाहं Sūy. 1.12.4; ते एवमस्संति अबुज्जमाणा विरुक्खवाणि अकिरियवाहं 1.12.6; स्तं पि ते एव अकिरियवाहं Sūy. 1.12.8; [in all these cases there is a v. l. **अकिरियवाया**] अकिरियवाहं यावि मवह Dasa. 6.3; चउरासीसह अकिरियवादीणं ... वूहं किच्चा ससमप ठाविज्जह Nandī. 88.

अकिरिया (a-kiriya < a-kriyā) *f.* 1 the doctrine of inactivity, AMg. किरियाकिरियं वेदणिवाणुवायं अण्णाणिवाणं पडियच ठाणं Sūy. 1.6.27; किरिया-अकिरियाणं च पुढो य वादं Sūy. 1.10.17; किरियं अकिरियं विणयं ति तस्यं Sūy. 1.12.1; 2.1.36(662); 2 evil or bad act, AMg. अकिरियं परिवाणामि किरियं उवसेपज्जामि Av. 4.29; अकिरिया तिषिहा पक्खा, तं जहा — पओगकिरिया, समुदायकिरिया, अण्णावकिरिया Thāna. 3.3.404 (3.193); JM. अज्जहा किरिया अकिरिया कुल्लहानादीकिरियासमा PañSū. 40 (comm. अक्रिया हि अशोभना क्रिया); तो सम्बाओ अकिरियाओ ओहाडिवाओ भविस्संति AvTī.(H.) 368a.6; वरितारत्ते पुण्णे वयंतस्स अकिरियाणिमिस्सं विज्जाएहिं दुवक्खरियाय (= इयस्यारिका = वेध्या) उवडुविआ AvTī.(H.) 429b.2; 412a.1; JS. ण य इच्छंति अकिरियं जिणववणवधिकमं कादु Mūlā. 844(9); 3 not a proper upkeep (by dusting etc.), JS. (वसदी विविता सा 228), अकिरियाय दु । वसदि असंत्ताए णिप्पाहुडियाय सेज्जाय BhaĀrā. 230 (comm. समानेनादिरहितायां शब्दायाम्); 4 *f.* absence of activity, inactivity, AMg. नत्थि काह किरिया वा अकिरिया वा — एवं मणंति चरिक्खवादिणो वामकेगवादी Pañhā. 2.5; जम्हा परसमप अण्ठे अहेज असम्मावे अकिरिया AnuOg. 523(3)

अकिरियावा (a-kiriya-vā < a-kriyātman) *adj.* who holds the view that the soul is inactive, AMg. जे केह लोणमि उ अकिरियावा अण्णेण पुढा बुयमादिसंति Sūy. 1.10.16.

अकिरियावाह (a-kiriya-vāi < a-kriyā-vādin) *m.* holder of the view that the soul is inactive, there is no action on his

part, AMg. (अकम्पावक्खस्स विम्वे) तस्स णं हमई तिण्णि तेवद्वाहं पावादुयसयाहं भवतीति मक्खवावाहं, तं जहा — किरियावाहं अकिरियावाहं Sūy. 2.2.76; चत्तारि वादिसमोसरणा पण्णत्ता, तं जहा — किरियावादी Thāna. 4.4.530 (4.345); अहु अकिरियावाहं पण्णत्ता, तं जहा — एगावाहं, अणेगावाहं ... णसेति परलोगवाहं Thāna. 8.22 (8.607); चउरासीसीय अकिरियावादीणं Samav. 137; कइ णं मत्ते समोसरणा पक्खा । गोवमा चत्तारि समोसरणा पक्खा, तं जहा — किरियावादी अकिरियावादी Vii. 30.1.1 (30.1)

अकिलिद्ध (a-kiliṭṭha < a-kliṣṭa) *adj.* not complicated, smooth, JM. अहसयणाणिणा अणवया अकिलिद्धनिसमोवपसं परमणलियम-काहलमणवज्जं भणियं CaupCa. 57.1; M. अकिलिद्धसिलिद्धचोरिअकिरियो सो णवणीअमंदिं (गओ) ŚrīKāv. 3.23.

अकिलिन् (a-kilinna < a-klinna) *adj.* free from perspiration, JM. पंचयंकेसरवंती अकिलिन्ने हरिचवेल्चविलो सो (राया) Kumā.Ca.(H.) 2.1.

अकिलेसअंत (a-kileśaanta < a-kleśayat) *adj.* (pr. part.) not troubling, Ś. (पारिजात) एसो उणं सुअं बालो वि ... अकिलेसअंतो भिक्खस्सत्तं ... जणओ विअ रक्खह सम्बज्जणं ĀnaSu. 2.7 (p. 26)

अकिवणवयण (a-kivāṇa-vayaṇa < a-kṛpāṇa-vacana) *adj.* without words pleading (for mercy), M. (द्रोपदी) अणमियस्ति-राणःकिवणवयणानममुक्कसमरमगाणं । वीराण माणभंगो सुवुत्तहो पाणभंगाओ PārthaPa. 56 (p. 23)

अकीहखइय (a-kiḍa-khaiya < a-kiṭa-khādita) *adj.* not eaten by insects, JM. वेणुसुदी वट्टं अणुक्कमुक्कं अकीहखइयमित्थादि KaKoPra. 40.27.

अकीय (akiya < akika?) *n.* cornelian, JM. मणामित्थ पारसी-रयणा लाल अकीया य पेहजा RayPa. 103.

अकीयकड (a-kiya-kaḍa < a-kṛita-kṛta) *adj.* (ulms) which are not bought and prepared for the monk, AMg. सुअं उं ... अअयमकारियमसंक्पियमणाहूयमकीयकडमणुहिं Vii. 7.1.20 (7.25); Pañhā. 6.7 (comm. न क्रीयते न कृयेण साध्वर्ष कृतः अकीयकृतः)

अकीरमाण (a-kīramāṇa < a-kriyamāṇa) *adj.* (pr. part.) not being able to do, AMg. गोसालस्स मंखलीपुत्तस्स सरोरागस्स भिन्नि आवाहं वा वावाहं वा छविच्छेदं वा अकीरमाणं पासित्ता Vii. 15.52 (15.66)

अकीला (a-kilā) *adj.* (f.) without a nail or defect, JM. सुद्धा भूमी पपसकीला य । दक्खेपप्पिररहिया अण्णेसिं होह PañcāPra. 7.10 (अस्थ्यादिशल्परहिता)

अकुइय (a-kuiya < a-kucika) *adj.* shaking, rickety, AMg. अणमिगाहिय-सेज्जासणियस्स अणुचाकुइयस्स (निग्गेयस्स) ... संजमे दुराराहय भवह Kapp.(S.) 53.

अकुइहल (a-kuūhala < a-kutūhala) *adj.* without curiosity, AMg. सुविण्णीय ति बुच्चर । नीयावत्ती अचवले अमाई अकुइहले Utt. 11.10; 34.27.

अकुओमय (a-kuo-bhaya < a-kuto-bhaya) *adj.* [also अकुतोमय] not causing fear from any side, AMg. लोयं च आणाए अभिलोमया अकुओमयं Āyār. 1.1.3.2; 1.3.4.3.

अकुक्कुय (a-kukkuya < a-kaukṛta = niścala) *adj.* [cf. कौक्कुय] 1 without moving, AMg. अवि शोर स महावीरे आसणत्वे अकुक्कुय ज्ञाणं Āyār. 1.9.4.14; अकुक्कुओ निसीएज्जा न य वित्तासए पं Utt. 2.20; 2 without faltering, AMg. अकुक्कुओ तत्त्वडहियास-एज्जा रयाहं सेवेज पुरे कडाहं Utt. 21.18.

अकुंकुम (a-kunkuma) *adj.* without saffron, M. अकुंकुम-
मयं वसविसावकमयं ... मिथंकिरणवली KapMañ. 3.26.

अकुच्छ (a-kuccha < a-kutsya) *adj.* not to be despised
or loathed, JM. योहिगणा अकुच्छो सइ सीकमावेणं (comm.
साधुविति उक्तः) PañcPra. 14.34.

अकुट्ट (a-kuttha < ā-krusta) *adj.* despised, cried down,
AMg. जे अवेकए परिगुत्तिए संधिखर ओमोवरियाए से अकुट्टे व इए व
छटिए वा Āyār. 1.6.2.2.

अकुट्ट (a-kuttha < a-kutsya) *adj.* not despicable, not
loathsome, JM. गण अकुट्टकुट्टे अट्ट सुवणे गुणा होति PañcPra.
14.32.

अकुटिल (a-kuṭila < a-kuṭila) *adj.* 1 not crooked,
straightforward, honest, AMg. गच्छ य मोक्खं परं परं भिज्जगोद्विद्धेणं
सिद्धिमणेणं अकुटिलेणं Viy. 9.33.76 (9.208); पमया विम वेत्ति होति —
कणबीरमलसकुटिलसमुण्यउज्जुसंगनासा Panhā. 4.8; 8.7; 10.12;
Jambudd. 2.15; मणेणं अकुटिलेणं इत्ता परीसहवसुं Kapp. 114; Apa.
अकुटिल-गहि ण मच्छ वक्कुट्ट पाहो छरसभोयणु वक्कुट्ट DhamPar.
2.13.10; 2 not folded, plane, JS. भूमिसमसंखल्लो अकुटिल एगंमि
अपपाणो य (फलसंसारो) BhaĀrā. 6.643.

अकुणत्तर (akunattara = ekonasaptati) *nu.* [v. 1. अगुणत्तर,
the writing of कुण and गुण represents original अउण = एकोन 'less
by one'] sixty-nine (lit. seventy minus one), AMg. अउतालीसं
जोयणसससससं बाबीसं च सइससं चत्तारि य अकुणत्तरे जोयणस
दरसस य दरसस य अबाहाय अंतरे एणत्ते Jīvābhi. 3.827 (comm.
अगुणत्तरा य चउरो दारंतर पुक्खरवरसस)

अकुणंत (a-kunanta < a-kṛṇvat) *adj.* (pr. part.) [f. °ती]
not doing, JM. अकुणंता य कुणंता गुरुणो वपणाणि तुमिखया सुविया
DhammoMā. 21; सेवइ काळमि गुरुं अकुणंतो शाणजोगवाधायं Dham-
RaPa. 50; M. अकुणंती गळणी चेय वंचिया संगमं ससिणा Līlā. 528;
Apa. कम्मं अकुणंतु PaDo. 142.

अकुणमाण (a-kunamāṇa < a-kṛṇvāṇa) *adj.* (pr. part.)
not performing, JS. खवगपडिअगणए मिक्खगहणादिमकुणमाणेण। अप्पा
चत्तो सविवरीदो खवगो इवदि चत्तो BhaĀrā. 675.

अकुण्ट (a-kunṭa < a-kunṭa?) *adj.* not mutilated in the
limbs, JM. छत्तीस गुणा इमे गुरुणो चउरंसो अकुण्टाई बहिरत्तणवज्जिओ
तवे सत्तो PavSāro. 544 (comm. अकुण्टादिः संपूर्णपाण्यादिः)

अकुण्ठ (a-kunṭha) *adj.* [also अउंठ] unhampored, unblunted,
M. कुनुमकोअंठो। जासु निसण्णो अज्जवि अउंठवाणो चिव जयमि GaudVa.
742, सासु महुवासरणं अकुण्ठकळंठकंठाणं GaudVa. 596.

अकुण्डल (a-kundala) *adj.* without the earring, M. अकंकण-
मकुण्डलं भुवणमंडलोभूषणं KapMañ. 3.26.

अकुण्डिय (a-kundīya < a-kundika) *adj.* lacking in an
oil-vessel, AMg. धणं सत्थवाहं ... अकुण्डियस्स कुण्डियं दलयइ Nāyā.
1.15.6.

अकुण्ठ (a-kunṭha < a-kunṭha) *adj.* not lazy, zealous,
JM. उइवाहुइवा जस्सि कुंडासहा सयसकुंडा KumāCa. (H.) 1.19.

अकुण्ठ (a-kunṭa) *adj.* without a spear, AMg. से किं ते नो
गोणे। अकुण्ठो सकुण्ठो, अकुण्ठो सकुण्ठो ApuOg. 265.

अकुमारभूय (a-kumāra-bhūya < a-kumāra-bhūta) *adj.*
who is not a colibate, AMg. अकुमारभूय जे केइ कुमारभूय पि इ इव
Samav. 30 (v. 30); Dasā. 9.2.12.

अकुय (a-kuya < a-kuca) *adj.* not shaking, firm, AMg.

आसणे उवविट्ठेवा अनुचे अकुय पिरे Utt. 1.30.

अकुण्डुकभुरुकुण्ड (a-kuruḍukka-bhuruḍukkam < ?) *adj.*
[onomatopoeic ?] not making an ugly noise (while eating).
JM. उवउवा अकुसुरं ... अकुण्डुकभुरुकुण्डं उवउविधिया अरसकुडा वेत्ति
ViMāPra. 48.25.

अकुल (a-kula) *n.* a non-kula (who does not belong to
the kula religion), Apa. अकुलकुलं संजोए कुकसरीह उवलमिक्खइ
MahāPu. (P.) 83.5.11.

अकुलपुत्ती (a-kula-puttī < a-kula-putrī) *f.* a woman of
an ignoble family, JM. तं अकुलपुत्ती जा एवं वरेत्ति ĀvTī. (H.)
55b.5.

अकुल्य (a-kula-ya < a-kula-ja) *adj.* not born in a
noble family, low-born, JM. एणमंति य पुक्खवरं कुलया न नमंति अकु-
लया पुरिसा UvMā. 57.

अकुलिया (a-kuliyā < a-kuḍyā) *adj.* (f.) not having a
wall, AMg. से किं ते नोमोण्णे। ... अकुलिया सकुलिया ApuOg. 265 (a
bird is called सकुलिया = शकुनिका when it has no wall (कुलिय)).

अकुलीण (a-kulīṇa < a-kulīṇa) *adj.* not belonging to a
noble family, M. अकुलीणे वि सुयममे चलणविहणे वि दच्छवयमणे
(मोहित्वे) Līlā. 177; JM. अकुलीणो दोमुअओ ... सुरउ व्व खलो VajLag.
52; Apa. अकुलीण जे उट्टु होइ कुलीण ते खलु वि पुण RiṇNoCa.
7.5.18; अकुलीण अवस मत्थं चउइ JambūSāCa. 6.5.2.

अकुलीण (a-ku-līṇa < a-ku-līṇa) *adj.* not resting on the
ground, M. Līlā. 177; JM. VajLag. 52; Apa. RiṇNoCa. 7.5.18;
JambūSāCa. 6.5.2.

अकुविद (a-kuvida < a-kupita) *adj.* not angry, Ś.
(शाण्डिल्य) अन्वेरं अन्वेरं, अकुविदो गम ताउइरि किल मओवो BhagAju.
11.20; (विदूषक) ओ वअस्स, पिचि मए पुच्छिओ किं अकुविदो कइदि
अत्तमं SubhDha. 1.15.6.

अकुव्व (a-kuvva < a-kurvat) *adj.* (pr. part.) not doing,
AMg. तुट्ठति पाकममाणि नवं कम्ममकुव्वओ Sūy. 1.15.6; अकुव्वओ
नवं नरिथ कम्मं माम विद्याणइ Sūy. 1.15.7; जं किचि पावणं भगवं तं
अकुव्वं विवडं भुजित्ता Āyār. 1.9.1.18; JS. परमप्याणमकुव्वं अप्पायं पि
य परं अकुव्वंतो SamSā. 63.

अकुव्वंत (a-kuvvanta < a-kurvat) *adj.* (pr. part.) not
doing, JS. तं उमयमकुव्वंतो तहिइ कइं तस्स सो कत्ता SamSā. 104; 93.

अकुव्वमाण (a-kuvvamāṇa < a-kurvamāṇa = akurva-
ṇa) *adj.* (pr. part.) 1 not doing, AMg. विहाव दंत पाणेहि एव
कम्मं अकुव्वमाणे एस मइ अगंथे विद्याहि एयār. 1.8.3.1; इत्थिउ वा
आरयमेहुणा उ, परिगइं चेव अकुव्वमाणे Sūy. 1.10.13; तए णं अइं तं
पुरिसं जीवतं चेव तुलेमि, तुलेत्ता छविच्छेव अकुव्वमाणे जीविआओ वयरेत्ति
RāyPa. 762; 2 not setting (one's mind) on, अत्तए कत्थइ मणं
अकुव्वमाणो विणएणं पज्जुवासति Viy. 2.5.97 (2.14); अत्तए कत्थइ मणं
अकुव्वमाणे इहे ... माणुस्सए कामभोय पक्खुमवमाणे विहरेत्ता SūrP. 20.7;
3 not acquiring, इइ जीविइ राव असासयमि धमिणं च पुआइ अकुव्वमाणे
Utt. 13.21.

अकुसल (a-kusala < a-kuśala) *adj.* 1 not skilled, unskil-
ful, AMg. अहो णं इहे पुरिसे अदेसकाळणे अलेखणे, अकुसले, अंअिए,
अविअसे, अमेवावी Sūy. 2.1.7; सवेव पुरिसे वाळे अदस्से ... अकुसले
RāyPa. 758; JM. उप्पायत्ताकुसला विमग्गजावं ण इअंति SamPa.
3.38; Ś. (विदूषक) तं पुण सजलं अक्खारिअ कइइं अकुसला मे पुडी
TapSārjva. 2.2.36; 2 evil, inauspicious, AMg. वयणं साक्ख-

अकुसलं साधुमन्त्रादधिकं अभ्यस्यमाणं वर्णयति Paṇḍā. 2.11; तत्त्वं वि व सर्वतण्णाया नीकुसलसुप्पणा आरियजणे वि लोमवज्जा तिरिक्खत्तया अकुसला Paṇḍā. 3.22; Apa. (मिज्जर) मोक्खसंभवेपिहिं मियाणिय कुसलकुसलसुल परिवणिय JambūSāCa. 11.9.3; पुद्गलसुल्लण्णसो विज्जरा अकुसल अदुरउह निरंकर JambūSāCa. 11.9.5; अकुसलकुसलकज्जविहिं सववहं अविचिहित विअरय सुवणसलहं VaddhCa. 4.12.5; n. evil, ill fate, JM. वर वि तुमं अम्हाणं उवरि निज्जेहो, तद्वा वि अज्जे तुम्य अकुसलं रक्खेमो Erz. 52.15.

अकुसलकम्मोदय (a-kusala-kammodaya < a-kuśala-kar-modaya) *m.* the taking effect of (the rise of) evil karman, JM. गहणाद्वरि पयता होह अंतरो वि विअपरिणामो । अकुसलकम्मोदयओ एवह अवण्णाहं लिगमिह Paṇḍā. 1.35; ŚrīDhāViPra. 105.

अकुसलखओक्खसमओ (a-kusala-khaovassama-o < a-kuśala-kṣamopassama-tah) *adv.* because of the partial destruction and suppression of the evil (karmas), JM. अकुसलखओक्खसमओ ... आरइणाए सिद्धी विअउपरसहणी होह ĀrahPaḍ.(V.) 978.

अकुसलदंखण (a-kusala-damṣaṇa < a-kuśala-darśana) *adj.* the sight of which is inauspicious, Ś. (भानुमती) इदं मे अकुसलदंखणं पश्चिमादि सिंघिजं VeniSath. 2.2.11

अकुसलनिवित्ति (a-kusala-nivitti < a-kuśala-nivṛtti) *f.* abstinence from evil activity, JM. मणुगुत्तिमाइवाओ गुत्तीओ तिज्जि होति मावज्जा । अकुसलनिवित्तिक्वा कुसलपविस्सिक्खा व PavSāro. 595.

अकुसलपरिणाम (a-kusala-parināma < a-kuśala-pari-pāma) *m.* evil effect or transformation, AMg. अकुसलपरिणाम-संवहुज्जिज्जज्जणए (स्मे पश्चिदि वराए) Paṇḍā. 1.13.

अकुसलमण (a-kusala-maṇa < a-kuśala-manas) *n.* evil mind, evil mental disposition, JS. अकुसलमणस्स रोओ कुसलमण-पवत्तओ चेव Māliā. 383(5)

अकुसलमणनिरोह (a-kusala-maṇa-niroha < a-kuśala-maṇo-nirodha) *m.* prevention of the evil transformation of the mind, AMg. से किं तं जोगपडिस्सलीणया तिविहा, अकुसलमणनिरोहो वा Viy. 25.7.576 (25.214)

अकुसलवहनिरोह (a-kusala-vai-niroha < a-kuśala-vān-nirodha) *m.* prevention of the evil transformation of the speech, AMg. से किं तं जोगपडिस्सलीणया तिविहा पणत्ता, अकुसलवह-निरोहो वा कुसलवहदीरणं वा वहेए वा एगत्तीमावकरणं Viy. 25.7.577 (25.214)

अकुसलाणुबंधि (a-kusalāṇubandhi < akuśalāṇubandhin) *adj.* having evil consequences, JM. अरप्पभूया अजे अवा ... अकुस-लाणुबंधिणो Paṇḍā. 27.

अकुसलारंभ (a-kusalārambha < a-kuśalārambha) *m.* evil activity, JM. नं उखु अकुसलारंभो दिवं Paṇḍā. 27.

अकुसील (a-ku-sīla < a-ku-sīla) *adj.* not having a bad conduct, i. e. having a good conduct, AMg. अकुसीले सवा निकल्ल वेह संसगियं सर Sūy. 1.9.28.

अकुसुम (a-kusuma) *adj.* without menstruation, Apa. साहेकेण णवर तदि मावए सा अकुसुम गियदि गयछावए DhamPar. 7.9.8.

अकुहय (a-kuhaya < a-kuhaka) *adj.* not tricky, not deceitful, AMg. अकुहय अकुहय अगाई अविअणे वावि अदीणवित्ती Dasave. 9.3.10.

अकुज्जणता (a-kūjanatā < a-kūjanatā) *f.* the state of not cooling, AMg. अकुज्जणता, अकुज्जणता, अकुज्जणता Thāna. 3.3.384

(3.128[9])

अकुणिमा (a-kūṇiā < a-kūṇitā) *adj.* [f.] not contracted, wide open, M. सा वहुका वर पु गुणुज्जणसु लच्छी अकुणिमां कुणव । ... पायावतिमिरसमादिनं दिदि GaudVa. 933.

अकुर (a-kūra < a-kūra) *adj.* not cruel, JM. लोचकित्तो अकुरो भीरु असवो सवविखतो (इगवीसुगवो एवर सवो) PavSāro. 1356; *m.* name of one of the sons of Vasudeva, JM. वसुदेवस व (पुत्ता) अकुर-सारण-सुवदारमाणि VasuH. 77.18; 110.27; तस्स कववावकम्पस्स वरं नाम अकुरो सि VasuH. 122.1.

अकुर (ākūra = an-īsat) Deśi, *adv.* not little, much, JM. सुवणिआ नमत्थीअकुरकमहरिसमीत्तिउल्लिखं । पेच्छ ... हिताकमज्जिअं KumāCa.(H.) 3.65.

अकुवार (akūvāra < akūpāra) *m.* ocean, Apa. गुणुज्जणसु-हेहिं णिणुद्धेहो अकुवारवीरेहिं सीराहहेहो (देवदेवो) MahāPu.(P.) 46.6.10; अकुवारदीकरावाण माणं सवीआवओयाइ प्राणप्पमाणं Vaddha-Ca. 8.10.4.

अकेज्ज (a-kejja < a-kreya) *adj.* [also अकिज्ज] not to be purchased, AMg. सुकोयं वा सुविकीयं अकेज्जं केज्जमेव वा । वणिअं हो विचाररे Dasave. 7.45.

अकेवल (a-kevala) *adj.* not single, manifold, AMg. एस ठाणे अणाएि अकेवले अपडिपुण्णे ... एणंमिच्छे असाह Sūy. 2.2.32 (710); 2.2.57(712); 2.2.62(713)

अकेवलि (a-kevali < a-kevalin) *m.* not an omniscient person, AMg. तए णं से गोसाले मंखलीपुसे ... सावत्थीए नमरीए ... अके-वली केवलिपलावी ... अज्जिणे जिणसइं णासेमाणे विहरइ Viy. 15.9 (15.6)

अकेसर (a-kesara) *adj.* without pollens, AMg. चिट समस-कडाइं एवाइ होति एगजीवस्स । पत्थेयं पत्ताइं संकसरमेकसरं मिआ Pannav. 1.48 v.49 (1.54 v.95)

अकोउहल (a-kouhalla < a-kautūhala) *adj.* without curio-sity, AMg. नो भावए नो वि य भाविपपा अकोउहले व सया स पुज्जो Dasave 9.3.10; JM. मोहाभिमओ सुव्यथ अकोउहलत्तां व CaupCa. 15.17; Apa. अमिआउ अराउ अकोउहले BhaviKa. 1.6.

अकोप (a-koppa < a-kopya) *adj.* charming, AMg. पमवा वि य तेसि होति पसत्थकखणअकोपजंजाजुसला ... अविताता कामाणं Paṇḍā. 4.8.

अकोलउत्त (a-kolautta < a-kaulatva) *n.* the state of be-longing to an ignoble family, JM. गच्छमाणे बलएवमहरिसिम्मि अव-कंविज्जण चावले, बहुमज्जिज्जण अकोलउत्तं पसंतिज्जण णिल्लज्जं -- कलसकण्णए णिवालस्सेय गल्लयम्मि संदामिया रज्जु CaupCa. 208.18.

अकोविअ (a-koviya < a-kovida) *adj.* not knowing, igno-rant, AMg. आरंसाइं ण संति अविअत्ता अकोविआ Sūy. 1.1.2.11; 1.1.2.18; एवं तक्षाए साहेता भम्माधम्मे अकोविआ Sūy. 1.1.2.22; 1.1.3.2; भिक्खुवरियाअकोविअं सूरं मण्णइ अप्पाणं Sūy. 1.3.1.3; 1.3.3.5; अकोविआ आहु अकोविअहिं Sūy. 1.12.2; अविहुकम्मे किमए अकोविअ असविमामी न हु तस्स मोक्खो Dasave. 9.2.23.

अकोविअ (a-koviya < a-kopita) *adj.* not violating, not disturbing, AMg. आरियं उवसंज्जे सज्जभम्ममोविअ Sūy. 1.8.13.

अकोस (a-kosa < a-kośa) *adj.* without the calix, JM. उवसंज्जे पत्तज्जोवणो य छत्तसरिसिरो अकोसपम्पमासी -- पयापरिनिज्ज-कत्तावो VasuH. 162.5.

अकोस (a-kosa < a-krośa) *adj.* less than a krośa (in distance), JM. एनं व दो व तिज्जि व दिआ अकोसं तु सक्खो व ति ।

सम्बन्धो तु अकोसे अगुञ्जाणाओ जा लेत्तं KappBhā. 3.4842; बाघातम्मि अकोसे अडवि जले सावण तेणे KappBhā. 3.4844.

अकोसायंत (a-kosāyanta < a-kośāyat) *adj.* (pr. part.) making the budform to disappear, unfolding, AMg. समणे सगवं महावीरे.. पञ्चमविहनामे गंगावत्तपयाहिणावत्ततरंगमंगुररविकिरणतरुणबोहिय-अकोसायंतपउमगंभीरविहनामे Uvav. 16; Paṇḥā. 4.8: (Leumann, furnished with a calix ?)

अकोह (a-koha < a-krodha) *adj.* without anger, AMg. से भिक्खू अकिरिए अलुसण अकोहे अमाणे ... गो आसंसे पुरओ करेज्जा Sūy. 2.1.60(682); 2.2.44(711); 2.4.24(753); थावच्चापुत्ते अणगारे ... अकोहे अमाणे अमाणे Nāyā. 1.5.35; तय णं से सगवं समणे ... अकोहे अमाणे Jambuddī. 2.68; अकोहे अमाणे अमाणे अलोहे, संते पसंने उवसंते Kapp. 118; Apa. अकोहं अमोहं अलोहे अणाहं VaddhaCa. 8.10.10.

अकोहण (a-kohaṇa < a-krodhana) *adj.* not irascible, AMg. एत पपोकले अमुसे बरे वि अकोहणे सचरण तवस्सी Sūy. 1.10.12; अकोहणे सचरण सिक्खसासीलि ति बुच्च उत्त. 11.5.

अकोहत्त (a-kohatta < a-krodhatva) *n.* absence of irascible nature, AMg. से नूणं भंते अकोहत्तं अमाणत्तं अमायत्तं अलोमत्तं समणाणं निगंथाणं पत्तत्थं Viy. 1.9.18 (1.418)

अक (akka) Deśī. messenger, अको दूए DeNāMā. 1.6; अको दूतः, वायजगुट्टी अकं (comm.)

अक (akka < arka) *m.* the plant calotropis gigantea, AMg. गिगुंटी अक तूवरि आदई चैव तालुड्डा Pannav. 1.37 v.3 (1.42 v.2); M. इह वीसमइ व हिअं फुल्लसमीरसुरहिगंभिसु ।-- वणत्तमगेसु GauḍVa. 535; थोउज्जडकविडवा इमाओ ता उदरथलीओ GauḍVa. 559; JM. अहिलसइ अककलियं कहिं पि हिं महुयरजुयाणो CaupCa. 21.17.

अक (akka < arka) *m.* 1 the Sun, [PāiLaNā. 4; Hem.(Gr.) 1.177; 2.79; 89; Vara.(Gr.) 2.1; 3.3; Mūrk.(Gr.) 3.1], M. दुमस्स पविसइ कोदरंभमकमोहो UsāNi. 3.53; JŚ. दीवेहिं गियपहोहामियक-नेएहिं धूमरहिणहिं (णवंतं अक्कीहिं) ŚrāvA.(V.) 436; JM. बालकुमुहो सुहकरगज्जी सुहयरगई अ इअ मुणिओ KumāCa.(H.) 2.23; जा नायं (?) च सुरा णमो तिपहुगाचंदकत्तारागणं RiṇSamu.259; Apa. चंदकसुकभा-हरणएहिं पहुणा पुज्जिउ आहरणएहिं NāyCa.(P.) 1.16.5; तं गीराओ माणं मुको तं मोहपोरहिं अको SudCa.(N.) 12.3.1; अकमिषकसकंभा-वणु हा मुउ सीयई काणं रावणु JambūSāCa. 5.13.6; 4.5.1; उगतेय पलयकसच्छहा विजपुंजहुअवहसमण्णहा (जउणराउ) PāNāCa. 12.10.10; 2 name of a warrior of Rūvaṇa, JM. (रावणस्स भडा) चंदो य तहा अको गओ य PāumCa.(V.) 59.2; 59.3.

अक (akka < *cakra) *n.* circle, M. फुरइ फुरिअइहास उडपलित्त-तिमिरं मिव दिसाअकं SetuBa. 1.5; तुह पडिमापडिवाडिं वइह व सअलं दिसाअकं GāSaSa. 6.30; (राजा) तंबचूडकळगोलंतकोलाहलमुहलविसा-अकमेकं CandLe. 1.15.

अकअउव (a-kkaa-uvva < a-kṛta-pūrva) *adj.* never done before, M. भंताण पिअअमे अकअउवडे वि पणअमंगम्मि कए SetuBa. 12.50.

अकआ (akka-ā < arka-jā) *f.* the river Yamunā (born of the Sun). M. अकअं अअपिआ दुअं गओ ŚrīKāv. 1.22.

अककित्ति (akka-kitti < arka-kīrti) *m.* name of a Vidyādhara king (lit. having fame like the Sun), JM. तस्स सुप्पमा देवी । तंति पुत्तो अको व्व तेयज्जो अककित्ती कुमारो VasuHi. 276.19; जोतिमाला रयणमाला विव आणीया अककित्तिस्स VasuHi. 313.21; Apa. अककित्ति बिउ उज्जइ दणु-दुगज्जइ रज्जु सवं भुज्जवउ PāumCa.(S.)

4.14.9; चककित्तिवडावणए दुक्कतं तं भरहेसरहो RiṇNeCa. 10.7.22; तहो तणं तणूह अककित्ति VaddhaCa. 3.30.6; 4.2.5; 5.8.11.

अकछट्टी (akka-chaṭṭhi < arka-ṣaṭṭhi) *f.* a festival on the 6th day of the month in honour of the sun, JM. लोइयव्वाइं -- अकछट्टी ... न कायव्वाइं ViMāPra. 3.13.

अकजडि (akka-jadī < arka-jatī) *m.* name of a Vidyādhara, JM. अइ अकजडिस्स सुओ रयणजडी नाम खेयरो गयणे ।-- सुणइ पलावं महिलियाए PāumCa.(V.) 45.28.

अकं (a-kkaṇḍa < a-kāṇḍa) *adv.* [Loc.] at an improper time, all of a sudden, AMg. अकं चेरिमाविथ ते पुरिसा मरणवेस-कालम्मि । पुव्वयकम्मपरिभावणाए पच्छा परिवदंति ĀurPacc.(V.) 54; JM. कीस दुक्कतवम्मि । विणिउत्तो अकं भंते अप्पा अपावो वि KaKoPra. 160.20.

अकंविदुर (akkaṇḍa-viddara < akāṇḍa-? -- ādambara) *n.* pompousness out of time, JM. जइ अम्हे पुच्छइ देवो, ता चाभुंउराओ सम्माणिज्जउ, अकंविदुरं परिहरिऊण पीइदानपुरस्सरं पेसिज्जउ KaKoPra. 163.15.

अकतूल (akka-tūla < arka-tūla) *n.* cotton-wool, JM. सीछेण विप्पमुको होइ लहू अकतूलं व JinadaĀkhyā. v. 219.

अकतेअ (akka-tea < arka-tejas) *m.* name of a Vidyādhara, JM. जलणजडि अकतेओ एवं विज्जाहरा बहुसो PāumCa.(V.) 5.46.

अकत्थली (akka-tthālī < arka-sthālī) *f.* name of a city (also known as Ānandapura), JM. खेत्ते विवज्जासं । दुणामे कए जहा आणंदपुरं अकत्थली, अकत्थली आणंदपुरं NisCū. III. p.192 on v.3344.

अकदेव (akka-deva < arka-deva) *m.* name of a feudatory king, JM. सामंते य इमे ... अकप्पमो अकदेवो एवमादीणि पंच सयाणि VasuHi. 318.12.

अकंत (a-kkanta < ā-krānta) *adj.* (ppp.) [PāiLaNā. 585] 1 pressed down, crushed, AMg. पंचविधा अजित्ता वाउकाय्या पक्कत्ता, तं जहा -- अकंते धंते पीलित्ते सरौराणुगते संसुक्कित्ते Thāna. 5.3.183(444) (comm. अकंते चिखिलाइसु); पुढविकाइए णं भंते, अकंते समाणे करिसियं देयणं पचणुभवमाणे विहरइ Viy. 19.3.33 (19.35); तय णं से दहरे सेणियस्स रण्णो एणेणं आसकिंसीरणं बामपाएणं अकंते समाणे अंतनिग्घाइए कए यावि होत्था Nāyā. 1.13.41; अकंतादि य अविस्सो (वाउकाओ) OghNi. 360; JM. चलिथम्मि तम्मि पयलइ पडुम्मि महिंमंडळं निरवसेसं । अकंतकणावल्लो जायइ विहडफडो सेसो CaupCa. 132.4 (v.9); 2 overcome, overpowered, M. कुसुयाइं ससहरकंततिमिरमरिबाइं व फुडंति Liīā. 526; JM. गम्भत्थे य देवीए डोहलो उवविट्ठा अकंता य Āvṭī.(H.) 504a.6; पच्छा बहुएहिं मणुसेहिं अंतिओ अकंतो य Āvṭī.(H.) 227a.3; दालिइणकंतो भमामि नयरीए सुन्नमणो Erz. 74.22; बहुपावमरकंतं दुइजलणकरालजालमालाहिं Kālka. 56; JŚ. संसारदुहकंतो जीवे सो हेयमिदि विचित्तेज्जो BāAnu. 38; 3 occupied, conquered, AMg. जं पुण पोरिसीए दो तिणिण वंढे अकंता उगघाडतालिं पि पडिज्जइ Viy. p. 1186(11); M. सन्निणो व्व जस्स लोएण । अकंतजयस्स जए पट्टी णं परेहिं सच्चविया Liīā. 69; JM. जो जो भूमिपदसो पंचहिं पुरिसुत्तमेहिं अकंतो । सो सो मणिओ पुज्जो देवाण य माणुसाणं च SārāPa. 6; अकंतं अम्ह मंडळं कओ अम्हाण मंहत्तो परिमओ CaupCa. 98.16; 4 handled, fully used, controlled, JM. तह जंतिएण जंतं अकंतं नेहनिम्भरसेण । जइ पदमं विय कुंडी भरिया एकेण बाएण VajJag. 536; 5 covered, stepped on, JM. ता पुण्णवत्तो इं जेण सम गेहे अज्ज भूमी महातवत्तिसिचलणेहिं अकंता JinadaĀkhyā II. 44.2.

अकंता (a-kkanta) Deśī. increased (= आक्रान्त going beyond

the usual limits], M. अकंतं च पटुदे (प्रवृद्धे) DeNāMā. 1.9; नल-
वसमीरो अकन्तुधो वि काहं किमन्तो (comm. on DeNāMā. 1.9)

अकन्तदुक्ख (a-kkanta-dukkha < ā-kṛānta-dukkha) *adj.*
overcome with misery, AMg. सव्वे अकन्तदुक्खा य अओ सव्वे
अहिसमा Sūy. 1.1.4.9.

अकन्तपुव्व (a-kkanta-puvva < ā-kṛānta-pūva) *adj.* al-
ready crossed, overstepped, AMg. संलहि अणुपविसमाणस्स पाण्य वा
पाप अकन्तपुव्वे भवइ Āyār. 1.3.35(342)

अकन्तभरणय (a-kkanta-bharaṇaya < ā-kṛānta-bhara-
vanata) *adj.* bent under the load placed on, PāLaNā. 566.

अकन्द (a-kkanda < ā-kṛanda < ārakṣa) *m.* Deśī. [cf. ā-
kranda 'protector'] protector, अकन्दो आरक्षे (comm. परित्राता;
अविरअकंदाय ... अमयणिगममुदीय ।... लेहसु सरलअवंगच्छाह) DeNā-
Mā. 1.15.

अकन्द (a-kkanda < ā-kṛand-) *v.* to cry loudly, to
lament, to call, JM. तुह वयगहणे य इमा अकन्दइ दुक्खिया नयरी Akkhā-
MaKo. 105.166; M. कण्णा समकंदइ मुक्कंठे Usāni. 1.73; Ś. (उभे)
काओ अम्हे परिताडुं । दुस्सिं अकंद Śāk. 8.20; (सीता) दुस्सिविणयण
विप्पलद्धा अहं अजउत्तं अकंदामि UtaRūCa. 1.51.3; (विदूषक) अज
उण विरहो विरहो ति अकंदति TapSānva. 4.2.2.

अकन्द (a-kkanda < ā-kṛanda) *m.* cry, lamentation, JM.
भूरितरो संजाओ परिणअकंदसहो वि SurSuCa. 2.114; M. हत्थ व्य
उअहिणिमिआ मुक्कवकंदणिपडिआणा तरंगा SetuBa. 5.64; 7.34; मुक्कंद-
विसुलुदरविलविअमुच्छिआ (यआ) जणअमुआ SetuBa. 14.40; इह ते
मअकलकाअवधंठअदलिअ सारसकंदा GaudVa. 517; मह किमैसो सुव्वइ जण-
णिवहकंददूसहो सहो Līlā. 689.

अकन्दकारी (a-kkanda-kāri < ā-kṛanda-kārin) *adj.*
who utters a loud cry, AMg. छंदोवणीता अज्जोववण्णा अकंदकारी
जणगा रुदति Āyār. 1.6.1(182)

अकन्दान (a-kkandana < ā-kṛandana) *n.* cry, lamentation,
JM. (आरुथ्यानस्य) तन्मसकंदणसोयणा परिवेषणा ताडणाइं लिगाइं JhānSa.
15, (सुणंता) लोयविमुक्कदणरं सयलमंदिरोयरेसुं CaupCa. 200.3;
Apa. परोमेसु पणवेमि जणणु पिउवणि पत्तउ कयअकंदणु GayaSār. 13.1.

अकन्दंत (a-kkandanta < ā-kṛandat) *adj.* (pr. part.) [f.
दंती] crying, lamenting, JM. तेहि विणुपमाणं अकंदंतं च परिणं सोउं ।
(भावेद ... इमं) SupāCa. 55.76; अकंदंती कण्ठं सोयभरोणमिबमठलिय-
च्छिजुया JinadaĀkhyā. II. v. 153.

अकन्दमज (a-kkanda-maa < ā-kṛanda-maya) *adj.* [f. -ā]
full of lamentation, Ś. (विदूषक) तदो खगंतरे पेक्खामो ... अकंदमआओ
दिसाओ Naiṣa 3.10a.140.

अकन्दसह (a-kkanda-sadda < ā-kṛanda-śabda) *m.* the
sound of crying or lamentation, JM. उट्ठिओ अकंदसहो MaṇKa.
27.25; ताहे समुट्ठिओ अकंदसहो अनेअरियाणं KaKoPra. 12.19.

अकन्दावणय (a-kkandāvaṇaya < ā-kṛandāpanaka =
ākṛandanaka) *adj.* who causes (some one) to cry, JM.
रिउअकन्दावणयं अखिजमाणहयं अजूरिपमकुं ।... पत्ते मयुराय तुह सेअं
KumāCa.(H.) 6.90.

अकन्दिउ (a-kkandium < ā-kṛanditum) *inf.* to cry, JM.
तओ अकंदिउं आउत्तो चंदजसो Erz. 43.1.

अकन्दिदसह (a-kkandida-sadda < ākṛandita-śabda) *m.*
words of lamentation, Mg. (शवर) कथं दाणिं निव्यणाय अउवीय
अकन्दिदसहं गुणीअहि Naiṣa. 6.23.2.

अकन्दिय (a-kkandiya < ā-kṛandita) *adj.* [also अकंदिय]
lamented, cried, JM. रामस्स मरणसहं सोउं अकंदियं च जुवईहि
PaumCa.(V.) 110.5; विसायविसहरइकाहिं व अकंदियं अक्काहिं Kumā-
Pra. 90.8; M. फिडिआ सुसंखोहा रंदिअणकंदियं गअं परिणामं SetuBa.
4.64; तत्थ मए अकंदियसहो गिमुओ अजोयव्वो Līlā. 687.

अकण्यभ (akka-ppabha < arka-prabha) *m.* name of a
feudatory of Amitatejas, JM. सामंते य इमे ... अकण्यभो अकदेवो —
पभाकरो एवसादीणि पंच सयाणि VasuHī. 318.12.

अकबोदी (akka-bondī < arka-?) *f.* a kind of creeper,
AMg. दधिफोहइकाकलिमोक्कलि अकबोदीणं Viy. 12.6; Pannav. 1.45
v. 32 (1.40 v. 5)

अकम (a-kkama- < ā-kṛam-) *v.* 1 to overcome, to
conquer, AMg. से णं अंते किं पुंवि सत्थेण अकमिता पक्खा भीरवपज्जा,
पुंवि वीरवइता पक्खा सत्थेण अकमेज्जा Viy. 15.3.13 (14.39); JM.
मुवणमकमउ Tārā. 50; Apa. अहं नणु मुवणु वि अकमइ एउ नियगुणिहिं
अवस्सु SaṇKuCa. 529.8; 2 to step over, AMg. वामपाएणं पायवीदं
अकमइ Nāyā. 1.16.2, वेसालीए मयरीए चेडगस्स पायवीदं अकमाहि
Nir. 50; 3 to go over, to transgress, JM. जं अकमेति तिरिय चंदो
सुरो य अयणेणं JoisKu. 213; दुपयं चउप्यव वा कुवियपमाणं न अकमइ
JambuCa.(G.) 6.71; एत्तो परेण हलक्किट्ठा भूमी, तं न अकमामो अम्हे
Erz. 35.36; 4 to cling to, M. अकमइ पेम्मपरव्वसाए दइओ व्व
वोळहरो Līlā. 381.

अकमण (a-kkamana < ā-kṛamana) *n.* 1 stepping upon,
AMg. इच्छामि पटिकमिउं ... पाणकमणे वीयकमणे हरियकमणे ... जे मे
जीवा विराहिवा ... तस्स भिच्छामि दुक्कं Āv. 16; JM. जुत्तं न होइ गमणं
अकमणं तप्पयाण जओ Kālka. v. 85; गुरुपयअकमणेणं महइ आसायणा
जओ हवइ Kālka. v. 86; 2 attack, taking upon, M. अकमणमोहि-
अरहो हिअपुम्मसखणुसंठिओ इसइ वई SetuBa. 14.64; 3 conquest,
M. अहं पेच्छंति पवंगा सअलअकमणवड्ढिअमहासिहरं ।... सुवेलं SetuBa.
9.1; JM. विरियं परकमो किर परेउरओ वा जओ तदकमणं । सोउणुत्तरो वरो
सि अणुत्तरपरकमा तो ते ViĀvBhā. 1049(1046); Ś. (पारिजात) वरिडो
वरुणो ... वामणो विअ तियुअणकमणपरकमी ĀnaSu 2.6(25), Apa.
मुवणकमणि सुलोहो SaṇKuCa. 527.1.

अकमंत (a-kkamanta < ā-kṛamat) *adj.* (pr. part.) stepping
upon, Ś. (गोपकन्यकाः) कालिअस्स पंच कणाणि अकमंतो इहीअं पकीलदि
BālCa. 4.6.1; JM. अणुगिह्मीओ मिह भवेतेहि नियपयंतीए पंगणमकम-
तहि JinadaĀkhyā. 7.25.

अकमरुथली (akka-maru-tthali < arka-maru-sthali) *f.*
desert full of cactus, JM. तुह जोगा अकमरुथलीइ तुंगा तरु कत्तो
VajLag. 224.

अकमिअ (a-kkamia < ā-kṛamya) *ger.* having overcome,
Ś. (प्रतीहारी) अदिट्ठरुवेण केणावि सत्थेण अकमिअ मेहपडिच्छंदस्स पासादस्स
अगभूमि आरोविदो Śāk. 84.21(6)

अकमिउ (a-kkamium < ā-kṛamitum = ā-kṛamya) *ger.*
having conquered, JM. अम्हाणं कुमलेणं कुमरिं परिणेइ समरसीहनिवो ।
अकमिउं विज्जाहरसेअं तह कुणसु लहु देवि SupāCa. 1.287.

अकमिऊण (a-kkamiūṇa < ā-kṛamayitvāna = ākṛamya)
ger. having caught, JM. अकमिऊणं गलए संहामविळविओट्ठाणं Kuv-
MāKa. 37.21.

अकमिआ (a-kkamittā < ā-kṛamitvā = ā-kṛamya) *ger.*
1 having stepped upon, AMg. तए णं से कम्हे वामुदेवे ... पउमनामस्स
रणो वामेणं पाएणं पायवीदं अकमिआ Nāyā. 1.16.243; वोरारसमाणमीम-

अकमिता Panhā. 1.29; 2 having mixed with, (विसंस्तुतस्य उच्छेदना) द्वांसमयाया अविशे धडिले गुह्यवद्दे । कारणे अकमिता तिङ्गणं सवणे कुत्ता OghNi. 604 (comm. कारणे भूत्वा आक्रम्य मिश्रीकृत्य)

अकमिय (a-kkamiya < ā-kram-ita = ā-kraṇta) *adj.* conquered, JM. (पारुह रज्जं) सिरिभुगणान्दनिवो अकमियासेसरिउचको SūpāCa. 4.327; अकमियो मिच्छत्तपुहमहामोहकदणेण BhuvKevCa. 1062; Apa. एत्थंतरे दाणवदण्णु स्रु वि पहरहि अकमित SudCa.(N.) 8.16.9.

अकमिय (a-kkamiya < ā-kramya) *ger.* having overcome or conquered, JM. कजाओ रुवओवणधरीओ । अकमिय विकमेण परिणेह दसाणणो ताओ PaumCa.(V.) 9.51.

अकमियक (a-kkamiyakka < ā-kramitārka-ka) *adj.* who has conquered the Sun, Apa. अकमियकउ वाहिरि अकउ पावह दधे कीलि वि मुकुड MahāPu.(P.) 16.5.3.

अकमूल (akka-mūla < arka-mūla) *n.* the tree arka, JM. (अहवी) जेटुकमूलकलिया गुरुचित्तारोहिणीसमेया SurSuCa. 10.223.

अकम्म (a-kkamma < ā-kramya) *ger.* having overcome, AMg. वारिमण्णे विमाहिया । उदणकम्म मारेह महामोहं पकुव्वह Samav. 30.1. v. 1.

अकया (akkayā) Drav. *f.* sister, Apa. उतु सेट्ठि अकयाहि देहि दधु सज्जयाहि KarCa. 8.5.5.

अकरह (akka-raha < arka-ratha) *m.* 1 the chariot of the Sun, Apa. (संति जिणालउ) तोडेर व णवयलये अलयं मालहर व अकरहे करहे PaumCa.(S.) 71.5.5; 2 name of a Vidyādhara, JM. सामंते हि इमे, जहा-अककिती, अकरहो VasuHi. 318.11.

अकरिस (a-kkarisa < ā-karṣa) *adj.* attractive, attracting, Apa. मत्तमुकसंठविउ विव(पि)इगंधकरिसु पिज्ज अक्कावट्टउ रसियहि इक्खुरसु Sanderā. 195.

अकलर (a-kkallara) Drav. *?* *adj.* not stony, अकलर भू सुहया पुव्वेसायुत्तुवहा VatthuSā. 1.9.

अकल- (a-kkasa- < ā-kṛṣ- = gam-) *v.* [Hem.(Gr.) 4.162] to go [to attract], JM. सो विअ सोक्खमरच्छर पसममुकसह अकलर समं KumāCa.(H.) 7.6.

अकलसमाण (akka-samāna < akkā-samānā) *adj.* (f.) like the mother, Apa. अकलसमाण मज्झु परणणणि MahāPu.(P.) 16.25.12.

अकलाकर (akka-sālā < ?-sālā) *f.* rape; intoxicated woman, इदेसिमत्तासु अकलाया वि, DeNāMā. 1.58 (comm. बलात्कार ईवन्मत्ता च कीति इवर्था)

अकलणीय (a-kkahapiya-ya < a-kathaniya-ka) *adj.* not to be spoken of, AMg. तं तारितं महापावं काउं अकलणीयं Mahā-Niā. 1.137.

अका (akkā) *f.* Drav. [Hem. DeNāMā. 1.6 अका बहिणी, comm. अम्भार्थस्तु संस्तुतसमः । यत्काकायाः । हे अका (कातन्वम् 2.1.40)]; 1 a word of address to an elderly woman hence, mother, sister, senior co-wife etc. and procuress, Apa. अकलसमाण मज्झु परणणणि MahāPu.(P.) 16.25.12; बेजुणु णत्ति अकि (Voc.) ता सां गय DhamPar. 2.14.9; 2.11.16; JM. भणिया य देवदत्ता अकाय KumāPra. 10.19; इय अका-उवयसं मंते व सरंति कुविणे वि KumāPra. 86.5 [v. 1. for अजा at GāSaSa. 3.49] 2 name of a queen of Dharanā, एयाओ य तुम्मं छ अगमहिंसीओ, अहा, अका, सतेरा, सीयामणी VasuHi. 305.25.

[अकार (akkāra) *adj.* wrong analysis of पुरिसकारपरकमे at

Uvās. 166, 198 in Hoernle's glossary]

अकारियपरिकम्म (a-kkāriya-parikamma < a-kārita-pari-karman) *adj.* remedy for which is not affected, AMg. अण्णाता तिप्पवेयणट्ठा वि । अकारियपरिकम्मा पडिबण्णा उत्तमं अट्ठं ĀrāhPaḍ.(V.) 754.

अकाल (a-kkāla < a-kāla) *m.* improper time, Apa. तं रोव-सोयदुहमिदुरदेहि अकालि वि वचसि मज्झुगेहि BhāvSār. 3.12; cf. अकाल. [अकाली as the name of a goddess in तीर्थकल्प ? AR. PSM. wrong for अकासी (akāṣī), ससणदेयया ... इमे तित्थं आरहंतयापत्तं अकासी । देवीय अकलोमपरवत्तं जणं नाउं VITIKa. p.19.27]

अकिजा (a-kkijja < a-kreya) *adj.* which cannot be bought, AMg. जेसि ते आवासा अकिजा आहिवच्चं च Thāṇa. 9.22.13(673) (comm. आभित्त्यं च)

अकिट्ठ (akkitttha) *adj.* [inferior reading for अकिट्ठ at Jambuddī. 2.49; Jīvābhi. 3.630; PSM. not scratched ? at Vīy. p. 153, l. 13]

अकिय (a-kkiya < a-kriya) *adj.* inactive, JM. एकं निच्ये निरवयवमकियं सव्यं च सामन्नं ViĀvBhā. 32 (comm. निष्क्रियं); 2206 (comm. देहान्तरगमनाभावात्)

अकिरिय (a-kkiriya < a-kriya) *adj.* (a view) which considers the soul to be inactive and hence not responsible for happiness or misery, JS. असियसय किरियवाई अकिरियाणं च होर चुलसीदी BhāvPā. 135.

अक्कुट्ठ (a-kkutttha < ā-kruṣṭa) *adj.* denounced, JM. से अक्कुट्ठे व हए व लसिए वा Āyār. 1.6.2.2(184); Dasave. 10.13.

अक्कुट्ठ (akkutttha) Deśī. *adj.* occupied, अक्कुट्ठं अज्झासिअं DeNāMā. 1.11 (comm. अध्यासितम्; अक्कुट्ठकोव)

अक्कुस- (akkusa-) *v.* to go, Hem.(Gr.) 4.162; an ādeśa of गम्, अक्कुसर.

अक्कुसमाण (a-kkusamāṇa < ā-kruṣyamāṇa) *adj.* (pr. part.) being abused or reviled, AMg. बहुहिं दारगेहि ... अक्कुसमाणेहि हणमाणेहि हम्ममाणेहि ... न सबाणर रट्ठकडेणं सदिं विउलाहं भोग-भोगां मुजमाणी विहरितए Nir. 130.

अक्कुहय (a-kkuhaya < a-kuhaka) *adj.* without deceit, not deceitful, AMg. अलोत्तए अक्कुहए अमाई (स पुज्जो) Dasave. 9.3.10.

अक्कुर (a-kkūra < a-kūra) *adj.* not cruel, JM. जोगो पुण होर अक्कुरो DhamRaPa. 12; *m.* name of Kṛṣṇa's paternal uncle, M. तुहावलोण मुवीज मे मणं विसट्ठमक्कुर सिणिअवधुणो KarhVa. 1.10; Ś. (मिबवदा) चिट्ठिदि कन्धो उडवअक्कुरसचरसहिरो सहामंडवम्मि RukmiHa. 2.1.4.

अक्कोद (akkoḍa) Deśī. *m.* a goat, पसुम्मि अक्कोदो DeNā-Mā. 1.12; (comm. छागः; णिव मा अक्कोदंअसारअल्लं कुण अणयं)

अक्कोप (a-kkoppa < a-kopya) *adj.* [also अकोप] not causing disgust, AMg. हाओ णं मणुईओ ... रोमरहिपवट्ठकट्ठसठियअज-हणपसरधलक्खणअक्कोपयंअजुयला Jambuddī. 2.15.

अक्कोस- (a-kkosa- < ā-kruṣ-) *v.* 1 to revile, to berate, to abuse, AMg. इह खलु ... कम्मकरा वा कम्मकरीओ वा अण्णमणं अक्कोसति वा वंथंति वा Āyār. 2.2.22(422); ते णं बाला ... तं भिक्खु अक्कोसेज वा ... परिअवेज वा Āyār. 2.3.9(471); तेण मे यस्स पुरिसे अक्कोसति व जाव अक्करति Thāṇa. 5.1.73(409); तए णं ते माहणो - नागसिरी माहणि ... उवावयाहि अक्कोसणाहि अक्कोसति Nāyā.

1. 16. 28; इमेण मे सङ्गमये सङ्गमस्य विदिरणे सारिषेति बहु अन्ये राश्या
 आहोति *Antag.* 6. 55; आहोतिव्या परो विष्णु न तेति पठित्तमके *Utt.*
 2. 24; *Jñ.* सर आहोति रात्रौ तदा वि लाहो सि ण्वर णायव्यो
KuVMEKa. 81. 4; 2 to cry loudly, to lament, *Mg.* (शकार)
 आहोति विहोति लघावि चङ् *Mrcch.* 1. 420.

अक्रोस (a-kkrośa < a-krośa) *adj.* less than a *krośa* in distance, JM. लेल अकमवल वा इदमणिं सपोसमक्रोसं । बाबासम्मि अक्रोसं अकविज्जे सायय नेणे KappBhā. 3.4844.

अकोस (a-kkosa < k-krośa) *m.* (one of the *pariyāyas*)
loud cry, harsh words, abuse, AMg. अकोसे सरणं जंति टंकणा इव
एवम् Say. 1.3.3.18; सहस्रं असृणुणावावागं, किं ते अकोसफसस्त्रिसृण
... कलुषविक्रियायं Pāṇā. 10.14; ओ सहस्र उ नामकंटर अकोसपहार-
तज्जणाओ व Dasave. 10.11; अकोसा य वहा य मे Utt. 1.38; अकोसवहं
विदत्तु धीरे मुणी करे Utt. 15.3; अकोसा इयस्तेज्जा य Utt. 19.31; अरती
अवेत्त इत्थी निस्सिहिया जायणा य अओसे Vjy. 8.8.28(2) (8.321);
JŚ. अरदरिद्विहत्थिकरिया पिसिद्धिया सेज्जअकोसे Mūlā. 254(5); JM.
वरिया निस्सिहिया सेज्जा अकोसवहजायणा AvT.I. 656b.11.

अक्रोस (a-kkosa < ā-krośa) *m.* name of a warrior of Rāvaṇa, JM. अक्रोससाराणं जुहुं सुवसाराणं अभिसृष्टं PaumCa.(V.) 59.8; मय्यंक्रुसंतावा अक्रोसासंभवा तद्वा हरिया PaumCa.(V.) 59.5.

अक्रोशणा (ā-kkośanā < ā-krośanā) *f.* revilement, harsh words, AMg. उवाचवाहिं अक्रोशणाहिं अक्रोसन्ति Nāya. 1.16.28; Apa. सा कुण्ठ तासु अवमानणाउ अक्रोशणसज्जनताल्लणाउ VīPāSaṁh. 10.6.

अक्रोशंत (a-kkosanta < ā-krośat) *adj.* (pr. part.) reviling, abusing, JM. निद्रमक्रोशतो सहसा सवडंमुष्टं बलिओ Erz. 78.14; अक्रोशं पणुता अक्रोशता यं कलसवणणेहि JinadaĀkhyā. v. 172.

अकोसपरीसह (a-kkosa-parisaha ← ā-krośa-parisāha)
m. the hardship of being reviled or abused, AMg. वाचिसे
 परीसहा षण्णत्ता — अकोसपरीसहे Samav. 22.1; Viy. 8.8.24(8.316);
 Utt. 2. para.3; मज्झिमं सङ्खसओ अकोसपरीसहे उ सुविसिओ MarañVi.
 495.

अकोसमाण (a-kkosamāṇa < ā-krośamāṇa) *adj.* (*pr. part.*) crying, shouting, weeping, AMg. पाणियं मगसाणेहि हस-
साणेहि रुससाणेहि अकोसमाणेहि Nir. 130.

अक्रोससय (a-kkośa-saya < ā-krośa-śata) n. hundreds of cries, JM. परे परे अक्रोससयाणि कर्माणि KaKoPra, 116.21.

अक्रोशिय (a-kkoṣiya < ā-kroṣita) *adj.* reviled, blamed, abused, [PāṇNā. 558], JM. अक्रोशियो स बहुश निद्रुःखयणेहि मे तादृशे SurSuCa. 5.108; M. जात्रं णाम इदं हणं हु इणसो पात्रं ति अक्रोशित्रं ŚrīKāv. 5.20.

अक्रोह (a-kkoḥa < a-krodha) *adj.* without anger, AMg.
अक्रोहा निक्रोहा क्षीणक्रोहा ... उत्पि लोयगपशदाणा नवति Uvav, 168
[Lad.]; cf. अक्रोह Uvav, 130.

अकोहण (a-kkohana) n. [inferior reading for अकोण
at Utt. 11.5; cf. AMgD.]

अवस- (a-kkha- < ā-khyā-) v. (Hcm.(Gr.) 1.187; Mark.
(Gr.) 17.66], to tell, to narrate, JM. अत्थ न जज्जा अवसस
सुणिमिथेयं तथं वच्छं Gacchā. 101; सप्पे सिद्धे सत्तसं लोको न तु किं पि को
अवसेयं SatthiSa. 36; Apa. सिरियुव अवससि मोक्षु नदं Paramapp.
2.1; अवसस मोक्षमसमि सिद्धयपल्लवसंलुं. सुमि तेणिष उपसमि रक्खसं
वाणरसंलुं PaumCa.(S.) 5.1; का वि किं पि अवससाणउ अवसस Paum-
P. D. 8

Ca.(S.) 1.14.7; पत्तिमुन्निथय वर अस्सहो वरणि PaumCa.(S.) 16.1.2 (comm. पययत्त); पुरि अवस्सह सुत्तं कामाणु दरितर व कुसुमंजी-
वियाणु MahūPu.(P.) 58.4.6; पवण एणु पियस किं किं एव अवस्सु
अवस्सु किं पिणस विस्सह MabaPu.(P.) 30.12.2; का वि तरेणं
तिव्वित्त कयस्स सारिक्खत्त तहो सुवय्हो अवस्सह NāyaCa.(P.) 3.8.7;
वोलीणह अवस्सहि केत्तिपाई JasCa. 2.25.10; णत्त कामु मि गुणवोत्त
अवस्सह BhaviKa 25.5; अवस्सहि जेम सुण्णिहं तिहो BhaviKa 95.6;
119.7; तो सग्गाय सक्कह अवस्सहो BhaviKa 99.6; 221.4; इत्त
अवस्सहि तुम्हं पि परेण KarCa. 5.19.8; सो परमनित्त अवस्सहि KarCa.
4.12.3; तसेवेण किं पि तं अवस्सहि SudCa.(N.) 2.1.7; 6.15.20;
1.1.45; केवल मुत्ति हो अवस्सह तेत्तिव PāNāCa.(P.) 2.14.4; सुणु
देवर अवस्सहि पक्क वत्त PāNāCa.(P.) 1.14.4; 3.9.1; सुत्तेवणि
पट्ठि. अत्त तुत्तं वणि अवस्सह वत्तं सो SanKuCa. 639.1; वत्तावक्खि अवस्सह
भवविहाणु CandappaCa.(Y.) 2.7.2; सोक्खमग्ग पुत्तिवत्त तु अवस्सह
UvRas. 4; ताणत्तरि सो अवस्सह राव्हो Chakkammu. 2.7.7; जे जो
जं जं अवस्सह तं तं अगुत्तरह Chakkammu. 12.9.2; वणु अवस्सह
Chakkammu. 11.5.3; 12.10.5; का मायरि हो पिउ अवस्सहि क्हं
पिउ गोत्तु वयत्थत्त तं कम्मण JambūSāCa. 4.1.3; वयह वय तहो कयस्स
अह पुणु अवस्सहि किं वीत्तु सियावहि JambūSāCa. 5.13.33; 9.15.10;
9.17.8; तह जिणपदं पय णविणि अवस्सहि वत्तु सुवह्ण JogSā. 2; अवस्सहि
सावयवम्मु SīDhaDo. 1; पुणु अवस्सहि पिणमत्त भविषणु मंगल SīvāCa.
1.1.1; पुणु अवस्सहि मय्य गंजणु भउ सिरियाळ व्हं SīvāCa. 2.1.1;
मुत्तव वत्त किं ण अवस्सह अवस्सहि SīvāCa. 1.20.7; को वत्त सो अवस्सह
अणुराण SīvāCa. 1.46.15; परमेत्त पयणत्त अवस्सु तो वि RāṇaCa.
2.5.7; cf. अवस्सा.

अक्षव (akkha < akṣa) m. 1 axis, AMg. (अक्षववर्धं उंठे) अवक्षोऽवणवणाणुपेयभूयं सुवमजायामायाविमितं संवममारवणहण्डया उंठेयवा Paṇḍ 6.20; अक्षवसल णं परिक्खावगस्स णो कण्व अक्षसोयप्पमाणेनें वि उंठे सुवयाहं उत्तरिस्स वणणत्थ अट्ठाण्णमणेण Uvav. 96.1; संध-सिधं मे गहाणइओ ... अवसलोयप्पमाणेनें उंठे बोण्हिइति Jambuddi. 2.134; (comm. अक्षं चक्रमादिहोष्वन्ताहं तत्र स्तोतो धुरः प्रवेशजम् संव प्रमाणं p. 171a); अक्ष अस्मंययेवा सगहकस्ववणाण जुत्तिओ होंति OghNi. 546. मेवजत्ता सप्पे वणक्ख इस्स गेठ पुत्तुदए DassevNi. 37 (ओपाह्मदानवत्); JS. ता सा ठवणक्खी णाम सा ... अवक्षो वा कण्वओ वा ... प्वमादिवा ठवणाए ठविज्जेति कदि ति सा सक्का ठवणक्खी णाम SaṭṭAg. 4.1.52; अवक्षे ति बुत्ते ज्वक्खो सवडक्खो वा वेत्तवो Dhavaḷa. 9.250.4; M. उस्सग्गग्गमग्गिइत्थिउत्तहिउत्थिउत्तवणा (रहा) Liṭi. 1123; Apa. रहववो अक्खु णरववो येत्त PaṇḍCa. 3.7.4; 2 a measure of length or area, AMg. वावहारिद णं उंठे छण्णव्वं अंगुलप्पमाणेणं, एवं धणू नात्तिवा जुगे अस्से सुस्से वि Samav. 96; अवक्षे इ वा सुस्से इ वा एतेणं धणुप्पमाणेणं दो धणुत्तहस्साहं नाव्वं Vly. 6.7.7 (6.134); छण्णव्वं अंगुलव्वं से पगे अक्खे इ वा उंठे इ वा Jambuddi. 2.6; उंठं धणू जुगं नात्तिवा व अक्ख सुस्सं व सवहव्वं ApuQg. 324.88.93; 335; उंठे उंठं धणं नात्तिं व अक्ख सुस्सं व JoisKa. 85.

अक्षर (akkha < akṣa) m. 1 an aquatic animal of two sense-organs, AMg. संक्षरपुत्र्यं दो अक्षरपुत्र्यं अक्षरपुत्र्यं पा. Paṭṭā. 144; ĀṇhPaṭ. 373; Apa. अक्षरपुत्र्यं विष्णुपुत्र्यं वेदिय इति VagghaCa. 10.8.1; वेदिय सुक्षरपुत्र्यं PaṇaCa. 18.3.4; 2 cowry, the shell of the animal, JM. उक्षरपुत्र्यं वेदिय इति अक्षरपुत्र्यं विष्णुपा. ViAvBhā. 582(579); अक्षरपुत्र्यं वि उक्षरपुत्र्यं वाज. VajLag. 748; ChaGā. 129.

अक्ष (akkha < aksa) m. 1 a particular trop. Apr. (faint)

स्यपि अक्षरान्वयकार्यं पुरितं । परिवचिकण वक्षसि MuSuvvaCa. 244; जत्र पुन सो विव सयं वेत्तइ अक्षरान्वयकारो पुरितो । अक्षपुरितस्स पासे MuSuvvaCa. 245.

अक्षरान्वयेल (akkhaṇavela) Deśi. *n.* अक्षरान्वयेल रय्यमोसेसु DeNāMā. 1.59 (comm. अक्षरान्वयेल सुरतं प्रदोषश्च); 1 intercourse, 2 evening.

अक्षरान्वहे (akkhaṇahā = ā-khyātum) *inf.* [Gen. of the noun akkhaṇa] to tell, to speak of, Apa. अनु जु तुच्छं तहे षणे तं अक्षरान्वहे न जाइ Hem.(Gr.) 4.350.

अक्षरान्विजा (akkhaṇjā) Deśi. reversed coition, PāiLaMā. 432 वावहया अक्षरान्विजा.

अक्षरान्विय (akkhaṇiya) Deśi. [comm. व्याकुल, better व्याप्त] *adj.* lingering on, devoted to, given to, JM. रावकुलं सुहुत्तलमोदयमगणपरं सव्वं अक्षरान्वियं VasuHī (M.) 226.9; इयउ-हाववसणिओ जाओ नायरज्यो सव्वो PuhCa. 87.24 (comm. अक्षरान्विओ ति व्याकुलः), बहुवरवरयहाउसदाणवसणिगणो जाओ PuhCa. 108.4 (comm. आशीर्दानकालान्तः); अजे (तावसकुमारे) नातानि-मियदिट्ठिओ अक्षरालाहलणवसणिगणो PuhCa. 141.14; अज्जे चेवा-गओ, विक्खणयक्खण (?) गि)याओ य नेह पत्तो ण्ह PuhCa. 96.12 (comm. कार्यव्याकुलत्वात्), पियसहि धीरा होइ एत्थ कज्जे देवो चेव अक्षरान्विओ CaupCa. 110.6.

अक्षरान्व (a-kkhaṇḍa < a-khaṇḍa) *adj.* unbroken, complete, perfect, AMg. संचर भई ते अक्षरान्वरितपागरा Nandī. gā. 4; निस्सह-स्सेह महव्याई अक्षरान्वनिव्वणगुणार् BhattaP. 135; निस्सहस्सेह महव्याई अक्षरान्वनिव्वणगुणार् । उवहम्मंति ... सहेहि ĀrāhPaḍ.(V.) 680; JM. एत्थं पुन अक्षरा नो परिसुहेसु होति सव्वसु । अक्षरान्विरहभावा ŚrāDha-VīPra. 103; अक्षरान्वं सिवसोक्खं जइ बंछह ता तथं कुणह MaViCa.(G.) 16a.1(2); 2a.5(1); अक्षरान्वपयाणेहि रव्वीगपुरे गओ कुमरो SupāCa. 18.146.

अक्षरान्वल (akkhaṇḍala < ākhaṇḍala) *m.* God Indra, PāiLaNā. 25.

अक्षरान्विज (a-kkhaṇḍia < a-khaṇḍita) *adj.* [also अक्षरान्विय] unbroken, continuous, unimpaired, M. अण्णमासपत्था कहुंती मेडकाणि रिछोळि । अक्षरान्विसोहगा वरिससं जिजउ मे सुणिग्या GāSaSa. 7.87; AMg. सावज्जं न करेमि ति अक्षरान्विसोहकवली MahāNis. 1.69; अक्षरान्वियवनिषमो तिथयरत्ताए सो तिज्जे MahāNis. 3.20; JM. अक्षरान्वियवववारा ... ठेवा GāRaKo. 258; इत्थक्खंविद्यदुक्खलक्खल्लिहे कुगाहमालाउले DvāKu. 3.1; अक्षरान्वियवयियमा गुत्ता गुत्तिरिया जियक-साया JinadaĀkhyā. II. v. 13.

अक्षरान्व (akkhatta < akṣata) *m.* name of Ravana's son, Apa. अक्षरान्वो वक्खु सुणेवि तणुणेण पंकयमुणेण सरहसु हसिउ इणुवेण PaumCa.(S.) 52.4.1.

अक्षरान्व (a-kkhatta < a-kṣātra) *adj.* not befitting the warrior caste, Apa. किंजाइरण णराहिवसं जेण जुवाणु उइउ अक्षरान्वं RiṇNeCa. 3.10.6.

अक्षरान्व (akkhattha < akṣārtha) *adj.* meant for the eyes, worth seeing, JM. सिरिसज्जउज्जाओ अववववो व्व अक्षरान्वो NāPaḍKa. 10.496.

अक्षरान्व (a-kkhada < a-kṣata) *adj.* unhurt, safe, unharmed, M. अक्षरान्वो विरमक्खो वि दे संहति र्णो विवरा गिअतणं Karh-Va. 1.12; JŚ. नदि विवसे सविट्ठि सगणउळं च अक्षरान्वं मव्वं । तदि वरिसोपि सुविक्खं Bhaḍḍā. 1997.

अक्षरान्व (akkha-danda < akṣa-danda) *m.* the bar of the axle, Ś. (चारणी) जरो गिरिधपाविदवडाआवडा ... खोडिवक्खंदा ... परिपुंरति दीहपमाणा बाणा BāiRā. 9.26.11.

अक्षरान्वसरीर (a-kkhada-sarira < a-kṣata-sarira) *adj.* with unhurt body, Ś. (विदूषक) कर्णं न भिदो पसादो । अज्ज वि अक्षरान्वसरीरा विट्ठुह Rānā. 3.14.21.

अक्षरान्वसलील (a-kkhada-salila < a-kṣata-sarira) *adj.* with his body unhurt, Mg. (?) (गोपकन्यकाः) एतो मद्वा अक्षरान्व विअमाणं कलंतो अक्षरान्वसलीलो इदो एव आअच्छदि BāiCa. 4.12.18.

अक्षरान्व (a-kkha-dāna < a-kṣa(ya)-dāna) *n.* indestructible gift, Apa. अक्षरान्वणु अक्षरान्वं रज्जइ विट्ठुवण लच्छीए सेहु मरिज्जइ MayaParāCa. 2.78.13(?)

अक्षरान्व (a-kkhanta < ā-khyāt) *adj.* (pr. part.) telling, speaking, Mg. (माधुर) एव अक्षरान्वो तुमं पक्खइ वुचआ Mroch. 2.214; Apa. सुवर विजउ गयणि अक्षरान्वता PaumCa.(S.) 10.13.3; जाव य ति वि कुमरेण सह सुहुहुहरइ अक्षरान्वता SaṇKuCa. 645.7.

अक्षरान्व (akkha-paura < akṣa-pracura) *adj.* full of cowries, JM. मा दोसेखिय नेणइ विरले वि गुणे पयासइ अणस्स । अक्षरान्वरो वि उयही मण्णइ रयणायरो लेए KuvMāKa. 3.16; VajLag. 748.

अक्षरान्व (akkha-pāḍiya < akṣa-patita) *adj.* chosen by the fall of the dice, decided by the lot, JM. रणो कथियं, मणइ अणस्स आणेयवणि अक्षरान्विया वक्खु Avṭī.(H.) 453a.7.

अक्षरान्व (akkha-pāḍaya < akṣa-pāṭaka) *m.* the board for throwing dice, JM. वेपमाणं च मं ऐच्छिज्ज राणा हाहारं करमाणेण पहाओ सो सुणओ अक्षरान्वरणं SamarāKa. 255.4.

अक्षरान्व (akkha-pāda < akṣa-pāda) *m.* name of the founder of the Nyāya philosophy, JM. सत्तं च हेउसत्तं NisāBā. 5530 (Cu. हेतुसत्तं अक्षरान्वदि IV. 88)

अक्षरान्व (akkha-pura < akṣa-pura) *n.* name of a city, JM. गिणुणसु अक्षरान्वं कहिज्जेतं । लच्छीहरइयसुओ अक्षरान्वं नरवई वंसइ PaumCa.(V.) 74.31.

अक्षरान्व (a-kkhama < a-kṣama) *adj.* [f. -mā] unable, incapable, Ś. (त्रिदंदा) दूरगदममभा अक्षरान्व इअं काहरणस्स Ḍāḍ. 31.1(3); JM. सते वि परममक्खे जमक्खमक्खणा खेति SupāCa. 28.26.

अक्षरान्व (akkha-makkhana < akṣa-mrakṣaṇa) *n.* anointing the axle, JŚ. उयरगिसमणमक्खमक्खणोअरसव्वरणवक्खं । पाऊण तण्यारे गिचेवं मुंजदे भिक्खू RaySā. 108(116)

अक्षरान्व (a-kkhamamāna < a-kṣamamāna) *adj.* (pr. part.) not being able to bear, AMg. ममं च णं अक्षरान्वमि-ओवक्खमिं सव्वमसहमाणस्स अक्षरान्वमाणस्स ... किं भवई कज्जइ Ṭhāṇa. 4.451(325)

अक्षरान्व (akkha-mala < akṣa-mala = akṣi-mala) *n.* dirt of the eye, JŚ. किमिरावरत्तसमा अक्षरान्वसो य पट्ठेवसो हाडिक्खससगो लोओ वि चउविहो मणिदो KasāPā. 73.

अक्षरान्व (a-kkhamā < a-kṣamā) *f.* absence of forgiveness, anger, JŚ. कोदो य कोव रोतो य अक्षरान्वसज्ज कज्जइ वड्ढी । -- एअ कोदिवड्ढिया होति KasāPā. 86; AMg. एगरातिवं भिक्खुपडिभं सव्वं अणु-पाकेमाणस्स अणमारस्स इमे तओ ठाणा अविआए अणुआए अक्षरान्व ... मवति Ṭhāṇa. 3.3.388(188); cf. अक्षरान्व.

अक्षरान्व (akkha-māla < akṣa-māla) *f.* garland of beads, JM. वरिदवक्खममवत्तं आउतो सुवत्तं किंमे Ṭhāṇa.

Ca.(V4) 66. 31; Apa. अथस्वमाहडाउणि णिवमियमण कवकस्सत्तासण
णं कवकस्सत्तासण DhamPar. 1. 18, 10.

अक्षमालिका (akkha-māliyā < akṣa-mālikā) f. garland
of Rudrākṣa nuts, M. सुखमक्षमालामुद्रयसादितो अक्षमालिका इत्यो
LH. 205.

अक्षमिय (akkha-miya < akṣa-mita) *adj.* known by the
sense-organs, Aṣ. माह भणइ रमणु तुह अक्षमि अक्षमिये जं तं किह
रक्षमि MañPu (P.) 24.3, 13.

अक्षसुद्धि (akkha-muṭṭhi < akṣa-muṣṭi) f. handful of dice, JM. सो गुरु सिद्धि अक्षसुद्धिओ वहुँनियाओ ग्वजप्पूरुसियाओ हययेह VIMāPra, 67. 26.

अक्षय्य (a-kkhaya < a-kṣata) m. unbroken rice grain (used for worship), M. खित्तो से दहियमपायवोमीसो अविहवाहिं मगलिको Liā. 1297; (विष्णु) मकखत्तअक्खयसणहत्तले विभाणे ताळे RamMa. 1.35; Jā. अक्खयवपाढओ वा अमुगो एत्तो ति गिययमुदीण. संपिउण मयं पसा विविह असम्मावा ŚrāA.(V.) 284; JM. दुब्बंजुरदहियअक्खयावडहत्ताहि जुवईहि SamaraKa. 75.9; सओ विरइओ मणिओद्धिमत्तले चंदपनोरो-अय्य दोइंजुरो(रिउत्तत्तत्तियअक्खयत्तियकुसुमोवयार ... परम-धारेत्ताह Kuv-MaKa. 14.9; कुमाउत्तमणे अक्खय्य यदिखवइ Erz. 6.32; 11.9; वरकुसुम-गेयअक्खयवफलजलनेव(वे)अधुववदीवेहि। अट्टहियम्महणपी जिणपूआ अट्टा होइ KumPra. 129.27; जह सुगजम्ममि सप जिणपुरओ अक्खय्य खिउंअण। संपत्तं देवत्तं VijkoCa. 3.190; 3.191; नीमत्तले पियअक्खय्यवपणंचनं ठवितं VatthuSā. 1.27; Apa. पुणफेइ अक्खयाउ बालि बीवा धुवयास जलवाउ पुवीत्ता PaumCa.(S.) 2.17.3; का वि अक्खयधूव भरेवि थाउ KarCa. 9.2.6; दहियअक्खय हिरिं सजोइवि BhaviKa. 47.8; पुजिय पुणअक्खय-वलिदीवंगाहि BhaviKa. 119.2; पोरयं दहियोज्वत्तवपणं BhaviKa. 141.3; 157.11; 268.8; 298.11; जिण अक्ख जो अक्खयहिं एउ वरवं-सपइ SāDhaDo. 185; एरिअय कउअ मय ठविय कुंम दुब्बंजुर अक्खय सयणभा PāNāCa. 13.2.7; सियपुणवल्लु फउयत्तरिदु दहियुवकुसुम-अक्खयउमिदु JambīSāCa. 7.12.5; उणेवि सीमु कि अक्खय पुउमहि SudCa.(N.) 8.14.4.

अकलय (a-kkaya < a-kṣata) *adj.* [अकलयं अण्ड Pāṇin. 7.76; unhurt, not violated, AMg. जातं कथं साह रयहरणमुच्छिदि-गह्वरा पंचमहोपययता अकलयाचारचारिता ते सन्धिरिरता मगता मन्वयण वंदामि Av. 31; JM. जं सुभे दिष्टा अकलयतीरा VasuHi. 205.30; समागमो अकलयसरीरो तीमे समीवं Erz. 23.15; ता दयिकण पयं अकलय-देवं तु प्रकिनाहस्व । अप्पेमे SurSuCa. 2.33; ता बह जीवंती सपत्ता अकलयसरीरी SurSuCa. 9.111; ताव य पत्ता यियसियवत्ता अकलयहत्वा संदरित्वा ImadaAkhyā. v. 47.]

अक्षय (a-kkhaya < a-kṣaya). *adj.* not diminishing, undecaying, imperishable, perfect, inexhaustible, A.Mg. (महावीर) से पणया अस्सयसगरे वा महोद्धी वा वि अणंपारे Sij. 1.6, 8; (बुद्धास्समे णं गणिविज्जे) बुद्धे विहर, सास्स अस्सय अणं अविद्धि णिच्चे Samav. 148; (महावीरेणं) ... सस्सवरिणिगा तिवम-सस्सवणंममस्सयमन्नावाहम-पुणरावत्तयं सिद्धिगणमभयेयं ठाणं संपादितवमंण Samav. 1.2; Vjy. 1.1, 2 (1.7); (लोय) बुद्धे सास्स अस्सय अस्सय ... णिच्चे Vjy. 9.33, 101 (9.233); पयसद्वयाय अस्सय वि अहं Vjy. 18. 10, 27 [2] (18.220); एये वि अहं, बुद्धे वि अहं अस्सय वि अहं अस्सय वि अहं Nāyā. 1.5.76; 1.1.7; 2.1.19; Aṇuttaro. 198; Uvav. 16; 20; सासया अस्सया ... णिच्चा पउमवरदेहया RūyPa. 200; तस्स य अस्सयि विहरावणा बुद्धमकस्समस्सया ... उवग्गया पणणिदिणो लोमविस्सयजसा Jambh. 44; 3.16; 1.11; 4.22; 5.21; (रथमप्यया पुद्धी) ण कस्सया

ण आसि, ण कयदा जल्लि ण कयदा ण भवित्तदा. सुव्वि च बभह व भवित्तदा
 य बुवा भिदवा सात्तवा अक्खवां, अक्खवा अवद्धिया गिळा Jivābhi. 3.59;
 3.272; 3.760; सम्पण्णुणं सम्बद्धरिसीणं स्थिं अयलं अल्लं अणं अवल्लं
 अक्खवात्तं अणुणरात्तिसिद्धिद्वयत्तामेव Kapp. 16; धुरे गिअए सासए अक्खए
 अव्वए अवद्धि गिळे (सिद्धिद्वय) Nandī. 118; सिक्कवत्तमत्थमव्वत्तमव्वत्तावाहं
 सुहं समणुपसे ĀrahP.(Su.) 17; JM. अक्खयममत्थमव्वत्तं वाही सिक्कसात्तं
 पत्ते PaumCa.(V.) 9.103; जह सोक्खत्तमव्वत्तमुत्तं JhānSā. 61; सवत्त-
 मणावरणमत्तमव्वत्तं वेवत्तं जम्हा SamPa. 2.17; कणयत्तं अक्खत्तीणो
 रयणत्ती अक्खत्ता तह वि KumāCa.(H.) 1.27; अव्वयमत्तसम्पवत्तयमो-
 त्ताप्पिणियत्तमत्तियत्तं JuJiCa. 2; पाविहिस्सि वम्ममुद्धो अक्खयत्तुक्खं गधो
 मोक्खं VijKeCa. 3.194; 3.195; JS. होज्जं समसुद्धक्खो सो होक्खं
 अक्खयं ल्हदि PavSā. 2.103; पाणाहच्च सहजं अक्खवत्तमिणात्तिसक्खेयं
 NiySā. 177; होउण जगदि पुज्जो अक्खयत्तोक्खं ल्हदि मोक्खं Māā.
 36; 1188; लद्धूण यं सम्मत्तं अक्खयत्तोक्खं च मोक्खं च Dampā. 34; एए
 तिणिणं वि भावा हवत्ति जीवत्त अक्खवात्तेया CūriPā. 3; सो खवदि
 कम्मपुजं मुत्तिस्सुहं अक्खयं ल्हदि KattiAnu. 488; जह वेवो वि च रक्खदि ...
 मियमात्तं पि मणुस्सं तो मणुया अक्खया होत्ति KattiAnu. 25; M. जक्खेण
 अक्खयं कोत्तं. गंधक्खेण यं सिणं दिवम्मि गमणं महीववो Līlā. 1314;
 Ap.2. अक्खयदाणु भणेवि सेवं सद्धो अक्खयत्तह पाउ किउ दिवत्तद्धो
 PaumCa.(S.) 2.17.8; देहि अग्गहण ... अक्खयं अक्खयं तं महत्तं पदं
 BhaviKa. 69.11; अक्खयत्तणीरि रणि मुट्ठीरि BhaviKa. 246.12; तउ
 अक्खयदाणु भणेवि चल्लिय अणुक्खवि पणावि वीय वल्लिय JambāSā.
 2.12.4; अक्खय अक्खु बहुणुणं अत्तु आणं अणुणं भवित्तं महत्तु JānNūCa.
 15.1.9; जंष रम्मंदि रि मयणात्तंदि रिउ अक्खत्तं पाह सहो SiVāCa.
 2.15.13.

अकथय (a-kkhaya < ā-khyāta) *adj.* (ppp.) told, informed, Apa. तस्य अकथयिणुस(स्स) पिण्डस्ससंख्या चउसु काएसु उस्सगगओ अकथया JīvānuSārā. 1. 8.

अकखय (akkha-ya < akka-ka) m. name of Ravana's son, usually called अक्षः. Ap. इंद्रभाणुपुण्यवर्णवाहणअकखयसमयमारुचिविही-
सण PaumCa.(S.) 4.11.1; अकखय हणुरहो अविमट्टि paumCa.(S.)
52.1.1; जं जाणियउ अकखय एणसावित्ठ रत्तु सारहिण वणुदो दम्मुहु वाटिउ
PaumCa.(S.) 52.3.1.

अक्षयकर (a-kkhaya-kara < a-kṣaya-kara) · *adj.* producing (something) which is inexhaustible, AMg. एसो व वंखेरं ... सासुयमव्वाहमपुण्णम्वं एसत्थं सोमं .. अक्षयकरं ... अरेगसुणत्थिण्डं Pañhā, 9.1 (comm. अक्षयश्च तत्पर्यायाणामपि कथंचित् अक्षयत्वात्, अक्षयो वा पूर्णमासीचंद्रवत् सं करोतीति p. 133a)

अक्षयकुमार (akṣha-ya-kumāra < akṣa-ka-kumāra;
akṣata-kumāra ?) *m.* prince Akṣa (Rāvaṇa's son), Apa.
वर्णशङ्खु जडि अक्षयकुमार सहस्रग विहिसुणु दुण्णिवाह PaumCa.(S.)
40.15.4; 52.1.4; 52.3.1; also अक्षकुमार 52.10.4.

अवस्थयजोणि (a-kkhaya-joni < a-kṣata-yoni) f. a vergin, JM. जाया अवस्थयजोणि जोअणराधा अ रिसिपभावेण Dhutt. 5.13; Apa. सा धीवरधीय न्य पवित्ता कामाजणि । तद् अवस्थयजोणि तउ गर्भणि पारासरिया DhamPar. 7.15.39; 7.5.12.

अक्षयजलि (akkhayañjali < akṣatāñjali) m. handful of rice-grains, JM. आसयजलि पुष्पजलि वा खेवाविजलर ViMaPra. 30, 14.

अवस्ययनिहि (a-kkhaya-nihi < a-kkaya-nidhi) m. [also अवस्ययनिहि], 1 an inexhaustible treasure, AMg. अहं तुल्यं ज्ञायं च रायं च भायं च अवस्ययनिहि च.. अनुबोद्धे Nāya. 1.2.12; 1.2.14;

Vivā. 137; JM. तापि भगति. दसा अम्ह अक्षयणिही, जइ सिप्य सिवसि अयेहिं व सनं हिदसि तो ते देसो AvTi.(H.) 360a.1; Apa. पयण पुण अंगु जं दीस अक्षयणिहिं तं महु करे निवसइ JambūSūCa. 3.14.19; 2 a kind of penance, fasting for as many days as are required to fill up a jar with a handful of rice-grains per day, JM. हेकमाठविक्कलो जा पुओ अक्षयाण सुट्ठीय । जो तत्त्व सत्ति-सरिसे तओ समकखणिहिं वेति PavSaro.1554 (p. 440); जइ जिणपुरओ कल्लो पण्डितो सुट्ठीहिं पण्डितिण्णमागतेहुवेहिं जावइयणिहिं पूरिजइ तावइदिणामि एणासणमां अक्षयणिदितवो VIMāPra. 27.9.

अक्षयवतहवा (a-kkhaya-taiyā < a-kṣaya-tṛtiyā) *f.* the third day of the bright half of the month of Vāṭṭikha, Apa. अक्षयवदाणु भगेवि सेयसहो अक्षयवतस्य गाठं किउ दिवसहो PaumCa. (S.) 2.17.8; उचितं विवाहकणु धनरासिअ अक्षयवतस्यदिवसे जोरसिअ JambūSūCa. 4.14.21.

अक्षयवेदेह (a-kkhaya-dēha < a-kṣata-dēha) *m.* un-injured body, JM. गीरोओ वण पुणो अक्षयवेदेहो अल्लसंठाणो । सुणुणलोवणो CampCa. 80.19 (v. 48); ता वणिज्ज एव अक्षयवेदेहं तु पण्णिहस्स । अयेओ SurSūCa. 2.33.

अक्षयवनिक्खेव (a-kkhaya-nikkheva < a-kṣata-nikṣepa) *m.* throwing of the rice grain, JM. लोवो य तरिहरे अक्षयवनिक्खेवं कोरि VIMāPra. 35.8.

अक्षयवनिहाण (a-kkhaya-nihāṇa < a-kṣaya-nidhāṇa) *n.* inexhaustible treasure, JM. मूत्तरगुणरयणाण दसणं अक्षयनिहाण SamSat.(H.) 57; अक्षयवनिहाणं तक्कुर्याण KaKoPra. 12.10 [cf. परिओसिओ तक्कुर्याणो SamarKa. 520.41].

अक्षयपचागाय (a-kkhaya-paccāgaya < a-kṣata-pratyāgata) *n.* return without any harm, JM. तेणपयससंसणकहणह-वणमेवमालागणेण । अक्षयपचागायपुक्कुरिम पुच्छणं नियसावो UvPay. 24.

अक्षयपप (a-kkhaya-paya < a-kṣaya-pada) *n.* the indestructible place, JM. भिक्खाणमकखपपं तिस्समसुहमेयं तिदे अखं । जिणपागओसमोहेहिं भासियं ता वुं अत्थि SamSat.(H.) 64.

अक्षयराधिय (a-kkhaya-rāhiya < a-kṣaya-rādhipa) *m.* owner of inexhaustible wealth (रै), Apa. पयणवेउ पामे खयराधिय एत्थ महीवर अक्षयराधउ MahāPu.(P.) 32.20.8; (FN अक्षयवसा-धियः)

अक्षयवत्त (a-kkhaya-vatta < a-kṣata-pātra) *n.* the vessel of rice-grains, JM. पवसंति रत्तमुवतिवित्ताओ पुणअक्षय-वत्तवारिणीओ अविहवनारीओ MaṇoKa. 15.26.

अक्षयसुक्ख (a-kkhaya-sukkhā < a-kṣaya-saukhyā) *adj.* [also अक्षयसुख], having inexhaustible happiness, AMg. सम्मत्तं पुण लुं अक्षयसुक्खं लहइ सुक्खं BhattaP. 69; ĀrahPaḍ.(V.) 461; JS. होऊण जयदि पुजो अक्षयसोक्खं लहइ मोक्खं Mūlā. 36; गिस्सेणी होइ एओ अक्षयसोक्खस्स मोक्खस्स BhaĀrī. 1471; 743; *n.* inexhaustible happiness, JS. तवत्तमसंजुतो अक्षयसोक्खं तओ लहइ Mūlā. 762(8).

अक्षययायार (a-kkhayāyāra < a-kṣatāyāra) *adj.* of unviolated good conduct, AMg. तिवासपरिखयं समणे निमये आवारकुसले ... जगहकुसले अक्षययायारे अभिजायारे Vava. 3.3; 3.5.

अक्षर (a-kkhara < a-kṣara) *n.* 1 letter (both the written form and the sound represented by it), M. सामण्णो हि पासक-राहं उदिसं वर विदेज्जिम GaṇVa. 713; अक्षरमाहं व लक्षणाहिं हिं विद्याहि Līlā. 11; (अक्षर) सत्तेसु वि ण्णोसु इतिअक्षरविज्ञेयो

अण्णो SūMāh. 1.4; S. (विज्ञप्ता) अहं ण तुला विज्ज लक्षणा KapMāh. 1.20.14; AMg. रिद्धामारं अक्षरां RāyPa. 237.3; सम्मत्तसुविचारणो Uvav. 26; बदरामरं लेणी रिद्धामयां अक्षरां भिमिअ लेकं Jivābhi. 3.435; अक्षराविदुसा विहिया हुवरयणवट्ठाण AṇuOg. 90 143; सेल्लारं अक्षरां अण्णो वमा Samav. 140; 144; से किं ते सण्णकखरं सण्णकखरं अक्षरस्स संठाणमिहं Nandī. 63; JS. जावदिवाणि अक्षराणि अक्षरसंज्ञा वा SāĀg. 5.5.45; दयवसरादि विविहं दयवसराणं मुणेल्लं (SāĀ.(V.) 464; पयमखरं व पयं पि जो ण रोवेदि सुत्तमिहिं BhaĀrī. 39; Apa. महे विहियं गहियहिं अक्षरां JasCa. 1.24.3; ताव तेण सुंसारं वायारं अक्षरां KarCa. 1.7.7; पंचवीस अक्षरा महेवि SudCa.(N.) 2.8.5; पाठंतेहं अक्षरं सउ आवइ JambūSūCa. 2.14.6; पामरकणयुक्कखरहिं रयउ गिसुणो SandeRī. 19; गणमभा होति पंच अक्षरओ PrāPaṇḍ. 1.12; 2 articulate sound, phoneme, M. गिहं लहति कदिअं सुणंति खल्लिअखरं णं जेयति GaSāSa. 5.18; कस्स तुअं लहति ... अणुपण्डितकठं पित्तल्लिअखरस्यं GaSāSa. 4.34; कपहिं सुत्तमसुत्तखरं वि वयणेहिं सच्छरियं Līlā. 606. 267; 280; गज्जाल्लेसमुक्क-ल्लसखरं ... पिल्लंति KarVa. 1.35; JS. अणुमासदि सुत्तमस्यं अक्षर-पयवणं पमसिमुदं Mūlā. 643(7); Apa. सुत्तसुत्तं अक्षरं सायव NāCa(P) 6.2.8; मरुत्तखरविण मइ पुउ पयि पुरमासुदिण SaṅKuCa. 519.5; मरुत्तखरवणहिं पणु मंति PĒNāCa. 2.5.1; 18.20.3; AMg. कस्स णं अक्षराणि पं सिक्खितं ... अहीणकखरं अण-कखरं अक्षरावत्तं AṇuOg. 14; JM. अक्षरसुरणेण सरा संजणमि वं जणेण अक्षरं ViĀvBhā. 461; रुटिओ वण्णो । अण्णअक्षरं ViĀvBhā. 459, 3 word, AMg. अक्षरं वा पयं वा गाधं वा Āv. 61; अक्षर-रुण्णो सम्मं सारिअं सयवविहियं व । गहियं उगपविहं सत्ता वि एए सपवि-वसत्ता Nandī. 63. 83; JM. अक्षर होरा लणं अणुविषयं इवे एहं Rīj-Sam.149; तेण व सवत्तिउजंतवखरं पयवत्तल्लसमेणं सहेणं भणियं KuvMā-Ka. 68.31; पट्ठो य सोवणो ताणकखराण जायणमिस्सं वओ Erz. 32.31; अक्षरायंतं वि सज्जणं जे सत्ता समुत्तविवा । ... न हु अक्षरा होति JinadaĀkhyā. 1.215; M. गअइ विरहकखरावट्ठपहिअमणोहणं सोवो GaSāSa. 7.28; सा मइ पुअ अणो तेण अ पयमखरं भणिओ GaSāSa. 2.78; अणुअणुणेअये विहविअवित्तमखरं वि संवटिअये SetuBa. 4.24; 11.31; थोयकखरवहुअयं सम्भावसमयिअं वयणं Līlā. 968; मंअखरंअक्षरंआवाणि (वाणवणं) Uvā. 1.54; S. (सीता) सारं जेव विपरिविधं अक्षरां पंचवीरुत्तं मं मेदनाणि अणुवंपति UvāCa. 3.6.3; Apa. पियमरुत्तखरवयणिहिं अविउ BhaviKa. 148.2; सं बोहिअ लु लु पर इम पयमखरं जाणि KumāCa.(H.) 8.28; 8.35; 4 prognostication based on the number of letters, JM. ओइ विमिअअक्षर कोउअभापसभूवममेहि । वरणाणुओअणाहिं अ साहुस्स तयक्खओ होइ UvMā. 115; 365; *adj.* not changing, permanent, JM. न वत्तइ अणुवजोने वि अक्षरं सो व चेयणाभाओ । अविहवत्तयण मयं सुत्तसाणखरं वेणं ViĀvBhā. 453; अभिलप्पा वि व सत्ता सवे दक्खिमाए जं निष्ठा । एजायणाणिता तेण सरा अक्षरा वेव ViĀvBhā. 454; Apa. उवरिहत्तं अजोइ पइ अक्षरं MahāPu.(P.) 11.29.15; गउ मोक्खल्ल अक्षरं अक्षरओ MahāPu.(P.) 23.20.6.

अक्षरकव (a-kkhara-kavva < a-kṣara-kāvya) *n.* poetry in words, JS. जइ सा गंधवी पास सा लोए वेदे सुमर सवपण्णया अक्षर-वधवादीये, जा न गंधवता कीरवे सा सुवाअंधवी पास SāĀg. 4.1.67.

अक्षरगय (a-kkhara-gaya < a-kṣara-gatya) *adj.* (language) formed of words, JS. अक्षरगया अणुववादिदिवसणिणंविहिय-पयवत्तं DhavaLā. 13.221-222 (JahLa.4).

अक्षरगुम्फ (a-kkhara-gumpha < a-kṣara-gumpha)

na) *n.* arrangement of words, M. (नट) कविषु दुः अक्षराण्युक्तिणि महिलेण धीरयणेहि । अत्र इ रसहृत्पयकाटा छल्ल छालिज्जहि जेहि Ram-Mañ. 1. 12.

अक्षररञ्जय (a-kkhara-ccuya < a-kṣara-cyuta) *n.* a composition in which some letter or letters are absent (which will produce a different meaning), JM. एवं विचिन्तयन्तुत्तरेहि अक्षररञ्जयि ... अत्रेहि विधिहेहि कोलावित्तेसेहि विमलमई तं विणोउ पवस ति JinadaĀkhyā. 13.7; cf. वञ्चति दियहा । ... वयाइ अक्षरमत्ताविदु-चुणहि JambūCa.(G.) p. 31.8.

अक्षररु (a-kkhara-ṛa < a-kṣara-ṛa) *n.* pompous word, Apa. अक्षररुहेहि जि गविवा कागु ते ण सुणति PāDo. 86.

अक्षररुद्ध (a-kkhara-ḍambara < a-kṣara(ā)ḍambara) *m.* display of words, Apa. बाणेण समपियय वणवणउ तं अक्षररुद्ध अप्पणउ RiNoCa. 1. 2. 14.

अक्षररत्थ (a-kkharattha < a-kṣarārtha) *m.* meaning of the words, word by word meaning, Ś. (विदूषः) किं दाव गीदीए अगदी अक्षररत्थो Śāk. 53.12(4). M. अविहावियकक्षरत्थ पठिवयणमिणं असंयद्धं Līlā. 481.

अक्षररपति (a-kkhara-panti < a-kṣara-pankti) *f.* line of letters, row of letters, Apa. मतिहि अक्षररपति लिहेपिणु BhaviKa. 74.7; 75.2; अक्षररपति लिहिष तहि BhaviKa. 106.7; 153.2; ताम वरक्षररपति नियच्छमि BhaviKa. 162.8; 332.8; 349.8.

अक्षररपुट्ठिया (a-kkhara-puṭṭhiyā < a-kṣara-puṭṭhikā) *f.* one of the 18 ways of writing Brāhmī, AMg. बंभीए णं लिबीए अट्टारसविहे लेखविहाणे पण्णते ... अक्षररपुट्ठिया, भोगवदया Samav. 18(1); Pannav. 1.98 (1.107); [anything to do with पृष्ठमात्रा?]

अक्षररपपभव (a-kkhara-ppabhava < a-kṣara-prabhava) *adj.* (knowledge) produced by letters or words, JM. मञ्जुवक्कं पि सुयन्तिस्सिमावधं तुह तं पि जमक्खरपपभवं ViĀvBhā. 167.

अक्षररबंध (a-kkhara-bandha < a-kṣara-bandha) *m.* string of words, Apa. कथिय सुदिदं अक्षररबंधं तं किर केण पुञ्जमबंधं BhaviKa. 303.3.

अक्षररबल (a-kkhara-bala < a-kṣara-bala) *n.* the strength of the word, Apa. अक्षररबल कङ्कितपत्तनाण सो मासुहउ मुणिसुहउ जाण TavSārā. 3. 22.

अक्षररबिन्दुचय (a-kkhara-bindu-cuya < a-kṣara-bindu-cyuta) *n.* a composition in which letters or nasals are absent, JM. ण लेहइ गूढवउत्थविदुमईहि अक्षररबिन्दुचयाण CaupCa. 108.3.

अक्षररमेत (a-kkhara-metta < a-kṣara-mātra) [Inst.] by only a letter, JM. मधवं जं ते कथियं मइ दुक्खरियं इमं अट्ठणस्स । अक्षररमेतेण वि तं ण य विहइह तुमइ मणियाओ KuvMāKa. 49.11.

अक्षररय (a-kkhara-ya < a-kṣara-ka) *m.* a slave, (comm. असुरंके इक्षरंके इक्षराभिधाने दास इत्यर्थः p. 68.10); AMg. गोबालय य भयएअक्षरए पुते य धूयसुण्णए (प्रभुकरुतेकं आच्छेद्यं भवति) PinḍNi. 367.

अक्षररलद्धि (a-kkhara-laddhiya < a-kṣara-labdhika) *adj.* who has the exact knowledge of the sounds, AMg. लद्धिअक्षरं अक्षररलद्धियस्स लद्धिअक्षरं समुप्पज्जइ Nandī. 65 (Malaya-giri लब्धयक्षरं शब्दादिप्रमाणसमंतरमिन्द्रियमनोनिमित्तं स्वार्थपर्यालोचना-नुसारं शाब्दोऽप्यभिप्रायवशानुविद्धं ज्ञानमुपजायते p. 186b.2).

अक्षररलंब (a-kkhara-lambha < a-kṣara-lambha) *m.* knowledge of the words, (comm. a-kṣara-lambhā) *m.* knowledge of the words,

JM. मोत्तुणं दब्बसुयं अक्षररलंबो य सेसेण ViĀvBhā. 117; अक्षररलंबेण समा ऊणाधिया इति मरुप्पिसेसेहि ViĀvBhā. 143; 474; 125.

अक्षररलिपी (a-kkhara-livī < a-kṣara-lipi) *f.* mode of writing, JM. पुणो मगवया बंभीए इरिसिया अक्षररलिपी CaupCa. 38.29.

अक्षररवंत (a-kkhara-vanta < a-kṣara-vat) *adj.* 1 pos- sessing knowledge of the letters; 2 possessing an unchanging nature, Apa. अक्षररवंतु णं परममोक्यु MahūPu (P.) 93.6.4.

अक्षररवास (a-kkhara-vāsa < a-kṣara-vyāsa) *m.* extent of the words, scope of the words, Apa. (रामकहाणइ) अक्षररवास-जलोहमणोहर सुअंकारहंमच्छोहर PaumCa.(S.) 1. 2. 2.

अक्षररसंकेय (a-kkhara-saṅkeya < a-kṣara-saṅketa) *m.* indication with word, Apa. मुणिअक्षररसंकेयकयत्थे BhaviKa. 18.2.

अक्षररसंख्या (a-kkhara-saṅkhā < a-kṣara-saṅkhyā) *f.* number of letters, AMg. कालियसुयपरिमाणसंख्या अणेगविहा पण्णत्ता, तं जहा — पञ्चवसंख्या अक्षररसंख्या AnuOg. 494.

अक्षररसंजोग (a-kkhara-sañjoga < a-kṣara-saṃyoga) *m.* union of letters or sounds, JŚ. जाबयियाणि अक्षररणि अक्षर-संजोगावा SaṭĀg. 5.5.45.

अक्षररसंनिवाह (a-kkhara-saṇṇivā < a-kṣara-saṇṇi-pātin) *adj.* who knows the combinations of letters, AMg. महावीरस्स तिज्जि मया चउइसुपुत्तरीणं सक्कवसस्संनिवाहं जिणो इव अवितहं बाणमाणाणं उक्कोसिया चउइसुपुत्तिसंयया होत्था Tṭhāṇa. 3. 4. 534 (3.230); 4.4.381 (4.647).

अक्षररसम (a-kkhara-sama < a-kṣara-sama) *adj.* equal in duration of the sound, AMg. अक्षररसमं पवसमं ... सरा सत्त AnuOg. 260(10) v. 50.

अक्षररसमय (a-kkhara-samaya < a-kṣara-samaya) *m.* one of the 72 arts, the conventional meanings of words, JM. अक्षररसमयणिपदो रामायणभारहाइ च KuvMāKa. 22.5.

अक्षररसमास (a-kkhara-samāsa < a-kṣara-samāsa) *m.* a variety of भुतज्ञान (knowledge based on scriptures) which consists of a group of words, JŚ. अक्षररसुदणाणादो उवरिमाणं पदसुद-णाणादो हेट्ठिमाणं संखेज्जाणं सुदणाणवियप्पाणं अक्षररसमासो ति सण्णा Dhavaṇa. 6.23.2; JM. पञ्चय अक्षररपवसंयया ... ससमास Kam-Vi.(D.) 1.7.

अक्षररसमासावरणीय (a-kkhara-samāsāvaraṇiya < a-kṣara-samāsāvaraṇiya) *adj.* (karman) which covers up the collection of words, JŚ. पञ्चरावरणीयं अक्षररसमासावरणीयं SaṭĀg. 5.5.49.

अक्षररसंबद्ध (a-kkhara-sambaddha < a-kṣara-sambad-dha) *adj.* in the form of word or letter, AMg. मासासरे दुविहे पण्णते, तं जहा — अक्षररसंबद्धे सो अक्षररसंबद्धे वेव Tṭhāṇa. 2.3.1 (2.213).

अक्षररसुय (a-kkhara-suya < a-kṣara-śruta) *n.* scrip- tural knowledge in the form of words, AMg. से किं तं अक्षररसुयं । अक्षररसुयं तिबिहं पण्णते, तं जहा — सण्णसुयरे वज्जणसुयरे लद्धिअक्षरर Nandī. 62; (Cu. — अक्षररसुयं सुणतो मासतो वा अक्षररसुयं p. 44.22).

अक्षररानुसार (a-kkharāṇūsāra < a-kṣarāṇūsāra) *m.* [Inst.] following the words, according to the words, JM. ये

अक्षराणुसारेण अक्षितेसा सयं सुयं सव्यं ViĀvBhā. 144.

अक्षरावरणीय (a-kkharāvaranīya < a-kṣarāvaranīya) *adj.* covering the word-knowledge, JŚ. SatĀg. 5.5.49; cf. **अक्षरसमासावरणीय**.

अक्षरावली (a-kkharāvalī < a-kṣarāvalī) *f.* a row of letters, Ś. (न्यायक) इति अक्षरावलीनो कतिदाओ ĀnaSu. 1.4(2)

अक्षरोवलम्ब (a-kkharovalambha < a-kṣaropalambha) *m.* possession of the scriptural knowledge, JM. जो अक्षरोवलम्बो सा लब्धी तं च होइ विष्णोणं । इदिवसोमितिं जो बावणक्खओवसमो ViĀvBhā. 466.

[**अक्षल** (akkhala-?) *m.* wrong reading for अवखल PSM]

अक्षलिय (a-kkhalīya < ā-skhalita) DeŚl. (?) reflected, reflection, (uneasy) wandering, अक्षलियं पविक्कलिय DeNāMā. 1.27 (comm. प्रतिफलितम्); JM. चित्ताय मह दिवसे समयं निचं पि अक्षलियं SurSuCa. 4.88 [PSM. व्याकुल ?]

अक्षलिय (a-kkhalīya < a-skhalita) *adj.* [also अक्षलिय] unhalting, unhindered, fluent, clear, unfaltering, AMg. अस्स मे अणुणं ति पदे सिक्खियं अणुणियं अमिलियं ... पडिपुणं ... ते णं तत्थ बाणणं NandI.(Apu.) 6; आहस्सणं ति पदे सिक्खियं ... अणुणियं (दशवस्सयं) AnuOg. 14 ff.; JM. अक्षलियं च विहारं विवरिता मुणि-जणस्स देसेसु SurSuCa. 16.5; अक्षलियसुत्तमिच्चलअणिट्टोमीवत्तवरण-भुत्तं । ... कुरवयं कुप्पिअं KumāCa.(H.) 3.32; अक्षलियसोत्तमिच्चल जयमि विरला महासुणिणो SiloMā. 7; 47; उल्लओ व्व अवल्लिया । सुवणो व सत्थक्कावा मुहो व्व समुट्ठिया थणया VajLag. 303; वत्स निरंतरणओ सोहमं वत्स अक्षलियं ChaGā. 107; लज्जाकुलमज्जाया दुक्खि कक्कायं जेहि भग्गयं । दिवसु तेसु रुहस ति दुक्खममवस्यसियमहियं SubhūPajj-Sarh. 43; JŚ. अक्षलियममणायमणो देवुज्जाणइसु रमेइ ŚrīĀ (V.) 506; M. अणुणलित्तोत्तमओ सहावहिअओत्तरतमओधो । मत्तो ति णवर णणइ क्कोट्ठाणण जुवइज्जो GaudVa. 1147.

अक्षलियचरित (a-kkhalīya-caritta < a-skhalita-caritra) *adj.* whose good conduct is not broken or neglected, JM. गीयये जे सुसंवरणे अणालस्सी ददव्वय । अक्षलिय (v. l. अक्षलिय) चरिते सयं रागदोषविचित्रिणं Gacchā. 41.

अक्षलियाराहण (a-kkhalīyārāhaga < a-skhalitārādhaka) *m.* worshipper without any mishap, JM. इय सो महाणुभावो ... चरियं विसुद्धयमं अक्षलियाराहणो जाओ UvPay. 412 (comm. चरित्वा ?)

अक्षव (a-kkhava < a-kṣapaka) *adj.* who has not destroyed (his karmans), JŚ. अपयस्सज्जा अक्षवा अणुवसमा संलेज्जणुण SaĀg. 1.8.8.

अक्षवत्त (akkha-vatta < akṣara-pātra) *n.* vessel containing the rice-grain, JM. गहियक्खवत्तओ णरं तिहे (लोओ) SupSca. 57.44; Apa. वरनवरंत्तरत्तपट्टसुव विसहिं सुव तिणि अक्षवत्तजुय GyaSaṁ. 8.8.

अक्षवल्लय (akkha-valaya < akṣa-valaya) *n.* a string of akṣa nuts, AMg. अक्षवल्लय गणेत्ती अ DeNāMā. 2.81 (comm. भिक्खु गणिकगणेत्ती वि मुच्छेइ)

अक्षवाद्य (akkhavāda < akṣapāda) *m.* [also अक्षवाद्य] name of the founder of the Nyāya philosophy, JM. तह जिहेउगवत्त ओय मणुरक्खवाड ति ViĀvBhā. 150R(1506); Apa. अक्षवाद्यअक्षमुणिगणिव सिक्खवणोविहिं किं वणिणउ NāyCa. 9.7.3.

अक्षवाद्यग (akkhavāḍaga) cf. अक्षवाद्यग.

अक्षवाया (akkhavāyā < akṣapāṭā?) *f.* DeŚl. direction, JM. अंतोदरी य इहं दित्ताय अक्षवाया वि DeNāMā. 1.35 (comm. किमक्षवाया पुलोयसि)

अक्षविषय (akkha-visaya < akṣa-viṣaya) *adj.* having the objects of sense-organs, JŚ. माणसणं च पुणो सुवविदं अक्षविषयं च KattiApu. 258.

अक्षसंकम (akkha-sankama < akṣa-saṅkrama) *m.* going from one row to another (for calculation), JŚ. सीलुणुणं सेवा पत्थारो अक्षसंकमो वेव । णट्ठं तह उदिट्ठं वंच वि वत्थुणि जेयाणि Mūlā. 1036(11)

अक्षसुत्त (akkha-sutta < akṣa-sūtra) *n.* rosary, a garland of Rudrākṣas, Apa. पिउ अक्षसुत्तु करयलं वरेवि, जिह महसि पुरमहाणु धरेवि PaumCa.(S.) 9.1.3; अक्षसुत्तुणा णाणविहीणउ गणउ ण होइ सुत्तविही णउ MahāPu.(P.) 95.6.13; जहमाइ धरिउ जिउ अक्षसुत्तु सुणउ पउ ज्ञायइ जेम वुत्तु PaṇāCa. 7.13.7; जो गणिवि ण बाणइ अक्षसुत्तु MahāPu.(P.) 64.1.8; उल्लिं ण अक्षसुत्तमणिमुल्लियइ Dham-Par. 4.14.2.

अक्षसुत्तमाला (akkha-sutta-mālā < akṣa-sūtra-mālā) *f.* row of rosaries, AMg. (वणे णं अगगारे) अक्षसुत्तमाला इव गणेज्जमाणेहिं पिट्ठिकरंत्तमयीहिं Aṇuttaro. 3.52.

अक्षसोक्ख (akkha-sokkha < akṣa-saukhya) *n.* happiness or pleasure of the senses, Apa. अक्षसोक्खवक्खं गिह गिच्छिइ भवसिप्पीरमारुयवहसिह (भिइ) MahāPu.(P.) 7.19.4.

अक्षसोय (akkha-soya < akṣa-srotas) *n.* the central hole of the wheel in which is inserted the axle (comm. अक्षधुः प्रवेक्षन्ध), AMg. गंगानिधुओ महात्तदीओ रदपत्तित्थाराओ अक्षसोयप-माणमितं जळं योच्चिहिति Viy. 7.6.34 (7.120)

अक्षहिअ (akkha-hīa < akṣa-hṛdaya) *n.* secret (lit. heart) of dice-playing, Ś. (नदी) अज्जावुण्ण अस्सहिअं दइअ अवल्लिअए परिगहिरे Naiya. 7.0.4 (p. 176)

अक्षहिदयमंत (akkha-hidaya-manta < akṣa-hṛdaya-mantra) *m.* the spell for knowing the heart of dice (i. e. the secret of dice-playing), JM. मादरेण य से कुटी वि तणिणित्त अक्षहिदयमंतो अणिज्जो VasuHi.(M.) 233.23.

अक्खा- (a-kkhā- < ā-khyā-) *v.* [also अक्खा-] to tell, to narrate, AMg. अवखाइ णाणी इह माणवाणं Āyār. 1.4.2.1 (134); जस्मिमाओ जईओ सव्वओ सुपडिल्लियाओ मवन्ति अवखाइ से पणमणेल्लिं Āyār. 1.6.1.1; जे कामं सुद्धमक्खाइ Sīy. 1.11.24; ते एवमक्खंति अज्जमाणा Say. 1.12.6; ते एवमक्खंति समेच्च लोम Sīy. 1.12.10; 1.14.16; ते अणमणस्स वि गरहमाणा अवक्खंति क समणा माहणा य Sīy. 2.6.12(798); कैलुइज्जपुरिं सहावेइ थैलुइज्जपुरिं वि सहेव अत्ताइ Viy. 11.11.55; अक्खाहिं जे संजय जक्खवृथा कइं सुजट्ठं कुसला वयेति Utt. 12.40; JM. तो भणइ नित्तेणो अविक्खस्सं तुम्ह सव्वं पि SurSuCa. 1.102; बागइ गुरु पवं नरिदं मितुणसु अक्खेभि KumāPra. 33.24; जत्थ तया मम दया अक्खिज्जा पुरव्वं वो तं ? Sur-SuCa. 5.213.

अक्खा (a-kkhā < ā-khyā) *f.* name, AMg. (सुद्धं उण्ठं गवेत्तिव्वं) न निस्सज्जहाओयक्खल्लुओवणीयं Paṇhā. 6.7 (comm. निक्खकथाप्रयोजनात् आख्यायतात् च); JM. साहारंणवण्णादि व अह साहार-णमहेगमत्ताए । उल्लिंसावगारिओ तस्सेय य पुण्णमावक्खा ViĀvBhā. 1911 (2366); सल्लगपडिसल्लगमहासल्लगक्खा Saḍḍi.(D.) 73,

अक्खाइ (a-kkhai < ā-khyāyin) *adj.* who tells, who says, AMg. सति गिक्खुणो वक्खमक्खाइणो उज्जुक्का णियगण्डिविक्का अमायं सुदमणा विद्याहिवा *Āyār.* 2.2.44(443); से ज्जे इमे ... मणुया भवेति, तं ज्जा — अत्थारंभा ... धम्मिदु धम्मपक्खाइं धम्मपलोइं *Uvav.* 123; असक्खालोयणक्खाइं ककु लु पुय्यच्छिन्नमाये *MahāNis.* 1.99.

अथस्वाहं (ā-kkṣāṣum < ā-khyāyitum = ā-khyātum)
Inf. in order to tell, AMg. तथ णं से खेदण ... णी संवपइ निअंस्स
 वेसाळियसाववत्स पिपि वि एमोपसंभससाहं Vjy. 2.1.16 (2 27)

अक्खहाइओवक्खहाइया (a-kkhālovakkhāyā < ā-khyāyiko-
pākhyāyikū) f. legends and subsidiary stories, AMg. एवमेगाए
लक्खवाइयाए पंच पंच अक्खहाइओवक्खहाइयासुतां Nandī. 92.

अकखाङ्गापेच्छा (a-kkhāṅga-peccā < ā-khyāyaka-pre-
kṣā) f. show of a fortune-teller, AMg. उत्तरकुशाए कुशाए पापपेच्छा
इ वा ... अकखाङ्गापेच्छा इ वा संसिपेच्छा इ वा Jivābhī. 3, 616 (comm.
ये आमाङ्गासमात्यन्ति ते आकखाङ्ग ज.) p. 281b. 1.

अवकाशायउवकाशायसय (a-kkhāiya-uvakkhāiya-saya < ā-khyāyika-upākhhyāyika-sata) *n.* hundred subsidiary legends in a legend, AMg. एगयेग ७ उवक्काशायार पंथ पंथ अवकाशाय उवकाशायसयई SamavPra. ५३.

अवसाहयकोटी (a-kkhāya-koti < ā-khyāyika-koti) /
 crore of legends, AMg. एवमेव लघुस्वावरेण अक्षुष्टाओ अवसाहयकोटीओ
 भवति SamavPra. 94.

अवस्थाइयथाण (a-kkhāya-thāna < ā-khyāyika-ssthāna)
n. [also अवस्थाइयदूण] place where a legend is told, AMg.
 ये सिक्खु अभिसिंयथाणाणि वा अवस्थाइयथाणाणि वा ... चत्तुदसणरट्ठियाणाम्
अभिसिंवारै Nis. 12.27; 17.149; Āyār. 2.11.14 (682); 2.12.11.

अवज्ञाहयणिहिसया (a-kkhāya-nissiyā - ā-khyāyika-niṣṭā) *adj.* (f) based on mere legends JM. भा. वृद्धवर्गके भा. अवज्ञाहयणिहिसया नव प्रसा । अव भा. वृद्धवर्गके भा. अवज्ञाहयणिहिसया Bhāṣya-
rahasya. 50.

अवस्थाहयबोय (a-kkhāya-bōya, a-ksāyika-bija) *all-*
the seed of which cannot be destroyed, AMg. एवं ते अलियवयण-
दध्वा परोमपायपसत्ता वेदंति आस्थाहयीण (v. 1.) अद्यापि कम्मवर्णिण
Panhā. 2.10 (*comet*, अवस्थितिबीजेन अवशयेन दुःखहेतुना p. 36a.14) ;
cf. अवस्थदुय.

सहस्राष्टकम् (a-kkhāṣṭaka-sāya - ā-khyāyika-sāta) n.
hundred legends, AMg. सत्सु पञ्च पञ्चमेनाष्टकं सप्तमद्वयं पञ्च पञ्च अष्टाष्टकं
यथायथा SamavPra. 94.

अवख्वाइय (ā-kkhāyā \bar{a} -khyāyikā) *f.* [also अवख्वाइय
legend, story, narration, AMg. एगमेण आखाइयाए पेण पेण उवखाइ
इयाइयाइ Nandi. 92; मोखा णं नेत भावा पखाइया दमिदिहा पणत्ता
भोयवा उवविहा पणत्ता, तं खवा ... काउ भए आखाइय उववाइयिस्सिवा
इल्लना Pannav. 11.34 (11.863); Thūma. 10.90.1(741); JM.
हाल भए आखाइयवत्ताए DasaveNl. 340 (DLJP. 274); PavSiro.
892; धाउग्गाओ अवखाइया य संतां पुणत्तयायी व KuvMkKa. 22.5.

अवखादयाणित्तिया (a-kkhāyā-*niṭṭi* < ā-khyāyikā-*niṭṭi*) *adj.* (f) based on a (more) legend or arising out of a legend. AMg. (मेला वासा) अवखादयाणित्तिया Pannav. 11.34 (11.863)

अवसर्हय- (a-kkhāiya- < ā-khāyikāya-) v. to tell a story, AMg. जे लयसगुमि गयो लियान अवसर्हय व कुहलजो IstBhāṣ. 27.4.

अवसाद (a-kkhāṇa < ā-khyātr) m. narrator, AMg. पुढो
पावाउया सम्बन्धे अवसादधारी सयं सयं Sṣy. 1.1.3.13.

अवस्थाडे (a-kkhāum < ā-khyāitum) *inf.* in order to tell,
AMg. न य विट्ठुं सुयं रुक्कं भिक्खुं अवक्खाममिदं Dasave. 8.20.

अवध्यागा (nkkhāga) [v. i. आवाग~अवधाक] a foreign tribe, AMg. मिलकम् अवधेयविद्वा षण्णत्ता, तं जहा — अवध्यागाहूणरोमसपारसकस-
खासिया षेव Pannav. 98 (AS. 37); cf. Śī. on Sūy. p. 123a.8.

अक्खाडण (akkhāda-ga < akkavāta-ka) m. [also अक्खाडय] arena, a square place used for coming together for some show etc., gymnastic ground, AMg. तत्थ णं जे ते चउरंसा विसाणा ते णं अक्खाडणंसाणसेठिया सच्चओ रंसेता वेइया परिकिस्सता चउवुवारा घण्णता Thīpa. 3.367 (3.186); तेसि णं पेक्खावमंउवणं वुदुमज्जवेसमओ चत्तारि वहरामवा अक्खाडण घण्णता Thāpa. 4.339 (4.307); 8.43 (8.624); Vy.6.5.18 (6.90); एत्थ णं महां एगो वहरामवं अक्खाडणं विउग्गव. Rūv-Pa. 35; 36; 66; जेणेव वहरामण अक्खाडण जेणेव मणिपेठिया Jivābhi. 3.465; 3.503; 3.890; चउरंसविंसाणा पुण अक्खाडयसठिया मणिया DevTha. 210; JM. निरुवियमक्खाडयं वड्ढा मंचा KaKoPra. 24.2; (टिठ्ठो) तह अक्खाडयसठिओ आवाओ उग्गसेणस्स KumāPra. 176.30; Apa. आवीकविक्कण बलमहल अक्खाडण णाई पाटु मल्ल PaumCa. (S.) 4.11.2; अक्खाडइ हत्तिचलहर पड्डु RūNeCa. 6.11.2; अक्खाडइ अवहण्ण हयवागुसत्तवाहिरिवदिमु MahāPu.(P.) 86.6.14.

अवस्थाण (a-kkhāṇa < ā-khyāṇa) n. 1 description, AMg.
 ततो यं जोगसंज्ञकवहाणक्याणयमिन् कोसली MurāVi. 475; JM. ठाणं
 पसजिकणं दोरेण निजिआओ होति कायवहा। एतां गुरुणो भणिया विइदा
 पुण होति अवस्थाणं AvNi. 704 (comm. अवस्थाणं ति समवसरणस्य, न च
 सकृतसमवसरणेन व्याख्या कर्तव्या इति उत्तराः, p. 268b); सुच्छिरसरा
 कंबमुणयखाणं एव अविवग्गं दुममुपाणे KumCa (H.) 3.40; 2 story,
 narration, JM. ता भणइ लज्जिनिअओ उंउणय मह मुणेहि अवस्थाणं Paum-
 Ca.(V.) 48 77; Apa. दसविट्ठं धम्मवक्खाणं सुणंतहं BhaviKa. 96.7;
 273.10; 310.13; धण्णा धम्मवक्खाणं पणंतहं PāNūCa. 16.12.10;
 अवखाणायसाने चित्तेह वड JambūSūCa. 9.5.1.

अवखाणअ (a-kkhāṇa-a < ā-khyāṇa-ka) n. [also अवखानय] story, tale, M. अवखाणअं व तोओ येहेहि अम्हं वि तं सुणिमो GūSaSa. 6.17; AMg. सुयदिट्ठिवायउद्धिं एवं अवखाणअं नितामेत्ता MaragVi. 521; JM. ततो सो एवं बोणूण परिचयप्पिवाणि अवखाणमाणि ... वणेहे VasuHi. 209.4; अक्खानयमणिमोत्ते भव्वज्जणविबोध्यं वोक्कं AkkhaMaKo 1; राहणो निवणणस्स अहं तप अवखाणयं पुक्खेयस्वा Erz. 50.10; Apa. का वि किं वि अवखाणउ अक्खअ PaumCa.(S.) 1.14.7; MahāPu.(P.) 3.4.5; अक्खउं ताम एउ अवखाणउं BhaviKa. 93.3; तो भणर कमाह माम सुणिहि अक्खानउं JanabSūCa 10.12.9; ता सह अवखाणउं तुह भामिउ Chakkammu. 4.9.15; 3.12.7.

अक्खाणिआ (a-kkhāṇiā < ā-khāṇikā) f. 1 story, narra-
tion, Apa. अक्खाणिआ णिमुणि सो भविषुं गुणगुण Chakkammu.
8.1.8; 2 myth, fiction, M. जोडवणुड्डी कमला रुद्धज्जनपरिअओ
पिया रत्ता । पढममुसमओ एसो रागो, अक्खाणिआ अण्णा AlaṇkāRa.
S1. 29. p 140.

अवस्थातीदृ (akkhāṭṭiḍa < akkṣāṭṭi) *adv.* beyond the sense-perception. JṢ. नत्थि परोक्षं किं वि वि ...। अवस्थातीदस्स सदा सयमेव वि णाणजादस्स PavSā. 1.22; जाणदि पदस्सदि णिधं अक्खत्तातीदो कयमसेस PavSā. 1.29; एतेण च मोक्खायं अवक्खत्तादीदं च कोषणणेहिं (जिणेहिं) SūlPā. 33.

अख्यत (a-kkhāda < a-khyāta) *adj.* (ppp.) told, taught,

18. यदि सुहृदि न कस्ये आदवभाणे जिणक्खादे PavSā. 3.64; सञ्जगगस्स विक्खरो वग्गो तिण्णकरो विक्खरो Mūla. 752(8)

अवस्थाविभक्तय (akkhābhimantana < akṣābhimantrana) *n.* pronouncing a spell on the akṣa-seed, JM. सञ्जगगस्स विक्खरो वग्गो तिण्णकरो विक्खरो कय निक्षिज्जाओ उट्ठिता ... खमासमणपुब्बं मणविह VIMāPra. 66.13.

अवक्षामिता (a-kkhāmitā < a-kṣāmayitvā) *ger.* without asking for forgiveness, AMg. एवं जाणासि त्वाहा वि नं तुमं वयं वामं वामेण ... उट्ठिता वयं एवमदं अवक्षामिता जेजेव सेवविवा नगरी तेजेव ... पद्धारेत्य वमगाण RāyPa. 776.

अक्खाय (a-kkhāya < ā-khyāta) *adj.* (ppp.) [also अवक्षाय] told, reported, said, AMg. सुयं मे आवत्तं तेणं मणवया एवमक्खायं Āyār. 1.1.1.1; Dusave. 4.1; 9.4.1; Utt. 2.1; 16.1; 29.1; Dasā. 3.1; सोळस एण रोगा अवक्षायो अणुपुब्बतो Āyār. 1.6.1.8(179); दुविहं समेव मेहावी किरियमक्खायमणेकिसि जाणी Āyār. 1.9.1.16(269); एवं परमा महक्खाय अवक्षायो उ सराभोवणा Sūy. 1.2.3.3; तज्जातिया इमे कामा वज्जकरा य एवमक्खाय Sūy. 1.4.2.19; कवरे वग्गे अवक्षाय माहणेण वरमया Sūy. 1.9.1; 1.11.1; 1.15.2; रक्खस्सिक एवमं हवमक्खाय जणो णं तुम्हे जाणह Vivā. 15; संतिमे व दुवे ठाणा अवक्षायो मारवतिता Utt. 5.2; एवारिदहि अवक्षायं जेहि इमो साधुपुम्भो पक्खो Utt. 8.8; 18.43; सममं तु जिणक्खायं एस मग्गे हि उत्तमे Utt. 23.63; 24.3; (when preceded by इति or ति a saṁdhi-consonant is prefixed to अवक्षाय) अवन्तीतिमक्खायाओ SamavPra. 141; चोदस सल्लिखससहस्सा छप्पमं च सहस्सा अवन्तीतिमक्खाया Viy. 9.1.3(9.1); 15.1.68; अवन्तीति केवसहस्सं अवन्तिमक्खाय RāyPa. 163; 124; Jambuddi. 1.26; 4.21; 6.10; 7.4; Pannav. 1.51(58); 1.60(68); 2.20(167); 2.58(205); Jivābhi. 3.77; 3.733; SūraP. 3.1; 10.127; JM. ततो एतो मोहो अहिओ लोअण अवक्षायो Bhuv-KevCa. 168; मुणिणावि वहरकारणमक्खायं तस्स नीसेत्तं SurSuCa. 15.113; 4.43; तो तुम्हाण वि कुत्तो वम्ममि समुत्तमो जिणक्खाय SupāCa. 31.88.

अक्खाय (a-kkhāya < ā-khyāta) *n.* verb, AMg. नाम-क्खायनिवाओवसग्गसद्विय ... विभक्तिवणजुत्तं तिक्खं दसविहं वि Paṇhā. 7.14 (comm. आख्यातपदं साध्यक्रियापदं p. 117a.13)

अक्खाय (a-kkhāya < ā-khyāta) *n.* pit for catching elephants, PāiLaNā. 600; करिवणमक्खायं उवओ.

अक्खायपव्वजा (a-kkhāya-pa-vvajjā < ā-khyāta-pra-vrajyā) *f.* renunciation due to the preaching of someone, AMg. तिविहा पव्वजा पज्जाता, तं जहा — ओवायपव्वजा अवक्खायपव्वजा संगारपव्वजा Thāpa. 3.2.183(165); 4.4.573(355)

अक्खारजलोववेया (a-kkhāra-jalovaveyā < a-kṣāra-jalopapetā) *adj.* (f.) possessed of water which was not salty, JM. (अवरातिवा पाम गयरी) वारवर व्व वरणवणसमिद्धा अवक्खारजलोववेया व CaupCa. 6.2.

अक्खसुय (a-kkhā-suya < ā-khyā-śruta) *n.* scriptural teaching containing some narrative, teaching based on a story, AMg. (सुदं उठं) कासुयं च न निस्सज्जहापओयणक्खसुयओवणीयं Paṇhā. 6.1.7.

अक्खि (akkhi < akṣi) *n.* eye, AMg. अवक्खिहि (v. l. अवक्खीहि) य नासाहि य निष्साहि य ओट्ठिहि य Vivā. 2.26; 18. सुहमा तु संति ताणा दुप्पेक्खा अवक्खिओ जगेक्खा तु Mūla. 913(10); Mg. (अकार) ता एव ववे अवक्खीहि वक्खीमदि ... ताव इग्गे पलाहव्वं P.D. 9

Mūch. 8.223; Apa. एक्खि अवक्खिहि तावणु अवक्खि नरवव Mem. (Gr.) 4.357.2; 4.396; महिक्खि दिति सहाय्य अवक्खिहि SandoRā. 176.

अक्खिअ (akkhiā < ākṣiā) *Deśi.* gambler, DeNāMā. 7.8; अवक्खिअ खंदो (comm. खंदो आक्खिअ; कितव इत्यर्थः)

अक्खिअजंत (a-kkhijjanta < ā-khyāyamāna) *adj.* (pp. part.) being (merely) expressed, JM. वामसहायो मक्खो अवक्खिअजंतो न पावडो होइ SurSuCa. 11.162.

अक्खित्त (a-kkhitta < ā-kṣipta) *adj.* [PāiLaNā. 501 अवक्खित्तं अक्खित्तं व कट्टिअव] 1 drawn towards, attracted, JM. अवक्खेयणिअक्खित्ता जे जीवा लभति सम्मत्तो DasaveNi. 205; कुमारो पेक्खणणेण अवक्खित्ता मणति । वो एस AvTi.(H.) 175a.1; वक्खेव इत्तं पासइ । ता तस्स व्हेण अवक्खित्ता KaKoPra. 89.26; अवक्खा वक्खित्त-विक्खणामहरिया वासुवामिहाणेण खयणेण Erz 53.7; वक्खीसइअक्खित्त-वासुयजणं SurSuCa. 3.115; अहवा पेक्खणयासु अवक्खित्तो कएवहिं चिरावेर JinadaĀkhyā. v.127; 2 taken away, deprived of, carried away, AMg. देवदिजे दारए केणर नीए वा अवक्खि वा अवक्खित्ते वा Nāyā. 1.2.29; तत्त्ववि ... अवक्खित्तजियंसणा मणिगठित्तंउववणा ... वज्जति भंदपुण्णा Paṇhā. 3.11; JM. वक्खुवित्तवपडिओ य से कुमारो देहेण अवक्खित्तो VasuHi. 83.18; 3 set aside, distracted, JM. अहं एवमक्खित्त्यामि ति ... अवक्खित्ता पहा, कओ अओ वसंतो SamarāKa. 118.9; 4 surrounded, challenged, JM. सो सिरिपाओ ... वक्ख-भवेहि उम्महसत्थेहि इति अवक्खित्तो SiSiVāKa. 396; 5 accepted, JM. अवक्खित्ता उ इमे जेगा भावाराहणाओ तहा PaṇSu. 42 (comm. स्वीकृताः)

अक्खित्तिया (a-kkhittiyā < ā-kṣiptikā) *f.* song sung by an actor when entering the stage, JM. (के उण वहावा कए सोऊण पक्खा) मणहरअक्खित्तियागेयं वक्खवणेणु KuvMāKa. 82.32.

अक्खिदुक्ख (akkhi-dukkha < akṣi-duḥkha) *n.* pain in the eye, JM. भत्तकंठो अवक्खिदुक्खं पोट्टुक्खं एयाओ सरवहाओ दाण्णाओ Erz. 27.36.

अक्खिय (a-kkhiya < ā-khyāta) *adj.* (ppp.) told, reported, explained, JM. पसुवहवणजागाइलक्खणो अवक्खिओ वग्गो KumāPra. 6.7; नेण वि गंतुण तहि नरवग्गो अवक्खिअं सव्वं NāPaṇKa. 5.36; अवक्खिओ वुत्ततो — सया एयो वावाराओ ति JinadaĀkhyā. II. 56.22; Apa. सुअउ सव्व एण जं अवक्खिअ PaumCa.(S.) 14.12.1; एवं अवक्खिअ वित्तं चिराणं BhaviKa. 106.9; तुरिउ गणि इदुयत्तो अवक्खिअ BhaviKa. 131.6; वक्खकुमारि भणिवि जणि अवक्खिअ BhaviKa. 188.5; 131.6; अवक्खिअं वि ताव तासु KarCa. 1.8.7; अवक्खिअ ए एक्खिहि ततो सव्व SudCa.(N.) 6.1.12; 6.17.4; कविल्लं विहसेवि सीय सुदंउण अवक्खिअ SudCa.(N.) 7.3.10; अक्खिमाक्खिअमिहाणु मुणिवर तिणं अवक्खिअ SaṇKuCa. 660.4; तिण अवक्खिअ वक्खर SaṇKuCa. 660.4; दुउ वक्खरसुसरणु चित्ते महु पासयिउ अवक्खिअ देव लहु JambūSāCa. 5.4.8; 1.15.8; 4.4.2; 6.1.17; इउ वारहमेवहिं वग्गु साववओवओ अवक्खिअ PāNāCa. 3.11.10; अवक्खिअ वउरासी लक्ख तासु PāNāCa. 6.3.10; तं करेवि तं अवक्खिअ रायहो Chakkanimu. 8.2.5; 8.15.14; 7.5.3; महाग्गं अवक्खिअ जल्लं सुद्धि SiVāCa. 1.6.10; 2.2.2; विक्खंतु सरवणु अवक्खिअ जिणु MayaPaṇCa. 1.17.10; मुणिअक्खिअसंमुण्णहल जीवा मासणि जासु SāDhaDo. 178; कुहु अवक्खिअ मं तुम्हु PāDo. 208; जिणां महु अवक्खिअ एउ विहाणु विणिणउ महु वग्गणजाणु KaKo. 2.7.3; 3.4.11.

अक्खियमेत्ती (a-kkhiya-mettī < ā-khyāta-mātrā) *f.* the

measure as laid down, Apa. जाणिज्ज कुरु अविस्मयेसी लक्खणण नि कोडि पउसी MahāPu. (P.) 2.6.2.

अविस्मय (a-kkhiya-ya < ā-khyāta-ka) *adj.* told, informed, Apa. बहुकाले सुविणउ लक्खियउ अभाणे णरिहो अविस्मयउ PaumCa. (S.) 9.2.9; उवधारहो तहो भइ परममेउ भहु अविस्मयउ PaumCa. (S.) 16.8.9; णिस्सि लक्खियउ तमु अविस्मयउ SudCa. (N.) 3.1.14; जिह लक्खियउ जिह अविस्मयउ SudCa. (N.) 4.7.24.

अविस्मराग (akkhi-rāga < akṣi-rāga) *m.* ointment for the eyes, AMg. आसुणिमक्खिरागे च गिदुवधायकम्मणे ... तं विज्जे परिज्जाणिया Sūy. 1.9.15.

अविस्व- (a-kkhiya- < ā-kṣip-) *v.* 1 to snatch away, AMg. एवं अविस्वियउकामे णं, ... उहान्उकामे णं ममं कृणिए राया सेवणं गेवहत्ति Nir. 43; 2 to throw away, JM. पणस्सइ निय मे द्वियं अविस्वयय मे बाणी SamāKa. 23.20; 3 to attract, to distract, JM. पहाणविउसाण अविस्वयय मणं विसमत्थसत्थसुदुमत्थकहणेण SupāCa. 2.380; 4 to lose (time), JM. तथो न जत्तमिह कालमविस्वयितं SamāKa. 205.5; 5 to blame, to denounce, to decry, JM. इत्थं तरस्मि सव्वे राबाणो अविस्वयितं तं सुज्जे SiSiVaKa. 831; M. रक्खिमणे ... पस्सेहि वणोहि अविस्वयते KayhVa. 2.36; S. (विदूषकः) कथं एसा बुद्धासी पिअवअस्सअस्सो विपरीअ सि मं अविस्वयदि SiMañ. 2.22.1; Apa. अविस्वयसि फि सुक्ख पक्खिदवपक्खम MahāPu. (P.) 75.8.4; 6 to throw in the mould, to produce, JM. जर दासं विय पढिमं अविस्वय तओ य हंत गियमेण। पावइ सव्वयइ इमा UvPay. 344.

अविस्वण (a-kkhiyaṇa < ā-kṣepaṇa) *cf.* अक्खेवण.

अविस्ववि (a-kkhiyi < ā-khyātvī < ā-khyā-ya) *ger.* having told, Apa. गियपुत्तहो अविस्ववि चसमया KarCa. 3.20.6; *inf.* पउमु भणइ भो सक्ख अविस्ववि तं असुहावणउ PāNaCa. 4.12.10; को अविस्ववि सक्ख तेत्तिवइ RiNeCa. 10.1.18.

अविस्वविउ (a-kkhiyū < ā-kṣipitum < ā-kṣeptum) *inf.* to revile, to abuse, JM. एत्थंते स्वगं कङ्किऊण नलमभियविउ पवतो कणहराओ KumāPra. 50.25.

अविस्वविउण (a-kkhiyūṇa < ā-kṣiptvāna < ākṣipya) *ger.* 1 having attracted or distracted, JM. जहा तेण केवलिया अरणं पबिसिऊण पंचवोरसुयाइ रासणणणच्छेण महामोहगहयदियाइ अविस्वविउण इमाए चच्चरीए संबोहियाइ KuvMāKa. 4.25, 2 having thrown together, JM. इय जं जं किं चि वणे सुंइरुक्खं जणमि सयलम्मि। अविस्वविउणं तं चिय सो थिय णूणं विणिम्मयिओ KuvMāKa. 29.19; 3 interrupting, blaming, JM. महाराणो वयणमयिस्वविउण भणियं कुमारेण CaupCa. 106.35.

अविस्ववेयणा (akkhi-veyanā < akṣi-vedanā) *f.* cf. अविस्ववेयणा.

अक्खीण (a-kkhiṇa < a-kṣiṇa) *adj.* 1 not destroyed, not exhausted, not made inoperative, AMg. णिययेयणिज्जंति कम्मंसि अक्खीणंसि RāyPa. 751; केवलस्स चत्तारि कम्मंसा अक्खीणा अवेदिया अणिज्जिणा भवंसि Paṇnav. 36.82(2170[1]); नामगोसस्स कम्मस्स अक्खीणस्स ओइयस्स अणिज्जिणस्स उदणं Kapp. 23; 2 inexhaustible, which cannot be destroyed or reduced, JM. कणयणिही अक्खीणो रणयनिही अयस्सया तहवि KumāCa. (H.) 1.27, JŚ. तह तह य मेक्खसोक्खं अयस्सोणं भावियं होइ Mūlā. 755(8)

अक्खीणज्झं (a-kkhiṇa-jhañña < a-kṣiṇa-? < akṣiṇa-kalaha) *adj.* whose quarrels are not exhausted (i.e. ended)

AMg. अक्खीणज्झं पुरिसे महाभोहं पदुब्बइ Saṇnav. 30[1] इमे. 9 (p. 381. l. 16); JM. बेई सव्वं मुसं ववसि अक्खीणज्झं सवा AvTī. 661a.9 (comm. झंझा कलहः 662b.12)

अक्खीणपडिभोइ (a-kkhiṇa-paḍibhoi < akṣiṇa-paribhoḥin) *adj.* who experiences (karmas) which are not yet realised (inagreeable or disagreeable feelings), AMg. आजी-यियसमयस्सं णं अयमंठं पणसे, अक्खीणपडिभोइणो सव्वे सत्ता, ते हंता छेत्ता ... उद्वहत्ता आहारमाहारंति Viy. 8.5.10 (8.241) (but comm. अक्षीणम् अक्षीणायुक्कम् अप्राप्तं परिमुञ्जते इत्येवंशीलाः) अथवा इन्-प्रत्ययस्य स्वाधिकत्वात् अक्षीणपरिभोगाः अनपगतआहारभोगास्तयः)

अक्खीणमहाणस (a-kkhiṇa-mahāṇasa < a-kṣiṇa-mahā-nasa) *adj.* whose kitchen is inexhaustible, JŚ. णमो अक्खीणमहाणसाण SaṭṭAg. 4.1.42; चक्रवर्तिस्त्रेधावारे भुंजाविज्जमाणे वि ण णिट्ठादि सो अक्खीणमहाणसो णाम Dhavala 9.101.8; अयमयमुत्तीरसपिस्वी य अक्खीणमहाणसे वेदे AnaBhu. 17; जहोसहि-सव्वोसहि-अक्खीणमहाणसाइ-रिद्धीओ ŚrāvĀ. (V.) 346; Apa. अक्खीणमहाणसु मुणिवर बहु-विहरिद्धिहिं जुसउ PāNāCa. (P.) 7.7.9.

अक्खीणमहाणसिय (a-kkhiṇa-mahāṇasiya < a-kṣiṇa-mahāṇasika) *adj.* whose kitchen is inexhaustible, AMg. अक्खीणमहाणसाणहिं चारणेहिं (अहिंसा समणुणिणा) Paṇhā. 6.6; महावीरस्स अनेवासी ... अप्पेगइया अक्खीणमहाणसिया Uvav. 24.

अक्खीणमहाणसी (a-kkhiṇa-mahāṇasī < a-kṣiṇa-mahā-nasī) *adj.* (f.) (a miraculous power) by which the kitchen becomes inexhaustible, a type of लब्धि PavSaro. 1495.

अक्खीणलद्धि (a-kkhiṇa-laddhi < a-kṣiṇa-labdhī) *f.* the miraculous power of possessing inexhaustible things, JŚ. अक्खीणलद्धिजुत्तो अयस्सयोक्खं च पावइ ŚrāvĀ. (V.) 484.

अक्खीणा (a-kkhiṇā < a-kṣiṇā) *f.* a type of miraculous power which makes something inexhaustible, JŚ. रसवलअक्खीणा वि य रिद्धीओ सत्त पण्णाता ŚrāvĀ. (V.) 512.

अक्खीणावास (a-kkhiṇāvāsa < a-kṣiṇāvāsa) *m.* an inexhaustible residence, JŚ. जम्हि चउहत्थाए वि गुहाए अविस्व संते चक्रवर्तिस्त्रेधावारं पि सा गुहा अवगाहदि सो अक्खीणावासो णाम Dhavala. 9.102.2

अक्खीरमधुसप्पिय (a-kkhiṇa-mahu-sappiya < a-kṣiṇa-madhu-sarpis-ka) *adj.* not partaking of milk, honey and ghec, AMg. (भगवई अहिंसा) विस्सज्जीविहिं अक्खीरमधुसप्पियहिं असज्जमंसासिहिं (समणुणिणा) Paṇhā. 6.6.

अक्खु (akkhu < ākhu) *m.* mouse, Apa. रक्खसेण मुक्कु अक्खु दुणिरिक्खु कालओ SudCa. (N.) 9.15.1.

अक्खुअभाभार (a-kkhuā-ābāra) [inferior reading for अक्खयायार at Vava. 3.3]; cf. अक्खयायार.

अक्खुदंत (a-kkhuḍanta < ā?) *adj.* (pr. part.) [khuḍa-a Dhātvaḍeśa for truḥ-Hem. 4.116] tumbling, slipping, JM. धण्णाउ कृट्टिमत्ते वट्टतपडंतअक्खुदंताइ ... जायाणि पेक्खंति MaṇoKa. 1. v. 75.

अक्खुडिअ (a-kkhuḍia < a-?) *adj.* (pp.) [khuḍa-Dhātvaḍeśa for truḥ-Hem. 4.116] 1 unbroken, M. अक्खुडिअदाणपसरा बाण्णल्लिअ थिअ गंदा Dhvanyā. p.238; JM. अवि सुणालु जरउ, छंछिजंतो अक्खुडियणेहतंत्तु सुसीयलो व KuvMāKa. 6.20; Apa. अणमिसनयण मणकज्जसिद्धि अमिकापम्लु अक्खुडियरिद्धि ĀṇaSiSah. 9.11; 2 slipping, tumbling, JM. चित्तंती सकदमपूसीए अक्खुडिया

सम्पन्नसुखाय गवा पञ्चत् KaKoPra. 37.28; तस्स अकस्मिद्विस्स एगो पडो मिण्णो. तेण पढ्तेण विहओ भि मिण्णो ĀvTī.(H.) 553b.8; अकस्मिद्विओ पकस्मिद्विओ छिन्तो विष सवाल्लुङ्गजो। जीवउ चंपयमारु ति जंसिरो विवरण तत्थ SupāCa. 4.226.

अकस्मिण (a-kkhumma < a-kṣumma) *adj.* not broken, not shattered [PSM. AR.]

अकस्सु (a-kkhudda < a-kṣudra) *adj.* not small, great, noble, loud, JM. अकस्सुई षण्णाइया उ बत्थाइया उ विण्णेया। ... पक्खीमगुणजोगओ विहओ UvPay. 915; गिहओ सुहसयणो वित्तसंजुओ कुल्लओ। अकस्सुओ विहवलिओ मम्मं तह भम्मगारी य PañcāPra. 7.4; अकस्सुओ तेण इह जोगो DhamRaPa. 8; Apa. जं पिमुण्णोय अकस्सु हासु CandappCa.(Y.) 2.5.4.

अकस्सुभिय (a-kkhubhiya < a-kṣubhita = a-kṣubdha) *adj.* (pp.) unagitated, unruffled, undisturbed, AMg. तप णं ते मागदियद्वारा ... अणुद्विग्गा अकस्सुभिया असंभंता रयणदीवदेवयाणं एयमद्वं नो आदंसि नो परियाणंसि Nāyā. 1.9.38; तप णं से कामदेवे समणोवासणं ... अमीए ... अकस्सुभिय भम्मज्झाणोवगणं विहरइ Uvā. 96; बंदे अज्जसमुहं अकस्सुभियसमुहंमीरं Nandī Gā. 27.

अकस्सुभियजल (a-kkhubhiya-jala < a-kṣubhita-jala) *adj.* the waters of which are not agitated, AMg. गोयसा, लवणं णं समुदे अस्सिलोदगे नो पत्थदोवगे. सुमिज्जले नो अकस्सुभियजले Jīvabhi. 3.783; 3.784.

अकस्सुयायारचरित्त (a-kkhuyāyāra-caritta < a-kṣatācāra-caritra) *adj.* whose good conduct is without any violation of good behaviour, AMg. जाबंत केइ साहू रबहणगुच्छपडिग्गहधरा अकस्सुयायारचरित्ता ते सव्वे ... बंदामि Āv. 4.21.

अकस्सुहिय (a-kkhuhiya < a-kṣubhita = a-kṣubdha) *adj.* not disturbed, not agitated, [AMg. v. 1. at Nandī. v. 29]; JM. अकस्सुहियमणो सम्मं नवि चलिओ निययकिरियाओ SurSuCa. 5.122; संगमयामरबहुजणियवहुविहउवसगकरणअकस्सुहियं। नमिउं ... महावीरं JambuCa.(G.) 1.3; Apa. परिच्छिदइ अकस्सुहियमणु SaṅKuCa. 580.8; प६ एककु जि थकुउ मिछिबि हकुउ जंभुसामि अकस्सुहियमणु JambūSāCa. 4.21.19; अकस्सुहिउ खमावइ सा वि साहु NamSuSaṅ. 4.20; cf. अकस्सुभिय.

अकस्सूण (a-kkhūṇa < a-?) *adj.* [kṣūṇa is Sanskritisation] not lacking in, not deficient, JM. अहं सं पहाणमोयणाइणा अकस्सूणं करिस्सामि CaupCa. 58.12; भोजनवत्थाहरणं संघासंतेण सव्वमकस्सूणं UvPayTī. on 728 p.332a. v.24; आयरियाईणं जं कीरइ आहारपाण-साईयं। अकस्सूणं अह एयं वेयावच्चं जिणामिहियं JambūCa.(G.) 5.191; तत्थ य ठियस्स सयमेव जोगासणाइणा सव्वमकस्सूणं सव्वपयतेण समायइ JambūCa.(G.) 126.19.

अकस्सेत्तवासि (akkhattavāsi) cf. अस्सेत्तवासि.

[**अकस्सेव** (a-kkheva < ā-kṣepa) *n.* speed, rapidity [based on SupāCa. p.126 PSM.], is doubtful. There (4.311) the words are अकस्सेवकस्सेवो कम्मो = अक्षत + आक्षेप or अक्षत-क्षेप 'throwing of the rice-grain as sign of an auspicious performance']

अकस्सेव (a-kkheva < ā-kṣepa) *m.* 1 question, doubt, AMg. खंदणं कखायणसमीत्तं इणमस्सेव पुच्छे Vīy. 2.1.13 (2.27); सावत्थीय नकरीयं पिगलणं निरुद्धं वेसाळियसावणं इणमस्सेव पुच्छिउ Vīy. 2.1.20 (2.27); तत्सकस्सेवमोक्खं तु अवयंतो तहिं दिओ Utt. 25.13; JM. अकस्सेव पस्सिदि कमी पमोवणफलं नमोकारो ĀvNi. 887 (H. आक्षेपः आक्षेपणं आशङ्का इत्यर्थः); 2 taking away hence theft, AMg. तत्स

य (अदिण्णाद्याणस्स) णामाणि गोण्णाणि होंति तीसं, तं जहा — अकस्सेवो ... विकस्सेवो Pañhā. 3.2 (comm. आक्षेपः परद्रव्यस्य इति गम्यते); 3 implication, entailment, JM. एवं यिव विहओ सफलो नापणं पुरिसमारो वि। तेण तहकस्सेवाओ स अन्नहाइकारणो ण मवे UvPay. 1002; दक्षिण फलकस्सेवे अण्णसंगो मवे पयहो Upadeśa-rahasya 48 (in PSM.); 4 objection, JM. अकस्सेवणिणयपसंगपारओ सो गुरु जोगो ViāvBhā. 1434; 1442; जो पुण अविक्कलोविक्किणो इव अकस्सेवणिणयपसंगपारओ तस्स संगाले सोयव्वं ĀvTī.(H.) 97b.1; 5 attack, confrontation, JM. राया वि तद्वित्तं पञ्चितियस्सोवरिं महया अकस्सेवेण पयहो CaupCa. 317.32.

अकस्सेवआरिणी (a-kkheva-ārīṇī < ā-kṣepa-kāriṇī) *adj.* (f.) who raises an objection, Ś. (विदूषकः) एता उण रद्धा अकस्सेव-आरिणी ĀnaSu. 1.22.21 (p.12)

अकस्सेवकरण (a-kkheva-karaṇa < a-kṣepa-karaṇa) *n.* performing without delay, doing quickly, JM. अकस्सेवकरणदक्खं विज्जइ अहं न गुणटाणं DvāKu. 2.19 (comm. अविलंबितविधानपटु)

अकस्सेवगसहाव (a-kkhevaga-sahāva < ā-kṣepaka-sva-bhāva) *adj.* having the nature of an implicator, which implies, JM. फलमेया तह कालाइयाणमकस्सेवगसहावं (तहमवत्तं गेयं) UvPay. 999 (comm. संनिहितकारकत्वभावम्)

अकस्सेवण (a-kkhevaṇa < ā-kṣepaṇa) *n.* throwing down, JM. अकस्सेवण उक्खेवण जाउंच पसारणा य गमणं च KuvMāKa. 97.32.

अकस्सेवणय (a-kkhevaṇa-ya < ā-kṣepaṇa-ka) *adj.* who objects to someone, AMg. तित्थस्स बुद्धिकारी अकस्सेवणओ कुत्तिस्थि-याईणं Nāyā. 1.7.44 (v.14)

अकस्सेवणी (a-kkhevaṇī < ā-kṣepaṇī) *f.* [also अकस्सेवणि] one of the 4 types of religious stories (पर्वकथा) which attracts (the reader to the teaching), AMg. असंखवणी कथा चउत्थिवा पण्णत्ता, तं जहा — आयारक्सेवणी, ववहारक्सेवणी, पक्खिक्सेवणी, दिट्ठिवाय-अक्सेवणी Thāna. 4.2.247 (282.2); अप्पेगइया अकस्सेवणीओ विकस्से-वणीओ संवेयणीओ निक्खेयणीओ बहुविहाओ कथाओ कइसि Uvav. 31; JM. धम्मकहा बोधका चउत्थिवा धोरपुरिसपण्णत्ता। अकस्सेवणि विकस्सेवणि संवेगे वेव निक्खेय DasaveNi. 96 (Cu. जाए सोत्ता रजिज्जति सा अकस्सेवणी p.55. 1.31); विज्जा चरणं च तओ पुरिसकारो य समित्तिगुलीओ। उवस्सइ खलु जहियं कइइ अकस्सेवणीइ रसो DasaveNi. 97; DasaveNi.(H.) 195; अकस्सेवणिअस्सिखत्ता पुरिसा विकस्सेवणीय विस्सिखत्ता KuvMāKa. 4.24.

अकस्सेवणीअ (a-kkhevaṇīa < ā-kṣepaṇī-ka) *adj.* which attracts (the hearer to the teaching), Apa. निवचरिउ कइइ अकस्सेवणीउ MayaReSaṅ. 4.4.

अकस्सेवपमोक्ख (a-kkheva-pa-mokkha < ā-kṣepa-pra-mokṣa) *m.* freedom from the objection, AMg. तत्सकस्सेव-पमोक्खं तु अवयंतो तहिं दिओ Utt. 25.13.

अकस्सेवपसाहण (a-kkheva-pa-sāhana < ā-kṣepa-pra-sādhana) *n.* satisfaction of the objection, JM. तिविहं मोक्खं यि जाणामि — ददं विददं उत्तरं ति। सो अकस्सेवपसाहणेहिं विमिइओ VasuHi. 201.28.

अकस्सेवि (a-kkhevi < ā-kṣepin) *adj.* who takes away, who lifts (in stealing), AMg. तं च पुण कइसि चोरिदं तक्का ... तथिमेदगापरवणहरणकोमावहारअकस्सेवी ... एते अण्णे य एवमादी परस्स इव्वाहि जे अविरया Pañhā. 3.3; अकस्सेविणं दवग्गी वा कोवग्गी दहते खणो IsiBhās. 36.11.

अकस्सेववा (a-kkhevaa < ā-khyātavya-ka) *adj.* (pp.)

part.) to be told, Apa. अक्षोह्यउ काहं नराहिवातु Bhavika. 227.8.

अक्षोह (akkhoḍa < ?) *v.* [Hem. 4.188 अक्षिविषयस्य कृते-
रक्षोह इत्यनेनो भवति; Lakṣmī.(Gr.) 3.1.110; Trivi.(Gr.)
3.4.110] 1 to tear, to turn over, AMg. तप णं ते पावसिधालगा
जेवेव ते कुम्मा -- लोभेति नेहेहि आलुपति नेहेहि य अक्षोहेति Nāyā.
1.4.11; 2 to whisk, to shake, AMg. से भिक्खु वा भिक्खुणी वा ...
उद्वोहं वा वत्थं ... न अक्षोहेजा न पक्षोहेजा Dasave. 4.8 (para);
(caus.) to cause to shake, न अक्षोटाविजा न पक्षोटाविजा Dasave.
4.8 (para)

अक्षोड (akkhoḍa < ākḥoḍa or akṣoḍa) *m.* the wall-nut
tree, AMg. दाडिमाण वा पारेवाण वा अक्षोटाण वा चोराण वा चोराण
वा ... बंधनओ विमुक्काण ... अह बीसुसप गहं पवत्त, से सं बंधनविमोयगहं
Pannav. 16.55 (16.1122); 17.132 (17.1235); Apa. अक्षोडदाडि-
सकलमालिदाडिबन्धनसुसकिय SaṇḍuCa. 746.2.

अक्षोड (akkhoḍa < ?) *m.* 1 whisking, shaking, JM. दिट्ठिदिट्ठेणेगा नव अक्षोडा नवेव पक्षोडा PavSūro. 96; 2 fold of
a cloth, JM. अक्षोडभंगपरिहरणा Āvṭī. on Ni. 1236, p. 552, l. 13.

अक्षोडंत (akkhoḍanta < ?) *adj.* (pr. part.) shaking,
whisking, AMg. (उद्वोहं वा वत्थं) अक्षोडंत वा पक्षोडंत वा ... न
समणुजाणेजा Dasave. 4.8 (para)

अक्षोडिअ (a-kkḥoḍia = ā-kṣṭa) *adj.* drawn, taken
out, JM. अक्षोडिआसितिकसं ... कम्हं KumāCa.(H.) 7.33.

अक्षोभ (a-kkḥobha < a-kṣobha or akṣobhya) *adj.*
not disturbed, not agitated, which cannot be agitated, AMg.
अक्षोभे सागरो व्व विमिण Panhā. 10.11; Jambuddi. 3.3; अक्षो-
मस्स भवओ संवत्तमुदस्स संवत्त (भहं) Nandī. gū. 11; Titttho.
691; J.S. णिववण्ण तदो से नित्तं खवस्स णिव्वेदव्वं । अक्षोभेण खमाए
जुयेण एणट्ठमाणेण BhaĀrā. 498; मेह व्व णिप्पवपा अक्षोभा सागरो व्व
वंपीरा BhaĀrā. 1536; JM. (पूयाए उवरि वंदणं) मुदा पर्युस्समो अक्षोभो
होह जियविण्णो PañcāPra. 4.29 (comm. अक्षोभो अचलितस्वरूपः); *m.*
name of one or two sons of Andhakavṣṣi and Dhāraṇi and
younger brother of Samudravijaya, a *daśāṇa*, AMg. अयले
कंदिहे खलु अक्षोभ पसेणइ वण्णी Antig. 4; 16; JM. दस दसरा परिचसति
सं अहा ... समुद्विजओ अक्षोभो ... वसुहेओ ति VasuHi. 77.14; समागवा
सेसा वि मावरो अक्षोभादी सं च अन्हं समागवं सुणमाणा VasuHi.
365.23.

अक्षोभवत्तण (akkho-makkhaṇa < akṣa-mrakṣaṇa) *n.*
lubricant for the axle, J.S. अक्षोभवत्तणमेत्तं गुंति मुणी पाणधारणणि-
मित्तं Mūlā. 817(9)

अक्षोळ (akkhola) *m.* walnut, AMg. अक्षोलाण वा चोराण
वा तेदुवाण वा अपिक्काण, ... भवयाहवा (= भवे एवाहवा) Pannav.
17.4.132 (1235; 1236); cf. अक्षोड.

अक्षोवंग (akkhovaṅga < akṣopāṅga - akṣopāṅja-na) *n.*
lubricant for the axle, AMg. अक्षोवंगो वणं हेवो तावणं जं जउस्स
य LalBhā. 45.48; अवरोवंगं च वण्णत्थं Gaechā. 58.

अक्षोवज्जण (akkhovañjana < akṣopāñjana) *n.* lubricant
or oil for the axle, AMg. अदुत्तमविलवितं अपरिसाहं अक्षोवज्जणणाणु-
ल्लवज्जत्तं Viy. 7.1.20 (7.25)

अक्षोह (akkhoḥa < a-kṣobha or a-kṣobhya) *adj.*
without distraction, not moved, AMg. तह चरणटिओ साहू अक्षोहो
जाइ निव्वाण Nāyā. 1.9.54. gū. 9; JM. सउद ह्वो, पञ्चहर कामणी ता
हु अक्षोह KumāCa.(H.) 6.104; Apa. अक्षोहु अणालसु वयपमाण

चाण्णमरहआगमविवाण PāNāCa. 9.6.5; J.S. अक्षोहा सावरो व्व
मुणिवत्तहा ĀyārBha. 6; जावर अक्षवणिधिरवणसामिओ अक्षवणि
अक्षोहो Śrāvā.(V.) 484; *m.* 1 absence of distraction, AMg.
जह देवीप अक्षोहो पत्तो सट्ठाणजीविममुहा Nāyā. 1.9.54. gū. 9;
2 name of a Vṣṣi king, JM. ण्वि(मि)या अक्षोहेण दिट्ठी CaupCa.
184.14; पासपरिसिठियवकोहप्पमुहसमत्तहोवरो ... ववडो राया CaupCa.
186.28.

अक्षोहिणि (akkhohani < epic akṣohani - akṣauhiṇi) *f.*
a large number, a unit of the army containing 21870 elephants,
21870 chariots, 65610 horses and 109350 foot-men, representing
ten divisions (anika), Apa. अण कलस उवाह्य अण्णेहि लखकोवि-
अक्षोहिणिगण्णेहि PaumCa.(S.) 2.5.6; आऊरिउ वत्तु चउरंग ताम
अट्टारह अक्षोहिणित्ताम PaumCa.(S.) 4.6.3; 13.12.2; बलवत्तु
गंतहु भीसणाहे अक्षोहिणि अक्षोहिणि घणाहं (stone bells) PaumCa.(S.)
16.11.8; चलिउ णं तमुहु अक्षोहिणिपरिमित रिउविमहणो PāNāCa.
12.5.2; 12.5.10.

अक्षोहिण्या (a-kkḥohaniyā < a-kṣobhanikā) *f.* a
magical power, Apa. अक्षोहिण्या उत्तारणिवा (एकउ विजउ) Nāy-
Ca. 6.6.12.

अक्षोहिण (a-kkḥohia < a-kṣobhita) *adj.* (ppp.) not
disturbed, JM. सुरल्लखेहि अक्षोहिआ असमत्तवता य BhuvKovCa.
1260; Apa. अक्षोहिणमणु जिणपहर ... साययपडिमा सो बहर ĀṇaSā-
Sārā. 2.11.

अक्षोहिणी (akkhohiṇi < akṣauhiṇi) *f.* a large number,
an army containing ten divisions, JM. दस य अणिक्किणिनामाउ होह
अक्षोहिणी अहक्खावा । संखा एवेक्कउ उ अंगस्स तओ परिक्कोहि ॥ एवा-
बीस सहस्सा सत्तरित्तिहाणि अट्ठ य सयाणि । एसा रहाण संखा, इत्थीण
वि एत्तिवा वेव ॥ एक्कं च सुवत्तहस्सं नव य सहस्सा सयाणि तिण्णेव ।
पक्कासा वेव तहा ओहाण वि एत्तिवा संखा ॥ पंनुत्ता य सट्ठी, होह सहस्साणि
छ चिय सयाणि । दस वेव वर तुरंगा संखा अक्षोहिणीय उ PaumCa.(V.)
56.7-10; अट्टारस य सहस्सा सत्त संखा दोणिण सयसहस्सा । एक्का य इमा
संखा सेगिय अक्षोहिणीय य PaumCa.(V.) 56.11.

अख (a-khaa < a-kṣaya) *adj.* not diminishing, not
lessening, Apa. अखउ णिरंणु णागमउ सिउ सठिउ समचिति Paramapp.
1.123; वत्तु अखर णिरामर ययउ मणु PāDo. 42; अखर निरामर पत्तपह
अज्ज वि लउ न लहंति Hem.(Gr.) 4.414.2; तहि साहीणु सुक्खु महक्करउ
अखउ अणुत्तु अयउरउ MayParāCa. 1.31.6; cf. अखव.

अखज (a-khajja < a-khūḍya) *adj.* not fit to eat, AMg.
तं (सालइयं तित्तालाउयं) धारं कहुयं अखजं विसभूयं जाणिता एव ववासी
Nāyā. 1.16.8; Apa. अगमं पि मंतूण खइ अखजं Bhavika. 56.3.

अखंचिय (a-khañciya < ? = anākṣṭa) *adj.* who has not
pulled the reins (i. e. who has let loose the reins), Apa. हिर-
ण्णाहवत्तुवेहि, वाडिपरहेहि अखंचियणेहि ... छाउउ परवत्तु RiNeCa.
3.7.3.

अखंड (a-khaṇḍa) *adj.* without parts, whole, entire, un-
broken, M. एक्कप चिअ आअं अखंडतमवक्कां मुवणं GaṇḍVa. 346;
सुखी लहर खंडं तह अखंडविमो रइ KapMañ. 4.3; AMg. तत्थ णं
चोक्खाणं मूहवाणं अखंडाणं अकुट्टियाणं ... सालीणं भागए पत्थए आप Nāyā.
1.7.15; JM. सुहंभुक्को गो लव्ववणसेवणा आयवमखंडा PañcāPra. 4.34
(comm. अखंडा संपूर्णा भवति); सीलंगाण सहस्सा अट्टारस एव होति
नियमेण । अवेणं समणाणं अखंड(एखंड)वारित्तकुत्ताणं PavSūro. 839; J.S.
अच्छिदाणि अखंडाणि ते मविस्सति हु ववाणि Mūlā. 343(5); Apa. इवर

अखंड विद्वानि तु द्वे जन्मपरमसहि सन्व Paramapp. 2, 22.

अखंडचरण (a-khaṇḍa-carapa) *adj.* possessing an unbroken good conduct, AMg. इव खलववर्णमायधिरुण सुगुरु अखंड-चरणस्तु । सत्सारीव विविण्ण महम्मयां ĀrāhPaḍ. 221.

अखंडचारिक (a-khaṇḍa-cāritta < a-khaṇḍa-cāritra) *n.* unbroken good conduct, AMg. संवणमर मरं ते अखंडचारित्तपावारा Nandī. 38. 4.

अखंडदंत (a-khaṇḍa-danta) *adj.* having unbroken teeth, AMg. चरणगा ... कुंददगरयमुणास्त्रियावकदंतसेमी अखंडदंता अफुडियंता अखिरलदंता ... परमां पाकविता ते वि उवणमंति मरणधम्मं Paṇhā. 4. 7; समणे कावं महावीरे -- अखंडदंते अफुडियंते अखिरलदंते ... उवणमरं गामं उवणमरं Uvav. 16; ते णं मणुसा ... अखंडदंता अफुडियंता मुजातंता अखिरलदंता अभिरुवा पडिरुवा Jivābhi. 3, 596.

अखंडदसमी (a-khaṇḍa-dasamī < akhaṇḍa-daśamī) *f.* a kind of penance, without a break, on the tenth day of the lunar month, JM. अखंडदसमीमासतवसिसेता आगमगीयत्वावरणश्च सि न पडविता ViMāPra. 29, 23.

अखंडफुडिय (a-khaṇḍa-phudīya < a-khaṇḍa-sphutita) *adj.* without break and without violation (comm. अखण्डा देश-विराधनापरित्यागेन, अस्फुटिता: संविराधनापरित्यागेन), AMg. सखुडुववि-यसाणं वाहियाणं च जे गुणा । अखंडफुडिया (Schu. फुडिया) कायस्वा तं सुणेह जहा तहा Dasave. 6. 6; JM. (तंजुलाणं) मायपुणाणियाणं अखंडफुडि-याणं कलमसरियाणं । वीरह वली सुरा वि य तत्थेव छुदंति गंधाई AvTī.(H.) 585 (p. 338b)

अखंडभिक्षा (a-khaṇḍa-bhikkhā < a-khaṇḍa < bhikkhā) *f.* unbroken begging tour, Apa. जाणिवि सेयंसह पासि सुवंसह जणु अखंडभिक्षाए विहि RiPāSārā. 14. 9.

अखंडमहव्वय (a-khaṇḍa-maha-vvaya < a-khaṇḍa-mahā-vrata) *adj.* whose great vows are unbroken or intact, AMg. जइ वि स खंडियचंदो अखंडमहव्वजो जइ जइ वि BhattaP. 25.

अखंडरूप (a-khaṇḍa-rūva < a-khaṇḍa-rūpa) *n.* complete form, JM. जत्थ वम्महो इव अखंडरूपलावणजोव्वणसुणविज्जमो रेह पडजणो MaViCa.(G.) 7b. 12(2)

अखंडल (akhaṇḍala < ākhaṇḍala) *m.* Indra, JM. जइ वि अखंडलसरितं परपुरितं सणकुमाररुवं पि । तं पि य नेच्छामि अहं PaumCa. (V.) 46. 44.

अखंडविरहाव (a-khaṇḍa-virai-bhāva < a-khaṇḍa-virati-bhāva) *m.* the state of having unbroken renunciation, JM. एत्थं पुण अश्वारा णो परिसुद्धेसु होति सन्वेसु । अखंडविरहावा वज्जह सव्वस्य PañcāPra. 1. 33.

अखंडसहस्रण (a-khaṇḍa-saittana < a-khaṇḍa-satitvana) *adj.* unbroken chastity, Apa. अखंडसहस्रणं मंडिय सीय सकाममेण हरेविणु णीय SudCa.(N.) 10. 8. 13.

अखंडसील (a-khaṇḍa-sīla < a-khaṇḍa-sīla) *n.* unbroken good conduct, Apa. अखंडसीलवर मविव सत्त सुरसुख लहदि परलोय-पत्त SīlSārā. 1. 4; अखंडसीलसोहियसीर निम्बायसुख लु लहदि वीर SīlSārā. 1. 8.

अखंडिद (a-khaṇḍida < a-khaṇḍita) *adj.* (ppp.) unbroken, unhindered, whole, continuous etc., S. (चन्द्रवृक्षा) अखंडस्त पत्ताय्य अखंडिया केव वणिज्जा Mudrārā. 27. 8; (राजा) रदखिद-वैदयकोमंडलखंडिदवर्धिमं ... मरुतसं अधिक्कं वेकखडु देवी KapMāñ. 1. 16. 3.

अखंडिदचारित (a-khaṇḍida-cāritta < a-khaṇḍita-cāritra) *adj.* who has not violated his good conduct, S. (मरुतिरा) सखिलव अखंडिदचारितो सि Mucch. 4. 108.

अखंडिय (a-khaṇḍiya < a-khaṇḍita) *adj.* [also अखंडिय] (ppp.) unbroken, continuous, unabated, whole, unhindered, M. ताहा अखंडिय धिय विह्वे अनुण्णर वि लुडिज्ज GaudVa. 983; अरिच तिससुरपुहंकिस्सावजसो अखंडियपवावो Līlā. 788; JM. एमावधि-यमसेवी विहरर जाखंडिक्को मासो PañcāPra. 18. 12; बुद्धया इत्थिमारिण जो मय्यं पवं पि ओसरइ । एमावधियमसेवी विहरर जाखंडिक्को मासो PavSārā. 580; पडिक्कं थिणवरवासराण दोण्ह अखंडियं सुहर VajLag. 66; Apa. वरमि रज्जु रिउवल्लि अखंडिउ JasCa. 4. 27. 28; इह अहेसि कवडस नमर मरिहि अखंडियमेह SankuCa. 447. 9; धुंवेर असेसु रसायल सनु गरवरहि अखंडियउ PāNāCa. 6. 2. 12; णं माणसरवर पउमहिं सोएर सयल अखंडि-यउ PāNāCa. 6. 18. 16.

अखंडियसील (a-khaṇḍiya-sīla < a-khaṇḍita-sīla) *adj.* whose good conduct is not partial i. e. complete, AMg. एस अखंडियसीलो वहुत्सुओ व अपरोपतावी व ĀrāhPaḍ. 137. JM. एस अखंडियसीलो वहुत्सुओ एस, एस व समजो ĀrāhPaḍ.(V.) 224; 13. एस अखंडियसीलो वहुत्सुओ व अपरोपतावी व BhaĀrā. 375.

अखंडेय (a-khaṇḍenta < a-khaṇḍayat) *adj.* (pr. part.) not violating, not breaking, AMg. वयं नियमं अयंहेतो जे सो पुण-मज्झिमे MahāNis. 6. 123.

अखत्त (a-khatta < a-kṣatra = a-kṣātra) *n.* action or deed which a man of warrior caste should not do, JM. इय मे निच्छवभणेण कुणइ जोगी पुण अखत्तं KumāPra. 125. 17; जइर विज्जा-वलिओ अहह अयत्तं कोइ कोइ इमो Dharma-Ratna-prakarāṇa. 8; Apa. खप्पिमहो अखत्तं ण संभवइ RiPāCa. 11. 6. 14; जं लहइ अखत्ते सहसमर तं चविउ परोप्यर सुरपवइ PaumCa.(S.) 15. 3. 3; (राउ सयं-पहपुजु) जाव ण इम्मइ तेहि अखत्तं ताव अमिक्खेयण पउत्तउ MahāPu.(P.) 60. 22. 1.

अखत्तधम्म (a-khatta-dhamma < a-kṣatra-dharma) *m.* behaviour which is not proper for the warrior caste, Apa. एणु इणु मणत्तं करपुरियसंण वालु अखत्तधम्मणेण कण MahāPu.(P.) 66. 6. 2.

अखंति (a-khanti < a-kṣānti) *f.* lack of forgiveness, enmity, hatred, wrath, Apa. परमेसर एत्थु अखंति कउ सव्वउ कणउ परमाययउ PaumCa.(S.) 6. 3. 2; 6. 12. 5; वामपाणि वणे हेवि अखंतिए PaumCa.(S.) 8. 9. 4; सो मुयइ सुवइ थियमणि अखंति MahāPu.(P.) 86. 9. 6; ते वासवतणयहि मणि अखंति MahāPu.(P.) 89. 18. 6.

अखम (a-khama < a-kṣama) *adj.* unable, not able to bear, JM. सुरताउणअखमछमं रिक्खपभंसेससमवेग (आत्त आक्खो) KumāCa.(H.) 2. 89.

अखममाण (a-khamamāṇa < a-kṣamamāṇa) *adj.* (pr. part.) not forgiving, AMg. मयं च णं सम्मसहमाणत्तस अखममाणत्तस अतितिकखमाणत्तस ... किं मण्णे कज्जइ । एणंसो मे पावे कम्मं कज्जइ Thāpa. 3. 73(409)

अखमा (a-khamā < a-kṣamā) *f.* absence of forgiveness, intolerance, AMg. एमारयं णं भिक्खुपडिमं अणुपावेमाणत्तस इहे सजो ठाणा अदिपाए अनुमाए अखमाए अणित्तेपार भवति Daśā. 7. 34; मोह-णिज्जत्तस णं कम्मत्तस वावण्यं नामधेज्जा वण्णत्ता, तं जहा -- ... दोसे अखमा समकणे Samav. 52; एवं ठाणा अवरिण्णत्ता जीवणं अहियाए, अनुवाए अखमाए -- खंति Thāpa. 5. 1. 12(390); 6. 32. 496; कइ सो कोहे कोहे दोसे दोसे अखमा समकणे ... एस णं कतिवणे जाव कतिवत्तो पण्णत्ते

Vij. 12.5.3.

अखण्ड (a-khampāna < ?) Deśī. *adj.* clean, clear, not dusty, JM. के वि दु ... आयवचाई। भारिति ठिति पुरो अखण्डं द्युषं के वि SupāCa. 2.598 (p. 74)

अखय (a-khaya < a-kṣaya) *adj.* inexhaustible, not diminishing, endless, eternal, Apa. तो वि अखयणिहाणं खउण जाहिं बहुरणं भरिवरं पुण वि थार PāNāCa. 6.8.7; अखय अगाइ अगत जिणेसर PāNāCa. 8.22.5; अखयपवासहो बम्महदंतिमइहो। कमदमहासुराण ...पासजिणिदहो PāNāCa. 14.1.1; अखयनिहाणयणरिद्धिं रायलच्छि तुहु मुंजहिं मज्झि JambūSāCa. 3.8.6; सो सुंरुं सिरिचंरुं होगपिणु अखउ हवेसर KaKo. 2.20.11.

अखर (a-khara) *adj.* not harsh, JM. (भणतु सच्चं) मियमहु-रमसरमपितुणमच्छं कज्जोणं असावज्जं ĀrahPad.(V.) 522.

अखरय (akharaya) Deśī. [explained by the comm. as दसखराभिधाने दासे) a servant, a slave, AMg. गोबालय य भयउवरय पुसे य धूय सुण्हाय। अनियत्त संखडाई केर पओस जहा गोवा PiṇḍNi. 367 [can this word as a-khara-ka be an attribute of the preceding word भय = भूतकः, an unalienable servant, a slave?]

अखलंत (a-khalanta < a-skhalat) *adj.* (pr. part.) unhindered, unfaltering, Apa. ते दो वि गिरिस्खिउण कुमरविणि अखलंत-पसरिण (उवसाहिउ असणिवेणसपरिदु) SaṅKuCa. 653.3.

अखलिद (a-khalida < a-skhalita) *adj.* not faltering, JŚ. अखलिदममिडिदमव्वाइदुमणुचमबिलंबिदममं BhaĀrā. 652.

अखलिय (a-khaliya < a-skhalita) *adj.* 1 without faltering, AMg. सुत्तं उच्चारयव्वं अखलिं AṇuOg. 605; JŚ. अखलियममिलि-यमणलियमणुचमं अपुणरुत्तं ĀrahPad.(V.) 400; Apa. द्वियच्छिय अख-लियमणणा DhamPar. 6.3.13; 2 unhindered, unobstructed, unviolated, JM. संपयं सुवणविबरे परिम्ममह तुम्ह अखलिओ पयावो CaupCa. 66.33; अखलिअजिम्मं परमां पुच्छिआ KumāCa.(H.) 3.21; अखलिअगइत्तं भिर ररपहुत्तं जयवेज्जंतीओ KumāCa.(H.) 4.39; 5.50; 5.53; अज वि जत्तं पहावो विथलियपावो य अखलियपावो NamSuSārth. 1; M. अखलियपावपासरो उरओइयवससंभवो सुयणो Līlā. 845; Apa. परबलविणासु अखलियमरदु PaumCa.(S.) 48.8.3; तहिं विजउ राउ अखलियपमाण MahāPu.(P.) 80.16.13; चउवीसु वि अखलिय-वयचरि PāNāCa. 1.1.5; 7.10.2; जो लोयालोयपयासहो अखलिय-वासहो गवणु करेइ जिणेसरहो PāNāCa. 8.17.10; अखलिउ बंभवेर परि-रमिलि BhaViKa. 96.8; अखलिबंभयारि सो बुच्छ BhaViKa. 275.5; 259.3; अखलिष जिणवरसासणि भसी BhaViKa. 12.1; सणतुकुमार भणइ कहसु कह तुई अखलियसणु SaṅKuCa. 564.7; अखलियपाव गंभीरराव SudCa.(N.) 6.13.4; अखलिबवरसासणु पावपणासणु PaumSiCa. 1.81; एत्तिउ फलु जहिं अखलियभावहो DhamPar. 11.23.9.

अखलीण (a-khalīṇa < a-khalīna) *adj.* unbridled, without the mouth-bit, AMg. बुद्धासो अखलीणं व लोके सुता किमेणणा IsiBhās. 22.6.

अखवग (a-khavaga < a-kṣapaka) *adj.* who does not destroy his karmans, JŚ. खवगा व अखवगा वा बंधोदणज्जरा बावि KasāPā. 232.

अखविय (a-khaviya < a-kṣapita) *adj.* (the deluding karmans i. e. false faith) not being destroyed, JM. जो वा अकयतिउंओ अखवियमिच्छो लहर समं ViĀvBhā. 529(526)

अखाणुवाय (a-khāṇu-vāya < a-sthāṇu-vāta) *adj.* which does not remain at the pillar or not suffering from a disease

called sthāṇuvāta, JM. बाणुपियाजलपुणं अखाणुवायं जजेहिं दीसंतं (आसं) KumāCa.(H.) 2.86 (comm. अविषयमानः स्थानौ पातो यस्य नास्वरवात् तम्। यद्वा अखाणुवात् रोगविशेषरहितम्)

अखादिम (a-khādima = a-khādyā) *adj.* not edible, not permitted to eat, JM. कुपरे पावति अखादिमं च खादति तेहि वि समं जो। धावर खाइ अ KumāCa.(H.) 7.62.

अखायतल्ल (a-khāya-talla < a-khāta-tala) *n.* unexcavated lake, a natural pond, PāLaNā. 310.

अखिजमाण (a-khijjamāṇa < a-khidyamāṇa) *adj.* (pr. part.) not getting exhausted, JM. रिउअकंदावणं अखिजमाणहं अजूरिणकुलं।... तुह सेअ KumāCa.(H.) 6.90.

अखिल (a-khila) *adj.* [lit. without the uncultivated land separating the cultivated fields] 1 complete, whole, perfect, AMg. अखिले अगिदे अणियचारी अभयंकरे भिक्खू अणाविलप्पा Suy. 1.7.28; JŚ. जं देदि विवरमखिलं तं लोणे हवदि अगास Pañcatthi. 90; 2 all, JM. तच्चदेवयवरेण तक्खणोसारिआखिलदुहो पवुत्तओ KumāCa.(H.) 2.91; चङ्खिअनक्का मङ्खिअमहासडा खङ्खिआखिलाराम।... तुज्झ चमूए कया रेवा KumāCa.(H.) 6.86; अट्ठवासेणं अखिलो कलासत्थस्थवित्थरो दावियमेत्तो गहिओ Erz. 46.26; Apa. (जंहुकुमार) वणाखिलवविलिय-सिहरिसिग JambūSāCa. 10.1.10.

अखिलतक्कज (akhila-takkajja < akhila-tat-kārya) *n.* all its effects or products, JM. जमखिलतक्कज्जाणं विलक्खणं सम्भवा अमुत्तादि। तत्साहव्वमि('व्वं वि) य विमिह कोसपाणं विणा मणे Dham-Sārth. 66.

अखिवण (a-khivana < ā-kṣepana) *n.* reviling, insulting, AMg. तइयं च अदिण्णादाणं ... पसुत्तं यणाखिवणवायणपरमणिहुवपरिणामत-क्कजणवहुमयं ... दुरंत Paṇhā. 3.1.

अखीण (a-khīṇa < a-kṣīṇa) *adj.* (ppp.) not weak, JM. लक्खणपुणं अखीणं अठीणमणं अठीणतणुतेअं (आसं आरुहो) KumāCa.(H.) 2.84.

अखुज (a-khujja < a-kubja) *adj.* not dwarfish, tall, JM. वियर व लायणमिमो अखुजकुंओ परगयाण KumāCa.(H.) 2.27.

अखुट्टय (a-khuttaya = a-truṭita) *adj.* (DeNāMa. 2.74; cf. Hom.(Gr.) 4.116) not broken or terminated, Apa. खुट्टइ (कम्मइ) जीविउअ जेम ण वि तेम अखुट्टइ न उ मणु BhaViKa. 42.13.

अखुट्ठिअ (a-khuttia < ? = atuṭṭita, comm. < atruṭita) *adj.* unbroken, JM. चिंविह्लिओ अखुट्ठिअमसीइ सुमम्मि मगहदंसिओ।... वाहुडं देइ KumāCa.(H.) 6.77 (comm. अनुवित्तमकस्या अखण्डितवहु-मानेन)

अखुडिअ (a-khudia < ? = akhaṇḍita) [Hem.(Gr.) 4.116] *adj.* 1 unbroken, JM. अखुडिअपडिहापसरुत्त अगओ KumāCa.(H.) 1.38; 2 complete, अखुडिअ-गमणं, ... अतुडिअलक्खणं महेम-कुलं।... गउहो पेसीअ तुज्झ कए KumāCa.(H.) 6.78.

अखुड्ढाव (a-khudda-bhāva < a-kṣudra-bhāva) *m.* the idea that something is not insignificant or low (i. e. important), JM. (इमे गुणा ... सयम्मि देहम्मि मित्रसियव्वा) सव्वेसु कज्जेसु अणुसुगत्तं अमुड्ढावो य अणियत्तं DvāKu. 1.14 (comm. सर्वदा सर्वेषु धियकारित्वम्)

अखुभियजल (a-khubhiya-jala < a-kṣubhita-jala) *adj.* the waters of which are not disturbed, AMg. लवणे णं म्ते समुदे किं ... सुमिबज्जे अखुभियजले? लवणे णं समुदे ... सुमिबज्जे नो अखुभियजले Jīvābhi. 3.783; Vij. 6.8.35(267)

अश्वेय (a-kheiya < a-khedita) *adj. (app.)* not becoming disappointed or dejected, *Apa.* तं वयणे विणिमसु अश्वेय वयसु रीति करवहि निवेयड BhaviKa. 175.9.

अश्वेत (a-khetta < a-ksetra) *n.* not a proper place, *JM.* एतेसु णत्थि उग्गहो वसहीए क्खण अश्वेते KappBhā. 4854.

अश्वेतवासि (a-khetta-vāsi < a-ksetra-varṣin) *adj.* 1 showering on the fallow land, *AMg.* चत्तारि मेहा पणत्ता, तं जहा — श्वेतवासी णाममेगे णो अश्वेतवासी Thāna. 4. 4. 537(345); 2 showering gifts on unsuitable persons, *AMg.* एवामेव चत्तारि वुत्तिममा पणत्ता, तं जहा — श्वेतवासी णाममेगे णो अश्वेतवासी Thāna. 4.4. 537(346)

अश्वेम (a-khema < a-kṣema) *adj.* not safe, *AMg.* चत्तारि क्खमा पणत्ता, तं जहा — खेमे णाममेगे खेमे, खेमे णाममेगे अश्वेमे Thāna. 4.2. 267(289)

अश्वेमरूव (a-khema-rūva < a-kṣema-rūpa) *adj.* not having the appearance of being safe, *AMg.* चत्तारि मग्गा पणत्ता, तं जहा — खेमे णाममेगे खेमरूवे ... खेमे णाममेगे अश्वेमरूवे Thāna. 4.2. 268(289)

अश्वेय (a-kheya < a-kheda) *adj.* without dejection, *Apa.* निवगोउलि विहर सो अश्वेय AṇSūSārth. 3.3.10; तसु मउ ढु मणिपह-नाममेव ता मं वर मज्जु तुहु अश्वेय MayaReSārth. 2.10.

अश्वेयणा (a-kheyanna < a-ksetra-jña) *adj.* who does not know the reality, *AMg.* वितहं पप्पडयेये तम्मि ठाणम्मि विट्ठर Āyār. 1.2.3.6; भोवा क्खणं विद्यायंति अश्वेयणासमाहिता Sīy. 1.11.26.

अश्वेय (a-kheva < a-kṣepa) *m.* no loss (of time), *Apa.* पुच्चवर सभरेवि अश्वेयं दाहिण मेदि हरेवि णिउ देवे PaumCa.(S.) 21.5.5.

अश्वोह (a-khoha < a-kṣobha) *m.* absence of distraction, calmness, *JM.* सक्कसंसा देवागमो य तह भेसणमखोहो UvPay. 662; *JŚ.* णिरुममचलमखोहा णिम्मविद्याजंगमेण रूयेण । सिद्धाणम्मि ठिया BodPā.13 (comm. न क्षोभं प्राप्नुवन्ति)

अश्वोहणि (akhohani < akṣauhinī) *f.* a large number or a large army, *Apa.* एतहे वि समरुउजोहणिहिं चउरहिं णरिदअस्वोह-णिहिं PaumCa.(S.) 12.8.1; विट्ठमहो सत्तअस्वोहणी(?) हणी हे सउ मिळिउ अंगु अरिखोहणीहि DhamPar. 8.19.7.

अश्वोहणिज्ज (a-khohaniija < a-kṣobhaniya) *adj.* not to be agitated, which cannot be agitated, *JM.* इय वुत्ता सम्मत्ते अश्वोहणिज्जा सहंविदेहि । देवेहिं सा जंवर SupāCa. 4.152.

अश्वोहा (a-khohā < a-kṣobhā) *f.* a miraculous power, *JM.* मणवंमणी अश्वोहा विज्जा संवाहणी सुरदंसी PaumCa.(V.) 7.137.

अश्वोहिज्ज (a-khohia < a-kṣobhita) *adj. (pr.p.)* not distracted, not angered, *JM.* तं सुदंसणं सेट्ठि । कविल्लनिवेदेवीहि अश्वोहिजं नमह निजं पि SīloMā. 45.

अग (a-ga) *m.* mountain, *AMg.* उक्कायटाणलट्टसंठियं ... सिरि-भगवइ पिच्छर Kapp. 36 [doubtful; SetuBa. 9.41 in PSM. not found there]

अग (a-ga) *m.* tree, अगमकरणादगारं तरसु ढु जोगेण होइ सागारी NisBhā. 1141; न गच्छन्तीति अगा वृक्षा इत्यर्थः NisCu. iv. 388.16.

अगग (a-gaa < a-gada) *m.* remedy against poison, *JM.* अगए विलकर अवमेत्त वेज्ज सबवेह इरिषवीमेसा UvPay. 16.

अगग (a-gaa < a-gaja) *adj.* without elephants, bereft of elephants, *JM.* विज्जो न होइ अगगो गपहि वहुपहि वि गपहि VajLag.

188.

अगग (a-gai < a-gati) *f.* not going to a (new) region (of hell), i.e. remaining in one's present state, *AMg.* दुविया णेरया पणत्ता, तं जहा — गगसमावणमा वेव अगगसमावणमा वेव जाव वेसाणिया Thāna. 2.2.179(69)

अगगय्या (a-gaggayā < a-gadgadā) *adj. (f.)* not broken by sobs, *AMg.* अगगयाए अम्ममणाए पुटवित्तयमदुरगंसीरगाहिगाए सुव-क्खरसज्जिवाएवाए गिराए RūyPa. 61.

अगगय्या (agaghāḍaga < ? = āghāṭaka) *m.* plant called Achyranthes aspera, *AMg.* सग बाण वानं भग्ग अगगय्या साम सिक्कु-वारे य Pannav. 1.37(42) (v. l. अगगय्य)

अगगमणा (a-gacchamāṇa = a-gacchat) *adj. (pr.part.)* not going on, *AMg.* (सूरिण) पुरवो अगगमणां मंढककां परिह्वेह SuraP. 2.2.

अगच्छि (agacchi) [w. r. for agatthi, वसुध राहु अगच्छी माणवगे कामफासे य SuraP. Tl. p. 295b. 5]; cf. अगच्छि.

अगजिर (a-gajjira < a-garj-ira = a-garjana-śīla) *adj.* not given to thundering, *Apa.* (तमो निवच्छिं नं गणाओ पंतयं) अगजिरं निरतरं न विज्जुपुंजं JambSūCa. 2.3.3.

अगजिय (a-gaṇṇiya < a-gaṇṇita = a-parābhūta) *adj.* not overcome, not destroyed, *Apa.* मासह केवलि पुक्कमवज्जित कम्म अगजिय जीवहो आवइ Chakkammu. 3.7.7.

अगडिदि (aga-tṭhidi < agra-sthiti) *f.* place at the head, *JŚ.* तत्सेव पेसविरहयस्स इमाणि छ अनुयोगशराणि ... जहणिया अगडिदी अगडिदिदिसेतो ... अप्पवट्ठए ति SatAg. 5(6). 4.320.

अगड (agada < avata) *m. n.* a well, a ditch, *AMg.* अगटाणि वा तलागाणि वा Āyār. 2.3.505; अगडा इ वा तलागा इ वा Thāna. 2.4. 390(106); पंचेदित्तिरिक्खजोणिया ण संते, तं चेव जाव कम्मा परिगहिया मवंति अगडतलागदहनदीयो Viy. 5.7. 34 (5.189); समुच्चयं जं णं अगडतलागदहनदीयोपुक्खरणीदीहिबाणं ... कुहा निवस्सल्लसिल्लसमुच्चयं बने समुच्चयइ Viy. 8.9.17 (8.359); अगडसि ओचूलायलं (v. l. ओचूलं बोलं) पज्जेइ Vivā. 121; आरामुज्जाणअगड-तलागदीहियवप्पिणगुणोववेया Uvav. 1; 99; RūyPa. 5.1; (बादरजाज्जा-इयाणं पज्जत्ताणं ठाणा) तिरियकोए अगडेसु तलागसु नदीसु Pannav. 2.4 (151); जं णं अगडाण वा तलागाण वा दहाण वा णदीण वा ... अनुत्तिट्ठियाए भेदे मवइ Pannav. 11.11.77(885); Nandī. gḍ. 61; अनुत्तिट्ठियाए जं जलं गलियं । तं अगडतलागदहनदीसु न वि होज्जा MahāNis. 6.394; तेसिं णं तया अप्पणो अंगुलेण अगडदहनदी ... गुंजालिमाओ ... अज्जकालिमाइ च जोयणाइ मज्जिज्जेति AṇuOg. 36; गामवुबारम्भासे अगडसमोवे महाणमज्जे वा । पुच्छेज्ज सयं पक्खा OghāNi. 66; सज्जितो ववहारनयस्स अगडाइ PindNi. 17; *JM.* तमो मगवं चोराणं सज्जितेस गओ । तत्थ चोरिय ति काज्ज उट्ठुंवालागा (कोट्टमाळाः) अगडे पक्खिविज्जंति ĀvTl.(H.) 204a. 2; तेण दारे अगडो खओ, तत्थ ठविया ĀvTl.(H.) 691b.4; UvPay. 41; अगडस्स तडि पाविय तत्थ निलुक्का अइ राय SurSūCa. 11.89; नरयागडे पटतो क्खट्ठि धरिओ अइ तुमए PuhCa. 44.31; तं सा से मणिणी अगडसमंवि पुव्वनत्थासणे निवेसिउं ... पाए गहिऊण तम्मि कूवए पक्खिवइ Ertz. 65.17; नीसारेहि एक्कारं नययाओ व्व विसमाओ इमाओ अगटाओ KumāPra. 227.11; *Apa.* जहि अगड उदयसंजुअ अणा(णा)इ AntaranSārth. 3.16.

अगडतला (agada-tada < avata-taṭa) *m.* brink of a well, *JM.* लोळस रायसहसा ... अंछिं बाह्वेवं अगडतलममी किं सितं ViāVbhā. 794(790); KaKoPra. 88.1.

अगणदत्त (agaḍa-datta < avata-datta) *m.* 1 name of a prince, cf. Erz. p. 68ff., JM. वक्ता विरचित्वा इति अगणदत्तस्य SffoMā. 86; 2 one of the men bearing that name, JM. ताण व अगं पुणो अगणदत्तो नाम नामेण VasuHi. 36.5; 52.26.

अगणददुर (agaḍa-daddura < avata-dardura) *m.* frog in a well, AMg. से अगणामेव अगणददुरे सिया Nāya. 1.8.154; 1.16.200.

अगणमह (agaḍa-maha < avata-maha) *m.* festival of a well, AMg. अगणमहे इ वा नईमहे इ वा RāyPa. 284.6; अगणमहेसु वा तज्जामहेसु वा Āyār. 2.1.24(337); Nis. 8.14.

अगणसुय (a-gaḍa-suya < a-kṛta-śruta) *adj.* who has not studied the scriptures, AMg. नो कप्पर बहूणं अगणसुयानं एययो वत्थप ViVā. 6.4; 6.5.

अगणधिय (a-gaḍhiya < a-grdhiya = a-grddha) *adj.* not covetous, not greedy [syn. agiddha], AMg. से तत्थ अमुच्छिण्ण अगिद्धे अगणिय अगणसोवणणे बहुसममेव मुजेज्जा Āyār. 2.1.57(357); अगणोवणणे देवं देवलोमेसु दिव्वेसु फामभोगेसु अमुच्छिण्ण अगिद्धे अगणिय ... तत्सु णं एवं मवइ Thāpa. 3.362(183); जे णं निम्मेय अगिद्धे अगणिय आहार आहारि Viy. 7.1.18 (7.23); महावीरे अमुच्छिण्ण अगणिय आहार सरीरलोहंति पक्खिवर Viy. 13.128 (15.162); तत्थ णं अत्थेयइया आसा ... तेसु ... गेहेसु अमुच्छिण्ण अगणिया अगिद्धा ... दूरदूरेणं अवकमंति Nāya. 1.17.24; 1.19.43; Antag. 6.57; Anuttaro. 3.27; अण्णाण अगणिय अदुद्धे ... भिक्खु भिक्खेसणाय निरए Paṇhā. 6.20.

अगण- (a-gaṇa- < a-gaṇ-) *v.* [neg. of the root gaṇ-] not to take note of, not to care for, to neglect, Apa. अगणंति दंति अंकुसपहार भयभोया गय संगमपार PāṇaCa.(P.) 12.2.8.

अगणंत (a-gaṇanta < a-gaṇat- a-gaṇayat) *adj.* (pr. part.) [f. -nti] not taking note of, not caring for, neglecting, AMg. महिला ... मायं च पियं च। विसयंवा अगणंती दुक्खसमुदम्मि पाडे BhattaP. 115, JM. मवअयमगणंतेणं रसणिदियमुच्छिण्ण जे वडिवा। मवअमिगाइयवीवा PajĀrā. 200; गयणे तुहिणोसारिणि तुहिणासारं पठमगणंता। उट्ठंति बहुओ KumaCa.(H.) 1.52; JŚ. दुक्खविजयसामणं मा अहंसु तणं व अगणंते BhaĀrā. 781; अगणंते तणुदुक्खं शायस्स गिज्जयं खया ĀrāhSā. 99; परलोपयं चोरो अगणंते साहसं कुणइ ŚrāĀ.(V.) 105; Apa. अगणंतु तहि मि सुहदाहेउ PāṇaCa.(P.) 1.21.6; 5.10.4; मइ सिनु अगणंतहिं नाइ चयंतहिं ओ विइ त्महिं भंसियउ। ... नेहु पुणणउ दंसियउ JambSāCa. 2.10.9.

अगणि (agani-: agni) *m.* [older form. Hem.(Gr.) 2.102; Sīthha.(Gr.) 4.48; Lakṣmī.(Gr.) 1.2.44; Vāra.(Gr.) 3.63; Puruṣ.(Gr.) 3.31; Mārka.(Gr.) 3.92; Krama.(Gr.) 2.58] 1 fire, AMg. अगणिं च खलु पुट्ठा एमे संधायमावज्जंति Āyār. 1.1.4.6; उट्ठुं अगे व तिरियं दिसासु समाहिओ जयसगणी जियार Sūy. 1.5.1.11; चत्तारि अगणीओ समारभेता Sūy. 1.5.1.13; अंसी उठंतो अगणी अकट्ठो Sūy. 1.5.2.11; अगणि तिवातण्णा Sūy. 1.7.6; 1.7.18; सकेण य अगणिसंभममि वि न इवजंति उट्ठुगा मणुता Paṇhā. 7.4; अगणिमि होध पिपिखंतं तं च सेवटिया एण Dasave. 5.61; अगणिं व पक्खं पयंसणो जे भिक्खुं अण्णाणं वेइह Utt. 12.27; JM. जुवज्जअगणियसणेहा पउरथ-विहवणिमि जेअमसा KumaCa.(H.) 3.48; उअमरणणिओ सह वि निचमगणि अणुसंति GāRaKo. 161; JŚ. तत्सु सुहाससुहइहणे सणमओ जायअ अगणी Pañcā. 146; 2 one of the five elements, as possessing life, AMg. पुट्ठी व आक अगणी य वाउ Sūy. 1.7.1; तमुक्काय कप्पवणअ अगणी पुट्ठी य अगणि पुट्ठीउ Viy. 6.8.26 (6.150); पयण-

पयणअअगणविदसणेहि अगणि (इति) Paṇhā. 1.16; वादसेउअइया अणेअविहा ... अवी अलाय सुहागणी Pannav. 1.26 (1.31(1)); पुअविअ-अगणिमाअवाउअणस्सइ हासाण विविहाणं Gacchā. 75; JŚ. पुट्ठी य उअमगणी वाउ वणप्पवि जीवसेसिया काया PañcSā. 110; इगाल जाअ अवी सुम्मुर सुहागणी व अगणी व। ते जाण तेउजीवा Mūlā. 211(5)

अगणिय (a-gaṇia < a-gaṇita) *adj.* (ppp.) [also अगणिय] 1 neglected, not cared for, M. पीनुआरक्खणेअविणमणा। अगणि-अविणिवाअमजा पूरेण समं बहइ GāSaSa. 2.2; अगणिअवणाव-नाअं अअइअअगुअणं वराइए। हीए ... चिरं कणं GāSaSa. 5.84; JM. को वि पइ पस वीरो ... अगणियपविअमअओ कीअइ कजाण मज्झमि PaumCa.(V.) 8.40; अगणियसमविसमाणं साइसुणे समावताणं। रक्खअ वीराण मणं ... उअओ VajLag. 110; अगणियपरिस्सओ सो परेसिमुक्कायकरण-पुल्लिओ ViMāPra. 68.25; इतिअनिमलनिअलदंताणोअगणिअसावउअ-मओ। ... सुरी जिणअहओ होत्था MayaRa. 18; 2 uncountable, very numerous, many, M. पत्ते अविहाविअणपरिस्सओ अगणियहिं दिवसेहिं Līlā. 920; णवइ अगणियहिं दिवपहिं। संपतो ... सत्तगोवावरीणीं Līlā. 1147; Ś. (विदूषक) अगणियहिं अगणवेहिं उअमीअवअइओअइओअओ-अवओआविअसहस्सस्सीहिं महारअणसहस्सेहिं पूरिअं सु दे ओसअरं CandLe. 1.28(1); Apa. अगणिय गिसिदिणु तवरइ काहिं मि न विअअ कायणु तउ वि नइइअ JambSāCa. 5.7.26; (पुअवेसु) जो भूसिउ गयणसुहावणेहिं अगणिवरणावरगयवणेहिं VaddhaCa. 1.3.8; पुअसअव-विसयमि विसाअए ... अगणिअगोअणमइअमहिअये VaddhaCa. 2.10.3; कर धरिअि चढायउ करिवरिंद जो सेविउ अगणियमअरविंद SiVāCa. 2.6.6.

अगणिअ (a-gaṇia < a-gaṇya- a-gaṇayitvā) *ger.* [also अगणिय] discarding, not minding, AMg. अगणिअ जो मोक्खतुइं कुणइ निजाणं अअअमुहोउ BhattP. 138; JM. अगणिअ धां ... कोउ-इणेण। ... धाविआओ बाला नअं लअलि KumaCa.(H.) 3.36; अगणिअ जेले विलुअिआ ... हाराअलिअुताओ वि जलाइयाओ जअमि निवइता KumaCa.(H.) 4.42; Ś. (विदूषक) जइ उण मं अगणिअ एअं चिअ काउ गिअंअं करिस्सति तओ अअ पअमपरिमुक्खे पाणेसु SīhMañ. 3.12.68; (परिआर्यक) अगणिअ णवं ति दोसं अगिरुविअ गिअउदावअं गिइ। ... रसिआ ओदंसअंतु किदिमं CandLe. 1.10; Apa. तं भणिउ अगणिय मवणहासु DhamPar. 4.11.9.

अगणिकण (a-gaṇiṭṭa < a-gaṇitvāna = a-gaṇayitvā) *ger.* setting aside, neglecting, JM. अगणिकण लोपाववां KuvMāKa. 47.12; कीरउ कजाणिअंओ अममाणे दुअणे अगणिकण KuvMāKa. 6.13; रायसाणं अगणिकण गिअमूमि पविट्ठा नयरि Erz. 2.8; अगणिकण वअमिअणं Erz. 5.14; अगणिकण जणाववां Erz. 42.5.

अगणिकम्मसमारंभ (agani-kamma-samārambha < agni-karma-samārambha) *m.* sinful activity towards fire, AMg. अग्निं विअमअइहिं सत्थेहिं अगणिकम्मसमारंभेण अगणित्थं समारंभमाणे अण्णे बाणेअरुवे पाणे विहिंसइ Āyār. 1.1.4.5(36)

अगणिकाय (agani-kāya < agni-kāya) *m.* a living being which has a body of fire, AMg. नो खलु मे कप्पर अगणिकायं उअअिअए वा पअालेअए वा Āyār. 1.8.8.3(211); सिया एअं वयंससु पओ अगणिकायं उअालेअस पअालेअता कायं आवावेअा वा पयावेअा वा Āyār. 1.8.8.3 (212); परमाणुयेअालं वा छिअिअए वा मिदिअए वा अगणिकायण वा समो-दहिअए Thāpa. 6.5(479); पुअिसे णं अंतं कअंअंति वा जाअ वणविअुअंति वा तणाइं अउअिवि अउअिवि अगणिकायं गिसिअइ Viy. 1.8.5(366); Sūy. 2.2.4(696); अगणिकाय णं अंते अगुणोअअिअ समणे महाकम्मसाराए विअ Viy. 5.6.9(133); अत्थि णं अंते कअहाराइसु वादरे आउकाय वादरे अगणिकाय वादरे वणप्पकअए। नो इण्ठे समंते Viy. 6.5.25(99); तअ णं

ते तेमन्त्रिणे सुमन्त्रिणं सगणिकं अगणिकां पवित्रं Nāyā. 1.14.76; वदे अगणिकां अगणिकां ... अगणिकां अगणिकां विदुति Viyā. 120; पणिकां वा वेदिता अगणिकां हासिज्ज RāyPa. 767; जावं च नं वद्वरे अगणिकां सारं च नं अस्ति कोप ति एव्वं Jīvābhi. 3.841; ते नं मेते अगणिकां अगणिकां अगणिकां वीहवपणा ApuOg. 343(2)

अगणिका(इ)वत् (agani-kā(i)yatta < agni-kāy(i)ka-tva) *n.* the state of being a creature with a fiery body, AMg. तमुकाय नं मति सव्वे पाणा भूया जीवा सत्ता पुडवीकायत्ताय ... अगणिकायत्ताय वा उववपुज्जा Viy. 6.5.16 (6.88); हेगववा सत्ता अगणिजोणिया -- अगणिकायत्ताय विदुति Sūy. 2.3.90(743)

अगणिजिय (agani-jiya < agni-jiya) *m.* fire as a living being, having fire as his body, JM. अगणिजियं मेसा JivViy. 6.

अगणिजीव (agani-jiya < agni-jiya) *m.* the creature in the form of fire, AMg. सव्ववहुअगणिजीवा गिरंतेरं जसियं भरेज्जं NandI. pā. 46.

अगणिजीवसरीर (agani-jiya-sarira < agni-jiya-sarira) *adj.* having the body of fiery beings, AMg. (बोदणे कुम्मासे सुरा) तजो पच्छा सत्तातीया सत्त्वपरिणामिया ... अगणिजीवसरीरा इ वत्तवं सिया Viy. 5.2.14(51); 5.2.15(52)

अगणिजोणिय (agani-joniya < agni-yoni-ka) *adj.* whose birth place is fire, AMg. हेगववा सत्ता अगणिजोणिया अगणिसंवा अगणिकमा ... अगणिजोणियं अगणीसु अगणिकायत्ताय विदुति Sūy. 2.3.91(739)

अगणिज्जंती (a-ganijjanti < a-ganyamānā) *adj. (f.)* not being repeated, अगणिज्जंती नासे विज्जा Prakṛtasūktaratnamālā 66 [PSM.]

अगणिज्जासिय (agani-jjhāmiya < agni-dhyāmita = agni-dagdhā) *adj.* burnt by fire, AMg. तजो पच्छा सत्तातीया सत्त्वपरिणामिया अगणिज्जासिया ... अगणिपरिमिया अगणिजीवसरीरा इ वत्तवं सिया Viy. 5.2.14 (5.51)

अगणिज्जसिय (agani-jjhūsiya < agni-śoṣita?) *adj.* dried up by fire, AMg. तजो पच्छा सत्त्वतीया ... अगणिज्जसिया अगणिज्जसिता ... अगणिजीवसरीरा इ वत्तवं सिया Viy. 5.2.14(51)

अगणिठ्ठाण (agani-tthāṇa < agni-sthāna) *n.* place where the fire is burning, AMg. जहाणामप केर पुरिसे एगं सहं जोवठ्ठाणं (v. 1. अगणिठ्ठाणं) काउं NandI. 23.

अगणिठ्ठिक्ख (agani-nikkhitta < agni-nikṣipta) *adj.* thrown in fire, AMg. असणं वा पाणं वा ... अगणिठ्ठिक्खं, सहज्जगारं असणं ... जो पहिगाहेज्जा Āyār. 2.1.114(363)

अगणित्ता (a-ganittā < a-ganitivā = aganayitvā) *ger.* having set aside, having neglected, JS. इव अप्यपरिस्सममगणित्ता खववस्स सव्वपडिचरणे । वहुतो आयरिजो BhaĀrā. 457; अगणित्ता गुरुवणं परिचिहेसं च आसि सेवतो ŚrāĀ. (V.) 164.

अगणित्तिण (agani-pari-naya < agni-pari-nata) *adj.* changed into fire, AMg. अये पते समाने सव्वे अगणित्तिणं भव RāyPa. p. 316. 5; सव्वे अगणित्तिणो निगोवजीवे तहा जाण Pannav. 1.48 pā. 56 (54 pā. 102)

अगणित्तिणमि (agani-pari-nāmiya < agni-pari-nāmita) *adj.* modified or changed by fire, AMg. तजो पच्छा सत्तातीया -- अगणित्तिणमिया अगणिजीवसरीरा इ वत्तवं Viy. 5.2.14 (5.51); 15.1.82 (5.116)

अगणिकंठ्ठाण (agani-phandāna-tthāṇa < agni-spanda-p. D. 10

na-sthāna) *n.* place where the fire is enkindled, AMg. मे मियं वा मियं सुणी वा सेज्जं पुण वंदिहं वायेज्जा ... विसंमसण्णुवे वा अगणिकंठ्ठाणं वा ... जो उचारपासवणं वोसिरेज्जा Āyār. 2.10.19 (658)

अगणिमह (agani-maha < agni-matha) *m.* who consumes the fire, प्रकारान्तः पुलिङ्गः अग्निमहः । आगमः । 'स्वेहमहो' इति अगणिमहो Lakṣmī. (Gr.) 2.2.87 (p. 126)

अगणिसुह (agani-muha < agni-mukha) *m.* god, Āyār. 2 [? PSM.]

अगणिय (a-ganiya) *cf.* अगणिम.

अगणिवक्कम (agani-vakkama < agni-av(p)akrama) *adj.* coming out of fire, growing in fire, AMg. हेगववा सत्ता अगणिजोणिया अगणिसंवा अगणिकमा ... अगणीसु अगणिकायत्ताय विदुति Sūy. 2.3.90(738).

अगणिवण्ण (agani-vanna < agni-varṇa) [अगणिवण्णो Lakṣmī. (Gr.) 1.4.97 (p. 49)] *adj.* having the colour of fire, AMg. छट्टीसत्तासु काकअगणिवण्णामा माणिववा Jivābhi. 3.77; ते नं नरगा काकअगणिवण्णाया Pannav. 2.20.2(167); वरसुग्गिणीया काउ, अगणिवण्णामा कसडकसा ... अणुमा नरगा Daśā. 6.5.

अगणिसत्थ (agani-sattha < agni-śastra) *n.* fire used as a weapon, AMg. अण्ये वा अगणिसत्थं समारभमाणे समणुज्जहं Āyār. 1.1.4.5 (1.34)

अगणिसंभव (agani-sambhava < agni-sam-bhava) *adj.* having one's birth in fire, AMg. हेगववा सत्ता अगणिजोणिया अगणिसंवा अगणिकमा ... अगणीसु अगणिकायत्ताय विदुति Sūy. 2.3.90(738)

अगणिसेविय (agani-seviya < agni-sevita) [v. 1. for अगणिज्जसिय]

अगणेत (a-ganenta < a-ganayat) *adj. (pr. part.)* [also अगणित] [f. -I] not caring for, disregarding, AMg. अण्ये अगणितो संवाविवावपज्जंते ĀrāhPaḍ. 45; JM. मणिषा कुं सत्तं एं सुयं मावरं च विवरं च । विसंवा अगणितो दुक्खसमुदयि पावेरे ĀrāhPaḍ. (V.) 364; मरितो जीवां अगणितो नरवविवावो KuvMāKa. 187.33.

अगणेमणा (a-ganemāna < a-ganayamāna) *adj.* not caring for, disregarding, neglecting, AMg. तुम्हे सव्वं अगणेमणा मं विवपज्जा -- वीहवव Nāyā. 1.9.39.

अगणिठ्ठ (a-ganṭhilla < a-granṭhi-mat) *adj.* not having knots, AMg. से जहा नामप केर पुरिसे तजो वक्कं ... एतं सहं समणिकिणं उहं अज्जिहं अण्ठिहं ... तिकसेण परसुपा अण्ठेज्जा Viy. 16.4.7(52)

अगणिगेह (agandigeḥa) *adj.* Desl. maddened with youth, अगणिगेहो न जेव्वणुम्मसे DeNāMā. 1.40; अगणिगेहो वीवज्जोववः । अगणिगेहो । अण्ठवसिण किं सहि नरेसि DeNāMā. 1.40 comm., cf. अगणिगेहो Trivi. (Gr.) p. 331 (No. 685 वीवज्जोववः)

अगण्ठिया (a-gaṇṭhiya-ga < a-kaṇṭhiya-ka) *adj.* not itching, not scratching, [? w. r. for अण्ठिया Sūy. 2.2.66 PSM.]

अगत (a-gata) *adj.* not gone, AMg. एतं नं से अण्ठवसिण मेरे अण्ठे एतं ववासी तुम्हे नं अजो नममण्णे अण्ठे वीवज्जोववो अगणिको, रावणिं नगरं संवाविवावो अण्ठेसि Viy. 8.7.22 (8.291); 8.7.23 (8.292); cf. अण्ठ.

अगा (agata < agada) *m.* [writing for अण्ठे] medicine, JM. विदुति अगतेन एणाप अण्ठुणीयं दमि । अण्ठं विनास्य Āyār. 835a. 8; cf. अण्ठ.

[illegible]

अगंभीर (a-gambhīrā) *adj.* (f.) not profound, shallow.
AMg. अगंभीराणो इत्थीणो Tand. 155.

अवगम्य (a-gamma < a-ganya) *adj.* 1 which cannot be approached or reached, M. वा बुद्धः सो अवगम्यो सुरलोको जन्म एव गिलाको म् LII. 656; JM. महासुखविषयं व वरपुत्रियाममवक-समुत्पन्नाचारपरिवेदिने Mapoka. 3.5; गम्मागम्माविज्जां गोपुं विमुखाण सेवणे जुल्लह SurSuCa. 12.32; Apa. अतीणं कामान् यतोऽयम् गं मे MahāPu.(P.) 47. 1. 6; 4. 8. 11; बुद्धं सस्मि जत्ताहिं अवगम्यां BhaviKa. 119.9; 123.6; तस्मिं समयं भूय रक्खसं भिक्खं विट्ठ्ठिं अगम्यं भोक्खुं निज्जिं SudCa.(N.) 6.9.8; 2 not to be approached sexually, Apa. अहो सुंदरं होह पवे ग कज्जं । अवगम्यं नि गंतुं एव सखं वसल्लं BhaviKa. 56.3.

अगम्यगम्य (a-gamma-gamaṇa < a-gamyā-gamaṇa)
adj. who cannot be sexually approached, JM. गणिमाजगणि
भइणीपमहेलु पुणो अगम्यगमणेण BhuvKevCa. 255.

अगम्यगामी (a-gamma-gāmi < a-gamyā-gāmin) *adj.*
 who sexually approaches an unapproachable woman, AMg.
 इसो वि वीरसंथायसो पावकम्मकारी अकम्म गरी अगम्यगामी Paṇḍa. 2.9;
 JM. सुहसो विमुदणासो अगम्यगामी भवे उ छिण्णमि KuvMāKa.
 130.17.

अगम्यविहि (a-gamma-vihi < a-gamyā-vidhi) *m.* the procedure of (having a carnal relation with) a person who should not be so approached, *Apa.* अवह सहा अगम्यविहि भासिउ
विज.गणास्तमय *भ्यातिउ* *DhamPar.* 10.9.5.

अगम्यगमन (a-gammā-gamana < a-gamyā-gamana)
n. incest, JM. मणइ अगम्यगमनं पाययं नत्थि दोसो त्व PaumCa.
 (V.) 11.41.

अगय (a-gaya < a-gada) *m.* 1 medicine or remedy against snake-bite, AMg. वण्डमा बुद्धी ... अगय रक्षि य गयिया य Nandī. 47. *gā.* 64 (38.6); JM. सुक्के वि क्वा अगया जइय मिय नूनमहिवां तुमप Tara. 41; मिययुक्कवण्डं अगय पि पंडीमिं तपो SupāCa. 40.93; 2 medicine or remedy (in general), JM. बज्जति क्कवायं वणीवीरति अगया; SurSuCa. 16.62.

अग्राय (a-gaya < a-gaja) *adj.* without elephants, JM.
 लब्धे वि क्त्वा मया जह्य अग्रि नृप महिर्वा तुमय Tara. 41.

अगय (agaya) *m.* Devil, a demon, JM. अगुरा: अगदा।
Hem.(Gr.) 2.174; अगयस्यकाया दण्ड DeNāMā. 1.6. Comm.
अगयो अयस्यो अगयो ऽति प्रबो दानवार्ता:।

अगद (a-gaya < a-gata) *adj.* (space) which is not traversed, AMg. *तेति नं अति देवानं गद गदुर अगद गदुर । गोयसा गद गदुर नो अगद गदुर ।* गवाजो से अगद असंज्जहवामे अगदामो से गद असंज्जहवामे *Vij. 11.10.26(109); 11.10.27(110)*

अगराया (agarāya-yā < a-ṛ-kā) ad. (.) | v. 1. अगराया]
not being swallowed, i.e. distinct, AMs. समसे अवर्षं महावीरे । अग-
रायाय अयन्त्यापद सुवर्षस्वस्त्यसिन्धवायापद पुष्करसाय सव्यसाधुसावित्रीय
सरस्वतीय अक्षसाधवाय भासाय भास्व Uvav. 56 (ccum. सुविषय-
अगराया)

अणार (a-garha < a-garha) adj. bluntness, dullness
 नि से अणारे अणारे जे सुतादि Ayār. 1.8.8.14.

अग्राहा (a-garahā < a-garhā) f. absence of śāstra, AMg. से भी कि ग्राहा संज्ञे. अग्राहा संज्ञे। काकापदेतिमुप, अग्राहा संज्ञे वा अग्राहा संज्ञे Vy. 1.9.21(428)

अमरविद्य (a-garahiya < a-garhita) *coll.* (प्र.) 11-12
[also अमरविद्य] not blamed, not censured, AMg. अनुविद्य अमरि
अमरविद्य अमरविद्य ... गुणेष्वा पाणशरणद्वय संवरणं सन्निधे Paṇḍ. 5.28;
JM. उदा सुपायविक्रुते वि ममर पंचवि गुणेर्वि । इ वदा -- कोनविद्य
अमरविद्या किरिया, वसने वीरिया KaKaPra. 156.17; अनुविद्यममरविद्य
अमरविद्यमि वि वसदा ĀvNI. 1033 (p. 474); अनुविद्यममरविद्य
कम वीरिया वसने ।... सुवदसकवतणं वमे SāDhaVi. 11.

अगर (agaru < agaru, aguru) n. also, a fragrant wood.
M. अगारककुम्भकरदारोक्तमका इह गिरेसा GaudVa. 675; AAg.
कुहं तगरं च अगरे लघिदं सयं वसिरेण Sūy. 1.4.2.8; अगारककुम्भ-
ध्वजजयमहापुत्रेणविहीतु मंथेसु रजसाणा Nāgā. 1.17.36 (a. 5);
सधार्गतरं च न विभेजयविशिषरिमाणं कोरह नक्तत्वं अगारकुम्भककुम्भकमादिपति
अवसेसं विभेजयविहिं चकखामि Uvāś. 29; 32; मार्गिदिपि अगारकुम्भक
मणुण्णवहागं, मि ते, जलकथलय कयूरकुम्भकअगारकुम्भकौतु ... पूषादे
Paṅhā. 10.16; गोतीसमलकवंधककुम्भकपूराहनुकुम्भकमणितो SāraPa. 34;
पतेणं उम्माणपमाणेणं पत्तजगत्सगरकोषयकुम्भककुम्भककुम्भकविषादीनं सधार्ग
उम्माणपमाणपिण्डवसिन्धवत्तणं यवह ApuOg. 323; JMs. जय च विभि-
ममेसु वीहाओ विवकुम्भकपलीकाओ मिय कुम्भककुम्भककुम्भकपणामिवावक-
वासविच्छाओ KuṃMāKa. 7.26; (नाओ भाणाओ रिच्छाओ) पुनसस-
सेणागकुम्भकविमो KumāCa.(H.) 2.21; उम्माणकुम्भककुम्भककुम्भक (कुम्भ-
विहार्) KumāCa.(H.) 2.45; 5.13; कयूरकुम्भककुम्भककुम्भककुम्भककुम्भक-
मंथेहि Erz. 14.17; Apa. निजसरजलकविमककुम्भककुम्भककुम्भककुम्भककुम्भक
VaddhaCa. 4.22.13; पूषजह सह अगद हुसिणु तमि कायकर SāradāKa.
189.

अगारु (a-garua < a-guru-ka) adj. ignoble, unimportant, M. अगुरुत्वा विप्रदुर्गुणस्य कथं तं अगारुतु Cand.Va. 255.

अगरुजडा (a-garuja-dā < a-guruka-tā) f. littleness, insignificance, S. (शरणासा) कसो अगुजीविणपत्त अगरुजडा नं रामपत्त खरप्पमुत्तानं न तुळे वि कुलसंवि वज्जं मयासाहो चिन्नेरि MāhāvīCa, 92.1.

अजगराण्डिष (agaru-gandhiya < agaru-gandhika) sc.
scented with aloes, AMg. सुदबाससुराणि न हे सुं अजगराण्डिषं अं
Tand. 152.

अगरु(य)लघु(य) (agaru(ya)-lahu(ya) < a-guru-kalaghu-ka) *adj.* [also अगरुलघु, which is neither heavy nor light (a quality or state which explains the stability of things and the identity of living beings), hence the karma which is responsible for it, one of the forms of *Nāma-karman*, *Atig.* दसविंशे अजीवपरिणामे वण्णरो, तं ब्रह्म — अगारलघुपरिणामे अजसमिद्वारे *Thana*, 10.19(713); द्वाविंशविंशे योगलपरिणामे वण्णरो, तं ब्रह्म — कास्मण्णपरिणामे अगरुलघुकासपरिणामे *Samav.* 22.3; गोपणा, वल्लभाज्ज-दम्भां पट्ठुं वो पट्ठुं वो कुरप पक्कमकुरप वो अल्लस्यकुरप *Vij.* 1.9.5 (1.398); अगरुलघुपट्ठमं पट्ठुं वो पट्ठुं वो कुरप वो पक्कमकुरप अल्लस्य-कुरप *Vij.* 1.9.8 (1.398); कण्ठसो वि पट्ठुं — विविदा अल्लस्यकुरप *Vij.* 1.9.5 (1.393); उगमिन् अजसमिद्वारे अजीवि अगारलघुपरिणामे विविदे अजसमिद्वारे अजसमिद्वारे *Vij.* 11.10.2 (11.107); अजसमिद्वारे अजसमिद्वारे अजसमिद्वारे अजसमिद्वारे अजसमिद्वारे *Vij.* 2.1.24

अगवेसिक् (a-gavesiya < a-gaveṣya = a-gaveṣayitvā) ger.
without having sought for, AMg. जे निक्खं सागारियकुलं अजाणिय
अपुच्छिय अगवेसिय पुग्ग्वमेव पिंडवाचपडियाए अणुप्पविसइ Nis. 2.47;
उत्तायं ह्योसाचयणाई अजाणिय अपुच्छिय अगवेसिय पं चउराचपंपरायाओ
पाइ निक्खं पिंडवाचपडियाए निक्खइ Nis. 9.7.

अग्राह्यग्राहण (a-grahiya-grahana < a-grhita-grahana) ५.

acceptance of things which are not accepted or rejected. JM. परिद्वन्द्वित्वात् अङ्गं अङ्गविग्रहणत्वे । तत्साम्येणान्नं एतन्नेरे वेति भाष्ये PañcāPra. 17.39 (comm. अङ्गविग्रहणस्य साधुमिरस्वीकृत-मत्ताविदास्यव्यवस्था)

अङ्गविग्रहाय (a-gāhiya-nāma < a-grhīta-nāman) *adj.* whose name is not to be uttered, Apa. तयगु अङ्गविग्रहाय सुखाय सु ... सणित सणित सुख SaṅKuCa. 692.1.

अङ्गविलग्न (a-gāhila-gāhila < a-grahila-grahila) *adj.* though not under the influence of a planet who became possessed by a planet (i. e. evil star), JM. एतस्य पुण आह्वरणं विण्णये नाणत्वेयं यं । अङ्गविलग्नो राया बुद्धीय अणद्धुरजो ति UvPay. 843.

अङ्गविल्ल (a-gāhilla < a-grahila) *adj.* not possessed by an evil spirit, way-ward, erratic, JM. अङ्गविल्लविल्लेणं तेण वि अङ्गीकितं कोयं । ते छणपिङ्गा नियगिहम्मि संचारिया जया सत्वे UvPayTī. p. 274b. vs. 86-87.

अङ्गविल्लराय (a-gāhilla-rāya) *m.* name of a king [PSM. Tī. 21, probably a mistake for गरुडि. cf. VīTirKa. 21. p. 39. l. 3]

अगाध (a-gāa < a-gāmya) *adj.* who cannot be known, Apa. (परमजिण्) अगाओ अगाओ सया सुद्धभावो NāyCa.(P.) 2.3.12.

अगाढ (a-gāḍha) *adj.* not deep, shallow, JŚ. चल्मणिमगाढं च वज्जिय सम्मसदिकवाडेण । मिच्छतासवदारणिरोहो होदि ति जिणेहि णिदिट् BāAnu. 61.

अगाढत्त (a-gāḍhatta < a-gāḍhatta) *n.* shallowness, JŚ. चल्मणिमगाढत्तविज्जियसद्विण्णमेव सम्मत्तं NiySā. 52 (comm. चल्म-मकिनाषणादविज्जितं)

अगाढपरिताप (a-gāḍha-paritāpāna < a-gāḍha-paritāpāna) *n.* heating not very greatly, JM. अगाढपरितापेण पुण पुं (= वासल्लु), गाढपरितापेण पुं (= वासल्लु) ViMāPra. 81.7.

अगाधमानस (a-gāḍha-mānasa < a-gāḍha-mānasa) *n.* unfathomable mind, Ś. (सीता) अगाधमानसदंसिदसिण्णसंभारा ... अज्जउत्तस्स उहावा UtaRūCa. 3.14.1.

अगामिया (a-gāmiyā < a-grāmikā) *adj.* (f.) without any village, desolate, AMg. अत्येगस्या निग्गया य निग्गयिओ य एणं महं अगामियं छिन्नावायं दीहमदमदविमणुपविट्ठा तत्तेगयओ ठाणं वा सेज्जं वा ... गाहकमेति Thāna. 5.2.107(417); तए णं तेसि परिव्यायणायं तीसे अगामियाए छिण्णोवायाए दोहमद्वाप अडवीए उदए... छीणे Uvav. 83; 85; Viy. 14.108; 15.86; तए णं से चिण्णए ... भीए तत्ते सुसुमं दारिबं गहाय एणं महं अगामियं दीहमदं अडवि अणुप्पविट्ठे Nāyā. 1.18.44; 1.18.46.

अगार (a-gāra < a-kāra) *m.* the sound or letter अ, JM. इय सव्वममाणतो नागारे सव्वहा मुणह ViAvBhā. 484(482)

अगार (a-gāra) [wrong analysis for ākāra in the phrase सिंगारागारवाकसेसा Uvav. 15 (comm. अगाराय अगारविब स्वात्मिब चारुः वेवः । अथवा अगाराय आकारः संस्थानं चावध वेवः p. 13a.13) RāyPa. 70; 133; cf. ĀgSābKo. अगार. Index Aṅgasuttāi 4.1 अगार]

अगार (agāra) *n.* 1 house, residence, AMg. पुणो पुणो गुणसाय वंकासमायारे पमत्तगारमावसे Āyār. 1.1.5.341; 1.5.3.4; अगारमावसेता वि अरण्या वा वि पम्बवा Sūy. 1.1.1.19; कोअगारमावसे Sūy. 1.2.2.10; तओअगारं पहावर Sūy. 1.3.2.9; नीवारवेव पुण्णोवा ओ इक्के अगारमावसे Sūy. 1.4.1.31; समरेड अगारोडं सेवीड य सदावे । पाओ

काविण. सुवि नेव विट्ठे व संखे Utt. 1.26; अगारपरिवारमकम्मोसल ... अगारणमकम्मराण कर ... विसंति Paṇhā. 1.18; [the most frequent phrase in, AMg. मुहे मविता अगाराओ अगमारियं पम्बव Thāna. 2.43(54); 4.1; Samav. 19.5; 30.6; Viy. 2.34; Nāyā. 1.1.101; 1.2.18; 1.11.3; Uvav. 23; Vivā. 1.1.70; Paṇnav. 20.17; Jambuddi. 2.65; Kapp. 108; Dasā. 10.31; Uvav. 23] 2 (the conduct of the) householder, JM. दुविहं नेव चरिते अगार-मणारियं वेव ĀvNi. 796.

अगारग (a-gārāga < a-kāraka) *m.* who does not do anything, (the soul) which is inactive, JM. एवमहाभूय पक्कपे व तज्जीवतस्सरीरे व । तह व अगारगमाई अत्तच्छट्ठो अक्कवाई SūyNi. 30.

अगारचरित्तम्म (agāra-caritta-dhamma < agāra-caritra-dharma = *cāritra) *m.* religion consisting of good conduct suitable for a householder, AMg. चरित्तम्मो दुविहे पण्णो, तं जहा — अगारचरित्तम्मो वेव अगारचरित्तम्मो वेव Thāna. 2.1.109(61)

अगारडाह (agārādāha < agāra-dāha) *m.* burning of the house, AMg. वत्सह वा से विनत्सह वा से अगारडाहेण वा से ढङ्खह Āyār. 1.2.3.5(79)

अगारत्थ (agāra-ttha < agāra-stha) *adj.* who remains in the house, who is a householder, AMg. जे केसे अगारत्था सीसीमाव पहाय से हाइ Āyār. 1.9.1.7(260); कि वा कविज छाया दय-सोयिया व अहवगारत्था PindNi. 314; तस्स णं तमगारत्थं बहमाणत्स से पक्कवलाणे समे भवइ । नेति Sūy. 2.7.17(853); नाणासीला अगारत्था विसमसीला य भिक्खुणो Utt. 5.19.

अगारधम्म (agāra-dhamma < agāra-dharma) *m.* religion or duties of a householder, AMg. समणे मगं महावीरे दुविहं धम्मं पण्णवेइ, तं जहा — अगारधम्मं च अगारधम्मं च Thāna. 10.750 (10.103); Uvav. 57; Viy. 16.6.21 (16.91)

अगारबंध (agāra-bandhana < agāra-bandhana) *n.* the bondage of the householder's life, the bond of the householder, AMg. एणं समुट्ठिए भिक्खु बोसिज्जगारबंधणं Sūy. 1.3.3.7.

अगारव (a-gārava < a-gārava from the alternative form of gū- (IE gwr-) = a-gaurava) *adj.* not having pride, AMg. अगारवो य नित्सहो जीवो होइ अगारवो Utt. 30.3; सासणं मगवतो अणियाणे अगारवे अलुडे अमूदमणवणकाययुसे Paṇhā. 10.1.

अगारवास (agāra-vāsa) *m.* residence in the house, the state or condition of a householder, AMg. जया णं अहमगारवा-समावसामि तहा Thāna. 4.3.325 (4.450); पणत्तरि वाससपसहस्सां अगारवासमज्झावसित्ता Samav. 75; 83; तीसे वासां अगारवासमज्जे वसित्ता Viy. 15.1.21 (15.20); पणपणं मही णं अरहा एणं वाससवं अगारवासमज्जे वाससहस्सां वाससवज्जणं ... पाउणित्ता Nāyā. 1.8.235; जया णं अहं अगारवासे वसामि Nirayā. 124; Jambuddi. 2.87; 3.225; सेओ अगारवालो ति इह भिक्खु न चित्तए Utt. 2.29.

अगारविणय (agāra-vinaya < agāra-vinaya) *m.* rules of conduct proper for the life of a householder, AMg. विणयमूले धम्मो दुविहे पण्णो, तं जहा — अगारविणय अगारविणय य Nāyā. 1.5.59.

अगारविल्ल (a-gārav-illa < a-gārav-illa = a-gaurava-vat) *adj.* having no pride, JM. सरको अगारविहो सुखनामं अहहा अहुरं (कम्पं वेव) KamVi.(D.) 58.

अगारसमावस (agāra-sāmāyika < agāra-sāmāyika) *n.* the performance of equanimity (rules of good conduct) proper

For the resident of a house or householder, AMg. दुविहं सामाहय पक्कं, तं जहा — अगारसामाहि(ह)र वेव अगारसामाहय वेव Thāna. 2.3.249 (2.78)

अगारि (agāri < agārīn) *m.* a householder, AMg. बहवे समममाहयअतिहिक्किण्णणीमय समुहिस्स तत्थ तत्थ अगारीहि अगारां वेत्तिवारं भवति Āyār. 2.2.37(436); पुच्छिस्सु णं सममा माहणा य अगारिणो वा परतिरिथया व Sūy. 1.6.1(352); अगारिणो वि सममा भवन्तु Sūy. 2.6.9(795); 2.6.8(794); अगारिणं वा समबाणुत्तिहे Sūy. 1.14.8(587); न इमं सन्वेसु भिक्खुसु न इमं सन्वेसुअगारिणु Uu. 5.19; वणीमपक्कवाओ प्रविक्खोहे अगारिणं Dasave. 6.57; जओ णं पारमं अगारिण अगारारं कटिपारं उक्कटिपारं छण्णारं लिप्तां Kapp. S.2; JŚ. ण इवदि इवदि अगारी भस्सो सो सावयाणं से PavSā. 3.50; JM. अकगहो पंचा इव सक्क। सुवरवक्किणिवागारिसाहुसंविमेवहि KumāPra. 218.20.

अगारिकम्म (agāri-kamma < agārī-karman) *n.* the work or function of a householder, AMg. निक्कम्म से सेवइअगारिकम्मं न से पारय होइ विमोक्काय Sūy. 1.13.11.

अगारी (agārī) *f.* lady of the house, AMg. अगारीए कप्पङ्गुमकं वणपियत्तं मुंवर Viy. (App. p. 1186. l. 18); JM. अगारीए विणा न तरानि अक्किउं JambūCa. (G) 26.8.

अगाकमारि (a-gāla-māri < a-kāla-māri) *f.* untimely death, Apa. तहि दिहु महावणि जा कुमारि सा अम्हं मित्त अग.लमारि PaumSiCa. 2.165.

अगाळिअ (a-gāliya < a-gāliya) *adj.* which is not filtered, Apa. जेण अगाळिअ जलु पियउ जाणिअइ ण पवाणु SaDhaDo. 27.

अगाव (a-gāva < a-garva) *m.* absence of pride, Apa. तउ कर अगावि अकुविलमवि पविदियसुहु गणिाव तिणु JaaCa. 4.20.17.

अगाह (a-gāha < a-gādhā) *adj.* deep, unfathomable, impenetrable (PaiLaNa. 323), AMg. निवडर अगाहसंसारसागरं अणंतमविक्कलं Nāya. 1.9.54; बहुवाइहा अगाहा बहुसल्लुप्पलोदगा।... एणं भासेअ पक्कं Dasave. 7.39; सा गोणी बहुवक्खहि मिलिऊणाह-पक्कळय पवेत्तिवा MahāNis. 6.290; JM. जुवरहिअय व्वज्जाइ Dhut. 1.26; रण्णो य अजोगवणिआय अगाहा पुक्कणिणी संछणपत्तिसमुणाला उप्प-लवउपोपसोमिआ AvTī. 819a.8; अगाहो कइं सि तुमं Tārā. 52; अगाहं संसारसागरं गोपयं व दयालु तरह MaViCa. (G.) 17a.7(2); बहुवक्को सरो तह अगाहविट्ठो नवरुमो कोरी BhuvKevCa. 1586; Ś. (कपूरिका) अगाहसोत्तं व किं न वणीयदि RarthMañ. 1.38. p. 30; (पारिजात) अगाहाओ महापरिहाओ वेट्ठण ĀnaSun. 2.6. p. 24; Apa. कालिदिपवाहे सुहु अगाहे आगेवि भुहु संवारियउ RiNeCa. 4.3.18; 5.13.14; सोस्सिउ सरिसरहि अगाहु सल्लु PaNāCa. 6.10.9; 9.9.2; थिउ उववणि बहुतर-वरअगाहि PaNāCa. 13.13.10; अगाहे निवडर .. गंगापवाहे JambūSā- Ca. 10.17.8; बारिरासि णं अगाहु VajjhaCa. 2.3.6; वाणिउ होइ अगाहु SaDhaDo. 186.

अगाह (a-gāha < a-grāhya) *adj.* not grasped, not understood, Apa. तसु अज्जाय छम्मास दाहु निवदेहि हुउ विज्जइ अगाहु MayReSār. 5.4.

अगाहीकर (a-gāhi-kara- < a-gādhī-kṛ-) *v.* to make deep, Ś. (नेपथ्ये) अगाहीकरेह रिक्ख(क्ख)सवाणारकरंउत्ताइअं परिहं BāIRā. 8.12.5.

अगिअत्थ (a-giattha < a-gītārtha) *adj.* who is not well-versed in the scriptures (particularly in the Chodasūtras), AMg. अणसमवहिक्की पुण अगिअत्थारं व वेव पावूले। कावन्वा अगिअत्थं वेवअगिअत्थं 48; cf. अगिअत्थ.

अगिअत्थ (a-gijjha < a-grāhya) *adj.* which cannot be grasped, AMg. तओ अगिअत्था पणत्ता, तं जहा — समय, पेसे, परमाणु Thāna. 3.2.331(173); cf. अगिअत्थ.

अगिअत्थ (a-gijjhanta < a-gṛdhyat) *adj.* (pr. part.) not hankering after, JM. सविहं न जाण कुज्झइ, जुज्झइ, मुज्झइ भवे अगिअत्थो। देही KumāCa. (H.) 7.56.

अगिणि (agini < agni) *m.* fire, Apa. सुणउ रुउ, कलिउउ अगिणि णव दिहुता जाणु JogSā. 57; cf. अगणि.

अगिअत्थ (a-ginanta < a-grhāt) *adj.* (pr. part.) not taking, not accepting, JŚ. परदवमणिअत्तस्स होइ थूलवधं सदिधं ŚrūA. (V.) 211.

अगिअत्थ (a-ginhamāna < a-grhnamāna - a-grhāna) *adj.* (pr. part.) 1 who has not taken, AMg. तए णं से पक्काइ रहकुडे ... अगिअत्थेण अणइ गिअत्थेण Vīva. 1.1.50(21); 2 who has not taken up (penance), AMg. जणत्तो पुण तहा वि तगगाही। बहूइ तप्पसी अगिअत्थेणो उ वारे PindNi. 111; JM. सो मणुओ बहुवक्को अगिअत्थेण सारिअत्थो VīMaPra. 13.2 (p. 16)

अगिअत्थ (a-ginhiyavva < a-grhitavya) *adj.* (pot. part.) which should not be taken or accepted, AMg. णायम्मि गिअत्थेव अगिअत्थेवम्मि वेव अत्थम्मि। जइयव्वमेव इह जो उवरसो सो नओ नाम AnuOg. gṛ. 140; DasaveNi. 149.

अगित्ति (a-gitti < a-kirti) *f.* ill fame, JŚ. गिदा व णीचगोइ पक्का गियमा अगित्ति णामं व। छवेय णोक्ताया KasāPā. 134.

अगिद्ध (a-giddha < a-gṛddha) *adj.* not greedy, hence not attached, AMg. से तत्थ अगुच्छिअ अगिद्धे अगदिअ अणज्जाववण्णे बहुसमव परिआएआ Āyār. 2.1.6.57(357); अगिद्धो विप्पमुक्का य ओमाणं परिअज्जय Sūy. 1.1.4.4 (1.1.79); अक्खिअ अगिद्धे अगिअत्थवचारी अमयकरे भिक्खू अगाविल्लया Sūy. 1.7.28; अगिद्ध सक्कासेसु Sūy. 1.9.35; अनुणोववण्णे देवे देवलोगयसु दिव्वेसु कामभोगेसु अगुच्छिअ अगिद्धे अगदिअ Thāna. 3.3.362(183); ओइ ण वीससाय काळं करेति ततो पच्छा अगुच्छिअ अगिद्धे जाव अणज्जाववण्णे आहारमाहारेह Viy. 14.7.11 (82); 15.162(128); तत्थ णं अथेगइवा आसा ... तेसु उक्किउ सक्करि-ससंवेसु ... अगुच्छिअ अगदिअ अगिद्धा अणज्जाववण्णा Nāya. 1.17.24; 1.19.43; भिक्खू ... अगुच्छिअ अगिद्धे अगदिअ ... मुंजेआ वाणधारणद्वाय Pañhā. 6.20; उवहिम्मि अगुच्छिअ अगिद्धे ... सव्वसंवाणए य जे स भिक्खू Dasave. 10.16.

अगिद्धि (a-giddhi < a-gṛddhi) *f.* desirelessness, absence of greed, JŚ. इट्ठाणिट्ठाहारे दसे विक्कमाजओसिद्धी Mūlā. 20; कदजोण-दावदनं आहारपिरासदा अगिद्धी य।... तिसिक्खणं वंभवेरस्स BhaĀrā. 240.

अगियमिस्सा (a-giya-nissā < a-gīta-nisā) *f.* support or help of one who is not well-studied, JM. कइ सो जयउ अगीओ कइ वा कुणउ अगियमिस्साय UvMā. 408.

अगिलत्त (a-gilanta < a-gilat) *adj.* (pr. part.) not swallowing, JM. अगिलत्तो रविमिहुं व केण दिट्ठो नहे राह Tārā. 128.

अगिला (a-gilā ?) Deśī. neglect, insult, DeNāMā. 1.17, अवगणणाय अगिला अवण्णअणत्तिअगवण्णा, comm. अवगणणा अवक्ता। तत्थामगिला अवण्णे अण्णत्ती अगवण्णं इति चत्वारि पदानि। अजुअकुसमे व्व कमे अगिला तीए विओअअहराय DeNāMā. v. 14.

अगिलाण (a-gilāna < a-glāna) *adj.* not exhausted, not weak, AMg. अत्त णं भिक्खुस्स अवं पाव्ये, अइं च सल्ल पडिण्णत्तो अगिअत्थोहि, विज्जणो अगिअत्थोहि, अगिअत्थं सावम्मिअहि कौटल्यं

वेदाविवेकं साधयितुमिति Āyār. 1.8.5.3(219)

अगिलाय (a-gilāya-yā < a-gilāna-tā) *f.* the state of being not languid, alertness, AMg. सेदाविवेकं परिपाठं च अगिलाय च (सुप्रमाणमेषा) ĀrāhPad. 319.

अगिलाय (a-gilāya < a-gilāta = a-gilāna) *adj.* (ppp.) [comm. usually takes it as Inst. Sg. of the root-noun glā- (cf. GopathaBr. 1.2.21 ā-glā) explained by a-glānyā; Leumann suggested it as a gerund with -ya, a-glāya, followed by Caillet and Bollé; for glāta cf. Vedic mlāta] without becoming languid, AMg. कुक्का भिक्षु विलाणस्स अगिलाय समाधि Sūy. 1.3.4.20(223); 1.3.4.21(245); पंचहिं ठाणेहिं सकेणे निगमेये अगिलायरे महापज्जवसाणे मवर, ते जहा - अगिलाय सेहवेवाकं करेमाणे ... अगिलाय साहम्मियवेवाकं करेमाणे Thāpa. 5.1.44(397); अगिलाय मत्तेण पाणेण विमाणं देवावधिं करेह Viy. 5.4.17[4](81); आयरिबज्जवसायं नं भिं सविसयंति गणं अगिलाय संगिण्णमाणे अगिलाय उवणिण्णमाणे Viy. 5.6.19; तए नं से येरा अणवतो मेहस्स अणमारस्स अगिलाय देवावधिं करेति Nāyā. 1.1.207; तए नं से पंपए सेगलस्स ... अगिलाय देवावधिं करेह Nāyā. 1.5.119; तेसिं सत्वेसिं आरियमणारियाणं अगिलाय धम्मं आइस्सर Uvav. 56; अगिलाय नं भिं तुम्हे पपसिस्स रण्णी धम्मं ... आइस्सेज्जाह RāyPa. 720; अगिलाय तस्स करणिज्जं देवावधिं जाव तज्जो रोगाथंकाओ विप्पमुको Vava. 2.6; JM. बारसविहम्मि वि तजे ... अगिलाय अणाजीवी नायव्भो सो सवायारो PañcāPra. 15.26; ता परिसाए धम्मो अगिलाय वेव परिकहेयव्भो MaṇoKa. 2.46; धम्मद्विषाण धम्मं केहेर अगिलाय परविण्णकओ MaṇoKa. p. 29.166; दुण्हं पुण परिसाणं उवट्ठियाणं दुहेण अगिलाय ... धम्मकद्धा होर कायव्वा JugāJiCa. v. 42.

अगिलायओ (a-gilāyao < a-gilāyatah) *adv.* without being weak or dejected, AMg. देवावधे निउत्तेण कायव्वं अगिलायओ Utt. 26.10.

अगिवाण (agi-vāna < agni-bāna) *m.* an arrow which produces fire, Apa. लयउ कप्पु अगिवाणहं चलयई SirivālaCa. 2.13.3.

अगिह (a-giha < a-grha) *n.* which is not a house, outside the house, AMg. वासावातं पज्जोसवियस्स पाणिपडिगहिस्स भिक्षुस्स गो कप्पह अगिहसिं पिडवावं पडिगहिता पज्जोसवियत्त Kapp. S.29; *adj.* not having a house (not permanently residing in a house), AMg. असिप्पजीवी अगिहे अमिसे जिहंदिए सज्जओ विप्पमुके ... चेक्का गिहं एगवरे स भिक्षु Utt. 15.16;

अगिहत्थ (a-gihattha < a-grhastha) *m.* not a householder, a houseless monk, JŚ. उवसंतवणमगिहत्थवणमकिरियमहीलणं वयणं । एसो वासवविणओ BhaĀrā. 124; Mūlā. 378(5)

अगिहिभूय (a-gihi-bhūya < a-grhi-bhūta) *adj.* who has not become a householder again, AMg. अणवदुपं भिक्षुं अगिहिभूयं नो कप्पह तस्स गणावच्छेदयस्स उवट्ठावियत्त Vava. 2.18; 2.21; 2.23.

अगीयत्थ (a-gīdattha < a-gītārtha) *adj.* who has not the knowledge of the scriptures, who is not well-versed in the scriptural knowledge, JŚ. नासेज अगीयत्थो चउरं तस्स लोगसारं । गद्धम्मि च चउरं न उ सुल्लं होर चउरं BhaĀrā. 429.

अगीय (a-gīya < a-gīta) *adj.* [shortened form of अगीयत्थ] who does not possess the knowledge of the scriptures, not well-versed in scriptural knowledge, JM. अगीयस्स इमं चइ,

सुप्रमाणसाओ, चइ, एओ जीओ, PañcāPra. 11.9- (comm. अगीयत्थ इति एवेति पदसमुदायोपचारय अगीयत्थं अमधीताममः); सुप्रमाणं दासरो सुप्रमाणमिणो अगीया च । इमियदुकरिसा इव न सुप्रमाणे रमित्सति UvaPayTī. p. 367a. v. 3.

अगीयत्थ (a-gīyattha < a-gītārtha) *adj.* [also अगीयत्थ] who has not studied the scriptures, who has no knowledge of the scriptures, AMg. अगीयत्थस्स वयणेणं अमं पि न कोट्टर MahāNis. 6.142; जेण नो तं भिं अमं च अगीयत्थेसीव Oacchā. 46; अगीयत्थकुलीकेहिं सं तिविहेण वज्जए MahāNis. 6.144; नमिस्स अगीयत्थो चउरं तस्स लोगसारं ĀrāhPad.(V.) 259; JM. अणवदुत्तए अगीयत्थे निसिए वा वि बारय च गणं । तरेवसिं तस्सा मत्ता चउरि वादिवा BṛKappBhā. 703; एवमधीयत्थोऽपि ह जिणवयणमवचकलुभिसिणो । वज्जए अणांतो उवसमवसावं चेव UvMā. 407; कल्लपुरं नगरं कल्ल गच्छो अगीयत्थसिणो विहरर ĀvTī.(H.) 52a.2; समवणिपिप्पकिरिव तवस्सिणो जे अगीयत्था UvPayTī. p. 367. v. 7; तुमं अगीयत्थमित्तेवणेणं मा जीव भं गुण निज्जण्णं UvSat. 23.

अगीयत्थत्तणओ (a-gīyatthattapa-o < a-gītārthatvāna-tah) *adv.* because of being ignorant of the scriptural knowledge, JM. तस्स पुण गणी अगीयत्थत्तणओ पायचित्तं देतो मणह ĀvTī.(H.) 52a.4.

अगुज्झाहर (a-gujjha-hara < a-guhya-dhara) *adj.* who does not keep the secret, रहस्समेई अगुज्झाहरो DeNāMā. 1.43 (comm. अगुज्झाहरो रहस्समेदी । अस्मागुज्झाहरस्समवत्वे सुक्तिरस्मा । वधा, मा कुण अद्विआरं अकिं अपरिचिहरे अगुज्झाहरे)

अगुण (a-guṇa) *m.* not a merit, demerit, M. उवणत्थे कज्जे अहचित्तो गुणागुणे तम्मि । चिरआकमदेवेच्छित्तणेण पुरिहो एणइ कज्जं GāSaSa. 3.14; माहत्वे गुणकज्जमि अगुणकज्जे णिवट्ठाहण्वा । विवरीवं उवसि गुणाण इत्तं सि कादुरिसा GaudVa. 894; अगुणाअरेण तइ तइ गुणसुणं होदिह जं पि GaudVa. 902; AMg. गुणेहिं साइ अगुणेहिं साइ Dasavo. 9.3.11; JM. चित्तेजा ... अणावससएण य अगुणे PañcSu. 18; अत्थवत्तस्स अगुणा वि गुणा JugāJiCa. p. 2. 1.7; कट्ठयरा अनेसिं अणावरो होर अगुणेषु ViMāPra. 74.19; *adj.* possessing no merit or virtue, M. ते उण गुणाण दूरे अगुण सिज्ज जे गक्का रुच्छि GaudVa. 865; JM. सेसे वि असेसे निक्खे वि सव्वंउत्तमे वि गुणंकलिय । नमिओ ... अजिवाई SupāCa. 1.4; अगुणा न गुणंति गुणं गुणिणो न सहंति परगुणे ददुं JambuSāCa. 4.1.1; JŚ. अविकत्थतो अगुणो वि होर सगुणो च सुजणमज्झमि BhaĀrā. 364.

अगुणद्धिअ (a-guṇa-tthia < a-guṇa-sthita) *adj.* who is not established in merit or virtue (i.e. lacking in it), JM. अगुणद्धिओ न भिक्षु अवयवा पंच दाराइ DasavoNi. 332.

अगुणण (a-guṇana < a-guṇana) *adj.* who has not repeated (his rules), Apa. पठि जेस बायणु अगुणणहो ... आसणु चकिउ तेम कणिरावहो PāNāCa. 14.24.7.

अगुणत्ता (a-guṇa-tta < a-guṇa-tva) *n.* the state of not being a quality or virtue, JM. अज्झयणगुणी भिक्षु, न सेस, इह गो वरज को हेक । अगुणत्ता इह हेक, को दिट्ठतो, सुवण्णमिव DasavoNi. 350.

अगुणवक् (a-guṇa-pannam < a-guṇa-pañcāsat) *nm.* forty-nine, AMg. एवावेव सपुण्णवरेणं एणं गंगासव्वहस्स सत्तरस च सहस्सा उव अगुणपं गंगासवा मवधीतियक्खावा Viy. 15.1.68 (15.101)

अगुणपेहि (a-guṇa-ppēhi < a-guṇa-ppēkisa) *adj.* who looks at (i.e. aspires for) the lack of virtue or merit, AMg.

एवं तु अनुगुणवर्णो गुणानं च विवक्ष्यो Dasave. 5.2.41.

अनुगुणीसा (a-guṇa-vīṣā < a-guṇa-vīmśatī) *nu.* twenty less one (i. e. nineteen), AMg. अनुसयमगुणवीसा सोषणं उत्तराब्जसा-
हणं JōiaKa. 260.

अनुगुणी (a-guṇāsi < a-guṇāśiti) *nu.* seventy-nine (eighty minus one), JM. लक्ष्मोवरि अनुगुणी PavSāro. 365 (comm. श्रीमेवास्य लक्ष्म्यं एकोनाशीतिलक्षम् अधिकं श्रावकाणाम्)

अनुगुणि (a-guṇi < a-guṇin) *adj.* who possesses no virtue or good quality, AMg. अनुगुणिस् नतिथि मोक्खो नतिथि अमोक्खस्स निब्बानं Utt. 28.30; M. वेण्व अनुगुणीहिं गुणिं व्व जेण गुणमारुहेण वो अप्पा GaudVa. 1201.

अनुगुत्त (a-gutta < a-gupta) *adj.* (ppp.) 1 not controlled, AMg. पथ अनुगुत्ते अणाणाए ... पुणो पुणो गुणासाए वंसमायारे पमत्ते गारमावसे Āyūr. 1.1.5.3(97); पंच य से इविआ अनुगुत्ता भवन्ति Nāyā. 1.4.18; पंचासवणवत्तो तीहिं अनुगुत्तो छुत्तुं अविरओ य Utt. 34.21; JM. विरओ उ असमितो मि ति कीस सवमा अनुगुत्तो वा PañcāPra. 16.16; 2 not protected, not guarded, AMg. चत्तारि कूडागारा पणत्ता, तं जहा — गुत्ते पामं एगे गुत्ते, गुत्ते पामं एगे अनुगुत्ते, अनुगुत्ते पामं एगे गुत्ते, अनुगुत्ते पामं एगे अनुगुत्ते Thāna. 4.2.186; 4.2.187(275)

अनुगुत्ति (a-gutti < a-gupti) *f.* absence of control (over the activities of mind, word and body), AMg. तओ अनुगुत्तीओ पणत्ताओ, तं जहा — मणअनुगुत्ती, वअअनुगुत्ती, कायअनुगुत्ती Thāna. 3.23(134); णव भंभवेरअनुगुत्तीओ पणत्ताओ Thāna. 9.3(663); तस्स (परिगहस्स) व नामाणि गोणाणि होन्ति तीस, तं जहा — अनुगुत्ती Panhā. 5.2; अनुगुत्ती भंभवेरस्स इत्थीओ यावि मकणं Dasave. 6.58; (भावपिंड) अपसत्थो य असंजम ... कम्मस्सगुत्ती अहम्मो य PindNi. 63; JŚ. इहपरलोचत्ताणं अनुगुत्ति-
मरणं च वेयणाऽकम्भिभया (मया) Mūlā. 53(2)

अनुगुत्तिदिच (a-guttindiya < a-guptendriya) *adj.* who has not controlled his sense organs, AMg. जहा व से कुम्प अनुगुत्तिदिच Nāyā 1.4.18.

अनुगुत्तिभाव (a-gutti-bhāva < a-gupti-bhāva) *m.* the state of not being controlled, JŚ. चत्ता अनुगुत्तिभावं तिगुत्तिगुत्तो हवेइ जो साह NiySā. 88.

अनुगुम्भि (a-gummia < a-? = a-mohita) *adj.* [Hem. (Gr.) 4.207] not deluded, JM. मवसअणगुम्भिओ अनुगुम्भिओ मोहणिज्जेहिं KumāCa. (H.) 7.47.

अगुरु (aguru) *n.* alce, a fragrant wood, M. (सेसो) लसीअ । गुल्लमगुल्ला तणुं बईतो दइअअहिदिल्लेअअम्स छत्तो ŚrīKāv. 1.24; (राजा) धूवेण पिं अगुरुणो किमु कुकुमेण KapMañ. 3.14; 3.27; AMg. अगुरुपुड्डाणं वा लवंगपुड्डाणं वा RāyPa. 30; अगुरुल्लुक्खयमधुं च कुंभागलो य भारगलो व साहरइ Jambuddi. 2.109; JM. (मवरं) अगुरुयत्तुल्ल-
चंदणजणववपरिओयत्तुल्लयं PaumCa. (V.) 2.11; Apa. कत्थुरियअगुरु-
सिखिंउपकफलकुसुमदामिहि SanKuCa. 488.2; सहासमुदयकं अगुरुभूम-
पुज्जलं PrūPing. 2.177; cf. अगुरु.

अगुरुतिथ (aguru-tiya < aguru-trika) *n.* three types of nāma-karmans i. e. aguru-laghu, upaghāta and parāghāta (i. e. bodily defects which make the body neither heavy nor light, which is destructive of one's own body or which is destructive of another), JŚ. विरसुहयत्तेयदुमं अगुरुतिथं पोगलविवाहं GomSā. (K.) 47.

अगुरुल्लु (a-guru-lahu < a-guru-laghu) *adj.* [also अगुरुल्लु, अगुरुल्लु, अगुरुल्लु, अगुरुल्लु] being neither heavy

nor light. *n.* the name of a particular nāma-karman which produces this quality, based on the view that heavy stands for motion downwards and light for motion upwards. It comes to mean the principle of identity among changes and perdura-
tion in case of objects without material form like the soul, time, space etc. and atoms, and such things as speech, mind, and karman. In relation to the internal change among things, it refers to the underlying unity of the thing with the figurative meanings of गुरु as noble and लघु as low when it is used in connection with the gotra-karman. *adj.* (referring to the soul and permanent objects), JM. जे य अगुरुअल्लुए अमित अकटिणे अल्लुक्खय अणिदे । ... ते सुमरसु संयं सिद्धे ĀrahPai. (Su.) 16; अंगे न गुरु न लघुं जायइ जीवस्स अगुरुल्लुउदवा KamVi. (D.) 46; JŚ. अगुरुल्लुगो अमुत्तो वट्ठल्लुक्खो य कालो ति Pañcatthi. 24; अगुरुल्लुगा अणंता तेहिं अणंतेहिं परिणदा सव्वे (जीवा) Pañcatthi. 31; अगुरुल्लुगोहिं सवा तेहिं अणंतेहिं परिणदं पिणं (कम्मत्थिकायं) Pañcatthi. 84; अगुरुल्लु-
मव्वावाहं सिद्धाणं वणिगया गुणद्वेरे ŚrāvA. (V.) 537; अगुरुल्लुमव्वावाहं अट्ठगुणा होन्ति सिद्धाणं SiddhBha. 2.8; AMg. (referring to material objects) एगे अनीवदव्वेसे अगुरुल्लुए अणंतेहिं अगुरुल्लुगुणेहिं संजुत्ते सव्वागासे अणंतमागुणे Viy. 2.10.12 (2.140); पोगल्लुक्खिए एगे भंते ... अगुरुल्लुए । अगुरुल्लुए वि अगुरुल्लुगुणदव्वाहं पडुअ ... अगुरुल्लुए Viy. 1.9.8 (3.404); *n.* JŚ. अगुरुल्लुगुणदव्वाहं परवाडमुत्सासणामं च Mūlā. 1237(12); अगुरुल्लुगुण दव्वाहं परवाडं च जाण उत्सासे । आदावं उज्जोवं छप्पयव्वी अगुरुल्लुक्खिणि KamPay. 95; तत्थ (कम्मस्स अट्ठगुणाणि) इमं अट्ठवीसाए ट्ठाणं णिरयगदी ... अगुरुल्लुअ-उववाडपरवाडउत्सासे ... णिमिणणामं SaṭṭĀg. 1.9.2.61; अणंतान्तेहिं पोगलेहिं आकुरियस्स जीवस्स जेहि कम्मक्खंविंते अगुरुल्लुअत्तं होदि तेसि अगुरुल्लुअं ति सण्णा. कारणे कज्जुवारादो Dhavaḷā. 6 58.2; cf. अगुरुल्लु.

अगुरुल्लुचउ (a-guru-lahu-cau < a-guru-laghu-catu-
ska) *n.* a group of four nāma-karmas beginning with agurulaghu, (i. e. agurulaghu, upaghāta, parāghāta, and ucchvāsa), JM. संवयणअधिरसंटाणल्लु अगुरुल्लुचउ अपज्जत्तं । सयं व असायं वा KamTh. (D.) 32; अगुरुल्लुचउ KamTh. (D.) 10 (comm. अगुरुल्लुवृषासपराधासोच्छ्वासलक्षणम् p. 82); 21.

अगुरुल्लुनाम (a-guru-lahu-nāma < a-guru-laghu-nāman) *n.* the name of nāma-karman (which causes the quality of अगुरुल्लु), AMg. मिच्छादिद्विविगल्लिए एं अपज्जत्त एं संकिल्लिदुपरिणामे णामस्स कम्मस्स पणवीस उत्तरपव्वीओ णिवंभति ... अगुरुल्लुनामं उववायनामं तत्तनामं वादरनामं ... निम्माननामं Samav. 25.6; 28(1); नामकम्मं बावालीसविहे पणत्ते, तं जहा — अगुरुल्लुपणनामं, उववायनामं, परावायनामं ... तित्थकरनामं Samav. 42.6; अगुरुल्लुअणामि एणागारे पणत्ते Pannav. 23.2.1694(13); 23.2.1702(33); JŚ. णामस्स कम्मस्स बादालीसं पिंडपयडीणामाहं । गदिणामं ... अगुरुल्लुवणनामं उववायनामं ... तित्थवरणामं चेदि SaṭṭĀg. 1.9.1.28; अगुरुल्लुअणामं, उववायनामं, ... उज्जोवणणामं SaṭṭĀg. 1.9.1.42.

अगुरु(अ)ल्लुपज्जय(व) (a-guru(ya)-lahu-pajjaya(va) = a-guruka-laghu-paryāya (paryava)) *m.* a modification of the quality called neither heavy nor light, AMg. भावओ एं लोए अणंता वणपज्जवा ... अणंता अगुरुल्लुपज्जवा । नतिथि पुण से भंते Viy. 2.1.24(1) (2.43); भावओ सिद्धे ... अणंता अगुरुल्लुपज्जवा Viy. 2.1.24(4) (2.28); JM. किमणंतगुणा मणिवा जमगुरुल्लुपज्जवा पत्तस्मि । एकेस्मि अणंता पणत्ता वीवरामेहिं ViāVbhā. 491(489)

अगुरुलघुपरिणाम (a-guru-lahu-parināma < a-guru-laghu-parināma) *m.* [also अगुरुलघुपरिणाम] modification which has the quality of being neither heavy nor light, AMg. इसविधे अजीवपरिणामे ... अगुरुलघुपरिणामे Thāra. 10.19(713), भाषीस-तिविधे शोभालपरिणामे पण्यत्ते, तं जह्वा ~ कालयवणपरिणामे अगुरुलघु-परिणामे Samav. 22(1); अगुरुलघुपरिणामे णं भंते कतिविधे पण्यत्ते। गोयभा एवामारे पण्यत्ते Pannav. 13 956 (13.21)

अगुरुवर (aguru-vara) [AMgD], cf. अगुरुवर.

अगुलु (agulu) *m.* a kind of fragrant wood, aloe wood (PSM. at NisCu. 2.467 मिण्डकपूरागरुकुलुमवंदणतुर्यखादिमृगंशे on NisBhā. 2593), cf. **अगरु**.

अङ्ग (*agū-āku*) *adj.* an artificial word to explain the Prakrit form of **इक्ष्वाकु** in the sense who eats the sugar-cane or to whom sugar-cane is given, AMg. **सकौ** वेसट्टुयणे इक्षु अङ्ग तेण हौति इक्ष्वागा Tittho. 278; cf. **इक्ष्वाग**.

अगृहमाण (a-gūhamāna < a-gūhamāna) *adj. (pr. part)*
not concealing, not hiding, AMg. दसुसेसविष्णुमुक्कं तम्हा लब्धं
अगृहमाणेणं । जं किप्पि कथमवज्जं त उज्जवन्तं कट्ठेयव्वं MahāPacc. 32,
Jv. अववादियल्लिङ्गकटो विसयामस्ति अगृहमाणो य । निद्रणगरहणमुत्तो
सुम्हद्दि उवधि परिहरतो BhaĀrū. 87.

अगृहीत (a-gūhinta < a-gūhayat) *adj* (*pr. part*) {also अगृह्यत} not concealing, not hiding, AMg. जो अग्र्यारो कोई तं आलोण अग्रितो MarāṇaVi. 94, अग्रितसग्राहियं कुणसु तवं वीरियं अगृहीतो AṛāḥPad.(V.) 709; JM. सुहं पटिसेवित दुक्खं आलोणं, एवं णाम एस आलोण अगृहीतो AvTf.(H.) 52a.5

अगेज्झ (a-gejjha a-grāhya) *adj* (pp.) 1 not to be grasped or caught hold of, AMg. दब्बपरमाणु णं भंति .. चउज्झिद्वे पक्खत्ते, तं जहा — अन्तुजेजे .. अगेज्झे Viy 20.6.16 (20.38); पायवे ... अणेगतरवाममुप्पसारिदअगेज्झपणविउल्लवव । वट्टभवे अन्तिहपत्ते Uvav. 5; Jīvabhi. 3.274; Jñ. सुद्धा हं संति पाणा दप्पेवखा अविखणो अगेज्झा हं Mālv. 913(10); 2 not to be won over, JM छउत्तेण अट्ठम्मण य सामदुवारेण दब्बावेण । केण वि का वि अगेज्झा वउत्तेहि पसाय्या तण्णवी KumāCa.(H.) 3.57.

अगेण्डिअ (a-*genhia* < a-*gṛhya* a-*gṛhītvā*) *ger* not having taken with, Mg. (शकार) अगण्डिअ वसतगेणिअं M₁cch. 1.498.

अगेहि (a-gehi < a-grddhi) *f.* absence of greed or covetousness, AMg. लावविषे अविच्छेदा ममुच्छा अगेही अपडिबद्धता स्मगणं निगंथायं पसत्थ । हुंता गोयसा Vry. 1.9.17 (1.417)

अगोचर (a-go-ara < a-go-cara) *adj.* [also अगोचर] not perceptible, beyond the range of knowledge, M. तं सन्नेसु ण सुब्बह अगोचरं तं मत्ताईणं पि Lit. 546; (रात्रा) जाला हेलाविहसिअरइं लोअणागोअरे सा बाला तालापट्टदिएससा च्छिआमंदवाआ CandLc. 2.8; JM. तस्स य रयणीए तुम्ह दसणेणं एरिसा अवत्था जा सयल्लववाणमगोचरे- (? रा) CaupCa. 108.2; Apa. उदयसिरिवरमविहपत्तो वि नयणाणमगोचर वि अहयसिस्वसपथावपसन् वि SanKuCa. 458.2.

अगोत्र (a-gotta < a-gotra) *adj.* having no Gotra (noble standing), AMg. ते सङ्ख्यगोत्रावगया महेशी उच्चं अगोत्रं च गयं वयंति Sūy. 1. 13. 16.

अगोत्रकालण (a-gotta-khalana < a-gotra-skhalana) n.
not to use the name of one's beloved to address one's wife
(thus not betraying one's inconsistency), JM. तत्स व जाया --
P.D. 11

अगोत्तखल्लगारिहा मणोरमा नामा KaKoPra. 171.27.

अगोसजा (a-gotta-jā ← a-gotra-jā) *adj. f.* not born in the same family, JM. तस्मै यः समानजाइजया जाया अगोसजा...मनोरमा नामा KaKoPra. 171.27.

अगोत्र (a-gōya < a-gotra) *adj.* not having a noble family status, AMg. स्वयन्निष्क्रमणे अगोत्रविहं पण्णत्ते, तं जह्वा — उच्छवण-
पाणत्तं सणधरे अह्वा जिणे .. अगोत्रो निगोत्र ApuOg. 244.

अगोचरीभूय (a-goyari-bhūya < a-gocari-bhūta) *adj.* who has not come into the range of perception, beyond any grasp, JM. स्थूलवदणान् अगोचरीभूयो त सि CaupCa. 135.10; माणुस-चक्रवर्ण अगोचरीभूयै रूपं काकुण राधो वणगमईभयणं CaupCa. 120.30.

अगोविता (a-govinta = a-gopayat) *adj.* (pr. part.) not concealing, not hiding, AMg. आलोपज्ञा य संविग्गो अगोवितो य दक्खि ĀrahPad. 171; आलोपज्ञा .. अगोवितोऽथ दुक्खं ĀrahPag. 17.

अग्र (agga < ag-ra) *n* [agga as a neuter noun means the top, the tip, the highest point of a thing. The same meaning is expressed by *agga* as a second member of a compound. As a first member, besides its usual meaning, it has developed the sense of first, excellent, ahead, in which sense it has become identical in its sounds with Skt *agr-ya*, cf. दम्बोगाहण आयस-काल-रमणण-सुत्त. भावे । अग्रं ĀyārNi 2.4] top, tip, the end (of a thing), AMg अग्रं च मूलं च विगिंघ धीरे पल्लिद्धियाणं णिक्क-दसी Āvar. 1.3.2.4(115); परिता जा वई एसा अग्गे वेणुं च करिसिया 1.3.4.15(218), ते जहान्ताणं स्ववे गिया पक्कय्ये जाए मूलच्छिन्ने अग्गे गण्ण Dasa 6.6; मे णिं ते विहारोणं । दंडस्य अग्रं दण्डायम् AnuOg. 231; JM. स्वस्सम य पक्कयस्स य जह अग्गाइं तंहयाइं ĀyārNi. 2.5; M. दिपंति पदममणेण तअणु मूलेण रण्णाइं GauḍVa. 572 (comm. अग्रभागेः ? अग्रभागं) (द्वितीयः वेतालिका) मूले सामलमगलगमसलं लक्खिअए विमूअ KapMañ. 1.16; अग्रम्मि (aggaṃmi < agra-smin = agre) *adv.* in front, M. (राजा) अग्रम्मि भिगसरणी णअणाण तीए KapMañ. 2.6; Apa. इय विचित्तं जाव अग्रम्मि चउ पंच वि पय खिव्व SaṅKuCa. 613.1; अग्गे (agge < agre) *adv.* in front, ahead, JM. (अग्गे) घणं मूलं थिं मज्जे अग्गे मदवज्जुत्था । पण्णियं अज्जसिंरं पोदायामं तिपानिय (रथहणं) OghNi. 707; अग्गे णणइ राउ SurSuCa. 1.6; M. अग्गे सेलग्गगआ इंदुमज्जा इव मही GaudVa 77; Apa. जा ता अग्गे आवणमग्गे तण्णोमाला णि द्वा बला SudCa.(N.) 4 1.10; अट्ठा सट्ठी पुरव्वु अग्गे दोहा देहु PraPaing. 1.133; वीरिदन्त्या अग्गे खग्गा राजेता Prā-Paing. 2.113; जो सुवनमंडलमंडल अग्गे जहिं वहु जयसिरिमंडल अग्गे SiVāCa. 1.4.1; 1.6.2; अगिअ (aggi < agre) *adv.* in front, Apa. चंडियाहिं अगि ताहिं । ते पडति SudCa.(N.) 6.11.17-18; अग्गेण (aggena < agreṇa) at the top, M. दिपंति पदममणेण तअणु मूलेणरण्णाइं GauḍVa. 572.

अग्र (agga < agr-ya) *adj.* at the head hence excellent, best, foremost, AMg. अग्गेहि वरेहि गंवेहि महेहि अग्गेति Viy. 9.33. 56 (9.189); अग्गां बरां पुप्फां गत्ताय जेणेव मोग्गस्पाणिस्स जक्खायणे तेणेव उवागच्छ Antag. 101. अग्गेहि वरेहि महेहि य गंवेहि य अग्गेति Jambuddi. 2 120; JS. सग्गं व लुग्गणावराणीयस्स अणं पक्खणं कत्तामो, पावयणं पवयणीयं ... लोमगीयवामो अणं मणं पुक्खादिपुब्बं चेदि Saṅg. 5.5.51; Apa. तव वरपण्यगवग्गवाराहयदुद्धरकुलममग्गणो MahāPu.(P.) 49 4.1 (v /); *n* the best part, AMg. अग्गं वणिणहि आहिं वारंति राईणिआ इह Sṭiy. 1 2.3 3(145)

अगग (agga) Decl. Interjection to convey pleasantry or for

description, अग्रगण्य परिहासे वर्णने च Kram.(Gr.) 5.96.35.

अग्रज (agga-a < agra-ja) *m.* elder brother, born first, M. गदगणो दक्खं गणिणीसुअं KarhVa. 1.3; आरुहत्स रहगअन्स अ मजा कंसा सगव्वं तओ ŚrīKāv. 11.19.

अग्रजन्म (agga-amma < agra-janman) *m.* elder brother (born earlier or ahead), M. हरी रहगअम्मो पादो पणिपिउं KarhVa. 3.30.

अग्र (aggae < agra-ke) [Loc. sg.] *adv.* [also अग्रह, अग्रिह] in front, before, in the presence of, Apa. णट्टं पुं पदरिहहि अग्रं PaumCa.(S.) 2.9.6; पिउ अग्रं पक्खं भट्टसमु PaumCa.(S.) 16.15.2; सहुं पियरहवरेण थिउ अग्रं RiNeCa. 3.11.16; 8.11.4; अग्रं वणवणिहिं सीमंतिणिहिं णु बोहंयुं वंगउं MahaPu.(P.) 52.8.11; गुरु पमणं म करि विलाउ तुं पक्खेहि अग्रं पुत्तमुहुं NayCa. 2.4.4; अग्रं कमलवावि सुमणोहर BhaviKa. 68.7; अग्रं वि वि तुहात्तरिउं कमलवि लच्छि पियसुंदरीउं BhaviKa. 252.5; भट्टालिहिं अग्रं व्हिय वस KarCa. 1.14.4; अग्रं आयरिहो बहुगुणमरिहो नवररुत्तु नवरि थियउं JambūSāCa. 2.12.14; खुहियणनयरो धात्रिओ सायो (सागर-चंद) संतिओ अग्रं JambūSāCa. 10.19.12; तो हउं जाणउं एहो हरि ज मउ अग्रं बोधि Hem.(Gr.) 4.391.1; नित्थनायगात्तुगणवियविय अग्रं करेविणु SaṅKuCa. 504.5; वरि तुह अग्रं म मि ण अग्रमि DhamPar. 2.10.8; जा अग्रं ता णां पसा पिच्छं अग्रं कुमनह पसा CandappaCa.(Y.) 4.1.7; सासु हि अग्रं भणं बिन्धिय आउ अग्रं साभिय की पुरिय SiVāCa. 2.14.3; एवहे अग्रं ते वदसावि Chakkammu. 5.8.12; न भणंति किं अग्रं भण PaumSiCa. 1.122; अग्रं अग्रिहो मोहपरावोय Sanderū. 151.

अग्रओ (agga-o < agra-tah) *adv.* [also अग्रउ, अग्रिउ] 1 in front, ahead, in the presence of, [PāiLaNā. 993; Hem (Gr.) 1.37; Märk.(Gr.) 5.20], AMg. तव अग्रओ (जेठु पुत्त) धापमि 2 ता तओ मंससोले करेमि Uvās. 129; तं पि य इच्छं साओ गिहओ नीणेत्ता ममं अग्रओ धाएत्तण Uvās. 230; 140; JM. अनुत्तिपटिहा-सरस्स अग्रओ जस्स दण्णंहुं । खंदिआणपटिहिं बुद्धंयुं राउअं उ व KumāCa.(H.) 1.38; सदनवरमारुहिउं संधलिओ अग्रओ ताहं Erz. 81.25; M. सहगओ सोऽहिसरंत्तमगओ गवगओ दक्खं गणिणीसुअं KarhVa. 1.3; Apa. अग्रिउ पसिउ अग्रणससु RiNeCa. 7.11.11; बुद्धिया अग्रुल्लगहयं अग्रउ जोयंताहं । वंउउ अग्रइ पाउ जइ मज्झं दोस ण ताहं PāDo; 2 later in time, AMg. एवं अग्रओ जाव सेवयो ताव वट्ठं Kapp. 187; (Th.) 4; JM. उभयामावे वि कुत्तो वि अग्रओ रुदि एरिसो चेव । तक्काळे तम्भाओ विस्सओवसमओ णओ PāñcāPra. 5.24.

अग्रकरअल (agga-kara-ala < agra-kara-tala) *n.* front part of the palm of the hand, (i. e. finger), M. तो तं (सीअं) ... पञ्चता वोत्तु । तिअटा पुअग्रअलअरपडिअपीडच्छिअंगविसमोअणं SetuBa. 11.118.

अग्रकूरमंडी (agga-kūra-maṇḍī < agra-kūra-maṇḍī) *f.* the cream of rice-gruel, JM. मंडीपाहुडिथा माहुम्मि आग्र अग्रकूर-मंडी(?) । अणम्मि भायणंमि व काउं तो देह साहुस्स AviT.L.(H.) 575b.6.

अग्रकेस (agga-kesa < agra-keśa) *m.* front hair, AMg. तुमं णं देवानुप्पिया जामालिस्स खत्तियकुमारस्स परेणं जतेणं अग्रं गुलवजे चिक्खमणपाउगे अग्रकेसे यणेहि Viy. 9.32.54 (9.187), पडमावी अग्रकेसे पटिच्छं Viy. 13.6.29 (13.114); मेहस्स बुमारस्स खउं गुलवजे चिक्खमणपाउगे अग्रकेसे यणेहि N yā. 1.1.125; 1.5.98.

अग्रकोडि (agga-kodī < agra-koti) *f.* fine piece (i. e.

end), AMg. से णं वहे ... अरिय बालगकोडीं Jambudā. (AS. ed. p. 92b.12 comm. p. 95a. 6 बालानां अग्रकोडयः प्रकृष्टा विभाया इत्यर्थः, Sūg. better बालगकोडि sub voce).

अग्रकलंध (agga-kkhandha < agra-skandha) *m.* 1 the front part of the shoulder (of the monkeys), M. तो मुहनेरवलेता पच्छिमंकरसंखहअग्रकलंधा । अगगुअगलगा पेच्छंति दसाणं पवंगमणिवहा SetuBa. 15.6; 2 [PāiLaNā. 630 अग्रकलंधो अग्रिअं; Hem. (Gr.), DeNāMā. 1.27; अग्रकलंधो रणगधरा (comm. रणसुखं), अग्रकलंधपलायणअग्रिआ कुमरवाल तुह रिउणो । ओवीहंति DeNāMā. comm. on 1.27] the front rank of the army, vanguard, M. काअपटिमुक्खुं जिणंति पत्थाणं विअग्रकलंधा । पदमं ता गिअअलं पच्छा पहरिहिं सुउरिसा पडिवक्खं SetuBa. 3.40; 15.62; JM. अग्रकलंधमि मयं पट्ठा सन्मदमीणं CaupCa. 46.23; 3 precursor, harbinger, M. अहं ते विक्कमिहसे दहवअगपआवलं वणगकलंधं । आदत्ता विणंउं ... सेउ-वह SetuBa. 7.1.

अग्रगामि (agga-gāmi < agra-gāmin) *adj.* who goes ahead, a leader, APa. तुं पमंनितु अह परमसमि अह भंयु पियर गुरु अग्रगामि DhamPar. 10.12.1.

अग्रगामिग (agga-gāmi-ga < agra-gāmi-ka) *adj.* who goes ahead, JM. दिट्ठो तुमं अग्रगामिगेहिं साहं SamarāKa. 147.7.

अग्रगुण (agga-guṇa < agra-guṇa) *m.* the most important quality, JŚ. (जीवा) सम्भावो अग्रता पंचगुणपंचाणा य Pāñcāsti. 53; 71.

अग्रग (agga-ga < agra-ga) *adv.* (in cpd.) further and further, ahead, M. इह बोहेहिं ... अणुसंजिजंति । अग्रगसमुज्जलहरि-विदुसोओ (वराहाण) पञ्चवीओ GaudVa. 627; Apa. [Loc.] (मज्झ मणु) अग्रगइ धावहं तुरिउ तस्संमज्जणियासु SaṅKuCa. 500.6.

अग्रगघात (agga-gghā < agra-ghāta) *m.* destruction of the top-most stem, JM. अग्रगघाओ मूलं मूलघाओ अ अग्रयं हंति GurTaVi. 1.90.

अग्रगघाति (agga-ghadī < agra-ghāṭī) *adj.* joined at the top, M. जस्स मधुमंखा रविणा समज्जदाविअदंणं । अग्रगघाणिण दीसइ कविस्सकफं व्व ताललआ GaudVa. 815.

अग्रंगुलिया (aggaṅguli-yā < agraṅguli-kā) *f.* the tip of the finger, AMg. तं अग्रंगुलियं आसवंसि पथिखवह Nirayā. 33; तए णं तस्स दारगस्स ... अग्रंगुलिया दमिया यावि होत्था Nirayā. 33.

अग्रंगुली (aggaṅguli < agraṅguli) *f.* the tip of the finger, JM. अग्रंगुलीइ रिज्जउ अग्रंलो माउलिगस्स VajLag. 514.

अग्रचलण (agga-calana < agra-carana) *m.* the toe, the tip of the foot, M. (विचक्षणा) कुरवअतिलअअओआ आलिगणदं-गगचलणहआ । विअसंति कामिणीणं KapMuñ. 2.43.

अग्रजन्म (agga-jamma < agra-janman) *adj.* born earlier, elder (brother), JM. रिद्धं जणेण ओ अग्रजन्म जन्मंतरं व सेपत्तो । आसि तुमं पहरंयं गारुधियाणं पि मज्झार UvPay. p. 334b.11 v. 113.

अग्रजाय (agga-jāya < agra-jāta) *adj.* born of the apical stem, AMg. अग्रजीयाणि वा मूलजीयाणि वा ... अफासुयं ति मणमाणे नो पडिगाहेज्जा Āy.r. 2.1.115(384)

अग्रजिह्वा (agga-jibbhā < agra-jihvā) *f.* the tip or front of the tongue, AMg. सत्थं सराणं सत्त सरट्ठाणा वण्णत्ता, तं जहा-सत्तं तु अग्रजिह्वा उरेण रिस्सं सरं Thāpa. 7.40.1(553)

अग्रजीहा (agga-jihā < agra-jihvā) *f.* the tip or front of the tongue, AMg. तए णं तुमं मेहा ... अग्रजिह्वयणविबरनिकाकि-

आजिह --- दिशोदिशि विष्णुकावत्वा Nāya. 1.1.159; Uvā. 95; सज्जं च अग्रजीह्वर उरेण रिशं सरं AnuOg. 26.

अग्रज्ज्ञवयण (a-gga-jjha-vayana < a-grāhya-vacana) *adj.* whose words cannot be accepted, JM. (असुहेतु पदेसु अ महे) वयं वि कलसुत्तार्हं अग्रज्ज्ञवयणो जो BhuvKovCa. 1142.

अग्रज्ज्ञि (agga-jjhi < agra-sthita) *adj.* placed or standing in front, M. अग्रज्ज्ञिअग्रिअनुवपपदे संगत्ताय कल्ले ढव । तरणिमंढे GaudVa. 1186.

अग्रज्ज्ञिदि (agga-jjhi-di < agra-sthiti) *f.* maximum duration, JŚ. सुव्वरथोवा आहारसरीरस्स अग्रज्ज्ञिया अग्रज्ज्ञिदि SatTg. 5.6.4.326.

अग्रज्ज्ञाण (agga-jjāṇa < agra-sthāna) *n.* place in front, JM. निहणति वणं धरणीयल्लिप्पं इयं अग्रिज्ज्ञाणं किंविज्ज्ञाणा । पायाके गंतव्वं ता गच्छन्तं अग्रज्ज्ञाणं पि VajLag. 580.

अग्रज्ज्ञाण (agga-jjāṇa < agra-sthāna) *n.* the front nail (nail of the front foot), AMg. पेच्छइ सा गाढतियस्सगणं सीहं वयण-मिरीपल्लवपत्तचार्त्तवीहं Kapp(J.) 35.

अग्रजावत्त (agga-jāva < agra-tāpasa) *m.* name of a sage who is said to be a *gotraṅgī* of the constellation called Dhanisthā, AMg. अग्रिजावत्तत्तं किंमोसे पण्णसे । अग्रजावत्तमोसे पण्णसे SūraP. 10(16), AS. Sū. 50, p. 150a.11.

अग्रजोय (agga-toya < agra-toya) *adj.* the water of which is close to the bank, M. इह कञ्जकुआरपडंतवात्तुआदुल्लियगतोयओ । ... वाडवेरहिं सरिआओ GaudVa. 544.

अग्रजत्त (agga-datta < agra-datta) *m.* [? अग्रदत्त] name of the 23rd Tīrthāṅkara of the Airāvata region, JM. अग्रिजेणं विज्ज्ञमगदत्तं विरिवादिसेणं च । इयं सव्वं विज्ज्ञनाहा परवणं विरिवा सण्णामेहि PavSāro. 298-299.

अग्रजदंत (agga-danta < agra-danta) *m.* the front tooth, M. (पवअवेहेहि) कुडव्वल्लगत्तपडिपेहिआवेहिं भिज्जइ सावरस्स सुल्लिं धरावरेहि SetuBa. 7.45; पाण्डिआण जे पडिआण सुत्तगदंतमावेण । विज्ज्ञममुणाल्लेहिं रुहरिस्सल्लिं पिव पिअंति GaudVa. 266.

अग्रद्वार (agga-dāra < agra-dvāra) *n.* [also अग्रद्वार] the front door, AMg. एवं पडुपे पविआओ उ तिहि व निस्सीहिया हंति । अग्रद्वारे मज्जे पवेसपाय व सागरिण OghNiBhā. 262 (comm. अग्रद्वारे प्रथमा निर्वीथिया); JM. उव्वत्तद्वारासेवायव्वत्तवार्त्तियअग्रद्वारिण; ... निज्जा-मयाणं सेवा होइ जहासमयनिविद्धा PavSāro. 629-630; M. जो ददुव्वत्तद्वारे तुरिअव्वत्तवार्त्तियस्स जो नअरिमुहे । खोहेत्तस्स कव्वलं सो विअ वेओ अ से पवत्तल्लहो SetuBa. 15.33.

अग्रदो (agga-do < agra-tas) *adv.* in front, Ś. (पद्मावती) तकेमि अग्रदो वासवदत्ताय पुणाणि सुमरिअ दक्खिण्णदाय मम अग्रदो ण रोहिदि ति SvapnaVā. 4.108; (विष्णु) णं मवं अग्रदो मे वट्ठि Śak. 20.19(2); (विष्णु) जइ मम ववणं ण पत्तिआअसि ता अग्रदो मविअ सुवं केव्व आअणेहि Ratnā. 2.4.20; (मानुमती) पमववणे आसीणाय मम अग्रदो ... णउळेण अहिउवं वावादिं VepiSān. 2.8.7; (पुत्र) प्यादआ ... अग्रदो पुरिस्स पच्छादो अग्रदो वा वेव्वत्ति MudrāRā. 179.5; (वसन्त-सेना) अग्रदो सेमावीअदि RatnMañ. 1.36.28; cf. अग्रमो.

अग्रंथ (a-ggantha < a-grantha) *adj.* without any attachment (i.e. a Jain monk), AMg. अग्रंथा अमाणा ... उव्वत्तं परिणि-वुवा अण्णाल्लवा अग्रंथा Uvav. 27; cf. अग्रंथ [without wealth PSM.]

अग्रपद (agga-paa < agra-pada) *n.* the tip of the foot, too, M. अग्रपदपेडिआणं यमअरवं जुण्णपत्ताणं (आअणे) GāSāSa.

4.65.

अग्रपद (agga-paesa < agra-pradeśa) *m.* the front place, JM. पुरओ अग्रपदे पळे पासम्मि पच्छ आसजे । गमणेण तिहि (आसा-यणा) PavSāro. 132.

अग्रपलंब (agga-palamba < agra-pralamba) *n.* the hanging fruit of some trees (like coconut tree, mango tree etc.), JM. तल नालिपरल्लव कविट्ट अवाड अंबए वेव । एवं अग्रपलंबं नेवव्वं आपुपुव्वीय KappBhā. 852; cf. मूलगपलंब.

अग्रपवेसद्वार (agga-pavesa-dāra < agra-praveśa-dvāra) *n.* the front door or entrance, JM. सेवदा वत्तवीए लणा ठिठा, असेवदा अंगण अग्रपवेसद्वारे वा (सेवाणा) NisCu. 11.34.3.

[अग्रपहारी (agga-pahāri < agra-prahāri) *adj.* striking first, AR., PSM.]

अग्रपाद (agga-pāda < agra-pāda) *m.* the front of the foot, the toe, Ś. (वेदी) अवलं मं । जाव अग्रपाददिहा मविअ वृक्क-लिं मेहिअ कामदेववणं वरेमि Śak. 71.3.(6)

अग्रपिंड (agga-piṇḍa < agr-ya-piṇḍa) *m.* 1 excellent alms, best alms, AMg. इमेसु खल्लु कुलेसु णिए पिडे दिज्जइ, णिए अग्र-पिंडे दिज्जइ ... तहप्यगाराइ कुलाइ ... णो पविसेज्जा वा णिवस्सेज्जा वा Āyār. 2.1.19(333); अग्रपिंडं उक्खिप्पमाणं पेहाए ... अग्रपिंडं परिठवेज्जमाणं पेहाए Āyār. 2.1.49(352); जे भिक्खु णित्थिं अग्रपिंडं भुज्जइ, भुज्जंतं वा साइज्जइ Nis. 2.32; JM. णित्थिं उ अग्रपिंडे णिवत्तणोवीकणा य परिमाणे । साभाविय य एतो तिणिण य (? न) कपंति तु यमेण NisBhā. 999; 2 given first (agra-piṇḍa), जं पढं दिज्जइ सो पुण मत्तहो वा भिक्खुमिणं वा अग्रपिंडं होज्जा, एस सुत्तहो NisCu. 2.103.3.

अग्रपिंडमोह (agga-piṇḍa-bhoi < agra-piṇḍa-bhojin) *adj.* who partakes of the excellent alms, JM. पुर्वि पच्छासेव-निज्जअ-अग्रपिंडमोहं पासुत्तो GurTaVi. 3.72.

[अग्रपूया (agga-pūyā < agra-pūjā) *f.* foremost worship, JM. गंधबनद्वाराइयल्लवणजलारत्तियाइ दीवाइ । जं विअंतं सव्वं पि ओसरइ अग्रपूयाय Dhammasaṅgraha 1; AR.]

अग्रपपद (agga-ppaesa < agra-pradeśa) *m.* place in front, Ś. (विष्णु) सो अग्रपपदं (पच्छ RatnMañ. 1.39 (p.32)

अग्रबीज (agga-bīya < agra-bīja) *adj.* (plant) which has the seed at the top or the tip of which acts as its seed, AMg. जं पुण जाणेज्जा अग्रबीयाणि वा मूलबीयाणि वा खेपबीयाणि वा ... अग्रयदं वा तहप्यगाराइ ... णो पडिगाहेज्जा Āyār. 2.1.384 (2.1.105); वत्तारि बीवत्तया ववमहिज्जंति, तं जहा — अग्रबीया, मूलबीया, पोखीया, खेपबीया Sūy. 2.3.1(722); चउविइहा तणवणस्सुत्तिकाइआ पण्णत्ता, तं जहा-अग्र-बीया, मूलबीया etc. Thāpa. 4.58(244); 5.146(431); JŚ. मूलमपोर-बीया MBL. 213(5) (comm. कोरंउमलिवाकुञ्जकाइयो येवाममं मारोहति)

अग्रभवन्ती (agga-bhuvanti < agra-bhuvanti) *adj.* [probably अग्रभवन्ती] becoming prominent, M. इह अग्रवन्ति ज्जाणं आगभवन्तीओ सीमाओ GaudVa. 588.

अग्रभाय (agga-bhāya < agra-bhāga) *m.* the front part, M. सुव्वद्वियविअरविअमयपिंडमारोणवममाएण । कत्तणुल्लद्वेण व तमेण ववणे समुल्लिखं Līlā. 446.

अग्रभाज (agga-bhāva < agra-bhāva) *m.* the name of the sage who presides over the Dhanisthā constellation, AMg. ता अग्रिद्धा णव्वत्ते किंमोसे पण्णसे ? ता अग्रभाजसोसे पण्णसे Sūrāp. 10.94; Jambuddi 7.132.1.

अग्रमल्ल (agga-malla < agra-mallā) *adj.* darkened at

he top, M. दीसति अग्रमहा कोषे मूळजला गिरिणो GaudVa. 625.
अग्रमंस (agga-mam̐sa < agra-māmsa) *n.* the choicest flesh, AMg. (राक्षसी) पक्ष्यगृहद्वयं बह्विधं वि लादयिष्ये शालीला व अग्रप-
 पूर्व पक्ष्यवत्ता शिणेति कर्णं योगं लुहिलं अग्रमंसं च आणीं ता विवाहि णं
 Ven[Sarh. 3.2.6.

अग्रमणि (agga-maṇi < agra-maṇi) *m.* the foremost jewel (of a man), JM. भणियं मडेण केगइ अग्रमणी सुत्थियाणमिह नवरे । वर-
 णसुओ धीमं धणियं विणयवरो नाम UvPayTī. p. 336a. v. 32

अग्रमहिसि (agga-mahisi-tta < agra-mahiṣi-tva) *n.* the status of the chief queen, AMg. सेसं जहा — बालीप, नवरं धणजग-
 महिसिप्ताय उववाओ Nāyā. 2.3.7, 2.4.5.

अग्रमहिषी (agga-mahiṣī < agra-mahiṣī) *f.* [also अग्र-
 माहिषी] the chief or principal queen, AMg. एवं ... लोमपाला देवा
 अग्रमहिषीओ देवीओ ... माणुसं लोमं इवमागच्छति Thūṇa. 3.1.80(142);
 चमरस्स णं असुरिदस्स असुरकुमाररणो सोमस्स महारणो चत्ताणि अग्रमहि-
 सीओ पणत्ताओ Thūṇa. 4.1.149(273); ते णं (सामाण्या देवा) तत्त साणं
 साणं भवणाणं साणं साणं सामाण्याणं साणं साणं अग्रमहिषीणं जाव दिव्वावं
 भोगभोगाहं भुजमाणा विहरंति Vy. 3.5(3.1.4); चंदस्स णं मते जोहसिदस्स
 जोहसरणो कांत अग्रमहिषीओ पणत्ताओ Vy. 12.127 (12.6.6); एस णं
 मते मम अग्रमहिषी पउमावई नाम देवी Antag. 87; (देवाण्या देवा)
 सामाण्यातावत्तीसमहिया सलंगपालअग्रमहिसिपिसाणियआयकवेहि परिदुडा
 Uvav. 37; एत्थ णं विजयस्स देवस्स चउणं अग्रमहिषीणं सपरिवाराणं
 चत्तारि अदासणा पणत्ता Jivābhi. 3.340; 3.350; Jambuddh. 4.151;
 (ईसाणे देविहे देवराया) चउणं लोमपालाण अट्टणं अग्रमहिषीणं सपरि-
 वाराणं ... अहवचं पोरिवचं कुवमाणे विहरं Pannav. 2.51 (2.198[2]);
 जोतिसुरणो कति अग्रमहिषीओ पणत्ताओ SūraP. 18.21; सक्कस्स देवगणो
 अह देति वरगमहिषीओ Tuho. 270; पंचममहिषीओ चमवन्तीण हवति
 नायव्वा DevTha. 45; सुग्गीवे नवरे रम्मे ... राया बलमहि ति भिया
 तस्समाहिषी Utt. 19.1; JM. कह तसि उपत्ती विराउयायगमहिषी
 Dhutt. 1.42; तस्स य सयल्लेखपराओ पुत्ति अग्रमहिषीओ SurSuCa.
 5.41; अग्रमहिषीहि अट्टहि सामाणियसहस्सचुत्तीहि । संजुतो तियसपू-
 पविस्स SupāsCa. 2.221-222, अग्रमहिषीओ जाया मव्व चिय पत्थिवा न
 सदिहो । अण्णह खलाहिलो बह ताण मणम्मि विप्फुरं GāRaKo. 218;
 Apa. तुह अग्रमहिसि रुव्वे वरासु अहिलासहो गय मुहदंसणामु SudCa.
 (N.) 9.18.5; तहो अग्रमहिसि कलमुणविसाल PaNūCa. 5.2.1.

अग्रय (agga-ya < agra-ka) *n.* 1 tip, end, AMg. परमाणु
 तसरेणु रहरेणु अग्रयं च बालस्स AnuOg. 339 gā. 99; 2 productive
 stem at the top of a plant, apical meristem, JM. अग्रयवाओ मूळं
 मूलघाओ अ अग्रयं इति GurTaVi. 1.90.

अग्रयणीय (aggayaniya < agrāyaṇiya) *n.* the name of
 the second Pūrva book, Apa. पदमउत्पापुवु पटिज्ज विज्जउ अग्र-
 यणीउ सुणिज्ज PaNūCa. 7.3.1; cf. अग्नेयणिउ.

अग्ररस (agga-rasa < agra-rasa) *m.* excellent flavour or
 taste, AMg. सुसंभिया कामपुणा इमे ते संपिडिया अग्ररसा पभूया Utt.
 14.31.

अग्राल (aggala < argala) *n.* a bolt, a bar to prevent entry,
 barricade, AMg. जे भिक्खू वा भिक्खूणी वा गाहावहकुलं पिडवायपडियाए
 अनुपबिडो समाणे अंतरा से ... अग्रालाणि वा अग्रालपासगाणि वा सवपरकमे
 संजमामेव परिकमेज्जा णो उज्जुयं गण्ठेज्जा Āyār. 2.1.50(353); फलिह-
 म्मल्लनावाणं अलं उदगदोणिणं Dasave. 7.27; सद्धं नगरं किंवा तवसवरमगलं
 Utt. 9.20; JM. सगावगदुग्गमनयरगलभंगमोगरसमाणो । लुह होउ अम-
 कानो KāiKa. v. 93; Apa. किंवि चवणि (१ चविय) वति अलिक्क गहति

ण चलियमाण अग्राल परंति CandappaCa.(Y.) 4.6.3; चक्के सद्धं
 मुगालिअहं नउ जीवग्गु शिणु Hem.(Gr.) 4.444.1; महिल अपवमगइ-
 सममगमगला VillāKa. 2.16.6.

अग्राल (agga-la < agra-la) *adj.* [also अग्राल] 1 at the
 head, heading, excellent, Apa. जइ हरिणाणु धम्मज्जलउ सो हरिणउलु
 ति जणि अग्रालं MahāPu.(P.) 69.33.4; परकळु सपलज्जो अग्रालउ
 उत्तमणहि गणिज्ज DhamPar. 8.20.12; 2 additional, Apa. मणइ
 णराहित कत्तिणं णो माणुसवेत्तु जे अग्रालउ PaumCa.(S.) 21.11.9;
 सामिहु एत्तिउ अग्रालउ आयरु गिळु गृहंति Hem.(Gr.) 4.341[2]; चउ-
 अग्राल चालीस गुरु एक्को गुरु लउ PrāPaṅg. 1.110; बिहू सभ अग्राल
 छप्पण मत्त PrāPaṅg. 2.133; तेसट्ठि ति-अग्राल पुणु कयमंगल रज्जकच्छि
 पाल्ल पढ RīPāSāh. 2.10; इय सीसि नियानलु जाल्ल अग्राल कूरवम्मु
 सो गिण्णित्त GayaSāh 10.12; महु अग्रालउ ण कोइ MayaParāCa.
 1.7.5.

अग्रालग (agga-lagga < agra-lagna) *adj.* sticking to the
 top, M. मूलं सामलपगलमगललं लभित्तज्ज किमुअ KapMañ. 1.16.

अग्रालपासग (aggala-pāsaga < agrala-pāsaka) *n.* faste-
 ning for the bar (of an entrance), AMg. अंतरा से वप्पाणि वा
 फलिहाणि वा अग्रालाणि वा अग्रालपासगाणि वा सह परकमे सजयामेव परिक-
 मेज्जा Āyār. 2.1.50(353)

अग्रालपासाय (aggala-pāsāya < agrala-prāsāda) *m.* excel-
 lent mansion, AMg. बहरामया अग्राल अग्रालपासाया RāyPa. 130;
 Jivābhi. 3.300.

अग्राला (aggalā < argalā) *f.* [PāLaNā. 950] bolt, barri-
 cade, AMg. बहरामया अग्राला अग्रालपासाया RāyPa. 130; Jivābhi.
 3.300; जावज्जीवनं वणा य गीरंति केइ परउव्वहरणलुडा कागमलनियलज्जुल-
 रुडा Pañhā. 3.17, JM. कुगमगममगमगला पववज्जा CaupCa. 71.19;
 भारतुला इव लोहगला यराई न एसा थोवमाणे नमिहि PuhCa. 92.16;
 सहसा खयं करीय अणत्थदंडस्स अग्राला परमा JinadaĀkhyā 2 v 91; M.
 नैविओ अंगणमाहवीं दारगलाओ जाआओ GāSaSa 4.22; वित्तिहअग्रग-
 पपहा गदंस्तोलिह मगला पडिक्का । ... पवअवाहुफलिहा SetuBa. 13.38;
 ताव तथे दुवारं कणपक्काहमलाहुक्कायां Līlā. 1034.

अग्रालि (aggali < argali) *n.* obstacle, JM. छिःणं ति वा
 अतरणि ति वा अग्रालि ति वा एगट्टा ViMaPra 24.3.

अग्रालिय (aggaliya < argaliya) *adj.* (ppp.) bolted, barred,
 JM. पवित्तु भवणदार अग्रालियं ताए बालाए SurSuCa. 6.10.

अग्रालु (aggalu < agralam) *adv.* in front of, Apa. तहो मुहि
 छिप्पइ अग्रालु Chakkammu. 12.15 14, अग्राले (aggale < agre)
 [Loc.] in front अग्रले पच्छले आरिप्पमाण जउ जउ जे तउ तउ जि बाण
 PaumCa.(S.) 64.10.5.

अग्रालोग (agga-loga < agra-loka) *m.* region at the top
 of the world (the place called Siddhasīla), JM. विसेसभासासविई-
 पउत्तजत्तोऽणुपत्तो कमलोऽग्रालोगं ŚrādPraSī. 12 (Tī. p. 70b. 1, v. 56)

अग्रविज्ज (agga-viāda < agra-vikāṭa) *adj.* wide at the
 top or upper portion, M. सूरति मूलमडई खमगविज्जं व वरपिहारा
 GaudVa 229.

अग्रविट्ठ (agga-viṭṭa < agra-viṭṭa) *m.* top-most bran-
 ch, AMg. (इत्तो परिगह-तक) चिन्तासयनिविट्ठविट्ठलालो गारवपरि-
 छियगविट्ठो ... पुष्पकलं जस्स कामभोगा Pañhā. 5.10.

अग्रविण्डु (agga-viṇḍu < agra-piṇḍa) *n.* the food given
 first, Apa. केण वि सुयरिं वि पढअग्रविण्डु इच्छिउ पढं तु गिवमासविण्डु
 MahāPu.(P.) 52.21.5,

अग्नविषाण (agga-viṣāṇa < agra-viṣāṇa) n. the tip of the
horn, Mg. (वृद्धगोपालः) अणो वि एपो वषभो ... धवलंगो अग्नविषाणेहि
सहि उव्वहत्तो विण षोभेहि BulCa. 3.0.2.

अगगवेअ (agga-wea-a-gra-vega?) Deñi. flood, पूरम्मि
अगगवेअो DeñiMa. 1.29 (comm. नदीपूर, सरिआण अगगवेअो ...
दुमंति अति लोअं)

अग्रवेग (agga-vega < agra-veg1) *m.* the first attack, *ṣ.*
(द्वितीयः) अपञ्जोअंगअणेण अणेदुनीएण अण्वाहिणीय अग्रवेगो सुसुअं
पारिपो PratiYau. 4.4.18.

अग्रवर (agga-sara < agra-sara) m. moving ahead, leader,
M. वजं वपसमसरा गिराजला .. समुच्चलामो KamVa 1.32

अग्रसाला (agga-sālā < agra-sākhā) f. the end of the branch, AMg. बामहृथगहियगसालाओ ... सालमंत्रियाओ RvPa. 133; साओ णं सालमंत्रियाओ .. बामहृथगहियगसालाओ Jivabhi. 3.303; ते णं सुम्मा दसद्वयणं कुपुमं कुपुमंति जेग कुणए .. भूमिमाणि वायविज्यगसालाणि ... अहं उदलोमेमाणं चिट्ठए Jivabhi. 3.580; 3.303; Jambuddi. 2.10; बक्खारपध्वयस्स बटुसममज्जं भूमिमाणि वाउविज्यगसालानुक्कुपुक्क-एलोवयारकण्ठिं कंति Jambuddi. 4.166.

अग्रगणिग (agga-siṅga < agra-siṅga) *n.* the top of the horn, JM. दिट्ठो य जेण सो पावो, ताह अग्रगणिगं तं गाविं अग्रगणिगेहिं गहायं उट्ठं उट्ठवहउ *AvTī.* (H.) 174a.1.

अगगनिगिद्धं (agga-siniddha = agra-sniḍḍha) *adv.* sticking
at the upper level, M. आअनहारअगिद्धं अगगनिगिद्धं अगगयेद्धं
GaudVa. 504

अगसिर (agga-sira < agra-siras) *n* the front part of the head, AMg. (नरगणा) अगनिवियमुरङ्कलस्त्रमुणयकूडामारनिमपिडि-यगसिरा Panhā. 4. 7; Tand. 66.

अगगिसिर (agga-sisira < agra-sisira) adj. cool at the upper level, M. वणकुण्डि । दग्गडिअमुं पिज्जंति अगगिसिरां तोयं । GaudVa. 649.

अगगसिहर (agga-sihara < agra-sikhara) *n.* 1 the top-most peak, AMg. (निविंयं विउउवइ) ... जाणासणिपंचनगगुणं पाडावपनि-
मंदिक्कगतिहरं पासादीयं उरिउगीयं सुवुच्चं. *Āyār.* 2.15.28(754); *Nīyā.*
1.1.89; *Jīvabhi.* 3.372; *Jambuddi.* 1.37; 2 the top-most
part of the plant, AMg. सोद्वियवरं कुत्तगसिहरा *Jīvabhi.* 3.274;
RāyPa. 32.

अग्रगमो (agga-so < agra-sāh) *adv.* [mostly in combination with a numeral] as many times, AMg. सत्तगमो वा सह अग्रजा वा । सत्तरमावन्न वरं परं ते । वंथंति वंथंति थ दुण्णिपाई S'ry. 1.7.4; बउलस्स गं भंते (पराभवगहगिया केवड्या आगरिसा पज्जता) गोयना जहन्नेन एको उक्कोसेणं सयगमो Vjy. 25.6.188(417)

अग्रह (a-ggṛaha < a-graha) *adj.* not taking, not accepting, AMg. का अग्रह के धातुंते एत्थं पि अग्रहे चरे Āyār. 1.3.3.3.

अग्रहा (a-gṛaha < ā-graha) *m.* insistence, obstinacy, JM.
 निहि वणिक्कणं अग्रह रण्णा सिद्धे व पणवणा UvPay. 946; M. अग्रह-
 णामी तुह तुम्मि वसो पुत्रं वि ते दमणअग्रहो सो ŚrīKāv. 11.8; (राजा)
 सो दिट्ठो उण अतण सि परमो कामाहिआ अग्रहो SinMāh. 2.7; [निवसो
 अग्रहो मावडिंथं परमज्झाणं SamarāKa. 513.19, PSM. 7 better अग्रहः]

अग्राहणं (a-ggahana < a-grahana) *n.* 1 not perceiving, not knowing, JM. ते गुणा दोज्ञः । नह मुक्ता परमाणुं नसिच अनुसुप्त
अग्राहणं SaṃnTa. 3.24; जम्हा जीवपत्थो विज्झह अतो न देहवहिसि।
पञ्चकस्यमाणेण अग्राहणं । खविताणं च SurSuCa. 12.46; 2 lack of

confidence, [अवशमगाय अमिला अवण्ण अण्णति अगाहणं DeNaMā.
1.17 comm. अवशमगा अवाङ्गा | AMg. वुङ्गा निरोवयात् | अगाहणमलोभतत्
बोक्केओ | तमहा स्वउ अ कवण समयेव उ तत्थ धम्मरुहा OgbNi. (Bhā.)
113; M. पण्डित्तिअरुहिसिहरे अज्ज वि पि, तुम्हा राहवे अगाहणं SetuBa.
11.89 (comm. अनादरः)

अग्रहण (a-grahana < a-grahana) n. non-acceptance.
[short form for अग्रहणव्यवस्था] AMg. अग्रहणंति यिओ तेयवसासानणे
य कम्मे य KamPay. 1.19; इक्षिद्दिआ सिद्धान्तसा अंतरेसु अग्रहणा
Say (D.) 77.

अग्रहणद्रव्यवर्गणा (a-ggahana-davva-vagganā < a-gra-
hana-dravya-varganā) f. material particles which cannot
be accepted for forming bodies of men etc. (because of their
gross nature). J. अग्रहणद्रव्यवर्गणमुचरि अग्रहणद्रव्यवर्गणा नाम
Sa. Ag. 5. 3. 80ff.

अग्रहणवर्गगा (aggahana-vaggaṇā < agrahana-vargaṇā)
 f a cluster or group of atoms which are not fine enough to be used for forming the various types of bodies of human beings or animals and which are found in between the groups which are accepted or are acceptable, JŚ. अग्रहणवर्गगाणि अग्रहणवर्गगाणि अग्रहणवर्गगाणि उचरि अग्रहणवर्गगाणि नाम । अग्रहणवर्गगाणि उचरि अग्रहणवर्गगाणि नाम KamPayCu. 39b.8ff.

अगहगिय (aggahapiya-?) n. [cf. Guj. aghayani] a ceremony performed for a woman who has conceived for the first time, corresponding to the ceremony called सीमन्तोन्नयन, JM. अह अगहगियसुहं मत्तुव अगिहवित्तु नियसमए । पडिपुत्तडोहला सा सुहं पय्या पसन्नसुहा Sup. 1. 306.

अग्रहस्थ (agga-hattha < agra-hasta) *m.* the front of the hand, the palm, *particularly* the finger, *M.* गेणह अ सो अगाअ (रुग्घनादिअग्रह थावेठिअं) . बाणं SetuBa. 5.23 (comm. अग्रहस्तो हस्तमभ); तुळिआ पवआअ अग्रहंयहि सिगि SetuBa. 6.60; अहो अ वे रुग्घुमो तण्णअताग्रहयमउअअ-हं . मोक्षि उहि ंवेणि SetuBa. 11.126; 15.75; अग्रिहियइ जो . लउहविरुथाहिं पाहमणिफिरणारणिय-ग्गहंयहि Lila. 71, ता तत्थ ... वामणयक्काणयव्वावक्काग्गहंयहिं सच्चवियं Lila. 598; (स्थापक) जोण्णामुत्ताहकिं णअमउठिणिहिहिसग्गहंयहिं दोहि अग्रं तिग्ग व वेतो (रुग्घो) KapMañ. 1.4. S. (अन्तर्या) पम्मट्ठं से अग्रहंथादा पुण्णमअणं Śāk. 39.21(4); (सागरिका) वेवदि अअं अदिसेतो से अग्रहत्थो Ratnā 2.0.51; (चैटी) ण खु दे परिससो अग्रहत्थाणं Niddā 1.15.2 (p.58); AMg. निस्सापाहाणसंठाणमठिया दो वि तत्स अग्रहत्था Uvas. 94, से जहानाम केह पुरिसे तरुणं जुगवं ... थिरग्गहत्थे पडिपुण्णपाणिपाण Uvas. 219, सिमिलकडाल विव लवंतेहि य अग्रहत्थेहि ... जीवंजीवेणं विट्ठइ Anuttaro. 187; पमया विय तेमिं हांति ... तत्तनहा मंसल्लगहत्था Panna. 4.8; से जहानामप भय्यदारप सिया तरुणे . अन्पयंके थिरग्गहत्थे ... एणं मंइ दंडसंयुच्छणि ... गवाय ... सअवतो समंता सपमज्जेज्जा RāyPa. 12; अंजलिमउठिपग्गहत्थे RāyPa. 714; तत्थ णं बहवे असुर-कुमारा ... दग्गुसुहमंथियग्गहत्था ... विहरंति Pannav. 2.178[1] (2.31); से जहानाम लुण्णगदारप सिया तरुणे बअवं जुगवं ... थिरग्गहत्थे ... छेप दक्खे AggOg. 366; 2 (fig.) prelude. *M.* (ताण) रणविकसग्गहत्थो णिअअ-सहावो खं पहरिसो वित्थकिं SetuBa. 4.3.

अग्गहनिगर (a-gga-ha-niara <ā-graha-nikara) *n.* a number of dogmatic views (regarded as the beard), JM. तद् अग्गह-
निगराभिप्रायं च परामर्शितञ्च संकोरेण । मोहनिवेशं BhuuKevCa. 331.

अग्रहर (agga-hara < agra-gaha) *n.* the front yard.

आपा. नं अगाहो इति पाठस्य पाठस्य PaumCa.(S.) 65.3.9.

अगाहारा (agga-hāra < agra-hāra) *m.* a village given to Brahmins free from taxes, *Apā.* दियससमेसमासासणिहं मुहगाहारा-दियससगहे (मनुगायहं) JasCa. 2.30.6; (अधि गामु) नामे वहुमानु विकसायउ अगाहारा दियवरहं कमायउ JambhS:Ca. 2.4.8.

अगाहिज (aggahia < ?) विरहितविभृद्दीतयोऽगाहिओ Lakṣmī. (Gr.) Sūtra 95 p. 181.

अगाहिय (a-ggahiya < a-grahita = a-grhita) *adj.* (ppp.) not perceived, not grasped, *JM.* अतिर तय अग्रहं न उ तं गिण्डहं सयं वि सो मणियं । न उ अगाहियमि जु अर पश ति विनेल्लं तुळी ViĀvBhā. 264.

अगाणी (aggāṇi < agrāṇi) *adj.* hero, chief, *JM.* इमिखज-ववा-कलिओ अगाणी सयल-वणिय-सयल । हरिस्तो नावणं हम्मो परिवसइ अइ तत्थ SurSuCa. 6.138.

अगाणीअ (aggāṇi < agrāṇika) *n.* [also अगाणीय] vanguard, the van of an army, *AMg.* तेणव सरहसुन रणो अगाणीअं तेणव उवागच्छेति Jambuddī. 3.56; भरहसु रणो अगाणीअं पज्जमाणं पासति Jambuddī. 3.56; *JM.* पत्त च अगाणीयं VasuHī. 81.18.

अगाणीय (aggāṇiya < agrāṇiya) *n.* The 2nd of the 14 Pūrvas which describes द्रव्य, गुण and पर्याय, *JM.* उपायं पदं पुण पकारस तोडिययमाणेण । बोयं अगाणीयं छत्रउहं लक्खयसलं PavSāro. 711.

अगाणीयाहिवह (aggāṇiyāhivai < agrāṇikādhivai) *m.* the leader of the vanguard, *JM.* समागओ मवरकउणो अगाणीया-हिवहं वसलो KaKoPra. 19.9.

अगापणालिद (aggāpāṇālinda < agrāpāṇālinda) *m.* an excellent show-room of the market, *Ś.* (विद्वक्) अत्यं आसुरिदो अजं सुव्यो दीसइ इतिउडंउरेसु पातांसु अगापणालिदसु पसारिअणुल-महुरसगो विअ Avimā. 2.8.9.

अगारण (aggāraṇa) *w. r.* for उगारण PSM. cf. उगारण.

अगासण (aggāsana < agrāsana) *n.* the first seat (of honour), *JM.* राया तुटो भणइ किं इमि ? भणति भंमणि पृच्छामि, पुच्छिता भणइ अगासणे कूरं मगाहि ति AvTi.(H.) 679b. 6; *Apā.* अगासणियगंमणिहिं, सज्जोत्तिज्जेहि SaṅKuCa. 744.6.

अगाह (a-ggāha < a-gāha) *adj.* unfathomable, bottomless, *JM.* खीरोमिहि व्व अगाहा MayaRa. 4.

अगाहारा (aggāhāra < agrāhāra) *m.* excellent food, *JM.* राया सयवव अन्नोमस्याय निग्गओ, दिट्ठो सक्कारिओ अगाहारो य से दिज्जो Sukhabodhā on Utt. 2.13.

अगाहारा (aggāhāra < agrādhāra?) *m.* a seat of honour, *JM.* राया सयमेव अन्नोमस्याय निग्गओ, दिट्ठो सक्कारिओ अगाहारो य से दिज्जो AvTi.(H.) 300b.3.

अगाहारा (aggāhāra < agrahāra) *m.* a donated village, *JM.* अगाहारो नामेण अग्रि गामो वणेण पडिपुओ SupāCa. 50.9; अतिर हवेव पाइदुम्मि साभिगामो नाम अगाहारो CaupCa. 53.7.

अगाहुइ (aggāhui < agrāhuti) *f.* the first oblation in the fire, *Apā.* अगाहुइं इउं तुइ हायि पाव ViāSka. 8.2.6 (used ironically)

अग्नि (aggi < agni) *m.* 1 fire, *AMg.* से जहानामर केह पुरिसं अग्नीओ अग्निं अभिजिहत्तिता उवहसेज्जा Siy. 2.1.17(650[8]); दसविं सत्ये णणत्ते, तं जहा - सत्यमग्नी विसं लोणं Thāpa. 10.93.1; Paṇhā. 1.30; अग्निमिहं सव्वमन्को Nāyā. 1.2.11; 1.2.33; Utt. 20.47;

तत्थ महेता अग्निं पांडर, पांडेता अग्निं संभुक्केह अग्निं उज्जाहे Nāyā. 1.18.56; Viy. 11.64 (11.9.12); Jambuddī. 5.16; तत्थ वि च से अग्नी विज्जाय Nāyā. 1.14.77; अग्नी यूतो न कायव्वो Paṇhā. 8.11; पयससंरिगि अग्निं Jivābhu 3.601; 3.866; से ण वाक्खे नो अग्नी उहेज्जा AnuOg. 422; 438; Viy. 6.7.7 (6.134); नवेसु ... सज्जिसेसु ... अग्नी सीयलो AnuOg. 323; अउं तु अग्निं सेवामि इह भिक्खु न चित्तए Utt. 2.7; धूमहीणे जहा अग्नी खीयत्ती मे निरिधणे । एवं कम्माणि खीयंति Dasī. 5.7.13; *JM.* अग्निअग्निं अ जलपाउणो वि विरहीण साहवो गामि KumCa (H) 4.35; निर-वि-हर-सत्यमग्नीजल-भिग्गुवादेहि रोपहि RiṭSanu. 163; *JM.* ज्जामं हवेइ अग्नी SamSā 219; अग्निं विस-चोर-सप्पा दुक्खं थोयं कुणति उहलोए ŚāA (V.) 65; *M.* जेण विणा ण विविअह अणुणिज्जहं सो वआरहाओ वि । पत्ते विणअउाहे मय कस्स ण वहुओ अग्नी GaSaSa. 2.63; 4.21; अज्जवि महम्मि-पत्तिय-धूमसिद्धा-बलुसिधं व वच्छव्वं Lili. 19; समिग्गमि गमिउं समुट्ठिओ ... तलहाण सेवओ KaṇVa. 1.29; Ś. (चत्तनदास) ग्रीदिसो विणायं अग्निगा सह विरोहो Mudrārā. 29.8; *Apā.* अग्निमिहं पत्तावियहं अवस ण उट्ठइ वूउ ŚāDhaDo. 39; अग्निगणं दड्ढा जइ वि धन Hem.(Gr.) 4.343.2; 2 fire as one of the five elements, *AMg.* ते ण बालगा नो अग्नी देहज्जा नो वातो इरेज्जा Viy. 6.7.7 (6.134); Jambuddī. 2.6; एस अग्नी य वाउ य एवं उज्जइ मरिउं Utt. 7.12; *JŚ.* पुट्ठी-जलमि-वाउ वत्तं वि हेति वायरा सुदुमा KattiAnu. 124; *Apā.* महि जलमिगमिअ SudCa.(N.) 6.5.12; 3 Agni as a god (देवता), *AMg.* से किं तं देवयगमे ? अग्निदेववाहिं जाने अग्निए, अग्निदेणे, अग्नि-मे AnuOg. 286; 342.1; 4 a deity presiding over a constellation, *AMg.* णवत्तदेवपदं - दो अग्नी दो पयावती Thāpa. 2.324; एत्थं पिय संगमणिगाहाओ, तं जहा -- अग्नि पयाव सोमे हं अदतो AnuOg. 286 ह्वे 89; 5 sacrificial fire, *AMg.* वयाइ विणगां ... अग्नी हूय Nāyā. 93; आयरियमिगिवाहियग्नी सु-मसमाओ पज्जिअरेज्जा Dasave. 3.64; 2.48; 2.50; 6 (short for अग्निकुमार) one of the ten deities residing in Bhavanas, *AMg.* दीवसिउउहाणं पिउज्जुहमारिदधियमग्नीं । छहं पि जुगलयाणं छावत्तिओ सवराह-सा Samav. 76.2.1; SamavPr 145. ह्वे. 2; Viy. 1.213. ह्वे 2 (1.5.3); (गवणवासी देवा) अनुया नाम सुवणा विज्जु अग्नी Pannav. 2.30.1; 2.40.2; Uvav. 48; 7 conflagration (as a cause of doing an unallowed act (akappa) *M.* दप्पस्स य कप्पस्स य एस उउवीसं य हुति सउ मेआ । उयमिगिचोरसावय GurTaVi. 2.21; 8 a particular hell, *JM.* अइयालीसाय गिरयाणं ... खक्कह-सअग्निदेविअउदुव DeveNuPra. 27.

अग्निअ (aggia) *Deśī. m.* a kind of insect (also known as इन्डगोय), अग्निओ इन्डोवमंदसु DeNaMā. 1.53 (probably fr. अग्नि in this sense); *adj.* slow, dull, DeNaMā. 1.53.

अग्निआय (aggiāya) *Deśī. (prob. fr. अग्निआय) m.* a kind of insect (also called इन्डगोय), तंक्रिमिअग्निआयविन्दगोये Lakṣmī. (Gr.) 1.4.121.56 (p. 175)

अग्निआरिअ (aggi-āria < agni-kārya) *n.* arranging or lighting of the sacred fire (for wedding), *Ś.* (राज्ञी) एसो ... अज्जउत्तरं उवज्जओ ... विट्ठि । ता नरे; अग्निआरिअं KapMañ. 4.20.10.

अग्निउत्त (aggi utta < agni-putra) *m.* name of a Tirtha-kara belonging to the present Avasarpī, *AMg.* एरवव वासे इमीमे ओसुमिणीए खउवीसं तिथ्यगरा होत्था, तं जहा ... वंहे खीणरयमणि-उत्तं च । वोक्कियपेज्जरीसं च वासिसेणं गयं तिहि SamavPr. 248. v. 5.

अग्निउपजि (aggi-upajivi < agni-upajivin) *m.* who

lives on tending the fire, JM. अग्नीशु अग्निउपजीवि वा आहितमि वा द्या AñgVi. 28.160.20.

अग्निकक्षा (aggi-kajja < agni-kārya) *n.* (unspecified) dealings with fire, JS. कृष्ण पञ्चकणं .. विज्जसकणं । किञ्चा तदग्निपञ्चकणं निम्बार्दं वट्टणं चामि ।... दाणं जटि तिंति दायया दोसा Māhā. 470-471(6)

अग्निकणी (aggi-kani < agni-kani) *f.* spark of fire, Apa. अग्निमिसु वि कु वि करइ परमपपइ अनुराउ । अग्निकणी जिम वट्टमिरी वहर असेसु वि पाउ Paramappa. 1.114.

[**अग्निकाय** (aggi-kāa < agni-kāya) cf. अग्निकाय AMgD.]

अग्निकुण्ड (aggi-kunḍa < agni-kunḍa) *n.* fire-pit, JM. ओज्जरणं वरेवं जप्पणं जइ नरिदं तुह भज्जा । परिक्खइ अग्निकुण्डे VijKaCa. 5.99.

अग्निकुण्डा (aggi-kunḍā < agni-kunḍā) *f.* name of a woman (wife of Viśvabhūti), JM. यूतो ओ वि एतो. तंमि पुरे विम्भ भूविणेण । जाओ सुइयनामो गन्धमि य अग्निकुण्डा PaumCa. (V.) 82.28.

अग्निकुमार (aggi-kumāra < agni-kumāra) *m.* [f. -i] a class of inferior gods residing in Bhavanas, AMg. सक्कस णं ... आणाउववावयणमिरेमि णिद्वि तिं जहा — सोमकाइया .. अग्निकुमारा, अग्निकुमारो Vjy. 3.7.4[4] (3.252); तए णं सा दागिया .. कालसासे वालं किञ्चा दाहिणिल्लेसु अग्निः मारेयु देवेसु देवताय उववजिहि वि Vjy. 15.1.138 (15.186); 3.8.3 (3.274); 17.17.1 (17.95); Thāra. 1.146; 2.210; Jambuddi. 2.106; Pannav 5.2(439); 6.8(578); JM. तए देवा भवणवइणो दसपयारा, तं जहा अमरकुमारा .. विज्जकुमारा, अग्निकुमारा CaupCa. 84.8; तसो सक्कसिद्वि अग्निकुमारेति देहि अग्निमुहा णं विउविय अग्निउपपाइया VasuHi. 185.10; सो वि .. मरिज्ज समुपपजो अग्निकुमारं देवेसु AkkhaMaKo. 110.154; Apa. अह अग्निकुमारं वि साविकार PāN'Ca (P.) 16.9.5; अग्निकुमार रिउग्निहिं जलवि । विण-सरीरं वुलमहिं उमणि वि VajjhaCa. 10.40.16, DhamPar. 9.21.11.

अग्निकेतु (aggi-keu < agni-ketu) *m.* name of a man (son of Soma and brother of Suketu), JM. इयरो वि अग्निकेतु माउमिओममि दुविसओ सुतो । वागणसि च गंग अनुवराइ तावसे भम्मं PaumCa. (V.) 41.48; 41.58; name of another man (who was named अनुवर in the previous birth), Apa. वट्टणं देहिं तंमि सक्कसिद्वि-उमरं । हुउ अवग्गवेण अग्निकेतु-उमरं PaumCa. (S.) 33.9.10; 33.13.7.

अग्निकोण (aggi-kona < agni-kona) *m.* south-east, southern corner, JM. मुहिउवाणियवोतीनाद्वीया ओ अग्निकोणमि । ओ इलियमवणं तरदेवीओ हंतसि नेइय SupCa. 3.224.

अग्निराय (aggi-gaya < agni-gata) *adj.* being (i. e. put) in the fire, JS. जइ कंठमग्निगये मुंयइ णिद्वेण दाहिवाय च GomSā. (J.) 203.

अग्निरिह (aggi-giha < agni-grha) *n.* place where fire is kept, JM. अग्निरिहो वा पुच्छेज्ज AñgVi. 11.136.4.

अग्निरघ (aggi-ghara < agni-grha) *n.* place where fire is kept, JM. तं पउमं महाय एइ अग्निरघं ĀvTi (H.) 295b.5; वेहे वट्टे य सुवस्समि उण्हे अग्निरघे तथा । अणाउट्टो मयं तोयं अवायं तादि गिहिसे AñgVi. 15.41.1.

अग्निश (aggicca < agnyarca) *m.* 1 one group of the Lokāntika gods, AMg. अट्टविधा लोकांतिका देवा पण्णसा, तं जहा, सारस्सवमाइया वण्णी वट्ठा य गतोया य । तुमिया अग्निशो अग्निशो वेव रिद्धा य Thāra. 8.46(625); Nāya. 1.8.202; Vjy. 6.5.36 (6.110); JM. तुमिया अग्निशो अग्निशो वेव रिद्धा य Thāro. 1065;

CaupCa. 39.35; 2 one of the groups of the कोसिकोस, AMg. जे कोसिका ते सत्तविधा पण्णसा, तं जहा — ते कोसिका, ते कक्षावण .. ते अग्निशो ते लोहिष्ठा Thāra. 7.35(551)

अग्निशब्बा (aggicābha < agny-arcābha) *n.* name of the aerial regions (Vimānas) of the Lokāntika gods, AMg. अट्ट लोकांतिकविधाना पण्णसा, तं जहा — अग्नी अग्निशो .. अग्निशब्बा Thāra. 8.46(625); Samav. 8.15 (8.4)

अग्निजलथंभणी (aggi-jala-thambhani < agni-jala-stambhani) *f.* magical power of stopping fire and water, Apa. (विज्जहुं उपपण्णु) सत्तिसवाहिणी कुटिलअवलोथणी । अग्निजलथंभणी णिद्वी मिधणी PaumCa. (S.) 9.12.7.

अग्निजस (aggi-jasa < agni-yaśas) *m.* name of one of the presiding deities of the क्षीरसमुद्र (the other being Aggideva), AMg. (जंयदीवाहिवई) दो दो वीर समुरे य । अग्निदेवे तहव अग्निजसे DISaPa. 158.

अग्निजाला (aggi-jālā < agni-jvālā) *f.* 1 flame of fire, AMg. एणं च णं महे तालविसां अग्निजालुगिलंतवयणं Nāya. 1.8.72; M. ताव य विविदविहिद्वियवयणविणिंतिगिजालुदुप्येच्छं ।... रयणिचरणं तं वलं Līlā. 1182; 2 name of a Brāhmin woman, JM. वंमणी वि तजमज्जा । नामेण अग्निजाला ĀkhyāMaKo. 76 v. 170.

अग्निजालाघर (aggi-jālā-ghara < agni-jvālā-grha) *n.* store house of flames of fire, Apa. दंदिणो मंदिरं सोयणासुंदरं अग्नि-जालाघरं भासुरं गीधरं JasCa. 3.3.9.

अग्निजोय (aggi-joya < agni-yoga) *m.* contact with fire, JS. ततो हं तणुमोय दुयंविहिं .. जहा जलं अग्निजोयण ĀrahSā. 97.

अग्निजोअ (aggi-jjoa < agni-dyota) *m.* name of Mahāvīra in one of his previous births as a Brāhmana, JM. वेइअ अग्निजोओ नोवट्टोसिण अग्निं ĀvNi. 441; (मि-ई) ततो जुहो वेइए सनिवेसे अग्निजोओ नोवट्टो जाओ ĀvCu. 1.229.13; तओ य चइऊण वेइए सणिवेसे अग्निजोओ नाम वंमणी समुपपणो CaupCa. 97.26.

अग्निज्झ (a-aggiḍḍha < a-grāhya) *adj.* which cannot be grasped, JM. भविषाणं अग्निज्झ अग्निज्झ असवियाण जीवाणं (धम्मं) PaumCa. (V.) 31.54.

अग्निहृथ (aggi-ttha-a < agni-ṣṭha-ka) *adj.* consigned to fire, burnt, Apa. तं मेलवि सुवविं वीयमहिं दो जि विअउ अग्निहृउ Hem. (Gr.) 4.429.

अग्निहृम (aggi-tthoma < agni-ṣṭoma) *m.* a sacrifice of one day's duration, forming the prototype for the Soma-sacrifice, PG. [Pischel 10]

अग्निहृमफल (aggi-tthoma-phala < agni-ṣṭoma-phala) *n.* the fruit (=gain) of performing the sacrifice called Agni-ṣṭoma, S. (अक) अग्निहृमफलं णि कथ्यं KarjaBhū. 1.20.10.

अग्नितापि (aggi-taviya < agni-tapita — tapta) *adj.* heated by fire, JS. जइ कणयमग्नितापिं यि कणयसहावं ण त परिक्खइ SamSā. 184.

अग्निताप (aggi-tāva < agni-tāpa) *m.* heating with fire, Apa. अट्टलई जइ अग्निताप सणु सुट्टु पुणु दाखु दुयखं ठाउ CandappaCa. (Y.) 1.14.2.

अग्निथंभ (aggi-thambha < agni-stambha) *m.* stopping the fire, Apa. (उयसं) अग्निथंभ वारिसे SudCa. (N.) 3.9.15.

अग्निथंभणि (aggi-thambhaniya < agni-stambhanaka) *n.* act of nullifying fire, AMg. इमे ता तुभे सग्निथंभणिं इंगलायं

वर्ति ... पाणिना धरेह । गो य इ अग्निशब्दसंग्रहं कुञ्जा S'y. 2.2.77(718)
अग्निशब्दसंग्रहः (aggi-thambhaniyā < agni-stambhanikā) *f.* (magical or supernatural) power of stopping the fire or its effects, AMg. गो बहु सङ्गस्य संसारिणं कुञ्जा, गो बहु अग्निशब्दसंग्रहं कुञ्जा ... पाणि पसारिह S'y. 2.2.77(718)

अग्निशब्दशक्तिः (aggi-thambhani < agni-stambhani) *f.* (magical or supernatural) power of nullifying fire, JM. (यथासि विज्ञानं) अगारुगामिणी ... जलशक्तिः अग्निशब्दशक्तिः च । PaumCa.(V.) 7 139.

अग्निदण्डः (aggi-daidda < agni-dayita) *adj.* dear to (king) Agni, JS. रोहिडयस्मि सत्तीय हओ पोंचण अग्निदण्डो दि । पडिबणो उत्तमं अट्ट BhaĀrā. 1549.

अग्निदग्धः (aggi-daddha < agni-dagdha) *adj.* burnt by fire, AMg. से जहागामय बीथानं अग्निदग्धं पुण वि अङ्कुरवपसी य भवइ Uvav. 184; Pannav. 36.2176.

अग्निदत्तः (aggi-datta < agni datta) *m.* 1 name of a Tīrthāṅkara (born on the Viśakha constellation), AMg. अग्निदत्तजिण्यंदो । एगसमण जाया इम वि विराह हि जोगसि Tittho. 336, 2 name of a Thera (a disciple of Bhadrabāhu), AMg. येगस्य णं अज्जभट्ठाकुम्भ पाणसमोत्तरा इमे चत्तारि थेरा अतिवासी हो-या । तं जहा थरे गोदासे थरे अग्निदत्ते ... कासवोत्तणं Kapp.(Th) 5.

अग्निदानः (aggi-dāna < agni-dāna) *m.* name of the father of (the seventh) V. sudeva (Kejava) and Bala, JM. (विद्यरो एयान सुव्वाणं) सुसुमिहो अग्निदानो य PaumCa.(V.) 20.182.

अग्निदाया (aggi-dāyā < agni dātā) *m.* incendiary, who sets on fire, JM. (संपया वि) दुह्हेअ जाया नरवइअलोरअग्निदायाइ-भणवज्जया KaKoPra. 59 17

अग्निदासः (aggi-dāsa < agni-dāsa) *m.* name of a person (being a servant of Agni), AMg. से वि तं देवयानामे । अग्निदेवयाहि जाए अग्नि अग्निदिणे ... अग्निगसे AnuOg. 286.

अग्निदिणः (aggi-dinna < agni-datta) *m.* name of a person (given by Agni), AMg. अग्निदेवयाहि जाए अग्नि अग्निदिणे AnuOg. 286.

अग्निदेवः (aggi-deva < agni-deva) *m.* 1 name of a person (having fire as his god), AMg. से वि तं देवयानामे ? अग्निदेवयाहि जाए ... अग्निदेवे AnuOg. 286; 2 name of one of the two presiding deities of the Kārasamudra (the other being Aggijasa), JM. (जंभुदीवाहिबई) दो दो समुदे च । ... अग्निदेवे तंभव अग्निजसे DISūPaṇ. 158.

अग्निदेवया (aggi-devayā < agni-devatā) *f.* the deity Agni (fire), AMg. कतिया अग्निदेवयाए (पणस) SūraP. 10.83.

अग्निधम्मः (aggi-dhamma < agni-dharma) *m.* a name based on the quality of Agni, AMg. से वि तं देवयानामे अग्निदेवयाहि जाते अग्नि अग्निधम्मसे AnuOg. 286.

अग्निनिवृद्धयः (aggi niva datta < agni nīpa-dayita) *m.* name of a sage (lit. dear to king Agni), AMg. रोहिडयस्मि सत्तीहओ वि कुंचेण अग्निनिवृद्धयओ । तं वेयणमडियासिय पडिबणो उत्तमं अट्ट ArĀhPaṇ (V) 748.

अग्निजः (aggiṇṭa < agnyanta) *m.* [Inst.] along the edge or end of the fire JM. ते य गीया । असो दुह्हेअलोर अग्निजं पलायइ AvTī.(H.) 71b.11

अग्निपट्टः (aggi patta < agni-pracura) *adj.* full of fire.

JM. अह तेण अग्निपट्टो पावारो जोवणासयं रउओ PaumCa.(V.) 12.45.

अग्निपरिक्षितः (aggi-pari-kkhitta < agni-pari-ksipta) *adj.* surrounded by fire, JS. अग्निं दिखसाओ सउणो खखाहु उप्पटि-त्ताणं । सयमेव तं दुमं सो णीटणिमित्तं अह अदीदि BhaĀrā. 1322.

अग्निपरिग्राहः (aggi-pariggaha < agni-parigraha) *adj.* having fire as one's possession, Apa. अग्निपरिग्राह दीसहि होसिय DhamPar. 1.18.8.

अग्निपरिसुद्धः (aggi-parisuddhā < agni-parisuddhā) *adj.* (f) purified by the fire-ordeal, S. (दुसुख) कथं दाणि अग्निपरि-सुद्धाए देवीए दुःखणवअणादो एअं अज्जवसिदं देवेण UttāCa. 1.43.3.

अग्निपलितः (aggi-palitta < agni-pradīpta) *adj.* set on fire, JS. वस्स वि अग्निपलितं गिहं कुचं न उज्जेअ KattiAnu. 54.

अग्निप्यओगः (aggi-ppaoga < agni-prayoga) *m.* (harmful) use of fire, AMg. तं सेय ससु मम एयाओ दुवालस वि सवत्तियाओ अग्निप्यओगेण वा सन्धप्यओगेण वा ... जीवियाओ ववरोविता ... विहरिणए Uvā's 238; पणसि रायं ... अग्निप्यओगेण वा मंतप्यओगेण वा उह्वेत्ता RāyPa. 791; Vivā 1.9.15.

अग्निप्यना (aggi-ppabhā < agni-prabhā) *f.* palanquin of the 12th Tīrthāṅkara, (v. l. for अग्निप्यना) SamavPra. 224. 2 (157 v. 89)

अग्निफुल्लिगः (aggi phulīga < agni-sphulīga) *m.* spark of fire, JM. अहव अग्निफुल्लिगे मुंनती जो णिअ परछाया । सस्स कुणिअइ एवं आणसं सन्धविट्ठीए RiṭSamu. 91.

अग्निभयः (aggi-bhaya < agni-bhaya) *n.* fear of fire, AMg. तस्य णं वडं सीहा य वया य ... पुठ्ठाविट्ठा अग्निभयविहुया एगयओ विवधमणेण निट्ठति Nāyā. 1.1.178; 1.1.184.

अग्निभीरुः (aggi-bhīru < agni-bhīru) *m.* name of a chariot of king Pradyota (of whom the fire is afraid?), JM. तस्य पञ्चोद्यमस चत्तारि रयणाणि । ओहजंओ ल्हारओ, अग्निभीरु रहो, नलगिरी हथि, सिवा देवि ति AvTī.(H.) 673a.5; AvCu. 2.160; चत्तारि सति रयणाणि चण्डपञ्चोद्यपुहसपालस्य । अग्निभीरु रहो Akkhā-MaKo. p. 15 v. 211; p. 16 v. 256; देह नलगिरीहथी अग्निभीरु महारहवो य Erz. 39.27.

अग्निभूः (aggi-bhū < agni-bhū) *m.* born of Agni, name of Guha, M. पिअरं सहभाअरं गिअ गिरिआमाअरमग्निभू विअ । मुहओ पगचिआ विट्ठ Sūkāv. 5 13.

अग्निभूटः (aggi-bhūti < agni-bhūti) *m.* 1 name of the second chief disciple of Mahāvīra (ganadhara), AMg. महा-धीरस्य एकपस गणधरा होत्था, तं जहा इदमई, अग्निभूट Samav. 11(2); भगवणो महावीरस्य दोअ अंतवासी अग्नि, ती नाम अगारो गोसंमे गोसेण Vīy. 3.1.3 (3 4); पणमित्थ इदमई वीए पुण होअ अग्निभूट ति Nandī. gā. 20; मज्झिमे अग्निभूट अगारो गोथमगोसेण पंच समणसयाइ वाएअ Kapp.(Th.) 1; JM. बिअओ पुण होअ अग्निभूट ति AvNi 593; पुच्छितं समाहत्तो अग्निभूट - ओ जो एहसु वस्सं किंअथि ण व ति CaupCa. 302.9; 2 one of the later births of Mahāvīra, hence an earlier birth of Mahāvīra as a Brahmin, JM. (मगीअ) सओ य पडक्कण मंडिरे णमरे अग्निभूट नाम धमणो जाओ CaupCa. 97.28; Apa. अग्निभूट महिदेवहु रामहि गोत्तम-णामहि मज्जे खामअ MahāPu.(P.) 95.7.7; धणनिवडिअखयहि सोअ-णयहि अग्निभूट दिअ हुतउ VadlhaCa. 2.17.13; 3 name of a Brahmin boy, brother of वाडमअ, JM. मअभूअ-अग्निभूट लज्जियविलिया गवा सगिहं PaumCa.(V.) 105.50, तस्य य गामे सोमअवस माहणस्स अग्निआए भारियाए दुवे पुत्ता अग्निभूट वाडमअ VasuHī. 85.7; 88.17;

(लोकेय and अग्निमय) ताण सुमा बोधि विक्खाया, पठमो व अग्निमयं
इत्युक्ते वाच्यं पि AkkhāMaKo. p. 76. v 171.

अग्निमय (aggi-bhūya < agni-bhūta) *adj.* which has
become like fire, fiery, AMg. (अग्नेह) वायं असमाहिकरं विजुग्गियमू
कसाय व ĀrāhPad.(V.) 181.

अग्निम (aggima < agrima) *adj.* [also अग्निमय] which is
in front, first, hence excellent, JM. पयं तं विव सिवमममग्निमं
सिहिसुवासणिं SupāsCa. 1.5; तीर तिणि पुक्खराणि कवाणि अग्निमस्स
पच्छिमस्स मज्झिमस्स व (खंवावारस्स) Erz. 32.14; अग्निमजो (अग्नि)
आउहरो VatthuSā. 1.21; Apa. सुयलपयत्थं जं गणु जीवहं अग्निमु होइ
Paramappa. 2.34 (comm. अग्निं सुविकरुपज्ञानात् पूर्व); ता अग्नेह
अग्निमग्निं मग्निं तुल्यं SanKuCa. 557.5; *adv.* in front,
JM. इदं तीरपत्ताय नावाय उत्तरतो न लोअग्निमो उत्तरं OghNiTi.
33b.6 (the text has अग्निं v. 38)

अग्निमकंड (aggima-kāṇḍa < agrima-kāṇḍa) *n.* the fore-
most or excellent arrow, Apa. (देविचउकं) मग्निमकुंडमंडिवगं
काममपुद्गलमग्निमकंडं JambūSāCa. 8.5.7.

अग्निमखंड (aggima-khandha < agrima-skandha) *m.*
the front of the army, the vanguard, AMg. से किं तं मौलवख-
खं । तं जहा — सेणाए. अग्निमखंडे, सेणाए. मज्झिमखंडे AnuOg. 64; JM.
पत्तो अग्निमखंडं विहीसणो तस्स संगमं PaumCa.(V.) 8.239; Apa.
पदम भिदंतं अग्निमखंडं PaumCa.(S.) 8.6.1; विव अग्निमखंडेहिं नील-
णल PaumCa.(S.) 12.8.3; जो अग्निमखंडि अणंतपालु तहो करमि अज्जु
रणि पलयकालु BhaviKa. 246.5; 233.2; 235.5.

अग्निमगणियारि (aggima-gaṇiyāri < agrima-? = agrima-
kareṇu) *f.* the foremost cow-elephant, Apa. अग्निमगणियारिहं
चडिय धार णिसिपुरं परिट्ठिय संज्हा णाइ PaumCa.(S.) 7.3.3.

अग्निमगाम (aggima-gāma < agrima-grāma) *m.* the next
village, JM. अहं पि परिअममाणो संपत्तो अग्निमगामं CaupCa. 226.21.

अग्निमज्झ (aggi-majjha < agni-madhya) *n.* middle of
the fire, JS. कइ करेति धीरा उकिट्ठि अग्निमज्झमि BhaĀrā. 1529.

अग्निमदल (aggima-dala < agrima-dala) *n.* the top-
most leaf, M. (राजा) भिगाअड्ठिअंकअग्निमदलोणीतरिअड्ठिअणी
KapMañ. 1.29.

अग्निमंत (aggi-manta < agni-mat) *adj.* possessing fire
Mārk.(Gr.) 4.44.

अग्निममगा (aggima-magga < agrima-mārga) *m.* the
road lying ahead, JM. रमो अग्निममगं अकमिउं कंवि जाव ता सहसा
SanatkuKa. 121.

अग्निममंजरी (aggima-mañjari < agrima-mañjari) *f.*
the top-most bunch, M. (वैतालिक) चंचूलसंतकमग्निममंजरीअ नीहं
मज्झि णहसंगमंजरी ĀnaSun. 3.18.

अग्निमय (aggima-ya < agrima-ka) *adj.* the initial help-
ing (of food), Apa. पुण अग्निमय दिणु हिवअक्खउ PaumCa.(S.)
34.13.3; दुण्णेक्खलिवक्खनारायणु कणियसुरूप अग्निमय देतु PaumCa.
58.6.3.

अग्निमयाण (aggima-yāna < agrima-yāna) *n.* the first
attack (of the army), M. अग्निमयाणं रड्डउड्डाहणं पच्छिमं सुउंकीणं
(अग्नेज्जउ) LiTā. 1068.

अग्निमवेल्लि (aggima-velli < agrima-valli) *f.* the fresh
creeper (F. N. अग्निमवल्ली), Apa. विव अग्निमवेल्लिअवाविउअं रेना-
विक्खविहिं अंतराहं PaumCa.(S.) 13.12.4.

अग्निमहिसित (aggi-mahisitta < agra-mahisī-tva) *n.*
[w. r. for aggamahisitta] SusCa. 85.

अग्निमानव (aggi-mānava < agni-mānava) *m.* name of
one of the two Indras (rulers) of the Agnikumāras, AMg. दो
अग्निकुमारिदा पक्षरा, तं जहा — अग्निमही येव अग्निमानवे येव Thāpa.
105 (2.3); अग्निकुमारणं अग्निमही अग्निमानवे Viy. 3.8.3; (3.273)
Pannav. 187.

अग्निमित्त (aggi-mitta < agni-mitra) *m.* name of a Brah-
min, Apa. पेशिअ अग्निमित्तु अवलोइ वि बहुपाहुअं सबहइ बोधवि
BhaviKa. 282.6; जो विव अग्निमित्तु दिउ होतउ सो इउ तिउयदीउ संयउ
BhaviKa. 294.5; जणो सो मत्तिउ जणइ पवासिउ अग्निमित्तु तेहइउ
VaddhaCa. 2.18.13.

अग्निमिता (aggi-mittā < agni-mitrā) *f.* name of the wife
of Suddhāputta, AMg. सदाकपुत्तस्स आजीविओवासणस्स अग्निमिता
नामं भारिया होत्वा Uvā. 183; 204; 209.

अग्निमुह (aggi-muha < agni-mukha) *n.* the mouth of
fire, JS. लोकसावग्निमुहे पडिदो मरिदो ण संदेहो RaySā. 12.

अग्निमेह (aggi-meha < agni-megha) *m.* a cloud which
burns like fire, AMg. तदुत्तरं च णं अग्निमखं बह्वे ... अग्निमेहा —
वासं दासिहिंति Viy. 7.6.31 (7.117)

अग्निम (aggiya < agnika) *m.* a kind of disease charac-
terized by morbid appetite, AMg. तस्स णं दारयस्स गम्भयस्स येव
अग्निम नामं बाही पाउअभूय Vivā. 1.1.63; JM. बहुकालाहारस्स दुयम-
ग्निमरोणिओ भोगो ViĀvBhā. 2048.

अग्निमय (aggiya < agnika) *m.* a name meaning 'born by
(the grace of) Agni', AMg. से किं तं देवयणामे । अग्निदेवयार्हिजो
अग्निम, अग्निदिण्णे AnuOg. 286.

अग्निम (aggiya < agnika) *m.* [also अग्निम] 1 name of a
man, another name of Jamadagni, JM. एगो दारओ ... तस्स नामं
अग्निमओ ति ... जमो नाम तावतो ... जमस्स पुतो ति जमदग्निमओ ĀvCu.
518b.14; 2 name of other men, JM. एगो दारओ ... तस्स नामं
अग्निमओ ति ĀvTi.(H.) 391a.5; पडिअं दारयस्स नामं सुंदरतो, दास-
स्वाणं अग्निमओ पव्वओ, बहुली सागरओ व DhammoMā. 74.10;
3 name of a sage, JM. जाओ व तावसाणुद्धारओ जमस्स सीतो यामेण
अग्निउ ति CaupCa. 165.6.

अग्निमय (aggi-ya-a < agni-ka-ka) *m.* 1 name of one of
the 22 sons of king Indradatta (in the other version of the story
he is called a son of a slave), JM. अग्निमय पव्वयए बहुली तह
सागरो व बोधवे । एतेणदिवसजावा सह तत्थ सुदिदसेण ĀvNi. 1292; तस्स
दासवेहाणि सहिवसे जायाणि । तं जहा — अग्निमओ पव्वओ बहुली सागरो
व ĀvTi.(H.) 343b.4; 703a.2; UvPay. 937; DhammoMā. 74.10;
2 a foundling, बसंतपुरे उच्छिण्णवंतो एगो दारओ देसंतरं संकममाणो सुत्थेणं
उच्छिओ ताव सायहिं गओ । तस्स नामं अग्निमओ ति । तावसेणं संवड्ठिओ
ĀvCu. 518.519; CaupCa. 165.6.

अग्निमरोगि (aggiya-rogī < agnika-rogin) *m.* a man
suffering from the disease called Agnika, JM. (माध्यकर आह) न हि दीहकालियस्स वि णासो तस्साणुधुत्तिओ सिद्धं । बहुकालाहारस्स व
दुयमग्निमरोणिओ भोगो ĀvTi.(H.) 274b.5.

अग्निमरक्षि (aggi-rakkhiya < agni-rakṣita) *m.* prote-
cted by Agni (name of a person based on the god 'fire'),
AMg. से किं तं देवयणामे । अग्निदेवयार्हिं जाते अग्निम — अग्निमरक्षि
AnuOg. 286.

अग्निरस (aggirasa < āṅgīrasa) *m.* member of the Āṅgīrasa Gotra, JM. अग्नेयेसु अग्निरसा AngVi. 25.150.5.

अग्निराशि (aggi-rāsi < agni-rāsi) *m.* heap of fire, Ś. (शिव्य) *सविसेससमुज्जलतमग्निरासिअअ* BalRū. 2.55.6.

अग्निराग (aggila < argala) *m.* [also अग्निराग] one of the eighty-eight *grahas*, AMg. तस्य खलु इमे अष्टादीति महम्महा पण्णत्ता, तं जहा — इंगालण ... अरुणे अग्निराग काले महाकाले SūraP. 20.8.

अग्निराज (aggila-ya < agrima-ka) *adj.* the first, the earlier, Apa. सो व(शु)ववार जु अग्निराज चिति पगमणे JinadaĀkhyā. II. v. 85.

अग्निका (aggilā < agnilā) *f.* name of a Brahmin woman, JM. सा अग्निका अड्यगा सा महिला माणिणी महापावा । चत्ता य महारण्णे PaumCa. (V.) 77.74; तस्स (सोमदेवस्स) अग्निराज पुत्ता सिहिभूर् वाउभूर् य PaumCa. (V.) 105.20; तस्य य गमे सोमदेवस्स महम्महा अग्निराज मारियाण दुवे पुत्ता अग्निराज वाउभूर् VasuHi. 85.7; तेम वरिताणे दो वि मया अग्निराजमे दो वि जमला जायस्य VasuHi. 86.16; Apa. अग्निराज नाम बंमणो दुहणिसुभगी देवि पत्तमां जाय तस्सिणी SudCa. (N.) 6.8.1.

अग्निल (aggilla < agri-ma) *adj.* first, at the beginning, JM. अग्निलं मज्झिहं पट्ठियायं तदेव माणिता RiSam. 205; (कुमरो) चडिओ य धवलसहिओ अग्निले जाणवत्तमि SiSiVāKa. 409.

अग्निल (aggilla < agni-illa = agni-mat) *adj.* possessing (the colour of) fire, a mahā-graha of that name (which are two in number), AMg. (महम्महा) दो अणा, दो अग्निल, दो काला Tūhāna. 95(2.3); तस्य खलु इमे अष्टादीति महम्महा पण्णत्ता, तं जहा — जडियालण अरुणे अग्निल काले महाकाले SūraP. 20.8 gā.5.

अग्निराज (aggi-varṇa < agni-varṇa) *adj.* having the colour of fire, Apa. धरिउ ताह रुत्तिवि मण्डूसउ अग्निराज जायउ मुहि पूसउ MahāPu. (P.) 71.15.5.

अग्निराज (aggi-vanta < agni-mat) *adj.* possessing fire, Apa. दिवसरकरिणकारणु लंनु रविअंनु व दीसर अग्निराज JambāSūCa. 2.1.9.

अग्निराज (aggi-vi-yaddha < agni-vi-dagdha) *adj.* burnt by fire, JM. (बर्ध) अजणल्लेवणवद्धमल्लिसे मूसममस्यव अग्निराज विवहे ।... होइ विवागे सुह अहुओ वा PavSūro. 850.

अग्निवेस (aggi-vesa < agni-veśya) *m.* [also अग्निवेसायण] 1 name of a sage (probably a descendant of Agniveśa) 2 name of the 14th day of a fortnight, AMg. अग्निवेसे उवसमे दिवसाणं होति नामवेसां Jambuddi. 7.117; ता एतेसि णं पन्नरसणं दिवसाणं पन्नरस नामवेसा, तं जहा अग्निवेसे उवसमे (दिवसाणं नामवेसां) SūraP. [ĀS.] 147b.9 (comm. अतुंशः अग्निवेश्यः); 3 name of the 23rd day of a day, AMg. एतेसि णं तीसाय सुदुत्ताणं तीसं नामवेसा पण्णत्ता, तं जहा ... गंधवे, अग्निवेसायणे वखलं Samav. 30.3; गंधव, अग्निवेसे, सयवसं आयवं न अममे य Jambuddi. 7.122.3; 4 name of the कृत्तिका constellation, AMg. पुत्तायणे य अस्सायणे ये अग्निवेसे य Jambuddi. 7.132 (comm. p. 500 अग्निवेश्य)

अग्निवेसायण (aggi-vesāyana < āgni-veśyāyana) *m.* [also अग्निवेसायण] 1 name of a sage belonging to that Gotra, AMg. सुद्धमं अग्निवेसायणं जंनुणमं च कासवं Nandi. 23; येरे अजलुहमे अग्निवेसायणोत्तेणं पंच समणसायं वाण Kapp. (Th.) I; 3; 2 one of the six followers of Gotāla, AMg. सोणे कण्ठे कण्ठियारे अन्दिदे अग्निवेसायणे अज्जुणे गोवमपुत्ते (छ दिसायत) Viy 15.1.6 (15.77)

अग्निवेस (aggi-vessa < āgni-veśya) *m.* member of the Agniveśa Gotra, JM. जणजेजेसु अग्निवेससा विसेवा AngVi. 25.150.7.

अग्निसक्कार (aggi-sakkāra < agni-samśkāra) [cf. Epic संकृत] *m.* cremation, JM. गरवई पंचसमुवगओ । ... कयं अग्निसक्कारा-इयं सयलं चिय करणिजं CaupCa. 135.18; VijKevCa. 3.48; एस सो तुह पई विवण्णो ... मसाणं जेऊण अग्निसक्कारो कीरर ति KuvMāKa. 224.31; तओ गिहन्नेहिं आयरणवसाओ अग्निसक्कारे कए अं तम्स भोयणं रोयंतं तं तस्सेव पत्तियाण छोडुं तहिं दिणे तस्सेव धारिणइ ViMāPra. 79.15; Apa. मयहं अग्निसक्कार फिउ ViMāKa. 8.24.11.

अग्निसप्पभा (aggi-sappabhā < agni-saprabhā) *f.* 'bright like fire', name of a palanquin (of the Tīrthamkara Vāsupūjya), AMg. एतेसि णं चउवीसाए तित्थयराणं चउवीसं सीयाओ होत्था ... तं जहा ।... अरुणप्पमं मुरप्पमं अग्निसप्पभा वेव SamavPra. 224.

अग्निसमीव (aggi-samīva < agni-samīpa) *n.* ['वे Loc.] *adv.* in the vicinity of fire, Jś. संरणिगल्लदपमरा । अग्निसमीवे व पदं विलेज चित्तं सु अज्जाण BhaĀrā. 333.

अग्निसंभम (aggi-sambhama < agni-sambhrama) *m.* commotion caused by fire, AMg. कहि णं ममे मए अयमेवारुवे अग्निसंभमे अगुभूयपुद्धे Nāyā. 1.1.169; तस्य णं मया अयमेवारुवे अग्निसंभमे समणुभूय Nāyā. 1.1.171.

अग्निसम्म (aggi-samma < agni-sarman) *m.* 1 nomenclature derived from god Agni, AMg. से किं तं देववणामे । अग्निराजदेवयाहि जते अग्निराज अग्निराजणे ... अग्निसम्म AnuOg 286; 2 name of a Brahmin called Nāgadatta in the previous birth, JM. अग्निसम्मो नाम बंमणुओ जाओ Erz. 25.3; Apa. नागदत्तजीवु ... उववन्नु तहाविहइ कस्सु वि दियह गिहि पुत्तमाणिण । अग्निराजसमाणिण पयवु SaṇKuCa 689 8; 701.7.

अग्निसरान (aggi-saraṇa < agni-saraṇa) *n.* fire sanctuary, a place for keeping the sacred fires, Ś. (मियवदा) (ताद स्सवस्स) अग्निसरानं पविट्ठस्स Śāk. 42.11(4)

अग्निसह (aggi-siha < agni-saha) *m.* name of a man (son of Agnibhūti), Apa. पुत्तु अग्निसु हेउ विं विवि विउ परिवायविति अत्तलिवि MahāPu. (P.) 95.7.8.

[अग्निसह (aggisaha) v. I. for अग्निसिह Samav. 32]

अग्निसामण (aggi-sāmāṇa < agni-sāmānya) *adj.* having Agni as a common (owner), (i. e. fire can deprive you of a part of it at any time), AMg. एवं न्यउ अम्मयाओ ।... हिण्णे य जाव सावएज्जे य अग्निसाहिण चोरसाहिण रायसाहिण ... अग्निसामण्णे चोरसामण्णे Nāyā. 1.1.111; Viy. 9.33.42 (9.176)

अग्निसाहिय (aggi-sāhiya < agni-svādhika = agni-svādhina) *adj.* belonging to Agni, AMg. हिण्णे य जाव सावएज्जे य ... अग्निसाहिण चोरसाहिण Nāyā. 1.1.111 (comm. अग्नेः स्वामिनश्च साधारणम्, (ĀS.) p. 51a.7) Viy. 9.33.42 (9.176); Antag. 3.71.

अग्निसिह (aggi-siha < agni-sikha) *m.* 1 one of the Agnikūmaras, who, along with Agnimānava, is a Bhavanapati, AMg. दो अग्निकुमारिदा पन्नत्ता, तं जहा — अग्निसिहे वेव अग्निसाणजे वेव Tūhāna. 2.3.357(105); 4.1.122(257); अग्निकुमारानं अग्निसिहे अग्निसाणव तेउतेउसीहे Viy. 3.8.3(3.274); Nāyā. 2.3.11; JM. अग्निसिह, अग्निसाणव नुयासणवई वि दो इदा DeveNaPra. 19; 2 name of the father of seventh Vasudeva, JM. इवर पयावई बंमो रुओ ... महसिवा अ । अग्निसिह अ दसरहं नवमे मणिण अ वसुदेवे ĀvCu. 163a.2; 3 name of various persons : (i) a hypocrite (also called Aruṇa), JM.

कुमुदपुरे अग्निविहारे खमओ लिङ्गओ य अणो ति UvPay. 486; (ii) a son of Agnibhūti, JM. अग्निविहारेण भित्तेण समं ... मोदीय चिट्ठर Erz. 14.13; Apa. अग्नि अग्निविहारे सोसं-अणणे VaḍḍhaCa. 2.18.4; cf. अग्निविहारे.

अग्निविहारे (aggi-sihara < agni-sikhara) *m.* name of a king of Vārāṇasī, JM. अग्नि दाहिणकुम्भरे वाणारसी नाम नगरी। तस्य य राया अग्निविहारे (v. 1. १९) इति नाम VāsuHi. 235.21.

अग्निविहारे (aggi-sihā < agni-sikhā) *f.* 1 flame of fire, AMg. सुग्निस्त्रायओ। समाहितस्त्रायोसिहा व तेयसा तवो य पण्णा य जसो व बह्वः Āyir. 2.16.5(797); चत्तारि अग्निविहारे पण्णाओ, तं जहा — वाया गाममेगा वामावत्ता, वामा गाममेगा दाहिणावत्ता, दाहिणा गाममेगा वामावत्ता, दाहिणा गाममेगा दाहिणावत्ता Thāna. 4.271(289[12]); जहा अग्निविहारे दित्ता पाठो होइ सुदुकरा। तव दकरं करेउं जे तारुणे समगतां Utt. 19.39; M. गमह अ जस्स कुड्ढं व कट्ठं आवायं तणअग्निविहारे। ... दिमाअक SetuBa. 1.5; कुड्ढं आवायं तणअग्निविहारे व वाणसुहजलं तग्निविहारे। ... धणुं SetuBa. 5.28; 2 name of a plant, JM. जहा तेहि अग्निविहारे सुदुमकाइआं आणेऊण सासणस्स उम्मावणा कया DasaveVr. (H.) 103a.8; 3 a kind of flower, M. (विद्रुपक) सेलग्गअग्निविहारे मगअलोम-अणं द्वाणं इदं खु रवहल्लहूअणस्स SūMañ. 2.18.

अग्निविहारेण (aggi-sihā-cāraṇa < agni-sikhā-cāraṇa) *m.* a monk who goes through fire without harming the fire-beings, PavSāro. 601; comm. p. 1686b.12, not in Pkt. PSM.]

अग्निविहारे (aggi-sih-illa < agni-sikhā-vat) *m.* name of a king of Vārāṇasī, Apa. पट्टमहमलो अग्निविहारे सत्तिसहाओ तस्सि राओ MahaPu.(P.) 67.14.6.

अग्निसीह (aggi-siha < agni-simha) *m.* 1 name of the father of the seventh Vāsudeva, AMg. अग्निसीहो दीवो मरहे वासे इमीसे ओसुप्पणीए णव बलदेववासुदेवपित्तो होत्था। तं जहा ... महसीह-अग्निसीह Thāna. 9.19.[11](672); SamavPra. 238; Titttho. 602; 2 chief of the Agnikumārās, AMg. चमरे धरणे तह ... हरिकंठ अग्निसीहे Jivābhi. 170b.13; Viy. 3.8.3 (3.274); Pannav. 2.40(187)

अग्निसेण (aggi-seṇa < agni-seṇa) *m.* 1 one of the twenty-four Tīrthāṅkaras, AMg. एरवण वासे ... चउवीसं तित्थगरा होत्था तं जहा ... चंदाननं सुचंदं अग्निसेणं च नंदितेणं च SamavPra. 248[1]; मरहे य संभवजिणो, एवण अग्निसेणजिणचंदो Titttho. 316; JM. बालचंदं ... अग्निसेण ... बंदे PavSāro. 296; 2 a name derived from (connected with) Agni, AMg. से किं तं देवयणामे? अग्निदेवयाहि जाते अग्निए ... अग्निसेणे अग्निरेक्खिए AṇuOg. 286.

अग्निसेवण (aggi-sevaṇa < agni-sevana) *n.* warming oneself with fire, one of the 24 āśāṇās (things or acts which are not allowed in a Jain temple), JM. तेरिच्छसंठावणं अग्निसेवण-रंभणपरिखणं (एमाहं यमवज्जकज्जमुज्जो वज्जे जिणिदालये) (comm. अग्निसेवनं सीतादौ सति) PavSāro. 434.

अग्निसेहरे (aggi-sehara < agni-sekhara) cf. अग्निविहारे.

अग्निहूत (aggi-hutta < agni-hotra) Utt. 25.16. cf. अग्निहोता.

अग्निहूय (aggi-huya < agni-huta) *m.* an ascetic who has thrown an oblation into fire, AMgD. 74; w. r. for अग्नी हूया Nirayā. 3.93]

अग्निहोत (aggi-hotta < agni-hotra) *n.* offering of oblation in the sacred fire, AMg. तप णं से सोमिहे ... जिठिणसं-कामवद्विअग्निहोतधोवणणे Nirayā. 99; JM. कम्मे चासुर गोहम

अग्निहोताय सगकामस्स। देवविहियं विहण्णइ दाणाइकलं च लोपम्मि ViĀvBhā. 1640; समादत्तं अग्निहोतं माहणेण KaKoPra. 5.2.

अग्निहोतकुण्ड (aggi-hotta-kunḍa < agni-hotra-kunḍa) *n.* a vessel for offering oblation to the fire, AMg. अग्निहोतकुण्डं पडिजागरेमाणे विहरिस्सामीति IsiBhās. 37.5.

अग्निहोतघरा (aggi-hotta-ghara < agni-hotra-ghā) *n.* a room where sacred fire is kept, fire-sanctuary, JM. पदरेणु-मइल्लरणा मा मे उवहणह अग्निहोतघरं PaumCa.(V.) 35.9.

अग्निहोतमुह (aggi-hotta-muha < agni-hotra-mukha) *adj.* whose chief part consists of offering oblations to the sacred fire, AMg. अग्निहोतमुहा वेया जश्टी वेयसां मुहं। नक्खंताण मुहं चंदो धम्मण कासवो मुहं Utt. 25.16 (comm. अग्निहोतमुहकारिका। सा चेह 'कमेन्वतं समाश्रित्य दृष्टा सद्भाषनापुतिः। धर्मध्यानाग्निना कार्या दीक्षितेनाग्निकारिका' इत्यादिरूपा परिगृह्यते। तदेव मुखं प्रधानं येषाम्)

अग्निहोतवादि (aggi-hotta-vādi < agni-hotra-vādin) *m.* an advocate of fire-worship (by offering oblations), JM. जे अग्निहोत (v. 1. १९) वाई जलसेयं जे य इच्छति SīyNi. v. 90.

अग्निहोतसाला (aggi-hotta-sālā < agni-hotra-sālā) *f.* fire-sanctuary, JM. अग्निहोतसालाए जलगं आणियं छीरवच्छसमिहायव-संपुक्खियं काउण KuvMāKa. 177.3-4.

अग्निहोतिय (aggi-hottiya < agni-hotṛka) *m.* one who offers oblations into the sacrificial fire, JM. तह अग्निहोतियेहि संतपवित्तेहिं महुवयाईहिं। ... दुग्गिज्जमाणस्स जलणस्स SupasCa. 2.539.

अग्निहोम (aggi-homa < agni-homa) *m.* offering oblations into the sacred fire (specially) at the wedding ceremony, AMg. तप णं तेयलिपुसे पोड्डिलं दारियं ... मज्जेवेत्ता अग्निहोमं कारेइ Nāyā. 1.14.19; तप णं से सागरदसे ... सागरमं दायं मज्जावेइ, मज्जावेत्ता अग्निहोमं करावेइ। ... समालियाए दारियाए पाणि नेण्हावेइ Nāyā. 1.6.51; तप णं से दुबए राया पंच पंडवे भोवं च ... मज्जावेइ, मज्जावेत्ता अग्निहोमं करावेइ ... पाणिगहणं कारवेइ Nāyā. 1.116.167; तप णं से वेसमणे राया ... पूसंतिमुमरं देवदत्तं च दारियं पट्टयं दुहेइ ... अग्निहोमं करेइ Viṇā. 179; तप णं ... डिंसाकुमारी महत्तरियाओ ... समिधावट्ठं पमिस्सवति, पमिस्स-विता अग्निहोमं करेइ JambuddiSāri. 5.16.

अग्निहोमवादि (aggi-homa-vādi < agni-homa-vādin) SīyNi.(PTS.) 152.9; cf. अग्निहोतवाह.

अग्नीअ (aggiā < agṛā) *adj.* [also अग्नीत] who has not studied or learnt, ignorant (cf. गीयअ) [shortened form of अग्नीयअ], JM. अग्नीतो वि सुल्लो मग्गइ, इअरे परिच्छंति KappBhā. 620 (comm. अग्नीतार्थोऽपि मन्त्रविदः स प्रथमं (कायोत्सर्गं) पारयति.); न वि जाणइ अग्नीओ उस्सग्गववाइयं चेव UvMā. 400.

अग्नीगेह (aggi-geha < agni-ghā) *n.* room where fire is kept, hearth, JM. कोइ व्व इरीयजुओ अग्नीगेहं व पावयसमेओ। ... अग्नि-वरो लाइदेओ ति NāPañKa. 5.2.

अग्नीजालण (aggi-jālana < agni-jvālana) *n.* the enkindling of the fire, JM. अग्नीजालण रयणा विक्खियं परिभोग ओपपूजं UvPay. 568.

अग्नीतावण (aggi-tāvana < agni-tāpana) *n.* heat of the fire, JM. गमिओ य सिसिंताओ। ... अग्नीतावणरहिओ कुहुनिवासेण परिहीणो PaumCa.(V.) 63.46.

अग्नीकुलिंग (aggi-phuliṅga < agni-sphuliṅga) *m.* the spark of fire, JM. (जायं समरंगं सहसा) ... णिग्गवग्नीकुलिंगुवज्जु-फारणहुओविं CaupCa. 188.13 (v. 109)

अग्नीबाण (aggi-bāṇa < agni-bāṇa) *m.* a fiery arrow, *Apa.* सिरि पौके पत्थिउं (?) पदं अग्नीबाणु । नीतर जोध्वनपाहुणा जर कोहरी बाणु ChaGā. 155.

अग्नीव (aggiya < āgneya) *n.* south-eastern quarter, *JM.* कम्पण्डे खरसहं अग्नीव दुकरि निवदं VatibuSā. 1.13.

अग्निवय (aggi-vaya < agni-pada?) *n.* the front part of the house, veranda, *JM.* तो पद्विओ ठवेउं घरस अग्नीवय पण-वेय । अग्निमतरं पदिओ PaumCa.(V.) 16.64; (cf. कच्छंतरद्विओ सो PaumCa.(V.) 16.70)

अग्नीसेन (aggi-sena < agni-sena) *v. l.* for अग्निसेन [Sāg.]

अग्नीहर (aggi-hara < agni-grha) *n.* room in which fire is placed, hearth, *Apa.* तद्विहि ... तिसिरमण किउ जळणु सरणु अग्नीहरिहि (loc. pl.) SandeRā. 194.

अग्नुच्छ (agguocha < ?) *Deśi.* अगुच्छं प्रमेते Lakṣmī.(Gr.) 82 (p. 180) measured, known?

अगुज्जाण (aggujāṇa < agrodyāna) *n.* the prominent garden or park, *AMg.* मिहिलाए रामहाणीय बहिया अगुज्जाणसि सप्तदिसागं मोरंति Nāyā. 1.8.81; वंपाय नयरीय अगुज्जाणसि जिण-वाकियं पढाओ ओवारइ Nāyā. 1.9.46; इतिपुसियस नयरस बहिया अगुज्जाणे सत्यनिवेसं करंति Nāyā. 1.17.16; *JM.* अकामतगहालुएय व भरिऊणं तत्थेव गामे अगुज्जाणे सुलपाणिनस्सो उप्पणो ĀvTī.(H.) 190a.2.

अग्नेज्जगिहपास (agge-āṇa-giha-pāsa < agre-tana-grha-pārśva) *m.* the front veranda of a house, *JM.* अग्नेज्जगिहपासे गेह गेह व खिसं वा BhuvKevCa. 1155.

अग्नेज्जगदिस (agge-āṇa-varisa < agre-tana-varṣa) *n.* immediately following year, *JM.* संवत्थ जज्जसि अग्नेज्जगदिसस्येण BhuvKevCa. 1070.

अग्नेइ (aggei < āgneyi) *f.* [also अग्नेई, अग्नेयी] south-east quarter, *AMg.* एतासि णं दसणं दिसाणं दस नामवेज्जा पज्जा, इदा अग्नेयी जम्मा व जेणी वारुणी व वायव्या Thāṇa. 720(10); इदग्नेयी (अग्नेई) जम्मा व वेरती वारुणी व वायव्या Viy. 10.1.7 (10.4); अग्नेयी णं भंते । दिसा णि जीवा, जीवदेसा जीवदेसा पुच्छा Viy. 10.1.9 (10.6); 10.1.11 (10.7); 13.4.17 (13.53); 13.4.19 (13.53); *JM.* पच्छु-रसिपरंमुहपट्टिस्स पया दिसा विवज्जेता । ईताग्नेईय व ठाएज गुरुस गुणकळिओ OghaNiBhī. 276; सा पुण सव्वतोमहा ईशर अहोरसं एवं अग्नेईय जमाए नेरइय वारुणीय वायव्या सोममाए ईसाणीय ... एक्केवेसा दसहिं वि दिसाहिं ... समप्पव ĀvTī.(H.) 215.1; जाया अग्नेइ दिसा सेवासयमागयसिहि व्व RāPaṭṭ. 18.

अग्नेज्ज (a-ggejjha < a-grāhya) *adj.* unacceptable, *AMg.* तस्स णं वणसंइस्स वुमज्जइसआए ... अतोववरपायवे पणसे ... अग्नेज्ज-प्यसाहविदिमे अग्नेज्ज-सुप्पसारिय-अग्नेज्ज-पण-विउल-वदखेवे Uvav. 8.

अग्नेयि (aggeniya < agrāyaṇiya) *n.* [also अग्नेयीय] the 2nd of the 14 Pīrvas, which describes इव्य, गुण and पर्याय, *AMg.* अग्नेयीयस्स णं पुब्बस्स चोदसवत्थं वृवाउउ चुलवत्थं पणत्ता (दिट्ठिवाए पुब्बवत्थं) Thāṇa. 199; Nandī. 109(2); अग्नेयीयस्स णं पुब्बस्स चउदस वत्थं पणत्ता Samav. 14.3; से णिं तं पुब्बवत्थं ? पुब्बवत्थं चउदस-विहि पणत्ते, तं जहा उप्पायपुब्बं अग्नेयीयं Nandī. 109(1); SamavPa. 112; *JM.* अहवा जहा अग्नेयीते विरिते अत्थिणत्थिपयवायुवे व पाढो क्कत्थ एवो दीवायणो भुंजति तत्थ दीवायणसयं भुंजति ĀvCu. 600.9; विस्सियं अग्नेयीयं तत्थ वि सव्वदग्गाण पज्जाण व सव्वजीववितेसाण व अणं परिमाणं वणिज्जइ ति अग्नेयीतं NandīCu. p. 75.22;

JŚ. अग्नेयिस्स पुब्बस्स पंचमस्स वत्थुस्स चउत्थो पाढो कम्मवचकी णाम SaṭṭAg. 4.1.45; अग्नेयिं णाम पुब्बं चोदसवत्थं वत्थुं SaṭṭAg. 115.1.1.

अग्नेय (aggeya < āgneya) *adj.* related to fire, hence a kind of weapon, *JM.* अग्नेयं पहरणं सुरिणं PaumCa.(V.) 12.126; एगेयैदियगज्जा जह वायव्याओ तहगेया । होउं चक्खुगज्जा वागिदियगज्जा-वामेति ViAvBhī. 1990 (2445); तद्वि न कुट्टि इहि अग्नेवाईग सत्थाण SurSuCa. 8.41; 8.43; तओ वृदासणेग व कोवामकालिइवेग सुमरियमगेवमत्थं CaupCa. 189.9; पुणो मुक्कं जेग अग्नेवत्थं Erz. 21.24; *Apa.* पहरणं मुयन्ति सु-रावमाइ खणे अग्नेयई खणे वाक्काई PaumCa.(S.) 7.7.6; वायववारणअग्नेवत्थं PaumCa.(S.) 8.8.4; तो एत्थन्तरं इवपट्टिक्कं सह अग्नेउ मुक्कु सहसक्कं PaumCa.(S.) 17.14.6; जुज्झिय एम सुरेहि अग्नेयई । वायव-वारणत्थ-अग्नेयई RiṇNe-Ca. 3.14.6; वणुगुणि संविधि अग्नेवमाणु MahāPu.(P.) 79.7.6; अग्नेय वरण वायव्य वाण निवदंति गयणि उक्कासमाग PāNāCa.(P.) 11.7.11; 12.7.2.

अग्नेय (aggeya < āgneya) *adj.* south-east quarter, *AMg.* से कि तं अगायकागइय । अग्नेयं वा वायव्यं वा अणयं वा अणसत्थं उपायं पासिता ते णं साहिज्जइ जहा कुट्टो भविस्सइ, से तं अगायकाक-गइयं ApuOg. 457; *Apa.* अग्नेय दिसइ मल्लंति जंति । कुह जंगलु भवि-मंडु मुजंति BhaviKa 52.1; अग्नेय जाम पुव्वावरेण जेरइय सोम विस्सि-वायवेण PāNāCa.(P.) 3.10.2.

अग्नेय (aggeya < āgneya) *m.* a branch of वसु गोत्र, *AMg.* जे वच्छा ते सत्तविवा पणत्ता, तं जहा — ते वच्छा ते अग्नेया ते मिसेवा Thāṇa. 7.33.

अग्नेयजोइ (aggeya-joi < āgneya-jyoti) *adj.* whose abode is Agni, i. e. the constellation कृत्तिहा, *Apa.* अग्नेयजोइ णरणाह-पिहहि MahāPu.(P.) 64.5.7.

अग्नेयदिसाभाण (aggeya-disā - bhāa < āgneya-diśā - bhāga) *m.* a part of south-east quarter, *JM.* महाराय । कळे काळवउदसीर गंतव्वं मए अग्नेयदिसाभाए रयणायोव(कळं)संठियं महा मेरवं नाम मसाणं MaṇoKa. p. 12.6.

अग्नेयी (aggeyi < āgneyi) *f.* the south-east quarter, *AMg.* एवं जहा दसमसए अग्नेयी दिसा Viy. 16.8.2 (16.111)

अग्नेसर (agge-sara < agre-sara) *adj.* going ahead (a leader) [f. -rā, ri], *Ś.* (मदवन्तिका) कि आणवेव । अग्नेसरी होहि सि MālaMā. 1.0.73; (चिद्वक) ओ पंडिदग्नेसर ! कइ पुण माणुसीए तिसुते तिरक्खणीसंभवो SubhaDha. 1.14.2; *JM.* हेवि । तुमं चिय अग्नेसरसि सुवणम्मि पुत्तवंतीणं SupāsCa. 2.61; जम्मण-मरण-इक्खवणे सो वेक्खेसरो तत्थ NāPaṭṭKa. 2.12; *Apa.* पावकम्मे को नाम न ईसव । को उक्काउ न तइ अग्नेसर JambīSāCa. 10.5.10; अग्नेसरि सबळं तेउरहो विविह भोय भुंजति चिय SudCa.(N.) 2.6.18; अग्नेसर मुजिवर देवसेगु GayaSāh. 2.11; कण वि णरवइ अग्नेसरेण, संगहिब दीहकं वा करेण CandappaCa.(Y.) 6.9.8.

अग्नेय (aggodaya < agrodāka) *n.* water at the peak of the high tide, *AMg.* कवणम्म णं समुदस्स सद्धिं नागसाहस्सीओ अग्नेयं वरंति Samav. 60.2; Jivābhi. 3.733.

अग्घ (aggha < argha) *m.* [Vara.(Gr.) 2.7; Märk.(Gr.) 3.70] 1 respectful offering, *M.* पक्खित्तो चरणकमलाण पुरओ से अग्घो Lili. 249; *JM.* सामयवव-दिक्कयो तं व पय्ठो सयां पुत्रो Kumā-Ca.(H.) 1.49; पाणिव-सडम्मि विप्पा अणुण-सूरस्स देतव्वं KumāCa. (H.) 1.65; 2 price, value, *M.* मंवर कुट्टुमावुण्णिरो पङ्कजुवाओ

GāSaSa. 6.98; AMg. को दाणि तस्स सखा काउं अगं अणवत्स Sathā. 46; JM. अणवत्स तु परिबुद्धिं ओसरणं व पुण सम्मसंदाणं AngVi. 250.9; एरिते अगवे वड्ढाणे, एतस्स एतेण एरिते दिण्णं AvTi.(H.) 826a.10; मय्महिकविममणं मयाण पयिसंमए अगो GāRaKo. 250; cf. अणवत्स.

अगघ (aggha < argghya) *adj.* 1 valuable, expensive, excellent, AMg. अभिल्लण-किरिया-पवत्तगा बहुविधं अणत्थं वरंति ... अगघम-दुकोत्तरं न सारंति वणचराणं Panhā. 2.12 (comm. reads अये p. 35a.10); 2 meant as an offering, M. उण्णासिय-कलसणिदेसि-अणत्थमेण व मुणेण GāSaSa. 3.56; सुरसुंदरीकरकमलवकुसुमसंदेहसित-पिरकमलो (राया) LIIā. 1105.

अगघ (aggha < arggha) *m.* name of a central Vīmāna in the Sanatkumāra and Mahendra heavens, DeveNaPra. 132.

अगघ- (aggha- < arh-) *v.* to be worthy of, to be suitable, Apa. संग्रहं ककुउ वेस जिं वं छुडु आवह ववसाउ Hem.(Gr.) 4.385.

अगघ- (aggha- < ?=rāj-) *v.* [Hem.(Gr.) 4.100; Trivi. (Gr.) 3.1.106; अगघं छज्ज रेहं विरावय सोइमं सहइ PāLaNā. 152] to look beautiful, to look to advantage, to develop a charm etc., M. अगघं ... उज्जलो वेसो GauḍVa. 161; इह अगघंति जवाणं अगमवन्तीओ सीमाओ GauḍVa. 588; 368; 415; 734; 779; 1134; अगघं णव-वणहल्लं LIIā. 768; जिहविरमालस-मंथराइं अगघति दिह्वां LIIā. 1095; 1128; JM. तुह मडा ... अगघिज-वन्, छज्जिज-तिरक्का ... राइजा ते अ KumūCa.(H.) 6.63; पुरितो नारी वि सभा सील-वसिताइं अगघंति SīloMā. 5.

अगघ (aggha < argghya) *n.* respectful offering hence respect, honour, M. अगं व देह विपुंगमं हयुज्जणं पिया LIIā. 1256; अगं वेज्जविलासो पुप्फाइ सखावपोसजा भावा MahiMañ. 45; Ś. (अन-सुया) फलमिस्से अगं उवहर Śāk. 9.11(1); (सखा) ता समओ दे ओहिउकुसुमचंदणमग्गेण अग्गेण पज्जुवट्ठुं VeniSath. 2.15.8; (स्याक) अगहत्थेहिं दोहिं अगं सिधं व देतो जअइ गिगिआपअपंकहणं Kap-Mañ. 1.4 = PrāPaing. 2.201; (वारिपाथिक) उवहरइ अगघमच्छि सज्जकण्णादिहीण सुत्तीणं CandLe. 1.8; (विदूषक) अगं अगं देव, वड्ढावीसि RathMañ. 1.12(34); (सुमदा) हला उवणेहिं अगं Subha-Dha. 2.14.1; JM. (सुहडा) अगघाकयाओवा अवहण्णा वविमणा ये PaumCa.(V.) 64.22; सो लोयस्स अगं पथिच्छइ AvTi.(H.) 300b.4; मय्यवनिवलेसकुसुमनिमेण अगं व विवरतो MaViCa.(G.) 18b.5(2); पुप्फेहिं तथा अगं अरहताणं कुणइ ताओ TarLo. 145; Apa. मणि रयणं अणु लणं वि तं जि ... गउ जलणिहिं RiḥNeCa. 8.1.14; धरणिवासिणिवाइ जिणइ अणु णं दिण्णउ MahāPu.(P.) 83.9.13; नरवर! तीइ पाइ पथिक्का अणू न को जि पाइ KaKoPra. 44.6; मा वुज्जणं लोयहं अणु जिज CandappaCa.(Y.) 3.5.3.

अगघ- (aggha- < argh- = arh-) *v.* to be valuable, to have value or worth, AMg. तस्स णं सिरिदामं वस्स इमे ... सिरिदामं वं सवसइस्सइमं वि कळं न अगघं Nāyā. 1.8.59; न सो सवसाय-धम्मस्स वळे अगघं सोलसि Utt. 9.44; सम्महंसणरयणं अगघं ससुरासुरे कोए BhattaP. 68; JM. दासीओ गहाय अणत्थं विक्किणति जत्थं अगघंति AvTi.(H.) 829b.7; सो पुण्णेण भंढं गहाय गतो जाव तं परिमाणं तसो परेण भंढं अगघति ति काउं अवरेण जाणि बोधणाणि पुम्भसिणए उणुमति एसां लेखुवुद्धी AvTi.(H.) 827b.8; तह वि न अगघं अणो GāRaKo. 157; अगघमंसे वि न य अगघं SusCa. 514; कळं वि जेसु अगघं ते पुत्त वल्लिमि अण्णिया ChaGā. 103; JS. सम्मसंरणरणं अगघेहिं सुरासुरे कोइ DabPa. 33; M. अगघंताइं तीसं वळणे जीएण मणं अणित्सं

GāSaSa. 321 (Bhuv.) (W. 441); जइ जइ णयंति गुणा तह तह दोस अ संग्रहं फलति GauḍVa. 902; Ś. (विदूषक) दासीओ अगघी? विवृणति दासीओ पूज्जंते RathMañ. 1.38(30).

अगघ (aggha < arggha) *m.* an aquatic animal, AMg. लवणसुदे अत्थि वेलेयरइ वा ... अगघा वा सिहाइ वा Jivābhi. 3.782 (comm. अगघादयो मत्स्यकच्छपविधेयाः । अइ च चूर्णिकृत् p. 321a)

अगघकंड (aggha-kāṇḍa < arggha-kāṇḍa) *m.* part of a book in which the value (of objects) is decided, JM. अगघकंड-मादिणिहिं गेहिं इमं इत्थं विक्किणाहि, इमं वा किणाहि NisCu. III. 400.26.

अगघक्षय (aggha-khaya < arggha-kṣaya) *m.* loss or decrease of value, JM. अगघक्षयं णासं वा दया पुण्णामपेयाणं AngVi. 251.30

अगघजलोह (aggha-jaloḥa < arggha-jalauggha) *m.* offering of water (in the course of worship), Apa. अगघजलोह विदिय तिगारिं विन्नु सुवण्णमेण तिगारिं BhaviKa. 80.2.

अगघजलि (agghañjali < argghañjali) *m.* a handful of water (for worship), Apa. सुरसमसपहिं अणिद्विय अगघजलि करि वि सुगुहियउ NāyCa.(P.) 5.12.13; णवकुसुमहलेहिं अगघजलि व पयासइ SudCa.(N.) 7.8.18.

अगघथहि (aggha-thaḍi < arggha-thīta - arggha-samūha) *m.* heap of valuables, (saleable things), Apa. छेविणु सुणरयण-णिहिं अगघथहिं विप्यंति । तहिं सखाइं विहाणु परं पुक्किज्जंति ण भंति PāDo. 151.

अगघपंकज (aggha-pāṇka-a < arggha-pāṇka-ja) *n.* a lotus for offering, M. पमुवइओ रोसाइणपथिमसं भगोरीसुहअं । गहि-अगघपंकजं विअ सखासल्लंजलिं णमइ GāSaSa. 1.1.

अगघभाजण (aggha-bhāṇa < arggha-bhājana) *n.* a vessel used for offering, Ś. (मानुमती) हला तरलिय उवणेहिं मे अगघभाजणं VeḥiSath. 2.14.8.

अगघव- (agghava- < ? = pf-) *v.* to fill, to fill up, to complete. [Hem.(Gr.) पूरेण्यथाप्योक्तुमात्रमाहिरेता 4.169; Trivi. (Gr.) 3.1.106]

अगघव- (a-gghava- < ā-khyāpay- = ā-khyāpya-) *pass.* caused to be told, AMg. से हिं तं ससमयवत्तवया ? जत्थं णं असमए आधविज्जति (v. l. अगघविज्जति p. 191, FN. 9) पणविज्जति AnuOg. 522; 523.

अगघवत्त (aggha-vatta < arggha-pātra) *n.* vessel used for offering, M. कुम्माहिणेण दीसइ तिक्काण ... अगघवत्तं व सल्लि-णिही GauḍVa. 1016; सो तेण महासुणिणा सो राया अगघवत्तसल्लिणे । अहिंसिक्कणं मणिओ LIIā. 1160; Apa. सुवण्णवत्तं सपुण्फं सपुण्णं (पथेण) धरा जिमया देवया सोमभावा JasCa. 4.17.18; सुहउरुखायइ ... अगघवत्तु पण्णतिक्कयउ JasCa. 4.17.25; देवय नामेण सुदंसिय । गहि-वत्त ... वल्लिय रहरमणो संगुहिय NāyCa. 6.1.9.

अगघवि (agghaviya < argghāpita = argghita) *adj.* (ppp.) 1 priced, valued, JM. जइ न खाइया तउसा अगघवेइ तुमं तओ अगघविउ कइया आगयो DasaveTi.(H.) 61a.7; 2 honoured, respected, AMg. वल्लिउं निन्नुजोए सुरलाए सुरहिपरिम-अणविण ArāhPaḍ.(V.) 769; M. विरिहिं पि अयापता लोया लोयहिं गारवणविआ GāSaSa. 104(W. 191); अदिसाअ-महवविओ सासअ-परि-परिओ सुहस्स पसाओ SetuBa. 14.19; 11.19; तुह सम्माणगविया वल्लिउं जहा वडु पथिहिं GauḍVa. 717; JM. ते येय कामणं ... सहरिस-अगघ-परि-विण्णं सण-पसाव-धारकवविं KuvMāKa. 33.6; केसिवियारणइ विहउकुसुमकण्णवत्तं अगघवि

... कंचुयं VajLag. 595; भिद्धो - आकिंचणपुणारवधिविओ जइवम्मो CaupCa. 331.17; वट्टइ हेमंतो - अग्घविअ-नेल्ल-कुं कुं - कामिणीयण-जलण-पावरणो KumāPra. 111.18; 299.13; जे नियमइ-विहवेणं कुणंति कच्चं गुणववियं MaṇoKa. 1.15.

अग्घविय (agghaviya < ? = pūrita, pūrṇa) *adj.* (ppp.) fulfilled, satisfied, JM. एवं निमुण्णेणं नववणा वम्महो तइवधिविओ SupāCa. 4.54; अग्घवियवम्महाओ (रामाओ) को अग्घाडइ सिणेहेण KumāCa. (H.) 7.14.

अग्घमकार (aggha-sakkāra < arghya-satkāra) *m.* honour (shown) by offering, JM. धरिओ य तस्स दारे - गहियवसुक्कारेणं वम्मयाजणेणं SamaraKa. 77.17.

अग्घा- (a-gghā- < ā-ghrā-) *v.* [Hem.(Gr.) 4.13] to smell, AMg. गंधं अग्घामीतेगे सुमिणे भवति Thāna. 3.298; गंधं अग्घा-स्सामीतेगे सुमिणे भवति Thāna. 3.299; नो मत्थयंस्सि अग्घा Nāya. 1.1.48; पोम्मेले पुट्टे, पविट्ठाइ गंधाइ अग्घा Pannav. 15.42(992.[3])

अग्घाडइ (a-gghāia < ā-ghrāyita = ā-ghrāta) *adj.* (ppp.) smelt, M. विट्ठा चूआ अग्घाडआ सुरा GāSaSa. 1.97; JM. अग्घाडओ व कमलण मंसलो गंधो CaupCa. 139.30; तओ ताए समाश्चिऊण अग्घाडओ उत्तमगे JinadaAkhyā. II. 67.29; ताव निमुओ सारसरवो अग्घाडओ अरविदपरिमलो Erz. 20.28; Apa. अग्घाडइ सुअंयु मवपरिमलु BhaviKa. 67.2.

अग्घाडऊण (a-gghāiūna < ā-ghrāyitvāna = ā-ghrāya) *ger.* having smelt, M. अग्घाडऊण सीमे पणाम-पञ्चुट्टिया समासत्ता Līlā. 1280; JM. अग्घाडऊण य मं सीसे अग्घाडऊण तो तामो TarVaKa. (Bha.) 57; अग्घाडऊण मुचिरं मज्झ पणामेइ ते कुसुमपिडि TarVaKa. (Bha.) 39; Apa. अइदुगंधु ... अग्घाडऊण जणु नासइ Chakkammu. 3.3.2.

अग्घाडय (agghāiya < ? = rājita) *adj.* (ppp.) decorated, shining, Apa. को तुहु कवणि कज्जं आयउ दीसहिं पणुणगुणहिं अग्घाडइ BhaviKa. 261.3; जणणिहि पुव्वगुणिहिं अग्घाडइ BhaviKa. 291.6.

अग्घाडय (a-gghāiya < ā-ghrāya) *ger.* having smelt, AMg. धाणिदिण अग्घाडय गंधाणि अमगुणपावकाइ Paṇhā. 10.16.

अग्घाडरी (a-gghāiri = ā-ghrāṇāṣilā) *adj.* (f.) one who smells, M. सममकमऊगाडरी वारिअत्रामे ! सहसु एहि GāSaSa. (W) 886.

अग्घाडवि (a-gghāivi < ā-ghrāya) *ger.* having smelt, Apa. अग्घाडवि तं दुगंधु जाइ णरणाहु पवुवु ससज्झसाइ Chakkammu. 3.3.3; जं अग्घाडवि नासइ लोओ Chakkammu. 3.10.9; 3.5.7; 3.14.9; 3.14.11.

अग्घाडं (a-gghāuṇ < ā-ghrātum) *inf.* in order to smell, AMg. णो सक्का ण गंधमग्घाडं नासाविसयमागं Āyār. 2.15.74(790.3)

अग्घाएऊण (a-gghāeūna < ā-ghrāyitvāna = ā-ghrāya) *ger.* having smelt, JM. अहिणवकयवगं अग्घाएऊण मूढमणहियया PaumCa. (V.) 11.116.

अग्घाड- (agghāda- < ? = pūraya-) [Hem.(Gr.) 4.169] *v.* to satisfy, to fulfil, JM. अग्घविअ-वम्महाओ (रामाओ) को अग्घाडइ सिणेहेण KumāCa. (H.) 7.14.

अग्घाड (agghāda < ? = apāmārga) *m.* [cf. āghāda in Marūṭhā] the plant Achyranthes aspera, अग्घाडो अपामार्गः DeNāMā. 1.8.

अग्घाडग (agghāḍaga < ? = apāmārga-ka) *m.* the plant Achyranthes aspera, AMg. पुव्वका अग्घाडिदा. वम्मया. तं जइव - ण-

वाण-कास मइग-अग्घाडग-साम-सिंदुवारे व Pannav. 1.37(4) [1.42] [JĀS. v. I. अग्घाडग]

अग्घाण (agghāṇa) *Deśf. adj.* satisfied, content, अग्घाणो अग्घाओ तितम्मि DeNāMā. 1.19; परिमलपाणग्घाणो व्व अभिलसमीरणो लिवइ DeNāMā. 1.19 (comm.)

अग्घाय- (a-gghāya- < ā-ghrāy-) *v.* to smell, AMg. घाणओ जीवा मणुणामणुणणाइ गंधाइ अग्घायइ Āyār. 2.15.73 (790.[3]); नो मत्थयंस्सि अग्घायइ Nāya. 1.1.48; आसा वाणियए वासंति, तेसि गंधं अग्घायंति Nāya. 1.17.15; से - पुरिसे अग्घत्तं गंधं अग्घाडआ Nandī. P. 25 FN. 1; से जइनामए केई पुरिसे अग्घत्तं गंधं अग्घाडआ Nandī. 58(2); JM. अग्घायने ति वा बूया अन्सएति ति वा पुणो AngVi. 83.6; अग्घाहिति ति वा बूया AngVi. 84.16; ता वणगहणनिक्कुजे अग्घाडइ दुस्सइ गंधं VijKeCa. 1.49.

अग्घाय (a-gghāya < ā-ghrāta) *adj.* (ppp.) which is smelt, touched, [मिधं अग्घायिअं च अग्घायं PāiLaNā 497] M. (तणु-मज्झाणं) कुसुमएण सुरहिणा अग्घायए व गिनीलिआइ मुहाइ SetuBa. 6.89; JM. इदाणि भगवया पागराणा अग्घायं (तेलोकं) VasuHī.(M) 67.20.

अग्घाय (a-gghā-ya < ā-ghrā-ya) *ger.* having smelt, AMg. से निक्खु वा भिक्खुगी वा ... अग्घायणि ... अग्घाय - तत्थ ... मुच्छिअ, मिद्धे Āyār. 2.8.105(373); JĀS. विसुण्णकगवमग्घाय मदो गिरयं च संपत्तो BhaĀra. 1355.

अग्घाय (a-gghāya < ā-khyāta) *adj.* (ppp.) called, told, JM. बलभेदेणग्घाया भणंति सावय वयं तवस्सि ति ViĀvBhā. 2384.

अग्घायंत (a-gghāyanta < ā-ghrāyanta = ā-jighrat) *adj.* (pr. part.) [f. 'yanti'] [also अग्घाअंत, अग्घाअंतज] one who smells, M. गंधं अग्घाअंतज पक्क-कलंवाणं ... आससु पहिअजुआणअ GāSaSa. 566; उज्जाण-कुसुम-संदोह-सीयलं पवणं अग्घायंती Līlā. 477; सुगंधिए पुण्णे - अग्घाअंतो वीलइ तेलोकयुत्तओ देओ MahāMañ. 24; JM. (ममरो) अग्घायतो कुसुमं अग्घुसंतो व्व मयरइ KumāCa. (H.) 6.10.

अग्घायमाणी (a-gghāyamāṇi < ā-jighranti) *adj.* [f.] (pr. part.) one who smells, AMg. सा वारिणी देवी ... अग्घायमाणी ... आहिइइ Nāya. 1.1.67; घणाओ ताओ अम्मयाओ जाओ ... सिरेदामगंधं ... अग्घायमाणीओ डाहलं विणंति Nāya 1.8.30.

अग्घारिहा (agghārihā < arghārā) *adj.* [f.] worthy of honour, JM. तइ तुइ वि तइविहनिवमगुणेहिं अग्घारिहाए लोगम्मि ViMāPra. 72.28.

अग्घिय (agghiya < arghita) *adj.* (ppp.) 1 precious, valuable, JM. जं वत्थं जंमि देसम्मि. बुल्लं अग्घियं च जं जत्थ. तं खेत्तज्जुअं कसिगं NisBhā. 951; 952; अग्घियं नाम वदुमोलं NisCu. II.94.5; 2 honoured, worshipped, sacrificed, JM. अग्घियं जाणवत्तं SamaraKa. 202.8

अग्घिय (agghiya < ? = rājita) *adj.* (ppp.) adorned with, M. (तुइ भडा) अग्घिअवम्मया, छजियसि(क्कया) - राइआ ते अ KumāCa. (H.) 6.63.

अग्घेऊण (agghēūna < arghayitvāna = arghitvā) *ger.* having honoured, decorated, JM. एमो आसकिसोरो ... पहाए अग्घेऊण वाहिवालं नीलो Āvṭī.(H.) 261a.11.

अग्घेऊण (a-gghēūna < ā-ghrāyitvāna = ā-ghrāya) *ger.* having smelt, JM. सिद्धसेगो यंमोसहिंयमग्घेऊण SamSat. (H.) 142a.10.

अग्घोदइ (agghodaa < arghodaka) *m.* water shed for

odhāṅga, S. (अनेत्या) जाव अहं अघोदहं उवकयेमि Sāk. 39.18(4)
अघ (agha) n. sin, an abominable thing, JM. निणउ कलि
अव-विणिअं पुणिअसिं सुणिअ-गुण-गणा धुणिआ । इदेहि वि जण-पुणणी
सुअ-दिणी सवळ-अव-सुणणी KumāCa.(H.) 7.69; S. (विदूषक) अघं
वट्ठवमाव PratiYau. 3.1.27.

अघ (agha = agāḍha) m. name of a lake, (deep), AMg.
वेअरस्स पव्वयस्स अहे एत्थ णं महं एगे हरय अवे पणत्ते Viy. 2.5.27
(2.112) (comm. अवेति अवाभिधानः)

अघट्ट (a-ghaṭṭa < a-ghrṣṭa) adj. (ppp.) unpolished, AMg.
अवमणि अवट्टं वा धिरं वा मेति(दि)णीतलं IsiBhās. 45.31.

अघट्टणा (a-ghaṭṭanā < a-ghrṣṭanā = a-gharṣanā) f. not
rubbing out, not extinguishing, JM. असई (असइ इह) सर्वकर्ण,
अथदुणोवषण्डमहाउं KappBhā. 1957 (comm. उपस्कुले च मके उन्मुक्तानां
घट्टना न कर्तव्या)

अघट्टंत (a-ghaṭṭanta < a-ghrṣṭanta = a-gharṣat) adj.
(pr. part.) not rubbing, JM. कट्टांघज्जाणणट्टा, जिघे नासं अवट्टंतो
KappBhā. 499 (comm. नासाम् असंस्पृशन् तं लेयं दूरस्यो जिघ्रति)

अघट्टियमम्म (a-ghaṭṭiya-mamma < a-ghrṣṭa-marman) n.
vital place which is not rubbed, JM. सधमपट्टियमम्मं ... सर्वं
मासेजं महपुब्बं DvāKu. 4.21 (comm. चालित प्रकाशितं मम)

अघट्ट (a-ghaṭṭa < a-ghaṭṭa) m. not a jar (not having the
nature of a jar), JM. (पट्टितेहो उ अकारो) निदरिसणं अवडोडयं
KappBhā. 817.

अघट्टंत (a-ghaṭṭanta < a-ghaṭṭamāna) adj. (pr. part.) not
happening, not forming, M. अघट्टंत-धूम-रज-णिगममाओ पट्टत्थ-नवण-
विरलाओ (रत्थाओ) GaudVa. 687; Apa. अघट्टंतु वि ज बुत्तहिं वुत्तु,
सुक्खेहिं तहिं वि पुणु दिणु चित्तु DhamPar. 9.18.1.

अघट्टंतवडण (a-ghaṭṭanta-ghaṭṭana < a-ghaṭṭamāna-gha-
ṭṭana) n. accomplishment of an impossible thing, JM. अघट्टंत-
वडणपडुयाणं वि, व सज्जं न कम्ममाणं MaViCa.(G.) 13b.1(2)

अघट्टंतय (a-ghaṭṭantaya < a-ghaṭṭantaka) adj. which ends
with non-formation, Apa. अघट्टित अघट्टमाणु अघट्टंतउ खणिं खणिउ
खणंतमेतउ । ... सव्वु गिरत्थु वडट्टं सासणु PaumCa.(S.) 35.5.8.

अघट्टमाण (a-ghaṭṭamāna < a-ghaṭṭamāna) adj. (pr.
part.) improbable, not happening, JM. अवडमाणठिकरसायाणं य
अणकख-वस-विगय-निहो । कयत्थेअ अणकखवडुलो नियसिं खलुकाहिं Maṇo-
Ka. 39.12 (v. 212); Apa. अघट्टित अघट्टमाणु अघट्टंतउ ... सव्वु गिरत्थु
वडट्टं सासणु PaumCa.(S.) 35.5.8; इय अघट्टमाण लोअय पुराण
सव्वव(म) ते वि गणहि अमाण DhamPar. 9.18.9.

अघट्टमाणय (a-ghaṭṭamāna-ya < a-ghaṭṭamāna-ka) adj.
(n.) not happening, JM. सो पुण जह केणावि अवडमाणयं पर्यपिज्जंतं
निसामेअ MaṇoKa. 39.8; जो अघट्टमाणयं पर्यपिस्सह तं राया दंहेण इदि-
स्सह MaṇoKa. 39.26.

अघट्टिअ (a-ghaṭṭia < a-ghaṭṭita) adj. (ppp.) [also अघट्टिय]
which has not happened, M. अघट्टिअपरावलेआ जह जह गुरुअसणेण
विहंति GaudVa. 976; (नान्दी) अघट्टिअथणसाहाणं णिअं णमह अणम-
रईण मोहणाअं KapMañ. 1.2; Apa. अघट्टित अघट्टमाणु अघट्टंतउ ... सव्वु
गिरत्थु वडट्टं सासणु PaumCa.(S.) 35.5.8; अघट्टियउ घडावइ दिण्णविहि,
विघडावइ सुवडिउ वुट्टविहि JambSāCa. 8.9.6; घट्टहिण अघट्टिय लोअ
(ए) अण्णाणं DhamPar. 6.19.4.

अघट्टियरुव (a-ghaṭṭiya-rūva < a-ghaṭṭita-rūpa) adj.
[for अवट्टियरुवत् by attraction?] is the unwrought form,

JM. (बहुपिउजा दिअं) भाराण सयसइत्तं अघट्टियरुवं सुवण्णात्तं SamarāKa.
80.9.

अघट्टंत (a-ghaṭṭanta < a-ghaṭṭat = a-ghaṭṭamāna) adj.
not happening, M. अवणंतमगुप्पंतं अघट्टेतकेसुहणिममं बलह बलं SetuBa.
12.89.

अघण (a-ghana < a-ghana) adj. not compact, not thick,
AMg. अणपणवःणिगणे छाया नट्टा दिया पुणो होअ PirdNi. 175.

अघणकुट्ट (अ) (a-ghana-kuṭṭha(ḍa) < a-ghana-kuṭṭa) adj.
having a thin (not firm) wall, AMg. अघणकुट्टे (ए) अकवाहे
गामवहि ... उज्जाणवरे ठावइ ĀrāhPad.(V.) 390.

अघणं (a-ghanaṁ < a-ghanam) adv. (holding the cloth)
not firmly, JM. पसिद्धिअं अघणं अतिराअयं च OghaṇiBhā. 164.

अघत्त (a-ghatta < a-ghāṭṭya) adj. not fit to be killed,
AMg. नेसिं च णं तसकायंसि उववण्णाणं ठाणमयं अरत्तं Sūy. 2.7.11
(847); 2.7.16(852)

अघत्त (a-ghasa < a-ghrṣa) adj. [cf. पृथु RV. 1.14.2] not
rubbed, JS. अघत्ते समे असुत्तिरे ... भूमिसंवारो BhaĀrā. 641; अभिसुआ
असुभिरा अवसा ... गिरीहिया BhaĀrā. 1969.

अघा (agha < ? - gartā or hrada) f. JM. अहलोमगाम-
अघमाइ देडुओ चक्किओ खित्तं KappBhā 675; गइवइणो आहारो हेट्टा
अवाअणडाई, उडुं गिणिगेइवय-रुवत्ता KappBhā. 676.

अघाई (a-ghāi < a-ghāṭṭin) adj. which does not destroy
or hinder (the natural qualities of the soul), JM. कट्टगणिहेसो
सिं सव्वययवायडवाहंणं KamPay. 2.44; विअं इअ देसवाई य अवाई
Say.(D.) 14; अघाईण (अघाईणं) ठाणं पडुअ मणिमो विसेसोत्थ PañSārā.
(C.) 43 (p. 183a)

अघाईकम्म (a-ghāi-kamma < a-ghāṭṭi-karman) n.
karman which is non-destructive (of the qualities of the soul),
JM. वाससइमसपुट्टता निवगिसअंतो अघाईकम्मणं (ट्टिइअं) KamPay.
5.53; JS. जोवम्मि य अत्तारि अघाईकम्मणि PañSārā.(Dig) 3.8;
होहिंति ओइ अरिमे अघाईकम्मणि सरिसाणि SāĀ.(V.) 532.

अघाईय (a-ghāi-ya < a-ghāṭṭita) adj. unhurt, Apa.
(जारई) एवहिं नहिं जंति अघाईयं MahāPu.(P.) 81.17.4.

अघाद (a-ghāda < a-ghāṭṭa) m. without premature death,
without death caused by external causes, JS. घादेण अघादेण व
पट्टिदं चागेण चत्तमिदि GomSā.(K.) 58.

अघादवेह (a-ghāda-deha < a-ghāṭṭa-deha) m. non-
obstructive body, JS. घादसरीरं भूळं अघादवेहं हवं सुदुमं GomSā.(J.)
183.

अघादि (a-ghādi < a-ghāṭṭin) adj. non-destructive, JS.
ताणं पुण घादिं ति अघादिं ति व होति सण्णादो GomSā.(K.) 7; 9;
KamPay.(N.) 7; आउय णां गोदं येययिअं तह अघादि (कम्म) ति
KamPay.(N.) 9; घादी वि अघादि वा गिन्तेसं घादणं असक्कादो KamPay.
(N.) 18.

अघादिकम्म (a-ghādi-kamma < a-ghāṭṭi-karman) n.
non-destructive karman, JS. दुविहाणि कम्मणि घादि कम्मणि अघादि-
कम्मणि वेव । ... वेदणीय-आउणाम-गोदाणि अघादिकम्मणि SāĀg.
(Dhavaṭṭa) 7.62.4.

अघादिचरिम (a-ghādi-carima < a-ghāṭṭi-carama) adj.
(occurring) at the end of non-destructive karmas JS. णामत्तिव-
णिमिसादो विअं पट्टं अघादिचरिमिदि GomSā.(K.) 17; KamPay.
(N.) 18.

अन्कादिपडिभाग (a-ghādi-paḍibhāga < a-ghāti-prati-bhāga) *m.* intensity of the non-destructive karmas, JŚ. विस्-हाकाहलससिहास्रत्वा हु अन्कादिपडिभाग GomSū.(K.) 184; Kam-Pay.(N.) 143.

अन्कादिय (a-ghādiya < a-ghātika) *adj.* non-destructive, JŚ. अवसत्ता पयदीओ अन्कादिया वादियाण पडिभाग GomSū.(K.) 183.

अन्कापन्त (a-ghippanta < a-ghyamāna) *adj.* (pr. part.) not taken, not accepted, JM. पर (समणे) उ अन्कापन्ते (वत्थे) अन्काहि सन्निविस्वन्ति समणद्धा KappBhā. 629.

अन्कासिअ (a-ghisia < ? - a-grasta) *adj.* (ppp.) not affected, JM. मोहाविमिअ-विवेओ, जिण-मयमोवाइय धम्मो KumāCa. (H.) 7.46 (comm. अमसः)

अन्काणिय (a-ghuniya < a-ghunīta) *adj.* (ppp.) not eaten by white-ants, JM. इयद्धमत्तराग निक्कलिय अन्काणिया अन्काणद्धा KappBhā. 1957 (comm. भूरेयिद्वानि दारुणि)

अन्को (agho < aho) *intj.* [PSM.]

अन्कोर (a-ghora) *adj.* not fearful, not terrific, Apa. वीरम-धोर वयविधिधोर ... तं (अजियं) वेदे हं Mah.Pu (P.) 38.1.4.

अन्कोस (a-ghosa < a-ghoṣa) *m.* absence of sound, JM. कन्नायोसे सत्त य ... दिअहो हव्व आक RiṣSamu. 38.

अन्क (anka < arka) *m.* a white precious stone or jewel, AMg. इमीसे ण रयणप्पमाय पुटवीय रयणे अन्के दस जोयणसयाइ बाह्णेण पणसे । एवं आतरुवे अन्क फल्लिहे णिद्धे Thāna. 10.163(778); दुवे वर-तल्पाओ ... संखं तं कदशरयअमयमदियेण पुजसणिक्कासाओ धवलाओ चाम-राओ गहाय सलीं वीयमाणीओ वीयमाणीओ पिट्ठंति Viy. 9.33.64 (9.196); RāyPa. 38; Jīvabhu. 3.417; Jambuddi. 2.15; 5.5; Pannav. 1.25; जायरुवाण अन्काणं फल्लिहाणं णिद्धाणं अन्कावाये योगाणे परिसाहेर Kapp. 27.40; संखकुंदसंजासा खीरपूरसम्पभा । रयमहारसंजासा सुद्धत्ता उ वण्णओ Utt. 34.9; JM. वज्जेदनीअणनंरकं-तरिद्धकल्लेयणविदुमाणं MāSudPa. 18; JŚ. गोमज्जाये य रचये अन्क फल्ले होहिंदक य (पुटवीमेदा) MāP. 208(5); Apa. मोत्तिवमरगयमाणिअन्क ... समणजणाहि दिअइ अणप्प VIPa.Saṇ. 3.7.

अन्क (anka) *m.* 1 the bent leg, AMg. से से पगे अन्कंति वा पलियंकेसि वा तुयडुवेज्जा Āyūr. 2.13.39(725); जे भिक्खू माउग्गामत्स मेहुणवडियाय अन्कंति वा पलियंकेसि वा निमीयावेज्जा वा तुयडुवेज्जा वा वा Nis. 7.75; 7.16; अन्क पलियंके वा माउग्गामं तु मेहुणट्टाय । जे भिक्खू णिसिवाये सो पावर आणपाणीणि NisBhā. 2310 (Cu. एमणं ऊरणं अन्को दोहि पलियंको II. 408.10); 2 lap, AMg. तओ णं समणे अगवं मदावीरे पंचवारपरिबुद्धे ... अंताओ अन्कं साइगिअमाणे Āyūr. 2.15.14 (741); Nāyā. 1.1.82; 1.16.36; तए णं से सामग्दसे ... जेणेव बासपरे तेणेव उवागच्छद, उवागच्छता सुगलिय दाणिं अन्के निवेसे Nāyā. 1.16.92; JM. विक्काओ । उठंति अंअंमुअओ णिहि ओद्धनकल्लंका KumāCa.(H.) 1.55; ओयविज्जं गयणाओ ताहि अंकेमि सा गहिवा SurSūCa. 5.149; 12.183; रोवइ विज्जुगगहो बावं ठविऊण अन्कम्मि VijKaCa. 2.25; M. गिअअंअण्णअवइलओण्णामरिअं । अन्कसिहराहि पडिअं ... सविमिं SetuBa. 12.8; देउ सुइ यो ... लोवारंनं व हिमाल-अन्कपरिवोली गंगा Gau.Va. 58; Apa. नयपंअणिणा तेण पडिच्छिउ । अन्कि णिद्धिअ अन्कण्णुजलि हरिणील व सोइइ मंदरवलि MahāPu.(P.) 87.14.10-11; णणाहि सअं अन्कि लइअइ BhaviKa 17.6; 27.8; विण्णउ हासित नीर वि अन्क JambūSāCa. 8.12.12; अन्कसंतं नियअंकि ठाविनि Saṇ.KuCa. 524.3.

अन्क (anka) *m.* [PāiLaNā. 246] mark, sign, JM. निक्कावे व

से अन्को कज्जो दासीपर ति Erz. 32.22; mostly used as the second member of a cpd. with the meaning 'marked with' cf. भिक्क, नामक, चक्क etc.

अन्क (anka) *m.* an act (of a drama), M. (स्वापक) कि अण पोसविकल्लमकाइ केवलं ण दीसति KapMañ. 1.6; JM. अंतो निक्कंतेहि पसेहि विक्कलत्तपुत्तेहि । सुक्का मणुत्सअवणाअयसु निक्काहना अन्का RāPañ. 45.

अन्क (anka) *m.* an aquatic animal, AMg. संखंके सुल्लय व साहेति मगराणं Paṇḍā. 2.12 (comm. संखाः प्रतीता अन्काश्च कृत्विमन्वाः अतस्तान् सुल्लयाश्च कर्पदकान् साधयति (= प्रतिपादयति) p. 37)

अन्क (anka) *m.* number, AMg. महुत्तिअसुद्धिअंके व Nandī. 38.4; JM. पढं हि रेइअंके ठाविज्ज पयाहिणं तल्ल RāṣSamu. 204; जओ दीसइ छल्लउअओ इमीए सत्थियाय अन्को ति KālKa. 263.12; नव-निहितामी चउत्तरयणपराणो रसंकोडि मडो BhuvKevCa. 1698; Apa. अक्खर उप्परि दुग्गा अन्का दिअइ PrāPañg. 1.42; पुत्तजुअलसरि अन्का विज्जसु PrāPañg. 1.39; 1.45; 1.46.

अन्क (anka) *n.* name of a central Vimāna in the Saṇat-kumāra and Mahendra heavens, DeveNaPra. 132; *m.* (also a god in that region), Apa. सोमसवेरो अन्को अवरो DhamPar. 6.6.6.

अन्क (anka) *m.* name of a person, JM. अवरोव अन्कनामो धम्मं अणुमोइऊण अइल्लो । जाओ य मंगियाय कमेण पुत्तो तहि काळे PaumCa.(V.) 88.18; 88.41.

अन्क (anka) *m.* used as a suffix at the end of a name (अन्क or अन्ते) Apa. सुउ देववाल्कु जिअप्पमे नीसइ MahāPu.(P.) 82.13.10; पडु समुइविज्जंयकु महिमंडु परिपाला MahāPu.(P.) 83 Dhruva; 83.7.11; तइयडु सव्वामाणमंअण भाणु जणित मुइजितसंसकय MahāPu.(P.) 92.1.11.

अन्क (anka) *m.* Doff. near, JM. अन्को नियडे DeNāMā. 1.5 (comm. अन्तो निक्कन्); वीरज्जवो ... गिरिअंके जवर विहरतो DeNāMā. 1.5 [can be a figurative meaning of अन्क 'lap']

[अन्ककंड (anka-kāṇḍa < arka-kāṇḍa) *n.* a region made up of the white marble, AMgD. cf. अन्क and कंड but no cpd. is noted]

अन्ककम (anka-kama < anka-krama) *m.* [also अन्कक्रम] the order or sequence of numbers, JŚ. णवतियणमखणवदोअन्ककमे माय दुसद चउरहिं TiloPañ. 4.2671; चउसत्तदोणिअमहुवणपणअन्ककमेण अंसाइ TiloPañ. 4.2649; अंगरामासो समो हु मिच्छत्स । पणतीसं चउण-उदी सट्ठी चोशलमंअकमे GomSū.(K.) 571.

अन्ककरेलुय (āṇkakareluva < ?) *n.* (?) a kind of aquatic plant, AMg. से जं पुण माणेज्जा उक्कुमेरं वा अन्ककरेलुयं वा ... तइप्पगारं आनं असत्तरियं जाव णो पडिमाहेज्जा Āyūr. 2.1.113(382) (comm. अन्ककरेलुयं वा इत्येवमादीन् वनस्पतिविशेषान् जलजान् 349a.1)

अन्कग्गा (āṇkagga < āṇkāgga) *n.* the front of the lap, Apa. वरंदावरवंइहि णविउ पणवेप्पिणु अंअणइ ठविउ MahāPu.(P.) 3.11.9 (FN. उत्सङ्गाये)

अन्कजुद्ध (anka-juddha < anka-yuddha) *n.* fight above the waist, JM. तिब्बगल्लगमिअंतमडसंतं अन्कजुद्धं पयदिकण पूरिवा सा (इच्छा) रण्णा KumāPra. 23.23.

अन्कण (āṇkaṇa < āṇkāṇa) *n.* 1 branding (animals etc.) AMg. (पाणवहत्स कत्तारा) हुक्खं पावेति ... मंगयताअन्कणनिवाअणअहि-मंजण ... दहणाइयाइ Paṇḍā. 1.30; अणेगवंववहालणंअणअतिआरोहणम् ... वडुविहेसु ... अमणुणपावकेसु ... समणेण न कसिक्खं Paṇḍā. 10.18

(*comm.* अंकुशं तामाचःशलाककाङ्ककर्म); JM. सत्पद्मवैभवंपण्डितंकाण-
मिद्विजयमनसो अहमविद्यां AvT.I.(H.) 588a.13; जे इहणकमताहण ...
दुक्खेतापरेगता KuyMāKa. 64.7; 30.31; दमनकमवाहणाईवं (दुक्खे
तिरिज्याईवं पडिबंभ) KaKoPra. 34.1; मा ... सुह खल्लनानासंभंउहण-
कमवैभवंसंभं JinadaĀkhyā. II. v. 204; तिरिबत्ते बह्वंभणउहणंकाणवाह-
णाभिहवा (जीवा) MaViCa.(G.) 10b.12(2); नेल्लणउहणंकाणकुस ...
भंभणादिउहणंकाणकुसतिरिपु JambūCa.(G.) 4.28; Apa. तिरिपु ...
उहणंकाणमारण ... पणसु सहेर दारुण-पिल्लेस PaumSiCa. 4.171; 2
marker, characteristic mark, AMg. (सो पिच्छह) ... सरे ... अंकुशं
नेल्लसत्सु Kapp.(J.) 39; M. सोहणं उहणमिओ ... तल्लउहणपणकुस-
काणसु KaṇḍiVa. 3.19.

अंकुश (āṅkaṇa < āṅgaṇa) *n.* court-yard, Ś. (विदूषक) अहं
... फलिहकणेण गंतु पवुत्तो CandLo. 2.9.3.

अंकुशस्थली (āṅkaṇa-tthālī < āṅgaṇa-sthālī) *f.* court-
yard, M. स देवईणओ ... विअरेर पुण्डमंकाणस्थलीजं KaṇḍiVa. 3.38.

अंकुशा (āṅkaṇā < āṅkaṇā) *f.* branding, AMg. आसमहा ...
ते आसे बह्वि सुहवरेदि ... अंकुशादि विणहता ... रण्णो उवणेति Nāyā.
1.17.33.

अंकुदास (āṅka-dāsa) *m.* servant for the child, JM.
वाहावेमि अवत्सं खेवं तं अंकुदासु व्व SamSat.(H.) 217b.10.

अंकुधर (āṅka-dhara) *m.* [also अंकुधर] moon, AMg.
ते णं मणुया च्छंअरंकाणस्थलीजंकाणस्थलीजं Tand. 66; नगनगरमगरसागर-
चच्छंअरंकाणस्थलीजंकाणस्थलीजं Jivābhi. 3.596.

अंकुधाई (āṅka-dhāī < āṅka-dhātrī) *f.* a wet nurse who
fondles a child in her lap, AMg. महावीरे पंचधातिपरिउहे, तं जहा-
अंकुधाई Ayū. 2.15.14; अहु अंकुधाईओ Vly. 11.11.50 (11.159);
पंचधाईपरिगहिय (... अंकुधाई) Nāyā. 1.1.82; 1.16.36; से दार-
पंचधाईपरिगहिय, तं जहा ... अंकुधाई Vivā. 47; पंचधाईपरिगहियते ...
अंकुधाई RāyPa. 804; JM. जया भगवता तिथं पणीतं तदा विभाणु-
त्वा पंचधातीओ आली। तं जहा ... अंकुधाती य NisCu. III.404.2.

अंकपरंपरा (āṅka-paramparā) *f.* series of laps, JM. (सरं-
वद्या) अंकपरंपरा अम्मापिइमाइसयणवणेण TarLo. 112.

अंकपाय (āṅka-pāya < arka-pātra) *n.* a vessel of white
marble, AMg. जे निक्खु ... अंकपायाणि वा संखपायाणि वा ... करेति,
करेत्तं वा साहजति ... ते सेवमाणे आबज्ज चाउम्मासियं परिहारट्ठाणं उघासियं
Nis. 11.1, 2, 3.

अंकबंधण (āṅka-bandhana < arka-bandhana) *n.* the
string of marble (to tie the vessel), AMg. जे निक्खु अयबंधणाणि
वा ... अंकबंधणाणि वा ... करेति, करेत्तं वा साहजति ... ते सेवमाणे आबज्ज
चाउम्मासियं परिहारट्ठाणं उघासियं Nis. 11.4, 5, 6.

अंकमय (āṅka-maya < arka-maya) *adj.* made of or inlaid
with white jewel, AMg. अंकमयकणकूटप्रणिज्जभूमिणा RāyPa.
130; पाण मणिमय गंडी अंकमयाइ पत्ताइ Jivābhi. 3.435; अंकमयनख्खणं
... गयकवधारीणं देवाणं दक्खिणिहं बाहं परिहंति Jambuddi. 7.178.

अंकमुह (āṅka-muha < āṅka-mukha) *adj.* having (the
shape of) the front part of the Padmāsana, i. e. a semicircular
arch, JS. अमंतरम्मि बाहिं अंकमुहा ते खुरप्पसंठाणा (गिरी) TiloPaṇ.
4.2533; 2550.

अंकमुहसंठिया (āṅka-muha-samthiya < āṅka-mukha-sam-
sthitā) *adj.* having the shape of the front part of the Padmā-
sana, i. e. a semicircular arch, AMg. अंतो अंकमुहसंठिया बाहिं
संठुअंमुहसंठिया (तावकलेसंठिया पणता) Jambuddi. 7.31; 33; अंतो
P.D.13

अंकमुहसंठिता बाहिं संठुअंमुहसंठिता (तावकलेसंठिया पणता) SūPa. 4.3;
4.6; 7.

अंकय (? अंकय) (āṅkaya ? akkaya) < akṛta) *adj.* (ppp.)
unprecedented, not happening before, Apa. जह इह दि पावीति
पय अंकय-ओडि करीसु PaDo. 177.

अंकयणा (āṅka-rayanā < āṅka-racanā) *f.* arrangement
of numbers, JM. विहिंययंगणे। तं च (मंगसवं सीयाळ) विहिंया इमेण
विनेवं अंहरयणा SūDhaVi. 73.

अंकलिपि (āṅka-lipi < āṅka-lipi) *f.* number-script, one
of the 18 scripts, AMg. धंवीए लिपीए अट्टारसविहे लेखविहाणे पणते.
तं जहा — अंकलिपि, गणितलिपि Samav. 18.1; Pannav. 1.93(107)

अंकवडैसय (āṅka-vaḍeṁsaya < āṅkāvatamsaka) *m.* [*n.*
[also अंकवडैसय, अंकवडैसय] pinnacle or finale made of white
marble, AMg. ईसाणे णमं कप्पे पणते सत्थ णं जाव पंचवडैसया पणता,
तं जहा — अंकवडैसय फलिहवडैसय, रयणवडैसय, जावस्ववडैसय Vly. 4.1.
3(4.3); तेसि णं (विमाणं) पंचवडैसया पणता, तं जहा अंकवडैसय
Pannav. 2.51(198)

अंकवाणिज (āṅka-vāṇiya < āṅka-vāṇij) *m.* a dealer in
aṅka jewel, AMg. से जहानामर अंकवाणिजा इ वा संखवाणिजा इ वा ...
णो सम्मं पंथं पुच्छंति RāyPa. 737.

अंकवाली (āṅka-vāli < āṅka-pāli) *f.* embracing, M. सहि
... अंकवालीसहीए पिबिहाए हारो पिबिहाओ विज KāvyaPra. 163.1.

अंकहर (āṅka-hara < arka-dhara) *m.* the sun, Apa. कि
वरित्तउ अंकहर जोवह समविस्मारे ChaGā. 141.

अंकगय (āṅkāgaya < āṅkāgata) *adj.* 1 sitting on the
lap, JM. अंकगयसालूरो गोसुणहो सुणर जिगवरिदत्त ... बापि CampCa.
83.24 (v. 12); 2 (fig.) close to, M. अंकगयं सहिअर पओसय-
विगसंकिरण करवळ SotuBa. 11.23.

अंकामय (āṅkā-maya < arka-maya) *adj.* made of or
inlaid with the white jewels, AMg. अंकामयनख्खणं (v. 1.) तवणि-
जजीहणं ... चत्तारि देवताहस्तीओ गयकवधारीणं देवाणं दक्खिणिहं बाहं
परिहंति Jambuddi. 7.178; अंकामया पयखा पयखाहाओ RāyPa.
130; अंकामया मंडळा RāyPa. 149; अंकामयाइ नख्खाइ अंतो लेखिवक्ख-
पडिसेगाइ RāyPa. 254; Jivābhi. 3.300; अंकामवाणि अचहीणि Jivābhi.
3.415;

अंकार (āṅkāra) Deśi. *m.* help, अंकारो अथारो साहिजे
DeNāMā. 1.9; कुसुमाउहअंकार ... कुणर अथार। मल्लसमीरो comm.
6(9)

अंकारंत (āṅkāraṇta < āṅkāraṇta) *adj.* ending in the
sound aṅ, AMg. अंकारते वळं अंकारंतं नपुंसकं अञ्जि AquOg. 226
(gṛ. 23)

अंकावई (āṅkāvai < āṅkāvatī) *f.* 1 name of a capital of
Ramma-Vijaya, AMg. दो अंकावईओ दो पम्मावईओ Thāpa. 2.341
(100); रम्मे विजय अंकावई रायहाणी Jambuddi. 4.202.2; 2 name
of a Vakkhāra mountain and its peak, AMg. चत्तारि वक्खार-
पम्मावा पणता. तं जहा अंकावई पम्मावई Thāpa. 4.312; 5.152; 6.68.

अंकावडैसय (āṅkāvaḍeṁsaya < āṅkāvatamsaka) *n.* peak
of a Vimāna made up of white marble, cf. अंकवडैसय.

अंकित (āṅkia < āṅkita) *adj.* (ppp.) marked, characterised
by, M. तिअरुगमाण वहतं दत्तफलिहजुअंकितय करवळ (सुवैर)
SotuBa. 9.57; मलिआ पंसुलिअरेण जत्त ... पुलिओजारीअंकितय
पंकितया बाहू GaudVa. 428; 427; अज्जे अज्जे कवत्ता ... जो पुण

अंकुस (āṅkusa < āṅkūsa) n. 1 goad, hook, AMg. अंकुसेण
जहा नागो धम्मो संपट्टिवाइओ Uitt. 22 46; Dasavc. 2.19; नाणकुसेण
पीरो धरेइ दिंसं पिय गइंदं MarañVi. 505; JM. होलसइ अंकुसं चैव ...
वत्तीसोसपरिसुद्धं निहस्सं पउजइ ĀvNi. 1207 (comm. अंकुसं येन
रजोहरणमद्भुतवत्करदयेन गृहीत्वा वन्दते तत् । कृत्तिकर्मणि वृद्धयोः p. 543b) ;
PavSāro. 150; केहि वि संपेविज्जर अंसयक्खवरक्खइ BhuvKevCa.
384; ताडिओ तिक्खकुसेण अप्फाअिओ कुंभभाए Erz. 10.28; उब्बेलु-
अनुत्तंकुसअल्लुक्खवैणहि अ.व.ि.ओ KumaCa.(H.) 2.38; JS. धरहि
मणमत्तुनियं नाणकुसण मुणिवर BhāvPā. 78; M. पडिगअंगंधाइडा
उद्धकुस-रुद्ध-मत्तयअ व्व गइंदा SotuBa. 3.36; 5.57; बारक्खवणमुट्टुगि-
ण्णभूरिसंगट्ठिअंकुसक्खं । . . पुणइ वअणं जयगइदो GauḍVa. 437; मच्छं-
कुसजवचक्कंकारयलो पीण-पीवर-पओट्ठो Līlā. 841; (देवी) उवजणइ पुलय-
सुहिए लणो वि नइंकुसो तुहच(अ ?)रियं RathMañ. 3.17; Apa. देक्खु
अम्हारा कंतु । अहमत्तइ चत्तंकुसइ गय कुंभइ दारंतु Hem.(Gr.) 4.345;
4.383; थि(? थि)उ वल्लपअ-गइंदु विणयंकुसेण णिवइउ RājNeCa. 1.10.18;
कइया वि इत्थि चडि रमइ रंमि अकुसेण ममाइइ विविहअंमि JaaCa. 1.5.13;
अगणंति दंति अंकुसपहार PāNaCa.(P.) 12.2.8; संवल्लिउ सम्मुट्ट वण-
काणणहो णं मुक्ककुस मत्तगउ BhaviKa. 58.11; उद्धरेइ चक्कंसकुडलराइथा
SudCa.(N.) 4.14.1; 7.17.12; होसहि धयअंकुसछत्तइ KarCa.
2.8.2; वज्जंकुस-कइ तियउपइ तहि आरुइउ ताव SaṅKuCa. 701.8;
2 the figure of a goad (as an auspicious sign), AMg. तेसि णं
विजवदूसगाणं बडुमज्जइउआगे चत्तारि वहरामया अंकुसा पणत्ता । तेसु णं
वहरामएसु अंकुसेसु चत्तारि कुंभिता मुत्तादामा पणत्ता Thāna. 4.2.339
(4.307); तिइंदं कुट्टियलत्ताअण्यअंकुउपचित्तयके उरिहत्तयण, Nayā.
1.5.52; अंकुस-अट्ठाय ... पडिइवत्तीसलक्खणवराओ Panhā. 4.8; मइ
एओ वहरामयं अंकुसं विउब्बंति RāyPa. 30; तरिंस च णं वयरामयंसि
अंकुससि कुंभिकं मुत्तादामं विउब्बंति RāyPa. 40; वहरामएसु अंकुसेसु पसेवं
पसेवं कुंभिकं मुत्तादामा पणत्ता Jīvābhi. 3.313; ताओ मणुइओ ...
थाल-अंकुस-अट्ठाय ... वत्तीसलक्खणवराओ Jīvābhi. 3.597; 3.892;

Jambuddī. 2.15; रहसोत्थित-अंकुस ... गेगलस्त्रणपसत्त्व ... करचरणदेस-
जाये Jambuddī. 3.3; तस्स मज्झदेसभागे एगे बहरामए अंकुसे Jam-
buddī. 5.38; 7.178; सो वंदिऊण पाए चअंकुसलक्षणे मुणिवरस्स
Utt. 9.60.

अंकुस (āṅkusa < āṅkuśa) *m.* name of Śiśā's son, JM.
मयं सर्वकुमाणं उपपत्ति मे परिकहेहि PaumCa.(V.) 91.9; सो तत्थ
वेहसामी ददु लवणं कसे सुविम्भविओ PaumCa.(V.) 97.19; लवणंकुसा
य मविआ, साहसु कवणे गइ पत्ता PaumCa.(V.) 118.40 [cf. the
Brahmanic name Kuśa]

अंकुसह (āṅkusaia < āṅkuśāyita) Deśī. *adj.* hook-
shaped, अवकीर्णं विरहिए अंकुसहमंकुसायारे DeNāMā. 1.38; M.
मुअणहि भोअमारा सेलमरंकुसहअण्णहि ण गाभा SetuBa. 6.63.

अंकुसत्तण (āṅkusa-ttana < āṅkuśa-tvana) *n.* state of
being a goad, M. ते (पटिमाग्गा) विअ हत्थेसु णांकुसत्तणं एति
जित्ठण GauḍVa. 1010.

अंकुसनिरोह (āṅkusa-niroha < āṅkuśa-nirodha) *m.*
control with a goad, JM. मा पिट्ठिवंदव (? वह) णं ताडण-कसपाय-
अंकुसनिरोहो JinadaĀkhyā. II. v. 204.

अंकुसपलंब (āṅkusa-pālamba < āṅkuśa-pralamba) *n.* a
heavenly region, AMg. जे देवा आवत्तं वियावत्तं ... अंकुसपलंबं विमाणं
देवत्ताए उववणा । तेसि णं देवाणं सोलससागतोवमाइं ठिइं वणत्ता Samav.
16.13

अंकुसभूद (āṅkusa-bhūda < āṅkuśa-bhūta) *adj.* in the
form of a goad, JS. नाणं अंकुसभूदं मत्तस्स दु चित्तहत्थिस्स BhaĀrā.
760.

अंकुसभूय (āṅkusa-bhūya < āṅkuśa-bhūta) *adj.* in the
form of a goad, AMg. नाणं अंकुसभूयं मत्तस्स व गुत्ताइदस्स ĀrāhPaḍ.
(V.) 474.

अंकुसय (āṅkusa-ya < āṅkuśa-ka) *m.* goad, hook, AMg.
तिदंड - केउरियङ्गालय-अंकुसय-वित्तियगणेसितहत्थगए (महावीरे) Viy.
2.1.17 (2.31); तिदंडय य ... अंकुसय य ... एगते एट्ठिआ Viy. [Ld.]
14.109; तिदंडय च - अंकुसय य ... एगते एट्ठेइ Nāyā. 1.5.80; तिदंडय
य ... छण्णालय य अंकुसय य केउरियाओ ... एगते एट्ठेति Uvav. 117.

अंकुसा (āṅkusā < āṅkuśā) *f.* the शासनदेवता of the 14th
तीर्थंकर, JM. पवरविजयंकुसा वणत्ती PavSāro. 376 (comm. श्रीअनन्त-
जिनस्स अङ्कुशादेवी गौरवणी एवात्ता)

अंकुसायार (āṅkusāyāra < āṅkuśākāra) *adj.* [Pāḷa Nā.
547] having the shape of a goad, अंकुसहअमंकुसायारे DeNāMā.
1.38 (comm. अंकुसहअं अङ्कुसाकारम्)

अंकुसिअ (āṅkusia < āṅkuśita) *adj.* [also अंकुसिय] 1
struck with a goad, M. अट्ठिरिउविसज्जिअसरपहंकुसिअवामहत्थाहि
णुं SetuBa. 14.29; Apa. नहराणु तहे थणवदु माह अंकुसिउ कामकरि-
कुमु नाह JasCa. 4.19.15; 2 having the shape of a goad, JS.
दोलायमंकुसियं तथा कच्छमरिणिं ... वत्तीसदोसविसुद्धं किरियम्मं पउज्जे
Mūlā. 605(7) (comm. अंकुसमिअ कराकुद्धं कलाट्ठेओ कूवा)

अंकुसी (āṅkusi < āṅkuśī) *f.* one of the शासनदेवता, JM.
चंडा विजयंकुसिपत्तर सि SantiSā. 10.

अंकुर (āṅkūra < āṅkura) *m.* [metrical lengthening]
sprout, JM. महिला य रत्तमेत्ता उच्छूळं च सफ्फा वेव । सा पुण विरत्त-
मेत्ता निबंधो वित्तसह Śīl. comm. on Sūy. p. 104 a. 2; Apa. णं
चम्पवीयअंकुरपदु CandappaCa.(Y.) 8.24.8.

अंकुल्ल (āṅkullā) Deśī. *spura*, AMg. विरत्तवकसणिआ-

अंकुल्लपत्तरपरिवज्जिअंगं (आसरवणं दुरुह) Jambuddī. 3.109 (comm.
अंकुल्लपत्तरः तजैनकविशेषावातः)

अंकुलि (āṅkulli) Deśī. *m.* the Aśoka tree, अंकुली अ असोय
DeNāMā. 1.7 (comm. अंकुली असोकाक्षः, अंकुल्लितासीणी मा रज)

अंकोल (āṅkolla < āṅkoṭha) *m.* [Vara.(Gr.) 2.25; Hem.
(Gr.) 1.200; Märk.(Gr.) 2.22] the tree Alangium hexapeta-
lum, AMg. अह भंते निबंधजं कुसुं वंतालअंकोलपीडु ... असोमायं Viy.
22.2.1 (22.2); 22.4.1 (22.4); साल अंकोल पीडु सेह व Jīvābhī.
1.71; मल्लिआजइयिकोळकोळकोरिट ... सवकारसुरभिंभि (दामं येच्छ) Kapp.(J.) 37; JM. सरलकयंबाडवडाडिमअंकोलविहा व PaumCa.
(V.) 42.6; 53.79; पत्तो सो सालसरलतमाळ ... सिलयनिचुल्लकोळकलं ...
निबरगुविलं महाद्विं JambūCa.(G.) 83.19; परिसडियपत्तं अंकोलसंखइं
ति (Apa. ?) KuvMāKa. 112.33; M. पुट्ठि पुत्तसु किलोअरि पडोअरिओल-
पत्तचित्तलिं GāSaSa. 4.13; तो गभा ... सठकोलं सफलसाहिंसकुं
(वणं) ŚrīKāv. 2.8; Apa. अंकोलविह सिरिखंड मयण तिरिविच्छंडळ
गंजेरि जण PaṇāCa.(P.) 14.2.7; विहचिरिहअंकोलतत्तावइं Jambū-
SāCa. 5.8.8; 5.10.9.

अंकोल्लेतल (āṅkollā-tella < āṅkoṭha-taila) *n.* oil of the
Aṅkoṭha tree, JM. अंकोल्लेतल्लिओ असो पिट्ठो कणण सवकाणं
(रावा) KumāCa.(H.) 2.37; 3.79.

अंग (āṅga) *Part.* 1 particle of address, M. परिविखउअंग
वेणुअं तं पअरंतो विहणासि वेणुअं कि KarṇaVa. 4.24; Apa. अरअणह
किअर किं करंति मायंग अंग कि मोक्खु देति MahāPu.(P.) 20.11.2;
2 (between किं and पुण) for what reason indeed, how much
more (or less), what to say of, AMg. अने खलु काममोगा अन्नो
अहमंति । ते किमंग पुण वयं अणमण्णेहि काममोगेहि मुच्छामी Sūy.
2.1.50(670); 2.2.34(711); जइ ताव अरहंता मणंती ... कम्मवक्खव-
करणां ततोवम्ममाइं पटिबज्जंति, किमंग पुण अहं अम्मोवममिओवक्खमिं
वेयणं णो सम्मं सवामि Tūhāna. 4.451 (325[2]); अणवताणं नाममोव-
स्स वि सवणयाय, किमंग पुण अमिममण-वंदण ... पज्जुवासणवाय Viy. 2.30;
इडा वंता पिया मणुआ मणामा अमिरामा आव उवरपुक्कं पिब दुरुहा, सवण-
याय किमंग पुण पासणयाय Antag. 87; निच्छइ णं विजय खत्तिअ मय
नामं वा गोयं वा गिण्हिआ वा, किमंग पुण दंणं परिमोयं वा Vivā. 26;
गत्तिव णं अण्णे नेइ समणे वा माहणे वा जे परिसं धम्ममाइविखत्तय, किमंग
पुण पत्तो उत्तरतरं Uvav. 59.

अंग (āṅga) *n.* 1 limb, part of the body, AMg. जहा कुम्मे
सअंगार्हं सप देहं समाहरे Sūy. 1.8.16(426); गोयमा तओ माइअंगा वणत्ता,
तं जहा—मंसे, सोणिय, मत्थुलिंजे Viy. 1.7.16 (1.350); 1.7.17(351);
वरणितल्लेसि सम्भगेहि सणिवहर Nūyā. 1.1.186; 1.2.30; सम्भगेहि वस
सि पडिया Antag. 3.67; Uvās. 101; सुजाय-सुविअत्त-संगयंगा वासादीवा
(मणुवा) Jambuddī. 2.14; JM. बाहूअपिट्ठिसिरउउवरंग उअंग अंगुकीपमुहा
KamVi.(D.) 34; JS. बट्टेसु व खंडेसु य ... अंगेसु य ... उत्तमं सीळ
SīIPā. 25; M. तिस्सा अंगार्हं तह णु वलिआइं GāSaSa. 2.23; उअरि
मरेण अ अणुअ सुअर बरहो वि अंगार्हं GāSaSa. 3.75; 3.92; 4.30;
4.41; 5.41; 5.13; कंठअणुअमिअं SetuBa. 1.32; परर पिअ सि वरिअह
विओअ-तणुअ सि आमुअर अंगार्हं SetuBa. 5.8; 14.24; अनेहिं मि अण-
त्थट्ठिअइं असहीणा समुदिट्ठा Līlā. 617; मणहरेहिं अनेहिं Līlā. 762;
सुपसाइअइं अनेहिं Līlā. 821; 873; 859; अंगार्हं विणुणो वामपत्तये
विसममासवउआइं ... जअति GaṇḍVa. 16; 157; 187; 210; 462;
Apa. अंगिहिं गिअ सुहच्छि टिलवणि मयसिह Hom.(Gr.) 4.357(2);
2 part, member, requisite, AMg. उपपत्ती ... तुडिदंगाणं (= दुर्ल-
भाणां) च सम्भेसि Tūhāna. 9.22.10 (673); सम्भनविंविंविं वा

Nāyā. 1.9.10; दोहिं अंगेहि उप्पीकंहेहि आया जस्स ण उप्पीकस्ति IṣiBhās. 44.1; JM. संमसं पाण-सुभो-सद्विवाहं ताहं चत्तारि । मोक्षसहयवर्णणं चत्तारि इवाहं अंगारं KuvMāKa. 56.5; Apa. अंगं दह विउत्तविचारि-कां MahāPu.(P.) 10.8.6; 3 constituent part of a kingdom, JM. सायी रहु अमचो पुणं कोलो बलं य मितो य । सत्तेयं य अंगारं एवस्स इवेति एवाहं NāPañKa. 6.114; Apa. अंगं लच्छिहि दोसं-जिवाहं MahāPu.(P.) 39.7.5.

अंग (aṅga) *n.* 1 body, AMg. (राया) लुहियंजे Jambuddi. 3.9; वरचरणचरियंजे नरिंजे Jambuddi. 3.221; वल्लेययेहिं य अंगं पण्णवेह Vivā. 121; JM. अञ्जल ता इयरज्जो अंगे थिय जाइ पंच भूयाहं VajLag. 93; वियल्ल धणं न माणं शिज्जह अंगं न शिज्जह पयावो VajLag. 164; जीहा जलं न मेल्ह ण सुणह रसं ण कासप अंगं । सो जीवह सप हिणे RiSamu. 141; 25; दूरथो क्खह रवी अंगी अंगहिं करसिओ क्खह ChaGā. 6; अंगं न गुरु न लघुं जायइ जीवस्स अगुरुलघुउदया KamVi.(D.) 46; JS. मोहोदयण पुणरवि अंगं सं मण्णए अणुओ MokPā. 11; 102; जेहो अप्पिदग्गस्स रेणुओ छग्गे जथा अंगे Mālā. 236(5); M. बहो बलेह अंगं सहावधे वि स्वस्मि GāSaSa. 4.4; तिस्सा अंगस्मि थियविवा दिट्ठो GāSaSa. 3.71; 3.78; अंगं पविद्यभिय-पुल्ल-जाल-संगलण-मासलं सहइ Līlā. 399; 403; 478; (कामावस्था) सा इर कमेण कामीय-णस्स अंगे समासह Līlā. 539; (राजा) अंगं चंगं निअगुणतणालविअं कामिणीयं KapMañ. 1.33; (विक्षणा) धणमुक्खविअंगं KapMañ. 2.12; 3.17; 4.13; Apa. अंगं सुडुमं बादरं विविधं होति जे बाळ Paramapp. 2.103; अंगहिं अंगु न मिलिउ Hom.(Gr.) 4.332; सो किं अण्मत्थिउ देह अंगु BhaviKa. 3.2; 22.8; 32.7; 84.7; 127.6; 166.7; सुदंस्सो णेहि धाउ दावए । मणोरमाहि अंगे सेउ धावए SudCa. (N.) 5.9.9; 2.8.3; दोसु ण अंगि पईसइ CandappaCa.(Y.) 1.8.10; धम्मिउउम्मुक्कसुह विज्जेमइ अरु अंगु मोडइ SandeRā. 25; सोसइ णाणाविहत्तवेण अंगु PaNāCa.(P.) 4.1.4; 2 science of marks or signs on the body, Apa. भयमु वि लेत्तपमाणउ अंगउ अगणिवाअउ MahāPu.(P.) 60.5.13.

अंग (aṅga) *n.* class of eleven Jain Canonical texts, AMg. थेराणं अतिप सामाविअमाइयाइ एक्कारसअंगारं अहिज्जइ Viy. 2.1.39 (2.57); 2.1.41 (2.59); 7.10.10 (7.220); 11.9.32 (11.87); सत्थं णं जे से चउत्ते अंगे समवाए Samav. 1.3; एगुणतीसविह पावसुयपसंजे णं पण्णसे । अंगे सरे Samav. 29.1; छट्ठस्स णं संते अंगस्स णायाधम्मवाइणं के अट्ठे पण्णसे Nāyā. 1.1.7; 8; 9; समणेहि निगंयेहि दुवाल्सं गणि-यिअं अहिज्जमाणेहि Uvās. 119; 216; अट्ठमस्स अंगस्स ... अंतगउदसाणं समणेण जाव संपसेणं के अट्ठे पण्णसे Antag. 3; अंगस्स विवागसुयस्स के अट्ठे पण्णसे Vivā. 3; एक्कारस अंगारं पण्णयं दिट्ठिवाओ अ Pannav. 1.101[8] (1.110); चउत्तासपरियाए कप्पइ सुयगडे नामं अंगे उरिहिसण Vava. 10.26(21); 10.38(32); जो ओगाहं उ सम्मत्तं । अंगेण बाहिरेंण व सो सुत्तव्वं पि नायव्वो Utt. 28.21; 28.23; जइ आवस्सयस्स अणुओगो आवस्सयं जे किमं ? अंगारं AṇuOg. 6; पढ्मे अंगे दो सुयक्खंथा Samav-Pra. 89; 99; 131; Nirayā. 71; Pajārā. 63; JM. पासमि साहुकिरियं सिकसंति पदंति अंगारं SurSuCa. 15.242; JS. मत्तीए ण माइ अंगारं SuyBha. 1; अंगाणि दस व दोणिण य चोइस व थरंति पुब्बाइ Mālā. 833(9); 280(5); Apa. बारह वि अंग जाणेवि सब PāNāCa.(P.) 3.1.4; 17.5; बारह अंगं सुत्तो पेटइ CandappaCa.(Y.) 5.16.3.

अंग (aṅga) *m.* (usually plu.) [also अंगत्र] name of a country (with Campā as its capital), AMg. से णं अन्नाहि पज्जेसे सोकसणं अपववणं, तं जहा — अंगानं वंगानं ... Viy. 15.87 (15.121); अंगनामं जणवइ होत्था Nāyā. 1.8.64; अंगं जणवइं मज्झमज्जेणं जेजेव

देसुगं सेजेव उक्कागच्छइ Nāyā. 1.15.11; लेत्तारिया अदल्लणीस तिहिवा ... रायगिह, मगह, चंपा, अंगा Pannav. 1.102 (37.5); Nirayā. 54; JM. अंगा नाम जणवओ चंपाउरि सिंगउत्थि रुहि जस्स TarVaKa.(Bha.) 89; अंगाणं रण्णा राइणो तइ सजेण राधण (रमंते) KumāCa.(H.) 4.61; नीसेसदेसचूहामणी अंगा नाम जणवओ MaṇoKa. 27.18; AkkhāMaKo. 65; VasuHi.(M.) 13; 126; अंगाणं दक्खिणेणं गंगा VasuHi. 305.8; Apa. अस्थि देसु अंगउ सुपत्तिउउ SudCa.(N.) 2.2.1; जिय-अस्थि-वंगंगताययु SaṇKuCa. 526.3; मणइ गणेशर अंगइ मंडलि 100.1.7.

अंग (aṅga) *m.* name of a monkey warrior, JM. अंगो अंगकुमारो हणुवतो PaumCa.(V.) 76.7; 89.37; Apa. ताइ मि धण-पउरं किक्खिपुउ अंगंगय वहुतइ PaumCa.(S.) 12.12.10; अंगंगय-गवज-गवजल जेतु PaumCa.(S.) 40.15.6; 42.12.2.

अंग (aṅga < āṅga) *n.* movement or throbbing of the limb of the body (as a portent), AMg. (पावसुयज्जयणं भवइ) तं जहा — भोमं उप्पाव — अंतलिक्ख अंगं सरं लक्खणं Sūy. 2.2.18(708); अट्ठविधे महाणिमिसे पक्खे, तं जहा — भोमं उप्पाव — अंगे सरे Thāṇa. 8.23(608); Samav. 29.1.

अंगत्र (aṅga-a < aṅga-ka) *n.* limb (of the body), Apa. ता णईसमागयाइ सोमउंजुअंगयाइ (खुज्याइ वामणाइ) JasCa. 3.2.11.

अंगत्र (aṅga-a < aṅga-ja) *adj.* 1 born of the body (i. e. son), JM. तस्स य नंदाइवोइ अंगओ सोओ गुरुणेहि पुत्तो अनयकुमारो KumāPra. 158.27; 2 *m.* love, M. "कखणलउउज्जंतवअंगगंगं KathVa. 1.44.

अंगत्र (aṅga-a < aṅga-da) *n.* an arm-band, a bracelet, M. तो भिण्णमअदेसा णिहारिअविअवासपाअडिअमुहा । ... भुअंगमवाणा SetuBa. 14.18; भुअणिवहविअसंगिअंगओइद्विअसिंसमणिप्पुअरेहि (स इ वहु रेहइ) Usāpi. 3.3.

अंगत्र (aṅga-a < aṅga-da) *m.* name of a disciple of Kosiya, JM. चंपाए कोलियओ अज्जावओ, तस्स दो सीसा अंगओ, मइओ ĀvCu. II. 193.3.

अंगत्र (aṅga-a < aṅga-da) *m.* 1 name of Sugrīva's son, Apa. अंगउ अंगइ वरिहिं सल्लइ MahāPu.(P.) 78.1.12; अंगउ पुणु थिउ सुग्रीवपायु DhamPar. 8.19.8; 2 name of a prince, Apa. ताइ होहि इंदियारि अंगओ अहम्मयारि MahāPu.(P.) 53.4.7.

अंगइ (aṅga-i < aṅga-jit) *m.* name of a householder, AMg. सत्थं णं सावत्थीए अंगइ नाम गाहाइरं होत्था Nirayā. 81 (cf. Thāṇa. comm. p. 512a.10)

अंगइया (aṅgaiyā < aṅgadikā) *f.* name of a city, JM. अंगइया धणसेट्ठी सामिउरे संखंसेट्ठी ददपीइ UvPay. 552 (comm. अंगइया नाम पुरी समत्थि सेट्ठी धणो तत्थ p. 272b. v. 23; सो ववहारवसेणं अंग-इयाए कयाइ गओ p. 272b. v. 24)

अंगइसि (aṅga-isi < aṅgarṣi) *cf.* अंगरिसि.

अंगकुमार (aṅga-kumāra) *m.* son of Aṅga, JM. अंगो अंग-कुमारो हणुवतो जंहुवतो य PaumCa.(V.) 76.7.

अंगगय (aṅga-gaya < aṅga-gata) *adj.* included in the Aṅga-works, AMg. गणहरकत-भगवत् अं कतं थेरेहि बाहिरं तं च NandīCu. p. 57.4; JM. अंगगयमणंगण कयव्व एक्कव्वा KappBhā. 3; जे अंगाअंगयं सुयनाणं पादवेति उज्जुत्ता Ārah. 29.

अंगंग (aṅgaṅga < aṅgaṅga) *n.* limb of the body, Apa. सीयहि अंगि रमंति किइ सीयइ रहुवअंगारं जिइ MahāPu.(P.) 72.9.7.

अंगगीभाव (aṅgaṅgi-bhāva < aṅgaṅgi-bhāva) *m.* relation of principal and subordinate, JM. न व अंगगीभावेण वरिणपज्जावउ-

सुविषयम्। जुष्टं मनुष्यं ... सुत्रं लिखितं *SupāCa.* 10.92(p. 218)

अंगचर्या (āṅga-caṅgimā < āṅga-?) *f.* beauty of the body, JM. तत्त्वत्वं तं कस्य जोज्वणं, अंगचर्या कस्य। सत्यमणिं *VivMañ.* 100.

अंगचाय (āṅga-cāa < āṅga-tyāga) *m.* giving up the body, Apa. अंगचाय पति अंगचाय मिच्छा अणुमणु मणोवि पाठ *JasCa.* 4.9.9.

अंगचुलिया (āṅga-cūliya < āṅga-cūlikā) *f.* appendix to the Aṅga work, hence the name of the works of this nature like the 2nd सुतस्त्रय of आचारार्क, Nandī. 84; AMg. संवेदियद्वाराणं दस अङ्गचर्या पण्णत्ता, तं जहा — अंगचुलिया, अंगचुलिया, विवाहचुलिया *Thāṇa.* 10.120(755); *Vava.* 10.30.

अंगच्छहिय (āṅga-cchahiya < āṅga-cchinna?) *adj.* inferior reading for अंगचर्या at *Sūy.* 2.2.58 (MV. p. 178)

अंगचित्तय (āṅga-chittaya < āṅga-?) *n.* [chatraka?] umbrella? JM. तस्य यं हृद्वाय मयं मुञ्चानिय अंगचित्तयं दिवं *NāPañKa.* 8.64.

अंगजाय (āṅga-jāya < āṅga-jāta) *adj.* born of the body, JM. एवं मोनूणं सगरस्स पदार्थं अंगजायत्स। मम पुत्रस्स यं नूनं, अण्णा मज्जा समुत्तिअस्सि *UvPay.* 648 (comm. p. 300. v. 88); *m.* son, Apa. तो होहि महारा अंगजाय *GayaSārā.* 4.5.

अंगट्ठया (āṅgaṭṭha-yā < āṅgaṭṭha-tā) *f.* [also shortened as अंगट्ठा] the state of being included in the Aṅga works, AMg. से णं अंगट्ठयाय पदमे अंगे *SamavPra.* 89; 90-99; से णं अंगट्ठयाय बा-से अंगे *SamavPra.* 132; से णं अंगट्ठाय पकारसमे अंगे *Nandī.* 97; 114.

अंगट्ठवणा (āṅga-ṭṭhavanā < āṅga-sthāpanā) *f.* shape of the body, figure of the body, JM. स चिय अंगट्ठवणा स चिय दिट्ठी ण होइ मल्लिणं *CaupCa.* 22.7(v. 22)

अंगट्ठिजाल (āṅgaṭṭhi-jāla < āṅgaṭṭhi-jāla) *n.* the bony skeleton, Apa. बहु परबलहेहि अंगट्ठिजालेहि *DhamPar.* 4.17.13.

अंगट्ठिय (āṅgaṭṭhi-ya < āṅgaṭṭhi-ka) *n.* bones of the body, JM. अंगट्ठियारं अंगरं गिरिं वि णरं णिवडियणं *KuvMāKa.* 72.7; 'इत्य अंगसङ्गेण अंगट्ठियमङ्गट्ठाय णेवं' इह गीयत्था *VimāPra.* 19.26.

अंगदंड (āṅga-dāṇḍa < āṅga-dāṇḍa) *m.* body as a stick, M. (रज्ज्वा) अवि सुज्जं अहोलेअंगदंडा *ŚrīKāv.* 2.13.

अंगण (āṅgaṇa < āṅgaṇa ~ āṅgaṇa) *n.* [PāṭiLaNā. 781] 1 court, court-yard, AMg. घरे वा अंगणे वा *Nāya.* 1.5.36; स्व-पासणवरदुवारअंगणआवासवक्ख ... अवकासा ... से तु वज्जणीया *Pañhā.* 9.7; खेते वा खेते वा घरे वा अंगणे वा *Uvav.* 28; रायंणं वा रायंतेउरं वा आरामं वा *Jambuddi.* 5.5; 2.69; अहं भते ... चामरे मियं अंगणं निरंणं ... सब्बं से णपुंसवयू *Pannav.* 11.853; खेततो — गामे वा नगरे वा खेते वा अंगणे वा *Kapp.* 118; JM. सत्तरपरस्स विसाळं जणाळं अंगणं रम्मं *TarVaKa.* (Bha.) 323; पवरपरिमंडवेणं उच्छादयअंगणमोयं *SurSuCa.* 3.71; JS. आलंविओ विविट्ठो फेह रत्थाययंगणे मत्तो *ŚrāA.* (V.) 71; M. हुंभीओ अंगणमहवीणं दारगळाओ जायाओ *GāSaSa.* 4.22; आवाहं तं मुत्तं पुण्णक्कीणसरिआपुल्लिसोहाइ। रत्तसवंगणारं *SetuBa.* 12.94; विविट्ठणं कौरु राउलस्स रायंगणुसे *Līlā.* 732; तं स वि मज्जुसे विविट्ठमणिमुहिमंगणं भवणं *Līlā.* 357; Apa. तं पवड पुक्कं तु घराणु *BhaviKa.* 37.3; पवडु गराणु सेस्तु *BhaviKa.* 76.6; रायंगणं गी विमुण्णो विमुण्णणु इरहो *BhaviKa.* 177.13; परिपरिउ कुमाव असेहि कलित रणगणि सहु गरहि *PāNāCa.* (P.) 10.4.10; 12.2.6; अंगणि चोवड सविहि णि अह *SugDasKa.* 1.12.2; 2 (as a second member of a cpd.) great expanse, M. परिमुञ्जाआमा अहि इ पदंणे तहा-

गहसोत्ता *SetuBa.* 6.87; 7.10; जं जं समुपभंता मुभंति तेका णांमुहेत्तं *GauḍVa.* 231; 125; सिहरंतिरिणवणपच्छादयवसुदिताहोयं *Līlā.* 350; 341; 166; S. (आयिका) अम्मो णि एतो स्वसा मअंगणगो ओविणो पुण्णिताहदिणंको *KapMañ.* 3.20+15; 2.47; JM. परमसोमिहरीरं न नीरवं नयणंयं *KāliKa.* 263.34; Apa. (विवादिमाणु) आवाड पवधवसु मयं गणि *BhaviKa.* 154.2; गवणंमणि दीडर परवमेतु *PāNāCa.* (P.) 2.2.2; छणमवकु गयणंमे *SudCa.* (N.) 1.5.10.

अंगण्य (āṅgaṇā < āṅgaṇā) *f.* woman, wife, [PāṭiLaNā. 12] AMg. अंती विवण्णा विसंगणाहि दुओ वि सोय अणुसंफत्ति *Sūy.* 1.12.14; पुरिते अंगणुराए कंति ति अंगणाओ *Tand.* 137; पल्लदुम-सालगया दच्छाणु निवगण ति बुद्धिस्ता। उज्जाणपालपहि गहिथा *PlinJNi.* 214; JM. मस्सिरखरंणगणनेउरहंकारवमुहलं (रखणसंखं) नाम कयरं *SurSuCa.* 3.18; M. इअ ताणं तं विअंभइ नुरंगणाओ अलंभसंखअहरं (जुज्जं) *SetuBa.* 13.20; पारंति मया सेलंगणाओ गयणगणुहेत्तं *GauḍVa.* 125; अणु विय का वि वरंगणाण सोहा समुहसिया *Līlā.* 754; कअंगणे विपंत-गोदेहणवडुडंगणे *KaṭṭhaVa.* 1.3; S. (पेतायिका) कअ कअ पुक्कविस्साणा-कुअं *KapMañ.* 1.14.2; (अरवाननर) आणेमि वडसुसरसिउरंगणाओ *KapMañ.* 1.25.

अंगणाह (āṅga-ṇāha < āṅga-nātha) *m.* lord of the Aṅga country, Apa. तो अंगणाहण रहरसणाहेण *SudCa.* (N.) 9.12.1.

अंगनिवाणय (āṅga-ṇivāṇaya < āṅga-nirmāṇaka) *adj.* produced on the body, Apa. भउमु वि खंतामानणं अंगं अंगनिवाणयं *MahāPa.* (P.) 60.5.15.

अंगद (āṅgada) *n.* an arm-band, AMg. से णं तत्त्व हेवे भवति अंगदकुलमदुगंडतलवणपीडयाही *Thāṇa.* 8.10; *Pannav.* 2.177; 2.178; *Uvav.* 47; *RāyPa.* 285; *Jivābhi.* 3.451.

अंगदेश (āṅga-deśa < āṅga-deśa) *m.* the Aṅga country, JM. अहं तु नंदिवाणी उभेज्जाहरी देवो नैतं अंगदेशलच्छीय सामियं काउं हच्छामि *PuhCa.* 32.24; ता पडिबअयु वज्जं रज्जं निरव अंगदेशेस्तस *PuhCa.* 34.7; Apa. एत्थंवि रवणउ अंगदेशु *KarCa.* 1.3.5.

अंगनिवेशभव (āṅga-nivesa-bhava < āṅga-niveśa-bhava) *adj.* produced by the shape of the body, JM. अंग-निवेशभवं चिय हेया समंति चंगस *GāRaKo.* 264.

अंगंतर (āṅgantara < āṅgantara) *n.* other part (of the *Pūrvuraṅga*), S. (सुवधार) अहं दाव पारिअणं विमण्णसोहेदुणा अंगंतरपल्लेणं *SūMañ.* 1.2.2.

अंगपक्खालण (āṅga-pakkhālaṇa < āṅga-prakṣālaṇa) *n.* washing of the body, JM. पडिक्खणांतरं वसहीर सुद्धाय कालकाहीहि कालं पवड अंगपक्खालणं काउं *VimūPra.* 66.9; नीओ मडुरवलासवं कयं अंगपक्खालणं *JinadaAkhya.* 11.62.8; Apa. तउ अंगपक्खालणि सरवरस्मि गहिया जलकरिहि करेम तम्मि *MayaReSa.* 2.1.

अंगपक्खंग (āṅga-paccāṅga < āṅga-pratyāṅga) *n.* limbs and subordinate limbs, AMg. अंगपक्खंगसंठाणं चावळवियेहिदं। ... चवळुगेज्जं विवज्ज *Utt.* 16 v. 4; अंगपक्खंगसंठाणं ... इत्थीयं तं व निज्झाय कामरायविवडुयं *Dasavo.* 8.57; नय पयाहम्मियवरणछिजंत-अंगपक्खंग (चिरं वुत्था) *MaViCa.* (G.) 10k. 12(2).

अंगपडियारिया (āṅga-paḍiyāriyā < āṅga-pari-cārikā) (JSkt. प्रतिचारिका) *f.* [also अंगपरियारिया, 'चारिया'] a female bodily attendant, AMg. तप णं तीसे पमावतीय देवीय अंगपरियारियाओ पमावति देवि पय्यं आगिस्ता येनेव दते उमा तमेव वमावच्छति *Viy.* 11.11.38 (11.147); ताहि अंगपडियारियाओ ... अण्णव ओप

Viy. 11.11.148 (comm. अङ्गप्रतिचारिकाणां मस्तकानि क्षालयति दासत्वापनयनार्थम् । स्वामिना शीतमस्तकस्य हि दासत्वं अस्माच्छति इति लोकव्यवहारः 349.9); तत्र णं से सेगिए राधा अंगपडिचारिणां अंतिर एवमहुं सोचा Nāyā. 1.1.75; तत्र णं सीसे चेल्लणाए देवीए अंगपडिया-रिवाओ Nirayā. 23; JM. करयलनिम्मियनबोला अंसुणि मुयमाणी दिट्ठा अंगपरिचारियाए KaKoPra. 22.23; गुल्लणी व अंगपडिचारिग व्व बावी वि थियववंसी व हुज्ज मणिणी व ViMāPra. 73.17.

अंगपरिच्छेद (āṅga-paṭṭilehāṇa < āṅga-pratīlekhaṇa) *n.* inspection of the body, JM. जायाए व पडिल्लेणाए खमासमणदुरेण अंगपरिच्छेदं सदिसावेमि, पडिल्लेणं करेमि ति मणिय मुहपोत्ति पडिल्लेइ ViMāPra. 19.26.

अंगपरिमास (āṅga-pari-māsa < āṅga-pari-māsa) *m.* touch of the body, M. एकेकमंगपरिमाससोक्खपसरंतपुलयाइ Līlā. 1081.

अंगपरुवणा (āṅga-parūvaṇā < āṅga-prarūpaṇā) *f.* description or explanation of the Aṅga work, AMg. एवं अंगपरुवणा मणियव्वा Vly. 25.3.97 (25.116).

अंगपविट्ठ (āṅga-paviṭṭha < āṅga-praviṭṭha) *adj.* included among the Aṅga works, AMg. सुयनाणे दुविहे पण्णसे, तं जहा — अंग-पविट्ठे चेव अंगबाहिरि चेव Thāṇa. 2.1.104(60); RāyPa. 742; Nandī. 79.82.83; किं अंगपविट्ठस्स उदेसो समुदेसो अणुण्णा अणुओतो य पवत्तए? अंगपविट्ठस्स हि उदेसो अणुण्णा अणुओतो य पवत्तए AṇuOg. 3; KamVi (D.) 1.

अंगपसाहण (āṅga-pasāhāṇa < āṅga-prasādhāṇa) *n.* decoration of the body, Apa. केसुमोहणु अंगपसाहणु (वज्जमु) SudCa. (N.) 6.19.10.

अंगपाडिहारिया (āṅga-pāḍihāriyā < āṅga-prāṭihārikā) *f.* a female personal attendant, JM. पाए दहुण नाया अंगपाडिहारि-बाहि । पायवडियाओ पक्कौओ ĀvTī (H.) 700b.5.

अंगपाठ (āṅga-pāḍha < āṅga-pāṭha) *m.* recitation of the Aṅga works, JM. (धणगिरिणो तणणं) इक्कारसंगपाठो यओ दढं जेण साहुणीहितो GanSadSa. 26.

अंगपाकिषा (āṅga-pāliyyā < āṅga-pālikā) *f.* embrace, AMg. जाव णं मोट्टायमाणी अंगपालियाहि ... अंजेजा सव्वंगोबंजे Mahā-Nis. 2.11.25.

अंगपुण्ण (āṅga-puṇṇa < āṅga-pūrṇa) *n.* complete growth of the body, JŚ. परयादमंगपुण्णे आदावदुगं विहायमविरुद्धे GomSā.(K.) 591 (comm. परयातः प्रसत्याबराणां शरीरपर्याप्तौ उदेति)

अंगपुर (āṅga-pura) *n.* the town called Aṅga, JM. जाओ चिय अंगपुरे बरणेणं नवगसुंदरीपुत्तो ।... नामेणं मइवग्गो ति PaumCa. (V.) 31.7.

अंगपुव्वगद्द (āṅga-puvva-gada < āṅga-pūrva-gata) *adj.* found in the Aṅgas and Pūrva works, JŚ. धम्मादीसद्वहणं सम्मत्तं णाणमंगपुव्वगद्द Pañcatthi. 100; णाणं सम्मादिट्ठी दु सजमं सुत्तमंग-पुव्वगयं SamSā. 404.

अंगपुव्वगपद्द (āṅga-puvva-ga-pada < āṅga-pūrva-ga-pada) *n.* units of letters found in the Aṅga works and Pūrva works altogether, JŚ. मल्लिमवद्वक्खरवहिद्वण्णा ते अंगपुव्वग-पदाणि GomSā.(J.) 355.

अंगप्पभव (āṅga-ppabhava < āṅga-prabhava) *adj.* arising from the Aṅga works, JM. अंगप्पमवा जियमासिवा य पसेव-हुयसिवा । ... कपिणं कवरप्पवा UuNū. 4.

अंगप्पहुदि (āṅga-ppahudi < āṅga-prabhṛti) *adj.* Aṅga and other works, JŚ. सिद्धंतसुणणववखाणावसाणे अंगप्पहुदिपुव्वाने (विउत्सग्गो) ChePi. 202.

अंगप्पुहरण (āṅga-pphuraṇa < āṅga-sphuraṇa) *n.* throbbing of the limbs, JM. अंगप्पुहराईहि सुहासुई जमिइ मवर तमंग PavSāro. 1406.

अंगफास (āṅga-phāsa < āṅga-sparśa) *m.* touch of the body, AMg. तत्र णं सागरए दारए सुमालियाए दारियाए इमं एवास्सं अंगफासं पडिसिद्धे Nāyā. 1.16.56.

अंगफासण (āṅga-phāsaṇa < āṅga-sparśana) *n.* touch of the body, JŚ. अस्मंममासिगित्थीमहिलासतदंगफासणे क्खेरो ChePi. 47.

अंगबाहिर (āṅga-bāhira < āṅga-bāhya) *adj.* falling outside the Aṅga works, AMg. सुयनाणे दुविहे पण्णसे, तं जहा — अंगपविट्ठे चेव अंगबाहिरि चेव Thāṇa. 2.1.104 (60); RāyPa. 742; 306.2; से किं तं अंगबाहिरं । अंगबाहिरं दुविहं पण्णसे Nandī. 80; इमं पुण पट्ठणं पट्ठुअ अंगबाहिरस्स उदेसो समुदेसो AṇuOg. 4.

अंगबाहिरिय (āṅga-bāhiriya < āṅga-bāhya) *adj.* outside the scope of the Aṅga works, AMg. चत्तारि पण्णसीओ अंग-बाहिरियाओ पण्णत्ताओ, तं जहा — चंदपण्णसी दीवसागरपण्णसी Thāṇa. 4.189(277); 4.1(235)

अंगभंग (āṅga-bhaṅga) *m.* breaking of the body, AMg. खलियस्स अंगमंगो धंमणयाए पत्तुत्तपायाइ ĀrahPaḍ. 683; Apa. अंग-भंगि णिअ अणरइ उज्जगउ णिसिहि SandeRā. 105.

अंगभावा (āṅga-bhāva) *m.* nature of the body, M. सव्वतो हारमअहदंडपडिअमिअंगभावेण । उम्मिल्लणिम्मलणेअपहसमूहं व दीसति (पुहविं पलोण) GauḍVa. 1060.

अंगभेय (āṅga-bheya < āṅga-bheda) *m.* division like Aṅga etc., JM. अदकयं व विसेसणमहुवीसइ विहंगभेयाइ ViĀvBhā. 116.

अंगमक्खीया (āṅga-makkhiyā < āṅga-mrakṣikā) *f.* a maid servant who rubs the body with oil etc., masseuse, JŚ. सूदी सुंदी ... समणी अंगमक्खीया ।... (दाया दोसा) Mālā. 468(6)

अंगमगद्द (āṅga-magaha < āṅga-magadha) *m.* two countries named Aṅga and Magadha, AMg. कप्पइ निर्माणा व सिगंधीण व पुरत्थिमेणं जाव अंगमगद्दाओ पत्तए ... एवाववाव आरिए सेसे Kapp. 1.51.

अंगमंग (āṅgamaṅga < āṅgāṅga) *n. adj.* (at the end of a cpd.) [f. -ā, -ī] limbs and minor limbs, [Mārk.(Gr.) 5.134] AMg. अभिक्खणं सीय-उण्ह-खर-फससवायविज्झडियमलिणपंसुरदग्गुडियं-गमंगा Vly. 7.119 (7.6.33); संकुडितवलीतरंगपरिवेडियंगमंगा Vly. 7.119 (7.6.33); सोगमरपवेइयंगमंगी Vly. 9.168 (9.33.34); वेणुणं अंगमंगाइ सरुहिराइ उक्खित्तवलिं करेइ Nāyā. 1.9.43; दहुण व तं पवेवि-यंगमंगा Paṇhā. 1.26; वासीसंतच्छित्तंगमंगा Paṇhā. 1.29; मच्छंत-दियय-संतुणियंगमंगा Paṇhā. 3.12; अट्टासकम्मकारणा जारयंगमंगा Paṇhā. 3.15; ते व तत्थ कीरति परिकप्पियंगमंगा Paṇhā. 3.17; रापलक्खण-विराडयंगमंगे RāyPa. 671; Uvav. 14; नानामणि-कणगरयण-भूत्तज-विराडयंगमंगीणं RāyPa. 70; छायाडज्जोइयंगमंगा Jīvābhi. 3.598; Jambuddī. 2.16; जहारिहं अबसेसाइ अंगमंगाइ Jambuddī. 2.113; तवसोसियंगमंगो संधितिराजालपागडसरीरो । किच्छाहि व परिहत्तो परिहरइ कळेवर जाहे MaraṇVi. 340; JM. गहिओ कर-वरण-अंगमंगेसु PaumCa. (V.) 11.84; मंस बहुसो खयं फालेउं अंगमंगाइ KuvMāKa. 40.4; तो निववरवप्रापसाणपरिदुडियअंगमंगेहि । सुप्पइ Līlā. 1083.

अंगमर्दक (āṅgamaṅga-cindha < āṅgāṅga-cihna) *n.* mark on the limbs and sublimbs, JM. दृष्टुं विवर्जयणी परिणया अंगमर्दकैर्हि PaumCa.(V.) 11.66.

अंगमर्द (āṅga-madda < āṅga-marda) *m.* a servant who rubs the body with oil etc., a masseur, JM. नेऊण रावरायं मञ्जण-साकाय अंगमर्देहि SupāsCa. 4.79.

अंगमर्दक (āṅga-maddaya < āṅga-mardaka) *m.* a male servant who rubs the body with oil etc., JM. भणियं देवदत्ताय बाह्वह् अंगमर्दं जेण दो वि अम्हे मज्झामो Erz. 57.6; KumāPra. 9.5.

अंगमर्दिका (āṅga-maddiyā < āṅga-mardikā) *f.* a maid-servant who rubs body with oil etc., a masseuse, AMg. अङ्ग अंगमर्दिक्काओ Viy. 11.11.50 (11.159)

अंगमन्दर (āṅga-mandara) *m.* Meru mountain, JM. संव-पेरिहि भणियं वच्च तुमं अज्जो विण्णुं अंगमंरराओ कलं आणेहि VasuHi. 129.5.

अंगमंदिर (āṅga-mandira) *n.* a garden situated outside the Campā city, AMg. अंगमंदिरंति वेतिवंति मकरामस्स सरिंरं विण्ण-हासि Viy. 15.68 (15.101), JM. विसत्तिजया दासवेदा — वच्चह, अंगमंदिरे उज्जाणे आयत्तणसमीये पंडिवाहे ति VasuHi. 134.12; अम्हे वि उट्ठिवा उज्जाणविभूतिं पिच्छमाणा पिण्णया वणाओ, उवगया अंगमंदिंरं VasuHi. 140.11.

अंगमरिस (āṅga-marisa < āṅgamarisa) *m.* touching the body (one of the कायोत्सर्गदोष), JS. आन्तेगणं रिसाणं गीवाउण्णामणं पणमणं च; पिण्डिगणमरिसो काउत्समग्निं वज्जिओ Mālū. 672(7)

अंगमोड (āṅga-moḍa < āṅga-moṭa) *m.* deformity of the body, JM. अम्माय ताओ भणियं तरंगवहाय अंग-मोडो तिथ TarLo. 419; TarVaKa.(Bha.) 135.

अंगय (āṅga-ya < āṅga-ja) *m.* son, JM. ततो सुहापरदो पारदो मरिउमंगयसमेओ UvPay. 134. Tī. 104a.10 v. 25; रण्णो अंगयदरिण, णामे संका य, सेट्ठिपुच्छणया UvPay. 746; Apa. जाव आण खट्ठि न अंगय SaṅKuCa. 761.5.

अंगय (āṅga-ya < āṅga-ja) *adj.* produced from the body, Apa. जय अजिय नियंयरोसराय JasCa. 1.2.1.

अंगय (āṅgaya < āṅgada) *m.* son of Sugrīva, JM. पुत्ता जाया मुक्कवलायणा । पढ्मो य अंगयमडो, PaumCa.(V.) 10.10; ठावेह अंगयं वि य संदेसणां तु सुगीवो PaumCa.(V.) 114.3; Apa. अंगयय-गवय-गवय-जेत्थु PaumCa.(S.) 40.15.6; जे जे णववहं कहं कहय अंगय-गुल-सुगीवंगय PaumCa.(S.) 42.12.2; ताह मि वणपउरं किंकिवपुरं अंगय वहुंतं PaumCa.(S.) 12.12.10.

अंगय (āṅgaya < āṅgada) *n.* an armlet, [also अंगर] [PāiLaNā. 718] AMg. अंगय-कुंडलमडुमंडवकणपीठवारी विविचत्था-भरणा Sīy. 2.2.69; 73; Uvās. 2.40; Uvav. 47; 72; Pannav. 178(1); 188; अंगयां केयूरं कडगां Viy. 9.190 (9.33.57); कड-गां ... कडगां अंगयां ... विभूतियं केति Nāyā. 1.1.128; कपिय-छेयायिरिपुसुगयहतनाल-कडगाय-तुडिथ-पवरभूसणपिण्णोहा Panhā. 4.4; नेसि णं गिम्भायणं णो कपय ... अंगयाणि वा ... णणत्थ ण्णेजं तवियेण पवित्थणं Uvav. 108; 131; पिण्णवेत्तेज्ज-अंगुलिज्ज-कलियंगय-कलिय-कयाभरणे Uvav. 63; पिण्णवेत्ता एवं अंगयां केयूरं ... मउडं पिण्णिह RāyPa. 285; Jīvābhi. 3.451; पिण्णवेत्तिअंगअंगुलिज्जकलिय-कलिय-कयाभरणे Jambuddi. 189; महालोक्का हारविराडयवच्छा ... अंग-कुंडलमडुमंडलकणपीठवारी विविचत्थाभरणा विविचत्तालासउली ... पमासे-मया Pannav. 178(2); 177; 196; माया जसाड अंगव कोअम्मी

लोममरि वयो व ĀrāhPaḍ. 536; JM. सुवधुवामञ्जणा दिव्यवधुविक-कुंडलाभरणा । रत्तागरोमगाडा, यं वि कावं न भाणति PaumCa.(V.) 82.104; जिम्भोहणव-मंडिअ-कोप्पया गहिअलोका KumāCa.(H.) 1.76; अंगययणे वट्टे रयणल्लिवाहुल्लवत्तु JambūCa.(G.) 16.445; सेओ नामेण मिओ कलावती तस्स वारिवा इहा । तीय भातिपियंमवेत्त-मच्चंयमिति रओ UvPay. 737.

अंगयकुमार (āṅgaya-kumāra < āṅgada-kumāra) *m.* son of Aṅgada, JM. जाव य सोमिस्सुवं आभासं राखो ससंमो । खेहेर भायुकणं ताव विव अंगयकुमारो PaumCa.(V.) 59.73.

अंगयवयारि (āṅga-ya-vayari-ya < āṅga-ja-vairi-ka) *m.* enemy of Cupid, Apa. जिह मरहस्स समीओ रिसहेणवयवमिओ MahāPu.(P.) 47.16.9.

अंगया (āṅga-yā < āṅga-jā) *f.* daughter, PāiLaNā. 197.

अंगयारि (āṅgayāri < āṅgaiāri) *m.* enemy of Cupid i. e. Jina, Apa. कयंवारिण्णओ मरेवि विण्णवाणओ MahāPu.(P.) 23.21.8.

अंगरक्ख (āṅga-rakkha < āṅga-rakṣa) *m.* a body-guard, JM. तो नेण नेण खणेण कोसखितेण वाहिओ धाओ । रओ सहसा सत्तो पडिखिओ अंगरक्खेण SupāsCa. 47.74; Apa. तह अंगरक्खणरवरसुवेस कोअविअ अर वि शिरवसेस PāiNāCa.(P.) 2.3.6; रायवरवाहिं जेअ न उ मिज्जए । अंगरक्खण कोअहि रक्खिअए JambūSūCa. 3.4.9; तिथ-रवणवउउड वडि वि विमुक्क अंगरक्ख धण्वाणरू ... विअ अवलोयंतु निह JambūSūCa. 4.12.15; सहुं अंगरक्खेहिं सक्खदलकवेहिं VajjhaCa. 2.5.12; कु वि असिअरहन्थिय अंगरक्ख कि वि सिज्जा पालहिं सुह (? दु)-मसिक्ख CandappaCa.(Y.) 7.13.3; अंगरक्ख जिण मेटहि आणा कोवें तुज्ज सत्त-सय-राणा SiVāCa. 2.20.10.

अंगरखी (āṅga-rakhi < āṅga-rakṣin) *n.* that which protects the body i.e. an armour, AMg. पक्खर-पल्लण-गुडा सक्का गदि सिक्खि (? रक) वज्जंणी । अंगरखी य इयाई काहल-नीसाण-दम्माया PajĀrā. 54.

अंगरखीय (āṅga-rakhiya < āṅga-rakṣika) *m.* that which protects the body i.e. an armour, AMg. पक्खरपल्लण-गुडा-सक्काही-गदि-सिरक-वज्जंणी । अंगरखीय-अभाई काहल-नीसाण-दम्माया ĀrāhPaḍ. 296.

अंगराज (āṅga-rāa < āṅga-rāja) *m.* [also अंगराय] a king of the country of Aṅga, AMg. चंदच्छाये अंगराया Tḥāṇa. 7.75 (564); Nāyā. 1.8.27; 39; तुमं कणं अंगरायं एवं ववाहि Nāyā. 1.16.145; JM. कणहस्स अंगरण्णो UvPayTī. 303b.10; Ś. (राजा) अंगराओ विअ सूर-दाआओ ĀnaSun. 2.6.8 (p. 25); (सुंदरक) इहो देव, एआदसाणं अक्खेहिणीणं णाहो ... भत्ता गेअहोअंगराअपमुहस्स राज-चक्खस्स ... महराअङ्गओहणो वि अणेसीअदि VenīSaṇh. 4.9 (p.104)

अंगराज (āṅga-rāa < āṅga-rāja) *m.* [also अंगराज, अंगरात and अंगराय] [PāiLaNā. 257] fragrant substances like saffron, sandal etc. used to perfume the body, AMg. हरियाळगुलिया इ वा जिउरे इ वा चिउंगराते वा RāyPa. 88.6; सुगंधपुणंगरायववासपुण्ण-पूरगविराडयाओ Uvav. 38; JM. कओ अंगराओ CaupCa. 121.1, नाहिह वित्तयम्भं अंगरायं वरेइ करणिज्जं SamarāKa. 65.14; कुकु-मंगरायं पडिहत्थपमोहरी कुंदगच्छी VajLag. 619; M. तुज्जंगराअतेसेण सामओ तह खरेण सोमारा । सा किर गोलाउते ण्णाआ जंक्कसायण GāSaSa. 189; केणविसमंगराअं विदुम-वंत-वण्णणिज-मुहच्छाअं Setu-Ba 1.64; गहिअविभिहंगराओ अह-अंगण-असुर-मंगरी-रअणो GaudVa. 1125; सिरि-वण-विभेत्तमगा जअंति भिण्णंगराअ (व) पिण्णविआ GaudVa.

अंगसूत्र (aṅga-sūtra < aṅga-śrūta) *n.* the scriptures

called Aṅga, AMg. सामाख्यमर्थे अंगसुहं चउदसा वि पुब्बाइ SārPa. 32; JM. पुब्बंगसुण भावियमर्थो ... भावणाओ PaumCa. (V) 144. 2-3.

अंगसुह (aṅga-suha < aṅga-sukha) *adj.* comfortable for the body, AMg. अंगसुहासयं सुमउयं पमावतीए देवीए भदासणं रखावइ Viy. 11. 11. 29 (11. 138); विसिद्धअंगसुहासयं सुमउयं धारिणीए भदासणं Nāya. 1.1. 25.

अंगसोहा (aṅga-sohā < aṅga-sobhā) *f.* beauty of the body, JM. सुंदरसिंहगसोहा एउइ वेसासिलिट्ठि व्व GaRaKo. 282.

अंगसोहि (aṅga-sohi < aṅga-suddhi) *f.* purification of the body, JM. काउम अंगसोहि (Acc.) सियभूसणभूसिओ हू भूसीए -- सोवउ BīṭSamu. 109; JS. अहिणियंगसोहि देउ फुट्टे जिणवयसमेओ ChetPi. 316.

अंगहर (aṅga-hara < aṅga-hāra) *m.* posture of the body, Aps. जिह त तिह गल-गंभीर-सुभ, जिह तं तिह दरिसिय अंगहस PaumCa. (S.) 62. 4. 7.

अंगहर (aṅga-hara < aṅga-dhara) *m.* knower of Aṅgas, JM. एए रुदं नामा इकारस भूति अंगहरा ViySa. 478.

अंगहार (aṅga-hāra) *m.* gesticulation of the body, M. जिहवहततालफुल्लसंगीअणङ्गहारइयं KamsVa. 2. 54; Aps. करणंगहार-वदुरसविसदु वीयइ दिणि सवणेएवि णट्ट MahāPu. (P.) 61. 7. 1.

अंगहारय (aṅga-hāraya < aṅga-hāraka) *m.* gesture of the body, JM. नच्चिकण अंगहारएहि वंदिआ य जस्स ते सुविक्रमा केमा AjiSaTba (N.) 31.

अंगाघसनय (aṅgā-ghasanaya < aṅga-gharṣanaka) *n.* (something) to rub the body with, JM. सिणाण गंधियावणे अंगाघ-सनयं बुधति NāCa. 2. 27. 27.

अंगाणंगपविट्ठ (aṅgāṅga-pavittṭha < aṅgāṅga-pravittṭa) *adj.* included in the Aṅga works and works outside the Aṅgas, JM. अंगाणंगपविट्ठं सम्मसुयं लोइयं तु मिच्छसुयं ViAvBhā. 527.

अंगादाण (aṅgādāṇa < aṅgādāna) *n.* male or female organ, AMg. जे भिक्षु अंगादाण वट्ठेण वा कलिचण वा ... संत्ताले Nis. 1.2; जे भिक्षु माअग्यामस्स मेहुणवडियाए अंगादाणं कट्ठेण वा ... संत्ताले Nis. 6. 3 (Cn. अंगाणि नेति आराण भववः तं पुण अंगादाणं मेहं भण(एण)ति 2. 26. 9); अंगोवंगाणं पयमादाण (आदाणं कारणं) NisBhā. 592.

अंगामंदिर (aṅgamandira) *m.* name of a mountain, JM. सो पुण अंगामंदिरं ता भणइ मुणिवरे अबरे AkkhāMaKo 55.40.

अंगार (aṅgāra) *f.* live coal, cinder. AMg. नरमे गच्छति निरभिरामे अंगारपात्तककपपअश्चत्थसीतवेदणसमभिदुते Paṇḍā 3. 20, हिसिरकाल अंगारपातावण Paṇḍā. 10.18; JM. अंगारपिकगोले खाए इंगालपक्कंइ अ KamaCa (H.) 1.35; समसुद्धभूमि एते जलतुसअंगार-चम्मपरिहोणे BīṭSamu. 72; अंगारा मितसासयरा VatthuSā 1.15; Aps. पुजिय जलदेवाय विहाणे पुप्फकखयबलिदीवंगा BhaviKa. 119.2, दिण्णु विलवणु मन्नु उक्खेविउ धूवंगारउ BhaviKa. 260.15; अंगारसेसवइसाणरहो पदमुट्ठि धूम व रेणु उवसासिउ JambūSāCa. 6.6.2; अंगारसयावमसिकसणसंकास VaddhaCa. 10.23.11; 2 the planet Mars, AMg. लवणे णं समुदे चत्तारि अंगारा Thāpa. 4.334; अट्ट मङ्गगहा पण्णत्ता -- अंगारे सणिचरे केऊ Thāpa. 8.31; Aps. मवरोहिणि-उत्तरपेतेण अंगारेण व अनुहर PaumCa. (S.) 13.7.10; चंदसरगुलतारंगा-खं जोयण कोडउ (ओही परियाणहिं) VaddhaCa. 10.34.17; 3 name of a prince, Aps. छुड छुड अंगारेण वि वरिवउ PaumCa. (S.) 47. 8.8; 4 fault of taking aims with expression of delight, P.D. 14

AMg. अंगारत्तमपत्तं जळमाणं इधणं सधूमं तु । अंगार ति पवुचइ तं चिव दहुं गण धूमे PīṇḍNi. 656 (comm. रागेणाध्मातस्य यद् भोजनं तत्साङ्गारं चरणेन्यनस्याङ्गारभूतत्वाद्)

अंगारअ (aṅgāra-a < aṅgāra-ka) *m.* [also अंगारय, अंगारक.] 1 the planet Mars AMg. छ तारंगहा पञ्चरा, तं जहा -- सुभे, पुहे, बुहम्मसि, अंगारण, भणिच्छरे, केऊ Thāpa. 6.461; अट्ट मङ्गगहा पण्णत्ता, तं जहा -- चंद सुरे -- अंगारए केऊ Thāpa. 8.613, सणिच्छरंगारकुज-लियमज्जमागत्यो Nāya. 1.1.56; पंचविहा जोइसिया य देवा अंगारका य तत्ततवणिज्जकणगवण्णा Paṇḍā 5.3; धूमकेतुबुहा य अंगारका य Uvav. 36; तत्थ बहवे जोइसिया देवा परिवसति, बुहा अंगारगा Paṇḍav. 2.295(1); JM. [PaṭLaNa. 186] अंगारए पणट्ट सुक्कस गई तह केय VajLag. 498; M. परिणिघणत्थणेल्लणसुहेसिपडिअस्स होतपडिअस्स । अव-सउणंगारअवारविट्ठिअहा मुहावेणि GASaSa 3.61; Aps. तिहि अंगारउ तिहि जि सणिच्छर PaumCa. (S.) 2.3.6, तिहि अंगारउ तिहि सणि गणम्मि MahāPu. (P.) 3.12.9; 2 name of kinns, JM. एत्तो सुरारि तिज्जो मण्णो अंगारओ य रवी PaumCa. (V.) 5.262; अंगारओ ति नामं अहिंवं अट्ठहिं मगमाणो सो PaumCa. (V.) 51.15; अह तेण विकुण्णे अहं अंगारएण पावेण । मुक्कं फुल्लिगवरिसं PaumCa. (V.) 51.20; Aps. पट्टविउ दूउ अंगारएण PaumCa. (S.) 47.2.5; 3 name of a thief, Aps. विव्वदुहोदन्तिंगारयहो सुलाकूदहो अंगारयहो JasCa. 2.9.11; परवत्तुयहो अंगारयहो सुलिहिं भरणं जायं मरणं SudCa. (N.) 2.11.1; 4 live coal, M. सो सणो अनुविणो अपावअंगारए मविवणे मुअंगओ SāKav 1.7.

[अंगारकड्डिणी (aṅgāra-kaddhīṇī < aṅgāra-karṣṇī) *f.* a poker, AMg. cf. इंगालकड्डणी]

अंगारचोइसी (aṅgāra-coddasi < aṅgāra-caturdaśī) *f.* fourteenth day of Mars, JM. (मरइ मयवरिसो) अंगारचोइसीए कित्तिय तह अट्टरात्तम KuvMAKa 19.15.

अंगारजीववहग (aṅgāra-jīva-vahaga < aṅgāra-jīva-vadhaka) *adj.* who kills the fire-lives, JM. अंगारजीववहगो कोइ कुगुम्मुसीसपिवारो । सुमिणे जईहिं दिट्ठो UvMā. 168.

[अंगारदाह (aṅgāra-dāha) AMg. cf. इंगालदाह]

अंगारपुज (aṅgāra-puñja) *m.* heap of live coals, Aps. जो जीवंतु दिट्ठो पुव्वणहए सो अंगारपुजु अवरणहए PaumCa. (S.) 5.2.4; अंगारपुजे सदण्णउ लवणु व सयसक्कइ दिउउ JambūSāCa. 9.15.15.

अंगारमई (aṅgāra-mai < aṅgāra-matī) *f.* name of different women, JM. तत्थ विजाहरपवरराया नित्तवेगो । तस्स अंगार-मती नाम महादेवो VāsuHi 227.6, सा वि अंगारमई तं पेक्खिऊण लद्धावसरेण गंण गहिया नयणेण Jīnadākhyā. II. 62.10.

अंगारमहग (aṅgāra-maddaga < aṅgāra-mardaka) *m.* name of an unbeliever (lit who crushes the life in the live coal), JM. अंगारमहगो जह दवयायिओ सयामव्वो UvPav. 264; अंगारमहगो पुण सन्नाणविवज्जियसणेण चिरं । कट्ठाणुट्ठाणपरो वि दुक्खमागि भवे जाए (comm. on UvPay. 254.3.8 13 v. 17); अंगारमहगस य णामाई तिणिण पावयरा GarTaV. 1.15.

अंगारवई (aṅgāravai < aṅgāra-vatī) *f.* 1 the chief wife of Pradyota, JM. एज्जोअस्स वि अट्ट अंगारवईपमुहाओ देवीओ पव्वइया AvTi. (H.) 67a.1; 2 daughter of Asogandri, JM. वेगवईए धूया अंगारवईगम्मेसववा तस्स Jīnadaākhyā. v. 260.

अंगारसयल (aṅgāra-sayala < aṅgāra-śakala) *n.* a speck of live coal, JM. पेक्कइ रयणपदाविचट्ठुरियं पोक्खरणीए तलं निवयमुद-मेगारसयलसरिं KaKoPra. 58.7.

अंगाराय- (aṅgārāya-) *v.* to become red like coal, M.

दीप्तंति कुलितमिलिता अंगाराअंत-कुसुम-फल-किसला ।... गिरिणो GaudVa. 138.

अंगारायवृणय (āṅārāyaḍḍhana-ya < āṅārākaraṣana-ka) *n.* pulling out of the live coal, Apa. सो अंगारायवृणउ सइ इत्येण करइ SudCa.(N.) 10.8.4.

अंगारिणी (āṅārini) / name of woman, JM. इओ य वेयइपव्वण विजाहरचक्कट्टी । तस्स अंगारिणी नाम धूया JinadĀkhyā. II. 61.7.

अंगारिय (āṅāriya < āṅārīta) *adj.* burnt by live coal, [v.1] अंगारिगं, अंगारिगं खडरणं Cu, अंगारकितं विवर्णीभूतम् Tī. p. 349.4 of. DeNaMA. 1.28, अंगालिअमुच्छुसयलमि, comm. अंगालिअं इधुखण्डम्] AMg. जे पुण जाणजा उच्छु वा काणं अंगारियं सम्मिस्सं -- अण्णयरं वा तहप्पगारं आभं ... पो पडिगाहिजा Āyā. 2.1.116(385)

अंगाल (āṅāla < āṅāra) *m.* live coal, AMg. रागगिसंप-लितो मुंजतो फासुयं पि आहार । निहङ्कुमालनिभं करे चरणिषणं खिपं Piṇḍa. 657; Apa. तवउ पायहि महु महु भणेवि अंगाल देहि उवर गणेवि CandhappaCa.(Y.) 11.10.5.

अंगालमज्झपट्ठि (āṅāla-majjha-paḍḍi < āṅāra-madhyā-paṭṭi) *adj.* fallen in the midst of live coals, Mg. (शकार) अंगालमज्झपट्ठि विअ चम्मखंडं Cārud. 1.8.

अंगालिअ (āṅāliā) Deśi. *n.* a piece of sugar-cane, अंगालिअमुच्छुसयलमि DeNaMA. 1.28 (comm. अंगालिअं इधुखण्डम्; अण्णमयं अंगालिअरसेण अवाउआ फुडं फुडर)

अंगहिच (āṅāhiva < āṅādhiva) *m.* king of the Aṅga country, Apa. अंगहिच सिधुरे चट्टि कम अमु देर धराहरे सीहु जेम SudCa.(N.) 9.10.5.

अंगहिचइ (āṅāhivai < āṅādhupati) *m.* king of the Aṅga country, JM. एसा अंगहिचइ(इ)णो जयरायस्स महिदी नालग-भूया मम सपयं PubCa. 194.9.

अंगि (āṅgi < āṅg-in) *m.* human being, JM. जओ तरल-तरंगभंगुरं अंगीणं जीविं KaKoPra. 153.15; *adj.* [in epd.] possessing (knowing) the Aṅga works, AMg. महावीरस्स पकारस वि गणहरा दुबालसंगिणो चउदसपुग्गिणो Kapp.(Th.) 2.

अंगिया (āṅgiyā < āṅgikā) *f.* a woman from the Aṅga country, Apa. अंगिय बरसुयहो वि ण भजइ SudCa.(N.) 4.6.4.

अंगिया (āṅgiyā < āṅgikā) *f.* body, Apa. मज्जणभवणि ताई तसु अंगिय विविहासंगणेहि अम्मंगिय BhaviKa 199.3.

अंगिर (āṅgira < āṅgiras) *m.* 1 name of a sage, JM. ताण य सीस-पसीसा ... भिगंगिरमादीया जाया बीजं वसुमईर PaumCa.(V.) 4.86. 2 planet Jupiter, Apa. इहो अंगिरारो सणी राहु केउ Mahā-Pu.(P.) 47.9.13.

अंगिरस (āṅgirasā) *m.* one member of the गौतम family, AMg. जे गोतमा ते सत्तविधा पण्णत्ता, तं जहा -- ते गोतमा ... ते अंगिरसा Tthāṇa 7.32 (7.551); 2 name of a sage, JM. अंगिरसगालवा बाणपत्य लहुगस्स जेटुवणगमणं UvPay. 378; 3 the author of the book on warfare, JM. णिउदं अंगिरसेण निवद्धं CaupCa. 38.52.

अंगिवग्ग (āṅgi-vagga < āṅgi-varga) *m.* the group of the monks who know the Aṅgas, JM. पण्यंनिवग्गदाविजसुहसदोहा (अजसुहसम्पमुहा) MayaKa. 2.

अंगीकय (āṅgi-kaya < āṅgi-kṛta) *adj.* (ppp.) [f.-ā] accepted, JM. सावयधम्मो अंगीकओ व तेणावि विहिपुब्बं SapāCa. 47.63; अंगीकयसमाएण य उभयसंक्षं सामास्यं गहेव्वं VIMāPra. 6.16;

महलियं कुलं, अंगीकओ अवयो Erz. 46.15; अंगीकय जम्मि इहेव पुक्खं UvaSa. 44; पुण भमियव्वो तेहि जेहि न अंगीकया आणा BpaDeSta. 8.

अंगीकर- (āṅgi-kara- < āṅgi-kṛ-) *v.* to accept, JM. वक्त्स परिचय विज्ञाय, अंगीकरेहि पमोयं SamarāKa. 306.1; अंगीकरेह सव्वहा तुम्हे मुणिधम्मं ति MaViCa.(G.) 16a. 7(2); ता तं चेव अंगीकरेह सव्वपणयाए Erz. 58.31; S. (सुसंगता) ताए जेव्व अगुगहं कंतो अंगीकरेह एदं अजो Ratnā. 4.0.52.

अंगीकरिउं (āṅgi-karim < āṅgi-kartum) *inf.* in order to accept, JM. अ जत्तोहिं न जुज्ज अंगीकरिउं न तोरणं जं च Jinadā-Ākhyā v. 240.

अंगीकरेउणं (āṅgi-kareūnam < āṅgi-kṛtvānam = āṅgi-kṛtya) *ger.* after having accepted, JM. इव्वं गुणो ति भयं सामस्यं सव्वनयमयाधार । तं दव्वपज्जवट्टियनयमयभंगीकरेऊणं ViĀvBhā. 2642.

अंगीकिखाणं (āṅgi-kiccānam < āṅgi-kṛtvānam = āṅgi-kṛtya) *ger.* after having accepted, AMg. से णं तं तारिसं अज्झवत्तायं अंगीकिखाणं विरयाविरए दट्ठवे MahāNia. 2.15.8.

अंगीरस (āṅgirasā) *m.* name of a Cāraṇasāramāṇa, JM. कतिवासरेण य जिगायत्तेण अंगीरसो नाम चारणां बट्ठिऊण तातेण पुच्छिऊणो VasaHi 125.4.

अंगु (āṅgua < īṅguda) *n.* the fruit of the īṅguda tree [Hem.(Gr.) 1.89; Lakṣmī.(Gr.) 1.2.46], JM. पिङ्गुअ-पूसरो ससी एस KumāCa.(H.) 1.60.

अंगुक्खेव (āṅgukkeva < āṅgotkṣepa) *m.* movement of the body, JM. आव तइयवाराए (घटितं सलिलं) कओ अंगुक्खेवो कुमारीए CaupCa 106.22.

अंगु (āṅgu-ṭṭha < āṅgu-ṣṭha) *m.* a thumb AMg. पण्णावागरणेसु ... अदागंगुट्टावाहसिआइयाणं ... पण्णाणं विविहगुणमहत्था जिणवरपणीया (भावा) आघविज्जंति (questions referring to the thumb) SamavPsa. 98; 99; अंगुट्टपरसिणिमज्झिमाए वेत्तुं एणं तओ चीरं Oghaṇi. 390; JM. अंगुट्टमुट्ठि -- जोइक्खे । अंगियं सकेयमेयं थोरेहि अणंतनाणीहि ĀvTī.(H.) 845a.5; thumb (used as a symbol for making an अभिग्रह (condition) for taking food), Apa. (परमेसु वट्ठं जिणवरिदं) अंगुट्ट-अमिय-आहार लेतु PaṇāCa.(P.) 9.8.1; (पुरिससीहु) सोइर बहुलयाणियवट्ठि उणयपायपुट्ठिअंगुट्ठि NāyCa. 3.4.8; अंगुट्ट वि अण्णसु सण्ण-दट्ठु AntraṇSūm. 2.14; [also in the epds like पायंगुट्ट, चलणंगुट्ट, इत्यंगुट्ट etc.]; 2 measure of a thumb, AMg. सेणावई सुसेणे ईसि अंगुट्टपणपट्ठं -- आसरणं दुस्सर Jambuddi. 3.109.

अंगुट्टणह (āṅgutṭha-naha < āṅguṣṭha-nakha) *m.* a [also *नह] nail of the thumb, AMg. दाहिणइत्यपदेसिणीए य अंगुट्टणहेण य वि तिरिच्छं मुहं विडंवेर Viy. 3.2.28 (3.112)

अंगुट्टपसिण (āṅgutṭha-pasina < āṅguṣṭha-prasna) *n.* the science of prognostication in which the thumb is charged with the presence of a deity, AMg. पण्णावागरणदसाणं दस अज्झयणा पण्णत्ता ... उवमा ... अंगुट्टपसिणाई बाहुपसिणाई Tthāṇa. 10.116 (755); अंगुट्टपसिणा (विज्ञा) किज्जंति, सुविण-पसिणा वा NāCa. 2.184.1.

अंगुट्टमेत्त (āṅgutṭha-metta < āṅguṣṭha-mātra) *n.* of the size of a thumb, JM. जो अंगुट्टमेत्तं पि बिबं कोरइ सो सुहपरपाए बोहिलमाइकमेण सिज्झइ KaKoPra. 131.8.

अंगुट्टय (āṅgutṭha-ya < āṅguṣṭha-ka) *m.* a thumb, JM. सव्वलोअओ अंगुट्टओ CaupCa. 60.5; Apa. वामकरंगुट्टउ गिहोरेवि नाक्को तेत्थु अमित संकोरेवि PaumCa.(S.) 2.7.4; अंगुट्टय परमुण्णव वइसि

अंगुलम् (*āṅgula-ya* < *āṅgula-ka*) *n.* the measure of

length or breadth of an Aṅgula (finger), AMg. अंगुलां अङ्गुल्यं च किं चि विसेसाधि Jivābhi. 3.82.

अंगुलवगाह (aṅgulavagāha < aṅgulāvagāha) [cf. वगाह] *n.* space occupied by one Aṅgula-measure (space of a finger's breadth), JM. महाखेने । गुणनिष्कसनामा असंखभागंगुलवगाहो KamPay. 1.20.

अंगुलवर्गमूल (aṅgula-vagga-mūla < aṅgula-varga-mūla) *n.* the square root of the Aṅgula measure, JŚ. सेसि सेदीनं विखंभयुक्ती अंगुलवर्गमूलं विदियवर्गमूलगुणितेण Saṭṭhā. 1.2.17.

अंगुलसेदी (aṅgula-sedhī < aṅgula-sreṇī) *f.* series of Aṅgulas, AMg. सुदुमपरयं हवइ खेतं । अंगुलसेदीमेसे ओसपिणिओ असंखेजा Nandī. v. 52

अंगुलि (aṅguli) *f.* [Vara.(Gr.) 2.30] 1 finger, AMg. अण्णेगे अंगुलिमच्छे Aṅg. 1.1.2.5; निमालोदसंठाणसंठियाओ हस्यम् अंगुलीओ ... अहरीलोदसंठाणसंठियाओ दासु अंगुलीओ Uvā. 2.21; तण् णं से कुमारे ... भयवं गोयमं अंगुलीए मेणइ Antag. 127; तण् णं से विजए देते ... जिणपटिमाणं पणामं करेइ ... दसंगुलिं अंजलिं करिय ... संयुणइ Jivābhi. 3.457; RayPa. 292; ते णं मणुया ... रसुपलपउमकरचरणकोमलंगुलितला Tand. 60; वमलपलसुकोमलकरचरणकोमलवरंगुलि (सिंरि अगवइ पिच्छइ) Kapp.(J.) 36; JM. वामेण य अणभिलक्ये उद्धीकया तज्जणीअंगुलि (ति) रायतणएण KuvMāKa. 72.13; अंगुलि तह आलत्तय ... अट्टवियणं हवे पणइ KūtSamu 149, 196; 19; 29; 23; (अप्यभट्टी) एणि उज्झइ (?) अंगुलिं नमिओ BaBhaKa. 127; तह कं पि लोवणंगुलिसंचारप-ओगओ जाणाविओ सागरदत्तो Erz. 10.27; 28.8; JŚ. एककंकंगुलिवाही छणवदी हंतिति ... मणुयाणं BhavPa. 37; M. उद्धट्टो पिअइ जलं जह जह विरलंगुली चिरं पडिओ GaSaSa. 2.61; सणिअं ललिअंगुलीअ मज्जणवड-लाअणमिसेण । बंधेइ भवलवणवडअ व वणिआहरे तरुणी GaSaSa. 5.58; 4.59; सोअइ अ णं रुहुवइ विरलंगुलंगलिअकिरणधारावअरं SetuBa. 1.41; सुहसंगो सुहविणिवत्तिपक्खित्ताण अविअं पुरइ । अंगुलिपिडिआण रवो अज्जोच्छिण्णो व व कणाण GaudVa. 937; गिमिओ कणिट्ठेज्जुलीए सुहरेण तेण अंगुलिओ Līa. 422; (राजा) णो लेहणी परमविरअंगुलिमि पाणिमि ठाइ, कहमेस्य अ कि लिहस्सं SinMaR. 1.35; Ś. (चर) तिस्रए ... पुरिसंगुलिपरिणाहपमाणवटिदा विअलिंदा इअ अंगुलिमुदिआ MudraKa. 19.1; Apa. अंगुलीउ मणिमुहावतओ वीसहि अंगुलीहिं परिखित्तओ BhaviKa. 167.8, सरलंगुलिसुरेइकोमलकर BhaviKa. 78.11; तयण दाहिणकिरणं परिमुसिहि । निवममइ करइ तवतरणिकिरणदिपंत-अंगुलि SaṅKuCa. 775.3; पइ अंगुलिं मुदि हीरहि सुंदरि बंचणविज्जुं सुमज्जतणू PrāPaṭṭh 2.209; 2 *f.* finger-ring, Apa. अंगुलीउ मणिमुहावतओ वीसहि अंगुलीहिं परिखित्तओ BhaviKa. 167.8; 3 (one of the 32 कायोत्सर्गदोषा) the counting on the finger while performing the कायोत्सर्ग, Mūla. 671(7) (comm. कायोत्सर्गेण स्थितोऽ-गुलिगणनां करोति)

अंगुलिअ (aṅguli-a < aṅguliya) *n.* [also अंगुलीअ, अंगुली-अअ] finger-ring, M. पिअयेसिअंगुलीअअमणिपहापाअडेक्कासं व सुइ SetuBa. 11.88; यंपाओ बहुति थणत्थहत्थरणिअंगुलीअहाराओ GaudVa. 767; तेणसो मइ पिउणो दिण्णो णावारि णाम अंगुलिओ Līa. 417; सस्सेसो पटिपाहुडवण पेसमि अंगुलिओ Līa. 988; 1048; मणिअं च इमो सो अंगुलीअओ जस्स दंसणेण तुमं । मुक्को Līa. 1047; Ś. (प्रिबंदवा) तेण हि पारिहदि पदं अंगुलीअअं अंगुलिविओअं Śak. 13.15(1); JM. गालियअंगुलिणसुं तलसारिअ तणअमुदिआओ य DeNāMā. 5.9 (comm. तणअमुदिआ अंगुलीयकम्); पायवटिण सामिय समप्पिओ अंगुलीयओ ठीए PaumCa.(V.) 54.6.

अंगुलिकोस (aṅguli-kosa < aṅguli-kośa) *m.* a leather cover to protect the finger, JM. अंगुलिकोसे पणमं सगले सुक्के य खल्लो लुओ KappBhā. 8853.

अंगुलिज्जग (aṅgulijja-ga < aṅguliya-ka) *n.* [also अंगुलि-ज्जय] finger-ring, AMg. तण णं से कुणिए राया ... पिणइगेविज्जअंगुलि-ज्जगलियंगयलियकयाभरणे ... आभित्तकं हत्थिरयणं नेणेव उवागच्छइ Uvav. 55; तण णं से भरइ राया ... पिणइगेविज्जअंगुलिज्जगलियंगयलिय-कयाभरणे -- पहरित्थ गमणए Jambuddi 3.9, 3.222; सिद्धत्थे खसिए ... -- पिणइगेविज्जे अंगुलिज्जगलियकयाभरणे ... मज्जणधराओ पटिनिक्खमइ Kapp.(J.) 61; Dasā 10.11; JM. तस्स एव पच्छमाणस्स अंगुलिज्जवं पडियं Avṭi.(H.) 170a.2.

अंगुलिणी (aṅguliṇī) Deśi. *f.* a creeper called *pryāṅga*, अंगुलिणी फलिणीए अहिसेवी पुणपुणकरणे DeNāMā. 1.32 (comm. अंगुलिणी प्रियङ्गुः)

अंगुलिया (aṅguli-yā < aṅguli-kā) *f.* finger, AMg. णो गाहावइकुलस्स आलोयं वा दगभवणं वा बाहाओ पमिज्जिय पमिज्जिअ, अंगुलियाए वा उदिसिय उदिसिय ... पिउआएजा Aṅg. 2.1.62(360); 2.3.47(505); हत्थेण वा पादेण वा अंगुलियाए वा आनुसमाणे आलिहमाणे Viy. 8.3.6(2) (8.223); तो से अहं पयं पोयवण दोहि अंगुलियाहि मेणमि Nāvā. 1.8.74; जे भिक्खू अगादाणं कट्ठेण वा किलिदेण वा अंगुलि-याए वा सलागाए वा संचाले Nīa. 1.2; (उच्चारपासवणं) कट्ठेण वा -- अंगुलियाए वा ... पुच्छइ Nīa 4.108; तण णं तस्स दागस्स ... अगंगुलिबा ... दूमिया वा वि होत्था Nīraja 38; जिणवरिदस्स ... सत्तट्ठपयाइ ओसरित्ता दसंगुलियं अनलिं करिय Jambuddi. 5.58, मुदिआपिणंगुलिए -- नरिरे मज्जणधराओ पटिनिक्खमइ Kapp. 61; Apa. पिय पई विणु महु ओब्बणु जणु अंगुलियं ठावइ JanCa. 2.22.10.

अंगुली (aṅguli) *f.* finger, AMg. मुदिआपिणंगुलीए ... नरवई मज्जणधराओ पटिनिक्खमइ Nāya. 1.1.24; अहियरुक्खसिसरीए मुदियपिम-लंगुलीए Dasā. 10.11; JM. बाहुरपिट्ठिरिउउययंगउवंगअंगुलीपमुहा । सेसा अंगोवंगा KamVi.(D.) 33; M. णइ-मणिकिराण-ओमलंगुली-दल-विराडयावयं Līa. 764; दिण्णो पओइरोवरि ससेय-विरलंगुली-हत्थो Līa. 852; (राजा) विमाइ महिलंगुलीकिसलपाडलं पाडल (CandLe. 1.21.

अंगुलीया (aṅguli-yā < aṅguli-kā) *f.* (in epd.) finger, AMg. अणुपुक्खसुअंगुलीया Panbā. 4.7; Uvav. 48; Jivābhi. 3.596; उज्जमउयपीवरमुसाअंगुलीयाओ Jambuddi. 2.15.

अंगुलेज्जग (aṅgulejja-ga < aṅguliya-ka) *n.* finger-ring, AMg. तण णं से सेणिए राया ... पिणइगेवेज्जअंगुलेज्जगलियंगयलियकया-भरणे ... पुरत्थाभिमुहे सणिणसणं Nāya. 1.1.24; मणिअं नाम दुमण्णा पणत्ता समणउसो 1-- अंगुलेज्जग-वलक्ख-दीणारमारिआ ... भूसाविधी वट्टपगारा Jivābhi. 3.593; सेणिए राया ... अंगुलेज्जगलियंगयलियकया-भरणे Dasā. 10.3, स जहानामए केइ पुमिसे -- अंगुलेज्जगलियंगयलियकया-भरणे ... कि वट्टणा कप्पल्लखए वेव अल्लियविभूसिए Tand. 76.

अंगुलेयग (aṅguleya-ga < aṅguliya-ka) *n.* [also अंगुले-यय] finger-ring, JM. अंगुलेयं दाऊण गहियं पहाणअक्खं Utt. comm. on 2.29; एयं पच्चयकरणं दावेज्जसु अंगुलेयं नेउ PaumCa.(V.) 49.35.

अंगुवंग (aṅguvaṅga < aṅgopāṅga) *cf.* अंगोवंग.

अंगेसर (aṅgesara < aṅgeśvara) *m.* king of the Aṅga country, M. (पारिपाथक) चारं समुब्वइ तं किल चंदलेइ अंगेसरस्स तणअं सिरिमाणवेओ CandLe. 1.13.

अंगोवंग (aṅgovaṅga < aṅgopāṅga) *n.* [also अंगुवंग] limbs and minor limbs, AMg. अण्णेगवाणं अंगोवंगारं विवत्ते Nāya.

1. 14.28; केवलं से तेसि अंगोवंगणं आगिई आगिहमेते Viba. 1.1.14; 26; 64; 63; अयोगेय्याणं अण्णमण्णाहं अंगोवंगारं विवयेह Viba. 1.2.28; छुट्टे मासे ... अंगोवंगं च निम्बत्तेर Tadd. 19; न य ज्ञायति धीणं अंगोवंगारं त गच्छ Gacchā. 62; पंचमासे पुलया अंगोवंगारं हुंति मासेण ĀrahPad. (V.) 396; J.M. एय खनु अट्टंगा अंगोवंगारं सेसाणि UttNi. 153; होति उवंगा कण्णा नासच्छी जंघत्थपाया य । णहकेसमंसुअंगुलिओट्टा खलु अंगुवंगारं comm. on Utt. p. 143.6; तओ संचुण्णियंगोवंगो अहं ... उववन्नो ... बंतरभोम्मनयरे SamarāKa. 83.8; मज्झ अंगोवंगा जणेण पिडेवि Dhutt. 3.18; जइ दीसइ परिणुणं अंगोवंगेहि छाववरपुरिसं RittSamu. 105; J.S. जाम ण सिद्धिआयंति य अंगोवंगारं संधिबंधां ĀraSa. 27; Apa. अंगोवंग सहोच्छिद्य दावइ ते खज्जं जं परिणइ पावइ SudCa.(N.) 8.5.11.

अंगोवंगा (āṅgovāṅga < āṅopāṅga) *n.* (the Karma which decides the) limbs and minor limbs, AMg. अरहा जिणे केवली ... गति-जाति-सरीरंगोवंग-बंधण-संघात-संघतण-अणेगबोदिदंसंघावविप्प-मुक्के AnuOg. 244; J.M. पंच य हुंति सरीरा अंगोवंगारं तिजेव PavSaro. 1267; बाहूत्तपिट्ठि-सिर-उर-उयरंग-उवंग-अंगुलीपमुहा । सेसा अंगोवंगा KamVi.(D.) 34; अंगोवंगनियमणं निम्माणं कुणइ सुत्ताहारसंमं KamVi.(S.) 47; J.S. जत्त कम्मक्खेवस्तुदण सरीरस्संगोवंगणिप्फसी होज तत्त कम्म-क्खेवत्त सरीरंगोवंगं णाम DhavaIa. 6.54.2; संघटणंगोवंगं वण्णरसंगोवंगस-मणुपुवो । ... णिमिणं तिस्थयरणामबादालं MaIa. 1237(12); अंगोवंगुदयादो दन्वमणट्ठं जिणिदंवंदंमि GomSa.(J.) 229; देहा बंधणसंघादंगोवंगारं वण्णचओ GomSa.(K.) 41; तसमिस्से ताणि पुणो अंगोवगाणमेगदरगं तु GomSa.(K.) 590.

अंगोहली (āṅgohālī = āṅāvaksāḷana) *f.* washing the body i. e. a bath (excluding the head), J.M. पच्छा अंगोहलि दाऊण चक्कमज्झभूमिप एट्ठागुद्धो चालणीतिमित्तमंगो AvTi.(H.) 417a.1; पड जुण्णादंगोहलि वच्चय ववहार सीसओलिहणा UvPay. 83 (comm. समकाल-मेवाज्ञावक्षालं कर्तुमारब्धौ); जलघट्टदुगाहणा मासे इत्थिया सिरिन्हाणा, दिणे य अंगोहलीओ ViMaPra. 5.17.

अंघियुय (āṅghi-jūya < āṅghri-yuga) *n.* pair of legs, M. तं तिउण-तिवेय-तिमंत-तइ-मयं तियस-वंदियंथियुयं MaIa. 202

अंघिव (āṅghi-va < āṅghri-pa) *n.* a tree (lit. drinking with the feet i. e. roots), Apa. सुपइदु मडारउ गुरु भणिवि मोहंथिवमूलइ णिलुणिवि MaIaPa.(P.) 82.18.10; आणंदधिवकंदउ हरिणसिगाखयवंदउ । पट्टणा वाहि गइदउ पुच्छिउ मग्गु पुलिदउ NāyCa.(P.) 6.7.15.

अंधो (āṅho) *adv.* [āṅha, contamination with aho] O, oh, ṣ. (मट) अंधो दासीए पुत्त । किं दाणि कम्मं ण करेसि PratiI. 3.8; (गात्रसेवक) अंधो मए मइवदीए अंकुसं आडसं PratiYau. 4.1.23; 4.1.29.

अचक्कं (a-cakkam) *adv.* Deśī. [for acukkam? cf. Mar. न चुकता] without fail, J.M. तुमं पुण बहुवोलीणेषु अमइसु वेत्तूण केसरं लहुं अवक्कमिज्जासि सि KumāPra. 202.8.

अचक्किय (a-cakkiya < a-śakya) [cf. Turn. 4535] *adj.* (pot. part.) impossible, AMg. अचक्कियमवत्तब्बं अचियत्तं जेव णो वए Daava. 7.43.

अचक्किय (a-cakkiya < a-cakita) *adj.* (ppp.) not frightened, undaunted, AMg. समुहगंभीरसमा दुरासवा अचक्किया केणइ दुग्गहंसिया । सुवत्त पुण्णा विपुलत्तं क्षाणो खवेत्तु कम्मं गइत्तुसं गया Utt. 11.81.

अचक्खु (a-cakkhu < a-cakṣus) *adj.* devoid of eye-sight, blind, blind to, J.M. जो य अचक्खु परछिदपलोवणए, Ma-ViCa.(G.) 3a.7(1); Apa. असुणिवरमाणु अहु अचक्खु BhaviKa.

317.5.

अचक्खु (a-cakkhu < a-cakṣus) *n.* 1 senses including mind but excluding the eye, AMg. चक्खुमचक्खुओहिस्स दंसणे केवले य आवरणे । एवं तु नवविगप्पं नायव्वं दंसणावरणं Utt. 33.6; J.M. चक्खु-दिट्ठि-अचक्खुसेसिदिय-ओहि-केवलेहि च । दंसणमिह सामन्नं, तस्सावरणं तयं चउहा KamVi.(D.) 10 (comm. अचक्खुःशब्देन सेसिदियं ति चक्षुर्वज्रो-वेन्द्रियाणि गृह्यन्ते); 2 (short for अचक्खुदंसणं) indeterminate or general perception produced by senses including mind but excluding the eye, J.M. चक्खुअचक्खुअवहिकेवलाण समयम्मि दंसण-वियप्पा । परिपट्ठिया केवलणाणदंसणा तेण ते अण्णा SamTa. 2.20; चक्खुअचक्खु ओहि केवल दंसण अणागारा SaḍḍSi.(D.) 12; 16; 20; 42; आवरवित्तु अववत्तु DaṇḍPra. 19; J.S. चक्खूणं जं पयासदि दिस्सदि तच्चक्खुदंसणं वेति । सेसिदियप्पयासो णादब्बो सो अवक्खु ति SutāA (DhavaIa) 1.982.8; णिहाणिदा पयलापयला ... चक्खु अवक्खु ओही णं केवलत्तदं MaIa. 1231(12); चक्खु अचक्खु ओही तिणिण वि मणिदं विभावदिट्ठि ति NiySa. 14; चक्खु अवक्खु ओही दंसणमच केवलं गेयं DavSam. 4.

अचक्खुजुद (a-cakkhu-juda < a-cakṣur-yuta) *adj.* (general perception) connected with (i. e. produced by) the senses including the mind but excluding the eye, J.S. दंसणमवि चक्खुजुदं अवक्खुजुदमवि य ओहिणा सहियं Paññatthi. 42.

अचक्खुदंसण (a-cakkhu-damsaṇa < a-cakṣur-darsana) *n.* indeterminate or general perception produced by senses including the mind but excluding the eye, AMg. सत्थिहं दंसणे पज्जेते, तं जहा — सम्मदंसणे — चक्खुदंसणे अचक्खुदंसणे Thāna. 7.76 (565); णवविहे दरिसणावरणिज्जे कम्मं पज्जेते, तं जहा — निदा ... अचक्खु-दंसणावरणे Thāna. 9.14(668); दंसणावरणिज्जस्स णं कम्मस्स णव उत्तर-पगळीओ पण्णात्ताओ, तं जहा ... अचक्खुदंसणावरणे Samav. 9.11; 31.1; गोयमा ! जीवे णं अणताणं ... अचक्खुदंसणपज्जवाणं — उवओगं गच्छति Viy. 2.10.9[2] (2.137); 23.4.78 (25.138); चक्खुदंसणे अवक्खु-दंसणे ... चउत्तु दंसणेसु — पयाणि अवण्णाणि अरसाणि Viy. 12.5.30 (12.117); 8.2.126 (8.174); एवं चउरिदियाणि । णवरं दो दंसणा — चक्खुदंसणं अवक्खुदंसणं च Pannav. 5.21 (450); अणागारोवओगे ... कतिविहे पण्णेते । चउविहे पण्णेते ... अचक्खुदंसणअणागारोवओगे ओहिदंसणं Pannav. 29.3 (1910); 29.7 (1914); 29.10 (1918); 5.12 (444); 5.14(445); 5.16(446); दंसणगुणप्पमाणे चउविहे पण्णेते, तं जहा — चक्खुदंसणगुणप्पमाणे अचक्खुदंसणगुणप्पमाणे AnuOg. 471; खओ-वसमनिप्फले अणेगविहे पण्णेते, तं जहा — खओवसमिया चक्खुदंसणलद्धी एवमचक्खुदंसणलद्धी AnuOg. 247.

अचक्खुदंसणपज्जव (a-cakkhu-damsaṇa-pajjava < a-cakṣur-darsana-paryāya (paryāva)) *m.* modification of indeterminate or general perception produced by senses including the mind but excluding the eye, AMg. गोयमा ! जीवे णं अणताणं ... अचक्खुदंसणपज्जवाणं ओहिदंसणपज्जवाणं ... उवओगं गच्छति Viy. 2.10.9[2] (2.137); आऊकाए वण्णंगवरतफासमत्तअणाणसुत-अणाणअचक्खुदंसणपज्जवेहि य छट्ठाणवट्ठिए Pannav. 5.12 (5.444); 5.14 (5.445); 5.16 (5.446); अचक्खुदंसणपज्जवेहि ... नो असंलेखा, अणता पज्जवा पण्णात्ता Pannav. 5.5(440); 5.7(441); 5.10(443)

अचक्खुदंसणलद्धि (a-cakkhu-damsaṇa-laddhi < a-cakṣur-darsana-labdhi) *f.* acquisition of indeterminate or general perception produced by senses including the mind but excluding the eye, AMg. खओवसमनिप्फले अणेगविहे पण्णेते, तं

जहा—सञ्जोवसमिया ... चक्षुर्दंशणलद्धी एवमचक्षुर्दंशणलद्धी *ApuOg.* 247.

अचक्षुर्दंशणावरण (a-cakkhu-damsaṇāvarana < a-cakṣur-darśanāvarana) *n.* (Karmā) which screens or conceals the indeterminate or general perception produced by senses including the mind but excluding the eye, *AMg.* णवविधे दरिसणावरणिज्जे कम्मसे पञ्चते, तं जहा — निहा ... अचक्षुर्दंशणावरणे *Thāpa.* 9. 14 (368); दंशणावरणिज्जस्स णं कम्मस्स णव उत्तरपगढीओ पणत्ताओ, तं जहा — अचक्षुर्दंशणावरणे *Samav.* 9(2); 17(1); एकदीसं सिद्धाइण्णा पणत्ता, तं जहा — एवं अचक्षुर्दंशणावरणे *Samav.* 31(1); खयनिष्कण्णे अणेगविहे पणत्ते, तं जहा ... उत्पण्णणाणदंशणधरे अरहा जिणे ... खीणअचक्षुर्दंशणावरणे *ApuOg.* 244; दरिसणावरणिज्जस्स णं कम्मस्स जीवणं बहस्स णवविहे अणुभावे पणत्ते, ... अचक्षुर्दंशणावरणे *Pannav.* 23. 14 (1680)

अचक्षुर्दंशणावरणीय (a-cakkhu-damsaṇāvaranīya < a-cakṣur-darśanāvaranīya) *n.* (Karmā) which screens or conceals the indeterminate or general perception produced by senses including the mind but excluding the eye, *JŚ.* दंशणावरणीयस्स कम्मस्स णव पयहीओ । निहाणिहा ... चक्षुर्दंशणावरणीय अचक्षुर्दंशणावरणीयं *ṢaṭṬg.* 1.9. 1.16; 5.5.101.

अचक्षुर्दंसि (a-cakkhu-damsaṇi < a-cakṣur-darśanin) *m.* one who has an indeterminate or general perception produced by senses including the mind but excluding the eye, *AMg.* अह वा चउच्चिहा सम्बजीवा पत्ता, तं जहा — चक्षुर्दंसणी अचक्षुर्दंसणी ओहिदंसणी केवलदंसणी *Thāpa.* 4. 4(365); णाणावरणिज्जं किं चक्षुर्दंसणी इति, अचक्षुर्दंसणी *Viy.* 6.3. 18 (6.417); जहणं पक्को दो वा तिणिण वा, उक्कोसेणं संखेज्जा अचक्षुर्दंसणी उव्वट्ठति *Viy.* 18. 1. 7 (13.4); सरीरोगाहणा उक्कोसेणं चत्तारि गाउयाइ, इदियां चत्तारि, चक्षुर्दंसणी, अचक्षुर्दंसणी ठिई उक्कोसेणं छम्मासा *Jivābbh.* 1.90; 1.29; 9.131; अचक्षुर्दंसणं अचक्षुर्दंसणिस्स आयभावे (दंसणुणप्पमाणं) *ApuOg.* 471; जीवाणं चक्षुर्दंसणीयं ... कतरे कतरेहिंओ अप्पा वा बहुया वा ... गोयमा, अचक्षुर्दंसणी अणंतगुणा *Pannav.* 3.104(260); अचक्षुर्दंसणीति । कालओ केवचिरे होइ ? गोयमा, अचक्षुर्दंसणी दुविहे पणत्ते, तं जहा — अणादीय वा अपज्जवसिए, अणादीय वा सपज्जवसिए *Pannav.* 18.96 (1855); *JŚ.* दंशणावभावेण अत्थि चक्षुर्दंसणी अचक्षुर्दंसणी *ṢaṭṬg.* 1.1. 131.

अचक्षुर्दंसणुवजोगे (a-cakkhu-damsaṇuvajoga < a-cakṣur-darśanopayoga) *m.* mental activity (mental application) of indeterminate or general perception produced by senses including the mind but excluding the eye, *JŚ.* कम्मणि अभज्जाणि तु अणगारअचक्षुर्दंसणुवजोगे *KasāPa.* 190.

अचक्षुर्दंसणोवउत्ता (a-cakkhu-damsaṇovautta < a-cakṣur-darśanopayukta) *adj.* having the mental function of indeterminate or general perception produced by senses including the mind but excluding the eye, *AMg.* जे णं वेइदिया अचक्षुर्दंसणोवउत्ता ते णं वेइदिया अणगारोवउत्ता *Pannav.* 29.21(1932)

अचक्षुर्दंसणोवउत्ता (a-cakkhu-phāsa < a-cakṣuḥ-sparśa) *m.* what can neither be seen nor touched hence darkness, *AMg.* पुरओ वषाए पिट्ठओ इत्थिमयं, दुइओ अचक्षुर्दंसणोवउत्ता, मज्जे सराणि वरिसंति *Nāya.* 1.14.78 (Sch. from somewhere ?)

अचक्षुर्विसय (a-cakkhu-visaya < a-cakṣur-viśaya) *m.* not an object of, not in the range of eye-sight, *AMg.* नीपुवुवारे समं कोट्ठां परिज्जए । अचक्षुर्विसयो अत्थ वाणा दुप्पडिहेइवा

Dasave. 5.1.20.

अचक्षुस् (a-cakkhusa < a-cākṣuṣa) *adj.* not an object of visual perception, not coming in the range of, visual organ, *AMg.* इमे य एगिदिह वराए ... बौद्धिके अचक्षुस्ते य तसकाए असंखे *Pannā.* 1.13; तसकायं विहिंसतो हिंसइ उ तदस्सिए । तसे य विविहे पाणे चक्षुस्ते य अचक्षुस्ते *Dasave.* 6.44; 6.27; 6.30; 6.41.

अचक्षुस्स (a-cakkhusa < a-cakṣuṣya) *adj.* not indicated, दंष्टुं च अचक्षुस्सं गिहिट्ठणं गतो तस्स *KappBhā.* 4694.

अचंचल (a-cañcala) *adj.* not wavering, firm, steady, *AMg.* पोक्खरपत्तमिव सलिलविंदुं अचंचलं चंचलसरीरं *Jambuddi.* 3.109; *JM.* पोक्खरपत्तमिव सलिलविंदुजुयं अचंचलं चंचलसरीरं *ĀvCa.* 195.10; बहुस्सुए चिरपञ्चए कप्पिए य अचंचलं । अवट्ठिए य मेधावी अपरिस्सामी य जे विउ *KappBhā.* 400; चरणजुओ मवरहिओ अनिययविसी अचंचलो चेव *PavSāro.* 548 (comm. अचंचलो वशीकृतेन्द्रियः)

अचंच (a-caṇḍa) *adj.* not fierce, gentle, mild, *AMg.* नव दसारमंडला होत्था ... अमच्छरा अवबला अचंचा *SamavPra.* 241; ते णं मणुया पगतिमहा ... अचंचा विडिंमंतरपरिवसणा ते मणुयगणा पणत्ता समणाउओ *Jivābbh.* 3.598; ते नरगणा ... पगइपयणुक्ताया अप्पिच्छा अणिहिंसवय अचंचा *Tittho.* 40; *JŚ.* अवगदमाणत्थमा अणुस्सिदा अगच्चिदा अचंचा य (मुणी होति) *Māla.* 838(9)

अचंचण (a-candana < a-candana) *adj.* without sandal paste, *M.* (वैतालिक) अकुंकुममचंदणं दसदिसावहूमंडणं (मअरलंछणस्साउई) *KapMañ.* 3.26.

अचप्पल (a-cappala-a < a-capala-ka? = satya) *adj.* true (not false), *Apa.* चित्तु करेवि अणाउलउ वयणु करेपि अचप्पलउं *KumāCa.* (H.) 8.79.

अचप्पिअ (a-cappia < ?=an-ākraṇṭa) *adj.* not overcome, not defeated, *Aps.* विज्जाहर रयगसिहु करह रज्जु संगरि अचप्पिउ *JambūSāCa.* 5.3.2.

अचयंत (a-cayanta = a-śaknuvat) *adj.* (pr. part.) [f. -I] not being able, *AMg.* चोइया भिक्खुचरियाए अचयंता जवितए *Sdy.* 1.3.3. 20(201); 1.3.3. 21(202); सव्वाहिं अणुजुतीहिं अचयंता जवितए *Sdy.* 1.3.4. 17(220); *JM.* विज्जाहउमचयंतो परिमममि ताहिं ताहिं चेव *Dhutt.* 4.3; 5.27; अचयंती गंतुं जे पीडम्मि निवेसिउं पिअरे महइ *TarLo.* 1081; विपलाइउमचयंता धरिणी चोरेहिं मो गहिया *TarLo.* 928; अचयंतस्स से खोमेउं पडित्तिवेसेणं बहाय समुट्ठेतस्स *KaKoPra.* 104.15; सरीरसकयं बोद्धमचयंता *MarāVi.* 38.

अचयंत (a-cayanta < a-tyajat) *adj.* (pr. part.) [also अचयंतय] not abandoning, *Apa.* इय विसयसोक्खु अचयंतु सत्तु पल्लवो न पवचमि एहु मंतु *JambūSāCa.* 9.9.4; ताहिं चेव मरणु हुय मच्छयाण ए हेउ देसु अचयंतयाण *AntarāSā.* 5.18.

अचयंतीकय (a-cayanti-kaya = a-śaknuvat-kṛta) *adj.* rendered incapable, *JM.* अचयंतीकयतरंतसुहवेहिं । तीरे ताण वि पारंतएहिं तेहिं कयं जुस्सं *KumāCa.* (H.) 6.53 (comm. असमर्थीकृत)

अचर (a-cara) *adj.* not moving, immovable, *AMg.* रुग्णाणासाणुणए य जीवे चराचरे हिसइ नेगल्ले *Utt.* 32.27; cf. चराचर.

अचरम (a-carama) *adj.* having nothing superior to it, most excellent, *M.* तीसइ चरिअमचरमं णराहिबणो गिसामेह *GauḍVa.* 1205; cf. अचरिम.

अचरमभव (a-carama-bhava) *m.* birth which is not followed by the last birth, i.e. liberation, *JM.* से एवं अजेयअधियाए जाराहणाए पाउणइ सञ्चुत्तमं वयं चरमं अचरमभवहेउं अविगल-

परपरत्वमित्तं PañcSa. 43 (comm. अचरममवहेतुं मोक्षहेतुमित्यर्थः)

अचरित (a-caritta < a-caritra) *adj.* not having good conduct, AMg. सम्मत्तं अचरितस्स इव जह कण्ठसेणियाणं तु Candā. 111; JŚ. तत्सोद्वेपे जीवो अचरितो होदि पायसो SamSā. 188.

अचरित्ति (a-caritti < a-caritrin) *adj.* not possessing good conduct, AMg. नेरइया चरित्तिपरिणामेणं गो चरित्ति, अचरित्ति Pannav. 12.988 (12.14); 12.942 (12.18); मणुस्सा चरित्तिपरिणामेणं ... चरित्ति वि अचरित्ति वि चरित्ताचरित्ति वि Pannav. 13.943 (13.19)

अचरिम (a-carima < a-carama) *adj.* last, final, ending, concluding etc. The concept is that of final as against non-final or pre-final. This is used in relation to space in case of inanimate objects and time in case of living beings. They are then combined in various ways and either affirmed or negated in multiple ways [cf. Pannavaṇṇa chapter ten. Only a few examples are given]. AMg. दुविहा नेरइया पण्णत्ता, तं जहा चरिमा चव अचरिमा चव Thāṇa. 2.1(69); दसविहा नेरइया पण्णत्ता, तं जहा — अणत्तोवकज्जा ... चरिमा अचरिमा Thāṇa. 10.787; सण्कुमारे णं मंते देविंदे देवराया ... चरिमे अचरिमे Vīy. 3.1.62 (3.12); 8.3.8 (8.225); 13.2.24 (13.86); धुरिवाये देवे किं भवसिद्धि — चरिमे अचरिमे RayPa. 62; एतेसि जीवाणं चरिमाणं अचरिमाणं य कयरे कतरेहिंतो अप्पा वा बहुया वा तुहा वा विसेसाहिया वा Pannav. 3.274 (3.123); JM. अपरित्ता अमब्बा अचरिमा य एय सया सुण्णा ViAvBhā. 411; JŚ. अपदममचरिमासु द्विदीसु पदेसगमसंवेज्जणुं SntAg. 5.6; 4.348.

अचरिमंतपदेस (a-carimanta-padesa < a-caramānta-pradeśa) *adj.* having space-point at the end of non-final things, AMg. इमा णं मंते रयणप्पमा पुदवी किं चरिमा अचरिमा चरिमाइ अचरिमाइ चरिमंतपदेसा अचरिमंतपदेसा Pannav. 10.775.

अचरिमसमय (a-carima-samaya < a-carama-samaya) *m.* time which is not the last one, AMg. नियंते पंचविधे पञ्चते, तं जहा पदमसमयनियंते ... अचरिमसमयनियंते अहासुत्तुमनियंते णामं पंचमे Vīy. 25.6.9 (25.284); अचरिमसमयसजोगिमवत्पकेवलणणं Nandī. 36.

अचल (a-cala) *adj.* [also अयल, अजल] not moving, immovable, steady, steadfast, firm, AMg. एवं से उट्ठिए ठियप्पा अणिहे अचले चले अवहिलेस्से परिववप Ayār. 1.8.5.5; तहा वि से अगरेहे अचले जे समाहिए Ayār. 1.8.8.14; पडिसेवमाणे फलसाइ अचले अयलं रीहत्था Ayār. 1.9.3.13; एतो य बंमचेरं ... पत्तरथं सोमं सुमं सिवमचलमकखकरं जतिवरसारविस्सयं Paṇḍhā. 0.1; अचले जह मंदरे गिरिवरे Paṇḍhā. 10.11; सिवमचलमस्यमणत्तमकखयमब्बावाइ ... सिद्धिगहणामधेयं ठाणं Jambuddi. 6.21; महाणईसु अणेगखंमससणिविट्ठे अचलमधेयं ... सुहसंकमे करेहि Jambuddi. 8.99; JŚ. वंदित्तु सव्वसिद्धे बुवमचलमणोवमं गइ पत्ते SamSā. 1; बुवमचलमणालंभं मणणे इं अप्पणं सुइं PavSā. 2.100; पुणरागमणविरहिंयं निच्चं अचलं अणालं NiySā. 178; गिस्वममचलमखोहा (conueting m) गिम्मिवियाजंगमेण रुवेण (ठिया सिद्धा) BodPā. 13; (मणुप्पे मुणिसिद्धे) पदमसीलं. अचलं ठाह विसुद्धे Māla. 1024(11); Apa. विरहउ आरावणु रणे अचलु पविलउ जे गिविडु पायाल्लवु PaumCa.(S.) 12.8.4; विउ अचलु रज्जु सुंजंतु खपक PaumCa.(S.) 18.3.8; महु देहि देवि जीविउ अचलु JāCa. 2.21.1; सम्मत्तु अत्थि मणि जासु अचलु मणु काइ तासु जणि पाहि सहल PañCa. (P.) 3.6.1; *m.* 1 mountain (mostly in opd.) M. उअयाचलेण कुल्लो मिळिओ वि चिरेण विण्णाओ GandVa. 120; JM. मल्लयाचल-कडिमा आउहसाळ म्भिविवालो व्व। ठण्णे ... महुमणेण KumāCa. (H.) 3.11; सचलपुडाचलकुल्लकणजसिक्खवसुसणहससो (धम्मकाओ)

KaKa. 91; cf. अजल and अयल. 2 name of various persons (1) a son of Andhakavṛṇṇi and his wife Dhāṇṇi, Antag. 4; (2) the first or the second Balarāma or Haladhara, PavSāro. 1211; SamavPra. 241; Apa. विजउ इलाउतु आसि पत्तिउ विजउ अचलु गुणेहिं समिडउ PañCa.(P.) 17.20.1; हलहर विजओ अचलो धम्मो SadCa.(N.) 1.12.11; (3) a friend of king Mahābala, AMg. तत्स णं महव्वलस्स रण्णो इमे छप्पि य बालवयंसगा रायाणो होत्था, तं जहा — अयले धरणे अमिचंदे Nāyā. 1.8.10; (4) the son of Jiyasattu, JM. जियसत्तु नाम राया, तत्स मणोहरा केवयी य पुवे देवीओ। तासि अयलो विमासणो य पुत्ता AyCu. I. 177.1; (5) a merchant's son, JM. देवइत्ता णाम गणिया, ताए सिद्धि अचलो नाम बाणियइरणो विमव-संपत्तो UttCu. 118.8; (6) a number of princes, JM. अचलो व बंधुखो तह य सिद्धि पत्थिवो खरो PaumCa.(V.) 28.102; पुइइपरो य सुमई अचलो कोपो इरी चेव PaumCa.(V.) 85.4; (7) name of a king, Apa. विमुह चलिअ रण अचलु परिहरिअ इअगअवलु PiPaiaṅg. 1.87.

अचल (acala) *n.* Deśī. 1 a house, 2 what is said, 3 backside of the house, 4 cruel, 5 flavourless, धरउत्त-पच्छिमंगणिण्डुरविरसेसु अचलं च DeNāMā. 1.58 (comm. अचलशब्दः पञ्चाशः। धरं गृहम्। उत्तं उत्तम्। पच्छिमंगणं गृहपश्चिमभेदः। णिडुरो निष्ठुरः। विरसो नीरसः)

अचलउर (acala-ura < acala-pura) *n.* [a'ao अयलपुर] the town called Acalapura, AMg. अयलपुरा णिकवंते कास्सियसुव-आणुओगिप धीरे (खंडिलावरिए) Nandī. v. 32, Apa. सिरिवित्तउडु चएवि अचलउरहो गउ णियकज्जे जिणहरपउरहो DhamPar. 11.28.7.

अचलग्राम (acala-ggāma < acala-grāma) *m.* name of a village, JM. इहेव मरहे मगहाजणवए अचलग्रामे धरणिज्जो णाम विप्पो CaupCa. 147.17.

अचलणयण (acala-nayana < acala-nayana) *adj.* having steady eyes, Apa. अचलणयणु णियवयणु विभावह ण वियाणइ अचर्य्तु विभावह DhamPar. 2.18.2.

अचलत्त (acala-tta < acala-tva) *n.* steadfastness, JŚ. अचलत्तमेवत्तं च दुंति अखंतियाइ से (सिद्धस्स) BhaĀrā. 2157; Apa. वित्तह णियवियवह णिवसुंदर अचलत्तेण धीरु गिरिमंदर JāCa. 3.88.8.

अचलदिट्ठि (a-cala-ditthi < a-cala-dṛṣṭi) *adj.* with a steadfast look, Apa. न उ अमइ न कंदह अचलदिट्ठि गउ सपरिवाह धणमित्तु सिद्धि BhaViKa. 323.3.

अचलंती (a-calanti) *adj.* (pr. part.) (f.) not moving, Apa. इअ अचलंती बहुहा ताडह सदि मुट्ठि पुण सत्त न पाडर NamSu-Sam. 3.29.

अचलप्प (acalappa < acalātma) *n.* a long period of time, Apa. अचलप्पु वि धीरे उम्मीलउ MahāPu.(P.) 2.6.9.

अचलभाया (acala-bhāyā < acala-bhrātṛ) *m.* name of one of the Gaṇadhara of Mahāvīra (brother of Acala), cf. अयलभाया.

अचलमाण (acala-māṇa < acala-māṇa) *adj.* (pr. part.) not moving, stationary, AMg. अत्थि कुंयू अणुदरी नामं जा ठिया अचलमाणा छउमत्थाणं जियंथाणं वा निग्गंधीणं वा णो चवसुकासं इव्वं आगच्छर Kapp.(S.) 44.

अचलसिद्धि (acala-siddhi) *f.* liberation without (bodily) movements, Apa. णं सरो सत्थिअ अमळुद्धि णं सिद्धो आनिव

अचलसिद्धि CandappCa.(Y.) 9.3.9 (FN. शरीररहितमुक्तिः)

अचला (acalā) *f.* name of Indra's chief queen, AMg. महावीरेण नवमस्तस्र वरगस्तस्र अट्ट अज्जयणा पण्णत्ता, तं जहा — अचला (सकस्तस्र अगमहितीणं नवमे वरगे) Nāyā. 2.9.2.

अचलिद् (a-calida < a-calita) *adj.* unmoved, not shaken, JŚ. एवमचलिदो जोगी अभिद्वक्षणं शायदे ह्याणं Māla. 886(9)

अचलिन्द (acalinda < acalendra) *m.* the king of the mountains (i. e. Mt. Meru), Apa. अचलिन्दसिरहो अतुलियपमाण विउ उत्परेण बहुविह विमाण PañCa.(P.) 10.5.1.

अचलिय (a-caliya < a-calita) *adj.* 1 (ppp.) not moved, not hesitating, AMg. अभीए अतत्थे अणुविग्गे अचलिए ... धम्मज्झाणो-वणए विहरइ Uvās. 96; तण्णं से अरहणए समणोवासए -- अभीए अतत्थे अचलिए ... पोयवहणस्स एगदेसंति वत्थेणं भूमिं पमज्जेइ Nāyā. 1.8.73; JM. तवहएवत्तकायो अचलियमाबोडएवत्तो PañCaPra. 14.14 (comm. अग्रश्रुतः अव्यापृतः तत्ततः); अफुडिअमचलिअमहिमा आयरिआ दिंतु ते बोहि KumCa.(H.) 7.63; 2 not moved away, AMg. नेरइया णं मंते जीवाओ किं चलियं कम्मं बंधंति? अचलियं कम्मं बंधंति? Vy. 1.1.9; अज्जउत्थिया णं मंते एवं आइक्खेति जाव एवं पल्लेति, एवं खलु चलमाणे अचलिए जाव निज्जरिज्जमाणे अणिज्जिण्णे Vy. 1.10.1 (comm. चलत् कम्मं अचलितं, चलत्ता तेन चलितकार्याकरणाद् वर्तमानस्य चातीततया व्यपेक्ष्युमशक्यत्वात्) 1.1.6; 9.34.96.

अचलियझाण (a-caliya-jhāṇa < a-calita-dhyāna) *n.* unshaken trance, JM. अचलियझाणारूढं मेरं पिब निचलं धीरं PaumCa. (V.) 9.62.

अचवचवं (a-cavacavaṇ) *adv.* without making a biting sound, AMg. जे णं निग्गंथे वा निग्गंथी वा ... अवयं अकारियं ... संजोयणादोसपिप्पमुक्कं असुरसुरं अचवचवं ... आहारं आहारइ Vy. 7.1.20 (7.25); अमुच्छिए अग्निदे ... असुरसुरं अचवचवं अहुयमविलंबियं (सुद्धं उच्छं) भुंजेज्जा पाणधारणट्टाए Pañbā. 6.20; असुरसुरं अचवचवं अहुयमविलंबियं अपरिसाडिं। मणवयणकायगुत्तो भुंजइ अहं पविखवणसोहि OghNi. 289. (Bbā.); JM. तओ सकत्थय मणिय ... नमोक्कारपुब्बं अरत्तदुट्ठो असुरसुरे अचवचवं अहुयमविलंबियं अपरिसाडिं जेमेइ VIMāPra. 20.3.

अचवल (a-cavala < a-capala) *adj.* not hasty, composed, steady, AMg. नव दसारमंडला होत्था -- अमच्छरा. अचवला, अचंडा Samav. 158 (p. 471.9); बलदेववासुदेवा य ... अमच्छरी अचवला अचंडा -- कैसमउडमोडया जरासंधमाणमहणा Pañbā. 4.5; अतिस्तिणे अचवल अप्पमासी मियासणे। हवज्जा उयरे दंते Daaave. 8.29; सुविणीए ति उच्छइ। नीयावत्ती अचवलं अमाई अकुज्जहंलं Utt. 11.10; JM. भयवं पि अविलंबिओ अचवलो बियाररहिओ अणुअमंडाडोवो KuvMāKa. 30.12.

अचवलं (a-cavalam < a-capalam) *adv.* not in a hurried manner, in a steady manner, AMg. तइयाए पोरिसीए अतुरियम-अवलमसंमंते मुहपोत्थियं पडिलेइइ Vy. 2.5.22; Nāyā. 1.14.41; Uvās. 77; इंदभूर् नाम अणगारे ... अतुरियमअवलमसंमंते ... अज्जउत्थियाणं अदूर-सामंतेणं बीईवयइ Vy. 7.10.5; 11.11.26; अतुरियमअवलमसंमंताए -- गईए -- जेणेव से सेणिए राया तेणमेव उवागच्छइ Nāyā. 1.1.19; से जहा-नामए ... जुवाणे -- समं वा पवं वा अतुरियमअवलमसंमंते ... सव्वओ समंता सव्वमज्जेज्जा RāVPa. 12; Uvās. 78; अमुद्धिता अतुरियं अचवलं ... रायइंससरिसीए गईए जेणेव उअभदसे माहणे ... तेणेव उवागच्छइ Kapp. 5; *adj.* not fickle, अचवलमवचणमहं जिणपावयणम्मि य पगम्भं Cand. 49.1.

अचाइ (a-cāi < a-tyāgin) *adj.* [also अचाइ] not being able to give up, AMg. अदेगे तं (धम्मं) अचाई कुसीला वत्थं पडिगाइं कवलं पावमुच्छणं बिओत्तिज्ज Ayār. 1.6.2.1(188)

अचाइय (a-cāiya = a-śakta) *adj.* (ppp.) not having the strength, AMg. पुटो य दंसमसनेहिं तण्णसमचाइया Sūy. 1.3.1.12 (176) (comm. सोढुमशक्यमुक्त्वा आतः 82a.13, Cu. अचाइता अविवास-मिति वाक्यशेषः); सावासगा पविउं मण्णमाणं तमचाइयं तण्णमपत्तजायं ढकाइ अव्वत्तमं इरेज्जा Sūy. 1.14.2(581) (Cu. पुणो उडुत्तुमसंकेतं)

अचाएंत (a-cāenta < ? - a-śaknuvat) *adj.* (pr. part.) [1. अचाएंती] not being able to, JM. इत्था पढं निय कालवित्थरं विसडिज्ज अचाएंता। तीए वरस्स य घडिया निम्मलनइयंदकिरणेहिं SamarāKa. 78.14; गण्णमचाएंतो लालो कडिणधरणिबट्ठम्म KuvMāKa. 39.16; सणियं सणियं च गडममरणीनहंणी गंतु अचाएंती KuvMāKa. 76.14.

अचाइमडप्पवेस (a-cāda-bhāda-ppavesa < a-cāta-bhāta-praveśa) *adj.* where no soldiers or tax collectors are allowed to enter, JM. उत्सुक्कं उक्करं अचाइमडप्पवेसं नगरं करेइ कारावेइ य KaKoPra. 5.8.

अचाय (a-cāya < a-tyāga) *m.* non-abandonment, JM. एस चाए अचाए। अचाए जेव चाए PañCa. 30; सच्चित्ताणमचायचायणS-जिए दिट्ठिअ नो अंजली PavSāro. 435 (एवमाइयमवज्जकज्जमुज्जो बवजे जिणिदालए)

अचायंत (a-cāyanta = a-śaknuvat) *adj.* (pr. part.) unable to bear, AMg. एए सहे अचायंता गामेसु नगरेसु वा। तत्थं मंदा विसीयंति Sūy. 1.3.1.7 (Cu. अशक्नुवन्तः सोढुम्)

अचायमाण (a-cāyamaṇa = a-śaknuvat) *adj.* (pr. part.) unable to bear, AMg. बिहियाणसणो खवगो वियणं सोढुं अचायमाणो उ ĀrāhPaḍ. 725.

अचारित्त (a-cārīta < a-cārītra) *adj.* lacking in good conduct, JM. खगणं निययसीसं तुणामि सिग्घं अचारित्तो PaumCa. (V.) 12.26.

अचारी (a-cārī < a-cārīt) [Aorist 3 sg.] wandered, AMg. अहं दुच्चरलाडमचारी वज्जभूमिं च सुव्वभूमिं च Ayār. 1.9.3.2(294)

अचालणिज (a-cālāṇijja < a-cālāṇiya) *adj.* (pot part.) not to be shaken from, JM. निग्गंथे पावयणे अचालणिज्जो सुरेहिं पि SūCa. 133.

[अचिअ (acia < acita) *m.* AMgD. w. r. for अचिअ Thāna 4.4.633 (4.374)]

अचिअत्त (a-ciatta = a-prīti-kara) *adj.* that which produces ill feeling, AMg. सव्वयुक्कस परव्वं वा अउलं नत्थि एरिस। अविक्कअमवत्तव्वं अचिअत्तं चैव नो वए Daaave. 7.43.

अचिअत्तकुल (a-ciatta-kula < a-prītikara-kula) *n.* the unpleasant family, AMg. परिकुट्टकुलं न पविसे मामगं परिवज्जए। अचिअत्तकुलं न पविसे चिअसे पविसे कुलं Daaave. 5.1.17.

अचिअत्ति (a-ciatti = a-prīti) *f.* want of love, AMg. पत्ताण खेत्त जयणा काऊणावत्तस्य ततो ठवणा। पडणीयपत्तमामगं मद्गसद्धे य अचियत्ते OghNi. 296

अचिक्कण (a-cikkana) *adj.* not greasy, AMg. से जहानामए -- केइ पुरिसे तरुणे बलवं जाव मेहावी निउणसिप्पोवणए एगं महं सामल्लिअडियं उहं अज्जहलं अगटिहं अचिक्कणं अवाइइ सपत्थिय तिवत्थेण परसुणा अक्कमेज्जा Vy. 16.4.7 (16.52)

अचिक्ख- (a-cikkha < ā-cakṣ-) *v.* to tell, Ś. (शाक्य-मिश्र) भो अचिक्खदु भगवं MatViPra. p. 58.13.

अचिह (a-ciṭṭha < a-ceṣṭa) *adj.* motionless, inactive, JM. नाणं सविस्सयनिययं न नाणमिसेण कज्जनिप्पत्ती। मगण्णू दिट्ठतो होइ सचिट्ठो अचिट्ठो य ĀvNi. 1143; सकिरियाविरहाओ न इच्छियसंपावयं ति

(११) जाणं ति । मग्गण्ण वाऽचिद्धो वायविहीणोऽहवा पोओ VIĀvBhā. 1144 (1141)

अचिद्धं (a-citttham < ?) *Deśi. adv.* [Śi. चिट्ठं मृशमित्यर्थः p. 184b.11; is it तिष्ठन् remaining in ? v. 1. चिट्ठं JAS.] seldom, AMg. अचिट्ठं (? अचिट्ठं) कूरेहि कम्महि णो चिट्ठं (? चिट्ठं) परिविचिट्ठति Āyār. (ĀS.) 1.4.2.135 (Lad. 4.2.18)

अचिट्ठिता (a-cittthittā < a-sthitvā) *ger.* not standing, AMg. गंता य अगंता य आगंता खलु तथा अगगंता । चिट्ठितमचिट्ठिता णिसिहत्ता चेव नो चेव Tbhāpa. 3.2.168(8)

अचित्त (a-citta) *adj.* [also अचित्त] [f. -ā] without sentience, without life, AMg. चित्तमंतमचित्तं वा परिगिम्भ कियामवि । — एवं दुक्खा न सुंखं Sāy. 1.1.1.2; अचित्तं (ठाणं) तु समासज्ज ठाणए तत्थ अप्पणं । बोसिरे सब्बओ कावं ण मे देहे परीसहा Āyār. 1.8.8.21; अहवा देविद्धी ति विहा पणत्ता, तं जहा — सचित्ता अचित्ता मीसिया Tbhāpa. 3.502(214); सचित्ता मंते मासा, अचित्ता मासा । गोयमा ! ओ सचित्ता मासा अचित्ता मासा Vly 13.7.4 (13.124); येरे मगवंते षंखविहेणं अभिगमेणं अभिगच्छंति, तं जहा — सचित्ताणं दब्बाणं विओसरण-ताए अचित्ताणं दब्बाणं अविओसरणताए Vly. 2.5.14 (2.97); Nāyā. 1.1.99; RāyPa. 778; सयणसंपओगा सचित्ताचित्तमीसगारं दब्बाणं अणंत-काइ इच्छंति परिवेत्तुं Panhā. 5.7; अहवा समासओ सचित्तो वा अचित्तो वा मीसिए वा दब्बजाए, सेवं (= से एवं) तस्स ण भवइ Jambuddi 2.69; ते(? ति) विहा जोणी पणत्ता, सचित्ता, अचित्ता मीसिया Pannav. 9.754; नत्थि णं तस्स अगवंतस्स कत्थइ पट्ठिबंधं । ... दब्बओ सचित्ताचित्तमीसपसु दब्बेसु Kapp. 118; निग्गंथेण य गाहावईकुलं पिंडवायपडिबाए अणुणवट्ठेणं अच्येरे अचित्तो अणेसणिज्जे पाणभोयेणे पडिग्गाहिए सिबा BrKapp. 4.13; 4.24; कत्थ एए नत्थे इत्थीओ य पुरिसा य पण्हावेति तत्थ से समए निग्गंथे अच्यवरंसि अचित्तंसि सोयंसि सुक्खयोगले निग्गायमाणे हत्थकम्मपडिसेवणत्ते अवाज्जइ मासियं परिहारठाणं अणुप्पाइयं Vava. 6.8; जे भिक्खु अचित्त-पट्ठिबंधं गंधं जिग्घइ जिग्घंतं वा साइज्ज Nis. 2.9; एतंतमवक्कमिता अचित्तं पडिक्कहिया Dasave. 5.1.112; चित्तमंतं अचित्तं वा अप्पं वा जर वा बहुं Utt. 26.24; जाणगसरीरमविहसरीरवहरित्ते दब्बवत्थं ति विहे पणत्ते, तं जहा — सचित्तो अचित्तो मीसए AnuOg. 61; 273; बाउक्काओ ति विहो सचित्तो मीसओ य अचित्तो PindN. 88; JM. अह सिरिमईए भणियं तुह चित्तओ इमो हु जेणेव । तेणेव य अचित्ता विहिया सुरसुंदरि तुमं ति SurSuCa. 12.27; न वेत्तव्वं सचित्तमचित्तं वा सब्बमदत्तं पि ति विहेण MaViCa. (G.) 15a.9(2); JŚ. अण्णं जं परदब्बं सचित्ताचित्तमिस्सं वा SamSā. 20; 220; सचित्ताचित्ताणं करेइ दब्बाणमुवपायं SamSā. 238; आवसहावादण्णं सचित्ताचित्तमिस्सियं हवइ MokPa 17; जंतेणंतरलद्धं सचित्ताचित्तमिस्सियं दब्बं । तस्स य सो आइरिओ अरिहइ Māla. 157(4); ति विहा दब्बे पूजा सचित्ताचित्तमिस्सभेएण ŚrāĀ. (V.) 449; Apa. अचित्तहो चित्तु जो मेलवइ PaDo. 46; जोणि सचित्त अचित्त निमीसिय VaddhaCa. 10.12.5; विमुयहि सचित्त अचित्त कुइ, हुयवइसायरमि सन्व लुइ AnāMahSāh. 10.2.

अचित्तकम्म (a-citta-kamma < a-citra-karman) *adj.* having no (wall) picture, AMg. कप्पइ निग्गंथाण वा निग्गंथीण वा अचित्तकम्म उवस्सए कत्थए BrKapp. 1.21.

अचित्तगुरु (a-citta-guru) *n.* [also गुरु] a lifeless and heavy object, JM. चउगुइ अचित्तगुरुसाहरिय ति येराई VIMāPrs. 85.1 (v. 49); JŚ. सचित्तेण व विहिद अथवा अचित्तगुरुलापिहिदं च Māla. 408(6)

अचित्तजोणि (a-citta-joni < a-citta-yoni) *adj.* born of a lifeless thing, AMg. जीवाणं सचित्तजोणीयं अचित्तजोणीयं मीसजोणीयं P.D. 15

अजोणीय व वतरे कतरेहितो अप्पा वा बहुया वा Pannav. 9.19(763)

अचित्तजोणिय (a-citta-jonīya < a-citta-yonika) *adj.* born of a lifeless thing, AMg. सब्बथोवा जीवा मीसजोणिया अचित्त-जोणिया असवेज्जगुणा Pannav. 9.19(763)

अचित्त (acitta-tta < acitta-tva) *n.* lifelessness, the state of being lifeless (due to covering long distance or lapse of time), AMg. खेत्ताईवाण अचित्तसं PavSāro. 37.

अचित्तदब्बखं (acitta-davva-khandha < acitta-dravya-skandha) *m.* a group of lifeless things, AMg. अचित्तदब्बखं अणेगविहे पणत्ते, तं जहा — दुपएसिए खंवे ति पएसिए खंवे ... अणंतपएसिए खंवे AnuOg. 63.

अचित्तदब्बोवक्कम (acitta-davvovakkama < acitta-dra-vyopakrama) *m.* the initial statement about an inanimate object, AMg. से किं तं अचित्तदब्बोवक्कमे । खंहाईणं गुहादीणं मच्छंडीणं से तं अचित्तदब्बोवक्कमे AnuOg. 83.

अचित्तपट्ठिय (acitta-paṭṭhiya < acitta-pratiṣṭhita) *adj.* found in an inanimate object, AMg. जे भिक्खु अचित्तपट्ठियं गंधं जिग्घइ Nis. 2.9 (Cu. निज्जीवे चंदणादिकट्टे)

अचित्तपरिग्गाह (acitta-pariggaha < acitta-parigraha) *m.* acceptance of a lifeless thing, AMg. ने य परिग्गाहे दुविहे पणत्ते, तं जहा — सचित्तपरिग्गाहे य अचित्तपरिग्गाहे य Āv. 74.

अचित्तपूजा (acitta-pūjā) *f.* worship of an inanimate object (like the icon of a prophet etc.), JŚ. तेसि च सरीराणं दब्बसुदस्स वि अचित्तपूजा सा ŚrāĀ. (V.) 450.

अचित्तमंत (a-citta-manta < a-citta-vat) *adj.* not having living creatures, AMg. से अप्पं वा बहुं वा अणुं वा बूलं वा चित्तमंतं वा अचित्तमंतं वा एतेसु च व परिग्गाहावंती Āyār. 154 (JAS.); Dasave. 4.3; 4.5.

अचित्तादत्तादाण (acittāḍattāḍāna < acittāḍattāḍāna) *n.* taking what is lifeless and not given, theft of a lifeless thing, AMg. मे य अदत्तादाणे दुविहे पत्ते, तं जहा — सचित्तादत्तादाणे अचित्ता-दत्तादाणे य Āv. 70.

अचित्ताहार (acittāhāra) *m.* food consisting of lifeless things, AMg. णेरइया णं मंते किं सचित्ताहारा अचित्ताहारा मीसाहारा Pannav. 28.1(1794)

अचित्तिज्जंत (a-cittijjanta < a-citryamāna) *adj.* (pr. part. pass.) not being painted, JM. एसो जक्खो अचित्तिज्जंतो अम्ह वहाए मविस्सइ ĀvT. (H.) 63a.2.

अचित्त (a-cinta < a-cintya) *adj.* [f. -ā] unimaginable, unthinkable, JM. आविग्गमावतिरोभावमेत्तपरिणामकारणमचित्तं । णिच्छं बहुकं पि य णडो व्व वेसंतरावणो VIĀvBhā. 67; भागो अचित्ता सत्ती स महाभागे महप्पमावो ति । स महागुणी महंतं अं गुणति गुणिपपाणो वा VIĀvBhā. 1058(1055); अचित्तमेअं केवलिगम्मं तत्तं Paṇṇa. 48; तहवि हु बहुमाणुहासिमत्तिवरेण, गुणकणमवि कित्तिहा (? स्सा) मि चित्तामणि व्व । अलमहव अचित्ताणंतसामत्थओ सि, कलिहइ लहु सब्बं वंछिअं निच्छियं मे LaAjŚāStā. 3; Apa. परमेसर रणे रावणु अचित्तु, उच्छाह-मंत-पहु-सत्ति-वंतु PaṇṇaCa. (S.) 16.1.5; विज्जउ सब्बवउ जं अचित्तु सग्गापवग्गभूसणु महंतु PaṇṇaCa. (P.) 4.8.2; 8.18.10; 10.4.1; 11.2.9.

अचित्त (a-cinta) *adj.* free from care, Apa. बहिं सोवेइ अचित्तु PaDo. 46; सोवइ दीहइ णिहइ अचित्तु CandappaCa. (Y.) 8.15.4.

अचित्तचित्तामणि (a-cinta-cintāmaṇi < a-cintya-cintā-

mani) *n.* unimaginable jewel which yields whatever one desires, AMg. ५३० ई — संयत्तं सम्मत्तं अचिन्तितमणिसमाणं Ārāb-Paḍ. 333; PaḍĀrā. 91; JM. अचिन्तितमणी भवजलहिपोआ एयंत-सरणा अरहता सरणं PaḍSu. 4.

अचिन्तितमणिकण्य (a-cinta-cintāmani-kappa < a-cintya-cintāmani-kalpa) *adj.* resembling the unthinkable wish-yielding jewel, JM. तओ से — संवेगसिद्धिकरे ह्वर अचिन्तितमणिकण्य PaḍSu. 42.

अचिन्तण (a-cintana < a-cintana) *n.* 'non-thinking, not to think about or imagine, AMg. अचिन्तणं च व अकिन्तणं व Utt. 32. 15.

अचिन्तणिज्ज (a-cintaniḥja < a-cintaniya) *adj.* unthinkable, Ś. (दुसुख) हा कथ दाणि सीतादेवि अंतरेण ईदिसं अचिन्तणिज्जं जणाववादं देवस्स कथस्सं UttRāCa. 1. 38. 8; (राजा) अचिन्तणिज्जो खु मणिपंतो-सहीणं पहावो CandL. 1. 29. 8.

अचिन्तणिवुद्ध (a-cinta-nivvut < a-cintya-nirvṛti) *f.* unthinkable satisfaction, Apa. चित्तिउ अचिन्तणिवुद्धसेण BhaviKa. 62. 6

अचिन्तणीअ (a-cintaniā < a-cintaniya) *adj.* [also अचिन्तणीय] unthinkable, JM. एरिसि पि मणसा वि अचिन्तणीयं पडिसुयं इमीए Erz. 5. 28; Ś. (विदूषक) अवस्संभावी अचिन्तणीओ समाअभो मोदि ति Śak 76. 15(6)

अचिन्तणीयमहिमा (a-cintaniya-mahimā < a-cintaniya-mahiman) *f.* unthinkable power (of Karmān), JM. एवं च तस्स अचिन्तणीयमहिमयाए कम्मयाणं ... एयारिसी बुदी पाउअभूया MaViCa. (G) 14a. 10(2)

अचिन्तण्या (a-cintappā < a-cintyātmā) *adj.* whose nature is not thinkable, JM. (विण्हू) तप्पर तवं अणंतो जलसयणगओ अचिन्तण्या Dhutt. 1. 55.

अचिन्तमाहव्य (a-cinta-māhappa < a-cintya-māhātmya) *n.* unthinkable greatness, AMg. निउणं जिणाण आणं चित्ते अचिन्तमाहव्यं ĀrābPaḍ. (V.) 812.

अचिन्तसत्ति (a-cinta-satti < a-cintya-śakti) *f.* unimaginable power, JM. भयवं! अचिन्तसत्ती माणुसवेसवारी को वि दिव्वो तुमं CaupCa. 326. 22

अचिन्तसत्तिजुत्त (a-cinta-satti-jutta < a-cintya-śakti-yukta) *adj.* endowed with unimaginable power, JM. अचिन्तसत्तिजुत्ता हि ते भगवंतो वीअरागा सबवणू PaḍSu. 12.

अचिन्तिअ (a-cintia < a-cintya) *ger.* [Hem. (Gr.) 4. 423]

अचिन्तिअ (a-cintiya < a-cintita) *adj.* sudden, unthought of, JM. ताव तुमं अचिन्तिअ-हिरण-बुद्धिसभो सहस्र धिय आगओ Erz. 8. 16; Apa. नवरि अचिन्तिअ सेणडिय विप्पिय-नाव झड ति Hem. (Gr.) 4. 423(1); जेम अचिन्तिउ कज्जु तसु सिद्धु खणदि महंत्त Sanderā. 223; जहि पडर अचिन्तिअ जमह धाडि AntarahSam. 1. 10.

अचिन्धकरण (a-cindha-karaṇa < a-cintha-karaṇa) *n.* not to use for a mark, AMg. विषट्ठा रयहाणं दोसा उ भवे अचिन्धकरणम्मि ĀrābPaḍ. (V.) 881.

अचियत्त (a-ciyyatta < a-? = a-priti-kara) *adj.* [often wrongly written अचियंत] unpleasant, producing or showing apathy, offensive (particularly a house-holder who is unwilling to give alms), AMg. से जहाणामय समणोवासगा भवंति!... अचियत्तं-उरवरप्पवेसा ... अप्पाणं भावेमाणा बिहरंति Sāy. 2. 2. 715 (comm. अनभि-

मतोऽन्तःपुरप्रवेशवत् परगृहद्वारप्रवेशोऽन्यतीर्थिकप्रवेशो येषां ते तथा Śāi. 337a. 1); दसविधे उबघाते पन्नते, तं जहा — उगमोवघाते ... अचियत्तोवघाते सारक्खणोवघाते Tbhāna. 10. 84(738); जहि जहि आउयं निववंति पावकारी — जहाजायपसुया अचिभूयत्ता णिच्चनीयकम्मोवजीविणो...जेव सुइ जेव णिण्डुत्ति उवलमत्ति Paḍh. 3. 24; बज्जेयइओ य सुवकालं अचियत्तएप्पवेसो Paḍh. 8. 4; 8. 6; असंविमागी अचियत्ते अविणीए ति बुद्धई Utt. 11. 9; असंविमागी अचियत्ते पावसमणे ति बुद्धई Utt. 17. 11; अनक्षियमवत्तवं अचियत्तं जेव णो वए Daasve. 7. 43; उअवेवे निक्खिखे महल्लभाणंमि सुड वह डाहो। अचियत्तं वोच्छेओ छक्कायवहो य गुग्गमत्ते PinḍNi. 570; दाणे अभिगमसट्ठे संयत्ते खउ तहेव मिच्छते। मामाए अचियत्ते बुलाइ जयणाइ दायंति OghNi. 435; अचियत्ते वोच्छेओ छक्कायवहो य गुग्गमत्ते OghNi. 482; विज्जाए हो अगारी अचियत्ता सा य पुच्छए चरिअं OghNi. 598; पडणीयपत्तमामग भद्दासडे य अचियत्ते OghNi. 236; वडुगहणे अचियत्तं वोच्छेओ तदन्न दव्व तसु बावि। छक्कायाण य वहणं अमत्ते तंमि मत्तंमि OghBhā. 261; JM. ताहे आयरिण्हि नायं — जहा अचियत्तोमगहो ति AvTi (H) 304a. 4; ताहे सामी अचियत्तोमगहो ति काउ निग्गओ इमे य तेण पंच अभिगहा गहीआ, तं जहा — अचियत्तोमगे न वसियव्वं AvTi (H.) 189b. 3; भोगफलं बाहुफलं पयमणा जिट्ठ इअर अचियत्त AvNi. 178; दुज्जंतगा पिउणो वयंस तिब्बा अभिगहा पंच। अचियत्तुमहि न वसण णिच्च वोसट्ठ मोणेणं AvNi. 482; दाणे अभिगमसट्ठे सम्मत्ते खउ तहेव मिच्छते। मामाए अचियत्ते कुलाइ जाणंति गीयत्ता KappBhā. 1489, 1579-1581; सागारिअ अचियत्ते वाहि पडियरण तहवि नेच्छंति VavaBhā. 2. 87; अचियत्तं ति वा अचियत्तं ति वा एगट्ठे VavaBhā. 4. 1.

अचियत्तकुल (a-ciyyatta-kula = a-pritikara-kula) *n.* a family which is ill disposed towards giving alms, AMg. अचियत्तकुलं न पडिसे चियत्तं पडिसे कुलं Daasve. 5. 1. 17.

अचिर (a-cira) *adj.* early, without delay, AMg. अचिरेजेव कोणेण दुक्खस्संतमुवागया Utt. 14. 32; JS. सो सुव्वदुक्खमोक्खं पावदि अचिरेण कोणेण PavSā. 88; SamSā. 10. 2; Māiā. 506(7)

अचिरकालकय (a-cira-kāla-kaya < a-cira-kāla-kṛta) *adj.* which is done recently, AMg. समे अज्झुसिरे बावि अचिरकालकयम्मि य ... (यंठिल) ... उच्चाराइणि बोसिरे Utt. 24. 17; OghNi. 318; 314; JM. PavSāro. 709; 710

अचिरकालपववहय (a-cira-kāla-pavvaya < a-cira-kāla-pravrajita) *adj.* who is recently initiated, AMg. समणं अचिरकालपववहायणं — पावकरमइअमत्तिपुणविओहणत्वं — ससमर ठाविअइ SamavPra. 90.

अचिरजुवह (a-cira-juvai < a-cira-yuvati) *Deśi. f.* recently married girl, DeNāMā. 1. 18 (comm. (देशीत्वम्) एवं वक्ष्यमाणे अगुज्झर-अचिरजुवह इत्याशयपि वाच्यम्); Triv. (Gr.) p. 68. 27 (comm.) cf. अहरजुवह.

अचिरपसूय (a-cira-pasūya < a-cira-pra-sūta) *adj.* (ppp) who has recently delivered, AMg. अचिरपसूयवाइ तहाऽऽव-संवेयणाहरणा ĀrābPaḍ. 681.

अचिरभाविय (a-cira-bhāviya < a-cira-bhāvita) *adj.* (ppp) who has recently become worthy of right faith, AMg. अकंठेऽचिरभाविय ते पुरिसा मरणं देसकालम्मि। पुव्वकयकम्मपरिभावणाय पच्छा परिवर्तंति ĀuraPaoc. III. 54.

अचिरं (a-ciram) *adv.* not seeking for a long time (Soh), AMg. (यंठिल) अचिरं पडिछेहिता विहरे चिट्ठ माहणे Āyā. 1. 8. 20 (Śāi. अचिरं स्थानं 204a. 18)

अचिरवत्तविवाह (a-cira-vatta-vivāha < a-cira-vṛtta-

प्रांश्रिहा) *m.* recently performed marriage, AMg. से जहानामप केइ जुसिसे — अचिरवत्तविवाहकजे अत्थगवेसणाए सोलसवासविप्पवासिए Viy. 12. 6. 8 (12. 128); SūraP. 20. 7.

अचिरा (a-cirā < a-cirāṭi) *adv.* immediately, quickly, JM. पावं च अप्परिवरियं विणिज्जियं पेच्छसू अचिरा PaumCa. (V) 37. 37; सेसालगाणि णियमेसु चेव आगमपुब्बकोटीए । सायबहुलस्स अचिरा वंथे जाव गोवेट्टे KamPay. 7. 33; संसारजल्लज्जणवत्तुल्लेण ... धम्मणे ते अचिरा संबधो भविस्सइ JuJiCa. 4. 8; M. (वसन्तसेना) — (पवणा) मन्थे म्मन्थे पुणोवि अचिरा संपत्तुमारोहेण RamMāh. 1. 24.

अचिरादेव (acirād-eva) *adv.* immediately, quickly, very soon, JM. अचिरादेव भविस्सइ ते पुत्त-संपत्ती MaṇoKa. 14. 31; तो तहा वत्तस्स जहा अचिरादेव देवी पुत्तमहमवलोएइ MaṇoKa. 7. 14.

अचिराभा (a-cirābhā) *Deśī. f.* lightning, JM. घणा गयणे रेइति सचरता अचिरामभिहवसेता PaumCa. (V.) 42. 32; cf. अह्राहा (Hem. (Gr.) 1. 34)

अचिरग्गय (a-ciruggaya < a-cirodgata) *adj.* (ppp.) which has recently arisen, AMg. भयव गोयमे अचिरग्गयं बालसूरियं ... पासइ Viy. 14. 9. 13 (14. 132); मुज्जो उत्तरकुरुदेवकुरुवणविबर-पाय-चारिणो नरगणा ... अचिरग्गयबालचंदसंठियमहानिहाला ... ते वि उवणमति मरणमम Panhā. 4. 7; बहवे दुमगणा पणत्ता ... जहा से अचिरग्गय-सरयसरमहल ... जहाइगुल्यणिगरुवाहरेग्गवा Jivābhi. 3. 590.

अचिरे (a-cire) *adv.* quickly, JS. णाणी अमूददिट्ठी अचिरे पार्थति णिव्वाणं CarīPa. 9

अचिरेण (a-cireṇa) *adv.* quickly, JM. तुम्हाण भविस्सइ अचिरेणैव निक्काणं KaḷKu. 268. 34; JS. लहइ अचिरेण अप्पाणमेव सो कम्मपविमुक्कं SamSā. 189; णियगुणमाराहतो अचिरेण वि कम्म परिहरइ CarīPa. 18; चउगइ चउज्जं अचिरेणपुणमवा होइ CarīPa. 44; Apa. अचिरेण तसु दुवख-छेउ PaumSiCa. 4. 195.

अचुक (a-cukka < a? — a-bhraṣṭa) *adj.* (ppp.) [Hem. (Gr.) 4. 177] not missing, unmissaken, accurate, Apa. कुविय असेस्सस्स वि जवइ कवलणविहिहिं अचुक (विसहरनिवइ) SaṇKuCa. 580. 7; के वि पक्कमं हकंत्त दुक्क पाक्क चक्कं चक्केहि अचुक VihāKa. 2. 11. 7; चाव-चाय-चारभट्टि अचुकउ कुनयकुसगकलकिहि मुक्कउ GayaSāzi. 1. 6.

अचुकट्ठिदि (a-cukka-tṭhidi < a?-stṭhiti = a-bhraṣṭa-stṭhiti) *adj.* having a sure status, M. (सुत्रधार) चक्की णं कुल-चक्कट्ठिमणिचक्के अचुकट्ठिदी SūMāh. 1. 12.

अचुकलक्ख (a-cukka-lakkha < a?-lakṣya = a-bhraṣṭa-lakṣya) *adj.* not missing the target, JM. तस्स य अचुकलक्खो दहप्पहाणी सकम्मविक्खाओ । बाहो आसि पिया मे कुमसीहो(?) सीहओ नाम TarLo. 1379.

अचुकलक्खया (a-cukka-lakkhayā < a?-lakṣyatā = a-bhraṣṭa-lakṣyatā) *f.* accuracy of hitting the target, JM. अचुकलक्खयाए विम्विया मणंति तुम्हे णे होइ उवज्झाय ति VasuHi. 201. 20.

अचुच्छ (a-cuccha < a-tuccha) *adj.* not insignificant, JM. उव्वेलु अचुच्छकुस-अचुच्छ-वेणूहि आवरिओ (निबो) KumāCa. (H.) 2. 38.

अचुण्णअ (acunna-a < alyunnata) *adj.* [both metre and meaning make it necessary to change the reading as अचुण्णअ] very tall (both for the king and the tree), JM. गहियसगाह-वकम्मि तम्मि अचु (?) ण्णए विवडवच्छे । णंदणवणे व्व कत्तो अंतो कुसुमाण व सुणणं KurMāKa. 9. 12; cf. अचुण्णव.

अचूलिय (a-cūliya < a-cūlika) *adj.* not having an Appendix, AMg. अवसेता पुब्बा अचूलिया Nandī. 113.

अचेदण (a-cedana < a-cetana) *adj.* [also अचेयण] [f. -ā] insentient, without life or consciousness, JS. मिच्छन्तं जदि पयडी मिच्छादिट्ठी करेदि अप्पाणं । तम्हा अचेदणा दे पयडी णणु कारणो पत्ता SamSā. 828+1; णज्झवसाणं णाणं अज्झवसाणं अचेदणं जम्हा SamSā. 402; ते कह इवति जीवा जे णिधमवेदना उत्ता SamSā. 68; 287; दंसण-णाणचरितं विवि वि णत्थि दु अचेयणे विसए SamSā. 366; पोग्गलस्व-प्पमुहं अचेदणं हवइ अज्जीवं PavSā. 2. 85; णिहं जिणेह णिहं णिहा खलु नरमवेदण कुणदि Māh. 974(10); दुग्गंधं बीमच्छं कल्लिमलसरिदं अचेयणं मुत्तं BāApu. 44; 45; S. (विदूषक) कहं पुण पदस्स अचेदणस्स उवलविसेस्स दाणं संभवइ CandLe. 1. 29 (p. 18)

अचेदणत्ता (a-cedana-tta < a-cetana-tva) *n.* the state of being lifeless or without consciousness, JS. दोणइ अचेदणत्तं पसजदि सम्मं जिणावमदं Paññatthi. 48; तेसिं अचेदणत्तं भणिदं जीवस्स चेदणदा Paññatthi. 124.

अचेयकड (a-ceya-kaḍa < a-ceta-kṛta) *adj.* (Karmann) which are not accumulated or caused by conscious acts, AMg. जीवाणं चेयकडा कम्मा कज्जंति, नो अचेयकडा कम्मा कज्जंति Viy. 16. 2. 17 (16. 41) (comm. अचेतःकृतानि or अचेयकृतानि)

अचेयण (a-ceyana < a-cetana) *adj.* 1 [also अचेयण] (not moving like) a lifeless thing, AMg. कायसाहारणट्टाप एत्थं वा वि अचेयणे Āyār. 1. 8. 8. 15(243); 2 not having life or consciousness, inanimate, AMg. ते य दीसंति दुग्गवा दुरंता परव्वसा ... अगंधा अचेयणा दुमगा ... नरा धम्मबुद्धिविक्खा Panhā. 2. 16; JM. पणंतसिणिद्धम्मी पोरिसमेग अचेयणो होइ । विद्याए संमीसो तइयाइ संचयणो बत्थी PinḍNi-Bhā. 13; तं णो, ताइं जमवेतणाइं जाणंति ण घडो व्व ViāvBhā 91; (अवाइ) चेयणमचेयण KappBhā. 798; Apa. सुअइ अचेयण ओसुविणायइ PaumCa. (S.) 17. 15. 8; कम्महं केरा भावडा अणु अचेयण इव्वु Parampp. 1. 73; सब्ब अचेयण जाणि जिय एक्क सचेयणु सार YogaSā. 36; जिणु गुणु देइ अचेयणु वि बंदिउ णिहिउ दोसु SāDhaDo. 218.

अचेयणय (a-ceyana-ya < a-cetana-ka) *adj.* insentient, Apa. ता दिज्जउ अवइ अचेयणउ JāCa. 2. 19. 7.

अचेयण्ण (a-ceyanna < a-caitanya) *n.* absence of consciousness, JM. किमयंदवियंभमाणअचेयणकारणमियाणि CaupCa. 211. 20 (v. 19)

अचेल (a-cela) *adj.* without clothes, naked (commentarial tradition often takes the word to mean scanty clothes or tattered clothes based on the meaning of the negative -a as suggesting *alpa* or *kutsā*), AMg. एत्थं विरते अनगारे सब्बतो मुंहे रीयंते जे अचेलए परिबुसिते सचिक्खति ओमोयरियाए Āyār. 1. 6. 2. 2 (184); विरुक्खे फासे अहियासेइ अचेले Āyār. 1. 6. 3. 2(187); अदुवा ओमचेले अदुवा एगसाइ अदुवा अचेले Āyār. 1. 8. 4. 1(214); ण मुंजेज्ज कयावि । परवत्थं अचेलो वि Sny. 1. 9. 20(456); तेण परं अचेले पाणि-पक्खिगहिण समणे भगव महावीरे Kapp. 117; जे सिक्खू अचेले संचेलयाणं मज्जे परिवसति Nis. 11. 90; JS. वदसमिदिदियरोवो लोचावस्सयमचेलम-ण्णाणं PavSā. 3. 8.

अचेलकणिरोध (a-cela-ka-nirodha < a-cela-ka-nirodha) *m.* [also अचेलकणिरोध] prohibition of a person who is without clothes, JM. सीतं पउरिषणत्ता अचेलकणिरोध भत्तवरवासे । सुत्तयजाणएणं अप्पा बहुयं तु णायव्वं NisBhā. 175 (comm. अचेलकणिरोधे पुब्बवक्खाणं)

अचेलक (a-cela-kka < a-cela-kya?) *adj.* not having a

cloth, Apa. लोचाचेलकु अण्णजुत्तु SudCa. (N.) 11. 3. 5.

अचेलग (a-cela-ga < a-cela-ka) *adj.* [also अचेल्य] [*f.* अचेलिया] without clothes, AMg. संवच्छरे साहियं मासं जं ण रिक्कासि वत्थं भगवं । अचेलण तओ चाई Āyār. 1.9.1.4; पंचहिं ठाणेहिं अचेलण पसत्थं मवइ Thāpa. 5. 3(455); मावेयव्वो भवइ य अंतग्गप्पा इमेहिं सवनियमसीलओगेहिं निश्चकालं । किं ते — अण्णहाणय ... खमदमअचेलग ... आदिपहिं Panhā. 9.4; उसभे णं अरहा कोसल्लि संवच्छरे साहियं श्रीवर-धारी होत्था तेण परं अचेलण Jambuddh. 2.66; नो कप्पइ निग्गंणीय अचेलियाय होत्तए BrKapp. 5.19; परिजुण्णेहिं वत्थंहिं होक्खामि ति अचेलण Utt. 2.12; 2.34; 23.13; जे भिक्खू अचेले सचेलयाणं मज्जे परिवसइ Nis. 11.89; JM. परिसुद्धजुणकुण्डियथोवानिययन्नभोगभोगेहिं । मुणओ मुच्छारहिया संतेहिं अचेलया होति ViĀvBhā. 2509.

अचेलगतण (a-cela-ga-ttana < a-cela-ka-tvana) *n.* nudity, clothlessness, JM. वुत्तो अचेलधम्मो इति काइ अचेलगतणं ववसे । जिणकप्पो वडज्जाणं निवारिओ होइ एवं तु BrKapp. 5935.

अचेलदा (a-cela-dā < a-cela-tā) *f.* the state of being naked, nakedness, JS. छलभेया वा सभूसिज्जा अण्णत्तमचेलदा । लोयत्तं ठिदिमुत्ति चादत्तधावणमेव य CāriBhā. 6.

अचेलधम्म (a-cela-dhamma < a-cela-dharma) *m.* the observance of nakedness, JM. वुत्तो अचेलधम्मो इति काइ अचेलगतणं ववसे BrKapp. 5935.

अचेलपरीसह (a-cela-parisaha < a-cela-parisaha) *m.* endurance of nakedness, one of the 22 Paṭisaṃhāras, AMg. बावीसं परीसहा पण्णत्ता, तं जहा — दिग्गिच्छापरीसहे ... अचेलपरीसहे Samav. 22.1; इमे ते खलु बावीसं परीसहा -- महावीरेणं पवेइया, तं जहा — अचेल-परीसहे Utt. 2, para 3.

अचेलभंगकरण (a-cela-bhaṅga-karana) *n.* violating the rule of the vow of garmentlessness, JS. उववासो छट्ठमासिय कमेण मूलं तदो इसइ CheSath. 51.

अचेलभाव (a-cela-bhāva) *n.* nudity, nakedness, one of the Paṭisaṃhāras, JS. छुहत्तण्हा सीदुण्हा दंसमसमचेलभावो य -- तह चैव पण्णपरिसह Māla. 254(5)

अचेलयपहुदि (a-cela-ya-pahudi < a-cela-ka-prabhṛti) *adj.* one having no garments and others, JS. पुग्गिदो बारिदस-चेलयपहुदीणं वंदण करेदि सयं । ते पुण वंदति ण तं गुरुणमालोचय पक्खो ChePi. 267.

अचेलिया (a-celiyā < a-celikā) *adj.* (*f.*) [also अचेलिया] naked, without clothes, AMg. नो कप्पइ निग्गंणीय अचेलियाय होत्तए Kapp. 5.19; JM. अजियम्मि साइसम्मी, इत्थी ण चए अचेलिया होउं BrKapp. 5936; गुरुगा अचेलियाणं समलं च दुग्गुल्लियं गरहियं च । होइ परपत्थजिज्जा, विवयं अट्ठाणमाईसु BrKapp. 5938.

अचेल्लिका (a-celikkā < a-celikā) *adj.* (*f.*) who is having no garments, AMg. चिरे ससट्ठं अचेल्लिकं एमादि पावइत्थिओ । पगमंती जत्थ रयणीय अह पइरिक्के दिण्णस्स वा MahāNis. 2. v. 153.

अचोइय (a-coiya < a-codita) *adj.* not ordered, unim-pelled, AMg. विंते अचोइय निब्बं, खिप्पं हवइ सुचोइय Utt. 1.44 (comm. वित्तः सकलगुणाश्रयतया प्रतीतः)

अचोक्ख (a-cokkha < ?) Deśi. [late Skt. अचोक्ख] *adj.* im-pure, AMg. तए णं सा रयणीयवेइया -- जं किंचि तत्थं -- पूइयं दुरभि-गंधमचोक्खं, तं सव्वं आहुणिय एवेइयवं ति कट्ठ -- भिउत्ता Nāyā. 1.9.19; 1.9.20; जं किं पि असुइ अचोक्खं ... तं सव्वं एगंते एवेइ KāyPa. 9; 12; असुइपूइयदुग्गिगंधमचोक्खपरिबज्जिया णं उत्तरकुरा पण्णत्ता Jivābhi. 3.622;

एवामेव ताओ दिसाकुमारीमहत्तरिवाओ ... असुइमचोक्खं पूइयं ... एगंते एवेइ Jambuddh. 5.5; असुइमचोक्खे -- असासयमसारे ... निव्वेयं ववइ सरिरे Tānd. 123; JS. एदारिते सरिरे दुग्गंहे कुणिमपुडिबमचोक्खे -- रागं क करिति सप्पुरिसा Māla. 852(9); किमिसकुळेहिं भरिदमचोक्खं देहं सव्वक्खलं BāAnu. 43; S. (नन्दगोप) मट्ठा अचोक्खिदो म्हि मदलिया दालिज्ज गहीदा HāCa. 1.20.10; Apa. पुप्पइ पुप्पइ पुण वि अचोक्खउ JāCa. 3.36.17.

अचोरिअ (a-coriam < a-cauryam) *adv.* without con-cealing, openly, M. तूरं सवीरं कुणिअं सुरेहि -- परंतसुज्जेहि अ सुरम्वे अचोरिअ सोरिअमाअवेहि ŚrīKāv. 3.4 (comm. अचौर्यं निर्व्याजं)

अचोरिक्क (a-corikka < a-caurikya = a-caurya) *n.* abstaining from stealing, AMg. सव्वमचोरिक्कं वम्वेवमपरिक्खओ अनिसिपत्ति । अं च इमाइमहिंसारक्खो दिक्खा य दाणं च ĀrahPaḍ. (V.) 505.

अचोरिय (a-coriya < a-caurya) *n.* an act of abstaining from stealing, AMg. अचरे अहमाओ रायवुट्ठं अम्वक्खण मणंसि अलियं -- चोरोति अचोरियं करंतं Panhā. 2.9; JS. जीवदया दम सच्वं अचोरियं वम्वेवमसतोसे । सम्मईसण्णणं तओ अ सीलस्स परिवारो SāPa. 19.

अच्च- (acca- < ati- + i-) *v.* 1 to go beyond, to overcome, to subdue, AMg. एस वीरे पसंसिए अच्चेइ लोगसंजोगं Āyār. 1.2.6.5(101); इह आगइ गइ परिणाय अच्चेइ जाइमरणस्स वडुमं विक्खायरए Āyār. 1.5.6.3(176); मा पच्छ असाहुया भव, अच्चेइ अणुसास अप्पणं Sāy. 1.2.3.7; वाउ इव जालमच्चेइ पिया लोगंसि इत्थिओ Sāy. 1.15.8(614); 2 to go, to pass (time), to elapse, AMg. वओ अच्चेइ जोव्वणं च Āyār. 1.2.2(65); अच्चेइ कालो तरति राइओ Utt. 13.31; M. अच्चउ अण्णा विज्जा MahāMāñ. 68.

अच्च (acca < arc-ya) *adj.* who deserves worship, M. विस्संभितेलोक्खसुरेसरच्चं बालं तमंवा णिअऊण तुट्ठा ŚrīKāv. 3.20.

अच्च (acca < arca) *m.* name of a measure of time consist-ing of seven thovas, AMg. (समणे भगवं महावीरे कालगए) अच्चे छवे मुत्ते पाण् थोवे सिद्धे णागे करणे Kapp. 124.

अच्च- (acca- < arc-) *v.* to worship, to honour, AMg. तए णं सा जामालिस्स खसियकुमारस्स माया -- अगगकेसे पडिच्छइ ... अगगेहिं वरेहिं गंधेहिं महेहिं अच्चेइ Viy. 9.33.56 (9.189); बहुजणो अच्चेइ आगम्म पुण्णमइ वेइय Uvav. 2; सूरियामे देवे -- जिणपडिमाणं -- गंधेहिं महेहिं य अच्चेइ KāyPa. 291; तए णं से विजय देवे -- जिणपडिमाओ -- अच्चेइ Jivābhi. 3.457; 3.516; अगगेहिं वरेहिं महेहिं य गंधेहिं य अच्चेइति Jambuddh. 2.120; बहुजणो आगम्म अच्चेइ सुरप्पियं जक्खाययणं Nirayā. 168, JM. ताणि (कुसुमाणि) य घेत्तुं कामदेवं अच्चेइति NisCa. 1.9.23; जो पुण एसो लोगो देवं अच्चेइ मत्तिविणएण KuvMāKa. 256.27; (fut.) M. जम्मंतरे वि चरणं जीएण सु मअण तुज्झ अच्चिस्सं (āSaSa. 5.41, (राजा) अच्चेइ जेहिं हरिणच्छि तुमं सि दिट्ठा Kap-Māñ. 3.22; S. (विदूषक) अच्चदि वसु देवी वक्का PiyDa. 2.1.4; (pass.) (सागरिका) किं जहा तादस्स अंतरे मअवं अंगणो अच्चोअदि, इय वि तह जजेव आहु अण्णइ ति Ratnā. 1.18.54; Apa. चरुगासि महुमासि सइ कक्कायणि अच्चमि JāCa. 2.7.13; अच्चु वरिस्सिसे रउ अच्चमि NāyCa. (P.) 7.6.1.

अच्चअंत (accaanta < arcay-at) *adj.* (pr. part.) honour-ing, worshipping, S. (विदूषक) एसो तत्तमवं चाइत्तो -- गिहदेवदामि अच्चअंतो इओ एव आअच्छदि Cārad. 1.1.25.

अच्चइय (accāiya < atyayita/atyati-ka) *adj.* 1 who exalts,

rates, who does in great hurry or confusion, JM. एवमिह पयरे एतो आकाशतो सण्णारो करे पुण्णे वेत्तुण बीहीए एह । सो अहं अचचओ DaaaveTi. (H.) 44a. 5 (Sag. व्ययितः) [Cu. वचचओ 47.7]; 2 to surpass, Apa. अचचय-जूहीहिं जासवण-मल्लीहिं (रम्म वण्) PaumCa. (S.) 3. 1. 12.

अचचखर (accakkhara < aty-akṣara) *n.* (use of) an additional letter (or sound), JM. खल्लिमिलियवाइइं हीणं अचचखरं वयंत्तस्स ।... मासल्लु KappBhā. 299.

अचचखरिय (accakkhariya < aty-akṣarika) *adj.* having more sounds or letters (one of the various mishandlings (āśātana) of the sacred lore), AMg. जं वाइइं वचचोमेलियं हीण-चखरियं अचचखरियं पयहीणं सुट्ठुहिं दुट्ठुवडिच्छियं -- तस्स मिच्छामि दुक्कं A. 4. 26; (तत्त्व कुसीले ताव) सरवज्जणीणकखरियअचचखरियाहीयज्जा-वणसुपसत्थनाणकुसीले MahāNā. 3. 3. 14.

अचगा (accaga < arc-aka) *m.* worshipper, AMg. गोयमा जे णं केई (साहू वा साहुणी वा निगंथे अणगारे दब्बत्थं) कुज्जा से णं अजय इ वा ... देवचणे इ वा ... सच्छंदधारिए वा आलवेज्जा MahāNā. 5. 29.

अचगल (accaggala < aty-argala) *adj.* 1 beyond any limit, JM. अचगल्लो गुणेहिं इयारो धम्मवरचकी CaupCa. 279.v. 91; 2 without restraint or impediment, S. (दण्डपाशिक) अहो दुरप्पणो वगियमरुचगल्लो MohāRāPa. 4. 9. 1; Apa. अह पुण्ण जह विवाहु घट्ट दिट्ठिहे चट्ट अचगल्लु बोलु न आणहुं JambSāCa. 8. 10. 16; दीहु सुहावहु चित्थिय अचगल्लु णउ बोलिज्जह SudCa. (N.) 8. 4. 17.

अचंकारिय (accāṅkāriya = a-cāṅkārita < a-sat-kārita) *adj.* (ppp.) not honoured, JM. रणो वा एस वल्लभो, अचंकारियो उववातं करेस्सति NisCu. 3. 418. 15.

अचंकारियभट्टा (accāṅkāriya-bhaddā) *f.* name of a woman (daughter of Dhana and Bhaddā), (so called because, she being irascible, the servants were warned not to utter a syllable of protest, no matter what she did) [also अचंकारिय-भट्टा], JM. वणधूमचंकारियभट्टा । अट्ठसु य मग्गतो जाया NisBhā. 3194; धणो णाम सेट्ठी । तस्स भट्टा णाम भारिया । तस्स य धूया भट्टा । सा य माउपिउमाउबाण य उवाइयसयल्लदा । मायापितीहिं य सव्वपरिवणो भणति -- एसा जं करेउ ण केण इ किंचिचंकारेयव्वं ति । ताहे लोणेण से कयं णाम अचंकारियभट्टा NisBhā. 3194, Cu. 3. 150. 22-24; 'इत्थी वा' कुदगामिणी जथा सा अचंकारियभट्टा SāyCu. I. 82. 26 [अचं (not अचं) seems to be the correct spelling. The double cc seems to be due to संधि (न किंचित् + चंकारेयव्वं)]

अचंगा (accāṅga < aty-aṅga) *n.* the most effective part of a thing (here food like honey, flesh, fat etc.), JM. वज्जण-मणंतुंवरिअचंगाणं च भोगओ माणं (वीयं गुणव्वयं) PaññaPra. I. 21 (Cu. अचंगाणि ति अहसएण भोगस्स कारणणि महुमज्जमंसाणि p. 83. 11); SāDhāVI. 91.

अचण (accana < arc-ana) *n.* worship, praise (with songs), AMg. अणुपविसिन्ता जिणपडिमायं अचणं करेइ Nāyā. I. 16. 156; अचणं रयणं जेव वंदणं पूरणं तहा ।... मणसा वि न पत्थए Uti. 35.18; JM. एगाए छाणहारिणधेरीए बाणमंतरमाराहिं अचणं करेतीए NisCu. I. 8. 81; कुमारी लेप्पमयकामएवचणं कुणंती CaupCa. 110.23; सिद्धावयणपरिट्ठिय-जिणविचण-निमित्तमितीहिं SurSuCa. 2. 18; अंठाण किमचणं न एहा KaKoPra. 9.12; तओ रावा अचणवेलाए आगओ पेच्छइ पडिमापुष्कणि मिलाणाणि Erz. 32.9; Jā. पडिगहमुचण्डाणं पायोइअचणं च फणं च ŚāyV. (V.) 225; Ś. (द्वितीया) कामदेवचणं

करेमि Śāk. 71.4(6); M. तिणवारिभूमिणिअणाअसुणअस्सणसंविआइहिअ-मचचणसु सो ŚāyKā. 5. 7; Apa. अचंतहो गयणावलि विहार रयचण-कुवल्लयमाल णाह RāNāCa. 8. 11. 6; पनुदीहजीहादलचणविसेसम्मि (मारीए देवीए देवालय तम्मि) JāyCa. 1. 16. 12; लइयइ दिअचण-मायणाइ NāyCa. (P.) 1. 9. 5; किउ पुप्फचणु गुरुवयहिं BhaviKa. 298. 10.

अचणत्थं (accanāttham < arcanārtham) *adv.* for the purpose of worship, Ś. (राजा) मणिराजं पुणो वि अम्हाणं अणुगहिउं देवाराहणमंदिरे अचणत्थं ठाविकण गच्छइह संभं वंदिउं CandLe. 1. 41 (p. 24)

अचणविहाण (accana-vihāṇa < arcana-vidhāṇa) *n.* performance of worship, JM. तवखणमेनुपाडियवरकमलकचचणविहाणं PaumCa. (V.) 68. 20.

अचणा (accanā < arcanā) *f.* worship, AMg. विरचितवलि-होमधुवउववारदिअधिरचणाकरणवतजोगपयचरियं रयणागरसागरं Pañña. 3. 7 (comm. 51b. 4); Jā. चवलिपुप्फकलंगधधुवदीवादिहिं सगमसिपयासो अचणा णाम DhavaKa. 8. 92. 4.

अचणिज (accanijja < arc-aniya) *adj.* fit to be worshipped, proper for respect, AMg. असुरकुमारणं देवाण य देवीण य अचणिज्जाओ नमंसणिज्जाओ (जिणसकहाओ) Viy. 10. 5. 5(2); से णं इह भवे चेव वहुणं समणाणं ... अचणिजे वंदणिजे ... भवइ Nāyā. 1. 4. 22; सदेव-मणुवासुरस्स लोगस्स अचणिजे वंदणिजे Uvā. 187; तं सचं वगव तित्थगरुमासियं ... मणुयगणाणं च वंदणिज्जं अमरगणाणं च अचणिज्जं असुरगणाणं च पूजणिज्जं Pañña. 7. 10; अनेसिं च वहुणं देवाण य देवीण य अचणिज्जाओ वंदणिज्जाओ RāyPa. 240; 276; Jivābhi. 3. 442; 3. 1025; वहुणं जोइसियाण देवाण य देवीण य अचणिज्जाओ Jambuddi. 7. 185; Jā. जस्स इणं तित्थयरणागोदकम्मस्स उदएण सेवामुसमाणुस्स लोगस्स अचणिज्जा पूजणिज्जा ... धम्मतित्थयरा जिणा केवलिणो इवंति SatĀg. 3. 42; M. सो तत्त्व अचणिजो विमरिसपुष्काहिवासुरहीहिं Mahā-Maṇi. 35.

अचणिया (accaniyā < arcanikā) *f.* 1 a place of worship, a shrine, AMg. अचणिय सुइगमो वि य चमरपरिवार इडुत्तं Viy. 2. 8. 1 (2. 121); 4. 6. 4; 10. 6. 1 (6. 99); वणेषु वणसंसेसु अचणियं करेइ RāyPa. 654; 655; पुरत्थिमिल्ले दारे तं चेव सचं मणिमव्वं जाव दारस्स अचणिया Jivābhi. 3. 463; जेणेव मणिपेडिया जेणेव सीहासेण तेणेव तहेव दारचणिया Jivābhi. 3. 517; अचणियसुधम्ममगो जहा य परिवारणाड्डी Jambuddi. 4. 140. 1; 2 worship, Apa. पुप्फचणिय छुट्टसयवत्तेहिं पुण्ण आउत्तु नेउ मुणिमत्तेहिं PaumCa. (S.) 32. 8. 2; किय अणिवकमलचणिय णां PaumCa. (S.) 13. 6. 8.

अचणीजा (accanijja < arc-aniyā) *adj.* (f.) proper or fit to be worshipped or honoured, Ś. (अनस्या) ण पिअसहीए सोइग-देवदाओ अचणीजाओ Śāk. 38. 20(4)

अचत्थ (accattha < aty-artha) *adj.* [PaññaNā. 159] beyond use, very great, excessive, AMg. पुणो परलोगसमावणा नरेणे गच्छति ... अचत्थसीतवेदणअस्साओदिणसततदुक्खसयसमभिहुते Pañña. 3. 20; JM. वोसाविं पुणो वि य जहिंछिआदाणमचत्थं SamarāKa. 74. 18; हे हियय कीस उ(१८)ज्जसि, उव्वेव कीस कुणसि अचत्थं SurSuCa. 3. 234; वंथसु निजुत्तिमगे (दिअमणि) । नइवाहणविज्जाणं पडिवायसमत्थमचत्थं SurSuCa. 7. 234; अचत्थदुक्खिया जे तिरियनरा नारण ति तेसमिया ViāyBhā. 1899.

अचत्थं (accattham < aty-artham) *adv.* greatly, extremely, JM. अचत्थं जुत्तो आउत्तो NisCu. 1. 25. 2; वरहरिया अचत्थं

सलिलोच्चयसागरा बभूव SurSuCa. 1.7.

अचंचलहसित (accattha-hasita < aty-ārtha-hasita) *n.* excessive laughter (one of the 14 types of laughter), JM. अचंचलहसितं वा वि भवेत्तदसितं तथा AṅgVi. 35. 7.

अचंचल (accanta < aty-anta) *adj.* [mostly in opds] beyond limit, extreme, extensive, AMg. जे से उद्विभक्तपाणदाण-संगहणकुसले अचंचलबालदुष्कलगिलाणवुद्धुलमेकं ... देयावचं अणित्तिस्सं दस-विहं बहुविहं करे ... से तारिसण आराहण वयमिणं Paṇḍ 8. 6, JM. अचंचलमणंतमणोरपारमवारिरासिमणवरयं MaViCa.(G.) 1b. 8(1); आम भणंती तावय तं किं अचंचलवल्लो मञ्ज. तं अलियं चियं जायं तुह विरेह जीवमाणीय NamSuKa. 536; किंतु वणिधानं ... अत्थो अचंचलवल्लो होर NamSuKa. 578-9 (p. 69)

अचंचल (accanta < aty-antam) *adv.* [also अचंचल] extremely, greatly, exceedingly, Apa. मतिचित्तस्स अचंचलु सो भाविओ KarCa. 8. 2. 7; क्खालोयण अचंचल जाय इच्छंतु वि इच्छज्जं ण जाय NāyCa.(P.) 4. 5. 8; सो मंतु अचंचलु वोसि SudCa. (N.) 2. 7. 3 [w. r. for अचंचल at NisBhā. 4303 Sāg.]

अचंचल (accantam < aty-antam) *adj.* extremely, greatly, excessively, AMg. मा द्रु मयज्जाति थोवमितं पि । संसारखलसाओ अचंचलं धोरुवाओ ĀrāPaḍ (Su.) 49; JM. अयं च जइयन्मो अचंच-तमपमत्तचित्तमहासत्तनिव्वहणिजो MaViCa.(G.) 149. 1(2); जइ ताव मच्चुपासा सच्छंद्धसुहं सुरेसु विवरंति । अचंचलमणोयारो जत्थ जरारोगवाहीणं SamarāKa. 131. 7; अइविसमो मोहतरु अणाइमवभावाणविययमूलो । दुक्खं उम्मूलज्जइ अचंचलं अपमत्तेहि Err. 34. 8; JṬ. असुहोदयेण आदा कुणरो तिरोयो भवीय नेरइयो । दुक्खसहस्सेहि सदा अमिबुदो भमवि अचंचलं PavSa. 1. 12; उपज्जदि सणाणं जेण उवायण तस्सुवायस्स । जिंता इवइ बोही अचंचलं दुल्लमं होदि BāAṇu. 83.

अचंचलकाल (accanta-kāla < atyanta-kāla) *adv.* for a long time, Apa. (कलमयभा) परिपालइ मंदगिलाण बाल छुह-बाहि-गीढ अचंचलकाल PaṇCa.(P.) 7. 6. 3.

अचंचलकाल (accanta-kāla < atyanta-kāla) *adj.* having a never ending duration, AMg. अचंचलकालस्स समूलगस्स सव्वस्स दुक्खस्स उ जो पमोक्खो Utt. 32.1.

अचंचलकुद्ध (accanta-kuddha < atyanta-kruddha) *adj.* extremely angry, Apa. ता अचंचलकुद्धु जमु भीसणु DhamPar. 4. 21. 7.

अचंचलकुसंग (accanta-ku-saṅga < atyanta-ku-saṅga) *m.* extremely evil company, Apa. अचंचलकुसंगि जायण जायउ भाउ सकवखडउ JaaCa. 3. 52. 9.

अचंचलखवियदोस (accanta-khaviya-dosa < atyanta-kṣa-pita-dosa) *adj.* 1 who has completely destroyed the faults, JM. अचंचलखवियदोसो ... कस्स ण जणेइ दुक्खं गिम्हो सुयणो व्व बोळितो GāRaKo. 389; 2 who has completely terminated or ended night, JM. GāRaKo. 389.

अचंचलगूढ (accanta-gūḍha < atyanta-gūḍha) *adj.* (having an) extremely unfathomable (mind), Apa. (इयगीउ) तहो पुरउ थक्कु अचंचलगूढ VuddhaCa. 5. 21. 10.

अचंचलचोज (accanta-cojja < atyanta-codya) *n.* great wonder, Apa. अचंचल-चोजविभियमणासु DhamPar. 11. 16. 7.

अचंचलनिषेद्धत्थं (accanta-niṣeḍḍham < atyanta-niṣe-dhārtham) *adv.* for the purpose of extreme prohibition, JM. अचंचलनिषेद्धत्थं, आउक्कामारसेवणे अणिअं । मिच्छंतं मिच्छयओ GarTa-

Vi. 1. 130.

अचंचलनेव्वुअ (accanta-nevvua < atyanta-nirvṛta) *adj.* greatly satisfied, JM. तुह बराहिलसेण अचंचलनेव्वुओ होहो तुह जणओ CaupCa. 157. 10.

अचंचलनेह (accanta-neha < atyanta-sneha) *m.* [also अचंचलनेह] very great affection, AMg. मए अचंचलनेहं ... दुद्धं कयं सेणियं रायं ... अचंचलनेहानुरागरत्तं नियलबंभणं करितेण Nirayā. 1. 92; JM. भूओ य अहिलसंतं ऊसुगमच्चं अचंचलनेहजुयं UvPay. 652.

अचंचलतिव्वभाव (accanta-tivva-bhāva < atyanta-tivva-bhāva) *m.* extremely strong or intense or violent mental state, JM. भावमासाहरणं जेयं अचंचलतिव्वभावो ति । गिब्वेया संविगो काम णरसुंदरो राया UvPay. 987.

अचंचलत्थावर (accanta-tthāvara < atyanta-sthāvara) *adj.* (f. &) in the state of an immovable soul, JM. जइ एगा मल्लेवी अचंचलत्थावरा सिद्धा ĀvNi. 1034 (अचंचलं थावरा होइऊण सिद्ध ति Pt.(H.) p. 485a. 11)

अचंचलदुक्कर (accanta-dukkara < atyanta-duṣ-kara) *adj.* extremely difficult to do, JM. जिणवसेण पवुत्त अम्यो ! अचंचलदुक्करं तस्स । जो नरयवेयणाओ .. नो मुणइ JinadaĀkhyā. 356.

अचंचलदुक्खिय (accanta-dukkhiya < atyanta-dukkhiya) *adj.* extremely grieved or sorrowful, Apa. तयणंतरु निय निय ठाणि पत्त अचंचलदुक्खिय SaṇKuCa. 766. 5.

अचंचलदुग्गअ (accanta-duggaa < atyanta-dur-gata) *adj.* who is in extremely bad circumstances, fallen on evil days, very much unfortunate, JM. पाइलो नाम गइवइ । सो य अचंचल-दुग्गओ सयलजणपरिभूओ ... परिवसइ CaupCa. 29. 9.

अचंचलदुत्तर (accanta-duttara < atyanta-dus-tara) *adj.* extremely difficult to cross over, JM. संसारो इव अचंचलदुत्तरो दिट्ठिमोइण JinadaĀkhyā. 247.

अचंचलदुग्गअ (accanta-dubbhaga < atyanta-dur-bhaga) *adj.* [f. &] very unfortunate, JM. सा य अचंचलदुग्गअ कुरूवा य ण केणइ पत्थिया, पत्ता य जोक्खणं CaupCa. 29. 33.

अचंचलदुहिय (accanta-duhita < atyanta-dukkhiya) *adj.* [also अचंचलदुहिय] extremely unhappy, very miserable, JM. तओ य सो ... अचंचलदुहियो चित्तेइ, किं करेमि CaupCa. 29. 11; सत्थवाइण चित्तिं — ता ते पर मह सत्थे अचंचलदुहिय सि CaupCa. 13. 5.

अचंचलदूमिय (accanta-dūmiya < atyanta-dūna) *adj.* extremely pained or distressed (mind), JM. तं च -- अवलोइऊण अचंचलदूमियविसेण रायपुरओ ... अणियं रायपुरोहिणं KāKa. 269. 19.

अचंचलदूसमा (accanta-dūsamā < atyanta-duṣṣamā) *f.* characterized with extreme wickedness (a period of time out of the six which make up one half of the time in general (i.e. an aeon), JM. एगावीस सहस्सा कालो च्चिय दूसमाए परिणमइ । अचंचलदूसमाए तावओ चैव नायवो PaumCa.(V.) 20. 72. cf. दूसमादूसमा.

अचंचलधीर (accanta-dhira < atyanta-dhira) *adj.* highly courageous, very bold, Apa रणरंगे होइ अचंचलधीर VuddhaCa. 5. 15. 4.

अचंचलधीरिमा (accanta-dhirmā < atyanta-dhīrman = dhairya) *f.* great courage, manliness, AMg. ता धीर वरसु अचंचलधीरिमां चयसु कीववपयत्तं ĀrāPaḍ. 787.

अचंचलनिगुण (accanta-niggūṇa < atyanta-nir-guṇa)

adj. totally devoid of any good quality, M. कह तस्स रुसिबब्बं अस्स पणामो पुणो वि कायब्बो । अचंचलनिगुणस्स वि कह सक्का रुसिउं तस्स ChaGā. 84.

अचंचलनिगिधय (accanta-nigghina < atyanta-nir-ghr̥ṇa) *adj.* extremely pitiless, JM. निट्ठरुहियओ अचंचलनिगिधो वयणमेत्तने-हिलो ... एसो सो पियवमो मरुस JinadaĀkhyā. 206.

अचंचलनिष्फल (accanta-nippala < atyanta-niṣ-phala) *adj.* utterly fruitless, wholly in vain, JM. दासुणसिरवियणाए गहियओ ... मंतोसहि िडियारा जाहे अचंचलनिष्फला जाया JinadaĀkhyā. 78.

अचंचलनियानखमा (accanta-niyāna-khamā < atyanta-nidāna-kṣamā) *adj.* (f.) (Jacobi 'extremely capable of promoting virtue') extremely reasonable, AMg. अचंचलनियान-खमा सक्का मे भासिया वई Utt. 18.58. (comm. अतिशयेन कारणैः युक्ता)

अचंचल (accantanta < accantamba (haplography) atyantatāmra) *adj.* extremely red, Apa. अचंचलतणेषु कुरियाहव एम पजंपिउ कुब्बु समच्छर PaumCa.(S.) 28.18.8 (FN. अत्यन्त-रक्तनेत्रः)

अचंचलपरम (accanta-parama < atyanta-parama) *adj.* extremely great, AMg. तस्स रुबं सु पासिता राखणो तम्मि सेवप । अचंचलपरमो आसी अठलो रुवविमओ Utt. 20.5.

अचंचलपलोयण (accanta-paloyana < atyanta-pra-lokana) *n.* gazing excessively, Apa. बरुबालुद्धं जुंजियाई जणवयणयणई अचंचलपलोयणरंजियाई MahāPu.(P) 75.11.7.

अचंचलपाव (accanta-pāva < atyanta-pāpa) *n.* extremely heinous sin, JM. अचंचलपावोदयसंमबाओ (भवाओ) UvaSat. 564.

अचंचलपावभीरु (accanta-pāva-bhīru < atyanta-pāpa-bhīru) *adj.* extremely shy of (committing) a sin, JM. अचंचल-पावभीरु रज्जं न लयति दीयमाण पि DhammoMā. 51.

अचंचलपिअ (accanta-piā < atyanta-priya) *adj.* extremely dear, JM. अचंचलपिओ वि ... वज्जिअह पुरिसो विणववज्जिओ MaViCa.(G.) 3a.11.

अचंचलपीह (accanta-pīi < atyanta-prīti) *f.* extreme affection, JM. महासम्महेण बत्तो विबाहो । जाया परोप्परमचंचलपीई CaupCa. 157.27.

अचंचलफलसमिद्ध (accanta-phala-samiddha < atyanta-phala-samiddha) *adj.* abounding in endless result (effect of one's ignorance), Jā. जे अजघाणहिदत्था एदे तच्च सि णिच्छिदा समप । अचंचलफलसमिद्धं भवेति ते तो परे कालं PavSā. 3.71.

अचंचलफुड (accanta-phuḍa < atyanta-sphuṭa) *adj.* most clearly perceptible, M. पडिमाइ लोइआणं अचंचलफुडो वि अफुडो अप्पा MahāMaS. 9.

अचंचलबाहुबल (accanta-bāhu-bala < atyanta-bāhu-bala) *n.* very great strength of the arm, JM. सुबाहुणा वि साहु-वीसाम्णापसणेण उवज्जिये अचंचलबाहुबलं ति CaupCa. 34.3.

अचंचलभत्ति (accanta-bhatti < atyanta-bhakti) *f.* extreme devotion, JM. सुए य अचंचलभत्तिं वित्थारेह CaupCa. 33.32; अवमण्णेकण अचंचलभत्तिं अवहीरिक्कण गुणमाणपुराहणं ... एगामी वेव संपतो परमपयं CaupCa. 334.8.

अचंचलभावसारं (accanta-bhāva-sāram < atyanta-bhāva-sāram) *adv.* with great strength of mind, JM. भावेकणेवं जहाससीए उच्चिवविहाणमेव अचंचलभावसारं (comm. महता प्रणिधानवसेन) PavSā. 16; इव णियमुद्धिरे इमं आकोयकण एत्थ अहव्वं । अचंचलभा-

सारं भवविरहत्वं महजणेणं PavSāPra. 14.50 (comm. अतीव प्रशस्ताध्य-वसायप्रदानम् । किंवाविशेषणमेतत् । भावयुक्तो क्रियायां न क्रियामात्रेत्यर्थः)

अचंचलभोगासक्त (accanta-bhogāsatta < atyanta-bhogā-sakta) *adj.* addicted excessively to pleasures, JM. एसो उ अचंचलभोगासक्तो पेक्खणरई य CaupCa. 16.27.

अचंचलमअ (accanta-maa < atyanata-mada) *m.* excessive intoxication, M. अचंचलमएण विलासिणीण ... न समप्पति च्चिय रआइ GauḍVa. 1154.

अचंचलमणहर (accanta-maṇa-hara < atyanta-maṇa-hara) *adj.* extremely bewitching or lovely, JM. अहिणवजोवण-वररुबजुत्तमचंचलमणहरमारं । ... कण्णाए रुबयं एवरं SurSuCa. 1.90; अचंचलमणहरस्स वि सहि दोसा उवरि दट्टेप्पम्मस्स JinadaĀkhyā. II.169.

अचंचलमणोहर (accanta-maṇo-hara < atyanta-maṇo-hara) *adj.* [f.-a] extremely ravishing or lovely, M. एत्थं एव समासणं अचंचलमणोहरं सुकुसुमलयं (तवोवणुज्जाणं) LIIA. 228; सुरसिद्ध-सहणिवासं अचंचलमणोहरं मलयं LIIA. 351; सुलसा णामेण पुरी अचंचल-मणोहरा रम्मा LIIA. 802.

अचंचलमसिणफास (accanta-maṣiṇa-phāsa < atyanta-maṣiṇa-sparśa) *adj.* extremely soft in touch (said of eight mountains called रतिकर), JM. अचंचलमसिणफासा अमरेसरविदविहिय-आवासा (रइकराविहाणा पक्खया), PavSāro. 1485.

अचंचलमहुरसाय (accanta-mahura-sāya < atyanta-ma-dhura-svāda) *adj.* having an extremely sweet taste, JM. पियसंगवोटि (? टि) वाई सुहाइ अचंचलमहुरसाइ JinadaĀkhyā. 132.

अचंचलमुक्ख (accanta-mukha < atyanta-mūrka) *m.* an utterly foolish person, a damned fool, JM. अचंचलमुक्खो वि जाणइ सहावारिसेहिं विलासेहिं हियवगयं पियमाणुरायं, किं पुण अम्मारिसो वडिय-जणो CaupCa. 22.2.

अचंचलरमणिज्जा (accantaya-ramanijjā < atyantaka-ramanijyā) *adj.* (f.) extremely lovely, JM. देवा दट्टण तं महा-नयरी । अचंचलरमणिज्जं सहसा मोत्तुं न चापेति PaumCa.(V.) 8.269.

अचंचलरहसस (accanta-rai-pasatta < atyanta-rati-prasakta) *adj.* excessively addicted to sexual enjoyment, JM. तओ य सो ... राया ... तीए विणुसिरीए समं अचंचलरहससत्तो कालं गमेइ Era. 24.22.

अचंचलरम्म (accanta-ramma < atyanta-ramya) *adj.* extremely pleasing, Apa. निसामिउ समणधम्मो सिरिमूरिपासि अचंचल-रम्मो SāliSam. 10.1.

अचंचलवच्छलसहावा (accanta-vacchala-sahāvā < atyanta-vatsala-svabhāvā) *adj.* (f) having an extremely loving nature, JM. पइणी अचंचलवच्छलसहावा ।— बउलवई नाम से भज्जा SurSūCa. 3.22.

अचंचलवल्लह (accanta-vallaha < atyanta-vallabha) *adj.* [f.-a] extremely dear, dearly loved, JM. मित्तो य तस्स अचंचल-वल्लहो ईसरो वणिओ JinadaĀkhyā. 188; तीसे अचंचलवल्लहा रइसुंदरी नाम दुहिया MaṇoKa. 27.21.

अचंचलवाम (accanta-vāma < atyanta-vāma) *adj.* extremely unfavourable or adverse, JM. कम्मणं संचियाणं तह विविह-परीणाममचंचलवामं DrāKn. 5.25.

अचंचलविपण (accanta-vica < atyanta-vitejas) *n.* excessive lustre, M. अचंचलविपणं वि गरुआण ण णिवडुत्ति संकप्पा । विज्जुज्जोओ बहलत्तणेण मोहेइ अच्छीई GauḍVa. 907.

अचंचलविभोग (accanta-vioga < atyanta-viyoga) *m.* total separation, AMg. जो जं पाविहिति पुणो भावं सो तेण अचरिओ होइ । अचंचलविभोगो जस्स जेण भावेण सो चरिओ Vly. 18. 1. 103 (18. 86)

अचंचलविपुल (accanta-vipula < atyanta-vipula) *adj.* extremely abundant or numerous, AMg. अलिण य ते उज्झमाणा -- नेव सुहं नेव निवुइ उवलमंति अचंचलविपुलदुक्खसयसंपलित्ता Panhā. 2. 17; 3. 24; न तुट्ठि उवलमंति अचंचलविपुलोभाभिभूतसत्ता Panhā. 5. 3.

अचंचलविरत्तमण (accanta-viratta-maṇa < atyanta-virakta-manas) *adj.* having an entirely dispassionate mind, JM. ते वि दु बंछंति मणे रज्जे कुमरस्स सुवणपालस्स । अचंचलविरत्तमणा जयधम्मो विजयधम्मो व MuSuvraCa. 465.

अचंचलविरुद्ध (accanta-viruddha < atyanta-viruddha) *adj.* extremely contradictory, diametrically opposite, JM. असंभाषणिअमेयं कुलप्पसुओ खु सो, ता कहं इमं अचंचलविरुद्ध करिस्सइ SamarāKa. 90. 19.

अचंचलविरेअ (accanta-virea < atyanta-vireca) *m.* complete evacuation of bowels, complete purging, JM. बहुतरुदल-मूल-फल-असायकलियजलपानपानओ अहुयालियं पोइमंतरं । जाओ से अचंचलविरेओ CaupCa. 319. 11.

अचंचलविवागदासुण (accanta-vivāga-dāraṇa < atyanta-vipāka-dāraṇa) *adj.* having extremely dire consequences, of great calamity in its effects, JM. गुरुणो अजोगिजोगो अचंचल-विवागदासुणो जेओ YogSa. 37.

अचंचलविसुद्ध (accanta-visuddha < atyanta-viśuddha) *adj.* [f. &] extremely or completely pure, AMg. बहवे तत्थ भासे पासति -- सामा कासीसरत्तपीया, अचंचलविसुद्धा वि Naya. 1. 17. 14; तेसि च णं महं एगे राया भवति -- अचंचलविसुद्धरायकुलबंसप्पसूए Sāy. 2. 1. 646; RāyPa. 671.

अचंचलवेरी (accanta-veri < atyanta-vairin) *m.* sworn enemy, JM. सो य तुहस्सचंचलवेरी, जइ तुमं पावेइ तओ तं नत्थि जं न कुणइ CaupCa. 59. 30.

अचंचलसच्छ (accanta-saccha < atyanta-svaccha) *adj.* extremely clear, i. e. transparent, M. (मानुमती) णासा परं से तरुणीअ दीसय । अचंचलसच्छतरवत्तदप्पणी विवग्गहट्ठाविदलट्ठिआ विअ AnaSun. 3. 12.

अचंचलसाहसिअ (accanta-sāhasia < atyanta-sāhasika) *adj.* extremely adventurous, S. (विदूषक) ओ वयस्स, अचंचलसाहसिओ मदंगदेवहदओ दे पडिबक्खो Nāgā. 1. 8. 1 (p. 81)

अचंचलसिणेहनिभर (accanta-sineha-nibbhara < atyanta-sneha-nir-bhara) *adj.* filled with excessive love, JM. दोण्हं पि ताण एक्कं अचंचलसिणेहनिभरं हिययं PaumCa. (V.) 6. 97.

अचंचलसुद्धभूय (accanta-sui-bhūya < atyanta-śuci-bhūta) *adj.* one who has become completely pure, JM. अचंचलसुद्धभूयण य अप्पा कवचिओ CaupCa. 106. 21.

अचंचलसुंदर (accanta-sundara < atyanta-sundara) *adj.* [f. &] extremely beautiful or handsome, JM. अचंचलसुंदररूबओ-व्वणलावणकलाकोसल्लान पगरिसो ति काउ Erz. 17. 6; 24. 24; जा लच्छी होइ अण्णदेसम्मि । अचंचलसुंदरा वि दु ण कुणइ मणिण्डुइं तव वि Jinada. Akhya. II. 100.

अचंचलसुपरिसुद्ध (accanta-su-parisuddha < atyanta-su-parisuddha) *adj.* extremely pure, JM. तम्हा जे इह सुत्ते सइ-

गुणा तेहिं होइ सो साहु । अचंचलसुपरिसुद्धेहिं मोक्खसिद्धि ति काऊण PañcāPra. 14. 44.

अचंचलसुहावह (accanta-suhāvaha < atyanta-sukhāvaha) *adj.* extremely delightful, S. (विदूषक) अज सु -- तत्तहोदो वच्छरा-अस्स पदुमावदीपाणिगहणसमीरिअमाणो अचंचलसुहावहे मंगलोसवे मदणगि-दाहो अहिअदरं वड्डइ SvapnaVā. 5. 0. 31.

अचंचलसुहि (accanta-suhi < atyanta-sukhin) *adj.* utterly blissful, extremely happy, AMg. दुक्खस्स पमोक्खमगो । वियाहिओ जं समुविच्च सत्ता कमेण अचंचलसुही भवति Utt. 32. 111.

अचंचलसोगादर (accanta-sogāura < atyanta-śokātura) *adj.* greatly afflicted with grief, JM. तओ राया तीण मरणेण अचंचलसोगादरो अंसुजलमरियणयो -- उम्मत्तीभूओ Erz. 24. 24.

अचंचलपक्ख (accantāpaccakkha < atyantāpratyakṣa) *adj.* completely imperceptible, JM. अचंचलपक्खं च नत्थि लोए खपुक्क व ViĀvBhā. 2004.

अचंचलुत्तम (accantuttama < atyantottama) *adj.* best or highest, JM. अचंचलुत्तमसंमत्तलमनाओ ... पदमपत्थावो MaViCa. (G.) 7b. 111)

अचंचलोल्लिअ (accantocchalia < atyantocchali) *adj.* surging up greatly, M. (विदूषक) तं बम्भणो चारुदानिम्माणे णित्तत्तणं परिणअं -- अचंचलोल्लिअं विलासल्लिअं वड्डुं विअहुत्तणं SihMañ. 2. 2

अचंचलोल्लस (accantosanna < atyantāvasanna) *adj.* greatly dejected or disheartened, AMg. अचंचलोल्लसु य परल्लिग-दुगे य मूलकम्मं य । भिक्खुम्मि य विहियसवेणवड्डुपरिचियं पत्ते । (मूलं) JlyKapp. 85 (Cu. अचंचलोल्लसो नाम ओसन्नपक्खाविओ । संविगेहि वा पक्खावियमेत्ते चव ओसन्नयाए विहरिओ जो, सो अचंचलोल्लसो)

अचंचलिका (accantia < ātyanti-ika) *adj.* [also अचंचलिय, अचंचलिंग] 1 going beyond the end, extreme, excessive, AMg. न्यिकवाड्डुए वाले । पासंतस्स सिणेहो इविज्ज अचंचलियविओ ĀrahPaḍ. (V.) 238 (Jā. BhaĀrā. 993); Jā. एयंतियमचंचलियमव्वावायं सुहमजेयं BhaĀrā. 2153; अवलत्तमल्लसं च हुति अचंचलियारं से (सिद्धस्स) BhaĀrā. 2157; दसविधपाणाभावो कम्मामावेण होइ अचंचलं । अचंचलिंगो य सुहदुक्खामावो विगददेहस्स BhaĀrā. 2136; 2 everlasting, permanent, AMg. जेगंति णचंचलिय (v. i. अचंचलिय) ओदए से वयंति ते दो विगुणोदयम्मि Sāy. 2. 6. 24(810)

अचंचलिया (accantiya < atyanti-ka) *adj.* very close, intimate, JM. वत्तस्स वि दावक्खा पट्टपमाणा सहाय किमु इयरे । खेत्तविज्जं अचंचलियसु जं लब्धमि पुरिले KappiBhā. 5388 (comm. तत्र अत्यन्तिकेषु सहायेषु -- सचित्तादिकं लभते तत् पुरोवर्तिनि (teacher to whom the monk is going))

अचंचलिया (accanti-ya < ātyanti-ka) *adj.* not permanent, not everlasting, AMg. जेगंति णचंचलिय ओदए से वयंति ते दो विगुणो-दयम्मि Sāy. 2. 6. 24(810)

अचंचलभुअ (accabbhua < aty-abbhuta) *adj.* wonderful, marvellous, supernatural, S. (नट) ता कि एयारिसो वि अचंचलभुओ कविराओ RamMañ. 1. 15. 1; Apa. गौंदुदाम-वहु-वहल-अचंचलभुआ सुहद-संवाय सव्वा य थिय वंगे PaumCa. (S.) 24. 2. 6.

अचंचलभुद (accabbhuda < aty-abbhuta) *adj.* wonderful, marvellous, S. (देवी) किं सो जो जणवण्णादो अचंचलभुदसिद्धी सुणीअहि KapMañ. 1. 21. 5; (राजा) अहो अचंचलभुद पदं संविहाणं AnaSn. 4. 8. 34.

अचंचलभुय (accabbhuya < aty-abbhuta) *adj.* marvellous,

wonderful, supernatural, JM. अव्यय-चरितं पय-पयं तत्सु तुह नमिने Kāika. 145; पुटो रक्षा कइ तुह जावा अव्यय इमा सती SarpāCa. 6. 115; अव्यय-गुण-नियरा ... पूषा सुरसुंदरी SurSuCa. 12. 213; UṛMaTi. p. 213. v. 44; किं वनिजइ रुवं अव्ययमेरिसं मुयिहस्त MāṣuṛaCa. 64; दिट्टो सि तुमं सुंदर! अव्यय (यम्) यरुव-गुणकलियो JinadaĀkhyā. v. 282; Apa. अव्यय-मुय-वहं नरवईण वलीस-सहसई -- विटु ... सणकुमार नरिडु SarpKuCa. 720. 4.

अव्यय (accabbhuya < aty-adbhuta) *n.* great wonder, marvel, Apa. इय माणसि अव्ययभासिणि जामळइ तहि णिविय-कामिणि Chakkammu. 7.6.8; कोयचित्ति अव्ययपोसउ Chakkammu. 7.5.11; इय अव्यय मणि भावतउ Chakkammu. 8.13.7.

अव्ययभूय (accabbhuya-bhūya < aty-adbhuta-bhūta) *adj.* having a marvellous nature, Apa. बुद्धिवेत्तु अव्ययभूयउ MahāPa.(P.) 16. 14. 4; सो बालउ अव्ययभूयउ Chakkammu. 8.2.13.

अव्यय (accabbhuva < aty-adbhuta) *adj.* extremely wonderful, marvellous, Apa. खलजणवय अव्ययभूये छिदहि जाइवि वाव(य)णव्वे MahāPa.(P.) 83.18.1; अव्यय-कल-णिम्मवि-वेहे, ओहामिय-सुरवर-सगसोहे ... आरुडउ परिसि वरविमाणे PāṇāCa.(P.) 14.4.6.

अव्यविल (accambila < aty-āmla) *adj.* extremely sour, AMg. मा मे अव्यविलं पूष नालं तण्डं विणेतप। दैतियं पडिवाइक्खे न मे कप्पइ तारिसं Dasave. 5.1.78; 5.1.79.

अव्यवमअ (accambha-a < āskambha(TUR.) = āścarya) *n.* wonder, Apa. एतु अव्यवमअ जायउ महु मणि Chakkammu. 7.6.8; पेक्खु पेक्खु अव्यवमअ (यम्) उ वट्टइ JambhāCa. 1.13.2.

अव्यय (accaya < aty-aya) *m.* going away, passing (of time), AMg. दुमपत्तए पेडुयए जइ निवट्टइ रावणणा अव्यय Utt. 10.1.

अव्यय (accaya < arc-aka) *adj.* who worships, [PSM. quotes अणव्ययाणं च चिरंतणाणं जहारिं रक्खणवट्ठं ति Virekamañ-jari 70 Ti.]

अचरिअ (accariam < āścaryam) *n.* wonder, oh wonder (usually repeated as int.), Ś. (नटी) अजडत्त, अचरियं अचरियं PrāboCa. 1.5.10; (पारिपायिक) अहो अचरिअ अचरिअं Bāṛa. 1.5.4; (नायिका) अहो विडवा विअ दीसंति अचरिअं अचरिअं AnaSun. 3.16.42 [Eds. of dramas use this form for the correct one अचरिअ cf. KapMañ. Index] of. **अचरिअ**.

अचरिय (accariya < āścarya) *n.* wonder, Ś. (नेटिका) ता तुह वि कूडक्खरविउते किमचरियं RamMañ. 1.34.26; Apa. अहो वट्टइ अचरिउ महंतं BhaviKa. 44.1; अणु वि जणि अचरिउ पयंपर BhaviKa. 159.1; मणि अचरिउ वइइ BhaviKa. 318.7; महु अचरिउ जाउ मणहो BhaviKa. 319.11; जोवइ सुमित्त अचरियभूअ BhaviKa. 333.5; तं अचरिउ ण जं पुणु गिरवर कित्ति महीवले ... अणुविणु भमइ VaddhaCa. 2.2.6; अचरिउ एउ जायइ न कोइ तुह एवहो उप्परि पाण-लोइ VaddhaCa. 3.14.2; महु अचरिउ तुज्झ उक्कंति सरोवइ भम्ह वट्टए SandeRā. 120.

अचरीअ (accaria < āścarya) *n.* oh wonder (usually repeated as int.), Ś. (अवलोकित) अचरीअं अचरीअं जं दाणि मज्झदि ईविते आभासे अमच्चूरिक्खु णिओएदि MālaMā. 1.8.2. of. **अचरिअ**.

अचल्लिअ (accalia < āścarya) *n.* wonder, Mg. (सुन्दरक) अचल्लिअ -- मत्तुदं सिक्खिअलानुक्खं किं पि अचल्लिअं VeniSām. 4.9.87; *adj.* (राक्षसी) वक्काशुमुदुयसं चले समजोगणे पडिमंते तुमं पिवाप्तिअसि ति P.D.16

अचल्लिअं अचल्लिअं VeniSām. 3.2.10.

अचल्लीण (accallīna < aty-ālīna) *adj.* near, close to, JM. कोहपरपरसंकलियागासं जेति वातपडिलोमं । अचल्लीणे जलणे अक्खलीसारमंठं तु NāBhā. 349 (comm. अतीव अचल्लं लीणो अचल्लीणो आसण-मित्यर्थः)

अचल्लीण (accallīna < aty-ālīna) *m.* close embrace, JM. तथा अल्लीणमल्लीणो अचल्लीणो ति वा वडे AṅgVi. 87.8.

अचल्लुड (accallūḍha < aty-ārūḍha = ativa-rūḍha) *adj.* very much enkindled, JM. अतीव रुडो अचल्लुडो एवं अतीव प्रज्वलि-तेत्यर्थः NāCa. 2.179.25.

अचल (a-ccava < a-cyavana) *adj.* perpetual, JŚ. शोकसं ... अप्यंतं अचलं च ते पत्ता SidBhā. 9.

अचल- (a-ccava < ā-cam-) *v.* to rinse the mouth, Apa. लच्छिअ विहीणा (नरा) . णउ अचलति रिट्टउ अर्थति SudCa.(N.) 6.12.9.

अचलण (a-ccavana < ā-camana) *n.* rinsing the mouth, sipping water (before religious ceremonies), Apa. धम्मु होइ पुणु पुणु अचलणे MahāPa.(P.) 22.18.8.

अचलिव (a-ccavida < a-cyuta = a-calita) *adj.* not shaken, JŚ. सुदमावणाए णाणं दंसणत्तवसंजमं च परिणवइ । तो उवजोग-पण्णा(णं) सुहमच्चविदो समाणेइ BhaĀrā. 194.

अचलिवअ (a-ccaviya-a < ā-camita-ka = ā-camana) (P. N. हस्तमुखप्रक्षालनम्) *n.* rinsing the mouth, Apa. अचलिवउं पुणु मुदहि विहाइ पाणिउं विण्णउं दइमुदमुदु गाइ MahāPa.(P.) 73.29.16.

अचलसण (accasana < aty-aśana) *m.* the 12th day of every fortnight, AMg. पण्णरसणं दिवसाणं पण्णरस णामवेज्जा पण्णत्ता ... अत्थसिद्धे अमिजाते अचलसणे य संयजए SūraP. 10.86(2); Jambuddi. 7.117(2) [v.l. अचलसण]

अचलहम (accahama < aty-adhama) *adj.* who is of a very low status, Ś. (विदूषक) कव्वम्मि अचलहमो कविजलो कम्मणो ति KapMañ. 1.20.4.

अचलियं (accahiya < aty-adhikam) *adv.* very much, Apa. अचलियं महं दियए कंदप्पो खिअइ सरजालं SandeRā. 221.

अच्चा (accā < arca) *f.* 1 body, AMg. अप्येगे अच्चाए इणंति Āyār. 1.1.6.5 (comm. अर्च्यतेऽस्तावाहारालङ्कारविधानैरित्यर्चा देहः 72b.12); नरा सुयच्चा धम्मविउ ति अञ्जु आरंभजं पुक्खमिणं ति नच्चा Āyār. 1.4.3.1 (comm. वृत्तेव सृता संस्काराभावादर्चा शरीरं येषां ते । यदि वा अर्चा तेजः, स च क्रोधः स च कषायोपलक्षणाधैः 189a.8); कसाए पयणुए किच्चा समाहियच्चे कलगावयट्टी, उट्ठाय भिक्खू अभिमिच्छुडच्चे Āyār. 1.8.6.3; 1.8.7.4 (comm. सम्मगाहिता व्यवस्थापिता अर्चा शरीरं येन सः, यदि वा अर्चा लेख्या, यदि वा अर्चा क्रोधाद्यव्यवसायातिमका ज्वाला समाहिता 284b.7); जे के इमे अगारत्था ... एगत्तगए पिहियच्चे ... ते अहिणायदंसणे संते Āyār. 1.9.11 (comm. पिहिता स्थिता अर्चा क्रोधाज्वाला येन स तथा यदि पिहितार्चो गुह्यतनुः 303b.14); अप्येगे अचलहमे Āyār. 1.1.2.5; भिक्खू सुयच्चे तहं दिट्ठयम्मे गामं च णगरं च अणुप्पविस्सा Sūy. 1.13.17 (comm. अर्चा तनुः शरीरं, मोदनं सुत्तत्तभूता शोभनाऽर्चा पथादिका लेख्या यस्य सः मुदयेः प्रशस्तलेखः 288a.10); पुहभाओ तहच्चाओ जे धम्मट्ठं विमाणे Sūy. 1.15.18 (comm. अर्चा लेख्या अन्तःकरणपरिणतिः, अर्चा मनुष्यशरीरं 269a.3); से ज्वालामय केह पुरिते जे इमे तसा पाणा अर्चति ते णो अच्चाए णो अजि-जाए (वहति) Sūy. 2.2.4(698(1)) (comm. अर्चा शरीरं नैवार्चयै

हिनस्ति 307b.10); एगच्चाए पुण एगे मयंतारो भवति 88y. 2.2.68 (714) (comm. एके पुनरेकयाऽवेया एकेन शरीरेण एकस्मात् मया सिद्धि-मतिं गन्तारो भवन्ति 394b.11); 2 image, JM. दुविह्वा पडिमयस्स-क्खित्तेताअचित्तसन्निचे VavaBhā. 6.361 (comm. अर्चा द्विविधा। तस्या अविता सन्निचा च। तत्राविता द्विविधा प्रतिमा इतरा च। इतरा नाम स्त्रीशरीरे निर्जीवं 65b.7); जुग-सिद्धुणालिया-करण गीवेमाइ सोतगं जं तु। देह्याविबरीनं तु एतरे ते मुणेष्व NiBhā. 604 (comm. देहं सरीरे अचयंति तामिति अथा पडिमा NiCu. 2.30.8); 3 worship, honour, AMg. (केइ महच्चे दरिदं समुक्खंजा) तए णं से महच्चे अन्नया कयाइ दरिदीहए समाणे Thāpa. 3.87 (143[2]) (comm. कोऽपि महती देव्य-लक्षणा अर्चा पूजा वा यस्य, अथवा महाआसार्यपतितया अर्च्यश्च पूज्यः p. 195b.1); M. गिअ-चलण-पंअच्चा-वज्जं बो कइ णु संपडउ GaudVa. 303; 4 lustre, AMg. ते णं तस्य देवा भवन्ति दिव्वाए पमाए, दिव्वाए छायाए, दिव्वाए अच्चाए (v. l. अचोए) दसदिताओ उज्जेविमाणे 88y. 2.2.69 (714)

अच्चाअर (accāara < aty-ādara) *m.* excessive honour or respect, JM. किं मम परकीएसु अचायरेणं KaKoPra. 128.1; 8. (मदयन्तिका) पडिउल्लवार्णिणि पि अच्चाअरअत्तणिअत्तिसमुदुत्तकोबोवताअ-दुक्खपससीकिरहिअं उवहसदि MāMa. 7.1.38.

अच्चाइक (accāika < aty-āyika) *adj.* very certain, JM. अनुदितो वा पुच्छेज्जा डितो वा पुरतो समं। अच्चाइकं सुमं अत्थं निदेसे स अणागतं AhgVi. 37.21.

अच्चाइण (accāinna < aty-ākīrna) *adj.* overfilled, filled to excess, AMg. अच्चाइणा विस्ती णो पणस्स निक्खमणपवेसाए Āyār. 2.3.1.2(465)

अच्चाइय (accāiya < ātyayika) *adj.* urgent, pressing, JM. खिपमच्चाइतं अत्थं पवासं वा वि निदिते AhgVi. 41.25.

अच्चाइय (accāiya < aty-āyita = vyathita) *adj.* (ppp) overcome, deceived, JM. ताहे बुत्तेण मोदगं मग्गिअइ। अच्चाइओ सागखिओ DasaVeT1.(H.) 61b.1.

अच्चाउर (accāura < aty-ātura) *adj.* very sick, JM. अच्चाउरं वा वि समिक्खिऊणं खिपं तओ घेतु दलितु तस्स।... संगं च से तं हवयंति तत्तो KappBhā. 3418.

अच्चागाढ (accāgāḍha < aty-āgāḍha) *n.* very great calamity, JM. अच्चागाढे व सिया निक्खित्तो जइ वि होज्ज जयणाए। तइ वि उ दोणइ वि धम्मो, रिजुमावविचारिणो जेणं KappBhā. 2012.

अच्चायाम (accāyāma < aty-āyāma) *m.* excessive extension (of the hand), JM. फले व पवहेते। पच्चुप्फिइणे आया, अच्चायामे य हत्थाई KappBhā. 915.

अच्चारुढ (accārūḍha < aty-ārūḍha) *adj.* greatly overpowering, 8. (वेटी) अच्चारुढो से विसवेओ BhaAjju. 25.12

अच्चावेढण (accāveḍhaṇa < aty-āveṣṭana) *n.* a very firm handgrip (of a calf), JM. अच्चावेढण मरणतराय फडुंत्त जातपरहिं। सिगमुरणोहणं वा उट्ठाओ भद्वंता वा NiBhā. 3981.

अच्चासणा (accāsana < aty-āsānā) *f.* severe harm or trouble, JM. पाणदंसणतरायइ दुवे वि कम्माई अच्चासणाए बंधइ CaupCa. 74.9; आबरणदुगं भूयो बंध अच्चासणाए व JambūCa.(G.) 6.36; JŚ. तेत्तीसा(१३)अच्चासणाओ रायदोसं च गरिहामि Mdā. 52(2); आबरणदुगं भूयो बंधि अच्चासणाएवि GomSa.(K.) 800; Apa. गुरुअच्चा-सणभववसणदियउ णं सोइ पायालइ पडिउउ MahāPu.(P.) 2.21.6.

अच्चासणा (accāsana < aty-āsana) *f.* [v. l. अच्चासण्या] sitting (in one place) for a long time, (also explained as

'over-eating' (atyaśana), AMg. णवहिं ठाणेहिं रोगुप्पसी सिया, स जहा — अच्चासणाए अहियासणाए Thāpa. 9.18(667)

अच्चासणासील (accāsana-sīla < aty-āsana-sīla) *adj.* given to sit (in one place) for a long time, JM. जो गुरवे साहीने धम्मं सोइइ पोदुदीए। सो पवयणपण्णो मण्णइ अच्चासणासीलो PaṇṇCa. (V.) 6.114.

अच्चासण (accāsanna < aty-āsanna) *adj.* [also अच्चासन्न] very near, very close, AMg. [mostly with the negative न] गोयमे बाउभूई अणगारे समणं मगवं महावीरं... अच्चासण्णे णादिदूरे पज्जुवासइ Viy. 3.1.12 (3.13); 7.10.6[2] (7.217); 14.9.13 (14.332); 18.7.34 (18.144); 18.8.14 (18.171); अच्चासणे Viy. 1.4[4] (1.10); 2.1.2 (2.43); 2.1.48 (2.66); 11.9.30 (11.85); 11.12.24 (11.195); 15.13 (15.13); 15.100 (15.181); 16.5.12 (16.58); सुहम्मस्स थेरस्स अच्चासण्णे नाइदूरे Nāya 1.1.7; 1.1.99; 1.1.204; 1.5.17; 1.14.85; 2.1.4. अज्जजंबू नामं अणगारे... अज्जसुहम्मं थेरं... अच्चासण्णे णादूरे सुस्ससमाणे... पज्जुवासमाणे एवं वयासी Uvāa. 1.5; 1.20; 1.49; 2.10; 3.10; 4.10; 5.10; 6.10; 7.15; 7.35; 8.11; 9.10; 10.10; Antag. 3.61; Viṇā. 1.1.28; अच्चासणे णादिदूरे सुस्ससमाणे Jambuddi. 1.6; 2.90; 3.205; 3.206; 5.28, अच्चासण्णे नादिदूरे... विणएणं पंजलिउडे पज्जुवासति MaṇṇPa. 60; 687; 692; 716; Uvav. 47; 52; 83; JM. अतिदूरे अवक्खितं अच्चासणं न पीलितं। पुच्छितं नादिदूरे च तिविधं संविभाअए AhgVi. 36.11; मीमं महागरंदं अच्चासन्नं पि ते (नरा) न विगणंति NamāTha. 15; अच्चासणे परिगलइ गारवं सुइय तुज्झ को दोसो SubhāGaSaṇ. 24; M. अच्चासण-विवाहे समं जसोआइ तरुण-गोवीहिं। वडुंते महुमणे संबंथा णिणुविज्जंति GaSaSa 7.55 (W. 657); एवं बोत्तुण गओ अच्चासण्णेसु पायव-तलेसु Līla. 212.

अच्चासाइय (accāsāya < aty-ā-sātita) *adj.* (ppp.) humiliated, disgraced, AMg. से य अच्चासाइते समाणे परिकुविते तस्स तेयं णिसिरेज्जा Thāpa. 10.159(776); एवं खलु भित्ति अहं सुम्भं नीसाए चमरेणं असुदिणं असुररणा सयमेव अच्चासाइए Viy. 3.2.32 (3.116); 3.2.43 (3.129)

अच्चासाएत्तए (accāsāettac < aty-ā-sātayitum) *inf* in order to overcome, to humiliate, AMg. तं इच्छामि ण देवाणुप्पिया। सक्कं देविदं देवरायं सयमेव अच्चासाएत्तए सि णट्टु उणिणे उत्तिणभूए बावि होत्था Viy. 3.2.27 (3.111)

अच्चासाएत्त (accāsāenta < aty-ā-sātayat) *adj.* (pr. part.) humiliating, disregarding, AMg. जे भिक्खू अच्चासाएत्तं वा साइज्जति Nis. 10.4; 13.16; 15.4.

अच्चासाएमाण (accāsāemāna < aty-ā-sātayat) *adj.* (pr. part.) disregarding, humiliating, AMg. केइ तहाक्खं समणं वा माहणं वा अच्चासाएमाणे तेयं निसिरेज्जा Thāpa. 10.159(776)

अच्चासादणविरद (accāsādāṇa-virada < aty-ā-sātana-virata) *adj.* who abstains from humiliating or insulting behaviour, JŚ. अच्चासादणविरदो होइ सदा वज्जमीरूय BhaĀrā. 389.

अच्चासादणसील (accāsādāṇa-sīla < aty-ā-sātana-sīla) *adj.* who usually humiliates or insults (others), JŚ. अच्चासादण-सीला मायावदुला णिदाणगदा (ण लइति खवोवसमं चरित्तमोइस्स कम्मस्स v. 1956) BhaĀrā. 1951.

अच्चासाय- (accāsāya- < aty-ā-sātay-) *v.* to humiliate, to disgrace, AMg. केइ तहाक्खं समणं वा माहणं वा अच्चासातेज्जा Thāpa. 10.159(776); जे भिक्खू भदंतं अणयरीए अच्चासायणाए अच्चासायति Nis. 10.4.

अचासायण (accāsāyana < aty-ā-sātana) *n.* contempt, insult, J.M. नाणपठिणीय निणह्व अचासायण तदतरायं च । कुणमाणस्स-इवारो नाणसिंसादयोगं च A.Pi.(H.) 580a.8; नाणपठिणीय निणह्व अचासायण तदतरायं च । कुणमाणस्सइवारो पट्टियपुत्थाइपठणीयं Vima-Pra. 94.21(25); (सो कुट्टी) भगवओ अचासायणं करेइ CaupCa. 317.18.

अचासायणभीज (accāsāyana-bhīja < aty-ā-sātana-bhīta) *adj.* who is afraid of humiliation or insulting conduct, AMg. अचासायणभीओ परगुणदंसी सया होहि ĀrāhPaḍ (V.) 216.

अचासायणविरय (accāsāyana-viraya < aty-ā-sātana-virata) *adj.* who has abstained from insulting or humiliating conduct, AMg. अचासायणविरया गुरुयण वच्छला भवइ ĀrāhPaḍ. 185; अचासायणविरओ रक्खामि महवप पंच MaraṇVi. 202.

अचासायणसील (accāsāyana-sīla < aty-ā-sātana-sīla) *adj.* having the nature of humiliating or insulting others, AMg. अचासायणसीला मायावहुला नियाणकटा ।... करिंति जे कालं । ते देवदुग्गमत्त मायामोसेण पाविंति ĀrāhPaḍ (V.) 859.

अचासायणा (accāsāyana < aty-ā-sātana) *f.* [also अचासादणा, अचासायणा] humiliation, contempt, AMg. नाणावर-णिज्जकम्मासरीरपयोगबंधं णं भंते ! कस्स कस्सत्त उदएणं ? गोयमा ... नाणपठिणीययाए ... नाणसादनाए Viy. 8.9.98 (8.420); तं महादुक्खं खलु तहाक्खणं अरहताणं अगबंताणं अणगाराणं य अचासायणाए सि कट्ठ ओहि पजुजति Viy. 3.2.31 (3.115); अचासायणभीओ रक्खामि महवप पंच MahāPaṇc. 70; जे भिक्खु भदंतं अणगरीय अचासायणाए अचासायति Nis. 10.4; 13.16, 15.4; J.M. पठिणीयत्तणं निणह्व उववाइ पजोस अंतराएणं । अचासायणाए आवरणदुग जिओ जयइ KamVi.(D) 1.53.

अचाहार (accāhāra < aty-ā-hāra) *n.* excessive eating, J.M. अचाहारो न सहे अइनिद्धेण विसया उज्जंति । जायामायाहारो तं पि पक्कामं न शच्छामि AvNi. 126b (p. 568a).

अचाहिदं (accāhidam < aty-ā-hitam) *1 m/f* alas! what a misfortune, S. (वासवदत्ता) अहो अचाहिदं । अय्यउत्तो विणाम परकरओ संवुत्तो SvapuaVā. 3.0.4; (अवदातिका) अहो अचाहिदं । परिहासेण वि हं वक्खं उवणजतीय मम पत्तिअं भअं भासी Prati. 1.4.14; (सुदशना) अहो अचाहिदं Avimā. 6.14.40; (इतराः) अचाहिदं अचाहिदं MālaMā. 3.17.9; (मार्गधिका) अचाहिदं अचाहिदं MāliMak. 3.22.22; *n.* 2 a great calamity, misfortune, S. (अनसूया) अज्ज ! ण कखु किं पि अचाहिदं Sāk. 9.5; (सुवदना) जं किं पि अचाहिदं तं माईरहीपमुहाणं णईणं सल्लेण अवइरीमदु VeniSām. 2.38.13; (विदूषक) कअ सुसंगदा । णक्खु सामरिआए अचाहिदं किं पि संवुत्तं Ratnā. 4.0.31 (188.9); (शूर्पणखा) अज्ज पक्कदा(इ)मा दुक्क पक्क ... दसकंठकणिट्ठवहिणीय अचाहिदं Bālikam. 5.74.5.

अक्षि (acci < arcis) *f.* 1 ray, AMg. एणं महं चंदप्पमं सिवियं ... (विउवइ) अक्षीसहस्समालीय ... सुरूवं Āyār. 2.15.28(754); एणं च महं भवणं कारेति ... बिज्जाहर-जमल-जुयल-जंतुजुं पिव अक्षीसहस्समालणीयं Nāya. 1.1.89; 1.1.129; ते णं तोरणा नाणामणिमया ... अक्षीसहस्समालणीया ... दरिसणिज्जा अमिक्खा पडिक्खा RāyPa. 20; 17; 18; 32; 129; Jivābhi. 8.288; 300; 372; 2 fire, flame, AMg. पंचविहा ते बायरेउकाइया पणत्ता, तं जहा — इंगले जाले मुम्पुरे अक्षी अलते Thāpa. 5.181(444); Pannav. 1.31(1); 1.17; Jivābhi. 1.78; तए णं सागरय समासियाए दादियाए हं पक्कअ पाणिफास पडिस्वेइ से अहानामय अक्षी इ वा ... भवे पक्कअ Nāya. 1.16.52; पक्का छायाए अक्षीय दिव्वेणं तेएणं Uvav. 33; रणप्यक्काए पुठवीए गरया केरिसया फासेण

पणत्ता ? ... इंगले ति वा ... अक्षि इ वा ... सुदागणी इ व भवे पक्कअ सिया Jivābhi. 3.85; बायरा जे उ पणत्ताणेगहा ते विद्याहिया । इंगले मुम्पुरे अगणी अक्षिजाला तहेव य Utt. 30.110; इंगल अगणि अच्चि अकार्य वा सजोइयं । न उजेज्जा न वट्टेज्जा नो णं निक्कावए मुणी Dasave. 8.8; से भिक्खु वा भिक्खुणी वा ... अगणि वा ... अच्चि वा ... न उजेज्जा न वट्टेज्जा न निक्कावज्जा न उज्जालेज्जा Dasave. 4.9; J.M. इंगल अगणि अक्षी जाला तह मुम्पुरे य बोइव्वे । बायरेउविहाणा पंचविहा वणिगया एए ĀyārNi. 1.118; J.S. इंगल जाल अक्षी मुम्पुर सुदागणी व अगणी य । ते जाण तेउजीवा जाणित्ता परिहरेइव्वा Māla. 211(5); धीवेहि ... मंदं चलमंदाणिलवसेण णच्चंतअक्षीहि ... कुणिज्ज रणं सुभत्तीय Sāā.(V.) 436; 3 lustre, AMg. दिक्काए अक्षीय दिव्वेणं तेएणं ... दस रिताओ उज्जोवमाणा पभासेमाणा Sāy. 2.2.69; Thāpa. 8.597; Uvav. 47; 72; Pannav. 1.177; 178; 188; 196; एणं महं दिव्वं देव-रूवं विउवइ ... दिक्काए अक्षीय ... दिव्वं देवरूवं विउवित्ता कामदेवस्स समणोवासयस्स पोसहसलं अणुप्पविसइ Uvān. 2.40; 4 name of a celestial abode, AMg. पत्तासि णं अट्ठ लोगतियविमाणा पणत्ता, तं जहा — अक्षी अक्षिमाली ... अगिक्खामे Thāpa. 8.45(625); एएसि णं अट्ठा लोगतियविमाणा पणत्ता — अक्षी अक्षिमाली सुपरट्ठामे Viy. 6.5.32 (6.106); कहि णं भंते ! अक्षिविमाणे पणत्ते Viy. 6.5.33 (6.107); कहि णं भंते सारस्सया देवा परिवसति ? गोयमा अक्षिमि विमाणे परि-वसति Viy. 6.5.37 (6.111); जे देवा अच्चि अक्षिमालि ... विमाणं देवत्ताए उववण्णा, तेसि णं देवाणं उक्खेसेण अट्ठ सागरोवमाइं ठिई पणत्ता Samav. 8.15; J.M. ईसाणदिसाईसु एयाणं अंतरेसु अट्ठसु वि । अट्ठविमाणाइं ... अच्चि तहइअक्षिमालि . रिट्ठामं PavSāro. 144b-46; 5 bright lōyā, AMg. बहु पि अणुसासिप जे तहक्षी । समं हु स होइ अर्जसपरे Sāy. 1.13.7.

अक्षिकंत (acci-kanta < arci-kānta) *n.* a kind of heavenly abode, AMg. अत्थि णं भंते विमाणाइ अक्षीणि अक्षियावत्ताइं ... अक्षिभत्ताइं । हंता अत्थि Jivābhi. 3.175.

अक्षिकूट (acci-kūḍa < arci-kūṭa) *n.* a kind of heavenly abode, AMg. अत्थि णं भंते विमाणाइ अक्षीणि अक्षियावत्ताइं अक्षिकूटाइं अक्षुत्तरवटिसगारं ? हंता अत्थि Jivābhi. 3.175.

अक्षिगाल (accingāla < arci-āṅgāra) *m.* burning charcoal, J.M. अवि णिवइइ अक्षिगाल-मुम्पुरो चंदमंडलाहिंतो KuvMāKa. 134.1.

अक्षिजंत (accijjanta < arciyamāna) *adj.* (pr. part pass) being honoured by, J.M. अक्षिजंतो पम्हलविसालनयणुप्पलहिं रमणीहि SupāsaCa. 2.648.

अक्षिज्जय (acci-jjhaya < arci-dhvaja) *n.* a kind of heavenly abode, AMg. अत्थि णं भंते विमाणाइ अक्षीणि अक्षियावत्ताइं ... अक्षिज्जयाइं । हंता अत्थि Jivābhi. 3.175.

अक्षिजित्ता (accijittā < arciyitvā) *ger.* [also अक्षिजत्ता] having worshipped, AMg. अक्षिजित्ता पुप्फारुणं ... करेइ Jambuddi. 3.88; J.M. सरतीरे य तत्थ सा किं पि इट्ठदेवयं कमलसु अक्षिजित्ता पणया तस्स भत्तीय VasuHi.(M.) 188.27.

अक्षित (a-ccitta < a-citta) *adj.* 1 lifeless, AMg. तिविहो पुडविकाओ सखितो मीसओ अ अक्षितो OghNi. 22; J.M. अक्षित-सोतं तं पुण, देह पडिमाजुत्तेतरं चेव NāBhā. 601 (said to be from NāNi.); अइ सिरिमईए भणियं तुइ वित्तगओ इमो हु जेणेव । तेणेव य अक्षिता विहिवा सुसुंदरि तुमं ति SurSuCa. 12.27; J.S. उववाए अक्षितं गम्मे मिस्सं हु होइ GomBā.(J.) 85; 2 lifeless place, J.S. एणो अक्षिते दूरे गूढे विसालमविहो । अचासिक्खो पडिठावणिगया

सूत्रे समीची Māh. 15(1) (comm. अक्षिने हरितकायत्रसकायादिविधिते कथे दग्धसमे स्थण्डिले p. 20)

अक्षिभूमिदेश (a-ccitta-bhūmi-desa < a-citta-bhūmi-desa) *m.* a place without living beings, JŚ. अक्षिभूमिदेशे पटिलेहिता विसृज्येज्जो Māh. 322'5)

अक्षिद (accida < arcita) *adj.* (ppp) [*f.* -ā] honoured, worshipped, Ś. (विदूषक) भेरबाणंदो उण पदाणं संजोअमरो अक्षिदो महगिधो अ KapMāh. 1.34.33; (विचक्षणा) ताए वि पक्षेण दलसंपुडेण मअइदी गोरी जेव अक्षिदा KapMāh. 2.6.25.

अक्षिदूण (accidūṇa < arcitvāna = arcayitvā) *ger.* having honoured or worshipped, JŚ. उलहादिजिणवराणं गामणिलत्ति गुणाणु-कित्ति च। काऊण अक्षिदूण य तिसुखिपणो थवो जेजो Māh. 24(1)

अक्षिदियत्थ (accindiyattha < arci-indriyārtha) *m.* the object of sense-organs in the form of fire, J.M. (संसारभोहिमज्झ) दुइतविदियत्थोत्थवियसरिसयाहुत्तपत्थाणवक्के CampCa. 330.9.

अक्षिप्पम (acci-ppabha < arci-prabha) *adj.* (a heavenly abode) lustrous like fire, AMg. अत्थि णं भंते विमाणाइ अक्षीणि अक्षियावत्ताइ ... अक्षिप्पमाइ ... ? इता अत्थि Jivābbhi. 3.175.

[**अक्षिप्पमा** (acci-ppabhā < arci-prabhā) *f.* name of a goddess, AMg. Nāyā 8? AMgD.]

अक्षिमालि (acci-māli < arci-mālin) *m.* 1 the sun, AMg. अइचंदसंठाणसंठिने अक्षिमालिमासरासिप्पणाभे RāyPa. 124; एत्थं णं बंभलोए ... अक्षिमालिमासरासिप्पमे Pannav. 2.55(202); एत्थं णं - अइचंदसंठाणसंठिता अक्षिमालिमासरासिप्पमा Pannav. 2.58(205); 2.59(206); सोइहमे गाम कप्पे -- अक्षिमालिमासरासिप्पणाभे Pannav. 2.50(197); जहा निसते तवणअक्षिमाली पमासई केवलमाइ तु DanaVe. 9.1.14; 2 name of a sage, J.M. एवं पुच्छिण चारणेण भणिओ राया -- अक्षिमाली रायसिरी मम धम्ममाया ततो ते कहेमि -- न ताव ते पवज्जाकालो VasuHī. 125.6; पुब्बं वेव अक्षिमालिणा मुणिणा बरो आइहुओ Erz. 20.12; Apa. परिसाहिउ आसि सिरिअक्षिमालिनामिण मुणिदिण SaṅKuCa. 602.5; 3 the minister of a विद्याधर, J.M. उज्जाणे णिक्खितो, पणया य नामाणि साधेऊण पवणवेगअक्षिमालिणे अग्हे ति VasuHī. 122.29; सुणह देव -- राइणो सदेसेणं सविवेहि पवणवेगअक्षिमालीहि आणित थ VasuHī. 123.5; 4 चारण (servant) of a विद्याधर, J.M. सतो अमरिसेणं ... अक्षिमाली-नंद-सुनदा अयवंतो चारणा इत्थ पत्थय्ज्जाणोबगमा लयाधरे विट्ठति VasuHī. 124.9; 5 name of a chapter of the second सुतस्कन्ध of ज्ञाताधर्मकथा, AMg. सत्तमस्स बग्गस्स चत्तारि अज्झमणा पणत्ता, तं जहा -- सूरप्पमा, आबवा, अक्षिमाली, पमंकरा Nāyā. 2.7.2; 6 a kind of heavenly abode of लोकान्तिक gods situated in the midst of कृष्णराजी, AMg. अहु लोभंतिअविमाणा पणत्ता, तं जहा -- अक्षी ... अक्षिमाली ... अग्निधामे Thāna. 8.625; Vīy. 6.5.32 (6.106); जे देवा अक्षि अक्षिमालि ... विमाणां देवताए उववण्णा, तेसि णं देवाणं उक्कोसेणं अहु सागरोबमाइं ठिई पणत्ता Samav. 8.15; *adj.* having a garland of rays, AMg. (नगिंदे) मणोरमे जोयइ अक्षिमाली Sāy. 1.6.18(364)

अक्षिमालिप्पम (accimāli-ppabha < arcimāli-prabha) *adj.* lustrous like the sun, AMg. ते णं विमाणा ... अक्षिमालिप्पमा भासरासिप्पणाभा SamavPra. 150; दीहाउवा इड्डिमंता -- अनुणोववज्ज-संकासा भुजो अक्षिमालिप्पमा (देवा) Utt. 5.27.

अक्षिमाली (accimāli < arcimāli = arcimālini) *f.* 1 chief queen of the sun or the moon, AMg. चंदस्स णं जोसिस्सिस्स चत्तारि अग्गमहिंसीओ पणत्ताओ, तं जहा -- चंदप्पमा दोसिणाभा अक्षिमाली

पमंकरा Thāna. 4.175(278) चंदस्स णं भंते! जोसिस्सिस्स चत्तारि अग्गमहिंसीओ पणत्ताओ, तं जहा -- चंदप्पमा दोसिणाभा अक्षिमाली पमंकरा P 10.5.27 (10.90); सूरस्स वि सूरप्पमा आबवाभा अक्षिमाली पमंकरा P 10.5.28 (10.90); चत्तारि अग्गमहिंसीओ पणत्ताओ, तं जहा -- सूरप्प आयवाभा अक्षिमाली पमंकरा Jivābbhi. 3.1026; Jambuddh. 7.1.2 the capital of the queen of the lord of first देवलोक situated to the west of the रतिकर mountain, AMg. तत्थ णं से ... रति पव्वते -- सक्कस्स देविदस्स अग्गमहिंसीणं ... चत्तारि रायहाणीओ पणत्ता तं जहा -- समणा, सोमणसा, अक्षिमाली, मणोरमा Thāna. 4.246(30) Jivābbhi. 3.920.

अक्षिय (acciya < arcita) *adj.* (ppp) [also अक्षिअ] worshipped, AMg. सें णं तत्थ अक्षियवंदियपूइयसक्कारियसम्माणिए वि सम्भ्वं सच्चोवाए सज्जिहियपादिहेरे वावि भवेज्जा Vīy. 12.8.2(2) (12.15) ता णं तत्थ अक्षिबंदियपूइय जाव लाउलोअयमहिया यावि भविस्सइ P 14.8.19 (14.103); सेणिपणं रण्णा अक्षिय-इदिय-पूइय-माणि-सक्कारि सम्माणिआ समाणा पत्तेय-पत्तेयं पुब्बज्जत्थेसु भदासणेसु निसीयंति Nā 1.1.27; को देव-राणव-नरिदग्गअक्षियस्स भम्मस्स सारसुबलम्मस्सरे पमाः Āv. 49; 50; J.M. सुताइलकुमुमय्यरच्चियसमरभूमिमाओ Samarā 60.9; सो क्षिय सुरासुरक्षिय-वल्लो तुम्ह पि होउ गुरु KumāP 297.12; M. पडिमा-गज-णिम-गजणुपलविअ होउ घण-वट्टं GāSāSa. 11 सवेअणे सविरहे वि देअरे सलज्जरामं दिअक्षियज्जअं ŚrīKāv. 1.30; A देहि बोहि पउमच्चिय अविचल सुरहिं णमंसिय PaṇCa.(P.) 17.24. 2 valued, J.M. कलमोयणो उ पयसा उक्कोसो हाणि कोइतुम्भज्जी। तत् मिउत्तुप्पतरयं जत्थ व जं अक्षियं दोसु OgBNIrBā. 307; जं वत्थं ज देस्मिं दुल्लहं अक्षियं व जं जत्थ। तं वेत्तजुयं कसिणं KappBhā. 39. वेत्तओ जं जत्थ खेत्ते अक्षियं मज्झिमं जहणं वा NisCu. 1.41.21

अक्षियवव (acciyavva < arcayitavya) *adj.* to be worshipped, J.M. (मही) कुसुमेहि अक्षियववा PaumCa.(V.) 13.5.

अक्षियावत्त (acciy-āvatta < acir-āvatta) *n.* [also अरावत्त] a kind of heavenly abode, AMg. अत्थि णं भंते विमा अक्षीणि अक्षियावत्ताइ (v.l. अक्षिरावत्ताइ) ... ? इता अत्थि Jivābbhi. 3.1

अक्षिलेस्स (acci-lessa < arci-le-sya) *n.* a kind of celest abode (having the colour of a flame), AMg. अत्थि णं भंते विमा अक्षीणि अक्षियावत्ताइ ... अक्षिलेस्साइ ... ? इता अत्थि Jivābbhi. 3.175.

अक्षिवण (acci-vanna < arci-varṇa) *n.* [also अक्षिवा] a kind of heavenly abode (having the colour of a flame) AMg. अत्थि णं भंते विमाणाइ अक्षीणि अक्षियावत्ताइ ... अक्षिवण्णाइ ... इता अत्थि Jivābbhi. 3.175.

अक्षिसहस्समालि (acci-sahassa-māli < arci-sahasr mālin) *adj.* possessing a garland of thousand rays, Aā नगिंदे ... मणोरमे अक्षिसहस्समाली (Sāy 1.6.13 v.l. Cu. 146.7)

अक्षिसिंग (acci-singa < arci-sṅga) *n.* a kind of celestial abode (having a flaming pinnacle), AMg. अत्थि णं विमाणाइ अक्षीणि अक्षियावत्ताइ ... अक्षिसिंगाइ ... ? इता अत्थि Jivābbhi. 3.175 [Sāg. takes अक्षिसिंगार for अक्षिसिंग]

अक्षिसिद्ध (acci-siṭṭha < arci-siṭṭa) *n.* a kind of heavenly abode, AMg. अत्थि णं भंते विमाणाइ अक्षीणि अक्षियावत्ताइ ... अक्षिसिद्धि अक्षिदूहाइ Jivābbhi. 3.175.

अक्षीकर (acci-kara < arci-kṛ-) *v.* to praise, to worship, to flatter, AMg. जे भिक्खू रायं अक्षीकरेति, अक्षीकरेत्तं साइअति Nis. 4.2; जे भिक्खू रण्णारविज्जयं अक्षीकरेत्तं, अक्षीकरेत्तं साइअति Nis. 4.47.

अक्षीकरण (acci-karana < arci-karana) *n.* praise, flattery, JM. अक्षीकरणं एणे, गुणवयं तं समासो दुविधं । संमसं च तवा, पञ्चसप्तशतमेवेति NisBhā. 1569; एतो एगसरेण, अक्षीकरणेण जो सु रायाणं । अक्षीकरोति भिक्षु सो पावति आणमादीणि NisBhā. 1570; एतेहि कारणेहि अक्षीकरणं तु होति कातव्वं NisBhā. 1575.

अक्षीसहस्रमालिणीय (acci-sahassa-mālīniya < arci-sahasra-mālīniya) *adj.* [*f.* -ā] [also अक्षिसहस्रमालिणीय] which has a halo of thousands of rays, AMg. चंदप्पमं सियियं सहस्रवाहिणिं विउव्वहि, तं जहा — अक्षीसहस्रमालिणीयं .. दरिसणीयं सुखं ĀyAr. 2. 15.28 (754); एवं च णं महं भवणं कारेति ... विज्जाहर-जमल-जुयल-जंतजुतं पिव अक्षीसहस्रमालिणीयं Nāyā 1.1.89; (तोरणपदं) तेसि णं तोरणं इमे एयाक्के वण्णावासे पण्णत्ते, तं जहा — ते णं तोरणा णाणमणिमया ... विज्जाहर-जमलजुयलजंतजुता पिव अक्षीसहस्रमालिणीया BāyPa. 20; Jambuddi 4.27 पेच्छाधमंडवं .. अक्षीसहस्रमालिणीयं .. दरिसणिज्जं अमिक्खं पडिक्खं BāyPa. 32; ते ण दारा ... विज्जाहर-जमल-जुयल-जंतजुता पिव अक्षीसहस्रमालिणीया BāyPa 129; *n.* name of a celestial abode, AMg. अक्षीसहस्रमालिणीयं .. सिम्वगमणं णाम जाणविमाणं BāyPa. 17; 18; अक्षीसहस्रमालिणीयं .. दिव्वं जाणविमाणं विउव्वहि Jambuddi. 5.28.

अच्युत (accua < acyuta) *m.* [also अच्युत, अच्युय] 1 a heavenly region called a *kalpa*, the 12th according to the Śvetāmbaras and 16th according to the Digambaras, AMg. समणस्स णं भगवओ महावीरस्स अम्मापियरो .. अच्युए कप्पे देवत्ताए उववण्णा ĀyAr. 2. 15.25; आणतपाणतआरणअच्युएस्स णं कप्पेस्स दो इंदा पण्णत्ता Thāna 2.384 (2.105); उवरिळा चत्तारि कप्पा अइचंदसंठाणसंठिया पण्णत्ता, तं जहा — आणत्ते पाणत्ते आरणे अच्युए Thāna 4.651 (382); अच्युए कप्पे देवाणं जहण्णेणं एकवीसं सागरोवमाइं ठिई पण्णत्ता Samav. 21.10; (बरीस देविंदा पण्णत्ता) पाणए अच्युए Samav. 32.2; अच्युएस्स कप्पेस्स विमाणा नव नव जोयणसयाइ उड्डं उव्वत्तेण पण्णत्ता SamavPra. 48; केवत्तिं णं असुरकुमारणं देवाणं उड्डं गतिविसए । गोयमा जाव अच्युतो कप्पो Viy. 3.2.12 (3.89); खंदए नाम अणगारे अच्युए कप्पे देवत्ताए उववण्णे Viy. 2.1.53 (2.71); 1.2.19 (1.118) उड्डुलोववासी दुविहा वेमाणिया य देवा, आणयपाणय-आरणच्युयकप्पवरविमाणवाणिणो सुरगणा Paṇḍā 5.3; अच्युए कप्पे देवत्ताए उववत्तारो भवति Uvav. 158; अच्युयकप्पे देवपुरिसा संलेज्जगुणा Jivābhi. 2.96; एवं सव्वे देविंदा जाव अच्युए णियगपरिवारेणं आणयव्वा Jambuddi. 2.94; उववाओ आणपुव्वीए . णवमो पाणए दसमो अच्युए Nirayā. 77; आराहणमुक्कोसं आराहिय जाइ अच्युयं सड्डो Paṇḍā. 261; से फिं तं पुव्वा-णुपुव्वी, सोहम्मे ईसाणे .. अच्युए ApuOr. 173; दाणमाइचउक्केणं सुट्ठु वि गच्छेज्ज अच्युयं न परओ गोयम गिहिं ति MahāNis. 3.58; JM. दो वारे विजयाईसु गयस्स तिज्जच्युए ViĀvBhā. 436; आणयपाणयकप्पे देवा पासंति पंचमिं पुढविं । तं चेव आरणच्युय ओहिण्णाणेण पासंति ViĀvBhā. 696; साइ खामेत्ता पडिगया, ते पेच्छा साइ जाता । अहाउव पालइत्ता तम्मूलं पंच वि जणा अच्युए उववण्णा Āvṭi.(H.) 117b 6; तजो सो (यम्मिलो) अच्युए कप्पे देविंदसमाणो .. देवो जाओ VnaHi. 76.24; 177.23; अच्युए बायीसं सागरोवमाइं ठिई तिणिणं य रयणीओ देहपरिमाणं CaṇḍCa. 84.29; पवड्डमाणसुहज्जवसाणेण पत्तो अच्युयं KaKoPra. 91.27; ते य (पुण्फसिहो रयणसिहो य) पव्वज्जं काऊण आउक्खएणं अच्युए कप्पे इंदसा-माणिया देवा उववत्ता Erz. 44.24; कह तं समाखंतो सोहम्मसणकुमार-भावम्मि । ईसाणलंतआरणअच्युअसीलो जए होसि ViTha. 13; Jh. सोहम्मासु जायइ कणविमाणेसु अच्युयंतेसु ŚrāĀ.(V.) 495; Apa. अच्युय-सग्गि भरेविणु सुवर Chakkamma. 7.8.16; गोखीरसरिस अजुल्लिभं महंत पिय आरण अच्युय वगवणंत PaṇḍCa.(P.) 16.5.9; 2 the ruler of the region or a mansion in it (called Indra) or a god inhabiting

that region, AMg. दस इंदा पण्णत्ता, तं जहा — सक्के ईसाणे जाव अच्युते Thāna. 10.149 (769); बरीस देविंदा पण्णत्ता, तं जहा — चमरे कलि ... अच्युते Samav. 32.1; एवं अच्युतस्स जाव अजे उववज्जंति Viy. 10.4.14 (10.68); अच्युए देविंदे देवराया दसहिं सामाणियसाहसीहि जाव विहरति Viy. 14.6.9 (14.75); तेणं समणं चमरे असुरिंदे जाव अच्युयपज्जसाणा आगया Nāyā 1.8.208; वेमाणियाणं देवाणं विमाणा पण्णत्ता । सोहम्मी-साणसणकुमार .. आरण-अच्युत Jivābhi. 3.103; एव णं आरणच्युताणं देवाणं तिज्जि विमाणावासत्ता इवति ति मक्खायं Pannav. 2.59 (206); 30.1967; JM. बारसमो अच्युओ इंदो DevTha 165; पुण्फमलंकारे आरणे य तह अच्युए चेव DeveNaPra. 135.

अच्युअ (accua < acyuta) *m.* name of Kṛpā, M. अह क्षिप्यः णिप्विक्किअं कुविओ मोहणमत्तमच्युओ Uaṇi 2.43.

अच्युअ (a-ccua < a-cyuta) *adj.* not falling from, not to be fallen from, JM. ईसाणलंतआरण अच्युअसीलो जए होसि ViTha. 13 (comm. ईष्यांनलान्तकारण, अच्युतशीलः); Apa. देहि अम्हाण माणम्मि (! = मणम्मि) काउं इयं अक्खयं अच्युयं तं महंतं पयं BhaviKa 69.11.

अच्युआ (accuā < acyutā) *f.* [also अच्युआ] name of the tutelary deity (Śāsana-devatā) of the 6th and 7th Tīrthāṅkaras, AMg. से णं सुयदेवया .. अच्युआ MahāNis. 2.17[3]; JM. देवीओ चक्केसरि भजिआ दुरिआरि कालि महाकाली । अच्युआ संता जाळा SantiSta 9; निव्वाणि अच्युआ धरणी SantiSta 10; PavSāro 375-376.

अच्युइंद (accuinda < acyutendra) *m.* lord of the Acyuta region, AMg. तए णं से अच्युइंदे सपरिवारे सामि तेणं महया महया अभिंसएणं अभिसिचइ Jambuddi. 5.58; JM. अह सो झाणोवगओ सीबा-पुव्वेण अच्युइंदेण । अवहिविसएण दिट्ठो अचंतं नेहराएणं PaṇḍCa.(V.) 117.7; अच्युइंदो भयवंतं विहीए अहिसिचिऊण . भयवंतं पज्जुवासइ Vasaḷi 161.8.

अच्युककड (accukkaḍa < aty-utkata) *adj.* very powerful, excessive, AMg. अच्युककडंमि वेगे मंडलिपासम्मि (पुरिसं) वोसिरइ OghNi. 622.

अच्युरा (accugga < aty-ugra) *adj.* very severe, very fierce, JM. भयवं मि अणेयअच्युराभिगहमिंसमलिज्जमाणकम्मपरिसो पत्तो .. तावसासमं CaṇḍCa. 266.3; M. मए सा परिणीया णिय-विहिणा अच्युरा-महेसिणो धूया Jhā. 1216

अच्युचया (accucca-yā < aty-ucca-tā) *f.* very high or lofty position, JM. भुवणोदयगिरिसिहराक्खेणच्युयं पव्वेण । सुरेण तए रहिआ अम्ह दिसो तिमिरभरियं व्व UvPay.(Tt.) p. 406. # 253

अच्युट्ठिय (accuṭṭhiya < aty-utthita) *adj.* [*f.* -yā] impertinent, arrogant, AMg. अच्युट्ठिताए बडदासिए वा अगारिणं वा समयाणु-सट्ठे । ण तेसु कुज्जे Sny. 1.14.8-9 (Śr. अतीवाकार्यकरणं प्रति उत्थिता दासीत्वेन अत्यन्तमुत्थिता दास्या अपि दासी; v. l. अभ्युट्ठिया)

अच्युज्जय (accunnaya < aty-unna) *adj.* [also अच्युज्जय] 1 bulging, AMg. कणमयकुंभसरिसोवमाणचलणं अच्युज्जयपीणरइयंसक-उण्णयतणुतंविण्डिअइ Kapp.(J.) 36; 2 very tall, JM. अच्युज्जयाइ अत्थ जिणभगवाइ JambCa.(G.) 5.104.

अच्युण्ह (accunha < aty-uṣṇa) *adj.* [also अच्युण्ह] very hot, AMg. समणं णक्खत्ता जोगं जायंति समणं उद् परिणमंति । णच्युण्ह णातिसीतो बह्वओ होति णक्खत्ते Thāna. 5.3.213 (460); SāraP. 10.129 [1]; Jambuddi. 7.112.1; M. (राजा) णंदणवणवादा वि अच्युण्हवा सरीए Vikramo. 2.13; (राजा) अच्युण्ह मे सिदुल-विदुला होति णीसासदंवा AnaSūn. 2.13.

अच्युतवर्ण (accuta-vadema-ga < acyutāvataṃsa-ka)

अच्युत (differently written as अच्युत(त)वर्धे(र्ध)सग(य)) pinnacle of a Vimāna in the Aeyuta Kalpa, AMg. जे देवा महितं ... अच्युतवर्धेसं विमानं देवताय उचवण्णा Samav. 22.3; तेसि णं विमानाणं बहुमस्सदेसमाय पंचवर्धेसगा पणत्ता, तं जहा — मस्से यस्स अच्युतवर्धेस Pannav. 2.59 (206)

अच्युतम (accuttama < aty-uttama) *adj.* [1.-ā] most excellent, JM. सो सो महागुभावा अच्युतम- (v. 1 for उत्तम-कुल) संभवा महापुरिसा KaiKa 9.96; S. (विदूषक) ता अज्जुअं जेव किं ण मणीअदि अच्युतमा विअक्खणा कब्बम्मि अचहमो कविजलो बम्हणो सि KapMañ. 1 20.4.

अच्युतरवर्धिसग (accuttara-vaḍimsa-ga < arcir-uttarā-vatamsa-ka) *n.* pinnacle of the अच्युतरविमान, AMg. अत्थि णं भेति विमानां अक्षीणि - अच्युतरवर्धिसगां JivAbhi. 3.175

अच्युद (accuda < acyuta) *m.* name of a heavenly region (कल्प), JS. जावु आरणअच्युद गमणागमणं च होइ देवीणं Māhā. 1134(12); सण्णीवि तहा सेसं गिरये भोगो वि अच्युदंते वि। मणुवा अति चलगदिपरितं सिद्धिठाणं च GomSā.(K.) 541

अच्युदय (accudaya < aty-udaka) *n.* (in case of) water rising high, AMg. दूरगओ धरं च स्खलं वा (निश्चय)। सभय वासताणं अच्युदय सुक्खस्सचडणं वा OghNi 30.

अच्युदय (accudaya < aty-udaya) *adj.* rising high, JM. अच्युदय अणंगरती वेदम्मि NāBhā. 3698.

अच्युदार (accudāra < aty-udāra) *adj.* quick, swift, S. (राजा) बालं ताडिदुमच्युदारगमणा वेअक्खलंतं सुअं AnaSam 2 3

अच्युदास (accudāsa < aty-udāsa) *adj.* very indifferent, greatly depressed, M. (राजा) अहमच्युदासमणसंणिगीअ से रमणीअ कोवकलीकदो खणं AnaSam. 3 3.

अच्युभध (accubbhāda < aty-udbhāṭa) *adj.* very prominent, Apa. अच्युभधसिंमारमं संनोहि वि सुहिबंधवसयं BhaviKa 35.10; मयणवियार नाम उपपज्ज अच्युभधविलासं छज्ज BhaviKa 92.2.

अच्युयइंद (accuya-inda < acyutendra) *m.* the इन्द्र (ruler) of the region अच्युतकल्प, JM. अच्युयइंदो दससु वि शिणामिसेयं करेसि ७६ Tittho 243; अच्युयइंदो जाओ मरिऊणं नंदिमित्तो वि NāPañKa 10.68. Apa. सो अच्युयइंद समाण देव, उपपत्ता पुत्रिहि निरवत्तं Mayā ReSam. 3.5.

अच्युयउद्धलोग (accuya-uddha-loga < acyutordhva-loka) *m.* the upper part of the अच्युतकल्प, AMg. सोहम्मकल्पउद्धलोगखेलोए जाव अच्युयउद्धलोगखेलोए गेवेज्जविमानउद्धलोग (खेलोए) Viy 11.10 6 (11.95)

अच्युयकल्प (accyuya-kappa < acyuta-kalpa) *m.* name of the कल्प called अच्युत, AMg. अणुत्तोववाइया देवा ... जोयणकोटा-कोडीओ - दूरं उपपत्ता सोहम्मसीसाण ... आरणआणयपाणयअच्युयकल्पे वीइवत्ता JivAbhi.(T) p. 393b. 14; जहा सोहम्मयदेवाणं पुच्छा तहा संसकप्पाणं देवाणं पुच्छा भाणियव्वा जाव अच्युयकल्पो AppOg. 355(3); JM. अह अच्युयकल्पवती नुयकलिकलुसाण जिणवरिदाणं अभिसंयं काउमणो अभिमोणं सुवरं भणइ Tittho. 226.

अच्युयकल्पोवग (accuya-kappovaga < acyuta-kalpo-paka) *adj.* living in the heavenly region called Aeyuta (who are not poisonous like serpents), AMg. जह कल्पोवगवेमाणियवेवकम्मासीविते किं ... जाव नो अच्युयकल्पोवगवेमाणियवेवकम्मासीविते Viy. 8.2.17 (8.95); 8.9.61 (8.391); 8.1.16 (8.16); 24.18.53 (24.217)

अच्युयग (accuya-ga < acyuta-ka) *adj.* (god) belonging to the Aeyuta region, AMg. आणय-पाणय-आरण-अच्युयगा देवा ... पंचहि वाससइस्तेहि खवथेति Viy. 18.7.51 (18.137); वेमाणिवाणं सोहम्मगाणं जाव अच्युतगाणं Viy. 12.9.33 (12.196); सइस्सार-अच्युयगाणं य इदाणं महाघोसा घटा Jambuddi. 5.59.

अच्युयदेव (accuya-deva < acyuta-deva) *m.* a god in the अच्युतकल्प, AMg. एव जाव अच्युयदेवो, तवरं ठित्ति अणुबंधं संवेहं च जाणज्जा Viy. 24.21.19 (24.305); 24.24.23 (24.354); अच्युयदेवाणं पुच्छा। गोयमा! जहणंणं एणं समयं उक्कोसेणं संखेज्जा वासा Pannav. 6 38(600); अच्युयदेवा णं भंते कवतिकालस्स जाव नीससंति वा Pannav. 7 19(713); एवं सोहम्म जाव अच्युयदेवसरीरे (णाणासंठाणसंठिए पणत्ते) Pannav. 21.61 (1526); आणयपाणयआरणअच्युयदेवा अह जाव पंचमाय भूमपमाय पुढवीए हेट्ठिले चरिमेत्ते (ओहिणा जाणंति पासंति) Pannav. 33.16(2004)

अच्युयनाह (accuya-nāha < acyuta-nātha) *m.* lord of the अच्युत heaven, Apa. पुच्छइ अच्युयनाह सुरेसरं BhaviKa. 70.8.

अच्युयवह (accuya-vai < acyuta-pati) *m.* lord of the अच्युत heaven, AMg. सोहम्मसीसाण - अच्युयवहं पहिट्ठा देवा (महा-वीरस्स अतिथं पाउववित्थ) Uvav. 37

अच्युयसग (accuya-sagga < acyuta-svarga) *m.* the heaven called अच्युत, Apa. निहुणं अच्युयसगपुरंदरं BhaviKa. 71.1; अच्युयसगसुराविव BhaviKa. 74 11; अच्युयसगसुरिदायसे BhaviKa. 151 5; अच्युयसगो सुरत्तु पत्तं BhaviKa. 332.7.

अच्युयार (accuyāra < aty-udāra) *adj.* noble, dignified, JM. जीए (अभोज्ञानयरीए) य अच्युयारचरिओ पुरिसवग्गो SamanāKa. 600.8.

अच्युवभार (accuvaāra < aty-upacāra) *n.* excessive formalities, polite behaviour, M. हसिपहि उवाळमा अच्युवभारेहिं खिज्जिअव्वाइ। एसो मग्गो सुमहिलणं GāSūSa. 6.13.

अच्युवकल्प (accuva-kappa < acyuta-kalpa) *m.* [also अच्युवकल्प] name of a heavenly region called अच्युत, Apa. गउ अच्युव-कल्पं महाविमाणि, मणि-किरण-जोइ दिवि दिवि पहाणि PañāCa.(P.) 4.11.7; सो अच्युव-कल्पो चविवि आउ (जाउ) PañāCa.(P.) 5.8.2; ईसाणुभव-अच्युव-कल्पे मणवित्ति माणियकंदकल्प (अंति) VuddhuCa. 10 33 4

अच्युवसग (accuva-sagga < acyuta-svarga) *m.* the heaven called अच्युत, Apa. अच्युवसगि समुपपज्ज णं VaddhuCa. 10.20 13; गउ अच्युवसगो यि मरवि CandappaCa.(Y.) 5.16.10.

अच्युव्वाय (accuvvāya < aty-udvāta) *adj.* too much tired, JM. अक्काए आभोगं नाए सइरं करेति सज्झायं। अच्युव्वाया व सुवे अच्छंति व अज्जहिं दिवसं KappBhā. 3751; अण्णाते तुत्तिणीया पाते सइं करेति सज्झायं। अच्युव्वाया व सुए अच्छंति व अण्णाहिं दिवसं NāBhā. 1729; अतीव उव्वायं अच्युव्वाया आन्ता इत्यर्थः NisCu. 2.266.16.

अच्युसिण (accusina < aty-uṣṇa) *adj.* very hot, AMg. से भिक्खु वा भिक्खुणी वा ... असणं वा ... साहमं वा ... अच्युसिणं ... इत्येण वा सुहेण वा पुमेज्ज वा Āyār. 2.1.7.90 (308); जे भिक्खू अच्युसिणं असणं वा पाणं वा ... पुमिन्ता वीइत्ता ... साइज्ज Nā. 17.132; JM. अच्युसिणयिक्खो वा, कूरे इविउं पुणो पुणो देह। आयमिऊणं पुवं वइज्ज जहणं पढमयाए KappBhā. 1825.

अचेत्ता (accettā < arcitvā) *ger.* having worshipped, AMg. अचेत्ता पुष्पाक्षणं ... करेइ RayPa. 291; अचेत्ता पुष्पाक्षणं मल्लक्षणं ...

आमरणमकणं करेति Jivabhi. 3.457; अच्छेता विवलाई भोगभोगाई भुञ्ज-
माणा विहरति Jambuddh. 2.120.

अच्छेयण (a-cceyana < a-cetana) *adj.* non-sentient, in-
animate, JŚ. शिवदेवतरिस्सं पिच्छिऊण परविग्गहं पयसेण। अच्छेयणं पि
गहिंयं हाइज्जइ परमभाएण MokPa 9; अच्छेयणं पि चेदा जो मणइ सो
इवेइ अण्णाणी MokPa. 58; Aps. पवण-जणणि मुच्छाविय थिय अच्छेयणा
PaumCa. (S.) 19.15.1.

अच्छेय (accera < āścarya) *adj.* wonderful, M. रणे सुसज्जं
अइ तत्प गीअं अछेरसुवेरअवहिल्लक्खे ŚMKA. 1.8 (comm. अश्चर्यभूतं
सौन्दर्यं यासां बलीनाम्)

अच्छेरं (acceraṃ < āścaryam) *intj.* oh wonder!, Ś.
(शाण्डिल्य) अच्छेरं अच्छेरं। अकुविदो गाम ताडेदि किल भवो BhagAjjv.
11.9.

अच्छेल (a-ccela < a-ccla) *n.* absence of a garment, Aps.
ठिदिमोयणु अण्णु वि एय-भत्तु अच्छेलु लुत्तु अण्णण वुत्तु PaNaCa. (P)
4.8.9

अच्छेलक (a-ccelakka < a-celakya = a-ccla-tva) *n.* the
state of being without garments, (one of the ten अमणकप्प),
JŚ अच्छेलकं लोचो बोसट्टसरीरदा य पडिल्लणं। एत्तो इ लिंगकप्पो चटु-
त्तिहो होदि उस्सग्गे BhaAra. 90; Māla. 910(10); पिम्भूसणं गिरगं
अच्छेलकं जगदि पुज्जं Māla. 39(1); अच्छेलक्कुदेसिय ... समणकप्पो Māla
911(10)

अच्छेलत्त (a-ccela-tta < a-ccla-tva) *n.* garmentlessness,
the state of being without garments, Aps. अच्छेलत्तु ण वि मणु
चालइ CandappaCa. (Y) 10.1.3.

अच्छोदग (accodaga < aty-udaka) *adj.* [also अच्छोयग]
having excessive water, AMg. मे दिव्वे अश्वभवहलए ... विन्पामेव
नच्छोदगं नातिमट्ठियं ... सल्लोदगं वास वासति Viy 15.1.46 (15.59);
तए णं ... अप्पेगइया देवा विजयं रायहाणि णच्छोदगं नातिमट्ठियं ... दिव्वं
सुरभिं गंघोदयवासं वासति Jivabhi 3.447; (सुरियामे देवे) आभिओ-
गिए देवे एवं वयासी — णच्छोदगं णाइमट्ठियं ... सुरभिगंघोदयवासं वासइ
RāyPa. 9; 12; 281.

अच्छोरहरण (a-ccora-harana < a-cora-harana) *adj.*
which cannot be taken away by a thief, JM. पुरिसाण विज
चिय अच्छोरहरणं तु मंडणयं BaBhaKa. 11.

अच्छ- (accha- < ?) *v.* [Var. (Gr.) अस्तेरच्छः 12 19
(Ś.); Mārka (Gr.) अस्तेरच्छः 7 116, Hem. (Gr.) गमिष्यमासाम् छः
4.215; Lakṣmī. (Gr.) 2 4.50; Krama. (Gr.) (अस्तेः स्थाने)
अच्छोऽन्यत्र 4.10, Puraṇ. (Gr.) अस्तेरच्छ 7.3; In practice
grammarians and commentators use for अच्छ- the roots as- and
ā- indiscriminately. Semantically अच्छ- covers the meanings
of both as- and ā-; Tur. traces it to āskṣen on purely phonetic
grounds. In Skt. as- has only the conjugational tenses but,
as an auxiliary, it has all forms of both P. and A. Pkt.
accha- is available in all forms and can be translated as 'to
be', 'to remain' etc.] to be, to exist, to remain, (in
imperative) let alone, let it be, let it remain, AMg. आया-
वई य गिम्हाणं अच्छइ उक्कुडय अमिवाते Āyār. 1.9.4.4; से णं परो
णेत्ता वयखा — भाउसंतो समणा, मुहुत्तं मुहुत्तं अच्छाहि Āyār. 2.6.26
(598); तए णं से बोक्खली समणोवासए ते समणोवासए एवं वयासी-
अच्छइ णं तुम्हे देवाणुप्पिया सुनिब्बुयवीसत्था Viy. 12.1.14 (12.8);
जीवि णं अंते वग्गय समणे उताणए वा पासिहए वा अंबलुजए वा

अच्छेज वा चिट्ठेज वा निसीपज वा तुयट्ठेज वा Viy. 1.7.21
(1.957); तं नो खलु जाया अम्हे इच्छामो तुम्भं खणमवि विप्पआणं, तं
अच्छाहि ताव जाया जाव (ताव) अम्हे जीवामो Viy. 9.33.85 (9.169);
तए णं जियसन् राया सुवुद्धि एवं वयासी — अच्छसु ताव देवाणुप्पिया कव-
वयाई वासाई ... भोगभोगाई भुञ्जमाणा तओ पच्छा ... एवइस्सामो Nāyā.
1.12.40; असमिक्खियमासिणो उवदिसंति सहसा ... कम्मकरा किकरा य
एए सयणपरियणो य कीस अच्छंति Paṇḍā. 2.13; तण्हालुहाविमुक्को
अच्छेज जहा अमियत्तिओ Uvav. 185; Pannav. 2.211; ते पच्छा
इक्खमच्छंति गलुच्छिआ हासा जहा IsiBha. 15.16; जे भिक्खु रंभई
निधं ते न अच्छइ मंडले Utt. 81.3; कस्स अट्ठा इमे पाणा ... वाडेहि
पंजेरेहि च संनिक्खइ य अच्छहि Utt. 22.18; रोसेण सुसयतो सो कइ
वि दिणे लहेव अच्छीही Tattho. 655; प्याइ गुणेमाणा अच्छंति गिरिं
पलोपंता SāraPa. 82; JM. अइ नाह को वि पुरिसो ... अच्छइ लीला-
यंतो सुरो व्व मंदाणीसल्लि PaumCa. (V.) 10.50; तइसणुसयमाणा
अच्छइ मग्गं पलोयंती PaumCa. (V.) 11.14; पत्ता नरिंदमवणं जत्थच्छइ
वसुमहाराया PaumCa. (V.) 11.30; ताव तुमं वीसत्थो अच्छसु PaumCa.
(V.) 12.43 अच्छ पट्ठ वीसत्थो जाइए रणमुदे विवाडेमि PaumCa. (V.)
12.101; कीरंति इमाई वणे अच्छउ पासत्थउहावो KuvMāKa. 198.15;
अच्छउ ता इयरजणो अगे थिय आइ पंच भूयाई। ताई थिय लज्जिज्जइ
VajJag. 93; अच्छउत्तु पेम्मभिन्नभरतणीसंबवंधुरा भोगा MuViCa. (G.)
16b.6(2); ता अच्छउत्तु जममडा सुरासुराणं वि दप्पदलणा जे KunāPn.
383.28; (राया) अत्थाणमंडवम्भी आसीणो अच्छई जाव SurSuCa.
1.120; मय पत्ती एणण सह अच्छइ Erz. 1.25; भोगाण कज्जे किलि-
स्सइ ति अम्हे जाणता कीस अच्छामो ति पव्वः आ Erz. 29.36; सुपु-
रिस गत्था रयणी अच्छामो पत्थ उज्जाणे Erz. 75.12; अच्छए देवदत्तो
तीए सह Erz. 84.2; अच्छउ अणं पंचाणम्मस मग्गो वि दुब्बिसहो
GāRaKa. 735; ता अच्छइ (एउ) इयरजणो हरेण देहट्ठयं दिवं VījKaCa.
3.22; JŚ. गिहं पि अलहमाणो अच्छइ विरहेण संतप्पो ŚrāA. (V.) 115;
अच्छइ अणंतकालं विवंतो जोणिलक्खेसु ŚrāA. (V.) 177; लोयमाणो जीवो
देहमाणो वि अच्छइ लंसे KattiAṇu. 176; विथल्लिदिपसु जायदि तत्थ वि
अच्छदि पुव्व-कोटिओ KattiAṇu. 286; M. अच्छउ दाव मणहरे पिआइ
मुहसत्तं अइमहग्गं GāSaSa. 2.68; अच्छउ ता जणवाओ विअअं चिय
अत्ताणो तुह पमाणं GāSaSa. 3.1, बुक्खं असमत्तमणोरहाई अच्छंति मिह-
णाई GāSaSa. 4.42; (pass) पोट्टपट्टिहिं बुक्खं अच्छिज्जइ उण्णएहि
होज्ज। इअ चित्तआणं मण्णे धणाणं कसणं मुहं जाअं GāSaSa. 1.83;
अतो चिअ णिहुअं विहट्ठिऊण अच्छंति विमिहआ ताई। इअरसुलं पि जाह
गरुमाण ण कि पि संपदइ GauḍVa. 915; अच्छउ ता विहट्ठइरणमारवं
GauḍVa. 955; विजयाणंदागमणं ज्ञायंतो अच्छइ दिणम्मि Līla. 942;
संजमिओ पुट्टमुयंगमेहि अच्छइ महापुरिसो Līla. 1036; मणियं ता कि
अच्छइ अज वि मलयाणिलस्स सुओ Līla. 1227; अच्छउत्तु के वि इह समय-
वारणा के वि वण्णुत्तु Līla. 1067; अच्छउ ता णियेत्ते Līla. 51; कि
अच्छइ वीसत्था ChnGa. 18; Ś. (देवी) कप्पइमस्स अच्छउ निधं तुह
संगमसणाइ KamMa. 3.14; (पानी) तहिं पि को वि जणो अहिअसं
जोअं वित्तयतो अच्छदि AvīMa. 2.6.20; Aps. लोयालोउ वि सयलु इहु
अच्छहिं विमलु णियंत Paramappa. 1.5; जिह इरीहो ण मुहकमलु। तिह
अच्छु PaumCa. (S.) 6.4.3.4; सेउ अच्छहि काई रणे PaumCa. (S.)
6.12.9; कि अच्छहु आगच्छहु जाहु मडारउ वंहु PaumCa. (S.) 3.4.10;
देव देव किउ जेण महारउ, अच्छइ मच्छथि अहरावउ PaumCa. (S.)
11.3.4; अच्छउ तहो वरे णियलं वंहु PaumCa. (S.) 10.8.6; मउल्लिय-
णयणुत्तु विमियउ जामच्छमि कामगाहिं लियउ JaaCa. 2.6.5; अच्छइ
पुव्वीपियमोवरउ NāyCa. (P.) 2.7.3; अच्छउ भोयणु ताई परि सिट्ठई वयणु
ण वुत्तु ŚāDhaDo. 30; अच्छहि पय काई गिधित्तउ PaNaCa. (P.) 5.5.7;

गठ चक्राउडु बहिं अच्छइ भिणु PaṇCa.(P.) 5.7.1; तहिं अच्छइ कुमारि सुभणोहर BhaViKa. 75.5; पुअईसव ... अंबुकुमारिहिट्टिउ । अच्छइ विविह-विणोयहिं ... जावत्ताणे परिट्टिउ JambāSSaCa. 5.1.81; तहिं अच्छइ जाव रत्ताहिरोओ SudCa.(N.) 1.6.1; अच्छइ घरवंगणे सेहंतउ SudCa.(N.) 3.7.5; 6.8.14; पिपण समाणिय अच्छइ जाव KarCa. 1.9.1; अच्छइ कुणि जिह शाणोवविट्टु VhaKa. 1.10.10; अच्छइ दूरि भमंतु PaDo. 58; कम्म सुणंतउ जा तहि अच्छइ Chakkammū. 2.0.12; गय कुमारि लहु वेसहि अच्छइ जेसहि सहापरिट्टिउ ताउ जहि SiVaCa. 1.7.17; इउं अच्छमि अरंति समुत्तीर SiVaCa. 1.42.4; अच्छइ विणिण वि सुहु अनुवतंता SiVaCa. 1.15.18; ताम्वहि अच्छउ इयक जणु सुणणु वि अंतक वेइ Hem. (Gr.) 4.408.8; अच्छइ जिह सजिह घर कंतय Sanderā. 167; (pass) वीढनियासिपहि अच्छइज्जर वार वार पक्खिहि मुच्छिज्जर JambāSSaCa. 9.10.4; अच्छइज्जर सुहसाणनिउतेहि देवधम्मगुरुपूयविसेहि BhaViKa. 87.2 [सुइं इह वि अच्छु पसयच्छि SaṅKuCa. 517.8 for अशु]

अच्छ (accha < ṛkṣa) *m.* a bear, AMg. से भिक्खु वा भिक्खुणी वा गाहावह-कुलं पिहवाय-पडियाए अनुपपट्टे समणे सेज्जं पुण जाणेज्जा ... अच्छ ... बियालं पडिपेइ पेहाए Āyār. 2.1.52(354); 2.3.59 (515); अणगारे णं भंते भाविअप्पा बाहिरए पोगले अपरिबाहअत्ता पधू एणं मं आसक्क ... अच्छक्क ... वा भमिजुंजितए Viy. 3.5.12 (8.209); 3.210; से णं भंते ! सीहा बग्घा ... अच्छा तरच्छा परस्सरा निस्सीला तहेव जाव कहि उववज्जिहि वि. 7.6.86 (7.122); 12.180; तत्थ ण अण्णे बहवे सीहा य ... अच्छा य ... पुव्वपविट्ठा अगिअयविट्ठा एगयओ विलधम्मणं विट्ठंति Nāyā. 1.1.178; कुरंगरुह ... अच्छमहा ... चउपयविहणाकए य एवमादी Paṇḍā. 1.6; उत्तरकुराए कुराए सीहाति वा ... अच्छाति वा Jivābhi. 3.620; अह भंते ! मणुस्से महिसे ... अच्छे तरच्छे ... सव्वा सा एगवयू ? Pannav. 21.21(849); 11.852; से किं तं सणपफदा दीविया अच्छा तरच्छा Pannav. 1.68(74); अच्छ-तरच्छ-सियाल-विट्ठाल Jambuddi. 2.96; 136; दीवियस्स वा अच्छस्स वा तरच्छस्स वा Jmā 7.24.

अच्छ (accha) *adj.* 1 white, bright (as applied to objects or colour) [Hem.(Gr) 4.350] AMg. (अंजणपवता) मूले विच्छिण्णा ... सव्वअंजणमया अच्छा सण्हा लण्हा ... अभिक्खा पटिक्खा Thāpa. 4.2.838 (307); ते णं दधिमुहपवता ... सव्वरयणामया अच्छा जाव पटिक्खा Thāpa. 4.2.340(307); ते ण रतिकरपवता ... सव्वरयणामया अच्छा जाव पटिक्खा Thāpa. 4.2.344 (4.807); ते णं विमाणा ... सव्वरयणामया अच्छा सण्हा लण्हा ... अभिक्खा पटिक्खा SamavPra. 150; ते णं भवणा ... गधवट्टिअया अच्छा सण्हा ... अभिक्खा पटिक्खा SamavPra. 144; एत्थ णं चमरस्स ... उप्पायपवत्ते पणत्ते ... उप्पि विसाळे बरवडिगिहिए महामउद-संठाणसंठिए सव्वरयणामय अच्छे जाव पटिक्खे Viy. 2.8.1 (2.118); ते णं तत्थ अच्छं जन्म तावणिज्जं महत्थं महत्थं महरिहं ओरालं सुवण्णरयणं अस्सादेति Viy. 15.65 (15.90); ते णं भंते ! किमया पक्खता ? गोयसा ! सव्वरयणामया अच्छा सण्हा जाव पटिक्खा Viy. 19.7.1 (19.68); सर-सच्छाउअवक वण्णरइए ... कोट्टिमत्तक Nāyā. 1.1.18; तस्स णं असो-गरपायवस्स उवरि बहवे अट्ट अट्ट मंगलगा पणत्ता, तं जहा — सोवत्थिय सव्वरयणामया अच्छा सण्हा लण्हा ... दरसणिज्जा अभिक्खा Uvav 12; ईसीपम्भारा णं पुट्ठी सेया सेवतक ... अच्छा सण्हा लण्हा ... दरसणिज्जा अभिक्खा पटिक्खा Uvav. 194; तए णं से ... जाणविमाणस्स बहुमज्जवेसभागे एत्थ णं मंइ पिच्छाघरमंडवं विउववह ... अच्छं सण्हे कण्हे ... अभिक्खं पटिक्खं BāyPa. 32; 34; 36; 38, तेसि णं तोरणं उप्पि अट्टमंगलगा पणत्ता, तं जहा — सोत्थिय सव्वरयणामया अच्छा सण्हा लण्हा ... अभिक्खा पटिक्खा BāyPa. 21; 22; 23; (मणिपेटिया) सव्वमणिमंइओ अच्छाओ जाव पटि-क्खाओ Jivābhi. 3.980; 3.906; ते णं भवणा बाहिं बट्टा ... अच्छा सण्हा लण्हा ... दरसणिज्जा अभिक्खा पटिक्खा Pannav. 2.80(177); 2.81(178); ते

णं विमाणा सव्वरयणामया अच्छा सण्हा लण्हा ... दरसणिज्जा अभिक्खा पटिक्खा Pannav. 2.49 (2.196); 2.50 (197(1)); 2.59(206); ईसीपम्भारा णं पुट्ठी अच्छा सण्हा लण्हा Pannav. 2.68(211); तस्स णं बहुसमरमणिज्जस्स भूमिभागस्स बहुमज्जवेसभागे णं इक्के मंइ पउमइहे नामं देहे पण्णेसे उव्वेहेणं अच्छे सण्हे रययामयकूले जाव पासाईए जाव पटिक्खेति Jambuddi. 4.74; से णं एगाए बईरामईए जगईए सव्वओ संमत्ता संपरिक्खिते सा णं जगई ... अच्छा सण्हा लण्हा ... दरसणिज्जा अभिक्खा पटिक्खा Jambuddi. 1.8; अच्छेहि सण्हेहि सेतेहि रययामयहि अच्छरसांतंउलेहि चक्करयणस्स पुरओ अट्टमंगलए आलिहए Jambuddi. 3.12; M. फलिहच्छोअरं दीसंतपट्टिणेणीसिहाओ व सईति GaṇḍVa. 750; अंतो मणिदामच्छवि विच्छुरिअच्छसुअं सुहावेइ GaṇḍVa. 780, गवरि अ अच्छालोआ उअअ-गिरि-क्खलिअ-बहलओणा-णिबहा SetuBa. 10.30; (विदूषक) सुवत्तुलं गित्तलमच्छमुज्जलं कमेण पत्तो णवमोत्तिअत्तणं KapMañ. 3.4; 2 clear, clean (as applied to water etc.), AMg. ते णं तत्थ अच्छं पत्थं जन्मं तणुयं कालियवण्णामं ओरालं उदग-रयणं आसादेति Viy. 15.65 (15.89); तीसे णं बाणारसीए नयरीए ... दिसीमाए गंगाए महानईए ... गंभीरसीयलज्जे अच्छ-विमल-सलिल-पलिच्छण्णे ... अभिक्खे पटिक्खे Nāyā. 1.4.3; तए णं से फलिहोए सत्तमंति सत्तमंति परिणममाणंति उदगरयणे जाए यावि होत्था — अच्छं पत्थं जन्मं ... सव्विदिय-गायपन्हायणिज्जे Nāyā. 1.12.19; अच्छविमलसलिलपुणं Jivābhi. 8.118; अच्छं छविह पाणयमेयं भणियं परिकम्मपाउगं ĀrābPaḍ.(V.) 423; परिसंठियच्छदवगेण्णट्टया गच्छमासज्जा OghNi. 554, JM. (बावी-पुव्वर-णीओ) पराअपाणियफलिहसरिच्छच्छमरियाओ Tittho 29. JS. कतुत्ती-कदं पि उदयं अच्छ जह होइ कदयजोएण BhaĀrā. 1078; अविरसमहुविगंथं अच्छमणुणं अणविसीदं BhaĀrā 1490; M. (नान्दी) अच्छेसुं परिकीलिउं रस-सुहा-सोत्तेसु सुत्तेसु णो CandLe 1.1; Apr. लीकं अवगाहए सरिहि सलिल (मयरदंगं-बहलच्छविमल PaṇCa.(P.) 1.23.6; 3 pure, unmix- ed (मलरहित), JM. अच्छ-कय-वण्ण-यिउओ महु-पिंगल-नण्णओ मयंक-नवो KumāCa (H.) 2.27; M. CandLe 1.1; 4 (clear) unhindered, Apr. खणे खणे जाणिअ अच्छ गिसास PaṇPung. 2.134; 5 spotless, clean, Apr. अच्छकवोलुजुयउ मुंहे तडियउ बिहिं मायहिं ससिखंडु य वडियउ JambāSSaCa. 4.13.9.

अच्छ (accha < ?) *Deśt. adj.* 1 very much, excessive, असयदुएसु अच्छ DeNāMā. 1.49 (comm अच्छं अत्यर्थम्); 2 quick, असयदुएसु अच्छ DeNāMā. 1.49 (comm अच्छं शीघ्रं च)

अच्छ (accha) *m.* name of Mt. Meru or Mandara, AMg. मंदरस्स णं भंते पव्वयस्स कति णामधेज्जा पणत्ता ... सोलस णामधेज्जा पणत्ता ... अच्छं य एवं वुअइ मंदरे पव्वए Jambuddi. 4.260 (comm. सुनिर्मलं; जावत्तदरत्तनवुलत्तात् मेरुनाम p. 375.12); ता अच्छंति णं पव्व-यंसि SūraP. 5.1; 19.23.

अच्छ (accha) *m.* (pl) a particular Āryan country and its inhabitants, AMg. जावतीए णं अज्जो ! गोसांणं मंखलिपुत्तणं ममं बहाए सरीरगंसि तेवे निसट्टे से णं अळाहि पज्जत्ते सोलरुणं जणबयाणं, तं जहा — अंगाणं वंगाणं अच्छाणं बच्छाणं Viy. 15.87 (15.121); बहराड बच्छ बरणा अच्छा तह मत्तियावइ दसण्णा । सुत्तीमई य चेदी बीहभवं सिद्धुसोवीरा Pannav. 1.93. v. 4 (102 v. 115); SūyTṭi.(S.) 123a. 5; PavSāro. 1590.

अच्छ (accha < akṣa) *m.* [at the end of the epdṛ] [f. -i] an eye, AMg. अजणपुंजनिगरप्पगासं रसच्छं लोहियलोयणं Uvās 107; तयाणंतरे च णं जच्चाणं तरभल्लिहायणाणं हरिमेळमउळमल्लिअच्छाणं Uvav. (v.1.) 49; JM. पडिखंभिअट्ट-अय-अंभिअ-ताणु-अंभिअच्छेहि KumāCa.(H.) 2.86; अम्मंसि-इसिअच्छं अफिडिअ-वहसाणणं महकाणं KumāCa.(H.) 7.21; 7.64; सुणिअण पउर-ववणं रावा शुक्कोव-जावरसच्छओ.

Erz. 42.7; अत्ताणं संवरेवि पत्तयच्छी Erz. 26.28; नवजोव्वणो रउदो रत्तच्छो
 कीद्वेज्जो य Erz. 80.6; M. अलिम-वसुत्तम-विणिमीलिअच्छ वे सुहम
 कव्वञ्जो आसं GāSāSa. 1.20; 1.52; 2.12; उज्जागरअ-कसाइअ-गुत्तअच्छी
 नेह-संछण-विकससा GāSāSa.(W.) 482; पेच्छंति अणिसित्छा पहिआ
 हल्लिअत्तसु पिट्ठ-पंडुरिअं GāSāSa.(W.) 488; सिप्पिउडमउलिअच्छि लआहर-
 व्वात्तरेसु परिवट्ठंतं SetuBa. 1.65; ईसिजल-पेत्तिअच्छं विहसंत-विहण-
 व्वज-वह-संलावं SetuBa. 2.39; 9.86; तो सो अणिसित्तिअच्छं अलद-लवखं
 त्तिरं पलोयतो LīA. 535; अणियं अणुअ-सुहं अहोमुहच्छं च सहि तत्तसु LīA.
 620; 707; 482; अच्छारंगं सुकुच्छि सुहिअमह पउच्छिअत्तच्छुण्णच्छाणं
 SāKāV. 3.10; Apa. समुदु वियासियअच्छ SāKāCa. 505.9; खलि-
 रक्खर-गगर-गिरहि पिचि वियासिय-अच्छ SāKāCa. 597.7.

[अच्छा (accha-a < vṛkṣa-ka) n. the Akṣa tree or clear water based on Kāmadāsa's comm. on SetuBa 9.47 PSM.1]

अच्छाअर (acchaara < āścarya) adj. wonderful, JM. अच्छाअर-
 सोअमहा, कयच्छरीआ पिअच्छरिअण KūMāCa.(H) 3.25. n. wonder,
 [Lakṣmī (Gr.) notes अच्छरिअं, अच्छरिअजं 1.4.56; Hem.(Gr.) 1.58;
 2.67]

अच्छाहल्ल (a-cchaila = a-vidagdha) adj. ignorant, not
 gallant, M. इत्थिआणुणसामगी अच्छाहल्लमि बह्ले । रत्ताए णिप्फलं वेअ
 कंदारमि व कोमुर् Uvāpi. 4.25 cf. छहल्ल.

अच्छाककागअ (acchakkāgaa = akasmā-d-āgata) adj.
 come all of a sudden or unexpectedly, M. वेवइ अच्छाककागअहिमकाल-
 किलासिओ लोओ GāuḍVa 428. cf. अत्थकक.

अच्छाच्छंबिल (acchacchambila < acchācchāmla) n. n.
 kind of very clean, sour gruel, Apa. अच्छाच्छंबिलेण भुंजंती अणवरयं
 सुरीणिया MahāPu.(P.) 90.19.1.

अच्छाजल (accha-jala) adj. having clear water, AMg. कलि-
 वरिच्छाच्छजलं ... वियसियपउमसरं तं पेच्छंति Tīthto. 111.

अच्छाद्धिय (a-cchaddiya < a-cchardita) adj. (ppp.) not
 given up, JM. अच्छाद्धियविसयसुहो पडइ ... दुक्खगरे निरए CaupCa.
 170.28.

अच्छाद्धिय (a-cchaddiya < ā-cchardya) ger. having thrown,
 cast or put away for, AMg. जं इत्थियं संजमाओ परिअत्तिय ... वेसग-
 णां अच्छाद्धिय पुरिसेण सद्धि वियमं समायेज्जा MahāNis. 2.18.2.

अच्छण (acchana < āsana = sthiti) n. 1 occupation of the
 same place, JŚ. अण्णोणपवेसेण य दव्वाणं अच्छणं हवे लोओ KattīAṇu.
 116 (comm. दव्वाणां परस्परपवेसेण जीवपुद्गलकथमादिवस्तुताम् अच्छणं
 स्थितिः, अस्तित्वं संग्रहोक्तः); 2 sitting, occupation, AMg. अण्णुद्वाणं
 गुरुपूया अच्छणे उवसंपदा । एवं पुपंचसंजुत्ता सामायारी पवेइया Utt 26.7;
 JM. बाधाइ नमोक्कारो इत्थुत्तेहो य सीसनमणं च । संपुच्छणअच्छणं छोमवंदणं
 वंदणं वाचि AvNi. 1127 (comm. अच्छणं तत्सन्निधावासनं वचिस्त्वाल-
 मिति); दव्वे तणहगलार् अच्छणभाणाइओवणा स्थिते । काले उखारार् भावि
 णिकाणाइ कूळमा KappBhā. 1499; 4545; (देवयं करणं) अच्छण अवलोण
 निअट्ट कंटा गेण्हण दिट्ठे य भावे य VavaBhā. 1. p. 102; 3 a place
 for sitting, AMg. दव्वे तणहगलार् अच्छणभाणाइओवणा स्थिते OghNIBhā.
 38; JM. अच्छणे असति संतो KappBhā. 4858.

अच्छण (a-cchana < ā-cchādāna) n. covering, Apa.
 वल्लिजइ अच्छण अहवीर AṇMāhSāṇ. 5.9.

अच्छणअ (acchana-a < āsana-ka) n. place to be used
 for studying, JM. उखार पासवणे काउअ मिह्वणे य अच्छणए OghNIBhā.
 316 (comm. अच्छणए ति यय स्वाध्यायं कुर्वन्निरात्त्यते)

अच्छणक (acchana-ka < āsana-ka) n. a place for sitting,
 P.D. 17

JM. अच्छणके वा पुच्छेअ सिप्पिहि वा पुच्छेअ AbgVi. 186.11.

अच्छणकाल (acchana-kāla < āsana-kāla) n. period of
 remaining in, JŚ. संजइत्त मिच्छं संतूण देवगदीए उप्पज्जमाणत्तस मिच्छ-
 सेण सह अच्छणकालो जहणओ वि उक्कत्तओ वि अत्थि Dhavaḷa.
 10.285.4.

अच्छणघरग (acchana-gharaga < āsana-grhaka) n.
 [also अच्छणघरय] sitting room, rest house, AMg. तए णं ते सत्त्व-
 वाइदायगा ... लताघरयसु य अच्छणघरयसु य ... उज्जाणसिणि पञ्चगुणभवमाणा
 विहरंति Nāya. 1.3.16; तेसु णं वणसंवेसु तत्थ तत्थ ... बह्वे आलिघरगा
 ... अच्छणघरगा RāyPa 182; Jivābhi. 3.294; तेसु णं आलिघरगेसु ...
 अच्छणघरगेसु पिच्छणघरगेसु बह्विहं ईसाणाइ RāyPa. 183; comm. on
 Jambuddi. 45b.9.

अच्छणजोय (a-cchana-joya < a-kṣana-yoga) n. prac-
 tice or not indulging in doing injury, non-violence, AMg. तंति
 अच्छणजोएण णिचं होयवयं सिया Dasave. 8.3.

अच्छणहेउग (acchana-heuga < āsana-hetuka) adj. for
 the purpose of occupation, JM. झाणट्ठया मायणवावणाई दोहइट्ठया
 अच्छणहेउगं च । भिउगइ चव अदिट्ठयंते KappBhā. 680.

[अच्छणिउर (accha-nura) inferior reading for अत्थणिउर
 comm on Viy. 210a.8; 275a.8 अच्छणिउरे]

[अच्छणिउरग (accha-nuraṅga) inferior reading for
 अत्थणिउरग PSM; Sāg.]

अच्छण (a-cchanna < a-cchanna) adj. not covered,
 open (place), JM. अच्छणअच्छणे व ठिया व विट्ठा । अच्छंति वे
 सतमुहा KappBhā. 4563.

अच्छण (a-cchanna < ā-cchanna) adj. covered, AMg.
 तत्थ तत्थ देसे तहि तहि बह्वे क्खसा ... पेरेहि य पुप्फेहि य अच्छणपहि-
 च्छणा सिरीए अतीव अतीव उवसोममाणा उवसोममाणा चिट्ठंति Jivābhi.
 3.681.

अच्छत्ता (a-cchatta-ga < a-cchatra-ka) adj. without
 an umbrella, AMg. धणे सत्थवाहे अच्छत्तागत्तस छत्तां दलयइ Nāya.
 1.15.6; 1.15.7; 1.15.9.

अच्छत्तय (a-cchatta-ya < a-cchatra-ka) n. [also अच्छ-
 एण] the state of having no umbrella, AMg. से जहाणामए अजो ।
 मए समणां णिगंथाणं गग्गमावे ... अच्छत्तए, अणुवाहणए ... लद्धावलद-
 वितीओ पणसाओ Thāṇa. 9.62(693); जस्सट्ठाए कीरति नग्गमावे ... अदत्त-
 पुवणयं अच्छत्तयं ... तमट्ठं आराहेइ Viy. 1.9.24 (1.433); (9.135); तए
 ण से दट्ठपइणे केवली ... जस्सट्ठाए कीरइ नग्गमावे ... अच्छत्तां, अणोवाहणं
 ... परीसहोवसग्गा अहियासिअंति, तमट्ठमाराहिता पुक्खणां अंतं करेइ
 Uvav 116.

अच्छदंत (accha-danta < ṛkṣa-danta) n. name of a
 king, JM. इओ य निवेइयं अच्छदंतस्स रओ KaKoPra. 87.23.

अच्छदव (accha-dava < accha-drava) n. clear liquid,
 water, JM. अच्छदवणुवउत्ता निरवयवे दिअ तेसु कायतिअं । नाऊण व परिसेणं
 कयं ताहे पवट्ठिति PaṇVa. 2.389 (comm. स्वच्छोदकनोपयुक्ताः सन्तः)

अच्छंत (acchanta) adj. (pr. part.) [I. -ती] being there, one
 who is sitting or remaining, AMg. अच्छंतं व्वल्लमूलमि को णं ताहे
 तिगिच्छइ Utt. 19.78; JM. महरं वेला बट्ठइ अच्छंताणं इमम्म ठाणम्म
 SāKāCa. 7.207; JŚ. तोयं जइ मच्छाणं अच्छंता णेव सो णेइ DavSāṇ.
 17 (comm. स्वयं तिष्ठतो णेव स नयति तात्); M. तेण समं मयणमोहि-
 मणेण । अच्छंती उयरवर् जाया LīA. 586; Apa. तो वरे अच्छंतिए कवणु
 पुणु PaumCa.(S.) 12.4.6; अच्छंतहो आसणकं हुइ PaṇCa.(P.)

8.3.1; अच्छन्तहिं सुदु मुन्तहिं आउतु सावरसत निउ JambūSāCa. 3.1.6.
अच्छन्त (acchanta-a) *adj.* (pr. part.) remaining, being, JM. सिद्धत्थो एवञ्जो अच्छन्तो अद्विती करेति AvCu. 275.11.

अच्छन्तय (acchanta-ya) *adj.* (pr. part.) [f. -सिय] remaining, being, JM. घासिणहणीए किञ्चेल्लच्छन्तयस्मि पुरलोए SurSut'a. 13.8; Apa अशरोप्पक एम चंदतिथं पल्लिकगुडहिं अच्छन्तियउ (उत्पणु सुउ) PaumCa.(S.) 19.9.4; अच्छन्तउ परिचिन्तेवि मण्णे आमेल्लिउ विज्जुल-वाहणेण PaumCa.(S.) 7.8.2 [PaumCa.(S.) Index p. 2 मृत dead is only an implication of the word ('remaining') on the battle-field].

अच्छन्द (a-cchanda) *adj.* unwilling, AMg. अच्छन्दा जे ण मुञ्जति ण से चाह ति पुण्हं Dasava 2.2

अच्छन्द (acchanda) *m.* name of a heretic, name of a group of heretics, JM. मोरागसन्निवेशे बाहि सिद्धत्थ तीतमारणि साइ जणस्स अच्छन्द पओसा छेअणे सक्को AvNi.(M) p. 271b.6; ViAvBhā. [LDI] 1896; तत्थ मोराए सण्णिवेसे अच्छन्दा नाम पासडत्था AvTi.(H.) 193a.4; तत्थ मोरागसन्निवेशे अच्छन्दो कुल्लवेदळेण जीवह AvTi.(M.) 270b.14.

अच्छन्दअ (acchanda-a < acchanda-ka) *m.* [also अच्छन्दग] name of a heretic, a community of heretics, JM. सक्को अच्छन्दए कुविओ ViAvBhā. 1915; तत्थ एगो अच्छन्दओ तत्थ गामे अच्छर AvCu. 275.10; तत्थ य मोरागए सन्निवेशे अच्छन्दा नाम पासडत्था AvCu. 275.9; अच्छन्दगस्स अंगुलीओ दस वि भूमिए पडिआओ AvTi.(H.) 193b.5; एत्थ अच्छन्दगो नाम जाणगो AvTi.(M) 271a.5; भयवओ समीव जणसमूहं अच्छन्ते एलोएअण अच्छन्दओ णाम पासडो वियप्पेअ ChnpCa. 276.6.

अच्छन्न (a-cchanna < ā-cchanna) *adj.* (ppp.) covered with, full of, JM. परिमिरगएयकरिययर-मच्छ-भंडुक्क-कच्छवडच्छआ AkkhaMaKo. 95.17.

अच्छपूर (accha-pūra) *m.* clear flow, Apa. अम्भयणिगउ ण बालसू, णं बाणिहिं निगउअ अच्छपूर CandappaCa.(Y.) 8.3.9.

अच्छभल्ल (accha-bhalla < pksa-?) *m.* [w. r. अत्थभल्ल] [cf. bhalla in Hindi; two words from different sources put together; अच्छभल्लो कश्चः इत्यपि संगृह्यन्ति । तत्संस्कृतमन्त्रादस्माभिर्नीकम् । यथु अच्छभल्लो यश्च इत्याह तद्वदभिरनुक्तत्वादस्माभिरपेक्षितम् DeNāMā. comm. 1.37] hear, AMg. केहं पावा असंजया .. पाणिबहं भवेकरं बहुविहं ... वरेति । किं ते .. साणत्तरच्छ-अच्छभल्लसहल .. य एवमादी Pañhā. 1.6; सावयमयाभिभूओ बहुसु अहवीसु .. अच्छभल्लचरियासु MaraVi. 558; JM. बालच्छभल्लभेले, सीह-विग-बराह-मेच्छिन्धी (एवमाह आवाए विराहणा) KappBhā 881; NāBhā 4739; गोगासंकिहं बाहिओ बालमरणं मरेजा, अच्छ(एव)भल्लहिं वा दिंणिओ बहुहिं आसुधाइकारणेहिं परक्कमकाऊणं मयं पच्चवखावेइ NāCu. 3.299.13; विसंण वा सप्पादिणा वा वालेण वा खज्जति रिच्छो अच्छभल्लो तेण वा विरंणिज्जति .. एतेहिं ठाणेहिं आयविहाणा होज्ज NāCu. 3.492.25; एमेव आणुपुव्वी रोगायंकिहं नवरि अभिभूतो । बालमरणं पि सिया मरिज्जइ इमेहिं हेऊहिं । बालच्छभल्लविसविसइयाए VavaBhā. 10.554; Jā. एयंत्तम्मि वसंता (पीरा) वयवधतरच्छअच्छभल्लानं .. सुणंति सद्धं गिरिगुहासु Mnā. 792(9); M. फालेइ अच्छभल्लं व उअह कुगगाम-वेउल-हारे । हेमंतआलपडिओ विज्जाअंतं पलाळंगि GāBāSa. 109 (W.); 6. (कौशल्या) सा कथं पुण अच्छभल्लकीललवणकेलिकोदूहलिह .. विशगिरि पेक्खंती सुणा मे पदाइ धारइस्सदि BāRā. 6.48.2; (विदूषक) एवं पुण अच्छभल्लोबहुत्तपिडमाआए कुंरंभवहू, उग्गिण्णजीहं मुहं .. अज्ज वि अजं सुएदि TapSamva. 5. 0. 19

अच्छमह (accha-mai < accha-mati) *adj.* possessing a pure mind, JM. साइ जह वणि अच्छमह, पिअरि विवत्तं नाइ BāBha-

Ka.(MS.) 92. 58.

अच्छमणि (accha-mani) *m.* the sun, M. (राजा) अच्छेइं अनुमत्स अच्छमणिणो दीहेहिं मोहेहिं णं । तेहोके णव-पोमराअ-अणुकिणं व लविखज्जए CandLe. 1.28

अच्छमाण (acchamāṇa = tiṣṭhan) *adj.* (pr. part.) [f. अच्छ-मणी] who lives or occupies, AMg. सामाइयवडस्स समणोवमत्सए, अच्छमाणस्स आया अहिकरणी मवइ Viy. 7.1.6 (7.161); 8.5.2 (8.230); सा धारिणी देवी . अच्छमाणी य ... ऐच्छमाणी सुव्वओ समंता भाइइइ Nāyā 1.1.67; JM. सुचिरं पि अच्छमाणो वेरुल्लिओ कायमणिअउम्मीसो । ण उनेइ कायभावं PañVa. 3. 732; सुचिरं पि अच्छमाणो नल्लंओ उच्छुवाव-मज्झमि । कीस न जायइ महुरो PañVa. 8. 733.

अच्छमिय (accham-īya < astam-ita) *adj.* (ppp.) (the sun) who has set, Apa. विवहर ण सणियउ रवि अच्छमियउ तहिं मह वसहिं ण लहु णउ DhamPa. 11.7.10.

अच्छरा (accharā < apsaras) [w. r. for अच्छरा Lakṣmī. (Gr) 1.1.34]

अच्छराकोडि (acchara-koḍi < apsaraḥ-koti) *f.* (erore)s of heavenly damsels, Apa. अच्छराकोडिसिहिय रमंदिहिं णं सइ सइ सुरिंदेणा (अवल्लोएएवि) BhaviKa. 239.2; इय परियरियउ अच्छराकोडिहिं MayaPañCa. 2. 74.7; cf. अच्छराकोडी.

अच्छरग (acchara-ga < āstara-ka) *n.* cover, AMg. से णं सीहासणे .. अच्छरग-मिउमसूग .. पच्चत्थुयाभिरामे RāyPa. 37; Jivābbhi. 3.311; cf. अत्थरग.

अच्छरगण (acchara-gaṇa < apsaro-gaṇa) *m.* [also अच्छरयण] a group or multitude of heavenly damsels, AMg. रेवतगे नाम पववइ होत्था . अच्छरगण-देवसंय-चारण-विज्जाअरमिण-संवि-चिण्णे Nāyā. 1.5.3; नाणाविह-कामरूव-वेउव्विय-अच्छरगणसंघाते दीवसमुदे Pañhā 5.3; अच्छरगण-संघ-संविचिण्ण . पिच्छाघरमंडलं RāyPa. 32; 211; Jivābbhi. 3.372; Pannav 2.30(177); 2.81 (178[1]); 2.41 (188); देवाणं बहवे भवणा पणत्ता .. अच्छरगणसंवसंविचिण्णा Jambuddh. 2.31; Niruā. 166; देवा वि .. अच्छरगणमज्झगया आयरिए यंदया एप्पि Cand. 34; Apa. उत्पणु देउ सहसार-कप्पि अच्छरगण-बहु-सुरवर-सदप्पि PañCa.(P.) 4.3.4; अच्छरगण-परिमिउ तियसणाहु पजलंत-कुलिस-पहर-सणाहु PañCa.(P.) 8.13.1; अच्छरयण-कय-गट्ठणिहिय-मणु VādābaCa. 2.17.11.

अच्छरगणिया (acchara-gaṇiyā < apsaro-gaṇikā) *f.* the apsaras who are the heavenly harlots, Apa. सो अच्छरगणियाहिं परियरियउ सुरहरलीलए परिबसइ KaCa. 6.8.10; [Hiralal takes it as acchara-gaṇ-ikā 'host of heavenly damsels'].

अच्छरणाह (acchara-nāha < apsaro-nātha) *m.* master of the apsaras, hence Indra, Apa. गियच्छिउ अच्छरणाहविमानु MahāPu.(P) 43.5.16.

अच्छरवहू (acchara-vahū < apsaro-vadhū) *f.* a young heavenly damsel, JM. बालिया नामओ तरंगवती .. अणुसरिती अच्छर-वहूणं TarLo. 712.

अच्छरसहिय (acchara-sahiya < apsaraḥ-sahita) *adj.* accompanied by heavenly damsels, AMg. कप्पोवणा सुरा जं अच्छर-सहिया सुहं अणुहवति ArāhPaḍ.(V.) 848; सरियाजलं च वसभेसु पविस्सवत्ति सुरा । असुरसुउच्छरसहिया जिणामिसेयं करेऊण Tisṭho. 246.

अच्छरसा (accharasā < apsaras) *f.* a heavenly damsel, nymph, JM. जत्थच्छरस-अणहरो बहुहिं रिमिओ वि अच्छरसमाहिं KumāCa. (H.) 1.10; 4.48; अच्छरसा आयादी रिणिण्णा विहु विववत्था Dham-

1. 46; अच्छरसा जइ एवं तिलुत्तमा निम्मिया सुरगणेहिं Dhutt. 3. 86; Jā. विन्ने भाने अच्छरसाओ अवसत्स संगमासं च । पजइत्तस्स BhaAra. 1600; ३. जीविअ-पच्छरसं सिरपरिअरिअ-असं । विअंअ समरं SutuBa. 13. 47.

अच्छरसातुल (accharasā-taṇḍula < accharasa-taṇḍula) *n.* [also अच्छरसातुल] excellent white rice, AMg. अच्छेहिं सण्हेहिं रयवामहिं अच्छरसातुलेहिं अट्टुमंगे आलिहरे RayPa. 291; Jivābhi. 3. 457; Jambuddi. 3. 12; 5. 58.

अच्छरा (accharā < apsaras) *f.* one of the chief queens of Śakra, AMg. सक्कस्स देविदस्स चउण्हमग्गमहिणीं चत्तारि रायवानीओ कत्ताओ, तं जहा — रूता भूतवहेसा गोधूमा सुदंसणा ... अमलाए, अच्छराए अमलाए रोहिणीए Thāna 4. 347(307) (comm. राजधान्य क्रमेण कुण्वादीनां इंद्रादीनां क्रमेण p. 233a. 4); सक्कस्स णं देविदस्स अट्टममहि-सीओ वणत्ताओ, तं जहा — पउमा ... अजू अमला अच्छरा ... रोहिणी Thāna. 8. 27(612); सक्कस्स ... देविदस्स देवरण्णो ... अट्ट अग्गमहिनीओ वणत्ताओ, तं जहा — पउमा ... अमला अच्छरा Viy. 10. 5. 31 (10. 92)

अच्छरा (accharā < apsaras) *f.* [Hem.(Gr.) 1. 20; 2. 21; Mark (Gr.) 16. 19; 4. 19; Lakṣmī.(Gr.) 1. 1. 34] a heavenly damsel, a nymph, (also their class), AMg. असुरकुमारा देवा ... ताहिं अच्छराहिं सदि दिववाहं भोगभोगां भुंजमाणा विहरित्ताए ? ... अहं णं ताओ अच्छराओ भो आदायति भो परियायाति Viy. 3. 2. 13 (3. 93); तं च पुण तिसर्वति सुरगणा सअच्छरा मोहमोहियमती Pappā. 4. 3; तत्थ णं जे ते कम्मपरिवारा देवा तेसि णं इच्छामणे सुमुपपज्जइ इच्छामो णं अच्छराहिं सदि कायपरि-यारणं वरेत्ते Pannav. 34. 19 (2052[2]); तए णं तेहि देवेहिं एवं वणत्ताओ समाणे वृत्तामंभ ताओ अच्छराओ ओरालाहं सिगाराहं ... रुवाहं विउव्वति Pannav. 34. 20 (2052[2]); 34. 24 (2052[2]); देवतणम्मि वसुलो रणत्तरसणाओ गुरुनियंताओ । मुक्काओ अच्छराओ, मा रज्जसु असुनानीसु AaraPaoc. 2. 6; मवणवइ-वणमंतर-जोइस-वेमाणियाहिं मिद-सं-द-अच्छरा-सकिअर ... । णं जगस्स विज्जावरस्स तग्गयमणस्स ण दंसणा वेव ... उप्पायमहंतमाणसचमहारे MahāNis 3. 11. 8; JM. ऊ अच्छरा मह सही, थूरे निक्किट्ट कलहसील अरे KumāCa.(H.) 4. 13; अक्को बुद्धा वि काहो रणणे सखीरपुरिमाण । जइ मरइ अच्छराओ, अह जीवइ तो हिरी अइइ KuvMāKa. 61. 19; अच्छरि अच्छराओ समच्छराउ व्व छत्ताओ KumāPa. 865. 30; रम्मविमाणं विमवं गीयं वज्जं च अच्छरानट्ट NāPaKa. 1. 365; आगया वरच्छर व्व सव्वंग-भूषण-वरा Erz. 64. 26; ३. गणण-णिअ-अ-मिण-वण-भेसि-अच्छरेहिं SutuBa. 7. 45; अत्थमिआहं महिहराण समच्छरेहिं परिमलिआहं वणगएहिं समच्छरेहिं SutuBa. 7. 62; गितच्छरो वि रामाणुलंघिओ निव्विसो वि विसमइओ समुहो Lila. 10; मणुत्तिण्णाहिं व अच्छराहिं परिवालिया लच्छी Lila. 762; शुक्वंतो गंधवच्छराहिं तिअंगणाहिं गज्जंतो Lila. 1289, दीहाउणो का उण अच्छरा अ Sā-āAv. 9. 71; (सुत्रधार) रुवेण जा अच्छरा KamMāh. 1. 20; ६. (अनसया) देवेहिं मेणआ णाम अच्छरा पेसिदा णिअमविष्कारिणी Śak. 11. 12(1); (बुद्धुल) परोप्परदिण्हत्थआलं च पहसिआओ अच्छराओ Bāikām. 8. 8. 6; Apa. तोसियामरच्छराहं उत्थरंति साहणाहं RāNāCa. 3. 6. 4; वेणि वि अच्छरच्छिच्छोहणियच्छियवदमच्छरा MahāPu.(P.) 52. 23. 1; सुअ अनयमहाएवी सउण णं अच्छर णावइ णायकण सा जोव्वणरुद्ध णिएवि ताउ JaaCa. 1. 25. 10; अमहं अच्छराउ तुहुं सुरवइ सउवयलं विमाणयं । किं सुरगसिरे कुव्विं विसाणयं JaaCa. 4. 3. 1; चह्तिअ जयलच्छीदिण्हसोहो पेक्के-णिगु मणि अच्छरहु खोहु NāyCa.(P.) 1. 9. 9; पच्छए तासु महिसि णं अच्छर विणमम नाम JambūSāCa. 10. 15. 3; वीणइ सइ पउलोमी अच्छर सव्व वि तुइ विमवे निम्मच्छर SudCa.(N.) 7. 9. 7; अच्छराउ किर सुरगमोहहिं SudCa.(N.) 8. 21. 2; मुंजेवि भोग सहं अच्छराहिं Pannav.(S.) 2. 21; रुव्व वि तिअ णं मणइ अच्छर DhamPar. 1. 11. 4; अच्छरकरवत्थियसि-

चमरा DhamPar. 6. 3. 11; छणवइ सहस अंतेउरराणी(?) णि) तसु ववइ णिज्जियअच्छराणी(णि) CandappaCa.(Y.) 4. 17. 9; अच्छरकोवाकोवीहि जुसु (निबलच्छि रिदि) CandappaCa.(Y.) 7. 17. 4.

अच्छरा (accharā = capputikā) *f.* Doṣṭ. [cf. अक्षर a measure of time equal to one fifth of Kāṣṭhā, APt.] snapping of fingers, AMg. से एगाइओ समणं वा माहणं वा दिस्सा ... अबुधा णं अच्छराए अक्कालंता भवति Sūy. 2. 2. 31(710) (Cu. अच्छरा णाम चप्पुटिका); cf. अच्छराणिवाय.

अच्छराकामुअ (accharā-kāmua < apsaraḥ-kāmuka) *adj.* a lover of the heavenly damsel, Ś. (देवी) एत्थ इमिणा एव उवाअणेण अच्छराकामुअ पेक्खामि ViKramo 2. 19. 29

अच्छराकोटी (accharā-koti < apsaraḥ-koti) *f.* crore(s) of heavenly damsels, AMg. कहिं णं ताओ अणेगाओ अच्छराकोटीओ । अज्ज इणामि Viy. 3. 2. 28 (3. 112); cf. अच्छरकोटि.

अच्छराणिवाय (accharā-ṇivāya capputikā-nipāta) *m.* [also अच्छराणिवाय] snapping of fingers (as a measure of time), AMg. केवलकप्प अबुदीयं दीवं तिहि अच्छराणिवाएहिं तिसस्सुत्तो अनुपरि-यट्ठित्ताणं हव्वमागच्छेज्जा Viy. 6. 5. 5 (6. 75); 6. 10. 1 (6. 173); Jivābhi. 3. 86; Pannav. 36. 51 (2169); Uvav 136.

अच्छरालावण (accharā-lāvaṇa < apsara-lāvanya) *n.* beauty of a heavenly damsel, Ś. (राजा) वअस्स ... तदो अ ... अच्छरालावणदंसणेण मुणिगणाणं माणसविखोहं करंती SāMāh. 1. 17. 7.

अच्छरि (acchari < apsaras) *f.* a heavenly damsel, nymph, Apa किं देवि का वि गंधविय एह किं अच्छरि वरलावणदेह SūgDhaKa. 2. 2. 21

अच्छरिअ (accharia < āścarya) *n.* [also अच्छरिय] [Hem. (Gr.) 1. 7; 1. 58; 2. 66; 2. 67; Vura (Gr.) 1. 30; PāLiNā. 451] wonder, astonishment, AMg. एवं गुणगणसक्कस्स कुणइ सको वि किमिह अच्छरियं ViTha 36; JM. यिं तुमए ... तत्थ ... अच्छरियं दिट्ठं SamarāKa. 68. 1; इय ज तत्थ ण दीसइ तं णट्ठिय जयम्मि किं नि अच्छरियं KuvMāKa. 8. 15; अच्छरिनिरीहाण वि अच्छरिअं किं व वरेइ KumāCa.(H.) 1. 41; 3. 24; अअं च तम्मि देसे गुणाण मवणम्मि एयमच्छरियं SurSuCa. 1. 53; कइ न कुणइ अच्छरिअं पसज्जचंदस्स सक्करियं ViMāh. 46; M. णिअं धण-दार-रइस्स-वक्खणे संघिणो वि अच्छरिअं GaṇḍVa. 163; लीलावइए भणियं अजे एयं मइ अच्छरियं Lila. 776; (मनोरमा, अच्छरियं ते वि जियंति ते वि पइसंति ते वि वीलंति MalliMak. 3. 18; ६. (उर्वशी) अहवा चंदादो अमिअं ति विमेत्थ अच्छरिअ ViKramo. 1. 9; (राजा) कहिं पि विसए अच्छरियं दट्ठु इच्छामि KapMoE. 1. 24. 3; (पाणिपादवक) किं वि(?) वि अच्छरिअं सुणाहु भावो CandLo. 1. 5. 3; Apa. पेक्खेवि उववणे अवयरिअ जाउ महंतउ अच्छरिअ Pannav.(S.) 3. 9. 1; पट्ठु जणजणियच्छरिअ BhaviKa. 5. 11; 75. 10; 103. 1; 260. 10; मडु सुंदरि अवववि अच्छरिअ NāyCa.(P.) 6. 7. 4; तं अच्छरिअ निअवि सुविहोयहिं उट्ठिउ कोआहु किउ कोयहिं JambūSāCa. 3. 6. 11; जं दिट्ठउ किं पि मणोहरउ अच्छरिअ वणम्मि भमंतएण KarCa. 4. 3. 11; अच्छरिअ महंतउ एउ पुणु जुसु विवज्जइ जं गुणि वि DhamPar. 3. 6. 10; जं किउ रिअहुसुहु कसणमाउ तं निअवि ण कओ अच्छरिअ जाउ VadḍhaCa. 1. 5. 10; जिणविहु ... अइरवणु अच्छरियजणेउ Chakkamma. 6. 2. 6; अच्छरियहेउ पयडियणेहिं CandappaCa.(Y.) 9. 5. 7.

अच्छरिअं (acchariam < āścaryam) *intj.* oh! wonder! [also अच्छरीअं, अच्छरियं] JM. भो भो पिच्छ पिच्छ अच्छरिअं ईसं कपसंया होजण केरिअं अवत्थं पत्तो JinadaAkhyā. II. 61. 33; ६. (तापसी) अच्छरीअं! अच्छरीअं Śak. 94. 24(7); (नदी) अच्छरिअं अच्छरिअं अं

अक्षराज उदुवणो Nāga. 7 0.1; (सागरिका) अच्छरीजं । दिट्ठो वि पुणो वेविसाज्जो Ratnā. 1.22.15; (नदी) अहो अच्छरिजं SūMañ. 1.5.4; M. (राजा) अहं णवचंपांगी तह वि बु तावेर अच्छरिजं KapMañ. 2 42.

अच्छरिऊण (a-cchāriūṇa < ā-stīrya) *ger.* having spread, JM. सो य अहं च सेज्जं अच्छरिऊण अलियसहं काऊण अच्छामि VasaHi. 41.2.

अच्छरिज (accharijja < āścārya) *n.* [Hom (Gr.) 1.58; 2.67] wonder, JM. अच्छर-सोअमल्ला कयच्छरीआ पिअच्छरिज्जाण KumāCa. (H.) 3.25.

अच्छरिय (acchariya < apsaras) *f.* damsel, nymph, JM. एस पव्वओ बहुअच्छरियणिवासो CaupCa. 63 14; Apa. रंभा जीवती पुणु भोगवती टरेहा अच्छरिय जहं SIVaCa. 2 8.10.

अच्छरिय (acchariya < āścārya) *adj.* wonderful, JM. अच्छरिय-चरिय-आयरणपस-वरित्तिसिपमारे KāIKa. v 66; हत्थुत्तकयकलणणग अच्छरियचरिय ... (तं नाह !) MaViCaSto. 11.

अच्छरियभूय (acchariya-bhūya < āścārya-bhūta) *adj.* wonderful, astonishing, JM. जीए सरीर-लच्छि नियच्छिउं अन्धि अच्छरियभूयं KumāPra. 365.29

अच्छरीज (accharia < āścārya) *n.* [also अच्छरीय] wonder, [Hom.(Gr.) 1 58; Mark.(Gr.) 3 27; 9.148] JM. तीए चित्थियं ... अच्छरीयममिणं AvTi (H.) 395b.2; कयच्छरीआ KumāCa (H.) 3.25.

अच्छल (a-cchala) *n.* innocence, [अच्छलं अनपराध इति संस्कृत-समः DoNāMā. comm. 1.20]

अच्छलीजं (acchāliam < āścāryam) *adj.* [also अच्छलिजं] oh! wonder!, Mg. (नन्दगोप) अच्छलीजं अच्छलीजं भट्टा BāCa. 1.20.7; 1.28.4; (वृद्धगोपालक) अण्णे च इह अच्छलिज BāCa. 3 0.7; (सर्वाः) अच्छलीजं भट्टा अच्छलीजं BāCa. 4.6 1

अच्छवि (a-cchavi < a-kṣapin) *adj.* having no trouble, AMg. सिगाए पंचविधे पण्णसे, तं जहा — अच्छवी असबले, अकम्मसे ... केवली अपरिम्मावी ThāPa. 5.189(445); Viy 25 6.10 (25.285) (comm. अन्वयक; विद्योगाच्छविः शरीरं or वातिचतुष्टयक्षयणानन्तरं वा तत्क्षयणमाभावाद् अक्षपीति उच्यते)

अच्छविकर (a-cchavi-kara < a-kṣapi-kara) *adj.* (evil attitude of the mind) not producing trouble to oneself and to others, AMg. पसत्थमणविणए सत्तविधे पण्णसे, तं जहा — अपावए ... अच्छविकरे अमूतासिक्कणे ThāPa. 7 131; 133(585); Viy. 25.7.228 (25.589) (comm. क्षपिः स्वपरयोरायासः, यत् तत्करणशीलं न भवति तदक्षपिकरं)

अच्छहल्ल (accha-halla < ṛkṣa-bhalla) *m.* bear, [two synonyms put together] [PāIKaNa 302], M. ओसप्पए पुल्ली रोहिणए, तह सो वि अच्छहल्लेण । ण होए कप्प मरणमि मर-मोहो JāIKa. 1135; JM. तच्छच्छहल्लहल्लुपेक्केसुं गुम्मगक्केसुं ... दिट्ठो CaupCa. 203.27; Apa. अच्छहल्लपरउल-भीसणे सियाल-अलियलिभीसणे (वणे) PaumCa (S) 81.10 8.

अच्छाअ (a-cchāa < a-cchāya) *adj.* having no shadow, Apa. विसट्टसरोहवीदणिसण्णु अथाउ अच्छाउ सरीह पत्तण्णु DhamPar. 1.9.7.

अच्छाहणी (a-cchāini < ā-cchādinī) *adj.* *f.* who covers or conceals, JM. इमं ईरुं इत्थियवाणं सञ्चारहाच्छाहणी य सञ्चरी, दुल्लहो य ईरुओ अवसरो SamāKa. 351 15.

अच्छाह- (a-cchāda- < ā-cchād-) *v.* to cover, JM. उवरि पुरिसो अच्छाहो AvTi (H.) 434a 3.

अच्छाण (a-cchāna < ā-sthāna) *n.* assembly hall, audience hall, Apa. दंसणमिमिस्ति संजायकोउ संमोहिचि तस्मिं अच्छाणणोउ Candappa-

Ca.(Y.) 3.13.5.

अच्छाणिवज्जल (acchāniya-jala < acchānīta-jala) *n.* freshly flowing water, JM. निस्सिण्हाणं अच्छाणिवज्जेण य द्वावसु ण्णाणं--वज्जणिज्जाहं ViMāPra. 3.28.

अच्छाद- (a-cchāda- < ā-cchād-) *v.* to cover, M. (वैतालिक) अच्छादेदि रजेहि ताव विदुरं मत्थं मुहू इत्थिअं AnaSūn. 2 15.

अच्छादण (a-cchādāna < ā-cchādāna) *n.* covering, blanket, Jā. अच्छादणं महत्त्वं ओ मेणहदि संजदो सरागमणो ChoPi. 63.

अच्छादयण (a-cchāyana < ā-cchādāna) *n.* [वह्नादयं च अच्छादयणमि DoNāMā 7 45 (comm.)] cloth for covering, coverlet, AMg. विविस्सोवकरणपरियट्ठणभोयणअच्छादयणं मे Āyā. 1.2.1.1(83); एए पमावती देवी ... उदुमयमाणसुहेहिं भोयणच्छादयणगंधमल्लेहिं जं तम्मस गम्भस्सु हियं मियं पत्थं ... आहारमाहारेमाणी ... तं गम्भं सुहंसुहेणं पविहइ Viy. 11 11.36 (11 145); जंइ एतो परिगहो पंचमो उ निवमा ... धणधणधण-भोयणअच्छादयण ... सहस्समंछियं विमियमेणीयं ... एगच्छत्तं ससागरं भुंजिअव वसुहं Panhā. 5 1; सञ्चरयणामए अच्छादयेण RāyPa. 204.3; सञ्चरुमयमाण-सुहेहिं भोयणच्छादयणगंधमल्लेहिं Kupp. 95; JM. उम्मगवेसणाए संतस्स अच्छादयणए मग्गम्स । वंथत्ति कम्मरयसलं जरमरणमणत्तं घोरं VavaBhā. 3.336; अम्मंगणपरिमण्णअच्छादयणविविहकावसोक्केहिं । पडिभीलंता तस्मिं वसिओ TarLo. 1160; ण्हाणविलेखणभोयण-अच्छादयणपाळणेहिं परियिअओ (देहो) CaupCa. 50.10; Apa. दह अच्छादयण (अच्छादयण ?) तह वंमारिअि (दिज्जह) SugDasKa. 1.12.6.

अच्छादयन् (acchāyanta < acchāyayat) *adj.* (pr. part.) making bright, sharpening, JM. अच्छादयंतं निसावंतं PāIKaNa. 970.

अच्छारंग (a-cchāraṅga < a-kṣārāṅga) *adj.* having a delicate body, M. अच्छारंगं सुकुण्ठि सुहिअमह पउच्छित्तच्छुण्णच्छासणं (पत्ता ... सुहमह जणिणी) SāIKāv 3 10

अच्छारह (acchāraha < aṣṭādaśa) *nu.* eighteen, Apa. अच्छारहमूमिस्सहासवार (करि पट्ठु) बारवइ ण्णामे RāIKaNa. 8 2.10.

अच्छारिय (acchāriya < ?=lāvaka) Dehī. *m.* mower (of corn), JM. तन्थ सरदकाले अच्छारियभताणि दवि(हि)कुरेण णिस्सुं दिज्जंति AvCu. 201 1; अच्छारियदिट्ठंतं हियए करे AvTi.(H.) 207a.1; cf. अच्छारिय.

अच्छाव- (a-cchāva- < ā-sthāp-) *v.* [caus. of अच्छ-] to place, JM. अहवा णत्थि णत्थं ति रवणीए नीणेहामि ति अच्छावो AvTi. (H.) 631b 4; (caus. pass.) जं वेलं कालगओ ... सो ताहे वेळाए नेयव्वो । निक्कारण सि एवं ताव कारणे भवे निरोहो ति कारणे पुणो वी निरोहो नाम अच्छाविज्जह AvTi.(H.) 633a.7.

अच्छाविअ (a-cchāvia < ā-sthāpita) *adj.* (caus. ppp.) made to remain, JM. जाणइ जहा — छट्ठं कण्ठयं, ताहे से दिण्णं, तेण वि अण्णे वि दो दिवसे अच्छाविओ AvTi.(H.) 852b.2.

अच्छि (acchi < akṣi) *n.* [Hom.(Gr.) 2.17; Vāra.(Gr.) 3.30; Mark.(Gr.) 4.20; Lakṣmī.(Gr.) 1.3.104] (*m.* अच्छी पट्टो SāIKāv 10 8), 1 eye, AMg. अप्पेगे अच्छिमम्मे Āyā. 1.1.2.5 (15); अच्छि पि पमज्जिया नो वि य कंहुयए मुणी गावं Āyā. 1 9 1.20 (273); ने जहानामए केह पुरिसे उम्मिसियं वा अच्छि निम्मिसेज्जा, निम्मि-सियं वा अच्छि उम्मिसेज्जा Viy. 14.1 6 (14.3); एमहाकियं च रवणिं ओ कुमारे नो संवाएए खणमवि अच्छि निमीक्षितए Nāya. 1.1.158; Aputtana. 186; नत्थि णं तम्मस दारगस्स ... कण्णा वा अच्छी वा नासा वा Vīvā. 8. सीसयडिभिणिगयाइ अच्छीणि विगयवीअच्छादंसणइ Uvā. 94; निरगंथस्स अच्छिस्सि पाणे वा वीए वा एए वा परियावयज्जा Kapp. 6.4; 6.6; अक्क-वाणि अच्छीणि अतो लोहिबवक्कपडिसेगणि RāyPa. 254; कण्णोउअच्छिअवक्क-

जेवणां Jambuddi. 2.48; बहु सुणेइ कणेहिं बहु अच्छीहिं पेच्छइ Dasave. 2.30; पदमे वय महाराय अक्का मे अच्छिदेवणा Utt. 20.19; Dasā. 7.19; के भिक्खू अच्छो अच्छी वि आसज्जेअ वा पमज्जिअ वा Nis. 3.54; 4.102; अकारंतं अं अकारंतं नपुंसकं अच्छि AnuOg. 9ā. 23; दुपल्लिवाणि अच्छीणि Tand. 1.9; JM. चम्मं जाण न अच्छी, नाणं अच्छीहिं KumāCa. (H.) 1.24; आसणठिवाइ धरिणीइ गहवई संपिकण अच्छीहिं । हसिरो मोनुं संकं जुंविअ अं सदी मुअो KumāCa. (H.) 3.74; JŚ. ण थ होदि णयणपीडा अच्छिम्मि भमादिइ दु पडिणे Māla. 915(10); अच्छीहिं य पेच्छता कणेहिं थ बहुविहाइ सुणमाणा । अत्थंति मूयभूया Māla. 856(9); अच्छीणि संव-
स्तिरिणो भिच्छत्थणिकाचणेण पडिदिणि । कालगदो वि य संतो जादो सो दीहसंसारे BhaĀrā. 732; M. परिओसविअसिणहिं भणियं अच्छीहिं तेण अणमज्जे GāSaSa. 4.41; अच्छीहिं ता थइस्सं दोहिं वि इत्थेहिं (GāSaSa. 4.14; सगीवविण्णमासुरच्छिच्छोहो (वणदो) SetuBa. 4.18; अहिवा-
विकण गिलिओ व्व जस्स तइअच्छिणा कामो GandVā. 32; हरिसविसेसो विअसावओ अ मउलावओ अ अच्छीणं GandVā. 94; रमणपदेसन्थं पिब पियाण विअसंति अच्छीहिं GandVā. 1140, अच्छीणि तुम्ह दंसणणिआणसुहं अमिस्संति Līla. 969; अंतोसुहपरिकखणवडियकवाडाइ अच्छीणि Līla. 1086; अच्छी एमो मे ण मुंवेउ काइ ŚāKāV. 110.8; Ś (विदूषक) तस्स सं जेव्व चित्तअंतस्स अच्छीसु पमादं आसि ŚāK. 16.14; (विदूषक) देवीइत्थणणेण वि मए पुणो वि पंहेहिं अच्छीहिं जं दिट्ठोसि Ratnā. 4.2.8; (राजा) अच्छीहिं मइस्सं जधिच्छं पेक्खइ देवी KapMāñ. 1.16.3; Apa. दुमुहिहिं तिमहिहिं चउमुहिहिं पणमुहेहिं सियगहिरअच्छिहिं । वेयालिहिं BāpKuCa. 585.5; तथवत्थविण्णुसिरिहिं उवरि पठिउ परिमउलियअच्छिउ BāpKuCa. 675.4; सुरंगणाण दुल्ला चळच्छिळच्छिळल्ला (भडा) SudCa. (N.) 1.7.6; अर-अच्छि-कुच्छि-सिर-वेयण -- सव्वउ बाहिउ परि-
संभवहिं नारवेहेहिं VāḍḍhaCa. 10.25.25; क वि भणिय मुदे अच्छीहिं निगाइ नीउप्पलसंकर ममर वाइ JambūSāCa. 4.17.8; 2 germinating
mode of a plant (popularly called the eye), AMg. विसमेसु य पवेसु अतिपक्केसु अच्छीसु OghNi. 773 (comm. अक्षीणि बीजप्रदेशस्थानानि)

अच्छिअ (acchia) *adj.* [also अच्छिअ] (pp. of अच्छ-) remained, lived, JM. सो किर भट्टारओ वयाए अच्छिओ Erz. 7.16; M. कुमारो वि तम्मि सुपपसे । तुम्ह गुणसंकासत्तमाणसो अच्छिओ दियसं Līla. 515; Apa. अच्छि अच्छिउ जीउ महु जंते जाणसर पइं जि सहु PūmCa. (S.) 18.10.9; एत्थु सिलासणं असावणं अच्छिउ बालि मडारउ PūmCa. (S.) 15.9.10; 29.7.7; तहिं अच्छिउ अजवरु तं गिलियउ MahāPū. (P.) 60.12.1; मई तुह कहिउ एव भवकमि इउं हिंइउ अच्छिओ JasCa. 4.17.2; पर अच्छिउ पठिमे रक्खवालु KarCa. 4.17.5; वियसावियलोयणदलविसालु अच्छिउ विसंतउ यो वि कालु VīlāKā. 1.9.6; किं पि ण बोहइ मउणं अच्छिउ SiVāCa. 1.8.8.

अच्छिअंतर (acchi-antara < akṣi-antara) *n.* inside the cavity of the eye, AMg. तस्स णं दारगस्स गम्मगवस्स वेव अट्टनालीओ अम्मितारपवहाओ ... दुवे दुवे कणंतरेसु, दवे दुवे अच्छिअंतरेसु दुवे नक्क-
खरेसु ... सोणियं च पसवमाणीओ वेव चिट्ठंति Vīlā. 27; [AMgD. reads अच्छिअंतरेसु and gives the meaning 'the part intervening the two eyes' ?]

अच्छिउड (acchi-ūḍa < akṣi-puta) *n.* eye-fold, Apa. अच्छिउडहिं पीयउ रुवरसु मुहरसु लउउ जीइर सरसु JasCa. 2.5.11.

अच्छिउं (acchium = sthitvā) *ger.* having remained, JM. अहप्पमाणं तहिं अं । बीइपरपरेणं वोलंतं अच्छिउं सुविरकालं । फुट्टं Dhutā. 3.29.

अच्छिउं (acchium = sthātum) *inf.* in order to remain, AMg. अह मक्खओ खणमवि मज्झतो अच्छिउं न सक्के ArahPaḍ. (V.) 478; JM.

तत्थ से अंतपंतेहिं रोमो उप्पण्णो । ण तरइ वइडुओ अच्छिउं Uḍḍi. (S.) 153a.5; तेण विणा ता अम्हं न जुत्तमिह अच्छिउ इण्हि SurSāCa. 5.198; मुणिकण तस्स चित्ताहिप्पायं अच्छिउं ववत्तो Erz. 7.16; देवी अंवर पच्छा न अच्छिउं उच्छेहे विणा तुमए KumāPra. 285.29; M. तावम्हं पि ण जुअइ एवविहं अच्छिउं एत्वं Līla. 1060.

अच्छिऊण (acchiūṇa = sthitvā) *ger.* having remained, JM. तओ वं चि कालं अच्छिऊण समुद्धिओ राया आसणाओ KuvMāKa. 11.18; खणमेगमच्छिऊण राया चित्ताउरो भणइ तत्तो SurSāCa. 2.161; M. सत्त-
च्छयसुहपायवत्तलम्मि इच्छाए अच्छिऊण चिरं Līla. 629; एवमइं पि णराहिउ तत्थ सुहं अच्छिऊण तदिहइं Līla. 919; 1300; Apa. (हेउ) देवविदवदु अच्छिऊण पंचरसु KuKo. 1.19.10; चिरु कालु तहिं मि अच्छिऊण Dham-
Par. 7.6.8.

अच्छिकणुग (acchi-kaṇu-ga < akṣi-kaṇa-ka) *m.* n. dust particles in the eye, JM. वट्टाइ पायल्लं गवणेइ तहच्छिकणुगं वा Pañcā-
Pra. 18.10

अच्छिकाय (acchi-kāya) *m.* [w. r. for अस्थिकाय] the element with extension, Apa. आयासपरसाणंतं भुत्ति, ते अच्छिकाय CandappaCa. (Y.) 11.24.11.

अच्छिक (acchikka = asprṣṭa) *adj.* (ppp) not touched, JM. ते तस्स सोहिस्स उ उव्वत्तणसंथ (?) रं व थोवेज्जा । अच्छिकोवहिपेहे अन्नियलिणेण जो पउणे VavaBhā. 2.89; अच्छिको कलिकालविलसिणं... कासी णामेण जणवओ CaupCa. 257.6; JŚ. KaśāPā. 195 comm. 2119; षण्णा समुत्तरंति दु महिलामयरेहिं अच्छिका BhaĀrā. 1116.

अच्छिगल (acchi-gala < akṣi-gala) *m.* cavity of the eye, AMg. घट्टयाए अच्छिसु पडियं रयमाइ अहव अच्छिगलं । मंसंक्राइ घट्टइ ArahPaḍ. 682

अच्छिघरल्ल (acchigharulla) *m.* Deñi. DeNāMā. 1.41; cf.

अच्छिहरल्ल, Hem. comm. केचिन् इ-स्थाने वं पठन्ति 'अच्छिघरल्ल'.

अच्छिचमढण (acchi-camaḍḍhana < akṣi-?) *n.* rubbing or winking of the eye, JM. पयला-णिइ तुयट्टे अच्छिचमढणे णिही मूलं Nis-
Bhā. 1730.

अच्छिछोह (acchi-cchoha < akṣi-kṣobha) *m.* distur-
bance of the eyes, JM. रोसवसांतं विरुक्खपासपेसियच्छिछोहो जायावेओ सुराहिवई दप्पुदुरेण विण्णसो वजाउहेण CaupCa. 35.18; षण्णा अयमरियंणी अच्छिछोहेहिं जाइ पुलयंती KuvMāKa. 83.26; SetuBa. 4.18.

अच्छिजल (acchi-jala < akṣi-jala) *n.* tears, winter of the eyes, JM. संठविया भिसिणिजलेण (? दलेण) अच्छिजलं पुंछयंतीए TarVā-
Ka. (Bhā.) 124.

अच्छिज (a-cchijja < ā-cchedya) *adj.* snatched from (some one), forcibly taking away from some one, AMg. परियट्ठिए अभिहं उच्चिजे मालोहवे इय अच्छिज्जे अणिसट्ठे ... (एए वग्गमदोसा) PiṇḍVi. 93; एकवीसं सवला (दोसा) पणत्ता ... कौयं पामिअं अच्छिज्जं अणिसट्ठे आइट्टु विज्जमाणं भुंजमाणे सब्बे Dasā. 2.3; अच्छिज्जं तिविहं — पणुअच्छिज्जं सामिअच्छेज्जं नेणअच्छेज्जं । तिसु वि आयामं (पच्छिअं) JyKappCa. 15.20; JŚ. आभाकम्मुरेसिय ... अच्छिज्जे अणिसट्ठे उग्गम-
दोसा द सोक्खिमे Māla. 423(6); 443(6)

अच्छिजंती (a-cchijjanti < ā-cchidyamānā) *adj.* (f.) (pr. part. pass.) which is being struck, AMg. अच्छिजंतीणं मुणु-
दाणं वडुक्कीणं विचिक्कीणं ... परिलीणं बदराणं RāyPa. 77.

अच्छिजमाण (a-cchijjamāṇa < ā-cchidyamāṇa) *adj.* (pr. part. pass.) being separated from, Apa. तओ उवरि परिट्ठिउ वडुमाणु अंगुलवउअ अच्छिजमाणु (जिणु) SudCa. (N.) 1.9.8.

अच्छिद्येय (acchi-dhayana < akṣi-sthagana) *n.* closing the eye, J.M. वराणसपुष्कद्राणं सियवत्येणं तदच्छिद्येयं च PañcāPra. 2.25.

अच्छिद्रु (a-cchidda < a-cchidra) *adj.* 1 without a hole, AMg. अच्छिद्राणि अखंडाणि जेण ते दुति दु वयाणि ĀrahPaḍ. 751; J.M. गमणसमत्थं वित्थयमच्छिद्रु-कुच्छीयं (तावं) TarLo. 680; 2 without any loophole or defect, Apa. अच्छिद्रु वि जीविं वितुण्ह KuvMāKa. 5.31; सज्जणो पुण अच्छिद्रु-गुण-पसरो पायराउ च KuvMāKa. 6.24.

अच्छिद्रोकणिय (acchi-dhokkaniya < akṣi-? = छादन) *n.* covering the eye, J.M. एगो सुंसमारेण गहिओ, सो रहर, ताए मण्ह, अच्छिद्रोकेहि ति ठोक्किर मुक्का। तेण मण्ह — दिया कागण बीहेति रति तरति गममयं। कुतित्थाणि य जाणासि अच्छिद्रोकणियाणि य ĀvTt. (B.) 561b.4.

अच्छिणिमीलियमेत (acchi-nimiliya-metta < akṣi-nimilita-mātra) *adj.* only the duration of closing or winking the eye, AMg. अच्छिणिमीलियमेतं गत्थि सुई पुक्खमेव अणुवदं। नरए नेरइ-वाणं अहोनिंसं पच्चमाणाणं Jivābhi. 3.129.8; ĀrahPaḍ. 646; J.M. KaKoPra. 19.23.

अच्छिण्ण (a-cchinna < a-cchinna) *adj.* (ppp.) 1 unbroken, whole (matter), AMg. दसहि ठाणेहि अच्छिण्णे पोण्णले चलेजा Tāhā. 10.6(707) उक्कोसेणं बारसहि जोयणेहिंतो अच्छिण्णे पोण्णले, पुट्टे, पट्टिइइ सदाइ सुणेति Pannav. 15.40(992); 15.41(992); 15.42(993); उवरिहम्मि तंतुम्मि अच्छिण्णे हिट्ठिले तंतु छिज्जइ .. उवरिल्ले पम्हे अच्छिण्णे हिट्ठिले पम्हे न छिज्जति ApuOg. 366; 2 uninterrupted, unbroken, continuous (religion etc.), J.M. तं सित्थं अच्छिण्णं जत्तसाइगरो ण लम्भइ अण्णो। बीराओ बीरेणं, दुप्पसहंतं तथं मणिअ SarvaSā. 96; 3 not having the completion of the act of breaking, AMg. अन्न-उत्थिया णं येते एवं आइवन्ते .. एवं खलु चलमाणे अवलिए, छिज्जमाणे अच्छिण्णे Viy. 1.10.1 (1.442)

अच्छिण्णछेयणइय (a-cchinna-cheya-nāya < a-cchinna-cheda-nayika) *adj.* based on the interpretation which considers the Sūtras as not completely separated from others. (This view is attributed to the followers of Gośāla) AMg. इहेताइ बावीसं सुत्ताइ अच्छिण्णछेयणइयाइ आजीवियसुत्तपरिवाडीए Samav. 147 (p. 448.7) (comm. इह यो जयः सूत्रमच्छिन्नं छेदेनेच्छति सोऽच्छिन्न-छेदनयः 130b.6); NandI. 108.

अच्छिण्णतण्हा (a-cchinna-tanhā < a-cchinna-tṛṣṇā) *f.* continued (not satisfied) thirst, AMg. जंबू! तस्य च अदिण्णादाणं .. काल-विसम-संसियं अहोऽच्छिण्णतण्हापत्थाण-पत्थोइमइयं .. तस्यं अवम्मदरं Pañhā. 3.1; 3.26

अच्छित्त (a-cchitta < ā-ksipta) *adj.* (ppp.) [v.l. अस्थित] censured, blamed, AMg. अण्णारो ण तापज्जा अच्छित्तं तवसंजमे IsiBhās. 7.1 (Neh. अच्छित्तं निन्दितं)

अच्छित्ति (a-cchitti) *f.* [also अच्छिति] absence of a break (of tradition), continuation, J.M. काइ अच्छित्ति अनुवा अच्छित्तं तवोवहाणेसु य उज्जमिस्सं। सालंबसेवी समुवेइ मोक्खं PavSāro. 779; अच्छित्तिसंजमइ पालति जती जतिजणं तु KappBhā. 4529; GurTaVi. 1.118.

अच्छित्तिकारि (a-cchitti-kāri < a-cchitti-kārin) *adj.* one who does not break (the tradition of study), J.M. वुट्ठे वि बोण्णमेहे न कण्होमाओ लोट्टए उदयं। गण्णवरणासज्जथे इय हेयमच्छित्तिकारिम्मि ViāvBhā. 1456(1458)

अच्छित्तिय (a-cchitti-nāya < a-cchitti-nāya) *m.* the

point of view (nāya) which does not admit destruction of thing, J.M. अच्छित्तियस्सेतं अणारपज्जंतमत्थिकाव च ViāvBhā. 684 (LD1.) (comm. अच्छित्तित्तियस्स द्रव्याधिक्य); cf. अच्छित्तियव.

अच्छिद्र (acchida < āsita) *adj.* (ppp.) remained, was, is found in, J.S. सम्बत्तोवाए मिच्छित्तस्स असंजमइए अच्छिद्रो SatAg. 4.2.4.62.

अच्छिद्रुसी (acchi-dūsī = akṣi-dūsī) *f.* the rheum of the eye, J.M. कण्णसु कण्णग्हो जायइ अच्छिद्रुसी अच्छिद्रुसीओ ĀrahPaḍ. (V.) 613.

अच्छिद्र (acchidda < acchidra) *m.* a monk of the line of Tīrthāṅkara Pārśva who later becomes a disciple of Gośāla, AMg. तए णं तस्स गोसालस्स मंखलिपुत्तस्स अज्झइ कयाइ इमे छहिताचरा अंतियं पादुम्मवित्था. तं जहा .. वणियारे अच्छिद्रे .. अज्जुणे गोयमपुत्ते Viy. 15.6 (15.3) 15.58 (15.77) (comm. by Abbaya दिशं मेरां चरति यान्ति मन्यन्ते भगवतो वयं शिष्या इति विक्रवरा देशटा वा। दिक्वरा भगवच्छिष्याः पादसीभूता इति टीकाकारः, पासावच्छिज्ज ति चूणिकाः p. 750b.6)

अच्छिद्र (a-cchidda < a-cchidra) *adj.* 1 without holes, AMg. अच्छिद्रो .. सुद्धो सम्बज्जिणप्रणुणाओ Pañhā. 6.23; J.S. अच्छिद्रो य अकुद्धिदो लण्हो वि य फलयसंवारो BhaĀrā. 649; 2 without gaps, J.S. एस जोगो नेयम्भो .. अणासवो .. अच्छिद्राणि अखंडाणि ते भविस्संति दु वदाणि BhaĀrā. 1213 (comm. अच्छिद्राणि नेरन्तयेणं प्रवृत्तानि निर्दोषाणि वा) Mōla. 343(5)

अच्छिद्रकुच्छि (a-cchidda-kucchi < a-cchidra-kukṣi) *adj.* having an armpit without a hollow i.e. full of flesh, AMg. एवं खलु मेहा तुमं इओ तव्वे अईए भगवहणे .. अच्छिद्रकुच्छी .. छइते सुमे-रूपमे नाम इत्थिराया होत्वा Nāya 1.1.156; तए णं तुमं मेहा .. अच्छिद्र-कुच्छो .. चउदंने मेरूपमे इत्थिरयणे होत्वा Nāya 1.1.167.

अच्छिद्रजालपाणि (a-cchidda-jāla-pāṇi < a-cchidra-jāla-pāṇi) *adj.* having the hand with no gaps between fingers, AMg. मुज्जो उत्तरकुह-देवकुह-वणविवर-पायचारिणो नरगणा .. सुजायलक्खण-पत्तयअच्छिद्रजालपाणी Pañhā. 4.7; समणे भगवं महावीरो .. पत्तयअच्छिद्र-जालपाणी Uvav. 4; Jivābhi. 3.596; ते णं मणुया .. सुजाय-लक्खण-पत्तयअच्छिद्रजालपाणी Taud. 66.

अच्छिद्रपत्त (a-cchidda-patta < a-cchidra-patra) *adj.* having leaves without holes, AMg. ते णं पायवा .. अच्छिद्रपत्ता अविरुपत्ता Uvav. 4; Nāya. 1.1.3; Jivābhi. 3.274.

अच्छिद्रपत्तिगगारण (a-cchidda-pasāna-vāgarāṇa < a-cchidra-praśna-vyākaraṇa) *adj.* one having faultless prognostication based on the questions asked, AMg. पासाव-च्छिज्जा येरा भगवंतो .. सुसामणरया अच्छिद्रपत्तिगगारणा .. विहरंति Viy. 2.95 (Ldn.) (comm. अविरलानि निर्दोषानि वा प्रश्नव्याकरणानि येषां ते (241.10))

अच्छिद्रपाणि (a-cchidda-pāṇi < a-cchidra-pāṇi) *adj.* one who is without gaps (between the fingers) in the hand, Apa. निणु अच्छिद्र-पाणि तेणंजलिबिंदु वि पइर नेव वरणीयलि BIPaSam. 11.5.

अच्छिद्रपाणिपत्त (a-cchidda-pāṇi-patta < a-cchidra-pāṇi-pātra) *adj.* whose hand, without gaps among the fingers, is the bagging bowl, J.M. अच्छिद्रपाणिपत्ता जिणा जितरई-सहा सव्वे ViāvBhā. 2581(8064)

अच्छिद्रविमलदसन (a-cchidda-vimala-dasana < a-cchidra-

dra-vimāla-dāṣaṇa) *adj.* having white teeth without gaps, AMg. मरे वासे ... ताओ णं मणुईओ ... अच्छिद्विमलदसणा Jambuddh. 2. 15; उत्तरकुराय ... ताओ णं मणुईओ ... अच्छिद्विमलदसणा Jivābhi. 3. 597

अच्छिद्व- (a-cchinda- < ā-cchid-) *v.* [Hem.(Gr.) 4. 125] 1 to cut, AMg. जे भिक्खू ... अण्णउत्थिएण वा ... अण्णो कार्यसि गंढं वा पिडयं वा ... तिक्लेणं सत्थजाएणं अच्छिद्वदेज्ज वा ... साइज्ज ... से सेवमाणे आवज्ज चाउम्मासियं परिहारदुणं उग्घातियं Nis. 15. 31; जे भिक्खू अण्णो कार्यसि गंढं वा पिडयं वा ... तिक्लेणं सत्थजाएणं अच्छिद्वेज्ज वा साइज्ज Nis. 2. 14; 4. 72; 6. 43; JM सत्थेणउण्णतरेणं जो तं अच्छिद्वेज्ज मिक्खु NisBhā. 1505; 2 to anateh, AMg. एए खलु आमोसगा ... कयं अच्छिद्वेज्जि Aṅg. 2. 5. 2. 50; ते णं बाला ... तं भिक्खु अक्कोसेज्ज वा ... कयं पडिग्गहं वंजलं पायपुंछणं अच्छिद्वेज्ज वा Aṅg. 2. 8. 1. 9; उदिण्ण-कम्मे खलु अए परिसे उम्मात्ताभूते । तेण मे ... कंवलं वा पायपुंछणमच्छिद्वति वा विच्छिद्वति वा Thāna. 5. 73(409) (comm. अच्छिद्वति बलादुद्वा-कयति ... अथवा ईवच्छिद्वति); सहापुत्ता जइ णं तुम्हं केइ पुरिसे ... श्रीलालमंढं अबहरेज्जा ... अच्छिद्वेज्जा वा परिद्वेज्जा ... तत्स णं तुम पुरि-सत्स कि दंढं वत्तेज्जासि Uvāa. 200

अच्छिद्वन्त (a-cchindanta < ā-cchindat) *adj.* (pr. part.) one who is cutting, AMg. जे भिक्खू अण्णो कार्यसि गंढं वा पिडयं वा ... अच्छिद्वन्तं वा विच्छिद्वन्तं वा साइज्जति ... तं सेवमाणे आवज्ज मासियं परिहारदुणं उग्घातियं Nis. 8. 34; जे भिक्खू अण्णो कार्यसि गंढं वा पिडयं वा ... सत्थजाएण अच्छिद्वन्तं वा विच्छिद्वन्तं वा साइज्ज ... तं सेवमाणे आवज्ज मासियं परिहारदुणं उग्घातियं Nis. 4. 72; 6. 43; 7. 32; 11. 29.

अच्छिद्ववेत्ता (a-cchindāvetā < ā-cchindāpetvā = ā-cchedya) *caus. ger.* [also अच्छिद्वविता], AMg. making someone to make a cut, causing someone to make a cut, AMg. जे भिक्खू अण्णउत्थिएण ... अण्णो कार्यसि गंढं वा पिडयं वा ... तिक्लेणं सत्थजाएणं अच्छिद्ववेत्ता ... साइज्जति ... तं सेवमाणे आवज्ज चाउम्मासियं परिहारदुणं उग्घातियं Nis. 15. 34; 15. 35; 15. 36; अच्छिद्वविता Nis. 15. 37.

अच्छिद्ववेत्त (a-cchindāvetā < ā-cchindāpayat = ā-cchedayat) *adj.* (caus. pr. part.) causing someone to cut (something), AMg. जे भिक्खू ... अण्णउत्थिएण वा ... अण्णो कार्यसि गंढं वा पिडयं वा तिक्लेणं सत्थजाएणं ... अच्छिद्ववेत्तं वा विच्छिद्ववेत्तं वा साइज्ज ... से सेवमाणे आवज्ज चाउम्मासियं परिहारदुणं उग्घातियं Nis. 15. 31.

अच्छिद्वित्ता (a-cchindittā < ā-cchinditvā = ā-cchidya) *ger.* [also अच्छिद्वित्ता] after having cut, AMg. तओ पुरिसजाया पण्णत्ता, तं जइ — अच्छिद्वित्ता णामेगे सुमणे भवति, अच्छिद्वित्ता णामेगे पुम्मेण भवति, अच्छिद्वित्ता णामेगे णोसुमणे णोदुम्मेण भवति Thāna. 3. 222(168); जे भिक्खू अण्णो कार्यसि गंढं वा पिडयं वा ... अण्णयरेणं तिक्लेणं सत्थजाएणं अच्छिद्वित्ता ... साइज्ज ... तं सेवमाणे आवज्ज मासियं परिहारदुणं उग्घातियं Nis. 3. 35-39 7. 32-34 11. 39-44.

अच्छिद्वित्तु (a-cchindittu < ā-cchinditvā = ā-cchetv) *adj.* one who cuts, AMg. सेइ राइणियस्स वइ कहमाणस्स कहं अच्छिद्वित्ता भवति (आसायणाओ) Samav. 33. 11(26)

अच्छिद्विय (a-cchindiya < ā-cchidya) *ger.* after having anateh. d. JM. अच्छिद्वज्ज अच्छिद्वियं जं सामिध भिक्खमाईणं (देइ) वत् स्वामी वृत्तादिम्यः अच्छिद्व इदस्ति (एए उद्गमदोषः) Paṇḍ. comm 156a. 5; वत् नो सरसि पुमं वसो अत्तो व होइ एइ ति । वयं कइमच्छिद्वियं सवमेव कइममारय Parāp. 146.

अच्छिन्न (a-cchinna) *adj.* (ppp.) [Hem.(Gr.) 2. 198; Paṇḍ. 500.] not cut, without break, continuous, AMg. तिहि ठाणेहि अच्छिन्ने पोयले चलेज्जा Thāna. 3. 1(146); दसहि ठाणेहि अच्छिन्ने पोयले चलेज्जा Thāna. 10. 6(707) आसुकारे मरणे अच्छिन्नाए व जीवि-यासाए । नाएहि वा अमुक्को पच्छिमसंवेदमकिष्वा AuraPacc. 6; संखदीए ... अंतो बहिं व सव्वं सव्वदिणं देहि अच्छिन्नं PiṇḍNi. 232. JM. वच्छरमच्छिन्नविज्जणनिमो (रिसहो) RāPaE 11; दुचउदसदिणा पटिमा महमहामइसव्वओमहा । कासि अच्छिन्ना सह बारसेगराई तिदेवसिवा MaVi-CaSto 28; M. तुह पट्टु सवत्तसीमंतिणीण अच्छिन्न-बाह-भाराहि । दीसति समुल्लोओ व लोका लबाललआओ GaudVa 719; Apa बरिसइ वणोहु अच्छिन्नधानं JambūSāCa 9. 9. 9.

अच्छिन्नक (a-cchinna-kaḍa < a-cchinna-kṛta) *adj.* which is prepared (for monks) but without a time limit being imposed on it, AMg. वव्वाईछिन्नं पि हु जइ मणई आरओडि मा वेइ । नो कयइ छिन्नं पि हु अच्छिन्नकं परिहरति PiṇḍNi. 234 (comm. अच्छिन्नम् अनिर्धारितम् कृतं वदैते तत् परिहरति)

अच्छिन्नपरियाय (a-cchinna-pariyāya < a-cchinna-par-yāya) *m.* the period of monkhood which is not terminated (even by the chada punishment), JM. सत्तरत्तं तओ होइ, तओ छेओ पहावई । छेणउच्छिन्नपरियाय तओ मूळं तओ दुगं KappBhā. 706

अच्छिन्नलच्छि (a-cchinna-lacchi < a-cchinna-lakṣmī) *f.* unlimited wealth, JM अच्छिन्नलच्छि विच्छदसा मिमोइसवियरणपहाणं (मणुयत्तं) NamaTha. 24

अच्छिन्नसिरी (a-cchinna-sirī < a-cchinna-sīrī) *adj.* 1 whose wealth is not cut short. JM. तं पि हु अच्छिन्नसिरी सेविज्ज तं पि बारणारीहि (तुह कयं) Tārā 51; 2 the Bilva trees around which are not cut, JM (रिउनयई) Tārā. 51.

अच्छिपत्त (acchi-patta < akṣi-patra) *n.* [also अच्छिपत्त] eye-lash, AMg. गोयमा पभू णं पगमेगे अक्कावाह देव पगमेगस्स पुरिसस्स पगमेगंसि अच्छिपत्तंसि ... दिव्वं वत्तीसविहं नट्टविहं उवदत्तेतए Viy. 12. 8. 23 (12. 114); रिदुमयाणि अच्छिपत्ताणि RāPa 254; रिदुमईओ ताराओ रिदुमयाई अच्छिपत्ताई Jivābhi. 3. 415; जे भिक्खू अण्णो दीहाई अच्छिपत्ताई कपेज्ज वा संठवेज्ज वा Nis. 3. 58; जे भिक्खू अण्णउत्थियस्स वा गारस्सिगस्स वा दीहाई अच्छिपत्ताई कपेज्ज वा संठवेज्ज वा Nis. 11. 53; JM. तओ वोरम्म वतारकाणम्म दरमिलायच्छिवत्तो ... काल-मुवगओ कहो CaupCa. 212. 12; उत्तत्तणयवण्णो आर्यविर-वीहरच्छिवत्त-जुओ KuvMāKa. 40. 32; M. इह सोइति वसम्मिल-किसलयाअंवरिच्छि-वत्ताई ... एणाई GaudVa. 600; बिरलमिलिअच्छिवत्तं मुच्छाहीरंततारअं तीअ मुई SetuBa. 11. 57; 12. 24; Apa. निमीलियच्छिवत्तओ NāyCa. (P.) 2. 5. 11.

अच्छिपाडण (acchi-pāḍana < akṣi-pātana) *n.* to cause the eye fall down, JM. तलवाय अच्छिपाडण सड्डी उत्सग देव उदाहो UvPay. 208 (comm. देवतया तलवातेन ... अच्छिपातना नयनपातक्या कृता)

अच्छिप्य (a-cchippa < a-sprśya) *m.* the untouchable, तो अच्छिप्यो जम्हा सगडाओ उत्तरेज्ज । तं (तकनुसाहाखंडं) वमणेण गहियं अमुक्केज्ज तत्स पयपंती Supāsa. 16. 89.

अच्छिप्यंत (a-cchippanta < a-sprśat) *adj.* (pr. part.) not touching, JM. अच्छिप्यंतो अ वंढालो तं च इहेइ पिट्ठिगो ŚrādPra-Śā. 12. gā. 141.

अच्छिमल (acchi-mala < akṣi-mala) *m.* impurity of the eye, the rheum of the eye, AMg. जे भिक्खू अण्णो अच्छिमलं वा

कण्ठमलं वा ... जीह्वेज्ज वा विसोहेज्ज वा नीहरेत्त वा विसोहेत्त वा साह-
उज्ज (आवज्ज) मासियं परिहारद्वान् उज्जाह्यं Nis. 8.68; 4.106; जा
भिमंभी निमग्नस्स अच्छिमलं वा कण्ठमलं वा अण्णउत्थिएण वा सागारिएण
वा विसोहावेज्जा Nis. 17.67.

अच्छिय (acchiya) *n.* [inferior reading for अत्थिय] a kind
of fruit (having a stone in it), AMg. सेज्जं पुण जाणेज्जा अच्छियं
वा कुमिपक्कं ... अण्णतरं वा आमं असत्थपरिणतं जाव गो पडिगाहेज्जा
Ayar. 2.1.9(387) (comm. वृक्षविशेषफलम्)

अच्छियव्वं (acchiyavvam < āsitavyam) *adj.* (pot. pp.)
who has to remain or continue to be, JM. केवलं कुमारं एवमि
वेव एपसे अच्छियव्वं जावाहं तं खगलेद्वयं चेत्तूणं ह्वागच्छामि KuvMāKa.
261.18; केचित् कालं मुक्कुरिसयारेहि अच्छियव्वं Erz. 16.13; तीणं समं
अच्छियव्वं जाव मह रज्जलाओ होइ Erz. 15.12

अच्छियाइअ (acchiyāia < āsikāyika = sthita) *adj.* re-
mained, waited, JM. मायाए सो भगिआ — दुरात्मन् तव अंगुली किमि.
कसीती पिया मुहे काऊण अच्छियाइओ इयरहा तुमं रोवंतो अच्छियाइओ
Ayar. (H.) 683a.6.

अच्छिर (acchi-ra < akṣi-ra) *m.* [v. l. अच्छिल] a creature
having four sense organs, AMg. अच्छिरे माहए अच्छिरोडए ... इय
चउरिदिवा Utt. 86.148.

अच्छिरुयालु (acchi-ruyālū < akṣi-ruk-śīla = akṣirug-
vat) *adj.* one having an eye disease, JM. अच्छिरुयालु नरिदो
आगंतुअविज्जगुलियसंणया KappBhā. 1277.

अच्छिरोड (acchi-roḍa < akṣi-roḍa) *m.* [also अच्छिरोडय]
a creature of four sense-organs, AMg. अय के ते चउरिदिवा? ... अथिया
पुत्तिया ... अच्छिरोडा अच्छिवेहा Jivābhi. 30 (comm. p. 32b.7);
चउरिदिवसंसारसमावण्णजीवण्णवणा अणेशविहा पण्णता — अच्छिरोडा
अच्छिवेहा Pannav. 1.51(58[1]); अच्छिरोडए विचित्ते चित्तपत्तए Utt.
86.148.

अच्छिल (acchi-la < akṣi-la) *m.* four-organed creature,
AMg. अच्छिले माहए अच्छिरोडए विचित्ते चित्तपत्तए (इय चउरिदिवा एए)
Utt. 86.148.

अच्छिवण (acchi-vaḍana < akṣi-patana) *n.* Deśi. clos-
ing of the eye, अच्छिवणं गिमीलणं DeNāMA. 1.39 (comm. यणवि
अक्षिपतनशब्दस्येदं रूपं संभवति तथापि संस्कृते तदप्रसिद्धमिति)

अच्छिवत्त (acchi-vatta < akṣi-patra) *n.* eye-lash, cf.
अच्छिपत्त.

अच्छिवत्त (a-cchivanta < a-sprśat) *adj.* (pr. part) not
touching, JM. तेणेव आउत्तजलउल्लियगेण मंडलीठाणं बाहिं नीसरंतेणं
तिप्पियदेत्तं अच्छिवत्तेणं अविच्छिन्नं तिप्पियव्वं ViMāPra. 63.28.

अच्छिविअच्छी (acchi-viacchi < akṣi-vi-akṣi) *f.* Deśi.
mutual attraction अच्छिविअच्छी परोप्रायद्वी DeNāMA. 1.41
(comm. परस्परमाकर्षणम्)

अच्छिविच्छोह (acchi-vicchoha < akṣi-vikṣobha) *m.*
glance of the eye, M. जे समुद्वागबोळंतवलिअविअपेसिअच्छिविच्छोहा।
अम्हं ते मअणसरा GāSāSa. 3.10; JM. अस्सरलत्तरलधवला इमीए जे
आसि अच्छिविच्छोहा SupāCa. 48.82.

अच्छिवेवणा (acchi-veyanā < akṣi-vedanā) *f.* pain in the
eye, AMg. अंनुदीवि दीवे मंदरस्स पव्ववस्स दाहियेणं जाइ इमाइं समुप-
व्वंति, तं जहा ... सीसेवेवणा इ वा अच्छिवेवणा इ वा ... न ते सक्कस्स ...
अण्णावा अदिद्वा Vīy. 3.7.5(3) (3.258); सोलस रोमायंका ... अच्छि-
वेवणा कण्णवेवणा कंइ Nāya. 1.13.28; 1.16.30; Jivābhi. 3.628;

पढे वए महाराय अउला मे अच्छिवेवणा Utt. 20.19; 20.20.

अच्छिवेह (acchi-veha < akṣi-vedha) *m.* [also अच्छिवेहव]
a four sensed creature, AMg. अय के ते चउरिदिवा? ... अथिया-
पुत्तिया ... अच्छिरोडा अच्छिवेहा Jivābhi. 30 (comm. p. 32b.7);
अच्छिवेहा सारंगा जेउला Pannav. 1.58(1); विचडी अच्छिवेहए Utt.
86.147.

अच्छिसहस्स (acchi-sahassa < akṣi-sahasra) *n.* thousand
eyes, JM. ओ ए पुरंदरो चिय जइ अच्छिसहस्ससंकुलो होज KuvMāKa.
26.7

अच्छिसहास (acchi-sahāsa < akṣi-sahasra) *n.* thousand
eyes, JM. इंदो अच्छिसहासेण पेच्छमाणो न तिप्पेज्जा TarLo. 973

अच्छिहल्ल (acchi-harulla) *m.* [is it akṣi-haranaśīla?] 1
drows 2 hated person अच्छिहल्लो वेसे DeNāMA. 1.41 (comm.
हेव्यो तेपो वा वेसशब्दस्योभयाथैत्वात्); cf. अच्छिधल्ल.

अच्छी (acchi < ṛkṣi) *f.* female bear, AMg. अह भंते मणुस्सी
महिस्सी ... दीविया अच्छी तरच्छी ना बावण्णा तहप्पगारा सव्वा सा इत्थिवद्
Pannav. 11.851 (11.23)

अच्छीजुग्ग (acchi-jugga < akṣi-yugma) *n.* a pair of
eyes, M. अच्छीजुग्गे किं पि दीहमि सोखं कण्णो पत्तो ŚrīKāv. 5.2.

अच्छीणछण (a-cchīna-chaṇa < a-kṣīna-kṣāṇa) *adj.* the
festivity of which was not exhausted, JM. (अह अज्जा नरिदो)
पिच्छइ अच्छीणछणं अच्छरमइयं व पिच्छणयं SupāCa. 31.55.

अच्छीविस (acchi-visa < akṣi-viṣa) *m.* a serpent who
has poison in his sight, (who kills by merely looking at some-
one), JM. विचुअ-अहिर्विछिअअच्छीविस-विसहरण-छेत्त-सेअजलं (आसं)
KuvMāKa. (H.) 2.89

अच्छुक्क (acchukka) *n.* Deśi. socket of the eye, JM.
(जयसुंदरो) अच्छुक्करियमहहवाहमनीसहा पडिया SupāCa. 1.258.

अच्छुत्त (acchutta < a-sprśta) *adj.* untouched (Karmā
which are not brought to the stage of udāraṇā, the state of
being operative), Jś. एगसमवपवडा पुण अच्छुत्ता केत्तिगा कहि द्विदीसु।
भववडा अच्छुत्ता द्विदीसु कहि केत्तिगा होति KaśāPa. 194; 195 (comm.
एव अच्छुत्ता ति वुत्ते जीवेण अच्छिक्का उदयमणापीदा ति वुत्तं होदि p. 2118)

अच्छुत्ता (acchuttā > a-sprśtā) *f.* name of one of the 16
विषादेवता (goddess of Vidyās), deity associated with Munisa-
vrata, JM. बरोदुच्छुत्तागंधारी अंभ पउमावई सिद्धा PavSāro 376;
अच्छुत्ता माणसिआ महमाणसियाओ देवीओ SantiSta. 6; अच्छुत्तासहियाओ
(सोलसविज्जादेवीओ) दिंतु संघस्स मंगलं विउलं TamjTho. 18; चउत्थयुई-
अणंतरं सिरिसतिनाह ... अच्छुत्ताकुंवरं ... सक्काइवेवावण्णराणं ... थुईओ Vi-
MāPra. 1.13; (तृतीयवल्के) अच्छुत्ता माणसी महमाणसी ViMāPra.
106.1

अच्छुदसिरी (a-cchudda-sirī < a-kṣudra-śrī) *f.* ample
wealth, Lakṣmī. (Gr.) (comm. मनोरथाधिकफलप्राप्तिः) p. 174. l. 8.

अच्छुर- (a-cchura- < ā-stī-) *v.* to spread, JM. ताहे
संधारयं अच्छुरंति सउत्तरपट्टं comm. 83a.8 on OgāNi 83.

अच्छुरण (a-cchurana < ā-starana) *n.* covering, JM. संधारइ
गिलाणे अमिलादीचम्म सेप्पति सल्लेमं। वुद्धा-उत्तु-नालाक व, अच्छुरण्ठा वि
एमेव KappBhā. 3937; अहवा अच्छुरण्ठा तं उत्तमिदं तु पादवक्खडा
KappBhā. 3845.

अच्छुरलंभ (acchura-lambha < āstara-lābha) *m.* obtain-
ing (food) in large quantity, JM. अतिप्यमाणं भत्तं गहियं। सहस्रकामे
संख्खी वा उ(अ)च्छुरलंभे (अतिरिक्तं गहियं) NāCu. 2.206.10 (Sāh-

अच्छुवदेस)

अच्छुवदेस (accchulūḍha < ?) *adj.* driven away, (comm. स्वस्थानं लायिताः) JM. अच्छुवदेस जलणे अक्खारि सारअं तु Kapp-Bha. 575.

अच्छुवदेस (accchuvadesa < arthopadesa) *m.* [confusion between च्छ and त्य] teaching the meaning (of the Scriptures), JŚ. गिहिवत्थो मविग्गो अच्छुवदेसे ण संकणित्तो हु। सो चेव मंदधम्मो अच्छुवदेसम्मि मज्झिम्भो BhaĀrā. 35.

अच्छुव (a-cchūḍha < ā-kṣipta) *adj.* not thrown in, JM. मुसले उक्खित्तम्मि य अपक्खवाय य पीस अक्खिसे। मज्जंती अच्छुवे भुजंती जा अणारदा OghN.Bha. 248 (comm. मज्जंतीति जवधाने भट्ठंमि अण्णम्मि अक्खिसे (मिक्षा गृह्णते))

अच्छे (acche < ā-cchet) *Aor.* 3rd sg. of ā-chid- [Pischel 516] should one cut, AMg. अप्पेये अंधमच्छे Āyār. 1.1.2.6 (15)

अच्छेज (a-cchejja < ā-cchedya) *adj.* (pot. pass. part.) which is snatched from (someone) or forcibly taking away from someone, AMg. कर्हिचि बिहरमाणं तं भिक्खुं उवसंक्रमित्तु गाहावई दया आउमंतो समणा अहं खलु तव अट्ठाए असणं ... कीयं पामिअं अच्छेज्जं अणिसट्ठं अमिहं आहट्टु चेतेमि Āyār. 1.8.2.21; 1.8.2.24 (202) से भिक्खु वा भिक्खुणी वा ... कीयं पामिअं अच्छेज्जं अणिसट्ठं अमिहं आहट्टु चेएए Āyār. 2.12 (341); 2.1.17 (332); 2.1.29 (333); सेज्जं पुण ठाणं जाणेज्जा अस्तिपडियाए एगं साहम्मिअं समुदित्तं ... कीयं पामिअं अच्छेज्जं अणिसट्ठं अमिहं आहट्टु चेतेमि Āyār. 2.2.3; 2.2.8; सेज्जं पुण णिसीदियं जाणेज्जा अस्तिपडियाए ... समुदित्तं कीयं पामिअं अच्छेज्जं अणिसट्ठं अमिहं आहट्टु चेतेमि Āyār. 2.9.3 (413); 2.9.7 (414); 2.10.4 (648); 2.10.9 (649); से भिक्खु जाणेज्जा असणं वा पाणं वा ... समुदित्तं कीयं पामिअं अच्छेज्जं अणिसट्ठं अमिहं ... आहट्टु हेसियं, तं चेतियं सिया Sāy 2.1.05 (687); 2.2.49 से जहाणामए अज्जो। मए समणाणं णिग्गंथाणं आधाकम्मिए ति वा ... पूतिए कीते पामिअं अच्छेज्जे अणिसट्ठे ... पडिसिदे Thāna. 9.1.82 (693); नो खलु कप्पइ जाया। समणाणं निग्गंथाणं आधाकम्मिए इ वा ... पामिअं चे इ वा अच्छेज्जे इ वा अणिसट्ठे इ वा Viy. 9.93.49 (9.177); खं पि य ... मट्ठिउवल्लिअं अच्छेज्जं चेव अणीसट्ठं जं तं तिहीसु जजेसु कसेवेसु व अंतो व बहि व होज्ज ... न वप्पणी तं पि य परिघेसु Paṇḍā. (5.29 comm p.148a.13); जे भिक्खु पडिग्गं अच्छेज्जं अणिसट्ठं अमिहं आहट्टु Nis. 14.4; जे भिक्खु णाअं अच्छेज्जं अणिसट्ठं अमिहं आहट्टु Nis. 18.6; JM. आहाकम्मुरेसिय पूतिकम्मे य मीसजाए य अच्छेज्जे अणिसट्ठे अज्जोयए सोलसमे PaṇḍāPra 18.6. cf. अच्छेज्ज.

अच्छेज्ज (a-cchejja < ā-cchedya) *adj.* which cannot be cut, indivisible, AMg. तन्नो अच्छेज्जा पणत्ता, तं जहा - समए, पदेसे परमाणू Thāna. 8.2.826 (173); दब्बपरमाणू ण भंते कतिविधे पज्जेते? गोयमा! चउव्विहे पज्जेते, तं जहा - अच्छेज्जे अमेज्जे अउज्जे अगेज्जे Viy. 20.6.16 (20.38); Ś. (शाहित्य) जो अजरो अमरो अच्छेज्जो सो अत्ता णाम BhagAjjū. 12.10.

अच्छेण (accheṇṇa < ā-cchedya) *adj.* snatching away, AMg. 'अच्छेणं चेव' ति आच्छेवं यदाच्छिष भृत्वादिव्यः स्वामी ददाति PaṇḍāTī. p. 155a.4.

अच्छेत्ता (a-cchettā < ā-cchitvā) *ger.* without cutting, AMg. हेवं जं भंते! महिणीए जाव महाणुवागे बाहिरए योगळे अपरियाइत्ता वल्लं अच्छेत्ता फू गलितए? णो इमहे समहे Jivābhi. 3.990; 8.992; 8.994; 8.998.

अच्छेप्प (a-ccheppa < ā-spr̥ṣya) *adj.* not to be touched, untouchable, JM. अच्छेप्पो वि समाणो फुरियकुमुवपरोकुमुवसेहो P.D. 18

TarLo. 1548.

अच्छेप्पत्त (accheppatta < ā-spr̥ṣa-tva) *n.* untouchability AMg. अच्छेप्पत्त पावइ निव्विससत्तं च मारितो ĀrāPad.(V.) 510.

अच्छेय (a-ccheya < ā-cchedya) *adj.* indivisible, JŚ. णाणाचउत्तहावं अवसयमविणासमच्छेयं NiySā. 177.

अच्छेर (acchera < āścārya) *n.* [Hem.(Gr.) 1.58; 2.21; 2.66; 2.67; Varā.(Gr.) 1.5; 3.18; 8.40; Mārka.(Gr.) 1.7] wonder, M. जो जत्त विहवसारो त सो वेइ त्त किं त्य अच्छेर GāSāSā. 8.12; अच्छेरं व णिहि विअ सग्गे रज्जं व अमअपाणं व ... दंसणं तीए GāSāSā 2.25; अच्छेरं ण सुअलंभमोक्कहेज्ज माआए तुवमिह विज्जसत्तिआए (तो बडो) ŚrīKāv. 12.9 अहो विमच्छेयमिणं KamVa. 1.10; JM. अच्छेरनिरीहाणवि अच्छेअं किं व न कमेइ KumāCa.(H.) 1.41; खण पुट्ठिए असोए अच्छेरस्स वि वयच्छरिआ KumāCa.(H.) 3.24; जं तेहि पोल्याइं नियवम्माइं तमच्छेर VīvMā. 36; अवसेसा अच्छेरा वीरजिणित्तस्स तित्थमि Paṇḍāro 849 पुत्तिस्समा अणेगे महेररा जत्थ लक्खसंखा य। सममाणपयावणो पडिगेहं संति अच्छेरं BhubKāv.(A. 14, JŚ. उग्गाहित्तस्सुदधि अच्छेरमणोणं जह जवण। तह विसयजलमणोणमणच्छेरं विसयजलहिम्मि BhaĀrā 1109

अच्छेरं (accheram < āścāryam) *intj.* wonder!, M. अच्छेरमच्छेरमहो किमं उवाप. 1.46; (राजा) अच्छेरं अमुअत्तस्स अच्छमणिणो दीहिहि मोहहि ण। तेहोक्कं णवपोमराअरअणुक्खिण व लविखजए CandLo. 1.28; (विदूषक) भो वअत्तस्स! अच्छेरं अच्छेरं SubhāDha. 1.11.1.

अच्छेरकरी (acchera-kārī < āścārya-kārī) *adj.* (f.) producing wonder, JM वसुदत्तस्सवि समुत्तस्स पुत्तधिट्ठयं एणियं। पिच्छह अच्छेरकरिं जं मह पुरओवि इअ वणए ŚrīPraSā. p. 77a.2.

अच्छेरकारक (acchera-kāraka < āścārya-kāraka) *adj.* one who produces wonder, wonderful, AMg. (सम्बवणं) पक्खलं दइवयं व जं तं अच्छेरकारकं अवत्थं तरेसु बहुएसु माणुसाणं Paṇḍā 7.1.

अच्छेरगा (acchera-ga < āścārya-ka) *n./m.* wonder, AMg. दस अच्छेरगा पक्का Thāna. 10.160 (777); गोयमा णं अणेतें काल्णं परिवत्तमाणेण सययं दस अच्छेरगे अविंसु MahāNia. 5.27; तत्स एव तित्थे सत्ता अच्छेरगे पभूए MahāNia. 5.29; दससु वि वासेसेवं दस दस अच्छेरगाइं जायाइ। ओत्तप्पणीए एवं तित्थोगालीए अणियाइं Tittho 887; JM. धणो णाम सत्थवाहो तत्स य हुवे अच्छेरगाणि चउत्तमुहसारभूया सुत्तावली भूया [AR.-ĀvTi. Malayagiri]

अच्छेरगपेच्छणिज्ज (accheraga-pecchanijja < āścāryaka-prekṣaniya) *adj.* worthy of observation with wonder, AMg. समावसिगारचाक्खेसा ... नंदणवणवारिणीओव्व अच्छराओ अच्छेरगपेच्छणिज्जा पासाइंवाओ दरिसणिज्जाओ अमिक्खाओ पडिक्खाओ Jivābhi. 3.597 (comm. अच्छेरगपेच्छणिज्ज Jivābhi. p. 277); मरहवासमाणुसच्छराओ अच्छेरगपेच्छणिज्जाओ Jambuddi 2.15

अच्छेरगपेच्छणिज्जिय (accheraga-pecchanijjiya < āścāryaka-prekṣaniyaka) *adj.* worthy of observation with wonder, AMg. उत्ताकुस्माणुसच्छराओ अच्छेरगपेच्छणिज्जियाओ ... तासि उवणमंति मरणधम्मं Paṇḍā. 4.8.

अच्छेरय (acchera-ya < āścārya-ka) *n.* wonder, surprise, AMg. तं अत्थिवाइं मे केइ कर्हिचि अच्छेरए विट्ठपुज्जे Nāyā. 1.8.85; 1.17.17; अन्नेहि कुमगायमवणंसि ... अच्छेरए विट्ठे Nāyā. 1.1.86; अच्छेरवमअंतो नासयसि आगओ य वेणेण SāṅPa. 18; अच्छेरयं महलं अममाओ पइइ सीवलं उदयं Tittho. 948; अच्छेरयममुदए मोए चवसि एत्थिवा Ust. 9.51; JM. बट्टइ इमा अवत्ता किं न हु अच्छेरवं एवं Paum-

Ca. (V.) 73.8; अच्छेरयाण दसगा PavS&ro. 33; तयो 'अच्छेरयं माणुस-सरीरे सत्पवसहि'ति विम्वियविसत्पमाणसो निविट्टो पल्लिके Jinad&ky&. 22.29; एयं मणमि मावइ महत्तमच्छेरयं मज्झ SurSuCa. 2.63; पिच्छ पिससहि ! किं चि अच्छेरयं KaKoPra. 3.20; तुम्ह पुण क्खजेवणसिरीए अच्छेरयं दीसइ Erz. 27.16; किं तुमे तत्थ अच्छेरयं दिट्ठं Erz. 29.21; J&S. भा भो जिन्मिदियलुडवागमच्छेरयं पलोणइ S&A (V.) 82; Apa. अच्छेरउ किं महिवीदि विसु N&yCa. (P.) 8.2.1; सो पिसवेवि अणोवमकवे अच्छेरइ विम्ममसंभूवे BhaviKa. 78.8; अहिणा मण्डि कां विवरेउ चरिउ सुहारउ अणे अच्छेरउ Jamb&S&Ca. 9.10.13.

अच्छेरयकारि (accheraya-kāri < āścarya-kārin) *adj.* causing wonder, J.M. सो जयउ धूलमदो अच्छेरयकारिचरिय-परिअरी- (रि)ओ SiloM&. 41.

अच्छेरयचरिय (acchera-ya-cariya < āścarya-ka-carita) *adj.* having wonderful life, J.M. इय अच्छेरयचरिओ गामागरनगर-महियं वसइ। आणावटिच्छवुसिस्सपरिवुडो विहरइ अयव KaKa. 120.

अच्छेरयणिलय (acchera-ya-nilaya < āścarya-ka-nilaya) *n.* the wonderful place, Apa. सिरिणावकुमारं पुच्छियउ अच्छेरयणिलउ गियाच्छियउ N&yCa. (P.) 6.1.4.

अच्छेरयभूय (accheraya-bhūya < āścarya-bhūta) *adj.* wonderful, astonishing, AMg. अस्थि णं एस भावे लोयच्छेरयभूय समुप्पज्झ Viy. 3.2.14 (3.94); Kapp. 19; J.M. सो य अच्छेरयभूयं वारइ दट्ठण अरिहनेमि पुच्छइ KaKoPra. 85.7; पंचमहाकलाणा सव्व- (एव) सिं जिणाणं ववति पियमेण। मुवणच्छेरयभूया कलाणफला य जीवाणं Pañ&Pra. 9.30; मुवणच्छेरयभूयं स्वमिमीए मनोरमं दट्ठं Mañ&Ka. 1.66; Apa. भमइ कुमार ... सव्वंमि अच्छेरयभूय BhaviKa 65.1.

अच्छेरयविमिय (acchera-ya-vimbhiya < āścarya-ka-vismita) *adj.* wondered, Apa. महु अच्छेरयविमिय अंगउ BhaviKa. 83.2.

अच्छेरसंजीवणी (acchera-sañjivani < āścarya-sañjivani) *f.* a kind of elixir which produces wonder, M. (राजा) मोदी देहइ वीरुअ वव अवरा अच्छेरसंजीवणी SinMa&. 2.40

अच्छेरिय (accheriya < āścarya) *n.* wonderful thing, J.M. एगमि देवकुले कप्पडिया मिलिया मणति केण मे भमतेहि किंचि अच्छेरियं दिट्ठं DhamveTi. p. 55a.7.

अच्छेरियं (accheriyam < āścaryam) *intj.* wonder, J.M. अहो अच्छेरियं ति। उवज्झाओ विम्विओ VasuHi. 128.3.

अच्छेवउ (acchevaum) *adj.* (pot. pp.) should live or remain, Apa. देवि तइ एत्थ वणे . अच्छेवउ खणु वि सुधीरिय V&Ka. 5.23.6.

अच्छोड- (acchoḍa- < ?) *v.* 1 to sprinkle, AMg. रायगि-हस्स दुवारकवाडे उदणं अच्छोडइ N&y&. 1.18.86; J.M. जा महासई सा चालणिहउदरण अमुक्खेउ (v.1. अच्छोडेउ) जेण उयइति दुवाराइ KaKoPra. 99.21; 2 to release, J.M. तं चेत्तुण वर-मणि सिंचउ सल्लेण तेण तो पच्छा। अच्छोडेउ मुयंमे अंग-विल्लणे महमणेणे SurSuCa. 2.244; Apa. गार् पिबइणाइ अच्छोडइ Mah&Pu. (P.) 60.11.3; 3 to open, J.M. तओ वारिअंतीओ गुरुणेणं सत्थेव गयाओ जलं पक्खिविय हात्ति कवाडाइ अच्छोडेस्ताओ ति KaKoPra. 99.82; 4 to strike, to throw, J.M. अच्छोडेमि सिलाए तिलं तिलं किं नु छिदामि SurSuCa. 15.23; अज्जिण मंत वणवीरकुसुमेहि अच्छोडेइ मंतवखाराइ KoKoPra. 126.2.

अच्छोड (a-cchoḍa < ā-ḥṣṭa) *n.* striking, AMg. अच्छोड-पिट्ठणाउ त ण जुवे चावे पतावणं न करे OghNi. 357; J&S. कुज्जणवयण

चडयणं सहंमि अच्छोड सत्थपहरं M&A. 869(9) (comm. अच्छोडं पैशुक्क-वचनं ... अच्छोडणं लोहलुगुदादिमस्तादनं)

अच्छोडण (a-cchoḍana < ā-sphotana) *n.* 1 striking, whipping, J.M. परिहत्थमच्छुंछच्छअच्छोडणणेच्छलंतसल्लिओ (नहनाई) SurSuCa 13.41; 2 sprinkling, J.M. तत्थ वि (चालणीय) न ठाह उदणं कतो अच्छोडणं कवाटाणं KaKoPra. 99.26.

अच्छोडण (a-cchoḍana < a-khetaka) *Deśi.* [DeN&M&. 1.37] hunting.

अच्छोडण (a-cchoḍana < ā-cchoḍana) *n.* releasing, S. (सुन्दरक) तदो देव दूराकट्टि (एटि) अधणुगुणाच्छोडणंकरेण ... जाणी-अदि गज्जिदं पलज्जलहरेण ति Veni&Sam. 4.9.94.

अच्छोडणा (acchoḍanā < ā-sphotanā) *f.* striking, beating, J.M. कपावितो य अतुच्छपुच्छअच्छोडणाहि भूवीठं (एदं) ... वग्वो समुट्ठिओ हात्ति Sup&Ca. 59.25.

अच्छोडपिट्ठणा (acchoḍa-pittanā < ā-sphota-pittanā) *f.* whirling and beating, AMg. अच्छोडणपिट्ठणाउ य न जुवे धोए पक्ख-वणं न करे Pin&Ni. 34; OghNi. 357.

अच्छोडाविय (a-cchoḍāviya < ā-cchoḍita) *Deśi.* *adj.* was caused to be beaten, J.M. कुवियो राया। अच्छोडाविआ कतेहि Sam&-Ka. 525.18.

अच्छोडिअ (a-cchoḍia < ā-ḥṣṭita) *adj.* (ppp.) [also अच्छोडिय] 1 released, Apa. तवसिहि करु करेण अच्छोडिउ णिच्छ मेइणियलि सो पाडिउ Mah&Pu. (P.) 65.19.4; ताम कुमारे विक्कमसारं धरिउ समथे दाहिणहत्थे। जं अच्छोडिउ अहिमुं पाडिउ Jamb&S&Ca. 7.10.18; 2 thrown down, J.M. तओ (तेण) रोसवससिमिसेत्त-हियणण अच्छोडियं (जाणवत्तं) कह दीसिउं पयत्तं KuvM&Ka. 69.2; अच्छोडिया स चिय ... सहवारकुसुममंजरी KuvM&Ka. 32.23; अच्छोडिआ च्यमंजरी कुट्टिमत्ते KaKoPra. 19.13; Apa. केण वि कहो वि सीहु अच्छोडिउ णं अवराहस्सकलु तोडिउ PaumCa. (S.) 66.9.9; अच्छोडिओ जं सिचउ वव सिलहि Kum&Pra. 433.9; 3 dragged, M अच्छोडिअ बत्थइतपणियए मंथरं तुमं वव Ga&Sa. 2.160; Apa. पडिहयविणिवाइ-गयवडाइ अच्छोडियमोडियधयवडाइ PaumCa. (S.) 4.8.6; जिणधम्मपरंमुहु दुण्णयसमुहु खयकाले अच्छोडिउ Mah&Pu. (P.) 7.10.11; अच्छोडिय चिदुर-भारे धरवि इय पायपहारे हुंकरि वि J&Ca. 2.7.4; जो जारि करेण अच्छोडिउ केसमारु सो विहिणा तोडिउ J&Ca. 3.10.8; 4 sprinkled J.M. अच्छोडिया जलेण हात्ति विलीणा अह भुयंगा SurSuCa. 2.245; नमो अरइताणं ति मणेत्ता अच्छोडिआइ चालणीजलेण कवाडाइ KaKoPro. 100.13.

अच्छोडिवि (a-cchoḍivi < ā-cchoḍayitvā = ā-cchoḍya) *ger.* having dragged, Apa. पल्लिय अच्छोडिवि धरप्रंगणि। अगस्सिह उच्छलितं गहंगणि Mah&Pu. (P.) 90.4.13.

अच्छोडेत्ता (acchoḍettā < ā-cchoḍya) *ger.* having sprinkled, AMg. तए णं से चिलाए चोरसेणावई .. अच्छोडेत्ता कवाडं विहाडे N&y&. 1.18.36.

अच्छोदग (acchodaga < acchodaka) *n.* [also अच्छोदव] clear water, AMg. ताओ णं पाइओ अच्छोदवपडिहत्थाओ Jiv&bbi. 3.324; J.M. अच्छोदग-पडहत्थं मच्छ-धरं फुडिब-कुसुव-पपरियं। गामस्स तं तलायं TarLo. 1092.

अच्छोदग पडहत्थ (acchodaga-paḍahattha < acchodaka-pratihasta) *adj.* [also अच्छोदव-पडिहत्थ] filled with clear water, AMg. ताओ णं पाइओ अच्छोदव-पडिहत्थाओ Jiv&bbi. 3.324; J.M. अच्छोदग-पडहत्थं मच्छ-धरं फुडिब-कुसुव-पपरियं। गामस्स तं तलायं TarLo. 1092.

अच्छोपेयं (acchopenam < ?) *adv.* (also अच्छोप्य) [Inst. of अच्छोप्य] [Hem. gives the dhāsupāṭha root छुप् and छुप् with the meaning of स्पर्श which suits the context. Tur. IE. sequ. for phonetic reasons. AkkhāMaKo. p. 370 uses अच्छोप्य in Skt.] without touching, AMg. ईति रघुनिष्पन्नं अच्छोप्येण (अच्छोप्येण) भूमिभागेण सणियं सणियं चंदप्यं सियं सहस्सवाहिणिं ठवेह Āyār. 2. 15 29(768)

अच्छुव (a-chaddiya < a-chardita) *adj.* (ppp.) without abandoning, AMg. अन्नवाधारपरिणामासत्तचित्ताय केरं पाणी तमेव मात्तरं अच्छुव-अट्ट-दुहट्टमवसिप कंचि कालं खणं विरसेज्जा MahāNis. 3. 26.5

अच्छिय (a-chandīya = a-tyakta) *pr.* [cf. Mar. सांझे] without giving up, Jā. मूलसरीरमच्छिय उत्तरवेहस्स जीवपिडस्स GomSā.(J.) 668.

अच्छतव (a-chatta-ya < a-chatra-ka) *adj.* without an umbrella, AMg. नस्सट्टाप कीरति नगभावे मुंडभावे अण्णाणो अदंतवणो अच्छतव अणोवाहण ... बावीस परीसहोवसग्गा अहियासिज्जति Sāy. 2. 2. 7(714)

अच्छटाण (a-channa-thāna < a-cchanna-ssthāna) *n.* an uncovered place, an open place, AMg. इत्थी पुण उदठिया अणय-काया अच्छटाणठिया। पुत्तिदिओवत्ता अउककं सम्ममालोप ĀrāhPaḍ 168.

अच्छम्म (a-chamma < a-chadman) *adj.* not disguised, not pretended, JM. छउमेण अच्छमेण य सामदुवारैण दंडवारैण। केण वि का वि अगेज्जा KumāCa.(H.) 3.57; Apa. अम्हाण अच्छम्मो भिजवरयम्मो सहि सरणं JāCa. 1. 15. 12.

अच्छल (a-chala < a-cchala) *adj.* without deceit, AMg. भिजवरयम्मो विपुणमच्छलं कज्जोवर्गं असावज्जं। धम्माहम्मिवसुहं अणाहि ĀrāhPaḍ.(V.) 522.

अच्छास (a-cha-hāsa < a-sad-hāsyā) *adj.* other than the six beginning with laughter, JM. अच्छास सोल बायि KamTh.(D.) 4. 58; (हास्य-रति-अरति-शोक-भय-जुगुप्सा-लक्षणहास्यद्वयकहितः संघेतवः)

अच्छिज्जमाण (a-chijjamāna < a-cchidyamāna) *adj.* (pr. part. pass.) not being cut (to shape), JM. (इरियाअओ) एताहिं विणा न वेहो। संचिट्टप नेवमच्छिज्जमाणे वरयम्मि संजायइ देवनासो KappBhā. 3925 (comm. वस्त्रे पुनरच्छिज्जमाने नैवं देवनाशः संजायते)

अच्छिदु (a-chidda < a-cchidra) *adj.* without any hole, JM. लघुयं गमणसमत्थं विच्छिण्णाच्छिदुकुच्छीयं TarVaKa.(Bha.) 234.

अच्छिण (a-chinna < a-cchinna) *adj.* (ppp.) which is not specified (as regards amount, time and cost), JM. छिणमच्छिणे वंशणे बावारे काल इस्सरे चेव। सुत्तवज्जाणएणं, अण्णावहुयं तु पायस्व NisBhā. 8728; 8722; अट्टसु वि अंगेसु सक्खिपुरतो असाविणं धणे छिण्णे अच्छिणे वा अगहिते कय अकय वा कम्मे विक्खेति NisCu. 2.374.4.

अच्छिणधण (a-chinna-dhana < a-cchinna-dhana) *n.* when the payment is not specified or fixed, JM. गहिते व अगहिते वा छिण्णाधणे साविणं दिक्खंति। अच्छिणधणे कप्पति, गहिते वा अगहिते वा वि NisBhā. 8724.

अच्छिणभाव (a-chinna-bhāva < a-cchinna-bhāva) *m.* unbroken good will (of the donor), JM. अहव ण सदा विमवे, कालं भावं च वाह-इहादी। पाउं गिरंतरगहणं अच्छिणभावे व ठावति NisBhā. 1652.

अच्छित्त (a-chitta < a-sprṣṭa) *adj.* not touched, not soiled,

Apa. बहिं रिसिवसइ अच्छित्तु अहंसे MahāPu.(P.) 60.2.3.

अच्छित्तिकारि (a-chitti-kāri < a-chitti-kārin) *adj.* who does not break the continuity (of the learning), JM. गहणधारणा-समत्थे इव देवमच्छित्तिकारिम्मि (सुत्तं) KappBhā. 838 (comm. अच्छित्तिकारिणि देवं सूत्रम्)

अच्छिद (a-chidda < a-chidra) *adj.* without any hole, Apa. अहि कणाहं अच्छिदु रएवि पडसु थिउ रविधि गयणे पडंतु सल्लि PaṇāCa.(P.) 14. 26.6. cf. अच्छिद.

अच्छिदपोत (a-chidda-pota < a-cchidra-pota) *m.* boat without a hole (i.e. not leaking), (बंधो) निरुद्धजोगिस्स व से ण होति अच्छिदपोतस्स व अनुणावे KappBhā. 8926.

अच्छिदओ (a-chindao < a-chinda-tas) *adv.* without settling the quarrel, with cutting the dispute, while the dispute is not solved, JM. छिदंतस्स अणुमई अमिलंत अच्छिदओ उ उक्खिक्खणा KappBhā. 1789.

अच्छिन्न (a-chinna < a-cchinna) *adj.* (ppp.) (repairs to the residence done) not at the specified time, JM. (सुक्षमा-भृतिका) छिन्नच्छिन्नाकाले, पुणो य नियमा य अनियमा चेव ... पाहुट्टिया अट्टमंगा उ KappBhā. 1683 (comm. छिन्ने प्रतिनियते मासादौ काले)

अच्छिन्नभाव (a-chinna-bhāva) *m.* unbroken (good) intention, JM. निरंतरगहणं (दायकस्स) अच्छिन्नभावे य ठावति KappBhā. 1610.

अच्छिप्य (a-chippa < a-sprṣya) *adj.* (pot. part.) [Hem. (Gr.) 4. 257] untouchable, JM. जो असइ संसेसि ... सो सुणओ अ अच्छिप्यो कुलुगयाणं, न उण पुरिसो SupāCa. 40.30; Apa. कदुयधरि छिप्पाच्छिप्यसमि सावउ कह वि ण भुंजइ Chakkammu. 18.1.15.

अच्छिबंत (a-chivanta < a-sprṣat) *adj.* (pr. part.) not touching, JM. अच्छिबंतेण व विहिणा करेहि अंगाई तीणं घडियाई JāCa. 50; M. अच्छंति चिय किंवा अच्छिबंता पासगोअरं लच्छि GauḍVa. 621.

अछीण (a-chīna < a-kṣīna) *adj.* not deficient (in speed), JM. (आसं) लक्खणपुणमक्खीणं अछीणगमणं अछीणतणुतेअं KumāCa. (H.) 2. 84.

अच्छुच्छ (a-chuccha < a-tuccha) *adj.* not few (i.e. many), JM. उम्मेसुअनुच्छकुसअनुच्छेवणीं आवरिओ KumāCa.(H.) 2. 38 (comm. अनुच्छाः वेणवः प्रभूता राजविशेषाः)

अछेज (a-chea < a-cheka) *adj.* not wise, Apa. सवु जि दोसु मइतु तसु जं पुणु होइ अछेउ PaDo. 90 (Hirala takes it to be अच्छेय)

अछेय (a-cheya < a-cchedya) *adj.* not to be cut off, not destructible, Apa. जं होइ अछेउ अमेउ पुरु ता रक्खहु पावइ जा ण सुरु PaumCa.(S.) 15.10.7; वरमंदिरजडियइ माणिक्कं इहइ अछेयपहापरिक्कं MahāPu.(P.) 76.9.10; *m.* name of a person, Apa. दुणं पि अछेया-मेव सुय NāyCa.(P.) 6.15.18; 8.10.1.

अछेयकर (a-cheya-kara < a-cheda-kara) *adj.* [f. अछेय-करी] not producing any injury, AMg. से किं तं पसत्थमणविणयं ? ... जे व मणे असावज्जे अकिरिणं ... अछेयकरे Uvav. 30; से किं तं पसत्थमण-विणयं ? ... जा य वई असावज्जा अकिरिया ... अछेयकरी Uvav. 80 [Ldn.]

अछेयकरी (a-cheyana-kārī < a-chedana-kārī) *adj.* [also अच्छेयकरी] not causing any harm or injury, AMg. जा क बाहा असावज्जा ... तहप्पगारं भासं असावज्जं ... अछेयकरी अमेयकरी ... भासेज्जा Āyār. 2.4.11 [Ldn.]

अजोप (a-chopa < a-sprśya) *adj.* not to be touched. Apa. छोप अछेपु मणिवि को बंचउ P&Do. 139; JogSā. 40.

अज (aja) *m.* a he goat, AMg. अजि वं संति ! उत्तरकुराए कुराए आसाइ वा इस्थीइ वा ... षोडाइ वा अजाइ वा एलाइ वा ? Jivābhi. 8. 618; JM. एतो अनेसु जन्तो कायव्वो नारओ भणइ एवं PaumCa. (V.) 11. 25; रममाणए कालाइ इमीए ... रे अज अजाइ रमसे ? सि कावि मणिउं हाणीअ पिअं KumāCa. (H.) 4. 47. cf. अजय.

अज (aja) [a short form of अजगर] *m.* a big serpent, pathon, JM. भीराहि गोगसो व सि अजो अजगरो सि वा Aṅgvi 63. 5.

अज (aja) *m.* a non-germinating seed, JM. एतो अनेसु जन्तो कायव्वो नारओ भणइ एवं । ते पुण अविज्जा (? अजा य विज्जा) जवाइयकूर-परिमक्का PaumCa (V) 11. 25

अजअ (a-jaa < a-jaya) *adj.* unconquerable, invincible, Apa. सत्तावेण सरेण वि अइ अजउ, तो दोणु काइ रणे खयडो गउ HitNeCa. 1. 3. 13. cf. अजय.

अजअ (ajaa < ajaya) *m.* name of a variety of the metre Chappaya (it consists of 82 syllables), Apa. अजअ वेयासी-अक्खरउ शुक् सत्तरि रविरेइ PrāPaṅg. 1. 121.

अजइत्ता (a-jaittā < a-jitvā) *ger.* not having conquered, AMg. तओ पुरिसजता पक्कता — सुमणे बुम्मणे णो सुमणे णो बुम्मणे । ... अइत्ता अजइत्ता य पराजिणित्ता चेव नो चेव Thāpa 3. 276 (168)

अजइकाम (a-jau-kāma < a-yatu-kāma — a-yatitu-kāma) *adj.* not desiring to endeavour, AMg. आलंबणाण भरिओ ओओ जीवत्स अजउकामत्स । जं जं पेच्छइ लोके तं तं आलंबणं कुणइ MahāNis. 5. 9 95 = PavSāro p. 227a 2

अजगिर (a-jaggir < a-jāgarana-sīla) *adj.* usually given to sleeping, JM. सुद्धो तेणाइग्गमो य अजगिरो य । सारेइ जो तं उभयं च नेइ तस्सेव पासम्मि करेति तं तू KappBhā 4403.

अजंगम (a-jaṅgama) 1 *adj.* unable to move, immovable, JM. बालवुद्धा य । चत्ता अजंगमा वि य अमत्ति तित्थस्स हाणी य NibBhā. 2578; अइमवि सीअट्ठाए जुज्झंतो णिसिअराहिवेणं । अणिगा दुवे वि पंखे छित्तुण अजंगमो मुक्को Dhutt 2. 70; 2 inanimate, Apa. नीसेस-निरत्थोवाइ सहइ जंगमेण अजंगमु जेम बइइ JambūSāCa. 2. 1. 7

अजइ (a-jada) *adj.* [f -ā] 1 well versed in, JM. इअ केणवि अणुणीआ णिअयपिआ पाणिणीअजडा KumāCa. (H.) 3. 75; 2 full-blown (flower), M. जाओ अजइजवाकुसुमपाडलो णइअअविआणो GaṇḍVa. 1180 (comm. अजइ पक्कम्)

अजइ (ajada) *m.* Deśī. paramour, Lakṣmī. (Gr.) 172. 18.

अजइसय (a-jadāsaya < a-jadāsāya) *adj.* who is not dull of mind, Apa. जा लच्छि व अजइसयहु पुत्ति CandappaCa. (Y.) 7. 7. 4.

अजइसय (a-jadāsaya < a-jalāsāya) *m.* not the ocean (store of water), Apa. जा लच्छि व अजइसयहु पुत्ति, जा गोरि व ण हु उप्पणगुत्ति CandappaCa. (Y.) 7. 7. 4.

अजइल (a-jadila < a-jatila) *m.* an ascetic without matted hair (with a clean shaven head, such as a Kāpālika), JM. वेस-पिसाओ सुत्ती-पिसलओ अइलिलो अजइलो व KumāCa. (H.) 2. 85.

अजइल (a-jadila < a-jatila) *adj.* not tangled (with things), AMg. से जहानामर केर पुरिसे तइणे बल्लं ... एणं भइं सामलि-नविदं उल्लं अजइलं अणंठिअं अविक्कणं ... तिकसेण परसुणा अक्खेत्ता Vjy. 16. 4. 7 (16. 52)

अजइ (a-jadda < a-jādya) 1 *adj.* not dull, wise, clever, 2 possessing only small amount of Karma, Apa. (नीलि जिणोत्तमं) अजइ वि लोए गिराजेयणेयं PaumCa. (S.) 71. 11. 22 (comm. यो अजाइयोऽपि (for 1); अजाइयं अतीव कर्मलघुत्वं यस्य)

अजइ (a-jadha < a-jah-ita = a-tyakta) *adj.* (ppp.) not abandoned, JM. गिहिउग्गइसाभिजडे, इति एसो उग्गहो समक्काओ सामिजडे अजडे वा KappBhā. 4763.

अजणाइण (a-janāṇṇa < a-janākīra) *adj.* not crowded with people, not thickly populated, M. एए इरति हिअअं अजणा-इण्णा वणग्गामा GaṇḍVa. 607.

अजणिअ (a-janā < a-janita) *adj.* (ppp.) not marked by the production of, M. (नान्दी) अजणिअजुवणइवराइ दूरं । णअइ अणंगरइण मोहणाइ KapMāṇ. 1. 2.

अजतत्तण (ajata-ttana < a-yata-tvana — ayatatva) *m.* absence of extortion, JM. संजमहेउं अजतत्तण पि ण हु दोसकारणं विंति KappBhā. 4527.

अजतभाव (a-jata-bhāva < a-yata-bhāva) *m.* the state of being not self-controlled, JM. न दु ते संजमहेउं पालिंति असंजता अजतभावे GurTaVi. 1. 118. KappBhā. 4529

अजत्त (a-jatta < a-yatta = a-yatna) *m.* absence of striving, JŚ. अइ वा जत्ताजसे इंदियगण्णा य वाणगण्णा य । काउत्सवा होति हु (CheSāth. 14 (comm. प्रयत्ने इन्द्रियगणनया कायोत्सर्गः अथ-यत्नस्य प्राणगणनया)

अजत्तसंपज्जंत (a-jatta-sam-pajjanta < a-yatna-sam-padyat) *adj.* obtained or achieved without effort, JM. तओ अजत्तसंपज्जंतं सवल्लिदियत्थो CaupCa. 77. 9

अजथागहण (a-jadhā-gahaṇa < a-yathā-grahaṇa) *m.* perceiving or understanding objects differently from what they are, JŚ. अट्ठे अजथागहणं कणाभावो य मणुवतिरिपसु । ... मोहस्सेदामि लिगाणि PavSā. 1. 85.

अजथागहिद (a-jadhā-gahida < a-yathā-grhita) *adj.* who has not understood things in their real nature, JŚ. जे अजथागहिदत्था ण्दे तथं ति पिच्छिदा समये । अचंतकलसमिद्धं भर्मति ते तो परं कालं PavSā. 3. 71 (271)

अजथाचार (a-jadhācāra < a-yathācāra) *m.* improper conduct, JŚ. अजथाचारविजुत्तो जवत्थपडणिच्छिदो पसंतप्पा । अफले चिरं ण जीवति इह सो संपुण्णसामण्णो PavSā. 3. 72 (272)

अजंतुबहुल (a-jantu-bahula) *adj.* not abounding in (aquatic) animals, JŚ. जाणुपमाणम्मि जले अजंतुबहुलम्मि सोलसणुत्ति । इरियंतस्स विसोहि मुणिणो एगो विउत्सग्गो ChePi. 82.

अजम (a-jama) Deśī. *adj.* straight, 'उजजमावुजो' ... उजो / अजमो Lakṣmī. (Gr.) v. 57.

अजम (a-jama < a-yama) *m.* absence of restraint of, or control on, JM. छकायवहो मणइदियाण अजमो असंजमो मणिओ Paṇ-Sam. 4. 3.

अजमंत (a-jamanta = a-bhaksat) *adj.* (pr. part.) (cf. Hem (Gr.) 4. 110], not eating fasting, JM. तीयं य अजमंतीयं सासुसुग्गे दो वि नो जिमिया AkkhaMāKo. 152. 23.

अजंपणिअ (a-jampaniia < a-jalpaniia) *adj.* (pot. part.) not fit to be uttered, JŚ. अंपर अजंपणिअं ण विजाणइ किं वि मयमक्खे ŚrīSā. (V.) 76.

अजंपंती (a-jampanti < a-jalpanti) *adj.* (f.) (pr. part.)

not talking, M. (राजा) अजंपति पिअकोई फंते क्षति भुदंगं । पसाह-अंति वण्णा सु बंदणेहि गिदंभिणि ĀnaSun. 3.5.

अजंपमान (a-jampamāna < a-jalpamāna = a-jalpat) *adj.* (pr part.) not talking, M. रूपं सिद्धं चित्तं से असेसपुरिसे गिअत्तिअचणे । बाहोलेण इमीय अजंपमानेण वि सुहेण GāSāSa. 5.74.

अजंपिदव (a-jampidavva < a-jalpitavva) *adj.* (pot. part.) [also अजंपियव] I not fit to be uttered, JŚ. ण गुणे पेचछदि अववददि गुणे, जंपदि अजंपिदव्वं च BhaĀrā. 1366; 2 n. absence of speech, silence, JM. मधुरेण जिह्व कज्जुयं ... संतोसेण य लोहं कलहं च अजंपियव्वेण ChaGā. 10.

अजंपिपि (a-jampipi < a-jalpitvi = a-jalpitvā) *ger.* without speaking, Apa. सामि सव्वु तमकप्पु विगप्पिपि, क्षति नियत्तहि पिपि अजंपिपि RīPāSā. 6.9.

अजम्म (a-jamma < a-janman) *adj.* having no birth, self-existent, Apa. अरोओ अओओ अजम्मो MahāPu.(P.) 89.5.5.

अजय (a-jaya) *n.* name of a king, Apa. दुज्जय-अजय-विजय-जय-जयमुह PaumCa.(S.) 30.2.6; 30.10.4.

अजय (a-jaya < a-jayya) *adj.* (pot. part.) who cannot be conquered, invincible, JM. कुणसु जयस्स वि अजयं ररिपियं जयसु तं नाह SupāSā. 2.608.

अजय (a-jaya) *adj.* invincible, unconquered, Apa. पच्छिमेण सुमेरुहो गंधविजय, पुरि णाम पंहवरि भुवणअजय PaNāCa.(P.) 18.16.1; जय अजय अजर अजरामरेस CandappaCa.(Y.) & 21.6. of. अजय.

अजय (a-jaya < a-yata) *n.* [shortened form of अविरतसम्यग्-दृष्टि, the 4th गुणस्थान] lack of control combined with right faith, JM. चउसयमजय KamTha.(D.) 15; चउ अजय BanSām.(D.) 17; पढंतिमदुग अजया अणाहारे भग्गणासु गुणा Saḍḍī. 23.

अजय (a-jaya < a-yata) *adj.* not exerting, not self-controlled, AMg. एवं वियाणाहि जणे पमते किं नु विहिंसा अजया कहिंति Utt. 4.1; इरिआवइमाईमा जे चव मंति कम्मवपाय । अजयाणं, ते चव उ जयाण निब्बानगमणाय OghNī. 54; JM. तत्तं न्ति विजयसेट्ठी छल्लिविआवइगमि SupāSā. 47.3; (बाला) अजयाणं देति दाणं गोतंगल-दारमाईयं JambūCa.(G.) 16.122.

अजयणकहण (a-jayana-kahana < a-yatanā-kathana) *n.* report that the monk is uncontrolled, JM. गह्वा अजयणकहणे एग-तरपदोसतो जं च (चतुर्गुणायत्ति) NisBhā. 2845.

अजयणा (a-jayanā < a-yatanā) *f.* non-control, absence of self-control, AMg. अजयणाए पकुव्वंति पाकुणगाण अवच्छला (अणञ्जा) Gacchā. 120; अजयणासेवणे तह य सुयसुयपच्छिसे तहा MahāNī. 1.103; JM. सव्वे वा गीयत्था, मीसा वा अजयणाए चउगुत्था । अणाहणो विराहण, पुब्बं पसिंसि गीयत्था NisBhā. 2036 कज्जे वाऽजयणाए जहट्टिये सव्वमालोए PañcāPra. 15.18; आरंभे य अजयणा धम्मस्स य दूस्सा जाओ ViMāPra. 95.20(41)

अजयणाकहि (ajayanā-kahi < a-yatanā-kathin) *adj.* who reports about an act of lack of self-control, JM. अजयणाए कहिइ सो साङ्ग पगतस्स पडुट्ठो जं काहिइ तं ते अजयणाकहि पपेति NisCu. 2.55.8.

अजयत्तण (a-jayattana < a-yatatvana) *n.* lack of exertion, lack of self-control, JM. संजमहेउं अजयत्तं मि ण दु दोसकारो भिंति GurTaVi. 1.116.

अजयं ((a-jayam < a-yatam) *adv.* without self-control,

without exertion, AMg. अजयं चरमाणो उ पाणमूचाइ हिंसइ । वंछं पावयं कम्मं Dasse. 4.24; 4.25; 4.26; 4.27; 4.28; 4.29 (comm. अयत्तं चरन् p. 156b.7)

अजयर (ajayara < ajagara) *n.* [also अजगर] python, a large reptile, Apa. जहिं गीसासंतेहिं अजयरेहिं दोलेति डाल सहुं तव-वरेहिं PaumCa.(S.) 9.7.3; तहिं भीमं अजयरेण मिलिय मुय सयणेहिं ण दिट्ठी MahāPu.(P.) 90.11.12 (v.1 अजगरेण) अहिअजयरविसममहोर-एसु JaaCa. 4.19.6; अजगर मेरुकडइ संजायउ BhariKa. 292.6; उरसप्पमहोरयअजयरहिं जेहिं मइदविद्याइय । संसिप्प वि हुंति VaḍḍhaCa. 10.8.15; अजयर ता दिट्ठो Sudhā.(N.) 6.16.7; ता गुरु अजयरं तेत्थु पलोयइ DhamPar. 1.13.8; तं कमदजीउ कलिमलसमुह उप्पणं तिष्ठु अजयर रउइ PaNāCa.(P.) 4.11.2; 5.9.1; अजयरो जीउ तहिं गिरिहि जाउ PaNāCa.(P.) 18.16.8. cf. अजगर.

अजयाभासविबज्ज (a-jayābhāsa-vivajja < a-yata-bhāṣā-vivarja) *adj.* one who speaks unrestrained talk, JM. मा मे चलउ त्ति तणु जह तं ज्ञाणं विरेहणो होइ । अजयाभासविबज्जस्स बाइअं ज्ञाणमेवं नु ĀvNi. 1476.

अजयाभासविबज्जि (a-jayābhāsa-vivajji < a-yata-bhāṣā-vivarjin) *adj.* one who speaks unrestrained talk, JM. अजता-भासविबज्जिस्स ... दुट्ठवाक्परिहट्ठेरित्यर्थः ĀvTi.(H.) 775b.10.

अजर (a-jara) *adj.* having no old age, ageless, AMg. उम्मुक्कम्मकवया अजरा अमरा असांता य (सिद्धा) Pannav. 2.211 (v.178); JŚ. ते अजरमरुजमरमसरीरमकखयमणुबमं सोखलं ... अणागदं कालमत्थंति Māhā. 1188(12); Ś. (शाण्डिल्य) जो अजरो अमरो ... सो अत्ता णाम जो इसदि हासेदि BhagAjjū 12.10; Apa. अजर अमर गुणगणिलउ जहिं अप्पा थिरु ठाइ YogSā. 91; अमरत्तु होइ तह अजकाय JaaCa. 1.7.13; जय अजय अजर अजरामरेस CandappaCa.(Y.) & 21.6.

अजराउर (ajarāura) *Deś.* DeNāMā. 1.43. hot (उष्णम्)

अजरामर (a-jarāmara) *adj.* I without decrepitude and death, unaging and immortal, AMg. अहो य राओ परितप्पमाणे अट्ठेसु मूढे अजरामरे व्व Sāy. 1.10.18; (अगीयत्थदेसियं) न तेण अजरामरो होजा तक्खणा निहणं वए Gacchā. 47; धम्मेण सुचरिएण य गम्मइ अजरामरं ठाणं Tand. 171; JŚ. सिवमजरामरणिमणोवममुत्तमं परमविसलमतुलं । पत्ता वरमिडिसुइ BhaṅvPā. 160; Apa. वरि थिरकुल्लर अजरामर सिद्धिबुव परिणिज्जइ PaumCa.(S.) 10.7.9; जो अजरामर बंभु पर सो अप्पाणु मुणेहि Paramapp. 1.71; धम्मरसायणु पिबहि तुहुं जिम अजरामर होहि YogSā. 46; अजरामरहो परमणिब्बाणहो JaaCa. 8.19.9; अजरामरपयसंपयणिमित्तु VaḍḍhaCa. 8.5.5; अजरामरसिबसुह-सासणु पावणासणु पासजिणहो उप्पणउ PaNāCa.(P.) 15.1.12; 1.1.5; जय अजय अजर अजरामरेस CandappaCa.(Y.) 8.21.6; जो अजरामर बंभु पर PaDo. 33; ते हवन्ति अजरामर सव्वइ UvRas. 80; 2 name of a Vidyā (magical power) which makes one immortal, JM. (एपसिं विज्जाणं नामविमत्तिं सुणाहि एगमणो) अजरामरा विसत्ता जल्लंभिणी अगियंभिणी चव PaumCa.(V.) 7.189; 3 name of a town, Apa. गउ सुरवर-डामर पुर अजरामर PaumCa.(S.) 17.17.10; 15.7.8; (पणमामि नेमि तिथ्यंकरहो) परिपालिअ अजरामरपुरहो RīNāCa. 1.1.6 [the place of liberation called a city]

अजरि (a-jari < a-jvarin) *adj.* who is not sick, JM. तं जाओ किरिआओ पडियाणं सुवराओ ता चव । उप्पहिआणं असुहा. अजरीण जरीण जह सप्पी SarvaSā. 115.

अजरिजंत (a-jarijanta < a-jīryamāna) *adj.* (pr. part.)

pass.) whose pride is not weakening, JM. अजरिज्जसमं पि दु
जीरितमं जं पि वकुण्डी (सुअदेवी) Kum&Ca. (H.) 7.87.

अजल (a-jala) *adj.* without water, JM. (पणमह) कमलालय-
मजलमउवमुसहमिलाणकमलं व CampCa. 1.2; जिणिद पणमामि तुम्ह
पयकमलं। अजलामलामलाणं Jamb&Ca. (G.) 16.407.

अजलचर (a-jala-cara) *adj.* not going into water, JM.
जलचरअजलचरवई जस्स य इंधं हसापिसाजी सो। सुहदेसु वि सुहओ (आणो)
Kum&Ca. (H.) 2.24.

अजलनिहि (a-jala-nihi < a-jala-nidhi) *m.* not a store
of water, Apa. धम्ममई वि परत्थरह अजलनिही वि समुदु San&Cu.
448.7

अजव (a-java) *adj.* having no speed, slothful, M. इह
अजवोस्वराहा अबरोप्परससुताववहाओ (भूमीओ) Gau&Vn. 549

अजवणिज्जोदगा (a-javanijjodaga < a-yāpaniyodaka)
adj. [v.1. for a-pibanijjodaga] with unusable (i.e. undrink-
able) water, AMg. अनुत्तरं च णं अभिक्खणं बह्वे असमेहा विरसमेहा
... असणिमेहा अजवणिज्जोदगा (v.1 अजवणिज्जोदगा) ... वासं वासिहिति
Viy. 7.6.81 (7.117) (comm. अयापनीयं न यापनाप्रयोजकं उदकं येषां
ते तथा असमाधानकारिजला p. 188a.7)

अजवम्म (ajavamma < ajavarman) *m.* name of a king,
Apa. तहिं राउ अस्थि अरितिरकयंतु अजवम्म णाउ अनिधंगिंतु KarCa.
3.5.8.

अजविता (a-javinta < a-yāpayat) *adj.* (pr. part.) not
making use of, JM. पूबलियससुओदणणं पडलोवरि पगासमुहे। सुक्खादीण
अलमे, अजविता वा वि लक्खेति Kapp&Bh. 4803; Nis&Bh. 2365 v.1.
अजवत.

अजस (a-jasa < a-yaśas) *n.* 1 infamy, bad name,
ill repute, M. लज्जा कत्ता सीलं च खंडिअ अजसघोसणा दिण्णा G&Sa&Sa.
6.24 (W. 525); JM. सा मरह तुज्झ अजसो पित्तेण धम्मवखरं मणिमो
Vaj&Lag. 438; अजसस्स न बोहिज्जइ पदुत्तणं तेण रमणिज्जं Vaj&Lag.
148; 2 a variety of नामकर्मन् which causes ill fame, also
called *ajasa-kitti*, JM. दुस्सरङ्गाइज्जाजस इय नामे सेयरा वीसं
Kam&Vi. (D.) 27; तेवहि पमसे सोग अरह अचिरदुग अजस अस्सायं।
बोहिज्ज Kam&Tha. (D.) 7; J&S. अजसो णीचगोदं गिरयतिरिक्खणं इत्थि
पुरिसो य णात&Ag. 4.2.7.3(64); असादं णीचगोदं अजसं सारीरं नाम
Kas&Pa. 132; छट्ठे (गुणट्ठणे) अचिरं असुहं असादमजसं च अरदि सोगं
च Gom&Sa. (K.) 98. cf. अयस.

अजस (a-jasa < a-jāśas) [DhātuPa. जसु मोक्षणे] *n.* not
given up, i.e. continued state, (cf. Viy. comm. आयजसेणं आत्मनः
संबधि यशो, यशोहेतुत्वात् यशः संयमः आत्मयशः तेन p. 978b.14; इह च
सर्वेषां आत्मयशसैवोत्पत्तिः, उत्पत्तौ सर्वेषामपि अविरतत्वात् p. 979a.1),
AMg. ते णं भंते जीवा किं आयजसेणं उववज्जंति आयजसेणं उववज्जंति ?
मोयमा नो आयजसेणं उववज्जंति आयजसेणं उववज्जंति Viy. 41.1.7
(41.10); जइ आयजसेणं उववज्जंति किं आयजसं उवजीवति आयजसं
उवजीवति Viy. 41.1.10 (41.16)

अजसकर (a-jasa-kara < a-yaśas-kara) *adj.* producing
infamy or disgrace, cf. अयसकर at Viy. 9.83.108; [the reading
अजसकारण in AMgD. and AB p. 201 is not found.]

अजसकलुस (a-jasa-kalusa < a-yaśah-kalusa) *adj.*
tarnished by infamy, JM. हा दंसिअ असकको जणस्स वयणं अहं अजस-
कलुसं Kum&Pra. 347.3.

अजसकिति (a-jasa-kitti < a-yaśah-kirti) *f.* one of the

Karmans included in the scope of Nāmakarman and one of the
sub-group of 28 varieties called Prakṛti, J&S. तसबादरपज्जसपत्तेय-
सरीरअचिरअसुहदुहबदुस्सरअणाहेअजसकित्तिणिमिण्णामं। एदासि अट्ठावीसाए
पयडीणमेकहिं चेव ट्ठाणं Dhava&A. 6.102 (Sūtra 1.9.2.61); अजसकित्ती
णीचगोदं च दो वि तुहाणि अणंतगुणहीणाणि Dhava&A. 12.58 (Sūtra
4.2.7.107); दुस्सरं अजसकित्ती। सुस्सरजसकित्ती विय णिमिणं तिथ्यर-
वादाकं Ma&A. 1239(12); आदिज्जमणादिज्जं असअजसकित्तिणिमिणित्थययं
Kam&Pay. (N.) 98.

अजसजणय (a-jasa-janaya < a-yaśo-janaka) *adj.* pro-
ducing infamy, giving rise to ill fame, AMg. जे य न अकित्तिजणय
नाजसजणय नसकजकारी य Gace&A. 55.

अजसबहुल (a-jasa-bahula < a-yaśo-bahula) *adj.* full
of infamy, doing many infamous acts, AMg. एवामेव तहप्पगारे पुरि-
सजणय बज्जबहुले ... अजसबहुले ... कालमासे कालं किञ्चा ... अहे णरगतलपइहाणे
भवति Say. 2.2.59 (713)

अजसमणि (a-jasa-maṇi < a-yaśo-maṇi) *m.* the jewel in
the form of infamy, Apa. अरिअजसमणिहिं मयलित्तिलोउ Candappa-
Ca. (Y.) 7.5.8

अजसोकिस्तिनाम (a-jaso-kitti-nāma < a-yaśah-kirti-nā-
man) *n.* [also अजसोकिस्तिनाम] the variety of a Nāmakarman,
which produces infamy, AMg. णामे णं कम्मे बायालीसविहे पण्णसे, तं
जहा — अजसोकिस्तिनामे निम्माननामे तिथ्यरनामे Samav. 42.6; 25.6;
28.6; णामे णं भंते कम्मे कतिविहे पण्णसे. अजसोकिस्तिनामे Paṇnav.
1963, 1702(56)

अजससं (a-jassam < a-jasram) *adv.* without break, always,
JM. आमरणमजससं संजमपरियाणं विहिणा Pañ&Pra. 7.49.

अजहट्ठियनाम (a-jahatthiya-nāma < a-yathārthika-nā-
man) *adj.* whose name does not agree with its meaning, JM.
अत्थेत्थ ... लिंगमेत्तवारी धम्मयायरणपरंमुहो अजहट्ठियनामो नाणगम्भो नाम
परिब्बायणो Mono&Ka. 28.14.

अजहण्ण (a-jahanna < a-jaghanya) *adj.* [also अजहण],
not low, not minimum, (i.e. good or medium), AMg. रोमरहिय-
वट्टलट्टसंठियअजहण्णपसत्थलक्खणजंघजुयला Jiv&Bhi. 8.597 (comm.
अजघन्यप्रशस्तलक्षणं जघन्यपदरहितशेषप्रशस्तलक्षणाङ्गितजङ्घायुगलं यासां ताः
p. 274b.6); Jambuddh. 2.15; णाणावरणिज्जस्स कम्मस्स अजहण्णठित्तिबंध
तव्वहरितो अजहण्णे Paṇnav. 23.22(1742); पमया वि य तेरिं होति ...
अजहण्णपसत्थलक्खण-अकोप्पजंघजुयलासुणिमित्तसुनिगूढजाणं Pañ&A. 4.8;
JM. चउमेओ अजहण्णो संजलणावरणनबगविघाणं Ṣat. (D.) 47; J&S.
अजहण्णठिदिवंधो चउम्विहो सत्तमूलपयडीणं Gom&Sa. (K.) 152.

अजहण्णुककोस (a-jahannukkosa < a-jaghanyotkarṣa) *adj.*
[also अजहण्णुकस्स] neither the lowest nor the highest (in num-
ber), AMg. एगा अजहण्णुकस्सवएसियाणं खंभाणं वग्गणा Thā&A. 1.238;
इगा अजहण्णुकस्सोसाहणगाणं खंभाणं वग्गणा Thā&A. 1.240; 1.243; 1.246;
सव्वट्टसिद्धनामे अजहण्णुककोस तेत्तीसा Dev&Tha. 186; JM. (कम्माणं)
सेससागरोवमकोडाकोडीय य हेसे खविअ अजहण्णुकोसाउवबंधपरिणामो गंठिदेसं
पावइ CampCa. 14.28.

अजहण्णमणुकोस (a-jahanna-m-anukkosa < a-jaghanyā-
nutkarṣa) *adj.* [also अजहण्णमणुकोस] neither the lowest nor the
highest (in number, quality etc.), AMg. तस्स नाणाराहणा उक्कोसा वा
अहणा वा अजहण्णमणुकोसा वा Viy. 8.10.7; अजहण्णमणुकोसेणं तेत्तीसो
सागरोवमाइं ठित्ती पण्णत्ता Viy. 11.11.18; 25.6.116; Nāy&A. 1.18.24; स
योगिअवत्पकेअणिगाहारए ति काकको केवचिरं होइ। अजहण्णमणुकोसेणं

तिणिञ्जुञ्जया Jiv&Bh. 9.48; अज्ञहणमणुकोसपदेसिय क्षध अज्ञहणमणु-
कोसपदेसियस्स संधस्स दब्बहुयाए तुहे Pannav. 5. 534[3]; सारत्थेयणिजस्स
इरिवावहिणवधेण पबुच्च अज्ञहणमणुकोसेणं दो समवा Pannav. 23. 2;
(1099[1]); गेगमववहारणं आणुपुडिवदब्बाइ कालओ केवचिरं होति । एण दब्बं
पबुच्च अज्ञहणमणुकोसेणं एकं समयं, पाणादब्बाइ पबुच्च सव्वदा AppOg.
195(2); महाविमाणे देवाण ठिती ... अज्ञहणमणुकोसं तेत्तीसं सागरोवमाइ
AnuOg. 391(9)

अज्ञहणउकोसिय (a-jahanna-ukkosiya < a-jaghanyotka-
rūka) *adj.* [f. -&] neither low nor high (in number), AMg.
बस्स उकोसिया पाणाराहणा तस्स दंसणाराहणा उकोसिया वा अज्ञहणउकोसिया
वा Viy. 8.10.7.

अज्ञहणिय (a-jahanniya < a-jaghanya) *adj.* not small,
great, strong, AMg. पगलितगोमहिंसानं उत्तथाणं पलायमाणानं । अज्ञहणिया
पविसी Titttho. 905.

अज्ञहत्थ (a-jahattha < a-yathārtha) *adj.* 1 improper,
not as it should be, JM. जहत्थमजहत्थमत्थसुणं ति । नामे चेव परिक्खा
ViāvBhā 849; किं भंते अज्ञहत्थमेयं जं जिणमवणविबकारणं एवं KoKoPra.
131.12; 2 not agreeing with its meaning, JM (वज्जकखरं) तं
पुण जहत्थनियत्तं अज्ञहत्थ वा वि वज्जं दुविहं KappBhā. 56 (comm.
अययार्थं यथा नेन्द्रं गोपयति तथापीन्द्रगोपकः); अज्ञहत्थनामओ लज्जिओ व्व
दूरं गओ धणओ KumāPra. 4.9.

अजा (ajā) *f.* she-gout, JM. रे अज अजाइ रमसे ? ति कावि
मणितं इणीअ पिअं KumāCa.(H.) 4.47.

अजाइय (a-jāiyya < a-yācita) *adj.* (ppp.) not begged for,
AMg. मुसावायं बहिदं च उगाइ च अजाइयं । सत्थादाणाइं लोमंसि तं विज्जं
परिजाणिया Sōy. 1.9.10; तत्थ णं जे ते एसणिज्जा ते दुविहा पणत्ता, तं
जहा — जाइया य अजाइया य Viy. 18.10.24 (18.214); Nāya.1.5.73-75;
सव्वं से जाइयं होइ नत्थि विवि अजाइयं Utt. 2.28.

अजाइया (a-jñāiyyā < a-yācivā) *ger.* without soliciting,
without begging, AMg. क्वाइं नो पणोलिज्जा उगाइसि अजाइया
Dasave. 5.1.18; दंतसोइणमेसं पि ओगाइसि अजाइया Dasave. 6.13.

अजाणओ (a-jāṇao < a-jñānatas) *adv.* without knowing,
AMg. संवाहा बह्वे मुज्जो दुरइक्खमा अजाणओ अपासओ Āyār. 1.5.4.1;
अजाणओ वा फस्सं वयंति Āyār. 2.4.1(520)

अजाणणा (a-jāṇanā < a-jñānā = a-jñānam) *f.* ignorance,
JM अजाणणाए तज्जती न कया तम्मि केणवि ŚārdPraSā. 28.17.

अजाणंत (a-jāṇanta < a-jānat) *adj.* [f. अजाणंती] (*pr. part.*)
not knowing, ignorant, AMg. अमणुणसमुप्पायं पुक्खमेव विजाणिया ।
समुप्पायमजाणंता किह्वा नाहिंति संवरं Sōy. 1.1.3.10; एवमेयाणि जंपंता
बाला पंडित्यमाणो । गिययाणिययं संतं अयाणंता अबुद्धिया Sūy. 1.1.2.4;
अजाणओ मे मुणि बूहि जाणं कहिं तु बाला नरं उवेंति Sōy. 1.5.11;
JM कम्मि य कुले साहू पविसंता अवियत्ता, तं च अजाणंता अणाभोगओ वा
बविट्ठा NisCū. 8.52.25; जाणंतमजाणंता चउज्जिहा तत्थ होति नाणंता
KappBhā 4655; 4677; 4684; अजाणए सो व ते वेइ KappBhā. 5044;
JŚ. परमदुवहिरा जे ते अणाणेण पुणमिच्छंति । संसारगमणहेइं पि मोक्खहेइं
अजाणंता SamBhā. 154; Ś. (पद्यावली) अज्ये । सहीजणसमुदाकारेण
अजाणंतीए जइकंदो समुदाकारो SvapnaVā. 6.18.3. cf. अजाणंत.

अजाणंतिवा (a-jāṇantiyā < a-jāṇantikā) *adj.* (f.) (*pr. part.*)
not knowing, being ignorant, JM. जाणंतिवा अजाणंतिवा य
एइ दुब्बियद्विया वेव । तिबिहा य होइ परिसा KappBhā. 864.

अजाणं (a-jāṇam < a-jānat) *adj.* (*pr. part.*) one who does
not know, ignorant, AMg. से णं सुखमुदय वा ... तस्स णं आमहुत्स

समामहुत्स वा कप्पति हुवे भासाओ भासित्तए, जाण वा अजाण वा,
णो जाणं ĀyārDas. 6.26; ते जाणमजाणं वा न इणे णो वि वावए Dasave.
6.9; से जाणमजाणं वा कट्टु आइम्मियं पयं Dasave. 8.81; JM. जाणं
करेति एको हिसमजाणमपरो अविरतो व KappBhā. 3938; विरतो पुण ओ
जाणं कुणति अजाणं व अण्यमत्तो वा KappBhā. 3939; 4654.

अजाणमाण (a-jāṇamāṇa < a-jānat) *adj.* (*pr. part.*) not
knowing, ignorant, AMg. जे यावि भुंजंति तहप्पगारं सेवति ते पाक्क-
जाणमाणा Sōy. 2.6.39(825); लोयं अजाणिस्सि केवलेणं कहेंति जे धम्म-
मजाणमाणा Sōy. 2.6.49(835); तए णं से एकाई रट्टुके ... जाणमाणे
मणइ न जाणेमि, अजाणमाणे मणइ जाणेमि Viā. 1.1.50; जहा वयं धम्मं
अजाणमाणा पावं पुरा कम्मं अकासि मोहा Utt. 14.20; JM. सुगइमवणं
अजाणमाणेणं ... भीमे भवत्तारे सुचिरं भमियं अवकरम्मि MaraṇVi. 591;
सम्महिद्धी नियमा उवाइं पवयणं तु सद्धइ । सद्धइ असव्वावं अजाणमाणो
गुरुनियोगा KamPay.(S.) 3.18b.2; अप्येव सिद्धंतमजाणमाणो तं हिसगं
भाससि जोगवंतं KappBhā. 3932; JŚ. सद्धइ असव्वावं अजाणमाणो
गुरुनियोगा KavāPa. 107; GomSā.(J.) 27; बहुं पि सुदमवीदं किं
काहदि अजाणमाणस्स Māla. 735(10); जं किंचि तस्स दब्बं अजाणमाणस्स
विप्पइ परेहिं । लह्जिण किंचि सुणं इदो तदो पावइ खल्लंतो ŚāA.(V.)
73; पिढोवपिसेज्जाओ अजाणमाणेण जदि असुद्धाओ । गिहिदाओ ChePi.
190; गामादिभासयाणं अजाणमाणो करेइ उवएसं CheSath. 59.

अजाणय (a-jāṇaya < a-jāna-ka (epic)) *adj.* [also
अजाणय] not knowing, ignorant, AMg. एवं विप्पदिवणणेण अण्णा तु
अजाणया । तमाओ ते तमं जंति Sōy. 1.3.1.11; जंति गुहाए जलणेऽतिवट्टे
अजाणओ डज्जति लुत्तपणे Sōy. 1.5.1.12; अजाणया जव्वई विज्जामाह-
णसंपया Utt. 25.18; JM. जाणंते अणुजाणति अजाणओ मणति तेहि किं
दिणं NisBhā. 2575; हीणाऽधिरगेदोसे अजाणओ सो धरिज्ज हीणाऽहियं
KappBhā. 4017; Apa लोउ अजाणउ जं जलि बुद्धइ, नं पसु किं नीरइं
सिक्कसंसेद KumāCa.(H.) 8.80.

अजाणया (a-jāṇayā < a-jānatā) *adv.* (*Inst.*) without
knowing, AMg. सो य अणेज्जा णो खल्ल मे जाणया दिणं, अजाणया
Āyār. 2.1.136(405); JM. अजो वि ताव देयो, रे जाणमजाणयाऽण्यौ
KappBhā. 4623.

अजाणिअ (a-jāṇia < a-jñāya = a-jñātvā) *ger.* [also
अजाणिय] having not known, AMg. जे भिक्खु सागारियकुलं अजाणिय
अपुच्छिय ... पुब्बामेव पिहवायपट्टियाए अणुपविसति Nis. 2.47; 4.14;
15.98; Ś. (अनसूया) विभारं सु परमत्थदो अजाणिअ अणारंमो पट्टिआरस्स
Śāk. 29.19.

अजाणिक्का (a-jāṇittā < a-jñātvā) *ger.* not having known,
AMg. लोयं अजाणिस्सि केवलेणं, कहेंति जे धम्ममजाणमाणा Sōy. 2.6.49
(835); जे भिक्खु रणो लसियाणं ... इमाई छदोसाययाणं अजाणिक्का
अपुच्छिय ... गाहावइकुलं ... पविसति Nis. 9.7.

अजाणिया (a-jāṇiyā < a-jñānikā) *adj.* (f.) who is igno-
rant, AMg. (परिसा) समासओ तिबिहा पणत्ता, तं जहा — जाणिया अजा-
णिया दुब्बियद्विया Nandī. 7; JM उवट्ठिया (परिसा) वि तिबिहा, जाणिया
अजाणिया दुब्बियद्विया व JugāJiCa. 2.84; परिसा वि तिबिह-मेया ...
दुब्बियद्वि-अजाणिय-जाणिया य कम्मो मुणेरव्वा ManōKa. 2.26

अजाणुव (a-jāṇuya < a-jānuka = a-jñā) *adj.* ignorant,
not knowing, JM(? Mg. अहवा न वि एत्थ लसिमो पगई एस अजाणुए
जणे KappBhā. 4262.

अजाणू (a-jāṇū = a-jñā) *adj.* (f.) unconscious (abstention
from sin), AMg. तिबिहा बावत्ती पणत्ता, तं जहा — जाणू अजाणू
वित्तिगिच्छा Tthāpa. 8.508-510(218) (comm. व्यावर्तनं व्यावृत्तिः

कुतोऽपि विंसावधेतिइति: ... या स्वज्ञस्याज्ञानात् सा अजाण इत्यभिहितः
p. 174a. 10)

अजाय (a-jāda < a-jāta) *adj.* which is not produced, JŚ. अपदेसं सपदेसं मुत्तममुत्तं च पञ्चममजायं । पञ्चमं गयं च जाणादि तं जाणमदि-
द्विषं मणियं PavSā. 1.41.

अजाय (a-jāya < a-jāta) *adj.* [also अजाय] 1 not born, not produced, JM. नेच्छइओ नाऽजायं जाइ अमावसओ खपुष्कं व । अहं च अजायं जायइ, जायउ तो खरविताणं पि ViĀvBhā. 418; तीप पुत्तो चुक्खो पवित्तो नामओ सो पुण उदरं दारिकणं कट्ठिओ ति अजाओ, न पसओ KumāPrā. 405.4; 2 yet to be produced, JŚ. जदि पञ्चससमजायं पञ्चायं पलइयं च जाणस्स । ण हवदि वा तं जाणं दिव्वं ति हि के पक्खेति PavSā. 1.39; 3 not completed, AMg सा (परिद्धावणिवा) पुण जायमजाया OghNi. 504; आयरिप य गिलाणे पाहुणए दुल्लभे सहसदाणे । एवं होइ अजाया इमा उ गहणे विही होइ OghNi. 607; JM. आहारं पि उ जा सा (परिद्धावणा) सा दुविहा होइ आणुपुव्वीए । जाया चैव सुविहििया जायव्वा तह अजाया य ĀvTi.(H.) 641b.8; आयरिप य गिलाणे पाहुणए दुल्लहे सहसलाहे । एसा खलु अजाया (परिद्धावणा) बोच्छं से विहीए बोसिगं ĀvTi.(H.) 642a.12; 642b.7; 642b.9; 642b.18; जाओ य अजाओ य दुविहो कप्पो य होइ जायव्वो PavSāro. 780; PañcāPra. 11.27; गीयन्थ जायकप्पो अगीयओ खलु भवे अजाओ य PavSāro. 781; PañcāPra. 11.28; उववडे वासासु उ सत्त समत्तो तदूणगो इयरो । असमत्ताजायाण ओहेण ण किंचि आहव्वं PavSāro. 782; PañcāPra. 11.29

अजायकप्पिय (a-jāya-kappia < a-jāta-kalpika) *adj.* who is ignorant of the rules, JM. पणविहारी अ अजायकप्पिओ ओ भवे चवणकप्पे । उवसंपन्नो मंदो होइइ बोसट्टतिट्टाणे KappBhā. 004 (comm. अजायकल्पिकः अगीतार्थः)

अजायभंगसासन (a-jāya-bhaṅga-sāsana < a-jāta-bhaṅga-sāsana) *adj.* whose rules are not broken, JM. अजाय-भंगसासणो ... नरिंदसत्तुमहणो (करेइ लोयपालणं) MaViCa (G.) 3a.1(1)

अजायमयपसर (a-jāya-maya-pasara < a-jāta-mada-prasara) *adj.* in whom the spread of pride is not produced, Apa. सज्जण पुणि अजाय-मय-पसरं देतहो व्व वियसरं वयण कमलु KuvMāKa. 6.22.

अजायरुइ (a-jāya-rui < a-jāta-ruci) *m.* name of a person, Apa. इहु आयइहु कुहु अजायरुइ MahāPu.(P.) 62.17.10.

अजायवच्च (a-jāya-vacca < a-jātāpatya) *n.* offspring or issue which is not yet born, JM अंगतिया धणसेट्ठी सामिउरे संखसेट्ठी दटपीई । तीए बुद्धिणिमित्तं अजायवच्चाण तह दाणं UvPay. 552.

अजायसत्तु (a-jāya-sattu < a-jāta-śatru) *m.* name of a king of Vasantapura, JM. वसंतपुरं नाम णयरं । तत्थ ... अजायसत्तु नाम णरवई CaupCa. 317.26.

अजाया (a-jāyā) *f.* no more wife, AMg. समणोवासगस्स णं भंते । सामाव्यकहस्स समणोवस्सए अज्झमाणस्स केह जायं चरेज्जा, से णं भंते । किं जायं चरइ ? अजायं चरइ ? गोयमा ! जायं चरइ । नो अजायं चरइ Viy. 8.5.4 (P. 233); तस्स णं भंते । तेहि सील-व्यय-गुण-वेरमण-पक्खसाण-पोसहोववासेहि सा जाया अजाया भवइ Viy. 8.5.5 (P. 234)

अजाविय (ajāviya < ajāvika) *n.* goat and sheep, JŚ. सेवदि जिवादि रक्खदि गोमहिस्सिमजावियं इयं इत्थि BhaĀrā. 018.

अजिअ (a-jia < a-jita) *m.* name of the second Tīrthāṅkara, AMg. वदे उसमं अजिअं Nandī. gā. 18; JM. पोसिक्कारसि सुदे रोहिणिजोण्ण अजिअस्स (नाणं) ĀvNi. 278. cf. अजिअ.

अजिइंदिय (ajiindiya < ajitendriya) *adj.* one who has not subdued his senses, AMg. जाईमयपडिबद्धा हिंसगा अजिइंदिया । अजंभचारिणो बाला इमं वयणमव्ववी Utt. 12.5; निदंभसपरिणामो निस्संगो अजिइंदियो । एयजोगसमाउत्तो किण्हसेसं तु परिणमे Utt. 34.22; अजिइ-दिइहि चरणं कट्ठं व पुणेहि कीरइ असारं । तो चरणत्थीहिं दढं जइयव्वं इंदियजयम्मि ĀrāhPaḍ. 641; JM. अजिइंदिय सोवहिया, बहगा जइ तेऽवि णाम पुज्जंति DhamvoNi 1.144.

अजिइंदियत्तण (a-jīindiya-ttana < a-jitendriyatvana) *n.* the state of being without control of the senses, AMg. अजिइंदि-यत्तणेणं लंकाहिबई गओ निहणं ĀrāhPaḍ. 644.

अजिण (ajina < ajina) *n.* [DeNaMā. 7.27] skin especially of an antelope, AMg. अप्पेगे अच्चाए वहंति अप्पेगे अजिणाए वहंति Āyār. 1.1.6.5; से जहाणामए कइ पुरिसं जे इमे तसा पाणा भवंति ते णो अच्चाए णो अजिणाए ... णो तस्स सरीरगस्स किंचि विपरियाहता भवति Sāy 2.2.4 (69b[1]); श्रीराजिणं नगिणीणं ... एयाणि पि न तायंति दुस्सीरं परियागयं Utt. 5.21; JM. अजिण सलोमं जतिणं ण कप्पती कुसिरं तं तु पंचविधं NibBhā. 3999; अयएल्लि-ग-वि-महिस्सीमिगाणमजिणं च पंचमं होति NibBhā. 4003; 4014; JŚ. वत्थाजिणवक्खेण य अहवा पत्ताइणा असंवरणं । ... अचवे-ल्लु जगदि पूज्जं Māhā 30(1); Apa गउ रहिंर णवर थिउ अजिणु (v l.) अत्थि PaṇṇaCa.(S) 18.9.7; तुहु देव ण होसि सुसामि जाइ, अजिणु वि अजिणहं चुक्खं ण ताइ MahāPu.(P.) 46.11.2; छत्त अजिण संपुडि वलु णेविणु CanduppaCa (Y.) 5.2.5

अजिण (a-jīna < a-jina) *adj.* who is not a prophet, AMg. भगवतो महावीरस्स ... अजिणाणं जिणसंकासाणं ... उक्कोटिया चउइसपुडि-संपया होत्था Thāna. 3.230(534); अरिद्धनेस्सिस्स चत्तारि सत्ता चोइसपुडि-णमजिणाणं जिणसंकासाणं ... चउइसपुडि-संपया होत्था Thāna. 4.381(647); तए णं से गोसालं भंखतिपुत्ते ... अजिणे जिणप्पलावी ... अजिणे जिणसई पगांसमाणे विहरइ Viy 15.9 (15.6); 15.58 (15.77); 15.60 (15.79); तेसि णं भगवंताणं ... दुवालसंयिगो ... अजिणा जिणसंकासा ... संजमेण तवसा अप्पाणं भावेमाणा विहरंति Uvav. 26, उसमस्स णं अरइओ कोसलियस्स अजिणाणं जिणसंकासाणं ... चउइसपुडि-संपया होत्था Jambuddi 2.78; Kapp.(J.) 138; Apa. तुहु देव ण होसि सुसामि जाइ अजिणु वि अजिणइ चुक्खं ण ताइ MahāPu.(P.) 46.11.2.

अजिणगकंचुक (ajinaga-kañcuka < ajinaka-kañcuka) *m./n.* bowdico made of leather, JM. अजिणपट्टे अजिणप्पवेणी अजिणग-कंचुका चैव वत्थगते विण्णेया भवंति AbgVi 230.26.

अजिणंत (a-jīanta < a-jayat) *adj.* (pr. part.) not con-
quering, Apa. किं अजिणंतु महासणि बइसहि DhamPar. 8.7.9

अजिणपट्ट (ajina-patta < ajina-patta) *m.* strip of leather used as a scarf, JM. अजिणपट्टे अजिणप्पवेणी अजिणगकंचुका चैव वत्थगते विण्णेया भवंति AbgVi. 230.26

अजिणपडिमा (a-jīna-paḍimā < a-jina-pratimā) *f.* the idol of a non-jina, JM. जइ जिणमय जिणपडिमां परपरिगहिआ अ अजिण-पडिम ति Sarvaśū. 118 (comm. अजिनाः सुगतेश्वरादयस्तेषां प्रतिमा स्यात्)

अजिणप्पवेणी (ajina-ppavenī < ajina-pravenī) *f.* a plaited cover made of leather, AbgVi. 230.26. cf. अजिणपट्ट.

अजिणं (a-jīṇam < a-jitvā) *ger.* without conquering, Apa. वायं अजिणं तेहिमि कयउ कं कययासणि रोइणु DhamPar. 2.4.11.

अजिणमनुभाउ (a-jīna-manu-āu < a-jīna-manujāyus) *n.* excluding the life period of the jina and men, JM. अजिणमनु-भाउ ओहे, सत्तमिए नरदुग्ग विणु मिच्छे BaṇSām.(D.) 6.

अजिजविलास (ajina-vilāsa < ajina-vilāsa) *m.* an animal which lives in a mountain cave, JM. तत्त्वं सेसविलासया दीपवगा ... अजिजविलास सलमा ... विष्णोः अर्चति AṅgVi. 227.2.

अजिजाहार (a-jināhāra < a-jināhāra) *m.* excluding the Karmas called भिनाम, आहारकशरीर and आहारक-अंगोपांग, JM. तेन नरयनवृणा उज्जयवच नरयवार विणु सुका । विणु नरयवार पम्हा, अजिजाहारा इमा मिच्छे BanSām.(D.) 22.

अजिजिभ (a-jinia < a-jita) *adj.* (ppp.) not conquered, M. सुणंते गोणां दुणिरजणदेवो अजिजिभो ŚrīKāv. 7.19.

अजिज्ण (a-jinna < a-jirna) *n.* [also अजिज्णय] indigestion, AMg. (लुगुडपियस्स) जोमा अजिज्ण मास्य-निसग्ग-तिसमुत्थतो सुसमुत्थो PinḍNi. 89; JM. तत्त्वं विणाभिं मुंजेऽजिज्णवरिणे य इतरं पि NisBhā. 414b; आयविराहणा अजिज्णे वा नेलणं भवेज्ज NisCu. 2.66.2; सीयले छप्पयासु य पिहा य लमति ततो अजिज्णं भवति NisCu. 2.155.2; 3.358.6; अभिसंघटे इत्थादिघट्टणं जगणे अजिज्णादी VavvBhā. 1.p.58; सो तेण दुवे अजिज्णय (w. r. अजिज्णछण) अच्छति Āvṭi.(H.) 352a.8; 8. (विदूषक) महुं पि बहु खादिअं अजिज्णं होइ Cārd. 8.11.11. of अजिज्.

अजिज्णदोस (a-jinna-dosa < a-jirna-doṣa) *m.* the disease of indigestion, JM. कत्थइ वच्चगिरोहे कत्थइ य अजिज्णदोसेण (गिओ इ) KuvMāKa. 274.17.

अजित (a-jita) *adj.* unconquered, AMg. जय जय नन्दा! ... अजियं जिणाहि अजितं जिणाहि सत्तुपवत्तं, जितं पालयाहि Jivābhi. 3.44.8. of अजिय.

अजित (a-jita) *m.* name of the second Tīrthāṅkara, AMg. चत्थीसं देवाहिदेवा पणत्ता, तं जहा — उसमे अजिते संभवे Samav. 24.1 of अजिय.

अजितजय (a-jitañ-jaya) *m.* name of a king of Kosalā, Apa. तर्हि पुरवरि राणउं, तिजयपहाणउं, अजितजय नामेण हुउ Candappa-Ca.(Y.) 3.10.14.

अजितरहा (a-jita-raha < a-jita-ratha) *adj.* an invincible chariot-warrior, AMg. नव दसारमंडला होत्था — अजिया अजितरहा SamavPra. 241; Pañhā. 4.5.

अजिज (a-jinna < a-jirna) *n.* indigestion, JM. सेससाधूणं जइ अजिजं वा परिणिण वा अभत्तट्ठी वा NisCu. 3.358.1; रयणीए अजिज्णेणं विसुइयाए मओ एसो KumāPra. 206.9; अणमिसनयणाए मए जं पीयं पिययस्स ... अंगाइ तेण पियसहि! अज्ज अजिज्णे मज्जंति SabbhāGāSām. 101.

अजिबभ (a-jibbha < a-jihva) *adj.* one having no tongue, tongueless. Apa. निंदापसंससु वयविमलु, मुंजेइ अजिभु व वरि कबलु, अंधो व वरुदंसणं कुणइ JambhSāCa. 2.20.5.

अजिभचित्त (a-jimbha-citta < a-jihma-citta) *adj.* having a straightforward mind, Apa. सच्छु अजिभचित्तु अस्सइउ ... किं वणिज्जइ मारहराणउ MahāPu.(P.) 5.18.7; (पुरिसीइ) सोमु अजिभचित्तु मयदाणउ थूलवसु पुरिसोस्सु जणउ NāyCa.(P.) 3.4.6.

अजिज्जकंतनयणा (a-jimha-kanta-nayanā < a-jihma-kānta-nayanā) *adj.* (f.) having bright (not dull) and beautiful eyes, AMg. पम्हा वि य तेसि होति ... अजिज्जकंतनयणा Pañhā. 4.8; Jambuddi. 2.15 (comm. अजिज्जे अमन्दे मद्भावतया निर्विकार-वपले इत्यर्थः p.115b.5)

अजिय (a-jiya < a-jita) *adj.* unconquered, invincible, not subdued, not overpowered, AMg. जंजुइ वि णं दीवे मरहे वसे इमीते P.D. 19

ओसप्पिणीय नव दसारमंडला होत्था, तं जहा — उसमपुरिसा ... अजिया अजितरहा SamavPra. 241 (comm. बलदेववासुदेवानाम् ... दशारमण्डल-व्यसिभूतानां तेषां विशेषार्थमात्र उत्तमपुरुषा इति p.156b.2); मइ ते अम-ग्गेहि गाण-दंसण-वरिसमुत्तमहि अजियाइ जिणाहि इंदियाइ Viy. 9.33.76 (9.208); जय जय नन्दा! मइ ते, अजियं जिणाहि NāyCa. 1.1.118; अजियं जिणाहि Antag. 3.61 अजिता अजितरहा इल्लमुसलकणपाणी ... ते वि उवण-मंति मरणधम्म अविसिस्ता कामाणं (वलदेव, वासुदेव ...) Pañhā. 4.5; मइ ते, अजियं जिणाहि जियं (च) पालेहि जियमज्जे वसाहि Uvav. 53; Jambuddi. 3.185; 3.209; Dasā 10.18; मइ ते अमग्गेहि गाणदंसण-वरिसेहि अजियाइ जिणाहि इंदियाइ जिय च पालेहि Kapp.(J.) 114; JM. सुनिउणणाइइणं भूद्वियं भूयभावणमइणं । अमियमजिय (आणं) Jhāṇ-Sa. 45 (comm. ईश्वरवचनाज्ञापरिपरजितामिति भावः); उरमा उण ... अजिया कामकुंजरेणं CaupCa. 4.4; Apa. जय अजिय अजियवम्मइ महण PaumCa.(S.) 15.8.2. जय अजिय अजियसासणसणाइ VaddhaCa. 1.1.3.

अजिय (a-jiya < a-jita) *m.* [Hem.(Gr.) 1.24] name of the second Tīrthāṅkara, AMg. जंजुइ वि णं दीवे मरहे वसे इमीते ओसप्पि-णीय तेवीसं तित्थयरा पुव्वभवे एकारसंगिणे होत्था, तं जहा — अजिय संभवे अभिणंदणे Samav. 23.3; 23.4 अजियस्स णं अरहओ नउं गणा नउं गणहरा होत्था Samav. 90.2; चउवीसं देवाहिदेवा पणत्ता, तं जहा — उसम, अजित जाव वडमाणे Samav. 24.1); अजिते णं अरहा ... अगारमज्जे वसिस्ता ... पव्वइए Samav. 71; अजितस्स णं अरहओ चउणउति ओहिनाणिसया होत्था Samav. 94; अजिते णं अरहा अद्वयचमाइं धणुसताइं उडुं उवेण होत्था Samav. 107; अजियस्स णं अरहओ सारैराइं नव ओहिनाणिसह-स्साइं होत्था SamavPra. 84; जंजुइ वि णं चउवीसं तित्थयरा होत्था, तं जहा — उसमे अजिते संभवे SamavPra. 222; चउवीसं तित्थयरा पणत्ता, तं जहा — उसम-अजिय-संभव-अभिणंदण Viy. 20.8.7 (20.67); अजियाइया भवियारविंदरविणो जयंति जिणा Titttho. 2; अभिनदणं च अजियं विजय-विमाणच्छुं नमंतामि Titttho. 310; अजिओ य मरहवासे सुअणुचंदो य एरवववासे । एगसमयेण जाया Titttho. 315. वंदे उसमं अजिअ Nandī. 18; से किं तं पुव्वणुपुव्वी? उसमे अजिय संभवे AṇuOg. 203(2); उसममजियं च वंदे संभवमणिणंदणं च सुमइं च Āv. 4; 10; अजियस्स णं अरहओ Kapp.(J.) 208; JM. अजिय विजियकसायं ... नमंतामि PaumCa.(V.) 1.2; अजियं पि ... नमामि PaumCa.(V.) 9.91; भगवन्मि समुप्पण्णे 'ण केणइ जिओ जणउ' ति कलिऊण अम्मापितीहि अजिओ ति नामं कयं CaupCa. 51.9; भयं पि संभवजिओ अजिबसामिणो सागरोवमाणं तीसेहिं लक्खेहिं कोटीणमतिगएहिं समुप्पणो CaupCa. 73.3; धणुसय चियारि ... पंचासअहिय कणयप्पहि अजियजिणिइ कहिय AkkhāMaKo. 112.21; अजियं जियसव्वमयं ... पणिवयामि AṇiSaTha.(N.) 1; अजियाइजिणिदाणं जणियाणंदाण पणयपाणीणं ... धुणिमो ... गुणगणोइं GaṇSaḍḍa. 24; Apa. जय अजिय अजिय-वम्मइ-महण PaumCa.(S.) 25.8.2; जय अजिय जियंग-यरोसएय JāṇCa. 1.2.1; संभावित अजित जिणु विगयलेउ PañhāCa.(P.) 17.10.3; रिसहो अजिओ संभवणाहो SudCa.(N.) 1.12.14; जय अजिय अजियसासणसणाइ VaddhaCa. 1.1.3; पणविय मणुयसुरासुरविंदो, समव-सरेण, गउ अजियजिणिइहो DhamPar. 8.14.2.

अजिय (a-jiya < a-jita) *m.* name of the Yāsa of the 9th Tīrthāṅkara Suvidhinātha, JM. जक्खा गोमुइ ... मायंगो विजयजिय PavSāro. 373; जक्खा गोमुइ ... मायंग विजयअजिया SantiSā. 7.

अजिय (a-jiya < a-jita) *m.* name of various persons, 1 of a king of Ayodhyā, belonging to the family of Ikāvāku, and husband of Surakāntā, JM. आसि अजोज्जाहिबई, इक्खागुकुल्लमवो राया । नामेण महासतो अजिओ मज्जा य तस्स सुरकंता PaumCa.(V.)

11.8; 2 of a king in the line of Bāhubali and an ancestor of Tīrthapada, JM. बाहुबलिवंसे य अजिय ... पुत्रुमारतीतेसु ... तिणपिगू नाम राया आसी VasuHi. 188.13; 3 of the first lay follower of Malli, the 19th Tīrthāṅkara, JM. स्ववज्जिणपदमसायनामाणि ति ... मरह रगर . अजिय ViySa. 378; 4 of one of the future Baladevas, JM. नव भाविल्लदेवा । जहा — जयंते अजिओ भम्मो ViTiKa. 41.26.

अजिय (a-jiya < a-jīva) *n.* category of non-living, inanimate things, JM. जियअजियपुज्जावासरसंवरवसुवसनिज्जरा । जेणं सरहइ एयं सम्मं खवगाइबुभंयं KumVi.(D.) 15, *adj.* सञ्चितानमचाय, चायणजिण (वज्जे जिणिदालये) PavSāro 133 (comm. त्यागः परिहरणम् । अजिण इति अजीवानां हारमुद्रिकादीनां वहिस्तन्मोचने हि 'अहो भिक्षाचरणामयं धर्मः' इत्यवर्णनादो दष्टलोके विधीयते) cf. अजीव.

अजियंग (a-jiyaṅga < a-jitāṅga) *m.* name of a man (father of Candramati), Apa अजियंगजाय णवणणिणयण वंदमइ देवि तद्दु वंशयण JasCa. 1.23.9; विश्वसिरी — अजियंगरायपरि पुत्ति जाय JasCa. 4.25.7.

अजियंगि (a-jiyaṅgi < a-jitāṅgi) *f.* name of king Ajavarman's wife (and mother-in-law of Karakaṇḍa), Apa तहिं रीउ अत्थि ... अजवम्मु णाउ अजियंगियंतु KanCa. 3.5.8.

अजियजस (ajiya-jasa < ajita-yaśas) *m.* 1 name of a descendant of Bāhubali, JM. बाहुबलिवंसे य अजिय-जय-संजय (v.1 अजियजस-जय-विजय) ... अतीतेसु असंखेज्जेसु VasuHi. 188.13-14; 2 name of a son of दुल्लहणी, sister of जिणाणंद and brother of Mallavādin, JM. पव्वइया सुरिससा दुल्लहणी सभं तिहिं सुएहिं । अजिय-जस-अवख-महाभिहेहिं । सुवि सुखबुद्धिहिं AkkhāMaKo. 58.5; 58.26.

अजियजिणिद (ajiya-jininda < ajita-jinendra) *m.* the second Tīrthāṅkara Ajita, JM. अव्वापाय सव्वासु कम्मभूमीसु जं तदारंभा । सव्ववहवो मणुस्सा होंतसजियजिणिदकालम्मि ViAvBha. 599.

अजियजिणसर (ajiya-jinesara < ajita-jineśvara) *m.* the lord Ajita Jina, Apa पणवेत्तिणु अजिय-जिणसरहों दुज्जयवंदपपइपरहों PaumCa.(S) 1.1.2.

अजियंजय (a-jiyañ-jaya < a-jitam-jaya) *m.* name of a king (father of Ajitasena), Apa. अजियंजउ सद्दु चक्काउहेण, हरिसं वंदण चलिउ जवेण CandappaCa.(Y.) 4.18.5; तं णिसुणिवि अजियंजय-रायहो संसारियसुह जाणिय विरायहो CandappaCa.(Y.) 4.21.5.

अजियंजिय (ajiyañ-jiya < ajitam-jita?) *m.* name of a man (worshipper of the Tīrthāṅkara Malli), AMg चत्तालीससहस्सा मलिजिणिदस्स सीसपरिवारो । अजियंजियमहियस्स य पमावतीकुंभपुत्तस्स Titttho. 490.

अजियनाह (ajiya-nāha < ajita-nātha) *m.* name of one of the Rudras, JM. भीमावलि जियसत्तू ... अजियंधर अजियनाहो य । ... एए रुदनामा इकारस होंति अंगहरा ViySa. 473.

अजियंधर (ajiyañ-dhara < ajitam-dhara) *m.* name of one of the Rudras, JM. भीमावलि जियसत्तू ... अजियंधर अजियनाहो य । ... एए रुदनामा इकारस होंति अंगहरा ViySa. 473.

अजियसामि (ajiya-sāmi < ajita-svāmin) *m.* the second Tīrthāṅkara, JM. जाओ तित्थकरो अजियसामी PaumCa.(V.) 5.54; अगवं पि संभवजिणो अजियसामिणो सागरोवमाणं तीसेहिं लक्खेहिं कोटीण-मतिगणहिं समुप्पण्णो CaupCa. 73.3.

अजियसेण (ajiya-sena < ajita-sena) *m.* name of the third chapter (ajjhayaṇa) of the third part (vagga) of the Antagāḍa-dasāo, AMg. समणेणं भगवया महावीरेणं अहुमत्स अंगस्स अंतगखदसायं

तत्त्वस्स वग्गस्स तेरस्स अज्झयणा पण्णसा, तं जहा — अणीयसे अणंतसेणे अजियसेणे ... अणाहिद्धी Antag. 3.2 [Ldn.]

अजियसेण (ajiya-sena < ajita-sena) *m.* name of 1 one of the Tīrthāṅkaras in the Eravayavarga, AMg. जंबुदीपे णं देवि परवप वात्ते इमीसे ओसप्पिणीय चउवीसं तित्थगरा होत्था, तं जहा — चंदाणं सुचंदं च ... अजियसेणं तहेव सिवसेणं SamavPra. 249; 2 of one of the ten Kulakaras of the past Avasarpini, AMg. दस कुलगरा होत्था, तं जहा — सयंजले सयाऊ य अजियसेणे अणंतसेणे य SamavPra. 217; Thāga. 10.143(767); 3 of various persons, (i) of a chief of robbers, JM. अम्ह सेणावती अजियसेणो गाम — असणिपहीय अदेवई VasuHi. 56.16; (ii) of a prince of Gayapura (son of Jiya-sattu), JM. जियसत्तू राया ... अजियसेणो युवराया VasuHi. 89.14; (iii) of another prince, JM. तं समयमेव महसायर — अजियसेण — दास्साणं पुत्तजम्म निवेदितं च कण्हस्स VasuHi. 94.7; (iv) of a king of Mathurā (husband of Mittavati), JM. VasuHi. 296.26; (v) of a Vidyādhara youth (husband of Kamalā), JM. VasuHi. 331.26; (vi) of a king of the city of Śakrasāra, JM. सक्सारं नगरं, राया पत्त्य अजियसेणो VasuHi. 332.2; (vii) of a prince, JM. दित्रं नाम अजियभेणो AkkhāMaKo. 249.115; (viii) of a king of Kauśāmbī, JM. कोसंबिय-जियसेणे ĀvNi. 1286 (comm. इमोय वक्ख्वाणं कोसंबीय अजियसेणो राया । धारिणी तस्स देवी); (ix) of a teacher of Śrāvastī, JM. सावत्थिय अजियसेणे ĀvNi. 701; (x) of a king of Vasantapura, JM. वसंतपुरे नयरे अजियसेणस्स रण्णो पडिचारगा दुवे कुलपुत्तया PannavTi. 441a.1; (xi) of the preceptor of Cāmuṇḍarāya, JS. सो अजियसेणगाहो जम्मं गुरु जयउ सो राजो (GmsSā (K.) 966; (xii) of a Muni, Apa. मुणि अजियसेणु गुणगणसमग्गु ... अगुमग्ग-ल्लग्गु GavaSam. 2.1; (xiii) of another person, Apa. तद्दु णामु परिट्ठिउ अजियसेणु CandappaCa.(Y.) 3.12.1.

अजियसेणा (ajiya-senā < ajita-senā) *f.* name of different women, (i) of a wife of king Sakundali, JM. आइवामे सकुंडली नाम राया ... तस्स मज्जा अजियसेणा, तोसे मणिकुंडली नाम अइं पुत्तो VasuHi. 321.17; (ii) of a nun, JM. VasuHi. 321.17; (iii) of another woman, Apa. सरसेणाजियसेणा रमणि MahāPa.(P.) 3.10.14; (iv) of a wife of Ajitamjaya, Apa. जम् अजियसेण णामेणं कंत कुलसीलमुग्गुणसोहमवंत CandappaCa.(Y.) 3.11.7.

अजिया (ajiyā < ajitā) *f.* name of the first disciple of the Tīrthāṅkara Abhinandana, AMg. एएसि चउवीसाय तित्थगराणं चउवीसं पदमसिस्सणी होत्था, तं जहा — बंभी य फग्गु सामा अतिराणी (v. 1. अजिया) SamavPra. 233; अभिनंदणस्स अजिया (सिस्सणी) Titttho. 465; 309.

अजिया (ajiyā < ajitā) *f.* tutelary goddess (Śāsanadevatā) of the 2nd Tīrthāṅkara Ajita, JM. देवीओ चक्केसरी अजिया दुरियारी PavSāro. 375 (comm. श्रीमन्नितजिनस्य अजिता. अजितबला वा देवी)

अजियाह (ajiyāi < ajitādi) *adj.* (Jinas) such as Ajita, JM. अजियाह्णो जिणिदा MaViCa.(G.) 1a.6(1)

अजिर (ajira) *n.* court-yard, Apa. इय ठवेविणु कुमर कंरप्प-भवणाजिरि व्ह व्ह वि कुमर-दिण्ण-आण्णु तस्सुहिं अजेसणि तरुणियह चळिउ SupKuCa. 505.2.

अजीण (ajina < ajina) *n.* skin, leather, JM. तत्थ चम्मकसे उपाणहा अस्सभंदं मच्छा . अजीणं अजीणप्यवेणिका एवमादया विण्णेवा AṅgVi. 230.12 cf. अजिण.

अजीणकंबक (ajina-kambala < ajina-kambala) *n.*

leather blanket, JM. बीजणिया चामरं अजीवकबले बालसाहि ...
पम्मादोणि विण्णयाणि Aṅg.Vi. 230. 11.

अजीवप्यवेनिका (ajīva-ppavenikā < ajina-pravenikā) *f.*
a sort of leather, JM. चम्मगते उपाणहा ... अजीवप्यवेनिका पम्मादो
विण्णया Aṅg.Vi. 230. 12.

अजीयसम (a-jīya-sama < a-jīva-sama) *adj.* as good as
no life, JM. ताणं जस्स ण एक्कं पि तस्स जीयं अजीयसमं KuṃMāKa.
37.13.

अजीर (a-jīra) *n.* indigestion, AMg. संजमओ छक्काया आया
अट्टिजीरगेळणे OghāNi.(Bhā.) 67 (comm. आहारस्य अजरणेन);
(दग्धगीण्याय अकरणो इमे दोसा भवन्ति) पणगाइ हरितमुच्छण संजय आया
अजीरगेळणे। बहिया वि आयसंजम उवधीणाणो दुगुछा य NisBhā. 636;
चोलनिसिज्जा उल्ले अजीरगेळणमायाय. KappBhā. 4235; जागरतमजीरादी
ण पुत्ते लह्वित्तिं NisBhā. 1594; 1245.

अजीरग (a-jīra-ga < a-jīra-ka) *n.* [also अजीरय] indiges-
tion, AMg. जंघुहीवि दीवे भंदरस्स पव्वयस्स दाहिणेणं जाइ इमाइ समुपपज्जंति,
तं जहा — चच्छकोहा इ वा अजीरया पंदुरोया अरसा इ वा ... न ते सकम्स ...
अण्णाया Viy. 5.7 5 (5.258); सोलस रोयायंका ... अरिसा अजीरय दिट्ठी-
मुक्खले अकारण Nāyā. 1 13.28; Uvā. 4 39 [Ldn.]; Vīvā. 22; कुट्टा
इ वा अरिसा इ वा अजीरगा इ वा Jivābhi. 3.128; दाहाइ वा अरिसाइ
वा अजीरगाइ वा Jambuddi 2 43; JM अजीरगाइ असमाहि उप्पज्जइ
ĀvTL.(H.) 665a. 3

अजीरघातग (a-jīra-ghātaga < a-cira-ghātaka) *adj.* (the
disease) which kills (a man) quickly, JM जर-सास-कास-डांहे,
अतिसार-मंगदरे य सलं य। तत्तो अजीरघातग, आसु बिरेचा हि रोगविही
NisBhā. 3647 (comm. आशुधातित्वाद् व्याधिः)

अजीरण (a-jīraṇa < a-jīra) *n.* indigestion, AMg. मा हु
गुण्णो अवण्णो लोममि अजीरणं इयरे (गिलाणे) PīṇṇNi. 27; PavSāro.
665; JM. सीयलाए वा भूमीए अजीरणो दोसा भवन्ति NisCa. 2.154.27.

अजीरमाण (a-jīramāṇa < a-jīryamāṇa) *adj.* (pr. part.)
not digested (food), JM. ओमंपाहारंता अजीरमाणमि ते जिणमुर्विति।
हत्थेहि धंसिकणं आहारहे सि ते भणिआ ĀvTL.(H.) MūlaBhā. p. 130. 7;
Apa. रयणि अजीरमाणि जेमणि तिणि वासियवमणि मेरइ तहि दिणि Sali-
Sāh. 2.6.

अजीव (a-jīva) *m.* a non-living thing, an inanimate object
(contrasted with जीव, living thing, and includes all other ele-
ments like Dharma, Adharma, place and also time), AMg. नत्थि
जीवा अजीवा वा जेवं सण्णं निवेसए। अत्थि जीवा अजीवा वा एवं सण्णं
निवेसए Sdy. 2.5.13; नव सम्भावपयत्था पञ्चत्ता, तं जहा — जीवा अजीवा...
मोक्खं Thāṇa. 9.6(665); सुबगडे णं ... जीवा सुज्जंति अजीवा सुज्जंति
SamavPī. 137; 138; 148; जे अजीवा ते दुविहा पणत्ता, तं जहा — रुकी
य अरुकी य Viy. 2.10.11 (2.139); अत्थि जीवा अत्थि अजीवा Vīvay.
71; भूअत्थेणाधिगया जीवाजीवं च पुण्णपावं च Pannav. 1.116 v. 120;
जीवाण वि सम्बभावे अजीवाण वि सम्बभावे Jambuddi. 2.71; ता चंदिम-
सरिया णं जीवा णो अजीवा SūraP. 20.1; मिच्छतं सम्बको ममत्तं च जीवेसु
अजीवेसु य MarāṇVi 220; से किं तं नामसुयं। जस्स णं जीवस्स वा
अजीवरस्स वा ... सुएय नामं कीरति AnuOg. 31; 478; जो जीवे वि न याणइ
अजीवे वि न याणइ Daevy. 4.12; जीवा चेव अजीवा य एस लोए विवाहिय
Utt. 36.2; Jā. छिगेहि जेहि दब्बं जीवमजीवं च इदि विण्णादं PavSā.
2.38; जीवस्स अजीवस्स य एवमण्णत्तावण्णं SamSā. 118; जीवस्सा-
जीवस्स य गत्थि कित्तो दु दे कोइ SamSā. 62; जीवेसु अजीवेसु य तं निदे
तं च गरिहामि Māla. 57(2); जीवमजीवं दब्बं DavSām. 1; Apa. एरवि

णिंसुणि अजीव विभासमि VaḍḍhaCa. 10.30.2

अजीव (a-jīva) *adj.* [also अजीवय] not living, inanimate,
AMg. योगलत्थिकाए पंचवन्न पंचरसे ... अजीवे सासए अवट्टिए जाव गहणगुणे
Thāṇa. 5.3(441). जीवा भंते भासा, अजीवा भासा ? गोयमा नो जीवा भासा
अजीवा भासा Viy. 13.7.5 (13.124). Apa. जइ वि अजीवउ कामिणिवायउ
तो वि भाउ अण्णणु जि जायउ MahāPu.(P.) 94.10.6.

अजीवअपचक्खणकिरिया (a-jīva-a-paccakkhāṇa-kiriya <
a-jīvāpratyākhyāna-kriyā) *f.* (sinful) activity due to non-
renunciation of material things (like wine etc.), AMg. अपचक्खण-
किरिया दुविहा पणत्ता, तं जहा — जीवअपचक्खणकिरिया चेव अजीवअपच-
क्खण किरिया चेव Thāṇa. 2 13(50)

अजीवआणवणिदा (a-jīva-āṇavanīyā < a-jīvājīfāpanikā) *f.*
activity involved in ordering an inanimate object or bringing
an inanimate object, AMg. आणवणिदा किरिया दुविहा पणत्ता, तं
जहा — जीवआणवणिदा चेव अजीवआणवणिदा चेव Thāṇa. 2 30(50)
(comm. अजीवविषया अजीवाज्ञ पनी अजीवानयनी वा p. 43a. 6)

अजीवकरण (a-jīva-karaṇa) *n.* preparation of lifeless
things JM जं जं जिज्जाणं वीरइ जीवपपयोगओ तं तं वज्जाइ रुक्कम्मो
वावि तदजीवकरणं ति ViĀvBhā. 3342; जीवमजीवं भावे अजीवकरणं तु
तत्थ वज्जाइ ĀvNī. 1032 (comm. तु शब्दस्य विशेषणार्थत्वाद् अजीवभावकरणं
परिगृह्यते ĀvTL.(H.) p. 461a. 6)

अजीवकाइय (a-jīva-kāiya < a-jīva-kāyika) *adj.* pertain-
ing to the non-living elements having extension [v. l. for अजीव-
काय], AMg. सत्तविधे संजमे पणत्ते, तं जहा — पुढविकाइयसंजमे ... अजीव-
काइयसंजमे Thāṇa. 3.82; 3.83 [Ldn.]; सत्तविधे आरंभे पणत्ते, तं जहा —
पुढविकाइयआरंभे ... अजीवकाइयआरंभे Thāṇa. 7. 82(571) [so also
with सारंभ, असारंभ, समारंभ, असमारंभ] cf. **अजीवकाय**.

अजीवकाय (a-jīva-kāya) *m.* a lifeless element which has
spatial extension, (i.e. the four Astikāyas other than the
JivAstikāya), AMg. चत्तारि अत्थिकाया अजीवकाया पणत्ता Thāṇa. 4.99
(252); सत्तविधे संजमे पणत्ते, तं जहा — पुढविकाइयसंजमे ... अजीवकायसंजमे
Thāṇa. 7.82(571); सत्तविधे असंजमे पणत्ते, तं जहा — पुढविकाइयअसंजमे
... अजीवकायअसंजमे Thāṇa. 7.82(571); सत्तरसविधे असंजमे पणत्ते,
तं जहा — पुढविकाइयअसंजमे ... अजीवकायअसंजमे ... कायअसंजमे Samav.
17(1); तत्थ णं समणे नायपुत्ते चत्तारि अजीवकाए पणत्तेति Viy. 7.10.3
(7.213); 7.10.8 (7.218); तं चेव जाव रुक्किकायं अजीवकायं पणत्तेइ Viy.
18.139 [Ldn.]; Jā. विग-तिग-चुट्ठपेदिय अजीवकायसु संजमणं Māla.
418(5)

अजीवकिरिया (a-jīva-kiriya < a-jīva-kriyā) *f.* activity
(cf. binding the soul) on the part of lifeless things, AMg. अजीव-
किरिया दुविहा पणत्ता, तं जहा — इरियावहिया चेव संपराइगा चेव Thāṇa.
2.1 4(50) (comm. पुढलसमुदायस्य सत्त्वमेतया परिणमतं सा अजीवक्रिया
p. 40 v. 7)

अजीवगद्द (a-jīva-gada < a-jīva-gata) *adj.* found in in-
animate objects, Jā. जीवगदमजीवगदं समासदो होदि दुविहमधिकरणं
BhūĀrā. 810.

अजीवगुण्यमाण (a-jīva-guṇa-ppamāṇa < a-jīva-guṇa-
pramāṇa) *n.* the standard of the attributes of the non-living
things, AMg. से किं तं गुण्यमाणे। दुविहे पणत्ते, तं जहा — जीवगुण्यमाणे
य अजीवगुण्यमाणे य AnuOg. 428; से पि. तं अजीवगुण्यमाणे, पंचविहे
पणत्ते, तं जहा — विण्णगुण्यमाणे ... संठाणगुण्यमाणे AnuOg. 429.

अजीवनाम (a-jīva-nāma < a-jīva-nāman) *n.* a name

denoting an inanimate object, AMg. अहवा दुजामे दुविहे पण्णत्ते, तं जहा — जीवनामे य अजीवनामे य AnuOg. 213 [251 Ldn.]; से किं तं अजीवनामे अणेषुविहे पण्णत्ते, तं जहा — घटो पडो कटो रहो AnuOg. 215.

अजीवणिस्सित (a-jīva-nissita < a-jīva-nisṛita) *adj.* based on (i.e. produced by) an inanimate thing (i.e. the material instrument), AMg. सस सरा अजीवणिस्सिता पण्णत्ता, तं जहा — सज्जं रवह सुवंगो ... महाभेरी य सससं Thāna. 7.42(553); AnuOg. 260(4)

अजीवणेतथिया (a-jīva-nesatthiyā < a-jīva-naisṛṣṭikī) *adj.* (f.) act done by throwing something lifeless (like an arrow etc.), AMg. नेसथिया किरिया दुविहा पण्णत्ता, तं जहा — जीवणेतथिया चेव अजीवणेतथिया चेव Thāna. 2.28(50) (comm. 'नेसथिया' निमज्जनं निवृत्तं क्षेपणमित्यर्थः p. 42b.11)

अजीवत्त (a-jīva-tta < a-jīva-tva) *n.* lifelessness, AMg. सब्बजीवाणं पि य णं अस्सत्तं अणंतभोगो णिच्चुत्तादिओ । जह पुण सो वि आवरिज्जा तेण जीवो अजीवत्तं पावेज्जा Nandi 77.

अजीवदब्ब (a-jīva-davva < a-jīva-dravya) *n.* the substance which is inanimate (i.e. lifeless), AMg. आगासस्थिकाए णं जीवदब्बाण य अजीवदब्बाण य भायणभूए Vjy. 13.4.20 (13.58); कव-विधा णं भंते दब्बा पण्णत्ता, दुविहा पण्णत्ता, तं जहा — जीवदब्बा य अजीव-दब्बा य AnuOg. 390; अजीवदब्बा णं भंते कसिविहा पण्णत्ता, दुविहा पण्णत्ता, तं जहा — अरुविअजीवदब्बा य रुविअजीवदब्बा य AnuOg. 400; अवि-सेसिए दब्बे, विसेसिए जीवदब्बे य अजीवदब्बे य AnuOg. 216(2); JS अमणुणे य मणुणे सजीवदब्बे अजीवदब्बे य । ण करे रायदोसे पविदिय-संबरो नणिओ CBriPa. 28.

अजीवदव्वदेस (a-jīva-davva-desā < a-jīva-dravya-desā) *m.* a part of the lifeless substance, AMg. (अलोगागासे) एगे अजीवदव्वदेसे अगुस्यल्लुए अणंतेहि अगुस्यल्लुएगुणेहि संजुते सब्बागासे अणंतभागणे Vjy. 11.10.23 (11.208); Pannav. 15.57(1005)

अजीवदिट्ठिया (a-jīva-diṭṭhiyā < a-jīva-dṛṣṭi-jā or a-jīva-dṛṣṭi-kā) *adj.* (f.) 1 activity of looking at inanimate objects, AMg. दो किरियाओ पण्णत्ताओ, तं जहा — दिट्ठिया चेव पुट्ठिया चेव । दिट्ठिया किरिया दुविहा पण्णत्ता, तं जहा — जीवदिट्ठिया चेव अजीव-दिट्ठिया चेव Thāna. 2.20-21(50); 2 activity prompted by looking at something, Thāna. 2.20-21(50) (comm. दर्शनार्थं या गतिक्रिया, दर्शनाद् वा यत्कर्मोदेति)

अजीवदेस (a-jīva-desā < a-jīva-deśa) *m.* a part of an inanimate object, AMg. (लोयाकासे) गोयमा अजीवा वि अजीवदेसा वि अजीवपदेसा वि Vjy. 2.10.11 (2.139); (अहे लोगलेत्तलोगस्स) एगम्मि आगासपप्पसे -- नो अजीवा वि अजीवदेसा वि अजीवपदेसा वि Vjy. 11.10.17 (11.104)

अजीवपप्पस (a-jīva-paesa < a-jīva-pradeśa) *m.* [v. 1. अजीवपप्पस] space-point of an inanimate object, AMg. अहेलोग-लेत्तलोगस्स णं भंते एगम्मि आगासपप्पसे किं अजीवा अजीवदेसा अजीव-पप्पसा गोयमा ... अजीवा वि अजीवदेसा वि अजीवपप्पसो वि Vjy. 11.10.17 (11.104); लोयाकासे णं भंते किं ... अजीवा अजीवदेसा अजीवपप्पसा गोयमा -- अजीवपप्पसा वि (v. 1. अजीवपप्पस) Vjy. 2.10.11 (2.139)

अजीवपज्जवा (a-jīva-pajjava < a-jīva-paryava or paryāya) *m.* mode of a lifeless thing = varieties or types of different grades, AMg. एवं एएणं अभिलवेणं जहा अजीवपज्जवा जाव से तेणट्ठेणं गोयमा एवं बुद्धति, ते णो संलेखा नो असंलेखा, अणंता Vjy. 25.2.2; अजीवपज्जवा णं भंते कतिविहा पण्णत्ता । गोयमा दुविहा पण्णत्ता, तं जहा — रुविअजीवपज्जवा य अरुविअजीवपज्जवा य Pannav. 5.123(500)

(comm. तत्र पर्वथा गुणा विक्षेपा धर्मा इत्यनर्वांतरम् p. 179b.5)

अजीवपण्णवणा (a-jīva-pannavanā < a-jīva-prajñāpanā) *f.* exposition of the lifeless things, AMg. से किं तं अजीवपण्णवणा दुविहा पण्णत्ता, तं जहा — रुविअजीवपण्णवणा य अरुवअजीवपण्णवणा य Pannav. 1.3 (comm. यथावस्थितस्वरूपनिरूपणलक्षणेन ज्ञाप्यन्ते ... अस-येति प्रज्ञापना p. 1a.6)

अजीवपरिणाम (a-jīva-pariṇāma) *m.* transformation of a lifeless thing (i.e. the various forms or shapes assumed by it), AMg. दसविधे अजीवपरिणामे पन्नत्ते, तं जहा — वंशपरिणामे ... सत्परिणामे Thāna. 10.19(713); दुविधे परिणामे पन्नत्ते, तं जहा — जीवपरिणामे य अजीवपरिणामे य Vjy. 14.4.10 (14.52); Pannav. 13.81(957)

अजीवपाओसिया (a-jīva-pāosiyā < a-jīva-prādvēsikī) *adj.* (f.) [also अजीवपाओसिया] a tivity due to hatred towards an inanimate object, AMg. पाओसिया किरिया दुविहा पण्णत्ता, तं जहा — जीवपाओसिया चेव अजीवपाओसिया चेव Thāna. 2.9(50) (comm. अजीवे पावाणादौ स्वस्तितस्य प्रद्वेषादजीवप्राद्वेषिकी p. 41b.3); (पाओसिया किरिया) दुविहा पण्णत्ता, तं जहा — जीवपाओसिया य अजीवपाओसिया य Vjy. 3.3.5 (3.137)

अजीवपाडुक्षिया (a-jīva-pāducciyā < a-jīva-prāṭityikī) *f.* (activity) caused by the presence of an external thing, AMg. पाडुक्षिया किरिया दुविहा पण्णत्ता, तं जहा — जीवपाडुक्षिया चेव अजीवपाडु-क्षिया चेव Thāna. 2.1(50) (comm. अजीवं प्रतीत्य यो रागद्वेदोद्वेगस्तज्जो वा बन्ध-सा अजीवप्रातीत्यिकी p. 42b.7)

अजीवपारिगहिया (a-jīva-pāriggahiyā < a-jīva-pārigrahikī) *f.* (activity) involved in having possessions, AMg. पारिगहिया किरिया दुविहा पण्णत्ता, तं जहा — जीवपारिगहिया चेव अजीव-पारिगहिया चेव Thāna. 2.16(50) (comm. जीवाजीवपरिग्रहप्रभावत्वात् p. 42a.1 of. तत्त्वार्थवार्तिक 6.5 परिग्रहाविनाज्ञार्था पारिग्राहिकी)

अजीवपुट्ठिया (a-jīva-puṭṭhiyā < a-jīva-sprṣṭikā) *f.* activity involving touching of inanimate objects, AMg. पुट्ठिया किरिया दुविहा पण्णत्ता, तं जहा — जीवपुट्ठिया चेव अजीवपुट्ठिया चेव Thāna. 2.22(50) (comm. अथवा स्पृष्टिः स्पर्शनं ततो जाता स्पृष्टिजा तथैव स्पृष्टि-काऽपीति p. 42b.1)

अजीवभावबंध (a-jīva-bhāva-bandha) *m.* bondage of the mental nature caused by non-living things, JS. जो सो अजीवभाव-बंधो णाम सो तिविहो — विवागपच्चओ अजीवभावबंधो चेव अविवागपच्चओ अजीवभावबंधो चेव तदुभयपच्चओ अजीवभावबंधो चेव SutrA. 5.6.20.

अजीवमिस्सिय (a-jīva-missiya < a-jīva-misṛita) *adj.* [f. -या] [also अजीवमीसिय] (statement which contains) non-living objects (along with living ones) (and which belongs to the type called *saccāmosā*, a combination of true and false facts), AMg. दसविधे सच्चामोसे पण्णत्ते, तं जहा — उप्पण्णमीसिए ... जीवमीसिए अजीवमीसिए अद्वदमीसिए Thāna. 10.9(741) (comm. अजीवानाभित्य मिश्रमजीवमिश्रं यदा यस्मिन्नेव प्रभूतकृमिराशावजीवराशिरिति p. 490); सच्चामोसा णं भंते मासा अपक्कत्तिया कतिविहा पण्णत्ता, गोयमा दसविहा पण्णत्ता, तं जहा — उप्पण्णमिस्सिया ... जीवमिस्सिया अजीवमिस्सिया ... अद्वदमिस्सिया Pannav. 11.36(865) (comm. प्रभूतेषु घृतेषु स्तोकेषु जीवत्सु एकत्र राशीकृतेषु शङ्खादिषु एवं वदति 'अहो महानयं घृतो जीवरा-शिरिति तदा सा अजीवमिभिता, अस्या अहि सत्यावृत्त्यं घृतेषु सत्यावृत्त्यं जीवत्सु सृष्टत्वात् p. 259a.2)

अजीवया (a-jīva-yā < a-jīva-īā) *f.* the state of being lifeless, JM. जह पुण सो वि वरिज्जेज्ज तेण जीवो अजीववं एक्खे Kaṇṇ-

Thā. 74.

अजीवरासि (a-jīva-rāsi < a-jīva-rāsi) *f.* a group of lifeless things, AMg. दो रासी पञ्चत्ता, तं जहा — जीवरासी चैव अजीवरासी चैव Thāna. 2. 392(108); Samav. 2(1); 149.

अजीवविभक्ति (a-jīva-vibhatti < a-jīva-vibhakti) *f.* enumeration of the types of inanimate objects, AMg. एसा अजीवविभक्ती समासेण विद्याहिया Utt. 36. 47.

अजीववेवारणिवा (a-jīva-veyāraṇiyā < a-jīva-vaiddāraṇikā) *f.* activity involving tearing of inanimate objects, AMg. वेवारणिवा किरिया दुविहा पणत्ता, तं जहा — जीववेवारणिवा चैव अजीववेवारणिवा चैव Thāna. 2. 31(50)

अजीवसण्णा (a-jīva-sannā < a-jīva-samjñā) *f.* designation as 'lifeless', AMg. दसविहे मिच्छते पणत्ते, तं जहा — जीवसु अजीवसण्णा Thāna. 734(10)

अजीवसंभव (a-jīva-sambhava) *adj.* produced by an inanimate thing, JŚ. सज्जादि जीवसदे बीणादि अजीवसंभवे सदे Māh. 18(1)

अजीवसामंतोपनिपादया (a-jīva-sāmantovāṇivāyā < a-jīva-sāmantopanipātikā) *f.* activity due to the presence of inanimate objects, AMg. सामंतोपनिपादया किरिया दुविहा पणत्ता, तं जहा — जीवसामंतोपनिपादया चैव अजीवसामंतोपनिपादया चैव Thāna. 2. 25(50) (comm. कस्यापि षण्ठो रूपवानस्ति तं च जनो यथा यथा प्रलोकयति प्रशंसयति च तथा तथा तत्त्वामी हृष्यतीति जीवसामंतोपनिपादिकी, तथा रथादौ तथैव हृष्यतोऽजीवसामंतोपनिपादिकी p. 42b. 9-10)

अजीवसाहस्यिया (a-jīva-sāhatthiyā < a-jīva-svāhastikī) *adj.* (f.) (activity) produced by one's own hand with the help of a lifeless thing, AMg. साहस्यिया किरिया दुविहा पणत्ता, जीवसाहस्यिया चैव अजीवसाहस्यिया चैव Thāna. 2. 27(50) (comm. स्वहस्त-गृहीतेनेवाजीवेन खड्गादिना जीवं मारयति सा अजीवसाहस्यिकी p. 42)

अजीवाभिगम (a-jīvābhigama) *m.* understanding or knowledge of lifeless things (by supernatural knowledge), AMg. तिहिं दिसाहिं जीवाणं अजीवाभिगमे पणत्ते, तं जहा — उड्ढाय अहाय तिरियाय (दिसाय) Thāna. 3. 323(171); G. 39(499)

अजीवारंभिया (a-jīvārambhīyā < a-jīvārambhikī) *f.* activity involving the destroying of inanimate objects, AMg. आरंभिया किरिया दुविहा पणत्ता, तं जहा — जीवारंभिया चैव अजीवारंभिया चैव Thāna. 2. 15 (comm. जीवकडेबराणि पिष्टादिमयजीवाकुलींश्च ब्रह्मादीन् वा आरममाणस्य सा अजीवारंभिकी p. 41b. 13-14)

अजीवाहार (a-jīvāhāra) *adj.* whose food is inanimate things, AMg. पायमजीवाहारा न संति, सन्वे जिया जियाहारा ĀraḥPaḍ. (V.) 506.

अजीवोदयनिष्कन्न (a-jīvodaya-nipphanna < a-jīvodaya-niṣpanna) *adj.* (the name) produced by the rise of Karma in the non-soul (of the Karma), AMg. से किं तं अजीवोदयनिष्कन्ने चोदसविहे पणत्ते, तं जहा — जोराखियं वा सरीरं ... फासे AppOg. 288 (comm. ननु नास्ति प्रकान्ते तदभिधेयानामर्थाणां ... प्ररूपणमयुक्तमिति । नेतदेवं नामनामभूतोरभेदोपचारात् p. 126a.1)

अजु (aju < adya) *adv.* today, Apa. अजु वि देखि केत्ति पयारसि BaṇKuCa. 615. 3. of. अजु.

अजुअ (ajua) *m.* 1 Deñ. [DeNāMA. 1.17] the सप्तच्छद tree, Alstonia scholaris, (comm. अजमजुअश्चमव इति न वाच्यम् । संस्फुटोऽजुअपणे इति वृद्धम् । यदि च परेकदेशेन प्रयोगस्तदा सवृद्धाः प्रमाणम्,

अजुअकुमुमे च्च कमे जगिला)

अजुअलवण (a-juala-vanna < a-yugala-parṇa) *m.* Deñ. [also अजुअलकज] [DeNāMA. 1.48; PaṇLaNā. 296], a सप्तच्छद tree, Alstonia scholaris, (comm. अजुअलवणो सप्तच्छद इति त्वयु-गलपणेश्चमवः DeNāMA. 1.48)

अजुअलवण्णा (a-juala-vannā < a-yugala-parṇā) *f.* [DeNāMA. 1.48] a tamarind tree having odd number of leaves (comm. अजुअलवण्णा आम्लिकावृक्षः)

अजुअलिय (a-jualiya < a-yugalita) *adj.* [also अजुअलिय] not two in a line, JM. अजुअलिया अतुरंता विगहारहिआ बयंति पदमे तु । णित्तु उगलगहणं आवडणं वचसासज्ज PaṇCaVa. 308; KappBhā. 441.

अजुअगत्तण (a-juggattana < a-yogyatvāna) *n.* unfitness, unsuitability, uselessness, JM. पायमजुअगत्तेणं गुरुकम्मत्तेण य जीवाणं (पायमइत्किंल्लहा धम्मत्थी वित्थ दीसंति) DvāKu. 12.1-2.

अजुअगिय (a-jungiya = a-jugupsita) *adj.* not despised (on account of the caste or body), JM. सरीरेण जासीय वा अजुअगिया NāCa. 3. 457. 12.

अजुअजित्ता (a-jujjittā < a-yuddhvā) *ger.* without resorting to fighting, AMg. तओ पुरिसजाया पणत्ता, तं जहा — अजुअजित्ता णामेगे सुमणे भवति, अजुअजित्ता णामेगे दुम्मगे भवति, अजुअजित्ता णामेगे णोदुम्मगे भवति Thāna. 3. 270(168)

अजुअणसूर (a-junna-sūra < a-jirna-sūrya) *m.* [of. jirna] newly risen sun, JM. वाणियतडम्मि विप्पा अजुअणसूरस्स देतग्घं Kumā-Ca (H.) 1.65.

अजुअ (a-jutta < a-yukta) *adj.* (ppp.) 1 not yoked, not having, lacking, AMg. चत्तारि जाणा पणत्ता, तं जहा — जुत्ते णाममेगे जुत्ते, जुत्ते णाममेगे अजुत्ते, अजुत्ते णाममेगे जुत्ते, अजुत्ते णाममेगे अजुत्ते Thāna. 4. 371-387(319); JM. मणो अ बाया काओ अ तिविहो जोगसंगहो । ते अजुअत्तस्स दोसाय जुत्तस्स य गुणावहा KappBhā. 4449; JŚ. पंचक्खा वि य तिविहा जल्ललआयासगामिणो तिरिवा । पत्तेयं ते दुविहा मणेण जुत्ता अजुत्ता व KattīApu 129; 2 improper, unsuitable, M. किं तु अजुअत्तं कीरव तं चिय अम्हेहिं मूढहियपहिं LIIA. 312; ता जुअमजुअत्तं किं पि जं मए लंघियासि पणएण । तं मरिसेज्जसु LIIA. 713; JM. केहिं बुद्धिदिट्ठे मत्तिसहिते भासलो सुत्ते तत्थ । किं सहो मति उमयं भावसुत्तं सव्वभाअजुअत्तं VīAvBhā. 131; 19; जं किंचि इह अजुअत्तं बहुस्सुआ तं विसोहं PavSāro. 1598; महासावय, ... जह सेविअर धम्मो, सो चिय पदमं किमजुत्तो । राहणा मणियं, 'भवव', जो अजुत्तो' SumarāKa. 82 5; नो इत्थं विमजुत्तं Dhutt. 1.57; एअमजुअत्तं जमिहं किरिआजणिओ ण मणिओ आरंभो SarvaSā. 28; तो मणह तरंगवई नियचरियावेयणमजुअत्तं TarVaKa (Bhā.) 17; एगंतुच्छेयम्मि य सुहदुवख-वियप्पणमजुअत्तं SamTa. 1.11; अण्णोण्णानुगयाणं 'इमं व' 'तं व' त्ति विअयणमजुअत्तं SamTa. 1.47; Ś. (शाण्डिल्य) मा कुप्प । अजुअत्तं पव्वाअ-आणं कुप्पिअं BhagAjjū. 22.1; Apa. किउ अजुअत्तं इवबुद्धि अलज्जिय BhaviKa. 58.1; अजुअत्तं वि जं कहर BhuviKa. 208.12; पदुपंगणि किं जपहि अजुअत्तं BhaviKa. 224.12; 184.5; 206.10; 209.2; 221.11; 247.3; 325.6; किं पि अजुअत्तं दुअत्तं पवोअमि JaaCa. 3.18.8; तिणमित्तु वि कहर ण किमि अजुअत्तं PaṇCaCa.(P.) 1.8.6; अहवा बुहो वि मणहं गिअत्तु गयरहिउ असंतु वि पदु अजुअत्तं VaddhaCa. 5.3.11; कियव जह वि तुम्हेहिं अजुअत्तं । एअवार अरं समित्त गिअत्तं SudCa.(N.) 8.14.5; तं सुणिवि णरि-दए कोवण चित्तव किउ सयल्ल अजुअत्तं SugDaaKa. 1.6.8; 3 n. unconnected, (one of the 32 faults of the recitation of the Sūtra), JM. (तत्र च सूत्रमुच्चारणीयं तच्च निभूतं ?) निस्सारमविबद्धं

पुनर्वाहयमजुत्तं *Avṛti* (H.) 374b.10.

अनुत्तकारि (a-jutta-kāri < a-yukta-kārin) *adj.* doing an improper thing, JM. किमनुत्तकारिणो मन्त्र सुदे । कुसलेण पुच्छिपणावि *SupāsCa.* 6. 99.

अनुत्तनेवथ (a-jutta-nevattha < a-yukta-nepathya) *n.* unmitable clothing, JM. (इमे गुणा) सया वि अनुत्तनेवथ चागो, अनुत्तनेवथअणिच्छणं च *DvāKa.* 1. 12.

अनुत्तपरिणत (a-jutta-parināta < a-yukta-parināta) *adj.* (ppp) not properly equipped, AMg चत्तारि जाणा पणत्ता ... अनुत्त नामेगे अनुत्तपरिणत *Thāṇa.* 4. 372; 4. 376 (319)

अनुत्तय (a-jutta-yara < a-yukta-tara) *adj.* extremely improper, JM. कहमवि य उदेहिज्ज तो होइ विसंसओ अनुत्तय *Mu SavaṇCa.* 626.

अनुत्तरूप (a-jutta-rūpa < a-yukta-rūpa) *adj.* not having a proper equipment, AMg चत्तारि जाणा पणत्ता, तं जहा — जुत्ते पाममेगे अनुत्तरूपे ... अनुत्ते पाममेगे अनुत्तरूपे *Thāṇa.* 4. 372; 4. 377 (319)

अनुत्तसोम (a-jutta-sobha < a-yukta-sobha) *adj.* not having a proper decoration, AMg चत्तारि जाणा पणत्ता — जुत्ते पाममेगे अनुत्तसोमे ... अनुत्ते पाममेगे अनुत्तसोमे *Thāṇa.* 4. 374; 4. 376; 4. 383 (319)

अनुत्ताजुत्तसंग (a-juttājutta-saṅga < a-yuktāyukta-saṅga) *m.* improper attachment to improper (persons), Apa. ठिउ रज्जे ण जोवर सुद्ध-मागु पर करइ अनुत्ताजुत्तसंगु *PāṇaCa.* (P) 2. 4.5.

अनुत्तीय (a-juttiya < a-yuktika) *adj.* improper, JM. अहम्मो ! मा मा एवं समुल्लवन् ! विवुहजणनिदण्डिज्जं अवियासियसुंदरं अनुत्तीयं *SurSaCa.* 12.54

अनुद (a-juda < a-yuta) *adj.* not separated, JŚ तमहा दम्बगुणार्ण अनुदा सिद्धि ति निदिद्धा *Pañcāthi.* 50

अनुदसिद्ध (a-juda-siddha < a-yuta-siddha) *adj.* not having an independent existence, JŚ समवत्ती समवाओ अपुधम्भूदो य अनुदसिद्धो य *Pañcāthi.* 50.

अजुय (ajuya < ayuta) *adj.* a large number, AMg. से किं तं पुब्बाणुपुब्बी ? समप आवलिया . तुटिए ... अत्यन्तउरगे अजुय णजुय *AnuOr.* 202[2], JM. दोभि सयसहस्सा रहणं, पंच अजुयणि हयाणं सत्त कोटीओ पयाज्जणणं *Utt.* (Sukhabodhā) 136a.10. cf अउय.

अजूरणया (a-jūrāṇa-yā = a-khedana-tā) *f.* not excessive grief, AMg. कहणं मंते ! जीवाणं सतावेयणिजा कम्मा कज्जंति ? गोयमा ! पाणाणुयपाय . अजूरणयाय *Viv.* 7. 6. 24 (7.114); (8.422); (12.54)

अजुरावणया (a-jūrāvaṇayā = a-khedāpanatā) *f.* not causing excessive grief, AMg. मंदिअपुत्ता ! जाव च णं से जीवे सया समितं नो एयति . ताव च णं से जीवे नो आरमइ . बहूणं पाणाणं भूयाणं जीवाणं ... अजुरावणयाय . अपरियावगाय बडइ *Viv.* 3. 3. 14(2) (3.148) (comm. जुरावणता शोकातिरेकान्छरीरजीवाप्रापणा p.184a.7)

अजूरिअ (a-jūria = a-khinna) *adj.* (ppp.) not grieved, JM. रिउ-अकंदावणयं अखिजमाणहयं अजूरिअकुलं . पत्तं मरुइ तुह सेत्तं *KumāCa.* (H.) 6.90

अजेअ (a-jea < a-jeya) *adj.* unconquerable, who cannot be defeated, JM. जियसणू राया तस्स अट्टो मज्झो सव्वरज्जेसु अजेओ *Avṛti* (H.). 665a.4; सो रयणमउदवहावेण अजेओ दोमुहराया । भगं च पज्जोयस्स बलं *Erz.* 89.86; Apa. अनुदिणु एउ अचरिउ अजेयहो हुवणिपिअमइ सविसइ एयहो *VaḍḍhaCa.* 7.12.6; कहववासरैहि विणु खेए जियवुद्धिं बहरियणअजेअ *VaḍḍhaCa.* 2. 2.3; 10.39.21.

अजोइ (a-joi < a-yogin) *adj.* one having inactivity (of mind, body, and speech, the 14th गुणस्थान), Apa. पुणु अजोइ संजगिवाणंदउ *VaḍḍhaCa.* 10.36.10; अरुइ अजोइ विणट्ट-वियप्पय सुइ. पवुइ सिद्ध परमप्पय *VaḍḍhaCa.* 10.36.2; 10.37.9.

अजोइजिण (a-joi-jina < a-yogi-jina) *m.* [also अजोगि-जिण] the prophet who is without any activity, JŚ. जेसि ण संति जोगा सुहासुहा पुण्णपावसंजणया । ते होति अजोइजिणा अणोवमाणंतबलक-लिया *Dbavulā.* 1.280.7; ते होति अजोगिजिणा अणोवमाणंतबलकलिया *GomSā.* (J) 243; चउयंगअजोगिजिणे ठाणं पडि वेयणीयस्स *GomSā.* (K) 634; गन्धिपत्ति अजोगिजिणे उदीरणा उदयपयडीणं *GomSā.* (K.) 280; जं झायवि अजोगि-जिणो णिकिरियं तं चउत्थं च *KaṭṭiAṇu.* 487.

अजोइयवत्ता (a-joiya-vattā = a-dṛṣṭa-vaktrā) *adj.* (f.) whose face was not seen, Apa. ताए मण्ण पवेविरगत्ताए पवणिवडियए अजोइयवत्ताए *DhamPar.* 2.23.7

अजोए (a-joe < a-yogena) *adv.* (Jacobi 'sogleich') at once, Apa. निहणु नेमि पइ अजुअजो *BhaviKa.* 87.6.

अजोग (a-joga < a-yoga) *m.* absence of the activities (of mind, speech, body), AMg. पंच संबरदारा पणत्ता, तं जहा—सम्मत्तं विरई अप्पमाया अकसाया अजोगा *Samav.* 5.5; JM. पढंमं जोगे जोगेसु वा मयं विनियमेव ... सुकमजोगंमि य चउत्थं *JhāṇSa.* 83; एए धिय पुब्बाणं पुव्वधरा सुप्पसत्थसंययणा । दोणइ सजोगाजोगा सुक्काण पराण कवलिणो *JhāṇSa.* 64

अजोग (a-joga < a-yogya) *adj.* (pot. part.) unfit, improper, JM. कामं खउ असदो तिबिहो पज्जए तहि पगतं । अणलो अचलो ति य, होति अजोगो य एगट्टा *NibBhā.* 3504; महिला गम्भअजोगा जत्तिअ-काल्णसवीयओ पुरिसो । सुक्कार्ण सरीरट्ठियाण सव्वण परिमाणं *Paṇ-Ṣaro.* 57; गहणं पव्वज्जाए जओ अजोगाण गियमसोडगत्यो *PañcāPṇa.* 10.40; JŚ. नामादीणं छणं अजोगपरिवज्जणं तिरयणेण । पचवखाणं जेयं अणायं चागमे कालं *Mūla.* 27(1)

अजोगकेवलि (a-joga-kevali < a-yoga-kevalin) *m.* a Kevalin (omniscient) in the 14th गुणस्थान, who is free from all activities (of mind, speech and body), JŚ. खीण-कसाय-वीयराग-छुमुत्था (जीवा) सजोगकेवली अजोगकेवली *SatĀg.* 1.1.22; केमिक्ता तं पि पुणो अजोगिकेवलिजिणो होइ *SāḍĀ.* (V) 534.

अजोगत्त (a-jogatta < a-yogatva) *n.* absence of activities (of mind, speech and body), inactivity (Jacobi), AMg. से णं एणं (पउत्तेण) उवाएणं . अजोगत्तं पाउणइ *Uvav.* 153; जोगपचक्खाणेण अजोगत्तं जणयइ । अजोगी णं जीवे नवं कम्मं न बंधइ, पुव्वबद्धं निज्जरेइ *Utt.* 29.38.

अजोगत्त (a-joga-tta < a-yogya-tva) *n.* unsuitness, unsuitability, JM. न हि जोगे गियमेणं जायइ पहिमादि, गय अजोगत्तं । तल्लक्खणविरहाओ *UvPay.* 343.

अजोगंत (a-joganta < a-yogyanta) *m.* the end of the 14th गुणस्थान (i.e. अयोगिकेवलिन), JM. अणयवेयणीयं उच्चं नामस्स चरिमउदयाओ । मणुयाउ अजोगंता सेता उ दुवचरिमसमयंता *PañSām.* (C.) 142 (comm. अन्यतरवेदनीय . मनुजायुष्कं, एता (कर्मभक्तयः) द्वादश-योग्यन्तसमयं यावत्सत भवन्ति)

अजोगंत (a-joganta < a-yogānta) *adj.* ending with the stage (of गुणस्थान) called अयोगिकेवलि, JŚ. इणि दुग सोलस तीसं बारस उदए अजोगंता *GomSā.* (K.) 264.

अजोगया (a-jogayā < a-yogatā) *f.* absence of activities (of mind, speech and body), AMg. पंच संबरदारा पणत्ता, तं जहा —

सम्मतं विरति अप्पमादो अकसायया अजोगया Samav. 5.5; से ण एतेण उवापणं ... जोगणिरां करोति, करोत्ता अजोगयं पाठणति Pannav. 36.92 (2175)

अजोगकव (a-joga-rūva < a-yogya-rūpa) *adj.* improper or unworthy (act), AMg. अजोगकव इह संजयणं पावं तु पाणाण पसज्ज काउं Sny. 2.6.80 (comm. अबोध्यरूपं अवटमानकम्)

अजोगव (ajogava < ayogava) *n.* the progeny of a शूद्र man and a वैश्य woman, one of the nine intermediate castes (वर्णान्तरा), AMg. अंबहुगानिसाया य अजोगवं मागहा य म्या य (नव वर्णान्तरा) AyarTl.(Śr.) p. 8b 5; पडिलोमे सुहारं अजोगवं AyarTl.(Śr.) p. 8b 8.

अजोगवाहि (a-joga-vāhi < a-yoga-vāhin) *adj.* one practising inactivity (of mind, speech and body), JM. जे भिक्खु अजोगवाहि णिक्कारणे विगति भुंजति ... तिण्ह वि मासल्लु NisCu. 2.242.14; अजोगवाही ते पणपरिहाणीए जयंति NisCu. 2.242.7; 2.241.13; 2.234.26.

अजोगि (a-jogi < a-yogin) *m.* free from activities (of mind, speech, and body), one in the 14th गुणस्थान, AMg. चउच्चिहा सव्वजीवा पणत्ता, तं जहा — मणजोगी वज्जोगी कायजोगी अजोगी Thāna. 4.809(365); दुब्बिहा सव्वजीवा पणत्ता, तं जहा — सखिया चैव अण्णिया चैव ... सजोगी चैव अजोगी चैव Thāna. 2.410(1121); चोइस जीवट्ठाणा पणत्ता, तं जहा — सजोगी केवली, अजोगी केवली Samav. 14.5; पाणावरणज्जं किं मणजोगी बंधइ, वयजोगी, कायजोगी, अजोगी बंधइ ? गोयमा ! हेट्ठिहा तिणिण अयणाए, अजोगी न बंधइ Viy. 6.3.24 (6.47); 8.2.133 (8.176); 9.31.17 (9.36); 18.1.55 (18.16); 25.6.117 (25.363); 26.1.31 (26.14); 30.1.20 (30.6); जे एगणाणी ते नियमा केवलजाणी, एवं अण्णाणी वि दुअण्णाणी तिअण्णाणी । सणजोगी वि वज्जकायजोगी वि अजोगी Jivābhi. 1.133; 9.21; एतेसि णं भंते ! जीवाणं सजोगीणं ... अजोगीणं य क्तरे क्तरेहिंते अण्णा वा बहुया वा Pannav. 3.96(252); 18.58 (1325); अजोगी णं जीवे त्वं कम्मं न बंधइ पुब्बवदं निज्जेइ Utt. 19.37; JM. एसा पयडित्तिगणा, वेयणियाऽऽहारजुल धीणत्तिगं । मणुयाउ पमत्ता, अजोगि अणुशीरो मगवं KamTha.(D.) 24; पणसीइ सजोगि अजोगि दुवरिमे (छेओ भवइ) KamVl.(D.) 31; कम्मुरलदुगंताममणवयण सजोगि न अजोगी Saḍḍi.(D.) 47; 54; 63; अणुव्वाइस सुक्का नत्थि अजोगिम्म तिन्नि (केसाओ) PañSam (C.) 30; 26; 32; 58; 79; 87; AvTl.(H.) 650a.11; जे भिक्खु अजोगी तु णिक्कारणकारणा (विगति भुंजति) NisBha. 1610; सुइहाणजलविमुद्धो कम्ममलवेवस्सवा सिणाओ त्ति । दुविद्धो य सो सजोगी तहा अजोगी विणिहिद्धो PavSaro 728; 1310; Jḥ. जोगाणुवादेण अत्थि मणजोगी बच्चिजोगी कायजोगी चेदि । अजोगी चेदि SatAg. 1.1.48; मणुसाजं च वेदेदि अजोगी होहिदूण तं कालं । तित्थयरणासहिदाओ ताओ वेदेदि तित्थयरो BhaAra. 2122; 2123; जं केवली अजोगी ज्ञायदि ज्ञाणं समुच्छिण्णं Māla. 405(5); 1198(2); GomSā. (J.) 10

अजोगिअंत (a-jogi-anta < a-yogy-anta) *m.* one who is at the end of the गुणस्थान called अजोगिकेवलिठाण, Jḥ. चउच्छकहि चउअट्ठं चउच्छक य होति सत्तठाणाणि । आउगवधावंधे अजोगिअंते ततो मंगा GomSā. (K.) 363; अजोगिअंतसु एक्केको (भंगो) GomSā. (K.) 649.

अजोगिकाल (a-jogi-kāla < a-yogi-kāla) *m.* life period of an अजोगिकेवलिन्, JM. चरिभोवययुक्ताणं अजोगिकालं उदीरणाविरो । देसणपुब्बकोडी PañSam.(C.) 5.99.

अजोगिकेवलि (a-jogi-kevali < a-yogi-kevalin) *m.* Kevalin in the 14th गुणस्थान, who is free from all activities (of mind,

speech and body), AMg. अजोगिकेवलिणीकसायवीयरागसंजमे दुब्बिहे पणत्ते Thāna. 2.122(62); 2.120(62); से किं तं अजोगिकेवलिणीकसायवीयरागसंजणारिया ? Pannav. 1.110(119); 1.108(117); 1.121(130); 1.129(132); Jḥ. मणुस्ता चोइससु गुणट्ठाणेषु अत्थि मिच्छाइदी ... सजोगिकेवली अजोगिकेवलि ति SatAg. 1.1.27; चउण्हं खवा अजोगिकेवलीणमंतरं केवचिरं कालादो होदि ? SatAg. 1.6.74; 1.6.125; 1.7.93.

अजोगिचरिम (a-jogi-carima < a-yogi-carama) *n.* end of the 14th गुणस्थान called अजोगिकेवलिन्, Jḥ. जसतिरयं मणुवाउ उच्चं च अजोगिचरिमिह (बोनिछणा) GomSā. (K.) 272.

अजोगिजोग (a-jogi-joga < a-yogi-yoga) *m.* activity unbecoming a योगिन् (sage), JM. गुरुणा अजोगिजोगो अचंतविवागदारुणो णेओ YogSā. 37.

अजोगिठाण (a-jogi-thāna < a-yogi-sthāna) *n.* the place or state of one who is without any activity (i.e. the 14th गुणस्थान), JM. अजोगिठाण इवइ एक्कं PañSam.(C.) 18 (comm. p.8b.14); Jḥ. अजोगिठाणं अल्लसं तु GomSā. (J.) 532; अजोगिठाणं इवे सुणं GomSā. (K.) 494

अजोगित्त (a-jogi-tta < a-yogi-tva) *n.* the state of being free from activities (of mind, speech and body), AMg. पंच संबरदारा पणत्ता, तं जहा — संमत्तं, विरती, अपमादो, अकसायत्तं, अजोगित्तं Thāna. 5.110(418); JM. छम्मास अजोगित्तं न कोवि पडिबज्जए सययं PañSam.(C.) 2.97.

अजोगिभवत्थकेवलणाण (a-jogi-bhavattha-kevala-nāṇa < a-yogi-bhavastha-kevala-jñāna) *n.* omniscience as found in the worldly life at the stage of having no activity, AMg. भवत्थकेवलणाणे दुब्बिहे पणत्ते, तं जहा — सजोगिभवत्थकेवलणाणे चैव अजोगिभवत्थकेवलणाणे च Thāna. 2.89(60); 2.91(60); Nandi 35; 37

अजोगिभवत्थकेवलि (a-jogi-bhavattha-kevali < a-yogi-bhavastha-kevalin) *m.* the omniscient who lives in the world and has attained the state, free from activities, AMg. अत्रंभगत्स णं भंते ! अजोगिभवत्थकेवलिम्म कति परिसहा पणत्ता ? Viy. 8.8.24 (8.928); भवत्थकेवलिअणाहारए दुब्बिहे पणत्ते, तं जहा — सजोगिभवत्थकेवलिअणाहारए य अजोगिभवत्थकेवलिअणाहारए Pannav. 18.101 (1371); 18.103(1373)

अजोग (a-jogga < a-yogya) *adj.* (pot. part.) [also अजोगय] unfit, improper, JM. आहारादुवभोगो, जोगो जो जम्मि होइ कालम्मि । सो अण्णाहा ण य णित्ति, अकालजोगो य हीगो य NisBha. 2421; अजोगो अण्णुकूलो NisCu. 2.430.24; असंथरं अजोगा वा जोगवाही व ते भवे । एसणादि परिकेसो जाया तम्सा विराहणा NisBha. 8851; एत्तो चिय पडिसेहो दंठं अजोगाण वणिणो समय PañSāPra. 5.20; अरे अजोगो एसो KuvMāKa. 57.20; (सम्मतं) संपत्ते वि अजोगा चित्तामणिमिब विभुंचंति DvaKu. 5.10, जाओ अजोगयस्स वि जाण पसाएण मज्झ गुणजोगो JugJiCa. 8; Jḥ. ण वि जाणदि जोगमजोगं RaySā. 41; जदि इदरो सोऽजोगो छेदमुवट्ठावणं च कादव्वं Māla. 168(3); अवसेसं तु अजोगं सादि अगादि इवे तत्थ GomSā. (K.) 187; Apa. सुणीण सजोगु सचित्तु अजोगु NāyCa. (P.) 9.21.8.

अजोगादा (a-jogga-dā < a-yogya-tā) *f.* unsuitableness, Ś. (विदूषक) अहिअमदुरस्स अंबस्स अजोगदाए अंठी ण भवल्लीअदि Chud. 1.1.6.

अजोगासंग (a-jogga-sāṅgaya < a-yogya-sāṅgata) *adj.* associated with an unfit thing, Jḥ. सगसगत्तेतगयस्स य अणत्तिमं जोगदव्वमयसादी । सेसं अजोगसंगयसादी होदि चि निदिहं GomSā. (K.)

189.

अजोगि (a-joggi < a-yogin) *m.* free from activities (of mind, speech and body), one who is in the 14th गुणस्थान, JŚ. योनिमि अजोगिमि य वेसदछप्पणयाण गुणगारा। चउसद्धी वसीसा गुण-गुणदेक्कणया सव्वे GomBa.(K.) 873.

अजोगि (a-joni < a-yoni) *adj.* 1 not born from the womb, AMg. एतेसि णं भंत ! जीवाणं सचित्तजोगीणं अचित्तजोगीणं मीस-जोगीणं अजोगीणं य कतरे कतरेहिंते अप्पा वा बहुया वा तुहा वा विसेसा-हिया वा ? Pannav. 9.19(763); 1. 2 other than the vagina, Apa. सयााहु कइ अइयार हुति ... अवरविवाहु अजोगिहिं मेहुणु CandappaCa. (Y.) 9.16.12.

अजोगिय (a-joni-ya < a-yoni-ka) *adj.* who has no Yoni (i.e. physical birth), AMg. जदत्थि ण लोमे तं सक्कं दुपपोआरं, तं जहा — ... सजोगियक्कव अजोगियक्कव Thāṇa. 2.1(49); एतेसि णं भंते ! जीवाणं ... अजोगियाणं य कतरे कतरेहिंते अप्पा वा बहुया वा तुहा वा विसेसाहिया वा ? Pannav. 9.12(753); 9.19(763), 9.25(772)

अजत्ता (a-jotta < a-yukta) *adj.* improper, JM वच्छ ! तुह विक्क-कण थलीकरणं सत्तस्स व अजोत्तं Kum&Pra. 381.6.

अजोसिय (a-josiya < a-juṣṭa) *adj.* (ppp) not finding delight, AMg. जे विण्णवणाहिजोसिया संतिण्णेहि समं वियाहिया Say. 1.2.3.2 (comm. अजुहा असेविता, क्षयं वा अवसायलक्षणमतीता p. 71a.9) v.l. अजोसिय

अजोह (a-joha < a-yodhya) *adj.* (pot part.) unconquerable, Apa. सुअ-असुर महाबल जगि अजोह PaNaCa.(P.) 8.16.1.

अजोह (a-joha < a-yodha) *m.* name of a दीप, JM. दीवो संकायारो ... पल्हाओ अ अजोहो ... दीवा अणेयपरियंता PaumCa.(V.) 48.84.

अज- (ajja- < arj-) *v.* to acquire, to obtain, AMg. सुजे सम्मत्ते अविरजो वि अज्जेइ तित्थयरनामं BhattaP. 87; JM. ददधम्मार्ह अज्जइ सायमसायं विवज्जयथो KamVi.(D.) 54; सो पावभोहियमई दीहं अज्जेइ संसारं PaumCa.(V.) 11.56; धम्मो मोक्खस्स कए अज्जेइ सया अपरित्तो PaumCa.(V.) 9.49; पाणवहारहिं रथो अज्जेइ अंतरायं Jambu- Ca.(G.) 6.40; सामी धोदयपालो य तत्स भत्तं ण अज्जेइ KurM&Ka. 24.2; अज्जेइ अंतरायं ण ल्हइ जेपिच्छियं लाभं JivApu. 38, लहुं कइ नरसं सगगसुहं नरसुहं व अज्जितं AkkhaMaKo. gā. 25; सत्थाहो एइ अज्जेइ तेणेसा तुह पेसिआ GaṇṇadSa. 12.41; सुइइणिव कायरो वि दु जयमज्जइ जयम्मि Subb&Paṇṇa. 16; JŚ. ण य किं पि तत्थ पावइ पावं एमेव अज्जेइ Śr&A.(V.) 112; तित्थयरणामपुणं वेज्जावक्केण अज्जेइ Śr&A.(V.) 347; विरलो अज्जदि पुणं सम्माविद्धी वएहिं संजुसो KattiApu. 48; Apa. सो सम्मत्तु दयागुण अज्जइ Chakkammu. 12.14.8.

अज (ajja < ārya) *m.* a noble man, (mostly used in vocative in address and in compounds) [अज आमन्त्रणं, अहो महानुभाव Vara.(Gr.) 9.17]; AMg. चत्तारि पुरिसजाया पक्कता, तं जहा — अज्जे णाममेगे अजपरिणते Thāṇa. 4.280 (212); एव वयासी — अज, ताय, भाय, माउल, भाइण्णा, भगवया समुदेणं अनिरवित्थज्जमाणा ... चिरं जीवइ Nāya. 1.8.67; अहव अज पासइ चित्तं जीवलोणं Jambuddi. 3.124; पुच्छामि अज एयं अहमुत्तकुमारकेवली सव्वं Śr&Pa. 16; अहो अजस्स सोमया Utt. 20.6; आसंदीपलियंकेसु मंचमा-सारुएसु वा अणावरियमज्जाणं आसइत्तु सइसु वा Dasave. 6.54; अज्जा वंदंति अजियाओ वंदंति Av. 60; JM. अज्जो तित्थयरणं पढमो MaViCa. (G.) 19a.9(2); न लवसि किं अज मा लवसु अज्जो Kum&Ca.(H.) 4.51; Ś. (नटी) अज इअहि Śak. 1.9; (मियंवादा) तेण हि इमस्सि

पच्छाअसीदलाए छत्तवण्णेहिआए मुत्तुअं उवविसिअ परिस्समविणोदं करेहु अज्जो Śak. 9.16; (निपुणिका) अज्ज जणिमिंत्तं मट्ठा उक्कंठिदो ताए इत्थि-आए णामभेएण मट्ठिणा देवी आलविदा Vikramo. 2.0.8; (घेटी) अण-त्तमिह देवीए धारिणीए ... केरिती मालविअ सि णट्ठाअरिअ अज्जगणदासं पुच्छिदं Mālavikā. 1.3.4; (मनोरमा) ता अणुगेण्हाडु अज्जो इमां Priy- Da. 3.0.82; (नटी) अज्ज आमंतिदा मए भगवतो बम्हणा Mudr&Rā. 3.5; (चर) इअं अंगुलिमुदा अज्जे पि अवगमइस्सदि Mudr&Rā. 17.1; (पुरुष) अत्थि दाव एत्थ पढमं चंदउत्तइदएण अज्जसअददासो वज्जट्ठाणं आणत्तो Mudr&Rā. 179.1; (स्यापक) अणंतरकरणिज्जं संपादेम्म । जदो महाराअदेवीणं भूमिअ घेल्लण अज्जो अज्जभारिआ अ जवणिअंतरे वट्ठि Kāp- Mañ 1.12.3; (विदूषक) अज्ज विअक्खणा मए सह संधि कादुं आअइ KāpMañ 2.0.14; (नटी) अज्ज इअहि आणवेदु अज्जो Nāya. 1.4.3; Apa. अज्जइ लक्खइ तिणिणं समासविं उप्परि सहसइ वीस णिवेसविं Mahā- Pu.(P.) 38.25.9; रिउ सयल करावमि अज्जु अज्ज PaNaCa.(P.) 10.1.7. cf. अजो.

अज (ajja < ārya) *m.* (a member of) the Aryan race, Apa. (हउं) हुउ अज्ज मेच्छु JasCa. 2.19.13; अज्ज अज्जभावेण विहसिय मिच्छ कम्मक्रेण विदूसिय VaḍḍhaCa. 10.19.4. cf. अज्जाजाति.

अज (ajja < ārya) *adj.* noble, worthy, AMg. जइ तंसि भोए चइउ अस्सो अज्जाइ कम्मार्ह करेहि रायं Utt. 18.32.

अज (ajja < ārya) *m.* [extended meanings] अज्जो जिणम्मि DeNaMa 1.5 comm अज्जो जिणोईइ बुद्धश्च । यदि तु स्वामिपर्यायअर्थ-शब्दसमुद्भवोऽयं तदा मङ्गलार्थमस्योपादानम्.

अज (ajja < ārya) *m.* used as a prefix to proper names to indicate respect It occurs with the following words — आसाद, इइदिण्ण, इसिपालिय, कण्ह, काला(य), कुबेर, खउड, गंग, गुत्त, गोविंद, चंद्र, जंहु, जयंत, जसभइ, जेहिइ, णक्खत्त, गंदिल, णाहल, णाग-इत्थि, तावस, थूलभइ, विण्ण, धणगिरि, धम्म, नाग, पडम, पूसगिरि, फग्गुमित्त, मंगु, मणग(य), महागिरि, रक्ख, रक्खिय, रइ, वइर, वइरसेण, वसु, विण्णु, बुद्ध, संडिल, संतिसिण्ण(य), समिम(य), समुए, संपलिय, संपुयविजय, साम, सि(से)ज्जंभव, सिक्खइ, सीह, सीहगिरि, सुध(ह)म्म, सुइत्थि, सणिग, इत्थि. cf. sub voce.

अज (ajja < adya) *adv.* today, this day, AMg. गयं परिणाय इइअज वीरे, सोयं परिणाय चरेज्ज दंते Āyā. 1.3.2.6; एवं कामेसणं विउ अज सुए पयहेज्ज संभवं Say. 1.2.3.6, एव वदासी — 'हं भो ! चमरा ! ... अज न भवसि Viy. 3.2.29 (3.113); इइअ अज्ज ... विहरामि Viy. 3.2.43 (3.129); अज हणामि, अज महेमि, अज बहेमि Viy. 3.2.28 (3.112); 9.33.24-25 (9.158; 159); 11.11.24 (11.133); अज सविसेसं बाहिरियं उवट्ठाणसालं करेइ Viy. 11.11.27 (11.136); 11.11.55 (11.164-165); 15.65 (15.96); 15.70 (15.103; 106; 110); अज सके देविदे ... देवाणुप्पियं अट्ट उविखत्तपसिणवागरणाए पुच्छइ Viy. 16.65 [Ldn.], अहं ... अज संसि तारिसगंसि सयणिज्जंसि ... सुत्तजागरा Nāya. 1.1.19; किं णं अम्मो अज तुक्कं ओहयं जाव शियावइ ? Antag. 41; अज होउ णवणं मुदितं बहुलज्जपेज्जकलियं Paṇḍa. 2.13; अयसकरा तक्करा मयंकरा 'कास हारामो' ति अज दव्वं इति सामत्थं करेति Paṇḍa 3.9; अज्ज मियगामे नयरे इंदमहे इ वा जाव निगच्छइ ? Viyā 11; अज सावत्थीए नगीए इंदमहे इ वा खंदमहे इ वा RāyPa. 688; ता जेणं अज णक्खत्तेणं थं जेयति Śr&Pa. 10.162; जं अज सुहं भविणो संभरणीयं तथं भवे कलं । मयंति निक्खसगं अपवग्गसुहं बुहा तेणं BhattaP. 4; गुत्थवणं संभरियं एल गिरी अज सो दिद्धो Śr&Pa. 28; अज सयणिज्जंसि ... सुत्तजागरा ओहीरमाणी चोइस महासुमिणे पासिता णं पडिबुद्धा Kapp.(J.) 6; 49; अज सविसेसं बाहिरियं उवट्ठाणसालं मोदयसितं करेइ Kapp.(J.) 57; इअ राया सत्थि.

अज्जुत्तिर *Nā. 9.12*; अज्ज कथासु सुमिहो वचनं अज्ज विद्दोऽसि *Paṇḍita. 1.1*; *JM.* अज्ज रयणीविरेमि ... उल्लिखित आगमो हं *SurSuCa. 2.167*; विमज्ज सुज्जं कोट्टी दीस *KaKa. 264.42*; भद्रं हं अज्ज सत्तमदिणात् । चवि-
ज्जं लेखरसुज्जो होहामि *VijKavCa. 1.122*; 3.18; इत्तुं तुह पिणो न आगो ?
इत्तुं किं तेणज्ज ? सो इत्तुं अज्जरज्जो *KumaCa.(H.) 4.11*; पुत्ति न कमा अज्ज
वेध्वाणं पूया *KaKoPha. 3.30*; *Erz. 44.16*; मजे तत्थ तुमेहि गंतव्यं अज्ज
ज्जो वा *BaBhaKa.(MS.) 66*; *JŚ.* जेणज्ज मज्झ दब्बं गहियं दुट्ठेण *ŚrāA. (P.) 74*; *M.* अज्ज मए तेण विणा अणुहुअहुहोई संभरंतीय । अहिणवमेहोई
रवो गितामिओ वज्जपवहो व *GaSaSa. 1.29*; 2.10; पअविसणं ... काउण
विअ काउमणमुअं काअवमज्ज ति तं *ŚrKā. 7.8*. जिअं जिअं मे
पअणेहि जेहि दे ... मुहं पहाउज्जलमज्ज पिउज्ज *KamaVa. 1.17*;
(आर्थावका) महुमासस्स बलमत्ता बट्टं कुहुमाउहस्स अज्ज तिही *ŚrāMa. 2.11*;
(राजा) जे कंटाआ ... जे केसरा । अज्ज तुज्ज करकंससविणो ते इवत्तु
अं अंगसंगिणो *KapMa. 3.24*; *Mg. (I)* (नन्दगोप) अज्ज हि अज्जुत्ते ...
ज्जोदाए पव्वा इअं च दाली *BaCa. 1.19.1*; (दासक) अज्ज गट्टिदामोदलो
... वकीलितुं आअच्छदि *BaCa. 3.0.93*; *Ś.* (चाणूर) मज्जेमि अज्ज बालं
ŚrāCa. 5.4; 5.5; (चर) अज्ज मणिआरसेट्टिचंदणस्स नेहं पट्टिओ मि
MudrāKā. 17.7; 98.2; (सिद्धार्थक) कीदिसो अज्ज दिवसो ति *Mudrā-
Kā. 123.6*; (अवलोकिता) माधवपट्टिचंदणं ... अज्ज मंदरिआए इये
मिहिं *MālaMā. 1.15.2*; (चेटी) अहिअं अज्ज मण्णुकारुणं *VepiSā. 1.14.8*;
Apa पसुपविअमिहुण आणेहु सज्ज. देवीमंडउ पूरेहु अज्ज *JuCa. 1.8.4*;
जो अज्जपमाणहिं वयआमणहिं नेहु पुण्णउ दंसिअ *JambūSāCa. 2.10.10*;
तिमिरावरिअ अज्ज इयहासओ *VadāhaCa. 2.21.6*; अज्ज सिज्जउ
गमणु *SandeRā. 109*

अज्ज (*ajja < ajjā*) *adj.* ignorant, *M.* भव्याह सखं वसुदेवमज्जो
वधुण कसो सिरिणाहताअं *ŚrKā. 10.41*.

अज्ज (*ajja < ajjya*) *n.* clarified butter, ghee, अज्जं सत्पि च वयं
PālaNā. 282.

अज्जहसिपालिया (*ajja-isipāliya < ārya-ṛṣipālita*) *f.* [also
"बालिया"] (a branch of the church) originating from Ārya Ṛṣi-
pālita, *AMg.* धेरहितो नं अज्जहसिपालिहितो एत्थ नं अज्जहसिपालिया
साहा गिमया *Kapp.(Th.) 11*.

अज्जउत्त (*ajja-utta < ārya-putra*) *m.* [rarely अज्जपुत्त]
'the son of the nobleman', used as a term of address to the
husband by ladies and then as a regular word to refer to
the husband, cf. the explanation of the word given by
writers on dramaturgy सर्वस्त्रीभिः प्रतिबन्ध आर्यपुत्रेति यौवने *Nāṭya-
śāstra 18.19*; महाराजो नृपः सर्वस्त्वार्यपुत्रेति यौवने *Nāṭyadarpaṇa
4.46*; आर्यपुत्र च जीविश नाथ साप्याह बलमम् *Nāṭakalakṣaṇaratna-
kośa 296-97*; *JM.* को उण एसो अज्जउत्तवयमणुकरे *CaupCa. 18.3*;
हा अज्जउत्त जुत्तं कमपत्तं आसि मह मरणं *SurSuCa. 6.47*; तज्जो पुव्वा-
वरणहलाके य ममं रुद्धेवो भणइ अज्जउत्त सुणह विण्णविअं ति, मया भणियं,
रायपुत्त किमयं अज्जउत्तो ति *VasuHi.(M.) 176.13*; एएण कारणेणं मया
तुग्गे अज्जउत्त ति पूवाएएण समामट्ठा *VasuHi.(M.) 176.26*; न होइ
वज्जणस्स अज्जउत्तो *VasuHi.(M.) 180.21*; अज्जउत्त सोहणं वयं *Erz.
39.24*; *Ś.* (शकुंतला) परिचरमच्छरेण अणुअंदिमिह देवणेण, अज्जउत्तो अज्ज
एसो *ŚāK. 94.2*; (शकुंतला) अज्जउत्त एदं तं अंगुलीअअं *ŚāK. 98.4*;
(मिपुणिका) अदो पट्टिदि भगवओ अज्जस्स उवत्थाणं करिअ पडिणिज्जुत्तो अज्जउत्तो
Vikramo. 2.2; (देवी) इत्थे गिउणिए सखं तुए मणिई इदं लयामेहं परि-
वर्ततो अज्जमणमअसहाओ अज्जउत्तो विद्दो ति *Vikramo. 2.19.141*; अज्ज-
उत्त इत्थि *Ratnā. 1.5.5*; (सीता) सुहु सोहसि अज्जउत्त एदिणा विण्णममा-
हणेण *UttāRāCa. 1.18.10*; (सीता) अज्जउत्त एदिणा चित्तदसणेण
P. 11. 20

वचुप्यणवोहलय अत्थि विण्णयं *UttāRāCa. 1.83.4*; (देवी) ता एद संवई
अज्जउत्तस्सपुरवो सखं किअं कि पि कव्वं *KapMa. 1.19.6*; (देवी)
इजे दावेहि अज्जउत्तस्स मम्महपूअवुरेसमणं *ŚrāMa. 2.21.3*; *Apa.*
अज्जउत्तु इहु अवहरिहि परिलेखियउ खणेण *SaṇKuCa. 567.8*; अज्जउत्तपुणो-
वचवआवड्डिण नरेण *SaṇKuCa. 572.6*.

अज्जउत्तस्सफंस (*ajja-utta-pphamsa < ārya-putra-sparsa*)
m. husband's touch, *Ś.* (सीता) अज्जउत्तस्सफंसेण दीहदारणं पि संदावै
शसि ओलवन्तेण ... देवदि अवसो विअ मे इत्थो *UttāRāCa. 3.40.9*.

अज्जउत्तमुहराग (*ajja-utta-muha-rāga < ārya-putra-
mukha-rāga*) *m.* colour of the husband's face, *Ś.* (वासवदाता)
अज्जउत्तमुहरागादो जेव्व मए जाणिदं जवा कुसुमिदा गोमलिअ ति *Ratnā.
2.17.28*.

अज्जउत्तसुण्ण (*ajja-utta-sunṇa < ārya-putra-sūnya*)
adj. bereft of one's husband *Ś.* (सीता) अहं पि अदिमूमि गंदण
रणरणेण अज्जउत्तसुण्णं विअ अत्ताणअं पेक्खामि *UttāRāCa. 1.30.1-2*.

अज्जउत्तहत्थ (*ajja-utt-hattha < ārya-putra-hasta*) *m.*
hand of the husband, *Ś.* (सीता) पेक्खामि दाव अज्जउत्तहत्थवारिदता-
लवेदादवत्तं अत्तो दक्खिणारणपडिअत्तं *UttāRāCa. 1.24.2-3*.

अज्जउल (*ajja-ula < āryā-kula*) *m.* belonging to the
cult of Āryā (the goddess i. e. the female deity) = *Kaulas*, *JŚ.*
गडमडमल्लकहाओ मायाकरज्जमुट्टियाणं च । अज्जउललवियाणं वहासु न
विरज्जय पीरा *Māla. 858(9)* (comm. आर्याकुलम् = आर्यायो दुर्गा येषां
ते आर्याकुलाः हस्तपादशिरःशरीरावयवभेदेन कुशला दुर्गापुत्रिकाः जीवहिंस-
नरताः, अथवा आराधिकाः सर्वपशुपालाः)

अज्जओभासि (*ajjaobhāsi < āryāvabhāsin*) *adj.* noble
looking, Ārya (only) in appearance, *AMg.* चत्तारि पुत्तिजाया
पणत्ता, तं जहा — अज्जे णाममेगे अणज्जओभासी, अज्जे णाममेगे अज्जओ-
भासी, अणज्जे णाममेगे अज्जओभासी, अणज्जे णाममेगे अणज्जओभासी
Thāna. 4.224(280)

अज्जकणिट्ठ (*ajja-kaniṭṭha < ārya-kaniṣṭha*) *m.* the
second name of Azhūmānta, *JM.* नामं च तुग्गे अज्जजेट्ठो होउ, अहं
च अज्जकणिट्ठो *VasuHi. 209.7*; अंसुमंतो मणति — अहं अज्जकणिट्ठो एण-
मामि *VasuHi. 209.20*.

अज्जकालिय (*ajja-kāliya < adya-kālika*) *adj.* [also अज्ज-
कालिग, अज्जकालिय] belonging to the present time, modern, *AMg.*
निरवज्जमज्जकालिअज्जं जुगं निरवसग्गं (मत्तपरिअं भणिस्सामि) *BhattaP.
12*; आसणसयणखेममंडमत्तोवसरणमादीनि अज्जकालियाणं च जोयणइं मवि-
ज्जंति *AnuOg. 836*; *JM.* अज्जकालियेखं वयंति अविआणिकण सम्माव
KappBhā. 472 (comm. पात्रस्य लेपः ... अनुनातनचुरिभिः प्रवर्तितः).
अज्जकुबेरा (*ajja-kuberā < ārya-kuberā*) *f.* a monastic
branch originating from Ārya Kubera, *AMg.* धेरहितो नं अज्जकुबेरा
साहा गिमया *Kapp.(Th.) 11*.

अज्जखंड (*ajja-khaṇḍa < ārya-khaṇḍa*) *m.* the Āryan
region, *Apa.* छखंडणाहु दुस्सपयंडु वसि करिवि अंससु वि अज्जखंडु
PāNāCa.(P.) 6.4.4; पंच खंड तहिं मेच्छइं वसदि दुप्पेच्छइं अज्जखंडु
परिसुद्ध *PāNāCa.(P.) 16.10.10*; तत्थ वि पुसु जुअसमिका (या) णएण
दुर अज्जखंडे पुणं कएण *CandappaCa.(Y.) 4.20.7*; 8.2.9.

अज्जखेत्त (*ajja-khetta < ārya-kṣetra*) *n.* the region in
which the Āryans live, *JM.* पाविय माणुसत्तं कुलं पवितं तइ अज्जखेत्तं
UvaSat. 67.

अज्जगा (*ajja-ga < ārya-ka*) *m.* [also अज्जअ, अज्जय] *grandfather*, *AMg.* तए णं तं जमालि खत्तिअकुमारं अम्मापियरो एवं ववासी

ये ते जाया अज्जपज्जपिउपज्जयागय सुवहु विरण्णे व सुवण्णे व Vjy. 9.38.41 (9.175); 11.11.44 (11.153); Nāyā. 1.9.5; जं पुं तुम्हे ममे पवं बवह—इमे ते जाया अज्जपज्जपिउपज्जयागय सुवहु विरण्णे व सुवण्णे व Antag. 3.71; तस्स पुं अज्जगस्स अहं णणुप होत्था RāyPa. 750; एवमेव पणसी तव वि अज्जप होत्था RāyPa. 751; वेसालीय नगरीय अज्जगं नेवयं रायं उवसं विज्जित्तानं विहरित्तप एवं संपहेइ Niraya. 49; अज्जप पज्जप वा मि बण्णे चुलपिउ त्ति व। पुरिसं नेवसालीय Dasave. 7.8; धम्मं सोऊण ठिओ पुंदरिओ अज्जयस्स पयमूले SāraP. 28; J.M. कतो एतस्स तुज्ज आगमो, सो अणह—अज्जयपज्जयागतं AvTi (H.) 357b. 2; विज्जाहरसामंतो वसइ महं अज्जओ एत्थ PannCa (V.) 50.2; अज्जय-पज्जय-जणयज्जियाण लच्छीयS-कंकरिओ SurSuCa. 1.174; जं पुण अज्जयपज्जयजणयज्जियअत्थमज्जओ दाणं। परमत्थओ वल्लं SurSuCa. 1.220; पविट्ठो निसीहिंयं काऊण थेरो को वि अज्जउ त्ति काऊण अवनेइ KāIKa 272.21; 1.220; तओ सो अज्ज-पण सयलाओ ... महत्थविज्जाओ गुणाविओ Erz. 7.17; M. सवेअणे सविहे वि देअरे सुज्जराभं दिअरविअज्जअं णेतKāV. 1.30; Apa. कम्मवखउ पुणु होइ णवि अज्जउ संति अणेइ Pannapp. 2.61.

अज्जग (ajjaga < arjaka) n. [also अज्जअ, अज्जय] a kind of grass with flowers [DeNAMā. 1.51 सुरसगुरेडेसु अज्जओ, Nigbanṭṭu-āga 221 'कुठेरं त्वज्जकः स्यात्'; comm. on Jambuddi. 5.72 calls it आयक] AMg. हरिया अणेगविहा पणत्ता, तं जहा—अज्जोइ बोहाणे हरित्तग तह तंदुपज्जगतणे य Pannav. 1.49 gū. 39 (1.44.3); J.M. भूतणं अज्जगो अणह, तेण संजुत्तं असणं सुंज NāCa. 8.319.14; असिबमणिट्ठं काउं चित्तेही तस्स उत्तमं च। फुट्ठिही सहसं चिय अज्जगतकमंजरी व लहु SupāCa. 2.110.

अज्जगंधाली (ajja-gandhālī < āryā-gāndhārī) f. noble Gaundhārī, S. (चंदी) अज्ज देवी ... अज्जगंधालीय पादवंहणं कादुं गदा आसी VentSudā.(Grill.) 1.19.2.

अज्जगमंजरी (ajjaga-mañjārī < arjaka-mañjārī) f. [also अज्जयमंजरी] cluster of the flowers of the Arjaka grass, AMg. तस्स पुं अज्जगमंजरीका इव सत्त्वा मुद्धानं फुट्ठि त्ति Jambuddi. 5.72 (comm. आयं को वनस्पतिविशेषो यो लोके 'आज्जओ' इति प्रसिद्धः); J.M. अणवओ तिथ्यगरस्स तिथ्यगरमाएव वा असुमं मणं संपवारिं तस्स पुं अज्जय-मंजरी विव सत्त्वा मुद्धानं फुट्ठु त्ति घोसणं घोसावेइ AvTi (H.) 125a.2; तस्स अज्जगमंजरी व्व मुद्धानं सत्त्वंधं फुट्ठुसइ KāKoPra. 52.1.

अज्जघोस (ajja-ghosa < āryā-ghoṣa) m. the noble Ghoṣa (a gaupadhara of Īśvara), AMg. पासस्स पुं अरहओ ... अट्ठ गणा अट्ठ गणहगा होत्था, तं जहा—सुभे अज्जघोसे ... जसोभे Thāṇa. 8.37(618); Kapp (J.) 160.

अज्जचंदणा (ajja-candanā < āryā-candanā) f. revered Candanā, the first female disciple ordained by Mahāvīra, AMg. तए ण समणे भाव महावीरे देवानंदं माहणिं सयमेव पव्वावेइ ... सयमेव अज्ज-चंदणा अज्जप सीसिणिताए दलयइ Viv 9.33.18 (9.154); सा काली ... जेणेव अज्जचंदणा अज्जा तेणेव उवागया Antag. 141; 142; समणस्स पुं भगवओ महावीरस्स अज्जचंदणापामोक्खाओ छत्तीसं अज्जियासाइस्सीओ Kapp (J.) 135; J.M. अज्जचंदणा य किल तंमि समए संधारोवगया पसुत्ता DasaveTi. 49.8; मियावई संमंता, गया अज्जचंदणासमासं AvTi (H.) 485a.8; एव पवसिणिसो वुदो जो अज्जचंदणाईहिं ViMāPra 74.21; सुंदरी-पउमावईपमाओ टिण्णाओ अज्जचंदणाए सिस्सिणीओ KāKoPra. 62.32.

अज्जचेदय (ajja-cedaya < āryā-cetaka) n. [also अज्जेदय] the family of उद्देहण, AMg. उद्देहणस्सेए छव कुला होति णायव्वा ... छट्ठं पुण अज्जचेदय होइ Kapp.(Th.) 7.

अज्जजक्खिणी (ajja-jakkhīnī < āryā-yakṣiṇī) f. revered

Yakṣiṇī, the first female disciple of Neminātha, AMg. अरहओ पुं अरिठ्ठणेस्स अज्जजक्खिणीपामोक्खाओ चत्तालीसं अज्जियासाइस्सीओ Kapp.(J.) 177.

अज्जजयंती (ajja-jayanti < ārya-jayanti) f. a monastic branch originating from Ārya Rathe and Ārya Jayanta, AMg. थेरेहितो पुं अज्जहेहितो पुं इत्थ पुं अज्जजयंती साहा णिगया Kapp.(Th.) 11; थेराओ अज्जजयंताओ अज्जजयंती साहा णिगया Kapp.(Th.) 4.

अज्जजाइ (ajja-jāi < ārya-jāti) adj. of noble or Āryan birth or race, AMg. चत्तारि पुरिसजाता पणत्ता, तं जहा—अज्जे णाम-मंमे अज्जजाती, अणजे णाममंमे अज्जजाती Thāṇa. 4.223(280); छ एए इम्भजातिओ (v.1. अज्जजातिओ) Pannav. 1.103 gū 118.

अज्जजिणंदिगणि (ajja-jinanandi-gaṇi < ārya-jinanandi-gaṇin) m. the noble Jinanandi (Guru of Ācārya Śivakoṣi) JŚ. अज्जजिणंदिगणि-सम्बुत्तगणि-अज्जमित्तणदीणं। अवगमिय पादयूले सम्मं सुत्तं च अथ च BhaĀrā. 2165.

अज्जजीयधर (ajja-jīyadhara < ārya-jīṭadhara) m. noble Jīṭadhara, the disciple of शाण्डिल्य of the कौशिक गोत्र, AMg. वि कोसियगोत्तं संहिलं अज्जजीयधरं Nandī gū. 26.

अज्जजेट्ठ (ajja-jettha < ārya-jyeṣṭha) m. name of a person (Vāśudeva), J.M. रण्णो मेयवारे बीणादसेण मणियं, अज्जजेट्ठ तुम्हे राय-मेज्जे बाएइ बीणं गायइ वा कुणइ पसायं त्ति VasaHī. 212.30.

अज्जण (ajjana < arjana) n. acquisition, obtainment, J.M. धम्मपुरिसो तयज्जणवावारपरो जहा साइ ViAvRā. 2093; पुत्तज्जणं होइ सुसावयाणं साइण वा तत्तविसारयाणं UvaSut. 18; गुणाणं अज्जणे वेव सम्मं होइ षणज्जणं ŚrāPraSū at 12 comm. p. 62b.11.

अज्जणण (ajjanaṇa < arjana) n. acquisition, obtainment J.M. लढा न नंदलच्छी समुदरा काइ तीइ विरहम्मि। रज्जं केरिसमेवं करे-सु वायं तइज्जणणे UrPayTi. on 7 p. 21. v. 3.

अज्जणपरायण (ajjana-parāyaṇa < arjana-parāyaṇa) adj. given to acquiring, intent on obtaining, J.M. पत्थेइ तासु (विभूईसु) रज्जइ तयज्जणपरायणो होइ JhāṇSa. 16.

अज्जणाइली (ajja-nāilī < ārya-nāgilī) f. the branch originating from Ārya Nāgilī, AMg. थेराओ अज्जणाइलाओ अज्जणाइला साहा णिगया Kapp.(Th.) 4. cf. अज्जणाइली.

अज्जणाइली (ajja-nāilī < ārya-nāgilī) f. the branch originating from Ārya Vajra, AMg. थेरेहितो पुं अज्जवहरसेणिपहितो एत्थ पुं अज्जणाइली साहा णिगया Kapp.(Th.) 11.

अज्जणिज (ajjanujja < arjaniya) adj. (pat part.) to be acquired, to be obtained, Apa. पहिलारी पण्णा अज्जणिज जानेव्वी सयल वियारविज्ज JavCa. 4.6.4.

अज्जजिय (ajjaniya < arjayitvā) ger. having acquired, JŚ. धित्तेसिमिदियाणं जेसि वसदो दु पावमज्जणिय। पावदि पावविवागं Māla. 735(8).

अज्जतणिज्ज (ajja-tanijja < adya-tāniya) adj. belonging to the present time, S. (देवी वसंतसेता) महाराय, न खनु अज्ज-तणिज्जेव सुअरत्तणे एयाए परट्ठा RamMā. 1.38.1.

अज्जतावसी (ajja-tāvāsī < ārya-tāpāsī) f. the branch originating from Ārya Tāpasi, AMg. थेराओ अज्जतावसाओ अज्ज-तावसी साहा णिगया Kapp.(Th.) 11.

अज्जता (ajja-tā < adya-tā) f. the present time, AMg. जे इमे भंते! अज्जताए समणा निगंवा निहरंति एते पुं कस्स तेयजेस्स वीति-वयति Vjy. 14.9.17 (14.136); जे इमे भंते! अज्जताए समणा निगंवा

मिहंति एपि न अहं ओणाहं अनुजानामि Vy. 16.2.11 (16.84); जे इहे अज्जपाए समणा णिगण्डा एए सज्जे अज्जसुहम्मस्स अणमारस्स अवचन्नेज्जा Kapp.(Th.) 2; Kapp.(S.) 6; 7.

अज्जदिक्खव (ajja-dikkhiya < adya-dikṣita) *adj.* newly initiated, who is initiated today (recently), JM. अज्जदिक्खवो साहू UvMa. 15.

अज्जदिट्ठी (ajja-dittṭhi < ārya-dṛṣṭi) *adj.* having the sight of a noble man, AMg. चत्तारि पुरिसजाया पणत्ता, तं जहा — अज्जे नाममेगे अज्जदिट्ठी ... अणज्जे नाममेगे अज्जदिट्ठी Thāpa. 4.2.217(280)

अज्जइय (ajjaddaya < ārya-ārdraka) *m.* Ārya Ārdraka, a disciple of Mahāvira, JM. अज्जइयण गोसालभिक्षुबंभवइतिइटीणं । अह इत्थितावसाणं कथिये इणमो तहा वोच्छं SūyNi. 180.

अज्जंतकाल (ajjanta-kāla < āyat-kāla) *m.* future time, coming time [PāliNa. 935]

अज्जपदमा (ajja-paumā < ārya-padmā) *f.* a branch originating from Ārya Padma, AMg. थेरहितो णं अज्जपदमेहितो एत्थ णं अज्जपदमा साहा णिगया Kapp.(Th.). 11.

अज्जपण (ajja-panna < ārya-prajña) *adj.* having the wisdom of a noble man, AMg. चत्तारि पुरिसजाया पणत्ता, तं जहा — अज्जे नाममेगे अज्जपणे ... अणज्जे नाममेगे अज्जपणे Thāpa. 4.216(280)

अज्जपय (ajja-paya < ārya-pada) *m.* noble word, AMg. पवेयए अज्जपय महासुणी DasaVe. 10.1.20.

अज्जपरक्कम (ajja-parakkama < ārya-parākrama) *adj.* having the valour of a noble person, AMg. चत्तारि पुरिसजाया पणत्ता, तं जहा — अज्जे नाममेगे अज्जपरक्कमे ... अणज्जे नाममेगे अज्जपरक्कमे Thāpa. 4.220(280)

अज्जपरिणय (ajja-parinaya < ārya-parinata) *adj.* be-having like a noble one, AMg. चत्तारि पुरिसजाया पणत्ता, तं जहा — अज्जे नाममेगे अज्जपरिणय ... अणज्जे नाममेगे अज्जपरिणय Thāpa. 4.212(280)

अज्जपरियाय (ajja-pariyāya < ārya-paryāya) *adj.* who has a noble view or intention, AMg. चत्तारि पुरिसजाया पणत्ता, तं जहा — अज्जे नाममेगे अज्जपरियाय ... अणज्जे नाममेगे अज्जपरियाय Thāpa. 4.226(280) cf. Sūy. 1.1.3.9.

अज्जपरियाल (ajja-pariyāla < ārya-parivāra) *adj.* [also v. l. अज्जपरिवाल] one having noble attendants, AMg. चत्तारि पुरिसजाया पणत्ता, तं जहा — अज्जे नाममेगे अज्जपरियाले ... अणज्जे नाममेगे अज्जपरियाले Thāpa. 4.227(280)

अज्जपोमिल (ajja-pomila < ārya-pomila) *m.* name of the second disciple of Ārya Vajrasena, AMg. थेरस्स णं अज्जवहरतेणस्स अतिवासी चत्तारि थेरा । थेरे अज्जपाहले थेरे अज्जपोमिले थेरे अज्जजयंते थेरे अज्जतावसे Kapp.(Th.) 4.

अज्जपोमिला (ajja-pomilā < ārya-pomilā) *f.* the branch originating from Ārya Pomila, AMg. थेराओ अज्जपोमिलाओ अज्जपोमिला साहा णिगया Kapp.(Th.) 4.

अज्जप्पभव (ajja-ppabhava < ārya-prabhava) *m.* the disciple (of the Kātyāyana Gotra) of Ārya Jambū of Kātyāyana Gotra, AMg. थेरस्स णं अज्जबुणामस्स कासवगोत्तस्स अज्जप्पभवे थेरे अतिवासी कथावणसगोत्ते Kapp (Th.) 3.

अज्जप्पभिह (ajja-ppabhii < adya-prabhṛti) *adv.* [also अज्जप्पभिहं, अज्जप्पभिहं, अज्जप्पभिहि, अज्जप्पभिहि, अज्जप्पभिहं, अज्जप्पभिहं] from today onwards, AMg. अज्जप्पभिहि णं भंते ! मम दो अज्जप्पभिहि

भोतूणं अवसेसे काए समणाणं निग्गवाणं निसिद्धे Nāya. 1.1.101; जो खल्ल मे, भंते कप्पइ अज्जप्पभिहं अज्जउत्थिए वा अज्जप्पभिहं वदित्थए Uva. 58; अज्जप्पभिहं संजमे दुराराइए भविस्सइ Kapp.(J.) 183; अज्जप्पभिहं अमुमं कुणिमं आहारं आहारिस्सइ Jambuddi. 2.146; JM. पयारिसे निजोगे अज्जप्पभिहं जइ करेहि PaumCa.(V.) 13.6; इदो भगिणी ... अज्जप्पभिहं महं भाया PaumCa.(V.) 13.8; अज्जप्पभिहं तुमं महं भाया PaumCa.(V.) 10.18; अहं मेपसेणो तुज्झं अज्जप्पभिहि माहप्पविक्खो, संदिसइ, मया जं कायब्बं VasaHi. 208.3; नो मे कप्पइ अज्जप्पभिहं अज्ज-सित्थिए वा ... वदित्थए VIMaPra. 2.8; खामिया तेण मयगरेहा भगिया व अज्जप्पभिहं भगिणी तुमं Erz. 44 10, अज्जप्पभिहं देवो जावज्जीवं जिणेसरो MieDukKu. (II.) 13.

अज्जप्पहुदि (ajja-ppahudi < adya-prabhṛti) *adv.* from today onwards, S. (सर्वाः) अज्जप्पहुदि अवणीश्चम्मचारितो होहि BāCa. 2.8.3; (इन्द्रोपालक) महबलपलक्खो अज्जप्पहुदि भट्टिगामोदलो णाम होवु BāCa. 3.0.53; (विदूषक) ता अज्जप्पहुदि ... चलणसुत्तसो भविअ KappMañ 1.20.34.

अज्जभह (ajja-bhadda < ārya-bhadra) *m.* name of two disciples of Ārya Kāśaka and Ārya Śivabhatti, AMg. थेरस्स णं अज्जकालगस्स गोयमसगोत्तस्स इमे दो थेरा अतिवासी ... अज्जसंपलिय थेरे अज्जभहे Kapp.(Th.) 12; थेरस्स णं अज्ज-सिक्खभूहस्स ... अज्जभहे थेरे अतिवासी कासवगोत्ते Kapp (Th.) 12

अज्जभहवाहु (ajja-bhaddabāhu < ārya-bhadrabāhu) *m.* name of disciple of Ārya Yaśobhadra, AMg. थेरस्स णं अज्ज-जसभहाओ तुंगियायण ... सगोत्तस्स अतिवासी दुवे थेरा ... थेरे अज्जभहवाहु पाईणसगोत्ते Kapp.(Th.) 4.

अज्जभाव (ajja-bhāva < ārya-bhāva) *adj.* having a noble character or behaviour, AMg. चत्तारि पुरिसजाया पणत्ता, तं जहा — अज्जे नाममेगे अज्जभावे ... अणज्जे नाममेगे अज्जभावे Thāpa. 4.218(283)

अज्जभाब (ajja-bhāva < ārya-bhāva) *m.* nature of a noble man, Apa. कम्मभूमिस्तमव माणव मुणि । अज्ज अज्जभावेण विहसिय मेच्छ कम्मकुरेण विहसिय VaddhaCa. 10.10.4.

अज्जभासि (ajja-bhāsi < ārya-bhāsin) *m.* one who speaks noble words, AMg. चत्तारि पुरिसजाया पणत्ता, तं जहा — अज्जे नाममेगे अज्जभासी ... अणज्जे नाममेगे अज्जभासी Thāpa. 4.223(280)

अज्जं (ajjam < adya) *adv.* today, AMg. एवं वदासि, 'हं भो ! चमरा ... जाव हीणपुण्णवाउहसा ! अज्जं न भवसि' Vy. 3.2.29 (3.118); इहेव अज्जं उवसंपज्जित्ताणं विहरामि Vy. 3.2.43 (3.129); इमे (कामभोगा) य वद्धा कंदति मम इत्थज्जभागया Utt. 14.15; JM. अज्जमहं मे विवाएमि ViAvBhā. 2395; तओ अज्जं पुण उट्ठमाणस्स फुरियं दाहिणेणं मुयाद्धेणं KavMāKa. 157.17; अज्जं च फिर से विज्जसिद्धी भविस्सइ Erz. 8.27; M. अज्जं गओ सि अज्जं गओ सि अज्जं गओ सि गणरीय GāSaSa. 3.8.

अज्जं चेव (ajjam ceva < adyam-eva) *adv.* [also अज्जं ज्वेअ, अज्जं चेय, अज्जं विवअ, अज्जं चिय, अज्जं चिय, अज्जं च्वेअ] today only, M. अज्जं चेअ पउत्थो GāSaSa. 1.58; अज्जं चेव पउत्थो (IV.); अज्जं ज्वेअ पउत्थो अज्जं विवअ सुण्णआइं जाआइं ... अज्जं च विवआइं GāSaSa. 2.90; अज्जं चिय सिद्धं हेरिपिहि LIIa. 107; तो तेण समं जुज्झं अज्जं चिय होइ तुह णिसासमप LIIa. 1105; इअ अज्जं च्वेअ मए णिहअम्मि दसाणणे SetuBa. 14.54; JM. उत्पिज्जउ अज्जं चिय कुबल्यमाला पसायणं KavMāKa. 159.1.

अज्जम (ajjama < ārjava) *adj.* noble, straightforward, [Triv. (Gr.) 1.3.103], Piā. 381.

अज्जम (ajjama < aryaman) *m.* presiding god of the उत्तरा-
-कास्वनी constellation, AMg. दो उत्तराकास्वनी ... दो अज्जमा (देवता)
Thāpa. 2.224(95); एवं सव्वनक्षत्रदेवतानामा भाणियन्ता ... विह-भग-
अज्जम-सविया ... से तं देवतानामे AquOp. gā. 89; इमाओ (णक्खत्त)-
देवताओ ... सप्ये पिक भगे अज्जम Jambuddi. 7.180; 7.166. 4; उत्तरा-
-कास्वनी अज्जमेदेवताए SāraP. 10.83; वरुणे य इव वारस अज्जमेदेवो इव
सुद्धी (अंगुलाइ) GaṇiVi. 52; 54; तेसि णक्खत्ताणं उदिट्ठाणं जहाणुपुब्बी
य । णामाणि देवताणं वोच्छं एत्तो समासेणं । बम्हा विण्णु ... अज्जम सवित्ता
JoisKa. 449.

अज्जमण (ajja-maṇa < ārya-manas) *adj.* of a noble
mind, noble-minded, AMg. चत्तारि पुरिसजाया पणत्ता, तं जहा—अज्जे
णाममेगे अज्जमणे ... अज्जे णाममेगे अज्जमणे Thāpa. 4.214(280)

अज्जमही (ajja-mahī < ārya-mahī) *f.* the Āryan-region,
Apa. सत्तरसयगुणियर मुणि कव्वि । इय अज्जमहिहि खंडाई होति । जो तेसु
इवेपिणु ... लेइ भम्मु JasCa. 4.20.15.

अज्जमित्तणंदि (ajja-mittanandi < ārya-mitrānandin) *m.*
the noble Mitranandin, (Guru of आचार्य शिवकोटि), Jā. अज्जजिण-
-दिगणि, सुवगुत्ताणि अज्जमित्तणंदिणं । अवगमिय पादमूले सम्मं सुत्तं च अत्थं
च BhaĀrā. 2165.

अज्जमिस्स (ajja-missa < ārya-miśra) *m.* nobleman,
gentleman, Ś. (सूत्रधार) पेक्खंतु पेक्खंतु अज्जमिस्सा Mreoh. 1.62;
(नदी) णं अज्जमिस्सहि पदमं जेव्व आणत्तं Śak. 2.11.

अज्जमूल (ajja-mūla < ārya-mūla) *n.* vicinity of the
grandfather, JM (ते) वेसालि अज्जमूलं गया ĀvTi.(H.) 684a.2.

अज्जय (ajja-ya < ārya-ka) *adj.* an elder person of noble
nature, AMg. पंचमहव्यकलिया पंचसया अज्जया सुपुरिसाण । नयरम्मि
कुंमकारे कटगट्ठि निवेशिया तइया Saṁth. 58.

अज्जय (ajja-ya < arja-ka) *adj.* one who obtains, JM.
ही ही अणज्जयअज्जयस्स रे जीव । तुज्ज किं मणिमो SupāCa. 4.285.

अज्जय- (ajjaya- < arjay-) *v.* to acquire, to earn, Jā.
पुत्तकलत्ताणिमत्तं अत्थं अज्जयदि पावसुद्धीए BĀAnu 30.

अज्जया (ajja-yā < adya-tā) *adv.* [Inst. or Loc.] [cf.
अथत्वे । from this day, henceforth, AMg. तं णं अहं पुत्ता ! अज्जयाए
संवरं विरयाणि, अज्जयाए णं तुमं दिण्णसंवरं Nāyā. 1.16.131 (comm.
अज्जयाए अथप्रभृति p. 210b.6)

अज्जयारि (ajja-yāri < ārya-kārin) *adj.* doing noble
deeds, AMg. जेण जाणामि अप्पाणं ... अज्जयारि अणज्जं वा तं णाणं
अयलं पुवं JāBhā. 4.3.

अज्जराउ (ajja-rāu < ārya-rājan) *m.* noble lord, Ś. (नट)
आणवेइ अज्जराउ RāmMā. 1.8.2.

अज्जरूव (ajja-rūva < ārya-rūpa) *adj.* noble (only) in
appearance, AMg. चत्तारि पुरिसजाया पणत्ता, तं जहा—अज्जे णाममेगे
अज्जरूवे, अणज्जे णाममेगे अज्जरूवे Thāpa. 4.213(280)

अज्जरोहण (ajja-rohana < ārya-rohana) *m.* noble Rohana,
one of the 12 disciples of Ārya Suhaṣṭi, AMg. थेरज्जरोहणे य ...
एय सीसा इहियस्स Kapp (Th.) 6.

अज्जल (ajjala < ?) *m.* (c. l. अज्जल) name of a non-
Āryan country, and the people residing there, AMg. मिलवल्
अजेणविहा पणत्ता, तं जहा—सगज्जण ... अज्जल-रोम-पास ... बिलाया
विस्सयासी य एवमादी । से तं मिलवल् Pannav. 1.89(98)

अज्जलोव (ajja-lova < ārya-loka) *m.* Āryan people,
Apa. अज्जलोए दक्खिणउ किज्जइ इड्डारिहि विक्खु पवडिज्जइ SudCa.(M.)
6.18.6.

अज्जव (ajjava < ārjava = rjuka) *adj.* [f. -a] straight-
forward, simple, JM. चारिएसु मणिं अज्जवो रावपुत्तो ति VasaĀ.
(M.) 64.24; Apa. अज्जव सव्व णारि कुलउत्ती MahāPu.(P.) 2.21.12;
m. (i) name of a prince, JM. इहेव जणवइ सुग्गामो नाम गामो, अज्जवो
नाम रट्टउटो आसि VasaHl. 20.20; 21.26; 22.2; (ii) name of a
sage, Apa. वंमत्तेण सुक्खो रिदी अज्जवो उक्कुओ सिट्ठतवो सुसक्खो
MahāPu.(P.) 89.5.12.

अज्जव (ajjava < ārjava) *n.* straightforwardness, honesty,
simplicity, AMg. सुक्खस्स णं ज्ञाणस्स चत्तारि आलंबणा पक्कता, तं जहा—
खंती, सुत्ती, मइवे, अज्जव Thāpa. 4.71(247); चत्तारि धम्मद्वारा पक्कता—
खंती, सुत्ती, अज्जवे, मइवे Thāpa. 4.827(342); 5.34(396); दसविहे
समणधम्मो पणत्ते, तं जहा—खंती, सुत्ती, अज्जवे, मइवे Samav. 10.3;
वत्तीसं जोगसंगहा पणत्ता, तं जहा—आलोयणा ... अज्जवे Samav. 82.3;
SamavPra. 96, सुक्खस्स णं ज्ञाणस्स चत्तारि लक्खणा पक्कता, तं जहा—
खंती, सुत्ती, अज्जवे, मइवे Viy. 25.7.247(23.610); जो अम्हं निग्गवो वा
निग्गथी वा ... अज्जवेणं मइवेणं ... हीणे वमंवरवासेणं Nāyā. 1.10.3; अज्ज-
सुहम्मे नाम येरे ... अज्जव, मइव ... चरित्तपव्वाणं Nāyā. 1.1.4; ताणि उ
इमाणि सुव्वय-मइववयाइं सव्वज्जववयाइं Pūṇhā. 6.2; एवं अणुवीइसमिति-
जोगेण भावितो भवति अंतरप्पा, संजय-कर-वरण-नयण-वयणो स्रो सव्वज्जव-
संपण्णो Pūṇhā. 7.17-21; 9.1; सुक्खस्स णं ज्ञाणस्स चत्तारि आलंबणा
पणत्ता, तं जहा—खंती, सुत्ती, अज्जवे, मइवे Uvav. 30; तस्स णं
भगवतो ... अणुत्तरेणं अज्जवेणं ... केवलवरणाणदसणे समुप्पज्जिहिहि RāyPa.
814; तस्स णं भगवत्तस्स ... अणुत्तरेणं अज्जवेणं ... केवलवरणाणदसणे
समुप्पजे Jambuddi. 2.71; अरो ते अज्जव साहु अरो ते साहु मइव Uvā.
9.57; 29.1; खवेति अप्पाणममोहदंसिणो तवे रया संजम अज्जवे गुणे Dasavv.
6.67; Kapp.(J.) 120; JM. अण्णायाया अलोहे य तित्तिक्खा अज्जवे
सुई ... वत्तीसं जोगसंगहा ĀvNi. 1275; खंती अ मइवअज्जव ... होति
मिक्खुस्स लिंगाई DasavvNi. 849; अज्जवमइवजुत्ते, जाओ परिणाम-
जोगेण PaumCa.(V.) 5.28; माया-ठाणम्मि अज्जवं कुणसु KuvMāKo.
202.10; खंती य मइवअज्जव सुत्ती तव संजमे य बोद्धवे ... जयवम्भो
PavSāro. 554; NavTaPra. 29; मइवअज्जवलाइवपणाणेहिं ... सुक्खचरि-
एहि SupāCa. 3.46; अज्जवं च तं किप्पि ViyMā. 47; खंती-मइव-
अज्जव-जुत्तं सुत्ती-पणां च Erz. 60.16; Jā. कोहं खमया माणं समइवेण-
ज्जवेण मायं च NiySā. 115; एएहि लक्खणेहिं य लक्खिज्जव अज्जवेहिं
भावहिं CāriPā. 11; तत्तमखममइवअज्जवसच्चउच्च च संजमं चेव (दसमेवं
धम्मं) BĀAnu 70; अज्जवमइवलाइव भत्ती पल्लादकरणं च (विणयगुणा)
BhaĀrā. 130; Mā. 387(5); 754(8); Apa. अइमइवेण अइअज्जवेण
... संभवइ भम्मु वंमववण JasCa. 4.16.8; अज्जवम्मि चित्तु देइ जो
मइहु KarCa. 9.13.4; ता कत्तय भणइ अणुत्तरिवि लज्ज अज्जु निसग्गिउ
SāpKuCa. 617.5; जहि वर मइउ अज्जउ सच्चु सउच्चु तउ (Chakkamma.
11.10.17; अज्जव सुहलसत्तयसमेय जीवति (मणुय) तिपलोवम सुतेय
DhamPar. 6.14.9

अज्जव (ajjava < ārya) *m.* [short form of आर्यावर्त]
the Āryan country, Jā. अज्जव-मल्ल-मणुप तिडुलोगम्मि जे दो दो ।
सुरगिरये दो दो इदि जीवसमासा हु अज्जवदी GomSā.(J.) 80.

अज्जवहरा (ajja-vairā < ārya-vajrā) *f.* a branch origi-
nating from Ārya Vajra, AMg. येरेहिंतो णं अज्जवरेहिंतो ... अज्जवहरा
साहा णिग्गया Kapp.(Th.) 11.

अज्जवकुल (ajjava-kula < ārya-kula) *n.* Āryan family,

आ. विजयवत्त ... दुपचीयविमोच ... एत पावइ अज्जवत्त *Mahā-Pu.(P.) 7.6.18.*

अज्जवत्त (*ajjava-khaṇḍa < ārya-khaṇḍa*) *m.* the Aryan region, Jā. समुच्छिन्ना मणुस्स अज्जवत्तसु होति णिवमेण *KaṭṭiAṇu. 183; Apa. अज्जवत्तसि सुसमि अवसप्पिणि BhaviKa. 71.2.*

अज्जवज्ज (*ajja-vajai < ārya-vajrin*) *m.* the famous elder (sthavira) Ārya Vajra, AMg. तेरसवरिससपहि पण्णासासमहिपहि बोच्छेदो । अज्जवज्जित्स वरणे ठाणत्स जिणेहि निहिद्धो *Tittho. 815.*

अज्जवट्ठाण (*ajjava-tthāna < ārya-tthāna*) *n.* a variety of straightforwardness, AMg. पंच अज्जवट्ठाणा पण्णासा, तं जहा — सादुअज्जं सादुमहं, सादुलाहं, सादुलंसी, सादुमोसी *Tthāna. 5.51(490)*

अज्जवण्णेय (*ajja-vanheā < ārya-vārṇeya*) *m.* the noble Vārṇeya, Ś. (विदूषक) तदो अज्जवण्णेयस्स वण्णेण ... इय आअदो मिह *Naiṣa. 8.10.165.*

अज्जवत्त (*ajjavatta < āryāvarta*) *n.* name of the Aryan region, Jā. अह लह्वि अज्जवत्तं तह ण वि पावेइ उत्तमं गोत्तं *KaṭṭiAṇu. 281.*

अज्जवधम्म (*ajjava-dhamma < ārya-dharma*) *m.* the quality of being upright (one of the ten varieties of साधुधर्म), Jā. अज्जवधम्मं तहयो तस्स दु संमवहि णिवमेण *BāAṇu. 73; ण य गोवहि णियदोत्तं अज्जवधम्मो इवे तस्स KaṭṭiAṇu. 396.*

अज्जवप्पहाण (*ajjava-ppahāna < ārya-pradhāna*) *adj.* in which straightforwardness is prominent, AMg. महावीरस्स अतिवासी बह्वे येरा अणवतो ... अज्जवप्पहाणा महवप्पहाणा *Uvav. 25.*

अज्जवभाव (*ajjava-bhāva < ārya-bhāva*) *m.* straightforwardness, frankness, AMg. मायं चऽज्जवभावेणं लोभं संतोसओ जिणे *Dasaave. 8.38; JM. इय चित्तिअण दोसे अज्जवभावे विमावेसु KuvMāKa. 81.16; Apa. कायवायमणजोउ अवक्कउ अज्जवभावे धम्मो तहिं थक्कउ Jambū-SāCa. 11.14.4.*

अज्जवयण (*ajja-vayana < ārya-vacana*) *n.* noble speech, AMg. रमई अज्जवयणम्मि तं वयं वूम माणं *Utt. 25.20.*

अज्जवया (*ajjava-yā < ārya-tā = rjūtā*) *f.* straightforwardness, uprightness, AMg. अज्जवयाप णं भंते । जीवे किं जणयइ ? अज्जवयाप णं वाउज्जुययं भाउज्जुययं *Utt. 29.49.*

अज्जवल्लोय (*ajjava-loya < ārya-loka*) *m.* Āryan people, Apa. अज्जवल्लोयदु आसि पहाणउ हुउ मरुपउ णाम बहुजाणउ *MahāPu.(P.) 2.10.7.*

अज्जववहार (*ajja-vavahāra < ārya-vyavahāra*) *m.* noble behaviour, AMg. चत्तारि पुरिसजाया पक्कत्ता, तं जहा — अज्जे .. एवं अज्जव्वे ... अज्जववहारे *Tthāna. 4.219(280)*

अज्जवसंतअ (*ajja-vasantaa < ārya-vasantaka*) *m.* the noble Vasantaka, Ś. (सुसंगता) अट्ठिणो परिवासवत्ति वल्लु एसो अज्जवसंतओ *Ratnā. 2.3.94.*

अज्जवसप्पिणी (*ajjvasappiṇi < adyavasarpini*) *f.* the present अवसप्पिणी (काळ), Jā. अज्जवसप्पिणि मरहे, पउरा बहट्ठ(इट्ठ)-झाणवा विट्ठा *RaySā. 54; 55; 56.*

अज्जवसीह (*ajjava-sīra < ārya-sīra*) *m.* a plough, the shape assumed by straightforwardness, JM. अज्जवसीहेणं जो मायाभूमि विदारए भिउरो । कोवेइ फुं लोहत्तदगं संतुट्ठिल्लुही *BhuvKevCa. 1472.*

अज्जवा (*ajjavā < ārjavā*) *f.* name of a woman, Apa. हे ताव वहावह मरिणि देउ अज्जवहि अण्णेषु पुसु जाउ *MahāPu.(P.) 25.17.9.*

अज्जवाक (*ajja-vāla < ajjā-bāla*) *m.* ignorant child, M.

सम्बन्धमंगमुका भदो सम्बज्जसरो णरअमुररिक् अज्जवाको दुवीअ *ŚrīKāv. 3.1.*

अज्जवि (*ajja-vi < adyāpi*) *part.* [also अज्जावि] [*Hem. (Gr.) 1.33*] yet, even now, M. अज्ज वि ण होति सरळा वेणीअ तरेणिणो चित्तरा *GāSā. 3.73; 5.26; 5.45; 3.39; तं णमइ जेय अज्जवि विलुण-कंठस्स राहुणो बरइ । दुक्खं GauḍVa. 28; 118; 208; 328; अज्जवि महग्गि-पसरिय-धूम-सिहा वल्लुसियं व वच्छल्लं ... उव्वइइ मयल्लंअरे Līla. 19; 171; 924; मंदरमूलपहरे अज्ज वि संखाअ-लोहिप ष्व बहंठं SetuSā. 2.4; 8.16; 9.63; Ś. (दौवारिक) एसो वल्लु भट्टा ... अज्ज वि ण दाव सअणदलं मुंचदि *MudrāRā. 98.2; (प्रतीहारी) कइ अज्जवि सचेअ चित्समिती .. एत्थ वित्थरइ BāRā. 2.17.1; (प्रतीहारी) अहो अज्जवि एवस्स तमयं तां चेव सम्बज्जो पासदि RamMā. 2.8.1; 1.38.22; AMg. जेसि इमो अणुओगो पवरइ अज्जावि अदुमरहम्मि Nandī. gā. 33; JM. अज्ज वि तुक्क मियवमो जीवइ महे PaumCa.(V.) 12.71; कालवसदी निगोयवक्खणं । मरहम्मि मुणइ अज्ज वि KāKā. 132; दुंदुलणकुसला कस्स तुलं अज्जवि गमेसंति KumāCa.(H.) 7.33; 7.34; 7.58; जस्स अज्जवि य तित्थं । जयइ SupāCa. 1.3; जस्सज्जवि सासणं जप जयइ TamjTha. 22; जइ पुण भोगे दिज्जमाणे अज्जवि गेण्हंति MaViCa.(G.) 16b.2(2); अज्जवि सुपुरिसकेसरि कित्तोरवल्लणकिया पुण्णी *VajLay. 43; 168; अज्जवि अ कित्तिओ काले SūCa. 34; सो दुज्जणो उण न जो अज्जवि निव-सेइ तुइ हियए SubhāPajjSā. 12; Jā. अज्ज वि तिरयणसुका अण्णा झाएवि लइदि इंदंठं MokPā. 77; Apa. अज्जवि ईतीसि कसाउ तत्तु PaumCa.(S.) 4.13.18; 12.1.1; अज्जवि नाहु महु जि घरि तिहत्था वेइइ Hem.(Gr.) 4.423 gā. 3; 4.414 gā. 2; अवरइ दोणिण अज्जवि खमीसु KarCa. 2.18.3; अज्जवि पुत्त निरारिउ बालु BhaviKa. 48.3; 54.8; जहिं णिविट्ठु तहिं अज्जवि अज्जइ SiVāCa. 1.47; MahāPu.(P.) 101.7.10, PrāPaṭṭ. 2.87; Paramapp. 1.42; SaṇKuCa. 761.1; PāDo 169.***

अज्जवि (*ajjavi < arjayitum*) *inf.* in order to earn, Apa. (सो) णु अज्जवि सुंदर मण्णमाण ... आउच्छिदि गउ बोहत्थपण *Mahā-Pu.(P.) 101.8.2, ger. having acquired, Apa. अज्जवि सिद्धिपण निहाणं रयमि उवाउ अवइ मदनणं JambūSāCa. 9.8.16.*

अज्जवित्ति (*ajja-vitti < ārya-vṛtti*) *adj.* one having noble behaviour, AMg. चत्तारि पुरिसजाया पण्णासा, तं जहा — अज्जे णाममेगे अज्जवित्ती, अणज्जे णाममेगे अज्जवित्ती *Tthāna. 2.221(280)*

अज्जविय (*ajjaviya < ārjavika*) *adj.* upright, honest, AMg. छविहविणयविहइ अज्जविओ सो हु तुअर विणीओ *Cand. 40.*

अज्जवियत्त (*ajja-viyatta < ārya-vyakta*) *m.* noble Vyakta, AMg. येरे अज्जवियत्ते भारदाए गोत्तेणं पंच समणसयाइ बाणइ *Kapp(Th.) 1.*

अज्जविआ (*ajjaviyā < ārjavitā*) *f.* uprightness, straightforwardness, AMg. से (मुणी) ... संति विरति उवसमं ... अज्जवियं (पवेइए) *Āyār. 1.6.5.2; से भिक्खु ... संति विरति ... अज्जवियं महियं (पवेइए) Sny. 2.1.67(689); 2.2.51(711)*

अज्जसंकप्प (*ajja-sāṅkappa < ārya-sāṅkalpa*) *adj.* of noble intention, AMg. चत्तारि पुरिसजाया पण्णासा, तं जहा ... अज्जे णाममेगे अज्जसंकप्पे . अणज्जे णाममेगे अज्जसंकप्पे *Tthāna. 4.215(280)*

अज्जसंघपालिय (*ajja-saṅgha-pāliya < ārya-saṅgha-pālita*) *m.* noble Saṅghapālita, a disciple of Ārya Vaddha, AMg. येरस्स णं अज्जवुदस्स गोयमसगोत्तस्स अज्जसंघपालिय येरे अंतेवासी *Kapp(Th.) 12 (r. l. संघपालिय)*

अज्जसव (*a-jasaya < a-yaśaka*) *m.* infamy, notoriety,

JŚ. (अनरे) मणुवतिरिवाणुपुब्बो पुब्बमणादेज्ज अज्जसव GomSa.(K.) 266.

अज्जसहस्र (ajja-sahāva < ārya-svabhāva) *adj.* having a noble nature, Apa. मणुवतिरिव पल्लोवमजीविय उवसम अज्जसहस्रिं भाविता । सय्य ल्हति VaddhaCa. 10.21.5.

अज्जसीलाचार (ajja-silācāra < ārya-silācāra) *adj.* having the conduct and behaviour of a noble person, AMg. चत्तारि पुरिसजया पणत्ता, तं जहा — अज्जे णाममेगे अज्जसीलाचारे ... अणज्जे णाममेगे अज्जसीलाचारे Thāna. 4.218(280)

अज्जसुवुद्धि (ajja-subuddhi < ārya-subuddhi) *m.* Subuddhi, the noble minister (of king Puruṣadatta), JM. अज्जसुवुद्धिणा (मंतिणा) भणियं SamarKa. 69.11.

अज्जसुया (ajja-suyā < ārya-sutā) *f.* the daughter of a king, Apa. दीसह सुरणारिहि अज्जसुया णं विहि विण्णणसमसिदुया MahāPu.(P.) 3.8.2.

अज्जसेणिया (ajja-seṇiyā < ārya-śreṇikā) *f.* a branch originating from Ārya Śreṇika, AMg. धेरेहिंते णं अज्जसेणिरहितो एत्थ णं अज्जसेणिया साहा णिगया Kapp.(Th.) 11.

अज्जसेवि (ajja-sevi < ārya-sevin) *adj.* who serves a noble person, AMg. चत्तारि पुरिसजया पणत्ता, तं जहा — अज्जे णाममेगे अज्जसेवी ... अणज्जे णाममेगे अज्जसेवी Thāna. 4.225(280)

अज्जहिज्जो (ajja-hijjo < adya-hyah (?śvah) *adv.* to-day or tomorrow, JM. सो मणह अहं विणा मोहेण रयामि, सो छणदिवसे फण्णिओ अज्जहिज्जो ति कालं हरह Aṅg.(H.) 692a.3.

अज्जहो (ajjaho < adya-tas) *adv.* from this day, Apa. तासु मिदह जो सो छि अयाणउ अज्जहो लग्गेवि तुदं महु राणउ PaumCa. (S.) 30.11.8.

अज्जा (ajjā < arjakā) *f.* name of a plant, AMg. अह मंते ! तुलसी कणहराल ... अज्जा ... सयपुष्पाणं, एतेसिं णं जे जीवा मूलत्ताय वक्कंति Viy. 21.8.10 (21.21)

अज्जा (ajjā < āryā) *f.* a metrical composition of two lines based on the mātrā-gaṇas, AMg. बावत्तरि कलाओ पणत्ताओ, तं जहा — नट्टं, गीयं ... अज्जं ... सउणत्तमिति Samav. 72; Nāya. 1.1.85; Uvav. 107; बावत्तरि कलाओ ... तं जहा — ... सयणविहिं अज्जं पहेलियं, मागहियं, गाहं, गीयं सिलोणे ... सउणक्यं ति RāyPa. 800; Jambuddi. 30 (comm. p. 137a.2)

अज्जा (ajjā < ājjiā) *f.* order, [Hem. (Gr.) 2.83 comm. 3: संविधिनो वस्य लुगं वा भवति । अज्जा आणा]

अज्जा (ajjā < āryā) *f.* [Hem. (Gr.) 1.77; Lukamī (Gr.) 1.2.21; PāḷaNa. 3] 1 a noble lady, an honourable lady, M. अज्जाय मज्जणाणाधरेण कहियं व सोहरण GāSaSa. 1.79; अज्जा णिमिलि-अच्छी GāSaSa. 3.49; 2.50; 4.79; अज्जे अज्ज कयत्था एसा (भूमी) Līla. 390; भणियं च तेण अज्जे अज्ज कुमारो अणज्जणिसि-समए Līla. 690; 876; 879; 8. (सीता) अवि कुसलं मे समगत्तं गुरुअणत्तं अज्जाय अ संताय UttaraCa. 1.8.15; (सुत्रधार) एसो अज्जाय खेअ आलावो SīlaMāh. 1.3.8; JM. अज्जे दीवुज्जोमे दिट्ठो मे आसि देवउले Erz. 83.32; 2 a nun, AMg. बंधी णमज्जा एवं नेव (पंच धनुसयाहं उड्डं उच्चसेण होत्वा) Thāna. 5.162 (435); 5.163 (435); 9.61 (892); एएसि णं चउवीसाय तित्थगराणं चउवीसं पढमसिस्सिणीओ होत्वा तं जहा — ... अज्जा भणिला य आहिया SamavPra. 238; मूलपढमाणोमे ... अरहंताणं भगवताणं पुब्बअवा ... सीसा, गणा, मणहरा य अज्जा पवत्ति-णीओ ... एवमादिमावा पढमाणोमे कहिया आचविसंति SamavPra. 128; Nandi. 111; एवमेव अज्जचंदणाय अज्जाय सीसिणिताय दलयह Viy.

9.83.18 (9.153); सुब्बयाओ नाम अज्जाओ Nāya. 1.14.40; तेणं कल्लो तेणं समणं गोबालियाओ अज्जाओ बहुत्सुमाओ Nāya. 1.16.94; तए णं पोसि अरहा पुरिसादाणीय कल्लि सयमेव पुष्कवूलाय अज्जाय सिस्सिणिबत्ताय दलयह Nāya. 2.1.29; सयमेव जविस्सणीय अज्जाय सिस्सिणि दलयह Antag. 88; तए णं सा एउमावहं अज्जा जविस्सणीय अज्जाय अतिर एकारस अंगारं अहि-ज्जेह Antag. 89; तए णं सा सुकण्हा अज्जा ... सिद्धा Antag. 152; सुब्ब-याओ णं अज्जाओ इरियासमिवाओ Niraya. 112; अहं अनुगीय अज्जाय सद्धिं इमम्मि कारणम्मि पारोक्खं पाणियं संभोगविसंभोगं वरेमि Vavā. 7.3; जिणा वारसक्याहं येरा चउदसरुविणो । अज्जाणं पक्कवीसं तु अओ उड्डं उवग्गहो OghNi. 671; 677; जत्थ य अज्जाहि समं येरा वि न उल्लिखिं गयदसणा Gacchā. 62; 112; 116; आसीय पोयणपुरे अज्जा नामेण पुष्कचूळ ति Samth. 56; बारणि सुविहिस्स जेद्धज्जा Tittbo. 466; JM. एवं सा ... गंतुं अज्जाय पासम्मि एव्वइया PaumCa. (V.) 11.62; अज्जं गिलाणियं खलु पडिअगति एरिसो साह NisBhā. 1751; आतकविप्पमुक्का, इट्ठा बलिया यो णिब्बुया संती । अज्जा भणिज्ज काथी, जेद्धज्जा वीसमामो ता NisBhā. 1778; बंधी फणु ... अज्जा सिवा ... पवत्तिणीओ चउवीसजिणवरिदाणं PavSārō. 308; सा वि हु वसुमह-अज्जा समिहं-पुत्तीसु सम्ममुवत्ता SurSuCa. 6.245; ययणावली वि अज्जा विहरह अज्जाहि सह विहारेण VijKerCa. 1.181; JŚ. अज्जागमणे काले ण अत्थिदव्वं तथेव एकेण Māla. 177(4); रादिणिण उणरादिणिणसु अ अज्जासु चेव गिहियगे । विणो जहारिओ सो कायक्को अप्पमत्तेण Māla. 384(5); उड्डे संअकवड्डिय बाले अज्जाउ तह अणा-हाओ । पासंतस्स सिणेहो हवेज्ज BhaĀra. 893; 405; Apa. विणयसिरीय सुहदाअज्जाहि दिक्खा लखि Chakkummu. 4.14.3; 3 name of a goddess (भगवती, गौरी, पार्वती, अम्बिका, षोडशरिया etc.), [De-NāMa. 1.5; PāḷaNa. 3] AMg. पाणामाए णं एव्वज्जाए ... जं जत्थ पासह सिवं वा वेसमणं वा अज्जं वा ... उच्चं पणामं करेह Viy. 3.1.38 (3.38); बहूणं इदाणं य खंवाणं य ... अज्जकोट्टिकियाणं य बहूणि उवाइयसयाणि उवाइयमाणा चिट्ठि Nāya. 1.8.17; 1.17.11; देवत्तं वा ... अज्जाय वी दुग्गाय वा ... महाइयाहं दब्बावत्साहं करेति से तं कुप्पावयणियं दब्बावत्सयं AnuOg. 20 (comm. आर्या प्रशान्तरूपा पुर्णा सैव महिषारूढा p. 26a.1); JŚ. ईसरंभाविष्णुअज्जाखंदादिया य जे देवा Māla. 260(5); M. पढम-हरालिणलज्जिआय अज्जाय वो सुहं देतु GaudVa. 44.

अज्जाकप्प (ajjā-kappa < āryā-kalpa) *m.* the rule to be observed by a respectable woman (regarding food etc. brought by her), AMg. जत्थ य अज्जाकप्पो पाणत्ताएवि रोरुत्तुमिक्खे । न य परिजुंज सहसा Gacchā. 61.

अज्जाकम्म (ajjā-kamma < ārya-karman) *n.* noble deed, JŚ. रयणत्तयत्तस्सुवे अज्जाकम्मे दयादिसदम्मे । इक्खेवमाहे जो वट्ठि सो होदि सुहभावो RaySā. 61.

अज्जाघर (ajjā-ghara < āryā-grha) *n.* the house of a land-lady, AMg. जेद्धज्जेण अकज्जं सज्जं अज्जाघरे कयं अज्ज Thāna. comm. p. 372; JM. VavāBha. 2. gā. 266.

अज्जाणय (ajjāṇa-ya < a-jjāṇa-ka) *adj.* ignorant, one who does not know, Apa. जाणते अरह अज्जाणयण (v.l. अजाणयण) मरं बाल-रज्जु सेवंतएण PāḷaCa. (P.) 2.4.8.

अज्जाणुचर (ajjāṇu-cara < āryāṇu-cara) *m.* an ascetic who follows a nun, AMg. अज्जाणुचरो साह पावह वयणिज्जमविरेण ĀrābPad (V.) 203; ViMāPra. 70.32; JŚ. अज्जाणुचरो साह लहदि अकित्ति सु अचिरेण BhaĀra. 330.

[अज्जाय (a-jjāya < a-jāta) *adj.* unborn, Dharmasāra-graha Tīla. 270 PSM.]

अज्जालद्ध (ajjā-laddha < āryā-labdha) *adj.* obtained

acquired by a nun, AMg. अज्जाकडं (तेसुज्जं) अज्ज वा तेरा तत्प णिज्जिम् Gacchā. 98.

अज्जावट्टावण (ajjā-vattāvana < āryā-vartāpana) *n.* the behaviour of a nun, JM. पद्ममेवसंहिआहारसुवणवट्टिहविहपरिठवणं । अज्जावट्टेव जाणइ अज्जावट्टावणं वेव UvMā. 379.

अज्जावय (ajjā-vaya < āryā-vrata) *n.* the vow of a nun, Apa. जिणवयण सुणेवि अज्जावय तउ करिवि मुअ BhaviKa. 200.10.

अज्जावेयव (ajjāveyavva < ājñāpayitavya) *adj.* (pat. part.) fit to be ordered, AMg. सव्वे पाणा ... सव्वे सत्ता न इत्तव्वा न अज्जावेयव्वा Āyār. 1.4.1.1; 1.4.2.3; 1.4.2.4; 1.4.2.5; 1.4.5.4; Say. 2.1.56 (679); 2.2.14 (706); 2.2.79 (720); अहं ण अज्जावेतव्वो अण्णे अज्जावेतव्वा ĀyārDas. 10.29; MahāNis. 5.29.

अज्जासंपया (ajjā-sampayā < āryā-sampadā) *f.* wealth in the form of Jain nuns, AMg. संतिस्स णं अरहओ एगूणणउई अज्जासाहस्सीओ उओसिया अज्जासंपया होत्था Samav. 89.4.

अज्जासरिस (ajjā-sarisa < āryā-sadṛśa) *adj.* [f. *सरिसी] like or resembling a nun, JŚ. साधुस्स णत्थि लोए अज्जासरिसी सु वण्णे उवमा BhaĀrā. 337; AMg. Gacchā. 70.

अज्जासंसग्ग (ajjā-samsagga < āryā-samsarga) *m.* contact with a nun, JŚ. वज्जेह अप्पमत्ता अज्जासंसग्गमगिविससरिसं BhaĀrā. 330.

अज्जासंसग्गी (ajjā-samsaggi < āryā-samsargin) *adj.* one who is in contact with a nun, AMg. अज्जासंसग्गीए जणजंपणयं न पवेज्जा? Gacchā. 65; ĀrāhPad.(V.) 203; JM. अज्जासंसग्गीए निवडइ वयणिज्जदवज्जं ViMāPra. 71.2; JŚ. अज्जासंसग्गीए जणजंपणयं हवेज्जादि BhaĀrā. 331.

अज्जासाहस्सी (ajjā-sāhasī < āryā-sāhassī) *f.* a thousand nuns, AMg. संतिस्स णं अरहओ एगूणणउई अज्जासाहस्सीओ उओसिया अज्जासंपदा होत्था Samav. 89.

अज्जाहर (ajjā-hara < āryā-grha) *n.* the temple of the goddess Cundikā, M. गहवण्णा मयसेरिहिंदुमदामं ... नवरं अज्जाहरे वदं GāSāSā (W.) 172; (comm. गृहपतिना वृहद् घण्टायुक्तं दाम आर्यागृहे चण्डिकायतने वदं इत्यर्थः)

अज्जिऊण (ajjiūna < arjayitvā) *ger.* having acquired, Apa. अज्जिऊण चार चित्तु तित्थणाहणासु गोत्तु MahāPu.(P.) 53.3.4.

अज्जिदुया (ajjiddiyā < ?) *adj.* (f.) Deśī. given or offered, JM. तेहि अट्टारसपयइपरिवारेहि दिट्ठो मूलेवो, आसेणं हिसियं, पट्टी अज्जिदुया comm. on VavaBhā. 1.271, p. 94b.9.

अज्जिण- (ajjiṇa- < arjaya-) *v.* to acquire, to obtain, JM. अवे एवमाई बायाए अज्जिणंति जे पावं । ते सव्वे अहिगरणा इवंति नर-ओवगा मणुया PaumCa.(V.) 14.21; अणेगरहसोई । धम्मणेमेगछसं मुवि रज्जं अज्जिणेइ जणो UvMā. comm. on 256, p. 433.16. v. 4.

अज्जिणण (ajjiṇaṇa < arjana) *n.* [fr. root ajjiṇa-] of. ajjiṇa] acquisition, obtainment, JM. वंसणसंपत्ती भवपरित्तया सुहपरि-परज्जिणणं UvPay. 994.

अज्जिणिउं (ajjiṇium < arjayitum = arjayitvā) *ger.* having obtained, JM. तित्थाहिबत्तमज्जिणिउं । पाणवकप्पा चविउं (संपत्तो मोक्सलोखं) MaViCa.(G.) 2a.3(1)

अज्जिणिता (ajjiṇittā < arjayitvā) *ger.* having acquired, having obtained, AMg. एणेतुक्खं अबमज्जिणिता वेदेति दुक्खी तमणंत-दुक्खं Say. 1.5.2.23(349)

अज्जिण्ण (ajjiṇṇa < a-jīṇa) *n.* [also अज्जिणय] indige-

tion, JM. एगम्मि ओवणे अज्जिण जाए मणाममज्जिण्णो UvPay. 335; सेट्ठिणा वट्ठं णिदं च विण्णं, सो तेण वुवे दिवसा अज्जिण्णणं अज्जिण्णं AvPi. (H.) 352a.8.

अज्जिय (ajjiya < arjita) *adj.* (ppp.) [also अज्जिज, अज्जिद] acquired, obtained, AMg. तए णं से मरए राया अज्जियरज्जो णिज्जिवत्तसु ... भरइ बासं ओयवेइ Jambuddi. 3.175; धम्मज्जिबं च ववहारं वुडेहावरियं सया । तमायरतो ववहारं गरहं नाभिगच्छइ Utt. 1.42; तओ तेणज्जिए दव्वे दारे य परिखिखए । कीलंतजे नरा Utt. 18.16; पाणो वि पाडिहेरं पत्तो कूडोवि सुंसुमारवहे । एणेणवि एगदिणज्जियणज्जिसावयणुणेणं BhattaP. 96; JM. जं अज्जियं चरितं देसणाए वि पुक्खकोडीए । तं पि कसाइयमेत्तो नासेइ नरो सुवुत्तेण KappBhā. 2715; जइ बाणुभूइड खिय खविज्जए कम्ममज्जा न मयं । तेणासंसग्गमज्जियनाणागहकारणत्तणओ (भोक्खाभावे) ViAvBhā. 2052 (2524); अज्जियतवोवणाणं कळेवरहे वि निपिवासाणं ... मरणं पि वरं सुविहिमाणं SamaraKa. 130.13; धम्मो वि पियासहिओ अज्जिइच्छिवणो सुवुत्तेणं । गंतुण तामलिंसि पवालिओ नियकुलायारं UvPay. 331a.5 (v. 112); तओ तेणज्जिए दव्वे दारे य परिखिखए KaKoPra. 7.18; जं अज्जियं समीपळेवेहि तबनियमवंमगुत्तीहि । मा तु तयं कलहंता उल्लिखइ साग-पत्तेहि JivAgu. 74; अज्जिअधणगणपाळणअज्जिओवज्जणेगकंखाए Bhuv-KeVca. 1065; JŚ. चिरकालमज्जिदं पि य विदुणदि तवसा रव ति णाऊण Mūlā. 750(8); तत्थ वि पावइ दुक्खं वसणज्जियकम्मपाणेण ŚrāA.(V.) 191; M. असुइज्जियकम्माणं वि इवंतु अम्हाण संपइ सुहाई Līlā. 882; इमिणा असुइज्जियकम्माणं वि इवंतु अम्हाण संपइ सुहाई Līlā. 882; इमिणा असुइ-ज्जियकम्मकुत्तिएणमइ किं सरीरेण Līlā. 715; Apa. (सा कुसुमावलि) अज्जियगुण जणिय धम्मवित्ति JāCa. 4.29.6; जो अज्जिउ अण्णमवंतरइ ते दियइ मवांसइ अणुइवइ KarCa. 2.5.10; एक वराखिय कहि मि न अज्जिय BhaviKa. 116.4; वयनिम्मलु अज्जियतवकलु वरिससहसचउसट्ठि यिउ JambūSāCa. 8.9.18; 8.11.2; विउलमोगवणु समुयअज्जिउ Sap-KuCa. 717.5; असुइकम्मफट्ठु अज्जिउ जं चिर अज्जिउ एवहि दोसु ण तुम्हं PāNāCa.(P.) 1.21.12; जं अण्णमवंतरि अज्जिउ कम्ममहाफलु दुसहउ PāNāCa.(P.) 5.10.9; 8.15.12.

अज्जिया (ajjiyā < āryikā) *f.* 1 grandmother, AMg. अहं तव अज्जिया होत्था इहेव सेववियाए नयणीए धम्मिया RayPa. 752; 753; जइ णं अज्जिया मम आगंतुं एवं वएज्जा RayPa. 752; अज्जिए पज्जिए वा वि (इत्थियं नेवमालवे) Dasava. 7.15; JM. अज्जियमादी मणिणी जा यउअ सगारअम्भरहियाओ । विहरा वसंति सागरियस्स पासे अदूरम्मि KappBhā. 2618 (comm. आर्यिका पितामही मातामही वा); किं च सुइं अणुभूवं निययपरे पइपरे य अज्जियए TarVaKa.(Bhā.) 16; Apa. णामेणज्जियाहि सपउत्ते वरसोत्थियइ दिज्जए JāCa. 3.13.2; 2 a venerable woman, a nun, AMg. चत्तालीसं अज्जियासहरसा सिद्धा Jambuddi. 2.82; 2.75; अज्जा वदंति अज्जियाओ वदंति Av. 60; JŚ. अज्जिय वि एक्खत्था बत्थावरणेण भुंजेइ SotPa. 22; JM. सुरि-सुहम्म-पवत्तिणि-पयमूले अज्जिया जाया SurSuCa. 14.194; Apa. गामा गामंतह हिउंतिहि अज्जियाहिं सहुं जिण वदंतिहि MahāPu.(P.) 90.6.4; एत्थं-तरि अज्जियगणसारी सुव्वय नाउं महव्वयधारी BhaviKa. 94.1; पउम-सिरिपमुइवहुआउ जाउ पव्वज्जिउ अज्जिउ जाउ ताउ JambūSāCa. 10.21.5; सा अज्जिय संवहो वरपहाण PāNāCa.(P.) 15.12.8; 3.11.6. जिणमइ अज्जियपासि ठिय Chakkammū. 3.18.12; अज्जियेइ समप्पिय सुव्वयाहे SugDasKa. 2.1.8; जिणवरविंविं तिलउ दिवावहि वारइ अज्जि-याहिं पहरावहि SiVaCa. 2.32.

अज्जियाळाभ (ajjiyā-lābha < āryikā-lābha) *m.* getting (food etc.) from a noble woman, JM. नीयावासविहारं वेवभरति च अज्जियाळाभं । विगईसु य पविचं निदोसं चोइया वेति AvNi. 1175.

(B.) (comm. आर्थिकान्वयी लाभः)

अजिजासंपदा (ajjiyā-sampadā < āryikā-sampadā) *f.* treasure in the form of nuns, AMg. पासस्स णं अरहो पुरिसावाणी-वत्स अट्ठीसं अजिजासाहस्सीओ उक्कोसिया अजिजासंपदा होत्था Samav. 38.1; Nāya. 1.8.232; समणस्स भगवओ महावीरस्स अज्जचंदणापामो-क्खओ छत्तीसं अजिजासाहस्सीओ उक्कोसिया अजिजासंपदा होत्था Kapp. (J. 135; 177.

अजिजासय (ajjiyā-saya < āryikā-sāta) *n.* one hundred nuns, AMg. मही णं अरहा ... अहरसकालसमयसि पंचहिं अजिजासयहिं अज्जितरियाए परिसाए ... मासिणं मसेणं आणएणं वगारिषाणी Nāya. 1.8.235.

अजिजासाहस्सी (ajjiyā-sāhassī < āryikā-sāhasrī) *f.* a thousand nuns, AMg. अरहा अरिट्ठनेमी ... चत्तालीसाए अजिजासा-हस्सीहिं सद्धिं संपरिखे Nāya. 1.8.10; मल्लिस्स णं अरहओ ... बंधुमइया-ओक्खओ पणपणं अजिजासाहस्सीओ उक्कोसिया अजिजासंपदा होत्था Nāya. 1.8.232; 2.1.10; Samav. 38.1; Kapp.(J.) 135; 177.

अज्जीरण (ajjirana < a-jirna) *adj.* having indigestion, AMg. अज्जीरणो उ गीओ कसियअज्जो सरवणम्मि Samth. 67.

अज्जीरंत (ajjiranta < ajjiryamāna) *adj. (pr. part. pass.)* not being digested, JM. तथा अज्जीरंते पुणरपि विण्णविमं CampCa. 38.10.

अज्जीव (ajjiva < ajīva) *m./n.* lifeless thing, inanimate object, Jā. योगलकम्मं मिच्छं जोगो अविरदि अणणमज्जीवं SamSā. 88; योगलद्वयपमुहं अचेदणं हवदि अज्जीवं PavSā. 127; असिगच्छु अज्जीवं चार्णतरदिहिं लिंहेहि Paññāthl. 123; 125; अज्जीवा विद्य दुविहा स्वाकवा व Mā. 230(5); अज्जीवेसु य स्त्री पुगलद्वयाणि GomSā.(J.) 563; अज्जीवो पुण जेओ पुगल वम्मो अचम्म आयासं DavSām. 15; JM. नूनं णुम्मि सुह णु संक्रमह विवक्खजीविं समरे । इहरा तम्मि सजीवे कइ रिजो होति अज्जीवा Tārā. 54. cf. अजीव.

अज्जु (ajju < adya) *adv.* to-day, this day, Apa. अज्जु पइहु अण्ण-वियारउ, मई पाराविउ रिसहु मडारउ PaumCa.(S.) 2.16.8; 4.9.2; अवरं समिच्छहि अज्जु जइ PaumCa.(S.) 15.13.1; मा बीहसु कण्णे अज्जु कण्णे मरण-दिणे JauCa. 1.15.5; आणेप्पिणु एहउ एउ तहुं अज्जु पारेसर (पडिबिणु) दावियउ NāyaCa.(P.) 1.15.15; 7.4.4; इकारउ जममड तणउ आवइ अज्जु कि कहि SāDhaDo. 88; गियणवणहिं अज्जु णरेसर, महि-एरेसर अणुहु महाखलु ... दिट्ठउ PaNaCa.(P.) 1.17.9; सुहवणणगर्वि कउ वरित्त, दरमालउ अज्जु कहि जाहि मित्त BhaviKa. 10.7; 44.10; 45.4; 87.6; किउ पेसुन्नु जेण मयभीसि, अंतह तुलमि अज्जु तहो सीसि BhaviKa. 178.10; 208.10; 210.6; 212.11; वणे दीसइ अज्जु अउव्व छाय KarCa. 1.14.5; अज्जु तुहुं पुणु किह णु ससि वयणि, पसिऊण संभासिण वि कुणसि न SaṅKuCa. 520.1; 689.1; 670.1; 691.1; 692.3, 710.5; पियसहि अज्जु सणेह पडिड्डिय, उवरि सिहरि पगी विवड्डिय CandappaCa.(Y.) 2.12.3; तुअ वव्वर जीवण अज्जु णही PrāPaing. 2.130; विप्पिअवारउ जइ वि पिउ तो वि तं आणहि अज्जु Hem.(Gr.) 4.343; अरि खल मेह मा गउजु। गोरि तिम्मइ अज्जु Hem.(Gr.) 4.418.

अज्जुआ (ajjūā < āryakā) *f.* 1 mother, M. (विदूषक) महरट्ट-चूडामणी घणस्सामकई...जस्स महादेवो पिता अज्जुआ कासी अस्स AnaSun. 1.5; 8. (बाल) (मातरमुपेत्य) अज्जुए। को एसो पुळिसो मं पुत्तो सि आन्निमि Sāk. 97.21; 2 term of address to a respectable lady (one's mistress, an ascetic, a courtesan etc.), Mg. (बाल) अज्जुए । कोअदि मे एसो भइमोलओ Sāk. 96.7; 8. (गणिका) हज्जे महुअरि कहि कहि रामिकओ। (चेटी) अज्जुए अमं आअच्छामि ति भणिअ णअरं -

एव वविट्ठो आणुतो BhagAjjū. 18.7; (चेट) ण सहा मं वावेदि अत्थमासो जहा अज्जुआ वि मुसिदं ति पराहवो HāsCa. 1.6.45.

अज्जुण (ajjuna < arjuna) *m.* name of various persons : (1) of a son of Goyama, AMg. अज्जं णं उदाई नामं कंठियायणि अज्जु-णस्स गोयमपुत्तस्स सरीरं विव्वज्जहिं Vly. 16.1.68 (15.101); सोवे कण्दि कणिबारे अच्छिदे अग्निवेसायणे अज्जुणे गोयमपुत्ते Vly. 15.1.6 (15.8); (2) of the third Pāṇḍava prince, AMg. जुहिट्ठिं, भीमसेणं, अज्जुणं, नउलं, सइदेवं Nāya. 1.16.142; JM. जुहिट्ठिं-भीमसेण-अज्जु-णाहिहाणा तिणिण पुत्ता CampCa. 182.13; अण्णओ भीमज्जुणणउळ CampCa. 188.28; (महाविज्ञादवि) पंडव-सेण-जइसिया, अज्जुणालंकिवा सुभीम व्व KuvMāKa. 27.30; धूया वि गुणसमेवा पुत्तो पुत्तकलाई कुणमाणा। जो धिय वालइ गावी सो चेव व अज्जुणो होइ NāPaSāKa. 8.68; 8. (पारिजात) वटिठ्ठो वरुणे ... अज्जुणो विअ सुहदालंकिदसरीरो AnaSun. 2.6.56; Apa. (विज्ञादई) भारहरणभूमि व सरहभीस इरि-अज्जुण-नउल-सिंहिदीस JambūSāCa. 5.8.31; विदुहवइ वि जो सुर ण निहालउ, अज्जुणगुणु वि ण गुरुपडिक्कलु SudCa.(N.) 2.4.8; सोइह वावरणु व बहुलवत्थु, अज्जुणु इव कण्णंतणिरिक्खणु SudCa.(N.) 2.5.7; गासइ णर सो कइ आणिजइ, तो तहि अज्जुणेण पमणिजइ DhamPar. 5.18.4; (3) of a weaver, JM. तत्थ धणकणमसिद्धो अज्जुणो नाम तंतुवाव्णे MaViCa.(G.) 183a.6; (4) of Kārtavīrya (known as) Sahasrārjuna, M. भगो णमेक्को धिअ मग्गवेण पुरज्जुणो ... सहस्सवाहू KamsVa. 4.18; (5) of a garland-weaver (in Rājagṛha), JM. मडुराव मडुरखमओ 'अक्कोसपरीसहे' उ सविसेसो । बीओ रावणिहम्मि उ अज्जुण-मालारविट्ठो MarāVi. 495.

अज्जुण (ajjuna < arjuna) *m.* name of a tree (Terminalia Arjuna), AMg. चंदण-अज्जुण-णीव-कुडण-कलंवाणं Vly. 22.3.1 (22.3); कुडवज्जुण-नीव-सुरभिदाणो, पाउसउऊ गयवरो साहीणो Nāya. 1.9.20; बहुवीयणा अणेगविहा पण्णत्ता, तं जहा ... एदधव-चंद्रणज्जुण णीमे कुडए कयवे य Pannav. 1.36.3 (41 p. 18); से णं असोगवरपायवे सत्त्वणणेहिं ... लोखेहिं ... चंदणेहिं अज्जुणेहिं णीवेहिं ... सव्वओ समंता संपरिखिते Uvav. 6; अज्जुणेहिं नीवेहिं ... संपरिखिते RāyPa. (Beeharadas Doshi); उत्तरकुराए णं कुराए तत्थ-तत्थ-देसे तहिं तहिं बहवे तिलया ... चंदणा अज्जुणा णीवा कुडया कंदवा Jivābhi. 3.583; JM. वड भव-सिरीस-धम्मण-अज्जुण ... कुज्जयाहणं PaumCa.(V.) 42.6; सज्जज्जुण-सरल-नमाल-तालगुविल-मरणगहणं CampCa. 208.28; (पिच्छ) कुडयं च इमं णे अज्जुणे अ, ताविच्छए अ इमे KumāCa.(H.) 5.9; 5.12; (महाविज्ञादवि) पंडव सेण-जइसिया, अज्जुणालंकिवा KuvMāKa. 27.30; अणेय ... सज्जज्जुण ... संकुले वणंतराळे KuvMāKa. 75.15; M. हरिणो जमलज्जुण-रिट्ठ-कंसि-कंसामुरिदसेलाण ... वियारणकट्टणवरेणु भुए णमइ Lillā. 6; ऊढकलंज्जुण-परिमल्लेसु सुरमंदिरंतरेसु GauḍVa. 361; इह अहिमुहमंजरिअज्जुणासु ... गिरिअडीसु GauḍVa. 374; धारालुअज्जुणाई अ वणाई GauḍVa 406; Apa. पिब-सिदीउ-सिदूर-मंदार-कुंदेद सज्जज्जुणा PaumCa.(S.) 61.2.4; (विज्ञादई) भारहरणभूमि व सरहभीस इरि-अज्जुण-नउल सिंहिदीस JambūSāCa. 5.8.31.

अज्जुण (ajjuna < arjuna) *n.* a kind of grass, AMg. अज्जं भंते ! सेडिय-भंतिव-वोतिथ ... पोदइल-अज्जुण-आसादग-रोहिंयंस Vly. 20.10.1 (21.19); (तस्स णं देवस्स पिसायकवत्स) अज्जुणगुट्ठं व तस्स जाणइ कुडिलकुडिलाइ विगयभीअच्छदंसणाई Uvā. 64 (comm. तृणविशेषः, but 'a pair of arjuna grass or twins of Arjuna' (Vaidya); तथा अणेगविहा पण्णत्ता, तं जहा — अज्जुण आसादय रोहिंयंस सुय वेव Pannav. 1.42 (1.47 p. 35)

अज्जुणा (ajjuna < arjuna) *adj.* pure (?), Apa. मडो वि चार, तउ करिवि गयउ सो सग्गदार, उप्पणउ अज्जुणु होवि सो इ KarCa. 10.22.7.

अज्जुअण (ajjuna-a < arjuna-ka) *m.* [also अज्जुअण, अज्जुअण] *name* (1) of a weaver of garlands (husband of Bandhumati), *AMg.* तत्थ णं रायणिहे अज्जुअणं नामं मालागारे परिवसह । तस्स ... बंधुमहिं नामं मारिया होत्था सुआला *Antag.* 99; (2) of a son of Gautama, *AMg.* संखणं पडिलभित्ता इमे सत्त पउट्टपरिहारे परिहरामि, तं बहो — ... अज्जुअणस्स गोतमपुत्तस्स गोसालस्स मंखलिपुत्तस्स *Viy.* 15.1.68 (15.101); (3) of a chief of thieves, *JM.* अज्जुअणो चोरसेणावहं ... सत्थे घायमाणो अज्जुअं ति किह गंतव्वं ? ति *VasuHI.* 42.25; 45.21; 48.9; 50.18.

अज्जुअणुण (ajjuna-guṇa < arjuna-guṇa) *adj.* 1 having the virtues or qualities of Arjuna (the third Pāṇḍava prince), *Apa.* (चाईवाहणु) अज्जुअणुणं वि णं पुअडिक्कल्ल *SudCa.* (N) 2.4.3; 2 possessing the quality of straightforwardness or honesty, *Apa.* *SudCa.* (N) 2.4.3.

अज्जुअणुयल (ajjuna-juyala < arjuna-yugala) *n.* twin Arjuna trees, *Apa.* अज्जि अज्जुअणुयलं णं मज्झ *RitNeCa.* 5.1.9.

अज्जुअणिव (ajjuna-niva < arjuna-?) *m.* (?) a white pitcher, *Apa.* मुहपयलमाणारासिबेहि, अहिसिचिउ विहु अज्जुअणिवेहि *MahaPu.* (P.) 46.8.3 (PN. शुअकल्लोः)

अज्जुअणदेव (ajjuna-deva < arjuna-deva) *m.* name of a king (belonging to the Vāṛheḷḷa family), *JM.* ततो वावेलाअणए लणप्पसाय वीरधवल बीसलदेव-अज्जुअणदेव-सारंगदेव-कण्णदेवा नरिदा संजाया *VITiKa.* 51.27(20)

अज्जुअणारिणिवारण (ajjuna-vāri-nivāraṇa < arjuna-vāri-nivāraṇa) *adj.* having a white umbrella, *Apa.* कणपरकविल-विवारणो, अज्जुअणारिणिवारणो *MahaPu.* (P.) 51.1.5 (PN. वारिनिवारणं छवम्)

अज्जुअणविकख (ajjuna-vikkha < arjuna-vṛkṣa) *m.* name of a son of Lakṣmaṇa by Vanamālā, *JM.* पुत्तो वणमालाय अज्जुअण-विकखो ति नाम विकखाओ *PannuCa.* (V.) 91.24.

अज्जुअणसुवण (ajjuna-suvanna < arjuna-suvanna) *n.* [also सुवणय, ग] a kind of white gold, *AMg.* ईसीपम्भारा णं पुढवी ... उत्ताणयल्लसंतणसंठिया सव्वज्जुअणसुवणमहं *Uvav.* 166; रायलल्लिखिअं अज्जुअणसुवणपण्डुरपक्खसुयपट्टेसभागं (विमाणं) *Jambuddi.* 3.117; ईसीपम्भारा णं पुढवी सत्ता ... सव्वज्जुअण-सुवण-महं *Pannu.* 2.66(211); अज्जुअणसुवणमहं सा पुढवी निम्मला सहावेण *Utt.* 36.60; *JM.* उवरि अणुसाराणं तहियं अज्जुअण-सुवण-संखनिमा ... पुढवी *TarLo.* 1362.

अज्जुअणु (a-jjuttu < a-yukta) *adj.* improper, *Apa.* जहि अज्जुअणु जिणगुरुहं वि नेउ न गाइयइ *Carec.* 20.

अज्जुअणय (ajju-para-ya < adya-para-ka) *adv.* [Loc.] today or tomorrow, *Apa.* अज्जुअणय ओ णरवरसारा, कण्णजुअणय मरइ मडारा । तुह लहुसुयविरेहं णं छित्तउ *NayCa.* (P.) 3.7.5; महु जणसु इणेअव अज्जुअणय *NayCa.* (P.) 4.8.9.

अज्जुअण (ajju vi < adyāpi) *adv.* 1 even now, *Apa.* अज्जुअणं वि तुह णंणु बालु बालु *PaṇCa.* (P.) 2.9.5; अज्जुअणं वि णं विजाणइ समरवार *PaṇCa.* (P.) 2.9.6; 2 even today, *Apa.* जीविउ तुह पडु ओ दीसर ... अज्जुअणं वि सेणियण संपेसिउ *JambuddiCa.* 7.11.10; माअ सुणहि, अक्खणउ अज्जुअणं वि नउ मुणहि *JambuddiCa.* 10.12.9; बाहं भाळविउ किअड्ढिमिसी, हवइ खीअु अज्जुअणं वि सेयहो वसि *SudCa.* (N.) 4.8.12.

अज्जुअण (ajjū < ?) *f.* 1 mother, *S.* (दायसी) सुअयमण सउत्त-अज्जुअणं पेअह । (बाळ) कहि वा मे अज्जुअण *Sak.* 95.20; (बाळ) मुअं न । *P.D.* 21

जाव अज्जुअण सजासं वमिस्स *Sak.* 97.8; 2 mother-in-law, *Hem.* (Gr.) 1.77; *JM.* उट्ठसि बहोओ पुरो अज्जुअणं विणव-वेअण *KumCa.* (H.) 1.52.

अज्जेअण (ajjēna < adyatana) *adj.* [metathesis] today, at the present time, *Apa.* अज्जेअणं दिणि जं लक्खियउ आलोअणि-विअण अयिअयउ । तं कहमि देव *JambuddiCa.* 5.2.10.

अज्जेअणव (ajjeyavva < arjayitavya) *adj.* (pot. part.) should be achieved, should be obtained, *JM.* मुयउअसहाएणं अज्जेअणव वणं ति मह इअ्छा *JinadaAkhyā.* c. 119.

अज्जेअ (ajjeva < adyaiva) *adv.* [also अज्जेअ, अज्जेअ] today only, *M.* अज्जं अज्जेअ पउत्थो उअअअओ जणस्स अज्जेअ । अज्जेअ इलिअपिअराइ गोलाअण-तडाइ *GaSaSa.* 1.58; अह व सुवेअलअणं पेअह अज्जेअ मग-रक्खस-विअव *SetuBa.* 3.62; *AMg.* अज्जेअ णं दळिअसि गोयमा *Viy.* 2.1.18 (2.83); अज्जेअवाहं न लअममि अवि कामो सुअ *Utt.* 2.33; अज्जेअ अमं पडिअअयामो, जहि पवअ न पुअअव-वामो *Utt.* 14.24; वासावासं पअओसविआणं इह खलु निगंअण वा निगंअण वा अज्जेअ कयअडे *Kapp.* (S.) 59; *JM.* अज्जेअ जह न पेअह तुह वयणं जीवमाणीय *UvPayTi.* 354a.9; अज्जं चेअ पउत्थो उअअअओ जणस्स अज्जेअ *VajLug.* 374.

अज्जेअण (a-jjevāṇa = an-aśana) *n.* fasting, *Apa.* अज्जेअण अउयण-मलअरिहि *MayaPaṇCa.* 2.69.6.

अज्जेअण (ajjevva-a < arjayitavya-ka) *adj.* (pot. part.) fit to be obtained, *Apa.* संअवइ धम्मं अज्जेअण अज्जेअणं मावे मअवएण *JasCa.* 4.15.9.

अज्जो (ajjo < ārya) *m.* [Voc. like मो:] (used in directly addressing respected persons) Oh Sir, *AMg.* अज्जो ति समणे मगवं महावीरे गोतमादीसमणे निगंअे आमंतेत्ता एवं वयासी *Thāṇa.* 3.336(174); तए णं ते येरा मगवंतो कालसवेसिपुत्तं अणगारे एवं वयासी — जाणामो णं अज्जो सामाअयं *Viy.* 1.9.31[2]; जंअदीअणणीसी णाम अज्जो अज्जअयणे *Jambuddi.* 7.214; गोणा वि ते ण पस्सामि अज्जो का णाम ते किंसी *Isibhā.* 32.1; ओणा इमे संगकरा मवति ते पुअअया अज्जो अअरिसेहि *Utt.* 13.27; सिया णं एवं वयंसं परो वअअा पडिअाहिहि अज्जो *Kapp.* (S.) 18; परो वअअा वसाहि अज्जो अगाराय वा बुअराय वा *Vava.* 1.20; *JM.* मा लअसु अज्जो *KumCa.* (H.) 4.51; अअव च दसाराणं पिअा य मे चअअइअिअस्स । अज्जो तिअयराणं, अओ कुलं उअमं मज्झ *AvNi.* 432.

अज्जोअवि (a-jjoevi (?) < a-joevi = a-dṛṣṭvā) *per.* without seeing or knowing, *Apa.* चोरहो पयारियहो अज्जोअवि(?) ताअु सहाउ होइ कि कोर वि *PannuCa.* (S.) 49.19.9.

अज्जोग (a-jjoga < a-yogya) *adj.* improper, unauitable, *JM.* एअअपसअाअयणंतजा होअण होति उअअस्स । अज्जोगंतयिआओ वगणाओ अणंतओ *PaṇSam.* (C.) 6.14, p. 113.

अज्जोग (a-jjoga < a-yoga) *adj.* having no activity, *JM.* अज्जोगो अज्जोगी *PaṇSam.* (C.) 1.18. cf. अज्जोग.

अज्जोगि (a-jjogi < a-yogin) *adj.* (a Yogin) who is without any activity (the 14th stage of the Guṇasthāna), *JM.* अज्जोगो अज्जोगी, सत्त सजोगमि होति जोगा उ । दो दो मणअजोगा ओरालअणं सकअमअणं *PaṇSam.* (C.) 1.18. cf. अज्जोगि.

अज्जोगिसंतिग (a-jjogi-santiga < a-yogi-santika) *adj.* pertaining to the अज्जोगि (the 14th stage of the गुणस्थान), *JM.* अज्जोगिसंतिगणं उअअवइणं तु अस्स काळेण । अगहिणेण तुळं *PaṇSam.* (C.) 5.176 (comm. अओअिअि सत्ता बासो ता अज्जोगिसंतिगवः)

अज्जोगु (a-jjogu < a-yogya) *adj.* improper, *Apa.* अज्जोगु

विहिज्जोपायु विणु वि ण वे MahāPa.(P.) 64.2.8.

अज्जोपाय (ajjopāe=adya-prabhṛti) *adv.* from today, AMg. अज्जोपाय (v.1.) णं तुमं विणुसंभरा Nāyā. 1.16.131; JŚ. अज्जोपाय इत्थं (?) सामणमहं तु तुच्छोति BhaĀrā. 584.

अज्जोरुह (ajjoruha < adya-ruha?) *n.* Deśī. a kind of green plant, AMg. से किं तं हरिया? हरिया अगेगविहा पञ्चत्ता, तं जहा — अज्जोरुह बोढाणे ... पालका Pannav. 1.49 gā. 39.

अज्ज (ajjha < adhi+i-) *v.* to learn, to study, Ś. (शाण्डिल्य) ण दाव अज्जहस्स BhagAjjū. 15.15.

अज्ज (ajjha) *m.* Deśī. this one, अज्जो एव इति श्लोकः DeNāMā. comm. on 1.50 (probably a *mas.* noun formed from the *f.* ajjha). cf. अज्जा.

अज्जहा (ajjhaa < ?) *m.* Deśī. [DeNāMā. 1.17] neighbour, (comm. अज्जओ प्रातिवेहिमः)

अज्जहक्ख (ajjhakkha < adhyakṣa) *adj.* present to the eye, visible, JM. करयल्लायमामल्लं व सव्वलोगस्स रुवमज्जहक्खं । जस्स इवेह BhuvKevCa. 105.

अज्जहक्खीकिद (ajjhakkhi-kida < adhyakṣi-kṛta) *adj.* (ppp.) appointed as superintendent, Ś. (विदूषक) ताणं पि उण उवरि ... सुहासिदपाडिआओ अज्जहक्खीकिदाओ KapMañ. 4.0.19.

अज्जहत्थि (ajjhatthia < adhyavasita=adhyātma-sbitha) *n.* mental state, thought w. r. for अज्जहत्थिय.

अज्जहत्त (ajjhatta < adhyātma) *inferior* reading for अज्जहत्थ. AR. writes it even for the opds. beginning with *ajjhatta*, while AMgD. PSM. and ŚAg. give the entry as *ajjhatta* for one or two references. In all such cases the word is given as *ajjhatta* which is the usual form. It can also occur as *ajjhappa* which is given as a separate entry.]

अज्जहत्थ (ajjhattha < adhyātma) *n.* the sphere or domain of the self, AMg. जे अज्जहत्थं जाणह से बहिया जाणह, जे बहिया जाणह ते अज्जहत्थं जाणह Āyār. 1.1.7.1; से सुयं च मे अज्जहत्थं च मे, बंधप-मोक्खो तुज्ज अज्जहत्थेव Āyār. 1.5.2.5; अंतो बहिं विओसज्ज अज्जहत्थं सुद्धमेसव Āyār. 1.8.8.5; अत्र गाथा — अट्ठा गट्ठा हिसा ... अज्जहत्थ ... इरियावहिय ति Thāna. comm. of Abhaya. p. 316a; वयणं पि य होइ सोलसविहं, तथा हि ... अज्जहत्थं चव सोलसमं Paṇḍā. comm. 118a.13; अज्जहत्थं सव्वओ सव्वं दिस्स पाणे पियायय Utt. 6.7; *adj.* pertaining to the self, JM. तुहे व इदियत्थे एगो सज्जह विरज्जई एगो । अज्जहत्थं तु पमाणं न इदियत्था जिणा वेति VavaBhā. 2.54; JŚ. अज्जहत्थं बाहिरत्थे तिविहेण परिगहं वज्जे Māh. 293(5) (comm. अज्जहत्थं मिथ्यात्व-वेद-राग-हास्य-रत्यरति-शोक ... लोभात्मकं)

अज्जहत्थ (ajjhattha) *adj.* Deśī. [adya-stha?] one who has arrived, अज्जहत्थो आगयय DeNāMā. 1.10 (comm. यण्येते तयोऽपि क्रियावाचिनस्तथापि त्याविषु प्रयोगादशीनाऽज्ञात्वादेशेऽप्यस्माभिर्न पठिता इत्यत्र निबद्धाः)

अज्जहत्थकिरिय (ajjhattha-kiriya < adhyātma-kriyā) *f.* (sinful) activity caused by the mental state, JM. कोहो माणो माया लोहो अज्जहत्थकिरिय एवेसो । जो पुण जाइमवारं अट्ठविहणं तु. माणेण Āyār.(H.) 649b.1. cf. अज्जहत्थकिरिय.

अज्जहत्थदोस (ajjhattha-dosa < adhyātma-dosa) *m.* spiritual fault or blemish, AMg. कोहं च माणं च तरेव माणं लोमं चउत्तं अज्जहत्थदोसा Sāy. 1.6.28 (v.1. अज्जहत्थ Ldn.)

अज्जहत्थनिप्पन्न (ajjhattha-nipphanna < adhyātma-ni-

panna) *adj.* (ppp.) arising out of the mental attitude, JM. एहो बुद्धो पणिही बुद्धो जह दोसु तस्स तेसिं च । एत्थो एसत्थमपसत्ता-लव्वणमज्जहत्थनिप्पन्नं DaṁḍeNi. 2.802.

अज्जहत्थबल (ajjhattha-bala < adhyātma-bala) *n.* spiri-
tual strength, JM. परपुच्छसंयुएहि न सज्जह दिट्ठिगमाइहि । दिट्ठि-
(? मु)इवणेहि य अज्जहत्थबलं समूहंति VavaBhā. Uddōsa II. part III. p. 93, (comm. उपलक्षणमेतत् । संभाषणादिना च तस्याध्यात्मबलमेकाकित्व-
भावनावलं समूहंति)

अज्जहत्थवत्ति (ajjhattha-vattiya < adhyātma-pratyaya) *adj.* based on or related to mental attitude (name of the 8th
क्रियास्थान among thirteen), AMg. अहारे अट्ठमे किरियाठणे अज्जहत्थ-
वत्तिर सि आहिज्जह (v.1. अज्जहत्थिय) Sāy. 2.2.10(702); 2.2.2
(694)

अज्जहत्थवयण (ajjhattha-vayana < adhyātma-vacana) *n.* spiritual word, AMg. अगुवीर णिट्ठाभासी, ससिबाए संजए माणं
भासेज्जा, तं जहा — एववयणं ... अज्जहत्थवयणं ... परोक्खवयणं Āyār.
2.4.3(521); 2.4.4(521); सोलसविह वयणे पण्णत्ते, तं जहा — ...
अज्जहत्थवयणे Pannav. 11.16(896)

अज्जहत्थविराहणी (ajjhattha-virāhani < adhyātma-virā-
dhanī) *adj.* [f.] which harms the spiritual (qualities), AMg. बज्जिता विरहाओ अज्जहत्थविराहणीओ पावाओ (धम्मं कहंति) ĀrāhPaḍ.
(V.) 400.

अज्जहत्थविमुद्ध (ajjhattha-visuddha < adhyātma-viśu-
ddha) *adj.* pure in soul, AMg. तम्हा अज्जहत्थविमुद्धे सुविमुद्धे
आमोक्खाए परिववज्जासि Sāy. 1.4.2.22.

अज्जहत्थविसोहि (ajjhattha-visohi < adhyātma-viśodhi
(? viśuddhi)) *f.* purity of soul (mind), AMg. जा जयमाणस्स
अवे विराहणा सुत्तविहिसमगस्स । सा होइ निज्जगल्ल अज्जहत्थविसोहिनु-
त्तस्स PiṇḍNi. 671; अज्जहत्थविसोहीए उवगरणं बाहिरं परिहरंतो । अपरिगहं
ति मणिओ गिणेहिं तेलुकरंसीहि OghNi. 745.

अज्जहत्थसम (ajjhattha-sama < adhyātma-sama) *adj.*
similar to that of mental (purity), JM. विरतो पुण जो जाणं कुण्णि
अजाणं व अप्पमतो वा । तत्थ वि अज्जहत्थसमा संजायति निज्जरा ण चओ
KappBhā. 3939; मणसा उवेति विसए मणसा वि व सा (?) सज्जित्तिर तेसु ।
इयं वि दु अज्जहत्थसमो बंधो विसया न उ पमाणं VavaBhā. 2.55 (p.15);
(comm. एवमपि निश्चितमध्यात्मसमोऽध्यात्मानुरूपः परिणामानुसारी इत्यर्थः)

अज्जहत्थसोहि (ajjhattha-sohiya < adhyātma-śodhita) *adj.* one having a pure soul, AMg. उगमउप्पायणासुद्धं पत्तणादोस-
वज्जियं । उवहिं धारए भिववू सदा अज्जहत्थसोहिए OghNi. 746

अज्जहत्थहेउ (ajjhattha-heu < adhyātma-hetu) *m.* pur-
pose of the mental state, AMg. अज्जहत्थहेउं नियवस्स बंधो, संसारहेउं
च वयंति बंधं Utt. 14.19.

अज्जहत्थकिरिय (ajjhatthi-kiriya < adhyātma-kriyā) *f.*
(sinful) activity caused by a mental state, JM. तस्सज्जहत्थी
सीसह चउरो ठाणा इमे तस्स । कोहो माणो माया लोहो अज्जहत्थकिरिय
चव PavSāro. 828

अज्जहत्थिय (ajjhatthiya < adhyātmika) *adj.* caused or
produced by the soul, hence thought, idea etc., AMg. परकिरियं
अज्जहत्थियं संसेसिबं — जो तं साइए, जो तं गियमे Āyār. 2.13.1 (690);
2.14.1(730); तेसिं पि य णं इमाइं तेरस किरियाठाणां संबत्तीति मक्खारं,
तं जहा — अट्ठादंढे ... अज्जहत्थिय ... इरियावहिय Sāy. 2.2.2(694);
2.2.10 (702); तेरस किरियाठाणा पण्णत्ता, तं जहा — अट्ठादंढे ... अज्ज-

रिषय Samav. 13.1; एव णं तस्स खंदवत्स ... इमेवाकूवे अज्झत्थिय ... समुपपज्जित्वा Vii. 2.1.17 (2.81); 2.1.45 (2.49); तए णं तस्स खंदवत्स ... भम्मजागरियं जागरमाणत्स इमेवाकूवे अज्झत्थिय समुपपज्जित्वा Vii. 2.1.46 (2.66); 2.1.49 (2.67); तए णं तस्स मोरियपुत्तस्स ... कुडुवजागरियं जागरमाणत्स इमेवाकूवे अज्झत्थिय ... समुपपज्जित्वा Vii. 3.1.36 (3.88); तए णं तस्स तामत्तिस्स ... अणिज्जागरियं जागरमाणत्स ... इमेवाकूवे अज्झत्थिय ... समुपपज्जित्वा Vii. 3.1.40 (3.36) (3.102, 104, 109, 112, 115, 116, 181); तए णं तस्स भगवतो गोतमस्स ज्ञापतरियाए वट्टमा-वत्स इमेवाकूवे अज्झत्थिय ... समुपपज्जित्वा Vii. 5.4.10[2] (5.85); 9.33.24 (9.158); 9.33.96 (9.228); तस्स सिवत्स रण्णो ... रज्जुपुरं जित्तेमाणत्स ... अयमेवाकूवे अज्झत्थिय ... समुपपज्जित्वा Vii. 11.9.6 (11.59); 11.9.17 (11.72); 11.9.30 (11.83); 11.12.18 (11.188); 12.1.12 (12.6); तए णं संखत्स सन्नोवासगत्स ... भम्मजागरियं जागर-माणत्स ... अयमेवाकूवे अज्झत्थिय ... समुपपज्जित्वा Vii. 12.1.20 (12.15); 13.6.18-19 (13.104, 103); 13.6.24 (13.110); 13.6.32 (13.120); 15.42 (15.53); तए णं से गोसाले मंखलिपुत्ते ... सत्त तिले गणमाणत्स अयमेवाकूवे अज्झत्थिय ... समुपपज्जित्वा Vii. 15.56 (15.75); 15.97 (15.128); 15.109 (15.141); 15.117 (15.148); (15.55); (18.205); Nāya. 1.1.48; 1.2.12; 1.5.65; 1.7.6; 1.8.79; 1.12.19; 1.13.15; 1.16.19; 2.1.12; Uvā. (Ldn.) 1.57; 2.8.5; 3.18; 4.18; 6.33; 7.11; 8.18; 9.18; 10.18; Antag. 37; Anuttaro. 3.11; 3.59; 3.73; Vivā. 19; RāyPa. 9; 275; 688; 732; Jivābhi. 3.441; 3.442; 3.26; 5.22; Nīrayā. 10; 3.29; 5.36; सेणिं रायं वेहणं देवि वासितार्ण इमेवाकूवे अज्झत्थिय ... समुपपज्जित्वा ĀyāDas. 10.22; 10.23; Kapp. 90; 93; 103; JM. तं च अज्झत्थियं सक्को पाऊण एह ĀvTi.(H.) 609b.4; तओ तस्स ... एवाकूवे अज्झत्थिय समुपपज्जित्वा Erz. 14.9; कवाडमासज्ज वरंगणाए। अज्झत्थियो जुवणणविवाए BaBha-Ka.(Ms.) 148.

अज्झत्थी (ajjhatthī < adhyātmin) *adj.* who commits an evil not caused by a mental state, JM न वि कोइ य किंवि मणइ खवि इडु हिबएण दुम्मणो िवि। तस्सज्झत्थी सीसइ चउरो ठाणा इमे तस्स ĀvTi.(H.) 649a.8; PavSāro. 827.

अज्झत्थीम (ajjhatthīa < adhyātmika) *adj.* one who commits the fault caused by a mental state, JM. एसो अविज्जरी अज्झत्थीओ इमो होइ ĀvTi. 649a.7; PavSāro. 826.

अज्झप्प (ajjhappa < adhyātma) *n.* spiritual activity, AMg. जहा कुम्मे सयंगाइ सए देहे समाहरे। एवं पाबाइ मेधावी, अज्झप्पेण समाहरे Sāy. 1.8.16 (Jacobi: meditation, Śil. अध्यात्मना सम्यग्धर्म-वानादिभावनया); एतो य वंअवेरं ... अज्झप्पदिण्णफलइ ... रज्जुविण्णो व ईदेकेत् Panhā. 9.1; ते य दीसंतिह ... मिआ-लोकावेद-अज्झप्प-समभ-सुतिव-ज्जिया नरा भम्मवुद्धिविगला Panhā. 2.16; JM. अज्झप्पत्साणयणं, कम्मणं अबवओ उवचिवाणं DasaveNi. 29; संता तित्थवरगुणा तित्थवरे तेसिं तु अज्झप्प ĀvNi. 1132; JŚ. वज्जिता विकहाओ अज्झप्पविराधणकारीओ BhaĀrā. 631; असणं च पाणयं वा खादीयमभ साहियं च अज्झप्प। कप्पियमकप्पिय ति य संदिदं संकिंय जाणे Māla. 463(6); Apa. अज्झप्प-मुणिय-परमेसरहो पर खुडिउ ण चित्तु विण्णसरहो PaNāCa.(P.) 14.12.2. cf. अज्झरथ.

अज्झप्पकारि (ajjhappa-kāri < adhyātma-kārin) *adj.* causing the (good or bad) mental state, JM. तारिसयं विव अइ तं सुहागुंवि अज्झप्पकारि ति। पुरिसस्स परिसत्ते तडुवकमणम्मि को दोसो UvPay. 347.

अज्झप्पजोग (ajjhappa-joga < adhyātma-yoga) *n.* [a]ho

*योग] spiritual meditation, AMg. एत्थ वि भिक्खु अज्झप्पजोगमुदा-दाने खट्ठिए ... संहाए Sāy. 1.16 (636); सो तेण मोहजालं खवेइ अज्झप्पजोगेण Cand. 93; ĀrāhPaḍ.(V.) 489; सो तेण मोहजालं छिइइ अज्झप्पजोगेण MahāPāso. 104; निम्बिवारे णं जीवे वरुते अज्झप्पजोगसा-इणजुत्ते बावि विहरइ Utt. 29.54; JŚ. तवेण धीरा विपुणंति पावं अज्झप्प-जोगेण खवंति मोहं Māla. 903(10)

अज्झप्पज्झाण (ajjhappa-jjhāna < adhyātma-dhyāna) *n.* the meditation on the self, AMg. एवं ... अज्झप्पज्झाणजुत्ते समिए एगे चरेज्ज भम्मं Panhā. 8.11; एवं से संजए ... सबयं अज्झप्पज्झाणजुत्ते निहुए एगे चरेज्ज भम्मं Panhā. 10-11; अज्झप्पज्झाणजोगेहि पत्तत्थदम-सासणे Utt. 19.93(94)

अज्झप्पट्ठाण (ajjhappa-tthāna < adhyātma-sthāna) *n.* a stage of the soul, JŚ. जीवत्स गत्थि वरुगे ण वण्णा नेव कइदथा केइ। गो अज्झप्पट्ठाणा नेव य अणुमावठाणाणि SamSā. 52 (comm. अवयवसान)

अज्झप्पभेय (ajjhappa-bheya < adhyātma-bheda) *m.* difference in the mental activity, JM. एवं जइ कम्मं चिय वित्तं अविखवइ पुरिसगारं तु। गो दाणाइसु पुण्णाइभेयोअज्झप्पभेयण UvPay. 346 (comm. अप्यात्मभेदतोऽप्यवसायभेदान्)

अज्झप्पमूलबद्ध (ajjhappa-mūla-baddha < adhyātma-mūla-baddha) *adj.* which is based upon (lit. tied up with) the knowledge of the self, JM. अज्झप्पमूलबद्धं इतोणट्ठाणमो सयं विति UvPay. 368 (comm. औचित्याद् वृत्तयुक्तम् वचनात् तत्त्वचिन्तनम्। मेधादिभावसंयुक्तमध्यात्मं तद्विदो विदुः इति। ततोऽध्यात्ममेव मूलं तेन बद्धमायत्तीकृतमध्यात्ममूलबद्धम् p. 220a.8)

अज्झप्परद (ajjhappa-rada < adhyātma-rata) *adj.* who takes delight in the knowledge of the self, JŚ. सखिहिवतणुसरीरो अज्झप्परदो इवदि णिचं BhaĀrā. 269.

अज्झप्परदि (ajjhappa-radi < adhyātma-rati) *f.* delight in the knowledge of the self, JŚ. अप्पावत्ता अज्झप्परदी भोगरमणं परायत्तं BhaĀrā. 1269; भोगरदीए णासो णियवो विग्घा य होति अविबुद्धा। अज्झप्परदीए सुभाविदाए आसो ण, विग्घो वा BhaĀrā. 1270.

अज्झप्परमण (ajjhappa-ramana < adhyātma-ramana) *n.* taking delight in the self, JŚ. भोगरदीए चइदो होदि ण अज्झप्पर-मणेण BhaĀrā. 1269.

अज्झप्परय (ajjhappa-raya < adhyātma-rata) *adj.* taking delight i. e. engrossed in his own self-knowledge, AMg. संलिहिय-तण खवगो अज्झप्परओ इवइ णिचं ĀrāhPaḍ.(V.) 23; संलिहिवतणुसरीरो अज्झप्परओ मुणी णिचं MarāṇVi. 184; अज्झप्परए सुसमाहियप्पा सुसत्थं च विवाणरं जे स भिक्खु Dasave. 10.16.

अज्झप्पविमुद्धि (ajjhappa-visuddhi < adhyātma-viśu-ddhi) *f.* purification of the soul, JM. तस्स वि तं वज्झकरणं गुण-करणं न जातं किं तु अज्झप्पविमुद्धी, अतो बाहिरकरणमणेगत्तिं ति किमणेणं ति ĀvCa. Vol. II, p. 30.1; अज्झप्पविमुद्धीए चेव केवकनाणं उव्वणं ĀvCu. Vol. II, p. 29.13.

अज्झप्पविसोहि (ajjhappa-visohi < adhyātma-viśodhi(? viśuddhi)) *f.* purification of the soul, AMg. अज्झप्पविसोहीए जीव-विकाएहि संपडे कोए। इतियमहिसगत्तं जिणेहि तेकोहदसीहि OghNi 747.

अज्झप्पसंयुद्ध (ajjhappa-saṃvuḍḍa < adhyātma-saṃvṛta) *adj.* (ppp.) [also अज्झत्तसंयुद्ध] controlled in his mental activity, AMg. वरुते अज्झप्पसंयुद्धे परिवज्जए सदा पावं Āyā. 1.5.4.5; भिक्खु उव्वणणीए वरुते अज्झत्तसंयुद्धे Sāy. 1.2.2.12.

अज्झप्पसत्थण्ण (ajjhappa-satthannī < adhyātma-sāstra-

ज्ञा (*ñā*) *adj.* who knows the science of the self, J.M. अज्ञप्पसू-
नं इत्थोऽण्णमो सवं विंति । तुच्छमलुक्कमएणं अण्णं वड्ढप्पसत्तवण्णं
UṇPay. 388.

अज्ञप्पसम (*ajjhappa-sama < adhyātma-sama*) *adj.*
like (the engrossment) in the self, J.S. कुणदि रदि उवसंतो अज्ञप्प-
समा दु णत्थि रदी BhaĀrā. 1268.

अज्ञप्पसुद्धि (*ajjhappa-suddhi < adhyātma-suddhi*) *f.*
[also अज्ञप्पयसुद्धि] purity of the mental activity of the soul,
J.M. पच्छावसीय अज्ञप्पसुद्धीतो मोक्खो जालो ĀvCu. vol. II. p. 30.1;
वरं अज्ञप्पयसुद्धिं वेव पक्खीकरेयो ĀvCu. vol. II. p. 29.11.

अज्ञप्पसुह (*ajjhappa-suha < adhyātma-sukha*) *n.* the
bliss of the self, J.S. जो पुण इच्छदि रमिदुं अज्ञप्पसुहम्मि णिडुदि-
करम्मि BhaĀrā. 1268.

अज्ञप्पसोहि (*ajjhappa-sohi < adhyātma-sodhi* (? *sud-
ddhi*)) *f.* purity of the soul or mind, J.M. लिंज जिणपणत्तं
एवं नमंतस्स निज्जरा विउळा । जइ वि गुणविपहीणं वंदइ अज्ञप्पसोहीय
ĀvNi. 1131 (comm. चेतःशुद्धया)

अज्ञप्पिय (*ajjhappiya < adhyātmika*) *adj.* (energy)
belonging to the soul, J.M. मावो जीवस्स सवीरियस्स विरियम्मि लद्धि
णेगविहा । ओरस्सिदियअज्ञप्पियपसु बहुतो बहुविहीयं SōyNi. 94.

अज्ञहा (*ajjhaya*) *m.* Deśi. a neighbour, DeNāMā. 1 17
(comm. अज्ञओ प्रातिवेदिमकः)

अज्ञयण (*ajjhayana < adhyayana*) *n.* 1 study, J.M. सत्थं
आरण्णं वणुसे । कुणइ तथो अज्ञयणं सीससमगो उवज्झाओ PaumCa.
(V.) 11.10; पाणवहाईयाणं पावट्ठाणाण जो उ पडिसेहो । ज्ञाण-ज्झयणाणं
जो व विही एस भम्मकरो KaiKa. 4; इकारसंगपाढो कवो वटं जेण साहुणी-
हिंतो । तस्सज्झायाज्झवणुज्जएण वयसा छवरित्तेण GanSadSa. 26; गुणपेही
मयरहिओ अज्ञयणज्झावणाई निच्छं । पकुणइ KamVi.(D.) 59; उज्झायाणं
च अज्ञयणं ViṇMañ. 60; J.S. ज्ञाणज्झयणं सुक्खं जदिधम्मो RaySa. 11;
अज्ञयणमेव ज्ञाणं RaySa. 90; 107; 111; 115; अज्ञयणमोणपट्ठदी सम-
दारहियस्स समणस्स (किं काहदि ?) NiySa. 124; छडुमत्थविदियवत्थुसु
वदणियमज्झयणज्ञाणदाणरदो । ण लहदि अगुणवमां PuvSa. 3.56; सयलो
णाणज्झयणो निरत्थओ भावरहियाणं BhaṇvPa. 87; अज्ञयणे परिवट्ठे --
अविरहिदुपओगजोगजुत्ताओ (अज्जाणं समानारो) Mañā. 180(4); ज्ञाणज्झ-
यणं च तहा साहू चरणं समाचरज Mañā. 1007(10); सिद्धंत-रहत्साण वि
अज्ञयणं देसविरदाणं ŚrāĀ.(V.) 312; Aṇu ज्ञाणज्झयणिहिं पावपकु
तववरणिहिं खालिउ Sukha. on Utt. 2.17; 31b.1; 2 chapter, text
or part of a book, AMg. इह खलु पौडरीय नामज्झयणे Sōy. 2.1.1
(638); 2.2.1; 2.3.1; कम्मविवागइसाणं दस अज्ञयणा पणत्ता Thāṇa.
10.111-120 (755), आचारस्स णं भगवओ सुचूलियावस्स पण्णीसं अज्ञयणा
पणत्ता Samav. 25.5; 44.1; 55.4; SamavPra. 89; तए णं से थेरा
भगवतो ... गइयवायं नामज्झयणं पज्जवईसु Viy. 8.7.24 (8.202); नाथाणं
कइ अज्ञयणा पणत्ता ? Nāyā. 1.1.9; 1.3.1; 1.19.49; 2.2.2;
2.10.2; सत्तमस्स अंगस्स उवासगइसाणं दस अज्ञयणा पणत्ता Uvāsa. 91;
276; अज्ञयणस्स अंतगइइसाणं ... के अट्ठे पक्खे ? Antag. 4; 19; 71;
अणुत्तरोववाइयइसाणं पदमस्स वगस्स दस अज्ञयणा पणत्ता Anuttaro.
1.4; 1.5; पुइविवागाणं दस अज्ञयणा पणत्ता Viṇā. 5; निरयावलि्याणं
दस अज्ञयणा पणत्ता Niraya. 6; पडिक्कममि -- एण्णवीसाए णावज्झणेहिं
Āv. 26; सेयं मे अहिज्जिअं अज्ञयणं भम्मवण्णसी Dasave. 4.1.3;
इह खलु सम्मत्तरक्खे नाम अज्ञयणे Utt. 29.1; 29.74; एणुवीसं
अज्ञयणा (अंगपविट्ठसु-आचारे) Nandī. 87; 88; 96; 91; 90; 92;
पडिक्कं पुण अज्ञयणं निरुत्तस्सामि AṇuOg. 98.7; 98.125; 6; 7; 74;

541; 526; एवं पत्थेइ आचारइसाणे णामं अज्जो ! अज्ञयणे ĀyārUp.
10.85; निगंथस्स नवउहरतणस्स आचारपक्खे नामं अज्ञयणे परिवट्ठे
सिया Vāva. 5.15; 10.20; सुत्तइत्थेण निबंभइ अत्थं अज्ञयणवत्तस्स
Titttho. 715; J.M. तम्हा उ उत्तरा खलु अज्ञयणा हुंति णायका UttNi.
3; छहिं मासेहिं अहीअं अज्ञयणमिणं तु अज्ञमणेण DasaveNi. 379;
अहिगारो पुवुत्तो चउत्तिहो बिइअचूलिअज्ञयणे DasaveNi.(Blā) 63; मूढो
व दिसइज्झयणे भासंतो वावि णिणइ न सुज्झे OghNiBhā. 309; अज्ञयणं
उदेसोऽमिहियं सामाइय ति निहेसो ViĀvBhā. 975; 9157; 3 scrip-
tural text, AMg. अज्ञयणमिणं वित्तं सुवरयणं दिट्ठिवायणीसंदं । जइ
वणिणं भगवया अहमवि तह वणइस्सामि Pannav. 1 1 98. 3; जंबूदीव-
पणत्ता णाम अज्जो ! अज्ञयणे अट्ठं च हेउं च पत्तिणं च कारणं च वागइयं
च भुज्जो भुज्जो उवईसइ Jambuddi. 7.214; जीवाजीवामिगं णामज्झयणं
पणवईसु Jivābhi. 1.1; समगे भगवं महावीरे पज्जोत्तवाकयं णाम अज्झ-
यणं स-अट्ठं स-हेउयं ... उवईसेर Kapp.(S.) 64; Kapp.(J.) 147; 4
name (of a deity), AMg. ता कइ ते देवयाणं अज्ञयणा आहिता सि
वेइज्जा ? SōrāP. 10 78 (comm. अधीयन्ते ज्ञायन्ते वैस्तान्यध्ययानि
नामानि इत्यर्थः p. 146n.7)

[अज्ञयणकल्प (ajjhayana-kappa < adhyayana-kalpa) *m.*
the rules of study, J.M. वक्खतो सुतक्को एतो बोउत्तामि अज्ञयणकल्पं
PañKappBhā. AR.]

अज्ञयणगुण (*ajjhayana-guṇa < adhyayana-guṇa*) *m.*
quality of scriptural study, J.M. चरगमकगइआणं भिक्खुजीवीण
काउणमपोहं । अज्ञयणगुणनिउत्तो होइ पसंसाइ उ स भिक्खू DasaveNi. 331.

अज्ञयणगुणि (*ajjhayana-guṇi < adhyayana-guṇin*) *adj.*
who possesses the qualities of scriptural study, J.M. अज्ञयणगुणी
भिक्खू न सेस इह णो पइज्ज को हेउ ? अगुणत्ता इह हेउ को दिट्ठतो ?
सुणणमिइ DasaveNi. 350.

अज्ञयणछक्कवग्ग (*ajjhayana-chakka-vagga < adhyayana-
ṣaṭka-varga*) *m.* the group of six chapters, (one of the
six names of Āyāśyakasūtra), AMg. आवस्सयं अस्सकरणिज्जं
सुवनिग्गहो बिंतीही य । अज्ञयणछक्कवग्गो नामो आराइणा मग्गो AṇuOg.
88.2; J.M. ViĀvBhā. 872.

अज्ञयणरद (*ajjhayana-rada < adhyayana-rata*) *adj.*
who is engrossed in study, J.S. सुइज्ञाणज्झयणरदो गदसंगो होदि मुणि-
राओ ItaySa. 95.

अज्ञयणसंख्या (*ajjhayana-sāṃkhā < adhyayana-sān-
khyā*) *f.* the number of chapters, AMg. कालियसुयपरिमाणसंख्या
अणेगविहा पणत्ता, तं जहा — पज्जवसंख्या ... अज्ञयणसंख्या ... अंगसंख्या
AṇuOg. 401.

अज्ञयणि (*ajjhayani < adhyayanin*) *adj. m.* having
adhyayanās i.e. chapters, J.M. एमेव य सुयलंखो तस्सज्झेया तयत्त-
विण्णाणा । अज्ञयणं अज्ञयणी तस्सज्झेया तयत्तएणू ViĀvBhā. 1495.

अज्ञयाव- (*ajjhayāva- < adhy(ay)āpaya-*) *v. (causal)* to
teach, J.M. उवगम्म जजोऽधीते ते जं चोवगयमज्झयाविति । जं चोवग-
ज्झयाय दियस्स तो ते उवज्झाया ViĀvBhā. 3199 (3910)

अज्ञल (*ajjhala < ?*) *m.* a non-Aryan tribe or a non-
Aryan country, AMg. मिलक्खू अणेगविहा पणत्ता, तं जहा — सुग-
जवण ... अज्ञल ... अरुण-रुय-विलायवित्तवासी य पवमादी Pannav.
1.89 (98) v.1. अज्ञल.

अज्ञवण (*ajjhavana < ā-dhmvāpana*) *n.* [v.1. अज्ञवण]
cremation, J.M. जत्ता-दिक्ख-विवाहे धर-रेव तलाय-भूवविणित्ते । जम्भक-
वरणज्झयणे सो वेव अग्नेसरो तात्थ NāPañKa. 2.12.

अज्झवस- (ajjhava-sa- < adhyava-so-) *v.* to think, to determine, J.M. एवं बीजो विदेह जहासं एवं मारेमि । ते परोत्परं बहुपरि-
गया अज्झवसंति Dasa. comm. 35b. 5; (सुचरित्तवो संभूतो) जुद्ध-
वाक्य-फासेण वि परिसमज्झवसस Erz. 2. 87; J.S. निबदेहं अज्झवसं
अज्झवसदि मूढविट्ठीओ MokPa. 8.

अज्झवसण (ajjhavasāna < adhyavasāna) *n.* mental state,
thought activity, J.M. तो कुमरेणं भणियं, पुणिपुंगव ! रसुहमज्झवसणं
वि । किं इयफलं जायस SupāCa. 59.46. cf. अज्झवसण.

अज्झवसंत (adhyavasanta < adhyava-syat) *adj.* (pr.
part.) [१. अज्झवसंति] thinking about, brooding over, J.M.
रसुहमज्झवसंतो सुतो सो SupāCa. 59.47; रसुहमज्झवसंतीय तीय
SupāCa. 59.45.

अज्झवसाण (ajjhavasāna < adhyavasāna) *n.* 1 thought
activity, decision, determination, AMg. छट्ठेण उ भत्तेण अज्झवसाणेण
सोहणेण जिणो । ऐसाहि विमुज्झते आरुह उरुमं सीधं Ayā. 2. 15. 28[10];
णाणाअज्झवसाणसंजुता (पुरिसा) Sdy. 2.1.48(666); जीवे णं पसत्थज्झ-
वसाणजुते भविय सम्मदिट्ठी Samav. 29.9; असुहज्झवसाणसंविधाणं कम्मणं
SamavPra. 99; योग्या नेव जाणति अज्झवसाणा य सम्मसे SamavPra
174; से णं जीवे ... तच्चित्ते ... तत्तत्तज्झवसाणे...देवलोएसु उववज्जति Viy.
1.7.20 (1.356); अणया कयाह सुमेणं अज्झवसाणेणं...विम्भे नामं अजाणे
समुप्पज्जहि Viy. 9.31.14 (9.33); 11.12.60 (11.171); 24.12.46
(24.210); अज्झवसाणेणं सोहणेणं सुमेणं परिणामेणं ... जाहउरणं समुप्प-
ज्जित्वा Nāya. 1.1.170; 1.1.190; पसत्थेणं अज्झवसाणेणं Nāya. 1.8.181;
1.14.88; आणंदस्स ... सुमेणं अज्झवसाणेणं ... ओहिनाणे समुप्पजे Uvā.
74; 253; गयसालस्स ... पसत्थज्झवसाणेणं ... केवलवरणाणंदसेणं समुप्पजे
Antag. 57; तए णं से उज्झवए दारए कामज्झवए गणिवाए गिहाओ
निच्छुभेमाणे कामज्झवए गणिवाए सुच्छिप -- तदज्झवसाणे ... विहर
Vivā. 52; (अम्मडे) पसत्थेहि अज्झवसाणेहि ... तदावरणिज्जाणं कम्मणं
खमोवसमेणं Uvā. 92; 118; नेरइयाणं मंते । केवतिया अज्झवसाणा
पणत्ता ? गोयमा ! असंलेजा अज्झवसाणा पणत्ता Pannav. 34.10(2047);
34.1 (2032); पसत्थेहि अज्झवसाणेहि ... अपुम्भकरणं पविट्ठस्स Jambuddi.
3.238; पसत्थेसु अज्झवसाणद्वारेषु वट्ठमाणस्स ... विमुज्झनाणचरितस्स
सुवओ समंता ओही बड्ढ Nandī. 24; समणे वा समणी वा ... तत्तत्तज्झ-
वसाणे ... उमओकालं आवस्सवं करेति AnuOg. 24; अइरोहज्झवसाणमिवा
य इणंति राजाणो Tittho. 907; तस्स अज्झवसाणमि सोहणे ... जाहउरणं
समुप्पज्जं Utt. 19.7; J.M. एवं रागज्झवसाणे भिज्जति आउं ति ĀvTī.(H.)
272b.2; छट्ठेणं भत्तेणं अज्झवसाणेणं सोहणेणं जिणो ... आरुह उरुमं सीधं
ĀvBhā. 96 p. 184-6.13; जणतो वि न जाणह छउमत्थो हिबवगोयं
सवं । जंतज्झवसाणां जमसंलेजाइ दिवसेण ViĀvBhā. 199; जं विरमज्झ-
वसाणं तं हाणं JhāṇSa. 2; इट्ठाणं विसयार्हेण वेयणाए य रागरत्तस्स ।
अवियोगज्झवसाणं तह संजोमभिलासो य JhāṇSa. 8; सो उवरमसु पयाओ
असुहज्झवसाणाओ Erz. 3.38; अज्झवसाणावरिए पमावकरिए हिसदाणे
य । पावुवपसे य तहा अपाहुइडे य चउमेए JambūCa.(G.) 6.79; J.S.
जीवं अज्झवसाणं कम्मं च तहा पकविति SamSa. 39; अवरे अज्झवसाणे
सुत्तिवर्नवाणुभाणं जीवं SamSa. 40; एदे सन्ने अज्झवसाणावओ भावा
SamSa. 46; 48; 190; 217; 271; 402; कीरदि अज्झवसाणं अहं
मयेदं ति मोहायो PavSa. 2.91; मिच्छादंउणअविदिक्कसावजोगा इति
वंवत्स । आकसज्झवसाणं हेदवो ते डु णावणा Māla. 1225(12); ठिदि-
गुणवाणिपमाणं अज्झवसाणमि होहि गुणवाणी GomSa.(K.) 951; 2
one of the twentyfour topics, AMg. Viy. 24.1.1(24.2); 3
Intense activity of the mind, AMg. सत्तविधे आत्मेहे वणत्ते, तं
जहा — अज्झवसाण-विमिसे आहारे वेयणा परायाए । फत्ते आणायाणू

सत्तविधं भिज्जए आउं Thāṇa. 561 (MV.); J.M.ĀvTī.(H.) 272a.7;
ViĀvBhā. 2041.

अज्झवसाणजणिव (ajjhavasāna-janida < adhyavasāna-
janita) *adj.* (caus. ppp.) caused by mental activity, J.S. कम्मणं
जो डु रसो अज्झवसाणजणिद सुह असुहो वा Māla. 1246(12)

अज्झवसाणजोग (ajjhavasāna-joga < adhyavasāna-yoga)
m. mental activity, AMg. गोयमा ! अज्झवसाणजोगनिव्वत्तिएण करणो-
वाएणं ... ते जीवा परमविधाउवं पकरेति Viy. 25.8.4 (25.622)

अज्झवसाणट्ठाण (ajjhavasāna-tthāṇa < adhyavasāna-
sthāṇa) *n.* type of thought activity, J.S. ठिदिवंवज्झवसाणट्ठाणा
ततो असंखगुणा GomSa.(K.) 259; जहणउट्ठिमि तमिह छट्ठाणा । ठिदि-
वंवज्झवसाणट्ठाणाणं होति सत्तणं GomSa.(K.) 952.

अज्झवसाणनिमित्त (ajjhavasāna-nimittam < adhyava-
sāna-nimittam) *adv.* because of the mental state, AMg.
(जीवो) अज्झवसाणनिमित्तं अहवा कम्मणुभावेणं । नेरइयाणुप्पाओ (होह)
Jivābhi. 8.129[6]; J.S. अज्झवसाणनिमित्तं जीवा वज्झंति कम्मणा जदि
हि SamSa. 267.

अज्झवसाणनिव्वत्तिव (ajjhavasāna-nivvattiya < adhyava-
sāna-nirvartita) *adj.* (caus. ppp.) brought about by thought-
activity, AMg. गोयमा ! से जहाणामए पवए पवमाणे अज्झवसाणनिव्व-
त्तिवणं करणोवाएणं सेयकाले (पवत्तकाले) तं ठाणं विप्वज्जित्ता पुरिमं ठाणं
उवसंपज्जित्ताणं विहरति (comm. पुरोवर्ति) Viy. 25.8.3 (25.620)

अज्झवसाणविसिट्ठ (ajjhavasāna-visiṭṭha < adhyavasāna-
viṣiṭṭha) *adj.* marked by the thought, J.S. अज्झवसाणविसिट्ठो
चिट्ठदि वलिणो रजमलेहि Paññatthi. 34.

अज्झवसाणविसुद्धि (ajjhavasāna-visuddhi < adhyava-
sāna-viṣuddhi) *f.* purification of the thought activity, AMg.
अज्झवसाणविसुद्धि खणमवि खबओ न मुंचिज्जा ĀrahPaḍ.(V.) 15; 16;
अज्झवसाणविसुद्धि संलिहमाणो न मुंचिज्जा ĀrahPaḍ.(V.) 158; 256;
अज्झवसाणविसुद्धि खणं पि सो मा पमाइत्वा MaraṇVi. 185.

अज्झवसाणविसोधि (ajjhavasāna-visodhi < adhyavasāna-
viśodhi (? viśuddhi)) *f.* purification of mental activities,
J.S. वेत्तालोही अज्झवसाणविसोधीय होइ जीवस्स BhaĀra. 1911.

अज्झवसाणावरणिज (ajjhavasānāvaranijja < adhyava-
sānāvaranīya) *adj.* (pot. part.) Karman which obscures the
mental activity, AMg. गोयमा ! जत्त णं अज्झवसाणावरणिज्जाणं
कम्मणं खओवसमे कडे मवइ से णं असोवा केवलस्स वा जाव केवलेणं संवरेणं
सवरेज्जा Viy. 9.31.7 (9.30); 9.31.13 (9.32)

अज्झवसाया (ajjhavasāya < adhyavasāya) *m.* the state
of the mind, mental attitude, the type of resolution of the
mind, thought-activity, the spiritual state of the soul, J.M.
ठिइवंवज्झवसाया, अणुमागा जोगहेयपलिमागा । इणह य समाणं समया पसेव-
निगोमए सिवसु SaḍSi.(D.) 82; अपजएठिइमसंखलोगसमा । अज्झवसाया
अहिआ सत्तसु आउसु असंखगुणा Sayaya.(D.) 55; ठितिवंउदीरणत्ति-
विहंसंके होति संखगुणवमसो । अज्झवसाया एवं उवसाणमाइएसु कमा
PaṭṭSaṃ. p. 209a. 2; तत्थ जे अहमाहमा ... वगवपरलोवज्झवसाया सया
सुज्झवसावरहिवा CaupCa. 2.23; सुंदरो एस परिओ देवस्स अज्झवसाओ
KevMāKa. 13.21; अज्झवसाव-गुणेणं एसो इंदो अहं भिओ KevMāKa.
42.20; वडुक्कम्मणिमित्तो पुण अज्झवसाओ उ दववो ति UvPay. 351; J.S.
सपरज्झवसायाणं देहेसु य अविदिदत्तमप्यमाणं MokPa. 10; Apa. अह
विगइ अणिगारिअइ कइहि किं अज्झवसाव SaDhaDo. 122.

अज्झवसायट्ठाण (ajjhavasāya-tthāṇa < adhyavasāya-
sthāṇa)

sthāna) n. type of mental state, the type of thought activity, AMg. हायमाणं ओहिणं अप्यसत्वेहि अज्झवसायुगोहिं वट्टमाणस्स वट्टमाणचरितस्स ... ओही परिहायति Nandī. 25.

अज्झवसिअ (ajjhavasā) *adj.* Deśī. shaved face, DeNāMā. 1.40 (comm. अज्झवसिअं निवापितं मुखम्)

अज्झवसिअ (ajjhavasida < adhyavasita) *adj.* (ppp.) thought, determined, JŚ. बुविअसुहिदे सत्ते मरेमि जं एवमज्झवसिदं ते SamSā. 260; मारिमि जीवावेमि य सत्ते जं एवमज्झवसिदं ते SamSā. 261; अज्झवसिदेण ँधो सत्ते मारेउ मा व मारेउ SamSā. 262; अज्झवसिदो य वट्ठो सत्तो दु मरेज्ज गो मरिज्जेत्थ BhaĀrā. 804; Ś. (सागरिका) हिमज ... अण्णत्तरपण्णमीदेण तुप सत्तं अज्झवसिदं Ratnā. 2.0.4; (दुमुल्ल) कयं दाणिं अग्निपरिबुद्धाय ... देवीए दुज्जणवज्जादो एवं अज्झवसिदं देवेण UttāRāCa. 1.43.4.

अज्झवसिअ (ajjhavasīya < adhyavasita) *adj.* (ppp.) 1 completely attached to, addicted to, AMg. से णं जीवे ... तप्पिते तम्मणे ... तदज्झवसिते तत्तिअज्झवसाणे Viy. 1.7.20 (1.366); Uvav. 38; समणे वा समणी वा ... तम्मणे सत्ते ते तयज्झवसिते AnuOg. 28; 2 resolved, determined, JM. किमेवं तप अज्झवसियं KuVMAKa. 47.16; अण्णसुंदरी नाम वेसायुया । दोहण-दोस-दूसिया एवं मरणमज्झवसिया MaṇoKa. 29.7; पुच्छिया मए — 'सुंदरि ! का एसा ... मरणमज्झवसिया' ? MaṇoKa. 19.3; मरणजज्झवसियसुअवभावुल्लमिह हीणणाएण । अरवायाण व विसओ मावेयव्वं पयसेणं PaññāPn. 5.19; तं उज्झिअण तुप्पेहिं इत्ति अज्झवसियं किमिं MuSuvraCa. 110; 3 determined, ascertained, JM. अज्झवसितत्त्वभावा हिस्सविगप्पाण एगकरणेण । तस्मि पवत्ती पत्ती लुप्पति न तु अज्झा किञ्चि DhamSām. 428.

अज्झवसियत्थ (ajjhavasīyattha < adhyavasitārtha) *m.* ascertained or imputed meaning, JŚ. सा वेयणा एस ति अज्झवसियत्थो धुवणा DhavaLā. 10.7.1.

[अज्झविअ (ajjhavia) w. r. for अज्जविअ at Cand. 40]

अज्झसिअ (ajjhasia < adhyuṣita) *adj.* (ppp.) Deśī. [अध्युषं ?] seen, छिदे अज्झसिअं DeNāMā. 1.30.

अज्झसिअ (ajjhasiya < adhyuṣita) *adj.* (ppp.) drowned, remained in, dipped in, JŚ. रयणमिह इंदणीलं दुदज्झसियं जहा समासाए । अभिभूय तं वि दुदं वट्ठि तह णाणमत्थेसु PavSā. 30.

अज्झस्स (ajjhassa = ākruṣṭa) *adj.* (ppp.) Deśī. cursed, अज्झस्सं सवियं (शस्ते ?) DeNāMā. 1.13 (comm. अज्झस्सं आक्रुष्टम्)

अज्झस्स- (ajjhassa- = ā-kruṣ-) *v.* to curse, to blame, अयं आत्मादेशः । अज्झस्सह अज्झस्सिअं इत्यादिप्रयोगदर्शनात् । पूर्वाचार्यानु-रोधात्पिह निबद्धः)

अज्झहिय (ajjhahi-ya < adhyadhi-ka) *adj.* far superior, JM. सुर-सुंदरीण वि अज्झहिया विण्णुसिरी नाम मज्जा Erz. 24.16.

[अज्झहिय AR. AMgD. w. r. for अत्तहिय. cf. अत्तहिय]

अज्झा- (ajjhā- < adhi- + i- contaminated with ā-dhyai-) *v.* to learn, to study, JM. अह कोह अज्झावेह तो अज्झामि UttSukh. 23b.3; सो वि ताव अज्झाह UttSukh. 24a.16; ते अण्णंति अज्झाहि UttSukh. 24b.6; Apa. तव जोग किरिय अज्झाहि सुत्तु CatuBhāSām. 4.4; (pass.) सो वि परिवाहीए अज्झाहज्ज UttSukh. 24a.1.

अज्झा (ajjhā < āryā) *f.* a noble woman, JM. कुरह पुण मज्झ हियए अज्झा वेवस्स चेव उच्चि प्ति PubCa. 7.1; अज्झा उज्झामि तुज्झ नवण्णे PubCa. 51.26; परिचिसियं च पक्खो अज्झाहं जं पलोदया अज्झा PubCa. 49.10; Apa. रुत्तु भरिचि वररत्तु केरउ अज्झा-हिय-माणंज्जेरउ MahāPu.(P.) 60.14.5.

अज्झा (ajjhā) *f.* Deśī. [probably from ā-dhyā/dhyai- to think] Hem. gives the meanings : an unchaste woman, beautiful (f.), a newly married woman or bride, a young woman and this one (f.), असह-सुहाणववदुआ-तक्णीसु इमाह तह अज्झा DeNāMā. 1.50 (comm. अज्झाशब्दो असती, शुभा, नववधूस्तरणी एवा चेति पञ्चायः । एवेति सर्वनामवाच्या वा काचित् प्रत्यक्षनिर्देश्या); mostly v. l. in GāSāSa. 79 (comm. R. अज्झाशब्द आदयपुण्याम् आर्वायाम् वा v. 249); a beautiful woman, M. तुण्हिक्केण वि वयणेण उज्झाह अज्झा सवत्थिणं Lhā. 1100; JM. अज्झाह नीलकण्ठुयमरिउक्करियं विहाह वणवट्टं VajLag. 308.

अज्झाहउ (ajjhāium = adhyetum) *inf.* for the sake of learning, JM. अहं दिट्ठिवायं अज्झाहउ तुज्झं पासमाणो UttSukh. p. 23b.16; बहिट्ठियाणं किं जायह अज्झाहउ UttSukh. 24a.13; ताहे अज्झाहउ पवत्तो UttSukh. 24a.15.

अज्झाहवूण (ajjhāidūna = adhyāya) *ger.* having studied, JŚ. ण सुणह पवडिममव्वो सुट्ठु वि अज्झाहवूण सत्थाणि SamSā. 317.

अज्झाहय (ajjhāiya = adhyāya) *adj.* (ppp.) studied, learnt, JM. ण मय समणाणं अट्ठाए अज्झाहयं वेज्जसत्थे AvTī.(H.) 347b.11.

अज्झाहय (ajjhāiya < adhyāyita) *adj.* (caus. ppp.) taught, instructed, JM. सो पव्वओ अज्झाहओ य UttSukh. 24b.8.

अज्झाहयव्वय (ajjhāiyavva-ya < adhyetavya-ka) *adj.* (pot. part.) should learn or study, AMg. चउविहवा खनु सुयसमाही भवह, तं जहा — सुयं मे भविससह ति अज्झाहयव्वयं भवह ... ठिओ परं ठावहस्सामि ति अज्झाहयव्वयं भवह Dasava. 9.4.3.

अज्झाण (ajjhāna < adhāna) *m.* road, path, Apa. चित्तिवि आयरियहो विण्णवह जोयण-अज्झाणु गामु हवह JambāSāCa. 2.8.9.

अज्झाय (ajjhāya < adhyāya) *m.* [Vara.(Gr.) 3.28] chapter, part of a work, JM. एव-एक-पकरणज्जायपादुद्धारनियतकमपमाणं । तदणु-सरता सुहं विप वेप्पह गहियं इदं नेज्झं ViĀvBhā. 1115 (comm. अज्झाय ति अध्ययनं)

[अज्झारुह (ajjhāruha < adhyāruha) *m.* w. r. given by AR. AMgD. Sāg. for अज्झारोह]

अज्झारोवण (ajjhārovaṇa < adhyāropana) *n.* superimposing, superimposition, JM. किं जीवो होज्ज नमो नमो व जीवो ति जं परोप्पओ । अज्झारोवणमेसो पज्जुओगो मया खणा ViĀvBhā. 2928 [PSM. Dharmasaṃgrahaṇī. 342; 343]

अज्झारोह (ajjhāroha < adhyāroha) *m.* a kind of green vegetation, a creeper growing on a tree, AMg. इहेग-इया सत्ता ... रुक्खजोगिणसु अज्झारोहेसु अज्झारोहत्ताए विउट्ठति Sāy. 2.3.7 (724); ते जीवा तेसिं अज्झारोहजोगियाणं अज्झारोहणं सिणेहमाहरेत्ति Sāy. 2.3.8 (724); उदगजोगियाणं अज्झारोहणं सरीरा णाणावणा Sāy. 2.3.27 (729); 1.2.3. 47 (730); इहेगइया सत्ता रुक्खजोगिया ... अज्झारोहेहिं तसपाणत्ताए विउट्ठति Sāy. 2.3.63 (731)

अज्झाव- (ajjhāva- < adhyāpaya-) *v.* (caus.) to teach, to instruct, AMg. वट्ठचारितं सुत्तं आहज्जं मयहरे च गुणयासि । एक्को अज्झा-वेहं तमणायाहं, न तं गच्छं Gaeohā. 94; JM. ताहे चित्तेह, नामं चेव सुंदरं जह कोह अज्झावेह UttSukh. 23b.3; Ś. (सिष्य) ता मं केवलीविज्जं अज्झावेसु HāCa. 1.10.4.

अज्झावण (ajjhāvāna < adhyāpana) *n.* teaching, AMg. उवज्जायाणं अज्झावणाह सत्तं समणुमवे ĀrāhPaḍ.(V.) 305; Paḍā. 63; JM. गणतितीसु मिउत्ते सुत्तत्थज्झावणंमि उज्जुत्ते । सज्झाय लीणमणे, सत्तं हायह उज्झाय SiSIVāKa. 27.

अज्झावणारुह (ajjhāvaṇā-rui < adhyāpaṇā-ruci) *adj.* one who has liking for teaching, JM. गुणपेही सुवरहिओ अज्झावण-अज्झावणारुह निबं । पकुणह जिणाइमत्तो उबं नीबं इवइहा उ Kam VI. (D.) 60.

अज्झावण (ajjhāvaya < adhyāpaka) *m.* [also अज्झावण] teacher, preceptor, AMg. अज्झावणं पविक्कलमासी पभाससे किं तु सगासि अम्हं Utt. 12.16; JM. ताहे सो ... अज्झावणसगासं गंतुं मणह DasaveTi. 11a.1; तओ अज्झावओ मणह DasaveTi. 11a.2; अइअया य अज्झावण सह ... संपतो षणकुमारो वि SupāCa. 1.387; तत्थ वसुभूई नाम वंसणो अज्झावओ परिवसइ VasuHi. 30.22; नवरं दसमावत्तीए नवममज्झावण पच्छित्तं PavSāro. 756; इव ओ ! चउत्थटाणट्ठिवाण अज्झावण नवकारो ĀrāhKu. 36; अज्झावयस्स सुहतिवि-रिवस्समि समप्पिओ पिउणा SurSuCa. 3.26; सो अज्झावयस्स कस्स वि पासम्मि अहिउए वेप MuSuvraCa. 50; समये समप्पियाओ ताओ ... अज्झावयाण रत्ता SiVāKa. 54; अज्झावयसहियाओ अणाविआओ कुमारोओ SiVāKa. 69; उई. अज्झावयवगाणं साहूणं चैव सव्वेसि PavSā. 1.4; अज्झावय-गुणिलए BhaĀrā. 4; अज्झावणो ... गवासणेणव वंदंति Māla. 195(4)

अज्झावयन्त (ajjhāvayanta < adhyāpayat) *adj.* (pr. part.) [? अज्झावन्ती?] one who is teaching, JM. तओ जहारिहं अज्झावयन्तेण सिक्खाविओ सुयलं पवयणसारं KuVMAKa. 216.8; जे य उवंगाई तहा उववाइय मायाई उवउता । सीसे अज्झावन्ती(?) ता) ते उज्झाए वंससाहि ĀrāhPal.(Su.) 35; Ś. (कपटकेलि) मुगगरज ! सो भयवो सिस्सं अज्झा-वन्तो विट्ठदि HāCa. 1.10.6.

अज्झावस- (ajjhāvasa- < adhy-ā-vas-) *v* to live, to remain, AMg. तए णं उसमे अरहा कोसल्लि वीसं पुब्बसयसहस्साई कुमारवासमज्झावसइ Jambuddi. 2.64

अज्झावसंत (ajjhāvasanta < adhy-ā-vasat) *adj.* (pr. part.) one who is living, residing, AMg. जइ ताव अज्जो, निहिणो निहिमज्झावसंताणं अज्जउत्थिए अट्ठेहि य हेऊहि य ... निप्पट्ठपसिणवागरणे कंरंति Uvav. 174.

अज्झावसमाण (ajjhāvasamāṇa < adhyāvasat) *adj.* (pr. part.) living, AMg. तेवट्ठि पुब्बसयसहस्साई महाराववासमज्झावसमाणे Jambuddi. 2.64.

अज्झावसिऊण (ajjhāvasiūṇa < adhyā-uṣya) *ger.* after having stayed, JM. वीसं सयसहस्साणि पुब्बाणं कुमारवासमज्झाव-सिऊण VasuHi. 183.5

अज्झावसित्ता (ajjhāvasittā < adhyā-vasitvāna = adhy-ā-uṣya) *ger.* having resided in, AMg. पंच तित्थगरा कुमारवास-मज्झावसित्ता मुंवा भविता ... पवइया Thāṇa. 5.284 (470); एगुणवीसं तित्थवरा अगारमज्झावसित्ता मुंवे भविता ... पवइया Samav. 19.5; थेरे णं अगिभूईसत्तालीसं वासाई अगारमज्झावसित्ता Samav. 47.2; 59.2; 63; 62.2; SamavPra. 10; 81; अहं तीसं वासाई अगारवासमज्झावसित्ता Vy. (15.20); Jambuddi. 2.64.

अज्झासठाण (ajjhāsa-thāṇa < adhyāsa-sthāṇa) *m./n.* place for sitting, a seat, JM. रहरमणसरासणवाणवरिसणज्झासठाण-मणुप्ता । जयसुंदरी SupāCa. 1.257.

अज्झासा (ajjhāsā < adhy-āsita) *adj.* (f.) full of great hope, Apa. पायकुमारहो संगे लाया अज्झासा इच्छियसंस्सया NāyCa.(P.) 5.10.8.

अज्झासिअ (ajjhāsia < adhy-āsita) *adj.* (ppp.) resorted to, mounted on, Ś. (कलंसक) वारसुंदरीकविहि अज्झासिआ ... करिणीओ Māla. 6.4.9.

अज्झासिइ (ajjhāsida < adhy-āsita) *adj.* (ppp.) occupied,

Ś. (उर्वरी) मयवदा कुमारेण कुमारवर्धं नेण्डिम अकल्लसो गाम गंधमादन-कच्छो अज्झासिओ Vikrama. 4.40.10-11.

अज्झाहाय (ajjhāhaya < adhy-āhata) *adj.* (ppp.) struck by, JM. सीवकएणं सुरमियट्ठिवागणेण अज्झाहाओ वणं संभरेइ Erz. 85.2. cf. अज्झाहाअ.

अज्झियग (ajjhiyaga = adhi-(upa)-yācita-ka) *n.* a vow (to a deity for the accomplishment of desired object), JM. गिरुवइवं च लेमं च होइति रण्णो य कीरउ संती । अट्ठाणनिगतापी देवीपूवाय अज्झियगं KappBhā. 4962.

अज्झीण (a-jjhīṇa < a-kṣīṇa) *adj.* (ppp.) not exhausted, inexhaustible, JM. अज्झीणं दिज्जंतं अवोच्छित्तिनयवो अलोओ व्व । आओ नाणार्णं झवणा पावाण खवणं ति ViĀvBhā. 961; n. 1 name given to the chapter of the canon because of the quality of being inexhaustible, ओहनिप्पएणे चउत्थिहे पणसे ... अज्झयणे अज्झीणे आप झवणा AnuOg. 9a. 126; दव्वज्झीणे सिविहे पणसे, तं जहा — जाणयसीरदव्वज्झीणे भवियसीरदव्वज्झीणे AnuOg. 552; से तं नोआगमसो भावज्झीणे से तं भावज्झीणे । से तं अज्झीणे AnuOg. 557; से किं तं अज्झीणे ? चउत्थिहे पणसे । तं जहा — नामज्झीणे ठवणज्झीणे दव्वज्झीणे भावज्झीणे AnuOg. 547; JM. ओहो जं सामणं सुआमिहार्णं चउत्थिहं तं च । अज्झयणं अज्झीणं आयाजझवणा य पत्तेअं DasaveNi. 27; अज्झयणं अज्झीणं आओ झवणा य तत्थोहे KappBhā. 271; ओहो जं सामणं सुआ-मिहार्णं चउत्थिहं तं च । अज्झयणं अज्झीणं आओ उज्झवणा य पत्तेअं ViĀvBhā. 958; 2 a chapter (of a scriptural text), AMg. तिण्णं गणिपिहगाणं आयावचूलियवज्जाणं सत्तावणं अज्झीणा पणप्ता, तं जहा — भावारे, सुयगडे, ङाणे Samav. 57.

अज्झीणझंझ (a-jjhīṇa-jhañjha < a-kṣīṇa-jhañjha) *adj.* whose quarrels are not pacified, AMg. जाणमाणो परिसओ (? परिसाए cf. comm. परिचदः सभायां बहुजनमध्ये 52b.13) सच्चामोसणि भासइ । अज्झीणझंझे पुरिसे महामोहं पकुव्वइ Samav. 90.9; अज्झीणझंझे पुरिसे महामोहं पकुव्वति ĀyārDes. 9.29.

[अज्झीणझंझय (ajjhīṇa-jhañjhaya < a-kṣīṇa-jhañjha-ka) *adj.* AR. w.r. for अज्झीणझंझय]

अज्झुववज (ajjhuvavajja < adhyupapadya) cf. अज्झोववज.

अज्झुववण (ajjhuvavanna < adhyupapanna) cf. अज्झो-ववण.

अज्झुववाय (ajjhuvavāya < adhyupapāta) cf. अज्झोववाय.

अज्झुसिअ (ajjhusia < adhy-uṣita) *adj.* (ppp.) living overnight or for a short time, AMg. पाएण देइ लोगो उवगारिस्स परि-चिएसुज्जुसिए वा । जो पुण अइअखिअं अतिहि पूए, तं दाणं PiṇḍNi. 450.

अज्झुसिर (a-jjhusira < a-śūsira) *adj.* 1 without any hole or crack, without any gap, AMg. जंबुफलअसण कुसुमबंधन ... घणे अज्झुसिरे रुवणपटिक्कदरिसणिज्जे Uvav. 10; घणं मूले थिरे मज्जे अगणे महवजुत्तया । एणं गियं अज्झुसिरे, पोरायामं तिपासियं OghNi. 707; JM. परिसाही वि य डुविओ, अज्झुसिर-ज्झुसिरो य पातवो NisBhā. 1218; सालित्ताणि ज्झुसिरो कुसतिणमादी उ अज्झुसिरो होति NisBhā. 1219; अज्झुसिरं जत्थ कोट्टं नत्थि NisCu. 2.152.9; 2 thickly covered, AMg. अणावायमसंलोए परस्सणुववाइए । समे अज्झुसिरे यावि अचिरकालक-यंमि अ OghNi. 813; Utt. 24.17; JM. समे अज्झुसिरे यावि अचिरकाल-कयम्मि य KappBhā. 448; PavSāro. 709.

अज्झुसिरगहण (ajjhusira-gahana < a-śūsira-grahana) *n.* [also अज्झुसिरगहण] acceptance of a mat without holes or gaps, JM. कव्वा अज्झुसिरगहणे कण्णो पक्कण्णो तु कण्णे सुसिरे वि । सुसिरे

व अज्झुसिरे वा होति विक्कणो अज्झम्मि NibBhā. 1231; जिणकम्पयेरकप्पि-
यसु कम्पेसु अज्झुसिरगणे कप्पो भवति NibCu. 2. 152. 1.

अज्झेभव (ajjheavva < adhyetavya) *adj.* (*pot. part.*)
should be learnt, J.M. अज्झेभवं सव्वं देहं सुहं जीहं जो ईसि BhuvKev-
Ca. 1221.

अज्जेग (ajjheṇa < adhyayana) *n.* learning, studying, J.S.
गच्छेज्ज एगरादिपडिमा अज्जेगपुच्छणाकुसलो BhaĀrā. 403.

अज्जेदव (ajjhedaṇḍa < adhyetavya) *adj.* (*pot. part.*)
should be studied, J.S. विणयउववारजुसेणज्जेदव्वं पयसेण Māla. 170(4)

अज्जेय (a-jjheya < ā-dhyeya) *adj.* should be thought of,
J.S. नायकुमारमुणियो बालि महाबालि चैव अज्जेया । अट्ठावगिरिसिहरे
णिब्बाणगया गमो तेसि NivBhā. 15.

अज्जेया (ajjheya < adhyet) *adj.* one who learns or
studies i.e. a student, J.M. अंग-सुखखेज्जयणां नियमितपमेयसंग-
हो । होइ समासमुदेसो जह्गमंगी तदज्जेया ViĀvBhā. 1494; एमेव य
सुखखेपो तत्सज्जेया तयत्थविण्णाया । अज्जयणं अज्जयणी तत्सज्जेया
तयत्थण्णु ViĀvBhā. 1495.

अज्जेही (ajjhelli < a-kṣiṇā?) *Deśī. f.* a cow giving
milk several times a day, अज्जेही दुहियदुज्जेणए DeNāMā. 1. 7
(comm या पुनःपुनर्दुहते)

अज्जोअर (ajjhoara < adhyavapūra) *m.* [also अज्जोअर]
supplemented food, alms to which is added some more, AMg.
अदेसिअं कौअगडं पूरकम्मे व आहं । अज्जोअर पामिअं मीलजायं विवज्जए,
Daasvo. 5.1.70; J.M. कम्पुदेसिववरिमे तिय पूरयमीसचरिमपाहुडिया ।
अज्जोअर अविहोही विहोहीभोही मवे सेसा PavSāro. 570; तिविहे वि
वत्थ चउल्लु ततो अज्जोअरं विय(?)णाहि । जावतिय-जह-पासिअमीसमेण
सिक्किअं ViMāPa. 83.13.

अज्जोअरअ (ajjhoyara-a < adhyavapūra-ka) *m.* [also
अज्जोअरग, अज्जोअरय, अज्जोअरय] (alma) increased with additions,
AMg. से जह्णागमए अज्जो । मए समणाणं निगंथाणं आवाकम्मिए ति वा ...
अज्जोअरय ति वा ... हरियभोयणे ति वा पडिसिदे Thāṇa. 9.62 (693);
नो खलु वपए जावा । समणाणं निगंथाणं ... अज्जोअरय ति वा ... हरिय-
भोयणे इ वा, मुत्तए वा पायए वा Vya. 9.33.43 (9.177); अम्महस्स णं
परिव्वागस्स णो कप्पए आहाकम्मिए वा ... अज्जोअरय वा ... पाहुणगमते
इ वा मोत्तए वा पाहत्तए वा Uva. 96; परिवट्ठिए अमिहडे उम्मिने मालोहडे
इव । अच्छिजे अणिसिट्ठे अज्जोअरय य सोलसमे PiṇḍNI. 93; J.M. कड
पूरय य गुक्को, अज्जोअरय य चरमदुगे KappBhā. 533; ओसकण अहिसकण-
अज्जोअरय तदेव णेक्कंती । अणत्थ भोयणम्मि य कीते पामिअकम्मे य Nib-
Bhā. 1008; परिवट्ठिए अमिहडुम्मिने मालोहडे य अच्छिज्जे । अणिसिट्ठे-
ज्जोअरय सोलस पिण्डगमे दोसा PavSāro. 586.

अज्जोल्लिआ (ajjholliā < ?) *Deśī. f.* arrangement of the
pearls in a lap-ornament, अंकाभरणे मोत्तिअरयणा अज्जोल्लिआ णाम
DeNāMā. 1. 33 (comm. क्रोडामरणे मोत्तिकरचना)

अज्जोवगमिया (ajjhovagamīyā) *adj.* (*f.*) inferior reading
for अज्जोवगमिया Vjy. 1.4.40; Pannav. 35.12 (2072); 35.13
(2073)]

अज्जोवज्झ (ajjhovajjha < adhyupādhi=adhyadhi) *m.*
the fault of adding more grain to the grain that is being
cooked, a kind of fault of giving alms, J.S. जलसंलुपकसेवो दाण्डं
संबदाण सयपवणे । अज्जोवज्झं जेयं अहवा पागं तु जाव रोहो वा Māla. 427
(6); Apa. उज्झिअ आहाकम्पुदेसहि पुव्वं वण्णा संसुहमासहि । अज्जोवज्झहि
पूईकम्महि देवपक्कयहि विवत्थियवम्महि MahāPa.(P.) 9.1.8.

अज्जोवज्झेय (ajjhovajjheya < adhyupādheya=adhyadhi-
dhika) *m.* the same as the fault called अज्जोवज्झ, J.S. आवाकम्पु-
देसिय अज्जोवज्झेय पूदिमिस्से य । ठविरे बलि पाहुडिरे पाहुकारे व कीदे य
Māla. 422(6)

अज्जोववज्ज (ajjhovavajja < adhy-upa-pad-) *v.* to be
attached to, to be addicted to, to be devoted to, AMg. तत्सिमाओ
पंव भावणाओ भवंति — ... मणुण्णामणुणेहिं सदेहिं णो सज्जेजा ... णो
अज्जोववज्जेजा Āyār. 2.15 (790[1]); पंचहिं ठाणेहिं जीवा अज्जोववज्जंति
Thāṇa. 5.1 (5.10); एवामेव समणाउलो ! जो अम्मं निगंथो वा निगंथी
वा आयरिय-उवज्जायाणं अंतिए मुंके भवित्ता ... अज्जोववज्जइ, ... संसारकतारं
मुज्जो-मुज्जो अणुपरियट्ठिस्सइ Nāya. 1.15.16; तं मा णं तुव्वं देवाणुप्पिया ।
माणुस्सएसु कामभोगेसु सज्जइ, रज्जइ, गिज्जइ सज्जइ अज्जोववज्जइ Nāya. 1.
8.180; तए णं से ददवण्णे दारए तेहिं भिउलेहिं अणभोगेहिं जाव सयणभो-
गेहिं णो सज्जिहिति ... णो अज्जोववज्जिहिति Uva. 111; तए णं ददवण्णे
दारए ... णो मुज्जिहिति णो अज्जोववज्जिहिति RāyPa. 811; इह लोहएसु
वा स्वेसु परलोहएसु वा ... सज्जइ रज्जइ गिज्जइ अज्जोववज्जइ Nib. 12.20;
Pischel-Gr. 77; J.M. होंति पडुपन्नविणासणं निगंधिविया उदाहरणं ।
सीसोअवि कत्थवि जह अज्जोवज्जिअ तो गुरुणा DaasveNI. 69.

अज्जोववज्जणा (ajjhovavajjanā < adhyupapādanā) *f.*
attachment (to pleasures), AMg. तिविहा अज्जोववज्जणा पणत्ता,
तं जहा — जाणू अजाणू वितिगिच्छा Thāṇa. 3.4.218(509)

अज्जोववज्जमाण (ajjhovavajjamāṇa < adhyupapadya-
māṇa) *adj.* (*pr. part.*) being attached to, being addicted
to, AMg. कवली द्या — निगंथे णं मणुण्णामणुणेहिं गंधहिं सज्जमाणे ...
अज्जोववज्जमाणे ... धम्माओ भंसेजा Āyār. 2.15.74-76 (790[3-5]); जे
भिकवू इहलोहएसु वा ... सज्जति रज्जति ... सज्जमाणं ... अज्जोववज्जमाणं वा
साज्जति Nib. 12.30; J.M. एवं आयरिएण वि सीसेसु अगारीसु अज्जोव-
वज्जमाणेसु तारिसो उवाओ कायव्वो DaasveTī p. 45b. 1.

अज्जोववज्जियव (ajjhovavajjiyavva < adhy-upa-patta-
vya) *adj.* (*pot. part.*) should be attached to, should be ab-
sorbed in, AMg. अणुणसु य पवमादिएसु कासेसु मणुणमएसु ... न
अज्जोववज्जियव्वं Panhā. 10.10.

अज्जोववण (ajjhovavanna < adhy-upa-panna) *adj.*
(*ppp.*) [also अज्जोववन्न, अज्जुववन्न] attached to, devoted to, AMg.
छंदोवणीया अज्जोववण्णा ... पकरेति संयं Āyār. 1.1.7.6; अघायं तु सोच्चा
गिसम्म ... कामेहिं गिद्धा अज्जोववण्णा ... सत्पारमेव फलं वयंति Āyār. 1.
6.4.1; छंदोवणीया अज्जोववण्णा अकंदकारी जणया रुयंति Āyār. 1.6.1.26;
से तत्थ आसाय-पडियाए मुच्छिए गिद्धे गट्टिए अज्जोववणे Āyār. 2.1.105;
जे इह सावाणुगा णरा अज्जोववण्णा कामेहिं मुच्छिया ... ण वि जाणंति समाहि-
माहिं Sāy. 1.2.3.58; अज्जोववण्णा कामेहिं चोइज्जंता गिहं गया Sāy.
1.3.2.32; 1.3.4.78; एवामेव ते इत्थिकायभोगेहिं मुच्छिया गिद्धा गट्टिया
अज्जोववण्णा लुद्धा रागदोसकसट्ठा Sāy. 2.1.22 (653); 2.1.31(658);
2.1.28 (662); 2.1.47(665); एवामेव ते इत्थिकामेहिं मुच्छिया गट्टिया
अज्जोववण्णा जाव वासाइ ... किम्मिसिएसु ठाणेसु उववत्तारो भवंति Sāy.
2.2.14(706); 2.2.56(712); 2.2.59(713); वयं तु कामेहिं अज्जोववण्णा
अगारिया पेमसेसु गिद्धा Sāy. 2.6.22(808); 2.7.25(861); अहुणोववण्णे
देवे देवलोगेसु दिव्वेसु कामभोगेसु मुच्छिते गिद्धे गट्टिते अज्जोववण्णे Thāṇa.
3.361[2] (183); 4.433(323); RāyPa. 753; मुच्छिते-गिद्धे गट्टिते
अज्जोववणे आहारं आहारैति एस णं गोयमा । सवंगले पाणभोयणे Vjy.
7.1.17 (7.22); सो णं अमीविकुमारो ... कामभोगेसु मुच्छिए गिद्धे गट्टिए
अज्जोववणे ... अणुपरियट्ठिस्सइ Vjy. 13.6.24 (13.110); गोयमा । अत्ता-
पक्कसायए णं अणुगारे मुच्छिए जाव अज्जोववणे आहारं जवह Vjy. 14.7.11.

अज्ञोववाय (14. 88); हेवद्विस्तस्य दास्यस्त आभरणालंकारेण मुच्छिद्य गदिय गिदे अज्ञोववणे वषट् दासवेदयं वमत्तं पासर Nya. 1. 2. 28; तप णं से सेलप उच्चि रोगावकंसि ... मुच्छिद्य गदिय गिदे अज्ञोववणे ओसवे ओसवविहारी Nya. 1. 5. 117; 1. 19. 28; रुवे य ओसवे य ... मुच्छिद्या गिदा गदिया अज्ञोववणे ... पेहमाणा चिट्ठति Nya. 1. 8. 175; नंदप पुक्खरिणीय ... अज्ञोववणे Nya. 1. 13. 32; 1. 14. 10; 1. 14. 21-22; 1. 16. 201; तेसु उच्चिट्ठसु सप-करिस ... गिदा अज्ञोववणे आसेविउं पवत्ता यावि होत्था Nya. 1. 17. 26; 1. 19. 29; 1. 19. 41; तप णं सा रेवती मंसगदिवा मसगिदा ... अज्ञोववणे निहरर Uva. 8. 20; 22; अंतेउरे य माणुस्सपसु य कामभोगेसु ... अज्ञोववणे नो संचाएमि Antag 5. 11; मुच्छिद्य गदिय गिदे अज्ञोववणे तं विउलं असण-पाण-खाइम-साइमं आसणं आहारेर Vva. 1. 1. 40; अंतेउरे य मुच्छिद्य गदिय गिदे अज्ञोववणे रज्जं च रट्ठं च आसाएमाणे Vva. 1. 1. 57; 1. 8. 30; 1. 8. 34; कामज्जयाय गणियाय ... अज्ञोववणे ... पट्टिआगरमाणे निहरर Vva. 1. 2. 62; 1. 4. 26; 1. 4. 27; से णं तत्थ उप्पुक्खालमावे सिंघियभोगेसु मुच्छिद्य गिदे गदिय अज्ञोववणे ... बाणपेहय वहेर Vva. 1. 2. 68; तप णं से सीहसेणराया सामाण देवीय ... अज्ञोववणे ... निहरर Vva. 1. 9. 14; 1. 9. 15; 1. 9. 18; वेडयस्से संमुच्छिया जाव अज्ञोववणा अज्जमणं च पुक्काणि गवेसप Nira. 121; जोगमि उ अविहया अज्जुववणा सक्कमवकुंमि । कटजोगमणिच्छतस्स देह भिक्ख अमुभमावे OghNi. 600; वषामेव से इत्थिकामभोगेहि मुच्छित्ते गिदे गदिय अज्ञोववणे Daa. 6. 4; 10. 29; JM. सा य जेमत्तस्स बीयणं बरेर सो तं पाएसु आरंभ णिवणेति अज्ञोववणे AvTi (H.) 688a. 3; धम्मं सुणेह, तीसे सरीरे सो अज्ञोववणे AvTi (H.) 690a. 8; तं पुंदरीओ चंक्रमती (Aoc.) दट्ठण अज्ञोववणे AvTi (H.) 701a. 9; सावणेण णिययभआय वयंसिया विउळिया विट्ठा अज्ञोववणे AvTi (H.) 92a. 1; मणिरहो मयणरेहं दट्ठण अज्ञोववणे चित्तिउं पयतो Utt. Sukh. 136b. 15; एव अज्ञोववणं लक्खेमि VasaHi. (M.) 95. 17; तीए रुवेण अज्ञोववणेण पुट्ठो अमओ KaKoPra. 35. 4; अज्ञोववणे तीए रुवदंसेण KaKoPra. 95. 26, सिरिमईय रुवलावणेसु अज्ञोववणे सेट्ठी JinadaAkhyā 24. 21; विट्ठा उज्जेणी-नयरी-सामिणा नमिलिराणा अज्ञोववणेण य KaKa. 260. 30; मणिरहो मयणरेहं दट्ठण अज्ञोववणे चित्तिउं पयतो Erz. 41. 5; Pischel Gr. 77.

अज्ञोववाय (ajjhovavāya < adhy-upapāda) *m.* attachment, AMg. न यावि ... जेल-चम्म-पत्ताइ महारिहाइ परस्स अज्ञोववाय-ओमज्जणाइ परिचिट्ठिउं गुणवओ (कप्प) Paṇḍa. 10. 4.

[**अज्ञोवात** (ajjhovāta < adhy-upapāta) *m.* faith, व्य. प्र. (= Vava) 217 आ Sāg. cf. अज्ञोववाय]

अज्ञोवाय (ajjhovāya < adhy-upapāda) *m.* [comm. 'उपपात'] attachment, JM. अहिगरणं तेहि समं, अज्ञोवायो य होर महिकाणं । तक्कम्ममाविताणं कुत्तहलं चैव इतरिणं KappBhā. 2038. cf. उववाय.

अज्ञोसिय (a-jjhosiya < a-śoṣita) *adj.* (ppp.) not dried up, not destroyed, AMg. निययकम्माणं । न अवेरयाण मोक्खो धोतत्तेण अज्ञोसियाणं वा MahāNia. 2. 105.

अज्ञोखिरय (a-jhāṅkhira-ya = a-niḥśvasana-śīla-ka) *adj.* not given to sighing, JM. नीससणजोगे । विग्गेहि अज्ञोखिरया णिहसिअणिजागमा हुंति (comm. धीरा इति यावत्) KumāCa. (H.) 7. 44.

अज्ञो (a-jhāñjha) *adj.* not quarrelling, AMg. इह आणाकंखी वट्ठिए अणिहे पुक्कावररायं जवमाणे, सवा सीलं संपेहाय सुणिवा भवे अकासे अज्ञो (comm. माया लोभेच्छा वा) Āyār. 1. 5. 3. 2.

अज्ञोपपत्त (a-jhāñjha-patta < a-jhāñjha-prāpta) *adj.* not resorting to quarrel, (jhāñjha = 'delusion': Jacobi), AMg. जे विग्गधीय अज्ञापमासी न से समे होइ अज्ञोपपत्ते Sāy. 1. 18. 6; वहुं वि अनुसासिए जे तहवा समे दु से होइ अज्ञोपपत्ते Sāy. 1. 18. 7.

P. D. 22

अज्ञरंत (a-jharanta < a-smarat) *adj.* (pr. part.) not remembering, forgetting, JM. दाउं वहुं अज्ञरंता ... जोहा कुकुणं पत्ता KumāCa. (H.) 6. 44 (somm. वहुं विभूतिं दत्त्वा वणीमापरंदि-जनाय वित्तीर्य अस्मरन्तः, दानशौण्ड्यादजानानाः)

अज्ञसुर (a-jhasura = a-tāmbūla) *adj.* Deśi. devoid of betel leaves (in the month), M. उव्वहंतीहि वंदीहि । अज्ञसुरमहरं वेल्कस-सुण-विण्णं गुली-कितलं GauḍVa. 842. cf. DeNāMā. 3. 61 ससुरं तवोलत्थेसु.

अज्ञिजमाण (a-jhijjamāna < a-kṣīya-māna) *adj.* (pass. pr. part.) not diminishing, not fading, JM. वाअमुहविहिअ-कमलो निम्मविआज्ञिजमाणकुमुअसिरी (खं ससी चडिओ) KumāCa. (H.) 6. 13.

अज्ञीण (a-jhīṇa < a-kṣīṇa) *adj.* (ppp.) 1 not diminished, complete, JM. लक्खणपुणमखीणं, अछीणमणं अज्ञीण-तणु-तेअं (आसं) KumāCa. (H.) 2. 84; 2 *n.* non-exhaustion (of the Karmen, which deludes the faith), JŚ. ज्ञीणमज्ञीणं च दंसेण भोहे । उवसामगे च खवगे च संकमे मग्गणोवाया KasāPa. 39.

अज्ञुसिर (a-jhusira < a-susira) *adj.* without hole or gap, AMg. अज्ञुसिरवणिचियलोइसंकल-गारायवहरउसहसंयवणदेहधारी ... भरह-चक्खट्ठी भरहं मुंजइ पण्णट्ठसत्तु Jambuddi. 3. 3; संयारो उत्तिमट्ठे अज्ञुसिर-अप्पुडियभूमितल्लवो ĀrāhPaḍ. 83; JM. वणं मूले गिरं मज्जे अग्गे मइवजुत्त्या । एगंगियं च अज्ञुसिरं पोरायामं तिपासियं KappBhā. 3977; अज्ञुसिर झुसिरे लहुओ, लहुगा गुरुओ य होति गुरुगा य । संवट्ठण परितावण लहुगुरुगडतिवायणे मूलं KappBhā. 4902; अज्ञुसिरउत्तर लहुओ गुरुओ य परंपरे अज्ञुसिरमि । झुसिराणंतरे लहुगा, गुरुगा तु परंपरे अहवा KappBhā. 4903; असिआदिकारणगता उवधी-कुच्छण-अजीरा-अवे वा । अज्ञुसिरमसंवधीय पक्कमुहे भंगसोलसं NisBhā. 1225; 1226; अहवा अज्ञुसिरगणे कप्पो पक्कयो तु कजे झुसिरे वि । झुसिरे व अज्ञुसिरे वा होति विकप्पो अकज्जमि NisBhā. 1231; 1233.

अज्ञुसिरतण (a-jhusira-taṇa < a-susira-taṇa) *n.* grass having no gap, thickly packed grass, AMg. तह वि असेयरमाणे कुसमाईणं तु अज्ञुसिरतणाइ । तस्सउसइसउथरे वा झुसिरतणाइ तओ पच्छा ĀrāhPaḍ. 85; अज्ञुसिरतणेसु निव्वीइयं तु सेसपणएसु पुदिमहुं । अप्पडि-वेहिय-पणए आसणयं तस-वहे जं च JiyKapp. 65; JM. अज्ञुसिरतणपंचगं चम्मपंचगं पुत्थवपंचगं ... च सेवए कमेण ViMāPra. 86. 24.

अज्ञुसिरवाग (a-jhusira-vāga < a-susira-vāka) *n.* bark without any hole, AMg. आगरसमुट्ठियं तह अज्ञुसिरवाग-तण-पत्त-कडए य । कट्ट-सिला-कलगम्मि व अणमिज्जिय निप्पकप्पम्मि MaraṇVi. 847. cf. अज्ञुसिर.

अज्ञोसयंत (a-jhosayanta < a-joṣayat) *adj.* (pr. part.) not enjoying, not taking delight in, AMg. समाहिमावायमज्ञोसयंता सत्थारमेव फस्सं वयंति Āyār. 1. 6. 4. 1 (190); Sāy. 1. 13. 2 (558)

अञ्च- (añca < añc-) *v.* [Hem. (Gr.) 4. 187] 1 to pull, to draw, to bend, AMg. वामं जाणुं अंचेह, अंचेत्ता दाहिणं जाणुं वरणि-वळंसि निहट्टु Nya. 2. 1. 11; Uva. 21; 19; RāyPa. 8; Jivābhi. 8. 457; Jambuddi. 86; Kapp. (J.) 15; अंचंति वामजाणुं इयरं भूमीय नीहट्टु । पणमंति जिणे Titttho. 191; 2 to go, to become, JM. तव-सातिवारपरं अंचति विक्खिअइ ततो व PaṇḍaPra. 16. 23 (comm. अंचति गच्छति); अंचु गति-पूयणम्मि व, पारं पुणज्जुत्तरं दुवा मिति । सोधीय पारमंचव, ण वावि तदपुत्तिं होति KappBhā. 4971 (comm. अंचु गति-पूयनवोः इति वचनात् अच्युर्वाच्युर्वाच्यौ पूयने चात्र वृत्ते); 3. (देवी) देव महारावत्स पुरओ कादम्बलोवपसिहाणे कइ अज्जाणं विट्ठाव जोचिदीमेवहि BhaṇMañ. 8. 12. 1.

अंच- (añca- < añc-) *v.* to worship, to adore, [from arc-?] अंचु गतिपूषणम्मि य KappBhā. 4971 (comm. अंचु गति-पूजयतोः इति वचनात् अंचुर्धातुगतौ पूजने चात्र गृह्यते); Apa. सिरिपुक्कयंतु जिणु अंचह MahāPa. (P.) 79.14.11; पयजुयलउ करकमलेहि अंचय BhaṇiKa. 207.10; 57.8; जलु वंछिवि विहिजा अंचिज्ज SuddCa. (N.) 6.8.7; अंचिज्ज पणविज्ज सिरण NāyCa. (P.) 4.3.11; णं फुले अंचमि पाय तहो KarCa. 10.3.10; को सुसमाहि करउ को अंचउ YogSā. 40; कासु समाहि करउ को अंचउ PaDo. 139; जो जिणसामिउ कुसुमिहि अंचय Chakkammu. 5.7.3; जो जिणु अंचय सुमहुरसुहिहि Chakkammu. 10.6.5; जिणु अंचिज्ज मंत सहिज्ज Chakkammu. 10.8.8; जचअच्चहि चेहिरे अंचय SāliSā. 11.11.

अंचल (añcala) *m.* end of the eye or skirt of the garment etc., M. पंडुतणपण करअलपाविअकवअंचलेण अवित्तो । सो जम्मि (सरवरे) कुरणहो GaudVa. 485; जेसंचलबाणकीलिओ KumVa. 1.57; सिचअंचले धरिज्ज पियण सयणं विमुचंती Līa. 1097; (राजा) जं एक्कं सिअअंचलं गिअसिअं तं ण्हाणकेलिहि KapMañ. 1.26; (राजा) पोसंचलं वणवणत्थलसंसमाणं KapMañ. 1.27; (राजा) दिहे वरिअंचले KapMañ. 8.3; (राजा) जं जेहि गणअंचलेहि तहआ मंदागिलंदोलिण CandLo. 2.7; (अन्त्यः) गिअ-सिअअंचलवाउणा AnaSun. 2.17; ष. (विदूषक) ता सिअअंचलेण वीजहस्सं दाव KapMañ. 3.22.2; J.M. सिचअंचले अखराह दहूण KumāPa. 58.15; अवरिअंचलगाहिओ मालोवरिनिहिअमुमयमण्णा KumāCa. (H.) 3.88; अंचलफासे यज्जारीमाहसिरियफासे य (इयाणि) पोसहियस्स पायच्छित्तं मण्णहं ViMāPa. 91.34; तण्हाए तरलनयणो परिस्समे अंचलम्मि वलहत्थो । दुक्खे सत्तो भम्मम्मि विम्विओ तुह सुहे सुहिओ SubhāPañjSā. 41; Apa. मुहि अंचलु देवि इसर BhaṇiKa. 171.11; चापपिणु अंचलु धरिउ ताम SugDabKa. 2.3.1; लह अंचलु मुहु पुंछिउ SandeRā. 98.

अंचलिय (añcaliya < añcalika) *n.* the loincloth, J.M. अंचलिय अट्टवित्थरि VatthuSā. 2.28.

अंचवि (añcavi < arcayitvā) *ger.* after having worshipped, Apa. बाउ करिणिगमु खंचवि रयणहि अंचवि अट्टासणे बहसारिउं JambūSāCa. 5.1.5.

अंचितकाल (añcita-kāla) *m.* suitable time, J.M. फोसंचीय नवरीए अजमुहत्थी समोसदा । तथा य अंचितकालो । साधुजणो य हिंसमाणो फल्लति KappBhā. 3275 (comm. p.917)

अंचिय (añciya < añcita) *n.* 1 a variety of dance, the 25th variety of drama, AMg. चउव्विहे नट्टे पण्णत्ते, तं जहा — अंचिय रिभिय आरमडे मसोले Thāna. 4.633 (874); अंचियं नामं दिव्वं णट्टविहि उवदंसेति RāyPa. 105; 107; तप णं ते बहवे देवकुमारा ... चउव्विहं णट्टविहि उवदंसेति, तं जहा — अंचियं, रिभियं, आरमडं मसोलं च RāyPa. 116; अप्पेगइया देवा अंचियं नट्टविहि उवदंसेति RāyPa. 281; Jivābbhi. 8.447; अप्पेगइया चउव्विहं णट्टं णत्थति, तं जहा — अंचियं, दुयं, आरमडं मसोलं Jambuddi. 5.57; J.M. नट्टं चउव्विहं अंचियं, रिभियं, आरमडं मसोलं ति NisCu. 4.2.15; 2 famine, J.M. गेलण्ण रायडुट्टे रोहग-अट्टाणमंथिते ओमे । एतेहि कारणेहि, असती लंमम्मि ओमासे NisBhā. 1445; अंचियं दुक्खिक्खं एतेसु अंचियादिसु एतेहि गिहत्थण्णत्तिथीहि समं भिक्खा लब्धमति अज्झा न लब्धमति NisCu. 2.119.28; अंचियं दाउमसंभिमादी दुक्खिं वा NisCu. 2.206.1.

अंचिय (añciya < arcita) *adj.* (ppp.) worshipped, J.M. नेचइवा पुण वचं दलंति असार अंचितादीसु VavaBhā. 4.54 (comm. अंचिताः पूज्याः, राजमान्याः); Apa. दिट्ठ असोववक्खु परिअंचिउ जिणवरो व्व सम्भावे अंचिउ PaumCa. (S.) 29.5.1; कुंयियणवहो अंचियजसावहो

MahāPa. (P.) 8.8.11; अंचियं दिसागएहि सिंघियं (उच्छियं) MahāPa. (P.) 8.5.15; महिसारविपरिदहि अंचिय BhaṇiKa. 114.18; दाहिणपवणइयकुसुमंचिय (वसंतहो आगमु) BhaṇiKa. 140.5; उववक्खणयहि कुसुमहि अंचिउ VaḍḍhaCa. 2.18.7; कमलइणणसिद्धेण अंचिय MayaParāCa. 1.1.2.

अंचिय (añciya < añcayitvā) *ger.* having bent, AMg. वामं जाणुं अंचिय दाहिणजाणुं निहिणु धरणिवरे ArāhPaḍ. 161.

अंचिय (añciya < añcita) *adj.* (ppp.) 1 covered with, packed with, AMg. त वयणं सोऊणं तातो अंचियतण्णइसरीरा Tittho. 762; 766; J.M. तं वयणं सोऊणं राया अंचियतण्णइसरीरो AvNi. 425; रोमंचंचियण्णा SupāsCa. 10.102; बहुमाण-वस-समुट्ठिय-रोमंच-चयंचियसरीरो SarSaCa. 4.67; Apa. रायउर मणोहर रयणंचियवत्तं तहि पुरवह JaaCa. 1.3.16; रोमंच-अंचिउ कुमर SaṇKuCa. 403.2; पुण्यंचियसम्बं (अणं) SaṇKuCa. 487.7. तुट्ठित-हार-केऊरहि मणिहि सुमहियलु अंचियउ PaNāCa. (P.) 9.1.12; 2 attained, got, J.M. अंचिय-निम्बाण-सिरी सो चओ थूलमहमणी KumāCa. (H.) 7.31. 3 studded with, M. मुणिधीर-हारिमणिंकणंचिअफुरिअप्यओट्ट-रमणिज्ज-गोपिअं ŚrīKāv. 1.34; 4 concealed, J.M. जिणइसेण ... चट्टेवसो कओ, एगागी सयं वेव चंय गओ अंचियं च वट्टह AvTi. (H.) 399b.5; 5 lasting long, J.M. गेलण्ण-रायडुट्टे, रोहग-अट्टाणमंथिते ओमे । एतेहि कारणेहि असती लंमम्मि ओमासे NisBhā. 1445 (comm. अंचिय ओमे दीर्घं दुक्खियमित्तवः)

अंचियंगी (añciyāṅgi < añcitāṅgin) *adj.* one whose body is contracted (due to famine), shrivelled, J.M. विसियपदमंचियंगी रायडुट्टे सहत्थगेलणे । उवधीसरीरतणम पडिणीते साणमादीसु NisBhā. 1088 (comm. अंचियं दुक्खिक्खं । एतेसु अंचियादिसु एतेहि गिहत्थण्ण-त्तिथीहि समं भिक्खा लब्धमति अतो तेहि समाण अडे ?)

अंचियंचि (añciyāñci < añcitāñci) *n.* coming and going, walking to and fro, AMg. एवामेव गोसालस्स वि मंखलिपुत्तस्स तवे तेप समणस्स भगवतो महावीरस्स बहाए सरीरगंसि निहिट्टे समाणे से णं तत्थ नो कमह, णो पक्कमह अंचियंचि करेह Viy. 15.78 (15.111); Thāna. 10.159(776)

अंचियण (añciyana < ?) *n.* famine, lack of a giver, J.M. अंचियणं नाम दावसेवी NisCu. 2.200.28.

अंचियरिभिय (añciya-ribhiya < añcita-ribhita) *n.* the 27th variety of dance, AMg. अंचियरिभियं नामं दिव्वं णट्टविहि उवदंसेति RāyPa. 107; अप्पेगइया देवा अंचितारिभितं णट्टविहि उवदंसेति Jivābbhi. 8.447.

अंचिया (añciyā < añcikā) *f.* hook, J.M. कयमंचियापओएणं समुत्तारावियाए तेणं SamarāKa. 102.1.

अंचिवि (añcivi < arcayitvā) *ger.* after having worshipped, Apa. मविसु वि जिणवरपडिमउं सिंघिवि । अहिसिंघिवि अंचिवि परियंघिवि BhaṇiKa. 47.1; अंचिवि परमगुरु BhaṇiKa. 68.10; जिणु अंचिवि BhaṇiKa. 96.3; 106.6; अंचिवि कंचण-कुसुमेहि VaḍḍhaCa. 1.9.6

अंचेत्ता (añcettā < añcayitvā) *ger.* [also अंचित्ता] after having bent, AMg. (वामं जाणुं) अंचेत्ता दाहिणं जाणुं धरणितलंसि निहट्टु Nāya. 2.1.11; Jambuddi. 3.6; RāyPa. 8; 292; Jivābbhi. 8.457.

अंचेवि (añcevi < añcayitvā) *ger.* after having bent, Apa. अंचेवि पाय संयुवण लणु CandappaCa. (Y.) 2.3.2. cf. अंचिवि,

अंचेवि (añcevi < arcayitvā) *ger.* after having worshipped, Apa. णाणाविहणणिरयणेहि अंचेवि PaumCa. (S.) 14.8.3; अंचेवि पुंजेहि

अंघोली गोवर BāNeCa. 5.11.5.

अंघोली (añcoli < ?) *f.* Deśī. lap. रेणुव मणिषि तेण व्हा-
रिषि । कयलीहलु दंसेवि पवारिषि । वरसारिव अंघोलीहि छुडे MahāPu.(P.)
66.15.6 (comm. अंघोलीहि उत्पन्ने) *v.l.* अंघोलीहि.

अंछ- (añcha=kr̥ṣ-) *v.* [cf. Hem.(Gr.) 4.187; cf. Skt. añhe-] 1 to draw, to pull, to drag, JM. सोलस रायसहस्सा सव्व-
क्केणं तु संकलनिवद्धं । अंछंति वासुदेवं अगदतडंमी ठियं संतं ĀvNi. 71; दो
छोछा वसीसा सव्वक्केणं तु संकलनिवद्धं । अंछंति चक्कट्ठिं ĀvNi. 73;
ĀvTi.(H.) 48b.4; ViĀvBhā 794-795; KaKoPra. 88.1; 2 take
away from, JM. अद्दुप्पणे सच्चित्त मा मे पयसंछिई । मायाए आपुच्छह
आयविहि गंतुमिच्छामि VavaBhā 4.425.

अंछण (añchana=ākaraṇa) *n.* drawing, pulling, AMg. सौ-
सच्छेयण-जिअंछण Paṇḍā. 10.18; लिसे छणिअछारो घणेण चीरे-
वज्जंभिउं उण्हे । अंछण OghNi. 396 (comm. अंगुल्या लिप्तस्य इति तस्य
कवस्यार्कणं समारणम् p. 143a.11); JM. अंछणे सम्महा पडिहेवा चेव
जेमस्सवाणं । सुत्तत्थनदुमएस्स य पल्लिम्यो होति दीहेस्स NiBhā 1931
(NiSū. अंछणं ककुपं): कम्मज्जा एस्स तिहुयणलच्छिअंछणपडिहत्थमुयदंडो
PubCa. 121.5 (comm. अंछणपडिहत्थ आकर्षणपट्ट)

अंछणता (añchana-tā=prasāraṇā) *f.* spreading, carding,
JM. अबसा वसम्मि कीरंति, जेण पसवो वसंति व जया ऊ । अंछणता तु
वसरिणा, वट्ठण सुत्ते व रज्जु वा NiBhā. 1530.

अंछणय (añchana-ya=ākaraṇa) *n.* carding, JM. वसि-
करण-सुत्तास्सा, अंछणयं वट्ठणं व जो कुज्जा । वंछणसिच्चणहेतुं, सो पावति
आणमादीणि NiBhā. 1529; अंछणय-वट्ठणं वा करंति जीवाण होति अविवातो
(? अइवाओ) । ऊय हत्थ-छोडण, गिलाण आरोवणायाए NiBhā. 1531.

अंछमाण (añchamāna=ā-karṣat) *adj.* (pr. part.) drawing,
pulling, JM. अंछंति वासुदेवं अगदतडंमी ठियं संतं । विष्णुण संकलं सो
वामगहत्थेण अंछमाणानं । भुजिज्ज व लिपिज्ज व महुमहणं ते न चायति Āv-
Ni. 72; 74; ĀvTi.(H.) 48b.4; 5; ViĀvBhā 797.

अंछवियंछं (añcha-viyañcham=ākaraṣa-vikarṣam) *adv.*
with pulling and drawing, JM. तेहि वि ते खज्जंता अंछवियंछं खरं च
विरसंता KvMāKa. 38.7.

अंछवियंछिथं (añcha-viyañchiyam=ākaraṣa-vikarṣam)
n. pulling and drawing, JM. जह वि य केणहं समं विवादो गत्थि, जह
कस्सह ण धरे, मा तेण अंछविया(यं)छियं कज्जिहि ĀvTi.(H.) 832a.4.

अंछवियंछीकीरमाण (añcha-viyañchī-kīramāna=ākriya-
māna) *adj.* being pulled and dragged in different directions,
JM. सो तथा जलतरंगरंतविग्गहो अंछविअंछीकीरमाणो कूरजलयरेहि PubCa.
180.7.

अंछाअंछि (añchā-añchi < añcāñci?) *n.* pulling or
dragging one another, JM. अह अत्थि को वि दट्ठं अंछाअंछि केज्ज
को पंथो । ता नियमा कायव्वं गंतुण तत्थ सामह्यं JambūCa.(G.) 16.702.

अंछाव- (añchāva=ā-kr̥ṣ-) *v.* to draw, to pull, to drag,
AMg. अंभितरियं जणियं अंछावेह, अंछावेत्ता ... महासणं रयावेह Vy.
11.11.29 (11.188); Nāya. 1.1.25; Kapp. 63.

अंछावेत्ता (añchāvēttā=ākṣya) *ger.* having pulled or
drawn, AMg. अंभितरियं जणियं अंछावेह, अंछावेत्ता ... महासणं रया-
वेह Vy. 11.11.29 (11.188); Nāya. 1.1.25; Kapp. 63.

अंछिऊण (añchiūna=ākṣya) *ger.* having drawn out,
JM. सुखिं अंछिऊण मोरमि ĀvTi.(H.) 427a.7; तणयं एवेकं अंछिऊण
ते उव्वत्ती कुवितो KappBhā. 3252 (comm. p. 910.14)

अंछिज्जंती (añchijjanti < ākṣyamānā) *adj.* [f.] (pr. part.

pass.) *f.* being drawn or pulled, AMg. तासु व (सकावासु)
अंछिऊणंतिषु भगवता आरसिंयं ĀvTi. (H.) 227a.4.

अंछिय (añchiya < ?) *adj.* Deśī. dragged [अंछियं च कट्टिअय
DeNāMā. 1.14 comm. अंछियं आकृष्टं ... अंछिअहिअओ तम्मसि किं
अत्थके अणप्पउत्तो]

अंछिय (añchiya=ākṣya) *ger.* having drawn or pulled
out, JM. लिसे छाणिब छारो घणेण चीरेण वंविउं उण्हे । उव्वत्तण परिचत्तण
अंछिय थोए पुणो केवो KappBhā. 517.

अंछिय (añchiya=ākṣya) *adj.* (ppp.) drawn out, pulled,
AMg. जिअंछिय-छिणकणसिरापणिज्जंते ... छिज्जंते व असिणा Paṇḍā.
3.17; लिक्खणवत्थविक्खित्तजिअंछियनयण Paṇḍā. 1.29; अवरे रणसीस-
लद्धलक्खा · सरमस-खर-चापकर-कंछिय-सुनिसितसर Paṇḍā. 3.5 (comm.
चापकरैः धातुभैः । कराच्छिताः कराकृष्टाः); JM. तत्थ सहिराव सलागाओ
अंछियाओ ĀvCu. 227a.4; अक्खित्तं अंछियं च कट्टिअयं PāḍiNā.
501; घेत्तुण संकलमयं लोलाए ईसि अंछिओ KaKoPra. 88.2; M.
(पेच्छ) रामो पाआलंछिअयं ठवलंतट्ठिओरअधरं गळं SetuBa. 14.59
(comm. अञ्चितः आकृष्टः)

अंज- (añja-) *v.* to anoint (the eyes), AMg. सह णं सा
सुमहा अज्जा ... ओट्टे रयह, अञ्जणी अंजे Nirayā. 121; Apa. काई
गयण अंजणहि अंजहि SiVaCa. 2.4.8.

अंजण (añjana < añjana) *n.* 11 collyrium, AMg. से भिक्खु
... तहप्पगारेण ... अंजणसंसट्ठेण हत्थेण वा (णो पडिगाहेज्जा) Āyār. 2.72
(360); 2.73(360); से भिक्खु ... विरप परिगाहाओ ... णो अंजणं णो वमणं
(करेज्जा) Sūy. 2.1.69 (691); 2.2.43(711); 2.4.23 (753); अंजण-
पुंजनिगरप्पणां Uvāsa 107; अंजणवणकसिणरुयगरमणिज्जिअकेसा Uvav.
33; तत्थ णं जे ते किंहा मणी, तेसिं णं मणीणं एयास्से वण्णावासे पण्णसे,
जे जहानामए-जीमूतए इ वा अंजणे इ वा RāyPa. 25; Jivābhi. 3.278;
Āv. (Malayagiri) p. 177b.4; दुवे असुरकुमारिदा-अंजणवणकसिण... जिअ-
केसा Pannav. 2.31 (178); कण्हेस्सा णं भंते । वण्णेणं केरिसिया पण्णत्ता ?
गोयमा ! से जहानामए जीमूतए इ वा अंजणे इ वा Pannav. 17.123(1226);
तए णं सा सुमहा अज्जा अज्जाया कयाइ ... अंजणं च वण्णं च ... गेसेह Nirayā.
121; अंजणे दंतवणे य गायाभंगविमूत्तणे Dasave. 3.9; खंजणजणनयणनिमा
किण्हेस्सा उ वण्णओ Utt. 34.4; जे भिक्खु ... अंजणसंसट्ठेण ... हत्थेण वा
पडिगाहेहि Nis. 4.39; अंजणस्स खयं हिस्स वम्भीयस्स य सत्तवं IsiBhā.
28.22; JM. सुद्धमावणाहिं संखविसेसे विय निरंजणो SamāKa. 582.2;
सुद्धदुग्गण ... सह-सुज्ज चंदगुत्ते PinḍiBhā. 35 (comm. सुद्धकव्ये
नाजनाहृष्टेन चन्द्रगुत्तेन सह भुज्यते); केहत्तसियविमाणा अंजणधाऊसमा
DevTha. 243; अंजण-खंजण-कहम्मलिते मूसममिस्सिय अगिगविदङ्गे । सुजिय
कुट्टिय पज्जवलीहे होइ विवागो सुहो असुहो वा KappBhā. 2832; PavSāro.
850; जह पत्तं गेण्हेज्ज उ तगयमंजण-रओ-मलार्थं । पेच्छेज्ज, जं न पासह अपत्त-
कारिं तओ चक्खुं ViĀvBhā. 212; जह कायगमंजणार्हं जलदिट्ठीओ विसोइति
ĀvNi. 1154; जुण्णंजणजोगसिअओ सिदो SamSat.(H.) 86; होज्ज फुडं
महुमहणो जह अंजणसप्पओ हुंतो JambūCa.(G.) 16.492; Jā. ण करंति
किंचि साहूण परिसंठप्पं सरीरम्मि ... भूषण-वमण-विरेवण-अंजण Māla. 838-
840(9); M. गयणं-गलिअ-वाहंजणाणं गिअवडह लावणं GauḍVa. 702;
गहिअ विविहंरताओ अकअंजण-ससुर-मंजरी-रओ ... कामिणीसत्तो GauḍVa.
1125; अंजणराधण सह वूसरंताइ ... सुखं दीण गयणगलिअार्हं असुमार्हं Setu-
Ba. 9.82; अंजण-गिअज्जियाओ व दिसाओ Jā. 453; पिंहालत्तअ-अंतीय
अंजणं का वि रंजह Uaṇi. 4.7; (राजा) जं थोअंजणसोणलोअणजुअं Kap-
Mā. 1.26; (विचक्षणा) जंअंजणजणअपसाहणार्हं ... गयणार्हं KapMā.
2.19; (हिलीव वेतालिक) जुण्णंगराअंजणं ... वरिअप्पीओ णवोटा-अणो
ĀpaSū. 3.23; Apa. अंजणु गयणि MahāPu.(P.) 22.2.10; अंजणु

सीमिति लोयणहि JambūSāCa. 3.9.17; मुहि अंजणु लोयणे लखरसु RāNēCa. 11.3.10; बगरा व तिलयंजणसोहि SudCa.(N.) 2.6.4; संवाहय-रुद्र-कलि खग गुलिय-अंजणुसहाणि SanKuCa. 611.3; II the act of applying collyrium, AMg. जिम्भच्छेयण-अंजण-रुद्रगिराहण ... अंजणाणं अंजणपुलगाणं Vjy. 3.1.3 (3.4); अंजणाणं रयणाणं Nāyā. 1.1.68; रयणाणं वहराणं ... अंजणाणं RāyPa. 10; 12; 18; 65; 279; Jambuddi. 5.5; से सुरिदे ... बेशलिय अंजण ... मणिरयणमंडियाओ पाउयाओ ओमुय Jambuddi. 5.21; जंजणपाउसमप्यहाण मुदीय कुवल्य-निहाणं । बड्डु बायगंरसो Nandī. 92.31; अंजण ... मणिरयणमंडियाओ पाउयाओ ओमुय Kapp(J.) 15; अंजणाणं अंजणपुलगाणं (रयणाणं) Kapp(J.) 27; तओ पुण ... अंजणचंदप्यह ... बरयणेहि Kapp(J.) 45; JM. वज्जेदणीलंजण ... विहुमाणं (रयणाणं) MāSudPa. 18; 3 a kind of tree, AMg. तस्स णं असोगवपायवस्स हेट्ठा ... पुढवि-सिलापट्टए पण्णत्ते ... किण्हे अंजण-पण-किवाण ... अयसि-कुसुमप्यगास्स Uvav. 10 (comm. अज्जनको बनस्पतिविशेषः); JM. सुहयं रग दारुमयं पासाय कलस-रंजमकटिअं । सुहकट्टु दुविट्टु कीरं सीसिमसुवरंजणं महुवं VatthūSā. 3.31; Apa. तस्स तरल-तमाल-जालेल ... साला विसालंजणा PaumCa.(S.) 51.2.4; बगरा व तिलयंजणसोहि SudCa.(N.) 2.6.4; णिउ व्व रासु व्व वणं विरायं ... तिलयंजणसुपसाहण SudCa.(N.) 7.8.11; अंजणुसुणिनूलपल्लं-करं BhaviKa. 109.6; 41 name of a mountain, AMg. मंदरस्स पव्वयस्स ... 4 व वक्खारपव्वया पण्णत्ता, तं जहा — तिकुडे ... अंजणे Thāpa. 6.151(434); 4.311(299); सव्वे वि णं अंजणपव्वया दस जोयणसत्ताइ उव्वेहेणं Thāpa. 10.41(725); मंदरपव्वयस्स अट्ट वक्खारपव्वया पण्णत्ता, तं जहा — चित्तकूडे ... अंजणे Thāpa. 8.67 (637); JM. पुक्खरिणीओ चउरो पुव्वंजणचउदिसिं संति PavSāro. 1479; तह य सुदंसणबावी पच्छिम-अंजणचउदिसासु PavSāro. 1488; Jā. दहिमुहसेत्तेमु पुणे अंजणजिणवेहए छट्ठं ... कायव्वा उववासा ŚrāA.(V.) 373; II name of a mountain-peak, AMg. रयगवरे पव्वए अट्ट कूडा पण्णत्ता, तं जहा — रिट्टे ... अंजणे Thāpa. 8.95 (643); इमे वक्खारकूडा, तं जहा — तिउडं वेसमणकूडे अंजणे Jambuddi 4.202; 3 a *kūḍa* of Ratnaprabhā hell, (a hellish region), AMg. रयणप्यमाए पुढवीए अजणे वंढ दस जोयणसत्ताइ बाहलेणं पण्णत्ते, Thāpa. 8.163 (778); अंजणस्स कंडस्स हेट्ठिआओ Samav. 99[7]; रयणप्यमाए पुढवीए खरकंडे कतिविधे पण्णत्ते ? गोयमा । सोलसविधे पण्णत्ते ... अंजणे Jivābbhi. 3.7; Jā. खरमागे णादव्वो सोलसमेदेहिं संजुदो ... अंजणपवाल्लोमज्जाणि TīloPap. 2.12; (चित्ताए हेट्ठा) कमसो चोइस अण्णा य ट्ठिदमही ... अजणं णाम TīloPap. 2.16; Apa. णिगउ अंजणाहि किर णिग्गुह MahāPu.(P.) 11.11.6; 6 names of various gods, 1 names of Lokapālas of Velamba and Prabhāñjana, AMg. वेल्बस्स (चत्तारि लोणपाला) काले महाकाले अंजणे रिट्टे । पमंजणस्स (चत्तारि लोणपाला) काले महाकाले रिट्टे अंजणे Thāpa. 4.122 (275); II name of the god Śakra Devendra, AMg. सक्कस्स णं देविदस्स देवरण्णो (देवा होत्वा) तं जहा — ककोडए अंजणे Vjy. 3.7[4] (3.264); III name of the god whose Adhipati is Vāyukumāra god, AMg. बाउकुमारणं वेल्ब-पमंजण-काल-महाकाला, अंजण रिट्टा Vjy. 8.8.3 (3.275); IV name of the Pratihāra gods, JM. कुमुयंजणवामण ... पयदीह्वं पट्टिहारदेवेहिं SīSivāKa. 667; 7 name of a celestial abode (Devavimāna), AMg. जे देवा काळं सुकाळं ... अंजणं ... विमाणं देवत्ताए उववण्णा Samav. 18[15]; 8 a black Pṛthvikāyika substance, AMg. ख(वाह)पुढविकाहवा अणेगविहा पण्णत्ता, तं जहा — ... हरियाले हिगुजए मणोसिला सासगंजणपवाले Pannav. 1.20[2] (24); अंजणे खंजणे सीवले (इमे वण्णरस्स कसियणोयव्वा) ŚāraP. 20.2; हरियाले

हिगुलए मणोसिला अंजणे लोणे Dasa. 5.33; सासगंजणपवाले ... बगव-कार मणिविहाणे Utt. 86.74; JM. मणोसिला अंजणे लोणे NisBha. 1848 (अंजणमिति सोवीरयं रंजणं वा NisCa. 2.290.25); सोवीरंजणपव्व पुढविभेआइ इच्चाइ JivVjy. 4; Jā. छत्तीसगिहा पुढवो ... सासगंजणपवाले य MāA. 207(5); 9 name of the residence of the Lokapāla called Yama, Jā. पंडुगवणस्स मज्झ चूलियपासम्मि दक्खिणविभागे । अंजणामो भवणो TīloPap. 1843; जमणामलोयपाको अंजगमणस्स वेहुवे मज्झ TīloPap. 1844.

अंजणहसिआ (añjanaisiā < añjana-iṣikā) Deśi. [DeNāMA. 3.17] the twig of the Tamāla plant, (comm. अंजगिभर्रं कण्डं अंजणहसिआलयाहरे दट्टं)

अंजणई (añjanai < añjanakī?) Deśi. a kind of a creeper, AMg. बहीओ अणमविहाओ ... मालुया य अंजणई Pannav. 1.40[6] (1.45[32])

अंजणईसं (añjanaisam) Deśi. [DeNāMA. 1.37] a plant also called Tamāla, (comm. अंजणईससवणं पाहिजं किज्जर वट्टए)

अंजणक (añjana-ka < añjana-ka) m. the mountain called Añjanaka, AMg. अंजणकसेल (... वाली देवा) Paṇḍa. 5.3.

अंजणकुलसेल (añjana-kula-sela < añjana-kula-saila) m. the Kulapārvata called Añjana, JM. अह गयवरे पव्वतो दावेह ... अजणकुलसेलसच्छायं PaumCa.(V.) 8.214

अंजणकेशियाकुसुम (añjanakesiyā-kusuma- < añjanakesi-kā-kusuma) n. flower of the plant called Añjanakesiā, AMg. तत्थं णं जे ते णीलगा मणी तणा य तेसि णं अयमेवाक्खे वण्णावासे पण्णत्ते, तं जहा — ... अंजणकेशियाकुसुमे इ वा णीलुव्वे इ वा JambuddiTī. p. 33a.13; RāyPa. 26; Jivābbhi. 3.279; णीलसेत्ता णं अंते ! केरिसिआ वण्णणं पण्णत्ता ! ... अजणकेशियाकुसुम इ वा Pannav. 17.124(1227)

अंजणग (añjana-ga < añjana-ka) 1 n. collyrium, AMg. अंजणगणकुवल्लहलहरकोसेज्जसरिसे (पुढविसिलपट्टए) Uvav. 10; 2 m. name of a mountain, AMg. ईसणे देविदे देवराया उत्तरिले अंजणमे अट्टाहियं ... चमरो य दाहिणिले अंजणमे ... बनी पव्वयमिले अंजणमे (महा-महिं करेति) Jambuddi 119; JM. इदं पुण अट्टावयंहेमकूडस्समेयपुपट्टिउज्जेतचित्तकूडअंजणमंदरादिसु पव्वत्तेसु मवेज्जा AvTī.(H.) 837b.6; एगासि एगनउया पचणउं भवे सहस्साइ । तिण्णेइ जोयणसए ओगाहिसत्तव अंजणगा DīSāPap. 26; गणगतलमणुलिहत्ता अंजणगा पव्वया रम्मा DīSāPap. 37.

अंजणगगा (añjana-ga-naga < añjana-ka-naga) m. the mountain called Añjanaka, JM. जन्विच्छसि विस्खंमे अंजणगगाक्खे ओयरित्ताणं । तं तिगुणिव तु काउ अट्टावोसाए विमयाहि DīSāPap. 21.

अंजणगपव्वया (añjana-ga-pavvaya < añjana-ka-parvata) m. the mountain called Añjanaka, AMg. णीसरवरस्स वडुम-ज्जहेसमागे चउदिसिं चत्तारि अंजणगपव्वया पण्णत्ता Thāpa. 4.338(307); तेसि णं अंजणगपव्वयाणं उवरिं वडुसमरमणिज्जा भूमिमागा Thāpa. 4.339 (307); तत्थं णं जे से पुरविमिले अंजणगपव्वते Thāpa. 4.340; 4.341; 4.342; 4.343(307); सव्वे वि णं दहिमुहस्सत्ता दस जोयणसत्ताइ उव्वेहेणं Thāpa. 10.41(725); सव्वे वि णं अंजणगपव्वया चउदासीति चउदासीति जोयणसहस्साइ उट्ठं उव्वत्तेणं पण्णत्ता Samav. 84; णंदिस्सरवरे दीवे चउदिसिं ... चत्तारि अंजणगपव्वता पण्णत्ता Jivābbhi. 3.882; तत्थं णं जे से पुरविमिले अंजणगपव्वते Jivābbhi. 3.910; सव्वे देविदे पुरविमिले अंजणगपव्वत्त अट्टाहियं महामहिं करेइ Jambuddi. 2.119; JM. तत्थं वि उद्विओ वक्खत्त सीहो जाओ अंजणगपव्वत्त AvTī.(H.) 839b.6; अंजणगपव्वयाणं सुकल्लि

उ होह विवर्द्धो DISAPan. 29; 30; अंजनगणपञ्चयानं धरणिक्के होह विवर्द्धो DISAPan. 31; 32; 33; अंजनगणपञ्चयानं सिहरत्तेल्लु इवति पत्तेयं अरहत्ताव-
चयानं DISAPan. 38; 41.

अंजनगिरि (añjana-giri < añjana-giri) *m.* a mountain called Añjana, AMg. शिगुलसुगम्भकंदरविलं व अंजनगिरिस्स Naya. 1.8.72; अंजनगिरिकूटसंनिभं गयवई ... दुक्खे Naya. 1.16.140; Uvav. 48; Jambuddi. 2.17; 3.91; 3.177; JM. अंजनगिरिस्सच्छाया घणहत्पी पाहुटं व सूरवङ्गा। संपिसिया पभ्या PaumCa.(V.) 11.113; अंजन-
गिरिसमसरिसे सियदत्तो चडुकचलणगमणो PaumCa.(V.) 18.39; अंजनगिरीसु चउसु सोलससु दहिमुहेसु सेकेसु Erz. 44.8; अम्ह सेणावई अजिय-
सेणो पाम अंजनगिरिदरिसिन्निविट्ठाए. असणिपल्लीए अहिबई विण्णहेइ VasuHi. 56.16; अंजनगिरिपमुहं गिरितेरसं विज्जइ चउदिसि पि PavSaro. 1490; चउरो अंजनगिरिणो पुम्माइडिसासु ताणमेवैको PavSaro. 1474; S. (दुसुख) जह अ अज(अ)गणिगिदुदविअओ पसरइ धुमुप्पीओ Balha. 2.47.7; Apa. (अमुरिदु) णं अंजनगिरि अवतारिय णे संचारिय मीसण सुवण-खयंकर PañCa.(P.) 14.19.12. अंजनगिरिसे ससिहि किरणं काला हुंति S&DhaDo. 29; ता अंजनगिरिसिहरसमाणं CandappaCa.(V.) 4.2.2; णं अंजनगिरि चलण परायउ CandappaCa.(Y.) 5.11.1.

अंजनचुण (añjana-cunna < añjana-cūrṇa) *n.* the collyrium in the powdered form, JS. णेतस्संजनचुणं च गत्तसोमयरं Mula. 460(6).

[अंजनजोग (añjana-joga < añjana-yoga) *m.* applica-
tion of collyrium, an art PSM Kapp not traceable]

अंजनजोय (añjana-joya < añjana-yoga) *m.* application of collyrium, JM. इहे वि तमंभयोरे रह-वेणुवदंसावण अंजन-जोयण अंजियई अन्धिवत्तं KuvM&Ka. 84.20; संचाहकजसाह-चुणंजंजनजोग-
सिद्धो सिद्धो SamSat.(H.) 36.

अंजननिरोध (añjana-nirodha < añjanā-nirodha) *m.* a hole near the Āra Indrakabala in the Añjana Pṛthvi, JS. (गिरिविलं)आरिंदए णिसट्ठो पढमो विदिओ वि अंजननिरोधो। तदिओ य अदिणिसत्तो महणिरोधो चउत्थो ति TILoPan. 2.50.

अंजनता (añjana-tū < añjana-tā) *f.* the act of anointing (leading to blindness), JM. दुविओ अदंसणो खउ जाहीउवधायओ य णायवो। उवधातो पुण तिविधो, बाही उप्पाइ अंजनता Nibha. 3972 (comm. जाति-बाहि-अजितंस्थो य तिसु वि चउगुत्ता तत्तसलागाय वा अजियाणि)

अंजनधाउ (añjana-dhāu < añjana-dhātu) *m.* sulphuret of antimony, AMg. जञ्जणधाउसमप्पहाण सुदीव-तुल्लयनिहाणं। वडुउ वायववंसो रेवणकखत्तणामाणं Nandī. gā. 81.

अंजनपर्वव (añjana-pavvaya < añjana-parvata) *m.* the mountain called Añjanaka, JM. पच्छा सीहो अंजनपर्ववते जाओ AvCu. 516.12; इंसो मयंगतीराए सीहो अंजनपर्वव AvTi.(H.) 390a.2; Apa. सुदुद्ध अंजनपर्ववकाउ SudCa.(N.) 8.44.1. cf. अंजनगणपञ्चय.

अंजनपुंज (añjana-puñja < añjana-puñja) *m.* a heap of collyrium, AMg. अंजनपुंजनिगरप्पगासं (विट्ठिविसे सप्पं) Viy. 15.65 (15.93); तए णं से देवे ... दिव्वं सप्पख्वं विउव्वइ ... अंजनपुंजनिगरप्पगासं Uvā. 107.

अंजनपुलक (añjana-pulaga < añjana-pulaka) *n.* [also 'पुलक'] 1 a kind of jewel, a Pṛthvikāyika substance, AMg. पुल्लसंभय देवे ... खणायं वहराणं...अंजनपुलकायं अवावारे वेणके परिसत्तेइ परिसत्तेवा अवावुत्ते वेणके परिमिहए Naya. 1.1.56; RayPa. 10; 12; Kapp.(J.) 27; 2 the 11th division of Kharakāga, AMg.

रवणप्पमाए पुटवीए खरकडे कसिविणे वणत्ते ? गोवमा, सोलसविणे वणत्ते ... अंजनपुलक Jivabhi. 2.7; 3 a mountain peak, AMg. खयवारे वणत्ते अट्ट कूटा, तं जहा — अंजणे अंजनपुलक खयवत्तं पुरत्थिमे कूटा Thāna. 2.95 (643); इमीसे णं रवणप्पमाए पुटवीए वारे वडे दस ओयणसत्ताइ बाहिलेणं वणत्ते, एवं वेरलिइ ... अंजणे, अंजनपुलक ... जहा रवणे तहा सोलसविहा भाणित्तवा Thāna. 10.163(778)

अंजनप्पभा (añjana-ppabhā < añjana-prabhā) *f.* (the lotus pond) having the colour of collyrium, AMg. (मंदरस्स) पक्खिमेण वि पुक्खरिणीओ — अंजणा अंजनप्पभा Jambuddi. 4.223 (v.l. काजलप्पभा)

अंजनभवन (añjana-bhavana < añjana-bhavana) *n.* the residence of Yama-Lokapāla which is situated in the Paṇḍuka-vana, JS. जमणामलोवपालो अंजनभवनस्स चेट्टे मज्जे TiloPan. 1644.

अंजनमय (añjana-maya < añjana-maya) *adj.* full of the jewel called Añjana, AMg. गंदीसरवरस्स ... बहुमज्जदेसभागे ... अंजन-
गणपवता, ... सब्बजयमया अच्छा सण्हा Thāna. 4.338(307); Jivabhi. 2.862.

अंजनमहिहर (añjana-mahihara < añjana-mahidhara) *m.* the mountain called Añjana, Apa. णं अंजनमहिहरे सरवणु उत्तरिउ समच्छर गीउवणु PaumCa (S) 15.5.2; जुव-करणिगय-लोहिक-
पवाहु ... णावइ अंजनमहिहर सुत्तं साणुगलिबगेरुम-णिअरंतु VaddhaCa. 5.13.10.

अंजनमूल (añjana-mūla < añjana-mūla) *n.* 1 a hellish region called Añjanamūla, one of the 14 varieties of Ratna-prabhā Pṛthvi which came under the Citra Pṛthvi, JS. तीए (चित्ताए) हेट्ठा कमसो चोइस अण्णा य द्विदमहि तण्णामा वेरुत्थिं लोहियंयं ... अंजनमूलं अंक ... पत्तेइ इगिसहस्सववलाइ TiloPan. 2.17; 2 one of the eight varieties of eastern peaks of Ruena-parvata, JM. चंदण अंजनमूले ... एए अट्ट वि कूटा इवति पुव्वेण खयवत्तं DISAPan. 119.

अंजनरायण (añjana-rayana < añjana-ratna) *n.* the black jewel called Añjana, JM. (नंदीसरो) एयंतो अंजनरायणसामकरपसरपूरि-
ओवता PavSaro. 1473.

अंजनराय (añjana-rāya < añjana-rāga) *m.* the (black) colour of the collyrium, M. अंजनरायण सह धूसरंताइ गंडवलेसु --
सुरवंदीण गजणगलिआइ अंतुव्वाइ SetuBa. 9.82.

[अंजनरिद्ध (añjana-riṭṭha < añjana-riṣṭa) PSM. men-
tions the word Añjanariṭṭha as a name of Indra, but actually Añjana and Riṭṭha are the rulers of Vāyukumāra, Viy. 3.8.3 (3.274)]

अंजनवन (añjana-vana < añjana-vana) *n.* the forest of Añjana trees, Apa. (निवखेधारे विज्जमहाइ दिट्ठं वसिअंसी-
तिरिणिच्छि-अंजनवणा रोहिणी-रावणा JambūS&Ca. 5.8.7.

अंजनसप्पभ (añjana-sappabha < añjana-saprabha) *adj.* who is like collyrium in lustre, JM. होअ पुटं महुमहणो जइ अंजन-
सप्पभो हुंसो JambūCa.(G.) 16.492.

अंजनसमुग्ग (añjana-samugga < añjana-samudga) *n.* a box of collyrium, AMg. महाबलस्स कुमारस्स ... पीइदाणं दळंति, तं जहा — अट्ट हिरणकोटीओ ... एवं अंजनसमुग्गे Viy. 11.11.50 (11.150); तेसिं णं तोरणं पुरतो दो दो सेल्लसमुग्गा...अंजनसमुग्गा (ठवेइ) RayPa. 161; तए णं देवच्छंदए जिनपडिमाणं पुरतो अट्टसं सिगाराणं ... अंजनसमुग्गं (ठवेइ) RayPa. 258; तेसिं णं तोरणं पुरतो दो दो

तेहसमुग्गा ... अञ्जनासमुग्गा Jivābhi. 3. 334; तेहसमुग्गां नाव अञ्जनासमुग्गां ज्ञयाणं (विजम्बति) Jivābhi. 3. 445; तस्य णं देवच्छन्दस्य विजम्बमाणं पुराओ ... अङ्गुसवं अञ्जनासमुग्गां ... संनिक्खितं विट्ठति Jivābhi. 3. 419.

अञ्जनासलागा (añjana-salāgā < añjana-salākā) *f.* a stick or pencil to apply collyrium with, AMg. तिलगकरणि अञ्जनासलागं (वियाणाहि) Sdy. 1. 4. 2. 10.

अञ्जनासिद्ध (añjana-siddha < añjana-siddha) *m.* one who has become a clairvoyant Siddha with the use of collyrium, JM. दीसति ज्ञेयसिद्धा अञ्जनासिद्धा वि कै वि दीसति VajLag. 141.

अञ्जनासिहरी (añjana-sihari < añjana-sikharin) *m.* the mountain called Añjana, Apa. देहिं वे वि बलएव हरि। णं तुहिणगिरिदञ्जनासिहरी MahāPu. (P.) 69. 13. 1.

अञ्जनासुंदरी (añjana-sundarī < añjanā-sundarī) *f.* Añjanāsundarī, wife of Pavanañjaya and mother of Hanumat, JM. अग्रिणि (अरिदमार्गेण) ताण कणिट्ठावरअञ्जनासुंदरी ति नामेण PaumCa. (V.) 15. 12; अञ्जनासुंदरि-नमवासुंदरि-रसुंदरीओ य SūloMa. 55; Apa. तौहं बुद्धिअञ्जनासुंदरी मणोज्ञ PaumCa. (S.) 18. 3. 5; अञ्जनासुंदरि नामेण इम सव सुद सुद जिह जिण-पटिम PaumCa. (S.) 19. 10. 2; कहिं अञ्जनासुंदरि वाणपिय PaumCa. (S.) 19. 12. 3; 19. 17. 1; सुमदा रसुंदरि अञ्जनासुंदरि दोवदववंती पमुह ... जवहि महासह सील-वर SūloMa. 3. 17.

अञ्जनासेना (añjanasenā < añjanasenā) *f.* 1 a Vidyādhara queen, JM. अञ्जनासेनाए देवीए नीलधरस्स विज्जाहररणो दुवे पुत्तमंडाणि VasuHi. 180. 17; 2 a daughter of a Brahmin (called Soma), JM. सोमो माहणो, तस्स य वसुमती मजा, तेसिं बुद्धिया अञ्जनासेना नाम VasuHi. 232. 10; अञ्जनासेना ... अणसणं घोरे काऊण कालगया VasuHi. 233. 13.

अञ्जनासेल (añjana-sela < añjana-saila) *m.* the mountain called Añjana, JM. मरिऊणं संजाओ अञ्जनासेलम्मि दुद्धरो सीहो AkkhāMaKo. 75. 11.

अञ्जना (añjanā < añjanā) *f.* 1 mother of Hanumat, JM. सह दरिसणुसवसुहं, विज्जाहरिअञ्जनाए ससं PaumCa. (V.) 1. 62; एवण-जयस्स पुत्तो उये चिय अञ्जनाए सभूओ PaumCa. (V.) 53. 18; एवणजओ एविट्ठो सपुरं चिय अञ्जनासहिओ PaumCa. (V.) 15. 98; दोणिणि वे ... संपसा अञ्जनामवणं PaumCa. (V.) 15. 60; दावेमि अज्ज तुज्झं अञ्जनावर-सुंदरि कसं PaumCa. (V.) 15. 57; Apa. बहु अञ्जना वाउकुमार वर PaumCa. (S.) 18. 4. 10; णिबिसेण पत्त अञ्जने अवणु PaumCa. (S.) 18. 12. 1; 2 fourth hellish region, AMg. एतासि णं सत्तण्हं पुदवीणं सत्त नामेज्जा पण्णत्ता, तं जहा — अञ्जना Thāpa. 7. 23 (546); नेरहया (पुदवी) सत्तविधा पण्णत्ता, तं जहा — अञ्जना चउत्थी Jivābhi. 3. 4; JM. वम्मा वंसा सेला अञ्जना रिट्ठा य मघवई। नरयपुदवीण नामाई हुति रयणाई गोत्ताई PavSāro. 1072; JŚ. TiloPaṇ. 1. 153; 3 name of a lake, AMg. (मंदरस्स) दाहियणवत्थमेण वि पुक्खरिणीओ ... भिंगा भिंगप्पमा चेव, अञ्जना कज्जलप्पमा Jambuddi. 4. 228; जंबूए दक्खिणपच्छत्थमेण वि ... अञ्जना कज्जलप्पमा ... (पुक्खरिणीओ) Jivābhi. 3. 687; 4 name of a palace, AMg. तासि (पुक्खरिणीणं) मज्जे पासायवडेंसगा पण्णत्ता — ... अञ्जना कज्जलप्पमा (पुक्खरिणीओ) तं चेव पमाणं तदेव पासायवडेंसगो-त्तप्पमाणो Jivābhi. 3. 687; 5 name of a mountain, cf. अञ्जनागिरि etc.

अञ्जनागिरि (añjanā-giri < añjanā-giri) *m.* 1 one of the eight Diśāstikūṭas of Mandara mountain, AMg. मंदरे वज्जते अदराकवणे जट्ट दिसाहत्थिक्का पण्णत्ता, तं जहा — सुवत्थि अञ्जनागिरी

Thāna. 3. 91 (641); एवं चेव अञ्जनागिरिदिसाहत्थिक्के मंदरस्स दाहियण-पच्छत्थमेण दक्खिणिक्काए सीलोदाए पच्छत्थमेण Jambuddi. 4. 225; 2 the presiding deity of the Diśāstikūṭa, AMg. एवस्स वि अञ्जनागिरी देवो Jambuddi. 4. 229.

अञ्जनातनय (añjanā-tanaya < añjanā-tanaya) *m.* the son of Añjanā i. e. Hanumat, JM. अञ्जनातनयो ... निययपुरे पत्थिओ सिधं PaumCa. (V.) 47. 28; अञ्जनातनयो एहणह रक्खससुहडा PaumCa. (V.) 53. 83.

अञ्जनाह (añjanāha < añjanābha) *adj.* having the lustre of collyrium, M. उर-ठिअ-सिरि-वच्छ-ओत्थुहं दे हरह ण किं जणमंजनाहमं Ussāṇi. 3. 37.

अञ्जनिभा (añjanīā < añjanikā) *Deśi. (f.)* [DeNāMa. 1. 37] a plant also called Tamāla (comm. अञ्जनिअसं कण्हं)

अञ्जणी (añjanī < añjanī) *f.* a box of collyrium, AMg. अज्ज अञ्जणि अलंकारं कुक्कयं मे पक्खहाहि Sdy. 1. 4. 2. 7 (comm. कञ्जला-धारभूता नलिका)

अञ्जनेय (añjaneya < añjaneya) *m.* the son of Añjanā, i. e. Hanumat, Apa. अं अञ्जनेयगुणविस्वरणु MahāPu. (P.) 69. 2. 7; हरिसिउ अञ्जनेउ एतथंतरे धण्णउ एक्कु रामु मुवणंतरे PaumCa. (V.) 49. 9. 6.

अञ्जलि (añjali) *m./f.* [also अञ्जली, अञ्जुलि] [cf. Hem. (Gr.) 1. 35; वेसाजल्पायाः स्त्रियाम्] the folded hands, cavity produced by the palms of the two hands touching at the bottom and open or closed above, AMg. नीयं च पाए वंदेज्जा नीयं कुज्जा य अञ्जलि Dasave. 9. 2; 17; जे इमे ... पासंठत्था इज्जंजलिहोमज्जपउदुत्तकनमो-क्काभाइयाई मावावस्सयाई करेति AnuOg. 27; णो वंदिय वंदिय जाएज्जा णो अञ्जलि कट्टु जाएज्जा Ayār. 2. 3. 61; सिरसावत्तं मत्थए अञ्जलि कट्टु Vīy. 2. 1. 50; (2. 68); 3. 1. 16 (3. 17); Nāya. 1. 1. 10; 1. 5. 13; Uvās. 1. 46; 7. 34; Vīrā. 1. 1. 66; Nirayā. 23; RāyPa. 10; Dasā. 10. 4; Vāva. 1. 33; Jambuddi. 2. 65; Kapp. 4. नरय-माला तवियं तवयं से देति कलसेण अञ्जलीसु Panhā. 1. 26; JM. तत्थंजलिणा कणयं रवणाई वि अञ्जलीह देह जणो KumāCa. (H.) 1. 27; 5. 30; 6. 33; करकमलंजलिमलं मोलिम्मि ठविसु विण्णवति जहा KāiKa. 74; एवं च सुरिसुहमयंकवज्जरियं देसणामयं कभंजलिहि आवियमाणं खणेणावगयं सिच्छ-त्तविसं NamSuKa. 853 (1); भरिऊणं तंहुलाणं रज्जहाई कूरं च अञ्जली तस्स RiṭṭSamu. 61; JŚ. खयरामरणयकरंजलिमालाहि च संधुया विउला BhāvPa. 75; अम्मुट्ठाणं अञ्जलि आसणदाणं च अतिहिपूजा य Mūā. 583 (7); अम्मुट्ठाणं किदिकम्मं, णवणं अञ्जलीए मुट्ठाणं (विणओ) Mūā. 373 (5); किरियम्मम्मुट्ठाणं णवणंजलि आसणुवकरणदाणं (काइयविणओ) ŚrāĀ (V.) 328; M. सुच्छलेण पुत्तव कस्स तुमं अञ्जलि पणामेसि GāSaSa. 4. 32; संज्झासमए जलपूरिअञ्जलि विहट्ठिएक्कावमवरं GāSaSa. 5. 48; 4. 46; 4. 55; सेवंजलिभिलिअणढालमंडला होंति हट्ठणामेसु। णूमिअभिउडीमंग व्व जस्स पडिक्खसत्तामंता GandVa. 103; 240; 984; मणियं च णिवदंजलिणामपुब्बं मणम्मि हाऊण Līā. 651; पिज्जति जत्थ णासंजलीहि उज्जाणंगधवहा Līā. 69; 510; Ś. (प्रतीहारी) अज्ज कमलमउलाआरं अञ्जलि सीसे णिवेसिअ देवो चंदसिरी अज्जं विण्णवेदि MudrāRā. 20. 11; Apa. अहियवहक्खुरसाहो मरियंजलि ताव सुरेहि मुक्कु कुसुमंजलि PaumCa. (S.) 2. 17. 5; अण्णेक्काह हउ हारावलिअ अण्णेक्काह कुसुमंजलि JāCa. 2. 34. 5; करकमलंजलि सीसे चडाविवि JambūSāCa. 8. 7. 5; गलह निवत्तो णं अञ्जलिअट्ट JambūSāCa. 11. 1. 7; तुरिउ अञ्जलि हेसु SaṇKuCa. 636. 9; पाणिय अञ्जुलि देहि तवो SiVāCa. 1. 43. 15.

अञ्जलिउ (añjali-uḍa < añjali-puṭa) *n.* the bud-like

folding of the hands, JM. पणमिळण कर्मजलिठेण भणिब तेण Erz. 3.9. of. अञ्जलिपुढ.

अञ्जलिकम्म (añjali-kamma < añjali-karman) *n.* the act of folding the hands, AMg. अभिक्खणं हालाहाए कुमकारीय अञ्जलि-कम्मं करमाणे Vii. 15. 1. 86; 15. 1. 101; (15. 120)

अञ्जलिकरण (añjali-karāṇa) *n.* [also अञ्जलीकरण] salutation with folded hands, AMg. अञ्जुट्ठणं अञ्जलिकरणं तहवासणदायणं । ... विणओ एस वियाहिओ Utt. 30.32; JŚ. अञ्जलिकरणं पणमं भणिदं इह गुणाधिगणं हि PavSa. 3. 62; लोगणुवत्तिविणओ अञ्जलिकरणं च अत्थक्के Māla. 584(7); काऊण य किरियम्मं पडिक्खणमञ्जलीकरणसुद्धो BhaĀrā. 561.

अञ्जलिजल (añjali-jala) *n.* water in the cavity of the folded hands, Apa. नयणनीर नीरु निरगलु जिव तिब तासु देह अञ्जलिजलु AvSuSam. 10.2.

अञ्जलिधारिय (añjali-dhāriya < añjali-dhārita = °dhṛta) *adj.* held in the folded hands, Apa. जिम अञ्जलिधारितं गलह नीर तिम परिणय पण जीविज सरिर UvSam. 1. 2.

अञ्जलिपगहा (añjali-paggaha < añjali-pragraha) *m.* [also अञ्जलिपगह] formation of the folded hands, AMg. धेरे भगवने पंचविहणं अमिगमेणं अमिगच्छेति, तं जहा — ... चक्खुप्फासे अञ्जलि-पगगहेणं Vii. 2.5. 14 (2 97); दुवालसमिहे संमोणे पण्णसे, तं जहा — उवहि, सुय, मत्तपाणे अञ्जलीपगहे ति य Samav. 12(1); JM. गीयासणं-जलीपगहादिविणओ तहि तु इरियसो (दिट्ठो) NisBhā. 13; दो वि इत्था मउळकमलसंठिया अजली भण्णइ । पगरिसेण गहो पगहो NisCu. 1. 9. 12; अञ्जलीपगहो चेष विहाणेण य बहणं MūSudPa. 74; मत्थए अञ्जलिपगहमेत्तं वा काउं इवरे तिजि युईओ भणति ViMāPra. 23. 25.

अञ्जलिपुढ (añjali-puḍa < añjali-puṭa) *n.* folding of the hands, AMg. अण्णं च अं जरिट्ठं राबारिई अं च इच्छियब्बं एयं सेणावहस्स उवणंति Jambuddi 3.81; JŚ. अञ्जलिपुढेण ठिवा ... पडिसुद्धे भूमितिए असणं ठिदिमोयणं गाम Māla. 34(1); Apa. अञ्जलिपुढविरयविरकरेहि जयकारिउ जिणु पणवियसिरेहि PaṇaCa.(P.) 15. 9. 2.

अञ्जलिमउळ (añjali-maṭṭa < añjali-mukula) *n.* bud-like folded hands, JM. मरुओ वि नरवरिदो अञ्जलिमउळं करेवि निवसीसे । पणमइ लंकाहिबई (Acc.) PaumCa.(V.) 11. 99.

अञ्जलिमउळियहत्थ (añjali-maṭṭiya-hattha < añjali-mukulita-hasta) *adj.* with hands which have formed bud-like fold, AMg. से जमाली खत्तिवकुमारो ... अञ्जलिमउळियहत्थं जेणेव समणे भगवं महावीरे तेणेव उवागच्छइ Vii. 9. 33. 28 (9. 162); 15. 1. 25 (15. 25); JŚ. अञ्जलिमउळियहत्थो अभिवंदतो सविमवेणं AṇBha. 1.

अञ्जलिमित (añjali-mitta < añjali-mitta = mita) *adj.* having the quantity of one Añjali, AMg. देहम्म मत्थुलिं अञ्जलि-मितं च मेओ य ĀrāhPaḍ (V.) 607; JŚ. देहम्म मत्थुलिं अञ्जलिमितं सयप्पमाणेण BhaĀrā. 1033.

अञ्जलिमोळियहत्थ (añjali-moliya-hattha < añjali-maulika-hasta) *adj.* with folded hands on the head, JŚ. अञ्जलि-मोळियहत्थो तिरयणसुद्धे णमंसामि GomSa.(J.) 683 (comm. अञ्जलि-मोळिकहत्तः p. 1085. 1. 1)

अञ्जलिसलिल (añjali-salila) *n.* handful of water, JM. ततो जकझिजं पि य अञ्जलिसलिलं व पियइ MaViCa.(G.) 12b. 3(2)

अञ्जलीक (añjali-kada < añjali-kyta) *adj.* indicated by the folding of the hands, JŚ. पल्लिकणित्तेज्जगणे पडिक्खेहि अञ्जलीक-कामो Māla. 381(5); चउरंणुलंकरपा (१ व) दो पडिक्खेहि अञ्जलीकवत्तयो ।

अञ्जलितो (भिक्षू) Māla. 575(7)

अञ्जस (añjasa) *adj.* Deff. [of. Pāl añjasa, Skt. añjasa] straight, अञ्जसमुज्ज DeNāMā. 1. 14 (comm. अञ्जसं ऋजु, अञ्जसमइ)

अञ्जिय (añjiya < añjita) *adj.* (ppp.) [Hem. (Gr.) 1. 30] besmeared or covered with, JM. सलगं तावेत्ता सयमेव अक्खीणि अंजिताणि NisCu. 2 381. 27; तिमिरंजणजियक्खी राई रमणि व्व संपत्ता KuvMāKa. 75. 28; बहले वि तमंबयारे रहरेणुबदंसावण अंजणओण अंजि-याई अच्छिबत्ताई KuvMāKa. 84. 20; सयमेव तत्तसलागाए अक्खीणि अंजियाणि KappBhā. Tī. p. 917. 18; तत्तसलायं गिण्हिऊण अंजियाओ दो वि अक्खीओ JugāJiCa. 55. 28; तहा अंजियनवणाए पुच्छि पयक्खिए वि जेहिं सा विट्ठा तेसि तीए हत्थेण न कप्पइ ViMāPra. 48. 21; M. उप्पु-असुरहिंभिमभरंदरंजिआई ठिअपरित्तममिरभमरोअंजिआई (कमलवणाई) SetuBa. 6. 48; परिअत्तरलकुंतलणालंजिअदाहिणत्थणदंतं (पुरसुंदरीण परिसिठिबं) GauḍVa. 205; Apa. वसियरणंजणअंजियलोयणु DhamPar. 5. 2. 3; अंजियई नयणनीलुप्पलाई PaumSiCa. 2 205.

अंजु (añju < řju) [with full grade of the first syllable] *adj.* honest, straightforward, simple, AMg. मुणी ति वचे धम्मविउ चि अंजु आवट्ठोए संगमिणंभिजाणइ Āyār. 1. 3. 1. 2; नरा सुयथा धम्मविउ चि अंजु आरंभजे दुक्खमिणं ति नत्ता Āyār. 1. 4. 8. 1; अंजु चये पडिबुद्धजीवी ... तम्हा न इत्ता न वि पावए Āyār. 1. 5. 5. 4; पुटो वि नाभिमासिस्तु, गच्छइ नाइवत्ताई अंजु Āyār. 1. 9. 1. 7; अणो य वितक्काहि अयमंजु हि दुम्मई Sāy. 1. 1. 2. 21; परियाए अत्थि से अंजु तेण ते तत्तथावरा Sāy. 1. 1. 4. 8; अंजु धम्मं अहातत्थं जिणाणं तं सुणेइ मे Sāy. 1. 9. 1; अंजु समाहि तमिणं सुणेइ Sāy. 1. 10. 1; अंजु एवे अनुवरया अनुवट्ठिया पुणरवि तारिसगा चेव Sāy. 2. 1. 54; 2. 2. 38. मग्गे इमे किट्ठिए आरिएहि अणुकारे सप्पुरिसिहि अंजु Sāy. 2. 6. 18.

अंजुजा (añjūā < añjukā) *f.* the first woman disciple of the 17th prophet Kunthu, SamavPra. 233. 2. of. अंजु.

[अंजुल (añjula) *w. r.* for अञ्जुण Sāg. at Vii. [AS] p. 802]

अंजुलि (añjuli < añjali) *f.* handful, Apa. कारुण णिवारइ (? हि) दिवउ सहारहि पाणिय अंजुलि देहि तहो SiVaCa. 1. 43. 15; कवि करंजुलि सुहसमहमणिवसियठ Sanderā. 130.

अंजू (añjū) *f.* 1 name of Indra's chief queen, AMg. (देविदस्स अगमहिसीओ) पउमा सिवा सची अंजू Vii. 10. 5. 21 (10 92); Samav. 233. 2; Thāpa. 4. 346 (307); 8. 27 (612); Nāyā. 2. 9. 2; Jivābhi. 3. 920; 11 name of the first woman disciple of the 17th prophet Kunthu, AMg. चउवीसाए तित्थकरणं चउवीसं पदमसिस्सिणीओ होत्था — पउमा सिवा अंजू Samav. 157; 111 name of a daughter of the merchant Dhanadeva, AMg. तत्थ णं धणदेवे नामं सत्थवाहे होत्था ... अंजू दारिया ViVa. 1. 10. 8.

अज्जदा (aññadā < aññā-tā) *f.* ignorance, M. कुमुअम्मि सवेरस्स अम्मो केजस्स अज्जदा Uaṇṇi. 4. 69.

अज्जदिसं (aññā-disaṃ < anya-diśaṃ) *adj.* in the other direction, Hem.(Gr.) 4. 293 Mg.

अज्जधा (aññā-dhā < anya-thā) *adv.* otherwise, M. (अपणक) अज्जधा णिवत्तिअ णिहुदे चिट्ठ MudrāRā. 125. 2.

अज्जातिस (aññātisa < anyādrśa) *adj.* having a different appearance, Pal. Hem.(Gr.) 4. 317.

अड- (aṭa- < aṭ-) *v.* [Hem.(Gr.) 1. 115; Lakṣmī. (Gr.) 3. 81] to move, JM. खट्ठं-वट-भूतो निवारिओ न खइ अड पुरो Kumā- Ca.(H.) 2. 85. of. अड-

अट्ट (aṭṭa) *n.* a big measure of time, 84,0000 times of Aṭṭaṅga, AMg. समया ति वा आनकिया ति वा ... अट्टंगा ति वा अट्टा ति वा Thāna. (MV. 106) cf. अट्टङ्ग.

अट्टाङ्ग (aṭṭaṅga < aṭṭaṅga) *n.* a big measure of time, 1/84,0000th part of an Aṭṭa, AMg. समया ति वा ... अट्टंगा ति वा अट्टा ति वा Thāna. (MV. 106) cf. अट्टङ्ग.

अट्टिवाविज्जमाण (a-tittiyāvijjamāna = a-śabdāyyamāna) *adj.* (pr. part. pass.) not being made to give out a sound by tapping it with the finger, AMg. तप णं से मयूरीअण्ण अणुवसिज्जमाणे जाव अट्टिवाविज्जमाणे कालेणं समणं उम्भिमे मयूरीपोय एत्थ जाए Nāyā. 1. 3. 26.

अट्ट- (aṭṭa < aṭ-) *v.* to wander, to go, सकादीनां द्वित्वं, परिअट्टर Hem. (Gr.) 4. 280.

अट्ट- (aṭṭa = ūṭ-) *v.* to dry, to dry up, M. अट्टति णहअले खिअ मारअभिण्णलुआ सल्लिकहोला SetuBa. 5. 61.

अट्ट- (aṭṭa = ā-vṛt-) *v.* to turn back (in order to fight), M. अट्टति असहाइ खल्लिज्जतपडिसारिअट्टतानि ... बलानि SetuBa. 13. 32 (comm. आवसन्ते परस्परमुपरि पतन्तीत्यर्थः)

अट्ट- (aṭṭa = kvath-) *v.* [Hem. (Gr.) 4. 119; Lakṣmī. (Gr.) 3. 1. 66] to boil, M. एकं व सेलसिहर अट्ट कुलिसि गिरि-जालं GauḍVa. 153.

अट्ट (aṭṭa) *adj. and noun.* 1. thin, 2. great, 3. parrot, 4. happiness, 5. bold, 6. lazy, 7. sound and 8. falsehood (for this last meaning cf. Paṇḥā. 2. 2), कित्तुसुसुगसुखधट्टालसेसु सरे अस-अए अट्ट DeNāMā. 1. 50.

अट्ट (aṭṭa < akta) *m.* (word) expressive of an Ākāśāstikāya (space), AMg. आकासे ति वा ... अट्टे ति वा विद्ये ति वा ... जे वावदे ते तहप्पगारा सव्वेते आयासत्थिकायस्स अभिवयणा Vīy. 20. 2. 6 (30. 16)

अट्ट (aṭṭa) *m.* turret, AMg. जे भिक्खु अट्टसि वा अट्टालयंति वा ... विहारं वा करे Nā. 8. 3; 15. 69; JM. पडिसंभिअट्टयमथमभितणुट-विअच्छेहि KumāCa. (H.) 2. 86.

अट्ट (aṭṭa < ārtā) *n.* a synonym of falsehood, AMg. तस्स य (अलियवयणस्स) नामाणि गोण्णाणि होति तीसं, तं जहा — अलियं — अट्ट Paṇḥā. 2. 2.

अट्ट (aṭṭa < ārtā) *adj.* afflicted, AMg. अट्टे लोए परिजुण्णे दुस्स-बोथे अविजाणए Āyār. 1. 1. 2. 1; अट्टे मे तं तु पेहाए Āyār. 1. 2. 5. 5; अट्टा वि संता अयुवा पमत्ता Āyār. 1. 4. 2. 2; अट्टा पया माणव कम्मको-विया Āyār. 1. 5. 1. 3; अट्टे से बहुपुक्खे इति बाले पकुञ्चति Āyār. 1. 6. 1. 4; वसट्टा कायरा जणा लुसगा भवति Āyār. 1. 6. 4. 3; दुक्खेण अट्टे परितप्पमाणे Sūy. 1. 10. 4 (476); अट्टेसु मूदे अजरामरे व्व Sūy. 1. 11. 18 (490); *n.* suffering, pain, Apa. अग्निपवेसणु णरयणिवेसणु, गताविचारणु अट्टो कारणु Chakkammū. 18. 17. 12.

अट्ट (aṭṭa < ārtā) *n.* [short for aṭṭajjhāna] brooding painfully or morbidly or feverishly over mundane joys and sorrows (gains and losses, unions and separations etc.), AMg. चत्तारि ज्ञाणा पण्णा, तं जहा — अट्टे ज्ञाणे, रोदे ज्ञाणे, चम्मे ज्ञाणे, सुक्खे ज्ञाणे । अट्टे अट्टिहे पण्णे । — अट्टस्स णं ज्ञाणस्स चत्तारि लक्खणा पण्णा, तं जहा — कंठता, सोयणता, तिप्पणता, परिदेवणता Thāna. 4. 60-62 (547); Samav. 4(1); Vīy. 25. 7. 237-239 (25. 600-602); अत्थ जणोविज्जमो वा संतो वा संणया वा अट्टं खं व होज्ज ज्ञाणं Paṇḥā. 9. 7; अट्टस्स णं ज्ञाणस्स चत्तारि लक्खणा पण्णा, तं जहा — कंठता, सोयणता, तिप्पणता,

विकवणा Uvav. 30; पडिअमि अट्टि ज्ञाणेहि — अट्टेणं ज्ञाणेणं Āv. 28(4); JM. अट्टं खं चम्मे सुक्खं ज्ञाणां तत्थ अंताइ JhāṇSa. 5 (comm. अतं दुःखं तस्मिन्तो वृथाअवसायः । अत्ते भवमात्तम् । छिट्ठमित्थवः); राणो दोसो मोहो च जेण संसारहेतवो भणिया । अट्टमि व ते णिणिणि JhāṇSa. 13 (comm. अट्टम्मि आत्तंभ्याने); रागहोसपव्वे मित्तिज्ज सव्वपणोज्जुत्तो । सज्जासु आसवेसु व अट्टे हरे व तं अमुद्वया MaraṇVī. 196; Jh. अट्टं च खसद्वियं दोणिं वि ज्ञाणाणि अप्वसत्थाणि Māla. 39. 4(5); सम्मूहवि रक्खेदि य अट्टं ज्ञाएदि बहुपयसेण LiḥPa. 5; अट्टं ज्ञाएदि ज्ञाणं अणंतसंसारिओ होदी LiḥPa. 8; जो दु अट्टं च खं च ज्ञाणं वज्जेदि णिअसो NiySa. 129; सण्णाओ व तिलेस्सा इदियवसदा य अत्ता(ट्ट?)रुदणि Pañcattthi. 140; Apa. सिव अट्टिलसंति, अट्टं मरंति ति SudCa. (N.) 6. 12. 12.

अट्ट (aṭṭa < ?) *n.* [prob. deaspiration of इट्ट in opd.] market place, shop, JM. तो तस्स नेहपुरओ तहट्टपुरओ रओमरे बहुओ । पाठंति कवडपडुणो वणिणो मणिणो गुरुअमुले ŚrādPraSā. p. 78a. v. 158; बहुअंतरंमि तत्तो बहुबुत्तो को वि तेसु तस्सट्टे । केण वि भिसेण गंतुं उवविट्टो जा पलोएइ ŚrādPraSā. p. 78b. v. 165.

अट्टई (aṭṭai) *f.* Deśl. a kind of herb, AMg. गुच्छा अणेगविहा पण्णा । तं जहा — णिरुंदि ... त्वरि अट्टई Pannav. 1. 37 (40 ṅā. 51)

अट्टग (aṭṭaga < aṭṭaka) *m.* grease, lubricant, [cf. शिलाटको विलेपेSṭe TrikaSā. 3. 3. 46; शिलाटकः पुमानट्टे विलेपे परिकीर्तितः MedIK. 1. 218] JM. अट्टगहेउं लेवाहिणं तु सेसं सक्खं पीसे KappBhā. 520 (comm. अधिकं लेपं अट्टकनिमित्तं सस्सकं पेचयेत्)

अट्टज्ज्ञाण (aṭṭa-jjhāna < ārtā-dhyāna) *n.* morbid contemplation, [cf. आर्तमनोज्ञानं संयमो तद्विधयोगाय स्मृतिसमन्वाहारः TatvārSā. 2. 31] AMg. से ज्ञाणामाए केइ पुरिसे ... अट्टज्ज्ञाणोवगए Sūy. 2. 5. 10(702); तप णं से चमरे ... अट्टज्ज्ञाणोवगते ... शियासि Vīy. 3. 2. 42, 43 (3. 127; 128); सा धारिणी देवी अट्टज्ज्ञाणोवगया शियाइ Nāyā. 1. 1. 34; तप णं कुंमए राया ... अट्टज्ज्ञाणोवगए शियाइ Nāyā. 1. 8. 168; तप णं से मागंदिबदारया ... अट्टज्ज्ञाणोवगया शियायंति Nāyā. 1. 9. 15; (पेट्टिला) ... अट्टज्ज्ञाणोवगया शियाइ Nāyā. 1. 14. 37; सुमलिया ... अट्टज्ज्ञाणोवगए ... शियाइ Nāyā. 1. 17. 8; जे भिक्खु — अट्ट-ज्ज्ञाणोवगया विहारं वा करेइ, तं सेवमाणे आवज्जइ चाउम्मासियं परिहारट्टाणं अणुयातिथं Nā. 8. 11; से पुरिसे ... अट्टज्ज्ञाणोवगए RayPa. 765; तप णं ते आवाडचिलाया ... अट्टज्ज्ञाणोवगया Jambuddi. 3. 105; सा कालिया देवी ... अट्टज्ज्ञाणोवगया ... शियाइ Nirayā. 15; सा सुमहा सत्यवादी ... अट्टज्ज्ञाणोवगया ... शियाइ Nirayā. 98; सा उप्पला कूडगाहिणी ... अट्टज्ज्ञाणोवगया Vīvā. 1. 2. 24; सा देवई देवी ... अट्टज्ज्ञाणोवगया शियाइ Antag. 3. 48; से कण्हे वासुदेवे ... अट्टज्ज्ञाणोवगए शियाइ Antag. 5. 17; रेवती गाहावणी ... अट्टज्ज्ञाणोवगया Uvā. 8. 42; सा तिसला खत्तियाणी ... अट्टज्ज्ञाणोवगया Kapp. (J.) 92; जायइ अट्टज्ज्ञाणं सरीरिणो चरिम-कालम्मि ĀrāPaḍ. (V.) 14; रागगिदीविणं अट्टज्ज्ञाणं तु ज्ञायमाणेण AppuViKu. 12; JM. अट्टज्ज्ञाणेण मया, ते वि य गच्छंति तिरियगं PaumCa. (V.) 14. 27; मरिऊण होति तिरिया अट्टज्ज्ञाणम्मि वट्टा KuvMāKa. 42. 6; अइ जलणम्मि मरंतो अट्टज्ज्ञाणेण दोगगं णीओ KuvMāKa. 109; 22; अट्टज्ज्ञाणोवगयस्स तस्स जम्मो पुइ जाइ JambuCa. (G.) 4. 48; पइमरण-अट्टज्ज्ञाणोवगयत्तणओ य मरिऊण अकयपुआ सुणिआ जावा JambuCa. (G.) 93. 8; अण्णया राणा ... अट्टज्ज्ञाणोवगया — दिट्ठा देवी विंयुमंजरी MaṇoKa. 4. 16; गुरुअट्टज्ज्ञाणपरिअवि-सरीरो Erz. 25. 1; काओयनीलकाकाळे-स्साओ णाअसंकिट्ठाओ अट्टज्ज्ञाणोवगयस्स कम्मपरिणामजणिआओ JhāṇSa. 14; तस्स वि य अट्टज्ज्ञाणं सज्जाभावम्मि उववज्जेहि । जीविअअलं किरियाणाएणं तस्स चाओ पि PaḍVa. 46; Jh. विअविअसु खट्टज्ज्ञाणेणं असुयणेसु वरेण RaySa. 59; पुक्खवरविसवजोए केम इयं चवदि इदि

विभित्तो । वेदुदि जो विविक्तो अट्टकाणं इवे तस्स KattiApu. 478.

अट्टकाणदोस (atta-jjhāna-dosa < ārtā-dhyāna-dōṣa) *m.* the blemish due to the morbid meditation, JM. नरवर मरिक्कं अट्टकाणदोसेण । संजाया सुहस्रं साहं पत्ता तुह सयासे VijKevCs. 3.63

अट्टकाणविषय (atta-jjhāna-viappa < ārtā-dhyāna-vi-kalpa) *m.* a type of morbid meditation, JM. जो एत्थ भमिस्संगो संतासंतेसु पावहेउ ति । अट्टकाणविषयो स इमीय (संकिट्टिपुय वेयणाप) संगभो रुवं PaḍVa. 1.188.

अट्टकाण (atta-jhāna < ārtā-dhyāna) *m.* morbid or mournful meditation, AMg. मरिक्कं अट्टकाणो गच्छति तिरिपसु वणयरेसुं वा AkkhPaḍ.(V.) 53; Apa. मरिदि अट्टकाणे गुहहुक्खं Chakkammū. 4.9 8

अट्टट्ट (attatta) Deśi. *adj.* who has gone, DeNaMā 1.10 (comm. अट्टट्टो यातः)

अट्टट्टास (attatta-hāsa < attatta-hāsa) *m.* very loud laughter, AMg. एणं च महं तालपिसायं ... अट्टट्टासं विणिम्मुयंतं Nāyā. 1.8.72; तए णं से देवे एणं महं रिसायरुवं विउव्वह ... भीममुक्कट्टट्टासे Uvā. 86; JM. भीमं अट्टट्टासं मुञ्चंती ताहे भेसेउ पवत्तो AvCu. 273.11; जाहे सो अट्टट्टासादिणा भगवंतं खोमंउ पवत्तो AvTi.(H.) 191b.7; इह सामाचारी-सावगस्स अट्टट्टासो न कप्पति AvTi.(H.) 830b.9; उद्धासो अट्टट्टासो गवणंगणे KuV MāKa 243.25; गवहेइभूय अट्टट्टासपमुहं PavSāro. 1422; अट्टट्टासेण पडसिजो राया MaṇoKa. 6 5; अट्टट्टासकेलीकिलत्तणं ... परस्स न करंति अणगारा UvMā 316 (comm. अट्टट्टासो वदनं प्रसायं हसनम्); एवो विमुक्कट्टट्टासा ... करालपिसाया मुक्का Erz. 22.4; Apa. वणंभारघोरो कयंउ (? यट्ट)ट्टासो BhaviKa 86 3.

अट्टण (attana) *m.* 1 name of a wrestler, JM. उज्जेणि अट्टणे खलु सीहगिरि सोपारय पुरहवई । मच्छियमहे दूरलकूपि कलिह-महे य AvNi. 1379; उज्जेणी नयरी ... तस्स अट्टणो महो सव्वरज्जेसु अजेभो AvCu. II. p. 152.9; जियसत्तूरणो अट्टणो महो अतीव बलवं AvTi.(H.) 865a 1; 2; जियसत्तू राया । तस्स अट्टणो महो UttSukh. 79a.6; उज्जेणीनयरीय अट्टणो महो AkkhāMaKo 92.1; अट्टणसरिसा गुरुणो महसमा साहुणो समकवाया AkkhāMaKo. 92.22; 2 *n.* a scar (on the hand by hard work), JM. कणिट्टियाअहोमणं च पडिअं अट्टणं KaKoPra. 23.3.

अट्टणसाळा (attana-sālā < attana-sālā) *f.* gymnasium, AMg. तए णं से बळे राया ... जेणव अट्टणसाळा तेणव उवागच्छति Viy. II.11.29 (11.58); (11.151); (सेणिए राया) अट्टणसाळं अनुपविसइ Nāyā. 1.1.24; अणयपरिस्समे भरिडे अट्टणसाळाओ परिणिकखमर Nāyā. 1.1.24; तए णं से कूपिए राया ... जेणव अट्टणसाळा तेणव उवागच्छइ Uvav. 48; जेणव अट्टणसाळा तेणव उवागच्छइ Daśā. 11.11; Kapp.(J.) 60; 102; JM. लुउइ तु महजुज्झं अट्टणसाळापवसम्मि PuhCa. 176.

अट्टणा (attana = āvartana) *f.* [Mark (Gr.) 4.9] repetition.

अट्टण (attana < ārtā-jhā) *adj.* one who knows grief, अट्टणगंजोली वार्त्तनमाकुल्योः Lakṣmī.(Gr.) 2.1.30 [69] p. 167.

अट्टतर (atta-tara < ārtā-tara) *adj. (adv.)* with intense grief, AMg. तण्हावता ते (बाले) तउतंभतत्ते, पज्जिज्जमाणडुत्तरं रसंति Sny 1.5.1.25.

अट्टदुह (atta-duhātta < ārtā-duhkhārta) *adj.* suffering from the misery of morbid concentration of mind (a kind of evil Dhyāna), JM. सो कंइरीओ तेणं दुब्बलेणं अट्टदुहो कालमासे कळे सव्वयाय उव्वण्णे AvTi.(H.) 286a.4; इतरोइवि अट्टदुहो मरिक्कं कळेसा केव कळे केवत्तो AvCu. p. 533.12; Jā. अट्टदुहो जीवो न रमयि जणे P.D. 23

वरिसे य BhaĀrā. 435; *n.* suffering caused by the morbid concentration of the mind, AMg. अट्टदुहोवण कालमासे कळं किच्चा ViVa. 45; JM. एवं च चित्तंयत्तस्स वहुणि अट्टदुहट्टाणि ... मवियव्वयाणि-ओएणं मूत्तपहिं आगंतूण मइ भक्खिवा वणणवंधा CampCa. 60.8; तओ महाविहारेवणामिभूया महामाणसदुक्खेण पीडियसरीरा अट्टदुहट्टां चित्तेमाणा अच्छइ विमलमई JinadaAkhyā. II. 49.26; Apa. वहुअट्टदुहट्टं मग्ग-मरट्टइ तहिं चित्तंतिहि निजि गलिक्ख PaumSiCa. 1.178.

अट्टदुहट्टा (atta-duhātta-yā < ārtā-duhkhārta-tā) *f.* the state of suffering misery caused by a morbid concentration of the mind, JM. पच्छा सागवा ण तेण बोलाविया, तओ अट्टदुहट्टाय वरणीय चेव रयणी गमिया AvTi.(H.) 395a.4.

अट्टदुहट्टवसट्ट (atta-duhātta-vasattā < ārtā-duhkhārta-va-sārtā) *adj.* troubled by the influence of misery full of painful feelings caused by morbid concentration of the mind, AMg. इओ अरहणगा ... तो ते अहं एयं पोववहणं ... अंतोजळंसि निव्वोलेभि जेण तुमं अट्टदुहट्टवसट्टे ... अकाले चेव जीवियाओ ववरोविज्जसि Nāyā. 1.8.74; 1.19.41 (comm. आरैल्य ध्यानविशेषस्य यो दुष्टइ इति दुर्वेतः दुःखयो पुनि-रोधो वशः पारतन्त्र्ये तेन कृतः पीडितः p. 139b.10); अट्टदुहट्टवसट्टा अस-माहियत्ता कालमासे कळं किच्चा Uvā. 255; 108; तए णं शकई रट्टकुळे ... अट्टदुहट्टवसट्टे ... परमाउयं पालइत्ता कालमासे कळं किच्चा ViVa. 24; अंतो वा बाहिं वा विया व राओ व सो परिचत्तो अट्टदुहट्टवसट्टो उक्खिक्खमणाइ कुज्जाही ĀrahPaḍ.(V.) 52; JM. (कडरीय) अज्जोववण्णे अट्टदुहट्टवसट्टे अकामप कळं किच्चा सत्तमीपुढवीय तेत्तीसगरोवमट्टिईय जाय Sānt on Utt. p. 831b.1.

अट्टदुहट्टियचित्त (atta-duhātṭiya-citta < ārtā-duhkhārtita-citta) *adj.* one whose mind is sorrowful due to morbid meditation, AMg. अट्टदुहट्टियचित्ता (v.l.) जइ जीवा पुक्खसागरमुविति Uvav 56.

अट्टनियट्टियचित्त (atta-niyattiya-citta < ārtā-nirvartita-citta) *adj.* 1 one whose mind is turned away from the morbid meditation; 2 one whose mind is fully occupied with grief due to morbid meditation, AMg. अट्टनियट्टियचित्ता जइ जीवा पुक्ख-सागरमुवेति Viy. comm. 121b.4 (आरं निर्वर्तितं चित्ते वेस्ते, तथा आर्ताद्वा निर्वर्तितं चित्तं वेस्ते) [Though the comm. has given two meanings the second meaning is correct in this context]

अट्टंत (attanta = śusyat) *adj. (pr. part.)* drying, drying up, M. अट्टंतसल्लिणिविहो थोअ-त्थोअ-परिमुक्कपुकिणुच्छंओ । दीसइ ... समुदो SetuBa. 5.73.

अट्टमट्ट (attamatta) Deśi. [Hem.(Gr.) 2.174] *n.* objectionable activities, M. स विय रामेउ तुमं पंडियवत्तं, अलं मइ रमिएण । सव्माववाहिरारं जा जाणइ अट्टमट्टां GāSaSa. 558 (W. 759); JM. अणवट्टियं मणो जस्स हायइ बहुयाइ अट्टमट्टां UvMā. 486; अट्टमट्टं पि सिक्खिज्जा, सिक्खियं न निरत्तयं । अट्टमट्टप्पाएण खज्जए गुल्लुबयं Utt-Sukh. 103b.8; AkkhāMaKo. 44.44; ते सव्वे वि ... अट्टमट्टं रमंति KaKoPra. 35.1; राया साहुवत्तो ता अट्टमट्टां न तीरंति कावं KaKo-Pra. 113.6.

अट्टमण (atta-maṇa < ārtā-manas) *adj.* having a dejected mind, JM. अट्टमणो संतो जो सव्वत्थ विलोअय इमं मविसि BhavKevCs. 858.

अट्टमणा (attamāna = āvartamāna) *adj. (pr. part.)* [Mark. (Gr.) 4.9] one whose thought activity is disturbed, M. वा योअमवि अट्टमणावया अट्टमणांणुणा ĀrKev. 4.3.

अट्टय (attaya) Deśī. [v. l. for वट्टय] m. powder (of fragrant substances), AMg. नक्षत्र यणेणं सुरणिणा गंधट्टयं अवसेसं उच्चट्टयविहिं पञ्चसस्त्रामि Uvās. 28 (comm. गंधट्टयं ति गन्धद्रव्याणां उपलकुण्ठादीनां अट्टयो ति चूर्णम्)

अट्टय (attaya < ?) n. market place, shop, JM. तो तं गिण्हिषु सो बुत्तो गंतुं दोसिअवट्टय । सुपसत्थाणि वत्थाणि गिण्हर् ŚrādPraSth. 12 comm. p. 63 ṛā. 21. cf. अट्ट.

अट्टयकलि (attayakalli < ?) f. Deśī. a straight posture of the body with hands akimbo, अट्टयकलिं जाण कलिंमं PāiLaNs. 728.

अट्टरुद्ध (atta-raudda < ārtā-raudda) n. [also अट्टरुह, अट्टरोह] (du.) the two evil meditations due to painful feelings and anger, AMg. मा तु यं सरीरसंतापिणो यं तं क्षाहि अट्टरोह । सुट्टु वि रुवियकिंमे वि अट्टरुद्धाणि रुवति MarapVi. 407; किण्हा नीला काऊ केसा क्षाणां अट्टरोह । परिवर्जतो MahāPacc. 71; JM. मोत्तूण अट्टरुद्धे क्षापवत्थाणि धम्मसुत्थाणि SurSuCa. 14.84; JŚ. यावच्च अट्टरुद्धं ताव न मुंचेदि न तु सोक्खं HaySā. 167; मोत्तूण अट्टरुद्धं क्षाणं जो क्षादि धम्मसुक्कं वा NiySā. 89; अवहट्टु अट्टरुद्धे महाभयं सुगदीयपच्चूहे (? सुगदीय पच्चूहे) Mōiā. 397(5); चरुण अट्टरुद्धे ŚrāA.(V.) 288; असुं अट्टरुद्धं Kāṭṭi-Ann. 479; Apa. तह अट्टरुद्धं क्षाणं गट्ट वच्छमि JasCa. 3.21.6; जो अट्टरुद्धं परिहरे KarCa. 9.23.2; अट्टरुद्धं वे क्षाणं चयंतरो PāNāCa.(P.) 14.302; अट्टरुद्धं खणिं गह मेह्म Chakkammu. 11.11.12; तह अट्टरुद्ध-क्षाणं चपवि CandappaCa.(Y.) 6.25.4.

[अट्टरुस (attarūsa) inferior reading for अट्टरुसग AMGd.]

अट्टरुसग (attarūsaga < attarūsaka) n. a clustering tree or bush, AMg. पुच्छा अणेगविहा पण्णसा, तं जहा — करमह अट्टरुसग कीरं परावण महित्थे Pannav. 1.37 (42 ṛā. 22)

अट्टवसट्ट (atta-vasatta < ārtā-vaśārtā) adj. suffering under the influence of morbid concentration of the mind, AMg. अट्टवसट्टो न रम्यं पसत्थवसंजमारामे ĀrāhPaḍ.(V.) 284; JM. सा वि अट्टवसट्टा मया, सुणिवा जाया ĀvTī.(H.) 388a.6; एवं अट्टवसट्टो राहं दिवहं च पेणपसत्तो JambūCa.(G.) 4.82; 16.712; अट्टवसट्टो हिंसतो अणेययोगायकवीडिओ मओ उववओ नरप KaKoPra. 118.17; मोहिणट्टवसट्टो जो काळं कुण्ह जाह सो कुण्हं AkkhāMaKo. 39; वट्टर अट्टवसट्टो सो तस्या वेयरहट्टो PubCa. 49.27.

अट्टवसट्टुद्ध (atta-vasatta-duhatta < ārtā-vaśārtā-duhkhārtā) adj. [f. -ā] suffering from misery due to morbid concentration of the mind, AMg. तप नं सा चेलणा ... अवसत्तसा अट्टवसट्टुद्धा तं गम्भं परिवहह Nirayā. 30 (comm. आतंभं आतंभानव-दतामृता गता दुःखार्ता च या सा)

अट्टस्सर (atta-ssara < ārtā-svara) adj. having a plaintive voice, AMg. पक्खिप्प तासुं पपयति वाळे अट्टस्सरं ते कल्लुणं रसंते Sāy. 1.5.1.25.

अट्टहसिअ (atta-hasia < attā-hasita) n. a loud laughter, M. गिबरस्स कणिट्ठा गिट्टरुद्धसिआदिगरिट्ठा KamVa. 2.59.

अट्टहास (atta-hāsa) m. a loud laughter, AMg. (पिसायरुवे) अभिगज्जं ते भीममुक्कट्टासे ... उवागच्छह Uvās. 2.22; रवणागरसागरं ... चरफेणपउरववलपुल्लमुक्कसमुट्टियट्टासं Panhā. 2.7; JM. वितासेज्ज हसेअ वा भीमं वा भीमं वा अट्टहासं मुंचेज्जा (comm. अट्टहासं भीसणो रोमहरिस-जणो सरो) ĀvTī.(H.) 634a.3, 4; गट्ठा वेवाळिणी विज्जा अट्टहासं काऊण CaupCa. 147.8; हसंतं विव गवविमसिपकुसुमट्टहासेहि EuvMāKa. 33.9; देवेहि कामरेवो णिही वि नवि वाळिओ तवपुणेहि । पत्तयवसुयंगम-

रक्खसघोरट्टहासेहि UvMā. 121; M. गवपाउसो विउच्छा हसर व कुववट्ट-हासेहि GaSaSa. 6.87; फुरह फुरिअट्टहासं उअपक्खित्तिमिरम्मि व दिसाचवं SetuBa. 1.5; 13.81; 13.98; पावं फुरेअ-अट्टहासववका जलुप्पीला Ljā. 11; Apa. सुअट्टहासां हं पिडियेकेसां JasCa. 1.16.6.

अट्टाहं चित्ताह (attāi-cintāi < ārtādi-cintāh) n. (pl.) worries like miserable thoughts etc. JM. भविं मवं च जो मणुअववे आगच्छप पुणो तत्थ । भावणअभिगहं गहिअ चयह अट्टाहं चित्ताहि (? इ) BhuvKevCa. 1238.

अट्टालग (attāla-ga < attāla-ka) m. [also अट्टालक, अट्टालव] a turret, a small tower on the rampart, AMg. ते णं भवणा ... अट्टालवचरियदारगोउरक्काडतोरणपडिदुवारदेसभागा SamavPra. 144; अवर-कंका रायहाणी संभगपायारागोउराट्टालवचरियतोरणपडित्थियपवरमणतिरिअ सरसरस्स थरणिगळे सणिगवहा Nāyā. 1.16.262, 263; थावरकाय व ... अट्टालगवचरियसेतुसंक्रम ... विविहस्स य अट्टाल पुढवि हिंसति मंदपुडिया Panhā. 1.14; (चंवा) अट्टालवचरियदारगोपुरतोरणसमुण्णयसुविभत्त-रायमगा Uvav. 1; सुरियाभे विमाणे ... अट्टालपसु चरियासु ... अण्णियं करेह RayPa. 654; 655; उत्तरकुराप णं ववहे गेहागाता नाम दुमगणा पण्णसा समगाउसो जहा से पागारट्टालगवचरियदार ... विसुद्धस्सखमूला जाव विट्ठि ति Jivābhi. 594; रुक्खा किं संठिया ... चोप्पासंठिया अण्येणा अट्टाल-गसंठिया Jivābhi. 603; ते णं (भवणवासीवेणं) भवणा पागारट्टालवकवाड देसभागा Pannav. 2.30 (177); 2.31 (178); 2.41 (188); रुक्खाणं केरिसए आगारभाषपडोयोरे पण्णसे ... अट्टालगपासायहम्मिय ... बलवीधर-संठिया Jambuddi. 2.20; अण्णातयम्मि अट्टालकम्मि किं जणिगण वीरस्स IsiBhā. 35.17; अण्णायकम्मि अट्टालकम्मि जगंत सोयणिजो सि IsiBhā. 35.21; जे भिक्खू अट्टसि वा अट्टालयंति वा ... असणं वा पाणं वा ... पडिगाहेर ... तं सेवमाणे आवज्जह चाउम्मासियं परिहारट्ठाणं अणुवाहयं Nīa. 8.8; आयंगुलपमाणेणं किं पओयणं ? ... पागारट्टालगवचरिय ... जोयणं मविज्जंति AquOg. 336; JM. तिथवउळे अट्टालप व जाहे सा देववा सिवारुवेण वासर ताहे कूरं सुम्मह ĀvTī.(H.) 675a.6; ĀvCa. II. 163.1; अट्टालप पुच्छेज्ज भयमंतरेणं ति बूया AṅgVi. 137.16; विविहट्टालय-कलियं कीरह पावारट्टियवलयं CaupCa. 303.26; ताव य कुमारो सपत्तो ववलट्टालयसयसोहियं गयरीमज्जुदेसं रायंगणाओ सि KuvMāKa. 24.29; 31.19; पेच्छिज्जंतो अट्टालगयाहि वरनायरीहि KaKoPra. 4.27; ता निरुवह कत्थ वि अट्टालप KālKa. 264.44; Ś. (विजटा) सम्भतोमहं नाम अट्टालवं आरुहिअ तीए रक्खसकुलकालरसीए अविट्ठिदं MahāViCa. 169.11; (चेटी) एदं अट्टालमसोवागमगपुआरं MahāViCa. 161.12; Apa अट्टालव पाडिय दल्लि कोट्टु MahāPu.(P.) 84.9.9.

अट्टालगय (attāla-gaya < attāla-gata) adj. on the turret, JM. अट्टालगयं वा रुक्खगतं वा पञ्चवगतं बूया AṅgVi. 214.4.

[अट्टालीहसहस्स (attāsiī-sahassa) w. r. for अट्टालीहसहस्स SubhāDha 1.2.63 (अट्ट and अट्ट are confused in AR and some editions)]

अट्टिअ (attia = kvathita) adj. (ppp.) boiled, boiling, JM. अणकटिअ पुअ-सुर-जस पयाव-अम्मट्टिआरिजस-कुसुम KumāCa.(H.) 6.81.

अट्टिय (attiya < ārtita) adj. troubled, AMg. अट्टा अट्टियविआ जह जीवा दुक्खसागरमुवेति Uvav. ṛā. 56; नञ्चा उप्पययं दुक्खं देवणाए दुहट्टि (? ट्टि)ए । अदीणो थावप पणं Utt. 2.32; माया य मे महाराव पुत्तसोगदुहट्टिया Utt. 20.28; n. painful thing, AMg. छत्तीसमट्टियाहि य कज्जोमी ओगसंगहवलेण । उज्जसिऊणं बारसविहिण तन्नियमठाणेणं MarapVi. 810.

अट्टियविअ (attiya-citta < ārtita (= ārtā)-citta) adj. having a worry in mind, whose mind is occupied with morbid

meditation, Uvā. p. 127 (P. L. Vaidya); Uvav. 56.

अष्ट (attha < artha) m. (n.) [older form of attha = artha of Hem. (Gr.) 2. 33 अष्टो प्रयोजनम्, अत्थो वचनम्] 1 meaning of a word, sentence or utterance, AMg. तत्थं णं जे से चउत्थे अंगे समवायं ति आहिए । तत्स णं अयमष्टे Samav. 1. 8; एय णं अंते नव पदा किं एगद्धा नाणाधोसा नाणावज्जा उदाहु नाणद्धा नाणाधोसा नाणावज्जा Viy. 1. 1. 5 (1. 12); थेरा सामाहयं न जाणंति, थेरा सामाहयस्स अष्टं न याणंति Viy. 1. 9. 21 (1. 429); जाव च णं समणे भयवं महावीरे भगवओ गोयमस्स पयमद्धं परिकहे Viy. 2. 1. 19 (2. 35); एगस्स वि आरिहस्स ... सुवयणस्स सवणयाय किमंग पुण विउल्लस्स अट्टस्स गहणयाय Viy. 9. 33. 5 (9. 139); सुय नाम परिव्यायय होत्था ... संखसमय कट्टे Nāyā. 1. 5. 52; तय णं सा उल्लिखया पयमद्धं णत्स सत्थवाहस्स पडिसुणे Nāyā. 1. 7. 28; तय णं जेठुपुसे अणंदस्स समणोवासगस्स 'तह' ति एयमद्धं विणयणं पडिसुणे Uvā. 67; उवगाणं अंते समणेण जाव संपत्तेण के अट्टे पण्णसे Nirayā. 3; से किं संगहस्स अणोवणिहिवा दब्बाणुपुब्बी । पंचविहा पण्णसा, तं जहा — अट्टपयपक्खणवा ... अनुगमे AnuOg. 115; अट्टजुत्ताणि सिक्खिज्जा निरुद्धाणि उ वज्जय Utt. 1. 8; पयमद्धं निसामेत्ता Utt. 9. 8; एयण्डणेण अट्टेण परो जेणुवहम्मई Dasavo. 7. 13; अण्णट्टपमद्धं लेणं मयज्ज सयणासणं Dasavo. 8. 51; गिहिणो उवमोगट्टा Dasavo. 9. 2. 13; तय णं से उत्तमदत्ते माहणे देवानंदाय माहणीय अंतिय एयं अट्टं सोजा निसम्म Kapp (J.) 8; JŚ. समणमुगुगदमद्धं चतुगगदि-णिवाणं सज्जिवाणं । समयमियं मुणह Pañcattthi. 21; मुणिकण एतदद्धं तदणुगमणुज्जदो गिहदमोहो । पसमियरागहोसो हवदि Pañcattthi. 104; 2 fact, material object, topic, AMg. दोसिणा इ य चंदलेस्सा इ य के अट्टे किं लक्खणे SuraP. 16. 2; न निविज्जंति संसारे सव्वेत्थे व खल्लिया Utt. 3. 5; तम्हा सुयमहिद्धिज्जा उत्तमट्टगवेसय Utt. 11. 32; तहे-वाणागतं अट्टं Dasavo. 7. 8; भगवओ महावीरस्स ... अट्टापडिक्कं उग्गई अनुजाणेत्ता सेणियस्स रण्णो बंधसारस्स पयमद्धं पियं गिवेयह Dasā. 10. 4; सप्पुरिसा सारिहंति अण्णो अट्टं MahāPacc. 80; परमट्टनिट्ठिपट्टा सिद्धा सिद्धिं मम विसंतु Av. 57; J.M. तओ से उदायणे अण्णारे तमद्धं पत्ते ... बुक्खपहीणे ति Erz. 34. 5; JŚ. उच्चज्जदि जदि णाणं कमसो अट्टे पडुक्क पाणिस्स PavSā. 1. 60; एगम्मि संति समय संभवठिदिणाससण्णिदा अट्टा PavSā. 2. 51; अट्टासओ णट्टो जीवो दसट्टाणगो मण्णिदो Pañcattthi. 72; जीवाजीवा मावा पुणं पावं च आसवं तेसि । संवरणिज्जरबंधो भोक्खो य इवंति ते अट्टा Pañcattthi 108; उत्तमअट्टं आदा तम्मि ठिदा हणवि मुणिवरा कम्मं NiySā. 92; 3 matter, desired thing, AMg. णो खलु वयं देवाणुप्पिया पयमद्धं जाणामो पासामो वा Thāna. 3. 336 (174); से तेणट्टेण गोयमा एवं बुक्ख Viy. 1. 2. 11 (1. 47); अस्सि च णं अट्टे णो पमापयव्वं Nāyā. 1. 5. 33; नो हणट्टे समट्टे AnuOg. 366; 4 purpose, reason, cause, AMg. से केणं खाह ण अट्टेण अंते एवं बुक्खति, समंढं अणुगवेसह, नो परायणं मंढं अणु-गवेसह Viy. 8. 5. 3 (8. 232); इमाइ च णं पयाक्काइ अट्टाइ हेज्जहि पसि-णाइ कारणाइ वामरणाइ पुच्छित्तय Viy. 2. 1. 17 (2. 31); 5. 4. 32 (5. 118); तय णं से ददपरणे केवली सट्ठि मत्ताइ अणसणाय छेदिता जस्स-ट्टाय कीरह नगमावे तमद्धं आराहित्था Uvav. 116; 127; 128; से केणट्टेणं अंते एवं बुक्खति — ते णं नो संलेज्जा नो असंलेज्जा, अणंता AnuOg. 403; J.M. कामट्टुओ सुहओ चउत्थपुरितत्थणाणं पि KumāCa. (H.) 3. 7; रणा-हरदसुचउट्टो । कामट्टुओ (मलवाणिलो) (somm. कामत्थ अर्थः प्रयोजनं अर्थो वचं यत्थ) KumāCa. (H.) 3. 7; अयमेव निगये रावणणे अट्टे सेसे अणट्टे ति भावणामाविमई KaKoPra. 12. 3; 5 aim, intention, goal, AMg. गोयमा सुमे दुरिय, सुमे दुरिहस्स अट्टे Viy. 14. 9. 18 (14. 182); से केणट्टेणं अंते एवं बुक्ख — सिय सासया, सिय असासया Jivābhi. 3. 700; M. मणियं च राहणा विववयं सो वेय तत्थ वण्डो Lāla. 130; उव्वककवण्डो चरं हरो सुहासरो Lāla. 345; 6 need, desire,

wish, AMg. तेसि णं देवाणं दोहि वाससहस्सेहि आहारुहे समुप्पव्वह Samav. 2. 22; तय णं से समणा भिगंगा जामाकिस्स अण्णारस्स पयमद्धं विणयणं पडिसुणेति Viy. 9. 33. 94 (9. 226); तय णं से केसी रावा ... उदायणं रावं एवं वयासी — अण सामी, किं देवो किणा वा ते अट्टो Viy. 18. 6. 29 (18. 114); पुच्छंति ... अट्टाइ परियादियंति Viy. 12. 1. 9 (12. 3); अयमाउलो आजीवियसमय अट्टे अयं परमट्टे सेसे अणट्टे Viy. 15. 4 (15. 1); तय णं पुंडरीय भंजरीयं एवं वदासि, अट्टो अंते भोगेहि Nāyā. 1. 19. 36; एवं जहा जीवाभिगमे जाव अट्टो जाव पुवा गियया सासया Jambuddi. 1. 11; पयमद्धं सपेहाय पासे समितवंसणे Utt. 6. 4; 7 wealth, profit, AMg. अण्णेगे अट्टाय वइति Ayār. 1. 1. 6. 5; आहंद्धं सम्मं समणु-वासेज्जासि Ayār. 1. 2. 1. 5; आसेविता पयमद्धं Ayār. 1. 8. 2. 3; अट्टाय अणट्टाय एयसु वेव विप्परासुसंति Ayār. 1. 5. 1. 1; J.M. भावारागं सखा गाहग उवमोग अट्टो व AvNI. 681. 1 (अव्वदीवा) (somm. अट्टो ति अर्थित्वं च AvTū. (H.) 341a. 6); JŚ. लयणसवणासणं मत्तपाण-कामट्टेक वा । ... ज्ञाणमिणमप्यसत्थं Māla. 683(7)

अष्ट (attha < aṣṭan) nm. eight, AMg. एयाणि तिणिण पडिसेवे अट्ट-मासे य जावय भयवं Ayār. 1. 9. 4. 5; अट्ट मयट्टाणा पण्णसा Samav. 8. 1; तय णं तं मेइ कुमारं अम्मापिदो साररेगट्टवासजावणं वेव ... कलावरियस्स उवगेति Nāyā. 1. 1. 84; अट्ट हिरण्णकोडीओ निहाणपउत्ताओ, अट्ट बडि-पउत्ताओ अट्ट पवित्थरपउत्ताओ अट्ट वया दसगोसाहस्सिपणं वणं Uvā. 127; 232; अट्टणं राववरकज्जाणं एगदिबसेणं पाणि गेण्हावेति Antag. 9; सत्तट्टपयाइ अनुगच्छइ RāyPa. 8; मज्जे अट्ट जोवणाइ विक्खमेणं Jambuddi. 1. 8; से ण तत्थ ... अट्टणं अग्गमहिस्सीणं सपरिबाराणं .. आहिवचं ... कुणमाणे विहरइ Pannav. 2. 50 (197[2]); एया य होइ रयणी अट्टेव य अंगुलाइ साहीया । एसा खलु सिद्धाणं जहण्णओगाहणा मणिया Pannav. 2. 67 (211 pā. 165); से णं अंगट्टयाय अट्टे अंगे, एगे सुयक्खंवे, अट्ट वग्गा अट्ट उदेसणकाला अट्ट समुदेसणकाला Nandī. 94; छ दोसे अट्ट गुणे तिणिण य विताणि दोणिण मणित्तीओ । ओ गाही सो गाहिइ सुसिक्खित्तो रंगमज्जम्मि AnuOg. 260. pā. 46; पडिक्कमामि सत्तिहं मयट्टाणेहि अट्टहि मयट्टाणेहि नवहि बंधवेरगुत्तीहि Av. 28; इच्छामि पडिक्कमिं ओ मे देवसिओ अट्टवारो कओ ... अट्टणं पययणमाऊणं Av. 15; उत्तरपुरत्तिभमे दिस्सीमाय अट्ट अट्टास-णाइ ... रयावेइ Kapp. (J.) 63; वासावासं पज्जोसविवाणं इह खलु निगंठाणं वा निगंटीणं वा, इमाइ अट्ट सुनुमाइ ... पडिक्कियव्वं भवंति Kapp. (S.) 44; अट्ट कुक्कुडिअंजप्पमाणमेसे कक्के आहारं आहारमाणे निगये अण्णाराहे Vava. 8. 16; J.M. केवळजाणं तओ समुप्पवं । चोत्तीसं च अइसया अट्ट महा-पाविहेरा व PaumCa. (V.) 5. 60; अट्टहि पत्थावेहि सिद्धंताओ तह कोमि MaViCa. (G.) 20a. 5(1); अट्टेव मुणह मासे हिययपविवज्जियण दिट्ठेण BāṭṭSamu. 103; उयरविणासे दिट्ठे पडिमाय अट्टमासे व (आउ) BāṭṭSamu. 119; सव्वमसवं उमयं असव्वमोसं मणो वई अट्ट PañSam. (C.) 1. 4 (p. 8); वत्तारि अट्ट दोज्जि य कायवईमाणसेसु कमा PañSam. (C.) 1. 23 (p. 10); दिज्जाओ अट्ट पुवाओ कुमारस्स Erz. 16. 35; JŚ. तत्थ इमाणि अट्ट अणियोग-दाराणि णायव्वाणि भवंति SatAg. 1. 1. 5 (Dhavalā अनुयोगो नियोगो भाषा विभाषा वार्तिकेत्यर्थः । उक्तं च — अणियोगो य भियोगो भासव्विमासा य वडिवा वेव 1. 154. 1; of. AvNI. 181); अट्ट पुगतिगचउके (संकमो) KaṇṇPa. 37; चउत्तीसअइसयगुणा होति हु तत्सट्टपडिहारा BodPa. 32; णाणावरणा-दीहि य अट्ट वि कम्मोहि वेदिओ य अइ BāPa. 17; जीवाजीवसमुत्थे कडमउगाहि अट्टमेवजुवे । कासे सुवे य अट्टे कासणिरोहो अंसोहो Māla. 21(1); गिस्संकिद-णिक्कंकिद-णिक्खिदिमिक्का अण्णुडिदी व । उवगूणठिदिकरणं वक्कलववावणा व ते अट्ट (सुडी) Māla. 201(5); OāriPa. 7; M. गअस्स कंसपासं । वावीसावज्जणवअट्टवासवासो ŚāIKav. 11. 18; Apa. अट्ट वि कम्मई वडिवाइ Pannapp. 1. 55; अनुगमपरं परमसुणिणं तं दीसहि रयणिहि अट्ट सुणिण PañPa. (P.) 6. 1. 9; मंजव्वअट्ट पविच रिच SādCa. (N.) 1. 9. 6;

अट्ठरं कम्म इवेवि PaDo. 66; इणिय पिसुणमणु अट्ठवरिसु वि (कुमार) SaṅKuCa. 470.5; तुम तेण परिणावित अट्ठ निववुहिय SaṅKuCa. 707.2; चूयं अट्ठं वि इविहर दहउ अवस्सु SaṅKuCa. 601.9; अट्ठं पाळर मूलगुण SāDhaDo. 26; तं विस्सेविणु पट्टियणिहि गाहा मणिया अट्ठ SaṅDeRā. 31; जे अट्ठ मूलगुण जिणगुणपयुत्त CandappaCa.(Y) 2.6.9; ता मत्ति अट्ठ-णिणि कियउ तेण SiVaCa. 1.17.24; गण अट्ठ इट्ठेओ जहसलं विंगले कहिओ PrāPaṇṇ. 1.34; भेवा अट्ठा इति ठगणस्स PrāPaṇṇ. 1.13.
अट्ठज (attha-a < aṣṭa-ka) *n.* a group of eight, eightfold, AMg. अट्ठओ दाओ Nirayā. 34.

अट्ठअट्ठ (attha-attha < aṣṭaṣṭa) *nu.* eight plus eight, i.e. sixteen, Apa. अट्ठअट्ठस्ससासु(?)। पुण्णचरसणिहासु MahāPu.(P.) 53.3.12.

अट्ठअट्ठमिया (attha-atthamiyā < aṣṭaṣṭamikā) *adj.* (f.) of eight times, eight (days), AMg. अट्ठअट्ठमिया णं मिक्खुपटिमा चउसट्ठीए राइदिपिहि ... जाणाए अणुपालिया मवर Vava. 9.32; अट्ठअट्ठमियं मिक्खुपटिमं पडिपण्णा Uvav. 24.

अट्ठअट्ठ (attha-addha < aṣṭārdha) *nu.* half of eight i.e. four, Apa. इरदोरसोहमाणु अट्ठअट्ठस्समाणु MahāPu.(P.) 53.3.11.

अट्ठअसीइ (attha-asī < aṣṭāṣīti) *nu.* eighty-eight, AMg. अट्ठअसीइ जोयणसए उट्ठं उप्पइत्ता चंदविमाणे चारं चरति SuraP. 18.1. of. अट्ठासीइ.

अट्ठअहियसय (attha-ahiya-saya < aṣṭādhika-śata) *adj.* one hundred and eight, hundred and eight more, JM. वत्तीसार्ह सिज्जंति अविरयं जाव अट्ठअहियसय PavSāro. 477.

अट्ठआढयसतिव (attha-ādhaya-satiya < aṣṭādhaka-śatika) *n.* eight hundred ādhakas, AMg. आढयसयं उज्जोसए कुंभे अट्ठ-आढयसतिव बाहे AnuOg. 318.

अट्ठउण (attha-una < aṣṭa-guṇa) *adj.* eight-fold, M. तत्प-ट्ठउणो भोगो सग्गाहिंतो णराण बीराण Līla. 1015; Apa. इणुवेण वि सर अट्ठउण मुक्क, पसरंत इणंत दिवंत दुक्क PaumCa (S) 64.10.8.

अट्ठंस (atthamsa < aṣṭāmsa) *adj.* having eight sides, an octagon, JM. चउरंसि कि वि कि वि विसे बारस भागाओ भाग पण मज्जे । कुणइ सट्ठु तिय निव इय जावइ सुद्ध अट्ठंस VatthuSā. 1.8.

अट्ठकणिज (attha-kannia < aṣṭa-karnika) *adj.* (Kākanirata) having eight corners, AMg. एगमेगत्स णं रणो चाउरत-चकवट्टिस्स अट्ठसोवणिणए कागणिरपणे ... अट्ठकणिणए पक्खे Thāpa. 8 61 (633); AnuOg. 358; अट्ठकणिणयं कागणिरवणं परामुत्तर Jambuddi. 3.94.

अट्ठकम्म (attha-kamma < aṣṭa-karman) *n.* the eight-fold Karman, AMg. महाहि य अट्ठकम्मसत्तु हाणेणं Nāya. 1.1.143; अणज्जा कूरा ... होति एतंसदंडहरणो वेदंता कोसिकारकीडो व्व अप्परं अट्ठ-कम्मसत्तुचणवंधणेणं Panhā. 3.22; एवं से संजए विमुत्ते ... पवयणमायाहि अट्ठहि अट्ठकम्मसत्तुविमोयके Panhā. 10.11; इत्तूण रागदोसं छित्तूण य अट्ठकम्मसत्तुवायं AarPaoo.(V.) 756; छेत्तूण य अट्ठकम्मसत्तुक्खियं MaranVi. 256; दुट्ठअट्ठकम्मसत्तुपिप्पविचारणलद्धदुत्तंसं ViTha. 15; JM तह अट्ठकम्म-मुक्क सा सिद्धा अप्पंति लोयंते CampCa. 90.1; निट्ठवियअट्ठकम्मो रागाइदोस-परिहीणो JambūCa.(G.) 16.142; निट्ठवियअट्ठकम्मो JambūCa.(G.) 16.608; मोहव समो मीसो चउवाइस, अट्ठकम्मसु य सेसा (भावा) (comm. अट्ठकम्मसु पुनः औदयिकश्चाधिकपारिणामिकभावा अवसि) Sa481.(D.) 69; इय अट्ठकम्मसुज्जणतवमि मणिया जिणिदिहि PavSāro. 1514; एवं अट्ठवाल-सएण उववासाणं अट्ठकम्मउत्तरपवडीतवो ViMāPra. 37.22; सो अट्ठकम्म-सुज्जणो तवो विणा चउसट्ठी ViMāPra. 36.2; JŚ. सम्मत्तपरिणदो उण कवैइ सुट्ठअट्ठकम्मो MokPa. 14; 15; 18; 87; निट्ठअट्ठकम्मो विसवविरय जिहि-

दिवा धीरा SūPPa. 85; दीहकाकम्मवं जंतु उत्तिओ अट्ठकम्महि Mōla. 507(7); अट्ठकम्मजणिदा ओइइया वेवणा Davala. 10.4.8; अट्ठकम्मणसुदयजयिदवीव-परिमाणो वा वेदणा 10.17.4; काळाई लडिउणं छित्तूण य अट्ठकम्मसत्तुक्खियं ArāhSā. 107.

अट्ठकम्मद (attha-kammaddha < aṣṭa-karmārdha) *n.* half of the eight (i.e. four) Karmans, (the four (destructive) Karmas), JM. भगवं पि निट्ठवियअट्ठकम्मदसमुक्कणमाणधरो विहरमाणो सावत्थि पुरवरि संपत्तो KuṇMāKa. 230.10.

अट्ठकम्मपयवि (attha-kamma-payādi < aṣṭa-karma-prakṛti) [also पयवि] *f.* the eight main types of Karmans, AMg. धम्मणेण आणुपुब्बेण अट्ठकम्मपयवीओ खवेत्ता लोक्कमपाट्ठाणा भवति Nāya. 1.5 50; 1.6.4; मोहणिज्जे अट्ठकम्मपयवीओ आयास्सोवायेण आयमावे समोवरंति AnuOg. 533; Apa. पुण्णपयित्तु पाव-पविणासणु, अट्ठ-कम्मपयवीहि विणासणु SiVaCa. 1.8.

अट्ठकम्मसत्तु (attha-kamma-sattu < aṣṭa-karma-śatru) *m.* enemy in the form of eight Karmans, AMg. महाहि अट्ठकम्मसत्तु हाणेणं उत्तमेणं सुजेणं Viy. 9.33.208 (9.76); Nāya. 1.1.143.

अट्ठकर (attha-kara < artha-kara) *m.* 1 a minister, a counsellor (of a king), 2 an interpreter of signs and omens, AMg. चत्तारि पुरिसजाया पणत्ता, तं जहा — अट्ठकरो णाममेगे, णो माणकरे; माणकरे णाममेगे, णो अट्ठकरे; एगे अट्ठकरे वि, माणकरे वि; एगे णो अट्ठकरे, णो माणकरे Thāpa. 4.414(310); Vava. 10 7 (comm. अर्थान् हिता-हितप्रातिपरिहारदीर्घा राजादीनां दिव्यावादी तथोपदेशद्वारा करोतीत्यर्थकरः मन्त्री नैमित्तिको वा)

अट्ठकरण (attha-karaṇa < artha-karaṇa) *n.* 1 means of obtaining wealth, JM. दब्बकरणं तु बुविहं सत्ताकरणं च नो य सत्ताए । कडकरणमट्ठकरणं वेल्करणं च सत्ताए Utt.Nl. 184 (comm. अर्थार्थे वा करणं यत्र राज्ञोऽर्थोऽधिगच्छन्ते । अर्थ एव वा तैस्तेरुपायैः क्रियत इति वा p 195); 2 anvil (adhikaraṇa) on which coins are formed (?), comm. अर्थार्थनिर्बैतकमधिकरण्यादि बैन द्रव्यादि निष्पाद्यते Śāntyāśārya on Utt. Nl. 184 (artificial meaning by taking dravya-karaṇa in its physical sense) p. 195.

अट्ठकल (attha-kala < aṣṭa-kala) *adj.* having eight digits (of the moon), JM. अट्ठकलो व्व मियंको अह जाओ अट्ठवरिसो लो KuṇMāKa. 21.12.

अट्ठकसाय (attha-kaṣāya < aṣṭa-kaṣāya) *n.* eight passions (Kaṣāyas), JŚ. बीणगिदितिय-मिच्छत-अट्ठकसायाणं वंधगा अवंधवा केत्तिया ? असंलेज्जा MahāDhavaḷ vol. 1. 179.7.

अट्ठकालिका (attha-kālikā < aṣṭa-kālikā) *f.* a kind of wine (of maturity of eight measures of time) JM. अट्ठकालिका आसवासवो सुरा AhgVi. 221.9.

अट्ठकेय (attha-keya < aṣṭa-keta) *m.* eightfold flag, Apa. पढमो पीडहो सिरि धम्मवक्कु ... बीयट्ठ पीडहो सिरि अट्ठकेय ... संखिय बहुसिरि पाडिहेर अट्ठ CandappaCa.(Y.) 10.18.5.

अट्ठकोडी (attha-koḍi < aṣṭa-koṭi) *f.* eight crores, JŚ. दविणरिदाण अट्ठकोडीओ । सेत्तुजयगिरिसिहरे निब्बाणगया NivBha. 7.

अट्ठकोण (attha-kona < aṣṭa-kona) *m.* octagon, JM. सव-भूतीति टोए वट्ठति अट्ठकोणककडए VatthuSā. 1.7.

अट्ठक्खाना (atthakkhāṇa < aṣṭakhyāna) *n.* the eight topics of Astrology, JM. अधिज्ज विज्जं पडिपुणं अट्ठक्खानंति कोविदो AhgVi. 10.23.

अट्ठखंड (attha-khaṇḍa < aṣṭa-khaṇḍa) *n.* eight parts,

JM. ताव करणवसथाय कुमारणे कञो अटुल्लंकारं पण्णो JinadaĀkhyā. 3.54.6.

अटुल्लंभसत (attha-khambha-sata < aṣṭa-skambha-sata) *n.* one hundred and eight pillars, JM. एणो रावा । तत्स समा अटुल्लंभसतसंनिविट्ठा Āvṭṭi.(H.) 942b.1.

अटुल्लुतो (attha-khutto < aṣṭa-kṛtvah) *adv.* eight times, JM. तत्त्व ललाडमज्जे उरमज्जा एकेकअटुकोदीरणे अटुके वा आमाससइरूवपापुम्मावे अटुल्लुतो रत्तं ति व्वा ĀṅgVi. 184.27.

अटुग (atthaga < aṣṭaka) *m.* [inferior reading for अटुग] soldering a broken vessel, to stop a hole in a vessel, JM. अटुग-हेउं लेवाहिं तु सेसं सल्लवंगं पोसे OghNi. 397 (comm. पात्रके अटुको दासव्यो भवति । ततस्तदर्थं अटुगनिमित्तं करेण तं लेपाधिकं शेषं सक्तं पेच्यते p. 144b.11)

अटुग (atthaga < aṣṭaka) *nu.* [w. r. for अटुम ?] the eighth, JŚ. विगचउपणल्लसत्तवट्ठाणे वत्तारि अटुगे वेणिण GomSā.(K.) 371.

अटुग (atthaga < aṣṭaka) *n.* a group of eight, JM. चउराई जावटुगमेत्तो जाव हुं ति समयणं KamPay.(S.) 1.18.

अटुगइसमास (attha-gai-samāsa < aṣṭa-gati-samāsa) *m.* a group of eight types of births, AMg. अटुगइसमासपावडुगं च Viy. 25.3.117 (23.98); एतेसि णं अंते नेरइयाणं तिरिक्खजोणिवाणं तिरिक्खजोणिणीणं मणुस्साणं मणुस्सीणीं देवाणं देवीणां सिद्धाणं व अटुगतिसमासेणं कतरे कतरेहिंत्तो अप्पा वा बहुया वा तुला वा बिसेसाहिंया वा Pannav. 3.39 (226)

अटुगतिय (attha-gati-ya < aṣṭa-gati-ka) *adj.* having eight types of birth (to be born into), AMg. अटुगा अटुगतिया अटुगतिया पण्णत्ता, तं जहा — अटुद अटुदसु उववज्जमाणे अटुदहिंत्तो वा पोतपहिंत्तो वा ... उववज्जेज्जा Thāpa. 8.3(595)

अटुगाह (attha-gaha < aṣṭa-graha) *m.* the eight (evil) planets, Apa. गम्भत्तेण (कण्ठेण) पावय अटुगाह BittNaCa. 4.14.7.

अटुगुण (attha-guṇa < aṣṭa-guṇa) *m.* 1 eight qualities or virtues (referring to the qualities of music), AMg. से जहानामए कित्तराण वा ... गेवव्वाण वा ... गेयं अटुगुणोववेयं भवेय RayPa. 173; Jivābhi. 3.285; पुण्णं रत्तं च अलंक्रियं च वत्तं तदेव अविपुट्टं । मडुरं समं सललियं अटुगुणा होति गीयस्स AnuOg. 92.48; 2 eight qualities (of ārādhana), AMg. इय अटुगुणोवेज्जो कसिणं आराहणं पसादेइ ĀrāhPaḍ. (V.) 304 (referring to st. 253 आचारवमाहारवववहारूपीणए पकुब्बी य । निष्वाअवायदंशी अपरिस्सावी य निज्जवओ); 3 the eight characteristics of a liberated soul, (as given in Siddhabhakti 8; सम्मत्त-गाणदंसणवीरियसुद्धं तहेव अवगहणं । अगुरुकुमुद्ववाहं अटुगुणा होति सिद्धाणं); JŚ. जारिसिया सिद्धप्पा अवमल्लिय जीव तारिसा होति । जरमरण-जम्ममुक्का अटुगुणालंक्रिया जेण NiySā. 47; निक्कम्मा अटुगुणा किंवाणा चरमदेहदो सिद्धा DavSānā 14; सिद्धा अटुगुणातीदत्तसारा SidBba. II. 3; Apa. मणु खंवेवि जे पय पंच वि इय हायाहिं आणदिय । सिद्धालउ अटुगुणालउ ते लहेति SudCa (N.) 2.15.10; 4 the eight qualities of Eight Faith (given in Mūla. 201; गिस्संकिद गिक्खंविद गिम्बिदिगिंछा अमूद-विट्ठी व । उवगुहण ठिदिकरणं वच्छल पमावणा य ते अटु ॥) JŚ. अटुगुण-गसमणो दंसणसुद्धो दु पंचगुरुमतो RaySā. 5; Apa. इय सम्मसु अटुगुण-वंसउ वंचवीसदोसेहि मि वत्तउ Chakkammu. 12.11.7.

अटुगुण (attha-guṇa < aṣṭa-guṇa) *adj.* multiplied by eight, AMg. अटुगुणउत्तुक्का पोम्माका अणत्ता पण्णत्ता Thāpa. 8.660(370); विक्कम्मा अटुगुणविक्कम्मा कमतो AnuOg. 92.99.

अटुगुणि (attha-guṇi < aṣṭa-guṇin) *adj.* having eight

qualities, Apa. ता इवे पसिद्धो देवो सिद्धो अटुगुणी JasCa. 1.15.10.

अटुंग (atthāṅga < aṣṭāṅga) *n.* 1 the eight limbs of the body, Apa. गम्भासइ मडु अक्कोइयहं अटुंगं कंयत्तइ JasCa. 3.7.13; गिक्कुलु किं अटुंगं भावइ NayCa.(P.) 9.6.8; महिमंडलि अटुंग गवेयिणु PaṇNaCa.(P.) 8.12.6; अटुंगु करिवि दालहो पणाउ PaṇNaCa.(P.) 8.23.3; खणे खणे जणिव पयडु तणुमंगई जावई सालसाइ अटुंगई SaṅKuCa. 3.3.4; कहेइ अटुंगु गवेवि रावहो SaṅKuCa. 7.6.1; 2 the eight signs of prognostication, AMg. संवच्छरं सुविणं लक्खणं च निमित्तदेहं च उप्पाइयं च । अटुंगमेवं बहवे अहिंत्ता लोगंसि जाणति अणागवाइ Sdy. 1.12.9 (543) (cu. भोमं उप्पायं सुविणं अंतलिक्खं अंगं सरं लक्खणं वंजणं); JM. संपइ पमणसु सामिय अटुगाइ निमित्तस्स NaPaḍKa. 10.481; 3 *adj.* the eight topics in the Āyurveda (medicine), AMg. पञ्चसरी नामं वेज्जो होत्था अटुंगाउव्वेवपावइ Vivā. 134; JM. जोवाणदिण सिक्खिओ अटुंगो आउवेदो CampCa. 31.7.

अटुंगपुज (atthāṅga-pujja < aṣṭāṅga-pūjā) *f.* worship with eight things, Apa. अटुंगपुज पायइइ मसु CandappaCa (Y.) 10.4.8.

अटुंगमहानिमित्त (atthāṅga-mahā-nimitta < aṣṭāṅga-mahā-nimitta) *n.* eight great prognosticative signs, AMg. अटुंगममहानिमित्तसुत्तथपावइ सुमिणपावइ सदावेइ Nāya. 1.1.25; अटुंगमहानिमित्तसुत्तथवारप विविइसत्तथकुसे Kapp.(J.) 64; JM. अजे अटुंगमहानिमित्तमणुसीलयेने KaKoPra. 6.14; JŚ. एणो अटुंगमहाणिमित्तकुसलाणं SātĀg. 4.1.14.

अटुंगमहेसर (atthāṅga-mahesara < aṣṭāṅga-mahesvara) *m.* god Śiva having an eightfold body, Apa. अटुंगमहेसर अब सय-लपक्खालियकलिमलकलि MahāPu.(P.) 10.5.20.

अटुंगविदु (atthāṅga-vidū < aṣṭāṅga-vid) *adj.* knowing the eight signs of prognostication, JŚ. आगमकदविष्णाणा अटुंगविदु य दुदिसिपण्णा Mūla. 833(9)

अटुंगुलदोस (atthāṅgula-dosa < aṣṭāṅgula-dōsa) *m.* the fault committed by (the tongue) of four *angulas* and (the organ) of four *angulas*, JŚ. अटुंगुलदोसेण दु जोवो पुक्खं सु पप्पोहि Mūla. 991(10)

अटुचक्कावपइट्ठाण (attha-cakkavāla-paiṭṭhāṇa < aṣṭa-cakravāla-pratiṣṭhāṇa) *adj.* resting on eight wheels, AMg. एगमेगे णं महानिधी अटुचक्कावपतिट्ठाणे अटु अटु जोयणाइ उट्ठु उचसेणं पवत्ते Thāpa. 8.16(602); (Jivābhi. 3.†)

अटुचत्ताल (attha-cattāla < aṣṭa-catvārimśa) *nu. adj.* forty-eight, JM. इय पउमवरिण कोहिसिक्काउद्धरणं नाम अटुचत्ताल पक्खं सम्मत्तं PaumCa.(V.) 48.126.

अटुचत्तालीस (attha-cattālīsa < aṣṭa-catvārimśat) *nu.* forty-eight, AMg. अल्लरकुमारा वि वड्ठुति हायति, जहा नेरइया । अवट्ठिता जहणेणं पक्खं समयं, उक्कोसेणं अटुचत्तालीसं मुहुत्ता Viy. 5.8.16 (5.217)

अटुच्छेय (attha-ccheya < aṣṭa-ccheda) *m.* discontinuation of the eight types of Karmaus (stated in the earlier stanza तिरिगइमाउ निउज्जोय तिकसाया KamTha.(D.) 16; JM. अटुच्छेओ इगती पमत्ति आहारजुगलपक्खेवा KamTha.(D.) 17 (comm. पूर्वोक्ताइमहत्तीनां देसविरते उदयमाश्रित्य च्छेदो वा । ति, ततः प्रमत्तो एका-शीतिमवति आहारक्युगलप्रक्षेपात्)

अटुज्जाय (attha-jāya < artha-jāta) *adj.* who is in need of wealth, (a monk or a nun on whom demands are made for money or wealth, which may require him or her to give up the monastic

order), [1. - 8] AMg. कितचित् ... मत्तपाणपडियाइक्खियं अट्ठजातं वा निर्गये निर्गयि मेण्हमाणे वा अवलंबमाणे वा नातिक्कमं Thāpa. 5. 185 (487); BrhKapp. 6. 12; अट्ठजातं भिक्षुं गिलायमाणं नो कप्पइ तस्स गमावच्छेदयस्स निज्जुहिसय Vava. 2. 17; JM. अट्ठेण जस्स कज्जं संजायं एस अट्ठजाओ य। सो पुण संजमभावा चालिज्जंतो परिगिलाइ VavaBhā. 2. 199; 2. 200; 2. 201; अट्ठेण जीए कज्जं संजातं एस अट्ठजाया तु। तं पुण संजमभावा चालिज्जंती समवलंबे KappBhā. 2686; n. (matter dealing with) various kinds of wealth or money, AMg. अट्ठ-जायमि निर्गयि निर्गये गिण्हमाणे वा अवलंबमाणे वा नाइक्कमं BrKapp. 6. 18; JM. सेवकमज्जा ओमे आइण अणस दोहिए तेणे। एतेहि अट्ठजातं उप्पज्जे संजमठियाय KappBhā. 6287; एमेव अट्ठजातं दाहिंती बारणा ममत्तं वा। पडिक्कुट्ट इर तट्ठा काया पुण जातरूपादी NisBhā. 398 जहा पुत्तमवस्ये एवं अट्ठजाए वि वट्ठवं NisCa. 1. 130. 8; अट्ठजावणिमित्तेण वा काए मेण्हज्जा NisCa. 1. 138. 12.

अट्ठजुत्त (attha-jutta < artha-yukta) *adj.* meaningful, significant, AMg. अट्ठजुत्ताणि सिक्खेज्जा गिरट्ठाणि उ वज्जए Utt. 1. 8.

अट्ठजोयण (attha-joyana < aṣṭa-yojana) *adj.* (measuring) eight Yojanas, AMg. ईसीक्कमारए णं पुटवीए अट्ठजोयणिए लेसे, अट्ठ-जोयणाइ बाइहेण पण्णसे Pannav. 2. 64 (211).

अट्ठजोयणिय (attha-joyaniya < aṣṭa-yojanika) *adj.* of eight Yojanas, AMg. ईसीक्कमारए णं पुटवीए अट्ठजोयणिए लेसे, अट्ठ-जोयणाइ बाइहेण पण्णसे Pannav. 2. 64 (211).

अट्ठजोयणुत्तुंग (attha-joyanuttunga < aṣṭa-yojanottun-ga) *adj.* eight Yojanas in height, AMg. एयारितो नगवरो भूमीओ अट्ठजोयणुत्तुंगो SāraPa. 89.

अट्ठट्ठ (atthattā < aṣṭāṣṭa) *adj.* 1. eightfold, eight each, AMg. तेसि णं दीवानं ... अट्ठट्ठ जोयणसयाइ ओगाहेत्ता Thāpa. 4. 326 (301); अट्ठट्ठओ दाओ Antag. 9; JM. तेण दुग्गय-रदेक्क-पुत्तओ विव अट्ठट्ठ-कंठयामरण-बल्ल-सिमारभावर-सर-रसिओ ण तस्स धम्मो KuvMāKa. 2. 22; तस्स सिरं केसं तो य दोइ अट्ठट्ठविच्छिण्णं KuvMāKa. 23. 26; Apu. एकेए मुहे अट्ठट्ठवंत RīṭNeCa. 8. 7. 20; 2 sixteen or eight-eight, JM. अट्ठारसमागसते पण्णतीसे गच्छते मुहुत्तेण। णक्खत्तं, चंदो पुण सत्तरस सते तु अट्ठट्ठे JōisKa. 158.

अट्ठट्ठमंगल (atthattā-maṅgala-ga < aṣṭāṣṭa-maṅgala-ka) *n.* [also 'मंगलय'] eight groups of eight auspicious things, AMg. अट्ठट्ठमंगलया तप्पदमयाए पुरओ अट्ठाणुपुव्वीए संपत्थिया, तं जहा — सोवत्थिय-तिरिवच्छ-नंदिआवत्त-वडमाणग महासण-कल्ल-स-मच्छ-दप्पणया Nāya. 1. 1. 148; तस्स णं असोगवरपाववस्स उवरिं वडवे अट्ठट्ठमंगलया पण्णत्ता Uvav. 13; इमे अट्ठट्ठमंगलया पुरओ अट्ठाणुपुव्वीए संपत्थिया Uvav. 49; अट्ठट्ठमंगलया इया छत्ताइत्ता RāyPa. 204; 205; 207; 220; 223; अच्छरसांतदुलेहि अट्ठट्ठमंगलय आलिहति Jivābhi. 3. 457; तेसि णं तोरणणं वप्पि अट्ठट्ठमंगलया Jivābhi. 3. 289; तेसि णं पासायवडंसमाणं उप्पि वडवे अट्ठट्ठमंगलया पण्णत्ता Jivābhi. 3. 314; 3. 347; इमे अट्ठट्ठमंगलया पुरओ अट्ठाणुपुव्वीए संपत्थिया Jambuddh. 3. 178; जंबूए णं अट्ठट्ठमंगलया Jam-buddh. 4. 158; 5. 58.

अट्ठट्ठमिया (atthattāmiyā < aṣṭa-aṣṭamikā) *f.* [also 'मिया'] the 8th Bhikkhū-pratimā (a kind of penance practised by an ascetic lasting for eight weeks), AMg. अट्ठट्ठमिया णं भिक्षु-पडिमा चउसट्ठीए राइहिएहि दोहि य अट्ठासीतेहि भिक्षुसातेहि अट्ठासुपा जाव अनुपालिता (सावि) भवति Thāpa. 8. 104 (646); Samav. 6. 4; मुग्गेहि अम्मगुत्ताया समाणी अट्ठट्ठमियं भिक्षुपडिमं अवसंपज्जित्ताणं विहरित्थ Antag. 152; Uvav. 24.

अट्ठट्ठाण (attha-tthāṇa < aṣṭa-sthāṇa) *n.* the eight-fold place, AMg. जीवा णं अट्ठट्ठाणियस्सिए योगके पावकम्मत्ताए चिणिंशु व चिण्णति वा चिणिस्सति वा Thāpa. 8. 126 (680).

अट्ठणाम (attha-nāma < aṣṭa-nāman) *n.* octad of name of cases (Vibhaktis), AMg. णामे दसविहे पण्णसे, तं जहा — एयणां ... अट्ठणामे AnuOg. 208; से किं तं अट्ठणामे? अट्ठविहा वयणविमत्ती पण्णत्ता AnuOg. 261.

अट्ठतणुयंग (attha-tanuyāṅga < aṣṭa-tanvāṅga) *n.* the group of eight Nāmakarmāṇa including five Śārīrakarmāṇa and three limbs of the Śārīrakarmāṇa, JM. मणुयसिं देवसिं तिरिवाकसास अट्ठतणुयंगं। विहरवण्णाइ सुभं, तसाइ दस तित्थनिम्माए PaṭṭSam. 3. 139 (p. 42b).

अट्ठतल (attha-tala < aṣṭa-tala) *adj.* having eight stories AMg. तए णं से पुरिसा ... अट्ठतलमूसियवडंसगे करावति RāyPa. 774.

[**अट्ठतालीस** (attha-tālisa < aṣṭa-catvāriṃśat) *nu.* forty-eight, PSM. ना. 2. cf. अट्ठतालीस.]

अट्ठतीस (attha-tīsa < aṣṭa-triṃśat) *nu.* thirty-eight, AMg. हिमवतेरणवतियाणं जीवाणं अट्ठतीसं जोयणसइत्ताइ सत्तं व चत्ताले जोयणसा ... परिकखेवेणं पण्णसे Samav. 39. 2; हेट्ठिमं अट्ठतीसत्तं जोयणसत्तइत्तं Jivābhi. 3. 70; एत्थ णं जंबूद्वीए दीवे दाहिणइमरहे णामं वासे पण्णसे दोणि अट्ठतीसे जोयणसए तिणिणं य एयणवोसइभागे जोयणस्स विक्खंभेण Jambuddh. 1. 20; पुत्ताफगुणीणं अट्ठावीसं मुहुत्ता अट्ठतीसं च वावट्ठिभाग SāraP. 10. 152; ननुस्सेहे सोलसेहि समणसाइत्तीहि अट्ठतीसाए Nirayā. 82.

अट्ठतीसइम (attha-tīsa-ima < aṣṭa-triṃśattama) *nu.* adj. thirty-eight, AMg. अट्ठतीसइ (?) इमं भागं जोयणस्स किंचि विसेसाहि आओ आयामेणं पण्णत्ताओ Samav. 24. 2; JM. इय पडमवरिए जियपड मावक्खाणं नाम अट्ठतीसइमं पव्वं समत्तं PaumCa. (V.) 38. 58.

अट्ठत्त (attha-tta < aṣṭa-tva) *n.* eightfold nature, JŚ अट्ठत्तमि पाणावरगादिसयलकम्ममेदसंभवादो DhavaIā. 10. 15. 3.

अट्ठत्तणा (atthattana < arthatva(nā)) *f.* the nature of wealth, M. अट्ठत्तणाइं बालया (?) वलया) होति जहिक्खाए निरगुणाणं पि सज्जणसलाहणिज्जा सोक्खेहि गुणा विदप्यति ChaGā. 125.

अट्ठत्तरि (atthattari < aṣṭa-saptati) *nu.* seventy-eight AMg. सरिए पडमातो मंडलातो एगूणचत्तालीसइमे मंडले अट्ठत्तरि एगट्ठिमाए दिवसलेत्तस्स निवुट्ठेत्ता Samav. (MV.) 78; ता अट्ठत्तरि जोयणसइत्ता ... आयामेणं आहितेति वय्ज्जा SāraP. 4. 5; JŚ. अट्ठत्तरि अवसेसा जीव-विवाइं मुण्येव्वा GomSā. (K.) 48; 49; 506; Pischel 446.

अट्ठतीस (attha-ttīsa < aṣṭa-triṃśat) *nu.* [f. अट्ठतीसा] thirty-eight, AMg. सव्वाए भगवतीए अट्ठतीसं सयं सयाणं Vly. 41. 197 p. 1183. 11 (41. 84); अट्ठतीसाए अज्जिया-साइत्तीहि सइ संपत्थिणे Nāya. 2. 1. 19; एत्थ णं दाहिणिहाणं सुवण्णकुमाराणं अट्ठतीसं भवणावास-सत्तइत्ता भवतीति मक्खातं Pannav. 2. 38 (185); 2. 40 (187); पासस्स णं अरइओ ... अट्ठतीसं अज्जियासाइत्तीओ उक्कोसिमा अज्जियासंपया होत्थ Kapp. (J.) 102; JM. पक्खरगणणाए अणुट्ठमाणं इवति दस सइत्ता अट्ठतीसं च सयं अट्ठेव य अक्खरा पायं SupāCa. 71. 17; JŚ. अट्ठतीस-सइत्ता वेणिसया होति सत्ततीसा य। पवडीणं परिमाणं लेत्तं पडि मोहणी यत्तं GomSā. (K.) 505.

[**अट्ठदंसि** (attha-dāmsi < artha-darsin) *adj.* AR. AMgD. wrongly taken out of समियाअट्ठदंसि Sny. 1. 14. 24.]

अट्ठदस (attha-dasa < aṣṭa-daśa) *nu.* eighteen, AMg. अट्ठदसदोसरपिया सम्बन्धु तियसमाइकयप्या PaṭṭJā. 26; JM. इए पडम-वरिए पडममिज्जाअममाणं नाम अट्ठदसत्तरसवं पव्वं समत्तं PaumCa. (V.)

118. 120 [MSM. संति 3(?)]

अष्टपद (aṭṭha-daha < aṣṭa-daśa) *nv.* eighteen, Apa. दोहा संज्ञा संठु उपरि पंच मत्त। अष्टपदुपरि बीस पुर चुर चुलिआला उक्खित PrāPaṭṭ. 1.168; जोयणसय अष्टपदुणं उवरि कमेविणु जोह-समवणं DhamPar. 6.5.8.

अष्टपाक (aṭṭha-dāla < aṣṭa-catvāriṃśat) *nv.* forty-eight, JŚ. पण्णास बार छक्कदि बीससयं अष्टपाक दुसुदाळं (सत्त्वत्तानानि) GomSā. (K.) 864; पण्णेकारं छक्कदि बीससयं अष्टपाक दुसु ताळं। बीसठतिणं बीसं सोलह य चारि अष्टेव GomSā. (K.) 394.

अष्टदिट्ठि (aṭṭha-diṭṭhi < aṣṭa-dṛṣṭi) *f.* eight sights of Yoga (comm. मित्रा, तारा, बला, दीपा, स्थिरा, कान्ता, प्रभा, परा), JM. अवि अष्टदिट्ठिसिंहो जहा सुदिट्ठी समीहय विरहं SISIVaKa. 928.

अष्टदिसा (aṭṭha-diśā < aṣṭa-diśā) *f.* eight quarters, JM. जह अष्टदिसाहिं अळकिमोऽवि मळ(?) मेळ) सरह उदयसिंहि SISIVaKa. 922.

अष्टद्वारकण (aṭṭhaddha-karāṇa < aṣṭārdha-karāṇa) *adj.* having four sense-organs, Apa. जोयण-पमिउं पमणिउं अष्टद-करण VaḍḍhaCa. 10.9.18.

अष्टधा (aṭṭha-dhā < aṣṭa-dhā) *adv.* eightfold, of eight types, JM. (तस्स जंतो कम्मं) ... अहवा से सियमसियं वत्तमसंसिलिहुं वा। जं वा विसेसियं अट्ठ पत्ति खवसेसियं व पत्ति ViĀvBhā. 8036 (comm. अथवा 'अष्टविध' इत्येवं विशेषितम्) cf. अष्टहा.

अष्टंत (a-tṭhanta < a-tiṣṭhat) *adj.* (pr. part.), not remaining firm (in one's faith), JM. तह वि अष्टंते ठविं विमीसणा ववहारनिकसंतेणं। तं वेत्तुणं निज्जह तस्स सय्य इमं कुञ्जा VavaBhā. 2.210.

अष्टपप्पस (aṭṭha-paesa < aṣṭa-pradeśa) cf. अष्टपद्देस.

अष्टपप्पसिअ (aṭṭha-paesia < aṣṭa-pradeśika) *adj.* having eight space-points, AMg. अष्टपप्पसिमा खंवा अणंता पण्णत्ता Thāṇa. 8.127(660); जंबुदीवे दीवे मंत्रस्स पक्वतस्स वडुमज्झदेसमागे इमीसे रयणप्पमाते पुढवीते उवरिमहेट्ठिलेसु सुद्धुगपत्तरेसु पत्तव गमद्वपप्पसिने क्यगे पण्णत्ते जजो गमिमामो दस दिसातो पवहंति Thāṇa. 10.80(720); गोयमा। अष्टपप्पसि खंवे मवहं Viy. (12.4.8) (12.75); अष्टपप्पसि पं भंते! खंवे पुच्छा। गोयमा। अष्टपप्पसि खंवे सिय चरिमे Pannav. 10.11 (783); संखेज्जपप्पसि अंसंखेज्जपप्पसि अणंतपप्पसि खंवे जहेव अष्टपप्पसि तहेव पत्तेयं भाणितव्वं Pannav. 10.14(789)

अष्टपप्पसोगाढ (aṭṭha-paesaogāḍha < aṣṭa-pradeśāva-gāḍha) *adj.* occupying eight space-points, AMg. अष्टपप्पसोगाढा पोगला अणंता पण्णत्ता, जाव अष्टगुणलुक्का पोगला अणंता पण्णत्ता Thāṇa. 8.128(660)

अष्टपप्पसोवसुद्ध (aṭṭha-paeva-suddha < artha-padopa-suddha) *adj.* accurate in meaning and word, AMg. सोचा य वम्मं अरहंतमासिया, समाहिं अष्टपप्पसोवसुद्धं Say. 1.6.29.

अष्टपप्पसोवसोहिय (aṭṭha-paeva-sohiya < artha-padopa-sobhita) *adj.* adorned by significant/appropriate words, AMg. बुद्धस्स निसम्म भासियं सुक्खियमदुपप्पसोवसोहियं। राणं दोसं च छिदिया सिद्धिगं गय गोयमे Utt. 10.37.

अष्टपक्खेव (aṭṭha-pakkheva < aṣṭa-prakṣepa) *m.* addition of number eight, JŚ. पुणो अष्टपक्खेवूनवोपुण्णाणिमेवपक्खेवु संतेसु चउत्तपक्खेववमुपज्जहि Dhaṇa. 10.90.5.

अष्टपंचास (aṭṭha-paṇcāsata < aṣṭa-pañcāśat) *nv.* fifty-eight, AMg. ता अष्टपंचासते सुद्धे ऐपीयं च अक्कट्ठिमाने सुद्धपण्णे

आहितेति वदेज्जा SūraP. 12.8.

अष्टपदळ (aṭṭha-paḍala < aṣṭa-paṭala) *adj.* consisting of eight layers or folds, AMg. सुरमिणा गंधोदपण इत्थपादे पक्खालिप्ता सुद्धा अष्टपदळाए पोलीय मुहं वंधर Viy. 9.33.55 (9.188)

अष्टपद (aṭṭha-pada < artha-pada) *n.* meaningful statement, significant word, definition, the rule of interpretation, JŚ. पदेण अष्टपदेण तत्त्व इमाणि अणियोगद्वाराणि पादव्याणि भवन्ति SaṭṭAg. 5.6.3.129.

अष्टपदेसिय (aṭṭha-padesiya < aṣṭa-pradeśika) *adj.* having eight points, JŚ. एवं सिपेसिय ... अष्टपदेसिय-अष्टपदेसिय ... अणंतानंतपदेसियपरमाणुवोगमलदम्बवग्गया गाम SaṭṭAg. 5.6.3.78.

अष्टपभावणा (aṭṭha-pabbhāvanā < aṣṭa-prabhāvanā) *f.* eight types of edification, JM. चउत्तसहण तिळिं दसमिणय तिसुद्धि पंचगवदोसं। अष्टपभावण भूत्तण-लक्खण-पंचविहसंजुत्तं PaṭṭAra. 17; Sam-Sat.(H.) 5.

अष्टपय (aṭṭha-paya < artha-pada) *n.* [also अष्टापय] meaningful statement, significant word, definition, the rule of interpretation, AMg. सिद्धसेणियापरिकम्मे चोहसविह पण्णत्ते तं जहा — माउवापदाणि ... अष्टपयाणि पादो — सिद्धावत्तं SamavPra. 102; 103; Nandi 100; 101; JM. तत्त्वद्वयं उब्बट्ठिया व अविमाणा। अणुभागसंक्रमो एस, अन्नपगं गिया वा वि KamPay.(S.) 2.46; वंदिनु वडमाणं केवलि अष्टपयदेसकं, सम्बलोकसमणुगयसम्बभावदवापरं रयणाणमागरं वागरणोदधि AhgVi. 6.20. cf. अष्टपद.

अष्टपयपरुक्खणया (aṭṭha-paya-parūvaṇayā < artha-pada-parūpanatā) *f.* explanation of the relation between the meaning and the word (used in an Ānupūrvī (series), AMg. से किं तं जेगम-ववहाराण अष्टपयपरुक्खणया? AnuOg. 99; 100; 184; से किं तं जेगम-ववहाराण अणोवणिदिया दक्खणुपुब्बी? पंचविहा पण्णत्ता। तं जहा — अष्टपयपरुक्खणया ... अणुगमे AnuOg. 98; 115; 183; एवाए णं संगहस्स अष्टपयपरुक्खणयाए किं पओयणं AnuOg. 117; 187; एवाए णं जेगम-ववहाराण अष्टपयपरुक्खणयाए जाव अंगसमुत्तिणया कज्जति AnuOg. 185.

अष्टपयार (aṭṭha-payāra < aṣṭa-prakāra) *adj.* of eight types, eightfold, AMg. तह अष्टपयारं पि व गित्संकिममाह दंसणावारं। चित्तमि भरंति सया ते पणमसु सरिणो इण्हि ĀrahPaṭ.(Su.) 24; Apa. करेवि जिणेसर-पावहं पूज सुमसिय अष्टपयार मणोज्ज VaḍḍhaCa. 3.23.9; जावज्जिउ सुहक्कम्मु पुणेप्पिणु अष्टपयार पूज विरएप्पिणु SiVāCa. 1.35. cf. अष्टपयार.

अष्टपयारय (aṭṭha-payāraya < aṣṭa-pracāra-ka) *adj.* consisting of eight varieties, Apa. तं हउं सिक्खिअ अष्टपयारउं इव पइउ गिमिणु सविचारउं MahāPu.(P.) 60.6.4.

अष्टपयवणमादा (aṭṭha-pavayana-mādā < aṣṭa-pravacanā-mātr) *f.* [also अष्टपयवणमाया] eight pravacanamātrās (5 समिती + 3 गुप्ती = 8 are called प्रवचनमात्रका), JŚ. एसाओ अष्टपयवणमादाओ णाणंसणचरितं। वक्खति सदा मुणिणो Mūla. 336(5); JM. अवि अष्टदिट्ठिसिंहो जहा सुदिट्ठी समीहय विरहं। साहु जहअष्टपयवणमादाओ वि हु सरह समवं SISIVaKa. 928.

अष्टपादकी (aṭṭha-pāḍī < aṣṭa-prakṛti) *f.* eight bases, JM. तहा आसोवसियद्विमाह अष्टदिणे पणासणाह तवो ति पढमा पाऊरी। एवं अट्ठु वरितेसु अष्टपादकीओ ViMāPra. 29.2.

अष्टपादहिरण (aṭṭha-pāharia < aṣṭa-prāharika) *m.* insting for eight watches, JM. जं च कजो पणीए विरहो कीवेण अष्ट-पादहिरणो SurBaCa. 15.318.

अष्टपिण्डिहिया (*aṭṭha-piṭṭha-niṭṭhiyā* < *aṣṭa-piṣṭa-niṣṭhiyā*) *f.* a kind of wine produced by pounding a substance eight times, AMg. गोयमा वरुणोदस्स णं समुदस्स उदय से जहानामए — चंदप्पमाइ वा ... अष्टपिण्डिहियाइ वा JivAbhi. 3. 860; चम्पलेस्साए पुच्छा । गोयमा ! से जहानामए चंदप्पमाइ वा ... अष्टपिण्डिहियाइ वा ... वज्जेण उव्वेया जाव फासेण Pannav. 17. 134 (1237) (comm. अहमिः शास्त्रमसिद्धैः पिष्टैः निष्ठिता p. 365b. 13)

अष्टपिया (*aṭṭha-piyā* < *aṣṭa-priyā*) *f.* eight wives, JM. जह जोई ... ईहए मुत्ति । तह हायए पदमपिअं अष्टपियाहिं स सविओ वि SisiVAKa. 924.

अष्टपुड (*aṭṭha-puḍa* < *aṣṭa-puta*) *adj.* eightfold, having eight layers, JM. बंदिता कासवतो ववणं अष्टपुडसुखपोत्तीए । पत्थिवमुवासते खलु विचिनिमित्तं मया चेष VavaBhā 9. 71.

अष्टप्पगार (*aṭṭha-ppagāra* < *aṣṭa-prakāra*) *adj.* [also अष्टप्पवार] of eight types, of eight varieties, eightfold, JM. भिरिई नि ते तिस्समावेणोवट्टिए णाऊण मगवओ सुवणपईवस्स ... अष्टप्पवार-वसरपाडिहेरपयडप्पमावस्स उतमसमिणे समप्पेइ MaViCa. (G.) 16a. 10(2); कुजा महएवेहिं महारिहेहिं, अष्टप्पगारा पडिमाण पूया MSadPa. 20. 01. अष्टप्पवार.

अष्टप्पदेस (*aṭṭha-ppadesa* < *aṣṭa-pradeśa*) *adj.* [also अष्टाणस] a square place having eight space-points (at the centre of the middle world) (Madhya-loka), JM. एत्थ अष्टप्पदेसो रुयगो — जत्तो दिसि-विदिसिधिमगो ववत्तो एवं तिरियलोगमज्झं NandiCu. 24. 9; अष्टप्पदेसो रुअगो तिरियलोगस्स मज्झयारम्मि Lokaparakāsa. 12. 56.

अष्टप्पवारपविभक्त (*aṭṭha-ppayāra-pavibhatta* < *aṣṭa-prakāra-pravibhakta*) *adj.* divided into eight types, AMg. णाणाचारं फासिति जे उ अष्टप्पवारपविभक्तं ĀrahPaḍ. 23.

अष्टफास (*aṭṭha-phāsa* < *aṣṭa-sparśa*) *m* [also अष्टफास] eight varieties of touch, hot, cold etc, AMg. गोयमा ! देउ-अव्व-तेयाई पडुअ पंचवण्णा पंचरसा दुग्ंधा अष्टफासा पक्खा Viy. 12. 5. 19 (12. 114); 12. 5. 21 (12. 115); 12. 5. 31 (12. 117); सव्वेते अष्टफासे दो छप्पण्णा मंगसया भवति Viy. 20. 5. 14 (20. 36); *adj.* सव्वे वि णं बादरबोदिधरा कळेवरा पंचवण्णा, पंचरसा, दुग्ंधा, अष्टफासा Thāṇa. 5. 31 (395); योगलत्थिकाए पंचवरे पंचरसे दुग्ंधे अष्टफासे रूवी Thāṇa. 5. 174 (441); जीवणं सरिरगा कतिवण्णा कतिरसा कतिगंधा कतिफासा पक्खा ! गोयमा ! पंचवण्णा ... अष्टफासा पक्खा Viy. 11. 1. 10 (11. 17); (बादरपरिणए) जति अष्टफासे Viy. 20. 5. 14 (20. 36); जाई भावतो फासमंताइ गेण्हति, ताई नि यगफासाइ गेण्हति जाव अष्टफासाइ गेण्हति Pannav. 11. 59 (877); 28. 9 (1800); असलेज्जपएसोगादानं पुच्छा गोयमा ! अणंता पज्जवा ! असलेज्जपएसोगाहे पोग्गले ... वण्णादि अष्टफासेहिं छट्ठाणवडिते Pannav. 5. 145 (514); 5. 147 (515); JM. अगुरुल्लु चउफासो अरुविदव्वा य होति नायव्वा । सेता उ अष्टफासा अगुरुल्लुया निच्छवणयस्स ViyTi. p. 96b. 1; अष्टफासो य जओ भणिओ एसो य जं चउफासो । अण्णेउवि तओ पोग्गलमेया संति ति सदेव ViāBhā. 646; JŚ. (पदेसट्ठा) अष्टफासाओ SāḍAg 5. 6. 6. 763; 768; 773; पंचरसपंचवण्णा दो गंधा अष्टफाससत्तसरा । मणसद्धिद्विषीसा इदिवविसया मुणेदव्वा GomSā. (J.) 479.

अष्टमंग (*aṭṭha-bhaṅga* < *aṣṭa-bhaṅga*) *adj.* having eight varieties, AMg. मणूसा सव्वे वि ... अष्टमंगा पत्थेयं Pannav. 16. 15 (1083); JŚ. जीव-णोजीवा एगादिसंजोणेण अष्टमंगा वेचणाए सामिणे होति DhavaBh. 10. 3. 10.

अष्टमाइया (*aṭṭha-bhāi* < *aṣṭa-bhāgikā*) *f.* [also अष्ट-

माइया] a measure of capacity for liquids equal to the 8th part of a māṣi, AMg. एवं गोकिल्लिजेणं पच्छिवाविडरणं गंदमानिवाए आदणं अट्ठादणं ... चाउम्माइयाए अट्ठाइयाए सोलसिवाए वत्तीसिवाए चउसट्ठियाए ItāyPa. 772; से किं तं रसमाणप्पमाणे ? ... तं जहा — चउसट्ठिया ... अट्ठाइया दो सोलसियाओ अट्ठाइया, दो अट्ठाइयाओ चउ-भाइया AnuOg. 320; अट्ठाइया आयसमोयारेणं आयमावे समोयरति AnuOg. 530[2]; JM. एवं गोकिल्लजणं गंदवाणिवाए ... कुलवेणं अट्ठकुल-वेणं चउम्माइयाए अट्ठाइयाए ... चउसट्ठियाए ... से पुरिसे तं पईव ... पिहेइ ViyTi. 313a. 14.

अष्टभाग (*aṭṭha-bhāga* < *aṣṭa-bhāga*) *m.* eighth part, AMg. जोइसियाणं देवाणं जहण्णेणं पलिओवमट्ठमाणो (ठिई पणत्ता) Pannav. 4. 395[1] (171); 4. 396(174); 4. 395[2] (173); 4. 396[2] (176); तीसे णं समाए पच्छिमे तिभाए पलिओवमट्ठमागावसेसे Jambuddi. 2. 59; भइसालवणे णामं वणे पणत्ते ! ... महाणईहिं अट्ठाभागपविभक्ते Jambuddi. 4. 215.

अष्टभागपलिओवम (*aṭṭha-bhāga-paliyovama* < *aṣṭa-bhāga-palyopama*) *n.* a period of time equal in extent to the 8th of the Palyopama period, AMg. जोइसियेदेवे णं भंते ! ... ठिती जहण्णेणं अट्ठाभागपलिओवमं Viy. 24. 12. 51 (24. 215); जोइसियेदेवित्थीणं भंते ! केवसियं कालं ठिती पणत्ता ? गोयमा ! जहण्णेणं अट्ठाभागपलिओवमं JivAbhi. 2. 39; ताराविमाणजोइसियेदेवित्थीणं जहण्णेणं अट्ठाभागपलिओवमं JivAbhi. 2. 44; Pannav. 4. 201(405); ता जहण्णेणं अट्ठाभागपलिओ-वमं SāraP. 18. 25; जोइसीणं देवीणं . (ठिती) अट्ठाभागपलिओवमं उक्कोसिणं अट्ठपलिओवमं पण्णासाए वाससइस्सेहिं अन्महियं AnuOg. 390.

अष्टभाय (*aṭṭha-bhāya* < *aṣṭa-bhāga*) *m.* the eighth part, M. अह णइयल्लट्ठभायट्ठियम्मि सहस ति दियसणाइम्मि Līa. 215.

अष्टभायाळ (*aṭṭha-bhāyāla* < *aṣṭa-bhāgika*) *adj.* having the eight parts (of the Palyopama), Apa. बहुवोलीणइ तइयइ कालइ वियपलोवमट्ठभायाळइ (अट्ठभायाळइ अष्टमे भागे काले) MahāPa. (P.) 2. 9. 1.

अष्टमेव (*aṭṭha-bhea* < *aṣṭa-bheda*) *adj.* [also अष्टमेव] having eight types or varieties, JM. आयागमट्ठमेव, जो पालइ तस्स सम्मत्तं SamSat. (H.) 3; Apa. अष्टमेव णाणं विण्णया MahāPa. (P.) 11. 29. 2; भावणदसपयार अण्णे तहिं अष्टमेव वितर एक्कत्ति JambūSā- Ca. 11. 12. 8; बहुअष्टमेवपूयाकरणे, अणुवि सयलं अंतेउरण CandappaCa. (Y.) 2. 2. 4.

अष्टम (*aṭṭha-ma* < *aṣṭa-ma*) *adj.* [used for *aṣṭam* in epd.] eighth day in a lunar fortnight, AMg. जत्थ वि य णं चाउइसट्ठ-मुट्ठिपुणमासिणीसु पडिपुणं पोसइ सम्मं अणुपाके Thāṇa. 4. 362 (314); Viy. 2. 5. 11 (2. 94); 14. 112; UvāS. 1. 55; 1. 56; Uvav. 120; 162; ItāyPa. 698; 752; लवणसमुदे चाउइसट्ठमुट्ठिपुणमासिणीसु अतिरेगे वडुइ वा हायइ वा Viy. 3. 3. 17 (3. 152); भइ सत्थवाही चाउइसट्ठमुट्ठिपुणमासिणीसु विपुलं असणपणत्ताइमसाइमं उवक्कइइ Nāyā. 1. 2. 15; तण णं से सुवाहुकुमारे अणण्या कयाइ चाउइसट्ठमुट्ठिपुणमासिणीसु जेणेव पोसवसाळा तेणेव उवागच्छइ ViāBhā. 209; कम्भा णं भंते ! लवणे समुदे चाउइसट्ठमुट्ठिपुणमासिणीसु अतिरेगं अतिरेगं वडुति वा हायति वा JivAbhi. 3. 723; 3. 729.

अष्टम (*aṭṭha-ma* < *aṣṭa-ma*) *nu. adj.* [f. -a] the eighth, AMg. तण णं से आणंइ समणोवासए दोव उवासणपडिमं एवं अष्टमं आरा-देइ UvāS. 71; पणवणाय भगवईए अष्टमं सण्णाकयं समत्तं Pannav. 8 (colophon); (केवसिसुववाए) सण्णे समय कयाइ पडिसाहरइ, अष्टमे समय दंढं पडिसाहरइ Pannav. 38. 35 (2172); जे ते चंदमंक्का के णं.

सुखा गमयतेहि अविरहिया ते णं अट्ठ, तं जहा ... सत्तमे चंदमंडले अट्ठमे चंदमंडले SūraP. 10.77; तेणं कालेण तेणं समएणं ... चउत्थे मासे अट्ठमे अट्ठमे पक्खे आसादसुद्धे ... चरमे तित्थकरे ... देवाणंदाए ... माहणीए ... कुत्तिच्छसि गम्भत्ताए वक्खते Kapp.(J.) 2; संगहपरिण्णा णामं अट्ठमा (आचारदसा) Dasā. 4.8; अहावरा अट्ठमा उवासगपडिमा ... सव्वधम्मरुं चापि भवति Dasā. 6.15; से णं अंगट्ठयाए अट्ठमे अंगे Nandī. 94; J.M. तट्ठातत्थालिकुलो भयस्सरे अट्ठमो व्व पडिआणं KumāCa.(H.) 3.68; अट्ठमठाणम्मि सली जह लागो होइ पावसंदिट्ठो RitSamu. 242; J.S. अट्ठममुदविणिविट्ठे ... बडिमो SidBhā.1; M. विहिणा वि नळिज्जंतो सब्बो खिय भणइ अट्ठमो चंदो ChaGa 111; Apa. अट्ठमे चित्तदंडु णवमए हलु PaumCa.(S.) 74.7.4; चंदकंति सिल्लरयणहि धाम अट्ठम महि गहचक्का णाम JaaCa. 2.4.8; बंभचारिसत्तमु मणित अट्ठमु चत्तारंसु SāDhaDo. 15; गोत्तकम्म सत्तमउ पयासिउ अंतराउ तह अट्ठमु मासिउ PaNaCa.(P.) 6.15.11; (समवसरणे) सत्तमे जोइस अट्ठमि वितर JambhāCa. 1.18.8; णासिउ बाहिउ अट्ठमणिंति SiVaCa. 1.17.23; [f. -i] Apa. सौहगउरी जेट्ठी विवट्ठु ... अट्ठमी देव ससिल्ले तीय (दुहियई) SiVaCa 2.11.10; अट्ठमिहि गाहु केडियउ जाम, णवरहि कोलाहलु भयउ ताम SiVaCa. 2.12.33

अट्ठम (atthama < aṣṭama) *n.* a fast of eight meals (i. e. three full days with one final meal of the earlier day and one initial meal of the following day being dropped), AMg. छट्ठेण एगया भुंजे अट्ठु वा अट्ठमेण दसमेण Āyār. 1.9.4.7; मेहे अणगारे ... बह्दि छट्ठुमदसमदुवालसेहि मासदमासखमणेहि अप्पाणं भावेमाणे विहरइ Nāyā 1.1.195; 1.5.98; अट्ठमं करेइ Antag. 142; Nirayā. 71; J.M. पुणो छट्ठुमदसमदुवालसमासद ... संवच्छरोबवासपरितंठिएण पयासिओ कोए तवोसइओ धम्मो सि KuvMāKa. 8.7; Erz. 2.33; पज्जोसवणे अट्ठमं ति काऊण पाडिबए उत्तरपारायणं मवइ KālKa. 71.2; छट्ठुमदसमदुवालसेहि मासदमासखमणेहि । अरुंतेतो गुरुवयणं अणंतसंसारिओ होइ KālKa. v. 98.

अट्ठमईय (atthama-māya < aṣṭa-madika) *adj.* [f. -ā] having eight intoxicants, AMg. जे पुण अट्ठमईया पवलियसजा य वक्खमावा य । असमाहिणा मरंति ĀuraPacc.(iii).97.

अट्ठमंगलक (atthama-maṅgalaka < aṣṭa-maṅgalaka) *n.* a kind of ear-ornament, an ornament called aṣṭamaṅgalaka probably because of the eight auspicious symbols carved on it, J.M. कण्ठेसु मणिसोमाणकअट्ठमंगलक ... आभरणजोणी ब्या AṅgVi. 163.1; सत्थिको सिरिचच्छोसि अट्ठमंगलक ति वा । सोणिसुं ति वा ब्या AṅgVi. 65.6.

अट्ठमतव (atthama-tava < aṣṭama-tapas) *n.* the eighth penance, Apa. पण्यरिपि दम्म-सत्थरउ सुट्ठ, अट्ठमतवेण उवविट्ठु विट्ठु GayaSam. 7.9.

अट्ठमविषा (atthama-tiyā < aṣṭama-stri) *f.* eighth woman, M. (सुत्रवार) सो जेतचंदपण्ह ... परिणीय सत्त वरिणी ... एयाणि ... रंमं तं परिणेदि अट्ठमत्तियं RāmMā. 1.20.

अट्ठमभत्त (atthama-bhatta < aṣṭama-bhakta) *m.* a fast in which eight meals are dropped, at the rate of two meals a day, so as to cover three full days and two half days preceding and following them, AMg. तं सेयं खलु ममं पोसइसाकाए ... अट्ठमभत्तं पणिण्णिता पुज्जसंगइयं देवं मणसीकरेमाणस्स विहरित्तय Nāyā. 1.1.58; छट्ठिणेणमित्तस अट्ठमभत्तं पणिण्णइ Antag. 42; तए णं से सुवाहुकुमारो दम्म-संधारं बुद्धइ अट्ठमभत्तं पणिण्णइ Viā. 209; तेसि णं भंते मणुवाणं केमसि-वत्तस्स जाहारुं समुत्तससि । गोयमा, अट्ठमभत्तस्स अट्ठमारे संमुत्तससि P.D. 24

Jivābhi. 3.599; Pannav. 28.50 (1826); तए णं से मरहे राया ... एगे अबीए अट्ठमभत्तं पडिजागरमाणे पडिजागरमाणे विहरइ Jambuddi. 3.20; J.M. महप्पा ठाइ मुणी एगराइयं पडिमं । अट्ठमभत्तेण जई पक्केकं चरमराइयं ĀvNi. 532; न जुज्जइ जुज्जितं ति ओसरिऊण अट्ठमभत्तं करेइ KumāPra. 161.30.

अट्ठमभत्तिय (atthama-bhattiya < aṣṭama-bhaktika) *adj.* who has performed the fast of three full and two half days (in which eight meals are dropped), AMg. अट्ठमभत्तियस्स णं भिक्खुस्स कप्पंति तओ पाणगाइ पडिगाहित्तए Thāṇa. 3.378(188); जावत्तियं णं भंते अट्ठमभत्तिए समणे निगंये कम्मं निज्जरेइ Viy. 16.4.5 (16.51); (अहिंसा) छट्ठमभत्तिएहि अट्ठमभत्तिएहि ... समुच्चिणा Paṇhā. 6.6; तए णं से सुवाहुकुमारो ... पोसइसाकाए पोसहिइ अट्ठमभत्तिए पोसइ पडिजागरमाणे विहरइ Viā 2.1.30; वासावासं पज्जोसवियस्स अट्ठमभत्तियस्स भिक्खुस्स कप्पंति तओ गोवरकाळा Kapp.(S.) 23.

अट्ठमभाग (atthama-bhāga < aṣṭama-bhāga) *m.* eighth part, J.S. अट्ठविहवंगस्स णाणावरणेण लद्धस्सं छत्तइवाहत्तरिमेत्तं पुब्विल्ल-नद्धस्स अट्ठमभागवत्तयादो Dhavala. 10.40.2.

अट्ठमय (attha-maya < asthi-maya) *adj.* made of a bone, J.M. तत्थ पाणजोणीमयं (आभरणं) संखमयं ... दंतमयं अट्ठमयं चेति AṅgVi. 162.20

अट्ठमय (atthama-ya < aṣṭama-ka) *adj.* *nu.* 1 eighth, AMg. धरणे य पूरणे वि य अमिचंदे चेव अट्ठमए (अज्जयणे) Antag. 16; J.M. उदेसुदेसम्मि य भावम्मि य होइ अट्ठमओ (माउदेसो) ViāVbhā. 1487; 2 the eighth (future prophet Peḍḍhāla), J.M. पेदाळं अट्ठमयं आणंदजियं नमंसांमि PavSāro. 461; J.S. सत्तमगो कुत्तंसो अट्ठमओ चापि हरिंतो Dhavala. 9.209.6; Apa. अट्ठमइ दियहे तुह मिलइ जेम NāyCa.(P.) 8.6.8; अट्ठमए सगे अट्ठमिए भाइ KarCa. 10.16.4.

अट्ठमय (attha-maya < aṣṭa-mada) *m.* the eight intoxications, AMg. पववणमायाहि अट्ठहि अट्ठकम्मगेटीमोयके अट्ठमयमइणे ससमयकुसले य भवति Paṇhā. 10.11; J.M. जावकुल्लववल्लसुअतवल्लमित्त-रियअट्ठमयमतो । एयाइ खिय बंधइ UvMā. 830; परपरिबायं गिण्हइ अट्ठमय-विरहणे सया रमइ । इज्झइ य परसिरीय सकसाओ दुक्खिओ निक्कं UvMā. 89.

अट्ठमयट्ठाण (attha-maya-tthāṇa < aṣṭa-mada-sthāna) [also अट्ठमयट्ठाण] *n.* the eight places of intoxication, AMg. मय्यच्छजा लामे अट्ठमयट्ठाणआहरणा ĀrahPaḍ. 639; निट्ठवियअट्ठमयट्ठाणे समियकसाए जिइदि । विहरिजा Gacchā. 42; अट्ठमयट्ठाणजदो रवखामि महव्वए पंच MarañVi. 263; अट्ठमयट्ठाणजदो कम्मट्ठविहस्स खवणहेउ ति । आखइ य संधारं Samth. 42; J.M. विट्ठा य साहुणो ... परिहरियअट्ठमयट्ठाणा CāupCa. 14.7; हीलइ तव्वं पि जणं अट्ठमयट्ठाणपरिकलिया NāPaḍKa. 1.50; J.S. णट्ठमयट्ठाणे ... अट्ठगुणद्वीसरे वंदे YogBha. 6.

अट्ठमराहव (atthama-rāhava < aṣṭama-rāghava) *m.* the eighth Rāghava (= Balabhadra), Apa. जउवेहिअ अट्ठमराहवइ अनरदिणकुसुंजलि MahāPu.(P.) 70.9.10.

अट्ठमसाधणी (atthama-sādhani < aṣṭama-sādhani) *adj.* (f.) to be acquired by the eight-meal fast, J.M. एसा विज्जा छट्ठमगणी, अट्ठमसाधणी, जापो अट्ठसयं AṅgVi. 8.25.

अट्ठमहागुणसमणिय (attha-mahāgūṇa-samāṇiya < aṣṭa-mahāgūṇa-samanvita) *adj.* endowed with eight great virtues, J.S. णट्ठकम्मवंधा अट्ठमहागुणसमणिया परमा NiySā. 72 (comm. क्षाधिकसम्बत्त्वावहणपुडित्तावध)

अट्ठमहाभिमित (attha-mahā-nimitta < aṣṭa-mahā-nimitta) *n.* eight great portents, J.M. एगो ... अट्ठमहाभिमितसंभारिवाणं

सुयगाणीण AhrVi. 9. 9.

अष्टमहासिद्धि (attha-mahā-siddhi < aṣṭa-mahā-siddhi) *f.* eight great miraculous powers, JM. जह जेह अष्टमहासिद्धि-समिद्धोऽपि ईहए मुत्ति SiSiV&Ka. 924.

अष्टमाणमहण (attha-māṇa-mahaṇa < aṣṭa-māṇa-ma-thana) *m./n.* eight destroyers of pride, AMg. जह नाणाहमओ विहु पडिसिद्धो अष्टमाणमहणेहि । तो सेसमयट्ठागा परिहरियव्वा पयसेण Arah-Paḍ 636.

अष्टमासियतव (attha-māsiya-tava < aṣṭa-māsika-tapas) *n.* observance of a vow lasting for eight months, JM. बावीस-तिस्वरसाहुनिणो अष्टमासियतवो चालीसाहियुसयउववासंहेहि ViM&Pra. 29.20.

अष्टमिदिय (atthami-diya < aṣṭamī-dina) *n.* the eighth day, Apa. अष्टमिदियहिं सेट्ठि सुहंसणु ... चल्हु मसाणहो SudCa (N.) 8. 14. 9

अष्टमिपोसहिय (atthami-posahiya < aṣṭamī-pausadhika) *adj.* (festival) relating to the vow of Aṣṭamīposadhika, AMg. से मिकखु वा मिकखुगी वा गाहावहकुलं पिंडवायपडियाए अणुपविट्ठे समाणे से जं पुग जाणेज्जा असणं वा ... अष्टमिपोसहियसु वा, अष्टमासियसु वा मासियसु वा Ayār. 2.1. 21(835)

अष्टमिमाई (atthami-m-āī < aṣṭamī-ādi) *adj.* (auspicious days) like the eighth one in the fortnight, JM. बीयाणुवय-चारी सामाहकडो य होर तहयाए । होर चउत्थी चउदसी अष्टमिमाईसु दिवसेसु PavSāro. 983.

अष्टमिया (atthamiyā < aṣṭamīkā) *f.* eighth, AMg. देवीओ चेव इला, सुरा ... सीया य अष्टमिया Tittbo. 157, नंदुत्तरा, य नंदा ... जयंति अवरारअ अष्टमिया Tittbo. 163; Apa. षणवह ... तिउ । संधि समाणिवि अष्टमिय BhaviKa. 150.10.

अष्टमिया (atthamiyā < aṣṭamīkī) *f.* duty to be done on the eighth day (of a lunar fortnight), JŚ. पविस्सय अष्टमियं वा किरिया जो चुक्कए खमणमेकं ChePi. 110.

अष्टमी (atthamī < aṣṭamī) *f.* 1 eighth day in a lunar fortnight, AMg. तए णं से महेसरदत्ते पुरोहिण अष्टमीचोइसीसु दुवे माहणख-स्तियवहस्ससुदे (गणहारे) Vivā. 107; सत्तमीए दिवा गराए, राओ षणिजं । अष्टमीए दिवा विट्ठो, राओ बवं Jambuddi. 7.125; अष्टमीए से कएअ अष्ट दसीओ भोगणस्स पडिगाहेत्तए, अष्ट पाणस्स Vava. 10. 3 (Ldn.); JM. सामिय अष्टमि खडा-विज्जो समुह ति, तं सचं AbbaSt. 11; अष्टमि जम्म अजिए नवमी-बारमी-तेरसीसु वयं PaṇKaJiThu. 10; JŚ ससेव सत्तमीओ अष्टमिओ य णव व णवमीओ ŚrāĀ (V) 369; Apa. अष्टमि दिणि अवर चउदसिहि छिवह पुरंथि ण JasCa. 3.30.15; उहयचउदसि अष्टमिहिं जो पालड उववासु SāDhalo. 133; अष्टमि जिणवरिदि ससिकंतए, पनपयारि नाणि पवहंतए BhaviKa. 71.3; अष्टमि चउदसि पोसहु किज्जइ Candappa Ca.(Y.) 2.6.5; कस्तिय-कगुण-साड सुसोइहो, सेय-पक्खि अष्टमि कय-सोइहो SiV&Ca. 2.31(3); अष्टमि चउदसि उववासेव SiV&Ca. 2.31 (10); II (in Gr.) eighth case i. e. Vocative, AMg. अष्ट-विषा वयणविभत्ती पण्णत्ता, तं जहा — ... आमंतणी भवे अष्टमी उ जह हे जुवाण ति Thāna. 8.24 (609); ApuOk. 62; 58; JŚ. आमंतणि आणवणी ... संसयवयणी य तहा असच्चमोसा य अष्टमी मासा Māla. 316 (5); III eighth (love-lorn stage in the course of love), Apa. सत्तमि कवहं सुणिवि न तिप्पह अष्टमि मयणगिणि न पल्लवह BhaviKa. 300.8.

अष्टमीचंद (atthamī-canda < aṣṭamī-candra) *m.* the

moon on the eighth night (in the bright half of a lunar month), Ś. (हेमप्रभा) अष्टमीचंदसुंदरललाडे लाडेसरो एसो ता इमस्सि ... दिज्जंतु लडहकडक्खविकलेवा B&IRa. 3.58.1.

अष्टमीनिसायर (atthamī-nisāyara < aṣṭamī-nisācara) *m.* moon on the eighth night (in the bright half of the lunar month), JM. अष्टमीनिसायर-सारस-भालयल-विणिमिय मिगनाहि-विलया MaṇoKa 17.15.

अष्टमूलगुण (attha-mūlaguṇa < aṣṭa-mūlaguṇa) *adj.* having eight basic qualities, Apa. पंजुर सुर पल्ल महु एए जह मुच्चइ । सिरिअरुहागमे ते अष्टमूलगुण दुअर SudCa.(N.) 6.4.13.

अठं (attham < artham) *adv.* [acc. of artha] for the sake of, AMg. एयमठं मिमे चुए ६८५ 1.1.39; आहारठं असंजए Sūy. 1.1.55; एयमठं सुणेमि ता Utt 20.8.

अठय (attha-ya < aṣṭa-ka) *n.* [also अठग] group of eight, JM. अठउउ अठनेत्ता संजा दिज्जंति जाव उ निमासो VavaBhā. 1.308. (comm. विंशतिवारा किलोद्वाता मित्रमासा आपक्कात्तावाटौ मित्रमासा ओषिता, ओषा द्वादश दीयन्ते); एय्थ पडिसेवणातो एक्कगुगसिग-चउक्कणणेहि । छक्का सत्तम अठग नवदसणेहि अणेगा उ VavaBhā. 1.346 (comm. अथाविक्रान्तेऽर्था नवमे सूत्रतः पञ्चमे सूत्रे प्रतिसेवना ... षट्समकाष्टनवकदशकैरनेकः प्रतिसेवनाः उपात्ताः प्रतिपत्तव्याः); [AMgD. has given the citation from Karma-grantha 6.11; but it is actually अठ य मंगा हवति वेअणिए]

अठय (atthaya) *n.* Deśī. bottom, JM. पाए मूलगुणअसुदे अंतो अठय एगसणिहया रेहा कीरइ (comm. अन्तस्ताले एका श्रृङ्गा रेखा क्रियते) ĀvTi.(H) 648b.4.

अठय (atthaya < aṣṭaka) *n.* the penance of fast called 'atthama-bhatta' dropping eight meals, JŚ. पट्ठवणे गिट्ठवणे छट्ठं मज्झमि अठयं च तहा । एस विही पायव्वा ŚrāĀ (V.) 377

अठया (attha-yā < artha-tā) *f.* [used mostly, at the end of a epd., in Dat. Sg. form in the sense of 'intention, purpose' and functions as an adv.] for the sake of, AMg. नणत्थ नाणदंसणचरित्ताणं बहणट्ठयाए Nāya. 1.2.76; हिंसंति य ममरमधुकरिणो रसेसु गिडा, तहव तेइदिए सरीरोवकरणट्ठयाए Paṇhā 1.12; धग्गट्ठयाए परिजणट्ठयाए Paṇhā. 2.13; जियसत्तुस्स रज्जो रज्जबलविबद्धणअट्ठयाए Vivā. 107; तं एव देवाणुप्पियाणं पियट्ठयाए पियं गिबेहेमि Uvav. 18; इत्थ-पायचरुचमसपक्खालणट्ठयाए Uvav 98; गीयमा! दब्बट्ठयाए सासता, .. फासपज्जेवेहिं असासता Jivābbi. 3.58; नेरइए नेरइयस्स दब्बट्ठयाए तुहे, पदेसट्ठयाए तुहे ओगाहणट्ठयाए सिए हीणे तुहे Pannav. 5.5(440); 5.12 (444); 5.14(445-448). एगपएसोगाहे पोगाहे एगपएसोगाहस्स पोगाहस्स दब्बट्ठयाए तुहे Pannav 5.140 (511); 5.200 (542); 5.224 (552); JM दो जोए अचयंते, वेयावकट्ठया ओसो VavaBhā. Piṭhika. 319 (comm. वेयावृथं च कुर्वतो यद् यद् आपन्नं स्तोत्रं बहु वा तस्य सर्वस्यापि वेयावृथार्थतया प्रवृत्तत्वात् ओषः परित्यागः यत्तैव्यः p. 11a.4)

अठयाल (atthayāla < aṣṭa-catvārimśat) *nn.* forty-eight, Apa. अठविहकम्मसंकेउ होइ सउ अठयालपयडिहिं समेइ BhaviKa. 316.1.

अठरस (attha-rasa < aṣṭa-rasa) *m.* eight kinds of poetic sentiments, Śrāṅgāra, Vira etc., AMg. गज्जं पज्जं ... अठरससुसंपउत्तं छहोसविप्पमुक्क RāyPa. 173; Jivābbi. 3.285; गेज्जं पज्जं ... अठरस-संपउत्तं Jambuddi.(ĀS.) p. 39a.2.

अठरस (attha-rasa < aṣṭa-daśan) *nn.* eighteen, JŚ. अठ-रसकोवकोडी वियलानं (उक्कस्सट्ठिदिबंओ) GomSā.(K.) 129.

अठरह (attha-raha < aṣṭa-daśan) *nn.* eighteen, Mark.

(Gr.) 2. 18.

अट्टरहिय (attha-rāhiya < artha-rahita) *adj.* meaningless, devoid of meaning, JŚ. अत्थो पेयेण गम्मह पदमिह अट्टरहियमणमिल्लं Dhaṇḍā. 10. 18. 8.

अट्टरिद्धि (attha-riddhi < aṣṭa-riddhi) *f.* eight supernatural powers like apīmā, garimā etc., Apa. अणिमाश्चअट्टरिद्धिणिलया DhamPar. 6. 3. 6.

अट्टवण (attha-vanna < aṣṭa-pañcāsāt) *nu.* [also अट्टवण] fifty-eight, JM. बंधुरण सत्ताप वीसट्टवणसत्तं KamVi.(D.) 81; JŚ. वंधा णवट्टवण्णा पुवीस सत्तासत्तोवे GomSā.(K.) 103. cf. अट्टावण.

अट्टवत्त (attha-vatta < aṣṭa-patra) *adj.* (a lotus) having eight petals, Apa. दब्ब विमु हिययम्मि वट्टट्ट अट्टवत्त कमलुत्तं विसिट्टुत्त CandappaCa.(Y.) 11. 3. 10.

अट्टवरपादिहेर (attha-vara-pādihera < aṣṭa-vara-prāti-hārya) *n.* eight excellent miracles associated with the Tīrthāṅkara, JM. सीहासणे निसक्कस्स भगवओ ... विरायंति अट्टवर-पादिहेरौ JugāJiCa. 152. 17

अट्टवरिस (attha-varisa < aṣṭa-varṣa) *adj.* eight years old, JM. नाऊण अट्टवरिसं ममं तओ गल्ल-पुत्त नेहेण SurSūCa. 2. 146; सो अट्टवरिसो संवुत्तो JindāĀkhyā. 2. 28; Apa. अट्टवरिसो वि सिसु-आवपरिचत्तो JambūSāCa. 3. 4. 6.

अट्टवल्लय (attha-valaya < aṣṭa-valaya) *adj.* having eight valleys (circles), JM. अट्टाअट्टवल्लयं पंचनमोकारचक्रमिणं ViMāPra. 33. 12.

अट्टवारिसअ (attha-vārisa < aṣṭa-vārṣika) *adj.* eight years old, JM. सो वि हु सुधम्मनामो जाओ अह अट्टवारिसओ SurSūCa. 8. 101.

अट्टवारिसिअ (attha-vārisia < aṣṭa-vārṣika) *adj.* [f. °आ] eight years old, JM. जाओ कमेण अट्टवारिसिओ KaKoPra. 8. 5; 12. 7; बडुंतो य कमेण संजाओ अट्टवारिसिओ AkkhaMaKo. 103. 116; संजाया सुज्जसिरी बडुंती जाव अट्टवारिसिआ BusCa. 17.

अट्टवास (attha-vāsa < aṣṭa-varṣa) *adj.* who has a period of monkhood of eight years, JM. ठाणं समवाओ णि अ अणेए (du.) अट्टवासस्स परिआगस्स PaṭṭVa. 583.

अट्टवासजाय (attha-vāsa-jāya < aṣṭa-varṣa-jāta) *adj.* [f. °जाया] of the age of eight years, AMg. नो कप्पह निगंथाण वा निगंथीण वा सुवुग वा सुवुधं वा ऊणट्टवासजायं उवट्टवेत्तए वा संमुज्जितए वा Vava 10. 16.

अट्टवासपरियाय (attha-vāsa-pariyāya < aṣṭa-varṣa-pariyāya) *adj.* one having eight years' monkhood, AMg. अट्टवास-परियाय समणे निगंथे ... कप्पह उवज्झायत्ताए ... उहिसित्ताए Vava. 3. 7; अट्टवासपरियाय कप्पह ठाणसमवाए उहिसित्ताए Vava. 10. 23.

अट्टविहअ (attha-vidha < aṣṭa-viṭaka) *n.* the name of a śloka (aunṣṭubh) the two hemistichs of which are written on the alternate rows of a quadrantal of 8 by 4, which is to be guessed by the reading of the stanza, JM. वत्तीसं धरयं वत्तसम-त्थेसु छुम्भर सिलोओ। अहवा खप्परियासुं सो मण्णह अट्टविहओति Kuv-MāKa. 175. 8.

अट्टवित (a-tthavita < a-sthāpita) *adj.* (ppp. caus.) not established or appointed (as the leader of the group), JM. आहकारोवरए अट्टविते गणहरे इमा मेरा VavaBhā. 4. 172.

अट्टविह (attha-vidha < aṣṭa-vidha) *adj.* of eight types,

of eight varieties, AMg. अट्टविहे जोणिसंगे पण्णसे Thāṇa. 8. 2 (595); अट्टविहा लोमट्टिती पण्णत्ता Thāṇa. 8. 14(600); अट्टविहा वयण-विमत्ती पण्णत्ता Thāṇa. 8. 24(609); 8. 26(611); 8. 32(614); 8. 110 (654). cf. अट्टविह.

अट्टवियप्प (attha-viyappa < aṣṭa-vikalpa) *adj.* having eight varieties, JŚ. अट्टवियप्पे कम्मे णोकम्मे चावि णत्थि उवओगो SamSā. 182; हेट्ट चट्टवियप्पो अट्टवियप्पस्स कारणं अणिदे SamSā. 178; Paṭṭeattbi. 149; णाणं अट्टवियप्पो कम्मं जीवेण जं समारद्धं PavSā. 2. 32; णाणं अट्टवियप्पं DavSām. 5; फासं अट्टवियप्पं KamPay (N.) 93.

अट्टविह (attha-viha < aṣṭa-vidha) *adj.* of eight types, AMg. अट्टविहे सवरे पण्णसे Thāṇa. 8. 11(598); अट्टविहे असवरे पण्णसे Thāṇa. 8. 12(598); 8. 15(601); 8. 20(605); 8. 23(608); अट्टविहा लोमट्टिती पण्णत्ता Viy. 1. 6. 25 (1. 310); जीवे णं भंते ... कति कम्मपग-डीओ वंधति ? गोयमा ! सत्तविहवंधए वा अट्टविहवंधए वा Viy. 5. 4. 7 (5. 71); अट्टसु लोमंतियविमाणेसु अट्टविहा लोमंतिया देवा परिवसंति Viy. 6. 5. 36 (6. 110); अट्टविहा वाणमंतरा पिसाया जाव गंधवा Viy. 8. 1. 14 (8. 16); तए णं से छट्टिसाचरा अट्टविहं पुब्बगयं ... मत्तिदंसणेहि निज्जुंति Viy. 15. 7 (15. 4); 15. 22 (15. 20); से महावीरे ... अट्टविहकम्मत्तमपडल-पडोच्छत्र Uvā. 7. 48; वाणमंतरदेविस्थियाओ अट्टविहाओ पण्णत्ताओ Jivābhi. 1. 5; 3. 917; (फासपरिणामे) अट्टविहे पण्णत्ते Pandav. 13. 29 (455); इमा अट्टविहा गोलच्छाया पण्णत्ता SuraP. 9. 5; फासणामे अट्टविहे पण्णत्ते AnuOg. 223; संखप्पमाणे अट्टविहे पण्णत्ते AnuOg. 223; तद्धित-णामं तु अट्टविहं AnuOg. 93. 92; चरित्तयुते य णं जीवे ... अट्टविहकम्मगंठि निज्जेरे Utt. 29. 32; अट्टविहगोवरणं तु तथा सत्तव दसणा। अमिगहा य जे अत्रे भिक्खावरियमाहिया Utt. 30. 25; इह खलु धेरहि भगवतेहि अट्टविहा गणित्पदा पण्णत्ता ĀyārDas(Dasā.) 4. 1; 4. 2; 4. 3; कम्मरयं अट्टविहं नासेति फुडे नयाण जीवाणं Tittho. 252; JM. आबं सदातिणया अट्टविह (n. 1. 4) ममुदणेगमातीया ViĀvBhā. 2086; उक्कोसो अट्टविहो (उवही) होइ; JŚ. अट्टविहस्स कम्मस्स गहणं पवत्ति SaṭṭĀg. 5. 6. 6. 757; अट्टविहं पि य कम्मं सर्वं पुण्णलमयं जिणा विति SamSā. 45; तं पुण अट्टविहं वा अउदालसयं असंखलोणं वा GomSā.(K.) 7; दंसणचरणविसुदी अट्टविहा णिदिट्ठा Mūla. 200(5); Apa. दो छह पुणु दो चउ अट्टविहं MahāPu.(P.) 11. 32. 2; अट्टविहकाससममाविरेहि सग्गापवग्गपहदाविरेहि JaaCa. 4. 16. 8; अट्टविहकम्मसंकउ होइ BhaviKa. 316. 1; अट्टविहं आयणहि सत्तह Sud-Ca (N.) 4. 5. 13. cf. अट्टविह.

अट्टविहकम्ममुक्क (attha-viha-kamma-mukka < aṣṭa-vidha-karma-mukta) *adj.* one who is free from eightfold Karmans, AMg. अट्टविहकम्ममुक्को अहरेणं लहसि निव्वाणं PaṭṭĀrā. 251; JM. अट्टविहकम्ममुक्को भरहरिंदो गओ सिद्धि PaṭṭVa. 542; JŚ. अट्टविह-कम्ममुक्के सिद्धे ... वंदिमो SidBha. 1.

अट्टविहकम्ममूल (attha-viha-kamma-mūla < aṣṭa-vi-dha-karma-mūla) *n.* the root (cause) of the eightfold Kar-mans, AMg. अट्टविहकम्ममूलं बहुपरिं भवेहि संचियं पावं Samth. 115.

अट्टविहकम्मवियल (attha-viha-kamma-viyala < aṣṭa-vidha-karma-vikala) *adj.* free from the eight kinds of Karmans, JŚ. अट्टविहकम्मवियला सादीभूदा गिरंजणा णिवा GomSā. (J.) 68.

अट्टविहत्त (attha-viha-tta < aṣṭa-vidha-tva) *n.* [also °त्तण] eight types, eight varieties JŚ. होइ कलभेदेण उदवगयकम्मस्स अट्टविहत्तं ... उवट्टविहत्तणेण उवकारणसत्तस्स सत्तकारणवंधस्स य अट्टविहत्त-सिदीदो Dhaṇḍā. 10. 14. 2, 3.

अट्टविहवंधव (attha-viha-bandha-ya < aṣṭa-vidha-ban-

dha-ka) *adj.* [also 'बंधग'] incurring bondage of eight types of Karma, AMg. जीवे णं भंते ! णाणावरणिज्जं कम्मं बंधमाणे कति कम्म-पगदीओ बंधर । गोयमा । सत्तविहवंधय वा अट्टविहवंधय वा छव्विहवंधय वा Vly. 6.4.1 (6.162); जीवे णं भंते !... सत्तविहवंधय वा अट्टविहवंधय वा ? Pannav. 52.21 (1591); जीवे णं भंते ! णाणावरणिज्जं कम्मं बंधमाणे कति कम्मपगदीओ बंधति ? गोयमा । सत्तविहवंधय वा अट्टविहवंधय वा Pannav. 24.2 (1755); 26.6 (1781); JŚ. अट्टविहवंधयस्स णाणावरणेण लद्धदब्बं छत्सदवाहत्तरिमेत्तं Dhavala. 10.40.1.

अट्टविहवेदय (attha-viha-veda-ya < aṣṭa-vidha-veda-ka) *adj.* [also 'वेदक', 'वेदय'] one experiencing eight sorts of Karma, AMg. (सव्वे वि जीवा) होज्जा अट्टविहवेदया Pannav. 25.2 (1774); गोयमा ! (जीवे) सत्तविहवेदय अट्टविहवेदय वा Pannav. 27.2 (1788)

अट्टवीस (attha-vīsa < aṣṭa-vimsati) *nm.* [also अट्टवीसा, अट्टवीस] twenty-eight, AMg. वत्तीस अट्टवीसा वारस अट्ट चउरो सत्त-सहस्सा । पण्णा चत्तालोसा छब्ब सहस्सा सहस्सारे Pannav. 2.59 [1] (206 gā.155); सागरा अट्टवीसं तु उक्कोसेण ठिई म्वे Utt. 36.239; सत्त-मम्मि जहणेण सागरा अट्टवीसं Utt. 36.340; JM. इय नाणंरसणावरणवेय-मोहाऽऽनाम गोयाणि । विग्गं च पणनववुअट्टवीसचउतिसयडुपणविहं Kam-Vi.(D.) 3; इय अट्टवीसमेयं (अत्थुग्गाहा) KamVi.(D.) 5; तेवीसा पणवीसा छब्बीसा अट्टवीसिगुणतीसा । तीसेगत्तीसेक्का वि य पडिग्गाहा अट्ट णामस्स KamPay.(S.) 2.24; विय तिव चउरो छत्सत्त अट्टवीसा य मोहस्स KamPay.(S.) 7.11; JŚ. ठिदिमोवणेयमत्तं मूलगुणा अट्टवीसा इ Māla. 3; Apa. अट्टवीस-पयडी-वित्थारं मोहणीउ थिउ विविह पयारे PaṇṇaCa.(P.) 6.16.4

अट्टसहस्र (attha-saia < artha-śatika) *adj.* [f. अट्टसहस्रा] (speech) capable of hundreds of meanings, AMg. इट्ठाहि कत्ताहि ... अट्टसहस्राहि ... अणुणत्ताहि वग्गुहि अणवरयं अधिनंदता Vly. 9.33.76 (9.208) (comm. अर्थशतानि यासु सन्ति ता अर्थशतिकास्तामिः । अथवा स्र बहुकलत्वं अर्थतः स्रश्वाओ फलत्वं अर्थतः स्रश्वाओ p. 482a.11); Uvav. 53; Jambuddi. 2.64 (comm. अर्थशतानि यासु सन्ति ता अर्थशतिकाः । अथवा अर्पानामिष्टकार्णां शतानि याम्यस्ताः अर्थशतस्ताः एवायंशतिकाः । स्वायं इकप्रत्यय. p. 148a.7) Kapp. (J.) 113.

अट्टसट्ठ (attha-saṭṭha < aṣṭa-ṣaṭṭha) *adj.* sixty-eighth, AMg. तीसे णं सव्ववाहिरिया वाहा लवणसमुदंतेण चउणवई जोगणसहस्साई अट्ट य अट्टसट्ठे जोगणसय चत्तारि य दसभाय जोगणस्स परिकलेवेण Jambuddi 7.81.

अट्टसट्ठि (attha-saṭṭhi < aṣṭa-ṣaṭṭhi) *nm.* [also अट्टसट्ठि] sixty-eight, AMg. पायसंभे णं वीवे अट्टसट्ठि चक्कमट्ठिबिजया Samav. 68; बालुयप्पभाय पुटवीए अट्टवीसं सागरोवमाई चउगुणिया भवंति, पंकप्पभाय चत्तालीसं, भूमप्पभाय अट्टसट्ठि Vly. 24.1.80 (24.79); सणकुमारे ठित्ती चउगुणिया ... महासुक्के अट्टसट्ठि Vly. 24.21.16; 24.308; अट्टसट्ठी आभिओगसेदीओ Jambuddi. 6.15; कोबीओ पंच म्वे लक्खाई अट्टसट्ठि पंच सया ĀṇṇPaḍ.(V.) 619; Pischel. AMg. 442; JM. 446; JŚ. तसवा-रसट्टसट्ठी बादालमभेददो सत्था GomSā.(K.) 42.

अट्टसट्ठित्थ (attha-saṭṭhi-ttṭha < aṣṭa-ṣaṭṭhi-ttṭha) *n.* the sixty eight places of pilgrimage, Apa. अट्टसट्ठित्थिई किं हिडिउ NāyCa.(P.) 9.7.6

अट्टसण्णा (attha-saṇṇā < artha < samjñā) *f.* the technical word 'artha', JŚ. दब्बाणि गुणा तेसि पज्जावा अट्टसण्णावा मणिवा PavSā. 87.

अट्टसत्तरी (attha-sattari < aṣṭa-saptati) *nm.* seventy-

eight, AMg. सक्कस्स णं देविदस्स देवरण्णो वेसमणे महाराया अट्टसत्तरीए सुवण्णकुमार दीवकुमारावाससत्तसहस्साणं ... आहेवक्कं ... करेमाणे विहरय Samav. 78; JŚ. सत्तं तिणउदिपुडुदीसीदंता अट्टसत्तरी य इवे GomSā.(K.) 748

अट्टसद (attha-sada < aṣṭa-śata) *n.* one hundred and eight, JŚ. अट्टसदं देवसियं कल्लं पक्खियं च तिणिण सया Māla. 659(7)

अट्टसमइय (attha-samaiya < aṣṭa-samayika) *adj.* of a duration of eight moments, AMg. अट्टसमइय केवलिसमुग्गाय पज्जते Thāṇa. 8.114(652); Samav. 8.1; केवलिसमुग्गाय णं भंते कइसअइय पण्णसे । गोयमा अट्टसमइय पण्णसे Uvav. 174; Pannav. 36.3(2088); 36.85(2172); JŚ. जोगो चैव जवो तस्स मज्झं जवमज्झं, अट्टसमइय-जोगट्ठाणाणि ति उत्तं होदि Dhavala. 10.59.4.

अट्टसमय (attha-samaya < aṣṭa-samaya) *adj.* [having the duration of eight moments, JM. थोवाणि अट्टसमयाणि दोसु पासेसु KamPay.(S.) 1.40 (Cu. सव्वत्थोवाणि अट्टसमयाणि p. 101.12); वत्तीसाई सिज्झंति अविरय जाव अट्टअदियसं । अट्टसमयं एक्केकुं जावेक्क समयम्मि PavSāro. 113; 12; JŚ. एत्थ अट्टसमयपाओगजोगट्ठाणाणि थोवाणि Dhavala. 10.58.7; अट्टसमयस्स थोवा उभयदिसासुवि असंख-संगुणिदा GomSā.(K.) 243.

अट्टसमापजंत (attha-samā-pajanta < aṣṭa-samā-par-yanta) *m.* end of the eight years, JM. जिणयत्तो । अट्टसमापजंतो लेहायियस्स उवणीओ JinadaĀkhiya 1. r. 3)

अट्टसय (attha-saya < aṣṭa-śata) *n.* 1 one hundred and eight, AMg. दस अट्टेरगा पज्जता . हरिबंसकुलपत्ती, चमरूपतो व अट्ट-सत्तसिद्धा Thāṇa. 10.160(777); तए णं से कण्हं बासुदेवे पउमावई देवि ... अट्टसयं सोवणकलस जाव महानिक्खमणाभिमेणं अभिसिचइ Antag. 87; अट्टसयं माहणदारगाणं .. पुरिसं गिण्हावेइ Vva 107; अट्टसयं गयाणं ... अट्टसयं वरतुरगाणं .. अट्टसयं रहाणं पुरओ अहाणुपुववीए संपट्ठियं Uvav. 49; एत्थ णं अट्टसयं जिणपडिमाणं . संचिट्ठि RāyPa 254; सिद्धा णं भंते ! पयसमणं केवत्थिया सिज्झंति .. उक्कोसेणं अट्टसत्तं Pannav. 6.67(638); 20.13 (1416); विजए णं दारे अट्टसयं चक्कयाणं, अट्टसयं मिगशयाणं, अट्ट-सयं गल्लज्झयाणं Jambuddi comm. p. 60a.4; देवकुमारणं अट्टसयं, देवकुमारियाणं य वामाओ भुयाओ अट्टसयं Nirayā. 108; सल्लिगेण अट्टसयं समरणेणेण सिज्झाई Utt. 36.50; होति पुण अहियपुरिसा अट्टसत्तं अगुल्लणं उडिबद्धा । छण्णउत्ति अहमपुरिसा चउत्तर मज्झिमिहा उ AppOg. gā. 97; JM. सव्वमिणं अट्टेरगाभूजं उवसग्ग गम्भइरण . अट्टसयसिद्धा PaḍVā. 927, JŚ. अट्टसयमोक्कारा उववासो वा इवति उववासे ChePi. 9; Pischel 448; 2 eight hundred, JM. एक्केको य खंमो अट्टसयंसिओ ĀvTī.(H.) 342b.1; Apa. अट्टसयं वरिसई महि भुंतिवि NāyCa.(P.) 9.24.7; बारहसहस्र अट्टसय-सं(णं?)दण (तिरिवालह) SiVāCa. 2.35.

अट्टसयंसिय (attha-sayamsiya < aṣṭa-śatāśrika) *adj.* having eight hundred corners, JM. तस्स सभा अट्टसयंसित्तं निविद्धा जत्य अत्थायणयं देति । एक्केको य खंमो अट्टसयंसिओ ĀvTī.(H.) 342b.1.

अट्टसहस्र (attha-sahasa < aṣṭa-sahasra) *n.* eight thousand, Apa. अट्टसहस्र दप्पियमयणु सोहगरूवनिहिराणियणु JambūSāCa. 1.12.1; जे अभिहट्ट महाउडिनिवड्हो अट्टसहस्र विज्जाहरसुहड्हो JambūSāCa. 6.14.10; अट्टसहस्र मणहर अंतेउर तेत्थिय पिंढावस पयणेउर SiVāCa. 2.19; सिद्धचक्कवड कियउ जु कामिणि अट्टसहसउप्परि मइ सामिणि SiVāCa. 2.15.12. cf. अट्टसहस्स.

अट्टसहस्स (attha-sahassa < aṣṭa-sahasra) *n.* 1 one thousand and eight, AMg. अट्टसहस्सपडिपुण्णवरपुरिसलक्खणवरे ... पुण्णमई चैयं समोसरिकामे Uvav. 16; अट्टसहस्सवरकंचणसक्काया Jam-

buddi. p. 59a.7; JŚ. दस पाप्मा पञ्जस्ती अट्ठसहस्सा य लक्खणा भणिवा BodPa. 38; 2 eight thousand, JŚ. अट्ठसहस्स वण्णं विसया दुग्गुणा असणिं ति GomSa.(J.) 168.

अट्ठसहस्रि (aṭṭha-sahiya < artha-sahita) *adj.* possessing meaning, AMg. वेइदियाणं अट्ठसहस्रि तहव पुच्छा Pannav. 29.21(1032)

अट्ठसामहय (aṭṭha-sāmaiya < aṣṭa-sāmayika) *adj.* [v.l. for अट्ठसमहय] lasting for eight moments, AMg. केवलसमुच्चाय अट्ठसामहय पण्णत्ते Uvav. 144 [Ldn.]

अट्ठसिद्धगुण (aṭṭha-siddha-guṇa < aṣṭa-siddha-guṇa) *adj.* having the eight qualities of a *siddha* (liberated soul), Apa. अट्ठसिद्धगुणसंज्ञोइयमणु णवविहवमंचर जा वंमणु JsaCa. 3.17.13.

अट्ठसिद्धि (aṭṭha-siddhi < aṣṭa-siddhi) *f.* eight supernatural attainments, JM. गुरुपसाया उ अट्ठसिद्धिओ । गुरुभत्तीय विज्जासाफळं होइ णिवमेणं GurTaVi. 1.2.

अट्ठसिर (aṭṭha-sira < aṣṭa-siras) *adj.* having eight corners, AMg. एके पुढविसिलापट्टए ... णिद्धंषणे अट्ठसिरे आयंसयतलोवमे Uvav. 10.

अट्ठसीह (aṭṭha-sīi < aṣṭāṣīti) *nu.* eighty-eight, JM. पढमस्स तिणिण लक्खा ... लक्खोवरि अट्ठनउई तेणउई अट्ठसीई य PavSaRo. 364 (comm. अण्ठासीतिश्च श्रीअभिनन्दनस्य आवाकाः) cf. अट्ठासीह.

अट्ठसुवण्ण (aṭṭha-suvanna < aṣṭa-suvarṇa) *adj.* measuring eight *suvarṇas* (a measure of weight), AMg. चउरंगुलपमाणमेसं अट्ठसुवण्णं च विसहरणं (कागणिरयणं) Jambuddi. 3.95.

अट्ठसेण (aṭṭha-sena) [inferior reading of aṭṭhisena] name of a branch of the Vatsa gotra. cf. अट्ठिसेण.

अट्ठसोवणिगय (aṭṭha-sovaṇṇiya < aṣṭa-sauvarṇika) *adj.* having the measure of eight *suvarṇas* (a measure of weight), AMg. एगमेगस्स णं रण्णो चउरंतचक्कवट्ठिस्स अट्ठसोवणिगय कागणिरयणे ... अधिकरणसट्टिए पक्खे Thāpa. 8.61(633); अट्ठकणिगयं ... अट्ठसोवणिगयं कागणिरयणं परासुसइ Jambuddi. 3.94; 3.158.

अट्ठहत्तर (aṭṭha-hattara < aṣṭa-saptata) *nu.* 1 seventy-eight, AMg. इमीसे रयणप्पमाए पुढवीए ... मज्जे अट्ठहत्तरं जोवणसतसहस्से Pannav. 2.21(168); 2.30(177); 2.31(178); 2 seventy-eighth, JM. इह पडमचरिए सायपपुरीवण्णं नाम अट्ठहत्तरं पव्वं समत्तं PaumCa. (V.) 78.56.

अट्ठहत्तरि (aṭṭha-hattari < aṣṭa-saptati) *nu.* [also अट्ठहत्तरिय] seventy-eight, AMg. उत्तरायणनिधट्टे णं सुए पढमाओ मंडलाओ पण्णचत्तालीसइमे मंडले अट्ठहत्तरि एगसट्ठिमाए दिवसलेत्तस्स निव्वुट्ठेत्ता ... णं चारे चरइ Samav. 78.3; जया णं मंते। सुए सव्वभंतेरं मंडलं उवसकमित्ता चारं चरइ ... तया णं मंते। तावक्खेत्ते केवइयं आधामेणं पण्णत्ते ? गोयमा ! अट्ठहत्तरि ओयणसहस्साई Jambuddi. 7.32; 7.34.

अट्ठहा (aṭṭha-hā < aṣṭa-dhā) *adv.* in eight types, of eight varieties, AMg. अट्ठहा कज्जमाणे अट्ठ परमाणुपोग्गला भवन्ति Viy. 12.4.8 (12.75); अट्ठहा कज्जमाणे पणयओ सत्त परमाणुपोग्गला भवन्ति Viy. 12.4.9 (12.76), 12.4.10 (12.77); फासओ परिणया जे उ अट्ठहा ते पक्कित्तिवा (खंवा य परमाणुओ) Utt. 38.20; इलहा उ भवणवासी अट्ठहा वणचारिणो Utt. 86.206; म्हाेरगा य गंधव्वा अट्ठहा वणमंतरा Utt. 86.207; JM. वंसणमिह मोक्खलं परमं एयस्स अट्ठहाचारो । णिस्संकादी भणितो Pañcā. 9.2; सम्मदंसणजुत्ते सह सामत्थे पमावगो होइ । सो पुण इत्थं विस्सिद्धो निदिद्धो अट्ठहा जुप्पे SamSat.(H.) 31; अज्जाणतिमं जाणणि पव इह अट्ठहा उ सगारो Pañcā.(C.) 1.5 (comm. अण्ठवैव साकारः सत्ताकारेण वसैत इति साकारः वस्तुत्वक्यावधारणक्यो विधेयज्ञानमिति वाक्य

p. 4a.11); इताणं सम्मुहं जाणं, गच्छंताणं अनुक्खए, काएण अट्ठहा एसो विणओ ओवचारिओ MaSudPa. 76; जिणपूमा अट्ठहा होइ VijKevCa. 1.41.

अट्ठहिय (aṭṭhahiya < aṣṭādhika) *adj.* [also अट्ठहिअ] with the addition of eight, AMg. चत्ताला पणतीसा तीसा उणतीसा बीस अट्ठहिया ... होइ उच्चत्त । जिण-चक्कवट्ठि-केसव चउत्थपरयम्मि निदिद्धं Tittbo. 366; JM. अट्ठहियसण जविकण RiṭSamu. 153; जाव अट्ठहिअसयं कुणेइ RiṭSamu. 171; इह चउरो गिहिलिगे दसउत्तलिगे सयं च अट्ठहियं । अट्ठसमएहि एकेकूणं जावेक्खसमयंमि PavSaRo. 477

अट्ठहियसय (aṭṭhahiya-saya < aṣṭādhika-sata) *adj.* [also अट्ठहीवसय] hundred and eight, JM. इगवण्णलोमणं अट्ठहियसण जविकण RiṭSamu. 153; वत्तीसाई सिज्झंति अविरयं जाव अट्ठहीवसयं PavSaRo. 12.

अट्ठा (aṭṭhā < arthāt/artham) *adv.* [alternation between a long vowel and a short vowel with Anusvāra, with Gen. or in epd.] for the sake of, AMg. साहारणट्ठा (v.l. आहारणट्ठं) जे केइ गिलाणम्मि उवट्टिए । पभू न कुणइ किच्चं Dasā. 9.25; अज्जस्स अट्ठा Utt. 12.9; न लवेज्ज पुट्ठो सावज्जं न निरुद्धं न मम्मयं । अप्पणट्ठा परट्ठा वा Utt. 1.25; एगो चिद्धज्ज भत्तट्ठा Utt. 1.33; संसारमावण परस्स अट्ठा Utt. 4.4; भिक्खट्ठा बंभज्जम्मि जज्जाडे उवट्ठिओ Utt. 12.3; तं मुंज्ज् अम्मइ अणुगइट्ठा Utt. 12.35; संसारचक्खस्स विमोक्खणट्ठा Utt. 14.4; न जीवियट्ठा पज्जामि मोए Utt. 14.32; कस्स अट्ठा इमे पाणा Utt. 22.16; विजवोसस्स जज्जमि भिक्खमट्ठा उवट्टिए Utt. 25.5; सव्वदुक्खहीणट्ठा पक्कमि महेसिणो Utt. 28.36; JM. ताओ य से अणुअपणट्ठा भुत्तसेसमाहारं पखिवंति VasuHi. 10.2; तइया य मणी दिव्वो समप्पिओ जीवरक्खट्ठा SurSuCa. 9.9.

अट्ठा (aṭṭhā < aṣṭā) *f.* a group of hair, AMg. सयमेव चउहि अट्ठाहि लोयं करेइ Jambuddi. 2.85; JM. उप्पाडियाओ कुडिल-तरंग-भंगुराओ माथारूवाओ तिणिण केसाण अट्ठाओ KuvMāKa. 209.12; तओ 'इच्छामो' ति भणिज्ज नमोक्कारपुव्वयं अनुट्ठाओ गुल्पा गहियाओ तिणिण अट्ठाओ SamarāKa. 182.11; इच्छामो ति भणिज्जा मंगलं कट्ठिज्ज तिक्खुत्तो । णिणइ गुरु उवउत्तो अट्ठा से तिज्जि अच्छिज्जा PañVa. 1.139 (comm. अट्ठाः स्तोत्रकेशग्रहणरूपाः p. 24.4)

[अट्ठा (aṭṭhā < āsthā) *f.* PSM. at Sāy. 2.1 लट्ठट्ठा (comm. पुष्करिणी ... अथवा आत्मातं आत्मा प्रतिष्ठा p. 272a.7)]

अट्ठाइस (aṭṭhāisa < aṣṭāvimsa) *nu.* [also अट्ठाईस] twenty-eight, PrāPañhga. 1.64; 1.86 (?); Pischel. 442.

अट्ठाए (aṭṭhāe < arthāya) *adv.* [Dat. of a-ending noun or Gen. of ā-ending noun, mostly in epd.] for the sake of, AMg. परस्स अट्ठाए कुरारं कम्माइ बाल पकुव्वमाणे Āyār. 1.2.3.5; 1.2.4.2; अहं खलु तव अट्ठाए ... सत्ताणि समारब्भ Āyār. 1.8.2.21; संकुचिए पसारए, कायसाहारणट्ठाए Āyār. 1.8.8.15; वेयणत्रेयावके ईरियट्ठाए व संजमट्ठाए Thāpa. 6.41(500); आतंक उवसगे तितिकखए बंभवेरगुत्तीए । पाणिदयातवहेउं सरैरवुच्छेयणट्ठाए Thāpa. 6.42(500); इमे च णं सोमिळे माहणे सामिधेयस्स अट्ठाए बारवईओ नयरीओ बहिया Antag. 56; भविय-जणविहोणट्ठाए AppOg. 569.4; अट्ठाए वा अणट्ठाए भूयगामं विदिसइ Utt. 5.8; पुव्वकम्मखयट्ठाए इमं देहं समुद्धरे Utt. 6.13; कस्सट्ठाए व माहणे Utt. 18.21; भत्तवाणस्स अट्ठाए Utt. 19.80; तेसि विमोक्खणट्ठाए इमं वयणमव्ववी Utt. 25.10; छत्तस्स य धारणट्ठाए Dasave. 3.4; भिक्खु-भावस्स अट्ठाए दोब्बं पि ओग्गहे अनुजवेयव्वे सिया BrKapp. 3.32; ओ कप्पइ निगंभाणं निगंयि अप्पगो अट्ठाए वव्वावेत्तए Vava. 7.6; भिक्खु-भावस्स अट्ठाए दोब्बं पि ओग्गहे Vava. 4.21; जे भिक्खु अप्पगो वक्खस्स

अष्टाग सुई जाइता बर्त्त[सिबिस्साभि ति पावं सिब्वर Nis. 1.31; JM. रंयंति अप्पणे परिणस्स कालेण अष्टाग DasaveNi 114 (comm. परि-जनस्स अर्थाय); ततो से उदायणे ... जस्सट्ठाप कोरइ नग्गभावे तमट्ठं पसे जाव दुक्खपहीणे ति Err. 34.5.

अष्टागति (a-tthāgati-ya < aṣṭāgati-ka) *adj.* [also अष्टागतिअ] coming from eight types of births, AMg. अंठगा ... अष्टागतिया पणत्ता Thāṇa. 8.3(593)

अष्टाण (a-tthāna < a-sthāna) *n.* an improper place, AMg. अष्टाणमेयं कुसला वयंति उदगेण भे सिद्धिसुदाहरंति Sny. 1.7.15; अष्टाणमेयं ववणं गुणाणं गो विक्खिए व्म सुरालमेयं Sny. 2.6.83(819); JM. गणिणीय गिवेदेजा चत्तुगुरु सव दाण अष्टाणे KappBhā. 4167; सम्महा अपडिबज्जमाणे चपज्ज ते अष्टाणगिणाणोसहस्यचामनारेणं Paṇḍu. 3.2; Ś. (पुरुष) अष्टाणगमणगरहं पवुणो आणा जह ण होज Mudrākā. 97.4.

[अष्टाण (a-tthāna < āsthāna) *n.* meeting room, assembly hall, AR, AMgD and PSM give the entry as a-tthāna and a reference to Thāṇa. 5.1 is given. The word mentioned there is not 'a-tthāna' but 'u-a-tthāna' (सेलोवडाणवणगिह)]

अष्टाणवइ (a-tthā-navai < aṣṭā-navati) *nu.* [also अष्टानवइ, अष्टाणवइ, अष्टानवइ] ninety-eight, AMg. एस णं अष्टाणवइ जोषण-सहस्साइ अवाहाए अंतरे पणत्ते Samav 98; मंडलं सयसहस्सेणं अष्टाण-उवाए सपहिं छेत्ता SūraP. 10.165; Jambuddi. 7.98; JM. अज्जा य भरहो अष्टाणवइ चत्तुमाउवाणं द्यं पेसेइ MaViCa.(G.) 12a.1(2); गिण्हंति पवुसमीवे अष्टाणवइ वि पव्वज्ज KumāPra. 216.4; ओहिनाणिमुणीणं नउइ चउणवइ छज्जइसयाणि । अष्टानवइसयाइ (श्रीअभिनंदनस्य) PavSāro. 348.

अष्टाणगपरिसाठिय (a-tthāna-ga-parisā-thiya < āsthāna-ka-parisat-sṭhita) *adj.* one who is seated among the assembly of people gathered in the assembly room, JM. अह अष्टाणगपरिसाठिएण मोहचरडेण नीससिअं BhuvKevCa. 1376.

अष्टाणट्टनिलयण (a-tthāṇattha-nīlayaṇa < arthānārtha-nīlayana) *n.* the house of profit and loss, JM. अष्टाणट्टनिलयणं विसमियसयणं .. पच्छकरयं कह सुवइ SubhāPajjSam. 9.

अष्टाणट्टवणा (a-tthāṇa-tthavanā < a-sthāna-sthāpanā) *f.* [also अष्टाणट्टवणा] keeping (the materials and garments) in an improper place (one of the six pramādas of pratīkhanā), AMg. अष्टाणट्टवणा (v.1.) य स्ति वइयते, तत्र गुर्ववइहादिके अस्थाने प्रत्युपेक्षितोषवेः स्वापनं निक्षेपो अस्थानस्थापना comm. on Thāṇa. 6.45 (503) p. 417b.1; JM. तुच्छा ण सहति गारव मंडण अष्टाणट्टवणं च Kapp-Bhā. 4153.

अष्टाणट्टिय (a-tthāṇa-tthiya < āsthāna-sthita) *adj.* who is seated in the assembly, JM. अष्टाणट्टिय राया विज्जतो तेण सालि-पुरिसेण VijKevCa. 3.16.

अष्टाणरोसण (a-tthāṇa-roṣaṇa < a-sthāna-roṣaṇa) *adj.* who becomes angry at an improper occasion, JM. अष्टाणरोसणो दुइओ कुडभासी तहा खमासहिओ (नरो) BhuvKevCa. 1568.

अष्टाणवइ (a-tthā-navai < aṣṭā-navati) *nu. adj.* ninety-eight, Apa. अष्टाणवइ (सनामु सोवन्नु) दिव पिआयहो KaKo. 41.8.7; अष्टाणवइहि भाइहि वरिट्ट PaṇḍuCa.(S.) 4.2.6; 2.8.7; अष्टाणवइ पवर तणुमव RiPaSam. 2.8; कमि कमि अष्टाणवइ बाहुवलि सामिपुस संजाया केवलि RiPaSam. 15.9.

अष्टाणसहा (a-tthāṇa-sahā < āsthāna-sabhā) *f.* meeting

room, assembly hall, JM. अह अज्जा य अष्टाणसहुवविट्ठेण मोहचरडेण चित्ताउरविणेण अवलोइज्जति कउहाओ BhuvKevCa. 1183.

अष्टाणाहिनियेस (a-tthāṇāhīnivesa < a-sthānābhīnivesa) *m.* improper attachment, Ś. (राजा) ... वअस्स अष्टाणाहिनियेसस्स एवंपाप्मा परिणामा होति SihMañ. 2.97.1

अष्टाणिय (a-tthāṇiya < a-sthānika) *adj.* not a proper place or resort, AMg. अष्टाणिए होइ वहुगुणाण जे नाणसंकार सुत्तं वणजा Sny. 1.13.3(559)

अष्टाणीमंडव (a-tthāṇi-maṇḍava < āsthāni-maṇḍapa) *m.* assembly hall, JM. इमं हि मज्जपाणं ... अष्टाणीमंडवो अणत्थार्ण MaViCa. (G.) 208b.6(6)

अष्टादं (a-tthā-danda < artha-danda) *m.* inflicting injury on the living beings for one's gain or profit, AMg. इमारं तेरस किरियाठाणां भवंतीति मक्खायं, तं जहा — अष्टादं अणट्ठादं इरिया-वहिं Sny. 2.2.2; दो दंटा पणत्ता, तं जहा — अष्टादं नेव अणट्ठादं चेव Thāṇa. 2.76(58); पंच दंटा पणत्ता, तं जहा — अष्टादं, अणट्ठादं, हिसादं, अक्खमादं, दिट्ठोविपरियासियादं Thāṇa. 5.111 (418); Samav 2.1, 13.1.

अष्टादसदोस (a-tthā-dasa-dosa < aṣṭā-daśa-dosa) *m.* eighteen defects, Apa. ऊ नम पणवेवि विस्ते अवेवि नट्ठुदसदोसु KaKo. 1.1.1.

अष्टापद (a-tthā-pada < arthāt-pada) *n.* a significant name, JM. तेणं तं अष्टापदं लद्धं Avṛṇi (H) 352b.3.

अष्टायंत (a-tthāyanta < a-tiṣṭhat) *adj.* (pr. part.) not remaining firm (in his faith), JM. अगुसट्ठि उग्रसी गर्मति णं मित्त-णायादीहि । एवं पि अष्टायंते कारंति (? अट्ठयंते करंति) सुत्तमिज्जं जे वुत्तं VavaBhā. 2.203 (comm. अतिष्ठन्त्यां तस्यां यदुक्तं मुने तत्कुर्वन्ति)

अष्टायमाण (a-tthāya-māṇa < a-tiṣṭhat) *adj.* (pr. part.) who does not stop or desist, JM. रंति सो इथिय पडिसेवेउमारदो तो वारिज्जति । सह वि अष्टायमाणे णिच्छुभाणं पूर्ववत् NisCa. 2.18.20.

अष्टायाल (a-tthāyāla < aṣṭa-catvāriṃśat) *nu.* forty-eight, Apa. उव्वसि-रंभ-तिलोत्तिम-पडुइहि अष्टायाल-सहस-वरजुवइहि (गायण आइ) PaṇḍuCa.(S.) 8.1.8.

अष्टार (a-tthāra < aṣṭādaśa) *nu.* [shortened form of अष्टारह] eighteen, AMg. तिणिणं य अष्टारे गेविज्ज विमाणवासर वीइवइत्ता Uvaṇ. 163; चउत्थ पंच छट्ठं पणरस सोलं च सत्तरट्टारे .. एते वज्जिय मंगा सेसा सेसेसु खंघेसु Paṇḍu. 10.14 (790. gā. 188; 189; 190); सीओदण्णवायकुंढं ... पणरसअष्टारे (= 1518) जोयणसए किंचिविसेसणे परिकखेवेण Jambuddi. 4.92; JM. एवं मणेण वइमाइएसु एअंति छस्सइ-स्साइ । न करण सेसेहिं पि अ एण सव्वेइवि अष्टारा PaṇḍuCa. 1169; उवसमखयमीसोदयपरिणामा दु नव ठार (? नवट्टार) इगवीसा Saḍḍi.(D.) 64 (comm. अष्टादश भेदाः क्षायोपशमिकस्य); JS वे सत्त दसय चोइस सोलस अष्टार बीस बाबीसा Mañ. 1121(12)

अष्टार (a-tthāra < aṣṭāra) *adj.* having eight spokes, JM. अष्टारअट्ठवल्लयं पंचनमोकारचक्रमिणं ViMāPra. 33.12.

अष्टारस (a-tthārasa < aṣṭādaśan) *nu.* [Hom. (Gr.) 3.128] eighteen, AMg. मणुणं ... अष्टारसवंजणाउळं भोयणं Thāṇa. 3.87(143); अष्टारससमणसाहस्तीओ Samav. 18(2); समणेणं मगवया म्हावीरेणं अष्टारस ठाणा पक्खा Samav. 18(3); अष्टारस पयसइस्साइ Samav. 18(4); अष्टारस वत्थ Samav. 18(6); पाणाइवाए ... सुतावाए ... मिच्छासंजनसइ एवं एए अष्टारस Vy. 1.6.11 (1.286); तए णं से सेणिए राया अष्टारस-सेणिपसेणीओ सव्वेइ Nāya. 1.1.78; तए णं से मरहे राया ... अष्टारस-

हेणि-पसेणीओ सदावेह Jambuddi. 3. 28; बारस अष्टारस चउबीसं तिविहं अष्टारस इ नेयं Uvā. 277. gā. 7; अष्टारसकम्मकारणा जाइयगमंगा Paṇḍā. 8. 15; उक्कोसेणं अष्टारस पल्लोवमाइ पुम्बकोडीपुहत्तमम्भदियाइ Jivābhā. 2. 48; सहस्सारे ... उक्कोसेणं अष्टारसणं वाससहस्साणं आहारद्वे समुप्पज्जह Pannav. 28. 82 (1837); 28. 83 (1838); अष्टारस सोलसणं अष्टुत्तरमेव हिट्ठिमिया ... अष्टारस सोलसणं चोइसमहियं तु छट्ठीय Pannav. 2. 27 (174. gā. 138, 134); अष्टारस सागरोवमाइ Pannav. 4. 252(422); 4. 254 (422); 4. 255(423); 4. 237 (423); AnuOg. 391(7); एवमेते जीवाइया वेमाणियपज्जवसाणा अष्टारस दंडगा Pannav. 14. 28 (971); एवं चउरिदियसे वि, पवरं — पुरेक्खवा छ वा बारस वा अष्टारस वा Pannav. 15. 97 (1041); सहस्सारगेवा उक्कोसेणं अष्टारसणं पक्खानं जाव नीससंति वा Pannav. 7. 15(709); 7. 16(710); तस्स बाहा पुरस्थिम-पक्खस्थिमेणं अष्टारस बाणउय जोयणसय सत्त य एकुणवीसइभागे जोयणस्स अज्झमां च आयामेण Jambuddi. 1. 48; Nirayā. 41; 42; अष्टारस वि गणरायाणो Nirayā. 57; Kapp.(J.) 128; अष्टारसं पयसहस्साइ पदग्गेणं (अंगपविट्ठसुय) Nandi. 87; दस चोइस अष्टु अष्टारसेव Nandi. 109. gā. 79; अष्टारस सागरां उक्कोसेण ठिई भवे Uti. 36 229; इमाइ अष्टारस ठाणाइ सम्मं संपड्डेहि-यव्वाइ Dasave. 11. 1; समणोवासिवाणं तिणिण सय-साहस्सीओ अष्टारस Kapp.(J.) 137; अरहओ णं अरिठ्ठणेमिस्स अष्टारस गणा अष्टारस गणहरा होत्था Kapp (J) 175; J.M. अष्टारसेसु वरिसेसु PannCa (V.) 12. 36; अष्टारस पणुवीसो चुक्को सो कह वि मर सय-वरिसो KuvMāKa. 19. 15; भंगा गिहिव्वयाणं अष्टारस पावठाणगाइ पि। मुणिगुण सत्तावीसा PavSāro. 54; J.S. सीलसहस्सट्ठारस चउरासी गुणगणाण लक्खाइ। भावहि अनुदिणु BhāvPa. 118.

अष्टारसकम्मकारण (aṭṭhārasa-kamma-kāraṇa < aṣṭādaśa-karma-kāraṇa) *adj.* one who has perpetrated eighteen kinds of (evil) acts, AMg. तेहि य आणत्तनीयदंडा ... कोप्परपहार-संभगा-महियगत्ता अष्टारसकम्मकारणा जाइयंगमंगा कलुणा ... जायंता पाणीयं ... तं पि य ण लमंति Paṇḍā. 8. 15.

अष्टारसग (aṭṭhārasa-ga < aṣṭādaśa-ka) *n.* 1 a group of eighteen, J.M. जोए करणे सण्णा इदियभूमादिसमणधम्मे य। सीलंग-सहस्साणं अष्टारसगस्स णिप्फत्ती PañcāPra. 14. 3 (comm. अष्टादश परिमाणसय इन्दस्सेत्थदाशकम्); 2 *adj.* costing eighteen coins, J.M. मुलजुयं पुण तिविहं जहज्जयं मज्झिमं च उक्कोसं। जहज्जेणसट्ठारसगं सय-साहस्स च उक्कोसं PavSāro. 797; 3 *nu.* eighteen, J.S. चोइसग दसग सत्तण अष्टारसगे च णियम बावीसा। णियमा मणुसगईय विरेदे मिस्से अवि-रेदे य KasāPa. 32

अष्टारसचक्केह (aṭṭhārasa-cakka-veha < aṣṭādaśa-cakra-vedha) *adj.* (necklace) furnished with eighteen discs, J.M. तुम्हा तुट्ठो हं। ता गिण्ह गोलयदुगं अष्टारसचक्केहं च। हारमिणं Akkhā-MaKo. 33. 159.

अष्टारसदेसीभासा (aṭṭhārasa-deśi-bhāsā < aṣṭādaśa-deśi-bhāṣā) *f.* eighteen provincial or local languages, AMg. कामज्झया नामं गणिया ... अष्टारसदेसीभासाविसारया Vīva. 34; से दद-पण्णे दाए ... अष्टारसदेसीभासाविसारय Uvav. 148.

अष्टारसदोस (aṭṭhārasa-dosa < aṣṭādaśa-doṣa) *m.* eighteen defects, AMg. अबसहलक्खणवरा अष्टारसदोसरहिय सुरमहिया ĀrāhPaḍ. 244; J.M. अष्टारसदोसा रागदोसनिहा य मयणो य VīSā. 37.

अष्टारसपवसहस्स (aṭṭhārasa-paya-sahassa < aṣṭādaśa-pada-sahasra) *n.* eighteen thousand padas, AMg. अष्टारसपव-सहस्साणि पयग्गेणं। सीलेज्जा अक्खरा Nandi. 87 (comm. पयग्गेणं पडवदि-क्खणेन)

अष्टारसपावट्ठान (aṭṭhārasa-pāva-tṭhāna < aṣṭādaśa-pāpa-sthāna) *n.* eighteen sources of sin, AMg. सव्वं पाणाएवायं सव्वं मुसावायं ... सिच्छादेसणसहं इवेइयाइ अष्टारसपावट्ठानाणि ĀurPaco. 10.

अष्टारसभारवणस्सई (aṭṭhārasa-bhāra-vaṇassai < aṣṭādaśa-bhāra(sphāra)-vanaspati) *m.* eighteen kinds of vegetation, S (रोहक) अइ महुवरयुवम्हि, अष्टारसभारवणस्सईणं कुसुममयरंदं चसंदो ... उवविट्ठो KamMāñ. 2. 14. 6-7.

अष्टारसम (aṭṭhārasa-ma < aṣṭādaśa-ma) *m./n.* a fast broken at the eighteenth meal, AMg. तप णं से खंदए अगगारे समणेणं भगवया महावीरेणं अम्मणुणाय समणे ... गुणरयणसंवच्छरं तबोक्कम्मं उव-संपज्जित्ताणं विहर, तं जहा ... पढमं मासं ... अट्ठमं मासं अष्टारसम-अष्टार-समेण Vīy. 2. 1. 44 (2. 62); अट्ठमे अष्टारसम-अष्टारसमेणं Nāya. 1. 1. 200; अष्टारसमं करेति, सोलसमं करेति ... अष्टारसमं करेति चोइसमं करेति Nāya. 1. 8. 20; अष्टारसमं करेइ करेत्ता सव्वकामगुणियं पारेइ Antag. 142; 154; 155; मोच्चा आकमइ, अष्टारसमेणं पारेइ Vava. 9. 85.

अष्टारसम (aṭṭhārasa-ma < aṣṭādaśa-ma) *adj.* eighteenth, AMg. समणेणं भगवया महावीरेणं ... अष्टारसमस्स णं भवे नायज्जयणस्स के अट्ठे पण्णेते? Nāya. 1. 18. 1; तप णं तं पुरिसं रायपुरिसा पढमंति चच्चरंसि निसीयावेति ... अष्टारसमे (चच्चरंसि) अवसेसं (स्स?) मित्ताइ-... परियणं (स्स?) अगगो घापति Vīva. 62; पण्णवणाए भगवतीर अष्टार-समं कायट्ठियं समत्तं Pannav. 18 colophone; सुओवणो जवणं तिणिण य मंसाइ ... अष्टारसमो सागो णिरुव्वओ लोइओ पिट्ठो SārP. 20. 7 comm. p. 293a. 6.

अष्टारसमसत (aṭṭhārasa-ma-sata < aṣṭādaśa-ma-śata) *n.* the eighteenth āntaka (a section of Vīyāha-pannatti), AMg. एवं जहा अष्टारसमसते चउत्थे उदेसए Vīy. 25. 4. 1 (25. 104)

अष्टारसमुहुत्त (aṭṭhārasa-muhutta < aṣṭādaśa-muhūrta) *adj.* [f. 'मुहुत्ता'] consisting of eighteen muhūrtas (watches), AMg. पोसासावेसु णं मासेसु सह उक्कोसेणं अष्टारसमुहुत्ते दिवसे भवइ, सह उक्कोसेणं अष्टारसमुहुत्ता राती भवइ Samav. 18. 8; जंजुदिवे दीवे दाणिण्डे उक्कोसए अष्टारसमुहुत्ते दिवसे जाव पुवालसमुहुत्ता राई भवइ Vīy. 5. 1. 7 (5. 6); तस्सेवं आदिच्चस्स संवच्छरस्स सह अष्टारसमुहुत्ते दिवसे भवइ, सह अष्टारसमुहुत्ता राती भवति ... पढमे छम्मासे अत्थि अष्टारसमुहुत्ता राती, णत्थि अष्टारसमुहुत्ते दिवसे ... दोधे छम्मासे अत्थि अष्टारसमुहुत्ते दिवसे, णत्थि अष्टारसमुहुत्ता राती SārP. 1. 14; 1. 18.

अष्टारसय (aṭṭhāra-saya < aṣṭādaśa-śata) *1 n.* eighteen centuries (of years), J.S. बीरचंदमुणिगाहो। अष्टारसयतीठे भिहयसं च परुवेदि DaṁSā. 45; 2 *nu.* n. one hundred and eighteen, J.M. ओह अष्टारसयं आहारवुण्ण आस्सेसतिगे (बंधंति) BanSām. 21.

अष्टारसय (aṭṭhārasa-ya < aṣṭādaśa-ka) *nu.* eighteen, J.M. छम्मासा छम्मासा विरय तइयाए एव सालाए। काक अष्टारसक VavaBhā. 4. 302.

अष्टारसवंक (aṭṭhārasa-vāṅka < aṣṭādaśa-vakra) *adj.* (a necklace) with eighteen strings (lit. bends), AMg. तप णं से तस्स वेहलस्स कुमारस्स ... अष्टारसवंकं हारे पुम्बदिसे Nirayā. 40; अइ तुम्भं सेयणं गंघहत्थि अष्टारसवंकं च हारे दल्लामि Nirayā. 42-47; J.M. तेणं देवेणं सेणियस्स तुट्ठेण अष्टारसवंको हारो दिण्णो Āvṭī.(H.) 681b. 7.

अष्टारसवज्जणाउळ (aṭṭhārasa-vañjanāula < aṣṭādaśa-vyañjanākula) *adj.* (food) seasoned with eighteen kinds of condiments, AMg. मणुणं अष्टारसवज्जणाउळं भोवणं Thāpa. 8. 87(143); SārP. 20. 7.

अष्टारसवासपरिचाय (aṭṭhārasa-vāsa-pariyāya < aṣṭādaśa-varṣa-pariyāya) *adj.* having eighteen years of manhood, AMg. अष्टारसवासपरिचायस्स सप्पणस्स निगयस्स कप्पइ दिट्ठीविसमावणानामं अञ्जयणे उद्दिस्सित्तर Vava. 10. 37 (Ldn.)

अष्टारसविह (aṭṭhārasa-viha < aṣṭādaśa-vidha) *adj.* of eighteen kinds or types, AMg. अष्टारसविहे बंभे पण्णत्ते Samav. 18. 1; बंभीय णं लिबीय अष्टारसविहे लेखविहाणे पण्णत्ते, तं जहा — बंभी, जवणालिया ... पोलंदी Samav. 18. 5; तए णं से इट्ठपण्णे दारए अष्टारसविहेसिप्पगारभासाविसारए RayPa. 809; 810; बंभीय णं लिबीय अष्टारसविहे लेखविहाणे पण्णत्ते Pannav. 1.98 (107); अष्टारसविहे अबंभे Āv. 26; JM. तम्स मिरियस्स ... अष्टारसविहं बंमचैरमणुपालेत्तस्स MaViCa. (G.) 18a.8(2).

अष्टारससीलंगसहस्स (aṭṭhārasa-sīlaṅga-sahasra < aṣṭādaśa-sīlaṅga-sahasra) *n.* eighteen thousand types of right conduct, AMg. अष्टारससीलंगसहस्सधरा ... ते सब्भे सिरसा मणसा मत्थएण बदे Āv. 31; JM. अष्टारससीलंगसहस्सासिरामं ... समगधम्मं MaViCa. (G.) 14a.3(2); ता एव विरत्तिभावो संपुण्णो एत्थ होइ गायक्खो। णियमेणं अष्टारससीलंगसहस्सत्थो उ PañāsaPra 14.23.

अष्टारससेणिप्पसेणि (aṭṭhārasa-seni-ppaseni < aṣṭādaśa-sreni-prasreni) *f.* eighteen kinds of artisans and craftsmen, AMg. तए णं से सेणिए राया अष्टारससेणिप्पसेणीओ सदावेदि Nāyā. 1.1.78; तए णं स मरेइ राया ... अष्टारससेणिप्पसेणीओ सदावेइ Jambuddi. 3.28.

अष्टारसहसधुर (aṭṭhāra-sahas-dhura < aṣṭādaśa-sahasra-dhura) *n.* eighteen thousand yokes, JM. जे सतरसविहसंज-मसीलंगसहसधुरसधुरधवला। उरुस्सखारियलंभा ते वंस्सु मुणिवरे ĀrahPa. (Su.) 42(2)

अष्टारसुत्तर (aṭṭhārasuttara < aṣṭādaśottara) *adj.* with eighteen added, plus eighteen, AMg. पंकप्पमाए पुटवीए ... मञ्जे अष्टारसुत्तरे जोयणसतसहस्से ... गिरयावाससतसहस्सा भवतीति मक्खत्तां Pannav. 2.24 (171); धूमप्पमाए पुटवीए अष्टारसुत्तरजोयणसतसहस्साह-छाप उवरि Pannav. 2.63 (210); 2.25 (172)

अष्टारस्स (aṭṭhārassa < aṣṭādaśan) *nu.* eighteen, JM. जस्स इव दोसा। अष्टारस्सवि पण्डा नमामि देवाहिदं तं PavSāro. 452.

अष्टारह (aṭṭhāraha < aṣṭādaśan) *nu.* [Lakṣmī.(Gr.) 1.3.100] eighteen, M. अष्टारह-सय-संसा अणुदुसंखारं विरइय-पमाणा Līlā. 1333; JM. चउवीस जिट्ठिअहे आसाढ तह य सावणणिगारं। अष्टारह जेआइ एमारसस्स उदउ ति RiṭSamu. 234; पुत्सट्टारहदिअहे माहे तह कग्गुणस्स चउवीसा। दीसेइ इयारसरो उअओ तह सयलदरितीहि RiṭSamu. 232; JṢ इय धारकम्ममुक्खो अष्टारहदोसवज्जिओ सबलो BhāvPa. 150; MokPa. 90; अण्णोणेहि अभत्था अष्टारहसीलसहस्साइ Māla. 1019 (11); Ṣ. (कंकालक) अभं अष्टारहकुलविभेअविहिण्णो सेवांसमागओ मुअंगमवगओ BāṭRa. 8.20.4; Apa. वसुहार पवरिसिय पुणु वि ताम अण्णु वि अष्टारह पक्ख जाम PaumCa. (S.) 1.16.7; 2.17.7; 3.20.10; 79.3.8; अष्टारहवरणणं धरति MahāPu. (P.) 10.3.8; 65.4.8; सिद्धं णमह मणेवि अष्टारह लिबिउ मुअंगउ NāyCa. (P.) 3.1.1; अष्टारहवरिसपमाणजिट्ठे बारहसंभच्छरथिए कणिट्ठे JambūSāCa. 2.5.10; अष्टारह जहि रासिउ कणाहे खलिखलि दीसीहि पोसिय जणाहे CandappaCa. (Y.) 1.6.5; 4.17.13; यहु पुणु अष्टारह ण्णराउ SiVāCa. 1.18.11; पढमं बारह मत्ता वीए अष्टारहेहि संजुत्ता PrāPaṭh. 1.54; 1.94.

अष्टारहसंभय (aṭṭhāraha-khaṇḍa-payāra < aṣṭādaśa-khaṇḍa-prakāra) *m.* eighteen varieties of sugar candy,

Apa. जाबाइ भोज्जु रसदिण्णिहिहि। अष्टारहसंभयवारविहि MahāPu. (P.) 97.5.3.

अष्टारहदोस (aṭṭhāraha-dosa < aṣṭādaśa-doṣa) *m.* eighteen faults (which are called Pāpāsthānas), JṢ. विसारथिए धम्मो अष्टारहदोसवज्जिए देवे MokPa. 90; Apa. अरहंतु महारउ देव-हेउ अष्टारह-दोस-विमुक्क-लेउ PaNāCa. (P.) 3.4.4; अष्टारहदोसविज्जित सबल-परीसहरिउदलणु PaNāCa. (P.) 17.23.9; अत्ता अष्टारहदोसचत्तु SudCa. (N.) 6.1.9.

अष्टारहम (aṭṭhāraha-ma < aṣṭādaśa-ma) *adj.* eighteenth, Apa. अष्टारहमइ सासहो भाइ समुच्चिमु सुधुमतणु Chakkammu. 12.17.1.

अष्टारहमय (aṭṭhāraha-ma-ya < aṣṭādaśa-ma-ka) *nu.* *adj.* the eighteenth, Apa. अष्टारहमउ पुणु सूरउ PaumCa. (S.) 12.5.12.

अष्टारहलिपि (aṭṭhāraha-lipi < aṣṭādaśa-lipi) *f.* the eighteen varieties of scripts, Apa. बुज्झइ पहाण बहुदेस भास अष्टार-हलिपि जाणिय णियास SiVāCa. 1.7.11.

अष्टारहवरिस (aṭṭhāraha-varisa < aṣṭādaśa-varṣa) *n.* eighteen years, Apa. अष्टारहवरिसपमाणो जिट्ठे बारहसंभच्छरथिए कणिट्ठे JambūSāCa. 2.5.10; अष्टारहवरिसहे काउ गउ माहहो नियसत्तमि पसरे तउ JambūSāCa. 10.23.10.

अष्टाराह (aṭṭhārāha < aṣṭādaśan) *nu.* eighteen, Apa. अष्टाराहा मत्ता पाआए रुआमाला छंदा जंपीए PrāPaṭh. 2.88.

अष्टालिअ (aṭṭhālia < aṭṭālita) *adj.* (ppp) climbed (the temple), JM. खेलाविओ हत्थी, करणदक्खवाए गहिओ ति। अष्टालिओ कुंभे, आढसं गंधर्वं JinadaĀkhyā. II. 66.16.

अष्टालोभि (aṭṭhā-lobbhi < artha-lobbhin) *adj.* desirous of goods or wealth, AMg. अहो य राओ परितप्पमाणे कालाकालसमुद्धारं संजोगट्ठी अष्टालोभी आत्तुपे सहसाकारे विगिबिट्ठित्ति Āyār. 1.2.1.1; 1.2.2.2.

अष्टावण (aṭṭhā-vanna < aṣṭa-pañcāsat) *nu.* [also अष्टावण] fifty-eight, AMg. पढमओअपंचमासु तिसु पुटवीसु अष्टावणं गिरयावास-सहस्सा Samav. 58; उवरि एगं अष्टावणं जोयणसत्तं विचिचिसेसुणे परिकसे-वेणं Jivābhi. 3.661; अष्टावणं च सयं, उवरितले परिओ होइ Jambuddi. 4.142; JM. गुणसद्धि अप्पमत्ते सुराउवधं तु जइ इहागच्छे। अक्खइ अष्टावण्णा, जं आहारगुणं वंभे KamTha. (D.) 8; Pisobel 265; JṢ. अष्टावणसहस्सा पंचेव पदाणि अंगाणं GomSā. (J.) 350; *adj.* fifty-eighth, JM. अष्टावणं पण्वं समत्तं PaumCa. (V) 58.20.

अष्टावय (aṭṭhā-vaya < aṣṭā-pada) *n.* [also अष्टावय, अष्टा-वय] 1 a game of dice played on a board with 8 × 8 places, AMg. अष्टावयं न सिक्खेज्जा वेहारियं च नो वए Sāy. 1.9.17(453) (Cu. अष्टापदं नाम घृतक्रीडा, न भवत्यराजपुत्राणाम्); बावत्तारि कलाओ पण्णत्ताओ, तं जहा — ... जुयं जाणवयं पोरेकव्वं अष्टावयं Samav. 72; Nāyā. 1.1.85; Uvav. 146; 107; RayPa. 808; Dasave. 3.4; जे भिक्खू अण्णउत्तियं वा गारत्तियं वा सिप्पं वा सिलोमं वा अष्टावयं वा सिक्खावेइ Nis. 13.12 (अष्टापदं चउरगेहिं जूतं Cu. 3.880.11); अम्मो ण वि जाणामो पुट्ठो अष्टावयं इमं वेति NisBhā. 4280; 2 name of a mountain, AMg. ताओ णं मणुईओ ... अष्टावयवीचिपट्ठसंठियपसत्थविच्छिण्णविबुल-सोणी Jivābhi. 3.597 (but comm. अष्टापदस्य घृतविशेषस्य वीचय इव वीचयः तरंगाकारा रेखाः तत्प्रधानं पृष्ठं इव पृष्ठं फलकं तत्संस्थाना); जेजेव अष्टावय पक्ख Jambuddi. 8.224; अष्टावयसेलसिहरंति Kapp. (J.) 227; Pañhā. 4.8; अष्टावय सम्भेए दावा-वंपार उज्जिलमने य SārāPa. 68;

अष्टावयमि उसो सिद्धिपत्तो Tittbo. 562; JM. एवं पुण अष्टावयम-
कु (? कु) अस्मिन्नेव ... अष्टावयमि कथ्यतेसु अष्टावयमि Avvā.(H.) 827b. 6;
148a. 4; अष्टावयमि कथ्यतेसु अष्टावयमि PaumCa.(V.) 9.53; 1.60;
8.10; गिम्भविज्ज अष्टावयपरिच्छिण्णं अष्टावयं CaupCa. 80.2; अष्टावय-
अष्टावयमि नगरे सौमसिरो MaViCa.(G.) 12a.6(2); अष्टावय-
य नागरावा ... अष्टावयवयमिमुहो पयाओ VasuHi. 252.4; 185.2;
300.6; AkkhāMaKo. 13.308; अष्टावयस्स गिरिणो समीवमि Kumā-
Pra. 73.26; अष्टावयमि कराविओ एत्थ अष्टावयो व्व रम्मो KumāPra.
144.2; दाहिणदारपविट्ठ-सिरिणोअधमणहरवदिय अष्टावय ViMāPra. 10.5;
Jā. अष्टावयमि उसो (गिम्भुरो) NivBha. 1; Apa. गउ एम अष्टे वि पडु
पव्ववहो जिण अष्टावय अष्टावयहो PaumCa.(S.) 18.3.9; 12.11.9;
अष्टावय तुलियउ सो वि ण चालियउ मुणिपव्व SudCa.(N.) 11.19.9; दस-
सहसिहि साहुदु सह महसहुदु अष्टावय विविच्छिण्ण-रिणु RiPaSā. 15.11;
3 an auspicious symbol, AMg. दण्ण-अष्टावय-चाव-आण-मव्वत्त ...
पुरिसल्लवणधरा Paphā. 4.4; अष्टावय-सुपसहक-मऊर ... उत्तमपसह-
वत्तीसल्लवणधरीओ Jivābhi. 3.597; 4 a fabulous animal stronger
than the lion, Apa. मणिचूडु रवणचूडे दहउ पंचाणु जेत्यु तेत्थु अष्टउ ।
अष्टावय सावउ होर विउ PaumCa.(S.) 19.8.9.

अष्टावयगिरि (atthāvaya-giri < aṣṭāpada-giri) m. the
mountain called Aṣṭāpada, JM. कथि पुण तुम्हेहि गंतव्वं ? मुणिणा
मणियं वंदणमित्तमष्टावयगिरिं CaupCa. 248.13; दिट्ठो य णारदूरभूमिभाय-
संठिएणं अष्टावयगिरी CaupCa. 322.27.

अष्टावयतव (atthāvaya-tava < aṣṭāpada-tapas) n. a
penance called Aṣṭāpaya, JM. तहा आसोयसियदुमिमाह अष्टदिणे
एगासणास्तवो सि पढमा पाउओ । एवं अष्टसु वरितेसु अष्टपाउठिओ । उज्जवणे
कणगमयअष्टावयपूजा कणगनिस्सेणी य कायव्वा । पक्कत्ताह फलाह चउवीस-
वत्थुणि जत्थ सो अष्टावयतवो ViMāPra. 29.3.

अष्टावयनग (atthāvaya-naga < aṣṭāpada-naga) m. the
mountain called Aṣṭāpada, JM. खोहं अष्टावयनगस्स PaumCa.(V.)
1.55.

अष्टावयपव्वय (atthāvaya-pavvaya < aṣṭāpada-parvata) m.
the mountain called Aṣṭāpada, JM. जिणवेहवपूवत्वं अष्टावयपव्वयं
वत्तो PaumCa.(V.) 12.34; अष्टावयपव्वय समलीणं PaumCa.(V.)
12.39; इओ य भवयं गओ अष्टावयपव्वयवरं CaupCa. 49.33; अष्टावय-
पव्वयाभिमुहं ... गच्छंतं पेच्छइ सुरासुरसमूहं CaupCa. 234.22; Erz.
47.20; जुगारणिज्जसमे । तिहुयणळगणखेमे अष्टावयपव्वय सिद्धे Akkhā-
MaKo. 111.1.

अष्टावयसेल (atthāvaya-sela < aṣṭāpada-sāla) m. the
mountain called Aṣṭāpada, AMg. उसहे णं अरहा ... अष्टावयसेलसि-
हरसि सिद्धे हुद्धे मुत्ते Jambuddi. 2.88; Kapp (J.) 227; JM. ओवरिउं
ववत्तो अष्टावयसेलाओ CaupCa. 326.9; ते अष्टावयसेल सीसासेला शुक्-
कुलस्स BṣaPaṭṭi. 8.

अष्टाविह (atthā-viha < aṣṭa-vidha) adj. having eight
types, eightfold, AMg. अष्टाविहअणिट्ठकम्मपिठित्त शुक्-मारोक्त Paphā.
8.28.

अष्टावीस (atthāvīsa < aṣṭāvimśati) nu. (f. अष्टावीसा)
twenty-eight, AMg. अष्टावीसं च वणुसवं Thāṇa. 1.248(44); ईसाणे
यं कप्पे अष्टावीसं विमाणाससवसहस्सा Samav. 28.1; मोहणिज्जस्स
कम्मस्स अष्टावीसं कम्मसा संतकम्मा पण्णसा Samav. 28.2; वत्तीसड्डा-
वीसा वारस अष्ट चउरो संतसहस्सा Viy. 1.5.5 (1.215); मखिस्स यं
अव्वओ विमणपामेव्वा अष्टावीसं गणा अष्टावीसं कप्पया बोत्ता Nāyā.
1:8.331; अष्टावीसं च वणुसवं Uvav. 125; 'सा काळी अज्जा ... वणवत्तवी-
P.D. 25

सवोक्कमं एवंहि संवच्छरेहिं होहिं व अस्सेहि अष्टावीसव व विवसेहि अष्टावयं
चाव अंतरहिंता Antag. 146; रवणव्यमणुकी केवसिवा बाहेण पण्णसा ? —
अस्सीतं वत्तीसं अष्टावीसं तथेव वीसं च । अष्टावसं लोकसं अष्टावसेव विट्ठि-
मिया Jivābhi. 3.5; ईसाणे वड्ढय हेविदे ... अष्टावीसविमाणाससस-
हस्साविहती Pannav. 2.51 (198); 2.28 (170); अष्टावीसं च वणुसवं
Jambuddi. 1.7; SūraP. 1.14; Pischel. 442; 445; अष्टावीसं सावरो-
वमाइ AnuOg. 391; 508; JM. विलसइ अष्टावीसं अरहाइ सुहनिमग्गो
SupāsaCa. 1.896; अष्टावीसा ... (मोहणीवस्स) पयडीओ उत्तरा चेव Paṭṭ-
Sā. (C.) 3.2; जाणुविहीणे मणिअं इववरितं तह य जंयपरिहीणे । अष्टावीसं
मासे RitSā. 102; 238; Jā. (मेवज्जविमाणाससिधेवमाणं काळो)
उक्कस्सेणं वीसं ... अष्टावीसं ... एक्कतीसं सागरोवमाणं SatAg. 1.5.100; पंच
णव दोणिण अष्टावीसं चउरो कमेण ते णउदी GomSā.(K.) 22; 36; 38;
Apa. अष्टावीसमत्तंजुत्तिय बुवई एस विज्जुला SudCa.(N.) 9.7.16.

अष्टावीसहभाग (atthāvīsa-bhāga < aṣṭāvimśati-bhāga) m.
twenty-eight divisions, AMg. हाविहण्णणामाय जहण्णेणं सागरो-
वमस्स पंच अष्टावीससिमाणा पळिओवमस्स अस्सेज्जमाणेणं ऊणा Pannav.
23.102 (1702); 23.108 (1702); 23.152 (1712); अष्टावीसहभागे वीसहा
छेत्ता SūraP. 10.142; अष्टावीससिमाणा वीसहा छेत्ता SūraP. 12.30.

अष्टावीसहम (atthā-vīsa-ma < aṣṭā-vimśati-tama) nu.
adj. 1 (fast of) twenty-eight meals, तेरसमे अष्टावीसहम-अष्टावीसहमेणं
... तवोक्कमेणं आवावेमाणे Nāyā. 1.1.200; Viy. 2.1.44 (2.62); सा
काळी अज्जा ... रवणावलि (तवोक्कमं) उवत्तपज्जिताणं विहरइ ... अष्टावीसहमं
करइ, सव्वकामगुणियं पारेइ Antag. 142; 2 twenty-eighth, पण्णणाए
मगवतीए अष्टावीसहमं आहारपयं समत्तं Pannav. 28.1145(1907)

अष्टावीसहविह (atthā-vīsa-viha < aṣṭā-vimśati-vidha) m.
adj. having twenty-eight varieties, AMg. अष्टावीसतिविह आचार-
पकप्पे पण्णसे Samav. 28; अष्टावीसतिविहा य नवस्सवेवगणा Paphā.
5.3; Uvav. 36; अंतरदीवियाओ अष्टावीसहविहाओ पण्णत्ताओ Jivābhi.
2.12; 2.216; सणिच्छरसंवच्छरे अष्टावीसहविह पण्णत्ते Jambuddi. 7.113;
SūraP. 10.130; अष्टावीसतिविहा नवस्सत्तणा Pannav. 2.48 (195);
अंतरदीवया अष्टावीसतिविहा पण्णत्ता Pannav. 1.86(95); अष्टावीसहविह
आचारपकप्पे Av. 26; एवं अष्टावीसतिविहस्स अमिणिकोहिबणाणस्स Nandi.
56; JM. भेयकयं व विसेलणमष्टावीसहविहमेयाइ । इदियविमाणाओवा मसु-
यमेओ जओऽमिहियं ViAvBha. 116; Pischel. 451.

अष्टावीसविषय (atthā-vīsa-viyappa < aṣṭā-vimśati-
vikalpa) adj. of twenty-eight types, JM. अष्टावीसविषयं मरणा-
णवपकप्पणाठारं JhāSio. 1.

अष्टावेत्ता (a-ṭṭhāvetṭā < a-sthāpayitvā) ger. not having
installed or appointed (as king), JM. मं रज्जे अष्टावेत्ता कसि रज्जे
ठावेत्ता पव्वइय Erz. 34.13.

अष्टासट्ठा (atthā-saṭṭhā < aṣṭā-ṣaṣṭi) nu. sixty-eight,
Pischel 442(?)

अष्टासट्ठि (atthā-saṭṭhi < aṣṭā-ṣaṣṭi) nu. sixty-eight, Apa.
अष्टासट्ठो (मत्ता) पूरवहु, अग्गे दोहा देहु । राअसेण सुपसिद्ध इअ रहु
मणिज्जइ पडु PrāPaṭṭi. 1.133.

अष्टासव (atthāsava < aṣṭāsava) adj. having eight
āsavas (inflow of the Karmas), Jā. अष्टासवो णवट्ठो जीवो दसठा-
णिओ मणिदो Dhavaḷā. 9.198.7.

अष्टासी (atthāsi < aṣṭāśīti) nu. eighty-eight, Apa. Prā-
Paṭṭi. 2.186; तहिं अणुदसवहु सुण्वंतहो अष्टासीसवस ह्य पुण्ह Dham-
Pac. 5.1.10.

अष्टासीह (atthāsi < aṣṭāśīti) nu. [also अष्टासीसि] eighty-

अष्टाष्ट *AMg.* तिण्णेषु च कोटिसया अष्टासीति च होति कोटीओ । अस्ति च सप्तसहस्रस्य एवं संवच्छरे दिण्णं *Āyār. 2.5.28(8) (749)*; अष्टद्विमा न भिक्खुपडिमा चउसट्ठीए राईदिण्हिं दोहिं च अष्टासीति हिं भिक्खुसत्तेहिं अहासुत्तं ... अणुपालितावि भवति *Thāna. 8.104(845)*; *Antag. 152*; एतं जं अष्टासीति जोगणसहस्रां अवाधाप अंतरे *Samav. 88*; एवं अष्टासीतीए पि महागहाणं माणियच्चं *Viy. 10.5.30 (10.91)*; बालुयप्पमाए पुढवीए अष्टा-वीसं सागरोवमाइं चउगुणिया भवंति -- तमाए अष्टासीइं *Viy. 24.1.80 (24.79)*; उक्कोसेण अष्टासीति वाससहस्रां चउगुणिया भवंति ... तमाए अष्टासीइं *Viy. 24.1.80 (24.79)*; उक्कोसेण अष्टासीति वाससहस्रां चउहिं अंतोमुत्तेहिं अम्महियाइं *Viy. 24.12.9 (24.173)*; चंदस्स देवस्स अष्टा-सीति वाससहस्रां चउहिं अंतोमुत्तेहिं अम्महियाइं *Viy. 24.12.9 (24.173)*; तए जं मही अरहा सप्तसहस्रेणं तिण्ण कोटिसया अष्टासीइं च कोटीओ असोइं सप्तसहस्रां इमेयारुवं अथ-संपयाणं दलहत्ता निक्खमामि त्ति मणं पहारेइं *Nāyā. 1.8.201*; *1.8.194*; *1.8.195*; चंदस्स देवस्स अष्टासीति गहा परिवारो पण्णत्तो *SūraP. 18.4*; अष्टासीइं गहा खलु जेयव्वा आणुपुव्वीए *SūraP. 20.8[9]*; अष्टासीए जोगणसए उड्डं उपव्वत्ता चंदविमाणे चारं चरति *SūraP. 18.1*; दो लक्खा अष्टासीति पयसहस्रां पयमेणं (अंगपविट्ठ-विद्याहे) *Nandī. 91*; एवमेव सपुव्ववारणेणं अष्टासीति सुत्ताइं भवंतीति मक्खावं (दिट्ठिवाए सुत्ताइं) *Nandī. 108(2)*; अष्टासीति महग्गहा भणिया *JoiKa. 184*.

अष्टासीय (*atthāsiya < aṣṭāsi*) *nu.* [also अष्टासीत] eighty-eight, *AMg.* अष्टासीतं सप्तसहस्रा चत्तालीसं च सहस्रा सप्त य सता तारागणकोटिकोटीणं ... सोमिस्संति *Jivābhi. 3.837*; तस्स बाहा पुरत्थिम-पच्चत्थिमेणं चत्तारि अष्टासीए जोगणसए *Jambuddi. 1.23*; दोण्णि अष्टासीए भागसए उवाहणावेत्ता, एत्थ जं से चंदे बुबालसमं पुण्णिमासिणि जोएति *SūraP. 10.141*; अष्टद्विमायाणं भिक्खुपडिमा चउसट्ठीए राईदिण्हिं दोहिं च अष्टासीएहिं भिक्खुसत्तेहिं अहासुत्तं ... अणुपालिया भवइ *Vava 9.30*

अष्टासीय (*atthāsiya < aṣṭāsi*) *nu. adj.* eighty-eighth in number, *JM.* अष्टासीयं पव्वं समसं *PaumCa. (V.) 88.44*

अष्टाह (*atthāha < aṣṭa-ahan*) *n.* eight days, *Apa.* अष्टाहं महविं जिणाहिइइ ... पाउगमणविडि तेण कय *MahāPa. (P.) 21.12.8*.

अष्टाहिय (*atthāhiya < aṣṭādhika*) *adj.* plus eight, *Apa.* अष्टाहिय सम्मत्तो चालीसमओ इमो संधी *KaKo. 48.22.21*; *JM.* अष्टाहियं सयं खलु सिञ्जइ ओगाहणाइ तहा *Paṇḍaro. 475*.

अष्टाहिय (*atthāhiya < aṣṭādhika*) *adj. (f.)* (a festival of) eight days, *AMg.* तए जं ते भवणवइ ... अष्टाहियं महिमं करोति *Nāyā. 1.8.124*; *1.8.226*; *1.8.235*; तत्थ जं बहवे भवणवइवाणमंतर ... देवा ... अष्टाहियारुवाओ महामहिमाओ करेमाणा *Jivābhi. 3.917*; अंजणग-पव्वए अष्टाहियं महामहिमं करोति *Jambuddi. 2.117*; *3.12-14*; *3.58-60*; *JM.* अष्टाहिया य महिमा सम्मं अणुबंधसाहिगा केइ ... नेमिसिया पुण अट्ठमि-चउसि-कलाणतिहि-अष्टाहियासंवच्छरियाइपव्वमाविणो *VimāPra. 123.27*; रइवा जिणभवणेणं विहिणा अष्टाहिया महिमा *JhūdaĀkhyā. V. 323*; *Apa.* गउ एम भणेवि पढु पव्वयहो जिण अष्टाहिं अष्टावयहो *PaumCa. 18.3.9*; *11.2.1*; चित्तासोय करेतट्ठाहिय जण तरि कय इवति नट्ठाहिय *UvRas. 31*; अष्टाहिय कारिय संय इकारिय देव-पू-करण *ĀnaSā-Sam. 3.15*.

अष्टाहियतीसम (*atthāhiya-tisama < aṣṭādhika-trimśa*) *nu.* thirty-eighth, *Apa.* रुट्पत्ती पसो अष्टाहियतीसमो संधी *KaKo. 38.15.16*.

अष्टाहियमहिमा (*atthāhiya-mahimā < aṣṭādhika-mahimā*) *f.* a festival of eight days, *JM.* सा मणइ एस पदमो-धम्महो ममउ जयरत्तम्मि । अष्टाहियमहिमाए, परिहिउड जिणरहो पक्खा *PaumCa. (V.)*

8.147.

अष्टाहियवीसम (*atthāhiya-vīsama < aṣṭādhika-vimśa*) *nu.* twenty-eighth (eight plus twenty), *Apa.* एतो सुरवक्कवक्खा अष्टाहियवीसमो संधी *KaKo. 28.14.16*.

अष्टाहियामहिमा (*atthāhiyā-mahimā < aṣṭādhika-mahimā*) *m./f.* the festival of eight days, *AMg.* अष्टाहियामहिमं ति अष्टानामह्मां समाहारोऽष्टाहं तदस्ति यस्यां महिमायां साऽष्टाहिका *Nāyā. comm. on 1.8, p. 154b.9*; ताहे न पडुप्पंति अष्टाहियामहिमादयो इट्ठेवयाणं *MahāNis. 4.1*; *JM.* (सो) हरिसमरनिम्भरंणो कुणइ य अष्टा-हियामहिमं *CaupCa. 77.6*; काऊण सव्वजिणाययणेषु अष्टाहिया-महिमं पम्माविद्या राईमई तित्थयेरेण *DhammoMā. (Vi.) 19.2*; संठविऊण संववि-जणं काऊण जिणाययणेषु अष्टाहिया-महिमं ... गया उज्जाणं *JugāJiCa. 118.3*; कुणइ कुमारविहारे सासय-अष्टाहियामहिमं *KumāPra. 174.18*.

अष्टाहियार (*atthāhiyāra < arthādhikāra*) *m.* section or topic based on the meaning conveyed, *JŚ.* जा सा आगमदो दव्वकदो णाम तिस्से इमे अष्टाहियारा भवति *ṢaṭṬg. 4.1.54*.

अष्टाही (*atthāhī < aṣṭāhikā*) *f.* a festival of eight days, *Apa.* णरोसरि अष्टाही करेवि *Candappuṇa. (Y.) 2.18.3*.

अट्ठि (*atthi < asthi*) *n.* (*Varu. (Gr.) 3.2.51*; *Mārk. (Gr.) 3.15*; *Hem. (Gr.) 2.32*) bone, *AMg.* अप्पेगे अट्ठीए वहंति अप्पेगे अट्ठिमिजाए वहंति *Āyār. 1.1.6.5*; दंढण वा अट्ठीण वा मुट्ठीण वा ... अभिइयपुव्वे भवइ *Āyār. 2.1.35(342)*; *Sūy. 2.1.56(679)*; *2.2.12 (704)*; *2.2.40*; *2.2.21(753)*; अण्णिज्जामिणं सरीरे क्वोत्तवण्णाणि अट्ठीणि भवंति *Sūy. 2.1.15*; से जहाणामए केइ पुरिसे मसाओ अट्ठि अभिणिक्खवित्ता जं उवदसेज्जा — अयमाउसो ! मसे, अयं अट्ठी *Sūy. 2.1.17(630[3])*; से जहाणामए केइ पुरिसे ... णो अट्ठोए णो अट्ठिमिजाए ... से हंता *Sūy. 2.2.4 (698[1])*; वेइदियाणं दो सरीरा पण्णत्ता, त जहा — अम्भंतरंणे चेव बाहिरंणे चेव । अम्भंतरंणे कम्मए, अट्ठिमंसोणित्तवडे बाहिरंणे ओराणिए *Thāna. 2.156.160(65)*; तओ पितियगा पण्णत्ता, त जहा — अट्ठी, अट्ठिमिजा केस-मंसुरोमणहे *Thāna. 3.494(209)*; *Viy. 1.7.17 (1.351)*; *Tand. 25*; चत्तारि थंमा पण्णत्ता, तं जहा — सेल्यंमे, अट्ठियंमे, दारुयंमे, तिणिसलत्तायंमे *Thāna. 4.283(293[2])*; दसविं ओराणिए असज्झाए पण्णत्ता, तं जहा — अट्ठि, मंसे *Thāna. 10.21(714)*; नेरइया जं भंते ! विंसवयणी ? गोयमा । छणइ संघयणां असंघयणी जेवट्ठी जेव छिरा जेव ण्हारू *SamavPra. 187-188 (165)*; *Viy. 1.5.14 (1.224)*; *Jivābhi. 1.95*; *1.135*; *3.92*; जीवे जं गम्मगए समाणे जमाहारेइ तं विणाइ, तं जहा — सोइंदियत्ताए ... अट्ठिअट्ठि-मिजकेसमंसुरोमनहत्ताए *Viy. 1.7.14 (1.347)*; *PinḍNi 50*; अहं ज भंते ! अट्ठी अट्ठिज्जामे ... नवे नखज्जामे — एए जं किसरीरा *Viy. 5.2.16 (5.53)*; मेण्हत्ता अट्ठिमुट्ठिजाणुयोप्परपहारसंभगमहियगत्तं करोति *Nāyā. 1.2.33*; *Vivā. 53*; *1.428 [Ldn.]*; एवामेव धम्मस्स अणगारस्स पाया सुक्का मुक्का निम्मंसा अट्ठिचम्मछिरत्ताए पत्तायंति *Aguttaro. 186*; इमेहि विविहेहिं कारणेहिं ... अट्ठि-मिज . हेउं (पाणवइं करोति) *Paṇḍā. 1.11*; *Vivā. 53*; *98*; निवत्तेति य ते सरीरं हुंडं ... अट्ठि-ण्हार ... रोमवज्जिवं *Paṇḍā. 1.24*; तं च पुणो वंस-स्सव-सिगट्ठि-इत्तकाकायसभेदकं (स्वरगयणं) *Jambuddi. 3.109*; दंढेण वा अट्ठीण वा मुट्ठीण वा ... कायं आओहेत्ता भवति *ĀyārDas. (Dasā.) 6.8*; तत्थ पडिहोमा अण्णयरेणं दंढेण वा अट्ठीण वा जोत्तेण वा वेत्तेण वा कसेण वा काए आउडेज्जा *Vava. 10.2*; *10.4*; *JM.* कंटट्ठि मच्छि विच्छुग (रातो अंघकारे कंटं कव्वेण सह मुंजति । एवं अट्ठि) *NisCu. 1.141.81*; निरहिणि-विंसटुलट्ठी-करणो, रइयाइ-रइ-मुट्ठु-चउट्ठो *KumāCa. (H.) 3.7*; तव-रत्त-मंसमेवट्ठि-मिज-मुक्क विणिम्मवं *Itas. 4.9*; *JŚ.* ण्हारोमज्जुअट्ठी ... मला चउसा होति *Māla. 484(8)*; उज्जारं पसवणं लेकं सिंघायवं च चम्मट्ठी । पूयं च *Māla. 253(5)*; *726(8)*; अट्ठीहिं

पवित्रं मंसविलिप्तं तपण ओच्छरणं ।... देहं B&Anu. 43; 45; चम्मट्टि-
मंसकल्लुदो सुण्हो गज्जे सुणि दिट्ठा RaySā. 106, 109; मंसट्टिसुल्लोणिय-
वित्तसकल (१ वत्) कुण्णिमसुगंधं ।... देहउदं BhāṇPa. 42; सेल-वण-अट्टि-
दासकलदासमाणो हवहि माणो Kas&Pa. 71; सेलट्टिकट्टेवेत्ते णियमेणणुवरंतओ
माणो GomSā. (J.) 285; 180; M असुरोरट्टि-णिहंसण-विसट्ट-धूमावलंविणह-
हीरो GaudVa. 7; ताहे वि णरट्टि-पसाहणम्मि तुह वट्ठ गज्जकं GaudVa.
302; 326; 700; 945; Apa. विहुण्ण सयलं बलं जाव कुट्टंतसवट्टिअंगेहि
Mah&Pa. (P.) 88. 13. 6 (8); पसुअट्टिकयपिट्ठरंगवल्लिम्मि JaaCa.
1. 16. 13; चम्मट्टिसरीर तिबहि जाइ मसाणि खउ BhāṇKa. 326. 9;
परंपउ किं रसरुविरंस, मेयट्टिमज्जसुक्तंदोस DhamPar. 3. 22. 1.

अट्टि (atthi < asthi) *n.* stone of a fruit, *M.* पक्षवट्टि-विणिग्ग-
कोमलंबं कुरं उमह GāSūSā. 1. 62; इह धारा-विच्छोल्लि-कलाट्टि-णिग्ग-
कसाय-गंधाण GaudVa. 652.

अट्टि (atthi < asthi) *m.* [shortened form of *asthasarajaska*]
a monk who is defiled with the use of a bone, a Kāpālika, *JM.* अट्टी विज्जा कुच्छित्त मिदसु निरुद्धा उल्लज्जणस्य KappBhā. 2824
(comm. अट्टी अस्थिसरजस्का; on 2822 : कापालिकः अस्थिसरजस्कः)

अट्टि (atthi < arthin) *adj.* [only in epds] desirous of, *AMg.*
अहम्मट्टी तुमसि णाम बाले आरंभट्टी ĀyAr. 1. 6. 4. 2; णितम्म से भिक्खु
समीहमट्ट पट्टिमाणवं होति . . आदानमट्टी Sūy 1. 14 17 (506); एवं से
भिक्खु आयट्टी आयहिंये आयसुत्ते Sūy 2. 2 81 (721); णेरइया णं मंते !
आहारट्टी ? Pannav. 28. 3 (1795); सच्चित्ताहारट्टी केवति किं वा वि
Pannav. 28. 1 (1793); 28. 25 (1806); 28. 28 (1807)

अट्टि (atthi = kṛṣṭi) *f.* [at end of epd.] pulling, stretching,
M. दुग्गख कुट्टुं व-अट्टी कहं णु मणं धोइएण सोदब्बा । दसिओसरंतसल्लिण उअह
रुणं व पट्टएण GāSūSā. 18

अट्टिअ (atthia = arthita) *adj.* (ppp) [also अट्टितो] being
requested, begged, *JM.* सेट्टुभामगभिच्छुणि अंतर दयमंणो वियलणा
कोवे । अट्टितो ओभासमणिच्छे सुण्णिअ अपुमत्ति माणंमि NisBhā. 357;
अट्टिओ पुणो पुणो ओभासति याचयति NisCā. 1. 124. 11.

अट्टिअप्प (a-tthiappa < a-sthitātman) *adj.* [also अट्टि-
यप्प] with unsteady self. *AMg.* बायाइओ ज्व इदो अट्टिअप्पा
मविस्ससि Utt. 22. 44; Dasave 2. 9 (v. 1 इदो)

अट्टिअबाह (a-tthia-bāha < ā-sthita-bāṣpa) *adj.* on
which the tears continue to remain, *M.* शिञ्जइ मीणा वि तण् अट्टि-
अबाहं पुणो परणं व सुहं SetuBā. 1. 85 (comm आस्थितो बाष्पो यथैवम्,
but Candrikā. बाष्पधाराया अविश्रामात् based on the text अस्थित)

अट्टिकच्छम (atthi-kacchabha < asthi-kacchapa) *m.* a
tortoise having a bony cover, *AMg.* से किं तं कच्छमा ? कच्छमा
दुविहा पणत्ता, तं जहा — अट्टिकच्छमा य मंसकच्छमा य Pannav. 1. 57
(64); *JM.* से किं तं कच्छमा ? कच्छमा दुविहा पणत्ता अट्टिकच्छमा य
मंसलकच्छमा य JivābhiTī. p. 86. 7.

अट्टिकरक (atthi-karaka < asthi-karaka) *n.* hard ball-
stone, *JM.* तन्दुलोदकम् अट्टिकरकं DasaveTī. p. 177b. 1.

अट्टिखंड (atthi-khaṇḍa < asthi-khaṇḍa) *n.* a bone piece,
JM. अज्ज अट्टिखंडाणि धीरामसि ĀvTī. (H.) p. 369a. 2

अट्टिग (atthi-ga < āsthi-ka) *adj.* the people of Kāpālika
sect (having skulls in hand), *JM.* अट्टिगमादी वसभा पुब्बि पच्छाव
अंति निसि सुण्णा VavaBhā. 2. 272 (comm. अस्थिकाः कापालिकाः)

अट्टिणी (atthiṇi < ārthikā) *adj.* (f.) one who desires
(copulation), *JM.* अट्टिणिमण्डिमी वा, उकुाईं कुल्ल सव्वसिच्चुमणं
KappBhā. 2049 (comm. अर्थिका मेधुनार्थिनी)

अट्टिचम्मसिरस (atthi-camma-siratta < asthi-carma-
sirātva) *n.* the state of containing nothing but bones, skin
and veins (mere skeleton), *AMg.* एवमेव षण्णस्स अणगारस्स पाया
सुक्खा लुक्खा निम्मंसा अट्टि-चम्मासिरसाए षण्णायति Aṇuttaro. [Ldn.]
3. 31; 3. 32; 3. 33; 3. 34; 3. 35; 3. 36; षण्णस्स अणगारस्स इत्था सुक्खा
लुक्खा निम्मंसा अट्टि-चम्म-सिरसाए षण्णायति Aṇuttaro. [Ldn.] 3. 42;
3. 43; 3. 44; 3. 45.

अट्टिचम्मावणद्ध (atthi-cammāvanaddha < asthi-carmā-
vanaddha) *adj.* tied with (only) bone and skin (i.e. very
lean), *AMg.* तए णं से खंदए अणगारे तेणं ओरालेणं . . तवोक्कमेणं सुक्के
लुक्खे निम्मंसे अट्टिचम्मावणद्धे किडिकिडिवाभूए किसे भमणिंसतए जाए यावि
इत्था Viy. 2. 1. 46 (2. 64); Nāya. 1. 1 204; Uvā. 1. 64; 1. 65; 1. 74;
2. 53; 2. 54; Antag. 8. 13; Aṇuttaro. 3. 30; Vīvā. 8. 8 [Ldn.]

अट्टिचम्मावसेस (atthi-cammāvasesa < asthi-carmāva-
śesa) *adj.* having only the skin and bones, *JM.* उरालेणं तवो-
क्कमेणं . . अट्टिचम्मावसेसे . . यावि जाए KaKoPra. 20. 23.

अट्टिजुद्ध (atthi-juddha < asthi-yuddha) *n.* fighting with
(weapons made of) bones, one of the 72 Kālās, *AMg.* बावत्तरि
कलाओ पणत्ताओ . . तं जहा — बाहुजुद्धं, दंडजुद्धं, मुट्टिजुद्धं, अट्टिजुद्धं
जुद्धं Samav. 72. 7; तए णं से कलायरिए मेहं कुमारं बावत्तरि कलाओ
सिक्खवेह, तं जहा — . . अट्टिजुद्धं मुट्टिजुद्धं बाहुजुद्धं . . सउण्णंते ति Nāya.
1. 1. 85; बावत्तरि कलाओ खेह गणियं . . अट्टिजुद्धं RayPu. 806.

अट्टिज्झाम (atthi-jjhāma < asthi-dhyāma — asthi-kṣāma)
n. a burnt bone, *AMg.* अह णं मंते ! अट्टी अट्टिज्झामे चम्मे . . एए णं
फि सरीरा ति वत्तव्वं सिया ? गोयमा ! . . अट्टिज्झामे . . नखज्झामे एए णं
पुड्ढमावपण्णवणं पडुच्च तसपाणजीवसरीरा Viy. 5. 2. 16 (5. 53)

अट्टिणिछण्ण (atthi-nichanna < asthi-nicchanna) *adj.*
covered with bones, tied with bones, *JŚ.* अट्टिणिछण्णं णालिणिबद्धं
कलिमलमरिदं किमिउल्लपुण्णं . . सरीरधरं तं सददमचोक्खं Mūla. 851 (9);
Apa. अट्टिणिछण्णं किमिउल्लपुण्णं Mah&Pa. (P.) 4. 7. 6.

अट्टिथंभ (atthi-thambha < asthi-stambha) *m.* a pillar
of bones, *AMg.* चत्तारि थंभा पत्तता, तं जहा — सेलथंभे अट्टिथंभे दाखंभे
तिणिसलताथंभे Thāna 4. 2. 83 (293)

अट्टिद (a-tthida < a-sthita) *adj.* not permanent, *JŚ.*
(वेयणीयवेयणा) सिया अट्टिदा SatĀg. 4. 2. 11. 6.

अट्टिदं (a-tthidam < a-sthitam) *adv.* constantly, conti-
nuously, *JŚ.* बाहुज्झामो व मणो परिधावह अट्टिदं संमता BhaĀrā. 134;
अवरणहसकलछाही व अट्टिदं बडुदे जरा लोमे BhaĀrā. 1724.

अट्टिदलिया (atthi-daliyā < asthi-dalikā) *f.* bones in the
form of leaves, *JŚ.* (कुणिमकुडी) अट्टिदलिया छिरावक्खदिया मंसमट्टि-
यालिता BhaĀrā. 1816 (comm. अस्थिनि पत्राणि यस्यां सा अस्थिदलिका)

अट्टिदाम (atthi-dāma < asthi-dāman) *n.* a series of
bones, *AMg.* आउतो ! इमम्मि सरीरए सट्ठं संविसयं, ससुत्तरे मम्मसयं,
तिसि अट्टिदामसयार Tand. 109.

अट्टिधमणिसंतानसंतय (atthi-dhamanī-santāna-santaya
< asthi-dhamanī-santāna-santata) *adj.* covered with a
series of bones and veins, *AMg.* इमं वेव य सरीरं . . अट्टिधमणि-
संतानसंतयं Tand. 116.

अट्टिनिचय (atthi-nicaya < asthi-nicaya) *m.* arrangement
of the bones, *JM.* खेवणमट्टिनिचयो तं छदा — वज्जरिसव्वनारावं . .
खेवदं KamVī. (D.) 1. 37.

अट्टिह (a-tthinta < a-tthiṇat) *adj.* (pr) part.) not remai-

stmg. J.M. अनुसारादिभिः अष्टिषु विरेषं देति तद्विषं व अष्टिं (? डि) ते VavaBhā. 2.184 (comm. तथापि च तस्मिन् लिखति)

अष्टिमज्ज (atthi-bhājjana < asthi-bhājjana) *n.* breaking of the bones, AMg. इमं च जनपागळं बराका दुक्खं पावैति दीहकालं, किं ते ? — सीउण्हत्तवुहवेण ... अष्टिमज्ज-नासाभेय ... दमणाणि बाहणाणि य Paṇḍā. 1.80 (comm. अष्टिमज्जं कौकसाम्भनम्)

अष्टिमयपंजर (atthimaya-pañjara < asthimaya-pañjara) *m.* cage of mere bones, J.M. अष्टिमयपंजरो इव उवरिं सणुमेत्त-चम्म-पडिबदो KuṃMāKa. 64.24; अष्टिमय-पंजरा इव णिम्बिण्णा दो वि KuṃMāKa. 192.3.

अष्टिमंससोणितबद्ध (atthi-māmsa-sonita-baddha < asthi-māmsa-sonita-baddha) *adj.* made of bone, flesh, and blood, AMg. वेईदिषाणं दो सरीरा पण्णत्ता, तं जहा — अम्भंतरय चेव बाहिरय चेव । अम्भंतरये कम्मय, अष्टिमंससोणितबद्धे बाहिरय ओराकिय Thāṇa. 2.156; 2.157(65)

अष्टिमंससोणियण्णहारुछिराबद्ध (atthi-māmsa-soniya-nhāru-chirā-baddha < asthi-māmsa-sonita-snāyu-sirā-baddha) *adj.* made with bone, flesh, muscle, and vein, AMg. दो सरीरा पण्णत्ता, ... अम्भंतरये कम्मय अष्टिमंससोणियण्णहारुछिराबद्धे बाहिरय ओराकिय Thāṇa. 2.159; 2.160(65)

अष्टिमिजपेमाणुरागरत्ता (atthi-miñja-pemānurāga-ratta < asthi-majja-premānurāga-rakta) *adj.* [also अष्टिमिजपेमाणुरागरत्ता] suffused with love reaching the marrow of the bones, AMg. इण्णो णिम्बिण्णं ... अभिगयद्धे अष्टिमिजपेमाणुरागरत्ते Sḍy. 2.7.8 (715); तत्त्व णं मुगियाय नयरीय बहवे समणोवासया परिवसंति अट्टा दित्ता ... अष्टिमिजपेमाणुरागरत्ता Vīy. 2.5.11 (2.94); तप णं से सेरुय राया समणो-वासय जाय — अष्टिमिजपेमाणुरागरत्ते Nāya. 1.5.47; तं जहा — समणो-वासया भवति, अभिगयजीवाजीवा ... अष्टिमिजपेमाणुरागरत्ता Uvav. 124.

अष्टिमिज्जा (atthi-miñjā < asthi-majjā) *f.* marrow of the bone, AMg. एवं पित्ताय वसाय ... ण्णारुणीय अष्टिय अष्टिमिज्जाय अट्टाय अण्णट्टाय; अण्णये हिंसिस्सु मे ति वा बहति Āyā. 1.1.6.5; से जहाणामय केह पुरिते से इमे तसा पाणा भवति, ते णो अच्चाय ... णो अट्टीय णो अष्टिमिज्जाय ... णो हिंसिस्सु मे ति Sḍy. 2.2.4(696); ततो पित्तिरंगा पण्णत्ता, तं जहा — अट्टी अष्टिमिज्जा, केसमंसुरोमणहे Thāṇa 8.494(209); गोयमा ! जीवे णं गम्भगय समाणे जमाहारेह तं चिणाह, तं जहा — अष्टि-अष्टिमिज्ज-केस-मंसु-रोम-नहत्ताय Vīy. 1.7.14 (1.346); गोयमा ! ... तत्त्व णं तेणं पणीएणं पाणभोयणेणं अष्टि-अष्टिमिज्जा बहलीभवति Vīy. 8.4.19[2] (3.191); जीवे णं गम्भगय समाणे जं आहारमाहारेह तं चिणाह सोईदित्ताय ... अष्टि-अष्टिमिज्ज-केस-मंसु-रोमनहत्ताय Tand. 20; गोयमा ! ततो पिबअंगा पण्णत्ता, तं जहा — अष्टि-अष्टिमिज्जा केस-मंसु-रोमनहत्ता Tand. 25.

अष्टिमिज्जाणुसारि (atthi-miñjānusāri < asthi-majjānu-sārin) *adj.* (the effect of the poison) flowing along the marrow of the bone, AMg. छविहो विसपरिणामे वण्णत्ते, तं जहा — वळे सुते णिबसिते -- अष्टिमिज्जाणुसारि Thāṇa. 6.110 (593)

अष्टिय (a-tṭhiya < a-sthita) *adj.* 1 not found (in the given place), AMg. जीवे णं मंते । जाई दम्भाहं ओराळियसरीरात्ताय गेण्ह, ताई किं ठियाहं गेण्ह, अष्टियाहं गेण्हति Vīy. 25.24 [Ldn.]; 2 not permanent, AMg. रुहं संसारसागरं अष्टियण्णालंबणपतिठाणमप्यमेयं Paṇḍā. 3.28; 3 not at rest, AMg. गेरहय जाई दम्भाहं भासत्ताय गेण्हति ताई किं ठियाहं गेण्हति ? अष्टियाहं गेण्हति ? Paṇḍā. 11.60 (888); 11.62 (890) (comm. स्थितानि न कमनन्ति 202b.2); 4 अष्टिया चक्राणां छमलत्वाणं निगमन्तं निगमन्तीं व Kapp.(J.) 122;

4 not stopping, not desisting, AMg. अनुसद्धी कम्मकत्ता निजनि-मितादिहं आउट्टं । अष्टिय पमुत्स करणं जहा कयं विण्णत्ता पुर्वि Vava-Bhā. 7.555 (comm. अस्थिते प्रमोदस्वत्य करणं कर्तव्यं यथा कृतं विष्णुना); पयसु बट्टमाणे अष्टिय, पडिसेहिय इमा मेरा VavaBhā. 1.32; अनुसन्निवसि अष्टिय विरेषं देति तद्विषं अष्टिं (? डि) ते VavaBhā. 2.184; 5 not standing in a given posture, J.M. ठिअमट्टिय अ कप्पे आचेककायसु ठाणेसु । सत्वेसु ठिअा पढमो, चउ ठिअ छसु अट्टिअा विहओ ॥ Paṇḍā. 1499 (comm. स्थितकल्पः अस्थितकल्पः आचेकक्यादिषु स्थानेषु पडसु अस्थितः); J.S. अष्टियअण्यमुत्ते पमाददप्पमिह इक्कवुवारं । पणं मासिअ छेदो CheSath. 58; 6 not real, not as it is, M. ठिअमट्टियं व दीसह अट्टिअं पि परिट्टियं व पडिहाह GauḍVa. 46; 7 continuously, not stopping, M. अट्टिअ-गिरि-वल्ण-गआगअं-वोच्छिण्ण-णिबडिअ-तआओ GauḍVa. 1024; अट्टिअमावत्तंती सो जअह जवुअअत्स सा जत्स GauḍVa. 4; अट्टिअ-पहंत-विसह-संवलिअ-वलंत-भूमजाळ्य GauḍVa. 476.

अष्टिय (atthi-ya < arthi-ka) *adj.* 1 one who wishes, one who desires, AMg. गुत्ते गुत्ते सदाजय आयपरे परमायतट्टिय Sḍy. 1.2.3.15 (comm. परम उत्कृष्ट आयतो दीयः सर्वकालमवनाद् मोक्षस्तेनार्थिकः तदमितापी); वीसमंतो इमं चित्ते हियमट्टं लायमट्टिओ । जह मे अणुरगहं कुप्पा साह होज्जामि तारिओ Dasave. 5.1.94; निविहगुणतवोरय य निचं भवर निरासय निज्जरट्टिय Dasave. 9.4.10 (MV.); 9.4.12; 2 full of meaning, or purpose leading to salvation, AMg. पसआ लभस्सति विउलं अट्टियं सुयं Utt. 1.46 (comm. अर्थः मोक्षः स एव प्रयोजनमस्येत्यर्थिकम् अतम्)

अष्टिय (atthiya < āsthika) *adj.* (marrow) of the bone, AMg. न लहइ जहा लिहंतो मुहिलियं अट्टियं रसं सुणओ Bhattap. 143; J.S. BhaĀrā. 1255.

अष्टिय (atthiya < astika) *m.* name of a cobra-king, J.M. तहि चाणेयसत्तसवायवायणकारी अट्टिओ नाम पायराया परिवसइ CaṇḍCa. 275.7; सो य अट्टिओ मुयंगाहिवर CaṇḍCa. 275.9.

अष्टिय (atthiya < asthika) *n.* [f. अट्टिया] seed or stone of a fruit, AMg. से भिक्खु वा भिक्खुणी वा ... चिचा-पाणं वा . अण्णवरं वा तहप्पगारं पाण-जायं समट्टियं सकुणयं सबीयं ... लाभे संते णो पडि-गाहेज्जा Āyā. 2.1.104(873); मे जहानामय लाउफले इ वा ... अंबगट्टिवा इ वा आयेवे दिण्णा सुक्का समाणी मितायमाणी चिट्ठर Aṇuttaro. 186; बहुअट्टियं ... देतियं पडियाइक्खे न मे कप्पय तारिं Dasave. 5.1.104; J.M. कासुग जोणिरत्ते एगट्टि अवद भिज्जमिभे य । बट्टिय वि एवं एमेव होइ बहुवीय KappBhā. 2918; एमेव होइ उवरिं, एगट्टिय तह य होइ बहुवीय KappBhā. 2919.

अष्टिय (atthiya < asthika) *n.* [also अट्टिय, अट्टिक, अट्टिग] bone, AMg. से भिक्खु वा भिक्खुणी वा ... तहप्पगारं बहुअट्टियं वा मंसं मक्कं वा बहुकटं अकासुयं अणेतणिज्जं ति मण्णमाणे Āyā. 2.1.184(408); मंसं मक्कं मोक्षा अट्टियाहं कंटय गहाय Āyā. 2.1.185(404); संविषयण-उक्कुअट्टियाविमत्त ... कुप्पमाणकुसंठिता Vīy. 7.6.33 (7.119); तत्त्व णं महां एगं आवयणं पासंति ... अट्टियरासि-सय-संकुलं Nāya. 1.9.25; तहेव केह ... उरक्खोदीदिज्जागावपेळणअट्टिकसंमगसपंत्तलीगा Paṇḍā. 3.12; तत्त्व से मुंजमाणत्स अट्टियं कंटओ सिवा ... हत्थेण सं गहेऊणं एगंममक्कमे Dasave. 5.1.84-85; J.M. जा (सीही) खावर अट्टियाहं पि VavaBhā. 1.145; तत्त्व व हेट्ठा ताणि से अट्टिआणि निहणह Avṭṭi.(H.) 190b.4; 190a.8; एयाणि माणुसट्टियाणि जुंजं क्कळण उवरिं देवकं कारेह Avṭṭi.(Malayagiri) 209a.6-7; तिणिसक्काअट्टियसेअत्तमोक्को माणो KamVi.(D.) 19; Aṇ. कप्पय अट्टिअं वक्कय-सवई अं हेट्ठमि गिरि-अट्टियं गवई Paṇḍā.(S.) 13.5.8; कट्टियअओअणु अट्टिअओअणु MāCa.(P.) 3.14.7; मोहंअओ अट्टि

अष्टिका इत्येतत् वा चक्रं वाच्यं Chakkammp. 8.8.1; इव भवेति भवेति दोषः (१०) अष्टिकायां वा अष्टिकायां, गन्धे वा एवमेव गन्धिं त्वं सो जणकवुत्तु मिल्हिवत् DhamPar. 2.22.11.

अष्टिका (a-tthiya-a < a-sthita-ka) *adj.* not regular, not established, JM. पुरिमेमरसिस्थकरण मासकप्पो डिमो विणिहिट्टो । मज्झिमणायकजिणायकं अष्टिकायां एतत् विण्णोपो PavSāro. 656.

अष्टिककट्टिका (atthiya-katthutthiya < asthika-kāṣṭhot-thita) *adj.* made up of strong bones, having strong bones, AMg. माणुस्समं सरिं दुक्खत्ताययं विविहवाहिससत्तिकेतं अष्टिककट्टिकं -- अष्टिकमं व दुक्खत्तं Viy. 9.33.88 (9.172); JM. UttT. p. 329b.6.

अष्टिकाका (atthiya-kadhina < asthi-ka-kathina) *adj.* hard like a bone, AMg. अष्टिककट्टिके सिर-व्हास्वणे मंसचम्मलेवन्मि । विट्ठाकोट्टागारे को वक्खरोवमे रागो Tanp. 148.

अष्टिककप्प (a-tthiya-kappa < a-sthita-kalpa) *m.* unestablished rules of conduct (in the period of the prophets other than the first and the last), AMg. पुलाए णं मंते ! किं ठियकप्पे होज्जा ? अष्टिककप्पे होज्जा ? गोयमा ! ठियकप्पे वा होज्जा अष्टिककप्पे वा होज्जा । एवं जाव सिणार Viy. 25.299 [Ldn.]; सामास्यसंज्ञं णं मंते ! किं ठियकप्पे होज्जा ? अष्टिककप्पे होज्जा ? गोयमा ! ठियकप्पे वा होज्जा अष्टिककप्पे वा होज्जा Viy. 25.461 [Ldn.]; छेदोवट्ठावणियसंज्ञ-पुच्छा । गोयमा ! ठियकप्पे होज्जा नो अष्टिककप्पे होज्जा Viy. 25.462 [Ldn.]; JM. त्वत्सोह-विमाए समणा समणीण कुलणे संधे । कट्ठमिह ठिते ण कप्पति, अष्टिककप्पे जमुहिस्स BrKappBhā. 6876; आबेल्लकुलेसिय पट्टिकमणे रावपिं मासेसु । पञ्जुसणाकप्पमि व अष्टिककप्पो मुणेववो PavSāro. 651.

अष्टिकाकाण (atthiya-kāṇa < asthika-kāṇana) *n.* a forest called 'atthiya', JM. (अयवं) तत्त्वडिक्काणमि महाययणे संठिको पविमाए CaupCa. 275.7.

अष्टिकागाम (atthiya-gāma < asthika-grāma) *n.* [also अष्टिकागाम, अष्टिकागाम] a place where Mahāvīra passed his first rainy season, a place on the Vegavati river once called Vardhamānapura but subsequently known as Atthiyagāma on account of the heaps of bones of its residents killed by Śūlapāṇi Yakṣa, AMg. तए णं अहं गोयमा ! पदमं वासं ... अष्टिकागामं निस्सार पदमं अंतरवासं वासावासं उवागए Viy. 15.22 (15.20); अयवं महावीरे अष्टिकागामीसाए पदमं अंतरवासं वासावासं उवागए Kapp.(J.) 123; JM. अष्टिकागामस्स पदमं वडमाणवं नाम होत्था AvCu. 272b.2; तो किह जातो अष्टिकागामो ? AvCu. 272b.3; अणदेव सूळपाणिदस्सम वासडिक्कागामे AvNi. 468; VAvBhā. (LDT) 1893; तस्स पुण अष्टिकागामस्स पदमं वडमाणवं नाम आसी । ... तओ पच्छा अष्टिकागामं गतो AvTi.(H.) 189b.5; तत्त्व य उप्पको अष्टिकागामतो पुब्बमेवागतो अच्छह AvTi.(Malayagiri) 284a.13.

अष्टिकागिह (atthiya-nivaha < asthika-nivaha) *m.* heap of bones, JM. (पक्खी) मंजह अष्टिकागिहं खणं खणं वट्टए मम्मं KuvMāKa. 70.5.

अष्टिकापत्ता (atthiya-patta < asthika-pātra) *n.* begging bowl made of bones, Apa. दम्मं सल्लिं मट्ठियं अष्टिकापत्ताहिताहारं । कइ सुज्झंति बराव जह मल्लिव भोरे हिसायोरे NayCa.(P.) 9.9.11.

अष्टिकाप्य (a-tthiyappa < a-sthitātman) *adj.* having an unsettled self, AMg. वावाहरो व्व हवो अष्टिकाप्या मवित्ससि Dasave. 2.9; Utt. 22.44.

अष्टिकाभूषण (atthiya-bhūṣaṇa < asthika-bhūṣaṇa) *n.* ornament made of bones, Apa. किं कल्लं संवेदं सित्तो अष्टिकाभूषणं कामं वविज्जो NayCa.(P.) 9.7.8.

अष्टिकं (a-tthiyaṃ < a-sthitam) *adv.* continuously, without stopping, JŚ. सद्विचरंमत्तस्स कादम्बं पक्खिम्ममट्ठिवं गणिणा (comm. अट्ठिदं निरन्तरम्) BhaĀrā. 1509.

अष्टिकसक्करा (atthiya-sakkarā < asthika-sārkārā) *f.* piece of bones, JM. रातो अंधकारे इमे दोसे ण वाणति 'आदि' सक्कामो अष्टिकसक्करा ण पस्सति NisCa. 1.141.10.

अष्टिका (atthiyā < astikā) *f.* a group of eight (possibilities), JM. अत्ताणमाहपसुं दिय पइ दिट्ठे य अष्टिका भयणा । एतो एगवरेणं, गमणा-गमणम्मि आणाई KappBhā. 2767 (comm. समतिपक्षरट्टिका भजना भवति अष्टावटो भज्जा भवन्तीत्यर्थः)

अष्टिर (a-tthira < a-sthira) *adj.* not permanent, momentary, M. ता अप्पा णिच्चठिरो खणमंगो खेव अष्टिरो होइ MahāMañ. 54.

अष्टिरासि (atthi-rāsi < asthi-rāśi) *m.* [also अष्टिरासि] a heap of bones, AMg. अहे क्षामयंठिंसि वा अष्टिरासिंसि वा ... पडिहेहिय पडिहेहिय पमज्जिय पमज्जिय ततो संजयामेव परिट्ठेज्जा Āyār. 2.1.1.1 (324); 2.1.3 (324); 2.1.51 (353); तत्त्व णं मंहं आवयणं पासंति अष्टिरासि-सय-संकुलं सीम-वरिसणिज्जं Naya. 1.9.25.

अष्टिलग्गा (atthi-lagga < asthi-lagna) *adj.* attached or sticking to a bone, JM. तेण उट्ठिआ (सा कसिया) रण्णो सीसे निवेसिया, तत्थेव अष्टिलग्गो (एग्गा) निग्गवो AvTi.(H.) 690b.1 (Sāg. takes it as मुट्ठिलग्गा 'stuck to the hilt'); Apa. णिहंतउ साणु व अष्टिलग्गु । णवि मिहह णवि उववोयसक्कु CundappaCa.(Y.) 3.4.1-2.

अष्टिलिय (atthiliya < asthila-ka) *n.* the cotton seed, Apa. बोरट्टिलियत्तं वविनि लययत्त । कवणे दहं तुहुं नृवु ररवत्त MahāPu.(P.) 32.22.6.

अष्टिल (atthilla < asthivat) *m.* a kind of instrument (probably made up of bones), AMg. तह विडित्त-जाल-वगुर-ववखल-पासे य तह य अष्टिल । ... अणेगअहिगरणा ĀrāhPaḍ. 298; वरत्त-अष्टिलो PajjĀrāh. 56.

अष्टिल्लय (atthilla-ya < asthil-laka = asthi-ka) *n.* [also अष्टिल्लय] cotton-seed, AMg. उब्बट्टणिसंसरेण वावि अट्ठि (एट्ठि) ल्लय न पट्टेह PīḍāNi. 603 (comm. अष्टिल्लय अस्थिकान् कार्पासिकान् इत्यर्थः । न वट्टयति तदा तदस्तात् कल्पने); JM. अवदो अष्टिल्लो जस्स तं अवदड्ठियं अनिप्पन्नमित्यर्थः NisCa. 1.9.21.

अष्टिवाड (atthi-vāu < asthi-vāyu) *m.* a disease of the bones, Apa. तणु मोहइ फोहइ अष्टिवाड विसरिसणु कुउ विवरीयवाड JambūSāCa. 3.11.4.

अष्टिसंकट (atthi-saṅkaḍa < asthi-sāṅkaṭa) *adj.* being a group of bones, JŚ. सिरजालअष्टिसंकट चम्मं पादं सरिपरं Māhā. 847(9) (comm. शिरजालमस्तीत्येतैः संकीर्णं संपूर्णम्)

अष्टिसमूह (atthi-samūha < asthi-samūha) *m.* heap of bones, JM. दट्ठण य अष्टिसमूहं णागकोवडिगदड्ठसेत्तं अगीरहो ... चित्तेह CaupCa. 71.9.

अष्टिसयपंजर (atthi-saya-pañjara < asthi-sata-pañjara) *m.* a cage of hundred bones, JM. अष्टि-सय-पंजरा इव तव-सोसिय-चम्म-मेत्त-पडिक्का ... पेच्छइ य तवत्सिणो अजे KuvMāKa. 34.25.

अष्टिसरक्ख (atthi-sarakkha < asthi-sarajaska) *m.* a follower of a Śaiva sect (Kapālīka), JM. जिआ अष्टिसरक्खावि लोमो सव्वो वि बोट्ठितो । पगासिए व अनेसिं हीका होइ पवयणे VavaBhā. 7.483 (comm. जिआ पतैरस्थिसरक्का अपि कार्पासिकास्तेभ्योऽप्यमी हीनावाप एतौ यतः)

अष्टिसुह (atthi-suha < asthi-sukha) *n.* a pleasure to

bones, AMg. अणेनवायाम-जोग-वगण ... मङ्गजुद्धकरणेहिं सति परिते सुगन्धतेहमादिपि ... अष्टिमुहाय मंसमुहाय सवहिण ... अट्टणसाहाओ पडि-
निकलमइ Naya. 1.1.24; Vivā. 181; Kapp.(J.) 1 60; Uvav. 48.

अष्टिसेन (atthisena < asthisena ? p̄stisena) *m.* one of the seven branches of Vaceha lineage, AMg. सत्त मूलगोत्ता पण्णात्ता, तं जहा — कासवा, गोतमा, वच्छा ...। जे वच्छा ते सत्तविहा पण्णात्ता, तं जहा — ते वच्छा, ते अग्गेया . ते अष्टिसेना Thāpa. 7.33 (551)

अष्टीधगत्त (atthindha-gatta < asthi-cihna-gātra) *adj.* with limb marked by (mere) bones, M. फट्ठं अष्टीधगत्तो धुरणिअमकिसो तं वल्लेमुच्चवाणू . अज्जो ... सो णाहं कण्हणामं ... तणीअ ŚrīKāv. 3.3.

अष्टीलय (atthilaya) *cf.* अष्टिलय.

अट्टुत्तर (atthuttara < aṣṭottara) *adj.* with eight added, AMg. पण्णावागरेणु अट्टुत्तरं पणिणसयं अट्टुत्तरं अपणिणसयं SamavPra. 98; तेउकाण्यसु समं ततियगमे उक्कोत्तेण अट्टुत्तरां ने राहियसयाइं Vij. 24.18.1 (24.232); 25.7.187 (25.549), अट्टुत्तरं सयसहस्सं पीहदाणं दलयइ Uvav. 20; JM. अट्टुत्तरं सयं से पुत्ताणं सुरकुमारसरिसाणं PaumCa. (V) 6.94; 5.256; Apa अंतिमउ जाउ किउ विहुत्तएहिं अट्टुत्तरैहिं KarCa. 10.26.20.

अट्टुत्तरसय (atthuttara-saya < aṣṭottara-śata) *n.* hundred and eight, AMg. अट्टुत्तरसयं खवगणं Vij. 25.7.187 (25.549); JM. बाधीसमहोलेए तिरिए अट्टुत्तरसयं तु PavSāro. 471; JŚ. सजोगिकेवली दव्वपमाणेण केवडिया ? पवेसेणेण एको वा दो तिणिण वा उक्कस्सेण अट्टुत्तरसयं SatAg. 1.2.13; Apa. सुहल्लखण-ल्लखालं कियउ। अट्टुत्तरसयवामं कियउ RiṭNeCa. 4 12.4; *adj.* hundred and eighth, JM. अट्टुत्तरसयं पव्वं समत्तं PaumCa.(V.) 108.50.

अट्टुप्पत्ती (atthuppati < arthotpatti) *f.* the decision about the true facts, JM. अट्टुप्पत्ती विसरिस णिवेयणे दंढ पक्ख ववहारो । इति लोउत्तरियिमि वि कुं चित्तमावं तु दंढेति NisBhā. 6397 (अर्थस्य उत्पत्तिर्यो व्यवहारोऽट्टुप्पत्त इति अट्टुप्पत्ती ववहारो भणति NisCn. 4.305.8)

अट्टुस्सास (atthussāsa < aṣṭochvāsa) *m.* breathing eight (times), JM. ताहे दुरालोअ भत्तपाणे एसणमणेसणाए उ। अट्टुस्सासे अहवा अणुगहाई उ ह्वाएजा PaṭṭVa. 341 (comm. अष्टावुच्छासान् पञ्चनमस्कारमित्यर्थः); गहणनिमित्तुस्सगं अट्टुस्सासे य चित्तियस्सारे VavaBhā. 7.347 (comm. एवं कायोस्सगं कृत्वा तत्राष्टावुच्छासान् चिन्तयति । पञ्चनमस्कारं मनसानुपेक्षते इत्यर्थः)

अट्टुस्सेह (atthusseha < aṣṭotsedha) *adj.* eight (yojanas) in height, AMg. चक्कट्टपेहट्टणा अट्टुस्सेहा य णव य विक्खंमे । बारसदीहा मंजुस-सटिया जण्हवीए गुहे Thāpa. 9.22[11] (673)

अट्टोत्तर (atthottara < aṣṭottara) *adj.* with the addition of eight, JM. सयअट्टोत्तरजविअं मंतं RiṭSamu 150; Apa. सउ अट्टोत्तर वित्त-पडायट्ठं PaumCa.(S) 3.4.7; अट्टोत्तर-ल्लखण-सहस-देहु PaṇCa. (P.) 8.11.5; अट्टोत्तर-ल्लखण-सहस-गत्तु PaṇCa.(P) 14.1.4.

अट्टोत्तरसद (atthottara-sada < aṣṭottara-śata) *n.* hundred with the addition of eight, JŚ. चउण्हं खवा अजोगिकेवली दव्वपमाणेण केवडिया ? पवेसेण एको वा दो वा तिणिण वा उक्कस्सेण अट्टोत्तरसदं SatAg. 1.2.11 (सत्तमसमए अट्टमसमए च एगजीवमाइं काऊण जा उक्कस्सेण अट्टोत्तरसयजीवा पि खवगसेटि चडंति Dhavaḷā 3.93.3)

अट्टोत्तरसय (atthottara-saya < aṣṭottara-śata) *n.* hundred with the addition of eight, JM. अट्टोत्तरसयं च सव्वेहीणं यम समीवे ठावेह KāḷKa. 65.6; वत्तीसा अज्जयाला सट्टी बावत्ती य बोद्धवा । चुलसीई छज्जई दुरहिअमट्टोत्तरसयं च PavSāro. 478; Apa. अट्टोत्तरसय-

ल्लखणणिवास SudCa.(N.) 2.9.8; अट्टोत्तर-सउ कलिवाहिं विवसिअ-ल्लियाहिं करहि जाउ मणे संमरहि SiVaCa. 2.81.12.

अट्टोत्तरसहास (atthottara-sahāsa < aṣṭottara-sahasra) *adj.* one thousand with eight added, Apa. अट्टोत्तर-सहास-ल्लखण-धरे PaumCa.(S.) 2.1.1; अट्टोत्तरसहासल्लखणधरं केवलणाणलोबणो JaaCa. 3.25.2.

अट्टोयर (atthoyara < aṣṭottara) *adj.* eight in addition, JM. सुगीवस्स य मंतं जवेवि अट्टोयरं सयं तत्थ RiṭSamu. 200.

अट्टोवास (atthovāsa < aṣṭopavāsa) *m.* eight fasts, JM. अट्टोवासा एगंतरेण विहिपारणं च आयामं । सव्वंगुंदरो सो होइ तवो सुक्ख-पक्खमि PaṭṭPra. 19.30.

अट्टोस्सास (atthossāsa-aṣṭocchvāsa) *m.* eight breathings, JM. अट्टोस्सास काउं काउस्सगं करिय ViMāPra. 122.26.

अठ (atha < aṣṭan) *nu.* PSM [u later form of attha mostly in epds] eight.

अठक्कर (athakkhara > aṣṭākṣara) *adj.* having eight syllables, Apa ल्हू गुरू निरंतरा पमाणिआ अठक्करा PrāPaṭṭ 2.68.

अठग (atha-ga < aṣṭa-ka) *n.* group of eight, JM. अट्टुउ अवणेत्ता सेसा दिज्जति जाव उ तिसासो । जत्थयगावहारो न होज तं शोसए सव्वं VavaBhā Piṭhikā 308 (comm. यत्र पुनश्चतुर्मासिके वा पञ्चमासिके वा अष्टकापहारो न भवेत्)

अठगल (atha-ggala < aṣṭa-kala) *n.* having eight mātrās, Apa. सउवीस अठगल कल संपुण्णउ रूअउ फणि मासिअ मुअणे, दंढअल णिरुत्तउ PrāPaṭṭ 1 179.

अठडु (a-ṭhaḍḍha < a-stabdhā) *adj.* not stopped, continuous, M. तस्सुत्तीइ अठडुचापजणं आदत्तमेहिं तिणा, आणा वो मव्वंसणे मइ ठिआ तस्स ति वण्णेहिं ŚrīKāv. 11.15.

अठतालिस (atha-tālisa < aṣṭa-catvārimśat) *nu.* forty-eight, Apa विप्प होइ वत्तीस (छप्पय) खनि वेआल कहिज्जसु । अठतालिस लु वेस सेस सुइउ सलहिज्जसु PrāPaṭṭ. 1.117.

अठंत (a-thanta < a-tiṣṭhat) *adj.* (pr. part.) not desisting, JM. तह वि य अठायमाणे, वसभा येसिति तहवि य अठंते । अमुगत्थ घरे एज्जह तत्थ य वसभा वतिणिवेसा KappBhā 2085; तत्थेव अणुवसंते गणिणीइ कहिति तह वि हु अठंते । गणहारीण कव्वंती सगण गंतूण गणिणीओ KappBhā. 2222.

अठम (athama < aṣṭama) *n.* an eight days' fast, JM. गुरूं च अठमं खलु गुरूतराणं च होइ दसमं तु । आहा गुरूं दुबालसमं गुरूपक्खंमि पडिबत्ती VavaBhā. 2 117.

अठविंत (a-ṭhavinta < a-sthāpayat) *adj.* (pr. part. caus.) without placing, JM. मामाए अचियसे कुलाई अठविति चउगुत्ता KappBhā. 1581; आयासे अठवितो वि कुणसि जं सुरयणं पणइसत्थं Tāṇā 43.

अठसठि (aṭha-saṭhi < aṣṭa-ṣaṭi) *nu.* sixty-eight, Apa. पंचकोटि जो अठसठि लक्खं णं णाणवइ सहासइ संखं SiVaCa. 1.18.4.

अठसय (aṭha-saya < aṣṭa-śata) *nu.* eight hundred, JM. (आलोवनसूचक्या) कोटिसयं सत्तहियं सत्तलीसं च होति लक्खाइ । दयालीस सहस्सा अठसया अहिय तेवीसा VavaBhā. Piṭhikā 353.25.

अठहा (aṭha-hā < aṣṭa-dhā) *adv.* of eight types, JM. अठहा नाणमायारो तत्थ काले य आदिमो VavaBhā. 7.184.

अठाइस (aṭhāisa < aṣṭa-vimśati) *nu.* twenty-eight, Apa. मत्त अठाइस पदमे वीए वत्तीस मत्ताइ PrāPaṭṭ. 1.62.

अठाई (a-ṭhāi < a-sthāyin) *adj.* not permanent, tempo-

rary, J.M. ठावमडाई ओसरण मंडवा संजवट्ट देसे वा KappBhā. 1783.

अठाणठवण (a-ṭhāṇa-ṭhavanā < a-sṭhāṇa-sṭhāpanā) *n.* placing on an improper place, J.M. उठवट्ट धुवण वाउस वंमणिगालो अठाणठवणं च PinḍNIBhā. 24.

अठाणठवणा (a-ṭhāṇa-ṭhavanā < a-sṭhāṇa-sṭhāpanā) *f.* placing on an improper place, J.M. आरमडा सम्मदा वज्जेयव्वा अठाणठवणा य । पण्कोडणा चउत्थी विन्निस्ता वेइआ छट्टी PañVa. 245.

अठायंत (a-ṭhāyanta < a-tiṣṭhat) *adj.* (pr. part.) not ceasing, J.M. उभयम्मि व आगादे दडुल्लयपक्कहि तिणिण दिणे । मक्खेति अठायंते पज्जेतिवरे दिणे तिणिण NisBhā. 1601 (comm. अठायंते त्ति जइ रोगो न उपसमति)

अठायमाण (a-ṭhāyamāna < a-tiṣṭhat) *adj.* (pr. part.) 1 not desisting from, J.M. तह वि य अठायमाणे, वसमा मेसिति तहवि य अठंते KappBhā. 2085; तह वि य अठायमाणे संरक्खमरक्खणे य चउ-गुत्ता । आणाणो य दोसा VavaBhā. 2.117; 2 not stabilizing, not recovering, J.M. एवं पि कीरमाणे विज्जं पुच्छे अठायमाणम्मि KappBhā. 1910; तह वि अठायमाणे वेसहिंङगाणं सहाओ दिज्जति NisCu. 2.21.31; तह वि अठायमाणे निब्बलाणि मंडगवणगादी आहारेति । तह वि अठायमाणे ओमोदरियं करोति NisCu. 2.21.27; 2.21.28; जत्तियमेसे विवसे विगति सेवति ण उदिसे ते सु । तह वि य अठायमाणे णिक्खवणं सम्बधा जोगे NisBhā. 1602 (comm. न उपसमति); तह वि य अठायमाणे गोनसखइयादि रणुप वावि PañKaPra. 16.13 (comm. अठायमाणे अतिष्ठति, विसंपति)

अठायंत (a-ṭhāyenta < a-tiṣṭhat) *adj.* (pr. part.) [f. अठाइती] not remaining, J.M. एवं पि अठायंतो तमिं अठपंचमे वरिसे । सयमेव धरेति गणं NisBhā. 2743; विसिज्जइ इम्मइ वा नीणिज्जइ वा घरा अठाइती KappBhā. 1260.

अठारस (aṭhā-rasa < aṣṭā-daśa) *num.* eighteen, J.M. एवं सो नीतिसत्त्वपविट्ठाहि अठारसहि कारणेहि एक्कं काउं पुच्छिज्जइ VavaBhā. 2.304 comm. p. 68.

अठारसकोडाकोडि (aṭhārasa-koḍākoḍi < aṣṭādaśa-koṭi-koṭi) *f.* 18 × crore × crore, J.M. (अणुकट्टी) तसवायरपज्जत्तगपसेमाण पचायतुल्लओ । जाव अठारसकोडाकोडी हेट्टा य सा तेणं KamPay.(S.) 1.64.

अठारसम (aṭhārasa-ma < aṣṭādaśa-ma) *adj.* eighteenth, J.M. ताह अठारसमा सुदुमा कारणा करिउमाट्ठा मज्जं पाइओ मत्तो निब्बेयणो ताओ VavaBhā. 2.304 comm. p. 69b.9

अठारह (aṭhā-raha < aṣṭā-daśa) *num.* eighteen, Apa. तिज्जए-वत्थु वि अट्ट समिच्छिउ । चउयए पुज्जे अठारह गमिउ PañCa.(P.) 7.4.2.

अठावय (aṭhā-vaya < aṭhā-pada) *n.* meaningful word, J.M. अज्जेण बहु मे सेज्जा एवं पंडियलक्खणं । सम्बासु पडिसेवासु एवं अठावयं विदु VavaBhā. 2.64 (p.18)

अठावि (a-ṭhāvi < a-sṭhāpya = a-sṭhāpayitvā) *adj.* not having appointed, J.M. गणहरपायोगा सति पमाय अठावि एव कालगते VavaBhā. 2.328 (comm. अठावि अस्वापित)

अठितवेग (a-ṭhita-vega < a-sṭhita-vega) *adj.* whose speed has not stopped, J.S. अप्यं ओगसुहं जह पारंत्तस्स अठितवेगस्स BhaĀrā. 1259.

अठिद (a-ṭhida < a-sṭhita) *adj.* not established, J.S. परमदुम्मि य अठिदो जो कुणदि तवं वदं च पारमदि SamSā. 159; *adv.* continuously, रोगणदणो व हलो वडुविहसंठणवण्णकवाणि । णिण्दि मुक्खि अठिदं जीवो संसारमावणो BhaĀrā. 1774 (comm. अठिदं संसारसु)

अठिदिसभाव (a-ṭhidi-sabbhāva < a-sṭhiti-svabhāva) *m.* the nature of (constant) motion, J.S. कालमणंत्तमधम्मो प्रगहिदो ठादि गवणमोगादो । सो उवकारो इदो अठिदिसभावेण जीवाणं BhaĀrā. 2139.

अठिब (a-ṭhiya < a-sṭhita) *adj.* 1 not being in the place occupied by the space-points of the soul, AMg. जीवे णं भंते ! जाहं दब्बाहं भासत्ताय गेण्हति ताहं किं ठियाहं गेण्हति ? अठियाहं गेण्हति ? गोयमा ! ठियाहं गेण्हति, णो अठियाहं गेण्हति Pannav. 11.47(877) (comm. जीवप्रदेशावगाढक्षेत्रस्याभ्यन्तरवर्तिनं) 11.81(889); J.M. देसकहा-परिकहणे एक्के एक्के व देसरागम्मि । मा कर देसकहं ति य चोइय अठियम्मि अहिगरणं KappBhā. 2097; 2 not steady, M. ठिअमट्ठिअं व दीसइ अठिअं पि परिट्ठिअं व पडिहाइ GaudVa. 66.

अठियकप्प (a-ṭhiya-kappa < a-sṭhita-kalpa) *m.* unestablished rules of conduct (in the period of the prophets other than the first and the last), AMg. पुलाए णं भंते ! किं ठियकप्पे होज्जा, अठियकप्पे होज्जा ? गोयमा ! ठियकप्पे वा होज्जा, अठियकप्पे वा होज्जा Viy. 25.6.21 (MV.); सामाव्यसजए णं भंते ! किं ठियकप्पे होज्जा, अठियकप्पे होज्जा ? गोयमा ! ठियकप्पे वा होज्जा अठियकप्पे वा होज्जा Viy. 25.7.19 (MV.); छेदोवट्ठावणियसजए पुच्छा । गोयमा ! ठियकप्पे होज्जा नो अठियकप्पे होज्जा Viy. 25.7.20 (MV.); J.M. संखा महव्वयाणं किइ-कम्माण य दिणे तहा खिते । चारित्ताणं संखा ठियकप्पो अठियकप्पो य PavSāro. 18.

अड- (ada- < at-) *v.* 1 to wander, AMg. तए णं से मगवं गोयमे ... भिक्खायरियं अडति Viy. 2.5.23 (2.108); एवं ते अडंति ... जीवा Panhā. 1.36; तए ण भगवं गोयमे भिक्खायरियाए अडइ Uvā. 78; से छ अपगारा ... अतुरियं ... अडंति Antag. 32; अम्हे ... भिक्खायरियाए अडामो Antag. 127; एमेव अडइ बोडो लुक्खिलुक्को जह कबोडो PinḍNI. 217; J.M. ओलो निवेसणे वा वज्जेतु अडंति जत्थ व पविट्ठा KappBhā. 2216; अडिएसु वयं अट्टीहामो KappBhā. 2214; सो वि अडंति राया ... तस्स ण्हावियदासस्स पट्ठि अडइ Avṭṭ.(H.) 690b.7; किं वसहेत्थ गिलाणो किमिहाडइ अपडिबंभाओ UvPay. 615; एए अदिअदाणा अडंति भिक्खं गिहा गिहं पावा KaKoPra. 20.5; संसारम्मि अडतो PañSam. 2.39, इय जो अणेगंसेसु अडंतो BhuvKevCa. 465; एवं पुणो वि नवरं मए समं अडतु एव पडिवने UvPay. 317; Apa. जे सुदुम जीव अवर वि अडंति SudCa.(N.) 6.9.11; णिदिट्ठ मुएवि भिक्खाइ अडइ, एयारहमइ गुणठाणि चडइ JaaCa. 4.9.10; 2 to wander into, J.S. अडंतिगिरिदरि-सागरजुदाणि अडंति अन्थलोभादो BhaĀrā. 860.

अड (ada < taṭa) *m.* [mostly in opds like golā-aḍa, tuṅga-aḍa, disā-aḍa etc.] bank of a river or mountain, M. गोला-अड-ट्ठिअं पेच्छिऊण गह-वइ-सुअ इळिअ-सोण्हा GaSaSa. 2.7; गोला-अड (v.l.) विअड-कुडंग-मदुअ सणिअ गलिज्जासु GaSaSa. 2.3; मसिणिअ-सिहक्कंमो विहुअ-णिअव [वण] पाअडिअ-तुंग-अडो SetuBa. 1.55; अह से मएण गय-दाण-वडल-कलुसिय-दिसा-अडा-होओ GaudVa. 354; गलइ गिरि-अड-दरीसु । जलमिणमो GaudVa. 614.

अड (aḍa < avata) *Deś.* *n.* [DeNāMā. 1.6; Vāra.(Gr.) 4.9; Hem.(Gr.) 1.271; Lakṣmī.(Gr.) 1.3.94; PaḷLaNā. 308] well, J.M. बुइ-अड-चिठावहेसु मा पडसु KumCa.(H.) 2.81; M. जा सं जाव अडं णिएमि अवडे ता ताव खितो मुहा ŚrīKāv. 4.3; Apa. ताहिं अडे कंवर तणु सपयासे SudCa.(N.) 6.16.6; पेच्छेविणु अडउ SudCa.(N.) 6.16.5; अड दीहिअ पोक्खरि पविउलजल JaaCa. 4.27.20; तं वुसु अडाउ वि किं मदाणु DhamPar. 4.6.6; करिण कोण ण विण्णइ जावहिं अडइ अडु ते दीसइ तवहिं DhamPar. 1.13.8; तडि जावउ हंसु जाम अडइ

DhamPar. 4.8.1.

अष्ट (*aṣṭa < aṣṭa*) *nu.* eight, JM. अष्ट उवसमि चउ वेयगि BanSa. (D.) 19; (मूलपद्येण) अष्ट SaḍSi.(D.) 22; दस दस नव नव अष्ट पंच चरसिणे दुदुग सेसयाणेगे। अष्ट सत्त सत्त सत्ता छ दो दो दो इगि जुया वा PaṇSaṇ. 4. 6; मीसा अजया अष्ट अष्ट, बारस सासायणा छ देसजई PaṇSaṇ. 2. 31; अष्ट होसा भणिय भाणिकं RayPa. 63; JŚ. इगि-वि-ति-च-ख चउवार खसोकरागदुदालचउसट्ठि। सठविय पमदठाने णट्ठिट्ठि च जाण तिठ्ठाने GomSa.(J) 44; चत्तारि तिणिण कमसो पण अष्ट अट्ठे तदो य बत्तीस GomSa.(K.) 245; Apa. अंविळ अष्ट अट्ठमु तह य अंति UvaSaṇ. 2. 2.

अष्ट (*aṣṭa < aṣṭa (?)*) *m.* a kind of bird having soft feathers, AMg. लोमपल्ली अणेगविहा पण्णत्ता — रायईसा अडा सेढी बणा Pannav. 1.79(88); JivAbbi. 1. 115.

अष्टअणा (*aṣṭaṇṇā*) *f.* Deśl. unchaste woman, M. एसो मामि जुवाणो बारवारोणं अं अष्टअणाओ ... किच्छेण पावंति GaSaSa. 3. 94; गह-वह-गतम्ह सरणं रक्खसु पअं ति अष्टअणा भणिरी GaSaSa. 3. 97; इअ सत्तसंरं अष्टअणा अभिसारिआ-वेसा-जरई-करमरी-पदई नाम पंचमं सअं सम्मत्तं GaSaSa 472 (W.); आअण्णेइ अष्टअणा कुडंग-हेट्ठम्मि दिण्ण-संकेया GaSaSa. 4. 65. cf. अष्टयणा.

अष्टई (*aṣṭai > aṣṭavi*) *f.* [also अष्टई] forest, JM. अष्टईओ उहंविऊण कइ कइ वि पत्ता पड्डाणं णाम णयरं KuvMāKa. 57. 29; एसो अचंत मीसणा अष्टई SupāSa. 8. 136; अष्टईए दुंदुल्ल सणकुमारं विमग्गतो SaṇatKuKa.(H.) 41; ते पत्त महाडई Erz. 37. 16; 37. 21; JŚ. अष्टई-सिरिदिसागरजुद्धाणि अष्टंति अत्यलोभादो BhaĀrā. 860; Apa. मीसण रयणिहिं मीसण अष्टई PaumCa.(S.) 19. 3. 2; जय संसार-महाडई-दुयवह PaumCa.(S.) 3. 8. 5; अष्टसिरिधरिणिआकिणियं। रेहइ णं रभूसिउ अणंगु MahāPu.(P.) 29. 12. 8; इय विवित्तिर कुमरु अष्टईए। दंडोल्लिवि (ससि-मुहि) SaḍKuCa. 637. 1; अष्टई जलंती णामं पत्त NāyCa.(P.) 7. 1. 10; तो नियइ सुअणु अष्टई सबाहु मलमलिणवहंतपसेयबाहु JambūSa-Ca. 10. 13. 10; पिच्छइ अष्टई कुससुइपरसा CandappaCa.(Y.) 4. 1. 7; खणि अष्टई बाहिरि मुक्कु लेवि CandappaCa.(Y.) 4. 4. 10; अष्टइहि (e. l.) अडु तें दीसइ तावई DhamPar. 1. 13. 6(?); 9. 1. 1; अष्टइमज्झि अवलहर विहिज्जइ Chakkammu. 3. 11. 6.

अष्टइरण्ण (*aṣṭai-ruṇṇa < aṣṭavi-rudita*) *n.* weeping in the forest (i. e. a futile thing), Apa. इयरहो पुणु दिण्णड अष्टइरण्ण NāyCa.(P.) 4. 3. 13.

अष्टउज्झिअ (*aṣṭaujjhā*) *n.* Deśl. inverted sexual intercourse, अष्टउज्झिअमंगवलिज्जं दूरे अ इह वत्तणं पि किर DeNaMā. 1. 42 (comm. अष्टउज्झिअं पुत्तायितम्। विपरीतरतमिति यावत्)

अष्टकणं (*aṣṭa-kannam < aṣṭa-karṇam*) *adv.* (so as to be heard by) 'eight ears' (i. e. four persons), AMg. गुत्तिओवउत्ता अष्टकणं सम्ममालोण ĀrāhPaḍ. 108.

अष्टखम्म- (*aṣṭa-khamma-*) *v.* Deśl. to support, to care for, पिअअणुवज्जणरहिआ अष्टखम्मिज्जंति (pass.) सवरिआहि बणे DeNaMā. 1. 41(40)

अष्टखम्मिअ (*aṣṭa-khammā < ? = pratijāgarita*) *adj.* (ppp.) Deśl. taken care of, protected, पडिआगरिअ अष्टखम्मिअं च अणुवज्जिए तह य DeNaMā. 1. 41.

अष्टचउवीस (*aṣṭa-cau-vīsa < aṣṭa-catur-vimsāti*) *nu.* (the two numbers) 28 and 24, JŚ. अष्टचउवीस पुणो वि सत्तरत्त णवव-तियं GomSa.(K.) 656.

अष्टचउवीसीदी (*aṣṭa-cau-vīśī < aṣṭa-catur-aśīti*) *nu.* (two numbers) eighty-eight and eighty-four, JŚ. अष्टचउवीसीदी सत्ता

तिरिचखम्मिअ वासीदी GomSa.(K.) 621.

अष्टचत्त (*aṣṭa-catta < aṣṭa-catvārimśat*) *nu.* forty-eight, AMg. सगपुडवीसुं चउदस भेया, अष्टचत्त तिरिचजाईसु PaḍĀr. 120.

अष्टजुण (*aṣṭajūṇa < arjuna*) *m.* [w. r. for अज्जुण] Arjuna, the third Pāṇḍava prince, Apa. कुंतीहि जुविहिल्ल पुसु अणिव ... पुणु अष्टजुण अरिणसवणसेणु DhamPar. 8. 4. 4.

अष्टज्झ (*a-ḍajjha < a-dāhya*) *adj.* incapable of being burnt, AMg. तओ अच्छेज्जा पज्जा, तं जहा — समये षेसे परमाणू अष्टज्झा अगिज्झा Thāṇa. 3. 330(173); दम्भपरमाणू ... चउविहो पण्णत्तो, तं जहा — अच्छेज्जे, अयेज्जे, अष्टज्झे, अगेज्झे Viy. 20. 6. 16 (20. 88); JM. कोहगिणा अष्टज्झो PaṇḍPā. 14. 34.

अष्टड (*aṣṭaḍa < aṣṭaḍa*) *nu.* a very large number used for measuring time, (eighty-four laes of *aṣṭaḍaṅgas*), AMg. तुडियंगाइ वा तुडियाइ वा अष्टडंगाइ वा अष्टडाइ वा (जीवाइ वा अजीवाइ वा पवुचत्ति) Thāṇa. 2. 389 (106); एवं तुडियंगे तुडिये, अष्टडंगे, अष्टडे Viy. 6. 7. 4 (6. 132); 25. 2. 5 (25. 249); एवं पुव्वे तुडिए अष्टडे अववे हूणु JivAbbi. 3. 841; एवं विगुणं विगुणं णेयव्वं तुडियंगे तुडिए अष्टडंगे अष्टडे Jambuddi. 2. 4; चउरासीई अष्टडंगसयसहस्साई से एगे अष्टडे AṇuOg. 367; से किं तं पुव्वानुपुव्वी ? समय . आवलिया . तुडियंगे तुडिए अष्टडंगे अष्टडे AṇuOg. 202(2); से किं तं कालसमोयारे ? .. एवं आणापाणू, थोवे, लवे ... तुडियंगे तुडिए अष्टडंगे अष्टडे AṇuOg. 532; JM. तुडिय महातुडियंगं अवति महातुडियं परं तत्तो। तत्तो अष्टडंगं पि य परत्तो य तहा अष्टडमेव JolaKa. 78.

अष्टड (*aṣṭaḍa < aṣṭaḍa*) *nu.* eight each, JŚ. सत्तापरे वंशुदया दसणव इगिति दुसु अष्टड तिपण पुसु GomSa.(K.) 669 (comm. सत्त्व-स्यानेष्वाविशतिकादिषु क्रमेण बन्धोदयसत्त्वस्यानानि दशनव। द्वयोरेकत्रीणि। अष्टादौ)

अष्टडंग (*aṣṭaḍaṅga < aṣṭaḍaṅga*) *nu.* a number for measuring time, which is equal to 84,00,000th part of an *aṣṭaḍa* on the one hand and 84 laes of *tuḍya* on the other, AMg. तुडियंगाइ वा तुडियाइ वा अष्टडंगाइ वा अष्टडाइ वा (जीवाइ वा अजीवाइ वा पवुचत्ति) Thāṇa. 2. 389(106); एवं तुडियंगे तुडिये, अष्टडंगे अष्टडे Viy. 6. 7. 4 (6. 132); 25. 2. 5 (25. 249); एवं विगुणं विगुणं णेयव्वं तुडियंगे तुडिए अष्टडंगे अष्टडे Jambuddi. 2. 4; चउरासीई अष्टडंगसयसहस्साई से एगे अष्टडे AṇuOg. 367; से किं तं पुव्वानुपुव्वी ? समय . आवलिया ... तुडियंगे तुडिए अष्टडंगे अष्टडे AṇuOg. 202(2); से किं तं कालसमोयारे ? .. एवं आणापाणू, थोवे, लवे ... तुडिए अष्टडंगे अष्टडे AṇuOg. 532; JM. तुडिय महातुडियंगं अवति महातुडियं परं तत्तो। तत्तो अष्टडंगं पि य परत्तो य तहा अष्टडमेव JolaKa. 78.

अष्टणउदि (*aṣṭa-naudi < aṣṭa-navati*) *nu.* [also अष्टणवदि] ninety-eight, JŚ. वंशुदयं पडि भेदे अष्टणउदि सयं दुचदुरसीदिदे GomSa.(K.) 44; अज्जबमल्लमणुय तिदुमोगभूमिजे दो दो। सुरणिए दो दो इदि जीवसमासा हु अष्टणवदी GomSa.(J.) 80.

अष्टणपिसल्ली (*aṣṭaṇa-pisallī < aṣṭaṇa-piśācī*) *adj.* a wandering female Piśāca, Apa. अष्टणपिसल्ली भणिय सत्तामस MahāPu. (P.) 71. 6. 12.

अष्टणि (*aṣṭaṇi < aṣṭaṇi*) *f.* the notched extremity of a bow, M. वीसमउ तुम्ह चाव अष्टणि-मुह-फिडिअ-सिदिळ-जीआववं SetuBa. 15. 56.

अष्टणी (*aṣṭaṇī < aṣṭaṇī*) *f.* Deśl. road, way, AMg. आकओ रावरई अष्टणीय युद्धमारमे। सधामाई पिणिईति विवेया वम्मपालणा Isi-Bhāsa. 26. 3; JM. अकयं विदुसमंणी मणे DeNaMā. 1. 16 (comm. अष्टणी मीणिः)

अडत (aḍa-taḍa < avata-tata) *m./n.* the bank of the well, *Apā.* (महिला) जेण तेण णिव पं अडमाणहि अडतविडविणे विड माणहि *DhamPar.* 8.15.6.

अडतालीस (aḍa-tālisa < aṣṭa-catvārimśat) *nu.* forty-eight, *AMg.* अडतालीसं ज्योणस्यसहस्रां *Jivābhi.* 3. 827; दो बोवणां अडतालीसं च पगटिमां *SoraP.* 1. 23. *of.* अडतालीस.

अडतिण (aḍa-tinna < aṣṭa-trimśat) *nu.* thirty-eight, *JŚ.* अडतरं च अट्टं मिच्छतिथे ... बीसडतिणं बीसं सोलहं य चारि अट्टं *GomSā.* (K) 864.

अडतीस (aḍa-tisa < aṣṭa-trimśa(t)) *nu.* thirty-eight, *JM.* खवं तु पप चउनु वि, पगवालं नरयतिरिसुराउ विणा । सत्ता विणु अडतीसं, जा अनियट्टी पढममाणो *KamTha.* (D.) 27.

अडदुर (aḍa-daddura < avata-dardura) *m.* frog in a well (i.e. a man with little knowledge), *Apā.* अवरं वि जइ अडदुरसमाणु, तइ कवय वहरियणरसमाणु *DhamPar.* 4.5.11.

अडदस (aḍa-dasa < aṣṭa-daśa(n)) *nu.* eighteen, *AMg.* कवनकप्पविहारा अडदससीलंगसहसुणधरा ... मुणी सरणं *ĀrahPaḍ.* 258.

अडदह (aḍa-daha < aṣṭa-daśa(n)) *nu.* eighteen, *Apā.* मिहि बंभणु अडदह वणराउ यदु पुणु अट्टारह वणराउ *SIVaCa.* 1.13.11.

अडदाल (aḍa-dāla < aṣṭa-catvārimśat) *nu.* forty-eight, *JŚ.* मिच्छम्स ठाणभंगा ... अडदालं बाणउदी सदाण छादाल चतथियं *GomSā.* (K) 568; अडदालं छत्तीसं जिणेषु सिद्धेसु होति णव भंगा *GomSā.* (K) 865; 871; 872; 823.

अडदालसय (aḍa-dāla-saya < aṣṭa-catvārimśat-śata) *nu.* one hundred forty-eight, *JŚ.* तं पुण (कम्मं) अट्टविहं वा अडदालसयं असंखलोगं वा *GomSā.* (K) 7.

अडदालीस (aḍa-dālisa < aṣṭa-catvārimśat) *nu.* forty-eight, *JŚ.* गीदत्था मयवंता अडदालीसं तु जिणवया *BhaĀrā.* 648.

अडधियवीस (aḍadhiya-visa < aṣṭādhika-vimśati) *nu.* twenty-eight, *JŚ.* णवडधियवीसमट्टविहं *GomSā.* (K) 578.

अडनउड (aḍa-naui < aṣṭa-navati) *nu.* [also अडनउड] ninety-eight, *JM.* पढमम्स (जिणस्स) तिज्झि लक्खं पंच सहस्सा दुलक्खं वा संती । लक्खोवरि अडनउडं ... सहस्सा सावगमाणं जिणवराणं *PavSāro.* 364; सगपुटवीसं चउदसं मेया ... अडनउड सयं च देवेसु *PajjĀrah.* 120.

अडंत (aḍanta < atāt) *adj.* (pr. part.) one who wanders, *JM.* तस्स जे सीसा ते जिच्चं आहारोवकरणमादियाण अडंता सुत्तत्थाण अमाणिगो अगीयत्था य *NisCu.* 3. 25.13; तिण्णमिह अडंतीओ *KappBhā.* 2003 (comm. त्रिप्रभृतिवृन्देन भिक्षामटन्त्यः)

अडभंगा (aḍa-bhaṅga < aṣṭa-bhaṅga) *m.* eight varieties, *JŚ.* वेयणिण अडभंगा गोदे सत्तेव होति भंगा दु *GomSā.* (K) 651.

अडभेय (aḍa-bheya < avata-bheka) *m.* frog in the well (i.e. a man with limited knowledge), *JM.* अवरं वि सो णर अडभेयसरिसु *DhamPar.* 4.6.8.

अडमाण (aḍamāṇa < atā-māṇa) *adj.* (pr. part.) [f. "माणी"] one who is wandering (for alms), *AMg.* तप णं अगवं गोयमे राव-मिहे नगरे ... अडमाणे *Viy.* 2.5.24 (2.109); 7.10.5 (7.215); ताओ अज्जाओ ... भिक्षावरियं अडमाणीओ *Nāyā.* 1.14.42; 1.16.13; उच्चनीयं अडमाणे जेणेव रावमणे तेणेव ओनाडे *Vivā.* 37; ते छ जणगारा ... भिक्षावरियाय अडमाणे *Antag.* 32; 35; 36; तत्त्व णं एने सोवाडय ... भिक्षावरियाय अडमाणे *Aputtaro.* 3.24 [Ldn.]; भिक्षावरियाय अडमाणे अत्तस लक्खवत्तस मिहं अणुपदिहि *Miraya.* 113.

P.D. 26

अडंबहल (aḍamballa) *Deśi.* *m.* name of a Mleccha country, *JM.* बहली अडंबहलजोणविसओ सुवण्णभूमी अ । आहिडिआ अगवळा उत्तमेण तथं चरंतेणं *ĀvNi.* 886; *ViĀvBhā.* 1701 (LDI.); सामी वि बहली अडंबहलं जोणविसवं ... णाणाभिहमेच्छजाइसे -- विहरमाणो संपत्तो *CaupCa.* 41.20; भगवं वि तक्खसिलामो नयरीओ अडंबहलाइसु देसेसु बोसट्टचत्तदेहो *JugaJiCa.* 151.28.

अडंबर (aḍambara < āḍambara) *m.* appertenance, subsidiary, *Apā.* परिपालिय-सावय-वयधरेण । सम्मत्त-अडंबर-धुरधरेण (परधरिदेण) (दिट्ठु मुणिंद) *SugDahKa.* 1.4.5.

अडंबर (aḍambara) *m.* name of Yakṣa god of Mātāṅga community, *JM.* मातंगा तेति अडंबरो जक्खो हिरिमियखो वि मण्णति *ĀvCu.* (ĀS.) 2.227.13.

अडयणा (aḍayanā < atānikā? = asatī) *Deśi.* *f.* [DeNā-Mā. 1.18; PāLaNā. 91] unchaste woman, harlot, *JM.* सो अगिलो अडयणा, सा महिला माणिणो महापाया *PaumCa.* (V.) 77.74; सो वीय-चंद-भूओ अडयण-वयण-कुमुप विवोहिंतो *TarLo.* 556; अडयण-पउत्तिहरणाओ ... दो तिज्झि दूरीओ *VajJag.* 421; *Apā.* माळर-पवर-पीवर-यणां ... अडयणां *PaumCa.* (S.) 37.7.2; किं छजइ अडयणलज्जिबउं *MahāPu.* (P.) 19.1.7; उडयासावंचिउ दुउ विलक्खु अडयणप इंसिउ तहो देवि लक्खु *JambūSāCa.* 10.10.10; सुवदंसणु चित्तर हियं अडयणसाइसु *SudCa.* (N.) 8.31.9.

अडयं (aḍayam < atāt = atāmāṇa) *adj.* (pr. part.) wandering, *AMg.* सव्वं सोयव्वमादाय अडयं उवहाणवं । सव्ववुक्खपणीणे उ सिद्धे भवति णीए *IsiBhās.* 1.3.

अडया (aḍayā) *Deśi.* *f.* an unchaste woman, harlot, अडया अडया अडयणा त्रयोऽप्येते असतीवाचकाः *DeNāMā.* comm. 1.18.

अडयाळ (aḍa-yāla < aṣṭa-catvārimśat) *nu.* forty-eight, *AMg.* ते णं भवणा बाहिं बट्टा, अतो चउरंसा ... अडयाळकोट्टयरइया *SamavPra.* 144; अट्ट च अडयाळ जोयणसप किंचि विसंसाहि पक्खिक्खेणं पण्णत्ते *Viy.* 3.7.4 (3.250); अट्ट य अडयाळ जोयणसत्ते पक्खिक्खेणं *RāyPa.* 126; सत्तत्तीसं जोयणसहस्सां नव य अडयाळ जोयणसप *Jivābhi.* 3.351; ते णं (भवणवासीणं देवाणं) भवणा ... अडयाळकोट्टयरइया अडयाळकयवण-माळा *Pannav.* 2.30 (177) (अन्ये त्वभिदधति—अडयाळशब्दो देशीवचन-त्वात् प्रशंसावाची । ततोऽयमर्थः—प्रशस्तकोष्ठकरचितानि प्रशस्तकृतमालानीति comm. on *Pannav.* 2.30 p. 86b.1-2; *Jivābhi.* comm. p.160a.8); 2.31 (178[1]); 2.41 (188); णव जोयणसहस्सां सत्त य अडयाळ जोय-णसप *Jambuddi.* 1.20; *Apā.* अडयाळ-पवटि-सय-खविय-मोह *PaṇaCa.* (P.) 1.2.1; उत्तरसयपयटि हि सउ अडयाळउ सुहु दुहु देहिं एउ असुरालउ *PaṇaCa.* (P.) 6.16.7.

अडयाळकयवणमाळ (aḍa-yāla-kaya-vana-māla < aṣṭa-catvārimśat-kṛta-vana-māla) *adj.* (decorated) with forty-eight garlands of forest flowers, *AMg.* ते णं भवणा बाहिं बट्टा, अतो चउरंसा ... अडयाळकोट्टयरइया अडयाळकयवणमाळा *SamavPra.* 144; *Jivābhi.* comm. p.160a.8; *Pannav.* 2.30 (177); 2.31 (178[1]); 2.41 (188)

अडयाळकोट्टयरइय (aḍa-yāla-koṭṭhaya-raiya < aṣṭa-catvārimśat-koṭṭhaka-racita) *adj.* consisting of forty-eight turrets, *AMg.* ते णं भवणा बाहिं बट्टा, अतो चउरंसा ... अडयाळकोट्टय-रइया *SamavPra.* 144 (comm. अन्ये मण्णन्ति अडयाळशब्दः किल मत्तंसावाचकः p.138a.7); *Jivābhi.* 3.1.117; *Pannav.* 2.30(177); 2.31 (178[1]); 2.41 (188)

अडयाळसय (aḍa-yāla-saya < aṣṭa-catvārimśat-śata)

nu. hundred and forty-eight, JM. सति अष्टावक्रस्य जा उवसमु विजिणु वियतए KamTh.(D.) 25.

अष्टावक्रसेह (aṣṭa-yāla-seha < aṣṭa-catvāriṃśat-śaikṣa) m. forty-eight pupils, JM. अष्टावक्रसेहा पट्टिकुट्टा पञ्चावेजा NisCu. 1. 134. 25.

अष्टावलीस (aṣṭa-yāliśa < aṣṭa-catvāriṃśat) nu. [f. -ā] forty-eight, AMg. एगमेगस्स णं रण्णो चावरंतचक्कवट्टिस्स अष्टावलीसं पट्ठण-सहस्सा पण्णत्ता । धम्मस्स णं अहमो अष्टावलीसं गणा अष्टावलीसं गणहरा होत्था । सूरमेहल णं अष्टावलीसं एगसट्ठिमागे जोयणस्स विक्खंमेणं पण्णत्ते Samav 48. 1-4; नवरं — अवट्टिप्पु इमं नाणत्त, तं जहा — रयणप्पभाए पुट्ठीए अष्टावलीसं मुहुत्ता Viy. 5. 8. 15[4] (5. 216); सभाए णं सुहम्माए अष्टावलीसं मणोमुलियासाहस्सीओ पण्णत्ताओ RayPa. 235; एतेणं अगुलप्प-माणेणं छ अंगुलाइ पाओ — अष्टावलीसं अंगुलाइ कुच्छी Jambuddh. 2. 63; दो हो जोयणां अष्टावलीसं च एगट्ठिमागे जोयणस्स एगेणं राहट्टिणं विक्कंपत्ता चारं चरइ SuraP. 1. 24; गीयत्था मगवतो अष्टावलीसं तु निज्जमथा ĀrāhPaḍ.(V.) 398; वारस कम्ममासया मंडलओ । एवं अष्टावलीसाए (v.l. *यालीस) कागणीए (v.l. *णीओ) मंडलओ ApuOg. 328; अष्टावलीसं अंगुलाइ कुच्छी AnuOg. 345; JM. एगट्ठिमाग काऊण जोयणं तस्स भागछप्पण चंदपरिमंडलं खलु अष्टावलीसा य सूरस्स DevTha 85; अष्टावलीसमेह-मज्झातो दो रुवा सोहिता जाता छायालीस NisCu. 1. 132. 16

अष्टावलीसअंसिय (aṣṭa-yāliśa-aṃsiya < aṣṭa-catvāriṃśad-aśrika) adj. (pillar) having forty-eight edges, AMg. तीसे णं मणिपेटियाए उवरि एत्थ णं माणवण चैश्य-खंमे पण्णत्ते, अष्टावलीस-अंसिए अष्टावलीसअंसोटीए अष्टावलीसअंसिगहिए RayPa. 239.

अष्टावलीसइकोटीय (aṣṭa-yāliśai-kōṭṭiya < aṣṭa-catvāriṃśati-kōṭṭika) adj. (pillar) having forty-eight tops, AMg. तीसे णं मणिपेटियाए उवरि एत्थ णं माणवण चैश्य-खंमे पण्णत्ते, अष्टावलीसअंसिए अष्टावलीसइकोटीए अष्टावलीसइविगहिए RayPa. 239.

अष्टावलीसइविगहिय (aṣṭa-yāliśai-viggahiya < aṣṭa-catvāriṃśati-vigrahika) adj. (pillar) having forty-eight body parts, AMg. तीसे णं मणिपेटियाए उवरि एत्थ णं माणवण चैश्य-खंमे पण्णत्ते, अष्टावलीसअंसिए अष्टावलीसइकोटीए अष्टावलीसइविगहिए RayPa. 239.

अष्टवड (aṣṭavaḍa < ?) Deśī adj. non-sense (talk), Apa. आवर अष्टवड बडबड पर रजिज्ज लेउ PaDo 6.

अष्टवडण (aṣṭavadāna) Deśī n. [ada- (Dhā) + pātana] stumbling, faltering, JM. तुरयावि परिस्सता अष्टवडणं वाउमारुद्धा SupāCa. 69. 13.

अष्टवण्ण (aṣṭa-vanna < aṣṭa-pañcāśat) nu. fifty-eight, J.S. अष्टवण्णा सत्तसया सत्तसहस्सा य हंति पिण्णे । उदयट्ठाणे मंगा असह-यपरक्कमुहिट्ठा GomSā.(K.) 608; Apa. सुरलोह(इ) इमाइ गिहविमाण-भवणहिं मुणहि । महियणि अष्टवण्ण चउसयाइं सखए गणहि DhamPar. 6. 9. 12.

अष्टवण्ण (aṣṭa-vanna < aṣṭa-pañcāśat) nu. fifty-eight, JM. अष्टवण्ण अणुव्वाइमि KamTh.(D.) 9; उवरि चउरो लक्खा धम्मो जा (comm. धर्मजिनं यावत्) उवरि सहस तेणउइ । इगनउइ इगहत्तिरि अष्ट-वण्णडवाल छत्तीसा PavSāro. 370.

अष्टवण्णसय (aṣṭa-vanna-saya < aṣṭa-pañcāśat-sata) nu. hundred and fifty-eight, JM. (कम्मं) तं चउहा मोयणस्स दिट्ठता । मूलपगइत्त उत्तरपगइ अष्टवण्णसयमेयं KamVi.(D.) 2.

अष्टवारं (aṣṭa-vāraṃ < aṣṭa-vāraṃ) adv. eight times, J.S. एके एकं आज एकमेव बंधमेहि जोगगपदे । अष्टवारं वा तत्थवि तिमाससेते

व सम्बत्थ GomSā.(K.) 642

अष्टविजम्मण (aṣṭavi-jammaṇa < aṣṭavi-janman) n. birth in a forest, AMg. इमं च जगपागईं बराका दुक्खं पावेति दीहकालं ... अप्पटीकारअष्टविजम्मण ... दमणाणि Paṇḍā. 1. 30.

अष्टविणीहुत्त (aṣṭavi-nihutta < aṣṭavi-nihṣṛta) adj. coming out of the forest, JM. तण्हाछुवाक्किलंते समणं दट्ठग अष्टविणीहुत्ते । पडि-लाहणा य बोही पत्ता गोवालपुत्तेहि UttVi 334 (comm. (S.)) अष्टविणीहुत्ते ति अटवीनिःसुत्त p. 375b. 9)

अष्टविदेस (aṣṭavi-deśa < aṣṭavi-deśa) m. forest region, JM. गयपुर कुरुदत्तसुओ 'निसीहिवा' अष्टविदेस पडिमाए । गावि कुट्टिएण दट्ठा, गयसुत्तुमालो जहा भगवं MaruVi. 498 of. अटवीदेस.

अष्टविपह (aṣṭavi-paha < aṣṭavi-patha) m. forest path, JM. जह वा तिणि मण्णसा जंतविवहं सहावगमणेण । वेलाइकममीया तुरंति पत्ता यदो चोरा ViĀvBhā. 1211.

अष्टविभव (aṣṭavi-bhava < aṣṭavi-bhava) adj. belonging to forest, wild, JM. तह जोइज्ज सउणं अष्टविभवं णायरं तथा सहं RiṭSamq. 172.

अष्टविमज्झ (aṣṭavi-majjha < aṣṭavi-madhya) n. [also अष्टवीमज्झ] the middle of the forest, AMg. एसा सा मगवती अहिंसा जा सा ... अष्टवीमज्झे व सन्धगमणं Paṇḍā. 6. 4; JM. के एत्थ अष्टविमज्झे सन्धाहा पविसरंति बीहणयं Paṇḍā.(V.) 14. 33; Apa. सो ताए समउ गउ अष्टविमज्झ KarCa. 7. 3. 3.

[अष्टविसंसिया (aṣṭavi-samsiyyā < aṣṭavi-samśritā) adj. [f.] interior reading for अष्टवी संधिया, Vivā. 58 AMgD.]

अष्टविहुत्त (aṣṭavi-hutta < aṣṭavi-abhīmukha) adj. [of. Hem.(Gr.) 2. 158 comm.] heading towards forest, AMg. से जहानामए केइ पुरिसे परमुं गहाय अष्टविहुत्तो गच्छेज्जा ApuOg. 555.

अटवी (aṭavī < aṭavi) f. [अटवि at the beginning of epda] forest, wood, AMg. दीहमइमअविमणुपडिटा Thāna 5. 107 (417), Viy. 15. 85-87 (15. 85-88); तेसि ... दीहमइमअटवीए कंचि देसंतरमणुपत्ताणं Uvaṇ. 83; 85, दीहमइमअटवीए Nāyā. 1. 15. 11; से दीहमइमअटवि अणुपविट्ठे Nāyā. 1. 18. 44; 1. 18. 40; तीसे भगामियाए अटवीए तण्हाए अभिभूए . काल्णए Nāyā. 1. 18. 47; 1. 18. 49-53; समणं भगवं मवावीरे संसारइवीए बहवे जीवे नस्समाणे . निव्वाणमहाइवि साहत्थि संपावेइ Uvaṇ. 217; छेताइं कसइ, कसावेइ य निवेसेह अटवीदेसेसु विपुलसीमे Paṇḍā. 2. 13; नगरस्स उत्तरपुररिथमे दिसीमाए देसप्यंते अटवी संधिया Vivā. 55; केइ पुरिमा वणत्थी . वट्ठाणं अटवि अणुपविट्ठा RayPa. 765. 755; JM. अटवी भवो मण्णसा जीवो कम्मअट्टई पवो दोओ । गंठी य भयत्थाणं रागहोसा यदो चोरा ViĀvBhā. 1212; तिहिरे संगितम्मि जाणंतो निसिस्स अजाणते । पाणंधिच्छित्तकरणे अटवि जले सावए नेणा VavaBhā. 2. 23, खेतं गतो य अटवि एक्को संचिकखए तहिं चेव VavaBhā. 2. 245 (comm. एगो अटवि गतो देस देसेणं हिडई p. 115b. 5); सरणं अटवीए महं ओ होज्ज अमाणुसाए धीराए CāupCa. 12. 14; अटवीए उटवयाइ काऊण ठिओ तहिं सत्थो JuggāJiCa. 5. 15; अटवीसु मिहत्तकर . उत्तुरीयपडिअ-सत्थासु NamāSta. 10; मुणिचंदो पच्छा अटवीए पम्भट्टो Erz. 1. 4; (दो पुत्ता) अट्टया खेसरखणट्ठा अटवि गया Erz. 1. 9; 18. 80; 21. 21; J.S. धोरसंसारमीमाइवीकाणणे PaṇḍāBhā. 4; दुम्मिकले वा गांहे अटवीए विप्पणट्टो वा BhaĀrā. 72; S. (विट्ठक) तुमं दाव अटवीओ अटवि आदिहंतो Śāk. 19. 18(2); Apa. गय अटविहि सावय मणि ससंके Paṇḍā-Ca.(P.) 10. 12. 5; केण वि मम्महेण सकज्जचुक्कु, खसपीडिउ अटविहि उंटु मुक्कु JambūSāCa. 10. 7. 1.

अटवीजत्ता (aṭavī-jattā < aṭavi-yātrā) f. journey in the

forest, AMg. आरण्याणं वणवयाणं अडवी-जत्ता-संपट्टिवाणं असणं वा पाणं वा ... पडिगाणे Nis. 16.12.

अडवीदेस (aḍavi-deśa < aṭavi-deśa) m. forest region, AMg. अवर पाइक्कोरसंवा अडवीदेसपुक्खवासी Paṇḥā. 8.16; 2.13.

अडवीपण (aḍavi-paesa < aṭavi-pradeśa) m. forest region, JM तत्थेव अडवीपणसे ... तिलोयनाइस्स ... पडिमा पइट्टिया अहेसि KaKoPra. 2.9.

अडवीबहुल (aḍavi-bahula < aṭavi-bahula) adj. abounding in forests, AMg. बलीबहुले अडवीबहुले सावयबहुले (मरहे) Jambuddh. 1.18.

अडवीमिगी (aḍavi-migī < aṭavi-mrgī) f. a forest female deer, JM. अहं ताव अडवीमिगी जाया Āvṭi.(H.) 892a.5.

अडवीमुहो (aḍavi-muhi < aṭavi-mukhī) adj. [f.] facing towards the forest, AMg. तप णं से धणे सत्थवाहे सुंसुमं दारियं चिलाएणं अडवीमुहि अवहीरमाणि पालित्ता Naya. 1.18.45.

अडवीवास (aḍavi-vāsa < aṭavi-vāsa) m. residence in the forest, AMg. तरेव केई असरणा अडवीवासे उवेति Paṇḥā. 3.9.

अडवीस (aḍa-visa < aṣṭa-vimśa) nu. adj. twenty-eighth, Apa तेरस-सय अडवीसे वसिसे ... एसा संधी विविधा NamSuSam. 4.33.

अडवीस (aḍa-visa < aṣṭa-vimśati) nu. n. twenty-eight, JM छप्पन्नं खलु भागा विच्छिन्नं चंदमंडलं होइ । अडवीसं च कलाओ बाहलं तस्स बोद्धव्यं DevTha. 87; JŚ. आदिमच्छकं एवं अडसीदितिए णं अडवीसं GomSa.(K.) 778; Apa. (लक्खणेह) अडवीस वीयसगइ गिरेह CandappaCa.(Y.) 11.16.6.

अडवीसजुया (aḍa-visa-juyā < aṣṭa-vimśati-yutā) adj. [f.] with twenty-eight added, JM. (उत्तरभेयणसट्ठी) अडवीसजुया तिनवइ (comm. एसा पञ्चपट्टिः अष्टाविंशतियुता ... सह मीलने त्रिभिरधिका नवतिः ... भवति) KamVi.(D) 30.

अडवीसतिय (aḍa-visa-tiya < aṣṭa-vimśati-trika) nu. adj. three numbers beginning with twenty-eight (i. e. twenty-nine and thirty), JŚ बावीसे दसयचऊ अडवीसतियं च मिच्छवंधावी GomSa.(K.) 655.

अडवीसय (aḍa-visa-ya < aṣṭa-vimśati-ka) nu. twenty-eight, JŚ. आदिमच्छण्णउदितिए एयं अडवीसयं गत्थि GomSa.(K.) 779.

अडवीसा (aḍa-vīsā < aṣṭa-vimśati) f. twenty-eight (types in the 8th stage), JŚ. अडवीसा बासट्ठी अडवउवीसा य अट्ट चउ अट्ट GomSa.(K) 364.

अडवीसिमा (aḍa-visimā < aṣṭa-vimśatitami) nu. adj. twenty-eighth, JŚ. सोलस बावीसदिमा बारस अडवीसिमा (मिस्सस-लागा) तिय चतुत्थी ChaPi. 234.

अडवीसीमंतय (aḍavi-simanta-ya < aṭavi-simānta-ka) adj. bordering the forest, JM. गहिओ निचट्टसुहिओ अडवीसीमंतओ पंथो TarLo. 1057.

अडसट्ठि (aḍa-satthi < aṣṭa-ṣaṣṭi) nu. [also अडसट्ठी, अडसट्टिय] sixty-eight, AMg. तस्स तस्स मंडलपरिकलेवस्स सत्तरस अडसट्ठि मागसए गच्छइ SūraP. 15.2; JŚ. अडसट्ठी एकसयं कसायमागम्मि सुदुमगे सत्ते GomSa.(K.) 871; 288; Apa. पंचकोडि अडसट्ठिब रुक्खइ सवसइ णव णव दीयसु संखइ CandappaCa.(Y.) 11.9.2.

अडसट्ठि (aḍa-satthim < aṣṭa-ṣaṣṭi) nu. sixty-eight, AMg. थायरसहे णं बीहे अडसट्ठि चक्खट्ठिविजया अडसट्ठि रायहाणीओ, उक्कोसपए अडसट्ठि अरहंता समुप्पज्जिस्स वा ... पुक्खारवरदीवणे णं अडसट्ठि विजया ... विमलस्स णं अरहओ अडसट्ठि समणसाइस्सीओ ... समणसंपया इत्था

Samav. Abhayadeva comm. 68 (p. 80b)

अडसट्ठिम (aḍa-satthi-ma < aṣṭa-ṣaṣṭi-tama) nu. adj. sixty-eighth, JM. बुरुवासाहणं नाम अडसट्ठिमं पण्वं समत्तं Paṇḥā. (V.) 68 colophone.

अडसदरि (aḍa-sadari < aṣṭa-saptati) nu. seventy-eight, JŚ. धीपुरिसे चउवीसे सीइउसदरी ण थीसहे GomSa.(K.) 722.

अडसहस (aḍa-sahasa < aṣṭa-sahasra) nu. one thousand eight, AMg. अडसहसलक्खणवरा अट्टारसदोसरविय सुरमहिया । मोक्खसुइ अरहंता अरिहंता होतु मे सरणं ArābPaḍ. 244.

अडसीय (aḍa-sīda < aṣṭāsīti) nu. eighty-eight, JŚ. तेण दुणउदे णउदे अडसीदे वधमादिमं छकं GomSa.(K.) 782.

अडसीदितिय (aḍa-sīdi-tiya < aṣṭāsīti-trika) nu. adj. the three numbers beginning with eighty eight (i. e. eighty-nine and ninety), JŚ. आदिमच्छकं एवं अडसीदितिए णं अडवीसे GomSa.(K.) 778.

अडहत्तर (aḍa-hattara < aṣṭa-saptati) nu. seventy-eight, AMg. एयं जोयणसहस्सं वजिज्जा मज्झ अडहत्तरे जोयणसयसहस्से Jivābhi. 3.77.

अडहत्तरि (aḍa-hattari < aṣṭa-saptati) nu. seventy-eight, JŚ. सत्तं दुणउदि णउदीतियसीइहत्तरी य णवगट्ठे GomSa.(K.) 752.

अडहुत्तर (aḍa-huttara < aṣṭa-saptati) nu. seventy-eight, AMg. अडहुत्तरं (v. l. अट्टत्तरं) च तीसं च छवीसं चेव सत्तसहस्सं तु ... अणुत्तरा नग्गा Pannav. 2.27(174).

अडाइ (aḍāḍa) Dośi. m. force, इहे अडाइ-अणुवा य DeNaMā. 1.19 (comm. अडाइओ तथा अणुवो बलात्कारः); रविणो अडाइखंदिअमर-रिउणो DeNaMā. 1.19.

अडाह (a-dāha < a-dāha) adj. without envy, Apa देवदेवो जिणिंदो ... अराउ अकामो अडाहो अवाहो RūṇaCa. 2.10.6.

अडिऊण (aḍiūṇa < aṭitvā) ger. having wandered, JM रातो अडिऊण एयदोसपरिहरणत्थं दिवा भोक्ष्यामि NisCa. 1.142.12.

अडिगवीस (aḍiga-visa < adhyardha-vimśati) nu. twenty-two and half, JM. पणवीस अडिगवीसं कुणति कत्ता इयं रिक्खं DinSu. 136.

अडित्तए (aḍittae < aṭitum) inf. in order to go on (the begging tour), wander, AMg. इच्छामो णं तुमेहि अम्मणुणाए भिक्षायरियाए अडित्तए Nāyā. 1.14.4; Vy. 2.5.22 (2.107); Uvāṇ 77; Antag. 31; वाणियगामे नयरे उच्चनीयमज्झिमाइ कुलाइं घरसमुदाणस्स भिक्षायरियाए अडित्तए Vivā. 2.13.

अडित्ता (aḍittā < aṭitvā) ger. having wandered, AMg. अपरितंतजोगी अडइ, अडित्ता रायगिहाओ नगराओ पडिणियखमइ Antag. 6.57 [Ldn.].

अडिय (aḍiya < aṭita) n. wandering, JM. उमयस्सकारगम्भी, दोसीणे अहव तस्स असईए । संथरे भणति तुम्हे, अडियसु वयं अवीहामो KappBhā. 2214.

अडिल (aḍila < ?) m. [also अडिल] a kind of bird (having wings of leather), AMg. चम्मपक्खी अणेगविहा पण्णत्ता ... वरगुली जलोया अडिला (v. l. अडिला) मारंडपक्खी Pannav. 1.78(87); Jivābhi. comm. p. 41a.6.

अडिल्ला (aḍillā) f. name of a metre, Apa. सोल्ल मत्ता पाउ अडिल्ल दे वि जम्मका भेउ अडिल्ल । हो ण पमोहर कि पि अडिल्ल । अंत दुपिम मण छंडु अडिल्ल PrāPaṇḍ. 1.127.

अडुवाळित्ता (aḍuvalittā < ?) ger. having overpowered,

JM. अनुयायिका लंघे गिण्णामि ति काउं खमएण चेतओ वाई गहिओ
DasaveTī.(H.) 38b.5 [अनुयायिका आश्रित्य (बलात्कार कृत्वा)]

अनुयायिक (aḍuyāliya) v. l. for अनुयायि at CaupCa. 319.11
अनुयायि पोट्टिमतरं.

अडोलिया (aḍoliyā) Deśī. f. [also अडोली] 1 name of
a princess, JM. धूया अडोलिया गहणेण छुडा अगडम्मि KappBhā.
1155; अडोलिलेण KappBhā. 1156; 2 female mouse, JM. अगडे
छुडा अडोलिया KappBhā. 1158; तस्य य चेदरूपाणि रमंति अडोलियाए
उदोदयाए KappBhāTī. p. 360. 7. 12.

[अडोविय (aḍoviya < aṭopita) adj. PSM. w. r. for
आडोविय Paṇḍā. comm. p. 48b. 10]

अडोहिउं (aḍohium = anavagāhya) ger. not having fatho-
med, Hm. पट्टिबिबिअ-मुंजालु जलु जेहिं अडोहिउं पीउ Hem.(Gr.)
4. 439. r. 2.

अडु- (aḍḍa-) Deśī. v. to place, to put on, Apa. निनु वडु
नव-नव भूषण अडुहि। पहिरिय पुण इह बाविहि छडुहि SaḷḷSaṇ. 8.10;
कोसविहिं तो पत्तु नरु। पणवीहिहिं हिंडर सिरि तिणु अडुइ जिव पावइ
पर-दव-भरु ViPaSaṇ. 8.9.

अडु (aḍḍa) Deśī. [Turn. 188] adj. cross, crooked, bent,
AMg. ईसि अडुच्छिअकखविट्टिपरि .. मनाग अडुं तिर्यक्वलिंत अक्षि येव
कटाक्षरूपेण ईसि चेत्थिणु Jivābhi. comm. p. 207a.10 (Jivābhi.
3. 303 v. l. अडुच्छि); JM. तं च बंससिहरे अडुं कट्टं कत्तेल्लयं AvTī.(H.)
360a.4; विस्सरियप्पा खडुम्मि निवडिओ सो कुहाडओ अडु। आवडिओ
तस्य सिरं दोभायं तस्य संजायं UvPaṇTī. 131b.4.

अडुक्ख- (aḍḍakkha-) Deśī. v. to throw, Hem.(Gr.)
4. 143; Lakṣmī (Gr.) 3. 1.79 (p.217)

अडुक्खिय (aḍḍakkhiya = kṣipta) Deśī. adj. (ppp.) that
which is thrown, JM. तह पेळिओ तुक्को, दिही-नाहो गलत्थिओ तह
य। अडुक्खिओ अ कामी, रिउ-वत्तण, छुइ महापसं KumāCa.(H.) 6.96.

अडुग (aḍḍa-ga) Deśī. adj. cross, transverse, JM. रातो
अंधकारे वंटेणं कक्केण सह मुंजति तेण गळे खिज्जति अडुगो बा लगमति
NiaCu. 1. 141.31.

अडुडु (aḍḍaḍḍa) Deśī. adv. out of sight [cf. Mar. आड],
Apa. सुकल्लु जेम अडुडु जाइ। सुकल्लु जेम भिउटिहिं ण थाइ PaumCa.
(S.) 51.13.2.

अडुण (aḍḍana < aḍḍana) n. shield, JM. नव-मुग्ग-वज्ज-अडुण-
दक्षि-भाजणु-सीसण-सरीरा (भिला) SurSuCa. 2. 5. (PSM. also
skin?)

अडुण (aḍḍana < atana) n. wandering, going on a begging
tour, JM. तिद्धत्थेण भगियं पज्जसं अडुणं MaViCa.(G.)
190a.11(6)

अडुपल्लण (aḍḍapallāṇa) Deśī. n. a kind of vehicle, JM.
लाटानां यद् अडुपल्लणं रुद्धं तदन्त्यविषये थिलिरित्युच्यते Jivābhi. 3, comm.
282a.1; लाटेषु स्वनामप्रसिद्धेऽन्त्य थिलिरिति ख्याते बाहनभेदे Jivābhi. 3
comm. 265a.4; थिलिसि अडुपल्लणं Viy. comm. 399a.10.

अडुय (aḍḍaya) Deśī. n. a curved weapon, Apa. पहिल्ले
अरे धणहरं . संखु चउत्थये पंचमे अडुउ ... बीसहि मि मुअ (इंजेहिं)
बीसाउहेहिं ... बीसावणु रावणु PaumCa.(S.) 74.7.3; adj. i. aside,
JM. अहं अडुण बायामभूमीए ठिओ CaupCa. 142.30; ii. (f.) curved,
slanting, JM. (फलो) णममाणे अंतरा अनुया कविआ वज्जंति NisCu.
2.162.14.

अडुवियडुं (aḍḍa-viyaddam) Deśī. adv. [also अडुविअडुं]

confused, senseless, helter-skelter, disordered, JM. एवं अडुवियडुं
चित्ततस्स ण पडिसेवणाणुकूले OghNi.(Tī.) 176a.7; 177a.7; अतिक्किणं
आकीर्णं परिवाडीय वित्तिक्किणं विप्रकीर्णं अणणुपुक्कीय अडुवियडुं ति वुत्तं
यवति NisCu. 4.37.15; सो पुलिंदगो ... अडुविअडुं खलंतक्खरं कुमारवत्तं
कहिउमारदो MaViCa.(G.) 210b.11(6); अडुवियडुं हिंडणउमुडु-निम्मुडु-
णाई कुणमाणा PubCa. 77.25; 83.4; 85.6; अडुवियडुं समुदमज्झम्मि
वियरं सा पावा JuggaJiCa. 83.13; अडुवियडुं खोरटारो व्व JuggaJiCa.
143.33; सेट्टी अडुवियडुं मणिउमादत्तो KaKoPra. 76.15; 83.26; 83.30;
अडुवियडुं पयंगविही (भिक्षाधारियाए) PavSāro. 747 (comm पतङ्ग-
गतिहिं अनियतक्रमा भवति); adj. Apa. भक्खिणि जंगलु अडुवियडुं।
उत्परि रिसिहिं णिहितरं इडुइ MahāPu.(P.) 63.16.12; अडुवियडुं वुत्तं-
डियउ सिरिहिं निवडउ चम्मे मडियउ JambūSāCa. 11.6.2.

अडुवेउं (aḍḍaveuṇ = rodhayitvā) Deśī. ger. neglecting,
having set aside, JM. पाणे वि अडुवेउं किर सुंदरि। तुह पियं करिस्सामि
PubCa. 51.24.

अडुणग (aḍḍanaga) Deśī. n. wandering, JM. माइ-सयणाईणं
तु रक्खण-ववहरणं मुक्कयं अडुणगाइ य। तहा अमुगनगराओ चउडिंसि
जोयण-सयाई ViMāPra. 5.6.

अडुयतिरिच्छा (aḍḍāya-tiricchā < a-tiryāñc) m./n.
reptile, serpent, JM. चित्ताउरो य जम्हा अहमेव य पदमज्जवणाभिमुहा।
अडुयतिरिच्छा विव भमामि जणयस्स जमिउत्तं AkkhaMaKo. 45.69.

अडुय (aḍḍiya) Deśī. n. [cf. १५१] a posture in wrestling
or fighting, JM. अडुयपक्खडुयादिकरणेहिं। जुद्धं NisCu. 3.348.12;
लोए अणिवडाई अडुय-पक्खडुयाई करणाई। पचादेससयाई मरुदेवाईणि
उत्तरिए ViAvBhā. 3457; एवं लोएयं अवडकरणं वत्तीसं अडुयाओ। वत्तीसं
पक्खडुयाओ सोलस करणाणि AvTī.(H.) 365b.7.

अडुयालिय (aḍḍuyāliya?) Deśī. adj. (ppp.) disturbed,
churned, JM. बहुतरुदलमूलफलकसायकलियजलपाणत्तणओ अडुयालियं
पोट्टिमतरं CaupCa. 319.11 (v. l. अनुयालिय)

अडुवे (aḍḍevi) Deśī. ger. stopped or prevented, Apa.
तहिं अवसरे भंभीसंतु मउ .. थिउ अडुवे साइणु अण्णणउ PaumCa.(S.)
71.14.6.

अडुहिय (aḍḍohiya) Deśī. n. churning, disturbing, Apa.
योवतरे मच्छुत्थल देति .. करि-मयरडुहिय-डुडुडुइति PaumCa.(S.)
31.3.3.

अडु (aḍḍha < ardha) nu. [Hem.(Gr.) 2.41; Lakṣmī.(Gr.)
1.4.34] half, AMg. ने णं जोइसियविमाणावासा . विगसिय-सयवत्त-
पुंडरीय-तिलय-रथणडुचंद-विता SamavPra. 149; परमाणुयोगले णं अंते!
किं सअडुं समज्जं सपरेसे? उदाहु अणडुं अमज्जं अवसे Viy. 5.7.0
(5.160); 5.7.10 (5.161); 5.8.3 (5.202); पासायवडंसए पणसे —
सडुवावट्टि जोयणाई उडुं उच्चतेण Jivābhi. 3.633; सक्के यत्थ देविदे ...
दाहिणडुलोपाधिबत्ती Pannav. 2.50(197); वावत्तरि च चंदा, वावत्तरिमेव
दिणकरा दित्ता। पुक्खवरदीवडुं, चरंति एते पमासंता SāraP. 19.21;
पुक्खवरदीवडुं धायइसंडे य जंहुदीवे य Av. 47; धरे उगते पुरिमडुं
पक्कखाति Av. 98; मयवं पाकसासणो दाहिणडुलोपाधिबत्ती Kapp.(J.) 14;
15; JM छचउत्तिडुगेगदुमासे एगनव दुक्खवारस अकासी। अडुविडुइयमासे
वावत्तरि दो दो MaViCaSto. 27. cf. अडु.

अडु (aḍḍha < ādhyā) adj. 1 rich, wealthy, AMg. केहे
णां गाहावई इत्था, अडुं दिसे 86y. 2.7.8(843); माणुस्सए भवे जाई
इमाई कुलाई भवति, अडुं जाव बहुजणस्स अपरिभूयाई Thāpa. 8.10(597);
वडवे समणोवासणा ... अडुं दित्ता Viy. 2.5.11 (2.94); 3.2.19
(3.101); 15.4 (15.1); वये वाने सत्तवाहे अडुं दिसे Nāya. 1.2.7;

1.8.64; 2.1.16; अङ्गान्ते नामं गाहावर्हं ... अङ्गे जाव अपरिभूर Uvā. 8; 8; 105; नामे नामं गाहावर्हं होत्वा, अङ्गे Antag. 21; महा नामं सत्य-वाही, अङ्गा जाव अपरिभूया Anuttaro. 3.6; पुरिसवरगंधवती अङ्गे विते विते Uvav. 11; RāyPa. 671; आवाडा नामं चिलावा अङ्गा Jambuddi. 3.103; सोमिले नामं माहणे परिवसह, अङ्गे जाव अपरिभूर Nirayā. 90; 64; अङ्गा इत्था भणिणो PaLiNa. 194; 2 abounding in, posse-ssing abundantly [at the end of a opd.], AMg. जहा से पागारट्टा-लग-वरिय-दारगोपुर-कूडागारडु-सुविधिकोद्धम ... कलित्ता भवणविही बहुविकप्पा Jivābhi. 3.594, (तथैव कूटाकारेण शिखराकृत्याऽऽद्यानि सुविधिकोद्धमनि Jambuddi. comm. 107a.2); सीलङ्गं गुणआगरं (संजवं) Utt. 19.5; Jā. पोण्णलजीवणिबद्धो बम्माबम्मत्थिकायकालङ्को Pavā. 2.36; अङ्गुणङ्गे ... सिद्धं ... वदिमो SidBha. 1; M. एति गह मोत्तिअङ्गे पओस सीहाएय दिणेहम्मि GauḍVa. 1086; परिपिग-केसरङ्गं भवणकमलं व रविर्विं Jā. 439; पत्ता रोअम्बरङ्गं सुअमह जणणी तं छमेसं खमारी SāKā. 3.18 (comm. रोदे यान्यक्षराणि तैरादयं युक्तं); पञ्चुक्कम्भुअवेहिवण्णदण्णदोस-ट्ठिहं तुह रिउत्स कुमारिउत्ता SāKā. 10.84 (comm. आदयः उपेतः); Apa. सो बहुपरिमलङ्गु वण्णउउ BhaviKa. 140.3.

अङ्गुलक्षेत्र (addha-kkhetta < ardha-kṣetra) *n.* a conste-llation remaining in conjunction with the moon for a day and a night [these six constellations are Uttarābhādrapadā, Rohiṇī, Pūnarvasū, Uttarā-phālgunī, Viśākhā and Uttarāśādhā], AMg. तत्थ जे ते णक्खत्ता उअयमाया दिवङ्गुलक्षेत्ता पणयालीसहसुहुत्ता पण्णत्ता ते णं छ, तं जहा — उत्तराभद्रपदा, रोहिणी, पुणवसु, उत्तराफल्गुनी, विशाहा, उत्तरासादा SāraP. 10.4.

अङ्गुग (addha-ga < ādhyā-ka) *adj.* abounding in, posse-ssing abundantly, JM. कप्पाकप्पे परिणिट्ठियस्स ठाणुस पंचसु ठियस्स । संजमतवद्गुगस्स उ अविकप्पेणं तहाकारो ĀvNi. 688 = PañCaP. 12.14.

अङ्गुतिरिच्छ (addha-tiriccha < ādhyā-tiryāṇic) *adj.* I half (slightly) horizontal, II crooked like the rich man, Apa. दुग्गप-वित्तपरिच्छिहं अङ्गुतिरिच्छिहं महहि छाउउ अंवर PañCa. (P.) 14.20.11.

अङ्गुतेरस (addha-terasa < ardha-trayodaśa) *nu.* twelve and a half, AMg. तओ अणंतरं उवट्ठित्ता से जाहं इमाहं ... अङ्गुतेरस जाह-कुल्लोडिओणिपमुहसयसहस्साहं (तत्थ उववज्जिह्वि) Vivā. 31.

अङ्गुत्त (addhatta < ārabdha) *adj.* (ppp.) which is begun, M. समअं चिअ अङ्गुत्तो दोणह वि अणुल्लभदाहणो परिणामो SetaBa. 13.6 (comm. सममेवदैवारब्धो)

अङ्गुद्धीकय (addhaddhikaya < ardhardhikṛta) *adj.* (ppp.) repeatedly cut into two, JM. अङ्गुद्धीकय-माणिणि-माणो पज्जुण्ण दिण्णाणो KumāCa. (H.) 3.13 (अर्थाधीकृतः ... तुयांशो विहितो)

अङ्गुनव (addha-nava < ardha-nava) *nu.* eight and a half, AMg. सीयलस्स णं अरहओ कालगयस्स ... एगा सागरोवमकोडी तिवास-अङ्गुनवमासाहियवायालीसवाससहस्सेहि ऊणिवा विहक्कता Kapp. 151 [Ldn.]

अङ्गुपंचम (addha-pañcama < ardha-pañcama) *nu. adj.* four and a half, AMg. तेण परं अङ्गुपंचमा मासा Nis. 28.41.

अङ्गुपंचमासिय (addha-pañca-māsiya < ardha-pañca-māsika) *adj.* of four and a half months, AMg. अङ्गुपंचमासियं परिहारट्ठाणं पट्ठविअ अणगारे अंतरा मासियं परिहारट्ठाणं पट्ठसेविता आलोपजा Nis. 20.42.

अङ्गुभरह (addha < bharaha < ardha-bharata) *m.* half the Bharata-kṣetra, AMg. पभू णं विच्छुबजातिआसीविते अङ्गुभरहव्यमाणमेतं ... रौदि वितेणं विसवरियं करिअ Thāpa. 4.514 (841); रेव वंजुदीवे दीवे आरे वाते दाहिण्डुमरे इमीसे ओसपिणीय सुसमसुसमाय वक्कताय Kapp.

(JDPF. 110a.7); अङ्गुभरहव्यमाणे अङ्गुभरहव्यमाणे Nandī. 92. 38; जेसि इमो अणुओमो पयरं अज्जावि अङ्गुभरहम्मि Nandī. 92. 38; JM. ते रामकेसवा इव जाया नं अङ्गुभरहविकल्पाया PubCa. 176.12

अङ्गुमास (addha-māsa < ardha-māsa) *adj.* lasting for half a month, fifteen days, JM. बहूणि चउत्थ-छट्ठदुम-दसम-दुवाकस-मासदुमासाणि तवोकम्माणि कुवमाणे विहर एरा. 33.28.

अङ्गुवक्कली (addhayakkalī) *Deśi. f.* placing the hands on the hips, अङ्गुवक्कली तह य कडिहत्थे DeNāMa. 1.45.

अङ्गुवघर (addhaya-ghara < ādhyā-ka-grha) *n.* house of a rich (person), JM. सा किंचि अङ्गुवघरं परिवारीपडियमगया अज्जा TarLo. 28.

अङ्गुरत्त (addha-ratta < ardha-rātra) *n.* midnight, AMg. णो कपपे णिगंथाण बा णिगंथीण बा चउहि संसाहिं सज्जायं करेत्तए, तं जहा — पदमाय, पच्छिमाय, मज्झाणं, अङ्गुरत्ते Thāpa. 4.257 (286); कालङ्गुरत्त-मास-रासिसंकासं ... महाबोदि विउव्वह Viy. 3.2.28 (3.112); जे भिक्खु चउहिं संसायहिं सज्जायं करेह, करेत्त वा साइज्जह, तं जहा — पुव्वाय संसाय, पच्छि-माय संसाय अवरण्हे अङ्गुरत्ते ... तं सेवमाणे आवज्जह चाउम्मासियं परिहारट्ठाणं उग्गायं Nis. 19.8; पाओसियङ्गुरत्ते उत्तरदिशि पुव्व पेहए कालं वेरसिदंमि भवणा पुव्वदिसा पच्छिमे काले OghNi. 662; PinḍNi. 483; पुव्वमदुरत्तमम्मा छप्पवकुमारिविदियमुहकम्मा । जिणा सरणं ĀrahPaḍ. 238; JM. तओ सादुणा णायं — जहा ण एसा पागइत्थिति उवउत्तो, णओ अङ्गुरत्तो, दिण्णं मिच्छावुक्कं DugaveTī. 104a.3; अङ्गुरत्ते पमायं दंसेति VavaBha. Uddesa I. p. 96a.9, अंगारचोदसीय कित्थिय तह अङ्गुरत्तम्मि KuvMāKa. 19.15; अह अङ्गुरत्तसमए दंहुहि-सहं सुणिउ पट्ठिदुदा SurSuCa. 6.129; नमोकारचित्तणपराय अङ्गुरत्ते जाया उयरे अहं वेयणा Erz. 48.12; अङ्गुरत्तिओ अङ्गुरत्तुवरि वेप्पह ViMāPra. 42.24.

अङ्गुरत्तिअ (addha-ratti-a < ārdha-rātri-ka) *adj.* perta-ining to the midnight, JM. अह कालगयणविही ... वितेसो, जहा चत्तारि काला ... पाओसिओ वायाओ वा, अङ्गुरत्तिओ वेरसिओ पामाओ ViMāPra. 42.22; अङ्गुरत्तिओ अङ्गुरत्तुवरि वेप्पह ViMāPra. 42.24; 42.27; 42.29.

अङ्गुलत्त (addha-latta < ardha-rātra) *n.* midnight, Mg. (नन्दगोप) अज्ज हि अङ्गुलत्ते अम्माणं कुडुंविणीए पव्वा इयं च दाली (? दालि) BāCa. 1.18.1; (नन्दगोप) अज्ज अङ्गुलत्ते अम्माणं कुडुंविणीए BāCa. 1.19.15.

अङ्गुहार (addha-hāra < ardha-hāra) *m.* a kind of neck-lace (having blue strings), AMg. (हारं पिण्डंति) तयाणंतरं च णं अङ्गुहारं जाव पट्टं मउहं Vivā. 118.

अङ्गुहाज (addhāijja < ardha-tṛtīya) *nu.* [also अङ्गुतिज्ज] two and a half, AMg. मणपज्जवाणे ... समुप्पन्ने अङ्गुहाज्जेहिं दीविहिं ... सण्णीणं ... मणोगवाहं आवाहं जाणेह Āyā. 2.15.33 (169), पउमप्पवे णं अरहा अङ्गुहाज्जाहं णणुसयाहं उड्डं उक्कतेणं होत्वा SamavPra. 7; एत्थ णं महं एगे पासायवडेसगे पण्णत्ते अङ्गुहाज्जाहं जोयणसयाहं उड्डं उक्कतेणं Viy. 2.8.1 (2.120); तत्थ णं महं एगे पासायवडेसगं ... अङ्गुहाज्जाहं जोयणसयाहं विक्खंभेणं Viy. 14.6.6 (14.74); जा सा उत्तरवेउम्बिया (ओगाहणा) सा ... उक्कोसेणं पक्करस धण्णं अङ्गुतिज्जाओ य रयणीओ Viy. 24.20.4 (24.240); तय णं से वणदावे अङ्गुहाज्जाहं राहदियाहं तं वणं झामेह Nāyā. 1.1.188; गोयमा! अङ्गुहाज्जाहं पत्तिओवमाहं ठिहं पण्णत्ता Nāyā. 2.1.43; अङ्गुहाज्जाहं वाससयाहं परमाउयं पालहत्ता Vivā. 24; अङ्गुहाज्जाहं जोयणसयाहं विक्खं-भेणं RāyPa. 129; उत्तरवेउम्बिया (ओगाहणा) अङ्गुहाज्जाहं णणुसयाहं Jivābhi. 3.855; 3.973; लेत्तओ अङ्गुहाज्जवेकपरिवहा Pannav. 18.45

(1810); गोबमा ! अंतोमणुस्सल्लिते अङ्गुलीदीपेसु ... एत्थं वा आसाल्लिया समुच्छति Pannav. 1.72(82); अङ्गुलीदीपेसु धनुसयाहं विक्खंभेण Jambuddh. 1.38; 4.10; 5.52; ता अङ्गुलीदीपेसु जोषणाहं एगमेगेणं रावदियं विक्खंभेण SuraP. 1.23; अङ्गुलीदीपेसु दीवसमुदेसु जावतं केह साहू Av. 31; अङ्गुलीदीपेसु ... सण्णीणं ... मणोणं भावे जाणताणं Kapp.(J.) 142, 222; अङ्गुलीदीपेसु पक्खिया आरोवणा तेण परं अङ्गुलीदीपेसु मासा Nis. 20.37; मणुस्सलेत्ते अङ्गुलीदीपेसु दीवसमुदेसु Dasā. 5.7; संयास्तपट्टो अङ्गुलीदीपेसु य आयया हत्था । दोणं पि य वित्थारो हत्थो चउरगुलं वेव OghNi. 723; अङ्गुलीदीपेसु दीवसमुदेसु (सण्णीणं मणपञ्जवणं) Nandī. 32; तमाय (पुट्टीय) अङ्गुलीदीपेसु जहत्तेण अङ्गुलीदीपेसु असेवज्जतिभाणं उक्कोत्तेण अङ्गुलीदीपेसु धनुसयाहं AnuOg. 347(5), 376; अङ्गुलीदीपेसु धनुसयाहं य सुवण्णो सो य पुण कंसो JoisKa. 24; एते अङ्गुलीदीपेसु दीवा JoisKa. 129; J.M. चत्तारि गाउयाहं अङ्गुलीदीपेसु तिगाउया वेव । अङ्गुलीदीपेसु दुण्णि य, दिवदुमेणं च निरपसु AvNi. 47; ViAvBhā. 693; अङ्गुलीदीपेसु य दिवदुमेणं धनुसयं च (होउ उच्चत्तं) Tittbo. 364; अतो परं अङ्गुलीदीपेसु दीपेसु जोषणे चउरगुलं । दिवदुमे दोसु अङ्गुलीदीपेसु छेदो NisCu. 1.69;28; मणुया वि बहुपयारा, अङ्गुलीदीपेसु नवर दीपेसु JambūCa.(G) 5.163; अङ्गुलीदीपेसु दीवा VivMañ. 20, J.S. हेट्ठिमगेवउजेसु य अङ्गुलीदीपेसु हवत्ति रयणीओ Mñā 1069(12) (comm तृतीयाधेसहिते रत्नी भरतः)

अङ्गुलीदीप (addhāijja-dīva < ardha-tṛtiya-dvīpa) *m.* two and a half continents (i. e. Jambudvīpa, Dhātakdvīpa and half of the Puṣkaradvīpa), AMg. तिरियं होमाणे पणपरससु कम्मभूमिओ होजा साहणं पडुच अङ्गुलीदीप-समुदतदेस्सेसभाय होजा Viy. 9.31.30 (9.50); J.S. पबमङ्गुलीदीपसमुदेसु (मणुस्सा अरिय मिच्छाहट्ठी) SāṭṭAg. 1.1.163.

अङ्गुलीमासिय (addhāijja-māsiya < ardha-tṛtiya-māsika) *adj.* of two and a half months, AMg. अङ्गुलीमासियं परिहारट्ठाणं पट्टिय Nis. 20.38

अङ्गुलीसय (addhāijja-saya < ardha-tṛtiya-sāta) *n.* two hundred and fifty, J.M. अङ्गुलीसयहिं गणहिं वीरो जिणेतरो जाओ । दूतमअद्दसमाणं दोणं पि दुचत्तमहत्तेहि PavSāro 404; अङ्गुलीसयहिं गाहाणं कयपरिच्छेयं SurSuCa. 1.44

अङ्गुलीहत्थ (addhāijja-hattha < ardha-tṛtiya-hasta) *adj.* measuring two and a half Hasta (a measure), Apa. अङ्गुलीहत्थपणुं सुंदर वीससमुदमाणजीवियवर (जायउ प्राणयकप्पि सुरेसु) MahāPu. (P.) 47.4.7.

अङ्गुली (addhāiya < ardha-tṛtiya) *nu.* two and a half, J.M. वेत्तामि उ अणिओगो तिरियं लोगमि जम्मि वा खेत्ते । अङ्गुलीदीपेसु छल्लदीपेसु वेत्तेसु ViAvBhā. 1401; Apa. अङ्गुलीदीपेसु धनुसयाहं BhaViKa. 316.5; सोवण्णं अङ्गुलीदीपेसु आउ PaNaCa.(P.) 16.9.8; अङ्गुलीदीपेसु जं सायरहं माणु PaNaCa.(P.) 16.10.3; अङ्गुलीदीपेसु पंच मेरु सत्तहि सउ खेत्तहि सुर जणेरु PaNaCa.(P.) 16.15.1; 16.15.9; अङ्गुलीदीपेसु धरेवि मणुसेत्तरगिरि जाम नराल्ल JambūSaCa. 11.11.11.

अङ्गुली (addhāya < ā-dhyāya- < ā-driya-) *v.* to honour, to respect, J.M. दोसणं तहा करेमि जहा लोगो ममहुत्तो पडति तेण एतस्स ण अङ्गुलीयति एवं दोसेण AvTi.(H.) 48b 5

अङ्गुली (addhāra < aṣṭādaśan) *nu.* eighteen, J.M. अङ्गुलीछवीसा य (१ च) पाल सट्ठी य (गुंजाह जाव टंकं उत्तममाणिकमुल्ल वरं) RayPa. 118.

अङ्गुली (addhi = kṛṣṭi) *m.* pulling, stretching, M. दुग्गयकुद्धं अङ्गुली कहं तु मय धोविपण सोढव्वा । दत्तिओसरंतसल्लेण उयहं खं व पडण GaSaSa.(W.) 10. of कङ्क.

अङ्गुली (addhīa = ā-kṛṣṭa) *adj.* pulled back, M. धूमसिहा-णिहणिराअङ्गुलीअसल्लिला ।... णईसोता SetuBa. 5.72.

अङ्गुली (addhi-tta < ādhyā-tva) *n.* richness, wealthiness, J.S. दारिदं अङ्गुलीं णिदं च युदिं च वसणमणुदयं । पावहि बहुसो जीवो BhaAra. 1808.

अङ्गुलीकरण (addhindu-karāṇa < ardhendu-karāṇa) *n.* a posture of an archer (resembling the half moon), S. (चाणूर-मुष्टिकौ) अङ्गुलीकर(ण) संभाणध्वप्यहारहि जुद्धविसेसेहि सिद्धि गच्छामो BaICa. 5.5.4.

अङ्गुली (addhiya < ādhyā) *adj.* rich with, adorned with, Apa. पुणु गण्णिण-रण-रस-अङ्गुलीहो जक्खहो वज्जिरउ अणङ्गुलीहो PanuCa. (S.) 9.8.8; णियस्वे वडिय रण-रसे अङ्गुली रावण-रामहुं णाहं कलि PanuCa.(S.) 37.1.1; धम्म-स्खु पड वयकुसुमङ्गुली Chakkammu. 2.4.7.

अङ्गुलीवन्त (addhi-vanta < addhi-mat) *adj.* [Hem.(Gr.) 2.41] wealthy, rich, Apa. अङ्गुलीवन्त मरवता NāyCa.(P.) 9.12.5.

अङ्गुली (addhuttha < ardha-caturtha) *nu.* three and half, Pisehol. 450. cf. अङ्गुली.

अङ्गुली (addheūna = avaṣṭabhya) *ger.* collecting, pulling in one place, J.M. जहं सुक्कं तडागपाणिं वडयसं पिण्णपत्तं वा अङ्गुली सणियं विरिचि जहं उज्जरा न जायति AvTi.(H.) 620b.8.

अङ्गुली (addhejja = ādhyā-tva) *n.* wealthiness, richness, AMg. दसविधे सोक्खं पत्तं, तं जहा -- आरोगदीहमाउ अङ्गुली काममोग-संतोसा Thāna. 10.83(737) (comm आङ्गुली धनपत्तित्वं सुखकारणत्वात्सुखं अथवा आङ्गुली कियमाणा इज्जा पूजा आदयेज्जा)

अङ्गुलीकंति (addhokanti < ardhāpakrānti) *f.* [also अङ्गुलीकंति] the act of setting aside or dropping of the half or a part of a series. i. e. a sequence of being low, middle and high and its substitution by the next of a correlating series like fasts of 4, 6, 8, 10, 12 meals when prescribed as a kind of penance. For example, a fast of four meals which is prescribed as the lowest penance for the summer season will be replaced by a fast of six meals in the cold season and so on. J.M. कालगुरु तवगुला, दोहि गुरु अङ्गुलीकंति दुगे KappBhā. 429 (comm. शेषेषु तु तिथेगसनुच्यमेधेषु तपःकाललक्षणे अर्द्धापक्रान्तिः क्वचित् तपोगुल्फाला क्वचित् कालगुरुकृत्यैर्ब्रह्मा अवसातव्या); गण्णिणिसरिसो उ थरो पवत्तिणि-विभाग-सरिसओ भिक्खु । अङ्गुलीकंती एवं सपदं सपदं गण्णिण-गुरुणं KappBhā. 2411; अङ्गुलीकंतीय चारियव्वं । मज्झिमे अदिट्ठे चउल्लुअं । दिट्ठे चउल्लुअं । उक्कोत्ते अदिट्ठे चउल्लुअं, दिट्ठे छल्लुअं NisCu. 2.30.13; इमा वि अङ्गुलीकंती चारणिया देहजुत्ते अचिन्ते पायावच्चपरिगहे जहणप अदिट्ठे चउल्लुअं NisCu. 2.30.19; गिम्ह-सिसिर-वाससु चउत्थयाहंणि बारसंताहं । अङ्गुलीकंति जहण-मज्झिमुक्कोत्तवणं ViAvBhā. 1273(1270)

अङ्गुलीपहय (addhoppaiya < ardhopatita) *adj.* (ppp) partly flying up, J.M. रेह चिय लंभिरकेसहत्थकुण्डललंताहारलया । अङ्गुलीपहया विज्जाहरि व्व पुरिसारय बाला SubhāGASaṇ. 62.

अङ्गुली (addhoru-ga < ardhoru-ka) *nu.* [also अङ्गुली, अङ्गुली] waist-cloth worn by a nun (covering half the thigh), AMg. अङ्गुली उ ते दो वि नेण्हिउं छावण कडिविभागं । जाणुपमाणा चळणी असीविया लंभिया एव्व OghNiBhā. 315; J.M. अङ्गुली तु ते दो वि नेण्हितुं छावण कडिमागं NisBhā. 1402; अङ्गुली उरुकार्थं मज्झितीति अङ्गुली NisCu. 2.190.9; उवगरणाहं चउत्त ... अज्जाण वि मणियाहं अहिवाणि वि हुत्ति तागेव ।... उगहउत्तण पट्टो अङ्गुली चळणिया य मोद्धव्वा PavSāro. 580; PañVa. 782.

[अध (adha = aṣṭa) PSM. following Pischel notes अध (Viy.), अधवाल (Samav.), अधसद्धि (Samav.), अधास (PrāPañg.) based on inferior readings.]

अधत्त (adhatta < ārabdha) *adj.* (ppp.) begun, started, Apa. पाणिबहु अधत्तु लीउ वज्ज अधत्त AnāMahSam. 10. 7.

अधार्ह्य (adhārya < ardha-tṛtiya) *adj.* two and a half, Apa. परमेसर माणिव केलिसुक्ख अकल्लु अधार्ह्य पुब्बलक्ख CandappaCa. (Y.) 9. 6.4.

अधार (adhāra < aṣṭādaśan) *nu.* eighteen, Apa. सील्लं सहस निम्मल अधार AntaraSam. 3. 9.

अधारसग (adhārasa-ga < aṣṭā-daśa-ka) *nu.* eighteen, AMg. नव चेव अधारसगं सत्तावीसा तद्देव चउप्पज्जा नउह दो चेव सया उ सत्तरी होह कोडीणं PiṇḍNi. 402.

[अधारसम (adhārasa-ma < aṣṭādaśa-ma) *nu. adj.* eighteenth, inferior reading for अधारसम, PSM., Pischel.]

अण- (ana- < ṛ-) *v.* [ṛnoti] to behave, to act, to treat, AMg. जइ मम न पिंयं दुक्खं जाणिय एमेव सव्वजीवाणं । न हणइ न हणावइ य, 'सममणती (v. l. अणइ ति) तेन सो समणो' ApuOg. 708. 3 (comm. सममणति ति - सर्वजीवेषु तुल्यं वर्तते यतस्तेनासौ समण.)

अण (ana < ṛna) *n.* [Hem.(Gr.) 1.141; DeN&MA. 106; (comm.)] debt, AMg. दुक्खमूलं पुरा किञ्चा दुक्खमासज्ज सोयती । गहितमि अणे पुंवि अरत्ता न मुञ्चइ IsiBhās. 15. 9; पापं जे उ पकुब्बंति जीवा सोताणुमाणिणो । बड्ढती पावकं तेसि अणगाहिस्स वा अणं IsiBhās. 15. 15; 45. 8.

अण (ana < jana) *n.* (at the end of epds., often as a v. l. for jana) community, class, group, etc. (conveyed by the preceding word), or an individual belonging to it, M. अक्खइह पिआ हिआ अणं महिलाअणं रमतस्स GaSaSa. 41; अहं लज्जालुइणी तस्स अ उम्मच्छराइ पेम्माइ । सव्विया-अणो वि णिउणो अल्लहि किं पाद-राएण JaSaSa. 127; (स्यापक) सुरमणपिआणं । गिरिसिगिरिदिसुआणं सचाडी KapMañ. 1.3; Ś. (शकुन्तला) भूओ वि सहीअणं अनुमाणइस्सं Śak. 35.9(3); (कुटुम्बिनी) परलोअं पत्थिदो अज्जो ण देसंतरं । ता अणुचिदं म्मु कुलवहुअणस्स (v. l. कुलअणस्स) णिवत्तिदुं MudrāRā. 186. 4; (चन्दनदास) तस्सि समय आसि अम्ह वरे अमच्छरक्खसस्स घरअणो MudrāRā. 30.4; 30.10; 175.4; (सर्वाः) अहो रक्खसाणं दुट्ठतामिओओ जो गिहट्ठिदं अवलाजणं (v. l. 'अणं) वि बाधेहि MahāViCa. 209. 12; Apa. वंधुयण (v. l. 'अण)ओ सयलहो सुहु जणंतु - गम्भहो पीसरिउ PaṇaCa.(P.) 8.11.4; वंधुअणहो सयलहो जाउ तोसु PaṇaCa.(P.) 9.1.5.

अण (ana < an) (part.) [alternant of na Hem.(Gr.) 2.190; Märk.(Gr.) 8.3; in epds. both before vowels and consonants] not, Apa. एत्थंतरे णिणासिय मारवे अणउप्पज्जमाण दिव्वारवे VadḍhaCa. 10.1.12. cf. epds. अणहिअअ, अणचित्तिअ etc

अण (ana < an) *neg. part.* before a vowel in epds., e. g. अणंग, अणंत, अणइअमणिज्ज, अणाइ etc.

अण (ana < ana) *m./n.* [short for Anantānubandhikāṣya] passions (kaṣṭhas) which bind the soul for an infinite period of time (they are four viz. krodha, māna, māyā and lobha), AMg. कोहो माणो ... चउरो वि दुत्ति चउमेया । अण अप्पक्खणा पक्ख-क्खणा च संजलणा ĀrābPaḍ. 661; JM. अण-दंस-नपुंसित्थी वेयक्खं च पुस्सवेयं च । दो दो एगंतरिप सरिसे सरिंस उवसमेइ ĀvNi. 116; अणरेणेति दण्डकपातुः । अस्मात्पत्यवान्तस्य अण इति भवति । शब्दाधेस्तु अणन्तीत्याः

अणन्ति शब्दयन्ति अविकलहेतुत्वेन असातवेचं नारकाबाहुकं इत्याः, आषाः क्रोधादयः । अथवा अनंतानुबन्धिनः क्रोधादयः अनाः । समुदाय-शब्दानामवयवे दृष्टिदर्शनात्, भीमसेनः सेन इति यथा । अथवा अण ति प्राकृतत्वेन अनाः, एकदेशेन समुदायस्य गम्यमानत्वाद् अनन्तानुबन्धिनः ĀvTi.(H.) 81b. 12, 13, 14. 561, 14-15; सोलस कसाय नव नोकसाव दुविहं चरित्तमोहणियं । अण अप्पक्खणा पक्खक्खणा य संजलणा KamVi. (D.) 17; अण मज्झागिइ संवयण BanSam. 3; अणयावरइगविगलअंतो ... मीसे KamTh.(D.) 14; अणमज्झगिइसंवयणचउ ... मीसे KamTh. (D.) 5; अनुव्वाइचउके अण तिरिनिरयाउ विणु विआलसयं KamTh.(D.) 26; मिस्सदुगकम्मअण विणु तिचत्त Saḍḍi. 55; कोहो होइ चउक्का माणो माया य तह य लोहो य । अण अप्पक्खणा पक्खक्खणा य संजलणो JambūCa.(G.) 5.21; JS. अयइचउकं तु अणं अणियट्ठीकरणचरिमन्नि GomSa.(K.) 335; अण मिच्छ मिस्स सम्मं KaSaPaCa. 1.

अण (ana < anas) *m.* cart, chariot, JM. विसमा रागहोसा निता तुरय व्व उप्पहेण मणं । ठायंति धम्मसारहि दिट्ठे तुह पयणे नवरं IsaPañ. 27; Apa. सो सच्चवेणु व्व परिधावइ धवलणियट्ठिओ अणो JasCa. 3.21.2.

अण (ana < ?) *n.* [semantic change of ṛna?] sin, JM. पावमवज्जं सामारयं अयावं ति तो तदणवज्जं । पावणं ति व जम्हा वज्जिज्जइ तेण तदसेसं ViĀvBhā. 2797 (comm. अणशब्दस्य कुत्सितार्थात्वादनन्ति कुत्सितानि करणानि शब्दयन्ति, अणन्त्यनेनेति व्युत्पत्तेर्वा, अणं पापमुच्यते ।)

अण- (ana- < ?) *v.* [assumed for deriving kaṭṭha] 1 to go, make one go, 2 to know, to teach, 3 to proclaim, cause to proclaim, JM. मदि कल्लण-सुहत्थो पाउ तस्स य अदंतसदोडयं । स अदंतो कल्लणो सुहो य कलं किलारुमं । तं तच्चं निव्वाणं कारणे कज्जोव-यारओ वावि । तस्साहणमणसहो सदत्थो अहव गच्छत्थो । कल्लमणइ ति गच्छइ गमयइ व तुज्जइ व बोहयइ व सि । भणइ भणावेइ व जं तो कल्लणो स चाव-रिओ ViĀvBhā. 3439-3441 (comm. अणशब्दस्तु अण-वातोऽभयार्थत्वात् शब्दार्थो गत्यर्थो वा द्रष्टव्य इति । ततश्च कत्यं यथोक्तमारोग्यमणति गच्छत्य-न्तर्भूतण्यर्थत्वेनापरान् गमयति बुध्यते स्वयं बोधयति वा परान् । शब्दार्थ-त्वेऽपि कत्यमणति स्वयं भणति परैश्च भाणयति यस्मात् तस्मात् कत्याणः । स चहाचार्यो गुरुर्बोद्धव्य इति)

अण (ana < ṛna) *n.* grass, M. (कणेरुअंतीओ) मण्णेति अ आसाअं विसं णवअणस्स SetuBa. 6.68; सुहणिसणमअखंदिअसिहरअणंतअं SetuBa. 9.18.

अण (aṇa < vana) *n.* garden, grove, M. वसंति जत्थ समअं सुरअणाणुमा । पक्खसंमल्लिआसुरगअ व्व उदू SetuBa. 9. 85.

अणअ (a-naa < a-naya) *m.* an unjust act, injustice, M. लब्भइ मरणावसरो ता को अणओ मरंतणं LīA. 1006; *adj.* unjust, not just JS धम्मपवावेण णरो अणओ वि सुहं करो होदि KattiApu. 434; Apa. हुउ जसहु राउ जसोहतणउ जणणिए जणिउ कियउ अणउ JasCa. 4.25.17; मुज्झ न दोसु दइवकिउ धावई अणउ करंतु महावइ पावइ Jambū-SaCa. 5.13. 8.

अणइअमण (an-ai-kkamanā < an-ati-kramanā) *f.* non-violation, AMg. निर्गंयो थिंसंतो निर्गंयो वि न करिज्ज छहिं चेव । ठाणेहिं तु इमेहिं अणइअमणा य से होइ Ut. 26.33.

अणइअमणिज्ज (an-ai-kkamanijja < an-ati-kramanijja) *adj.* (pot. part.) not caused to be violated, AMg. देवगणेहिं निर्गंयाओ पावयणाओ अणइअमणिज्जा Uva. 120; 162; RāyPa. 698; 752; 789; एवं सउ जाणंइ समणोवासएणं अमिगयतीवाजीवेणं जाव अण-इअमणिज्जेण Uva. 44; JM. अणइअमणिज्जो सवेवमणुयासुरस्स वि कोवस्स दवधमो जाओ KaKoPra. 7.4; 12.3.

अण्डकम्पनीयवचन (an-ai-kkamaniya-vayana < an-ati-kramaniya-vacana) *adj.* whose words cannot be violated, JM. अण्डकम्पनीयवचनो इव गुरु JinadaAkhyā. 2.66.24.

अण्डकमिदं (anaikkamium < an-ati-kramitum) *ger.* not having crossed or gone beyond, AMg. आराहणं च लङ्किणं । सत्तु-मवगहणे अण्डकमिदं लभे सिद्धिं ĀrahPaḍ. 823.

अण्डच्छन्त (ana-icchanta < an-icchat) *adj.* (pr. part.) not wishing, Apa. रइ अण्डच्छन्तइ इउ विहाणु परिगलिय रयणि उम्मिलु भाणु BhaviKa. 266.10; 73.6.

अण्डच्छिय (ana-icchiya < an-ipsita) *adj.* (past. part.) not desired, Apa. अण्डच्छियइ होति जिम दुक्खइ BhaviKa. 47.6.

अण्डहार (an-aiyāra < an-aticāra) *adj.* without violation, JM. अण्डवरयमणइयारं सुहेण ओसरइ जत्तं सामणं ĀrahPaḍ. (V.) 61.

अण्डवत्तिय (an-ai-vattiya < an-ati-vartita) *adj.* [Cu. अण्डवत्तिय = nantipātita, or जहा ण अतिवर्तयति तहा; Śī. अनतिपत्त्यं यथावस्थितं बन्धवगमामिहतं तथानतिक्रम्य; Sehu. अण्डवाइयं not harmed] not harming, not violating, AMg. अण्डवत्तियं सक्वेसि पाणाणं Āyā. 1.6.5.3(196)

अण्डवर (an-ai-vara < an-ati-vara) *adj.* which cannot be surpassed, AMg. ताओ णं अच्छराओ ... समरक्ताओ य बालभावं अण्डवरसोमचारुक्काओ Uvav. 38 (comm. अनतिवरं अविद्यमानहासतया प्रधानं विद्यते अतिवरं यस्मात्तत् p. 54b.6); ते णं मणुया अण्डवत्तियसोमचारुक्का भोगुत्तमा भोगलवखणधरा ... अमिक्खा पटिक्खा Tanḍ. 66.

अण्डवापमाण (an-ai-vācmaṇa < an-ati-pātayat) *adj.* (pr. part.) not harming (creatures), not killing (living beings), AMg. ते अण्डवत्तियमाणा अण्डवापमाणा दइया मेहाविणो पडिया Āyā. 1.6.3.3(189); ते ... अण्डवापमाणा अपरिगहमाणा णो परिगहवन्ति सम्भावति य णं लोमसि Āyā. 1.8.3.1(209)

[अण्डवुट्ठि] (an-ai-vuṭṭhi < an-ati-vṛṣṭi) *f.* draught (not a heavy shower), PSM.]

अण्डवत्तयण (an-ai-samdhāna < an-ati-samdhāna) *n.* not cheating, JM. मियगणइसंथाणं सासयडुड्डी य जयणा य PañcāPra. 7.9.

अण्डहीय (an-ai-sīya < an-ati-śīta) *adj.* not very cold, AMg. अविरतमुत्तिमिगं अच्छमणुणं अण्डहीयं (पाणयं) ĀrahPaḍ. 759.

अण्डई (an-ai-a < an-ati-a) *adj.* not past (i. e. present, existing at a given time), JM. ण विसिट्ठ(? ट्ट)कज्जमाओ अण्डईअ-विसिट्ठकारणताओ ! एगंतडेअपक्खे निजमा तइ मेअपक्खे अ PañVa. 1087; पिंडो पडो व्व पडो तप्पलमणइअपिंडभावाओ PañVa. 1088.

अण्डईपत्त (ana-īpatta < anīti-patra) *adj.* having leaves without defects, AMg. से णं पायवे ... अच्छिपत्ते अविरलपत्ते अवाइ-पत्ते अण्डईपत्ते Uvav. 5; 8 (comm. इतिविरहितच्छदाः p. 7b.1); Jivābhi 3.274.

अण्डईसालु (ana-īsālu < an-īrṣyālu) *adj.* without envy or suspicion, JM. पियमज्जो अण्डईसालु ... पयइवियारत्तणेणं उप्पायडुड्ढि जणेइ लोए CaupCa. 31.20.

अण्डच्छन्ना (ana-ucchanna < an-utsanna) *adj.* not broken, not stopped, JM. अण्डच्छन्नोच्छाओ रिउदुसहो दूतइप्पवावेण KumāCa. (H.) 1.71.

अण्डच्छिअ (ana-uñchia < a-vāñchita) *adj.* not desired, Apa. अयि अप्पहो माह्वु दप्पु अण्डच्छिअ जंणइ शुणइ अप्पु JaaCa. 1.6.8.

अण्डउदय (ana-udaya < an-udaya) *m.* absence of the state of fruition, absence of the state of rising (i. e. producing the effect), JŚ. अण्डउदयाओ छणइं सजाइक्खेण उदयमाणं । सम्मसकम्मउ-दय खयउवसमियं इवे सम्मं KattiAṇṇ. 809.

अण्डम्मिल्लिअ (ana-ummillia < an-unmilita) *adj.* not blossoming (i. e. functioning), JM. अण्डम्मिल्लिअनाणोम्मिल्लिअना हरिसपसविरा लोए । सुअजलमेज्झाया पवरिसंतु KumāCa. (H.) 7.65.

अण्डउवरि (ana-uvari < ana-upari) *adv.* upon the eart Apa. वियेण वि अण्डउवरि णिवेसिउ MahāPa. (P.) 60.11.10.

अण्डउवसंत (ana-uvāsanta < an-upāsanta) *adj.* which is not suppressed or made inactive, JŚ. कं कम्मं उवसंतं अण्डउवसंतं च कं कम्मं KusāPa. 116.

अण्डपगतीस (ana-cgātisa < ana-ekatrimśat) *nu.* thirty-one (types of Karmans) beginning with aṇa (i. e. anantānu-bandhi-kṣāya = passion which binds the soul for an endless period), JM. सुराउ अण्डपगतीस विणु मीसे BanSām. 8.

अण्डएसण (ana-esana < an-eṣanā) *f.* without begging, Apa. अण्डएसणं मुञ्जहिं राइमत्तु AnaMahSām. 10.1.

अण्डओहिअ (ana-ohia = an-avatirna) [an-apahita?] *adj.* not setting aside, JM. अण्डओहिअमइमाणा ओरसिआ इव सिवस्स गणा KumāCa. (H.) 6.52 (comm. अनवतीर्णः अग्रहः)

[अणंस] (an-aṁsa < an-aṁśa) *adj.* not having parts whole, entire, Dharmasaṁgraha 709, PSM.]

अणंसुपाति (anaṁsu-pāti < anaśru-pātin) *adj.* not shedding tears, AMg. सेणावई तु से सेणावल्लस नेया ... अचंउपाडियं अदंउपाडियं अणंसुपाति ... आसरयणं दुग्गइ Jambuddi. 3.109.

अणकड्ढिअ (ana-kadḍhia < a-kṛṣṭa) *adj.* (ppp) not attracted, not drawn, JM. विलयाहि असाअड्ढिअ-हिअओ अणकड्ढिओ य विसपहि KumāCa. (H.) 7.31.

अणकडिअ (ana-kadḍhia < a-kvathita) *adj.* (ppp) not boiled, JM. अणकडिअदुइ-सुइ-जस पयावधम्मट्ठिआरिजस-कुसुम ! KumāCa. (H.) 8.81.

अणकंपिर (ana-kampira < a-kampana-śīla) *adj.* not shaking, firm, JM. अणकंपिर-कर-वलिअ-स्थाले आरोविउं अरोलिसिइ । रेखोलिर-ताइका वर-विलयारत्तिअं काही KumāCa. (H.) 6.32

अणकर (ana-kara < ṇa-kara) *adj.* one who borrows money (a name of hell), AMg. जीवियंतकरणो भयंकरो अणकरो बज्जो ... अवि य तत्तं पवसादीणि नामधेज्जाणि होति तीसं पाणवहस्स कलुसस्स कलुगफल-देसगाइ Pañhā. 1.3 (comm. ऋणं पापं करोतीति ऋणकरः p. 7a.7)

अणकहंत (ana-kahanta < a-kathayat) *adj.* (pr. part.) who is not speaking, Apa. इय बारिजंतु वि अणकहंतु गउ सो तं काणणु गुणगणमहंतु MahāPa. (P.) 93.13.7.

अणकिय (ana-kiya < a-kṛta) *adj.* (ppp) who has not completed his work, Apa. पवासुय बहुकज्जि गमहि तहि परिममइ । अणकियइ णियइ पउवाणि सुंदरि । णु वलइ SandeKa. 102.

अणक (anakka) Deśi. *m.* name of a mleccha country and an inhabitant of that country, AMg. कूकम्मकारी इमे य बहुवे मिलक्खुया, के ते — सक जवण ... अणक चीण ... चिलावविसयवासी य पावमतिणो Pañhā. 1.21; मिलक्खू अणेगविहा पण्णसा, तं जहा ... आमा-सियाणक (v.l.) चीणा Paṇṇav. 89.

अणकंत (anakkanta < anākrānta) *adj.* (ppp) uncer-

passed, J.M. उदय विषयपरितोषतकाश्रय तसे व सीते व । अक्षतमणको संज्ञेना हुति अप्यवहुं NisBhā. 4231; तत्सुसति अणको, गिरवणं तु संज्ञे NisBhā. 4237; तेसु वि बलाचल-अक्षत-समय-गिम्मयादी भेदा कायन्वा NisCu. 3.369.12; अणको वि एते चेव दो विकप्पा NisCu. 3.371.1.

अणकमिन्न (a-ṇakka-bhinna < a-nāśā-bhinna) *adj.* with the nose unbored or unperforated, AMg. इच्छेते दुबालस आजीविओवासया ... अणकमिन्नेहि गोणेहि तत्सपाणविजिपहि विसेहि विस्ति कप्पेमाणे विहरति Vy. 8.5.12 (8.242)

अणकमंत (an-akkamanta < an-ākramat) *adj. (pr. part.)* not stepping on (the son fallen in the cleft), J.M. अंगारखड्डपडिं सुयं तं व । अणकमंतो, चयइ सुयं तं च अप्पं चेव KappBhā. 1669.

अणकमिता (an-akkamittā < an-ākramya) *ger.* without having attacked, AMg. से णं मंते किं सत्थेणं अकमिता पभू, अणकमिता पभू ? गोयसा ! अकमिता पभू, णो अणकमिता पभू Vy. 14.3.12 (14.38)

अणकख (an-akkha < an-akṣa) *adj.* not in the range of sense-organs, not the object of sense-organs, J.S. भूदो अकखादीदो हादि अणकखो परं सोमखं PavSā. 2.106(198)

अणकख (anakkha) Deś. m. 1 anger, J.M. तो तमणकखपर-अणपियजणवणणेण वमउ किं रोगी SupāCa. 5.37; किमिमेहि अणकखेहि विप्यप्यदुलेहि मणिपहि SupāCa. 8.59 (p.201); तो मणियं विउत्तेणं सोहण-मेयं जइ न अणाययणं । होही तोडणकखेहि विप्यो मोणेण वधंतो SupāCa. 61.57; 1.171; एवं सुणिय अणकखमरमरियमाणसा ... सधरं पइ पत्थिया चंदमुही JugāJiCa. 38.7; Apa. रे रे सउमणस अवाण अकख । वज्जरिय सयल पई खल अणकख PaṇāCa.(P.) 14.9.2; 2 blame, infamy, J.M. सदारणयणे वि दूयत्तपिणमपुब्बो सामभेओ । ... तत्स वि दूयत्तपिणं ति मंहंतो अणकखो SamasāKa. 3.8.8; 3 (adj.) shameless, J.M. सहि ससधरसिधेहेण मणसि सीहेण जं समं कुमरं । केण वि अणजियं तं मयच्छि मइ चालसि अणकखे AkkhāMaKo. 107.201.

अणकखत्तया (aṇa-kkhatta-yā < a-kṣatra-tā) *f.* not having the status of a *kvatriya*, J.M. तीए कुवियाए मणियं एवमणकखत्तयाए तं रदो । न हु लहसि परिस्समिउ AkkhāMaKo. 19.80.

अणकखर (an-akkhara < an-akṣara) *n.* 1 without letters (expressive of articulated sounds, a variety of *śrutajāḍāna*), AMg. अणकखरसुयं अणेगविहं पणत्तं, तं जहा — ऊसलियं ... अणकखरं छेलियादीयं Nandī. 8.78; सो वि व सुयकखराणं जो लामो तं सुयं मई सेसा । जइ वा अणकखर चिय सा सव्वा न प्यवसेजा ViāVbha. 126; 501; जइ वा सण्णीणमणकखराणं असइ नरवणविण्णाणे । लडकखरं ति अणइ किपि ति तहा असण्णीणं ViāVbha. 476; 162; 163; 170; 2 *adj.* not articulated (i.e. not in the form of sounds of letters), Apa. अणकखर (सहु) सो समवइ महुइ अवइ वि खल JasCa. 3.29.4; जइ अणकखर कहिउ मइ पथिय Sanderā. 222.

अणकखरगदा (an-akkhara-gadā < an-akṣara-gatā) *adj.* (f.) unlettered, 9th variety of *asatyāṃpā bhāpā* (i.e. statement which is neither true nor false), J.S. णवमी अणकखरगदा असत्थोसा इवइ नेया Bhaārā. 1196; Māla. 316(5); णवमी अणकखरगदा असत्थोसा इवति भासाओ GomSā.(J.) 226.

अणकखरप (an-akkharappa < an-akṣarātma) *adj.* of the nature of being without letters, J.S. लोणावमसंखमिदा अणकखरपे इवति छट्ठणा (छट्ठणत्तस) GomSā.(J.) 315; एवं असत्थोसा अणकखरपे इवति छट्ठणा GomSā.(J.) 331.

P.D. 27

अणकखरसुय (an-akkhara-suya < an-akṣara-śruta) *n.* [also 'सुय'] scriptural knowledge not expressed in writing, AMg. सुवणाणपरोक्खं चोदसविहं पणत्तं, तं जहा — अकखरसुयं अणकखरसुयं ... अणेगपविहं Nandī. 61; अणकखरसुयं अणेगविहं पणत्तं Nandī. 66 gā. 78.

अणकखाय (an-akkhāya < an-ākhyāta) *adj. (ppp.)* not told, not described, J.M. पुच्छंतमणकखाय सोखडणतो गंतु कत्थ से सरीर KappBhā. 4989.

अणकखित (anakkhita) Deś. w. r. for अणकखित NisCu. 3.373.25]

अणकखित्त (an-akkhitta < an-ākṣipta) *adj. (ppp.)* not implied by, not presupposed by, J.M. उपपससकलया वि य एवं इवरा न जुज्जति ततो वि । तइ तेण अणकखित्तो सहाववादो वला एति UvPay. 1008.

अणकखेय (an-akkheya < an-ākhyeya) *adj.* not expliable, not describable, J.M. जइ क्खाइविस्तिहो न वडो सव्वप्पमाणवि-हाओ । तइ नाणाइविस्तिहो को जीवो नामडणकखेओ ViāVbha. 2647; तइ निक्खंते लेओ सेजाओ मइ अणकखेओ KumāPra. 406.3; ताओ तओ अनवसित्ताओ इव पत्ताओ अणकखेयं रत्तंर KaKoPro. 68.15.

अणकखालय (aṇa-khālaya = a-skhalita) Deś. (?) *adj.* without a fault, Apa. तुहुं अवधंतु वडहि अणकखालउ MayaParāCa. 1.14.5.

अणकखिजिर (aṇa-khijira < a-khedana-śīla) *adj.* one who is not troubled, not afflicted, J.M. जे झाउं संपज्जइ अणकखिजिर-सिजिराण सा सिदी KumāCa.(H.) 7.60.

अणकखुट्ट (aṇa-khutta < ? = a-trutita) *adj. (ppp.)* [Turn. 8392] not broken, not cut off, Apa. सुट्टइ नाहि जेम जीविज्जइ अण-सुट्टइ वि तेम न वरिज्जइ BhavīKa. 78.4.

अणगा (aṇa-ga < ṇa-ka) *n.* debt, AMg. जं किंचि अणगं तात । तं पि सव्वं समीकयं Say. 1.3.2.8 (comm. पुत्र । वत्तिकमपि मव-दीयवृणजातमासीत्तत्सर्वमस्माभिः ... समभावेन व्यवसायितम्)

अणगरहिच (aṇa-garahiya < a-garhita) *adj. (ppp.)* not censured, AR. gives the reference: *Āvaśyaka Malayagiri* — second volume, which is not traceable]

अणगाढ (an-agāḍha < an-agādha) *adj.* not important, not deep, AMg. (सच्छंदा समणीओ) विटलियाणि वडंजति गिलाण-सेहीण नेव तप्पति । अणगाढे आगाढं करति आगाढि अणगाढं Gaochā. 119 (comm. अनागाढे कार्ये 'आगाढं' अवश्यकरैवमिति कृत्वा कुर्वन्तीत्यर्थः)

अणगाढजोगि (an-agāḍha-jogi < an-āgādha-yogin) *adj.* a sage not having depth, one who does not study the scriptures deeply, (the Āgamas like *Āvaśyaka* etc.), J.M. कवकप्प-तिप्पकिरिया सन्निहिचार् गुरुण आणरया । अणगाढजोगिणो वि हु अगाढ-जोगी विसेसेण ViMāPra. 40.20.

अणगार (an-agāra < an-agāra) *n.* 1 homeless monk, a Jaina Śādhū, AMg. अणगारा मो ति एगे पवयमाणा Āyār. 1.1.2.2; समणे वविस्सामि अणगारे अकिंचणे अपुत्ते Āyār. 2.7.1(607); उड्डियमण-गारमेसणं समणं ठाणठिं ववत्तिणं Say. 1.2.16; दोहिं ठाणेहिं संपणे अणगारे ... चाउरंतं संसारकंठारं वीतिवपणा Thāṇa. 2.40(53); मगवओ महावीरस्स तेवअं अणगारा Samav. 58.3; इंदमूती नाम अणगारे Vy. 1.1.4 (1.9); पंचहिं अणगारसएहिं संपरिहुडे Nāya. 1.1.4; अज्जजंजू नाम अणगारे Uvā. 1.5 [Ldn.]; से गोयमे अणगारे Āntag. 13; अज्जसुहन्ने नाम अणगारे Vīva. 2; महावीरस्स अतिवासी वडवे अणगारा Uvār. 37; 114; 131; केसी नाम कुमार-समणे ... पंचहिं अणगार-

सपरिबुद्धे RāyPa. 688; अविमुक्तस्ते न भवेत् । अनगारे अस-
मोहयणं अप्पाणेणं अविमुक्तस्ते देवं देवि अनगारं जाणन्वासह ? Jivābhi.
8. 198; इंदभूई नामं अनगारे Jambuddi. 1. 5; SāraP. 1. 5; वरदसे
अनगारे Nirayā. 187; अजसुहम्मे नामं अनगारे Nirayā. 2; संजोगा
विप्पमुक्कस्स अनगारस्स भिक्खुणो । विणयं पाउकारस्सामि Utt. 1. 1; गामा-
णुगामं रीयंतं अनगारं Utt. 2. 16; अहं आसगओ राया . . अनगारं तस्य
पासई Utt. 18. 6; एवं से विजयघोसे जयघोसस्स अनगारस्स अंतिप निरुत्ते
Utt. 25. 42; भिक्खुपडिमं पडिवक्कस्स अनगारस्स Dasā. 7. 4; गेयमस्स
इंदभूईस्स अनगारस्स अतिवासिस्स गायप Kapp.(J.) 127; समणस्स भगवओ
महावीरस्स डेट्ठे इंदभूई अनगारे Kapp.(Th.) 1; जवमज्झयणं चंदपडिमं
पडिवक्कस्स अनगारस्स Vava. 10. 1; छम्मासियं परिवारट्ठानं पट्टविप अनगारे
Nis. 20. 19; चरित्तमुदीए . . . तं अनगारं विसोहेउ MarāVi. 14; अनगारो
सहिज्जण बाणपायं MarāVi. 466; अप्पावाराहसंरद्धा अनगारा पडिणीए
निसंसयं उव्वेहिंति Titttho. 797; गुणपडिवणस्स अनगारस्स ओहिणानं
समुप्पज्जति Nandī. 14; J.M. पवयंति य अनगारा ण य तेहि गुणेहि जेहिं
अनगारा । पुद्विं बिहिंसमाणो न उ ते बायाहि अनगारा ĀyāNI. 99; इंदभूई
नामं अनगारे KummāCa. 7. 1; तओ मे उदायणे अनगारे Erz. 34. 3;
J.B. बुज्झदि सासणमेवं सागारणगरचरियया (?) जुत्तो PavSā. 3. 75;
जोणहणं गिरवेक्ख सागारणगरचरियजुत्ताणं PavSā. 3. 51; जो जाणदि
जिणिदे पेच्छदि सिद्धे तहेव अनगारे PavSā. 2. 65; सागारणगराणं उत्तम-
सुहसंपजुत्तेहि BāApu. 68; समणो सि संजोदो सि य . . अनगारं भदंतं दंतो
सि Māla. 888(9); एवं मय अमिधुदा अनगारा गारवेहि उम्मुक्का Māla.
898(9); Apa. दुद्ध होर धम्म अनगारउ JasCa. 3. 30. 8; 2 m. name
of the chapters or topics, the 8th Uddesa of the 18th Sāntaka of
Vyākhyāprajñapti, AMg. Viv. 18. 1. 1; one of the names of 24
topics in the 15th chapter of Paṇṇavaṇṇā, Paṇṇav. 15. 1(972);
अणुसरोववाइयदसाणं तच्छस्स भगवस्स दस अज्झयणा पण्णसा . . पेढालपुत्ते
अनगारे Anuttaro. 176; 3 a previous name of the would-be
5th Tīrthānkara of the Bharata-kṣetra, AMg. एतेसि ण चउवीसाए
तिअगराणं पुब्बमविद्या चउवीसं नामधेज्जा अविस्संति, तं जहा — सेणिय
सुपास पोट्टिल अनगारे तह ददाऊ य SamavPra. 252 [Ldn.]

अनगार (anagāra < anākāra) *adj.* [short form of *anagāra*]
having no definite form, mere awareness of an object, J.B. चउद्वंसणमणगारो सव्वे तहमखणा जीवा Māla. 228(5); अनगारो उवजोगो
लीणो सि जिणेहि निधिट्ठं GomSā.(J.) 7. cf. **अनगार**.

अनगारगुण (anagāra-guṇa < anagāra-guṇa) *m.* virtues
of a monk, AMg. सत्तावीसं अनगारगुणा पण्णसा Samav. 27; अनगार-
महरिसीणं अनगारगुणाणं वण्णओ SamavPra. 97; अनगारगुणेहि च
पगप्पम्मि तहेव य । जे भिक्खु जवई निधं ते न अच्छइ भंडले Utt. 31. 18

अनगारचरित्त (anagāra-caritta < anagāra-caritra) *n.* the
behaviour of a monk, AMg. सत्तावीसविहे अनगारचरित्ते Āv. 26.

अनगारचरित्तधम्म (anagāra-caritta-dhamma < anagāra-
caritra-dharma) *m.* features of a monk's behaviour, AMg. चरित्तधम्मे दुविहे पण्णसे, तं जहा — अगारचरित्तधम्मे चेव, अनगारचरित्तधम्मे
चेव Thāpa. 2. 109(81)

अनगारचिह्मगा (anagāra-ciḥṃgā < anagāra-citikā) *f.* [also
चिह्मगा] funeral pile or pyre of a monk, AMg. अनगारचिह्मगाए
अणणिकायं विउव्वह Jambuddi. 2. 105; अनगारचिह्मं च खीरोदणेणं
णिब्बावेह Jambuddi. 2. 112; 2. 106; 2. 107; 2. 108; 2. 109; 2. 110;
2. 111.

अनगरादिसण (anagāra-ttana-ya < anagāra-tvāna-ka)
n. monkhood, Apa. सिरिसेणसुपण समिच्छियउ अनगारसणउं पडिच्छियउ

MahāPu.(P.) 21. 7. 87.

अनगारदिक्ख (anagāra-dikkhā < anagāra-dikṣā) *f.*
initiation as a monk, Apa. अनगारदिक्ख पडिवक्क तेहि PaumSICa.
1. 224

अनगारधम्म (anagāra-dhamma < anagāra-dharma) *m.*
religious duties of an ascetic, AMg. समणे महावीरे दुविहं धम्मं वण्ण-
वेति, तं जहा — अगारधम्मं च अनगारधम्मं च Thāpa. 10. 109(750);
Viy. 16. 6. 21 (16. 91); तमेव धम्मं दुविहं आइक्खर, तं जहा — अगार-
धम्मं अनगारधम्मं च । अनगारधम्मो ताव — इह खलु सव्वओ सव्वसाए सुवि
भविता अगाराओ अनगारियं पव्वहवस्स सव्वओ पाणाइवावाओ वेरमणं Uvaṇ
57; Apa. अनगारधम्मं गयमयणरंगु NāyCa.(P.) 4. 4. 12; अनगारधम्मं
सुदंतरंगु NāyCa.(P.) 4. 4. 12; 4. 4. 6; 7; 8; 9; 10; 11.

अनगारप्पाउग्गा (anagāra-ppāuggā < anākāra-prāyogyā)
adj. (f) suitable for a vague object, J.M. अनगारप्पाउग्गा विट्ठानमथा
उ दुविहपगडीणं । सागारा सव्वत्थ वि हिट्ठा थोवाणि जवमज्झा KamPay.
(S.) 1. 98 (Malaya. वं प्रत्यताकारोपयोगयोग्याः वं धमधिकृत्य तथाविधमन्द-
परिणामयोग्याः p. 198b 2)

अनगारभावण (anagāra-bhāvana < anagāra-bhāvana)
adj. edifying the good monks, J.S. अनगारभावणमिणं सुसमणपरि-
कित्तेण सुणह Māla. 773(9)

अनगारमग्गा (anagāra-magga < anagāra-mārga) *m.* the
path to be followed by monks (name of the Utt. chapter 35),
AMg. छत्तीस उत्तरज्झयणा पण्णसा, तं जहा — . . अनगारमग्गे Samav.
36; अनगारमग्गं समत्तं Utt. 35. 21.

अनगारमहरिसि (anagāra-maharisi < anagāra-maharṣi)
m. [e. z. अनगारमहेसि Aḥ, AMg.D.] a homeless sage, AMg. पत्तव-
गुणसंजुयाणं अनगारमहरिसीणं अनगारगुणाणं वण्णओ SamavPra. 97.

अनगारवाइ (anagāra-vāi < anagāra-vādin) *adj.* who
regards oneself as a monk, J.M. अनगारवाइणो पुद्विहिंसगा निग्गुणा
अगारिसमा । निहोस सि य मवला विरइनुंछाह मवळतरा ĀyāNI. 100.

अनगारविणय (anagāra-vinaya < anagāra-vinaya) *m.*
rules of conduct of a monk, AMg. विणयमूळे धम्मे दुविहे पण्णसे —
अगारविणय अनगारविणय य Nāyā. 1. 5. 59.

अनगारवेला (anagāra-velā < anagāra-velā) *f.* the time
(of begging) by a monk, a particular time of giving Bhikkṣā
(food) to a monk, Apa. सामंते पुणु अनगारवेळ । पालिय जिणायहु
तणिय वेळ MahāPu.(P.) 29. 13. 6.

अनगारसय (anagāra-saya < anagāra-sāta) *n.* group of
hundred monks, AMg. पंचविं अनगारसयहिं सद्धिं संपरिबुद्धे RāyPa.
686, Nāyā. 1. 1. 4; KummāCa. 2. 3.

अनगारसरीरग (anagāra-sarira-ga < anagāra-sarira-ka)
n. body of a monk, AMg. ते देवा . . अनगारसरीरगाणि य खीरोदणेणं
पहंवेति Jambuddi. 2. 100.

अनगारसहस्स (anagāra-sahassa < anagāra-sahasra) *n.*
a group of thousand monks, AMg. से णे उत्तमे बरहा . .
अट्ठावत्तेकसिहरसि दसहिं अनगारसहस्सेहिं सद्धिं . . जोगमुवागयणं Kapp.
(J.) 227.

अनगारसहायग (anagāra-sahāya-ga < anagāra-sahāya-
ka) *m.* helper of a monk, AMg. किं पुण अनगारसहायनेहिं धीरेहिं
संगयमणेहिं । न हु नित्थरिअर इमो संपारो उत्तिमट्ठम्मि Samth. 111; किं
पुण अनगारसहायणेणं अनोक्कसंगहवेणेणं ĀrahPaḍ. 90; किं पुण अनगार-
सहायणं कीरतवम्मि परिकम्मे ĀrahPaḍ.(V.) 755; किं पुण अनगार-

सहायेण अणुणसंगहणे। परलोपं यं सको सहितं अप्पणो अहं Mabb-Pacc. 62.

अनगरसामाह (anagāra-sāmāyīka < anagāra-sāmāyika) *n.* the Sāmāyika (rules of good conduct) observed by an ascetic, AMg. बुद्धिं सामाहय पवसे, तं जहा ... अनगरसामाह चेव अनगरसामाह चेव Thāpa. 2. 249(78); अयमाउलो अनगरसामाह यस्मै पणसे Uvav. 56.

अनगरसीह (anagāra-siha < anagāra-simha) *m.* the best among the monks (lit. a lion among the monks), AMg. एवं बुधितान स रावसीहो अनगरसीहो परमाय भसिए Utt. 20.58

अनगरसुय (anagāra-suya < anagāra-srūta) *n.* the name of the 21st chapter (adhyāyana) of the canonical work Sūtrakṛtāṅga, AMg. तेवीसं सुयगद्वयणा पणत्ता, तं जहा — ... अनगरसुतं अद्वयं गालद्वयं Sānuv. 23.1; आचारसुयं मणियं ... तो अनगरसुयं ति य होई जामं तु पयस्स Sūy. Śīlāṅga comm. p. 183. p. 871a.9.

अनगरिया (anagāri-yā < anagāri-tā) *f.* the status of a monk (a person who has left his home to become a wandering mendicant), AMg. (mostly in the phrase अनगराओ अनगरियं पवइए etc.); मुंडे भविता अनगराओ अनगरियं पवइए Āyār. 2.15.1 (733); णो खनु वयं संचायमो मुंडा भविता अनगराओ अनगरियं पवइए Sūy 2.7.13(849); 2.7.17(853). दो ठाणां अपरियाहता आया जो कवलं मुंडे भविता अनगराओ अनगरियं पवइए, तं जहा — आरंभे चेव परिगहे चेव Thāpa. 2.43(54); तओ पच्छा मुंडे भविता अनगराओ अनगरियं पवइए Nāya. 1.1.101; 1.7.27; Antag. 30; Uvās. 12; Vivā. 31; सयं च जइ मुञ्जिजा वेयणा विउला हओ। खंतो दंतो निरारंभो पवइए अनगरियं Utt. 20.32; आपुच्छस्मापियरो पवइए अनगरियं Utt. 21.10; जवा मुंडे भविताणं पवइए अनगरियं Daavv. 4.42; अनगराओ अनगरियं पवइए Nāya. 8.1; 10.31; Kapp. 1.

अनगुंजाविअ (ana-guñjāvia = a-hāsita) *adj.* (causal, ppp.) not causing to be laughed at, JM. अनगुंजाविअसकुलो भयवं पवइए जयइ KumāCa.(H.) 7.41.

अनगुप्यंत (ana-guppanta < a-gupyat = a-vyākulī-bhavat) *adj.* (pr. part.) not concealing, JM. अनगुप्यंतपरकम अवइएकु को तुइ पुइओ KumāCa.(H.) 8.102.

अनगुम्मडिअ (ana-gummaḍi = a-mohita) *adj.* (ppp.) not deluded by, JM. चउइ मोक्खं । भवसुइअनगुम्मडिओ अगुम्मिओ मोइणिज्जेहि KumāCa.(H.) 7.47.

अनगूहिय (ana-gūhiya < a-gūhita) *adj.* (causal, ppp.) not causing to be concealed, Apa. अनगूहिय-वल बीरिय-विसेसु उज्जमइ महामुणि तउ असेसु PañāCa.(P.) 7.5.2.

अनगगल (an-aggala < an-argala) *adj.* unhindered, free, Apa. जगि भमइ अनगल जासु किति AntRamSām. 3.24.

अनगगाहि (ana-ggāhi < ana-grāhin) *m.* who takes loans, a debtor, AMg. पावं जे उ पकुम्मंति ...। वडूती पावकं तेति अनगगाहिस्स वा अणं JaiBhās. 15.15.

अनग्गि (an-aggi < an-agni) *adj.* fireless, without fire, JM. जओ महिआ णाम अनग्गी जुडुली, अनोयणा विउइया CaupCa. 8.81.

अनग्गिपक्क (an-aggi-pakka < an-agni-pakva) *adj.* ripe without the use of fire, Jā. कलकलदूदीयं अनग्गिपक्कं कु. जामयं

किं वि Mūla. 827(9)

अनग्गिसक्खिअ (an-aggi-sakkhiam < an-agni-sākkai-kam) *adv.* without the fire being a witness, Ś. (वाची) अनग्गिसक्खिअं वीणावदेसेण दिण्णा, अत्तो चवलदाए अणित्तविवाहमंगलो एव्व गदो SvapnaVā. 6.11.3.

अनग्घ (an-aggaha < an-argha) *adj.* beyond valuation, invaluable, JM. एयं तित्थोनालि जिणवरवीरेण भासियमुदारं।... परमर-इस्सं सुयमणयं Titttho. 1190; (लामो) को दाणि तस्स सक्का काउं अयं अनग्घस्स Samthā. 46; तस्स य संतरणसइ सम्मइसणसुवंधणमणयं । णाणमयकणधारं चारित्तमयं महापियं JhaṇSa. 58 (comm. अनग्घ अपापम्); लच्छो कलण कलिकण अत्तो कालमागयमणयं । विप्फुइ ... मरइवासम्मि CaupCa. 1.4; सइ जत्थ व तत्थ व जइ व तइ व संपइ भोयणमणयं CaupCa. 86.6(2); पवरवरपट्टुण्णाय-अनग्घ-सुमग्घ-वसण-सोखिलं।... उलोचं जिणमवणे SarSuCa. 18.16; Ś. (विदूषक) ओ वअस्स अगणिहि अनग्घेहि महारअणसइस्सेहि पूरिअं खु दे कोसवरअं CandLā. 1.28 (p.17); Apa. ता राए मणिमुदी अनग्घ कण्णकारण तहो दिण्ण सिग्व JasCa. 1.25.26; सो णिअं पि अनग्घो संवो मट्टारणो जइइ JivāṇuSemi. 1.

अनग्घभत्ति (anaggha-bhatti < anargha-bhakti) *f.* invaluable devotion, JM. तं (संव) नियसत्तीए अनग्घभत्तीए नमंतामि VīveMañ. 65.

अनग्घमणि (anaggha-maṇi < anargha-maṇi) *m.* invaluable jewel, Apa. रमतउ भूइर रक्खइ कम अनग्घमणी जलरासिहि जेम VādḍhaCa. 3.23.12.

अनग्घयार (anaggha-yara < anargha-lara) *adj.* (comp.) more valuable, Apa. दाखिहु, जेण खणि णीसरइ धणु घरि होइ अनग्घयार (अनग्घयार) Chakkammu. 10.3.24.

अनग्घाइजमाण (an-aggāhijamāna < an-āghrāyamāna) *adj.* (pr. part.) [also अणाघाइजमाण] not being turned into the sense-organ of smell, AMg. एतेसि णं भंते पोगगलाणं अनग्घाइजमाणाणं अणासाइजमाणाणं अफासाइजमाणाणं य कतरे कतरेहिंतो अप्पा Pannav. 28.44 (1821)

अनग्घिया (anagghiya < anarghita = anarghya) *adj.* invaluable, AMg. मणिरयणं परामुसइ तो तं चउइगुलप्पमाणेत्तं च अनग्घियं Jambuddi. 3.92; 3.119.

अनग्घेय (anaggheya < anargheya) *adj.* [cf. Epic anargheya] invaluable, which cannot be valued, JM. किं पि अनग्घेय-रसं पत्तं सिद्धुणं करप्फंसे KaKoPra. 5.1; खरफल्सं सिध्पिउअं रयणं तं होइ जं अनग्घेयं VajLag. 688; (सम्मत्तं) अचित्तचित्तामणि एव अनग्घेय-महारयणं JambuCa.(G.) 5.5; M. तो तम्मि महाकोसो सच्चविओ राइणा अनग्घेओ Līlā. 935.

अनग्घा (an-agma < an-agma) *adj.* without sin, JM. अनग्घा णिरोगा अणुवइयपंचेदियसरीरा NāCa. 1.127.28. cf. अनग्घ.

अनंकिय (an-ānkida-ya < an-ānkita-ka) *adj.* the number of the elements of a class (set) which are not taken for consideration; the number of a set of elements, other than the one taken for deciding its serial number, Jā. संडाविकणं स्वं उवरीयो संगुणिगु सगमाणे । अवणिज्ज अनंकियं कुज्जा पडमंतिआ चेव Mūla. 1042(11); संडाविहणं स्वं उवरीयो संगुणिगु सगमाणे । अवणिज्ज अनंकियं कुज्जा एमेव सुवत्थ GomSā.(J.) 42.

अनंग (an-aṅga < an-aṅga) *adj.* [Hom.(Gr.) 2.174; PāṭiLāNā. 7] 1 (a) bodiless (person); without a body, M.

पहर कश्च गु अङ्गो GaṇḍVa. 996; JM. पर्यवमन्ते पहरं पङ्गो रुवा-
पुहरो हर्ष अङ्गो UvaSat. 49; विणिज्जिवासेस-पुरिस-रूवेण अङ्गो, ण
उण अङ्गो KuṃM&Ka. 9.5; Apa. अङ्गो असो अङ्गो अङ्गो JaaCa.
1.184; 2 m. Cupid, god of love, M. अज्ज वि बाणमङ्गो णो मुअह
मया कुमारम्मि GaṇḍVa. 42: 752; तरु-मूल-परिष्ठित-गुप्फलाश-परिपूर्वाणं
Līlā 855; बहु मणिमो अङ्गो Līlā. 514; 532; 570; (नान्दी) गमह
अङ्गमरिण सोहणाई KapMañ. 1.2; (राजा) मण्णे ताणं वल्लभअण्णं णिअ-
न्निओ अङ्गो KapMañ. 1.33; (राजा) आअण्णकुण्डलिअवावहरो अङ्गो
KapMañ. 2.6; (राजा) कोलंताणं-तुंग-पञ्च-वड-वणं दोल्लिआमासगं ...
दिसाअक्केणं विमाह CandLe. 1.15; JM. विणिज्जिवासेस-पुरिस-रूवेणं
अङ्गो, ण उण अङ्गो KuṃM&Ka. 9.5; ताणं लल्लिआणं ठाणं तस्साणंस्स
लङ्गली-कुसुमं Kum&Ca.(H.) 5.15; 5.76; कोदंडकोसणेण सो अज्ज वि
कज्जिरो विअ अङ्गो SubhāPajjSaṃ. 28; Ś. (सागरिका) किं जहा
तास्स अङ्गेरे अङ्गं अङ्गो अङ्गीअदि Ratnā. 1.18.54; Apa. जाहि
अङ्गु अङ्गि रर माणं BhaviKa. 125.8; रसणि अङ्गु BhaviKa. 199.9;
सक्खं विअ पयवीदुयड विट्ठरं पट्टु अङ्गु SanKuCa. 487.9; 553.7;
622.7; सरयोरणि अङ्गु गुणे लायह JambūS&Ca. 3.12.16; 4.13.9;
5.2.14; जो बंदिअ सिर गंग इणिअ अङ्गं अङ्गं परिअरं धरुणं Prā-
Pañh. 1.104; 1.195; 2.215; णाह कोह कोयंजु अङ्गं चडाइयह Sande-
Rā. 52; मइ अङ्ग अङ्गाह आण गाढ RiPaSaṃ. 10.5; जाणियह जाउ
किर मुणि अङ्गु GayaSaṃ. 10.5; 3 love, passion, M. धीरं हरह
विसाओ, विणअं जोवण-मओ अङ्गो लज्जं SetuBa. 4.23; JM. हासा-
विअ-जुअ-गोवा जुअ-गोवी कारिआणंगा Kum&Ca.(H.) 5.78; Apa.
सुगमहीह णाहिदेवु णं अङ्गसप्पमेदु SudCa.(N.) 3.10.15; अवय-
रिउ णाह महियलि अङ्गु Paṇ&Ca.(P.) 1.8.5; बड्डिउ सरीरि चउ-गुणु
अङ्गु Paṇ&Ca.(P.) 1.12.9; उवासाओ तोहह मणि अङ्गु Paṇ&Ca.(P.)
4.1.4; जसु विगगहि णिगगिअउ अङ्गु SiVaCa. 1.81; रायं गुणह णवि
सो अङ्गु SiVaCa. 1.31.3; 4 the sexual organ, JM. वेदमूढो
अतीवउदयो अङ्गुअण्ण अङ्गे रती करोति NisCu. 3.268.15; अङ्गवीवाह-
तिअ-अणुरागे । चउत्तवयस्सउआरे पडिक्के देसिअं सक्खं ŚrāPraSa. 16;
5 name of a prince, JM. आणंदपुरं नगरं । जित्तारी राया । बीसत्था
मारिया । तस्स पुत्तो अङ्गो नाम KappBhā. comm. on 5218; NisCu.
3.268.24; Gaṇḍhā. comm. on pā. 84.

अङ्ग (an-aṅga < an-aṅga) n. scriptural works not
included in the group called the Aṅgas (the limbs of the body
of the canon), JM. अङ्गाणंपविट्ठं सम्मसुयं कोइयं तु मिच्छसुयं ViĀv-
Bhā. 527; नणु नंदीवक्खणे अणियमणं इह कओ संका? ViĀvBhā.
844; गणह-पेरकयं वा आदेसा मुक्कवागणतो वा । बुअ-चलविसेसतो वा,
अङ्गाणंतेसु णाणसं KappBhā. 144.

अङ्गकीडा (aṅga-kīḍā < aṅga-kīḍā) f. love sports,
amorous dalliance, (third Aṅgāra of the fourth Aṅgavāsa
of Śrāvaka), AMg. अङ्गकीडा (सदारसंतोसीय पंच अश्यारा) Uvāsa.
48; सदारसंतोस्स समणोवासणं इमे पंचडल्लिचारा जाणियव्वा, तं जहा
... अङ्गकीडा Āv. 78; JM. वज्जइ इत्थियपरिगगिआगमणं अङ्ग-
कीडं च SāDhaVi. 86; कामो चउबीसवहो संपत्तो खउ तहा असंपत्तो ।...
आलिगणमादाणं करसेण अङ्गकीडा य PavSāro. 1065; Paṇ&Ca.
1.16; ŚrāvPra. 272; JŚ. पञ्चेसु इत्थिसेवा अङ्गकीडा मया विवज्जतो
ŚrāV (V) 212.

अङ्गकीला (aṅga-kīlā < aṅga-kīḍā) f. third Aṅ-
gāra of the fourth Aṅgavāsa of Śrāvaka; amorous dalliance,
JM. (अश्यारा) अउत्पवप । कामे तिअवहिकासो अङ्गकीला परविआहो
PavSāro. 277.

अङ्गकुसुम (aṅga-kusuma < aṅga-kusuma) m.
name of a warrior in the army of Rāvaṇa, JM. सुहरो अङ्गकुसुमो
वंटत्थो कामवण्णो व (सुहरो तह वि व विणिज्जवा ते जुअत्थं निजिअरा
सब्बे) PaumCa.(V.) 56.35.

अङ्गकुसुमा (aṅga-kusumā < aṅga-kusumā) f.
wife of Hanumat, daughter of Candranakhā (Rāvaṇa's sister),
JM. इणुयस्स रावणेण वि दिज्जा कज्जा गुणेहि संपुज्जा । ध्या चंदणहाह
अङ्गकुसुम ति नामेण PaumCa.(V.) 19.34; अत्थाणसंनिविट्ठो, इणुओ
समयं अङ्गकुसुमाय । गुण-रूअ-साणिणीय, चंदणहानंविणीय व PaumCa.(V.)
49.2; 53.42; Apa. पुज्जिउ पवण-पुत्तु दहणीवे दिज्जइ पउमराअ सुगोव ।
खरो अङ्गकुसुम-वअ-पाणिणि PaumCa.(S.) 20.12.9; णामेणाङ्गकुसुम
सुत्तुअ सस संकुमारहो खरो सुअ PaumCa.(S.) 43.5.4; 51.10.7.

अङ्गगय (aṅga-gaya < aṅga-gata) adj. (ppp.) the
scriptures which are not included in the Aṅgas, part of the
Āgama, AMg. अङ्गाङ्गगयं सुयणाणं पादयंति उज्जुत्ता Ārah. 29.

अङ्गगेहिणी (aṅga-gehinī < aṅga-gehinī) f. wife
of Cupid (i.e. Rati), JM. निय पअ-गअ-गअविया अङ्गगेहिणी-रअमवि
तिणमिव गणयंती ManoKa. 4.4.

अङ्गगग्गि (aṅgagga < aṅgāgni) m. fire of love, M. ण
समिज्जइ तुह दंसण-सव्वंगमओ अङ्गगग्गी Līlā. 509.

अङ्गघरिणी (aṅga-gharini < aṅga-ghini) f. wife
of Cupid (i.e. Rati), JM. मज्जा अङ्गसेणा अङ्गघरिणि अउ तस्सासि
SupāCa. 60.3.

अङ्गगणदण (aṅga-nandana < aṅga-nandana) m.
[also अङ्गगणदण] a garden in the city called Tāmraliptī, Apa.
उज्जाणि मणोहरि ... सो अङ्गगणदणे अलिउ VīlāKa. 1.7.12; पाविअ
अङ्गगणदणमि VīlāKa. 1.9.2; बट्टंइ मयण-महसवमि अलिउ
अङ्गगणदणमि VīlāKa. 4.12.7.

अङ्गगणिवास (aṅga-nivāsa < aṅga-nivāsa) m. re-
sidence of the god of love, M. गहरंका पअवजाणं वणिआणं । उअवि-
आणं-गणिवास-मूलवअ अउ दीसंति GaSaSa. 3.38.

अङ्गगदाह (aṅga-dāha < aṅga-dāha) m. the heat
of love, Apa. जय पास अपास अङ्गगदाह VaḍḍhaCa. 1.1.14.

अङ्गगनिहुण (aṅga-nidḍahana < aṅga-nirdahana)
adj. who has burnt the god of love, JM. परमपुरिसो ... अङ्ग-
निहुणो ... जिणो जयइ MuSuvraCa. 1.

**अङ्गगपडिसेविणी (aṅga-paḍisevini < aṅga-prati-
sevinī)** adj. (f.) who makes use of an artificial organ, AMg.
पंचहि ठाणहि इत्थी पुरिसेण सद्धिं संवसमाणी वि णो गअं धारेज्जा, तं जहा
... अङ्गगपडिसेविणी Thāpa. 5.2.105(416)

अङ्गगपविट्ठ (aṅga-pavittḥa < aṅga-praviṣṭa) n.
the Sūtras not included in Aṅgaśūtras, AMg. से फि तं सुयणा-
परोक्खं । सुयणापरोक्खं चोइसविहं पणसं, तं जहा — ... अङ्गगपविट्ठं अङ्ग-
पविट्ठं Nandī. 61; से सं आइस्सववरितं । से सं अङ्गगपविट्ठं Nandī. 85;
अङ्गगपविट्ठस्स उदेसो समुहेसो अणुण्णा अणुओगो य पवत्तइ ĀpuOr. 3;
JM. आयाराइ सुयणाणं परंपरागतं अत्थतो गंथतो य अतिवड्ढं ति काऊण
अणुक्कपाणिमि सं दसेवालिअमादि पक्खिअं तं अणेगमेदं अङ्गगपविट्ठं ĀvCu.
8.11; अङ्गगपविट्ठं सम्मसुयं कोइयं तु मिच्छसुयं ViĀvBhā. 527.

अङ्गगबाण (aṅga-bāṇa < aṅga-bāṇa) m. arrow of
Cupid, M. अओ अहड्डपुओ अङ्गगबाणा माहणो GaSaSa. 748 (W.);
एसा दुअिअसहाणंगबाणतविक्की Līlā. 474.

अङ्गगमहि (aṅgama < aṅgamati) f. daughter of a

Vidyādhara who became a nun, JM. सज्जनको ... विद्वत्तया-
अनंगसुंदरी-अनंगसमूहको सज्जनको साधुणीको CaupCa. 161.25;
162.19.

अनंगमापहा (anāṅga-mā-pahā < anāṅga-mā-prabhā) f. having the lustre of (i.e. similar to) the beauty of Cupid, Apa. पुरेपि तत्सु सुपहा सई अनंगमापहा MahāPu.(P.) 59.3.1 (F. N. कायशीसुवृत्ती)

अनंगया (an-āṅga-yā < an-āṅga-tā) f. the state of not forming a part of (the Karmas), JM. न य सेसाण वि एवं कम्मार्हणं अनंगया एव PañVa. 1060.

अनंगराह (anāṅga-rai < anāṅga-rati) m. name of a Vidyādhara king, Apa. अस्थि अनंगराह ... इह विज्ञाहर-नरवह VīlKa. 7.5.11; आकट्ट अनंगराहस्स जे वि निव निव परिवारिहि मिलिब ते वि VīlKa. 7.23.5.

अनंगराह (anāṅga-rai < anāṅga-rati) f. wife (queen) of Ripumardana, JM. मज्जा से अनंगराह रइ एव रुणेण पउमदल्लवणा VijKevCa. 1.4.

अनंगरति (anāṅga-rati < anāṅga-rati) f. love-sports (intercourse without the proper sexual organ), JM. अमिभूतो समुज्जति, सत्त्वस्यगी-वादि-साववादीहि । अम्युदय अनंगरती, वेदमि तु राय-दिद्वतो KappBhā 5218 (comm. अम्युदयेन अतीव वेदोदयेन अनंगरति अनङ्गक्रीडां करोति); NisBhā. 3695.

अनंगरासि (anāṅgarāsi < anāṅgarāsi) m. name of a warrior of Rāvaṇa, JM. मयणसरो कामगी अनंगरासी तिलीमुहो चेव ... एव वि रहवेहि बाणरजुसेहि निगया सुहवा PaumCa.(V.) 56.36.

अनंगरूव (anāṅga-rūva < anāṅga-rūpa) n. form of Cupid, JM. निजियअनंगरूवो कामिणिजणसाणसाणंदो SurSuCa. 5.32.

अनंगलया (anāṅga-layā < anāṅga-latā) f. name of a harlot of Ujjayini, JM. उज्जैणी (Acc.) आगओ वणिज्जेण । ददूण अनंगलया वेसा (Acc.) आगस्यं पत्तो PaumCa.(V.) 33.66.

अनंगलवण (anāṅga-lavaṇa < anāṅga-lavaṇa) m. son of Sītā (famous as Lava), JM. पदमस्स कवं नामं अनंगलवणो अनंग-समरूवो PaumCa.(V.) 97.9; अनंगलवणो मुणि भणइ ... के दूरे कोसला नयरी PaumCa.(V.) 98.53.

अनंगलेहा (anāṅga-lehā < anāṅga-lekhā) f. 1 name of a female servant, Ś. (विदूषक) अनंगलेहा ... विममसेण सि लेहत्तणामहे-आओ पंच सेरवीओ KapMaM. 4.9.8; 11 name of a Vidyādhari, married with Karakaṇḍa, Apa. वेवाहिय तेण (करकण्डेण) अनंगलेह KarCa. 7.16.2; 10.24.4.

अनंगवई (anāṅgavai < anāṅgavati) f. 1 wife (queen) of Sagara, JM. (सयरो) विवाहिओ अनंगवईपुहाओ अट्ट दारियाओ CaupCa. 55.17; 2 a female servant, Apa. तक्खणे अनंगवई-वेडीए पग्गेविणु विज्जवियउ अनंगवई VīlKa. 1.25.15.

अनंगविचारय (anāṅga-viyāraya < anāṅga-vidāraya) adj. who destroys Cupid, Apa. सो (रिसी) वि पइडु अनंग-विचारउ RiñNeCa. 5.3.12.

अनंगवीर (anāṅga-vīra < anāṅga-vīra) m. the warrior Cupid, JM. दुवियरयसमीर मोहपंकोहतीर पणमिब विणवीरं विज्जिबायंनवीरं MaViCaSto. 1.

अनंगवेण (anāṅga-vega < anāṅga-vega) m. name of a Vidyādhara king, JM. सह विण्णा विजा सा अयकउरेअनंगवेणस्स PañCa. 128.22.

अनंगसमरूव (anāṅga-sama-rūva < anāṅga-sama-rūpa) adj. whose form is like that of Cupid, JM. पदमस्स कवं नामं अनंगलवणो अनंगसमरूवो PaumCa.(V.) 97.9.

अनंगसर (anāṅga-sara < anāṅga-sāra) m. 1 an arrow of Cupid, JM. सउजेइ सुरहिमासो ... नअपहवत्तणे अनंगसरे GāSāSa. 1000 (W.); Apa. वसुधवं ताम अनंगसर । परिपेसिय जावरियामणहो RiñNeCa. 1.7.6; 2 name of a Cakravartin, JM. तत्थेव च्छ-वटी धीरो परिवसइ तिदुवणणंदो । नामेण अनंगसरो PaumCa.(V.) 63.34.

अनंगसरधोरणी (anāṅga-sara-dhorani < anāṅga-sara-dhorani) f. a volley of Cupid's arrows, JM. कस्स न मिबइ हियं अनंगसरधोरणि एव निबडंति ... बालाइ ... दिट्ठी VajLag. 295.

अनंगसरा (anāṅga-sarā < anāṅga-sārā) f. daughter of Oakradhvaja, who is a Cakravartin, JM. एवं साउणंगसरा ... ववसइ संवेणं ततो PaumCa.(V.) 63.49; 63.60; सोहणजयपडायाउणंगसरा तस्स वरुवा AkkhāMaKo. 18.2.

अनंगसिंगार (anāṅga-singāra < anāṅga-singāra) m. erotic sentiment of the god of love, Apa. अनंगसिंगारविचारणासं ... णमामि चंदप्पणामवेयं MahāPu.(P.) 45.1.11.

अनंगसिहि (anāṅga-sihī < anāṅga-sikhin) m. fire of love, M. सविसेसं पज्जलिओ इमीए हियए अनंगसिहि IJiā. 562.

अनंगसुंदरी (anāṅgasundarī < anāṅgasundarī) f. 1 a queen of Rāvaṇa, JM. लच्छी य अनंगसुंदरी नंदा । ... (रोवंति दुविस्-याओ) PaumCa.(V.) 74.10; 2 name of a queen, JM. सुभगाए गयरीए थिमियसागरस्स रावणो वसुंधरी - अनंगसुंदरीणं महादेवीणं CaupCa. 148.11; 3 name of the daughter of king Ratākara, JM. रयायारस्स (रावणो) बूया पुसिसेसिणी अनंगसुंदरी णाम CaupCa. 154.31; 4 daughter of Somaśreṣṭhin, JM. सोमनामो सिट्ठी ... मज्जा अनंगसेणा ... तीए कज्जया जाया ... अनंगसुंदरी नामं पि पइद्विं सीसे SupāCa. 60.5; 5 daughter of Vīlāsavatī's nurse, Apa. एतहे विलासव-धाविधूय नामे अनंगसुंदरी सुक्य VīlKa. 1.12.5; 1.13.8; 1.28.10.

अनंगसुय (anāṅga-suya < anāṅga-srūta) m. the scrip- ture not included in Aṅga works, AMg. कालियसुयस्स गुणो, अंगाअनंगसुयजोगवहणं जं । अनहिय-अहीणकरणं पडिबेहाऽऽवस्सयाहणं Ārah- Paḍ. 317.

अनंगसेण (anāṅgasena < anāṅgasena) m. [also अनंग-सेणय] name of a goldsmith of Campā who is also called Kumāranandi, JM. चंपा अनंगसेणो पंचऽच्छर येर णवण पुम-वलय । विहवास णवण सावण, इणिणिन्नरेण य उववातो KappBhā. 5225 (comm. चम्पावामनङ्गसेनः सुवर्णकारः कुमारनन्दीति तस्य नामान्तरम्); NisBhā. 3182; चंपा णाम गयरी, अनंगसेणो णाम सुवणणगारो । सो य अतीव धीलोओ NisCu. 3.140.5; जो अनंगसेणयं पंचसेरुं दीवं पावेति तस्स सो दणिणस्स कोटिं पयच्छति NisCu. 3.140.15.

अनंगसेणा (anāṅga-senā < anāṅga-senā) f. 1 the chief courtesan in Dvārakā, AMg. अनंगसेणापासोक्खाणं अजेगाणं गणिवा-साहस्सीणं Naya. 1.5.6; अनंगसेणापासोक्खाहि अजेगाहि गणिवासाह-स्सीहि Naya. 1.10.141; Antag. 7; Niraya. 170; JM. AvCu. 1.356.2; JM. नयरी नामेण वारवई । ... तं पाळइ वासुदेवजिनो । ... गणिवाऽनंगसेणापमुहाणऽट्टारसहसाणं ... आणाईसरिदसं ... कारेमाणे ... णं विहरे AkkhāMaKo. 110.18; 11 name of a courtesan, JM. चण्डणदुरे वयरे ... अनंगसेणा णाम गणिवा VasuH. 293.12; 294.9; 111 name of a harlot in the city called Kusumapura, JM. सुंणइ

अन्यथापण्यगणाय समं भोय AkkhāMaKo. 94.18; iv name of a female servant, Ś. (विदूषक) अन्यथापण्य ... पंचचामरधारिणीभ्यो KapMaH. 4.9.5; v wife of Somaśreṣṭhin, JM. सोमनामो सिद्धी ... भज्या अन्यथापण्य SupāCa. 60.3.

अन्यथापण्य (ana-cauvīsa < an(a)-catur-vimśati) *nu.* twenty-four (beginning with) the *anantānubandhakaśāyas* JM. अन्यथापण्यविना जिणपण्युय सन्नि जोगिणो साथं BanSām. 15; अन्यथापण्यविरहिया BanSām. 7.

अन्यथापण्य (ana-cañcupia = an-arpita) *adj.* not revealed, not shown, JM. अन्यथापण्यविज्झो अपिअनिवस्सोहमासीणो KumāCa.(H.) 6.27 (comm. अनवतीणस्वामिमायः)

अन्यथापण्य (ana-cintiya < a-cintita) *adj.* (ppp.) [also अन्यथापण्य] not thought of, JM. अन्यथापण्यमण्णंती जित्तिवकरणेण तस्स मण्णं. कायस्सेसु कुण्णंती न-याणिमो कथं वचिस्सं Tārā. 71; (not doing acts which are not thought of from among the duties (*kāyavveṣu*); अन्यथापण्यमण्णंती Hem.(Gr.) 2.190

अन्यथापण्य (ana-cukka = a-bhraṣṭa) *adj.* not missing, not making a mistake, JM. उच्चअनीचअ रुक्खे अणुक्खो अवरचीरहरो (राया) KumāCa.(H.) 2.5.

अन्यथापण्य (an-accakkhara < an-atyakṣara) *adj.* without superfluous sounds or varṇas, AMg. से किं तं आगमतो दब्बावस्सयं जस्स णं आवस्सए ति पदं सिक्खितं ... अहीणक्खरं अन्यथापण्य ... गुरुवाय-णोवगयं AṇuOg. 14.

अन्यथापण्य (an-accantiya < an-ātyantika) *adj.* not necessarily of that nature, JM. णेगंतियं अन्यथापण्यं च दब्बे उ मंगलं होइ KappBhā. 10; णेगंतान्यथापण्यं च नो दब्बतित्यं तु ViĀvBhā. 1028

अन्यथापण्य (a-naccāviya < a-nartāpita) *adj.* (ppp.) not causing to dance, not shaking violently, AMg. छत्विहा अप्पमाय-पडिलेहणा पण्णत्ता, तं जहा — अन्यथापण्यं अवलितं अणाणुवर्धि अमोसलं चैव Thāṇa. 6.45 (603) = Utt. 26.25; बत्थे अप्पमायि अ चउहा अन्यथापण्यं अवलितं च OghNIBhā. 169.

अन्यथापण्य (an-accāsāyaṇa-sīla < an-ātyāsātana-sīla) *adj.* having the habit of not troubling (the teachers etc.), AMg. विणयपडिचो य णं जीवे अन्यथापण्यसीले नेरइयतिरिक्ख-जोणिमण्णुस्सेदुग्गईओ निरुमइ Utt. 29.4 (Śā. comm. अतीबायं सम्यक्त्वादिकारं शातवति विनाशयतीत्युक्ताशातना तस्यं शीलम् p. 579, a.1)

अन्यथापण्य (an-accāsāyaṇā < an-ātyāsātana) *f.* not to give trouble, AMg. अन्यथापण्यविणय पणयालीसइविहे पण्णत्ते Viy. 25.7.223 (25.586); से किं तं अन्यथापण्यविणय — तं जहा, अरहंताणं अन्यथापण्य Uvav. 40 [Ldn.]

अन्यथापण्य (anaccha = kṣ-) *v.* [Hem.(Gr.) 4.187] to drag, to attract, JM. अन्यथापण्यः महमण्यच्छिरेहि गुणेहि सिरिधूलम-मुणी KumāCa.(H.) 7.32

अन्यथापण्य (anaccha < ? = analpa) *adj.* [is it aniecha = not solicited?] not small or little, big or abundant, Apa. विवरइ अन्यथापण्य वच्छरिउ दाणु VipāSām. 3.6.

अन्यथापण्य (an-accharā < an-apsaras) *f.* not a semi-divine woman, Ś. (विदूषक) इवाणि पासादेसु वसीमदि ... ति अन्यथापण्यसंवासो उत्तरकुवसो मय अनुभवीमदि SvapnaVā. 4.0.7; (विप्रवेला) इका पञ्चवत्यावेहि अत्ताणं। अन्यथापण्य विज पडिहासि Vikramo. 1.6.1.

अन्यथापण्य (ana-cchiāra < a-cchidāra = a-cchinna) *adj.* (ppp.) unbroken, continuous, अन्यथापण्यं च अचिच्छिणे DeNaMa.

1.44 (comm. तुइ इति णामकित्तणमणच्छिआणुवर्धिं इरइ 1.48)

अन्यथापण्य (ana-chaḍḍia < a-chardita = a-mukta) *adj.* (ppp.) not giving up, not neglecting, JM. अन्यथापण्यकुलधम्मं सीह-मुणी तेण रेअविओ KumāCa.(H.) 6.56.

अन्यथापण्य (ana-chavīsa < a-ṣaḍvimsati) *nu.* twenty-six (types of Karmas beginning with *anantānubandhakaśāyas*), JM. विणु अन्यथापण्यसीसे BanSām. 5.

अन्यथापण्य (an-ajja < an-ārya) *adj.* 1 ignoble, non-Āryan, JM. चरणधणं हीरंतं मह रक्ख अन्यथापण्य KālKa. 30; उवसामिया अन्यथापण्य देसेसु तए पवजमोणेण RāPaṇḍ. 13; JŚ. जइ गहि सक्कमण्णो अन्यथापण्य भासं विणा उ गाहेदुं SamSā. 8; Apa. होइ अन्यथापण्य (w. r. अणुज्जु) अन्यथापण्यविहि बच्चरसमरपुल्लि पयडिहि BhaṇKa. 312.2; जणवइ अन्यथापण्य जहि बहुय अस्थि जहि धम्मसज्ज का वि हु न अस्थि CaurBhāSām. 2.2; 2 having had acts, (sinful behaviour of a non-Āryan person), AMg. समज्जिणित्ता कलुसं अन्यथापण्य इहेहि कंतेहि य विप्यहणा Sdy. 1.5.1.27; चत्तारि पुरिसजाया पण्णत्ता, तं जहा — अज्जे णाममेगे अन्यथापण्य ... अन्यथापण्य णाममेगे अन्यथापण्य Thāṇa. 4.211(280); अलियवयणस्स तीस नाम-पदं। तस्स य नामाणि गोणाणि होति तीसं. तं जहा — ... अन्यथापण्य Paṇḍh. 2.2; जंबू! तइयं च अदिण्णादाणं ... अन्यथापण्य ... तइयं अधम्मदारं Paṇḍh. 3.1; संजमस्स उवरोहकारकं किंचि न वत्तम् — हिंसासाधज्जसंपवत्तं ... अन्यथापण्य Paṇḍh. 7.12; पाणवहो नाम ... अन्यथापण्य उव्वेयणओ Paṇḍh. 1.2 (comm. 5b.2); 1.40; जया य चयइ धम्मं अन्यथापण्य भोगकारणा DasaveCūlikā. 1.1; JM. तइ तिज्जकोहलोहाउलस्स भूओववायणमण्णज्जं JhāṇSa. 21; हा हियय! तुमं पि बुवं निहज्ज। अन्यथापण्य! ... ति KumāPra. 36.11; अण्णं काऊण मणे अण्णं वायाए भासइ अन्यथापण्य CaupCa. 7.24; कुमुव-विणासो विहिओ जेणं अन्यथापण्य भुवणम्मि SanatKuKa.(H.) 39; M. मअवई देससज्जणा लच्छी। ताओ अलच्छिओधिम लच्छि-णिहा जा अन्यथापण्य GaudVa. 925; एहिं सइ अन्यथापण्येहिं। अविणयमगं इय-लोयणेहिं पीयडिहि किं भणिमो Līla. 489; अज्ज कुमारी अन्यथापण्य-णिसि-समए। वसिओ विज्जा-भवणे Līla. 690; ता पावेक्कमईणं मज्जे रयणीयरारण रयणि-वरो। ... (तुमं) अन्यथापण्य होति Līla. 1219; Ś. (अनसुया) सउंतलाए अन्यथापण्य आअरिदं Śāk. 41.10; (चन्दनदास) अज्ज, अलिअं पदे केगावि अन्यथापण्येण अज्जस्स णिवेदिदं Mudrārā. 29.11; Apa. इउं आसि कालि गयवइ अन्यथापण्य MahāPu.(P.) 94.22.5; मगवं कयंतु विलसइ अन्यथापण्य VīlKa. 4.6.2; इहु पुणु जिण-निदा-कलिण दुक्खिउ भमइ अन्यथापण्य KumāPra. 12.15; वो बोहइ एहु अन्यथापण्य बहु PaumSiCa. 3.84; विहरंतु पउमसिदि अज्ज। 'सा एह चोरि' जंपहिं अन्यथापण्य PaumSiCa. 4.115.

अन्यथापण्य (anajja-obhāsi < anāryāvabhāsin) *adj.* one looking ignoble (only in appearance), non-Āryan in appearance, AMg. चत्तारि पुरिसजाया पण्णत्ता, तं जहा — ... अज्जे णाममेगे अन्यथापण्योभासी ... अन्यथापण्ये णाममेगे अन्यथापण्योभासी Thāṇa. 4.224(280)

अन्यथापण्य (anajja-kajja < anārya-kārya) *n.* ignoble act, JM. ता पाव इहि पावसु अन्यथापण्यमि निरय निहज्ज SurSuCa. 6.232.

अन्यथापण्य (anajja-jāti < anārya-jāti) *adj.* having ignoble or non-Āryan birth or race, AMg. चत्तारि पुरिसजाया पण्णत्ता, तं जहा — ... अज्जे णाममेगे अन्यथापण्यजाती ... अन्यथापण्ये णाममेगे अन्यथापण्यजाती Thāṇa. 4.222(280)

अन्यथापण्य (anajja-ditthi < anārya-dṛṣṭi) *adj.* having the view of an ignoble person, AMg. चत्तारि पुरिसजाया पण्णत्ता, तं जहा ... अज्जे णाममेगे अन्यथापण्यदिट्ठी ... अन्यथापण्ये णाममेगे अन्यथापण्यदिट्ठी Thāṇa. 4.217(280)

अणज्जदेसक (an-ajja-deśa-ya < an-ārya-deśa-ka) *m.* a non-Āryan country, J.M. अणज्जपुगलप. शिवर अ अणज्जदेसकमन्नेसु किर कम्मविदो BhuvKevCa. 248.

अणज्जधम्म (anajja-dhamma < anārya-dharma) *adj.* having the conduct of an ignoble person, AMg. जाहं च बुद्धिं च विणासयंते बीयार अस्संजय आयदंते। अहाहु से कोय अणज्जधम्मो बीयार से हिंसर आयसाते Sdy. 1. 7.9(389); इवेवमाहंसु अणज्जधम्मा अणारिया बाल रसेसु गिदा Sdy. 2. 6.89(824)

अणज्जपण (anajja-panna < anārya-prajña) *adj.* having the wisdom of an ignoble person, AMg. चत्तारि पुरिसजाया पणत्ता, तं जहा ... अज्जे गाममेगे अणज्जपणे ... अणज्जे गाममेगे अणज्जपणे Thāna. 4. 216(280)

अणज्जपरक्कम (anajja-parakkama < anārya-parākrama) *adj.* having the valour of an ignoble person, AMg. चत्तारि पुरिसजाया पणत्ता, तं जहा ... अज्जे गाममेगे अणज्जपरक्कमे ... अणज्जे गाममेगे अणज्जपरक्कमे Thāna. 4. 220(280)

अणज्जपरिणय (anajja-pariṇaya < anārya-pariṇata) *adj.* behaving like (lit. changing into) an ignoble person, AMg. चत्तारि पुरिसजाया पणत्ता, तं जहा ... अज्जे गाममेगे अणज्जपरिणय ... अणज्जे गाममेगे अणज्जपरिणय Thāna. 4. 212(280)

अणज्जपरियाय (anajja-pariyāya < anārya-paryāya) *adj.* having ignoble aspect, AMg. चत्तारि पुरिसजाया पणत्ता, तं जहा — ... अज्जे गाममेगे अणज्जपरियाय ... अणज्जे गाममेगे अणज्जपरियाय Thāna. 4. 226(280)

अणज्जपरियाल (anajja-pariyāla < anārya-parivāra) *adj.* having non-Āryan servants, AMg. चत्तारि पुरिसजाया पणत्ता, तं जहा — ... अज्जे गाममेगे अणज्जपरियाले ... अणज्जे गाममेगे अणज्जपरियाले Thāna. 4. 227(280)

अणज्जभाव (anajja-bhāva < anārya-bhāva) *adj.* having an ignoble nature, AMg. चत्तारि पुरिसजाया पणत्ता, तं जहा — अज्जे गाममेगे अणज्जभावे, अज्जे गाममेगे अणज्जभावे, अणज्जे गाममेगे अणज्जभावे, अणज्जे गाममेगे अणज्जभावे Thāna. 4. 228(280)

अणज्जभासा (anajja-bhāsā < anārya-bhāṣā) *f.* a non-Āryan language, J.S. बह णवि सक्कमज्जो अणज्जभासं विणा उ गारेहुं। तह बवहारेण विणा परमदुबुद्धेसणमसकं SamSā. 8.

अणज्जभासि (anajja-bhāsi < anārya-bhāsin) *adj.* having ignoble speech, AMg. चत्तारि पुरिसजाया पणत्ता, तं जहा — ... अज्जे गाममेगे अणज्जभासी ... अणज्जे गाममेगे अणज्जभासी Thāna. 4. 223(280)

अणज्जमण (anajja-maṇa < anārya-manas) *adj.* of an ignoble mind, AMg. चत्तारि पुरिसजाया पणत्ता, तं जहा ... अज्जे गाममेगे अणज्जमणे ... अणज्जे गाममेगे अणज्जमणे Thāna. 4. 214(280)

अणज्जमाण (a-najjamāna < a-jñāyamāna) *adj.* [f. -a] (pr. part.) not knowing, J.M. अजाणं पन्नवेति उ इमेहि। अणपक्खद्वयाए नज्जंतमणज्जमाणे वि KuppBhā. 517d; कइं खंदि परस्स वरं अणज्जमाणं अईहामो TarVaKa.(Bhā.) 284; सव्वं गमहर जेहि अणज्जमाणं नुहेहि तेहि पि KumCa.(H.) 7.89.

अणज्जरूप (anajja-rūpa < anārya-rūpa) *adj.* ignoble in appearance, AMg. चत्तारि पुरिसजाया पणत्ता, तं जहा — ... अज्जे गाममेगे अणज्जरूपे ... अणज्जे गाममेगे अणज्जरूपे Thāna. 4. 218(280)

अणज्जखण्ड (anajja-khaṇḍa < anārya-ka-khaṇḍa) *m.* name of an Āryan country (region), Apa. इति अणज्जु अणज्जखण्डेहि BhavKa. 512.2.

अणज्जववहार (anajja-vavahāra < anārya-vyavahāra) *adj.* having ignoble conduct (behaviour), AMg. चत्तारि पुरिसजाया पणत्ता, तं जहा ... अज्जे गाममेगे अणज्जववहारे ... अणज्जे गाममेगे अणज्जववहारे Thāna. 4. 212(280)

अणज्जवित्ति (anajja-vitti < anārya-vṛtti) *adj.* having ignoble nature (behaviour), AMg. चत्तारि पुरिसजाया पणत्ता, तं जहा — अज्जे गाममेगे अणज्जवित्ती ... अणज्जे गाममेगे अणज्जवित्ती Thāna. 4. 221(280)

अणज्जसंकप (anajja-saṃkappa < anārya-saṃkalpa) *adj.* having ignoble intention, AMg. चत्तारि पुरिसजाया पणत्ता, तं जहा — अज्जे गाममेगे अणज्जसंकपे ... अणज्जे गाममेगे अणज्जसंकपे Thāna. 4. 215(280)

अणज्जसील (anajja-sīla < anārya-sīla) *adj.* of ignoble conduct, J.M. मिहेहि अणज्जसीलेहि PaumCa.(V.) 12.13.

अणज्जसीलाचार (anajja-sīlācāra < anārya-sīlācāra) *adj.* having a conduct or behaviour of an ignoble person, AMg. चत्तारि पुरिसजाया पणत्ता, तं जहा — अज्जे गाममेगे अणज्जसीलाचारे ... अणज्जे गाममेगे अणज्जसीलाचारे Thāna. 4. 218(280)

अणज्जसेवि (anajja-sevi < anārya-sevin) *adj.* who serves an ignoble person, AMg. चत्तारि पुरिसजाया पणत्ता, तं जहा — ... अज्जे गाममेगे अणज्जसेवी ... अणज्जे गाममेगे अणज्जसेवी Thāna. 1. 225(280)

अणज्जा (anajjā < anāryā) *adj.* (f.) not respectable, wretched, S. (नेपथ्ये) मय ण अणज्जाए णिरण्णुसा तुम्हे ति संभाविदं आसि MālaMā. 8. 11. 4.

अणज्जिज (an-ajjia < an-arjita) *adj.* (ppp.) not acquired, M. तेणेअ तं पि मणसि अप्पाणमणज्जमणुं व GauḍVa. 1201.

अणज्जुण (an-ajjuna < an-ārjuna) *adj.* not being a Sahas-ārjuna (with thousand arms), M. सविमो अणज्जुणमिमं अमहिदमवासुं च अप्पाणं GauḍVa. 240.

अणज्जसण (an-ajjhayana < an-adhyayana) *adj.* absence of study, holiday, J.M. बायव्व-ण्णाण-ण्णाया होस्सामो, होहिमो अणज्जस-यणा KumCa.(H.) 5. 90.

अणज्जवसय (an-ajjhasāya < an-adhyavasāya) *m.* absence of definite meaning, J.M. संसयविवज्जा वासणज्जवसयोअवा अदिच्छाप. होज्जसये पडिचत्ती न वत्तुधम्मो जमो नामं ViAvBhā. 62.

अणज्जाअकारण (an-ajjhāa-kāraṇa < an-adhyāya-kāraṇa) *n.* reason for the absence of study, S. (सौभातकि) साअदं अणज्जाअकारणाणं विसेसदो जिणकुआकाणं UttRaCa. 4. 1. 1.

अणज्जाअमहूसव (an-ajjhāa-mahūsava < an-adhyāya-mahotsava) *m.* great festival on the occasion of absence of study, S. (सौभातकि) अम्हे वि बहुयहिं समं मिलिअ अणज्जाअमहूसवं खेलंता सम्भावेम्ह UttRaCa. 4. 1. 41.

अणज्जाय (an-ajjhāya < an-adhyāya) *m.* intermission or break of study, J.M. सुसंमि पते लहुगा पच्छिता अथे गुरुगा केसिचि। तं पुण जुज्जति जम्हा दोण वि लहुगा अणज्जाए NisBhā. 21; आवरिओ भणति जम्हा दोण वि लहुगा अणज्जाए। अणज्जाए ति अकाले असज्ज-शते वा सुसत्थायं करेताणं सामण्णेण लहुगा भणिता NisCu. 1. 14. 10; S. (सौभातकि) साअदं अणज्जाअकारणाणं विसेसदो जिणकुआकाणं UttRaCa. 4. 1. 1.

अणज्जायविहि (an-ajjhāya-vihī < an-adhyāya-vidhī) *m.* prescription of the study-break, J.M. अणज्जायविहिं समरो Vima-

Psa. 19. 18.

अणञ्जोववण (an-ajjhovavanna < an-adhyupapanna) *adj.* [also अणञ्जोववण] free from infatuation or attachment (to worldly objects), AMg. ते सत्यं अमुच्छिद्य अगिदे अगदिअ अणञ्जोववणे बहुसममेव परिभाषया Āyār. 2. 1. 57 (357); सुदे सिवा जाय न दूययया अमुच्छिद्य अणञ्जोववणे Sdy. 1. 10. 23; अणुणोववणे देवे देवलोगेसु काम-ओगेसु अमुच्छिद्ये ... अणञ्जोववणे Thāna. 3. 362 (183); 4. 434 (323); जे णं निगंथे वा निगंथी वा ... अमुच्छिद्य ... अणञ्जोववणे आहारमाहारेह Viy. 7. 1. 17 (7. 23); मत्तपच्चवसायथ णं अंते ! अणगारे ... अमुच्छिद्ये ... अण-ञ्जोववणे आहारमाहारेह Viy. 14. 7. 11 (14. 82); 15. 128 (182); तत्थ णं अत्थेगइया आसा ... तेसु उच्छिद्येसु सद्धकरिसरसुवणंसेसु ... अणञ्जोववणा Nāya. 1. 17. 24; 1. 19. 43; से अज्जुणय अणगारे ... अगदिअ अणञ्जो-ववणे Anāg. 6. 57 [Ldn.]; तप णं से यत्ते अणगारे ... अमुच्छिद्य जाव अणञ्जोववणे Anuttaro. 183; से भिक्खू -- अगदिअ अणञ्जोववणे ... संमप Paṇḍa. 6. 20; तथा मयं गोथमे ... अणञ्जोववणे Vīva. 7. 7.

अणञ्जाइय (ana-jhāiya < a-dhyāta) *adj.* (ppp.) not thought over, Apa. ता वरिसमेसु पडिवालि देव अणञ्जाइय कइय गुवुडु चेव Vīva-Ka. 9. 91. 7.

अणञ्जिअ (an-añjia < an-añjita) *adj.* (ppp.) not touched by the Śakti (weapon), JM. वज्रिअ-सत्ती, सत्ती-अणञ्जिओ, सत्ति-वज्र-अण-वज्जो । कुंदाय-कुंटाणो सत्ति सत्तो जत्थ निव-लोओ KumāCa. (H.) 1. 18 (comm. शक्या अनजितः अगतशक्तिः)

अणञ्ज (an-añña < an-anya) *adj.* not wondering, atten- tive, Mg. शावय्य-योग-लिहिदे शाहू शाहदि अणञ्ज-मणे KumāCa. (H.) 8. 2.

अणट्ट (an-aṭṭa < an-āṭṭa) *adj.* [f. अणट्टा or m. c.], not troubled, not fended, AMg. तहेव विजजो राया अणट्टा-किप्पि पव्वय Utt. 18. 50 (MV.)

अणट्ठ (an-aṭṭha < an-artha) *m.* 1 worthless or useless (teachings or views), AMg. निगंथे पावयणे अट्ठे अयं परमट्ठे सेसे अणट्ठे Sdy. 2. 2. 72 (715); Nāya. 1. 5. 47; अयमाउसो आजीविदसमय अट्ठे अयं परमट्ठे सेसे अणट्ठे Uvās. 181; Viy. 2. 5. 11 (2. 94); (14. 112); 15. 4 (15. 1); Uvav. 120 [Ldn.]; RāyPa. 698; 753; जम्हा परसमय अणट्ठे अहेक असम्भावे भिच्छादसणं ApuOg. 525; निगंथे पावयणे अट्ठे अयं परमट्ठे सेसे अणट्ठे Dasā. 10. 30; JM. अवमेव निगंथे पावयणे अट्ठे सेसे अणट्ठे KaKoPra. 12. 3; 2 evil, AMg. सव्वे अणट्ठे परिवज्जयंते अणाउले या अकसार भिक्खू Sdy. 1. 13. 22 (578); *adj.* calamitous, AMg. नाणारुहं च छंदं च परिवज्जेज्ज सव्वय । अणट्ठा जे य सव्वत्था इह विज्जामणुसंचरे Utt. 18. 30.

अणट्ठोवभाव (a-naṭṭha-jīvabhāva < a-naṣṭa-jīvabhā- va) *adj.* one whose nature as a living being is not yet gone, JM. अवगवबहुकम्मकिट्ठस्स जव्वसुवणस्स च अणट्ठ-जीव-भावस्स विचिमेत्त-कम्ममलस्स तिरियलोए समागमणं KuvMāKa. 2. 2.

अणट्ठा (an-aṭṭhā < an-arthā) *adj.* (sinful activity) hav- ing no purpose or profit, AMg. अट्ठाणट्ठा हिंसाकम्हादिट्ठी य मोस-दिणे य Āvṭi. (H.) 648b. 8; JŚ. PavSāro. 818.

अणट्ठा (anattā < ānartāh) *m.* pl. name of a country, JM. अत्थि ... चत्तारि जणवया । ... आणट्ठा, (v. l. अणट्ठा) कुसट्ठा VasuHi. 77. 5.

अणट्ठाए (an-aṭṭhāe < an-arthāya) *adv.* [orig. dat.] for no purpose, wantonly, AMg. अट्ठिए अट्ठिभिजाव अट्ठाए अणट्ठाए Āyār. 1. 1. 6. 5; आर्वति केआर्वति जोर्वस विप्परासुर्वति अट्ठाए अणट्ठाए वा

Āyār. 1. 5. 1; जेहि समणोवासणस्स अट्ठाए दंढे अणिविक्खणे अणट्ठाए दंढे निविक्खणे तेसु पच्चावति Sdy. 2. 7. 29 (6) (865(5)); सवसा अवसा अट्ठा अणट्ठाए य तसपाणे धावरे य हिंसति संबुद्धो । सवसा हणंति अवसा हवंसि -- अट्ठा हणंति अणट्ठा हणंति Paṇḍa. 1. 19; अट्ठाए य अणट्ठाए भूकगामं विहिंसई Utt. 5. 8; जे भिक्खू अणट्ठाए सुहं जावति Nis. 1. 19-22; 18. 1; JM. दंढंति अणट्ठाए तदंढंति गुणव्वय निरे ŚrāPraSā. 26; Pav- Sāro. 820.

अणट्ठाकिप्पि (anattā-kitti < a-naṣṭa-kitti) *adj.* one whose fame is not lost (i.e. intact or inexhaustible), AMg. तहेव विजयो राया अणट्ठाकिप्पि पव्वय Utt. 18. 50 (comm. Śā. अनात्ता सकलदोषविगमनतो अवाधिता कीर्तिरस्तेति; Dev. आनट्ठा समस्तकण्डू-विकलतया सामस्त्येनापगता अकीर्तिः अल्लाषा वय्य सः । प्राकृतत्वात् सिद्धोपः 256a. 3; Jacobi. whose sins were not quite annihilated)

अणट्ठादंड (anattā-danda < anartha-danda) *m.* [rarely अणट्ठं] a sinful act (particularly violent or cruel) without any purpose, a wanton sinful act, AMg. तेसि पि य णं इमाई तेरस किरिया-ठाणाई मवत्तीसिमक्खायं, तं जहा -- अट्ठादंडे अणट्ठादंडे, हिंसादंडे Sdy. 2. 2. 2 (694); अहावरे दोषे दंडसमादाने अणट्ठादंडवत्तिपि ति आहिज्ज 1. ... से इत्ता छेत्ता भेत्ता ... इज्झिदं बाले वेरस्स आमागी भवति -- अणट्ठादंडे Sdy. 2. 2. 4 (696(1)); दो दंडा पण्णात्ता, तं जहा -- अट्ठादंडे चेव अणट्ठादंडे चेव Thāna. 2. 76 (58); जेरवणं दो दंडा पण्णात्ता, तं जहा -- अट्ठादंडे चेव अणट्ठादंडे चेव Thāna. 2. 77 (2. 58); पंच दंडा पण्णात्ता, तं जहा -- अट्ठादंडे Thāna. 5. 1 (418); दो दंडा पण्णात्ता, तं जहा -- अट्ठादंडे अणट्ठादंडे चेव Samav. 2. 1 [Ldn.]; तेरस किरियाठाणा पण्णात्ता, तं जहा -- अट्ठादंडे, अणट्ठादंडे Samav. 18. 1 [Ldn.]; तयाणंतरं च णं चउत्तिवहं अणट्ठादंडं पक्कसाह, तं जहा -- अवक्खाणाचरितं पमायाचरितं हिंसपयाणं पावकम्पोव- देसे Uvās. 30; JM. तद्वत् अणट्ठादंडं उच्चोणं असणो परिवरेत्ता KuvMā- Ka. 232. 10.

अणट्ठादंडवत्तिप (anattā-danda-vattiya < anartha-danda- pratyaya) *adj.* prompted by no personal interest, perpetrated wantonly, AMg. अहावरे दोषे दंडसमादाने अणट्ठादंडवत्तिपि ति आहिज्ज Sdy. 2. 2. 4 (696(1))

अणट्ठादंडवेरमण (anattā-danda-veramaṇa < anartha- danda-viramaṇa) *m.* desisting or abstaining from a wanton sinful act, AMg. तयाणंतरं च णं अणट्ठादंडवेरमणस्स समणोवासणं पंच अतिवारा जाणियम्भा न समावरियम्भा, तं जहा -- कंइप्पे, कुक्कुणय Uvās. 52.

अणट्ठाबंधि (an-aṭṭhā-bandhi < an-artha-bandhin) *adj.* [also अणट्ठाबंधि] tying (too much or too many things) unneces- sarily, AMg. अणमिग्गहियसेज्जासणिबस्स ... अणट्ठाबंधिस्स (v. l. बंधि- यस्स) ... संजमे दुराराहय भवइ Kapp. (S.) 53.

अणट्ठिगी (an-aṭṭhigī < an-arthikā) *f.* a woman not hav- ing sexual desire, JM. अट्ठिमिणट्ठिगी वा, उट्ठाई कुणइ सव्वनिच्छुमणं । तेणुम्भामे मक्खइ KappBhā. 2648.

अणट्ठिया (an-aṭṭhiyā < an-aṣṭhi-kā) *adj.* f. a boneless fleshy (insect found in rainy season), JM. संजुक्का अणट्ठिया मंसपेसी ... तम्मि य पाउसकाले अहिणववुद्धुमीय जेगविहा प्राणिनो भवति NisCu. 1. 92. 2.

अणट्ठ (anaṭṭa) Deśi. *m.* paramour, अणट्ठ-अणाढा-विणववरा जारे DeNāMā. 1. 18 (comm. त्रयोदश जारार्थाः)

अणट्ठण (an-aṭṭaṇa < an-aṭṭana) *m.* not to go (on the be- hugging tour), JM. अण्णे मणंति समयादत्तं अदेसिवादि संचाय । भिक्खाय अणट्ठणं चिअ विसेसजो सिट्ठगेहेसु PaṇḍaPra. 13. 34.

अनुविमर्श (an-dimbhanta = a-srasta) *adj.* (ppp.) not deviating from, not falling away from, JM. अनुविमर्शसंविज-कुतिरिधं थिरमसि जिणवणं KumāCa. (H.) 7. 42.

अनुहु (anaḍuha < anaḍuh) *m.* bull, Ap. लेखिय अनुहु इव अकपारेहि ताम दसाणु वणकुमारेहि PaumCa. (S.) 20 7.8; अनुहु सखुलुवसववरणल MahāPu. (P.) 80. 6. 4; ता तेण विसज्जिउ गुणविसालु अनुहुसंदणि आहु बालु MahāPu. (P.) 91. 19. 10; अनुहु इव हरिणि वव वरणेनु DhamPar. 10. 8. 2.

अनुद्ध (an-aḍḍha < an-ardha) *adj.* not having halves, AMg. तसो अनुद्धा पणत्ता, तं जहा — समद, परेसे, परमाणु Thāpa. 3. 882 (178); परमाणुपेरगले णं मंते ! ... गोयमा ! अनुद्धे अमज्जे अपवेसे Viy. 5. 7. 9 (6. 160); जइ णं अजो ! दवारेसेणं सम्बपोगला सअज्जा, समज्जा, सपयसा, नो अनुद्धा अमज्जा अपयसा Viy. 5. 8. 5 (5. 203); सेत्तपरमाणु णं मंते ! कतिविधे पज्जे ? गोयमा ! वउम्बिहे पज्जे, तं जहा — अनुद्धे अमज्जे अपयसे अविमाम्हे Viy. 20. 5. 17 (20. 39); 25. 4. 174 (25. 193)

[अनुविमर्श- AR. w. r. for अनुविमर्श NisBhā. 1300. cf. अनु-विमर्श]

अनुकुल (an-anu-ūla < an-anu-kūla) *adj.* [also अनुकुल] not favourable, Mg. (क्षपणक) शाधका ण शंपरं यददिश मल्लंकेकुलप अनुकुलेण अनुकुलेण वा गच्छीअदि MudrāRā. 124. 5; JM. जहाईहि अवन्नं मातरं ... अहितो छिद्येही पगासवादी अनुकुलो KappBhā. 1305.

अनुगुण (an-anu-oga < an-anu-yoga) *m.* improper application, mis-use, JM. एसोऽनुगुणो गो गोऽनुगुणो अओ विवज्जत्थं । जो सो तु अनुगुणो गो तत्थेमे होंति दिट्ठो ViāBhā. 1410; एवं इहापि यदि जीवलकसणेण अजीवं पक्खेइ अजीवलकसणेण वा जीवं, तो अनुगुणो गो भवति AvTi. (H.) 89a. 2; एवं यदि एगवयणे पक्खितव्वे दुवयणं पक्खेति दुवयणे वा एगवयणं तो अनुगुणो गो AvTi. (H.) 90a. 7; अण्णमि कहवव्वे अण्णं कहइ ताहे अनुगुणो गो AvTi. (H.) 91b. 4; विवरीय पक्खिअ अनुगुणो गो जहाभावे पक्खिअ अनुगुणो गो AvTi. (H.) 96a. 3; गोदोहो जो पाडलाय कच्छओ तं बहुलाय भवति बहुलं वा पाडलाय एवं वित्तकरणं अनुगुणो गो AvCu. vol. I. 109. 1; तस्स अकाले सज्जायतस्स अनुगुणो गो देवताय कालवेळं साहंतीय अनुगुणो गो AvCu. vol. I. 110. 6.

अनुगच्छमाण (an-anu-gacchamāna < an-anu-gacchamāna) *adj.* (pr. part.) not followed by, AMg. सिया वेगे अनुगच्छंति अलिवा वेगे अनुगच्छंति । अनुगच्छमाणेहि अनुगच्छमाणे कहं ण निविज्जे Ayā. 1. 5. 5. 2 (Sch. suggests ananugamyamāna)

अनुगामि (an-anu-gāmi < an-anu-gāmin) *adj.* which does not follow (a kind of clairvoyance), Jā. ओहिणाणं अण्येविहं — हेसोही परमोही ... अनुगामी अनुगामी Saḍḍāg. 5. 5. 57; JM. तिरिय-मणुएसु ओही, नाणाविहसंठिओ भणिओ । अनुगामिओ उ ओही, नेरइयाणं तहेव देवाणं । अनुगामी अनुगामी मीसो य मणुस्सत्तेरिक्खे AvNI. 55-56 (comm. अनुगामिकः स्थितप्रदीपवत्)

अनुचिट्ठिअ (an-anu-cittḥa < an-anu-ṣṭhāya) *ger.* not having observed or followed (the orders), B. (विदूषक) तुवं पुण ओद्धस्स जणणीय अ सासणं अनुचिट्ठिअ ण विट्ठसि Naṭṭa. 8. 10. 9.

अनुत्थान (an-anu-tthāna < an-anu-ṣṭhāna) *n.* lack of performance (of religious duties), JM. जत्थ उ पमत्तयाय संमज्जोयसु विविहमेयसु । नो वम्मिअस्स विती अनुत्थानं तथं होइ PaḍVa. 1076.

अनुगुणवित्त (an-anu-ṇavita < an-anu-jñāpita) *adj.* (ppp.) not making known, without getting permission, JM. अनुगुणवित्तं गुणा KappBhā. 8087 (comm. अवाननुगुणवित्तं सावैवादादी अवान्ति तदा अकारो गुणाः)

अनुगुणवित्त (an-anu-ṇavita < an-anu-jñāpita) *ger.* [also अनुगुणवित्त] without having made known (to the teacher), without permission, AMg. (अविण्णादाणस्स) अहावरा दोष्सा मावणा — अनुगुणवित्त-वाणमोयमोई से जिग्गेये, जो अनुगुणवित्तवाणमोयमोई Ayā. 2. 15. 59 (784); से भिक्खु वा भिक्खुणी वा तेसि पुग्गामेव उग्गहं अनुगुणवित्तं ... पविसेज्ज वा, णिक्खमेज्ज वा Ayā. 2. 1. 54 (356); 2. 7. 8 (607); पक्खि-णिता दोष्सां पि अनुगुणवित्तं अविट्ठेति अविट्ठं वा साहज्जति ... तं सेवमाणे मासियं परिहारद्वानं उग्गाहयं Nis. 5. 28; JM. लहुसदियं अनुगुणवित्तं तण-डगल-छार-लेवाइगणं VIMāPra. 79. 29.

अनुगुणवेत्ता (an-anu-ṇavettā < an-anu-jñāpya) *ger.* [also अनुगुणवेत्ता] without requesting, without permission, AMg. सेहे राणिण्यस्स सेज्जासंभारं पायणं संवट्ठिता, इत्थेण अनुगुणवेत्ता गच्छति — आसावणा सेहस्स Samav. 33. 1 [29]; नो कप्पइ निर्गंधाण वा निर्गंधीण वा पाडिहारियं सेज्जासंभारं दोष्सां पि ओग्गहं अनुगुणवेत्ता वडिवा नीहरित्तप Vava. 8. 6; जे भिक्खु पाडिहारियं सेज्जासंभारं दोष्सां अनुगुणवेत्ता वडिहि णीणेति Nis. 2. 52; सेहे राणिण्यस्स सेज्जासंभारं पायणं संवट्ठिता इत्थेण अनुगुणवेत्ता गच्छति Daṇḍ. 8. 3.

अनुगुणाद (an-anu-ṇāda < an-anu-jñāta) *adj.* (ppp.) not allowed, not permitted, Jā. अनुगुणादगणं असंगुदी अनुगुण-विता वि Bhaḍḍā. 1208.

अनुगुणाय (an-anu-ṇāya < an-anu-jñāta) *adj.* (ppp.) [also अनुगुणाय, अनुगुणाय] not allowed, not permitted, JM. वच्चंतेहि य विट्ठो गामो रमणिज्जभिक्ष-सज्जाओ । जं कालमनुगुणो अनुगु-णाय भवे लहुओ KappBhā. 1555; अनुगुणाय निक्कारणे व गुक्काइणं वउणं पि KappBhā. 1560; उच्चारे पासवणे ... अनुगुणाय भवे लहुओ KappBhā. 1575; मावामोसमदसं अपयओ खिसणा उवाळंओ । गोच्छेद-पदोसादी अनुगुणातं अविट्ठतो NisBhā. 1961; जं पुण संभारं वसही वा अनुगुणातं अविट्ठेति NisCu. 2. 320. 8; अनुगुणावस्स सया न कप्पइ तत्थ पविसेउ PavSāro. 126; जइण सया । अनुगुणाय पंचहि वि उग्गहे कप्पइ न ठाउं PavSāro. 684; न पिमामि मज्जं गुरुहि अनुगुणाय VasaHi. 226. 5; इत्थेव तुमं विट्ठसि अनुगुणाओ मय विट्ठ SupāCa. 7. 71.

अनुगुतावि (an-anu-tāvi < an-anu-tāpin) *adj.* who does not repent, JM. वितियपदे जो तु परं तावेत्ता गाणुत्तपदे पच्छा । सो होति अनुगुतावी, किं पुण इत्थेण सेवेत्ता NisBhā. 472 (comm. जो साह परा पुढविकाया ते जो संघट्टणपरितावणउदवणेण वा तावणं करेत्ता पच्छा गाणु-त्तपसि ... सो होति अनुगुतावी अपच्छतावीत्यर्थः NisCu. 1. 159. 13)

अनुगुताविता (an-anu-tāvittā < an-anu-tāpya) *ger.* not having repented, AMg. सम्मज्जोणिया वि खलु सत्ता सण्णिणो बुद्धा असण्णिणो होति तत्थ से ... अनुगुताविता ... असण्णिणकायाओ वा सण्णिणकायं संकमंति Saḍ. 2. 4. 18 (752)

अनुगुदय (ana'nudaya < ana'nudaya) *m.* absence of operative stage of the anantānubandhikaśāyas, JM. अनुगुदयो पुण सवुवल्गसम्मविट्ठस्स भिक्खुदय PaḍSān. 4. 10.

अनुगुपालण (an-anu-pālana < an-anu-pālana) *n.* non-observance (of the rules), JM. अपवडिहेहि ... सम्मं च अनुगु-पालणमस्यारा पोसहे पंच PavSāro. 285; सम्मं च अनुगुपालणसाहारारिउ सव्वेसु PaḍSāPra. 1. 80; SaDhaVi. 100.

अनुगुपालणा (an-anu-pālana-yā < an-anu-pālana-tā) *n.* non-observance, AMg. पोसवोवासस्स सम्मज्जणुपालणा (पोसवो-वासस्स अय्यारा) Uvā. 55; Av. 90.

अनुगुपालमाण (an-anu-pālemaṇa < an-anu-pālayat) *adj.* (pr. part.) who does not observe properly, AMg. एगरायं

विश्वस्यविमं सम्मं अणुपुव्वमणुपुव्वं अणुपुव्वमणुपुव्वं इमे सन्नो ढाणा अविताए...
अवति Thāṇa. 8.388(188); Daṣṣ. 7. 34.

अणुपुव्व (an-anu-puvva < an-anu-pūva) *adj.* not in the traditional or given order (when a change (*samkrama*) of one sub-type of a Karman into another sub-type occurs), JṢ. अणुपुव्वमणुपुव्वं हीणमहीणं च दंसणे मोहे । उव्वसमये य खवणे य संकमे अणुपुव्वमणुपुव्वं Karāṭṭh. 39.

अणुपुमत (an-anu-mata < an-anu-mata) *adj.* (ppp.) not approved, not agreeable, JṢ. जम्हा एवमभूतो बहूणं एतो अणुपुमतो भवति तम्हा एतदिपरीतेन होऊण गुरुजणो आराहियव्वो ĀvCu. Vol. I. 120. 18.

अणुपुमय (an-anu-maya < an-anu-mata) *adj.* (ppp.) not approved, not favoured, JṢ. सारजिण सेवी अणुपुमयणं असेवी उ VavaBhā. 2.309 (p.39) (comm. यदि स्नानादिविषये अनुमननं कृतं तेन सेवी प्रतिसेवनाकारी भवति अननुमते न तु असेवी अप्रतिसेवी)

अणुपुवाह (an-anu-vāi < an-anu-pātin) *m.* not conforming to scriptural texts, JṢ. उत्सुत्तमणुवहट्ठं सच्छंदविगप्पियं अणुपुवाह । परतत्तिपवती तित्तिणो य इणमो अहच्छंदो VavaBhā. I. gā. 235; PavSāro. 122; SāDhaVI. 24; अणुवाह त्ती नज्जइ जुत्तीपडिये खु भासए एतो । जं पुण सुत्तावेयं तं होति अणुपुवाह ति VavaBhā. I. 240 (comm. यत्तु पुनर्मोक्षमाणं सूत्रापेतं सूत्रपरिअष्टं प्रतिभासते तद् भवति अननुपाति)

अणुपुवादि (an-anu-vādi < an-anu-pātin) *adj.* one who does not follow or pursue (the rules), JṢ. उत्सुत्तमणुवहट्ठं सच्छंदविगप्पियं अणुपुवादी NisBhā. 3492 (comm. न स्वचित् सूत्रे अर्थे उमए वा अनुपाती भवति ईदृशं प्ररूपयन्ति); दंतच्छिणमल्लितं ... अणुवादि अणुपुवादी, परवणा चरण-गतीसु च NisBhā. 8494 (comm. अहवा सव्वे पढा अगीतस्सडणुवादी य प्रतिभासन्ति गीतार्थस्य अननुपाति(ती) अनभिहितत्वात् सदोपत्ताय)

अणुपुवाय (an-anu-vāya < an-anu-pāta) *m.* not coming, non-arrival, AMg. अपदेसमि ण बुद्धी कारवणे जिणवरस्स ण य पूया । साहूणमणुवायो किरियणाओ उ अववाए PañcāPra. 7.11 (comm. अननुपातोऽनागमनं भयवदनाथं य)

अणुपुवीह (an-anu-vii < an-anuvicin) *adj.* doing all of a sudden or on the spur of the moment (prohibited acts) JṢ. देसच्चाइ सव्वच्चाइ, वुविधा पडिसेवणा मुण्येव्वा । अणुवीह अणुपुवीह सई च बुक्खुत्त बहसो वा NisBhā. 481; अणुवीह भित्तेऊण गुणदोसं सेवति अणुपुवीह सहसादेव पडिसेवति NisCu. 1.161.24; जा तु अकारणसेवा री सव्वा अणुपुवीहतो होति NisBhā. 483; जा अकारणतो पडिसेवा गुणदोसे अचित्तेऊण सा अणुपुवीह पडिसेवा NisCu. 1.162.4.

अणुपुवीहभासि (an-anu-vii-bhāsi < an-anu-vici-bhāsin) *m.* one who talks without previous thought, AMg. सच्चमहव्वस्स पदमा भावणा ... अणुवीहभासी से णिमंये, णो अणुपुवीहभासी Āyā. 2.15.51(781)

अणुपुसय (an-anusaya < an-anusaya) *m.* absence of repentance, AMg. तत्थ पडिच्चामि अ (दाण) तवचरणे सणुजणविणासे अ । अणुपुसयधितिरक्कमल्लिगे वीरो रसो होइ AnuOg. 262 pā. 64; (comm. दाने दत्ते यदाऽनुशयो गर्वः पक्षात्तापो वा तं न करोति)

अणुपुसरणता (an-anu-saraṇatā < an-anu-smaraṇatā) *f.* the state of not remembering, AMg. पुरिमपच्छिममाणं तिष्ठ-गराणं ... पणुवीसं भावणाओ पणताओ ... पुव्वरथं पुव्वकील्लिमाणं अणुपुसरणता Samav. 25(1)

अणुपुसासणा (an-anu-sāsaṇā < an-anu-sāsaṇā) *f.* absence of admonition, absence of instruction, AMg. तए णं से णेदे मणिचारसेदी ... अणुपुसासणाए ... मिच्छतं विप्पट्टिवण्णे जाए वावि Nāyā. 1.13.13.

अणुपुहव (an-anu-hava < an-anu-bhava) *m.* absence of experience, Apa. किं सा (वासणा) खंभं वाहिरिय दिट्ठ । अणुपुहव खणिते किं मणितं पिट्ठ MahāPu.(P.) 20.20.6.

अणुपुहूद (an-anu-hūda < an-anu-bhūta) *adj.* (ppp.) [f. °दा] which are not used, Ś. (चेटी) इमा अइरा अणुपुहूदा बक्का Prati. 1.25.4.

अणुपुहूय (an-anu-hūya < an-anu-bhūta) *adj.* (ppp.) which is not experienced (before), JṢ. तं च तद्वाविहं अणुपुहूय-मवत्तंतरं तीसे ददूण CaupCa. 230.34.

अणुणोक्कम्म (ana-no-kamma < ana-no-karma) *n.* (the substratum (like the false gods) of the passion) constitute non-karma (in the category of dravya-karman), JṢ. अणुणोक्कम्म मिच्छतायदणादी हु GomSā.(K.) 75.

अणण (an-anna < an-anya) *adj.* [also अणण] I not different, identical, the same, AMg. उववायं चवणं नच्चा अणणं चर माहणे Āyā. 1.3.2.3(119); JṢ. सामजाओ वित्तो अणोऽणो व होऊ जइ अणो । सो णत्थि खपुप्पं विवडणणो सामजमेव तथं ViĀvBhā. 34; JṢ. दव्वं जं उप्पज्जइ गुणेहिं तं तेहि जाणसु अणणं SamSā. 308; जो पस्सदि अप्पाणं अवडपुट्ठं अणणमवित्तो SamSā. 15; दव्वट्टिण सव्वं दव्वं तं पज्जवट्टिण पुणो । हवदि य अणणमणणं तक्काळे तम्मवत्ताओ PavSā. 2.22; जो चरदि णादि पेच्छदि अप्पाणं अप्पाणा अणणमयं Pañcāthi. 102; वणरसंगंधकासा परमाणुपरुविदा वित्तोहिं । दव्वादो य अणणणा अणणत्तपा-सगा होति Pañcāthi. 51; सो रागदोसरहिओ जीवस्स अणणपरिणामो MokPā. 50 (comm. एकलोलीभावः); 2 unique, extra-ordinary, JṢ. रागाइवहरिसेण व्व जस्स ददुं अणणसामत्थं । वरहरिया अवत्थं ... वसुहा SurSuCa. 1.7; कस्साएऽणणपरिपणरितरयणायरेण तइ तुमए । माया-वत्तेण इमं चमक्किं माणसं मज्झ SupāCa. 8.2.57.

अणणकम्म (an-anna-kamma < an-anya-karman) *adj.* [f. °कम्मा] not doing anything else, M. महिलासहस्समरिए तुह हिएए सुइअ सा अमाअती । दिअइ अणणकम्मा अंगं तणुअं वि(पि) तणुएर GāSāSa. 2.82.

अणणचेट्ठ (ananna-cetṭha < ananya-cetṭa) *adj.* not doing any other activity, JṢ. जइ रेइइ तइ सम्मं कायव्वमणणचेट्ठेण PañcāPra. 4.19.

अणणजेय (ananna-neya < ananya-neya) *adj.* not to be lead by any one else, lead by oneself, AMg. जेतारो अणणेसि अणणजेया बुद्धा हु ते अंतकडा भवति Sāy. 1.12.16.

अणणतुल्ल (ananna-tulla < ananya-tulya) *adj.* not comparable with any other thing, unique, JṢ. ता पंचमीबलेण अणणतुल्लं इवेज्ज सोहग्गं NāPaṭṭKa. 1.382

अणणत्त (ananna-tta < ananya-tva) *n.* the state of being not another, identity, JṢ. जीवस्साजीवस्स य एइमणणत्तमावणं SamSā. 113; ते पेसिमणणत्ते अण्णत्ते चावि विज्जेते Pañcāthi. 46; 45.

अणणदंसि (ananna-dānsi < ananya-dāsin) *adj.* one who looks at or observes the selfsame thing, AMg. जे अणण-दंसी से अणणारामे Āyā. 1.2.5(101)

अणणपडिबुद्ध (ananna-paḍibuddha < ananya-praṭi-buddha) *adj.* self-enlightened, JṢ. पणमइ णाहिणिसिमुक्कवत्तं

अन्योन्यपरिणाम *CaupCa. 1. 2 (v. 2)*

अन्योन्यपरमज्ञानि (*ananna-parama-jñāni < ananya-parama-jñāni*) *adj.* who knows nothing else than the highest knowledge, *AMg.* अन्योन्यपरमज्ञानी णो पमादे क्खार वि *Āyār. 1. 2. 3. 1 (123) (v. 1. अन्योन्यपरमं ज्ञानी M.V.)*

अन्योन्यपरिणाम (*ananna-parināma < ananya-parināma*) *m.* modification not different from the thing (of which it is the modification), *JŚ.* बहुविधमेया जीवे तस्सेव अन्योन्यपरिणामा *SamSā. 164.*

अन्योन्यभाव (*ananna-bhāva < ananya-bhāva*) *m.* 1 the state of being the same, identity, *JŚ.* एवं अहोज्ञमाणो अन्योन्यभावं कथं क्खवि *Paṇṇā. 2. 21;* 2 (idea) that something does not belong to another (i. e. it is one's own property), *JŚ.* जायण-सम्पुण्णमणा अन्योन्यभावो वि चत्तपडिसेवी *Mūla. 389(5) (comm. पर-वस्तुनः परिगृहीतस्यात्मभावो न कर्तव्यः)*

अन्योन्यभूद (*ananna-bhūda < ananya-bhūta*) *adj.* not being different, *JŚ.* दवियं तं भण्णते अन्योन्यभूदं तु सत्तादो *Paṇṇā. 9;* जीवस्स सब्बकालं अन्योन्यभूदं विद्याणाहि *Paṇṇā. 40.*

अन्योन्यमह्य (*ananna-maiya < ananya-mayika*) *adj.* identical with itself, *JŚ.* अस्थितस्मिं य णिषदा अण्णमहया अणुमहंता *Paṇṇā. 4.*

अन्योन्यमण (*ananna-maṇa < ananya-manas*) *adj.* with the mind fixed on one object (*ananna*, lit. not another object), *AMg.* तस्मावणाभाविया एणमणा अविमणा अन्योन्यमणा *Uvav. 88;* होऊण अन्योन्यमणो जो सेतुंजं सरिज्ज सया *SāraPa. 93;* *JM.* अच्छामि अन्योन्यमणा वयणे तेसि निसामेवी *TarLo. 608;* *M.* किं अण्णमणमणोहिं ताव सुकरं हि सिक्खिमा बाआ *GauḍVa. 88;* *Apa.* जगणाहो सयल सुरासुर मणिगण-मासुर पायहि पडिय अन्योन्यमण *Paṇṇā. (P.) 15. 3. 10.*

अन्योन्यमय (*ananna-maya < ananya-maya*) *adj.* [also 'मय'] of the same nature, *JŚ.* अप्पाणं ज्ञायंतो दंसणणाणमओ अन्योन्यमओ *SamSā. 189;* जीवसहावं णाणं अप्पट्ठिददंसणं अन्योन्यमयं *Paṇṇā. 154;* जो चरदि णादि पेच्छदि अप्पाणं अप्पणा अन्योन्यमयं *Paṇṇā. 102.*

अन्योन्यय (*ananna-ya < ananya-ka*) *adj.* the same, *JŚ.* जो पस्सदि अप्पाणं अब्बपुट्ठं अन्योन्ययं णिगदं *SamSā. 14.*

अन्योन्यरूप (*ananna-rūpa < ananya-rūpa*) *adj.* having the same or identical form, *M.* जानो अन्योन्यरूपो पुरिसो पज्जुण-सारिच्छो *Līla. 1204.*

अन्योन्यसम (*ananna-sama < ananya-sama*) *adj.* [f. 'समा'] not resembling any other, *JM.* आसि अहं सणसे ... ह्वेण अन्योन्यसमा जणमणनयणसवभूआ *Dhutt. 5. 7.*

अन्योन्यसरिस (*ananna-sarisa < ananya-sarisa*) *adj.* [f. 'सरिसा'] incomparable, not resembling any other, *JM.* (इमस्स मुणिवस्स) अन्योन्यसरिसं लायणं *KuṇḍM&Ka. 35. 21;* अन्योन्यसरिसा दीणा-णाहसमुदरणीलया *CaupCa. 67. 2;* होही अन्योन्यसरिसो मम दखो खवह राबलच्छी वि । महमह *CaupCa. 1. 7 (v. 6);* गुरुणा तुद्धीए हाउ (१६) लक्खं तो । कोरंति ने विवाहं अन्योन्यसरिसं पुरवरीए *TarVaKa. (Bha.) 331.*

अन्योन्यसरीर (*ananna-sarira < ananya-sarira*) *adj.* having an unique body or personality, *JM.* एसो अन्योन्यसरीरो विण्णाणं च यवविहं जेण हत्थी अक्खो *JinadaĀkhyā. II. 66. 19.*

अन्योन्यसाधारण (*ananna-sādhāraṇa < ananya-sādhāraṇa*) *adj.* not common with another, unique, extra-ordinary, *Ś.*

(सुभदा) हा अज्जुण भगौरहदइअ, जम्मंतरे वि अन्योन्यसाधारणापुराणा तुप्प पादसुत्तसिआं भवेअं *SubhāDha. 3. 11. 30.*

अन्योन्यहिय (*ananna-hidā < ananya-hridaya*) *adj.* [also 'हिय'] with the heart concentrated on one and the same thing, *JM.* आराहणापुरस्सरमण्णहियओ विसुद्धेस्सओ । ... ता मा सुची नमुकारं *ĀrahPaḍ. (V.) 468;* *JŚ.* आराहणापुरस्सरमण्णहियओ विसुद्धेस्सओ । ... मा मोचीओ णमोकारं *BhāĀra. 753.*

अन्योन्याराम (*anannārāma < ananyārāma*) *adj.* having delight in that one only, *AMg.* जे अण्णारंसी से अण्णारामे, जे अण्णारामे से अण्णारंसी *Āyār. 1. 2. 6. 5 (101)*

अनणहय (*an-anhaya < an-āsnava = an-āśrava*) *m.* stoppage of the influx of Karman, *AMg.* से णं भंते ! अणणहय किंफले ? *Thāṇa. 3. 418 (195);* एवं अणणहय तवफले *Viy. 2. 5. 26 (2. 111); JM.* अणणहयः अनाभवः *ĀvTī. (H.) 280a. 9.*

अनणहयकर (*an-anhaya-kara < anāsnava-kara = anāśra-va-kara*) *adj.* [f. 'करी'] that which does not cause the influx of the Karmas, *AMg.* से भिक्खु वा भिक्खुणी वा ... तदप्पगारं मासं ... अणणहयकरिं ... मासेज्जा *Āyār. 2. 4. 11 (525);* पसत्थमणविणय सत्तविहे पण्णसे, तं जहा — अपावय ... अणणहयकरे *Thāṇa. 7. 131 (585); Uvav. 40 [Ldn.]; Viy. 25. 7. 226 (25. 589)*

अनणहयस (*ananhaya-tta < anāsnava-tva = anāśra-va-tva*) *n.* freedom from the influx of Karman, *AMg.* संजमयणं अणणहयसं जणयइ *Utt. 29. 26*

अनणहयफल (*an-anhaya-phala < an-āsnava-phala = anāśra-va-phala*) *n.* the result of the stoppage of the influx of Karman, *AMg.* से णं भंते ! संजमे किंफले ? अणणहयफले *Thāṇa. 3. 418 (195);* संजमे णं अज्जो ! अणणहयफले, तवे बोधाणफले *Viy. 2. 5. 18 (2. 100); 2. 5. 17 (2. 101); 2. 5. 24 (2. 109);* से णं भंते ! संजमे किंफले ? अणणहयफले *Viy. 2. 5. 28 (2. 111);* सो ... सम्मत्तविसुद्धमूली ... अणणहयफलो ... संबरवरपायवो *Paṇḍā. 10. 2.*

अणताविय (*ana-tāviya < a-tāpita*) *adj.* (ppp.) which is not heated, *Apa.* सा तहं गोयम किम उल्हाविय जं तुह तणु कीसइ अणता-विय *KesGoSam. 8. 2.*

अणतिक्कमणिज्ज (*an-ati-kkamanijja < an-ati-kkāmaniya*) *adj.* (pol. part.) not caused to be violated, *AMg.* तत्थ णं तुणियाए नगरीए बहवे समणोवासया -- देवणोहिं निगंथातो पाववणातो अणतिक्क-मणिज्जा *Viy. 2. 5. 11 (2. 94);* तए णं से गोसाळे -- सब्बेसिं भूयाणं ... इमाणं छ अणतिक्कमणिज्जाइ वागरणाइ वागरेति *Viy. 15. 8 (15. 5); Uvav. 120; 162 [Ldn.] of. अणहक्कमणिज्ज.*

अणतिक्कमणिज्जवयण (*an-ati-kkamanijja-vayana < an-ati-kkāmaniya-vacana*) *adj.* whose words cannot be slighted (elderly person), *AMg.* से जे इमे ... मणुआ भवति ... अम्मापिईणं अणतिक्कमणिज्ज (v. 1. अणह^०) वयणा *Uvav. 71.*

अणतिवार (*an-atiyāra < an-aticāra*) *m.* absence of transgression, *JM.* पुवे वि सुत्ता अणतिवारे *KappBhā. 5268.*

अणतिवत्तिव (*an-ati-vattiya < an-ati-vartita*) *adj.* not harming, not violating, *AMg.* *Āyār. 1. 6. 5. 3 (196) of. अणह-वत्तिव.*

अणतिवर (*an-ati-vara < an-ati-vara*) *adj.* which cannot be surpassed, excellent, *AMg.* *Jambudd. 3. 119. of. अणहवर.*

अवतिवासि (*an-ati-vātiya < an-ati-pātiya*) *n.* not killing, non-violence, *AMg.* से भिक्खु ... पवेवप ... नदविवं कायविवं

अणत्तिवाचिणं Bay. 2. 1. 67 (689) cf. s. l. अणत्तिवचिण.

अणत्तिवातेमाण (an-ati-vātemāṇa < an-ati-patayat) *adj.* (pr. part.) not harming (creatures), not killing (living beings), AMg. Āyār. 1. 6. 6. 3 (189); 1. 8. 3. 1 (209) cf. अणत्तिवात्माण.

अणत्तिसेसि (an-ati-sesi < an-ati-śeṣin) *adj.* not having perfect or highest knowledge, JM. अवि केवलमुप्यादे न य लिगं देति अणत्तिसेसी से। देसवत् दसणं वा गिण्ह अणित्थे पलायंति KappBhā. 5024.

अणत्तुच्छ (ana-tuccha < a-tuccha) *adj.* not worthless i. e. significant, rieb, JM. अणत्तुच्छ ... कप्पु-ध्व-महमहिअ ... सुह-वत्थो KumāCa. (H.) 2. 39.

अणत्तोदिय (ana-toriya < a-tuvarita) *adj.* (ppp.) which is not anointed with alum, Apa. अह कप्पडि अणत्तोदिय किं लग्गह मंजिटु SāDhaDo. 56.

अणत्त (an-atta < an-ātta) *adj.* not received, not accepted, AMg. बुविहा रुवा पञ्चत्ता, तं जहा — अत्ता चेव अणत्ता चेव Thāṇa. 2. 234 (75); नेरइयाणं भंते ! किं अत्ता पोगला अणत्ता वा । गोयमा ! नो अत्ता पोगला अणत्ता पोगला Viy. 14. 9. 4 (14. 126)

अणत्त (a-natta < a-jñāpta = a-jñāpita) *adj.* without being asked, M. (कपूर्विका) बुद्ध सो नावरिओ होइ अणत्तो वि जो दूरे RāmMā. 3. 6.

अणत्त (anatta < ā-jñāpta ?) *n.* the remains of an offering to a deity, DeNāMā. 1. 10 (comm. अणत्तं निर्मात्यम्)

अणत्त (anatta < pāṇṇa) *adj.* troubled by debts, JM. ते य पक्खज्जाप अजोगा .. जे ते अट्ठारसपुरिसेसुं ते इमे — बाले बुद्धे नपुंसे य ... अणत्ते जुंणिए इ य NāBhā. 3507; इह त्रयो अप्रात्राज्या उक्ताः ... अन्त्येऽपि ते सन्ति यदाह — दासे बुद्धे (य) मूढे (य) अणत्ते जुंणिए इ य Thāṇa. comm. 165a. 8; रिद्धिइय-अणत्त-रिणो, राव-रिसी KumāCa. (H.) 1. 89 (comm. अट्ठया इत्तं, स्वधनेन निवर्तितं ऋणेन कृताः पीडितास्तेषामृणं येन)

अणत्त (ana-tta < anya-tva) *n.* difference, JM. जम्हा उ मोवगे अभिहिदम्मि तत्थेव पच्चओ होइ । ण य होइ सो अणत्ते, तेण अभिण्णं तदत्थाओ KappBhā. 59.

अणत्तट्ठिय (an-atta-tṭhiya < an-ātmārthika) *adj.* not belonging to one's self, AMg. से भिक्खु वा भिक्खुणी वा ... असणं वा पाणं वा ... अणत्तट्ठियं वा अपरिभुत्तं अणत्तेसिवं ... नो पडिगहेज्जा Āyār. 2. 1. 1. 8 (331); से भिक्खु ... उपविट्ठे ... अणत्तट्ठिये अणत्तट्ठिये ... मुंजेज्जा पाणधारणट्ठियार Paṇḍā. 6. 20.

अणत्तपण्ण (anatta-paṇṇa < anāpta-prajña) *adj.* not possessing the right insight, AMg. पासह एगेऽवसीयमाणे अणत्तपण्णे Āyār. 1. 6. 1. 1.

अणत्तव (an-attava < an-ātmavat) *adj.* who does not possess, his (real) self, AMg. छट्ठाणा अणत्तवओ अहिताए असुमाए ... सर्वंति, तं जहा — परिचाए ... पूयासक्कारे Thāṇa. 6. 32 (496)

[अणत्तागमण (anattā-gamana < anāttā-gamana) *n.* relation with a woman who is not legally accepted, debauchery, AR. Dharmasamgraha 2]

अणत्थ (an-attha < an-artha) *n.* calamity, AMg. नो कुज्जा सविहं सरेहोणत्थेउ त्ति Nāyā. 1. 3. 55; सह अत्थेणं अणत्थे को मेदं सह-हिस्सर Nāyā. 1. 14. 77; संसारमोक्षस्स विपक्खभूया खाणी अणत्थाण उ कामभोगा Utt. 14. 13; JM. सारस्सयमाहणं अंतो उववज्जिऊण देवाणं । जं जाओ मि बुद्धत्थं तिहा उ णिंदाभि तमणत्थं Pajārā. 239; विहिजोएण अणत्थं परिसवं पाविओ सि तुमं PaumCa. (V.) 62. 4; अत्थउ होउ अणत्थउ कामो वि गंस्सयेम्मविरसओ य KuvMāKa. 2. 28; किं च सुणीण अणत्थं

जो मोहविमोहितो नरो कुणह । सोणत्थजलसमुदे अण्णाणं सिवह कुण्णे KāKa. 36; जो सम्मं नालोयह नियसहं सो उ पञ्चव अणत्थं AkkhamāKo. 98. 38 (p. 244); महिला दुग्गहदारं महिला जोणी अणत्थाणं Ern. 5. 31; अ खलु पत्तो परो अणत्थो Paṇḍā. 19; तओ अणत्था अवज्जवसिया Paṇḍā. 42; JS. असुहाणमावहो वि य अत्थो मूलं अणत्थाणं Māla. 723 (8); M. गामणिभूआ विस-कंदलिव्व वड्डिआ काहिइ अणत्थं GāSaSa. 5. 10; तस्स किल मत्थआओ को वि अणत्थो समुप्पण्णो GāSaSa. 5. 99; अणुराए अ विराए लंकाणत्थवड्डणक्खमे सेउवहे SetuBa. 7. 71; S. (विदूषक) मा दाविं भव अणत्थं विंतिअ SvapnaVā. 5. 7. 1; (शर्पणखा) तदो विभीसणरास-संजोओ अणत्थो त्ति समावेमि MahāViCa. 93. 4; (देवी) सा मेत्ती वा अणत्थे ओलवह CandLe. 1. 26. 14; (विमण्डक) अम्हरक्खसाणं पडिरक्ख-साणं च जह एकत्तणं भवे तदा महत्तो अणत्थो भविस्सहि AnaSun. 4. 8. 20 (p. 51); Apa. हुंतु अणत्थु घोह वंचेवउ NāyCa. (P.) 3. 2. 12; देइ अणत्थु कुडुंवह मि गोसलु जसवणहाणि SāDhaDo. 48; इहरत्ति परत्ति वि महो अणत्थ BhaviKa. 314. 3; कवणु अणत्थु पत्तु पुज्जोणु JambūSāCa. 5. 13. 7; बहु अणत्थ बहु अवजसगारिउ SudCa. (N.) 8. 5. 9; तणु पुणु एहु अणत्थक्खु सयलासुइहिं निहाणु SāpKaCa. 757. 6.

अणत्थकारक (an-attha-kāraka < an-artha-kāraka) *adj.* producing calamity, AMg. अणं पि य विदेसं अणत्थकारकं पावकम्ममूलं ... मणंति Paṇḍā. 2. 11.

अणत्थकारि (an-attha-kāri < an-artha-kārin) *adj.* producing calamity, S. (लवङ्गिका) वसंतरअणीपरिणहा अणत्थकारिणो भविस्संति विमसवीए MālaMā. 8. 12. 55.

अणत्थग (an-attha-ga < an-artha-ka) *adj.* [also अणत्थक] purposeless, useless, AMg. परिगहस्स य नामाणि गोष्ठाणि होंति तीसं, तं जहा — ... अणत्थको आसत्ती Paṇḍā. 5. 2; JM. पूजणमाधुस्सर-मुववणं होइ जणो वि । इहा अणत्थगं तं PaṇḍāPra. 6. 38. 39.

अणत्थगदि (anattha-gadi < anyatra-gati) *f.* passing from one type of Karma to another type (but in the same major group mālaprakṛti), JS. कम्माणं संबंओ बंधो उक्कट्टणं इवे वड्डु । संकमण-मणत्थगदी हाणी ओकट्टणं गाम GomSā. (K.) 438.

अणत्थघर (anatta-ghara < anartha-grha) *n.* the house of calamities, JM. किह वेत्थ अणत्थघरं तक्करत्थं इमं पत्ता TarLo. 1035.

अणत्थदंड (anatta-danda < anartha-danda) *n.* doing injury to others without any profit, wanton infliction of punishment, AMg. तेसिं परिवायमाणं णो कप्पह ... अणत्थदंडं करित्ताए Uvav. 104; 127; अणत्थदंडे चउव्विहे पण्णसे Āv. 80; जं च दिसिबेरमणं अणत्थ-दंडाउ जं च वेरमणं ĀurPaCo. (V.) 4; JM. न कुज्जा अणत्थदंडं Paṇḍā. 22; सहसा खयं करीयं अणत्थदंडस्स अग्गला परमा JinadaAkhyā. II. v. 91; तहणत्थदंडविरहं अणं, स चउव्विहो SāDhaVi. 94; अवज्जभाष-पावोवपस-हिंसोवकरण-दाणपमायायरियस्स चउव्विहं अणत्थदंडं च जहासत्तीय परिहरामि ViMāPra. 4. 15; JS. पुर(१ रि) तिस्थीसंतोए अणत्थदंडो इवे विदिओ KattiAnu. 345; जं च दिसावेरमणं अणत्थदंडेहिं जं च वेरमणं Blaārā. 2081; दिसिविदिसिमाण पढमं अणत्थदंडस्स वज्जणं विदिथं Cāri-Pā. 24. cf. अणत्तादंड.

अणत्थदंडंहाण (anatta-dandam-jhāṇa < anartha-da-nda-dhyāna) *n.* [nasalization of the first part] brooding over injury to (living creatures) without any profit, AMg. इच्छामि भंते ! उत्तमदं पडिक्कामि ... अज्जाणंहाणे ... अणत्थदंडंहाणे ... तस्स मिच्छामि बुद्धं ĀurPaCo. (V.) 11.

अणत्थदंडवेरमण (anatta-danda-veramaṇa < anartha-danda-viramaṇa) *n.* the vow of not to inflict punishment

or injury to others without any profit or advantage, AMg. वेसुत्त-
गुणपक्कम्मां भं भंवे कसिन्दि पण्णो, गोयमा सत्तविहे पण्णो, तं जहा ...
अनर्थत्वद्वेरेरणं Vly. 7.2.35 (7.35); तिणिण गुणव्वयाइं तं जहा ... अनर्थ-
द्वेरेरणं Uvav. 57; अनर्थद्वेरेरणत्तस्स स्मे पंचसिद्धारा जाणियम्मा Av. 81.

अनर्थत्वनिर्बंध (an-attha-nibandhana < anartha-niban-
dhana) *n.* cause of calamity, JM. सह निययकणत्वनिर्बंधं धनं
बंधं व बंधुजणो Dv&Ku. 8.20.

अनर्थत्वं (an-atthantara < an-arthāntara) *n.* the same
thing (M. not a different thing), JM. तम्हा इत्थं चिं जो सरिं
पज्जो स सामं. जो विसरिं सो विसो स मज्झिंणत्वं ततो ViAvBhā.
2302; (उच्चावाहं) अर्थत्वं अनर्थत्वं च दधिवाहि गायक्या SamTa.
3.35; S. (विदूषक) परमत्वं उण सत्तस्स विसागुम्भो ... एदत्तस्स सिंहा-
विसत्तस्स अमिमद-दान-पडिच्चं अनर्थत्वं CandLe. 1.29.18.

अनर्थपट्ट (an-attha-paura < anartha-pracura) *adj.* full
of calamities, JM. अनर्थपट्टाणि इदिवाणि CaupCa. 130.4.

अनर्थपत्थारि (an-attha-patthāri < anartha-prastāri) *adj.*
spreading calamity, JM. बंमव्ववारीणं नारीसो अनर्थपत्थारी
SiloMā. 68.

अनर्थपर (an-attha-para < anartha-para) *adj.* leading to
calamity, JM. अनर्थपरे एयवाय अविवत्तस्स PañSu. 37.

अनर्थपरंपरा (an-attha-paramparā < anartha-param-
parā) *f.* a series of calamities, S. (मालती) कथं वि (?) अदि-
वाहिवा अ चंदादव-मलममालदप्पमुहा अनर्थपरंपरा MāMā. 6.11.11.

अनर्थफल (an-attha-phala < anartha-phala) *n.* disastrous
result, evil consequence, JM. रागदोसा त्हा कसाया य। तवसंजमहाणि-
करा इह चेव स्मे अनर्थफला AkkhāMāKo. gā. 30 (p. 218)

अनर्थफलद (an-attha-phala-da < anartha-phala-da) *adj.*
giving (i.e. producing) on evil result, JM. जं पुण अनर्थ-
फलदं गेहाहिगं (ण + इह + अभिहितं) PañāPra. 3.37.

अनर्थबहुल (an-attha-bahula < anartha-bahula) *adj.*
abundance of calamities, JM. ता अलमिणिता नरवर सिंहाहमूणत्व-
बहुलेण SurSuCa. 1.181.

अनर्थभरिज (an-attha-bharia < anartha-bhṛta) *adj.* full
of calamities, JM. माणी गुणव्विणीजो अनर्थभरिजो अमग्गचारी य।
मोहं किंत्तजालं सो खाइ UvMā. 130.

अनर्थभीष (an-attha-bhīa < anartha-bhīta) *adj.* afraid
of calamity, JM. तो सो अनर्थभीजो सविग्गो चयइ रसगेहि ĀrahPaḍ.
(V.) 420.

अनर्थमिद (an-atthamida < an-astamita) *adj.* not set (of
the sun), S. (माता) गण्डीविणा अनर्थमिदे दिअसणाहे तत्तस्स बहो
पडिण्णादो VeniSam. 2.23.22; JS. गुणव्वतवसमपडिमादाणं जलगालणं
अनर्थमिदं RaySā. 149.

अनर्थमिय (an-atthamiya < an-astamita) *adj.* (ppp.)
(food) which is not taken after sunset, JM. जो कुणइ अनर्थमियं
पुरिसो जिणमत्तिमावियमईजो। सो वरविमाणासी, रमइ बिंरं इरवइसहिजो
PaumCa. (V.) 14.183 (FN. अनस्तमित रात्रिभोजनविरतिरित्यर्थः)

अनर्थमिय (an-atthamiya < an-astamita) *adj.* 1 when
the sun has not set as yet, AMg. भिक्खू य उग्गवविस्सीए अनर्थमिय-
संकपे संघटिए निब्बिहन्ते असणं वा ... पडिमाहिता आहारे आहारेमाणे
BrKapp. 5.6-9; Mā. 10.26; M. अस्समहेसि-सुवाणं वचइ पासं अनर्थ-
मिय LīMā. 968; 2 *n.* a vow in which no food is taken after
sunset, Apa. एवमन्तु परिज्जइ दिववणं ओज्जेणाणत्वमिदं कएय NāyCa.

(P.) 5.2.9; सिक्खवव चारि अनर्थमियं (जो पाळइ) SadCa. (N.)
4.4.9; जणत्तु सुंदरं तं तं जि अनर्थमियहों फलु SudCa. (N.) 6.13.12.

अनर्थमियसंकप (an-atthamiya-sāṅkappa < an-asta-
mita-sāṅkalpa) *adj.* having desire (for food) before the
sun-set, AMg. भिक्खू णं उग्गवविस्सीए अनर्थमियसंकपे संघटिए निब्बि-
हन्ते असणं वा पडिमाहिता आहारे आहारेमाणे BrKapp. 5.6 (comm.
अनस्तमिते सूर्ये संकल्पः ... भोजनाभिलाषो यस्य सो अनस्तमितसंकल्पः)

अनर्थमुहा (an-attha-muhā < anartha-mukhā) *adj.* (f.)
leading to evil, JM. विराहणा अनर्थमुहा PañSu. 36.

अनर्थमूल (an-attha-mūla < anartha-mūla) *n.* the root
of evil, JS. अत्थो अनर्थमूलं महामयं सुचिचिपथो BhaĀrā. 1814.

अनर्थय (an-attha-yam < anartha-kām) *adv.* uselessly,
JM. मारइ अनर्थयं सो गिरिजलजलेण अप्पाणं ĀrahPaḍ. (V.) 548.

अनर्थरु (an-attha-rui < anartha-ruci) *adj.* having a
liking for calamity or evil, JM. विसमा कज्जई, अनर्थरुई कवंतो
KuvMāKa. 65.16.

अनर्थवाय (an-attha-vāya < anartha-vāda) *n.* useless
disputation, AMg. सच्चं पि य संजमस्स उवरोहकारकं किं वि न वत्तव्वं ...
अनर्थवाय-कलहकारकं Pañhā. 7.12.

अनर्थसंचित (an-attha-saṅcintana < anartha-saṅcin-
tana) *n.* thought about a calamity, S. (विदूषक) सो वि दाव
अम्हाअं अवण्णदाए केण वि अनर्थसंचितेण अण्णादिसो विअ संवुजो
Avimā. 2.8.15.

अनर्थसल्लिखवत्त (an-attha-salilāvatta < anartha-salilā-
vatta) *n.* whirlpool of water of calamity, S. (विदूषक) को णम
एदं नाणादि तादित्ते वयं अनर्थसल्लिखवत्ते पक्खित्ता उण उम्मिज्जित्तामो
SvapnaVā. 4.0.4.

अनर्थहीन (an-attha-hīna < anartha-hīna) *adj.* without
meaninglessness, JS. अनर्थहीनं अपुणहत्तं ... चत्तारि जणा धम्मं कहंति
BhaĀrā. 652-53.

अनर्थाणुबंध (an-atthāṇubandha < anarthāṇubandha) *n.*
giving rise to a chain of evils, S. (विदूषक) अं सो अत्थो
अनर्थाणुबंधो संवुजो Vikramo. 5.16.1.

अनर्थाहीन (an-atthāhīna < an-arthādhīna) *adj.* subject
to calamity, S. (चित्रलेखा) इमिणा उण णिम्ब(?) वुदाणं पि उक्कंठाकारिणा
महोदएण अनर्थाहीणो इविस्सदि Vikramo. 4.0.81.

अनर्थि (an-atthi < an-arthin) *adj.* without wealth, pau-
per, JM. एत्थ पुण जो चेव तिगिच्छणीजो सो अणावरो अनर्थी य Caup-
Ca. 298.31; Apa. पर एक्कु दोसु तहिं णवरि अत्थि जं को वि णाहि णउ
तहिं अनर्थि PañCa. (P.) 1.6.8.

अनर्थीभूद (an-atthī-bhūda < anarthī-bhūta) *adj.* tur-
ned into a calamity, S. (विदूषक) एतो अच्चादो मे अनर्थीभूदो
Nāgā. 3.2.22.

अनर्थुद (an-atthuda < an-āstṛta) *adj.* not covered, bare,
JM. तत्थ य ठेहि अनर्थुदाए भूमीए ठवितो इ VasuHi. (M.) 149.1.

अनर्थकंत (ana-thakkanta = a-trutyat) *adj.* (pr. part.)
[from a-sthag- Tur. 187.87] not stopping, not breaking, conti-
nuous, JM. अनर्थकंतगिराय अमवासाराणुहारिणीय तवो। इअ उतं देवीय
KumāCa. (H.) 7.92.

अनर्थकि (ana-thakkia < a-sthagita) *adj.* (ppp.) not
stopping, continuous, JM. सक्कंती अनर्थकिअ-सकहिअ-सर-वरिसुणो
मिओ दाण ... खरिउं अणो KumāCa. (H.) 6.54.

अणधंत (ana-thanta < a-tiṣṭhat) *adj.* (pr. part.) not remaining, not visible, JM. अणधंते दिवसवरे जो चर चउव्विहं वि आहारं । सो जणज्जेतसोहे बसइ विमाणे चिरं काळं PaṇCa.(V.) 14.134.

अणधमिअ (anatha-bhiya < anartha-bhita) *adj.* afraid of calamity, Apa. ता अणधमिअ ताइ तदो कहियउ DhamPar. 11.9.10.

अणधमिय (aṇ-athamiya < an-astamita) *n.* the vow of taking food before the setting of the sun, Apa. चंपपट्टणे रज्य-सामलहो जसवइहिं वच्छिणि दुविय होवि विहव अणधमिउ लेप्पिणु (सा दुय) SāCa.(N.) 10.7.2.

अणद्धाअ (ana-daia < a-dayita) *adj.* not having the company of wife, Apa. पहिआ अलाहि गंतु अणद्धाअ कुसलाइ इह णाई KumāCa.(H.) 4.8.

अणद्धमवाह (ana-dabbha-vāha < a-dabhra-vāha) *adj.* one who carries the rider speedily, AMg. अणद्धमवाहं अलेखणं ... कमलामेलं णामेणं आसरयणं सेणावई कमेण सममिरुद्धे Jambuddi. 3.109 (comm. अतअवाहं अनअवाही, अमवाहः अश्वः उच्चैःअवास्तदन्यं, अदम-वाहमिति पाठे तु अदभं भूरि बह्वीति अदभवाहः p. 236a.3) cf. अद्धम-वाह.

अणदिक्कमणीअ (an-adi-kkamaṇiya < an-ati-kramaṇiya) *adj.* (pot. part.) not to be transgressed or violated, Ś. (विदूषक) अणदिक्कमणीओ हि विही SvapnaVā. 4.5.6; (विदूषक) अकामुआणं अम्हाणं अणदिक्कमणीओ संशोवासणसमओ TapSāma. 4.11.18.

अणदिक्कमिअ (an-adikkamia < an-atikramya) *ger* not having transgressed or surpassed, Ś. (राजा) साहु ... एण्हि वट्ठं दसाविसेअ अणदिक्कमिअ वणिणं AṇaSun. 1.24.1.

अणदिचारं (an-adicāraṇ < an-aticāraṇ) *adv.* [also अण-दीचार] without transgressing, without fault, JŚ. उत्तरइ जस्स चिरमवि सुहेण सामणमणदिचारं वा BhaĀrā. 75; m. non-transgression, JŚ. सीलवदे । अणदीचारो KamPay.(N.) 154.

अणदिट्ठ (ana-ditth < a-dṛṣṭa) *adj.* (ppp.) not seen, JM. अणदिट्ठ-दोस-पज्जलिअ-हियअ-धूमधवारसल-वयणे JuggJiCa. ७, 29; Apa. दीसंति जत्थ अणदिट्ठ छेइ AntRaṇSāma. 1.2.

अणदिन्न (ana-dinna < a-datta) *adj.* (ppp.) (taking) which is not given, theft (one of the 18 pāpa-sādhānā), Apa. वोसिरइ अठारस पावठाणु हिंसा अलीअ अणदिन्नदाणु AṇaSāSāma. 45.

अणदिसीअ (an-adi-sida < an-ati-sīta) *adj.* not very cold, having moderate temperature, JŚ. अविसमदुव्विगणं अच्छ-मणुणं अणदिसीअ ... पाणं ... खीणस्स तस्स दादव्वं BhaĀrā. 1490

अणद्ध (an-addha < an-ardha) *adj.* not having halves, AMg. खेत्तपरमाणं णं भंते कतिविहे पण्णत्ते ? गोयमा ! चउव्विहे पण्णत्ते, तं जहा — अणद्ध-अमज्जे, अपदेत्ते, अविभास्से Viy. 20.6.17 (20.39)

अणद्धागय (an-addhāgaya < an-ardhāgata) *adj.* (ppp.) not arisen even half, Ś. (ईसक) तदो ... सुंदरपाळं नाम अस्सं आलु-हिअ अणद्धागय सुय्ये ... पण्णादो भट्टा PratiYau. 1.6.54.

अणधारग (ana-dhāraga < āna-dhāraka) *adj.* [also अण-धारय] a debtor, AMg. तप णं से विजए तक्करसेणावई बहूणं चौराण ... अणधारगाण य ... कुट्टेगे यावि होत्था Nāyā. 1.18.21; तप णं से दुज्जोहणे चारगपालए ... अणधारए (v. l.) ... पुरिसेहिं गेण्हावेइ ViVā. 121.

अणधियास (an-adhiyāsa < anadhiyāsa) *m.* [also अण-धियास] inability to bear or suffer, JM. इदाणीं बाउक्कायस्स कप्पिआ पडिसेवणा मण्णत्ति ... उण्णा य उत्तमट्ठो अणधियासे य देसे य NāBhā. 244; तत्थ उत्तमट्ठियस्स धम्मो परिवाहो वा से कज्जति । अणधियासो धम्मं

ण सहसि NāCu. 1.87.23.

अणधियासेमाण (an-adhiyāsemāna < an-adhiyāsayamā-ṇa) *adj.* (pr. part.) one who does not bear or suffer, AMg. अहेगे तमचाइ कुसीला बत्थं ... विउसिअ अणुपुव्वेण अणधियासेमाणा परीसहे दुरधियासए Āyār. 1.6.2.1; ममं च णं ... अतिसिक्खेमाणस्स अणधियासे माणस्स किं ममे कज्जति Thāna. 4.45(325); 5-73(409)

अणंत (an-anta < an-anta) *adj.* [f. -ā] [often contrasted with anikkhejja and a-sāikkhejja] endless in time, unending (time), AMg. तेति च से उदए अं बबासी चउरंतणंताय दुहाय गेह Sāy. (time), AMg. तेति च से उदए अं बबासी चउरंतणंताय दुहाय गेह Sāy. 2.6.28(809); इरिंसकुलुप्पत्ती ... दसवि अणंतेण कालेण Thāna. 10.160 [2] (777); एत णं भंते ! योगले दीतं अणंतं सासयं समयं 'भुवि' इति वत्तव्वं सिआ Viy. 1.4.7 (1.191); दुप्पदेसियस्स णं भंते ! खंभस्स अंतरे कालओ केवविरे होइ ? जहण्णेणं एगं समयं । उक्कोसेणं अणंतं काळं Viy. 5.7.23 (5.176); जहण्णेणं अंतोमुहुत्तं उक्कोसेणं अणंतं काळं Jivābbhi. 1.139; Panuav. 18.9 (1262[1]); तत्थ णं जे ते मुक्कैला ते णं अणंता अणंताहि उत्तपिप्पणी-ओसपिप्पणीहि अवहीरंति कालओ AṇuOg. 480; जहण्णेणं एगं समयं उक्कोसेणं अणंतं काळं AṇuOg. 111 (1.3); संसारो अ अणंतो होइ य सम्मगगनासीणं Gaeṇhā. 31; JM. अचंतमणंतमणीरपावभवारिरासिमणवरयं पुव्वं परियट्ठिय महावीरो MaViCa.(G.) 1b.8(1); दुइसयकलओ कालमणंतं बोलेइ KuvMāKa. 40.11; अवहीरिआ तए पणु ! निति निजोणिक्कसंखला-वडा । कालमणंतं सत्ता, समं कयाहारनीहारा RāpaPaṇ. 33; ममिओ काल-मणंतं RāpaPaṇ. 48; JŚ. कालमणंतं जीवो मिच्छत्तसस्सुवेण पंचसंसारे RāySā. 162; अणंतं काळं BhāvPa. 34; संसारो य अणंतो होइ पुणो आगमे काले Māla. 61(2); सोक्खं । अम्भावाहमणंतं अणागदं कालमत्थंति Māla. 1186(12); Apa. दुक्खु । विसहिउ कालु अणंतउ दूस्सु दोर अस्सु PāNaCa.(P.) 2.12.11; इह विसालु । मई सहिउ अणंतउ आसि कालु PāNaCa.(P.) 4.2.4; अणाइ अणंतु कालु BhāvīKa. 316.3; तेम पदंत सुणंतयइ जयउ अणाइ अणंतु SandeHā. 223; 2 endless in space, without limits, AMg. अणंते णितिए लोए सासए ण विणस्सई Sāy. 1.1.4.6; सिद्धिं गतिं साइमणंतं पसे णाणेण सीलेण य दंसणेण Sāy. 1.6.17; किं सअंते लोए ? अणंते लोए ... सअंता सिद्धी ? अणता सिद्धी Viy. 2.1.13 (2.26); अणंतं संसारसागरं Panhā. 3.23; णमोत्थु ते सिद्ध ! दुद्ध ! ... सीलसागरमणंतमप्यमेव Jambuddi. 5.58; JŚ. अट्ठं हायदि हाणं अणंतसंसारिओ होदि LiṇPa. 8; सव्वायासमणंतं तस्स य बहुमज्जसंठिओ लोओ KattiAṇu. 115; Apa. कालु अणाइ, अणाइ जिय, भवसागरं वि अणंतु YogSā. 4; आयासु वि अणंतु VuddhaCa. 10.39.8; 3 infinite in scope, AMg. कसिणे पडिपुण्णे अम्भावाए निरावरणे अणंते अणुत्तरे केवलवरणाणदंसणे समुप्पण्णे Āyār. 2.15.1(783); Sāy. 2.2.67(714); Thāna. 5.84(411); Nāyā. 1.8.225; Antag. 57; Aṇuttaro. 198; Uvav. 153; Jambuddi. 2.71; Utt. 29.72; Daaā. 8.1; Kapp.(J.) 1; JM. दिव्वमणंतं ... केवलणाणं MaViCa. (G.) 9b.12(2); सयलमणावरणमणंतमक्खयं केवलं-SaṇmTa. 2.17; JŚ. णाणी जाणंनो वि दु पुगलकम्मकलमणंतं SamSā. 78; पावहि ईदियरहिदं अम्भावाइं सुइमणंतं Paṇṇentthi. 151; 28; 29; 53; दंसणं अणंतणाणं अणंत-वीरिय अणंतसुक्खा य । सासयसुक्खं BodPa. 12; णमिऊण य तं देवं अणंत-वणाणदंसणं सुद्धं MokPa. 2; देहादो वदिरिओ कम्मविरिओ अणंतसु-गिलयो । चोक्खो इवेइ अण्णा BAAṇu. 46; M. पल्लं वा कालि ण णिमवेसि क्वस्स ते अणंतस्स । सव्वंमे कइ णु कवाकमंढकाळंवरं वउउ GaudVa. 287; Apa. जय जय हि अणंतणंतणाण JaaCa. 1.2.7; 4 permanent, eter-
nal (nature), AMg. सिक्खमयलमत्थमणंतं ... सिद्धिगइनामवेयं ठाणं समुप्पण्णे Samav. 1.2; Nāyā. 1.1.7; Uvav. 19; RāyPa. 8.292; Jivābbhi. 3.457; Āv. 6.11; Kapp. 1; एवं पडिउहेणविहिं जुज्जंता ...

सङ्ख्यं खर्वति कम्म् अणेमभवसंविममणत्तं OghNi. 829; JM. पक्खमुत्तिसो अण्णाई विद्दु अण्णतो अण्णत-मिद्धुणो । चउवण्णो सव्वहरो सिरी-निवासो जिणो नव्व MuSuvraCa. 1; JŚ. अस्सयमादसमुत्थं विस्सयात्तीरं अण्णेवममणत्तं PavSa. 19; अण्णवाहमणत्तं अण्णेवमं क्खइ मिस्सयाणं MokPa. 8; Apa. सो जिणु ईसउ वंशु सो, सो अण्णु सो सिद्धु YogSa. 105; न जो मोहमंथो न जम्मोहवतो । णमामो अण्णत्तं रईसोयणं तं MahāPu.(P.) 47.1.15; अरहंशु नव्वंशु अण्णत्तु सत्तु MahāPu.(P.) 1.18.7; जो परि(?)व को वि अण्णत्तु ... सो सिद्धदेउ PāDo. 54; 5 infinite as a number, AMg. पोम्गला अण्णत्ता पण्णत्ता Thāna. 1.254(48); दुपयसिवा खंथा अण्णत्ता पण्णत्ता Thāna. 2.463-465(128); दव्वज्जो णं जीवत्थिकाए अण्णत्ताई दव्वज्जं Thāna. 5.178 (441); संखेज्जा अण्णत्ता गमा अण्णत्ता पक्खवा परिता तसा अण्णत्ता SamavPra. 89; जीवे णं अण्णत्ताणं आमिणिमोहिणनाणं पक्खवाणं ... उवज्जोणं गच्छइ Vīy. 2.10.9 (2.137); जीवदव्वं णं भंते ! किं संखेज्जा असंखेज्जा अण्णत्ता Vīy. 25.2.3 (25.15); पावरकाये ... अण्णत्ते इण्णत्ति ... जीवे ... विविहेहिं कारणेहिं Pāphā. 1.14; अण्णत्ता केवली जिणा ! अरामरणविप्पमुक्का Uvav. 172(1); अण्णत्तुणं समुत्थाय, अण्णत्ता केवली जिणा Pannav. 36.83 (2170); जत्थ व एगो सिद्धो, तत्थ अण्णत्ता भवक्खवमुक्का Pannav. 2.67 [10] (211); जीवपक्खवा...नो संखेज्जा नो असंखेज्जा अण्णत्ता Pannav. 5.2(439); अण्णत्तेहिं वण्णपक्खवेहिं अण्णत्तेहिं गंधपक्खवेहिं अण्णत्तेहिं रसपक्खवेहिं अण्णत्तेहिं कासपक्खवेहिं Jambuddi. 2.51; ओहिनाणी जहण्णेणं अण्णत्ताई रविदव्वं जाणइ पासइ Nandi. 28; अण्णत्तेहिं पुग्गलेहिं Nandi. 58; इवेइयम्मि वुवा-ल्लसंणे गण्णिपिड्ढे अण्णत्ता मावा, अण्णत्ता अमावा, अण्णत्ता हेऊ, अण्णत्ता अहेऊ, अण्णत्ता कारणा, अण्णत्ता अकारणा Nandi. 124; नेगमववहारणं आणुपुब्बिदव्वं किं सत्तेज्जाई ? असंखेज्जाई ? अण्णत्ताई AnuOg. 123; अण्णत्ताणि च दव्ववाणि Utt. 28.8; JM. एवमणत्तं पि तिहा SaḍḍSi.(D.) 4.38; तह वि अण्णत्तो अत्थो कीरइ एतो क्खवावो KuṛMāKa. 4.4; ममिओ मवो अण्णत्तो बुह आणाविर-हिएहिं जीवेहिं RāḍaSa. 3; JŚ. ओवेण मिच्छाईट्ठी दव्वप्पमाणेण केव-डिया ? अण्णत्ता ḍatAg. 1.2.2; अण्णत्ताणि दव्वजादीणि PavSa. 2.49(141); अगुल्लयुगेहिं सया तेहिं अण्णत्तेहिं परिणंदं मिथं Paḍḍatthi. 84; 31; संखेज्जा-संखेज्जाणत्तपवेसा इवत्ति सुत्तस्स NiySa. 35; णामल्लोणं विद्याणाहि अण्णत्तजिण-देसिदं Māla. 544(7); M. हा जीविप्प हा सुययु हा अण्णत्त-गुण-भूमि हा दव्वय Līla. 708; Apa. हम्मइ एक्कु अण्णत्तेहिं जोहहिं । तो वि पवर सिउ सरवरोहहिं RitNeCa. 8.9.5; परपणु पुणु अण्णत्तु जं दीसइ अक्खवनिहिं तं महु करे निवसर JambūSaCa. 3.14.19; पावर ते महिजल्लयिगमात्सव वण्णप्पई अण्णत्ता SudCa.(N.) 6.5.12.

अण्णत्त (ananta) Deśi. n. a kind of ornament, JM. पक्खल्लामि भूस्सणाणमतो परं ... इत्थ (स्स) खल्लुगं व ति अण्णत्तं खल्लुगं ति वा AhgVi. 65.8.

अण्णत्त (an-anta < an-anta) m. [short for *apanta-kāyika*] plant containing infinite lives (germinating parts), AMg. सिविहो वण्णस्सई खल्लु परित्तण्णतो थिराथिरेक्को OghNi. 41; जत्थ उ सविस्समीसे चउमंगो तत्थ चउमुवि अण्णत्तं । णं तु अण्णत्तर इयं परित्तण्णत्तं च वण्णकाए PīḍḍNi. 545; 534.

अण्णत्त (an-anta < an-anta) m./n. a synonym of *ākāśa* (aky), AMg. आगासत्थिकायस्स णं भंते ... अणेगा अमिक्खणा पण्णत्ता, तं जहा — आगासे इ वा, फल्लिइ इ वा अण्णत्ते इ वा Vīy. 20.2.6 (20.16)

अण्णत्त (an-anta < an-anta) m. name of the fourteenth Tīrthāṅkara, AMg. दिस्सोदिस्सं ण्णत्तजिणेण ताइणा महव्ववा खेमवदा पवे-डिता Aya. 2.16.6(798); जंशुदीवे णं दीवे इमीसे ओसप्पिणीए तेवीसं तित्थयरा पुब्बमवे पक्खरसिणिणो होत्था, तं जहा — अजिइ संखे ... विमले अण्णत्ते Samav. 23.9; 23.6; चउवीसं देवादिदेवा पण्णत्ता, तं जहा — उस्समे अजिते संखे ... विमले अण्णत्ते Samav. 24.1; अण्णत्तस्स णं

अरहज्जो चउवण्णं गणा चउवण्णं गणहारा होत्था Samav. 54.4; चउवीसं तित्थयरा होत्था, तं जहा — उस्समे अजिते ... विमले अण्णत्ते SamavPra. 232; Vīy. 20.8.7 (20.87); विमलमणत्तं व धम्मं सत्ति कुंशु Nandi. ḡ. 19; से किं तं पुब्बाणुपुब्बी ? उस्समे अजिइ ... विमले अण्णत्ते धम्मो AnuOg. 203; अण्णत्तस्स णं अरहज्जो जाव ... सत्ता सागरोवमाइ विरक्कताइ Kapp.(J.) 191; विमलमणत्तं च जिणं वंदामि Aya. 2.8; JM. विमलं तहा अण्णत्तं धम्मं ... सव्वे तिरसा नमंसांमि PaumCa.(V.) 1.4; विमलोण्णतो व धम्मो व PaumCa.(V.) 20.5; Apa. पंचासवणुइ जिणवर अण्णत्तु AkkhāMaKo. 112.27; जय सामि अण्णत्त अण्णत्तसुइ PaumCa.(S.) 25.8.8; जय अय हि अण्णत्ताणंउणाणं JasCa. 1.2.7; परमेसर विमल अण्णत्तु धम्मो PāṇCa.(P.) 17.10.7; विमल अण्णत्तो धम्मो संती SudCa.(N.) 1.12.6; जय विमल जय वरव-वरयर अण्णत्त संत । जय धम्म VuḍḍhaCa. 1.1.9; name of the 23rd Jina of the following Utsarpinī, नित्थरे आगमिसे ... अण्णत्त विजय ति च Tittho. 1118.

अण्णत्त (an-anta < an-anta) m. 1 the nāga chief (also called *Śeṣa*), M. विजह कण-पक्खारं गाढभरसाणिअं णिमेइ अण्णत्तो SetuBa. 9.89; मूक्कणांमंडलतहणिस्सण्णिक्कपथरिअमविदेदं । सहइ द्विअं ... अण्णत्तस्स GaṇḍVa. 822; 2 name of Viṣṇu, M. (सुवधार) अण्णत्त-मुहदेवआमहिदखीरसिद्धुत्थली ... लीलाइरा AnaSu. 1.11. 3 name of various persons, (i) of Lakṣmaṇa, Apa. ता तिराजेण उवसामिओ अण्णत्तो MahāPu.(P.) 74.3.1; जसु भाइ अण्णत्त अण्णत्तधामु MahāPu.(P.) 77.1.9; (ii) of a man also called Triprastha, Apa. पुणु मणिउ अण्णत्तु पेक्खं सुय उणावहि MahāPu.(P.) 51.11.12; (iii) of another person, Apa. पेच्छिवि जिणु अण्णत्तु वणवाले MahāPu.(P.) 49.3.2; (iv) of a person (=Anantapāla), Apa. बहुमइवंतहो ववणि अण्णत्तहो चंगउ वयणु परिप्पुकिउ BhaviKa. 223.16; निग्गउ चित्तं अण्णत्तु लेवि BhaviKa. 229.3; (v) of an army chief, Apa. पवुत्तो अण्णत्तो पुल्लिदेण जित्तो SudCa.(N.) 10.5.6.

अण्णत्तह (ananta-i < ananta-jit) m. the 14th Tīrthāṅkara called Ananta in the present Avastarpiṇī of Bharata Kṣetra, AMg. अण्णत्तहस्स णं अरहत्तो चउवण्णं गणा ... होत्था Samav. 54 (MV.); इमीसे ओसप्पिणिअ कति तित्थयरा पण्णत्ता ? गोवमा ! चउवीसं तित्थयरा पण्णत्ता, तं जहा — उस्सम-अजिअ ... विमल-अण्णत्तह-धम्म ... वदमाणा Vīy. 20.8.7 (20.87); विमलमणत्तह धम्मं सत्ति Nandi. ḡ. 19; से किं तं पुब्बाणुपुब्बी उस्समे अजिइ ... अण्णत्तह AnuOg. 203[2]; छावट्ठित्तहस्साई सीसाणं आसि णत्तह जिणस्स Tittho. 485; JM. विमलजिणा उवण्णो नवहिं अवरेहिंउणत्तहजिणो वि ViAvBha. p. 314 l. 27 (LDI.); विमल-मणत्तह धम्मो । संती AvNi. 371; अण्णत्तह ... व तित्थयरो PaumCa.(V.) 5.148; विमलतित्थयराओ सागरोवमेहिं णवहिं समइक्केहिं अण्णत्तहजिणो समुप्पज्जो तित्थयरो CaupCa. 129.1; अण्णत्तहजित्थयराकले पुरिसोत्तिओ अद्व-वक्खट्ठी समुप्पण्णो CaupCa. 131.1; सिरिदण्णो कुमारो ... अण्णत्तहस्स अरहत्तो अंतिअ पव्वइतो VasuHi. 261.26.

अण्णत्तस्स (anantaṃsa < anantaṃsa) adj. infinitth part (of the total number), JM. इक्कहिआ सिद्धा-णत्तंसा अंतरेइ अण्णत्ता । सव्वत्थ जहन्नुचिआ निअणत्तंसाहिआ जिद्धा Sayaya 77; 81; सिद्ध-अण्णत्तंसेणं अहव अमव्वेइउणत्तगुणिएहिं । जुत्ता जहण्णजोगा, उरकाणं भवे जेद्धा PaḍḍSam.(C.) p. 115 ḡ. 17; अनुसमयमसंखणुं दल्लिमणत्तंसज्जो उ अनुमागो PaḍḍSam. p. 208 ḡ. 78; 79.

अण्णत्तक (anantaka) Deśi. n. [also अण्णत्त] a finger ring, AMg. अंमपाइ केमूराइ दसमुदियाणत्तकं कुंढकाइ Jambuddi. 3.211; दसमुदियाणत्तकं कुंढकाइ वृद्धाणि विक्खरवणत्तकं मउदं मिणिदेइ Jivabhi. 3.451; तय णं से सरिबामे देवे ... कडिहत्तं दसमुदियाणत्तं ... मउदं मिणिदेइ

BayPa. 285.

अनन्तक (an-anta-ka < an-anta-ka) *adj.* [also अनन्तव] endless, AMg. चेवा अनन्तं (v. l.) सोबं गिरिवेकसो परिष्वय Bay. 1.9.7; एवं गणतिरिक्खजोणिं कुमाणुसत्तं च हिडमाणा पावति अनन्तकाइं बुक्खाइं पावकारी Paṇḥā. 1.38; 2 innumerable, AMg. तिविधेण वि पाणि मा हणे आवहिसे अणियाण संकुडे । एवं सिद्धा अनन्तगा सपति जे य अनन्तगाऽपरे Bay. 1.2.8.21; इत्थाइं अनन्तकाइं इच्छन्ति वेत्तुं Paṇḥā. 5.7.

अनन्तकप्प (ananta-kappa < ananta-kalpa) *adj.* as good as infinite, JM. संलेखजसंलेखं अनन्तकप्पं च केवलं गणं SanmTa. 2.43 (= JŚ. Māh. 988(10)); अनन्तकप्पा गमविसेसा SanmTa. 3.6.

अनन्तकर (an-anta-kara < an-anta-kara) *adj.* not putting an end (to their transmigration), AMg. ते गावसंजोगमविप्लवाय कामोक्ताऽनन्तकरा भवति Bay. 2.6.10.

अनन्तकाय (ananta-kāya < ananta-kāya) *m./n.* [also अनन्तकाय] a group of amorphous plants like algae, (lit. having a body with no definite limit or shape) (defined in Jīvasamāsa v. 12 as against patteya-kāya), AMg. पत्ता एगिदि-वत्तणं पि य — अनन्तकायं च अनन्तकाय फासिदियभावसंपत्ता बुक्खसमुदयं इमं अणिट्ठं पावति Paṇḥā. 1.35; जे भिक्खु अनन्तकायसंजुत्तं आहारं आहारति Nis. 10.5 (Cu. अनन्तकायो मूलकंदो); JM. इत्थाणो अनेगे हवति भेया अनन्तकायस्स JivViy. 11; मरितं अनन्तकायसु गच्छिही गोयमा सुसदो SusCa. 507 = JŚ. GomSā (J.) 186; पुदविदगागणिमास्स पत्तेय अनन्तकाय्या वेव ।... भवति Māh. 1021(11)

अनन्तकाल (ananta-kāla < ananta-kāla) *adj.* infinite time, AMg. पत्ता एगिदियत्तणं पि य ... अनन्तकालं च अनन्तकाय फासि-दियसंपत्ता बुक्खसमुदयं इमं अणिट्ठं पावति Paṇḥā. 1.35; JM. सामिय अइं अहिण्यो अनन्तकालेण Ābhāṇaka Stotra 2; अद्भुतं उ चरिते अनन्तकालं च सुअसमयं ViĀvBhā. 2779; उक्कोसणतकालं अवट्टपरियट्ठं च हेत्तुं ViĀvBhā. 2923. JŚ. उक्कोसेण अनन्तकालं असंलेखा-योगलपरियट्ठं SaṭṭAg. 1.5.49; Apa. जीवहं संजाउ अनन्तकालु CandappaCa. (Y.) 9.10.6.

अनन्तकिरिया (ananta-kiriya < ananta-kriyā) *f. v. l.* for अंतकिरिया Utt. 29.14 para. because of the word कम्पविमाणोववर्तित्यं, नाणचरितबोहिल्लमं संजणह माणसंणचरितबोहिल्लमसंपत्ते नं जीवे अंतकिरियं कम्पविमाणोववर्तित्यं आराहणं आराहेर Utt. 29.14 (MV. 1116)

अनन्तखमाण (ananta-kha-māṇa < ananta-kha-māṇa) *adj.* the measure of which is infinite *ākāśa*, Apa. गणं जस्साणं-तखमाणं MahāPu. (P.) 65.1.7.

अनन्तखुत्त (ananta-khutta < ananta-kṛtvas) *adv.* [also *adj.*] अनन्तखुत्ता = अनन्तखुत्तं] repeated for endless times, AMg. किं सव्वे पाणा उववण्णपुब्बा ? इत्ता गोयमा । असइं अनुवा अनन्तखुत्तो Vij. 2.3.1 (2.76); 6.5.31 (6.105); 11.1.45 (11.40); 35.1.26 (35.12) सव्वपाणा सव्वभूया ... उववण्णपुब्बा ? इत्ता गोयमा । असइं अनुवा अनन्तखुत्तो Jivābhi. 8.975; 8.127; Jambuddh. 7.212; इत्थिस्मि य इत्तो अनन्तखुत्तो समुप्पज्जो MahāPacc. 40; पत्तो अनन्तखुत्तो पुप्पि अज्जाणवेसेण Cand. 162; अनन्तखुत्तो समुप्पज्जो MaraṇVi. 239; पत्तो (पत्तं मरणं) अनन्तखुत्तो जीवेहि अपत्तवस्सेहि JivViy. 44; तं नत्थि किं पि ठाणं अनन्तखुत्तो न जं एतं Sur-SuCa. 14.61; JŚ. जम्ममरणमणंतं अनन्तखुत्ता समणभूदं BhaĀrā. 1586; जावंति केइ भोगा पत्ता सव्वे अनन्तखुत्ता ते BhaĀrā. 1261; सव्वे वि जए अत्था परिगहिदा ते अनन्तखुत्तो मे BhaĀrā. 1487; सव्वे वि योग्गला खड्ड एगे सुगुणिसा इ उविण । असयं अनन्तखुत्तो पुगलपरिक्खसंसारे BāAnu. 25.

अनन्तग (ananta-ga) *Deśi. n.* covering, AMg. जे भिक्खु सिक्का वा सिक्काणंतं वा ... सारज्जति Nis. 1.13; जे भिक्खु सिक्का सिक्का-गणंतं वा सव्वमेव करे Nis. 2.10; JM. सिक्काणंतजो उ पोणजो उक्खालाणं मण्णति NisCu. 1.38.

अनन्तगा (ananta-ga < ananta-ka) *n.* [shortened form of अनन्तकाय] an algae-like plant which is said to have a large number of seeds in it, JM. वज्जनमणंतगुवरिअक्कणां च भोगजो माणं SāDhaVi. 91.

अनन्तगा (ananta-ga) *Deśi. n.* a garment of wool, AMg. (वणदे) बोलीणे अनुलोमे पडिलोमऽदेसु ठाह तणरहिए । असइं व गसिऽणं-गडहण तलियाह वेणवा OghNi. 39 (comm. अनन्तं कम्बलादिवस्त्रम्)

अनन्तगच्छ (ananta-gaccha < ananta-gaccha) *n.* a group of infinite entities or numbers, AMg. एवाए वेव एगवाए एगुत्तरियाए अनन्तगच्छमवाए सेदीए अजमज्जमासो बुक्खुणो AnuOg. 136 (comm. एकोत्तरहृदित्स्वकानामनन्तत्वाद् अनन्तानां गच्छः समुदायो अनन्तगच्छः p. 77b.5)

अनन्तगम (ananta-gama < ananta-gama) *n.* having infinite modes or interpretations, JM. माववण्ण बहुया चउदसपुब्बा अनन्तगमजुत्ता UttNi. 311 (comm. गमा वस्तुपरिच्छेदप्रकाश नामावयः तैद्युक्तानि पर्यायायुक्कल्लं च गमग्रहणम्); जं च सुयस्मिन्नि भणिवं अनन्तगम-पज्जयं सुत्तं ViĀvBhā. 448.

अनन्तगुण (ananta-guṇa < ananta-guṇa) *adj.* having infinite qualities, JM. होति अनन्तगुणाणं दव्वाणं वगणा अनन्ता ViĀv-Bhā. 652; जइ एवं विस्परजो जुत्तो तदणंतगुणविहाणाओ । मण्णह तदसज्ज-मओ वंचविहो हेउभेयाओ ViĀvBhā. 3208.

अनन्तगुण (ananta-guṇa < ananta-guṇa) *adj.* infinite fold, multiplied by infinite, AMg. एगा अनन्तगुणलुक्खणं पोग्गलाणं वगणा Thāṇa. 43(1); एगा अनन्तगुणकालाणं पोग्गलाणं वगणा Thāṇa 43(1); किं एगगुणकालाहं आहारति Jivābhi. 1.35; अनन्तगुणपरिहाणीए परिहावमाणे पत्थ णं सुसमा णामं समा काले पडिबज्जिनु Jambuddh. 2.51; वाणमंतराणं देवाणं काममाणेहिंतो अनन्तगुणविसिद्धतरा वेव असुरिदवज्जियाणं मवणवासीणं देवाणं काममोगा SnrPa. 20.7; जाइं भंते जाव अनन्तगुण-लुक्खाइं मेण्हति ताइं किं पुट्ठाइं मेण्हति, अनुट्ठाइं मेण्हति Paṇṇav. 11.61 (877(15)); सुरगणसुइं समत्तं सव्ववडिपिट्ठितं अनन्तगुणं । ण वि पावे सुत्तिसुइं Paṇṇav. 2.67 gā. 15 (211 v. 172(2)); खेत्ताणुवाएणं सव्व-त्थोवाइं दव्वाइं तेहोके ... अथोलोए अनन्तगुणाइं Paṇṇav. 8.177 (326(3)); एगगुणसुरभिणं बुगुणसुरभिणं जे जाव अनन्तगुणसुरभिणि AnuOg. 225; JM. अनन्तगुणकालयं तु जं दव्वं SanmTa. 8.19; 8.13; मणवयणकायजोगा बोवा असंखगुणा अनन्तगुणा SaṭṭSi. (D.) 39; पणवउत्तिदुएगिदि बोवा तिप्पि अहिया अनन्तगुणा SaṭṭSi. (D.) 38; JŚ. अवमज्झपक्खणदाए अनन्तगुणसुद्धी अनन्तगुणाणी व SaṭṭAg. 4.2.7.253; 4.2.7.202; सिद्धा सति अनन्ता सिद्धाहिंतो अनन्तगुणुणिया । होति णिगोदा जीवा KattiAnu. 160; 207; सिद्धेहि अनन्तगुणा सव्वेण वित्तीदकाणेण Māhā. 1206(12); णिक्खमा लढासमाणो दास्समाणो अनन्तगुणहीणो KaṣṭPa. 76; जीवाहो णंतगुणा पडि-परमाणुहि विस्ससोवचया GomSā. (J.) 248; Apa. जं तुहुं दुक्खु करीसि । तं तह पासि अनन्तगुणु अवसइं जीव लहीसि Paramapp. 2.126.

अनन्तगुणत्तण (ananta-gauna-ttana < ananta-guṇa-tva) *n.* the nature of being infinitefold JM. एवं वि होअ तुत्ता नाणंत-गुणत्तणं जुत्तं ViĀvBhā. 2757.

अनन्तगुणित (ananta-guṇita < ananta-guṇita) *adj.* multiplied by infinity, JŚ. एत्तो अनन्तगुणित कम्पवेसा बुक्केक्खा GomSā. (K.) 200; GomSā. (J.) 879.

अनंतगुणिय (ananta-guniya < ananta-guṇita) *adj.* infinitefold, JM. ततो अनंतगुणियं सुखं लवसत्तमसुराणं ĀrāhPaḍ.(V.) 848; 958 फलमनंतगुणियं सवज्जिदहिं पि अंतरे एवं KamPay 31; लेखविसेसेहिं तो दवमनंतगुणियं पयसेहिं ViĀvBhā. 625.

अनंतघाह (ananta-ghāi < ananta-ghātin) *adj.* which destroys the infinite (knowledge and perception), AMg. पसस्य-जोमपडिबने य णं अणगारे अनंतघाहं पज्जे खवेः Utt. 29. para. 7 (comm. अनन्तघातिनः तान् पयवान् प्रस्तावान् परिणतिविशेषान्)

अनंतचउक्क (ananta-caukka < ananta-catuṣka) *n.* the group of four infinite qualities i.e. infinite knowledge, faith, happiness, and energy, Apa. जय परमाणंतचउक्कसोह भावधयारहर दिवस-णाह MahāPu.(P.) 10. 5. 12; अनंतचउक्कु लहीसहिं मोक्खु SudCa.(N.) 10. 6. 13.

अनंतचउट्टय (ananta-cauttaya < ananta-catuṣṭaya) *adj.* having four infinite qualities (i.e. infinite knowledge, faith, happiness and energy), JŚ. असरीरणंतचउट्टयणिगवा णिवुदा सिद्धा ŚrāĀ.(V.) 11.

अनंतचउहसी (ananta-cauddasī < ananta-caturdaśī) *f.*, the 14th day of the bright half of the month of Bhādrapada JM. परतित्यं ... लोहयपव्वाहं गहनसंक्रांति ... अनंतचउहसी ... न कायव्वाहं ViMāPra. 3. 13.

अनंतचक्खु (ananta-cakkhu < ananta-cakṣus) *adj.* having perfect perception, AMg. मे भूतिपण्णे अणिपयचारी ओहंतरे धीरे अनंतचक्खु Sūy. 1. 6. 6; तविउं समुदं व महाभवेदं अमयंकरे वीर अनंतचक्खु Sūy. 1. 6. 25.

अनंतजमंतर (ananta-jammanāra < ananta-janmāntara) *n.* other infinite births, JŚ. पीओ सि यणच्छीरं अनंतजमंतर-राहं जणणीणं BhāvPa. 18

अनंतजा (ananta-jā < ananta-jā) *adj.* (f) (the Vargaṇā) made up of infinite space-points, JM. पक्कपसाहयानंतजा होउ(?)ऊण होति उल्लसस। अज्जोगतियाओ वगणाओ अनंताओ PaṇṇSaṇ. p. 113a gā. 14.

अनंतजिण (ananta-jina < ananta-jina) *m.* 1 a prophet who possesses the (four) infinities, AMg. दित्तेदित्तिज्जणजिणेण ताणा महव्वया लेमपदा पवेदिता Ājār. 2. 16. 6(798); 2 the prophet Ananta, AMg. रेवतिप अनंतजिणो, पूतो भम्मस्स संतिणो मरणी Thāpa. 5.1(411)

अनंतजिणदेसिद (ananta-jina-desida < ananta-jina-de-sita) *adj.* (ppp.) preached by the prophet (possessing) the (four) infinities, JŚ. ठवणल्लोग विद्याणाहि अनंतजिणदेसिदं Māla. 545(7); नामल्लोग विद्याणाहि अनंतजिणदेसिदं Māla. 544(7); 546(7); 548(7); 549(7); 550(7); 552(7)

अनंतजीव (ananta-jīva < ananta-jīva) *m.* (vegetation with) infinite souls (in it) (probably germinating parts), AMg. आउप मूलए जाव अनंतजीवा विविहसता Viy. 7. 3. 5 (7. 66); सुरणवेदो वहेव खल्लुडे। एए अनंतजीवा Pannav. 1. 48. gā. 7 (gā. 53); तणमूले कंसमूले ... बोद्धव्वाणंतजीवा य Pannav. 1. 48. gā. 8 (gā. 54); अनंतजीवे उ से मूले Pannav. 1. 48. gā. 10 (gā. 56); अनंतजीवे उ से बीए Pannav. 1. 48. gā. 19 (gā. 65); जस्स मूलस्स भगस्स समो भंगो पदीसहिं। अनंतजीवे उ से मूले जे यावडो तवविहिं KappBhā. 969; 971.

अनंतजीविय (ananta-jīviya < ananta-jīvika) *adj.* [also अनंतजीविक] (vegetation) with infinite souls in it (probably P.D. 29

based on germinating parts), AMg. तिविहा तणवणस्सवकारवा पण्णसा, तं जहा — संलेज्जजीविका ... अनंतजीविका Thāpa. 3. 104(149); तिविहा लक्खा पण्णसा, तं जहा — संलेज्जजीविया असंलेज्जजीविया, अनंतजीविया Viy. 8. 3. 1 (8. 216); से किं तं अनंतजीविया? Viy. 8. 3. 5 (8. 221) cf. अनंतकाय.

अनंतणाण (ananta-ṇāṇa < ananta-jñāna) *n.* infinite knowledge, also called Kevalajñāna, omniscience or perfect knowledge, AMg. अनंतणाणदंसी मे (महावीरे) भम्मं देसितवं सुयं Sūy. 1. 9. 24(460), आयरियं उवचिट्ठएजा अनंतणाणोवगओ वि संतो Dasavo. 9. 1. 11; JM. स एवं अनंतणाणे PaṇṇSu 45; JŚ. देसण अनंतणाणं अनंतवीरिय अनंतसुखं य BodPa. 12; अट्ट वि वम्महिं देदिओ य अहं। उद्विज्जण इण्ह पयडमि अनंतणाणाइणुणचिता BhāvPa. 117; संजादं अनंतणाणं णमिज्जिणस्स TiloPa. 4. 698; Apa. जय संतिय संति अनंतणाणं VaddhaCa. 1. 1. 10.

अनंतणाणचउखं (ananta-ṇāṇa-cau-khandha < ananta-jñāna-catuh-skandha) *m.* a group of four infinities beginning with perfect knowledge (plus Dāśāna, Sāṅkhya, Vīrya), JŚ. णीसेसकम्मणासे पयडेह अनंतणाणचउखं ĀrāhSā. 87.

अनंतणाणि (ananta-ṇāṇi < ananta-jñāni) *adj.* [also अनंतनाणि] possessing perfect knowledge, AMg. खेयन्नए से कुस-लसुपणे अनंतणाणी य अनंतदंसी Sūy. 1. 6. 3(354); एस मुहुत्तो भणिओ सव्वेहिं अनंतनाणीहिं Jambuddi. 2. 4. 8; AnuOg. gā. 106; तहेवाणंत-णाणीणं जिणाणं वरदंणिणं। तेसि अवण्णव बाले महाभोहं पकुब्बह Dasā. 9. 2. gā. 22; पुडिब वक्खिओ जिणवरेहिं विणओ अनंतनाणीहिं Candā. 61.

अनंततण्हा (ananta-taṇhā < ananta-tṛṣṇā) *f.* infinite (i.e. never ending) greed, JM. विरया परिगहाओ अपरिमिआओ अनंततण्हाओ UvMā. 244.

अनंतत्त (ananta-tta < ananta-tva) *n.* infiniteness, JŚ. अनुत्तरमेगादि अनुत्तस्स णिदत्तणं च लुक्खत्तं। परिणामादो भणिदं जाव अनंतत्तमणुमवदि PavSā. 2. 72.

अनंतत्तण (ananta-ttana < ananta-tva) *n.* infiniteness, JM. एवं मवुक्खेओ कोट्टाणारस्स वा अवचयंति। तं वाणंतत्तणओणागय-कालंबराणं व ViĀvBhā. 1827; मव्वाणमनंतत्तणमणंतभाणो व किह व मुक्को किं ViĀvBhā. 1830.

अनंतत्थ (anantattha < anantārtha) *m.* name of a Jaina prophet in the region called Airāvata, JM. (पेरावतवर्तमानिक-जिनेन्द्रान् आह) जिणवरे अनंतत्थं PavSāro. 302.

अनंतत्थविट्ठह (anantattha-vitthaḍa < anantārtha-vis-tṛta) *adj.* (knowledge) which covers infinite things (in its scope), JŚ. जाअं सयं समत्तं णाणमणंतत्थविट्ठहं विमलं PavSā. 1. 59.

अनंतदंसि (ananta-dānsi < ananta-darśina) *adj.* having infinite or perfect perception or faith, AMg. खेयन्नए से कुसलसुपणे अनंतनाणी य अनंतदंसी Sūy. 1. 6. 3 (354)

अनंतदरिसि (ananta-darisi < ananta-darśin) *adj.* having infinite or perfect perception or faith, JM. निययं अनंत-दरिसी, ते सिद्धा मंगलं मज्झ PaumCa.(V.) 48. 105.

अनंतदुक्ख (ananta-dukkha < ananta-duḥkha) *n.* endless misery, AMg. एणंतदुक्खं भवमज्जणिता वेदेति दुक्खी तमणंतदुक्खं Sūy. 1. 5. 2. 23(349); Apa. इय जाणिवि नरवह चउमपरिणह विविहाणंत-दुक्खदरिस JambūSāCa. 2. 2. 10.

अनंतदुक्खपट्टर (ananta-dukkha-paura < ananta-duḥkha-pracura) *adj.* full of infinite miseries, JM. देसंतदुक्ख-

पउरे (संसारे भविहिस्स तुमं) KāḷKa. 50.

अनंतदुरंत (*ananta-duranta < ananta-duranta*) *adj.* infinite and of evil end, AMg. वणत्सइकायमइगओ उक्कोसं जीवो उ संबसे । कालमणंतदुरंतं Utt. 10.9.

अनंतद्धा (*anantaddhā < anantādhvan*) *adj.* lasting for infinite time, JM. आवलियाणं छक्कं, समयदारब्ध सासणो होइ । सीसुवसम अंतमुद्दु खाइविट्ठी अनंतद्धा PaṭṭSaṃ. p. 23. ṛā. 76; पुरिसत्तं सन्नित्तं सयपुत्तु तु होइ अयरारणं । थीपलियसयपुत्तुत्तं नपुंसगतं अनंतद्धा PaṭṭSaṃ. p. 25. ṛā. 82.

अनंतधम्म (*ananta-dhamma < ananta-dharma*) *adj.* having infinite properties or attributes, JM. न हि सब्बहा विणासो अक्कापज्जायमेत्तनासम्मि । सपरपज्जायानंतधम्मणो वत्थुणो जुत्तो ViĀvBhā. 2893.

अनंतधाम (*ananta-dhāma < ananta-dhāman*) *n.* infinite lustre, Apa. जासु भाइ अणंतु अनंतधाम MahāPu. (P) 77 1 9.

अनंतपप्पस (*ananta-paessa < ananta-pradeśa*) *adj.* (a thing) made up of innumerable space-points, Apa. गयणु अनंतपप्पसु मुणि बहु-विह पुगल-देस Paramappa. 2. 24.

अनंतपप्पसिय (*ananta-paesiya < ananta-pradeśika*) *adj.* occupying infinite space-points, AMg. एगा परमाणुपोगगलाण वग्गणा एवं जाव एगा अनंतपप्पसियाणं खंधाणं वग्गणा Thāṇa. 1. 230(43); गोयमा ! दब्बतो णं अनंतपप्पसियाइं दब्बाइं Viy. 2.1.4 (2.3); चउप्पसिए णं भंते ! खंधे एयति ? गोयमा ! सिय एयति सिय नो एयति जहा चउप्पसियो ... तहा जाव अनंतपप्पसियो Viy. 5 153 [Ldn.]; जीवा किमाहारमाहारंति ? गोयमा ! दब्बओ अनंतपप्पसियाइं दब्बाइं Jvābhī. 1. 33; अनंतपप्पसिए खंधे अनंतपप्पसियस्स खंधस्स दब्बट्ठयाए तुले Pannav. 5.138 (510); जाइ दब्बओ गेण्हति तां किं एगपप्पसियाइं जाव अनंतपप्पसियाइं गेण्हति Pannav. 11.49 (877); तत्थ दब्बओ णं उज्जुमती अणते अनंतपप्पसिए खंधे जाणइ पासइ Nandī. 25 [Ldn.], से किं तं अविचलदब्बखंधं ? अणेग-विहे पण्णत्ते, तं जहा, दुपप्पसिए खंधे ... अनंतपप्पसिए खंधे AnuOg. 63; परमाणुपोगगले दुपप्पसिए जाव अनंतपप्पसिए AnuOg. 67; से किं तं गेगम ... ववहारारं अट्ठपप्परूवणया ? ... अनंतपप्पसिए आणुपुब्बी AnuOg. 99; से किं तं पक्खानुपुब्बी ? अनंतपप्पसिए असंखिज्जपप्पसिए AnuOg. 137.

अनंतपप्पसोगाढ (*ananta-paesogāḍha < ananta-pradeśā-vagāḍha*) *adj.* located in infinite space-points, AMg. परिमंडले णं भंते ! सट्ठाणे संखेज्जपप्पसिए किं संखेज्जपप्पसोगाढं, असंखेज्जपप्पसोगाढं, अनंतपप्पसोगाढं Pannav. 10.18(794); 10.20(796)

अनंतपज्जय (*ananta-pajjaya < ananta-paryāya*) *adj.* [also अनंतपज्जाय] having innumerable modifications, JS. दब्बं अनंतपज्जयमेगमणंताणि दब्बजादीणि PaṭṭSaṃ. 49. JM. जमणंतपज्जयमयं वरुं भुवणं व चित्तपरिणामं ViĀvBhā. 2416; संजुत्तासंजुत्ताण ताणमेगक्खराइ-संनोया । इति अनंता तत्थ वि एक्कोऽणंतपज्जाओ ViĀvBhā. 445; 951; 3434

अनंतपज्जव (*ananta-pajjava < ananta-paryāya*) *m.* innumerable modifications, JM. तेणाभिहणमाणं अभियणंतपज्जवसमाणं ViĀvBhā. 448.

अनंतपदेस (*ananta-padesa < ananta-pradeśa*) *adj.* having innumerable space-points, JS. संखेज्जासंखेज्जाणंतपदेसा इवंति मुत्तस्स NiṭṭSa. 85.

अनंतपदेसिय (*ananta-padesiya < ananta-pradeśika*) *adj.* having innumerable space-points, AMg. अनंतपदेसिए णं भंते ! खंधे असिधारं वा सुसिधारं वा ओगाहिज्जा Viy. 2.7.5 (5.166);

दब्बतो णं उज्जुमती अणते अनंतपदेसिए जहा नंदीए Viy. 8.2.147 (8.187); ते णं भंते ! जीवा किमाहारमाहारंति ? गोयमा ! दब्बओ अनंतपदेसियाइं दब्बाइं Viy. 11.1.40 (11.33). सब्बथोवा अनंतपदेसिया खंधा दब्बट्ठयाए Pannav. 3 179(930); अनंता अनंतपदेसिया खंधा Pannav. 5 12(503); कण्हल्लंसा णं भंते ! कतिपदेसिया पण्णत्ता ? गोयमा ! अनंतपदेसिया पण्णत्ता Pannav. 17.140 (1243); तत्थ दब्बओ णं उज्जुमती अणते अनंतपदेसिए खंधे जाणइ पासइ Nandī. 32; परमाणुपोगगले दुपदेसिए जाव अनंतपदेसिए AnuOg. 315; अनंता अनंतपदेसिया खंधा AnuOg. 403; JS. इमा दुपदेसियपरमाणुपोगगलदब्बवग्गणा णाम । एवं तिपदेसिय ... अनंतपदेसिय ... परमाणुपोगगलदब्बवग्गणा णाम SatĀg. 5.6.3 78.

अनंतपय (*ananta-paya < ananta-payas*) *n.* unfathomable water, Apa. महणत्थियमंदरतुल्लोहं चउदिसु अनंतपयजणियखोहु SudCa. (N.) 2.3.5.

अनंतपयडि (*ananta-payaḍi < ananta-prakṛti*) *f.* infinite varieties, JM. कत्तो मे वण्णउ सत्ती ओहिस्स सब्बपयडीओ ? ... संसाइ-यमणंतं च तेण तमणंतपयडिपरिमाणं ViĀvBhā. 571.

अनंतपरिणइसरूव (*ananta-pariṇai-sarūva < ananta-pariṇati-svarūpa*) *adj.* of the nature of infinite changes, AMg. जं सब्बदब्बपज्जवपत्तेयमणंतपरिणइसरूवं । जुगवं मुणाइ तिहालसंठियं केवलं समिह ViĀvBhā. 28.

अनंतपार (*ananta-pāra < ananta-pāra*) *adj.* without the other shore (i.e. end), AMg. महोदधी वा वि अनंतपारे Say. 1.6.8; JS. केण व अनंतपारे संसारे हिट्ठए जीओ Māla 62(2)

अनंतपासि (*anantapāsi < anantapāsyin = ananta-darśin*) *m.* 'who sees the infinite', name of the 17th future prophet of Aśvāva Kāṇṭha, AMg. एत्ता परं तु वोच्छं तित्थगराणं तु नामसंखेवं । एरवते आगमिसे ... सिद्धये ... अनंतपासी य अरहा समाहि पडिदिसंतु Titttho. 1124

अनंतबल (*anantabala < anantabala*) *m.* name of an omniscient (i.e. having infinite strength), JM. तो भणइ अनंतबलो दुविहो धम्मो जिणेहि उवइट्ठो PaumCa. (V.) 14.69; तो भणइ अनंतबलो गिहत्थधम्मं मुणाहि पगमणो PaumCa. (V.) 14 109; भणइ तओऽणंतबलो मह निव्वाणं गयस्स होइति । समणा समाहियमणा PaumCa. (V.) 39 121.

अनंतबलकलिय (*ananta-bala-kaliya < ananta-bala-kalita*) *adj.* (ppp.) possessed of infinite power, JS. ते होति अजोगिजिणा अणोवमाणंतबलकलिया GomSā. (J.) 243.

अनंतबलविरिय (*ananta-bala-viriya < ananta-bala-vīrya*) *n.* infinite strength and energy, JS. गिस्सेदत्तं ... अनंतबलविरिय ... (तित्थयराण) साभाविअदिसयं च दसभेदं TiloPa. 4.897.

अनंतबीय (*ananta-bīya < ananta-bīja*) *adj.* (plant) having infinite seeds, JM. परित्थीयसु पणमारदं वीसति बारा सुपई पावति, अनंतवीयसु तह अउणवीस जा सुपई NāCu. 1.89.5.

अनंतबुद्धि (*anantabuddhi < anantabuddhi*) *m.* 'of infinite wisdom', name of the minister of king Bimbhika, Apa. विमिएण पतिवणेण पुच्छिओ अनंतबुद्धि भंति जाम SudCa. (N.) 10.4.10.

अनंतभव (*ananta-bhava < ananta-bhava*) *m.* infinite births, JM. जीवाण रागदोसा अनंतभवजन्ममरणवहा DvāKn. 6.8; जमणंतभवे भविहिस्स KāḷKa. 52; JS. अतोमुद्दुत्त पक्खं छम्मासं संखS-संखणंतभवं । संजलणमादियारं वासणकालो दु गियमेण GomSā. (K.) 46; KamPay. (N.) 116.

अनंतभवअवस्थ (*ananta-bhavabbhattha < ananta-bhavābhyaṣṭa*) *adj.* (ppp.) repeated in countless births, JM. तज्जो

तं ददुमणंतभवमवसायरदोसेण साहिलसं पुलोइया SamarāKa. 63.13.

अनंतमवसायर (ananta-bhava-sāyara < ananta-bhava-sāgara) *m.* the sea of endless births, JŚ. दसविहपाणाहारी अनंतमवसायरे भमंतेण BbavPa. 132; 24; 35; जम्ममरणपुणम्मवमणंतभवसायरे भौमे Māla. 717(8)

अनंतभाग (ananta-bhāga < ananta-bhāga) *m.* infiniteth part (of the total number), an infinitesimal part, AMg. सिद्धाणमणंतभागो य अनुभागा इवति उ। सव्वेसु वि पयसग्गे सव्वजीविसु इच्छियं Utt. 33.24; भावओ ण ओहिनाणी ... सव्वभावाणमणंतभागं जाणइ पासइ Viy. 8.186 [Ldn.]; भावओ णं उज्जुमई ... सव्वभावाणं अनंतभागं जाणइ पासइ Viy. 8.187 [Ldn.]; तेसि णं भंते ! देवाणं किं गय बहुए ? अगए बहुए ... अगयाओ से गय अनंतभागे Viy. 11.10.27 (11.110); नेरइया णं भंते ! जे पोगले आहारस्ताए गेण्हति ... तेसि ... अनंतभागं निज्जेरेति Viy. 18.2.24 (18.83); पुल्लं णं भंते ! पुल्लगस्स सट्ठाणसणिग्गासेणं चरित्तपज्जेहि किं हीणे ? तुल्ले ? अम्महिए ... अह अम्महिए अनंतभागमम्महिए वा Viy. 25.6.96 (25.950); परमाणुपोगलस्स अह अम्महिए ... अनंतभागमम्महिए Pannav. 5.5(440); ओरात्थियसरीया — तत्थ णं जे ते मुक्कलया ते दव्वओ अमवसिद्धिएहिंते अनंतगुणा सिद्धाणं अनंतभागो Pannav. 12.7(910); नेरइया जे पोगले आहारस्ताए गेण्हति ... अनंतभागं अस्तापंति Pannav. 28.22(1803); 28.63(1826); सव्वभावाणमणंतभागं जाणइ पासइ Nandi. 28; दव्वओ सव्वजीवहिं अनंतगुणा जीववग्गस्स अनंतभागो AnuOg. 416; 413; JŚ. भागाभावाणुगमेण गदियाणुवादेण गिरयगदीए नेरइया सव्वजीवाणं केवडिओ भागो ? अनंतभागो SatĀg. 2.10.2; 7; 9; अनंतभाग-असंखेज्जिभाग-संखेज्जिभागानं भागसण्णा Dhavala. 7.495.3; सेसा अनंतभागा अट्टिसि-ल्लफट्टया मिच्छे GomSā.(K.) 181; सव्वावरणं दव्वं अनंतभागो दु मूल-पवडीणं। सेसा अनंतभागा देसावरणं हवे दव्वं GomSā.(K.) 197; Kam-
Pay.(N.) 142; JM. ज चात्तीताडणागयकाळा तुल्ला जओ य संसिद्धो। एको अनंतभागो मव्वाणमईयकावेणं ViāVbā. 1828; 1830.

अनंतभागत्त (ananta-bhāgatta < ananta-bhāgatva) *n.* the nature of the infiniteth part, JŚ. णवरि अप्पणो जीवाणं पमाणमवहारिय तेण सव्वजीवरासिमोवट्टिय लद्धेण सव्वजीवरासिस्स अनंतभागत्तमेहेसि साहेवव्वं Dhavala. 7.499.1.

अनंतभागपरिवट्ठि (ananta-bhāga-pari-vaḍḍhi < ananta-bhāga-pari-vṛddhi) *f.* addition by an infiniteth part (of the total number), JŚ. छट्ठाण परवणदाए अनंतभागपरिवट्ठि काए परिवट्ठिण ? सव्वजीवहिं अनंतभागपरिवट्ठि SatĀg. 4.2.7.264.

अनंतभागपरिवट्ठिकंद (ananta-bhāga-parivaḍḍhi-kāṇḍa-ya < ananta-bhāga-parivaḍḍhi-kāṇḍa-ka) *n.* the group of kāṇḍakas (measure) of the infiniteth part (of the sāryasagūh), JŚ. करयपरवणदाए अस्थि अनंतभागपरिवट्ठिकंदयं ... अनंतगुणपरिवट्ठिकंदयं SatĀg. 4.2.7.202

अनंतभागमहिय (ananta-bhāgabbbhahiya < ananta-bhāgābbyadhika) *adj.* having more than the infiniteth part, JŚ. हेट्ठा(ए)ट्ठाणपरवणदाए अनंतभागमहियं कंदयं गंतूण असंखेज्जभागमहियं ट्ठाणं SatĀg. 4.2.7.215; संखेज्जगुणस्स हेट्ठो अनंतभागमहियाणं कंदयवग्गं कंदयं च गंतूण संखेज्जगुणमहियट्ठाणं SatĀg. 4.2.7.222; 227; 229; 261.

अनंतभागवट्ठिहाणि (ananta-bhāga-vaḍḍhi-hāṇi < ananta-bhāga-vṛddhi-hāṇi) *f.* increase or decrease by an infiniteth part, JŚ. वट्ठिपरवणदाए अस्थि अनंतभागवट्ठिहाणी ... अनंतगुणवट्ठिहाणी SatĀg. 4.2.7.246.

अनंतभागवियप्प (ananta-bhāga-viyappa < ananta-

bhāga-vikalpa) *m.* the alternative called ananta-bhāga (infiniteth part), JŚ. (पंचिदियतिरिक्खा, पंचिदियतिरिक्खपज्जत्ता ... मणुसअपज्जत्ता) पुब्बुत्तछव्वियप्पेसु एदे जीवा अनंतभागवियप्पे जेव अस्थि Dhavala. 7.497.11.

अनंतभागसहिद (ananta-bhāga-sahida < ananta-bhāga-sahita) *adj.* together with the infiniteth part, JŚ. मवियाणुवादेण मवसिद्धिया सव्वजीवाणं केवडिओ भागो ? अनंता भागा। कुदो ? भवसिद्धिएहि सव्वजीवरासिस्सि भागे हिदे एगव्वस्स अनंतभागसहिदएगव्वो-वल्लभादो Dhavala. 7.515.11; 517.3; 518.3.

अनंतभागहाणि (ananta-bhāga-hāṇi < ananta-bhāga-hāni) *f.* decrease by the infiniteth part, JŚ. तदो अंगुलस्स असंखेज्जभागं गंतूण तेसि पंचविहा हाणी — अनंतभागहाणी, असंखेज्जभागहाणी ... असंखेज्जगुणहाणी SatĀg. 5.6.4.526.

अनंतभागहीण (ananta-bhāga-hīṇa < ananta-bhāga-hīna) *adj.* less by the infiniteth part, AMg. पुल्लं णं भंते ! पुल्लगस्स सट्ठाणसणिग्गासेणं किं हीणे ... जदि हीणे अनंतभागहीणे Viy. 25.6.96 (25.950); नेरइए नेरइयस्स ओगाणट्टयाए ... जदि हीणे अनंतभागहीणे Pannav. 5.5(440)

अनंतभागूण (ananta-bhāgūṇa < ananta-bhāgona) *adj.* less by an infiniteth part, AMg. एगे अजीवदव्वदेसे अगुल्लहुए अनंतेहि अगुल्लहुयगुणेहि संजुते सव्वायासे अनंतभागूणे Viy. 2.78 [Ldn.]; 2.10.12 (2.140); 11.10.21 (11.107); 11.10.16 (11.103); एगे अजीवदव्वदेसे अगुल्लहुए अनंतेहि अगुल्लहुयगुणेहि संजुते सव्वायासे अनंतभागूणे Pannav. 15.74(1005); (तेवगसरोरया) तत्थ जे ते बद्धेयमा ते दव्वओ सव्वेहिंते अनंतगुणा सव्वजीवाणंतभागूणा Pannav. 12.16 (910); AnuOg. 416.

अनंतभेय (ananta-bheya < ananta-bheda) *m.* infinite varieties, JM. एक्कसवसायमज्जियस्स दलियरस्स कि रसो तुल्लो। न दु, हांतिअनंतभेया साहिज्जंते निसामेह Paṇṇasam.(C.) p. 122. gā. 45.

अनंतमह (anantamai < anantamati) *f.* name of various women, JM. विसज्जिया य सपरिवारा अनंतमहं गणियाए समं। ते य ... अनंतमतीए गणियाए कारणा जुज्झति VasuHi. 321.4; 322.3; आसि महिदो तस्स भज्जा अनंतमहं VasuHi. 328.6; Apa. तह अनंतमह सील-गुरुक्खिय खगकिरायउवसग्गहं चुक्खिय SudCa.(N) 8.7.3.

अनंतमिस्सिया (ananta-missiyā < ananta-miśritā) *adj.* (f.) a type of sacca-mosā bhāṇā (i.e. partly false and partly true language), AMg. सव्वाभोसा णं भंते ! भासा ... दसविहा पण्णत्ता, तं जहा — उप्पणमिस्सिया ... अनंतमिस्सिया ... अद्धदामिस्सिया Pannav. 11.36(865) (comm. तथा मूलकादिकमनन्तकायं तस्यैव सत्कैः परिपाण्डु-पत्रैरन्येन वा केनचित्प्रत्येकवनस्पतिना मिश्रमवलोक्य सर्वोऽप्येवोऽनन्तकायिक इति वदतोऽनन्तमिश्रिता p. 259a.6)

अनंतमीस (ananta-mīsa < ananta-mīśra) *adj.* (plants) which are infinite and mixed, JM. अनंतमीसे (वणस्सतिकाए) मासगुरूगादि णवहिं सपदं (पावति) NisCu. 1.89.4; 1.90.1.

अनंतमीसय (ananta-mīsaya < ananta-mīśraka) *adj.* [also 'मीसग'] a type of sacca-mosā bhāṇā (i.e. partly true and partly false language), AMg. दसविहे सव्वाभोसे पण्णत्ते, तं जहा — उप्पणमीसय ... अनंतमीसय Thāpa. 10.91(741); JM. सव्वाभोसा मीसा (भासा) असव्वभोसा य पडिसेहा ... उप्पव्वविगयमीसग जीवमजीवे य जीव-अजीवे। तहअनंतमीसगा खलु परिण अद्धा य अद्धदा DaasaveNi. 276 (comm. तथा नन्तमिश्रा खल्विति अनन्तविषयः सत्यामृषा यथा मूलकन्दादी परीतपत्रादिमत्वनन्तकायोऽयमित्यभिधत्तः p. 209b.12)

अणंतमोह (ananta-moha < ananta-moha) *adj.* having infinite delusion, AMg. दीवप्पणंटे व अणंतमोहे नेयाउयं ददुमवदुमेव Utt. 4.5 (एवं अनन्तः अपर्यवर्तितः तद्वत् एव भावस्तस्याऽनपममात् मोहः अज्ञानमोहनीयरूपोऽस्य इति अनन्तमोहः comm. Snkh. 83b.7); मुच्चरं दु ससंवेगी अणंतमोहो असंवेगी MarapVi. 296.

अणंतय (ananta-ya < ananta-ka) *m.* a young sprout, AMg. सुब्बो वि किसललो खलु उगममाणो अणंतयो भणिओ Panuv. 1.54(94)

अणंतय (anantaya < anantaka) *n.* garment, JM. पडिले-इणा दिसाणंतय कालं दिया य राओ य । कुसपडिमा पाणगणियत्तेण य तण-सीस उवगरणे AvNi. 1272 (comm. अनन्तकं मृताच्छादनसमर्थं वस्त्रं भारणीयं p. 629b.13); मुहणंतयदेहाऽवस्सएसु पणवीसं होति पत्तेयं (ठाणाणि) PavSaro. 93 (comm. मुखवस्त्रिका)

अणंतय (anantaya < anantaka) *m.* name of a Jaina prophet in the Airāvata region in this Avasarpinī, AMg. चउवीसं सित्थगरा होत्था तं जहा — अस्संजलं जिणवसभं वेदे य अणंतयं अमियणाणि Samav.(MV.) 158 (p.475.1)

अणंतय (ananta-ya < ananta-ka) *n.* (also अणंतय) infinity, AMg. पंचविहे अणंतए पण्णत्ते, तं जहा — णामाणंतय, ठवणाणंतय, दब्बाणंतय, गणणाणंतय, पदेसाणंतय Thāṇa. 5.217(464); दसविहे अणंतए पण्णत्ते तं जहा — णामाणंतय, ... रगंतोणंतय दुइतोणंतय सासयाणंतय Thāṇa. 10.66(730); अणंतय तिविहे पण्णत्ते — परित्ताणंतय, जुत्ताणंतय, अणंता-णंतय ApuOg. 503; सव्वेसिं वेव कम्मणां पपसगमणंतयं Utt. 33.17; *adj.* infinite, endless, JM. एवं पडिलेहता अईयकाले अणंतगा सिद्धा OghNi. 279; महापुक्खं ... अणुभूयं मया भंते संसारमि अणंतए KaKo-Pra. 1307; JŚ जया विमुचदे चेदा कम्मफलमणंतयं SamSā 315; इदस्स (अलोकाकाशस्य) अणंतय इवे देसा NiySa. 36; दुक्खाइं मणुयजस्से पत्तोसि अणंतयं कालं BhāvPa. 11; Apa. सो एक्कु अणंतउ जइ वि बहु पप्फुल्लु तो वि तहो मुइकमउ PaumCa.(S.) 15.3.2.

अणंतयपप्स (anantaya-paesa < anantaka-pradeśa) *m.* limitless region, JM. सव्वजियणंतगुणरसमणुजुत्तमणंतयपप्सं (कम्मखं-धदलं गहेइ जीवो) Sayaya. 78.

अणंतयर (ananta-yara < ananta-tara) *adj.* [compar. of ananta] more than infinite, Apa. केवलविमलु अणंतयरं सुखोहयरं MabPa (P.) 64 7 21 [FN. Anantānantam]

अणंतर (an-antara < an-antara) *adj.* 1 immediately following, without a gap, AMg. किमणंतरोगाढाई आहारंति परपरोगाढाई आहारंति JisBbhi. 1.43; JM. सव्वांसि बुद्धीणं कंडगमेत्ता अणंतरा बुद्धी PaṇṇSam. p.125. gā. 52, सव्वरथोवा ठाणा अणंतगुणणाए जे उ गच्छंति । तसो असंखगुणियाणंतरबुद्धीए जइ हेट्ठा PaṇṇSam. p.127. gā. 59; सेट्ठिअसं-खियमिता फडुगमेसो अणंतरा (जीवपयसा) गत्थि KamPay. p.25. gā.8; 2 on the adjoining side, JM. दुइओणंतरभविं जइ चिट्ठइ आउअं तु जं बढं । होजियरेसु वि जइ त दव्वमवा होज तो ते वि AvNi. 1440; Ś. (नटी) अणंतरकर्णीअं दाव अजो आणवेदु Śak. 1.18; (व्यापक) अणंतरकरणजं संपादेइ KapMaṇ. 1.12 2; (सारङ्गिका) अणंतरादिक्कंत-चउडिसिदिबसे देवीए परिट्ठाविदा KapMaṇ. 4.18.8; (सूधार) ता अणंतराहिएण पवट्ठाओ SiṇMaṇ. 1.14.10; M जलओवट्ठविमुक्का अणंतरो-इण-सरअ-वेयावडिआ SetuBa. 6.34; छाया सा इर मण्णे अणंतरागामिणो कयजुअस्स GauḍVa. 912

अणंतर (anantara < anantara) *n.* a kind of sūtra (sacred writing), AMg. सुत्ताइं अट्ठासीति मवतीति मक्खायाइं तं जहा — उज्जुणं ... विअवचरियं अणंतरं परंपरं ... बुपट्ठिगइ SamavPra. 110.

अणंतर (anantara < anantara) *n.* (food or alms which are kept apart) but are not subject to change, AMg. अविकारिकं दब्बं जं चव अणंतरं होइ PinḍNi. 279.

अणंतरं (anantaram < anantaram) *adv.* next, afterwards, immediately, AMg. आउक्खएणं भवक्खएणं ठित्तिक्खएणं अणंतरं चव चइत्ता Thāṇa. 8.10(597); से णं भंते खंदए देवे ... ठिइक्खएणं अणंतरं चव चइत्ता कहिं गच्छिहि Viy. 2.1.54 (2.73); तयाणंतरं च णं अमए कुमारे Nāya. 1.1.47; तओ अणंतरं उव्वट्ठिता सव्वदुक्खानभंतं काहिइ Nāya. 1.19.46; तयाणंतरं च णं धूलं मुसावायं पक्खखाइ UvaSa. 14; से णं तओ अणंतरं उव्वट्ठिता इहेव ... उववत्ते Viṇa. 24; तयाणंतरं च णं सुरियाम-विमाणवाणिओ बह्वे वेमाणिया देवा ... सुरियाम देवं समगुगच्छति RāyPa. 50; तयाणंतरं च णं वेसलियमिसंतं विमलइं Jambuddi. 3.178; 4.36; एवं खलु पण्णुवाएण पविसमाणे सुरिए तयाणंतराओ तयाणंतरं मंडलाओ मंडलं लोकमाणे SāraP. 1.14; तयाणंतरं च पुण्णकलसमिगारं Davā. 10.14; महाविजयपुक्कुसरपरपुंढरीयाओ ... वीसं सागरोबमट्ठिनीयाओ अणंतरं चव चइत्ता Kapp. 2; अणंतरं (दिट्ठिवाए सुत्ताणि) Nandī. 108(1); JM. ममाएसाणंतरं च पत्ता ... मयणल्लहा SamarāKa. 66.9; मज्झ पुण पुत्तस्स विवाइसमयाणंतरमेव नेमित्तरण कुंदुबसंगो समाइट्ठो CūpCa. 17.18; तत्थ विवाहाणंतरं सुइपनुत्तस्स Brz. 5.37; M. आलाववइयराणंतरं च विता मणम्मि संठाइ Lila. 541; Apa. अणंतव माउहरम्मि पइट्ठु पियंतरवत्थसमीव बइट्ठु SudCa.(N.) 5.5.4.

अणंतरखेत्तफाम (anantara-khetta-phāsa < anantara-kṣetra-sparśa) *m.* contact or touch with the neighbouring place, JŚ. जं दव्वमणंतरखेत्तेण पुमदि सो सव्वो अणंतरखेत्तफाओ णाम Sāṅg. 5.3.16.

अणंतरखेत्तोगाढ (anantara-khettoḡāḍha < anantara-kṣetrāvagāḍha) *adj.* (ppp.) occupying the adjoining place, AMg. (नेरइया) आबसरीरखेत्तोगाढे पोगले अत्तमायाए आहारंति, जो अणंतरखेत्तोगाढे पोगले अत्तमायाए आहारंति Viy. 6.10.12 (6.186)

अणंतरगढिय (anantara-gaḍhiya < anantara-grathita) *adj.* (ppp.) meshed into the adjacent (strings), AMg. अणणउ-त्थिया णं भंते एवमाइक्खति ... से जहानाम जालगंठिया सिया आणुपुक्खिगढिया अणंतरगढिया परंपरगढिया Viy. 5.3.1 (5.58) (v.l. अणंतरगंठिय)

अणंतरजोग (anantara-joga < anantara-yoga) *m.* the immediately following activity, JM. विपायविबडिज्याओ एयाओ (गुत्तिसमितयः) । कज्जे उवउत्तस्साणंतरजोगे य सुद्धाओ UvaPay. 608.

अणंतरणिकिखत्त (anantara-nikkhitta < anantara-nikṣipta) *adj.* (ppp.) placed without any gap, JM. जे तं सचित्त-पुटवि-णिकिखत्तं त दुविहं — अणंतर-णिकिखत्तं, परंपर-णिकिखत्तं परं च NisCu. 1.58.29; सचित्ते पुटविकाए अणंतरणिकिखत्ते लहुगा NisCu. 1.58.18; मीसे पुटविकाए अणंतरणिकिखत्ते मासलु NisCu. 1.60.2

अणंतरनिगगय (anantara-niggaya < anantara-nirgata) *adj.* (ppp.) immediately after coming out (of the earlier life), AMg. नेरइया ण भंते किं अणंतरनिगगया परंपरनिगगया अणंतरपरंपरनिगगया Viy. 14.1.14 (14.9)

अणंतरपइट्ठिय (anantara-paītṭhiya < anantara-pratiṣṭhita) *adj.* (ppp.) which rests directly (on the ground), JM. दुविधो व संकमो खलु अणंतरपइट्ठितो य वेहासे NisBha. 821; संकमिज्जति जेण सो संकमो सो दुविधो ... अणंतरपइट्ठितो जो भूमिय वेव पइट्ठितो, वेहासो ओ खंमेसु वा वेलीसु वा पतिट्ठितो NisCu. 2.34.8.

अणंतरपक्काकडकाक (anantara-pacchā-kaḍa-kāla < anantara-paścāt-kṛta-kāla) *m.* immediately preceding past

time, AMg. अनन्तरपञ्चाशककालसमयसि बासाणं पदमे समय पदिवण्णे अवह SūraP. 8.1.

अनन्तरपञ्चाश (anantara-pajjatta < anantara-paryāpta) *adj.* [also अनन्तरपञ्चाश, अनन्तरपञ्चाश] fully developed in the very first moment (of the birth), AMg. दसविधा नेरइया पञ्चाश, तं जहा — अनन्तरोववज्जा परंपरोववज्जा ... अनन्तरपञ्चाश Thāṇa. 10. 123(757) (comm. न विधत्ते पर्याप्तत्वेऽन्तरं येषां ते p. 514a. 10); (नेरइया) केव-
तिया अनन्तरपञ्चाश पण्णा Vīy. 13. 1.8 (13.5); 13.2.19 (13.34); 26.8.1 (26.44)

अनन्तरपरंपर (anantara-parampara < anantara-param-
para) *n.* one of the 88 types of Sūtras in the Dṛṣṭivāda, AMg. सुताहं अट्ठासीति भवतीति मत्स्यायाहं । तं जहा — उज्जुगं ... अनन्तरपरंपरं
साभाणं ... दुपट्ठिगहं Samav. 147 (p. 418 MV.); *adj.* both imme-
diate and succeeding ones, JM. लोगस्स पपसेसुं अनन्तरपरंपराहिं
मच्चूहिं । लेत्तम्मि बायरो सो (पुद्गलपरावतैः) Paṇṇa. 1. 74; 1. 76.

अनन्तरपुरक्खड (anantara-purakkhaḍa < anantara-pura-
skṛta) *adj.* coming immediately after, next (in time), AMg. अनन्तरपुरक्खडं कालसमयसि SūraP. 8.1; जे णं पंचमस्स अभिवद्धित-
संवच्छरस्स पञ्चवसाणे से णं पढमस्स चंदसंवच्छरस्स आदी अनन्तरपुरक्खडे
समय SūraP. 11.2.

अनन्तरबंध (anantara-bandha < anantara-bandha) *m.*
immediately following bondage, AMg. कइविहे णं भंते बंधं पण्णत्ते ।
गोयमा तिविहे बंधे पण्णत्ते, तं जहा — जीवपयोगबंधे, अनन्तरबंधे, परंपरबंधे
Vīy. 20. 7.1 (20.52)

अनन्तरभव (anantara-bhava < anantara-bhava) *m.* the
next birth, JM. तेत्तीसं अयराहं निब्बिग्गमणं तमभवम्मि MaVīCa. (G.)
12b. 10(2); JŚ. छट्ठीदो पुढीदो उवट्ठिदा अनन्तरभवम्मि Maṇa. 1150(12)

अनन्तरमय (anantara-maya < anantara-mṛta) *adj.* who
dies in an immediately adjoining place, JM. लेत्तम्मि बायरो सो,
सुद्धो उ अनन्तरमयस्स पुग्गलपरियट्ठो Paṇṇa. p. 23a. gā. 74.

अनन्तरसमुदाणकिरिया (anantara-samudāna-kiriya < ana-
ntara-samudāna-kiriya) *f.* the action of receiving (particles
of Karma) which are immediately adjoining, AMg. समुदाण-
किरिया तिविधा पण्णा, तं जहा — अनन्तरसमुदाणकिरिया, परंपरसमुदाण-
किरिया, तदभयसमुदाणकिरिया Thāṇa. 3 406(193)

अनन्तरसिद्ध (anantara-siddha < anantara-siddha) *adj.*
who is just liberated (in the first moment of one's liberation)
(comm. सिद्धप्रथमसमये वर्तमानः), AMg. अनन्तरसिद्धकेवलणाणे Thāṇa.
2. 78(60); सिद्धा णं दुविहा पण्णा, तं जहा — अनन्तरसिद्धा य परंपरसिद्धा
य Vīy. 25. 4. 81(2) (25.142); अनन्तरसिद्धासंसारसमावण्णजीवमिगमे
Jivābhi. 1. 7, अनन्तरसिद्धासंसारसमावण्णजीवपण्णा पञ्चरसविहा पण्णा,
तं जहा — तित्थसिद्धा ... अणेगसिद्धा Pannav. 1. 12(16); अनन्तर-
सिद्धकेवलणाणं पण्णरसविहं पण्णत्तं, तं जहा — तित्थसिद्धा ... अणेगसिद्धा
Nandī. 38.

अनन्तरसुत्त (anantara-sutta < anantara-sūtra) *n.* the
immediately following aphorism, JM. अबि य अनन्तरसुत्ते उवस्सतो
अधिकतो गिंत्ति जत्थ । समणाण न निग्गंतुं कप्पति अह तेण जोगो उ Kapp-
Bha. 3292; हेट्ठाअनन्तरसुत्ते बुत्तमणुग्गवायं तु पण्णित्तं KappBha. 4879;
NiBha. 817.

अनन्तरह (anantaraha < anantaratha) *m.* name of the
elder son of Anarajya and brother of Daśaratha, JM. तस्स महा-
देवीयं पुइयं सो सुवा समुप्पज्जा । पढो व अनन्तरहो बीजो उण दसरहो जाओ

PaumCa. (V.) 22. 101; Apa. अण्णु वि तहो तणउ अनन्तरहु PaumCa.
(S.) 15 & 8; आवह वि पढीवउ जाम पडु ताणंतो दिट्ठु अनन्तरहु Paum-
Ca. (S.) 18.1.

अनन्तरहिया (anantara-hiya < anantara-hita) *adj.* bare
ground (lit. not having any cover), AMg. तहप्पगारं काव णो अनन्तर-
हियाए पुढवीए (णो ?) आमज्जेज्ज वा Ayāc. 2.1.51 (353), (371),
(375); आउट्ठियाए अनन्तरहियाए पुढवीए ठाणं वा सेज्जं वा निसीहियं वा
चेत्तेमाणे सब्बे Daśā. 2.3; अनन्तरहियाए पुढवीए निदाइत्तए वा पयकाइत्तए
वा Daśā. 7.67; जे भिक्खू माउग्गामं मेहुणवडियाए अनन्तरहियाए पुढवीए
दुब्बडे दुत्तिहिये ... पट्ठिगहं आयावेज्जा वा पयावेज्जा वा Nis. 14.24
(comm. explains — अनन्तरहिता णाम सचित्ता अने ठिता अंता, ण अंता
अणंता मध्ये स्थिता इत्यर्थः NisCu. 2 407.17)

अनन्तरा (anantarā < anantarā) *adv.* (immediately) follo-
wing, AMg. अनन्तरा य आहारे आहाराभोगणा वि य । पोगला नेव
जाणंति अज्झवसाणे य सम्मत्ते SamavPra. 174.

अनन्तराज (ananta-rāa < ananta-rāga) *m.* endless passion,
M. विहसुक्कामाणमणंतराजं KaṇVa. 4.4.

अनन्तराज (an-antarāa < an-antarāya) *adv.* [also अनन्त-
राय] 1 without any interruption, M. जुवाण रामाहिमणंतराजं
KaṇVa. 4.4; 2 *adj.* free from the bondage of Antarāya
Karma, AMg. से किं तं खयनिष्कण्णे ? अणेगविहे पण्णत्तं । त जहा —
उपपण्णणान-संसाधरे अरहा जिणे ... अनन्तराए गिरंतराए खीणंतराए अंतरा-
यकम्मविप्पमुक्के AppOx. 244; JŚ. वीरियमणंतरायं होइ अणंतं तथं तस्स
तदा । कप्पातोदस्स महामुणिस्स विधम्मि खीणम्मि BhuArā. 2106.

अनन्तरागम (anantarāgama < anantarāgama) *m.* a scrip-
ture got immediately from the prophet, AMg. आगमे तिविहे
पण्णत्ते, तं जहा — अत्तागमे, अनन्तरागमे, परंपरागमे य । ... गणहराणं सुत्तस्स
अत्तागमे अत्थस्स अनन्तरागमे AppOx. 470; Vīy. 5.4.26 (5.97);
JM. अथवा आगमो तिविधो — अत्तागमो अनन्तरागमो परंपरागमो य गणहराणं
अनन्तरागमो SūyCu. 17.27.

अनन्तरागय (anantarāgaya < anantarāgata) *adj.* (ppp.)
coming from one gate to another, AMg. गेइया णं भंते ! किं अनन्त-
रागया अंतकिरियं करेति परंपरागया अंतकिरियं करेति Pannav. 20.6-13
(1110-1416)

अनन्तरागयाहार (anantarāgayāhāra < anantarāgatāhāra)
adj. who assimilates (food particles to form its body) imme-
diately after birth or appearance (in hell), AMg. अनन्तरागयाहारे
आहारा भोगणाय य । पोगला नेव जाणंति अज्झवसाणा य आहिया Pannav.
34.1(2032) (v.1. अनन्तरायआहार अनन्तरगयाहार)

अनन्तराहार (anantarāhāra < anantarāhāra) *adj.* who
assimilates food particles immediately after birth, AMg. नेरइया
णं भंते ! अनन्तराहारा SamavPra. 175; Vīy. 13.3.1 (13.40); असुर-
कुमारा णं भंते ! अनन्तराहारा Pannav. 34.2 (2034); पुढविक्काइया णं भंते !
अनन्तराहारा Pannav. 34.3 (2045)

अनन्तराहारग (anantarāhāra-ga < anantarāhāra-ka) *adj.*
[also अनन्तराहारय] who assimilates food-particles (to form its
body) immediately, AMg. दसविधा नेरइया पञ्चाश, तं जहा — ...
अनन्तराहारगा परंपराहारगा ... अचरिमा Thāṇa. 10. 123(757); (comm.
अव्यवहितान् जीवप्रदेशैराकान्ततया स्पृष्टतया वा पुद्गलानाह्वयन्तीत्यनन्तरा-
हारकाः p. 514a.8); इमीसे रयणप्यभाए पुढवीए ... संलेज्जविस्थेसु नरपसु
संलेज्जा नेरइया पञ्चाश ... एवं जहा अनन्तरोववज्जा तहा अनन्तरोगाडना
अनन्तराहारा Vīy. 13.1.8 (13.4); Vīy. 13.2.19 (13.34); अनन्तरा-

हारणं भवेत् । नेरइय पावं कम्मं किं बंधी बंधति बंधिस्सति Vjy. 26. 6.1 (26. 40)

अनन्तरिय (an-antariya < an-antarita) *adj.* (ppp.) uninterrupted, continuous, J.M. अनुसमयमनन्तरियं गहणं भणिय जओ विमुक्खोऽवि । जुओ निरंतरो विव, भण्णइ, कह संतरो भण्णो ViAvBhā. 368.

अनन्तरिय (an-antariya < an-antarita) *adj.* 1 placed immediately on (living things), AMg. हरियाइ अनन्तरिया परंपरं पिडरगाइत्त वणमि PīpāNī. 557 (comm वने हरितादिषु अनन्तरिता निक्षिप्ता 154a. 2); 2 immediately following, J.M. पच्छित्तमनन्तरियं हेट्ठा पारंचियस्स अणवट्ठो KappBhā. 5058.

[अनन्तरिया (anantariyā < anantarikā) Sāg. w. r. for अन्तरिया of. Vjy. comm. p. 221a. 1]

अनन्तरुत्त (an-antarutta < an-antarokta) *adj.* (ppp.) which is told immediately, J.M. एयं अनन्तरुत्तं, मिच्छं मणसा न चित्तं करेमि SāDhāVi. 32; ŚāPraSū. p. 35. 8.

अनन्तरूव (ananta-rūva < ananta-rūpa) *n.* (number) in the form of infinity, J.S. कायाणुवादेण पुदविकाइया ... सव्वजीवाणं केवडिओ भागो ? अनन्तभागो । एदेहि ... सव्वजीवरासिम्हि भागे हिदे अनन्तरूवाणमुवलंभादो DhavaIā. 7. 502. 11.

अनन्तरूवोवलंभ (ananta-rūvovalambha < ananta-rūpo-palambha) *m.* availability of infinite forms, J.S. जोगाणुवादेण ... आहारमिस्सकायजोगी सव्वजीवाणं केवडिओ भागो ? अनन्तो भागो । कुदो ? एदेहि सव्वजीवरासिम्हि भागे हिदे अनन्तरूवोवलंभादो DhavaIā. 7. 507. 9; 7. 509. 10; 7. 513. 3.

अनन्तरोगाढ (an-antarogāḍha < an-antarāvagāḍha) *adj.* (ppp.) [also अनन्तरोगाढ, अनन्तरोगाढ] occupying one's place at the very first moment, AMg. दुविहा पुदविकाइया पज्जता, तं जहा — अनन्तरोगाढा चेव परंपरोगाढा चेव Thāpa. 2. 145-152 [Ldn.]; अनन्तरोगाढा Thāpa. 63 (Mv); दसविधा नेरइया पज्जता, तं जहा — अनन्तरोववज्जा ... अनन्तरोगाढा (v. l. अनन्तरावगाढा Ldn.) ... चरिमा, अचरिमा Thāpa. 10. 123 (757); संवेज्जा नेरइया पज्जता, ... अनन्तरोववज्जा तहा अनन्तरोगाढा Vjy. 13. 1. 8 (13. 5); 33. 4. 1 (33. 25); ताई (जीवाई) भंते ! किमनन्तरोगाढाई आहरिंति Jivābbi. 1. 43; जाइ (जीवाई) भंते ! ओगाढाई नेण्हति ताई कि अनन्तरोगाढाई (v. l. अनन्तरोगाढ) नेण्हति परंपरोगाढाई नेण्हति Pannav. 11. 63 (877 (17)); 11. 64 (877 (18))

अनन्तरोवणिधा (an-antarovanidhā < an-antaropanidhā) *f.* [also अनन्तरोवणिहा, अनन्तरोवनिधा] investigation (search) of an immediately succeeding (or placed near) element, J.S. जोगट्ठाण-परूवणदाय तत्थ इमाणि दस अणियोगहाराणि ... अनन्तरोवणिधा परंपरोवणिधा SāṭṭĀg. 4. 2. 4. 176; वग्गणाणमणुगमणट्ठाण तत्थ इमाणि अट्ठ अणिओ-गहाराणि णादव्वाणि भवंति वग्गणा ... अनन्तरोवणिधा SāṭṭĀg. 5. 6. 3. 69; गित्थयपरूवणदाय तत्थ इमाणि छ अणियोगहाराणि णादव्वाणि भवंति ... अनन्तरोवणिधा SāṭṭĀg. 5. 6. 4. 245; J.M. सज्जोमिस्स करणवीरियं भवतीति तस्स परूवणा कीरइ । तस्स इमे अत्थाहिगारा, तं जहा — अविभागवग्गफट्ठुगअन्तरटाणं अनन्तरोवणिहा KamPay.(S.) Vol. I. p. 23. gā. 5 (comm. अनन्तरेण उवणिहा अनन्तरोवणिहा, अनन्तरं जोगट्ठाणं पडुच्च मग्गणा KamPay.(S.) I. 27b. 4)

अनन्तरोवणिहिया (an-antarovanīhiyā < an-antarapanīhiyā) *adj.* (f.) which is placed immediately (after an element), J.M. सेट्ठी दुविहा — अनन्तरोवणिहिता परंपरोवणिहिता । तत्थ अनन्तरोवणिहिताय एगेण नेहणुणेण जुत्ता बहुला योगळा KamPay.(S.) I. 54b. 6; (जोगट्ठाण-परूवणदाय दसमं अणियोगहारं) अण्णाबहुलं दुविहं — अनन्तरोवणिहियाय

परंपरोवणिहियाय व KamPay.(S.) I. 104b. 9; तेसिं (कम्माणं) अण्णव-साणट्ठाणाणं दुविहा वड्डिपरूवणता अनन्तरोवणिहिता परंपरोवणिहिता व KamPay.(S.) I. 186b. 2

अनन्तरोववज्जा (an-antarovavanna < an-antaropapanna) *adj.* (ppp.) [also 'वज्ज' born in the very first samaya, AMg. दसविधा नेरइया पज्जता, तं जहा — अनन्तरोववज्जा ... चरिमा, अचरिमा Thāpa. 10. 123 (752); कतिविधा णं भंते ! अनन्तरोववज्जा कण्हलेस्सा भवसिद्धिया एगिंदिया पण्णत्ता Vjy. 34. 6. 2 (34. 62); एएणं अभिक्खेणं जेहव ओहिओ अनन्तरोववज्जो उदेसओ तहेव जाव वेदेति Vjy. 13. 6. 10 (33. 50)

अनन्तरोववज्जा (an-antarovavanna-ga < an-antaropapanna-ka) *adj.* [also 'वज्ज', 'वज्जय' born in the first samaya, AMg. दुविहा नेरइया पण्णत्ता, तं जहा — अनन्तरोववज्जा चेव परंपरोववज्जा चेव Thāpa. 2. 178 (69); इमीसे णं भंते ! रयणप्पमाए पुट्ठीए ... केवतिया अनन्तरोववज्जा पज्जता ? Vjy. 13. 1. 8 (13. 5); नेरइया णं भंते ! किं अनन्तरोववज्जा परंपरोववज्जा अनन्तरपरंपरअणुववज्जा वि ? Vjy. 14. 1. 8 (14. 4); अनन्तरोववज्ज णं भंते ! नेरइय पावं कम्मं किं बंधी Vjy. 26. 2. 1 (26. 29); 26. 2. 2 (26. 30); अनन्तरोववज्जा नेरइया दुविहा पज्जता Vjy. 29. 2. 1 (29. 7); वंचविहा अनन्तरोववज्जा एगिंदिया पज्जता Vjy. 33. 2. 1 (33. 15); अनन्तरोववज्जाकण्हलेस्सभवसिद्धीयपुदविकाइया णं भंते कतिविहा पज्जता Vjy. 33. 6. 8 (33. 55); कतिविधा णं भंते ! अनन्तरोववज्जा एगिंदिया पज्जता Vjy. 34. 2. 1 (34. 42); अनन्तरोववज्जमुदुमपुदविकाइयाणं भंते ! कति कम्म-पगडीओ पज्जताओ ? Vjy. 34. 2. 4 (34. 44); तत्थ णं जे ते (वेमाणिआ) (तं) अमाइस्समदिट्ठिववज्जा दुविहा पण्णत्ता, तं जहा — अनन्तरोववज्जा य परंपरोववज्जा य Pannav. 15. 49 (998), 34. 12 (2046)

अनन्तवग्गमइअ (ananta-vagga-bhaia < ananta-varga-bhakta) *adj.* (ppp.) divided by square of infinity, AMg. सिद्धस्स मुहो रासी सव्वद्धापिडिओ जइ हवेज्जा । सोणंतवग्गमइओ सव्वागासे ण मापज्जा Uvav. 182; Pannav. 2. 67 gā. 16 (211)

अनन्तवणस्सट्ठकाय (ananta-vanassai-kāya < ananta-vana-spati-kāya) *m.* infinite plant-body souls, J.M. इदाणि वणस्सति-कायस्स दण्णिया पडिसेवणा भण्णति — ... तं पुण परित्तवणस्सतिक्काय अनन्त-वणस्सतिक्काय वा NisCu. 1. 88. 1; सवित्ताणंतवणस्सतिक्काय चउगुहगादि सत्तहिं वारेहिं सपद पावति NisCu. 1. 89. 2; 1. 89. 23; 25.

अनन्तवसियाणुप्पेहा (ananta-vattiyānuppehā < ananta-vartitānupreksā) *f.* contemplation of the infinity or endlessness of worldly life, AMg. सुकस्स णं ज्ञाणस्स चत्तारि अनुप्पेहाओ ... अनन्तवसियाणुप्पेहा Thāpa. 4. 72 (247); Vjy. 25. 7. 249 (25. 612); Uvav. 30.

अनन्तवराणणंदसण (ananta-vara-nāṇa-damsana < ananta-vara-jñāna-darśana) *n.* infinite or perfect knowledge and faith, J.S. णमिक्ख जणिं वीरं अनन्तवराणणंदसणसहावं NiySā. 1.

अनन्तवररिद्धि (ananta-vara-riddhi < ananta-vara-riddhi) *f.* endless excellent prosperity, J.M. वज्जिअपरधणिदी अज्जेइ अनन्त-वररिद्धी ŚāPraSū. p. 82. gā. 81.

अनन्तवरीरिय (ananta-vara-vīriya < ananta-vara-vīriya) *adj.* having infinite or excellent energy, J.S. पक्खीणघादि-कम्मो अनन्तवरीरिओ अधिकतेजो Pavā. 19.

अनन्तवरसोक्ख (ananta-vara-sokkha < ananta-vara-saukhyā) *n.* infinite or highest bliss, J.S. अवगयवेदा जीवा सयसंभवन्तवरसोक्खा GomSā.(J.) 276.

अनन्तवाल (anantavāla < anantapāla) *m.* name of a person (a warrior), Apa. जो अग्निमखंथि अनन्तवाल BhaviKa. 246. 5;

पर्यन्तं मणः अणंतबाहु BhaviKa. 222. 9. [Jacobi gives the form अणंतपाल]

अणंतविजय (anantavijaya < anantavijaya) *m.* 1 twenty-fourth would-be Tirthankara in the Bharata-kṣetra, AMg. जंबुद्वीपे णं दीवे मरहे वासे आगमिस्साए चउवीसं तित्थगरा भविस्संति ... अणंतविजय SamavPra. 251; 2 twentieth would-be Tirthankara in the Alāvata-kṣetra, AMg. जंबुद्वीपे णं दीवे परवए वासे आगमिस्साए उस्सप्पिणीए चउवीसं तित्थकरा भविस्संति तं जहा — ... अरहा अणंतविजय आगमिस्साण होक्खर SamavPra. 258.

अणंतविषय (ananta-viyappa < ananta-vikalpa) *adj.* having infinite varieties, JŚ. छप्पयणीलकबोदसुहे मंजुसंखसण्णिहा वणं । संखेज्जासंवेज्जाणंतविषया य पथेयं GomSa.(J.) 495.

अणंतविरिय (ananta-viriya < ananta-vīrya) *n.* [also अणंतवीरिय, अणंतविरिअ] infinite energy, JŚ. केवलणानं दंसणमणंत-विरियं च खयियसम्मं च । ... खओवसमिअ य वादी दु GomSa.(K.) 10; *adj.* having infinite power, JM सत्ता — अणंतवीरिया PañSu. 46.

अणंतविरिय (anantaviriya < anantavīrya) *m.* [also अणंतवीरिय, अणंतविरिअ] name of various persons, 1 name of an omniscient sage, JM. अणगरमहारिसिस्स वि अणंतविरियस्स केव-लुप्पत्ती PaumCa.(V.) 1. 59; अणंतवीरियस्स लोमाड्लोमपासं उप्पन्नं केवलं नाणं PaumCa.(V.) 14. 4; 18. 44; II name of a Vāsudeva, JM. सिरिबिजओ अणंतविरिओ ... कमेण बलदेववासुदेवत्तणं पत्ता CaupCa. 148.12; III a Vidyādhara prince, JM. दाहिणसेटीए (विज्जा-हराणं) राया वीरबाहु, तस्स य सुमणा महादेवी, तीसे चत्तारि पुत्ता— अणंत-विरिओ, चित्तविरिओ, वीरज्जओ, वीरदत्तो VasuHi 231.12; IV a king of Hastinapura, father of king Kārtavīrya, JM. केणइ से अप्पियं कं तज्जिमिं कसाया, ततो वेरप्पसई, जहा रेणुया अणंतविरिणं परिनुत्ता तज्जिमिं रामेण मारिया ĀyāCa. p. 49 6; अणंतविरिओ राया इत्थिणापुराहिओ आगतो य आसमं VasuHi. 238.16; मज्झ य मणिणी इत्थिणापुरे अणंतवीरियस्स मज्जा ĀvTi(H) 392a.4; ĀvCa. Vol I. 520 3, 9; V name of a Tirthankara, JM. देवजिणडणंतविरियं मइजिणं भाविमइम्मि PavSāro. 295; ओसरिओ सुरमहिओ अणंतविरिओ जिणो तथ PañCa. 69 22.

अणंतविवर (ananta-vivara < ananta-vivara) *n.* deduction of infinity (vivara=śūnya), JM. अविमायुत्तरियाओ सिद्धाण अणंतभागतुहाओ । ताओ फट्ठमगेण अणंतविवराइ इय भूय PañSam.(C) p. 117 9/2 29.

अणंतविसय (ananta-visaya < ananta-viśaya) *adj.* (omniscience) having infinite objects (as its range), JŚ. दंसण-मवि चक्खुजुदं अणिधमणंतविसयं केवलियं चावि पण्णत्तं Pañcatthi. 42.

अणंतवीर (anantavira < anantavīrya) *m.* 1 name of a Jain monk, Apa. एदु जइ णामेण अणंतवीर PaumCa.(S.) 18.1.4; जाएजहि परमसुहावरेण अणरण्णाणंतवीर-पडेण PaumCa.(S.) 39.3.5; II name of a king, Apa. लुदु णंदारत्त-गराहिबो वज्जरित अणंतवीरणिबो PaumCa.(S.) 30.1.2; 30.2.6; 30.2.6.

अणंतसंसार (ananta-samsāra < ananta-samsāra) *m.* endless cycle of births and deaths, AMg. से णं अणंतहुत्तो वि अणंतसंसारं जाहिडिक्खं पि बोहि नो पावेज्जा MahāNis. 2.14.7; JM. जे हुत्ति अमवसिद्धिया गेठिअस्सा अणंतसंसारो UttNI. 558; सासायणाण अणंतं सामि । दित्तो अणंतसंसारं ViTha. 15; सो भिणिवेसी णिअमा अणंत-संसारदुक्खसल्लिण्णिहि SarvaSa. 103; JŚ. सच्चित्तं । अटिक्खणं माणगवे-अमिओ सि अणंतसंसारं BhāvPa. 101; कुणदि अजंजमवबुद्धं अणंतसंसार-

संजणं TiloPañ. 4.630; *adj.* passing through endless cycles of births and deaths, JŚ. जे पुण ... असमाहिणा मरंते ते होत्ति अणंत-संसारो Māhā. 71(2)

अणंतसंसारवहुण (ananta-samsāra-vaddhana < ananta-samsāra-vardhana) *adj.* increasing the worldly life to end-lessness, AMg. कामभोगा वि ... सदा साधुगरइणिज्जा अणंतसंसारवहुणा कहुगफलविवागा ... अवस्स विप्पजहियव्वा भवंति Viy. 9. 33. 40 (9.170); Utt.(Śa.) p. 330a. 4

अणंतसंसारी (ananta-samsāri < ananta-samsārin) *adj.* one having endless mundane existence, JŚ. होज्जं गुणाधरो जदि हो होदि अणंतसंसारी PavSa. 3.66; AMg. असमाहिणा मरंति ते हुत्ति अणंत-संसारी ĀuraPaoc.(V.) 43; असदस्स नत्थि सोही सेहो पुण पुव्वपरिणतो होइ । विप्पणिगमे गुरुणा, आणाती अणंतसंसारी NisBhā. 2726

अणंतसंसारिय (ananta-samsāriya < ananta-samsārika) *adj.* one having endless mundane existence, AMg. दुविहा नेरइवा पणत्ता, तं जहा — पणित्संसारिया चेव अणंतसंसारिया चेव Thāpa. 2.188 (69); सणकुमारे णं मंते ! देविदे देवराया कि ... पणित्संसारिए अणंतसंसारिए ? Viy. 3.1.62 (3.72); 3.60 [Ldn]. चुरियामे देवे कि भवसिद्धि ? ... अणंतसंसारिए ? RāyPa. 62; JM. अकरंतो गुल्बयणं अणंत-संसारिओ होइ KāKa. 50; अनुवाणुबंधतो खडु अणंतसंसारिया बह्वे UvPay. 384; JŚ. (सो) दीवायणु ति णामो अणंतसंसारिओ जाओ BhāvPa. 50; अट्ट ज्ञायहि ज्ञाणं अणंतसंसारिओ होदि LiñgPa. 8; मरणे विराययित्ता अणंतसंसारिओ दिट्ठो BhāArā. 15; जलितो हु कसायगगी ... सम्मत्तं पि विरायिय अणंत-संसारियं कुज्जा BhāArā. 266.

अणंतसंजय (ananta-sañjaya < ananta-samyata) *adj.* properly controlled towards infinite beings, AMg. तहागयं भिक्खु-मणंतसंजयं अणेत्तिसं विण्णु चरंतमेसणं । तुरंतं बायाहिं अभिहं गरा Āyā. 2.16.2 (Śi अनंतेषु एकैन्द्रियादिषु सम्यग् यतः). Jacobi : self-controlled towards the eternal (world of living beings)

अणंतसत्त (ananta-satta < ananta-sattva) *n.* infinite beings, JM. अहमोहिमाणमणुबममणंतसत्ताण जणियनिस्वाणं । दुविहं पि पडिहयदुहं पणयदुहं तावओ वंदे JhāSto. 3.

अणंतसत्तिसंपन्न (ananta-satti-sampanna < ananta-śakti-sampanna) *adj.* (ppp.) possessed of infinite powers (of its various modifications), JM. इह वत्थुमत्थवयणाइपज्जयाणंतसत्तिसंपन्नं ViāVbhā. 316.

अणंतसमयसिद्ध (ananta-samaya-siddha < ananta-sama-ya-siddha) *m.* liberated souls in the infinite time, AMg. अणंतसमयसिद्धाणं बग्गणा Thāpa. 1.229 (42(1)); पटमसमयसिद्धा दुसमय-सिद्धा जाव अणंतसमयसिद्धा Jivābhi. 1.9; परंपरसिद्ध-असंसारसमावणजीव-पणवणा अणंगविहा पणत्ता, तं जहा — अपटमसमयसिद्धा ... अणंतसमय-सिद्धा Pannav. 1.13(17); अणंतसमयसिद्धा Nandī. 40.

अणंतसल्लागा (ananta-salāgā < ananta-sālākā) *f.* infinite sālākā, degrees to which it is to be raised to the base two, JŚ. कायजोगी सबजीवाणं केवडिओ भागो ? अणंता भागा ? कुदो ? अप्पिद-दव्ववरित्तसद्वद्वेहि सबजीवरासिमवहिरिजमाणे लद्धअणंतसल्लागाओ विरलिय सबजीवरासिं समखंठं करिय दिण्णे दत्थेगएववधिरं मोत्तुण सेसवहु-यमेसु समुदिसेसु कायजोगिदव्वपमाणुबलंभायो Dhavala. 7.508.2.

अणंतसंसारियत्त (ananta-samsāriya-tta < ananta-samsā-rika-tva) *n.* the state of having endless mundane existence, AMg. जं कुणइ यावसल्लं अणुदियं उत्तिमहुत्ताकम्मि । दुइहोदियत्तं अणंत-संसारियत्तं च MahāPaoc. 28; OghNi. 905; ĀrahPañ. 216.

अनंतसिरि (anantasiri < anantaśrī) *f.* name of a queen, JM. तुभ्ये इहेव भारहे महुत्ताय नयरीय (१९) मेरुमालिस्स एण्णो अनंतसिरि-अभियगतीणं देवीणं पुत्ता मंदर-सुमेरु मविस्सइ VassuH. 264.10; Apa. अभियविकुत्तु गरिदु ... अनंतमह ति मज्ज ... णसिरि अनंतसिरि तहि सुयाउ Mah&Pu.(P.) 61.12.11.

अनंतसुह (ananta-suha < ananta-sukha) *n.* infinite happiness, JS. तेण अनंतसुहाणं अप्पाणं भावप जोई ItaySā. 85; Apa. जं मुणि लहइ अनंतसुहु णियअप्पा झायंतु Paramapp. 1.117.

अनंतसुहणिलय (ananta-suha-nīlaya < ananta-sukha-nīlaya) *m.* abode of infinite happiness, JS. देहादो वदिरित्तो कम्मविरिद्धिओ अनंतसुहणिलओ B&App. 116.

अनंतसुहद (ananta-suha-da < ananta-sukha-da) *adj.* that which bestows infinite happiness, JM. चारित्तवम्मचकिं दंसेइ अनंतसुहदं तं BhuVKeVn. 734.

अनंतसुहसहाव (ananta-suha-sahāva < ananta-sukha-svabhāva) *m.* the nature of having infinite happiness, JM. न एत्थावेक्खा सहावो खु एसो अनंतसुहसहावकयो PañSā. 49.

अनंतसेण (anantasena < anantasena) *m.* 1 name of a Kulakara, AMg. अतीने उस्सप्पिणीए दस कुलगरा होत्था, तं जहा — सयप्पले सत्ताऊ य अनंतसेणे य अजितमेणे य Thāpa. 10.143(767); Samav. 157; 2 name of a merchant's son, AMg. एवं जहा अणीयसे एवं सेसा वि अनंतसेणे जाव सुत्तसेणे Antag. 26.

अनंतसो (ananta-so < ananta-sāh) *adv.* infinite times, AMg. जे इह मायाए मिज्झई आगंता गम्भायसंनंतसो Sāy. 1.2.1.9; उच्चा-व्याणि गच्छंता गम्भमेस्संतसंनंतसो Sāy. 1.1.1.27; गहियाणि य मुक्काणि य अनंतसो दब्बल्लिगारं BhattaP. 79, वेयणाओ अनुत्तरा। एमाए वट्टमाणेणं य पत्ता अगंतसो Mah&Pacc. 124; JM. सुमरइ किं न निरंतरअगंतसो तिसखदुवखसंतत्ता MaViCa.(G) 10b.12(2)

अनंतहा (ananta-bhā < ananta-dhā) *adv.* in infinite parts, AMg. अनंतपदसिप खंभे भवति। से मिज्जमाणे दुहा वि तिहा वि सखिज्ज-असंखिज्ज-अनंतहा वि कज्जइ Viy. 12.4.13 (12.80)

अनंतहियकामय (ananta-hiya-kāmaya < ananta-hita-kāmaka) *adj.* desirous of infinite happiness, AMg. किं पुण जे सुवग्गाही अनंतहियकामय। आयरिया जं वए भिक्खू तम्हा तं नाहवत्तए Dasave. 9.2.10.

अनंतहुत्तो (ananta-hutto < ananta-kṛtvah) *adv.* infinite times, AMg. न गणेज्जा अनंतहुत्तो चुलसीइ जोणिलक्खपरिवत्तमभपरंपरं अलद्धनिमिसदसोकखं चउगहसंसारदुक्खं Mah&Nis. 2.11.20; से णं अनंत-हुत्तो वि अनंतसंसारं आहिडिऊणं पि बोहि नो पावेज्जा Mah&Nis. 2.14.7.

अनन्ताणंत (anantānanta < anantānanta) *adj.* infinitely infinite, AMg. एएसि णं भंते! परमाणुपोग्गलणं साहण्णामेदाणुवाणं अगंताणंता पोग्गलपरियट्टा समणुगंतत्वा भवति Viy. 12.4.14 (12.81); JM. तवग्गे पुण जायइ णंताणंत लहु SaḍḍSi.(D) 84; खित्तेणंताणंतं इवेइ जिट्ठं SaḍḍSi.(D) 80; JS. अणंताणंताहि ओसप्पिणि-उस्सप्पिणीहि ण अवहरिंति कांहेण SatĀg. 1.2.3; खेत्तेण अणंताणंता लोगा SatĀg. 1.2.4; असंखेज्जाणंताणंता णिगेदमवा GomSā.(J) 175.

अनन्ताणंतपट्ट (anantānanta-paesa < anantānanta-pradeśa) *adj.* consisting of infinitely numerous space-points, JM. (परमाणुनाम्) ... तत्तो संखार्इआ संखार्तीतप्पसमाणानं। तत्तो पुणो अणंताणंत-पट्टाण गत्तूणं। ओराखियस्स गहण्णाओगा वग्गणा अणंताओ ViĀvBhā. 634.

अनन्ताणंतपदेसि (anantānanta-padesiya < anantānanta-

pradeśika) *adj.* consisting of an infinitely infinite number of space-points, JS. एवं तिपदेसिय-चतुपदेसि ... अणंताणंतपदेसियपरमाणु-पोग्गलदब्बवग्गणा णाम SatĀg. 5.6.3.78.

अनन्ताणंतय (anantānanta-ya < anantānanta-ka) *adj.* infinitely infinite, AMg. अणंतए तिविहे पण्णत्ते, तं जहा — परिताणं-तए, जुत्ताणंतए, अणंताणंतए AppOg. 503; से किं तं अणंताणंतए? पुविहे पण्णत्ते, तं जहा — जहण्णए य अजहण्णमणुक्कोसए य AppOg. 506; JM. एय अणंताणंतय (भव्यान्तर्क) PañSu. 55; Apa. जणु .. गयणे अणंता-णंतए थक्क SudCa (N.) 2.1.9.

अनन्ताणंतसमुदाअ (anantānanta-samudāa < anantānanta-samudāya) *m.* conglomeration of infinitely infinite (constituents), JM. 'अविभागवग्गणाणंत' ति अविभागानं वग्गणाणं अणंताणंत-समुदाओ कट्ठुणं KamPayCu. Vol. I. 54b.1.

अनन्ताणुबंधि (anantānubandhi < anantānubandhin) *adj.* binding one eternally (to saṃsāra, said of the four passions (kaṣāyas) i. e. krodha, māna, māyā and lobha belonging to a particular state), AMg. चउब्बिहं कोह पण्णत्ते, तं जहा — अणंताणुबंधी कोह, अपक्खखणकसाए कोह .. चउब्बिहं माणे पण्णत्ते, तं जहा — अणंताणु-बंधी माणे ... अणंताणुबंधी माया .. अणंताणुबंधी लोभे Thāpa. 4.84-87 (249); सोलस कसाया पण्णत्ता, तं जहा — अणंताणुबंधी कोह, अणंताणुबंधी माणे, अणंताणुबंधी माया, अणंताणुबंधी लोभे Samav. 36.2; चत्तारि उत्तर-पगढीओ, तासि च णं ओवग्गहिए अणंताणुबंधी कोहमाणमायालोभे खवदि Viy. 9.31.26 (9.46); Utt. 29.1; आयपदट्टिप खेत्तं पडुच्चणताणुबंधि आभोगे। चिण उवचिण वंध उट्ठर वेय तह निज्जरा चव Pannav. 14.28. gā. 201 (971); चउब्बिहं कोह पण्णत्ते, तं जहा — अणंताणुबंधी कोह ... अपक्खखणो कोह Pannav. 14.7 (962[1]); JM. माणादओ वि एवं नामाई (११) चउब्बिहा जहाओग्ग। नेया पिहप्पिहा वा सव्वेज्जाणुबंधार्इ ViĀvBhā. 2989; भवमणुबंधंति जओज्जंतमणंताणुबंधिणोणत्ति ViĀvBhā. 1287; तो कोह-माण-माया-लोभा चउरो चउब्बिहा होति। एक्कसो अणंताणुबंधि-पमुहेहि मेएहि Kum&Pra. 397.6-7; JS. कोहो माणो माया लोहोणंताणुबंधिसण्णा य Māla. 1234(2); जं तं कसायवेदणीयं कम्म तं सोलसविहं — अणंताणुबंधि-कोह-माण-माया-लोहं SatĀg. 1.9.1.23.

अनन्ताणुबंधिविसंयोजणा (anantānubandhi-visamyojanā < anantānubandhi-visamyojanā) *f.* removal (of the four kaṣāyas) which bind one eternally (to saṃsāra), JM. इयाणि उवसामणाकरणं मण्णइ। तस्स इमे अत्थाहिगारा। तं जहा — पटमसम्मत्तस्स उपायणा, देसविरित्तंओ, अणंताणुबंधिविसंयोजणा KamPayCu. V. 5.1.

अनन्तिम (an-antima < an-antima) *adj.* infiniteth (part), JM. तासि (भामाए) जहण्णादीणि पदेसुत्तराणि अणंताणि ठाणाणि जाव उक्कोसा। जहण्णातो उक्कोसा वित्तेसाहिता। को वित्तेसो? तत्संवाणंतिओ मागो KamPay 1.41.3; सव्वुक्कोसरसो जो मूलविभागस्संज्जंतिओ मागो। सव्ववाण दिज्जइ सो इयो देसघार्हेण PañSam.(C.) p. 121. gā. 42.

अनन्तिमभाग (anantima-bhāga < anantima-bhāga) *m.* infiniteth part, JS. मणदब्बवग्गणाणमणंतिमभागो उज्जुउक्कस्स। खंडिद-मेत्तं होदि हु विउलमदिस्सावर दब्बं GomSā.(J.) 452; होदि अणंतिमभागो तग्गुणमारो वि देसओहिस्स। दोऊणदब्बमेदपमाणुवहारसंवग्गो GomSā. (J.) 389; सत्ती य लदादार अट्टी सेलोवमाहु घादीणं। दारअणंतिमभागो ति देसवादी तदो सव्वं GomSā.(K.) 180; सयलरसक्खगंभेहि परिणदं चरमच-उहि फासहि। सिद्धादोऽमग्गादोऽणंतिमभागं गुणं दब्बं GomSā.(K.) 191; 180; तिरिक्खा सव्वजीवाणं किमणंतिमभागो किमणंता भामा Dhavaḷā. 7.496.11; पदे अट्ट जीवमेदा सव्वजीवाणमणंतिमभागो होति ति Dhavaḷā. 7.496.8; 7.514.1.

अनन्तिय (a-nantiya < ānantiya) *n.* endlessness, JŚ. जदि इदि दव्वमणं गुणो य गुणा य दव्वदो अण्णे । दव्वमाणितियमववा दव्वामाव ववुवन्ति Paññāthi. 44.

अनन्तिय (an-antiya < an-antika) *adj.* not near, distant, AMg. गोथमा, केवली णं आरगयं वा पारगयं वा सव्वदूरमूलमणितियं सहं जाणइ-पासइ Vjy. 5.4.4 [1, 2] (5.66-67); JM. उत्तमा उण ... देसंतरे असंजमस्स, अनन्तियं कुहम्मस्स CaupCa. 4.6.

अनन्तियत्त (anantiya-tta < ānantiya-tva) *n.* endlessness, JŚ. पहरस्स असंखेज्जिभागमेत्तजोइहि सव्वजोवरासिम्हि भागे हिदे सत्तुयलद्धस्स अनन्तियत्तादो Dhavañ. 7.502.3.

अनन्तिया (an-antiyā < an-antikā) *adj.* endless, infinite, AMg. इच्छा द्दु आगाससमा अनन्तिया Utt. 9.48.

अनन्तुस्सप्पिणी (anantussappiṇī < anantotsarpiṇī) *f.* infinite-sarapenā (ascending part of the time-cycle), JM. दव्वे खित्ते काले भावे चउइ बुइ वायरो सुदुमो । होइ अणन्तुस्सप्पिणिपरिणामो पुग्गल-परिट्ठो Sayaya 86.

अनन्तोहि (anantohi < anantāvadhi) *adj.* (Jina) possessing infinite knowledge of an extra-sensory nature (i.e. going beyond the normal range of the senses), JŚ. णमो अनन्तोहिजिणाणं SatAg. 4.1.5.

अनन्दमाण (a-nandamāna < a-nandamāna) *adj.* (pr. part.) not enjoying, not finding delight, AMg. अनन्दमाणो वि चरेज्ज धम्मं मा मे पावतरे भवे Taud. 61.

अनंध (anandha < anandha) *m.* name of a king (rel. not blind), JM. अंधपुरं नगरं, तत्थ अणो णाम राया NisCu. 3.269.11.

अनंध (an-andha < an-andha) *adj.* not blind, with eyesight JM. अधोऽणधो व सदा तस्माणाए तद्देव लंघेइ । भीमं पि द्दु कंतारं अवकंतारं इय अगीते Paññāthi. 11.11.

अनंधकार (an-andhakāra < an-andhakāra) *adj.* without darkness, AMg. दोसोऽन्ध अन्धमाणे अनंधकारे समम्मि अणिसिद्धे ... वणम्मि गुत्ते य संघारे MarapVi. 349.

अनंधयार (an-andhayāra < an-andhakāra) *adj.* without darkness, JŚ. दो तिणिणं वि सालाओ धेत्तव्वो विसालाओ । सुहणिक्क-वणपवसणधणाओ अविद्यहअणंधयाराओ BhaĀrā. 637.

अणन्न (an-anna < an-anya) *adj.* 1 not different, the same, AMg. (Cu. आत्मा) अन्नो अणन्नो नेवाहु हेउयं च अहेउयं Say. 1.1.1.17; लिगाईहिं वि एवं एक्केणं तु उवरिया नेया । जेणने उवरिहा ते मोत्तुं सेसए एव PindN. 150; JM. जे ताणस्सजमरया अणद्धुदिट्ठी जिहंदिवा थीरी PaumCa. (V.) 14.39; 2 unique, incomparable, JM. एसा उ साव पली । तुम्हे वि तस्स पणुणो अणन्नसोवज्जसकलिया SurSaCu. 2.61; 1.7; दट्ठणं तं अणणसरिसचेट्ठियं विम्भयं गओ Erz. 16.31.

अणन्नदंमि (an-anna-dāmsi < an-anya-dārsin) *adj.* who sees the only one, AMg. जे अणन्नदंसी से अणन्नारामे, जे अणन्नारामे से अणणदंसी Āyār. 1.2.6.5 (Śi. यथावस्थितपदार्थद्रष्टा p. 145b.6)

अणन्नपरम (ananna-parama < ananya-parama) *n.* not anything other than the highest, AMg. अणन्नपरमं नाणी नो पमाए कयाइ वि Āyār. 1.3.3.1 (Śi. न विद्यतेऽन्यः परमः प्रबानोऽस्मादिति अनन्धपरमः संयमः p. 166a.10)

अणन्नमण (ananna-maṇa < ananya-manas) *adj.* having the mind set on itself, with concentrated mind, AMg. मावेण अणन्नमणं जे जिणवणं सया अणुचरंति । ते ... न विसीयंति Candā. 101; अं पत्तं सुवपुक्कं तं अणुचिते अणन्नमणो Samthā. 93; समणो समाहिमणो P.D. 30

दंसणनाणे अणन्नमणो Samthā. 29; JM. विमलं अणंतधम्मं अणन्नमणसो पणिवयामि PaumCa. (V.) 9.93.

अणन्नसरिस (ananna-sarisa < ananya-saḍḍsa) *adj.* not similar to any other, unique, JM. वत्तं पाणिग्गणं अणन्नसरिसं वसुमईए PaumCa. (V.) 6.27; 8.21; (वाली) सम्मत्तमावियमई अणन्नसरिसो वसुमईए PaumCa. (V.) 9.2.

अणन्नसारिच्छ (ananna-sāriccha < ananya-sāḍḍsa = ananya-saḍḍsa) *adj.* not similar to anything else, unique, JM. भुजित्तु भरहवासं भुजिय भोए अणन्नसारिच्छे KaKoPra. 60.23.

अणन्नाइस (anannāisa < ananyāḍḍsa) *adj.* not resembling anything else, unique, Apa. वंशु अणन्नाइसु चरइ जो अणवराइसचित्तु KumāCu. (H.) 8.58.

अणन्नाराम (anannārāma < ananyārāma) *adj.* having delight in that unique one, AMg. जे अणन्नारामे से अणन्नदंसी Āyār. 1.2.6.5. cf. अणन्नदंमि.

अणपउल्लिअ (aṇa-paulia = a-pakva) *adj.* not cooked, JM. दिशं असोल्लिअ - भंसासणाण अणपउल्लिअं तन्नो भंसं अरियणपयावेणं तेणं सरमिहिरणे रणे KumāCu. (H.) 6.55.

[अणपज (anapajja) w. r. for अणप्यज्ज AR. PSM.]

अणपणीय (an-apaniṇya < an-apaniya) *ger.* not having removed, JŚ. संसाराइविणित्थरणमिच्छदो अणपणीय दोसाहि । सोदुं ण खमो अहिमणपणीय सोदुं व सघरम्मि BhaĀrā. 1444.

अणपणिण्ड (ana-panṇinda < a-prajñāptika-indra) *m.* [also अणवणिण्ड], the Indra (chief) of the Aprajñāptika (Vyantara) gods, AMg. दो अणपणिण्डा पण्णसा, तं जहा — सणिहिए चव सामण्णे चव Thāya. 2.371 (105); सज्जिहय-सामाणा वत्थ पुणे अणवणिण्डा अणवणिण्यकुमाराराणां परिवसंति Pandav. 2.46 (193)

अणपणिण्य (ana-panṇiya < a-prajñāpti-ka) *m.* [also 'वणिण्य', 'पणिण्य'] Aprajñāptika (Vyantara god), AMg. तं च पुण निसेवति सुरगणा सअच्छरामोहमोहियमती ... अणवणिण्य पणवणिण्य ... मोहपठिवइचित्ता Paññā. 4.8; 5.3; समणस्स भगवओ महावीरस्स बहवे वाणभंतरा देवा अंतियं पाउमवित्था ... अणवणिण्यपणवणिण्य Uvav. 35; एते व्यन्तराणामष्टौ मूलभेदाः, इमे चान्येऽवान्तरभेदा अष्टौ अणपणिण्य इत्यादि Jivābhi. comm. p. 172b.6; तस्य णं बहवे वाणभंतरा देवा परिवसंति, तं जहा ... अणवणिण्य-पणवणिण्य ... पयगदेवा Pannav. 2.41 (188); 2.46 (193); 2.47 (194); JM. भवणवहवाणभंतरजोइसियविमाणावासिणो देवा ... अणपणिण्य पणपणिण्य ... इय पदमजोयणसए रयणए अट्ठ वंतरा अवरे Pav-Sāro. 1131; दसविह भवणवर्णं अट्ठविहाणं पि वणयरसुराणं । अणपणिण्य-पण-पणिण्य-कोहंदिममाइयाणं च KaKoPra. 154.19

अणपणिण्यदेवत्तण (anapanniya-devattana < a-prajñāpti-ka-devatva) *n.* the godhood as an Aprajñāptika (Vyantara) god, AMg. किमंण पुण अहं अणपणिण्यदेवत्तणं पि नो लमिस्सामि ? Vjy. 10.2.9 (10.21) (comm. अणपत्तिका व्यन्तरनिकायविशेषाः p. 498b.5)

अणपस्सिय (ana-passiya < a-ḍḍṣa) *adj.* (a thing or cause) which is not seen, JM. अणपस्सियणं इयिं मये एककूणवीसकं AṅgVi. 42.29.

अणपुच्छा (ana-pucchā < a-prcchā) *f.* absence of permission, JM. एकास्समोवण अणे, अणपुच्छ-परिच्छ आलोए NisBhā. 3814 (comm. अणापुच्छ ति अणापुच्छाए पडिबणे कोइ किंचि वेयावच्चाइ काउं जेच्छइ); अणउवत्सवगमणे अणपुच्छा नत्थि किंचि नेयव्वं KappBhā. 3036; उवरि पंचमपुण्णे गहणमदत्तं नत्त ति जेण्हंति । अणपुच्छं हुपुच्छं वा तं पुण्णे नत्त ति जेण्हंति KappBhā. 4300; हुगमावीसमण्णे अणपुच्छा

तिविह सोधि णवमं वा KappBhā. 4311.

अणपुच्छिचि (ana-pucchivi < a-prstṣvā) *ger.* without asking, Apa. एककु जि अणपुच्छिचि पइसरहि SudCa.(N.) 8.12.8.

अणपेक्खमाण (an-apekkhamāna < an-apekṣamāna) *adj.* (pr. part.) who does not expect, AMg. धुणे उरालं अणुवेहमाणे चेह्माण सोयं अणपेक्खमाणे (v. 1 अणपेक्खमाणे) Sūy. 1.10.11.

अणपेक्खिता (an-apekkhittā < an-apekṣya) *ger.* without expecting, after having been regardless (towards), JŚ. सोक्खं अणपेक्खिता बाधदि दुक्खमणुगं पि जह पुरिसं BhaĀrā. 1230.

अणपेक्खिया (an-apekhiya < an-apekṣya) *ger.* without expecting, JŚ. तह अणपेक्खिय दुक्खं गत्थि सुहं णाम लोमम्मि BhaĀrā. 1250.

अणपेहंत (ana-pehanta < a-prekṣamāna) *adj.* (pr. part.) not taking note of, AMg. पवयणमणपेहंतस्स तस्स निद्धंयस्स लुद्धस्स । बहुमोहस्स भगवया संसारोणंतओ भणिओ OghNi. 445.

अणप्प (an-appa < an-alpa) *adj.* not little or few, much, considerable, extensive, many, JM. अट्ठावीसविषयं मइनामणप्प-कप्पणाठाणं ।... ह्यसोयं मावओ वेदे JhāSto. 1; Ś (चारणी) उक्खिदाणप्प-कप्पपादवा ।... पवमाणा पवहंति Baika 9.31.1; Apa. मइ जाणित् मुणिहि अकप्प कप्पु, तुम्हे वि कहंमि तं जण अणप्प RiPaSam. 14.8, मग्गण-जणाहि दिज्जं अणप्प ViPaSam. 3.8

अणप्प (an-appa < an-ātman) *m.* non-self, something other than the self, JM. ता ण कज्जं मह इमिणा पियवधव-णिहण कल्ल-सिएणं बहुवण-परिणिदिणं अणप्पणा इव अप्पणा KuVMAKa. 48.15.

अणप्प (anappa) Deśi. *m.* sword, खग्गम्मि अणप्पो DeNāMa. 1.12 (comm. अणप्पो खग्गः)

अणप्पगंध (ana-ppagantha < a-pragrantha) *adj.* [also अणुप्पगंध] without attachment or tie with the earlier life, AMg. से य पडिबधे चउडिबधे पणसे, तं जहा ।... जं णं जं णं दिसं इच्छं तं णं तं णं दिसं अपडिबधे सुचिभूय लहुभूय अणुप्पगंधे संजमेणं अप्पणं भावेमाणे विहरि-स्सह Thāṇa. 9.62 (v. 1.) [Ldn.]; अपडिबधे सुचिभूय लहुभूय अणुप्पगंधे Thāṇa. [MV.] 693. p.284; तं णं तं णं दिसं विहरंति अपडिबधे सुभूया लहुभूया अप्पगंधा (v. 1. on 28 p.20a) Uvāa. [Ldn.] (comm. अणप्पगंधा p.37a.7); अप्पडिबधे सुभूया लहुभूया अणुप्पगंधा संजमेणं तवसा अप्पणं भावेमाणा विहरंति Sūy. 718 p.184 (MV.) = (2.2.65); cf. पगंध at ĀyAr. 184 [Abhay. on Thāṇa. अणुप्पगंधे] ति अनुरूपतया - औचित्येन विरतेन त्वयुग्मोद्भादणुरपि वा सूक्ष्मोऽप्यल्पोऽपि प्रगतो ग्रंथो वा, अथवा अणुप्प ति अनर्थः अतर्पणीयः अदोक्तनीयः परेषामप्यात्मिकत्वात् ग्रन्थवत् द्रव्यवत् ग्रन्थो ज्ञानादित्यस्य सोऽनर्थग्रन्थ इति p.465b.2-4; [अण-प्पगंध > अणप्प-गंध > अणुप्पगंध]

अणप्पज्झ (an-appa-jjha < an-ātma-stha=anātma-vaśa) *adj.* [also अणपज्झ] not being in one's control, lacking self-control, JM. अणप्पज्झ अगणि, आऊ, वीआर पुत्त संगमे । संहेण वोसिरणे, वोसट्ठे निट्ठिए तिहं KappBhā 3723 (comm. अनात्मवशं); KappBhā. 3801; वित्तिवपदमणप्पज्जे अपदेसे सुत्तसङ्करपमोहे । सत्तु वि पदेसेते वित्तिव-पदा होति णायव्वा NisBhā. 599 (comm. अणप्पज्झो अनात्मवशः ग्रह-गृहीत इत्यर्थः) NisBhā. 1999; 2016; 3502; अणपज्झो खेत्तादियो वयज्ज NisCu. 3.179.5; लोहेण अणप्पज्झो कज्जं न गणेह MaraVi. 616.

अणप्पभूय (an-appa-bhūya < an-ātma-bhūta) *adj.* who is not self-controlled, who has not realised his own self, JM. णाकयन्नुमसिस्से ।... णाणप्पभूयं बाइओ भगवंतं महामणिं AhgVi. 10.19.

अणप्पय (an-appa-ya < an-alpa-ka) *adj.* extensive, vast,

Apa. अणप्पय सुक्कप्प मओ मुणी हुओ गुणी । अणप्पय सुक्कप्प ।... अणुप आउमाणु ।... तेत्तीसवास-सहामहिं मुंजह MahāPu.(P.) 45.9.14.

अणप्पय (an-appa-ya < an-ātma-ka) *adj.* non-self, something other than the self, JŚ. अप्पणमयाणंतो अणप्पयं चावि सो अयाणंतो । कह होदि सम्मट्ठि Samsā 202.

अणप्परअ (anappa-raa < analpa-rava) *adj.* with a big noise, M संत्तीदिआणप्परअं सु काहिंति ŚrīKāv. 11.23.

अणप्पवस (an-appa-vasa < an-ātma-vaśa) *adj.* lacking in self-control, JŚ. (जीव ।) बमिओ सि चिरं कालं तिहुवणमज्जे अणप्पवसो BhāvPa 21; पत्तोसि महावसणं तिरियगए अणप्पवसो BhāvPa. 99; भमिओ संसारवणे अणाइवालं अणप्पवसो BhāvPa. 110; सो चव होदि अजाओ अणुचरंतो अणप्पवसो BhaĀrā. 315; अण्णाण-णेह-गारव अणप्पवस-अकस-उवधि-मुनिणं । पल्लिकुवण ससोपी वरंति वीसंतवे भेदे BhaĀrā. 613; AMg. सो होइ अणप्पवसो अज्जाणं अणुचरंतो उ Gaechā 69; JM अणप्पज्झो अणप्पवसो खित्तादितो सो दियाभोयणस्स अवधं वदेज्जा NisBhā 3396; खित्तादिवित्तो अणप्पवसो, सेहो वा, अविको-विओ, जाणओ वा गीयथो NisCu. 2.61.24.

अणप्पवसग (an-appa-vasaga < an-ātma-vaśaga) *adj.* not being under the influence of self, not having control over oneself, dependent on others, helpless, AMg. अणप्पवसगणं तिरियारं नत्थि सुहं MaraVi 607, खओ अणप्पवसओ ओहामिज्जा व पलविज्जा ĀrāhPaq.(V.) 723; JM अहवा तस्सासुभ मरणं जेगेरिसाहं भासेह । पित्तजरेण व गहिओ अणप्पवसओ धुव जाओ PaumCa (V.) 37.22.

अणप्पवसिअ (anappa-vasia < anātma-vaśika) *adj.* lacking in self-control, JŚ आधारमग्गणपदो अणप्पवसिओ सुदा होइ Bha-Ārā. 1148, खओ अणप्पवसिओ सो विप्पव्वेज जं कि पि BhaĀrā. 1502.

अणप्पिण (an-appiṇa < an-arpana) *n.* not giving back, not returning, JM सिज्जा संघारो या, परिसाडी अरिसाडि सो होइ । परिसाडि कारणम्मि अणप्पिणे मासो आणादी KappBhā. 4599.

अणप्पिणण (an-appinana < an-arpana) *n.* non-returning, JM. (भिक्षुस्स) ओहारवंतीओ तणा वा एगपरे समप्पेतस्स अणप्पिणणं समवति NisCu. 2.169.10; सेज्जासंघारो ऊ परिसाडि अपरिसाडिओ होति । परिसाडि कारणम्मि अणप्पिणणे मासो आणादी NisBhā 1801.

अणप्पिणंत (an-appinanta < an-arpayat) *adj.* (pr. part.) not returning, JM. गवेसामि ते पुत्तं, जेण ममं परिअविज्जण दिओ तस्स दिट्ठमेत्तस्स अणप्पिणंतस्स मार विणय करिस्सं VasmHi. 83.24; पक्खिणी-हामि सि अणप्पिणंते सुसावादिणो ति अकित्ति NisCu. 2.181.16; वोक्खव मायसहिए दोसा य अणप्पिणंतम्मि KappBhā. 4806

अणप्पिणिज्जमाण (anappinijjamāna < anarpyamāna) *adj.* (pass. pr. part.) which is not offered, JM. पाडिहारिमे अणप्पिणिज्ज-माणे अप्पवाओ भवति NisCu. 2.181.16.

अणप्पिणिज्जा (anappinitā < anarpya) *ger.* not having returned, AMg जे भिक्षू सागारिय-संतिव सेज्जासंघारयं आयाए अवि-गणं कट्ठु अणप्पिणिज्जा संक्कवयइ Nis 2.57; JM. अप्पडिहट्टु नाम अण-प्पिणिज्जा NisCu. 2.167.23; एते (संघरणं कलमं वा) अकोडित्ता अणप्पि-णिज्जा वयति मासलहुं (पच्छिअं) NisCu. 2.169.32.

अणप्पिणिज्जु (anappinitu < anarpya) *ger.* [also अणप्पि-णिज्जु] not having returned, JM. एस्सीए कडाए तं आढाय गृहीत्वा पुणे मासकप्पे अपडिहट्टु अणप्पिणिज्जु न प्रतीपं अर्पवतीत्यर्थः NisCu. 2.167.28; सुतं तेण संघारगसामिणा जहा ते संजता संघारणं अणप्पिणिज्जु गता NisCu. 2.168.10.

अणप्पित्तु (anappittu < anarpya) *ger.* without having returned, JM. पडिहरिणीओ पडिहारिओ य आदाय तं गहेऊणं । अणप्पि-
हट्टमणप्पित्तु सम्मगमणं तु NisBhā. 1300.

अणप्पिद (anappida < anarpita) *adj.* (ppp.) not applied or used, JS. अणप्पिदं चमंगे ओसारिय अण्पिदकमंगम्मि । उण्पदिणिच्छ-
यादो (देवगदीए देवा सम्बजीवाणं केवडिओ भागो ? अणंतम गो) DhavaIā. 7.499.8; अणप्पिदसब्बदब्बेण सुब्बजीवरासिम्हि भागे हिदे संखेज्जुवाणमुद-
लभादो DhavaIā. 7.508.7; 7.510.3.

अणप्पिदण (anappida-nāna < anarpita-jñāna) *n.* knowledge which is not specified, JS. गाणाणुवादेण मदिअण्णाणि-
सुदअण्णाणि सम्बजीवाणं केवडिओ भागो ? अणंता भागा । कुदो ? अणप्पिद-
णाणेहि सम्बजीवरासिम्हि भागे हिदे अणंतसुबोवलभादो DhavaIā. 7.511.11.

अणप्पिय (anappiya < anarpita) *adj.* (ppp.) I that which is not given, JM. से मणति, 'किं सज्जताणं दिण्णेण' सो मणति, 'अणप्पिते वि-
अणुरगहो अम्ह' NisCu. 2.168.11; ववहारेण णस्सवत्ती, अणप्पिएण चउत्थ-
मासाए ।... कालेण य कालियं नेयं KappBhā. 5:33; 2 not assigned, not intended, not stressed, AMg. दसविहे दवियाणुओगे पणत्ते, तं
जहा — दवियाणुओगे ... अण्पित्तणप्पित्ते Tlāna. 10.46(726); JM. साम-
णमप्पियमणप्पियं च तन्धत्तिमं जहा सिद्धो । सिद्धस्स होइ तुल्लो सम्बो
सामणमप्पिमेहि ViAvBhā. 2153; उण्पन्न विगयं वाऽणप्पियमविसेसियं सप-
प्पेहि । तं चिय पज्जायंतरविसेसमणप्पियं नाम ViAvBhā. 2171.

अणप्पियण (anappiya-naya < anarpita-naya) *m.* (Kāl-
kāruta) in which the Nayas are not applicable, JM. ववहारेणऽ-
त्थपत्ती अणप्पित्तणये अ तुच्छमासाए । मूढणयमगमिण य कालेण य कालियं
नेयं AvCu Vol. I p. 381.1

अणप्पियववहारिय (anappiya-vavahāriya < anarpita-vyā-
vāhārika) *adj.* the common point of view in which a given
statement is not intended e. g. if a bellish being is so called
its being a living being is not intended, JM. अइवा दो मूलण्या-
अण्पियववहारिओ य, अणप्पियववहारिओ य AvCu Vol. I p. 380.2.

अणप्पेतु (anappetu(m) < anarpayitu(m) = anarpya) *ger.*
without having returned, JM. उडुबडे सेज्जासंधारणो कारणे वेण्पति तं
मासकप्पे पुणं अणप्पेतुं वयंतस्स मासलहुं आणादयो दोसा NisCu.
3.168.6.

अणप्पिडंत (anappiḍanta = abhraśyat) *adj.* (pr. part.)
not slipping, firm, JM. जस्य .. रज्जुए वा मूसगेहि छिदणभयं .. भूमीए
ईसि अपसं रज्जुए ओसरेति, आसणं वा हेट्ठा अणप्पिडंतं ठवेति NisCu.
3.222.15.

अणप्पुण (anapphunna < anāpūrṇa) *adj.* (ppp.) [also
अणकुण] not occupied, AMg. जे णं तस्स पल्लस्स आगासपदेसा तेहि
वाल्लगेहि अण्कुणा वा अणकुणा वा तओ णं समए गते एगमेण आगासपदेसं
अवहाय AnuOg. 396; अत्थि णं तस्स पल्लस्स आगासपपसा जे णं तेहि
वाल्लगेहि अणकुणा ? हेता अत्थि AnuOg. 397 (comm. अणकुण ति
आत्पुट्ठाः ब्वासाः आक्रान्ता इति यावत् p. 193a.3)

अणप्पुण (anapphunna < an-āsprṣṭā) *adj.* [f. -ā] not
touching or covering (larger, bigger), JM. जुत्तप्पमाण अतिरेग-हीण-
माणा य तिविह बसदी । अण्पुणमणप्पुणा संवाथा वेव णायव्वा NisBhā.
550 (Cu. जा अणप्पुणा सा अतिरेगा)

अणफुडिअ (ana-phuḍiā < a-sphuṭita) *adj.* (ppp.) not
fallen or broken, JM. अणफुडिअ इन्दवारणरम्मा-रामा अकिट्टकुअत्ता
KumCa. (H.) 7.20.

अणबल (ana-bala < na-bala) *m.* [also अणवल] creditor,

AMg. तं च पुण वदंति केई अलियं पावा ... बुद्धवायिसूयअणवलभणिया
Paṇhā. 2.3 (comm. अणवलमणिव ति अणे महीतठये बलं यस्यासौ अण-
वलः बलवान् उत्तमर्णः 30b.10)

अणबाह (ana-bāham < a-bādham) *adv.* without obstru-
ction, JM. (सो यो वि) जेण तिवकुमरचक्कं अवगजेऊण नूण सयमेव ।
महवज्जारयणपणं अणबाहं विभरं राई SupāCa. 15.210

अणबाहा (ana-bāhā < a-bādā) *f.* absence of trouble, JM.
असरीयाऽणबाहाए (कारणं) होअण- (होइ अण) बाहनिमित्तं अवैयणु अणाउलो
निळो ViAvBhā. 2127.

अणबोल्लिय (ana-bolliya = an-ukta) Deśi *adj.* who has not
spoken, Apa. अणबोल्लियउ कि पावियइ दम्मरुत्तरं लोइ NaDhaDo 115.

अणअणुण्णाद (aṇ-abbhanu-ṇṇāda < an-abhyanu-jñāta)
adj. (ppp.) not being permitted, not given consent to, Ś (सीता)
जदि दाव मं पेक्खिस्सदि तदो अणअणुण्णादसण्णिभाणेण अधिअं मम राअ
कुप्पिस्सदि UllāCa. 3.12.8.

अणअत्थ (aṇ-abbhattha < an-abhyasta) *adj.* (ppp.) not
practised, not repeatedly performed, AMg. पुब्बाणमत्थकसो
रिउमडहणम्मि जह वि परिहत्थो । सुहडो बीरपडायं न इरइ ĀrahPaḍ.
(V) 38; न लइइ मुणी वि मण्णति । आराहणापडायं पुब्बमणमत्थसुहजोगो
ĀrahPaḍ (V.) 39; JM. जो जेण अणअत्थो पोरिसमाई तवो उ तं
तिगुणं । कुणइ KappBhā. 1339; 1399; खसकुभीभूएण अणअत्थकलेण जत्तो
वच्चर तत्तो वच्चउ KaKoPra. 36.5; Apa. अणअत्थसत्था महामंदमेहा
पयंपति एवं समोल्लदेहा MahāPu. (P) 8.2.5.

अणअत्थणीअ (aṇ-abbhatthaniā < an-abhyarthaniya)
adj. (pot.) which should not be requested or asked for, Ś.
(मदनिका) कि पि पुक्खिणीदसाहसाणुक्कववसाओ ममं अणअत्थणीअं अम्म-
त्थेदि MālaMā 7.1.49.

अणअंतारा (aṇ-abbhantarā < an-abhyantarā) *adj.* [f.]
inexperienced, ignorant (lit. not inside), Ś. (अनसूया) अण-
अंतारा तु अम्हे मज्जगदस्स वुत्तंसस्स Śāk. 29.16.

अणअमपसूया (anabbha-pasūyā < anabhra-prasūtā) *adj.*
[f.] (ppp.) not produced by a stormy cloud, AMg. जाओ चिय
इमाओ इत्थियाओ ... अणअमपसूया बज्जासणी Tand. 156.

अणअमय (anabbha-ya < anabhra-ka) *adj.* not coming
from a stormy cloud, AMg. जाओ चिय इमाओ इत्थियाओ ... अणअमया
बज्जासणी Tand. 156 (comm. अणअमया बज्जासणी ति अणअका अअक-
रहिता बज्जासनिः विष्णु P. 50a.5)

अणअमवुट्ठि (anabbha-vutthi < anabhra-vṛṣṭi) *f.* shower
without clouds, untimely shower, JM. अभिरामे आरामे जावडच्छइ
पेच्छणच्छणुच्छाहो । दूरे बालवयंसो, अणअमवुट्ठि इव ता दिट्ठो UvMā. p. 75.
gā. 4, Apa. तं नमवि सो वि विहसंतदिट्ठि इय भणइ बाह इहऽणअमवुट्ठि
ĀnaSāSam. 8.7.

अणअभा (aṇ-abbhā < an-abhrā) *adj.* [f.] without clouds,
JM. जाओ महिला णाम ... अणअभा विज्जू CaupCa. 8.31.

अणअभास (aṇ-abbhāsa < an-abhyāsa) *adj.* not near, far
away, JM. उतामा उण ... अणअभासे सावज्जाणुट्ठाणाणं CaupCa. 4.5.

अणअभितर (aṇ-abbhintara < an-abhyantara) *adj.* not
inside, outside, AMg. अभितरा कसाए होइ अणअभितरा देहे (संछेणा)
ĀrahPaḍ. (V.) 185.

अणअभुट्ठिय (aṇ-abbhutthiya < an-abhyutthita) *adj.*
(ppp.) not rising or standing up, AMg. तए णं से सुए परिव्वाअए
सुहंसणं अणअभुट्ठियं पासिता एवं बवासी Nāya. 1.5.67.

अणभुद्देमाण (an-abbhutthemāṇa < an-abhyuttiṣṭhat) *adj.* (pr. part.) not standing up, AMg. तप णं से कणगच्छप ... अणभुद्देमाणे परम्मुहे संविट्ठ Nya. 1.14.67; 1.14.68.

अणभुवगम (an-abbhuvagama < an-abhyupagama) *m.* non-acceptance, JM. अज्ञाणानभुवगमजयणाहजो KamPay. 5.28 (Malay. सोऽज्ञानानभ्युपगमाथसनाभिरविरतः p. 21a.3), इहं कालियसुत्ते अणभुवगमो सतेहि AvCu. p. 380.6; इह पुण (कालिकसुत्ते) अणभुवगमो, अहिगारो सीहि ओसं GurTaVi. 1.50; ViAvBhā. 2275.

अणभुवगय (an-abbhuvaga-gaya < an-abhyupa-gata) *adj.* (ppp) not possessing or accepting (the scriptural knowledge), JM. कस्स ण होही देसो अणभुवगओ य निरुवगारी य । अप्यच्छेदमईओ पत्थियओ गंतुकामो य ViAvBhā. 1448.

अणभेजक (ana-bhañjaka < ṇa-bhañjaka) *m.* who defaults with the payment of his debt, AMg. त च पुण करेति चोरियं तकरा परदम्भरा ... अणभेजका ... छेया कयकरणलदलकखा एते अण्णे य एवमादी परस्स दम्भाहि जे अविरया Paṇḍā. 1.3 (comm. ऋणं देयं भजति न ददाति p. 46.3)

अणभिजोग (an-abhioga < an-abhiyoga) *m.* [also अणभिजोग] request, insistence, JM. समं तु अणेगस्स, पसेस्स अणभिजोगमावळिया । एगतो दुइतो व ठिता समराणिया जहासण्णा NisBhā. 3770 (comm. गुरुणा अणेन वा अभियोगो न कायव्वो); VavaBhā. 4.324.

अणभिजोय (an-abhiyoa < an-abhiyoga) *m.* without intention, by chance, AMg. तुम्हे णं भंते इत्थकारेणं अभिओएणं (अणभिओएणं) इओ चव एह Uvā. 31.

अणभिकंत (an-abhikkanta < an-abhikrānta) *adj.* (ppp.) [also °कंता] 1 (when the age) has not passed, AMg. अणभिकंतं च खलु वयं संघेहाय, खणं जाणाहि पंडिए Āyār. 1.2.1.5; 2 (the road) which is not crossed, AMg. अम्भुवगए खलु वासावासे अभिपवुट्ठे ... अणभिकतापथा Āyār. 2.3.1 [Ldn]; 3 unoccupied, unused, JM. (सेज्जा) अभिकंत अणभिकंता य KappBhā. 593.

अणभिकंतकिरिया (an-abhikkanta-kiriyā < an-abhikrānta-kriyā) *adj.* [f] one who performs a sinful act by living in a place not frequented by other mendicants, AMg. जे भयंतारो तहपवाराई आएसणाणि वा जाव भवणगिहाणि वा अणोदयमाणेहि ओवयंति, अवमाउसो ! अणभिकंतकिरिया वि भवति Āyār. 2.2.37(436)

अणभिकंतसंजोय (anabhikkanta-samjōya < anabhikrānta-samyoga) *adj.* who has not overcome the attachments, AMg. वाले अवोच्छिण्णवधणे अणभिकंतसंजोय Āyār. 1.4.4.45 [Ldn.]

अणभिकंताभज्जिया (anabhikkantābhajjīyā < anabhikrānta+abhagnā) *adj.* not destroyed and not broken, AMg. से भिक्खु वा भिक्खुणी वा ... तरुणियं वा छिवाडिं अणभिकंताभज्जियं णो पडिगाहेज्जा Āyār. 2.1.1.4(325) (comm. 'अणभिकंताभज्जिय' सि नाभिक्रान्ता जीविताद् अनभिक्रान्ता, सचेतनेत्यर्थः । अनज्जियं अनम्राम् अमर्दितामविराधितामित्यर्थः p. 323a.12)

अणभिगत (an-abhigata < an-abhigata) *adj.* [also अणभिगय] who has not understood or known, AMg. अलियसंपउत्ता वयणं सावज्जमकुसलं ... अयम्मज्जनणं भणंति अणभिगतपुण्णपावा Paṇḍā. 2.11; JM. अह तं असम्भोवहत्तं दट्ठुणं ण विमंसति तो णज्जति अणभिगतो वाउकाएण NisCu. 3.281.1; सोऽ अणभिगताणं, कहेइ अमुगं कहिज्जई इत्थं KappBhā. 784 (comm. अनभिगतानाम् अपरिगतानाम्)

अणभिगम (an-abhigama < an-abhigama) *m.* non-understanding, non-comprehension, AMg. तप णं से उदए पेदाकपुत्ते अगं

गोयं एवं वदासि — एतेसि णं भंते पदार्णं पुंस्वि अण्णाणयाए ... अणभिगमेणं ... एयमट्ठं णो सहितं Sv. 2.7.34(870); Vly. 1.9.22 (1.429)

अणभिगयपुण्णपाव (anabhigaya-punna-pāva < anabhigata-punya-pāpa) *adj.* who has not known merit and demerit, AMg. अलियसंपउत्ता वयणं सावज्जमकुसलं ... अयम्मज्जनणं भणंति अणभिगतपुण्णपावा Paṇḍā. 2.11, अणभिगयपुण्णपावं उवट्ठवैतस्स चउगुरु होति NisBhā. 3755.

अणभिगहिय (anabhigahiya < anabhigrahika) *adj.* (faith) which is without any bias or critical judgement (one of the five varieties of wrong faith i.e. mithyā), JM. अणभिगहियमणमिहियाऽऽभिनिवेमिय संसइयमणाभोगं ण मिच्छ Saḍḍ. (D) 51.

अणभिगहिय (anabhigahiya < anabhigrahita) *adj.* not having any restriction (in begging), JM. असिवाई बहिया कारणेहि तत्थेव वसंति जस्स जो उ तवो । अणभिगहियाऽणभिगहितो सा तस्स उ जोगपणियुद्धी KappBhā. 5545.

अणभिगहियमिच्छादंसण (anabhigahiya-micchā-damsaṇa < anabhigrahika-mithyā-darsana) *n.* [also अणभिगहिय] false faith which is not taken from heretical views i.e. natural, AMg. अणभिगहियमिच्छादंसणे दुविहे पण्णसे ... एवमणभिगहियमिच्छादंसणे वि Thāṇa. 2.85(459)

अणभिगह (anabhiggaha < anabhigraha) *n.* view which is not biased (i.e. natural or usual) (a variety of mithyā), JM. वेज्जट्ठग ... संविगमसंविग्गा ... अणभिगहमिच्छेत्तर अट्ठमए अत्रितत्थी य ... (कुज्जा) कुसलेण तेगिच्छ KappBhā. 1028; 1911; आभिगहिवं अणभिगह ... मिच्छत्त पंचहा एअं ŚrāPraSu. 35a. 11.

अणभिगहिय (anabhiggahiya < anabhigrahita) *adj.* [also अणभिगहिय] 1 not knowing, not understanding, AMg. अणभिगहियओ य सेसेस (comm. अनभिज्ञः) Utt. 28.26; JM. अविसारओ एवयणे अणभिगहियओ य सेसेस Pannav. 1.101 (110 gā. 129); PavSāro. 480; मिच्छत्तं पंचहा होइ ... अणभिगहियं पुण असंपत्तस्समत्ताणं KaKoPra. 127.18; 2 not accepted, not received, AMg. अणभिगहियकुट्ठिटी संवेवरुहं ति होइ नायव्वो Utt. 28.26 (अनङ्गीकृता कुट्ठिः येन p. 555b.9), JM. आभिगहियं अणभिगहियं ... मिच्छत्तं पंचहा होइ Paṇḍā. 5.2; पुण्णपावगणाओ नवपयत्था गहिया, अणभिगहिया जस्स णो सहितं ति तस्स चउगुरुं कालगुणं NisCu. 3.280.16; अणभिगहियकुट्ठिटी संवेवरुहं ति होइ नायव्वो ŚrāPraSu. 27. gā. 6; JS. संसइयमणिगहियं अणभिगहियं च तं (मिच्छत्तं) ति विहं BhaAra. 58; 3 without any condition or restriction (in begging), JM. केसिं चि अणभिगहिया अणभिगहियसणा उ केसिं चि । मा दु अवणं काहिइ सव्वे वि दु ते जिणाणाए KappBhā. 1606; सति भत्तपाणलंभे जावतिएहिं भिवखाए गच्छंतेहि गच्छस्स पज्जसं भवति, तावतिया अणभिगहिय-अणभिगहिया वा गच्छंति NisCu. 2.177.16.

अणभिगहियकुट्ठि (anabhiggahiya-kudṛṭṭhi < anabhigrahita-kudṛṭṭhi) *adj.* one who has not accepted false faith, AMg. अणभिगहियकुट्ठिटी संवेवरुहं ति होइ नायव्वो Utt. 28.26; Pannav. 1.101 gā. 11(110); PavSāro. 958 (comm. अनभिगृहीता अनङ्गीकृता कुत्सिता दृष्टिः सौगतादिदर्शने येन स तथा PavSāro. 958; ŚrāPraSu. comm. on gā. 6 p. 27)

अणभिगहियमिच्छादंसण (anabhiggahiya-micchā-damsaṇa < anabhigrahita-mithyā-darsana) *n.* (wrong faith) not taken from anywhere i.e. natural, AMg. मिच्छादंसणे दुविहे पण्णसे, तं जहा — अणभिगहियमिच्छादंसणे चव अणभिगहियमिच्छादंसणे चव

Thāṇa. 2. 83(50); अनभिग्राह्यमिच्छादंसणे दुविहे पण्णसे, तं जहा — सपज्जवत्तिवे वेव अपज्जवत्तिवे वेव Thāṇa. 2. 85(59)

अनभिग्राह्यमिच्छादंसणवत्तिवा (anabhiṅgahīya-micchā-damsaṇa-vattiyā < anabhiṅghita-mithyā-darśana-pratyayiki) *adj.* [f.] caused by the false faith which is not accepted, AMg. मिच्छादंसणवत्तिवा किरिया दुविहा — अनभिग्राह्यमिच्छादंसणवत्तिवा य अनभिग्राह्यमिच्छादंसणवत्तिवा य, अनभिग्राह्यमिच्छादंसणवत्तिवा असण्णीणं सण्णीणं वि जेहि न किञ्चि कुत्तिस्सिमयं पडिबण्णं ĀvTī.(H.) 612b.5.

अनभिग्राह्यसिज्जासणिय (anabhiṅgahīya-sijjāsaniya < anabhiṅghita-sāyyāsaniya) *adj.* not practising any restriction on the things used for bedding and seat, AMg. बासाबासं पज्जोसविद्याणं णो कप्पइ निग्गंथाण बा निग्गंथीणं वा अनभिग्राह्यसिज्जासणियणं होत्थ Kapp.(S.) 53.

अनभिग्राह्या (anabhiṅgahīyā < anabhiṅghitā) *adj.* [f.] unacceptable, not accepted (a variety of asatyaṃgā bhāṣā), AMg. असत्तामोहा णं मते ! भासा दुबालसविहा पण्णसा — आसंतिणि आणमणी ... अनभिग्राह्या भासा भासा य अनभिग्राह्यमि बोद्धव्या Pannav. 11.37. ga. 2(866); Vy. 10.3.19 (10.40); JM. PavSāro. 895; Dasa-v-Ni. 277.

अनभिजोग (an-abhijogga < an-abhiyogya) *m.* lower gods (like Kilbiṣiṇa) who are not appointed to do work (in the regions where they live), JS. सब्बणिरवसवणेसु दीव-समुद्रे गहजोदिसि विमाणे । अनभिजोग (एग) मणभिजोगो (एगं) (दंसणमोहस्स) उवसमो होइ बोद्धवो KaṇḍPā. 96.

अनभिजोय (an-abhijoya < an-abhiyoga) *m.* (Inst. अनभिजोयणं) absence of an appointment or assignment, JM. मयवं, मज्झ दित्रो संसारनित्थरणोवाओ, मय सयणस्स परिकथियं, तं न तहा लयगई, तुम्हं वि ता अनभिजोयणं गंतूणं कहेहि ति ĀvTī.(H.) 668b. 2-3.

अनभिजिय (ana-bhijjiya < a-bhedya) *adj.* unbreakable, tough, AMg. आगरसमुट्ठियं तह अणुसिर बाग-तण-कडय य । कटुसिला-फलममि व अनभिजिय निप्पकप्पमि संघारो कायव्वो MaruVi. 347.

अनभिनिवेश (an-abhiniveśa < an-abhiniveśa) *m.* absence of insistence, JM. अनभिनिवेशओ पुण विवज्जया होति तस्मिंघाओ वि । बह्जजुवलमाओ पच्छात्तावाइमावेण PañcāPā. 11.48 (comm. अनभिनिवेशादतत्त्वेऽभिनिवेशमावेनाभोगादिनलयेः । अथवा अनभिनिवेशात् पुनरविपर्ययोपपत्त्येवाभावात्); GurTaVi. 1. 132.

अनभिण (ana-bhinna < a-bhinna) *adj.* identical, the same, JM. रज्जं हि नाम ... अनभिन्नं विसंभुत्ताणं SamarKa. 123.8.

अनभिण्ण (an-abhinna < an-abhiñña) *adj.* [also अनभिण्ण] ignorant, ignorant of, JM. जीवो विण्णाणमओ तं चाणिञ्चं ति तो न परलोगो । अह विण्णाणादण्णो तो अनभिण्णो जहागासं ViĀvBhā. 1959; मूढं अस्मि पावे ... अनभिण्णे भावओ हियाहियाणं Pañcā. 18.17, साहू वि । अवलो किमु जो सङ्को जीवाजीवाइअनभिण्णो ŚrāDhāViPra. 29; सो य पोगमजाती वि ... सकलकङ्गापारगो वि वणियकलणभिण्णो ChupCa. 6.21; किमणेणं वेदविहिंसमग्गस्स अनभिण्णेण SupāsaCa. 7.289; Ś. (सानुमती) अनभिण्णो कलु ईदिसस्स रुवस्स मोहदिट्ठी अञ्जं जणो Śak. 6.36.5; (दमयंती) अनभिण्णु मिह वे ईदिसाणं वज्जणाणं Naiga. 2.32.3.

अनभिदुव (an-abhidduya < an-abhidruta) *adj.* not infected by, free from the nuisance of, AMg. फासुयस्मि अणावाहे इत्थीहि अनभिदुव । सत्थ संकप्पइ दासं भिक्खू Uti. 35.7 (Jacobi—where no women live)

अनभिधार (an-abhidhāra < an-abhidhāra) *n.* absence of intention (to get initiated by a particular monk), JM. बाकीस कमति एए पडिच्छओ जत्थिय तमभिधारी । अभिधारमणभिधारे णायमणातितरे ण लमे KappBhā. 4708 (comm. द्वाविंशतिमप्येतान् जनान् प्रतीच्छको लभते यदि च तं प्रतीच्छकम् अभिधारयन्ति मनसि कुर्वन्ति अनभिधारयन्तस्तु तेऽप्याचार्येभ्योऽब्रामाभ्या इति भावः) cf. अभिधार.

अनभिधेय (an-abhidheya < an-abhidheya) *adj.* (proper name) whose object-named cannot be denoted by a synonym, JM. पज्जायाणमिधेयं ठिअण्णत्थे तयत्थनिरदेक्खं । जाइच्छियं च नामं जाइव्वं च पाएण ViĀvBhā. 25 (comm. नामवतः पिण्डस्य संबंधी धर्मोऽयं नामानुपचरितः । स हि नामवान् ... एकेन संकतितमात्रेणेन्द्रादिशब्देनेवाभिधीयते)

अनभिनिविट्ठ (an-abhinivitta < an-abhinivista) *adj.* one who is not insisting, JM. इहरा अण्णयरगमा दिट्ठेदुविरोहणाण-विरहेण । अगभिनिविट्ठस्स सुयं इयरस्स उ मिच्छणाणं ति UvPaY. 882.

अनभिनिवेश (an-abhiniveśa < an-abhiniveśa) *m.* absence of worldly attachment, JM. एत्थ मगदेसणाए अगभिनिवेशो Pañcā. 85; 36.

अनभिदिअ (ana-bhinda < a-bhinna) *adj.* not different, same, JM. जो अणुगच्छइ, जच्छइ, छिदिउमच्छइ तणुं च तेसिं पि । अण-भिदिअभावाणं अरहताणं नमो ताणं KumāCa.(H.) 7.55.

अनभिदिअभाव (ana-bhinda-bhāva < a-bhinna-bhāva) *adj.* having the same attitude, JM. छिदिउमच्छइ तणुं च तेसिं पि । अणभिदिअभावाणं अरहताणं नमो ताणं KumāCa.(H.) 7.55 (comm. निर्विशेषमनस्कः)

अनभिप्पेद (an-abhippeda < an-abhipreta) *adj.* [f. -a] [also °प्येय] not liked, not agreeable, Ś. (विदूषक) अनभिप्पेदा एता कहा, अण्णं कइइस्सं SvapnaVā. 5.4.13.

अनभिभूत (an-abhi-bhūta < an-abhi-bhūta) *adj.* [also °भूय] not overcome, not put down, AMg. अभिभूय अइक्खू अनभिभूते ष्मू णिरालंबणताए, जे मई अवहीमणे Āyār. 1.5.6.1 (172) (Sch. he who is great and not distracted in his mind and has become master (over weakness), he who can remain without support); JM. तिविहो य होति कीवो अभिभूतो निमंतणा अगभिभूतो NisBhā. 3637; दुविहो य होइ कीवो अभिभूतो वेव अनभिभूतो य NisBhā. 3638.

अनभिमय (an-abhimaya < an-abhimata) *adj.* (mean- ing) not intended (by the speaker), JM. वयण विण्णाणकलं जह ते भणिएवि नत्थि किं तेण । अण्णत्थ पक्ख वा सव्वत्थ वि पक्खओ पत्तो ॥ अभिधेयसंक्रो वा वत्तरि ये पक्खओऽणमिमय वि । तम्हा निदिट्ठवसा मणुसंमं वेति सामय्यं ViĀvBhā. 1513-14.

[अनभिअ] (ana-bhiya < a-bhita) *adj.* afraid of sin, आ. म. दि. At. 1.291 Not traceable]

अनभित (an-abhiyita < an-abhicita) *adj.* (tree) which is not having a surrounding support, JM. (सबबं च तितपादा) अण-मियिता चला भिण्णा AṅgVi. 30.11.

अनभिलक्खं (an-abhilakkham < an-abhilakṣyam) *adv.* without any aim or target, JM. वामेण य अनभिलक्खं उद्धीकया उज्जणी-अंगुलिं ति रायतण्णं KurMāKa. 73.12.

अनभिलप्प (an-abhilappa < an-abhilāpya) *adj.* not possible to be expressed or explained in words, JM. पण्णवणिज्जा भावा अणंतभागो उ अनभिलप्पाणं ViĀvBhā. 141; KappBhā. 904; comm. of Śīl. on Śāy. p. 7b.7; सदसंस्थमिहपमेगं अणेगं । इव कुलव-विहं ... वयणं LeAjiŚāSta. 8; JS. पण्णवणिज्जा भावा अणंतभागो दु

अणभिलसपणं GomSā.(J.) 334.

अणभिलसंत (aṇ-abhīlasanta < an-abhīlasat) *adj.* (pr. part.) not desiring, having no liking in, JM. अणिच्छे अणभिलसंते NisCa. 1.124.12.

अणभिलसमाण (aṇ-abhi-lasamāṇa < an-abhi-lasamāṇa = an-abhi-lasat) *adj.* (pr. part.) [t.-i] not desiring, having no interest in, AMg. परस्स लाममणामाएमाणे जाव अणभिलसमाणे नो मणं उक्खावंतं णिबच्छति Thāṇa. 4.451(325); तए णं सा भारिणी देवी जहोचिय-पुप्फ-गंध-मलालंकारहारं अणभिलसमाणी Nāṇa. 1.1.34; परलामं अणस्सायमाणे अतक्केमाणे अपीहमाणे अपत्थेमाणे अणभिलसमाणे दुच्चं सुहसेज्जं उवसंपज्जिता णं विहरइ Utt. 29.33.

अणभिलसियत्थ (aṇ-abhīlasiyattha < an-abhīlasiṭṭārtha) *n.* undesired object or meaning, JM. अणभिलसियत्थे तुसो जहा दुग्गमो NisCa. 1.11.9.

[अणभिलसेमाण AMgD. r. l. for अणभिलसमाण, Nāṇa. 1.1.34; Utt. 29.33]

अणभिलास (an-abhīlāsa < an-abhīlāṣa) *adj.* who has no desire (for food), JM. एरिस्स तं, जेमंतस्स अणभिलासस्स अमत्तट्ठि-सणित्तरा जा सा से भवति गुरुणिओएण ĀvTi (H.) 843b 10.

अणभिवुट्ठि (aṇ-abhivutthi < an-abhivutthi) *f.* absence of rain, drought, JM. दुग्गिमक्ख-डमर-दुग्गमारि-ईई-अवुट्ठि-अणभिवुट्ठीओ । हुंति न जियवहुतरणी पसरइ भांढलुज्जोओ PavSāro. 445

अणभिवुत्त (an-abhī-vutta < an-abhī-vṛtta) *adj.* not surrounded by a rampart, JM. अणभिवुत्तं वा णगरं ति दूया, AṅgVi. 162.8.

अणभिसंग (aṇ-abhisāṅga < an-abhīsaṅga) *adj.* without attachment, JM. एमाइमत्तिजुतो दाणमियं देइ जो अणभिसंगो । संवे गणे गुरुणं JambūCa.(G.) 16.475.

अणभिसंगओ (aṇ-abhi-sāṅga-o < an-abhi-sāṅga-tas) *adv.* because of non-attachment, JM. उच्चियं च इमं णेयं तस्सा-मावम्मि तप्पलस्सण्णे । अपमत्तसंजयाणं आराणमिसंगओ ण परे PañcāPra. 4.35 (comm. अनभिसंगतः अभिव्यंगमावात् p. 82.2) [AR. AMgD. write अणभिसंगओ]

अणभिसंगा (aṇ-abhisāṅgā < an-abhi-sāṅgā) *adj.* (f) without attachment, JM. भावं विणा वि एवं होति (? होइ) पवती ण बाहने एसा । सव्वत्थ अणभिसंगा विरतीमावं सुताहुस्स PañcāPra. 14.17 (comm. अनभिव्यंगा निष्पत्तिवधा)

अणभिसित्त (aṇ-abhisitta < an-abhīṣikta) *adj.* not crowned, not installed (as king), JM. अणरायं निवमरणे जुवराया दोच्च जावडणमिसित्तो NisBhā. 3363; रण्णेव अणभिसित्ते रज्जे कल्लोओ तहा गच्छे VavaBhā. 3.224

अणभिहड (aṇ-abhihaḍa < an-abhihṛta) *adj.* (ppp.) the food (bhikkā) not brought from elsewhere (by the householder), JM. पुब्बपवसे गहणं उन्निवत्तपरंपरे य अणभिहड NisBhā. 2008 (comm. णवंग-णिवसे पुब्बपवत्तपरिवत्तणाए गेण्हंति मा पवत्तणे दोसो भवित्सति । जं पुब्बुभित्तं परंपरणिक्खित्तं च तं गेण्हंति सट्ठाण्हं नो अभिहडं)

अणभिहणेमाण (aṇ-abhi-haṇemāṇa < an-abhi-ghnat) *adj.* (pr. part.) not crushing, AMg. तए णं अण्हे पुदवि अपेक्षेमाणा अणभिहणेमाणा ('हणमाणा Ldn. 8.288) जाव अणुवहवेमाणा Viy. 8.7.19 (M.V.)

अणभिहणं (aṇ-abhihāṇa < an-abhihāṇa) *n.* absence of naming, JM. वत्थुसस्सं नामं तप्पवहवेओ सव्वम् व्व । वत्थुं णाण-

भिहणा होज्जाडभावो वि वाडववो ViĀvBhā. 61 (comm. यदि वत्सुनो नामरूपता न स्यात्, तदा तद् वत्स्वेव न भवेत् ... अनभिधानादभिधानरहित-त्वादित्यर्थः)

अणभिहिय (aṇ-abhihiya < an-abhihita) *adj.* not stated in one's own tradition (one of the 32 defects of a Sūtra), JM. अणभिहियमपयमेव य सभावहीणं ववहियं च ĀvNi 882 (comm. 'अनभिहितम्' अनुपदिष्टं स्वसिद्धान्ते); KappBhā. 279.

अणभीअ (ana-bhīa < ana-bhita) *adj.* [ana < rna ?] afraid of sin JM. सोऊण अणाउट्ठि अणभीओ वज्जऊण अणं तु । अणवज्जयं उवगओ ĀvNi. 877 (comm. अणति गच्छति तासु तासु जीवो योभिक्खने-नेत्थण पापम् । तद्गीतः)

अणभुजंत (aṇa-bhuñjanta < a-bhuñjāna) *adj.* not eating, JM. बीस-गुणो तीस-गुणो कलिकालो नूण जत्थ कय-जुगओ । नूणं अणभुजंते लोए मासे सम्मंसं व KummāCa.(H.) 1.15

अणभुट्ठाण (aṇ-abhuttāṇa < an-abhuttāṇa) *n.* not rising to show respect to or in honour of, JM. अणभुट्ठाणे गुरुग तत्थ वि आणादिणो भवे दोसा NisBhā. 3034 (comm. जइ आचरिओ वेज्जस्स अबुट्ठाणं ण देति तो चउगुल्ला)

अणभोग (ana-bhoga < an-ābhoga) *m.* lack of use (due to lapse of time), JM. अणभोगे गल्लणं अट्ठाणे दुल्लमडट्ठजाते य । सहे गिलाणमादी मज्जाया टावणुहुइओ NisBhā. 391; 392; अणभोगा अतिरित्तं, वसेज्ज अतरंती तप्पडियरा वा । अट्ठाणंमि वि वरिस्स बावाए दूरमगे वा NisBhā. 404 (अणाभोगो अत्यंतविस्मृतिः); 419. of. अणाभोग.

अणभोगगह (ana-bhoga-gaha < an-ābhoga-graha) *m.* taking without the intention of using it, JM. एसा विही तु दिट्ठे, आउट्ठियेण्णेण तु जं जत्थ । अणभोगगह विगिंचण, विप्पमविगिंचति य जं जत्थ KappBhā. 5875 (comm. अथ अनाभोगेन संसक्तं गृहीतं ततः क्षिप्रमेव विदेचनम्)

अणमंत (a-namanta < a-namat) *adj.* (pr. part.) one who is not submissive, Apa. अणमंतहो जइ किर करइ ललि । तो सुहउत्तणु सइ क्वि पलि CandappaCa.(Y.) 6.7.8.

अणमंथिय (ana-manthiya < a-mathita) *adj.* (ppp.) which is not churned, Apa. अणमंथियउअहि व रयणठाणु अणमंथियउअहि व अपयखोडु ... अयमंथियउअहि व अमयजुत्तु ... अणमंथियउअहि व सुरहिवासु SudCa.(N.) 1.4.5.

अणममाण (a-namamāṇa < a-namat) *adj.* (pr. part.) one who does not bow down, AMg. पासहेने समणाल्लहे अस-मणाल्लए णममाणेहि अणममाणे विरतेहि अविरते Āyā. 1.6.4.3 (Ācārya Tulasi gives the meaning 'asamarpita', Jacobi 'not pious') (comm. by Śīl. नममानैः संयमानुष्ठानेन त्रिनववद्विः अनममानान् निर्गुण-तया साध्यानुष्ठायिनो p. 254a.4)

अणमित्त (a-namitta < a-nimitta) *adj.* without cause, natural, disinterested, Apa. तुट्ठं सबभीरुहं अणमित्तु (v. 1. अणमित्त) वंथु CandappaCa.(Y.) 6.23.2.

अणमिय (a-namiya < a-namita = a-nata) *adj.* (ppp.) not bent down, not submissive, Apa. अण्णवि अणमिय रिउ उप्पा-डिवि CandappaCa.(Y.) 5.2.9.

अणमियसिर (a-namiya-sira < a-nata-sīras) *adj.* whose head is not bowed down, Ś. (द्रौपदी) अणमियसिराणमकिवणववणाण-अनुकसमरमगाणं वीराण माणवंगो सुदुसो ParthaPa. 23.1; Apa. चित्त-गव-महीसु व सो जणेण, दीसइ असार अणमियसिरेण VadḍhaCa. 3.25.8.

अणमिसनयण (aṇamisa-nayana < animiṣa-nayana) *n.*

[also अणमीस] unwinking eyes, JM. मयणता जा जंती अणमिस-नयणेहि पुल्लया जाव SurSuCa. 8.143; *adj.* [f. a] तस्सत्थि बहु ... अणमिसनयणा बहुविबुहसमया सुंदरी नाम SupāCa. 25.4; अणमीसनयणाए मय जं पीयं पिययमस्स लायसं SubhāGaSaṃ. 101; Apa. सो विलसइ रससारवगाहु अणमिसनयणु मणकज्जसिद्धि AṇaSaSaṃ. 9.11.

अणविल (aṇambila < anāmla) *adj.* not containing gruel, AMg. ते भिक्षू वा भिक्षुणी वा ... अणविलं ... अपरिणयं ... अणेतमिज्जं ति मणमाणे ... नो पडिगाहेजा Aṇr. 2.1.99(369); जे भिक्षू ... अणुणाथोयं अणविलं पडिगाहेति ... तं सेवमाणे आवज्जइ चाउम्मासिये परि-वारट्ठाणं उग्वातियं Nis. 17.133 [Ldn.]; अकडुमतित्तमणविलं ... खीणस्स तस्स दावब्बं ĀrāhPaḍ. 759, ĀrāhPaḍ (V.) 718; जे य अतित्त अकडुया ... अणविला चेव । जे य अमदुरा रसओ ते सुमरसु संपयं सिद्धे Ārāh.(Su.) 15; JM. नियताऽनियता भिक्षुयायरीया पाण्डन लेवडुवाहं । अंवलमणविलं वा, पडिमा सव्वा वि अविरुद्धा KappBhā. 1633.

अणय (a-naya < a-naya) *m.* 1 injustice, JM. तत्थ असुहंमि ताव जलं पि दुवासणो ... नओ वि अणओ SamarāKa. 501.4; अणओ अ एस रज्जं जे दिज्जइ जस्स कस्सावि ŚrāPraSa. 27 (p. 155); अणयाओ जणयाईहि बहुपडिसेहिओ ŚrāPraSa. 27 (p. 151); Apa. अणउ करंतु बहरि विणिवायइ PaṇaCa.(P.) 6.6.2; परिपालइ अणणं सयलु रज्जु PaṇaCa.(P.) 9.12.6; 11 bad conduct, JM. बहुसिक्खिओ वि न सुअ अणयं दारज्ज दारसं ŚrāPraSa. 27 (p. 151); JŚ. जदि सिक्खिऊण अणयं करेदि किं तस्स सिक्खफलं Māla. 908(10); Apa. अणयं करंतु बालु वारिज्जदु PaṇaCa.(P.) 2.10.6.

अणय (a-naya < a-nata) *adj.* not submissive, arrogant, Apa. तइ वि दु कुणसि अणयपणयाण दुहोइसुहोइवित्थरं MahāPu.(P.) 10.1.4.

अणयकारि (aṇaya-kāri < aṇaya-kārin) *adj.* one who performs injustice, JM. मालिबहेण न संवी जाया तुज्ज अणयकारिस्स PaumCa (V.) 8.73

अणयजण (aṇaya-jana < anata-jana) *m.* a man who does not bow down, Apa. कुलकमलदिणयो अणयजणभवयो MahāPu.(P.) 78.6.4

अणयजिअ (a-nayajjia < a-nayārjita) *adj.* (ppp.) not acquired by justice, JM. अणयज्जियाण (दविणाणं) दाणं सुबहुं पि अपमाणे ŚrāPraSa. p. 79.gā p4

अणयण (a-nayana < a-nayana) *adj.* without the eye (sight), Apa. (कम्माणु) अणयणु चउ इंदियविसउ थार CandappaCa. (Y.) 11.24.13.

अणयपसंग (a-naya-pasaṅga < a-naya-prasaṅga) *m.* instance of bad conduct, JŚ. रसविज्जजोयधारणअणयपसंगहि विविहेहि (खिज्जए आऊ) BbāvPa. 26.

अणययार (aṇaya-yāra < aṇaya-cāra) *m.* injustice or bad conduct, Apa. रयणसिद्धे पुवुअ साबलेउ । जइ जाणहि परमत्थे ... अणय-यार म पवत्तहि JambūSaCa. 5.12.24.

अणयानंत (aṇa-yānanta < a-jānat) *adj.* (pr. part.) without knowing, Apa. पइ वत्त णिसुणं वि वसुदत्तं । पदम-सहोयर-अणयानंते ... आइउ असि-धारं PaumCa.(S.) 84.8.5.

अणयार (aṇ-ayāra < an-ācāra) *m.* bad conduct, AMg. अणयज्ज अणयारं च सल्लं कम्मदुसंहा MahāNis. 1.17; हा हा अणयारं ... सावज्जं नकरेहि MahāNis. 1.69; Apa. लहर केवण मोहु खणि जाम । अणयार करवलि करिउ असिधरेण आइवि कुंरतिण MayaParāCa. 2.54.2.

अणयार (aṇ-ayāra < an-agāra) *m.* a homeless (monk)

(a Jaina sādhu), JŚ. मावो कारणभूदो साधारणयारभूदानं BbāvPa. 66; बोच्छामि रयणसारं साधारणयारधम्मणीं RaySa 1; 25; 55; 107; BāAnn. 79; JM. अइ भाणिउ पयत्तो अणयारो समदुताए वाणीए PaumCa.(V.) 11.7; Apa. अणयारमहाकेवलियवर जायउ काण अजर अमर MahāPu. (P.) 67.16.8; मुणि-रिसि-संजयाई अणयारहं PaṇaCa.(P.) 3.11.6; 5.7.4; 15.9.1.

अणयारचरित्त (aṇayāra-caritta < anagāra-cāritra) *n.* behaviour of a monk, JŚ. णिगंयमहरिसीणं अणयारचरित्तजुत्तिगुत्ताणं ... बोच्छामि गुणे Māla. 774(9)

अणयारभंडसेवि (aṇayāra-bhaṇḍa-sevi < anācāra-bhāṇḍa-sevin) *adj.* who uses things got by improper behaviour, AMg. अणयारभंडसेवी जम्मणमरणानुबंधीणि AṇrPaCa.(V.) 46; JŚ. Māla. 74(2)

अणयारभावणा (aṇayāra-bhāvaṇā < anagāra-bhāvaṇā) *f.* thought or reflection on monkhood, JŚ. अणयारभावणाए मावेंति य णिच्चमप्याणं Māla. 863(9)

अणयारमहरिसि (aṇayāra-maharisi < anagāra-maharīsi) *m.* a great ascetic, a famous monk, JŚ. अणयारमहरिसीणं गाईदण-रिंदइमहिदाणं Māla. 770(9)

अणयारय (aṇayāraya < aṇayārata) *adj.* given to injustice, Apa. अणयारओ वि आयार-सुहु । आयर वि पोसइ इयर दुहु AutarāSaṃ. 5.28.

अणयारसहायग (aṇayāra-sahāyaga < anagāra-sahāyaka) *m.* helper of a monk, JŚ. किं पुण अणयारसहायगेण कीरंतयम्मि पडि-कम्मं BbāvPa. 1559.

अणयारसुत्त (aṇayāra-sutta < anagāra-sūtra) *n.* aphorism about monks, JŚ. एदमणयारसुत्तं दसविधपदविणयअत्थसंजुत्तं । जो पइ अत्तिजुत्तो Māla. 772(9)

अणय्या (aṇayyā < anāryā) *adj.* (f.) ignoble, Mg. (सज्जवार) आः अणय्ये । एवं दे आसा छिंदीअदु Cārud. 1.0.36; (शवर) ओ अणय्ये । यीमाविदाशि मय । संपदं कहिं अणवसि Nāga. 6.23.39.

अणरह (ana-rai < a-rati) *f.* absence of satisfaction, dis- satisfaction, lack of interest, Apa. देविहिं सहियउ अणरह-रहियउ VaḍḍhaCa. 2.20.6; इय अक्खं अम्मारिय कंतइ निव कहिय । अंगमणि णिर अणरह उज्जगउ णिसिद्धि SaṇḍoRā. 105.

अणरक्खित (ana-rakkhita < a-rakṣita) *adj.* (ppp.) not protected, JM. उल्ले लहुग णिणादिगा य सुणं ठवेंति चउल्लुगा । अण-रक्खितोवहम्ममति हि पावेंति ज अत्थं VāvaBhā. 4.85.

अणरण (anaranna < anaranya) *m.* name of a person, Daśaratha's father, JM. अणरण-सहस्रकिरणण नाण वेरग जज्जनासं च PaumCa.(V.) 1.57; संभरियं विव वयणं जं तं अणरणमित्ततामक्खं PaumCa.(V.) 10.84; तत्थेव महावसे अणरणसुओ सुमंगलाग्गं । जाओ नराहिवो दसहो नामं PaumCa.(V.) 28.70; Apa. मई त्रियत्तं अणरणहो गंदणं PaumCa.(S.) 21.3.7; दसरहमायउ अणरणजाउ सहसयरसणेहें तवसि जाउ PaumCa.(S.) 15.1.5.

अणरसिअ (ana-rasā < a-rasika) *adj.* lacking in or devoid of love or delight, M. अणरसिअ किं ण आणसि ण रसेण विणा गुल्लो होइ GaSaSa. 6.55; JM. अणरसिय-णिज्जिसेला जेहिं ण दिट्ठो पिय-विओगो KuvMāKa. 218.28; अणरसियणिज्जिसेले किं कीरइ पम्भरे माणो VajJag. 363; 11; Apa. अणरसिअहि सीवहि तणिय तणु राहवरत्तमुंमइ रावमि MahāPu.(P.) 77.7.14.

अणरह (aṇ-araha < an-arha) *adj.* not worthy of, not

honourable, AMg. तप जं से गोसाले ... सावत्थीय नयरिय ... अजिणे विणप्पलावी अणरहा अरहपलावी ... विहर Vjy. 15.9 (15 d); JM. अणरह अणरह-दाम रे मुख ... करसि Kum&Ca.(H.) 3.56; M. ते अणरह व्व गव्वस्स उत्तुणा कह ण लज्जंति Gau&Va. 83. cf. अणरहिद.

अणरहिद (aṇa-rahida < ana(anta)ubandhikaśāya)-rahitā) *adj.* excluding an unending passion, JŚ. इह कोह । अणरहिदे Gom&Sa.(K.) 322.

अणरहिदसहिदकूढ (aṇa-rahida-sahida-kūḍa < ana(anta)ubandhi-kaśāya)-rahita-sahita-kūṭa) *n.* the group of passions including and excluding the endless varieties, JŚ. अणरहिदसहिदकूढे बावत्तिसय स्याण तेणउदी Gom&Sa.(K.) 796.

अणरामय (aṇa-rāmaya < a-rāmaya a-rati) *m./n.* [also अणराम] [DeN&Mā. 1.45 अणरामयमरई comm. अणरामओ अरति: अणगंतो अवत्तय अणरामयदुत्थिओ हवसि तं पि], not interested in, AMg. अणराममरई केसं एवमादी एणट्ठिया बहू Mah&Nis. 2.28, M. इमंति दिति सुखं कुणंति अणरामयं रमाविति Ga&Sa (W. 325; v. l. अणुरा-अमं 425); Apa. एणयणं अणरामउ वरंति तव वयणं BhaviKa. 24.8.

अणराय (ana-rāya < a-rāya) *n.* interregnum, JM. अणराया जुगराया ततो वेरज्जय व दोरज्जे NisBhā. 3362; अणरायं निबमरणे जुवराया दोह जाव ऽणमिसित्तो NisBhā. 3363 (Cu. मए रायाणे जाव मूलराया जुवराया व एते दो वि अणमिसित्ता ताव अणरायं भवति 3.198.5); अणरायए व समय जखिर णिहोउसहोरत्ते NisBhā. 4094; (Cu. 'अणरायएत्ति रण्णो काल-गते णिग्गए वि जाव अण्णो राया न ठविज्जति 4.234.5 = KappBhā. 2763; 2764).

अणराह (anarāha) Deśl. *m.* band on the head, सिरचित्तपट्टि-आए अणराहो DeN&Mā. 1.24 (comm. सिरसि चित्रपट्टिका)

अणरिक्क (anarikka) Deśl. *adj.* [अ-रिक्क engaged, not free?] खणरहिण अरिक्क-अवणरिक्का DeN&Mā. 1.20 (comm. अवरिको तथा अण-रिको क्षणरहितः । निरवसर इति यावत्)

अणरिक्क (ana-rikka < a-rikka) *adj.* not separated, JM. किं रिक्कं । अणरिक्कं तं वेप्पत्तु । जं दहिखीरादीहिं अणरिक्कं तं वेप्पत्तु । इयं आउकायादीहिं अणरिक्कं तत्थ काणवहो होज्ज NisCu. 4.152.15.

अणरिह (anariha < anarha) *adj.* not worthy of, AMg. किं नं देवाणुणिए अहमेवस्स अट्ठस्स अणरिह सवणाए Nāya. 1.1.44; से केह अट्ठे अट्ठस्स णं नुअमे अणरिहा सवणयाए Niraya. 24; JM. सुत्ताणुण्णातो विदु होइ कयाई अणरिहो उ VavaBhā. 3.76; अह विज्जाया जा अणरिहा बराई वरोवएसाणं BhuV&KvCa. 1212; संभासस्साणरिहो अम्हाणं जइ वि रे तह वि K&BKa. 55; मण्णे अणरिहो अह एयस्स अट्ठस्स सवणयाए KaKo-Pra. 22.25; रत्तो दुट्ठो मूढो उवएसस्स अणरिहा ChaGa 58; अट्ठारस पुरिसेसु वीसं इत्थीसु दस नपुसेसु । पक्खावणा अणरिहा अनला एएत्तिया बुत्ता KappBhā. 4335; 8. (सीता) जा अय्यउत्तविरहिदा रक्खसराअमवणं आणीमा अणिट्ठाणि अणरिहाणि जहमणोरहएवुत्ताणि वअणाणि साविअमाणा Abhiṣa. 2.1.6.

अणरिहगीत (anariha-gīta < anarha-gīta) *adj.* a Jain monk who is not worthy of becoming an Ācārya (a monk who is not worthy of being an Ācārya 'learned') JM. सगणे अणरिह-गीता सत्तीए णिण्हज्जेमत्थेहिंतो VavaBhā. 3.212 (comm. स्वगणे आचार्य-लक्षणविहीनतया गीतार्थो अपि सन्तोऽनर्हाः आचार्यपदायोग्याः)

अणरुह (aṇa-rui < a-ruci) *adj.* without taste, tasteless, JM. को दोसो दोहि मित्रे पसंगदोसेण अणरुई मत्ते KappBhā. 989.

अणरुह (aṇ-aruha < an-arha) *adj.* not worthy of, improper, JM. अणरह अणरुहदाम रे मुख ... करसि Kum&Ca.(H.) 3.56.

अणल (anala < anala) *m.* [Hom. (Gr.) 4.395; 415; 429; PāiLaNā. 6] 1 fire (an element), AMg. अणलाणिल-विविहसत्थ-वट्ठण ... मारणविराहणाणि Paṇḥā 1.35; JM. अणलो व्व सुयइ जाला । वरिसर मेहो व्व लक्खणुएवओ PaumCa.(V.) 8.27; उत्तमदुमं हि पिच्छइ हिमःकुमिवाणलेण वा नूणं RitSamn. 49, M. सायमिह समहिउण्हा बलंतमट्ठा-णला गामा Gau&Va 545; उडिणअमिंदुसई ट्ठिअणलं सरअणएवहमिस्स Gau&Va. 346; Apa. धूमे अणलु पुलेण फलु जिह किर संभाविज्जइ SudCa. (N.) 4.11.13; 2 fire (in a figurative sense), M. विरहाणलो सहि-ज्जइ आसाबंधेण वल्लहणस्स Ga&Sa 1.43; जाओ मयणमहाणल-संताव-परवसावयवो Līa. 549; 70; JM. ओ संभूय, उवसमसु कोवाणलं Erz. 3.14; 18.1; 3 a group of one-sensed beings, AMg. इमे य पणि-दिए वराए तसे ... अणलाणिलत्तणवणस्सतिगणनिसिस्सि Paṇḥā. 1.13.

अणलउक्कर (anala-ukkara < analotkara) *m.* heap of fire, M (विदूषक) पर अणलउक्को अणिलुक्कोइएहो SīhMuḥ. 3.11.

अणलं (an-alam < an-alam) *adv.* insufficient, improper, unable, unfit, AMg. से भिक्खु वा भिक्खुणी वा अणलं अथिरे ... तहएणारं पायं ... णो पडिगाहंजा Āy&R. 2.6.30,600; से भिक्खु वा भिक्खुणी वा सेज्जं पुण वत्थं ... जाणेजा ... अणलं अथिरे ... तहएणारं वत्थं ... णो पडिगा-हंजा Āy&R. 2.5.29(570), उवासं वा अनुवासं वा अणल पक्खविति Nis. 11.85; 14.8; 18.40; JM. नावगमनायण वा सावगमस्सावगं तु जे भिक्खु । अणलसुवट्ठावेई, सो पावति आणमादीणि NisBhā. 3747; कामं खलु अलसहो ति विहो पज्जत्ति पगतं । अणलं अपक्खो ति य होति अजोगा व एमट्ठा NisBhā. 3504; अणल उवट्ठायेत्तस्स आणादी दोसा चउसुगुं च NisCu. 3.278.9.

अणलकाइय (anala-kāya < anala-kāyika) *adj.* a creature of fire-body, JŚ. ति-त्थावरतणुजोगा अणिलालकाइया य तेसु तसा Pañcattī. 111.

अणलक्ख (ana-lakkha < a-laksya) *adj.* (pot. part.) having no target, without an aim, M आभामर अणलक्खं पि मंडलगं महासुहो Līa. 1183

अणलक्खियमीस (ana-lakkhiya-mīsa < a-lakṣita-mīsa) *adj.* (food in which acceptable and unacceptable parts are) mixed so as not to be distinguished, AMg. सेसा विसोहिकोडी भसं पाणं विगिव जहसत्ति । अणलक्खियमीसइ सवविवेगेऽवयवसुद्धो Pīṇḍ-Ni 395. (Boḍḍa aṇ-a-lakkhiya)

[अणलगिरि] (anala-giri < anala-giri) *m.* [n. r. for नल-गिरि] name of the elephant of king Candrapradvota, JM. सोऽणल-गिरिणा रत्ति आगओ Āy&R (H.) 290a.7; एत्थएणलगिरि इत्थी खंमविप्प-णट्ठो आगतो NisCu. 3.146.28; पज्जोओऽणलगिरिणा हथि-रयणेण उवट्ठितो NisCu. 3.146.28]. cf. नलगिरि, नलगिरि.

अणलकम्मिण (aṇ-alam-kamma < an-alam-kamma) *adj.* [P. 5.4.7] who is not capable of doing, JM. मणियं रिएण अणलकम्मिणो भोगणप्पयाणे वि UvMA p. 108. gā. 33.

अणलंकार (an-alamkāra < an-alamkāra) *adj.* not having decoration or ornament, JM. अणणाण धणं सीलं अणलंकाराण मणि अलंकारी UvMA. p. 118. gā. 94

अणलंकिय (aṇ-alankiya < an-alankṛta) *adj.* (ppp.) devoid of ornaments, AMg. इत्थी वा पुरिसो वा अलंकियो वाणलंकियो वा वि Utt. 80.22 [Ldn]; जे भिक्खु विरूक्खेसु मट्ठस्सेसु इत्थीणि वा पुरिसाणि वा ... अणलंकियाणि वा सुअलंकियाणि वा ... दंसणपडिथाए अमि-संधारंति Nis. 12.29 [Ldn.]; 8. (चेदी) अणलंकिदं पि अज्जुअं संबिदं विअ पेक्खामि Cārud. 2.0.16.

अणलंकियविभूतिय (analamkiya-vibhūsiya < analamkṛta-vibhūṣita) *adj.* (ppp.) decorated without ornaments, AMg. तप नं समणस्स भगवओ गहावीरस्स ... सरीरवं अणलंकियविभूतियं Vjy. 2.1.21 (3.43; 43); एगे पुरिसे अणलंकियविभूतियं Vjy. 13.5.1 (18.98)

अणलजीहा (anala-jihā < anala-jihvā) *f.* fiery tongue, M. सुअर अ संयमुदिणे ताण सुअगमुहणिगभाणलजीहे (सरे) SetuBa. 14.17.

अणलपास (anala-pāsa < anala-pārśva) *n.* vicinity of the fire, Apa. इरविवाहि कमलासणु जाउ पुरोहिउ ... गउरि अणलपासहिं मासंतउ DhamPa. 5.1.7.

अणलपम्भ (aṇalappabha < analaprabha) *m.* [also °पव] name of a god living in Jyotiṣka Vimāna, JM. अह सो बोहसवासी देवो अणलपम्भो ति नामेण PaumCa. (V) 39.31; 119; 123.

अणलवंत (ana-lavanta < a-lapat) *adj.* (pr. part.) not speaking, Apa. वणि णिवसइ रक्खु य अणलवंतु MahāPu. (P.) 64.2.7.

अणलस (an-alasa < an-alasa) *adj.* 1 not lazy, active, AMg. जोगं च समणधम्ममि जुंजे अणलसो धुवं Dasava. 8.421; उज्जमसु सर देहे अप्पडिबदो अणलसो तं (? अणलसंतो) ĀrāhPaḍ. 693; Apa. वउ-पुरिउ निवकज-अणलसु SaṇKuCa. 692.5; 2 not sluggish, not slothful (eyes), Apa. अणलसत्तयददलसरलच्छिइ MahāPu. (P.) 28.15.7.

अणलसिहा (anala-sihā < anala-śikhā) *f.* the flame of fire, JM. परमहिलियणलसिहापडिओ रल्हो व्व नासिहिसि PaumCa. (V) 46.7; M. सुअर-मुह-णिगभाणल-सिहासओलुग-सुरकिरणं बाणं SetuBa. 5.30; 14.17; कवअलणुगभाणलसिहच्छला वो असि लच्छी (अलीणा) GaṇḍVa. 252.

अणलसुत्त (anala-sutta < anala-sūtra) *n.* the aphorism for which the word *anala* 'insufficiently' is used (Nis. 11.84), JM. एतेसि तु सत्तवं पणित्तं च जहा अणलसुत्ते तहा वटुव्वमिति NisCu. 1.132.13.

अणलाभ (aṇalābha < analābha) *adj.* tawny like fire, JM. मउया णिडा सुइया अणलाभा (केसा) कलह-कारया होति KuvMāKa. 131.6.

अणलिय (aṇ-aliya < an-ālīka) *adj.* truthful, not false, AMg. मिदं मुरे अणलिय च। तो सेहवेअव्वो सो खवओ पव्वत्तेण BhattaP. 157; ĀrāhPaḍ. (V) 728; अणलियमणुच्चमदं ... चत्तारि जणा धम्मं कंसि निचं विचित्तहा ĀrāhPaḍ. (V) 400; JM. अवबलमणलिय-हितं संताणकरि वमुदासी KappBhā. 2008; अणलिय एगपुरो सा पुरवर-गुणसंपवा चंसा TarL. 204; धुव्वंतो अण लिय-गुण-संयवेण DhammoMa. 13.20; अवखाणयं अणलियं जं अणुभूयं मण चेव Dhutt. 5.6; M. जंपइ ... सुइ-संवदं पि अणलियं सलिल-णिही SetuBa. 6.9; Apa. अणलिय-महुरक्खरभासिरेण NāyCa. (P.) 4.2.5.

अणलियगिर (aṇaliya-gira < analīka-gīr) *f. adj.* of truthful speech, Apa. अणलियगिर जीवहं दय किजइ JasCa. (P.) 3.80.9.

अणलुक्क (ana-lukka < a-lupta) *adj.* not concealed, visible, AMg. अणलुक्के लुक्कमिति अप्पाणं मअइ Vjy. 15.69 (15.102) (v. l. अणिलुक्क)

अणलुरिअ (ana-lūria = a-cchinna) *adj.* (ppp.) uninterrupted, constant (bravery), JM. तस्स चम्मा ... अणलुरिअ-पवावा KumāCa. (H.) 6.83 (comm. चम्पा: सेनिका: अच्छिन्नप्रतापाव)

अणलोइत्त (aṇ-aloita < an-ālocita) *adj.* (ppp.) who has not confessed, JM. दुविहा सामाधारी, उवसंवद मंडकी व बोधव्वा।

अणलोइत्तमि गुरुगा, मंडलिसामायारिं अओ बोच्छं NisBhā. 6215.

अणल्लिअंत (an-allianta < a-liyat) *adj.* (pr. part.) not taking resort to, JM. एवं संजया तेसिं सट्ठानं अणल्लिअंतो तेसिं सट्ठानं पम्हुट्ठा OkhNi. 97b.9.

अणल्लियणिज्ज (aṇalliyaniija < ā-liyaniya = anāśrayaniya) *adj.* (not. pass. part.) unfit to be resorted to, AMg. विसवली विअ अणल्लियणिज्जओ Tānd. 155.

अणव (a-nava < a-nava) *adj.* 1 not now, old, M. हा किं णु अणवकच्चूरसंगविच्छाअवाडले तरुणि GaṇḍVa. 189; 2 not new (a monk who has observed his monkhood for more than three years), JM. अणवस्सवि ढहरगतगुणस्स णियमेण संगहं विंति VavaBhā. 3.121 (comm. य: प्रव्रज्यापर्यायेण त्रिवर्षोत्तीर्णः सोऽनवक उच्यते)

अणव (aṇava < ?) *n.* name of a muhūrta (the 30th part of a day), AMg. अहोरत्तस्स कइ मुहुत्ता पणत्ता, तं जहा — तीसं मुहुत्ता पणत्ता ... अणवं भांमेय रिसंहे Jambuddi. 7.122.3; SūraP. 10.44.3.

अणवआस (aṇ-avaāsa < an-avakāsa) *m.* no occasion, S. (वसंततिलका) विवाहादीणं भेएण उत्तरोत्ताणवआसो SiṇMañ. 2.27 (p. 55)

अणवइण्ण (aṇ-avaiṇṇa < an-avatīṇa) *adj.* not descended, not entered, M. (आसयविसओ) अणवइण्णकलिकालो (परसो) Liṇā. p. 13 l. 4; Apa. अणवइण्णि अरुहे (= अहंनु) पहिलउ जि जाम छम्मासिउ। ताम अणवइण्णेण अणवारहिं नृवपरि बरिसिउं MahāPu. (P.) 42.4.17; गम्भागयसुपुरिसु व अणवइण्णगुणरअणनियर वि SaṇKuCa. 458.5.

अणवइदपुव्व (aṇ-avaida-puvva < an-avacita-pūrvva) *adj.* not picked up before, S. (सर्वाः) एदाणि अणवइदपुव्वणि पुक्काणि BāCa. 4.12.14.

अणवकय (aṇ-ava-kaya < an-apa-kṛta) *n.* when no injustice is done, in the absence of an unjust act, JM. दुपयं चउप्ययं ... अणवकय वि कयंतो इरइयासो UvMa. 206.

अणवकम्म (aṇ-avakkama-ga < an-apakrama-ka) *adj.* not liable to be removed, JS. पुरिसस्स पावकम्मे अणवकम्मे उदि-णम्मि BhsArā. 1615 (comm. अणवकम्मे निष्प्रतीकारे)

अणवकंसमाण (aṇ-ava-kāṅkhamāṇa < an-ava-kāṅkṣa-māṇa) *adj.* (pr. part.) not longing for, not caring for, not awaiting for, AMg. ते णं अणवकंसमाणो अणवाएमाणो दइया मेधाविणो पंडिया Āyār. 1.6.3.3 (189); ते अणवकंसमाणो ... अपरिगहमाणो गो परिगहवन्ति सव्वावन्ति च ण लोर्गसि Āyār. 1.8.3.1 (209); पाओवग-मणस्स कालं अणवकंसमाणस्स विहरित्थ Vjy. 2.1.48 (2.61); 3.1.40 (3.36); Nāyā. 1.1.204; अत्थ वि य णं ... भत्तापाणपडियाइक्खिए ... कालमणवकंसमाणे विहरइ Thāṇa. 4.362 (314); भत्तापाणपडियाइक्खियाए कालं अणवकंसमाणीए विहरित्थ Antag. 147; Uvāa. 73; 79; Uvav. 86; 87; तए णं से भरए केवली ... पाओवग. कालं अणवकंसमाणे-अणवकंसमाणे विहरइ Jambuddi. 3.224; सुसंबुवा पंचहिं संवरेहिं इह जीवियं अणवकंस-माणो Utt. 12.42; Kapp. (S.) 51.

अणवकंसवत्तिय (aṇ-avakāṅkha-vattiya < an-ava-kāṅkṣa-vṛttika) *adj.* based upon or found in the absence of longing (i. e. indifference or disregard), AMg. अणवकंसवत्तिया किरिया दुविहा पक्कता, तं जहा — आससरीरअणवकंसवत्तिया चेव, परसरीरअणवकंसवत्तिया चेव Thāṇa. 2.34 (50) (comm. अनवकांक्षा स्वशरीराद्यनपेक्षत्वं तेष प्रत्ययो ब्रूयाः सा परकाङ्क्षामत्या p. 41a.11); आसन्नवदणं य अणवकंसवत्तिरेणं पुरिसवेरेणं पुहे Vjy. 1.8.8 (1.372) (comm. अनवकाङ्क्षा ... वृत्ति-

वैतनं वज्रेव वेरे तत् तथा p. 94a. 2)

अणवगया (an-avagaya < an-avagata) *adj.* (PPP.) not known, J.S. अणवगयाउत्स सिस्सस्स अथावगमणवत्तीदो Dhavaḷa. 1.10.1. J.M. अणवगय देवीए गम्मे समयंमि दारओ जाओ UvMā. p. 54.gā 89

अणवगल्ल (an-avagalla < an-avakalya) *adj.* free from old age, AMg. इट्ठस्स अणवगल्लस्स निरुक्किट्ठस्स जंतुणो Viy. 6. 7. 4 (6.132) (comm. अनवकल्यस्य जरसा अनभिभूतस्य); Jambuddi. 2. 4.1; AnuOg. gā. 104; Tanq. 83; Thāṇa comm. p. 87a 3; J.M. एणसि वयपमाणं अट्ठसमाउ त्ति वीअरागेहिं । मणियं जहज्जयं खउ उक्कोसं अणवगल्लोत्ति PaṭṭVa. 50 (comm. अनत्यन्तशुद्धः); उक्कोस अणवगल्लो मयणा संधारसामणे PaṭṭVa. 73 (comm. अनवकल्पः योग्यः)

अणवगास (an-avagāsa < an-avakāsa) *adj.* [also अणवकास] lack of special accommodation, J.S. (परमाणू) णाणवकासो ण सावकासो पेसदो भेदा Paṭṭanāthi. 80.

अणवगाहिद (an-avagāhida < an-avagāhita = an-avagādhā) *adj.* not fathomed, not comprehended, S. (सिद्धार्थक) अणवगाहिदपुव्वं अज्जचाणक्कुद्धि अणवगाहिदुं इच्छसि Mudrāka. 162. 4.

अणवगीअमहुरा (an-avagīa-mahurā < an-avagīta-mahurā) *adj.* (f.) faultlessly (lit. not blamed) sweet, S. (देव-सोमा) मअवदी वारुणी विअ अणवगीअमहुरा कंची MatViPra. 9.2.

अणवच्च (an-avacca < an-apatya) *adj.* 1 without a child, childless, J.M. अणवच्चो य मे पुत्तो VasaHi. 214.17; उब्बधेऊण मया सिद्धत्थपुरम्मि सुंरनिवत्स । अज्जवत्तायविसेसा जाया धूयाऽणवच्चस्स Supāsa-Ca. 15.80; S. (नटी) अय्य ! अणवच्चस्स अबच्चुप्पत्तिणिबंधणेण तुज्झ परिणयणंतरमुदण TapSūva. 1. 2. 3; 2 eunuch, impotent, unable to produce a child, J.M. ऊसित्तो अणवच्चो सावच्चो होति आसित्तो NisBhā. 3574 (Cu. णो जस्स अबच्चं उप्पज्जति निब्बीओ सो उस्सित्तो)

अणवच्चत्त (an-avacca-tta < an-apatya-tva) *n.* childlessness J.M. तओ सुदसणाए तमवलोकण अणवच्चत्तणेण य अत्तणो महत्तवेरग-मुप्पणं CaupCa. 76.10.

अणवजुय (an-avajuya < an-apayuta) *adj.* not separable, J.M. कामं भरितो तेसिं दंतादी अवजुया तह वि कज्जा । अणवजुयाउ अवज्जा लोए तह उत्तरे चव VavaBhā. 7.398.

अणवज्ज (an-avajja < an-avadya) *adj.* [also as n.] [Takṣ-mī. (Gr.) 1.4.24; 3.2.39]; not blamable, sinless, faultless, AMg. अणवज्जमतहं तेसिं न ते संतुडचारिणो Sny. 1. 1. 2. 29; सञ्जेसु वा अणवज्जं वयंति Sny. 1. 6. 29(374); आहाकस्मं णं अणवज्जे त्ति मणं पहारेत्ता भवति Viy. 5. 6. 15 (5.139); सञ्जणं भंते . किं ... अणवज्जं भासं भासति Viy. 16. 2. 15 (16.38); 16. 2. 15 (16.39); मे वि य सावज्जे त्ति काजं णो चव णं अणवज्जे Uvav 98; अणवज्जेसणिज्जस्स गिण्ढणा अवि दुकरं Utt. 19. 27; Daave. 7.3; 7.46; ते धज्जा जे एयं पहमणवज्जं पवज्जति MarapVi. 630; J.M. सामास्य समर्थं सम्मावाओ ... अणवज्जे ... पचक्खणेण य ते अट्ठ AvNi. 864; समया सम्मत्त पत्तथ ... अट्ठुत्तिअ-मगरिहिं अणवज्जमिमिदवि पगट्ठा AvNi. 1045; इदमिह सब्बयमयं जिणमत-मणवज्जमच्चं ViAvBhā. 72; अणवज्जं । आणदियसवणं सेयभिकखुणो वेदिमो वयणं Tāra. 172; अणवज्जं लेमि अज्ज पवज्जं JinadaĀkhyā. 9. 341; मुणिणा वि तेसिं धम्मो अणवज्जो कहिउमाउत्तो SurSuCa. 15.106; सञ्जमणवज्जवयणं सोउं जं संजे निरववेओ JambāCa. (G.) 31; भासास-मिहं मज्झइ, अणवज्जं कारणे जमिह मणइ JambāCa. (G.) 5.220; अणवज्जा पव्वज्जा GanSādSa. 24; Apa. लम्पर मोक्खु वि अणवज्जु पुज्जु SudCa.

(N.) 8.43.8; जाइ पइदु चरित्तपुरि चित्तंनु अणवज्जु MayPaṭCa. 1.20.4.

अणवज्जपवज्जा (anavajja-pavajjā < anavadya-pravraj-yā) *f.* unblamable renunciation, J.M. वज्जियरज्जो अज्जसु णणं अण-वज्जपवज्जे UvPhvTi p. 353a.gā. 363.

अणवज्जया (ana-vajja-yā < ana-varjya-tā) *f.* avoiding sin, J.M. सोऊण अणाउट्ठि अणमोओ वज्जिऊण अणं तु । अणवज्जयं उव-गओ धम्मवहं णाम अणारो AvNi 877

अणवज्जुअ (an-avajjua < an-apayuta) *adj.* (PPP.) not separable, J.M. कामं देहावयवा दंतादि अवज्जुआ तहविज्जा । अणवज्जुआ न वज्जा AvNi. 1409.

अणवज्जुत्त (an-avajjutta < an-apayukta) *adj.* (PPP.) not separable, J.M. जे पुण अणवज्जुत्ता (दंतादि देहावयवा) ते णो वज्जणिज्जा AvNi. comm. on. 1409

अणवज्झ (ana-vajjha < a-vandhya) *adj.* effective, not sterile, J.M. अहिउच्चिआसि मयणा अणवज्झासञ्चकुमुमसरो KumāCa. (H.) 3.3.

अणवज्झ (an-avajjha < an-ātma-stha = an-ātmaśāsa) *adj.* not being in one's control, lacking in self-control, J.M. अणवज्झो वा साहू भणेज्जा, अणवज्झो वा भट्ठो भणेज्ज NisCu. 3. 4. 27; अणवज्झो खित्तादिन्वित्तो पराधीणत्तणो पमसे NisCu. 3. 401. 22. cf. अणवज्ज.

अणवज्झाणया (an-avajjhāna-yā < an-apadhyāna-tā) *f.* the state of being devoid of morbid contemplation, AMg. तज्जो ठाणा णिमग्धाण वा णिमग्धीण वा हित्ताए मुहाए भवति, तं जहा — अकूअणया, अकूअणया, अणवज्झाणया Thāṇa 3 384(188) (comm. अपध्यानात्ता आसोगैर्ग्रथ्यायित्वमिति, उत्क्रियपर्ययमुक्तं व्यक्तम्)

अणवट्ठ (anavatttha < anavasthā(pya)) *n.* a kind of atone-ment in which a monk cannot be readmitted (before the completion of the atonement), J.M. अणवट्ठो पारंचिय पुव्वं भणिया इमं तु नाणत्तं । गिहिभूयस्स य करणं अकरणे गुस्सा य आणादी VavaBhā. 2. 232

अणवट्ठंत (an-avattthanta < an-avattthamāna) *adj.* (pr. part.) that which does not last or remain long, J.M. (लेवो) अणवट्ठंते तह वि उ, सब्बं अवणेत्तु तो पुणो णिपे KappBhā. 524.

अणवट्ठप्प (an-ava-tthappa < an-ava-sthāpya) *adj.* (pos. part.) the expiation in which the monk is not allowed to join the order unless he completes the punishment imposed on him (the 9th pāṭhaśānta between the 8th called mātā and the 10th called pāṭhaśānta), AMg. तओ अणवट्ठप्पा पत्तता, तं जहा — साहम्मियाणं तेणं करमाणे Thāṇa 3 173(203); अणवट्ठप्पं मिबखुं गित्तायमाणं नो कप्पइ तस्स गणावच्छेदयस्स निज्जुहिसिए Vava. 2. 7; 2.22; अणवट्ठप्पो य तवो तवपारंत्थी य दो वि वोच्चिअ Tittho. 803; तओ अणवट्ठप्पा पत्तता Kapp. 4. 3; J.M. अणवट्ठप्पो दोसु य दोसु य पारंचिओ होइ KappBhā. 905; मूळं अणवट्ठप्पो दुग तिग पारंचिओ होइ KappBhā. 920; 2263.

अणवट्ठप्पारिह (an-avattthappāriha < an-avasthāpyārha) *adj.* (a monk) who is fit to be given the punishment called anavattthappa (sub voce), AMg. णवविपे पायच्छित्ते पत्तते, तं जहा — आलोयणारिह जाव अणवट्ठप्पारिह Thāṇa. 9. 42(688); दसविह पायच्छित्ते पत्तते, तं जहा आलोयणारिह जाव अणवट्ठप्पारिह पारंचियारिह Thāṇa. 10. 78 (733); Viy. 25. 7. 105 (25.556); Uvav. 30; ViMāPra. 79.21.

अणवट्ठया (an-avatttha-yā < an-avasthāpya-tā) *f.* [metri-

cal shortening] the state of not being fit to be re-admitted (without the completion of the atonement) (demotion) (the 9th *prāyaścitta*), AMg. आलोयण पट्टिकमणे मीस विवेगे तद्वा विउत्सग्गे । तव छेय मूल अणवट्टया य पारंविप चेव AvNi. 1418 = comm. of Abhaya. p. 206b. 2 on Thāṇa. = JīyKapp. 4. cf. अणवट्टप्प.

अणवट्टाण (an-avatthāṇa < an-avasthāṇa) *n.* absence of re-initiation (before completing the penance), JM. तिविहे दुप्पणिहाणे अणवट्टाणं तद्वा सविविहे । सामास्य वित्तकप बीप सिक्खावप निदे ŚrīKāś. 22 (comm. मुहूर्तादियेलावधेरपूर्णं यथाकथं चित् सामायिककरणं वा ... यद्वा अनादरात् सामायिककरणम्)

अणवट्टावणतिय (an-avatthāvaṇa-tiya < an-avasthāvaṇa-trika) *n.* three applications of the penance called *anavatthāvaṇa*, JM. तवतियं, छेयतियं, वा मूलतियं अणवट्टावणतियं च । चरमं च पण्णसरय VavaBhā. (Pithikā) 205 (comm. दशमवेलायामनवस्थाप्यं, पक्षादशवेलायामनवस्थाप्यं, द्वादशवेलायामनवस्थाप्यम् Part 3 p. 2.5)

अणवट्टिअसहाव (an-avatthi-a-sahāva < an-avasthita-sva-bhāva) *adj.* of unstable nature, unstable by nature, JM. विवरीओ व संसारो इमीए (सिद्धीए) अणवट्टिअसहावो । पत्थ खलु सुखी वि अलुखी, संतमसंत PaṇSu. 28

अणवट्टिय (an-avatthiya < an-avasthita) *adj.* [also अणवट्टिय, "ट्टिर"] 1 not lasting or permanent, temporary, AMg. गेरत्थयाणं भि । ओही किं .. पडिवादी अणवट्टिवादी, अवट्टिय अणवट्टिय ? गोयमा ... अणवट्टिय णो अणवट्टिय Pannav. 33.85 (2027; 2029); JM. अणवट्टिया य नेहा सुहि-सयण-पिदाह-मणविसया SurSuCa. 4.76; JS. मज्झणं व जराणं जोव्वणमणवट्टिदं लोए BhaĀr. 1721; तं (ओहिणाणं) च अणयविहं - देसोही परमोही - अवट्टिदं अणवट्टिदं ŚaṭĀg. 5.5.57; 2 (sāmāyika) performed unpunctually or in a slipshod manner, not performed (one of the five *atleāras* of *sāmāyika*), AMg. सामास्यस्स समणो-वासएणं पव अश्वारा ऋणिगव्वा न समाचरियव्वा । तं जहा — मण्डुपडिहाणे, ... कायदुप्पडिहाणे सामास्यस्स सवअकरणया, सामास्यस्स अणवट्टियस्स करणया Uvā. 53; Av. 86; JM. मणवयणकाय - दुप्पणिहाणं ... सवअकरणं अणवट्टियस्स तव अकरणं चेव SāDhaVi. 98; दुप्पणिहाणं मणमास्ययाण अणवट्टियस्स करणं वा ... सामस्यं हुंति अश्वारा JambūCa. (G.) 6.82; 3 not fixed, firm or uniform, changing, fluctuating (in length, duration etc.), AMg. ते मेरुमणुवरंता पयाहिणावत्समंउला सव्वे । अणवट्टिदिहि जोमेहि चंदा सुरा गहणया व Jivābhi. 3.838; DevTha. 136; उअओ पासेणं तीसे दो बाहाओ अवट्टियाओ हवति ... दुवे य णं तीसे बाहाओ अणवट्टियाओ हवति Jambūddi 7.31 (comm. p. 454b.3 अत्यंतपरिमाणे); वयं पुण एव वदामो — ता तीसं तीसे मुहुत्ते सुरियस्स ओया अवट्टिता भवइ, तेण परं सुरियस्स ओया अणवट्टिता भवइ SāraP. 6.1; तथा णं जंबुद्वीवे दीवे मेदस्स पव्वयस्स पुरत्थिमवत्थियमे णं णो सदा पण्णरसमुहुत्ते दिवसे भवइ, णो सदा पण्णरसमुहुत्ता राती भवति, अणवट्टिता णं तत्थ राहिया पण्णत्ता, SāraP. 8.1; JM. चवलो इंदियगामो ... अणवट्टियं च चित्तं SurSuCa. 12.138; App. बंध अणवट्टिउ अलुह-कम्मु, अप्पा सुपइइइ करइ धम्मु AnāMahSām. 9.3; 4 uncertain, JM. अणवट्टिया तहि होति उग्गा-रावमादिणे चउरो । पासाणम्मि व वेदा, जा तित्थं ताव सक्कस्स KappBhā. 4778; तिसिणि चक अणवट्टिय, दुक्कलचण्णा अजोवउ VavaBhā. 3.86.

अणवट्टिय (an-avatthiya < an-avasthita) *n.* of uncertain shape or size (one of the four *Palyas* — a measurement of time), JM. पक्षाडणवट्टियसकाणपडिसलागमहासकाणकखा । जोवणसहसोणादा, सवेइ-येता ससिहमरिया ŚaṭĀg. (D.) 4.78.

अणवट्टियकरण(य) (an-avatthiya-karapa(ya) < an-ava-

sthita-karapa(ka)) *n.* unpunctual or slipshod performance, (one of the five *Atleāras* of *Sāmāyika*), JM. मणवाया कावाणं दुप्पणिहाणाणि तत्स अश्वारा । समरणअकरणं वा अणवट्टियकरणं वा वि JūgāJiCa. 764, कायमणोवयणाणं दुप्पणिहाणं ... अणवट्टियकरणं चिय सामस्य पव अश्वारा PavSāro. 283

अणवट्टियचित्ता (an-avatthiya-cittā < an-avasthita-cittā) *adj.* [f.] having an unsteady mind, AMg. कुकुया विव अंतोदहण-सीलाओ, नगयमग्गो विव अणवट्टियचित्ताओ (इत्थियाओ) Tānd. 155.

अणवट्टियसंठाण (an-avatthiya-saṇṭhāṇa < an-avasthita-saṇṭhāṇa) *n.* a state of constant motion, AMg. जावं च णं चंदिमसुरिय ... रुवाणं अमिगमण निग्गमण ... अणवट्टियसंठाणसंठिती आध-विज्जति ताव च णं अंति लोए सि पवुक्कति Jivābhi. 3.841.

अणवण्णिण (anavanna-inda < aprajñaptika-indra) *m.* the (two) chiefs of the Aprajñaptika gods (named Sannibhiya and Sāmāna), AMg. संनिहियसामाणा यस्स दुवे अणवण्णिणदा अणवण्णियकुमाररायाणो ... परिवसंति Pannav. 2.46 (193(2))

अणवण्णिय (anavanniya < aprajñaptika) *m.* [also वज्रिय] a class of Vyantara gods, AMg. तं च पुण निसेवंति सुरगणा ... अणवण्णिय-पणवण्णिय ... पणवदेवा PaṇBhā. 4.3; 5.3; (भोमेज्जा नगरा) तत्थ णं बहवे वाणमंतरा देवा परिवसंति — अणवण्णिय - पणवण्णिय Pannav. 2.41(188); कहि णं भंते ! अणवण्णियाणं देवाणं (पज्जत्तापज्जत्ताणं) ठाणा पणत्ता ? कहि णं भंते ! अणवण्णिया देवा परिवसंति Pannav. 2.46 (193(1)); अणवण्णिय पणवण्णिय ... इमे इंदा Pannav. 2.47(1) (104. gā.161); of अणवण्णिय.

अणवण्णियकुमारराय (anavanniya-kumāra-rāya < aprajñaptika-kumāra-rāja) *m.* the (two) lords of the sons of the Anavanniya gods (named Sannibhiya and Sāmāna), AMg. संनिहियसामाणा यस्स दुवे अणवण्णिणदा अणवण्णियकुमाररायाणो परिवसंति Pannav. 2.46 (193(2))

अणवत्तणीय (an-avattaniya < an-apavartaniya) *adj.* (pot. part.) not recoverable, JM. आउमणवत्तणीयं सुहमारं होइ ओग-भूमीए CaṇCa. 18L v. 20.

अणवत्तमुत्ति (anavatta-mutti < ano'vāpta-mūrti) *adj.* whose body has got the form of a cart, M. हुत्तो हु मुत्तो अणवत्तमुत्ती ... वत्तणी आसि वए सुरारी ŚrīKāś. 3.6 (comm. अनसि शक्ते अवाता प्रविष्टा मूर्तिर्यस्य)

अणवत्थट्टिय (an-avattha-tthiya < an-avastha-sthita) *adj.* of unsteady (limbs), M. अंगेहि मि अणवत्थट्टियहि असहीरणा समुदिट्ठा Līṭa. 617.

अणवत्थद्ध (an-avatthaddha < an-ātma-staddha) *adj.* whose body is not stiff or swollen (?), JM. गिवण्णो वा पुच्छेज्ज अपत्थद्धो वा पुच्छेज्ज अणवत्थद्धो वा पुच्छेज्ज AṅgVi. 135.21.

अणवत्थपसंग (an-avattha-pasaṅga < an-avasthā-prasaṅga) *m.* (the fault of) resulting in disorderliness, AMg. तत्स य पायच्छित्तं जं मग्गजिज्ज गुरु उवहसंति । तं तव अनुसरियव्वं अणवत्थपसंगमीएणं MahāPāc. 31; JM. सवेक्खो पवयणम्मि अणवत्थपसंग-वारणाकुसलो VavaBhā. 10.376; 380; तत्स य पायच्छित्तं जं मग्गजिज्ज गुरु उवहसंति । तं तव अनुसरियव्वं अणवत्थपसंगमीएणं PaṇVa. 465.

अणवत्थभमण (an-avattha-bhamana < an-avastha-bhramana) *adj.* wandering aimlessly (?), JM. उवत्तवरत्तं वासत्थूलम्मि अणवत्थभमणे अ DoNāMā. 1.139 (paraphrased by असमजसुविचरैर्न in the comm.)

अणवत्था (an-avatthā < an-avasthā) *f.* 1 disorder, confusion, indisciplin, J.M. अहवा तिग्गं, अणवत्थादी तिग्गं वा वि एवं सो गणाओ गिग्गओ, अण्णो वि साहू चित्तेति अहं पि गिग्गच्छामि, अणवत्थीभूतो गच्छधम्मो NisCu. 1. 49.2; सव्वजिणप्पट्टिकुट्टं अणवत्था येरकप्पमेओ अ। इहो अ सुआउत्तो (सु + आयुक्तः) वि इण्ह तवसंजमं अइरा UvMā. 161; (comm. अणवत्था मवति प्रमादप्रायत्वात् प्राणितामपरेषामपि तथा प्रवृत्तेः); J.S. आणा अणवत्था विव मिच्छत्ताहणाविणासो य Māhā 154(4); (comm. अतिप्रसङ्गः। अन्येऽपि तेनैव प्रकारेण वर्तेरन्); 494(6) (comm. स्वेच्छाप्रवृत्तिः); 2 absence of persistence (of relations), J.M. जण्णी जायइ जाया जाया माया पिवा य पुत्तो य। अणवत्था संसारे कम्मवत्ता सव्वजीवाणं VvMāh. 107; 3 logical fallacy of regressus ad infinitum, AMg. जइ ते भइयव्वो पेसेओ एवं ते भम्मपेसेओ वि तिथा अयम्मप-देसो सिथा ... एवं ते अणवत्था भविस्सइ। तं मा मणाहि, भइयव्वो पप्पेओ, मणाहि धम्मे पेसेसे पेसेसे धम्मे AppOg. 476; J.M. मंगलकरणा सत्थं न मंगलं अह य मंगलस्सावि। मंगलमत्तोऽणवत्था न मंगलमंगलत्ता वा ViĀv-Bhā. 15; दरिसणपरत्थवाओ अइदियत्तत्तोऽणवत्थाओ। संनंभनिच्चयाओ सदावत्थाणमणुमेओ ViĀvBhā. 2818.

अणवस्थित (an-avatthita < an-avasthita) *adj.* (ppp.) not settled, not at ease, J.M. अणवस्थितं समुब्धिगं अप्पसत्थं कित्तितं AṅgVi. 37. 26 (v. 24)

अणवस्थिद (an-avatthida < an-avasthita) *adj.* (ppp.) unsteady, S. (सीता) अज्जवि अणवस्थिदरियमिद्वुम्मंतणअणं ण पज्जवत्था-वेदि अप्पाणअं UttRāCa. 3. 42 1.

अणवत्थीभूत (anavatthī-bhūta < anavasthī-bhūta) *adj.* (ppp.) fallen into disorder, J.M. अहवा तिग्गं, अणवत्थादी तिग्गं, वा वि एवं सो गणाओ गिग्गओ, अण्णो वि साहू चित्तेति अहं पि गिग्गच्छामि अणवत्थीभूतो गच्छधम्मो NisCu. 1. 49.2.

अणवदग्ग (a-navad-agga < a-namad-agra) *adj.* [*f.* -ā] (for nam > nav, cf. Hem. (Gr) 4. 226; Pischel 251; similarly Schubring. For the traditional commentarial explanation see below under **अणवयग्ग**.) that whose end is not closed (*lit.* bent), endless, continuous (usually occurring in connection with Saṃsāra fancied to be either a forest or an ocean), AMg. अणा-दियं च णं अणवदग्ग दीहमदं चाउरंतं संसारकंतारं भुज्जो भुज्जो अणुपरियट्ठिस्संति Sṅy 719(MV.); अणादीयं परिणाय अणवदग्गं ति वा पुणो। मासय-मसासण वा इइ दिट्ठि ण धारण Sṅy. 2. 5. 2(755); तिहिं ठाणेहिं सपेरे अणगारे अणादीय अणवदग्गं दीहमदं चाउरंतं संसारकंतारं बीतीवय्ज्जा Thāṇa. 2. 40(53); 3. 88(144); तण्ण समणेणं भगवता महावीरेणं अणादीये अणवदग्गे दीहमदे चाउरंतं संसारकंतारे तिण्णे Thāṇa. 10. 103(750); Vy. 16. 6. 21 (16. 91); अणाइयं अणवदग्गं संसारसागरमिणं SamavPra. 99; अणादीयं च णं अणवदग्गं दीहमदं चाउरंतं संसारकंतारं अणुपरियट्ठइ Vy. 1. 1. 11 (1. 45); 1. 436 [Ldn.] 2. 1. 26 (2. 49); 9. 32. 51 (9. 122); से जहानामय सव्वागासतेदी सिथा - अणादीया अणवदग्गा परित्ता परिवुडा Vy. 12. 2. 17(2) (12. 52); से णं तओ उव्वट्ठिता अणादीयं अणवदग्गं संसारकंतारं Nāyā. 1. 2. 67; 1. 2. 76; 1. 3. 34; अणवदग्गं दीहमदं चाउरंतं संसारकंतारं वीईवइस्सइ Nāyā. 1. 4. 22; 1. 5. 129; 1. 15. 14; पळिओवम-साणरोवमाइ अणादीयं अणवदग्गं...संसारकंतारं अणुपरियट्ठंति जीवा मोहवससंणिविट्ठा Paṇḍā. 4. 13; 5. 8; Utt. 29. 33; IsBhā. 3. 2; 23. 6.

अणवइ (an-avadda < an-avadya) *adj.* not blamable, Mārk. (Gr.) 3. 32

अणवबुहा (an-avabuhā < an-avabuddhā) *adj.* (ppp.) [1.] not noticed by, being unaware of, Mg. (वरः) ताप अणवबुह ज्जेव

सन चल्णपासं समागच्छिअ ... निब्वला संवुत्ता MudRā. 19. 2.

अणवबोह (an-avaboha < an-avabodha) *adj.* having no knowledge, J.M. अणोऽणवबोहो विव बोहकलं पुण सुयं किमण्णणं? बोहो वि तओ विक्लो जमयस्स अबोहो ViĀvBhā. 1154.

अणवबोहिअ (an-avabohia < an-avabodhya) *ger.* with-
out having awakened, S. (विदूषक) मे अणवबोहिअ अवस्सं वअस्सो ण गच्छइ TapSāṃva. 5. 0. 9.

अणवम (a-navama < a-navama) *adj.* short of the ninth (raan, viz. the ānta), Apa. अणवमरसविसेमु संविज्जइ MāhāPu. (P.) 38. 17. 10.

अणवयक्ख (an-avayakkha < an-apekṣa) *adj.* regardless of, indifferent, AMg. सो कुलवरसामिहिं ...। पाएण णोलेउं नीई नगरा अणवयक्खो Tittho. 795.

अणवयक्खमाण (an-avayakkhamāṇa < an-apekṣamāṇa) *adj.* (pr part) not caring for, having no regard for, AMg. तए णं ते मागदियन्दारगा ... एयमट्ठं अणवयक्खमाणा सेरुणं जक्खेणं सहिं ... वीईवयंति Nāyā. 1. 9. 38.

अणवयक्खित्तानं (an-avayakkhittānam < an-avekṣya) *ger.* not having looked at or observed, AMg. जे णं नो पभू मगलो रुवाइ अणवयक्खित्तानं पासित्तए Vy. 7. 7. 26 (7. 152)

अणवयग्ग (a-navay-agga < a-namad-agra) *adj.* the end of which is not closed (*lit.* bent), endless, continuous, [tradition gives the meaning *ananta* but commentators explain it differently, अवयग्गं ति देशीवचनोऽन्तवाचकः, तत्तत्तन्निषेधः अणवयग्गं अनन्तं इत्यर्थः। अथवा अनन्त आसन्नं अग्रम् अन्तो यस्य तत्तथा, तन्निषेधाद् अनन्ताग्रम्, एतद्वैवर्णनाशाद् अनन्ताग्रम् अनन्ताग्रम्। अथवा अनन्तगतमपरिच्छिन्नं परिमाणं यस्य तत्तथा Vy. comm. p. 35a. Schubring takes the basic root to be nam-, cf. Hem. (Gr) 4. 226], AMg. दोहिं ठाणेहिं अणगारे संपेरे अणादीय अणवयग्गं दीहमदं चाउरंतं संसारकंतारं वीईवय्ज्जा Thāṇa. 2. 53, असंजुडे अगगारे ... अणवदग्गं ... संसारकंतारं अणुपरियट्ठइ Vy. 1. 1. 11 (1. 44; 1. 45), 1. 2. 11 (1. 100); 5. 9. 14 (5. 256); Uvav. 32; अणादियं च णं अणवयग्गं दीहमदं चाउरंतं संसारकंतारं भुज्जो भुज्जो ... अणुपरियट्ठिस्सइ Nāyā. 1. 3. 24; J.M. अणाइयं अणवयग्गं संसारकंतारं अणुपरियट्ठिस्सइ Erz. 33. 17; संसारमणवयग्गं ... ममइ अणंतं काळं UvMā. 332.

अणवयमाण (a-navayamāṇa < a-namayamāṇa) *adj.* (pr part.) not bending down, not submitting, AMg. से अविहिं-समाणे अणवयमाणे पुटो फासे विपणोछए Āyār. 1. 5. 2 (5. 26) (comm. अनपवदन् अन्यथैव व्यवस्थितं वस्त्वन्वया वदन् नापवदन् अनपवदन् मृषावाद-मनुवन् p. 205a 11)

अणवयारत्तण (an-avayāra-ttana < an-apakāra-tva) *n.* not an adverse act, not a harmful act, Apa. जहिं च णयरिहिं फरिहा-वधो सज्जण-दुज्जणहं अणुइइइ, गंभीरत्तणेण अणवयारत्तणेण व KuṃMāKa. 64. 33.

अणवयारत्तण (an-avayāra-ttana < an-avatāra-tva) *n.* a state of having no crossing, absence of a ford, Apa. जहिं च णयरिहिं फरिहा-वधो सज्जण-दुज्जणहं अणुइइइ गंभीरत्तणेण अणवयारत्तणेण व KuṃMāKa. 64. 33.

अणवरइ (an-avaraddha < an-aparaddha) *adj.* not committing a sin or an offence, innocent, S. (विचक्षेता) महाराओ परवसो अमं जणो। ता महाराएण अम्मणुण्णादा इच्छदि देवेसु अणवरइं अत्ताणअं कादुं Vikramo. 2. 18. 8; (मालती) तस्स देवत्स परकेरअत्तमेव

अणवरद्धं अस्ताणञं परिब्रह्मस्स MāleMā. 8.9.9; (चेटी) अणवरद्धो एव पत्थ मट्टा TapSāma. 1.16.4; JM. तत्थ कोहो नाम जं केण अवरद्धे वा अणवरद्धे वा ... तज्जणा-मारणा-भाओ उववज्ज KuvMāKa. 44.18.

अणवरद्धकुद्ध (anavaraddha-kuddha < anaparāddha-kruddha) *adj.* angry towards innocent, M. अणवरद्ध-कुद्धा चोर सि KuvMāKa. 65.10.

अणवरय (aṇ-avaraya < an-avarata) *adj.* [also अणवरय] 1 uninterrupted, continuous, AMg. तं (केवलणानं) ते अप्पट्ठिहवसुत्ति-पसरमणवरयमविगलं अथि ViTha. 29; JM. इओ य विस्सभूती अणवरय-पयाणेहिं समागओ गयरं CaṇpCa. 98.28; रिद्धिहिं संगओ गयवरो व्व अणवरयदाणवरिसेण मग्गणगणपणईणं उवयारं कुणह लीलाय MaViCa. (G.) 3b.1(1); तओ -- पट्ठिओ गामचित्तगो, पत्तो य अणवरयगमणेण महाडवीय MaViCa. (G.) 3b.6(1); विणयंधरे गहेउं अणवरयपयाणेहिं संचलित Vi-keṇCa. 2.34; पिच्छइ रयणिभिरामे सुमिणे सयणम्मि सुहसुता । अणवरय-दाणपसरिय-मग्गण-ममरोलि-बड्ढियाणंदं । कुटुञ्जल-जमधवलं भरहनरिंदं च करिनाहं JugāJiCa. 122.6.9; अणवरयवहलोमचकंचुयं जणियजगमणाणंदं । जे न बुणावइ सीसं कव्वं पेम्मं च किं तेण VajLag. 25; M धुअइ व्व मअकलंके कबोलपडिअस्स माणिणी उअइ । अणवरअवाहजलभरिअणअण-कलसेहिं चंदस्स GāSāKa. 3.80; Ś. (कपित्थ) देव, पेक्खदु अणवरअ-विप्पण-वुसिणनुणं BāRa. 7.64.1; Apa. अणवरयदाण जिय-सरि-पवाहु VaddhaCa. 5.18.8; 2 without stopping, JM. अप्पणो वि अणवर-यपयाणेहिं गच्छता पत्ता कैयिलपुरं Erz. 17.81.

अणवरयं (aṇ-avarayaṃ < an-avaratam) *adv.* [also अणवरयं] [In Cpd. anavaraya] continuously, incessantly, AMg. अणवरयं अभिनेदता य अभिरथुणता य एवं वयासी Viy. 9.208; 11.61; [Ldn]; Nāyā. 1.1.143; Uvav. 53; Jambuddi. 2.64; Daśa. 10.18; अणवरयं अभिनेदमाणा य अभिरथुणमाणा य एवं वयासी Kapp. (J.) 110; इय नायतस्सकूओ इंदिय-तुरण सप्पु विसप्पु । अणवरयभावमाणे निमिणइ नाणरज्जुहिं AṇṇhPaḍ. 643; JM. तह भाणुवेग खयरो अम्ह समीवम्मि एअ अणवरयं SurSaCa. 12.35; अच्चतमपंतमणोरपरभववारिरासि-मणवरयं । पुव्वं परिबट्ठिय ति रियसियसपुरिसाहभावेण MaViCa. (G.) 1b.8(1); अणवरयहारंतगिरिनिज्जरसंकारमहरा (महाडवी) MaViCa. (G.) 3b.8(1); चउसरणगमणदुक्खडगरिहा सुकडणुभोययं चेव । एअ गणो अणवरयं भायव्वो कुसलेउं ति JinadaĀkbya. 1.14.v.6; इ. दिसागओ जइसउ, सहावुणउ अणवरय-पयट्ट-दाणपसरो व्व KuvMāKa. 6.21; अइ सेविउं पयत्ता मेज्जं अणवरयमुक्कीसासा SamāKa. 65.18; अणवरयं च गच्छतो पत्तो मगकूलं नाम कूलं KāKa. 282.33; अनिमित्तं जलविंदुं नयणसु पडंति जस्स अणवरयं । दसणा इवैति कसणा सो जीवइ सत्त दिअठाइ RitSamu. 34; तेहि वरधणू सेणावर-पए अहिसिचिऊण पेसिओ दीहराणो उव्वि, पयत्तो अणवरयं गंतु Erz. 17.30; J.S. सो इवदि पायच्छिं अणवरयं चेव कायव्वो NiySā. 119; अणवरयं धम्मकहापसंगो होदि मुणिराओ RaySā. 93; जं जाणिऊण जोहिं जो अत्थो जोइऊण अणवरयं । अवावाहमणंतं अणोवमं हवइ गिअवाणं MokPa. 3; णविएहिं जं णविअइ हाइअइ हाइएहिं अणवरयं । धुअवेतेहिं मुणिअइ देहत्थं किं पि तं मुणइ MokPa. 103; णिवडंति तत्थ पत्ताइ खगसरिसाइ अणवरयं ŚāA.(V.) 156; अणवरयं जो संचदि लच्छि ण व देदि गेय भुंजेदि । अप्पणिया वि य लच्छी पर-लच्छि-समाणिआ तस्स KattiAṇ. 15; M. संणिज्जेणं व सिरीएं तुज्ज दाहिणुआवलबाय । अणवरअमणिट्ठिअमेस कणअ-वरिसं करो मुअइ GauḍVa. 709; Ś. (कपूरिका) रोहक, अणवरयविरहविविहसुरवोवयारचुरत्तणपरिसीलणातुट्ठेव भयवया मय-देण हसिअव्वनवणा जाणामि RamMā. 3.4.6; Apa. जोइव-विदिहिं णाणमउ जो हाइअइ देउ । मोक्खइं कारणि अणवरउ सो परमपउ देउ Pāramapp. 1.39; ता एअहिं मट्टु पियपसिअइ ... अणवरयं पुज्जियेवअइ

JānCa. 2.80.7; तहिं गिअय तेण पंचत्थिकाय । अणवरउ धरियइसहवयाइ एयारइ पडिमउ सावयाइ NāyCa. (P.) 1.12.6; उत्तुंग-सिहिण अणवरय-सुहिण PaNāCa. (P.) 4.5.5; नियवावसर-अणवरय-पविसंत-ओकागसुर-जोहिं JambūSāCa. 5.1.28; अणवरय सलसलिय कंसालजुयलाइ SudCa. (N.) 7.6.6; अणवरउ गरिदिहिं विहियसेव । सो सुमरइ तुम्हइं देवदेव KarCa. 3.10.7; पयइए परोवण दुहवराइ अणवरयकूदसासाउराइ DhamPar. 6.14.1; अणवरय-चलिय-सुविचामरहिं ... महगणहिं VaddhaCa. 1.12.10; अणवरउ वेरुमणि समरेवि चलिउ रवि उपपरि उच्छरेवि CandappaCa. (Y.) 1.8.2.

अणवराइस (anavarāisa < anaparādīsa) *adj.* like whom or which there is none else, unequalled, above par, Apa. अम्मु अणवराइसु चरइ जो अणवराइस-चित्तु KumāCa. (H.) 8.58. cf. **अणवराइसु**. **अणवराध** (an-avarādha < an-aparādha) *adj.* innocent, without guilt, J.S. इम्मदि मारज्जदि वा वज्जदि रंभदि य अणवराधो वि BhaĀrā. 1146.

अणवराह (aṇ-avarāha < an-aparādha) *adj.* innocent, sinless, JM. सोअणवराहो व्व पुणो न वज्जए व्वकारणाभावा ViĀvBhā. 1840.

अणवराहि (aṇ-avarāhi < an-aparādhi) *adj.* (one) who has not committed a sin or an offence, JM. तो य अणवराहि-सि काउं सिगवहीण कुम्मकारवेक्खो नाम पट्ठणं तस्स नामेणं कयं Erz. 34.7; सो य बालत्तेण ... अणवराहिणो अण्णे डिंभे य परिताडयंतो परिममइ KuvMāKa. 45.22; मए मणियं, 'कीस अइ अणवराही गहिओ'ति KuvMāKa. 59.32.

अणवल (aṇa-vala < ṇa-bala) *n.* one who has the strength of having given credit, a creditor, AMg. तं च पुण वदंति केइ अलियं पावा ... दुट्ठवावि-सुयक-अणवल-अणिया य Paṇḥā. 2.3 (comm. 'अणवल अणिया य' ति ऋणे गृहीतव्ये बलं यस्यासौ ऋणवलो बलवानुत्त-मर्गस्तेन भणिता Abhay. p. 30b.6)

अणवल (aṇa-vala < a-vala) *adj.* who is not crooked i. e. straightforward, JM. अफइस-अणवल-अवलमकुक्कुयमंडंभगो असीमरा ... आचारकुसलो VavaBhā. 3.126.

अणवलंब (aṇ-avalamba < an-avalamba) *adj.* [f. -a] lacking in support, supportless, M. णणु णासमणवलंबा एअ थिय सा वि सुतुरिसाभावे । देववसा तेण सिरीए होइ णासंसिओ विरहो GauḍVa. 934. (ण is taken with होइ)

अणवलया (anavala-yā < a-vala(ya)-tā) *adj.* [f.] straight-forwardness, JM. अणवलया होइ [अ]कुलितं VavaBhā. 3.129.

अणवलाव (aṇ-avalāva < an-apalāpa) *m.* absence of denial, JM. अणिअवणं अणवलावो तप्पडिअवक्खो अवलावो NīaCu. 1.11.29.

अणवलेव (aṇ-avaleva < an-apalepa) *n.* state of being free from vanity or conceit, Ś. (सानुमती) सरिसं एदं पच्छादाव-गुरुणो सिणेहस्स अणवलेवस्स अ Śāk. 6.18.1.

अणवस (aṇ-avasa < a-vaśa) *adj.* without dependence, spontaneously, Apa. जासु महाजसेण रणे अणवसेण धवलीहउअ तित्ठवणु PaumCa. (S.) 12.6.9.

अणवसर (aṇ-avasara < an-avasara) *adj.* [DeNāMā. 1.14; PāLiNā. 836] out of place or context, unexpected, JM. विवसओ अणवसरो दट्ठण तेण राईए पदम-जामे ... णिक्खंतु पयत्ता सव्वगामउडा KuvMāKa. 46.11; Apa. कुसुमसरअणवसर (Voc.) MahāPu. (P.) 2.3.20.

अणवसास (aṇ-avasāsa < an-avaśāśya) *adj.* [f. -a] free from frost, M. रअ-पुज-इअ-गमणा सहंति इअ सायमणवसासाओ ।

पच्छद-पसण-भिक-मंडला गिम्ह-रअणीओ GauḍVa. 589.

अणवसाणदा (aṇ-avasāna-dā < an-avasāna-tā) *f.* endlessness, Ś. (राजा) अहो किम-करणिज्जाणं पि आसाप अणवसाणदा CaudLe. 1.13(6).

अणवाय (aṇ-avāya < an-āpāta) *m.* absence of visit or arrival, JM. अणवायमसंलोए अणवाए चेव होति संलोए KappBhā. 410.

अणवाह (aṇa-vāha < a-bādha) *n.* place free from trouble, JM. आसज्जमा(?) मणावाहे अणवाहे वा गणहरागम्म VavaBhā. 7.180 (comm अथ सापायं ततस्तासां गणवर आगच्छति)

अणवाहं (aṇa-vāhaṃ < a-bādham) *adv.* safely, without any hindrance, JM. महकज्जारयणपणं अणवाहं विवहे राहं SupāCa. 15.209

अणविजोय (aṇa-vijoya < ana-viyoga) *n.* separation from Aṇa (Anantānubandhin), JM. छव्वीसणाहमिच्छे उड्डलणाए व सम्म-मीसाण । चउवीस अणविजोए भाबो भूओ वि मिच्छाओ PaṭṭSaṃ. p. 218a. gḍ. 38.

अणविण्ण (aṇ-aviṇṇa < an-aviṇṇa) *adj.* not ignorant or unskilled, Aṇa. अणविण्णु अणालसु बल-विसाकु किउ एएँ एरिसु कौट्वालु PaṇaCa.(P.) 6.6.6.

अणविहेय (aṇa-viheya < a-vidheya) *adj.* not manageable, opposed or adverse, Aṇa. एवहिं तउ आणएँ अम्ह तेउ सो भंजहं जो तह अणविहेउ BhaviKa. 258.5.

अणवीची (aṇa-vīcī < anu-vīcī) *adv.* (w. r. for अणुवीची) according to the tradition (of the Scriptures), JŚ. सच्चं असच्चमोसं अल्लिदादीदोसबज्जमणवज्जं । वदमाणस्सणवीची भासासमिदी हवे सुदा Māla. 307(5)

अणवेक्खंत (aṇ-avekkhanta < an-apekṣamāṇa) *adj.* (pr. part.) disregarding, JM. सदाविससगिद्धो सद्धम्मपरम्मुहो पमायपरो । जिणमयमणवेक्खंतो वट्टह अट्टमि ज्ञाणंमि JhāṇSa. 17.

अणवेक्खंती (aṇ-avekkhantī < an-avekṣamāṇā) *adj.* [f.] (pr. part.) not seeing, not observing, Ś. (कौसल्या) भजवदि ! जाणामि एदं अणवेक्खंती बंचआमि विअ ता इदो अण्णदो भविअ पेक्खम्ह UttāCa. 4.26.5

अणवेक्खमाण (aṇ-avekkhamāṇa < an-apekṣamāṇa) *adj.* [also अणपेक्खमाण] with no regard or consideration for, AMg. धुणे उराळं अणुवेहमाणे चेच्छाण सोयं अणपेक्खमाणे Sāy. 1.10.11 (MV.) कालं अणवेक्खमाणं विहरिणं पि कट्टु Nāya. 1.16.323.

अणवेक्खया (aṇ-avekkhayā < an-avekṣatā) *f.* lack of supervision, AMg. सपरीभवति अणवेक्खयाह, जह भिक्खवाहणा लोए Gaecā. 38. v. 1. अणवेक्खा.

अणवेक्खा (aṇ-avekkhā < an-apekṣā) *f.* disregard or indifference, JM. ताइ पीतिवराइ असहं पुब्बं ति होति येज्जानि । वेसिय अणवेक्खाए जिम्ह जटा इति बिस्संमो VavaBhā. 3.188.

अणवेक्खिऊण (aṇ-avekkhiūṇa < an-apekṣya) *ger.* having disregarded or set aside, JM. इमिणा वि मायाइवेण पावहियणं ... अणवेक्खिऊण लज्जं ... गिहयं गोहिओ इमिणा सो वराओ KuvMāKa. 61.18; अणवेक्खिऊण लोवाववायं KuvMāKa. 61.19; 78.18; इय अक्खरियनिबंधणमेक्केयं केण कारणेणेयं । अणवेक्खिऊण सव्वं महव्वयाइं समुच्च-हसि MuSuvraCa. 113; विसम-सर वाण-भोरणि-ताविय-हियण गय-विदेयण । कज्ज-परिणायमणवेक्खिऊण जयधम्म-कुमारेण MuSuvraCa. 178; जावय-मेसं भणिओ तावय-मेसं च कुणह जो पुरिसो । अणवेक्खिऊण सेसं गामेय समो न सो जुग्गो DhammoMā. 63.

अणवेक्खिदसरी (aṇ-avekkhida-sarira < an-apekṣita-sarira or an-avekṣita-sarira) *m.* one who does not care for one's body (i.e. life), Ś. (द्रौपदी) गाह ! मा वसु जणसेणी परिहृदी-विदकोवाणला अणवेक्खिदसरी संचरिस्सव VopSaṃ. 1.26.2.

अणवेक्खिय (aṇ-avekkhiya < an-apekṣya) *ger.* [also अणवेक्खिय] having no regard or consideration for, having disregarded, JM. उज्झिय निय-वंस-कम्म अणवेक्खिय अयस-पट्टहयं लाए ! ... अणवेक्खिय गुरु-भावं अंगीवाऊण तह अदक्खितं SurSuCa. 5.64; 65; अप्प-बलं च पर बलं अणवेक्खिय आहवेइ जो कज्जं SurSuCa. 8.22; Ś. (दमयन्ती) कथं अणवेक्खिय मं गदो भज्जउत्तो Nāisa. 4.15.6; (चेटी) अय्य कुदो मं अणवेक्खिय गच्छसि SubhāDha. 2.1.1; (विदूषक) भो वअस्स ... अणं च भादुवग्ग अणवेक्खिय जीविअणिरवेक्खं उवक्कमसि SubhāDha. 5.4.5.

अणवेक्खियकारिया (aṇ-avekkhiya-kāriyā < an-apekṣya-kārikā) *adj.* [f.] indiscreet, JM. सीयरुपवणपयोणेण पवणिओ कह वि लउच्चयणो । परिचितिउं पवत्तो अणवेक्खियकारिया भी मे UvPayTī. p. 350a. gḍ. 270.

अणवेळ (aṇa-velam < anya-velam) *adv.* at another time, M. अणवेळं साहिज्जसु एयं तुह हेरिण जं सिट्ठं । एसा रमणीया मयण-चच्चरी ताव बोलेउ Līlā. 112

अणवेविर (aṇa-vevira < a-vepana-sīla) *adj.* unshaking, firm, M. कमवसइ जुण-कोलो लुट्टर सेसो, सुअन्ति दिक्खिणो । कुम्भो वि लिसइ अणवेविरमि तह पडु महीवरणे KumāCu.(H.) 8.100.

अणव्वस (aṇa-vvasa < a-vaśa) *adj.* unruly, uncontrollable, Aṇa. मयणलो अण वाविउ णिरकुत्तो केसरि अण तह अणव्वसो PaṇaCa.(P.) 11.6.12.

अणसंजोअणविहि (aṇasamjojanavihi < aṇa + a-samyojana-vidhi) *m.* method or way of dissociating oneself from strong passions, JŚ. सम्मसं देसजमं अणसंजोअणविहिं च उक्खस्स । पल्ला-संजेअदिमं बारं पडिअज्जे जीवो GomSā.(K.) 618.

अणसंजोअजिद (aṇasamjojida < aṇa + a-samyojita) *adj.* (ppp.) dissociated (from passions), JŚ. अणसंजोअजिदमिच्छे सुहुत्तजंतं तु गणिय मरणं तु GomSā.(K.) 561.

अणसंजोअजिदसम्म (aṇasamjojida-samma < aṇa + a-samyojita-samyak) *n.* (stage of) right belief rid of passions, JŚ. अणसंजोअजिदसम्मं मिच्छे ण आबलित्ति अणं GomSā.(K.) 478.

अणसण (aṇ-asana < an-āsana) *n.* 1 religious fast (mostly to end one's life), AMg. आवाहंसि उक्कणंसि वा अणुक्कणंसि वा बहूइं भताइं पचवखाइति बहूइं भताइं अणसणाए छेइति ... ततो पच्छा सिज्जंति Sāy. 2.2.67(714); 2.2.73(715); SamavPra. 95; Vly. 2.69; 3.17 [Ldn.]; Nāya. 1.1.208, 213; 1.2.73; UvSa. 1.53; 1.84; Antag. 1.24; 3.13; Vivā. 2.1.85; मरणविहीए छ दाराइं - आलोयणा, ववाणं उच्चारो, खामणा, अणसणं च । सुहमावणा णमोकारमावणं च ति मरणविही ĀrāhPag. 1, JM. वच्चसु गमं । तत्थ न्हायंतो अणसणं मरिहिसि, तथा सुज्झहिसि तुहं पावं ति KuvMāKa. 63.28; भयवं अणसणमहं काऊण इच्छामि बुद्ध-भावाओ KāḷKa. 138; सल्लिहणं विहेउं अणसण-विहिणा दिवं पत्तो KāḷKa. 147; इदि सल्लिहिसरीरो भविओ जो अणसणेण वरमरणं । इच्छइ सो इह मालइ इमाइं रिट्ठाइं जसैण RāṭṭSamu. 14; ता एहिं जुत्तमणसणं काउं ति ठिया अणसणे Erz. 32.17; Aṇa. अहिमाणे अणसणु वणि कोरेवि, आरंभ-परिणह परिहरेवि, वंचतु पत्तु गउ कमडु सणि PaṇaCa.(P.) 18.12.2; अप्पणु पुणु तववरणु चरिप्पणु अणसणि पंडियमरणि मरिप्पणु BhaviKa. 828.7; अवसाणे विमलविहि

आसरिधि, अणसणे पंडियमरणे मरिधि । विणिण वि उण्णण सग्गे तइय Jambh3&Ca. 2.20.9; सुह-साणु करेविणु अणसणु लेविणु देवलोइ सव्वहं यइ PannSiCa. 1.254; पडिवज्जि वर-वरणु गंतु गिरिहिं नेण्हवि अण-सणु । पुब्ब दिसहिं उम्सग्गि ठिउ S&KuCa. 699.5; 2 abstinence from food as a religious austerity, one of the six external austerities (bāhyatapas), AMg. छव्विधे बाहिरप तवे पक्खसे, तं जहा — अणसणं, ओमोदरिया, भिक्खायरिया, रसपरिच्चाप, कायकिळेसो, पडिसंलीणता T&Aa 6.63(511); छडिबहे बाहिरे तवोक्कमे पण्णसे, तं जहा — अणसणे, ओमोदरिया, वित्तीसंखेनो, रसपरिच्चाओ कायकिळेसे संलीणया S&Auv. 6.3; Uvav. 31; Utt. 30.8; अणसणमूणोदरिया वित्तीसंखेओ रसच्चाओ । कायकिळेसो सिज्जा य विविता बाहिरो उ तवो ĀrāhPaḍ.(V.) 136; बज्झ-तवमेया-अणसणमूणोदरिया वित्तिच्छेओ रसस्स परिच्चाओ । कायस्स परिक्खित्तो छट्ठो संलीणया चेव MarapVi. 127; J.M. जहासत्तीय अणसणाइतवकरण-समुज्जओ Jugg&JiCa. 7.8; पडिवज्जेह निरावारमणसणं जेण पर-लोयस्स आराइया होइ MaṇoKa. 81.6; J.S. अणसणं अवमोदरियं रसपरिच्चाओ य वुत्तिपरिंखा । कायस्स वि परितावो विवित्तसयणासणं छट्ठं Māhā. 346(5); कम्मण णिज्जरुं आहारं परिहरं लीलाए । पणदिणादिपमाणं तस्स तवं अणसणं होदि KattīAnu. 441; Apa. अणसणु णिव्वाहिवि किउ णियाणु तुहुं मारिदत्त सो अप्पु जाणु JasCa. 4.25.23; तहिं जाइवि भुत्तउ जलु पियउ जणपयडिउ अणसणु मइ किमउ JasCa. 5.10.5; 3 one of the twenty-four/thirty-two doors of complete worship, AMg. काउं बारसवत्तं गुरुणो अग्गम्मि करिय विवत्ति । चउहार तिहाहारं पडिवज्जइ अणसणं विहिणा PajArā. 342; बोसिरियपावठाणे अट्ठारस दोससंचयनिहाणे । अइ सव्वदारसारं अणसणदारं पवज्जेइ ĀrāhPaḍ. 549; 4 going without food (for some reason), AMg. अनिस्सिओ इहं लोए परलोए अटि-स्सिओ । वासी-चंदणक्कपो य असणे अणसणे तइया Utt. 19.98; J.M. जइ पढमजिणरहो वि इ भमिही नयरे सुसंचपरिक्खिणो । तो होही आहारो नियमा पुण अणसणं मज्झ PannCa.(V.) 8.149; भिक्खं अपावमाणा कच्छमहा-कच्छरभिणो सुणिणो । पयदियहमणसणेणं संजायसरीरस्तावा MaViCa.(G.) 9a.11(1)

अणसणपडिवत्ति (aṇ-asana-paḍivatti < an-aśana-pratipatti) *f.* taking the vow of (religious) fasting, AMg. अणसण-पडिवत्ती पुण अगिअत्थाणं न चेव पामूले । कायव्वा खवगेणं किंकारणं ? जेणिमे दोसा ĀrāhPaḍ.(V.) 48.

अणसणमरण (aṇ-asana-marana < an-aśana-marana) *n.* death by (religious) fasting, AMg. पावइ सुहमावगओ अणसणमरणेण इदत्ते ĀrāhPaḍ.(Su.) 69; *adj.* who dies by fasting, सुयमरणगहिय-चरणा अणसणमरणा गया सिद्धि ĀrāhPaḍ. 814.

अणसणमरणपभाव (aṇ-asana-marana-pabhāva < an-aśana-marana-prabhāva) *m.* effect or result of death by (religious) fasting, AMg. अणसणमरणपभावा कमदो कमदासुरो जाओ ĀrāhPaḍ.(V.) 881.

अणसणय (aṇ-asana-ya < an-aśana-ka) *n.* religious fast (to end life), J.M. पालेऊण वयाइ पंच-महासइ-पढम-गरुआइ । गुक्कयण-दिट्ठेण तओ अणसणयणं सुयसु देहं KuṇMaKa. 72.11. cf. अणसण.

अणसणविधि (aṇ-asana-vihi < an-aśana-vidhi) *m.* observance of (religious) fast, AMg. तइ य असंविगाणं गीयत्थाण वि न चेव पामूले । अणसणविही विहेया खवगेणं जेणिमे दोसा ĀrāhPaḍ. 64; J.M. ठिओ वादीसइ दिवसे पढममाणसंवेओ अणसणविहिणा CaṇCa. 28.22; अणसणविहिणा मरेऊण । सोहम्मे उववओ Sup&Ca. 52.50.

अणसणाभिमुह (aṇ-asanaābhimuha < an-aśanaābhimukha) *adj.* ready to take up (religious) fast (to end life),

AMg. संवारयपव्वज्जं संपडिवज्जितु अणसणाभिमुहो । साहु व्व तिहिं मुईहिं सगगरो जिणवरे वंदे ĀrāhPaḍ. 157.

अणसणावरण (aṇasanaāvaraṇa < anaśanaāvaraṇa) *n.* protection (covering) in the form of fasting, J.M. पंचनमोकारवत्स्य-संगओ अणसणावरणजुत्तो ... मरणेण होइ दुज्जओ ĀrāhPaḍ. 83.

अणसणावसर (aṇ-asanaāvasara < an-aśanaāvasara) *m.* right time for taking up (religious) fast (to end one's life), AMg. अइ निज्जामवगुरुणो सम्मं नाऊण अणसणावसरं ĀrāhPaḍ. 152.

अणसइ (ana-sadda < ana-sabda) *m.* the word (i.e. the verbal root) ana-, J.M. स मदंती कल्लाणो कलं किक्कल्लं ... तस्सा-हणमणसदो सदत्थो अइव गच्छत्थो ViĀvBhā. 3439-40 (see also comm. under अण- 'go, make one go' etc.)

अणसहिय (ana-sahiya < ana-sahita) *adj.* including ana-
nāsubandhukagāya, J.S. तित्थण्णदराउदुगं तिणिण वि अणसहिय तइ य सत्तं च । हारचउके सहिया ते चेव य हंति पयारा GomSā.(K.) 374.

अणसायणा (aṇ-asāyana < an-aśātanā) *f.* not causing trouble or insult, J.M. अणसायणा य भत्ती बहुमाणो तइ य वज्जसंजलणा । तित्थगराई तेरस चउगुणा होति वावज्जा DasaveNi. 326 (comm. अनाज्ञातना च तीर्थकरादीनां सर्वथा अहीनेत्यर्थः — PavSāro. 551)

अणसाहरिअ (ana-sāharia = a-samvṛta) *adj.* unconcealed, manifest, *m.* समरम्मि बावरक्का साहट्ठिअ-पर-वला, असंदरिआ । अणसा-हरिअ-व्वेम्मा-मरीहि सन्नामिआ वरिउं Kum&Ca.(H.) 6.51 (comm. अस्त-वृत्तम् उच्छलम्)

अणसिअ (aṇ-asia < an-aśita) *adj.* (ppp) [also अणसिय] (one) who has not eaten, going without food, AMg. तत्थ य विग-सुणण मुहाभिभूतेहि णिक्ककालमणसिपहिं धोरारसमाणभीमस्वेहिं अक्कमिप्ता Pannhā. 1.29; J.M. भगवं अदीणमणसो संवच्छरमणसिओ विहरमाणो । कणाहि निमंतिज्जइ वत्थाभरणासणेहिं च ĀvNi. 318.

अणसिरोविअण (ana-siro-viāṇam < a-siro-vedānam) *adv.* without headache or anxiety, easily, J.M. कय-दुज्जण-सिर-विअणं, सिर-कुसुमाहरणं, अणसिरो-विअणं ... गाभंक-कोचरिउ-सुदेइं पत्तो धणुइ-सुंडो Kum&Ca.(H.) 2.8-9.

अणसुक्ख (ana-sukkhā < a-sūṣka) *adj.* not dried up or withered (fresh or radiant), J.M. अणसुक्ख-मउलि-कुसुमं Kum&Ca.(H.) 2.85.

अणसूआ (anasūā < anasūyā) *f.* name of a woman, Śakuntalā's friend (lit. free from envy), Ś. (शकुंतला) सहि अणसूए Śāk. 6.16(1)

अणसूयक (aṇ-asūyaka < an-asūyaka) *adj.* not having envy, J.M. अणसूयके । समिक्खकारी कालणू मियवके अवत्थिए AḥgVi. 13.11.

अणस्सय (aṇ-assaya < an-aśvaka) *m.* non-horse, other than a horse, AMg. इत्थी उ बलवं जत्थ गामेसु णगरेसु वा । अणस्सयस्स हेसं तं अपवेसु य मुण्डेण Isibhā. 22.7.

अणस्साइज्जमाण (aṇ-assājjamāṇa < an-ā-svādyamāṇa) *adj.* (pr. part. pass.) not being relished or eaten, AMg. एवं जाव चउरिदिया । णवरं नेगाइ ... अणस्साइज्जमाणाइ विदत्तमाणाच्छेति Pannuv. 128.43 (1820)

अणस्सादेमाण (aṇ-assādemāṇa < an-ā-sādayamāṇa) *adj.* (pr. part.) not finding or reaching, AMg. पव्ववं वा विसं वा अणस्सादेमाणे Viy. 15.69 (15.102)

अणस्सित्त (a-passita < a-nīrita) *adj.* (ppp.) [also अणि-

विस्तृत] independent, not dependent, JM. निम्नवत्तरस्सवली अविसाधि पुणो करेति संठाणं । न विस्तमति वेति अणस्सितो चउहाणुविरी य Vava-Bhā. 3 79 (explaining the word विस्तिमते at VavaBhā. 3 78)

अणह (an-aha < an-agma) *adj.* [f. -a] 1 sinless, faultless, pure, AMg. से (बहु-अट्टियं मेत्तं) आहव पडिगाहिए सिया, पो अणहिति वयजा Ayā. 2.1.135; अणिहे (v.l. अणहे) सणि सुसुवडे विहरेज Sāy. 1 2 2 30; अमित्तमज्झाहि निईति अणहा य सच्चवादी Paṇḥā. 7.8; सुनिउणमणहमणयं ... जिणवयणं ĀrāhPaḍ (V.) 75; वियर करुणाज जिण-वर ! सिवपयमणहं थिरं वीर VITHa. 43; JM. जेण तए मइ-दरया अणहा हो पाविषा एत्थ KuvMāKa. 87.7; अणहो य कूणिओ से इरति सिरमंडलमेण NisBhā. 3929; कुग्गहत्तंकाइसलपरिहीणं सम्महत्तणमणहं PavSāro. 982; कम्मणुबंघेयणमणहं आलोयणाहिजुयं PaṇḥāPra. 16 45; अत्रे उ-पवज्ज-मणहमिच्छंति PaṇḥVa. 53; 62; 1157; 1186; सिरिउत्तमसेणमणहारिणोऽणहं पणिवयामि पए GauSādSa. 1; 102; तं भगवत्तं अणहं (समणमेवं) Viv-Maṇ. 65; एवं सणकुमारस्स तस्स रज्जाहिसेयमणहं SaṇṭKuKa. 240; जिणमयमणहं भत्तिजुत्ता सुणेइ DeaKu. 8.8; सम्मज्जिणं गणहारिणोऽणहं वंछिंत्तं सच्चं TamjTho. 23; निम्मलनहे वि अणहे VITHu. 1; Apa. अरुहत्तमणत्तजत्तं अणहं MahāPu.(P.) 1.1.10; जय अणह चउदिसु वि परिकुरिय चउवयण SudCa.(N.) 1.11.3; मउळ-बड-नरवइहि अणहं अजखहं ... अणकराई SaṇKuCa. 754.5; 2 unbroken, continuous, intact, unimpaired, M. अणहं अवल्लेणं तिहुवणस्स जो जाअइ सुरारी GauḍVa. 814; पावइ तुरिअ-विसुक्कं अणहं ण अ रवत्तं पवंगम-पहरणं SetuBa. 14.5; बडुत्तं पि अणहं ण पत्तिअइ जत्तं SetuBa. 13 44; JM. तुम्हं पसाएणं णे अणणि जीवियाणि य अणहाणि VaaHi 207.2)

अणह (anaha < aksata) Deśi. [f. -a] [DeNāMā. 1.13; Paṇḥā. 776 अखए अणहं] unhurt, intact, unbroken, AMg. असिपंजरगया समराओ वि णिईति अणहा य सच्चवादी Paṇḥā. 7.7; (comm. अनघाअ अक्षतशरीरा इत्यर्थः): ताहे सेणावई ... सिधुणामवेरुत्तं (नई) उत्तिण्णे अणहसासणवले Jambuddi. 3 81 (comm. अणहशब्दोऽक्षतपर्यायो देहवस्तेनाणहं अक्षतः); से णं ततो लडुट्टे कयकज्जे अणहसमग्गे SāraP. 20.7; M. (मेत्ती) सा उण सुअणमि कआ अणहा पाहण-रेह व्व GaSāSa. 3.72; अणहे उण रहुणाह SetuBa. 11.120; कह होविइ अणह-रवत्तं रहुवडणं SetuBa. 11.122; 14.5; अज्ज वि पिआमहत्तमणहं चउरा-णणो बइइ GauḍVa. 59; JM. अणहविय तरुणु गोथो रागेसि पडिमदावणता NisBhā. 968; AngVi. 17.23; निवविहवमहिमसरित्तिं विरकालं तए विसवसुहमणहं । अणुहवियं SupāCa. 1.5.

अणह (a-ṇaha < a-nakha) *adj.* without nail, JM. निम्म-लनहे वि अणहे VITHu. 1.

अणहंकारा (an-ahamkāra < an-ahamkāra) *adj.* [f.] without pride, not proud, Ś. (विदूषक) तत्तहोदी पदुमावदी तरुणी दंसणीआ अकोवणा अणहंकारा मरुवाका सदक्खिज्जा SvapaṇVa. 4.4 25

अणहट्टिअ (anaha-tṭhā < anagha-sthita) *adj.* (ppp) not hurt, safe, M. अणहट्टिअ महिहरा अणुवत्त-अला (धरणी) SetuBa. 11 90; अज्जवि अणहट्टिअ-राम-रमणि-णिगमणसीरमणं व GauḍVa. 1052.

अणहपरिकर (anaha-parikara < anagha-parikara) *adj.* having faultless necessities, M. रंमाणभत्तणमणहपरिकरं ऊट्टवडण GauḍVa. 755.

अणहप्पणय (anahappanaya) Deśi. not disappeared, not lost, अणहप्पणयं अणहम्मि DeNāMā. 1.48 (comm. अणहप्पणयच्छाय अजुअलक्कणायलम्मि पडिअस्स । अणुबहुत्तंभरणेणं अल्लट्टपल्लट्टयं पेच्छ)

अणहवीय (anaha-biya < anagha-bija) *adj.* whose semen is unimpaired, JM. ते य जे तरुणा अणहवीया ते पेवेसिता अणिण्डवीया

इति वुत्तं भवति NisCu. 1.127.26.

अणहवक्ख (anaha-vakkha < anagha-pakṣa) *adj.* having intact wings, M. परिलुण्णेषुणस्स वि सुरगिरिणि अणहवक्खत्तंकाए । पविओ पुणो वि कुल्लितो GauḍVa. 141.

अणहवणय (anahavanaya) Deśi. *adj.* (ppp.) disregarded, reproached, reviled, अणहवणयं भत्तिस्ते Lakṣmī (Gr.) 1.2 110(127)

अणहसमग्ग (anaha-samagga < anagha-samagra) *adj.* having everything intact, safe or unimpaired, (Leumann 'unharmmed in all'), AMg. से णं तओ लडुट्टे कयकज्जे अणहसमग्गे Viy. 13 6 8 (12.1281; 11.61 [Ldn.]; पुणरवि लडुट्टे कयकज्जे अणहसमग्गे नियं परं हव्वमागए पासामो Nāya. 1.8.37; सव्वथ वि य णं लडुट्टा कयकज्जा अणहसमग्गा नियधरं हव्वमागया Nāya. 1.9.4; बहूइ वाससय-सव्वत्साइ अणहसमग्गो इट्टुट्टो परमाउ पालयाहि Uvav. 58; सो इट्टुट्टो अणहसमग्गो AyāJas. 10 18; से णं ततो लडुट्टे कयकज्जे अणहसमग्गे पुणरवि णियगधरं हव्वमागए SāraP. 20.7 (comm. अणह अक्षतं न पुनरवा- (? वा) तराले केनापि चौरादिना विलुप्तं समग्रं द्रव्यमण्डोपकरणदि यत्न सः) .

अणहसरीर (anaha-sarira < anagha-sārira) *n.* body which is intact or unharmed, JM. जइ पुण जीवभूयणं एक्कया भवे मरणमेव ण भवे । अणहसरीरेण चय सव्वया भवियव्वं CanpCa. 303.1.

अणहसासणबल (anaha-sāsana-bala < anagha-sāsana-bala) *adj.* whose rule (command) and army are free from harm, AMg. तए णं से सुसेणे सेणावई ... सिधुं मण्हाणं ... उत्तिण्णे अणह-सासणवले Jambuddi. 3.81.

अणहसीअविअणा (anaha-sīa-viāṇā < anagha-sīa-veda-nā) *adj.* (f.) having the pain caused by severe cold, M. जे (तुरंगा) अज्ज वि हिम-सेलत्त-समवा अणह-सीअ-विअण व्व । .. ठाणे खिअ किपि कंपति GauḍVa. 261.

अणहसेअव्व (ana-haseyavva < a-hasitavya) *adj.* (por. part.) not fit to be laughed at, JM. हसिउणं विहसेउणं निअ इमं अण-हसेअव्वं KumāCa.(H.) 5.82.

अणहहलिदीसहल (anaha-haliddi-saddala < anagha-har-drā-sādvāla) *m.* grassy with unbroken turmeric plants, M. इह अणहहलिदीसहलई गिरि-कच्छ-रणाइ GauḍVa. 562.

अणहा (anahā < anyathā) *adv.* 1 otherwise, Apa. एम मणह मुणह छप्पम पम अणहा इत्थि ण किपि होइ PrāPaṇḥ. 1.105; 2 now, दाणि एण्हि अणहा इह एत्ताह च दाणि एत्तुण अनुनायी. Mark. (Gr.) 8.24.

अणहार (anahāra < anāhāra) *m.* 1 food not acceptable (for a Jain monk), AMg. अणहारेणं ति म्यदेशजाहारभावेनेति Tbhāṇa. comm. p. 54b.8; JM. अणहारो मोय छही मूलं च फलं च होतस्साहारो KappBhā. 6004; अणहारो वि न कप्पइ KappBhā. 6010; फासुगम-फासुगे वा अचित्तचित्ते परित्तयंते वा । असिणेइ .सिणेहएण अणहाराऽऽहार लउ-गुत्ता KappBhā. 6024; जोअणसयं तु गंता अणहारेणं तु भवत्तंती KappBhā. 978; 2 the state of fasting, absence of food, JM. थीनरपणिदि चरमा, चउ अणहारे दु सत्ति छ अप्पज्जा SaḍSi (D.) 18; जोगा कम्ममणहारे SaḍSi (D.) 24; मणनाणचकुल्लव्वा अणहारे तिप्पि दंस चउ नाणा SaḍSi (D.) 34; अणहार थोवेयर असंखा SaḍSi (D.) 44.

अणहारअ (anahāraa) Deśi. *m.* a pit, a depression, अण-हारअ खले DeNāMā. 1.38 (comm. निम्नमयमित्यर्थः)

अणहारय (ana-hāra-ya < ṇa-dhāra-ka) *adj.* a debtor. AMg. तए णं से बुज्जोहणे ... सीहरहस्स रणे बहवे चोरे ... अणहारए व ... पुरिसेहि णिण्हावेइ Vivā. 121.

अणहिय (ana-hia < a-hrdaya) *adj.* heartless, cruel, *Apa.* जह भवि पुडउं केहि तो अणहिय लक्खइ । इय चितेवि कुमारो पढ-बइयइ अक्खइ *VilKa. 5. 9. 11.*

अणहिय (ana-hiaa < a-hrdaya) *adj.* 1 without sensitivity, absent-minded, i.e. expressionless (eye), *M.* गल्लिअरुहि-रुद्धुअं अणहियअस्मिअतारअं रापसिरे *SetuBa. 11. 6;* (comm. अचेत-न्यादनमिमायम्); अणहियओ वि मिआणं उम्मच्छपसारिअ-क्खविअ-हुंकारं । अभिणंदइ दहवओ समत्-णिअेअिआहरोट्टुपुल्लअं *SetuBa. 11. 19* (comm. अण्यशब्द एवामात्रे देशीति कुलनाथः । अन्यहृदय इति भीनिवासः); दुचितिआवएसं पिआहि उम्मच्छसंभमकआलोअं । इसइ खणं अण्णं अण-हिअविअसज्जआसण-णिअसंतं *SetuBa. 11. 20;* 2 heartless, cruel, *M.* सम्भाव-णेह-भरिय रते रज्जिअइ ति जुत्तमिणं । अणहियअ उण हियअं जं विअइ तं जणो इसइ *GāSāSa. 41.*

अणहिय (an-ahikkhattā < an-adhikārtham) *adv.* for the purpose of none having more portion, *JM.* ओगाहिमाइ-विअइ समभायं करइ जयिया समणी । तासि पच्चयेउं अणहियसट्ठा अकलहो अ *KappBhā. 2077* (comm. अनधिकत्वादानार्थम्)

अणहिय (an-ahigaya < an-adhigata) *adj.* (ppp.) not known or understood, *AMg.* केसिचिय बेइ (अत्थाहिगारा) अणहियया मवति । तओ तेसि अणहिययाणं अत्थाणं अभिममणट्टयाए पदेणं पदं वणइस्समि *AnuOg. 605;* *JM.* अणहिययपुण्णपावं उवठावंत्तस्स चउ गुरू होति । आणादिणो य दोसा मालाए होइ दिठं (? ट्टं) तो *VavaBhā. 4. 314* (comm. सूत्रार्थ-कथनेऽप्यविज्ञातपुण्यपापमुपस्थापयतः प्रायश्चित्तम्); जइ वि जइप्पा जइ वि हु अणहिययासेस-सत्थ-परमत्थो । ... एत्थ अइ संपवट्ठिस्सं *MuSuvvaCa. 10.*

अणहिय (an-ahigayā < an-adhikṛtā) *adj.* (ppp.) [f] not authorised, not acknowledged, *JM.* सत्ताहिआ सयामिह संतो मुणओ गुणा पयत्था वा । तच्चिबरीआ भोसा मीसा जा तदुभयसहावा । अणहियया जा तीसु वि सदो चिय केवलो असज्जमुसा *ViĀvBhā. 377* (comm. तिसृष्वपि भाषात्वनधिकृता तल्लक्षणानन्तर्भावात्)

अणहिय (an-ahigārī < an-adhikārin) *adj.* unqualified, unauthorized (for something), *JM.* अणियसे पुण तीए एकतेणेव इदि अहियारे । तत्परंतो अवरगओ ददं अणहियारि ति *YogSā. 10;* वयमणहि-यारिणो दिक्खदाणस्स *UttSakKhBo. 46. 12;* अहियारिणा खु भम्मो कावओ अणहियारिणो दोसो *SāDhāVl. 3.*

अणहिय (an-ahigīya < an-abhigīta) *adj.* (ppp.) un- sung, unpraised, unhonoured, *M.* जणमणहियीअणुणगरावं पि गुण-गच्चिअं णिएअण । भुवणारुद्ध-गुणाण वि अण्णा अंदोलइ गुणेषु *GauḍVa. 899.*

अणहिय (an-ahijāa < an-abhijāta) *n.* ignobleness, impoliteness, *S.* (राजा) वअस्स गोअम, पेच्छ विहिणो अणहियाअत्तणं *SihMañ. 1. 16. 4.*

अणहिय (an-ahijāda < an-abhijāta) *adj.* (ppp.) igno- ble, impolite, *S.* (मदबन्तिका) तुम्हे इमस्स अणहियाअक्खराहिकसेवो- बालम्मभट्टसणस्स जं मूलं तं ण आणथ *MālaMā. 7. 0. 65.*

अणहिय (an-ahijjao < an-abhijjā-tas) *adv.* due to ignorance, *JM.* उवट्ठावणा जहवओ सत्ताइविअहि ... मज्झिमओ वउहि मासेहि सा य अणहियओ मंसअस्स *ViMāPra. 40. 7-8.*

अणहिय (an-ahijjanta < an-adhiyat = an-adhiyāna [P. 3. 2. 130]) *adj.* (pr. pass.) (one) who is not studying, *JM.* सत्ताहारणं तु पढमे विअिए खितम्मि तसिय सुइ-हुक्खे । अणहियजंते सीसे, सेसे एक्कारसविभागा *KappBhā. 5407;* = *VavaBhā. 2. 328;* = *NiāBhā. 5503;* यनेव य मज्झिमया अणहियजंते अउइते अ । माविअेहाविस्स वि कउक्खवट्ठा य मज्झिमिया *PañVa. 618.*

P.D. 32

अणहिय (an-ahijjamāna < an-adhiyāna) *adj.* (pr. part.) not studying, *AMg.* केई निमित्ता तहिवा भवति केसिचि ते विअिअ-पंति पाणं । ते विअमभायं अणहियजमाणा आइसु विअापारिमोक्खमेव *Sāy. L 12. 10(544)* (comm. विद्यासङ्गावं विद्यामनधीवानाः); *JM.* उडिडु चिय नेगमनयस्स कत्ताअणहियजमाणो वि । जं कारणमुदेतो तम्मि य कज्जोअयारो ति *ViĀvBhā. 3391.*

अणहिय (an-ahijjiya < an-adhita) *adj.* (ppp.) not studied, *JM.* सो कुलवइणा भणयेयाऽऽरयाओ कलाओ सयलाओ । अण-हियिअपुअओ सम्ममहिअविओ कुमरो *UvMā. p. 89. 98. 72.*

अणहिय (an-ahināndia < an-abhinandita) *adj.* (ppp.) [also अणहियविद] not enjoyed, *S.* (चेटी) आणत्तमिह भट्ठिणीपादेहि — इला गोवइणिए । एसु विअसेसु ... अणहियिअिआहारा वच्छा मे सुइया दीसइ *SubhāDhā. 3. 0. 3;* (प्रतीहारी) एस अणहियिअिदलीलामज्जणुमज्जणो ... हेमन्तो *BāIRā. 5. 31. 2.*

अणहिय (an-ahinivittā < an-abhinivitta) *adj.* (ppp.) not possessed by or preoccupied with (false doctrines), *JM.* पदमकरणोवरि तहा अणहियिअिअण संगया एसा *PañāPā. 3. 28.*

अणहिय (ana-hindanta < a-hindat) *adj.* (pr. part.) not wandering about (on begging tour), *JM.* अप्पसे वि अलओ, हाणी ओसकगा य अइअदे । अणहियंतो य चिरं न लइ जं किचि वाऽऽणेइ *KappBhā. 1695;* फासुय आहारी से अणहियंतो य गाइए सिक्खं । ताहे उ उवठावण छज्जीवणियं तु पत्तस्स *VavaBhā. 4. 310* (comm. प्रव्रज्या-प्रदानान्तरं से तस्य प्रासुक आहारी दीयते स च भिक्षां न हिण्डाप्यते किं त्वहिण्डमान एव शिक्षां ग्राहते)

अणहिय (ana-hindia < a-hindita) *adj.* (ppp.) [also अणहियिअ] who has not gone on a (begging) tour, *JM.* अइरेग-गहण उग्गाहिएण आलोअ पुच्छिउं गच्छे । एसा उ अकालमी, अणहियिअ हिअिआ काले *PañVa. 394;* अइरेगगहणमुगाहियम्मि आलोअ पुच्छियं गच्छे । एसा उ अकालम्मी अणहियिअ हिअिअ काले *KappBhā. 439;* गच्छइ विचारभूमाइ वावओ देइ कप्पियारं से । तम्हा उ चक्कवालं कहिति अणहियिअ निसि वा *KappBhā. 1265.*

अणहिय (an-ahinna < an-abhijñā) *adj.* ignorant of, *S.* (गौतमी) तवोवणसंवज्झिदो अणहियणो अअं जणो केवस्स *SāK. 62(7-8)*

अणहिय (an-ahippeda < an-abhipreta) *adj.* (ppp.) not desired, undesirable, *S.* (चरः) जाणदु दाव काणं चंदो अणहियेदो ति *MudrāRā. 12. 5.*

अणहिय (ana-hiya < a-hita) *n.* [also अणहिय] harm, evil, maleficence, *JM.* णज्जइ भम्माभम्मं कज्जाकज्जं हियं अणहियं च *Kuv- MāKa. 4. 20;* *Apa.* उभय-कुलोहिमि अणहियं विउसहिं गरहियं वोत्तु ण वोहियं एइउ *PañāCa. (P.) 1. 15. 10.*

अणहिय (ana-hiya < a-hita) *adj.* [f. -a] 1 evil, *M.* माउअ किं तुइ इमिणा दुस्सोअवेण संपइ सुण । अणहियकम्माणम्माण इयकहा-संविहाणेण *Līā. 271* (छाया-अनधिकर्मणोः दुःकर्मणोरावयोः इतकथा-संविधानेन); 2 unpleasant, harmful, *JM.* अइव अणहिया सा (कहु) *KaKoPra. 82. 23.*

अणहिय (an-ahiya < an-adhika) *adj.* not more, not ex- ceeding (the usual), *AMg.* अणहिय-अदीणवरणं पक्खिआऽऽवत्सवाइणं *ĀrāhPaḍ. 317;* *PajĀrā. 75;* *JM.* जइ वि य सत्ताममिव परिचियं सुअं अणहिय अहीणवहारं । कालपरिमाणेउं, तहा वि खलु तज्जवं कुणइ *Kapp- Bhā. 1840; 288.*

अणहिय (ana-hiyya < a-hrdaya) *n.* [also अणहिय] having no heart, heartless person, *JM.* अणहियं पुण हियं जं विअइ

सं जणो इत्थं JinadaAkhyā II. 90. 172; Apa. अणहियं हियं मं दिण्णु मां SudCa.(N.) 3.12.5.

अणहियपरमत्थ (aṇ-ahiya-paramattha < an-adhita-paramārtha) *adj.* who has not mastered right-knowledge, AMg. जे अणहियपरमत्था, गोयमा ! संजया भवे । तम्हा ते (तान्) विवज्जेज्जा दोग्गई-पंधदावणे (Jacobā. 43.

अणहिया (anahiyā < anahitā) *f.* name of a low-caste woman, JM. (दो वि) समुप्पण्णा धाराणसीय जवरीय भूयदिण्णणामस्स अणहियाय मायंगघरिणीय गम्भम्मि जमलसुयत्तणेण CaupCa. 215.5.

अणहिया (anahiyā < anahitā ? anakhitā ?) *f.* a kind of vegetation growing in water, AMg. कुहणा अणहिया ... संजाय, सिताय, बंसी, गहिया (अणहिया), कुरय - Pannav. 1.52 (MV.) [Ldn. 1.47 reads गहिया and not अणहिया]

अणहियास (an-ahiyāsa < an-adhyāsaha) *m.* [an-adhyās-not overcoming ?] unbearability, AMg. कोयव-पावारण-नवय-तूळि-याऽऽलिणिगी य भूमीय । एमेव अणहियासे संयारगमाइ पलंक ĀrāhPaḍ. 86; *adj.* who is not able to bear, JM. गच्छो अ अलदीओ ओमाणं चय अणहियासा च । गहियो अ मंदयम्मा सुद्धं च गवेसय उवहि KappBhā. 740 (comm. साववः 'अनविसहाः'); अणहियासो घम्मं ण सहति Nis-Cu. 1.87.22.

अणहियासण (aṇ-ahiyāsana < an-adhyāsana) *n.* inability to overcome, intolerance, JM. नाणे 'असगहताओ' खंमगनिधि अणहियासणे 'मदो' । दंलगपरीसहम्मि उ 'असादमूर्' उ आयरिया Maran-Vi. 503.

अणहियासि (aṇ-ahiyāsi < an-adhyāsini) *adj.* [f.] not suited for accepting or using, AMg. अहियासिया उ अतो आसने मज्झि तह व दूरे य । तिनेव अणहियासी अतो छच्छव बाहिरओ OghNI. 633; JM. PañVa. 441.

अणहियासीया (aṇ-ahiyāsiyā < an-adhyāsikā) *adj.* [f.] unable to bear, JM. सा मयणा अणहियासीया विज्जाइयं परिवसइ Av. Tī.(H.) 428.7.

अणहियासेमाण (aṇ-ahiyāsemāṇa < an-adhyāsahamāna ?) *adj.* (pr. part.) not tolerating, AMg. कुसीला बत्थं, पडिगहं, कंबलं, पाय-पुच्छणं विओसिज्जा । अणुपुच्छेण अणहियासेमाणो परिसहे दुरहिया-सए Āyār. 1.6.2(1); 1.6.32; ममं च णं अणोवगमिओवक्कमियं (वेयणं ?) सम्ममसहमाणस्स अतिरिक्खमाणस्स अणहियासेमाणस्स किं मण्णे कज्जति ? Thāṇa. 4.451 [Ldn.]

अणहिलपुर (aṇahilapura) *n.* [also अणहिलवाडय, अणहिल-नगर, अणहिलवाडय] name of a city, capital of ancient Saurāṣṭra, a place of pilgrimage, identified with modern Pāṭana in Gujarāṭa, JM. अणहिलपुर-सिरिखिज्जे आसावली य भबलके ... सव्वेसु जिणवरानं पडिमाओ पणिबयामि सया ViMāPra. 130.5; अवेह श्रीमदण-हिलपाटके colophone CaupCa. p. 335; तत्थस्थि तिलय-तुलं अणहिल-वाडयुरं वणसुवणं KumāPra. 3.25; पुरओ दुल्लमहिबल्लहस्स अणहिल-वाडय पयवं । सुद्धा दियारिकणं सीहेणं दव्वलिणि गया MayaRa. 10; अणहिलवाडय नाडय व्व दंसियसुवत्तसंदोहे GanSādSa.(H.) 65; M. अस्थि अणहिलनगरं KumāCa.(H.) 1.2.

अणहिलास (aṇ-ahilāsa < an-abhilāṣa) *m.* absence of desire, JM. भम्मे य अणहिलासो अहिलासो दुग्गईय उ UrMā. 263.

अणहिलद (aṇ-ahihada < an-abhihata) *adj.* (ppp.) unobstructed, unhurt, Mg. अणहिलदणिअच्छे के सिओहाणसते । सिद्धि सु गृह विचं अन्वसं (?) छातणुते ŚāKāv. 13.21.

अणही (anahī < anadhī) *f.* name of a lady, JM. कवकिनाम-पिज्जो गाममहत्तो । सो य अणहीनामियाय ... भज्जाय सह विसय उवमुंजोतो गमेइ कालं ViTīKa. 56.4 (v.l. अणही)

अणहीअ (aṇ-ahia < an-adhita) *adj.* (ppp.) not studied, JM. अबहुस्सुतो पक्कपो अणहीओ मो तिक्कितारेण । निक्कारणोवि भिक्खु कारण पडिसेविते जतो उ VavvBhā. 3.290 (comm. येनाचारप्रकल्पो निशीयाध्ययननामकः सूत्रतो अर्थतश्च नाधीतः)

अणहीण (aṇ-ahina < an-adhina) *adj.* not dependent on (men), JM. संकतदिव्वपिम्मा ... — अणहीणमणुयकज्जा नरमवयसुयं न एति सुरा ViĀvBhā. 1875; सव्वे ... मणुयाणहीणकज्जा ... निच्छंति अव-यरणं सुरा KumāPra. 148.21.

अणहीण (aṇ-ahina < ana-hina) *adj.* devoid of passions (kaṇḍāya) which bind the soul for an infinite period of time, JS. सामण्णा तियकूडा मिच्छा अणहीण तिणिण वि य GomSā.(K.) 794.

अणहुक्खित (anahukkhita < anaghotkṣipta) *adj.* (ppp.) thrown up unhindered, M. अहिणअ-वदण-गवे अणहुक्खिते व्व मलअ-सरिआ-सोसे SetuBa. 6.3 (comm. अनवमपापं निःशेषं शिंसे अनवम-प्रतिबंधं यथा स्यात् तथा ऊर्ध्वं शिंसे)

अणहुत्ति (anahutti < anubhukti) *f.* enjoyment, Apa. रक्खु कसिणसुहसारं अणहुत्तिहि णियउं MahāPu.(P.) 59.10.1.

अणहुंत (aṇa-hunta < a-bhavat) *adj.* (pr. part.) which is not going to happen, not being present, JM. अणहुंत-मण-समीहिय गुरु-दुक्खा कणमालत्ति SurSūCa. 4.145; अणहुंता वि हु हुंतीय हुंति हुंता वि अंति जंतीय । ओ ! जीए सुमं नीसेसगुणगणा जयउ सा लच्छी SubhāGaSaṃ. 11; Apa. थक्कु विमाणु गयणे पवहंतउ जेम पिताउ विज्जे अणहुंतउ PañCa.(P.) 14.5.1; जिव रायथ जुववरेइंमहि, चंद कुंद अण-हुंति वि लक्खहि UrKas 59.

अणहुय (aṇa-huya < a-bhūta) *adj.* (ppp.) not having, without, Apa. आससेण — मेहिण-मयंकइ ... अणहुयकलंकइ ... नंदणु SaṇKuCa. 704.5.

अणहुल्लिय (aṇa-hulliya = a-sphutita) *adj.* (ppp.) which has not yet borne fruit, Apa. अणहुल्लिय फुल म तोडहु मा आरामरोवा मोडहु । मणकुमुमहि अचि निरंतणु हिडहि काइ वणेण वणु SamSat.(H.) p. 143b.3, ते वि वक्खणति अणहुल्लिय ति पायव (?) स्स बहुपयारत्तणओ अयत्तफलाणि फुलाणि मा तोडय SamSat.(H.) p. 143b.11.

अणहोत (aṇa-honta < a-bhavat) *adj.* (pr. part.) which is not going to happen, M. अणहोतं पि खु दिण्णं दोहगं तह सवत्तीणं (GaSaSa. 3.12; Apa. वासि मारहु सबल वि दिट्ठउ, अणहोतु जि किइ लोयहं सिट्ठउ JasCa. 3.28.8; अणहोतु वि निव चित्तपण कुडल-जुयलु उत्तारे दिण्णउं ViMāKa. 4.15.11.

अणहोरणा (aṇahorana < anāvaranā) *adj.* (f.) without any cover or shelter, M. देअर अणहोरणा बराईसा । सीयम्मि वि पासिअइ GaSaSa.(W.) 771 (comm. आहोरणं उत्तरीयम्)

अणाअ (a-ṇāa < a-jñāta) *adj.* (ppp.) not known, JM इअरे बाडणाउ विअ गुरुमाइनिमित्तओ पइदिणं पि । दोसं अविच्छमाणा अवंति मज्झ-स्थमवणि PañVa. 1476.

अणाअ (a-ṇāa < a-nyāya) *m.* injustice, Apa. विसवकसाव ... अण वि मिच्छामाउ । पिसुणत्तणु कक्कसवयणु सबलु अणाउ SaDhaDo. 144.

अणाअर (aṇ-āara < an-ādara) *m.* neglect, M. अज्जाअं मज्जणाअरेण कहिअं व सोहगं GaSaSa. 79.

अणाअरिअण (a-ṇāria-ttana < a-nāgarika-tvana) *n.* absence of courtesousness, Ś. (आनन्दसुन्दरी) ओओ वम्भत्तस्स अण

अरिअत्तयं AnaSun. 1.24.26 (p. 15)

अणाइ (anāi < anādi) *adj.* without beginning, eternal, JM. मंगा अणाइसाई अणंतसंतुत्तरा चउरो Sayaya.(D.) 4; उओस-जहनेअर, मंगा साई अणाइ पुव अणुवा Sayaya.(D.) 46; इह खलु अणाइजीवे अणादि-जीवस्स अवे ... दुवखाणुवे PañSu. 1; पवाइओ अणाई PañSu. 50; होति अणाइ अणंतो अणाइ संतो य साइ संतो य PañSam. 5.9; 5.23; 5.28; पवमणाई एए तहा तहा परिणइसहावा VisVis. 2.4; जीवो अणाइणिहणो अणाइकयकम्मसंभवो SupāCa. 15.52; परमपुरिसो अणाई बिइ अणंतो अणंग-जिहुणो। चउराणणो तमहरो सिरी निवासो जिणो जयइ MuSuvraCa. 1; पेम्मं अणाइपरमत्थपयवणं महुमहो व्व बहुमेयं VajLag. 329; JŚ. उवओगस्स अणाई परिणामा तिणिण मोहजुत्तस SamSa. 89; Apa. णिम्मल झाणई ओ विसउ सो परमपु अणाइ Paramapp. 1.23; जीवहं कम्म अणाइ जिय जणियउ कम्म ण तेण Paramapp. 1.59; काउ अणाइ अणाइ जिउ अंवसायइ वि अणंतु YogSa. 4; चउरासी-लक्खहिं किरिउ कालु अणाइ अणंतु YogSa. 25; संतु अणाइ समउ वट्टउ तीउ कालु अणामि अणंतउ MahāPa.(P.) 11.84.4; जहिं चउपयाई तोसियमणाई अणणं चरंति ण तु पुणु तिणाइ JasCa. 1.21.11; अम्म अणाइ अम्मसंताणु वि NāyCa.(P.) 9.11.10; अखय अणाइ अणंत जिणेत्तर PañCa.(P.) 8.22.5; थिउ जेम अणाइ अणंतु कालु Bhavi-Ka. 816.3; अण्णु अणाइ-अणंतु सवेयणु सावहिं अण्णु पवडियेयणु JambhSaCa. 11.5.8; अवगणणं णउ अणुमण्णइ जिउ अणाइ-मिच्छसे VaḍḍhaCa. 1.14.12; साइ अणाइ दुविहे ते भासिय तहय अणंताणंत गुणासिय VaḍḍhaCa. 10.38.1; तेम पदंत सुणंतयइ जयउ अणाइ अणंतु SandeRa. 223. cf. अणादि.

अणाइ (anāi = anāgas) *m.* faultless, sinless, Apa. असई अराई असाई अणाई MahāPa.(P.) 9.6.9 (FN. 'अणाई' आगो दोषस्तेन रहितः)

अणाइअणंत (anāi-ananta < anādy-ananta) *adj.* having no beginning and no end, eternal, JM. होइ अणाइअणंतो अणाइसंतो य साइसंतो य। देमणपोगवडं अंतमुहुत्तं चरिममिच्छो (comm. मिथ्या-गुणालङ्घतो जीवः) PañSam. p. 22. gā. 70; Apa. देहादेवलि जो वसइ देउ अणाइ-अणंतु Paramapp. 1.33.

अणाइकाल (anāi-kāla < anādi-kāla) *m.* time having no beginning, JŚ. मोवखगया जे पुरिसा अणाइकालेण बार-अणुवेक्खं। परिभावि-ऊण सम्मं BāAnu. 89; सचित्तमत्तपाणं गिद्धी दप्पेणऽपी पमुत्तूण। पत्तोसि तिक्खदुक्खं अणाइकालेण तं चित्तं BhāvPa. 100; ममिओ संसारवणे अणाइ-कालं अणप्पवसो BhāvPa. 110; ममिओ अणाइकालं संसारे थीर चित्तेहि BhāvPa. 139; भावरहिण सउरित अणाइकालं अणंतसंसारे BhāvPa. 7; साहारणा वि दुविहा अणाइकाला य साइ-काला य KattiAnu. 125; Apa. अजरामर जीउ अणाइकालु PañCa.(P.) 2.8.9; 6.16.11.

अणाइजीव (anāi-jīva < anādi-jīva) *m.* eternal soul, JM. इह खलु अणाइजीवे PañSu. 1.

अणाइजोग (anāi-joga < anādi-yoga) *m.* beginningless association (between Karma and soul), JM. अणाइजोगे वि विओगो कवणोवलनाएणं PañSu. 52.

अणाइज (anāijja < an-ādeya) *adj.* which makes a man not acceptable (a kind of nāmakarma), JM. थावर सुहुम अपज ... हुत्तराणाइज्जाअस इय नामे सेवरा बीसं KamVi.(D.) 27.

अणाइअ (a-nāijja < a-jījāy-) *v.* (pass.) which cannot be known, Hem.(Gr.) 4.352.

अणाइअदुग (anāijja-duga < anādeya-dvika) *m.* the two Karmas beginning with anādeya and ayañhikārti, JM. मणु-सिरिणुपुवि विअवडु दुहुम अणरअदुग (अणरअदुग) सत्तल्लेओ KamTh.

(D.) 16. [cf. AMgD. अणाइअदुग instead of अणरअदुग]

अणाइछिअ (anāiñchia = anākṛṣṭa) *adj.* (ppp.) [Hem. (Gr.) 4.187] not attracted, JM. कामेण करिसिअ-सरेणावि अणाइछिओ अणच्छे KumCa.(H.) 7.32.

अणाइणिहण (an-āi-nihana < an-ādi-nidhana) *adj.* [also अणाइनिहण] [f.-ā] which has no beginning and no end, eternal, AMg. ओसपिणी य उत्सपिणी य दोज्जि वि अणाइनिहणाओ Tittho. 15; JM. लोए अणाइनिहणे एव अजाणमोहिया जीवा PaumCa.(V.) 82.13; सुनिउणमणाइणिहणं भूयहिं भूयसावणमहणं JhāṇSa. 45; लोगमणाइणिहणं JhāṇSa. 53; (जीव) अणाइणिहणं JhāṇSa. 55; गमह जयमंगलहरे अणाइ-णिहणे अणंतवरणाणे CaupCa. 1.1; एसा कल्लाणपरंपरा अणाइणिहणे संसारे य कयाइ जीवेणं लदपुव्वा CaupCa. 32.16, जीवो अणाइनिहणो SupāCa. 15.52; एए अणाइनिहणा तहा VisVis. 2.3; जीवो अणाइनिहणो KāiKa. 2; SamTa. 2.37; 2.42; एव जीवदव्वं अणाइणिहणं SamTa. 2.41; काले अणाइणिहणे JivVij. 49; जीवो अणाइणिहणो तवभावणमाविको अ संसारे ŚrāPraSu. p. 32a. gā. 7; जीवो अणाइणिहणो चउगसंसारसादरे बोरे ... निवडइ VijKevCa. 1.21; अण्णा अणाइणिहणो विण्णाण-गुणो य गावव्वो TarLo. 1324; JŚ. जीवा अणाइणिहणा Pañeattbi. 53; तियरणमुद्धो अणं अणाइणिहणं तिअगहरं BhāvPa. 112; कत्ता मोइ अमुत्तो सरीरमित्तो अणाइणिहणो य BhāvPa. 146; एव तु जीवदव्वं अणाइणिहणं विसेतियं णिवमा Māla. 981(10); लोओ अकिट्ठिमो खलु अणाइनिहणो सहावणिप्पणो Māla. 714(8); जुत्तोसि सजोगि जिणो अणाइ-णिहणारिसे उत्तो GomSa.(J.) 84; सरिसो जो परिणामो अणाइनिहणो इवे गुणो सो हि KattiAnu. 241; 231; 244; Apa. जीउ अणाइणिहणु संसारए SudCa. (N.) 12.5.4.

अणाइणिहव (anāi-nihaya < anādi-nidhana) *adj.* eternal, having no beginning and no end, Apa. लोउ अणाइणिहउ जिणु आसइ DhamPar. 6.1.4.

अणाइण (an-āinna < an-ācīrna) *adj.* (ppp.) [also अणाइअ] [Hem.(Gr.) 3.134] not to be observed or used, AMg. सव्व-मेवमणाइणं निगंवाणं महेसिणं Dasave. 3.10; जा य बुद्धेइणइणा न तं भासेअ पण्णवं Dasave. 7.2; JM. पावळिसे पुच्छा उच्छुकरण मळिङ्गि दाह थळी य दिट्ठो। चउत्तपदं च विककुमं पळिमंथो वेवडणाअं KappBhā. 985; आइणमणाइणं निसीहमिहं च नो निसीहं च VavaBhā. 1.281; केसिंथि होइ मोहो उ जव्वो ते होति आइण्णा। जेसिं तु अणाइणा तेसिं खलु पोरिसी दोणिण VavaBhā. 7.287; तह वि खलु अणाइणं पसउणुअम्मा पवयणम्मि NisBhā. 4837; इति दप्पतो अणाइणं गेलण्णऽद्याण ओम आइणं NisBhā. 4863; इरियाल मणसिल पिप्पली उ खज्जर मुहिया अभया। आइणमणाइणा तेऽवि दु एमेव नायव्वा PavSāro. 1002.

अणाइण (anāinna < anākīrna) *adj.* not crowded with, AMg. जं विवित्तमणाइणं रहियं इत्थिअणेण य। इमवेरस्स रक्खद्धा आळयं तु नितेवए Utt. 16. v. 1 (Sukh. स्थावसकुलः)

अणाइत्त (anāi-tta < anādi-tva) *n.* beginninglessness, JM. नो परमपुरिसपवाइ पओवणाभावओ दलाभावा। तत्तस्सहावयाए तत्तस्स व तेसिं अणाइरी VisVis. 2.6.

अणाइधुव (anāi-dhuva < anādi-dhruva) *adj.* beginningless and permanent, stable, JŚ. सासणम्मि अणाइधुवेण विआ दुवि-वप्पो Dhavaḷā. 8.35.10.

अणाइनिगोअ (anāi-nigga < anādi-nigoda) *m.* a primordial cluster of souls which are not developed, Apa. अणाइ-विमोअअण्ण मज्जंओ, पमत्तगुणंतअंइ सइसंओ JivānSa. 1.1.

[अनादिसंबन्ध (anāi-bandha < anādi-bandha) m. beginningless bondage, AR.]

अनादिसंबन्धस्य (anāi-bhava-bbhattha < anādi-bhavā-bhyasta) *adj.* having been repeatedly acquainted with the beginningless worldly life, JM. जन्मजराभयस्यो तस्सेव सख्यमुज्ज-पणेह । जह गहिअपालणेणं अपमाओ सेविअब्बोत्ति PañVa. 518.

अनादिसंबन्धभाषणा (anāi-bhava-bhāvaṇā < anādi-bhava-bhāvaṇā) *f.* contemplation on the beginningless worldly existence, JM. विसमा विसय-पिवासा अणाइ-भव-भावणा जीवाणं Sīlo-Mā. 73; अशुरुओ मोहतुरु अणाइभवभावणाविअयमूलो । दुक्खं उम्मूलिज्जइ अवंतं अपमतेहि PañVa. 40; अइविसमो मोहतुरु अणाइ-भव-भावणाविअय-मूलो Erz. 4.21.

अनादिसंबन्धसंग (anāi-bhava-saṅgaya < anādi-bhava-saṅgata) *adj.* associated with the beginningless worldly life, JM. चित्तेज्जा अभिणवपाविए गुणे, अणाइभवसंगे य अगुणे PañSu. 18.

अनादिसं (anāi-mān < anādi-mān N.Sg.) *adj.* having no beginning, AMg. जन्मजरामरणजलो अणाइमं वसणसावयाइणो ।... रीदो भवसमुदो ĀrahPaḍ.(V.) 818; BhattaP. 106; PañVa. 1575; JM. अणाइमं बंधो पयाहेणं अईअकालतुलो PañSu. 52; जं अणाइसरुवं एकं पि हु तं अणाइमं चेव । सो तस्स तद्भाभावोऽपि अप्यभूओत्ति काज्ज PañSa. 1059; एतो (अयवं) अणाइमं चिय सुओ य VisVis. 2.12; अणाइमं वट्टए इमो लोगो VisVis. 2.1.

अनादिसंत (anāimanta < anādimat) *adj.* [also अणाइवंत] eternal, having no beginning, JM. भणिएहि तेहि एवं गहिंयं वरयट्ठि-एहि सम्मत्तं । जं बहुभवकोडीहि वि अणाइमंनेहि न य पत्ते PaumCa.(V.) 118.32; Apa. सीउ संकतु सुदुमु अणाइवंतु BhaviKa. 1.9.

अनादिसय (an-āi-maya < an-ādi-maya) *adj.* having no beginning, JM. ण य एयमेयओ तं अन्नं कम्मं अणेण चरियत्थं । सइभावाऽ-णाइमया कह सम्मं कालभेएणं PañVa. 1036.

अनादिसोहवासिय (anāi-moha-vāsiya < anādi-moha-vāsiya) *adj.* (ppp.) imbued with beginningless delusion, JM. सुदो अम्हि पावे अणाइमोहवासिए PañSu. 12.

अनादिय (anāi-ya < anādi-ka) *adj.* [1. अणाइया] having no beginning, beginningless, AMg. अनुवा वायाओ विउजंति, तं जहा — अरिथि लोए णत्थि लोए ... सारए लोए अणाइए लोए Āyār. 1.8.1.3; अणाइयं च णं अणवदग्गं दीहमदं चाउरंत-संसार-वंतारं मुज्जो णो अणुपरियट्ठि-स्संति Sāy. 2.2.79(720); अणाइयं अणवदग्गं संसारसागरमिणं SamavPra. 99; अणाइयं च णं अणवदग्गं दीहमदं चाउरंत संसारवंतारं अणुपरियट्ठि Viy. 1.1.11 (1.45) (comm. अज्ञातिकं वा कृणातीतं वा, अणयं पापमतिशयेनेतं गतमणातोत्तमं p. 35a.11); 1.436 [Ldn.]; 2.1.26 (2.49); 12.22; 12.59 [Ldn.]; गोयमा ! अन्धेयइयाणं जीवाणं कम्मोवचए ... अणाइयं सपज्जवसिए अणाइयं अपज्जवसिए Viy. 6.3.7 (6.28); पुणो अणाइयं च णं अणवदग्गं दीहमदं चाउरंत संसारवंतारं कीरवइस्सइ Nāyā. 1.2.76; 1.4.22; 1.5.129; 1.15.14; असिडे दुविहे पण्णत्ते, तं जहा — अणाइयं वा अपज्जवसिए, अणाइयं वा सपज्जवसिए Jivābhi. 9.11; सइएि दुविहे पण्णत्ते — अणाइयं वा अपज्जवसिए अणाइयं वा सपज्जवसिए Jivābhi. 9.16; 9.164; सइएि दुविहे पण्णत्ते, तं जहा — अणाइयं वा अपज्जवसिए Pannav. 18.13 (1271); अमासए तिविहे पण्णत्ते, तं जहा — अणाइयं वा अपज्जवसिए Pannav. 18.105 (1875); धम्माधम्मागासा तिजि वि एए अणादिया (१.1. अणाइया) । अपज्जवसिया चेव सम्बदं तु वियाधिया Utt. 26.8; JM. एवं जीवा भवारणे अणाइयं निरसए । पुच्छाकस्सभावेण मामि-अयति सक्कमुणा UpPayTī. 482a.8; इय असदेवाणाइयमणे तम आडि

एवमाई वि VisVis. 2.18; मिच्छसत्तमवन्नाणं अणाइयमणंतं च विज्जेवं PañSāro. 1307; अणाइयं अणवदग्गं संसार-वंतारं अणुपरियट्ठिस्सइ Erz. 38.17; Apa. रसुसुरा इमी गिरा ससाइया अणाइया MahāPu.(P.) 40.12.15.

अणाइय (an-āiya = an-ādiya) *adj.* (ppp.) who is not respected or honoured, JM. काहिंति संखडाई न उज्जमिस्संति चरणकरणेह । तो ते अणे वि मुणी होहिंति अणाइया लोए UpPayTī p. 368a.12.

अणाइयंत (anāiyanta < an-ati-yat = anatikramat) *adj.* (pr. part.) not giving up (the disputation), JM. गीतो अणाइयंतो छिइ तुम चेव छेदितो संतो । कहमंतरमिवावेइ तित्थयराणंतरं संवं VavaBhā. (Pitthā.) 806. p.12.

अणाइयमाण (an-āiya-māna < an-ādiya-māna) *adj.* (pr. part. pass.) not accepting, AMg. जहा तुच्छस्स कथइ तहा पुणस्स कथइ । अवि य इण अणाइयमाणे Āyār. 1.2.6.5.

अणाइल (an-āila < an-āvila) *adj.* 1 not perturbed, not disturbed, AMg. ते संवे उवसणे समुप्पणे समाणे अणाइले अवहिते अरीणमाणे ... सम्मं सहिस्सामि Āyār. 2.15.34(769); ते संवे उवसणे समुप्पणे अणाइले ... सम्मं सहि Āyār. 2.15.37(771); णीवारे व ण लीएज्जा छिण्णसोने अणाइले Sāy. 1.15.12(618) (Cu. अणाइले अणातुरेण छिदितव्वं), तए णं मे अज्जुगए अरीणे अविमणे अज्जुते अणाइले अविताही अपरितंतजोगी अइइ Antag. 120; JS. विदिधणिदवदकच्छो जोवेइ अणाइलो तमचाई (अणाइलो अनाकुलः) BhaĀrā. 203; 2 pure, without any turbidity, AMg. अणाइमं या अकमाइ मुकं सके व देवाहिबई जुईमं Sāy. 1.6.8(359); संवे अणट्ठे परिवज्जयंते अणाइले या अकसाइ भिक्खु Sāy. 1.13.22(578) (Cu. अणाइलो णाम अनातुरः सुवादिभिः परीवहे); णो तुच्छए णो य विकल्पाज्जा अणाइले या अकसाइ भिक्खु Sāy. 14.21(600); णीवारे व ण लीएज्जा छिण्णसोने अणाइले । अणाइले सदा ईले दहे आरतमेदुणे Sāy. 1.15.12 (Cu. अणाइले एवमनाकुलः); धमचेरं ... पंच महव्वयसुखवयमूलं समणमणाइलसाहुसुचिणं Pañhā. 9.3. p.1; अमुच्छिअ अगिडे अगटिअ अगएहिअ अणज्जोववणे अणाइले अउडे ... भुंजेज्जा संजए णं समियं Pañhā. 6.20.

अणाइल्लंशण (anāillam-jhāna < māvila-dhyāna) m. brooding caused by debt, AMg. अन्नाणंशणे अणायारंशणे ... अणा-इल्लंशणे वरंशणे ... मिच्छामि दुक्खं ĀurPacc.(V.) 11.

अणाइसंसार (anāi-saṁsāra < anādi-saṁsāra) m. the world without beginning, JM. धण-सयण-पुत्त-दारा जे अन्नमवेसु आसि णेगविहा, ते कथययाऽणाइसंसारे परिमंतस्स PaumCa (V.) 32.30.

अणाइसंसारवसति (anāi-saṁsāra-vatti < anādi-saṁsāra-vartin) *adj.* (soul) which is finding itself in the beginningless worldly life, JM. अणाइसंसारवसिणो जीवस्स तासु तासु जोण्णिहू कारणवसेग संवे सत्ता बंधवा आसी सत्तु य VasaU. 85.1.

अणाइसंत (anāi-santa < anādi-sānta) *adj.* which has an end but no beginning, JM. होइ अणाइ अंतो अणाइसंतो पुणोदवाणु-दओ PañSām. 5.97.

अणाइसंतान (anāi-santāna < anādi-santāna) m. eternal flux, AMg. अणाइसंतानकम्मबंधणकिं अविक्खल्लसुदुत्तारं ... संसारसावरं Pañhā. 8.23 (comm. अनदिः संतानो यस्य कर्मबन्धनस्य p. 62b.12); Uvav. 46.

अणाइसपज्जवसिय (anāi-sapajjavasiya < anādi-saparya-vasita) *adj.* without a beginning but having an end, JM. मिच्छसत्तमवन्नाणं अणाइयमणंतं च विज्जेवं । मन्नाणं तु अणाइसपज्जवसियं च सम्मत्ते PañSāro. 1307.

अनादिसंबन्ध (anāi-sambandha < anādi-sambandha) m.

beginningless relation, J.S. पबो सील सहायो बीकगण अणुसंज्ञो GomSā.(K.) 2.

अणुसंज्ञक (anāi-sarūva < anādi-svarūpa) *adj.* of beginningless nature, J.M. जं अणुसंज्ञकं एकं वि दु तं अणुसंज्ञं चेव । सो तत्स तद्वाचोऽपि अणुसंज्ञो ति काऊण PavVa. 1059.

अणुसुद्ध (anāi-suddha < anādi-suddha) *adj.* which is pure and beginningless, J.M. एसो (मयं) अणुसंज्ञं चिय सुद्धो स तसो अणुसुद्धुत्ति VisVis. 2.12.

अणुसंज्ञेति (anāisesi < anātiśeṣin = an-atiśāyin) *adj.* one who does not possess supernatural power, J.M. संज्ञाईप वि भवे साहजं वा एसो उ पुच्छिञ्जा । न उ (य) णं अणुसंज्ञेसी विद्याणं एस छउमसो AvNI. 590 (comm. अनतिशयी अणुसंज्ञातिशयरहित इत्यर्थः p. 240a. 12); KappBhā. 1217; केणुवसमिओ सङ्को मय चि ण या सो तु तेण इति टीप । को णु हु तं उवसामे अणुसंज्ञेसी अहं वस्सं NisBhā. 880.

अणुसंज्ञ (anāi-ya < an-ādi-ka) *adj.* [v.l. अणुसंज्ञेति] without a (new) beginning (Sch.), AMg. सञ्चारं ओप तिण्णे छिक्कहंहे आइय्हे अणुसंज्ञं चेवाण भेउरं कायं Ayār. 1.8.6.5 (various explanations are offered, Cūṇṇi p. 283 अणुसंज्ञेति आतीतं नाम अहितं तत्त्व जीवादिनागादीना वा पंचाणं आतीतो अणुसंज्ञो जहारोविमभारवाही, पुत्रं पि इणियमणे ति; Śi. आ समन्ताद् अतीत इतो गतो अनाद्यनन्ते संसारे आतीतः, न आतीतः अनाद्यतः, अनाद्यो वा संसारे येन Tū. 286b.1-2; Jacobi. not being known [पात = ज्ञात]; Nathmal not influenced by circumstances)

अणुसंज्ञ (an-āu < an-āyus) *m.* 1 without a life-period, गंधा-अतीते अमय अणुसंज्ञ Sāy. 1.6.5.56; तं सद्धता य जणा अणुसंज्ञ इदा व वेवादिब बागमिस्सं Sāy. 1.6.29; 2 when the life-period deciding Karman is not bound, J.M. अणु उदीरह सत्त उ अणुसंज्ञ छविहमवेयणी-आक । पण अवियणमोहाउग अकसाई नाम गोत्तदुग PavSāro. 1278.

अणुसंज्ञ (an-āuga < an-āyuska) *adj.* time when no life-period leading Karman is bound, J.M. वंथेडु सत्तसंज्ञाउग छविहममो-हाउ इगविह सायं । संतोदणुसंज्ञं अणु उ अमोहा चउ अपारं PavSāro. 1277.

अणुसंज्ञा (an-āucchā < an-āpucchā) *f.* absence of permission, J.M. गुरुयण-अणुसंज्ञाप सयं कीरतो न संतोसं जणह KumPra. 121.5.

अणुसंज्ञिय (an-āujjiya < an-āyogika) *adj.* without application, AMg. आउज्जिया णं भंरो ! ते येरा मगवतो तेसिं समणोवासयाणं इमाई पयाकवाइं वागरणं ? उदाहु अणुसंज्ञिया ? Viy. 2.5.25 (2.110)

अणुसंज्ञ (an-āutta < an-ākutta) *adj.* (ppp.) desisting from physical violence, J.M. जो पुण पमावदोसो थोवो वि दु णिच्छएण सो भंगो । सम्ममणाउट्टस्स उ, अवगरिसो संजमम्मि जओ GurTaVi. 1.82.

अणुसंज्ञ (an-āuttanta < an-ākuttat) *adj.* (pr. part.) desisting from physical violence, J.M. जहं सम्मं आउट्टा तो छमगुहं चेव अणुसंज्ञाणं गुरुवयणातिकमे छगुहं NisCu. 3.208.19; गणेण गण-येहिं वा जोडिते आउट्टत्तस्स मूलं चेव अणुसंज्ञत्तस्स अणवट्टं चेव अणुसंज्ञत्तस्स पाइयि NisCu. 3.208.22.

अणुसंज्ञमाण (an-āuttamāna < an-ākuttamāna) *adj.* (pr. part.) who is desisting from physical violence, J.M. अणुसंज्ञमाणो जहं वि हिंसरं तथा वि अवधंगो SāyCu. p. 37.21.

अणुसंज्ञ (an-āutti < an-ākutti) *f.* abstinence from physical violence, AMg. अवसतिवं अणुसंज्ञं सवमणेसिं अवरणवार Ayār. 1.9.1.17; J.M. सोकण अणुसंज्ञं अणुसंज्ञो वनिक्कय अणुसंज्ञं हु । अणुसंज्ञं

अणुसंज्ञो वम्मई गाम अणुमारो AvNI. 877.

अणुसंज्ञ (an-āutti < an-ākutti) *adj.* who desists from physical violence, AMg. बाणं कायणउट्टी अनुहो जं च हिंसर Sāy. 1.1.2.25.

अणुसंज्ञ (an-āuttiyā < an-ākuttiyā) *f.* absence of physical violence (an act of harm done by coming close to the object to be harmed), J.M. जे उ पमत्ताणउट्टियाए वंधंति तेसिं वंधंति । संवच्छराणि अणु उ उक्कोसियरा मुहुत्तंतो PavSāPra. 16.44 (comm. अणु-कुट्टिका अनुपेत्यकरणेन प्राणातिषातादौ वर्तमानाः) cf. आउट्टिया PavSāPra. 15.18.

अणुसंज्ञ (an-āutta < an-āyukta) *adj.* (ppp.) [f.-ā] 1 inattentive, careless, AMg. पटिह्णणाअणुसंज्ञं पावसमणे ति वुच्चई Utt. 17.19; आसणम्मि अणुसंज्ञं पावसमणे ति वुच्चई Utt. 17.14; जोहे होह पमत्तो जिणवरवयणरहिओ अणुसंज्ञो । ताहं इंदियचोरा करिंति तवसंजमविलोमं MahāPāce. 98; J.M. उच्चारे पासवणे खेळं तिपाण अणुसंज्ञो UvMā. 367; गायक्यनुमस्सिस्सं वाडणाउत्तं पासवस्सदि । पाडणवभूयं वाडजो भगवत्तं महामणि AngVi. 10.19; 2 not usable, not acceptable, useless, J.M. जत्थ पावा भंलोवगरणं वा तिप्पिज्जहं सा भूमी अणुसंज्ञा होह ViMāPra. 63.10; 63.18; 63.9; 63.20; अववाएण राओ विहारयं नगराईहितो नीसरंताणं जहं पावसु तलियाओ तो अणुसंज्ञा न हंति पावा ViMāPra. 63.32.

अणुसंज्ञावयणता (anāutta-āiyanatā < anāyukta-ādāna-tā) *f.* taking a thing carelessly, a kind of anābhogakryā, AMg. अणुसंज्ञावयणता किरिया दुविहा पणत्ता, तं जहा — अणुसंज्ञावयणता चेव अणुसंज्ञपमज्जणता चेव Thāna. 2.39(50)

अणुसंज्ञावयण (an-āutta-tthāna < an-āyukta-sthāna) *n.* improper place, J.M. तं च दंडपुच्छं अणुसंज्ञावयणे नेऊण तिप्पिज्जहं ViMāPra. 63.11.

अणुसंज्ञावयण (an-āuttaḍa < an-āyukta-ka) *n.* unoccupied place, J.M. अणुसंज्ञावयणं नाम नीसरंताणं वामवाहाए दुवारपासे भूमिखंडं इट्टिगारपरिजुत्तं अणुसंज्ञं ति रुद्धं ViMāPra. 63.12.

अणुसंज्ञपमज्जणता (an-āutta-pamajjanatā < an-āyukta-pramājanatā) *f.* brushing off carelessly, a kind of anābhoga-kryā, AMg. अणुसंज्ञावयणता किरिया दुविहा पणत्ता, तं जहा — अणुसंज्ञावयणता चेव अणुसंज्ञपमज्जणता चेव Thāna. 2.33(50)

अणुसंज्ञ (an-āuttam < an-āyuktam) *adv.* carelessly, AMg. अपसत्थकायविणय सत्तविहे पज्जेते, तं जहा — अणुसंज्ञं गमणं जाव अणुसंज्ञं सत्तविज्जोणजुंजणता Thāna. 7.136(585); Viy. 25.7.233 (25.598); से किं तं अपसत्थकायविणय, तं जहा — अणुसंज्ञं गमणे अणुसंज्ञं ठाणे Uvav. 46.

अणुसंज्ञ (an-āutti < an-āyukti) *f.* impropriety, unusableness, J.M. तहा जहं आयामंतस्स तिप्पणं दोरओ वा वामहत्थे पाप वा लंगरं तथा अणुसंज्ञं इवह ViMāPra. 63.15-16.

अणुसंज्ञ (an-āuya < an-āyuska) *m.* not having a life-period, liberated, AMg. जदत्थि णं लोणे तं सत्थं पुणोभारं, तं जहा — जीवचेव अजीवचेव ... साउयचेव अणुसंज्ञचेव Thāna. 2.1(49); खयनिष्कण्णे अणुसंज्ञं पणत्ते, तं जहा — उप्पणणणइसणवरे अरहा जिणे ... अणुसंज्ञं निराउय ... तिहे पुणे पुणे ApuOg. 244.

अणुसंज्ञ (an-āura < an-ātura) *adj.* not suffering from (a disease), J.M. पत्थं पुण जो चेव तिगिच्छणीओ सो अणुसंज्ञो अवधंगो CapCa. 298.31.

अणुसंज्ञ (an-āula < an-ākula) *adj.* undisturbed, AMg.

अत्यन्तमिदं अनादिके समविसमाधि मुणीऽहिंसाय Sūy. 1.2.2.14; तय जं से अरुणाय समगोवासय ... अचक्रि अस्मिन् अनादिके ... पोषवहणस्स एगरेसंति वत्थेणं भूमिं वसज्जं Nāya. 1.8.78; अनुत्तर नाकण अण्णहिंसे अनादिके । इदिवाइ जहामां दमहता मुणी चरे Dasave. 5.1.13; J.M. भावपरीसहा जे संसारबोद्धेयणिमित्तं अनादिके सहइ ĀvTī.(H) 404a. 8; तओ सम्मं पवत्त निष्कापइ अनादिको PañSu. 42; गह्वायंति अजेगे वसणेसु अनादिका पुणे विरला GaRaKo. 261; J.S. हुक्के सुहे य मुणिणो मज्झस्वमणाउला होति Māla. 818(9); Apa. एयं सुपसिद्धं वम्महचिचइ पालिज्जन्ति अनादिकं PañCa.(S.) 20.10.9; विमु करेवि अनादिकं, वयणु करेवि अचप्पल KumāCa.(H.) 8.79.

अनादिकल (an-āula-tta < an-ākula-tva) *n.* the state of being free from troubles or perturbations, J.M. ततो अनादिकलं खणं पि तुह माविजीव । अहो BhuvKavCa. 680.

अनादह (an-āuha < an-āyudha) *adj.* without any weapon, J.M. अनादहं च दहूण मए समुज्झयं मंडलगं CaupCa. 120.5; अनादहाणं च असिक्खिओ मह करो पहरिउं CaupCa. 126.12; अनादहं च दहूण मए मुक्कं मंडलगं KaKoPra. 141.22.

अनादहवह (an-āuha-vaha < an-āyudha-vadha) *m.* killing without using any weapon, S. (विदूषक) जदो गरिदाणं आणामंगो वन्हाणं माणखेणं च अनादहवहो ति साहंति SūMāñ. 2.24.5

अनाएज्ज (an-āeja < an-ādeya) *adj.* (pot. part.) not fit to accept, AMg. जीवे णं देवगतिं णिबंधमाणे नामस्स कम्मस्स अट्ठावीसं उत्तरपगढीओ णिबंधति, तं जहा — देवगतिनामं ... सुत्तरनामं आपज्ज — अणाएज्जाणं दोहं अण्णयरे पगे णामे णिबंध Samav. 28.5.

अनाएज्जनाम (anāeja-nāma < anādeya-nāman) *n.* name which should not be accepted, AMg. आपज्जनामाए एगो अणाएज्जनामाए दो Pannav. 23.126 (1703)

अनाएज्जवयण (anāeja-vayana < anādeya-vacana) *n.* word which should not be accepted, AMg. से णं तए पुरो भवति दुक्खे दुक्खे दुगंवे ... अणाएज्जवयणपच्चायाए Thāpa. 8.597 (MV.); वण्णवज्जाणि य से कम्मइ बडाइ ... उडिण्णाइ — नो उवसंताइ भवति, तओ भवइ दुक्खे दुवण्णे ... अमणामस्सरे अणाएज्जवयणे पच्चायाए या वि भवइ Viy. 1.357 [Ldn.]

अनाएय (an-āeya < an-ādeya) *adj.* (pot. part.) unacceptable, J.M. जं पुण एवं ठिए वि कुविलेवणाणि कीरंति, तं सब्बहा अनाएयं मूळजंतुविलसियसक्कं JambuCa.(G.) 76.5.

अनाएस (an-āesa < an-ādeśa) *m.* not specified, general, J.M. (संज्ञो) भावम्मि होइ दुविहो आपसे वेवडणाएसे UttNi. 47 (comm. आदेशो विशेषः तस्मिन् तदन्यस्तु अनादेशः सामान्यम् 82b.9)

अनाकाल (anākāla < an-akāla) *m.* not a period of famine, J.M. सो अण्णया सामी तस्स बा संतिवा चारपुरिसा भइरणेण संजेते अनाकाला-रिसु दट्ठं सुहसे तेसिं जतीणं अणुक्कपट्टाए NisCu. 8.434.18.

अनाकाल (anā-kāla < a-kāla) *m.* famine, J.M. खितं विहमादि अमावियं व कालो यणाकालो KappBhā. 4552 (comm. दुष्काल उच्यते) [Sāg. reads अनाकाल]

अनाकुल (an-ākula < an-ākula) *adj.* not perturbed, not distressed, J.M. विहिणा पडिपुणम्मि भोगो वि गय य थेवकाले उ । सुखाउजोगभावे चित्तेणमणाकुलेण तहा PañCaPra. 5.86. cf. अनाउल.

अनाकुलभाववा (an-ākula-bhāva-yā < an-ākula-bhāva-tā) *f.* undisturbed mental state, J.M. सिरासाराजो वि बाहिस-मारोगविण्णणेण हट्ठिक्कतीओ अनाकुलभाववाए ... सुहसेसाए वट्ठ PañSu. 89.

अनागत (an-āgai < an-āgati) *f.* no return (to worldly life or lower state), AMg. अताण जो जाणति जे व लोगं जो आगइ माणइ-णागइ च Sūy. 1.12.20; J.M. कप्पाकप्पटियाणं सव्वेसिमणागइ मगे ĀrābPaḍ.(V.) 178.

अनागाद (an-āgada < an-āgata) *adj.* (ppp.) 1 future (time), (the time) which is yet to come, J.S. तीदि एक्कुप्यणे अणा-गदे चेव कालम्मि Māla. 635(7); ते (गिगंथा) ... अणुवमे सोक्खं । अन्वादाधमणंतं अनागादं कालमत्यंति Māla. 1189(12); परमस्यो बवहारो दुविहो कालो जिणेहिं पण्णत्तो ... तीदाणागइभूओ बवहारो णंतसमओ अ ŚrāĀ.(V.) 21; 2 future (one of the 10 Pratyākhyānas), J.S. पक्कत्ताणं ... दसविहं तु ... अनागादमदिहंतं Māla. 639(7)

अनागादमिलास (an-āgadabhillāsa < an-āgatābbhillāsa) *m.* future desire or craving (a kind of non-celibacy), J.S. सकारो संकारो अदीदसुमरणमणागदमिलासे ... अन्वमं दसविहं पदं BhaĀra. 880.

अनागंता (an-āgantā < an-āgantr) *adj.* who or which will not come, AMg. तओ पुरिसजाया पण्णत्ता, तं जहा — अनागंता णामेगे सुमणे भवति, अनागंता णामेगे दुम्मणे भवति, अनागंता णामेगे णोसुमणे णोदुम्मणे भवति Thāpa. 3.198(168)

अनागम (an-āgama < an-āgama) *m.* non-arrival (absence), AMg. णाऽणागमो मक्खुमुहस्स अरिय Āyā. 1.4.2.2 (Soh. reads अनागमे); J.M. जत्थ अणुप्पोसरणं न दिट्ठपुक्कं व जेण समणेणं । बारसहिं जोयणेहिं सो एइ अनागमे लहुगा KappBhā. 1195.

अनागमण (an-āgamana < an-āgamana) *n.* prevention of coming back, J.M. अहरागपाण वसणे मंडलगत्तास सचिवडण्णठावणा । मत्तपरिट्ठावणमुत्तरिज्जेहो अनागमणं UvPay. 989.

अनागमणधम्मि (an-āgamana-dhammi < an-āgamana-dharmin) *adj.* whose doctrine is non-return (to the worldly life), AMg. एते भो णणिगा वुत्ता जे लोगंसि अनागमणधम्मिणो Āyā. 1.6.2.3.

अनागय (an-āgaya < an-āgata) 1 *m.* future (time), AMg. अनागयमपस्संता पक्कुपण्णगवेसगा । ते पक्खा परितप्पंति क्षीणे आउम्मि जोव्वणे Sūy. 1.3.4.74; तिबिहे काले पण्णत्ते, तं जहा — तीए पक्कुपण्ण अनागय Thāpa. 3.197(425), एहिं णं देवाणुप्पिया । कलं इहं ... तीयपक्कुपण्णमणागयजाणए अरहा जिणे कवली Uvā. 7.10; अरहतेहिं ... तीत-पक्कुपण्णमणागतजाणएहिं ... पणीतं दुबालसंयं गणिपिणं AnuOg. 50; अइयं पडिक्कामि अनागयं पडिक्कामि पक्कुपण्णं पडिक्कामि ĀuraPaḍ.(V.) 11; 2 *adj.* (ppp.) (who or which is) yet to come, future, AMg. एवं तु समणा एगे अबलं गत्ताण अप्पमं । अनागयं मवं दिस्स अव-कप्पंतिमे सुयं Sūy. 1.3.83(42); तीय-पक्कुपण्णमणागयणं ... अरहंताणं Nāya. 1.8.194; तीयपक्कुपण्णमणागयणं ... देवाणं Jambuddi. 3.26; Kapp. 21; (ओहिनाणी) उक्कोसेणं ... अइयमणागयं च कालं जाणइ पासइ Nandi. 28; अइयम्मि य कालम्मि पक्कुपण्णमणागय । जमट्ठं तु न जाणेज्जा एवमेयं ति नो वए Dasave. 7.8; जे भिक्खु अनागयं निमित्तं बागरेति Nis. 10.8; पक्कुपण्ण-अनागय-तीयदावत्तिणो पयत्था जे । करयलकलियाऽऽमलय व्व मुणसि 'सिक्काविउ' ViTha. 21; (पावट्टाणाइ) अइयं निवामि पक्कुपण्णं संवरेमि अनागयं पक्कत्तामि ĀuraPaḍ. I 10; तम्हा सव्वे संगे अनागय वट्ठ-माणएऽतीए । तं सव्वत्थ वि बारय कय-कारिय-अणुमईहिं सवा ĀrābPaḍ.(V.) 675; तओ नवमे मासे तीए वा पक्कुपण्णे वा अनागय वा चउणं मया अण्णयरे पयावइ Tand. 84; संलेवेण तु कालो अनागताऽतीतवट्ठमाणो य JōisKa. 18; J.M. तिबिहं होइ निमित्तं तीय-पक्कुपण्ण-अनागयं चेव Kapp-Bhā. 1818; (पज्जा) तीदाणागइभूया तावइयं हक्क दव्वं SamTa. 1.81; तीदाणागयपक्कुपण्णवत्तुसत्थविस्वर MaViCa.(G.) 11b.1(3); सह

पञ्चमनाह्यमुहा मम सरणमणायथा अरिहा VīrMāh. 14; JŚ. इवमंगलं पञ्चम अनागत-यज्जाय-विसेसं पञ्च गहियादिमुहियं इवमं अतस्मात् वा Dhavāla. 1. 20.6; मोक्षुण सयलज्जपयमाणकमुहसुहवारणं किञ्चा NiySā. 95; कंखा- (१) अनागतयस्स et. 230) मणाययस्स य उदयस्स ण कुब्बए पाणी SamSā. 215; आमादीणं छण्हं अजोगपरिज्जणं तियरेणेण। पञ्चकखाणं णेयं अनागतयं चागमे काले Māla. 27(1); M. पञ्चसंसार-परिज्जणमाग-रवि-मंडला ण्ह-अकस्मि होति अनागतय-संग-कुलिसा इव सेल-संधावा GauḍVa. 225; 3 which is yet to be obtained, J.M. लुद्धिस्सिं च बोहिं अकरितोऽनागतयं च पत्थतो। दक्खिसि जह तं विव्वसल। इमं च अन्नं च सुद्धिहिसि ĀvNi. (H.) 1099; 4 preponed (penance or abstinence from sinful acts), J.M. सो दाह तवोक्तमं पडिक्खे तं अनागत काले। एयं पञ्चकखाणं अनागतयं होह नायव्वं ĀvNi. (H.) 1567.

अनागतकालगहण (an-āgaya-kāla-gahana < an-āgata-kāla-grahana) n. cognizance of (events in) future time, knowing the future (by certain signs), AMg. से किं तं अनागतकालगहणं?... वारुणं वा माहिंदं वा अणयरं वा पसत्थं उप्पायं पासित्ता तेणं सहिज्जह जहा-सुदुद्धो भविस्सह। से तं अनागतकालगहणं AṇuOg. 458; 450.

अनागतकालसमय (an-āgaya-kāla-samaya < an-āgata-kāla-samaya) m. the moment of future time, AMg. नेरयया णं भंते। जे योगं तेयाकम्मत्ताए गेण्हंति ते किं तीतकालसमय गेण्हंति? पडुप्पज्जकालसमय गेण्हंति? अनागतकालसमय गेण्हंति? Vīy. 1.1.6 (1.7) (1.25) (comm. समयः (कालस्य) परमनिष्ठोऽसौ: p. 26a.1)

अनागतयद्धा (an-āgayaddhā < an-āgatādhvan?) m. the whole course of future time, entire future time, AMg. अट्ठविधे अट्ठोवमिने पज्जे, तं जहा — पल्लोवमे सागरोवमे ओसप्पिणी उत्सप्पिणी योगमपरिबट्टे, तीतद्धा, अनागतयद्धा सव्वद्धा Thāna. 8. 39(620); AṇuOg. 202; adj. entire future, AMg. ते णं तत्थ सिद्धा इवंति ... सासय-मणाययद्धं कालं चिट्ठंति Uvāsa. 154; Pannav. 36. 94(2176)

अनागतपरित्ताण (an-āgaya-parittāna < an-āgata-paritāna) n. protection from (evil) which is yet to come; prevention of future (evil), J.M. विहो विधी अनागतपरित्ताणे भाविष्यो ĀvTi. (H.) 569a. 8.

अनागतवयस (an-āgaya-vaya < an-āgata-vayas) n. later age, J.M. ण वि य अनागतवयसगुणसहाणं जुज्जह विमत्ते SamTa. 1. 44.

अनागतवयसण (an-āgaya-vayana < an-āgata-vacana) n. word indicating future, AMg. अनुवीरणिट्ठाभासी समियाए संजए भासं भासेज्जा तं जहा — एगवयणं तीयवयणं पडुप्पज्जवयणं, अनागतवयसणं Āyār. 2. 4.1(3) (521); तिबिहे वयणे पण्णत्ते, तं जहा — तीतवयणे पडुप्पणवयणे अनागतवयसणे Thāna. 3.198(429); सोलसविहे वयणे पण्णत्ते, तं जहा — एगवयणे, ... तीतवयणे, पडुप्पज्जवयणे, अनागतवयसणे Pannav. 11.86(896)

अनागतसुहोवहाणत्थं (an-āgaya-suhovahāṇattham < an-āgata-sukhopadhāṇārtham) adv. for the purpose of accumulating or securing future pleasures, J.M. कुण्ह य गुणपणिहाणं अनागतसुहोवहाणत्थं SamTa. 1. 43.

अनागताहंविस्सय (an-āgayāya-visaya < an-āgatānta-visaya) m. an object (of knowledge) pertaining to the future or the past, J.M. गाणं अपुट्ठे अविसय य अत्थस्मि दंसणं होह। मोक्षुण किञ्चो जं अनागताहंविस्सयसु SamTa. 2. 25.

अनागतिव (an-āgaliya < an-argaliya) adj. unrestrained, unlimited, AMg. ते ... अनागतिवर्धकस्मिन्ने ... विट्ठिविं सव्वं संघेति Vīy. 15.65 (15.98); तत्थ ... अनागतिवर्धकस्मिन्ने ... विट्ठिविं सव्वं परिचय Nāyā. 1. 8.20; से देवे ... अनागतिवर्धकस्मिन्ने ... सव्वकमं

विउव्वस Uvāsa. 108.

अनागाह (an-āgāha < an-āgāha) adj. not deep, not pressing, not necessary, unnecessary, AMg. से भिक्खु वा भिक्खुणी वा ... गण्णत्थ (१) आगाढागाहेहिं) आगाढागाहेहिं कारणेहिं ठाणं वा, सेज्जं वा, णिसीहियं वा चेतेज्जा Āyār. 2. 2.1.18; जे भिक्खु असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा अनागाहं परिवासेति Nis. 11.78; J.M. आगाहे कमकरणे गुरुणा लहुणा अनागाहे KappBhā. 1025; आगाढमणागे पुब्बुत्तं खिप्पगहणमागाहे KappBhā. 1020; NisBhā. 4888; 1471; दोग्गह पडुगुपधरणा उव्वधानं जत्थ जत्थ जं सुत्ते। आगाढमणागे गुरुलहु आणादि समुत्थिता NisBhā. 15; तं च आगाढसुयं भगवत्तिमाह अनागाहं आचारमाति NisCu. 1. 11.19; अनागाढो जहणेणं तिण्णे उक्कोसेण वरिसं। जहा दिठ्ठिवा-यस्स वारसवरिसाणि बुम्मेहस्स ति VāvaBhā. comm. on 4.391; Vāva-Bhā. 4.393; 4.398; 4.407; JŚ. दुबिहं भत्तपञ्चकखाणं ... सविचारमणा-गाहे मरणे सपरकस्स इवे BhaĀrā. 60.

अनागार (an-āgāra < an-ākāra) adj. 1 formless, having no outer shape, AMg. असरीरा जीवघणा ... सागारमणायारं लक्खणमेयं तु सिद्धाणं Pannav. 2. 67. gā. 12 (311); DevTh. 294; 2 renunciation without any exceptions (one of the ten kinds of uttara-guṇapratyākhyāna), AMg. दसविधे पञ्चकखाणे पण्णत्ते, तं जहा ... सागार-मणायारं परिणामकदं निरवसेसं Thāna. 10.101(748) (comm. आकाराः प्रत्याख्यानापवादहेतवः। अविधमाना आकाराः यस्मिन् तद् अनाकारम्); सव्वुत्तरगुणपञ्चकखाणे ... दसविधे पण्णत्ते ... सागारमणायारं Vīy. 7. 2.7 (7.34); J.M. सागारमणायारं परिणामकदं निरवसेसं (पञ्चकखाणं) ĀvNi. 1564; पञ्चकखाणं च दसमयं ... महत्तरयणायारं आगारेहिं जुयं तु सागारं। आगारविहियं पुण भणियमणायारनामंति PavSāro. 194; JŚ. सागारमणा-गारं अनुवालेतो ददधिदीओ Māla. 636(7); 639(7); 3 indeterminate (perception), AMg. केवली णं भंते। इम रयणप्पमं पुट्ठिं अना-गारेहिं अहेत्ति ... पासति ण जायति Pannav. 30.27(1964); अनागारे से दंसणे भवति सागारे से णाणे भवति Pannav. 30.28(1964); वेइदियाणं दुबिहे उव्वओगे सागारे अनागारे य Pannav. 29.11(1920); JŚ. विरदीय अविरदीय विरदाविरे तहा अनागारे। सागारे जोगम्हि य हेत्ताए चव बोधव्वा KavāPa. 83; J.M. आगारमयं सव्वं जमणायारं तयं नत्थि ViĀvBhā. 64 (comm. यदस्ति तत् सर्वमाकारमयमेव यत्त्वनाकारं तद् नास्त्येव); चक्खु अचक्खु ओही केवलदंसण अनागारा SaḍSi. (D.) 12 (comm. अना-काराणि सामान्याकारमुक्तत्वे सत्यपि न विद्यते विशिष्टव्यक्त आकारो येषु तान्त्र-नाकाराणि); अचक्खुदंसणाई चउव्वओगे अनागारो PaṭSam. (C.) 1.5 (comm. आकारवजितः सामान्यावबोधरूपः); सागारगहणादिय णिवमपरित्तं अनागारं SamTa. 2.14.

अनागार (an-āgāra < an-āgāra) m. a houseless monk, JŚ. सायारोऽनागारो खवेदि सो मोहदुग्गंति PavSā. 2.102; adj. (the resort) meant for a houseless monk, J.M. सागारमणायारं सरणं जिण-सिद्ध-साहु-धम्मेषु ĀrāhKu. 7.

अनागारपस्सि (anāgāra-passi < anākāra-pasyin = *ra-darśin) adj. one who sees objects without any shape or form, AMg. जीवा सागारपस्सी वि अनागारपस्सी वि Pannav. 30.15 (1954-1960)

अनागारपासणवा (anāgāra-pāsaṇa-yā < anākāra-pāsaṇa-na-tā = *ra-darśanātā) f. power of perception of shapeless or formless thing, AMg. दुबिहा पासणवा पण्णत्ता, तं जहा — सागार-पासणवा अनागारपासणवा Pannav. 30.1(1986); अनागारपासणवा ... विविहा पण्णत्ता, तं जहा — चक्खुदंसणअनागारपासणवा ... केवलदंसण-अनागारपासणवा Pannav. 30.2 (1986); 30.7 (1942)

अनागारिक (anāgāri-ya < anāgāra-ka) *m.* a homeless monk, *Apa.* अवह अनागारिउ गवरायहि महवकजुसु धरिउ मुणिरावहि VaḍḍhaCa. 7.6.6.

अनागारोवउत्ता (anāgārovautta < anākāropayukta) *adj.* [also अनागारोवउत्ता] (*ppp.*) possessed of indeterminate perception, *AMg.* नेरइया किं सागारोवउत्ता अनागारोवउत्ता *Viy.* 1.5.26 (1.241); एवं अनागारोवउत्ते वि सत्तावीसं मंगा *Viy.* 1.5.27 (1.242); पाणावरणिज्जे किं सागारोवउत्ते बंध अनागारोवउत्ते बंध *Viy.* 6.3.25 (6.48); 6.4.18 (6.63); 8.2.127 (8.174); 18.1.57 (18.17); 19.8.7 (19.10); 24.1.14 (24.16); अहवा दुविहा सव्वजीवा पणत्ता — सागारोवउत्ता य अनागारोवउत्ता य *Jivābhi.* 9.86; एतेसि णं अंते ! जीवाणं सागारोवउत्ताणं अनागारोवउत्ताणं कतरे कतरेहिंते अप्पा वा बहुया वा तुहा वा विसेसाहिया वा *Pannav.* 3.106(262); 28.129(1901); *JŚ.* सागारोवउत्ता वि अत्थि अनागारोवउत्ता वि अत्थि *Dhavaḥ.* 2.420.1; 2.510.2.

अनागारोवओग (anāgārovaoga < anākāropayoga) *m.* possessing undifferentiated or general perception or knowledge, *AMg.* सागारोवओगे अनागारोवओगे चउत्थएणं पदेणं *Viy.* 1.9.14 (1.414); 17.2.17 (17.30); दुविहे उवओगे पणत्ते, तं जहा — सागारोवओगे य अनागारोवओगे य *Pannav.* 29.1 (1908); अनागारोवओगे दुविहे पणत्ते, तं जहा — चक्खुदंसणअनागारोवओगे य अचक्खुदंसणअनागारोवओगे य *Pannav.* 29.14 (1923)

अनागारोवओगि (anāgārovaogi < anākāropayogin) *adj.* one having a general or undifferentiated perception or knowledge, *JM.* विमलाडविसुद्धेसा मणपज्जवणाणिणे अणाहारा । असण्णी अण(?) गारोवओगिणे पुव्वपडिववा *ViĀvBhā.* 412.

अनाघाहजमाण (an-āghāijjamāna < an-āghrāyamāna) *adj.* (*pr. part. pass.*) which is not being smelt, *AMg.* गोयमा ! सव्वत्थोवा पोयला अनाघाहजमाणा अनासाहजमाणा अणंतमुणा *Viy.* 1.1.6 (1.32); एतेसि णं अंते ! पोयलाणं अनाघाहजमाणं कतरे कतरेहिंते अप्पा वा बहुया वा तुहा वा विसेसाहिया वा ? *Pannav.* 28.44(1821); 28.70 (1826).

अनाघाय (an-āghāya < an-āghāta) *adj.* without injury, *AMg.* मरणं पि सपुण्णाणं जहा मे तमणुस्सुयं । विप्पसण्णमाघायं संजयाणं वुत्तमओ *Utt.* 5.18; *m.* non-injury, ससुरासुरम्मि वि जगे तेण इहं वीसिओ अमाघाओ (*v.l.* अनाघाओ) *MahāNis.* 3.119.

अनाचक्खिअ (an-ācakkhīa < an-ācaksya = an-ākhyāya) *ger.* without telling, *Ś.* (विदूषक) अनाचक्खिअ इमादो सिलावट्टआदो ण सक्कं एक्कपदं वि गमिदुं *SvapnaVā.* 4.3.38.

अनाचक्खिअ (an-ācakkhīda < an-ācaksita = an-ākhyāta) *adj.* (*ppp.*) not told, *Ś.* (तापसी) अमहो अनाचक्खिअदो वि विण्णादो इमस्स राएसिणो आउत्स अ ओरसो संबो *Vikramo.* 5.9.5; (विदूषक) ओ अनाचक्खिअं वि एदं जाणीअदि जेव्व जघा अंतेउरगदा सुहेण दे दंसणपथं गमिस्सदि सि *Ratnā.* 4.20.17.

अनाचार (an-ācāra < an-ācāra) *m.* violation of a rule of conduct, *JŚ.* अधिकमणं बधिकमणं अदिचारो तरेव अणाचारो *Māla.* 1028(11) (comm. जतमज्जः सर्वथा स्वेच्छाप्रवर्तनम्); पदमो तेसु अधिकम-दोसो ... अहचार अणाचारो पंचमदोसो अणामो *ChePi.* 325.

अनाचिक्खणीय (an-ācikkhanīya < an-ācakkhanīya = an-ākhyānīya) *adj.* (*pot. part.*) not possible to be told, indescribable, *JM.* अओ परमणाचिक्खणीअमत्थतरं पाविअण पुव्वसंसाणुत्ताओ चइअण देहि *SamarāKa.* 85.16; कणावई ... सव्वहा अनाचिक्खणीयं मि पि अमत्थतरं पाविअ सि *JambhCa.* (G.) 44.16.

अनाचिण्ण (an-ācīṇṇa < an-ācīrṇa) *adj.* (*ppp.*) not done, not practised (i.e. improper), *JŚ.* आचिण्णमणाचिण्णं देसाविहं इवे दुविहं *Māla.* 438(6); नालीसिगस्स मज्जे जदि मुंजदि संजदो अनाचिण्णं ! ... तस्स पणं इवे छेदो *ChePi.* 74 (Skt. अनाचीर्णः ?)

अनाजीवि (an-ājīvi < an-ājīvin) *adj.* who does not use (*tapas* etc.) as a means of livelihood, बारसविहम्मि हि तवे सत्तिअसरवाहिरे कुसलदिद्वे । अमिलाह अनाजीवि मायओ सो तवाबारो *DasaveNi.* 186 (Cu. ण तवमाजीवति लाभपूजणादिहि); = *NisBhā.* 42 (Cu. 1.24.42 अणासंसीत्यर्थः); = *Pañcā.* 15.26 (comm. तस्यैव तपसः अनुपजीवकः सन्)

अणाठिअ (an-āthida < an-āsthita) *adj.* (*ppp.*) not firm, hesitant (faults of *Āvāsaka*), *JŚ.* अणाठिअं च थट्ठं च पविट्ठं परिपीडिअं ... बत्तीसदोसविसुदं किदियम्मं पंजवे *Māla.* 605(7)

अणाढ (anāḍa) *Deśi.* *m.* [anāḍṛta ?] an illicit lover, an adulterer, अणढो अणाढो अविणयवरो त्रयोऽप्यमी जारार्थाः *DeNāMā.* 1.18; *JM.* उम्महवयणो थट्ठो अतिमुक्खो मक्खो विव अणाढो *TarLo.* 696.

अणाडिया (anāḍiyā) *Deśi.* *f.* [anāḍṛtā = anāḍara ?] indecency, unworthiness, *JM.* एक्कावि मए पुत्तस्स अणाडिया ण दिट्ठा *ĀvTi.* (H.) 95a.3 = *KappBhā.* comm. on 172 जंबवती नारायणं मणइ — एक्का वि मए पुत्तस्स अणाडिया न दिट्ठा *p.* 57.17; तीसं पुत्तो चिलायगो सुसुमाए बालगाहो, सो अणाडियाओ करेति *AvCu.* 407.2.

अणाढाहजमाण (an-ādhāijjamāna < an-ādhriyamāna) *adj.* [*f.-ā*] (*pr. part. pass.*) being disregarded or dishonoured, *AMg.* देवा य देवीओ य तामलिणा बालतवत्तिणा अणाढाहजमाणा अपरियाणिज्जमाणा जामेव दिसि पाउअभूया तामेव दिसि पडिगया *Viy.* 8.1.44 (8.41); तए णं से गोसाले मंखलिपुत्ते सहालपुत्तेणं समणोवासएणं अणाढाहजमाणे अपरियाणिज्जमाणे ... एवं बचासी *Uvā.* 216; रेवई गाहावहणी महासवएणं समणोवासएणं अणाढाहजमाणी *Uvā.* 249.

अणाढामाण (an-ādhāmāna < an-ādhriyamāna ?) *adj.* (*pr. part.*) [also अणाढामीण] disregarding, dishonouring, *AMg.* पभू णं अंते ! सक्के देविंदे देवराया ईसाणस्स देविंदस्स देवरणो अंतिअं पाउअमवित्तेए ? इंता पभू । से णं अंते ! किं आढामीणे पभू अणाढामीणे पभू ? *Viy.* 8.1.56 (8.57); तए णं ते मागंदिय-बारगा ... अणाढामाणा ... वीहव्यति *Nāyā.* 1.9.38.

अणाढायमाण (an-ādhāyamāna < an-ādhriyamāna) *adj.* (*pr. part.*) [*MV.* Ed. of *Nāyā.* prefers the reading अणाढायमीण and अणाढायमीणा] disregarding, not paying any heed or attention, *AMg.* कुज्जा वेयावडियं परं अणाढायमाणं सि वेमि *Āyār.* 1.8.1(199); पारिणं संखडि णच्चा पवीणं गच्छे अणाढायमाणे *Āyār.* 2.1.2 (838); पेढालपुत्ते भगवं गोयमं अणाढायमा(मी)णे जामेव दिसि पाउअभूए तामेव दिसि पहारेत्थ गमणाए *Sdy.* 2.7.32 (868); सा बारिणी देवी ... अणाढायमाणी तुसिणीया सचिद्ध *Nāyā.* 1.1.36; अणाढायमाणे अपरियाणिज्जमाणे तुसिणीय सचिद्ध *Uvā.* 215; सीहसेणे राया ... अवसेसाओ देवीओ ... अणाढायमाणे विहर *Vivā.* 165; अंतेउरं च जणवयं च अणाढायमाणे यावि विहरति *KayPa.* 790.

अणाढिजमाण (an-ādhijjamāna < an-ādhriyamāna) *adj.* (*pr. part. pass.*) [also अणाढाहजमाण] being disregarded, or unheeded, *AMg.* तए णं से गोसाले मंखलिपुत्ते सहालपुत्तेणं समणोवासएणं अणाढिजमाणे ... समणस्स भगवओ महावीरस्स गुणकिरणं करेइ *Uvā.* 7.44 [Ldn.] (*Valdya* reads अणाढाहजमाण)

अणाठिअ (an-āthita < an-āḍṛta) *adj.* (*ppp.*) disregarded, unheeded, *JM.* मय-मायवणओ विवाहओ अणाठिओ सव्वओमस्स

NisCu. 3.25.20.

अणादिय (an-ādhiya < an-ādṛta) *m.* [also अणादिअ, अणादित] 1 name of the presiding deity of Jambūdvīpa, also called a *yakṣa* (demigod) and *yakṣarāja* (Kubera), AMg. तत्थ णं दो देवा महिद्धिया ... परिवसंति, तं जहा — गरुळे चैव वेणुदेवे अणादिते चैव जंबूदीवाहिवती Thāna. 2.82(271); जंबू. णं सुदसणा. जंबूदीवाहिवती अणादिते णामं देवे महिद्धिए जाव पलिओवमद्धितो. परिवसति Jivābhi. 3.700; अणादियस्स देवस्स चउण्हं सामाणियसाहस्सीण Jambuddi. 4.150; जा सा इमान पवरा जंबू नाम सुदसणा । अणादियस्स देवस्स एव इवइ वहुस्सु. Utt. 11.27; JM. जंबूदीवाहिवइ तइया जक्खो अणादिओ नाम PaumCa.(V.) 7.109; जंबूदीवाहिवइ सोऊण इमं अणादिओ जक्खो । कय-बाहुगयसइओ अहुद्धिओ सुवरो सइसा JambuCa.(G.) 5.278; जंबूदीवाहि-वइअणादियजवखकयसंनिज्जा पमुसा . दिणयरममपइ दारयं JambūCa. (G.) 60.8; अणादिओ जंबूदीवाहिवइ देवो VasuHi. p. 25.14; 2 name of the 10th chapter of Puppūyāko called after the person of that name, AMg. पुप्फियाणं दस अज्झयणा पण्णत्ता, तं जहा — चंदे सरे, सुकं वडुत्तिय पुण माणिमइ य । दत्ते सिवे बंले वा अणादिए चैव बोद्धवे Niraya. 78; 3 *f.* (a) name of the capital city of the presiding deity of Jambūdvīpa, AMg. अणादियस्स देवस्स अणादिया णामं रावहाणी पण्णत्ता Jivābhi. 3.701

अणादिय (an-ādhiya < an-ādṛta) *n.* offering prayer (salutation) without reverence (one of the thirty-two faults of prayer or salutation to the preceptor), JM. अणादियं च थदं च पव्विदं परिपिडियं ... बत्तीसदोसपरिसुद्धं किक्कम्मं पउजइ ĀvNi. 1207. *of. अणादिइ*

अणाण (a-nāna < a-jñāna) *n.* 1 lack of (right) knowledge, AMg. से नूणं मण पुवं कम्माणाणकला कडा । जेणाहं नामिअणामि पुट्ठो केणइ कण्डुइ Utt. 2.40; JS. भावमल णादव्वं अणाणदसणादिपरिणामो TiloyaPa 1.13; 2 wrong knowledge, Apa सदिट्ठिइ मर-सुर-ओहिणाण । मिच्छादिट्ठिइ एर अणाण DhamPar. 6.15.2. *of. अणाणा*

अणाणत्त (a-nāna-tta < a-jñāna-tva) *n.* ignorance, JS. परमदुसुखिवहारसुद्धिमेदेसु जं विरुद्धत्वं । लिहदिमिहणाणसेण तं वि सोहंतु छेदण्हू ChoPi. 359.

अणाणत्त (a-nānatta < a-nānātva) *adj.* not having the quality of varying (in respect of time and space), AMg. दो खेत्ता ... बहुसमतुल्ला अविसंसेमणाणत्ता Thāna. 2.270(81); दो महाइमा ... बहु-समतुल्ला अविसंसेमणाणत्ता Thāna. 2.271(82); ते सव्वे एगविहा अविसंसेमणाणत्ता Vy. 34.1.60 (34.33); 34.2.2 (34.43); सव्वे एगविहा अविसंसेमणाणत्ता Pannav. 2.3(150); 2.6(153); 2.9(156); एगविह-मणाणत्ता सुद्धमा तत्थ विद्याहिया Utt. 36.77; 36.86; 36.100.

अणाणा (a-nānā < a-jñāna) *n.* [anānā is 1st Sg.] due to ignorance, AMg. दव्वसु-मुणी अणाणाए तुक्खए गिलाइ वत्तए Āyār. 1.2.6.4; अणाणाए एगे सोवट्ठणा, अणाणाए एगे निरुवट्ठणा एयं ते मा होव । एयं कुसलस्स दंसणं Āyār. 1.5.6.1; एत्थ अयुत्ते अणाणाए Āyār. 1.1.5.3; अणाणाए पुट्ठा वि एगे गियट्ठति Āyār. 1.2.2.1; अणाणाए सुणिणे पडिळे-इति Āyār. 1.2.2.1; उवेहर णं अणाणाए Āyār. 1.6.4.2.

अणाणा (an-ānā < an-ājñā) *n.* absence of order or instruction, AMg. जिणणं अणाणाए सच्छंदं विहरिअणं AnuOg. 22.

अणाणि (a-nāni < a-jñānin) *adj.* devoid of (right) knowledge, AMg. इविहा सव्वजीवा पण्णत्ता, तं जहा — णाणी चैव अणाणी चैव Thāna. 2.112(410); JS. जं कुणदि भावमादा कत्ता सो होदि तरस्स भावत्स । णाणिस्स इ णाणमओ अणाणमओ अणाणिस्स SamSā. 126.

P.D. 33

of. अणाणी.

अणाणुक्ति (an-āṇukitti < an-āṇukirtin) *m.* one who does not mention his good deeds again and again, JM. कोउह-विप्पमुक्कं अणाणुक्ति सउक्काइ (परिसं तु निउणं(जे)जा) NisBha. 8106 (Ca तुज्झ बा परिसं तारिसं मए कयं ति जो एवं ण कथयति 3.118.18)

अणाणुगामिय (an-āṇugāmiya < an-āṇugāmika) *adj.* (that) which does not follow (the perceiver, wherever he goes), a type of super-sense knowledge (avadhiññāna) which is limited to a particular place, AMg. छव्विहे ओहिणाणे पण्णत्ते, तं जहा — आणुगामिए अणाणुगामिए ... बहुमाणए Thāna. 6.99(526); Nandi. 15; गेरइयाणं भेते ! ओही किं आणुगामिए अणाणुगामिए ? Pannav. 33.35 (2027); ने किं तं अणाणुगामियं ओहिणाणं...एवमेव अणाणुगामियं ओहिणाणं जत्थेव समुप्पजइ तत्थेव संखेज्जाणि वा असंखेज्जाणि वा जोयणाइ जाणइ पासइ, अण्णत्थ गए ण पासइ Nandi. 24.

अणाणुगामियत्त (an-āṇugāmiya-tta < an-āṇugāmika-tva) *n.* the quality of not accompanying or assisting (on the way to liberation), lack of conduciveness to good, AMg. पंच ठाणा अपरिणत्ता जीवाणं अहिताए असुहाए .. अणाणुगामियत्ताए भवति त जहा — सइ जाव फासा Thāna. 5.12(380); एगइयणं भिक्खुपडिमं अणुणुपालेमाणस्स इमे तओ ... अणाणुगामियत्ताए भवति Daaā. 7.34

अणाणुगिद (anāṇugiddha < an-anugiddha) *adj.* (ppp.) not covetous, AMg. (मिक्खू) से एसणं जाणमणसणं च अण्णस्स पाणस्स अणाणुगिदे Sāy. 1.13.17(573)

अणाणुतावि (an-āṇutāvi < an-āṇutāpin) *adj.* [epic?] [also अणणुतावि] not repentant, JM. अणाणुतावि ति दारं — वितियपदे जो तु परं तवेत्ता णाणुत्तपत्ते पच्छा । सो होति अणणुतावी किं पुण दयेण मेवेत्ता NisBha. 472; एसणदोसे सीयर अणाणुतावी ण चैव विवडेइ GurTaVi 1.109

अणाणुपुव्वी (an-āṇupuvvī < an-āṇupūrvī) *f.* absence of succession, AMg. पुव्विं मते ! अंडए पच्छा कुक्कुटी ? पुव्विं कुक्कुडी पच्छा अंडए ? ... से व अंडए सा व कुक्कुडी पुव्विं पेते पच्छा पेते दो वेते सासता भावा, अणाणुपुव्वी एसो Vy. 1.6.16 (1.205); *adj.* without order of succession (temporal or spatial), AMg. नेगम-ववहाराणं आणुपुव्वी दव्वाइ कहिं समोयरंति ? किं आणुपुव्वीदव्वेहिं समोयरंति ? अणाणुपुव्वीदव्वेहिं समोयरंति AnuOg. 104(1); JM. पुण्हं अणाणुपुव्वी, न इवइ पुट्ठाणुपुव्विओ पदमं KappBha. 266; इदं पंडिय-मरणं ... तं ति विहं ... तत्थ एकेकं दुहा पडिबज्जइ — अणाणुपुव्वीए अणाणु-पुव्वीए य NisCu. 3.292-293 2; JS. एत्तो अणाणुपुव्वी उक्कत्ता होति भजियव्वा KaāPA. 19; *adv.* without order of succession, AMg. किं आणुपुव्वि आहरंति ? अणाणुपुव्वि आहरंति ? Jivābhi. 1.48; आणु-पुव्वि गच्छति णो अणाणुपुव्वि गच्छति Jambuddi. 7.47; किं आणुपुव्वि गेण्हति ? अणाणुपुव्वि गेण्हति ? Pannav. 11.68(877)

अणाणुबन्धि (anāṇubandhi < an-anubandhin) *adj.* (shaking) which does not leave behind any defect of non-shaking, (one of the six modes of careful inspection (of garments)), AMg. छव्विहा अप्यमायपडिळेहणा पण्णत्ता, तं जहा — अण्णत्तावितं अवलितं अणाणुबन्धिं अमोसलिं चैव । छप्पुरिमा णव खोडा पाणीपाणविसोहणी Thāna. 6.46(508); Utt. 26.25.

अणाणुवत्ति (anāṇuvatti < an-anuvartin) *adj.* who does not follow, unreconciling, recalcitrant, JM. अविसइणाऽतुरिक्काइ, अणाणुवत्ती य अवि गुरुणं पि KappBha. 1306.

अणाणुवादि (anāṇuvādi < an-anuvādin) *adj.* unable to

repeat or agree (openly), AMg. सम्मिस्सभावं तगिरा गिहीते से मम्मई होइ अणानुबोही Sṣy. 1.12.5(539)

अणानुबोह (anānu-vī < an-anu-vīcin) *adj.* not being able to discriminate, AMg. अकोविया आहु अकोवियाए अणानुबोही ति मुसं वदति (comm. अनुनुविचिन्त्य) Sṣy. 1.12.2(538)

अणाताविय (an-ātāviya < an-ātāpita) *adj.* (ppp.) who does not perform penance, AMg. अमियासणियस्स अणातावियस्स ... संजमे दुराराहए भवइ Kupp.(S) 53 (comm. Kalpadrumakalikā gives - पुनरनातापिनो यः स्वकीयं बल-पात्रोपधिप्रमुखमुपकरणमातये न ददाति सः अनातापी)

अणादर (an-ādara < an-ādara) *m.* disrespect, neglect, JṢ. जह राएण दोसेण मोहेणाणारेण वा। वदिता सव्वसिद्धाणं संजदा सा मुमुक्खुणा Caribha. 9; अणादरो विसयदेहसुक्खसु BhaĀrā. 84; अणादरेण [Inst.] *adv.* S. (सीता) अम्महे ! ... अणादरकुडिदसंकरसरासणो ... अज्जउतो आलिहिदो UṭṭaRāCa. 1.15.6.

अणादरदा (an-ādara-dā < an-ādara-tā) *f.* disrespect, disregard, JṢ. सहइ य विविधा दाधा तेण संयेह अणादरदा BhaĀrā. 1172.

अणादि (an-ādi < an-ādi) *adj.* having no beginning, eternal, JM. अणादी संसारो कम्मवसगा य पाणिणो SamarāKa. 683.8. JṢ. सव्वगुणद्वारेण सेसेण चोदसुपुवपयटीओ सादि-अणादि-अनुवमिदि तिहि विय-पेहि वञ्चंति Dhavaḷa. 8.29.11; मिच्छत्तस्स बंधो सादि-अणादि-धुव-अनुवमेण चउव्विहो Dhavaḷa. 8.45.10; 8.49.8; सादि अणादि धुव अनुवो य बंधो दु जेहमादीसु GomSā (K.) 90; सादि अणादि धुव अनुवो य बंधो दु कम्मच्छस्स GomSā.(K) 122; 123; 187.

अणादिअपजवसिदबंध (anādi-a-pajjvasida-bandha > anādi-a-paryavasita-bandha) *m.* the bondage (of karmān) which is without beginning and without end, JṢ. तत्थ जे अक्खवयअणुवसामगा ते दुविहा - अणादिअपजवसिदबंधा च अणादिसपज-वसिदबंधा वेदि Dhavaḷa 7.5.9

अणादिकम्म (anādi-kamma < anādi-karman) *n.* the beginningless Karman, JM. इह खलु अणादिकम्मसंजोगणिव्वत्तिए (जीवे) PañSu 1.

अणादिकाल (anādi-kāla < anādi-kāla) *m.* the beginningless time, JṢ. परिवट्ठणाणि बहुतो अणादिकालं य वित्तंजो Māla. 977(10)

अणादिग (anādi-ga < anādi-ka) *adj.* without a beginning, JṢ. अणादिगो (बंधो) अमविमभिमच्छादिट्ठीणं बंधस्स बोच्छमाभावादो Dhavaḷa 8.29.6.

अणादिच्छिय (an-ādicchiya < an-āditsita) *adj.* (ppp) unasked for, not intended to be accepted, JM. सालाप अणादि-च्छियं निक्खं च पडिहाहेति VasuHi (M.) 241.9

अणादिजुत्त (anādi-jutta < anādi-yukta) *adj.* having no beginning, JṢ. कम्मकयमोहवड्डियसंसारमिह य अणादिजुत्तमिह GomSā. (K.) 11.

अणादिट्ठ (an-ādiṭṭha < an-ādiṭṭa) *adj.* not specified, JM. दुविकप्प पज्जाए आदिट्ठं जण्णदेवइतो ति। अणादिट्ठं एको ति य Kapp-Bhā. 4885.

अणादिनिधण (anādi-nidhana < anādi-nidhana) *adj.* having neither beginning nor end, JṢ. इदि जिणवरेहि मणिदो अणादिनिधणो सणिणो वा Pañcatthi. 130. cf. अणाहणिहण.

अणादिता (anāditā < anāditā) *f.* name or a word of address to a goddess, JM. अहो देवि ति वा द्या देवी वा देवत ति वा ... अचला अणादिता व ति अरराणि ति वा वरे AṅgVl. 89.9.

अणादिदव्व (anādi-davva < anādi-dravya) *n.* matter not yet bound, JṢ. जोगाजोगाणं पुण अणादिदव्वण परिमाणं GomSā. (K.) 190.

अणादिधुवत्त (anādi-dhuva-tta < anādi-dhruva-tva) *n.* the state of being beginningless and permanent, JṢ. मिच्छा-इट्ठिमि चउव्विहो बंधो। सासणे दुविहो, अणादिधुवत्ताभावादो Dhavaḷa 8.143.1.

अणादिधुवबंध (anādi-dhuva-bandha < anādi-dhruva-bandha) *m.* the bondage (of Karman) which is beginningless and lasting, JṢ. अनुवो (बंधो) उवसम-खवगसेहि चहणपाओम-मिच्छाइट्ठिवत्तस धुवत्ताभावादो। जसकिप्तिउच्चागोदाणं पि एव वेव। णवरि अणादि-धुवबंधा गत्थि। अजसकिप्तिणीचागोदाणं पडिबक्खणं संमवादो Dhavaḷa 8.29.8.

अणादिधुवभाव (anādi-dhuva-bhāva < anādi-dhruva-bhāva) *m.* the state of being beginningless and lasting, JṢ. गिरंतरबंधस्स धुववत्तस को विसो ? जिस्स पयडीए पयओ जत्थ कत्थ वि जीवे अणादि-धुवभावेण लब्भइ सा धुववपयटी Dhavaḷa 8.17.8; सादि-अनुवो बंधो अणादि-धुवभावेण अवट्ठिकारणाभावादो Dhavaḷa 8.148.5; 8.153.1.

अणादिपारिणामिय (anādi-pāriṇāmiya < anādi-pāriṇā-mika) *adj.* having beginningless innate change, AMg. पारिणामिए दुविहो पण्णो, तं जहा - सादिपारिणामिए य अणादिपारिणामिए य AnuOg 248; धम्मत्थिकाए अधम्मत्थिकाए आगासत्थिकाए जीवत्थिकाए पोमलत्थिकाए ... से ते अणादिपारिणामिए AnuOg. 250.

अणादिबादरसां(सं)पराइय (anādi-bādara-sā(sa)mparāiya < anādi-bādara-sāmparāyika) *adj.* beginningless and gross inflow of Karmic matter (which causes the cycle of birth and death), JṢ. तत्थ जे अणादिबादरसांपराइया (कम्मबंधा) ते तिविहा-उवसामया खवया अक्खवयाणुवसामया वेदि Dhavaḷa 7.5.7.

अणादिभव (anādi-bhava < anādi-bhava) *m.* the cycle of births without a beginning, JM. इतो उ विभागउ अणादिभवदव्वलिगओ चेव। जिज्जं गिरुवियव्वा - मोक्खहेउ ति Pañca 3.31.

अणादिमं (anādi-maṇi < anādi-mat) *adj.* having no beginning, JM. पाणादिमं भवो PañSu. 54

अणादिय (anādi-ya < anādi-ka) *adj.* beginningless, AMg. अन्थि लोए गत्थि लोए सादिए लोए अणादिए लोए Āyār. 1.8.1.3; तए णं रामणेण भगवता महावीरेण अणादिए अणवदग्गे ... संसारकंतारे तिण्णे Thāṇa. 10.103(750). अणादियं च संसारकंतारं भुज्जो भुज्जो अणुपरि-यट्ठिस्सइ Nāya. 1.3.21; 1.5.125; 1.15.16; सवेदगस्स णं भंते ! कवि-सियं कर्त्त अंतरं हाति ? अणादियस्स अपजवसियस्स गत्थि अंतरं अणादियस्स सपजवसियस्स गत्थि अंतरं Jivābhi 9.25; JṢ. एगजीवं पदुच्च (मिच्छा-इट्ठीणं कालो) अणादिओ अज्जवसिदो SatAg. 1.5.8; किं सादिगो बंधो किं अणादिओ Dhavaḷa 8.8.3, 3.29.4. किमेदंमि सादिओ बंधो किमणा-दिओ, किं धुवो किमनुवो बंधो Dhavaḷa 8.31.1; बंधदि सगहेदुहि य अणादियं सादियं उमयं GomSā.(K.) 185.

अणादियधुवत्त (anādiya-dhuva-tta < anādi-dhruva-tva) *n.* beginninglessness and permanence, JṢ. बंधवत्ति पदुच्च पुण बंधस्स अणादियधुवत्तं ण विज्जइरे Dhavaḷa 8.49.9.

अणादियबंध (anādiya-bandha < anādi-dhruva-bandha) *m.* beginningless bondage, JṢ. ओराकियसरीरस्स णिचणिगोहेसु सव्वकालं वेउव्विह - आहारसरीरबंधविरहिदेसु धुवबंधो। अणादियबंधो च किण्ण लब्भइ ? Dhavaḷa 8.49.7.

अनादियमिच्छादिदि (anādiya-micchā-dīṭṭhi < anādika-mithyā-dṛṣṭi) *adj.* having beginningless false belief, JṢ. खणमेवेण अनादियमिच्छादिदि वि वदणो रावा। ... गयो सिद्धि Bhaṛā. 2027.

अनादियविस्ससाबंध (anādiya-vissasā-bandha < anādika-visrasā-bandha) *m.* the bondage which is beginningless and natural (or inherent), JṢ जो सो विस्ससाबंधो णाम सो दुविहो - सादियविस्ससाबंधो चैव अनादियविस्ससाबंधो चैव SatĀg. 5.6.1.28; जो सो अनादियविस्ससाबंधो णाम सो ति विहो धम्मस्थिया, अजम्मस्थिया आगासस्थिया चेदि SatĀg. 5.6.1.30.

अनादियसरीरिबंध (anādiya-sarīri-bandha < anādika-sarīri-bandha) *m.* the bondage of the embodied (soul) which is beginningless, (these are Audārika and Vaikriyika bodiles), JṢ जो सो सरीरिबंधो णाम सो दुविहो - सादियसरीरिबंधो चैव अनादियसरीरिबंधो चैव SatĀg. 5.6.1.61; जो अनादियसरीरिबंधो णाम यथा अट्ठणं जीवमज्झपदेसणं अण्णोणपदेससंबंधो भवदि सज्जो अनादियसरीरिबंधो णाम SatĀg. 5.6.1.63.

अनादियसिद्धंत (anādiya-siddhanta < anādika-siddhānta) *m.* the beginningless (i.e. eternal) doctrine, AMg. से किं तं दसनामे ? दसविहे पण्णसे, तं जहा - ... पाहणयाप, अनादियसिद्धंतेण ... पमाणेण AnuOg. 263 (comm. अमनं अन्तो - वाच्यवाचकरूपतया परिच्छेदोऽनादिसिद्धसावन्तश्चानादिसिद्धान्तस्तेन, अनादिकालादारभ्येदं वाचकमिदं तु वाच्यमित्येवं सिद्धः प्रतिष्ठितो योऽसावन्तः परिच्छेदस्तेन किमपि नाम भवतीत्यर्थः तच्च प्राग्व्याख्यातार्थं धर्मास्तिकायादि p. 142a 8)

अनादिसंसार (anādi-samsāra < anādi-samsāra) *m.* eternal cycle of birth and death (existence), JṢ. जिभोवत्थणिमिंसं जीवो दुस्सं अनादिसंसारे Māla. 990(10)

अनादिसपज्जवसिद्धबंध (anādi-sa-pajjvasida-bandha < anādi-sa-paryavasita-bandha) *m.* the bondage (of Karma) which is beginningless and which may have an end, JṢ. तत्थ जे अक्खवयअणुवमामगा ते दुविहा - अनादिअपज्जवसिद्धबंधा च अनादिसपज्जवसिद्धबंधा चेदि Dhavaḷā 7.5.9.

अनादीय (anādiya < anādika) *adj.* 1 beginningless, AMg. असंयुद्धा अनादीयं भमिहिंति पुणो पुणो Say. 1.1.3.16; अनादीयं परिणाय ... सासतमसासरे यावि, इति दिट्ठि न चारप Say. 2.5.2(755); दोहि ठाणेहि संपण्णे अणगारे अनादीयं ... संसारकंतारं वीहवपज्जा Thāna. 2.40(53); 3.88(144); गोयमा ! संवुडे अणगारे ... अनादीयं च णं ... संसारकंतारं वीहवव Vi. 1.47 [Ldn.]; गोयमा ! अण्णाणी, मज्जअण्णाणी, सुयअण्णाणी य ति विहे पण्णसे, तं जहा - अनादीय वा अपज्जवसि Vi. 8.198 [Ldn.]; तं भंते ! किं ... अनादीयं सपज्जवसियं बंध ? अनादीयं अपज्जवसियं बंध Vi. 3.307 [Ldn.]; 8.313 [Ldn.]; पयोगबंधं ति विहे पण्णसे, तं जहा - अनादीय वा अपज्जवसि सादीय वा अपज्जवसि Vi. 8.354 [Ldn.]; तेयासरीरप्ययोगबंधं ... अनादीय वा अपज्जवसि Vi. 8.416 [Ldn.]; गोयमा ! अनादीयस्स अपज्जवसियस्स नत्थि अंतरे Vi. 8.417; 18.110; 15.187; 18.91 [Ldn.]; सेदीजो णं भंते ! ... अनादीयाओ सपज्जवसियाओ अनादीयाओ अपज्जवसियाओ Vi. 25.83; 25.84; 25.85 [Ldn.]; तप णं से विजप तकरे ... अनादीयं ... संसारकंतारं अणुपरियट्ठिस्स Nāyā. 1.2.67; पंचविहो पण्णसो जिणेहि इह अण्णओ अनादीओ Paṇḍā. 1.1 (pā. 2); 4.18; गोयमा ! संवेदप ति विहे पण्णसे, तं जहा - अनादीय वा अपज्जवसि, अनादीय वा सपज्जवसि Jivābbhi. 9.23; अण्णागिस्स अनादीयस्स अपज्जवसियस्स गत्थि अंतरे, अनादीयस्स सपज्जवसियस्स गत्थि अंतरे Jivābbhi. 9.34; गोयमा ! चरिमे (जीवे) अनादीय सपज्जवसि

Jivābbhi. 9.64; मिच्छादिदिस्स अनादीयस्स अपज्जवसियस्स गत्थि अंतरे, अनादीयस्स सपज्जवसियस्स गत्थि अंतरे Jivābbhi. 9.72; संसारापरिते दुविहे पण्णसे, तं जहा - अनादीय वा अपज्जवसि अनादीय वा सपज्जवसि Jivābbhi. 9.81; भवसिद्धि अनादीय सपज्जवसि, अभवसिद्धि अनादीय अपज्जवसि Jivābbhi. 3.110; 3.174; 3.202; 3.206; गोयमा ! संहदि दुविहे पण्णसे, तं जहा - अनादीय वा अपज्जवसि, अनादीय वा सपज्जवसि Pannav. 1271 (MV.); सकाए दुविहे पण्णसे, तं जहा - अनादीय वा अपज्जवसि अनादीय वा सपज्जवसि Pannav. 18.25(1285); 18.55(1321); 2 a kind of Śrntajñāna, AMg. दुबालसं गणिपिडं ... अविउच्छिस्सिणयट्ठयाए अनादीयं अपज्जवसिदं Nandī. 73; सुयणाणारोक्खं चोहसविहं पण्णसे, तं जहा - अक्खरसुयं ... अनादीयं Nandī. 61; 77.

अनादीयवीससाबंध (anādiya-vīsasā-bandha < anādika-visrasā-bandha) *m.* the bondage which is beginningless and natural (or inherent), AMg. वीससाबंधं दुविहे पण्णसे, तं जहा - सादीयवीससाबंधं य अनादीयवीससाबंधं य Vi. 18.74; 8.346; 8.349 [Ldn.]

अणादेज (an-ādeja < an-ādeya) *adj.* (pot. part.) not fit to be accepted (a kind of nāmakarma), AMg. जहिं जहिं आउयं निबंधंति पावकारी - भवंतं अणादेजं दुविणीया ... जेव णिबुत्ति उवल्मेति Paṇḍā. 3.24; JṢ नामस्स कम्मस्स अट्ठ ठाणाणि । तत्थ इमं अट्ठावीसाए ट्ठाणं ... दुस्सर-अणादेज अजसकित्ति-णिमिण्णामं SatĀg. 1.9.2.61; 1.9.2.64; 1.9.2.66; दुभग-दुस्सर-अणादेजाणं संतरो बंधो Dhavaḷā. 3.99.10; अथिरअनुहदुभगवाणादेजं ... णाम बादालं Māla. 1239(12); Apa. गाउं अणादेज्ज अजसकित्ति वि MahāPu.(P.) 11.31.13. cf. अणापूजणम.

अणादेजणाम (anādeja-nāma < anādeya-nāman) *m.* an unacceptable name (a kind of nāmakarma), AMg. नामस्स कम्मस्स अट्ठावीसं उत्तरपगडीओ णिबंधंति ... अणादेजणामं Samav. 23; णामस्स कम्मस्स पणुवीसं उत्तरपगडीओ णिबंधंति तं जहा - ... अणादेजणामं अजसोक्तीणामं Samav. 25; णामे णं कम्मे बायालीसविहे पण्णसे ... अणादेजणामं Samav. 42.6; णामे बायालीसविहे पण्णसे ... अणादेजणामे Pannav. 25.38(1893); JṢ. अणादेजणामं अणादेजणामं णामस्स कम्मस्स बादालीसं पिटपयडीणामां SatĀg. 1.9.1.28. cf. अणापूजणम.

अणादेजवयण (anādeja-vayana < anādeya-vacana) *adj.* whose word is not acceptable, AMg. मणुया भविस्संति ... अणादेजवय (णा) पचावाता (v. l. अणादिज्ज) Vi. 7.6.33 (7.119) (comm. प्रत्याजातं तु जन्म p. 308a 4); Jambuddi. 2.138. cf. अणापूजणम.

अणादेस (an-ādesa < an-ādeśa) *m.* not specified (as correct) (i.e. false view of Botikas and other), JM. जो चरम-पोगले पुण वेदेती वेयगं तथं भिति । केसिन्धि अणादेसो, वेयगदिट्ठी खओवसमो KappBhā. 130 (comm. बोदिकानामयमादेशः ... वेदकसम्यग्दर्शनं क्षायोप-शमिकं सम्यग्दर्शनम्, सोऽनादेसः, सम्यक्त्वापरिज्ञानादिति) cf. अणापस.

अणाधा (a-nādhā < a-nāthā) *adj.* (f.) having no protector, helpless, Ṣ. (पृथिवी) बस्से अवेक्षणीयौ ते पुत्रकौ । (सीता) अणाध मिह । किं पदेहि UttāCa. 7.7.7; (सागरिका) हा ताद ! हा अम्म ! दसा दाणि अहं अणाधा अवरणा विवज्जामि संदमाणी Ratnā. 3.15.85.

अणाधारयमाण (an-ādhārayamāṇa < an-ādhārayamāṇa) *adj.* (cans. pr. part.) not making (the soul) as his support, JM. छद्द पथाद्द (वागरण-)जोणीद्द अप्पा भवइ कारणं । अणाधारयमाणस्स अण्यमाणं हि लक्खणं AṅgVl. 11.1.

अणाधिहि (anādhitthi < anādṛṣṭi) *m.* name of a son of Vasudeva and Dhārīpī, AMg. सुमुहे नामं कुमारे ... एवं अणाधिहि वि वसुदेवधारिणीसु Antag. 69; 18 (v.l. अणाधिहि)

अणापस्सरूप (anāpassaya-rūpa < an-apāśraya-rūpa) *n.* not supporting or resting place, JM. अपस्सयेसु सव्वेसु अत्थो स परसंसितो । अणापस्सरूपेसु भवे अत्थो असंसितो AugVi. 30. 29.

अणापुच्छा (an-āpucchā < an-āpucchā) *f.* [also अण-पुच्छा] absence of asking for permission, AMg. आपुच्छिऊण गमणं दोसा य इमे अणापुच्छे OghNi. 239; JM. गीयन्त्वं संविगं आयरिअं मुअइ, वलइ गच्छस्स । गुरुणो य अणापुच्छा जं किंवि वि देइ गिण्हइ वा UvMA. 376; ताहे नेण ते (वलइ) भंडीए जोएत्ता णीआ अणापुच्छाए AvTi.(H.) 108b.4; थंभा कोहा अणामोगा अणापुच्छा असंतइ । परिणामओ असुद्धो अवाउ जम्हा विउ पमाणं AvTi.(H.) 848a.5 (Bhāṅgayaṅkāthā 253); अज्जवस्सयगमणे अणपुच्छा नत्थि किं पि जेयस्स KappBhā. 2036

अणापुच्छिउं (an-āpucchium < an-āpraṣṭum = an-āpucchya) *ger.* without asking for or taking permission, JM. पेसेइ जइ अणापुच्छिउं गणं तत्थिमे दोसा KappBhā. 1454.

अणापुच्छिता (an-āpucchittā < an-āpucchya) *ger.* without asking for permission, AMg. सेह राणिण सदिं ... राणिणं अणापुच्छिता जस्स जस्स इच्छइ तस्स तस्स खदं खदं दलयइ Samv. 33.17; AyārDas. 3.3(17); नो से कप्पइ अणापुच्छिता आयरियं वा पवति वा ... विहरिणए Kapp.(J.) 4.15-22; भिक्खु य इच्छिज्जा गाहावइ-कुलं ... भिक्खमित्तए -- णो से कप्पइ अणापुच्छिता आयरियं वा उवज्झायं वा Kapp.(S.) 46.51; जे भिक्खु मणुण भोयणजायं ... ते अणापुच्छिता अणिमतिआ परिट्ठेवति Nis. 2.44; भिक्खु य इच्छेज्जा नायविहि एत्तए णो से कप्पइ येरे अणापुच्छिता नायविहि एत्तए Vava. 6.1.

अणापुच्छिय (an-āpucchya < an-āpucchya) *ger.* without asking for permission, AMg. नो से कप्पइ ते अणापुच्छिय अणमविअ अज्जमत्तेसि दासं वा अणुपयाउं वा Vava. 8.15; जे अणापुच्छिय अणिमंतिय परिट्ठेइ Nis. 2.43; गणिं अणापुच्छिय ... अणमण्णस्स विहरति Nis. 14.5; JM. अमच्चेण ईगियागारकुसुमं रायाणमणापुच्छिय गहासरं खणाविअं AvTi.(H.) 56a.4; अणापुच्छिय रायाणं जणणि-जणगे य पक्काविओ आणुदतो KaKoPra 93.3.

अणापुच्छियचारि (an-āpucchya-cāri < an-āpucchya-cārin) *adj.* (an Ācārya) moving away (from a Gaecha) without informing, AMg. आयरियउवज्झाय णं गणंसि अणापुच्छियचारि यावि इवइ, णो आपुच्छियचारि Thāṇa. 5.48(5) (399); 7.7[5] (544); आयरियउवज्झाय गणंसि आपुच्छियचारि यावि भवति, णो अणापुच्छियचारि Thāṇa. 5.49[5] (399); 7.6[5] (544)

अणाबाध (an-ābādha < an-ābādha) *m.* [also अणाबाह and अणाबाह] 1 freedom from (worldly) hindrance (such as birth, old age, death etc.), fig. liberation, AMg. दसविहं सोक्खे पण्णत्ते, तं जहा — ... सुइमोग, भिक्खम्ममेव तत्तो अणाबाधे Thāṇa. 10.83(737); तम्हा अणाबाहसुहाभिकंखी गुरुपसायामिसुद्धो रमेज्जा Dasave. 9-10; JM. साहीणअणाबाहे भोक्खसुहे ताण पडिबंओ KaKoPra. 43.12; 2 freedom from obstruction (Avaraṇa), JM. मुत्तस्स परं सोक्खं गाणा-णाबाहओ जहा मुणिणो ViAvBhā. 1992; 3 *adj.* [f. -a] free from all hindrances, AMg. सारीरमाणसे पुक्खे वज्झमाणण पाणिणं । खेमं सिवमणाभाइ ठाणं कं मण्णसे मुणी Utt. 23.80; JM. विहरयणं चित्ता-मणि व्व ... तीरे फलं नेव्वाणं तस्स य सोक्खं अणाबाह JambuCa.(G.) 5.35; सा तत्थ अणाबाह ... ठायइ TarLo. 29; 4 a place which is not interrupted, crowded or disturbed (by men or other crea-

tures), AMg. फासुवस्मि अणाबाहे इत्थीहि अणभियुए । तत्थ संकप्पए वासं भिक्खू परमसंजए Utt. 35.7; पाईणीणमुद्धो वेइयहुत्तो व्व कुणइ एवति । आलोयणपच्चइयं काउत्तसगं अणाबाहे AiAbPaḍ (V.) 355 = BhaĀra. 550; सागारं संवरणं ठाणतिअं परिहरिउत्तनाइ । ठाइ नमोक्कारपरो तीरे जयणा इमा होइ OghNi. 37; JM. दाउं हिट्ठा छारं सव्वतो कंठियाहि वेदिता । सुक्काइमणाबाधे पालेति तिसंझमिक्खेत्तो KappBhā. 4517.

अणाबाहपुच्छण (anābāha-pucchā < anābādha-pucchāna = pucchā) *n.* [also अणाबाहपुच्छा f.] inquiry about well-being, AMg. निविखविउं किइकम्मं दीवणडणाबाहपुच्छण सहाओ OghNi. 68; थेरीतरणिमिमासा निमंतणाबाहपुच्छा य OghNi. 76.

अणाबाहसुह (an-ābāha-suha < an-ābādha-sukha) *n.* bliss of freedom from hindrances (i.e. liberation), AMg. अणा-बाहसुहाभिकंखी गुरुपसायामिसुद्धो रमेज्जा Dasave. 9.10

[अणाभंग (anābhāṅga < ājñābhāṅga) w. r. for ājñābhāṅga at ViMAPra 48.19]

अणाभव (anābhavva < anābhavya) *adj.* who is not unworthy of liberation, JM. जो (भिक्खु) त (नेहं) अणाभव्वं अवहरइ तस्स चउयुं NisCu. 3.21.1.

अणाभिओग (an-ābhoga < an-ābhīyoga) *adj.* [f. -a] [also अणागियोग] not appointed, not urged, AMg. कस्सइ अणाभि-ओगा अहमिंदा वज्जरिसमसंघयणा Titttho. 38.

[अणाभिगत (anābhigata < an-abhigata) *adj.* (ppp.) who has not studied the scriptures, Sāg. w. r. for अणभिगत NisCu. 4.397.6 cf. NisCu. 4.396.30]

[अणाभिगह (anābhiggaha < an-abhigraha) w. r. for ābhiggaha at PaṭṭSaṃ 4.2 in PSM.]

अणामिडंत (an-ābhīdanta < an-ābhīdat) *adj.* (p. part.) [Tar 9490], not meeting or touching, JM. अणावटतो अणामिडंतो उ फासुपादोसपरिहरणत्वं NisCu. 2.300.1.

अणाभिण्ण (anābhīṇṇa < an-abhīṇṇa) *adj.* who has not known or understood, ignorant, unacquainted, JM. ववहारं वि हु बलवं अं उउमत्तं पि वंइइ भाहा । जाव होइ अणाभिण्णो जाणतो धम्मिअ एअ GurTaVi. 1.72.

अणाभियोगिय (an-ābhīyogiya < an-ābhīyogika) *adj.* (god) who does not make use of changing his body (with external material), AMg. अमाइ णं अन्नयरेमु अणाभिओगियसु देव-लोमसु देवताए उववज्जइ Viy. 3.5.13 (3.220)

अणाभोइय (an-ābhoiya < an-ābhogita) *adj.* forgetful, inadvertent, JS. सहसाणाभोइयदुपपन्नइ अपचयुंक्खणा दोसा Maia. 320(3) (comm. अनाभोगितमनालोकेनम् । स्वस्थचित्तवृत्त्याग्रहणमादानं वा, अनालोक्य द्रव्यं द्रव्यस्थाने यत् क्रियते), BhaĀra. 814 (comm. अनालोकम्)

अणाभोग (an-ābhoga < an-ābhoga) *m.* [from bhuj- to bond, to be melined] disinclination, negligence, inadvertence, forgetfulness, lack of attention, (cf. अणुवओग) [comm. vismṛti, ajñāna etc.], AMg. दसविहा पडिसेवणा पण्णत्ता, तं जहा — दप्प पमायड-णाभोगे आउरे आवतीसु य । संकिं सहसकारे भयप्पओसा य बोमंसा Thāṇa. 10.69[1] (732); Viy. 25.7.190 (25.551[1]); चमट्टियसण्णाओ सुक्कारं पि न छिवियव्वाहं, छिक्केण अणाभोगेण काउत्तसगो Viy. p. 118a.17 (MV.); साणा गोणा इवरे परिहरडणाभोगकुहुकडनीसा । वारइ य इववणं वारावे वा अगारेहि OghNi. 422; मण्णइ पुक्खनिउत्तो आपुच्छिता ववत्ति ते समणा । अणभोगे (v.l. अणाभोगे) आसवे कारवउचारभोभाइ OghNi.

241 (comm. अनाभोगेन त्ति अनाभोगेन अत्यंतस्मृतिभ्रंशेन); सुरे उगप गमोकारसहितं पञ्चक्याह चउव्विहं पि आहारे असणं पाणं खाइमं साइमं अहत्थपणाभोगेणं सहसाकारेणं बोसिरह *Āv.* 98-105; *JM.* अनाभोगेण वा रात्तीमुत्तं मुंजेजा *NisCu.* 1.142.21; वित्तिपदमणाभोगे गेलुण्णदाण सममप वा *NisBhā.* 1208 (अनाभोगो विस्सरिणं *NisCu.* 2.147.14); उच्चारं पासवणे खेले सिघाणप पडिक्कमणं आभोगअनाभोगे सहस्सकारे पडिक्कमणं *ĀvNi.* 1249 (comm. तथाऽभोगेऽनाभोगे ... सति बोऽतिचारः तस्य अतिक्रमणम् p. 564a.8); अनाभोगो अजाणतेण जं कत्तं *ĀvCu.* 2.64b.10; यंभा कोहा अनाभोगा अगापुच्छा असत्तहं। परिणामओ अनुदो अवाउ जम्हा विउ पमाणं *ĀvBhā.* 233 (comm. अनाभोगात् विस्मृतेः p. 848); कयं च तुमए इमीए सह विसयमुदुमणुभवत्तेण अनाभोगओ इमं *Samarāḥa.* 389.20; पढमो खलु सव्वन्नु वीओ पुण खीणमोदो होइ। जह वि अनाभोगो स विहो मोहस्स विरहेण *Sarvaṣa.* 10; आगमणे निगमणे ठाणं चंक्रमणे अनाभोगे। अभिओगे य निओगे पडिक्कमे देसिअ सव्वं *SrāPraSā.* 5 (comm. अनाभोगे अनुपयोगे प्रमादवशात् सम्यक्त्वोपयोगाभावे इत्यर्थः ... अथवा असावधानतया गमनागमनादेः); *JŚ.* पढमो तेसु अदिकमदोसो ... अइचार अगाचारो पंचमदोसो अनाभोगो *ChePi.* 325.

अनाभोग (an-ābhoga < an-ābhoga) n. one of the five kinds of *mūḥyātva* (in respect of the *ekendriya* beings), *JM.* अभिगहियाणमिगहियामिनिवेसिय ... अनाभोगं *Suḍḍi.* 51 (comm. यदनाभोगेन निवृत्तं, तच्चैकन्द्रियादीनामिति); संसइयमणाभोगं मिच्छत्तं पंचहा होइ। अनाभोगं एगिदियाणं *KaKoPra.* 127.16; 127.27.

अनाभोगकिद (an-ābhoga-kida < an-ābhoga-kṛta) adj. (Karma) produced unknowingly or without intention, *JŚ.* अनाभोगकिदं कम्म जं पिं वि मणसा कदं। तं सव्वं आलोचेज्जहु अव्वविस्सत्तेण चेदसा *Māḥa.* 622(7)

अनाभोगंज्ञाण (an-ābhogaṃ-jhāṇa < an-ābhoga-dhyāna) n. meditation performed absent-mindedly, *AMg.* अज्ञाणंज्ञाणे अणायावज्जाणे ... अनाभोगंज्ञाणे ... जो मे कोइ अइयारो अणायारो तस्स मिच्छामि दुक्कटं *ĀurPacc.* (III) 11.

अनाभोगनिव्वत्तिय (an-ābhoga-nivattiya < an-ābhoga-nirvartita) adj. unconsciously or inadvertently produced, *AMg.* वउव्विहं कोह पण्णत्ते, तं जहा — आभोगनिव्वत्तिय अनाभोगनिव्वत्तिय, उवसत्ते अनुवसत्ते। चउव्विहं माणे ... आभोगनिव्वत्तिय अनाभोगनिव्वत्तिय ... चउव्विहं माया ... आभोगनिव्वत्तिया अनाभोगनिव्वत्तिया ... चउव्विहं लोभे आभोगनिव्वत्तिय, अनाभोगनिव्वत्तिय *Thāṇa.* 4.88.91(249); कइविहं णं भेने! कोह पण्णत्ते? गोयमा! चउव्विहं कोह पण्णत्ते, तं जहा — आभोगनिव्वत्तिय अनाभोगनिव्वत्तिय ... एवं भाणेण वि भायाए वि लोभेण वि चत्तारि दंडगं *Pannav.* 14.9-10(963[2-3]); णेरइयाणं आहारे दुविहं पण्णत्ते, तं जहा — आभोगनिव्वत्तिय य अनाभोगनिव्वत्तिय य। तत्थ णं जे से अनाभोगनिव्वत्तिय तं णं अनुसमयविरहिण आहारट्टे समुप्पज्जति *Pannav.* 23.4 (1796); मणुसाणं आहारे दुविहं पण्णत्ते, तं जहा — आभोगनिव्वत्तिय य अनाभोगनिव्वत्तिय य *Pannav.* 28.50(1826); णेरइयाणं ... आहारे ... आभोगनिव्वत्तिय वि अनाभोगनिव्वत्तिय वि *Pannav.* 34.5(2038)

अनाभोगपउत्त (an-ābhoga-pautta < an-ābhoga-prayukta) adj. caused by inadvertence or without intention, *JM.* अइहा जह से मया अजाणमाणेणं किं वि अजुत्तं भणिया छि तं ते 'मम अनाभोगपउत्तं' ति काजं खमियव्वं *VasāHī.* (M.) 71.16.

अनाभोगपच्चय (an-ābhoga-paccaya < an-ābhoga-pratyaya) n. reliance on the inattentiveness (of the teacher), *AMg.* जहा णं मे विप्परोक्खेणं ते दुट्ठसीसे मक्खं अनाभोगपच्चयं दुव्वं असंजमं काहिंति *MahāNis.* 5.14 (Soh. im Vertrauen auf seine

unaufmerksamkeit)

[अनाभोगपडिसेवणा (an-ābhoga-pādisevanā < an-ābhoga-pratisevanā) f. incurring a sin unknowingly, *AR.* *AMgD.* The cpd. as such is not found in any text]

अनाभोगबउत्त (an-ābhoga-bausa < an-ābhoga-bakūsa) n. a class of monks called Bakusa, who are inadvertent, *AMg.* बउत्ते पंचविधे पण्णत्ते, तं जहा — आभोगवउत्ते, अनाभोगवउत्ते ... अहासुदुम-वउत्ते णामं पंचमे *Thāṇa.* 5.188(445); *Viy.* 25.6.5 (25.280). cf. बउत्त.

अनाभोगभावओ (an-ābhoga-bhāvaō < an-ābhoga-bhāvatah) adv. due to state of forgetfulness, *JM.* इय चरणम्मि ठियाणं होइ अनाभोगभावओ खरुणा *Paṭṭa.* 17.47.

अनाभोगवत्तिया (an-ābhoga-vattiyā < an-ābhoga-pratyayā) adj. [f.] resulting out of absent-mindedness or inadvertence, *AMg.* दो किरियाओ पन्नताओ, तं जहा — अनाभोगवत्तिया चेव, अणवक्खवत्तिया चेव *Thāṇa.* 2.32(50) (comm. अनाभोगः अज्ञानम् प्रत्ययो निमित्त, यस्याः सा p. 43 l.11); अनाभोगवत्तिया किरिया दुविहा पण्णत्ता, तं जहा — अणाउत्तआइवणता चेव अणाउत्तपमज्जणता चेव *Thāṇa.* 2.33(50); पंच किरियाओ पण्णत्ताओ, तं जहा — णेसत्थिया ... अनाभोगवत्तिया, अणवक्खवत्तिया *Thāṇa.* 5.121(419) (comm. अनाभोगेन पात्राद्यादतो निक्षिपतो वा p. 317a.6); *JM.* अन्या अपि विशतिक्रियाः प्रदर्श्यन्ते, तं जहा — आरंभिया ... अनाभोगवत्तिया, अणवक्खवत्तिया *ĀvTi.* (H.) 612a.12.

अनाभोगियकरण (an-ābhogiya-karaṇa < an-ābhogita-karaṇa) n. a process of reducing the karmans, which occurs unknowingly or without any special effort (the first of the three *karaṇas*, also called *yathāpravṛttikaraṇa*), *JM.* गिरिसरियपरधरेहि आइरणं होइ पउमए करणं। एवमणाभोगियकरणसिद्धितो खवण जा गंडी *KappBhā.* 97 (comm. यथा गिरिसरिदप्रस्तग गिरिसरिज्जलावेगतो वर्षण-घोलनादिना केचिद्दुर्गुला भवन्ति, केचित् त्र्यस्ताः, केचित्तुरस्ताः, एवम् 'अनाभोगकरणसिद्धितः' यथाप्रवृत्तकरणप्रभावतः सुदीर्घाया अपि कर्मस्थिते-स्तावत् क्षणं यावद् ग्रन्थिरिति)

अनाम (a-nāma < a-nāma) adj. free from (that variety of *Nāmakarma*) called 'lacking in a name', *AMg.* खयमिप्फण्णे अणगविहं पण्णत्ते। तं जहा — खीणसुभनामे खीणासुभनामे अणामे निण्णामे खीणनामे मुमाऽसुभनामकम्मविप्पमुक्के *AnuOg.* 244.

अनामंतिअ (an-āmantia < an-āmantrita) adj. (ppp.) who has not been called, not invited, *JM.* कज्जम्मि समुप्पत्ते एअ अनामंतिओ विसयं *MuSuvvaCa.* 118.

अनामंतिय (an-āmantiya < an-āmantrya) ger. without having conversed or consulted with, *AMg.* तेसि अणालाइया अणा-मंतिया परिट्ठवेह *Āyār.* 2.1.127(396); गणि अणापुच्छिय अनामंतिय अण्ण-मण्णत्तस वियरह *Nis.* 14.5; 18.37; नो से कप्पइ ते अणापुच्छिय अना-मंतिय अजमज्जेसि दाउ वा अणुप्पयाउ वा *Vava.* 8.16.

अनामय (an-āmaya < an-āmaya) n. state of health, freedom from disease, well-being, *JM.* पुच्छिओऽइमणामयं *MaṇoKa.* p. 26.12; *M.* अनामयं पुच्छह *KaṇḍVa.* 1.9.

अनामिय (a-nāmiya < a-nāmika) adj. [f. -yā] without any name, nameless, *AMg.* एवं दुव्वह ... तहा णं गोयमा इत्थीयं नाम पुरिसाणं ... अनामियं बाहिं *MahāNis.* 2.90.2; (इत्थियाओ) ... अइ-जुओ पासो ... अनामिओ बाही *Taṇḍ.* 166.

अनामोव (an-āmoya < an-āmōda) adj. perfumeless, with

no smell, M. गंधमणायोयं सत्तलण काले विरहेह GauḍVa. 789.

अणाय (a-nāya < a-jñāta) *adj.* (ppp.) [also अणाय] unknown, JM. स्वयेण अणायसमो, नवरं तु अणाय-कुल-वंसो PaumCa. (V.) 24. 17; M. इअरेसु अणाय-गुणतरेसु ण उणो हिअअ-दुक्खं GauḍVa. 96; गमह ... अणायपरमत्थपाअहं महुमहणं SetuBa. 1. 1.

अणाय (an-āya < an-ādi) *adj.* [i > y before a cluster] beginningless, existing from eternity, Apa. इय अणायम्मि संसारि तमणायो BhāṅSām. 2. 1.

अणाय (a-nāya < a-nyāya) *n.* injustice, Apa. सहुं आयरहिं पायाणाव जिहास MahāPu. (P) 88. 1. 1.

अणायं (a-nāyam < a-jñātam) *adv.* unknown (to me), AMg. मय नायमणायं वा सा बाळा नोवभुंजह Utt. 20. 29.

अणायक (a-nāyaka < a-nāyaka) *n.* not a leader, which does not head a group of prognosticative parts of the body (called aṅgamaṇṇa), JM. पणसति अणायकाहं AṅgVi. 59. 8; जाणेव वज्जवज्जाणि ताणि अणायकाणि तु AṅgVi. 126. 7.

अणायकारि (a-nāyakāri < a-nyāyakārin) *adj.* who commits injustice or impropriety, JM. ततो पुहवीपदुणा अणायकारि ति हरिअसद्वस्सं । निब्बासिअमे सदेसा निहाओ सुणय व्व कीडलओ ŚrāPn-Su. 77. gā. 24; m. तण न बहुस्सुतो वी होइ पमाण अणायकारिओ Vava-Bhā. 3. 349.

अणायकखणीय (an-āyakkhaṇīya < an-ācakkhaṇīya) *adj.* which cannot be described, indescribable, JM. तं च दट्टण इमो वंचिओ ... तहाविहं अणायकखणीयं महंत मोहमुक्कओ KuvMāKa. 58. 23-24; (राहणा) अणायकखणीयं किं पि दसंतरमणुहवती दिट्ठा देवी पियंयुमंजरी MaṇoKa. p. 4. 16.

अणायग (a-nāyaga < a-nāyaka) *adj.* 1 who has no leader or commander, (i. e.) who himself holds the supreme position, AMg. जे यावि अणायगे सिया जे वि य पेसगपेसगे सिया । जे मोणपयं उवट्टिए न लज्जे समयं सया चेर Sāv. 1 2. 2. 113; अणायगस्स नयवं दारे तस्सेव धसिया । विउलं विक्खोमहासाणं किंचाणं पडिआहिरे Samav. 30. 1 v. 10 (comm. अविद्यमाननायको राजा तस्य नयवान् नीतिमानमात्यः); Dasā. 9. 4(10); 2 bereft of a leader or a commander, JM. तओ हयं सेणं अणायगं ति एलाइउं पयत्तं KuvMāKa. 99. 17.

अणायग (a-nāyaga < a-jñātaka = a-jñātika) *adj.* who is not a kinsman, AMg. जे अकखू नायगं वा अणायगं वा उवासयं वा अणुवासयं वा अतो उवस्सयस्स अहं वा राति कसिणं वा राति संवसावेह Nis. 8. 12, 13 = Nis. 11. 84.

अणायघरसोक्ख (a-nāya-ghara-sokkha < a-jñāta-grha-saukhyā) *adj.* who is unacquainted with or innocent of the pleasure of the house(-holder's life), JM. धण्णा दु बालमुणिओ उज्जुयसीला अणाय-घर-सोक्खा KuvMāKa. 213. 26.

अणायतण (an-āyatana < an-āyatana) *n.* [also अणाययण, अणाययण] 1 improper or inappropriate place (for ascetic conduct), AMg. जत्थ मणोविअमो वा भंसो वा संसणा वा अट्टं हवं च होज्ज क्षाणं तं तं वज्जेज्ज वज्जभीरु अणायतणं अंतपतवासी Paṇḍā. 9. 7; अणायगे (v. l. अणाययणे) चरंतस्स संसग्गीए अभिक्खणं । होज्ज वयाणं पीळा सामणम्मि य संसए Dasāve. 5. 10; पडिहेणं च पिंडं उवहिपमाणं अणाययणवज्जं । पडिसेवण आलोयण जह य विसोही सुनिहियाणं OghNi. 2; सावज्जमणाययणं असोहिटाणं कुसीलसंसग्गी । एणट्ठा होति पदा OghNi. 768; वज्जेसु अणाययणं अणाययणवेसणं सया कुज्जा OghNi. 764; JM. संसणनाणवरित्ताणि संजमो तस्स साहणट्ठाए । षणिही पडंजिअओ अणाययणं

च वज्जाहं Dasāve (H.) 8. 2. 305; जहियं तु अणाययणा पासवणुआर तहिं पडिअकुट्टं KappBhā. 5921; भीतावासो रतीअस्से अणाययणवज्जणं । गिणाहो य कसयाणं पयं धीरण सासणं NisBhā. 5454; 2 sanctuary of the heretics, JM. वयणविसंवायाओ उप्पज्जह संसओ फुडं अं से । तस्स तमणा-वयणं मिच्छं मिच्छतहेअ वि SāDhāVi. 30; दव्वभाबमिअ लोइय-लोउतरिए अणाययणे न गंतव्वं ViMāPra. 3. 10; Apa. जहिं किर लिंगिय निवसहिं तमिह अणाययणु । तहिं निसिअ सिद्धेति वि षमियअणगमणु Caco. 38; 3 (fig.) objects of heretical faith and worship (deities, scriptures, preceptors and their respective followers also), Apa. जे छह कहिय अणाययण दंसणमल अवगणि SāDhāDo. 20.

अणायत्त (an-āyatta < an-āyatta) *adj.* (ppp.) not obedient, not under control, AMg. जोह होइ पमत्तो जिणवरवयणरहिओ अणायत्तो । ताहे इदियचोगा करंति तव संजमल्लोअं MarāṇVi. 289; JM. जंवाओ वि य मज्झ आसि पुरा नल्लणमणद-च्छाओ । नाह ! अणायत्ताओ, संपह जह दुट्ठमहिलाओ PaumCa. (V.) 29. 26. लोअअदेवस्सवा चंदप्पहमा-इणो ण गुरूवा । सीमताभावाओ गुरूवप्पस्सणायात्ता SarvaSa. 98.

अणायदण (an-āyadana < an-āyatana) *n.* [also अणायतण] improper place (of worship), JŚ. मदमूढमणायदणं संकारिवसणमयमदी-यारं । जेसि चउदअंहे ण सति ते होति संदिट्ठी RaySa. 7; आगममाहप्यगओ विकहा विकलेवणी अपाउग्गा । अम्भुज्जदमि माणे तस्स वि एदं अणायदणं BhāĀrā. 659; आयदणायादणं सम्मे भिच्छे य होइ णोक्कम्म Gomā. (K.) 74; Apa. कुसुरकुगुरूसेवासंगमपर तह य दुस्सय्यकुमयपादयणर । मिच्छालिंगिय तह सेवयजण जेहिं ण सेविय छ अणायदण NāyCa. (P.) 9. 12. 7-8.

अणायदणसेवणा (an-āyadana-sevanā < an-āyatana-sevanā) *f.* use of an improper object of worship (one of the five transgressions (atāra) of religious behaviour), JŚ. सम्मत्तादी-चारा संका कंखा तहेव विदिगिंछा । परदिट्ठीण पसंसा अणायदणसेवणा चेव BhāĀrā. 44.

अणायदणसेवा (an-āyadana-sevā < an-āyatana-sevā) *f.* use of an improper object of worship, JŚ. संका कंखा य तहा विदि-गिंछा अणदंसणपसंसा । पंच मला सम्मते होति अणायदणसेवा य ChePi. 327.

अणाय-दुक्ख (a-nāya-dukkha < a-jñāta-dukkha) *adj.* one who has not known or felt grief, M. जेहिं दह्यं ण नायं अणाय-दुक्खा सुहीण ते पट्ठा Līlā. 671.

अणाय-परमत्थ (a-nāya-paramattha < a-jñāta-paramārtha) *adj.* who has no knowledge of reality, who has no right knowledge, Apa. अहो अहो कूड-कवड-णिग्गोअओ । कापुरिसओ अणाय-परमत्थओ PaumCa. (S.) 2. 13. 2

अणायपार (a-nāya-pāra < a-jñāta-pāra) *adj.* of which the boundary or limit is unknown, unlimited, Apa. चउयउ मिअ-वत्तु अणायपार PaumCa. (S.) 16. 12. 5.

अणायमंत (an-āyamanta < an-ācamat) *adj.* (pr. part.) one who is not rinsing (the hands etc. with water), JM. अवसो पवणहाणी विप्परिणामो तहेव य दुयुछा । दोसा अणायमंते, दूरासणायमंते य NisBhā. 1878.

अणायमयणरस (a-nāya-mayana-rasa < a-jñāta-madana-rasa) *adj.* who is ignorant of the delight of love, JM. धण्णा दु बाल-मुणिओ अकव-विवाहा अणाय-मयणरसा KuvMāKa. 213. 24.

अणायंबिल (an-āyambila < an-ācāmbila) *n.* food with-out sour gruel, AMg. छट्ठस्स वि य णं पारणयंति कप्पह मे आदंबिलं पडिगहिसए, जो चेव णं अणायंबिलं Anuttaro. 8. 22; तए णं से अणो

अणायरे आर्यविकं पडिग्गाहेति नो चेव णं अणायविकं Aputtaro. 8. 24; JM. आर्यविकमणायविकं चउथां बालुवुडु सहु असहु। अणहिठियहिठियए पाहुण्यनिमंतणावलिखा AvNi. 1610 p. 858a. 4.

अणाययणगया (an-āyayana-gaya < an-āyatana-gata) *adj.* (ppp.) who has gone astray (to a wrong place), JM. मुदाऽ-णावयणगया चुका मगाउ जायसरेहा GaṇSadSa. 105.

अणाययणसेवण (an-āyayana-sevana < an-āyatana-sevana) *n.* use of an improper object of worship, JM. खणमवि ण खमं काउं अणाययणसेवणं सुविहियाणं AvNi. 1121.

अणाययणसेवणा (an-āyayana-sevanā < an-āyatana-sevanā) *f.* use of an improper place, AMg. खणमवि न खमं गंतुं अणाययणसेवणा सुविहियाणं OghNi. 767 (comm. तथा सेवना चानायत-नस्य सुविहितानां कर्तुं न क्षमं न युक्तम्, p. 223b. 3)

अणायर (an-āyara < an-ādara) *m.* [हेला य अणायरो रीटा PaḷiNa. 439] disrespects, lack of esteem, indifference, AMg. पमाओ य मुणिदेहि भणिओ अट्टमेयओ। अत्राणं संसओ चेव ... भम्मम्मि अणायरो ĀraḥPaḍ. 686-87; = JM. PavSāro. 1207-8; अणायरो कओ जं च निदामि तं भाई पावं PaḷiĀra. 39; आयऽणायरभावे सय ब अनेहि वाऽवि दावणया OghNi. 203; JM. पादसद्धम्मविहीसु संका, अणायरो वावि अनुट्टियवो DvāKa. 1. 6; JŚ. विसणु अणायरो Bha-Āra. 239; M. अंदोलंतण खणं गयण अणायरे पडु-कयम्मि। श्रियं खल-वहुमाणावलोयणे णवर निब्बाइ GaṇḍVa. 875; Apa. हुअ वणिउत्त ... ववसाय-अणायर BhaviKa. 110. 6; हुइय अणायर सीवल भुवणिहि पहिय जल SandeRā. 3. 186; *adv.* [Inst.] [In Cpd.] without care, JM. जाहे अणायरंणं सिट्ठिलो अंगुट्ठओ कओ सिधं। मोत्तूण पव्वयवरं विणिग्गओ दहमुओ तहे PaumCa. (V.) 9. 81; M. णव-कयइ-वासिय-केत्त-संजमा दक्खिणाओ णारीओ। इह ता अणायरजल-इलिदि-राजा विराअंति Gaṇḍ-Va. 379.

अणायरकअ (an-āyara-kaa < an-ādara-kṛta) *adj.* (ppp.) performed without care, or with neglect, JM. सिट्ठिलो अणायरकओ अवसवसकओ तहा कयावकओ। सुयं पमत्तलीलस्स संजमो केरिसो होजा UvMā. 476.

अणायरणजोग (an-āyaraṇa-jogga < an-ācarana-yogya) *adj.* (pot. part.) not fit for performing (the other ceremonies), JM. पव्वाविओ सिय सि उ सेसं पणं अणायरणजोगो KappBhā. 5190 = NisBhā. 3746; PaṇḍPā. 10. 48 (comm. reads जोग)

अणायरणया (an-āyaraṇa-yā < an-ācarana-tā) *f.* illuiveness in matters of conduct, emanating from the passion called illuiveness (māyākaṣāya), one of the fiftytwo names of Mohanīya-karma, AMg. मोहणिजस्स णं कम्मस्स बावणं नामवेजा पणत्ता, तं जहा — कोहे कोवे ... अणायरणया गूहणया Samav. 52. 1.

अणायरंत (an-āyaranta < an-ācarat) *adj.* (pr. part.) not indulging in, not committing, JM. पावं अणायरंतो तत्थुत्तं ण य इमं अगीयस्स PaṇḍPā. 11. 26; जे जे दोसाययणा ते ते सुत्ते जिणेहिं पडि-कुट्ठा। ते खलु अणायरंतो सुदो, इहो उ भरयवो KappBhā. 1860.

अणायरिय (an-āyariya < an-ārya) *n./m.* (v.l. अणारिय) non-Āryan, uncivilized people indulging in violence and other sinful acts, AMg. दूइजमाणे अंतरा से विक्कवूवाणि ... अणायरियाणि सह लडे विहारप Ayār. 2. 1. 3. 1 (115) [Śīla. Lda. 2. 3. 1 (8), MV. 471]; JM. हिंसादि-अकज्जकम्मकारिणे अणारिवा Nis. 18. 28; *adj.* uncivilized, (country) inhabited by non-Āryans, JM. देसा अणारिवा-आरिवा व PavSāro. 64.

अणायरिय (an-āyariya < an-ācārya) *m.* (any revered monk) other than the Ācārya (chief preceptor), JM. तम्हा पडिठे-हिय साहियम्मि पुब्बगत असति सारवि। कहुणफहु पवेसो, कहणा न ब उहुऽणायरिय KappBhā. 1564.

अणायरिय (an-āyariya < an-ācarita) *n.* [Cu. anāyaraṇiya] improper behaviour, AMg. आसंदी-पलियेकेसु संवमासालएसु वा। अणायरियमज्जाणं आसत्तु सइत्तु व Dasavo. 6. 53; JM. उत्तिविडिठिय-अकणवत्थुभायणछिक्कं सत्तपरंमवि अणायरियं ViMāPra. 47. 31.

अणायरिय (an-āyariya < an-ācarita) *adj.* (ppp.) not practised, observed or followed (in religious conduct), AMg. से भिक्खू वा भिक्खुणी वा इमाइं वइ-आयाराइं सोचा गिसम्म इमाइं अणायाराइं अणायरियपुब्बाइं जाणेज्जा Ayār. 2. 4. 1 (520)

अणायरियउवज्झाय (an-āyariya-uvajjhāya < an-ācārya-upādhyāya) *adj.* [also अणारिय] [f. -iya] without (the guardianship of) Ācārya or Upādhyāya (in case of nun, by implication, 'or without that of the nun who initiates'), AMg. निगंयस्स णं नवट्ठहरतरुणस्स आयरिय-उवज्झाय वीसंमेज्जा नो से कण्वइ अणायरिय-उवज्झायस्स होत्तए Av. 3. 11; निगंयथीए णं नवट्ठहरतरुणीए आयरिय-उवज्झाय पवत्तणी य वीसंमेज्जा, नो से कण्वइ अणारिय-उवज्झायाए (अपवत्तणीय य) होत्तए Av. 3. 12.

अणायरियव (an-āyariyavva < an-ācaritavya) *adj.* (pot. part.) should not be followed or practised, JM. जीवेसु ... अमग्ग-साहेणसु अं किचि वितहमायरिअं अणायरियववं पावं पावाणुबंधि सुदुमं वा बायरं वा मणेण वा वायाए वा काणए वा कयं वा काराविअं वा ... गरहियेयं वुक्कमेयं PaḷiSu. 8.

अणायव (an-āyava < an-ātapa) *m.* [also अणातव] not exposed to the sun, shade, JM. अणातवत्थं च विसवाती NisBhā. 4199 (comm. तं वि अणायवे ठियं, छायायामित्यर्थः, तं असुसितं विसवाति भवति आयवत्थं पुन सुसियरसं ण गुणकारी)

अणायवुत्तंत (a-nāya-vuttanta < a-jñāta-vṛttānta) *adj.* ignorant of what had happened, JM. तेहिं वि अणायवुत्तंतहिं जहट्ठियं चेव ण — याणिमो सि साहियं णरवणो CampCa. 111. 16.

अणायसा (an-āyasā < an-āyāsā) *adv.* without difficulty, easily, JM. अवग्गहिता सुयादिया तु एक्के ते गुरुत्तेव। गच्छं व समा-सज्जा, अणायसेक्के सेसेसु NisBhā. 663; मडलानच्छं व समासज्ज अणायसा अणेहमया वससिगमई वा सेससाहणं एक्का भवइ NisCu. 2. 42. 9.

अणाय (an-āyā < an-ātman) *m.* non-soul, that which is not the soul, AMg. एगे आया एगे अणाय Thāṇa. 1. 5 [Lda.]; कि आयाए अवक्कमइ? अणायए अवक्कमइ? आयाए अवक्कमइ, नो अणायए अवक्कमइ मोहणिज्जं कम्मं वेदेमाणे Viy. 1. 4. 5 (1. 187)

अणायण (an-āyāṇa < an-ādāna) *n.* non-acceptance, AMg. अणायणमेयं अभिगगिय-सेज्जासणियस्स Kapp. (S.) 9. 54.

अणायार (an-āyāra < an-ācāra) *adj.* devoid of right conduct, AMg. दढवारितं मुत्तं आइज्जं मयहरं च गुणरासि। एको अज्झावेइ तमणायारं न तं गच्छं Gaṇḍhā. 94; चउरो अइक्कमवइक्कमा य अयार तह य अणायारो। निहरित्ठं चउणह वि आहाकम्मे निमंतणया PinḍNi. 179.

अणायार (an-āyāra < an-ācāra) *m./n.* (!) bad or improper behaviour, AMg. से भिक्खू वा भिक्खुणी वा ... इमाइं अणायाराइं अणायरियपुब्बाइं जाणेज्जा Ayār. 2. 4. 1 (520) (Śī. साधूनामभाषणयोग्यान् p. 386a. 14); असिं कम्मे अणायारं णावरेज्ज कयाइ वि Sūy. 2. 5. 1 (754); एरहिं दोहिं ठाणेहिं अणायारं विजाणय Sūy. 2. 5. 3 (756); 2. 5. 5 (758); 2. 5. 7 (760); 2. 5. 9 (762); 2. 5. 11 (764); तिथिइ अणायारे णणणे, तं

बहा — गाणअणायारे, दंसणअणायारे, चारित्तअणायारे Thāṇa. 3. 448(198); तिण्हमतिक्काणं अणायारं पडिक्कमेज्जा ... एवं ... अणायारं Thāṇa. 3. 447(198); इच्छामि पडिक्कमिउं जो मे देवसिओ अणायारो कओ ... अणायारो अणिच्छियव्वो असमणपाउगो ... तस्स मिच्छामि दुक्कं Āv. 15; 85; गौरगपविट्ठस्स नितेज्जा जस्स कप्पई ! इमेरिसमणायारं आवज्जइ अबोहिंयं Dasave. 6. 56; अणायारं परक्कम्मे नेव गूहे न निण्हवे Dasave. 8. 32; दढचारित्तं मुत्तं आइउअं मइहरं च गुणरासि । इको अज्झावेई तमणायारं न तं गच्छं Gacchā. 94; ĀurPacc.(V.) 11; चउरो अइक्कमवइक्कमा य अणायारं तह अणायारो । निहरिसणं चउण्ह वि आहाकम्मे निभंतणया Pinḍi. 179; JM. कोउहलं सेउपण्णं कम्मणायारं सेवति ? ति अत्थ मासलहुं NisCu. 2. 19. 6; छिदेण अणायारं सेवमाणं दिट्ठा छणुं NisCu. 2. 19. 9; अब एसो वि खु अणायारो चेव समणणं जमाहाकटं आइउं च मुज्जणं ति SamarāKa. 188. 7; इहअण्ह सणियस्स एक्कं चेव अत्थि विवैशत्तणं एक्कं न तत्थि अणायारो CaupCa. 11. 5; सेउपरिस्वायग-वग्गो वि अणायारमायारंतो न संकिम्मेसइ MaṇḍKa. 28. 16; JŚ. मोत्तूण अणायारं आयारे जो दु कुणदि थिरमावं Niyā. 85; सित्थयराणाकोवो सुदधम्मविराधणा अणायारो BhaĀrā. 808.

अणायार (an-āyāra < an-ākāra) *adj.* 1 formless (the sky), M. सायारमणायारे अप्पमप्ये चिय णिसण्णं Iḍḍa. 2; 2 indeterminate (knowledge etc.), JM. परिसुदं सागारं अबियत्तं दंसणं अणायारं SamTa. 2. 11; JŚ. आवलिय अणायारे KaṣāPā. 15; अणायारे वमाणदो पुषभूरं कम्ममायारो, तं जम्मि तत्थि सो उवजोगो अणायारो णाम संसुवजोगो ति मणिदं होदि, तमिह अणायारे अट्ठा जहण्णा वि अत्थि उक्कस्सा वि Jaydhav. p. 68; जदि एवं तो अणायारस्स वि मट्ठिणत्तं पादेदि, एवत्थाल्लंणं पडि भेदाभावादो Jaydhav. p. 69; सायारमणायारा लक्खणमेयं तु सिट्ठणं SidBha. II. 2.

अणायार (anāyāra < anāgāra) *m.* a houseless (monk), JŚ. सायारो अणायारो मवियणं जेण देसिमो धम्मो Śā. (V.) 2; Apa. सायारमणायारे विणिओइ तउ कहिउ दुविहु बारसविहीए BhaviKa. 315. 4.

अणायारज्ञाण (anāyāra-jhāṇa < anācāra-dhyāna) *n.* contemplation of evil conduct, AMg. इच्छामि भंते ! उत्तमट्ठं पडिक्कमामि ... अज्ञाणज्ञाणे अणायारज्ञाणे (v.l. अणायारंज्ञाणे) ĀurPacc. (V.) 11.

अणायारत्त (an-āyāra-tta < an-ākāra-tva) *n.* formlessness, JŚ. विसयविससिंपायादो पुव्वं चेव विसयीकयंतरंगो दंसुवजोगो उप्पजदि ति घेतव्वो । अणायारत्तण्णहाणुववत्तीदो Jaydhav. p. 69

अणायारत्थ (an-āyāra-ttha < an-ācāra-stha) *adj.* indulging in evil conduct, abiding in misconduct, JM. मञ्जायाण नरिंदो मूलं सुरियाण पव्वओ इवइ । तम्मि अणायारत्थे अहिंयं तु पवत्तए लोगो PaumCa. (V.) 53. 4; अणायारत्थो य देवयाए छल्लज्जति NisCu. 4. 229. 25.

अणायारपडिसेवणा (anāyāra-paḍisevanā < anācāra-pratisevanā) *f.* performing improper things, behaving improperly, JM. ते मणंति — के तुक्कं रयणा ? साहू अणंति णाणादि, कहं तेतिं अवहारो ? अणायारपडिसेवणाओ अपध्याममनेत्थयः NisCu. 2. 18. 13.

अणायारभंडसेवा (anāyāra-bhaṇḍa-sevā < anācāra-bhāṇḍa-sevā) *f.* using the means of improper behaviour, AMg. सत्थगहणं विसमक्खणं च ... अणायारभंडसेवा जम्मणमरणणि वधंति Utt. 38. 266.

अणायारमंत (an-āyāra-manta < an-ācāra-mat(? vat)) *adj.* not observing or doing (something), JM. णामणं पडुच्च दुविहं इव्वं — आयारमंतं अणायारमंतं च, अणायारमंतं एरंडो सो अज्जेज्ज ण य णेज्जा DasaveCu. 49. 29-50. 1.

अणायाररत (an-āyāra-raa < an-ācāra-rata) *adj.* taking

delight in bad behaviour, JM. एगम्मि सज्जिवेसे दुइंतो कोवि वंसण-जुवाणो । जासि अणायाररतो UvMA. p. 322. 1. 8.

अणायवि (an-āyāvi < an-āyāpin) *adj.* an ascetic not performing penance, AMg. चत्तारि णिग्गंथा पन्नता, तं जहा — रायणिए समणे निग्गंथे ... अणायवी ... धम्मस्स अणाराधए भवइ Thāṇa. 4. 426 (321); चत्तारि णिग्गंथीओ पणत्ताओ, तं जहा — रातिणिया समणी णिग्गंथी महाकम्मा महाकिरिया अणायवी असमिता धम्मस्स अणाराधिया भवइ Thāṇa. 4. 427(321)

अणायस (an-āyāsa < an-āyāsa) *m.* ease, absence of exertion, JM. अणायसेण अत्ताणं पमावयति VasulI.(M.) p. 223. 12.

अणार (an-āra < an-ārya) *m.* a person having ignoble behaviour, JM. पटम-सुरयम्मि कुमरी खलीकया तह दढं अणारेण Tāra. 163.

अणार (an-āra < an-āra) *m.* (organ like) the spoke of a cart, JM. Tāra. 163

अणारद्ध (an-āraddha < an-āraddha) *adj.* which is not begun, AMg. अणारद्धं च ण आरमे छणं छणं परित्राय लोगसु च सव्वसो Āyār. 1. 2. 6. 5(104) ['he should not begin (a harmful act) which he has not begun' Sch.]

अणारभमाण (an-ārabbhamāna < an-ārabbhamāna) *adj.* (pr. part.) not beginning (a sinful action), AMg. तावं च णं से जीवे सया समियं णो एयति ... अणारभमाणे अणारभमाणे असमारभमाणे ... बहूणं पाणाणं अनुक्खावावणयाए ... वट्ठइ Viy. 3. 2. 14 (3. 148) v.l. अणारंभमाणे

अणारंभ (an-ārambha < an-ārambha) *m.* non commencement, not to begin, M. तं मरणमणारंभे हि बीइ लच्छी उण ण होइ GāSaSa. 1. 42; Ś. (अनसूया) विआर तु परमयदो अजाणिअ अणारंभो पडिआरस्स Śak. 29. 2.

अणारंभ (an-ārambha < an-ārambha = an-ālammbha) *m.* not to kill (living beings), AMg. सत्तविहो आरंभे पन्नते ... एवमणारंभे वि Thāṇa. 7. 85(571); जदि सच्चमणप्पओगपरिणए किं आरंभ-सच्चमणप्पओगपरिणए अणारंभसच्चमणप्पओगपरिणए Viy. 8. 1. 51 (8. 45); *adj.* free from sinful activity, AMg. अपरिग्गहो अणारंभे भिक्खू ताणं (v.l. जाणं) परिव्वए Sūy. 1. 1. 4. 3; अइ खलु अणारंभे अपरिग्गहो Sūy. 2. 1. 54(677); 2. 2. 38(711); संगेगइया मणुस्सा भवति ... अणारंभा अपरिग्गहा Sūy. 2. 2. 63(714); 2. 7. 23(859); जीवा णं भंते ! किं आचारंभा ... अणारंभा Viy. 1. 1. 7(1. 33); नेरइया णं भंते ! किं सारंभा सपरिग्गहा ? उदाहु अणारंभा अपरिग्गहा ? Viy. 5. 7. 30 (5. 182)

अणारंभजीवि (anārambha-jivi < anārambha-jivin) *m.* who lives a life free from all activities (involving) injury to creatures, AMg. आवंती के आवंती लोगसि अणारंभजीवि, एतेसु के आवंती लोगसि अणारंभजीवी एतेसु चेव अणारंभजीवी Āyār. 1. 5. 2. 1.

अणारंभट्ठाण (an-ārambha-tthāṇa < an-ārambha-sthāṇa) *n.* the state of non-injury, AMg. तत्थ णं जा सा सव्वओ विरई एस ट्ठाणे अणारंभट्ठाणे Sūy. 2. 2. 75(716)

अणारहय (an-ārahaya < an-ārāhata) *adj.* the doctrines not belonging to the Arhat, JM. मिच्छत्तमेसो । न एत्तो ववत्था । अणार-हयमेयं PaḥSu. 51.

अणाराधय (an-ārādhaya < an-ārādhaka) *adj.* [also अणाराधय] one who does not worship or adore, AMg. चत्तारि णिग्गंथा पणत्ता, तं जहा — रायणिए समणे णिग्गंथे ... अणायवी असमिते धम्मस्स अणाराधए भवति Thāṇa. 4. 426(321); ओमराइणिए समणे ... धम्मस्स अणाराधए भवति Thāṇa. 4. 426(321); 4. 428; 4. 429 [Ldn.] **अणाराधिया** (an-ārādhīyā < an-ārādhikā) *f.* [also अणारं-

विषा] one who does not worship or adore, AMg. चचारि णिगंभीओ वण्यत्ताओ, तं जहा — राहणिया समणी ... धम्मस्स अणारिषा भवति *Thāṇa*. 4.427(321); ओमराहणिया समणी णिगंभी ... धम्मस्स अणारिषा भवति *Thāṇa*. 4.427(321); 4.429(321)

अणाराहण (an-ārāhaga < an-ārādhaka) *adj.* who does not worship or adore, AMg. से णं गच्छे ... उम्मग्गदेसए ... से णं मिच्छवओ चैव अणाराहणे *MahāNis*. 5.4; जे णं उम्मग्गे पयसे से णं अणाराहणे भवेज्जा । ता एएणं अत्थेणं एवं बुद्धे जहा णं गोयमा एगतेणं अणाराहणे *MahāNis*. 5.26.

अणाराहणी (an-ārāhaṇī < an-ārādhani) *adj.* [f.] (language) which is not true (as regards its substance), JM. दब्बस्स अणाराहणी जा भासा सा दब्बमुसावाओ भणति *NisCu* 1.101.20.

अणारिय (an-āriya < an-ārya) *m.* non-Āryan people or country, AMg. अणारिया दंसणओ परिता इति संक्रमणेण उवेइ तत्थ *Sḍy*. 2.6.18(804); अणारिया पेमरसेसु गिद्धा *Sḍy*. 2.6.22(808); पंचहि ठाणेहि कप्पइ (गमाणुगामं दूइजितए) -- भयंसि वा अणारिएहि *Thāṇa*. 5.99(413); सा वि य णं अद्धमागधी भासा भासिज्जमाणी तेसि सव्वेसि आचरियमाणारियाणं ... अप्पणो हियसिवसुद्धाभासत्ताए परिणमइ *Samav*. 34.1; पाणक्खया जणक्खया ... अणारिया जे यावणे तहप्पगारा ण ते सक्खस्स अणया अविट्ठा *Viy*. 3.7.4 (3.253); तत्थ वि य भवत्तणारिया नीचकुल-समुप्पण्णा ... कामभोगतित्थिया *Paṇhā*. 3.22; तेसि सव्वेसि आरियमाणारियाणं अगिलाए धम्मं आइक्खइ *Uvav* 56; JM. मगहादियाणं अद्धछव्वीसाए आरियजणववाणं तेसि अणत्तरं ठिया जे अणारिया ते पंचत्थिया *NisCu*. 4.124.23; इयक्कणा गयक्कणा अण्णे य अणारिया बहवे *KuVMAKa*. 40.26; *adj.* (people) having ignoble or sinful (acts or behaviour or language), having non-Āryan (behaviour), AMg. एवं तु समणा एगे मिच्छविट्ठी अणारिया *Sḍy*. 1.1.2.13; 1.1.2.32; 1.3.4.13; एवमेगे पासत्था पव्वति अणारिया *Sḍy*. 1.3.4.9; ते आरिया भि संता अणारियाओ भासाओ पउजंति *Sḍy*. 2.1.13(705); पाणवहो ... जिणेहि भणो ... अणारिओ निग्घिणो *Paṇhā*. 1.12; एस सो पाणवहो चंडो र्हो खुदो अणारिओ *Paṇhā*. 1.40; अहो णं इमे पुरिसे अणारिए अणारियवुद्धी अणारियाइ पावाइ कम्माइ समावरइ *Uvāsa*. 138; 151; अत्थि णं भंते ! उत्तरकुराए कुराए पुब्भया इ वा ... वसणभूतमाणारिया इ वा ? णो तिण्ठे समट्ठे ववगत-रोमातंका अणगाणि णं ते मणुयगणा पणत्ता, समणाउसो ! *JivAbhi*. 3.628; *Jambuddi*. 2.43; अणयंरं वा अणारियं णिट्ठं असमणपाओमं कइं कहेइ *Nis*. 8.1; जे भिक्खू विरुक्खवाइ दसुगाययणाइ अणारियाइ मिलक्खुं पंच-त्थियाइ सति छांटे विहाराए संथरमाणेसु जणवएसु विहारपडियाए अभिसंधारेइ *Nis*. 16.26; सव्वे ते विहया मज्झं मिच्छाविट्ठी अणारिया *Utt*. 18.27; जं जाओ दुइहेज देसेसु अणारिएसु जीवाणं *ĀrāhPaḍ*. 434; JM. खंदिल ! इदाणि सुणइ अणारियाणं वेदाणं उप्पत्तिकारणं *VasūHi*. 185.28; जा संबिहसट्ठाणु-मवाणुसारिणी गंथरयणा सो अणारिओ वेओ *VasūHi*. 193.20; आरिया वेदा कता ... अणारिया पुण पक्खा सुलसायाज्ञवल्क्यादिभिः कृता *ĀvCu*. I. 215.2; कम्ममाणजमणारिय, दंसणेहि दंसति तेण दस् *NisBhā*. 5727; 5729; 5732; पुब्बेण मगहविसओ, दक्खिणेण कोसंबी, अवरेण थूणाविसओ, उत्तरेण कुणाविसओ एतेसि मज्झं आरियं परतो अणारियं (लेसं) *NisCu*. 4.126.2; तत्थ सो अणारिओ जणो हीलति निदति *ĀvCu*. I. 296.10; *Apa*. जे देसेहि होति अणारिएहु *VihāKa*. 11.6.3.

अणारियदेस (anāriya-deśa < anārya-deśa) *m.* non-Āryan country, JM. एतं तस्सअरिएहि णिज्जरावेयक्कं ति य अणारियदेसेसु ववति *ĀvCu*. I. 296.9.

अणारियवुद्धि (anāriya-buddhi < anārya-buddhi) *adj.* having ignoble intellect (mind), AMg. अहो णं इमे पुरिसे अणारिए *P.D.* 34

अणारिवुद्धी अणारियाइ पावाइ कम्माइ समावरइ *Uvāsa*. 138.

अणारियवयण (anāriya-vayana < anārya-vacana) *n.* ignoble speech, AMg. अणारियवयणमेयं *Āyār*. 1.4.2.4.

अणारिस (an-ārisa < an-ārīsa) *adj.* not belonging to learned men (i. e. wrong, unjustified or improper), JM. जे पुण करेति जहं अणारिसं अलिखवेयनिष्कणं । मारेऊण पसुगणे, बहिर-वसा-मंसरसलोला *PaumCa*. (V.) 11.80; उवगारो । तदभावे य विणासो अणारिसो धम्मकावत्स *DhamSam*. 10.27; *Apa*. एउ अणारिसु केम मणिज्जइ *DhamPar*. 8.11.2.

अणारिह (an-ārihada < an-ārīhata) *adj.* not a follower of the Jain prophet, JŚ. सो जीवो पाववो मिच्छाविट्ठी अणारिहो *SamSā*. 347; 348.

अणारुग्ग (an-ārugga < an-ārōgya) *n.* unhealthy condition, AMg. अप्पाउमणाकम्मं दोहग्गमरूढया य दोग्गं !... होइ बहत्तस्स परलोए *ĀrāhPaḍ*. (V.) 511.

अणारुद्ध (an-ārūḍha-ga < an-ārūḍha-ka) *adj.* who has not entered the ladder (of spiritual progress), JM. सेटिमणारुद्धो अणादी हु (बंधो) *GomSā*. (K.) 123.

अणारोग (an-ārōga < an-ārōgya) *n.* unhealthy condition, JŚ. जाणइ य मज्झ धामं अंगाणं दुब्बलदा अणारोगं । नेव समत्थोमि अहं *BhāĀrā*. 570; उवसगदो कारणवसेण दप्पादो !... अवेलवदभेगे *ChePi*. 124.

अणारोग्ग (an-ārōgga < an-ārōgya) *n.* unhealthy condition, AMg. जाणइ य मज्झ धामं गहणी दोब्बलदा अणारोगं । दुम्ह पहावेण अहं सोही बहु नित्थरिस्सामि *ĀrāhPaḍ*. (V.) 349.

अणारोहमहिला (an-ārōha-mahilā < an-ārōha-mahilā) / a woman who is not to be used for carrying, JM. एवं खु बहवे पुरिसा मदगलसममाणा वि गाम अणारोह (? अणारोह/अणरह)-महिलासु असरिसासु बाहिज्जंति *VasūHi*. (M.) 44.11.

अणारोहय (an-ārōhaya < an-ārōhaka) *adj.* without a chariot-fighter, AMg. गोयमा ! रहमुसले णं संगामे बट्टमाणे एगे रहे ... अणारोहय समुसले *Viy*. 7.9.16 (7.187) (comm. अनारोहकः योववजितः p. 322a.4)

अणाल (a-nāla < a-nāla) *adj.* 1 without the naval-string, having no blood-relation, JM. तइ इत्थि णाल-बडाहि पुरिस अणालेहि नवए भेहेहि *NisBhā*. 1765; 2 without a stalk, *Apa*. मोटियदंडइ छत्तं भवलइ, दिट्ठइ णाइ अणालं कमलं *MahāPu*. (P.) 78.20.3.

अणालत्त (an-ālatta < an-ālapta = an-ālapita) *adj.* (ppp.) not spoken to, not addressed, AMg. नो खलु मे भंते ! कप्पइ अज्जप्पमिइ अज्जउत्थिए वा ... पुत्थि अणालत्तेणं आलवित्ताए वा संलवित्ताए वा *Uvāsa*. 58; JM. नेव अणालत्तो आलवेमि नो संलवेमि तइ तेसि । देमि न असणारियं पेसेमि न गेयपुप्फाइ *PavSāro*. 938.

अणालत्तअ (an-ālatta-a < an-ālapta-ka = an-ālapita-ka) *adj.* (one) who is not spoken to, AMg. नो से कप्पइ अज्जप्पमिइ अज्जउत्थिए वा ... पुत्थि अणालत्तएणं आलवित्ताए वा संलवित्ताए वा *Āv*. 63; JM. नो मे कप्पइ अज्जप्पमिइ अज्जउत्थिए वा, ... पुत्थि अणालत्तएणं आल-वित्ताए वा संलवित्ताए वा *ViMāPra*. 2.3.

अणालत्तग (an-ālatta-ga < an-ālapta-ka) *adj.* (one) who is not spoken to, JM. बंदणनंसणं वा दाणाणुपवाणमेसि वज्जेइ । आलाव संलाव पुब्बमणालत्तगो न करे *SamSat*. (H.) 47.

अणालद्ध (an-āladdha < an-ālabdha) *m.* non-obtainment, (one of the 32 *kṛtikarmadōpas*), JŚ. अणारिचं च बट्टं च ... आलद्ध-

मणालम्बं च हीणमुत्तरचूल्यं ... वतीसदोसविमुक्तं किदियम्मं पणजे Māla. 608(7); *adj.* (*ppp.*) not obtained, not touched, JŚ. जदिविसे संचिट्ठि तमणालम्बं च अक्खं मडं. तदिवरिसाणि सुमिक्खं खेमसिं तमिह रज्जम्मि (comm. अणालम्बं अत्थुम्) BhaĀra. 1997.

अणालम्ब (a-nāla-baddha < a-nāla-baddha) *adj.* not bound by the naval-string i.e. without blood-relation, JM. तह पुरिसा णाल इत्थी अणाल-बद्धाहि तदभावे NisBhā. 1765; संबंभवजिय सी अणालम्ब मीसीहि. तदभावे पुरिसेहि अहेहि अणालम्बेहि NisBhā. 1766.

अणालम्ब (aṇ-ālamba < an-ālamba) *adj.* without support, independent, without proper sustenance, JŚ. एवं णाणप्पाणं दंसण-भूदं अदिदियमहत्वं. सुवमचलमणालम्बं मण्णेऽहं अप्पमं सुद्धं PavSā. 192 (100); अत्रावाहमजिदियमणोवमं पुणपावणिम्मुद्धं. पुणरागमणविरहियं णिद्धं अवलं अणालम्बं (परमात्मतत्त्वम्) NiySā. 178.

अणालम्बण (an-ālambana < an-ālambana) *adj.* supportless, having no support, AMg. चउरंतमहंतमणवयगं रुद्धं संसारसागरं अट्टियअणालम्बणपट्ठाणमप्पमेयं Panhā. 3.23; JM. तग्गुणपरिणइरूवो सुदु-मोऽणालम्बो नाम (जोगो) VisVā. 17.19.

अणालम्बणपट्ठाण (an-ālambana-paṭṭhāṇa < an-ālam-bana-pratiṭṭhāṇa) *adj.* the base of which is supportless, AMg. चउरंतमहंतमणवयगं रुद्धं संसारसागरं अट्टियअणालम्बणपट्ठा(ट्टा)णमप्पमेयं Panhā. 3.23.

अणालम्ब (aṇ-ālava < an-ālāpaka) *adj.* (one) who does not speak, PāliNā. 431.

अणालम्ब (aṇ-ālavana < an-ālāpana) *n.* absence of speech or conversation, JM. तओ अणालम्बमुणियसुत्तभावाए विज्जता मवणलेहाए SamāKa. 66.18.

अणालम्बंत (aṇ-ālavanta < an-ālāpat) *adj.* [*f.* -i] (*pr. part.*) not speaking or conversing, M. न वि तहा अणालम्बंती हिअं दुमेइ माणिणी अहिअं GaSaSa. 565(W.); Ś. (विदूषक) ओ वअस्स ! ... अणालम्बंतो तुमं अवहास-माअणं होसि AnaSū. 4.0.7 (p. 44); JM. आयरियअणुद्वारे, ओभावण बाहिरा अदविखत्ता. कहणं तु वंदणिज्जा, अणाल-वंते वि आलावो KappBhā. 1570.

अणालस (an-ālasa < an-ālasa = an-ālasya) *adj.* [*f.* -a] free from laziness, alert, industrious, AMg. समा सीसपडिच्छीणं चोअणासु अणालसा Gacchā. 127; JM. समा सीसपडिच्छीणं चोअणासु अणालसा. गणिणी गुणसंपन्ना पसज्झा पुरिसाणुगा VavaBhā. 7.245; JŚ. पंचमहव्ययगुत्तो संविग्गोऽणालसो अमाणी य. किदियम्म गिज्जरट्ठी कुणइ सदा ऊणरादिणिओ Māla. 592(7); Apa. अणविण्णु अणालसु बल-विसाळ. किउ राए एरिसु कोट्टालु PaNaCa. (P.) 6.6.6; उज्जमिउ अणालसु सामि-भत्तु. पणिहारि ठविउ विस्सासज्जु PaNaCa. (P.) 6.7.7.

अणालसि (an-ālasī < an-ālasin) *adj.* free from laziness, Apa. अह वरिति दुवालसि गयइ अणालसि छहि मासिहि पक्खगालिहि. सिय दसमि विसाहइ तिहुयण-नाहइ नाणु जाउ झामियकलिहि ViPaSaṇ. 18.9.

अणालस्स (aṇ-ālassa < an-ālasya) *adj.* free from illeness, industrious, JM. जो एवं ण कथयति सो अणालुक्कित्ति अणालस्सो सउत्साहो NisCu. 3.118.19.

अणालस्सणिल्ल (aṇ-ālassa-ṇilaa < an-ālasya-ṇilaya) *m.* an abode of enthusiasm, AMg. अवि याइ ताओ अंतरंगमंगसयं अर-ज्जुओ पासो, अदारुया अइवी अणालस्सणिल्लो ... असलिल्लवाहो समुहरओ Tand. 156.

अणालस्सि (aṇ-ālassi < an-ālasyin) *adj.* one who is free

from idleness, AMg. गीयत्थे जे सुसंविग्गे अणालस्सी ददव्वए । असलिय-चरिते सयं रागदोसविज्जिए Gacchā. 41.

अणालाव (aṇ-ālāva < an-ālāpa) *m.* indescent speech, AMg. सत्तविह वयणविकल्पे पण्णत्ते, त जहा — आलावे, अणालावे, उहावे, अणुलावे, संलावे, पलावे, विप्पलावे Thāpa. 7.129(584)

अणालि (aṇālī) *Deś. f.* [also अणाली] libidinous act, JM. सो य से बालगाहो विण्णो अणालिओ करेइ, ताहे णिक्कट्टो सीहगुहं चोर-पलि गओ ĀvTī. (H.) 370b.7; पयइए अणालीओ कणइ, वयणं जणइ विरूव AkkhāMaKo. 271.16.

अणालिट्ठ (an-ālītṭha < an-ālīṣṭha) *adj.* (*ppp.*) not touch- ing (either the broom or the head or both, a fault of salutation), JM. दिट्ठमदिट्ठं च तहा सिं च कमोयणं । अलिट्ठमणालिट्ठं ऊणं उत्तरचूल्यं PavSāro. 153 cf. अणालिद्ध.

अणालित्त (aṇ-ālitta < an-ālāpta-ka) *m.* one who has not been spoken to, JM. नो से कप्पइ अज्जप्पमिइ अज्जउत्थिए वा ... पुत्तिव अणालित्तएण आलवित्तए वा संलवित्तए वा ŚrūPraSu. 34b.10.

अणालिद्ध (an-āliddha = an-ālīṣṭha) *adj.* not touching (either the broom or the head or both, a fault of salutation), JM. आलिद्धमणालिद्धं रयहरणमिरेहि होइ चउमेगो । वयणक्खरेहि ऊणं जहन्नकालेवि सेसेहि PavSāro. 171.

अणालिपि (aṇālī-piā < anālī-priya) *adj.* given to libidinous acts, JM. सो तोए बालगाही पुक्खमवमसासओ अणालिपिओ । निद्धाडिओ घणेण तहोसेण नियगिहाओ AkkhāMaKo. 126.16.

अणालुखणिज (aṇ-ālunkhaṇijja = a-sparśaniya) *adj.* (*pot. part.*) which should not be touched, not fit to be touched, JM. आलिहइ नरे अणालुखणिजमवि नीअ-रज्ज(रज)णी नारी । मूढाण रिअ सावि हु हिअए पविस्त-कामम्मि KumāCa. (H.) 7.28

अणालोइय (an-āloiya < an-ālocita) *adj.* (*ppp.*) not con- fessed, JM. आलोवणमाज्जन वियसीकरणं न भावसोडो य । आलोइयमि आराहणा अणालोइय भयणा ĀvNi. 1243; सावि तणिज्जेएण पक्खइया अणालोइया चव कालं काऊण देवलोए उववण्णा ĀvTī. (H.) p. 370b.5; दुविहा सामायारी उवसंपद मंडलीए बोधव्वा । अणालोइयम्मि गुरुणा, मंडलि- मेरं अतो वोक्खं KappBhā 777; नायमनाए आलोयणाउ अणालोइय भवे गुरुणा । गीयत्थे आलोयण मुद्धमसुद्धं विविनंति VavaBhā. 7.74; अणालोइय उ कालगता सोहमे एरावणस्स अगममहिंसी आता NisCu. 3.152.17; Ogh- NiBhā. 279 (P. 182b.)

अणालोइयदोस (aṇ-āloiya-dosa < an-ālocita-dosa) *adj.* who has not confessed the fault, AMg. उग्गम-उप्पावण-एसणासु सोही न विज्जए तस्स । अणगारमणालोइयदोसं विचारगमणे परिच्छिज्जा Ārāh- Paḍ. (V.) 251.

अणालोइयपडिक्कंत (aṇ-āloiya-paḍikkanta < an-ālocita- prati-kṛānta) *adj.* one who has not confessed and renounced, AMg. मायी णं मायं कट्ठ अणालोइयपडिक्कंते कालमासे कालं किच्चा अण्णतरेसु देवलोमेसु देवत्ताए उववत्तारो भवंति Thāpa. 8.10(597); Viy. 9.33.102 (9.234); माइ णं तस्स ठाणस्स अणालोइयपडिक्कंते कालं करेइ, नत्थि तस्स ठाणस्स अणालोइयपडिक्कंता कालमासे कालं किच्चा ईसाणे कप्पे अण्णवरंसि विमाणंसि देवगणियसाए उववण्णा Nāya. 16.119; पाउणिता तस्स ठाणस्स अणालोइयपडिक्कंता कालमासे कालं किच्चा ... देवेसु देवत्ताए उववत्तारो भवंति Uva. 95; JM. सो वि अणालोइयपडिक्कंते विराहियसामणो वंतरो णिद्ध- मणा जक्खो जातो NisCu. 3.153.1; तस्स ठाणस्सानालोइय-पडिक्कंते कालं किच्चा Erz. 16.11.

अणालोक (aṇ-āloka < an-āloka) *m.* absence of light,

AMg. अणालोकमन्वकारे अणंतकालं निबं उत्तत्थसुण्ण-अयसण-संपउत्ता वसंति उच्चिगवासवसहिं Panhā. 8.23.

अणालोचन (an-ālocana < an-ālocana) *n.* absence of confession, JŚ. आलोचनमासुचण विगडीकरणं च भावसुद्धी दु। आलोचिदम्हि आराधणा अणालोचने भज्जा Māh. 623(7)

अणालोचयेत्ता (an-āloyāvetta < an-ālocayitvā = an-ālocya) *ger.* without making one confess, AMg. नो कप्पइ निगंधाण वा निगंधीण वा निगंधिं खुयायारं ... तस्स ठाणस्स अणालोचयेत्ता अहारिं पावच्छित्तं अपडिबज्जेत्ता ... धारेत्तए वा Vava. 6.10.

अणाव- (a-nāva- < ā-nāyaya-) *v. (caus.)* to cause to be brought, JM. पुट्टा जिट्ठा मयणा तुह जणयं पि दु कहं अणावेमि ? SīSī-VāKa. 949. cf. अणाव.

अणावज्जरा (an-āvajjara < an-āvarjaka) *adj.* not attractive, not pleasant, AMg. तुण्णाइ सिप्पणावज्जं च कम्मयरावज्जं PindūNi. 488 (comm. अनावज्जेकम् अपीत्युत्पादकम्)

अणावट्ट (an-āvatta < an-āvarta) *adj.* not containing iron pyrites, JM. जइ आवट्टं दब्बं ता पसा होइ अहिय-रेहिहा। अह कह वि अणावट्टो स चिय मउया य विच्छाया KuvMāKa. 195.15.

अणावट्ठंत (an-āvaṭṭanta < an-āpatat) *adj. (pr. part.)* without approaching or going near, JM. इत्थेण अदेसिते (तो) अणावट्ठंतो मणो(णे)ण मंतो य। दिसणतो मुहो भणसि होज्ज णे कज्जममुणं NāBhā. 1432. cf. अणामिडंत.

अणावण (an-āvanna < an-āpanna) *adj. (ppp.)* not incurred, not subject to, JM. पतेसि तु पयाणं पत्तेय परूवणा विभागो व। जो पत्थ आवणोऽणावणो वा वि जो पत्थ KappBhā. 3639.

अणावरण (an-āvaraṇa < an-āvaraṇa) *adj.* free from obscuration, (Karma) without obscuration, AMg. नाणावरणिज्ज-कम्मविप्पमुक्के ... अणावरणे निरावरणे खीणावरणे दन्तिणावरणिज्जकम्मविप्प-मुक्के ApuOg. 244; JM. तम्हा चउच्चिभागो जुज्जइ ण उ णाणदंसणजिणाणं। सयलमणावरणमणतमक्खयं केवलं जम्हा SammaTa. 2.17.

अणावरिय (an-āvāriya < an-āvṛta) *adj. (ppp.)* exposed, not covered, AMg. से णं अणावरिय आवरियमिति अप्पणं मण्णइ Vīy. 15.69(102)

अणावलेव (anāvaleva < an-avalepa) *adj.* free from drab-lement, Apa. (जिणु) अलोहु अणावलेउ BhaviKa. 1.7.

अणावलोकित (anāvaloita < an-avalokita) *adj. (ppp.)* unobserved (throbbing), JM. अप्पुट्ठितं पत्तयं सा ओणयं ण प्पसस्सते। अणावलोकितं चेव सयाणं ण प्पसस्सति AṅgVī. 47.1.

अणावलोकियय (anāvaloīya-ya < an-avalokita-ka) *adj.* (things) beyond the range of vision, JM. अतीतमत्थं जाणिज्जा पच्छिमेणाऽऽसणे थिते। अणावलोकियय यावि पच्छिमेण य पुच्छिअ AṅgVī. 15.32.

अणावलोक (anāvaloka < an-avaloka) *m.* invisibility, JM. मत्थं जाणेज्जो पच्छिमे पडितम्मि य। अणावलोको वत्तं वा पच्छिमेण य पुच्छित्ते AṅgVī. 44.17.

अणावाय (an-āvāya < an-āpāta) *m.* [also अणावायं] a place not frequented (by men and animals), AMg. अणावायंसि असंलोयंसि ... संजयामेव उच्चारपासवणं बोसिरेज्जा Āyār. 2.10.28(667); एगंते अणावाए अविस्ते ... परिट्ठावेत्तवे सिया Vīy. 8.6.4 (8.248); इमं साल्हायं ... एगंतमणावाए अविस्ते थंडिले परिट्ठावेहि Nāya. 1.16.18; एगंतमणावाए विच्छिन्ने थंडिले चइअ देहं। सो वि तह मिज्जेदेहो पडिबज्जो उत्तमं अट्ठं Bāhth. 69; एगंतमणावाए इत्थीपसुविबज्जिए। सयणासणसेवणया विविच-

सयणासणं Utt. 80.28; अणावायमसंलोए अणावाए चेव होइ संलोए (स्थगिलं) OghNi. 296; 313; JM. आलोचयं पउजइ गारवपरिवज्जितो गुरुसगासे एगंतमणावाए एगो एगत्स निस्सए KappBhā. 392.

अणावायमसंलोय (an-āvāyam-a-samloya < an-āpātama-a-samlōka) *m.* a place not frequented by men and animals and out of general view, AMg. एगंतमवक्खमेज्जा अणावायमसंलोए चिट्ठेज्जा Āyār. 2.1.1.44; 2.1.1.156; 2.1.1.58; अणावायमसंलोए ... उच्चाराणं बोसिरे Utt. 24.17;18; OghNi. 313; PavSāro. 709; 710; KappBhā. 443.

अणावासितकाम (an-āvāsīu-kāma < an-āvāsitu-kāma) *adj.* not wishing to give accommodation, JM. भदो अणावासितकामो वि सानुं दट्ठुणं संगलं ति काउं आवासेइ NāCu. 2.328.22.

अणाविअ (a-nāvia < ā-nāyita) *adj. (ppp. caus.)* caused to be brought, JM. एण कारणेणं माणमिसेणं अणाविअो पासे SīSīVāKa. 718; Apa. अणाविउ सो सुयणामु भणेवि KarCa. 8.14.2.

अणाविट्ठि (an-āvītthi < an-āvṛṣṭi) *f.* [also अणाविट्ठी] drought, JM. अइविट्ठि अणाविट्ठी विसमा विहु विट्ठिसयया काले। होहिंति दुस्समाए सभावपरिणामजोगेणं PaumCa.(V.) 20.87; Ś. (नायिकाः) अणाविट्ठीपीडिओ आसी जणपदो TapaSāma. 6.4.28.

अणाविल (an-āvila < an-āvila) *adj.* not turbid or muddy, clear, AMg. हरए व सया अणाविले Sḍy. 1.2.2.7; धम्मं हरए वंभे संतित्थि अणाविले अत्तपसज्जलेसे Utt. 12.46; M. ताण गिसम्मइ हिययं अणाविलाहार-सलिल-मुहयासु GauḍVa. 279. cf. अणाइल.

अणाविलप्पा (anāvilappā < an-āvilātan) *adj.* whose soul is not turbid (with passion, anger, pride, deceit and greed), AMg. सव्वाइ संगाइ अइच धीरे ... अभयंकरे भिक्खू अणाविलप्पा Sḍy. 1.7.28.

अणावुट्ठि (anāvutthi < anāvṛṣṭi) *f.* [also अणावुट्ठी] drought (absence of rain), AMg. अणावुट्ठी न भवइ Samav. 34.1; दुग्भिकख-मणावुट्ठी य नाम प(? व)लियं पवज्जि(ज्जी) ही (?) Tīttho. 632; बलियं च अणावुट्ठी तइया आसी य मज्झदेसस्स Tīttho. 716; JŚ अइवुट्ठि अणावुट्ठि सुवुट्ठि वुवुट्ठि सुभिकखं दुग्भिकखं ... मय-रोग कालसंजुते अत्थे वि जाणदि SātĀg. 5.5.79.

अणावुट्ठिबहुल (anāvutthi-bahula < anāvṛṣṭi-bahula) *adj.* having frequent droughts, AMg. भरहे णामं बासे पणत्ते ... अणावुट्ठिबहुले Jambuddi. 1.18

अणावेक्ख (anāvekkha < an-apekṣa) *adj.* unexpected, JM. मथिला-सोक्ख-विमहणं सोगुस्सेह-करणं अणावेक्खं। वेहध्वं केण महं सीमारहियं इमं दिण्णं TarLo. 355.

अणावेक्खिया (anāvekkhi-ya < an-apekṣi-tā) *f.* state of being disregarded, JM. ण याहं संचाएमि एण्हि अणावेक्खियाए तुह पिरं अण्णं वा रायकुलं ओलगिदुं VasaHl.(M.) 235.14.

अणास (a-nāsa < a-nāśa) *adj.* not destroyable, eternal, permanent, Apa. जो लेइ परिग्गहु अप्पमाणु अविणासु अणासु अदिज्जदाणु BhaviKa. 314.2

अणासंसा (an-āsamsā < an-āsamsā) *f.* without desire or hope, absence of hope, JM. मो मो सुंदरीओ किं न याणह ... पव्वज्जं पडिबज्जिय मुंचव पाणे अणासंसा(? सं) KaKoPra. 14.12.

अणासंसि (an-āsamsi < an-āsamsin) *adj.* not wishing, not desiring, not hoping for, JM. देस-कुल-जार्ह-रूवी, संवयणी गिह-जुओ अणासंसी KappBhā. 241; चेइयकुलणसंसे उववारं कुणइ जो अणासंसी UvPay. 419; संदिग्गो उ अमाई महं कप्पट्ठिओ अणासंसी Paṭṭa-

Pra. 15.12 (comm. अनाशसी आचार्याचारानांसारहितः सांसारिक-फलाशनपेक्षो वा)

अनासच्छिन्न (a-nāsa-cchinna < a-nāsā-cchinna) *adj.* whose nose is not cut off, AMg. जे भिक्खू अशरेणं पडिगइ ... येरास्स वा येरिया वा ... अनासच्छिन्नस्स अणोदृच्छिन्नस्स सककस्स देति, दंतं वा सात्तिज्जति ... तं सेवमाणे आबज्ज च्चाउम्मासियं परिहारद्वाणं उग्वासियं Nis. 14.6; 18.38.

अनासण (anāsana < an-āsana) *n.* abstaining from food, fasting, (a kind of penance), AMg. धुणिया कुलियं व केव्वं, कसए देहमणासणादिहि Sdy. 1.2.1.13; पाओसिणाणहसु गत्थि मोक्खो खारस्स लोणस्स अणासणेण Sdy. 1.7.14 [Ldn.]

अनासण्णे (an-āsanne < an-āsanne) *adj.* [Loc.] [also अनासजे, अनासणे] not very near, AMg. वित्थिण्णे दूमोणादेऽनासण्णे विलवज्जिए ... उच्चारिणि कोसरे OghNi. 314; नाइद्रमणासणे पंजली पडिपुच्छइ Utt. 20.7; J.M. उवविट्ठो उद्वरणीय ... नाइद्रमणासणे कुमारो KaKoPra. 6.17.

अनासज्जवा (an-āsanna-yā < an-āsanna-tā) *f.* not being near, J.M. सम्महिट्ठिणे ... अनासज्जवाय मोक्खमग्गस्स ... ण सकंति, ... पव्वज्जमज्जवसिउं CaupCu. 3.31.

अनासभोग (a-nāsa-bhoga < a-nāsa-bhoga) *m.* use without destruction, J.S. सह सुणमिह समक्खे अनासभोगे अदत्त-गहणम्मि। काउस्स (१२) गुबवसिआ एउत्तर असइ मूलगुणं CheSath. 20 (comm. अनालोचिते उपवासद्वयम्)

अनासय (an-āsa-ya < an-āsya-ka) *adj.* horseless, AMg. रहसुसले ण संगमे बट्टमाणे एगे रहे अणासए असारविए Vly. 7.9.16 (7.188)

अणासय (an-āsaya < an-āsaya) *adj.* not having any intention, AMg. अणासए जते दंते दंते आरतमेहुणे Sdy. 1.15.11.

अणासय (anāsaya < an-āsana) *adj.* who has not taken food, Aps. चउपववपयारि अणासयइ। आउच्छइ वित्ति उवासयइ MahāPu. (P.) 62.21.2.

अणासयनिमित्तभाव (anāsaya-nimitta-bhāva < anāsaya-nimitta-bhāva) *m.* the nature of a cause which is without intention, J.M. न य तस्स बि गुणदोसा अणासयनिमित्तभावाओ VīaVīa. 2.10.

अणासव (an-āsava < an-āsava) *adj.* without influx (of the Karman), AMg. जे अणासवा ते अपरिस्सवा, जे अपरिस्सवा ते अणासवा Āyār. 1.4.2.1; आयुसे सया दंते छिन्नसोए अणासवे Sdy. 1.11.23 (comm. निर्गतः आश्रयः प्राणातिपातादिकः कर्मभ्रंशरूपो यस्मात्स निराश्रयो p. 204a 4); अणासवे तेसु परिव्वएज्जा Sdy. 1.14.6; 2.2.64(714); तए णं से थावक्कापुत्ते अणासवे अममे जाए Nāyā. 1.5.35; सिद्धावासो अणासवो Paṇḍā. 6.3; अणासवो अकलुसो सुद्धो Paṇḍā. 7.23; 9.13; अणासवे अममे अक्किंचणे Uvav. 16.27; अणासवा धूलवया कुसीला मिउं पि चंदं पकरिंति सीसा Utt. 1.13; 30.2; 32.109; 35.21; तए णं समणे अगवं महावीरे परिणिब्बुडे अणासवे अममे Kapp.(J.) 118; J.S. तेसु बि सुद्धवजुत्ता अणासवा सासवा सेसा PavSā. 3.45.

अणासा (an-āsā < an-āsā) *f.* absence of hope, AMg. अणासए जो उ सहेज्ज कंटेय बईमए कण्णसरे स पुज्जो Dasave. 9.3.6.

अणासाइज्जमाण (an-āsāijja-māṇa < an-āsvādyā-māṇa) *adj.* (ppp.) without being tasted, AMg. गोयमा! सम्बत्थोवा पुगळा अणासाइज्जमाणो अणासाइज्जमाणो अणंतगुणा Vly. 1.1.6 (1.32); जे पोगळे पक्खेवाहारत्ताय मेण्हंति - मेणार् च भागसहस्साइ अणासाइज्जमाणो

अणासाइज्जमाणो विद्धं समागच्छंति Pannav. 28.40(1817); सम्बत्थोवा पोगळा अणासाइज्जमाणो Pannav. 28.41(1818)

अणासाई (an-āsādām < an-āsvādam) *adv.* without taste, J.S. लोणिदमलोणिदं वा भुंजति सुणी अणासाई Māla. 816(9)

अणासादमाण (an-āsādamāṇa < an-āsādayat) *adj.* (ppp.) [also 'सायमाण'] not giving trouble or harm, AMg. से अणासादए अणासादमाणे बज्जमाणो पाणाणं भूताणं ... से भवइ सरणं Āyār. 1.6.5.4; से अणासादमाणे लायवियं आणममाणे Āyār. 1.8.6.2; से अणासादमाणे तओ संजयामेव बहुफासुप सेज्जासंधारए सयज्जा Āyār. 2.2.74(460); से अणासायमाणे तओ संजयामेव ... उदए अहारियं रीएज्जा Āyār. 2.8.35 (494); 2.3.50(506); 2.3.52(507)

अणासादय (an-āsādaya < an-āsādaya) *adj.* who does not harm or trouble, AMg. से अणासादए अणासादमाणे बज्जमाणो पाणाणं भूताणं जीवाणं सत्ताणं जहा से दीवे ... एवं भवइ सरणं महामुणी Āyār. 1.6.5.4.

अणासादयन्ती (an-āsādayanti < an-āsādayanti) *f.* (pr. part.) who is not getting or obtaining, S. (विद्वक) उजुअं जेव्व किं ण मणासि जवा मे जेव्व अणासादयन्तीए ति Ratnā. 2.5.83; (नायिका) हा अणाहा जइ सहीए मेणआए रंभाए अ पक्खिमालिगणसुइ अणासादयन्ती विवज्जामि TapaSāmva. 2.10.12.

अणासादिअ (an-āsādia < an-āsādyā) *ger.* not having obtained, S. (इंसक) कोसमत्तेण विअ मदअंधीएप्पदं अणासादिअ ... दिट्ठं णो पाअज्जइ PratiYau. 1.6.16; (चेटी) पावुसणिरोहसुक्का सरअचंदवंदिआ कहं अणासादिअ कुमुदाअरं चिट्ठइ TapaSāmva. 1.12.28.

अणासादिअपुव्व (an-āsādia-puvva < an-āsvādita-pūva) *adj.* not tasted before, S. (विट) एदं णोमास्सिआमुहसंसग्गबद्धि-अरसं सेहरभादो अण्णेण केण वि अणासादिअपुव्वं चसअ Nāgā. 3.4.47.

अणासायणया (an-āsāyana-yā < an-āsātana-tā) *f.* absta-
ining from disrespect (towards the religion), AMg. वायणए णं निज्जरं जणयइ सुयस्स अणासायणयाए बट्टइ। सुयस्स अणासायणयाए बट्टमाणे तित्थचम्मं अवलंभइ Utt. 29.21.

अणासायणाविणय (an-āsāyanā-vinaya < an-āsātana-vinaya) *m.* proper behaviour based on absence of insult or disrespect, J.M. अइ ओवयारिओ पुण बुविहो विणओ समासओ। होइ पडिक्खजोणजुंजण तह य अणासायणाविणओ DasaveNi. 319; एसो मे परिकहिओ विणओ पडिक्खलक्खणो तिविहो। बावक्खविहिविहणं वेति अणासायणाविणयं DasaveNi. 324.

अणासायणिज्ज (an-āsāyanijja < an-āsātaniya) *adj.* (por. part.) not to be disrespected or insulted, AMg. जाव णं वत्थुसहा-
वाणं अलवणिज्जे अणइक्कमणिज्जे अणासायणिज्जे MahāNis. 5.25.

अणासायमाण (an-āsāyamāṇa < an-āsvādayat) *adj.* (pr. part.) [also अणासादमाण] not tasting, not longing for, AMg. से भिक्खू वा भिक्खुणी वा असण वा ... आहारेमाणे ... नो ... दाहिणं इणुअं संचरेज्जा आसाएमाणे ... से अणासायमाणे लायवियं ... समभिजाणिया Āyār. 1.8.6.2; परस्स लाभमणासाएमाणे ... अणभिलसमाणे णो मणं उक्कावयं गियच्छति Thāpa. 4.451(325[2]); अइवीए उदगं अणासाएमाणे Nāyā. 1.18.51; परस्स लाभं अणासाएमाणे Utt. 29.23.

अणासास (an-āsāsa < an-āsvāsa) *m.* want of confidence, J.M. भवसुक्काणं च पुणो संसरणमओ अणासासो VīaVīa. 1634; 2624; सम्बत्थ तहवि नत्थि ति नेव कुज्जा अणासासं DvāKu. 4.13.

अणासिअ (an-āsīya < an-āsīta) *adj.* (ppp.) unsupported, J.M. अजे नोआगमओ सामित्ताणासिअं सुयं वेति। जइ न सुयमणुअओमे क्खु

सुखमनासियं नस्थि ViAvBhā, 898.

अनासिय (anāsiya < an-asita) *adj.* (ppp.) who has not eaten, hungry, fasting, AMg. अनासिया नाम महासियाला पामभिमो तत्थ सया सकोवा Sdy. 1.5.2.20.

अनासुर (anāsura < ano'sura) *m.* a demon in the form of a cart (called śakatasura), M. पेच्छूण गण्डिक्खणगहुहस्सणं बालहि-सम्मनुबलं अनासुरं ŚrīKā. 3.8.

अनासेवणा (an-āsevanā < an-āsevanā) *f.* Jacobl - not cultivating sensuality, freedom from sinfulness, AMg. पडिहेवाए आगमेत्ता आणवेज्जा अनासेवणाए Āyār. 1.5.1.1; 1.5.4.5; 1.8.2.8.

अनासेविय (an-āseviya < an-āseviya) *adj.* (ppp.) not used, AMg. से भिक्खू वा भिक्खुणी वा ... असणं वा पाणं वा ... आसेवियं वा अनासेवियं ... गो पडिगाहेज्जा Āyār. 2.1.12.17 (331-332); 2.2.8(413); 2.5.10(555); 2.8.8(637) (comm. स्तोकास्वादितमनास्वादितं वा p. 325b.2)

अनाह (a-nāha < a-nātha) *adj.* [f. -ā] having no master or protector, poor, helpless, AMg. तप णं मली अरहा ... बहूणं सम-पाणं य अणाहाणं य ... एगमेणं हिरण्णकोडिं दल्लहं Nāyā. 1.8.198; तप णं नंदाए पोक्खरिणीए बहवे सणाहा य अणाहा य ... अप्पेगइया ण्हायंति Nāyā. 1.13.24; इमे य एगिदिप ... असरणे अणाहे अबंधवे Paṇḍā. 1.13; तत्थ णं बहवे नगरगोक्खाणं सणाहा य अणाहा य ... परिवसंति Vīvā 39; अणाहो मि महाराय नाहो मज्झ न बिज्झई Utt. 20.9; अज्जाओ अणाहो बुद्धे य निधंक्खड्ढि बाळे। पासंतस्स सिणेहो इविज्ज अचंतियवि-ओए ĀrahPaḍ.(V.) 238; JM. एत्थं तु अणाहाणं सत्ताणं नाह ! कारणेण विणा । उवयारपरो सि तुमं PaumCa.(V.) 5.121; तदत्थकरणं य साहूण-मणाहाणं VīvVī. 1.19; M. तुम्हं सरण-यवण्णा विओय-अणाहा विवज्जामि Līlā. 647; Ś. (शाण्डिल्य) अणाहो विअ वग्गेण खाइइमि BhagAju. 13.14; Apa. मणइ व संखु अणाहु ण णीवमि MahāPu.(P.) 78.26.5; दीणाणाहं चित्तामणिं व्व JasCa. 1.23.5; पालिज्जहि दीण-अणाह Paṇḍā-Ca.(P.) 5.6.10; जो मारइ जीउ निरावराहु । इहरति पत्तिं वि सो अणाहु BhavīKa. 276.9; मज्झु अणाहहि तुहं सरणु PaumSiCa. 4.62; इय विलंबंत परिममिय सयल वि जा छम्मास । विगय-त्ताण अणाह परिमिहिर-गुरु नीसस SaṇḍuCa. 705.5; जीव अणाह सणाह किय AnāMahSām. 1; मुणि मणइ पुण वि जगु सउ अणाहु AnābSām. 1.8.

अणाह (anāha < an-agma) *adj.* sinless, Apa. तहिं विनिवे-सि वि तिहोक्काहु । परमेस्स तिथंकर अणाहु VaḍḍhaCa. 9.14.4.

अणाहत्त (a-nāha-tta < a-nātha-tva) *n.* [also अणाहत्तण, अणाहत्तय] state of being without any protector or helper, helplessness, AMg. अणाहत्तं जहाभूयं सुदु मे उवदंसियं Utt. 20.54; JM. चित्ता डहइ(ति?) सरीरं डहइ(ति?) अणाहत्तणं परविपसे JinadaĀkhyā. II. 137; JngāJiCa. 446; M. डहइ अणाहत्तणं परविपसे ChaGā. 7; Apa. कहिउ जहट्टिउ अणाहत्तयं मह तप AnāMahSām. 11.5.

अणाहपिंड (a-nāha-piṇḍa < a-nātha-piṇḍa) *n.* food meant for orphans and destitutes, AMg. जे भिक्खू ... अणाहपिंडे पडिगाहेवि Nis. 8.18.

अणाहपुरिस (a-nāha-purisa < a-nātha-puruṣa) *m.* bereaved person, JM. अणाहपुरिसे पुण जत्तिया वेला मडयं चिट्ठइ (अस-ज्जाओ) ViMāPra. 41.12.

अणाहप्पा (a-nāhappā < a-nāthātman) *m.* succourless individual, JM. तत्थ बुवे अणाहप्पाओ, अंथो पंशु व उज्झिवा AvTi.(H.) p. 710b.10.

अणाहमंडव (a-nāha-maṇḍava < a-nātha-maṇḍapa) *m.*

pavilion erected for the helpless (travellers), JM. एत्थ एक्कमि अणाह-मंडवे पविट्ठो KuVMAKa. 55.10.

अणाहया (anāha-yā < anātha-tā) *f.* helplessness, state of having no succour, AMg. न य दुक्खा विमोयंति एसा मज्झ अणाहया Utt. 20.23; इमा हु अणा वि अणाहया निवा समेगच्चित्तो निधुओ सुणेहि मे Utt. 20.38; Apa. अणाहया अवर वि जाण राव AnābSām. 2.1.

अणाहरण (an-āharana < an-ādharana) *adj.* intangible, AMg. अणाहरणमेयं दुइयं समणाउत्तो Vīy. 18.3.25 (18.84) (comm. आधर्मुमक्षमम् p. 743b.)

अणाहवंत (a-nāhavanta < a-nāthavat) *adj.* without ownership or right, JM. सयवं ! जइ अणाहवन्ते दीणारे अहं गिण्हामि ता तुमं चेव पमाणं JngāJiCa. 69.14.

अणाहसाला (a-nāha-sālā < a-nātha-sālā) *f.* after-care home for the kinless, JM. जाता अणाहसाला, समणा वि य दुक्खिवा पडियरता NisBhā. 3649; मोहेण वा रोणेण ववहाणं भेत्तयं पयत्तेण । धम्मक-हाए निमित्ते अणाहसाला गवेसणाय VavaBhā. 4. gā. 292.

अणाहसालालय (anāha-sālālaya < anātha-sālālaya) *adj.* one who has taken shelter in an asylum for the poor and kinless, JM. होऊण चक्कवट्ठी पुइइइई विमलपंडरच्छत्तो । सो चेव नाम मुज्जो अणाहसालालओ होइ Āyār. 2.3.77 (comm. p. 119a.1)

अणाहार (an-āhāra < an-āhāra) *adj.* 1 going without food, AMg. अणाहारो तुयंज्जा पुट्ठो तत्थ हियासए Āyār. 1.8.8.8; 1.8.8.13; JS. अण्णं भिक्खमणेसणमथ ते समणा अणाहारा PavSā. 3.27; 2 such a living being as does not take food, JM. विवळाडविमुद्ध-लेसा मणपज्जवणाणिणो अणाहारा । असण्णी अणागारोवओणिणो पुव्वपडिक्खा ViAvBhā. 412; JS. आहाराणुवादेण अत्थि आहारा अणाहारा SatĀg. 1.1.175; m. 1 state of abstinence from food, AMg. एएहि छहिं ठाणेहि अणाहारो य जो भवे OghNi. 582; छट्ठं सरीरवोच्छेयणट्ठया हो'अणा-हारो PiṇḍNi. 668; JM. तवो होइ । छट्ठं सरीरवोच्छेयणट्ठया होयणाहारो OghNiBhā. 294; JS. कम्मेव अणाहारे बंधस्तंतो अणंतो य GomSā.(K.) 121; कम्मे य अणाहारे पयड्ढीणं उदयमेवादेसे GomSā.(K.) 332; 2 that which is not food, that which (when eaten as medicine etc.) cannot satisfy the hunger, JM. जं वा भुक्खत्तस्स उ संकसमाणस्स देति आसादं । सक्को सो आहारो अकमणिट्ठं चण्णाहारो NisBhā. 3798; अम्हे ण याणामो को आहारो को वा अणाहारो NisCu. 3.287.20.21.

अणाहारग (an-āhāraga < an-āhāraka) *adj.* [also अणा-हारय] (that category of living beings) which does not take food, AMg. दुविधा नेरइया, तं जहा — आहारगा चेव अणाहारगा चेव Thāṇa. 2.1(69); नाणावरणिज्जं किं आहारप बंधइ, अणाहारप बंधइ ? Vīy. 6.3.26 (6.49); अणाहारगाणं जीवेगिदियवज्जा छम्भंगा Vīy. 6.4.7 (6.63); अणाहारप ति कालओ केवचिरं होति ? Jivābht. 9.42; अणा-हारप दुविहे पण्णत्ते । तं जहा — छउमत्थअणाहारप य केवलअणाहारप य Pannav. 18.97(1367); JS. अणाहारपसु पंच य एक्कं ट्ठाणं अवविधेसु KasāPā. 48.

अणाहारभाव (an-āhāra-bhāva < an-āhāra-bhāva) *m.* state of being without food, AMg. अणाहारप णं मंते ! जीवे अणाहार-भावेण — पुच्छा (किं पढमे, अपढमे ?) । गोयमा ! सिय पढमे सिय अवढमे Vīy. 18.1.12 (18.6)

अणाहारि (an-āhāri < an-āhāri) *adj.* beings who do not take nourishment, JS. आहारिअणाहारीसु उवजोनेसु च पज्जतापज्जत्तविसे-सणेहि विसेसिक्कण जा जीव-परिक्खा सा पक्खणा नाम Dhavaḷā. 2.411.10; आहारियो वि अत्थि अणाहारियो वि अत्थि Dhavaḷā. 2.420.1

अनाहारिजिस्समाणा (an-āhārijissamāṇa < an-āhāriya-
māṇa) *adj.* (E + pass. + fu.) not going to be absorbed or
assimilated, AMg. नेरइयाणं अंते । ... अनाहारिया अनाहारिजिस्समाणा
पोग्गला परिणता ? Vjy. 1. 1. 6 (1.16)

अनाहारिम (an-āhārima < an-āhāriya=an-āhārya) *n.*
that which is not food, that which (when eaten as medicine
etc.) cannot satisfy hunger, JM. जं पुण तिफलादियं दब्बं सुब्बं अना-
हारिमं यन्मात् तदुपरिहात् पुनराहारं करिष्यति NieCu. 3. 288.14.

अनाहारिय (an-āhāriya < an-āhārita) *adj.* (ppp.) not
absorbed or assimilated, AMg. (नेरइयाणं) अनाहारिया अनाहारि-
जिस्समाणा पोग्गला नो परिणता नो परिणमिस्संति Vjy. 1. 1. 6 (1.16)

अनाहिअ (an-āhi-a < an-ādhi-ka) *adj.* freed from anxi-
ety, M. अण्णो अण्णस्स मणो तुह ण आणे अनाहिओ मह अप्पा SetuBa.
344; Apa जिणवरहो अनाहिउ जक्खराउ । गउ पणविधि मेहहो साणुराउ
PaṇCa.(P.) 8. 23. 9.

अनाहिट्ट (an-āhittha < an-ādhrṣṭa) *m.* [also अनाहिट्ठि,
अनाहिट्ठि] name of the son of Vasudeva and Dhārīṇī (*lit.* not
overcome or assailed), AMg. अट्टमस्स अंगस्स अंतगडदसाणं तच्चस्स
वग्गस्स तेरस्स अज्झयणा पण्णत्ता, तं जहा — ... अनाहिट्ठि Antag. 3. 2;
एवं अनाहिट्ठि वि वसुदेव-धारिणी-सुप Antag. 3. 118; JM. अवि य विवकलत्तं
व साहिलासमबलोइअमणाहिट्ठिणा मंडलगं CaupCa. 184.16; सो (कण्णो)
अनाहिट्ठिसविओ तं पपसं गतो VasuHi. 79.25; कलायरिओ य संगहिओ
कुमारे गाहउ कला अनाहिट्ठिपमुहे VasuHi. 368.18; न चाएह तं धणुं आखेउं
अनाहिट्ठि VasuHi. 370.9; तच्चयणाणंतरमेव विण्णुणा सा वि तत्थ आणीया ।
जिज्जिणिउं जणओ वि हु तीएउणाहिट्ठिणा तत्तो AkkhaMaKo. 75.3;
तज्जणयमणाहिट्ठि जिणिऊण हरिस्स उवणेइ KumāPra. 259. 27.

अनाहिद (an-āhida < an-āhita) *adj.* (ppp.) not pleased
or grounded, not mindful, JS. समिदीसु य गुत्तीसु य अमाविदा सील-
संयमगुणेषु । परतत्तीसु पसत्ता अनाहिदा भावसुदीप BhaĀrā 1953 (comm.
अनाहता अस्थिरा वा)

अनाहूत (an-āhūta < an-āhūta) *adj.* (ppp.) [also अनाहूय]
(food offered) without prior invitation (for a meal), uninvited,
AMg. असंकप्पियमाणाहूतमकीलकडमणुहिट्ठं ... आहारं Vjy. 7.1.20
(7.25); सुद्धं उं गवेसियब्बं अकतमकारितमणाहूयमणुहिट्ठं Paṇḍa. 6. 7.

अणिअ (ania < anika) *n.* van of an army, Paṇḍa. 630.

अणिअ (ania=an-ṛta) *adj.* false, M. वक्काणि तस्स अणिआर
खलुत्ति कोवी । वक्काणि मे सुणिअ होहिइ संतकोवो Śālikāy. 12.1.

अणिअतगहण (a-niata-gaḥaṇa < a-niyata-grahaṇa) *n.*
uncertain comprehension, JM. जति ते अणिअतगहणं किण्णु
कत्तं तिबिधमणुवलदीप । अचंतसरिसविच्चुत्तखपुक्ककणमासपमुट्ठं ViĀvBhā.
471(1) [LDI.]

अणिअत्त (a-niatta < a-nivṛtta) *adj.* [f. -ā] (ppp.) not
coming back, not returning, M. णइउरसच्छहे जोव्वणम्मि अण्णवत्तिपसु
दिअसंसु । अणिअत्तासु अराइसु पुत्ति किं दट्ठमाणेण GāSaSa. 1. 45.

अणिअद्वेल (a-niada-velam < a-niyata-velam) *adv.* at
an irregular time, Ś. (विदूषक) अणिअद्वेलं सुहमंसभूट्टो आहारो
अण्णीअदि Śāk. 16.6(2)

अणिअंतण (a-niantaṇa < a-niyantaṇa) *adj.* without res-
traint or hindrance, M. अणिअंतण-अंत-मग्ग-णित्तइणित्तउग्गोसिरवारि-
चोरणीहि KamVa. 3.53; Ś. (प्रियंवदा) अणिअंतणानुओओ तवत्तिअणो
णान Śāk. 12.3(1)

अणिअमओ (a-niama-o < a-niyama-tas) *adv.* [w. r.

अणिअमओ of. comm. अनिअमात् कारणात्] because of absence of
regularity, JM. इअ अणिअमवित्ति तं दट्ठं सद्धाणवी तदारंभे । अणिअमओ
ण पवित्ती होइ तहा वारणाओ य PaṇVa. 1475.

अणिअमवित्ति (a-niaya-vitti < a-niyata-vṛtti) *f.* irregu-
lar behaviour, JM. इअ अणिअमवित्ति तं दट्ठं सद्धाणवी तदारंभे ।
अणिअमओ (? अणिअमओ) ण पवित्ती होइ तहा वारणाओ य PaṇVa.
1475.

अणिअंचिअ (a-niūñcia < a-nikuñcita) *adj.* not contra-
sted, M. अगंथि सिस्सि-सलिला अणिअंचिअ-कौच-सारस-विरावा । खल-
चुण्णिअ-कलमामोअ-वाहिणो गाम-सीमेता GauḍVa. 273.

अणिअण (a-niuna < a-nipuna) *adj.* not clever, not well-
versed, JM. झाइज्जा निरवज्जं जिणाणमाणं जगप्पईवाणं । अणिअणजणदुण्णेयं
नयभंगपमाणमगहणं JhāṇSa. 46; वित्तिपदमणिअणे वा निउणे वा होज्ज
केणई असहू । वाधातो वा सहुस्सा परकरणं कप्पत्ती ताहे NisBhā. 660.

अणिअत्त (a-niutta < a-niyukta) *adj.* (ppp.) not engaged,
not appointed for, JS. पासत्थो य कुसीलो संसत्तोसुण्ण मिगचरित्तो य ।
दंसणणाणचरित्ते अणिअत्ता मंदसंवेगा Māla. 595(7); Apa. णवि मुणहुं
सवत्तिविरोहु अम्ह अणिअत्तहं को वाबार तुम्ह BhaviKa. 55.8.

अणिअत्ति (a-niutti < a-niyukti) *adj.* [f.] not appointed,
not employed, Apa. केणवि अणिअत्ति नंचरुपुत्ति सन्निय माय महासइ ।
न कहिअउ पशुत्तहो सवजणसुत्तहो तोरि वत्तिअउ मइ वासइ BhaviKa.
224.3.

अणिअंतय (aniunta-ya < atimukta-ka) *m.* [Hem. (Gr.)
1. 26; 178; 208] a kind of creeper, JM. असुगो कर-आउटण-रम्मो
चाउड-काउड तुट्ठे । लम्भइ, अणिअंतय-सुरहि-अउण-अल-बहुल-मय-बट्टो Kumā-
Ca.(H.) 2.25; सुपइट्ठं सुपइयं वेडिसदल-नील-भित्ति-गच्छिअणयं । अणिअंतय-
कुल-इरं बालाण वि ऋण-अवहरणं KumāCa.(H.) 2.40.

अणिअथ (a-nica < a-niketa) *adj.* without a fixed residence,
houseless, AMg. असमाणे चरे भिक्खु नेव कुजा परिगह । असत्ते
गिहत्थहि अणिअओ परिव्वप. Utt 2.19 [AMgD. gives the form as
अणिकेय]

अणिअद (a-nieda < a-niketa) *adj.* without any dwelling-
place, having no house, JS. ते णिम्ममा सरीरे जत्थत्थमिदा वसति
अणिअदा । सवणा अपडिबद्धा विज्जु जह दिट्ठण्णदा वा Māla. 786(9)

अणिअयचारि (a-nieya-cāri < a-niketa-cārin) *m.* who
wanders being without a house, a houseless wanderer, AMg. से
भूरपण्णे अणिअयचारी ओहंतरे धीरे अणंतचक्खु । अणुत्तरं तप्पत्ति सूरिप वा
वसोयणिदे व तमं पणसे Sāy. 1.6.6(357); सव्वाइं संगई अरइ धीरे
सव्वाइं दुस्खाइं तित्तिअमाणं । अखिले अणिअे अणिअयचारी अमयंकरे भिक्खु
अणाविलप्पा Sāy 1.7.28(408)

अणिअयवास (a-nieya-vāsa < a-niketa-vāsa) *m.* dwelling
without a residence or house, AMg. अणिअयवासो समुयाणवरिया
अत्रायउं पहरिकया य । अप्पोवही कलहविबज्जणा य विहारवरिया इसिणं
पसत्था Dasave 12.5

अणिअयवासवसहो (a-nieya-vāsa-vasahī < a-niketa-
vāsa-vasatī) *f.* dwelling without any residence, JM. अण-
दिवसम्मि य तओ सव्वाह-सुओ य सो य गणि-वसहो । अणिअय-वास-वसहो
विहरिसु महियल-तलम्मि TarLo. 1624.

अणिओग (a-nioga < a-niyoga) *m.* absence of application,
JM. एयं धीराण सासणं । अण्णहा अणिओगो PaṇSu. 34; Apa. अणि-
ओग णिओग कसाय-मेय संजम-चरित्त-पालण-विदेय PaṇCa.(P.) 14.3.8.

अणिओग (anioga < anuyoga) *m.* [also अणिओव] explicita-

tion, interpretation, Apa. जह सामिउ तह ते तउ करेति आगमअभि-
योगे संवरति PaṇḍCa.(P.) 13.14.9; 2 a division of the scrip-
tures (based on their contents), Apa. पदमाभिजोग सुणि पय-चित्तु
PaṇḍCa.(P.) 17.4.1.

अभिजोगकरण (anijoga-karaṇa < anuyoga-karaṇa) *n.*
use of *anuyoga* 'topical analysis of subject', JŚ. अंगसुदे य बहुविधे
पोअंगसुदे बहुविधविभते। रक्षणकरंयभूदो सुण्णो अभिजोगकरणम्मि Bha-
Ārā. 499.

अभिजोगद्वार (anijoga-ddāra < anuyoga-dvāra) *n.* the
topic of investigation, AMg. तत्थ पदमञ्जयणं सामाख्यं। तत्स णं इमे
चत्तारि अनुजोगद्वारा (v.l. अभिजोगद्वारा) भवन्ति। तं जहा — उक्कमे णिक्खेवे
अणुमे णय AṇuOg. 75; JŚ. किं केण कस्स कत्थं य केवचिरे कटिबिधो य
भावी य। छहिं अभिजोगद्वारे सव्वे भावाणुगतत्वा Māla. 707(8)

अभिजोगविद्याणय (anijoga-viyāṇa-ya < anuyoga-vijāṇa-
ka) *m.* who knows scriptures well, or one who knows the use
of *Anuyoga* (point of view), JŚ. दव्वसिदिं भावसिदिं अभिजोग-
विद्याणया विजाणंता। ण खु उडुगमणकज्जे हेट्ठिलपदं पसंसेति BhaĀrā. 173
(comm. अनुयोगशब्दः सामान्यवचनोऽपि इह चरणानुयोगवृत्तिरुद्गीतः।
तेनायमर्थः आचाराज्ञाः p. 390. 14)

अभिजोय (a-niyo < a-niyoga) *adj.* without command or
order, Apa. जं वणगहणि खित्तु अभिजोयहो तं अवराहु खमहिं पुरलोयहो
BhaviKa. 186.6.

अभिजोयणित्त (anijoya-ṇiutta < aniyoga-niyukta) *adj.*
who engages himself in an improper act, Apa. मुहि सरल्लं
अभंतिरि दोरहं ... पदुवयणि अभिजोयणित्तहं पासेइउ सरीरु वणित्तहं
BhaviKa. 179.9 (note : अभिजोयणित्तहं is an equivalent in mean-
ing of अकार्यकराणाम्)

अभिजोयणित्तिय (anijoya-ṇiutti-ya < aniyoga-niyukti-
ka) *adj.* one who engages himself in an improper act, Apa.
अहियहं अभिजोयणित्तियहं किं बहुअय उत्तपडुत्तियहं BhaviKa. 340.1.

अणिकंप (a-nikampa < a-niṣkampa) *adj.* [also अनिकंप]
not firm, unsteady, AMg. केवली वया आयाणमेयं — जे उत्थ समणाण
वा माहणाण वा छत्तए वा मत्तए वा ... दुबद्धे दुण्णिक्खित्ते अणिकंपे चलाचले
... अभिहेज्ज वा वत्तेज्ज वा Āyār. 2.2.46(444); से भिक्खू वा भिक्खुणी
वा ... दुबद्धे दुण्णिक्खित्ते अणिकंपे चलाचले णो आयावेज्ज वा णो पयावेज्ज वा
Āyār. 2.5.36-38 (576-578); 2 6.39 41(600); से भिक्खू वा भिक्खुणी
वा सेज्जं पुण ओगहं जाणिज्जा — थूंसि वा, गिहेलुयंसि वा ... दुबद्धे ...
अणिकंपे चलाचले णो ओगहं ओगिहेज्ज वा पणिहेज्ज वा Āyār. 2.7.11-13
(613-615); जे भिक्खू थूंसि वा गिहेलुयंसि वा ... दुबद्धे दुण्णिक्खित्ते
अणिकंपे चलाचले ठाणं सेज्जं वा णिसेज्जं वा णिसोहियं वा चेरति Nis 13.9
(Cu. न निप्रकम्पं अनिःप्रकम्प, अनिःप्रकम्पित्वादेव चलाचलं) 14.24-27;
29-30; 16.40-50.

अणिकाइय (a-nikāiya < a-nikācīta) *adj.* not hardened or
crase (falsehood), JM. वत्थहारिणो अलंबतस्स अणिकाइयं वयणं भवति
NisCu. 1. 111. 20.

अणिकाय (a-nikāya < a-nikāca) *adj.* not hardened or not
confirmed (word etc.), JM. वत्थाइ ति अणिकाय-णिकायणाणं भेदो
दरिसिज्ज NisCu. 1. 111. 19.

अणिकट्ट (a-nikkattha < a-niṣkṛṣṭa) *adj.* not emaciated
or reduced physically (by penance), not having one's passions
exhausted, AMg. चत्तारि पुरिसजाता पणत्ता, तं जहा — णिकट्टे णाममेगे
णिकट्टे, णिकट्टे णाममेगे अणिकट्टे, अणिकट्टे णाममेगे णिकट्टे, अणिकट्टे णाममेगे

अणिकट्टे Thāṇa. 4.554(352); अणिकट्टे णाममेगे णिकट्टप्पा अणिकट्टे णाममेगे
अणिकट्टप्पा Thāṇa. 4.555(352) (comm. निष्कट्टः निष्कपितः तपसा
कुशदेह इत्यर्थः। पुनर्निकट्टो भावतया कुशीकृतकपायत्वात्)

अणिकट्टप्प (a-nikkatthappa < a-niṣkṛṣṭātman) *adj.* one
whose mind is not purged of passions, AMg. चत्तारि पुरिसजाता
पणत्ता, तं जहा — णिकट्टे णाममेगे णिकट्टप्पा, णिकट्टे णाममेगे अणिकट्टप्पा,
अणिकट्टे णाममेगे णिकट्टप्पा, अणिकट्टे णाममेगे अणिकट्टप्पा Thāṇa. 4 555
(352) (comm. निःकट्टः आत्मा कपायादिना निमन्यनेन सः 273b. 8)

अणिकंत (a-nikkanta < a-niṣ-krānta) *adj.* (ppp.) not gone
out, not overstepped (the threshold), M. हसिअं अदिट्ठंते ममिअ-
मणिकंता देहलीदेसं। ... एसो मग्गो कुलवहूणं GaSaSu. 6.25.

[अणिकावाइ v.l. for अणेगावाइ in AR and PSM at Thāṇa.
8.22(607)]

अणिकिणी (anikkini < anikini) *f.* an army consisting of
three *camas*, JM. गुम्माणि तिणिण एका य वाहिणी सा वि तिगुणिवा
पियणा। पियणाउ तिणिण य चम्, तिणिण चम्पुणिकिणी मयिया Paum-
Ca.(V.) 56.6; Apa. तिहिं चम्पुहिं अणिकिणि होर माणु PaṇḍCa.(P.)
12.5.8.

अणिकिखत्त (a-nikkhitta < a-niṣkṣipta) *adj.* (ppp.) [In
Jaina scriptures, almost always in connection with *avokanīma*,
and to a lesser extent, with *danḍa*] 1 not having abstained or
refrained from, not having given up, AMg. तत्थ आरेणं जे तत्ता
पाणा, जेहिं समणोवासगस्स आयाणसो आमरणंताए दंढे णिक्खित्ते, ते तओ
आउं विप्पजइति, विप्पजहिता तत्थ आरेणं वेव जे धावरा पाणा, जेहिं समणोवा-
सगस्स अट्टाए दंढे अणिकिखत्ते अणट्टाए दंढे णिक्खित्ते तेसु पच्चायंति। तेहिं
समणोवासगस्स अट्टाए दंढे अणिकिखत्ते अणट्टाए दंढे णिक्खित्ते Sāy. 2.7.29
[2-9] (865 [2-9]); जस्स णं पगपाणाए वि दंढे अणिकिखत्ते से णं पंगतवाले
त्ति वत्तव्वं सिवा? Vij. 17.2.10 (17-25); 2 not discontinued, ob-
served without a break (as a vow), AMg. अणिकिखत्तेणं तवोकम्मेणं
Vij. 2.1.44 (2.02); 3.1.16 (3.17); 3.1.20 (3.21); 20 85 [Ldn.];
तए णं से मेहे अणगारे पदमं मासं चउरथं चउरथेणं अणिकिखत्तेणं तवोकम्मेणं
तच्चं मासं अट्टमं अट्टमेणं अणिकिखत्तेणं तवोकम्मेणं (अप्पाणं भावेमाणे
विहरइ) Nāya. 1.1.200; 1.13.36; 1.16.24; 1.16.106; 1 16.107;
तए णं सा दोवई देवी छट्ठंछट्ठेणं अणिकिखत्तेणं आर्यविलपरिगगहिएणं तवोकम्मेणं
अप्पाणं भावेमाणी विहरइ Nāya. 1.16.211; छट्ठंछट्ठेणं अणिकिखत्तेणं तवो-
कम्मेणं संजमेणं तवसा अप्पाणं भावेमाणे Uvā. 76; तुम्मेहिं अम्भुण्णया
समाणा ... अणिकिखत्तेणं तवकम्मसंजमेणं ... अप्पाणं भावेमाणे विहरित्तए
Antag. 50; Aṇuttaro. 3.22; 3.23; Vivā 1.2.12 [Ldn.]; Uvav.
119 [Ldn.]

अणिकिखत्त (a-nikkhitta < a-niṣkṣipta) *adj.* (ppp.) not
taken out (from the dish), AMg. अट्टमे (अज्झयणे) आर्यविले दस
अणिकिखत्तभत्ताणे MahāNis. 3.1.6.

अणिगण (a-ṇigana < a-nagna) *m.* name of a tree
kalpavṛkṣa supplying garments to the people living in a *karma-
bhāṇa*, AMg. अकम्मभूमियाणं मणुआणं दसविहा स्वखा उवमोगत्ताए
उवत्थिया पणत्ता, तं जहा — मसंगया य भिगा ... नेहागारा अणिगणा य
Samav. 10.8; उत्तरकुराए णं कुराए-बहवे अणिगणा णामं दुमगणा ...
अणिगणा वि दुमगणा अणेगबहुविहिवीससापरिणताए वत्थविधीए उववेया
Jivābhi. 3.595; Jambuddi. 2.13; (कम्पस्वखण्णं) वत्थाइ अणि-
गणेसु Tīthho. 1161; v.l. अणियण, अणिगिण.

अणिगामसोक्ख (a-ṇigāma-sokkha < a-nikāma-sau-
khya) *adj.* [also अनिकामसोक्ख] having not enough happiness,

AMg. पणामहुक्खा अनिगामसोक्खा (कामयोग) Utt. 14.18 [Ldn.]

अनिगूह (a-nigūḍham < a-nigūḍham) *adj.* without concealment, AMg. निम्मोहियमणिगूढं सम्मं आलोचय मत्तिमं Ārāh-Paḍ. (V.) 831; MarapVI. 100; JŚ. निम्मोहियमणिगूढं सम्मं आलोचय सम्मं BhaĀrā. 546.

अनिगूहणा (a-nigūhanā < a-nigūhanā) *f.* non-concealment, JM. अनिगूहणा बलम्मी सम्बत्थ पवत्तणं पत्तणीय Yogāsa. 84 (comm. शरीरे बले)

अनिगूहन्त (a-nigūhanta < a-nigūhat) *adj. (pr. part.)* not concealing, disclosing, JM. अनिगूहन्तो विरियं न विराहेह चरणं तवसु-पसुं ĀvNI. 1169.

अनिगूहिद (a-nigūhida < a-nigūhita) *adj. (ppp.)* not concealed, disclosed, JŚ. अनिगूहिदवीरियमो जीविदत्तणा य बोच्छिण्णा BhaĀrā. 238; अनिगूहिदबलविरिओ कुणदि मदि भत्तोसरणे BhaĀrā. 156; अनिगूहिदबलवीरिओ वेज्जावच्चं जिणोवदेसेण BhaĀrā. 307.

अनिगूहिय (a-nigūhiya < a-nigūhita) *adj. (ppp.)* not concealed, open, disclosed, AMg. अनिगूहियवीरियया (? वीर्यतया) जीवियतण्हा य बुच्छिण्णा ĀrāhPaḍ (V.) 151; वीरियवायावं वि दु अनिगूहियसत्तिवीरिया वणियं Ārāh. 27; JM. अनिगूहियबलविरियेण साहुणा ताव होयव्वं ĀvNI. 669; अनिगूहियबलविरिओ परक्कमह जो जहुत्तमाउत्तो Paññā-Pra. 15.27; अनिगूहियबलविरियस्स होह सुदो विसेसेणं Paññā-Pra. 19.84; विहिया अनिगूहियसत्तिणा सत्तमेण संतुलणा GaṇSādSa. 2.

अनिगूहिय (a-nigūhiya < a-niguhya) *ger.* not having concealed, JŚ. आजुत्तो तं तवसा अनिगूहिय अप्पणो सत्ति PavSā. 3.28.

अनिगगच्छन्त (a-niggacchanta < a-nirgacchat) *adj. (pr. part.)* not going away, JM. अनिगगच्छन्ताणं निगमणं साहूण 'पुव्वदिट्ठे' ति जं पुव्वदिट्ठे सुण्णवरदि तत्थ ठावन्ति NisCu. 2.17.20.

अनिगगम (a-niggama < a-nirgama) *m.* not coming out, remaining at the same place, JM. निहोसं सदोसडिगगमे जतणा । सज्झाप उज्जाणे वा आवरणे सदकरणे य NisBha. 562. सदोसं अतो अनिगगमा तत्थेवडच्छन्ता जयणाप अच्छन्ति NisCu. 2.18.32.

अनिगगय (a-niggaya < a-nirgata) *adj. (ppp.)* not come out, AMg. नेरइया णं म्ते ! किं अणंतरनिगगया परपरनिगगया अणंतरपरपर-अनिगगया ?... से केण्टेणं जाव अनिगगता वि ?... जे णं नेरइया विगगयति-समावज्जगा ते णं नेरइया अणंतरपरपरअनिगगया Viy. 14.1.14 (14.9-10); JM. देहादनिगगयस्सवि सकायहिययाइयं विचितयओ । नेयस्सवि संबंघे वंजणमेव पि से जुत्तं ViĀvBha. 239.

अनिगगह (a-niggaha < a-niraha) *m.* [also अनिगह] absence of restraint, AMg. तस्स (अवमस्स य णामाणि गोण्णाणि इमाणि होति तीस, तं जहा—अवमं अनिगगहो Pañhā. 4.2; JŚ. पिसुणत्तणमण्णाणं अनिगगहो इदियाणं च Māla. 1027(11); *adj.* uncontrollable, AMg. तं (अलियवयणं) च पुण वदति उच्चच्छंदा अनिगगहा अनियता -- अविरया Pañhā. 2.3; जे यावि होह निव्वज्जे थडे लुडे अनिगगहे Utt. 11.2; थडे लुडे अनिगगहे ... अविणीयं ति वुच्चइ Utt. 11.9; थडे लुडे अनिगगहे ... पावसमणे ति वुच्चइ Utt. 17.91; M. जअह अनिगगह-वडवणिमरिअ-गणो गणाहिबइ GāSaSa. 5.3.

अनिगगहिय (a-niggahiya < a-nigrahita) *adj. (ppp.)* [also अनिगगहीय, अनिगिगहीय] who or which is not restrained or controlled, AMg. तण्ह-येहि-लोमघत्था अत्तण-अनिगगहिवा करेति कोहमाण-मायालोमे अकित्तणिज्जे Pañhā. 5.6; कोहो य माणो य अनिगगहीया Dasave. 8.39; KuvMāKa. 44.15; कोहो य माणो य अनिगगहीया MāhāNis. 1.195; JM. जहा पाणिणो अनिगगहिय-काम-कोह-लोहाहणो

CaupCa. 215.29.

अनिगाल (a-nigāla < a-nigāra) *adj.* free from fire, (a fault of piṇḍasaṇḍa called nigāla), AMg. ववगयसंजोगमणिगालं च विगयधूमं अक्खोवज्जणं ... मुंजेज्जा पाणधारणद्वयाप संजय णं समियं Pañhā. 6.20 (अनिगालं च ति रागपरिहारेणेत्यर्थः comm. p. 112a.5); ववगय-चुय-चइय-चत्तेइ च फासुयं च ववगयसंजोगमणिगालं Pañhā. 10.8.

अणिच्च (a-nicca < a-nitya) *adj.* non-eternal, perishable, transient, AMg. से निक्खडिक्खेहि समिक्ख पण्णे । दीवे व धम्मं समियं उदाहु Sdy. 1.6.4; एवं खलु ... माणुस्सप भवे ... अणिच्चे सक्कणपट्ठण-विद्वंसणधम्मं Viy. 9.33.36 (9.170); माणुस्सप भवे ... अणिच्चे जल्लुब्धुय-समाणे Nāyā. 1.1.107; एवं खलु ... माणुस्सप भवे अणुवे ... अणिच्चे Antag. 3.69 [Ldn.]; एप अण्णे य एवमादी परिग्गहं संविण्णति अणंतं असरणं दुरंतं अणुवमणिचं Pañhā. 5.4; सुमुणिय णिच्चाणिचं सुमुणिय सुत्तडम्पथायं णिचं Nandī. 92.40; माणुस्सं च अणिचं वाहिज्जामरणवे-यणापउरं Uvav. 74.2 [Ldn.]; अणिचं तेसिं विण्णायं परिणामं पोमालाण उ Dasave. 8.58; अणिच्चे खलु मो । मणुवाण जीविए DasaveCū. 1.1; सव्वं अणिच्चेमं माया य पिया य पुत्त भज्जा य SārāPa. 22; अणिच्चे जीव-लोगम्मि किं हिंसाप पसज्जसी Utt. 18.11; इमं सरीरं अणिचं Utt. 19.12; दव्वाइओ अणिग्गह अह भावणमो अणिच्चाइ PiṇḍNI. 141; JM. अणिच्च-मावासमुविति जंतुणो, पलोयण सच्चिमिणं अणुत्तरं Āyār. comm. 429b.5; अणिच्चे पव्वय कप्पे ... एए खलु अहिगारा अज्झयणम्मी विमुत्तीय ĀyārNI. 342; सव्वमणिचं नाउं सोवट्ठाने वि पंडियजणेहि । न दु सोमो कायव्वो AkkhāMaKo. 49; सव्वमणिचं पिच्छह VivMāñ. 100; 98; पुव्वकवा-णुसरणो पज्जाया तस्स उ अणिच्चा SamSat (II.) 61; JŚ. जीवणिबद्धा एए अणुव अणिच्चा तहा असरणा य SamSā. 74; चम्ममयमणिच्चमचेदणं पडणं ... देहं RaySā. 109; BāApā. 45; ण वि जाणदि जोगमजोगं णिच्चमणिचं हेयमुवादेयं RaySā. 41; माहुपिडुत्तयणत्तवासादा य पीदी वि य अणिच्चा Māla. 695(8); Apa. तहिं ठिउ चित्तइ भावण अणिच्च JusCa. 4.29.1; जंपह अणिच्चु संपयविहोउ BhaviKa. 245.5; भाविवि अणिच्चु चंचलविहोउ BhaviKa. 333.8; तिह तिह जगु अणिच्चु परिभावर JambūSāCa. 11.1.5; सुव्वंसणु चित्तइ जगु अणिच्चु SudCa.(N) 8.31.8; झाइय अणिच्च अणुवेक्ख तेण VaḍḍhaCa. 1.14.1.

अणिच्चजागरिया (a-nicca-jāgariyā < a-nitya-jāgarikā) *f.* keeping awake (i.e. thinking) of the transitory nature (of the world), AMg. तए णं तस्स तामस्सिस्स बालतवस्सिस्स ... अणिच्चजागरि-यं जागरमाणस्स इमेयारुवे अज्झत्थिए ... समुप्पज्जित्था Viy. 3.1.36 (3.33); तए णं तस्स सोमिलस्स माहणस्स ... अणिच्चजागरियं जागरमाणस्स Nirayā. 50 [Ldn.]

अणिच्चत्तण (a-nicca-ttana < a-nitya-tvana) *n.* transitoriness, JŚ अत्थि सदो परदोवि य णिच्चाणिच्चत्तणेण य णवत्था (मंगा) GomSā.(K.) 877; 878.

अणिच्चभाव (a-nicca-bhāva < a-nitya-bhāva) *m.* the thought that all are transitory, AMg. पदमं अणिच्चभावं ... चित्तप मइमं ĀrāhPaḍ. 731.

अणिच्चमेरासरूव (anicca-merā-sarūva < anitya-maryādā-svarūpa) *adj.* having the nature of indefinite limit or scope, JM. छसु अट्ठिओ उ कप्पो एत्तो मक्खिमजिणाण विण्णेओ । णो सययसेवणिज्जो अणिच्चमेरासरूवो ति PaññāPra. 17.7.

अणिच्चय (a-nicca-ya < a-nitya-ka) *adj.* transitory, AMg. इमंवि अणिच्चयं परंपि अणिच्चयं Āyār. 1.1.5.6.

अणिच्चया (a-nicca-yā < a-nitya-tā) *f.* transitoriness, AMg. अणिच्चयाइओ भावणा सव्वा ĀurPaoc.(I) 14; भावेहि भावणाओ अणिच्च-

बाईओ तह य बारस वि Ārah. 70; JM. सम्मं भावेज्ज भावणाओ सुवा ...
 क्यप्पडणिक्कता(?) ता) ĀrahPay. 63; लोयस्स अणिक्कवा PaumCa. (V.)
 5.178; परवसणम्मि सुहेणं संसारणिक्कयं कइह लोओ CaupCa. 68.21; इव
 जाणिक्कणं सयलं संसारमणिक्कयाय बहु ! गहियं । उवसमसु मुंचसु पुवं सोवं
 अक्कारणमणिहुं CaupCa. 69.20; परिभावसु तह सम्मं अणिक्कयं सम्मभाव-
 विसयसु AkkhaMaKo. 105.89; ता वक्खणे हि अणिक्कयं KaKa.
 272.82; अहो अणिक्कया संसारस्स Erz. 27.21.

अणिक्कवाम (a-nicca-vā < a-nitya-vāda) *m.* the theory
 or doctrine of the transitoriness (of all things), JM. एगंतणिक्क-
 वाय अणिक्कवाय सइसदवित्तेसो UvPay. 445.

अणिक्कानुपेहा (aniccānuppehā < anityānuprekṣā) *f.*
 reflection on the transitoriness (of all things), AMg. धम्मस्स णं
 ज्ञाणस्स चत्तारि अनुपेहाओ णणसाओ, तं जहा — एगाणुपेहा अणिक्कानुपेहा
 Thāṇa. 4.68(247); Vy. 25.7.245 (25.608)

अणिक्क (an-iccha < an-iccha) *adj.* who is not desirous
 of, unattached, reluctant, JM. इय सदेसण-संभासणेहिं संदीविओ
 मयणवणी । संभादीगुणयणे इहइ अणिक्कस्स वि पमाया KappBhā. 2152;
 तक्के वेत्तिरिय विवाइ रायमादीसु होइ सइकरणं । इच्छमणिच्छे तरुणा सेणा
 उवहिं व ताओ वा KappBhā. 2304; JŚ. अपरिगहो अणिच्छो अणिदो
 णाणी य णिच्छदे धम्मं SamSā. 210; 211; अपरिगहो अणिच्छो अणिदो
 णाणी य णिच्छदे असणं SamSā. 212; 213; अपरिगहा अणिच्छा संतुट्ठा
 बुद्धिदा चरित्तम्मि । अवि णीय वि सरीरे ण करेति मुणी ममत्ति ते Māla.
 785(9)

अणिक्कण (an-icchāṇa < an-icchāṇa = an-eṣāṇa) *n.*
 not according to one's own will, JM. (इमे गुणा) पण्डित्थम्म-
 प्पडिबडलोयसुवंधुवुद्धी विमलासयत्तं । सयावि अतुक्करिस्स चारो, अजुत्तने-
 क्यअणिक्कणं च DvāKa 1.12 (comm. अनिच्छनम् अनिट्टिकरणमिति
 वाच्यं)

अणिच्छंत (an-icchantā < an-icchat) *adj.* (pr. part.) [*f.*
 -i] not wishing, not willing, JM. आयपरोमयदेसा काइयभूमी य
 इच्छडणिच्छंते । संका एगमणेगे पदोसतो जे च KappBhā. 2595; अह मितिय-
 वतिय-भंगेसु एगतरगाहो अणिच्छंतानं, चउत्ते उभयओ अमद्वत्ताद् NāCu.
 2.17.20; बसभा भणति ... तं पुण मुंडं कत्तरिमणिच्छंतस्स भंडु ति खुरो, तेण
 सो मुच्छजति NāCu. 3.251.16; खुरं पि अणिच्छंतो एवं एक्काहाणीय पच्छा
 से लोओ कज्जति NāCu. 3.251.17; जं सब्बहा न बीसुं संवेसु वि तं न
 रेणुहेहं व । पत्तैयमणिच्छंतो कइ मिच्छति समुदय नाणं ? ViAvBhā. 201;
 इव निसमिक्कणं तीते दाऊणं पारितोसियं दाणं कइकइवि अणिच्छंतं पि ठवइ
 रज्जम्मि भणकुमरं SupāCa. 1.380; तओ सुबुद्धिणा भणियं पुण्णसारो सल-
 हिज्जइ जं तस्साणिच्छंतस्सवि संपज्जंति सयलसमीहियाइं जहा पुण्णसारराइणो
 MaṇoKa. p. 83.6; ते अचंत-नेहेण परोप्परे विरहमणिच्छंता समुइहा चेव
 वच्छरमेक्के परिवाडीय विविह-कीला-विसेसेहिं सरज्जेसु विट्ठन्ति Erz. 34.16;
 JŚ. जमणिच्छंतं भहिलं अबसं परिमुंजदे जहिच्छाप BhaĀrā. 931; Ś.
 (करमक) अमच्च तदो सो लोअणाणंदभूदो अणिच्छंतस्स जेव णाअरअणस्स
 णिवारिदो चाणक्कइएण कोमुदीमहसवो MadrĀRā. 107.7; (चेटी) भट्टिदा-
 रिए ! एसा कप्पलदिआ ... इदो तदो ओलंबंतं अणिच्छंतं कं पि भम्हणं आकड्ड-
 अन्ती इदो पक्व आअच्छइ SubhāDha. 2.12.10; Apa. भणिवि अणिच्छंतु
 वि कइ-वि काराविउ तं कम्म SaṅKuCa. 692.7.

अणिच्छमाणा (an-icchamāṇa < an-icchat) *adj.* (pr. part.)
 [*f.* a, i] not wishing, not willing, having no desire, not be-
 having according to one's own will, AMg. तम्हा इह-परलोय
 बुक्खाणि सया अणिच्छमाणेणं । उवओओ कायओ जीवइयाय सया मुणिणा
 ĀrahPaḍ. (V.) 514; तम्हा इह-परलोय बुहाणि मुणिणा अणिच्छमाणेणं ।
 P.D. 85

उवओओ कायओ सया मुसावायविइए ĀrahPaḍ. 608; JM. अह वा
 सहीरणये भवणे काइह पमाय-इप्पेणं । इज्झंति समादिसे अणिच्छमाणास्स
 वि वसुणि KappBhā. 2151; अहवा अणिच्छमाणांमवि किंवि उलोमिणो
 पवत्तंति तइए सारिते वा होअ पविती गुणिते वा KappBhā. 238; इअ
 अणुलोमणं तेसि चउक्क-मयणा अणिच्छमाणेहिं । णिगमणं पुक्कविट्ठे ठाणं
 रक्खस्स वा हेट्ठा NāBhā. 537; मए वि य अकालाणवणजायसंकेण अणिच्छ-
 माणेणावि एयस्स दक्खिणवाहुलयाय संगोवियं ति SamarāKa. 89.18;
 पियमित्तेणं कइयावि, ऊत्ते भोयणाय भाणिओ सो । वल्लिमइया नीओ अणिच्छ-
 माणो वि करगहिओ UvMā. 120.26; इच्छाह विलंबंती अणिच्छमाणी बला-
 मोडीए छूडा अंतेउरे KaKa 260.24(35); तओ अणिच्छमाणं पि कइकइवि
 नियत्तिक्कणं सागरदत्तं एवट्ठा कुमार-वरणू Erz. 44.27; JŚ. तम्हा इहपर-
 लोय दुक्खाणि सदा अणिच्छमाणेण । उवओओ कायओ जीवइयाय सदा
 मुणिणा BhaĀrā 821; णियं पि सुयं इहिणि अणिच्छमाणं बला विवंसेइ ।
 जंवर अजंयणिज्जं ण विजाणइ किं पि मयमत्तो ŚrāĀ. (V.) 76; M. तो सा
 अम्हेहिं तहिं अणिच्छमाणा वि कडिऊणं करे उववेसिया सलज्जा एकासणमज्झ-
 देसम्मि Līla. 874.

अणिच्छयार (an-icchayāra < an-icchākāra) *m.* absence
 of will, lack of volition, JŚ. जदि तं इवे असुदं विदियं तदियं अणु-
 ण्णाय साह । लहुए अणिच्छयारे ण देज्ज साधम्मिइ गुरए Māla. 324(5)
 (comm. अणिच्छयारे-अनिच्छया)

अणिच्छिअ (a-nicchia < a-nīcchita) *adj.* not definite, end-
 less, JM. अबिरामं वि जइयं अवरिट्ठं तिहुअणस्स वि वरिट्ठं । कइ निच्छिअं
 पि मुणिवर । अणिच्छिअं देसि सुखनिवइ ViThu. 18.

अणिच्छिअ (an-icchia < an-icchita = an-iṣṭa) *adj.* not
 wished for, JM. ViThu 18.

अणिच्छिय (an-icchiya < an-icchita = an-iṣṭa) *adj.* (ppp.)
 [*f.* -ā] not desired, not wished for, JM. तमणिच्छिय निच्छियमणो
 विहरंत कुलयग्गामे । बहुलभवणे बीवदिणे पारणयं पायसेणासि ViSta. (1)ha.)
 22; JŚ. कासुम्मत्तो महिलं गम्मागम्मं पुणो अविण्णाय । सुलइं दुलइं इच्छिअ-
 मणिच्छियं चावि पत्तेदि BhaĀrā. 923.

अणिच्छिय (an-icchiya < an-īpsita) *adj.* not being desir-
 ed, Apa. होइ हुआसणो अविणीयउ । गिम्मु व सुट्ठु अणिच्छियसीयउ
 PaumCa. (S.) 81.4.7.

अणिच्छिय (a-nicchiya < a-nīcchita) *adj.* not definite, not
 certain, JM. एवेताडसभूयं सभूयमणिच्छियं च वयमाणा । लोइयपरिच्छि-
 याणं वयणिज्जपइं पइइ वादी SamTs. 3.59.

अणिच्छियत्ता (anicchiyattā < anīpsita-tā) *f.* absence of
 the state of being desired, AMg. सया समितं च णं पोगला उवविज्जंति
 सया समितं च णं तस्स आवा दुस्सत्ताय ... अणिट्ठायाय ... अणिच्छियत्ताय ...
 दुक्खत्ताय नो सुहत्ताय भुज्जो भुज्जो परिणमइ Vy. 6.3.2 (6.20); नेरइहा
 जे पोगले आहारत्ताय नेहंति ... ते अणिच्छियत्ताय ... एणसि भुज्जो भुज्जो
 परिणमंति Pannav. 28.24(1805)

अणिच्छियत्थ (a-nicchiyattha < a-nīcchitārtha) *adj.* having
 no definite meaning, JM. अणिच्छियत्थो सुविण-सक्खस्स उट्ठिओ अइयं ।
 काउं पमाय-किच्चं अह सहिओ भाणुवेगेण SurSuCa. 3.99.

अणिच्छियवव (an-icchiyavva < an-eṣṭavya) *adj.* (pot.
 part.) which should not be desired, undesirable, AMg. इच्छामि
 पडिक्कमितं जो मे देवसिओ 'अइयारो कओ' काइओ वाइओ माणसिओ ...
 अणायारो, अणिच्छियववो तस्स मिच्छामि दुक्कं Āv. 4.3; इच्छामि ठाहं
 काउस्सयं जो मे देवसिओ अइयारो ... अणायारो अणिच्छियववो ... जं
 खेडियं जं विराहियं तस्स मिच्छामि दुक्कं Āv. 5.2.

अणिच्छेच्छा (aniccheccā < aniccheccā) *f.* desire for

desirelessness, JM. (सिद्धसुखस्य लक्षणम्) रागादयो भावसन्तु ... अणिज्जेच्छा इच्छा PañSu. 49.

अणिज्ज (anijja < an-ārya) *adj.* ignoble, Apa. जं राय बाण मंजहि अणिज्जु CandappCa. (Y.) 4. 6. 9 v. 1. अणज्ज.

अणिज्जंत (a-nijjanta < a-niryat?) *adj. (pr. part.)* not being taken out, JM. गोवो साहु उवालेमो भणति - ण अणिज्जित्ठं अणिज्जित्तियं अणुप्पासं अणिज्जंतं लब्धम् NisCu. 3. 434. 8.

अणिज्जिण (a-nijjīṇa < a-nirjīṇa) *adj. (ppp.)* not removed, not purged (Karmic particle), AMg. अणुणोववण्णे णेरइ ... कम्मंति अक्खीणंति ... अणिज्जिणंति इच्छेज्जा माणुसं लोणं इव्वमगच्छित्तप Tbhāṇa. 4. 53(215); कम्मंति अणिज्जिणंति RayPa. 751; गोयमा ! केवलस्स चत्तारि कम्मंसा अक्खीणा अवेदिता अणिज्जिणा भवन्ति Pannav. 36. 89(2170) (comm. अनिर्जोतिः सामस्त्येनात्मप्रदेशेभ्योऽपरिशादितः); कम्मस्स ... अणिज्जिणस्स उदणं Kapp.(J.) 19; 23.

अणिज्जिय (a-nijjiya < a-nirjita) *adj. (ppp.)* not conquered, Apa. पुज्जय-मिच्छत्तारि-अणिज्जित्ठं (महामुणि) VaḍḍhaCa. 2. 6. 6; भूगोवरुहो अणिज्जिय-वणुवहो VaḍḍhaCa. 4. 5. 5.

अणिज्जुद्ध (a-nijjūḍha < a-nir-vyūḍha) *adj.* not taken out (of the context), AMg. पदानं पुर्व्वि अण्णाणयाए ... अविण्णायाणं अणिज्जुद्धाणं ... (यमद्वं) णो सद्धियं णो पत्तियं Sdy. 2. 7. 34 (870); = Viy. 1. 9. 22 (1. 429) (comm. अनिज्जुद्धाणं ति महतो ग्रंथात् सुखबोधाय संक्षिप्तनिमित्तं) * अनुग्रहपरगुरुभिः अनुकृतानाम् p. 100b-101a. 1) v. 1. अणिज्जुद्ध.

अणिज्जुद्धिता (a-nijjūhittā < a-nir-yuthayitvā) *ger.* not having taken out, not having quitted, AMg. जाहे णं सके देविदे देवराया सुद्धमकायं अणिज्जुद्धिताणं भासं भासइ Viy. 16. 2. 15 (16. 39)

अणिज्जुद्धिया (a-nijjūhiyā < a-nir-yuthitā) *adj. [f.] (ppp.)* not taken out (from the collected food), JM. अब्बोणडा उ तुज्झं ममं तु वा जा ण ताव पिदिसइ । तत्थेव अच्छमाणी होइ अणिज्जुद्धिया अंसी KappBhā. 8646.

अणिज्जरंत (a-nijjharanta < a-nir-jharat = a-kṣiyamāna) *adj. (pr. part.)* not diminishing, JM. अणिज्जरंत-रह-णुमिअ-सव्वदिसो (ससी) KumāCa. (H.) 6. 18.

अणिज्झात्ताणं (a-nijjhāttāṇaṃ < a-nirdhyāya) *ger.* without thinking, AMg. जे णं नो पभू पुरतो रूवाइ अणिज्झात्ताणं पासित्तप Viy. 7. 7. 26 (7. 152)

अणिट्ठ (an-itṭha < an-iṣṭa) *adj. (ppp.)* I undesired, evil, AMg. इह खलु मम अण्णतरे दुक्खं रोगासंके समुप्पज्जेज्जा - अणिट्ठं अवंते अप्पिए असुभे Sdy. 2. 1. 50(672); दुविहा पोगला पन्नत्ता, तं जहा - इट्ठा चेव अणिट्ठा चेव Tbhāṇa. 2. 75(233); जे पोगला अणिट्ठा अकंता अप्पिया ... ते तेसि अंसंयणत्ताए परिणमंति SamavPra. 187; जे पोगला अणिट्ठा अकंता अप्पिया ... ते तेमिं सरीरसंवातत्ताए परिणमंति Viy. 1. 5. 14 (1. 224); = Jivābhi. 1. 93; तए णं सा धारिणी देवी तं अणिट्ठं अकंतं ... तिरं सोब्बा Nāyā. 1. 1. 105; नो खलु कप्पइ ... अणिट्ठेहिं अकंतेहिं अप्पिएहिं ... बागरणेहिं बागरित्तप Uvāsa. 259; महाणगरइज्झमाण-सरिसो निगोसो सुव्वए अणिट्ठो Panhā. 1. 27; मिथादेवी विजयस्स अणिट्ठा अकंता अप्पिया ... जाया वावि होत्था Vīva. 25; अणिट्ठाहिं अकंताहिं ... वग्गुहिं उवालेमिन्ता RayPa. 767; णं कम्मस्स जीवेणं बदस्स ... चोइसविहे अणु-मावे पण्णत्ते, तं जहा - अणिट्ठा सदा ... जाव अकंतस्सरत्ता Pannav. 23. 20 (1684[2]); मणुया भविस्सति दुक्खा, दुवण्णा, दुग्गंथा, दुरसा, दुकासा, अणिट्ठा, अकंता, अप्पिया Jambuddi. 2. 183; जमणिट्ठं किंवि कयं तमइ गरिहामि निस्सेसं PañJā. 177; संकुइववकीचम्मो संपत्तो अट्ठमि

दसं । नारीणं व अणिट्ठो उ जराए परिणामियो Tand. 53; JM. सदाइविसव-साहणधनसारकखणपरावणमणिट्ठं । सव्वाभित्तं कणपरोववायकमुत्ताउलं चित्तं JhāSa. 22; सइ सुणिता मरुं अणिट्ठं करिज्ज चित्तं न इ सुट्ठ-वट्ठ Uvā-Sat. 47; सिरिपासजिणो ... णिट्ठिवाणिट्ठो Siggham. 1; णिअकज्जाहि-मित्तं संतासंतगुणदोसदीवयणं । परसक्खिअं पससा इट्ठमणिट्ठं च तत्तिवसओ SarvaSa. 62; Jh. णट्ठमणिट्ठं सव्वं इट्ठं पुणं जं तं लब्धं PavSa. 1. 61; मणुयत्ते वि य जीवा वुव्वं पावंति बहुवियप्पेहिं । इट्ठाणिट्ठेसु सया विवोग-संयोजनं तिस्वं ŚrāA. (V.) 182; Apa. कयलियोजसुगिरोहु अणिट्ठउ Mahā-Pu. (P.) 102. 11. 1 (comm. अनुक्तस्वरूपः अक्रियो वा); तणुक्काणिट्ठे जायएण अप्पणउ इट्ठिओयणेण JāCa. 4. 9. 12; केम सरीरकंतिपरिमट्ठं विसहेवव अणिट्ठ मइ कट्ठं JambūSāCa. 2. 2. 8; तो समरंगणे विरइवि अणिट्ठ । एहु वइरिउ मारेसमि णिरुत्तु VaḍḍhaCa. 3. 17. 9; वलवंतउ इवगीउ समुट्ठिउ चक्काणि वइरियण-अणिट्ठिउ VaḍḍhaCa. 4. 12. 6; 2 (fig.) adverse, Apa. माइ अणिट्ठ तुम्ह जो थामहो लुहमि लोह तहु तणयहो गामहो BhaviKa. 46 7; m- adversary, Apa. केइहो वइहो णरहो विज्जाहरहो अज्जवि कवणु अणिट्ठउ PaumCa. (S.) 12. 1 (opening verse); तुट्ठं ण सुणहि सिट्ठु अणिट्ठु विट्ठु MahāPu. (P.) 75. 7. 7.

अणिट्ठ (a-niṭṭha < a-niṣṭha) *adj.* unsteady, Apa. णं गइइ-मइ अहियर अणिट्ठ PañCa. (P.) 3. 14 8.

अणिट्ठ (an-itṭha < an-iṣṭa) *adj.* an evil (person), Jh. सुइहो रुहो अणिट्ठ-विमुणो सगव्वियोम्यो । . सम्मउम्मको RaySa. 44.

अणिट्ठतर (an-itṭha-tara < an-iṣṭa-tara) *adj. [f. -a]* (also अणिट्ठतरिय, अणिट्ठतरक, अणिट्ठतरय, अणिट्ठतराए (old Dat. of अ ending) more evil, more undesired, more disagreeable, AMg. तओ णं गंथे निदाइ से जहानामए - अहिमडे इ वा जाव (एत्तो) अणिट्ठतराए चेव Nāyā. 1. 9. 24; = Vīva. 1. 1. 39; = Pannav. 17. 132(1226); रयणप माए पुट्ठीए नरगा एत्तो अणिट्ठतरका चेव Jivābhi. 3. 84; उसिणवेदणिज्जेसु णरएसु नेरइया एत्तो अणिट्ठतरियं चेव उसिणवेदणं पच्चणुमवमाणा विहरंति Jivābhi. 3. 118.

अणिट्ठत्त (an-itṭha-tta < an-iṣṭa-tva) *n.* [अणिट्ठत्ताए Dat. sg.] state of being undesired, evil, AMg. से नूनं भंते ! महाकम्मस्स ... आया वुक्कत्ताए . अणिट्ठत्ताए ... सुजो सुजो परिणमइ ? इत्ता गोयमा । Viy. 6. 3. 2 (6. 20); णरइया जे पोगल आहारत्ताए णेरइति ते . अणिट्ठ-त्ताए नो सुइत्ताए एदमिं सुजो-सुजो परिणमंति Pannav. 28. 28[2](1805)

अणिट्ठदुट्ठासयहारि (an-itṭha-dutṭhāsaya-hāri < an-iṣṭa-du-ṭṭāsāya-hārin) *adj.* which takes away or removes undesired (evil) and wicked thoughts, Apa. अहिंसित्ताइ जिणेसरविइ । ... मुणि अणिट्ठदुट्ठासयहारिहिं चइणत्तंतिट्ठिबवारिहिं MahāPu. (P.) 28 1. 5; (comm. न इहे विपये द्रष्टा आतरोद्रोपहता अनिष्टदुष्टाश्च ते आशयाश्च मुनीनामनिष्टाशया निमेषाभिप्रायास्ताननुहरन्ति अनुकुर्वन्ति तैः; मुन्यनभीष्ट-दुष्टाभिप्रायनाशकैर्वा; तैस्तट्ठिह मिश्रिताः)

अणिट्ठंत (an-itṭhanta < an-iṣṭānta) *adj.* up to the undesirable end, M. तद्वियसियं गुणिज्जइ सहीहिं समयं अणिट्ठंतो Jhā. 543.

अणिट्ठपह (an-itṭha-paha < an-iṣṭa-patha) *m.* path leading to an evil (cycle of birth and death), JM. तवकुलछायाभंती पडिअ-पंसणा अणिट्ठपहो । वसणाणि रणमुहाणि य, इदियवसणा अणुइवन्ति Uvāsa. 327 (comm. अनिष्टं अनित्यः संसारस्तस्य पन्था मार्गः)

अणिट्ठफल (an-itṭha-phala < an-iṣṭa-phala) *adj. [f. -a]* 1 of which the result or consequence is evil, JM. थयो वि हु अइयरो पायं जं दोइ बहु-अणिट्ठफलो UvPay. 1012; उम्मगणुमोवणा अणिट्ठफला PañCaPra. 11. 39; आबविहूणा वण्णाइएहिं सुदा वि कूटवसमा । उमवविहूणा येवा सुइप्पाया अणिट्ठफला PañCaPra. 3. 40; 2 which

forebodes evil, JM. गय, बानर, तर धंखे, सिंहे तह पउमवीय कलसे व । थापण वृत्तमाय सुविणाणिट्टकलममे UvPay. 816.

अणिट्टकलम (anīṭṭha-phala-a < anīṣṭa-phala-da) *adj.* [also "फलय"] which brings evil result, JM. संपुण्णेहि जायइ सुवभावा-वयमो इहरहा उ । होइ विवजासो वि हु अणिट्टकलमो य सो नियमा UvPay. 880; अरुणमो वटुव्वं अणिट्टकलमंति वक्तव्यो UvPay. 874.

अणिट्टकास (anīṭṭha-phāsa < anīṣṭa-sparśa) *adj.* of which the touch or contact is unpleasant, JM. अणिट्टकासा समंततो वाया वाहिंति Tittṭho. 929

अणिट्टरिट्ठ (anīṭṭha-rīṭṭha < anīṣṭa-rīṣṭa) *n.* approach of the undesirable calamity, misfortune, ill-luck, JM. इओ य वल-देवो वि -- अणिमित्तयइयाणिट्टरिट्ठपसरो समागओ तमुदेसं CaupCa. 202.15.

अणिट्टवयण (anīṭṭha-vayana < anīṣṭa-vacana) *n.* undesirable words, AMg. अणिट्टवयणेहि सत्पमाणा Paṇḍā. 8.19.

अणिट्टवादि (anīṭṭha-vādi < anīṣṭa-vādin) *adj.* which denotes undesirableness, JM. कु-सहो अणिट्टवारी NisCu. 1.45.1.

अणिट्टवाय (anīṭṭha-vāya < anīṣṭa-pāṭa) *n.* undesirable descent or (next) birth, JM. जणमणिट्टवायाणं Paṇḍā. 19.

अणिट्टवास (anīṭṭha-vāsa < anīṣṭa-vāsa) *n.* undesirable living or habitation, JM. आजीवसंकिंसेसो, सुक्खं तुच्छं उव्वदा बहुया । नीयजणासिट्ठणा वि य, अणिट्टवासो अ माणुस्से UvMā. 282.

अणिट्टवियसत्त्वकालसंतप्पय (anīṭṭhaviya-savvakāla-sam-thappaya < anīṣṭhāpita-sarvakāla-samsthāpya) *adj.* which has to be arrayed and re-arrayed all the time indefinitely, AMg. माणुस्सग सरीरं ... अणिट्टविय-सत्त्वकाल-संतप्पयं Viy. 9.33(9.172)

अणिट्टसंघ (anīṭṭha-saṃgha < anīṣṭa-saṃgha) *n.* (v l. अणेत्तसंघं) multitude of enemies, Apa. (नरिंदो) ... इयाणिट्टसंघो पराणं वल्लो कुरंतप्पयावो JambūSāCa. 4.5.8.

अणिट्टसंजोगज (anīṭṭha-sañjoga-ja < anīṣṭa-samyoga-ja) *adj.* born of union or association with the undesired, AMg. पियविप्पभोगदुक्खं अणिट्टसंजोगं च जं दुक्खं ĀrāhPaḍ. 860.

अणिट्टसंजोय (anīṭṭha-sañjoya < anīṣṭa-samyoga) *n./m.* union or association with the undesired, JS. पुण्णजुदस्स वि दीसदि इट्ठविओयं अणिट्टसंजोयं KattiAṇu. 49.

अणिट्टसद्द (anīṭṭha-sadda < anīṣṭa-sābda) *n.* undesirable sound, sound foreboding evil, JM. नोदइ अणिट्ठ(अणिट्ट)सद्दे जति हाइ काल-वाताउ VavaBhā. 7.377

अणिट्टस्सर (anīṭṭha-ssara < anīṣṭa-svara) *adj.* having an unpleasant voice, AMg. से णं सत्थ पुमे भवति ... हीणस्सरे दीणस्सरे अणिट्टस्सरे अकंतस्सरे Thāṇa. 8.10[8](597)

अणिट्टस्सरया (anīṭṭha-ssara-yā < anīṣṭa-svara-tā) *f.* state of having an undesirable or bad voice (not pleasing to the ear), AMg. दुष्णामस्स ... चोदसविहे अनुभावे पण्णसे ... अणिट्टस्सरया Paṇṇav. 23.20(1684[2])

अणिट्टाहार (anīṭṭhāhāra < anīṣṭhāhāra) *n.* undesired food (like mud etc.), JS. गिरयायुस्स अणिट्टाहारो सेसाणमिट्ठमण्णादि Gom-Bā.(K.) 78.

अणिट्टिय (a-nīṭṭhiya < a-nīṣṭhita) *adj.* (ppp.) I not terminating, unending, M. अणवरअमणिट्टिअमेस कणअ-वरिसं करो मुअइ GauḍVa. 709; Apa. विसमहो दीहरहो अणिट्टियहो, तिदुवणवम्मिय-परिट्ठि-यहो । को काल-भुयंगहो उव्वरइ, जो अणु जे सञ्चु उव्वसंपरइ PaumCa.(S.) 78.2.2-3; तस-णाविहं मज्झि अणिट्टिय-गायणे परिट्ठिव तस थावर बहुमेयहिं

एकंदिएहि अणेयहिं PaṇḍāCa.(P.) 16.2.9; गो-खीर-सरिस बबजुज्जल सत्ति-कर-णिम्मल पुण्ण-पविसु अणिट्टिय ... सिव-सुहणिलउ परिट्ठिय PaṇḍāCa.(P.) 16.8.9; अय सिवरूपावास अणिट्टिय DhamPar. 5.4.4; उत्तरदाहिण दिसय परिट्ठिय । विजयावल रूपमव अणिट्टिय VaddhaCa. 10.13.13; 2 unspent, unexhausted, Apa. आपसु विण्णु गिय किकरहुं । ... अवरहु मि अणिट्टिय-भुयबलहुं PaumCa. (S.) 15.1.1.4; बम्महइसणे उकंठित सीहासणे अमुर ण संठियउ । सुरसरसयहिं अणिट्टियउ अयंजलि करि वि समुट्ठियउ NāyCa. (P.) 5.12.12-13; 3 inexhaustible, Apa. पुव्वजिय-रज्जे परिट्ठिय षणेण अणिट्टिय बसइ जणेण परिगयियउ PaṇḍāCa.(P.) 8.1.12; होसंति अणिट्टिय समरि वाण BhaviKa. 239.7.

अणिट्टियगाव (anīṭṭhiya-gāva < anīṣṭhita-grāva) *adj.* which is not sharpened on a stone (i.e. naturally sharp), Apa. दस असिवरहं अणिट्टिय-गावइ PaumCa (S.) 53.5.8 (comm. अनस्थित (?) गवेण)

अणिट्टभय (anīṭṭhubhaya < anīṣṭhivaka) *adj.* [also अणिट्टुह, अणिट्टुहअ/य] (the person) who withholds the urge of spitting or (the condition) in which the urge of spitting has to be withheld (as a religious austerity to inflict suffering upon one's body - kāyakkheḍa), AMg. अदुतरं च णं ... अणिट्टुहा धुत्तकेसमं-सुरोमणहा सब्बगायपटिकम्मविप्पमुक्का चिट्ठंति Say. 2.2.66(714); से किं तं कायकिंसे ? कायकिंसे अणेगविहे पण्णसे, तं जहा — ठाणादीए उक्कुव्वासणि ... अणिट्टुहए सब्बगायपरिकम्मविप्पमुक्के Viy. 25.7.210 (25.571); Uvav 38; एसा भगवती अहिंसा जा सा ... अणिट्टुभयहिं अकंइयएहिं ... समणु-विण्णा Paṇḍā. 6.6.

अणिट्टुर (a-nīṭṭhura < a-nīṣṭhura) *adj.* I not unkind, not harsh (word), JS. सुत्ताणुवीचिवयणं अणिट्टुरमककत्तं वयणं । ... एसो वाइयविणओ जहारिहं होदि कादब्बो Molā. 377-378(5); BhaĀrā. 123-124; 2 pleasing, soft, not rough, AMg. से किं तं पत्तममण-विणए ? पत्तममणविणए जे य मणे असावज्जे ... अणिट्टुरे अकासे ... तहप्प-गारं मणो पहारेजा Uvav. 40.

अणिट्टुरोग्गीव (anīṭṭhuroggīva < anīṣṭhurodgrīva) *adj.* with neck tenderly or slowly raised, JM. अक्खलिअ-मुत्त-निबल-अणिट्टुरोग्गीव-छच्चरण-मुत्तं ... कुरवयं कुट्ठिअं KumāCa.(H.) 3.32.

अणिट्टुवण (anīṭṭhuvāṇa < anīṣṭhivāṇa) *n.* (the condition of) withholding the urge to spit (one of the kāyakkheḍa penance), JS. अम्भावागाससयणं अणिट्टुवणा अकंइणं चेव BhaĀrā. 226.

अणिट्ठि (an-iddhi < an-īddhi) *f.* absence of prosperity or pomp, AM.. महता अणिट्ठिसकारसमुदणं ममं सरीरस्स नीहरणं करेज्जाह Viy. 15.141 (15.109); जह दीववायुजोगे बहु इट्ठी ईसि य अणिट्ठि Nāyā. 1.11.10(8); जह जलहिवायजोगे येविट्ठि बहुयरा अणिट्ठि य Nāyā. 1.11.10(5); *adj.* not having the supernatural power, JM. विज्जाणं अट्ठणं दो, अणिट्ठि इट्ठी अणिट्ठियरे KappBhā. 1910; अविअट्ठ-असट्ठ-अणट्ठिणं पि विइण्ण-रससओ KumāCa.(H.) 3.12.

अणिट्ठिपत्त (an-iddhi-patta < an-īddhi-prāpta) *adj.* (ppp.) [also अणिट्ठिप्पत्त] not attaining supernatural powers, AMg. अणिट्ठिपत्त-पमत्त-संजय-सम्महिट्ठि-पज्जत्तय-सत्वेज्जवासाउय-कम्मभूमग-गम-व-कंतिमणुस्सआहारयसरीरे SamavPra 164; पंचेदियतिरिक्खणेणिया दुविहा पत्तता, तं जहा — इट्ठिपत्ता य अणिट्ठिप्पत्ता य Viy. 14.5.7 (14.60); तो अणिट्ठिपत्त पमत्तसंजय-सम्महिट्ठिपज्जत्तय-सत्वेज्जवासाउय जाव परिणव Viy. 8.1.69 (8.62); एवं जहेव मेवेज्जगदेवा ... जह अपमत्तसंजयहिंतो उव्वज्जंति ... किं इट्ठिपत्तअपमत्तसंजयहिंतो ... अणिट्ठिपत्तअपमत्तसंजयहिंतो उव्वज्जंति Paṇṇav. 6.98(685); 21.72(1533); अणिट्ठिपत्तअपमत्तसंजयसम्महिट्ठि

(अणपम्बवर्णणं) Nandī. 30; 28.

अणिद्धिपत्तारिया (a-niddhi-pattāriya < an-ṛddhi-prāptā-riya) *adj.* Aryans who have not attained prosperity or supernatural powers, AMg. से किं तं आरिया ? आरिया दुविहा पण्णत्ता, तं जहा — इद्धिपत्तारिया य अणिद्धिपत्तारिया य Pannav. 1.90(99); अणिद्धिपत्तारियाणवविहा पण्णत्ता 1.92(101); 1.126(138)

अणिद्धिवंत (an-iddhi-vanta < an-ṛddhi-mat) *adj.* not having supernatural powers, Apa. इद्धि-अणिद्धिवंत दो भेयई अज्जव माणुस इति अणेयई VaddhaCa. 10.19.7; इति अणिद्धिवंत बहुमेयई VaddhaCa. 10.19.10.

अणिद्धिसंपन्न (an-iddhi-sampanna < an-ṛddhi-sampanna) *adj.* who has not acquired the status of preceptor, JM. सेहो ति अणीयत्थो जो वा गीतो अणिद्धिसंपन्नो KappBhā. 5065.

अणिद्धिमंत (an-iddhi-manta < an-ṛddhi-mat) *adj.* [also अणिद्धिमंत] not having supernatural power, not having prosperity, AMg. छविहा अणिद्धिमंता मणुस्सा पज्जता, तं जहा — हेमवंतगा, हिरण्णवंतगा Thāpa. 6.22(491)

अणिद्धीय (an-iddhi-ya < an-ṛddhi-ka) *m.* one without prosperity, without spiritual power, JM. सुत्तयेसु अचित्तण आदेसे दुद्धुसेहगगिलाणे । बाले खमप बाई इद्धिमाई अणिद्धीया ĀvNI.(Malayagiri) comm. p. 346a.2.

अणिद्धुअंत (a-niddhanta = a-kṣarat) Deśi. *adj.* (pr. part.) not softening, not yielding, JM. धीरा अणिद्धुअंते वि णिच्छल्लोहं ही महिला KumāCa.(H.) 7.17.

अणिहव (a-nihava < a-nihava) *m.* not concealing (the truth), JM. अणिहवे ति दारं-जस्स सगासे सिक्खितं तं तहेव अणित्थं । बायणावरियं णिहवंतस्स ... नत्थि कल्लणं DasaveCu. p. 53.1.

अणिहवण (a-nihavana < a-nihavana) *n.* [also अणिहवण] not concealing (the truth) (one of the eight varieties of treatment of knowledge, AMg. काले विणए बहुमाणे उवहाणे तहा अणिहवणे । वंजण अत्थ तदुभय विणओ णाणस्स अट्ठविहो ĀrāPaḍ. (V.) 89; JM. काले विणये बहुमाणे उवधाने तहा अणिहवणे ... अट्ठविहो णाणमायारो NisBhā. 8; अणिहवणं अणवलावो तप्पडिवक्खो अवलावो NisCu. 1.11.28; 1.12.12; काले विणए ... अणिहवणे ... अट्ठविहो णाणमायारो PañcāPra. 15.23; ViMāPra. 94.19; JŚ. काले विणए उवधाने बहुमाणे तहेव (? अ)णिहवणे BhaĀrā. 113.

अणितिय (a-nītiya < a-nītiya) *adj.* transitory, AMg. इमं पि अणितियं Āyār. 1.1.5.6; से पुब्बं पेत्तं ... अणितियं असासत्तं चयोव-चयं Āyār. 1.5.2.3; अणितियं अयं बासे Sdy. 1.8.12(422); एवं खलु ... माणुस्सए भवे ... अणुवे अणितियं Vly. 9.33.33 (9.170); (9.176); Nāyā. 1.1.107; इमस्स ओरालयसरीरस्स ... अधुवस्स अणितियस्स Nāyā. 1.18.48; माणुस्सगा खलु काममोगा अणुवा अणितिया Dasā. 10.28-10.32; Antag 1.69; 1.76. cf. अणिहव.

अणित्थं (anittantha < anittantha-samsthāna < anittantha-samsthāna) *adj.* having an irregular shape, JM. सत्ता अणित्थं सत्ताणा PañSā. 46.

अणित्थं (anittantha < anittantha-stha) *adj.* [also अणित्थं] not of a regular shape or size, AMg. छ सत्ताणा पज्जता, तं जहा — परिमंढले, बट्टे, तंसे ... अणित्थं Vly. 25.3.1 (25.33); 25.3.4 (25.35); ओगाहणाए सिद्धा अवसिधामेण होति परिहीणा । सत्ताणा-अणित्थं जरावरणविष्णुह्माणं Pannav. 2.64 (211gā.166); Uvav. 175; DevTha. 292; ĀvNI. 924; JM. सत्ताणमणित्थं अं अणियं अणिय-

यगारं ViĀvBhā. 3172.

अणित्थं (anittantha-saṇṭhiya < anittantha-samsthita) *adj.* (ppp.) an irregular form or shape, indefinable figuration or shape (of the body), AMg. सुदुमवणस्सवकाइया दुविहा पण्णत्ता, तं जहा — पज्जताया य अपज्जताया य तहेव, णवरं अणित्थं-संठिया Jivābhi. 1.67; (बाथरपुडविकाइयाणं) सरीरगा अणित्थं संठिया Jivābhi. 1.74.

अणिदा (a-nidā < a-nidā) *f.* [also अनिदा] [the tradition explains it in many ways as seen in the commentaries, assigning the meanings, knowledge, experience, intentional and their opposites. They take *nidā* and *a-nidā* as inst. sg. with meanings like knowingly or unknowingly, intentionally or unintentionally, with or without cause. Schubring takes it to be a form of gerund *niddāya*, *aniddāya* with meanings consciously and unconsciously (Lehre p. 116). It is better to take *nidā* as a noun with the meaning of *niddāna* 'cause, source etc.' and the form as inst. sg.], AMg. साय तह वेयणा भवे दुक्खा अणुवगमवक्कमिया णिदाए चेव अणिदाए SamavPra. 172 (comm. तत्र निदया आमोगगः अनिदया त्वनामोगतः तत्र संज्ञिन उभयतोऽ संज्ञिनस्त्वनिदयेति p. 146b.1); कतिविहा णं अंते । वेयणा पण्णत्ता, गोयमा । दुविहा वेयणा पण्णत्ता, तं जहा — निदा य अनिदा य Vly. 19.5.6 (MV.) (comm. निदायं ति नियतं दानं शुद्धिर्जीवस्य 'देव शोधने' इति वचनात् । निदा ज्ञानमामोग इत्यर्थः, तदनुक्ता वेदनाणि निदा आमोगवतीत्यर्थः, च शब्दः समुच्चये, अणिदा य ति अनामोगवती; किं निदायं ति ककारस्य स्वार्थिकप्रत्ययत्वाज्जिदमित्यर्थः p. 789b.3); तह वेयणा इवह दुक्खा । अणुवगमवक्कमिया णिदा य अणिदा य णायव्व Pannav. 35.225(2025); कतिविहा णं अंते वेदणा पण्णत्ता, गोयमा, दुविहा वेयणा पण्णत्ता । तं जहा — णिदा य अणिदा य Pannav. (35).2077(MV.) (comm. निदा च अनिदा च, तत्र नितरां निश्चितं वा सम्यक् दीयते चित्तमस्यामिति निदा सामान्येन चित्तवती सम्यग् विवेकवती वा इत्यर्थः । इतरा तु अनिदा चित्तविकला सम्यग् विवेकविकला वा p. 557b.10); JM. ओ पुडवि समारंभ अणेऽपि य सो समारंभ काए । अनियाए य नियाए दिस्से य तहा अदिस्से य ĀyārNI. 102 (comm. तथा अणियाए य नियाए ति अकारणेन कारणेन च p. 34a.8)

अणिदाण (a-nidāna < a-nidāna) *adj.* [also अणिदाण, अनियाण] free from the bonds (of evil Karmae), AMg. जे निक्खुडा पावेहिं कम्महिं अणिदाणा ते वियाहिया Āyār. 1.4.88 [Ldn.]; एत्थ वि समणे अणित्थिए अणिदाणे Sdy. 635 (MV.); अपरिगहसंखुडे य समणे ... सदहए सासणं भगवतो अणियाणे अगारवे अलुडे Paṇḍā. 19.1; पुडवीसमए मुणी भवेज्जा अणिदाणे अकुल्लहे जे स भिक्खु Dasave. 10.13; (P. L. Vaidya) (Cu. by Agastyaśimha दिव्वादिभवेसु अणिद्वदचित्ते अणिदाणे); JM. सुद्धासयजोगेणं अणियाणो भवविरागाओ PañcāPra. 19.41; जम्हा एतो सुद्धो अणियाणो होह ... तम्हा करेह सम्मं PañcāPra. 19.44; JŚ. अणिदाणो य मुणिवरो दंसणणाणचरणं विसोधिदि BhaĀrā. 1283; पुब्बं कदपरियम्मो अणिदाणो इहिट्ठण मविकुदी Mōla. 83(2)

अणिदाणकड (a-nidāna-kaḍa < a-nidāna-kṛta) *adj.* (ppp.) who has not acquired the bondage of (evil Karmae), who has not acquired an evil intention, AMg. अणिदाणकडा राक्खा सव्वे दि य केसवाऽनियाणकडा SamavPra. 247. gā.2.

अणिदाणभूत (a-nidāna-bhūta < a-nidāna-bhūta) *adj.* (ppp.) being or becoming free from the (Karmic) bondage, AMg. अपरिणणे भिक्खु समाधिपत्ते अणिदाणभूते सुपरिव्वज्जा Sdy. 1.10.1 [Ldn.] v.l. अणियाणभूत (MV.)

अभिधानाया (a-nidāna-yā < a-nidāna-tā) *f.* [also अभि-
दायता, अभिदायता] the state of being free from (Karmic) bond-
age, AMg. तिहिं ठाणेहिं संपणे अणगारे -- संसारकतारं बीह्वयजा, तं
जहा -- अभिदायताया Thāṇa. 3.88(144); सवत्थ भगवया अभिदायता
पसत्था Thāṇa. 6.102(529); दसहिं ठाणेहिं जीवा आगमेस्सिमहात्ताय कम्मं
वगरेत्ति, तं जहा -- अभिदायताया Thāṇa. 10.138(758)

अभिदायं (a-nidāyam < a-nidāyam) *adv.* unknowingly,
unconsciously, AMg. गोयमा ! (गेरया) निदायं पि वेदणं वेदंति अभि-
दायं पि वेदणं वेदंति Pannav. 35.17-20(2078)

अभिदिट्ठ (a-nidittha < a-nirdiṭṭa) *adj.* (ppp.) [also
अभिदिट्ठ] not specified, not mentioned, JM. सच्छंदमणिदिट्ठे पावण
णिदिट्ठ अंतरा देति NisBha. 4568; जमिति अभिदिट्ठं सुवं वेप्पह NisCu.
1.6.29; सो य (अत्थो) अभिदिट्ठसकूवो NisCu. 1.13.11; JŚ. जाण
अलिगगणं जीवमणिदिट्ठसंठाणं Pañcattthi. 127.

अनिह (a-nidda < a-nidra) *adj.* sleepless, Apa. धुणइ सुदिं
सर गुण समणे ... तुहुं अनिहु किं तुह वरसयणे MahāPu.(P.) 41.14.4;
दुरयणितु लोवणं अनिहं आउ वि सत्तावीससमुदरं MahāPu.(P.) 44.3.1.

अनिहा (a-niddā < a-nidrā) *f.* sleeplessness, JM. एकेण
विणा विममाणुसेण बहुयाइ इति दुक्खारं। आलस्सो रणरणोऽणिहा Vaj-
Lag. 780.

अनिदिट्ठसंठाण (a-niddittha-saṇṭhāna < a-nirdiṭṭa-saṇṭhāna) *adj.* one having no particular prescribed form, JŚ.
जाण अलिगगणं जीवमणिदिट्ठसंठाणं SamSā. 49; NiySā. 40; PavSā.
2.80; BhāṇPa. 64. v.l. अनिदिट्ठसंठाण.

अनिदेस (a-niddesa < a-nirdeśya) *adj.* (pot. part.)
Indescribable, not specifiable, AMg. बहवे अण्णे अनिदेसा ... इयवरा
Nāyā. 1.17.14 [Ldn.] (comm. अनिदेसं ति एकवर्णेन अव्यपदेश्या-
नित्यः), JM. साममणिदेसं सक्कवामाहकप्पणारत्थिं. जइ एवं जं रेणं
गहियं सहुं ति तं किहं गुं? ViĀvBhā. 252

अनिदेसकर (a-niddesa-kara < a-nirdeśa-kara) *adj.* who
does not obey the instructions (of the teacher), not complying
with (the instructions), AMg. आणाणिदेसकरे गुरुमणुववायकारं ...
अविणीयं ति बुद्धं Utt. 1.3.

अनिद्ध (a-niddha < a-snigdha) *adj.* not attached (not
oily), AMg. जे य अगुह्य-अल्लुप ... अल्लुख्य अनिद्धे ... ते सुमरु
संवयं सिद्धे Ārāh. 18.

अनिद्धारिअ (a-niddhāria < a-nirdhārita) *adj.* (ppp.)
not ascertained, not determined, Ś. (सुत्रधार) तर्हि अनिद्धारिअ-
भूअत्थो सामाअओवट्ठानिअंतण-वसेण तदो अवसरिओ ताण णिओएण
सट्ठआहिणअत्थं पउत्तो ... आअच्छमि SīhMañ. 1.12.8.

अनिधण (a-nidhana < a-nidhana) *adj.* eternal, not
having an end, AMg. इधेए पंच महभूता ... अणादिया अनिधणा Sūy.
2.1.26(656); JŚ. अनिधणमणंतविसयं केवलिं चावि पणत्तं Pañcattthi.
42.

अनिंत (a-ninta < a-niryat = a-nirgacchat) *adj.* [f.
अणिती] (pr. part.) not going away, JM. वासकप्लेते इमे उवइवा
होति ... एते गाउं जइ ण णिगच्छइ तो वउगुलं पच्छिंतं ... अणितत्स
आणादी दोसा आयसंजमणविराहणा य NisCu. 2.418.18; अंति अणितीओ
गोवाइ-पुरोइहे महिळा KappBhā. 2201 (comm. महिळा बहिरनिच्छन्त्यो
गोवाइक-पुरोइहानि मज्जति पुरीववुस्सगादिना विनाशयन्तीत्यर्थः)

अनिद (a-ninda < a-nindya) *adj.* (pot. part.) not blam-
-able (an epithet of Jina), Apa. वंदइउ देवदेवो जिणिदो। अनिदो

अणिदवदाहिबंदो BāṇCa. 2.10.4; गीळंस रइवस सुगणस इदं अनिद
अणिदो। तुहुं गच्छहि पेच्छहि कमजुयल्लु गच्छहि पुरउ जिणिदो MahāPu.
(P.) 6.4.14; अनिदो खणिदो विणिदो कणिदो JasCa. 1.18.1; सरीएइं
बावइं सुवमणेहि जिणिदु अनिदु सुदेउ धुणेहि KarCa. 5.6.2; उवयल्लु
अणिदो एउ जिणिदो तुव कहिउ VaddhaCa. 2.9.13.

अनिद (an-inda < an-indra) *adj.* 1 (of a class of gods)
which has no Indra (overlord), AMg. चउवीसं देवट्ठणा सइंइवा
पणत्ता। सेसा अइमिदा अनिदा अपुरोहिता Samav. 24(1); गेवेजा देवा
पुच्छा। गोयमा! सव्वे समिद्धिया समज्जुइया समबला ... अनिदा अप्पेसा
अपुरोहिता अइमिदा Jivābhi. 3.1120; तत्थ णं बहवे हेट्ठिमगेवेज्जगा देवा
परिवसंति -- सव्वे समिद्धिया सव्वे समज्जुतीया सव्वे समजसा सव्वे सम-
बला ... अनिदा अप्पेस्सा Pannav. 2.60(207); 2 [f. a] (of a capi-
tal city) bereft of king or ruler, AMg. तेणं काळेणं तेणं समयया
वलिचंचा रायहाणी अनिदा अपुरोहिता या वि होत्था Viy. 3.1.41 (3.37);
3 without Indra (the Lord of gods), JM. सा (अवराजिया गवरी)
य अमरावइव्व अंथंतविउहजणमणानंदयारिणी अनिदा य CaupCa. 6.1
[also without blame.]

अनिदसमीह (a-ninda-samīha < a-nindya-samīha) *adj.*
whose wishes are free from blamishes (i. e. they are good and
praise-worthy), Apa. मविस्सजिणिद अनिदसमीह अहो सुणि सेणियराव
णिहीह MahāPu.(P.) 43.1.14.

अनिदा (a-nindā < a-nindā) *f.* absence or omission of
self-reproach or self-criticism, JŚ. अपडिक्कमं अपडिसरणं अपरि-
हारो अघारणा चेव। अनियत्ती य अनिदा अगक्खाऽसोही अमयकुंभो Sam-
Sā. 307.

अणिदिता (aninditā < aninditā) *adj.* f. [also अणिदिया]
1 name of one of the eight deities presiding over the eight
quarters of the upper region of the sky, AMg. अट्ठ उड्डुलोगवत्थ-
व्वाओ दिसाकुमारिमहत्तरियाओ पणत्ताओ, तं जहा -- मेधंकरा, मेघवती,
सुमेधा, मेघमालिणी। तोयधारा विचिता य अणिदिता Thāṇa. 8.100(643);
Jambuddi. 6.1.1; 2 name of one of the eight female deities
presiding over the eight quarters of the lower region of the
sky, AMg. अट्ठ दिसादेवयाओ वत्थव्वाओ अहेलोए, भोगंकरा भोगवती
सुभोगा तइ भोगमालिणी सुवच्छा तत्तो च सुमिता अणिदिया पुप्फमाला य
Tittho. 144; ĀvTī.(H.) p. 121b.3-4; VasuHi. 159.23-24;
CaupCa. 35.1.

अणिदिय (an-indiya < an-indriya) *adj.* (of living being)
having no sense-perception (because they are still dormant or
they have been belied in the liberated state by direct soul-
perception), AMg. जदत्थि णं लोमे तं सव्वं दुपओआरं, तं जहा --
जीवधेव अजीवधेव ... सइंदियधेव अणिदियधेव Thāṇa. 2.1(49); छविइवा
सव्वजीवा पणत्ता, तं जहा -- एणिदिया वेइंदिया, तेइंदिया, चउरिंदिया,
पंचिंदिया, अणिदिया Thāṇa. 6.11(483); जीवे णं भंते! गव्वं वक्कममाणे किं
सइंदिय वक्कमइ अणिदिय वक्कमइ? गोयमा। दंविंदियाइं पडुअ अणिदिय
वक्कमइ। भाविंदियाइं पडुअ सइंदिय Viy. 1.7.10 (1.340; 1.341); दुविइवा
सव्वजीवा पणत्ता, तं जहा -- सइंदिया चेव अणिदिया चेव Jivābhi. 9.15;
मणुस्सा ... इंदियपरिणामेणं पंचेइंदिया अणिदिया वि Pannav. 13.19(942);
JŚ. इंदियाणुवादेण अत्थि एइंदिया ... पंचिंदिया अणिदिया चेइ SātĀg.
1.1.33; Apa. खयं गया महदिया सइंदिया अणिदिया MahāPu.(P.)
40.12.29 (comm. भावेन्द्रियरहिताः); 2 (of knowledge) sans-sense
perception or direct soul-perception, JM. अइवा जमिदियाणं पक्कसं
किं सइव पक्कसं? उववारमेत्तओ तं पक्कसमणिदियं तच्च ViĀvBhā. 1592;

JŚ. पेच्छंस्तस्स दु गाणं पञ्चसमग्निद्विषं होर NiySā. 167; 3 (of soul) freed from senses in the liberated state, JŚ. असरीरा अविणासा अग्निद्विषा णिम्मला विमुदप्पा NiySā. 48; अग्नावाहमग्निद्विषमणोबमं पुण्णपावणिमुक्कं NiySā. 178; मल्लहिओ कल्लचत्तो अग्निद्विषो केवलो विमुदप्पा । परमेद्वी परमजिणो सिवकरो सासओ सिद्धो MokPā. 6; Apa. अमणु अग्निदिउ गाणमउ मुत्ति-विरेहिउ चिमितु । अप्पा इदियविसउ ण वि लक्खणु पडु णिरुत्तु Paramapp. 1. 81; अप्पा अचलु अमुत्तु अग्निदिउ Candappa-Ca. (Y.) 9. 12. 2; 4 (of bliss) trans-sensory or partly spiritual, JŚ. सो सव्वणाणरिसी लद्धि सुहमग्निद्विषमणं Pañcattthi. 28.

अग्निद्विष (a-nindiya < a-nindita) *adj.* (ppp.) 1 blameless, AMg. समुयाणं उच्छमेसिज्जा जहासुत्तमग्निद्विषं । लामालाभम्मि संतुट्ठे पिडवायं चरे मुणी Utt. 35. 16; JM गाणाविहं च कम्मं विज्जा-सिप्पाहं णेवरुवारं । अत्थस्स साहयारं अग्निद्विषारं च एयाहं KurMāKa. 7. 2 = JinadaĀkhyā II. 72. 76; JŚ. जीवसहावं गाणं अपदिहदंत्तं अणणमयं । चरिं च तेसु गियदं अत्थित्तमग्निद्विषं मणियं Pañcattthi. 154; गिण्हंति मुणी भिक्खं सुतेण अग्निद्विषं जं तु Māla. 826; 2 never defamed, reputed, excellent, Apa. खवं गया महादिया सउदिया अग्निद्विषा MahāPu. (P.) 40. 12. 29 (comm. मावेन्द्रियरहिता अयथा अनिन्दिता:); बंमणि सामिणि पुरिस अग्निद्विष MahāPu. (P.) 60. 28. 9; सव्वणहु अग्निदिउ गाणमउ जो मवमउ ण पत्तिर JāCa. 3. 28. 11; पमणइ एउ साहु परमेसुरु केवलि अग्नि अग्निद्विषो PañCa. (P.) 6. 18. 2; णवर मेरि-चंटासहं दिष आगय जे वायम्मि अग्निद्विष DhamPar. 7. 1. 7; इदिय पमणइ करि सामि-कज्ज होहामु अग्निद्विष जम्हि अज्ज AntarahSam. 8. 19.

अग्निद्विषगुण (an-indiya-guṇa < an-indriya-guṇa) *adj.* not subject to the properties of the senses, impervious to the properties of the senses, JM. अग्निद्विषगुणं जीवं अदिस्सं मंसचक्खुणो । सिद्धा पस्संति सब्बू नाणसिद्धा य साहुणो SamarāKa. 168. 15; AvTi. (Malayagiri) p. 319b. 13

अग्निद्विषंगी (a-nindiyāngī < a-ninditāngī) *adj.* [f.] of faultless body i.e. very beautiful, AMg. रज्जो तर्हि कोसलियस्स धूया भइ ति नामेण अग्निद्विषंगी Utt. 12. 20.

अग्निद्विषत्तणय (an-indiya-ttāṇaya < an-indriya-tvāṇa-ka) *n* state of being without sense-organs, JM. न य विज्जइ तग्गहणे लिंमं पि अग्निद्विषत्तणओ SurSūCa. 12. 48.

अग्निद्विषपप्स (anindiya-paesa < anindriya-pradeśa) *m.* space point of a living being having no sense organs (i.e. the liberated soul), AMg. जे जीवपप्सा ते नियमं (नियमा) अग्निद्विषपप्सा जाव अग्निद्विषपप्सा Vly. 10. 1. 8 (10. 5)

अग्निद्विषाणंतणाणसुहा (anindiyāṇantaṇāṇasuba < anindriyāṇanta-jñāna-sukha) *adj.* (one) who has trans-sensory bliss and infinite knowledge, JŚ. णवि इदियकरणजुहा अवग्गहादीहि गाहया अत्थं । नेव य इदियसोक्खा अग्निद्विषाणंतणाणसुहा GomSā (J.) 174.

अग्निपुण्ण (a-nipphunna < a-niṣpanna) *adj.* that which has not taken place or materialized, Ś. (विद्रूपक) वअस्स-तुम्हणं समाअमे अग्निपुण्णे वि ... ण तत्थ को वि विलंबो दीसइ SiMāh. 2. 9. 2 (p. 35)

अग्निफेड (anippheḍa) *m.* [Hem. (Gr.) 4. 177] impossibility of driving out, JM. पणिए पभूतलोमसि भवखणजय दारणिफिडगमोए । चक्खण सद्धा विक्ख सुयंग दोरे अग्निफेडो UpPay. 80 (comm. अग्निफेडो निष्काशनाभावः)

अग्निबद्ध (a-nibaddha < a-nibandha) *adj.* [also अग्निबद्ध]

irrelevant, incoherent (word), JM. एवं न मासेज्ज अकिं न फलसं ... नाग्निबद्धं PañSū. 22 (comm. अग्निबद्धम्-विकयाहि); एवंविहमग्निबद्धं जा जपसि अम्ह पुरओसि SurSūCa. 7. 106; Apa. बार बार अग्निबद्धं जंपइ SudCa. (N.) 7. 2. 7.

अग्निबद्ध (a-nibaddha-ya < a-nibaddha-ka) *adj.* loosened, removed, Apa. अग्निबद्धं कव दुग्गंथउ पुण्णहेउ विणिज्जि जणइ Chakkamu. 3. 4. 20.

अग्निबंध (a-nibandham < a-nibandham) *adv.* without restraint, incoherently, JM. मा विलवि (? व) उ अग्निबंधं वेज्जयेरे निज्जउ वरारं JinadaĀkhyā II. 72. 47.

अग्निभच्छिन्न (a-nibbhacchia < a-nirbhartsita) *adj.* (ppp.) not repudiated, not blamed, M. इसिअ च सामिअच्छं ... जहणमणिभच्छिन्नमेहलं च जीअं विलासाणं GauḍVa. 776.

अग्निभंते (a-nibbhanta < a-nirbhānta) *adj.* not confused, JŚ. पुव्वमोगियमग्गेण आमु गच्छंति तं समादाय । अट्ठिमणियत्तंता य पिट्ठो ते अग्निभंता BhuĀ. 1981 (comm. आलोकनं मुक्त्वा and अनालोकमानाः)

अग्निभिन्नत्थ (a-nibbhinnattha < a-nirbhinnārtha) *adj.* (expression) whose meaning is not quite clear, Ś. (उर्वशी) अग्निभिन्नत्थेण इमिणा वअणेण आकपिदं मे हिअअ Vikramo. 3. 9. 24.

अग्निम (apīma < animan) *f.* name of a female deity possessing the magical power of becoming minute, Apa. कालि कोमारि वाराहि ... अग्निम लहिमत्ति पण्णसि कथाइणी PaumCa. (S.) 9. 12. 3.

अग्निमज्जिय (a-ni-majjiya < a-ni-mārjita) *adj.* (ppp.) (floor) not swept, M. मलयमवण ... तो तं पणट्ठ-सोहं अग्निमज्जिय कुट्टिमं अनुत्थिय-वडायं Līla. 682.

अग्निमंजिया (animañjiyā < ?) *f.* name of a city in Saurāstra, JM. सोरट्टदेसमज्ज पुरीए अग्निमंजियामिहाणाए AkkhāMaKo. 49. 1.

अग्निमंतिया (a-nimantiyā < a-nimantrya) *ger.* without inviting (a monk to ask whether he needs food), AMg. ते अणा-पुच्छित्ता अग्निमंतिया पटिठ्वंति (तं सेवमाणे आवज्जइ मासियं परिहारद्वाणं उपातिव्यं) Nis. 2. 44 [Ldu.] (comm. 'मत्संविधे एतावदधिकं जातं तस्य यदि भवतां प्रयोजनं भवेत् तदा गृह्णन्तु भवन्तः' एवं प्रकारेण तेषामामन्त्रणम-कृत्वा, अट्ठेत्यर्थः)

अग्निमंतेमाण (a-nimantemāṇa < a-nimantrayamāṇa) *adj.* (pr. part) not inviting (to take food), AMg. से भिक्खु वा भिक्खुणी वा सेज्जाइ पुण कुलाइ जाणेज्जा, तं जहा ... अग्निमंतेमाण वा अग्निमंतेमाण वा Āyā. 2. 1. 41 (346) (comm. अशनादिं सति लामे न गृहीयात्); Āyā. 2. 2. 48 (446)

अग्निमा (animā < animan) *f.* a miraculous power (called variously as gūḍa, riddhi, or vidyā) of assuming a very minute form, JM. आणासगामिणी कामदाइणी ... विज्जा व दुण्णिवा ... अग्निमा लमिमा य नायक्खा PaumCa. (V.) 7. 136; JŚ. अग्निमाइगुणा य तहा विज्जावच्चेण पाउणइ ŚiāA. (V.) 346; अग्निमा महिमा लमिमा पागम्म वसित कामरुत्तिं । ईसत्ता पावणं तह अट्ठगुणा वणिगया समए ŚiāA. (V.) 513; Apa. अग्निमा महिमा लमिमा पावइ ... इय गुण अट्ठं तुंति देवाणं DhamPar. 5. 1. 3; अग्निमाइय अट्ठरिद्धिणिकया DhamPar. 6. 3. 6; अग्नि-माइय-गुण-गणहिं महत्तउ VuddhaCa. 2. 11. 3; अग्निमाइयगुणहिं पवित्राइय VuddhaCa. 10. 83. 1.

अग्निमादो (a-nimādo < a-niyama-tah) *adv.* improperly,

violating the rule, J8. सिकसंतो सुत्तं अणिमादो वेव गच्छदि परत्वा कोहादिकरणेहि तस्स चउत्थं हवे छेदो ChoPl. 165.

अणिमिच्च (a-nimitta < a-nimitta) *adj.* having no cause or reason, wanton, AMg. जह उभयवायविरहे सत्त्वा तत्संपया विणट्ठति । अणिमित्तोभय-मच्छर-कवेह विराहणा तह य Nayā. 1.11.10(6); JM. जं तं तु संकिलिद्धं तं सणिमित्तं च होज्ज अणिमित्तं NisBhā. 514; Ś. (सीता) अणिट्ठाणि अणत्थाणि अणिमित्ताणि इदाणि करंतस्स रावणस्स अहरेण मरणं भविस्सिदि Abhiṣe. 5.16.2.

अणिमित्तदिवसुवण (a-nimitta-divā-suvana < a-nimitta-divā-svapna) *n.* sleeping at day-time without a justifiable reason, JM. वमणे निसि सण्णाय भुत्तुणं वंदणवसंवरणअकरणे अणिमित्तदिवसुवणे ViMāPra. 91.32.

अणिमित्तवहरिच (a-nimitta-vairiya < a-nimitta-vairika) *adj.* entertaining a purposeless enmity, JM. अणिमित्तवहरियाणं खलाणं मग्गो चिय अउब्बो VajLag. 56.

अणिमित्तवच्छल (a-nimitta-vacchala < a-nimitta-vatsala) *adj.* affectionate without any reason, disinterestedly affectionate, JM. तत्थुवविट्ठो अणिमित्तवच्छलो भुवणभूत्तणो भयवं Caup Ca. 92.17(3).

अणिमित्तमित्त (a-nimittāmitta < a-nimittāmitra) *m.* an enemy for no reason, AMg. अणिमित्तमित्तेहिं मंतीहिं विदिहतिस्व-विसजोगो ArāhPaḍ. 803.

अणिमित्तुकंठा (a-nimittukkanthā < a-nimittotkanthā) *f.* anxiety without reason, JM. किण्णरविलयाओ तत्थ गायंति । साहीणपिययमाओ वि अणिमित्तुकंठ-णडियाओ KevMāKa. 70.17.

अणिमित्तुद (a-nimittudaa < a-nimittodaya) *adj.* arising without (an apparent) cause, JM. छायास्स पिवास्स ब, सहाव-नेलणतो वि किस्स । बाहिरणिमित्तवज्जो अणिमित्तुदज्जो हवति मोहे NisBhā. 571.

अणिमिस (a-nimisa < a-nimiṣa) *adj.* [f. -ā] not winking, winkless (usually of eyes, gaze; rarely of beings), AMg. सा देवा-णंदा माहणी ... समणं भगवं अणिमिसाय दिट्ठीय पेहमाणी पेहमाणी चिट्ठइ Viy. 9.33.13 (9.147); 9.33.14 (9.148); ते पेच्छणा तं नट्ठियं अणिमिसाय दिट्ठीय सव्वओ ... सममिलोयंति ? Viy. 11.10.28[2] (11.112); तप णं सा वणमयूरी -- ते सत्थवाहदारय ... अणिमिसाय दिट्ठीय पेच्छमाणी चिट्ठइ Nayā. 1.3.18; 1.3.19; अणिमिसाय दिट्ठीय पेहमाणा-पेहमाणा चिट्ठति Nayā. 1.8.175; सा देवई देवी ... अणगारे अणिमिसाय दिट्ठीय पेहमाणी पेहमाणी सुचिरं निरिक्खइ Antag. 39; 115; ताणं भगवं तित्थगरे अणिमिसाय दिट्ठीय पेहमाणां Jambuddi. 5.67; तं देवई मिबापुत्ते दिट्ठीय अणिमिसाय उ Utt. 19.6; JM. जे णं भगवं तित्थगरे अणिमिसाय दिट्ठीय पेहमाणां Avṛi.(H) 124b.6; ताहिं वि सचविओ अणिमिस-सुसणिद-दिट्ठीहिं SanatKuKa. 107; Ś. (विहूषक) केवलं अणिमिसेहिं णअणेहिं मीणा विट्ठीअंदि Vikramo. 3.17.9; Apa. अणिमिस-अरोस-णीराय-णेण SudCa.(N.) 1.9.10; नगर-निरक्खण-कउत्तिणि पत्ती, अणिमिस अच्छर नं तूत्ती ViPaSam. 1.6.

अणिमिस (a-nimisa < a-nimiṣa) *m./n.* fish, AMg. बहुअट्ठियं पुगलं अणिमित्तं वा बहुकट्ठयं । अत्थियं सिदुयं बिहं उच्छुखेवं व सिंखलि Dasave. 5.73 [Ldn.]; JM. सउळा सहरा मीणा तिमी हासा अणिमिसा मच्छा PaḷLaNā. 60; देवो ... वेहणक्खेण अणिमिसे मेणहति NisCu. 1.20.9; Apa. जे अवसाण मयरहर अणिमिस VaddhaCa. 10.10.6.

अणिमिस (a-nimisa < a-nimiṣa) *m.* 'a non-winking being' i.e. a god, a heavenly being, JM. समणा दो वि तज्जो ते

काळं काऊण अणिमिसा जाया । सोहम्मदेवलोगे BhuvKevCa. 1740.

अणिमित्तं (a-nimisaṁ < a-nimiṣaṁ) *adv.* without winking, unwinkingly, M. किं ण अणिओ सि बालअ गामणिभूआइ गुरुअण-समक्खं । अणिमित्तमीसीसि वलंत-वअण-णअणद-दिट्ठेहिं GāSaSa. 4.70; JM. दहसि हत्थेण मुखं अं जंपसि अणिमित्तं पलोयंतो VajLag. 612; Apa. कहिं वि रसेहिं उच्छले वि को वि अणिमित्तं । पियइ पियअइर SudCa. (N.) 7.18.13.

अणिमित्तकेउ (a-nimisa-keu < a-nimiṣa-ketu) *m.* 'fish-bannered', the love-god Madana, Apa. इयथंतु गुणवंतहु अणिमित्त-केउकवंतहु MahāPu.(P.) 58.1.11.

अणिमित्तच्छ (a-nimisaccha < a-nimiṣākṣa) *adj.* [f. -ī] with unwinking eyes, AMg. सव्वे (विमाणा) अवट्ठियवया सयंपया अणिमित्तच्छ य DevTha. 274; JM. एगमित्तं तु पवज्जो हायइ साहु अणिमित्तच्छो वि Avṛi.(H) 784a.7; नयरजुवईओ । पेच्छंति ... हरितेणं अणिमित्तच्छीओ PaumCa (V.) 8.169; णिज्झाइ अणिमित्तच्छो सेसिदिय-मुक्खावारो Dhatt. 1.69; M पेच्छंति अणिमित्तच्छा पहिआ हलिअस्स पिट्ठपंडुरिअं GāSaSa. 4.88; 1.73; *adv.* without winking the eyes, M. कीस उण अणिमित्तच्छं अलद-लक्खं पलोयंति Līa 482.

अणिमित्तजोअण (a-nimisa-joaṇa = a-nimiṣa-locana (dyotana?)) *adj.* with unwinking eyes, Apa. विट्ठणियसिह भरदक्खिबलोयणु पइं पइं विभइ अणिमित्तजोअणु BhaviKa. 68.12 [cf. णयणम्मि जोअणं DeNāMa. 3.50]

अणिमित्तणअण (a-nimisa-naaṇa < a-nimiṣa-nayana) *adj.* with winkless eyes, M. अणिमित्तणअणो सअलो जीए देवीकओ गामो GāSaSa. 593.

अणिमित्तणयण (a-nimisa-nayana < a-nimiṣa-nayana) *n.* [also अणिमित्तनयण] winkless eyes, AMg. ईसि पन्नागतं कायणं एगपोगलट्ठिताय दिट्ठीय अणिमित्तनयणेहिं ĀyārDas. 7.33; M. अणिमित्त-णयणालोओ सुरलोओ Līa. 252; Apa. अणिमित्त-णयणजुवस्स SaṅKuCa. 485.7; अणिमित्तनयणुक्खिअय णिसि जागंतियइ Sanderā. 147; *adj.* with unwinking eyes, AMg. अहं एगपोगलनिविट्ठिदिट्ठी अणिमित्तणयणे ... णं विहरामि Viy. 3.2.22 (3.105); कप्पइ से वघा-रियवाणित्स एगपोगलनिरुद्धदिट्ठित्स अणिमित्तणयणस्स ... ठाणं ठाहत्तय ĀyārDas. 7.73; JM. दुविहं तु निरवसेसं सव्वासेसं तदेकदेसो य । सव्वा-सेसं सव्वे अणिमित्तनयणा जहा देवा ViAvBhā. 3489; Apa. अणिमित्तन-यणु अणोवसु दित्ति मणुउ न होइ BhaviKa. 152.2; अणिमित्तनयणवयणु अवलोयई BhaviKa. 304.5.

अणिमित्त (a-nimisa-tta < a-nimiṣa-tva) *n.* godhood, divine nature, Apa. विणि वि संतई मायापुत्तइ, अज्जु अणिमित्तु संपत्तइ MahāPu.(P.) 57.27.5.

अणिमित्तदिट्ठो (a-nimisa-diṭṭhi < a-nimiṣa-diṭṭhi) *f.* [also 'दिट्ठि'] winkless (i.e. fixed) gaze, JM. महामुणिणो ... अणिमित्त-दिट्ठोय पेच्छमाणो MaViCa.(G.) 18b.2(2); सव्वंमिओ इमीय अणिमित्त-दिट्ठोय जोइओ स युवा SurSuCa. 3.173; अणिमित्तदिट्ठोय निवो तं साहुं सव्वहा निरुक्खितो पिच्छइ KaKoPra. 14.15; Apa. मायाविणि अणिमित्त-दिट्ठो किय RiṭṭeCa. 10.4.13; अणिमित्तदिट्ठि सुट्ठु नियइ जणु JambhāSaCa. 8.9.8.

अणिमित्तपेच्छि (a-nimisa-pecchi < a-nimiṣa-prekṣin) *adj.* looking with unwinking eyes, M. इय जो जो दीसइ अंगावयवाण को वि उरसो । सो सो ण देह चलिउं अणिमित्तपेच्छीण अच्छीणि Līa. 777.

अणिमित्तमिहण (a-nimisa-mihuna < a-nimiṣa-mithuna) *n.* couple of fish, Apa. अणिमित्तमिहणं रइरसं MahāPu.(P.) 67.5.2.

अभिमिसलोक्य (a-nimisa-loyana < a-nimisa-locana) *adj.* having unwinking eyes, *Apa.* अभिमिसलोक्येण होय वि बभु Can-dappaCa.(Y.) 8.11.6.

अभिमेस (a-nimesa < a-nimesa) *adj.* not winking, *Ś.* (विदूषक) अभिलाषाय मालाय अभिमेसेहि लोभनेहि ... पचभिण्णादा तदा हे लोभबाला Nalpa. 8.10.70.

अभिम्मल (a-nimmalla < a-nirmālya) *n.* not used and faded (garland), *JM.* तुह आणा-ओमालं सिरम्मि भरिमो, जहा अभिम्मलं (comm. तत्कालविकसितशतपत्रिकाचम्पकादि दाम) KumCa.(H.) 1.29.

अभिम्मवि (a-nimmavi = a-nirmāpya) *ger.* without making fit, without refining or perfecting, *JM.* जं पि य दाहं जोगं, जस्स उ वत्तुस्स तं पि हु न सक्का । ओएउमभिम्मविं तच्छण-दल-वेह-कुस्सेहि KappBha. 217.

अभिम्मा (a-nimma < a-nirmita) *adj.* not performed or discharged, *JM.* नेच्छह संगमगमणं ... गरुवपखिवक्खपेहियसामिबकज्जे अभिम्माए VajJag. 169.

अभिम्माण (a-nimmaṇa < a-nirmāṇa) *n.* not preparing (a studied teacher), *JM.* वरिसतिगं ठाह तहिं, तज्जो जहिच्छं ठिहं अभिम्माणे GurTaVi. 3.27.

अभिम्माद (a-nimmāda < a-nirmāta = anipuna) *adj.* not clever, skilful or capable, *JŚ.* जहण करेदि तिगिच्छं बाधिसस तिगि-च्छओ अभिम्मादो । बवहारमयाणंतो ण सोधिकानो विसुज्झइ BhaĀrā. 453.

अभिम्मुकख (a-nimmukha < a-nirmokṣa) *m.* absence of (final) release, *JM.* नासे य सव्वनासो जीवनासे य जिणमयच्चाओ । तत्तो य अभिम्मुकखो दिक्खावेफुदोसा य ViĀvBha. 2468.

अणिय (aniya < anika) *n.* front part, prow (Vedle usage), *AMg.* सकेण महासमुदमज्जं निट्ठंति, न निमज्जंति मूढाणिया वि पोया Paṇḍa. 7.2 (comm. मूढं नियतदिग्गमनाप्रत्ययं 'अणियं' ति अयं तुण्डं अनीकं वा तत्प्रवर्तकं जनसेन्यं येषां ते तथा पोता बोधिस्याः) (Prakrit बोधिस्थाः) p. 115a. 10)

अणिय (aniya < anika) *n.* army, *AMg.* चमरस्स णं असुरिदस्स ... पंच संगामिया अणिया Thāṇa. 5.57-61(404); सक्कस्स णं देविदस्स पंच संगामिया अणिया Thāṇa. 5.64-65(404); धरणे य नागकुमारिदे ... सत्तण्हं अणियाणं ... संपरिखुडे Vīy. 3.1.13 (3.14); 3.1.16 (3.17); लोवतिया देवा ... सत्तहिं अणिएहि ... संपरिखुडा Nāya. 1.8.202; काली देवी ... सत्तहिं अणिएहि ... संपरिखुडा Nāya. 2.1.10; सके देविदे देवराया ... सत्तहिं अणियाणं ... मज्झमए एवमाइक्खइ Uvāṇa. 2.40; सकेण महा-समुदमज्जे चिट्ठंति न निमज्जंति मूढाणिया वि पोया Paṇḍa. 7.2; (comm. मूढं नियतदिग्गमनाप्रत्ययं 'अणियं' ति अयं तुण्डं अनीकं वा तत्प्रवर्तकं जनसेन्यं येषां ते तथा सेऽपि पोता बोधिस्याः); बहवे रायाणो ... गरुवुहा-इएहि अणिएहि उत्थरंता अभिभूय हरंति परषणाइ Paṇḍa. 3.4; सलोगपाल-अगगहिसिपरिसाणियआयरक्खेहि ... परिखुडा Uvav. 37; सुरियाभे देवे -- सत्तहिं अणिएहि ... सद्धिं संपरिखुडे RāyPn. 7.47; सुरियाभे देवे -- बोहि अणिएहि संपरिखुडे RāyPa. 7.58; विजण. नाम देवे ... सत्तण्हं अणि-याणं ... आहवच्चं कारेमाणे ... विहरइ Jivabhi. 3.350; 3.446; बहवे मवणवासी देवा ... साणं साणं अणियाणं ... आहवच्चं कारेमाणा विहरंति Pannav. 2.30(177); 2.35(182[2]); 2.41(188); 3.51 [Ldn.]; दाहिणडुमरेदे णामं देवे ... सत्तण्हं अणियाणं आहवच्चं कारेमाणे ... विहरइ Jambuddi. 1.45; अट्ट विसाकुमारीओ ... सत्तहिं अणिएहि सद्धिं संपरिखुडाओ Jambuddi. 5.1; पभू णं चदे जोतिसिंदे जोतिसराया -- सत्तहिं अणिएहि ... सद्धिं ... दिब्बाइ भोगाइ भुंजमाणे विहरित्तए SūraP. 18.23; सत्तण्हं अणियाणं सत्तण्हं अणियाहिबरेणं आहवच्चं कारेमाणे -- विहरइ Kapp.(S.) 9; एवं

संपिच्छिता हरिजेनेमेलिं पावत्ताणिवाहिबं देवं सदावेइ Kapp.(J.) 21; *JM.* ततो अणियाभिमुहो गमो VasaHi. 206.27; सत्तण्हं अणियाणं अणियाहि-बरेणं तह य सत्तण्हं KāliKa. 124.

अणियंसिया (a-niyamsiyā < a-nivasanā) *adj.* [f.] without garments or articles (of a sādhu), *JM.* उवेति अज्जा वि उ (सती) वच्चपत्तं, अपाजता जा अणियंसिया य KappBha. 4117.

अणियच्छिय (aniyacchiya = a-drṣṭa) *adj.* (ppp.) not seen, *JM.* अणियच्छिय-सव्वावयव दुत्थपरिकलियलोवणो जाओ JambūSāCa. 5.3; [cf. नियच्छिय < निदर्शित PāliNa. 135]; *Apa.* तहिं अवसरे कंचुर दुवकु पासु ... अणियच्छिय-पहु पक्खलिय-वाणि PaumCa.(S.) 22.1.8.

अणियट्ट (a-niyatta < a-nivṛtta) *adj.* (ppp.) who has not abstained (from worldly pleasures etc.), *AMg.* इह कामाणियट्टस्स अत्तदे अवज्झइ । सोच्चा नेवाउयं मगं जं मुज्जो परिमत्तइ Utt. 7.25.

अणियट्टगामि (a-niyatta-gāmi < a-nivarta-gāmin) *adj.* (Sch. and Śi. can it be a nivṛtta-gāmin?) who goes to a place of non-return (i.e. liberation), *AMg.* दुरणुचरो मग्गो वीराणं अणि-यट्टगामीणं Āyār. 1.4.4.1.

अणियट्ठि (aniyatti < anivṛtti) *f.* [also अणियट्ठि] an abbreviation for the 9th stage in the series of *gūṇasthānas*. Tradition gives the word two distinct meanings, (i) *anivṛtti*, non-return, which means a person at this stage will not be permanently downgraded (i.e. lose the quality of *samyaktva*), (ii) *anivṛtti* is explained as non-distinction between the various persons who have reached this stage as regards the purity of thoughts, *JŚ.* अणियट्ठि-बादर-सांपराय-पविट्ठ-मुद्धिसज्जेसु अत्थि उवत्तमा खवा SatĀg. 1.1.17. (कसायो) ण च एदि पधंसेदुं अणियट्ठी सुक्खेस्साए Māhā. 885(9); मिच्छो सासण मिस्सो अविरदस्समो य देसविरदो य । विरदा पमत्त इदरो अपुव्व अणियट्ठि सुहमो य ... (चउदस जीवसमासा) GomSā.(J.) 9; होति अणियट्ठिणो ते पद्धिसमयं जेस्सिमक्खपरिणामा विमलयर-ज्ञाण दुयवइसि-ह्वाहि निहङ्गुक्खमवणा GomSā.(J.) 57; GomSā.(K.) 912; पुरिसं चहु-संजलणं कमेण अणियट्ठिपंचमागेसु GomSā.(K.) 101; अणियट्ठि चरमठाणा चत्तारि वि एक्खीण सुदुमस्स GomSā.(K.) 389; *JM.* करणं अट्ठापवत्तं अपुव्व-अणियट्ठि चेव मव्वाणं । इयरेसि पदमं चिय भण्णइ करणं सि परिणामो Pañcā-Pra. 3.29 (comm. अन्योन्यं नातिवर्तन्ते परिणामा अस्मिन्नित्यनिवृत्ति-करणम् [quoted in AR.]; न निवर्तते नापैति मोक्षतत्त्वबीजकत्वं सम्यक्त्व-मनासाय इति एवंशीलम्, परिणामो जीवाध्यवसायः Pañcā-Pra. 3.29); *Apa.* पुण अपुव्व अणियट्ठि भण्णइ VuddhaCa. 10.38.8.

अणियट्ठि (a-niyatti < a-nivartin) *m.* 1 one of the eighty-eight large planets (*Mahāgrāhas*) (*vi.* which does not retrace its course, *AMg.* जंहुदीवे दीवे ... दो इंगाला .. दो सुव्वता, दो अणियट्ठी ... दो भावकेऊ (all astronomical objects are considered as going in pairs) Thāṇa. 2.325(95); तत्थ खलु इमे अट्ठासीति महग्गहा पण्णत्ता, तं जहा -- इंगालए ... सुव्वते, अणियट्ठी SūraP. 20.8; 2 name of a future *Tīrthanāra* (*vi.* who does not retreat), *AMg.* चउवीसं तित्थयरा अबिस्संति, तं जहा -- ... संवरे अणियट्ठी य विवाए विमत्ते ति य Samav. 476.5; = SamavPra. 251.4; = Tītho. 1114-18; 3 *adj.* (of meditation) non-retrograde (bodily activity becoming subtle or infinitesimal), (the 3rd or 4th type of *śukladhyāna*), *AMg.* सुक्खज्ञाणे चउट्ठिक्के चउपडोयारे पण्णत्ते, तं जहा -- पुहत्तवित्तके सवियारी, सुदुमकिरिए अणियट्ठी, समुच्छिण्णकिरिए अप्पडिबाइ Thāṇa. 4.69(247), Vīy. 25.7.246 (25.609); सुक्खज्ञाणे चउट्ठिक्के चउपडोयारे पण्णत्ते, तं जहा -- पुहत्तवित्तके सवियारी, पणत्तवित्तके अविचारि, सुदुमकिरिए अप्पडिबाइ

समुच्छिन्नकिरिय अभियट्टो Uvav. 30; Utt. 29.41 (Bukh. अनिवृत्ति
सुदुष्कृतचतुर्थभेदरूपं जनयति p. 393b.15)

अभियट्टिवसम (a-niyatti-uvasama < a-nivṛtti-upasama) m. suppression (of Karmans) obtaining at the (9th) stage of spiritual advancement called *niyatti*. JŚ. अवगद्वेदपसु अभियट्टिवसम-सुदुमउवसमाणसंतरं केवचिरे कालादो होवि ? SaṭṭAg. 1. 6.214.

अभियट्टिकरण (a-niyatti-karaṇa < a-nivṛtti-karaṇa) m./n. [also अभियट्टिकरण] activity or modification at the (9th) *gunasthāna* called *niyatti*. JM. पाविऊण य अभियट्टिकरणं CaupCa. 14.32; JŚ. अयदचउकं तु अणं संजोगिता पुणो वि अभियट्टिकरणचरिमहि GomSa. (K.) 335; जुगवं संजोगिता पुणो वि अभियट्टिकरणबहुभागं GomSa. (K.) 336.

अभियट्टिगुण (a-niyatti-guṇa < a-nivṛtti-guṇa) m. the (9th) stage of spiritual advancement (*gunasthāna*) called *niyatti*. JŚ. गच्छइ विसुदमाणो पविसमयमणंतगुणविसोणीय। अभियट्टि(ट्टि)-गुणं तस्य वि सोलइ पयडीओ पावेइ ŚrāA. (V.) 520.

अभियट्टिगुणट्ठाण (a-niyatti-guṇaṭṭhāṇa < a-nivṛtti-guṇa-sthāṇa) n. the (9th) stage of spiritual advancement (*gunasthāna*) called *niyatti*. JŚ. अभियट्टिगुणट्ठाण मायारहिदं च ठाणमिच्छंति GomSa. (K.) 392

अभियट्टिबायर (a-niyatti-bāyara < a-nivṛtti-bādara) m. the (9th) stage of spiritual advancement (*gunasthāna*), succeeding *niyatti-bāyara* < *nivṛtti-bādara* and preceding *suhuma-samparāya* < *sākkya-samparāya*, when the gross passions (pride, deceit, anger and greed) are destroyed but the subtle (greed) still survives, lit. non-recurrence of gross passions, JM. मिच्छ-दिट्ठी सासायणे य तइ सम्ममिच्छदिट्ठी य। अविरयसम्मदिट्ठी विरयाविरये पवत्ते य। ततो य अप्पमत्तो नियट्टि-अभियट्टिबायरे सुहुमे। उवसंत-खीणमोहे होइ संजोगी अजोगी य AvTi. (H.) 650a.10-11 (comm. 'नियट्टि-अभियट्टि-बायरो' ति निवृत्तिबादरोऽनिवृत्तिबादरश्च, तत्र क्षपकश्रेयन्तगतो जीवग्रामः क्षीणदर्शनसक्तः निवृत्तिबादरो भण्यते, तत ऊर्ध्वं लोभानुवेदसं वावदनिवृत्तिबादरः सुहुमे ति लोभाण् वदयन् सूक्ष्मो भण्यते)

अभियट्टियज्झाणविसेस (anīyattiya-jjhāṇa-visesa < anivartika-dhyāna-viśeṣa) m. a kind of meditation from which one does not return, JM. पुणो उवायकिरियमणिअट्टियज्झाणविसेसमासा-इऊण खविऊण भवेवग्गादीणि सिद्धिमणुपत्तो CaupCa. 75.23.24.

अभियट्टिवेदभाग (a-niyatti-vedabbhāga < a-nivṛtti-veda-bhāga) m. that state of the 9th *gunasthāna* called *niyatti* in which the sex-sense persists, JŚ. अइदालं चारिसयाऽपुन्वे अभियट्टिवेदभागे य GomSa. (K.) 872.

अभियण (a-niyana < a-nagna) adj. which counters or covers nakedness, one of the seven/ten types of trees fulfilling different needs of the primitive man, AMg. सत्तविहा रुक्खा ... मत्तंगया य भिगा चित्ता वेव होति चित्तरसा। मणियंगा य अभियणा सत्तमया कप्पक्खखा य Thāna. 7.65[1](566); दसविहा रुक्खा ... मत्तंगया य भिगा सुवित्ता दौव-जोसि-चित्ता। चित्तरसा मणियंगा नेहागारा अभियणा य Thāna. 10.142[1](766); Titttho. 46; JM. मत्तंगा भिग्गा सुविदं च चित्ता(य) चित्तरसा। नेहागारा अभियणा सत्तमया कप्पक्ख ति AvTi. (H.) 111a.1.

अभियवचारि (a-niyata-cāri < a-niyata-cārin) adj. wandering not regularly (at a fixed time and place), Śi.'s reading for अभियवचारी at Sdy. 1.6.6 (अभियवत् अप्रतिबद्धं परिग्रहा- P.D. 88

योगाचरितुं शीलं वस्य, असौ अभियवचारी)

अभियवचित्ति (a-niyata-vitti < a-niyata-vṛtti) f. indefinite mode of leading life, i.e. having no fixed abode and livelihood, AMg. आचारसंपदा चउविहा पणत्ता, तं जहा — संजमवुवजोगजुत्ते यावि भवइ, असत्पगहियप्पा, अभियवचित्ति, वुडुसील यावि भवइ DaaA. 4.4.

अभियवत्ता (a-niyatta < a-nivṛtta) adj. (ppp) 1 unfulfilled, unaccomplished, AMg. नइवेगसमं चवळं च जीविय, जीवणं च कुसुम-समं। सोक्खं च जं अभियवत्तं, तिन्नि वि तुरमाणभोजाई Tand. 106; (but comm. says यत्सोक्खं तत् अभियवत्तं ति अनित्यम्); 2 not abstaining from, JM. अभियत्ते पुण तीए एगंतेणेव इदि अहिगारे। तप्परतंती भवरागओ दढं अणहिगारि ति YogSa. 10; चउत्थे अणुवत्ते सामणेण अभियवत्तस्स दोसा — मातरमवि गच्छेज्जा AvTi. (H.) 823b.7; 3 unceasing, JŚ. एयं सयलमणंतं अभियवत्तं केवलं पाणं BhaĀra. 2104 (comm. निवृत्तिर्विनाशः)

अभियवत्तकाम (a-niyatta-kāma < a-nivṛtta-kāma) adj. whose desire has not ceased, AMg. परिववयते अभियवत्तकामे अहो य राओ परितप्पमाणे। अन्नप्पमत्ते धणमेसमाणे पप्पोति मन्हुं पुरिसे जरे च Utt. 14.14.

अभियवत्तगंधतण्ह (a-niyatta-gantha-taṇha < a-nivṛtta-grantha-tṣṇa) adj. whose desire for binding (of pleasurable objects or feelings) has not ceased, AMg. अभियवत्तगंधतण्हा बहुमोहा सबससेवणाऽसत्ता। (जे) ĀrahPaḍ (V.) 860.

अभियवत्तण (a-niyattana < a-nivartana) n. (when her love was) not given up, JM. बिज्जाहरखिता माणुसो ति अभियवत्तणे असमगो य UpPay. 983.

अभियवत्तदोस (a-niyatta-dosa < a-nivṛtta-dosa) adj. not abstaining from sin, not absolved of sin, AMg. संवच्छरेणावि य एगमेगं पाणं हणता अभियवत्तदोसा। सेसाण जीवण बहेण लग्गा सिया य थोवं गिहिणो वि तम्हा Sdy. 2.6.53(839)

अभियवत्तंत (a-niyattanta < a-nivartat = a-nivartamāna) adj. (pr. part.) not coming, not returning, not going back, JŚ. पुब्बाभोगियमगेण आसु गच्छंति तं समादाय। अट्टिदमणियवत्तता य पिट्ठो ते अभियवत्तता BhaĀra. 1981; M. अभियवत्तंतं चित्तं पडिवालइ अणुगया दिट्ठी LIIA. 432.

अभियवत्तमणा (a-niyatta-manā < a-nivṛtta-manas) adj. [f.] whose mind or resolve is undeterred, M. अभियवत्त-मणाए कओ सहसति तथोवणे वासो LIIA. 726.

अभियवति (a-niyatti < a-nivartin) adj. a proper name (lit. who does not fall back), Apa. अभियवति वि नामं रित्सिरउ MahāPu. (P.) 102.7.4.

अभियवत्तिल्लय (a-niyattillaya < a-nivṛttika) f. the 9th *gunasthāna*, stage of spiritual advancement, characterized by no fall (anivṛtti) to the earlier stage, Apa. गिमुणहि गुणठाणाई मि एवइ। ... अभियवत्तिल्लउ णवमु अगव्वउ MahāPu. (P.) 11.29.12.

अभियवत्तिविहार (a-niyatti-vihāra < a-niyata-vihāra) m. random (religious) tour, Apa. इयणेइहि अभियवत्तिविहारहि ... एम खविज्जइ कम्म पुराउ MahāPu. (P.) 7.16.6.

अभियवत्ती (a-niyatti < a-nivṛtti) f. non-abstinence (from the point of view called *nācāya-naya*), JŚ. अभियवत्ती य अभिदा अगव्हाऽलोही अमवकुंभो SamSa. 307.

अभियवद् (a-niyada < a-niyata) adj. [f. -a] indefinite, JŚ. जीवो सहाभियवो अभियवपुणपज्जओव परसमओ Paṭṭaṭṭh. 165.

अणियदगुणपञ्च (a-niyada-guṇa-pañña < a-niyata-guṇa-pañña) *adj.* (soul) which has indefinite or varied attributes and modifications, (qualities and modifications not belonging to the soul, the heretical view), JŚ. जीवो सहावणियो अणियदगुणपञ्चओ ष परसमओ Paññatthi. 155.

अणियदवान (a-niyada-vāsa < a-niyata-vāsa) *adj.* having no fixed abode or habitation, JŚ. खेतपरिमरगणा वि य अणियदवासे गुणा होति BhaĀrā. 142.

अणियदविहार (a-niyada-vihāra < a-niyata-vihāra) *m.* random (religious) tour, JŚ. तस्य य सुत्तपदाई चत्तालं होति नेयाई । अरिहं, िंगे सिक्खा विणय समाधी य अणियदविहारे BhaĀrā. 67; सम्बत्थ अपडिबद्धो समासदो अणियदविहारो BhaĀrā. 153.

अणियंत (a-niyanta = a-paśyat) *adj.* [२' अणि = दृश् Hem. (Gr.) 4.181] not seeing, not noticing, not attentive, Apa. अणियंतो कंतहो लज्ज बहतहो माणिणि माणउं जा करइ BhaṣKa. 214. 21.

अणियंतिद (a-niyantida < a-niyantrita) *adj.* (ppp.) unrestrained, exuberant, Ś. (प्रतीहारी) अणियंतिदकोचीकुलकोलाहला-डम्बरकरंविदसीमन्तो हेमन्तो BāIRā. 5. 31 3.

अणियम (a-niyama < a-niyama) *m.* absence of regularity, exception, JŚ. गारयतिरिक्खणरसुरगइसु उप्पण्णपदमकालम्हि । कोहो माया माणो लोदुदओ अणियमो वापि GomSa. (J.) 288

अणियमा (a-niyamā < a-niyamāt) *adv.* [abl. sg.] not invariably, JM. (उत्पादः) आगासाईआणं तिणं परपञ्चओऽणियमा SaṃTa 3.33.

अणियमित (a-niyamita < a-niyamita) *adj.* (ppp.) uncertain, irregular, JM. पुब्बाणुपुब्बिओ ते पढं पक्कणुपुब्बिओ छट्ठं । जायइ गणिज्जमाणं अणियमितमाणुपुब्बीय ViĀvBhā. 636 (v. l. अनियमित)

अणियमेत्ता (a-niyamettā < a-niyamya) *ger.* not having disciplined (by ascetic practices such as penances etc.), AMg. इह जीवियं अणियमेत्ता पढट्टा समाजिओएहि Utt. 8. 14.

अणियय (a-niyaya < a-niyata) *adj.* (ppp.) [also अणियत, अनियय] 1 not predestined, (but caused by self exertion, circumstances and inherent nature etc.), AMg. एवमेताई जंपता बाला पंडियमाणो । णिययाऽणिययं संते अत्राणंता अयुद्धिया Sāy. 1.1. 2.4, अणियया सव्व भावा Uvās. 6.20; 6.21; 6.23; 6.28 [Ldn.]; 2 unrestrained, fickle, indeterminate, AMg. तं च पुण वदंति केई अलियं पावा ... उच्चच्छंदा अणियगहा अणियता रूढेण सुक्कवायी भवति अलियाहिं जे अविरया Pañhā. 2.3; 3 [f. -ā] indefinite, not fixed AMg. पुट्टिकाइया सव्वे असण्णी असण्णीभूयं अणिययं वेदणं वेदंति Pannav. 17.20 [Ldn.], ता सव्वा वि णं मंडलवता ... अणियता आयाम-विकल्प-परिकेहेणं आहिता ति वएज्जा SāraP. 1.26; JM. आवस्सयं अणिययं करेइ होणातिरित्तविरियं VavaBhā. 1 p. 118; सति लंभम्मि अणियया (वसति-पालः) KappBhā. 567; पव्वज्जा सिक्खावत अस्थगहणं च अणियओ वासो ViĀvBhā 7; विसयपरिमाणमनिययमपत्तविसयंति तस्स मणसो व्व । मणसोऽपि विसयनियमो न कम्मइ जओ स सव्वत्थ ViĀvBhā. 246; 4 having no specific destination, AMg. एसणासमियो लज्जू गामे अणियओ चरे Utt. 6.16.

अणिययल्लभ (a-niyaya-lābha < a-niyata-lābha) *m.* indefinite or uncertain obtainment, JM. भिक्खासदो चेवं अणिययल्लभ-विसओ ति पमादी PaññāPra. 18. 83.

अणिययवास (a-niyaya-vāsa < a-niyata-vāsa) *m.* absence

of a fixed abode or habitation, AMg. वंसणसोही विरकण भावणा अस्सययकुसलत्तं । जणवयपरिच्छणा वि य अणिययवासे गुणा हुति ĀrāhPaḍ. (V.) 100.

अणिययविहार (a-niyaya-vihāra < a-niyata-vihāra) *m.* random (religious) tour, AMg. पढमस्स परिकम्मविहिदारस्स पक्कारस पडिदाराई ... अणिययविहारो ĀrāhPaḍ. (V.) 67.

अणिययसहाव (a-niyaya-sahāva < a-niyata-svabhāva) *adj.* (Karmā) of unstable nature (in respect of fruition), JM. अणिययसहावमेयं सोवक्कमकम्पुणो सरूवं तु UvPay. 340.

अणियल (a-niyala < a-nigada) *adj.* unfettered, without a fetter, JM. सिण्हो हि णाम अरज्जुओ बंधवमेसो अणियलो गोतिणिवासो CaṃPa 334. 12.

[अणियवट्ठि] (a-niyavattī < a-nivartin) *adj.* proper noun, v. l. for अणियट्ठि PrāProN.]

[अणियस] (a-niyasa < a-niyasa ?) *v. l.* for अणीयस given in PrāProN.]

अणियाण (a-niyāṇa < a-nidāna) *adj.* [also अनियाण, अणि-दाण] free from desire (for pleasurable outcome of penances), free from sin of coveting (pleasure as a result of religious conduct), AMg. जे णिव्वुडा पावहिं कम्महिं अणिदाणा ते विद्याहिवा Āyār 1.8.1.4; 1.4.3.2, एत्थ वि समंणं अणिसिंसे अणिदाणं ... आदाणातो पुब्बं पडिविरते Sāy 1.16. (635); तए णं से खंदि कच्चायण-सगोसे अणगारे जाते ... अनियाणे अप्पुस्सुण Vīy. 2.1.37 (2.55), येरा भगवंतो ... सोही अणियाणा अप्पुस्सुया Vīy. 2.5.12 (2.95); (मेहे) अणगारे ... सोहिण अणियाणे अप्पुस्सुण Nāya 1.1.104; समणे ... अणि-याणे अगारवे Pañhā. 10.1; 10.11; अणगारा भवति ... अणियाणा अप्पुस्सुया Uvav. 126; अनियाणे अकोउइहे य जे स भिक्खू Dasaṃv. 10.13; नियतो हाससोगाओ अनियाणो अवधणो Utt 19.91; सुक्कज्जाणं जिह्वाएज्जा अणियाणे अकिंचणे Utt. 35.19; सम्मईसणरत्ता अनियाणा सुक्कलसमोगादा Utt. 36.257; JŚ. Māla 70(2); समणोई संजय-विश्य-पडिहय-पक्कखायपावकम्मो । अणियाणो दिट्ठिसंपन्नो मायामोसविज्जिओ Āv. 30; JM. कुणओ व पसत्थाळंणस्स पडिबारमप्पसावज्जं । तवसंजमपडियारे च सेवओ भम्ममणियाणं JhāṇSa. 12; सुद्धासयजोगेणं अणियाणो भवविरागाओ PaññāPra 19.41; *m.* one who is free from desire etc., AMg. तिविहेण वि पाण मा हणे, आयहिण अणियाणसंयुडे Sāy. 1.2.3.21.

अणियाणभूय (a-niyāṇa-bhūya < a-nidāna-bhūta) *adj.* who gives no offence to creature or who is free from inflow of Karmas, AMg. अपडिण्णे भिक्खू तु समाहिपत्ते अणियाणभूतेसु परिव्व-एज्जा Sāy 1.10.1 (comm. Śī न विद्यते निदानारम्भरूपं भूतेषु जन्तुषु यस्यासावनिदानं; अनाश्रवभूतः कर्मोपादानरहितः p. 188) NB. Śī. reads 'अणियाण भूतेसु'. AMgD quotes अणियाणभूयसु परिव्वएज्जा.

अणियाहिवह (anīyāhivai < anikādhpati) *m.* [v / अणि-याहिवति, अणियाहिवति, अणियाहिवति] head or chief of army (mostly of the gods), AMg. अणियाहिवई देवा ... माणुसं लोगं हव्वमागच्छंति Thāṇa. 3.80(142); 4.443(324); चमरस्स णं असुरिदस्स ... एव संगमिता अणियाहिवती पक्कता Thāṇa. 5.57(404); 58; 59; 60; 64(404); धरणे ... सत्तणं अणियाहिवईणं ... जाव विहरइ Vīy. 3.1.13 (3.14); सत्तहि अणियाहिवईहिं संपरिवुडा Nāya. 1.8.202; सक्के ... अणिया-हिवईणं मज्झगए एवमाइक्खइ Uvās. 2.40 [Ldn.]; ते (भवणवासिणो देवा) तत्थ ... साणं साणं अणियाहिवतीणं ... सामिचं करेमाणा ... विहरंति Pannav. 2.177(MV.); सुरियाभे देवे ... सत्तहि अणियाहिवईहिं ... संपरिवुडे विहरइ SāyPa. 7; पक्कत्थिमेणं सत्तणं अणियाहिवईणं सत्त भदासणे विउव्वइ Sāy-

Pa. 48; (विजय नाम देवे) ... सत्तण्हं अणियाहिबर्णं सोलसण्हं आयरक्ख-
हेवसाहसीणं आणा-ईसर-सेणावच्चं करेमाणे ... विहरह Jivabhi. 3. 350;
अणियाहिबर्णं पक्खिमेण सत्तेव होंति जंबूओ Jambuddi. 4. 151(2);
देवे ... सत्तण्हं अणियाणं सत्तण्हं अणियाहिबर्णं भोगमोगाई भुंजमाणे विहरह
Jambuddi. 1. 45; सत्तहिं अणियाहिबर्हिं ... दिव्वाइ भोगमोगाई भुंजमाणे
SāraP. 18. 23.

अभियोग (anīyoga < anuyoga) *m.* inquiring into (or
obtaining the knowledge of) the scriptures, JŚ. अह विस्थारप-
संगोऽभियोगदो होदि पायडवो Māla. 691(7) cf. **अणुयोग**.

अभियोगदार (anīyogadāra < anuyogadvāra) *m.* [also
अभियोगदार] 1 name of an Ardhamāgadhī Āgama text, AMg. इगवीस सहस्साई वासाणं वीरमोक्खगमणाओ। अभियोगदारनंदी अब्बोच्छिन्ना
उ जा तित्थं Tittho 866; 2 n. ways or methods of inquiring
into (or obtaining the knowledge of) the scriptures, JŚ. पाउ-
णिकखेव-गय-पयस्थ-गिस्सि-अभियोग-दारेहिं मंगलं पक्खिज्जदि SatĀg. 1. 9 1.

अभियोगद्वारसमासावरणीय (anīyogaddāra-samāsāvaranīya
< anuyogadvāra-samāsāvaranīya) *adj.* (the Karman) which
obscures the aspect of scriptural knowledge called *anīyogaddāra-*
samāsa, JŚ. सुदगाणावरणीयस्स कम्मस्स वीसदिबिधा पक्खणा कायडवा
भवदि। ... अभियोगद्वारसमासावरणीयं SatĀg. 5. 5. 47-49

अभियोगद्वारावरणीय (anīyogaddārāvaranīya < anuyoga-
dvārāvaranīya) *adj.* (the Karman) which obscures the aspect
of scriptural knowledge called *anīyogaddāra*, JŚ. सुदगाणावरणीयस्स
कम्मस्स वीसदिबिधा पक्खणा कायडवा भवदि। ... अभियोगद्वारावरणीयं
SatĀg. 5. 5. 47 & 49.

अणिरह (anī-rai < ana-rati=a-rati) *adv.* without plea-
sure, Apa. अणिरह बीयह कम्मि अवसु मणि पच्चुत्ताणिय SādeRā.
3. 199 (comm. अनिरुपितं कार्यं) (v. l. अणरह, अणुरह)

अणिरिक्क (anīrikka) *Deśī. adj.* not independent, M. अन्ने
अणिरिक्काओ सुण्णघरं रक्खिअब्बं पो Dhvanyā. p. 352.

अणिरिक्खिय (a-nīrikkihiya < a-nīrikṣya) *ger.* [also
अनिरिक्खिय] not having inspected, JM. अनिरिक्खियामसिजय थंडिले
ठाणमाह तेवंतो। हिंमामावे वि न सो कडसाम्भओ पमायाओ SāvPañ. 315.

अणिरिण (anīrina < an-rīna) *adj.* free from or acquitted
of debt or obligation, Ś. (चेटी) अय्यउत्तं अणिरिणं करिस्सामि सि
एवं करेदि Carud. 3. 16. 27; (मियंवादा) अज्जस्स बभणेण अणिरिणा दाणि
एसा Śak. p. 13. 15(1)

अणिरुद्ध (a-nīruddha < a-niruddha) *m.* [also अनिरुद्ध]
son of Pradyumna and Vaidarbhi, AMg. इमं च णं कच्छुल्लनारह ...
पञ्जुण-पईव-संव-अनिरुद्ध-निसड-उम्मुय-सारण-गय-सुमुह-दुम्मुहाईणं जायवाणं
... हिययदइए Nāya. 1. 16. 186; एवं अणिरुद्धे वि (सिद्धे) नवरं पञ्जुणो
पिया वेदस्सी माया Antag. 73; धण्णा णं ते ... पञ्जुण-संव-अणिरुद्ध-
दहणेमि-सक्खणेमिप्पभिईओ कुमारा जे णं ... अरहओ अरिडुणेमिस्स अंतियं
पव्वइया Antag. 78; भुज्जो बलदेव-वासुदेवा य -- पञ्जुण-पविब-संव-
अनिरुद्ध-निसड-उम्मुय-सारण-गय-सुमुह-दुम्मुहादीण जायवाणं ... हिययदइया
Pañhā. 4. 5.

अणिरुव्विअ (a-nīrūvia < a-nirūpya) *ger.* not having con-
sidered, JM. अणिरुव्विय-परिणामा सहसुव्विय जे नरा पव्वइति। न हु ताण
कज्जसिदी अह होह न सुंदरा होह MaṇoKa. p. 301. pā. 563; M. (परि-
पायंक) अणिरुव्विअ णिअव्वया-कजं णिंद CandLe. 1. 10.

अणिल (anīla < anila) *m.* [also अनिल] [Pañhā. 29]
1 wind, AMg. चंडानिलपव्वसिक्खवारानिवायववरं वातं वासिहिंति Viy.

7. 6. 31 (7. 117), Jambuddi. 2. 181; (एवं से संजते) ... अपडिबडे अनिलो
अव Pañhā. 10. 11; (अणगारा) अणिलो इव निरालया Uvav. 27; RāyPa.
818; Jambuddi. 2. 68; निवावं वाणिलहत्तो (साणं मण्णे) IsiBhā.
45. 29; सोयगिणा आवगुणियेण मोहाणिला पज्जलणादिणं Utt. 14. 19;
JM. अणिलचलियकयलीपसं विव वेविरसरीरा CaupCa. 7. 12; चुल्लुल्लमा-
णाणिलेण कय-कन्दे KumāCa.(H.) 6. 87; JŚ. दीवेहिं ... मंदंचलमंदाणिल-
वसेण णंअं अचीहिं ŚrāĀ (V.) 430; M. वेलाणिल सीअरोल्लवण-हरिअइअं।
पत्थाणं पदमागयमलयाणिल पितुणियं वसंतस्स Līla. 74; अण्णोण-पेहुणा-
णिल-हीरंत-विस्तुला सेला GāndVa. 227; मंदं मज्झं खेलमाणाणिलाहु। ...
जाआ तत्तो (हुंदावणाओ) दिव्वतोसाण सीमा ŚrīKā. 5. 3, Apa दाहिण-
मंदाणिलचलियदुमदलं JasCa. 2. 16. 1; पव्वसाणिलेण उम्मुच्छमाणु Jambū-
SāCa. 6. 8. 5; 2 wind-body conceived as a living being having
only one sense viz. that of touch, AMg. इमे य एगिदिए वराए तसे य
अण्णे तदस्सिण चेव तणुसरीरे सपारंमंति ... अणलाणिल-तणवणस्सतिगण-
निस्सिए य Pañhā. 1. 13, (समारंमंति) सुप्प-वियण-तालयं-पेहुणमुह-
करयल-सागपत्त-वत्थमादीणहिं अणिलं Pañhā. 1. 17; अणिलस्स समारंभं
बुद्धा मंमंति तारिंसं। सावज्जबहुलं चेयं नेयं ताईहिं सेवियं Dasaue. 6. 36;
JM. पुह-जल-जलणाणिल-गोच्छ-गुम्म-बलीलया-वणस्सइ-तसाणेव-अव-भेय-
संकुलं भव-संसार-सागरं KuvMāKa. 2. 4; JŚ. अणिलाणलकाइया य तेसु तसा
Pañhā. 111, 3 air-bodied spirit capable of assuming diffe-
rent forms at will, JM. कालेणऽणिलवहारो KappBhā. 163 (comm.
वायुकायिकैकियशरीराणि बद्धानि पत्योपमस्यासङ्ख्यभागमात्रेण कालेनापहि-
यन्ते); (i) father of a legendary king named Java, JM. किं वा
तुमेऽनिलसुतो न स्सुयपुक्खो जवो राया KappBhā. 1154; (ii) a
Vidyādhara king, JM. जाओ ... एत्तो अणिलो य चंडो य Paum-
Ca (V.) 5. 204; (iii) Hanumat's father, Apa. अणिल-पुत्तु लज्जाविउ
यिउ हेट्टणणु PaumCa.(S.) 45. 10. 1 (FN. इनुवंत); 4 wind as a
super-natural weapon, Apa. ता धणविज्ज खगिंदं मंडिय कुमरे सा विहु
अणिलिं दंडिय CandappuCa.(Y.) 4. 14. 4.

अणिलकुमार (anīla-kumāra < anila-kumāra) *m.* class
of gods having celestial abodes (Bhavanāvāsi deva), Apa. पुणु
छणवइलक्ख णिरु रम्मइ होहि अणिलकुमार सुरहम्मइ DhamPañ. 6. 4. 9.

अणिलय (a-nīlaya < a-nīlaya) *adj.* houseless, Apa. जो
अणिलउ अह वरायभट्टु BhaviKa. 339. 11.

अणिलललिअ (anīlalālia < anīlalālita) *m.* name of a monk,
capable of moving in the sky, JM. विहरंता मुणिवरा गयणगामी। ...
जयमंतोऽणिलललिओ अवरो विय हवइ जयमित्तो PaumCa.(V.) 89. 1 2.

अणिलवहार (anīlavahāra < anīlāpahāra) *m.* (duration)
of the wind-bodies up to their end, JM. कालेणऽणिलवहारो कालेहि उ
सेसकायाणं KappBhā. 163 (comm. कालेनानुयोगः अनिलानां वायुकायि-
कानामपहारः)

अणिलविहुय (anīla-vihuya < anīla-vidhuta) *adj.* (ppp.)
shaken or tossed by the wind, Apa. अणिलविहुयकलो लहयवलं (सरवरं)
SudCa.(N.) 7. 18. 8.

अणिला (anīlā < anilā) *f.* [also अनिला] name of the first
woman disciple of Tīrthāṅkara Nami, AMg. (जिणाणं सिस्सिणीओ) ...
अणिला य नमिजिणे Tittho. 469; JM. अनिला, जक्खदिअ तह पुप्फचूला
य। चंदण सहिया उ पवत्तिणीओ चउवीसजिणवरिणं PañSāro. 308-309.

अणिलामह (anīlāmai < anīlāmayin) *adj.* suffering from
morbid affection of the humour called wind (vāta=anila), affli-
cted with gout or rheumatism, JM. तरच्छचम्मं अणिलामहस्स कइ
व वेदेति अहि व वातो KappBhā. 3817.

अणिलासि (anilāsi < anilāsin) *m.* living on air i.e. snake, *Apa.* अणिलासिहि किं पर पोसिज्ज *MahāPu.(P.)* 14.12.7.

अणिलुक्कन्तसिणेह (a-nilukkanta-siṇeha = a-truṭṭita-sneha) *adj.* [*Hem.(Gr.)* 4.55] with affection not broken, *JM.* अणिलुक्कन्तसिणेहो गडो पेसीअ तुज्ज कए *KumāCa.(H.)* 8.78.

अणिल्ल (anilla) *Deśi. n.* early morning, dawn, अणिल्लं अणोलयं अणुदवि अणुअल्लं एते चत्वारः प्रभातवाचकाः *DeNāMā.* 1.19.

अणिल्लच्छिय (a-nillañchiya < a-nirāñchita) *adj. (ppp.)* (of oxen etc.) not marked (on the skin with red-hot iron nail), *AMg.* इथे दुवालस आजीविओवासगा ... अणिल्लच्छियहि अणक्कमिणेहि गोणेहि तसवाणवज्जिअहि वित्तेहि (छेत्तेहि) वित्ति कप्पेमाणा विहरति *Vij.* 8.5.12 (8.242) (comm. अवर्द्धितैः अनस्तितैः)

[**अणिल्लिय** (anilliya < anilā) *adj.* [*l. -ā*] noted in *AMgD.* as a *v.l.* for आणिल्लिय (ā-nilla) brought]

अणिवत्तण (a-nivattana < a-nivartana) *adj.* not returning, not coming back, *Apa.* मोक्खहो फणु पुणरवि अणिवत्तणु *SudCa.(N.)* 1.10.6.

अणिवार (a-nivāra < a-nivārya) *adj.* unavoidable or continuously (flowing), *Apa.* तं पई पुणु दंसण-जलधारहि संचिवि बड्डारिउ अणिवारहि *VaḍḍhaCa.* 4.2.11.

अणिवारण (a-nivāraṇa < a-nivāraṇa) *n.* non prevention, *JM.* (इत्थक्कम्) कारावणमभियोगो परस्स इच्छस्स वा अणिच्छस्स । काउं सयं परिणते, अणिवारण अणुमती होइ *NisBhā.* 589 (comm. जो सयं अप्पणो इत्थक्कम् काउं परिणतो, तं अनिवारंतेस्स अणुमती भवति)

अणिवारिअविरिय (a-nivāria-viriya < a-nivārita-vīrya) *m.* name of a king, the maternal uncle of king Ativīrya, (*lit.* whose powers cannot be obstructed), *JM.* अणिवारियविरियो वि य ... एए साहणसहिया समागया नियमाउलगा *PāumCa.(V.)* 37.11.

अणिवारिय (a-nivāriya < a-nivārita) *adj.* [*l. -ā*] (*ppp.*) not prevented, unopposed, not controlled, *AMg.* तए णं से चिलाए दासवेइ ... अणिवारिए सच्छंदमई *Nāya.* 1.18.17; तए णं से काली अज्जा

अणिवारिया *Nāyā.* 2.1.38; से उज्झियए दारए ... अणिवारए *Vivā.* 50; *JM.* अणिवारिय-पह-पसरो (ससी) *KumāCa.(H.)* 6.15, जण-मणाइ मोहंति पुणवड्डुकड्डक्खा । अणिवारियविसमविसा रोसारुणकसिणमुयय व्व *SubhāPajjSaṃ.* 6; तहा वि माण-महारक्खसपराहीणेणमणिवारियं *KuṇvMāKa.* 54.30; *M.* हिअअ उण तेण समं अज्ज वि अणिवारियं भमइ *GāSāSa.* 7.58; *Apa.* पुत्तइ जम्मि तम्मि अइ-रम्मउं वड्डावणउं कारियं । बंधण-मोयणाइ दीणाइहि दाणु तहा अणिवारियं *VivāKa.* 10.26.13; ते विद्धंसिय हरि वहरिण । गरुडेण समरि अणिवारिएण *VaḍḍhaCa.* 5.22.7; अह विग्गइ अणिवारियइ फलहि कि अज्झवसाय *SāDhaDo.* 122.

अणिवारियप्पसर (a-nivāriya-ppasara < a-nivārita-prasara) *adj. (m.)* whose spread is not obstructed or controlled, *JM.* एव पुरिसं चिय परिसंतमणिवारियप्पसरं *UvPay.* 348; दुलहं सुहं अणिवारियप्पसरो मच्चू *Erz.* 14.21.

अणिवालिद (a-nivāliḍa < a-nivārita) *adj. (ppp.)* uncontrolled, not obstructed, *Mg.* (क्षपणक) पटमं दाव एत्थ कए लोअइअ अणिवालिदं निक्कमणप्पवेशे आशि *MudrāRā.* 124.8.

अणिविट्ठ (a-nivittṭha < a-nivittṭa) *adj. (ppp.)* (also अणिविट्ठ) unaquired, unobtained, unowned, *JM.* नाणिविट्ठं कम्मति *NisBhā.* 4501; गोवो साहुं उवाळमो भणति ण अणिविट्ठं अणिवत्तियं अणुप्पातं अणिवज्जंतं कम्मति *NisCu.* 3.434.8; तं किमेअ गोसामी अणिविट्ठं देति *NisCu.* 3.434.10.

अणिविण्ण (a-nivinna < a-nirvinna) *adj.* [also अणिविण] not depressed or fatigued, *Ś.* (चेटी) एवं च किंरे तुवं रक्खिदो सो अय्यो अ अणिविण्णो भविस्सहि *Cārad.* 4.5.21; *Apa.* भिडियई अणिविण्णं वेणिमि सि सेण्णं मिहुणई जेम अगुरत्ताई *PāumCa.(S.)* 17.10.10.

अणिवित्ति (a-nivitti < a-nivṛtti) *f.* no abstention, no return from, *JM.* गच्छंतेहि य हिट्ठं वणियगिरे वइससं महावोरे । हिंसाअणिवित्तीय वियंमियं कुलविणासकरं *UvPay.* 575; हिंसाए नियत्ता इ एयअणिवित्तीय अहो पावा *UvPay.* 578; *Apa.* तथयउ वज्जिअइ चोरकम्म ... ज जससरीरि अणिवित्ति साहु *CandappaCa.(Y.)* 2.4.16

अणिवित्तिकरण (a-nivitti-karana < a-nivṛtti-karana) *n.* (the stage of spiritual progress) from which one cannot turn back, *JŚ.* अणिवित्तिकरणामं णवमं गुणठाणयं च अधिगम्म *BhāĀrā.* 2094

अणिवूढ (a-nivūḍha < a-nirvūḍha) *adj. (ppp.)* not proved true, *AMg.* भंते । एएसि पसाण पुत्वि अण्णाणयाए ... अणिसिद्धाणं अणिवूढाणं एयमट्ठं गो सदहिय *Sāy.* 2.7.34 [*Ldn.*]

अणिवेइय (a-niveiya < a-nivedita) *adj. (ppp.)* not told, not informed, not declared, *JM.* अणिवेइओवल्लमो य राया सव्ववणा-वहारेण सरीरंडेण य नो खमिस्सइ सि *SamarāKa.* 90.7.

अणिवेयण (a-niveyana < a-nivedana) *n.* not informing, not telling, *JM.* अप्पाउहस्सिअप्पण पउत्ति अणिवेयणं च मरणस्स । आहारादिनिरोहा पउत्तिकहेणेण पडिमेदो *UvPay.* 60.

अणिवेसिय (a-nivesiya < a-niveṣita) *adj. (ppp.)* not placed on, *Apa.* (कुंडउरि राउ सिद्धत्थु) अणिवेसिय णियमंडलकुरुं गो मुषणइदु अविहंडियं *MahāPu.(P.)* 18.6.11.

अणिव्वडिय (a-nivvaḍiya < a-nirvartita) *adj. (ppp.)* unaccomplished, unfulfilled, *JM.* किमणेण अणिव्वडिय-पुरिसयारेण पुव्व-पुरिसज्जिण विहववित्थरेण *DhammoMā.* 3.14.

अणिव्वण (anivvāna = sacitta) *Deśi. (?) n.* living matters, *JM.* भत्तपरए वा जं द्वियं तं वेप्पति । एतेसि असति अणिव्वणं पि वेप्पति सच्चित्तं *NisCu.* 1.67.24.

अणिव्वत्त (a-nivvatta < a-nirvṛtta) *adj. (ppp.)* not developing, not possessing (three paryāpti), *JŚ.* छप्पि य पज्जत्तीओ बोधव्वा होति सण्णिकायाणं । एदाहि अणिव्वत्ता ते दु अपज्जत्तया होति *MāMā.* 1049(12)

अणिव्वत्तिय (a-nivvattiya < a-nirvartita) *adj. (ppp.)* not developed, *JM.* गोवो साहुं उवाळमो भणति ण अणिव्वट्ठं अणिव्वत्तियं अणुप्पातं अणिवज्जंतं कम्मति *NisCu.* 3.434.8.

अणिव्वलिद (a-nivvalida < a-nirmalita) *Deśi. (?) adj.* not cleansed i.e. dirty, *JŚ.* कडुयम्मि अणिव्वलिदम्मि पुद्धि कडुयमेव जइ खीरे *BhāĀrā.* 733; *JM.* ĀrāhPaḍ (V.) 453.

अणिव्वहणसील (a-nivvahaṇa-sīla < a-nirvahaṇa-sīla) *adj.* one who is unable to perform, *Ś.* (अवलोकित्ता) अइ अणिव्वहणसीले *MāMā.* 8.4.1.

अणिव्वहंत (a-nivvahaṇta < a-nirvahaṇta) *adj. (pr. part.)* not being able to maintain, *JM.* थोवदिणमज्जे चेव समागं दालिइ । अणिव्वहंता य गया गाममेअं *JugāJiCa.* 77.12.

अणिव्वाण (ā-nivvāṇa < a-nirvāṇa) *n.* lack of satisfaction, *JM.* कीलादिसल्लजोगा होति अणिव्वाणमादिया दोसा *PāṇicāPra.* 7.13; *adj.* restless, dissatisfied, *M.* णिहा-सुह-परिहरिओ असमीहिय-मज्जणो अणिव्वाणो *Līlā.* 941.

अणिव्वानमग (a-nivvāṇa-magga < a-nirvāṇa-mārga)

m. the path of non-liberation, the path not leading to liberation, AMg. एस ठाणे अणारिए ... अभिध्वानमगे Sdy. 2.2.32(710); 2.2.57(712), 62, 75.

अभिधीय (anivvīya < a-nirbīja) *adj.* [wrong division] of. जं हवदि अ (=य)भिधीय Mñā. 828. cf. **गिन्धीय**.

अभिधुइ (a-nivvui < a-nivvtti) *adj.* insatiable (pride), non-attachment, Apa. सुहि-सयणेहिं दयावरेहिं सो परिपालुड बालुड । बंधु अविधुइ गारुड जायड आलिहं आलुड PñN&Ca.(P) 7.12.11.

अभिधुइ (a-nivvui < a-nivvtti) *f.* anxiety, disquietude, JM. जह इंदोऽभिधुइ (Acc.) मय नीओ PannCa.(V.) 70.47.

अभिधुइ (a-nivvuda < a-nirvuta) *adj.* (ppp.) [also अनि-व्युय] not fully satisfactory or purified, AMg. अभिधुइ धायमुवेइ बाले Sdy. 1.5.1.5; (तेसिमेयमणाणं निगंधाण महेसिणं) — तत्ताणिधुइ-मोइसं आउरस्सरणाणि य DasaVe. 3.6; तेसिमेयमणाणं निगंधाण महेसिणं ... मूलय सिंगरे य उच्छुखं अभिधुइ DasaVe. 3.7.

अभिधुस (a-nivvutta < a-nirvutta) *adj.* (ppp.) unfulfilled, unaccomplished, Ś. (आत्री) अणगिससिखिअं बीणावदेसेण दिष्णा अत्तणो चवलदाय अभिधुसविवाहमंगलो एव्व गदो SvapaVa. 6.11.4.

अभिधुव (a-nivvuda < a-nirvuta) *adj.* (ppp.) not satisfied, JŚ. आहट्टिणं निगमवि परस्स महिलं लभितु दुक्खेण । उप्पित्थमावि-सत्थं अभिधुव तारिंसं चेव BhaĀrā. 925 (comm. अभिधुव अंतुष्टं)

अभिधुव (a-nivvūḍha < a-nirvyūḍha) *adj.* (ppp.) not accomplished, not produced, M. लहुअंति लहुं पुरिसं पव्वअमेत्तं पि दो वि कज्जाइ । गिन्वरणमणिधुव्हे गिन्व्हे जं अ(?) च गिन्वरण G&SaSa. 3.35; तेण अभिधुवमअ एव ताण गरुमा गुणा होति GaṇḍVa. 895.

अभिधेय (a-nivveya < a-nirveda) *m.* [also अभिधेय] absence of dejection or despondency, JM. इयाणि अभिधेय संचय य एक्केव उदाहरणं सम्मगवाणिओ DasaVeT1. 107b.1; विज्जासिप्पयुवाओ अभिधेओ संचओ य दक्खत्तं । सामं दंडो मेओ उवप्पयाणं च अत्थकहा DasaVeNi 188.

अभिंसता (a-nisamsā < a-nīśamsā) *adj.* [f.] not cruel, kind, benevolent, Ś. (पुरुष) चंदउत्तस्स जणवेदे अभिंसता पडिवत्ती Mudr&Rā. 172.3.

अभिसट्ठ (a-nisattha < a-nisrsta) *adj.* (ppp.) [also अणी-सट्ठ] not separated, or divided, of common ownership, AMg. तं भिक्खुं उवसंक्रमित्तु गाहावती ब्या — अहं खलु तव अट्ठाए ... पामिअं अक्खेज्जं अभिसट्ठं अभिहं आहट्टु चेतेमि Āy&r. 1.8.2.1-2 (comm. अमिसट्ठं परकीयं यत् तदन्तिके तिष्ठति न च परेण तस्य निसट्ठं दत्तं तद्); 2.1.12 17(331); 2.2.3-8(413-414); 2.5.5-10(555); 2.6.4-9(590); 2.8.3 8; 2.9.3-8; 2.10.4-9; से भिक्खू जाणेज्जा — असणं बा पाणं बा ... अक्खेज्जं अभिसट्ठं ... आहट्टुदेसियं, तं चेतिथं सिधा, तं णो सयं भुंजइ Sdy. 2.1.65(667); 2.2.49 [Ldn.]; से जहाणामए अज्जो ! मय समणाणं निगंधाणं ... पामिअं (ति बा) अक्खेज्जे (ति बा) अभिसट्ठे (ति बा) ... पडिसिद्धे Th&Pa. 9.62(693); नो खलु कप्पइ जाया ! समणाणं निगंधाणं ... अक्खेज्जे इ वा, अभिसट्ठे इ वा ... भोसए वा, पायए वा Vly. 9.33.48 (9.177); अक्खेज्जे अभिसट्ठे अज्जोयए य सोलसमे Pin&NI. 93; जे भिक्खू रयहरणं अभिसट्ठं धरति, भारयंतं वा सातिज्जति Nis. 5.74; 14.4; 18.36; JM. मट्टिउवलित्तं अक्खेज्जं चेव अणीसट्ठं जं तं ... न कप्पती तं पि य परिवेत्तु Panh&. (comm.) p. 155a.6; JŚ. पामिअं परिधट्टे अभिह-मुत्तमणमालआरोह । अक्खेज्जे अभिसट्ठे उग्गमदोसा इ सोलसमे Mñā. 428(6) (comm. अनीशायं अग्रधानदाता) cf. **अभिसिद्ध**.

अभिसण (a-nisanna < a-nisanna) *adj.* (ppp.) not seated,

standing, JM. दोणि तिहत्थायामा भिक्खुहा एग एग उच्चारे । ओसरणे चउहत्था अभिसणपच्छादनमसिणा NisBh&. 1406.

अभिसं (a-nisam < a-nīsam) *adv.* [avisā in epd.] continually, ceaselessly [Mt. without a break by night] M. सा तुइ करण बालअ अभिसं वरदारतोरणगिसण्णा । ओससइ बंदणमालिअ एव दिअइ विअ वराइ G&SaSa. 3.62; वच्छाणं हि इमेसिमच्छिमगिसं अस्सि इमाणं मणो SñK&v. 5.20; JM. एवं दाणनिमित्तं निउत्तपुरिसाणं वच्छरं जाव । अभिसं समाइस्तंताण किं करे इवइ उहाओ Sup&Ca. 2.572; अत्थि सर-सरियसोहिरनीरपसत्ताणिसरसतामरसो ... कलिगविसओ Jamb&Ca.(G.) 14.8.

अभिसवाणीविकइ (anisa-vānī-vikkai < anisa-vānī-vikra-yin) *adj.* always selling one's speech, Ś. (विदूषक) भो वअस्स ... अभिसवाणीविकइ विअ पोट्टिणदिट्ठी ... अणालंबतो तुमं अवहासभाअणं होसि AnaSuu. 4.0 4.

अभिसाभोयण (a-nisā-bhoyana < a-nīśā-bhoyana) *adj.* not taking meals at night, Apa. अभिसाभोयणु पमियपरिगहु JnsCa. 8.30.10.

अभिसामिय (a-nisāmiya < a-nīśāmita=aśruta) *adj.* (ppp.) not having listened to, M. अह सो मय वि ... अभिसामियव-यणप्पाइणाए सो वाअओ वेहो Lñā. 507; अभिसामिय-सुहि-वयणो अपसाहिध-विग्गाहावयवो (शायतो अक्खइ) Lñā. 940.

अभिसि (anisi=a-nīsam) *adv.* always, JŚ. अभिसि विचित्ति पावं बहुलाकावं मणे विचित्तिदि RayS&. 59.

अभिसिट्ठ (a-nisitttha < a-nisrsta) *adj.* [also अनिसिट्ठ] (property) which is not divided among the owners, common property, AMg. केवली ब्या आयाणमेयं ... पामिअं वा अक्खेज्जं वा अभिसिट्ठं वा अमिहं वा आहट्टु दिज्जमाणं भुंजज्जा Āy&r. 2.1.29; से भिक्खू वा भिक्खुणी वा ... जं परेहिं असमणुणां अभिसिट्ठं अफासुयं ... णो पडिगाहेज्जा Āy&r. 2.1.128; पदानं पुड्वि ... अणभिगमेणं अदिट्ठाणं अस्सुयाणं ... अभिसिट्ठाणं ... एयमट्ठं णो सहियं णो पत्तिं णो रोइयं Sdy. 2.7.34(870); तुअमणं अज्जो दिज्जमाणे अदिने पडिगाहेज्जमाणे अपडिगाहादिप निसिरिज्जमाणे अभिसिट्ठे (v. l. अभिसिट्ठ MV.) Vly. 8.7.8 (8.277); 8.284 (Ldn.); अंबडस्स णं परिवायगस्स णो कप्पइ ... पामिअं इ वा, अभि-सट्ठे इ वा, अमिहं इ वा, भोसए इ वा, Uvav. 96 (comm. यद् बहुसाधारणं सदेक एव ददाति); कीयं पामिअं अक्खेज्जं अभिसिट्ठं ... भुंजमाणे सबळे Āy&rDsa. 2.3; जे भिक्खू नावं अक्खेज्जं अनिसिट्ठं अभिहं आहट्टु देज्जमाणं इरुहर Nis. 18.5; 19.4; दोसोत्थ अप्पमाणे अणंधकारे समम्मि आणसट्ठे । ... वणम्मि सुत्ते य संघारो MaraṇVi. 349; JM. अभिसिट्ठं सामणं गाट्ठिय-भत्ताइ ददउ एगस्स Panh&. (comm.) p. 155b.6; अणुसिरमविद्धम-कुडित, अगस्स-अभिसिट्ठवीणगहेणं । आता संजमगए, सेसाणं संजमे दोसा NisBh&. 1293, अणुसिरमादीएहिं, वा अभिसिट्ठं तु पनिया मयणा । अह-संध पासुदे, बोच्चत्थे चतुल्लू इति NisBh&. 1234. cf. **अभिसट्ठ**.

अभिसिद्ध (a-nisiddha < a-nīśiddha) *adj.* (ppp.) not kept aloof (from aneāras), JM. जो होइ गिसिद्धप्पा गिसीहिया तस्स भावतो होइ । अभिसिद्धस्स तु एसा वअमेत्तं तेन दट्ठवा Pññ&Pra. 12.25 (comm. निधिदो निवारितः सावधयोगेभ्यः आत्मा ... यस्य । अनिधिदस्य तु अनिद्धत्स पुनः ...); अभिसिद्धस्स निसीहिय केवलमेत्तं इवइ सदो A vNI-Bh&. 121 (comm. अनिधिदः उत्तम एव अतिचारेभ्यः आत्मा येन p. 267a.2); JŚ. अभिसिद्धस्स गिसीहियसदो इवदि केवलं तस्स Mñā. 689(7) (comm. अनिधिदस्य स्वेच्छापवृत्तस्य अनिधिदात्मनः चलचित्तस्य)

अभिसिह (a-nisīha < a-nīśītha) *m./n.* [Loc. अभिसिहि] not in the night, Apa. अवइ वि भविअहि एम करेवअ, अभिसिहि मज्ज-

वर्धे मुनेवड DhamPar. 10.16.2.

अणिशु (anīśu < anīśam) *adv.* always, Aps. अणिशु करिअइ सुहणुवासाण Chakkamamu. 11.1.6; मूढमइ पाउ अणिशु वडारइ Chakkamamu. 13.6.14.

अणिस्स (a-nīssa < a-nīśra) *adj.* having no support, helpless, AMg. एवं अत्ताणि समायवतो क्वे अत्तो दुहिओ अणिस्सो Utt. 32.31; 32.32; 32.44; 32.57; 32.70; 32.82; 32.86.

अणिस्सर (an-issara < an-īśvara) *m.* not a king or a chief, AMg. इस्सरेण अनुवा गामेण अणिस्सरे इस्सरीकर. तस्स संपग-हीयस्स, सिरी अतुलमागया Samav. 30.1.16; ĀyārDas. 9.2.16.

अणिस्सा (a-nissā < a-nīśrā) *f.* absence of attachment, JM. कुलघरनिययसुहेसु अ सयणे अ जणे अ निव मुणिवडहा। विहरति अणिस्साए UvMA. 152; विहरति अणिस्साए गामाङ्गर-जगरमाईसु Nā-PaKa. 5.119.

अणिस्सिओवस्सिय (a-nissiovasiya < a-nīśritopāsita) *adj.* (ppp.) not resting on one who is taking up one or the other alternative, who follows impartiality, AMg. इवेतं पंचविहं वडारं जदा-जदा, जहिं-जहिं, तदा-तदा, तहिं-तहिं अणिस्सिओवस्सितं, सम्मं वडहर-माणे समणे निगंथे आणाए आराइए भवइ Vjy. 8.8.9 (8.301) (comm. अनिश्रितैः सर्वांशोराहितैः, उपाश्रितः अश्रितैः।... अथवा निश्रितश्च शिष्य-त्वादितिपक्षः, उपाश्रितश्च स एव वैवाच्यकरत्वादिना प्रत्यासन्नप्रस्तौ। अथवा निश्रितं रागः, उपाश्रितं च देशस्ते। अथवा निश्रितं च आहारादि-लिप्ता, उपाश्रितं च शिष्यमतीच्छककुलाद्यपेक्षा ते न स्तो यत्र तत्तयेति क्रिया-विशेषणम्। सर्वथा पक्षपातरहितत्वेन। यथावदित्यर्थः।) Thāṇa. 5.124(421); Vava 10.6; साहम्मियाणं अहिगरणं उपपणंति तत्थ अणिस्सिओवस्सिओ अपक्खगाही मज्झत्यभावभूते Thāṇa. 8.111[8] (649); ĀyārDas. 4.24(4).

अणिस्सिओवहणा (a-nissiovahāṇa < a-nīśritopadhāṇa) *n.* penance not dependent on any other (one of the twenty-four Yogasamgrahas), AMg. वत्तीसं जोगसंगहा पण्णत्ता, तं जहा ... आलोयणा ... अणिस्सिओवहणां य Samav. 32.1[1]; ĀvNI 1274 (comm. उपपधातीत्युपधानं तपः।... ऐहिकमुष्मिकापेक्षाविकलं तपः p. 661a.9); Paṇḍa. comm. p. 146b.5.

अणिस्सिद (a-nissida < a-nīśrita) *adj.* knowledge of a thing based on the perception of its part or based on similarity (lit. knowledge not in contact with the object), JS. वत्थुस्स पदे-सादो वत्थुगहणं तु वत्थुदेसं वा। सयलं वा अवलंबिय अणिस्सिदं अणवत्थुगहं GomSā.(J.) 312.

अणिस्सिय (a-nissiya < a-nīśrita) *adj.* (ppp.) [also अणि-स्सिय] 1 not based upon, not resting on, not dependent on (one or the other alternative), impartial (not taking sides), AMg. सितेहिं भिक्खू असिते परिव्वए, असज्जमित्थीसु चपज्ज पूयणं। अणिस्सिय लोममिणं तथा परं ण मिज्जति कामगुणेहिं पंडिए Āyār. 2.16.7(799); बहुजण-णमणंमि संवुडे सम्बट्ठेहिं णरे अणिस्सिय। इरए व सया अणाविले धम्मं पादुर-कासि कासवं Say. 1.2.2.7(117); अगिदे सद्धासेसु आरंभेसु अणिस्सिय। Say. 1.9.35(471); एत्थ वि समणे अणिस्सिय अणिदाने आदाणं च अडवायं च ... इवेतं जतो जतो आदाणाओ पुब्बं पडिविरए सिया Say. 16.4(635); इवेतं पंचविहं वडारं जदा-जदा, जहिं-जहिं, तदा-तदा, तहिं-तहिं अणिस्सि-ओवस्सितं, सम्मं वडहरमाणे समणे निगंथे आणाए आराइए भवइ Vjy. 8.8.9 (8.301); महुकारसमा बुद्धा जे भवति अणिस्सिया। नाणापिडरया दंता तेण बुद्धंति सादुणो Dasave. 1.5 (comm. कुलादिष्वमतिवद्धाः); परिक्रमसासी सुसमाविहंदिए, चउत्तसावावयण अणिस्सिय। से निडुणे बुद्धमलं पुरेकई

आराइए लोममिणं तथा परं Dasave. 7.57 (comm. द्रव्यभावनिश्चयः। प्रतिबन्धविमुक्त इत्यर्थः); अणिस्सिओ इहं लोए परलोए अणिस्सिओ। वासीचंदणकप्पो य असणे अणसणे तथा Utt. 19.92; पंचसमिप तिसुते अणिस्सिए रागदोसमयरहिए। कडजोगी बालणू MaraVi. 326; 2 know-ledge (perception) which is not dependent on other means of knowledge (like scriptures, inference etc.), correct knowledge, AMg. छविहवा ओगहमती पण्णत्ता, तं जहा — खिप्पमोसिणहति ... अणि-स्सियमोसिणहति (comm. अनुमानादि बिना); छविहवा ईहामती पण्णत्ता, तं जहा — खिप्पमीहति ... अणिस्सियमीहति, छविहवा अवायमती पण्णत्ता, तं जहा — खिप्पमेवेति अणिस्सियमेवेति, छविहवा धारणा [मती?] पण्णत्ता, तं जहा — बहुं धरेति ... अणिस्सियं धरेति Thāṇa. 6.61-64(510); JM. पुब्बं सुयपरिकम्मियमहस्स जं संपयं सुधाईयं। तं निस्सियमियरं पुण अणिस्सियं मरचउकं तु ViĀvBhā. 169; जह उग्गहाइ सामण्णउ वि लोइदिया-इणा मेओ। तह उग्गहाइ-सामण्णओ वि तमणिस्सिया ViĀvBhā. 305; नाणासद्धसमूहं बहुं विहं मुणइ भिज्जजार्थं। वतुविहमणेगमेयं एकेकं निद्धमदुराई खिप्पमचिरेण तं चिय सख्खओ जं अणिस्सियममिणं ViĀvBhā. 309 (comm. on 310. गामधादिरूपेण गृह्णातो येयं विषयं योपलब्धिः, तन्निश्रितमित्यर्थः। इतरसु यत् परमैर्विमिश्रं वस्तु न गृह्णाति किंतु यथावस्थितमेव तद् अनिश्रितं), 3 unhindered, unobstructed, Aps. अविलयि-चार दस-पुब्ब-धारी, विहरंतु अणिस्सिय-सुह-विहारि AvSuSām. 2.2; *adv.* without attach-ment, disinterestedly, AMg. जे जे वेयावचं अणिस्सियं दसविहं करेति Paṇḍa. 8.6; JM. ते साहू जाया हरियासमिया अणिस्सितं तवं करेति AvPt. (H) 358b.3-4.

अणिस्सियकर (a-nissiya-kara < a-nīśrita-kara) *adj.* acting impartially (without taking sides), JM. थिरपरिवाडीएहिं संविगेहिं अणिस्सियकरेहिं। कज्जेसु जंपियव्वं VavaBhā. 3.370 (comm. रागद्वेषपरिहारतो यथावस्थितं व्यवहारकारिभिः)

अणिस्सियवयण (a-nissiya-vayana < a-nīśrita-vacana) *n.* impartial speech, speech free from attachment, AMg. वयण-संपया चउव्विहा पण्णत्ता, तं जहा — आदेय (v.l. अणिस्सिय) वयणे या वि भवइ ĀyārDas. 4.6.

अणिस्सेयस (a-nisseyyasa < a-nīśreyasa) *n.* absence of well-being, AMg. अणगारस्स इमे तओ ठाणा अहिताए ... अणिस्सेयसाए अणाणुगामियत्ताए भवति Thāṇa. 3.388 [188.]

अणिस्सेस (a-nissesa < a-nīśreyasa) *n.* [also अणिसेस, अणिसेस्स] absence of well-being, AMg. अणगारस्स इमे तओ ठाणा अहिताए ... अणिस्सेसाए अणाणुगामियत्ताए भवति Thāṇa. 3.388 (MV.); पंच ठाणा अपरिणता जीवाणं अहिताए ... अणिस्सेस्साए अणाणुगामियत्ताए भवति Thāṇa. 5.12(390); तओ ठाणा निगंथाण वा निगंथीण वा अहिताए ... अणिस्सेसाए -- भवति Thāṇa. 3.383 [188.]; 3.523(223); एगराइयणं भिक्खुपडिमं अणुणालेमाणस्स इमे तओ ठाणा अहिताए अनुमाए ... अणिस्से-साए (v.l. अणिसेसाए, अणिसेस्साए) अणाणुगामियत्ताए भवति ĀyārDas. 7.34.

अणिह (an-īha < an-īha) *adj.* not belonging to this world, [the commentators give various explanations to *nīha* and then to *anīha*. They derive it from *han-* to injure (a-nī-hau-), Schubring includes it under the word *īha* as its negative and also under *nīha* equated with Pāli *nīgha* and also Skt. *nīgha* in the sense of 'sin' of. *agha*. Similar to Prākṛta is the situa-tion in Pāli with *anīgha* and *nīgha*. Schubring translates *anīha* as Ruhiger 'undisturbed', 'calm'. In the light of Āpastamba-dharma-sūtra 2.21.10 मुनि ... ग्रामे प्राणवृत्तिं प्रतिक्रम्य

अनिहोऽनमुत्र चरेत् It is better to take it as *an-īha* meaning 'not caring for this world, and also the other world.' Both Pāli and Pkt. *niha* or *īha* are due to metanalysis of *an-īha* to *a-nīha* being contrasted with *anamutra*], AMg. इति कम्मं परिहाय सम्बसो, इह अणाकली पंडिअ अणिहे एगं अप्पाणं संपेहाए धुणे सरीरणं Āyār. 1.4.3.2 (comm. अनिहो भवति, स्तिष्ठते स्मिष्यते अष्टप्रकारेण कर्मेणेति निहः p. 190b; 191a); इह अणाकली पंडिअ अनिहे पुष्पावरसायं जयमाणे Āyār. 1.5.3.2; एवं से उट्ठिए ठियप्पा ... अनिहे अचले चले अवहिसे परिक्खए Āyār. 1.6.5.5; अणिहे सहिए सुसंबुडे भम्मट्टी उवहाणवीरिए Sny. 1.2.2.30(140); निगंयधम्मम्मि इमा समाही अस्सि सुठिआ अणिहे चरेज्जा Sny. 2.6.42(828); अणिहे से पुट्टोऽहियासए Sny. 1.2.1.13(101) (comm. निहन्यते इति निहः, न निहोऽनिहः क्रोधादिभिरपीडितः p. 58a); उवसंते अणिहे चरे Sny. 1.8.18 (comm. निहन्यन्ते प्राणिनः संसारेयया सा निहा माया 173a; निगंयधम्मम्मि इमा समाही अस्सि सुठिआ अणिहे चरेज्जा Sny. 2.6.42); इड्ढि च सक्कारणपूयणं च चए ठियप्पा अणिहे जे स भिक्खु Dasaṇṇa 10.17 (Cu. अकुडिले अणिहे वा असरिसे) cf. णिह.

अणिह (a-niha) *adj.* like, similar, resembling auspicious, DeNāMA. 1.51 (णिहे मुहं v.l. सुहे - शुभे) अणिहं (comm. अणिहं सहसं मुखं च)

अणिह (a-niha < a-nibha) *adj.* unbecomful, not semblant, showy or hypocritical, AMg. अलोल भिक्खु न रसेसु गिडे उच्छं चरे जीविय-नाभिधंवी। इड्ढि च सक्कारण-पूयणं च चए ठियप्पा अणिहे जे स भिक्खु Dasaṇṇa 10.17; (Cu. अणिहे अकुडिले -- अणिहे वा असरिसे p. 242 15; comm.(H.) अनिम इत्यमो यः)

अणिहण (a-nihana < a-nidhana) *adj.* without end, endless, AMg. तं च गोयमा अणिह(ण)णोरपरसुविशिवणचरमोयहि मिय सुदुरवगाहं सयलसोक्ख-परमोउभूयं MahāNis. 3.5.4; Apa. अणिहणहि अणाहहि समियकुवाहहि पगविहि अरहंतावलिहि JaaCa. 1.2.14.

अणिहण (a-nihana < a-?) Desl. without a shore [DeNāMA. 4.27 णिहणं कूलम्], Apa. मीणमिहुणमणिहणजलकील्लपडं [MahāPu.(P.) 46.3.13.

अणिहणकरण (a-nihana-karana < a-nidhana-karana) *n.* observing non-injury, Apa. अणिहणकरण विहाण पहावण VaddhaCa. 10.36.13.

अणिहणणिहि (a-nihana-nihi < a-nidhana-nidhi) *adj.* (one) who has inexhaustible or infinite treasure (of knowledge, faith, bliss and prowess), Apa. तुहुं अणिहणणिहि धणं वंदिउ MahāPu.(P.) 49.12.3.

अणिहत (a-nihata < a-nihata) *adj.* (ppp.) not overcome, unbeaten, AMg. नवदसारमंडला ... महाबला अणिहता अपराधया SamavPra. 241.

अणिहदपुत्तभा (a-nihada-putta-ā < a-nihata-putra-kā) *adj.* [f.] (a woman) whose sons have not been slain in the battle, S. (सुन्दरकः) साहु बीरमादे साहु। अण्णस्सि वि (पि) जन्म-तरे अणिहदपुत्तभा दुविस्ससि VeniSām. 4.9.12.

अणिहय (a-nihaya < a-nihata) *adj.* (ppp.) [also अनिहय] who has never been struck down or overcome, AMg. बलदेव-वासुदेवा ... अश्वला-अनिहया Paṇḍā. 4.5; Apa. एत्तहि वि महत्तवो अणिहयमल्लो ... बडु पट्टु धणवसुववो BhaviKa. 229.12; कुरुषोयणवहं अणिहयमल्लं भिडियं बलउं समक्खरं BhaviKa. 242.14.

अणिहय (a-nihaya < a-nihata) *n.* the name of a monk; third of the thirteen chapters of the third section of the Anta-

gaḍadasā, so called after its protagonist, AMg. तच्चस्स वगस्स अंतकडदसाणं तेरस अज्जसण्णा पज्जता, तं जहा — अणीयसे, अणन्तसेणे, अणिहय, विऊ देवजसे Antag. 18.

अणिहयरिउ (a-nihaya-riu < a-nihata-ripu) *m.* name of a monk, AMg. अंतगडदसाणं तच्चस्स वगस्स तेरस अज्जसण्णा पज्जता, तं जहा — अणीयसे, अणन्तसेणे, अजियसेणे, अणिहयरिउ, देवसेणे Antag. 3.1.2 [Ldn.]

अणिहारिम (a-nihārima < a-nirhāravat) *adj.* not going out from the group (gana) (owing to physical disability), JŚ. इय संपिण्डमरणं अनियं अणिहारिमं अवीचारे BhaĀrā. 2015.

अणिहालिबदिस (a-nihāliya-disa < a-nibhālita-dīś) *adj.* perplexed (lit. not seeing the directions), Apa. विहुरे वि हु अणिहालिबदिसेण उच्छाहससि पुण्ण पोरिसेण MahāPu.(P.) 70.16.4.

अणिहिसंचय (a-nihi-sañcaya < a-nidhi-saṁcaya) *adj.* not (disposed to) collecting wealth (treasure), AMg. ते नग्गणा ... पगपयणुकसाया अप्पिच्छ अणिहिसंचय अचंडा Titho. 40.

अणिहुद (a-nihuda < a-nibhṛta) *adj.* (ppp.) unsettled, unsubdued, not tranquil, JŚ. अणिहुदपरगदहिदया तावो वग्गीव बुद्ध-हिदयाओ BhaĀrā. 960.

अणिहुदमण (a-nihuda-maṇa < a-nibhṛta-manas) *adj.* whose mind is not settled or restrained, JŚ. चालणियं व उदयं सामण्यं गल्ल अणिहुदमणस्स, BhaĀrā 133; अणिहुदमणसा इंदियसप्पाणि णिगेणिहुदं ण हीरंति BhaĀrā 1833; अणिहुदमणसा पदे इंदियविसया णिगे-णिहुदं दुक्कं Māla. 734(8)

अणिहुय (a-nihuya < a-nibhṛta) *adj.* (ppp.) 1 unsettled, unsubdued, not tranquil, AMg. तं च पुण्ण करेति केड पावा असंजवा अविरया अणिहुय-परिणाम-दुप्पयोगी पाणवहं अयंकरं Paṇḍā. 1.4; अविण्णा-दाणं ... छिद्रमेतर-विधुर-वसण-मग्गण-उत्सव-मत्त-पमत्त-पसुत्त-वंचणाखिवण-घायणपर-अणिहुयपरिणाम-तक्करजणवहुमयं अकलुणं Paṇḍā. 3.1; अणिहुयि-दिय-महामगरपुरिय-चरिय-खोखुम्भमाण-नचंत-चवल-चंचल-चलंतपुम्मेत-जलसमूहं ... संसारसागरे Uvav. 32. 2 unsettled monk (i.e. heretic called विदंतिन्) JM. उद्धप्फालाणि करेति अणिहुआ दुम्बलं च तं होति। कज्जं तं च ण पुस्सति असिम्ब - सिम्बंतदोसा य KappBhā. 3955.

अणीह (a-nīi < a-nīti) *f.* injustice, JM. अणीह-जुसांरं खिताइं न सप्पुरिस-चरिताइं KumāPra. 390.7; Apa. तं चविउ परोप्पक सुर-पवत्त। अहो अहो अणीह रक्खेहिं किय PaumCa.(S.) 15.3.4; तक्कर-मारीह तह य अणीह णिर दोसंति ण जेत्यु VaddhaCa. 3.1.13.

अणीह (an-īi < an-īti) *f.* without calamity or drought, JM. KumāPra. 390.7.

अणीहपत्त (an-īi-patta < an-īti-patra) *adj.* having leaves without defects, JM. 'अणीहपत्ता' इति न विद्यते इति: गड्डुरिकादिरूपा येषु तान्यनीतीनि अनीतिनि पत्राणि येषां ते तथा Jambuddi. comm. p. 29b. 7. cf. अणहपत्त.

अणीहस (an-īsa < an-īdīsa) *adj.* not such, not of this kind, JM. अज्जहा कइं ईहस्स कक्कारयणस्स अणीहसे वरे अहिहासो SamarāKa. 307.8; विसप वि अणीहसो अणुवपसो YogāSa. 58.

अणीय (aṇiya < aṇika) *n.* [PāLiNa. 48] [also अणीय] army, AMg. से णं सण्णी ... पराणीयं आगयं सोक्खा ... पराणीयं सद्धिं संगमं संगमेह Viy. 1.7.10 (1.354); तयाणंतरं च णं ... पायसाणीयं ... पुरको अवाणुपुवीए संपट्टियं Uvav. 49; तए णं से सुरियामे देवे ... दोहि अणि(ए)हि संपरिवुडे RāyPa. 56; तए णं ते दोह वि राहणं अणीया Nirayā. 188; इयाणीए गयाणीए रयाणीए तदेव य पायसाणीए महया सम्बज्जो

परिवारिए Utt. 18.2; M. गहिओ मतो आसंविधं च तं निसियराणीयं LIA. 1168; मय-उम्बरिव-पलायंत-कायरे रक्खसाणीए LIA. 1197; Apa. सीया-सुएण भग्गं अणीह MahāPu.(P.) 58.22.4.

अणीयजस (aṇīya-jasa < aṇika-yaśas) *m.* name of one of the two sons of Devaki, Apa. (अह देवइ-देविहिं दुज्झि पुत्त) ... भिदु ताहं अणीयजसो त्ति पदमु GayaSām. 2.4.

अणीयय (a-nīyaya < a-niyata) *adj.* uncertain, temporary, AMg. ठाणी विविहठाणाणि चरस्संति न संसओ । अणीयए अयं बासे नाय-पहि य सुहं हि य Sūy. 1.8.12(422)

अणीयय (aṇīya-ya < anya-ka) *adj.* another, Apa. ससि सरहो मंदरहो मंदरहो इंदहु इंदु अणीयउ । पर एक्कहु गंदा वि सुय तुह ण गिहालमि बीवउ MahāPu.(P.) 18.3.10.

अणीयल्ल (a-nīyalla = a-nija) *adj.* [Hem. (Gr.) 2.163] not belonging to oneself, not one's relative, JŚ. णीयल्लो वि कुदो कुणदि अणीयल्ल एव सत्तू वा BhaĀrā. 1371.

अणीयस (aṇīyasa < aṇīyas-?) *m.* a monk, son of Nāga and Sulasā, AMg. तस्स णं नागस्स गाहावस्स पुत्ते सुलसाए भारियाए अत्तए अणीयसे नामं कुमारे होत्था Antag. 21; 22; 24; 26

अणीयाहिवाइ (aṇīyāhivai < aṇikādhīpati) *m.* the commander of the army, AMg. तप णं तस्स सुरियाभस्स देवस्स ... मय्या अह-चडगर-पहारेणं पंच अणीयाहिवाइणो पुरओ अहाणुपुब्बीए संपत्थिया BāyPa. 53.

अणीस (aṇ-īsa < aṇ-īśa) *adj.* not a master of, Ś. (विदूषक) जं सच्चं पच्चइं सावदसमूसारणेहिं ... मम गत्ताणं अणीसो म्हि संवुत्तो Śāk. 17.24(2); JŚ. अण्णाणी दु अणीसो ... सच्चं ईसरकदं होदि GomSā.(K) 880; 2 poor, Apa. गयउरि अणपीणियणिच्चणीसु वणिगाहु सेववाहु णिहीसु MahāPu.(P.) 89.15.3.

अणीसट्ठ (a-nīsattha < a-nisṣṭa) *adj.* [also अणित्सिट्ठ] 1 not going beyond a measure, JM. अप्पोलं भिदुपमं च पडिपुअं हत्थपूरिमं । तिपरियल्लमणीसट्ठं रयहरणं धारए मुणी KappBhā. 3978 (comm. इत्थमानावय्हादस्फिट्ठित्थं), = (अणित्सिट्ठं) NisBhā. 5801; 2 food given without the consent of the owner, AMg. जं पि य उदिट्ठ-ठविय ... अण्ठेज्जं चेव अणीसट्ठं . न कप्पइ तं पि य परिवेत्तुं Paṇhā. 10.7.

अणीसा (a-nīsa < a-nīsrā) *f.* without or in the absence of nīsrā, intervention or support of the higher authority (who receives a gift and hands it over to the monk or nun), JM. चेल्हे पुब्ब मणिते, पडिसेहो कारणे जहा गहणं । णवरं पुण जाणत्तं णीसागहणं ण उ अणीसा KappBhā. 4151; तम्हा तासि निसिदं वत्थगहणं अणीसाए KappBhā. 4158 (cf. comm. निश्रा नाम संज्ञातकादिना दीयमानं प्रवर्तिन्या निवेदयति, प्रवर्तिनी गणधरस्य निवेदयति । ततो गणधर. स्वयमागल्य परीक्षाशुद्धं कृत्वा गृह्णाति p. 1129.29)

अणीहट्ठ (a-nīhaṭṭa < a-nirhṭa) *adj.* (ppp.) not taken out, AMg. से भिक्खु वा भिक्खुणी वा ... असणं वा पाणं वा ... बहिया णीहट्ठं वा अणीहट्ठं वा ... णो पडिगाहेज्जा Āyār. 2.1.12 [Ldn.], 2.5.5; 2.6.4.

अणीहमाणा (aṇ-īhamāṇā < aṇ-īhamāṇā) *adj.* [f.] (pr. part.) not wishing for, JM. अह नागिला वि पमणइ ... अणीहमाणं पि वं महसि UvMA. 128. ७८.55.

अणीहारि (a-nīhāri < a-nirhārin) *adj.* not going out of the place where one remains, AMg. अहवा सपरिकम्मा, अपरिकम्मा व आहिया । णीहारिमणीहारी, आहारच्छेओ व दोसु वि Utt. 30.18 (comm.

Ś. बहयाइसु जं अंते उट्ठेज्जमाणं ठाह अणीहारि p. 608b.5)

अणीहारिम (a-nīhārima < a-nirhārima) *adj.* a kind of death called Bhattapaccakkhāna and Pāvagamaṇa in which the dead body is not taken away from the place where death occurs, AMg. पाओवगमणे दुविहे पण्णत्ते, तं जहा — णीहारिमे चेव अणीहारिमे चेव Thāṇa. 2.415(113); भत्तपक्कख्खणे दुविहे पण्णत्ते, तं जहा — णीहारिमे चेव अणीहारिमे चेव Thāṇa. 2.416(113) (णीहारिमं ति यदसतेरेकेओ विधीयते तत्ततः शरीरस्य निहरणात् निस्सारणात्तिहारिमं, यत्पुनर्गिरिकन्दरादौ तदनिहरणादनिहारिमं Thāṇa. comm. 94b.12); पाओवगमणे दुविहे पण्णत्ते, तं जहा — णीहारिमे य अणीहारिमे य Vīy. 25.7.201 (25.562); भत्तपक्कख्खणे दुविहे पण्णत्ते, तं जहा — णीहारिमे य अणीहारिमे य Vīy. 25.7.202 (25.563); जंवाबलपरिहीणो रोगाऽऽयं कहिं करिसियसरीरो । तस्स मरणं निबद्धं मणिय-मणीहारिमं पदमं ĀrāhPuṭ.(V.) 896; JM. जइ बहिं (मरणं) पडिबज्जइ जो अणीहारिमं, अह गच्छे तो णीहारिमं NisCa 3.299.20; JŚ. दुविधं तं पि (सण्णिकदमरणं) अणीहारिमं पगासं च अप्पगासं च । जणणादं च पगासं इदरं च जणेण अण्णादं BhaĀrā. 2016.

अणीहिय (aṇ-īhiya < aṇ-īhita) *adj.* (ppp.) not desired or intended, JM. किं सओ किमसओ तस्सणीहिय सइ एव किह जुत्तं ? अह पुब्बमीहिज्जणं सओ त्ति मयं, तई पुब्बं ViĀvBhā. 257 (comm. तई = असौ)

अणु (aṇu) *adj.* 1 infinitesimal, subtle, AMg. से अप्पं वा बहु वा अणुं वा थूलं वा ... एणसु चेव परिगह्वावती, एयदेवेगेसिं महम्मयं भवइ Āyār. 1.5.2.4 (154); अणुं वा थूलं वा ... णेव सयं अदिण्णं गेण्हेज्जा, णेव अण्णेहिं अदिण्णं गेण्हावेज्जा Āyār. 2.15.57 (783); अणु माणं च मायं च तं परिक्काय पंडिय । सातागारवणिज्जुए उवसंतेऽणिहे च्चर Sny. 1.8.18; (जेरइया) दुविहा पोगला भिज्जंति, तं जहा — अणू चेव बादरा चेव Vīy. 1.1.6 [1.6] (1.19.); (छउमत्थे ... मणुस्से ... सदाइ) अणुं पि सुणेइ, बारराइ पि सुणेइ Vīy. 5.64 [Ldn.]; जं पि य होज्जा हि दब्बजातं ... अणुं व थूलं व न कप्पति ओगंअ अदिण्णंमि णिणिहंउं जे Paṇhā. 8.3; जत्थ न कप्पइ ... अणुं व थूलं व तस-थावरकाय-दब्बजायं मणसा वि परिवेत्तुं Paṇhā. 10.3; किं अणुं गेण्हेति ? बादराइ गेण्हेति ? Paṇnav. 11.64 [Ldn.]; पुट्ठोगाट अणत्तर अणु य सह बायरे य उज्जुमहे Paṇnav. 11.69(1) [Ldn.]; अदिक्कादाणं पक्कख्खामि अणुं वा थूलं वा Dasave. 4.13; M. इरइ अणु वि परगुणो महम्मिम वि णिअगुणे ण संतोसो GaṇḍVa. 76; विण्णाणं पत्तमिच्छिअ जं दिण्णं तं अणुं पि बहुलक्खं SīhMañ. 2.24; 2 small or limited (in extent), AMg. पंचाणुअया पण्णत्ता Thāṇa. 5.2 (389); पुट्ठोगादमणत्तर-अणु-मह-आइ-विसयाणुपुब्बी य Jambuddi. 7.50; JM. सम्माणुसब्बविरइअहस्सायचरित्त-वायकरा KamVi.(D). 18; 3 (comparatively) small (in size); AMg. अत्थि णं मंते ! चंदिमसुरियाणं हिट्ठि पि तारारुवा अणुं पि तुहा वि ? Jambuddi. 7.168; ता अत्थि णं चंदिमसुरियाणं देवाणं हिट्ठि पि तारारुवा अणुं पि तुहा वि SāraP. 11.2 = 18.3; अत्थि णं चंदिमसुरियाणं जाव उप्पि पि तारारुवा अणुं पि तुहा वि Jivābhi. 3.999; 4 smallest particle of matter, a molecule, an atom; JM. अवगाहणारित्तं पि फुत्तेइ बाहिं जहाऽणुणोऽमिहियं । एगपसं खेत्ते सत्तपपसा य से फुत्तणा ViĀvBhā. 432; अणु दुअणुएहिं दब्बे आरदे SaṇmTa. 3.39; तिहुयणविसयं कमसो सखिविउ-मणो अणुमि छउमत्थो । हायइ सुनिप्पकपो हाणं अमणो जिणो होइ JhāṇSa. 70; JŚ. एगुत्तरेगादी अणुस्स णिदत्तणं च लुक्खत्तं PavSā. 2.72(164); लुक्खेण वा तिगुणियो अणु बज्जदि पंचगुणजुत्तो PavSā. 2.74(166); अणु खंभ-वियप्पेण दुपोगल्लदब्बं इवेइ दुवियप्पं NiySā. 20; 5 a small particle (an atom) of time, JŚ. लोयायासपसट्ठियाणवो मुक्खकात्तस्स ŚrāĀ. (V). 20.

(V.) 20; 6 an infinitesimal part (of space), AMg. गोपमा ! (हरिबा) अणुं पि गच्छंति बाधरं पि गच्छंति Jambuddi. 7.43; 7 small and negligible, M. (विदूषक) अं उण गुणं अलक्षितं दिणं लक्षं पि तं अणु-मेतं SīMāN. 2.24; Apa. मिच्छइ अणु मणु मण्णेवि पाउ JasCa. 4.9.9; adv. subtly, Apa. मुंजइ अणु नियमणविण्णासहि MahāPu. (P.) 44.3.2.

अणु (anu < anu) *part.* [anu in opd are treated as separate articles]. according to, towards, following, M. इल सहि विचिस्सहे अणु गमसु इमं तपोषणं ताव LīA. 7P3; मरुसुरविचच्छं सबमणु विणिअंतो SīMāN. 2.66; 2.14; Apa. तहु अणु आगय असियरखवरि MahāPu. (P.) 61.18.10; अणु परिवाडिण जाणसु णूणं SudCa. (N.) 4.5.10.

अणु (anu < anya) *adj.* another, Apa. अणु जणवयहो विलुत्त इक्खं VadḍhaCa. 1.5.11.

अणु (anu < anyat) *adv.* again, Apa. अणु जइ जगइ वि अहिब-यइ गुण-गणु तासु ण होइ। तो तल्लोउ वि कि धरइ गिय-सिर-उप्परि सोइ Paramapp. 2.6 (comm. अणु पुनः)

अणुअ (anua < ?) Deśi. *m.* 1 a kind of corn, panicum milliaceum, [अणुओ आचार-धणमेयसु DeNāMA. 1.52]; JM. धन्नाइ चउबीसं जब गोहुम सालि बीहि सट्ठीअ। कुइव अणुआ कंगू रालय तिल मुग मासा य ŚrādPraSū. 18 (comm. p. 99.10); 2 shape, figure (ākara) DeNāMA. 1.52

अणुअ (anu-a < anu-ga) *m.* [also अणुय] following, AMg. श्काई नामं रट्ठुके होत्था — अहम्मिण अणु-माणए अहम्मिण्णे ViA. 1.1.47; 1.3.7; 1.3.19.

अणुअ (anu-a < anu-ja) *m.* younger brother (bt. born afterwards), JM. एयस्स जो समीवे अणुओ धिय लक्खणो महाबाहू PaumCa. (V.) 28.100; Ś. (विदूषक) जथा राजाणुएण गंतव्वं तथा गच्छामि Śak. 25.20; Apa. मवणउ अणुउ मवगुरुसरहि, मा पटउ वराउ इक्खवरिहि JambūSāCa. 2.8.7; तहु अणुउ आसि जो सो वि बुहु चक्खमहापउमंगलहु। अहिणाणे सिक्कुमार अमउ JambūSāCa. 3.5.10.

अणुअघटिआ (anu-a-ghaṇṭiā < anu-ka-ghaṇṭikā) *f.* a small bell, PāiLaNā. 984.

अणुअचि (anu-añci < anu + añc-) *ger.* [also अणुअचिवि] having bowed down to [अणुगमणेअस्मणुअचिअमहिपक्षुअं च गायव्वं DeNāMA. 1.49 (अस्मणुअचिअं तथा अहिपक्षुअं अनुगमनम्) but Hom. (Gr.) 4.187 has कृवे: अञ्ज]; Apa. विरइवगिगिगुडुद्वियकाअउ निय-नियपइ अणुअचिवि आयउ BhaviKā. 50.8; तसु अणुअचि पलट्टि विरइ-इवितवियतणु SandeRā. 130.

अणुअतणुअ (anua-tanua < anuka-tanuka) *adj.* very small and fine, AMg. अणुअतणुअसुकुमाललोमनिदच्छवि ... कमलामेलं णामेणं अत्सरयणं सेणावरं कमेण सममिस्सहे Jambuddi. p. 234a.3 (Ldn. ed. 3.109 reads अणुअतणुक)

अणुअत्त- (anu-atta- < anu-vṛt-) *v.* 1 to follow, to conform (to somebody's wishes or advice), Apa. सुहि जें सल्ल पडिक्कणउ पर जें सडोव्व जो अणुअत्त PaumCa. (S.) 57.1.9; 2 to continue, to be effective, JM. सो पुण ण किंचि अणुअत्तेति, असंगहितो अप्पापोसजो NīCa. 3.25.24; सव्वाणुवाइ केइ ति — सव्वकालं अणुअत्तेति NīCa. 2.339.16.

अणुअत्तअ (anu-atta-a < anu-varta-ka) *adj.* [also अणु-अत्तअ] who follows or complies with, obedient, JM. अत्तरतो अतिगओ अतुरं अणुअत्तओ विसेसन्नु। उज्जुत्तोअपरिततो इच्छियमत्थं लहइ साइ ViA+Bhā. 3402.

P.D. 87

अणुअत्तणा (anu-attanā < anu-vartanā) *f.* taking care of, attending upon, JM. सुखे सट्ठी इच्छकारे, असत्त सुहिय ओमाण छुडे य। अणुअत्तणा गिलणे, चालण संकामणा तत्तो KappBhā. 1874.

अणुअत्तमाण (anu-attamāna < anu-vartamāna) *adj.* (pr. part.) (one) who follows or complies with (somebody's wishes), JM. छंदो — अभिप्पाओ, तमणुअत्तमाणेहि जहा तुत्तति एवं च आराहियव्वो गुरुणो ĀvOn. I. 121.4.

अणुअत्थं (anu-attham < anv-artham) *adv.* in the true sense of the term, Apa. (इडेण जिणो मली भाणिओ) अणुअत्थं पवि-प्पिओ (जणणीहत्थे अप्पिओ) MahāPu. (P.) 67.7.1

अणुअंतरयार (anu-antarayara < anv-antarakara) *m.* (the time) taken by an atom to go from one space-point to another, Apa. अणुअंतरयल समउ भणिज्जइ MahāPu. (P.) 2.5.1.

अणुअंध (anu-andha < anu-bandha) *m.* continuity, consequence, Apa. वड्डइ रइ[-]अणुअंधेण मोहु MahāPu. (P.) 20.13.5.

अणुअंपणिज (anu-aṃpanijja < anu-kampaniya) *adj.* (pot. part) deserving to be pitied or compassionated, Ś. (कपट-केलि) अण्वं ! एसो वि तण अणुअंपणिजो इत्थीअणो HāCa. p. 144.1.1. cf. अणुकंपणिज.

अणुअंपा (anu-aṃpā < anu-kampā) *f.* compassion, M. तो संधेतेण सरं रसंतरोडुग्गभिउडिअंणेण चिरं। णीससिऊण पुलओ अणुअंपादु-मिआणणेण समुहो SetuBa. 5.24; महिअल-पडिअ-विसंतुल विहीसण विलाव-जाआणुअणेण। रामेण वि पवणसुओ आणतो रक्खसाहिइसकारे SetuBa. 15.91. cf. अणुकंपा.

अणुअंपाणिहोसं (anu-aṃpā-niddosaṃ < anukampā-nir-dosaṃ) *adv.* (seemingly) innocuously (as if) with compa-ssion, M. गोला-विसमोआर-च्छलेण अप्पा उरम्मि से मुक्को। अणुअंपाणिहोसं तेण वि सा गाढमुवगूढा GāBāSa. (W.) 193.

अणुअर (anuara < anu-cara) *m.* [... अणुअरो सहाओ सहयरो य PāiLaNā 98] attendant, Ś. (कपटकेलि) जगवसु मुगगरं जहा एसो वि अणुअरो मोदि HāCa. p. 121.4.

अणुअरसंजुअ (anuara-sañjua < anucara-saṃyukta) *adj.* (ppp.) accompanied by attendant(s), JM. सकुडुओ अणुअरसंजुओ अ मिच्छत्तनाममंतिवरो BhuvKerCa. 804.

अणुअल्ल (anualam < anu-kalyam?) *adv.* Deśi. early in the morning, गोसम्मि अणिल्लं तह अणोलयाणुदविअणुअल्ल DeNāMA. 1.19; अलिणाएहि कमलिणी गाइ व्व अणोलएसु अणुअल्ल DeNāMA. 1.17.

अणुआ (anūā < anukā) *f.* a kind of corn, [अणुओ आचार-धणमेयसु comm. अणुओ आकृतिधार्म्यविशेषेति द्वयर्थः। अणुआ यट्टिरिति अन्ये DeNāMA. 1.52]; JM. धन्नाइ चउबीसं — जब गोहुम सालि बीहि सट्ठी य। कोइव अणुआ वंगू रालय तिल मुग मासा य PavSāro. 1004; *adj.* short (in stature), Apa. हसि समंसल देहे अणुआ SudCa. (N.) 4.5.8. cf. अणुअ.

अणुआस (anūāsa < anukāśa?) *m.* [v. l. अणुयास] expansion, AMg. तए णं सेणिए राया कलं पाउप्पमाए रवणीए ... लोयणविसआणु-आसविमसंतविसददंसियम्मि लोए ... सबणिज्जाओ उट्टेति Nāyā. (ĀS. ed.) p. 18b.19a (comm. अनुकाशो विकाशः प्रसर इत्यर्थेन विकसंश्रुतौ वर्द्धमानो विशदस्वरूपः स चासौ दक्षितश्चेति लोचनविषयानुकाशविशदक्षित-स्तस्मिन् लोके p. 22a)

अणुइअ (anuiā) Deśi. *m.* a kind of corn (grams), अणुइओ चणए DeNāMA. 1.21 (comm. अणुइओ चणकः) cf. अणुअ, अणुआ.

अणुइअ (an-uiā < an-udita) *adj.* (ppp.) [also अणुइअ]

not yet risen, JM. मिच्छन्तं अणुद्वयं तं खीणं अणुद्वयं च उवसंतं ViyTi. p. 61a.1; अणुद्वयं चैव दिग्गणे CampCa. 328. 22.

अणुद्वय (an-uia < an-ucita) *adj.* [also अणुद्वय] improper, M. जं अणुद्वयं कुमारी-यणस्स कच्छा-पसादिय-कुलस्स । तं सविसेसं पियसहि मह हय-दियणं पारदं Jhā. 487; 8 (देवी) चिरालं एदाणं पक्खेसाव-त्थाणं दाव अम्हाणं अणुद्वयं Sāmañ. 2. 32.

अणुद्वय (an-uina < an-udina) *adj.* (ppp.) [also अणुद्वय] 1 which has not (yet) risen or come up, dormant, AMg. सो तेण पंचमत्ताकालेण खवेह चरिमस्साणेण । अणुद्वयणाओ दुचरिमसमए सुव्वाओ पयडीओ ĀrāhPaḍ. (V.) 946; JM. तत्तो य दंसणत्तिणं तओऽणुद्वयण जह-त्रयरवेयं । तत्तो वित्तिं छळं तओ य वेयं मयमुदिनं ViĀvBhā. 1288; कणकयाऽकरणा वि य वुविहा उवसामणत्थ । बिहयाए अकरणअणुद्वयए अणु-ओगधरे पणिबयामि KamPay. (S.) 5.1; 2 (of leaves etc.) not yet sprouting or budding, AMg. अवार्हणवत्ता अणुद्वयणवत्ता निद्वयजग्गदं-पत्ता Uvav. 4.

अणुद्वयेअणा (anuida-veanā < an-ucita-vedanā) *f.* un-deserved suffering, Ś. (निपुणिता) देवी अणादि सदा वि अज्जो मह पक्खवादी, ण म अणुद्वयेअणा-इक्खिदं उवेक्खदि ति Vikramo. 20 24.

अणुउ (an-uu < an-utu) *m.* improper or inappropriate reason, AMg. विसमं पवालिणो परिणमंति अणुद्वय(ऊ)सु दिति पुष्कफलं Thāna. 5. 213(460); = SāraP. 10 129. 30.

अणुउज्ज (anu-ujja < anu-yuj-) *v.* to enjoin, to add, Apa. सिम्भावय चउरो अणुउज्जहि CandappaCa (Y.) 2.6 4.

अणुउग (anu-una < anu-guna) *adj.* having similar quality, M. (सुमद) अणुउग-गई वादो Ānañnu. 4.6. of. **अणुगुण**.

अणुऊल (anu-ūla < anu-kūlay-) *v.* to make friendly or reconcile, Ś. (मदयन्तिका) कथं दुदीअपहरणाडिआविच्छेदपड्डो ताडी-अदि । ता जाव णंदणं णिग्मच्छिअ से पादपड्डणं अम्भत्थिअ मालदीए उवरि अणुऊलस्स MālaMā. 7 1.81.

अणुऊल (anu-ūla < anu-kūla) *adj.* [f. -ā] 1 favourable, Ś. (विद्वषक) पसा दाणि अणुऊला दे अम्भत्थणा Śāk. 24.6(2); (विद्वषक) अणुऊलं पत्थ भवो एदं Vikramo. 2.22.1; (बुद्धरक्षिता) जह देवमणुऊलं भविस्सदि MālaMā. 4 2.4; (शीता) हिअअ, अणुऊलो विअ दे देवो मम्महो अ Bālāra. 1.51.5, (नायिका) अम्हो, अणुऊलो विअ मह विही Ānañnu 3 7 84; 2 convenient for (5th), conducive to (5th), M. कमेण वल्लोवदिअ-त्थणं सा सुहेक-लक्खी-कअ-दिट्ठि-पाअ । जहिद्वामो-ट्ठ-गहणाणुऊलं दंसतरं तो सणिअं पवणा Uvāñi. 1.57; n. favourable time or sign (for 5th), Ś. (शिद्धार्थक) जह अणुऊलं भविस्सदि तदो गमिस्सं MudrāRā. 124.2. Mg. (क्षपणक) शायको ण शंपदं एददिश मलअकेदुकरए अणुऊलेण अणुऊलेण वा गश्चीअदि MudrāRā. 124.4.

अणुऊलदा (anu-ūla-dā < anu-kūla-tā) *f.* agreeableness, Ś. (मालती) सहि वरेहि अणुऊलदाए पसादं MālaMā. 6.9.17; (राजा) णिबेदणे उण एक्खेसंसंवाअदरिसेणे कइ पि अणुऊलदा वि पत्थ समाविदा Sāmañ. 1.30 3.

अणुऊलं (anu-ūlaṃ < anu-kūlam) *adv.* favourably, plea-singly, M. अणुऊलं वणुं जे हाउं अम्भलहं पि वेसे वि । कुविंयं च पसाएउं सिक्खउं लोओ तुमादिहो GāSaSa. (W.) 524.

अणुओअ (anu-oa < anu-yoga) *m.* inquiry, question, Ś. (प्रियंवदा) अलं विमारीअ । अणिअंतणाणुओओ तवस्सिअणो णाम Śāk. 12.3. of. **अणुओग**, **अणुओय**.

अणुओइय (anu-oia < anu-yojita) *adj.* appointed or in-duced (to help others), AMg. अणुओइयवरवसे णावकुलवंसणंदिकरे

(णागज्जुणवायए वेदे) Nandī. gā. 39 (comm. अनुयोजिताः वेदावत्त्वादी)

अणुओग (anu-oga < anu-yoga) *m.* [It means to apply oneself to, to put a question, application, to investigate, etc. It came to mean study of scripture, the method used to inter-pret them and finally developed into a system of explanation as in the expression *anuyoga-dvāra*, which was further elabo-rated into a system consisting of such aspects as *Upakrama*-beginning, *Nikāya*-analysis of the meaning of a word from various points of view, *Anugama* comprehension and *Naya* a partial point of view] 1 mode of explanation, AMg. सुत्त-यो अल्ल पट्ठो, बीओ निज्जुत्तिमीसओ भणिओ । तओओ य निरवसेसो एस विही होइ अणुओगे Viy 25.3.116 (25 97); जह सुयणाणस्स उदेसो समुदेसो अणुओग अणुओगो पवत्तहि किं अणपविट्ठस्स ... अणुओगो पवत्तहि ? JōgNandī. 2; 3 8; 9; सुयणाणस्स ... अणुओगो य पवत्तहि AnuOg. 2-6; JM. सुयणाणे अणुओगेणाहिगयं सो चउव्विहो होइ DasaVeNi. 3; निक्खेवो नासो त्थि, एगट्ठं सो उ वत्तस्स निक्खेवो । अणुओगस्स भगवओ, तस्स इमे वत्तिआ भेया KappBhā. 150; नाम ठवणा दविय, खेरो काले य वयणभावे य । एसो अणुओगस्स उ, निक्खेवो होइ सत्तविहो KappBhā. 151; अम्भ-यणनिक्खत्ताणि य वक्खाणविही य अणुओगो KappBhā. 2; अणुओगो पट्ठविउ त्ति अत्थ गणे ति ति वुत्तं भवति NisCu. 3.175.20; कयपवयणप्पणामो वोळ्ळं ... आवस्सयाणुओगं ViĀvBhā. 1.6; 8; 1350; (सम्प्रति विश-तिआ श्रुतं व्याख्यानयन्नाह) - पज्जय-अस्सवय ... तह य अणुओगो Kam-Vi(1) 7; पवत्तज्जाए विहाणं पदिकिरिया वप्पु ठवणा य । अणुओगगणा-णुण्णा संखणमो इह पच PañVa 2; अणुओगगणाणुअ अओ परं सवक्खामि PañVa. 931; 2 type of literature, one of the four divisions of Jain literature, AMg. कालिअसुअणुओगस्स धारए धारए य पुव्वाणं Nandī gā 35; 87, JM. चरणपट्टिवत्तिउ जेणियरे तिण्ण अणुओगे Āyār. Śi comm p 1b.6; दवस्स जोऽणुओगो दवे दव्वेण दव्वेहेउत्स । दवस्स पज्जेण व, जोगो दव्वेण वा जोगो ViĀvBhā. 1388; 1404-1407; उवरिट्ठिअसत्तरणो चउरणुओगप्पहाणसत्तरणो ... उट्ठुमहो सहइ जत्तस करो MayaRa 17; 3 teaching, AMg. जेसि इमो अणुओगो पवरइ अज्जावि अट्ठमरहम्मि ... वेदे खेदिलायरिण Nandī. gā. 33; 4 subject of dis-quisition, AMg. जह आवस्सयस्स अणुओगो आवस्सयणं किमगं अंगाई AnuOg 6; 5 4th part of *duṭṭhāraṇa*, AMg. चउव्विहं दिट्ठिवाए पण्णसे तं जहा — परिक्कम्मे सुत्ताइ पुव्वगए अणुओगे Thāna. 4.131(242); मे किं तं अणुओगे वुविहं पण्णसे SamavPra 117; मे किं तं दिट्ठिवाए ? ण सुव्वभावपव्वणा आघविज्जति । ते समासओ पंचविहं पण्णसे, तं जहा — परिक्कम्मे सुत्ताइ पुव्वगते अणुओगे चूलिया SamavPra. 100; 127; 129; Nandī 98.

अणुओगभाहवणत्थं (anu-oga-ādhavanattham < anu-yo-ga-ārambhārtham) *adv.* for the sake of beginning the ex-planation, JM. बीए अणुओगभाहवणत्थं काउत्समं करेमो ViMāPra. 64 12.

अणुओगतत्तिह (anu-oga-tattilla < anu-yoga-tatpara) *adj.* desirous of investigation or study of (the scriptures), AMg. मयगहण आवणिओ कत्थ वयामो त्ति ? तत्थ ओवरिआ । खुमिआ अणेत्ति पदमं तं चिअ अणुओगतत्तिह OghNi. 160 (comm. व्याख्यानार्थिनः); = JM. KappBhā 1525.

अणुओगतथ (anugattha < anuyogārtha) *m.* meaning resulting from investigation or inquiry, JM. अंगणं किं सारो ? आचारो, तस्स इवहि किं सारो ? अणुओगतथो सारो, तस्स वि य पव्वणा सारो ĀyārNi. 16.

अनुभोगदायक (anuoga-dāya-ya < anuyoga-dāya-ka) *adj.* m. an expounder (of the scriptures), JM. बंदिसु सव्वसिद्धे विणे अ अनुभोगदायक सव्वे ĀyārNi. 1.

अनुभोगदार (anuoga-dāra < anuyoga-dvāra) n. [also अनुभोगदार] 1 name of a canonical book dealing with the principles of interpretation, AMg. से किं तं पमाणे ? जहा अनुभोगदारे तहा नेयव्वं Vy. 5.4.20 (5.97); 17.1.29 (17.17); से किं तं उक्कालियं ... इसवेवाकियं ... अनुभोगदाराई Nandi. 83; अनुभोगदाराई सम्मत्ताई AnnOg. 600; JM. भावओ पुण परिहरति सुत्ते, तं च दंदिमणुभोगदारं ĀvTī.(H) 740a.8 = NisCu. 4.235.17; 2 a mode of interpretation, AMg. आयारस्स णं परित्ता बायणा, संसेज्जा अनुभोगदारा Samav-Pra. 80-99; इमे चत्तारि अनुभोगदारा भवन्ति AnnOg. 75; आयारे णं परित्ता बायणा संसेज्जा अनुभोगदारा Nandi. 87; 91; 96.

अनुभोगदारसंख्या (anuoga-dāra-saṁkhā < anuyoga-dvāra-saṁkhyā) f. the number of the modes of interpretation, AMg. तिद्धिबायसुपरिमाणसंख्या अनेगविहा पणत्ता, तं जहा ... अनुभोगदारसंख्या ... पाण्डुसंख्या AnnOg. 495; कालियसुपरिमाणसंख्या अनेगविहा पणत्ता ... पञ्चसंख्या ... अनुभोगदारसंख्या AnnOg. 494.

अनुभोगदारार्थ (anuoga-ddārattha < anu-yoga-dvārārtha) m. the meaning of one of the modes of interpretation, JM. ततो (गुरु) भगति-मुणेहि कहेमि ते अनुभोगदारार्थं तस्मै च AnnOgCu. p. 1.4.

अनुभोगधर (anuoga-dhara < anuyoga-dhara) *adj.* (m.) knower of the modes of interpretation, AMg. ततो अनुभोगधरे सिंगित्तं ... पणिवयमि Kapp.(Th.) 13; अकारणअनुभोगधरे पणिवयमि KamPay.(S.) 5.1.

अनुभोगनान (anuoga-nānu < anuyoga-jñāna) n. the knowledge of the mode of interpretation called *Anuoga*, AMg. अनुभोगनानगच्छो नायव्वो अप्पभत्तेहि GanVi. 86

अनुभोगपडिक्कमणर्थ (anuoga-paḍi-kkamanattham < anuyoga-prati-kramanārtham) *adj.* for the sake of repentance for (the defects of) interpretation, JM. अनुभोगपडिक्कमणर्थं करेमि काउ+सग्गमिस्साइ पडिय ViMāPra. 64.20

अनुभोगमंडलि (anuoga-maṇḍali < anuyoga-maṇḍala) n. the place for the interpretation or recitation (of the sacred books), JM. तस्य अनुभोगमंडलिं पमज्जिय युक्को तिद्धिज्जं (इत्ता ViMāPra. 64.10.

अनुभोगवरदार (anuoga-vara-dāra < anuyoga-vara-dvāra) n. the excellent mode of interpretation, AMg. नगरमहादारा इव कम्महाराणुओवरदारा AnnOg. gā. 143; 606.

अनुभोगसमप्ति (anuoga-samatti < anuyoga-samāpti) f. completion of the session of interpretation, JM. अनुभोगसमप्ती पदमवमोसणे अनुभोगपडिक्कं (? णं) ViMāPra. 64.18.

अनुभोगाणुक्का (anuogaṇunnā < anuyogaṇujñā) f. permission to carry out investigation, JM. जम्हा वयसंपन्ना कालोचिअगहिअसयलसुत्तथा। अनुभोगाणुक्काए जोगा मणिआ जिणिदेहि PañVa. 932.

अनुभोगी (anuogi < anuyogin) m. the expounder of investigation or interpretation, JM. ताहे जो निसेज्जितो अनुभोगी णाणं पंचविहं पणत्तं इच्चादि सुत्तं कड्डेति ... वक्खणां करेति AnnOg. Cu. p. 4.14; अनुभोगी लोमाणं किल संसयणासओ दढं होइ PañVa. 937; पच्छा व सोऽनुभोगी पबधणकज्जन्मि निच्चमुज्जुत्तो PañVa. 972.

अनुभोगिय (anuogiya < anuyogika) *adj.* pertaining to

Anuyoga (interpretation), JM. कज्जेसु अणियव्वं अनुभोगिय गंधत्थीहि VavaBhā. 8.370.

अनुभोगिय (anuogi-ya < anuyogi-ka) *adj.* who expounds (the scriptures), AMg. अनुभोगियवरवत्ते णाशकुलसंणदिकरे (बंदिहं) Nandi 98.

अनुकट्टिपद (anu-katti-pada < anu-kṛṣṭi-pada) n. [also अनुकट्टि°] the rate of increase in an arithmetical series arrived by subtracting the lower number from the higher number and adding one to it, JS. अनुकट्टिपदं सव्वद्धानस्स य संखमागो दु GomSā. (K.) 905; अनुकट्टिपदेण हइ पचय पचयो दु होइ तेरिच्छे GomSā.(K.) 906; अट्टणह पि य एवं आउ जहण्णट्टिदिस्स वरथं। जावय तावय खंडा अनुकट्टिपदे वित्तेसहिवा GomSā.(K.) 961.

अनुकट्टि (anukattī < anu-kṛṣṭi) f. [also अनुकट्टी and अनुकट्टि] an increasing arithmetical series in which the lower number is increased by a fixed number to become a higher number. This process describes the way in which the purities of a person increase, JS. ठिदिसमुदाहारे ति तस्य इमाणि तिणि अणियोगदाराणि — पणणा, अनुकट्टी, तिब्ब-मंदा ति SatĀ. 4.2.6.246; अनुकट्टी णाम ठिदि पट्टि ठिदिबंधवत्तसणट्टाणां समाणत्तमसमाणात् च परूवेहि Dhavaḷā. 11.349.11. अतोमुदुत्तमे पट्टिसमयमसंखलोगपरिणामा। वमउट्टा पुब्बगुणे अनुकट्टी गत्थि गियमेण GomSā.(J.) 53; JM गंटीदेसे सण्णी अमव्वजीवस्स ओ ठिद्वंयो। समयवुट्टीए तस्स उ बंधा अनुकट्टिओ ततो PañSām.(C) p. 131. gā 78; बग्ग वग्गे अनुकट्टि तिब्बसंदत्तणाइ तुलाइ। उवघायघायपयडी कुबणनवगं असुभवग्गे PañSām.(C.) p. 131. gā 79; एवं उवरिं हुत्ता गंतूणं वंठमेत्तिठिबंथा पडमट्टिइटाणां अनुकट्टी जाइ परिणिट्ठं PañSām.(C.) p. 131. gā 84; पडासंखियमाणो जाव विइयस्स होइ विइयम्मि। आ उक्कस्सा एवं उवघाय वा वि अनुकट्टि KamPay.(S) I. 58.

अनुकट्टु- (anu-kaddha < anu-kṛṣ-) v. 1 to drag, JM. कणं काहिति, पुणो वि अनुकट्टुइ ĀvTī.(H.) 218a.5; 2 to repeat after (somebody's utterance), JM. तथो नमोकारपुब्बवं तिणि वाराओ कट्टिअं सामाअं महासविगतारं, अनुकट्टिअं सिहिकुमारेण SamarāKa. 182.15.

अनुकट्टुग (anu-kaddhaga < anu-karṣaka) m. one who drags, pulls along, or leads (a blind man), JM. सेवज्ज धम्ममिसे विहाणेण, अणो विय अनुकट्टुगे, वाहिओ विव वेज्जे PañSu 20.

अनुकट्टुमाण (anu-kaddhamāṇa < anu-karṣat) *adj.* [f. -] (pr. part.) dragging along, trailing, AMg. (सा) तं पट्टसगडियं अनुकट्टुमाणी-अनुकट्टुमाणी जेणेव भगवं गोयमे तेणेव उवागच्छइ ViVā. 16; से जहाणामए केइ पुरिमे उक्कं वा ... पर्वं वा मग्गओ काउ अनुकट्टुमाणे-अनुकट्टुमाणे गच्छेज्जा Nandi. 19.

अनुकतणुक (anuka-tanuka < anuka-tanuka) *adj.* (of hair) short and fine, AMg. मद्यं विणीयं अनुकतणुकसुकुमालोमनिद्ध-छविं ... आसरयणं ... सेणावर् कमेण समभिरुहे Jambuddi. 3.109. cf. अनुअतणुअ.

अनुकप्प- (anu-kappa < anu-klp-) v. to think, to imagine, to direct or to impel (to choose an alternative), AMg. एसा वि दु अनुकप्पइ गावीरुवेण अहिउत्था Tītho. 645.

अनुकप्प (anu-kappa < anu-kalpa) m. one who follows or observes the prescribed rules, JM. णाणवरणट्टाणां पुब्बावरियाण अनुकप्पिं कुणइ। अनुगच्छइ गुणधारी अनुकप्पं तं विधाणाहि quoted from Pañeskalpabbāṣya in AB and PSM.

अनुक्रम (anu-kama < anu-krama) *n.* serial succession, sequence, *Apa.* इय विसद्विपुरिसहं सुपवितं अनुक्रमेण णिसुणेव चरितं *SudCa* (N.) 1. 12. 17. cf. अनुक्रम.

अनुक्रमसो (anu-kamaso < anu-kramaśah) *adv.* serialtim, in the order of succession, respectively, *JM.* बारसजोवण तिथेव गाउआ जोयणं च अनुक्रमसो । देइदिय तेइदिय चउरिदिय देहमुच्चं *JivViy.* 28; *JŚ.* साहारणवादेसु असंखं भागं असंखगा भागा । पुण्णाणमपुण्णाणं परिमाणं होदि अनुक्रमसो *GomSa* (J) 211; *हारदु* सम्मं मित्सं सुरदुग पारय-चउक्रमनुक्रमसो *GomSa* (K.) 350; विण्णादे अनुक्रमसो छेदो आलोयणा विउस्सगो *ChePi.* 42.

अनुकंप- (anu-kampa- < anu-kampaya-) *v.* (caus.) to cause someone to take pity, to evoke compassion, *AMg.* जं किं चि आहारपाणं ति विहं खाइमसाइमं परेसिं लुं । जो तं ति विहेणं नाणुकंपे मणवयणकायसंलुं से भिवखु *Utt.* 15.12 (but *Sān.* यदि वा 'नानुकंपे' इत्यत्र 'ना' पुरुषो अनुकम्पते p. 419a. 4; *Sukh.* 'तं' सुव्यत्ययात् तेनाहारादिना त्रिविधेन मनोबाह्यावलक्षणेन प्रकाररूपेण 'न अनुकंपते' बालगलानादीन् नोपकुर्वते न स भिक्षुरिति शेषः p. 217b. 11)

अनुकंप (anu-kāmpa < anu-kampa) *m.* compassion, pity, *AMg.* अनुकंप पडुच्च तओ पडिणीया पज्जाता, तं जहा — तवस्सिपडिणीय गिलाणपडिणीय सेइपडिणीय *Thāna.* 208 (MV.); *JM.* अनुकंपकपिअमणो विहविजणो वंकर धम्मं *KumāCa* (H.) 1. 20.

अनुकंपजुत्त (anu-kāmpa-jutta < anu-kampā-yukta) *adj.* full of compassion, *JM.* जीवाण दयट्ठाए मणियं अनुकंपजुत्तेणं *Pāum'a* (V) 11. 11.

अनुकंपण (anu-kāmpaṇa < anu-kāmpaṇa) *n.* compassion (the state of being in sympathy with), *JM.* परितावणमणुकंपण तिणह, समत्थो भवे खमओ *KappBhā.* 1466 = *OghNi.* 600; *Ogh-NiBhā.* 72; साहिज्जवयणवायण अनुभासणदेसकालसंवरणं । अनुकंपणमणु-सासणमभ्यंतरे करणं *VavaBhā.* 3. 151.

अनुकंपणट्ठाए (anu-kāmpaṇāṭṭhāe < anu-kāmpaṇārthāya) *adv.* [Dat. of अनुकंपणा] for the sake of compassion or pity, out of compassion, *AMg.* गोसालस्स मेखलिपुत्तस्स अनुकंपणट्ठाए एत्थं णं अंतरा सीयलियं तेयलेस्सं निमिरामि *Viy.* 15. 51 (15. 65); तस्स गम्भस्स अनुकंपणट्ठाए जयं चिट्ठइ *Nāya.* 1. 1. 17; तए णं से हरिणेगमेसी देवे सुलसाए गाहाववणीए अनुकंपणट्ठाए सुलसे गाहाववणिं तुम च दो वि समउयथाओ करेइ *Antag.* 38; तए णं समणे भगवं महावीरे माउअनुकंपणट्ठाए णिज्जले निण्णले ... यावि होत्था *Kapp* (J.) 92.

अनुकंपणिज (anu-kāmpaṇijja < anu-kāmpaṇiya) *adj.* (pot. part.) fit to be taken pity on *JM.* कज्जाकज्ज न-याणई बालो । सो व अनुकंपणिज्जो *KappBhā.* 1467; 1468.

अनुकंपणीअ (anu-kāmpaṇīa < anu-kāmpaṇiya) *adj.* (pot. part.) [also अनुकंपणीय] fit to be taken pity upon, commiserative, to be pitied, *JM.* जक्खो भणइ सुणु सुप्पुरिस, उत्तमजणाणुकंपणीयं मह चरियं *RaySeKa.* 5b. 7; *Ś.* (शकुन्तला) तं जह वो अनुमदं तथा बट्ठव, जहा तस्स राएसिणो अनुकंपणीआ होमि *Śāk.* 30. 22; (चित्रलेखा) सा अहं तुह दंसणसमुत्थेण मअणेण बलिअं बाहीअमाणा भूओ वि महाएण अनुकंपणीअ सि *Vikramo.* 2. 15. 8.

अनुकंपदान (anu-kāmpa-dāna < anu-kāmpā-dāna) *n.* charity out of compassion, *Apa.* अनुकंपदानु किर दुत्थियाण *Caur-BhāSam.* 5. 18.

अनुकंपंत (anu-kāmpanta < anu-kāmpamāna) *adj.* (pr. part.) taking pity on, *JM.* आतावणसाहुत्सा अनुकंपंतस्स कुणसि

गमो तु *NiBhā.* 5345 (*Cu.* अनुकंपतो व पारणगदिणे सत्तादियं सविसेसं देति)

अनुकंपपडिअरण (anukāmpa-pāḍiarana < anukāmpā-praticarana) *n.* medical treatment out of compassion, *JM.* तेनिच्छिधाउखोओ मरणं अनुकंपपडिअरणं *OghNiBhā.* 61.

अनुकंपय (anu-kāmpaya < anu-kāmpaka) *adj.* [also अनुकंपय] taking pity on, *AMg.* समणस्स भगवओ महावीरस्स अनुकंपय णं देवे *Ayār.* 2. 15. 5 (785); चत्तारि पुरिसजाया पण्णत्ता, तं जहा — आयाणुकंपय णाममेगे णो पराणुकंपय, पराणुकंपय णाममेगे णो आयाणुकंपय *Thāna.* 4. 558 (352); जक्खे तहिं तिदुयक्खखासी अनुकंपयो तस्स महा-मुण्णस्स *Utt.* 12. 8; अनुस्सुए णं जीवे अनुकंपय अनुग्गहे विगवसोगे चरित्तमोह-णिज्जं कम्मं खवेइ *Utt.* 20. 31 (prose); अनुकंपयं सुहिं वा वि कंचि नाभिमममहं *Utt.* 20. 9; तस्स णं ... हियाणुकंपयणं देवेणं हरिणेगमेसिणा सक्खयणसंदिट्ठेण ... गम्भत्ताए आहरिय *Kapp* (J.) 30.

अनुकंपया (anu-kāmpa-yā < anu-kāmpa-kā) *f.* compassion, pity, *AMg.* पाणाणुकंपयाए भूयाणुकंपयाए ... अरियावणवाए सायावेयणिज्जकम्मासरीरप्पयोगनामाए कम्मस्स उदयणं सायावेयणिज्जकम्मा *Viy.* 8. 9. 100 (MV.), *JM.* महरिसी वि अनुकंपयाए तस्स धम्मं कहेइ *RaySeKa.* 13a. 8

अनुकंपा (anu-kāmpā < anu-kāmpā) *f.* pity, compassion, *AMg.* दमविहे दाणे पण्णसे, तं जहा — अनुकंपा संगहे चैव मया कालुणिए ति य *Thāna.* 10. 97 (745); अनुकंपासयप्पायो गितकालमतिविमुद्धतपाणाई *SamavPīa.* 90 (MV. p. 446. 7); (कहं ण भंते जीवाणं सात वेदाणिज्जा कम्मा कज्जति) पाणाणुकंपाए भूयाणुकंपाए ... पाणाणं अनुक्खेणयाए ... अपरितावणयाए *Viy.* 7. 6. 24 (7. 114); अनुकंपं पडुच्च पुच्छा *Viy.* 8. 8. 5 (8. 298); जीवाणुकंपाए सत्ताणुकंपाए ... से पाए अंतरा चैव संवारिए *Nāya.* 1. 1. 181; अनुकंपपडिणीयट्ठया व ते कुणइ जाणमाणो वि । एसणदोने *PiṇḍNi.* 596; 325; *JM.* नेलण्ण सुणकरणे खट्ठाइयेण गिलाण अनुकंपा *VavaBhā.* 2. 36; अनुकंपा निव्वेओ संवेगो होइ तह य पसमु सि *VīaVīa.* 17. 18; लखिखज्जइ सम्मत्तं हियययं जेहि ताई पंचेव । उवसम संवेगो तह निव्वेयणुकंपे अत्थिक्कं *SamSat* (H.) 43; अहं सहावो ता उवसम-संवेग-निव्वेय अनुकंपा-अत्थिक्कं ति *KaKoPīa.* 47. 1; तेहि वि अनुकंपाए भोयाविआ नमुई *Erz.* 3. 30; *JŚ.* पडिबज्जदि तं (दुहिदं) कियया तस्सेसा होदि अनुकंपा *Pāṇeattthi.* 137; 13; पुण्णससवभूता अनुकंपा सुद एव उवओगो *Maṭṭa.* 235 (5); *Apa.* अनुकंपइ (Inst.) भासइ सुरपुरंवि अयमेसमहिंसहयकंठसेवि *JasCa.* 4. 18. 3; अनुकंपइ वत्थाहरणदाणु *PāumSiCa.* 1. 119.

अनुकंपाकिरिया (anu-kāmpā-kiriyā < anu-kāmpā-kriyā) *f.* act of compassion, *JM.* अनुकंपाकिरियाए जणो वचंति देवलोमेषु *DhammoMā.* 24.

अनुकंपापडिसेह (anu-kāmpā-paḍiseha < anu-kāmpā-praṭiseha) *m.* denial of (a request made out of) compassion, *AMg.* अनुकंपापडिसेहो कयाइ न (?) हिंहेज्ज वा न वा हिंहे *OghNi.* 415 (comm. वद विदह हिंहेज्जा कदाचिन्न हिंहेज्ज सि)

अनुकंपापर (anu-kāmpā-para < anu-kāmpā-para) *adj.* given to show compassion, given to pitying, *JM.* (सिया) अनुकंपापर *Paṭṭa.* 23.

अनुकंपामिदु (anu-kāmpā-midu < anu-kāmpā-mīdu) *adj.* tender with compassion, *Mg.* (पुरुष) पशुमारुणकम्मदाज्जे अनुकंपामिदु एव शोसिए *Śāk.* 68. 2.

अनुकंपासंसिद्ध (anu-kāmpā-samsīda < anu-kāmpā-samśrita) *adj.* (ppp.) based on compassion, *JŚ.* रागो अस्स-पसत्थो अनुकंपासंसिद्धो व परिणामो । ... पुण्णं जीवस्स आसवदि *Pāṇeattthi.*

135.

अनुकंपासय (anu-kāmpāsaya < anu-kāmpāsāya) *m.* compassionate intention, AMg. अनुकंपासयपयोगिकालमरविमुदमत्त-पाणाई SamavPra. 99 (comm. अनुकंपा अनुक्रोशस्तत्पथान आशयः p. 127a 7)

अनुकंपि (anu-kāmpi < anu-kāmpin) *adj.* taking pity on, being compassionate, AMg. धम्मे ठिओ सव्वपवाणुकेयो तो होहिंसि देवो इओ विउम्भी Utt. 13 32; सव्वेहि भूपहि वयाणुकेपी Utt. 21.13; Ś. (शकुन्तला) तुए अअं दाव पढमं पिबद्दं ति अनुकंपिणा उवच्छेदिदो उदएण Śak. 62.1; (भियंभार) मोइदा ति अनुकंपिणा अउजेण । अथ वा महाराएण Śak. 13 16. (पारिपाथक) सव्व-भूदाणुकुपिणो सपअं कअ-करणिज्जाए ... पंडिअ-मंडलेण CandLe. 1.12. 12.

अनुकंपिद् (anu-kāmpida < anu-kāmpita) *adj.* (ppp.) [f. -ā] taken pity on, Ś. (शकुन्तला) हिअअ समत्सस समत्सस, परिअत्तमच्छेएण अनुकंपिदम्हि देवणेण Śak. 68.2.

अनुकंपिय (anu-kāmpiya < anu-kāmpita) *adj.* (ppp.) [f. -ā] full of compassion, JM. पउरिअ उग्गमाई विज्जा अनुकंपिया इदरे OghNiBhā. 146; Apa. तं निसुणेवि सो वि अनुकंपिउ BhaviKa. 289 7.

अनुकंपेऊण (anu-kāmpēṇa < anu-kāmpayitvā = anu-kāmpya) *ger.* having taken pity on, JS. अनुकंपेऊण गणि करेइ आलोयणं कोइ BhaĀrā. 563.

अनुकर- (anu-kara- < anu-kr-) *v.* 1 to imitate, to follow, JM. (नदी) अज्जउत्त ! को उण एसो अज्जउत्तवयणमणुवरे ? CaupCa. 18.3; को उण एसो महाणुभावो सव्वबाहपुत्तस्स चेद्धियं अनुकरेइ SamarāKa. 439.1; 2 to resemble, Ś. (विदूषक) एसो खत्तिय-कुमारो .. तह बहुअरे भवतं अनुकरेदि Vikramo. 148.6.

अनुकरणकारावणनिसग्ग (anukarāṇa-kārāvaṇa-nisagga < anukarāṇa-kārāvaṇa-nisarga) *adj.* who, by nature, renders or causes to be rendered, the desired services (such as sowing or anointing), JM. संभुजण समोगे भत्तोवहि अज्जमत्तसंवातो । संगहकुसल्लगुणनिही अनुकरणकारावणनिसग्गो VavaBhā. 3 152 (comm. अनुकरणं नाम यस्सीवनलेपादि कुर्वन्तं दृष्ट्वा ब्रूते — इच्छाकारेण तद्वदमहं करिष्यामि, कुन्ते च, कारावणं वा न यत्स्वयं करणे अकुशलानन्यामपीच्छाकारेण कारापयति तस्मिन् निसर्गः स्वभावो यस्य सोऽनुकरणकारावणनिसर्गः)

अनुकह- (anu-kaha- < anu-kath-) *v.* to repeat (what has already been precisely expounded by the Ācārya), AMg. विसोहियं ते अनुकाहयते जे आतभावेण वियागरेआ Sdy. 1.13.3.

अनुकार (anu-kāra < anu-kāra) *m.* likeness, resemblance, M. (वैतालिक) मुअंतो मुउउंकेसरसिहासोहाणुकारे करे KapMañ. 3.25; (द्वितीयो बन्दी) आआ एणंकापाआ सरअजलहस्समुक्खाराणुकारा KapMañ. 3.28.

अनुकारि (anu-kāri < anu-kārin) *adj.* that follows or resembles, JM. अब्भो पियामहाणुकारी को व(?) वि) एस(?) सो) खडि-करो ति KāKa. 48.27; केण एयं किअराणुकारिणा मइरगेएण अमवरसेण व सव्वणण सोक्खमुपपाइयं Erz. 2.13.

अनुकारिय (anu-kāri-ya < anu-kāri-ka) *adj.* who imitates, Apa. अमरअंकारसव्वणुकारियवीणाविलासं JambūSāCa. 5.1.25.

अनुकिह (anu-kii < anu-krti) *f.* [also अनुकिई] imitation, JM. पुब्बावरियाणं नाणग्गहणेण य तवोविहाणेसु य अनुकिई करेइ Pañña-kalpa-Cūṇi quoted in PSM; M. चञ्जाममुक्खविहाणुकिई अहा दे अण्णं व कीलणमहो तह होउ इउ ŚāKav. 9.8.

अनुकिट्ठि (anu-kitti < anu-krṣṭi) *f.* reduction of the intensity (of Karmas), JS. समुदाणेण वि तथिय गहि अनुकिट्ठिमि गुणहाणी GomSā.(K.) 955. cf. अनुकिट्ठि, अनुकिट्ठ.

अनुकिट्ठवचरित (an-ukitttha-tava-caritta < an-utkrṣṭa-tapaś-caritra) *adj.* whose austerity and conduct are not (as yet) excellent (widely reputed), JS. कि पुण तरुणो अवहुत्सुवो व अनुकिट्ठवचरितो वा BhaĀrā. 332.

अनुकिण (anu-kinna < anu-kirna) *adj.* (ppp.) crowded with, JM. नयराणि लक्खणेणं जियाइ विज्जहराणुकिण्णाई । वसुहा व वसे ठविया सत्तसु रयणेसु साहीणा PaumCa.(V.) 91.7.

अनुकित्तण (anu-kittana < anu-kirtana) *n.* narration, description, JM. इय पउवचरिए विसल्लापुब्बभवाणुकित्तणं नाम तिसदुं पब्बं समत्त PaumCa.(V.) 63 colophon.

अनुकिसि (anu-kitti < anu-kirti) *f.* eulogy of, laudation of, JS. उत्तहादिजिणवराणं णामणिहसि गुणाणुकिसि च Māh. 24(1)

अनुकिदि (anu-kidi < anu-krti) *f.* similar act, Ś. (शकुन्तला) को दाणि अण्णो धम्मकुञ्जुअपवसिणो तिणच्छण्णकुवोवमत्त सव अनुकिदि पडिअजिस्सदि Śak. 62.16.

अनुकुड्ड (anu-kudda < anu-kudya) *n.* (a place) adjacent to the wall, AMg. से अनुकुड्डेसु वा अनुभित्तीसु वा . स खेव ओगाहस्स पुब्बाणुज्जवणा िट्ठइ अहालदमवि ओगाहे BrKapp. 3.33; JM. अनुकुड्डे भित्तीसु ... णायव्व जं जहिं वमत्ति KappBhā. 4790; अनुकुड्डं उवकुड्डं कुड्डसमीधं व होइ एगदं KappBhā. 4791.

अनुकुण- (anu-kuna < anu-kr-) *v.* to imitate, to resemble, to emulate, M. (राजा) सरोआणं दाणि अनुकुणइ कोसे सिहिणअं CandLe 1.41.

अनुकुंडलं (anu-kundalam < anu-kundalam) *adv.* adjacent to or near the ear-ring, M. अनुकुंडलमा-विबहण-सरस-कवरी-विलंघिअंसम्मि । सीसम्मि कोसुमो फुरइ चारु-चूडामणि-णिवेसो GaṇḍVa. 777.

अनुकूल (anu-kūla < anu-kūla) *adj.* 1 favourable, agreeable, pleasing (lit along the bank), AMg. इमाओ य ते मणणुकूल-हियइअओओ आरियाओ Viy. 9.3.39 (9.173); पयाहिणाणुकूलसि भूमिसप्पिसि मायसि पवायसि Nāya. 1.8.28; इदियाणुकूलसु सव्वविसयसु वट्ठइ Pañhā. 2.5; पुब्बरय, पुब्बकीलिय ... जे ते ... इत्थीहि ... अनुकूल-पेम्मिकाहिं सदि अनुभूया Pañhā. 9.10; तिसला खत्तियाणी -- मणणुकूलाए विहारभूमीए ... सुइसुहेण तं गअं परिवहइ Kapp (J.) 58; JM. तिहि-करणमि पसत्थे नवखसे अहिवइस्स अनुकूल । घेतुण निंति वसमा OghNi-Bhā. 80; जे (उवसग्गा) संजमविग्गकरा ते अनुकूला, इतरे पडिकूला NāCa. 2.232 15; जा सो मोहविमूदो अनुकूले कुणइ ताइ उवसग्गो ता इत्ति तीइ विमलं उप्पअं केवलं नाणं VijKerCa. 1.140; Apa. अनुकूलु बाउ जिणवरहो जाइ [बाइ ?] PañCa.(P.) 9.3.9; अनुकूल समीरण सुह सणाहु CandappaCa.(Y.) 6.13.4; 2 (of wind) helpful and favourable (for sailing), AMg. तए णं ते ... वाणियगा दक्खिणाणुकूलेणं बाएणं जेणेव गंभीरए पोयट्ठाणे तेणेव उवागच्छंति Nāya. 1.8.81; दक्खिणाणुकूलेणं बाएणं जेणेव चंपाए पोयट्ठाणे तेणेव उवागच्छंति Nāya. 1.8.84; 3 (of fortune) auspicious, favourable M. बोलेइ जइ ण हेवो अनुकूलो होइ एत्ताहे Līhā. 680; 4 friendly and kind, obedient, JM. मोगेहिं संविमत्ता अनुकूल अनुववणा जे उ KappBhā. 4482; उट्ठाणसेआसणमाएहिं गुरुस्स जे होत सवाणुकूला KappBhā. 4485; JS. अण्णोण्ण-णुकूलाओ अण्णोण्ण-हिरवखणामिजुत्ताओ Māh. 188(4); M. अइ-रसणीवा रवणी सरओ विमलो तुमं च साहीणो । अनुकूल-परिवणाव

मणे सं गतिं जं गतिं LIIa. 32; 5 concordant with, JM. अणुकूले ष रए हियणुसट्ठी होइ दावम्बा KaiKa. 39.19; Apa. पावेण महिलाउ जायंति महाउ जाराणुकूलाउ षणहरणलोलाउ JaaCa. 3.27.3; धम्मामउ अणुदणु पियहं हुति पिययम अणुकूल ण का वि संति VaḍḍhaCa. 1.11.10

अणुकूलं (anu-kūlaṃ < anu-kūlam) *adv.* appeasingly, M. अणुकूलं वोत्तुं जे Hem.(Gr.) 2.217; Apa. अणुकूलउ जपइ साविचार PaṇḍCa.(P.) 1.12.3.

अणुकूलकारि (anukūla-kāri < anu-kūla-kārin) *adj.* who does favourable acts, AMg. जह आसा तह साहू वणिय ज्व अणुकूल-कारिजा Nāya. 1.17.37.

अणुकूलण (anu-kūlaṇa < anu-kūlana) *n.* 1 making friendly, harmonizing, JM. सं ताण वहरइ। तम्मवसे जिहसुणी तच्चित्तण-कूलणत्थं जं SupāCa. 12.10; 2 winning over, Apa. चक्रयण-मुक अमोहं सकुलमणुकूलण CandappaCa.(Y.) 4.15.7.

अणुकूलपवण (anukūla-pavaṇa < anukūla-pavana) *m.* favourable or helpful wind, JM. हेसो वि अगिणो डहरइ इदि पयं पि हु ताणं। अणुकूलपवणजोगा ण तु तच्चिरहम्मि सिद्धमेयं तु UvPay. 474.

अणुकूलवहि (anu-kūla-vahi < anukūla-pathin) *adj.* along the way of the flow, favourable, Apa. महि पयच्छम अणुकूलवहि MahāPu.(P.) 36.8.5 (FN. अणुकूलपव अणुकूलवत्थः)

अणुकूलवाय (anukūla-vāya < anukūla-vāta) *m.* favourable wind, JM. अणुकूल-वाय-नोलिय पसत्थ-धावत-नावा य TarLo. 885; Apa. अणुकूलवान(१)तपसरियवणहि छाएउ रविं सहु अरियणजसेहि CandappaCa.(Y.) 3.6.9.

अणुकूलविहि (anukūla-vihi < anukūla-vidhi) *m.* favourable fate or destiny, good luck, JM. अणुकूलविहिवसेण तुम्हेहि सह संगमो MāṇaKa. 26.5.

[अणुकूलि (anukūli < anukūlin) *adj.* one who sets favourably, JM. सुहयिरजोगाणुकूलिणो भणिया Sambodha Prakaraṇa as quoted in PSM.]

अणुकोसा (anukosā < anukośā) *f.* name of a woman, mother of Bhāmaṇḍala in his former birth, JM. विष्णो दासगाम विमुची नामेण नेहिणी तस्स। अणुकोसा अहभूई पुत्तो सुण्हा य मे सरसा PaumCa.(V.) 30.60.

अणुकृत (an-ukkanta < an-utkrānta) *adj.* (ppp.) not violated or transgressed, AMg. एस विही अणुकृतो माहणेण मईमया Āyār. 1.9.1.23; 1.9.2.16; 1.9.3.14; 1.9.4.17 (comm. अनुक्रान्त अनुचीर्ण p. 306)

अणुकम- (anu-kkama- < anu-krama-) *v.* to proceed in due order, JM. चोइस जीवसमासे समासओऽणुकमिस्सामि JīvaSa. 1.

अणुकम (anu-kkama < anu-krama) *m.* sequence, order, linear arrangement, JM. ततो राया सं पुत्त भणति -- अह जो ण राहर अणुकमं सो जूतं खेळति Āvṭi(H.) p. 342b.3; = Utt. comm. (S.) p. 147a.1; अणुकमेण (anukkamena < anukramena) *adv.* [Inst.], AMg. दीहदंते सब्बट्ठसिद्धे अणुकमेणं सेसा Anuttara 170; JM. जाओ अणुकमेण सुग्गीवो तम्मसुणत्तो भाया PaumCa.(V.) 9.4; पत्तो जहाणुकमेण तत्थ Erz. 14.2; Apa. संमासि वि सयल अणुकमेण वरसिज्जइ भाणत्तरि कमेण PaṇḍCa.(P.) 17.3.3; अणुकमा (anukkamā < anu-kramāt) *adv.* [abl.], JM. (दोसु वि अप्पे च) लोइअ कप्पासाई अणुकम कारगा चउरो OghNiBhā. 12; Apa. अणु वि कइमि एहु सयलहंमि पयवपहाण अणुकम SudCa.(N.) 4.6.12; अह अणुकम-गाहव-नीसेस-विआहर-अज-सिरि SapKuCa. 650.1

अणुकमण (anu-kkamaṇa < anu-kramaṇa) *n.* crossing in order, stepping in order, AMg. (णई) जंसी भिपुमंसि पवज्जमाणा पगायता(एगाइया MV.) अणुकमणं करेति Sny. 1.5.2.21.

अणुकमंत (anu-kkamanta < anu-kramat) *adj.* (pr. part.) following one another, AMg. इंगलरासि जलियं सजोइ ततोवमं भूमिमणुकमंता Sny. 1.5.1.7; 1.5.2.4; बाला बला भूमि अणुकमंता Sny. 1.5.2.5; 1.5.2.16 [MV. has अणुकमंता which also occurs in the ed. of Canūi. u and short o are often confused]

अणुकसाइ (anu-kkasāi < anu-kaśāyin) *adj.* having very little passions, AMg. अणुकसाई अयिच्छे अज्जाएसी अलोउए। ... नाणुत्तयेज पयं Utt. 2.39 (comm. अल्पकषायी); अणुकसाई लहुअप्प-मवसी वेच्चा गिहं एगचरे स भिक्खू Uts. 15.16 [also rendered in Sanskrit as an-ut-kaśāyin at Utt. 2.39 and explained as संतकारा-दिषु शोत इत्यवशीलः उत्कषायी, न तथा अनुत्कषायी, not respectful (Jacobi)]

अणुकस्स (an-ukkassa < an-utkarṣa) *adj.* without elation, without pride, AMg. अणुकस्सि अप्पलोणे मज्जेण मुणि जावए Sāv. 1.1.4.2, *m.* non-maximum, not highest (degree), JS. अणुकस्सो वेयणीयणामाणा ... चटुधा (of अनुभाग) GomSā.(K.) 178; पयटीए मोहणिजा - अणुभागे। उक्कम्ममणुकस्स KaśāPā 22.

अणुकुइय (anu-kkuiya < anu-kucita) *adj.* (ppp.) [also अणुकुरइ] slightly contracted or pressed, JM. छादेति अणुकुरइ उराल्ल कंचुओ असिन्विज्जओ KappBhā. 4088; छादेति अणुकुरइ गंहे पुण कंचुओ NisBhā. 1404, छाएअ अणुकुरइ उरोरुहं कंचुओ असिन्विज्जओ PavSāro 536, [the stanza in OghNiBhā. 817: छाएअ अणुकमइ उरोरुहं कंचुओ य is corrupt]

अणुकोश (anu-kkośa < anu-krośa) *m.* compassion, pity, Mg. (संराहक) अज्ज शो दाणि अणुकोशकिदेहि पदानेहि (वसंतसेना - कि उवरदविहवो संतुत्तो) Mṛech. 2.295.

अणुकोम- (anu-kkosa- < anu-krośaya-) *v.* to be compassionate towards, S. (सीता) ता जाव अज्जउत्तो णं आगच्छदि दाव इमाणं बालकवर्णं उज्जवप्राणं अणुकोमइ सं Prati 5.0.5.

अणुकोम (an-ukkosa < an-utkrṣta) *adj.* not good, JM. भोयण विही इणो। उक्कोसमणुकोसं समकयरसे तु भुज्जेजा OghNiBhā. 298.

अणुकोस (an-ukkosa < an-utkarṣa) *m.* not the maximum, AMg. भववट्ठे अज्जणमणुकोसं नेत्तीसं सागरोवमाइ ठिई पणत्ता SamavPra 147, तत्थ ण अज्जणमणुकोसं नेत्तीसं सागरोवमाइ ठिई पणत्ता Nāya 1.16.24

अणुकोस (anu-kkosa < anu-krośa) *m.* sympathy (lit. crying after), AMg. धीरकित्तिपुरिसा ओहबला ... माणुकोसा अमच्छरी Paṇḍ. 4.5, S. (प्रतिहारी) अम्हाजं मट्ठिणी विण्णवेदि दारिअ त्ति बाले त्ति, अ यरीअदु किल महाराण अणुकोरो PaṇCa. 2.14.1; M. (विदूषक) जइ यो वि अणुओओ गुणाअरो वा सिणेहो वा। देवस्स अत्थि हिअए ता अणुकपीअदु वराइ SāhMañ 3.13

अणुकखणं (anu-kkhaṇam < anu-kṣaṇam) *adv.* [anu-khaṇa in epd.] at every moment, S. (पारिजात) परसुरामो विअ अणुवसणवत्तिपवसवकुणणिण्हादो (सिंहडंवरं णाम महीमहेदो) Apa-Son 2.6.62 (p. 25); M. (विदूषक) उण पसरइ दाहोणुखणं दीहदीहो SāhMañ 3.8

अणुविक्षत् (an-ukkhiṭta < an-utkṣipta) *adj.* (ppp.) not raised, M. दिट्ठं अणुविक्षत्तमुइ एसो मग्गो कुलवह्णं GāSāSa. 5.25.

अणुविक्षत्त (anu-kkhiṭta < anu-kṣipta) *adj.* (ppp.) thrown

after, scattered after, AMg. तथो ... अणुखित्तंति भूवसि, पूरयसु समुद्रवायसु -- वाणियमा नावाप दुरुद्धा Nāyā 1.8.67.

अणुखणं (anu-khaṇam < anu-kṣaṇam) *adv.* every moment, JM. तदस्यमवि भिच्छत्तमणुखणं जणह जीवाणं GaṇSadSā. 120 (comm. प्रतिक्षणम्)

अणुग (anu-ga < anu-ga) *m.* servant, attendant, JM. विरिज्यवितुं पिया अणुगइद्वा DeNāMā. 7.66 (comm. विरिज्जो अन्वरः । वितुं पियं अभिलषितम्)

अणुग (anu-ga < anu-ga) *adj.* [f. -ā] [usually second member of a compound] coming after, following, resulting in, longing after, AMg. स्वाणुगासाणुग य जीवे चराचरे हिंसर नेगरूवे Utt. 32.27; सहाणुगासाणुग Utt. 32.40; 32.53; 32.66; 32.79; 33.92; समासीस-पडिच्छीण चोयणासु अगालसा । गणिणी गुणसंपण्णा पसन्थ-परिसाणुगा Gaṇobhā 127; JM. सयलसुरासुरविदं दंसणवण्णाणुं पणमिऊणं । मेहाइ-वथुमारो संवेणेणं भणिस्सामि VatthuSā. 1.1; JS. गुणपच्चगो छद्धा अणुगावट्टिरवट्टमाणिदरा GomSā.(J.) 372.

अणुगज (anu-gaa < anu-gata) *adj.* (ppn) followed, imitated, M 'ते सक्' 'कि मय ते विहअमणुगअं धीरमहेहि SriKāv. 5.40.

अणुगच्छ- (anu-gaccha- < anu-gam-) *v.* 1 (usually with pūṭhaṇ etc.) to go after, to follow, AMg. 'सिया वेगे अणुगच्छंति ? अस्या वेगे अणुगच्छंति ?' अणुगच्छमाणेहि अणुगच्छमाणे वं न निव्विज्जे ? Āyā. 1.5.5.2; आउसंतो समणा अणुगच्छाहि तो ते वयं अण्णसं वयं दाहायो Āyā. 2.5.22(561); तप णं से जमालिस्स खत्तिव-कुमारस्स पिया ... जमालि खत्तिवकुमारं पिट्ठो अणुगच्छइ Vīy. 9.33.73 (9.206); तप णं से सेणिए राया ... चारिणि देवि पिट्ठो अणुगच्छइ Nāyā. 1.1.66; से धणे सत्थबाहे चिंलायस्स ... पिट्ठो अणुगच्छइ Nāyā. 1.18.45; एह ण तुम्मे भंते, मम अणुगच्छइ Vīvā. 16; तप णं से भगवं गोयमे मियादेवि पिट्ठो समणुगच्छइ Vīvā. 17; वाणसंरा देवा ... सहसपत्तहत्थगया विजयं देवं पिट्ठो पिट्ठो अणुगच्छंति Jīvābhī. 3.455 से किं ते छायाणुवायमती ? ... जणं पुरिस छाया अणुगच्छति णो पुरिमे छायां अणुगच्छति Pannav. 16.48 (1116); अप्पेगइया सहसपत्तहत्थगया भरह रायाणं पिट्ठो पिट्ठो अणुगच्छति Jambuddi. 3.10; 3.11; 3.86; 3.37; JM. जे इह परलोगे वा हितं सुहं तं खमं मुणेव्वं । निस्सेयस मोवखाय उ अणुगच्छते जं तु VavaBhā 10.321; S. (गौतमी) अणुगच्छदि इअं खु णो करुणपरिदेविणी सर्वतला Sāk. 64.1(5); Apa. सयणु मसाणु जाव अणुगच्छइ DhamPar. 2.16.13; 2 to go to or towards, to advance (in order to receive a distinguished guest etc.) [usually with abhimukha etc.], AMg. तप णं से विजय गाहावई मम एज्जमाणं पासइ, ... आसणाओ अब्भुट्ठेइ ... सत्तट्ठपयाई अणुगच्छइ Vīy. 15.25(15.25); तप णं सा देवदत्ता गणिवा सत्थबाहदार एज्जमाणे पासइ ... अब्भुट्ठेइ सत्तट्ठपयाणि अणुगच्छइ Nāyā. 1.3.12; तप णं सा देवई देवी ते अणगारे एज्जमाणे पासइ, पासित्ता ... अब्भुट्ठेइ, अब्भुट्ठेत्ता सत्तट्ठपयाई अणुगच्छइ Antag. 3.26; तप णं सा मियादेवी ... भयवं गोयमं एज्जमाणं पासइ, पासित्ता अब्भुट्ठेइ, अब्भुट्ठेत्ता सत्तट्ठपयाई अणुगच्छइ Vīvā. 1.1.29; से कूणिए राया ... तित्थगरामिमुहे सत्तट्ठपयाई अणुगच्छइ Uvav. 21; तित्थयारामिमुहे सत्तट्ठपयाई अणुगच्छइ RāyPa. 8; Nirayā. 113; मरहे राया ... चक्रवर्णामिमुहे सत्तट्ठपयाई अणुगच्छइ Jambuddi. 3.6; 5.21; अंजलिमउलियगहत्थे तित्थयारामिमुहे सत्तट्ठपयाई अणुगच्छइ Kapp.(J.) 15.

अणुगच्छण (anu-gacchana < anu-gamana) *n.* going forward to receive a visitor, JM. अब्भुट्ठाणं अंजलि आसणदणं अभिगहकिई अ । सुत्तसण अणुगच्छण संसाइण काय अट्ठविहो DasaveNI.

321 (comm. आगच्छतः प्रत्युद्गमनम्)

अणुगच्छंत (anu-gacchanta < anu-gacchat) *adj.* (pr. part.) going after, following, S. (सगरिका) सह संबद्धितो इमं जणं परिच्छइअ खणमेत्तदंसणपरिचिदं जणं अणुगच्छंतो ण रुज्जेसि RatāS. 2.0.42, 43.

अणुगच्छमाण (anu-gacchamāṇa < anu-gacchat) *adj.* (pr. part.) going after, following, AMg. 'सिया वेगे अणुगच्छंति ? असिया वेगे अणुगच्छंति ?' अणुगच्छमाणेहि अणुगच्छमाणे कइ न निव्विज्जे ? Āyā. 1.5.5.2; अणुगच्छमाणे वितहं मिजाणे तहा तहा साधु अकक्खेणे । ण कत्थती भास विडिंसय्ज्जा Sāy. 1.14.23(602); से भरहाविदे णरिदे ... तं दिव्वं चक्रयणं अणुगच्छमाणे-अणुगच्छमाणे जेणेव मागहत्तिथे तेणेव उवा-गच्छइ Jambuddi. 3.18; 31.180.

अणुगच्छित्ता (anu-gacchittā < anu-gacchitvā = anu-gamya) *ger.* having gone to or towards, having advanced forward (in order to receive a distinguished visitor etc.), AMg. तप णं से विजय गाहावई ममं एज्जमाणं पासइ, पासित्ता अब्भुट्ठेइ, ... सत्तट्ठपयाई अणुगच्छइ, अणुगच्छित्ता ममं तिकवुत्तो आयाहिणपयाहिणं करेइ Vīy. 15.25 (15.25); सा देवदत्ता गणिवा ते सत्थबाहदार एज्जमाणे पासइ, ... अणुगच्छइ, अणुगच्छित्ता एव वयासी Nāyā. 1.3.12; सा मियादेवी ... भयवं गोयमं ... पासइ, आसणाओ अब्भुट्ठेइ, ... अणुगच्छइ, अणुगच्छित्ता तिकवुत्तो आयाहिणपयाहिणं करेइ Vīvā. 1.1.29; तप णं जे कूणिए राया ... तित्थगराहिमुहे ... अणुगच्छइ, अणुगच्छित्ता वामं जणुं अवेइ Uvav. 21; (चरि-यामे) भगवं महावीरं ... पासइ ... अब्भुट्ठेइ ... अणुगच्छइ, अणुगच्छित्ता वामं जाणुं अवेइ RāyPa. 8, मरहे राया ... चक्रवर्णामिमुहे सत्तट्ठपयाई अणुगच्छइ, अणुगच्छित्ता वामं जाणुं अवेइ Jambuddi. 3.6; 5.21; सुसद्धा सत्थबाही ताओ अज्जाओ एज्जमाणीओ पासइ ... अब्भुट्ठेइ ... सत्तट्ठपयाई अणुगच्छइ, अणुगच्छित्ता वंदइ Nirayā. 113; अंजलिमउलियगहत्थे तित्थयारामिमुहे सत्तट्ठपयाई अणुगच्छइ, अणुगच्छित्ता वामं जाणुं अवेइ Kapp.(J.) 15.

अणुगच्छित्ताण (anu-gacchittāṇa = anu-gamya) *ger.* having advanced forward (to meet a distinguished visitor etc.), JM. अइ सत्तट्ठपयाई अणुगच्छित्ताण जिणवरे वरदे । अवेत्ति वामजाणुं Titttho 191.

अणुगच्छिय (anu-gacchiya = anu-gamya) *ger.* having accompanied, JM. दूरपइ अणुगच्छिय दंसिय मणं नियत्तो सो MaViCa. (G.) 6b.7(1)

अणुगच्छिर (anu-gacchira = anu-gāmin) *adj.* following, going after, Apa. अणुगच्छिर-चंडकडिरदसण-सेणि-वेताल-भीसणु SaṇKuCa. 583.4.

अणुगज्जेमाण (anu-gajjemāṇa < anu-garjayamāṇa = anu-garjat) *adj.* (pr. part.) shouting after or towards, AMg. अणुगज्जेमाणे इकारेमाणे पुकारेमाणे ... पिट्ठो अणुगच्छइ Nāyā. comm. 240a.3.

अणुगण- (anu-gaṇa- < anu-gaṇay-) *v.* to go over something mentally, to ponder over something repeatedly, to memorize (a text), AMg. जे केइ साइ वा साधुणी वा ... चिराहीव सुत्तथो-भयं सरमाणे एगगचित्ते पढम-चरम-पोरसीसु दिवा राओ य नाणुगु (? ग) नेज्जा से णं गोयमा णाणकुसीले नेइ MahāNis. 3.36.2.

अणुगणेऊण (anu-gaṇeṇam < anu-gaṇayya) *ger.* having counted over, AMg. तथो य जावइय तवोवहाणं अबोसमंतो करेज्जा, तावइय अणुगणेऊण जाहे जाणेज्जा MahāNis. 3.38.8.

अणुगणेत (anu-gaṇenta < anu-gaṇayat) *adj.* (pr. part.) [also 'गणंत'] reflecting or pondering over something repeatedly,

memorizing (a text), JŚ. जिणवयणमणुगणैता संसारमहन्मयं हि चिंतता Māla. 807(9); जिणवयणमणुगणैतेण देसविरपण जह्मोमं ŚrāA.(V.) 380.

अनुगणह- (anu-gaṇha < anu-grah-) v. be kind or considerate to, M. गाह सीरि ... कैलिआर ! अनुगणहसु माअं ŚrīKāv. 5.11.

अनुगत (anu-gata < anu-gata) adj. (ppp.) ever going on, continuous, AMg. वितियं च ... अलियवयणं मवपुणमभवकरं चिरपरिचिय-मणुगतं दुरंतं Paṇḥā. 2.1; ततियमदिण्णादाणं ... चिरपरिगतमणुगतं Paṇḥā. 3.36; cf. अनुगय.

अनुगदा (anu-gadā < anu-gatā) adj. (ppp.) (f.) connected, related, JŚ. उद्धमहतिरिखलोए विचिणादि सपज्जए ससंठाणे। एत्थेव अनुगदाओ अनुपेक्खाओ व विचिणादि Māla 402(5)

अनुगतव्व (anu-gantavva < anu-gantavya) adj. (pp. part.) to be known or understood, AMg. देवा इमाए गाथाए अनु-गतव्वा — चउरासीति असीति Thāṇa. 7.128(583); ते णं भंते ! जीवा एगसमएणं केवतिया उववज्जति ? अवसेसं जहेव ओइयमएण तहेव अनुगतव्वं Viy. 24.1.72 (24.46); एवं एतेणं अभिलावेणं इमा गाथा अनुगतव्वा Jīvābhi. 3.5; 3.12; एएसि णं इमाओ गाथाओ अनुगतव्वाओ Pannav. 1.48 (55[3]); 2.40(187); 15.55 (1003[2]); एवं इमाहिं गाथाहिं अनुगतव्वं Jambuddi. 7.134; से किं तं उवघायनिज्जुत्तिअणुगमे ? इमाहिं दोहिं गाथाहिं अनुगतव्वे । त जहा उदेमे निरेसे य AnuOg. 604; J.M. एज्जोसवणादिवसे कोयाणुवसीए इंदो अनुगतव्वो होइ । KālKa. 270.43; JŚ. किं केण कत्तस कत्थ व केदिविओ य मावो य । छहिं अणिओगदारे सव्वो आवाणुगतव्वा Māla. 707(8)

अनुगम- (anu-gama < anu-gam-) v. 1 to follow, AMg. जावा एवहिं ओए ते इं यइं नाणुगमिस्समेओ Utt. 14.34; J.M. नरबाहणेण अणियं अन्नमवि तावं अनुगमिस्सं SurSuCa. 12.146; (pass.) अनुगममइ तेण तहिं तओ व अनुगमणमेव वाऽणुगमो ViĀvBhā. 913; 2 to go towards, J.M. अनुगमइ अमिमुहं चिय सत्तट्ठपयाइ SupāCa. 2.438.

अनुगम (anu-gama < anu-gama) m. understanding or knowledge in accordance with the context, exposition with the help of various points of view of the Anuyoga, AMg. वियाहे णं ... जिणेणं वित्थरेणं मासियाणं ... अनुगमनिकलेवणयप्पमाणुनिउतोवकम ... बागएणाणं दंसणा SamavPra. 93; तस्स (सामादयस्स) णं इमं चत्तारि अनुओगदारा भवति, तं जहा — उवक्के, णिकलेवे, अनुगमं णए AnuOg. 75; से किं तं अनुगमे णवविहे पण्णसे । तं जहा — संतपयपरूवणया दव्वपमाणं च खेत फुसणा य । कालो य अंतर माग भाव अप्पवदुं चेव AnuOg. 105; J.M. सुत्ताणुगमे काहिइ तण्णासं लाघवनिमित्तं ViĀvBhā. 969 (comm. अनुगमो द्विविओ वदयते, तथथा — सुत्ताणुगमः निर्युक्त्यनुगमश्च 966); JŚ (जीवट्ठाणस्स अवयारो) चउव्वहो, उवक्को, णिकलेवो, णयो अनुगमो चेदि Dhavaḷā. 1.72.5.

अनुगमण (anu-gamaṇa < anu-gamana) n. to follow up, to understand, to reach, JŚ. जं तं वंथणिज्जं णाम तस्स इममणुगमणं कस्सामो SaṭṭAg. 5.6(3).68; मुणिज्ज एतदट्ठ तदणुगमणुज्जो णिइदमोहो । पसमियरागदोसो हवदि इवपरावरो जीवे Paṭheatti. 104; अनुगमणं पि गुरूणं पत्थरागो सि बुद्धंति Paṭheatti. 136; वंदणमंसणेहिं अम्मुट्ठाणाणु-गमणपडिवसी ।... ण निदिदा रायचरियमिं PavSā. 3.47; J.M. अनुगममइ तेण तहिं तओ व अनुगमणमेव वाऽणुगमो ViĀvBhā. 913.

अनुगमिअ (anu-gamia < anu-gata) adj. (ppp.) went after, M. (रणं) ओवाइऊण खाउं कलमणुगमिओ दाणवो वाहणीयं ŚrīKāv. 7.82.

अनुगमिअ (anu-gamiya < anu-gamyā) ger. having follo-

wed, AMg. से एगइओ अनुगामियभावं पडिसंभाव तमेव अनुगमिअ इता छेत्ता मेत्ता ... उक्खाइत्ता भवति Sṭy. 2.2.19(709)

[अनुगमिर (anu-gamira < anu-gantī) DeNāMa. 6.127 !]

अनुगंपादाण (anu-gampā-dāṇa < anu-kampā-dāṇa) n. gift given out of compassion, J.M. अनुगंपादाणं पुण जिणेहिं व कहिंचि पडिसिदं SamarāKa. 158.18.

अनुगंपिय (anu-gampiya < anu-kampita) adj. (ppp.) [used impersonally] pity was taken, J.M. विचित्तयाए कम्मपरि-णामस्स न गहिओ कसाएहिं । अनुगंपियं च जेणं SamarāKa. 475.7.

अनुगम्म (anu-gamma < anu-gamyā) ger. having grasped, having followed, AMg. एओवमं तत्थ उदाहु बीरे अनुगम्म अत्थं उवणेइ सम्मं Sṭy 1.14.11.

अनुगम्मंत (anu-gammanta < anu-gamyamāna) adj. (pp. part. pass.) being followed by, J.M. अनुगम्मंतो रण्णा नयरीओ निग्गओ बाहिं JinadaĀkhyā. v. 310.

अनुगम्ममाण (anu-gammamāna < anu-gamyamāna) adj. (pp. part. pass.) being followed by, AMg. तए णं सा सोमा माहणी . अप्पेगइएहिं .. अनुगम्ममाणेहिं . तो संवाएइ रट्ठकूणेण सद्धिं ... भोगभोगां भुंजमाणी विहरितए Nīrayā. 130; J.M. भूयाविओ य वि-संठुलमाणेण राहणा अनुगम्ममाणो JinadaĀkhyā. 24.18; UpPayTī. p. 19a.14.

अनुगय (anu-gaya < anu-gata) adj. (ppp.) I followed by, following (both in the physical and the figurative senses), AMg. जिणवयणमणुगयमहिंयभासिया (नरा) SamavPra. 97; चिराणुगओऽसि मे गांतमा Viy 14.7.2 (14.77); लोगतस्स पत्थणिज्जं ... चिरपरिचयमणुगयं अयम्मदारं Paṇḥā 4.15; एगच्छत्तं ससागरं भुंजिऊण वसुहं अपरिमिय-मणंततणहमणुगय-महिच्छसार-निरवमूलो Paṇḥā 5.1 (comm. संतता); 8.1; 3.1 (comm. अविच्छेदेनानुवृत्तं). सविज्जविजाणुगया ... सिद्धिं विमाणाइ उदेति ताइणो Dasava. 6.64; पिज्जदोसाणुगया Utt. 4.13; वायं विविहं समेच लोए सहिए खेयाणुगए य कोवियप्पा Utt. 15.15; रूवाणुगासाणुगए ... जीवे Utt. 32.27; 32.40; 32.53; 32.79; 32.92; से किं तं निकवेवनिज्जुत्तिअणुगमे ? निकवेवनिज्जुत्तिअणुगमे अनुगए । से तं निकवेवनिज्जुत्तिअणुगमे AnuOg 602, 603; संमत्ताणुगयमणो जीवो मरणे असंजओ जइ वि ĀrahPaḍ.(V.) 49; J.M. अट्ठणा य समोवारो जेण समो-यारियं पइदारं । सामादयं सोऽणुगओ ViĀvBhā. 956 (comm. पूर्वमेव गतः, अनिक्रान्तः, पूर्वमेवाभिहितः); देविइचक्रवट्टिसणाहं गुणरिद्धिपत्थणगईयं । अहमं नियाणचित्तमण्णाणुगयमच्छंतं JhāṇSa 9; (तिप्पस्स दंसणं) जेणाणु-गयं णाणं । निव्वाणफलं (करं) च चरणमवि हवइ (अणुगयं — obtained ?) TammTho. 7 (comm. तेन दर्शनेन अनुगतं सहित यत्); M. अनुयंवाणुगयं वयण Līla. 115; चित्ताणुगया पउमा णामेण पियजावा Līla. 282; 372; अणियसंते चित्तं पडिवालइ अणुगया दिट्ठी Līla. 432; कज्जं अप्पाहणाणुगयं Līla 997; Apu अनुगयहं जणं कुलमंगदिव्व JasCa. 1.6.2; 2 found in or characterized by, AMg. अकंतथंतवाणे देहाणुगए व पीलि-याइसु य । अचित्तवाउकाओ मणिओ कम्मट्ठमइणेहिं PiṇḍNī. 40 (comm. शरीराश्रितः); 3 following each other (with anuppona etc.), AMg. जत्थामिणिओहियणाणं तत्थ सुयणाणं, जत्थ सुयणाणं तत्थामिणिओहियं । दो वि एयाइ अणमणमणुगयाइ Nandī. 44; J.M. अण्णोण्णाणुगयाणं 'इमे व' 'त व' सि विमयणमजुत्तं । जह दुइयाणिबाणं SamTa. 1.47; (रूवाइ-पज्जवा) ते अण्णोण्णाणुगया पणवणिज्जा भवत्थमिं SamTa. 1.48; 3.8.

अनुगर- (anu-gara < anu-kr-) v. imitate, follow the example of, J.M. मोत्तूण वणवासवेसं सव्वं चेव विकासवईए अनुगरेइ सि SamarāKa. 334.19.

अनुगारण (anu-garapa < anu-karana) *n.* imitating, following the example of, JM. पाकिस्वस्स सीसो ष्व कुण्ड माज्जुणो ष्वो मत्ति। नेमिचरियाणुगारणं सत्थं पि कम् इमं तेण KumāPra. 179. 4.

अनुगारित (anu-garinta < anu-kurvat) *adj. (pr. part.)* imitating, following the example of, JM. अन्हेहि ... दिट्ठं च मसाणागारमणुगरितं (पुरं) SamarāKa. 98. 9.

अनुगवेस- (anu-gavesa- < anu-gaveṣa-) *v.* to search for, AMg. तं भं अणुगवेसमाणे किं समं अणुगवेसइ परावगं भं अणुगवेसइ Vjy. 8.5.2 (8.230)

अनुगवेसमाण (anu-gavesamāṇa < anu-gaveṣamāṇa) *adj. (pr. part.)* being sought after, being searched for, AMg. नाहवस्स ण मने भं विक्किमाणस्स केइ भं अणुगवेसो। तस्स णं भं अणुगवेसमाणस्स किं आरंभिया किरिया किज्जइ Vjy. 8.6.3 (5.128); इमं च णं कच्छुल्लनारं ... समं ततो कल्लं सदक्खिणं अणुगवेसमाणे ... समो-वयं Nāyā. 1.16.185; JM. मिया से अणुगवेसमाणे लभेज्जा तस्सेव अणुपदातव्वे सिया तं अणुगवेसमाणो नो लभेज्जा एव से कप्पति NāCa. 2.185.14.

अनुगवेसियव (anu-gavesiyavva < anu-gaveṣayitavya) *adj. (pot. part.)* should be searched for, AMg. येरा य से अणुगवे-सियव्वा सिया Vjy. 8.6.4 (6.248); से य अणुगवेसियव्वे सिया। से य अणुगवेसमाणे लभेज्जा BṛhKapp. 3.28; JM. इह खलु निग्गंथाण वा निग्गंधीण वा पाडिहारिण वा सागारियसंतिण वा सेज्जासंधारण विप्पणसेज्जा से य अणुगवेसियव्वे NāCa. 2.185.14.

अनुगहण (anu-gahana < anu-grahana) *n.* appreciation, admiration, M. अन्हे वि अत्तिस्सा गुणगणाणुगहणे पयत्ताओ LIIA. 561.

अनुगहिअ (anu-gahia < anu-grhita) *adj.* obliged, favoured (often equivalent to English expression 'grateful'), JM. साहेज्जो अ अनुगहिअ DeNāMA. 8.26; M (नटी) ता कारीमदु तत्त्व-भवंताणं सामादयाणं णिओओ। (सुत्रधार) इमिणा अज्जाए सत्तणेण सविसेसं अनुगहिओ मिह SiṃMāṇ. 1.12.2.

अनुगहिद (anu-gahida < anu-grhita) *adj. [f. -ā] (ppp.)* obliged, favoured, JS. समणं गणि ... इट्ठदरं। समणेहि तं वि पणदो पडिच्छं मं चेदि अनुगहिदो PavSa. 3.3; JS. (राम) सर्वधेनार्नी (दिक्का-जाणि) त्वत्प्रसूतिद्वयस्यास्ति। (सीता) अनुगहिदिमिह UtaRaCa. 1.15.3; Mg. (पुरुष) भट्टकेण अनुगगहिदिमिह Śāk. 69.12(6) of. **अनुगहिअ**.

अनुगामं (anu-gāmam < anu-grāmam) *adv.* along the village, AMg. से किं तं अण्वहंभावे समासे? अनुगामं, अनुगदीयं, अनु-करिहं, अनुचरियं AnuOg. 300.

अनुगामि (anu-gāmi < anu-gāmin) *adj. [f. अनुगामिणी]* 1 who goes after, who follows, who pursues, JM. देसियदेसिय-मग्गो वत्थतो नरवई लहइ सदे। रायत्ति एस वत्थइ सेसा अनुगामिणी तस्स AvNi. 1472; अनुगामिविक्कुमाणय पडिबाईयरविहा छहा ओही KamVi.(D.) 8; अनुगामिणी अहं भे जत्थ मणइ तत्थ वत्थामि TarVaKa.(Bha.) 226; JS. तं च (ओहिणं) अणोवविहं देसोही परमोही सत्थोही ... अनुगामी ... एवकवेत्तमणेयवत्तेसं SatAg. 5.5.57; Apa. सिरि हरिहि सीय रुदुवरहि जिह इड अनुगामिणि पिय तुज्ज तिह JanCa. 2.22.8; 2 who knows, AMg. माइणो कट्ठु मायाओ कामभोगे समारभे। इत्ता छेत्ता पकसिता आव-साताणुगामिणी Sāy. 1.8.5(415) (comm. आत्मसुखानुलिप्पसः); सत्त्व-आसाणुगामिणी जिणसंकासा ... जिणा इव ... तवसा अण्व्याणं भावेमाणा विहरंति Uvav. 26.

अनुगामिय (anu-gāmi-ya < anu-gāmi-ka) *adj.* who follows someone, who goes after, a follower, AMg. वणे भूडे P.D. 38

जहा जंतु वूडे नेवाणुगामिए Sāy. 1.1.2.18(45); से एगहओ आवहेउं वा पायहेउं वा अगारहेउं वा परिवारहेउं वा पायणं वा सहवासियं वा गिस्साए अणुवा अनुगामिए ... अणुवा सोवणियंसिए Sāy. 2.2.19(709); JM. राईए पच्छिम-जामे पाडलिउत्तं अनुगामिओ सत्थो उवल्लो KuṣMaKa 75.14; गहिज्जण सारभूयं वत्तामो ताव जलहितीरम्मि। तत्थ ठियाणं होही को वि हु अनुगामिओ सत्थो NāPaṇKa. 10.27.

अनुगामियभाब (anu-gāmiya-bhāva < anu-gāmika-bhāva) *m.* the status of a follower, AMg. से एगहओ अनुगामियभाबं पडिसंथाव तमेव अनुगमिय इत्ता छेत्ता भेत्ता ... उवखाइत्ता भवति Sāy. 2.2.19(709)

अनुगारि (anu-gāri < anu-kārin) *adj.* imitating, JM. तियसपुरवारणुगारि जयउरं नाम नयरं SamarāKa. 60.2; तडिविलसियाणु-गारि जोडणं Brz. 14.22.

अनुगाल (anugāla < anu-kāla=duṣkāla) *m.* days of famine (lean days), JM. खित्तं विहमाइ अभविअं च कालो य अनु-गालो GurTaVi. 3.158.

अनुगिइ (anu-gii < anu-kṛti) *f.* imitation, JM. देविदादि-अनुगिइ गंभीरपस्वणा लोए। वणो य पवयणस्सा इय जत्ताए जिणान Pañcā-Prā. 9.37-38; पुब्बं भट्टारगस्स विवाहसमए सक्केण कोउमाणि भूइकम्माणि रक्खाओ य कयाओ। तओ लोगो वि ताए वेव अनुगिइए काउमारदा JuraJi-Ca. 137.31.

अनुगिज्ज- (anu-gijjha < anu-grdh-) *v.* to become attached to, to be greedy of, AMg. रसेसु नाणुगिज्जज्जा नाणुतप्पेज्ज पणव्वं Utt. 2.39.

अनुगिण- (anu-giṇha < anu-grah-) *v.* [also अनुगिणह-] to favour, to oblige, JS. (दोपदी) गाह ... अनुगिणहंतु एदे ववसिदं दे मादरो VeniSūm. 1.21.1; (pass.) (विदूषक) ता अनुगिणीअदु दाव एसो Vikramo. 2.7.3.

अनुगिणहंत (anu-giṇhanta < anu-grhṇat) *adj. (pr. part.)* favouring, obliging, JM. अनुगिणहंतो तह सब्बविरइदाणेण भव्वसत्तज्जं SupāCa. 3.219.

अनुगिणहमाण (anu-giṇhamāṇa < anu-grhṇat) *adj. (pr. part.)* [also अनुगिणहेमाण] favouring, obliging, AMg. तं ण तुभं दुवयं रायं अनुगिणहमाणा अकालपरिहीणं वेव कण्हिपुरे नयरे समोसरह Nāyā. 1.16.182; कणियं रायं अनुगिणहमाणा सेयणं अट्टारसवकं च हारं कणियस्स रओ पच्छिपणह Nirayā. 44.

अनुगिद्ध (anu-giddha < anu-grddha) *adj. (ppp.)* hankering after, longing for, AMg. मायणो असणपाणस्स पाणुगिडे रसेसु अपाडिणो Ayā. 1.9.1.20; जे एयं उंछं अनुगिद्धा अणयरा ते कुसीलानं Sāy. 1.4.1.12.

अनुगिद्धि (anu-giddhi < anu-grddhi) *f.* longing for, desire for, AMg. कामाणुगिद्धिपभव्वं सु दुक्खं सब्बस्स ओगस्स सदेवगस्स Utt. 32.19.

अनुगिरंत (anu-giranta < anu-kurvat) *adj. (pr. part.)* imitating, looking like, JM. दिट्ठं च तं मए जउहरं सुरविमाणावारमणु-गिरंतं CaupCa. 220.11.

अनुगिल- (anu-gila < anu-gil-) *v.* to swallow, AMg. एव भोगवइया वि मवरं सा छोहेर छोलेत्ता अनुगिलर Nāyā. 1.7.8; 1.7.28.

अनुगिलित्ता (anu-gilitā < anu-gilitvā=anu-girya) *ger.* having swallowed, AMg. अनुगिलित्ता सकम्मसंजुत्ता जावा बावि होत्ता Nāyā. 1.7.8.

अनुगिहीअ (anu-gihia < anu-grhita) *adj. (ppp.)* favour-

ed, honoured, J.M. सिद्धिमारणे भणियं भयवं अनुगिहीओ म्हे Samarā-Ka. 169. 9.

अनुगीया (anu-gīyā < anu-gītā) *adj. (ppp.)* (f.) said after, recited, AMg. महत्तयत्ता वयणप्यभूया गाहाणुगीया नरसंभमज्जे Utt. 13. 12 (comm. Śān. तीर्थकुट्टगणधरादिच्चः पश्चात् गीता अनुगीता 386a. 12)

अनुगुण- (anu-guṇa- < anu-guṇa-) *v.* to repeat, to recite again and again, AMg. निगवयणमणुगुणिज्जा अहोणिसं पावकल्लसहरं ĀrahPaḍ. (V.) 76; J.M. सुत्तयं सुत्तयं अण्णे रिसिणो अनुगुणंति Kuv-MāKa. 34. 12.

अनुगुण (anu-guṇa < anu-guṇa) *adj.* having similar qualities, M. विच्छाणइ सिअकं तुसारवरिसो अनुगुणो वि GauḍVa. 857; J.S. अण्णा वि अस्थि अनुगुण-सिक्खीअय दंसणादिचारणं। सिद्धिणो सोही ChePi. 323; 324. cf. अनुगुण.

अनुगुणं (anu-guṇam < anu-guṇam) *adv.* according to suitability, J.M. ता गीयत्त्वपविसि सुणिय अनुगुणं चेव वट्टिज तीए DvāKu. 5. 30.

अनुगुणंत (anu-guṇanta < anu-guṇat) *adj. (pr. part.)* repeating, muttering, AMg. सुत्तयमणुगुणंतो विनिखल्लवदकच्छओ MahāPaoc. 133.

अनुगुणियच्च (anu-guṇiyavva < anu-guṇitavya) *adj. (pot. part.)* should be repeated or muttered, J.M. अनुगुणियच्चो पंचनमोकारो KāKa. 44. 25.

अनुगुरु (anu-guru < anu-guru) *adj.* following the practice of the teacher, J.M. लोयुत्तरिया भम्मा अनुगुरुणो तेण ते वज्जा Kapp-Bhā. 995; कामं खलु अनुगुरुणो भम्मा तह वि हु न सम्बसाहम्मा KappBhā. 996.

अनुगुरुदेह (anu-guru-deha < anu-guru-deha) *m.* a small or big body, J.S. अनुगुरुदेहपमाणो उवत्तहारप्पसप्पदो वेदा Dav-Śān. 10.

अनुगुल (anu-gūla < anu-kūla) *adj.* favourable, J.M. अनुगुलमारुवदोस्तिरिमाणयववं चलयं विज्जाहरवं SamarāKa. 378. 10.

अनुगूहिय (anu-gūhiya < anu-gūhita) *adj. (ppp.)* concealed, kept secret, J.S. अनुगूहियलविरिओ परिकामदि जो जहुत्तमा-उत्तो ... विरियाचारो ति पादव्वो Māa. 413(15)

अनुगेज्जा (anu-gejjhā < anu-grāhyā) *adj. (f.) (pot. part.)* to be favoured, Woolner p. 23.

अनुगेण- (anu-genha- < anu-grah-) *v.* to favour, to oblige, Ś (अनसुया) इओ सिल्लादेक्कहेसं अनुगेणहु महाआओ Śāk. (Pischel) 8. 21. 3; अनुगेणहु Pischel MudrāRā. p. 512 (f)

अनुगग (anu-ggai < anu-kṛti) *f.* imitation, J.M. एगगया य ज्हाणे बुद्धी तित्थयरअणुगगं गत्था VavaBhā. 1. p. 183a.

अनुगगय (an-uggaya < an-udgata) *adj. (ppp.)* [also अनुगत] not risen, not come out, AMg. जे णं णिगये वा णिगंथी वा कासुपसणिज्जं असण-पाण आहम-साहम अनुगगते एरिए पडिगाहिता Vy. 7. 1. 19 (7. 24); भिक्खू य ... असणं वा ... साहमं वा पडिगाहिता आहार-माहारेमाणे अह पच्छा आणेज्जा — अनुगगए एरिए अरथमिए वा उच्चार-वासवणं परिट्ठेवत्ता अनुगगए एरिए पडेति Nis. 8. 80; BrhKapp. 5. 6-9 [Ldn.]; अत्थगवम्मि आहवे पुरत्था य अनुगगए। आहारमवयं सव्वं मणसा वि न वत्थए Dasava 416; J.M. अनुगगए एरे। उवगरणवडइसगं पडिठेहिज्जइ दिणत्स पहरणिने PavSāro. 591.

अनुगगह (an-uggaha < an-avagraha) *m.* 1 the place (resi-

dence) not permitted for Jain monks, J.M. ण गोयरो जेव य गोणि-पाणं गोवट्ट हुज्जंति व अत्थ गावो। अम्भत्थ गोणादिसु जत्थ खुणं स उगगहो सेसमणुगगहो तु KappBhā. 4861; एगोऽणुगगहसिसे कमह सविसे तव तु पुरिमस्स। वचंत्तम्मि गिलाणे साहारणमागयाण मवे GurTaVi. 8. 17; 2 a kind of punishment, J.M. पडिसेवणा य संचय, आरुवण अनुगगहे य बोधव्वे। अनुघात निरवसेसे कसिणं पुण छव्विहं होति NisBhā. 6610; NisCu 4. 386. 5.

अनुगगह (anu-ggaha < anu-graha) *m.* favour, kindness, obligation, help, AMg. तिविंअ अनुगगहे पण्णसे, तं जहा — आयअनुगगहे, परअनुगगहे, तहुमयअनुगगहे ThāPa. 3. 413 (194); (comm. ज्ञानाशुप-कारः p. 155b. 1) मम दारियानिमित्तेणं अनुगगहं करेइ Nāyā. 1. 14 16; भगवओ महावीरस्स अंतेवासी ... सावाणुगगहसमत्था Uvav. 24; तमणुगगहं करेइहं भिक्खेणं भिक्खुउत्तमा Utt. 25 39; जइ मे अनुगगहं कुज्जा साहू होज्जामि तारिओ Dasave. 5. 1. 94; अतिहिसेविभागो नाम ... आवाणुगग-हउदीए संजयाणं दाणं Av. 91; ओहेण उ निज्जुसि वुच्छं ...। ... अनुगगहत्थं सुविहियाणं OghNi. 2; J.M. ता करेइ वयपयाणेण अनुगगहं Utt (Sukh.) p. 94a. 5; लहुगा अनुगगहम्मि अयप्तिगवम्मं चुरए गुरुणा KappBhā. 3348; 3358; अनुगगहो मे ति गुरुवणे YokSā. 34; करेइ मे अनुगगहं Paḍḍu. 28; मईतो अम्हाणं अनुगगहो KāKa. 47. 2; भयवं अनुगगहो मे विहिओ तुम्हेहिं परियएहिं SupāCa. 7. 185; सुएचवसु-घाणजीहाणुगगहो होइ तह य विघाओ य PavSāro. 1372; J.S. उदयं जइ मच्छाणं गमणाणुगगहकरं हवदि लोए Paḍḍatthi. 85; संगअणुगगह-कुसलो सुत्तयविसारओ पडिपकित्ति Māa. 158(4); असणं सुहप्पसमणं पाणाणमणुगगहं तहा पाणं Māa. 606(7); BhaĀrā. 571; Ś. (सक्यौ) अज्ज अनुगगहो विअ इअं अम्भत्थया Śāk. 10. 24(1); (कुट्ठिनी) भणुओ चल्णे अनुगगहंतीए अय्पाणुगगहो MudrāRā. 187. 1; (सुसंगता) ताए जेव्व अनुगगहं करेतो अंगीकरेहु एदं अज्जो Ratnā. 1. 0. 51; (राजा) सव्वं तुज्ज अनुगगहेण मरिअं जं माणसे लम्भइ KapMā. 4. 23; (शाक्य-मिधु) भिक्खुसंवत्स अनुगगहं करेण MatViPra. 12. 82; Apa. णिगगहु अवर अनुगगहु देज्जसु MahāPu.(P.) 5. 11. 4; कम्मसुद्धि णिगगहु वि अनुगगहु NāyCa.(P.) 3. 3. 9; तहुँ देवि अनुगगहु करहि तेव KarCa. 7. 12. 8; दिण्णाणुगगह गुरुणा सोरे किज्जइ दिक्खगहणु कुमारे Jambū-SāCa. 10. 20. 1.

अनुगगहकसिण (anuggaha-kasina < anugraha-kṛtsna) *n.* imposition of the whole period of punishment, which then cancels the remaining period of the earlier punishment, J.M. एतो समावमेज्जा, अनुगगहकसिणेण विण्ण सेसम्मि। आलोयणं सुणेज्जा पुरिस-ज्जातं च विज्जाय NisBhā. 6618; अनुगगहकसिणं णाम छण्णं मासाणं आरोवियाणं छविषा गया ताह अण्णो छम्मासो आवण्णो ताह जं तेण अद्वूदं तं होसितं जं पच्छा आवण्णं छम्मासियं तं ववति NisCu. 4. 378. 4.

अनुगगहकारि (anuggaha-kāri < anugraha-kārin) *adj.* who renders help, AMg. लोयाणुगगहकारिसु म्मीदेवहु बहुकलं दाणं PinḍNi. 448 (comm. पिण्डमदानादिना लोकोपकारिषु); J.M. तस्स अरिथ वहु मग्गा तुज्ज सरिच्छा अनुगगहकारिणो KappBhā. 1884. (comm.)

अनुगगहट्ठा (anuggahaṭṭhā < anugrahārtham) *adv.* [इ~अ] to show favour, AMg. इमं च मे अरिथ वयममवे तं भुंजइ अह अनुगगहट्ठा Utt. 12. 35.

अनुगगहट्ठाए (anuggahaṭṭhāc < anugrahārthāya) *adv.* [Dat. sg.] for showing favour, J.M. बोच्छं। यवविहिमागमसुद्धं सवरे-सिमणुगगट्ठाए PaḍḍPra. 6. 1.

अनुगगहन (anu-ggahana < anu-grahana) *n.* help or contribution (of growth), J.S. एवस्स अनुगगहनं वहुणं सव्वारणनेवत्स।

एवम्स जं वृत्तं समासो तं वि होदि एवम्स SatAg. 5.6.3.123.

अनुग्राहार्थ (anuggahattham < anugrahārtham) *adv.* for obliging or helping, AMg. ओहेण उ निज्जुसि वुच्छं ... अनुग्राहार्थं सुविधिणं OghNI. 2 (comm. अनुग्राहार्थं उपकारप्रयोजनं वक्ष्ये); M. णिय-दओ जेण तुमं अनुग्राहार्थं म् उवणीओ LIIa. 608.

अनुग्राहार्थि (anuggahatthi < anugrahārthīn) *adj.* seeking favour, JM. गिहति वारणं अनुग्राहार्थीसु जह र्हे नेसि KappBhā. 3584.

अनुग्राहपरिहार (anuggaha-parihāra < anugraha-parihāra) *m.* exemption (from taxes) due to the favour (of king etc.) JM. रायणुगहेण मज्जावाय मंजतो एकं दो तिणिण वा सेवति जावतिव अनुग्राहो से कज्जति तत्तिवं कां स दम्मादिस्स परिहरिज्जति तावद् कां न दाप्पवत्तेत्यर्थः । एस् अनुग्राहपरिहारो NisCu. 4.280.4, 10.

अनुग्राहपुब्ब (anuggaha-puvvā < anugraha-pūrvam) *adv.* as a favour, kindly, Ś. (नटी) अनुग्राहपुब्बं कज्जेस्स आपविज्जउ जहिच्छं SiāMañ. 1.5.4.

अनुग्राहबुद्धि (anuggaha-buddhi < anugraha-buddhi) *f.* the thought of favour or obligation, JM. ता साहेउ भयवं उव्वेव-कारणं ? ति, जह अनुग्राहबुद्धी अम्भोवरि ति CaupCa. 105.20.

अनुग्राहविघात (anuggaha-vighāya < anugraha-vighāta) *m.* help and obstruction, JM. सट्ठिसं तु सिराणं ... रसहरणिना-मवेज्जाण आपणुग्राहविघापसु । सुवचकसुवाणजीहाणुग्राहो होर तह विघाओ य PavSāro. 1372-73.

अनुग्राहिदुं (anu-ggahidum < anu-grahitum) *inf.* for the sake of favour or obligation, Ś. (इसक) अम्ब । ववसिदो लु अहं अत्ताणं अनुग्राहिदुं सालकाअणेण गित्तो PratiYau. 1.13.3.

अनुग्राहिया (anu-ggahiyā < anu-grahitṛ) *adj.* m. helpful, favourable, JM. जो गमणाणुग्राहिता सो बम्भो लोगपरिमाणो ViĀv-Bhā 1854.

अनुग्राहीद (anu-ggahida < anu-grhita) *adj.* (ppp.) favoured, obliged, Ś. (नायिका) अनुग्राहीद मि देवीय ररए Cand-Le. 1.37.5.

अनुग्राहीव (anu-ggahiya < anu-grhita) *adj.* (ppp.) [also अनुग्राहिज] favoured, obliged, JM. तो एस् अणो ... तह वावरियव्वो अनुग्राहीओ जहा होइ SupāsaCa. 8.297; अगलदत्तो भणसि अनुग्राहितो मि तुम्भेहि Erz. 67.27.

अनुग्राहिय (an-ugghāhiya < an-udgrāhita) *adj.* (caus. ppp.) who is made to take up a bowl (for alms), JM. सद्धमंगोऽनु-ग्राहियमिस्स ठवणाइया अवे दोसा । वरचेइय आवरिए कयववमणं च गहणं च KappBhā. 1578.

अनुगि (anuggi) Deśi. m. body-guard, M. इह (होउ) वासो वार-करेणुवाण एस्सो अनुगिणी LIIa. 734.

अनुगिहीव (anu-ggihīya < anu-grhita) *adj.* (ppp.) obliged, favoured, JM. अनुगिहीओ मिह दिणमिमीए जीविवं मइ च CaupCa. 125.21; अहो अनुगिहीया अम्भे भयवईय कुल्लेववाय KuṃMāKa. 202.31; अनुगिहीओ अहं भयवया SamuṛāKa. 97.8; जीय अनुगिहीया सुस-सागर-पारमाणिओ वुत्ति MuSuvraCa. 13; अनुगिहीओ मिह भवत्तेहि Jinada-Ākhyā. 7.24.

अनुग्राहसित (an-ugghasita < an-avagharita) *adj.* (ppp.) without being scrubbed, AMg. (आयंसा) अनुग्राहसितनिम्माए छावाय समनुवदा (comm. अनुग्राहसितनिम्माए छावाय समनुवदा युक्ताः p. 70a. 11) BāyPa. 149.

अनुग्राहम (an-ugghāima < an-udghātīmat = an-udghātīka) *adj.* (punishment) the period of which cannot be reduced, AMg. तन्नो अनुग्राहिता पण्णत्ता, तं जहा — इत्थकम्मं करेमाणा, मेहुणं सेवेमाणा राइमोवणं मुजमाणे Thāpa. 3.471(203)

अनुग्राहिय (an-ugghāiya < an-udghātīka) *adj.* [also अनुग्राहिय] (period of expiation imposed as a sentence) which has to be run without any respite or intermission (hence called long or major 'guru'), AMg. पंचविहे आवारपक्ये पण्णत्ते, तं जहा — मासिए उग्घासिए, मासिए अनुग्राहिय, चउम्मासिए उग्घासिए चउमासिए अनुग्राहिय आरोवणा Thāpa. 8.148(433); अट्ठावीसतिविहे आवारपक्ये पण्णत्ते, तं जहा — ... उग्घासिया आरोवणा अनुग्राहिया आरोवणा Samav. 23.1; आबज्जइ चाउम्मासियं परिहारट्ठाणं अनुग्राहियं BrhKapp. 1.89; 2.16; 3.80; Vava. 6.9; आबज्जइ मासियं परिहारट्ठाणं अनुग्राहियं Nis. 1.58; JM. उग्घाह अनुग्राहं आरुवणा तिबिहमो गिसीइ तु (comm. अनुद-वात्तिकं वच गुक्कासादि) PaṇḍaTī. p. 145b.6; वुगसंभोगेण उग्घातियं अनुग्राहियं वा कइं संभवति ? भणति आबसी से उग्घासिया कारणे उ दाणं अनुग्राहियं । एवं उग्घावाणुग्राहयसंभवा NisCu. 3.67.25.

अनुग्राह (an-ugghāda < an-udghāta) *adj.* (lit. without any opening (expiation)) without reduction of (a period), JŚ. एक्केदिणुग्घादं कट्ठाणं कुणदि देवअंभे । तिरिए दोदोदिवसुग्घादं मणुए अनुग्राहं ChePi. 54; सो पुण वाहिगिलाणो जदि णो लोचं करिज्ज उग्घादं । एदं वावच्छिच्छं करेज्ज इयरो अनुग्राहं ChePi. 107; कोचो वि जदि ण दिण्णो पडिकमणं गिसुणियं ण तद्विसे । तो खवणवुगं मासियमुग्घादं तर(इ) अनु-ग्घादं ChePi. 108; पुव पुव वा मिस्सो वा उग्घाओ वा तहा अनुग्राहो । छम्मासेहि य परवो गत्थि तवो वीरजिणित्तिये ChePi 204; चाउम्मासिय-वरिसियजुवत्तरे लोच वेव अदिचारे । उव्वास छट्ठ मासिय गिलाणइयरेण अनुग्राहं CheSath. 50. cf. अनुग्राहस, अनुग्राहय.

अनुग्राहदिद (an-ugghāḍida < an-udghātita) *adj.* (ppp.) (of door) not opened, Ś. (दमवन्ती) राअउअपट्ठदीसुं जणवरेसुं अनुग्राहदिदुवारा कोसा जदगिणा पवीवंति Nāisa. 4.4.22.

अनुग्राहिया (an-ugghāḍiyā < an-udghātītā) *adj.* [f.] (of a maiden) not subjected to cohabitation, (lit. not opened), JM. जह णवरं जमि विवसे परिजेज्जसि तद्विस्सं वेव अत्तारेण अनुग्राहिया समाणी मम सवांसं एहिस्सि तो मुयामि DasaVeTī.(H.) p. 41. 1.7.

अनुग्राह (an-ugghāya < an-udghāta) *m.* [also अनुग्राह] 1 (period of expiation) which admits of no reduction of the period (also called 'long' (guru)), JM. चउरो य अनुग्राहा KappBhā. 757; चउरो मासा इवंतऽनुग्राहा KappBhā. 1510; पव्वावण मुंडावण मजसास्सवे वि से अनुग्राहा KappBhā. 1414; 1430; एमेव कम्मो निवमा, इत्थीसु वि होइ आणुपुब्बीय । चउरो य अनुग्राहा पच्छाकम्ममिस्स ते लहुगा KappBhā. 4940; (comm. अनुदाताः पुक्का मासाः); रात्तो य मोवणमिस्स चउरो मासा इवंतऽनुग्राहा KappBhā. 4961; (comm. अनुदाताः गुरवो भवन्ति p. 1327); = NisBhā. 412; अनुग्राह NisBhā. 6616; n. JM. उग्घायमणुग्राहं आरुवणा तिबिहमो गिसीइ तु ĀvTī.(H.) 660a.16; 2 to be punished with a period of expiation admitting of no deferment or interception, JM. दो थेरि तरणि-वेदी केजि य तत्तणीउ एहिवा तत्तणी । चउरो य अनुग्राहा तत्थ वि आणाणो दोसा KappBhā. 2087.

अनुग्राहकसिद्ध (an-ugghāya-kasina < an-udghāta-kṛt-siṅha) *m.* the whole period of expiation without any reduction in time, JM. अनुग्राहकसिद्धं जं काळं जहा मासगुक्कादि अहवा जं विरंतरं विज्जमाणं अनुग्राहत्तं भवति NisCu. 4.378.8.

अनुघातन (an-ugghāyana < un-udghātana) *n.* [also अनुघातन] not inflicting an injury, not killing, AMg. से मेहावी जे अनुघातनस्स खेयके Ayār. 1.2.6.6.

अनुघास- (anu-gghāsa- < anu-grāsaya-) *v.* [caus.] to help to eat, to feed, AMg. असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा अनुघासेज्ज वा अनुपादज्ज वा Nis. 7.78.

अनुघासंत (anu-gghāsanta < anu-grāsayat) *adj.* (pr. part.) who is helping to eat, who is feeding, AMg. अनुघासंतं वा अनुपासंतं वा सातिज्जति Nis. 7.78.

अनुचय (anu-caya) *m.* re-formation of the atoms to their original form, JM. परमाणु संमपीसण, सुनलियामंरुवेदिट्ठंता । तव्वदणे वाणुचया मणुयत्तं भवसमुद्दिमि UvPay. 15.

अनुचर- (anu-cara- < anu-car-) *v.* 1 to go after, to follow, AMg. नयस्वत्तत्तारणां अवट्ठिया मंडला मुण्येव्वा । तेवि योपयाहि-णावत्तमेव मेरं अनुचरंति Jivābhi. 3.838 v.11; = SuraP. 19.22 v.11; 2 to follow, to observe, to perform accordingly, JM. जिणकप्पोऽनुचरिज्ज (pass) नोच्छिन्नो-त्ति भणिण पुणो भणइ ViāvBhā. 2554; जे भवमन्नुविग्गा भवरोगहरं अनुचरंति SamasKa. 130.8; परिमिणं सल्लिणं पाणहाणाइ (?) वावारमणुचरिस्सामिस्सि MaViCa.(G.) 146.13(2); एवं छम्मासतव चरिउं परिहारिया अनुचरंति Utt. 28.33 (Sukh.) 323a.11; कामरत्तिसत्थाईणि गंधाणि सुणेऊणं नो आलोएज्जा ... जाव णं नो पायच्छित्तं अनुचरेज्जा MahāNis. 3.41; ता वंधिऊण पिशरं कट्ट-हर-गयं अनुचरामि SurSuCa. 2.188; JS तो सं अनुचरदि पुणो अत्थत्थीओ पयत्तेण Sam-8a. 17; कम्मई सो ण रंजदि किइ सं पाणा अनुचरंति PavSā. 2.59; सइइ सस्सहाव जाणइ अप्पाणमप्पो सुइ । तं चिय अनुचरइ पुणो इंदिय-विसये णिरोहिता ĀrahSā. 9; Apa. पेच्छइ जाणइ अनुचरइ अट्ठि अप्पळ जो जि Paramapp. 2.13; जे के वि चोर तव वय विहाण अनुचरइ साहु ते जणि पहाण PaNāCa.(P.) 4.10.7.

अनुचर (anu-cara < anu-cara) *m.* attendant, JS अनुचर-वहुसत्तिआ कम्मकल्यकारणनिमित्ते DamPā. 29.

अनुचरग (anu-cara-ga < anu-cara-ka) *m.* [also अनु-चरय] helper or servant (or a monk in penance), JM. एवं छम्मा-सतव चरिउं परिहारिया अनुचरंति । अनुचरए परिहारगपयट्ठिए जाव छम्मासा PavSāro. 808.

अनुचरण (anu-carāṇa < anu-carāṇa) *n.* service, atten-
dance, JS. जो भम्मिणसु यत्तो अनुचरणं कुणदि परम-सदाए KappAnu. 421.

अनुचरंत (anu-caranta < anu-carat) *adj.* (pr. part.) 1 who is following or going after, AMg. ते मेरुमणुचरंता पथाहि-णावत्तमंडला सव्वे Jivābhi. 3.833. gā.10; = SuraP. 19.22. gā.11; 2 following, performing, AMg. तो इहो अणप्पवसो अज्जाण अनुचरंतो उ Gaochā. 68; सामणमणुचरंतस्स कसाया तस्स उक्कडा हुंति ĀrahPaḍ. 666; JS. सम्मतमणुचरंता करंति दुक्खकल्यं धीरा CarPā. 19.

अनुचरमाण (anu-caramāṇa < anu-carat) *adj.* (pr. part.) performing, following, AMg. एवमादिवाणि तव-संजम-बंमचरपातोव-धातिवाइ अनुचरमाणेणं बंमचेरं वक्खेयव्वाइ सव्वकालं Panhā. 9.4; 9.10.

अनुचरिउं (anu-carium < anu-caritum) *inf.* to follow, to go after, AMg. सप्पुरिसनिवेशियं च मगं भीतो न समत्थो अनुचरिउं Panhā. 7.20.

अनुचरित्ता (anu-carittā < anu-carya) *ger.* after having followed, served, undertaken, AMg. भम्मं उरालं संजमं ... जइ बहुणि वासाणि अनुचरित्ता आराहिब-नाण-संरण-वारित्त-जोगा SamavPra. 97;

रायसिरिमकमिता तवचरणं हुकरं अनुचरित्ता CauSar.(V.) 14; JM. होऊण विस्सभूई घोरं संजममणुचरित्ता MaViCa.(G.) 1b.13(1)

अनुचरिदव्व (anu-caridavva < anu-caritavya) *adj.* (part. part.) should be followed or imitated, JS. एवं हि जीवराया णादव्वो तह य सइहे दव्वो । अनुचरिदव्वो य पुणो सो चेव वु मोक्खकामेण SamSā. 18; 17.

अनुचरिय (anu-cariya < anu-carya) *ger.* having per-
formed, AMg. जयण-पण्डण-सुबिमुद्ध दंसणे एए अनुचरिय संजए चरमसरीर-
धेर भविस्सति Panhā 10.23; Apa. अनुचरियंतिमसयल विहि सहलीकय-
निय दिक्खु SanKuCa. 684.8.

अनुचरिय (anu-cariya < anu-carita) *adj.* (ppp.) followed, attended AMg. तए णं मे बलं राया ... अणेगतालायराणुचरियं दसदिबसे ठितिवडिय करेइ Viy. 11.11.42 (11.151); अणेगतालायराणुचरिय ... ठिइवडिय दमदेवसियं करेइ Nāya. 1.1.78; मइव्वले राया ... अणेगताला-
चराणुचरिय दसरं पमोय उग्घोसावेइ Viā. 1.3.52 [Ldn.]; अणेगताला-
णुचरिया ... चंपा नाम नयरी होत्था Uvav 1; अणेगतालायराणुचरियं ... अट्ठाडिय मभामहिमं करेइ Jambuddi. 3.12; 3.58; Kapp.(J.) 100; 102; JS. सावदसयाणुचरिये धम्माणुरायरत्ता वसंति रत्ति गिरियुहाइ Mā. 795(9)

अनुचरियं (anu-cariyam < anu-caryam) *adv.* according to right conduct, AMg. अनुगामं अनुणदीयं ... अनुचरियं । से उं अव्वइमावे समासे AnuOg. 300.

अनुचरिया (anu-cariyā < anu-carikā) *f.* a path which is eight feet broad near the palace, AMg. से अनुकुट्टेसु वा ... अनुचरि-
यासु वा अनुफरिहासु वा ... ओगहस्स पुट्ठाणुत्तवणा चिट्ठइ अहालंदममि
ओगहं BphKapp. 3.33; JM. वत्ति-भित्ति-कडग-कुट्टे पंथे मेरा य उगहो
रयणी । अनुचरियाए अट्ठ उ चवरो रयणीउ परिहाए KappBhā. 4792;
(comm. on KappBhā. 4789 अत्र चरिकानगरप्राकारसोरपान्तराले इस्ता-
ष्टकप्रमाणो मार्गः)

अनुचरिवि (anu-carivi < anu-carya) *ger.* having per-
formed, Apa इय विचित्तिय चरणु अनुचरिवि SanKuCa. 782.1.

अनुचरत्ताणं (anu-carettāṇam < anu-caritvāṇam = anu-
carya) *ger.* having performed, AMg. सुपरिफुडं ... पायच्छित्तं
अनुचरत्ताणं ... चिरवंदणाइ अनुट्टेज्जा MahāNis. 3.26.8.

[अनुचि PSM is a wrong entry for अनुचिट्ठ- at Erz. 43.5; 61.32]

[अनुचिऊण (anu-ciūṇa < anu-cyutya) *ger.* having fallen
down or dropped (of a soul coming down from heaven to a
lower birth), AMg. अनुचिऊणहागको तिरियपवल्लीसु quoted in AB.
p. 367, MahāNis. 6]

अनुचिट्ठ- (anu-citṭha- < anu-sthā-) *v.* [v.l. अनुचेट्ठ] 1 to stay, to continue, to become firm and enduring, AMg. जे
णं वंटे ण से कुप्पे वंदितो ण समुक्कसे । एवमण्णे समाणस्स सामणमणुचिट्ठंति
Daave. 5.30; 2 to perform, AMg. संपयं बोहिओ सो वि दुम्मुहेण
जहा तुमं ... णूणं विक्खुअ भम्मं जं सयं नाणुचेट्ठसि MahāNis. 6.32; JM.
ता आपवेडु अज्जो, किमणुचिट्ठीअडु CaupCa. 17.16; S. (सानुमत्ती)
जणमाउस्सुआ देवा जेव्व तथा अनुचिट्ठस्संति Śak. 84.11(6); (नदी)
आणवेडु अज्जो को णिओओ अनुचिट्ठीअडु Ratnā. 1.5.5; (नेपथ्ये) जेण
दे अज्ज संभंवरमहसबोचिदाइ[इ] मंगकाइ अबिधवाहिं सह अनुचिट्ठस्सं
Naṭṭa. 2.30.24; (प्रथमा चेटी) तुमं अत्थो णिओअं अनुचिट्ठ Subha-
Dha. 3.41.

अनुचिट्ठिय (anu-citṭhiya < anu-tiṣṭhita = anuṣṭhita) *adj.*

(*ppp.*) done or performed, AMg. बी बी बी । अहणेण वेच्छं जं मेज्जु-
चिट्ठियं MahāNis. 6.35; तस्या कथं गया तं किं वा अणुचिट्ठियं तुमए
SarSuCa. 12.188; अणुचिट्ठियं च जेण जहाचितियं SamarāKa. 89.10;
पुस मूलदेव, सुंदरमणुचिट्ठियं तुमे Erz. 48.5; Apa. इय-जोय-वयण-विज्ञास-
णत्थु । परिसु अणुचिट्ठिउ मरं समत्थु VihāKa. 2.4.12.

अणुचिट्ठियव्यय (anu-citthiyavva-ya < anu-tiṣṭhitavya-
ka = anu-sthātavya-ka) *adj.* (*pot. part.*) which must be
practised or performed, AMg. तम्हा आलोयणं हाउं पायच्छित्तं करेउणं ।
निखिलं तवसंजमं धम्मं नीसल्लं अणुचिट्ठियव्ययं MahāNis. 1.220.

अणुचिण (anu-cinna < anu-cirna) *adj.* (*ppp.*) [also अणु-
चिण] 1 coming in contact with, meeting, AMg. एगया गुण-
समियस्स रीयओ कायकासमणुचिण्णा एगसिया पाणा उहायंति Āyār. 1.5.4.3
(163); 2 which has been practised, performed, followed or
observed, AMg. पुक्खणं ने मणुसा पारं गच्छंति जे ददधिइया । पुक्ख-
पुरिसाणुचिणं जिणवयणपइं न भुंयंति Cand. 165; लङ्कण ... पुक्खपुरिसाणु-
चिणं मग्गं निब्बाणमणस्स Tittho. 1196; धीरपुरिसाणुचिणं करंति सोहिं
सुयसमिद्धा MaraṇVi. 158; J.M. पुक्खपुरिसाणुचिणं अविकइं निययवंस्स
SarSuCa. 16.22; पवज्जिमो मग्गं । पुक्खपुरिसाणुचिणं SupāCa. 7.220;
इओ धम्मो जेण सयं अणुचिणो KumāPra. 116.2; 3 which has been
accomplished, AMg. जिणक्खायं, जिणाणुचिणं जिणवणसं ... जीवा-
जीवमिगमणममज्झयणं Jivābhi. 1.1; 4 has performed or observed
(active), AMg. अस्सि विस्सम्भणयाए, भेरवमणुचिणो Āyār. 1.8.6.5
(224), = 1.8.7.4(228); 5 (passive) being performed, AMg.
धोरं महात्तवं अङ्गुणं तेणं अणुचिणं MahāNis. 6.41; उवल्लो सिद्धिपइो
न य अणुचिणो पमायदेसेणं MaraṇVi. 372; विरिद्यापारो य अणुचिणो
OghNi. 249; J.M. सट्ठि वाससइस्सा तिसत्तुत्तोदयेण धोएण । अणुचिणं
तामलिणा अज्जातवुत्ति अप्पफलो UvMa. 81.

अणुचिणधम्म (anucinna-dhamma < anucirna-dharma)
adj. one who has practised religion (i. e. religious conduct),
J.M. जह ऊसरम्मि वविकुण कोइ मूओ विमग्गए साली । तह गाणुचिणधम्मो
मग्गइ सोक्खाइं भोत्तुणं (? भोत्तुं णं) CaupCa. 255.5.

अणुचिद (an-ucida < an-ucita) *adj.* 1 not fit, improper,
S. (कुटुम्बिनी) ता अणुचिदं खु कुलहइअणस्स णिवत्तिदुं MudrāRā.
186.3; 2 wrong, unusual, undeserved, S. (चन्दनदास) किं ण
जाणदि अज्जो जहा अणुचिदो उवआरो परिणहइअस्स परिहादो वि महत्तं
दुक्खं उप्पादेदि MudrāRā 29.9. cf. अणुचिअ.

अणुचित्त- (anu-cinta- < anu-cinta-) *v.* 1 to recall to
memory, AMg. हासं, किडुं, रइं दयं सइसावत्तासियाणि व । बंमचेरओ
धीणं नाणुचिते कयाइ वि Utt. 16.6; = ĀvCu. II. p. 115; 2 to think
over, to ponder, AMg. नरयगई-तिरियगई-माणुस-देवसणे बसंतेण । जं
पसं सुइ-दुक्खं तं अणुचित्ते अणज्जमणो Samth. 99.

अणुचित्तण (anu-cintana < anu-cintana) *n.* thinking of,
meditating upon (something), J.M. इय करणकारणाणुमहविसयमणु-
चित्तणं चउअयेयं JhānSa. 23.

अणुचिता (anu-cintā < anu-cintā) *f.* recalling to memory,
J.M. आलंभणाइ बायणपुच्छणपरियट्ठणाणुचिताओ JhānSa. 42.

अणुचित्तेउं (anu-cintum < anu-cintayitum) *inf.* to
think, AMg. न दु मरणम्मि उअग्गे सक्का बारसविहो सुयक्खंथो । सव्वो
अणुचित्तेउं थंत पि समत्थचित्तेण MahāPacc. 102; = VIāVbha. 8019.

अणुचित्तेहुं (anu-cintedum < anu-cintayitum) *inf.* to
think, J.S. ण व तम्मि देसयाके सव्वो बारसविहो सुयक्खंथो । सव्वो
अणुचित्तेहुं वळिणा पि समत्थचित्तेण BhaĀrā. 774; Māla. 92(2)

अणुचित्तमाण (anu-cintemāna < anu-cintayamāna) *adj.*
(*pr. part.*) [f. -णी] pondering, meditating upon, AMg. चउअि-
हाइं पुदीहिं अणुचित्तमाणे अणुचित्तमाणे ... शियायइ Nāya. 1.1.46; अहे
पुदविसिक्कापट्ठयंसि सुहसिणस्स अणुचित्तमाणस्स ... चोइसपुम्बाइं सयमेव
अमिसमण्णागयाइं Nāya. 1.14.82; J.M. सुमहा सत्थवाही अज्जया कयाइ
लवणसमुदोत्तरणं च लच्छिविणासं च पोयविणासं च पइमरणं च अणुचित्तमाणी
अणुचित्तमाणी कालधम्मणा संजुत्ता Vihā. 49; तस्सेव अणुचित्तमाणस्स
जाइसरणं समुप्पणं ĀvTi. (Malay.) II. 387a.10.

अणुचिय (an-uciya < an-ucita) *adj.* 1 improper, J.M.
तस्स तेण अणुचियाहारेण अजीरंतेणामादं गेल्लणं जातं NāCa. 4.306.3;
जं विहियमणुचियं मे तस्स पवज्जामि पच्छित्तं ĀrāhPag. 29; अणुचिय-
गीयनइं निट्ठोवणाइ आसयणाओ ViMāPra. 3.30; Apa. चेइहरि अणु-
चियं जि गोणइं वाइयइं Cacc. 12; जहिं भोयणु न य सयणु न अणुचिउ
वइसणउ Cacc. 21; अणुचिउ विवाउ सह मूडएण AntaraṇSam. 5.85;
2 unaccustomed, not yet used to (monastic life), (by impli-
cation, a fresh entrant), J.M. संकुचिय तग्ग आयप्पमाण सुयणे न
सीयसंकासो । दुइओ पेळण थरे अणुचिय पाणाइरक्खाऽऽया KappBhā.
3970 (comm. अनुचित्तः अभावितः शैक्ष इत्यर्थः); 3 unusual, alien,
AMg. अणुचियइसं दव्वं कुलमय्यं आधारो य तो पुच्छा । बहुएवि नरिथ
पुच्छा सवंसदविए अमावे वि PinḍNi. 204; 4 not a match, incompa-
tible, [f. &], J.M. किं अणुचिया माणसरनिवांसिणो रायइसी वरइसस्स
SamarāKa. 70.1 cf. अणुचिद.

[अणुचीइ (anu-cii < anu-cintya) *ger.* after having
thought, *v. r.* for अणुचीइ[इं] given by AR. AMgD. and PSM.]

अणुचेट्ठ- (anu-cettha- < anu-cest-) *v.* to practise, to
perform, AMg. किं पुण तं तव अणुचेट्ठमो जेण परिसं पवररिद्धिं लमेज्ज
त्ति MahāNis. 3.11.15.

अणुचेट्ठिय (anu-cetthiya < anu-cestita) *adj.* (*ppp.*) follow-
ed, performed, J.M. भणिओ तीय सेट्ठी — अज्जउत्त । सोइणमणुचेट्ठियं वच्छेण
MaṇoKa. 60.452.

अणुच्च (an-ucca < an-ucca) *adj.* not high, (low), AMg.
आसणे उवचिट्ठेज्जा अणुचे अकुए थिरे Utt. 1.30; VavaBhā. 7.211.

अणुच्चं (an-uccam < an-uccam) *adv.* not very high, AMg.
दइर सिल सोवाणे पुव्वास्से अणुच्चमुक्खित्ते मालोइणं ण होइं PinḍNi. 364;
J.S. अणुच्चमविलंबिदममंदं ... धम्मं कहंति जिअं BhaĀrā. 652-3.

अणुच्चमंद (an-ucca-manda < an-ucca-manda) *adv.*
neither high nor low, AMg. अल्लियममिलियमणुच्चमंदं अणुणक्खं
... धम्मं कहंति जिअं ĀrāhPag. (V.) 400.

अणुच्चरणीय (an-uccarāṇiya < an-uccārāṇiya) *adj.* (*pot.*
part.) not worthy of mention, J.M. अत्थेत्थ अणुच्चरणीयनामभेओ ...
पटिच्चायगो MaṇoKa. 28.13.

[अणुच्चरिथ (an-uccariya < an-uccārīta) *adj.* (*ppp.*) not
uttered, not proclaimed, AMg. अभिग्गहियमिच्छदिट्ठी अणुच्चरिथणा-
महेज्जे सुज्जसिंहे MahāNis. ? AR.]

अणुच्चसइं (an-ucca-saddam < an-ucca-sābdam) *adv.*
in low speech or voice, J.M. तं पुण अणुच्चसइं बोळिअमिथं पमासेइ
VavaBhā. 1 Udd. (AR.); M. भणियं अणुच्चसइं अहोमुहच्छं च सहि तस्स
Līla. 620.

अणुच्चाकुइय (anuccākuiya < anuccākucika) *adj.* (the
monk) not having low and firm bed. AMg. नो कप्पइ निग्गोषाण
वा निग्गोषीय वा ... अणरिग्गहिय-सेज्जासणिणं वुत्तए । ... अणरिग्गहिय-
सेज्जासणिवस्स अणुच्चाकुइयस्स ... णं सैज्जे वुराराहए भवइ Kapp.(S.) 68

(comm. वा शब्दा अनुचा उच्चा न भवति ... अनुचा भवति निमला भवति ... पक्वस्तोचा इत्येवा शब्दा तस्य साधोः भवति p. 192a.7)

अनुचारिय (an-uccāriya < an-uccārita) *adj.* (ppp.) not pronounced, not uttered, JM. सा पुन सुते उचारि भवति, अनुचारि किं फुस NisCu. 2. 2. 9.

अनुचुक्कित (an-uccukkhita < an-uccotksipta) *adj.* (ppp.) not raised too high, AMg. तिरिवायउज्जुणपण गिण्हरे जं करेण पासतो। पयमणुचुक्कितं PīṇḍNi. 365.

अनुच्छहंत (an-ucchahanta < an-utsaha-māna) *adj.* [f. -i] (pr. part.) who is not enthusiastic or eager, JM. (सहं कंत) गमनं अनुच्छहंती किं खरा इदुस्तेण PaumCa. (V.) 18. 18.

अनुच्छिद्य (an-ucchiṭṭha < an-ucchiṣṭa) *adj.* (ppp.) (food which is) not left over, JM. संसतो उ हवाणि सो पुन गोभत्तलंदर वेव। उच्छिद्यमनुच्छिद्यं जं किञ्चिद्युग्मप सव्वं PavSaro. 116; ६. (चेटी) इला! सोभपि! महुअराणुच्छिद्यं कुसुमासं आणेहि TapSamVa. 4. 0. 3.

अनुच्छित्त (an-ucchitta < an-utthita) *adj.* (ppp.) not arisen, not risen above, M. गहवलयमनुच्छित्ते हुवे व्व परिअत्ताह गरिद GaudVa. 238 (comm. तत्रानुत्थिते अनुत्क्षिते इति वा संस्कृतमस्य मूलम्। राज्ञोऽनुत्थितत्वं मुद्रितत्वं स्वीकृतत्वं विनीतत्वं विवक्षितम्। हुवे तु न विषये उत्थित उन्नतो यस्मादन्यः सोऽनुत्थित इत्यन्वयः)

अनुच्छेय (an-uccheya < an-uccheda) *m.* no break in income or no loss of wealth, JM. लच्छीए अनुच्छेओ उचियपवित्ती पहाणविणओ य। रुवेण समं सीळं जह लम्मइ पवणकेउम्मि Jug&JiCa. 151.4 (v. 1845)

अनुज (anu-ja < anu-ja) *m.* younger brother, AMg. जं मलणदलणविहलणकवलणविसमच्छि जेयजीओ वि। करचरणनयणकरखअहरदलं वसइ अनुजं व ViTha. 25; JM. काऊण रज्जामितेयं निपाणुजस्स कित्तिनिलयाभिहाणस्स गओ वेयइपव्वं Samar&Ka. 388.17.

अनुजत्ता (anu-jattā < anu-yātrā) *f.* a festive journey, attendance, following, AMg. वासहरा अनुजत्ता अत्थाणी जोग किहु-काले य PīṇḍNi. 88 (comm. स चान्यदा वासगृहादनुयात्रार्थं निर्गमनं कृतवान्); JM. जुहिद्विणे अनुजत्तानिगणण बंदिओ ĀvTī. (H.) 365a.6; अण्णया अनुजत्तं निगणओ पेच्छइ कुसुमियं चूयं Era. 54.37.

अनुजा- (anu-jā- < anu-yā-) *v.* 1 to follow, to go after, AMg. कत्तारमेव अनुजाइ कम्मं Utt. 13.23; 2 to go in (a procession etc.), M. अनुजाणे अनुजाई KappBhā. 3285 (comm. अनुयानं रथयात्रा तत्रासौ नृपतिः अनुयाति)

अनुजाइ (anu-jāi < anu-yāyin) *adj.* [n.] one who follows, a female servant, JM. पयाओ पणइणीओ ... न भवंतरमणुजाइणि नाह। धम्मं पमोत्तुण Sup&Ca. 83.77; Apa. जसु अनुजाइ एहिं होइअइ। तसु छंइण गवर चलिअइ SudCa. (N.) 8.10.4.

अनुजाण- (anu-jāna- < anu-jīā-) *v.* 1 to consent, to approve, AMg. से महावीरे ... पावणं ... कीरतं पि णाणुजाणित्था Āyār. 1.9.4.8; न छणे न छाणाव, छणंतं णाणुजाणित्था Āyār. 1.3.2.3; कइं न कज्जमाणं च आगमेस्सं च पावणं। सव्वं तं णाणुजाणित्था Sdy. 1.8.21 (431); चित्तमंतमचित्तं वा परिगिअ कित्तमवि। अणं वा अनुजाणाइ, एवं दुक्खा न सुखई Sdy. 1.1.2(2); 1.8.21(431); 1.10.22(494); अभिरक्खउ सिवं रायरिसि ... हरियाणि य ताणि अनुजाणतु Viy. 11.9.12; (11.64); तिबिहं वा तिबिहणं पडिक्कमाणे न करेति न कारेवेति करंतं णाणुजाणित्ति Viy. 8.5.6 (8.237); धणे सत्त्ववाहे -- मदाय सत्त्ववाहीए पयमहुं अनुजाणइ N&V. 1.2.13; पक्खातुरस्स वि य से अहापवितं विस्ति अनुजाणइ Antag. 88; से सागरदसे सत्त्ववाहे गंगदत्ताए मारिवाए पयमहुं

अनुजाणइ Viyā. 139; अनुजाणउ मे भगवं RayPa. 68; ते उज्जाण-पाळणा केसि कुमारसमणं बंदंति ... अहापडिक्कं ओगाइ अनुजाणंति RayPa. 718; सोमिलमाइणरिसि अभिरक्खउ ... हरियाणि य ताणि अनुजाणउ ति कट्ट पुरत्थिमं दिसं पसरइ Niraya. 95; जे भिक्खू सचित्तक्खमूलंसि ठिआ सज्झाव अनुजाणति Nis. 5.8; 'अनुजाणउ मे भगवं' ति कट्ट समणं भगवं महावीरं ... करवलसंपुणेण गिण्हरे Kapp (J.) 28; जइ इच्छइ अनुजाणइ धयगुलवत्थाणि दावेमि PīṇḍNi. 496; अनुजाणइ पव्वइस्सामो अम्मो Utt. 19.10; न हु पाणवइ अनुजाणे Utt. 8.8; अणं वा गेणहमाणं पि णाणुजाणति संजया Dasave 6.14; बंधितं जावणिज्जाए मिसीहियाए अनुजाणइ मे मित्तगाइ Āv 10; गणहरगुणसंपन्नं वामे पासम्मि ठावइत्ताणं। सुजाइ छुइइ सीसे सचित्ताइ य अनुजाणे ĀrahPaḍ. 106; से किं तं खेत्ताणुणा? खेत्ताणुणा जो णं जस्स खेतं अनुजाणति LahuNa. 28; तदुभयणं उदेसामि ... अनुजाणामि JogNa. 9; JM. अनुजाणसु एतो अन्हे गमणकज्जे MaViCa. (G.) 6b. 6(1); ता अनुजाणउ ताओ पुज्जंतु मणोरहा इमे मक्ख Sur-SuCa. 1.226; अनुजाणइ लेमि वयं, सुइकरगुस्स पयमूले JinadaĀkbyā. 345; JŚ. अब्बोच्छित्तिनिमित्तं ... अनुजाणेदि दिसं सो एस दिसा वो ति बोधित्ता BhaĀrā 275; ६. (सख्यौ) अनुजाणाहि णो उअगममाणं Sak. 14.14; Apa. अनुजाणहि पिय-सहि जाहुं गेहु PaumSiCa. 2.117; अनुजाणइ पत्थुय-विसर, विमलमर ति पत्तिइ SanKuCa. 566.8; 2 to bid farewell, AMg. ताओ णं सक्के देविदे -- महावीरस्स जन्नुवावडिइ 'अनुजाणेसि मंते' ति कट्ट खीरोयसायरं साइवइ Āyār. 2.15.20(766); 3 to sanction, AMg. आसं वा इत्थि वा ... दासं वा दासि वा अनुजाणेजा। से तं सचित्ता लोइया दव्वाणुणा LahuNa. 12; 4 to request, AMg. तथा णं तुम्हे भगवतो महावीरस्स अहापडिक्कं ओगाइ अनुजाणइ ĀyārDas. 10.3.

अनुजाण (anujāna < anuyāna) *n.* festive procession, JM. अनुजाणे अनुजाई KappBhā. 3285 (comm. अनुयानं रथयात्रा तत्रासौ नृपतिः अनुयाति); परिहरणा अनुजाणे KappBhā. 1659; 1768; 1769 (comm. अनुयानं रथयात्रा उपलक्षणत्वात् स्नानादेरपि); ण्हाणाणुजाण अट्ठाणसीए ... उज्जाणमादीसु (मिलितानां) VavaBhā. 4.77.

अनुजाणंत (anu-jānanta < anu-jānat) *adj.* (pr. part.) one who permits or allows, AMg. जे भिक्खू सचित्तक्खमूलंसि ठिआ सज्झाव अनुजाणइ अनुजाणंतं वा साइअइ Nis. 5.8; JM. अनुजाणंते य तहिं इमे च गंतु पडियरंति VavaBhā. 2.128.

अनुजाणपेक्कय (anu-jāna-pekkhaya < anu-yāna-prek-saka) *m.* who observes the festive procession, JM. उज्जेणि बाहिरगामाओ अनुजाणपेक्कयो आगओ ĀvTī. (H.) 577b.6.

अनुजाणविधि (anu-jānavi < anu-jīāpya) *ger.* having permitted or allowed, Apa. अनुजाणविधि सुहि-सयण गुरुयण भत्ति करेवि SanKuCa. 718.6.

अनुजाणाव- (anu-jānāva- < anu-jīāpay-) *v.* [caus.] to cause to agree, to consent, to approve, AMg. जे तत्थ ईसरे जे तत्थ समहिट्ठाए, ते ओगाइ अनुजाणावेज्जा Āyār. 2.7.25(623)

अनुजाणावण (anu-jānāvāna < anu-jīāpana) *n.* taking permission, JM. विसयपवेसो रणो उ दंसणं उगाहादिकहाणा य। अनुजाणावण विहिणा तेणाणुणाए संवासो Pañā&Pra. 9.13 (comm. अनुज्ञापनं मुक्तकलनं कार्यमवग्रहस्य। विधिनागमनीया), आहो सक्क! तुहाणुजाणावणेण कप्पइ समणाण तहिं विहरितए MaViCa. (G.) 16b. 13(2)

अनुजाणावणि (anu-jānāvāniya < anu-jīāpaniya) *adj.* (pot. part.) fit to be permitted, approved, JM. पंचमंगलमहासुयक्खं पडिक्कण सुयक्खं च-चीवदण-सुत्तअनुजाणावणिं वास निक्खेवं करेइ ViMaPra. 10.29.

अनुजाणाविडं (anu-jāṇāviṇṇam < anu-jāṇāpayitum) *inf.* in order to take permission, J.M. बासुनो वि अनुजाणाविडं भगवंतं तदि चेव उवविट्ठो KuVMAKa. 83.17-18; आर्यविल्लुसुवयं वयमनुजाणाविडं शुक्को TarVAKa. (Bbu) 142.

अनुजाणाविष (anu-jāṇāviya < anu-jāṇāpya) *ger.* after having made known or getting permission, J.M. अनुजाणाविष साहण कप्प सव्वया वसिडं PavSāro. 68L

अनुजाणावेडं (anu-jāṇāveṇṇam < anu-jāṇāpayitum = anu-jāṇāpya) *ger.* having taken the permission, J.M. इव अनुजाणावेडं जिणजम्मणभवणचउदिसि दिहिं SupāCa. 2.142

अनुजाणावेत्त (anu-jāṇāvetta < anu-jāṇāpayitum) *inf.* to cause to permit, AMg. कप्प से लेव अनुजाणावेत्त अनुजाणह तं लेवाप । एवं से कप्प लेव अनुजाणावेत्त Vava. 2.28.

अनुजाणावेवव (anu-jāṇāveyavva < anu-jāṇāpayitavya) *adj.* (pot. part.) worthy of being asked permission, J.M. अनुजाणावेववो जहिं दाहिणदिसाहिबो इवो PavSāro. 684.

अनुजाणित (anu-jāṇittā < anu-jāṇātum) *inf.* to permit, to approve, AMg. दो दिसाओ अमिगिज्झ कप्पति निगंमाण वा निगंणीण वा ... सज्झायमनुजाणित PThāpa. 2.168(60)

अनुजाणित्ता (anu-jāṇittā < anu-jāṇāya) *ger.* having permitted, approved or allowed, AMg. अनुजाणित्ता सेयित्तस्स रणो भिसितारस्स पयमट्ठं पियं निवेदेज्जाह AyāDas. 10.3; J.S. परियाहमालोचिय अनुजाणित्ता दिसं महज्जणस्स BhaĀra. 3083.

अनुजाणिय (anu-jāṇiya < anu-jāṇāta) *adj.* (ppp.) permitted, agreed to, J.M. निवेदो निवणो नमिडं । सव्वो निहिवुत्तो तेणवि अनुजाणियं निहाणं तं SupāCa. 57.42.

अनुजाणिय (anu-jāṇiya < anu-jāṇāta) *adj.* (active) agreeing with, AMg. संतिमे तमो आयाणा जेहिं कीर पावणं । अमि-कम्मा य पेसा य मणसा अनुजाणिवा Sāy. 1.1.2.26(53) [Ldn. Bollée anujāṇiya, *ger.* 'having given permission' Śi. अनुजानीत]

अनुजाणियव (anu-jāṇiyavva < anu-jāṇātavya) *adj.* (pot. part.) should be permitted, J.M. तो अनुज्जणानिमिडं जहिं चेव उइट्ठो तदि चेव अनुजाणियवो ति दसपुरमाणवा AvTī. (Malay.) II. 889b.1.

अनुजाणिवि (anu-jāṇivi < anu-jāṇāpya) *ger.* having asked, J.M. साहू वि तमनुजाणिवि सुखवरसमाय संगओ परओ SupāCa. 61.31.

अनुजाय (anu-jāya < anu-yāta) *adj.* (ppp.) followed, attended, AMg. बलदेव-आसुदेवा य ... सोलस राववरसहस्साणुजायमग्गा Paṇhā. 4.5; तय णं से भरहे रावा ... अणेगराववरसहस्साणुजायमग्गे — लवणसमुदं ओगाह Jambuddi. 3.22; 3.36; J.M. सो खुज्जण अनुजाओ । लणो गोवरचरिणं काउं UpPayTī. p. 106b.14.

अनुजाय (anu-jāya < anu-jāta) *adj.* (ppp.) 1 *lit.* born after (i. e. younger brother), Apa. अनुजाएण गियाणं वडं MahāPu. (P.) 67.18.7; ११वेण अनुजावह Chakkamma. 1.6.10; 2 born in, Apa. चिरओ अनुजावउ अजिज्झ SudCa. (N.) 6.18.5; 3 (born after) similar, AMg. तस्य खलु रमे दसविहे जोय पण्णत्ते, तं जहा — वसभाणुजाय वेणुयाणुजाय SūraP. 12.29 (comm. वृषभस्यानुजातः सइओ वृषमानुजातः)

अनुजिण (anu-jinam < anu-jinam) *adv.* about the Jina, with Jina in view, J.M. अनुजिणमकारि संयीविल्लिपीहि KumāCa. (H.) 2.66.

अनुजीव (anu-jiva < anu-jiv-) *v.* to depend upon for subsistence, AMg. दाराणि य सुया चेव भित्ता य तव वंखा । जीवत-

मनुजीवति मयं नाणुवयंति Utt. 18.14.

अनुजीवि (anu-jīvi < anu-jīvin) *adj.* [PāṭiLaNa. 189] who has to depend (on somebody) for subsistence or support, a servant, an attendant, J.M. कया सवितेसं सारतप्पमुहाणमनुजीवीणं पसाया SamarāKa. 243.2.

अनुजीवित्तण (anu-jīvittana < anu-jīvitvana) *n.* dependence (for subsistence or support), servitude, Ś. (श्रृणुषा) अहो अनुजीवित्तणस्स अगहअदा MahāVīCa. 92.1.

अनुजीविवच्छल (anu-jīvi-vacchala < anu-jīvi-vatsala) *adj.* affectionate or kind to dependents, J.M. अमप उ न सहो देवे सव्वपइत्तिरवरणे । पवइपयिय अनुजीविवच्छले कितु इहलोप SupāCa. 22.51.

[**अनुजुज** (anu-jujja < anu-yuj-) *v.* to inquire, to investigate (into the meaning of a word or a sentence), *lit.* to co-relate (the word/sentence with its meaning), J.M. अनुजुज्जेते [Dhammasaṅgraha 293; quoted in PSM.]

अनुजुत्ति (anu-jutti < anu-yukti) *f.* argument, justification, AMg. सव्वार्हि अनुजुत्तीहि अचयंता जचित्तप Sāy. 1.3.3.17(220); सव्वार्हि अनुजुत्तोहि मतिं पविलेहिवा Sāy. 1.11.9(505) (Śi. युक्तिसंगता युक्तयः अनुयुक्तयः तानिः अनुयुक्तिभिः p. 200b)

अनुजेट्ठ (anu-jettha < anu-jyestha) *adj.* 1 next to the best, J.M. जेट्ठो य समणव-सो साववधम्मो य अनुजेट्ठो PaumCa. (V.) 22.79; 2 next to the eldest, J.M. जेट्ठमि विज्जमाणे उचिय अनुजेट्ठ-पूयणमजुत्तं PaṇhāPra. 9.47; तीसे य सुओ महणो अनुजेट्ठो भरणकुमरस्स NāPaṇhKa. 8.39.

अनुजेट्ठिया (anu-jetthiā < anu-jyesthikā) *adj.* [f.] next to the eldest, next in age, Apa. अनुजेट्ठिय तस्स वि घरणि पइ होसइ खवरावि वंददेह VīlKa. 9.9.10.

अनुजोग (anu-joga < anu-yoga) *m.* [also अनुजोय] inquiry, investigation (in the meaning of scriptures) which gradually developed into a system of exposition of or elaboration upon a subject, AMg. चउच्चिहे दिट्ठिवाए पण्णत्ते, तं जहा — परिकम्मं, सुत्ताहं, पुब्बणय, अनुजोगे Thāpa. 4.1(131) (comm. योजनं योगः, अनु-रूपोऽनुकूलो वा स्वस्य निजेनाभिधेयेन सह योगः इत्यनुयोगः p. 262); यगूणतीसहविहे यावसुयवसंणे णं पण्णत्ते, तं जहा — ... विक्खाणुजोगे, विज्जाणु-जोगे, संताणुजोगे, जोगाणुजोगे अण्णत्तिथियवक्काणुजोगे Samav. 29.1; J.M. अनुजा जोगो अनुजोगो, अणु पच्छाभाषओ य येवे य । जम्हा पच्छाभिहिं सुत्तं पोवं च तेणण् KappBhā. 170; 2 Inquiry about, question about (well-being), Ś. (राजा) सुत्तसुद, अवि कुसलं सिवुणाहस्स ? (सुश्रुत) संपदं देवस्स कुसकाणुजोएण CandLe. 1.27.16.

अनुजोगमग (anujoga-gaa < anuyoga-gata) *adj.* (ppp.) [also अनुजोगगय] forming part of the anujoga, AMg. दिट्ठिवावस्स णं दस णाम्भेज्जा पण्णत्ता, तं जहा — दिट्ठिवाए ति वा ... पुब्बणत्तेति, अनुजोग-गतेति वा Thāpa. 10.92(742) (comm. तथाऽनुयोगः — प्रथमानुयोगः, तीर्थकरादि-पूर्वभाषादि-व्याख्यानग्रन्थो गण्डिकानुयोगश्च, भरतनरसतिवशाजानां निर्वाणमनानुत्तरविमानवत्त्वव्याख्याग्रन्थ इति द्विरूपेऽनुयोगे गतोऽनु-योगगतः p. 401)

अनुजोगि (anu-jogi < anu-yogin) *adj.* who or which makes an inquiry or puts question, (that type of exposition) which begins with putting a question (and then answering it), AMg. छम्भिहे फट्ठे पण्णत्ते, तं जहा — संसवपट्ठे, दुग्गहपट्ठे, अनुजोगी, अनु-जोगे, सइणये, अउहणये Thāpa. 6.111(534) (comm. अनुयोगो

न्यायानं प्रकृपेति वाच्यं स यथास्ति तदर्थं यः क्रियत इति भाष्ये, यथा — 'यदहिं समर्थं लोको' इत्यादिप्रकृपाय 'कश्चिं समर्थं' इत्यादि ग्रन्थकार एव प्रकथयति p. 375)

अनुजोक्षण (anu-jojana < anu-yojana) *n.* inquiry or investigation (into the meaning of a word or a sūtra) explained as joining together the word or the sūtra with its meaning, JM. अनुजोक्षणमनुजोगो सुयस्स नियएण जमभिषेएण बावारो वा जोगो जो अनुकुवो अनुकूलो वा ViĀvBhā. 1380.

अनुज (anujja < anārya) *adj.* ignoble, Apa पुण सुज्जहो, एयहं कह पयवेहि अनुज्जहो JāCa. 4. 23. 7.

अनुज (an-ujja < an-ūjas) *adj.* sad, depressed, AMg. शाक्यज्जणं अनुज्जं दीण विमणं बिहरइ Kapp.(J.) 92; Apa. कियहं देव-मंदिरहं अनुज्जं जायहं पुरवेदिणहं अनुज्जं BhaviKa. 191. 12.

अनुजग (an-ujja-ga < an-rju-ka) *adj.* not honest, deceitful, crooked, AMg. (अलियवयणस्स) नामाणि गोणानि होंति तीस, तं गहा — अलियं ... अनुजगं Paṇḍā. 2. 2; JŚ. आलोचेंतस्स अनुजगस्स देसिह गुणदोसे BhaĀrā 462.

अनुज्जंगी (an-ujjāṅgī < an-avadyāṅgī) *f.* 1 daughter of Lord Mahāvīra, wife of Jāmālī, JM. तस्स (जामालिस्स) भज्जा सामिणे धूया अनुज्जंगी नामा वीयं नामं पियदंसणा UttNI. Śān p. 153. 1. 2; 2 *adj.* having an unblamable body, JM. राया समुद्विजओ ति । तस्सासि अगमहिती सिवति देवी अनुज्जंगी UttNI. 443.

अनुजमंत (an-ujjamanta < an-udyamat) *adj.* (pr. part.) not exerting, not striving, JM. अनुजमंतो वि संविगपखिखतो जो तस्स वा कीरिज्ज ममत्तं NisCu. 1. 139. 7.

अनुजमया (an-ujjama-yū < an-udyama-tū) *f.* the state of being without effort, JM. चरगार्हं दुग्गाहण, न य वच्छहाइ दंसणे सका । भी सोहि अनुजमया, निपयगहया य चरणम्मि KappBhā. 700.

अनुजमिउकाम (an-ujjamiu-kāma < an-udyamitu-kāma) *adj.* who has no desire to exert, JM. जो पुण परिह्वेताण सुलातो आगतो सो चरित्तट्ठाए उज्जमिउकामो । अहवा अनुजमिउकामो वि पाणदंसणट्ठाए NisCu. 4. 292. 9.

अनुजय (an-ujja-ya < an-rju-ka) *adj.* 1 not upright, deceitful, crooked, AMg. तह आयरिओ वि अनुजयस्स खमगस्स दोत-नीहरणं । कुणइ कउओसहं पिब ĀrahPaṇ. (V.) 280; = JŚ. BhaĀrā. 480; JM. (फज्जुमाविरहिता) अनुजया (ते एवं विपरिणामणं कुर्वन्ति) NisCu. 3. 29. 2; 2 deformed, crooked (physically), Apa. सुपसंथि गरत्थि अनुजयहो गय दुद्ध पासि सा खुज्जयहो JāCa. 2. 6. 9.

अनुजल (an-ujjala < an-ujjala) *adj.* not burning, calm, peaceful, JM. सिस्सं सिस्सगुणोपयं अंगविज्जं तु गाहए ... अनुज्जओ अरभसो अनुज्जलमचंचलो AṅgVi. 4. 13.

अनुज्जा (anujjā < anavadyā) *f.* name of Lord Mahāvīra's daughter, (lit. free from blemish), AMg. समणस्स णं मगवओ महा-वीरस्स धूया कासवगोत्तेणं, तीसे णं दो णामधिज्जा अनुज्जा इ वा पियदंसणा इ वा Śī. on Āyār. 422a. 11. cf. अणोज्जा.

अनुज्जा (anu-jjā < anu-jjā) *f.* permission, consent, JM. अह लवखणो अनुज्जं मग्गेऊणं सहोयरं एतो । ... पविसइ खेमजलीनयरं PaumCa. (V.) 38. 24.

अनुज्जियत्त (an-ujjiya-tta < an-ūjita-tva) *n.* ignoble nature, meanness, JM. एए चेव य दोसा सवितेसयरज्जतिस्थिगीसुं पि । कायव अनुज्जियत्तं सहागयाणं अवज्जो य KappBhā 4419 (comm. अनूजि-सत्वं वराकत्त्वमुपदर्शितं भवति)

अनुज्जु (an-ujju < an-rju) *adj.* deceitful, not straight-forward, AMg. अप्पसंमि य ठवियं ओसरणे होहिइ ति उत्सकणं । तं पागहमियरं वा करेइ उज्जु अनुज्जु वा PiṇḍNI. 289; JM. एमेव य वीयारे उज्जु अनुज्जु तहेव पासवणे । पम्मकहालकखेण व, आवज्जइ मासियं मायी KappBhā. 4395; सो पुण पुरित्तो दुबिहो — उज्जु अनुज्जु वा आगच्छेज्जा, मायावी अमायावि ति वुत्तं भवति NisCu. 2. 16. 17; Apa. मणइ कुबिहु अनुज्जु अवक्कउ BhaviKa. 142. 2; चोरइ चरइ अनुज्जु अवक्कउ BhaviKa. 51. 7.

अनुज्जुग (an-ujju-ga < an-rju-ka) *adj.* 1 deceitful, crooked, JM. अयिखते वसधीए जाणग-जाणाविए वि एमेव । उज्जुगमणु-ज्जुगं वा सो चेव गमो हवइ तत्थ KappBhā. 4690; अतिरित्ताए ठित्ताणं इत्थी पुरित्तो य विसयधम्मट्ठी । उज्जुगमणुज्जुगा वा एज्जाही तत्थिओ उज्जु NisBhā. 552; एयाणि य अण्णाणि य विपरिणामणपयाणि सेहस्स । उवहि-णियट्ठिपहाणा कुब्बन्ति अनुज्जुगा केहं NisBhā. 2728; 2 the details or specific features (as against general), JŚ. जं तं विउलमदिमण-पज्जवणावावरणीयं णाम कम्मं तं छविहं — उज्जुगमणुज्जुगं मणोणदं जाणदि, उज्जुगमणुज्जुगं वचिगदं जाणदि, उज्जुगमणुज्जुगं कायगदं जाणदि SāḍĀg. 5. 5. 86.

अनुज्जुगदा (an-ujju-ga-dā < an-rju-ka-tā) *f.* deceitfulness, crookedness, JŚ. माया य सादिजोगो णिवसो वि य वचना अनुज्जु-गदा KaṇḍīPa. 88.

अनुज्जुभूय (an-ujju-bhūya < an-rju-bhūta) *adj.* (ppp.) who is crooked or deceitful, JM. एमेव य अचिस्से, दुबिह उव-धिम्मि भीसेते चेव । पुच्छा अपुव्वसुवहिं दट्ठूण अनुज्जुभूयाणं KappBhā. 4688.

अनुज्जुय (an-ujju-ya < an-rju-ka) *adj.* deceitful, crooked, AMg. वंके वंकेसमायारे नियडिहे अनुज्जुए (काउलेसं तु परिणमे) Utt. 34. 25; JM. उज्जुयस्स वि अनुज्जुओ SamarāKa. 89. 5; Apa. तहिं चरित् अनुज्जुयदोसइदु BhaviKa. 212. 9; n. M. विहिणा अनुज्जुएणं पुत्तय ... भरो वि वंधणं पावइ खणम्मि GāSāSa 789 (W.)

अनुज्जुयया (an-ujjuya-yā < an-rjuka-tā) *f.* deceitfulness, crookedness, AMg. अनुमनामकम्मासरीरपयोगबंधे पुच्छा । गोयमा । काय-अनुज्जुययाए भावअनुज्जुययाए भासअनुज्जुययाए विसंवायजोगेणं अनुमनाम-कम्मा जाव पयोगबंधे Viy. 8. 9. 108 (8. 430)

अनुज्जुयवित्ति (an-ujjuya-vitti < an-rjuka-vṛtti) *f.* deceitful conduct, crooked conduct, Apa. न चवहिं किं पि अनुज्जुयवित्तिहिं न चरहिं एउ वि इहु विणु नित्तिहिं BhaviKa. 190. 11.

अनुज्जोदय (an-ujjoiya < an-udyotita) *adj.* (ppp.) not lighted, not brightened, JM. न हि सुराणुज्जोदय-नहसुज्जोविंति खज्जोया DvāKu. 2. 14

[**अनुज्जाहस्ता** (anu-jjhāittā < anu-dhyāya) *ger.* [also अनुज्जावित्ता] given by AR and PSM. from Malayagiri's commentary on Āv.]

[**अनुज्जाण** (anu-jjhāṇa < anu-dhyāna) *n.* given by AR. and PSM. from Malayagiri's commentary on Āv.]

अनुज्जायंत (anu-jjhāyanta < anu-dhyāyat) *adj.* (pr. part.) PSM. cf. अनुज्जायंत KumāCa. (H.) 8. 12.

अनुज्जिय (an-ujjiya < an-ujjhita) *n.* not given up, M. लभंति (सिद्धीओ) अनुज्जियजीविए इह जीवलोयम्मि LJA 1012.

अनुज्ञाप्रणय (anu-jhaṇajhaṇiya < anu-jhaṇajhanita) *adj.* (ppp.) tinkling slightly, Apa. अनुज्ञाप्रणयवचणकणं कणिसमणुदिणं जाहिं चुणंति रिच्छा MahāPu. (P.) 16. 13. 2 (FN. अनु स्तोक्म्)

अनुष्ठानक (anujhā) *adj.* Deśi. Given by Lakṣmī (Gr.) in the senses (1) प्रवृत्त and (2) परिजागरित (प्रवृत्तपरिजागरितबोरु-विज्ञानो (76) p. 180. 4. 7)

अनुष्ठानिरीड (anu-jhijirīṭu = anukṣayanaśila) *adj.* [f.] plaining, languishing, wasting away, JM. अनुष्ठानिरीड आलोहकण पहिबस्स पहिबजावाओ । शरामोक्खमिहेण मेहाण मल्लि अंघुणि VajJag. 649.

अनुष्ठानकम्भचर (anuttā-bbamhacera < anuṣṭhita-brāhmacarya) *adj.* one who has practised celibacy, Lakṣmī (Gr.) p. 40. 12.

अनुष्ठ (an-utthā < an-uttha) *adj.* not standing up, AMg. ममणे पमाण उवगरण सणनवाबार ठाण उवयसो । आणण गंधुदणारं उद्धमणुद्धे अ जे दोसा OghNi. 70.

अनुष्ठान (an-utthāna < an-utthāna) *n.* the act of not standing up, JM. अणुद्धं कळी अनुष्ठानेण देह व अनुष्ठाने सोही KappBhā. 4480.

अनुष्ठ (anu-ṭthā < anu-ṣthā) *v.* to perform, to execute, to carry out, AMg. सुहंसुहेण जं धम्मं सब्बो विं अनुष्ठेण जणो MahāNī. 6. 185; JM. नाओ जहडिओ सोणुद्धंति पराय मणीय SupāsCa. 53. 7; निजुणेइ समयसारं तम्मणिअं(?) यम)णुद्धे जहासत्ति SupāsCa. 55. 89; M. विवय-समीविअ-अज्जुच्छाई अनुष्ठिस्स Līla. 993; Apa. जं जाणइ तं सो वि अनुष्ठु NāyCa.(P.) 5. 6. 7.

अनुष्ठ (an-utthā < an-utthā) *f.* 1 not standing up, JM. कणाणुद्धमदिने थडो नव गच्छए पुणो जं च । माई भइगमोई, पंतेण व अप्पणो छाए KappBhā. 1598; 2 absence of exertion, Apa. जणि गत्तिअ अनुष्ठं तवचरणे JaaCa. 3. 25. 10.

अनुष्ठान (an-ut-thāna < an-ut-thāna) *n.* 1 absence of exertion, or efforts; AMg. जे जं अंते अनुष्ठिणं उदीरणमवियं कम्मं उदीरिति, तं किं उद्धाणेणं ... उदाणु तं अनुष्ठानेणं Viy. 1. 3. 10[a] (1. 149); 1. 153; 1. 157; 1. 161; 14. 144 [Ldn.] इमा एयास्सु दिव्वा देविद्धी ... किं उद्धाणेणं ... उदाणु अनुष्ठानेणं (लडा) Uvās. 167; 168; 198; 2 not getting up, JM. आयरिय अनुष्ठानो ओहावण बाहिरा यदविस्खण्णा OghNiBhā. 112=; KappBhā. 1570.

अनुष्ठान (anu-ṭthāna < anu-ṣthāna) *n.* [also अनुष्ठान] performance (of good or bad acts), AMg. एवं तेहिं अमवतो अनुष्ठाने जहा से दियापोते Āyār. 1. 6. 3. 3; पावा पावामिगमा ... पाणवहूबाणुष्ठाना ... पावं करेसु होंति य बहुप्पणं Paṇḥā. 1. 22; JM. अनुष्ठानं विहि-पडिसंहाणुणं तत्थ Yogśā. 3; तह चेबाणुष्ठानं विहिपडिसेहेसु Yogśā. 5. 21; उचियम्मि अनुष्ठानम्मि पवत्ती जायइ Yogśā. 23; सामाअयणुष्ठानंणुद्धेउं समाहिमरणेण SupāsCa. 54. 89; सुजमणोणुष्ठानं सामाअयमाअयं कुणइ SupāsCa. 54. 87; अनुमोएमि सब्बेहिं अरहताणं अनुष्ठानं Paṇḥā. 11; बज्जाणुष्ठानेणं जेण न बाहिज्जई तयं निजमा KāḷKa. 37. 19; ता करेसु किं पि कुसलाणुष्ठानं MaṇoKa. 27. 27; विहिआणुष्ठानं पुण कारगमिह रोयणं तु सब्बणं PavSāro. 946; विहियाणुष्ठानाओ पाणं सब्बकम्मसखओवसमा PañcāPra. 2. 40; 3. 24; 16. 45; 16. 47; चारितं इह भज्जइ विहिपडि-सेहो य ओ अनुष्ठाने JambūCa.(G.) 5. 215; सद्धममाणुष्ठानं चेव करेसु Erz. 29. 29; JŚ. ऊसरलेसे ठविदं सुवीयसमं जाण सब्बणुष्ठानं RaySā. 78; गुरुभिक्षीणि सिस्साणुष्ठानं णत्तरे सब्बं RaySā. 79; M. णं य लज्जा ण व विणओ ण कुमारि-अणोअयं अनुष्ठानं Līla. 714; Apa. वसाणुष्ठाने जणु वणवणे पई पोसिउ तुहुं खत्तवर JaaCa. 1. 11.

अनुष्ठानकारी (anuttāhā-kārī < anuṣṭhāna-kārin) *adj.* who carries out the performance, JM. अनुष्ठानमयसमवसंसिय-

विहियाणुष्ठानकारी य UvPay. p. 42b. 7(73)

अनुष्ठानगोवर (anuttāhā-goyara < anuṣṭhāna-gocara) *adj.* the scope of which is (the prescribed) performance, which is a subject or province of practice or conduct, JM. मण्णइ पायच्छित्तं विहियाणुष्ठानगोयरं चेयं PañcāPra. 16. 38.

अनुष्ठानत्त (anuttāhā-tta < anuṣṭhāna-tva) *n.* the state of being (a prescribed) performance, JM. विहियाणुष्ठानत्तं तस्स वि एवं ति ता कळं ययं । पच्छित्तं णु मण्णति PañcāPra. 16. 48.

अनुष्ठानिज (anuttāhānija < anuṣṭheya) *adj.* (pot. part.) ought to be performed, AMg. जे केइ ... आवस्सगाणिबाणुष्ठानि-ज्जेसु अट्टारसलीला-सहस्सेसु अभिरमेज्जा MahāNī. 3. 30. 7.

अनुष्ठानवण (anu-ṭthāvana < anu-ṭthāpana) *n.* causing (some one) to stand up, AMg. कप्पइ से अन्नयरं वेयावडियं करेत्तए, तं जहा — उद्धावणं वा अनुष्ठानवणं ... वा वरेत्तए BṛhKapp. 4. 26.

अनुष्ठित (anu-ṭthiium < anu-ṣṭhātum) *inf.* to practise, to observe, JM. न सब्बहा समत्थोद्धि ... समणत्तणमणुष्ठितं MaViCa. (G.) 13h. 4(2)

अनुष्ठिद (an-utthida < an-utthita) *adj.* (ppa.) not active, not striving, JŚ. इहलोगे चेव जे सुपडिबद्धा । सज्जायादीसु य जे अनुष्ठिदा संजिलिद्धमदी BhaĀrā. 1955

अनुष्ठिदव्व (anu-ṭthidavva < anu-ṣṭhātavya) *adj.* (pot. part.) to be (or fit to be) staged or enacted, Ś. (नदी) णं अपुरु-वदाय अनुष्ठिदव्वो अमं पओओ MatViPra. 4. 3.

अनुष्ठित (an-utthiinta < an-utthiṣṭhat) *adj.* (pr. part.) when not standing up, JM. अहवा अविसिट्ठं चिय पाकुणयाऽऽजुणुए गुल्गमादी । पावेति अनुष्ठिता चउगुरु लहुगा लहुग भिन्नं KappBhā. 4425.

अनुष्ठिय (an-utthiya < an-utthita) *adj.* [f. -ā] (ppp.) 1 not risen up, not stood up (as a congregation after the conclusion of discourses), AMg. सेहे राइणियस्स कळं कोमाणस्स तीसे परिसाए अनुष्ठिताए अभिजाए ... दोषं पि तमेव कळं कहित्ता भवति — आसा-यणा सेहस्स Samav. 33. 1[28]; Āvṛṇ.(H.) 727a. 4; पेहाए ताए परिसाए अनुष्ठियाए अभिजाए ... ओ तमणं पडिगाहेइ Nīa. 9. 11; Āyār-Das. 3. 3; अनुष्ठियाए कळे ĀrāhPaḍ. 506; JM. तह परिसं चिय भिदइ तह पिन्नी भणइ जह न सा मिलइ । ताए अनुष्ठियाए गुरुमणियं सब्बिधरं भणइ PavSāro. 147; 2 not active, not striving, AMg. एस धम्मे सुद्धे णिणइ सासए ... तं जहा — उट्ठिणु वा अनुष्ठिणु वा, सुत्थसमाणेसु पवेदए संति विरतिं Āyār. 1. 6. 5. 3; 3 (thorn) not come out, not extracted, JM. वित्तिए सयमुद्धरती अनुष्ठिण भोइयाए नीहरइ । परिमण-दंतमलादिपूर्णं वणायपकालो VavaBhā. 1. p. 63a. gā. 3b.

अनुष्ठिय (anu-ṭthiya < anu-ṣṭhita) *adj.* (ppp.) [also अनुष्ठिय] done, performed, practised, AMg. ण हि णूण पुरा अनुत्सुयं अद्धा तं तह णो अनुष्ठियं । मुणिणा सामाअयाहियं णातएण Sāy. 1. 2. 65 [Ldn.]; JM. हरिसियवणो इमे भणइ । सुंदरमणुष्ठियं हंदि SurSūCa. 4. 189; इय भणिण नरवणणा सब्बं पि अनुष्ठियं तेहिं VijJevCa. 2. 132; सुजत्तणओ गहियं सामाअयमणुष्ठियं पि सुजेण । सोमेण व जेण तयं अप्यं चिय सो फलं लहइ SupāsCa. 54. 1; सुब्बइ य वहरिसिणा कारवणं पि इ अनुष्ठिय-मिमस्स । बाक्कणयेसु तहा पयगया देसणा चेव PañcāPra. 6. 45; ता संपयं सुंदरमणुष्ठियं जमागया Erz. 15. 30; अज्जउत्तेणावि ... सब्बमणुष्ठियं Erz. 22. 31; 26. 7; JŚ. णीहारइ तेसु अनुष्ठिणु जदि रोगपसवणवित्तं । तो तस्स इवदि छेदो ChePi. 132; Apa. कळकासि अनुष्ठित अप्पकज्जु Dham-Par. 9. 15. 4.

अणुट्टियंत (an-utthiyanta < an-uttiṣṭhat) *adj.* (*pr. part.*) [also अणुट्टिहंत] not standing (to show respect to), JM. आचरियस्सायरियं अणुट्टियंतस्स चउगुरू हेंति KappBhā. 4422; जह ते अणुट्टिहंता हियसव्वस्सा उ. दुक्खमाभागी। इय गाणे आयरियं अणुट्टिहंताण वोच्चेदो KappBhā. 4434.

अणुट्टियव्व (anu-tṭhiyavva < anu-ṣṭhātavya) *adj.* [*f. -ā*] (*pot. part.*) to be (or fit to be) done, performed, observed, or brought about, JM. जं जुत्तं तुम्हाणं अणुट्टियव्व तयं पन्ना SupāsCa. 40.33; अणुट्टियव्वाणि जहासत्तीए तव्वरणाणि KāḷKa. 208.30; न यावि ... पारदसद्धम्मविहीसु संका अणायरो वापि अणुट्टियव्वो DvāKu. 1.6; Jā. दोससुदी अणुट्टियव्वा पयत्तेण ChāPi. 319.

अणुट्टिहित (anu-tṭhihinta < anu-tiṣṭhat) *adj.* (*pr. part.*) continuing to remain (as the head of the Gana), JM. दुस्समुकट्टं तिक्खिक्ख भण्ते गुत्ता (चउरो) अणुट्टिहिते य। एमेव (चउरो गुत्ता) VavaBhā. 4.289.

अणुट्ठ (anuttu < anuṣṭubh) *n.* name of a metre called *Anuṣṭubh* or *śloka*, M. अट्टारह-ल्लय-संख-अणुट्ठसंखाए विरह-पमाणा Līlā. 1333

अणुट्ठभ (anuttubha < anuṣṭubh) *n.* name of a metre also called *śloka*, AMg. दुसहस्समणुट्ठमछंदवितपरिमाणओ भणिय AnuOg. 92.142; JM. पच्चस्वरगणणए अणुट्ठभागं हवंति दस सहस्सा SupāsCa. 659.

अणुट्ठेउं (anutttheum < anuṣṭhātum = anuṣṭhāya) *ger.* [loss of अ] having performed, JM. सामाहयणुट्ठाणं णुट्ठेउं समाहिमरणेण SupāsCa. 54.89.

अणुट्ठेऊणं (anutttheūnam < anuṣṭhāya) *ger.* having performed, AMg. निव्विण्ण-काम-ओगे सद्धम्म अणुट्ठेऊणं विहुय-रय-मले सिज्जेजा MahāNī. 3.30.9.

अणुट्ठेय (anutttheya < anusttheya) *adj.* (*pot. part.*) should be performed, JM. णाणुट्ठेयं पमायचरणं CaupCa. 86.25; निच्चं पि अणुट्ठेओ दसप्पयारो वि जहम्मो SurSuCa. 14.85.

अणुट्ठा- (anu-tṭhā- < anu-ṣṭhā-) *v.* to perform, to commit, M. तेषं सहासमउलं अणुट्ठाइ मंदो ऊ मज्झ तुज्झ तणओ सहपंतिमज्झं ŚrīKāv. 4.5.

अणुट्ठहमाण (anu-ḍahamāna < anu-dahat) *adj.* (*pr. part.*) burning, setting on fire, AMg. से (तेयं) ण तओ पडिहए पडिनियत्तमाणे तमेव गोसालस्स मखलिपुत्तस्स सरीरगं अणुट्ठहमाणे अणुट्ठहमाणे अंतो अंतो अणुप्पविट्ठे Viv. 15.79 (15.112)

अणुट्ठुसुक्क (an-uddha-sukka < an-ūrdhva-śuśka) *adj.* not dried up at the top, JM. अदुद्धो वण्णुओ अणुट्ठुसुक्को पमाणजुओ (वंसो धयजुग्गो) ViMāPa. 113.30.

अणुण- (anuna- < anu-nī-) *v.* [a weakened base of अणुणे mostly in Apa.] to entreat, to appease, to apologize, JM. इय भणिऊणं देवी वंघे छिंदेवि तिक्खल्लुरियाए। अणुणइ मंति मो वि हु अणई मह वेव इह दोसो SupāsCa. 58.50; Ś. (वासवदत्ता) सखं जेव्व गदुअ अज्जउत्तं अणुणइस्सं Ratnā. 3.17.8; Apa. णंदउ लंक सतोरणिय अणुणहि रामु वमायहि जुज्झु PaumCa.(S.) 57.4.8; अज्ज वि देहि पुहवि मा णासहि अणुणहि सीरि सामिओ MahāPu.(P.) 88.15.1; अणुणहि णिय णंदणु देउ कासु MahāPu.(P.) 91.18.11; जाम्व ण उहइ महासइ सवि अणुणइ ताम परमसब्बावि BhaviKa. 196.4; पइं मिहिवि जइ अणुणउं सुमिस्स तो मइ चंदप्पहपायछित्त BhaviKa. 216.4; क वि कामिणि अणुणइ यंत केम परिहासापेसल अणइ एम JambūSāCa. 4.17.1.

अणुणअ (anunaa < anunaya) *m.* [also अणुणय] entreaty, appeasement, apology, M. जाणइ जाणावेउं अणुणअ-विहविअ-माण-परिसेसं। अइरिक्खिस्सि वि विणआवळंढणं सखिअ कुणंती GāSaSa. 1.88; अणुणअ-पसाइआए तुज्झवराहं चिरं गणत्तीए। अपदुत्तोइअहत्थंगुरीअ तीए चिरं रुणं GāSaSa. 3.77; अव्वो अणुणअ-सुह-कंखिरीअ अकअं कअं कुणंतीए। सरलसहावो वि पिओ अविणअ-मगं बला णीओ GāSaSa. 4.6; अइ सो विलव्व-हिअओ मए अहव्वाए अगहिआणुणओ। परवज्जणचरीहि तुम्हेहि उव्विस्सओ गेत्तो GāSaSa. 5.20; अइ णवर एत्थ दोसो जं गिम्ह-पओस-मलिआमोओ। अणुणयमुहए माणंसिणीण भोसु चिय ण देइ Līlā. 62; ण गणेइ सरीरवहं कह मण्णे होज जाणई साणुणआ SetuBa. 11.27; अणुणअ-वण-लद्ध-सुह पुणो वि सुभरिअ-मण्ण-दुमिअ-विहल SetuBa. 10.69; Ś. (प्रियंवदा) सहि पविट्ठिवको सो वस्स अणुणअं पडिगेणहि Śāk. 39.25(4); (वसन्तसेना) कपे अणुणओ वि से मअं उप्पदेदि Mṛech. 1.30.4; JM. भणिओ य साणुणय तीए पिय-वाणीए Erz. 59.10; Apa. एक्कु जि लिहियउ अणुणयगारउ MahāPu.(P.) 24.5.10; सो गुणहक मणहक उव-समइ अणुणएण मय-धारणु VaddhaCa. 4.15.12; भणइ साणुणउ देवि सहरिसु SaṅKuCa. 466.5

अणुणअककस्स (anu-naa-kakkasa < anu-naya-karkasa) *adj.* becoming tough with entreaty or appeasement, Ś. (विचक्षणा) अणुणअककसो खु कविजलओ बम्हणो KapMañ. 1.20.51.

अणुणइअ (anunaia < anu-niya) *ger.* having entreated, Ś. (सुत्रधार) अज्जं अणुणइअ एत्थ अन्ये पवट्ठिस्सं ति SiṅMañ. 112.8

अणुणइऊणं (anu-naiūnam < anu-niya) *ger.* having reconciled, JM. अणुणइऊणं मंजुलगिराहि तीया कविपि नियगंहे UvPay. p. 42. l. 2(52)

अणुणई (anu-nai < anu-nadi) *f.* [Loc.] all along in the river, JM. राया अणुणईए भग्गइ (माउलिंगं) AvTt. (II.) 453a.6.

अणुणएयव्वा (anu-naeyavvā < anu-netavyā) *adj.* (*pot. part.*) [*f.*], should be won over or reconciled, JM. (रण्णो धूया पित्ता जानं) तह ते अणुणएयव्वा जइ मए समं आणत्तिकारिया होहि Vassu-Ḥi. 54.21.

अणुणदीयं (anu-nadiyam < anu-nadikam) *adv.* [also अणुनदीयं] along the river, AMg. मे किं तं अव्वईभावे समासे? अणुणाम अणुणदीयं । से तं अव्वईभावे समासे AnuOg. 300.

अणुणंत (anu-nanta < anu-nayat) *adj.* (*pr. part.*) entreating, persuading, AMg. पुगेहिय तं कमसोऽणुणंतं णिंमंतयंतं च सुए धणेण Utt. 14.11; Apa. कवण पराहउ किर अणुणंतदु PaumCa.(S.) 30.7.2. अणुणंत-पवंत-सुणतहंमि देहि भदाग विमलमइ BhaviKa. 69.13; अणुणंतहो बोहइ विरमु सरु मा लगि अगे करु परइ करु JambūSāCa. 9.3.11.

अणुणयपउणा (anunaya-paunā < anunaya-praṇuṇā) *adj.* (*f.*) having the excellence in the form of supplication or docility, skilled in persuading, AMg. कउयं पि यइ वि भणिया तुम्हे विणयं च मा हु मुच्छिजा। अमयं व मण्णमाणा अणुणयपउणा सेलवहुव्व Ārah-Pad.(V) 227.

अणुणयवय (anunaya-vaya < anunaya-vacas cf. Debru.) *n.* word of entreaty (flattery), M. तो हिययइ-वट्ट-विकवि-पहि अप्पत्तसुइ-पसंमहि। अणुणयवपहि णिय-पिययमाओ किं जं ण भणिआओ Līlā. 1253.

अणुणविय (anu-naṇiya < anu-jñāpita) *adj.* (*caus. ppp.*) (one become a donor of dwelling place— *śūgārska*) when inda-

sed to give permission to reside, JM. अनुणविय उगहंगण पायोमा-
गुण अतिगते ठविते । सज्जाय भिक्खुभुते गिक्खिस्तावासए एको Kapp-
Bhā. 3527 (comm. क्षेत्रे प्रत्युपेक्षिते सति यदा प्रतिश्रयोऽनुज्ञापितस्तदा
साधारिको भवति) cf. अनुणविय.

अनुणाह (anu-nāi < anu-nādin) *adj.* echoing, sounding
in imitation, AMg. सज्ज-धण-विउल-जलहर-गज्जिय-सहाणुणाहणा देव-
हुंदुहि-महारवेण Kapp.(J) 44 (r. अनुनाह)

अनुणाहरित (a-nunāiritta < a-nyūnātirikta) *adj.* (the
two types of inspection) neither less nor more (in number
prescribed), AMg. अनुणाहरितपट्टिह्हा अवियच्चासा तंहव य । पढमं पयं
पसत्वं सेसां तु अपसत्त्वां Utt. 20.28.

अनुणापणा (anu-nāpanā < anu-jñāpanā) *f.* permission,
JŚ. उ.स. समुदेसे अनुणापणाए अ होति पंचव Mahā. 280(5)

अनुणाय (anu-nāya < anu-nāda) *m.* echo, JM. (देज्ज
सुकाओवओगो) उच्चुवणे सालिक्खे पडमसरे कुसुमिण व वणसिंह । गंभीर साणु-
णाए पयाहिणज्जे जिणहरे ViĀvBhā. 3404.

अनुणाय (anu-nāya < anu-jñāta) *adj.* (ppp.) [also अनु-
णात] permitted, allowed, JM. भीमा-उभमीमहेउं दक्खिणं सुवरोहि
काऊण । पुढं चिय अनुणाया PaṇḍCa.(V.) 6.30; न वि िचि वि
अनुणातं पट्टिमिदं वावि जिणवदिहि । तिथगराणं आणा कज्जे सद्धेण
होयव्वं UvPhy 779; Apa मिउ जोगउ अनुणायउ गेण्हइ । भस्ति पाणि
संतोमु जि मण्हइ MahāPa (P) 9.12.10.

अनुणास (anu-nāsa < anu-nāsa) *adj.* [also अनुणास]
(sound) passing through the nose i.e. nasal (sound), (sound)
produced from nose, AMg. भीतं दत्तं रहस्सं गावंतो मा य गाहि
उत्तालं । काकस्सरमणुणासं च होति गेयस्स छदोसा Thāna. 7.48[5] (553);
काकस्सरमणुता(णा)सं छदोसा होति गीयस्स AnuOg. gā. 47; JM.
भीअ दुअमुप्पिच्छ उत्तालं च कमसो मुण्यव्वं । काकस्सरमणुणासं छदोसा
हुंति गेयस्स JambuddiTi. p. 40a.2 (c.f. अनुनास)

अनुणासिअ (anu-nāsia < anu-nāsika) *adj.* one who
pronounces through the nose, speaking with nasality, JM.
अत्यक्को रसरहिओ देसविहीणोऽनुणासिओ . एण दोसा पदंतस्स VajLag. 27

अनुणिज्ज- (anu-nijja- < anu-niya-) *v.* (pass. stem.)
[also अनुणेज्ज] to be appeased, pacified, JM. अत्यि . . . उज्जणो
दोस-गहण-सल्लिच्छो । सोऽनुणिज्जउ जेणेह, न कव्वदोसे पयासेइ MaṇoKa.
1.16; जम्मि . . . बहुमजेज्जति दशययमा, अनुणेज्जति द्दोओ DhammoMā.
7.17.18; जेण विणा न वल्लिज्ज, अनुणिज्जइ सो कयावराथो वि VajLag.
557; SubhāGāSaṃ.36 (c.f. दल्लिज्ज); M. दडएण । अनुणिज्जइ पक्खा
भरिय-मणु-वलिआणणा का वि Lila. 1209; Apa. अनुणिज्जहि तरुणिहि
कुविय वंतु PaṇḍSiCa. 2.39; जेण विणा ण जिविज्जइ अनुणिज्जइ सो
अआवराहो वि PrāPaṇḍ 1.55.

अनुणिज्जंत (anu-nijjanta < anu-niyamāna) *adj.* (pr.
part. pass.) [f. -i] being appeased, pacified or conciliated,
JM. मा अयाणागो होहि अनुणिज्जंती तं VasuHi. 59.13; बाहुबलिम्म
गराहिब । अनुणिज्जंतम्मि गिज्जियं भरहं CaṇḍCa. 47.9(188)

अनुणिज्जमाण (anu-nijjamāna < anu-niyamāna) *adj.*
[f. -i] (pr. part. pass.) being appeased, pacified or concilia-
ted, JM. निणेह-स्यमाणेण य धाणुणा अनुणिज्जमाणो वि पत्थिओ सो
KavMāKa. 63.9; कुबेरदत्ताए चित्तिंय — सल्लि-सि-सणसिंदुरांठि अब
अनुणिज्जमाणी एसा गाढयरा होइ MaṇoKa. 60.27. [AR cites अह एवं
पि अनुणिज्जमाणे णक्खंति from NisCa. Uddesa. 1]

अनुणितय (anu-nintaya < anu-nayat-ka) *adj.* (pr.

part.) carrying along, Apa. अनुणितउ सारिहि विविह-पयारिहि
कोसविहि सो पत्तु नरु VIPāSaṃ. 8.9.

अनुणिय (anu-niya < anu-nita) *adj.* (ppp.) taken to,
presented, Apa. इहणसउणअनुणियफत्तु जिह तरु SudCa.(N.) 1.5.2.

अनुणियंत (anu-niyanta < anu-nayat) *adj.* (pr. part.)
appeasing, conciliating, placating, Apa. जो पुणु अनुणियंतु अवगणइ
SudCa.(N.) 8.3.4.

अनुणिविद्ध (anu-nivitta < anu-nivitta) *adj.* (ppp.)
occupied or pervaded by, JŚ. आगासमणुणिविद्ध आगासपदेससणया
महिदं PavSa. 2.48.

अनुणिवित्ति (anu-nivitti < anu-nivitti) *f.* abstinence in
small matters, AMg. मेधमालज्जियं नाहं जाणिमो सुवणबंधवा । मणसा
अनुणिवित्ति जा खंडिउं दोग्गं गया MahāNis. 6.115.

अनुणिव्वरिय (anu-nivvariya ? an-uvvariya < an-ud-
vitta) *adj.* [cf. a vowel called udvitta] without a remnant,
complete, JM. सूपइ अच्छिराणं जं पियममप्पियं च लोयम्मि । पुरिसस्स
अनु-गिब्वरियं (? अनुव्वरियं) हिययाकयं निगूहं पि TarLo. 494.

अनुणीअ (anu-nia < anu-nita) *adj.* (ppp.) appeased,
conciliated, सण्हिअ-माविण्णं अनुणीए चेअ सण्णमिअं DeNaMa.
8.48.

अनुणीअ (anu-nia < anu-niya) *ger.* having reconciled,
M. जह मे अनुणीअ पिओ एक्कगामे छिअ पउत्थो GāSaSa. 2.29.

अनुणीअमाण (anu-niamāna < anu-niyamāna) *adj.* [f. -a]
(pr. part. pass.) [also अनुणीयमाण] being solicited, Mg.
(शकार) वरंशंशणिआ णाम गणिआदालिआ . . . अमहेहि बलक्कालाणुणी-
अमाणा Meech. 1.583; Ś. (देवसोमा) जा तुए सीसेण पणमिअ अनुणीअ-
माणा वि दूरीहोइ MatViPra. 6.12.

अनुणे- (anu-ne- < anu-ni-) *v.* to appease, to pacify, to
conciliate, JŚ. (राजा) [कर्पूरिके अनुनय रोहकम्] । (कर्पूरिका) दुक्खं
मे अनुणेदि तहा जादु जहा न दीसदि एदस्स मुहं RamMañ. 1.39.10;
Apa. एसी पिउ रूसेसु हउं रुही मइ अनुणेइ Hem.(Gr.) 414. gā. 4.

अनुणेउं (anu-neum < anu-netum) *inf.* to appease, to
pacify, Ś. (विद्वक्) जइ देवीए महंतो गिब्वंधो मं अनुणेउं चिट्ठदि Siā-
Mañ. 2.24.8.

अनुणेउं (anu-neum < anu-niya) *ger.* having reconciled,
having won over, JM. तोलिया अणेणं पुनरपि अनुणेउं VasuHi. 60.7.

अनुणेत्ता (anu-nettā = anu-niya) *ger.* having taken to
(the heart) (i.e. having meditated on), AMg. जिणवराण हिअएण-
मणुणेत्ता . . . झाणजोगजुत्ता SamavPra. 97 (comm. प्राप्य । ध्यात्वेति यावत्).

अनुणेत (anu-nenta < anu-nayat) *adj.* (pr. part.) appea-
sing, pacifying, M. जाणिमि कआवराहं जाणिमि अलिआइ अणइ
सअलाइ । अनुणेतं उण जाणे कआवराहं व अण्णणं GāSaSa 902 (W.)

अनुणेतव्व (anu-neyavva < anu-netavvyā) *adj.* (pot.
part.) should be won over or reconciled, JM. तत्त्व उद्धरुद्धो
अनुणेतव्वो ĀvTi.(H.) 632b.3.

अनुणेषिणु (anu-neppinu = anu-nāyya) *ger.* (caus.)
having made (one) favourable, appeased or propitiated, hav-
ing won over, Apa. जीवहु एक्कमेक्क अनुणेषिणु MahāPa.(P.) 16.16.8.

अनुणय (an-unnaya < an-unnata) *adj.* (also अनुजय)
not proud, humble, modest, AMg. एत्थवि भिक्खू अनुणए विणीए
Sāy. 1.16.5 (688); अनुणए नावणए अप्पहिट्ठे अणाउले . . . मुणी जरे
Dasavo. 5.1.13; JM. जा दुब्बका होज्ज चिरं व सज्जातो ताहे निसण्णा

ण य उच्चसहा । पल्लव संवाधेन उज्जला य अनुण्णाया (? अनुण्णाया) बास तिरंजली य VavaBhā. 7. 264.

अनुणव- (anu-ṇṇava- < anu-jñāpay-) *v.* (caus.) 1 to ask permission, AMg. ते ओगहं अनुणवित्ता Āyār. 2. 7. 73 (621); JM. पदमंभे इणो उ ममाणा पुव्वणुणवे जइ तु । ता तेसि होइ खेसं अह पुण अचंति दप्पेण VavaBhā. 10. 75; बासणं तुरियं तुरिए अधिट्ठेत्ता पच्छा अनुणवेंति NisCu. 2. 320. 2; असंवरस्स पुण तमेव अनुणवइ NisCu. 4. 35 23; ते तं पडिमं ठिअं वंदिऊण अनुणवेत्ति - अनुजाणह मगवं ĀvTī.(H.) 117a. 7; 2 to cause to know, AMg. तत्थ चत्तारि णाणां ठप्पां ठवणिज्जां णो उदिसंति णो समुदिसंति. णो अनुणवित्जंति सुयणाणस्स उदेसो समुदेसो अनुण्णा अनुओगो य पवत्तइ AnuOg. 2; JM. तओ ते अज्झयणं अनुणवइ ViMaPra. 49. 9; 49. 16; Apa. निय-निय-ठाणि अनुणवइ SaṅKuCa. 465. 6.

अनुणव- (anu-ṇṇava- < anu-jñāpay-) *v.* (pass. caus.) to be permitted, AMg. तओ सुयखंधो अनुणवित्जइ दोमु दिवसेमु Uvār. 10 (colophon)

अनुणवणजयणा (anu-ṇṇavaṇa-jayanā < anu-jñāpana-yatanā) *f.* [also अनुणवणा, अनुणवण] effort to be made (i.e. mode or method) of asking permission, JM. ति विहा जयणा-अनुणवणजयणा, सपक्खजयणा, परपक्खजयणा य NisCu. 4. 42. 5; कयरा सा ति विहा जयणा ? अनुणवणजयणा सपक्खजयणा परपक्खजयणा य NisCu. 4. 35. 31; इय एसाऽनुणवणजयणा पिडो पमुस्स ऊ वज्जो । सेसाणं तु अपिडो सो वि य वज्जो दुविहदोसा KappBhā. 3562; कालं च ठवेइ तहि वेइयपरिसाडिबज्जमयेहं । अनुणवणजयणा एसा गहिइ जयणा इमा होति VavaBhā. 8. 35.

अनुणवणया (anu-ṇṇavaṇa-yā < anu-jñāpana-tā) *f.* the state of approval or consent, AMg. तित्थगराणं पणवीसं भावणाओ पणत्ताओ, तं जहा — उगहअनुणवणया उगहसीमजाणया Samav. 25. 1.

अनुणवणा (anu-ṇṇavanā < anu-jñāpanā) *f.* asking permission or consent, JM. एत्थं य अविधिअनुणवणाय दिट्ठो OghNi. comm. p. 140a. 2, 9; अग्रीतस्स ण कप्पति, तिविहं जयणं तु सो न जाणाति । अनुणवणाइ जयणं सपक्ख-परपक्खजयणं च NisBhā. 5251; देउलियअनुणवणा अनुणविए तम्मि जं च पाउगं KappBhā. 1496; इय एव अनुलोमणा अनुणवणा पणवणत्ति तेसि कीरइ NisCu. 2. 17. 17; खेत्ताण अनुणवणा VavaBhā. 10. 17; 10. 72; 10. 73; इच्छा य अनुणवणा अच्चावाहं य जत्ता जवणा य ... छट्ठाणा हुंति वंदणए Pavāro. 99. cf. अनुववणा.

अनुणवणी (anunnavanī < anujñāpanī) *adj.* [f.] (the speech) asking permission, AMg. पडिमापडिवणस्स णं अणगरस्स कप्पति चत्तारि भासाओ भासित्थए, त जहा — जायणी, पुच्छणी, अनुणवणी, पुट्ठस्स बागरणी Thāna. 4. 22 (237); ĀyārDas. 7. 9. (v. l. अनुववणी)

अनुणवन्त (anu-ṇṇavanta < anu-jñāpayat) *adj.* (pr. part) requesting for permission, JM. समयं पत्ता समयं अनुणवन्ता य समभागी GurTaVi. 2. 177.

अनुणवित्तए (anu-ṇṇavittā < anu-jñāpayitum) *inf.* [also अनुणवेत्ताए] to seek approval, or consent, AMg. पडिमापडिवणस्स णं अणगरस्स कप्पति तओ उवस्सया अनुणवेत्तए Thāna. 3. 420 (196); मासियं णं भिक्खुपडिमं पडिबन्नस्स अणगरस्स कप्पति तओ उवस्सया अनुणवेत्तए ĀyārDas. 7. 11. cf. अनुववेत्तए.

अनुणवित्ता (anu-ṇṇavittā < anu-jñāpya) *ger.* [also अनुणवेत्ता] having asked the permission, JM. तेहि उदरासाला दिट्ठा, तं अनुणवेत्ता उदगरसाभिणा भणित्ता — जति उदगं वरं वा रक्खित्तइ

तो मे देमि सि NisCu. 4. 30. 16; JŚ. अनुणुणादगहणं असंगहुदी अनुणवित्ता वि BhaĀrā. 1208

अनुणवित (anunnavinta < anujñāpayat) *adj.* (pr. part. caus.) [also अनुणवेत्त] asking permission, JM. वसहि अनुणवितो, जइ भणइ कइ जण थ तो न वसे । सुहुमं पि न सो इच्छइ परस्स अप्पत्तियं भगवं KappBhā. 1396

अनुणविय (anu-ṇṇaviya < anu-jñāpya) *ger.* having asked permission, AMg. तेसि पुच्चांमव उ गहं अनुणविय ... णिक्खमेज्ज वा Āyār. 2. 1. 54 (356); 2. 7. 3 (607); (अदिण्णादाणस्स) अहावरा दोच्चा भावणा — अनुणवियपाणभोगमोहं, से णिग्गये Āyār. 2. 15. 50 (784); साहम्मियउगहं अनुणविय परिभुंजता Samav. 25. 1; इण्हिणि ओगहं अनुणविय गेण्हियव्वं Paṇḍā. 8. 4; गोयरागपविट्ठो उ वच्चमुत्तं न धारए । ओगासं कासुयं नच्चा अनुणविय बोसिरे Dsaave. 5. 1. 10; साहम्मिअपुरि-सासइ मज्झिमपुरिस अनुणविय पुच्छे OghNi. 16; JM. ता जणपि-जणएमु अनुणविय णिग्गामि भगवओ सुयामं वयं ति JinadaĀkhyā. II. 71. 23.

अनुणविय (anu-ṇṇaviya < anu-jñāpita) *adj.* (ppp.) (caus.) which is caused to be permitted, JM. पुच्चि विणिग्गयाणं समगं पत्ताण होइ सव्वेसि । साहारणं तु खेत्तं जइ समगं चवड्णुणवियं GurTaVi. 2. 172.

अनुणवित्तार्ग (anu-ṇṇavettānain < anu-jñāpya) *ger.* after having permitted or approved, JM. अट्ठाणपरिस्संतो णिक्काव-वुट्ठा अनुणवित्ताणं । सधाम्तरपट्ठो अन्धरण निवज्जणाऽऽलोमं OghNiBhā. 156 (p. 107)

अनुणवेमाण (anu-ṇṇavemāna < anu-jñāpayat) *adj.* (pr. part) asking permission, AMg. छहिं ठाणहिं निग्गंथा ... साहम्मियं कालगतं समायरमाणं णाइकमंति, तं जहा — अनुणवेमाणा वा तुसिणीए वा Thāna. 6. 3 (477)

अनुणवेयव्व (anu-ṇṇaveyavva < anu-jñāpayitavya) *adj.* (pot. part.) (caus.) worthy of asking permission, JM. साह् अगीयथो चित्तेइ — पह् अनुणवेयव्वो वच्चांमि रायं पेच्छामि OghNiTī. p. 140b. 5; तम्हा विहीण अनुणवेयव्वो OghNiTī. p. 140b. 11.

अनुण्णा- (anu-ṇṇā- < anu-jñā-) *v.* to give permission to, JŚ. जदि तं (ठाणं) हवे अमुहं विडियं तदियं अनुणणए साह् Māla. 324 (5)

अनुण्णा (anu-ṇṇā < anu-jñā) *f.* [also अनुण्णा] consent, permission, approval, authorization, AMg. ति विहा अनुण्णा पणत्ता, तं जहा — आयरियत्ताए उवज्झायत्ताए, गणित्ताए Thāna. 3. 351 (180); मणुस्सा भवंति ... अधम्मिया अधम्माणया (v. l. अधम्माणया) Say. 2. 2. 58 (713) (comm. अधंमं कहेवये अनुज्जा अनुमोदनं येवा ते); सुक्का-णस्स उदेसो समुदेसो अनुण्णा अनुओगो य पवत्तइ AnuOg. 2; JogNa. 2; अंगवाहिरस्स ... अनुण्णा अनुओगो य पवत्तइ ? जइ अंगवाहिरस्स उदेसो ... अनुण्णा य पवत्तइ किं अगपविट्ठस्स ... अनुण्णा ... पवत्तइ ? अंगवाहिरस्स अनुण्णा ... पवत्तइ ? जइ अंगवाहिरस्स ... अनुण्णा ... पवत्तइ ... किं काळि-यस्स ... अनुण्णा ... पवत्तइ, उक्कालियस्स ... अनुण्णा ... पवत्तइ ? जइ उक्कालियस्स अनुण्णा ... पवत्तइ, किं आवस्सयस्स ... अनुण्णा ... आवस्सय-वतित्तिस्स ... अनुण्णा ... पवत्तइ ? AnuOg. 3-5; JogNa. 3-10; से किं तं अनुण्णा ? अनुण्णा छव्विहा पणत्ता, तं जहा — नामाणुण्णा ठवणाणुण्णा, दव्वाणुण्णा, खेत्ताणुण्णा, कालाणुण्णा, भावाणुण्णा LahuNa. 1-28; JM. जं गालयते पावं मं लाइ व वज्जममंगलं तं ते । जा य अनुण्णा सव्वा वइ भिच्छसि मंगलं तं तु KappBhā. 809; तस्साणुणाय मुणीहि तेदेसे वसियव्वं MaV3-Ca. (G.) 16b. 13 (2); JŚ. तम्हा सव्वे संगे ... तं सव्वत्थ णिवारहि करण-कारावणुण्णाहि BhaĀrā. 1179 (comm. कृतकारिताभ्यामनुमोदनेन)

अनुप्रास (anu-*pnāta* < anu-jñāta) *adj.* (ppp.) approved, allowed, recommended, AMg. पंचहिं ठाणेहिं अचेल्ल पसन्धे भवति, तं जहा — आणापडिहेहा ... तवे अनुप्रासते, विडले इदियणिगहे Thāṇa. 5.201(455); णिं आमरणं च एस जोगो गेयव्वो ... अंतंकिलिद्धो सुद्धो सव्वजिणमणुणाओ Paṇḥā. 10.20.

अनुप्राद (anu-*pnāda* < anu-jñāta) *adj.* (ppp.) allowed, permitted, admitted, Jś. अण्णादमणुणादं भिक्खं णिक्खमज्झिम-कुण्णेषु ... मुणी समादिति Māla. 815(9); णियमादु मणुसगदिणं णिक्खुदिगमणं अनुप्रादं Māla. 1186(12); तव मुत्तसत्त ... समग्गो य । पविआआगम-बलिओ पयविहारी अनुप्रादो Māla. 140(4); णिज्जावगमणेसदि समाधि-कामो अनुप्रादं BhuĀrā. 401; Jś. (गौतमी) अनुप्रादगमणासि तवोवण-देवदाहि Sāk. 46.18.

अनुप्राणिमिसं (anu-*pnā-nimittam* < anu-jñā-nimittam) *adv.* for the sake of permission, JM. तो अनुप्राणिमिसं जहिं चव उरट्ठो तहिं चव अनुप्राणिमिसोत्ति दसपुरमागया ĀvTī.(Malay.) II. 330b.1.

अनुप्राय (anu-*pnāya* < anu-jñāta) *adj.* (ppp.) approved, allowed, AMg. णिं आमरणं च एस जोगो गेयव्वो ... अंतंकिलिद्धो सुद्धो सव्वजिणमणुणाओ Paṇḥā. 7.23; 8.15; 9.13; एव अरहंतमणुणायं समिखियं संजणं कालमि य वत्तवं Paṇḥā. 7.14; JM. निवेदियाऽनु-प्राया य पडिहारी VasaHi. 222.11; गुरुज्जाणुणाओ ... सो ... तामलिंति गतो VasaHi. 62.14; तजो ... (सो) अनुप्रायमरहच्छेत्तसादुपयारो मिरिई-बंदणयं गजो CūpCa. 49.22.

अनुप्रेत्ता (anu-*pnēttā* < anu-nīya) *ger.* having meditated on, having propitiated, AMg. जिणवराण हियणमणुप्रेत्ता (r.l. अनुप्रेत्ता) SamavPra. 97 (comm. P. 122a.11 वही द्वितीयार्थे । तेन जिनवरान् हृदयेन मनसा अनुनीय प्राप्य । ध्यात्वेति यावत्)

अनुपुह (an-*unha* < an-uṣṇa) *adj.* not (too) hot, AMg. पाणयमणुपुह-सिसिरं दायव्वं होइ खमगस्स ĀrāhPaḍ.(V.) 718; अविरस-मदुमिगंधं अच्छमणुपुहं अणइसीयं ĀrāhPaḍ. 759; जे य अनुपुह्य अलुहुए अमिउ अकदिणे अलुक्खय अणिदे । तह य असीय अनुपुहे ते सुमरसु संपयं सिद्धे ĀrāhPaḍ.(Su.) 16; JM. अनुपुहसंबट्टियककसंगा णिणंति जे अज्झि न तं सहामो quoted by AR from BrhKapp. Uddesa 3; Jś. अविरस-मदुमिगंधं अच्छमणुपुहं अणइसीयं BhuĀrā. 1490.

अनुतडिया (anu-*taḍiyā* < anu-tatikā) *adj.* along the edge, AMg. दव्वाणं पंचविहे भेदे पण्णसे, तं जहा — खंडभेदे ... अनु-तडियाभेदे Pannav. 11.77(885)

अनुतडियाभेद (anu-*taḍiyā-bheda* < anu-tatikā-bheda) *m.* a break or fraction along the end or edge of a thing, AMg. दव्वाणं ... पंचविहे भेदे पण्णसे, तं जहा — खंडभेदे ... अनुतडियाभेदे Pannav. 11.77(881); से किं अनुतडियाभेदे? जणं अगडाण बा तटागाण बा ... अनुतडियाभेदे भवति, से तं अनुतडियाभेदे Pannav. 11.77(887); सव्वत्थोवाइं दव्वाइं ... अनुतडियाभेदं मिच्चमाणां अणंतगुणां Pannav. 11.79(887); JM. अनुतटिकाभेद इक्षुत्वगादिबत् Pannav. comm. p. 267a.10; (पुद्गलानां भेदः पञ्चा भवति ... अनुतटिकाभेदोऽवदत्तभेदवत् Viy. comm. p. 224b.3)

अनुतंत (anu-*tanta* < anu-tantra) *n.* author of works called 'anustantra' (based on the original (mūla) doctrine), Jś. तदो मूल-तंत-कथा बहुमाण-अडारओ, अनुतंतकथा गोदम-सामी Dhavaḷā. 1.72.1.

अनुतप्प (anu-*tappa* < anu-tap-) *v.* to repent, AMg. अहं सेऽनुतप्पं पच्छा भोभा पावसं व विसमिस्सं Sūy. 1.4.10(256);

तत्थिमा तस्या भासा जं बहत्ताणुतप्पं Sūy. 1.9.20(462); रुद्धे पिंहे अल्ले वा नाणुतप्पेज्ज पंथिय Utt. 2.30; रसेसु नाणुगंज्जेज्जा नाणुतप्पेज्ज पण्णवं Utt. 2.41; JM. काउं च नाणुतप्पं, परिसओ निक्खिओ होइ KappBhā. 1319; वितियपदे जो तु परं तावेत्ता नाणुतप्पते पच्छा NibBhā. 475; ता अकारणं अनुतप्पं अंवा SamarāKa. 184.15; 185.5.

अनुतप्प (anu-*tappa* < anu-trapa) *n.* repentance, JM. तदु लज्जाए भाऊ अलज्जणीयो अहीण सव्वंगो । होइ अनुतप्पे सो अविगल्ल-इदियपडिपुण्णे VavaBhā. 10.265.

अनुताव (anu-*tāva* < anu-tāpa) *m.* [PāḷaNa. 441] repentance, remorse, regret, AMg. उत्सासे अनुतावे कोहे माणे य मायलोभे य । चत्तारि य सण्णाओ नेरइयाणं तु परिणामं Jivābhi. 3.128; कप्पं न इच्छेज्ज सहायलिच्छु पच्छाणुतावेण तवप्पभावं Utt. 32.104; 20.48; JM. जायम्मि वि अनुतावे पडिक्कमणेऽजाणया इयरो ĀvTī.(H.) 564a.9; आसेविने व किंहे णामोगादीहिं होति संवेगा । अनुतावो ततो खलु एसा सकल्ला मुणेयव्वा PañcaPra. 15.3; नाएऽनुताव सुमिणे तहाइसमं खु मणुवत्तं UvPay. 11; UvPayTī. p. 325; 330; M. कामइहाणुतावा हरस्स तुह विम्ममेहिं णिक्खडिआ GandVa. 314.

अनुतावय (anu-*tāva-ya* < anu-tāpa-ka) *m.* one who repents, AMg. अबले जह भारवाइए ... पच्छा पच्छाणुतावए Utt. 10.83.

अनुतावि (anu-*tāvi* < anu-tāpin) *adj.* who repents, JM. जं काऊण वि पावं पावा पावंति परमपरिओसं । धीरा न कुणंते धिय कम्मवि अनुताविणो दुक्खं UvPayTī. p. 330.

अनुताविआ (anu-*tāviyā* < anu-tāpikā) *adj.* [f.] (language) giving pains to others, AMg. अनुतावियं खलु मे भासं भासंति Sūy. 2.7.11(847)

अनुतुरित (anu-*turita* < anu-tvarita) *adj.* (ppp.) hurried after, JM. समतिक्कंते दिवसे मासे संवच्छरे व जाणाहि । णिक्खसे अनुतुरिते कडे य भुत्ते अतीति य AṅgVi. 235.21.

अनुत्त (anu-*tta* < anu-tva) *n.* being (comparatively) less, AMg. जहा जहा णं तेसिं देवाणं तव-णियम-बंमवेरां ऊसियां भवंति तहा तहा णं तेसिं णं देवाणं एव पण्णायए, तं जहा — अनुत्ते वा तुल्ले वा Jivābhi. 3.990; Jambuddi. 7.169; SūraP. 18.3.

अनुत्त (an-*utta* < an-ukta) *adj.* (ppp.) [also अनुत्तय] not being told or asked, AMg. मासं पि य से मासमाणस्स जाव चत्तारि वंच देवा अनुत्ता चेव अब्भुट्ठति Thāṇa. 8.10 (597); JM. सो अहिगरणो जहियं सिद्धे सेसं अनुत्तमवि सिज्जे KappBhā. 182; Apa. जं दिण्ण कुमारहि चूयहलु तं मरं कयउ अनुत्तउ DhamPar. 3.2.13.

अनुत्तणत्त (an-*uttanatta* < an-uttānatva) *n.* non-haughtiness, humbleness, non-arrogance, JM. इमे गुणा ... अहासभासित्त-मदीणवित्ती, अनुत्तणत्तं सुवसीलया य DvāKu. 1.13.

अनुत्तंत (anu-*ttanta* < anu-vartanta = anu-vartamāna) *adj.* (pr. part.) who follows, Vava.(Gr.) 4.5.

अनुत्तप्पया (an-*uttappayā* < an-uttrapatā) *f.* absence of shame, free from sense of guilt, JM. आरोह परीणाहो तह अनु-तप्पया सरीरमि । पडिपुण्ण इदियएहिं य थिरसंयवणो य बोधव्वो VavaBhā. 10.263.

अनुत्तम (an-*uttama* < an-uttama) *adj.* 1 not best, wicked, JM. जं उत्तमचरियमिणं सोउं पि अनुत्तमा ण पारंति PañcaPra. 2.31 (comm. असत्पुण्याः); 2 which has nothing superior, incomparable, JM. महावीरो ... सम्मत्तमणुत्तमं पत्तो MaViCa.(G.) 1b.9(1)

अनुत्तर (an-*uttara* < an-uttara) *adj.* (often used as

a noun) (1) the best or unsurpassed (in respect of quality), AMg. अयं धम्मं अनुत्तरे Sāy. 1.2.2.24; से ... अनुत्तरे सब्बजगसि विज्जं Sāy. 1.6.5 (356); अनुत्तरं धम्ममिणं जिणाणं Sāy. 1.6.7 (358); अनुत्तरे य ठाणे से कासवेण पवेदिते Sāy. 1.15.21 (627); (Cu. ठाणं आयतनं चरित्तठाणं); केवलस्स दस अनुत्तरा पणत्ता, तं जहा — अनुत्तरे णाणे ... अनुत्तरे लाघवे Thāpa. 10.138 (763); निगंथे पावयणे सधे अनुत्तरे Vjy. 9.33.43 (9.177); = 9.33.44 (9.178); = Nāya. 1.1.112; मुणिवरुत्तमो तमरओषविप्पमुक्को सुवखसुहमणुत्तरं च पत्तो Nandī. 111; पुब्बिं पि णं समणस्स भगवओ महावीरस्स माणुस्साओ गिहत्थधम्मओ अनुत्तरे अमोअए अप्पखिवाइ णाण-दंसणे होत्था Kapp. (J.) 112; वेणज निज्जरपेष्ठी आरियं धम्मअणुत्तरं Utt. 2.37; इड्डी जुई जसो वण्णो आउं सुहमणुत्तरं । भुज्जो जत्थ मणुस्सेसु तत्थ से उववज्जई Utt. 7.27; अनुत्तरे मुंजिय कामभोगे अनुत्तरे सो नरए पविट्ठो Utt. 13.35; अनुत्तरं संजमं पालइत्ता अनुत्तरं सिद्धिगं गओ Utt. 13.35; सुहावहं धम्मधुरं अनुत्तरं भारेह निव्वानगुणावहं महं Utt. 19.98; इणमेव निगंथं पावयणं सब्ब अनुत्तरं केवलियं पडिपुणं Av. 28; JM. तरित्तु ते दुक्खमरं सुदुत्तरं खमण पावति सुहं अनुत्तरं UvaSat. 73; JŚ. निगंथं पावयणं इणमेव अनुत्तरं मुपरिसुद्धं BhaĀrā. 43; धम्ममणुत्तरमिं कम्ममलपटलपाउयं जिणक्खादं Māla. 780 (9); Apa. नियउ अनुत्तरवयणविसंसउ BhaviKa. 137.1; तउ गुणसपह तुज्ज मदि तुअ अनुत्तरखंति Hem.(Gr.) 4.372 [उसि-उस्स्यां तउ तुज्ज तुअ], (2) (of Śrutajñāna), JŚ. तस्सेव मुदणाणावरणीयस्स अणं पस्वणं दस्सामो । पावयणं ... अनुत्तरं . पुव्वादियुव्वं चेदि SātAg. 5.5.50-51; (3) (in respect of location; a kind of heavenly abode (deva-vimāna) located at the extreme end (towards the zenith) of the heaven (in north, south, east, west and the zenith) called Vijaya, Vejayanta, Jayanta, Aparājita, and Saivārtha-Siddhi, AMg. गेविज्जविमाणावाससते बीतीवत्तिता तेण परं दूरं गता पीरया णिम्मला वित्तिमिरा विमुद्धा पंचदिशि पंच अनुत्तरा महत्तिमहालया विमाणा पणत्ता, तं जहा — विजए वेजयंते जयंते अपराजिते सब्बट्टसिद्धे Pannav. 2.63(210); सब्बे विमाणपवरे अनुत्तरे मुंजिऊण से भोए Titttho. 91; पंचवज्जुत्तरां अनुत्तरगार्हं जाइं दिट्ठां । जत्थ अनुत्तर देवा भोगसुहं अनुवमं पत्ता DevTha. 221; तओ गेविज्जज्जुत्तरादीसु चिरमभिरमेऊण . सिज्जेज्जा MahāNis. 3.30.8; JM. धओ सो उववओ अनुत्तरे सुविमाणम्मि PubCa. 205.2; Apa. णव गयणे बियाणु अनुत्तरा, तहो उवरि ठियं पंचोत्तरां (anuttara for apudsa) Paṇḍ'a.(P.) 16.5.11; णव-अणुदिसपंचाणुत्तरिह तिहुयणि महल । तहो सोक्ख वि ओ वण्णवि सक्कु वि असक्कु SudCa.(N.) 2.9.10; (4) (of gods living in the Anuttara Vimānas), AMg. विजया वेजयंता य जयंता अपराजिया । सब्बत्थसिद्धा चेव पंचहाणुत्तरा सुरा Utt. 36.214-215; JM. कयसंजमाओऽणुत्तरसुरेसु वसिऊण सुहजोगा । जायाओ जायाओ एवं भविथव्वयानिओगेण PubCa. 221.14-15; JŚ. अणुदिसणुत्तरदेवा एया-यणी-सरीराणि Māla. 1070(12); Apa. तिज्जणादि पक्खंति अनुत्तर MahāPa (P.) 11.27.8; (5) (a kind of hell, located at the extreme end (towards nadir) in north, south, east, west and the nadir), AMg. अयंलोणे णं पंच अनुत्तरा महत्तिमहालया महानिरया पत्ता, तं जहा — काले महाकाले, नेरुए, महारेणए अप्पत्तिट्ठाणे Thāpa. 5.196(451) (comm. सर्वोत्कृष्टा — उत्कृष्ट-वेदनादिवास्ततः परं नरकामावादा p. 341); पंचव अनुत्तरा नरगा Samav-Pra. 142; अहे सत्तमाए पंच अनुत्तरा महत्तिमहालया महाणागा पणत्ता Jivābbhi. 3.12; तमतमाए पुढवीए ... पंचदिशि पंच अनुत्तरा महम्महालया महानिरया पणत्ता Pannav. 2.27(171); अनुत्तरे मुंजियकामभोगे अनुत्तरे सो नरए पविट्ठो Utt. 13.34; अनुत्तरेसु नरएसु वेयणाओ अनुत्तरा Mha-Pacc. 123; (6) (of the zenith and the nadir because the one

has no downward and the other has no upward extension), JM. दुपएसाइ दुक्खए पणपणसा अनुत्तरा चेव । चउरो चउरो य दिसा चउराइ अनुत्तरा दुणि AyārNi.(Sā) p. 14a.3. gā. 44 (comm. 'अनुत्तरा' वृद्धिरहिताः ऊर्ध्वाधोदिगद्वयं त्वनुत्तरमेव); (7) (in respect of sequence), the ultimate or the highest (knowledge viz. kevala-jñāna), AMg. अपुव्ववरणं अणुपविट्ठस्स अणंते अनुत्तरे जाव केवलवरणाण-दंसणे समुप्पे Antag. 57; तस्स णं भगवतो ... अणंते अनुत्तरं केवलवरणाण-दंसणे समुप्पजिहिहि RayPa. 814; समणे भगवं महावीरे पंचवत्थुत्तरे होत्था, तं जहा — ... हत्थुत्तराहिं अणंते अनुत्तरे निव्वयाए ... केवलवरणाण-दंसणे समुप्पे AyāDas. 8.1; समणे भगवं महावीरे . हत्थुत्तराहिं अणंते अनुत्तरे निव्वयाए निरावरणे कसिणे पडिपुणे केवलवरणाण-दंसणे समुप्पेण Kapp.(J.) 1; (8) the ultimate and the highest (form of existence) viz. siddhagati, mokṣa or nirvāṇa, AMg. मूलपट-माणओगे णं अरहंताणं भगवंताणं पुव्वमवा . अनुत्तरगती य . कहिया Nandī. 111; इक्खारायवसभो भोक्खं गओ अनुत्तरं Utt. 18.39; JŚ. सोहंतो य ससीलो गिव्वानमणुत्तरं पत्तो SūPa. 28; वोसट्टचत्तेहा गिव्वानमणुत्तरं पत्ता DamPa. 36; सत्तट्टमवगाहणं गिव्वानमणुत्तरं लहदि Māla. 118(3); (9) having no next in order, youngest of the uterines, JM. जाओ अनुक्खेण सुगीवो तस्मज्जुत्तरो भाया PannCa.(V.) 9.4.

अनुत्तरं (an-uttaram < an-uttaram) *adv.* 1 to highest degree, AMg. अनुत्तरं तप्पति मूरिण वा Sāy. 1.6.6(357); JM. जया मुंहे भवित्ताणं पवइए अणगारिअ । तया संवरमुक्किट्ठं धम्मं फासे अनुत्तरं DuvaveTi.(H) p. 158b gā. 19 (comm. म्मुशब्धनुत्तरं-सम्यगासेवत इत्यर्थः); 2 ultimately, JM. ने उ उभयोवणीया सम्मदंसणमणुत्तरं होति SamTa. 3.51

अनुत्तरगह (an-uttara-gai < an-uttara-gati) *adj.* having the highest existence, AMg. एस करेमि पणमं तित्थवराणं अनुत्तर-गर्हं MahāPacc. 1; पंचवज्जुत्तरां अनुत्तरगर्हं जाइं दिट्ठां तत्थ अनुत्तर-देवा भोगसुहं अनुवमं पत्ता DevTha. 221

अनुत्तरगति (an-uttara-gati < an-uttara-gati) *f.* the highest existence, AMg. अनुत्तरगती य जत्तिया, जत्तिया सिद्धा ... एवमादी भावा पटमाणओगे कहिया SamavPa. 128.

अनुत्तरगुण (anuttara-guna < anuttara-guna) *m.* unsurpassed or excellent virtue, JM. फिन्नु विहारेणअम्भुज्जण विहराम-गुत्तरगुणं । आओ अम्भुज्जसासेण विहिणा अनुमरामि KappBhā. 1282.

अनुत्तरगुणधर (an-uttara-guna-dhara < an-uttara-guna-dhara) *adj.* (r. 1 for गुणधर at Utt. 12.1) possessing unsurpassed virtues, JM. गुणं अनुत्तरं धारयतीति अनुत्तरगुणधरो Utt. Cu.p. 203.10 [cf. Sān. 357]

अनुत्तरग (anuttaragga < anuttarāgrya) *adj.* [f. -ā] the highest (existence) on the top (of the world), AMg. अनु-त्तरगं परमं महसी अनेसकम्मं च विसोइइत्ता मिद्धिं गतिं साअमणंतेपसे नाणेण सील्लं य दंसणे Sāy. 1.6.17(368)

अनुत्तरणवास (an-uttarana-vāsa < an-uttarāna-vāsa) *m.* residence (i.e. existence) from which no escape is possible, JM. संबंधणसंजोगो संसाराओ अनुत्तरणवासी । तं छित्तु विप्पमुक्का मागपिअमुयाइ य अवंति UttNi. 62 (Ś. न विद्यते उत्तरणं पारममनं अस्मिन् सति इति अनुत्तरणवासः अवस्थानं p. 43a 9)

अनुत्तरणाणि (anuttara-nāni < anuttara-jñānin) *adj.* having the highest knowledge (Kevalajñāna), AMg. एवं से उदाहु . अनुत्तरणाणी अनुत्तरदंसी Sāy. 1.2.3.22; = Utt. 6.17.

अनुत्तरदंशि (anuttara-dāmsi < anuttara-darśin) *adj.*

who possesses the highest faith, AMg. एवं से उदाहु अनुत्तरनाणी अनुत्तरदंसी Sdy. 1. 2. 3. 22; = Utt. 6. 17.

अनुत्तरदसम (anuttara-dasama < anuttara-daśama) *m.* (the tales of) the ten (monks) who were born in the heavenly abodes called 'Anuttara', Apa. अंतयहु दसमु अट्टमउ सुणिउ णवमउ वि अनुत्तरदसमु सुणिउ Pañāsa.(P.) 7. 2. 6.

अनुत्तरनाणदंसणधर (anuttara-nāṇa-dāmsana-dhara < anuttara-jñāna-darśana-dhara) *adj.* [also 'णाणदंसणधर'] who possesses the highest knowledge and faith, AMg. एवं से उदाहु अनुत्तरनाणी अनुत्तरदंसी अनुत्तरनाणदंसणधरे अरहा णायपुसे भगवं वेसालिए वियाहिए Sdy. 1. 2. 3. 22; = Utt. 6. 17.

अनुत्तरपरकम (anuttara-parakkama < anuttara-parā-krama) *adj.* whose progress is unsurpassed, JM. जिणे तित्थये भगवते अनुत्तरपरकमे अभियणाणी ĀvTī.(H.) 59a. 5.

अनुत्तरपुणसंभार (anuttara-puṇṇa-sambhāra < anuttara-puṇya-sambhāra) *adj.* whose provisions of merits are unsurpassed, JM. भगवतो अनुत्तरपुणसंभारा अरहता सरणं Paññā. 4.

अनुत्तरमहाभिरय (anuttara-mahā-niraya < anuttara-mahā-naraka) *m.* the great bells worst of their kind, and situated at the extreme ends in north, south, east, west, and the nadir, PrāProN. 1. 39.

अनुत्तरवाह (anuttara-vāi < anuttara-vādin) *adj.* of unsurpassed eloquence, Apa. (रामकह-सरि ... विट्ठ) पुणु कित्तिहरेण अनुत्तरवाणं Paññā.(S.) 1. 2. 8.

अनुत्तरवासि (anuttara-vāsi < anuttara-vāsin) *adj.* abiding in the godly abode, (deva-vimāna) called anuttara, Jś. इय मज्झिममाराधनमणुपालिता सरीर्यं हिंसा । इति अनुत्तरवासी देवा सुविसुद्धेस्सा य BhaĀrā. 1933.

अनुत्तरविमाण (anuttara-vimāna < anuttara-vimāna) *m.* abode of gods, the best and the highest of its kind, situated at the extreme ends in north, west, south, east and in the zenith, five in number, — Vijaya, Vajayanta, Jayanta, Aparājita and Sarvārtha-siddha, AMg. कति णं भंते ! अनुत्तरविमाणा पणत्ता ? गोयमा ! पंच अनुत्तरविमाणा पणत्ता. तं जहा — विजय, वेजयंते, जयंते अपराजिते सब्बट्ठसिद्धे Viy. 6. 6. 2 (6. 121); अत्थि णं भंते ! अनुत्तरविमाणाणं अहे सिद्धा परिवसंति ? ण इण्टे समट्ठे Uvav. 161; अनुत्तरविमाण-पुदवी एक्खवीसं जोयणसयां बाहेणं Jivābhī. 3. 1066; एक्कारसुत्तरं इट्ठिमेसु मत्तुत्तरं य मज्झिमए सयमेणं उवरिमए पंचेव अनुत्तरविमाणा Pannav. 2. 62 (209 qd. 157); से किं तं पुब्बाणुपुब्बी ? सोहम्मे, ईसाणे, सणकुमारे, माहिंदे, बमलोए, संतए, महासुक्के, सहस्सारे, आणए, पाणए, आरणे, अज्जुए गेवेज्ज-विमाणे, अनुत्तरविमाणे, ईसिपम्भारा से तं पुब्बाणुपुब्बी AnuOg. 173. cf. अनुत्तर.

अनुत्तरविमाणग (anuttara-vimāṇa-ga < anuttara-vimāṇa-ka) *adj.* (a god or divine being) living in one of the Anuttaravimāṇas, AMg. नवविहगेविज्जा तह पणविहगुत्तरविमाणणा देवा Paññā. 178. cf. अनुत्तरविमाण and अनुत्तर.

अनुत्तरविहारि (anuttara-vihāri < anuttara-vihārin) *adj.* who has had an excellent wandering life as a monk, AMg. धीणणियवदकच्छा अनुत्तरविहारिणो सुहसहाया । सारिहि उत्तिमहुं साववदाद-तरगया वि ĀrāhPaḍ.(V.) 741, Jś. धिदिधणियवदकच्छा अनुत्तरविहारिणो सुहसहाया । सारिहि उत्तिमहुं साववदादतरगदे वि BhaĀrā. 1538.

अनुत्तरसुर (anuttara-sura < anuttara-sura) *m.* the highest or the unsurpassed god residing in the divine abode called Anuttara-vimāna, AMg. अरिहा जोगा पूयाइयाण देविदुत्तर-सुरारं । ताण वि अंतो सीमाकोडी, तं तेण 'अरहेतो' ViTha. 12; JM. स्त्रीणेहि उ णिब्बाणं उवसंतेहि उ अनुत्तरसुरेसु (जति) KappBhā. 2634.

अनुत्तरसुरत्त (anuttara-suratta < anuttara-suratva) *m.* state of being (a god) in one of the anuttara-vimāṇas, JM. से वि समाहीए कारुं गया उववत्ता अनुत्तरसुरत्ताए KaKoPra. 64. 2.

अनुत्तरसोक्ख (anuttara-sokkha < anuttara-saukhyā) *adj.* which has unsurpassed or highest bliss, Apa. लंहेह सुमुक्ख अनुत्तरसोक्खु DhamPat. 9. 12. 10.

अनुत्तरोववत्ति (anuttarovavatti < anuttaropapatti) *f.* birth in the Anuttara heaven, AMg. अनुत्तरोववाइयदसासु णं अनुत्तरोववाइयाण नगरां ... पाओवगमणां अनुत्तरोववत्ति (r l अनुत्तरोववाओ) सुकुलपच्चायाती पुण बोहिलामो अंतकिरियाओ य आघविज्जंति Samav-Pra. 97.

अनुत्तरोववाइय (anuttarovavāiya < anuttaropapātika) *adj.* [also अनुत्तरोववातिय] whose rebirth is the last, (deities born among those of anuttara heavens, gods of Anuttara-vimāna), AMg. अनुत्तरोववाइया णं देवा एयं रयणि उड्डं उक्खेणं पणत्ता Thāṇa. 1. 250(46); महावीरस्स अट्ठ सया अनुत्तरोववाइयाणं गतिवहाणाणं अनुत्तरोववाइयसंपया होत्था Thāṇa. 8. 115(653); SamavPra. 45; अनुत्तरोववाइयाणं देवाणं विमाणा एक्कारस्स जोयणसयां उड्डं उक्खेणं पणत्ता SamavPra. 65; अनुत्तरोववाइयदसासु णं अनुत्तरोववाइयाणं नगरां उज्जाणां वणसंटां आघविज्जंति SamavPra. 97; से किं अनुत्तरोववाइया ? अनुत्तरोववाइयो पंचविहा पणत्ता SamavPra. 139; 170; पम् णं भंते ! अनुत्तरोववाइया देवा तत्थगया चेव समणा इहगएणं केवलिणा सद्धि आलावं वा संलावं वा करेत्तए Viy. 5. 4. 31-33 (5. 103-107); अनुत्तरोववाइया देवा अप्पवेदणा अप्पनिज्जरा Viy. 6. 1. 16 (6. 16); 6. 6. 7 (6. 126); विजयअनुत्तरोववाइय जाव अपराजिय Viy. 8. 1. 24 (8. 25); 8. 1. 31 (8. 31); 8. 1. 35; 37; 41; 45 (8. 34-39); सब्बट्ठसिद्धकप्पातीत्तं दुविहा पणत्ता, तं जहा — पज्जत्ता-सब्बट्ठसिद्धअनुत्तरोववाइय अप्पज्जत्तासब्बट्ठ जाव परिणया वि Viy. 8. 1. 26 (8. 26); पंचसु ण भंते ! अनुत्तरविमाणेसु संवेज्जवित्थं विमाणे एगसमएणं केवतिया अनुत्तरोववाइया (अनुत्तरोववातिया) उववज्जंति Viy. 13. 2. 24 (13. 36); इत्ता, गोयमा ! जहा णं वयं एयमट्ठं जाणामो तहा अनुत्तरोववाइया (अनुत्तरोववातिया) वि देवा एयमट्ठं जाणंति पासंति Viy. 14. 7. 3 (14. 78); से केणट्ठेणं जाव पासंति ? गोयमा ! अनुत्तरोववातियाणं अणंताओ मणोदब्ब-कम्माओ लद्धाओ अभिसमन्नागयाओ भवंति Viy. 14. 7. 9[2] (14. 79); भेदो जहा वक्कंतीए सब्बेसु उववाएयव्वा जाव अनुत्तरोववाइय ति Viy. 12. 9. 7; (12. 169); 12. 9. 23 (12. 188); 14. 7. 13 (14. 86); 14. 7. 13 [2] (14. 87); अनुत्तरोववाइया णं भंते ! देवा केवतिएणं कम्मावसंसेणं अनुत्तरोववाइयदेवत्ताए उववत्ता ? Viy. 14. 7. 14 (14. 88); बारत्तासपरियाए समणे निग्गंथे अनुत्तरोववातियाणं देवाणं तेयहेस्सं वीतीवयति Viy. 14. 9. 17 (14. 136); 19. 8. 4 (19. 79); 24. 21. 24 (24. 309); 24. 21. 20 (24. 306); एवं एणं अभिलोकेणं जहा ओगाइयसंटाणे वेउब्बियसरीरं भणियं ... जाव पज्जत्तासब्बट्ठसिद्धअनुत्तरोववाइयकप्पातीत्तवेमाणियदेवपंचिदियेवउब्बियसरीरकाय-पयोगपरिणए वा Viy. 8. 1. 67 (8. 60); 8. 1. 68 (8. 61); अनुत्तरोववाइय कप्पातीया वेमाणिया एवं Viy. 8. 9. 61 (8. 301); वेउब्बियसरीरपयोगवंचे णं भंते ! किं देसवंचे ... एवं जाव अनुत्तरोववाइया Viy. 8. 9. 65 (8. 392); जत्त जा ठिरे(ती) सा मणियव्वा जाव अनुत्तरोववाइयाणं सब्बवंचे एक्कं समवं Viy. 8. 9. 70 (8. 395); 8. 9. 81 (8. 403); महिस्स णं अरहओ चत्तालीसं समणसाहस्सीओ उक्कोसिया समणसंपया होत्था ... वीसं सया अनुत्तरोववाइ-

याणं Naya. 1.8.232; पतासि नं भंते ! देवित्थीणं-अवणवासिणीणं ... सोवम्मकाणं जाव गेवेज्जकाणं अनुत्तरोववातियाणं, ... कतरे कतरेहिंतो अप्पा वा बहुया वा Jivābhi. 2.148; जे पोमला इट्ठा वंता पिया सुभा मणुणा म्पामा ते तेहिं सरीरसंवात्ताए परिणमेति । एवं जाव अनुत्तरोववातिया Jivābhi. 3.1090; अनुत्तरोववातिया परमसुक्खिणा वण्णेणं पण्णत्ता Jivābhi. 3.1096; 3.1098; 3.1099; अनुत्तरोववातिया सम्मदिट्ठी, णो मिच्छादिट्ठी, णो सम्मामिच्छादिट्ठी Jivābhi. 3.1106; 3.1108; 3.1114; गेवेज्जादेवा किं एणत्तं पभू विउव्वित्तए ? ... एवं अनुत्तरोववातिया Jivābhi. 3.1116; अनुत्तरोववातिया पुच्छा । गोयसा ! ... अनुत्तरा कासा पञ्चगुणवमाणा विहरंति Jivābhi. 3.1118; 3.1125; सोहम्मसीसाणेषु णं भंते ! कप्पेसु देवाणं सरीरगा केरिसया गंधेणं पण्णत्ता ? जहा विमाणानं गंधो जाव अनुत्तरोववाइयाणं Jivābhi. 3.1097; से किं तं कप्पातीया ? कप्पातीया दुविहा पण्णत्ता, तं जहा — गेवेज्जगा य अनुत्तरोववाइया य Pannav. 1.130(145); से किं तं अनुत्तरोववाइया ? अनुत्तरोववाइया पंचविहा पण्णत्ता Pannav. 1.138(147); अनुत्तरोववाइयाणं देवाणं पञ्जत्तापञ्जत्ताणं ठाणा पण्णत्ता ? Pannav. 2.63(210); एवं सिद्धवज्जा उव्ववृणा वि भाणितव्वा जाव अनुत्तरोववाइ ति Pannav. 6.46(608); 6.69(638); एवं जहेव गेवेज्जदेवा तहेव अनुत्तरोववाइया वि Pannav. 6.98(665); आणय जाव अनुत्तरोववाइया देवा एवं जेव, णवरं-णो तिरिवख्खोणिपसु उव्ववज्जंति Pannav. 6.113(676); अनुत्तरोववाइया पंचविहा Pannav. 21.55 (1520); गेवेज्जदेवाणं एगे भवधारणिज्जे सरीरए । से णं समचउरंसंठाणसंठिए पण्णत्ते । एवं अनुत्तरोववातियाणं वि Pannav. 21.62 (1526); एवं वासुदेवत्तं दोहिंतो पुव्वीहिंतो वेमाणिपहिंतो य अनुत्तरोववातियवज्जेहिंतो Pannav. 20.56(1465); अनुत्तरोववाइयस्स वि एवं जेव Pannav. 21.93(1551); उसमस्स णं अरहओ कोसलियस्स गइकहाणाणं ठिइकहाणाणं आगमेसिअहाणं बावीसं अनुत्तरोववाइयाणं सहस्सा णव य सया Jambuddi. 2.81; अविससिए कप्पातीए विसेसिए गेवेज्जए य अनुत्तरोववाइय य AnuOg. 216[17]; समणस्स णं भगवओ महावीरस्स अट्ठ सया अनुत्तरोववाइयाणं गइकहाणाणं ठिइकहाणाणं आगमेसिअहाणं उक्कोसिया अनुत्तरोववाइयाणं संपया होत्था Kapp.(J.) 145; (अरहओ णं अरिदुणेमिस्स) सोलससया अनुत्तरोववाइयाणं... तीसं अज्जिया-सयारं सिद्धां Kapp.(J.) 181; उसमस्स णं अरहओ कोसलियस्स बावीससहस्सा णवसया अनुत्तरोववाइयाणं गइकहाणाणं उक्कोसिया संपया होत्था Kapp.(J.) 225.

अनुत्तरोववाइयकम्प (anuttarovavāiya-kappa < anuttaropapātika-kalpa) *m.* [also अनुत्तरोववातियकम्प] heavenly region of the gods whose birth is the last, AMg. कप्पातीतगवेमाणिआ दुविहा पण्णत्ता, तं जहा — गेवेज्जकप्पातीतगवेमाणिआ अनुत्तरोववाइयकप्पातीतगवेमाणिआ Vii. 8.1.16 (8.16); अनुत्तरोववातियकप्पातीतगवेमाणिआ-देवपंचिदिपयोगपरिणया णं भंते ! पोमला कतिविहा पण्णत्ता ? Vii. 8.1.16 (8.17)

अनुत्तरोववाइयत्त (anuttarovavāiya-tta < anuttaropapātika-tva) *n.* the state of being born in the region called 'Anuttara', AMg. अनुत्तरोववाइयदसासु ण अनुत्तरोववाइयाणं णगरां उज्जाणां ... भत्तपञ्चवखाणां पाओवगमणां अनुत्तरोववाइयत्ते उव्वत्ती सुकुल-पञ्चायांओ पुणोहिलामा भंतभिरियाओ य आघविज्जंति Nandi. 95.

अनुत्तरोववाइयदसा (anuttarovavāiya-dasā < anuttaropapātika-dasā) *f.* [also अनुत्तरोववातियदसा] 9th Jaina Āgama text, AMg. जं पि य समणाणं निगंथाणं उडिहं णणीं दुवालसंगं गणिपिड्ढं, तं जहा — आयारो ... अनुत्तरोववाइयदसाओ पण्हावागराणं, विवागसुयं ... सव्वमेयं मिच्छा Sdy. 2.1.35 [Ldn.]; पडिबुद्धे, तण्णं समणे भगवं महावीरे ससमय-वरसमयियं चित्तविचित्तं दुवालसंगं गणिपिड्ढं उव्वत्तं-सेति, तं जहा — आयारं ... अनुत्तरोववाइयदसाओ ... दिट्ठिवायं Thāna. 10.103 [Ldn.]; दस दसाओ पण्णत्ताओ, तं जहा — कम्मविवागदसाओ,

अनुत्तरोववाइयदसाओ ... संखविद्यदसाओ Thāna. 10.110(755); Samav-Pra. 88; से किं तं अनुत्तरोववाइयदसाओ ? SamavPra. 97; Nandi. 106; अनुत्तरोववातियदसासु तित्थकरसमोसरणां परममंगल जगहियाणि जिणासिसेसा य बहुविससा ... अणगारगुणाणं वण्णओ SamavPra. 97; पवयणं पुण दुवाल-संगे, तं जहा — आयारो ... अनुत्तरोववाइयदसाओ ... दिट्ठिवाओ Vii. 20.75 [Ldn.]; नवमस्स णं भंते अंगस्स अनुत्तरोववाइयदसाणं जाव संपणेणं के अट्ठे पण्णत्ते ? Anuttro. 162; 164; अनुत्तरोववाइयदसाणं पदमस्स वगस्स दस अज्जयणा पक्कत्ता Anuttaro. 165; 173; 175; जह णं भंते, समणेणं जाव संपणेणं अनुत्तरोववाइयदसाणं दोहस्स वगस्स अवमट्ठे पण्णत्ते Anuttaro. 176; से किं तं सम्मसुयं ? सम्मसुयं ... दुवालसंगं, गणिपिड्ढं, तं जहा — आयारो ... अनुत्तरोववाइयदसाओ ... दिट्ठिवाओ Nandi. 65; 80; लोगत-रिया भावाणुणा ... आयरिए इ वा ... तिगरणविमुद्धेणं भावेणं आयारं वा सुमगं वा ... अनुत्तरोववाइयदसाओ वा अनुजाणिज्जा Anunnā Nandi. 28; जह अंगपविट्ठस्स उदेसो जाव अनुओगो पवत्तइ णं ... अनुत्तरोववाइयदसाणं सव्वेसि वि एणमि उदेसो JigNandi. 9; से किं तं लोगतियं भावसुयं ? ... तं जहा — आयारो ... अनुत्तरोववाइयदसाओ AnuOg. 50.

अनुत्तरोववाइयदसाधर (anuttarovavāiyadasā-dhara < anuttaropapātikadasā-dhara) *adj.* who possesses the knowledge of the 9th Āgama text i.e. Anuttaropapātikadasā, AMg. तेषां काण्णं तेषां समणं समणस्स भगवओ महावीरस्स बहवो अणगारा भगवतो अप्पेगइया आधारधरा ... अप्पेगइया अनुत्तरोववाइयदसाधरा ... संजयेणं तवसा अप्पाणं भावमाणा विहरंति Uvav. 45; से किं तं खओवसमनिष्कणे ? ... अणगविह पण्णत्ते, तं जहा — खओवसमिणं समवायधरे ... खओवसमिणं अनुत्तरोववाइयदसाधरे ... से तं खओवसमनिष्कणे AnuOg. 247.

अनुत्तरोववाइयदेव (anuttarovavāiya-deva < anuttaropapātika-deva) *m.* [also अनुत्तरोववातियदेव] gods of the Anuttarovavāiya region, AMg. एवं अनुत्तरोववाइयदेवाणं वि, णवरं-पक्का रयणी Pannav. 1.71(1532); गेवेज्जनुत्तरोववाइयदेवा अदेवीया अपरियारा Pannav. 34.16(2051); अनुत्तरोववाइयदेवा णं भंते ! केवत्तिवं खेतं ओहिणा जाणंति पासंति ? Pannav. 33.18(2007); अनुत्तरोववाइयदेवाणं एगे भवधारणिज्जे सरीरए AnuOg. 355[5]

अनुत्तरोववाइयदेवत्त (anuttarovavāiya-devatta < anuttaropapātika-devatva) *n.* the godhood without further birth, the godhood of the resident of the anuttarovavāiya, AMg. जीवे णं भंते ! मारणंतिस्समुग्धाणं समोहए समोहणिता जे भविए पंचसु अनुत्तरेसु महति महालएसु महाविमाणसु अण्णयरंति अनुत्तरविमाणंति अनुत्तरोववाइयदेवत्ताए उव्वज्जित्तए Vii. 6.6.8 (6.127); 14.7.4 (14.88)

अनुत्तरोववाइयदेवपुरिस (anuttarovavāiya-deva-purisa < anuttaropapātika-deva-puruṣa) *m.* [also अनुत्तरोववातियदेवपुरिस] the divine male of the region called anuttarovavāiya, AMg. अनुत्तरोववातियदेवपुरिसस्स जहण्णेणं वासुपुत्तं उक्कोसेणं संखेज्जां सागरोवमां साहरेगां Jivābhi. 2.93; अनुत्तरोववाइयदेवपुरिसा असंखेज्ज-गुणा Jivābhi. 2.96.

अनुत्तरोववाइयविमाण (anuttarovavāiya-vimāṇa < anuttaropapātika-vimāṇa) *m.* [also अनुत्तरोववातियविमाण] heavenly abode of the gods in their last rebirth, AMg. अनुत्तरोववातियविमाणो परमसुक्खिणा वण्णेणं पण्णत्ता Jivābhi. 3.1076; JM. अनुत्तरोववाइयविमाणसु चउसु वि प्पात्तीसं सागरोवमां ठिई(सी) जहण्णेणं उक्कोसेणं तेत्तीसं Caup'a. 85.1.

अनुत्तरोववाइयसंपया (anuttarovavāiya-sampayā < anuttaropapātika-sampadā) *f.* wealth (in the form of followers) who will be born in the highest heavens, AMg. समणस्स

यं भवतो आवाहितं बहुधा अनुसरोक्तायां गतिस्वाभावं विविक्त-
त्वात् जायतेतिद्वयं उक्तोक्तिः अनुसरोक्तायां दोषा तथा *Thapa*. 5.116
(433); = *Bamapra*. 45.

अनुत्साह (an-uttāha < an-uttāha) *adj.* 1 not very loud, J.H. तहें शोकमा अदीप-मनसा अनुत्साह-बन्धन-मनुष्य भारतीय मणिं केव आचरिणं जहा MahāNā. 5.13; 2 free from excitement, not disturbed, J.H. तह केव पवस्तीहालुण्डिको निम्बको अनुत्साहो । निबुबणमसहभायो जुत्तिवदंतं इयं मणह CampCa. 167.2.

अनुत्तालसम (an-uttāla-sama < an-uttāla-sāma) *adj.*
 not having great exertion, M. कञ्जकजे ताकसमे जहरा वेण्णह भुए
 अनुत्तालसमे । गिणुओ राअसहाओ पण्डिबक्खस्स अ अवेउ राअसहाओ Setu-
 ām. M. 15.

अनुत्तावक (an-uttāvala < an-uttāvala) Desl. adj. without eagerness or hurry, AMg. तप अज्ज-प्पमिहिए जावज्जीवं ति-कालियं चण्डियं अनुत्तावकेणान्वितेण वेदए देवेदववे MahāNā. 3. 29. 5.

अनुत्तिष्ठ (an-uttīṣṭa < an-uttīṣa) *adj.* (pp.) not
 standing beyond, JM. दूरे जाव जरा पराव न जा मच्छु सखिं प वा, सखे
 न पडिहाइ दिखियक जाव स्थि सामगिया । ता कुम्मे अववासनासणकर न
 कोळोउसणसिणं पकोरे स वडुगण सग्गाकामावाइ Dv&Ks. 3. 14.

अनुत्तुण (anuttuna[?]) Desl. *adj.* devoid of pride or ego-
 -ism, J.M. वसने विज्ञानरहिता संपत्ती अनुत्तुणा हुंति । मरणे वि अनुत्तिगा
 कलससारा य सप्परिसा AkkhaṃsKo. 299. pā. 302.

अनुष्ठान (anu-*sthāna* < anu-*sthāna*) n. performances,
 ५३. सर्वव्ययसत्वात् संज्ञाजेषु विधिभेदेषु । जा धमियस्त विष्ठी एवं वज्रं
 अनुष्ठानं SamasKs. 049.8.

अनुत्थारक (an-utthāra-ya < an-utsāha-ka) *adj.* lacking
 the enthusiasm, not enthusiastic, JM. अविहि-विहि-व्यवहृत-पु-
 न्यवलयं अपल्लवो । उच्छाहकरोऽनुत्थारयण मलयानिलो वाक KumāCa.(H.)
 ३.15.

अनुदर (an-udai < an-udayin) *adj.* (Karman) not becoming active, not producing its effect, AMg. जीवा नाणावरिजिअस्स कम्मस्स किं उदरि, अनुदरि ? गोयमा ! नो अनुदरि, उदरि वा उदरिणो वा । एवं वाव अंतराहस्स Viy. 11.1.12 (11.10); एवं उप्पसरेसुण परिवारी सम्भेसि कम्माणं उदरि, णो अनुदरि Viy. 35.1.10 (35.8); मोहिजिअस्स उदरि, वा अनुदरि; तेसाणं सत्तावं वि उदरि नो अनुदरि Viy. 40.1.1 (40.1)

अणुदरय (an-udai-ya < an-udayi-ka) *adj.* one not coming into operation or maturity, JM. साबाबा जाउठिई जावलिण्या उ जडितिसाणे । पन्ना ठिई जहणो अणुदरयाणं निवससेसा PañSam.(C.) 4.43 (p. 155b)

अनुदत्त (an-udatta < an-udātta) *m.* low tone or voice,
 उ५. तत्थ वज्झामासे चलाभासे ... अनुदत्ते अनुदत्तस्ते ... पुण्ये कले वा पादु-
 म्भस्ते ... णत्थि वज्झं ति वया *Aug* VI. 215. 6.

अनुदय (an-udaya < an-udaya) m. 1 not rising (of the sun etc.), JM. ससि-स्राणं व करोमि अनुदयं उदयमात्मवर्णं CampCa. 29; 2 (Karman) which is not operative (in producing the effect), JM. सतरसवं मिच्छे मीससम्य आवाहयिण्यनुदया KamTha. 13; निरवाण्युद्विग्ननुदया अणवावरणविग्नकथंतो KamTha. 14; होय अणवा अणतो अणकथंतो पुनोदवाणुदयी PañSaṃ.(C.) 5.97 (p. 90); तत्त्वं व अणानुदयी अणुदय इति मिच्छत्स PañSaṃ.(C.) 5.125 (p. 96); 5.62 (p. 58); 5.144 (p. 90); इय मिच्छत्स अणुदय उदयसममं पुनोदयं KampBha. 132; Jś. अनुदयसद्विधं गीष्मजोतिषुद्विरस्मि सप्तकोटिगुण्य 47aSa.(Jś.) 341.

P.D. 40

अनुदयकालः (*an-udaya-kāla < an-udaya-kāla*) = the time at which (Karma) is not operative, JM. देवकिश्याउ देव-
र्षिकन्यायाश्चानुदयकालिस्थानं । इतो अनुदयकाले पुनोत्थानं तु उद्यमि Pañ-
Sam.(C.) 3.56 (p. 52)

अनुदयगया (an-udaya-gaya < an-udaya-gata) *adj.*
[f. गया] one not coming into operation (*effective state*), JM.
पिंडप्राण जा उदयगया तए अनुदयगयाओ । संकामिकण देय ज एसो
विगुसंकाओ PāṇSāh.(C.) 5.80 (p. 168)

अनुदयजेठ (an-udaya-jettha < an-udaya-jyestha) **वद्य.**
(the bondage of the 15 karmaprakṛtis) which is maximum
during the period of inoperation, JM. नारयतिरुल्लङ्घं सेवुत्तिदि-
यावारावां । निदा अनुदयजेठ्ठा उदयज्जोसापराणाज PañSam.(C.) 3.55
(p. 54)

अनुदयतुल्य (an-udaya-tulla < an-udaya-tulya) *adj.* (the lustre of Karmic particles in the process of *udvalana*) similar to that of the Karmans which are not operative, JM. अनुदयतुल्य उच्चलणिगण आगिण्य दीहउच्चलणे (ककुमं) PañSam.(C.) 5.180 (p. 107)

अनुदयवध (an-udaya-vai < an-udaya-vati) *adj.* [r.]
(types of Karmans) which have no operation (udaya) in their
last moment, JM. अनुदयवध इत्यस्यो उदयवर्धे होति पर्यवो PañSam.
(C.) 3. 66 (p. 54); उदयवर्धेणैव अनुदयवधेति पाण्डुसूत्रम् ॥ इति
वर्णनं संतं दसवधं पुनः संक्रम्य चरितम् PañSam. (C.) 5. 146 (p. 100); जं
समयं उदयवर्धे निमित्तं दुःखमिव तु द्विष्टव्यम् । अनुदयवधे तस्मै चरितं चरितमिव
जं कमश्च PañSam. (C.) 5. 178 (p. 107)

अनुदयसंकम (an-udaya-sankama < an-udaya-sam-krama) *n.* [also **अनुदयसंकमण** *n.*] the transformation (into one of the classes of Karma-praktis) of immature or non-operative (*Karmans*), JM. स्तं अनुदयसंकम उक्त्तोसाणं तु समकयो PañSam.(C.) 5.145 (p. 100); अनुदयानुपुम्बिनीसाण-आहारमेवजुदकविय-काणि । सुदुमादितिणं तित्थं अनुदयसंकमण उक्त्तोसा PañSam.(C.) 2.84 (p. 54)

अणुदयावलिना (an-udayāvaligā < an-udayāvalikā) f.
the duration of time called *avalikā* of the inoperative Karman,
JM. संज्ञकणतिगे दुलमवहणी दो जावलीण उकोत्तं । कहुं विरियठिण पदमाप
अणुदयावलिना PañSam.(C.) 5.182 (p. 108a)

अणुदवि (anudavi) Desl. dawn, DeNAMA. 1.19 (comm.
अणिल्लं अणोलयं अणुदवि अणुकाळं एते चत्वारः प्रभातवाचकाः)

अणुदहमान् (anu-dahamāna < anu-dahat) *adj. (pr. part.)* burning continuously, AMg. से (तेयं) तत्थ णो कम्मह ... सतो पडिहसे पडिनिवत्तह पडिनिवत्तिता तमेव सरीरं अणुदहमाने सह तेवसा भासं कज्जा Thāna. 10. 150 (776)

अनुदावर (anu-dāva-ara < anu-tāpa-kara) *adj.* causing repentance or remorse, S. (आणित्तय) बुद्धीवर्णनं अनुदावरं ... उज्जायं BhagAju. 14.4.

अनुदितमत्त (an-udis-matta < an-udita-mātra) *adj.*
before the rise of the sun, Mg. (हस्तोपपन्न) अनुदितमत्ते मुखे
प्राप्तम् कम्पादलेन वरिण्य Bairo. 8.1.

अनुदिवसः (anu-dīśam < anu-divasam) adv. day by day, B. (विंशदा) अनुदिवसं न पठिष्यति अनेहि Śak. 29.24(2)

अनुदिनम् (*anu-dīham* < *anu-divasam*) adv. [also in
spd.] [*Hem.(Gr.)* 4.438; *Pāṇ.* 4.49] daily, day after day.

M. अनुदिअं बीसतेहिं अणेहिं ... किं सुवसि GāSāSa. 1.05; "अनुदिअ-
वडुमाओ (सिगेहो) GāSāSa. 2.13; 'ण किट्ठ अनुदिअह-विण्ण-मरुअ-संतावा ।
... सामकी मज्झ हिअमाओ GāSāSa. 2.83; अनुदिअह-वीडुआअर-विण्णाण-
गुणेहिं अणिअ-माहव्यो GāSāSa. 3.06; (राजा) अनुदिअहं विष्णुंरतो ...
रिउत्तणदावणी विरमउ KapMañ. 4.24.

अनुदिज्जंत (an-udijjanta < an-udiyamāna) *adj.* (*pr.*
part.) not coming to fruition, not becoming operative, JM.
खीणमि उण्णमि य अनुदिज्जते य सेसमिच्छते । अंतोमुहुत्तमेतं उवसमसम्म
सहइ जीवो ViāvBhā. 580.

अनुदिट्ठ (anu-ditṭha < anu-drṣṭa) *adj.* (*ppp.*) seen im-
mediately after, JM. तं सौज्ज अनुपत्तामऽनुदिट्ठा य सुतारावेवी Vasa-
Hi. 817.17.

अनुदिट्ठभिक्ष (an-uditṭhaya-bhikkha < an-uddiṣṭa-
bhikkhā) *f.* the alms not meant for (a monk), Apa. अनुदिट्ठय-
भिक्ष-फलाणुमेउ संजमहाणागमसुद्धिहेउ JambūSāCa. 10.21.9.

अनुदिण (anu-dinaṃ < anu-dinam) *adv.* [Apa. anudinaṃ]
everyday, day by day, daily, JŚ. भावहि अनुदिणु अतुलं विसुद्धभावेण
सुवणाणं BhāvPa. 90; भावहि अनुदिणु णिहिलं असप्पलावेण किं बहुणा
BhāvPa. 118; Ś. (काश्चनमाका) भट्ठिणा अनुदिणं आआसीअदि अप्पा
Ratnā. 1.18.21; M. बोलेत्ताण अनुदिणं जहामअं-विषय-भावाण GaudVa.
999; छिज्जतेहिं अनुदिणं पबबलमि वि तुममि अणेहिं GāSāSa. 4.47;
JM. जहं सरसे तां सुकिं वि पाववे वहर अनुदिणं विहो ChaGā. 107; धम्म
अनुदिणु नवि किअर ChaGā. 164; (आउमि) तमि उ पुण छिज्जते
आइ खयं अनुदिणं पि बकविरियं SudCa. 60; Apa. अनुदिणु जिणुतु इदिव-
वहर PaumCa. (S.) 12.11.8; गोढंगणे अनुदिणु णारं छणु RiNec'a.
4.13.5; अप्पा गुणमउ मिमळउ अनुदिणु जे क्षायंति Paramapp. 2.38;
अनुदिणु क्षायहिं देउ जिणु लडु णिव्वाणु क्खति YagSa. 18.23.26; अनुदिणु
मुहि पहरअ कलिववाणि JasCa. 4.14.14; जिण-सासणि अनुदिणु साणुराउ
PaNāCa. (P.) 1.10.2; अनुदिणु दिणु णितरदाणउं BhaviKa. 19.3;
अनुदिणु सज्जावहाणु करं JambūSāCa. 2.8.3; अनुदिणु णविय परमपकु-
जिणवर SudCa. (N.) 1.5.5; जय जय देव जिणिद पडु परं क्षायं अनुदिणु
णियमणिण KarCa. 4.10.9; अनुदिणु क्षायर देउ जिणु PaDo. 193;
सकहिअर अनुदिणु लोएहि PaumSiCa. 3.30; अनुदिणु क्षायहु क्षायु
परेविणु DhamPar. 5.5.5; धम्मामउ अनुदिणु पियहं हुंति VaddhaCa.
1.11.10; कमिण डुणु अनुदिणु वि परिगमिह SaṇKuCa. 538.1.

अनुदिण्ण (an-udinna < an-udirna) *adj.* (*ppp.*) [also
अनुदिण्ण] 1 not in operative stage, not created, not risen,
AMg. अपुरिसपरक्खेण अनुदिण्ण उदीरणमवियं कम्मं उदीरति Viy. 1.3.10
(1.149); को हेउ खायोवसमियं ? खायोवसमियं तयावरणिज्जाणं कम्माण
उदिण्णाणं खण्णं अनुदिण्णाणं उवसमेण ओहिणाणं समुप्पज्जति NandI. 14;
विस्वस्वेहि य परिसहोवसमेहि अनुदिण्णकामजाते थावि होत्था ĀyāDas.
10.23; JM. जो उ उदिने खीणे मिच्छे अनुदिण्णमि उवसंते KappBhā.
129; JŚ. अनुदिण्णाओ वुचरिमसमेयं सम्भाओ पयडीओ BhaĀra. 2124;
2 not uttered, not articulated, AMg. एवं अण्णयराणि वा तहप्प-
गाराणि अनुदिण्णां सदां उदीरति Nis. 5.60.

अनुदिय (an-udiya < an-udita) *adj.* (*ppp.*) not operative,
not producing effects, JM. मिच्छत्तं जमुदिअं तं खीणं अनुदियं च उवसंतं
ViyTi. p. 61a.1; अहवा वंसणमोहं पुवं उवसामरु सामके । पदमठिआ-
वसियं वरेइ दोणं अनुदिवाणं KamPay. (S.) 5.33; सहणोऽस्तहणे कालं
अह वणिओ एवमेव कम्मं तु । उदिवाऽणुदि ए खणा, होखः सिवा आउवज्जेहु
KappBhā. 2692.

अनुदियहं (anu-diyaham < anu-divasam) *adv.* [also

अनुदीयहं] day after day, everyday, M. दीहच्छि कदा पसा अनुदियहं
जे पदंति णिसुणंति Lila. 1333; JM. सिरिकंता अनुदियहं कवर कमलाकरी
पासमि SurSuCa. 1.115; उयरसिरी पबडुए तीए अनुदियहं SupāCa.
1.304; अनुदियहं दित्तं वि छिज्जति न सायरस्स रवणां JinadaĀkhyā.
II. ga. 25; अवणुज्जाणे चिट्ठ अनुदियहं तप्परो वणिमं Erz. 68.30; सा
वरसिरमारुटा अनुदियहं पेच्छण कुमरं Erz. 69.39; गयणगणपरिसङ्खण-
दुक्खां सहसु अनुदियहं SubhāGāSāSa. 75; मा शिज्जसु अनुदियहं VajJag.
193; Apa. बहुलमि मसि जेम अनुदियहु शिज्जंति SudCa. (N.) 4.9.6;
अनुदियहु क्कावहि स-कुसल-वत्ता PaumSiCa. 2.118.

अनुदिवं (anu-divam < anu-divam) *adv.* early morning,
at dawn, LakṣmI. (Gr.) p.171.49.

अनुदिस (anu-disa < anu-diśa) *m.* 1 region called Anu-
diśa (intermediate direction), JŚ. अनुदिस-अणुत्तर ... कालिखदेवा
SatĀg. 1.1.100; Apa. तिजजणाहि तिह पेक्खहि अनुदिस । पंचाणुत्तर
उज्जेविय दिस VaddhaCa. 10.34.14; उपपरि णव अनुदिस-पमणिज्जहि
DhamPar. 6.6.5, 2 anudisā gods living in the anudisā heaven,
JŚ. अनुदिसणुअदेवा पया रक्खी सरिरीणि Māla 1070(12); णवगेवज्जा
सत्तमि अनुदिस अणुत्तरा य लोणंते (पसंति) Māla. 1151(12); Apa.
सुदइ ओहिइ अनुदिस सुंदर । तिजजणाहि पेक्खंति अणुत्तर MāhāPa. (P.)
11.27.8.

अनुदिसा (anu-disā < anu-dik) *f.* intermediate direction,
AMg. अन्नतरीतो दिसातो वा अणुदिसातो वा आगतो अहमंसि Āyā.
1.1.1.2; ओ इमाओ दिसाओ वा अणुदिसाओ वा अणुत्तरइ Āyā.
1.1.1.6; से भिक्खू ... अण्णयरिं दिस वा अणुदिसं वा पडिबण्णे कम्मं
आइस्वर Sā. 2.1.67(689); 2.2.50(711); इत्तिरियं सव्वगणं विहिमा
वियरिणु अणुदिसाए उ Ārahāṇad. (V.) 121; एकपक्खिस्स भिक्खुस्स कप्पइ
आवरियउवज्जायाण इत्तिरियं दिसं वा अणुदिसं वा उदिस्सिण वा धारिण वा
Vava. 2.26; 6.10; 7.1; पाइणं पडिणं वा वि उडुं अणुदिसामवि Dasaṇv.
6.34; बासावात्तं पज्जेमवियाणं कप्पइ णिग्गथाण वा णिग्गधीण वा अण्णयरिं
दिमि वा अणुदिसिं वा अवणिज्जिय ... अत्ताणं गंवेसिण कप्प. (S.) 61;
JM. अट्ठपसंतो क्खणो तिरीअं लोणस्स मज्झयारमि । एस पमवो दिसाणं
एस्सं भवे अणुदिसाणं ĀyāNI. 42; JŚ. इत्तिरियं सव्वमणं विधिणा वित्तिरिय
अणुदिसाए दु BhaĀra. 177

अनुदीरग (an-udiraga < an-udiraka) *adj.* [also अनुदीरख]
(some souls) not bringing to fruition any previous Karmān,
AMg. ते णं अंते ! जीवा नाणावरणिज्जस्स कम्मस्स किं उदीरगा ? अनुदी-
रगा ? गोयमा ! नो अनुदीरगा उदीरए वा उदीरगा वा Viy. 11.1.13
(11.11); JM. अजोगी अनुदीरगो मगवं KamTh. (D.) 24; पण दो खीण
दुजोगीणुदीरगु अजोगि यव उवसंता SatSI. (D.) 62.

अणुदु (an-udu < an-utu) *m.* not the proper season (for
trees to bear flowers and fruits), AMg. विसमं पवाल्लो परिणमंति
अणुदुसु देति पु(? पु)प्पफलं Jambuddi. 7.112(3); cf. अणुउ.

अणुदिट्ठ (an-uddiṭṭha < an-uddiṣṭa) *adj.* (food) not
meant for or specially prepared for monks, AMg. निगंये वा
निगंधी वा ... अयमकारियमसंकप्पिमणाहृतमकीतकमणुदिट्ठं ... आहार-
माहारि Viy. 7.1.20 (7.25); सुदं उंछं गवेसियव्वं अत्तामकारितमणा-
हृतमणुदिट्ठं Paṇhā 6.7 (comm. यावन्ति कादिभेदवर्जितः p. 108a. 1.4);
JM. उदिट्ठमणुदिटे (? ट्ठे) उदिठ (? ट्ठ) समाणिबंमि पेसंति VavaBhā. 5.229.

अणुदिस (anuddisa < anudisā) *m.* kind of heavenly
abodes (deva-vimānas), nine in number, situated just below
the highest heavenly abodes — the anuttara-vimānas, JŚ. अणु-
दिस जाव अवरइदविमाणवासिबवेवसु अत्तजसम्मारुही SatĀg. 1.2.72;

नेविष्यतया गीर्षं अनुद्धितं ह्यनुद्धितम् (आश्रय) ŚraA.(V.) 461; अवि-
द्वान् यन् अनुद्धितादिषु स्रोतोमेव हवे GomSā.(K.) 305; ततो सामुत्तानं
वामानमनुद्धितानि विजयादि GomSā.(J.) 639. cf. अनुद्धित.

अनुद्ध (an-uddham < an-ūrdhvam) *adv.* not standing
erect (i.e. sitting), M. उच्चमणुद्धं च ठिआ दोलासु (विष्णु वणत्स-
स्वप्ने दिहा) KumāCa.(H.) 3.22(26)

अनुद्धय (an-uddhaya-ita < an-uddhata-tva) *n.* ab-
sence of haughtiness, politeness, JM. परिसमणुद्धयं एतो मज्झिमो
कवणविहो । दक्खिअविणयउच्चियन्नुवाओ देवे अउम्माओ UvPay. p.
345b. v. 186.

अनुद्धर (anuddhara < anuddhara) *n.* proper name of
a person, JM. चविडे जोयसियसुरो कण्णामानेवणो समुत्पन्नो । बहुगुण-
मिआणमूओ अनुद्धरो नाम विक्खाओ PaumCa.(V.) 39.79; 39.81;
Apa. बहुभू-भित्तु षण-जण-पवरे पट्टेण उच्चणु अरिहुउरे । नामेण अनुद्धर
पुररित्तु कण्णवह-जणणि-जणिय-इरित्तु PaumCa.(S.) 38.9.2-3.

अनुद्धरण (an-uddharana < an-uddharana) *n.* not fini-
shing (routine duties), JM. वसहिअपमज्जे कळ्णगारिणं अनुद्धरणे अविहि
परिहुवणे ... (= चउयु) VimaPra. 88.80.

अनुद्धरा (anuddharā < anuddharā) *f.* name of a nun,
JM. आसि तथा विक्खाया, अनुद्धरा नाम सवल्लणपाली PaumCa.(V.)
39.48.

अनुद्धरिता (an-uddharittā < an-uddharitvā = an-udd-
hṛitya) *ger.* [also अनुद्धरिताण] not having uprooted, AMg. सुद्धं पि भावसहं अनुद्धरिता उ जो कुणह कालं लज्जाए गारवेण य न हु सो
आराहओ मरणे MaraṇVi. 98; एगमवि भावसहं अनुद्धरिता य जो कुणह
सहं (? कालं) लज्जाए गारवेण य न हु सो आराहओ होर ĀrahPad.(V.)
329; Jś. एगमवि भावसहं अनुद्धरिताणं जो कुणह कालं लज्जाए गारवेण
य न सो हु आराधओ होदि BhaĀra. 540.

अनुद्धरिब (an-uddhariya < an-uddharita = an-uddhṛita)
adj. (ppp.) not extracted or taken out, Jś. एवं तु भावसहं लज्जा-
गारवमपहि पडिबदं अप्यं पि अनुद्धरियं बदसीलुणे वितासे BhaĀra. 466.

अनुद्धरिसल्ल (an-uddhariya-salla < an-uddharita-
śālya = an-uddhṛita-śālya) *adj.* whose thorn has not been
extracted, JM. जहा सो आसो अनुद्धरिसल्लो बलं न गेण्ह NisCu.
4.804.29.

अनुद्धरी (an-uddharī < an-uddharin) *f.* 1 a kind of
small and sticking ant (lit. inextricable), AMg. तं खणिं च नं
कुंनु अनुद्धरी नामं समुत्पण्णा जा ठिआ अचलमाणा छउमत्थाणं णिणंथाणं
णिणंथीणं य णो चक्खुभासं हव्वं आगच्छज्जा अट्टिया चलमाणा ... चक्खु-
भासं हव्वं आगच्छज्जा Kapp.(J.) 132; Kapp.(S.) 44; [v.l. अनुद्धरी-
Cu. अणु सरीरगं धरेति अनुद्धरी]; 2A name of a princess (daughter
of Sugriva), JM. सव्वंगसुद्धरीओ तेरस कलाउ वाणवहस्स ... एतो
अनुद्धरी पुण सिरिकंता सुद्धरी चेव PaumCa.(V.) 47.53; Apa. चंदवंत
सिरिकंताणुद्धरि ... परिणि भहार एवउ कण्णउ PaumCa.(S.) 44.11.5;
2B name of wife of a Śreṣṭhin, JM. अरहमित्तो सेट्ठी, अनुद्धरी मज्जा
ĀvTi.(H.) 714a.7; 2C name of wife of a priest named Viśva-
bhūti, Apa. तहां विस्सभूर पामेण आसि सुवसिद्ध पुरोहिउ गुण्ह रासि ...
तहां नाम अनुद्धरि पडम वरिणि PaṇaCa.(P.) 1.10.4.

अनुद्धरिय (anuddhariya < anuddharika) *n.* two sensed
animalcule (lit. that which cannot be extricated), Jś. अनुद्धरीयं
कुंओ मज्झी काणा व सालिसित्थो य । पव्वताण तसाणं जहणवेहो विणिहिट्ठो
KattiAṇu. 175.

अनुद्धित (an-uddhita < an-uddhṛita) *adj.* (ppp.) not
extricated or removed, JM. जं कुणह भावसहं अनुद्धितं उत्तिमहुकाळमि
दुल्लवोहीयत्तं अणंतसंसारियत्तं च PañcaPra. 16.38. cf. अनुद्धित.

अनुद्धिय (an-uddhiya < an-uddhṛita) *adj.* (ppp.) not
uprooted or extricated, AMg. जं कुणह भावसहं अनुद्धियं उत्तिमहु-
काळमि दुल्लवोहीयत्तं अणंतसंसारियत्तं च MaraṇVi. 111; 228; Mahā-
Paec. 28; ĀrahPad. 216; ĀrahPay. 36; OghNi. 804; जं कुणह
भावसहं अनुद्धियं मरणहेसकाळमि । दुल्लवोहीयत्तं अणंतसंसारियत्तं च Ārah-
Pad.(V.) 306; JM. अप्यं पि भावसहं अनुद्धियं राय-वणियत्तणपहि । जायं
कडुयविवागं किं पुण बहुयारं पावारं VimaPra. 95.35; ŚradPraSū.
197b.1.3-5.

अनुद्धिचदंड (an-uddhiya-danda < an-uddhṛita-danda)
adj. 1 (a monk) who has not paid back his fine or punish-
ment (by expiation), AMg. उद्धिचदंडो साह अविरेण उवेति सासयं
ठाणं । सो विवग्गुद्धिचदंडो संसारपकडुओ होति NisBha. 6416; 2 (a
householder) who has not paid back (material) fine (because
he has none to pay), JM. उद्धिचदंडो गिहत्थो असण-वसण-रहिओ वुही
होति । सो विवग्गुद्धिचदंडो असण-वसण-मोगयं होति NisBha. 6417.

अनुद्धुद (an-uddhuda < an-uddhṛita) *adj.* (ppp.) not
having been extricated or taken out, Jś. जह णाम रव्वसहे अनुद्धुदे
वेवणुहिओ होदि । तह भिक्खु वि ससहो तिब्बहुइओ भयोविण्णो BhaĀra.
464. cf. अनुद्धुद.

अनुद्धुदोस (an-uddhuda-dosa < an-uddhṛita-dosa)
adj. (a monk) who has not thrown out (or confessed) his sin,
Jś. एवमणुद्धुदोसो माइहो तेण दुविससो होर BhaĀra. 537.

अनुद्धुव (anuddhuya < anuddhṛita) *adj.* taking or lift-
ing up (to play) [the word अनुद्धुव is used in the AMg. canon
with reference to a mṛdaṅga (a cymbal) used in a festival.
The commentators split it in two ways, (i) taking the first
element as the negative particle an- and (ii) taking it as an
upasarga anu. Once it occurs as an adjective of 'मास्सण' (the
wind) in which it can only be the negative particle an- be-
cause the meaning is not 'blowing on high (uddhṛita) but along
the ground.' In other cases, the comm. on Viy. takes it as an-,
Nāyā. both an- and anu-, Kapp.(J.) anu-, Jambuddi. anu-.
uddhṛita is given the sense of 'lifted up' or 'placed down.'
The most reasonable interpretation appears to be to take
uddhṛita as lifting up, and the prefix to be anu, the meaning
being 'lifting up the cymbal properly to play', AMg. तप नं
से बहे राया ... अणेमतालाचराणुचरियं अनुद्धुवमुसं ... दसदिबसे ठिह्वदियं
करेह Viy. 11.11.42 (11.151); रायणिहे नयरे ... अनुद्धुवमुसं ... ठिह-
वदियं दसदिबसियं करेह Nāyā. 1.1.78; तप नं से सिद्धत्थे राया ... अनु-
द्धुवमुसं ... दसदिबसं ठिह्वदियं करेह Kapp.(J.) 102; Viyā. 1.3.52;
तप नं से मरहे राया एवं बवाली ... अनुद्धुवमुसं ... अनुचक्रवणत्स अट्ठा-
हिनं महामहिमं करेह Jambuddi. 3.28; 3.41; 3.49.

अनुद्धुव (an-uddhuya < an-uddhṛita) *adj.* not above (i.e.
along the ground), AMg. तेणं सिधेणं मउरणं मास्सणं अनुद्धुवणं
'भूतितलविमलकरणेण ... समं वा पवं वा सुमिउणं सम्बतो समंता संपमज्जेज्जा
Jambuddi. 6.5.

अनुधम्म (anu-dhamma < anu-dharman) *n.* [cf. Pāli.
अनुधम्म] additional rules of religious behaviour, complete reli-
gious behaviour, duties taught after the original teaching,

AMg. अभिरिंसामेव पक्खर अनुधम्मो मुणिना पवेइओ Sdy. 1.2.1.14; (Ca. अनुधम्मो अनु पक्खराम्मे यथाऽन्यैस्तीर्थकरैस्तथा कथमात्रेमापि मुनिना प्रवेदितम् । अनुधम्मः सुद्धो वा धर्मः p. 56.1.4); अनुधतो मोक्षं प्रत्यनुकूलो धर्मोऽनुधम्मः Śi. 56b.4); जीवाणुनामं अनुचितयत्ता आहारिया अण्णविहीए सोहि (v.l. सोही) । न विधाने छण्णपभोजनीयी एसोऽनुधम्मो इह संजयाणं Sdy. 2.6.35(521); (Śi. यनः अनन्तरोक्तोऽनु पक्खराम्मोऽनुधम्मोऽतीर्थकरानुद्धा-नादनन्तरं भवतीत्यनुया विधिं पते p. 395b.1.3; Ca. अनु पक्खाद्वावे, तीर्थ-करावीणोऽन्यमुपपत्तये); तम्हा ण मुंजति तहप्पमार एसोऽनुधम्मो इह संजयाणं Sdy. 2.6.41(527); JM. सण्हवहसम्मोमे अवि य विसेसेण विरहियतराणं । तह वि खलु अणाहं एसोऽनुधम्मो पक्खणस्स KappBhā. 997 (comm. एसोऽनुधम्मः प्रवचनस्य तीर्थस्य)

अनुधम्मचारि (anu-dhamma-cārī < anu-dharma-cārin) *adj.* who observes the additional rules of religion, AMg. कास-वस्स अनुधम्मचारिणो Sdy. 1.2.2.25; एवाणि गुणारं आहु ते कासवस्स अनुधम्मचारिणो Sdy. 1.2.3.20. cf. अनुधम्म.

अनुधम्मिय (anu-dhammiya < anu-dhārmika) *adj.* conforming to the stricter religion (the later *Jinakaṭṭha*), AMg. णो वेविणेण वत्थेण, पिहिस्सामि तस्मि हेमंते । ते पारप आवक्खाए एतं खु अनुधम्मियं तस्स Aṅg. 1.9.1.2.

अनुधर (anu-dhāraṇ < anu-dhāram) *adv.* along the blade or edge (of the sword), M. अनुधरं संवेदम-मोसिए तुह असिम्मि सक्खिया । लीला-इर-दाविअ-हार-मेत्त-पजइव जयलच्छी GaṇḍVā. 236.

अनुधाव (anu-dhāva < anu-dhav-) *v.* 1 to follow, to go along, JM. मज्जं अनुधावसु KummCa. 22; 2 to follow, to pursue, (also mentally), JM. जो सुत्तपण वहुं सुयमनुधाव पयागुसारी सो PanhāTi. p. 105b.4; PavSāro. 1508; वंचेमि सि सक्खं वधी अक्खिए मयसिल्लवस्स । अनुधा(व)इ मयसिल्लो मुद्धो धण्यं विमग्गतो Kuv-MāKa. 58.19; चोअण ! उक्खायाणं तु संयमो माऽनुधाव ताव । मूलगुण-उत्तरगुणा दोणि वि अनुधाव ताव GurTaVi. 1.91; 3 to wander, to ramble, Apa. अनुधाव काण्हं SaṅKuCa. 537.4 (v.l. अवधाव-)

अनुधावण (anu-dhāvana < anu-dhāvana) *n.* running after, chasing, JM. मुच्छानिमीलियच्छो लुदिओ पुदवीए गाढकुडउ व्व । निवसुयपाणवहारिस्स पिड्डिमणुधावणनिमित्तं SupāsCa. 43.63; Ś. (विदूषक) तुराणुधावणसंहिदसंणिणो रत्ति पि णिकामं सारदव्वं गत्थि Śāk. 16.7.

अनुधावन्ती (anu-dhāvanti < anu-dhāvanti) *adj.* [f.] (pr. part.) running after, M. महुमह(ण)हत्थम्मि मय णक्खुक्खुडि-असरत्तं महासुरहियं । दिट्ठा अनुधावन्ती अविस्सत्तं णिअहत्थकमलं व सिरी SetuBa. 4.21.

अनुधिय (an-udhiya < an-uddhiya) *adj.* (ppp.) 1 not extracted (as thorn etc. from a foot), not removed or driven out, JM. अण्णो पुण जह आसो अनुधिय(? अनुधिय)सल्लो न जुज्झपरिहत्थो SasCa. 51 (p. 10); 2 whose punishment is not lifted, JM. उद्धिय-दंढो साह् अचिरेण उवेइ सासयं ठाणं । सुधि य अनुधिय(? अनुधिय)दंढो संसारपवडुओ होइ SasCa. 58 (p. 10)

अनुधवण (anu-navaṇa < anu-jñāpana) *n.* [probably अनुधवण] consent, permission, JM. आमतण खुडु गुरु अनुधवणं विडु उवओणो OghNiBhā. 239 (comm. गुल्हा चानुज्ञातः प्रवृत्तश्च)

अनुधाव (anu-nāya < anu-jñāta) *adj.* [f. -a] (ppp.) per-
mitted, allowed (both a person and an act), JM. संसत्तभत्ताणो मत्तपपरिमेण अनुनाओ OghNi. 718 (comm. अनुज्ञातः); आहवणे मोक्खयं अनुनायाए तप नाह SupāsCa. 41.144; (पाठान्तरं) कारक्खिअं क्खारं तह अनुनायां जाइ तां अहं ।... वोसिराम्मी VivMāh. 88; जुवरण्यो

अनुनाया तओ गया सा नियमिवासं MuSuvraCa. 153.

अनुधरी (anundharī < ?) *f.* name of various women, JM. विस्सभूती नाम पुरोहिओ । तस्सोमयकोवहियाणुवत्तिणी अणुधरी णम मासिक्क CaupCa. 245.5; सुभगाए नखीए भिमियसागरो राया, तस्स दुवे मज्झमो, संसरी अणुधरी य VasuHi. 324.26; 328.16; 328.18; [AR. also cites it from AvCu. as the name of a wife of Arhanmitra cf. Dhāravatī]

अनुन्नय (an-unnaya < an-unnata) *adj.* not proud, hum-
ble, AMg. अनुन्नय नावणए मेहेसी न थावि पूयं गहं च संजए Utt. 21.20 cf. अनुण्णय.

अनुन्नव (anu-nnava < anu-jñāpay-) *v.* 1 to ask per-
mission, JM. दियरातो निच्छुहणा अण्णमदोसा अरिक्खदाणं च । तम्हा उ अनुन्नवए पसुं च पमुणाक्खंदिठ(? टं) VavaBhā. 7.514; अह पुण अक्ख-
खिट्ठे ताहे वो चोग्ग(? हं) अनुन्नवए । तुक्खववं इमं ति य जेण भे रक्खियं तुमए VavaBhā. 8.122; 2 (pass) to give permission, JM. क्ख
उ अनुन्नविज्जह भिक्खुभावट्ठमोण्हो निक्खं । दिक्खावि भिक्खुभाओ अहवा तहववयादीउ VavaBhā. 7.526.

अनुन्नवणा (anu-nnavanā < anu-jñāpanā) *f.* asking per-
mission or consent, AMg. पट्ठा मत्तय सयमोग्गहो य गुल्माया अनुन्न-
वणा OghNi. 6.30; स केव आलोयणा स केव पविक्खणा स केव ओग्गहस्स पुब्बाणुन्नवणा विट्ठह अहालंदमवि आगहं Vava. 4.20; 7.27 [Ldn.]; JM. इच्छा य अनुन्नवणा ... छट्ठाणा इति वंदणए AvNi. 1218; सव्वेहिं आक्खहिं दाउ गुरुणो उ सेस जह वुडुं । संथारे वेत्तण उवासेहो अनुन्नवणा VavaBhā. 8.79; 8.137; पत्ताण अनुन्नवणा साक्खियसिद्धपुत्तमारिणं GurTaVi. 2.181; cf. अनुण्णवणा.

अनुन्नविट (anu-nnavium < anu-jñāpayitum) *inf.* in
order to seek approval, consent, JM. तह वि डु होमि कयत्थो निक्ख-
मवगहमणुन्नविटं KummPra. 218.24.

अनुन्नवित्तु (anu-nnavittu < anu-jñāpya) *ger.* [also अनु-
ज्वेतु] having sought the permission, AMg. अनुन्नवित्तु मेहावी ...
तत्थ मुंजेज्ज संजए DasaVe. 5.1.114; JM. पसंने आसणत्थे य उवक्खी
उवट्ठिए । अनुन्नवित्तु मेहावी विक्खम्मं पंजए PavSāro. 125.

अनुन्नविय (anu-nnaviya < anu-jñāpita) *adj.* (ppp.)
(caus.) being requested for permission, JM. अहवा समयं पत्ता, सक्खं
नेव अनुन्नविये दोहिं । साहारणं तु नेस्मिं दोण्हवि वग्गाणं तं होइ Vava-
Bhā. 10.83. cf. अनुण्णविय.

अनुन्नविय (anu-nnaviya < anu-jñāpya) *ger.* having
asked permission, AMg. अनुन्नविय मुंजिए पाणमोयणं जाइत्ता साहम्मि-
याण उग्गहं ĀrāhPad. 748; JM. अनुन्नविय मुंजिय पाणमोयणं आवत्ता
साहम्मियाण उग्गहं PavSāro. 638; अनुन्नविय गुरुयणं मामाणुणामं विहरंत्तो
JugāJiCa. 77.5; 31.22; तओ रायाणं अनुन्नविय विओयदुक्खमुप्यायवत्तो
नायरजणाणं JinadaĀkhyā. 24.17.

अनुन्नवेऊण (anu-nnaveūna < anu-jñāpya) *ger.* [also
अनुन्नवेऊण] having asked the permission, AMg. चाउस्सत्ताहं दुवे
अनुन्नवेऊण ठायंति ĀrāhPad. 79; = VavaBhā. 10.468; JM. सेक्का
संधारदुणं अनुण्णवेऊण ठायमाणस्स VavaBhā. 8.186.

अनुन्नवेत्तए (anu-nnavetta < anu-jñāpayitum) *inf.* to seek
approval, consent, AMg. नो कप्पह निमंथाण वा निमंथीण वा पुक्का-
मेव ओग्गहं ओग्गिणिहत्ता तओ पच्छा अनुन्नवेत्तए Vava. 8.10; 8.11.

अनुन्नवेत्ता (anu-nnavettā < anu-jñāpya) *ger.* [अनुन्नविक्ख]
having asked the permission, AMg. कप्पह से सणादकं मज्झ
आवरियपायमूले उवेत्ता दोहं पि ओग्गहं अनुन्नवेत्ता परिहारं परिहरिण्ह Bāh-

Kapp. 1. 28-41; पाणिहारिषे वा सामारिकसंस्थिते वा सेव्यासंभारं अनुपदेत्ता वरिं नीयेव Nis. 2. 53; Vava. 7. 22; JM. वरिहरितंतिमि ठिओ अनु-पदिता मिअण्णं कस्से AvNi. 1222. cf. अनुपदेवस्स.

अनुपदेवयव (anu-nnavayavva < anu-jñāpayitavya) *adj.* (*pot. part. caus.*) worthy of asking permission, AMg. से वत्पुस वावसेसु वोगसेसु परपरिगारिपसु मिकसुभाक्कस्सुअप दोबं पि ओगणे अनुपदेवयवे सिअ BrhKapp. 3. 32; = Vava. 4. 21.

अनुपज्ञा (anu-nnā < anu-jñā) *f.* permission, JM. दिवस्सस्स पच्छिमाए विस्सि तु कट्माए पच्छिमाए वा । उदेस्सज्जणुजा न व रसि निस्सिह-मादीणं VavaBhā. 7. 203; आपानंओ इयराणुजाइ महाविस्सिहम्मि Gu-Tabi. 1. 130; तो पणुपुरओ सओ व्व कुप्पइ क्कणी अमगहापुअं KumāPra. 216. 25; अवं च कज्जाए अत्ता किल होइ पुअ-अनुपज्ञाओ तएणुजाए य जओ संयवराइवि कीरंति SurSuCa. 4. 122.

अनुपज्ञाव (anu-nnāva < anu-jñāta) *adj.* (*ppp.*) approved, allowed, AMg. अम्मा-पिउरिहणुजाओ जहाइ उवहिं तओ Utt. 19. 83; 19. 84; 28. 22; पडिउरुं तत्त्वत्थं अन्तपणयं अनुपज्ञाव PindNi. 232; JM. तओ आलोकिअण पणपरिणं अनुपज्ञाया तेअ गम्भपरितोअणं काउमारका SamarāKa. 117. 10; 124. 3; तावत्थ अनुपज्ञावं कारणंमि परेण वि VavaBhā. 9. 79; = PavSā. 4. 439; पुअणुजा जा पुअणहिं राइहिं इह अनु-पज्ञाया VavaBhā. 7. 524; वत्तेहि य विट्ठो गयो रमणिअमिअ-सज्जाओ । अं कालमणुजाओ अनुपज्ञाए भवे ककुओ KappBhā. 1555; 1600; कज्जाए अत्ता किल होइ पुअ-अनुपज्ञाओ SurSuCa. 4. 123; न वि विंवि अनुपज्ञावं पडिउरिहं वा वि जिअरिहं SiHoMa. 27.

अनुपह (an-unha < an-ūṣṇa) *adj.* not hot, ṣ. (प्रतीहारी) एसो ... अनुपहो निम्हो (? अनुपह) BāIRa. 5. 22. 8.

अनुपहण (anu-pa-inna < anu-pra-kirna) *adj.* (*ppp.*) spread over, covering, AMg. (सिद्धिं) अणमण्णं इव अनुपहणं पिअअ Kapp(J.) 46. [v. 1. अनुपहण]

अनुपच्छे (anu-pacchaem < anu-pāścāt) *adv.* just behind or after, Apa. जे रिउ अनुपच्छेणं लम तहो गय पासु पडीवा णिय-णिअहो PaumCa.(S.) 5. 6. 8; रेहइ विअजुलंगु अनुपच्छेणं पडिवा-अन्नु व सरहो पच्छेणं PaumCa.(S.) 26. 1. 4.

अनुपच्छिम (anu-pacchima < anu-pāścima) *adj.* the immediate next, Apa. पहिलारी सत्त-सएहिं सयिय अनुपच्छिम तिहिं सएहिं अयिय PaumCa.(S.) 33. 14. 3.

अनुपट्ठवग (an-upatthavaga < an-upasthāpaka) *adj.* who is not admitted to the Gāṇa for the fixed period of time, JṬ. उअसेण छ छम्मासे उववासिअण पारितो । गमइ वरिसाणि वारिस अनु-पट्ठवगो गणणिअओ ChePi. 269.

अनुपट्ठवण (an-upatthavana < an-upasthāpana) *n.* [also अनुपट्ठावण] non-admission or exclusion from the Gāṇa for a fixed period of time, JṬ. अण्णे वि एवमादी दोसे सेवतओ पमावेण । पावइ अनुपट्ठवणं णियमणपडिअयं साहू ChePi. 265; तं पिअ अनुपट्ठावणवारिअयमेवदो हवे दुविहं । सगणपरवणविभेदेअिअ अनुपट्ठावणं दुविहं ChePi. 263.

अनुपट्ठविज (an-upa-tthavijja < an-upa-sthāpaya) *v.* (*pass.*) [also अनुपट्ठाविज] not to be admitted to the Gāṇa for a fixed period of time, JṬ. तेणपरिणं य सौ परणमणुपडिअवे साहू ChePi. 271; तेण वि आवरिणं अण्णमणुपडिअविअ वि से ChePi. 272; तेण वि अण्णयेवं तिणिणं य चत्तारिअवअस्सत्ता । आवरिअणं समवि अनुपट्ठाविअवे कम्मसो ChePi. 274.

अनुपट्ठविह (an-upatthavida < an-upasthāpita) *adj.*

(*ppp. caus.*) who is not to be admitted to the Gāṇa for a fixed period of time, JṬ. पच्छिमणणिा वि पुणो पुअत्ताओविअवारियपसं । अनुपट्ठविहो संतो णियंतिदूणेदि तप्पासं ChePi. 274.

अनुपट्ठि (anu-patthim < anu-prattham) *adv.* one after another, in succession, AMg. विअक्कस्स णं अरहतो चोवालीसं पुरिस-जुगाइ अनुपट्ठि सिअरं Samav. 44.

अनुपट्ठिसिद्ध (anu-patthi-siddha < anu-prattha-siddha) *n.* one, emancipated immediately after (somebody), AMg. विअक्कस्स णं अरहतो चोवालीसं पुरिसजुगाइ अनुपट्ठिसिद्धं जाव प्पहीणारं Samav. 42[2] [MV.] [v. 1. अनुपट्ठि सिद्धं]

अनुपत्ता (anu-patta < anu-prāpta) *adj.* (*ppp.*) [f. -a] 1 who has reached or attained, AMg. तए णं से मयूर-योअए ... जोअणमणुपतो ... विअर Naya. 1. 3. 29; सा सुमालिया दारिया ... जोअणमणुपता ... यावि होत्था Naya. 1. 16. 37; से णं उम्मुअकालमावे ... जोअणमणुपतो पवअस्सइ Antag. 42; तए णं से इअण्णदारए ... जोअणमणुपतो यावि मविस्सइ RayPa. 809; तए णं सोमा उम्मुअकालमावा विअ-परिणयमेत्ता जोअणमणुपता ... जाव मविस्सइ Niraya. 129; तए णं से दारए उम्मुअकालमावे विणय-परिणयमेत्तो जोअणमणुपतो सयमेव पेत्तिअं दावं पडिअजति AyārDas. 10. 24; JM. जोअणमणुपता विट्ठा य मवा अअ-दिणंमि सा विंवि हायमाणी Erz. 43. 20; एअ तेसि विअयो अनुपतो KappBhā. p. 533; 2 reached, came to (place), JM. तत्ती विहिअ-अणमा उअिव स-अणमणुपता SurSuCa. 4. 211; रावा वि सयक-परिअर-संजुओ अणमणुपतो Es. 83. 2.

अनुपदासव (anu-pa-dātavva < anu-pra-dātavya) *adj.* (*pot. part.*) should be given back, returned, AMg. साहमिअवा तत्थ वसंति ... तेसि अनुपदासव Ayār. 2. 1. 10. 136[405]; JM. इह उअ निअंथाय से य अनुपदेसियव्वे सिअ से य अनुपदेसमाणे कमेअा तस्सेव अनुपदासव NisCu. 2. 185. 14.

अनुपदाहिण (anu-padāhina < anu-pradakṣina) *n.* circumambulation of a revered person or object, keeping the same to the right, AMg. तए णं से विअए देवे ... हरयं अनुपदाहिणं करेमाणे-करेमाणे पुरत्थिमेणं तोहणेणं अनुपदेसिअति Jivābhi. 3. 443.

अनुपदे (anu-pa-de < anu-pra-dāpaya) *v.* (*caus.*) to cause to give, AMg. जे मिकस्स वा जाव पडिउं समाणे णो अण्णजत्थियस्स वा गारत्थियस्स वा ... अअणं वा ... देअा वा अनुपदेअा वा Ayār. 2. 1. 1. 11(830) (comm. अनुपदापयेत् परेण वा गृहस्यादिना वा p. 224b. 11)

अनुपदे (anu-pa-de < anu-pra-dā-) *v.* to give back, to return, AMg. एअस्स अट्ठाए पडिहारियं जाइत्ता णो अण्णमण्णस्स देअ वा अनुपदेअ वा Ayār. 2. 7. 1. 9 (611) (comm. कृतकार्यश्च प्रतीपं गृहस्य-स्येव ... समपयेत् p. 404a. 9)

अनुपदुत्तमास (anu-paddutā-māsa < anu-pra-druta-māsa) *n.* a month which is merging into the preceding month, JM. तत्थ अअंतरमासे ... अनुपदुत्तमासे ... एताणि पेअममाणो ... अं किं पि अपसत्थं मरणसंतरेण पुअेअ ण मविस्सतीति ब्या AḥgVj. 145. 31.

अनुपट्ठि (anu-pantim < anu-pantim) *adv.* in each following line, JM. इगारं सत्ते ठविअं मज्जं च आदिमणुपति । उअिअ-कमेण य सेसे जाणमइ सअओ भइ ThāpaTī. p. 293a. 8.

अनुपथ (anu-pantha < anu-patha) *adj.* (place) along the road, AMg. से अनुपथेसु वा ... अनुपथेसु वा अनुपथेसु वा सवेव ओगहस्स पुअत्ताअणमा विअइ अरहतंअवि ओगणे BrhKapp. 3. 23.

अनुपन्न (anu-panna < anu-panna) *adj.* (ppp.) fallen to or entered into, JM. सुख-मुक्तं कुंजर-कुंजर-यन्त्र-सवस्तिनो तुभ्यं । पुत्रं कलहं काठं कोवेषा मरणमनुपत्ता KumāPra. 401.8-4.

अनुपसु (anu-pabhu < anu-prabhu) *m.* [also अनुपसु] person next (in rank) to the master or the supreme authority, heir-apparent, JM. पसु-अनुपसुणो आवेदणं तु पेक्षितं जाव नीपेमि NisBhā. 1848; पसु नाम राजा अनुपसु जुमरावा, सेनापतिमादिणो वा NisCu. 2.179.11; पसु अनुपसु [गो व] निवेयणं तु पेक्षितं जाव नीपेमि KappBhā. 574 (comm. प्रसु नाम राजा अनुपसु; सेनापतिप्रवृत्तिकः p. 167)

अनुपय- (anu-paya- < anu-pat-) *v.* [also अनुपय-] to pursue, to chase, to fly after, JM. गन्धर्वी गन्धमनुसरतो मयं अनुपय-उमारदो VasuHi. 122.18; विदवाप ईसायमाणीय अनुपयञ्ज सा गधिया VasuHi. 126.16.

अनुपयह (anu-payatta < anu-pravṛtta) *adj.* (ppp.) (who has) followed or proceeded, JM. मूलदेवो वि, 'नृणं अवरणे दात्री' चित्तो अनुपयहो Erz. 60.28.

अनुपया- (anu-pa-yā- < anu-pa-yā-) *v.* to follow, J. M. सीसे व मयमनुपयमाणो अनुपयाव नं सिरिजिज्जो VasuHi. 316.20.

अनुपयान (anu-payāna < anu-pradāna) *m.* [also अनुपय-याण] act of offering food etc. (to monks), JM. बंदनमंसणं वा दाणाणुपयानमसि बज्जेरं SamSat.(H.) 47; गउरवप्पिणं विवरणमिद्दाराण-पाणसज्जसिज्जणं । तं चिय दाणं बहुसो अनुपययाणं सुणी विंति SamSat.(H.) 49 (comm. बहुसाः अनेकवारं दीयमानमनुप्रदानं 'मुनयो' महंभो ह्युव रति गाथायः)

अनुपयाहिणीकरेमाण (anu-payāhīni-karemaṇa < anu-pradaksīni-kurvāt) *adj.* (pr. part.) circumambulating (an object of reverence) keeping the same to the right, AMg. मही अरहा ... मणोरमं सीवं अनुपयाहिणीकरेमाणे मणोरमं सीवं दुस्सर Nāya. 1.8.212; (से सुरिबामे देवे) ... तं दिव्वं जाणविमाणं अनुपयाहिणीकरेमाणे ... दुस्सरति RāyPa. 47.

अनुपरिणाम (anu-parināma) *m.* modification of atoms, Jś. गिद्धा वा लुक्खा वा अनुपरिणामा समा व विसमा वा । समदो दुराधिगा जदि बज्जंति हि आदिपरिणिगा PavSā. 2.73.

अनुपरिंती (anu-pariṇti = anu-bhramamāni) *adj.* [f.] (pr. part.) [Hem. (Gr.) 4.161], < pari + i-? who goes around, who wanders, JM. उडुंतीय ... तं च मयं सब्बओ अनुपरिंती ... एयं च साहेमि TarVaKa.(Bha.) 105.

अनुपरिमाण (anu-parimāna) *adj.* having the measure of an atom, Jś. अनुपरिमाणं तच्च अंस-विहीणं च मण्णे जदि हि Katti-Anu. 235.

अनुपरिवह- (anu-pari-yatta- < anu-pari-vṛt-) *v.* to wander (through whirlpool of misery or worldly life), AMg. असमितदुक्खे दुक्खी दुक्खानमेव आवहं अनुपरिवहंति ति वेमि Aya. 1.2.8.5; 1.2.6.5; 1.5.1.8; संसारपारकंली ते संसारं अनुपरिवहंति Sūy. 1.1.2.82(59); सब्बे पाणा ... चाउरंतसंसारकंतरं मुज्जो मुज्जो अनुपरिवहंति Sūy. 2.76(719); अणता जीवा ... चाउरंतं संसारकंतरं अनुपरिवहंति ... अनुपरिवहंति ... अनुपरिवहंति SamavPra. 132; कहे नं मंते जीवा ... संसारं अनुपरिवहंति Viy. 1.9.8 (1.391); 13.6.24 (18.110); तेण परं वीरियज्जा, नो वेव नं अनुपरिवहेज्जा Viy. 18.7.47 (18.153); सा रवणदीवेवया लवणसमुदं अनुपरिवहं Nāya. 1.9.37; 1.2.67; Paṇḍā. 4.13; साराक्खा ते नं देवा ... मेहं अनुपरिवहंति Jam-

buddi. 7.55; सा अवीर-सवया क्खु दुवे गक्खता ... चंहेण सदि जोवं जोवंति, जोयता जोवं अनुपरिवहंति SūraP. 10.5; Nandī. 116; JM. अगाधं अणवयणं संसारकंतरं अनुपरिवहंति Erz. 38.18 (v. l. अनुपरिवहं)

[अनुपरिवहण (anu-pari-yattana < anu-pari-vartana) *s.* wandering, AR. and PSM.]

अनुपरिवहमाण (anu-pari-yatta-māna < anu-pari-varta-māna) *adj.* (pr. part.) one who whirls through (worldly life), AMg. से अनुपयमाणे हतोवहते जाती-मरणं अनुपरिवहमाणे Aya. 1.2.8.8; गधिय अनुपरिवहमाणे Aya. 1.2.5.4.

अनुपरिवहिता (anu-pari-yattittā < anu-pari-vartya) *ger.* having wandered through (the worldly life), AMg. पुब्बा-मेव योगलं खिविता पसु तमेव अनुपरिवहिताणं मिण्हित्तप Viy. 3.2.38 (3.117); 9.38.112 (9.244); देवयक्काणारं संसारं अनुपरिवहिता Viy. 9.38.109; (9.241); अहं देवाणुम्मिया ! लवणसमुदे तिसत्तुतो अनुपरिवहिता ... जं चि ... तं सब्बं ... एणंते एवेमि Nāya. 1.9.20; देवे नं ... केवळकम्पं जुंवीवं ... तिसत्तुतो अनुपरिवहिता नं हव्वमागच्छेज्जा Pannav. 36.81 (2169); = Jivābhi. 3.86; अभिरसवया दुवे गक्खता एणं राति एणं च सातिरेणं दिव्वं चंहेण सदि जोवं जोवंति, जोयता जोवं अनुपरिवहंति, अनुपरिवहिता सायं चंदं षणिट्ठणं समपेति SūraP. 10.5; देवे नं महिण्हिय जुंवीवं ... अनुपरिवहिता नं हव्वमागच्छेज्जा Uvav. 136.

अनुपरिवहेउ (anu-pari-yattum < anu-pari-vartitum) *inf.* to wander through (the worldly life), AMg. ते मागदिव्वहारं अनुपरिवहेउं पयता Nāya. 1.9.20.

अनुपरिवहेवव (anu-pari-yattayavva < anu-pari-vartitavya) *adj.* (pot. part.) ought to wander through frequently, AMg. तप नं सा रवणदीवेवया लवणसमुदे तिसत्तुतो अनुपरिवहेववे ति ... कट्टु निडता Nāya. 1.9.19-20.

अनुपरिवह- (anu-pari-yaḍa- < anu-pari-aṭ-) *v.* to wander through, AMg. ते नं देवा ... पदाहिणावत्तमं डल्लचारं मेहं अनुपरिवहंति Jivābhi. 3.842; ततो वि य उव्वहिता संसारं बहु अनुपरिवहंति Utt. 1.15.

अनुपरिवहमाण (anu-pari-yattamāna < anu-pari-vartamāna) *adj.* (pr. part.) wandering (through the worldly life), AMg. जारयां अनुपरिवहमाणे तत्तावरेहि विणिघायमे Sūy. 1.7.8 (383) cf. अनुपरिवहमाण.

अनुपरिवहिय (anu-pari-yattiya < anu-pari-vartita) *adj.* (ppp.) wandered through (the worldly life), AMg. नं अहं अज्जो ! अणादीयं अणवयणं दीहमदं चाउरंतं संसारकंतरं अनुपरिवहिय Viy. 15.154 (15.187)

अनुपरिवाडि (anu-parivādi < anu-paripāti) *f.* according to sequence, succession or order, AMg. एणं कमेणं नेवव्वा अनुपरिवाडीय Jambuddi. 7.130; JM. सेसाण विणवरानं अनुपरिवाडीय पुब्बजम्ममि । नरवधम्मपुरीओ एवाओ सुपुसिसमाओ PaumCa.(V.) 20.11; 32.19; M. ओ विरममि गहअले ... अनुपरिवाडिपरिदिअ-यण-कूड-वहंत-महिरं सेउवहं SetuBa. 8.24; रहुणाहस्स वि वाणो अनुपरिवाडि-वडिअप्पुडिअकेउरं । दहवअणमुअणिहाजं ... अणओ SetuBa. 15.86; Apa. पायरणपरियरे पुणु मणिउ अनुपरिवाडिय वज्जरहु DhamPar. 3.18.9.

अनुपरिवाडी (anuparivādi < anuparipāti) *adv.* according to sequence, succession or order, JM. जं एव अवसरं अनुपरिवाडी सुहं व दुक्खं वा JinadaAkhyā. II. 9.135.

अनुपरिवहारे (anu-parihāri < anu-parihārin) *adj.* [also

अनुपरिहारिण, अनुपरिहारिय } (a monk) who is under seclusion (parihāra), AMg. अनुपरिहारिणं कथञ्चिन् वेदावधिं । से तं अनुपरिहारिणं कीरमाणं वेदावधिं साहज्येणा Vava. 2.5; 3M. अनुपरिहारगमार्थं वरति कम्पद्वियत्तं च Utt. Sikkh. p. 823a.12; PavSaro. 607; अतो जतो परिहारी गच्छति ततो ततो अनुविदुतो गच्छति पि अनुपरिहारी मण्यते । अहं परिहारस्स अनु धोवं पडिबेणादिह साहेज्जं करोती ति अनुपरिहारी भण्णति NisCu. 4.372.2; अनुपरिहारी परिहारिबस्स सम्भं कथञ्चिन् तुसिणोओ करोति NisCu. 4.373.29; कम्पद्वितो अनुपरिहारिओ वा असमन्थस्स असमाती आणेवं वेति NisCu. 4.376.15; परिहारणुपरिहारी दुबिणे उवगहेण आपरिओ । उवगिण्णति सेव्वं क्त, सत्ताल्लुज्जुलं गच्छं NisBha. 6611; सम्भत्तावरिओ पि परिहारिबस्स अपरिहारिबस्स अनुपरिहारिबस्स सत्ताल्लुज्जुस्स य गच्छस्स सम्भत्तावरिओ उवगहं करोति NisCu. 4.376.21.

अनुपरी- (anu-pari- = anu-*phram-*) v. [Hem.(Gr.) 4.161] [pari+i-] to go round, JM. अपरि-य वज्जीसे वित्तारो होइ उवरि सेकस्स । अनुपरीजे रीवे दो व ससुदे अनुपरी Thāna. comm. p. 160b.9; पक्खउहं च पुण्णी पियस्स उवरि अनुपरीमि TarVaKa.(Bha.) 114.

अनुपवत्तुकल्लण (anu-pavaddha-kallāna < anu-pravaddha-kalyāna) n. a particular kind of penance in which pots full of bhāṣāra (1) are gifted to spiritually advanced persons on every 1st, 5th, 8th, 14th and the 15th day of the bright half of month for five years, at the end of which an idol of *pāṇca-kalyāṇa* is installed and the community of monks is fed; Apn. तनु अनुपवत्तुकल्लणणामु MahāPu.(P.) 20.13.7 (FN. सुद्धपणे प्रतिपत्-पञ्चम्यहमीचतुर्दशीपौर्णमासीषु भूहारपूर्णमाजनानि सम्भवद्विभ्यो विधिना देवानि पूर्णेषु पञ्चसु मासेषु पञ्चकल्याणीप्रतिमां प्रतिष्ठाप्य संभोजनं कर्तव्यमिति)

अनुपवण्ण (anu-pavanna < anu-prapanna) adj. (ppp.) having obtained or acquired, AMg. अनुपुव्वेणं बुद्धा पळिपावमणुपवण्णा ... इत्थि देवया जणयंति Sdy. 2.3.76(782)

अनुपवाहता (anu-pavāittā < anu-pravācayit) m. who teaches or propounds, AMg. आयरियवज्झाय गं गणंसि जे सुयपज्जवज्जते धारेति ते काले काले सम्मं अनुपवाहता भवइ Thāna. 5.49[3] (399) cf. अनुपवाहता.

अनुपवादता (anu-pavādetā < anu-pravādayit) m. who teaches or expounds, AMg. आयरियवज्झाय गणंसि जे सुयपज्जवज्जते धारेति ते काले काले णो सम्मणुपवादता भवति Thāna. 5.167[3] (439) cf. अनुपवादता.

अनुपविद्ध (anu-pavittā < anu-praviṣṭa) adj. (ppp.) entered into, joined, AMg. जे भिक्खु वा भिक्खुणी वा गाहावरकुलं पिंडवायपडियाए अनुपविद्धे Āyār. 2.1.1.4(225); कात्थे वा से अनुपविद्धस्स असणं वा पाणं वा ... णो दवावेत्ता भवति Sdy. 2.2.31(710); अत्थेगइया निगंथा ... एणं महं ... अत्थविमणुपविद्धा Thāna. 5.1(417); पाडलिंसं नयं ... अनुपविद्धे Vivā. 7.11; जतो गं ते जीवा (अजोकुभीए) बहिया-हितो अनुपविद्धा RayPa. 750; (ते) णमराणि पट्ठणाणि अनुपविद्धा Jambuddi. 3.81; जेणेव सए भवणे तेणेव अनुपविद्धा Nirya. 21; सा खपियाणी ... सयं भवणं अनुपविद्धा Kapp.(J.) 88; जे भिक्खु गाहावरकुलं पिंडवायपडियाए अनुपविद्धे Nis. 3.15; पिंडवायपडियाए अनुपविद्धस्स (निगंथस्स) Vava. 8.13; Dhaa. 6.38; JM. इय गुरुया संकसे, बंदिय नयं अनुपविद्धो JinadaĀkhyā. gā.344; दुवे केइ पुरिसा पट्ठमणुपविद्धा VavaHi. 264.1.

अनुपविश- (anu-pa-*viśa-* < anu-pra-*viś-*) v. 1 to

enter into, AMg. बहवे समणमाइया णो संचारंति ... भिक्खमिस्स ... तेसि विण्णवणद्वयाय रत्तंतेउरमणुपविसेज्जा Thāna. 5.102(415); बहवेवेदिसेणा-वद-सत्थंकापमिहेणं गिहारं अनुपविस्स Nāya. 1.14.43; तां चेव कुलां मत्तपाणाय मुज्जो मुज्जो अनुपविस्सि Antag. 35; काइणसालं अनुपविस्स Uvav. 44; अट्ठणसालं अनुपविस्स Uvav. 44; = Kapp.(J.) 8; बत्तीसं रावसहस्सा ... अमिसेयमंढवं अनुपविस्सि Jambuddi. 3.305; कुरत्थि-मिहेणं तोरणेण अनुपविस्स RayPa. 277; जाणसालं अनुपविस्सि Āyār-Daa. 10.10; जे भिक्खु ... गाहावरकुलं-पिंडवाय-पडियाए अनुपविस्स Nis. 2.39; 2 to enter into (the stage of investigation), AMg. सुमिणो-गहं करेइ । करेत्ता ईहं अनुपविस्स Kapp.(J.) 8.

अनुपविसेत (anu-pavisanta < anu-praviṣat) adj. (pr. part.) who is entering, AMg. जे भिक्खु ... पुरे संयुयणि वा कच्छा-संयुयणि वा कुलां पुब्बासेव पच्छा वा भिक्खायरियाए अनुपविस्सि अनुपवि-सेत वा सात्तिज्जति ... तं सेवमाणे आवज्जइ मासियं परिहारद्वानं उववत्तिथं Nis. 2.38; 2.39.

अनुपविस्समाण (anu-pavisa-māna < anu-pra-*viṣat*) adj. (pr. part.) [also अनुपविस्समाण] who enters, AMg. केवली न्या आयाणमेयं-आवाणामाणं संवडि अनुपविस्समाणस्स पाप्पण वा पाप वा अक्कत-पुब्बे भवर Āyār. 2.1.85; पंचहिं समणे निगंथे रायंतेउरमणुपविस्समाणे नेहकमसि Thāna. 5.102(415); पत्थविमिहेणं दुवारेण अनुपविस्समाणे तं चेव कुरिसं कच्छुलं ... पासइ Vivā. 782; तुमं ... इवकुलं अनुपविस्समाणं ... केइ पुरिसे एवं वेदेज्जा RayPa. 753; 765; विणियं रावहाणि ... अनुपविस्समाणस्स Jambuddi. 3.184; 3.185.

अनुपविसित्तए (anu-pavisittā < anu-praveṣṭum) inf. to enter, AMg. जुत्तं गं अम्मो ! ... मम चित्तसमं अनुपविसित्तए ? Nāya. 1.8.126.

अनुपविसित्ता (anu-pavisittā < anu-praviṣya) ger. [also अनुपविसित्ता, अनुपवेसेत्ता], 1 having entered, AMg. (से भिक्खु) अनु-पविसित्ता गांसे वा णरं वा ... तणारं जायज्जा Āyār. 1.8.6.4; 1.8.7.4; से तत्थ कात्थेण अनुपविसित्ता, अनुपविसित्ता तित्थयरेवेहिं कुलेहिं सामुदाणियं ... आहारं आहारेज्जा Āyār. 2.1.128(391); अनुपविसित्ता ... रमणिजे ण्हाणमंडवंसि ... सुहणिसण्णे Nāya. 1.1.24; तए गं से जाणसाळिय ... बाइणसालं अनुपविसित्ता अनुपविसित्ता बाइणारं पक्खेवकेइ Uvav. 44; सुरियामे देवे ... पुरत्थिमिहेणं दारेण अनुपविसित्ता अनुपविसित्ता जेणेव सीहत्तणे तेणेव उवागच्छइ RayPa. 277; Jivābhi. 3.443; भरेइ राया ... मज्जणवरं अनुपविसित्ता ... ण्हाणमंडवंसि ... सुहणिसण्णे Jambuddi. 3.9; सुरिए आगासं अनुपविसित्ते ... अनुपविसित्ता अहे पडियागच्छइ SūraP. 2.1; से जाणसाळिय ... जाणसालं अनुपविसित्ति, अनुपविसित्ता जाणारं पक्खेवक्खति ĀyārDaa. 10.11; जे भिक्खु माज्जमासस्स मेहुण-बडियाए अंगादानं अण्ण-यंसि अचिंतंसि सोयंसि अनुपवेसेत्ता सुक्खपोगले णिग्वायति ... से सेवमाणे आवज्जति चाउम्मासियं परिहारद्वानं अनुपवासियं Nis. 6.10; 1.9; 2 having entered (the stage of investigation,) AMg. उसमदसे माहेणे ... सुमिणोगहं करेइ । करेत्ता ईहं अनुपविसित्ता अनुपविसित्ता सुमिणानं अत्थेगहं करेइ Kapp.(J.) 8.

अनुपविसेड (anu-paviseum < anu-praviṣya) ger. after having entered, JM. पक्खी-प्सुमारिणं जे भिक्खु सोय कट्ठमादीणि । अनुपविसेडं चाले मेहुणद्वयाए भाणादी NisBha. 2323.

अनुपवेस- (anu-pa-*vesa-* < anu-pra-*viś-*) v. to enter, AMg. समणे निगंथे ... रायंतेउरमणुपवेसेज्जा Thāna. 5.102(415)

अनुपवेस- (anu-pavesa- < anu-praveṣay-) v. (pass.) to cause to enter, insert, AMg. इत्थि ... सुक्खपोगकमसिद्धे व से कत्थे अतो जोणीए अनुपवेसेज्जा । खं वा से सुक्खपोगले अनुपवेसिज्जा, कुओ व से

अनुप्रासोऽपि अनुप्रासोऽपि Thāṇa. 5. 108 (416)

अनुप्रासः (anu-pavvaiya < anu-pravrajita) *adj.* (ppp.) [f. -a] become a monk after (somebody), JM. अहमवि पुण्यसिनेहा-पुराण वरनाममनुप्रासः VasuHl. 178. 2; सत्सत् कस्मिन् अनुप्रासः VasuHl. 345. 18; सा वि तमनुप्रासः UttSukh. p. 609. 13.

अनुप्रासः (anu-pa-vvaya < anu-pra-vraj-) *v.* to renounce (the worldly life) after (somebody), AMg. जो क्लृप्ते वापु-मिया । राका वा जुवराया वा ... भाववापुत्तं पव्वत्तमनुप्रासः, तस्स णं कणे वासुदेवे ... जोगवसेमवट्टमाणो पविहरे Nāya. 1. 5. 26; मलिं अरहं इमे अट्ट वायकुमारा अनुप्रासं Nāya. 1. 8. 228; JM. तं जह तुमं पूरैति सो संपुण-मनोरथा तुमे वेव अनुप्रासः VasuHl. 6. 19.

अनुप्रासः (anu-pavvayaṇa < anu-pra-vrajana) *n.* renouncing, following (someone), JM. पव्वया व नरिरे । अनु-प्रासः व भावणेने KappBhā. 1851.

अनुप्रासः (anu-passao < anu-paśyatas) *adj.* (pr. part.) [Gen. Sg.] one who knows or realises, AMg. ननुं सु भुणिणो नदं अणारत्तसं भिक्खुणो । सज्जतो विष्णुत्तसं एतमनुप्रासः Utt. 9. 16.

अनुप्रासः (anu-passi < anu-darśin) *adj.* who observes or reflects upon, AMg. भूतेहि जाण पविहे सते । समिते एवाणुत्तरी Āyār. 1. 2. 8. 2; आरंमणीयी उभाणुत्तरी Āyār. 1. 8. 2. 2; विष्णु कणे एवाणुत्तरी विष्णुत्तरी Āyār. 1. 3. 3. 2.

अनुप्रासः (anu-passiya < anu-dṛṣya) *ger.* having reflected upon, having considered, AMg. इदं अनुप्रासः सुणी तीये कम्मणापयं तहा Sūy. 1. 2. 2. 5 (115)

अनुप्रासः (anu-paha-payatta < anu-patha-pravṛtta) *adj.* going along the way taken by another, Apa. अनेसरं सुणिवरं देवसेणु अनुप्रासः पणुं पणुं सत्तेणु GyaSām. 2. 11.

अनुप्रासः (anu-pāsa < anu-pāyaya-) *v.* (caus.) to cause to drink, AMg. जे भिक्खु माउमात्तसं येणुवविद्यायं अंकिं वा पलियं-कंति वा गिसीवावेत्ता ... अनुप्रासः वा अनुप्रासः वा अनुप्रासः वा अनुप्रासः वा सातिज्जति ... तं सेवमाणे आवज्जति चाउम्मासियं परिहारद्वणं अनुप्रासः Nis. 7. 76.

अनुप्रासः (anu-pāenta < anu-pāyayat) *adj.* (pr. part. caus.) who makes someone drink, AMg. जे भिक्खु ... अनुप्रासः वा अनुप्रासः वा सातिज्जति, तं सेवमाणे आवज्जति चाउम्मासियं परिहारद्वणं अनुप्रासः Nis. 7. 76.

अनुप्रासः (anu-pāna < anu-prāna) *adj.* full of minute insects, AMg. जयं विहराहि जोगं अनुप्राणा पंथा दुरुत्ता Sūy. 1. 2. 1. 11 (99)

अनुप्रासः (anu-pāna < anu-prāna) *n.* breathing, respiration, JM. एमेव विउवाहारतेअमासाणुपाणमण्णमे । सुहमा कमागाहो ऊणंगुल अस्सेतो Sayaya. (D.) 76.

अनुप्रासः (anu-pātittā < anu-patitā) *n.* [f.] coming after, JM. सव्वाणुपातिता (ता) कोमत्तसं अतो कोमो णामिहितो NisCu. 1. 130. 29.

अनुप्रासः (an-upātta < an-upātta) *adj.* (ppp.) not brought, not received, JM. गोवो साहु उवाकंमो अणति ण अणित्वत्तं अणित्वत्तियं अनुप्रासः (? अनुप्रासः) अणित्वत्तं लभति NisCu. 8. 434. 7.

अनुप्रासः (an-upāya < an-upāya) *n.* not a proper means, JM. अनुप्रासो सु एतो (परोक्तायो) Paṇṇa. 27.

अनुप्रासः (anu-pāsa < anu-pālay-) *v.* 1 to observe,

to practise, to stick to, AMg. जाय सदायं निक्खंतो एवेव अनु-पालिया Āyār. 1. 1. 8. 2; मज्झिमे निक्खारोही समाहिमनुपालय Āyār. 1. 8. 8. 3; अयं चायवदरे सिवा जे एवं अनुपालय Āyār. 1. 8. 8. 10; अयं नि वुणं सामास्यं वेसावमासियं सम्ममनुपाले Thāṇa. 4. 362 (314); अयं अणारो मासियं भिक्खुपडियं ... अनुपाले, आणाप आराहेर Vly. 2. 1. 41 (2. 59); तं भम्मं सदाहमि ... अनुपालेमि Āv. 29; संजमं अनुपालय Dasava. 8. 60; तमेव अनुपालेज्जा गुणे आवरियसम्मय Dasava. 8. 60; ई. (प्रतिहारो) अहं य (? च) पुण सं अहियारमनुपालेमि RamMāñ. 2. 7. 1; 2 to guard, to protect, AMg. (ते मनुत्ता) ... अनुपालयवज्जिता चोर्द्धि विट्ठिकवणा, म्पूणासीति रात्तिवियां अनुपालेति Jivabhi. 8. 218 (comm. एकोनासीति च रात्तिवियानि स्वाक्यान्नुपालयति p. 154b. 14); JM. संजुमारो वि ... रजमनुपाले Erz. 26. 8.

अनुपालः (anu-pālittā < anu-pālya) *ger.* having observed, AMg. समणेणं भगवता महावीरेणं कासवेणं पवेइय, जं सुम्पं सदाहमि ... आणाप अनुपालस्ता वदे जीवा सिज्जति Utt. 29. 1; JŚ. एवं णाणामकमण्णेहि अट्ट संजमकंययाणि अनुपालस्ता ... मणुत्तेसु उवक्खो SatĀg. 4. 2. 4. 71; संजमं अनुपालस्ता SūyĀg. 4. 2. 4. 74; 4. 2. 4. 92; 4. 2. 4. 102.

अनुपालः (anu-pālana < anu-pālana) *n.* observance, JM. तीसे (परणाप) अनुपालकारणकणं TarLo. 598.

अनुपालः (anu-pālāṇā < anu-pālāṇā) *f.* observance (even in difficulties), JŚ. विणएण तहणुमासा इवदि व अनुपालणा. परिणामे । वं पक्कसाणं वडुविषं होदि-पादयं Māla. 641 (7)

अनुपालः (anu-pālāṇā-kappa < anu-pālāṇā-kappa) *n.* steady observance of sacred rules, JM. अनुपा अनुपालकाक्यं । संसेवसमुद्धिं बोच्छमि अहं समासेण Paṇṇakalpaḥṣya. (AR. p. 386)

अनुपालः (anu-pālāṇā-visohi < anu-pālāṇā-visuddhi) *f.* purity due to the observance (of the renunciation), JM. सा पुण सदाहमा व विणयाणुमासणा वेव । अनुपालाविसोही नवे छट्ठी ĀvNi. 1586; ViĀvBhā. 2520 (quotation)

अनुपालः (anu-pālāṇā-suddha < anu-pālāṇā-suddha) *adj.* pure due to observance, AMg. पंचविषे पक्कसाणे पण्णते तं जहा ... अनुपालासुदे Thāṇa. 5. 221 (466); JŚ. आदिकं असणे समे य दुम्मिकवसुत्ति-कंतारे । जं पालिदं ण मणे एदं अनुपालासुदे Māla. 644 = JM. ĀvBhā. 2520.

अनुपालः (anu-pālanta < anu-pālayat) *adj.* (pr. part.) [also अनुपालयंत, अनुपालेत] [f. -i] who observes, AMg. तं भम्मं ... अनुपालंतो ... तस्स भम्मत्तं अम्मुद्धिओ मि आराहणाप Āv. 29; JM. पव्वया वयमिव अनुपालयंती दिण्णमणुपावा संहा MañKa. 28. 19; JŚ. आउअमनुपालंतो वडुतो उक्कसाणि जोगट्टाणाणि गच्छदि SatĀg. 4. 2. 4. 28.

अनुपालः (anu-pālyidum < anu-pālyitum) *inf.* awaiting, ई. (रोक) कम्पूरियाय आगमणमनुपालविदुमुवविट्टेण पव्वया निराय मप सुविणियं दिट्ठं RamMāñ. 2. 14. 4.

अनुपालः (anu-pālium < anu-pālayitum) *inf.* to observe, to perform, JM. अहं जोज्जमणुपतो संजममनुपालिउं अचार्यतो UvPayTī. p. 99b. 93. 12.

अनुपालः (anu-pāliṇa < anu-pālya) *ger.* having observed, JŚ. अनुपालिऊण एवं सत्त्वयम्मं तजोवसाणमि SūyĀg. (V.) 494.

अनुपालः (anu-pālita < anu-pālita) *adj.* [f. -a] (ppp.) constantly observed, AMg. अनुपालिओ नं भिक्खुपडिया ... अहं सदाहमि.

भाव अनुपालिता वि भवति Thāpa. 8.104(645); एवं कथं संवरदारं ... आणाप अनुपालितं भवति Paṇḥa. 9.14. cf. अनुपालिय.

अनुपालिका (anu-pālittā < anu-pālya) *ger.* having observed, AMg. संबच्छरियं धेरकयं ... आणाप अनुपालिता Kapp.(S.) 6.8.

अनुपालिता (anu-pālittā < anu-pālayit) *adj.* one who observes, AMg. से णं सामादयं देसावकासियं नो सम्मं अनुपालिता भवति ĀyārDas. 6.9; 6.12-15.

अनुपालिद (anu-pālida < anu-pālita) *adj.* (ppp.) carried out, performed, JŚ. अनुपालिदो य दीहो परियाओ बायणा य मे दिण्णा BhaĀrā. 154.

अनुपालित (anu-pālita < anu-pālayat) *adj.* (pr. part.) [also अनुपालेत] who observes or carries out, JM. भयवं पि संजम-मनुपालितो MaViCa.(G.) 9b.9(2); तत्स मिरियस्स ... अट्टारसविहं वधेरमनुपालितस्स MaViCa.(G.) 13a.8(2); JŚ. (पञ्चकखणं) सागार-मगागरं अनुपालितो ददधिदीओ Mūla. 630(7)

अनुपालिय (anu-pāliya < anu-pālita) *adj.* [f. -a] (ppp.) observed, performed, AMg. एण्हि अण्णेहि य जा सा अनुपालिया भगवती (अहिंसा) Paṇḥa. 6.6; 7.24; 10.21; सत्तसपमिया णं भिक्खु-वडिमा ... अनुपालिया अवह Vava. 9.35; मासिबभिकखुपडिमा ... आणाप अनुपालिया यावि भवति ĀyārDas. 7.28; 7.31; 7.35; अनुपालियो य दीहो परियाओ बायणा मय दिवा ĀrāhPad. 104 = JM. KappBhā. 1281; JM. अनुपालिय दीहरावओ सुमिणंते मा पमायय UvPay'ī. p. 100a. gā. 24.

अनुपालिया (anu-pāliya < anu-pālya) *ger.* after having observed, AMg. बुदुवाणि उ वासाणि सामणमनुपालिया । मासिणं तु क्खेणं सिद्धिं पत्तो अनुत्तरं Utt. 89.95.

अनुपालेज्ज (anu-pālejja < anu-pālya) *ger.* having observed, AMg. एवं पञ्चकखणं अनुपालेज्ज सुविहिओ सम्मं MahāPacc. 142; एवं पञ्चकखणं अनुपालेज्ज MaraṇVi. 323; JM. भयवं च ... वास क्खवं च सामणमनुपालेज्ज Erz. 28.14.

अनुपालेत्ता (anu-pālettā < anu-pālya) *ger.* having performed, having carried out, AMg. पोसहं सम्मं अनुपालेत्ता समणे विग्गये ... विहरति Uvav. 124; से णं मणुवा छम्मासावसेसाउया जुयलणं क्खवंति पसविता प्पणपणं रादिदियहं अनुपालेति अनुपालेत्ता काळमासे कालं किन्ना देवलोएस्स उवविज्जंति Jivābhi. 3.630.

अनुपालेत्तु (anu-pālettū < anu-pālya) *ger.* having observed or performed, JŚ. इयमुक्खस्सियमाराधणमनुपालेत्तु केमली भविता BhaĀrā. 1029.

अनुपालेमान (anu-pālemaṇa < anu-pālayamaṇa) *adj.* (pr. part.) who observes or performs, AMg. से जहाणामए समणोवासया ... पोसहं सम्मं अनुपालेमाणा Sāy. 2.2.72(715); 2.7.4(843); एगरासियं भिक्खुपडिमं सम्मं अनुपालेमानस्स अण्णारस्स Thāpa. 8.699(188); पोसहं सम्मं अनुपालेमाणा Viy. 2.5.11 (2.15); Nāya. 1.5.47; Uvav. 120 [Ldn.]; SāyPa. 698; 752; 789; एगरासियणं भिक्खुपडिमं सम्मं अनुपालेमानस्स अण्णारस्स ĀyārDas. 7.35.

अनुपासमान (anu-pāsamāna < anu-pāsyat) *adj.* (pr. part.) thinking or pondering over, AMg. किं मे परी पासहं ? किं य कय्या ? किं बाहं कलियं न विवज्जामि ? । इवेव सम्मं अनुपासमानो कणागयं नो पडिवेव कुब्जा DasaVe. 12.18.

अनुपि (? वि) (an-uppiccha) Deś. *adj.* [DeNāMa. 1.20; उद्विक्कं जस्सं कुपितं विदुरं वेति म्भवेव] calm, undisturbed, JM. P. D. 41

तह पुप्पि किं न कयं, न बाहए जेण मे समथोऽवि । इण्हि किं कत्तस क कप्पिस्स वि भीता अनुपि (? वि) उच्छा UvMa. 140.

[**अनुपिट्ठि** (anu-piṭṭhim < anu-piṭṭham) *adv.* one after another, in succession, AR. PSM's v. l. for अनुपिट्ठि at Samav. 44]

अनुपिहा (anu-pihā < anu-prekṣā) *f.* reflection, meditation, JŚ. वदसमिदीगुत्तीओ वम्माणुपिहा परीसहजओ य DavSām. 35.

अनुपुल्ल (anu-puṇkham < anu-puṇkham) *adv.* in such a way as to make (the next arrow) stick to the feathered end (of the earlier arrow) (in order to make a series), JM. आरोविह-अनुपुल्लो अंबगविहीयं वंहाणि । अनुपुल्लं कायंतो ता खिबह UvMaṭṭi. p. 240. l. 11; अनुपुल्लमावहंता वि आबवा तत्स कसवा हुंति KumāPra. 33.1.

अनुपुव्वकड (anu-puvva-kaḍa < anu-pūrva-kṛta) *adj.* done or performed successively or serially, AMg. ण कुब्बह महावीरे अनुपुव्वकडं रयं । रयसा संसुहीभूते कम्मं हेव्वाण जं मतं Sāy. 1.15.28(629)

अनुपुव्वट्ठिय (anu-puvva-ṭṭhiya < anu-pūrva-sthita) *adj.* (ppp.) standing serially or one after another, AMg. तीसे णं पुक्खरणीय तत्थ तत्थ देसे तहिं तहिं बह्वे पडमवरपोंडरिया बुद्धया अनुपुव्व-ट्ठिया कलिया Sāy. 2.1.2(638); एवं पडमवरपोंडरीयं अनुपुव्वट्ठियं (v. l. अनुपुव्वट्ठितं) ऊसियं जाव बडिहवं Sāy. 2.1.6(639)

अनुपुव्वं (anu-puvvaṃ < anu-pūrvam) *adv.* [PāLaNā. 696] [अनुपुव्व in Cpā.] successively, one after another, in due order, serially, step by step, AMg. गारं पि य आबसे नरे अनुपुव्वं पाणेहि संजय Sāy. 1.2.3.13;(155); अनुपुव्वसुजायदीहणंगुलो Thāpa. 4.240(281); अनुपुव्वसुजायवप्पमीरसीयलजला (पुक्खरणी) Viy. 13.9.24 (18.164); Nāya. 1.4.3; अनुपुव्वसुसहवंगुलीया (नरणा) Paṇḥa. 4.7; अनुपुव्वसुजायवरल्लवट्टभावपरिणया Uvav. 4; 16; ताओ णं मणुओ ... भुज्जअनुपुव्वतणुय ... ललियवाहा Jambuddi. 2.15; 4.25; 4.35; Jivābhi. 3.507; 3.506; तत्थ खल्ल इमाओ पणवीसं पडिवसीओ पण्णताओ ... ता अनुसमयमेव सुरियस्स ओया अण्णा उप्पज्जह अण्णा वेअति ... एगे एवमाहंस्स ... ता अनुपुव्वमेव ... वा अनुपुव्वसयमेव SūraP. 6.1; तओ (सा) कुर्विदावत्त-वट्टाणुपुव्वजं ... सिरिं भगवदं पिच्छह Kapp.(J.) 36; JŚ. अनुपुव्वमणुपुव्वं ... संकमे मण्णोवाया KaṣPa. 39.

अनुपुव्वसो (anu-puvvaso < anu-pūrvasāh) *adv.* in serial order, one after another, AMg. सोलस प्ते रोगा अक्खाया अनुपुव्वसो Āyār. 1.6.1.2; उत्तराहं विमोहारं जुर्मंताणुपुव्वसो Utt. 5.26; इतो जीवविमत्तिं बुच्छामि अनुपुव्वसो 36.48; JM. छत्तीसियाणि ट्ठाणाणि भणियाणुपुव्वसो VavaBhā. 10.328; सत्तरस मज्झिमाणे पव-क्खामाणुपुव्वसो । मत्थको पडमं वुत्तो AugVi. 76.15; 77.27; JŚ. उप्पण्ण-माया अनुपुव्वसो णिहंतव्वा Mūla. 624(7)

अनुपुव्विगमापस (anupuvviga-m-āsa < ānupūrvika-m-ādeśa) *m.* instruction which follows the sequence, JM. अनु-पुव्विगमापसो पञ्चज्जासुसअत्यकरणं च ĀyārNi. 268.

अनुपुव्विविहारि (anu-puvvi-vihāri < ānu-pūrvī-vihārin) *adj.* who wanders (as a houseless monk) in unbroken series of period of time, JM. अनुपुव्विविहारिणं भत्तपरिज्जा य इणिणी-मरणं ĀyārNi. 257.

अनुपुव्वी (anu-puvvi < ānu-pūrvī) *f.* [PāLaNā. 465] 1 sequence, succession, AMg. अनुपुव्वीय संज्ञाय आरंभाय तिउट्ठति Āyār. 1.8.8.2; इमे अट्ठमंगला महाणुपुव्वीयं संपत्तिव्वा Nāya. 1.8.215; SāyPa. 49-54; अनुपुव्वीयं विदुओ गच्छह सिद्धिं बुवकिल्लो ĀrPacc.

(V.) 67; अनुपुष्पेणुजावरीवरगुलिया (मणुया) Tand. 66; एतो जुगवासणि वि बोच्छामि जधानुपुष्पीया JoiaKa. 53; मिड-महसंपणे अनुपुष्पि वाय-गतं पते Nandī. 93. 26; JŚ. अनुपुष्पीय विमुद्धो मुद्धो सिद्धिं गदिं जादि Māla. 102(2); 2 one of the 42 Nāmakarmas, power of retaining, in migration, the form of the body possessed in the last birth, JM. निरयाणुपुष्पिणुया अणुपुष्पिणुयाकमंतो KamTha.(D.) 14; 15; 16; (अथ नामकर्मणो द्वित्वारिणं भेदान् प्रचिद्वयिपुराह) ... संठाणुपुष्पिणुयाकमंतो अनुपुष्पिणुयाकमंतो KamVi.(D.) 24; चउह गइ व्वणु-पुष्पी गइपुष्पिणुयां सिगं नियाउजुयं KamVi.(D.) 42; एए सव्वे मरिउं अकय-तवा जंति तिरिय-जोणिम्मि तिरियाणुपुष्पि-रज्जु-कड्डिज्जंता बइल व्व KuvMā- Ka. 39.4; PavSāro. 1263; 1269; JŚ. (पयसीओ उत्तरा चेव) वण्णरस-गंधकासमणुपुष्पी ... गाम बादालं Māla. 1237(12)

अनुपुष्पेण (anu-puvvenam < ānu-pūrvyena) adv. [Inst.] [also अनुपुष्पेण] one by one, successively, in due order, serially, AMg. इह खलु अत्ताए तेहिं तेहिं कुलेहिं अभिसेण अभिसंभूय अभि-निकलंता अनुपुष्पेण महासुणी Āyā. 1.6.1.5; 1.6.2.1; 1.6.3.3; एवं ते सिस्सा दिया य रातो य अनुपुष्पेण वायिता Āyā. 1.6.4.1; 1.8.8.1; अनुपुष्पेण महाधोरं कासेण पेदेयं ... अतरिंसु तरिणे तरिस्सि अणगता Sāy. 1.11.5(501); अनुपुष्पेण लोणं तं उववत्ता Sāy. 2.1.13 (646); तए णं तस्स महच्चलस्स दारगस्स अम्मापियरो अनुपुष्पेणं ठिइइयं वा अण्णाणि य बह्णि गम्भाधान-जम्मणमादियां कोउयां कंति Vīy. 11.11.46 (11.155); मेहस्स कुमारस्स अनुपुष्पेणं नामकरणं पजेमणं ... करेसु Nāyā. 1.1.83; इमं मयूर-पोयं अनुपुष्पेणं सारक्खमाणा Nāyā. 1.3.27; अनुपुष्पेणं अट्टकम्मण्डीओ खवेत्ता Nāyā. 1.6.4; सुभदा सत्थ-बाही तं दारयं ... अनुपुष्पेणं सारक्खमाणी Vīvā. 47; Nirayā. 32; से पुव्वगहिण उदए अनुपुष्पेणं परिमुंजमाणे झिणे Uvav. 83; तस्स अम्मापियरो अनुपुष्पेणं ठितिवडियं करिस्सति RāyPa. 803; JŚ. अनुपुष्पेणाहारं संवट्ठो यं सइइइ वेहं BhaĀrā. 247.

अनुपेक्खणा (anu-pekkhanā < anu-prekṣanā) f. meditation, contemplation, reflection, JŚ. जा तत्थ वायणा वा पुच्छणा वा ... अनुपेक्खणा वा ... जे चामण्णे (च अमी अण्णे) एवमादिया Sāyāg. 4.1.55.

अनुपेक्खा (anu-pekkhā < anu-prekṣā) f. deep meditation or contemplation (esp. consisting of a group of twelve, meant to help attain spiritual perfection), JM. जिइदिया धीरा । बारस अनुपेक्खासु य, निययं भावेति अप्पाणं PanmCa.(V.) 14.77; JŚ. एत्थेव अणुगदाओ अनुपेक्खाओ य विचिणादि Māla. 402(5)

अनुपेह- (anu-peha- < anu-prekṣ-) v. to reflect, to think, AMg. आगम्मपडिक्कंते अनुपेहे जाव चाइस वि पुवे OghNi. 208 (comm. अनुगुणं करोति); JM. अह बाहिं ठागो गत्थि ताहे 'मणे'ति मणसा अनुपेहिंति NisCu. 4.63.10.

अनुपेहण (anu-pehaṇa < anu-prekṣana) n. deep meditation (esp. of twelve kinds helping spiritual perfection), JM. णाणं च पुण ... सिद्धंतसारसवणेण । कालाहविज्जयवज्जणेण तन्नाणुपेहणेण च UvavTi. 125b.6; JŚ. णमिऊण ... दस दस दो दो य जिणे दस दो अनु-पेहणं वोच्छे BāĀṇ. 1.

अनुपेहणा (anu-pehaṇā < anu-prekṣanā) f. deep meditation (esp. of twelve kinds helping spiritual perfection), JŚ. दह दह दो दो अनुपेहणा बुच्छं Māla. 393(5); परियट्ठणाय वायण पडिपुच्छ-णाणुपेहणा य धम्मदइया Māla. 393(5); Apa. अनुपेहणाउ बारस संरु अविमतर-बाहिरत्तउ करंउ PaṇCa.(P.) 5.8.8; दंसण पयत्थ अनुपेहणाउ, सज्जाय झाण सुइसावणाउ PaṇCa.(P.) 14.3.9.

अनुपेहंत (anu-pehanta < anu-prekṣamāna) adj. (pr. part.) meditating, reflecting, JM. काउस्संगमि ठिओ सुरा व्वा बुद्धुवेह अव्वत्तं । अनुपेहंतो तह वानरो व्व चालेह ओट्टुपुडे PavSāro. 261 (comm. नमस्कारादिकं चिन्तयन्)

अनुपेहा (anu-pehā < anu-prekṣā) f. deep meditation or reflection (esp. said to be of twelve kinds, which helps attain spiritual perfection), AMg. णो पणस्स गिक्खमणपवेसाए, णो पणस्स वायण-पुच्छण-परियट्ठणाणुपेह-धम्माणुअंग-चित्ताए Āyā. 2.1.42 (348); 2.1.43(348); 2.2.49-56 (447-454); 2.3.2(405); 2.3.3 (466); 2.7.14-21 (618-619); JM. अं चलं तयं चित्तं । तं होज्ज भावणा वा अनुपेहा वा अहव चित्ता JhāṇSa. 2 (comm. अनु पश्चाद् भावे, प्रेक्षणं प्रेक्षा । सा च मृत्तिध्यानाद् अष्टस्य चित्तचेष्टेत्यर्थः); JŚ. अज्जयणे परियट्ठे सवणे कहेण तहाणुपेहाए Māla. 189(4) (comm. अनुपेक्षासु श्रुतसर्ववस्तु-श्रुतान्वयादिचिन्तासु, श्रुतस्य शास्त्रस्यानुचिन्तने वा); धम्मुरेसणकुसलो अनुपेहाभावणाजुओ जोइ RaySa. 94; वोच्छं अनुपेहाओ भविय-अणाणंद-जणणीओ KattiĀṇu 1; Apa. अनुपेहा बारस वि जिय भावि वि एकमणेण PaṇDo. 211; इय जंबूसामिचरि ... महावक्खं सुयवीरविरइए बारह अनु-पेहाउ भावणाए विज्जुक्खस्स सब्बदुसिद्धिमणं नाम एयारसमो संधी समत्तो JambhSaCa. 11.15.14 cf. अनुपेहा.

अनुपेहि (anu-pehi < anu-prekṣin) adj. one who reflects on or considers, AMg. मव्व जं तू समयणुपेही पियमपिअं वत्सइ णो करेज्जा Sāy. 1.10.7(479); तं पुव्वनेहण वयाणुरागं नराहिवं कामणुणुसु गिद्धं । धम्मस्सिओ तस्स हियाणुपेही चित्तो इमं वयणमुदाहरित्वा Utt. 13.15. cf. अनुपेहि.

[अनुपपइय AR. and AMgD. wrong division of आगासेणुपपइय Utt. 9.60]

अनुपपगंथ (anu-ppagantha < a-pragrantha) adj. see अनुपपगंथ.

अनुपपण (an-uppanna < an-utpanna) adj. (ppp.) which has not arisen, AMg. ते ... बहूइं वासां सामणपरियागं पाउगंति, पाउ-जित्ता अवाहंति उप्पणंमि वा अनुपपणंमि वा बहूइं मत्तां पक्खत्वंति Sāy. 2.2.67(714); 2.2.73(715); आयरिय-उवज्झाए णं गांति अनुपपण्णां उवगरणां सम्मं उप्पाइत्ता भवति Thāṇa. 7.6(544); चत्तारि पसप्पणा पणत्ता, तं जहा — अनुपपण्णाणं भोगाण उप्पाइत्ता एगे पसप्पए अनुपपण्णाणं सोक्खणं उप्पाइत्ता एगे पसप्पए Thāṇa. 4.509(339); बीसं असमाहिठाणा पणत्ता, तं जहा — णवाणं अधिकरणं अनुपपण्णाणं उप्पाइत्ता भवइ Samav. 20.1, ĀyāDas. 1.3; 4.20; 10.31; तं छउमत्थ-परियागं पाउगंति पाउगित्ता आवाहं उप्पणे वा अनुपपणे वा भत्तं पक्खत्वंति Uvav. 128; JM. णातीतमणुपपणं मंगलमिद्ध परक्कं च ViĀvRhā. 40; तत्तत्थं उट्ठियं न वि य अनुपपणं वियागरेज्जा AṅgVī. 7.16; दव्वट्ठियस्स सब्बं सया अनुपपणमविणट्ठं SamvTa. 1.11.

अनुपपत्त (anu-ppatta < anu-prāpta) adj. (ppp.) [f. -इ] 1 who has arrived, AMg. दीहमइए अडवीए वंचि देसं अनुपपत्ताणं वणियाणं Vīy. 15.65 (15.85); वंचि देसं अनुपपत्ता समाणा RāyPa. 765; 774; सिद्धिमगमणुपपत्ता Dasave. 3.15; एयमगमणुपपत्ता जीवा गच्छंति सोमगं Utt. 28.3; मगाहविसयं अनुपपत्ता Titttho. 719; 2 reached, obtained, got, AMg. से ... दारए ... जोव्वणमणुपपत्ते Vīy. 11.11.25 (11.134); उम्मुक्कालमावं जोव्वणमणुपपत्तं दारियं Vīy. 15.138 (15.286); नंदे दइदुरे ... जोव्वणमणुपपत्ते Nāyā. 1.13.33; Vīvā. 31; तव देवलोयचुए सहोदरे कणियसे भाउए ... जोव्वणमणुपपत्ते Antag. 8.50; जोव्वणमणुपपत्तं दारियं Nirayā. 129; जीवा सोहिमणुपपत्ता आवयंति मणुस्सयं Utt. 3.7; जोव्वणमणुपपत्ते Kapp.(J.) 10; 53; 80. JŚ. वेरगमणुपपत्तो

सविगतायणो होदि BhaĀ.ā. 601.

अनुपदा- (anu-ppa-dā-<anu-pra-dā-) *v.* to give, to return, AMg. तं नो अप्पणा भुंजेज्जा, नो अनेसि अनुपदेज्जा ... अनेसि वा अनुपदेमाणे आवज्जह चाउम्मासियं परिहारद्वानं उवाहयं BṛhKapp. 4.11-12; जाहत्ता अन्नमक्कस्स अनुपदेह Nis. 1.37; 1.31; तुमं एसि देहि वा अनुपदेहि वा Vava. 2.28.

अनुपदादं (anu-ppa-dāum<anu-pra-dātum) *inf.* for the sake of giving or offering, AMg. नो खलु मे मीते कप्पह ... अन्नउत्थिय वा बंदित्तप ... तेसि असणं वा पाणं वा ... दाउं वा अनुपदाउं वा Uvās. 58; Āv. 63; परिहारकप्पट्टियस्स सिकखुस्स नो कप्पह असणं वा पाणं वा ... दाउं वा अनुपदाउं वा Vava. 2.21; 8.16; कप्पह से तस्स दाउं वा अनुपदाउं वा BṛhKapp. 4.13; तेण परं नो से कप्पह असणं वा ... दाउं वा अनुपदाउं वा BṛhKapp. 4.26.

अनुपदाण (anu-ppadāna<anu-pra-dāna) *n.* giving or offering, AMg. अत्थि णं अंते ? नेरव्याणं सक्कारे ति वा सम्माणे ति वा ... आसणाणुपदाणे ति वा Viy. 14.4 (14.32); = 25.7.222 (25.285); Jā. अनुपदाणं सण्णदि आसणदाणं अनुपदाणं च Mula. 382(5)

अनुपदायव्व (anu-ppadāyavva<anu-pra-dātavya) *adj.* (pot. part.) worthy of being given, AMg. जत्थव्व अनुपदेसमाणे येरे पासिज्जा तत्थेवाऽनुपदायव्वे सिया Viy. 8.6.4 (0.248)

अनुपदावेत्ता (anu-ppa-dāvetā<anu-pra-dāpayitṛ) *m.* one who causes to be given, AMg. आहाकम्मं णं अणवज्जे ति सव्वं अन्नमक्कस्स अनुपदावेत्ता (c.l. अनुपदावहत्ता) भवति Viy. 5.6.17 (5.143)

अनुपदाहिणीकरेमाण (anu-ppa-dāhiṇī-karemaṇa<anu-pra-dakṣiṇī-kurvāt) *adj.* (pr. part.) circumambulating, keeping the object to one's right side, AMg. तप णं से जमाली खसियकुमारे ... सीहासणाओ अम्मुट्ठेत्ता सीयं अनुपदाहिणीकरेमाणे सीयं दुस्सह Viy. 9.83.60 (9.102); तप णं से विजय देवे ... उवागच्छित्ता बबसायसमं अनुपदाहिणीकरेमाणे अनुपदाहिणीकरेमाणे पुरत्थिमिलेणं दारेणं अनुपविसति Jivābhi. 3.452.

अनुपदेत्त (anu-ppa-denta<anu-pra-dadat) *adj.* (pr. part.) who gives or lends, AMg. जे मिकखू अप्पणो एकस्स अट्ठाए सुहं जाहत्ता अणमणस्स अनुपदेति, अनुपदेत्तं वा सातिज्जति Nis. 1.31; 1.32; 1.33; 1.34 (Ldn.)

अनुपदेमाण (anu-ppa-demāna<anu-pra-dadat) *adj.* (pr. part.) who gives or lends, AMg. तं नो अप्पणा भुंजेज्जा नो अनेसि अनुपदेज्जा, ... अनेसि वा अनुपदेमाणे आवज्जह चाउम्मासियं परिहारद्वानं उवाहयं BṛhKapp. 4.11-12.

अनुपपन्न (an-uppanna<an-utpanna) *adj.* (ppp.) not arisen, AMg. जे मिकखू णवार्हं अनुपपन्नं अहिगरणारं उप्पायति Nis. 4.14; उप्पणाणुपपन्ना माया अनुपपन्नाओ निहत्तव्वा MahāPacc. 21; JM. णाओपवण्णयणुपपन्नं कारणं पिप्पि समुप्पायं AṅgVi. 7.22. cf. अनुपपन्ना.

अनुपपमाण (anu-ppamāna<anu-pramāṇam) *adv.* according to the measure, Apa. तोणीरहं तुडु अनुपपमाण होतंति अणिट्ठिय समरि बाण BhaviKa. 289.7.

अनुपपादं (anu-ppayāum<anu-pra-dātum) *inf.* to give to another (which one has received), JM. नो मे कप्पह ... अन्नतित्थिय वा ... असणं वा अनुपपाउं ViMāPra. 2.8.

अनुपपाण (anu-ppayāna<anu-pradāna) *n.* giving to another (what has been received by one), AMg. अनुपपाणोनेसि ते विज्जं परिजाणिया Sḍy. 1.9.28 (459); अत्थि णं अंते ! धंदिबित्तिरिक्ख-

जोगियाणं सक्कारे ति वा जाव पविसंसावणया ? इत्ता, अत्थि नो नेव णं आसणाभिगहे ति वा आसणाणुपपाणे ति वा Viy. 14.3.8 (14.38); JM. तं विज दानं बहुलो अनुपपाणं सुणी विति SamSat.(H.) 49.

अनुपपाहिण (anu-ppayāhiṇa<anu-pradakṣiṇa) *n.* circumambulation, keeping the object to one's right, AMg. तप णं ते आभिओगिया देवा ... विजयं रायहाणि अनुपपाहिणं करेमाणा करेमाणा ... जेणेव विजय देवे तेणेव उवागच्छति Jivābhi. 3.443.

अनुपपाहिणीकरेमाण (anu-ppayāhiṇī-karemaṇa<anu-pradakṣiṇī-kurvāna) *adj.* (pr. part.) circumambulating (an object of reverence) keeping the same to one's right, AMg. तप णं से विजय देवे ... अलंकारियसमं अनुपपाहिणीकरेमाणे-अनुपपाहिणीकरेमाणे पुरत्थिमिणं दारेणं अनुपविसति Jivābhi. 3.449; नंदं पुक्खरिणि अनुपपाहिणीकरेमाणे Jivābhi. 3.454; बबसायसमं अनुपपाहिणीकरेमाणे Jivābhi. 3.551; ते आभिओगा देवा ... विणीयं रायहाणि अनुपपाहिणीकरेमाणा जेणेव भरहे राया तेणेव उवागच्छति Jambuddi. 3.208.

अनुपपरोध (an-upparodha<an-uparodha) *adj.* without obstruction or obstacle, Jā. धंदिहेणुपपरोध वित्थिणे !... उवारादी विसज्जेज्जो ? ज्जा) Mula. 321(5)

अनुपपवत्त- (anu-ppa-vatta<anu-pra-vartaya-) *v.* to perceive, to grasp, JM. सदिति भणियम्मि जम्हा सब्बथाणुपपवत्तप बुदी । तो सब्बं तम्मसं नत्थि तदत्थंतरं विचि ViĀvBha. 2207.

अनुपपावहत्ता (anu-ppa-vāittā<anu-pra-vācayitṛ) *m.* [also अनुपपावहत्ता] one who teaches or instructs, AMg. आयरिय-उवज्जहाणं गणंति जे सुत्तपज्जवजाते धारेति ते काले-काले णो सम्मणुपपावहत्ता भवति Thāna. 5.48(399); 7.6(544); 7.7(544); काले काले सम्मं अनुपपावहत्ता भवह Thāna. 5.40(399)

अनुपपावपुव्व (anuppavāda-puvva<anupravāda-pūrvā) *n.* the ninth Pārva, a portion of the twelfth Aṅga Āgama of Jains called Dṛṣṭivāda, JM. तस्स आसमित्तो सीसो, सो अनुपपावपुव्वे नेउणियं बत्थु पवति ĀvTi.(H.) 316b.19.

अनुपपापमाण (anu-ppa-vāemāna<anu-pra-vācayamāna) *adj.* (pr. part.) one who reads (word for word), AMg. तह णं से मागहत्तिवाहिवरं ... सरं णिवहयं पासह ... सरं गेणहह, गेणहत्ता अनुपपापह, अनुपपापमाणस्स इमेयाक्खे अज्झत्थिय उप्पण्णे Jambuddi. 3.26 (comm. वर्णानुपूर्वक्रमेण पठति); 3.29; 3.47; 3.133.

अनुपपाव- (anu-ppa-vāya<anu-pra-vācaya-) *v.* to read (word for word), AMg. तप णं से मागहत्तिवाहिवरं ... सरं णिवहयं पासह ... सरं गेणहह, गेणहत्ता णामकं अनुपपावह Jambuddi. 3.26; 3.47.

अनुपपाव (anu-ppavāya<anu-pravāda) *n.* [also अनुपपावद] the ninth Pārva, portion of the twelfth Aṅga of Śva. Jains called Dṛṣṭivāda, AM. अस्माकं वत्तवपणं तुम्हं चेव अनुपपावणं अत्थि णं से परियाय Sḍy. 2.7.16 (852); पणरस अनुपपावमि (बत्थु पणत्ता) SamavPra. 126.1; पणरस अनुपपावमि (बत्थु पणत्ता) Nandī. gā.79; JM. आसमित्ते व । नेउणियाणुपपाव ĀvBha. 132; ViĀvBha. 2890; नेउणियाणुपपाव अहिज्जो बत्थुमासमित्तस्स ViĀvBha. 2891.

अनुपपविट् (anu-ppavittā<anu-praviṣṭa) *adj.* (ppp.) entered, AMg. आणदस्स गिहं अनुपपविट् Viy. 15.31; बहुलस्स माह-पस्स गिहं अनुपपविट् Viy. 15.47 (15.38); रेवतीए ... गिहं अनुपपविट् Viy. 15.153 (15.122); तंसि च णं अंतरंसि ... ससय अनुपपविट् Nāya. 1.1.180; ससयं अनुपपविट् पाससि Nāya. 1.1.181; से विज्जाए ... इत्थं

दारियं गहाव ... अहमि अनुप्रासिद्धे Nāya. 1.18.44; तं चेव सीयं अनुप्रास-विद्धा Antag. 38; दिव्ये देवानुभावे ... सरीरं गप सरीरं अनुप्रासिद्धे Rāy-Pa. 122; निर्गन्धीयं व गहावकुलं पिबवावपडिमाप अनुप्रासिद्धाप BṛhKapp. 8.13; 5.52.

अनुप्रासि (anu-ppavitti < anu-pravṛtti) *f.* presence of something (one after another), JM. सदिति मणिपडमिमन्न दब्बादत्थतरं तु सामवं । अविसेसओ मरप सम्बत्थाणुप्रासिन्तीओ ViAvBha. 2190 (comm. अविशेषेण प्रवृत्तिः)

अनुप्रासिणि (anu-ppaviṣi < anu-praviṣya) *ger.* having entered, Mg. (राक्षसं) विओदलेण दुदशाशणइश लुहिलं पादुं पडिणादं । तं च अम्हेहिं लक्खोहिं अनुप्रासिणि पादव्वं VeniSam. 3.2.40.

अनुप्रासि- (anu-ppa-visa- < anu-pra-viś-) *v.* 1 to enter, AMg. तप णं से कृणिए राया जेणेव मज्जणवरे तेणेव उवागच्छइ ... मज्जणवरे अनुप्रासिसि Viy. 7.9.8 (7.176); उदायिस्स केडियायणियस्स सरीरं विप्पज्जहामि .. एणेज्जस्स सरीरं अनुप्रासिसामि Viy. 13.68 (15.101); मज्जणवरे अनुप्रासिइ Nāya. 1.1.65; सत्थवाहपमिणं गिहाइ अनुप्रासिसि Nāya. 1.8.58; पोसइसालं अनुप्रासिइ Uvāsa. 113; 260; बारवरं नयरिं अनुप्रासिइ Antag. 39; एवं खलु अहं ... मिसगामं नयरं मज्जं-मज्जेणं अनुप्रासिसामि Vīva. 10; कूडागारसालाप अंतो अंतो अनुप्रासिसि RāyPa. 755; पुरत्थिमेणं तोरणेणं अनुप्रासिसि Jivābhi. 3.443; बाहण-सालं अनुप्रासिसि ĀyārDas. 10.10; जे भिक्खु सागारिय-कुलं अजाणिय अनुप्रासिइ ... अनुप्रासिसि Nis. 2.47; 2 to overcome, to occupy, AMg. गामाणुगामं रीयंतं अणगारं अकिच्चणं । अरइ अनुप्रासिं (v.t. अनुप्रासेज्जा) तं तितिकखे परीसइ Utt. 2.14 [Ldn.]

अनुप्रासिसमाण (anu-ppavisamāna < anu-praviśat) *adj.* (*pr. part.*) entering, AMg. तप णं से कण्हे बासुदेवे ... एक्कं पुरिसं .. अंतो गिहं अनुप्रासिसमाणं पासइ Antag. 59; नेरइया ... वइरामयतुंढारं गोमयकीडसमाणारं विउव्वंति, .. अण्णमण्णस्स कायं ... खायमाणा-खायमाणा ... अंतो अंतो अनुप्रासिसमाणा-अनुप्रासिसमाणा वेदणं उदीरंति Jivābhi. 3.111.

अनुप्रासिसित्ता (anu-ppavisittā < anu-praviṣya) *ger.* having entered, AMg. सेणियस्स रण्णो भवणवडेसगदुबारेणं अनुप्रासिसि, अनुप्रासिसित्ता .. जेणेव बाहिरियो उवट्ठणसाला तेणेव उवागच्छति Nāya. 1.1.27; कूडागारसालाप अंतो अंतो अनुप्रासिसि, अनुप्रासिसित्ता दुवारवय-णारं पिहइ RāyPa. 755; पुरत्थिमेणं तोरणेणं अनुप्रासिसि अनुप्रासिसित्ता पुरत्थिमिहेण तिसोवाणपडिल्लवणं पच्चोवेहति Jivābhi. 3.443; बाहणसालं अनुप्रासिसि, अनुप्रासिसित्ता आणारं पच्चोवेक्खति ĀyārDas. 10.10; जे भिक्खु ... सण्णिवेसंसि वा अनुप्रासिसित्ता असणं वा पाणं वा .. पडिगाहेति Nis. 5.34.

अनुप्रासिसित्तानं (anu-ppavisittānaṃ < anu-praviṣya) *ger.* having entered, AMg. कूडागारसालं अंतो अनुप्रासिसित्तानं चिट्ठइ RāyPa. 123.

अनुप्रासिस्सा (anu-ppavissā < anu-praviṣya) *ger.* having entered, AMg. भिक्खु सुयच्चा तह विट्ठक्खमे गामं व णारं व अनुप्रासिस्सा Sāy. 1.13.17 (573)

अनुप्रासे (anu-ppavesa < anu-praveśa) *m.* 1 entrance (into), indulgence (into), JM. अनुकूलं पवेसो अनुप्रासेसो, थोयं वा पवेसो अनुप्रासेसो NisCu. 2.410(26); फंससण्ह पुरंदररइसकयाणुप्रासेस व्व Tārā. 80; 2 introduction, JŚ. (विदूषक) मधुरावत्थाणदंसणीओ मावाणुप्रासेसो Śāk. 78.4(6)

अनुप्रासेत्ता (anu-ppavesettā < anu-praveśya) *ger.* after having caused to enter, AMg. मिहिलं राक्खणि अनुप्रासेत्ते, अनुप्रा-

वेसेत्ता गम्भवरपसु अनुप्रासेत्ते Nāya. 1.8.173; जे भिक्खु अंगाद्वारं अण्णवरंसि अविंसंसि सोयंसि अनुप्रासेत्ता सुक्खमोगले णिगपपति Nis. 1.9.

अनुप्रासमाण (anu-ppasamāna < anu-utpaśyamāna = an-utpaśyat) *adj.* (*pr. part.*) not observing, not having thought of, JM. अहं तं कुणुं बावाप जइ नो अहत्थ गयं भवे । अनुप्रामाणो'ह भित्तादी अनुप्रासमाणो किलामप MahāNis. 2.38.

अनुप्रासू (anu-ppasūya < anu-prasūta) *adj.* (*ppp.*) spontaneously born, AMg. एत्थ पाणा अनुप्रासूया, एत्थ पाणा जावा, एत्थ पाणा संवुद्धा Āyār. 2.1.112(381)

अनुप्रासो (anu-ppāo < anu-utpāda) *m.* absence of crea- tion or production, not coming into being, JM. ण तदुच्छेदे अनु-प्रासो PañSu. 54.

अनुप्राण (anu-ppāna < anu-prāṇa) *m.* individual life or soul, M. को सम्भाववित्तसो कुमुमादो होइ गमगकुमुमस्स । जं कुराणुप्राणा लोओ कुरां च सम्बसामणं MahāMañ. 32 (comm. अनुप्राणनतया जीव-भूततया)

अनुप्राप्य (anu-ppiyam < anu-priyam) *adv.* 1 flattering (words), pleasant (words), AMg. अहस्स पाणस्सिहलोइयस्स अनु-प्राप्यं भासइ सेवमाणे Sāy. 1.7.20 (Cu. अनुप्रायाणि भावते-दारिगा कीस न दिज्जइ etc. comm. यद् यस्य म्रिय तत् तस्य वदतोऽनु = पश्चात् भावते प्रतिशब्दकवत्); 2 with consent (lit. amicably); JM. अहतरस्स निमोगा सव्वंसि अनुप्राप्य वा ते तु KappBha. 2144 (comm. अनुमत्या)

अनुप्राप्यभासय (anu-ppiya-bhāsaya < anu-priya-bhā-śaka) *adj.* speaking flattering or agreeable (words), AMg. जे भिक्खु सखेयमागते वयं कण्णसुइ परस्स बूया । सेणुप्राप्यभासय इ मुदे Isibha. 27.3.

अनुप्राय (anu-ppenta < anu-pra-yat) *adj.* (*pr. part.*) continuing, extending, M. जम्मि अविस्णणहिअत्तणेण ते गारवं बलगंति । विसममणुप्रायतो गह्वाण विही खलो होइ GaudVa. (Suru : an-ut-pra-yat)

अनुप्रासिद (anu-ppesida < anu-preṣita) *adj.* (*f. -ā*) (*ppp.*) sent, Ś. (अवलोकित) माहवो ... मअरंदुज्जाणं अनुप्रासिदो MālaMā. 1.15.9; (चटी) मअवदीप पउत्तिणिमित्तं अवलोइदा अनुप्रासिदा MālaMā. 2.0.7; (वसुधरा) एस कसु विक्रमबाहुणा पपाणो अमच्चो वसुधरी कंचुइणा सह अनुप्रासिदो Ratnā. 4.11.10.

अनुप्रापे (anu-ppēha- < anu-prekṣ-) *v.* to reflect, to think, AMg. (महावीरस्स बहवे अणगारा) अप्पेगइया वार्यति, अप्पे-गइया पडिपुच्छंति ... अप्पेगइया अनुप्रापेइ Uvav. 45; JM. उत्सासित्ते चउवीसत्थयं दुमपुप्फिया सामणपुब्बयं च एतं तिणिण अखलिते पडित्ता पच्छा पुब्बाप एते चेव तिणिण अनुप्रापेइ ViCu. p. 263b.12. cf. अनुप्रापे.

अनुप्रापेदुब्बल (anu-ppēha-duvvaḷa < anu-prekṣā-dur-bala) *adj.* weak or deficient in reflection or meditation, JM. कालमयं मुत्तूण इमो अनुप्रापेदुब्बले जयणा । अक्खसहिं अगतिं असत्ती तत्थेणु-चेणं VvvaBha. 7.211.

अनुप्रापेहमाण (anu-ppēhamāna < anu-prekṣamāna) *adj.* (*pr. part.*) [also अनुप्रापेहमाण] reflecting, meditating over, JM. सम्मं पदमाणस्स अनुप्रापेहमाणस्स सिद्धिमीदति ... असुक्खमाणुवंधा PañSu. 13; अनुप्रापे पदमाणे वा सुणमाणे वा अनुप्रापेहमाणे वा तित्थयरनामगोसं कम्मं बंधइ JugāJiCa. 119.13.

अनुप्रापेहा (anu-ppēhā < anu-prekṣā) *f.* 1 grasping, understanding (as against mere reading or recitation), AMg. पंचविहे सज्जाप एण्णते, तं ज्झा — वाक्कया, पुच्छया, परिवट्ठया, अनुप्रापेहा,

धम्मकहा *Jhāṇa*. 5.220(405); से किं तं सज्जाय, सज्जाय पंचविहे पण्णत्ते, तं जहा — बायणा, पडिपुच्छणा, परिबट्टणा, अनुपेहा, धम्मकहा *Viy.* 25.7.238 (25.599); धम्मस्स गं ज्ञाणस्स चत्तारि अनुपेहाओ पण्णत्ताओ, तं जहा — बायणा, पडिपुच्छणा, परिबट्टणा धम्मकहा *Viy.* 25.7.245 (25.608); से यं तत्थ बायणाय पुच्छणाय परिबट्टणाय धम्मकहाय णो अनुपेहाय, कम्हा अनुबज्जो दव्वमिति कट्टु *AnuOg.* 15; 482; बायणा पुच्छणा केव तहेव परिबट्टणा । अनुपेहा धम्मकहा सज्जाओ पंचहा महे *Utt.* 30.34; करेमि काउत्तसगं वदणवत्तिमाय विहय धारणाय अनुपेहाय बहुभाणीय ठामि काउत्तसगं *Av.* 5.12(45); धम्मो वा परिहावइ गुणऽनुपेहासु य असत्तो *PindNi.* 604 (comm. गुणं ग्रन्थपरावर्तनं अनुपेक्षा चिन्ता तयोः p. 177a.7; *JM.* इदं न वि सोहेइ पेहाइयं च संजमं काउं । धम्मो वा परिहावइ गुणऽनुपेहासु य असत्तो *OghNiBha.* 291; दत्तुरसरऽनुपेहा *KappBha.* 2591; 2 reflection, understanding of a topic as a means or effect of concentration or meditation, *AMg.* धम्मस्स गं ज्ञाणस्स चत्तारि आलंबणा पण्णत्ता, तं जहा — बायणा, पडिपुच्छणा, परिबट्टणा, अनुपेहा *Thāṇa.* 4.67(247); अनुपेहाय गं भंते जीवे किं जणयइ, अनुपेहाय गं आउवज्जाओ सत्तकम्मपयदीओ वणिजवधनवदाओ सिद्धिक्कवधनवदाओ पकरेइ *Utt.* 29.23; 3 reflection or meditation on a number of objects or the objects themselves (which go on increasing upto 12), *AMg.* धम्मस्स गं ज्ञाणस्स चत्तारि अनुपेहाओ पण्णत्ताओ, तं जहा — यगाणुपेहा, अणिवाणुपेहा, असरणाणुपेहा, संसाराणुपेहा *Thāṇa.* 4.68(247); सुक्कस्स गं ज्ञाणस्स चत्तारि अनुपेहाओ पण्णत्ताओ, तं जहा — अणंतवत्तिवाणुपेहा, विप्परिणामाणुपेहा, असुमाणुपेहा, अवयाणुपेहा *Thāṇa.* 4.72(247); *Viy.* 25.7.249 (25.612); *JM.* तत्तोऽनुपेहाओ लेस्सा लिंगं फलं च नाऊण । धम्मं हाइज्ज मुणी तगयज्जो गो तयो सुक्कं *JhāṇSa.* 29; सुक्कज्ञाणसुभाविबवित्तो चिंतइ ज्ञाणविमोडवि । णियवमणुपेहाओ चत्तारि चरित्तसंपन्नो *JhāṇSa.* 89; समिहं गुत्ती धम्मो अनुपेह परीसहा चरित्तं च । सत्तावन्नं भेया पणत्तिभेया इ संवरणे *SurSaCa.* 14.71; *JŚ.* अनुबमसरणमेगत्तमण-संसारलोयमसुचितं । आसवसंवरणिज्जरधम्मं बोहि च चित्तेज्जा *BāAnu.* 2; अधुव असरणं भणिवा संसारमेगमणमसुत्तं । आसवसंवरणाया णिज्जरलोयाणुपेहाओ *KattiAnu.* 2.

अनुपेहि (*anu-ppehi < anu-prekṣin*) *adj.* reflecting, brooding on, *AMg.* पमीओ परलोगस्स कम्माणुपेहि अप्पणो *Utt.* 5.11. cf. अनुपेहि.

अनुपेहियव्व (*anu-ppehiyavva < anu-prekṣitavya*) *adj.* (pot. part.) fit to be reflected on, worthy of reflection, *JM.* सुप्पणिहणं सम्मं पडियव्वं सोयव्वं अनुपेहियव्वं *PaṇSu.* 14.

अनुपेहेमाण (*anu-ppehemāṇa < anu-prekṣamāṇa*) *adj.* (pr. part.) reflecting, meditating over, *JM.* अनुक्कं पडमाणे वा सुणमाणे वा अनुपेहेमाणे वा तित्थयरत्तामगोत्तं कम्मं वंधइ *JugāJiCa.* 119.13.

अनुकरिहं (*anu-phariham < anu-parikham*) *adv.* along the ditch or trench, *AMg.* अनुगामं ... अनुकरिहं । से तं अब्बइभावे समासे *AnuOg.* 300.

अनुकरिहा (*anu-pharihā < anu-parikhā*) *f.* a ditch or trench, *AMg.* से अनुकुत्तेइ वा अनुकरिहासु वा ... सत्थेव ओगइस्स पुब्बायुक्कणा सिद्धइ *BṛhKapp.* 3.33.

अनुकलिह (*anu-phaliha < anu-parikha*) *adj.* situated in a row or lane (of the Samavasāraṇa), *Apa.* बरो अनुकलिहो य अनुवत्तो मज्जे षिट आइओ पव्वो *DhamPer.* 6.6.7.

अनुकास (*anu-phāsa < anu-sparśa*) *m.* touch, effect, *AMg.* लोमस्सेसमणुका (पका) से मजे अक्करामवि । से सिया सत्थिही-कामे

मिही पम्भइय न से *Dasava.* 0.19.

अनुफुसिय (*anu-phusiya < anu-profichita*) *adj.* (ppp.) wiped out, *JM.* अनुफुसियकपोलत्तकगवाइजलवा (सा) ... आगवा आसमपयं *SamarāKa.* 344.5.

अनुबज्ज (*anu-bajjha < anu-baddha*) *adj.* (ppp.) attached, accompanying, *JM.* अनुबज्जवाइगलइअदुक्कससुब्बुदतारअं उम्मिहा *SetuBa.* 11.60.

अनुबज्जमाण (*anu-bajjhamāṇa < anu-badhyamāṇa*) *adj.* (pr. part. pass.) who is attracted by, being spell-bound, *JM.* भयवं च कुंथु ... सुरकिंकरपहकर-तुरिय-नीय-बाइयमीससहाणुबज्जमाणो ... पत्तो सहसंबणं *VasuHi.* 345.15; जणेण दिट्ठीहिं अनुबज्जमाणो पडिडो अमच्चमणं रायमणसरित् *VasuHi.* 354.9.

अनुबद्ध (*anu-baddha < anu-baddha*) *adj.* (ppp.) 1 attached, addicted to, acquired, *AMg.* परस्स दव्वहरणमि निच्चं अनुबद्धे *Nāya.* 1.2.11; अनुबद्धणिंरंतरवेयणेषु जमपुरिससंकुल्ले *Paṇḥa.* 1.28; 3.17; 8.5; (नेरइया) णिचं परममसुभमउल्लमणुबद्धं निरयमवं पच्चमवमाणा विहरित् *Jivābhi.* 3.116; अच्छिनिमीलणमेत्तं अत्थि सुइं दुक्खमेव अनुबद्धं *ArāhPad.* 846; *JŚ.* अनुबद्धतवोकम्मा खवणसगदा तवेण तणुअंगा *Mūla.* 881(9); णाणावरणादीया मावा जीवेण सुट्ठु अनुबद्धा *Pañcatthi.* 20; ६. (सीता) कवोलं अनुबद्धमुदकाअलीविहसिदं ... ण परिचुंदिं अजउत्तेण *Uttā-BāCa.* 3.17.11; *Apa.* सम्मत्तं णरयतिरिक्खहिं पुणु अनुबद्ध ण जाइ णर *PaṇāCa.(P.)* 3.6.9; 2 followed up to, accompanied, (to return later on), *JM.* मित्तवरसंतिण य जणेण निद्वेण तत्थ अनुबद्धा *TarLo.* 1173.

अनुबद्धं (*anu-baddham < anu-baddham*) *adv.* [in epd. closely connected (in a series) one after another] connectedly, continuously, *AMg.* भरइस्स णं रओ ... अट्ठ पुरिसजुगाइ अनुबद्धं सिद्धां सम्बदुक्कप्पणीणां *Thāṇa.* 8.36(617); *JM.* दो चत्तारि दसेव य दिक्से ठासीय अनुबद्धं *AvNi.* 530 (comm. संततमेवेति अर्थः)

अनुबद्धचारि (*anu-baddha-cāri < anu-baddha-cārin*) *adj.* accompanying, going with attachment, *AMg.* चंदस्स वा सरस्स वा लेसणुबद्धचारिणो भवति *SurPa.* 20.2 (comm. स्यंचन्द्रविम्ब-गतप्रमाणुचारिणो भवति p. 259a.3)

अनुबद्धपिंडियामाण (*anu-baddha-piṇḍiyā-bhāa < anu-baddha-piṇḍikā-bhāga*) *adj.* whose calves are properly formed, *JM.* अनुबद्धपिंडियामाओ ... महारायस्स पुत्तो सीहकुमारो ति *SamarāKa.* 68.8.

अनुबद्धवास (*anu-baddha-vāsa < anu-baddha-varṣa*) *adj.* (season) in which rain is continuous, *JM.* चरइ अनुबद्धवासे न धरेइ य पायपुच्छणयं *UrMā.* 368 (comm. अनुबद्धवर्षे वर्षाकाले p. 471.10)

अनुबद्धविगाह (*anu-baddha-viggaha < anu-baddha-vigraha*) *adj.* who has carried on a quarrel, *JM.* अनुबद्धविगाहो चिय संसत्तवो निमित्तमाएसी ... आसुरियं भावणं कुणइ *KappBha.* 1915.

अनुबद्धवेर (*anu-baddha-vera < anu-baddha-vaira*) *adj.* who harbours enmity, *JM.* समणअधिकरणे पडिणीय लुइ अनुबद्धवेरे चउगुत्ता *NisBha.* 6384.

अनुबद्धवेरत्तण (*anu-baddha-verattana < anu-baddha-vairatvāna*) *m.* enmity which is formed, *JM.* जो लो अनुबद्धवेरत्तणेण आगतो लो इमाय जयणाय पडिसेहिज्जति *NisCu.* 4.293.27.

अनुबद्धवेररोह (*anu-baddha-vera-roi < anu-buddha-vaira-rocin*) *adj.* who likes to carry on enmity, *JŚ.* अनुबद्धवेररोहं अउरेइयवज्जे जीवो *Mūla.* 68(2)

अनुबन्ध- (anu-bandha- < anu-bandh-) *v.* to tie, to bind, to acquire, JŚ. अनुबन्ध बहुपादं मञ्जुस्स वसंगदो संतो ŚrāA.(V.) 79; Ś. (सीता) तारं चैव विरपरिचिदाह अवस्तरारं पंचवहीदंसणेण मं मेद-
भारणि अनुबन्धति UttāR&Ca. 3.8.4.

अनुबन्ध (anu-bandha < anu-bandha) *m.* 1 attachment, bond, addiction, AMg. पडिपिहित्य कामकलं कामवत्स्यासु मुयसु अनुबन्धं BhattaP. 114; कोरं तमायवत्ता रसगिदो कुणर अनुबन्धं ĀrābPaḍ.(V.) 419; JM. अमुणियज्जे वि दिट्ठे अनुबन्धं जाणि कुब्बन्ति SurSuCa. 4.20. अलं ते इमिणा संसारविबद्धेणे तीए उवरि अनुबन्धेण Samar&Ka. 279.3; बंमब्बयं च धारह परिगोहे मुयह अनुबन्धं JinadaĀkhyā. 2.196; तओ मुणिणा वि जम्मेतरजणियेवेराणुबन्धेणं वुत्तो राया Erz. 25.11; लोगस्स धम्मस्स यं जं विरुद्धं तच्चज्जणम्मि परमोणुबन्धो Jv&Ku. 1.15; JŚ. अनुबन्धरोस-
विग्गहसंसत्तवो गिमित्तपडिसेवी BhaĀra. 153; M. अदंसणेण पुत्तअ सुट्ठु वि नेहाणुबन्धपडिआरं GaSaSa. 3.36; पाउलभाबो जोआणुबन्धसजमिसास-
पसरस्स GaudVa. 813; सामाअंते वि महीअलम्मि रयणीतमाणुबन्धेण Gand-
Va. 506; अलमवेराणासंभवालावपरिगहाणुबन्धेण Līlā. 17; सिविणयदिट्ठम्मि जणे अनुबन्धो पडह उवहासे Līlā. 865; Ś. (सागरिका) किं इमिणा आआसमेतकलएण दुल्लजणपत्तणाणुबन्धेण Ratnā. 2.0.39; Apa. अनुबन्धि तिउ पुम्म तवइ JaaCa. 2.10.13; जो अनुबन्धु करइ ररलपडु BhaviKa. 301.3; 2 consequence (bound after), AMg. ववगयवेराणुबन्धा णं ते मणुवा पण्णा Jambuddi. 2.42; पच्छा कहुयविवागा अनुबन्धुहावहा Utt. 19.12 (Śā. अनवच्छिन्नदुःखदायिनः); JM. ताओ ता (भोगफिरियाओ) संपुण्णा पाउणर सुंदरा अनुबन्धेण PaṇSa. 41; M. इय णिय-मइ मेत्त मुणिज्ज-
माण-पित्तकम-सुहाणुबन्धारं (मोहणारं) Līlā. 1084; 3 contact, M. आसणवासलुण्णाणुबन्धभावंतकम्मयरं Līlā. 1117; (वैतालिक) भूगोले तिमि-
राणुबन्धमल्लिणे भूमीधरे व्व ट्टिए KapMañ. 3.25; 4 continuity, AMg. आउं अज्झवसाणा अनुबन्धो कायसंवेहो Viy 24. gā.2 (comm. अनुबन्धो ति विवक्षित पययिणाव्यवच्छिन्नेनावस्थानम् p. 808b.14); JM. सत्तद्गगणुबन्धो पसत्थए केवलम्मि सत्तं Utt.Ni. 230 (comm. अनुबन्धः सातत्वेन भवन् तन्-
मरणानां प्रशस्तके पण्डितमरणे); अट्ठाहिया य महिमा सम्मं अनुबन्धसाहिगा केइ Pañc&Pra. 8.48 (comm. पूजाविच्छेदगमिका); तिथयरे बहुमाणा ... अनुबन्धसुद्धिमाणा रागादीणां अभावा य Pañc&Pra. 8.27 (comm. सातत्वेन); अनुबन्धो इह नेओ जगहियविस्ती समावत्ती GurTaVi. 1.39 (comm. उत्तरोत्तरशुभसंतानाविच्छेदलक्षणः); 5 insistence, JM. देव जइ एव देवस्स अनुबन्धो, ता आसि भारिया न उण संपयं ति Samar&Ka. 458.6; 6 composition, M. काळेण सउरिसाण वि क्हाणुबन्धा गिमिहंति GaudVa. 992; अइट्ठोसा वियसंति संगमे क्हाणुबन्धा कमलायरा इव Līlā. 12; 7 a relative or dependant, M. सहं समुक्खाणिअ मेइणीए कंसाभिहं किंचणसाणुबन्धं Usaṇi. 1.11.

अनुबन्धण (anu-bandhana < anu-bandhana) *n.* [also अनुबन्धणा] attachment, tie, bond, AMg. वीयरगयाए णं नेहाणुबन्धणाणि, तण्हाणुबन्धणाणि य वुच्छिज्जति Utt. 29.45; JM. तत्संब पणसंतरणद्वस्सणु-
बन्धणा घडणा Pañc&Pra. 12.45.

अनुबन्धभाव (anu-bandha-bhāva < anu-bandha-bhā-
va) *m.* continuity, JM. भए भोगे सयपालणाए अनुबन्धभावे य Pañc&Pra. 5.4 (comm. अनुबन्धस्य भावः सत्ता); णियभूमिगाए सरिसं पत्तं अनुबन्धभावविही Pañc&Pra. 5.44 (comm. अविच्छेदस्य विधानं भवति); सिद्धी जायइ अनुबन्धभावेण YogSa. 6 (comm. उत्तरोत्तराशेषेण)

अनुबन्धसार (anu-bandha-sāra < anu-bandha-sāra) *m.* essence of prerequisites, JM. मा रूस्स णत्थि पत्तं आगमणं सत्पधाव-
नासो ति । तुट्ठनिवेयणमहे सव्वत्थणुबन्धसार ति UvPay. 182.

अनुबन्धि (anu-bandhi < anu-bandhin) *adj.* [f. -णी]

following, coming after, consequent, JM. भणियं च राणा किमणे-
णायासमेतकलेण अहम्माणुबन्धिणा य सोएण Samar&Ka. 127.13; JŚ. अनुयारमंडसेवी जम्मणमरणानुबन्धीणि Māla. 74(2); Ś. (कण्हंस) कंधं सरसरमणीआणुबन्धिणी इत्थीअणकथा MālaMā. 1.25.8.

अनुबन्धि (anu-bandhi < anu-bandhi) *adv.* continuously, without a break, AMg. अनुबन्धि निरंतरया तिरिउट्ठ य घट्टणा मुसळी OghNiBlā. 161 (comm. अनुबन्धि निरन्तरस् p. 108b.18)

अनुबन्धिअ (anu-bandhia < anu-baddha?) Deñi. n. hiccup, हिकाए अनुबन्धिअं DeN&Mā. 1.44; तुह सत्ति णामकित्तणमणच्छि-
आराणुबन्धिअं हरइ DeN&Mā. 1.43.

अनुबन्धेह (anu-bandhella < anu-bandha-vat) *adj.* treat-
ed as an obligation, JM. देयावच्चं न पडति अनुबन्धेहं ति सहसिं पडो । एत्तो एत्थ पयट्ठइ धणियं UvPay. 235 (comm. अनुबन्धो अनुगमो अव्यवच्छेद इत्येकोऽर्थः p. 172a.2)

अनुबल (anu-bala) *n.* power of becoming very small, JM. ताहे सा भणइ मम अनुबलं देह काउत्सगो दिण्णो, ताहे सा गया, तिथयरो पुच्छिओ Utt.Ni. 177. Śā. 178a.2.

अनुबल (anu-bala < anu-bala) *n.* re-enforcement, assi-
sting army, JM. नणु इएलियाणं चोराणं अनुबलं आगयं VaaHi. 56.11; Apa. समरंणु जेम समाणियर अनुबलु संपेसिउ जाणियइ Jambū-
SaCa. 5.4.17.

अनुबिंबिया (anu-bimbiya < anu-bimbita) *adj.* (ppp.)
(as if) a reflection (of one's father), Apa लच्छिए अंकि मरिउ अनु-
बिंबित, निम्मच्छणउं करेविणु चुंविउ BhaviKa. 27.8.

अनुबुह- (anu-būha- < anu-būmh-) *v.* to encourage, to
augment, AMg. इट्ठाहिं ... वग्गुहिं दोषं पि तच्चं पि अनुबुहति Viy. 11.11.25 (11.134); धारिणीए देवीए सुमिणे दिट्ठे ति कट्ठु मुज्जो मुज्जो अनुबुहति Nāya. 1.1.29. cf. अनुबुह-.

अनुबुहमाण (anu-būhamāṇa < anu-būmhat) *adj.* (pr.
part.) encouraging, congratulating, praising, AMg. से सेणिए
राया ... सरिसरीयाहिं वग्गुहिं अनुबुहमाणे ... एवं वयासी Nāya. 1.1.20.
cf. अनुबुहमाण.

अनुबुधण (an-ubbana < an-ulbana) *adj.* not prominent,
JM. अनुबुधणकोप्परविभाओ ... सीहकुमारो Samar&Ka. 68.11.

अनुबुध (an-ubbhaḍa < an-udbhaṭa) *adj.* 1 not pro-
truding, AMg. पमया वि य तेसिं होंति ... अनुबुधपसत्थनात्तपीणकुच्छी
Pañbā. 4.8; ताओ णं मणुईओ ... वियइणाभा अनुबुध-पसत्थ-पीणकुच्छी
सणयपासा Jiv&Bhi. 3.597; Jambuddi. 2.15; M. अविसट्ठपुडजुवा-
णुम्भदुज्जुओ वयणकमलकयसाहो ... से णासियावंसो Līlā. 772; 2 not
arrogant, humble, modest, AMg. अनुस्सुयाए णं जीवे अनुबुधए
अनुबुध विगयसोगे चारित्तमोहणिज्जं कम्मं खवेइ Utt. 29.29; JM. अनु-
बुधो अरमसो अनुज्जलमच्चलो (सीसो) AṅgVi. 4.13; Apa. ने वि
महम्मइ वे वि अनुबुध PaumCa.(S.) 40.7.11; अविसण्णु अनुबुध
सुणिय-काउ गरणाहं किज्जइ सेज्जवालु Pañc&Pra.(P.) 6.7.8.

अनुबुधवेस (an-ubbhaḍa-vesa < an-udbhaṭa-vesa) *m.*
not a gaudy dress, JM. अनुबुधवेसाऽयारस्स णत्थि ते उवइसणिज्जं
CaupCa. 7.20; अम्हे ताव वणिया ... अम्हणं संपया वि अनुबुधवेसगहणेणं
... अलंकारो ति CaupCa. 7.21.

अनुबुधबोव (an-ubbhaḍāḍova < an-udbhaṭāḍopa) *adj.* who is without a great pomp, humble, JM. मयवं पि —
अवलंबिओ अवचलो वियार-रहिओ अनुबुधबोवो ... अहं साहिउं यत्तो
KuvM&Ka. 30.12.

अनुभसुक्क (an-ubbha-sukka < an-ūrdhva-sukka) *adj.* not dried up at the top, JM. वेणुसुद्धी वट्टं अनुभसुक्कं अकीडखरय-मित्तादि KaKoPra. 40. 27.

अनुभ्यासग (an-ubbhāmagā < an-udbhāmagā) *adj.* (a monk) who does not wander along (for alms), JM. उभ्यासग-सगच्छ-परगच्छजाणणद्धाए । अच्छर तहियं खमओ तत्तस्सइ स एव संघाओ KappBhā. 1839 (comm. अनुभ्यासकाणां — मौल्यमे मिश्रा-परिभ्रमणशिकानाम्)

अनुभ्यय (an-ubbhiya < an-ūrdhviya = an-ūrdhvikṛta) *adj.* (ppp.) not erected, not hoisted (banners), M. तो तं पण्ड-सोहं अणिमज्जियकुट्टिमं अनुभ्ययवडायं ... भवणं Līā. 682.

अनुभूय (anu-bbhūya < anu-bhūta) *adj.* (ppp.) experienced, AMg. नो चैव णं मय एतस्स वि बालत्तणे अनुभूय. Antag. 41.

अनुभव (an-ubhaya < an-ubhaya) *adj.* neither (true nor false), JŚ. मणवयणाण पउत्ती सत्तासत्त्वमणुभवयत्तेसु GomSā.(J.) 217.

अनुभववच (an-ubhaya-vaca < an-ubhaya-vacas) *f.* speech which is neither true nor false, JŚ. अनुभववचि वियल-जुदा ओरं (उदओ) GomSā (K.) 311.

अनुभववयण (an-ubhaya-vayana < an-ubhaya-vacana) *n.* speech which is neither true nor false, JŚ. सेसाणं जोगित्ति य अनुभववयणं तु वियलादो GomSā.(J.) 679.

अनुभव- (anu-bhava- < anu-bhū-) *v.* [*v.l.* अनुभव] 1 to experience, to suffer, to hear, AMg. नाणाविहारं दुक्खां अनुभवन्ति पुणो पुणो । संसारवक्कालम्मि वाहि-मब्ब-जराकुले Sāy. 1. 1. 1. 26 [*v.l.* अनु-हवन्ति]; तहिं पि निरयोवमं अनुभवन्ति वेयणं ते Panhā. 3. 21; JM. तेणं चिय पाणिमणो गणणासंवेकमणुभवइ । तं पि पि दुक्खनिवहं अं जाणइ केवली सम्मं MaViCa.(G.) 5a. 2(1); कथं राया देवी यं कं वा अवन्तरमणु-भवन्ति KuvMāKa. 10. 27; 2 to undergo, JŚ. उदयगदा कम्मसा जिणवरवसेहिं गियदिणा भणिषा । तेसु विमूढो रत्तो दुट्ठो वा बंधमणुभवदि PavSā. 43; अपदेसो परमाणु पदेसमेत्तो यं समयसहो जो । णिद्धो वा लुक्खो वा दुपदेसादित्तमणुभवदि PavSā. 163; एयुत्तरमेगादी अनुत्स णिद्धत्तणं च लुक्खत्तं । परिणामादो भणिं जाव अणत्तमणुभवदि PavSā. 164; णिद्धत्तणेण दुगुणो चदुगुणिद्धेण बंधमणुभवदि PavSā. 166; 3 to have, to enjoy, to feel, AMg. बहूणि भत्ताणि अणत्तणाय यं छेयइत्ता उववण्णा ... जइ अनुभवन्ति ... सोक्खां अणोबमां कमेण भोत्तण उत्तमां Samavīra. 95; अस्वावाहं सोक्खं अनुभवन्ति सासयं सिद्धा Vīj. 11. 12. 24 (11. 198); [*v.l.* अनुदुत्ते(ती)]; JŚ. ते पुण उदिण्णत्तहा दुहिदा तण्हारिं विसय-सोक्खाणि । इच्छन्ति अनुभवन्ति यं आमरणं दुक्खसंतता PavSā. 75; Ś. (अनसया) अज्जज्जेव सउत्तला णीमदि पि उच्छंठासाहारणं परितोसं अनु-भवामि Śāk. 42. 20.

अनुभव (anu-bhava < anu-bhava) *m.* [*v.l.* अनुभव] 1 suffering, undergoing (the effects), JM. उव्वट्ठणसुक्खो संघोमो खवणमणुभवो वा वि । अणिकाइयम्मि कम्मं निकाइय पायमणुभवणं ViĀv-Bhā. 2514; 2 experience, JM. एत्तो यं अप्पमाओ जायइ एत्थमिह अनुभवो पायं PañāPā. 5. 14; जइ निउणं परिवित्तसि ता लुक्ख वि अनुभवो एत्तो SīlōMā. 77.

अनुभव (anu-bhava < anu-bhāva) *m.* [*m.c.* shortened] intensity of the karmic bondage, JŚ. सो पयविट्ठिदि-अनुभव-पयसरो कउविहो वओ ŚrīKā.(V.) 41 (*v.l.* for अनुभाव *cf.* विपाकोऽनुभावः TattvārSā. 8. 22)

अनुभवण (anu-bhavana < anu-bhavana) *n.* 1 experien-
cing, JM. तह तुहम्मि वि कम्मं परिणामाकिरिया विसेसाओ । मिण्णोऽ-
णुभवणकाओ जेहो मज्झो जइओ यं ViĀv-Bhā. 2060; उव्वट्ठणसुक्खो संघोमो
खवणमणुभवो वा वि । अणिकाइयम्मि कम्मं निकाइय पायमणुभवणं ViĀv-
Bhā. 2514; 2 experience, JŚ. अक्खणं अनुभवणं वेयणियं Gom-
Sā.(K.) 14.

अनुभवणसण्णा (anu-bhavana-saṇṇā < anu-bhavana-
saṁjñā) *f.* feeling, non-cognitive experience [enumerated
as sixteen — आहार मय परिगह मेहुण सुख दुक्ख मोह वित्तिमिच्छा ।
कोइ माण माय लोहे सोगे लोगे यं धम्मोहे ĀyārNi. 30]; JM. दव्वे
सच्चित्तारिं मावे अनुभवणजाणणा-सण्णा । मति होइ जाणणा पुण अनुभवणा
कम्मसंजुत्ता ĀyārNi. 38.

अनुभवन्त (anu-bhavanta < anu-bhavat) *adj.* (*pr. part.*)
[*v.l.* अनुहवन्त] 1 experiencing, suffering, undergoing, AMg.
तहिं तहिं चैव जम्मण-मरणाणि अनुभवन्ता ... यमंति Panhā. 1. 32; 2 feel-
ing, JM. तओ इत्थीरयण-सुणंदाय पायसु पडंतीय साइसयं अलग-फासमणु-
भवन्तेणं काउमारदं नियाणं संभूयणं Erz. 32. 23; 3 enjoying, Ś. (चित्र-
हेखा) हला, एत्तो मणोरहलद-पिआ-समाअम-सुहं अनुभवन्तो उव्वोअक्खमे
ओआसे चिट्ठिदि Vikramo. 3. 9. 14.

अनुभवमाण (anu-bhava-māṇa < anu-bhavat) *adj.* (*pr.*
part.) experiencing, feeling, AMg. तए णं से णंदि ... सावासोक्ख-
मणुभवमाणे विहरइ Nāyā. 1. 13. 27.

अनुभवसिद्ध (anu-bhava-siddha < anu-bhava-siddha) *adj.* [also अनुभव] proved by one's own experience, JM. आया
अनुभवसिद्धो, गम्मइ तह चित्तचेयणारिहिं (comm. स्वसंवेदनज्ञानानुभूतः p.
221) SamSat.(H.) 60; Ś. (रोहक) सिंहेण विणा निट्ठीवणेण अनुभव-
सिद्धं अभिजणं करेसि RamMañ. 1. 40. 2.

अनुभवि (anu-bhavi < anu-bhavin) *adj.* (one) who
possesses experience, who experiences or knows, JM. तदुवरमंडवि
सरणो तव्वावारेडवि नोवळंमाओ । इदियभिन्नस्स मई पंचगवक्खणुभविणो
व्व ViĀv-Bhā. 1658.

अनुभवविअ (anu-bhavia < anu-bhūya) *ger.* having felt
or experienced, Ś. (विदूषक) जदा दुसुक्खिदो होमि तदा अण्णदव्व-
चित्तापराधीनदाय सव्वं दासीए उत्तेहिं लंबिदमोदएहिं दिट्ठपण्ठेहिं अनुभवविअ
आआसआमि Nāyā. 1. 26. 4.

अनुभवितं (anu-bhaviṁ < anu-bhavitum) *inf.* to ex-
perience, to suffer, AMg. वेअणा अनुभवितं जे संसारम्मि अणत्तए
Utt. 20. 31. *cf.* अनुभविदु.

अनुभविक (anu-bhaviṁ < anu-bhavitṛ) *m.* one who ex-
periences or enjoys, M. वेणूणं पाउणो ते तहिमणुभविक णंदिआए रसाणं
ŚrīKā. 5. 12.

अनुभवित्ता (anu-bhavitā < anu-bhūya) *ger.* having
experienced or suffered, AMg. ओसण्णयिक्खणारं दुक्खां अनुभवित्ता
Panhā. 1. 29.

अनुभविद (anu-bhavida < anu-bhavita = anu-bhūta) *adj.* (ppp.) experienced or felt, Ś. (देवी) अज्ज मय भेरवाणं तुज्झ
पसायण अपुव्वं संविहाणं अनुभविदं बहिणिआए दंसणेण KapMañ.
1. 34. 10.

अनुभविदव्य (anu-bhavidavva < anu-bhavitavya) *adj.*
(*pot. part.*) which has to be experienced or enjoyed, Ś.
(भियंववा) इमाए अब्भुवक्कीय सुद्धा दे भत्तुणो गेहे अनुभविदव्वा राजलच्छी
Śāk. 44. 18(4)

अनुभवविदुः (anu-bhavidum < anu-bhavitum) *inf.* to bear, to put up with, Ś. (सीता) न सहसि ईदृशं जीलोज-परिवर्तं अनुभवितुं UttāRāCa. 7.15.4. cf. अनुभविवे.

अनुभव (anu-bhava < anu-bhavya) *adj.* who is to attain liberation soon, [noted in PSM.]

अनुभाइय (anu-bhāiya < anu-bhāyika) *adj.* pertaining to the intensity of the Karmans, Apa. चउ भेउ बंधु भासइ जिणेषु, पडिडिदि अनुभाइय पएसु CandappaCa.(Y.) 11.25.2.

अनुभाग (anu-bhāga < anu-bhāga) *m.* [the word comes from the root bhaj- with its original meaning 'to divide' and with anu- to distribute and comes to mean to rule, to control, to be powerful etc. (cf. bhaga a Vedic god). In Prakrit it has developed the additional meaning of 'power, capacity' and as applied to Karman, its intensity, strength to produce good or bad effects. In this sense it is a synonym of the other word anu-bhāva, and the commentarial tradition takes them as *parāyāya* of each other], [also अनुभाज] 1 maturity of strength, intensity, rise and fruition of Karman, AMg. तमाणु-भागं अनुवेदयता दुक्कंति दुक्खी इह दुक्खेण Sdy. 1.5.1.16(315); जीवाणु-भागं सुविचित्वेता आहारिया अणुविहीण सोहि (v.l. सोहि न विवागरे Sdy. 2.6.85(821)) दुहविवागेसु ण ... कम्मणं पावणं पाव-अनुभाग-कल-विवागा SamavPra. 99; अनुभागो कतिविहो कस्स Viy. 1.4.1 (MV.); सिद्धाणंतमागो य, अनुभागा भवेति उ । सव्वेसु वि पएसणं सव्वजीवि अरुच्छियं Utt. 33.24; तम्हा एसि कम्मणं अनुभागे विवाणिया । एसि संभरे वेव खण्वे य जए बुहे Utt. 33.25; JM. ठिइवधज्जवसाया, अनुभागा जोग्गयपणिभागा । दुह य समाण समया Paṭṭhā.(D.) 82 (comm. 'अनु-भागाः' ज्ञानावरणादिकर्मणां अयन्यमध्यमादिभेदभिन्ना रसविशेषाः); JŚ. जहणयं द्विदिवधज्जवसाणद्वानं सव्वमंदाणुमां SaṭṭAg. 4.2.6.272; सइ भववं उण्णणाणदरिली ... इडि द्विदि जुदि अनुभागं ... जाणदि पस्सदि SaṭṭAg. 5.5.98; पेज्ज-दोस-विहत्ती द्विदिअनुभागे च बंधगे वेव KaṣāPa. 3; 13; इय कम्मबंधणं पएसठिइपयडिमेवमणुभागं । जाणतो वि ण मुंचइ सो वेव जइ सुदो SamSa. 290; पयडि-द्विदि-अनुभागपदेसबंधेहि सव्वदो सुको Pañcattl. 73; पयडि-द्विदि-अनुभागपदेसबंधेहि बज्जिदो अप्पा NiySa. 98; सव्वे पडिडिदिओ अनुभागपदेसबंधठाणाणि । जीवो मिच्छसत्तवा भमिदो पुण भावसंतारे B&Apu. 29; जोगा पयडिपदेसा ठिदिअनुभागं कसायदो कुणदि Mūla. 244(5) = GomSa.(K.) 257; पयडि-द्विदि-अनुभागपदेस-बंधो य चउविहो होइ Mūla. 1227(12); पेक्कं ठिदिखंडपणकाले अनुभाग-समाणि पावेइ ŚrāA.(V.) 519; पयडि-द्विदि-अनुभागपदेसभेदा दु चउविहो बंधो DavSam. 37; सव्वेसि कम्मणं सत्ति-विवाओ हवेइ अनुभाओ Katti-App. 103; 2 effulgence, splendour, miraculous power (caused by the intensity of the Karmans), AMg. तत्थ णं दो देवा महिड्डिया जाव महज्जुइया महाणुभागा महायसा महाबला महासोक्खा Thāpa. 2.271; दिव्वे देवाणुभावे छडे Thāpa. 3.183 [MV.] (comm. अनुभागः अचिन्त्वा वैक्रियकरणादिका शक्तिः p. 144a.4); ईसाणे देविदे ... दिव्वं देवाणुमां ... उवदंसिता ... पडिणए Viy. 3.27 [Ldn.]; ईसाणस्स देविदस्स ... दिव्वं देवाणुमां दिव्वं तेव्वेस्सं असइमाणा ... बइयेंति Viy. 3.50 [Ldn.]; गोयमा ! पभू णं एगमेगे अक्कावाहे देवे एगमेगस्स पुरिसस्स एगमेगसि अच्छि-पत्तसि ! दिव्वं देवाणुमां ... उवदंसितए Viy. 14.114 [Ldn.]; बइवे असुरकुमारा देवा ... महासोक्खा महाणुभागा हारविराइयवच्छा (comm. महानुभागा अचिन्त्वाशक्तियुताः p. 50a.2) Uvav. 33.

अनुभागकम्म (anubhāga-kamma < anubhāga-karman) *n.* Karman with respect to its intensity, AMg. दुविहे कम्मे पण्णसे,

तं जहा — पयसकम्मे य अनुभागकम्मे य Viy. 1.4.6 (1.190) (comm. सविचमानताविषयो रसस्तादृषं कर्मानुभावाकर्म p. 85a)

अनुभागगमा (anubhāgagga < anubhāgāgra) *n.* the initial state of intensity or intensity itself (of Karman), JŚ. निवसा रुदासमाणो अनुभागगेण बमाणगेण । एसा कमेण अहिवा गुणेण निवसा अण्तेण KaṣāPa. 77 (comm. एतथ अगसरो समुदायत्ववाचको । अनु-भागसमूहो अनुभागगं ... अथवा अनुभागो वेव अनुभागगं)

अनुभागद्वान (anubhāga-tthāna < anubhāga-sthāna) *n.* occurrence of the intensity (of Karman), JM. अनुभागद्वानेसु अणंतरपरंपराविमत्तीहि भावप्पि बावरो सो सुहो सव्वेसुण्णकमसो Paṭṭhā.(C) p. 23b. v. 75; JŚ. अनुभागद्वाना जीवस्स ण उववठाणा वा NiySa. 40.

अनुभागनिमित्त (anubhāga-nimitta < anubhāga-nimi-tta) *n.* the cause of the intensity of the Karmans (i.e. the passions), JŚ. परिणमदि सणि-जीवो विविह-कसाएहि ठिदि-णिमित्तेहि । अनुभाग-णिमित्तेहि य वंत्तो भाव-संतारे KattiApp. 71.

अनुभागनामनिहत्ताउय (anubhāga-nāma-nihattāyua < anubhāga-nāma-niṣiktāyuska) *n.* [also अनुभागनाम] the Karman determining the life span, a variety of *nīmakarman*, the karmic particles determining the intensity of which are arranged in an order determined by their functional order, AMg. छव्विहे आउयवंधे पण्णते, तं जहा — जातिनामनिहत्ताउय ... पदेस-नामनिहत्ताउय अनुभागनामनिहत्ताउय Viy. 6.8.27 (6.153) (comm. निवत्तं निपत्तं निविकक्ष कर्मपुद्गलानां प्रतिसमयमनुभवमार्थरचना p. 280 3.10) = Paṇṇav. 6.122(690); SamavPra. 176.

अनुभागबंध (anubhāga-bandha < anubhāga-bandha) *n.* kind of karmic bondage determining the intensity of (pleasurable or painful) experience, JŚ. जं तं बंधविहाणं तं चउव्विहं पयडिबंधो, द्विदिवंधो, अनुभागबंधो पदेसबंधो चेदि SaṭṭAg. 5.6.797.

अनुभागबंधज्जवसाणद्वान (anubhāga-bandhajjhasaṇa-tthāna < anubhāga-bandhādhyavasāna-sthāna) *n.* the state of mental activity causing the bondage of intensity, JŚ. एतो अनुभागबंधज्जवसाणद्वानपरुक्काए SaṭṭAg. 4.2.7.197.

अनुभागबंधठाण (anubhāga-bandha-tthāna < anubhāga-bandha-sthāna) *n.* state of the (soul) determining the intensity (of the karmic bondage), JM. ततो असंखणुगिया अगणिक्काया उ तेसि कायठिरे । ततो संजम-अनुभागबंधठाणाणिसंखाणि PavSāro. 1051 (comm. अयानुभागबंधस्थानानीति कः शब्दायः ? उच्यते, निष्ठत्यस्मिन् जीव इति स्थानम् अनुभागबन्धस्य स्थानमनुभागबन्धस्थानम्)

अनुभागसंकम (anubhāga-sānkama < anubhāga-sānk-rama) *n.* transition of intensity (from one type of Karman to another), JM. अनुभागसंकमसमा अनुभाणुवसामणा णियट्ठिमि । संकम-पयसतुळा पयसउवसामणा वेत्थ KamPay.(Ś.) 6.71.

अनुभागसंतकम्म (anubhāga-santakamma < anubhāga-satkarman) *n.* existence of Karman having intensity, JM. मूळतरफाअगयं चउव्विहं संतकम्ममवि नेयं KamPay.(Ś.) 7.1.

अनुभागोदय (anubhāgodaya < anubhāgodaya) *n.* the operative state of intensity (of a Karman), JM. अनुभाणु (गो)-दयो वि जहण नवरि आवरणविधवेदाणं । संजळणलोमसम्मसाण य संप्रसाव-णिं KamPay.(Ś.) 6.5; अनुभाग (गो)दयो वि उदरिणा तुहो Paṭṭhā.(C.) 5.104.

अनुभाव (anu-bhāya < anu-bhāga) *m.* intensity of the Karmans, JŚ. कम्मस्सुदयं जीवं अवरे कम्माणुभावमिच्छन्ति । तिब्बत-संस्कृतगुणैर्हि जो सो हवदि जीवो SamSā. 41; जीवस्स गत्थि वगो ण कम्माणा नेव फल्लया करे । णो अज्झप्पट्ठाणा नेव य अनुभावठाणाणि SamSā. 52; Apa. चउव्विहपवडि-ठिदिहि अनुभाव-पयसहि विविधवंधहि ... कम्म अणारकालु ... आवर PaNāCa.(P.) 6.17.1. cf. अनुभाग, अनुभाव.

अनुभाव (anu-bhāva < anu-bhāva) *m.* result, consequence, effect, AMg. सातावेयगिज्जस्स णं कम्मस्स सत्तविं अनुभावे पणत्ते, तं जहा — मणुणा सदा ... बइसुहता Thāna. 7.143(588); असता-वेयगिज्जस्स णं कम्मस्स सत्तविं अनुभावे पणत्ते, तं जहा — मणुणा सदा ... बइसुहता Thāna. 7.144(588); समा(v.l. समया)गुभावेण ... खरपस-पूलिमहला ... भयंकरा बाया ... बाहिंति Viy. 7.6.31(7.117); केणं बडुत्ति चंदो, परिहाणी केण होति ... कालो वा जोग्घो वा केणगुभावेण चंदस्स Jivābhi. 3.828.16; SāraP. 19.22.10; इरिवासे णं वासे तत्थ तत्थ देसे तहिं तहिं बहवे खुड्डा खुड्डियाओ, — एवं जो सुसमाए अनुभावो सो चेव अपरितो वत्तवो Jambuddi. 4.83; चयणोववाते ? उचते ? सुरिया कति आहिया ? अनुभावं क व से वुते ? एवमेयारं बीसरं SāraP. 1.6.5; एवं बडुत्ति चंदो ... कालो वा जोग्घो वा, एयणुभावेण चंदस्स SāraP. 19.22.20; छणं पि कम्मलेसायं अनुभावं सुणेह मे Utt. 94.1; जीवो अणावनिहणो तम्भावणभावो य संसारे । सिमं सो भाविज्जर मेलगदोसाणुभावेण OghNi. 775; 776; 777; J.M. गिययाणुभावसरितं सुहमसुहं जं कयं पुरा कम्मे । तं हंति अहण्णा जीवा KuvMāKa. 30.30; पसे य उचियकालं महापुरित-कम्माणुभावेण जाओ से दोहली SamarāKa. 61.7; अणं च दूसाणाणु-भावाओ सुयं KālKa. 50.25; तप्पुणाणुभावेण ... तद्विवाणिणा जकवेण ... जलं सितो ... आससिओ Erz. 21.31; अनुकंया निव्वेओ एरसि अनु-भावा इच्छाणि ViyViā. 17.8; JŚ. गेण्हदि देवो देहं सुचरिदकम्माणुभावेण Māla. 1055(12); M. पीतसस व विसम-विसाणुभाव-दर-बुम्मिरो जलणो GaudVa. 475; गेण्हति कंठफस्सारं कववि रअणीजलाणुभावेण । विहगावलय-रअसंघिवेस-गरुआं बीयारं GaudVa. 1176; णिळवइ व वरसरिजलतुसार-परियड्डियाणुभावेण Jāla 242; 1266.

अनुभाव (anu-bhāva < anu-bhāva) *m.* intensity of the Karmans, AMg. आहकम्मं णं भुजमाणे ... सत्त कम्मपगडीओ मंदाणु-भावाओ तिब्बाणुभावाओ पवरेर Viy. 1.436 [Ldn.]; उववाएण व सायं नेरइओ देवकम्मणा वावि । अज्झवसाणनिमित्तं, अहवा कम्माणुभावेण Jivābhi. 3.129 6; कति फाडी कइ बंधति कतिहि व ठाणेहि बंधण जीव । कति वेदइ य पयडी अनुभावो कतिविहो कस्स Pannav. 23.62.1(1604); कम्मस्स जीवणं बइस्स पोगलपरिणामं पप्प कतिविह अनुभावं पणत्ते । ... दसविह अनुभावं पणत्ते, तं जहा — सोयावरणे ... फासविण्णाणावरणे Pannav. 23.13(1079); अनुप्पेहाए (सत्त कम्मपगडीओ) तिब्बाणुभावाओ मंदाणु-भावाओ पवरेर Utt. 29.23; J.M. पयइठिइपसाणुभावमिं मुहासुहविहत्तं । जोगाणुभावजणियं कम्मविभागं विनित्तेजा JhāṇSā. 51; दब्बगुणसित्तपज्ज-मवाणुभावे अभावपरिणामे । जाण चउव्विहमेवं ĀvBhā. 202 (comm. भवस नरकादेः अनुभावः तीक्ष्णमदुःखादिः) cf. अनुभाग.

अनुभाव (anu-bhāva < anu-bhāva) *m.* majestic lustre, splendour, power, authority, (powerful) personality, AMg. पासंतु ता मे ... दिव्वं देवाणुभावं लद्धं पत्तं अभिसमणायं Thāna. 3.362 (183); 4.434 [Ldn.]; 3.366 [Ldn.]; Viy. 3.1.16 (3.17); 3.51 [Ldn.]; दिव्वे देवाणुभावे किण्णा लद्धे किण्णा पते Uvās. 107; कोणाणु-भावणित्तं जोतिसन्धं भणति अरहता JōlaKa. 12; महड्डिए महज्जुरए महव्वे महावसे म्हाणुभावे महासुक्खे Kapp.(J.) 14; J.M. एवं म्हाणुभावं कइ तापमंतिणो मंदिरे सरिरिद्धिं कारे Erz. 9.8; अवस्सं रिंसिक्खलाणुभावेण अवरेण चेव संपिजस्सइ एवं Erz. 61.34; Ś. (अदिति) संभावणीआणु- P. D. 42

भावा से आफिदी Śak. 100.6; (सीता) एसो अनुभावसोहगमेसपरितेस-धूसरसिरी ... अज्जउत्तो आलिहिदो UttāRāCa. 1.32.1.

अनुभावअप्याबहुय (anubhāva-appā-bahuya < anubhāva-alpa-bahutva) *m.* few or more cases of the given intensity (of the Karmans), AMg. चउव्विहे अप्याबहुए ... अनुभाग(?)व अप्या-बहुए पदेसअप्याबहुए Thāna. 4.290(296) (comm. अनुभागं प्रति अल्प-बहुत्वम् 222a.5)

अनुभावउदीरणोवकम (anubhāva-udīraṇovakkama < anubhāva-udīraṇopakrama) *m.* the beginning of the process of activity with reference to intensity, AMg. उदीरणोव-कमे चउव्विहे पणत्ते, तं जहा ... अनुभावउदीरणोवकमे, पदेसउदीरणोवकमे Thāna. 4.293(296) (comm. प्राप्तिर्येन रतेन सहाभासोदयो रसो यो वेणते सा अनुभागोदीरणेति ... उपक्रमस्तु प्रकृत्यादित्वेन पुद्गलानां परिणमन-समर्थ जीववीर्यमिति p. 221b.9)

अनुभावउवसामणोवकम (anubhāva-uvāsāmaṇovakkama < anubhāvopaśamanopakrama) *m.* the beginning of the process of suppression of the intensity, AMg. उवसामणोवकमे चउव्विहे पणत्ते, तं जहा — पणतिउवसामणोवकमे . अनुभावउवसामणोवकमे Thāna. 4.294(296)

अनुभावओ (anubhāva-o < anubhāva-tah) *adv.* as a result of, J.M. छम्माणिण सुययाणुभावओ जायजाइसरणेणं ... पव्वज्जा जेण पडिवज्जा GaṇSādNa. 24.

अनुभावकम्म (anubhāva-kamma < anubhāva-karman) *n.* Karman with respect to its intensity, AMg. दुविह कम्मे पणत्ते, तं जहा — पदेसकम्मे चेव अनुभावकम्मे चेव Thāna. 2.265(79); चउव्विह कम्मे पणत्ते, तं जहा — पण्डीकम्मे ... अनुभावकम्मे, पदेसकम्मे Thāna. 4.604(362) (comm. यस्य अनुभावो यथावद्वसो वेचते तन्नुभावतो वेचं कर्मानुभावकर्म)

अनुभावग (anubhāva-ga < anubhāva-ka) *adj.* having the intensity (of Karmans), JŚ. अवरे अज्झवसाणे सुतिव्वमंदाणु-भावणं जीवं । मण्णति SamSā. 40 (comm. तारतम्यानुभावस्वरूपं शक्ति-माहात्म्यं गच्छति इति तीक्ष्णमन्दानुभावग्रस्तं जीवं मन्यन्ते)

अनुभावनामनिहाताउप (anubhāva-nāma-nihattāuya < anubhāva-nāma-nidhattāyus) *n.* duration of life which is (serially) united with or fused with the *nāmakarman* in its aspect of intensity, [nihatta is taken to mean 'to be fused with' or united with unit by unit], AMg. छव्विह आउवबंधे पणत्ते, तं जहा — जातिनामनिहाताउप ... अनुभावनामनिहाताउप Thāna. 6.166 (536); एवं एतेणं अभिलवेण जाव अनुभावनिहाताउप Pannav. 6.113 (672); Viy. 6.8.27.

अनुभावणिगाइय (anubhāva-nigāiya < anubhāva-nikā-cita) *adv.* immobilised as regards intensity, AMg. चउव्विह गिगाइय पणत्ते, तं जहा — पणतिगिगाइय ... अनुभावणिगाइय Thāna. 4.299 (296)

अनुभावणिधत्त (anubhāva-nidhatta < anubhāva-nidhat-ta) *adj.* arranged in order (of fruition) of the intensity (of the Karmans), AMg. चउव्विह णिधत्ते पणत्ते, तं जहा — पणतिणिधत्ते, ठितिणिधत्ते अनुभावणिधत्ते, पयसणिधत्ते Thāna. 4.298(296)

अनुभावनिहाताउप (anubhāva-nihattāuya < anubhāva-nidhattāyus-ka) *n.* (Karman) determining the duration of life-period, arranged in the order (of its fruition), AMg. एवं एतेणं अभिलवेण जाव अनुभावनिहाताउप । एवं एते छपि य अप्याबहुदंढगा

जीवादीया भाणियव्वा Pennav. 6.129(692)

अनुभावबंध (anubhāva-bandha < anubhāva-bandha) *m.* a kind of Karmic bondage determining its intensity, AMg. चउव्विहे बंधे पणत्ते, तं जहा — पणत्तिबंधे ठित्तिबंधे, अनुभावबंधे, पदेसबंधे Thāṇa. 4.293(296) (comm. अनुभावो विपाकः । तीव्रादिरसभेदो रस इत्यर्थः । तस्य बन्धोऽनुभावबन्धः); Samav. 4.5.

अनुभावबंधणोवक्कम (anubhāva-bandhanovakkama < anubhāva-bandhanopakkama) *m.* beginning of the Karmic bondage as regards its intensity, AMg. बंधणोवक्कमे चउव्विहे पणत्ते, तं जहा — पणत्तिबंधणोवक्कमे ठित्तिबंधणोवक्कमे अनुभावबंधणोवक्कमे पदेसबंधणोवक्कमे Thāṇa. 4.292(296)

अनुभावविपरिणामणोवक्कम (anubhāva-vipariṇāmanovakkama < anubhāva-vipariṇāmanopakkama) *m.* the beginning with the transformation of the intensity (of the Karmas), AMg. विपरिणामणोवक्कमे चउव्विहे पणत्ते, तं जहा — ... अनुभावविपरिणामणोवक्कमे Thāṇa. 4.295(296)

अनुभावसंकम (anubhāva-sāṅkama < anubhāva-sāṅkrama) *m.* transition or change of intensity (from one type to another), AMg. चउव्विहे संकमे पणत्ते, तं जहा — पणत्तिस्कमे ठित्तिस्कमे अनुभावसंकमे पणत्तिस्कमे Thāṇa. 4.297(296)

अनुभावि (anubhāvi < anubhāvin) *adj.* experiencing, Ś. (सानुमती) कि. उण जहालिहिधानुभावी एसो Śāk. 81.5.

अनुभास- (anu-bhāsa- < anu-bhāṣ-) *v.* to repeat what is already said, AMg. मिलक्खु अमिलक्खुस्स जहा तुत्ताणुभासरे । ण हेउं से विज्जाणाति भासियं तसुभासरे Sūy. 1.1.2.15; तं चक्खु लोणसिह णायगा तु, मग्गासुभाससिं हित पयणं Sūy. 1.12.12(546); JM साहूणं अनुभासर आयरिणं तु भासप. संते VavaBhā. 3.154; ताहे तेसु उट्ठिणुसु विंशो अनुभासर, तं सुणेह ĀvTi (H) 311a.3; अनुभासर गुरुवयणं अक्खरपदवज्जं परिसुद्धं ĀvBhā. 249.

अनुभासण (anu-bhāsaṇa < anu-bhāṣaṇa) *n.* repeating what is already said, JM साहिज्जवयणवायणअनुभासणंदिसकालसंदरण । अनुपणमणुसासणपूयणमभेतरं वरणं VavaBhā. 3.151.

अनुभासणा (anu-bhāsaṇā < anu-bhāṣaṇā) *f.* exact repetition, JM. (सोही) सा पुण सुद्धणा जाणणा य विणयाणुभासणा चव । अनुपालणा विरोही भावविमोही भवे छट्ठा ĀvNi 158b; सोही सुद्धणा जाणणा य विणएणुसासणा चव । ViĀvBhā. comm. on 2520.

अनुभासणासुद्ध (anu-bhāsaṇā-suddha < anu-bhāsaṇā-suddha) *adj.* pure due to correct repetition, AMg. पंचविह पच्चक्खणं पणत्ते, तं जहा — राद्धणसुद्धे, विणयसुद्धे, अनुभासणासुद्धे, अनुपालणासुद्धे, भावसुद्धे Thāṇa. 5.221(466); JS. अनुभासदि गुरुवयणं अक्खरपदवज्जं कमविसुद्धं । योसविमुद्धी सुद्धं एवं अनुभासणासुद्ध. Mūla. 643.(7)

अनुभासंत (anu-bhāsanta < anu-bhāṣamāna) *adj.* (pr. part.) [also अनुभासयंत], repeating after another, JM. गिण्हति सयं गहीय काळे विणएण सम्मगुववत्तो । अनुभासंतो पञ्चत्थं जाणतो जाणसगासे PañcāPra. 5.6; दिट्ठो य तेण पक्खचारणं साहूणं सुत्तयमणुभासयंतो सिद्धिक्खारो SamarāKa. 184.5.

अनुभासमाण (anu-bhāsamāna < anu-bhāṣamāna) *adj.* (pr. part.) repeating after another, JM. विंस्स सुणइ पासेणुभासमाणस्स वक्खणं ViĀvBhā. 2512.

अनुभासय (anu-bhāsa-ya < anu-bhāṣa-ka) *adj.* who repeats (what is already spoken), JM. गुरवो वि तदुवइत्तस्स चव अनु-

भासया नवरं । अरहंत-गुरुवज्जसायभावओ तस्स गणहराणं पि ViĀvBhā. 2517.

अनुभासा (anu-bhāsa < anu-bhāṣ [bhāṣ-ā Inst. sg.]) *v.* by repetition, JS. विणएण तहणुभासा हवदि य अनुपालणाय परिणामे । एइ पच्चक्खणं चउव्विहं होदि णादव्वं Mūla. 641(7)

अनुभित्ति (anu-bhitti < anu-bhitti) *f.* a nearby wall, AMg. ते अनुवुत्तुसु या अनुभित्तिस्स वा .. ओगाहस्स पुव्वाणुववणा चिट्ठइ अहालदमवि ओगाह BphKapp. 3.87.

अनुभुज- (anu-bhuñja- < anu-bhuj-) *v.* to enjoy, Apa. वरि जयकारं तु अनुभुजे सुदु भिक्खु होदि दहगीवहे PaumCa. (S.) 12.10.9.

अनुभूह (anu-bhūi < anu-bhūti) *f.* realization, M. मणमयी णिविहवे णिअसंभोप भअम्म ताणमई । कवल्लिअवीसविअप्पा अनुभूई वावि मंतसद्धत्थो MahāMañ. 49.

अनुभूहमय (anu-bhūi-maya < anu-bhūti-maya) *adj.* of the nature of direct knowledge, JM. कम्मे तुह संवेहो मज्जसि तं ताणोथराईय । तुह तमणुमाणसाहणमणुभूहमयं फलं जस्स ViĀvBhā. 1611.

अनुभूद (anu-bhūda < anu-bhūta) *adj.* experienced, JS. सुदपरिचिदाणुभूदा सब्वस्स वि कामभोगबंधवहा Samā. 4; जे भोगा खलु केई देवा माणुस्सिया य अनुभूदा Mūla. 710(8), Ś. (देवी) बहुणि अनुभूद-आणि इमस्सि राअउले अनुभूदाणि PratiYau 2.10.2; (लिदायक) एवं अनुभूदपत्तिववणसादी अहं MudrāRā. 159.2.

अनुभूय (anu-bhūya < anu-bhūta) *adj.* (ppp.) [f. -ā] experienced, enjoyed, AMg. तओ पच्छा अनुभूयकल्लणे ... पच्चइस्ससि Nāya. 1.1.110; Antag. 3.70; 3.71; अनुकल्लपम्मिवाहिं सुद्धिं अनुभूया सयण-संपजोगा Pañhā. 9.10; बहुसो सुहमणुभूयं न य सुहसणपरिच्छिण्णा MahāPacc 64; JM. अनुभूया मे मनुणो सिरी VasaHi 175.3; एवं कम्मवाहिगहिण अनुभूयजम्माइवयेण PañSu. 40; 39; अनुभूया उग्गरसा KappBhā. 3421; अनुभूया पिट्टरसा KappBhā 3480; मम परोक्वे किं तप अनुभूयं Erz. 9.29; JS. तमणंतगुणं पि ण एयसमयसिद्धाणुभूयसोक्खमम ŚrāĀ(V.) 538.

अनुभूयपुव्व (anu bhūya-puvva < anu-bhūta-pūrva) *adj.* experienced previously, already enjoyed, AMg. कहिं णं मेत्त मय अयंमयाक्खे अगिसंभवे अनुभूयपुव्वे Nāyā. 1.1.169; AnuOg. 172.68 (r.l.), JM. एस कोइ अनुभूयपुव्वरज्जो विहल्लयंतो Erz. 66.5.

अनुभूय- (anu-bhūsa- < anu-bhūṣaya-) *v.* to adorn (with one's presence), Ś. (सखी) कीस दाणि महाराओ आसणवेदिं ण अनुभूयेदि VettiSam. 2.29.5.

अनुमअ (anu-maa < anu-mata) *adj.* (ppp.) agreed to, approved, accepted, Ś. (युत्रधार) अनुमअ इदं अम्माणं SinMañ. 1.6.5

अनुमइ (anumai < anumati) *f.* name of a queen, Apa. मणिचूतु वि सत्थियसुरहरदु णिवडिदि हुउ अणुमइतणज MahāPu.(P.) 61.3.12.

अनुमइ (anu-mai < anu-mati) *f.* permission, consent, approval, JM. वज्जरावणमभियोगो परस्स इच्छस्स वा अणिच्छस्स । काउं सयं परिणते, अणिवारण अनुमती होइ NisBhā. 589; एतेहिं कारावण अनुमतीणं वयरम्मि गुत्तरो दोलो भवति NisBhā. 2.25.12; पेढी मूमीकम्मे निसंवतो अनुमई दोसा KappBhā. 1783; अत्राणाणमुवगमजयणाइजओ अवज्जविरईए । एगववयाइ चरिमो अनुमइमितो ति देसजई KamPay.(Ś.) 5.28; अनुमइविरओ य जई दोणइ वि कण्ठाणि दोणि न उ तईयं KamPay.(Ś.) 5.29; इय करणकारणाणुमइविसयमणुचित्तणं चउभयेयं JhāṇSay. 23; इकासीई सा करणकारणाणुमइताडिआ होइ ŚrāPraSu. p. 37b; अइ

णाम सुओ भि चि बज्जिओ बावि परिहरइ कज्जं । इति वि हु सुहसीलज्जो बरिहज्जो अनुमती मा सा GurTaVi. 3.152; सा वि तस्साणुमए तदेव बीबाहिधा Erz. 23.20; अनुमङ्गलेण ताओ, जायाओ तुज्ज जायाओ JinadaAkkhya. v. 337; नेव य एवं भंति आगच्छेज्जसि इरिवावहिब-अणुमएपसंगाओ KaKoPra. 92.8; Apa. अनुमइ देइ ण पुच्छियठ वसमउ जिणउवइठ SāDhaDo 16.

अनुमइओ (anu-maio < anu-mati-tah) *adv.* by virtue of assent to or approval of (something), JM. दम्ब-धयारिहत्तं सम्मं णाकण मयवओ तम्मि । तह य (उ) पयट्ठाणं तम्भावाणुमइओ स य (वेव) PaññāPra. 6.49 (comm. तद्भावाणुमइतः द्रव्यस्तवप्रवृत्तिलक्षणार्थानुमोदनात् जिनभावाणामनुमोदना भवति p. 124b.)

अनुमग (anu-magga < anu-mārga) *n.* 1 way which someone follows, path taken by someone, M. (Acc.) अनुमग-मुकगया से अन्ने वि हु कुबलयावलीणं समं Līla. 900; तुह दंसण-सुह-संपत्ति-काळसो एइ अनुमगं Līla. 1154; सो जत्थ जत्थ बच्चइ अनुमगं जाइ तत्थ तत्थेव JinadaAkkhya. gā. 105; (inst.) JM. तओ अनुमगेण चलिओ कती तयामिसुहं Erz. 7.22; सीहो विल्लओ अनुमगेण कुमारस्स Erz. 20.26; अनुमगेणुप्पओ भणिणीय विमोयणट्ठाए SurSuCa. 5.114; एवं विचित्तयंती अनुमगेणेव चलिया इं SurSuCa. 4.142; तो ते आउह-इत्था पहाविया कुमारपेसिया पुरिसा । बहवे अनुमगेणं गणियाए मयणरेहाए MuSuvraCa. 181; Apa. (Loc.) पिउ चवर अनुमगिं चंपइ भरणि BhaviKa. 46.11; कित्तिसेण अनुमगिं पवत्तइ BhaviKa. 310.5; अनुमगं तहो पविणहरं कुर सोणइएहिं मुक्क णिवकुक्कुर JaaCa. 3.35.3; (in epd.) M. वंत्तुइ-अनुमग-गया रायकुमारी तहिं पत्ता Līla. 739; तो तक्खण-रायाणत्त-दारवालाणुमग-संलग्गो Līla. 141; 2 according to a (particular) way (Inst.) Jā. तत्थ हि पंचहियारा नेया सुत्ताणुमगेण ŚraA.(V.) 219.

अनुमगओ (anu-magga-o < anu-mārga-tas) *adv.* 1 following the way taken by some one, M. पडिअस्स अ रुवइणो पडिओ अनुमगओ सुमित्तातणओ SetuBa. 14.32; JM. अनुमगओ य पत्तं साहुजुयल्यं CaupCa. 13.34; 2 according to the way taught, AMg. उप्पक्काणुप्पक्का माया अनुमगओ णिहंतव्वा MahāPacc. 21; Maraṇ-Vi. 203 = JM. VavaBha. 10.472.

अनुमगगागमि (anu-magga-gāmi < anu-mārga-gāmin) *adj.* who follows the way, Mg. (राक्षस) तदश अनुमगगागमिणो ... इह एव मे शग्गलोओ तुमुलओ हुवीअदि VeniSam. 3.2.33.

अनुमगगारि (anu-magga-cāri < anu-mārga-cārin) *adj.* [also 'यारि'] a follower of the path, one who follows the way afterwards, Jā. गाणाणुमग-चारि णिब्बाणपुरं बज्जि धीरो Paññāthi. 70; Apa. इउं तुज्ज कुमर अनुमगगारि KarCa. 7.3.2.

अनुमगजायय (anu-magga-jāya-ya < anu-mārga-jāta-ka) *adj.* [also अनुमगजात, अनुमगजाय, अनुमगजाय] born after (someone), AMg. महीए अनुमगजाए मल्लदिने नामं कुमारं Nāya. 1.8.115; पंचणं पुत्ताणं अनुमगजायया सुसुमा नामं दारिया Nāya. 1.185; मियादेवी मियापुत्तस्स दारगस्स अनुमगजायय चत्तारि पुते सव्वालेकारविभूंसिए करे Vīva. 14; JM. तस्स अनुमगजातो फगुरविस्सतो ĀvTi.(Malay.) II. 391b.10.

अनुमगयार (anu-magga-yara < anu-mārga-cara) *adj.* one who follows the way, Apa. सजायउ तहि अनुमगयार JaaCa. 2.6.8.

अनुमगलग्ग (anu-magga-lagga < anu-mārga-lagga) *adj.* (ppp.) pursuing, in the wake of, following after, M. खाजाणुमगलग्गो तुरिअं छिण्णअवो व्व मल्लउच्छंणो SetuBa. 6.33; भग्गाणु-

मगलग्गा पेच्छति दसावणं पवेगमणिवहा SetuBa. 15.6; JM. (मत्तहत्वी) सरोसरत्तच्छो । मज्झाणुमगलग्गो कमेडुं अशगओ सिग्वं Dhutt. 1.22; Apa. अरु निहत्सेणु अनुमग-लग्गु GayaSā. 2.8.

अनुमज्जण (anu-majjanam < anu-majjanam) *adv.* after the bath, M. इय दर-चक्खिय-महराणुविद्ध-संबोलपरिमलो हरइ । अनुमज्जण-माहरणावलंबणो से पिया-सत्थो GaudVa. 781 (comm. अनुमज्जनं मज्जनोत्तरकालम्)

अनुमज्जिता (anu-majjittā < anu-majjya) *ger.* having put together, JM. एवं जे जे भावा जहिं जहिं हुंति पंचमु गरंसु । ते ते अनुमज्जिता दम्बपमाणं नए धीरा JivSa. 166.

अनुमज्ज- (anu-mana- < anu-man-) *v.* to accord consent or approval, Apa. बंदणु णिंदणु पडिकमणु पुण्हं कारण जेण । करइ वरावइ अनुमज्ज एक्कु वि णाणि ण तेण Paramapp 2.64.

अनुमज्ज (anu-mana < anu-manas = anu-mati) *n.* (abstaining from) giving consent or approval (= tenth pratimā), Jā. दंसण-कय-सामाज्य-पोसह-सचित्त-रायभते य । बंधारंभ-परिगह-अनुमज्ज-उद्धिदं देसविरदो [? दे] य CarPa. 21; = BāApu. 69; = ŚraA.(V.) 4.

अनुमज्जचित्त (anu-mana-citta < anu-mana-citta = anu-mati-citta) *adj.* (a monk) who is inclined to give consent or approval (of cooking or getting food cooked for him), Jā. पयणं व पायणं वा अनुमज्जचित्तो ण तत्थ बहिदि । जेमंतो वि सघादी ण वि समणो दिट्ठिसंपण्णो Māla. 930(10)

अनुमज्जण (anu-manāna < anu-manana) *n.* the thought of giving consent or approval, Jā. पयणं पायणमणुमणं सेवंतो ण वि संजदो होदि Māla. 934(10); जो अनुमज्जणं ण कुणेदि गिहत्थ-कज्जेसु पाव-मूलेसु । भवियव्वं भावंतो अनुमज्ज-विरओ इवे सो हु KattiApu. 388; पुट्ठो वा अपुट्ठो वा ... अनुमज्जणं जो ण कुणइ सो सावणो दसमो ŚraA.(V.) 300.

अनुमज्जंती (anu-manantī < anu-manantī) *adj.* (f.) (pr. part.) thinking of, reflecting on, JM. रोयामि अनोरमयं (?) रमणुम्मोयणमणुमणं [? णं] ती TarLo. 1015.

अनुमज्जविरअ (anumana-viraa < anumana-virata) *adj.* who abstains from giving consent, Jā. जो अनुमज्जणं ण कुणेदि गिहत्थ-कज्जेसु पाव-मूलेसु । भवियव्वं भावंतो अनुमज्ज-विरओ इवे सो हु KattiApu. 388.

अनुमज्ज- (anu-manāna- < anu-manyā-) *v.* [v.t. अनु-मज्ज-] to assent, to concede, to permit, AMg. अम्मापियरो ... अकामां चैव जमास्सिस्स खत्तियकुमारस्स निक्खमणं अनुमज्जित्था Vīy. 9.33.45(179); थावच्चा गाहावइणी ... अकामिया चैव थावच्चापुत्तस्स दारगस्स निक्खमणमनुमज्जित्था Nāya. 1.5.19; जाया य पुत्ता ण हवंति ताणं को णाम ते अनुमज्ज एव Uth. 14.12; JM. अहं पि भारहे बासे साहुणो विहरमाणे अनुमज्जे सि MaViCa.(G.) 17a.11; अनुमज्जह जं अहं भणित्त्सं ति KuvMāKa. 216.32; Jā. किरियासु णाणुमज्जदि हवदि हि सो णट्ठ-चारित्तो PavSa. 3.65; Ś. (शकुन्तला) इदो अण्णदो ण वो गंतुं अनुमज्जे जवो असहाइणि मिह Śak. 36.8.3; (Pischel); (मन्दारिका) अनुमज्जंतु मं महाणुमाआ MālaMā. 1.36.19; (मानुमती) अनुमज्जंतु मं अजउत्तो Veni-Sā. 2.16.5; (सुन्दरक) अनुमज्ज मं मुहुत्तअं VeniSam. 4.9.215; Apa. मामहं सालिमहंतरवयणं सुणिवि सुणिवि अनुमज्जिवि सयणं Bhavi-Ka. 43.1; किउ अम्हरं [? हं] त्रिउ अनुमज्जिवि BhaviKa. 44.6; अनुमज्जंवि बोसइ खयरउ JambāSāCa. 7.7.8.

अनुमज्जा (anu-mannā < anu-manyā) *f.* [haplology ?] [also अनुमज्जा] consent to or acceptance or approval of (a sin-

ful set), AMg. साउं पञ्जतं आयेण काले रिउक्खमं निहं । तत्पुणविकत्थ-
णाए अणुजमाणेऽपि अणुमन्ना PindNi. 128; JM. आहाकम्मियमादी मंडव-
मादीसु होति अणुमण्णा । रक्खे अम्भावासे उवरिं दोसे पक्खेस्सं KappBhā.
3159; 5355; नियएहिं ओसेहिं, कोह भणेज्जा करेमस्सं किरियं । तत्सज्जणो
य धामं, नाउ भावं च अणुमन्ना KappBhā. 1981.

अणुमणिय (anu-manniya < anu-manyita = anu-ma-
ta) *adj.* (ppp.) approved, accepted, permitted, Apa. पं परि
दिपि पिपि अणुमणितं BhaviKa. 89.4; अणुमणितं नत्थि पमाय दिसि
JambūSāCa. 2.8.11; अणुमणितं तं सुणिपुंगवेहिं JambūSāCa. 2.13.8.

अणुमणियगमण (aṇumanniya-gamaṇa = anumata-ga-
mana) *adj.* one who has agreed to his going (being taken
along), JM. ततो एवंविहेहिं सउणेहिं अणुमणियगमणो इव नीणियो वेयालेय
VasūHi.(H.) 179.9.

अणुमत्त (anu-matta < anu-mātra) *adj.* slight, very small
(in quantity or degree) (lit. of the size of an atom), JM. विवि-
त्तायं पिसुणं अणुमत्तं जस्स दीसए नेव BhuVKeCa. 1609; Apa. पुण-
विहीणउ अणुमत्तु वि सुक्खु ण पावइ SudCa.(N.) 6.11.24.

अणुमद (anu-mada < anu-mata) *adj.* (ppp.) desired or
agreed, Ś. (धात्री) अणुमदो अयेण जोओ ति Avinā. 2.6.18;
(अनसूया) जथा अहं पेक्खामि तथा तस्स अणुमदं भवे Śak. 38.12;
(चित्रलेखा) अणुमदं मे Vikramo. 2.11.5.

अणुमदि (anu-madi < anu-mati) *f.* assent, approval, Jā.
पडिसेवा पडिसुणं संवासी चेव अणुमदी तिविहा Māla. 414(5)

अणुमंतव्व (anu-mantavva < anu-mantavya) *adj.* (pot.
part.) that has to be conceived or thought of, conceivable,
JM. सच्चिदोबलकाणुसराणो तदधिओऽणुमंतव्वो ViĀvBhā. 1660;
Apa. अणुमंतव्वउ विदधामि सज्जु, जिह अण्णा तिह पर गण्डु सज्जु Dham-
Par. 10.7.10.

अणुमंता (anu-mantā < anu-mantṛ) *m.* one who consents
or approves, Jā. पाहं देहो ण मणो ण चेव वाणी ण कारणं तेमि । कत्ता
ण, ण कारयिदा अणुमंता नेव कत्तीयं PavSā. 160; पाहं पाय-मोपो
तिरियन्थो मणुयदेवपञ्जाओ । कत्ता ण हि कारइदा अणुमंता नेव कत्तीयं Niv-
Sā. 77; 78; 79; 80; 81.

अणुमन्न (anu-manna- < anu-manya-) *v.* to assent, to
approve, to admit, AMg. इगतीस मिदगुणे अणुमन्ने सव्वसिद्धाणं
ĀrahPaḍ. 303; को णाम ते अणुमन्नेज्ज एयं Utt. 14.12; JM. अणुमन्नसु
अवियणं च मज्झ संजममहारहाद्धं SupāCa. 1.341; भसज्जं पि हु मंसं
देहिं अणुमन्नइ य जो जस्स । सो तस्स मग्गल्लगो वच्चइ नरयं न संदेहो Jambu-
Ca.(G.) 16.127; न य छज्जीवनियायोवमहरूवं गिहत्थावन्थमणुमन्नंति साहुणो
KaKoPra. 6.28; सहलीकुरु मणुयत्त अणुमन्नसु रज्जसामिस्स AkkhāMa-
Ko. 105.10; ता तं अणुमन्नह तुम्हे Erz. 25.21.

अणुमन्निअ (anu-mannia < anu-manya) *ger.* having
complied with, AMg. सम्ममणुमन्निअ तवं अपावभावो पुणो भणइ
BhaddaP. 23.

अणुमन्निद (anu-mannida < anu-manyita = anu-mata)
adj. (ppp.) permitted, M. (राजा) देवीए अणुमन्निदोम्हि RāmMāñ.
3.10.

अणुमन्निय (anu-manniya < anu-manyita = anu-mata)
adj. (ppp.) 1 approved or permitted, AMg. एवं लोए पलित्तम्मि
जराए मरणेण य । अत्ताणं तारइस्सामि तुम्हेहिं अणुमन्निओ Utt. 19.23;
2 affirmed, JM. समत्थ-संवेण य अणुमन्नियं KāKa.(Bhav.) 272.16;
Apa. ता अणुमन्निउ नियसुहिण मयणायणदुवारि SaṅKuCa. 488.6. of.

अणुमन्निय.

अणुमन्निवि (anu-mannivi < anu-manya) *ger.* having
thought of, having considered, Apa. उज्जउ तुम्ह तणउं आयदिमि,
किउ अम्हं चित्तु अणुमन्निवि BhaviKa. 44.6.

अणुमन्नेवि (anu-mannevi < anu-mānayitvā = anu-mā-
nya) *ger.* having persuaded, having won over, Apa. माव्हं
सालि महंतरवयणं सुणिवि सुणिवि अणुमन्नेवि स्यणं BhaviKa. 48.1.

अणुमय (anu-maya < anu-mata) *adj.* [f. -ā] (ppp.)
approved, permitted, allowed, agreeable, AMg. अम्हं एणे पुत्ते
इहे वंते . बहुमए अणुमए Viy. 9.33.35 (9.169); सेणियस्स रणो धारिणी
नामं देवी होत्था इट्ठा वंता . बहुमया अणुमया Nāya. 1.1.17; 1.5.20;
अम्हं एणे पुत्ते इहे वंते . अणुमए Antag. 3.68 [Ldn.]; सव्वस्स अणु-
मयाओ (सुंदरीओ) Paṇḍā. 4.8; अहं विजयस्स खतियस्स पुर्व्व इट्ठा ...
अणुमया आसी Vira. 20; जं पि य इमं सरीरं इट्ठं वंते वियं . अणुमयं ...
चरमेहिं ऊसासणीमासेहिं बोसिरामि Uvaṇ. 87; अज्जगस्स अहं णत्तुए होत्था
... सम्मए बहुमए अणुमए RāyPa. 750; इह खउ जिणमयं जिणाणुमयं
जिणाणुलोमं Jivābhi. 1.1; 3.597; भासा चउप्पगारा, दोणि य भासा
अणुमयाओ Pannav. 11.30 (869 gā.192); सा णं तस्स भारिया भविस्सइ
इट्ठा वंता . बहुमया अणुमया Niraya. 3.128; जं पि य इमं सरीरं ... इट्ठं
वंते . अणुमयं ... जावज्जीवाए बोसिरामि ĀurPaḍ. (I) 11; भत्तपरिजं
तुम्हाणुमयं पवज्जामि BhaddaP. 35; अत्रं पि धम्मकिच्चं, तं सव्वं अणुमयं
मज्झ CauSar. 25; 26; से किं तं उववायनिज्जुसिअणुमये ? उरेसे निदेसे व
निग्गमे ... समोयारणाऽणुमए AṇuOg. pā.133; इय जीवमजीव य सोक्खा
सहकिण य । सव्वनयाण अणुमए रमेज्जा संजमे सुणी Utt. 36.249; वासा-
वासं पज्जोसवियाणं . तहप्पगारां कुलां अणुमयां भवंति जन्थ से णो कप्पइ
अदक्खु वज्जए Kapp.(S.) 19; अत्थि णं थेराणं तहारावाणि कडाणि ...
अणुमयाणि भवंति Vava. 3.9; JM. कलमोयेणे अ पयसा अत्रं च सभाव
अणुमयं जस्स VavaBhā. 10.461; तदणुमए चेव ठावयव्वं MaViCa.(G.)
17a.1(2); अणुमयमिणमन्नेहिं वि सुवुद्धिवयणं असेसमंतीहिं KaKoPra.
10.22; भणइ संवंपवसा जह संवंपित्तं अणुमयं ते SaṇṇTa. 3.20; मज्झे
रायउ पडित्तिक्कण लोवागमाणुमय । नामाथरिणहिं समं करिअ विचारं विचार-
रहिणहिं GaṇSudSa. 66

अणुमयत्थ (anu-mayattha < anu-matārtha) *m.* approved
or acceptable meaning, JM. भावामं पि य दुविहं, वयणामं चेव णो य
वयणामं । वयणाम अणुमयत्थं, आमं ति हि जो वदे वक्कं KappBhā. 844;
'कामं' अणुमयत्थं, 'खउ' सवो इमं अवधारेति NisCu. 4.309.27.

अणुमर (anu-mara- < anu-mṛ-) *v.* to die, to die after
somebody, to immolate oneself, AMg. इय पारंपरमरणे अणुमरइ
सहस्ससो जाव PindNi. 274, तस्यं पंडियमरणं जं केवलियो अणुमरंति Āur-
Paḍ. (V) 35; दंसणनाणसहगओ पंडिअमरणं अणुमरिस्सं ĀurPaḍ. (V.)
46; JM. आओ अणुज्जयसासणेण विहिणा अणुमरामि KappBhā. 12-22
(comm अनु पश्चात् संल्लेनाद्युत्तरकाय मरणं प्रतिपद्येष्टम्); जो तेहिं समं
एगमवि रत्ति वसइ सो तेण अणुमरइ Āv.(Malay.) II p. 395a.10; अम्मो
मा भण अलियं एक्कं अणुमरेज्ज जइ तं सि KuVMaKa. 263.18; Jā.
दंसणनाणसहगदो पंडियमरणं अणुमरिस्से Māla. 75(2); तस्यं पंडियमरणं जं
केवलियो अणुमरंति Māla. 2.59(59(2)); M. अणुमरिहिं व मरंतं दच्छिइ
व जिअंतराहवं जणअसुआ SetuBa. 14.55; Ś. (r) (पुरुष) एसा वीरमादा
समलविणहं पुत्तं सुणिअ ... अणुमरदि VepiSām. 4.9.11.

अणुमरण (anu-marana < anu-marana) *n.* self-immola-
tion, dying with or after somebody (on the funeral pyre),
M. अणुमरण-वणालिण विअम-सुह-सिज्जिरीय GaSaSa. 5.7; अणुमरण-
पत्थिआए पच्चागज-जीविए विअममम्मि GaSaSa. 7.33; गहिआणुमरण-अदक्ख-

विधाओ व गाअ-गारीओ GaudVa. 479; Apa. अनुमरण करण कायरं कोह BhaViKa. 225.4.

अनुमरंती (anu-maranti < anu-mriyamānā) *adj.* [*f.*] (*pr. part.*) immolating, one who dies after (somebody), JM. पडमसिरी अनुमरंती महया किच्छेण वि धारिया परियणेण KaKoPra. 24.84.

अनुमहतर (anu-mahatara > anu-mahattara) *m.* [also अनुमहतर, अनुमहयर] officer next in order to the mahattara officer, JM. महतर अनुमहतरण ललियासण कटुअ दंडपसिण व Kapp-Bha. 3574; तहियं तु असण्हिए, अनुमहतरतो धुरे ठाति KappBha. 3575; महतर अनुमहयरण ललित्तासण कटुअ दंडपसिण व NisBha. 1194; अनुमहतरतो धुरे ठाति NisBha. 1195; मूलमहत्तरं असण्हिते जो पुच्छ-णिजो धुरे ठावति सो अनुमहत्तरो NisCa. 2.144.19.

अनुमहंत (anu-mahanta < anu-mahat) *adj.* small or big, JŚ. जीवा पुणलकाया धम्माधम्मा तरेव आयासं। अत्थितमिह य णियदा अणणमइया अनुमहंता Puñeatthi. 4.

अनुमाण- (anu-māna < anu-mānaya-) *v.* to consult with, to win over, Ś. (शकुन्तला) भूओ वि सहीअणं अनुमाणइस्सं Śak. 85.9(3)

अनुमाण (anu-māna < anu-māna) *m.* [from mā- cf. anumāna Kāthaka. 39.2] knowledge based on something similar, analogical knowledge, (*lit.* thinking after something), AMg. दोहमयमायलोमा उत्सवं वडुअ मणुस्साणं। कूडतुलकूडमाणा तेणणु-माणेण सवं ति Taud. 72; दोहि छायाणुमाणप्पमाणेहि ओमाण SuraP. 9.3; M. जाणंती कीस तुमं तुलसि सेस-पुरिसाणमाणेण परं SetuBa. 11.88; Ś. (शकुन्तला) अत्तणो हिअआणुमाणेण पेक्खसि Śak. 60.14(5); Apa. तेसु वि सहसिमज्झाणुमाणु थित तिरियलोउ रज्जुय पमाणु PaumCa.(S.) 1.11.4; सत्यमेहु ... पेविखवि णरवइ भणइ ... एयहु अनुमाणे जिणहो भवणु कारावमि जेण संसारमहणु PaNaCa.(P.) 2.2.4.

अनुमाण (anumāna < anumāna) *n.* [usually from mā- to measure, cf. अनुमा, better from man- 'to think'] inference, conclusion drawn by a logical process, AMg. कैसिंवि तक्काइ अबुज्झमावं खुट्ठं पि गच्छेज्ज असइहणे। आयुस्स कालातिवारं वधातं लद्धाणु-माणे य परेसु अट्ठे Sdy. 1.1 13.20(576); अहवा हेऊ चउअविहं पक्खे, तं जहा — पक्खेले अनुमाणे ओवम्मे आगमे Thāna. 4.504(336); पमाणे चउअविहं पण्णत्ते, तं जहा — पक्खेले अनुमाणे ओवम्मे आगमे Vly. 5.4.26 (5.97); अनुमाण-हेउ-दिट्ठतसाहिया बयविवागपरिणामा NandI. gā 68; नाणणुणप्पमाणे चउअविहं पण्णत्ते, तं जहा — पक्खेले अनुमाणे ओवम्मे आगमे AnuOg. 436; अनुमाणे तिविहं पण्णत्ते, तं जहा — पुब्बवं, सेसवं, दिट्ठसाह-म्मवं AnuOg. 440; JM. अनुमाणहेउदिट्ठतसाहिया बयविवागपरिणामा। हिअनिस्सेसफलवई बुद्धी पारिणामिजा नाम ĀvNi. 427a.6; परोक्खमिह तमणुमाणं व ViĀvBha. 90; भिज्जइ जं नाणमोऽणुमाणाओ ViĀvBha. 2007; अत्थि ति निविगण्यो जीवो नियमाउ सदओ सिद्धी। कम्हा ? सुअ-पयत्ता घटखरणिमाणुमाणाओ DasaveTī.(H.) p. 126a.gā.26; आगास-पडाणुमाणाओ DasaveTī.(H.) 130a.gā.45; 46; पक्खेलेणुमाण-पमाण-खउअयं च अणे विवारंति KuvMāKa. 34.20; पक्खेलेण विउते ण य सारसिणं अनुमाणं ण उवमाणं KuvMāKa. 55.28; जं दक्खमदिट्ठगुणं गुणेगेदेसेण दिट्ठ-गुणदेसेणगुणम्मइ तं दक्खं जाण अनुमाणं TarLo. 1820; इदियं पक्खेले परोक्खमणुमाणमाअं होइ SarvaSa. 12; अनुमाणमंतरं परोक्खगुणवज्जणं नेहे PubCa. 1.100; JŚ. जं जाणिज्जइ इदिय-बावार-काय-विट्ठाहि। तं अनुमाणं मण्णदि तं पि णयं बहुविहं जाण KattiAnu. 267; M. णिअआणुमाणणीसंक्क हिअअ वे विरम एसाहे GāSaSa. 4.45; ओच्छिणं पक्खेले ओच्छिणं

तम्मुहं च अनुमाणं MahaMañ. 5; Ś. (विदूषक) ण हि पक्खेले वारणे चिक्कारेण तस्स अनुमाणं SiiMañ. 2.23.47; Apa. अण्ण होइ अनुमाणि सिअउ JaaCa. 3.22.5; केत्तिउ कहमि मुणहु अनुमाणे जम्मइ अप्पाणउ अप्पाणे JambūSaCa. 11.3.7.

अनुमाणइत्ता (anumānaittā < anumānayitvā) *ger. (caus.)* after having inferred, AMg. दस आलोयणादोसा पन्नत्ता, तं जहा — आकंपइत्ता अनुमाणइत्ता जं दिट्ठं बायरं व सुहुमं वा। छत्रं सदाउलयं बहुजण अव्वत्त तस्सेवी Thāna. 10.70(732) = Vly. 25.7.191 (25.532) (comm. अनुमाणइत्ताति अनुमान्य, अनुमानं कृत्वा p. 910b.10); आसमसंसियाणि व बहुई सत्तसयाइ अनुमाणइत्ता ... उत्तरामिमुहस्स महपत्थायं पत्थावेत्तए Niraya. 97; JM. आकंपइत्ता अनुमाणइत्ता जं दिट्ठं बायरं च सुहुमं वा ViMaPra. 96.5(52)

अनुमाणगम्म (anumāna-gamma < anumāna-gamya) *adj. (pot. part.)* known from inference, JM. न य सोऽनुमाणगम्मो जम्हा पक्खत्तपुब्बयं तं पि ViĀvBha. 2005.

अनुमाणिताण (anu-mānittāna < anu-mānya) *ger.* after having taken the consent, AMg. एवं सो अम्मायियरं अणुमाणिताण बहुविहं। ममतं छिदई Utt. 19.86 [v.1. अनुमाणेत्ताण]

अनुमाणिय (anu-māniya < anu-mānita) *adj. (ppp.)* accepted, agreed upon, AMg. आकंपिय अनुमाणिय जं दिट्ठं बायरं व सुहुमं च BhaĀrā. 562 = Māla. 1032(11)

अनुमाणेउ (anu-māneum < anu-mānayitum) *inf.* to convince, to persuade, JM. अनुमाणेउ रायं सण्णायग णिहमाण विज्जादी। पक्खकण्डं चरित्ते जहा तहा नेव सुदो उ VavaBha. 1.89.

अनुमाणेऊण (anu-māneūna < anu-mānya) *ger.* after having inferred, AMg. अनुमाणेऊण गुहं एवं आलोयणं ĀrahPaḍ.(V.) 350.

अनुमाणेदूण (anu-mānedūna < anu-mānya) *ger.* having inferred (known by inference), JŚ. अनुमाणेदूण गुहं एवं आलोचणं तदो पच्छा BhaĀrā. 472.

अनुमाय (anu-māya < anu-mātra) *adj.* of the size of an atom, little, AMg. अनुमायं पि मेहावी मायामोसं विवज्जए Dasave. 5.2.49 (comm. अनुमात्रमपि स्तोकमात्रमपि); सत्तिहिं च न कुब्बेज्जा अनुमायं पि संजए Dasave. 8.24.

अनुमायव्व (anu-māyavva < anu-mātavya) *adj. (pot. part.)* worthy of being known by inference, inferable, JM. (अप्पा) अनुमायव्वो अगेज्जो इदियगुणहिं TarLo 1326

अनुमालिवि (anu-māliivi < anu-mālitvā = anu-māla-yitvā) *ger.* having turned into garlands, Apa. कमलई खुडिवि थुएवि अनुमालिवि BhaViKa. 68.8. (cf. Marathi माळणे)

अनुमाविअ (anu-māvia < anu-māpita) *adj. (ppp.) (caus.)* known by inference, M. (राजा) थण-प्य-अणुमाविअं सत्तिअमेह-मुज्जिमइ SiiMañ. 1.19.

अनुमिअ (anumia < anumita) *adj. (ppp.)* known by inference, M. (राजा) तहाहरंमिलानदा अणुमिअइमावं थणप्य-अणुमाविअं सत्तिअमेह-मुज्जिमइ SiiMañ. 1.19.

अनुमित्त (anu-mitta < anu-mātra) *adj.* of the size of an atom, little, Apa. जिय अणु-मित्तु वि दुक्खदा सहण ण सक्खि जोइ Paramapp. 2.120; चित्तु धिप्पए अलीदए। अणुमित्तु वि तियहे पुण को समत्तु इह वसुहवीदए SudCa.(N.) 8.36.38.

अनुमुयंत (an-u(m)-muyanta < an-un-muñcat) *adj. (pr. part.)* not abandoning, AMg. अनेण विसेसेणं वण्णेणं भावणु-

सुबंतो उ । एवं चरमाणो खलु भावमाणं मुनेयब्बं Utt. 30. 23.

अनुमुहत्तस्स (anu-muhuttassa < anu-muhūrtasya) *adv.* in the next moment, JM. तत्तो अनुमुहत्तस्स पत्ति कोमुदिका फिलफिला-यंती VasaHi. 307. 29.

अनुमेअ (anu-mea < anu-meya) *adj.* [also अनुमेय] in-ferable, M. कोसिय-स्याणुमेयं जायं रणं व वण-गहणं Lila. 453; (देवी) रोमंचुगमणुमेअ-चलणा कोलति वा अंकुरा CandLe. 1. 23; Apa. अनु-दिट्ठयमिक्खलकाणुमेउ संजमहाणागमसुद्धिहेउ JambūSāCa. 10. 21. 9.

अनुमेत्तं (anu-mettam < anu-mātram) *adv.* of the size of an atom, very little, JŚ. जत्तस्स हिदयेणुमेत्तं वा परदब्बम्मि विज्जेद रागो Pañcatti. 167; M. (विदूषक) जं उण गुणं अलविक्खं दिणं लक्खं पि तं ण अनुमेत्तं SūMañ. 2. 24; Apa. जो अनुमेत्तु वि राउ मणि जाम ण मिहए एत्थु Paramapp. 2. 81.

अनुमेरा (anu-merā = anu-maryādā) *f.* near the bound-ary, within the limit, AMg. से अनुकुल्लु वा अनुभित्तीसु वा अनु-चरियासु वा ... अनुमेरासु वा स खेव उगहस्स पुब्बाणुणवणा चिट्ठइ अहालंद-मवि उगहए BrhKapp. 3. 29; JM. 'अनुमेरा सीमाए' ति मयादा, सीमा, ततो अनुमयादायामनुसीमायामित्येकोऽर्थः comm. on KappBhā. 4790.

अनुमोअ (anu-moaga < anu-modaka) *adj.* [also अनु-मोअ] one who agrees or gives consent to, JM. रहकारदाणअणु-मोअओ मिगो जह य बलदेवो (सुगए लहर) UvMa. 108; ता तस्सेव हिअट्ठा तस्सीसाणमणुमोअगाणं च । तह अप्पणो अ धीरो जोगत्तस्सणुजाणं एव PañcaVa. 950.

अनुमोअणा (anu-moanā < anu-modanā) *f.* consent, JM. सम्मं अनुमोअणा गुणाण जहा । दुक्कडचरिया तह भावणा य मणसुद्धिबीआइ VivMañ. 6 (comm. अनुस्मरणम् recollection)

अनुमोअंत (anu-moanta < anu-modayati) *adj.* (pr. part.) one who agrees to or affirms, JM. अप्पहियमायरंतो अनु-मोअंतो अ सुगए लहर UvMa 108 (comm. अनुमोदयश्च दानमानान्यां समर्थयंश्चेत्यर्थः)

अनुमोअमाण (anu-moamāṇa < anu-modamāṇa) *adj.* (pr. part.) who consents to, JŚ. तेसिं पि णत्थि बोही पावं अनुमोअ-माणं DamPa. 13.

अनुमोइय (anu-moiya < anu-modita) *adj.* (ppp.) con-sented, agreed, approved, AMg. कयं ... कारियं ... अनुमोइयं पडिक्क-मामि ĀurPacc.(V.) 11; JM. चरियाणुपित्तणं सुकयं अनुमोइयं होइ JinadaĀkhyā. gā. 5; Apa. अनुमोइय वज्जोवरहो धीय BhaviKa. 321. 5; तो मंतिसुआइ अनुमोइउ BhaviKa. 328. 11.

अनुमोद- (anumoda- < anumodaya-) *v.* to approve, to give consent, JŚ. ण करेति ण कांति य का(?) करेत् णाणुमोदंति Māla. 804(9)

अनुमोदण (anu-modana < anu-modana) *n.* approval, consent, AMg. करणकारावणाणुमोइणअट्ठाविहअणिट्ठयम्मपिडित्त-गुम्भारो-बंतदुग्गाजलौवदरणिबोलिज्जमाण-उम्मगगनिग्गदुल्लभतल संसारसागरं Pañha. 3. 23; JM. अनुमोदणकारावण, दुविधा साइज्जणा समासेणं अनुमोदणं हु लहुओ, कारावणे गुरत्तरो दोसो NisBhā. 588; अनुमोदणे लहुत्तरो दोसो, कारावणं गुरत्तरो दोसेत्यर्थः NisCu. 2. 25. 13, कारावणमण्णेहि अनुमोदण उम्हमादिणो दोसा KappBhā. 3608; अनुमोदण-कारावण पमुणिकखंतस्स वा करणं KappBhā. 3612; JŚ. कदकारिदाणुमोदणरहिदं तह पाहुणं पत्तयं च NiySā. 63.

अनुमोदिद (anumodida < anumodita) *adj.* (ppp.) appro-ved, consented, JŚ. बोच्छं अदिचारेज्जं कारिदं अनुमोदिदं अ कदे Māla.

199(5)

अनुमोय- (anumoya- < anumodaya-) *v.* 1 to approve, to accept, AMg. सिद्धाण सिद्धमावं अत्तेसकम्मक्खएण सुहमावं । दंसण-नाण-सहावं, अनुमोएमो य तिविहेणं CanSar. 21; 22; 23; 24; JM. अनुमोयइ सुकयारं VivMañ. 95. 2 to agree to, to affirm, AMg. दाणं सीढं सुतवं सुगुणं सत्ताणमणुमोए PajĀrā. 59; 60; तिरियाण देसविररं पजंता-राहणं च अनुमोए PajĀrā. 67; 88; वय-कारिय-अनुमोइयमहयं तं सब्ब-मणुमोए PajĀrā. 106; तिक्कालं जं सुवयं तमहं अनुमोएय सम्मं ĀrāhKu. 6; JM. अनुमोएमि सहसितं तं च उहसियरोमंचो VivMañ. 61; Apa. अनुकमि अनुमोअसु साहु-सत्थ तुह होइ जेण जीहा पत्तय TavSān. 3. 2.

अनुमोय (anumoya < anumoda) *m.* approval, consent, JŚ. मण-वयण-काय-कय-कारिदाणुमोएहि वज्जिओ ŚrāĀ.(V.) 79; तिप्पिउ पंमि लहु अनुमोए BhaviKa. 332. 4; अनुमोए ताहि तिहुं संपन्नगुणंतरिण BhaviKa. 333. 10

अनुमोयण (anumoyana < anumodana) *n.* consent, appro- val, AMg. जं तं पिडवायसुदं ... कयकारियाणुमोयण-नवकोडीहि सुपरिसुदं ... कासुकण भिवसंण वट्ठियव्वं Pañhā. 16. 8; JM. जणो वि हु दब्बत्थव-भेदो अनुमोयणेण अत्थि ति । एयं च एत्थ पेयं इयं सुदं तंतजुत्तीए Pañcā-Prā 6. 28; JŚ. अनुमोयणेण तिरिया वि उत्तट्ठणं जहाजोणं (जायति) ŚrāĀ.(V.) 248; Apa. पियकारियअनुमोयणभेयहि BhaviKa. 275. 4; अनुमोयणफलेण रउ पाविउ BhaviKa. 329. 1.

अनुमोयणा (anu-moyanā < anu-modanā) *f.* [also अनु-मोअणा] approval, consent, AMg. आहा अहं य कम्मं आयाहम्मं य अत्तकम्मं य । पडिसेवण पडिसुणणा संवाससुमोयणा चेव PindNi. 93; पडि-सेवणमाइणं दाराणसुमोयणावसाणाणं । जहसंभवं सरुवं सोडाहरणं पवक्खामि PindNi. 113; 118; JM. होउ मे एसा अनुमोयणा सम्मं विहिपुब्बिगा PañSū. 12; पणमिय सिरिबीरजिणं ... जिणवक्खएसविसयं तहेव अनुमोअणं बुच्छं SarvaSā. 1.

अनुमोयणी (anumoyanī < anumodanī) *adj.* [f.] (the speech) giving consent or approval (to the sinful acts), AMg. तहेव सावज्जमणुमोयणी गिरा ओहारिणी जा य परोवघाइणी Dasave. 7. 54 [v.l. अनुमोइणी]

अनुमुक्क (an-ummukka < an-unmukta) *adj.* (ppp.) not abandoned, not free from, AMg. तामसेण भावेण अनुमुक्का Pañhā. 4. 3; (active) who has not given up, धीरत्तणमणुमुक्को, तेण तुम देव ! अरिहतो ViTha. 8.

अनुमुयंत (an-ummuyanta < an-unmūcat) *adj.* (pr. part.) one who does not leave, who does not abandon, JM. अरिहतनगुक्कागे धन्नाण अवक्खयं कुजंताणं । हिअयं अनुमुयंतो विसुत्तिवावारओ होइ ĀvNi. 924; सेसे सकोस मंडल, मूलनियंथं अनुमुयंतणं पुब्बट्ठिताण उगहो समंतरपल्लिगा दोण्ह KappBhā. 489a.

अनुमुहु (an-ummuha < an-unmukha) *adj.* with the face averted or turned away, JM. पिह साहुस्स अनुमुहुो चिट्ठामि ति तेण वाणमंतरेण टविवखेण वि सुहं कयं Erz. 55. 18.

अनुमहस्सणं (an-umha-ssanam < an-uṣma-svanam) *adv.* without making hissing sounds, softly, M. अनुमहस्सणं पम्हला बिम्हअदा पउत्ता दिसंउं थणं सुंविक्कण ŚrīKāv. 8. 11.

अनुय (anu-ya < anu-ga) *adj.* following, given to, AMg. एकारं नामं रट्ठुक्के .. अहम्मिए अधम्माणुए Vīva. 1. 1. 47; मणुवा ... धम्मिया धम्माणुया Uvav. 41; m. follower or companion (of one's superior in rank), Apa. जगतंसिय अशिधारासियहि अनुयहि णिवखंधारा-सियहि MahāPu.(P.) 15. 8. 11.

अणुय (anu-ya < anu-ka) *m.* 1 atom, the smallest particle of matter, *Apa.* जगु जित्तु जेहिं निम्मिउ तेहिं अणुयहिं देवहु देहु *MahāPu. (P.)* 3.11.12; 2 smallest particle of time, *Apa.* काळु मुणिल्लहि दवु तुहुं बट्टणलक्खण पउ। रयणहं रासि विमिण्ण जिम तसु अणुयहं सह भेउ *Paramapp. 2.21*; 3 fine particles (of Karman), *Apa.* विसय-कसायहिं रंणियहं जे अणुया लग्गति। जीव-पएसहं मोहियहं ते जिण कम्म भणंति *Paramapp. 1.62*; 4 [*f. -ā*] a kind of food grain, *JM.* भलाहं चउवीसं जब गोमुम सालि वीहि सट्ठी य। कोद्व अणुया दंगू रालय तिल मुग्ग मासा य *PavSāro. 1004*; = *DagaveTī. 193a.5*.

अणुय (anu-ya < anu-ja) *m.* younger brother, (*lit.* horn after), *Apa.* गिणवि जणेरीणंदणु बाहिय-संदणु अणुउ मणेण पहिट्टउ *RitNe- (a.) 3.11.17*; पुण्ययु तहु अणुउ पयासिउ *MahāPu. (P.) 37.11.19*. ता कासं अणुयहु दिट्ठि मुक्कु *MahāPu. (P.) 46.10.9*; जेठुहु वरुणारुणकमल-पाणि अणुयहु वि बसुंधरि सोक्खलाणि। जायउ दोहिं मि दो गेहिणीउ *MahāPu. (P.) 93.6.5*.

अणुयंच- (anu-yañca < anu-añc-) *v.* to turn towards, accompany (as a mark of respect), *JM.* सीहुद्वारं जाव अणुयंचइ *KaKoPra. 45.12*.

अणुयत्त- (anu-yatta < anu-vṛt-) *v.* [also अणुयत्त-] to follow, to comply with, to conform to (somebody's wishes), *AMg.* अन्हे अणुयत्तिमो तुहं छंदं *Tittho. 737*; *JM.* अणुयत्तहं मं चंदमिव जणहा *VasuHī 363.29*; अणुयत्तहं भणइ पियं जं कज्जं तं मुणेइ चित्तेण, *GāRāKo. 228*; छंदं जो अणुयत्तहं मम्मं रक्खइ गुणा पयासेइ *Jinadh-Ākhyā. II p. 55.10 [v.94]*; *Apa.* अप्पमत्तु कोसिउ अणुयत्तहं *BhaviKa. 310.5*.

अणुयत्त (anu-yatta < anu-vṛtta) *n.* 1 behaviour, action, *AMg.* चंदो दुराणुयत्तो लज्जारहिओ जणो जातो *Tittho. 912*; 2 continuation, *JM.* तहं चेव उगहम्मि अणुयत्तं तंमि रायमादीणं। साहम्मि उगहम्मि सुत्तमिणं अठमं पदमं *VaVaBhā 8.1*; 3 obedience, *Apa.* राउल्लमंडइं पियमं न हंति अणुयत्तवत्तेण वडंति जंति *BhaviKa. 209.3*.

अणुयत्तण (anu-yattana < anu-vartana) *n.* observance, compliance, *JM.* अणुयत्तणपत्ते पम्मगुणपडाइए कंहुं मुयण। मज्झं निष्क-बहुमए हा मज्झं कए इह मया सि *TarLo. 587*.

अणुयत्तणा (anu-yattanā < anu-vartanā) *f.* [also अत्तणा] behaviour or treatment towards the sick, *JM.* वो वोच्छिइ गेल्ले दुविहं अणुयत्तणं निरवसेसं *KappBhā. 1064*; अणुयत्तणा उ एसा दब्बे विज्जे य वत्तिया दविहा *KappBhā. 1072*.

अणुयत्तंत (anu-yattanta < anu-vartayat) *adj. (pr. part.)* observing, following, *JM.* सो पुण चरणकरणसज्झायं अणुयत्तंतेहिं गेण्हा-वित्तवो सि *ĀvTī. (H.) 303a.2*; कयं च लोयट्ठिइमणुयत्तंतेण भगवया दार-परिगहाइयं *CanpCa. 83.9*; छंदं अणुयत्तंतो वेसो वि जणो पिया होइ *ChaGā. 22*.

अणुयत्तमाण (anu-yattamāṇa < anu-vartamāṇa) *adj. (pr. part.)* [*f. -ā. I-*] [also यत्तेमाण] following (the example or precept), complying with (wishes), conforming to (expectations), *AMg.* तपं णं से अणुयत्ते कुमारे अम्मापिइवयणमणुयत्तमाणे तुसिणीए संचिट्ठइ *Antag. 192*; अप्पंगइया सूरियाभस्स देवस्स वयणमणुयत्तमाणे *ItayPa. 16*; *JM.* विणयोणहिं दंजलिय(? उ)हेहिं छंदमणुयत्तमाणेहिं। आराहिओ गुरुजणो सुयं बहुविहं लुं देइ *ViĀvBhā. 1451*; सीसे णं मय-मणुयत्तमाणो अणुयत्तइ णं सिरिबिजओ *VasuHī. 816.20*; तं च अणुयत्त-माणी अवक्ता *VasuHī. 352.5*; हंस ! तुहं गतिमणुयत्तमाणी, साहसु मे पियं *VasuHī. 350.11*; रमणमणुयत्तमाणी सुहु कया चक्कवई वि *TarLo.*

507; तो तेजेवं भणिया तस्स य छंदमणुयत्तमाणा हं *TarVaKa. (Bhā.) 282*; सहइह समत्थेइ य कुणइ करावेइ य गुरुजणाभिमयं। छंदमणुयत्तमाणो गुरुजणा-राहणं कुणइ *Āv(MalayTī.)* [quoted by *Alt. Ref.* not traced]

अणुयत्तय (anu-yattayam < anu-yātrakam) *adv.* on a pleasure trip or journey, *JM.* कयारं च निग्गया अणुयत्तयं आसेहिं *VasuHī. 175.9*.

अणुयत्ति (anu-yatti < anu-vartin) *adj. (one)* who complies with, *JM.* खीणकसाओ अरिहा कयक्खिओ अवि य जीयमणुयत्ती *KappBhā. 1781*.

अणुयत्तिअ (anu-yattia < anu-vartita) *adj. (ppp.)* [*f. -ā. yā*] [also अणुयत्तिय] who has been complied with, *JM.* अणुयत्तिओ य उवयारं गाहिओ खदं खदं दब्बजातं वियरेइ सि *ĀvTī. (H.) 50a.1*; तं मणिरहो रहम्मि पवणइ एवं कयम्मि किर जणणी। अणुयत्तिया भविस्सइ इय तुहं भावो न सो जुत्तो *SupāsCa. 5.42*.

अणुयत्तिय (anu-yattiya < anu-vartita) *n.* act of complying or obeying, *JM.* अणुयत्तियं न-याणइ पिये वि भणिए वि अण्णियं भणइ। दाणेण न संपज्जइ नत्थि उवाओ खल्लयणस्स *ChaGā. 29*.

अणुयंध (anu-yandha < anu-bandha) *m.* [anubandha *Loc. adv.*] instantly, *Apa.* छट्ठण मणुणा अणुयंधे वारिय णर कयसीमा-चिंधे *MahāPu. (P.) 2.11.10*. cf. अणुयंध.

अणुयंपा (anu-yāmpā < anu-kāmpā) *f.* compassion, *JM.* अहवा सुमेणं संविमेणं णिव्वेणं अणुयंपाए (कारयसम्मत्तं लभिवज्जइ) *Canp- (a.) 15.15*; *M.* अणुयंपा वा हासो होइ अवहीरणं व्व गन्धाण *GandVa. 95*; तो अणुयंपाणुयं वयणं णिय-सामिणो मुण्ण *Līlā. 145* cf. अणुयंपा, अणुकंपा.

अणुयंपादाण (anu-yāmpā-dāṇa < anu-kāmpā-dāṇa) *n.* giving out of compassion, *JM.* अणुयंपादाणं पुण तित्थयरेहिं वि न कहिं वि पटिसिद्धं *CanpCa. 78.12*.

अणुयंपारइ (anuyāmpā-rai < anukāmpā-rati) *adj.* who has a liking for compassion, *JM.* अहवा ... परोवयारनिरओ अणुयंपारइ न एस कम्मचंडालो किं तु जाइचंडालो *SamarāKa. 214.10*.

अणुया (anuyā < anujā) *adj. [*f.*]* younger sister, *JM.* साव-त्थीए नयरीए कणयंकज राया। तस्स ... खंदो नाम कुमारे, अणुया सुनंदा नाम कल्ला य *UvMā. 328.4*.

अणुया- (anu-yā- < anu-yā-) *v.* to follow, to go after, *JM.* रुपी य अणुयाति अमरिसिओ *VasuHī. 81.26*

अणुयाण (anu-yāṇa < anu-yāṇa) *n.* procession, *JM.* अट्ठाणसीसए वा, समोसरणे वा वि ण्हाणअणुयाणे। एतेसु णत्थि उग(? ग)हो, वसहीए मगणं अखेसे *KappBhā. 4854*; समोसरणं ण्हाणं अणुयाणं पडिमाइ-महिमा एतेसु साहं भिंति तं समोसरणं *NisCu. 2.353.15*. cf. अणुजाण.

अणुयाय (anu-yāya < anu-yāta) *adj. (ppp.)* [also अणु-यात] who or whose way is followed by, *AMg.* जे इमे रायाणो ... बत्तीसं रायवरसहस्सणुयायमग्गा *Viy. 12.9.3 (12.165)*; तए णं से भरहविदे णरिंइ ... अणेगरायवरसहस्सणुयायमग्गे *Jambuddi. 3.93*; से भरेइ राया ... बत्तीसरायवरसहस्सणुयायमग्गे *Jambuddi. 3.180*; *JM.* ततो ससुराणुयाओ सुरसरिसीए रिद्धीए निग्गतो भित्तिवाइओ *VasuHī. 360.1*.

अणुयाव (anu-yāva < anu-tāpa) *m.* repentance, *JM.* इओ य समुप्पओ जालिणीए अणुयावो *SamarāKa. 183.7*; वो वि य अणुयावो अबाए *SamarāKa. 184.10*.

अणुयावि (anu-yāvi < anu-tāpin) *adj.* one who repents, *JM.* पच्छाणुयावी महिलायणो होइ *SamarāKa. 184.18*.

अणुयास (anuyāsa < anukāsa) *m.* manifestation, expan-

sion, AMg. लोचन-विसयाणुवास-विमसंत-विसदंसियम्मि-लोए Nāyā. 1.1.24.

अनुयोग (anuyoga < anuyoga) *m.* [also अनुयोग] mode of explanation, AMg. एवं चेव अनुयोगे (१५) जाणह खलु भो समणा माहणा IsiBhās. 14.4; JM. तस्स गिरुत्तं इमं अनुयोगमणुयोगो, निजेन अभिषेये-नेत्यर्थः AnuOgCu. p. 5.4; ततो दोवि ओट्टुति अनुयोगे पट्टविते य गुरु णिसीयति AnuOgCu. p. 4.4. cf. अनुयोग.

अनुयोगकहण (anuyoga-kahana < anuyoga-kathana) *n.* statement of the mode of explanation, JM. इहपि अगाणगकालि-उक्कालियादिकम्मो जो हरिसिओ सो वि कस्स सुत (१८) तस्स उदेसा पवसंत इति अणणत्थं भणितो, अनुयोगकहणे पुण ण सो लद्धो कम्मो घोसेतब्बो AnuOgCu. p. 5.14.

अनुयोगजोणि (anuyoga-joni < anuyoga-yoni) *f.* source of explanation, JM. तत्थ सम्बअणसु सम्बकस्सेसु सम्बकालिकोपकरणे सम्बत्थीमत्ताते (१) य अनुयोगजोणि दूया AṅgVi. 139.13.

अनुयोगद्वार (anuyoga-dāra < anuyoga-dvāra) *n.* [also अनुयोगद्वार] mode of explanation, AMg. णायाधम्मकहणं परित्ता बायाणा संखेज्जा अनुयोगद्वारा Nandī. 92; अनुत्तरोवबायदसासु णं परित्ता बायाणा संखेज्जा अनुयोगद्वारा Nandī. 95; 97; JM. तारं च गुरुअणहीणत्त-णत्तो इह अनुयोगद्वारदरिसणक्कमे य अणहियारत्तणतो उदेसणादिकिरियासु य ठवणिज्जारं ति भणितारं AnuOgCu. p. 2.4; 5.3; JŚ. एदेसिं चेव चोह-रणं जीवसमासाणं परुणणट्टदाए तत्थ इमाणि अट्ट अनुयोगद्वाराणि णायब्बाणि Dhavalā. 1.1.5.

अनुयोगधर (anuyoga-dhara < anuyoga-dhara) *adj.* who knows the mode or type of explanation, JM. जत्थ उ देसगहणं, तत्थ उवसेसारं सुखवसेणं । मोत्तूणं अहियारं अनुयोगधरा पसंसंति KappBhā. 3325; दब्बसित्ति भावसित्ति अनुयोगधराण जेसिमुवलद्धा । न हु उट्टुगमणकट्ठा हेट्टिहाप्यं पसंसंति VavaBhā. 10.408.

अनुयोगविधि (anuyoga-vidhi < anuyoga-vidhi) *m.* detailed mode or explanation, details of performance, JM. चुंविताणं विधी एसो सोलसण्हं पि आदितो । अनुयोगविधिं चेव संगहेण य मे सुण AṅgVi. 48.15.

अनुयोगविसज्जण (anuyoga-visajjana > anuyoga-visarjana) *n.* end of the explanation, JM. सो निसेज्जठितो अनुयोगी ... जहासत्तीय वक्खाणं करेति ... ताहे सो उट्टेति णिसेज्जाए, पुणो गुरु तत्थ णिसीयर, ते य अनुयोगविसज्जणं उत्सर्गं करेति AnuOgCu. p. 5.1

अनुयोजण (anu-yojana < anu-yojana) *n.* the act of application (of modes of explanation), JM. अनुयोजणमणुयोगो सुतस्स णियएण जमभिषेयेण । बावारो वा जोगो जोऽणुरुबोऽणुकूलो वा ViĀv-Bhā. 636 [Ldn.] (comm. श्रुतस्य स्वैकार्येनानुयोजनमनुयोगः । अथवा सूत्रस्य स्वाभिषेयव्यापारो योगः, अनुरुपोऽणुकूलो योगोऽनुयोगः); अनुयोग- (१ ज) णमणुयोगो AnuOgCu p. 5.4.

अनुरा (anu-rai > anu-rati) *f.* love, attachment, Apa. दुज्जण जण जह अनुरा करंति PaNāCa.(P.) 10.10.4; किज्ज अनुरा, तहो जो मण्णइ SudCa.(N.) 8.3.4

[**अनुरक** (anu-rakka < anu-rakta) *adj.* (ppp.) in love, enamoured, (mentioned in PSM.)]

अनुरंगा (anuraṅgā < anuraṅgā) *f.* a cart, JM. रह-इत्थि-जाण-नुरगे, अनुरंगादीहिं एते कायवहो NāBhā. 3014; = KappBhā. 1916; अनुरंगादी जाणे गुंठादी बाहणे अनुणवणे । धम्मो ति व भत्ती य व, बालादि अणिच्छे पठिकुट्टं NāBhā. 5603 (Cu. अनुरंगा णाम वंसिओ)

अनुरंगि (anu-raṅgi < anu-raṅgin) *adj.* [१. अनुरंगिणी]

[also अनुरंगिआ, 'या] of the same size, AMg. सकायमनुरंगिणीए छायाए सरिए अनुपरियट्टति SūraP. 10.74; सकायमनुरंगियाए छायाए सरिए अनुपरियट्टति Jambuddī. 7.167.

अनुरंगिय (anu-raṅgiya < anu-raṅgita = anu-raṅgiya) *adj.* (ppp.) loved, fondled, delighted, Apa. खुडु खुडु लय पुत्ति अनुरंगित BhaviKa. 287.10.

अनुरज- (anu-rajja- < anu-rajya-) *v.* be attached, be delighted or to find pleasure in, be pleased, be devoted, to gratify, JM. अनुरज्जंति खणेणं जुवइओ खणेण पुण विरज्जंति Erz. 86.11; M. जह संबज्जंति गुणा अनुरज्जइ परियणो जह य ।... तह कीरउ Līlā. 574; Ś. (चेटी) अनुरज्जदी विअ एत्थ पदाए दिट्ठी Nāgā. 1.17.7; Apa. को ण महंतहं मणु अनुरजइ VaddhaCa. 2.1.7.

अनुरजण (anu-raṅjana < anu-raṅjana) *n.* excessive attachment, JM. मुच्छाणुरंजणं वा रागोऽयं दूषणं ति तो दोसो । सदस्स व भयणेयं इयरे एकेकट्ठि (१ ठि) यपक्खा ViĀvBhā. 2977.

अनुरजित (anu-raṅgiu < anu-raṅgiya) *adj.* (ppp.) is pleased, delighted, Apa. णवइ अनुरजित परियणु रंजित वरि वरि णचिहिं बालिय SiVāCa. 1.18.12.

अनुरजिएल्लिय (anu-raṅgielliya < anu-raṅgiya) *adj.* colored, painted, AMg. अनुरजिएल्लियं रायलच्छीयिं अज्जुणसुवण्णपंडुर-पच्चत्तुयपट्टेसभायं (छत्तरयणं) Jambuddī. 3.117.

अनुरजिय (anu-raṅgiya < anu-raṅgiya) *adj.* (ppp.) delighted, pleased, JM. महाभाग, तुमं मोत्तूणं न केणइ अनुरजियं मे अव-पुरिसेण माणसं Erz. 57.23.

अनुरत्त (anu-ratta < anu-rakta) *adj.* (ppp.) [१. -8] [also अनुरत्त] attached, addicted or devoted to, finding pleasure in, loving, AMg. इमाओ ... भावाणुरत्तसव्वंगसुंदरीओ Viy. 9.38.39 (9.170); भारियाए अनुरत्ताए अविरत्ताए मणाणुकूलाए सद्धिं Viy. 12.6.8 (12.128); से तेयलिपुते पोट्टिहाए भारियाए अनुरत्ते अविरत्ते Nāyā. 1.14.20; सुमालिया दारिया .. पइमणुरत्ता Nāyā. 1.16.62; 1.16.65; 1.16.84; 1.16.87; 1.16.90; सिवनेदा नाम भारिया ... आणदेणं गाहा-वण्णा सद्धिं अनुरत्ता अविरत्ता इट्ठा Uvās. 6; कोणिणए रण्णा ... सद्धिं अनुरत्ता Uvā. 12; मरियत्ता नाम देवी ... पण्डिणा रण्णा सद्धिं अनुरत्ता RayPa. 672; भारियाए अनुरत्ताए अविरत्ताए SūraP. 20.7; ते दोण्ह वि गइणं अणीया नियगसामीसासणाणुरत्ता ... जुज्झंति Nirayā. 1.139; जिण-सासणमणुरत्तं Cand. 47; भायरो दो ... अन्नमन्नमणुरत्ता Utt. 13.5; भारिया .. अनुरत्ता Utt. 20.28; धम्माणुरत्तो Utt. 20.58; रुवाणुरत्तस्स नरत्तस Utt. 32.32; सइणुरत्तस्स नरत्तस Utt. 32.45; गंधाणुरत्तस्स नरत्तस Utt. 32.58; रसाणुरत्तस्स नरत्तस Utt. 32.71; कासाणुरत्तस्स नरत्तस Utt. 32.84; भावाणुरत्तस्स नरत्तस Utt. 32.97; जिणवयणे अनुरत्ता Utt. 36.260; JM. पट्टिबज्जसु मं भत्तं तुह गुणेहिं अनुरत्तं AkkhāMaKo. 105.10; न य भावाणुरत्तचित्ता KāliKa. 260.24; सा य बालभावाओ चेव अईव मम नेहाणुरत्ता Erz. 11.8; ता अहं णपसिं गुणाणमणुरत्ता Erz. 59.17; जत्तस तुमं अनुरत्ता सो तुज्ज य मंदहणहओ पुत्ति VajLag. 643; JŚ. तवयरणं । कुब्बंतो मूढमदी संसारसुहाणुरत्तो सो ItaySā. 92; देहादिसु अनुरत्ता ... ते साहू सम्मपणित्ता RaySā. 100; णियमुद्धपणुरत्तो RaySā. 6; देवगुम्मि य भत्तो साहम्मिय संजदेसु अनुरत्तो MokPa. 52; सगसुद्धुहेसु अनुरत्तो MokPa. 101; जिणवयणे अनुरत्ता Maib. 72(2); मणुयाणं असुइमयं विहिणा देहं विणिम्मियं जाण । तेति विरमणक्कजे ते पुण तत्थेव अनुरत्ता KattiApū. 85; M. अवराणाणुरत्ताणं दंपक्कं कत्तस रोअइ Usāṇi. 4.28; Ś. (राजा) [वाचयति] सामिअ संभाविअजा जह अहं तुपं अमुणिआ । तह अनुरत्तस्स जह णाम तुह उवरी होमि Vikramo. 2.12; Apa. सरइसु मिलिहिं सयत्तहं

अभि अनुरत्तं दुअरं वे वि गिल्लज्जं PaNaCa.(P.) 1.12.10; जिणदंसणम्मि अनुरत्तु SudCa.(N.) 1.7.15; जणसेणंता-अनुरत्तहो VaddhaCa. 3.16.7; असम-राय-अनुरत्त-चित्तं SaṅKuCa. 452.3; अबहरमाणि किं पि एतु म्हा अनुरत्तु कलत्तु SaṅKuCa. 608.7; अनुरत्ताउ भत्ताओ अम्हे मा चय सामिअ Hem(Gr.) 4.422.9.

अनुरत्तचित्ता (anuratta-cittā < anurakta-cittā) *adj.* [*f.*] one whose mind is attached (to someone), Apa. अनुरत्त-चित्त जा हावभाव कुणइ व्व नियंती बहु-पयाव AvSuSani. 1.6.

अनुरत्तय (anu-ratta-ya < anu-rakta-ka) *adj.* attached to, loving, AMg. दुवे सत्यवाहदारगा ... अणमणमणमणुरत्तया Nāya. 1.3.6; 1.8.10.

[अनुरत्तलोयणा (anuratta-loyanā < anurakta-locanā)] *f.* name of the queen of a king of Ujjayini, Devānanta, given by AR and PaṇProN. on the authority of AvNi. 1304 which, however, actually reads . अनुरत्ता लोयणा]

अनुरत्तसयल्लोय (anuratta-sayala-loya < anurakta-sa-kala-loka) *adj.* one whom all people love, JM. गुणेहिं लोयोऽ-गुरागमुव्वहइ । अनुरत्तसयल्लोयस्स हुंति सव्वाओ रिदीओ MaViCa.(G.) 3a.13(1)

अनुरत्ति (anu-ratti < anu-rakti) *f.* devotion, attachment, JM. पवयण-अनुरत्ति ... वेह DvAKu. 9.12.

अनुरत्तिया (anurattiyā < anuraktikā) *adj.* [*f.*] attached to, loving, JM. चित्तेह न जुत्तं चिय चत्तु अनुरत्तियं नियं दइयं Jinada-Akhyā. 93.116.

अनुरत्तियं (anu-rasiyam < anu-rasitam) *adj.* (*ppp.*) (as predicate) a rumbling sound was produced, AMg. तं मेघोवरत्तियं गंभीरमहुरत्तइ कोमुइयं भेरिं तालेलि । ततो निद्र ... गंभीरपडिसुणं पिव सारइ-पयं बलाहणं अनुरत्तियं भेरीय Nāya. 1.5.13.

अनुराअ (anu-rāa < anu-rāga) *m.* [*fr.* अनु + रज्- to colour after, to be favourable to] [नेहो, पिम्मं रसो य अनुराओ PaLaNa. 260] 1 love, affection, attachment, JM. जो सो तस्स खंतओ सोऽवि तेहिं अनुराएण तेहिं चेव समं अच्छइ AvTi.(H.) 804b.8; M. अनुराओ सि परिअणो धोव-दुआस-पह-ति पडिबक्खा । आणा-पयाण मुहासु तुज्झ बिंदंति सिद्धं GaudVa. 715; Ś. (वसन्तसेना) गुणो क्खु अनुराअस्स कारणं । ण उण बलक्कारो Mpech. 1.32.1; (धात्रेयी) णवाणुराओ एत्थ अवरज्झइ BalRa. 3.11.3; (वसन्ततिलका) दिट्ठिमा पिअसहीय सिंगार-मंजरीय इमस्सि अनुराओ संभाविअ विसअलाहो संवुत्तो SiḥMañ. 1.35.2; (वसन्ततिलका) अप्यविसआणुराअरहिअणाअआणुरत्तपरतंताइआहुसंतगमओ अअं सिलोओ SiḥMañ. 1.38.2; Apa. हुंति विमुक्कं मंडणं जइ मुक्कउ अनुराउ SāDhaDo. 25; अनुराएँ दोस वि गुण विहाइ SudCa.(N.) 5.6.12; ता पर किज्जइ काइ बड तणु उप्परि अनुराउ PaDo. 22; 2 devo-tion, JM. निपंपंभित्तिसंत्तपयडपडिबिबहुविहसरीरो । अनुराएणमणेओ व्व मखणेरहाए दीसंतो AkkhāMaKo. 105.92; परमाणमसुत्तसा, अनुराओ धम्मसाहणे परमो SamSat.(H.) 13; M. रामाणुराअमत्तो मलेमि लंकं वणत्थलि व वणओ SetuBa. 3.63; Apa. जइ गिविसडु वि कु वि करइ वरमप्यइ अनुराउ । अणि-कणी जिम कड-गिरी डइअ असेसु वि पाउ Parmapp. 1.114; (Inst. adv.) पेच्छिबि जिणवर सेणिवराएँ चित्तिउ गियमणम्मि अनुराएँ SudCa.(N.) 1.10.1; संतु गिरंण सो जि सिउ तहिं किज्जइ अनुराउ PaDo. 38; अबलोइय पदमी पुण पडिम अनुराउ कहंते गियमणिण KarCa. 4.11.10; 3 desire, longing, JM. कंसावत्तिअदिओ, अयपुणे कुमुमिच्छइ सुदिओ । जइ तइ सवणुण्णे अनुराओ धम्मराओ सि SamSat. (H.) 15; M. तुइ दंसणसंजिओ इमीय क्खालुअअरं अनुराओ । कुणयमणो- P. D. 43

रहो इव हियय चिय जाइ परिणामं GaSaSa. 612 (W.); इकिम्मसदिसाणु-राअवहुंतओउहहारं । दुक्खं असमत्तमणोरहारं अच्छंति भिहुणारं GaSaSa. 342 (W.); कह वि ठवेंति पवंगा समुदंसणविसाअविमुहिज्जंतं । मल्लिअमणा-गुराअं पडिबंयणिअत्तलोअणं अप्पाणं SetuBa. 2.46; गुणजित्तणाणुराओ सुवाण भिहुणण मुक्कसंदेहो । जो तइ समागमो सो भणामि फिर वत्स सारिच्छो LiLa. 544; पेरेज्जंतो पुव्वकएहिं कम्महिं कहि वि वराओ । सुहमिच्छंतो दुल्लह-जणाणुराए जणो पइइ LiLa 569; तं तइ सोअण गिरं मयवर भणियम्मि तइ वि ण्णेसि । एम-विहो अनुराओ एम-विहं वि हु वरे जाओ LiLa. 803; Ś. (प्रियंवदा) दुवेणं पि वो अणोणणाणुराओ पक्कवो ŚAk. 33.8(3); (सामरिका) दुल्लहजण-अनुराओ लज्जा गरुहं परवमो अप्पा Ratnā. 2.1; (बुद्ध-रक्षिता) मवरदस्स उवरि पिअसहीए मदअतिआए दं आरोविदो परोवखाणु-राओ MālaMa. 3.0.25; (विदूषक) जइ चित्तगदं पेम्मं अनुराअं उप्पादेदि ता किं कज्जं मंडणांवरविदंणाय KapMañ. 3.12.1; Apa. इवइ दुल्लक्खु जुवइ-अहिवाओ जाणेविणु पीरइ अनुराओ SudCa.(N.) 4.5.2; मणजाएण अनुराएण वियसइ पिययमे वक्खइ । जले मच्छु जिह जा लल्लइ लालय दिट्ठि सा सुवइ SudCa.(N.) 4.8.9; (Inst. adv.) गिवडिउ जीहहो महुबिंदु लिहइ अनुराए SudCa.(N.) 6.16.16; 4 appreciation, admiration, M. (Inst. adv.) बंदीए निहयवंधववियणएँ वि पक्कउ सि चोरजुया । अनुराएण पलोअओ गुणेसु वो मच्छइ वइइ GaSaSa. 118(W.)

अनुराअ (anu-rāa < anu-rāga) *adv.* [in epd.] in accordance with rāga (pattern of music), M. अनुराअ-परिट्ठिविअं आअ-णंति व विणक्कणीअरवं SetuBa. 1.65.

अनुराअइण (anurāa-ṇha < anurāga-ṇha) *adj.* (the poem) marked by the word anurāga (at the end of each canto), M. सुणइ अनुराअ-इणं सीता-दुक्खक्खसं दहमुहस्स वइ SetuBa. 1.12.

अनुराअक (anurāāka < anurāgāka) *adj.* (the poem) marked with the word anurāga (at the end of each canto), M. रावणवइ ति कव्वं अनुराअकं समत्त्वजणणिव्वेसं SetuBa. 15.95.

अनुराइ (anu-rāi < anu-rāgin) *adj.* passionately attached to, JM. अवि य दिव्वदंसणाणुराएँ मे पियवयंसो SamarāKa. 330.13; उदारचित्तो कम्मन्, पडिबन्न-सुरो गुणाणुराएँ पियंबओ ... मूलदेवो नाम रायउत्तो Erz. 56.2; 68.87.

अनुराइणी (anu-rāiṇi < anu-rāgiṇi) *adj.* [*f.*] [also अनु-रागिणी] beloved, one who loves, one who is attached to, JM. नाहं अंव, एणंतेण धणाणुरागिणी Erz. 58.34; Apa. गराहिवाणुराइणी खिवेसए (from खिस) विलासिणी SudCa.(N.) 1.7.13.

अनुराइय (anu-rāiyya < anu-rāgita = anu-rakta) *adj.* loving, affectionate, devotional, Apa. पडु पइइ का(?) वो वि अनु-राइयउ MāhāPu.(P.) 3.18.6; पडु पुर पउर मज्झ अनुराइउ BhaViKa. 89.3; जिणणुणअनुराइउ BhaViKa. 310.8; लेविणु मंगलकरणणुराइय गिसित्तरट्ठि तहिं समए पराइय SudCa.(N.) 5.8.5; खाइयसम्मत्तविराइयहो जिणवयण-रमयअनुराइयहो DhamPar. 1.8.2; 8.10.10; 8.12.5; अनु-राइययइह काभियमणइह SandeRa. 22.

अनुराइल (anu-rāilla < anurāga-śīla) *adj.* possessing attachment, JM. अनुराइलं तीण भण कत्त न चोरए चित्तं SurSuCa. 13.120; निअ-नवक्खय-रखिर मं एक्क-मणं नवाणुराइलं (मुंचसि) KumāCa. (H.) 3.87.

अनुराग (anu-rāga < anu-rāga) *m.* 1 colouring, AMg. णीलाणुरागवसणा विज्ज अणी य होति दीवा य । संक्षानुरागवसणा बाउकुमारा मुणेयव्वा Pannav. 2.40.92.11(187); 2 love, devotion, attach-ment, affection, AMg. तं पुव्वनेहेण क्खानुरागं वराहिं कामगुणेसु गिइ Utt. 13.15; JM. संदंसणेण बहुसो संकावअणुरागेलि-आउअवा । वैती शु

कजियं गुं KappBhā. 1723 (comm. नुनाम् उभयत्रापि वितर्कः); खरदुस्नेणं अनुरागसमोत्थरतद्विषणं PaumCa. (V.) 9.12; एसो वि हु अनुरागो एवंपि गप न तुष्टु कहवि SrrKuCa. 4. 288; गुणेहि लोगोऽनुरागमुब्वह MaViCa. (G.) 8a. 13(1); अनुरागाय-मरहट्टमाह-मुएहि एअ पडिअं KumāCa. (H.) 1.48; जाओ अनुरागो कुमारस्स KaKoPra. 3.6; तओ रत्ता अनुरागेण पडिअं Rz. 25.11; 12.13; 17.7; देवीसंबवहारे दंसणओ तीए अनुरागो UyPay. 526; JŚ. जेहाणुराग आसा इच्छा लोभस्स य गामभेज्जा वीसं एगट्ठिया मणिदा KasāPa. 89. cf. अनुराय.

अनुरागय (anur-āgaya < anvāgata) n. [r'as sandhi consonant] favourable arrival, agreeable arrival, AMg. हे खंदया ! सागयं खंदया ! ... अनुरागयं खंदया ! सागयमनुरागयं खंदया Viy. 2.1.20 (2.36) (comm. रेकस्यागमिवत्वाद् ... अन्वागतम् p. 117a. 1; cf. punarāgata)

अनुरागरत्त (anu-rāga-ratta < anu-rāga-rakta) adj. (ppp.) coloured with affection or attachment, affected or affected by passions, AMg. से जहाणामगे समणोवासगा ... (निगंथे पावयणे) अट्ठिभिज्जेममाणुरागरत्ता Sāy. 2.2.72(715); 2.7.4; से सेलए राया ... अट्ठिभिज्जेममाणुरागरत्ते Nāya. 1.5.47; अभिमित्ता भारिया ... धम्माणुरागरत्ता Uvās. 277; आणंदे समणोवासण ... (निगंथे पावयणे) अट्ठिभिज्जेममाणुरागरत्ते Uvās. 1.55 [Ldn.]; अम्मेडे परिव्वायए ... अट्ठिभिज्जेममाणुरागरत्ते Uvās. 120 [Ldn.]; तए णं से चित्ते सारही ... अट्ठिभिज्जेममाणुरागरत्ते RāyPa. 698; मेणिए राया अक्तेनेहाणुरागरत्ते Nirayā. 36; से णं दसणमावए भवति, अभिगतजीवाजीवे जाव अट्ठिभिज्जेममाणुरागरत्ते ĀyārDas. 10.30.

अनुराधा (anurādhā < anurādhā) f. name of a constellation, AMg. अट्ट नक्खत्ता चंदेणं सद्धि पमदं जोग जातंति, तं जहा — कत्तिवा ... अनुराधा जेट्टा Thāna. 8.119(656) cf. अनुराहा.

अनुराय (anurāya < anurāga) m. love, affection, attachment, AMg. तए णं थावचापुत्तस्स अनुराएणं पुरिससहम्सं थावचापुत्तस्स अंतिय पाउभूयं Nāya. 1.5.27; कामभोगाणुराएणं केसं सपडिअज्ज Utt. 5.7; JM. अनुरायपहविळे । न मणो रिगारवणे तुहल्लीणो RsaPañ 24; एहं थिरं ते करंति अनुरायं RsaPañ 39; अनुरायपुल्लयंसी रिऊण कंठगहं GāKaKo. 211; JŚ. धम्माणुरायत्तस्स चाउव्वणस्स संघस्स SraĀ. (V) 415; एवंविहं पि देहं पिच्छता वि य कुणंति अनुरायं KattiAnu. 86; M ता दुल्लहल-ज्जाणुराय-रस-मउयमि ओअदा Līa. 529; अवर-दिसावहु-बडाणुराय-तुरियं गओ सरो Līa. 1070; सहवट्ठियाणुराया सिणिद्धया भावयंतीए Līa. 402; जाआहं दुल्लह-दअणुराअ-नणणअ-मुक्क-यामाण GaudVa. 1133, Apa. दुरियाहिंवे पलोट्टिए, वे वि साणुराया PaumCa. (S.) 63.10.1; धम्माणुराय वंठयकाउ NāyCa. 1.9.2; जणि साणुराउ सज्जणसहाउ PāNāCa. (P.) 1.11.13; परिवट्ठिउ विहिन्नि ममाणुराउ BhaviKa. 8.6; 118.3; 153.8; आसि निमित्तु जं जि अनुरायहो JambūSāCa. 11.1.11; पसरंत-अनुराय-रस-सोहमाण परिणिय-कुमारिय SrrKuCa. 603.4; पियअनुराह रयणिअ रमणीयव SundeKā. 15.7.

अनुरायजुय (anurāya-juya < anurāga-yuta) adj. (ppp.) possessing or having (lit. joined with) love, devotion, attachment, Apa. गिवविंवहो अनुरायजुया SudCa. (N.) 8.22.3.

अनुरायणिम्भर (anurāya-nibbhara < anurāga-nirbhara) adj. full of love or attachment, JM. अनुरायणिम्भरो सो भट्ठिदारियाए उवरिं CaupCa. 21.11; हा पुत्त ! लद्धिऊण अनुरायणिम्भरं तियुयणे वि अइदुल्लं भत्तारं न पुरिया अम्हाणं मणोरहा CaupCa. 26.18; 'तहाणुराय-णिम्भरो' तिं सामिणीए सयमेव विण्णाय CaupCa. 134.17; अनुरायणिम्भरं पि हु पेम्मे SubhāGāsam. 53.

अनुरायपयडण (anurāya-payadāna < anurāga-prakāṣa-

na) n. disclosing love or affection, M. निमित्तं पुण अनुरायपयडणं CaupCa. 23.20.

अनुरायरत्त (anurāya-ratta < anurāga-rakta) adj. (ppp.) full of (lit. coloured with) love or attachment, JM. सुहमेज्जाओ वि चउरो जणो धम्माणुरायरत्तस्स । विवरीयायरणओ सुहमेज्जाउ ति मंत्ति PavSāro. 817; JŚ. भावाणुरायरत्ता जिणपणत्तस्मि धम्मस्मि Māla. 770(9)

अनुरायवंती (anurāya-vantī < anurāga-vatī) adj. [f.] full of love or attachment, Apa. अनुरायवंतीहिं विहाणगत्तीहिं SudCa. (N.) 8.20.3.

अनुरायाणल (anurāyāhala < anurāgāhala) m. fire (in the form) of love, Apa. पसरिय-अनुरायाणलिण उवतावियअंगस्सु Sāy-KuCa. 627.6

अनुराहा (anurāhā < anurādhā) f. 1 name of a constellation, AMg. इत्थो नित्ता य साती य विसाहा तह य होति अनुराहा Thāna. 2.323(95); सातिआइया णं सत्त णक्खत्ता उत्तरदारिया पत्तता, तं जहा — ... साति-विमहा-अनुराहा ... उत्तरासादा Thāna. 7.149(589); अनुराहानक्खत्ते चउतारे पत्तते Thāna. 4.654(385); अनुराहाइया सत्त नक्खत्ता अवरदारिया पणत्ता Samav. 7.10; अट्ट नक्खत्ता चंदेण सद्धि पमदं जोगं जोणंति, तं जहा — अनुराहा जेट्टा Samav. 8.9; अट्टावीसं णक्खत्ता पणत्ता अनुराहा, जेट्टा, मूलं Jambuddi 7.128; जेट्टामूलाणं तिणिण — अनुराहा, जेट्टा मूलो Jambuddi 7.140; जे ने णक्खत्ता ... चंदेण सद्धि जोय जोणंति ते णं पणरम, तं जहा ... अनुराहा मूलो पुव्वासादा SāyP. 10.2; पुस्सट्ठिणि मिगसिर रेवर् य इत्थो तंवे यित्ता य । अनुराह-जेट्ट-मूला नव नक्खत्ता गमणसिद्धा GaupVi. 11; 12; 31; एगसमएण जाया दस वि य अनुराहजोगमि Tittho. 321; 532; JoisKu 140; JM. ViMāPra. 37.15; एवं सव्वणक्खत्तेसु णामा भाणियव्वा — विसाहा तह य होइ अनुराहा AnnOg. 285 gā. 87; JM. अनुराहाए वीसं जिट्ठा पियाण पउरदिअहारे KāSamu. 248; चित्त-अनुराह-अविद्धिरो VutthaSā. 1.35; Apa अनुराह-साइ-तिहिं उत्तराहिं, रेवरहि मूल-मियनि-महाहिं PāNāCa. (P) 13.6.3; 2 name of a woman, JM चंदोयस्स विरहे अनुराहादुक्खसंवट्ठं PaumCa. (V) 1.54; अनुराहाणंदणु सबल स-संदणु णु सो चंदोअरहो सुउ PaumCa. (S) 40.5.10.

अनुरुज्ज (anu-rujja- < anu-rudh-) v. (pass.) to request, Hem. (Gr.) 4.248 [an alternative base for anu-rudh-] KumāCa. (H.) 7.83.

अनुरुध (anu-rundha- < anu-rudh-) v. (pass.) to prevent, to stop, Hem. (Gr.) 4.248. KumāCa. (H.) 7.83.

अनुरुअ (anu-rūa < anu-rūpa) adj. agreeable, suitable, proper, fit, M. महिसाहअ-कसण-सिलं अनुरुअ-ट्ठाण-मुक्क-वणअररोस SetuBa. 9.36; सएअव्वमहिअलं जाअ मूरवट्ठणाणुरूअं तिमिरं SetuBa. 10.28; 12.32; 11.118; बोलेति गिअ-पमाणणुरूअ-वासरक्खंडा GaudVa. 701; Ś. (लवङ्गिण) अनुरुआणुराआणुअधमहधीकिद-जोव्वणारं ... परप्परा-वलोअणसुह समासादिदं MālaMā. 3.12.19; (विदूषक) वजस्स तुम्हाणं अप्पाणुरूअं भासइ SiāMañ. 2.13.39.

अनुरुय (anu-rūya < anu-rūpa) adj. [f. -ā] similar, equal, fit, agreeable, M. लज्जानुयाणुरूया गुणमरं बुद्धी Līa. 219; भोतु विविहाहारं मुरसं थालाणुरूयं च Līa. 129; Apa. जाया कोलं मुक्क्याणुरूय ... नितामणववल्लग ति णाम MāhāPa. (P.) 81.7.4.

अनुरुव (anu-rūva < anu-rūpa) adj. agreeable, suitable, similar, fit, proper, worthy, AMg. बहुपुरिसपरंपरपुल्लं कुलाणुरूवं कुलसरिसं ... गुणनिष्कलं नामभेज्जं करेति Viy. 11.11.44 (11.153); एवं

जुप्तं वा पत्तं वा कुलाणुस्वं वा Nāya. 1.16.07; (आसाक्षिया) तयणुस्वं च णं विक्खंभवाहणेणं भूमिं दालिच्छाणं समुदेति Pannav. 1.74(82); अम्हे ण्यस्स दारगस्स ण्यणुस्वं गोणं गुण-निष्कणं णामधिज्जं करिस्सामो बद्ध-माणो ति Kapp.(J.) 91; 106; आयवयं च परवयं नाउं संबधं तयणुस्वं PindNi. 486; JM. सुह-दुक्खान कारणमणुस्वं कज्जभावओऽज्जस्सं ViAvBha. 1921; 1922; रायाणुस्वसरिस्सं कलणं मे कयं सरवणं VasuHi. 308.3; अणुस्ववरो जेणं लम्भं पुत्रेहिं लोयम्मि NaPañKa. 6.71; काकाणुस्व-परिवट्टमाणं KāKa. 89; हियवयं सम्भवं गिण्हिज्जा तयणुस्व-चिट्ठाहिं DhammoMa. 40; ता अणुस्वाणं चिय कायम्भो ण्यविज्जासो VisVis. 17.12; तज्जो गया तत्थ रायाणुस्व-पडिक्खित्त-जुत्तं Erz. 6.30; Jā. कायाणु-स्वमवधारणं उवयरणाणं च पडिक्खिणं ŚraA.(V.) 329; M. बह्वरं...मिहो-गु-स्वामलसोउमहं Usāni. 1.69; Ś. (प्रियंवदा) अवि णाम एव्वं अहं पि अत्तणो अणुस्वं वरं लहेअं ति Śāk. 7.23; (चन्दनदास) अणुचिट्ठु अज्जो अत्तणो अहिआरस्स अणुस्वं MudraRa. 34.3; (मदयन्तिका) किं पि दुक्खिणीदसाहसाणुस्ववसाओ मं अणम्मत्थणीअं अम्मत्थेदि MalaMa. 7.1.49; (मेनका) को इमाए अणुस्वो वरो ति नारदमोहसिणा भणिअं TapSamva. 8.6 [Praveśaka]; Apa. गंदिसेणराए, अणुस्वउ MahāPu. (P.) 26.16.10; हुववह-पहरण-जल-अणुस्वहिं PañCa.(P.) 2.13.11; जमाइदुयाणुस्वा पयंडा महानुणपंडुरियथिलउडिदंडा JambūSāCa. 10.9.2; पुणु आउच्छिउ णिणारेणं अहआयरेण अणुस्वइ णिय संभासणे SudCa.(N.) 5.2.12; तयणु देविहि सिविण-अणुस्वु SañKnCa. 460.

अनुस्वया (anu-rūvayā < anu-rūpatā) *f.* similarity, suitability, JM. सम्भं तुल्लतुल्लं जइ तो कज्जाणुस्वया केयं ? ViAvBha. 1924.

अणुरोह (anu-roha < anu-rodha) *n.* I request, solicitation, JM. तज्जो देवी गस्स-सेण-संमार-मरिय-माणसा परियणाणुरोह-विहिय-पाण-भोयणा MañKa. 7.5; ता ममाणुरोहेण पत्थ वरे निक्खमेव अगंतम्भं Erz. 57.27; M. (देवी) अणुरोहवसीयिदाणं एदाण तिवस्समभेत्तविओहणिज्जो ŚiñMañ. 2.33; 2 politeness, courtesy, अणुरोहो दक्खिणं PañLa-Nā. 640.

अणुरोहण (anu-rohana < anu-rodhana) *n.* conformity, M. अ-गुण-अहस्सिस्स मण्णिमो मज्जं तुज्जं गुणाणुरोहणं Usāni. 2.64.

अणुरोहि (anu-rohi < anu-rodhin) *adj.* one who conforms with, JM. काराविद्यं च देवीमंतिचित्ताणुरोहिणा ईसि पच्छन्नभूयं तहाविहं वडावणयं SamarāKa. 120.20.

अणुलगा (anu-lagga < anu-lagna) *adj.* (ppp.) following (the way), attached (to someone), going after, enchained, AMg. मच्छब्दएणं गलए अणुलगेणं Viā. 148; JM. नाऊण सुरपडणं अणुलगा उवरि अत्थ-सेलस्स SarbuCa. 3.220; समत्थ-खंधावार-वासिणो वि जणा छम्मसे जाव मग्गाणुलगा Erz. 27.32; Jā. ते जिणवरण मग्गं अणु-लगा कइदि गिळ्वाणं MokPa. 19; M. हिअअ दे विरम एरहि। अमुणिअ-परमत्थ-जणाणुलगा कीसम्भ लहुएसि GaSaSa. 4.45; गागंणणिअडिअ-कण-वस्स बड तुज्जं दूरमणुलगा। तित्तिअ-पडिक्खअ-ओहओ वि गामो ण उव्विणो GaSaSa. 0.50; इय तस्स कय-देवालवस्स दाहिण-विसाए अणु-लगा ... रम्मं मडावणं Līā. 243; Apa. संज वि अणुलगाइ पहेण तासु PañCa.(P.) 10.9.7; गंधवाणुलगाआकावणि JambūSāCa. 1.10.2.

अणुलगाय (anu-lagga-ya < anu-lagna-ka) *adj.* clinging, following, Jā. गुरुमतिहीण-सिस्सो, दुग्गदिमगाणुलगाओ णियं BaySa. 77; Apa. बहुविधा अणुलगायहं अणउ ओयंताहं। कंउड मग्ग पाउ जइ मज्जउ दोह ण ताहं PaDo. 47; बम्माअम्मु णवर अणुलगाउ मच्छअ जीवो सुवउरसणउ DhamPar. 2.16.14.

अणुलंघि (anu-lāghia < anu-lāghita) *adj.* (ppp.)

I crossed, M. गित्तच्छरो वि रामाणुलंघिओ णिव्विसो वि विसमइओ Līā. 169 (comm. अनुलङ्घितः आक्रमितः); 2 occupied, Līā. 169.

अणुलव (anu-lava < anu-lap-) *v.* to speak after, JM. तो अणुलव भम्मनिवो। आओ इत्थाणओ व BaBhaKa.(MS.) 68.

अणुलिता (anu-litta < anu-lipta) *adj.* (ppp.) anointed, besmeared, AMg. मज्जणावसाणे ... गोसीसचंदणाणुलिताग्गे Nāya. 1.1.24; सज्जियखारेणं अणुलिताग्गे Nāya. 1.5.61; अहचंदणाणुलिताग्गा Uvav. 33; Jambuddi. 3.9; 3.222; Pannav. 2.31(178); Kapp. (J.) 61; ĀyārDas. 10.11; Tand. 76; JM. महे वा भूसेण वा उलो-गिते ... अणुलिसे AñgVi. 130.13; 168.19; 170.20; Ś. (गात्रसेवक) धणा सुराहि मत्ता धणा सुराहि अणुलिता PratiYau. 4.1.

अणुलिद्ध (anu-liddha = anu-ṣiṣṭa) *adj.* (ppp.) sticking to, touching, M. संभाणुलिद्धं परिहोइ जोणं Usāni. 1.4.

अणुलिप (anu-limpa- < anu-lip-) *v.* to besmear, AMg. गोसीसचंदणेणं गायारं अणुलिपंति Viy. 9.33.57; (9.190); सरसेणं गोसीसचंदणेणं गायारं अणुलिपंति Nāya. 1.1.128; RāyPa. 291; Jivābhi. 3.457; 3.451; Jambuddi. 2.99; 2.100; 3.12.

अणुलिपइत्ता (anu-limpaittā < anu-lipya) *ger.* having anointed or besmeared, AMg. गायारं अणुलिपइत्ता, जिणपडिमाणं अहवारं देवदंसजुवकारं नियंसेइ RāyPa. 291.

अणुलिपण (anu-limpana < anu-lepana) *n.* anointing, besmearing, ointment, AMg. आहाकम्मं ... अणुलिपणं ... जलण ... मंडचालण Pañhā. 8.9.

अणुलिपिक्क (anu-limpittac < anu-leptum) *inf.* to anoint, to besmear, AMg. तेसि णं परिब्बावगाणं णो कप्पइ अगलुएण वा चंदणेण वा ... गायं अणुलिपिक्क Uvav. 79.

अणुलिपिता (anu-limpittā < anu-lipya) *ger.* having anointed, having besmeared, AMg. गोसीसरसचंदणेणं अणुलिपि अणुलिपिता ... इंसलक्खणं पट्टजुयलं णियंसावेइ Āyār. 2.15.28(754); गायारं अणुलिपिता ... पडसाडणं परिहंति Viy. 9.33.57 (9.190); Nāya. 1.1.128; गायारं ... अणुलिपिता RāyPa. 285; Jivābhi. 3.451; अणु-लिपिता इंसलक्खणं पडसाडणं णियंसेइ Jambuddi. 2.99.

अणुलिहंत (anu-lihanta < anu-lihat) *adj.* [f. -ā, -ī] (pr. part.) touching, AMg. ओइसिया विमाणावासा ... तुंगा गणतल-मणुलिहंतसिहरा SamavPra. 149; गणतलमणुलिहंती Viy. 9.33.72 (9.204); रेवतगे णामं पच्चइ होत्था ... तुंगे गणतलमणुलिहंतसिहरे Nāya. 1.5.3; गणतलमणुलिहंती Uvav. 49; देजवंतीपडागा ऊसिया गणतल-मणुलिहंती RāyPa. 50; तुंगा गणतलमणुलिहंतसिहरा Jivābhi. 3.307; 3.393; Jambuddi. 3.178; 5.43; Nīrāyā. 166; ĀyārDas. 10.14; JM. गणतलमणुलिहंतं PaumCa.(V.) 39.12.

अणुलिहमाण (anu-lihamāna < anu-lihat) *adj.* (pr. part.) touching, crossing beyond, AMg. (ओइसियाणं देवाणं) विमाणा तुंगा गणतलमणुलिहमाणसिहरा ... अमिक्खा पडिक्खा Pannav. 2.48(195)

अनुलेखन (anu-levana < anu-lepana) *v.* I smearing or painting (the body with fragrant substance) as personal decoration, AMg. तत्थ णं देवे भवति ... कल्लणपवर-गंध-महाणुलेखणधरे Thāpa. 8.10; अणुस्वर-अवर-अवर-उउयमहाणुलेखणविहिउ। गंधेसु रज्जमाणा रमंति वापिदिय-वसट्ठा Nāya. 1.17.36(5); तए णं से ... देवस्सं विउव्वइ ... कल्लणपवरमहाणुलेखणं Uvāa. 2.40; गंध-मल्ल-अनुलेखणं ... कते ... हिंसंति से तस्सणे Pañhā. 1.18; अणुरकुमारा देवा ... कल्लणपवरमहाणुलेखणधरा Pannav. 2.31(178); 2.48(196); से णं मयं ... वासिच्छणे अणुदे

चंदणाणुलेखणे अरसे Jambuddi. 2.70; JM. चंदणाणुलेखणं मुमुक्षुं वयस VasuHi. 100.20; गंधगतो दोहदो ... ण्हाणमतो, अणुलेखणगतो अधिवासगतो AugVi. 172.8; 2 painting, beamening (a wall or surface), AMg. मेयवसापूयसहरिसंविच्छिन्नल्लित्ताणुलेखणतला (गरगा) Sāy. 2.2.38; = SamavPra. 141; Pannav. 2.20(167); = ĀyārDas. 6.6; 3 unguent, ointment, AMg. अक्खोवज्जण-वणाणुलेखणभूयं ... आहारमाहारेस Viy. 7.25 [Ldn.]; = Panhā. 6.20; 4 (चेटी) जाव अहं वि(पि) सीसाणुलेखणं तुवारेमि SvapnaVā. 5.6.27.

अणुलेखि (anu-leviya < anu-lepita = anu-lipta) *adj.* (ppp.) beamened, (fig.) tainted (of soul by Karmic matter), JM. कम्माणुलेखिओ सो उववणो मिउमई नां PuṃCa.(V) 82.78 [v.l. कम्माणिलेरिय — कर्मानिलेरित urged on by the wind in the form of the Karmāna]

[**अणुलोपता** (an-uloetta < an-avalokya) *ger.* AMgI). records as v.l. of अणवलोकता without having seen]

अणुलोम (anu-loma < anu-loma) *adv.* in the same direction, M. भेल्लणं तुरिअमुके अणुलोमपहावि. सिलावाए। पढं सारहेति पं विहडिअवाणरमणोरहा रामसरा SetaBu. 14.4.

अणुलोम (anu-loma < anu-loma) *adj.* [f. -ā] 1 agreeable, pleasing, (lit. following or in line with the natural growth of hair), AMg. छविहं पंटे पणत्ते, तं जहा — संसयपंटे, बुगहपंटे, अणुजोगी, अणुलोमे (comm. अनुकूलकरणाय), तहणाणे, अत्तहणाणे Thāna. 6.111 (534); सा रयणदीववेवया ... अणुलोमहि य पटिलोमहि य ... उवसग्गेहि उवसग्गं करेहि Nāya 1.9.32; नो संचापंति बहुयहि अणुलोमाहि जाव आपवित्तए. Antag. 53; जे केर उवसग्गा ... अणुलोमा वा पटिलोमा वा, ते उप्पत्ते सम्मं संहं Kapp.(J.) 117; मा बहउ अज्जो वर अणुलोमेणं अणुलोमेयव्वे सिया Vava. 8.11; (सीसं कुसला पसंसति) ... अणुलोमं निद्ध-उवचियसरीरं Cand. 46; JM मज्जण-गंध-परियारणादि जह नेच्छतो अदोसाय। अणुलोमा उवसग्गा एमेव इमं पि पासामो VavaBhā. 2.320; जह चेव य पटिलोमा अपदुस्संतस्स होत्तिदोसा य। एमेव अणुलोमा होत्ति असायज्जणे अफला VavaBhā. 2.322; जत्थउप्पतरा दोसा जत्थ य जयण तरंति काउंजे। तत्थ वसंति जयंता अणुलोमं किं पि पटिलोमं KappBhā. 2276; धुत्तिमाए अणुलोम-वयणेहि राणो विपरिणामेह KāKa. p. 45 17; 2 falling into line with, conforming to, AMg. नो संचापंति मेहं कुमारं बहुहि विसयाणुलोमाहि आधवणाहि आधवित्तए Nāya. 1.1.12; 1.1.114; 1.5.19; इह खउ जिणमयं जिणाणुमयं जिणाणुलोमं जिणप्पणीतं ... रोप्पमाणा थेरा अगंतो जीवाजीवाभिगमणाममज्झयणं पणवत्तु Jivābhi. 1.1; JM. इच्छाणुलोम भावे न य तत्सद्धिया जहि भवे विसया KappBhā. 1929; 3 favourable, AMg. नररणा ... अणुलोमवाउवेगा Panhā. 4.7; = Jambuddi. 2.16; JM. दण्णे कप्प-पमत्तणाभोग आहवतो य चरिमा तु। पटिलोमपक्खणता अत्थेणं होति अणुलोमा NisBhā. 90; Apa. अणुलोमे अंदे सुहकरण-जोगं PaṇāCa.(P.) 8.11.1; 4 in descending order, AMg. ओसप्पिणी अणुलोमा पटिलोमुसप्पिणी भणिया Tittho. 16; 5 in the same direction, AMg. बोलीणे अणुलोमे पटिलोमउंसु ठाह तणरहिण OghNi. 39.

अणुलोम (anu-loma < anu-loma) *n.* an agreeable or friendly person, a kin, JS. अणुलोमा वा सत्तु चारित्तविणासया इवे जस्स BhaĀrā. 72.

अणुलोम (anu-loma < ānulomya) *n.* 1 conduciveness, favourableness, JM. वेसीमासाह कयं, जा बाहिया सा भवे इत्थया उ। चण्डणुलोमेण कयं, परिहारो होर पुब्बं तु KappBhā. 3404; 3431; 2 natural order, JM. बत्थं दुहाणुलोमेणं तह य पटिलोमओ भवे बत्थं SurSaCa.

16.48; दुविहेणुलोमेणं आसेवणवियवध्याभिहाणेणं। आसेवणाणुलोमं जं जह-आसेवियं वियवे PaṇāCaPra. 15.16.

अणुलोम- (anu-loma- < anu-lomay-) *v.* to make agreeable, to win over, JM. जं तत्थ भइतरं तं अणुलोमिज्जति NisCa. 2.17.18.

अणुलोम (anu-loma < ānu-lomya) *n.* order, sequence, JM. आलोयणाणुलोमे गुल्लवराहे उ पच्छओ वियवे। पण्णादिणा कमेणं जह जह पच्छित्तुड्डी उ PaṇāCaPra. 15.17.

अणुलोमइत्ता (anu-lomaittā < anu-lomayitvā = anu-lomayya) *ger.* having made agreeable or favourable, (the opponent by taking kindly to his contention), AMg. छविहं विवादे पत्ते, तं जहा — ओसक्खत्ता, उत्सक्खत्ता, अणुलोमइत्ता, पटिलोमइत्ता, भइत्ता भेल्लत्ता Thāna. 6.67(512)

अणुलोमकायकिरियता (ānuloma-kāya-kiriyatā < anu-loma-kāya-kriyāiva) *f.* agreeable or pleasing physical activity, AMg. साहिल्या चउव्विहा पणत्ता, तं जहा — अणुलोमवइसहिते यावि भवति, अणुलोमकायकिरियता, पडिरूपकाय-संकासणया, सव्वत्थेसु अपटिलोमया ĀyārDas. 4.21.

अणुलोमगिरा (ānuloma-girā < anuloma-gir) *f.* agreeable or pleasing words, JM. परिवारपूअंउ अबिसज्जंता ममतदोसा वा। अणुलोमगिरा [Inat.] गज्जा, खु गुरु विमोत्तुं ने GurTaVi. 2.20.

अणुलोमच्छाया (ānuloma-cchāyā < anuloma-cchāyā) *f.* normal shadow (from foot to head), the diminishing shadow, AMg. पणवीसतिविधा छाया पणत्ता ... अणुलोमच्छाया Nāra-P. 9.4.

अणुलोमण (anu-lomana < anu-lomana) *n.* making agreeable, winning over, JM. इअ अणुलोमणं तेमि NisBhā. 557; तत्था खलु पट्टवणं पुब्बं वसभा समं च वसमेहि। अणुलोमणं पेच्छामो. पेत्ति अणिच्छं पि तं वसभा KappBhā. 5579.

अणुलोमणा (anu-lomanā < anu-lomanā) *f.* (placatory) submission, JM. वायव्वं यत्ताए, णाए अणुलोमणाऽऽउट्टी KappBhā. 5327 (comm. यदि सात भवति तदा वध्यमाणवचने: 'अनुलोमना' प्रज्ञापना तथा कतेव्या यथा तस्य आवृत्तिः समाधानं भवति)

अणुलोमपूयण (ānuloma-pūyana < anuloma-pūjana) *n.* propitiatory worship, AMg. अणुलोमपूयणाए अह से सत्तुजओ [सत्तु जओ] उहइ देहं Samith. 74.

अणुलोमया (anu-lomayā < anu-lomatā) *f.* agreeability, conduciveness, JM. बंधाणुलोमया खलु, सुत्तमि य लाघवं असम्मोहो। सत्थगुणदीवणा वि य एगट्टगुणा हवनेए KappBhā. 173.

अणुलोमवइसहित (ānuloma-vai-sahita < anuloma-vāk-sahita) *adj.* having agreeable or pleasing speech, soft-spoken, AMg. साहिल्या चउव्विहा पणत्ता, तं जहा — अणुलोमवइसहिते यावि भवति ĀyārDas. 4.21.

अणुलोमवाउवेगा (ānuloma-vāu-vega < anuloma-vāyu-vega) *adj.* having conducive (not erratic) functioning of the humour called wind, AMg. तं णं मणुया अणुलोमवाउवेगा Taad. 67; = Jambuddi. 2.16.

अणुलोमविलोमओ (ānuloma-vilomao < anuloma-vilomatah) *adv.* by obversing and reversing, in a given order and its reverse, JM. चंदायणाए य तहा अणुलोमविलोमओ तवो अकरो। भिस्खाकमलाण पुटो विण्णेओ बुद्धिहाणीहि PaṇāCaPra. 19.18.

अणुलोमिय (anu-lomiya < anu-lomita) *adj.* (ppp.) made

agreeable, supplicated, JM. एवं पि ताव जाणह रिसिवज्जा जं न सुंदरी होइ । इह य परत्थ य छोए सुंचेतऽणुलोमिया एवं KappBhā. 3020; अणुलोमिय समाणे तं वा अन्नं बज्ज उ देखाहि VavaBhā. 7.494.

अणुलोमिय (anu-lomiya < anu-lomika) *adj.* agreeable, pleasing, JM. अणुलोमियं नामाकडुगं फरिसादिदोसवज्जिजं । अहवा अणुलोमियं नाम तं भासं भासेजा जं भासमाणो अभासज्जो कम्मइ DaaaveCu. p. 264.7.

अणुलोमेयव्व (anu-lomeyavva < anu-lomayitavya) *adj.* (pot. part.) to be made agreeable or to be supplicated, AMg. मा वइउ अज्जो वइ अणुलोमेयं अणुलोमेयव्वे सिया Vava. 8.11.

अणुलोह (anu-loha < anu-lobha) *m.* infinitesimal or slight greed, JS. अणुलोहं वेदंतो संजायइ सुद्धमसंपरायो सो ŚrāA. (V.) 523; अणुलोहं वेदंतो जीवो उवसामगो व खवगो वा GomSā. (J.) 474.

अणुल्लय (anullaya < anullaka) *m.* an insect possessing two sense organs, AMg. बेरं दिया उ जे जीवा दुविहा ते पकिस्सिया ... यलोयाणुल्लया चेव तहेव य वराडगा Utt. 96.130.

अणुल्लवणिज (an-ullavanijja < an-ullapaniya) *m.* of unutterable (name), AMg. तत्थ य दिट्ठा अणुल्लवणिज नाम संघ-मेलावगो अहेसि MahāNis. 5.31.

अणुल्लसि (an-ullasi < an-ullasin) *adj.* not elated, humble, JM. वसणसणवि अमूहइ विहवि अणुल्लसी UvPavTī. p. 27n.11.

अणुल्लायित (an-ullāyita < an-ullāyita) *n.* vehicle in which the seats are hanging down, part of a vehicle, JM. पञ्चवरकायेसु रथं गोळिं [गं] वा बूया । तत्थ उद्धमागसु उल्लायितं बूया । अधो-भागेसु अणुल्लायितं बूया AṅgVi. 160.10.

अणुल्लाव (an-ullāva < an-ullāpa) *m.* repetitive speech, AMg. सत्तविधं वयणविकल्पे पत्तसे, तं जहा — आलावे ... अणुल्लावे ... विप्पलावे Thāna. 7.129(584)

अणुल्लासिअ (an-ullāsia = an-ārdraka) *adj.* not wet, JM. अह कुवोयगं ताहे जर कुवतडा उल्ला तत्थ सणियं निसिरइ, अणुल्लासिओ सुकतडा होजा उल्लगं च ठाणं नत्थि ताहे भाणं सिक्कण जडिज्जइ ĀvTī. (II.) 621a.2.

अणुव (anu-va < anu-ja) *m.* younger brother, Apa. गरवरेण ... जाणमि विवाय-दुह-बीउ-रज्जु, अप्पिअ अणुवहो भरणियडु सज्जु (दिक्ख संगहिय) VuddhaCa. 3.5.2.

अणुव (anuva) *Devt.* *m.* force, violence, इहे अडाड-अणुवा य (comm. अडाडो तथा अणुवो बलात्कारे) DeNaMa. 1.19; मणमणुवेण हरतो DeNaMa. 1.19.

अणुवअ- (anu-vaa- < anu-vraj-) *v.* to go after, to follow, अनुव्रजेः पडिअगः । पडिअगइ । पक्षे अणुवअइ Lakṣmī. (Gr.) 213 (3.1.46)

अणुवइज्ज (anu-vaijja < anu-vrajivānam = anu-vrajya) *ger.* having gone after, AMg. पासडिओ व पुच्छेज्ज वंदमाणं अवंदमाणं वा । अणुवइज्ज य पुच्छे OghNi. 18 (comm. अनुव्रजनं कृत्वा) JM. अणीताण पुरतो पडित्तेहेउं पच्छतो तस्स अणुवइज्ज अणाति — मा पुणो आप्पेह NisCu. 2.204.31; इयरो वि अणुवइज्ज दूरं नियतो VasuHi. 6.8.

अणुवइह (an-uvaiṭṭha < an-upadiṭṭa) *adj.* (ppp.) not taught (by scriptures or teacher), JM. उत्सुत्तमणुवइहं सच्छंइमिग-प्पियं अणुवइहं SāDhaVi. 24 = PavSāro. 122; मिच्छदिदुं नियमा ... सइदि असम्भावं उवदिदुं वा अणुवइहं KamPay. (S.) 5.25; JS. मिच्छा-इदुं ... सइदि असम्भावं उवदिदुं वा अणुवइहं KasaPā. 108; BhaAra.

40; GomSā. (J.) 18.

अणुवइय (anu-vaiya < anu-vratika) *m.* one who observes (the minor) vows, Apa. एकदिवसु सो गउ अणुवइयउ MahāPu. (P.) 94.4.10.

अणुवइय (anu-vaiya < anu-vrajya) *ger.* having gone after, JM. त पडित्तेवेतूणं दोक्षमणुवइय मेण्हती जो उ । सो आणा अणवत्थं मिच्छत्त-विराधणं पावे NisBhā. 1460.

अणुवउत्त (an-uvautta < an-upayukta) *adj.* (ppp.) not having mental attention, not engaged attentively, not attentive, AMg. पज्जत्ता दुविहा पणत्ता, तं जहा — अणुवउत्ता य उवउत्ता य । तत्थ णं जे ते अणुवउत्ता ते ण जाणंति ण पासंति । तत्थ णं जे ते उवउत्ता ते णं जाणंति पासंति Vīy. 5.4.30[2] (5.102); तत्थ णं जे ते अणुवउत्ता, ते णं न जाणंति न पासंति, आहारंति Vīy. 18.70.71; [Ldu.]; जे ते (मणसा) सण्णिभूया ते दुविहा पणत्ता, तं जहा — उवउत्ता य अणुवउत्ता य । तत्थ णं जे ते अणुवउत्ता ते णं ण याणंति ण पासंति, आहारंति । उवउत्ता ते णं जाणंति पासंति आहारंति Pannav. 15.48(997); 15.49(998); नेगमस्स एगो अणुवउत्तो आगमओ एगं दब्बावत्तसंयं AṅgOg. 15.1; से किं न आगमओ दब्बावत्तं ? जस्स णं खंवेइ पयं सिक्खितं ... जाव नेगमस्स एगो अणुवउत्तो आगमओ एगो दब्बावत्तं, यो अणुवउत्ता आगमओ दो [णि] दब्बावत्तां ... एवं जावइया AṅgOg. 57(1-3); तिण्हं सइयाणं जाणए अणुवउत्ते अवत्थू कम्हा ? जर जाणए अणुवउत्ते ण भवति AṅgOg. 483(5); अत्थंइल्ल-संक्रमणे चलवत्तिस्सअणुवउत्तामारिए । पडिपक्खेसु उ भयणा ज्येणे विचंभणा लोमं OghNi. 18 (comm. साधुं प्रत्यदत्तावधानः); JM. दोसा उ न हुंति जिणमये के वि । जं अणुवउत्तकणं अपत्तमासज्ज व इवति KappBhā. 346 (comm. यदनुपयुक्तत्वाचार्यस्य कथनम्); आगमओऽणुवउत्तोति तो दब्बां VīAṅBhā. 29; आढते मय्ये आभीरी हेडुओ ठिता पडिच्छति, आभीरो वि वारणेण अप्पिणति, कथमवि अणुवउत्तं प्पिणणे गहणे वा अंतरे वारगो भग्गो ĀvTī. (H.) 103b.2; एतो उ दब्बावत्तोऽणुवउत्तरसइव सुयसादी Dham-Ṣān. 30; काएण अणुवउत्तो पडिच्छेमज्जणं च अकुणतो । हिंसाभावे वि न सो कडसामाइओ पमायाओ JugāJiCa. v. 767; संभरउ सो साहू जस्स वि जं विवि अणुवउत्तं ViMāPra. 36.19.

अणुवउत्त (an-uvaesa < an-upadeśa) *m.* wrong instruction, AMg. जम्हा परसमए अणुदे अहेऊ ... अणुवउत्तं मिच्छांइसणमिति AṅgOg. 525(3); JM. असिवादीकारणिया णिक्कारणिया य चक्खूमादी । उवएसअणुवउत्ता दुविहा आहिडगा हुंति VavaBhā. 8.204; उवएसोऽविस-यम्मी विसए वि अणीइसो अणुवउत्तो YogSā. 36; सविग्गोऽणुवउत्तं ण देइ दुग्गसियं कडुविवाणं PañcāPra. 12.17 (comm. ननः कुत्सायत्वेन कुत्सितोपदेशं)

अणुवउत्तलद्ध (an-uvaesa-laddha < an-upadeśa-labdha) *adj.* one who has not received instruction, uneducated, AMg. जम्हे मूढे अणुवउत्तलद्धे RāyPa. 765.

अणुवओग (an-uvaoga < an-upayoga) *m.* absence of or lacking in attention, inattention, AMg. से किं तं आगमतो दब्बा-वत्तसंयं ? जस्स णं आवत्तसए ति पदं सिक्खितं ठितं जितं ... गुह्यायणोवगयं । से णं तत्थ वायणाए पुच्छणाए ... णो अणुवओग । कम्हा ? अणुवओगो दब्बा-मिति कट्टु AṅgOg. 14; 482.

अणुवओगि (an-uvaogi < an-upayogin) *adj.* of no use, JM. तं पुणं छेदकूडगल्लमणायं अणवत्तकलदं नेहादिगयं जमणुवओगि ति PañcāPra. 8.37 (comm. निष्प्रयोजनम्)

अणुवकय (an-uvakaya < an-upakṛta) *adj.* (ppp.) (the context is in all cases *Janas* 'prophets') who are not obliged (by any one), AMg. अणुवकय-पराणुगह-परायणा उ जिणा अणुवकय-

Nāyā. 1. 3. 35; अनुवक्यपरहियरया जे एयं दिति मन्वाणं ĀrahPaḍ.(V.) 822; ĀrahPay. 74; अनुवक्या व उवक्या ĀrahPay. 51; JM. अनुवक्यपराणुगहपरायणा जं जिणा JhāṇSa. 49 (परैरवतिंते सति Haribhadra p. 507b. 7); अनुवक्यपराणुगहपरो पमाणं च जं तिदुयणस्स ViĀvBhā. 2148 (comm. आत्मोष्कारे निरपेक्षः)

अनुवकारिता (an-uvakāritā < an-upakārya) *ger.* not having obliged, JM. असाहु ति काउं दंदिगेहिं वा चेप्पति गोम्मिपहिं चेप्पति ... अनुवकारिता य अधिकरणं भवति NisCu. 2. 196. 21.

अनुवक (anu-vakkam < anu-vakram) *adv.* in retrograde motion, returning, Ś. (विदूषक) ता वनं सिखं अवक्कम जाव अंगारओ रासिं विज सा अनुवकं ण करेदि Mālavikā. 3. 22. 12.

अनुवक्कमकाल (an-uvakkama-kāla < an-upakrama-kāla) *m.* the period of time (in which) no *vyantara* god is born, JŚ. सोवक्कमाणुवक्कमकाले संलेज्जावसठिदिवाणे । आवलिअसंखभागे संलेज्जावलिपमा कमसो GomSā.(J.) 266.

अनुवक्खडिय (an-uvakkhadiya < an-upaskṛta) *adj.* (ppp.) not properly dressed, not properly prepared, JM. तत्थ पुब्बं जं भत्तमीसोवक्खडं तं गेण्ठिं पच्छा अमीसोवक्खडं एतेसि असतीए अनुवक्खडियं पि चरिमत्तएणु भंगेसु गेण्ठिं NisCu. 1. 148. 1.

अनुवक्खा- (anu-vakkhā- < anu-vyākhyā-) *v.* to explain, to teach, JM. अनुवक्खती नामज्झाओ पढमो । तं खडु भो ! तमणु-वक्खामि AṅgVi. 1. 7; बागरणोपदेसो नामज्झाओ । तं खडु भो ! तमणु-वक्खाइस्सामि AṅgVi. 7. 12; अंगत्थवो नामज्झाओ । तं खडु भो ! तमणु-वक्खविस्सामि AṅgVi. 5. 25; 195. 13.

अनुवगायवक्खल (an-uvagaya-vacchala < an-upakṛta-vatsala) *adj.* kind even when not obliged, JM. ण-द्वविओ अनुवगायवक्खलो ति KuvMāKa. 68. 8.

अनुवगारिय (an-uvagariya < an-upakṛta) *adj.* (ppp.) without helping or obliging, JM. किं तु सो गोउलवणो अनुवगारिय न गमणं जुत्तं KumāPra. 45. 21.

अनुवघाइय (an-uvaghāiyya < an-upaghātika) *adj.* [also अनुवघायय] (a place) secure against impediments (to self-restraint), AMg. अणावायमसंलोए परस्सणुवघाइय ... उच्चाराइणि वोसिरे Utt. 24. 17; अणावायमसंलोए परस्सणुवघाइय (स्वण्डिले उपविशति) Ogh-Ni. 313 (comm. अनुवघाइय ति उक्कातश्च यत्र न भवति उद्धाहादि तस्मिन्ननुपधातिके); JM. PavSāro. 709.

अनुवघाय (an-uvaghāya < an-upaghāta) *m.* absence of injury or harm, JM. आवाणुवघायणुवत्तणाए तंति तु वसियव्वं Uv-Pay. 840.

अनुवघायट्ठा (an-uvaghāyatthā < an-upaghātārthāt) *adv.* for non-injury, JM. तंति अनुवघायट्ठा पवेयणासमए काउस्सगो कीरइ ViMāPra. 47. 14.

अनुवचव (an-uvacaya < an-upacaya) *m.* not collecting, non-accumulation, AMg. अज्झप्पस्सणयणं, कम्माणं अवचओ उवचियाणं । अनुवचओ य नवाणं तम्हा अज्झयणमिच्छंति AnuOg. gā. 125; JM. अज्झप्पस्सणयणं कम्माणं अवचओ उवचियाणं । अनुवचओ व णवाणं तम्हा अज्झयणमिच्छंति UttNi. 6.

अनुवच्च- (anu-vacca- < anu-vraja-) *v.* to follow, Apa. अनुवच्चइ Hem.(Gr.) 4. 107.

अनुवच्चवि (anu-vaccavi < anu-vraja) *ger.* after following, Apa. तउ अक्खयदाणु मणेवि चलिय अनुवच्चवि पणवि वि लोय वलिय JambūSāCa. 2. 12. 4.

अनुवजाव (an-uva-jāya < an-upa-jāta) *adj.* (ppp.) not occurring, not having, M. अनुवजाव-चोर-रायभओ (सो भूमि-भाओ) Līlā. 13. 5.

अनुवजुत्त (an-uvajutta < an-upayukta) *adj.* (ppp.) 1 not attentive, JŚ. नेगम-ववहारणमेगो अनुवजुत्तो आगमदो दव्वकदी अणेया वा अनुवजुत्तो आगमदो दव्वकदी SaṭṭĀg. 4. 1. 56; उजुसुवस्स पओ अनुवजुत्तो आगमदो दव्वकदी SaṭṭĀg. 4. 1. 58; भावेण अनुवजुत्तो दव्वीभूदो पडिक्कमदि जो दु Māla. 620(7); तत्थ आगमदो दव्वमंगलं णाम मंगल पावुड-जाणओ अनुवजुत्तो Dhavaḷā. 1. 21. 1; 2 not used to, Ś. (सख्यौ) अए ! अनुवजुत्तभूसणो अजं जणो Śāk. 44. 23(4)

अनुवज्ज- (anu-vajja- < anu-vraja-) *v.* [Hem(Gr.) 4. 162] to go, to follow, JM. मोक्खं पि हु अनुवज्जइ KumāCa.(H.) 7. 6.

अनुवज्जण (anuvajjana) Deśī. *n.* to take care, nursing, पिअनुवज्जणरहिआ अब्बमिज्जंति सवरिआहि वणे DeNāMā. 1. 41.

अनुवज्जंत (anu-vajjanta < anūdyamāna) *adj.* (pr. part.) being repeated or echoed, M. (रुया) सुआणुवज्जंतसुकुट्ठंयिआ KamVa. 1. 40.

अनुवज्जाया (an-uvajjāyā < an-upādhyāyā) *f.* not having the status of an *upādhyāyā*, JM. ववपरिणया य गीया बहु-परिवारा य निव्वियारा य । होज्ज अनुवज्जाया अण्ववत्तिणिआ वि जा सट्ठी VavaBhā. 7. 411.

अनुवज्जिअ (anuvajjiam) Deśī. *n.* 1 wrathfulness, पडिजागरिअ अट्ठखम्मिअं च अनुवज्जिअं तह य DeNāMā. 1. 41; 2 *adj.* (ppp.) gone, followed, अनुवज्जिअं गतमिति तु गमिधात्वादेशसिद्धम् DeNāMā. comm. on 1. 41.

अनुवट्ठ- (anu-vatta- < anu-vṛt-) *v.* to follow, to observe, AMg. वरुणे ... छट्ठमत्तिण अट्ठमभत्तं अनुवट्ठेति Viy. 7. 9. 20[3] (7. 194); JM. छंदं जो अनुवट्ठइ मम्मं रक्खइ गुणे पयासेइ । सो नवरि माणुसाणं देवाण वि वल्लो होइ VajJag. 88.

अनुवट्ठण (anu-vatṭana < anu-vartana) *n.* following, attending upon, Ś. (विदूषक) इमादो परं विवेअरहिअस्स पट्ठणो अलं अनुवट्ठणेण SūMāñ. 2. 23. 14 (Poona Univer. Journal, 1960)

अनुवट्ठणगाउस (an-uvattāṇaga-āusa < an-apavartanīya-āyuska) *adj.* (of gods and denizens of hell) whose life-span cannot be reduced or transferred, JM. वाससहस्समवाहा कोडा-कोडिदसगस्स सेसाणं अनुवाओ अनुवट्ठणगाउसु छम्मासिगुकोसो Kam-Pay.(Ś.) 1. 7a.

अनुवट्ठणीय (anu-vattāṇīya < anu-vartanīya) *adj.* [f. -ā] (pot. part.) to be followed by, Ś. (मालती) जर दे अहं अनुवट्ठणीया MālaMā. 6. 7. 38.

अनुवट्ठंत (anu-vattanta < anu-vartamāna) *adj.* (pr. part.) following, Ś. (द्रौपदी) तुमं वि खतभम्मं अनुवट्ठंतो [v. 1. अनुवत्तो] एव मे णाहस्स जीविदहरस्स अहिसुरो होहि VeniSām. 6. 20. 9.

अनुवट्ठावणीय (anu-vattāvaṇīya < anu-vartāpanīya = anu-vartanīya) *adj.* [f. -ā] (pot. part.) has to be carried over in rotation, AMg. एवं एगदुगतिसंखा पोरिसिदिणेसु अनुवट्ठावणीया OghNi. 134a. 13.

अनुवट्ठि (anu-vatti < anu-vartin) *adj.* who follows or attends upon, Apa. थिउ रावाणुवट्ठि गुणवंतउ भावरेहिं सुहुं सिरि मुज्जंतउ MahāPn.(P.) 92. 10. 7.

अनुवट्ठिअ- (anu-vattijja- < anu-vṛtya-) *v.* (pass.) to be abided by (rules etc.) JŚ. इअ पक्खओ एओ भणिओ गुत्था विणा

वि आणाप । अणुवट्टिअणं जं तं परोक्ख विणमो ति विण्णेओ ŚraA.(V.) 331.

अणुवहेता (anu-vattettā < anu-vṛtya) *ger.* having followed, *fig.* having observed, AMg. अणुवहेता कोडुवियपुरिसे सहावेह Viy. 7.9.20[3] (7.194)

अणुवहुंत (an-uva-tthanta < an-upa-tiṣṭhat) *adj.* (*pr. part.*) not attacking, AMg. अणुवहुंते तह वि हु सक्वं अवणितु तो पुणो लिंप्पे । तज्जाय सचोप्पड्ढं घट्टाररअं ततो थोवे OghNi. 401.

अणुवट्टाविय (an-uva-tthāviya < an-upa-sthāpita) *adj.* (*ppp.*) (a monk) who has not been re-admitted (to the saṅgha after temporary expulsion), JM. अणुवट्टावियासहं अकयविहाणं च संडलीय उ । जो परिमुंजर सहसा सो मुत्तिविराहो भणियो ViMaPra. 38.5.

अणुवट्टावियअ (an-uva-tthāviya-a < an-upa-sthāpita-ka) *m.* (a monk) who has not been re-admitted (to the saṅgha after temporary expulsion), AMg. अणुवट्टावियअ कप्पह से तस्स दाउं वा अणुप्पदाउं वा BphKapp. 4.13.

अणुवट्ठिअ (an-uva-tthia < an-upa-sthita) *adj.* [*f.* -a] (*ppp.*) (also 'वट्ठिय') not initiated, not faithful, non-convert, AMg. एस धम्मं ... पवेइए ... उट्ठिएसु वा अणुट्ठिएसु वा उवट्ठिएसु वा अणुवट्ठिएसु वा ĀyAr. 1.4.1.2; अणु एते अणुवरया अणुवट्ठिया पुणरवि तारिस्मा चैव Sāy. 2.1.54 (677[3]); 2.2.38 (Ldn.); उवट्ठिएसु वा अणुवट्ठिएसु वा सुत्तसमाणेसु पवेइए Sāy. 2.1.57(639); 2.2.51(Ldn.); JM. परिसा वि दुविहा — उवट्ठिया य अणुवट्ठिया य JugāJiCa. 2.32

अणुवट्ठिअ (anu-vaḍḍia < anu-patita) *adj.* (*ppp.*) [predicative use] set out (on a journey), Ś. (विदूषक) अर्द्धगठावियनिय-घरिणीः द्विगदकसाहलपसंकुरकरणपरमत्थलमो समं ज्जेव अणुवट्ठिओ Hamm-MaMa. 5.34.12.

अणुवट्ठे (anu-vaḍḍhe- < anu-vardhaya-) *v.* to increase, AMg. भोगं च से अणुवट्ठेहि Nāya. 1.14.6, 60; अहं तुभं जायं च दायं च भायं च अक्खयनिहि च अणुवट्ठिस्सामि Nāya. 1.2.12; = Vivā. 137

अणुवणीय (an-uva-niya < an-upa-nita) *adj.* (*ppp.*) not taken away, AMg. भंहे य से अणुवणीय सिया Viy. 5.6.6 (5.129)

अणुवण्णअंत (anu-varṇaanta < anu-varṇayat) *adj.* [*f.* 1.] (*pr. part.*) narrating, Ś. (विदूषक) भोदु एदं ज्जेव संदायं अणुवण्णअंति भट्टिदरिअ विणोइस्सं Nāya. 2.24.8.

अणुवत्त (anu-vatta < anu-vṛtta) *n.* occurring for a second time, JM. दिट्ठतो अरहंता अणगारा य बहवो उ जिणसीसा । वत्तणुयसे नज्जहं जं नरवण्णोऽवि पणमति DasavoNi. 90; वत्तणुवत्तपत्तो बहुसो अणुवत्तिउ महाजणेणं VavaBhā. 10.693; वत्तो नामं एक्कसि अणुवत्तो जो पुणो वितिय-वारं VavaBhā. 10.694; सो ववहारं जीण्ण कुणह वत्ताणुवत्तेण VavaBhā. 10.705; वत्तणुवत्तपमाणं जीण्णं कयं भवह एयं VavaBhā. 10.714.

अणुवत्त- (anu-vatta- < anu-vṛt-) *v.* 1 to go after, to follow, to imitate, JM. सिग्गुज्जुगती आसो, अणुवत्तति सारहिं ण अत्ताणं । इयं संजममणुवत्तति वरयाह अवंकिओ साह NāBhā. 6311; रायधु-याओ मोत्तुं राया तुमं अणुवत्तह ता गव्वं मा काहिस्सि ĀvTt.(H.) 561a.2; जं च पुक्कंता तवं पणेण्हति, तं पंडिका वि अणुवत्तए VasuHi. 220.10; कणयपट्टस्स मगरस्स घट्टहि ति वित्तमणुवत्तह मे बहुप्पवारं VasuHi. 302.8; 2 to be carried over, repeated, निगमणं तु अहिकयं अणुवत्तति वा त्वाधिकाराओ VavaBhā. 1.140 (p. 87b.1.2) (comm. अथवा अनन्तर-पुत्रे तपसोऽधिकारो अनुवर्तते); अहं सा वि तेऽणुवत्तह सव्वविणासो वहं जुत्तो ViĀvBhā. 2407; संपडियं समीदियं जह विही अणुवत्तहस्स Caup-

Ca. 226.17; अणंतरभवमत्था भावणा अणामोगओ वि विंचि कालं अणुवत्तह SamarāKa. 42.10; Apa. ता अणुवत्तह निक्खु वि सायक UvKas. 49.

अणुवत्त (anuvatta < an-udvṛtta) *adj.* following, imposed (repeatedly), AMg. उप्पिणोदगमणुवत्ते दंहे वासे य पडियमित्तिमि । मोत्तणा-देसतिगं चाडलउदगेऽबहुप्पसं PindNi. 18; उप्पिणोदगमणुवत्ते दंहे वासे य पडिअमेत्ते य । मोत्तणाएसतिगं चाडलउदगं बहुप्पसं OghNi. 344.

अणुवत्तग (anu-vattaga < anu-vartaka) *adj.* who follows, obeys or attends, AMg. गुरुणो छंदाणुवत्तगा Sāy. 1.2.2 (142); JM. अणुवत्तगत्थमेव य तग्गहणं नाणुवत्तगादेव ViĀvBhā. 356H; अणुवत्तगा विणीआ बहुलमा निक्खमत्तिमेत्ता य UvMa. 97; सो किर से पडिसेहइ उवाय-पुव्वमणुवत्तगो ताओ TarLo. 124.

अणुवत्तण (anu-vattana < anu-vartana) *n.* 1 the act of carrying over to a subsequent context, to get repeated, JM. अणुवत्तगत्थमेव य तग्गहणं नाणुवत्तगादेव । अणुवत्तणे विधओ जमहिकया विंत्तु जसेण ViĀvBhā. 356H; 2 action or behaviour in conformity with, JM. ततो तेण चित्तिज्जणं तस्स वसाणुवत्तणं कय VasuHi. 67.7; अहो निम्भराणुरायया ममोवरि देवीए .. अहो छंदाणुवत्तणं SammaKa. 239.1; JŚ. रागाणुवत्तणादी विणये उपसंयया नेया Māla. 140(4); M. अणुवत्तणं कुणंतो वेसे वि जणे अहिण्ण-मुहराओ । अप्ववसो वि हु सुयणो पव्ववसो आहि-आईए (GaSaSa. 3.65); 3 to turn towards, Ś. (यमुना) किं णाम अवरहित्तणं जहिं तक्खमणुवत्तणं BāhKa. 7.35.6

अणुवत्तणा (anu-vattana < anu-vartana) *f.* 1 repeating or practising regularly, JM. अग्गीयादाण्णे सेसे अण्वत्त ठिअ भावम्मि । भावाणुवत्तणुवत्तणाए तेसिं तु वयियव्वं UvPay. 840; अणुवत्त-णाए सेहा पायं पावंति जोगायं परमं । रयं पि गुणकरिस्स उवेइ सोहम्मणुणेण PañVa. 1.17; 2 conforming behaviour, JŚ. अणुवत्तणाए गुणवत्त-णेहि चित्तं हरति पुरिस्सत्त BhaĀra. 968; 3 following, attending upon (somebody), JŚ. दाणाणुवत्तणादी विणये उपसंयया नेया Māla. 140(4); Apa. ताहि वि कीरइ इह अणुवत्तण UvKas. 79;

अणुवत्तणारिह (anu-vattanaāriha < anu-vartanaāriha) *adj.* worthy of being followed or obeyed, JM. अणुवत्तणारिहा जं सम्मत्त-गुरु न संवेहो KaKoPra. 10.20.

अणुवत्तंत (anu-vattanta- < anu-vartamāna) *adj.* (*pr. part.*) continuing (from a previous section), JM. परिहारयाहि-गारं अणुवत्तंते अयं वितेसो उ । आवण्णमाण संयरमसंयरे वेव नाणत्तं VavaBhā. 2.62; सागारिय अहिगारं अणुवत्तंतेमि कोइ सो होत्ति । संदिट्ठो व पणू वा विहवा सुत्तस्स संबंथो VavaBhā. 7.510.

अणुवत्तमाण (anu-vattamāna < anu-vartamāna) *adj.* (*pr. part.*) [e. l. अणुवत्तमाण], following, obeying, AMg. तए णं से मेहं कुमारे अम्मापियरमणुवत्तमाणे तुप्पिणीए संचिट्ठइ Nāya. 1.1.115; = Antag. 3.78; अप्पेगय्या अण्णमण्णमणुवत्तमाणा ... पाउव्ववन्ति Jam-buddi. 5.27; JM. (आसो) सारहिस्स छंदाणुवत्तमाणो गच्छति NāCu. 4.284.4; तमणुवत्तमाणो .. सुववविस्सयजणणीए विभूईए गयपुरमणुपविट्ठो VasuHi. 345.2. cf. **अणुवत्तमाण**.

अणुवत्तय (anu-vatta-ya < anu-varta-ka) *adj.* one who follows or complies with (wishes, code of conduct, teachings etc.) AMg. तत्थ णं चंपाए नयरीए दुवे सत्थवाहदारगा परिवसंति ... अण्णमण्णछंदाणुवत्तया Nāya. 1.3.6; 1.8.10; अणुवत्तयं अमायं तं आयरियं पसंसंति Cand. 25. cf. **अणुवत्तग**.

अणुवत्ति (anu-vatti < anu-vṛtti) *f.* [lit action or beha- viour after someone or something] 1 in conformity with, as suited to, JM. पणओ थियुयामारो तेण जहण्णोऽवही तयागारो । इयरो

सेटिपरिखेवओ सदेहाणुवत्तीय ViAvBhā. 705; वीरओ वासुदेवाणुवत्तीय वेदह AvTi.(H.) 515a.6; अह तह भासित्तणमवि वत्तिज्जइ वयणकोसल्लेण । सत्तवियलु सि भइइ, नयाणुवत्ती य मूढेहि DhamViPa. p. 52b.3 (comm. on. v. 33); 2 following someone, JM. वच्छ, नत्थि अविसओ गुरु-यणाणुवत्तीय SamarāKa. 456.14; 3 suggestion, request, JM. ततो तस्साणुवत्तीय रणो य गारवेण आरूढो मि रहवरं VasaHi. 350.8; 4 behaviour in conformity with, JM. जो जेण पगारेणं तसइ कार-विणयाणुवत्तीहि KappBhā. 263; पज्जोसवणादिक्से लोगाणुवत्तीय इंदो अणु-गंतव्वो होही KāKa. 271.26.

अनुवत्ति (anu-vatti < anu-vartin) *adj.* who follows, who acts favourably, AMg. चिराणुवत्ती सि मे गोयमा Viy. 41.7.2 (14.77); गुरुणो छंदाणुवत्ती सुविणीय जियपरीसहे धीरे Gacehā. 52; वीरस्स पस्स धीरत्तं सव्वधम्मणाणुवत्तिणो Utt. 7.29; JM. सुह-दुवख-बंध मोक्खा उभयनयमयाणुवत्तिणो जुत्ता ViAvBhā 2417; M. तुह चंदि चलण-कमलाणु-वत्तिणो कइ गु संजमिज्जंति GandVa. 280

अनुवत्तिणी (anu-vattini < anu-vattini) *adj. (f.)* 1 conforming to (something), JM. अत्थि गणियादारिया ... कुलवहुवेसाणुवत्तिणी Vasaulli. 361.26; 2 one who follows, a follower, a disciple, JM. अनुवत्तिणी विणीया सीलवई निच्चकालगुणरत्ता JinadaAkhyā. II. gā. 62.

अनुवत्तिय (anu-vatti-ya < anu-varti-ka) *adj.* following (the intention of another), AMg. से ि तं लोगोवयारविणए सत्तविहे ... परच्छंदाणुवत्तियं Uva. 30; JM. राया सिय जोसण्णाणुवत्तियो भया भणेज्जा NisCu. 4.72.1; M. तत्थासीणो सहिपई सुकइ-छंदाणुवत्तिपई च । ससुयं सुहसंतुद्धो गरणाहो Lila. 131.

अनुवत्तिय (anu-vattiya < anu-vartya) *ger.* having followed, AMg. तमेव अनुवत्तिय अनुवत्तिय परिवेदिय परिवेदिय परिजविय परिजविय ओमासति Nis. 3.9.

अनुवत्तिय (anu-vattiya < anu-vartita) *adj. (ppp.)* 1 followed by, repeated, JM. वत्तणुवत्तपवत्तो बहुसो अनुवत्तियो महा-ज्जेणं VavaBhā. 10.693; जो दिवसारंमो व्व अनुवत्तिय-भिन्न-संदलो Jugā-JiCa. 33.21; 2 repeated, applied again, JM. एवं बहुकालं इक्कार-दंडो अनुवत्तियो AvTi.(H.) 111a.7.

अनुवत्तंत (anu-vattenta < anu-vartamāna) *adj. (pr. part.)* who follows, reverting to, JM. विवयपरमत्थो वि कम्मट्ठिं अनुवत्तंतो भोगे मुंजिउमादत्तो CampCa. 51.10.

अनुवत्तेमाण (anu-vattemāna < anu-vartamāna) *adj. (pr. part.)* one who follows (someone), AMg. तए णं ते सूरिया-विमाणवासिणो बहवे वेमाणिया देवा य देवीओ य ... अप्पेगइया सूरियोभस्स देवस्स वयणमणुवत्तेमाणा अप्पेगइया अणमणमणुवत्तेमाणा ... सूरियामस्स देवस्स अत्तिं पाउम्भवति RayPa. 16.

अनुवत्थणाम (anuvattiha-nāma < anv-artha-nāman) *n.* a significant name, name based on the meaning of the word JŚ. रयणप्पह-सकुरपह-नालप्पह ... तमतमपहा य पुढवीणं जाण अनु-वत्थणामाहं ŚraA.(V.) 172.

अनुवद (anu-vada < anu-pada) *adv.* (in epd.) immediately (*lit.* next step), Ś. (सूत्रधार) ता अहं वि अनुवद-जोग-करणिज्जाअ सज्जीहोमि AuaSun. 1.12.4.

अनुवद (anu-vada < anu-vrata) *n.* a minor vow (to be observed by Jain householders), JŚ. अनुवदमहम्बदां ण लहइ देवाउगं मोरुं GomSā.(K.) 834.

अनुवदिट्ठ (an-uvadittha < an-upadiṣṭa) *adj. (ppp.)* not

taught (in one's tradition), JM. अनुवदिट्ठं नाम जं नो आयरियपरं-परागयं (मुक्कल्याकरणवत्) NisCu. 3.225.21.

अनुवदेस (an-uvadesa < an-upadeśa) *m.* 1 improper advice, wrong teaching, AMg. जम्हा परसमए अणुदे अहेउ असम्भावे ... अनुवदेसे अकिरिया भिच्छादंसणमिति कहु AnuOg. 609 [Ldn.]; 2 absence of instruction, JM. एवं सो एगामी हिइइ उवएसणुवयसा OghNiBhā. 226 (comm. अनुपदेशेन गुरुणाऽनुक्तः हिइइ p. 151a.13); समणुजेयरणं वा संजती संजयाण वा । इयरे उ अनुवदेसो गहियं पुण वेप्पइ तेहि VavaBhā. 8.100.

अनुवद्व (an-uvaddava < an-upadrava) *adj.* having no trouble, JM. गच्छंतस्स तुह पहा इवंतु अनुवद्ववा सयवं BhuvKevCa. 509.

अनुवधारिय (an-uvadhāriya < an-upadhārita) *adj. (ppp.)* not retained in memory, AMg. (पयाणं) अदिट्ठाणं असुय्याणं ... अण्णिज्जुट्ठाणं अनुवधारिआणं एअमट्ठं नो सहिए Viy. 1.9.22 (1.429)

अनुवधि (an-uvadhi < an-upadhi) *m.* with few requisites, JŚ. सिदिमाकहिं सु कारणपरिसुत्तं उवधिमणुवधिं सेज्जं । परिकम्मादिउवहदं वज्जित्ता विहरदि विदण्ह (comm. अनुवधिं ईषत्परिग्रहं । अन्वयेषदधृतिः अनु(? नु) दरा कन्येति यथा) BhaĀra. 175.

अनुवद्वण (anu-vandana < anu-vandana) *n.* salutation next (in order of seniority), JM. (गुरुणा) अवयाणुवद्वणो सावगस्स जो एवमिह मणिओ । को धम्मगुरु तुम्हाणं GaṇSaddSa. 39.

अनुवंधिजमाण (anu-vandhijjamāna < anu-bandhīya-māna = anu-badhyamāna) *adj. (pr. part. pass.)* being pursued, Ś. (त्रिजटा) अकवेण क्लु कुमालएण अनुवंधिजमाणो तस्सि कदंतलीलं क्लुअ इति णिकंतो MahaViCa. 155.7.

अनुवभोग (an-uvabhoga < an-upabhoga) *m.* non-use (of living elemental bodies, i.e. earth-body etc.), JM. आलिहणं सिंचतावणवीण्यं दंतयुवणादिकज्जेसु । कायाण अनुवभोगो कासुयभोगो परिमितो य VavaBhā. 7.115.

अनुवभोज (an-uvabhoya < an-upabhoya) *adj. (pot. part.)* unfit to be eaten, JM. संसत्तासवधिसियं आहारो अनुवभोज KappBhā. 4742.

अनुवम (an-uvama < an-upama) *adj.* incomparable, matchless, unique, extraordinary, AMg. जह सो कालियदीवो अनु-वमसोक्खो तहं व जह धम्मो Naya. 1.17.37; सुरभिगंधि अनुवममणोहरेणं गंधेणं दस दिसाओ वि वासयंतं दामे Kapp.(J.) 37; अनुत्तरदेवा भोगसुहं अनुवमं पत्ता DevTha. 221; JM. तेसि सिद्धं पिव सोक्खमसाहारणं तओऽणुवमं ViAvBhā. 3183; अहमोहिनाणमणुवममणंतसत्ताण जणियनिब्बाणं JhāSto. 3; JŚ. अनुवमसवमहंते वंदे AnBha. 21; अजरमरुजममरमसरि-मक्खयमणुवमं सोक्खं Māla. 1188(12); M. तुज्झ का एसा । सुंदरि वयंस-भावाणुसंगया अनुवमकुमारी Lila. 785; Apa. वणि रवणतेउ, पिय रयण-याल, अनुवम सुय अनुवम कइ कहंति MahaPu.(P.) 99.11.10; जय अनुवमसिवसुहकरण देव KarCa. 1.1.3; कइ उवमिज्जइ अनुवमरुवउ VaddhaCa. 2.16.3; कहि अनुवमु उवमिज्जइ केण समणु सह Uae. 43.

अनुवमसिरीय (an-uvama-siriya < an-upama-sīri-ka) *adj.* possessed of extraordinary glory, JM. अह बहुर सो भयवं दिवभोगचुओ अनुवमसिरीओ । दासीदासपरिबुद्धो परिणिणो पीढमहेहि Av-Bhā. 69 (vol. I. p. 258a.1) = AvNi. 187 (Malay.)

अनुवमसोह (an-uvama-soha < an-upama-sōbha) *adj.* of matchless beauty, JM. औव्वणमणुवमसोहं कलाकलावपरिवडियुच्छायं SamarāKa. 62.10.

अनुवमा (anuvamā < anupamā) *f.* name of the daughter of Ratnatejas (a merchant) and Ratnamā, Apa. वणि रत्नतेजस्य पिय रत्नमाक ... अनुवम सुव अनुवम क्व कति MāhPu.(P.) 99.11.10.

अनुवमा (an-uvamā < an-upamā) *f.* without the use of comparison, non-comparison, AMg. केवली नं मंते ! इमं रत्नप्लवं पुढवि अणागारेहि अनुवमहि ... अपहोयारेहि पासति, न जाणति Pannav. 30.27(1964); 30.28.

अनुवमिय (an-uvamiya < an-upamita) *adj.* (ppp.) incomparable, extraordinary, JM. अनुवमियपुणपरिसुज्जंतसमीहिय-त्वस्स ... (बोलिंति बासरा) SupāCa. 2.516.

अनुवय- (anu-vaya- < anu-vad-) *v.* to speak again and again (fig. to reprove or to blame), AMg. णो अणमणस्स अनुवयंति Āyār. 2.5.47(583)

अनुवय (anu-vaya- < anu-vrata) *n.* [tradition takes it as anu-vaya 'smaller vow'] secondary vow (in comparison to the major one Mahāvrata), JM. अनुवय-महवपहि य बालत्वेण य इवंति संजुता । ते होति देवलोप देवा PaumCa.(V.) 2.92; सम्मत्त-मूलमणु-बयगुणवय-सिक्खावपहि पडिपुत्रं । गिण्हइ गिहत्थ-धम्मं मंती KumāPra. 146.27; पंचणहमणुवयाणं गुणवयाणं च तिण्हमअरे । सिक्खाणं च चउण्हं पडिक्कं देसियं सव्वं ŚrāPraSū. 8; Apa. अनुवयं कहिं मि तिरियहं इवंति JaaCa. 4.21.4; अनुवयगुणसिक्खावयं तां मि बारहं हुंति SāDhaDo. 50; तह अनुवय-गुण-सिक्खावयाहं सारउ सम्मत्तु ण कोवि मंति PāNāCa. (P.) 3.7.3; एवहिं पंच अनुवया तिणि गुणवया जणमणाहिणंद SudCa. (N.) 6.5.1; अनुवय चउत्थमि परतियविज्जणं SudCa.(N.) 6.6.7; पुणु दिण्णउ अनुवयगुणवयाद KarCa. 5.12.1; परिपालि पयत्ते अनुवयं VaddhaCa. 6.16.8. cf. अनुवय.

अनुवयण (anu-vayana < anu-vrajana) *n.* going after, pursuing, JM. ओलमणुवयणं परिवेण पासपुरउ ठाउं वा । परिजवणं पुण जंपइ NisBhā. 1459.

अनुवयतइज्जय (anu-vaya-taijja-ya < anu-vrata-tītiya-ka) *m.* the third minor vow (viz. sthāla adattiādānavra-māna), Apa. गिसुणि वणिगाह तह अनुवयतइज्जय । तिणसमाणं पि परद-विणु ण इज्जइ SudCa.(N.) 6.6.3.

अनुवयधरि (anuvaya-dhāri < anuvrata-dhārin) *adj.* one who observes secondary vows (in comparison to the major ones 'Mahāvrata'), JŚ. मिच्छादोसहिट्ठी असंख-गुण-धम्म-णिज्जरा होदि । तत्तो अनुवय-धारी तत्तो य महव्वरं णाणी KattiApu. 106.

अनुवयमाण (anu-vayamāna < anu-vadat) *adj.* (pr. part.) 1 slandering, back-biting, AMg. सीलमंता उवसंता संखाए रीयमाणा असोला अनुवयमाणस्स विइया मंदस्स बालिया Āyār. 1.6.4.1; 2 saying, AMg. आरंभट्ठी अनुवयमाणे 'इण पाणे' [वायमाणे] ... उवेइह नं अणाणाए Āyār. 1.6.4.2 = Āyār. 1.8.1.3.

अनुवयार (an-uva-yāra < an-upa-cāra) *adj.* 1 without formality, JM. पविइमणुवयारं जं अणित्तो ण जंसित्तो होति । जत्थ व तत्थ व उज्जति, कतिको बक्खं चैव KappBhs. 4477; = PavSāro. 156; 2 (of words) not polite, harsh, JM. जगारादियं अनुवयारं णिहुं NisCa. 2.2.18.

अनुवयुत्त (an-uva-yutta < an-upa-yukta) *adj.* (ppp.) inattentive, JM. अनुवयुत्तो वा ण जाणए जम्हा ViĀvBhā. 42; जा जंगला किरिवा तं कुणमाणो अनुवयुत्तो ViĀvBhā. 46. cf. अनुवउत्त.

अनुवउत्त (an-uva-raa < an-upa-rata) *adj.* (ppp.) [also अनुवउत्त] [not ceasing or stopping, JM. बडाऊ पडिक्को नियमा P.D. 44

खीणमि सत्ताए ठाह । इवरो अनुवउत्तो [तो] विव सवलं सेहिं समणेइ ViĀvBhā. 1325.

अनुवरति (an-uva-rati < an-upa-rati) *f.* the act of not desisting (from sin), JM. असंजमो अनुवरती NisCa. 1.122.14.

अनुवरय (an-uva-aya < an-upa-rata) *adj.* (ppp.) 1 not desisting (from sin or ignorance), AMg. जे अनुवरया अविज्जाए पल्लिमोक्खमाहु आवट्टमेव अनुपरियट्ठति Āyār. 1.5.1.3; अंजु पत्ते अनुवरया अनुवट्ठिया पुणरवि तारिसगा चैव Say. 2.1.54(677); = 2.2.38(711); जे से दोवे पुरिसजाए से णं . . अनुवरय विण्णायधम्मे Viy. 8.10.2 (8.450); 2 who has not renounced (the world and accepted monkhood), JM. एवं पि अ अनुवरय वयवत्तो अद्वयं चमे बरिसे । सयमेव धरेइ गणं अनुलोमेणं च सारेइ GurTaVi. 3.50; 3 not ceasing or coming to an end, endless, JM. ता संसारं असारं अनुवरय-महादुक्खजालं विसालं ... नाउं DvāKu. 5.25.

अनुवरयं (an-uva-rayam < an-upa-ratam) *adv.* [v.l. अनुवरयं] without ceasing, continuously, JM. चित्ता-सहस्स-भरिओ पुरिसो सव्वो वि होइ अनुवरयं । जुव्वणभर-भरिअंगी जम्म धरे वट्ठए कज्जा RaySeKa p. 99. १७. 42.

अनुवरयकाइया (anuvarayā-kāiyā < anuparata-kāyikī) *adj.* (activity) pertaining to the physical body of one who has not renounced the world, AMg. काइया णं मंते ! किरिया कतिविहा पण्णत्ता ? गोयमा ! दुविहा पण्णत्ता, तं जहा — अनुवरयकाइया य दुप्पउत्त-काइया य Pannav. 22.2(1568)

अनुवरयकायकिरिया (anuvarayā-kāya-kiriya < anuparata-kāya-kriyā) *f.* physical nativity of one who has not renounced worldly life, AMg. काइया किरिया दुविहा पण्णत्ता, तं जहा — अनुवरयकायकिरिया चैव दुप्पउत्तकायकिरिया चैव Thāna. 2.6(50); = Viy. 3.185 [Ldn] (Viy. comm. अनुपरतः अविरतः तस्य कायक्रिया-अनुपरतकायक्रिया p. 181)

अनुवरयदंढ (anuvarayā-danda < anuparata-danda) *adj.* [also अनुवरतदंढ] who has not desisted from hurting (living beings), AMg. एस धम्मे ... पेइए .. उवरयदंढमु वा अनुवरय-दंढमु वा Āyār. 1.4.1.2.

अनुवरयरपरंराणुबद्ध (anuvarayā-paramparānu-baddha < anuparata-paramparānu-baddha) *adj.* (ppp.) united one after another in an unceasing chain, AMg. अनुवरयरपरंराणु-बद्धा असुमाणं सुमाणं चैव कम्माणं भासिया बहुविहा विवागा विवागसुत्तमि SamavPra. 99.

अनुवरोह (an-uva-roha < an-upa-rodha) *m.* (state of) no obstruction or objection, JM. [Inst.] जहा .. भसरा (पुण्फस्स) ... अनुवरोहेण रसमापिबंति DasaveCū. (Aga.) 34.10; अनुवरोहेण देव (? देव) एवं चित्तपट्टं सुहुत्तं VasuHi. 362.22; ता किमेत्थ कारणं ति सोउ-मिच्छामि, जइ अनुवरोहो भयवत्ताणं KaKoPra. 6.22.

अनुवरोहि (an-uva-rohi < an-upa-rodhin) *adj.* not troubling, not harming, JM. ण वा उगम-उप्पायणा-सुद्धं मधुकरवदणु-वरोहि भुंजंति DasaveCū. (Aga.) 34.31.

अनुवलक्खिय (an-uva-lakkhiya = an-upa-lakṣita) *adj.* (ppp.) not noted, not observed, JM. उवविट्ठोअ अनुवलक्खिओ तासिं समेहि KaKoPra. 143.24.

अनुवलक्खियपचाय (an-uvalakkhiya-payāva < an-upala-kṣita-pratāpa) *adj.* whose excessive heat is not observed or felt, M. अनुवलक्खिय-पचायो (सो पयसो) Lllā. p. 18.5.

अणुबल्ल (an-uva-laddha < an-upa-labdhā) *adj.* (ppp.) not available, not known, JM. अचंतमणुबल्लो वि ओहिनाणस्स हंति पक्खखा (दम्मा) KappBhā. 33; पुब्बं पि अणुबल्लो धिप्पस्स अत्थो उ कोइ ओवम्मा KappBhā. 62; DusaveCū (Aga.) 46.29; PañcaVa. 309.

अणुबल्लि (an-uva-laddhi < an-upa-labdhī) *f.* absence, non-availability, JM. ति विहा य अणुबल्लदी, उवल्लदी पंचहा विइया KappBhā. 45; अचंता सामन्ना, य विम्मुती होइ अणुबल्लदीओ KappBhā. 48; सो जइ देहाद्वो तो पविंसतो व नीसरंतो वा । कीस न दीसर, गोयम ! दुविहाऽणुबल्लिओ सा य ViĀvBhā. 1682; उभयाणलंभाओ सव्वाणुबल्लिओ सुणं ViĀvBhā. 1696.

अणुबल्लभमाण (an-uvalabbha-māṇa < an-upalabhyamāṇa) *adj.* (pr. part. pass.) which cannot be comprehended (directly), JM. एवं तु इहं आया पक्खवं अणुबल्लभमाणोऽपि । सुह-दुक्ख-माइहिं गिज्झइ हकहिं अत्थि ति DusaveNi. 63

अणुबल्लभ (an-uvalambha < an-upalambha) *m.* 1 (*lit.* not finding) absence (of knowledge), JM. अण्णाणं सो (वेज्जा-वग्गहो) वहिराणं व तत्कालमणुबल्लभाओ । न तदंते ततो चिच उवल्लभाओ तओ नाणं ViĀvBhā. 195; 2 absence (of sublation), JS. दोरु वि (उवरिमगसिम्हि) पइस्स पउत्तीय वाहणुवल्लभा Dhavaṇā. 5.219.11.

अणुबल्लहिय (an-uvalahiya < an-upalabhya) *ger* without obtaining or getting, JM. वओ य मे निच्छओ -- अणुबल्लहिय अज्जउत्तं न नियत्तामि VasuHi. 205.23.

अणुबल्लित (an-uva-litta < an-upa-lipta) *adj.* (ppp.) not covered or tainted (with Karmic bondage), AMg. आहा-कम्माणि भुज्ति अण्णमण्णे सममुणा । उवल्लिते ति जाणिज्जा अणुबल्लिते ति वा पुणो Sāy. 2.5.8(761)

अणुबल्लेवय (an-uvaleva-ya < an-upalepa-ka) *adj.* without any (Karmic) defilement, AMg. एवो आया अवारुओ ... तिक्खिओ निम्मुणो य अणुबल्लेवओ ति वि य Panhā. 2.7 (comm. अनुप-लेपकः कर्मवन्धनरहितः)

अणुबल्ल- (anu-valla- < anu-pālaya-) *v.* to guard, to protect, to preserve, Apa. जइ पडु पसाउ अणुबल्लहिं तो पडसारवाव मोकलहिं Bhavika. 160.2.

अणुबल्लण (an-uvavanna < an-upapanna) *adj.* (ppp.) [*f.* -ā] improper, unsuitable, impossible, JS. (विदूषक) अणुबल्लणं खु ईदिसं तुइ Sāk. 75.11(6); (वटु) णं दुं हिंते अणुबल्लणं नाम Bāhā. 4.6.10; (विदूषक) जइ एव ता एक्को चओ रओ भवे ति तम्स बहुविहदा अणुबल्लणा SāhMañ. 2.27.30.

अणुबल्लग (an-uvavanna-ga < an-upapanna-ka) *adj.* not yet born, AMg. जे णं नेरइया विगइगइसमावन्नगा ते णं नेरइया अंतरे परंपर-अणुबल्लगा Viy. 14.1.8 (14.4)

अणुबल्लायकारय (an-uvavāya-kāraya < an-upapāta-kā-raka) *adj.* not accompanied by, AMg. आणाभिदेसकरे गुरुण-मणुबल्लायकारय Utt. 1.3.

अणुबल्लेय (an-uvaveya < an-upapeta) *adj.* (ppp.) not possessing, not endowed with, AMg. (काउलस्सा) ... वण्णं अणु-बल्लेयाणं गंधेण अणुबल्लेयाणं कासेण अणुबल्लेयाणं ! भवेत्तास्सा Pannav. 17.132(1235) (comm. 365a 13)

अणुबल्लंत (an-uvāsanta < an-upasānta) *adj.* (ppp.) 1 not pacified, not suppressed, not made dormant, AMg. चउ-विहं कोह पक्खे, तं जहा ... उवसंते अणुबल्लंते Tbāṇa 4.88(249); कोह उव्विहं ... उवसंते अणुबल्लंते Pannav. 14.9(963); JS. दोसेसु अणुब-

सेसु BhaĀrā. 1446; 2 not of a peaceful nature, not satisfied, AMg. इह खउ संजहं दुवे ठाणा एवमाहिज्जंति, तं जहा — पम्मे चेव अबम्मे चेव, उवसंते चेव अणुबल्लंते चेव Sāy. 2.2.1(694); 2.2.75(717); ते णं मंते मणुया ... अणुबल्लंता कालमासे कालं किंवा कहिं गता Viy. 7.9.13 (7.181), जहा भुयाहिं तरिउंजे दुक्करं रवगायरो । तहा अणुबल्लंते दुक्करं दमसागरो Utt. 19.42; JM. अणुबल्लंते च सव्वेतिं सकल्लि कहणा पुण VavaBhā. 4.115; अणुबल्लंता य जीवा बुव्वेरपरओ पावंति VasuHi. 231.23.

अणुबल्लस (an-uvāsama < an-upasāma) *adj.* not having pacification (of the Karmans), whose Karmans are not pacified, JS. अपमत्तसंजइ अक्खवा अणुबल्लमा संखज्जुणा SāĀg. 1.8.8.

अणुबल्लस (an-uvāsama < an-upasāma) *m.* 1 absence of pacification, not suppressed, non-pacification, non-possession (of Karmans), JM. तत्त्व अणुबल्लसं इमो दिट्ठो कज्जति NisCu. 2.22.19; 2 absence of peaceful nature, JM. ओहो वल्लो खारो अवरुणपरमच्छरो अणुबल्लो अ । चंडत्तमणुबल्लसो तामसभावो अ एतावो UvMa. 302.

अणुबल्लसग (an-uvāsama-ga < an-upasāma-ka) *adj.* stage (of the Gupasthāna) which is not of the upasāma-ka series (i.e. of Kāyika type where the Karmans are destroyed), JS. सीदादिचउट्ठणा नेरसखवाद् अणुबल्लसगं (GomSā.(K.) 622.

अणुबल्लसंत (an-uvāsamanta < an-upasāmyat) *adj.* (pr. part.) who is not becoming calm, JM. तं घेत्तुं भविज्जं पुत्तं रज्जं छवेत्ति उ समत्थो । असत्ती अणुबल्लसंते निगमत्तव ततो तांहे VavaBhā. 7.547; अणुबल्लसंतं निगमं लिगविवेगणं होइ आगांइ । देसतरसंक्रमणं विक्खु-गादी-जुलिणं VavaBhā. 17thika. 3.121.

अणुबल्लसंपज्जमागह (an-uva-sampajjamāṇa-gai < an-upa-sampadyamāṇa-gati) *f.* motion which is carried on without the help of anything else, AMg. मे णिं तं विहायगइं सत्त-रसविहा पण्णत्ता । तं जहा — ... अणुबल्लसंपज्जमागहं Pannav. 16.38(1105); मे णिं तं अणुबल्लसंपज्जमागहं । न णं एतंति चेव अण्णमण्णं अणुबल्लसंपज्जिता ण सच्छं (to be to 201109)

अणुबल्लसंपज्जिता (an-uva-sampajjittā < an-upa-sampadya) *ger* without taking the help of, without keeping company with, AMg. जण्णं एतंति (मयं जुवरायं वा ... सत्थयाइ वा) चेव अण्ण-मण्णं अणुबल्लसंपज्जिता ण सच्छति Pannav. 16.42(1109); नो एहं कप्पइ अण्णमण्णमणुबल्लसंपज्जिता ण विहरित्ते Vava. 4.26.

अणुबल्लसु (anu-vasu < anu-vasu) *m.* a layman, AMg. वसु वा अणुबल्लसु वा जाणितु बम्मे अहा-तहा Āyār. 1.6.2.1 (comm. वसुः साधुः अणुबल्लः श्रावकः)

अणुबल्ल (an-uvaha < an-upadha) *adj.* without deceit, JM. अण्णहा अणुबल्लं चेवोवहाज्जुत्तं सिया PañSu. 29.

[**अणुबल्लण** (anu-vahana < anu-vahana) *m.* carrying on (by oral tradition), 'तवोवहाणं सुयाणमणुबल्लणं' PSM. records it from the MSS of Śrutāsvāda]

अणुबल्लहय (an-uva-haya < an-upa-hata) *adj.* (ppp.) 1 unimpaired, not vitiated, AMg. जइ कारणमणुबल्लहयं कज्जं सोहइ अविकलं नियमा PindNi. 71; JM. संवेग-समावओ अणुबल्लहयं घेत्तु एति तं चेव । अहं होज्जा हि उवहओ सो वि य जइ होज्जा गीयत्थो VavaBhā. 2.316; वेसाओ ... अणुबल्लहयवीयं महादुक्खतरुणो JambūCa.(G.) 132.10; भोयणरसण्णोऽवहवस्स णोऽसाउभोणो वि तहा । साउम्मि पक्खवाओ किरिया वि ण जायइ कयार UvPay. 670; 2 (active use) not harmful to, JM. ता एयमणुद्धाणं हियमणुबल्लहयं वहाणमावस्स PañcāPrā.

4. 39.

अनुवहयवक्ख (an-uvahayakkha < an-upahatākṣa) *adj.* having unimpaired senses, AMg. सीलगुणसमगो अनुवहयवक्खो बलं च बामं च । विहरिञ्ज तवसमगो अनियाणो आगमसहाओ MarāṇVi. 839.

अनुवहयजोणी (an-uvahaya-jonī < an-upahata-yonī) *adj.* (a woman) whose womb (fertility) has not been impaired, JM. एचपंचासण्हं वरिसणं उवहयजोणी इत्थिया भवति, आरेख अनुवहय-जोणी (गर्भं गृह्णातीत्यर्थः) NisCu. I. 128. 28.

अनुवहाण (an-uvahāṇa < an-upadhāṇa) *n.* absence of the basic penance, JM. अटुक्कं (न्हं) पि एयाणं गोयमा जे केह अनुवहा-णेणं सुपसत्थं नाणमहीयंति अज्जावयंत वा समणुवाणंति ते णं महापावकम्मा UvaSatTi. p. 62b. 9

अनुवहाणम (an-uvahāṇa-ga < an-upadhāṇa-ka) *n.* that (sleep) which is without a pillow, AMg. जस्सट्टाप कीर णमभाये ... अंतवणं अनुवहाणं भूमिसेज्जाओ ... तगट्ठं आरोहेह RāyPaTi. (Malay.) p. 140b. 3 [Ldn. reads anuvahāṇam < anupāṇashatkaṁ Sñ. 816]

अनुवहारिय (an-uva-hāriya < an-upa-dhārita) *adj.* (pāp) which has not been comprehended, AMg. एएसि णं भंते ! पदाणं पुब्बि . अनुवहारियाणं एयमट्ठं णो सदहियं Sāy. 2. 7. 34 (870)

अनुवहास (an-uva-hāsa < an-upa-hāsa) *adj.* free from ridicule or derision, JM. उनियमिय(ह)भीयवाइयमुच्चियाण वयाइण्हिं जं रम्मं । निणगुणविसयं सडम्मबुद्धिजणम अनुवहासं PañcāPra. 9. 9.

अनुवहासं (an-uvahāsaṃ < an-upahāsaṃ) *adv.* without ridicule or derision, JM. ता रागनामगुग्गहनिगहपुचं तथा पयइयव्वं । जह लोणउवहासं गुणवली लहइ उलासं DevāKu. 8. 32.

अनुवहिय (an-uvahi-a < an-upadhi-ka) *adj.* free from attachment, AMg. एस धम्मं सुद्धे ... मयदेहिं पवेइए ... सोवधिपसु वा अनुवहिएसु वा Āyā. 1. 4. 1. 2 (Sehu among the non-monks)

अनुवहुआ (anu-vahuā = nava-vadhū) Deśi. f. a bride, अनुवहुआउरज्जुपई DeNāMā 1. 48

अनुवहुजिअ (an-uva-hujjia < an-upa-bhujja) *ger.* without having eaten, S (विदूषक) अनुवहुजिअ पदस्स सब्बसाइणो तिपयअत्ताकासुअस्स पिट्ठोओ आहिडीअदि SubhāDha. 1. 9. 17.

अनुवहण (anu-vahena < anu-pathena) *m.* [Inst. used as adv.] along the path (taken by someone), JM. (हृषी) दीह-पसारियहत्थो बुमराणुवहणं सो लगो UvPayTi. p. 18b. 17 (gā. 425)

अनुवाअ (an-uvāa < an-upāya) *m.* not the means, Apa. पावायरणं वि हु माणुमाण । अनुवाअ एहु इच्छियसुहाण VilāKa. 5. 21. 1.

अनुवाइ (anu-vāi < anu-pātin) *adj.* [also अनुवाति] 1 who is addicted to or attached to, AMg. णव बंमचेरअगुत्तीओ पत्तत्ताओ, तं जहा — ... सदाणुवाती रुवाणुवाती सिलोमाणुवाती ... यावि भवति Thāṇa. 9. 4 (663); नव बंमचेरअगुत्तीओ, तं जहा — ... नो सदाणुवाइ, नो रुवाणुवाइ, नो गंधाणुवाइ, नो रसाणुवाइ, नो फासाणुवाइ, नो सिलोमाणुवाइ Samav. 9. 1; 9. 2; नो विभुसाणुवाइ भवइ से निगंथे Utt. 16. prose 12; नो सद-रुव-रस-गंध-फासाणुवाइ भवति से निगंथे Utt. prose 16; 2 con- forming to (scriptural text), JM. अनुवाइ सी नज्जइ, जूत्तीपडियं सु भासए एसो VavaBhā. I. p. 114a. gā. 240 (comm. यद् भाषमाणः स यथाच्छन्दो ज्ञायते यथा खलु निश्चितं युक्तिसह (त) मेव भाषते तदनुपाति प्ररूपणम्); दगुणवीसणस्स उ दिट्ठीवाओ दुवाकसममं । सपुण्णवीसवरिसो अनुवाइ सब्बसुत्तस्स PaṇVa. 588 (comm. संपूर्णविशतिवर्षयथायिणानुपाती योग्यः सर्वस्य सूत्रस्य) = UvPay. 1 p. 40a. gā. 7; UvaSat. comm.

on 14. gā. 7.

अनुवाइ (anu-vāi < anu-vādin) *adj.* a note in assonance with the *athā* in the same *grāma*, JM. तत्थ वि संवादी विवादी अनुवाइ ... तथा तंती छिवियव्वा CaupCa. 155. 21.

अनुवाणह (an-uvāṇaha < an-upānatka) *adj.* shoeless, without any footwear, JM. ववगयमोहा समणा मोहच्छन्नस्स छत्तयं होउ । अनुवाणहा य समणा मज्झं तु उवाणहे हतु ĀvNi. 356 (v. l. अनु-वाणह)

अनुवाद (anu-vāda < anu-vāda) *m.* 1 repetition, JM. भिसमायरओ व पुणो पुणो व कुच्छामि जमुदियं होइ । पुणन्तमणत्थ वेह अनु-वादादराइसु ViĀvBhā. 3577; 2 explanatory repetition, repeti- tive illustration, JŚ. रिखेदसामवेदा वागणुवादादिवेदसत्थाइ । तुच्छाणि ति ण गेणइ वेदियमूढो हवदि एसो Māla 258(5)

अनुवादि (anu-vādi-anu-pātin) *m.* who agrees with, JM. सब्बसाणुवादिणा विसंणव DasaveCū (Aga) 37. 8; अनुवादि-अणुवादी पस्वणाचरणमार्हसुं VavaBhā. 1. 239

अनुवाय (anu-vāya < anu-vāda) *m.* [also अनुवाद] 1 doctrine based on *vinaya*, AMg. निरियं अगिरियं वेणइयाणुवायं अण्णाणियाणं पडियच्च ठाणं । स सब्बवाइ इध वेदइत्ता अवट्ठिते सम्म स दीहरायं Sāy. 1. 6. 17; 2 saying again and again, repetition (as a ble- mish of speech), [उच्छुद्धो अनुवादः (repetition) वेदश्च DeNāMā 1. 181] JM. भिसमायरओ व पुणो पुणो व कुच्छामि जमुदियं होइ । पुणन्त- मणत्थं वेह नाणुवादादराइसु ViĀvBhā. 3577.

अनुवाय (anu-vāya < anu-pāta or anu-vāda) *m.* [lit. going after or speaking after] with reference to, as regards, concerning, AMg. एएसि णं भंते ! परमाणुपोगलाणं साहणपा-भेदाणु- वाणं अण्ठापत्ता पोगलपरियट्ठा समणुवात्तव्वा भदंतीति मक्खवाया ? Viy. 12. 81 [Ldn.]; देसावगासियस्स समणोवासणं पंच अइथाग जाणियव्वा — सदाणुवाए, रुवाणुवाए Uvāṇ 54; = Āv. 88; दिसाणुवाएण सब्बत्थोवा Pannav. 3. 1 (213); खेत्ताणुवाएण सब्बत्थोवा जीवा Pannav. 3. 125 (276); से किं तं छायाणुवायगती ? जणं पुरिसं छायाणुगच्छति णो पुरिसे छायं अणुगच्छति । से तं छायाणुवाय (त) गती Pannav. 16. 48 (115); जहेस्साइं डव्वाइं परियाइत्ता कालं करेति तरेस्सेमु उवज्जति ... से तं लेस्साणु- वायगती Pannav. 16. 50 (117); रुवाणुवाएण परिगंहेण उण्णायेण रक्खण- सन्निओगे । वए विओगे य कहिं मुहं से संभोगकाले य अतित्तिलामे Utt. 32. 18; JM. आणयणं पेसवणं सण्णुवाओ य रुवाणुवाओ । बहियोगल- पक्खेवो दोसा देसावकासस्स Pavāro. 284

अनुवाय (anu-vāya < anu-vāta) *adj.* (place) of favoura- ble wind, AMg. अहं भंते ! कोट्टपुडाण वा जाव केयइपुडाण वा अनुवायंसि उग्गिज्जमाण वा ... ठाणाओ वा ठायं संकामिज्जमाणं किं कोट्टे वाति जाव केयइ वाति Viy. 16. 7. 36 (16. 106); अनुवायंसि . सब्बतो सदाता गंधा अभिणित्सवंति Jambuddi. 4. 107; = RāyPa. 30; Jivābhi. 3. 283.

अनुवाय (an-uvāya < an-upāya) *m.* absence of means, lack of means, JM. अकारणा नत्थिह कज्जसिद्धी न याणुवाएण वदेति तण्णा । उवायवं कारणसंपउत्तो, कज्जाणि, साहेइ पयत्तवं च KappBhā. 4440; 1134.

अनुवायं (an-uvāyam < an-upāyam) *adv.* without (pro- per) means, JM. अनुवायं मणुयत्तमिह दुल्लं भवसमुत्तमि UvPay. 14.

अनुवायकहणा (an-uvāya-kahanā < an-upāya-kathana) *f.* preaching (religion) without proper means, JM. सोळा उ होइ भम्मं स केरिसो केण वा कहेयव्वो । के तस्स गुणा दुत्ता, दोसा अनुवाय- कहणाए KappBhā. 1134.

अनुवायगह (anuvāya-gai < anupāta-gati) *f.* following motion, AMg. पदमे वा छम्मासे दोषे वा छम्मासे गत्थि पण्णरस मुहुत्ते दिक्खे गत्थि पण्णरसमुहुत्ता राती गण्णत्थ राइदियाणं वहुोवहुीए मुहुत्ताण वा चयोवचयेणं, गण्णत्थ अनुवायगह SūraP. 1. 14.

अनुवायच्छिन्न (anuvāya-chinna < anupāya-chinna) *adj.* (ppp.) cut off by an inefficient means (leaving the possibility of further growth), JM. जो य अनुवायच्छिन्नो तस्स मूलाइं वत्थु भेदाय KappBhā. 946.

अनुवायण (anu-vāyaṇa < anu-pātana) *n.* bringing down, PSM.]

अनुवायय (anu-vāyaya < anu-vācaka) *adj.* (word) which denotes or means, JM. पोसहसो रुदीए एत्थ पव्वाणवायओ भणिओ SupāCa. 62.30.

अनुवायसंजुत्त (anuvāya-samjutta < anupāta-samyukta) *adj.* (ppp.) accompanied by improper means, JM. सुहसाहसं पि वज्जं वरणविहूणमणुवायसंजुत्तं । अन्नायसंस्काले विवत्तिमुज्जाति सेहस्स KappBhā. 944.

अनुवालाणा (anu-vālaṇā < anu-pālanā) *f.* keeping (its intention), persevering, M. हिययाणुवालाणावाविण्हिं गयेण्हिं तदिसाहुत्त । अल्यं उप्पुट्ट-सुहीओ कह वि अन्हे हि पत्ताओ Līlā. 435.

अनुवालाणकप्प (anu-vālaṇā-kappa < anu-pālanā-kalpa) *m.* procedure for protection (of gāṇa), JM. अनुवा अनुवा(?) लणाकप्पं । सखेवसमुद्धिं वोच्छामि अहं समासेण Pañcakkalpa-bhāṣya-quoted by PSM and AR]

अनुवालय- (anu-vālaya < anu-pālaya-) *v.* to preserve, to practise, JM. साहवो धम्ममणुवालयेति DasaveCū (Aga.) 30.8

अनुवालय (anu-vālaya < anu-pālaya) *m.* one of the twelve followers of the Ājīvika sect, AMg. तत्थ खलु इमे दुवालस आजीवियोपासगा भवन्ति, ते जहा — तां, तांलपलबे अनुवालए, संखवालए ... कायरए. Viy. 8.5.11 (8.242)

अनुवाल्लिज्ज (anu-vāliṇa < anu-pālayitvā) *ger.* having observed (pronunciation), JM. अहाउयमणुवाल्लिज्ज विहिणा य मोत्तण देहं उववन्नो सोलससागरोबमाज वेमाणियत्ताए महासुक्ककब्बंमि SamarāKa. 102.12. cf. पव्वज्जं in 102.11

अनुवाल्लेत (anu-vāleṇa < anu-pālayat) *adj.* (p. part.) awaiting, JM. अहमभिण्णए वि गमणे तुह वेवागमणमणुवाल्लेतो एत्तिं वेल् ठिओ मिह SamarāKa. 23.12.

अनुवास- (anu-vāsa < anu-vāsaya-) *v.* to observe (a vow), to carry out with devotion, AMg. एयं मोणं सम्मं अनुवासे-ज्जासि Āyā. 1.5.2.5.

अनुवासग (an-uvāsaga < an-upāsaka) *m.* [also अनुवासय] one who is not a lay follower (of Jainism), AMg. जे भिक्खू णायं वा अणायं वा उवासं वा अनुवासग वा पव्वावेइ, पव्वावेत्तं वा सात्तिज्जति Nis. 11.84; 11.86; जे भिक्खू ... उवासं वा अनुवासग वा ... पडिगहं ओभासिय ओभासिय जायति Nis. 14.38; 14.39; 8.12; 8.13; JM. अनुवासगोऽपि नायगम (?) गो अ) नायगो य । एते चैव दो विकप्पा NisCa. 3.229.2; जइयम्मं अकहेत्ता, अनु दुविं सम्मं मंसविगं वा । अनुवासए कहिंते चउजमला कालगा जउरो KappBhā. 1139.

अनुवासणा (anu-vāsana < anu-vāsana) *f.* [also अनुवासण] enema, AMg. बमणेहिं य विरेयणेहिं य ... अनुवासणाहिं य ... इच्छेति एगमवि रोगायकं उवसमित्तए Nāyā. 1.13.20; Vīvā. 23.

अनुवासरं (anu-vāsaraṁ < anu-vāsaram) *adv.* daily,

JM. बहुइ जहा कलाए एकेकाएणुवासरं चंदो PavSāro. 1535; तत्तोणु-वासरं सो सत्थो वसिमं अइक्खमेऊण । अहकमसो संपत्तो ... अइवि SurSū-
Ca. 1.241.

अनुवासिय (anu-vāsiya < anu-vāsita) *adj.* (ppp.) 1 perfumed, fomented, AMg. सव्वाउयसुरसिकुसुमंभाणुवासियं माइएणं Jambuddi 5.5; 2 full of, engaged in, JM. आगमओणुवउत्तो मंगलसहाणुवासिओ वत्ता ViAvBhā. 29; Apa. अनुवासिय-परिवासियवयणिं निम्मच्छिउ नाहु नरेण BhaviKa. 268.2.

अनुवाहण (an-uvāhana < an-upānatka) *adj.* [also अनुवाहणग] shoeless, having no footwear, AMg. से जहाणामए अजो ! मए सम्पाणं ... अच्छत्तए अनुवाहणए ... परपरपेसे लद्धावलद्वितीओ पण्ण-त्ताओ Thāna. 9.62(693); अनुवाहणस्स उवाहणाओ दलयइ Nāyā. 1.15.6; तए ण दइपण्णे केवली ... अच्छत्तां अनुवाहणं अहियासिज्जंति ... तमट्ठं आराहेहिइ RūyPa. 816; Apa. अज्जु काइ अनुवाहणु पाएहिं PaumCa (S) 23.3.3

अनुवाहणत्त (an-uvāhanatta < an-upānaha-tva?) *n.* shoelessness, not having foot-ware, JM. केसुप्पाटो भिक्खा, अन्हा-णणुवाहणत्तं च JinadaAkhyā. v. 354.

अनुविक्खा (anu-vikkhā < anu-prekṣā) *f.* reflection or thinking about (various topics), Apa. बारह अनुविक्खउ मणि चित्तं CandappaCa.(Y.) 5.16.2 et अनुवेक्खा.

अनुविगमण (an-uvigga-maṇa < an udvigna-manas) *adj.* whose mind is free from worry, calm, JS. त्रिणवयणमणुमंता अनुविगमणा परिवसंति Mālā 794(9)

अनुविचि (anu-vici < anu-vicin) *adj.* one who discriminates, JS. आगादायच्चयत्त-नारिअनुविचिणो सपडिवस्वा । अट्ठ णरा हंति पुणो सोलसथा अक्खसंचारे ChetP. 227.

अनुविज्जंत (anu-vijjanta < anu-vidyamāna) *adj.* (p. part. pass) being searched, being got, AMg. भयं पि अनुविज्जंते सुवन्ते जाणिए इ वा । सोहेइ सुव-पावाइं पच्छिसे सुवण्णुंइसिए MahāNis. 2.294

अनुविण्णय (anu-vinnaya < anu-vijñāpya) *ger.* having made known, having taken permission, JS. आसणे आसणयं च उवसंतं उवट्ठि । अनुविण्णयं मेधावी पिडियम्मं पज्जंइ Mālā. 600(7)

अनुवित्ति (anu-vitti < anu-vṛtti) *f.* 1 favourable behaviour, JM. एवं चिय परदेहंणुमाणओ गेण्ह जीवमत्थि ति । अनुवित्तिवि-
वितीओ विनायमं सस्वे व्व ViAvBhā. 1564; अनुवित्तीए वि हु ओसहं व जो कुणइ वयमिणं मणुओ । पव्वजउ व्व पावइ सो इह लोए वि कल्लाणं KūṇāPra. 377.15; 2 (ironically) favourable behaviour, JM. तं नेत्ति-पेम्मं तुह न केत्तिअं ? तेहहा य अनुवित्ति । न हु केत्तिलवि केह-
मित्य कीइवि सडो भणिओ KūṇāCa.(H.) 3.82; 3 imitative beha-
viour, JM. एवं व्वल्लसमा होहिंति उवासगा वि दुसमाए । पडिक्काण वि तेसि इयरे काहिंति अनुवित्ति UvPaYTi. p. 306b.1. cf. अनुवुत्ति.

अनुवित्तिबुद्धी (anuvitti-buddhī < anuvṛtti-buddhi) *f.* knowledge which recurs there, JM. गोसादओ गवारसु नियवा-
धाराणुवित्तिबुद्धीओ । परओ य निवित्तीओ सामन्नवित्तेसनामाणो ViAvBhā. 2191 (comm. अनुगताकारबुद्धिः)

अनुविद्ध (anu-viddha < anu-viddha) *adj.* (ppp.) full of, mixed with, blended with, AMg. सधमवंत-गंधुत्तमाणुविद्धं च धुववट्ठि RūyPa. 292; कालागर-पवर-कुंदुल्ल-तुल्ल-धुवगंधुत्तमाणुविद्धं Jambuddi. 3.12; 5.58; M. पिउण्हसिआणुविद्धं सीआलंभावहारणविसंवाअं । सुणइ ण लक्खेइ कुंअं अण्णविण्णहिअओ पिआण दइसुहो SetuBa. 11.15; जावे

परिक-तिमिराणुविह-संज्ञा-प्रा-परिविक्तं । मय-भिण्ण-सामली-गंड-वास-कसणा-
रुणं गवणं Māla. 444.

अनुविहाणो (anu-vihāṇao < anu-vidhānatas) *adv.*
because of the statement (of an outlet), JM. पारंति सरंग्वा जं ते
पोगलमस्या सकिरिया बाउवहणाओ । धूमो व्य संहरणओ दाराणुविहाणओ
विसेसेणं ViĀvBha. 207.

अनुवीह (anu-vii < anu-vici) *adv.* [lit. along the wave]
in compliance with, AMg. सयं दुक्कं ण बयइ आइठो वि पक्कथरं बाळे ।
वेयाणुवीह मा कासी चोइज्जंतो गिलाइ से मुज्जो Sāy. 1.4.1.19 (Cu. वेदः
प्रवेदः तस्य अनुवीविः अनुलोमगमनं मेधुनगमनम् इत्यर्थः । Vrtti — वेदः
पुंवोदयस्तस्य अनुवीवि आनुकूल्यं मेधुनाभिलाषम्)

अनुवीह (anu-vii < anu-vicintya) *ger.* having considered,
having reflected on, AMg. सव्वेसि पाणाणं ... सव्वेसि सत्ताणं अनु-
वीह भिक्खू धम्ममाइक्खेज्जा । अनुवीह भिक्खू धम्ममाइक्खमाणे णो अत्ताणं
आसाएज्जा Āyār. 1.6.5.3-4; सत्थं चैव अनुवीह पासा Āyār. 1.4.2.1;
से ... गाहावइकुलेसु वा परियावसेहेसु वा अनुवीह उवस्सयं जाएज्जा Āyār.
2.2.47(445); अनुवीह निट्ठामासी, समियाए संजए भासं भासेज्जा, तं जहा —
एगवयणं, दुवयणं Āyār. 2.4.3(521); भासमाणो ... अनुविह (अनुवीय
v.l.) वियागरे Sāy. 1.9.25 (comm. नैतद्वचः परात्मनोरुभयोर्वा बाधक-
मित्येवं प्रविचिन्त्य वचनमुदाहरेत्); आधं मइमं अनुवीह धम्मं अंजु [v.l.
अंजु] समाहिं तमिणं सुणेह Sāy. 1.10.1 (comm. केवलज्ञानेन ज्ञात्वा ...
यदि वा ग्राहकमनुविचिन्त्य); तं जोइभूयं सततावसेज्जा जे पाउकुज्जा अनुवीह
धम्मं Sāy. 1.12.19 [Ldn.]; 1.14.26; सव्वेसि पाणाणं ... अनुवीह किट्ठए
धम्मं Sāy. 2.1.68(689); 2.2.52 [Ldn.]; इह खलु जिणमयं ... जिणप्पणीतं
... जिणाणुचिणं जिणपसत्थं अनुवीह तं सइहमाणा ... अगवंतो जीवाजीवाभिगमं
नामज्जयणं पण्णवसु Jicāhā. 1.1; अनुवीह सव्वं सव्वत्थ एवं भासेज्ज
पण्णवं Dasavo. 7.44.2. JM. अहस्ससत्थे अनुवीह भासए, जे वोहोलेह-
भयमेव वज्जए । स दीहरायं समुपेहिआ सिया, मुणी इ मोसं परिवज्जए सया
ĀvTī.(H.) 658b.4.

अनुवीहभासणया (anuvii-bhāsanayā < anuvicintya-bhā-
sanatā) *f.* habit of speaking with deliberation, AMg. तित्थ-
गराणं पंचजामस्स णुवीसं भावणाओ पण्णत्ताओ, तं जहा अनुवीहभासणया
Samuv. 25(1)

अनुवीहभासय (anuvii-bhāsaya < anuvicintya-bhāṣaka)
adv. speaking with deliberation, AMg. अहस्ससत्थे अनुवीहभासए
जे कोह ... भयमेव वज्जए ĀvTī. 647.

अनुवीहसमिति (anuvii-samiti < anuvicintya-samiti) *f.*
proper behaviour after due deliberation, AMg. एवं अनुवीह-
समित्तोजोगेण भाविओ भवति अंतरप्पा Paṇḥā. 7.17 (comm. अनुविचिन्त्य
पर्यालोच्य भाषणरूपा या समितिः सम्यक् प्रवृत्तिः सा अनुविचिन्त्यसमितिः)

अनुवीचिभासण (anuvici-bhāsaṇa < anuvicintya-bhā-
ṣaṇa) *n.* [also अनुवीचीभासण] speaking after due considera-
tion, speaking with deliberation (one of the five bhāṣanās),
JŚ. बोहभयलोहहासपण्णा अनुवीचिभासणं चैव । विदियस्स भावणाओ बदस्स
पंचेव ता होति Māla. 338(5); = BhaĀra 1207 (comm. सूत्रानुसारि
वाक्यम्); हिदमिदपरिमिदभासा अनुवीचीभासणं च बोधवं Māla. 383(5).

अनुवीचीपरिताव (anuvici-paritāva < anu-vicintya-
paritāpa) *m.* mortification after due consideration, JŚ. अनु-
वीचीपरिताओ कायकिल्लेओ इवदि एतो Māla. 356(5)

अनुवीचीसेवण (anu-vici-sevaṇa < anu-vicintya-sevana)
n. use after due consideration, JŚ. साहम्मिओवकरणस्सनुवीचीसेवणं
चावि Māla. 339(5)

अनुवृत्ति (anu-vutti < anu-vṛtti) *f.* behaviour in confor-
mity with (the wish), JŚ. गणपरवसहादीणं अनुवृत्तिं छंदणिच्छाय
Māla. 137(4)

अनुवृह (anu-vūha < anu-brīh) *v.* to encourage, to
augment, AMg. कक्षाणकारणा णं तुमे सुविणा दिट्ठसि कट्ठु मुज्जो मुज्जो
अनुवृह Kapp.(J.) 11; 53.

अनुवृहइत्ता (anu-vūhaittā < anu-brīhayaṭṭ) *adj.* one
who praises or encourages, AMg. से किं तं वण्णसंजलणया (विणए) ?
वण्णसंजलणया चउव्विहा पण्णत्ता, तं जहा — ... वण्णवाइ अनुवृहइत्ता भवइ
ĀyārDas. 4.22.

अनुवृहमाण (anu-vūhamāṇa < anu-brīhayaṭṭ) *adj.* (pr.
part.) encouraging, praising, AMg. से सेणिए राया ... सत्सिरियाहिं
वगूहि अनुवृहमाणे ... एवं वयासी Nāyā. 1.1.20.

अनुवृहिऊण (anu-vūhiūṇa < anu-brīhayaṭṭ) *ger.* greeting,
congratulating, JM. एवं बट्ठप्पगारं ताओ अनुवृहिऊण पुणरवि उवागया
मम सगासं VasuHi.(M.) 81.16.

अनुवृहित (anu-vūhita < anu-brīhita) *adj.* (ppp.) prai-
sed, elevated, JM. तेहि वि अनुवृहितो — धण्णो वय-थोऽसि ĀvTī.
(Malay.) II. p. 395a.8.

अनुवृहेत्ता (anu-vūhettā < anu-brīhayaṭṭ) *adj.* one who
approves, one who applauds, AMg. सत्तहिं ठाणेहिं छउमत्थं जाणेज्जा,
तं जहा — पूयासकारमणुवृहेत्ता भवति Tbhāṇa. 7.28(559) (comm. परेण
स्वस्य क्रियमाणस्य तस्यानुमोदयिता)

अनुवेक्खण (anu-vekkhāna < anu-prekṣaṇa) *n.* reflecting
on, brooding over, Apa. वायण पुच्छणा वि अनुवेक्खणु Chakka-
mmu. 11.8.3. cf. अनुवेक्खा.

अनुवेक्खणिज्जादा (an-uvekkhanijjadā < an-upekṣanīya-
tā) *f.* absence of negligibility, the state of not being over-
looked or disregarded, Ś. (विदूषक.) अनुवेक्खणिज्जादाए अनुराएण वा
दंसणं ति तक्कणिज्जं एदं SāMañ. 1.22.15

अनुवेक्खा (anu-vekkhā < anu-prekṣā) *f.* reflection or
thinking about (the various topics), JŚ. वंघणमोक्ते तत्कारणरूवे
वारसणुवेक्खं RaySā. 60; भावहि अनुवेक्खाओ अवरे पणवीसभावणा भावि
BhavPa. 94; तम्हा भावेज्ज अनुवेक्खं Bāṇu. 87; 89; अनुवेक्खाहिं
एवं जो अत्ताणं सदा वि भावदि Māla. 766(8); अनुवेक्खा-संवरहेद्द विसेसेण
Kattīṇu. 96; Apa. पहिलारउ टकराउ कहिउ अनुवेक्खासमभासहिं सहिउ
MahāPu (P.) 6.7.8; विंत्तह अनुवेक्खउ JācCa. 4.9.1; संसाराणुवेक्ख
भाविज्ज JambūSāCa. 11.3.1; बारह मणि अनुवेक्खउ फुरियउ Jambū-
SāCa. 11.1.4; अनुवेक्खाउ एम भावंतहो, निम्मलशाणे धितु धावंतहो
JambūSāCa. 11.15.1; असरणअनुवेक्खउ जो वि पुणु अणुणिण भावइ
KarCa. 7.7.11; ज्ञाहय अणिअ अनुवेक्ख तेण VaddhaCa. 1.14.1.

अनुवेदयंत (anu-vedayanta < anu-vedayat) *adj.* (pr.
part.) [also अनुवेययंत v.l.] one who is experiencing, AMg.
तमाणुभाणं अनुवेदयंता दुक्खंति दुक्खी इह दुक्कंणं Sāy. 1.5.1.16.

अनुवेयण (anu-veyaṇa < anu-vedana) *n.* experiencing,
AMg. से य सम्मत्ते पसत्थसमत्तोहणियकम्माणुवेयणोवसमत्थसमत्थे ...
पक्कते Āv. 64; JM. अहसंकिल्हिकम्माणुवेयणे जो उ होइ परिणामो
SamarāKa. 403.14.

अनुवेलं (anu-velam < anu-velam) *adv.* [PāliNā. 153]
1 constantly, at every moment (lit. along the time or border),
JM. जीवेहि ... अनुवेलमावयामुहपदिहि (विदंबणा पत्ताओ) RāPañā.
43; 2 along the sea-shore, M. एक्को रुद्ध-पइ-मुहो अनुवेलं णिवदिओ

सुवेको ऋ मुञ्जो SetaBa. 15.19.

अनुवेलंधर (anuvelandhara < anuvelandhara) *m.* a kind Nagakumāra gods who guard the beach of the Lavana ocean around Jambuddiva, facing the four sub-quarters, AMg. एत्थ ये चउहं अनुवेलंधरणारारिणं चत्तारि आवासपक्खया पणत्ता Thāpa. 4.331 (302); सव्वेसि पि णं वेलंधर-अनुवेलंधर नागरारिणं आवासपक्खया सत्तरस-एक्खीसारं जोगणसयारं उद्धं उच्चतेणं पणत्ता Samav. 17(4); अनुवेलंधर-रारिणं पक्खया होति रणसया Jivabhi. 3.747-750.

अनुवेह (anu-veha < anu-vedha) *m.* combination, group, AMg. सुत्तरविपसु जुव्वर जइ अओऽजाणुवेहओ पिओ PindNi. 56.

अनुवेहमाण (anu-vehamāṇa < anu-prekṣamāṇa) *adj.* (*pr. part.*) considering, reflecting upon, AMg. उवेहमाणो अनुवेह-माणं दूया-उवेहाहि समियाए Āyā. 1.5.5.8; धुणे उरालं अनुवेहमाणे चेव्वाण लोयं अण्येक्खमाणे Sāy. 1.10.11 (v.l. अण्येक्खमाण- Cu.) of. **अण्येक्खमाण.**

अनुवेहसकागा (anu-veha-salāgā < anu-vedha-salākā) *f.* a piercing stick, a pointed stick, JM. इमो सत्थकोसो पत्थणसत्थयं ... अनुवेहसकागा वीहिसुहं ससुहं NisCu. 3.214.7.

अनुव्वइ (anu-vvai < anu-vratin) *adj.* possessor of minor vow, one who accepts partial vows, a layman, JŚ. दिदचित्तो सुदमरं अनुव्वरं सो इवे तिदिओ KattAnu 336.

अनुव्वइय (anu-vvaiya < anu-vratika) *adj.* having a partial vow, AMg. पंचाणुव्वइयं सत्तसिक्खावइयं दुवालसविहं गिधिधम्मं पडिबज्जित्सामो Uvav. 34; 38.

अनुव्वइय (anu-vvaiya < anu-vrajita) *adj.* (*ppp.*) followed, JM. वेदिकणमम्भुट्टिया गणिणी । अनुव्वइया य णाए SamarāKa. 687.4.

अनुव्वज- (anu-vvaja- < anu-vraj-) *v.* to follow, to go up, AMg. कायं अहे वि दंसति बाहू उद्धुं कक्खमणुव्वजे Sāy. 1.4.1.3 (249) of **अनुव्वय-**

अनुव्वजण (anu-vvajana < anu-vrajana) *n.* following, going after (for taking leave), JŚ. अब्भुट्ठणं सण्णदि आसणदणं ... अनुव्वजणं (कायिकावित्तयं सप्तप्रकारकम्) Mula. 382(3)

अनुव्वजमाण (anu-vvajamāṇa < anu-vrajat) *adj.* (*pr. part.*) following, Apa. मुणीण समाणु अनुव्वजमाणु । घरणु जाम स गच्छइ ताम NāyCa.(P.) 9.51.9.

अनुव्वट्ठ (an-uvvatṭa < an-udvṛita) *adj.* (*ppp.*) not going to a wider birth, JM. नरएसु अनुव्वट्ठे दुगं चउक्कं सिया उ उव्वट्ठे ĀvNi. 825; तिरिएसु अनुव्वट्ठे ... मणुएसु अनुव्वट्ठे ĀvNi. 826; देवेसु अनुव्वट्ठे ĀvNi. 827.

अनुव्वण (an-uvvaṇa < an-ulbaṇa) *adj.* not proud, humble, JM. सव्वस्सं हाऊणं निज्जुद्धा मारिया य विवदंता । भोगेहिं संबित्ता अनुक्कल अनुव्वणा जे उ KappBha. 4432.

अनुव्वत्त (anu-vvata < anu-vrata) *n.* a lesser or minor vow of a layman, JM. तथा चउत्थे अनुव्वत्ते सामण्येण अणियत्तस्स दोसा — मातरमपि गच्छेज्जा ĀvTi.(H.) 823b.7. cf. **अनुव्वय.**

अनुव्वत्तिजमाण (an-uvvattijjamāṇa < an-udvartiyamāṇa) *adj.* (*pr. part. pass.*) not being turned over, AMg. तए णं से मयूरीअणं अनुव्वत्तिजमाणे काणेणं समयणं उम्भित्ते Nāya. 1.8.26.

अनुव्वद (anu-vvada < anu-vrata) *n.* partial vows of a layman, JŚ. एवं य अनुव्वदयारं सत्तसिक्खाउ देसजदिधम्मो BhaĀrā. 2079; अनुव्वदमहव्वदिहं य बालतवाकामणिज्जराय य । देवाउणं विवदर ...

जीमो GomSā.(K.) 807; उक्करीणं जाणिता अनुव्वदरं पक्खं तत्तस्स KattAnu. 340; छट्ठमणुव्वदवादे गुणवयसिक्खावयारि उववासो ChoPi. 343.

अनुव्वदि (anu-vvadi < anu-vratin) *adj.* one who accepts lesser vows of a layman, JŚ. धम्म-व्यासण-वयणं अनुव्वदी होदि सो विदिओ KattAnu. 334.

अनुव्वय- (anu-vvaya- < anu-vraj-) *v.* to follow (the path of a monk), AMg. एवं वयं कामणुणेषु गिद्धा न भिक्खुणो मण-मणुव्वयामो Utt. 13.30; जीवित्तमणुजीवति सर्वं नाणुव्वयति य Utt. 18.14.

अनुव्वय (anu-vvaya < anu-vrata) *n.* lesser or minor vows of a Jain layman, AMg. महव्वए एवं अनुव्वय य Sāy. 2.8.6 (702); पंचाणुव्वया पत्ता Thāpa. 5.2(389); सव्वमेव पंचाणुव्वयारं पडिबज्जति Uvav. 57; तुमं पासत्तस्स अरहओ पुरिसावाणीयस्स अंतियं पंचाणुव्वय ... पडिबण्णे Nirayā. 103; गिण्हामि अनुव्वय एवं य अनुव्वयारं ĀvPaec.(V.) 2; एत्थं पुण समणोवासणधम्मो पंचाणुव्वयारं Āv. 88; JM. न य सक्कइ पक्खज्जं जइ पुण सोऽणुव्वयारं धम्मं । सव्वित्तेसं पि करइ Ārāh-Pag. 42; एवं य अनुव्वयारं गुणव्वयारं च होति तिदेव DasaVoNi. 247; अनुव्वयसमणो PaṇṇCa.(V.) 13.28; अनुव्वयगुणव्वयसिक्खावय-गुणसंगयाणं सावगाणं MaViCa.(G.) 17b.1(2); एवं पंचाणुव्वयं सत्त सिक्खावयं सावगधम्मं दुवालसविहं पडिबज्जति Erz. 33.4; एवं य अनु-व्वयारं DhammoMā. 18.11 = JambhCa.(G.) 16.650; वेत्तणुव्वया खलु यूलापाणवहविरयादी PañāPa. 10.8; अनुव्वयारं अहिगच्च YogSā. 27; JŚ. पंचवणुव्वयारं गुणव्वयारं इवति तह तिणिण CarīPa. 22 = ŚrāĀ. (V.) 207; Apa. पंचमउ अनुव्वउ सो धरेइ PañāCa.(P.) 3.9.11; सुणु नरवइ पंचाणुव्वयारं BhaviKa. 274.5; जो पालइ पंच अनुव्वयारं SndCa. (N.) 4.4.8; तिहिं दिअइ पंच अनुव्वयारं PaṇṇSiCa. 1.113; मिय परिगहू करहि अनुव्वयारं DhamPar 10.14.6.

अनुव्वयघाट (anu-vvaya-ghāḍa < anu-vrata-ghāṭa) *n.* violation of the minor vows of a Jain layman, JŚ. छट्ठ-अनुव्वद-वादे गुणवयसिक्खावयं तु उववासो ChoPi. 307.

अनुव्वयण (anu-vvayana < anu-vrajana) *n.* following (a person as a sign of respect), JM. भिवदनेण कयंदेणानुव्वयणो निगओ साहू JinadaĀkhyā. 4.24; तेसिमणुव्वयणट्ठा, पत्तिवइ पट्ठिओ ततो DhamViPa. p. 54a.4.

अनुव्वयधर (anu-vvaya-dhara < anu-vrata-dhara) *adj.* who observes the lesser vows (of a layman), JM. सेसा अनुव्वय-धरा गिधिधम्मपरा हवति जे मणुया PaṇṇCa.(V.) 11.24; अहवा अनुव्वय-धरो होऊण सील-संजमासिरओ PaṇṇCa.(V.) 70.40; जे य तिअि-गुणव्वय-अनुव्वयधरा तेसि दुवे रेहाओ करेइ VasuHi. 184.28; अरुयच्छे जिणधम्मो सावगपुत्तो अनुव्वयधरो सि UvPay. 506.

अनुव्वयधरि (anu-vvaya-dhāri < anu-vrata-dhārin) *adj.* one who observes the lesser or minor vows (of a layman), JM. बीयाणुव्वयधारी सामासकओ य होइ तंशयाए (पडिमा) PavSāro. 983.

अनुव्वयय (anu-vvaya-ya < anu-vraja-ka) *adj.* who follows another, AMg. दुवे सत्थवाहदरगा ... अणमण्णमणुव्वयया Nāya. 1.8.6.

अनुव्वया (anu-vvayā < anu-vrajā) *adj.* [f.] faithful (M. following her husband), AMg. मारिया मे महाराय अणुरत्ता अनुव्वया Utt. 20.28; JM. मज्ज अनुव्वय ĀvTi.(H.) 435b.7.

अनुव्वस (anu-vvasa < anu-vaśa) *adj.* dependent on, subservient to, AMg. एवं तुम्हे सरागत्था अन्नमन्नमणुव्वसा Sāy. 1.3.3.10(213)

अनुव्वान (an-uvvāna < an-udvāna) *adj.* not dried,

slightly wet, AMg. अणुवायुं किंचि अणुवायुमेव किंचिद्व दोअणुवायुं OghNi. 488; तादे तलपण्णाया वेवा पुण होतअणुवायुया OghNi. 490; JM. पवित्राकरण केहं अणुवायु-अणुवायुणो । तत्तेव अणुवायुमिमं भिमुं गमो राया KumPra. 169.17; पवित्राकरण केहं अणुवायुणं तं अणुवायुणं । तत्तेव जेव ठाणे मोएण अणुवायुं JaggJiCa. 55.21; तमणु-वायुं मोसुं तदाविदे नरवरं कणं कजे । जावुठिओ UvPayTi. p. 158a. gā. 34.

अणुव्याय (an-uvvāya < an-udvāta) *adj.* I not tired, not defeated, JM. एमेव य पाणुण अणुव्यायं अणुव्याय VavaBhā. I. p. 64. gā. 46 (comm. अणुव्याय इति अपरिग्रान्ते); गुणसेणा वि गुणव्या-तलसंभारधारणअणुव्याया PubCa. 59.27; 2 wet (with tears), (lit. not dry), M. रणमि व भमर वराइयाए दिट्ठी अणुव्याया GāSaSa. 525 (Pat. ed.)

अणुव्यायण (anuvvāyana < anuvāta(na)) *n.* along the wind, windward direction, JM. संप्रस्थितो वणो समुद्रवायुव्यायणेण इच्छिं पट्ठं संपत्तो VasuHi. 62.5.

अणुव्विग्ग (an-uvviggā < an-udvigna) *adj.* (ppp.) un-
worried, free from anxiety, undisturbed, AMg. तप णं से अरुहणए समणोवासए ... अणाउळे अणुव्विग्गे ... पीयवहणत्स एवेदंसि वरधेणं भूमिं पमज्ज Nāya. 1.8.73; तप णं से मार्गदिवदारागा ... अतत्था अणुव्विग्गा ... नो आदंति ... जकखेण सखि लवणसमुदं मज्झिमज्जेणं वीरिक्कयंति Nāya. 1.9.38; तप णं से कामदेवे समणोवासए ... पिस्सयक्खेणं एवं वुत्ते अभीए अतत्थे अणुव्विग्गे ... तुसिणीए धम्मज्झाणोवगए विहरए Uvās. 90; तप णं से दिव्वे पिस्सयक्खे कामदेवं समणोवासए ... अणुव्विग्गं विहरमाणं पासए Uvās. 2.24; 2.28; 2.29; 2.30; 4.22; 4.23 [Ldn.]; तप णं से सहालपुत्ते समणोवासए ... अणुव्विग्गे ... धम्मज्झाणोवगए विहरए Uvās. 7.58; 7.59 [Ldn.]; तप णं से सुदंसणे समणोवासए ... अणुव्विग्गे ... भूमिं पमज्ज Antag. 16.4; तम्हा पव्वज्जाए अवि धूममविपुयं अणुव्विग्गे । निम्मोदियमणिण्डं सम्मं आलोयए मतिनं ĀrāhPad.(V.) 331; से गामे वा नगरे वा गोययग्गओ मुणी । चरे मंदमणुव्विग्गे अव्वक्खिणेण वेयसा Dasave. 5.1.2; 5.1.121; अयंपिरमणुव्विग्गं भासं निसिर अरावं Dasave. 8.48; JM. ततो ते अपरा-जिय-अणंतविरिया ... मोए भुंजिअण अणुव्विग्गा VasuHi. 329.3; अह सो ... अणुव्विग्गे । परिममर नयरमज्जे Erz. 73.35; देसंतरमि पत्तत्स तत्स पुत्तो तमो अवंतीए । तीए य पटुं लग्गो ओळगेउं अणुव्विग्गे UvMā. p. 109. gā. 6; चित्तेह न पव्वज्जं मज्झिमणुव्विग्गामाणसा एसा UvMā. p. 208. gā. 32; Jā. तम्हा सत्तूळमूलं अविच्छेदमविपुयं अणुव्विग्गे ... सम्मं आलोयए सव्वं BhaĀrā. 646; M. वसणंहु अणुव्विग्गा ... सत्पुत्तिसा GāSaSa. 380 (W.); पोहं भरंति सउणा वि माउआ अप्पो अणुव्विग्गा GāSaSa. 3.85.

अणुव्विच्छिअ (an-uv-vicchia < an-ud-vrścika) *adj.* where scorpions are not produced, M. जओ दोसमुव्विग्गवणं विट्ठीणं दिट्ठिम्मं किररतिगमणुव्विच्छिअं गित्तिअळं ĀrāhAv. 1.26.

अणुव्विवाग (anuvvūga < anuvipāka) *m.* result or effect (suitable to) fitting friction, AMg. एवं प्रिरिक्खे मणुव्वामरेसु चरतंसणं तण्णव्विवागं । स सव्वमेयं इति वेदयित्ता वंतेअळ कालं पुव-साकरंतो Bay. 1.5.2.25.

अणुसज (an-sa < anu-saya) *m.* repentance, remorse, regret, AMg. रामोतेया वि अणुसज्जं तं गोयम ! न गच्छं Gacchā. 50; M. दिक्खं पत्तोविअ वि अणुसज्जं पुट्ठि पत्तोविअ GāSaSa. 1.38; जगर-दसिओ अविच्छेद समुसज्जं न्न सीएण GāSaSa. 1.77; अविच्छेद पत्तोविहिं विविच्छेदसरिपि अणुसज्जं निजोकाहिं (अहिं) SetnBa. 2.16 (Rama-
-dāsa); अणुसज्जोअपिअं वरणजुवे तमिअ समुसज्जजुवे SetnBa. 11.70;

Ś. (अकुन्तला) अणुसज्जविद्विस्स कथं रे संपदं संताओ Śak. 36.10(3) cf. अणुसज.

अणुसंवेयण (anu-samveyyana < anu-samvedana) *n.* feel-
ing, experiencing, AMg. अणुसंवेयणसम्पाणेणं, जं हंतव्वं नाभिपत्थए Āyār. 1.5.5.5.

अणुसंकम- (anu-sānkama- < anu-sānkram-) *v.* to go
to another, to approach another, AMg. भज्जा य पुत्ता वि य नायओ
व दावारमनं अणुसंकमंति Utt. 13.25; = JM. KaKoPra. 151.34.

अणुसंकुल (anu-sānkula) *n.* collection of atoms, Apa.
अणुसंकुल इत्थयकामलु जिह तिह गिहिलु गिरिखित्तु (तिदुवणु) MahāPu.
(P.) 58.12.9.

अणुसंग (anu-sānga < anu-sāṅga) *m.* 1 contact, associa-
tion, JM. सत्सणुसंगगुणउ व्वडसोगतरणोवळदपसमेण । नो सोढं कुहंतेण
ताळणं तरणिचरणत्स UvPay. p. 403a. gā. 141; जेहि अणुसंगाओ धम्मणि
वि होइ पावगई SaṭṭhiSa. 27; मज्झटिई पुण एसा अणुसंगेणं इवंति गुण-
दोसा । उडिअपुणपावा अणुसंगेणं न विव्यंति SaṭṭhiSa. 28; M. सुण पुव्वअ-
सुंदरीअणणं मआणुसंगसंइ KamVa. 2.55; 2 consequence, Apa.
अणुसंगं ताहं महाविणीय अणुमोय्य वज्जोयरो धीय BhaViKa. 321.5; ता
सिक्ख-उडंठिय करयलि संठिय सु-नर-सुअ अणुसंगि द्युय BhaViSam. 2.19.

अणुसंगया (anu-sānga-yā < anu-sāṅgatā) *adj.* (ppp.)
[f.] possessing, attached, following, M. सुंदरि वयंस-भावाणु-संगया
अणुवमकुमारी (का एसा) Lila. 785.

अणुसंगिय (anu-sāngiya < ānu-sāṅgika) *adj.* occasional,
incidental, of secondary importance, JM. जिणधम्मो भोक्खल्लो
सासयसोक्खो जिणेहिं पत्तओ । नरसुरसुहाइ अणुसंगियाइ इह कित्तिपळाळं व
UvMā. p. 107. gā. 18; PañcaPra. 8.45.

अणुसंघट्टण (anu-sāṅghaṭṭana < anu-saṅghaṭṭana) *n.*
collision of atoms, Apa. अणुसंघट्टणि सहु विहावउ उट्ठिउ खणि गहयलि
परिवावह JasCa. 3.29.3.

अणुसज्ज- (anu-sajja- < anu-sañj-) *v.* to stick to, to con-
tinue (the line), to propagate, AMg. तीसे णं समाए भारहे बासे ...
छविह मणुत्सा अणुसज्जित्था Viy. 6.7.9 (6.135) (comm. अनुसज्ज-
वन्ता); जंजुद्विं णं मते ! द्विं भारहे बासे इमीए ओत्तपिणीए देवाणुपियाणं
केवतियं कालं पुव्वणए अणुसज्जिस्सति Viy. 20.8.10 (20.70); उत्तरकुराए
णं कुराए छविह मणुत्सा अणुसज्जति JivAbhi 3.631; भरहे बासे क-
विह मणुत्सा अणुसज्जित्था Jambuddi. 2.50; चउव्विह मणुत्सा अणु-
सज्जिस्सति Jambuddi. 2.162; 2.164; नाणाहिणु रज्जसु अणुसज्जसु
नाणदाणमि ĀrāhPad.(V.) 976; JM. दस जा अणुसज्जंती चोइसपुब्बीए
पढमसंघयणं VavaBhā. 10.353 (comm. यावत्प्रथमं सहननं चतुरेशपूर्वी
च तावद्दशप्रथमित्थानि अनुपनन्ति स्म); जा तित्थणुसंजंती (? संजंति)
अत्थि हु तेणं शु पच्छित्तं VavaBhā. 10.365; दस (पायच्छित्ता) ता अणु-
सज्जंती जा चउइसपुब्बि पढमसंघयणी PavSaro. 728; इतरसामावयकेय-
संजमा तह दुवे गियंठा य । वउसपडिसेवगा ता, अणुसज्जंते य जा तित्थं
GurTaVi. 1.92.

अणुसज्जणा (anu-sajjanā < anu-sañjanā) *j.* attachment,
continuity, AMg. उत्तरकुल्लमो जेतव्वो जाव मणुत्साणं अणुसज्जणा
JivAbhi. 3.218; गज्जुदरोगट्ठिई, उव्वट्ठणा य अणुसज्जणा वेव JivAbhi.
3.631[3]; सुअत्स य अणुसज्जणाए अणासायाणए वट्ठर Utt. 20.19 (Śān-
पंति च 'अणुसज्जणाए वट्ठर, तज्ज अणुपज्ज (अ) नमनवर्तनं तज्ज वतेते । ओउयि-
अणुव्वज्जेदं करोति p. 584a.1.12); JM. अणुसज्जणा अट्ठ ĀvNi. 362
(comm. अट्ठो पुत्तान् वाक्यं यमः प्रवृत्तः । अट्ठो वा तीर्थकरान् वाक्येति);
तित्थणुसज्जणाए अणुसज्जणाए परं समुदरति KappBhā. 1148; सययसज्ज

अनुसंज्ञा व दसवीस अट्ट दुप्पसो VavaBhā. 10.346; छात्रासंज्ञो वाव ताव अनुसंज्ञा दोणं VavaBhā. 10.889.

अनुसंज्ञमान (anu-sajjamaṇa < anu-sajjamāna) *adj.* (pr. part.) sticking to, following, AMg. जहा उत्तरकुराप वत्तव्वा जाव अनुसंज्ञमाना Jambuddi. 4.205; अनुसंज्ञमानए पुण समाहिकामस्स सम्ममहिय। इत्थिं भासितो ठवेइ पोरणवाहारे ĀrahPad.(V.) 421 = Jā. BhaĀra. 698; JM. अहं पुण तुरियं वडपरिपरो तं दिस् अनुसंज्ञमाणो प्हाविजो मि VasuHi. 205.21.

अनुसंजिय (anu-sajjiya < anu-sajjita) *adj.* (ppp.) made ready, JM. तजो तीए मणयुसज्जिजो पको विविधवण्णां पट्टियाहिं दोहि वि जणीहिं VasuHi. 173.19.

अनुसंचय- (anu-sañcaya < anu-saṁcaya-) *v.* to gather, to collect, Apa. सुहकमेण जीव अनुसंचर तित्थयरतु गोतु संपज्ज Jambū-SaCa. 11.7.8.

अनुसंचर- (anu-sañcara- < anu-saṁcar-) *v.* to wander, to carry on, AMg. अत्थि मे आया ओववाइए। जो इमाओ दिसाओ अनुसंचराओ वा अनुसंचरइ, सव्वाओ दिसाओ सव्वाओ अनुसंचराओ जो आगओ अनुसंचरइ सोइ Āyār. 1.1.1.4; 1.1.1.6; जंती विसण्णा विसयणाहिं दुइओ वि लोयं अनुसंचरति Sūy. 2.12.14(548) (Cb. द्विविधे-नापि प्रमादेन); अनुद्धा जे य सव्वत्था इय विज्जामनुसंचरे Utt. 18.30.

अनुसंध (anu-sañjham < anu-saṁdhyam) *adv.* every evening, Ś. (अवलोकित्ता) कवालुंडुडला अनुसंधं समाजच्छदि MālaMā. 1.15.24.

अनुसद्ध (anu-saṭṭha < anu-siṣṭa) *adj.* (ppp.) taught, instructed, advised, AMg. पव्वइही दुप्पसहो अनुसद्धो नाइलज्जेणं Tītho. 882; JM. (अयं द्रविणजातं मार्गयति वैधे विधिमाह) वल्लुगमादी तैवे, रूपे, पीते तदेव केवडिए। हिंण अनुसद्धादी, पूयल्लिगे तिविह भेदो KappBhā. 1969 (comm. अलब्धे अनुशिष्टादीनि प्रयोक्तव्यानि); अनुसद्धा[?] प] रि ण ठिया करेति वायंति बवहारं VavaBhā. 4.150; दंहेण उ अनुसद्धा लोए लोतुरे य अप्पाणं VavaBhā. 4.73; अहवाणुसद्धवालं-बग्गे कुणति तिन्नि वि गुरु से NisBhā. 6612; चंपानयरीए सुभदा नागर-ज्जे अनुसद्धा NisCa. 4.375.23; वरुणापरेण तेणवि अनुसद्धा भदुरवयणेहिं SurSuCa. 11.36.

अनुसद्धि (anu-saṭṭhi < anu-siṣṭi) *f.* 1 instruction, religious preaching, teaching, AMg. तिविहा अनुसद्धी पणत्ता, तं जहा — आयअनुसद्धी, परअनुसद्धी, तदुमयअनुसद्धी Thāṇa. 3.414(194); निजमया आयरिया संधारगयस्स दिति अनुसद्धि ĀrahPad.(V.) 442; 170; अनुसद्धिं देइ गणिवसहो BhattaP. 52; सुणसु अनुसद्धि BhattaP. 58; इच्छामो अनुसद्धिं भंते BhattaP. 155; अनुसद्धिं दिति निजवया Sūmth. 108; अत्थममगं तच्च अनुसद्धिं (v.1 अनुसद्धिं) सुणेइ मे Utt. 20.1; JM. आहरणं तदेसे चउहा अनुसद्धिं तह उवालंभो। पुच्छा निस्सावयणं होइ सुमहाणुसद्धीए DasaveNl. 73; आयरिया दिति अनुसद्धि KappBhā. 1541; अनुसद्धी धम्मकहा विज्ज-निमिसे य भंतो वहिं KappBhā. 1951; सेहाण य दिति अनुसद्धि KappBhā. 3452; अज्जाण येति अनुसद्धि KappBhā. 3748; गच्छेज्ज संजतीणं अनुसद्धिं गणपरो दातुं NisBhā. 1721; अनुसद्धि वं-तस्स उ मयेण खित्तस्स तेगिच्छं VavaBhā. 2.108 (p. 44); भनिया तेण नाइहा, 'इच्छामो अनुसद्धिं' JambuCa.(G.) 29.17; वच्छलं अनुसद्धिं उवव्वइणमाइ कुणमाणो (संघो) NaPañKa. 1.25; अनुकूले य रए हिं-अनुसद्धी हीर दायव्वा KāliKa. 39.19; इच्छामि अनुसद्धिं अरहंताणं Pañ-Su. 9; Apa. अनुसद्धि जहट्टिव विहिय ताइ ViāKa. 11.35.9; सज्जं हेमिणुसद्धिं निव JīvaṇuSām. 2; 2 praise, JM. अनुसद्धिं सुइ ति पण्णा NisBhā. 6608; 3 permission, order, JM. इच्छामो अनुसद्धिं

पव्वजं देव मे मयवं SurSuCa. 6.269; पुण वि प्हु तिहासणमासहिं ताण देइ अनुसद्धि KumaPra. 314.8.

अनुसद्धिमोक्षण (anu-saṭṭhi-bhoyana < anu-siṣṭi-bhojāna) *n.* food in the form of religious teaching or instruction, AMg. अहवा सुइपाणं ते तदेव अनुसद्धिमोक्षणं देइ ĀrahPad. 93; 892; सुइपाणएण अनुसद्धिमोक्षणेण व सत्ता उवणहिंओ ĀrahPad.(V.) 785; Jā. सुदिपाणयेण अनुसद्धिमोक्षणेण य पुणो उवणहिंदो BhaĀra. 436; 1808.

अनुसंध- (anu-sandha < anu-saṁdhā-) *v.* to join, to pick up, to connect, to conciliate, JM. भइ अनुसंधि पुणो मि पोल्सं MaṇoKa. 18.28; अम्मंतरमनुसंध स तत्त्व गूणं पई दोइ UvPay-Tī. p. 402. pā.115; Ś. (राजा) वमस्स तिणिणं विट्ठं तं अनुसंधिमि KapMañ. 3.2.4; (विचक्षणा) मा अनुसंधेय। अनुणभवकस्सो कलु कविजलो वम्वणो KapMañ. 1.20.49.

अनुसंधण (anu-sandhana < anu-saṁdhāna) *n.* calming down, pacifying, JM. अत्ताणुसंधणरा सुताका परिसा इति ŚraPra-Sū. Vṛtti. pā.20 [quoted in PSM]

अनुसंधंत (anu-sandhanta < anu-saṁdadhat) *adj.* (pr. part.) [f. -ā] reflecting upon, thinking over, JM. कि पही ? देही दंसणं ति अज्जेव अम्ह सो सुइवो। अनुसंधंता तं विच कहियं मि हु विज्जणा-लावं CaṇpCa. 109.1.

अनुसंधिअ (anu-sandhia < anu-saṁdhita) *Deśi. adj.* non-stop; *n.* hiccup, अविरयहिकासु अनुसंधिअं (अनुसंधिअं अविरते हिका च) DoNaMā. 1.59.

अनुसंधिअ (anu-sandhia < anu-saṁdhāya) *ger.* having ascertained, Ś. (बट्ट) जाणं दुव्वहतणं अनुसंधिअ ... णिहुदपदसंचारमक्क-मिअ ... भअवंतममुववणोमिह BāliRā. 4.0.25.

अनुसंधिय (anu-sandhiya < anu-sandhita) *adj.* (ppp.) accompanied with, M. एवं तं चाडुसयाणुसंधियं वयणं सुणेऊण। हियं आ-गयण-रसायलं म्ह पप्पुहियं सहसा Līā. 614.

अनुसंधिवि (anu-sandhivi < anu-saṁdhāya) *ger.* 1 hav- ing strung, Apa. धणु तल्लुज्जाले अनुसंधिवि BhaviKa. 110.1; 2 having recollected, Apa. अनुसंधिवि मणं सुमितं ताम BhaviKa. 341.3.

अनुसप्यंत (anu-sappanta < anu-sarpat) *adj.* (pr. part.) following, going after, M. अनुसप्यंतो सहसा सुलसं णल्लवरो पत्तो Līā. 327.

अनुसप्पिर (anu-sappira < anu-sarpanasīla) *adj.* who follows or goes after, M. (वणिअं) अनुसप्पिरछप्पअं वंति KamVa. 2.12.

अनुसम (anu-sama < anu-sama) *adj.* similar, identical, symmetrical, AMg. (मंजुसंठिया) सत्तिरचकलवत्तणअनुसमअनुपाडु-वयणा य Thāṇa. 9.22[12] (673[128]) (comm. अनुसमा: अनुसमा अविष्मा: p. 450b.5)

अनुसमय (anu-samaya < anu-samaya) *adv.* [in opd.] every moment, always, JM. अनुसमयसमयसंसियविधिमाणुद्धानकारी वि UvPayTī. p. 42b. pā.78.

अनुसमयं (anu-samayam < anu-samayam) *adv.* 1 every moment, ceaselessly, AMg. तत्त्व णं के से अणामोमनिव्वत्तिप से अनु-समयं अवरिदिप आहारुडे समुपज्जइ Viy. 1.1.6 [2.4] (1.82); = 1.1.6 [3.4] (1.82); ताइ दव्वाइ आबीची अनुसमयं भिरंवरं मरंतीति Viy. 18.7.26 (18.183); (जीवा) अनुसमयं अवरिदिवा अरंतेइया उवव्वणंति Viy. 24.12.8 (24.187); = 41.1.4 (41.5); (वत्तसद्वक्तावो) वत्त-

BhaĀra. 52.

अनुसरि (anu-sariya < anu-sṛta) *adj.* [*f.* -ā] followed, JM. अहकिस्स जुवरणो जेमा पि मणमाणेण अनुसरिया, गमा णिग्गपुं सपरिवारा VasuHi. 310.29; M. आमुक्कासणसमुहं दो-तिणि पयाहं अनुसरियं Līlā 248; Apa. उह्वं वपिबरहिं भणु केहिं न केहिं न अनुसरिउ KarCa. 8.14.10; अहं नरवर-चरिउ अनुसरिउ SaṅKuCa. 768.1; तं सवरि अनुसरिय पयिपावयमण SandeKa. 28.

अनुसरियव्व (anu-sariyavva < anu-sartavya) *adj.* (*part.*) worthy of being followed, AMg. विज्जामं (?) अनुसरियव्वं न दुब्बिणीयस्स होइ दायव्वं Cand. 8; तं तह अनुसरियव्वं अणवत्थपसंमयीणं MahaPacc. 31; [JM. अनुसरियव्वो सुहेण विरेण एसेव नमोकारा (?) कयसुयं मज्जमाणेण Āv.(Malay.) AR.] अनुसरियव्वो नमोकारो SamaraKa. 656.8.

अनुसरिया (anu-sariyā < anu-smartī) *adj.* who remembers or recollects, JM. उव्वल्लं तत्थास्सया तव्विगमे तदुव्वल्लसरणाओ। गेहगवक्खोवरमे वि दुव्वल्लानुसरिया वा ViĀvBha. 92.

अनुसरिवि (anu-sarivi < anu-sṛtya) *ger.* [also अनुसरेवि] following. Apa. कीहिं वि अनुसरिवि पिउ पियाहिं मुहपरिमलं SudCa.(N.) 7.18.9; ता कत्तय भणइ अनुसरिवि लज्ज अज्जतु निसग्गिउ SaṅKuCa. 610.4; ता गंधव्व-विवाह-विहि अनुसरेवि परिणीय SaṅKuCa. 640.7

अनुसरिस (anu-sarisa < anu-saḍṣa) *adj.* similar, equal, JM. मूलावरि रावणिओ अनुसरिसो तस्स होउ वज्झाओ VavaBha. 2.350; अनुसरिसो संजोगो गामनहाणं व सुक्खाणं ĀvBha.(Malay.) 122; भुंजामि तत्थ मोए अनुसरिसे देवलोयाणं VasuHi. 307.10; इमा एवं सुंदरस्सा किह मण्णे अनुसरिसं वरं लहिज्ज VasuHi. 310.16; M. अनुसरिसं ति भणंती आहंतूण पडिआ थिरं भण-जुअलं SetuBa. 11.113; सुणालियाणुसरिसं भुया-जुअलं Līlā. 769; Apa. जहिं देसु वि तासु जे अनुसरिसु PaumCa.(S.) 6.5.4; अनुसरिसेहिं कयसेहिं परियरिउ PaumCa.(S.) 19.12.6; 60.10.9; 68.1.4.

अनुसरिसपरियण (anu-sarisa-pariyāna < anu-saḍṣa-parijāna) *m.* suitable attendants or retinue, JM. अनुसरिस-परियणस्स वि जस्स सहीणां सोक्खां JinadaĀkhyā. II. v. 128.

अनुसरिसबल (anu-sarisa-bala < anu-saḍṣa-bala) *adj.* having equal strength, JM. ते दो वि चारुस्सा अनुसरिसबला तहिं लग्गा VasuHi. 353.24.

अनुसरेदु (anu-saredum < anu-sartum) *inf.* following, Ś. (विदूषक) सब्बहा तुमं अनुसरेदु एसो म्हि बद्धपरिअरो SubhaDha. 1.17.92.

अनुसाधण (anu-sādhana < anu-sādhana) *n.* going after, following, JŚ. अग्गुट्ठाणं किटियम्मं णवंसणं अजली य सुंहाणं। पक्खुमाच्छण-मेतो पच्छिद अनुसाधणं चेव BhaĀra. 119.

अनुसार (anusāra < anusāra) *m.* (in Cpds.) according to, in conformity with, JM. ततो पुव्वोदेवय्य लेखाणुसारेण सब्बं दब्बं देवादेऊण मंडिओ सुलाए आरोविओ Ezz. 66.21; M. आलोओ परिपोल्ल ससिणो छाया-णिवेस-वोच्छिण्णो। मणिणुसार-पसरिअ-कसण-च्छवि-मग्ग-सबलो व्व GaudVa. 1108; सिज्जंति देवयाराहणेक-चित्ताणुसारं Līlā. 729; (राजा) घंटाहिं बिंदुरिहासुरत्तरुणिमाणाणुसारं लहंती KapMañ. 2.31; Apa. तो पडिमब्बमाके निहंसतिअ भिरंगीरकायहो। ताक्खालुसारं परियच्छिअि अक्खिउ चरिहिं रायहो BhaviKa. 230.2; चर पेसिअि सुविहिअंसववार रणि जाणिवि समविसमाणुसारं BhaviKa. 298.3.

अनुसार (anu-sāra < anu-svāra) *m.* [also अनुस्सार] the nasal sound and its symbol (a dot on the top of the letter),

AMg. गिस्सिअियमणुसारं अणक्खं छेळियादीयं Nandi. p. 78; JM. उह्व-सियेनीसियं ... गिस्सिअियमणुसारं, अणक्खं छेळियादीयं KappBha. 78; अनुस्सारं णाम पम्भुद्धे अत्ये सयं वा संभरिते अण्णेण वा संभरिते जं अक्खर-विरहितं सक्करणं तमणुस्सारं भण्णइ ĀvCa.(Malay.) p. 30.12; ऊसखिं नीसियं ... निस्सिअियमणुसारं अणक्खं छेळियादीयं ViĀvBha. 501; अहि-गमया वण्णा इव जमणुस्सारादओ तेणं (सुयमेव) ViĀvBha. 503.

अनुसारओ (anusārao < anusāratāh) *adv.* in accordance with, JM. दाणमइ जहासत्ती सक्कासवेगकमजुयं णियमा। विहवाणुसारओ तह जणोवयारो य उचिओ सि PañāP. 2.36.

अनुसारतुला (anusāra-tulā < anusāra-tulā) *f.* name of a metre, Apa. अनुसारतुलं कज्जवत्तज्जिओ सब्बल्लु छंदो SudCa.(N.) 12.2.8.

अनुसारि (anu-sāri < anu-sārin) *adj.* [*f.* अनुसारिणी] [Hem.(Gr.) 1.6] 1 who or which follows, AMg. इअ जोईसर-जिणवीरमइभणिआणुसारिणीमिणओ। भसपरिअं BhattaP. 172; JM. सुंदरी इमेहिं निमित्तविसेसेहिं अबस्स अम्हाणं न विरकालाणुसारी एस किल्लेसो SamaraKa. 101.19; उद्धरिया जेण पयाणुसारिणा गवणगामिणी विज्जा। सुमहापइअव्वओ सब्बहा पसरमणिणं GaṇṇSaddSa. 29; मण्णुसारिं सङ्को पण्णवणिओ दियापरो चेव। गुणरागी सक्काभसंगओ तह य चारिस्सी PañāP. 3.6; 9.38; 9.40; M. भमइ पयाणुसारी पवअवल्हस्स खल्लिउद्धि-अपउच्छलिओ। दुममंगसइविसमो महिणीहरिअगळो समुल्लवणरओ SetuBa. 12.74; रक्खउ वो रोम-छआ माया-महिल्लसणे मडुमहस्स। गूढोअर-तामराणु-सारिणी भमर-माल व्व GaudVa. 18; Apa. अइवइ ताथ काइ वित्थारिं पुव्वक्खियकम्महो अनुसारिं BhaviKa. 38.7; 2 according to, in conformity with, AMg. छव्विहं विसपरिणामे पण्णे, तं जहा — इके, सुते, पिअतिते, मंसाणुसारी, सोणिताणुसारी, अद्धिमिआणुसारी Thāpa. 6.110 (593); M. सीसइ व जस्स ताराणुसारि-णिग्गअ-कलंक-वल्हण। अतिणय-णाहि अज्ज वि समुम्भवो णिअअ-निवेण GaudVa. 1064; ता किं पायव-पुरिसाणुसारिणा णिक्कलेण मरणेण। जइ गेच्छसि इह रज्जं ता एहि विसमइ पायालं Līlā. 1014; Apa. अहो दुव्व किं बहुवित्थारिं इउं जाणामि नियमइ-अणुत्तां BhaviKa. 284.7; किउ उज्जवणु विहवअणुसारिहिं BhaviKa. 328.10.

अनुसारिअ (anu-sāria < anu-sārya) *ger.* having made to follow, having made to go after, Ś. (मट) अनुसारिअ णक्कागिरिण्य गहीदो किल (वच्छराओ) PratiYan. 4.9.2.

अनुसारेण (anusāreṇa < anusāreṇa) *adv.* [in Cpds.] [Hem.(Gr.) 2.174] [also अनुसारेण] 1 in accordance with, AMg. एवं जहा पण्णवणाए गाहाणुसारेणं नेवब्बं जाव ... एयमि णं जे जीवा मूलत्ताए वक्कमंति Viy. 22.4-6; तए णं तस्स मेहस्स अम्मापियरो इमं एयारुवं पीइदाणं दळयंति ... गाहाणुसारेणं माणियब्बं जाव पेसणकारियाओ Nāya. 1.1.91; तस्स णं हेसाणुसारेणं तयाणुक्खं निव्वसेइ Nāya. 1.8.119; 1.8.120; 1.8.129; सज्जेता मल्लीए विहेइरायवरकआए पायंमुट्ठाणुसारेणं क्वं निव्वसेइ Nāya. 1.8.131; एवं एयणं अमिल्लोणं उवज्जुज्जिअ माणियक्खं ठाणव्याणुसारेणं Jivābhi. 8.77; एवं ओराखियसंठाणाणुसारेणं माणियक्खं जाव चउरिंदियाणं Pannav. 21.80 (1548); एवं शिक्खाणुसारेणं जाव अज्जे-गइया देवा ... करंति जाव गंधव्विअं Jambuddi. 5.57; JM. कयवक्कम-पणामो बोच्छं चरणगुणसंगं सयलं। आक्खसाणुओणं शुक्कपसाणुसारेणं ViĀvBha. 1; 2 following, going after, depending upon, JM. ViĀvBha. 1; Ś. (विदूषक) तत्थसव्वो भिआणुसारेणं अस्समपइं पडिहस्स तावसकण्णया सउंल्ला णाम मम अण्णदाम दंसिदा Śak. 18.12(9).

अनुसास- (anu-sāsa- < anu-sāsa-) *v.* 1 to instruct, to preach, to teach, to convince, AMg. जं मे इहा समणुसासयंति Śay.

1.14.10(589); ने मणमणुसाराई Bay. 1.15.10(618); न मे पुकासु-
सारासिखी स्यात् कस्तेण वा Utt. 1.27; एवं न अनुसारासमी हेकहि कारयेहि
व Utt. 27.10; तह वि व अविशहमाणे अनुसारासिखा लको एवं ĀrahPad.
27; JM. सिखावरेऽनुसारा आचरिओ KappBha. 1551; 2 to rule,
to govern, to correct, AMg. मा पच्छ असासुता मदे अवेहि अनुसारा
अण्यं Bay. 1.2.3.7(149); एवं अदीगमणसो असाणमणुसाराय ĀrPaec.
(I.) 29; = MahāPaec. 13; 3 to advise, to persuade, JM. इव
बहुविद्युद्वयणेहि जाव अनुसाराय वणकुमारं SupāsaCa. 1.357.

अनुसाराण (anu-sāsana < anu-sāsana) *n.* advice, per-
suasion, instruction, order, AMg. अनुसाराणमेव पक्खे वीरेहि सम्मे
पवेइयं Bay. 1.2.1.11(99); अनुसाराणं पुढो पाणी वसुं पूयणात्ते Bay.
1.15.11(617); सदेव-माणुस-धीकरण-करणाणि बोधण-अनुसाराणाणि पुण-
दोसदरिणाणि SamavPra. 94; अनुसाराणमोवायं दुक्कटस्स व चोवणं Utt.
1.28; कस्सं वि अनुसाराणं । वेत्तं तं होइ मूढाणं Utt. 1.29; Utt. 6.10;
Utt. 20.57; JM. अनुसाराणमणुसाराणं पूयणमम्यंतरं करणं VavaBha.
3.151; 3.155.

अनुसाराणविधि (anu-sāsana-vihi < anu-sāsana-vidhi) *n.*
the method of instruction, JM. एत्थमणुसाराणविही भणिओ
सामणगुणपसंसारं PañāPa. 9.16.

अनुसाराणिज (anu-sāsaniija < anu-sāsaniya) *adj.* (pos.
part.) fit to be advised, fit to be advised, JM. जंपसु विम्वरिजा
इ ? सीससु अनुसाराणिजो सि KumāCa. (H.) 6.1.

अनुसारास (anu-sāsanta < anu-sāsata) *adj.* (pr. part.)
[also अनुसारासंत] instructing (someone); AMg. कल्लणमणुसारासंतं
पावदिद्धि सि मत्तर Utt. 1.38; JM. खगूळे अनुसारासंतं सदावंतं समुज्जय
VavaBha. 4.275 (comm. कुत्त्वभावात् अनुसारासन्तं सम्भय उच्यताः);
राया अण्णमणुसारासंतो संसारसहावं ... जाव चिट्ठर ताव ... जणा संपत्ता
रायंणं CaupCa. 70.11.

अनुसारासिउ (anu-sāsium < anu-sāsita) *inf.* to teach,
to instruct, AMg. अण्णो य परं नाळं कुतो अज्ञाणसारासिउं Bay.
1.1.2.17(44); खामेवि ते महाभाग इच्छामि अनुसारासिउं Utt. 20.56;
JM. निपि अनुसारासिउं समीहामो MaViCa. (G.) 4b.7(1); धम्मज्जमवदरं
पुणो वि अनुसारासिउं उण्णे SupāsaCa. 1.350; Apa. गविण्णरुत्तजुवलोच्च
सिजयमणुसारासिउं रिसो JambūJāCa. 1.12.

अनुसारासिज्जंत (anu-sāsijjanta < anu-sāsya-māna) *adj.*
(caus.) (pr. part.) being advised or instructed (by a precep-
tor), AMg. चउव्विहा खलु विणवसमाही भवइ । तं जहा — अनुसारासिज्जंतो
सुत्तसंघं Dasave 9.4.4; JM. अनुसारासिज्जंतो सो सुइं सुएण निवसमी-
बम्मि । निवमेइ संपत्तो SupāsaCa. 15.268.

अनुसारासितव्व (anu-sāsita-vaa < anu-sāritavya) *adj.*
(pot. part.) [also अनुसारासितव्वा] should be instructed, JM. एवं
विपरयम्ममा वेयावच्चाविसु उज्जमंता अनुसारासितव्वा DasaveCa. (Agastya)
p. 25.15; एवं असहणादो अण्णे मद्वादिंसण्णनिस्सार अनुसारासितव्वा
DasaveCa. p. 26.14.

अनुसारासिख (anu-sāsiya < anu-sīṣṭa) *adj.* (ppp.) [also
अनुसारासिख] trained, taught, instructed, AMg. वहुं पि अनुसारासि
जे सव्वा समे दु से होइ अशंसपरे Bay. 1.13.7(585); वडरेण दुण्ण-
सारासिख उ रादणिणायि समचरणं Bay. 1.14.14(586); अनुसारासिखो न
कुण्णेवा खंति सेवेइ पंडिउ Utt. 1.9; JM. संनिगाय समसे दुक्को तेहि
अनुसारासिख निवसे VavaBha. 3.274; अनुसारासिखणि बोमकणिपव जावाणि
सुणायि AkkMaKo. 105.88; विद्धो कवमणुसारा सदा अनुसारासिखो व
विणिता उ PañāPa. 9.15; M. कवमणुसारासिखो वीर्य जाव कवमणुसारासिख-

कवमणुसारासिखो वीर्य जाव Brikav. 2.10.

अनुसारासिख (anu-sāsiya < anu-sīṣṭa) *ger.* having advised,
having instructed, AMg. अनुसारासिख पुत्ताई सम्माणिय पुरजणं सवलं
ĀrahPad. 156; ĀrahPay. 41.

अनुसिखिख (anu-sikkha < anu-sīṣṭa) *adj.* (ppp.)
learnt or acquired, M. चरणेण विस्माइच्चरिअं अनुसिखिखं तिस्सा
GāSaSa. 5.04.

अनुसिखिखरी (anu-sikkhī < anu-sīṣṭā) *adj.* [f.]
who learns or imitates, M. जं जं करेसि जं जं जण्यसि जह तुमं
णिअच्छेसि । तं तमणुसिखिखरीय दीहो दिअहो ण संपडइ GāSaSa. 4.78.

अनुसिद्ध (anu-siṭṭha < anu-sīṣṭa) *adj.* (ppp.) 1 taught,
instructed, AMg. तत्तेण अनुसिद्धा ते अपडिण्णेण जाणया । ण एत णिव
मगे असमिक्खा वई फिरे Bay. 1.3.3.14; अनुसिद्धं पि बहुविहं भिच्छदिद्धी
परा अनुदीया । वदनिक्काइवकम्मा दुयेति धम्मं न य करेति Pañā.
5.10. 93.3; 2 corrected, admonished, AMg. विउद्धितेयं समयाणु-
सिद्धे उदरेण दुण्णसुसारासिते तु । अम्युद्धिताए वडारासिए व अगारिणं वा
समवाणसिद्धं Bay. 1.14.8.

अनुसिद्धि (anu-siṭṭhi < anu-sīṣṭi) *f.* [v.1. अनुसिद्धि]
1 teaching or instructing (by citing examples to bring out
the good points), AMg. तिबिहा अनुसद्धी पण्णाता, तं जहा — आय-
अनुसद्धी परअनुसद्धी तदुभयअनुसद्धी Thāpa. 3.414 (214); आहाणतदेसे
चउव्विहे पण्णते, तं जहा — अनुसिद्धी, उवाळंभे, पुच्छा, तिस्सावणे Thāpa.
4.501(335) (comm. p. 258a); JM. इहपरलोपसु हिओ सुव्ववहारी गुरु
ण मोच्छवो । अनुसिद्धिमुवाळंभे उवाळंभे चो जो कुणइ GurTaVi. 3.1
(comm. अनुसिद्धिः स्तुतिरित्येकाधी p. 128b.1) 2 teaching,
sermon, precept, instruction, AMg. गुरुणा मनुसरणेण अनुसद्धी तस्स
तो देया Pañā. 244; आबस्सगकयनियमा कलं गच्छाम तो उ आयरिजा ।
सपरिजणं सामारिअ बाहिरिउं दिति अनुसिद्धि OghNI. 173; अत्थधम्मगं
तवं अनुसिद्धिं सुणेइ मे Utt. 20.1; JŚ. अनुसिद्धिं देइ तहि गणाहिबणो
गणस्स वि व BhaĀra. 280; णिज्जववा आयरिजा संवारत्थस्स दिति अनु-
सद्धि BhaĀra. 720.

अनुसिण (an-usina < an-usna) *adj.* not hot or scorch-
ing (but cool or soothing), JM. अनुसिणपयासस्सं जियंगमुज्जेवप
इहुज्जेवा । जहेवुत्तरविक्खिजोइससज्जेयमाइ अ KamVi. (D.) 45.

अनुसील (anu-sīla- < anu-sīlaya-) *v.* to perform, to
carry out, Apa. अनुसीलइ मुणि-किरिअ मुणइ सवल-सत्थत्तु वेवइ San-
KuCa. 683.4.

अनुसीलवत (anu-sīlayanta < anu-sīlayat) *adj.* (pr.
part.) observing, JM. कुमारो ... पेच्छइ — एगे वागरणं पक्खेते ... अजे
अहुंगमहानिमिसमणुसीलयते KaKoPra. 6.14.

अनुसीलिय (anu-sīliya < anu-sīlita) *adj.* (ppp.) per-
formed, M. अनुसीलियं कलं तेण अज्ज एवंविहं पत्तं Līla. 312; अनुसीलियो
पमदुइ जेवो जह तह करेव्वो Līla. 410.

अनुसुत्ति (anusutti) Deśi. *adj.* favourable, अनुसुत्ती अनुसुत्ते
DeNaMa. 1.25 (comm. अलमउत्तम अनुसुत्ती कलं तुमं, सुंच मज्झ उवरिले)

अनुसुमर (anu-sumara- < anu-smr-) *v.* remember, to
recollect, JM. ता विरगहिवाभिमहमणुसुमरइ इति व मण्णा DhaViPa.
33 comm. 93.145; (caus.) to cause to remember, to remind,
मुन्यवमार्थं पववमणुसुमरविइ सा देसा DhaViPa. 44 comm. 93.125.

अनुसुमारिख (anu-sumariya < anu-smṛtya) *ger.* remem-
bering, recollecting, JM. इव चवमणुसुमारिअ अनुसुमारिअ MaViCa.
(G.) 11a.1(3)

अनुसूय- (anu-suya- < anu-svap-) *v.* to sleep after (the mother), AMg. अनुसूय सुपेतीय जागरमाणीय जागर मम्भो Tand. 80.

अनुसूया (anusūā) *Deſt. f.* about to deliver, अनुसूया शिबड-पसवाय Deſt. 1.23 (comm. जइ अकिआरं वंछति ता अवलप रक्ख वेणुमणुअं)

अनुसूयक (an-usūyaka < an-utsuka) *adj.* not very eager, JM. कयणुं मरमे दंतं विरमंतमणुसूयं । तिस्समेयणुज्जुतं विद् अं तु वायप AṅgVi. 10.20-21.

अनुसूयग (anu-sūyaga < anu-syūta) *adj.* tied with (earth etc.), AMg. अवरे वि य णं तेलि तसयावरजोणियाणं अनुसूयगणं सरीरा पाणावण्णा Sūy. 2.3.82(798)

अनुसूयग (anu-sūyaga < anu-sūcaka) *adj.* a variety of spy, JM. सूयग तहाणुसूयग पडिमूयग सुवसूयगा चेव । पुरिसा कयचित्तीया वसंति सामंतस्स जेसु VavaBhā. 1 p. 181 (comm. अनुसूयका नगराम्यन्तरे चारुपलमन्ते)

अनुसूयत्ता (anu-sūyattā < anusyūtatā) *f.* connection with or dependence on (something), AMg. इहेगइया सत्ता पाणाविह-जोणिया ... पाणाविहाणं तसयावरणं पाणाणं सरीरेसु सचित्तेसु वा अचित्तेसु वा अनुसूयत्ताय विउट्ठति Sūy. 2.3.82(798)

अनुसूरं (anu-sūram < anu-sūryam) *adv.* (going) along the sun, AMg. अनुसूरं पडिसूरं च उडुसूरं च तिरियसूरं च । समपायमेग-पायं गद्धोलीणादिठानारं ĀrāhPaḍ.(V.) 144.

अनुसूरि (anu-sūrim < anu-sūryam) *adv.* (going) along the sun, JM. अनुसूरि पडिसूरि य उडुसूरि य तिरियसूरि य । उभामेण य गमणं पडिअगमणं च गंतुं BhaĀrā. 222 (comm. अनुसूरि अनुसूर्ये, सूर्ये पश्चात्कृत्य यानं)

अनुसेदि (anu-seḍhim < anu-srenim) *adv.* along the line, straight, AMg. परमाणुयोगलणं अंते । किं अनुसेदि गती पवत्ति, विसेदि गती पवत्ति ? गोयमा ! अनुसेदि गती पवत्ति नो विसेदि गती पवत्ति Viy. 25.3.109(25.92); एगपयम्मि अनुसेदि उववज्जित्तप से णं तिसमइएणं विग्गेहेणं उववज्जेज्जा Viy. 34.1.38 (34.15); 34.1.59 (34.26)

अनुसोइउं (anu-soium < anu-śocitum) *inf.* to lament, M. अनुसोइउं ण इच्छेण देह अंगमि सा परमि [व] प्पहारं SetuBa. 11.117.

अनुसोइऊण (anu-soiūṇa < anu-śucya) *ger.* having lamented, JM. तओ अनुसोइऊण सुइरं ... मंसिवयणाणुरोहेणं भोए मुज्जिमादत्तो CānpCa. 58.18.

अनुसोइय (anu-soiya < anu-śocita) *adj.* [f. -'सोइया'] lamented, JM. एवं सामाए गोसं गिअमाणं सुणिऊण सा तस्स जाया सरिस-गाम-जुवई-तरणीहिं ... काहिं वि तज्जिया, काहिं वि अनुसोइय सि KuvMā-Ka 52.18.

अनुसोच- (anu-soca- < anu-śoc-) *v.* to lament, Ś. (गांधारी) ... तुमं वि (? पि) दाव एको जीवसि, कं अणं अनुसाचित्सं VeniMam. 5.4.2.

अनुसोद्धुं (anu-sodhum < anu-sodhum) *grd.* enduring (sufferings) again and again, JM. (मथियं कुमारेण) जेण दुइं अनु-सोद्धुं होमि अम्मो समत्थो हं KaKoPra. 34.19.

अनुसोत्तजल (anu-sotta-jala < anu-sroto-jala) *n.* the water along the stream, M. (हिअं व पीअं तेण जुकाणेण) ज्वाण-इलिदा-वडुअं अनुसोत्तजलं पिअतेण GaSaSa. 8.46.

अनुसोय- (anu-soya- < anu-śuc-) *v.* to brood or to

grieve over, AMg. भोगासेव अनुसोयति Āyār. 1.2.4.2; अनुसोय अनुज्जणं अज्जमंतारयवं तु वाकज्जो । न वि सोय अण्णां फिदिस्समाणं व-सुइरे MaraVi. 589.

अनुसोय (anu-soya < anu-srotas) *n.* downward current of a stream (fig. of mundane life), AMg. अनुसोय सुइरे कोओ पडिसोओ आसवो सुविहिवाणं । अनुसोओ संसारो पडिसोओ तस्स उचारो DasaveCā. 2.8; Apa. पडिउ पवाहि कोउ सुपसंहि । अनुसोव पडिसोव अंतरं न कुणहि KāḍḍaKu. 17.

अनुसोयगामि (anu-soya-gāmi < anu-sroto-gāmin) *adj.* [f. -'गामिणी'] who goes along the current, JM. अनुसोयगामिओ वडुज्जा उ पडिसोयगामिओ थोवा GaṇṇSaḍSa. 13; पडिसोएण पवट्ठा, वड्ढा अनुसोयगामिणी वट्ठी GaṇṇSaḍSa. 118 (comm. वट्ठि सि प्राकृतत्वाद् स्त्रीलिङ्गनिर्देशः, बर्त्तते)

अनुसोयचारि (anu-soya-cāri < anu-srotaś-cārin) *adj.* [also अनुसोत्तचारि] going downward along the stream, AMg. चत्तारि मच्छा पणत्ता, तं जहा — अनुसोयचारी, पडिसोयचारी ... मज्झचारी एवमेव चत्तारि भिक्खला पणत्ता, तं जहा — अनुसोयचारी, पडिसोयचारी ... मज्झचारी Vbāṇa. 4.544(350); 5.199(459)

अनुसोयनियत्त (anu-soya-niyatta < anu-sroto-niyatta) *adj.* (ppp.) one who has turned back from the downward stream (of mundane life), JM. पडिसोयगामी अनुसोयनियत्ते, सवा सुइजोगे एस जोगी वियाहिइ PaṇṇSu. 41.

अनुसोयपट्ठि (anu-soya-paṭṭhiya < anu-srotaḥ-pra-sthita) *adj.* (ppp.) one who has set out along the downward stream of mundane life, AMg. अनुसोयपट्ठि वडुज्जणमि पडिसोयवड-लक्खेणं । पडिसोयवेव अण्णा, दायवो होउ कामेण DasaveCā. 2.2; JM. मुत्तुणं अनुसोयपट्ठिवज्जं भूरि पि मुक्खत्तिण्णा, होक्खं पडिसोयमममइणा DvāKu. 3.15 (comm. अविचारितरमणीयवडुजनप्रवृत्तिमागे गहुरिकाप्रवाहे)

अनुसोयपयट्ठ (anu-soya-payatta < anu-srotaḥ-pravṛ-tta) *adj.* (ppp.) set out on the downward stream (of mun-dane life), Apa. अनुसोयपयट्ठ संख न कु वि करइ, मवसायरि ति पईति न इक्कु वि उत्तरइ Cāco. 81.

अनुसोयपरिवत्त (anu-soya-parivatta < anu-srotaḥ-pari-varta) *m.* an eddy in the downward current of the stream (of mundane life), JM. वणज्जणप्पाइसरिआणुसोयपरिवत्तसंको पडिओ । पडिसोएणाणीओ ववळ्ळं व सुइवम्ममरो GaṇṇSaḍSa. 123 (comm. अनु-स्रोतः प्रवाहमार्गास्तत्र परिवर्तः आदत्तः)

अनुसोयमानी (anu-soyamāni < anu-śocanti) *adj.* [f. (pr. part.)] grieving over, JM. ताण गिहे सा वड्ढ पिच्छइ ताओ य मयणविहुराओ । पियरेहिं सदुक्खंहिं थणियं अनुसोयमानीओ SupānCa. 5.80.

अनुसोयसुह (anu-soya-suha < anu-srotaḥ-sukha) *adj.* happy in (moving along) the downward stream (of the mun-dane life), JM. अनुसोयसुहो कोओ पडिसोओ आसवो सुविहिवाणं । अनु-सोओ संसारो पडिसोओ तस्स उचारो DasaveCā. 2.8.

अनुसुत्तट्ठ (an-ussattha < an-utsṛṣṭa) *adj.* (ppp.) who has not given up, JM. गिअवणमणुस्सट्ठाओ वि सुवंगा MaraVi. 522.

अनुसुत्तट्ठ (anu-ssattha < anu-ṣiṣṭa) *adj.* (ppp.) taught, preached, JM. इय पवमणुस्सट्ठो रण्णा मइरवचारेहिं CānpCa. 149.5(6)

अनुसुत्तरण (anu-ssaraṇa < anu-amarāṇa) *n.* remem-brance, recollection, JM. रावडोवकसंस्मरणसुत्तरणमुजेण व सुण्णं पवमिआणं SamaraKa. 585.6; न कयं गिअवपणुत्तरणं तस्स किं सुव

VivMas. 135.

अनुसरन्त (anu-saranta < anu-sarati) *adj.* (pr. part.) one who follows, AMg. अर्थ व नेवारमनुसरन्ता पाणाणि वेवं विणिहति मया Say. 1.7.16(396)

अनुस्मरन्त (anu-saranta < anu-smarati) *adj.* (pr. part.) one who is remembering, JM. तस्यो तं पुण्यकोट्यं समनुस्मरन्तेन पुच्छिओ खवं मय विलेपनाहो SamaraKa. 149.2.

अनुसरिता (anu-sarita < anu-sarita) *ger.* having followed, AMg. अर्थ व नेवारमनुसरिता पाणाणि वेवं विणिहति मया Say. 1.7.16(396)

अनुस्तिष्ठ (an-ussitta < an-utsikta) *adj.* not proud, JM. गुण्या अमनुष्णाओ अनुस्तिष्ठो अगविदो। एवमासज्ज हि परो AṅgVi. 10.28.

अनुस्तिष्ठन् (an-ussiyatta < an-utsikata) *n.* absence of pride or conceit, AMg. मदव्याप न भते अनुस्तिष्ठन् जणेह, अनुस्तिष्ठन् जणेह जीवे मिदमद्वयसंपन्ने अद्वयद्वयानां निद्वयेह Utt. 29.49 (Śā. अत्र चानुस्तिष्ठन्त्वम् - अनुस्तिष्ठन्त्वम् p. 691a.0)

अनुस्तुभ (an-ussua < an-utsuka) *adj.* not eager, AMg. अनुस्तुभो उराकेसु जयमाणो परिवार Say. 1.9.30(406); JM. चक्रिओ तलगतरे अर्थतमनुस्तुभो सणियं UvPayTī.(H.) p. 26a.v.54.

अनुस्तुय (anu-ssuya < anu-śruta) *adj.* traditionally heard, AMg. उत्तर मनुयाग अहिया गामयम्म इह मे अनुस्तुयं Say. 1.2.2.25(135); न हि नून पुरा अनुस्तुयं Say. 1.2.2.31(141); भोवा वीयोदां सिद्धा इह मेवमनुस्तुयं Say. 1.3.4.4(228); तत्त्वोक्तावयं ठाणं जहा मेयमनुस्तुयं Utt. 5.13.

अनुस्तुयन् (an-ussuyatta < an-utsukata) *n.* absence of eagerness, AMg. सुहायणं अनुस्तुयन् जणेह Utt. 29.29 (Dev. अनुस्तुयन्त्वं गिस्सुहत्वं p. 383a.4)

अनुस्सेज (an-ussca < an-utseka) *n.* no increment, no addition, (i.e. exactly as it is), JŚ. आवासवाणमुविद्याण अपरिहाणी अनुस्सेजो BhaAra. 116 (comm. उत्तेकः आधिक्येन करणम्)

अनुहर- (anu-hara- < anu-hr-) *v.* to imitate, AMg. अमरवद्वयं सुखं स्वयेण अनुहरन्ति Jambuddi. 3.138; JM. भणियं निवेण अनुहरर देवि एतो कुमारस्स SurSuCa. 16.152; तत्तो तीए मणियं मणिपीए सुलोवणाए अनुहरर SurSuCa. 8.190; 13.58; तदेव ससुरो वि उक्किया-सय-पटो णिक्क-कय-कराउवेविय-पास-अणो एव दुग्ग-कुडुवो वि अनुहरर KuvMaKa. 6.26; 50.15; M. अनुहरर पवर तिस्सा वामदं दाहिणस्स GaSaSa. 4.3; Ś. (विद्वक्) भो वजस्स न एदे महुअरा पेउरसं अनुहरन्ति Ratna. 1.18.2; Apa. अनुहरर पुण वि अर सो ज्ये तासु PaumCa.(S.) 1.6.8; अप्पा पंगुह अनुहरर Paramapp. 1.66; अनुहरर विस्सहो सुकिणिसवो सुक्कवोळिं तसह जणु JambSaSaCa. 2.16.14; 9.9.11; सुगगाह-अरं अनुहरर अर KarCa. 5.13.7; 1.16.9; सुपुरिसं कंगुह अनुहरर मय कज्जे कज्जेण Hem.(Gr.) 007.3; 4.18.6.

अनुहरमाण (anu-hara-māṇa-ya < anu-hara-māṇa-ka) *adj.* [f. -māṇi] (pr. part.) imitating, resembling, Apa. रावणसिद्धि अनुहरमाणी BhaNeCa. 1.5.18; बहुवचनो अनुहरमाण BhaviKa. 132.5; इण्हिह सहरर सुह इरि-कल अनुहरमाण DhamPar. 1.20.10; णिक्क चउवररवु पमाणं तकि वेत्तासण अनुहरमाण DhamPar. 6.1.6.

अनुहरिय (anu-hariya < anu-hrta) *adj.* (ppp.) (M. taking after) imitating, resembling, JM. अनुहरिय धरि सुने वरिं विवस्स पुण्यसिद्धि Utt. 27.30; Apa. अनुहरिय अविमंजहो MahaPa.

(P.) 15.34.7; तं सरवरपाणिउ जुवरहि माणिउ सुवमणुहो अनुहरिउ JambSaSaCa. 4.19.22.

अनुहरी (anuhari < anuhari) *f.* name of a woman, JM. गोपमस्स मण्णस्स अनुहरीय मजाए पुत्तो जातो VasuHi. 113.9.

अनुहव- (anu-hava- < anu-bhū-) *v.* to experience, to feel, AMg. गम्भकसहीविमुक्का सुंदरि सुखं अनुहवन्ति DevTha. 244; JM. विज्जाहरा अनुहवन्ति सुखं समिदं PaumCa.(V.) 5.162; सुवो पुण्यकं विव अनुहवर सुहासुरं कम्मे VjKeCa. 2.138; अनुहवउ विसयसुह-मणाए सद्धि KaKoPra. 4.45; JŚ. जेण वियाणदि सव्वं वेच्छदि सो तेण सोक्कमणुहवरि Pañcatthi. 163; 134; लद्धं णिहि एको तस्स फलं अनुहवेह सुजणत्ते NiySa. 157; सम्मादिट्ठो पाणी अक्खाण सुहं नहं पि अनुहवदि BaySa. 135; तत्थणुहवन्ति जीवा सकम्मणिव्वत्तिं सुहं दुक्खं Mūla. 717(8); कालमणं जीवो अनुहवर सहाय(?) व सुक्खसमूहं ĀrahSa. 89; तद्धि कए जीवोड्य अनुहवर अणत्तं सोक्खे ŚraA.(V.) 45; 70; M. णियवावारीक्खं अनुहवर इमं महादुक्खं Līla. 331; भणियो पिय तण-याए दंसणसुहमणुहवेत्ताहे Līla. 1278; Ś. (द्रौपदी) गाह सुमरामि अनुहवामि अ VepiSani. 6.14.5; (देवी) रंभाए समिउ एव अहमहि(?) वि विहाए सहरि(?) मविय (सद्धितीयभूत्वा?) जाव निसासेसं सिज्जासुहमणु-भवामि BhaMaA. 3.10.58; Apa. अणमवन्तेरं कां मरं णिउ दुक्खिउ जे अनुहवमि बुद्ध PaumCa.(S.) 19.6.10; सो जम्मि जम्मि अनुहवर बुद्ध JasCa. 3.19.2; अनुहवर फलं णियक्कम्महो BhaviKa. 193.4; 215.10; एकलउ तहिं बुद्ध अनुहवेह KarCa. 11.6.10; जो अनुहवर सो जि परियाणह PaDo. 165; सुरसोक्खु अणोवसु अनुहवीय MayaReSani. 3.10.

अनुहवणीय (anu-havaniya < anu-bhavanīya) *adj.* (pot. part.) worthy of experience, JM. तस्स फलं ... परलोए पुण अज्जवि अनुहवणीयं विसेसेण SupSaCa. 56.49.

अनुहवन्त (anu-havanta < anu-bhavat) *adj.* (pr. part.) [f. -vanti] experiencing, AMg. कुलकोडिसय-सहस्सेहि अद्धहि अणु-पहि तेहंदिवाण तहिं तहिं वेव जम्मणमरणाणि अनुहवन्ता कालं संवेज्जकं भवेति Pañhā. 1.38; JM. आणहसोक्कमणुहवन्ताणं अरुन्तो पदममासो SamaraKa. 62.6; जहासमीहियसंपज्जंत-सयल-विसयणं विसयसुहमणुहवन्तस्स वधन्ति वासरा MaṇoKa. 26.27; बहुवचनसंज्ञेज्जं विसयसुहं अनुहवन्तस्स DhammoMa. 5.22; तस्यो तीए सह विसयसुहमणुहवन्तो विद्धर Erz. 15.30; 17.20; Ś. (विज्जेखा) हका एतो मणोर-कद-पिआ-समाअमसुहं अनुहवन्तो उवरोअ-वक्खे ओआके विद्धदि Vikramo. 3.9.17; Apa. गय पियरि भाष सिरि अनुहवन्त NāyCa.(P.) 4.6.4; मरुभू महासुह अनुहवन्त PaNaCa.(P.) 1.19.3; अनुहवन्त फलु दुक्खरंभो BhaviKa. 188.13.

अनुहवमाण (anu-havamāṇa < anu-bhavat) *adj.* [f. -māṇi] (pr. part.) experiencing, JM. तीए सह विसय-सोक्खं अनुहवमाणस्स राणो तस्स (वधन्ति वासरां) SurSuCa. 1.171; एवं विणिद्धस्स ... वक्ख कालो विसयसुहमणुहवमाणस्स VasuHi. 313.22; 315.6; सोपम्माओ व अणत्तगुणविदिट्ठे ... पंचविसय अनुहवमाणी ... कोंकण-वहेत्तमसुवेमि VasuHi. 222.29.

अनुहवविद्ध (anu-hava-viruddha < anu-bhava-viruddha) *adj.* (ppp.) against experience, opposed to experience, JM. मा विज्जसु वि अनुहवविद्धमिह कि मणाणि अहं SubhāPaṇiSani. 29.

अनुहवसिद्ध (anu-hava-siddha < anu-bhava-siddha) *adj.* (ppp.) proved by experience, JM. आराहणासकं अनुहवसिद्धं व फलमसिद्धं ĀrahPaṇi(V.) 2.

अनुहवित्तम (anu-haviṇ-māṇa < anu-bhaviṇ-māṇa) *adj.* wishing to enjoy, JM. ससुहमणुवित्तमो कयकहरर सुवसुहो

AkkhaMaKo. 105.28.

अनुभविकण (anu-haviṇa < anu-bhūya) *ger.* having experienced, having enjoyed, JM. तो तं उवाणसिंरिं कुमारो अनु-
हविणं पुरं अण्णो VasaHi. 330.7; JS. अण्णसयमण्णमाया तत्त्वा
(? त्थ) अनुहविणं विविहसुरोक्खं ŚrāA.(V.) 266.

अनुभविज- (anu-havijja- < anu-bhūya-) *v. (pass. base.)* being experienced, being felt, JM. किं सुणं, पक्खं वेव
विदुमणुहविजं व CaupCa. 28.3.

अनुभविजमाण (anu-havijjamāna < anu-bhūyamāna) *adj. (pr. part. pass.)* being experienced, being enjoyed, JM.
जह बहुमवकोणीसु वि ताण कलं अनुहविजमाणं पि MuSavvaCa. 95;
विज्जाहरसिंरिं अनुहविजमाणो चिद्वर JinadaĀkhyā. 29.26; जं अनुहविज-
माणं पि तीरप नेव सहसिंरं Tārā 56.

अनुभविय (anu-haviya < anu-bhūta) *adj. (ppp.)* enjoyed, experienced, JM. चिरकालं तत्थ विसयसुहं । अनुभवियं SupāCa. 1.105; केणेरिसं दुक्खं अनुभवियं JinadaĀkhyā. II. 68.5.

अनुभविय (anu-haviya < anu-bhūya) *ger.* [also अनुभवित] having enjoyed, having experienced, AMg. सुखलोगमिं सुरा वि दु ... अणंतसुहं । अनुभवियं परिवदंती ĀrahPaḍ. 869; Ś. (त्रिजटा) एदं
णवरुत्तं अनुभवियं किं पि दुमण्णाभंती सामिणी देवं पडिबोहेदुं तहिं जेव्व
पत्थिदं ति MahāViCa. 160.2; Apa. कुंति कण्णा वि । अनुभवियं सुउ जाउ
कण्णे सि विक्खाउ DhamPar. 4.18.5.

अनुभवियव (anu-haviyava < anu-bhavitavya) *adj. (pot. part.)* to be experienced, to be felt or undergone, JM.
अनुभवियव्वारं मए अज्जवि नरपसु दुक्खारं SupāCa. 4.241; अनुभवियव्वं
च मए सयमेव पुराकयं कम्मं VijKeCa. 3.110; 1.75; किं पुण अनुभवि-
यव्वं जं पुब्बकयं मए कम्मं JinadaĀkhyā. II. 164.

अनुहारिणी (anu-hāriṇī < anu-hāriṇī) *adj. [f.]* which resembles, JM. अण्णवत्तगिराप अमयासाराणुहारिणीए तवो । इअ उत्तं
देवीए KuraCa.(H) 7.92 (comm. अनुहरति सवृत्तीकरोत्येवंशीला)

अनुहाव (anu-hāva < anu-bhāva) *m.* 1 intensity or effect of Karman etc., JM. संपयं तत्साणुहावत्स वियलणेण ... मिहुण्णा वेचूण
णाहिकुलारमुवद्विया CaupCa. 37.10; सम्मतऽणुहावेणं देवत्तं तव सुमाणसत्तं
च । पावेति कइ जीवा विणिदधमाणुहावेणं CaupCa. 92.21(7); तिच्चाणु-
हावकसाओयणं च कट्ठियं मंडलणं SamarāKa. 403.20; मुण्णिज्ज तव य
तुब्बं जम्मं कम्माणुहावचरियं च SamarāKa. 654.5; कुमार-सुकयाणुहावा-
वज्जियहियणं SanatkuKa.(H.) 82; 2 noble nature or great-
ness, Ś. (सीता) महाणुभावा [v.l. 'हावा'] रिरिसं अवत्थंतरं अनुहाविदा
MahāViCa. 106.6; (सीता) सरीरणिम्माणसरिसो णं से अनुहावो Mahā-
ViCa. 14.2; 3 visible indication of emotion or sentiment (in
rhetorics), Ś. (वसन्ततिलका) विहावाणुहावसंचारिणं पक्कालं उवद्विरिं
आवरणभेगे संवुत्ते SiuMañ. 2.27.54.

अनुहाविद (anu-hāvida < anu-bhāvita) *adj. [f. da] (ppp. caus.)* made to experience, Ś. (सीता) महाणुभावा रिरिसं
अवत्थंतरं अनुहाविदा MahāViCa. 196.6.

अनुहिदिअ (anu-hindia < anu-hindita) *adj. (ppp.)* per-
sued, M. पहरिणं विराणुहिदिओ । तिसिरो विवलाह Usāni. 2.60.

अनुहुज- (anu-hujja- < anu-bhuj-) *v.* to experience, to enjoy, Apa. अनुहुजं एज्जु मणे मुएवि मउ PaumCa.(S.) 12.5.18;
15.7.6; लह पत्थिवसुहाहं अनुहुजउ अमयरं कुमारो JaaCa. 4.2.1; सो
पउमालिगियेहेउ सवक-सुहं अनुहुजं PANaCa.(P.) 8.16.10; अनुहुज्ज
भोय हियरिञ्चिअ BhaviKa. 12.9; अनुहुजहि णाहु जो पुब्बजिअ Bhavi-

Ka. 307.9; 150.4; 258.8; 341.1; अनुहुजि मणुवपल दुक्खु Jambū-
SāCa. 10.10.16; होएविणु एकाहिं वे वि जणं अनुहुजु सुम्हं भोव वर Kar-
Ca. 8.10.10.

अनुहुजिय (anu-hujjiya < anu-bhukta) *adj. (ppp.)* ex-
perienced or enjoyed, Apa. एजावत्थं पण्डितं पिय अनुहुजियसक्की-
सिअ NāyCa.(P.) 6.4.18.

अनुहुजिवि (anu-hūjivi < anu-bhujya) *ger.* having en-
joyed, having experienced, Apa. तिरि अनुहुजिवि कालं जंति Mahā-
Pu.(P.) 94.6.8; अनुहुजिवि सोहणं सा अक्खं VīlāKa. 4.15.10; अनु-
हुजिवि दुक्खु महा-विसालु VīlāKa. 6.18.5; पल्लमाणिअ अनुहुजिवि सुहु
Chakkammu. 3.9.8; सुकविसहा सुहरसु अनुहुजिवि CandappaCa.(Y.)
2.11.4.

अनुहुत्त (anu-hutta < anu-bhukta) *adj. (ppp.)* [also अनुहुत्तय] felt, enjoyed, experienced, M. अनुहुत्तो करकंती सक्क-
अळा-पुण्ण पुण्णविअंवि GaSāCa. 7.59; Apa. बडाउहिं पुब्बहं वित्ताहं
लक्खारं सद्धिं अनुहुत्तारं MahāPu.(P.) 40.15.4; अनुहुत्तं संसारवं णो बद्धं
हरिसा रयं MahāPu.(P.) 40.1.12; गउ गिसिहिं सक्केउ हरि सुउअ अनुहुत्तु
SudCa.(N.) 8.27.3; अम्हरं इय दिक्खं लाइयं सिक्खं कलु दिदुअ अनुहुत्तउ
MayaParāCa. 2.87.14.

अनुहुत्त (anuhunta < a-bhavat) *adj. (pr. part.)* which is
not going to happen, not having, JM. अनुहुत्ता वि दु सुतीए हुंति
हुंता वि जंति जंतीए । इय जीए समं बद्धंति गुणणा जयरं सा लच्छी Jaga-
JiCa. 59.20 v. 676; Apa. अनुहुत्तं वि गुणं वित्थरं CandappaCa.(Y.)
1.2.10 cf अनुहुत्त.

अनुहुलिय (anu-hulliya = a-sphuṭita) *adj. (ppp.)* which
has not borne fruit, JM. तवो अनुहुलियाए वक्खानं पुच्छइ, ते वि
वक्खानंति, अनुहुलियं पि पावयत्स बहुपवारणणो अपक्कलणिं फुलाणि मा
तोडय, इय को भावत्तो SamSat.(H.) p. 143b.11.

अनुहुअ (anu-hūa < anu-bhūta) *adj. (ppp.)* [Hom. (Gr.)
4.64; PāLaNā. 645] experienced, felt, M. अनुहुअमुणेअव्वं विह-
डिअवित्तमक्खरे वि संवडिअत्थे SetuBa. 4.24; संचाकिअणिक्खं अनुहुआहि
वि महं सुअं विअ गहणं SetuBa. 4.27.

अनुहुअमाण (anu-hūamāna < anu-bhūyamāna) *adj. (pr. part. pass.)* being experienced, Ś. (बन्धुगोप) ता मा सु एदं
दुक्खं गोवज्जेहि अनुहुअमाणं ति BāRā. 1.19.1; = 1.19.15.

अनुहुअ (anu-hūi < anu-bhūti) *f.* feeling, experience, M.
(राजा) गेत्ताणं मज्जविआरुप्पिमिराणं विच्छिन्ति उण अनुहुअमेत्तेज्जा Siu-
Mañ. 2.1.

अनुहुअ (anu-hūda < anu-bhūta) *adj. (ppp.)* felt, experi-
enced, Ś. (कूरिका) अनुहुअमवि किं वीसरेति BāRāMañ. 1.38.30.

अनुहुअ (anu-hūya < anu-bhūta) *adj. (ppp.)* felt, ex-
perienced, AMg. तज्जो वक्खा अनुहुअवक्खाने वडियुक्खं सत्तु ... जाव
पम्भहसिंरिं Vīy. 9.38.41 (9.175); JM. तं एसं महादुक्खं, अनुहुअं
रावधुयाए PaumCa.(V.) 17.70; जं जणस्स तत्स कायव्वं तं तुभं वेव
अनुहुअवयरा जाणसिं CaupCa. 109.8; तत्स कलं अनुहुअं इहलोएवि मए
अहण्णेण SupāCa. 56.49; M. मणियं च मए विय-सद्धिं गित्तयं दिदुं सुव-
च अनुहुअं Līlā. 568; किं जह मए वि एयं अनुहुअं वेव दुक्खं सहेमि Līlā.
579; अनुहुआणं वि एकेहिं दइय-वत्तण-विसेस-सोक्खानं Līlā. 587; Apa.
दिदुअ गित्तयउ अनुहुअं जं पि JaaCa. 1.20.9.

अनुहो- (anu-ho- < anu-bhū-) *v.* [also अनुहु-] to feel,
to experience, AMg. अक्खारं सोक्खं अनुहोति सारयं सिद्धा Vīy.
11.9.38 (11.88); तं अनुहोही साव जाव, विपुलं माणुस्सं इहिसक्कर-

समुद्रं Naya. 1.1.110; = Antag. 3.70; अन्वयार्थं सीकलं अनुहोती सासं सिन्धु Pannav. 2.67 v.22 (211[79]); = Uvav. 138; JM. न व सदासि मूले एहि अनुहोमि पचकं KuvMaKa. 38.9.

अनुहोत (anu-hōṭa < anu-bhōṭa) *ger.* having experienced, JM. अन्यापनं अनुहोतं करवर् इमं अण् BhuvKevCa. 220.

अनुहोत (anu-hōṭa < anu-bhōṭa) *adj. (pr. part.)* [also अनुहोत] feeling, experiencing, JM. सो हिहं संसारे, दुक्ख-सहस्सां अनुहोतो PaṇṇaCa.(V.) 109.17; य ए अनुहोत विअ जाणति न तस्स हं किं BhuvKevCa. 500.

अणु (aṇu) Deśi. a kind of rice, अणु अ साकिमेअस्मि DeNaMa. 1.5.

[अणुकल्प (aṇu-kappaṃ < anu-kalpaṃ) *adv.* according to the kalpa (conduct of great), JM. एतो बोच्छं अणुकल्पं Paṇṇa-kalpebhāṣya- PSM.]

अणु (aṇu < an-ūna) *adj.* not less, not deficient, AMg. पगमेण हिरण्णकोटि अट्ठ अणुणां सयसहस्सां इमेवास्मं अल्पसं-याणं दहय Naya. 1.8.198; पद्मासहस्सां जेषणां अणुणां Jivābhi. 3.338 v.27; सत्तं य सया अणुणा SūraP. 19.2 v.8; 19.22 v.26; JM. बायालीसहस्सां जेषणां अणुणां । लवण-समुदं ओगाहिकण अत्थित्थ पचको रम्मो SurSaCa. 13.225; पत्थाहिं तो रामेमुं तो देवेसराहिं वि अणुणो KumaCa.(H.) 4.25; Apa. इउ कहिउ जिणामे कुड्ढ अणुणु PaNaCa.(P.) 17.17.8.

अणुणय (aṇ-ūna-ya < an-ūna-ka) *adj.* [also अणुण] not deficient, AMg. पगा हिरण्णकोटी अट्ठेव अणुणया सयसहस्सा Ayār. 2.15.26[2]; छत्तीसहस्समणुणयां वागरणां संसणा SamavPra. 93; जाती-कुलकोटिसयसस्सेहि अट्ठहिं अणुणपहिं तेहिं दयाणं तहिं तहिं चं अम्मण-मरणणि अणुणवता Paṇṇa. 1.33; 1.34; चुलसीव मंडलसयं अणुणां वेति सूरस्स JolsKa. 203; आदिवाणं च भवे पसेव विधी अणुणिमा [v.1. अणुणो] सव्वो JolsKa. 133; JM. अह भगवं भवमणो पुब्बाणमणुणां । सयसहस्सं अणुपुत्थि विहरिणं AvNi. 433; JŚ. णत्थि अणुदो अण्यं आया-सादो अणुणयं णत्थि BhuAra. 784; M. सीलं कुलं सदावं विज्जा-विणयं अणुणय-गुणं च Lila. 493; Apa. परिणाविउ वित्थरिण कल्लाहं तहं तउ अणुणउं SaṅKuCa. 709.3.

अणुय (aṇya < anūpa) *m.* watery place, JM. अणुय-दिट्ठ-चित्थिय-सुच-पवरविचार-देववाणुया । तिमिणत्स निमित्तां VAvBhā. 1708 (comm. अनुयः सजलप्रदेशः)

अणुयाहरित (a-nūnāiritta < a-nyūnātirikta) *adj.* neither less nor more, AMg. अणुयाहरितपडिक्खा अबिक्खासा तरेव य । पदमं पयं पसत्वं सेसां उ अणुसत्थां Utt. 26.28; = OghNi. 368.

अणुरत्त (aṇu-ratta < anu-rakta) *adj. (ppp.)* attached to, devoted to, loving, AMg. आसिमो भावरो दो वि ... अन्नमज्जमणु (पु) -रत्ता अन्नमज्जपिण्णो Utt. 13.5.

अणु (aṇ-ūru < an-ūru) *m.* theighless, an epithet of Arupa, JM. विरुद्धमि अणु जाओ Dhutt. 4.41.

अणुवदेस (aṇva-deśa < anūpa-deśa) *m.* a watery place, a place (region) having plenty of water, JM. अणुवदेसमि विचार-भूमी विहासकेणणि व तत्त अण्वी VavaBhā. 4.90 (comm. तस्मिन् अनुवदेसो सव्वे देसे)

अणुसग (aṇ-saga < an-utsuka) *adj.* not eager, not impatient, JM. अणुसगि अणुसो अणुसो Paṇṇa. 38.

अणुसर (aṇ-sara < an-ūgara) *adj.* a land which is not

saline, Apa. सम्मयणज्जणे अणुसरे ... मेरुसिहरिपुब्बे विरेहप ... रयणसंघं गाम् एणं MahāPu.(P.) 41.2.7.

अणुसव (aṇ-sava < an-utsava) *m.* not a joyous or festive occasion, JM. (विदूषक) संयमसुखो तयणतरमणुसो, तणो हरिस-वितापहिं चेव होयव CaṇṇCa. 19.5.

अणुसुगत (aṇ-suga-ita < an-utsuka-iva) *n.* absence of eagerness, not impatience, JM. इमे गुणा .. सव्वेसु कज्जेसु अणुसुगतं अणुसुगतो वं अणिदयत्तं DvaKu. 1.14.

अणुसत्तादि (aṇ-satta-vādi < an-satta-vādin) *adj.* who speaks without thought or consideration, JM. कायवादि इमा तिवाहा गरहा ... पोच्चणमादी मण्से गरहति, अणुसत्ता (? वा) दी वा बहल-पण्णो वा NisCu. 3.28.7.

अणुहिउ (aṇ-ūhiu < an-ūhya) *ger.* without thinking, JM. भासावपको चउहा असति, अलिय, असोहणं वा वि । असभाजोगम-सम्भं अणुहिउं तं तु असमिक्खं KappBhā. 739 (comm. अनुहित्वा, असमीक्ष्य)

अणेअ (aṇ-ea < an-eka) *adj.* not one, many, M. अह परि-अरो अणेओअरण-पहरण-सहं करसहस्सं । एकस्स वरो वरुज्जअस्स ते पाणि-कमलस्स GaudVa. 321; दसणमाळा । अज्जवि विणिहट्ठणेअ-वीडिआ-रसमिअ वमेती GaudVa. 344; Apa. अणेओ अमेओ अणेओ वि एओ (इमो देवदेवो) MahāPu.(P.) 9.6.11 (comm. गुणपर्यायापेक्ष्यानेकोऽपि प्रत्यपर्यायापेक्ष्यैकः); गण अण्ण ण दिज्जइ कित्ति लहिज्जइ लग्गइ दोस अणेअ ज्ही PrāPaṇṇ. 2.208.

अणेअवेअ (aṇ-ea-bhea < aneka-bheda) *adj.* of many kinds, having many varieties, JM. जं च सरीरे रिट्ठं उपज्जइ तं हवेइ पिट्ठवं । तं विअ अणेअवेअं नायव्वं सत्थदिट्ठिणं RitiSamu. 18.

अणेअवार (aṇ-ea-vāraṃ < aneka-vāraṃ) *adv.* many times, repeatedly, Ś. (देवी.) अत्थि अतिउरचारिणी सिंगारमंजरी ... अणेअवारं कम्मपरिक्खणा ŚiMaṇṇ. 2.27.12.

अणेअसो (aṇ-easo < an-ekasaḥ) *adv.* many times, often, Ś. (उभे) अणेअसो (प्रत्यक्षीकृता विक्रिया) Śak. 96.23(7)

अणेअ (a-neya < a-nyāya) *m.* injustice, Apa. किर हरइ दंडइ अणेउ MahāPu.(P.) 101.14.19.

अणेअ (aṇ-eka < an-eka) *adj.* [nu.] not one, many, Apa. म्माण रचर मंगल अणेअ वइ पिंगल मासइ PrāPaṇṇ. 1.36.

अणेअज्ज (aṇekajjha) Deśi. unsteady, fickle, वंचले अणेअज्जो DeNaMa. 1.30.

[अणेअविह (aṇ-ekkaviha < an-ekavidha) *adj.* of many kinds, AMgD's variant for अणेअविह at Utt. 26.48]

अणेअसिद्ध (aṇekka-siddha < aneka-siddha) *m.* a group of aspirants who obtain spiritual perfection simultaneously (according to some not more than 32 at a time), AMg. एमा एकसिद्धाणं कम्मणा, एमा अणेअसिद्धाणं कम्मणा Thāṇa. 1.228(43)

अणेअपरसिद्धकेवलमार्ग (aṇekka-parampara-siddha-kevala-pāṇa < aneka-parampara-siddha-kevala-jñāna) *n.* perfect knowledge of those many who have obtained liberation one after another, AMg. परपरसिद्धकेवलमार्गे दुविहं एकते, तं ज्जा — एकपरपरसिद्धकेवलमार्गे चेव अणेअपरपरसिद्धकेवलमार्गे चेव Thāṇa. 2.94(60)

अणेअनन्तरसिद्धकेवलमार्ग (aṇekkānantara-siddha-kevala-pāṇa < anekānantara-siddha-kevalajñāna) *n.* perfect knowledge of those many who have obtained liberation the

very next moment, AMg. अणंतरसिद्धकेवलकणाने दुविहे पणजे, तं जहा — पणंतरसिद्धकेवलकणाने चेव, अणंतरसिद्धकेवलकणाने चेव Thāpa. 2.93.(66) (comm. अनन्तरसिद्धो वा संप्रतिसमये सिद्धः । स वैकोडेको वा । cf. बसिन्सु समये सिद्धो जायते तस्मिन् समये वर्तमानम् अनन्तरसिद्ध-केवलकणानम् JainaLakṣaṇavali. p. 46)

अनेग (an-ega < an-eka) *adj.* [na.] not one, more than one, many, AMg. उदयणित्तिया जीवा अनेगा Āyār. 1.1.3.7; जेमे जणा वेणइगा अनेगे Nay. 1.12.3. 1.14.3; 2.6.1(787); पम् णं भंते ! ... अनेगां जेणसां यस्मिंस्स Vīy. 3.4.7 (B.165). 'तय णं से गावा ... अनेगां जेणसां ओगाहा Nāya. 1.8.70; 1.9.9; 1.16.19; अनेगेहि पुरिससय्हि ... इदंस्स रासी ... अणुप्येसिए Antag. 3.97 [Ldn.]; 6.14; (अदिण्णादाणस्स) नामभेज्जाणि होति ... अनेगां Paṇḥā. 3.2; 9.2; पणपण्डेगां प्यां जो पसरं उ सम्मत् Pannav. 1.101 v.7 (110 v.125); अनेगां कुंभसयां उवडुवेति Jambuddi. 3.120; 3.111; अनेगहयाओ अनेगेहि कीलावेहि कीलावे Nīrayā. 40; से किं तं ठवणा-सुयं ? ... अणं कट्टकम्मे वा ... अक्खे वा वराडप वा एगो वा अनेगा वा ... ठवणा ठविव्वे AṇuOg. 31; 35; गिहत्थाण अनेगाओ साहस्सीओ समागया Utt. 23.19; अत्तक्खवखोणेण अनेगां भवसायं निरंभइ Utt. 29.41; आराहत्ताण गुणे अनेगे Dasave. 9.17; णो से कप्पइ एगं वा अनेगं वा अपठिण्णवित्ता Kapp.(S) 52; JM. एत्थ पडिसेवणाओ ... अनेगाओ जेबाओ NīBhā. 6432; समं तु अनेगेसुं पत्तेसुं अणभिमोगमावळिया VayūBhā. 4.324.

अनेगकरण (anega-karaṇa < aneka-karaṇa) *n.* (fr. making many) differentiation (among the various forms of a thing), JM. परिगमणं पञ्जाओ अनेगवरणं गुणं ति तुल्यत्वा SaṃmTa. 3.12.

अनेगकिण्ण (anega-kileṣa < aneka-kileṣa) *m.* many sufferings, JM. अनेगकिण्णयासदुहपउराओ समुत्तारेइ JūgāJiCa. 150.20.

अनेगक्खरिय (anegakkhari-ya < anekākṣari-ka) *adj.* having more than one letters, having many letters, AMg. दुणामे दुविहे पणजे, तं जहा — एगक्खरिय य अनेगक्खरिय य AṇuOg. 210; अनेगक्खरिय अनेगविहे पणजे AṇuOg. 212.

अनेगखंडि (anega-khaṇḍi < aneka-khaṇḍin) *adj.* (the town etc.) having many small exits, AMg. सीहगुहा नामं चोरपल्ली ... एगदुवारा अनेगखंडी Nāya. 1.18.18; सालाडवी नामं चोरपल्ली होत्वा ... अनेगखंडी Vīa. 1.3.6.

अनेगखंभसयसंणिविट्ठ (anega-khambha-saya-saṃniviṭṭha < aneka-stambha-sata-saṃniviṭṭā) *adj.* [also संनि-विट्ठ] resting on many hundred columns, AMg. एत्थ णं सेसदविया णाम उदगसाला होत्वा — अनेगखंभसयसंणिविट्ठा Sūy. 2.7.5(844); समा सुहम्मा ... अनेगखंभसयसंणिविट्ठा RāyPa. 209; अक्खीलावासे नामं भोमेज्जविहारे ... अनेगखंभसयसंनिविट्ठे Jivābhi. 3.750; [this *adj.* is used to describe various objects like सीयं, मोहणवरं, चित्तसमं, गोमंढवे, कूटगारसालं, चिच्छावरमंडवं सिद्धायतणे] JM. तं गच्छइ णं तुग्गे खिप्पामेव अनेगखंभसयसंनिविट्ठं ... विमाणं विउव्वेइ JūgāJiCa. 124.24.

अनेगखिण्ण (anega-khīṇa-jana < aneka-śṛṅga-jana) *m.* many voluptuous persons, B. (विदूषक) हा चेदियापुत्ति, ... अनेग-खिण्णउव्वासिपरसणे BaṇiMañ. 1.34.12.

अनेगगणावय (anega-gaṇa-nāyaga < aneka-gaṇa-nāyaka) *m.* many leaders of groups, AMg. सरा संगहकतारो अनेगगणावया Thāpa. 7.43(553); तय णं से वरुणे नाममसुय ...

अनेगगणावय ... संपरिवुडे Vīy. 7.9.30 (7.100); Nāya. 1.1.34; अने-अणया कयार ... अनेगगणावयदंडणावय ... इय संभिवारेहिं सद्धिं संपरिवुडे विहरामि RāyPa. 754; AṇuOg. 92.369; से वरुहे राया ... अनेगगणा-वावय-दंडणावय ... संपरिवुडे Jambuddi. 3.9.

अनेगगुण (anega-guṇa < aneka-guṇa) *m.* 1 many meritorious things, JM. दोसाणं परिहारो, चोवण जयणायं कीरय तेसिं । पाते उ अकिप्पंते, तं दोसा होतइनेगगुणा KappBhā. 476; 2 many times, JM. इयत्थइवि मावसुय होज तव तत्समं जर भणिज्जा । न व तरइ तत्पियं सो जसनेगगुणं तयं तत्तो VīāVhā. 180; 187; 3 many virtues, JM. जलहिव्व अनेगगुणगरवणरासी MaVīCa.(G.) 2b.18(1)

अनेगंगिय (anega-angiya < anekāṅgiya) *adj.* (bridge) having many steps, JM. (दुविधो य संको खलु) एको दुविधो — एग-गिओ य अनेगंगिओ व NīaCu. 2.84.9.

अनेगचारि (anega-cāri < aneka-cārin) *adj.* wandering in many places, roaming randomly, AMg. जहा भिगे एग अनेग-चारी ... पुगोयरे य । एवं मुणी गोयरियं पविट्ठे Utt. 19.83 (comm. अनियतचारी)

अनेगचित्त (anega-citta < aneka-citta) *adj.* [f. -ā] one who has many minds (i.e. having an unsteady mind, one whose mind is after many things), AMg. अनेगचित्तं खलु अयं पुरिसे, से केयणं अरिहए पुरइत्तए Āyār. 1.3.2.2 (comm. अनेकानि चित्तानि कृषिवाणिज्यावलगनादीनि यस्य ... संसारसुखाभिलाष्यनेकचित्त एव भवति); नो रक्खसीसु गिज्जेज्जा गंडवच्छासुअनेगचित्तसु Utt. 8.18 (comm. अनेकसंख्यानि चञ्चलत्वा चित्तानि यासीं)

अनेगछंद (anega-chanda < aneka-chandas) *m.* many views or opinions, AMg. अनेगछंदामिह माणवेहिं जे मावओ संपारेइ भिक्खु Utt. 21.16 (comm. छन्दाः अभिप्रायाः)

अनेगजम्म (anega-jamma < aneka-janman) *m.* many lives, JM. देवस्स परीभोगो अनेगजम्मेसु दाणविविगो PaṇḍāPra. 8.9.

अनेगजाइ (anega-jāi < aneka-jāti) *f.* many births, AMg. तत्थ णं सिद्धा भगवंता ... अनेगजाइ-जरा-मरण-ओणिवेयणं संसारकलंकलीमाव-पुणभभवणमवासवसहीववं अक्खंता Uvav. 195.

अनेगजीव (anega-jīva < aneka-jīva) *adj.* possessed of many living units, AMg. कुंमिणं णं भंते ! एगएत्तए किं एगजीवि अनेग-जीवि ? Vīy. 11.4.1 (11.47); पुक्काइ अनेगजीवाइ Jivābhi. 1.71; विधाडगस्स गुच्छो अनेगजीवो उ होति नायव्वो Pannav. 1.48 v.20(54); पुटवी चित्तमंतमवलाया अनेगजीवा पुटोसत्था अक्खय सत्तपरिणएण Dasave. 4.4 to 4.8.

अनेगजीविय (anega-jīviya < aneka-jīvika) *adj.* possessing many living parts or having many living things, AMg. पुक्का अनेगजीविया Vīy. 8.219; 8.220 (Ldn.); = Pannav. 1.35(40).

अनेगजोगंधर (anega-jogam-dhara < aneka-yogandha-ra) *adj.* वज्रजोगेण पमासितमणेजोगंधरणं साष्णं SūyNi. 1.1.1.16 (Cu. कथं पुणे ते अनेगजोगंधरा ? उक्खते — जतो अनेगविषद्विदंसेवणा)

अनेगजस (anega-jhasa < aneka-jhasa) *m.* various kinds of fish, AMg. पाठीण-तिमि-तिमिभिन्न-अनेगजस ... इदुप्पमारा मक्खर-विहाणाकय य एवमादी Paṇḥā. 1.6.

अनेगतड (anega-taḍa < aneka-taṭa) *m.* [in Opd.] many slopes, many precipices, AMg. देवतणे णाम एक्खए होत्वा, तुणे ... अनेगतडकडगवियरउज्जवरवमाववमारसिहरवरे Nāya. 1.5.3.

अनेगतरंग (anega-taraṅga < aneka-taraṅga) *m.* many waves, Aṇu. कङ्किय कुडिअ अनेगतरंगिहि SāṇḍāBhā. 177.

